P. LUCII FERRARIS

BIBLIOTHECA

CANONICA JURIDICA MORALIS THEOLOGICA

F. LUCII FERRARIS

SOLER-ALEXANDRINI ORD. MIN. REG. OBS. S. FRANCISCI LECTORIS JUBILATI
EXPROVINCIAL. EXAMIN. SYNODALIS AC S. O. CONSULTORIS

PROMPTA

BIBLIOTHECA

CANONICA JURIDICA MORALIS THEOLOGICA
NEC NON
ASCETICA POLEMICA RUBRICISTICA HISTORICA

EDITIO NOVISSIMA

MENDIS EXPURGATA

NOVIS AD SINGULAS FERE VOCES ADDITAMENTIS NOVISQUE ARTICULIS LOCUPLETATA TUM PECULIARIBUS SUMMARIIS TUM GENERALI MATERIARUM INDICE INSTRUCTA ADJECTA AD CALCEM CUJUSCUMQUE VOLUMINIS ABSOLUTISSIMA APPENDICE EX OMNIUM SS. CONGREGATIONUM DECRETIS QUAE VEL IN ANTEACTIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR VEL DEINCEPS USQUE AD PRAESENS LATA SUNT JUXTA VOCUM HUJUSCE BIBLIOTHECAE SERIEM DIGESTIS

OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS SANCTI BENEDICTI

ABBATIAE MONTIS CASINI

PATRONO ET AUSPICE

VIRO EMINENTISSIMO

ALOISIO S. E. R. CARDINALI LAMBRUSCHINI

EPISCOPO SABINORUM

SANCTISSIMI D. N. PII IX. P. M.

A BREVIBUS

ETC. ETC.

TOMUS TERTIUS

TYPIS ABBATIAE MONTIS CASINI SUP. PERMISSU ET PRIVILEGIO

A. D. MDCCCXLVII.

BIBLIOTHECA

F. LUCII FERRARIS

DAMNIFICATIO, DAMNUM

SUMMARIUM

1. Damnificatio est duplex, lucrosa, et non lucrosa. Quae sit damnificatio lucrosa. — 2. Quae sit damnificatio non lucrosa. — 3. Damnificatio non lucrosa dividitur in Inculpatam, et Culpatam, culpa vel Theologica, vel Civili tantum. Quae sit damnificatio culpata Theologica. — 4. Ex hac damnificatione culpata culpa Theologica oritur obligatio restituendi, seu damna resarciendi. — 5. Et talis obligatio, etiam ante litis contestationem, damnificante defuncto, transmittitur ad ejus haeredes. — 6. Quid sit damnificatio culpata culpa Civili, vel politica tantum. — 7. Ex hac damnificatione culpata culpa Civili, seu juridica tantum, oritur pro foro externo obligatio resarciendi damnum, etiamsi culpa esset levissima *ad n.* 8. — 9. Damnificatio inculpata, quae sit, et quando dicatur. — 10. In foro conscientiae tenetur quis ad reparandum damnum alteri illatum, nedum per damnificationem culpa Theologica, sed etiam per damnificationem culpatam culpa Civili, seu juridica lata. — 11. Nemo (praescindendo a contractu) tenetur in conscientia ante sententiam Judicis ad resarciendum damnum alteri illatum per damnificationem realem, seu juridicam solum levem, vel levissimam. — 12. Affertur instantia, et solvitur. — 13. Incapaces doli, seu culpae Theologicae in nullo foro tenentur ad resarciendum damnum. — 14. Sic nec tenentur ad resarciendum damnum, qui adhibuerunt debitam diligentiam pro illo avertendo. — 15. Sic nec tenentur ad damnum resarciendum, qui illud causarunt utendo jure suo. — 16. Sic in nullo foro tenetur aliquis resarcire damnum, quod casu omnino fortuito, qui praevideri, et evitari non potuit, contingit. — 17. Recensentur causae, pro quibus licitum est quandoque Damnum rebus inferri.

1 Damnificatio est duplex, lucrosa, et non lucrosa. Damnificatio lucrosa est damnum datum in rebus externis cum iniqua earum usurpatione, ut sit in furto, rapina, aliisque iniquis usurpationibus, in quibus fur, vel iniquus invasor rem alienam invadit, et lucrum capturus in suum
2 usum convertit. Damnificatio non lucrosa est damnum in bonis externis proximi absque eorum usurpatione, idest absque eo quod aliquod commodi, seu lucri exinde perveniat ad damnificantem, ut sit cum quis aedes, vel segetes proximi incendit, ejus animalia interficit etc.

3 Damnificatio non lucrosa dividitur in inculpatam, et culpatam; culpa vel Theologica, vel Civili tantum. Damnificatio culpata culpa Theologica, et proprie dicto peccato dicitur, qua damnum quis infert proximo, vel ex directo proposito ei nocendi, vel nolendo, cum possit, ac debeat, abstinere ab actione includente perfectum ei inferendi damni periculum; vel non impediendo ei damnum inferri,

cum possit, et ex justitia teneatur impedire; *c. Si*
4 *culpa* 9. *de injuriis, et damno dato.* Et ex hac da-
mnificatione culpata culpa Theologica oritur obliga-
tio restituendi, seu damni resarciendi, ut expresse
loquitur textus *in dict. cap. Si culpa*, ibi: *Si culpa
tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis
irrogantibus opem forte tulisti, aut haec, imperitia
tua sive negligentia, evenerunt, jure super his satisfa-
cere te oportet. Nec ignorantia te excusat, si scire debui-
sti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere*
5 *vel jacturam.* Et talis obligatio etiam ante litis con-
testationem, damnificante defuncto, transmittitur
ad ejus haeredes; *c. Paroch.* 14. *de Sepulturis, etc.
In littera* 5. *de raptore.*
6 Damnificatio culpata culpa civili, vel politica
tantum dicitur, qua seclusa omni voluntate nocen-
di proximo, omnique actione, vel omissione cul-
pabili coram Deo, ac in conscientia, nihilominus
damnum proximo infertur ex actione, vel omis-
sione culpabili, vel defectuosa contra exactum mo-
7 dum agendi humanum. Et ex hac damnificatione
culpata culpa civili, seu juridica tantum, oritur
pro foro externo obligatio resarciendi damnum,
etiamsi culpa esset levissima, textu expresso *leg.
In fine, ff. ad legem Aquiliam*, ibi: *in Lege Aquilia
etiam levissima culpa venit;* quia potior debet esse
causa ejus, qui damnum absque omni culpa pati-
tur, quam alterius, qui sua culpa damnum intulit,
etsi forsan levissima; cum *in l. Factum, ff. de Regul.
juris* expresse habeatur, quod *factum cuique suum,
non alteri nocere debet.* Unde si animal tuum absque 8
alia culpa tua damnum alicui intulit, v. g. percu-
tiendo, vel occidendo animal proximi, aut segetes
depascendo, teneris pro noxa damnum illatum re-
sarcire, vel dare damnificato illud animal, quod
damnum intulit, *l.* 1. *ff. si quadrupes pauperiem.*
Si mancipium tuum ex sua, sed absque culpa tua,
intulerit damnum, teneris pro noxa tradere man-
cipium, vel totum damnum reparare, 2. *Instit. ff.
et Cod. de noxalibus actionibus.* Si per incuriam non
extinxisti ignem, ex quo fuit domus combusta,
teneris ad reparandum damnum; *arg. leg. Si servus,*
§. *si fornicarius, ff. ad l. Aquiliam.* Si inconsiderate
nullo dato prius signo aliquid dejecisti ex alto,
vel de domo, aut navi projecisti, unde alicui tran-
seunti, aut adstanti damnum est illatum, teneris
ad resarciendum; *l.* 5. *statuitur* 4. *Instit. l. Stipula-
tor, ff. ad Leg. Aquilia,* in qua expresse dicitur;
*Culpam esse, quod cum a diligente provideri poterit,
non esset provisum.* Sic Caupo, Nauta, Stabularius
etc. in cujus domo, navi, stabulo etc. furtum est
factum, tenentur ad reparandum damnum causa-
tum ab iis, quorum opera usi sunt; *l. Item exterior*
3. *Instit. de obligat. ex quasi delicto, leg. ultim. ff.
Nautae, Caupones, Stabularii etc.* Et sic de aliis,
hujusmodi (*).

(*) In libris Pandectarum *lib.* 9. *tit.* 1. titulus prostat, *Si Quadrupes pauperiem fecerit Tit.* 3. *De his qui dejecerint, vel effuderint. Ac de Noxalibus actionibus, tit.* 4. *laud. lib.* 9. ubi variis legibus cavetur; quod si *quadrupes pauperiem* (h. e. damnum sine injuria facientis datum, uti exponit Ulpianus *leg.* 1. *tit. laud.*) *fecisse dicatur, jubet* legum auctoritas, *aut dari id, quod nocuit id est, animal quod noxiam (h. e.* delictum) *commisit; aut aestimationem noxiae offerre.* Et tit. 3. *De his qui dejecerint, etc.* decernitur: *unde in eum locum, quo vulgo iter fiet, vel in quo consistetur, dejectum, vel effusum quid erit, quantum ex ea re damnum datum, factumque fuerit, in eum, qui ibi habitaverit in duplum judicium dandum.* Et tit. 4. *De Noxal. Action.* Noxales porro Actiones appellantur, quae non ex contractu, sed ex noxa ac maleficio servorum adversus nos instituuntur: quarum actionum vis et potestas haec est, ut si damnati fuerimus, liceat nobis deditione ipsius corporis, quod deliquerit, litis aestimationem evitare: *leg.* 1. *tit. laud.* In hisce ergo illud nobis accurate inspiciendum erit, quando ex hujusmodi damnis domini, aut habitatores ad illorum reparationem adstringantur in foro praesertim conscientiae. Quae quidem, quia paulo obscurius ab Auctore nostro indicantur, idcirco enucleatius erunt nobis tradenda. Itaque.

Dico I. Spectato jure naturali, pater familias, aut dominus ad illud tantummodo reparandum damnum erit astringendus, cujus ipse voluntaria causa extitit per injuriam. Quando enim animal, aut mancipium nocuit, quod ut a nocendi periculo possit avertere, nihil debitae intermiserat pater familias diligentiae, quidquid damni secutum inde fuerit, ipsi voluntarium censeri non potest; ac proinde jure naturae ab omni culpa, et poena reparationis immune. Hinc si animal ferum, quod custodia inclusum, et catenis illigatum detinebatur, disruptis vinculis, e custodia emerserit, damnumque aliis attulerit, istud a domino reparandum non erit; siquidem, *licet ille, qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse; secus tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, nihil omisit de contingentibus. Cap.* Si culpa *ult. de Injuriis,* et vide Pontas in suo *Dictionar. Casuum Conscient. V. Restitutio Cas.* 173. Gabrielem Antoine, aliosque.

Dico II. Spectato jure positivo, si nulla intercesserit domini, aut patris familias culpa, causam aut occasionem praestans damno alieno; hac in hypothesi ad illud praestandum non tenetur, nisi post Judicis sententiam.

Dixi *post judicis sententiam.* Etenim hujusmodi leges non videntur receptae cum tanto rigore, ut quisque teneatur ante judicis sententiam ad subeundam poenam in reparationem damni, aut illam in semetipso exequendam, propter actionem, quae culpae adscribi non potest. Rem enim, quae culpa caret, in damnum vocari non convenit; uti legum praescripto edocemur. Ita gravissimi Theologi, atque Canonici juris interpretes. Lege Pontas *Verbum Restitutio, Casum* 170. et 171. Cum vero Judex suae sententiae auctoritate dominum, aut patrem familias ad reparationem damni adstringat; etiamsi nulla ipsorum culpa, aut incuria intercesserit, unde consecutum damnum dici possit; nihilominus ipsi in foro conscientiae obtemperare tenentur justae judicis sententiae, damnum irrogatum reparando, aut ipsum animal exhibendo. Hujusce autem rei ea est ratio, quia Judicis isthaec sententia non innititur, aut fundatur in praesumptione culpae, aut negligentiae; sed in legibus, quae ita sanxerunt, ut communi bono, et publicae civium tranquillitati prospiceretur; ac domini ipsi inde diligentius caverent, ne per suos damnum aliis inferretur. Vide Pontas *loc. cit.* Antoine *Tractat. de Justitia, et Jur. cap.* 3. *qu.* 14.

Dico III. Si reapse neque per tuum animal, aut mancipium alteri damnum fuerit importatum; sed omnino aliunde, tunc sane neque in conscientiae foro adstringi poteris aut ad resarciendum damnum, aut ad ipsum animal vel mancipium exhibendum; neque etiam Judicis accedente sententia. Judex siquidem hac in hypothesi falso praesumit detrimentum, aut damnum fuisse irrogatum a tuo animali, vel mancipio; quapropter peccati reus non reputaberis, si remoto scandalo, hujusmodi poenae non commeritae

9 Damnificatio inculpata dicitur, quando nulla omnino culpa interveniente damnum infertur; vel quia damnificans non est capax culpae, ut si infans vel furiosus domum incendat; *cap. illud relatum* 2. *caus.* 15. *quaest.* 1. *et leg. Sed etsi, ff. ad Legem Aquiliam;* vel quia damnificans in praecavendo damno alterius prius omnem diligentiam adhibuit; *cap. Si culpa* 9. *de injuriis, et damno dato,* ibi: *Sane licet qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse, secus est tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omisit, et* §. 4. *et* 5. *Institut. de Lege Aquilia;* vel quia justa causa est damni inferendi, ut cum domus incensa, in parte nondum ardente destruitur, aut aedes contiguae, ne ignis latius diffusus majus damnum inferat; aut cum in bello justo hostibus damna inferuntur, quia omni jure vim vi repellere licet; *l. Scientiam, ff. ad Legem Aquiliam,* aut cum quis in suo fundo fodiens vicini fontem avertit, si non animo nocendi vicino, sed suum agrum meliorem faciendi, id facit, textu expresso *in l.* 1. §. *denique Marcello, ff. de aqua pluviali arcend.* quia nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur; *l. Nullus, de regul. juris: et nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere jus non habet.*

10 Ex dictis colliges primo, illum teneri in foro conscientiae ad reparandum damnum alteri illatum, qui illud causavit, nedum per damnificationem culpata culpa Theologica, et proprie dicto peccato, ut expresse statuitur *cap. Si quis* 6. *cap. Olim* 7. *c. Si culpa tua* 9. *de injuriis, et damno dato;* sed etiam per damnificationem culpata culpa civili, seu juridica lata. Et ratio est, quia culpa civili, seu juridica lata supponit gravem culpam Theologicam, cum late culpabilis juridice omittat illam diligentiam, et cautelam communiter ab hominibus suae conditionis adhiberi solitam pro avertendo gravi damno proximi, ad quod grave damnum proximi avertendum quilibet jure naturae tenetur. adeoque si illam omittat, censetur causa moralis illius damni, et hoc ipso Theologice fit culpabilis. Ita Innocentius cum aliis interpretibus *in cap. Sicut* 6. *de homicid.* Silvester *verb. Culpa n.* 5. *et* 6. Molina *disp.* 353. *num.* 7. Palao *tract.* 23. *disp.* 3. *p.* 1. *n.* 7. *et* communis aliorum.

11 Colliges secundo, neminem (praescindendo a contractu) teneri in conscientia ante sententiam Judicis ad resarciendum damnum alteri illatum per damnificationem civilem, seu juridicam solum levem, et levissimam. Et ratio est, quia si leges, et maxime citatae *supra num.* 7. *et* 8. aliaeque consimiles imponerent obligationem in conscientia solvendi ante sententiam Judicis, essent nimis rigidae, attenta hominum fragilitate; et cum nemo reperiatur, qui propter culpam juridicam solum levem, et levissimam sponte sua restituat, innumeros laqueos injiceret conscientiis absque necessitate boni communis, cui sufficienter, et abunde satis fit obligando ad damna resarcienda post sententiam. Sic Lugo *tom.* 1. *disp.* 8. *sect.* 3. *num.* 47. Lessius *lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 44. Molina *tom.* 3. *disp.* 712. *num.* 6. Haunold *to.* 2. *n.* 172. *et* 176. Esparsa *quaest.* 26. La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *n.* 163. et alii passim. Nec valet dicere, quod si tales damnificantes 12 non tenerentur in conscientia ante sententiam Judicis, ergo neque post ipsam tenebuntur, cum potius ipsa sententia censenda esset injusta. Non valet, inquam; quia negatur absolute consequentia; saepe enim Judices auctoritate Legis decernunt per sententiam aliquam restitutionem, quae ante sententiam non erat debita. Cum enim Leges statuentes debere resarciri damna illata etiam ex culpa juridica levi, et levissima, justissimis de causis sint positae; partim ut quilibet magis invigilet, ne sua, vel suorum culpa damnum aliquod proximis inferatur, sicque pax communis, et publica civium quies, atque indemnitas bonorum suorum conservetur, partim ut praecaveatur innumeris fraudibus, et malitiis hominum, quae in foro externo sunt difficilioris probationis; sententia Judicis conformiter dictis Legibus lata, merito etiam in foro conscientiae obligat, non obstante quod ante eam necdum adfuerit talis obligatio resarciendi damnum ex culpa mere civili, vel levissima, et sine omni culpa Theologica illatum.

Colliges tertio, doli, seu culpae Theologicae in- 13 capaces in nullo foro teneri ad resarciendum aliquod damnum; *cap. Illud relatum* 2. *caus.* 15. *qu.* 1. *et l. Sed etsi, ff. ad Legem Aquiliam.* Sic nec te- 14 nentur ad resarciendum damnum, qui adhibuerunt debitam diligentiam pro illo avertendo, *cap. Si culpa* 9. *de injuriis, et damno dato, juncto* §. 4. *et* 5. *Institut. de Lege Aquilia.* cum concordantibus. Sic 15 non tenentur ad damnum resarciendum, qui illud causarunt utendo jure suo; *l.* 1. §. *denique Marcello. ff. de aqua pluviali arcend. l. Nullus, de Regul. juris.*

te subduxeris. Praesumptio enim cedit veritati in foro conscientiae, uti unanimi consensu docent Theologi.

Demum animadvertendum discrimen inter animalia, quae naturali feritate commota noxiam, sive damnum inferunt; et illa, quae praeter consuetudinem caeterorum ejusdem speciei animalium, sed tamen sua sponte nocent. Etenim in istis tantummodo, uti docet Ulpianus, hujusmodi, de qua diximus, actio locum habebit. In bestiis vero, quae propter naturalem feritatem damnum afferunt, haec actio cessabit; *leg.* Si Quadrupes 1. *ff. Si quadrupes pauperiem etc.* §. 10. Quare si ursus aufugerit, ac proinde nocuisse noscatur; non poterit quondam ejus dominus conveniri; quia desinit dominus esse, ubi fera evasit. *Leg.* Quod enim 3. §. 2. *ff. de Adquirend. rer. Domin.* Ubi tamen id accidisset propter incuriam ipsius domini, tenebitur iste irrogatum quodcumque damnum reparare; neque sufficit animal ipsum, si adhuc forte retinetur, exhibere ad sui liberationem. Hinc perquam recte Gregorius IX. *laud. capit. ultim.* Si culpa *De Injuriis etc. Quod tamen*, inquit, *ad liberationem non proficit* (h. e. non sufficit exhibere ipsum animal, quod nocuit) *si fera animalia, vel quae consueverunt nocere, fuissent, et quam debueras, non curasti, adhibere diligentiam.* Vide Pontas Cas. 173. (*Edit. Neap.*)

16 Vide *supra num.* 9. Sic in nullo foro tenetur aliquis resarcire damnum, quod casu omnino fortuito, qui praevideri, et evitari non potuit, contigit; *c. Cum gratia unic. de comodato, et l.* 1. §. 4. *de obligat. et actio.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

17 De damno, an rebus licite inferri quandoque possit, utilis est investigatio. Optime vero illustravit hoc argumentum Strykius *Juridic. dissert. tom.* 5. *disput.* 5. *per tot.* Octo autem sunt hujus disputationis capita totam materiam exhaurientia. Primum ita conceptum est: *Generalia Damni liciti exhibens.* Secundum: *De Damno rebus alienis licite illato in extruendo.* Tertium: *De Damno rebus alienis licite illato in destruendo.* Quartum: *De Damno rebus alienis licite illato in auferendo.* Quintum: *De Damno rebus alienis illato, intercipiendo, et avertendo.* Sextum: *De Damno rebus alienis licite illato, contrahendo.* Septimum: *De Damno rebus alienis licite illato, immittendo.* Octavum: *De Damno rebus alienis licite illato, omittendo.*

DEBITOR, DEBITUM

VIDE VERB. *RESTISUTIO, SOLUTIO*

DEBITUM CONJUGALE

VIDE VERB. *MATRIMONIUM* QUOAD DEBITUM CONJUGALE.

DECANATUS SACRI COLLEGII

VIDE VERB. *CARDINALES ART.* 2. *A NUM.* 19. *AD* 20.

DECANUS

ARTICULUS UNICUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA

SUMMARIUM

1. ad 18. Decani nomine quid veniat apud Justinianum. — 19. ad 21. Decani in Christianis Ecclesiis. — 22. ad 24. Apud Monachos. — 25. In Cathedralibus Ecclesiis. — 26. ad 31. Eorum officia. — 32. ad 34. Et jura — 35. ad 38. Decanorum electio — 39. ad 57. Decani rurales.— 58. 59. Sacrae Rotae Decanus.—60. De aliis Decanis.

1 Inter Ministerianos Romani quoque antiquitus suos cognoverunt Decanos. Hinc tum in Theodosiano tum in Justinianeo Codice de Decanis titulus inscribitur. Quodnam tamen exercerent munus, non satis liquet, omnesque inter se super hoc dissentiunt juris Interpretes, et Historici.
2 *Cujacius* eos humandis corporibus addictos putat ex *Novell.* 59. quem sequitur *Burg. in lib. elector. cap.* 14. Si tamen quod sentio licet candide proponere, aliud ex dicta Novella colligendum opinor.
3 Omisso enim examine super illis verbis relatis in *d. Novella cap.* 5. *qui lecto ministrant Decani,* quae aliud Decanorum officium videntur indicare: omisso pariter quod nomen Decani numquam humantes mortuorum corpora apud latinos scriptores signi-
4 ficet, cum proprio appellarentur nomine aut *Copiatae* ut in *Cod. Theod. leg.* 1. *de lustral. collat. et leg.* 15. *de Episcop.* aut *Vespilliones,* ut apud *Martial. ep.* 87. *Sveton. in Domit. cap.* 17. omisso quod 5
Libitinarii appellabantur, qui funerum gerebant curam *Duaren. de instit. action. cap.* 2. *tom.* 3. *pag.* 449. *coll.* 2. *in princ.* his inquam omissis, non satis compertum est, cur ultimum humandorum corporum Decanis tribuatur ex *dicta Novell.* officium, dum in eadem ante etiam Clericos, et Canonicos nominantur: *Distributio fiat et Decanis, et* 6
Asceteriis, et Canonicis, et Acolytis; iisdemque majus quam reliquis decernitur stipendium: *Decanis qui-* 7
dem per singulos menses centum octoginta duos solidos, Asceteriis autem nonaginta duos solidos, et Acolytis nonaginta unum solidos, et Canonicis triginta et quinque solidos cap. 2. *in fin.*

8 Asceteriae porro vocabantur Moniales illae quae
in funeribus psallebant. *Vicat. Vocabul. jur. verb.*
Asceterium. Idemque munus exercebant Acolyti,
et Canonici. Dum itaque Justinianus in istorum
numero primos recenset Decanos, verosimilius vi-
detur, eos non humandis corporibus, sed parandis
peragendisque defunctorum exequiis fuisse disti-
9 natos. Hinc in relata *Novell.* legitur *cap.2.Quod ha-*
ctenus datum est laborantibus circa funerum exequias
10 *deinceps detur etc. Decanis Acolytis etc.* Eoque re-
ctius quia hoc Collegium a Justiniano institutum
non fuit, sed longe antea in usu erat, ut ex *Cod.*
11 *Theod. de Decanis.* Super his alii alia docent. *Pan-*
cirol. in not. Imper. cap. 90. hos putat fuisse Cubi-
cularios, qui Principis personam curabant. Apud
12 *Marcellinum lib.* 14. Ministri vocantur Tori, nec
ideo inverosimile est ipsos eosdem fuisse, quos
Cubiculariorum Decuriones appellat Sveton.*in Do-*
13 *mit. c.* 17. De quibusdam Decanis ex Palatio mis-
sis meminit etiam *D. Ambrosius lib.* 5. *p.* 33.
14 Decanus autem nuncupabatur ille qui decem
praeerat viris. *Veget. l.* 2. *cap.* 7. ideoque arbitror,
nomen Decani, et Decurioris idem fuisse, ex eo-
que originem duxisse, quod decem praeessent vi-
15 ris, quemadmodum Centuriones a centum viris,
quibus praeerant, nomen habuerunt. *Varr. de ling.*
16 *lat. lib.* 4. Cum vero Decani numero plures essent
hinc Decanorum corpus conficiebant, de quo *lib.*
17 *unic. Cod. Theod. de Decan.* Ex eorum Collegio qua-
tuor creabantur Primicerio biennales, quo tem-
pore elapso ad illud non revertebantur officium,
sed sequentibus in ordine Secundoceriis, Tertio-
ceriis, Quartoceriis locum relinquebant *leg.* 1.*Cod.*
18 *de Decan. ibique Brunem.* Ipsi a decem viris eorum
auctoritati commissis exposcebant obsequium, in
Decanos vero Officiorum Comites, vel Magistri ju-
risdictionem exercebant.
19 Horum exemplo, ni fallor, in Christianis Eccle-
siis Decani constituti sunt, quod etiam de aliis
Ethnicorum consuetudinibus ad Christianorum
20 mores accomodatis factum apparet. Isti dum Po-
pulus publicam in die Cinerum susceperat poeni-
tentiam Clericos praecedebant, eumdemque popu-
lum in Ecclesiam introducebant. In die vero Pa-
schatis eosdem similiter Ecclesiae liminibus re-
praesentabant. *Cap. in capite distinct.* 50. *et cap.* 7.
21 *de Offic. Archidiac.* §. 6. Eodem pariter retento
nomine, introductus fuit Primicerius, qui caput
erat Acolytorum, Lectorum, et Psalmistarum *Cap.*
perlectis §. *Ad Primicerium* 13. *distinct.* 25.
22 Monachi adhibuerunt primi Decanos, quorum
plerumque numerus pro Monachorum numero in-
signis erat, cum ad veterum Decanorum similitu-
dinem decem tantum Monachis praeessent, ut ita
23 exactior esset in eosdem cura. Post Abbatem, et
Praepositum primum obtinebant locum *Van.Espen.*
jur. Eccles. part. 1. *tit.* 11. *cap.* 2. §. 1. *Thomasin.*
de veter. et nov. Eccles. discipl. lib. 3. *c.* 66. §. 8.

Dum ob Monachorum numerum in eodem Mona- 24
sterio plures erant Decani, eorum senior, absente
Abbate et Praeposito, primum dignitatis gradum
consequebatur, ipsorumque universam gerebat
curam.

Non multo post in Ecclesiis etiam Cathedrali- 25
bus Decanorum dignitas inter Monachos Monasti-
co adhuc more viventes introducta fuit, qui primo
Praepositis inferiores erant, sed tractu temporis
in plerisque Capitulis cum Praepositi, omissa qua-
si omnino rerum spiritualium cura, rebus tantum
temporalibus incumberent, hinc Decani Sacrorum,
et disciplinae Ecclesiasticae in choro praesertim
curam soli exercere coeperunt. *Schmidt Thesaur.*
jur. Eccles. dissert. 4. §. 19. eorumque vigilantia
in accurata a Canonicis exigenda Ecclesiasticae
disciplinae observantia adeo processit (si fides
habenda est *Anton. Matthaei de nobil. lib.* 2. *cap.* 40.)
ut interdum delinquentes fustibus quoque caedi
mandarent.

Quidquid tamen sit, in dubium verti nequit, 26
quin animarum cura de jure communi illis fuerit
commissa *cap.* 7. §. 2. *de Election. et Elect. potest.*
De jure vero speciali, et consuetudinario tantam
in nonnullis regionibus consecuti sunt auctorita-
tem, ut in multis actibus Episcopalem quasi adae-
quent jurisdictionem. In Ecclesiis quippe Gallica- 27
nis, Decanum ex consuetudine habere jurisdictio-
nem in Capitulum, et in magnam partem Cleri,
testatur Van Espen. *jur. Eccles. t.* 1. *tit.* 11. *cap.*
2. *num.* 6. Idem refert de plerisque Hispaniae Ca- 28
pitulis Fagnan. *in cap. irrefragabili* 13. §. *Exces-*
sus de offic. Judic. ordin. num. 21. Ita et causa in 29
prima instantia cognoscunt, licet hac de jure com-
muni sint jurisdictioni destituti *Van-Espen. jur.*
Eccles. part. 1. *tit.* 4. *cap.* 5. Quas tamen hoc non 30
obstante privilegio definire nequeant controversias
statuit *Concil. Trident. sess.* 24. *cap.*20. *de reform.*
Caeterum particularia proprii Capituli negotia 31
gerunt, uti speciale Cononicorum caput illos con-
vocant, directorium habent, eorum vota exqui-
runt cum iisdem deliberant, et inde decretum si-
gnant, quin hodie in plerisque saltem Capitulis,
Praepositus nisi vocatus interveniat *Schmidt The-*
saur. Jur. Eccles. dissert. 8. §. 11. *in not. Thomasin.*
loc. cit.

In Ecclesiis Trevirensibus Parochi infra annum 32
a die electionis juramentum Decanis praestare de-
bent, ipsis obedientiam polliceri, et alia quamplu-
rima tum a Parochis tum a Clericis, sive Benefi-
ciatis sive non, sive Regularibus, sive Saeculari-
bus solent praestari. Parochiales Ecclesias Decani 33
quotannis visitant, quod privilegium, ubi consue-
tudo legitime introducta vigebat, confirmavit *Con-*
cil. Trident. sess. 24. *cap.* 3. *de reform.* Quae in uni-
versa pene Germania observatur consuetudo, et
alia plura videnda apud *Schmidt. d. Thesaur. jur.*
Eccles. dissert. 8. *a* §. 7. *ad fin.* His autem seclusis 34

peculiaribus cujuscumque Capituli statutis, licet
primum obtineant gradum in Capitulo, non tamen
in suffragiis ferendis, uti et in reliquis jura habent
majora, quam caeteri Canonici, ut de Capituli
Osmaburgensis Decano definivit *Sacra Rota coram*
Crispo dec. 301. *n.* 21.
35 Decanorum electio de jure communi ad Episcopum, et Archidiaconum pertinet *cap.* 7. *de offic.*
36 *Archidiac.* De jure vero particulari, et consuedinario ad Capitulares Pastores, praesente, et confirmante Archidiacono, vel ad Canonicos simul congregatos, confirmante Episcopo spectat. *Thomasin. de vet. et nov. Eccl. discipl. lib.* 3. *c.*66. §.15.
37 Promoveri autem ad hanc dignitatem non potest nisi qui ejusdem Ecclesiae Canonicus sit, et in Presbyterum ordinatus *cap.* 1. *distinct.* 60. *Nullus Episcopus in Ecclesia sua nec Archipresbyterum, aut Decanum, nisi Presbyteri sint, ordinare praesumat, et cap.* 2. *distinct. eadem.*
38 Sed cum non in omnibus Capitulis, et Collegiatis idem eligendi modus, eaedemque in Decanis confirmandis adhibeantur solemnitates, de quibus *Schmidt. loc. cit. in not. ad* §. 23. *et Vicat. Vocabular. jur. in verb. Decanus*, non eadem exerceant jurisdictionem, non denique idem dignitatis gradus reputetur, ideo inspiciendae in primis sunt peculiares cujuscumque Capituli constitutiones, et consuetudines legitime introductae, deinde consulendi erudite non minus, quam accurate de Decanis agentes *Van-Espen. Thomasin. Pancirol. Schmidt. loc. super citat. Willemberg. dissert. de Decan. Barbos. jur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 21. *et cap.* 26.
39 Hactenus dicta tum urbanos, tum rurales respiciunt Decanos de quibus omittendum non est, quoddam ruralium adhuc Decanorum in Italia superesse vestigium. Adeo in dies Fidelium numerus augebatur, ut propter locorum distantiam cum non ita facile Parochiales Ecclesias adire possent
40 et Ecclesiasticis interesse officiis, hinc Alexander III. alias erigi mandavit Ecclesias, et dotari ex redditibus Ecclesiarum actu existentium, a quibus
41 ideo recentiores Ecclesiae tum quoad electionem Parochi, quae ad Matricis Ecclesiae Rectorem pertinebat, tum quo ad alia nonnulla obsequia depen-
42 debat *c.* 3. *de Eccles. edific.* tunc, ut opinior, veterum Ecclesiarum Rectores a recentioribus coeperunt distingui, illis dato nomine Plebanorum, vel Archipresbyterorum, prout hodie vocantur, his vero simpliciter Parochorum. Quamquam haec antiquior denominatio videtur. Legitur enim *c.* 64. *distinct.* 50. *Ibi adesse debent. Decani, idest Presbyteri Parochiarum*, ex quibus verbis colligi potest usque tunc hanc in Ecclesia dignitatem locum habuisse.
43 Lapsu temporis auctoritatem, qua Matricis Ecclesiae Rectores in simplices Parochos pollebant, paulatim amiserunt, nec aliud nunc retinent, quam jus quoddam praeeminentiae, et jus baptizandi inferioribus Parochis ut plurimum non concessum.

Non ita tamen *Murator. sopra l'antichità Italiane tom.* 1. *diss.* 10. Hic vir caeteroquin doctissimus 44
antiquiori aevo, eos fuisse arbitratur Decanos, quibus Ecclesiarum baptizandi jure destitutarum regimen erat commissum, subditosque fuisse Centenariis, seu Centurionibus. Cum enim anno 595. 45
a Clotario II. Francorum Rege, ut ipse refert, cujuscumque Civitatis Agrum in Centenas, seu Centurias, et Decurias, seu Decanias fuerit divisum, inde colligit laudatus Auctor, Decuriones, seu Decanos decem familiis, Centenarios vero seu Centuriones centum familiis praefuisse, ideoque illos inferiores, hos vero digniores Ecclesias obtinuisse. Sed tanti Auctoris pace dicam, in toto Canonici 46
juris corpore hujus divisionis vestigium non reperio, ideoque non satis probata ejus mihi videtur opinio. Primo constat, ab anno usque 438. quo evulgatus fuit *Codex. Theod. Jac. Goth. Proleg. Cod. Theod. cap.* 1. 2. 3. *Struv. Histor. jur. Roman. cap.* 2. §. 12. hos Centenarios, qui Plebis sibi usur- 47
pabant distributionem, fuisse Imperatorum auctoritate sublatos *leg. sacerdotales* 20. *Cod. Theodos. de Pagan. in fin. Chiliarcas insuper, et Centenarios vel qui sibi plebis distributionem usurpare dicuntur, censuimus removendos, ita ut capitalem sententiam non evadat qui etc.* Ex his sequitur ante Clotarium Centenarios quidem fuisse, sed a Theodosio sublatos, quin appareant deinde in primaevam dignitatem saltem in Ecclesia restituti.
Profecto in citato *cap.* 64. *distinct.* 50. recen- 48
sentur variae Ecclesiasticae dignitates, quae animarum Curam habentibus conferebantur, nec centenariorum fit mentio, sed expresse traditur, Decanos fuisse Archipresbyteros Parochiarum: *Decani idest Archipresbyteri Parochiarum;* et tamen haec constitutio paulo anterior est Clotarii temporibus, cum desumpta fuerit ex concilio Agathensi habito anno 506. sub Pontificatu S. Symmachi. Anno 49
904. Joannes Papa IX. in Synodo Ravennate mandavit, ut *sicut Episcopus Matrici Ecclesiae praeest, ita Archipresbyteri praesint Plebibus cap.* 4. *de Offic. Archipresbyt.* Nullum pariter centenariorum ver- 50
bum legitur apud Alexandrum III. qui anno 1170. novam Ecclesiarum erectionem demandavit, in quarum caput constituebantur Rectores veterum Ecclesiarum: *Providens tamen ut competens in ea honor pro facultate loci Matrici Ecclesiae servetur. cap.* 3. *de Eccles. edific. et reparand.* Sed si a Clotarii usque temporibus honores, et obsequia ab inferioribus Parochis Ecclesiae matrici debebantur, quomodo poterant deinde iterum concedi? Anno tandem 1198. Innocentius III. nonnullis Ec- 51
siasticis dignitatibus jurisdictionem praefiniens expresse docet Archipresbyteris a pluribus fuisse Decani nomen tributum *Archiprebyteri autem, qui a pluribus Decani nuncupantur cap.*3. *de Offic. Archidiac.* sive igitur anteriora, sive posteriora Clotario inspiciamus tempora, manifestum est Archipresby-

teros, et Plebanos recentes veterum Decanorum
loco habendos esse. *Altaserra Ecclesiast. Jurisdict.*
lib. 8. *cap.* 18. *per tot.*
52 Rectius fortasse cum *Duareno de Sacros. Eccles.*
Minist. et Benefic. lib. 1. *cap.* 9. *in fin. tom.* 4. di·
xisset, Archipresbyteros, et Plebanos Chorepisco-
pis fuisse subrogatos, quorum propterea munere
53 tunc fungebantur. Chorepiscopi enim ita dicti a
grego vocabulo *choros*, quod vicum vel pagum
latine significat, ab Episcopis urbanis certis vicis,
et pagis praeficiebantur, et Episcopalis jurisdictio-
nis in nonnullis actibus participes erant. *Duaren.*
54 *loc. cit.* De his meminit Leo Papa I. ab anno usque
440. *in cap.* 4. *distinct.* 68. ubi recensentur ea,
quae ad eorum jurisdictionem non pertinebant.
55 Sed cum paulatim omnia Episcopalia jura sibime-
tipsis arrogare contenderent, hinc anno 794. Leo-
56 ne III. Pontifice, et Carolo Magno Imperatore eje-
cti a Gallia fuerunt. *Fleury. part.* 1. *instit. c.* 18.
n. 5. Saeculo vero XI. Damaso Papa II. cum Cho- 57
repiscoporum arrogantia ferri amplius non posset,
eorum munus fuit undique sublatum, et antiqua-
tum. *Cap.* 4. *et* 5. *distinct.* 68. *Gagliard. Instit. Ca-*
nonic. lib. 1. *tit.* 24. §. 24.
Sacrae Rotae Tribunal suum quoque habet De- 58
canum, qui Collegii caput est, et jurisdictionalibus
nonnullis actibus distinguitur. Is in locum defi- 59
cientis Auditoris alium Auditorem subrogare po-
test. Rot. *cor. Cels. decis.* 221. *n.* 1. et in aequali
suffragiorum numero ea pars praevalet, pro qua
ipse suum tulit suffragium. Rot. *in recent. part.*
18. *dec.* 81. *n.* 20. Longum esset si de omnibus 60
Praelatorum Collegiis quibus praeficiuntur Deca-
ni, sermo habendus esset, sed cum hujusmodi
Decani honoris potius, quam jurisdictionis prima-
tu perfruantur, ideo non est cur diutius super
illis disserendo immoremur.

DECIMÆ

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Quoad ea, quae concernunt Decimarum esse, divisionem et obligationem.*

1. Decimae quid sint.— 2. Decimae ortum habent ex veteri Testamento. — 3. Adducuntur congruentiae decimarum, *usque ad num.* 5. — 6. Quare decima pars potius, quam vigesima, vel alia quota electa fuerit a Domino. — 7. Decimae dividuntur in Praediales, seu Reales, et in Personales, et quae sint utraeque? *ad n.* 8. — 9. Omittitur hic tertium genus decimarum, quas varii admittunt, et vocant *decimas mixtas.* — 10. Decimae aliae sunt profanae, et aliae Ecclesiasticae, et quae sint utraeque? *ad n.* 12. — 13. Decimae duplici modo considerari possunt. Primo modo materialiter, et secundum substantiam, qualenus sunt stipendium necessarium ad honestam sustentationem Ministrorum Ecclesiae; Secundo modo formaliter, et secundum certam, ac determinatam partem fructuum, scilicet decimam, non octavam vel duodecimam. — 14. Decimae primo modo consideratae sunt debitae Ministris Ecclesiae jure naturali divino, et humano, *ad n.* 17. — 18. Decimae primo modo considaratae prout praecise continent necessariam sustentationem Ministrorum Ecclesiae, sunt eis solvende, etiamsi aliunde habeant, unde vivant. — 19. Secus autem est dicendum, si Ministri Ecclesiae sustentationem necessariam habeant ex aliis redditibus Ecclesiasticis. — 20. Decimae secundo modo consideratae, idest formaliter, et secundum certam, ac determinatam partem, seu quotam fructuum, scilicet decimam, non octavam, vel duodecimam, licet in veteri Testamento fuerint debitae ex jure divino positivo, tamen tempore novi Testamenti debentur Ministris Ecclesiae solum ex jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico, *ad n.* 25. — 26. Adducuntur pro instantia novi Canones, et solvuntur, *ad n.* 28. — 29. Decimas defraudans, vel non solvens peccat dupliciter, scilicet, et contra virtutem Religionis, et contra virtutem Justitiae, *ad n.* 30. — 31. Immo ex Tridentino defraudantes, et non solventes, aut impedientes solvere, possunt et debent excommunicari, *ad n.* 32. — 33. 35. Decimarum origo. — 36. 37. Decimae primum non ut praeceptum impositae — 38. 41. Quo tempore lata lex sit de solvendis decimis — 42. 46. Decimae debitae sunt de jure divino. ad 51.

ARTICULUS II. — *Decimae quibus, et a quibus sint solvendae?*

1. Decimae antiquitos solvebantur loci Episcopo ad hoc ut ille easdem Clericis Ecclesiae Ministris, juxta cujusvis meritum, et exigentiam in sua Dioecesi fideliter distribueret. — 2. Postquam autem facta est Parochiarum, et bonorum Ecclesiasticorum divisio, Decimae de Jure communi solvendae sunt Parochis. — 3. Decimae praediales de Jure communi solvendae sunt Parocho loci non solum a Parochianis propriis, sed etiam ab alienis de agris, et praediis, quae intra limites talis Parochiae existunt; nisi contraria sit legitima consuetudo, *ad n.* 4. — 5. Decimae ovium, aliorumque animalium, quae dimidia parte anni morantur, et pascuntur intra limites Ecclesiae praedialis, et altera dimidia parte anni intra limites Ecclesiae Parochialis, debent solvi pro medietate utrique Parocho.—6. Sic etiam sunt dividendae pro medietate inter duas Parochias Decimae ovium, aliorumque animalium, quae in una jacent, et dormiant, et in alia pascuntur. — 7. Quando oves, et alia animalia, nec morantur, nec pascuntur per ullam anni partem in Parochia Domini sui, sed in aliis, nulla pars Decimarum debetur Ecclesiae Parochiali Domini, sed illi, ubi morantur, et pascuntur. — 8. Decimae ex ovibus, aliisque animalibus non sunt solvendae Parochis illarum Regionum, per quas pascendo transitum faciunt, et redeunt in domicilium. — 9. Decimae personales de Jure communi solvendae sunt Parocho illius Ecclesiae, ubi percipit Sacramenta, et audit Divina, etiamsi alibi lucrum v. gr. in negotiatione reportet. — 10. Tali proprio Parocho debentur Decimae personales, etiamsi Parochianus causa comitandi Regem, vel recreandi animum, vel agendi aliqua negotia, vel fugendi pestem, vel causa belli, et hujusmodi extra illam Parochiam resideat, absque tamen animo transferendi domicilium in perpetuum. — 11. Decimae personales non debentur primae Parochiali, si quis mutaverit domicilium, sed secundae, in qua recipit Sacramenta, et audit Divina. — 12. Decimae personales sunt dividendae inter plures Ecclesias pro rata temporis, quo Parochiani in eis audiunt Divina, et recipiunt Sacramenta. — 13. Si quis artifex habeat domicilium in confinio duarum Parochiarum, tenetur decimas persol-

vere illi Parochiae, ubi est pars domicilii, in qua semper laborat; Et si dubitetur de qua Parochia domicilium sit, tunc inspicienda est janua, seu porta illius principalis. —14. Si quis perceperit Sacramentum Baptismi in Ecclesia Matrice, et reliqua Sacramenta in Parochiali, decimae personales partim debentur Ecclesiae Baptismali ratione Baptismi, partim Parochiali propter reliqua Sacramenta. — 15. Alii autem Auctores volunt, et satis probabiliter, decimas personales deberi solum Parochiali in qua audiuntur Divina, et percipiuntur reliqua Sacramenta, non autem Baptismali, si ibi Divina non audiuntur. — 16. Unde circa hoc attendenda est consuetudo. — 17. Quando Parochia aliqua dismembratur, et erigitur nova Parochia, decimae praediales ad Parochiam Matricem pertinentes non transeunt ipso jure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Tridentini assignaverit *ad n.* 22. — 23. Decimae vero personales transeunt ipso jure in Parochiam noviter erectam etiam ante ullam Episcopi assignationem, *ad n.* 24. — 25. Decimae variis in casibus debentur integrae soli Episcopo. Primo quando praedia quaedam intra Dioecesim suam sita, nulli certae Parochiae sunt assignata, tunc decimae ex iis debentur Episcopo. — 26. Secundo quando adhuc reperiatur aliqua Dioecesi, in qua nondum sit facta divisio, vel distinctio Parochiarum, tunc decimae soli Episcopo debentur, non quidem ut sibi soli eas reservet; sed ut eas fideliter, et juste distribuat aliis Ecclesiasticis Ministris in curam animarum cooperantibus. — 27. Tertio quando Episcopus est etiam immediatus Parochus in aliqua certa Parochia, quam per Vicarium administrat, sive illa sit Ecclesia Cathedralis, sive alia. — 28. Quarto quando, et ubi non obstat legitima consuetudo in contrarium; debetur Episcopo *Quarta* de singulis decimis. — 29. Decimae etiam Canonicis Cathedralium, vel Collegiatarum ac aliis Clericis simplicia Beneficia habentibus sunt de Jure communi solvendae secundum eam portionem, quae eorum Mensis, Dignitatibus, aut Beneficiis legitima auctoritate Ecclesiastica est assignata. Sicuti, et quando eorum Beneficia ex decimis legitime sunt fundata. — 30. Decimae debentur omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, qui ex officio in spiritualibus populo ministrant, etiamsi ipsi sint divites. — 31. Sic etiam decimae debentur omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, licet sint malae vitae. — 32. Omnes fideles Parochiani, nisi aliquo speciali titulo, seu jure sint exempti, tenentur solvere decimas, tum praediales, tum personales. — 33. Etiam Haeretici tenentur solvere decimas, tum praediales, tum personales. — 34. Etiam Judaei, et infideles tenentur solvere decimas praediales ex fundis, et praediis, quae decimis erant obnoxia, antequam ad eorum manus pervenirent. — 35. Non tenentur tamen Judaei, et infideles solvere decimas personales — 36. Clerici simplices, et non Curati tenentur solvere decimas, cum praediales, tum personales de lucris, bonis et fructibus saeculari jure acquisitis. — 37. Non tenentur tamen isti Clerici simplices, seu non Curati solvere decimas de bonis Ecclesiasticis titulo Beneficii, aut alio titulo Clericali acquisitis, exceptis praediis, agris et aliis fundis, ex quibus antequam in dotem Beneficii assignarentur, decimae solvi solebant, *ad n.* 38. — 39. Clericis Curatis quacumque dignitate praediti, ut Episcopi, Abbates, Archipresbyteri, ac omnes alii Parochi quocumque nomine nuncupati, tenentur solvere decimas praediales de fructibus bonorum titulo temporali, seu saeculari acquisitorum. — 40. Tales Clerici Curati tenentur solvere decimas praediales ex praediis, fundis, et agris etiam Ecclesiasticis, seu Ecclesiae dotalibus in alterius Parochia positis, si de illis antequam in dotem Parochiae pervenirent, decimae alteri Parocho solvi solebant. — 41. Non tenentur tamen tales Parochi solvere decimas praediales de bonis mere Ecclesiasticis in propria Parochia acquisitis. — 42. Neque tenentur tales Parochi solvere decimas personales, *ad n.* 43. — 44. Regulares de Jure communi tenentur solvere decimas praediales, nisi speciali privilegio, aut legitima consuetudine sint exempti. — 45. Insuper spectato Jure communi antiquo, prescindendo a privilegiis, tenentur Regulares solvere etiam decimas personales. — 46. Hodie tamen Regulares omnes aliquo saltem modo a solvendis decimis sunt exempti per privilegia partim Juri communi inserta, partim specialiter concessa. Primo per privilegia juri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solvendis decimis personalibus. — 47. Secundo per talia privilegia Juri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solvendis decimis de Novalibus, quae vel propriis manibus, vel propriis sumptibus colunt. — 48. Novalia quae sint. — 49. Tertio per talia privilegia Juri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solutione decimarum de nutrimentis seu pascuis animalium, et de hortis suis. — 50. Quarto per talia privilegia Juri communi inserta Cistercienses aliique Regulares similibus privilegiis gaudentes, exempti sunt a solutione decimarum etiam de praediis, qui terris non novalibus, illis scilicet, de quibus antequam ad eos pervenirent, decimae non solvebantur. — 51. Immo de Jure communi tales Regulares de illis decimas solvere non tenentur etiamsi antequam ad eos pervenirent, decimae fuerint solutae, remanente in robore, quoad possessiones acquisitas ante generale Concilium de anno 1251. antiquo privilegio *cap. Ex parte* 10 *et cap. Ad Audientiam* 10. *de decimis.* — 52. Per privilegia specialiter concessa omnes fere Regulares hodie sunt exempti a solvendis decimis, nedum personalibus, sed etiam praedialibus de praediis, et fundis cunctis, sive ante, sive post dictum Concilium generale de anno 1215. acquisitis, quae propriis manibus, vel saltem propriis sumptibus excolunt. — 53. Talia tamen specialia Regularium privilegia non valent, nisi habeant Clausulam dicti Concilii generalis *in capit. Nuper* 34. *de decimis*, derogatoriam. — 54. Sufficit autem, si in privilegio exemptionis a decimis praedialibus fiat derogatio alicujus alterius Concilii generalis cum addito et *aliorum Conciliorum* vel si dicatur, *Non obstante aliqua Constitutione etiam in generali Concilio edita.* — 55. In generali communicatione privilegiorum, quamvis ampla, non communicatur privilegium exemptionis a solvendis decimis. — 56. Bona, et praedia, quae solutioni decimarum sunt obnoxia, manent eidem oneri subjecta, etiamsi ad Regulares exemptos transeant, adeout Regulares teneantur illas solvere, quemadmodum solvebant Laici prius quam ad ipsos transirent, nisi a Sede Apostolica speciale privilegium eos specifice, quoad tales decimas, eximens obtineant. — 57. Referuntur aliae novissimae resolutiones in causis variorum Regularium ad hoc emanatae; *ad n.* 59. — 60. Ad decimas solvendas non tenentur Regulares non possidentes stabilia, et qui de eleemosynis vivunt, *ad n.* 62. — 6?. 65. Quibus competat juris assistentia pro Decimis.

ARTICULUS III. — *Decimae ex quibus rebus, ac quo modo, tempore, et loco, sint solvendae.*

1. De Jure communi solvendae sunt Decimae praediales de omnibus fructibus, seu proventibus bonorum omnium tam mobilium, quam immobilium licite acquisitorum. — 2. Assignantur in specie ea, de quibus Decimae solvendae sunt. — 3. Decimae praediales solvendae sunt, nedum de omnibus licite acquisitis, sed etiam de illicite acquisitis. — 4. Decimae personales, ubi illae adhuc sunt in usu, nec dari debent, nec accipi possunt de illicite acquisitis, et illicite retentis, *ad n.* 5. — De illicite tamen acquisitis, et licite retentis, Decimae dari debent, et accipi possunt. — 7. Quamvis vero de sic illicite acquisitis possint Ministri Ecclesiae Decimas repetere, non expedit tamen, ut illas repetant, donec sic turpiter viventes non se emendaverint. — 8. Decimae non sunt solvendae ex bonis acquisitis titulo haereditatis, Legati, vel donationis. — 9. Si tamen bona acquisita titulo haereditatis, Legati, vel donationis sint fructifera, et ex illorum fructibus nondum sint pro illo anno solutae Decimae, debent solvi, ab eo, qui earum dominium, et possessionem acquisivit; sicuti tenebitur ex post quotannis illas solvere. — 10. Decimae praediales solvendae sunt integre absque ulla deductione seminis, vel expensarum, quae in colendis praediis, et colligendis fructibus, pro custodia animalium, et hujusmodi fiunt. — 11. Insuper Decimae praediales solvendae sunt integre absque ulla deductione tributorum, et censuum praedialium, vel aliarum exactionum, ita ut ante praestationem ipsarum integre solvi debeant; vel si prius tributa non decimata

solvantur, et ipsa decimari debeant, sive Decimas inde solvere cogatur is, qni tributa accipit. — 12. Decimae praediales solvendae sunt non nisi deductis prius expensis. — 13. Decimae praediales solvendae sunt statim ac fructus snnt a solo separati, et collecti. — 14. Et obligati ad Decimas tenentur illas solvere, etiamsi a Parocho, vel ab alio jus decimandi habente, prius non moneantur, nec ab eis petantur. — 15. Alioquin peccant, a sine justa causa solutionem notabiliter differant. — 16. Immo obbligati ad Decimas tenentur ad resarciendum damnum, si qnod ex sua culpabili mora solvendi in Decinis sequatur. — 17. Decimae praediales solvendae sunt pluries in anno, si praedia pluries in anno seminentur, et pluries in anno fructus proferant. — 18. Decimae personales, ubi illae adhuc sunt in usu, solvuntur omnes in fine cujusque anni, sicuti alii census, et tributa tunc solvi solent.—19. Si tamen alicubi esset diversa consuetudo, esset observanda. — 20. Circa locum, in quo solvendae sunt Decimae, si attendatur jus commune, videtur quod parochiani propriis sumptibus teneantur illas deferre in Domum, vel Horreum Parochi. — 21. Si vero attendatur consuetudo jam fere ubique introducta, Parochi ipsi, aliique Decimatores teneantur Decimas colligere, et snis expensis in domum deferre. — 22. Consuetudine esse posse fructus, ex quibus decima non solvatur.—23. 28. An Decima, debeatur, si in Praediis, quae fructus ferebant Decimae obnoxios substituuntur fructus, qui consuetudine minime erant Dacimae subjecti. — 29. Decima solvenda in ipsis fructibus, non item in pecunia. — 30. Quaenam consuetudine solvi possit in pecunia.

ARTICULUS IV. — *Jus decimandi a quibus, et quibus acquiri, et concedi possit.*

1. Clerici acquirere possunt jus decimandi variis modis. Primo Papae concessione, seu privilegio.—2. Secundo per consuetudinem legitime praescriptam. — 3. Ad sic antem praescribendum contra Laicum, vel contra Clericum privatum, vel contra aliam causam non privilegiatam, sufficit decennium inter praesentes, et vicennium inter absentes. — 4. Ad sic praescribendum contra aliqnam causam piam requiruntur, et sufficiunt quadraginta anni cum bona fide. — 5. Ad sic praescribendum contra Ecclesiam Parochialem requiruntur quadraginta anni una cum titulo, vel tempus immemorabile. — 6. Tertio Clerici acquirere possunt jus decimandi per transactionem. — 7. Et talis transactio si sit facta cum legitima auctoritate, et consensu Superiorum, obligat etiam successores. — 8. Si vero transactio facta fuerit sine legitima auctoritate Superioris, valet solum inter ipsas personas transigentes, et nullimode obligat successores.—9. Quarto Clerici acquirere possunt jus decimandi donatione, dummodo adsint solemnitates ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requisitae. — 10. Si tamen decimarum donatio sit facta a Laico Ecclesiae, vel loco Religioso, tunc non requiruntur tales solemnitates, sed sufficit solus Episcopi consensus.—11. Quinto Clerici acquirere possunt jus decimandi, permutatione. — 12. Requiruntur autem etiam solemnitates ad alienationem necessariae. — 13. Sexto Clerici acquirere possunt jus decimandi per compromissionem in arbitros. — 14. Requiruntur tamen pro tali compromisso solemnitates ad alienationem necessariae. — 15. Laici nullo modo possunt acquirere jus decimandi, quatenus spirituales, sive fundatum in titulo spiritualis officii, seu obligatione ministrandi spiritualia. — 16. Possunt tamen Laici licite, et valide per specialem concessionem, seu privilegium Summi Pontificis acquirere jus decimarum, quatenus hoc consideratur ut abstractum a titulo, ac jure spirituali, et solummodo est quid temporale, scilicet jus praecise percipiendi decimam partem fructuum. — 17. Immo olim etiam Episcopi, ac alii Ecclesiarum Praelati jus percipiendi tales decimas in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo concedere poterant. — 18. Hodie tamen a tempore Concilii Turonensis celebrati sub Urbano II. anno 1096. vel saltem a tempore Concilii Lateranensis celebrati sub Alexandro III. 1179. id sine consensu, et facultate Summi Pontificis facere amplius non possunt. — 19. Valent tamen etiam nostris temporibus illorum concessiones eisdem factae ante dictum Decretum Urbani II. et ante dictum Concil. Lateranen. possuntque Laici etiam hodie licite retinere jus talium decimarum antecessoribus suis concessum ante dictum Decretum. — 20. Laici nulla praescriptione, et consuetudine etiam immemorabili acquirere possunt jus decimandi. — 21. Hinc Laici ut retinere valeant decimas, praeter tempus immemorabile, requiritur insuper fama privilegii, debentque Laici probare communem famam, quod decimae fuerint suis antecessoribus ex privilegio concessae, vel ante Concilium Lateranense in feudum datae sint. — 22. Contraria tamen sententia est etiam probabilis. — 23. Laici jus decimandi, quod ex legitimo titulo possident, nequeunt per venditionem, donationem, mutuationem, vel per alium contractum in alios transferre Laicos sine auctoritate Papae. — 24. Etsi tamen sit vere probabilis etiam contraria sententia. — 25. Ad validitatem concessionis decimarum favore Laicorum requiritur specialis derogatio. — 26. - 27. Quid si concessio cadat super jure spirituali decimandi, vel commoditate decimarum.

ARTICULUS V. — *Decimae, quoad modos, quibus potest quis eximi ab ipsis solvendis, et quoad Judicem competentem in earum Causis.*

1. Primus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi decimas, est privilegium concessum a Summo Pontifice. — 2. Papa valide concedit exemptionem decimarum. — 3. Privilegium eximens a decimis cessat, quando incipit esse enormiter praejudiciosum Ecclesiis Parochialibus.—4. Cum dubitatur, an privilegium sit enormiter laesivum, recurrendum est pro declaratione ad Papam. — 5. Insuper privilegium non solvendi decimas cessat, et amittitur per non usum, seu potius per usum contrarium, quo privilegiati decimas per 40 annos solvunt.—6. Nec sufficit ad amittendum tale privilegium, si per 30. annos privilegiati solvant Decimas.—7. Ulterius privilegium non solvendi Decimas potest amitti transactione, et conventione facta inter partes.—8. Secundus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi decimas, est consuetudo, vel praescriptio. — 9. Hinc infertur posse ex consuetudine induci, ut ex certis fructibus v. g. vino, oleo, foeno etc. vel ex fructibus minutis, et foetibus animalium nullae omnino Decimae solvantur, aut aliqua solum portio solvatur. — Et sic potest induci consuetudo, quod decimae de bonis locatis, aut arrendatis non solvantur, quae consuetudo servanda est. — 11. Sic etiam consuetudine possunt Decimae alterari respectu quotae, qualitatis, et modi. — 12. Talis consuetudo debet esse uniformis, universalis, et legitime praescripta. — 13. Ad hoc ut talis consuetudo sit legitime praescripta requiritur lapsus saltem quadraginta annorum. — 14. Adducitur instantia, et solvitur, *ad. n.* 15. — 16. Ad solum Judicem Ecclesiasticum privative quoad Laicum pertinet causa decimarum, si agatur de de proprietate, et jure percipiendi Decimas, ad quem pertineat, vel de privilegio, aut praescriptione earum, aut de exemptione a solutione earumdem. — 17. Hinc fit, ut etiam causa decimarum, quae datae sunt in Feudum saecularibus, discutienda sit coram Judice Ecclesiastico. — 18. Unde si quis in similibus causis Decimarum erga Judicem Ecclesiasticum contumacem se exhiberet, posset per censuras compelli. — 19. Quomodo acquiri possit exemptio a solutione Decimarum — 20. 31. De Apostolico Privilegio quo exemptio acquiritur. — 32. 42. De praescriptione qua eadem exemptio acquiritur.

ARTICULUS I.

QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT DECIMARUM ESSE, DIVISIONEM, ET OBLIGATIONEM.

1 Decimae sunt *decima pars omnium fructuum, et
proventuum juste acquisitorum, Deo in reco-
gnitionem universalis, supremique dominii de-
bita, atque Ecclesiae Ministris solvenda.* Est
in re communis; et deducitur *ex cap. Non est* 22.
cap. Transmissa 23. *et cap. Tua nobis* 26. *de decimis,
cum concordantiis; et* Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform.*
2 *cap.* 12. Decimae ortum habent ex veteri Testamen-
to; Genesis 14. *et* 28. Exodi 22. Levit. 27. Num.
3 28. Decimarum congruentia est. Primo, quia sic
recognoscitur Deus tamquam Donator, et supre-
mus Dominus omnium bonorum, juxta *cap. Tua
nobis* 26. *de decimis,* ibi: *Decimae, quas Deus in
signum universalis dominii sibi reddi praecepit, suas
esse decimas, et primitias asseverans, et cap. Cum
non* 33. *eod. tit.* ibi: *Cum autem in signum univer-
salis dominii quodam titulo speciali sibi Dominus de-*
4 *cimas reservaverit.* Secundo quia Ministris Dei de-
betur sustentatio juxta illud Mathaei 10. ibi:
Dignus est enim operarius cibo suo, et Lucae 10.
ibi: *Dignus est enim operarius mercede sua,* et 1. ad
Corinth. 9. ibi: *Quis militat suis stipendiis unquam?
Si nos vobis spiritualiā seminavimus, magnum est si
nos carnalia vestra metamus?... Nescitis, quoniam,
qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt,
edunt, et qui Altari deserviunt, cum Altari partici-
pant? Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium
annuntiant, de Evangelio vivere.* Et *c. Cum secundum*
16. *de praebendis* ibi: *Cum secundum Apostolum, qui
Altari servit, vivere debeat de Altari, et qui ad onus
eligitur, repelli non debeat a mercede, patet a simili,
ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi,
cujus obsequio deputantur.* Tertio, quia de decimis,
5 post sufficientem Ministrorum Dei sustentationem,
debent pauperes sustentari, juxta illud *cap. Tua
nobis* 26. *de Decimis,* ibi: *Nec Decimas, quae tributa
sunt egentium animarum, praesumerent detinere, et
cap. Decimae* 66. *caus.* 16. *q.* 1. ibi *Decimae tributa
sunt egentium animarum,* ubi etiam in casu, quo
Ecclesiae Ministris suam necessariam sustentatio-
tionem jam habentibus, de Decimas non solvente
sic ait S. Augustinus ibi relatus: *Quanti pauperes
in locis, ubi ipse habitat, illo decimas non dande fame
mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante tri-
bunal aeterni Judicis apparebit, quia rem a Deo pau-*
6 *peribus delegatam suis usibus reservavit.* Decima au-
tem pars potius quam vigesima, vel alia quota
electa fuit a Domino, quia decenarius numerus erat
primus terminus numerorum, cum ultra eum non
procedatur, nisi iteretur, et sic aliquid perfectio-
nis habet.
Decimae dividuntur in Praediales, seu Reales, 7
et in Personales, ut colligitur ex *cap. ad Apostoli-
cae* 29. *de decimis,* et Gl. *ib. verb. Personales.* Deci-
mae Praediales, seu Reales sunt illae, quae solvun-
tur praediorum, agrorum, vinearum, pratorum,
hortorum, arborum, domus elocatae, sylvarum, et
omnibus fructibus, nec non et de animalibus, ut
colligitur *ex cit. cap. Ad Apostolicae* 20. *de decimis,*
et Gloss. *ibid. et cap. Cum in suo* 30. *eod. tit. et cap.
Significavit.* 5. *de Parochis.* Decimae Personales 8
sunt illae, quae solvuntur ex acquisitis proprio
cujusque labore, solertia, et industria, v. g. nego-
tiatione, scientia, artificio, militia, mercatura, offi-
cio, et hujusmodi; ut colligitur *ex cit. cap. Ad
Apostolicae* 20. *cap. Non est* 22. *et cap. Pastoralis*
28. *de decimis, et ex cap. Decimae* 66. *caus.* 16. *q.*
1. ibi: *De militia, de negotio, de artificio redde deci-
mas.* Omittitur hic tertium genus Decimarum, quas 9
varii admittunt, et vocant decimas mixtas, volunt-
que esse illas, quae partim reales, et partim perso-
nales sunt, quatenus nempe partim ex natura
praediorum, et animalium, et partim ex industria,
et artificio hominum proveniunt, uti sunt illae,
quae ex lana, lacte, caseo, melle, et hujusmodi pro-
veniunt. Istae enim decimae mixtae, ultraquam
quod nullibi memorantur in jure, nec de illis sit
aliqua mentio *in cit. c. Ad Apostolicae* 20. *cap. Non
est* 22. *cap. Pastoralis* 28. *cap. Cum in tua* 30. *de
decimis, et cit. cap. Decimae* 66. *caus.* 16. *q.* 1. ex
quibus colliguntur solummodo decimae Praedia-
les, seu Reales, et decimae Personales, manifeste
reducuntur ad genus decimarum praedialium,
alias etiam omnes praediales deberent dici decimae
mixtae, cum etiam illae partim a natura, partim
ab industria hominum proveniant, ut clare patet
in frumento, vino, et cujusmodi, ad quae produ-
cenda non tantum natura, sed et industria homi-
num in excolendis v. g. agris, vineis, et hujusmodi
multum conferunt. Unde merito Glossa *in cit. cap.
Ad Apostolicae* 20. *verb. Personales,* duas tantum
species decimarum distinguit, personales, scilicet,
et praediales, inter quas praediales enumerat de-
cimas, quae ex animalibus penduntur, quae cum
pro certo non sint Personales, neque rigorose lo-
quendo possunt dici *Mixtae,* adeoque attento jure
in cit. cap. Apostolicae, et aliis mox citatis, *et in l.
pecudum, ff. de usuris,* et Glossa *ib.* Decimae ad
duas tantum species reducuntur, *Praedialium,*
scilicet, et *Personalium;* Barbosa *de offic. et potest.
Parochi c.* 28. *num.* 9. *et* 10. Engel. *lib.* 3. *decretal.
tit.* 30. *num.* 1. Reiffenstuel *ib. num.* 4. et alii.
Praeterea Decimae aliae sunt profanae, aliae Eccle- 10
siasticae, ut tradit Gregor. Tholos. *lib.* 2. *Syntagm.
cap.* 20. Profanae sunt quoddam genus tributi,
quod olim saeculares Domini praediis subditorum
imponere solebant. Ecclesiasticae autem sunt du- 11

plicis generis, aliae scilicet sunt pure spirituales,
et stricte Ecclesiasticae, et aliae Laicales, et minus
Ecclesiasticae. Priores sunt, quae juxta primaevam
suam institutionem, et originem in signum univer-
salis dominii Dei super nos, solvuntur ipsius Dei,
et Ecclesiae Ministris pro honesta eorum sustenta-
tione, intuitu spiritualium ministeriorum eisdem
12 debita. Posteriores sunt, quae a titulo spiritualis
officii separatae, ex concessione Ecclesiae ob ju-
stam causam, solvuntur Laicis; Layman *lib.* 4. *tract.*
6. *c.* 1. *num.* 1. Gregor. Tholos. *lib.* 2. *Syntag. c.*
20. Pirhing. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 30. *n.* 5. Reiffenstuel
ib. n. 6. et alii passim.
13 Decimae duplici modo considerari possunt, Pri-
mo modo materialiter, et secundum substantiam,
quatenus sunt stipendium necessarium ad hone-
stam sustentationem Ministrorum Ecclesiae; Se-
cundo modo formaliter, et secundum certam, ac
determinatam partem fructuum, scilicet decimam,
14 vel octavam, vel duodecimam. Decimae primo
modo consideratae sunt debitae Ministris Ecclesiae
jure naturali, divino, et humano; S. Thomas 2. 2.
quaest. 87. *art.* 1. *in corp.* Pirhing. *lib.* 3. *decret. tit.*
30. *n.* 6. Riffenstuel. *ibid. num.* 6. Engel *ibid. num.*
15 2. et communissima aliorum. Prima pars de jure
naturali est clara, quia jus naturae, et Lex justitiae
naturalis dictat, quod sicut Ecclesiae Ministri plebi
spiritualia praebent, sic plebs eis pro sustentatio-
ne corporalia tribuat; est enim naturae dictamen,
ut qui alicui servitium praestat, ab eodem stipen-
16 dium justum recipiat. Secunda pars de jure divino
habetur expresse ex variis Sacrae Scripturae tex-
tibus, ut *Matthaei* 10. ubi Christus de Ecclesiae
Ministris loquens ait: *Dignus est enim operarius cibo
suo.* Lucae 10. ibi: *Dignus est enim operarius mercede
sua,* et 1. *ad Corinth.* 9. *num.* 7. ibi: *Quis militat suis
stipendiis unquam?* et ibid. num. 11. *Si nos vobis spi-
ritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia ve-
stra metamus?* et ibid. num. 17. *Nescitis, quoniam
qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt edunt,
et qui Altari deserviunt, cum Altari participant? Ita
et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant,
17 de Evangelio vivere.* Tertia pars de jure humano
clare patet ex repetitis textibus juris Canonici, si-
gnanter *in cap. Commissum est* 4. *cap. Pervenit.* 5.
cap. Nuncios 6. *cap. Cum homines* 7. *Dilecti filii* 8.
et toto titulo de decimis. Sic etiam in *Sexto Clement.
et extravagant.* ubi solutio decimarum passim
praecipitur. Item *in cap. Admonemus* 2. *cap. Prae-
cipimus* 3. *caus.* 16. *q.* 2. *et cap. Decimas* 1. *cap.
Pervenit* 3. *cap. Quicumque* 4. *cap. Omnes* 5. *cap.
Decimas* 6. *cap. Majores* 8. *caus.* 17. *qu.* 7. Item in
18 Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 12. Hinc
infertur, quod decimae primo modo consideratae,
prout praecise continent necessariam sustentatio-
nem Ministrorum Ecclesiae, sunt eis solvendae,
etiamsi aliunde habeant unde vivant, v. g. ex Pa-
trimonio, ex artificio, et hujusmodi, quia non dan-
tur illis ex mera misericordia, vel caritate tamquam
eleemosyna, ut fit pauperibus, sed ex justitia,
tamquam stipendium debitum laborantibus; Sic
Suarez *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 11. *n.*
9. Layman *lib.* 4. *tr.* 6. *cap.* 2. *num.* 1. Pirhing. *loc.
cit. n.* 6. Secus autem est dicendum, si Ministri 19
Ecclesiae sustentationem necessariam habeant ex
aliis redditibus Ecclesiasticis; in tali enim casu
decimae non deberentur eis jure naturali, ac Divi-
no, quia non haberent tunc rationem necessariae
sustentationis, ideoque cessaret ratio, cur decimae
dicantur esse debitae jure naturali, ac Divino, sicut
de facto plurimis in locis Ministris Ecclesiae aliun-
de providetur de necessaria sustentatione, ut ex-
perientia constat, et ex Layman observat Pirbing
l. c. n. 6.

Decimae secundo modo consideratae, idest for- 20
maliter, et secundum certam, ac determinatam
partem, seu quotam fructuum, scilicet decimam,
seu octavam, vel duodecimam, licet in veteri Te-
stamento fuerint debitae ex jure Divino positivo;
tamen tempore novi Testamenti debentur Ministris
Ecclesiae solum ex Jure positivo Canonico, seu
Ecclesiastico; Rota *recent. part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 62.
num. 20. *et par.* 8. *dec.* 31. *num.* 5. S. Thomas 2. 2.
quaest. 87. *art.* 1. *in corpore,* S. Antoninus *p.* 2. *tit.*
4. *cap* 3. §. *Henricus, quodlib.* 4. *qu.* 28. aliique
Theologi communiter, et plurimi Canonistae cum
Barbosa *de offic. et potest Parochi cap.* 28. *num.* 7.
ubi eos una cum Theologis citat Fagn. *in cap. In
aliquibus* 32. *de Decimis n.* 9. ubi dicit, quod hoc
communiter tenetur; Pirhing *loc. cit. num.* 7. con-
tra Glossam *in cap.* 1. *de Decimis in* 6. *verb. Deci-
marum,* Innoc. *in cap. ult. de Parochis,* et plurimos
alios Canonistas antiquos citatos, et secutos a Reif-
fenstuel *loc. cit. num.* 13. Prima pars, nempe, quod 21
decimae etiam formaliter, et secundum determina-
tam quotam in veteri Testamento fuerint debitae
de Jure divino positivo, patet clare *ex cap.* 22.
Exodi, ibi: *Decimas tuas, et primitias tuas non tar-
dabis reddere, et ex cap.* 27. *Levitici,* ibi: *Omnes de-
cimae terrae, sive de pomis arborum, sive de frugibus,
Domini sunt, et illi sanctificantur,* et paulo post:
*Omnium decimarum bovis, et ovis et caprae, quae sub
Pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit,
sanctificabitur Domino.* Secunda pars nempe quod 22
Decimae formaliter, et secundum determinatam
quotam captae tempore novi Testamenti non de-
beantur de Jure naturali, nec Divino positivo, sed
solum Jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico,
probatur. In primis enim manifestum est, quod
Lex, et ratio naturalis plus non exigit, quam ut
congrua sustentatio praebeatur Ecclesiae Ministris
nobis spiritualia ministrantibus; neque, ut evidens
est, ex vi Legis naturae magis iis debetur pars
decima, quam v. g. pars septima, octava, nona,
vigesima, vel trigesima; Quare in Lege naturae
ante Legem Mosaicam nulla extabat Lex decima-

rum, et probabile est, quod Abraham *Genes.* 14. et Jacob. *ibid.* 28. non ex obligatione, sed sua libera voluntate Decimas obtulerint; Azorius *tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 23. *qu.* 2. Suarez *loc. cit. cap.* 10. *num.* 4. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *c.* 2. *assertion.* 2. §. *altera vero pars*, Pirhing *loc. cit. n.* 7. colligitur ex ipsomet textu; Abraham enim *cit. cap.* 14. libera et voluntaria gratitudine obtulit Decimas Sacerdoti Melchisedech, ex quo ipse Sacrificium Deo obtulisset, et contra hostes praeliaturus suam ei benedictionem dedisset; cui suam victoriam attribuens, dedit decimas de omnibus ex hostibus reportatis, ibi: *Et dedit ei Decimas ex omnibus.* Et Jacob. *cit. c.* 28. libera voluntate Deo Decimas vovit, ibi: *Cunctorumque, quae dederis mihi, decimas offeram tibi.*

23 Quod neque ex vi juris Divini positivi, sive Legis Mosaicae possint Christiani obligari ad solvendas Decimas formaliter captas, est de se clarum; quia Lex Mosaica, seu Lex vetus quoad praecepta judicialia, et caeremonialia in Lege nova est omnino abolita, ut constat ex Apostolo *ad Galatas cap.* 3. *num.* 25. *et c.* 4. *num.* 5. *ad Hebraeos cap.* 7. *num.* 12. 18. *et* 19. *et cap.* 8. *num.* 6. *et* 7. Immo etiam quoad praecepta moralia, quae non amplius obligant vi Legis veteris, sed solum quatenus a Lege nova, sive ratione naturali dictantur eique Juri innituntur; Suarez *loc. cit. c.* 12. *n.* 5.

24 Pirhing *loc. cit. num.* 7. Quod tempore novi Testamenti non de Jure Divino, sed solum de Jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico sit obligatio solvendi Decimas formaliter captas, est etiam de se manifestum, quia in toto novo Testamento non est reperibile aliquod divinum praeceptum, quod obliget ad solvendas tales Decimas, adeoque ex solo jure positivo Canonico, seu Ecclesiastico habetur haec obligatio per multiplices textus in toto titulo de Decimis, et alios alibi, ut patet supra *sub*

25 *n.* 17. Tum quia Decimae formaliter captae in variis locis per consuetudinem fuerunt diminutae, et alteratae, immo quoad quosdam Regulares per Pontificia privilegia omnino sublatae, ut patet *ex cap. Ex parte* 10. *cap. Licet* 11. *et cap. In aliquibus* 32. *de Decimis*, et ex variis Summorum Pontificum Constitutionibus in Bullario contentis; sed hoc nec valide, nec licite fieri potuisset, si Decimae etiam formaliter captae essent adhuc tempore novi Testamenti jure divino, cum contra jus divinum non valeat consuetudo; *cap. Cum tanto* 11. *de Consuetudine;* et DD. communiter; nec in illo dispensare possit Pontifex, hoc ipso quod Lex Superioris per inferiorem tolli non possit; *cap. Cum Inferior* 16. *de majoritat. et obedient. et Clement. Ne Romani, de election.*

26 Adversarii volentes etiam nunc tempore novi Testamenti extare obligationem de Jure Divino solvendi Decimas; adducunt varios Canones, quibus dicunt expresse id declarari; Pascalis II. *in c. Decimas* 47. *caus.* 16. *qu.* 1. sic expresse dicit; *Decimas a populo Sacerdotibus, et Levitis esse reddendas, Divinae Legis sanxit auctoritas;* Urbanus II. *in c. Admonemus* 2. *caus.* 16. *q.* 2. sic expresse pronunciat: *Decimas .... quas ipse Deus dare constituit;* Gregorius VII. *in cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *q.* 7. sic expresse ait: *Decimas ... quas fideles praecipiente Domino offerunt.* Alexander III. *in cap. Parochianos* 14. *de Decimis* dicit expresse; quod *Decimae non ab homine sed ab ipso Domino sint institutae* Innoc. III. *in cap. Tua* 25. *de Decimis* asserit expresse quod Decimae *Divina constitutione debentur.* Idem Innocent. *in cap. Tua nobis* 26. *eod. tit.* sic expresse habet: *Decimae, quas Deus in signum universalis Dominii sibi reddi praecepit.* S. Gregorius Papa *in cap. Quadragesima* 16. *dist.* 5. *de consecrat.* sic expresse dicit; *Jubemur etiam ab Omnipotente Deo, omnium bonorum nostrorum Decimas dare.* Sed ad istos et alios quoscumque 27
consimiles Canones statim respondetur, non esse intelligendos de Decimis formaliter captis, sed solum de Decimis materialiter sumptis, idest secundum substantiam, quatenus nempe sunt stipendium necessarium ad honestam et congruam sustentationem Ministrorum Ecclesiae, sub qua acceptione etiam nos dicimus esse debitas ipsis Ministris de Jure Divino, ut patet *supra num.* 14. *et* 16. Et dato, et non concesso, quod tales Canones 28
ut praetendunt adversarii, sint intelligendi etiam de Decimis formaliter captis, adeoque etiam ut tales esse Juris Divini; Respondetur debere intelligi, quod sint juris Divini non proprie, sed remote, et occasionaliter, quia nimirum Decimae ad imitationem, seu exemplum veteris Legis, ab Ecclesia sunt receptae, et constitutae, seu per propriam Legem decretae; qua ratione etiam jejunium Quadragesimale dicitur nobis esse praeceptum ex Lege, et ex Prophetis, et ex ipso Evangelio apud S. August. *Psal.* 100. et alios SS. PP. quia ad exemplum Prophetarum, et praecipue Christi Domini ab Apostolis fuit institutum; Sic Suarez *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 10. Lessius *lib.* 2. *c.* 39. *n.* 7. Pirhing *l. c. n.* 8.

Decimas defraudans, vel non solvens, peccat dupliciter, scilicet et contra virtutem Religionis, et 29
contra virtutem Justitiae; Ita Azorius *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 23. *q.* 8. Lessius *l.* 2. *cap.* 39. *n.* 8. Pirhing. *l. c. num.* 9. Reiffenstuel *l. c. num.* 20. et alii passim. Prima pars patet, quia Decimae etiam nunc debentur in contestationem, et signum supremi, et universalis dominii Dei super nos; *c. Tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi: *Decimae quas Deus in signum universalis Dominii sibi reddi praecepit, et c. Cum non* 33. *eod. tit.* ibi: *Cum autem in signum universalis Dominii quasi quodam titulo spirituali sibi Dominus Decimas reservavit;* adeoque qui eas defraudat contra cultum Deo debitum, consequenter contra Religionem agit, sicque sacrilegium committit, uti expresse de defraudantibus Deci-

mas dicit Gregorius VII. *in cap. Decimas* 1. *caus.*
16. *q.* 7. ibi : *Sciant se Sagrilegii crimen commit-
tere , et aeternae damnationis periculum incurrere.*
30 Secunda pars etiam patet , quia Decimae nedum
debent solvi in signum universalis Dominii Dei
super nos, et consequenter in suum cultum , sed
etiam in debitam sustentationem Ministrorum Ec-
clesiae suo cultui addictorum , quibus eas ipse
concessit ; *cap. Cum tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi:
*Cum Deo debita sit solutio Decimarum in tantum ut
ad eas Clericis exibendas , quibus eas ipse pro suo
cultu concessit , Laici si moniti reddere noluerint ,
Ecclesiastica sunt districtione cogendi* , et sic cum
ipsi Ecclesiae Ministri spiritualia, et Divina Lai-
cis ministrent , debentur ipsi a Laicis Decimae
tamquam justum stipendium ex justitia, vi cujus
virtutis dicitur Matth. 10. *Dignus est operarius
cibo suo* et Luc. 10. *Dignus est operarius mercede
sua* , ad Corinth. 9. *Quis militat suis stipendiis un-
quam ? et cap. Cum secundum* 16. *de Praebendis :
Qui ad onus eligitur , repelli non debet a mercede.*
Vide *supra numer.* 4. Et manifeste innuitur in
Concil. Tridentin. *sess.* 25. *cap.* 12. ubi expresse
praecipitur , quod defraudantes Decimas non
absolvantur nisi restitutione secuta, ibi: *Nec ab
hoc crimine, nisi plena restitutione secuta absolvan-
tur ;* quod non praeciperetur, nisi ad eas solven-
31 das Laici ex justitia tenerentur. Quinimmo ex
ipso Tridentino *ibidem*, defraudantes, non solven-
tes, aut impedientes solvere , possunt et debent
excommunicari, ibi : *Qui vero eas* (Decimas) *sub-
trahunt, aut impediunt , excommunicentur.* Et sic
jam fuerat prius statutum in Concilio Rothoma-
gensi relat. *in cap. Omnes Decimae* 1. *caus.* 16. *q.*
7. ibi : *Sed quia modo multi inveniuntur Decimas
dare nolentes, et statuimus ut secundum Domini prae-
ceptum admoneantur semel, et secundo, et tertio, qui
si se non emendaverint, anathematis vinculo ferian-
tur usque ad satisfactionem , et emendationem con-
gruam.* Sic etiam ab Alexandro III. relat. *in cap.
Pervenit* 5. *de Decimis* ; sic etiam a Clemen. III.
relat. *in cap. Ex parte* 21. *eod. titul.* et sic etiam
ab Innocentio III. relat *in cap. Tua nobis* 26.*eod.*
32 *titul.* Unde merito fuit damnatus a Martino V.
in Concilio Constantiensi anno 1418. Constitut.
incipien. *Inter cunctas*, sequens articulus 18. inter
alios Joannis Wicleffi de Anglia: *Decimae sunt pu-
rae eleemosynae, et possunt Parochiani propter pec-
cata suorum Praelatorum ad libitum suum eas au-
ferre.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

33 De origine Decimarum in Ecclesia non conve-
niunt inter se Scriptores. Illud certum est, initio
nascentis Ecclesiae Christianos omnia bona sua in
medium contulisse ; *Actor. cap.* 1. *vers.* 34. *et* 35.
34 adeoque Decimis opus tunc temporis haud fuisse.
Licetque haec communio bonorum postmodum
cessaverit; tamen frequentes adeo et magnae erant
oblationes Christianorum, ut satis consultum es-
set necessitatibus Ecclesiae, nec propterea opus
fuerit decimis. Idque saeculo etiam tertio obtine- 35
bat, ut liquet ex S. Cypriano *epist. lib.* 1. *epist.* 9.
ad Cler. et Pleb. Furnitan.

Ut primum autem ipsae oblationes rarae, et 36
tenues esse coeperunt , Patres Ecclesiae hortati
fuere Christianos ad Decimas , iisque proposue-
runt legem Moysis , at non uti praeceptum, sed
uti exemplum: Pauci vero fuerunt qui hoc exem- 37
plum sequebantur. Confer. D. Augustin. *Epist.*
95. *ad Casulan. Praesbyter.* tum *lib. De decem. Chord.*
c. 12.

Non sum nescius , eumdem Div. Augustin. *in* 38
can. 66. *caus.* 16. *qu.* 1. de Decimis tamquam de-
bitis loqui. At Sermonem 219. *Divi Augustini* un- 39
de desumptus dicitur mox dictus *can.* 66. adulte-
rinum esse vel inde satis patet , quod esset
primus Dominicae XII. post Trinitatem, et tunc
haud erat inventa ea temporis differentia, quinim-
mo nunquam habuit locum in Ecclesiis Africae.
Reque ipsa docti Benedictini, qui id sibi negotii 40
dederunt,ut reviderent opera D.Augustini, sermo-
nem hunc 219. minime tribuerunt ipsi D. Au-
gustino: *Lovanienses* (inquiunt) *dubium reliquerunt.
Rejecit post Verlinum Vindingus, ob id maxime quod
decimas, de quibus reddendis hic agitur, intelligere
liceat ex sermone* 2. *in Psalm.* 103. *n.* 9. *et ex nar-
ratione Psalmi* 146. *n.* 16. *et* 17. *nondum fuisse
Augustini aetate Clericis, et Sacerdotibus datas aut
adsignatas. Caesarium potius refert quam Augusti-
num.*

Nec turbare debet *Canon* 67. *pariter caus.* 16. 41
q. 1. in quo itidem de Decimis uti debitis dissei-
tur. Desumptus enim hic Canon 68. dicitur ex
Epistola quadam S. Hieronymi ad Damasum Pa-
pam. At Epistolam hanc dubiae fidei esse admi- 42
serunt ipsi *Correctores Romani.*

Quo tempore autem lex de solvendis Decimis 43
lata in Ecclesia fuerit, haud facile est statuere. Lo-
quor de Ecclesia Latina, nam in Ecclesia Graeca
Decimae numquam ex necessitate solutae fuerunt.
In Ecclesia autem Latina antiquius Concilium , 44
quod injunxit solutionem Decimarum , videtur
Concilium Turonense II. an. 567. At Concilium 45
Matisconense II. an. 585. videtur innuere , Deci-
marum solutionem jam ante mox dictum annum
567. demandatam fuisse. Poenam vero excommu- 46
nicationis in non solventes Decimas primum in-
flixit Concilium hoc Matisconense II. observante
Fleury *Histor. Eccles. lib.* 34. *n.* 50.

Ex his, quae dicta sunt de origine Decimarum 47
dijudicare quisque facili negotio potest, an Deci-
mae debitae sint de jure divino, uti probe monuit
Auctor *n.* 13. *et plur. seq.* Si nomine Decimarum
intelligamus stipendium Ecclesiae Ministris pro-

pter ministerium, et labores debitum, fatendum est non lege solum Divina praeceptas Decimas, *Levit. cap. ult. vers.* 30. *num.* 18. 21. sed etiam
48 naturali, *Matth. XI. Cor.* 9. Natura enim docet
iis alimenta deberi, qui pro Populo laborant.
49 Quare et Abramus in statu ante legem Decimas
50 obtulit Sacerdoti Melchisedech; *Genes.* 14. Si autem
nomine Decimarum determinatam quantitatem scilicet decimam bonorum partem accipiamus, dicendum est, lege quidem Divina demandatas fuisse Decimas in veteri Testamento, non item in novo quippe quod tale praeceptum minime continet.
51 Idque inde confirmatur, quod ut visum est, in
Ecclesia praeceptum de solvendis Decimis sero factum fuit. *Negamus* (recte inquit Ziegler de Episc. *part.* 2. *cap.* 27. *n.* 7.) *morale unquam fuisse, ut Decimae solverentur ratione specificationis, etsi libenter concedamus, generale fundamentum esse morale, et perpetuum, quemadmodum perpetuum est, ut merces solvatur operario.*

ARTICULUS II.

DECIMAE QUIBUS, ET A QUIBUS SINT SOLVENDÆ?

1 Decimae antiquitus, antequam fieret Parochiarum, ac bonorum Ecclesiasticorum divisio, solvebantur loci Episcopo, ad hoc ut ille easdem Clericis Ecclesiae Ministris, juxta cujusvis meritum, et exigentiam in sua Dioecesi fideliter distribueret; *cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *qu.* 7. ibi: « Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille, quia caeteris praeest, omnibus juste distribuat... quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, et alii detrimentum patiantur; » *cap. Pervenit* 3. *ead. caus. et quaest.* ibi: « Pervenit ad nos fama sinistra, quod quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriae Dioecesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius Laicalibus personis, militum scilicet, sive Servitorum, vel (quod gravius est) etiam consanguineis; Unde si quis amodo Episcopus inventus fuerit hujus praecepti divini trangressor, inter maximos Haereticos, et Antichristos
2 non minimus habeatur. » Postquam autem est
facta Parochiarum, et bonorum Ecclesiasticorum divisio, decimae de jure communi solvendae sunt Parochis, textus expresso *in cap. Cum contingat* 29. *de decimis*, ibi: *Cum perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertineat; et cap. Cum in tua* 30. *eod. tit.* ibi: *Parochialibus Ecclesiis exsolvantur, ad quas de Jure communi spectat perceptio decimarum.* Et sic Rota recent. *part.* 1. *dec.* 371. *num.* 4. *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 64. *num.* 3. *part.* 7. *dec.* 61. *num.* 10. *part.* 7. *dec.* 133. *num.* 12. *p.* 8. *dec.* 83. *num.* 1. *et p.* 13. *dec.* 520. *num.* 2. Fagnan. *in cap. Cum contingat* 29. *de decimis*, Pirhing *eod. tit. n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 93. Barbosa *de offic. et potest. Parochi p.* 3. *c.* 28. §. 2. *n.* 7. *et seq.* et communis aliorum.

Decimae praediales de jure communi solven- 3
dae sunt Parocho loci non solum a Parochianis propriis, sed etiam ab alienis de agris, et praediis, quae intra limites talis Parochiae existunt, nisi contraria sit legitima loci consuetudo. Prima pars est certa, et clara *ex cit. c. Cum contingat* 29. *et cap. Cum in tua* 30. *de decimis* Secunda pars colligitur *ex cap. significavit.* 5. *de Parochiis, et c. Quoniam* 13. *de decimis;* ubi universaliter, ac indistincte statuitur, ut si terrae intra certam alicujus Ecclesiae Parochiam fuerint, decimae earum eidem Ecclesiae debeant assignari; Et sic tenet Glossa *in d. c. significavit* 5. *de Parochiis verb. Praediorum, in c. Cum sint* 18. *verb. diversae, et in c. Ad Apostolicae* 20. *verb. Consuetudo, de decimis*, Fagn. *in c. Cum contingat* 29. *de decimis num.* 21. Engel. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 30. *n.* 6. Pirhing. *eod. tit. numer.* 85. Reiffenstuel *ibid. n.* 94. Rota recent *part.* 17. *decis.* 208. *n.* 1. *et est communis.* Et ratio est quia decimae praediales sunt onus reale inhaerens ipsis rebus; in oneribus autem realibus non inspicitur colonus, sed locus, ubi
res sita est; *arg. leg. forma* 4. *ff. de cens. et cap. De terris* 16. *de decimis.* Dicitur autem notanter, 4
Nisi contraria sit legitima loci consuetudo; quia si alicubi sit consuetudo, quod Parochiani solvant proprio Parocho, et non alieno decimas, etiam de agris, et praediis suis in aliena Parochia, est adhuc observanda textu expresso *in cap. Cum sint* 18. *de decimis*, ubi statuitur, quod in hujusmodi casu ad consuetudinem sit recurrendum, *et c. Ad Apostolicae* 20. *eod. tit.* ubi sic praecise habetur: *Super decimis vero Messium vel fructuum arborum, si coluerint in alia Parochia, quam in ea, in qua habitant (quoniam a diversis diversa consuetudo tenetur) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.* Et sic Rota recent. *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 124. *n.* 15. *par.* 11. *dec.* 344. *sub. n.* 11. *et part.* 14. *dec.* 27. *n.* 1.

Decimae ovium aliorumque animalium, quae 5
dimidia parte anni morantur, et pascuntur intra limites Ecclesiae praedialis, et altera dimidia parte anni morantur, et pascuntur intra limites Ecclesiae Parochialis, debent solvi pro medietate utrique Parocho; Glossa *in dict. c. Ad Apostolicae* 20. *de decimis, verb. Personales;* Sanct. Thomas 2. 2. *quaest.* 87. *art.* 3. *ad* 2. Suarez *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 8. *cum sequent.* et plurimi alii cum Barbosa *de offic. et potest Parochi part.*
3. *cap.* 28. §. 2. *n.* 38. Sic etiam sunt dividendae 6
pro medietate inter duas Parochias decimae ovium, aliorumque animalium, quae in una jacent, et dormiunt, et in alia pascuntur; Fagundez *de Ecclesiae praeceptis, praecept.* 5. *lib.* 1. *p.* 5. *n.* 10. Basil. Pont. *de Sacrament. Matrim. lib.* 5. *c.* 13. §. 3. *n.*

7 23. *et* 25. Barb. *loc. cit. n.* 39. et alii. Quando oves,
et alia animalia nec morantur, nec pascuntur per
ullam anni partem in Parochia Domini sui, sed
in aliis, nulla pars decimarum debetur Ecclesiae
Parochiali Domini, sed illi ubi morantur, et pa-
scuntur; Basil. Pontius *loc. cit. n.* 25. Barb. *loc.*
8 *cit. n.* 40. et alii. Decimae ex ovibus, aliisque ani-
malibus non sunt solvendae Parochis illarum Re-
gionum, per quas pascendo transitum faciunt, et
redeunt in Domicillum. Et ratio est quia licet
eundo et redeundo pascuntur in pascuis praedi-
ctarum Parochiarum, hoc tamen nutrimentum
minimum est, et parvae considerationis; unde
cum de minimis decimae, non sint solvendae; *arg.*
leg. Socio, ff. de in integr. restit. leg. 4. *in fin. ff. de*
aedilit. edicto, dicendum est praedictis Parochiis
nihil deberi loco decimarum. Tum quia ut recte
advertit Navar. *cons.* 2. *de decimis n.* 3. moraliter
loquendo videtur impossibile recte judicare, quae-
nam quantitas praedictis Parochiis solvi debeat,
et quisnam sit valor illius decimae, quae possit
illis respective contingere, unde necessario dicen-
dum est non esse faciendam majorem impensam
nec majorem laborem assumendum, quam sit res
ipsa propter quam assumitur; Barbosa *loc. cit. n.*
42. et alii.

9 Decimae personales de jure communi solvendae
sunt Parocho illius Ecclesiae, ubi percipit Sacra-
menta, et audit divina, etiamsi alibi lucrum v. g.
ex negotiatione reportet; *c. Quaesti sunt* 46. *caus.*
16. *q.* 1. ibi: *Familiae vero eorum ibi dent decimas*
suas, ubi eorum infantes baptizantur, et ubi per to-
tum anni circulum Missas audiunt; c. Ad Apostoli-
cae 20. *de decimis*, ibi: *Noveris itaque, quod aequum*
est, ut illi Ecclesiae Decimae personales reddantur
ab eis, in qua Ecclesiastica percipiunt Sacramenta,
concordat *c. significavit* 5. *de Parochiis. Est com-*
munis. Et ratio est quia sicut proprius Parochus
sua persona, et illius ministerio Sacramenta, et
spiritualia administrat, ita quoque oportet ut ille
in cujus favorem fit praedicta Sacramentorum,
et spiritualium administratio, eidem Parocho sol-
vat decimas de illis, quae ex propria persona, et
10 illius ministerio acquisivit. Et tali proprio Paro-
cho debentur decimae personales, etiamsi Paro-
chianus causa comitandi Regem, vel recreandi
animum, vel agendi aliqua negotia, vel fugendi
pestem, vel causa belli, et hujusmodi extra illam
Parochiam resideat, absque tamen animo transfe-
rendi domicilium in perpetuum; *arg. cap. Is, qui*
habet domicilium 3. *de sepulturis in* 6. et advertit
in specie Navarr. *consil.* 2. *n.* 5. *de decimis*, quam-
vis per accidens in tali Parochia per totum tem-
pus absentiae non recipiat Sacramenta, nec audiat
Divina; Barbosa *loc. cit. n.* 26. Basil. Pontius *de*
Sacram. Matrim. lib. 5. *cap.* 13. §. 3. *n.* 19. Fa-
11 gundez *de Eccl. praecept.* 5. *lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 2. De-
cimae personales non debentur primae Parochia-
li, si quis mutaverit domicilium, sed secundae,
in qua recipit Sacramenta, et audit Divina; *cit. c.*
Ad Apostolicae 20. *de decimis*; Rota *pag.* 5. *rec.*
dec. 12. *n.* 4. Fagnan. *in cit. c. Cum contingat n.*
53. *de decimis*, Butrius, et alii passim. Decimae 12
personales sunt dividendae inter plures Ecclesias
pro rata temporis, quo Parochiani in eis audiunt
Divina, et recipiunt Sacramenta, Rebuff. *de deci-*
mis q. 6. *n.* 5. Suar. *l. c. cap.* 21. *n.* 1. Fagundez
loc. n. 5. Fagn. *loc. cit. n.* 56. Barb. *loc. cit. n.* 29.

Si quis artifex habeat domicilium in confinio 13
duarum Parochialium, tenetur decimas persona-
les solvere illi Parochiae ubi est pars domicilii,
in qua semper laborat; et si dubitetur de qua Pa-
rochia domicilium sit, tunc inspicienda est janua,
porta illius principalis; Fagundez *loc. cit. n.* 6. *et*
7. Barb. *loc. cit. n.* 30. et alii. Si quis percipit Sa- 14
cramentum Baptismi in Ecclesia Matrice, et reli-
qua Sacramenta in Ecclesia Parochiali, decimae
personales partim debentur Ecclesiae Parochiali
ratione Baptismi, qui est janua omnium Sacra-
mentorum, *c. fin. de Presbyt. non baptizato*, et par-
tim Parochiali propter reliqua Sacramenta, ut col-
ligitur *ex c. Quaesti sunt* 46. *caus.* 16. *p.* 1. ibi:
Dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur,
et ubi per totum anni circulum Missas audiunt, quae
verba, ut dicit Fagn. *loc. cit. n.* 56. satis clare
innuunt decimas personales utrobique solvendas,
idest tam in Ecclesia, ubi quis baptizatur, quam
in illa, ubi per anni circulum audit Divina, et
percipit reliqua Sacramenta; Goffredus *in summa*
de decimis §. 2. Butrius *in cit. c. Cum contingat n.*
8. *vers. Quantum autem ad Decimas*, Cardin. *n.*
8. *verb. Personales autem*, Abbas *numer.* 6. *vers.*
Remanet tamen unum dubium; Et alii contra va- 15
rios alios volentes decimas personales deberi so-
lum Parochiali, in qua audiuntur Divina, et per-
cipiuntur reliqua Sacramenta, non autem Baptis-
mali, si ibi Divina non audiuntur, et sic tenet
Glossa *in cap. Statuimus, in verb. Baptismalem*
caus. 16. *q.* 1. Glossa ultim. *in c. Significavit* 5. *d.*
Parochis. Jo. Andr. et Ancheran. *in d. c. ad Apo-*
stolicae 20. *de Decimis* Rebuff. *de decimis quaest.*
6. *num.* 21. Quae opinio est vere probabilis, et
satis placet, ex quo per textum *in cap. ad Aposto-*
licae 20. *de Decimis et cap. significavit* 5. *de Paro-*
chiis. Decimae personales debentur illi Ecclesiae,
in qua quis audit Divina officia, et percipit Eccle-
siastica Sacramenta, ut jam dictum est *num.* 9. et
textus *in cap. Quaesti sunt* 46. *caus.* 16. *q.* 1. cum
citetur etiam pro se ab auctoribus hujus opinio-
nis, cum de facili possit intelligi in sensu copula-
tivo, id est de Ecclesia in qua et baptizantur, et
etiam Missas audiunt, aliaque Sacramenta perci-
piunt; Unde circa hoc est attendenda consuetudo, 16
cui standum esse fatentur etiam Auctores primae
opinionis; *ex cap. Cum sint* 18. *et c. Ad Aposto-*
stolicae 20. *de Decimis* Vid. *supra n.* 4.

17 Quando Parochia aliqua dismembratur, et eri-
gitur nova Parochia, decimae praediales ad Paro-
chiam Matricem pertinentes non transeunt ipso
jure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam,
sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas
Episcopus novo Parocho ad praescriptum Concilii
Tridentini assignaverit; sic expresse Sac. Congr.
Conc. 11. *Martii* 1617. Fagn. *lib.* 3. *decretal. in
c. Cum contingat* 29. *de Decimis a n.* 42. Barb. *de
offic. et potest. Parochi c.* 29. §. 2. *num.* 19. *vers.
Advertendum quoque;* Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal.
tit.* 39. *n.* 104. et alii contra plurimos alios: et
probatur ex verbis Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 4.
de reform. ubi sic expresse habet; « In iis vero (sci-
» licet Ecclesiis Parochialibus) in quibus ob lo-
» corum distantiam, sive difficultatem, Parochiani
» sine magno incommodo ad percipienda Sacra-
» menta, et Divina Officia audienda accedere non
» possunt, novas Parochias etiam invitis Recto-
» ribus juxta formam Constitutionis Alexandri
» III. quae incipit: » *Ad audientiam* « constituere
» possint. Illis autem Sacerdotibus, qui de novo
» erunt Ecclesiis noviter erectis praeficiendi, com-
» petens asssignetur portio arbitrio Episcopi ex
» fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocum-
» que pertinentibus. Ubi ut vides ultima illa Con-
cilii verba, *competens assignetur etc.* clare pro-
18 bant nostram conclusionem. Verbum enim illud
Assignetur, quod est verbum facti, et requirit ho-
minis ministerium; *arg. l. si quid §. fin. ff. de le-
gat.* 3. *et l.* 10. *§. fin. ff. Nautae, Caupones, Stabu-
larii, et cap. Extirpandae §. Qui vero* 30. *de Prae-
bend. et cap. Exposuisti* 33. *eod. titul.* demonstrat
aperte, quod tales Decimae non transeunt ipso
jure, cum non possit ipso jure transire, quod per
19 ministerium hominis est assignandum. Idem de-
montrant verba illa, *Competens portio*, nam Trid.
noluit ut nova Parochia statim jus diceret super
omnibus decimis praediorum intra suos limites
existentium, juxta *text. in c. Pastoralis* 9. *de his
quae fiunt a Praelatis;* sed ut illi competens tantum
portio assignaretur ab Episcopo, quippe ante
ejus declarationem ignoratur, quae portio sit
competens, et consequenter non potest ipso jure
in novam Parochiam transire, cum praesertim
portionis appellatione veniat pars, et non totum,
*l. nomen filiorum, §. Portionis, ff. de verb. signifi-
20 cat.* Idem indicant verba illa *Arbitrio Episcopi*,
quia ex quo relinquatur arbitrio Episcopi assi-
gnanda competens portio, stat clarum quod om-
nes decimae non transeunt ipso jure in novam
Parochiam, cum in his, quae sunt determinata a
jure, arbitrium non intret; *l.* 1. §. *Ait Praetor, ff.
de jure delib. l. Mora, ff. de prob. et c. de causis* 4.
de offic. et potest Jud. Delegat. ibi: « Si tale fuerit
» negotium, quod certa exinde poena Canonibus
» exprimatur, eamdem infliges, alioquin ipsos
» pro delicti qualitate, et causa secundum tuum
» arbitrium punire procures, » ex quo textu clare
patet arbitrium solum intrare in his, quae non
sunt determinata a jure.
Idem clare innuunt verba illa: *Ex fructibus ad* 21
Eccl. Matricem quomodocumque pertinentibus; quia
cum relinquatur arbitrio Episcopi assignare por-
tionem novo Parocho, sive ex decimis, sive ex
aliis fructibus ad Matricem pertinentibus, quam-
diu hoc arbitratus non fuerit, decimae non de-
bentur, quia potest contingere, ut non assignet
Decimas, sed alios redditus, et ratione incertitu-
dinis, et ambiguitatis nihil debetur, *ut l. Duo sunt
Titii, ff. de Testament. et l. si ita fuerit, ff. de reb.
dub.* Nihil enim est quod possit executioni deman-
dari, antequam appareat ex declaratione Episco-
pi quanta, et qualis sit hujusmodi portio, nam
quod pendet, non est pro eo, quasi sit, ut dicit
text. *in l. Is damnum, §. quod pendet, ff. de Regul.
jur.* Unde Rota *in Mediolanensi Decimarum de Car-* 22
latio 10. *Martii* 1616. *cor. bon. mem. Martino An-
drea,* propter supra allegata verba Conc. Trident.
fortiter de sua conclusione haesitavit, et ideo cau-
sam remisit ad Sacram Congregationem Cardina-
lium ejusdem Concilii interpretum, quae *sub die*
15. *Martii* 1617. partibus auditis, et articulo ma-
ture discusso censuit: decimas ad Ecclesiam Ma-
tricem pertinentes non transire ipso jure in Paro-
chialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanere
apud Ecclesiam Matricem, nisi eas Episcopus no-
vo Parocho ad praescriptum Concilii assignaverit.
Sic referunt Fagnan. Barb. et Reiffenstuel *l. c.*
Notanter autem fuit dictum in conclusione. *Deci-* 23
mae praediales, quia Decimae personales transeunt
ipso jure in Parochialem noviter erectam, etiam
ante ullam Episcopi assignationem, ut tenet com-
munis Doctorum cum Glossa *in cap. Ad Audien-
tiam* 2. *de Eccles. aedific. verb. Obventiones,* et be-
ne notat Fagnan. *loc. cit. n.* 53. Et ratio est,
quia Decimae personales de jure debentur illi
Parochiae, ubi persona audit Divina, et percipit
Ecclesiastica Sacramenta, ut teste Abbate *in cap.
Cum contingat* 29. *de Decimis n.* 16. et Fagnan.
ibid. n. 20. *et* 52. concludunt omnes juxta expres-
sum textum *in cap. Ad Apostolicae* 20. *de Decimis,*
ibi: *Æquum est ut decimae personales illi reddantur
Ecclesiae, in qua Ecclesiastica percipiuntur Sacra-
menta* Vid. *supra n.* 9. adeoque cum populus post
erectionem novae Parochialis ad eam confluat pro
Divinis audiendis, et Sacramentis recipiendis, non
autem ad Parochialem Matricem, consequens est
ut Decimae personales, non eidem Parochiali Ma-
trici, sed novae Parochiali sint ipso jure persol-
vendae. Nec obstat supradicta declaratio Sac. Cong. 24
Conc. quia sicuti ipsa de solis Decimis praedia-
libus fuit interrogata, ita de iisdem solis dedit
responsum, et non de Decimis personalibus, ut
de auditu testatur Fagnan. *l. c. n.* 52. qui tunc
temporis erat ejusdem Sac. Congreg. Secretarius.

25 Decimae variis in casibus debentur integrae soli Episcopo. Primo, quando praedia quaedam intra Dioecesim suam sita, nulli certae Parochiae in particulari sunt assignata, tunc Decimae ex iis debentur Episcopo; *c. quoniam* 13. *de Decimis in fine.* Et ratio est, quia quando praedia nulli certae Porochiae sunt assignata, censentur esse sub potestate Episcopi, juxta antiquam juris dispositionem dividendae, uti recte advertit Glossa *in cap. Cum contingat* 29. *de Decimis verb. Jure communi argum. cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *quaest.* 7. *Est*
26 *communis.* Secundo, quando adhuc reperiatur aliqua Dioecesis, in qua nondum sit facta divisio vel distinctio Parochiarum, tunc Decimae soli Episcopo debentur (quemadmodum easdem olim percipiebat) non quidem ut sibi soli eas reservet, sed ut eas fideliter, et juste distribuat aliis Ecclesiasticis Ministris in curam animarum cooperantibus; *cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *qaaest.* 7. *et est*
27 *communis.* Tertio, quando Episcopus est etiam immediatus Parochus in aliqua certa Parochia, quam per Vicarium administrat, sive illa sit Ecclesia Cathedralis, sive alia, tunc enim ad illum etiam pertinent Decimae, quae Parochis debentur; *cap. Dudum* 31. *de Decimis*, Fagnan. *loc. cit. num.* 27. Pirhing *l. c. num.* 79. Reiffenstuel *l. c. num.* 3.
28 et alii passim. Quarto, quando, et ubi nou obstat legitima consuetudo in contrarium, debetur Episcopo *Quarta* de singulis Decimis, textu expresso *in cap. Conquerente* 16. *de offic. Judic. Ordinar.* ubi inter jura Episcopis competentia numeratur *Quarta decimationum.* Concordat *cap. Quoniam* 13. *de Decimis*, ibi: *Decimas earum sua parte retenta, et cap. De quarta* 4. *de prascriptionibus*, ubi statuitur quod Clericus, idest Parochus, a quo Episcopus *Quartam* de Decimis jam collectis accipit, prout post Abbatem recte observat Barbosa *l. c. num.* 11. potest quadragenaria praescriptione immunem se reddere a solvenda Episcopo quarta Decimarum, ibi: *De quarta Decimae et oblationis Defunctorum Clericus ab impeditione Episcopi quadragenaria praescriptione temporis se posse tueri videtur.* Fagn. *l. c. num.* 23. ubi affert Rotae Decisiones, et ait esse communem.

29 Decimae etiam Canonicis Cathedralium, vel Collegiatarum, ac aliis Clericis simplicia Beneficia habentibus sunt de jure communi solvendae secundum eam portionem, quae eorum Mensis, Dignitatibus, aut Beneficiis legitima auctoritate Ecclesiastica est assignata; sicuti et quando eorum Beneficia ex decimis legitime sunt fundata; *arg. cap. Exp.* 21. *de Decimis*, ubi Papa Clemens III. mandat ut Canonicis, qui apud ipsum conquesti erant, de omnibus praediorum fructibus, decimae sine diminutione solvantur; Suar. *lib.* 1. *de Decimis cap.* 29. *num.* 3. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 30. *num.* 81. Reiffenstuel *ibid. num.* 112. et alii. Et ratio est, quia postquam auctoritate Ecclesiae redditus uniuscujusque Parochiae in plura Beneficia sunt divisi, unicuique Beneficiato per se, ac directe competit jus ad portionem Decimarum suo Beneficio correspondentem, et assignatam in prima Beneficii fundatione pro sustentatione ipsorum; sicuti antequam fieret Parochiarum, et bonorum Ecclesiasticorum divisio, jus competebat omnibus Clericis Ecclesiae ministrantibus, ut sibi ab Episcopo loci Decimae pro cujusque merito fideliter, et juste distribuerentur; *cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *qu.* 7. ibi: *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille qui caeteris praest, omnibus juste distribuat . . . quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, et alii detrimentum patiantur;* Unde et Deus praecipit, ut sui loco Decimae solvantur non solum Curatis, sed etiam Clericis Ecclesiae Ministris in genere, *cap. Tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi: *Cum Deo debita sit solutio decimarum in tantum ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere noluerint, Ecclesiastica sunt districtione co-*
gendi. Decimae debentur omnibus supradictis Cle- 30
ricis Beneficiatis, qui ex officio ministrant in spiritualibus populo, etiamsi ipsi sint divites *Est communis*, teste Covaruvia *lib.* 1. *variar. resol. c.* 17. *num.* 4. Et ratio est, quia decimae non dantur Clericis, ex eo quod pauperes sint, sed quia Deus praecipit, ut in signum supremi Dominii loco sui dentur Clericis juxta Ecclesiae dispositionem; *arg. cap. Tua nobis* 26. *de Decimis*, et quia ex officio in spiritualibus ministrant, nemo autem licet dives sit, militat unquam suis stipendiis, juxta illud Apostoli *prim. ad Corinth.* 9. ibi: *Quis militat suis stipendiis umquam?* Vide *supra*
art. 1. *sub num.* 4. Sic etiam Decimae debentur 31
omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, licet sint malae vitae, quia Decimae non dantur eis propter bonitatem vitae, sed propter servitium spirituale, unde non excusantur ab earum solutione qui ad eas tenentur, quamvis dicant se easdem pauperibus, et in his Christo dare, et consequenter melius agere quam si Clerico malae vitae solverent, textu expresso *in cit. cap. Tua nobis* 26. *de Decimis*, ibi: *Praetextu vero nequitiae Clericorum nequeunt eas (nisi quibus ex mandato Divino debentur) pro suo arbitrio pauperibus v. g. erogare, cum nulli sit licitum aliena cuique concedere praeter domini voluntatem.*

Omnes fideles Parochiani, nisi aliquo speciali 32
titulo, seu jure sint exempti, tenentur solvere decimas tum praediales, tum personales; *cap. Ex transmissa* 23. *de Decimis*, ubi expresse dicitur quod: *Fidelis homo de omnibus, quae licite potest acquirere, Decimas erogare tenetur*; *cap. A nobis* 24. *eodem titul.* ubi praecise dicitur, quod *Quilibet decimas solvere teneatur, nisi a praestatione ipsarum sit specialiter exemptus*, et paulo infra: *Nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes; Et*

sic communis Doctorum, qui cum Barbosa *de offic.*
et potest. Parochi cap. 28. §. 3. *num.* 1. Moneta *de*
decimis cap. 5. *num.* 26. et Glossa *in cap. Omnes*
Principes 4. *de majoritat. et obedient.* dicunt teneri
ad decimas etiam Imperatorem, Reges, Principes,
et quosvis alios in quacumque dignitate constitu-
tos, eo quod jus de omnibus indistincte loquatur,
33 et ratio juris omnes tangat. Etiam Haeretici te-
nentur solvere decimas tum praediales, tum per-
sonales; Abbas *in cap. De terris* 16. *de Decimis*
num. 6. Suarez. *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1.
cap. 16. *num.* 3. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 3.
num. 36. Reiffenstuel *ibid. num.* 41. et alii com-
muniter. Et ratio est, quia Haeretici ipsi juri
Divino, et Ecclesiastico, quo utroque ipsae Deci-
mae obligant, sunt subjecti, maxime quia per
fidem in Baptismo receptam, et professam facti
sunt subditi Legibus Ecclesiae Catholicae, a cujus
jurisdictione per suam contumaciam non eximun-
tur, ne alias ex iniquitate sua commodum conse-
quantur, contra *l. Itaque* 12. *ff. de furtis.* Et licet
de facto Haeretici non recipiant ab Ecclesiae Mi-
nistris Sacramenta, et spiritualia, non per hoc
eximuntur ab obligatione solvendi Decimas, quia
si non recipiunt, hoc provenit ex propria ipsorum
culpa, et non ex defectu Ministrorum Ecclesiae,
qui ex parte sua sunt prompti ad ea ministranda,
uti ex officio tenentur, et ipsi Haeretici ad eadem
suscipienda, et suam erroneam sectam derelin-
34 quendam sunt obligati. Etiam Judaei, et Infideles
tenentur solvere decimas praediales ex fundis,
et praediis, quae Decimis erant obnoxia, ante-
quam ad eorum manus pervenirent; *cap. Quanto*
18. *de usuris*, ibi: *Hac eadem poena Judaeos decer-*
nimus compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis pro
Decimis, et oblationibus debitis, quas a Christianis
de Domibus, et possessionibus aliis percipere consue-
verant, antequam ad Judaeos quocumque titulo de-
venissent, ut sic Ecclesiae conserventur indemnes;
cap. De terris 26. *de Decimis* 16. ibi: *De terris,*
quas Judaei colunt, tuae prudentiae respondimus,
ut eos ad Decimas persolvendas, vel possessiones
penitus renunciandas cum omni districtione compel-
las, ne forte occasione illa Ecclesiae valeant suo
35 *jure fraudari.* Non tenentur tamen Judaei, et Infi-
deles solvere Decimas personales; *arg. cit. cap.*
Quanto 18. *de usuris, cap. De terris* 16. *de Decimis*
et cap. Apostol. 20. *eod. tit. et cap. Ex transmissa*
23. *eod. tit.* et tenent expresse Glossa *in cit. cap.*
De terris 26. *de Decimis verb. Persolvendas*, ibi:
Unde personales Decimas non persolvunt ; Azor.
pag. 1. *lib.* 7. *cap.* 24. *q.* 3. Suar. *tom.* 1. *de Relig.*
lib. 1. *cap.* 16. *num.* 3. et Barbosa *de offic. et potest.*
Parochi pag. 3. *cap.* 28. §. 3. *n.* 3. cum pluribus
ibi citatis, et Pirhing *l. c. num.* 37. dicit, quod sic
tenent alii DD. communiter.
36 Clerici simplices, et non Curati tenentur sol-
vere decimas tum praediales, tum personales de
lucris, bonis, et fructibus saeculari jure acquisi-
tis; *cap. Novum* 2. *de decimis*, ibi: *Illi profecto*
Clerici, quia a Clericis spiritualium ministeriorum
labores accipiunt, decimas eis debent, et Glossa
ibid. verb. A Clericis, S. Th. 2. 2. *q.* 87. *art.* 4. cum
communi aliorum; *arg. cap. Si quis Laicus, vel*
Clericus 42. *cap. Quicumque* 44. *cap. de Decimis*
45. *caus.* 16. *q.* 1. Non tenentur tamen isti Clerici 37
simplices, seu non Curati solvere decimas de bo-
nis Ecclesiasticis titulo Beneficii, aut alio titulo
Clericali acquisitis; exceptis praediis, agris, et
aliis fundis, ex quibus, antequam in dotem Bene-
ficii assignarentur, decimae solvi solebant. Prima
pars est communis; *arg. cap. Novum genus* 2. *de*
decimis, ibi: *Novum genus exactionis est, ut Clerici*
a Clericis decimas exigant, cum nusquam in Lege
Domini hoc legamus, non enim Levitae a Levitis
decimas accepisse leguntur, et Glossa *ibid. verb. A*
Clericis, ubi interpretando hunc textum dicit,
quod Clerici Clericis decimas dare non debent de
bonis Ecclesiasticis, bene tamen de patrimoniali-
bus, vel quasi talibus, ibi: *A Clericis, hoc intellige*
de dote Ecclesiae, de qua Clerici non debent dare
decimas, sed de praediis propriis, sive patrimoniali-
bus Clerici debent solvere decimas. Secunda pars, 38
scilicet, quod a Clericis sint solvendae decimae
ex praediis, agris, et aliis fundis, ex quibus,
antequam in dotem Beneficii assignarentur, deci-
mae solvi solebant, colligitur clare *ex cap. Eccl.* 43.
caus. 16. *q.* 1. ubi indistincte praecipitur, *ut Ec-*
clesiae antiquitus constitutae nec decimis, nec ulla
possessione priventur; ita ut novis Oratoriis tribuan-
tur, *et c. Quicumque* 44. *ead. caus. et q.* ibi: *Omni-*
no providendum est Episcopo, ut Ecclesiae anti-
quiores propter novas suam justitiam, aut decimam
non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias
persolvantur: et cap. Nuper 34. *de decimis*, ubi
etiam Religiosi jubentur dare decimas de praediis,
et fundis noviter acquisitis, si de iisdem prius
decimae solvi solebant. Et sic tenent Fagn. *in d.*
c. Nuper num. 10. Abbas *ibid. num.* 1. Card. de
Luca *de decimis disc.* 2. *num.* 5. *et* 6. meus Reif-
fenstuel *l. c. num.* 50. et alii cum Barb. *in d. c.*
Ecclesiae 43. *caus.* 16. *q.* 1.
Clerici Curati quacumque dignitate praediti, 39
ut Episcopi, Abbates, Archpresbyteri, ac omnes
alii Parochi quocumque nomine nuncupati, te-
nentur solvere decimas praediales de fructibus
bonorum titulo temporali, seu saeculari acquisi-
torum; S. Th. 2. 2. *q.* 87. Barb. *de offic. et potest.*
Parochi cap. 28. §. 3. *num.* 10. Pirhing *l. c. num.*
40. Reiffenstuel *l. c. n.* 46. et communis aliorum.
Et ratio est, quia res transit cum suo onere ad
quemvis possessorem; *cap. Cum non* 33. *de decimis*,
ibi: *Quoniam res cum onere suo transit, et cap. Ex*
literis 5. *de pignoribus*, ibi: *Cum etiam bona... cum*
suo onere transierint ad quemlibet possidentem; et
consequenter si Clerici, etiam Curati, sive Epi-

scopi, sive Parochi quocumque nomine nuncupati,
jure temporali acquirunt praedia, aliaque bona
oneri Decimarum prius subjecta, onus hoc cum
praediis ad ipsos quoque transit ; *can. Si quis
Laicus, vel Clericus* 42. *cap. Ecclesiae* 43. *c. Qui-*
40 *cumque* 44. *caus.* 16. *qu.* 1. Tales Clerici Curati
tenentur solvere Decimas praediales ex praediis,
fundis, et agris etiam Ecclesiasticis, seu Ecclesiae
dotalibus in alterius Parochia sitis, si de illis, an-
tequam in dotem Parochiae pervenirent, decimae
alteri Parocho solvi solebant, ut colligitur *ex cit.
c. Ecclesiae* 43. *et cap. Quicumque* 44. *caus.* 16.
qu. 1. *et cit. cap. Nuper* 34. *de decimis.* Vid. *sup.
num.* 37. *et est communis* cum Glossa *in c.* 1. *de
censib.* Abbat. *in c.* 2. *de decimis num.* 6. Pirhing.
41 *loc. cit. num.* 43. Reiuffenstuel *l. c. n.* 52. Non
tenentur tamen tales Parochi solvere Decimas prae-
diales de bonis mere Ecclesiasticis in propria Pa-
rochia acquistis. *Est communissima* inter DD. *arg.
cit. cap. Novum genus* 2. *de decimis, et cap. Sanci-*
42 *tum est* 2. *de censibus.* Neque tenentur tales Paro-
chi solvere Decimas personales; Sic Pirhing. *l. c.
num.* 40. Layman *l.* 5. *tract.* 6. *cap.* 3. *num.* 1. et
alii. Et ratio est, quia neque ex jure Canonico,
neque ex consuetudine talis obligatio ostendi po-
test; Decimae enim personales non debentur nisi
proprio Parocho, a quo quis recipit Sacramenta,
et alia spiritualia; *cap. Quaesti sunt* 46. *caus.* 16.
qu. 1. *cap. Ad Apostolicae* 20. *de decimis,* sed tales
Parochi nullum agnoscunt proprium Parochum,
cum Episcopus in sua Dioecesi sit Ordinarius Pa-
rochus Parochorum, et quilibet Parochus sit Or-
dinarius Pastor in sua Parochia, et praeter se
nullus alius detur in ipsa Ordinarius Parochus;
43 ergo etc. Licet autem ex parte Episcopi videatur
adesse sufficiens fundamentum, ut Parochi ipsi
persolvant Decimas, ex quo ipse sit Ordinarius
Pastor, et Parochus omnium Parochorum suae
Dioecesis; Jus tamen non imposuit eis talem obli-
gationem solvendi Decimas personales Episcopo,
adeoque Episcopus non potest ipsas ab eis exige-
re, cum nequeat neque ab ipsis, neque ab aliis
Sacerdotibus, et Clericis aliquid exigere praeter
id, quod jure communi concessum est, ut constat
ex *cap. Constitutum est* 60. *c. Nulli* 62. *cap. Prae-
dicator* 64. *caus.* 16. *quaest.* 1.

44 Regulares de jure communi tenentur solvere
Decimas praediales, nisi speciali privilegio, aut
legitima consuetudine sint exempti. *Est commu-
nis* cum Suarez *t.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 1. *cap.*
17. *n.*25. Layman *loc. cit. n.* 4. Pirhing. *loc. cit. n.*
44. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 53. et habetur clare *in
c. Ex multiplici* 3. *cap. Commissum* 4. *cap. Dilecti*
8. *cap. Ex part.* 10. *de decimis*, et expressius *in
cap. Statuto* 2. §. *Caeterum eod. tit. in* 6. ubi sic
statuitur : *Caeterum Religiosi tam exempti, quam
non exempti de terris, et possessionibus acquisitis
hactenus, et amodo acquirendis decimas integre sol-
vant illis Ecclesiis, quibus eaedem possessiones, et
terrae prius fuerunt decimales, nisi super hoc spe-
ciali jure, vel privilegio sint moniti.* Insuper specta- 45
to jure communi antiquo, et praescindendo a pri-
vilegiis, tenentur Regulares solvere etiam Decimas
personales ; Suarez *l. c. num.* 25. Laym. *l. cit. n.*
4. Pirhing. *l. cit. n.* 44. Reiffenstuel *l. c. num.* 53.
et alii communiter. Et ratio est, quia Regulares,
spectato jure communi antiquo, et abstrahendo a
privilegiis, sunt etiam ipsi, sicuti caeteri alii,
subjecti Pastori, seu Parocho loci, ab eoque Sa-
cramenta, ac alia spiritualia percipere debent, et
de facto olim percipiebant, uti patet *ex c. alia* 6.
*Eccl.*7.*c.Interdicimus* 10. *c. Quaesti sunt* 46. *c.*16.
q. 1. adeoque praescindendo a privilegiis tenentur
de jure communi ipsi persolvere Decimas perso-
nales, cum tales Decimae de jure debeantur Paro-
cho, a quo accipiuntur Sacramenta, et alia spiritua-
lia *cit. cap. Quaesti sunt.* 40. *caus.* 16. *qu. cit. cap.
Ad Apostol.* 20. *de decim. et c. Significavit* 5. *de Pa-
rochiis.*

Hodie tamen Regulares omnes, aliquo saltem 46
modo, a solvendis Decimis sunt exempti per privi-
legia partim Juri communi inserta, partim specia-
liter concessa. Primo, per privilegia Juri commu-
ni inserta Regulares omnes sunt exempti a solis
Decimis personalibus ; *cap. Ex part.* 10. *cap. Li-
cet.* 11. *et cap. Ad Audientiam* 12. *De decimis.* Se- 47
cundo, per talia privilegia juri communi inserta
Regulares omnes sunt exempti a solvendis Deci-
mis de Novalibus, quae vel propriis manibus, vel
propriis sumptibus colunt, textu expresso *in cit.
cap. Ex. par.* 10. *decimis,* ibi: *De Novalibus suis,
quae propriis manibus, vel sumptibus excolunt ; et
in cap. Consultationi* 33. *de privil.* ibi: « Terra,
» de qua non extat memoria, quod aliquando culta
» fuisset, redacta per Religiosos viros ad culturam
» perpetuo debet, quoad immunitatem de non sol-
» vendis decimis, Novalium jure censeri. » Per 48
Novale autem, ut vides, intelligitur ager de novo
ad culturam redactus, de quo non extat memoria,
quod aliquando cultus fuisset, ut definitur *in c.
Quid per Novale* 21. *de verb. significat.* ibi: *Ut No-
vale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum,
de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuis-
set.* Tertio, per talia privilegia juri communi inserta 49
Regulares omnes sunt exempti a solutione Deci-
marum de nutrimentis, seu pascuis animalium,
et de hortis suis ; textu expresso in *cit. cap. Ex
parte* 10. *decimis,* ibi: *Et de nutrimentis animalium
suorum, et de hortis suis.* Quarto, per talia privile- 50
gia juri communi inserta Cistercienses, aliique
Regulares similibus privilegiis gaudentes, exem-
pti sunt a solutione Decimarum etiam de praediis,
et terris non novalibus, illis scilicet, de quibus,
antequam ad eos pervenirent, Decimae non solve-
bantur ; *cap. Ex par.* 10. *et Ad Audientiam* 12.
cap. Nuper 30. *de decimis.* Immo cum hoc caput 51

Nuper nihil novi juris induxerit quo ad possessiones ante generale Conc. de anno 1215. acquisitas, stat etiam quod de jure communi tales Regulares de illis decimas solvere non teneantur, etiamsi antequam ad eos pervenirent, decimae fuerint solutae, remanente in suo robore, quoad possessiones acquisitas ante dictum Conc. antiquo privilegio *in cit. cap. Ex parte* 10. *et cap. Ad audientiam* 12. *de decimis*, ibi: *Decernimus, ut de alienis terris, et amodo acquirendis, etiamsi eas propriis manibus, aut sumptibus excolant, decimas persolvant*, ubi illa dictio *Amodo* idem importat, quod ab hac die in antea, ut inquit Hostiens. *n.* 1. *in verb. Et Amodo*; et Joann. Andreas *n.* 2. *eod. verb.*

52 Per privilegia specialiter concessa omnes fere Regulares hodie sunt exempti a solvendis decimis nedum personalibus, sed etiam praedialibus de praediis, et fundis cunctis sive ante sive post dictum Concilium generale de anno 1215. acquisitis, quae propriis manibus, vel saltem propriis sumptibus excolunt. Ita testatur Borbosa *de offic. et potest Parochi par.* 3. *c.* 20. §. 3. *num.* 20. *et in lib.* 3. *decretal. tit.* 30. *cap.* 10. *num.* 5. et alii passim in compendiis, et compilationibus privilegiorum Regularium, ubi in specie videnda relinquimus, cum nimis operosum esset hic omnia talia
53 privilegia speciatim adducere. Observandum tamen hic primo venit circa talia privilegia specialia Regularium, quod ipsa non valeut, nisi habeant Clausulam dicti Concilii Generalis *in c. Nuper* 34. *de decimis* derogatoriam. Sic pluries censuit Rota, et signanter *in Oriolen. Decimar.* 21. *Martii* 1586. *et* 9. *Junii ejusdem anni coram Orano, et coram Cavalier.* inter ejus impressas *dec.* 229. *num.* 3. in qua fuit dictum, exemptionem a decimis non suffragari, nisi in specie derogetur *dict. cap. Nuper, et in Viterbien. Decimarum* 25. *Junii* 1618. *coram Cardinali Pamphilio postea Papa Innocent. X. et par.* 1. *recent. dec.* 431. *num.* 2. *par.* 7. *dec.* 42. *n.* 9. *et par.* 19. *dec.* 201. *n.* 3. Et sic tenent Barbosa *loc. cit. num.* 37. Fagnan. *loc. cit. num.* 28. *et* 29. Pirhing. *loc. cit. num.* 59. Reiffenstuel *l. c. n.* 64. Petra *tom.* 4. *comment. ad Const.* 8. *Martini V. n.* 14. et alii. Et ratio desumitur ex defectu intentionis in Pontifice concedente, quia Pontifex Constitutioni Concilii generalis nunquam censetur derogare, nisi clausulam Concilii expresse derogatoriam adjiciat, ut saepe decidit Rota apud Barbos. et Fagn. *l. c.* et tenet communis Doctorum
54 *arg. c. Ex parte.* 3. *de Cappellis Monachor.* Sufficit autem, si in privilegio exemptionis a decimis praedialibus fiat derogatio alicujus alterius Concilii Generalis, cum addito, et *aliorum Conciliorum*, vel si dicatur: *non obstante aliqua Constitutione etiam in generali Concilio edita*; tunc enim censebitur derogatum etiam dicto decreto Concilii Lateranensis, ut in terminis resolvit Rota *in causa Conchen. Exemptionis decimarum* 17. *Martii* 1589. *coram Orano*; et aliis saepissime, ut dicitur *in dec.* 316. *num.* 11. *par.* 5. *recent.* et tenet Fagnan. *l. c. num.* 31. Pirhing *l. c. num.* 59. Reiffenstuel *l. c. n.* 67. Decius *cons.* 341. *n.* 10. Garcias *de Benef. p.* 4. *cap.* 5. *num.* 40. et alii passim. Observandum est secundo, quod in generali communicatione privilegiorum quamvis ampla, non communicatur privilegium, exemptionis e solvendis decimis, quia communicationes, seu adaequationes privilegiorum quamvis amplae, et praegnantes non extenduntur ad ea, quae non solent concedi, vel saltem magna cum difficultate conceduntur, et in quibus agitur de praejudicio tertii, ut est exemptio decimarum, siculi notant Doctores *in l.* 1. *ff. de legat.* 1. ubi Jason *num.* 21. Alciat. *num.* 4. Socin. Jun. *cons.* 43. Anton. de Butr. *cons.* 19. quod teste Fagn. *loc. cit. num.* 33. saepius secuta est Sacra Congr. et Rota, et signanter *in Valentina Decimarum* 28. *Novemb.* 1604. *coram Lancelloto*, in qua articulus fuit late discussus; *in Tolentina Decimarum* 6. *Novembris* 1605. *coram Justo*; *in Mediolanensi Decimarum* 10. *Aprilis* 1606. *coram Coccino*; *et in Derton. Decimar.* 3. *Martii* 1608. *coram Lugdunen.* ut habetur *part.* 2. *rec. dec.* 214. *n.* 5. 55

Observandum est tertio, quod bona, et praedia, quae solutioni Decimarum sunt obnoxia, remanent eidem oneri subjecta, etiamsi ad Regulares exemptos transeant, adeout Regulares teneantur illas solvere, quemadmodum solvebant Laici priusquam ad ipsos transiissent, nisi a Sede Apost. speciale privilegium eos specifice quoad tales Decimas eximens obtineant, prout firmavit Rota *in Caral. Decimae foene* 14. *Junii* 1659. *coram Taya, et par.* 12. *redent. dec.* 223. *num.* 7. *ad* 21. *et pag.* 17. *dec.* 232. *num.* 4. et pluries respondit Sacr. Congre. Concil. apud Pignatell. *tom.* 1. *cons.* 355. *et tom.* 8. *consul.* 8. *num.* 9. *et seq.* et Barbosa *de offic. et potest. Parochi part.* 3. *cap.* 28. §. 3. *num.* 44. *et in Firmana Decimarum die* 14. *Novembris* 1630. ibi: « Fratres Ordinis S. Augustini teneri » ad solutionem Decimarum pro praediis acqui- » sitis, quae dum a Laicis possidebantur, solutio- » ni erant obnoxia; » *et in una Polonien. seu Cracovien. Decimarum* 17. *Junii* 1645. ibi: « Sacra » Congregatio Concil. iterum, atque iterum audi- » tis Regularibus, et praecipue Patribus Soc. Je- » su, eorumque Juribus, ac privilegiis mature » discussis, censuit ab iisdem Patribus et aliis » Regularibus, solvandas esse Parochis, et aliis » Beneficiatis, Decimas, quae solvebantur a Laicis » priusquam bona in ipsorum Patrum Soc. Jesu, » et aliorum Regularium proprietatem fuerint » translata, firmis tamen remanentibus transactio- » nibus desuper factis. » Quod etiam renovavit in una *Ripana die* 16. *Maji* 1647. additque etiam non obstante Constit. Gregorii XIII. quae fuit redacta ad vim juris, et in una *Camerinen.* 15. *Novembr.* 1659. ibi: « *Sac. Congr. Conc.* censuit bo- 56

» na, et praedia, quae dum a Laicis possidebantur, Decimarum solutioni erant obnoxia, ad Regularium Monasteria cum suo onere transire, ac propterea Regulares teneri illas solvere Parochialium Ecclesiarum Rectoribus ; quemadmodum tenebantur Laici, priusquam bona ipsa in Monasterii proprietatem trastulissent; dictisque Regularibus non suffragari allegata privilegia, sed requiri speciale privilegium posterius Sac. Concil. Trid. cum individua derogatione » *cap. Nuper*, et in *Nucerina Paganorum Decimarum die* 24. *Junii* 1677. ubi ad dubium: « An Ecclesiae saeculares, Monasteria Monialium S. Clarae, et S. Dominici, et Conventus, seu Monasteria Regularium nempe Carmelitarum, Minimorum, Scholarum piarum, Montis Virginis, Minorum Conventualium, S. Basilii, S. Benedicti, et Augustini teneantur solvere Decimas praediales ex bonis, ex quibus Decimae solvebantur a Laicis, antequam in praedictos transirent? » Responsum fuit: *Affirm. quoad omnes, et si habent privilegium, deducant in Sac. Congr.*.

57 Et quidem quoad Patres Conventuales *in Ferentina Decimarum die* 16. *Januarii* 1694. ead. Sac. Congr. Concil. censuit eos, non obstante exceptionis privilegio, teneri Parochis solvere Decimas ex bonis tutulo sive oneroso, sive lucrativo quaositis. Et quoad Patres Praedicatores Rota *Carpentoracten. Decimarum*, consideratis omnibus eorum privilegiis censuit eos non exemptos a Decimis, nisi pro bonis quaesitis ante Concilium Generale, nec suffragari privilegia postea obtenta; utpote quae non comprehendunt Decimas spirituales, vel non continent necessariam derogationem *dict. cap. Nuper de Decimis*, ut late firmatur *in decis.* 271. *par.* 18. *recent. et dec.* 201. *par.* 19. *tom.* 1. et consonat resolutio ejusdem Sacrae Congr. *in Ferentina Decimarum die* 15. *Januarii* 1695. ubi resolutum fuit Parocho Oppidi Petrae Acutae deberi Decimas praediales bonorum, quae possidet Conventus Patrum Praedicatorum intra Parochiae li-
58 mites. Immo etiamsi bona essent data pro erectione Monasterii, Collegii, seu pro dote Beneficii, quae sunt immunia a quibuscumque collectis, et oneribus quamvis Cameralibus, adhuc non eximuntur a solutione Decimarum, ut plena Camera declaravit *in Maceraten.* 1. *Julii* 1697. et Congregatio Boni Regiminis *in Veliterna.* 27. *Junii* 1699.
59 Quinimmo Regulares, et etiam Collegia Societatis Jesu tenentur solvere Decimas praediales juxta loci consuetudinem, etiamsi in praeteritum non solverint, ut respondit Sac. Congr. Conc. *in Firmana Decimarum* 13. *Jun.* 1697. *et in Senogal.* 30. *Aug.* 1704.
60 Ad Decimas solvendas non tenentur Regulares non possidentes stabilia, et qui de eleemosynis vivunt, ut item Sacra Congregatio *sub die* 17. *Octobris* 1625. in speciae pro Observantibus disposuit; Unde non comprehenduntur praedicti Fratres Minores de Observantia in Bulla indictionis sex Decimarum super fructibus omnium Ecclesiasticorum Beneficiorum, et pensionum in universa Italia et Insulis adjacentibus ejusdem Alexandri Papae septimi, prout declaratur in sequenti Epistola Subcollectoribus missa.

Molto Rever. Signori

» Li Padri Minori Osservanti di S. Francesco, 61
» i quali sono Mendicanti, e non possono possedere, per disposizione del proprio Instituto, rendita alcuna d'elemosine, che loro vengono fatte, non sono tenuti al pagamento delle Decime. Per tanto le Signorie vostre dovranno per tal conto non molestarli; ed il Signor le feliciti.
Di Roma li 20. *Maggio* 1662.

Delle Signorie VV. Affezionatiss.
N. Arcivescovo di Damiata Tes. Gener.

Loco ✠ Sigilli.

Francesco Miloni Secret.

Succollettori delle Decime.

Sic etiam Theatini sunt exempti a solutione 62
Decimarum Apostolicarum; Sac. Congreg. Immunitatis 11. *Jan.* 1695. *lib.* 1. *decret. Valleman. pag.* 168.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

In locis, in quibus Parochiae sunt divisae, juris 63
assistentiam pro Decimis habet utique Parochus, non item Episcopus, ut monet Auctor. Sed no- 64
tandum est, quod si Episcopus pro Decimis agat adversus Possessores bonorum, datum non est iis declinare solutionem Decimarum hoc sub obtentu, quod juris assistentiam pro Decimis non Episcopus sed Parochus habeat; maxime si Parochus 65
Episcopo adhaereat; Rota *in S. Severinae Decimarum* 12. *Jan.* 1748. §. 4. et in Confirmatoria 14. *Jun. ejusd. anni* 1748. §. 6. *cor. R. P. D. Bussio Decan.*

ARTICULUS III.

DECIMAE EX QUIBUS REBUS, QUO MODO, TEMPORE, ET LOCO, SINT SOLVENDAE.

De Jure communi solvendae sunt Decimae prae- 1
diales de omnibus fructibus, seu proventibus bonorum omnium tam mobilium, quam immobilium, licite acquisitorum. Et decimae personales solvendae sunt de omnibus lucris, et proventibus per actionem, et industriam hominum licite ac-

quisitis. *Est communis;* et de Decimis praedialibus
habetur clare *ex cap. Nuncios* 6. *de Decimis*, ibi:
Et de omni fructu Decimas persolvere; c. Ex parte
21. *eod. tit.* ibi: *Et de omnibus bonis Decimae sunt*
Ministris Ecclesiae tribuendae; c. Ex transmissa 23.
eod. t. ibi: *Fidelis homo de omnibus, quae licite potest*
acquirere, Decimas erogare tenetur; c. Tua nobis 26.
eod. tit. ibi: *Cum de cunctis omnino proventibus De-*
cimae sint reddendae. Et de Decimis personalibus
habetur *ex cap. Ad Apostolicae* 20. *de Decimis*, ibi:
Æquum est, ut illi Eccl. Decimae personales red-
dantur etc. c. Non est 22. *eod. tit.* ibi: *De negotia-*
tione, de ipsa etiam militia, de venatione . . . Deci-
mae sunt Ministris Ecclesiae tribuendae; et cap. De-
cimae 66. *caus.* 16. *quaest.* 1. ibi: *De militia, de*
2 *negotio, de artificio redde decimas.* Unde in specie
Decimas solvunt 1. Frumentum, et triticum, 2.
Palea, 3. Foenum, 4. Pascua, 5. Vinum, 6. Fabae et
alia legumina, et Nuces, 7. Amigdalae, et Castaneae,
8. Olivae, 9. Folia mororum, 10. Saccharum, 11.
Pisces, 12. Apes, seu fructus earum, 13. Lac,
Lana, et foetus animalium cum nutriti sunt, 14.
Venatio, et Aucupium, 15. Ligna, 16. Linum, et
Canapae, et his similia, 17. Negotium, et artifi-
cium, 18. Stipendia militum, 19. Advocatio, pro-
curatio, merces, et salarium, 20. Furna, 21. La-
pidicinae, 22. Fodinae metallorum, 23. Molendi-
nae, et his similia, ut colligitur ex citatis juribus,
cum concordantiis, et enumerantur communiter
a Doctoribus, et signanter a Barb. *de offic. et po-*
test. Episc. p. 3. *c.* 28. §. 1. *n.* 2. *cum sequentibus*,
et Rota *rec. par.* 5. *t.* 2. *dec.* 591. *n.* 12. *p.* 7. *dec.*
180. *num.* 12. *p.* 9. *t.* 1. *decis.* 64. *num.* 9. *et* 10.
part. 15. *dec.* 43. *n.* 8. *et* 9. *dec.* 99. *num.* 10. et
saepe alibi.

3 Decimae praediales solvendae sunt nedum de
omnibus licite acquisitis, sed etiam de illicite ac-
quisitis; D. Thomas 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. *ad* 2. Glossa
in cit. cap. Ex transmissa 23. *de Decimis, verb. Li-*
cite, ad finem, Abbas, et Innocent. *ibid.* Pirhing
lib. 3. *decret. tit.* 30. *n.* 18. Reiffenstuel *ibid. num.*
26. et alii communiter; *arg. cap. de terris* 16. *de*
Decimis. Et ratio est, quia Decimae praediales sunt
onus reale ipsi terrae, ac caeteris rebus inhae-
rens, transiensque ad quemvis possessorem, sive
bonae, sive malae fidei, alioquin praedo vel inju-
stus invasor esset melioris conditionis, quam bo-
nae fidei possessor, quod nullimode est dicendum,
cum et ipse Dominus, si praedium possideret, De-
cimas solvere teneretur; ex quo Decimae praedia-
les non debeantur ex actione, sive justa, sive in-
justa possessoris, sed ex praediorum, aliarumque
rerum possessarum fructibus, qui ex dono Dei
4 proveniunt; *cap. Tua nobis* 26. *de Decimis.* Loquen-
do autem de Decimis personalibus, ubi illae adhuc
sunt in usu, cum distinctione est procedendum;
Aut enim est sermo de Decimis ex lucris non so-
lum illicite acquisitis, sed et illicite retentis, ita
ut restitutioni adhuc obnoxia sint, qualia sunt
quae acquiruntur ex furto, rapina, usura, simo-
nia, injusto bello, fraude, injusto contractu, etc.
an vero de Decimis ex lucris solummodo illicite
acquisitis, et licite retentis; qualia sunt acquisita
ex meretricio, ex adulterio, ex convento homici-
dio, et hujusmodi, de quibus cum possessor verb.
gr. Meretrix, Mulier adultera, conductus pecu-
nia ad hominem occidendum, acquirat dominium,
non tenetur ad restitutionem. Si de primis, scili- 5
licet illicite acquisitis, et illicite retentis sit ser-
mo, Decimae nec dari debent, nec accipi possunt
S. Thomas *l. c.* Glossa *in cit. cap. Ex transmissa*
verb. Licite, de Decimis, Abbas *ibid. n.* 3. Azorius
part. 1. *lib.* 7. *cap.* 24. *q.* 13. Suarez *lib.* 1. *c.* 32.
n. 6. *et* 7. Pirhing *lib.* 3. *decret. n.* 9. Reiffenstuel
ib. n. 27. et Innocent. *loc. cit. arg. cap. Non est*
putanda 27. *caus.* 1. *qu.* 1. Et ratio est, quia cum
possessor non acquirat dominium talium rerum,
sed eas restituere teneatur, res sic acquisitae
non computantur in bonis ejusdem, sed censentur
bona aliena; *l. Non potuit* 11. *ff. de Jure Fisci.*
Nulli autem licitum est aliena cuiquam concedere
praeter Domini voluntatem, textu expresso *in cap.*
Tua nobis 26. *de Decimis*, ibi: *Cum nulli sit lici-*
tum aliena cuique concedere praeter Domini volun-
tatem. Si de secundis, scilicet illicite acquisitis, 6
licite retentis sit sermo, Decimae dari debent,
et accipi possunt. Ita Glossa, et Doctores omnes
locis supracitatis; Et ratio est, quia licet tales ac-
quirentes, verb. gr. meretrix accipiendo pecuniam
pro meretricio, adultera pro adulterio, conductus
ad occidendum hominem, pro homicidio, turpiter
faciant in acquirendo, non tamen turpiter reti-
nere dicuntur; *l.* 4. §. *Sed quod meretrici, ff. de*
condict. ob turpem causam; Unde si taliter acqui-
sita licite retinere possunt, licite etiam possunt
eadem erogare, et consequenter Decimas de iis
solvere tenentur, cum delictum non praestet im-
munitatem; *l. Relegatorum*, §. *final. ff. de interdict.*
et relegat. Quamvis autem de sic illicite acquisitis 7
possint Ministri Ecclesiae Decimas repetere, non
expedit tamen ut illas repetant, donec sic turpiter
acquirentes non se emendaverint, ne videantur
talia turpia facta approbare, et eorum sceleribus
communicare, ut ait S. Thomas *l. c. art.* 2. Glossa
cum aliis Doctoribus *locis citatis.* Unde ab Eccle-
sia oblationes aliquorum respuunt ratione crimi-
nis; *Deuteronomii c.* 23. ibi: *Non offeres mercedem po-*
stribuli; cap. Oblationes 2. *dist.* 90. *c. Non est pu-*
tanda 27. *caus.* 1. *quaest.* 1. *c. Miror.* 8. *caus.* 17.
quaest. 4.

Decimae non sunt solvendae ex bonis acquisi- 8
tis titulo haereditatis, legati, vel donationis; In-
noc. *in d. c. Non est* 22. *de Decimis n.* 2. Moneta
de decimis cap. 5. *n.* 37. Rebuffus *de decimis q.* 8.
n. 21. Suarez *loc. cit. lib.* 1. *c.* 31. *n.* 6. Layman *lib.*
4. *tract.* 6. *cap.* 1. *n.* 2. *in fine*, Pirhing *loc. cit. n.*

21. Barbosa *l. c. n.* 28. et alii. Et ratio est, quia Decimae solummodo solvuntur ex fructibus, et emolumentis praediorum, et rerum immobilium, aut animalium uti sunt Decimae praediales, aut ex acquisitis labore, et industria hominum: sed bona illa, quae alicui obveniunt ex haereditate, legato, vel donatione, nec sunt fructus praediorum, rerumque immobilium, aut animalium, nec fructus personarum, quia non ex labore, seu industria, et actione propria, sed ex alterius actione ei obveniunt, ergo etc. Tum quia in Lege veteri Dominus dedit ipsas terras, et possessiones, et tamen constat non ex ipsis, sed ex ipsorum fructibus sibi dari Decimas jussisse, juxta illud *N. c.* 18. ac proinde cum Pontifices circa decimas constituendas imitati sint Legem veterem, dicendum est eos voluisse, ut non de terris, et possessionibus ipsis, sed de earum fructibus decimae solverentur. Tum etiam quia, si ex bonis ipsis immobilibus titulo haereditatis, legati, vel donationis acquisitis deberent solvi decimae, omnia fere bona immobilia quam cito ad Ecclesiam per-
9 venirent. Hic tamen est advertendum, quod si bona acquisita titulo haereditatis, legati, vel donationis, sint fructifera, et ex illorum fructibus nondum sint pro illo anno solutae decimae, debent solvi ab eo, qui eorum dominium, et possessionem acquisivit, siculi tenebitur ex post quotannis illas solvere, cum res transeant cum suo onere ad quemcumque possessorem; *c. Cum non* 33. *de decimis*, ibi: *Quoniam res cum onere suo transit.* Et *cap. Ex literis* 5. *de Pignoribus*, ibi: *Cum etiam bona . . . cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem;* Ita Suarez *loc. cit. c.* 31. *n.* 10. Pirbing *l. c. n.* 22. et alii communiter.

10 Decimae praediales solvendae sunt integre absque ulla deductione seminis, vel expensarum, quae in colendis praediis, et colligendis fructibus, pro custodia animalium, et hujusmodi fiunt; *cap. Cum homines* 7. *de decimis*, ibi: « Decimam Eccl. cujus Parochiani sunt, sine diminutione solvere » tenentur, » *cap. Ex part.* 21. *eodem tit.* ibi: « De » omnibus praediorum fructibus decimas absque » diminutione persolvant; » *cap. Non est* 22. *eodem titul.* ibi: « Praecipimus, quatenus antequam ullas deducatis de bonis praedictis expen» sas, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum » integritate debita persolvatis; » *cap. Tua nobis* 26. *eod. tit.* ibi: « Mandamus quatenus omnes, qui » ratione . . . praediorum decimas Ecclesiis, et » Clericis tuae Dioecesis exhibere tenentur, ad » eas cum integritate reddendas appellatione re» mota compellas; » *cap. Pastoralis* 28. *eod. tit.* ibi: « Expensas tamen, quae fiunt pro fructibus per» cipiendis ex illis, de quibus fructus proveniunt, » non credimus deducendas etc. » et sic commu-
11 niter Doctores. Insuper decimae praediales solvendae sunt integre absque ulla deductione tributorum, et censuum praedialium, vel aliarum exactionum, itaut ante praestationem illarum integre solvi debeant, vel si prius tributa non decimata solvantur, et ipsa decimari debeant, sive decimas inde solvere cogatur is, qui tributa accepit, textu expresso *in cap. Cum sit* 33. *de decimis*, « Cum non sit in homine quid semen serenti res» pondeat, quoniam juxta verbum Apostoli, ne» que qui plantat est aliquid, neque qui rigat, » sed qui incrementum dat Deus; qui de mortifi» cato semine plurimum fructum affert, nimis » avare quidem in decimis defraudare nituntur » census, et tributa, quae interdum indecimata » praetereunt, de frugibus primitus deducentes; » Cum autem in signum universalis Dominii quasi » quodam titulo speciali sibi Dominus decimas » reservaverit, nos et Ecclesiarum dispendiis, et » Ecclesiarum periculis obviare volentes, statui» mus, ut in praerogativam Dominii generalis » exactionem tributorum, et censuum praecedat » solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos cen» sus, vel tributa indecimata pervenerint, quo» niam res cum suo onere transit, ea per censuram » Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, » quibus de jure debentur. » Sic etiam Doctores *communiter.*

Decimae personales solvendae sunt non nisi 12
deductis prius expensis; *cap. Pastoralis* 28. *de decimis*, ibi: « Explicari postulasti, utrum quis pos» sit de molendinis, et piscariis necessarias ex» pensas deducere, priusquam solvat decimas ex » eisdem, sicut est in negotiatione concessum? » Ad quod respondemus, quod licet circa res ac» quisitas, vel factas de pecunia decimata, cum » ipsae vendantur, credamus deducendas expen» sas etc. » et Glossa *ibid. verb. Expensas*, ibi: « Expensas factas in eundo et redeundo, et nego» tiando faciendo meliorem; et est communis. » Ratio autem, cur Decimae personales solvendae sint deductis expensis, et praediales expensis non deductis, varia assignatur a Doctor. ut videri potest apud Barb. *loc. cit. n.* 35. sed hic adducitur solum illa, quam prae caeteris dant D. Thomas 2. 2. *qu.* 87. *art.* 2. Gonz. *in cap. Cum homines* 7. *de decimis n.* 8. idem Barbosa *loc. cit. n.* 26. Pirbing. *loc. cit. n.* 30. et alii plures, scilicet, quod Decimae personales solvantur ex fructibus civiliter consideratis, quorum nomine illi soli veniunt qui deductis expensis supersunt; *l. fructus* 7. *in princ. ff. solunt. Matrim.* ibi: *Fructus eos esse constat, qui deductis expensis, supererunt; et l.* 1. *C. de fruct. lit.* ibi: « Hoc fructuum nomine contine» tur, qud justis fructibus deductis superest, » uti est v. gr. si quis expendat centum aureos in emendis mercibus, quas postea vendat 150. aureis, ex hac summa deducendi sunt prius aurei, quibus merces emptae sunt, deinde expensae factae in vectigalibus, et itineribus, quibus dedu-

ctis, si remanserint ex lucro triginta aurei, tene-
bitur pro decimis solvere tres aureos; ut recte
advertit Canisius *tractatu de decimis cap.* 2. *n.* 2.
Decimae vero praediales solvantur ex fructibus
naturaliter consideratis secundum se, et quatenus
ex terra, et re ipsa proveniunt dono, et Benefi-
cio Dei, sine quo potuisset etiam post factas ex-
pensas nihil crescere, juxta illud 1. *ad Corinth.*
3. ibi: « Neque qui plantat, neque qui rigat est
» aliquid, sed qui incrementum dat Deus; » Unde
cum ab ipso Deo, tamquam Auctore cuncti ipsi
fructus proveniant, decimae de illis sine ulla ex-
pensarum deductione solvuntur. Sicut enim si lo-
cetur vinea, vel ager pro certis mensuris, vel cer-
ta parte v. g. quarta fructuum, solvendi sunt fru-
ctus locatori non deductis expensis, juxta *cap.
Tua nobis* 26. *de decimis;* Ita etiam ex fructibus
praedialibus decimae integre solvi debent non
deductis expensis, quia praedia sunt a Deo veluti
locata hominibus pro decima parte fructuum sibi
tamquam supremo Domino, ac vice sui Ecclesiae
Ministris quotannis solvenda; *argum cit. cap. Tua
nobis* 26. *et cap. Cum non sit* 33. *de decimis.*

13 Decimae praediales solvendae sunt, statim ac
fructus sunt a solo separati, et collecti textu ex-
presso *in cit. c. Cum homines* 7. *de decimis*: ibi: *Man-
damus quatenus eos cogatis, ut decimam statim fructi-
bus collectis persolvant;* Idque desumitur *ex c.* 22.
Exodi, ubi dicitur: *Decimas tuas, et primitias tuas*
14 *non tardabis reddere.* Et obligati ad decimas tenen-
tur illas sic solvere, etiamsi a Parocho, vel ab
alio jus decimandi habente prius non moneantur
nec ab eis petantur nam ipse dies, sive tempus
solutionis pro creditore interpellat; *arg. cap. Po-
tuit* 4. *de locato, et conducto*, ibi: *Non obstante,
quod ei, ut Canonem solveret, non extitit nunciatum,
cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellet;*
15 Alioquin peccant, si sine justa causa solutionem
notabiliter differant, uti pro certo supponitur, et
traditur *cap. Decimae* 66. *caus.* 16. *q.* 1. ibi: *Sed
si tardius dare decimas peccatum est, quanto pejus
est non dedisse*, et tenent Glossa *in cit. cap. Cum
homines* 7. *de decimis, verb. Fructibus collectis;*
Abbas *ibid. num.* 3. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 5.
num. 1. Rebuffus *loc. cit. qu.* 11. *num.* 3. Pirhing
loc. cit. num. 93. Reiffenstuel *l. c. n.* 32. et alii
16 passim. Immo obligati ad decimas tenentur ad
resarciendum damnum, si quod ex sua culpabili
mora solvendi in decimis sequatur; *arg. l. Cum
res* 47. §. *fin. ff. de Legat.* 1. *c. Cum gratia sui
unic. de commodato*, ibi: *seu in mora fuisset*, et *cit.
c. Cum homines* 7. *de decimis*, ibi: *Atque de subtra-
ctis, et retentis dignam satisfactionem exhibere pro-
curent;* et sic tenent cum Glossa omnes Doctores
17 mox citati. Decimae praediales solvendae sunt
pluries in anno, si Praedia pluries in anno semi-
nentur, et pluries in anno fructus proferant,
textu expresso in *c. Ex p.* 21. *de decimis*, et Glos-
sa *ib. verb. Unius*, et alia Glossa *in c. Revertimini* 65.
caus. 16. *qu.* 1. *verb. Annus, et est communis.* De- 18
cimae personales, ubi illae adhuc sunt in usu,
solvuntur omnes in fine cujusque anni, sicut alii
census, et tributa tunc solvi solent; Glossa *in cit.
cap. Revertimini* 65. *caus.* 16. *qu.* 1. Abbas *in cap.
pervenit* 5. *de decimis num.* 3. Layman *loc. cit.*
Pirhing *loc. cit. num.* 93. Riffenstuel *loc. cit. num.*
35. et alii passim; Et ratio est, quia si de cujus-
vis operis, negotii, vel industriae fructu, seu
lucro statim solvi deberent decimae, id in nimium
incommodum esset tum ipsi datori, tum ipsi acce-
ptatori decimarum, cum particularis solutio multa
incommoda afferre soleat; *l. Plane* 3. *Famil. Her-
ciscund.* Si tamen alicubi esset diversa consuetudo, 19
esset observanda, cum de tempore solutionis de-
cimarum personalium nihil reperiatur cautum in
jure, et sic attendenda erit cujusque loci consue-
tudo, nam de quibus causis scriptis legibus nihil
utimur, id custodiri oportet, quod moribus, et
consuetudine introductum est, dicit Ulpianus *l. de
quibus* 32. *ff. de Legibus.*

Circa locum, in quo solvendae sint decimae, si 20
attendatur jus commune, videtur, quod Parochia-
ni teneantur propriis sumptibus illas deferre in
domum, vel horreum Parochi; *arg. cap. Reverti-
mini* 65. *caus.* 19. *qu.* 1. ibi: *Hortor vos, atque
commoneo, ut inferatis decimas in horrea mea, et
cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *qu.* 7. ibi: *Inferte omnem
decimationem in horreum meum*, quod est desum-
ptum ex *Malachiae* 3. et tenent Glossa *in cit. cap.
Revertimini verb. In horrea*, Abbas *in cap. Pervenit*
5. *de decimis num.* 3. Covarruvias *lib.* 1. *variar.
resolut. cap.* 17. *num.* 8. Gonzalez *in cap. Cum
homines* 7. *de decimis num.* 6. Guttierez *lib.* 2.
Canon. qq. cap. 12. *num.* 23. Reiffenstuel *loc. cit.
n.* 36. cum communi aliorum contra Barbosam
loc. cit. §. 2. *num.* 24. Layman *loc. cit. cap.* 5.
num. 2. Pirhing *loc. cit. num.* 94. Et ratio est,
quia, ut recte dicit meus Reiffenstuel *loc. cit.*
quia Christiani non minus tenentur praestare de-
cimas in signum universalis Dominii Dei, quam
quivis subditus tenetur tributa sua, et census sol-
vere terreno Domino in signum Dominii ejusdem;
arg. cap. Tua nobis 26. *de decimis;* sed terreni
subditi tenentur census, et tributa in signum Do-
minii debita, deferre propriis sumptibus ad do-
mum Domini; *arg. l. Pro locis* 6. *ff. de ann. et
tribut.* ergo etc. Si vero attendatur consuetudo 21
jam fere ubique introducta, teste Guttierez *loc.
cit. num.* 45. Barbosa *loc. citat. num.* 24. Canisio
de decimis c. 7. Parochi ipsi, aliique decimatores
tenentur decimas colligere, et suis expensis in
Domum deferre. Et ubi talis adest consuetudo
legitime praescripta, est ibi observanda, ut fa-
tentur omnes Doctores; *arg. cap. Cum tanto* 11.
de consuetudine, ibi: *Licet etiam longaevae consue-
tudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque*

adeo valitura, ut vel juri positivo debeat praejudicium generare, nisi fuerint rationabilis, et legitime sit praescripta.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

22 Consuetudine esse posse fructus, ex quibus Decima non solvatur, communis est Canonista-
23 rum sententia. Quaestio vero non inutilis hic discutienda est, an decima debeatur, si in Praediis, quae fructus ferebant decimae obnoxios, substituuntur fructus, qui consuetudine, ut dictum est,
24 decimae minime erant subjecti? Affirmant Mornac. *in lib.* 13. *fer. per tot. ff. de servit. rustic.* Dupineau *in suis quaest. et consult. c.* 10. *pariter fere per tot.*
25 Negant vero Grimaudet *de decimis lib.* 1. *num.* 3. *per tot.* Papon. *Corpor. Jur. Francic. lib.* 1. *tit.* 12. *num.* 5. Rot. *in Caesaraugustana Decimarum* 15. *Maji* 1752. et in Confirmatoria 2. *Aprilis* 1753. *coram R. P. D. Canilliac,* idque non male, nam decimam debent non ipsa praedia, sed fructus; locus propterea esse nequit decimae, si consuetudo a decima exemit novos fructus.
26 Negativam vero hanc opinionem duobus in casibus limitat Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprud. Canon verb. Decimae sect.* 10. *qu.* 6. *et* 7.
27 Prior est, si consuetudo vigeat, ut ex novis fru-
28 ctibus non obnoxiis decimae solvatur decima. Alter est, si haec substitutio fructuum non obnoxiorum decimae, adeo universalis sit, ut Parocho congrua desit.
29 Decima regulariter solvenda est in ipsis fructibus, non item in pecunia. Consuetudine vero fieri potest, ut solvatur in pecunia. At quaenam consuetudo hujus sit efficaciae, expendit Rot. *in Cracovien. Decimarum super bono jure* 26. *Junii* 1748. *coram Illustriss. Clement. impress. Romae per Barbiellini* 1781. et in alia *Cracovien. Decimarum super bono jure* 27. *Aprilis* 1750. *coram Illustriss. Cortiada.*

ARTICULUS IV.

JUS DECIMANDI A QUIBUS, ET QUIBUS MODIS ACQUIRI, ET CONCEDI POSSIT.

1 Clerici acquirere possunt jus decimandi variis modis. Primo, *Papae concessione, seu privilegio,* ratione cujus privilegii, seu concessionis fit, quod decimae alias de jure ad Parochum spectantes, debeant solvi Ecclesiae non Parochiali, v. g. Re-
2 gulari, aut Beneficiato simplici. Ita Doctores communiter *arg. cap. Statuto* 2. *de Decimis in* 6. Secundo, *per consuetudinem legitime praescriptam.* Est communis; *arg. cap. Cum sint* 18. *cap. Ad Apostolicae* 20. *c. Cum contingat* 29. *de Decimis.* Et ratio est, quia consuetudo legitime praescripta derogare potest juri communi positivo, *cap. Cum tanto* 2. *de consuetud.* et per consequens jus uni Ecclesiae competens in aliam transferre, *cap. Cum Dilectus* 8. *de consuetud.* Ad sic autem praescri- 3
bendum contra Laicum, vel contra Clericum privatum, vel contra aliam causam non privilegiatam sufficit decennium inter praesentes, et vicennium inter absentes, *arg. leg. unic. Cod. de usu cap. transformand. et* §. 1. *Instit. de usu cap.* ibi: « Cautum » est, ut res quidem mobiles per triennium, im» mobiles vero longi temporis possessionem (idest » inter praesentes decennio, inter absentes viginti » annis) usu capiantur. » Ad sic praescribendum 4
contra aliquam causam piam, v. g. Hospitale, Monasterium, Capitulum, vel aliquam Ecclesiam non Parochialem, requiruntur, et sufficiunt quadraginta anni cum bona fide. *Authen. quas actiones, Cod. de Sacrosantae. Eccl. cap. Aures* 6. *cap. Illud autem* 8. *et cap. Quia judicante* 9. *de praescript.* Ad 5
sic vero praescribendum contra Ecclesiam Parochialem requiruntur quadraginta anni una cum titulo, vel tempus immemorabile; *Est communis.* Et ratio est quia ad praescriptionem contra Ecclesiam requiritur dictum tempus una cum titulo, quoties jus commune resistit, vel praesumptio est contra praescribentem, textu expresso *in cap.* 1. *de praescriptionib. in* 6. ibi: « Nam licet ei, qui » rem praescribit Ecclesiasticam, si sibi non » est contrarium jus commune, vel contra eum » praesumptio non habetur, sufficit bona fides; » Ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel » habetur praesumptio contra ipsum, bona fides » non sufficit, sed est necessarius titulus, qui » possessori causam tribuat praescribendi; Nisi » tanti temporis allegetur praescriptio, cujus con» trarii memoria non existat. » Atqui jus commune resistit praescribenti Decimas contra Ecclesiam Parochialem, et habetur praesumptio contra ipsum praescribentem, cum sit expresse statutum Decimas de jure pertinere ad Parochos; *cap. Quoniam* 13. *cap. Cum sint* 18. *cap. Ad Apostolicae* 20. *cap. Tua nobis* 26. *cap. Cum contingat* 29. *et cap. Cum in tua* 30. *de decimis,* adeoque etc.
Tertio Clerici acquirere possunt jus decimandi 6
per transactionem, ita ut jus decimandi per talem transactionem, seu amicabilem compositionem, uni, vel alteri, vel utrique parti acquiratur, ut constat *ex c. Multiplici* 3. *et cap. Suggestum* 9. *de Decimis,* ut si v. g. lis oriatur ad quem ex Parochis, vel aliis Clericis, vel etiam Religiosis pertineant Decimae, possunt partes litigantes transigere, et componere, ut Decimae aequaliter inter ipsos dividantur, vel uni parti major portio, vel alteri minor tribuatur: dummodo in tali transactione nullum pactum Simoniacum interveniat, itaut pro spirituali jure decimarum detur pecunia, vel alia res pretio aestimabilis; Glossa *in cit. cap. Ex multiplici,* verb. *Conventionem,* Rebuffus *de Decimis quaest.* 13. *num.* 26. Pirhing *loc. cit. n.*

120. Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 117. et alii com-
7 muniter. Talis autem transactio si sit facta cum legitima auctoritate, et consensu superiorum, obligat etiam successores. Glossa *in cit. cap. Ex multiplici*, verb. *Eamdem conventionem*, Abbas *ibidem num.* 2. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *num.* 1. Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 118. et communis aliorum, *arg. cap. Statuimus* 2. *de transactionibus*, ibi: « Statuimus, » ut si super Decimis inter vos, et aliquam per» sonam Ecclesiasticam de assensu Episcopi vel » Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata, » et inconcussa persistat, » *et cap. Veniens* 8. *de transactionib.* ubi expresse declaratur successores non teneri stare Transactioni super decimis factae
8 absque auctoritate legitima Superioris. Si vero transactio facta fuerit sine legitima auctoritate Superioris, valet solum inter personas ipsas transigentes, et nullimode obligat successores; *cit. cap. Veniens* 8. *de transactionibus* ubi assignatur haec ratio: « Cum inter personas facta potius, quam » inter Ecclesias videatur, nec pacta inter alios » facta aliis obesse patiamur. » Quod idem colligitur ex Concil. Trident. *sess.* 6. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Concordiis, quae tantum suos obligent auctores, non etiam successores;* et tenent Glossa citata, Fagnan. *in d. c. Veniens num.* 2. Reiffenstuel. *loc. cit. n.* 118. et alii communiter.

9 Quarto Clerici acquirere possunt jus decimandi, *Donatione*, dummodo adsint solemnitates ad alienationem rerum Ecclesiasticarum requisitae; cum Donatio expresse numeretur inter species alienationis; *cap. Nulli liceat* 5. *de rebus Ecclesiae alienand. vel non*, ibi: « Alienationis autem verbum
10 » continet... donationem ». Si tamen Decimarum donatio sit facta a Laico Ecclesiae, vel loco Religioso, tunc non requiruntur tales solemnitates, sed sufficit solus Episcopi consensus; *cap. Cum Apostolica Sedes* 7. *de his, quae fiunt a Praelato sine consensu cap.* ibi: « Nam in Lateranensi Con» cilio est inhibitum, ne quaelibet Religiosa per» sona Ecclesias, et decimas de manibus Laico» rum sine consensu Episcoporum recipiat, per » quod indirecte datur intelligi, quod sufficit con» sensus Episcopi, ut licitum Ecclesiae sit deci» mas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem » de illis Decimis intelligimus, quae Laicis in
11 » Feudum perpetuo sunt concessae ». Quinto Clerici acquirere possunt jus decimandi, *Permutatione*, qua una Ecclesia cum altera decimas pro decimis, vel alio jure spirituali permutat; *argum. cap. Ad q.* 6. *et cap. Exhibita* 9. *de rerum permutat.* et Glossa *ibidem verb. Temporalia* cum communi
12 Doctorum. Requiruntur autem solemnitates ad alienationem necessariae, quia *Permutatio* expresse numeratur inter species alienationis; *cap. Nulli liceat* 5. *de rebus Eccl. alienand. vel non*, ibi: « Alie» nationis autem verbum continet permutatio-
13 » nem ». Sexto Clerici acquirere possunt jus decimandi per *Compromissum* in Arbitros; *arg. cap. Cum Apostolica* 7. *de his quae fiunt a Praelato sine consens. Capitul. et cap. Sane* 1. *de Arbitris;* Per arbitrium enim, seu sententiam Arbitrorum (cui partes stare debent) possunt decimae uni litigantium adjudicari, et alteri auferri, sive totae, sive pro parte.

Requiruntur tamen pro tali compromisso so- 14
lemnitates ad alienationem necessariae: Abbas *in cap. Dilecti Filii* 4. *de Arbitris num.* 8. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 6. *num.* 1. Pirbing *loc. cit. n.* 123. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 120. et alii passim. Et ratio est quia per compromissum indirecte perveniri potest ad alienationem decimarum, quae est directe probibita, ut patet ex toto titulo *de rebus Eccles. alienand. vel non*, et ex Constitution. Pauli II. incip. *Ambitiosae;* probibita autem alienatione, censetur etiam prohibitus omnis actus, per quem deveniri potest ad alienationem. *c. Cum quid* 39. *de Regul. juris in* 6. ibi: « Cum quid » prohibetur, prohibentur omnia, quae ex illo » sequuntur. »

Laici nullo modo possunt acquirere jus deci- 15
mandi, quatenus spirituale est, sive fundatum in titulo spiritualis Officii, seu obligationis ministrandi spiritualia: textu expresso *in cap. Decimas* 1. *caus.* 16. *q.* 7. ibi: « Decimas, quas in usum pie» tatis concessas esse Canonica auctoritas demon» strat, a Laicis possideri auctoritate Apostolica » prohibemus, sive enim ab Episcopis, vel regi» bus, vel quibuslibet personis eas acceperint, » (nisi Ecclesiae reddiderint) sciant se sacrilegii » crimen committere, et aeternae damnationis » periculum incurrere; » *cap. Ad haec* 15. *de decimis*, ubi Alexander III. irritat donationem Decimarum factam a quodam Abbate cuidam Laico, et ejus haeredibus, ibi: « Quoniam sanctuarium » Dei, (*scilicet Decima, quatenus est jus mere spi» rituale*) jure haereditario possideri non debet, » viribus carere decernas; Et Laicum (nisi De» cimam ipsam ipsi Ecclesiae libere resignaverit) » vinculo excommunicationis adstringas; » *cap. Quamvis* 17. *de decim.* ibi: « Quamvis sit grave » nimis, et Divini dignum animadversione judicii » habeatur, quod Laici quidam, quod Sacerdotum » est in Ecclesiasticis rebus (*de Decimis est ser» mo*) usurpant, majorem tamen etc. » et consimiliter habetur *in cap. Prohibemus* 19. *eod. tit. et cap. Causam* 7. *de praescriptionib.* et est communis et certa cum Glossa *in dict. cap. Quamvis verb. concesserit*, et Rota *part.* 1 *recent. dec.* 48. *num.* 9. *part.* 8. *dec.* 47. *num.* 25. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 234. *num.* 1. *et* 2. *part.* 10. *dec.* 97. *num.* 1. *dec.* 253. *num.* 6. *dec.* 291. *n.* 31. *part.* 14. *dec.* 234. *num* 1. *part.* 15. *dec.* 67. *n.* 1. *part.* 17. *dec* 46. *num.* 5. *et saepe alibi.* Et ratio est, quia cum Laici Officia spiritualia ministrare non possint, *c. Bene quidem* 1. *dist.* 96. *cap. Decernimus* 2. *de judiciis; cap. Tua*

25. *de Decimis*, sequitur evidenter, quod nullo modo possint acquirere jus decimandi, quatenus spirituale est, sive fundatum in titulo spiritualis Officii, seu obligationis ministrandi spiritualia.

16 Possunt tamen Laici licite, et valide per specialem concessionem, seu privilegium Summi Pontificis acquirere jus decimarum, quatenus hoc consideratur ut abstractum a titulo, ac jure spirituali, et solummodo est qnid temporale, scilicet jus praecise percipiendi decimam partem fructuum. *Est communis* cum Pirhing *l. c. n.* 138. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 131. Rota *part.* 6. *dec.* 19. *n.* 17. *par.* 7. *dec.* 180. *n.* 20. *et* 21. *part.* 10. *decis.* 175. *n.* 9. *decis.* 291. *n.* 9. *par.* 14. *decis.* 424. *n.* 9. *et saepe alibi.* Et constat multiplici experientia plurium Romanorum Pontificum, qui jus percipiendi perpetuo similes Decimas cum facultate transferendi illud successoribus suis concesserunt variis Regibus, Ducibus, aliisque Principibus ob eorum amplissima merita, et maxima beneficia in urgentis-
17 simis casibus Ecclesiae Catholicae praestita. Immo olim etiam Episcopi, ac alii Ecclesiarum Praelati jus percipiendi similes Decimas in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo Laicis concedere poterant, ut traditur *in cap. Cum Apostolica* 7. *de his quae fiunt a Praelatis*, et desumitur *ex cap. Tua* 25. *de Decimis*, ubi supponitur, quod ab antiquo decimae in Feudum Laicis dari potuerint, et constat ex Decreto Urbani II. revocantis dictam potestatem, ut patet *in lib.* 1. *Feudor. tit.* 6. et tradit communis Doctorum cum Rota *part.* 7. *recent. dec.* 103. *num.* 8. *dec.* 193. *n.* 23. *part.* 8. *dec.* 47.
18 *num.* 23. *et* 31. *p.* 9. *tom.* 1. *dec.* 234. *num.* 3. Hodie tamen a tempore Concilii Lateranensis celebrati sub Alexandro III. 1179. teste Covarruvia *lib.* 1. *variar. Resolut. cap.* 7. *num.* 4. Barbosa *in cap.* 1. *de his quae fiunt a Praelatis n.* 2. Rebuff. *in tract. de Decimis qu.* 10. *num.* 23. et Rota *part.* 8. *recent. dec.* 76. *num.* 6. *par.* 15. *dec.* 375. *num.* 3. id sine consensu, et facultate Summi Pontificis facere amplius non possunt; Rota *part.* 2. *recent. dec.* 262. *num.* 3. *part.* 8. *dec.* 47. *num.* 31. *cum seq. et dec.* 76. *num.* 6. et patet ex cit. Decreto Urbani II. relato *in lib.* 1. *Feud. tit.* 6. *et ex cap. Ad haec* 15. *cap. Quamvis* 17. *cap. Prohibemus* 19. *de Decimis*, *et c. Statuto* 2. §. *Sane, in fine de Demicis in* 6. Quam-
19 vis autem Episcopi, aliique Ecclesiarum Praelati hodierno jure jus percipiendi similes Decimas Laicis in Feudum, vel Emphyteusim perpetuo concedere non possint ex mox citatis verbis; valent tamen etiam nostris hisce temporibus illorum concessiones eisdem factae ante dictum Decretum Urbani II. et ante dictum Concilium Lateranense possuntque Laici etiam hodie licite retinere jus talium Decimarum antecessoribus suis concessum ante dictum Decretum; ita habetur expresse *in cap. Episcopum, vel Abbatem lib.* 1. *Feudor. tit.* 6. ubi dicitur: « De Feudis ante illud Decretum » factis, seu concessis, quod firmiter permanere » debeant; non autem de datis post decretum il» lud; » et colligitur clare *ex cap. Cum Apostolica* 7. *in fine de his, quae fiunt a Praelatis, et ex c. Statuto* 2. §. *Sane, in fine de Decimis in* 6. Et sic communis Doctorum cum Rota *part.* 7. *dec.* 103. *num.* 7. *part.* 8. *dec.* 47. *n.* 34. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 234. *num.* 2. *et* 5. *part.* 15. *decis.* 67. *num.* 2. *et* 11. *part.* 16. *dec.* 109. *n.* 3.

Laici nulla praescriptione, et consuetudine etiam 20
immemorabili acquirere possunt jus decimandi, textu expresso *in cap. Causam* 7. *de praescriptionibus*, ibi: » Quia cum Laici decimas retinere non » possint, eas nulla valent praescibere ratione, » ubi vides rationem datam a textu, nempe: *quia decimas detinere, seu possidere non possunt;* quod autem quis possidere non potest, etiam praescribere nequit, cum sine possessione praescriptio non procedat, textu clarissimo in *Regul.* 3. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Sine possessione praescriptio non procedit;* et sic tenent Engel *l.* 3. *decr. tit.* 30. *num.* 23. Reiffenstuel *ibidem num.* 138. Pirhing *de praescript. num.* 41. Covarruvias *variar. Resol. l.* 1. *cap.* 17. *num.* 5. Layman *lib.* 4. *tract.* 6. *cap.* 6. *n.* 8. Rebuff. *de Decimis q.* 10. *n.* 24. et communis aliorum cum Rota *part.* 7. *recent. dec.* 137. *n.* 7. *par.* 16. *dec.* 109. *num.* 2. *et saepe alibi.* Hinc Laici, 21
ut retinere valeant decimas praeter tempus immemorabile, requiritur insuper fama privilegii, debentque Laici probare communem famam, quod decimae fuerint suis Successoribus ex privilegio concessae, vel ante Concilium Lateranense in Feudum datae sint. Sic Abbas in *cap. Cum Apostolica* 7. *de his quae fiunt a Praelat. num.* 12. et ibi Imola *num.* 21. Joann. Andreas *num.* 9. Felinus *in cap. Cum contingat, de Foro competent. num.* 4. Moneta *de Decimis cap.* 5. *quaest.* 3. *n.* 59. Card. de Luca *de Decimis discurs.* 6. *num.* 24. *et* 25. et alii cum Rota *part.* 2. *recent. decis.* 193. *n.* 6. *part.* 4. *dec.* 545. *num.* 1. *part.* 8. *dec.* 137. *num.* 7. ubi dicit, quod haec opinio semper fuit in hoc Sacro Tribunali recepta, ut in *Tolentina Decimarum de Capill.* 4. *Decembris* 1615. *coram bon. mem. Andrea*, ubi latissime fuit firmata, *et in Hispalen. Decimarum de Almonte* 5. *Maji* 1635. *coram Pirovano, et in Corduben. Decimarum de Lucena* 15. *Jun. ejusdem anni* 1635. *et par.* 16. *rec. dec.* 109. *n.* 2. *in Taurinen. Decimarum* 31. *Maji* 1669. ubi citatur alia in *Mediolanen. Rescissionis permutationis* 21. *Maji* 1597. *coram Cardinali Hieronymo Pamphilio.* Contrarium 22
tamen tenent Covarruvias *lib.* 1. *variar. Resolut. cap.* 17. *num.* 5. §. *Sed si*, Pirhing *de Praescript. num.* 44. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 144. et alii. Quae revera sententia non caret sua probabilitate.

Laici jus decimandi, quod ex legitimo titulo 23
possident, nequeunt per venditionem, donationem, mutationem, vel per alium contractum in alios transferre Laicos sine auctoritate Summi Pontifi-

cis; *cap. Prohibemus* 19. *de Decimis*, ibi: » Prohibemus, ne Laici Decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint aliquo modo transferre; » et in ejus summario sic praecise dicitur: *Non potest Laicus transferre Decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat.* Et sic Glossa *in cap. Cum Apostolica* 7. *de his quae fiunt a Praelat. verb. in Lateranensi Concilio*, ibi: « Nec Laici in alios Laicos Decimas » possunt transferre; » *cap. Prohibemus, de Decimis*, Rota *part.* 2. *recent. dec.* 193. *n.* 10. ubi sic expresse habet: « Postremo nullo modo poterat » Episcopus Taurinensis de anno 1544. praestare » suam auctoritatem ad effectum ut Decimae de » Laico in Laicum transferrentur, » *cap. Prohibemus, de Decimis, ibique* Doct. Covarruvias *d. c.* 17. *n.* 5. Rebuff. *d. qu.* 13. *n.* 79. et sic tenet Abbas *in d. cap. Prohibemus num.* 4. et plures alii. Et ratio est, quia si jus illud decimandi remansisset apud primum Laicum, spes esset, quod posset citius redire ad Ecclesiam, ad quam spectat, si videlicet decederet sine haerede, et sic translatio videtur esse quaedam alienatio, *arg. cap. Apostolicas* 13. *cap. Sine exceptione* 52. *caus.* 22. *quaest.*
24 2. cum concordantiis. Est tamen vere probabilis contraria sententia, quam tenent Glossa *in d. cap. Prohibemus, verb. Laicos;* Barbosa *ibidem n.* 7. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 30. *n.* 144. Reiffenstuel *ibidem n.* 145. et alii. Et ratio ipsorum est, quia quivis potest jus legitime competens in alium transferre; nisi jure prohibeatur; *argum. leg. in re mandata, Cod. Mandati;* nullum autem assignari potest jus, quod hoc prohibeat, adeoque etc. Citatum enim *cap. Prohibemus,* non loquitur, dicunt ipsi, de Decimis, quas justo, et legitimo titulo possident, sed solum de illis, quas injuste detinent, ut patet ex illis verbis, *Laici decimas cum animarum periculo detinentes,* quae verba non verificantur de Decimis legitimo titulo possessis, cum illas tuta conscientia, et sine animarum periculo retineant.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

25 Ad validitatem concessionis Decimarum favore Laicorum requiritur specialis derogatio Concilii Lateranensis *sub Alexandro III. relat. in cap.* 19. *de decimis*, ut respondit Rota *in recent. dec.* 614. *n.* 4. *et seq. p.* 4. *tom.* 3. *coram Coccino decis.* 643. *num.* 6. *coram Penia decis.* 997. *num.* 4. ubi quod Clausulae: *Non obstantibus etc. Quorum tenores etc.* non inducunt talem derogationem, inter impressas post Tamb. *de Jur. Abbat. decis.* 92. *num.* 1. *et seq. in Constantien. Decimarum* 17. *Januarii* 1744. §.7.*coram Illustriss. de Thunn, et in Sabinen. Decimarum* 6. *Martii* 1747. §. 13. *coram cl. memor. Millin.*

26 Declara tamen procedere, si concessio cadat super jure spirituali decimandi, non item super commoditate Decimarum, quae est quid temporale; Rota *coram Bichio dec.* 347. *n.* 8. *et seq.* et inter impressas *post Salgad. de Labirint. Credit. dec.* 95. *n.* 6. *et seq.*

Utilis propterea est inspectio, quando concessio cecidisse dicenda sit super spirituali jure Decimarum, et quando super Decimarum commoditate. Vide si lubet de ea Pacion. *de Locat. et Cond. cap.* 10. *num.* 88. et Rota *inter impressas Salgad. de Labirint. Creditor. d. dec.* 95. *n.* 9. *et plur. seq.* 27

ARTICULUS V.

DECIMAE QUO AD MODOS, QUIBUS POTEST QUIS EXIMI AB IPSIS SOLVENDIS, ET QUO AD JUDICEM COMPETENTEM IN EARUM CAUSIS.

Primus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi Decimas, est privilegium concessum a Summo Pontifice; *argum. cap. Ex multiplici* 3. *cap. Dilecti Filii* 8. *cap. Ex parte* 10. *cap. Licet* 11. *cap. Ad audientiam* 12. *et cap. A nobis* 24. *de decimis*, ubi expresso dicitur quod *quilibet Decimas solvere teneatur, nisi a praestatione ipsarum specialiter sit exemptus*, et paulo infra: *Nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes.* Papa enim 1 2 validè concedit exemptionem Decimarum, cum de ejus potestate non sit dubitandum; Rota *par.* 12. *recent. dec.* 299. *num.* 3. Et sic communis, et 3 certa omnium Doctorum. Tale autem privilegium eximens a Decimis cessat, quando incipit esse enormiter perniciosum Ecclesiis Parochialibus, ut si v. g. alicui Monasterio modicos fundos habenti concessum sit tale privilegium, cessat si postea ejus possessiones, et fundi sive per donationes, sive per emptiones, aut alio modo tanto augeantur, ut major pars agrorum loci jam ab ipso possideatur, et sic Decimae successive nimium subtrahantur, indeque Parochi enormiter laedantur; *argum. cap. Suggestum* 9. *de Decimis; cap Quid per Novale* 21. *de verbor. signif. et cap. Cum ad hoc* 16. *de Clericis non residentib.* et tenent Abbas *in dict. cap. Suggestum n.* 3. *et* 4. Barbos. *ibidem n.* 2. et communis aliorum. Cum vero dubitatur, an privilegium sit enormiter laesivum, 4 recurrendum est pro declaratione ad Summum Pontificem; *arg. cap. Cum venisset* 12. *de judiciis*, ibi: « Cum super privilegiis Sedis Apostolicae » vertatur quaestio, nolumus de his per alios judicari; quia illius est interpretari, cujus est concedere; » *arg. c. Inter alia* 31. *de sentent. Excom.* ibi: *Unde jus procedit, interpretatio quoque procedit, et leg. fin. Cod. de leg.* Insuper privilegium 5 non solvendi Decimas cessat, et amittitur per non usum, seu potius per usum contrarium, quo privilegiati Decimas per 40. annos solvunt; *cap. Accedentibus* 15. *de privilegiis*, ibi: «Cum enim tanto tempore(scilicet per 40. annos) « contra indul-

» ta privilegia Decimas solverint, eis renunciasse
6 » tacite praesumuntur. » Nec sufficit ad amitten-
dum tale privilegium, si per 30. annos privile-
giati solvant Decimas, ut dicitur *in cap. Si de ter-*
ra 6. *de privilegiis*, quia hoc caput tamquàm jus
antiquum continens fuit correctum a *dict. cap. Ac-*
cedentibus, utpote ejus recentius continente, ut
notatur in ejusdem capitis summario, et com-
muniter a Doctoribus. Eo vel maxime, quod jure
novo universaliter contra Ecclesias quascumque,
ac privilegia earumdem, non nisi quadraginta an-
norum admittatur praescriptio, textu expresso
in cap. Illud autem 8. *de praescriptionib.* ibi: « Il-
» lud autem te scire volumus, et tenere quod
» adversus Ecclesias minorem praescriptionem,
» quam quadraginta annorum, Romana Ecclesia
» non admittit, licet quidam Canones comprobent
7 » tricennalem. » Ulterius privilegium non sol-
vendi Decimas potest amitti transactione, et con-
ventione facta inter partes, Parochum v. gr. et
privilegiatos, si hi privilegium, vel ex toto, vel
ex parte remittant, textu aperto *in cap. Dilecti* 8.
de decimis, ibi: *Vel cum ipsis amicabiliter compona-*
tis; cap. Suggestum 9. *eodem tit.* ibi: « Mandamus
» quatenus cum praedicto Abbate et Fratribus
» super ipsis Decimis componatis, » *et cap. Nuper*
34. *eod. tit.* ibi: « Decimas persolvant Ecclesiis,
» quibus ratione praediorum antea solvebantur,
» nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint compo-
» nendum. » Et ratio petitur ex cujusque libero
usu sui juris: *Cum*, ut expresse dicitur *in c. Si*
de terra 6. *de privileg. cum liberum sit unicuique*
suo juri renunciare.
8 Secundus modus, quo potest quis eximi ab obli-
gatione solvendi Decimas, est consuetudo, vel
praescriptio; dummodo tamen Ecclesiae Ministri
aliunde quam ex Decimis congruam sustentatio-
nem habeant, v. gr. amplis redditibus fundationis
Ecclesiae, oblationibus, aut Legatis piis, obliga-
tio solvendi Decimas potest tolli, et abrogari per
contrariam legitimam consuetudinem, sive a Cle-
ricis, sive a Laicis. Ita defenditur contra plures
veteres Canonistas, et contra Reiffenstuel a fere
omnibus recentioribus tum Canonistis, tum Theo-
logis, et in specie a Covarruvia *l.* 1. *variar. Resol.*
cap. 17. *n.* 8. Silvester verb. *Decima qu.* 4. Navar.
lib. 3. *cons.* 2. de Decimis; Rebuff. de Decimis *q.*
13. *n.* 46. Moneta *eodem tract. cap.* 5. *q.* 1. *n.* 89.
Azor. *part.* 1. *lib.* 7. *cap.* 26. *q.* 4. Suarez *lib.* 1.
cap. 12. *n.* 8. Less. *lib.* 2. *cap.* 39. *n.* 25. Canis.
tract. de Decimis cap. 17. *n.* 8. Laiman *lib.* 4. *tract.*
6. *c.* 6. *n.* 10. Pirhing *loco cit. n.* 126. Barbosa *de*
offic. Parochi cap. 28. §. 3. *n.* 64. cum aliis fere
communiter; et Rota *part.* 6. *recent. dec.* 23. *n.* 3.
part. 8. *dec.* 146. *n.* 7. *et saepe alibi.* Et ratio est
quia, supposita congrua sustentatione Ministrorum
Ecclesiae aliunde quam ex Decimis, Decimae non
debentur ipsis jure naturali, vel divino, sed solum
jure humano Ecclesiastico, ut jam probatum est
supra in *art.* 1. *n* 90. Jus autem humanum Eccle-
siasticum potest omnino tolli, et abrogari per con-
trariam consuetudinem legitime introductam, et
praescriptam; *cap. Cum tanto* 11. *de consuetud. et*
leg. de quibus 32. *ff. de Legibus*, adeoque etc. Hinc 9
infertur posse ex consuetudine induci, ut ex cer-
tis fructibus, v. gr. vino, oleo, foeno, etc. vel ex
fructibus minutis, et foetibus animalium nullae
omnino Decimae solvantur, aut aliqua solum por-
tio solvatur; Rota *part.* 1. *recent. dec.* 469. *num.*2.
dec. 474. *n.* 5. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 123. *numer.* 1.
Et sic potest induci consuetudo, quod Decimae de 10
bonis locatis, aut arrendatis non solvantur, quae
consuetudo servanda est; Rota *part.* 13. *rec. decis.*
344. *n.* 6. Sic etiam consuetudine possunt Deci- 11
mae alterari respectu quotae, qualitatis, et modi;
Rota *part.* 6. *recent. dec.* 311. *n.* 5. *part.* 19. *to.* 1.
dec. 12. *n.* 6. Talis autem consuetudo debet esse 12
uniformis, universalis, et legitime praescripta;
Rota *part.* 1. *recent. dec.* 469. *n.* 2. *dec.* 474. *n.* 1.
part. 5. *tom.* 1. *dec.* 124. *n.* 12. *part.* 13. *dec.* 344.
n. 6. Et ad hoc ut talis consuetudo sit legitime 13
praescripta, requiritur lapsus saltem 40. anno-
rum; *c. Illud autem* 8. *de praescription. cap. Acce-*
dentibus 15. *de privileg.* Rota *p.* 15. *rec. dec.* 322.
num. 8.
Objicies. Laici non possunt praescribere jus 14
percipiendi Decimas, ut istae ipsis solvantur ab
aliis, textu expresso *in cap. Causam* 7. *de prae-*
scription. ibi: « Quia cum Laici Decimas detinere
» non possint, eas nulla valent praescribere ra-
» tione, » ergo nec possunt praescribere jus reti-
nendi Decimas, quas ipsi solvere deberent Eccle-
siae Ministris, nam retinendo Decimas, quasi a
se ipsis illas accipiunt. Respondetur concedendo 15
antecedens, et negando consequentiam, et parita-
tem. Et disparitas est, quia jus percipiendi Deci-
mas est spirituale; Jus autem exemptionis a sol-
vendis Decimis non est spirituale; ideoque Laici
non sunt incapaces possidendi hoc jus; nempe
percipiendi ex propriis possessionibus fructus in-
tegros sine detractione, sive onere Decimarum;
quod onus solvendi Decimas inhaerens ipsis pos-
sessionibus, seu feudis est quid temporale, ideoque
etiam immunitas ab hoc onere est tantum quaedam
libertas, et commoditas temporalis, et consequen-
ter a Laico praescribi potest, ut recte notat Covar-
ruvias *loc. citat. cap.* 17. *num.* 10. Suarez. *loc. cit.*
cap. 12. *num.* 17. Pirhing *l. c. n.* 130.
Ad solum Judicem Ecclesiasticum privative quo 16
ad Laicum pertinet causa Decimarum, si agatur de
proprietate, et jure percipiendi Decimas, ad quem
pertineat, vel de privilegio, aut praescriptione
earum, aut de exemptione a solutione earumdem.
Est communis et certa cum Rota *part.* 10. *recent.*
dec. 284. *n.* 10. *part.* 14. *dec.* 297. *arg. cap. Exhi-*
bita 9. *de rerum permut. et cap. Tua* 25. *de deci-*

mis. Et ratio est, quia talis causa Decimarum censetur causa spiritualis, *arg. cit. c. Exhibita* 9. *de rerum perm. et c. Parochianos* 14. *de Decim.* De causis autem, et juribus spiritualibus Judex Laicus cognoscere, ac disponere nequit; *c. Bene quidem* 1. *dist.* 96. *c. Decernimus* 2. *de judiciis*, *c. Tua* 25. *de Decimis;* Rota *part.* 2. *recent. dec.* 673. *n.* 2. *p.* 14.
17 *dec.* 297. *n.* 9. adeoque etc. Hinc fit, ut etiam causa Decimarum, quae datae sunt in Feudum saecularibus, discutienda sit coram Judice Ecclesiastico, licet enim dominium hujusmodi Decimarum, scilicet fructuum illarum omnino spectet ad Laicos, et Feudum censeatur saeculare; tamen quia oritur, et dependet a jure spirituali, et Ecclesiastico, non potest Judex Laicus de illis cognoscere; Feder. de Senis *cons.* 245. *n.* 1. Pirhing. *loco citato n.* 163. Rota *part.* 6. *recent. dec.* 42. *n.*
18 15. Unde si quis in similibus causis Decimarum erga Judicem Ecclesiasticum contumacem se exhiberet, posset per censuras compelli; *cap. Ex p.* 21. *c. Non est* 22. *Tua nobis* 26. *et c. In aliquibus* 32. *de Decimis.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

19 Modi, quibus acquiri potest exemptio a solutione Decimarum, duo sunt, ut monet Auctor, Apostolicum privilegium, et praescriptio. At de utroque hoc modo latius disserendum.

20 Quod attinet ad Apostolicum privilegium, tria potissimum discutienda de eo sunt. I. Quid requiratur, ut Apostolicum privilegium de non solvendis Decimis efficax sit. II. Ad quas Decimas vires suas porrigat privilegium hoc Apostolicum. III. Quando dictum Apostolicum privilegium vim suam amittat.

21 Ut Apostolicum privilegium de non solvendis Decimis efficax sit, continere expressam derogationem Concilii Lateranensis sub Innocentio III.
22 relati *in cap. Nuper*, *de Decim.* Derogatio vero
23 generalis quantumvis ampla haud sufficit. Idque procedit, etiamsi agatur de Apostolico privilegio
24 concesso intuitu defensionis Catholicae Fidei. Nota vero, quod necessaria est haec specialis derogatio, si bona acquisita sint post dictum Concilium Lateranense, vel jam ante ipsum obnoxia erant so-
25 lutioni Decimarum. At onus probandi, non ad illum, qui agit, sed ad eum, qui convenitur pro Decimis, pertinet; vide de his omnibus Rotam *in Corduben. Decimarum* 6. *Junii* 1760. et potissimum confirmatoriam 26. *Jun.* 1750. *cor. bo. me. Vicecom.*

26 Ad Decimas, quae a Laicis, maxime Principibus, percipiuntur, vires suas haud porrigit privilegium Apostolicum, quo generaliter est concessa
27 exemptio a Decimis. Quaestionis vero est, an id obtinere debeat etiam in casu, in quo denuo Decimae a Laicis ad Ecclesias pervenerint? Variavit in hac quaestione Rota; pro negativa opinione fuit *coram Seraphin. dec.* 1293. Pro affirmativa vero *in recent. dec.* 48. *p.* 1. At denuo ad affirmativam sententiam rediit in *Tirasonen. Decimarum* 9. *Maji* 1755. et in confirmatoria 9. *Febr.* 1756. *coram R. P. D. Stadion.*

Nec privilegium Apostolicum de non solvendis Decimis alicujus efficaciae est quoad Decimas debitas ipsis Ecclesiis, si earum favore accesserit munimem alicujus concordiae, ut ex text. in *cap. Ex multiplici* firmavit Rota *in dict. Tirasonen. Decimarum* 9. *Maji* 1755. §. 15. et in confirmatoria 9. *Febr.* 1656. §. 15. *coram R. P. D. Stadion.* 28

Privilegium de non solvendis Decimis vim suam amittit illis omnibus modis, quibus suam amittit vim quodcumque aliud Privilegium. De hisce modis agemus *in addit. ad verb. Privil.* Peculiare vero est, quod hoc de non solvendis Decimis Privilegium amittat vim suam, si vergere incipiat in grave damnum habentis jus ad Decimas, itaut is se congrue sustentare nequeat, ut est perspicuus textus *in cap. Suggestum de Decimis.* At praetereundum non est, quod sicuti dictus textus de Parochis unice loquitur, ita ad ipsos Parochos communiter restringitur. Quinimmo adeundus est Summus Pontifex, qui suum Privilegium explicet, et moderetur; Nicol. *ad Monet. de Decim. adnot.* 5. *n.* 171. 29 30 31 32

Quod vero concernit praescriptionem, videndum an decimae percipiantur ab eo, qui habet assistentiam juris pro ipsis, an ab alia Ecclesia, an a Laicis. Ad acquirendam exemptionem ab earum solutione primo casu requiri vel immemorabilem, vel centenariam, vel quadragenariam, cum titulo colorato, sufficere secundo casu simplicem quadragenariam, et tertio demum casu decennalem communiter tradunt Bohemer. *in decret lib.* 3. *tit.* 30. §. 42. Engel *in Collect. Jur. Canon. lib.* 3. *tit.* 30. §. 3. *n.* 49. Schmalzgrueb. *Jur. Eccles. univ. lib.* 3. *part.* 3. *tit.* 30. §. 3. *n.* 63. Zipaeus *respons. de Jur. comm. lib.* 3. *tit.* 30. *respons. fer. per tot.* Antonell. *de Tempor. Legal. lib.* 2. *cap.* 37. *n.* 18. Rot. *in recent. dec.* 151. *n.* 5. *part.* 19. *tom.* 1. *et coram Molin. dec.* 142. *n.* 5. 33 34 35

Sed novissime Rota in ea videtur fuisse sententia, ut etiam ad acquirendam exemptionem a solutione, etiam Decimarum, quae percipiuntur a Laicis, requiratur, vel immemorabilis, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato. Salamantina enim Universitas egit pro Decimis adversus PP. S. Hieronymi ejusdem Civitatis Salamantinae. Opposita ab iis fuit praescriptio; licetque admissum fuerit, Universitatem Salamantinam corpus esse non Ecclesiasticum, sed Laicale, ut probant Alphons. de Escobar *de Pontific. et Reg. Jurisd. in stud. general. capit.* 21. *per tot* ubi *num.* 273. *et seq.* quod Decimae, quae percipiuntur ab Universitate Salamantina, evaserint Laicales, An- 36 37

dreae Mend. *de Jur. Accadem. lib.* 1. *quaestion.* 8.
pariter per tot. firmatum tamen fuit, non aliter
mox dictos Patres S. Hieronymi acquirere po-
tuisse exemptionem a solutione Decimarum, quam
vel immemorabili, vel centenaria, vel quadrage-
naria cum titulo colorato, ut patefaciunt decisio-
nes *in Salamantina Decimarum* 24. *Februar.* 1757.
et in confirmatoria 8. *Maji ejusdem anni* 1757. *cor.*
R. P. D. Francipane.
38 De quadragenaria in subjecta materia Decima-
rum invaluit in foro opinio, quod munita ea prae-
terea esse debeat requisitis contradictionis, et
acquiescentiae; idque quia nulla praescripto lo-
cum habere potest sine possessione; in juribus
vero negativa possessio non incipit nisi a die in-
39 terpellationis, denegationis, et acquiescentiae. At
rex expers haud est difficultatis; aliud enim est,
si is, qui praescribere intendit jus aliquod nega-
tivum, ante interpellationem nulla obligatione
tenebatur; aliud vero si is qui intendit praescri-
bere negativum aliquod jus, obligatione jam ante
ipsam interpellationem tenebatur. In priori sane 40
casu non incipit praescriptio, nisi a die interpel-
lationis, denegationis, et acquiescentiae, propte-
rea quod non nisi ab illa die incipit possessio; at 41
in posteriori, in quo sumus, casu, a tempore, quo
is qui debet non solvit, initium ducit praescri-
ptio, quum ab illo ipso tempore initium ducat
possessio; Ros. *consult.* 9. *a num.* 14. *ad plur. seq.*
Trobat *de effect. Immemorab. q.* 11. *num.* 79.
Addit et quidem rectius Bohemer *in decretal.* 42
lib. 3. *tit.* 30. *num.* 53. quod ad praescriptionem
acquisitivam non item, ut in casu, extinctivam
requiratur possessio, adeoque opus haud sit con-
tradictione, denegatione, et acquiescentia. Confer
etiam Rocc. *disp. jur. select. cap.* 84. *n.* 14. *et seq.*

DECLARATIONES

ET DECRETA SACRARUM CONGREGATIONUM

SUMMARIUM

1. Decreta, et Declarationes Sacrarum Congregationum fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica, *ad n.* 2. — 3. Per hoc tamen non sequitur, quod possint, et debeant contemni, et pro nihilo haberi Sacrarum Congregationum decreta non authentica, quae apud probatos, et fide dignos Auctores, et Collectores ad publicam utilitatem impressa reperiuntur. — 4. Immo recte facit Judex, qui declarationes Sac. Congreg. quas invenerit apud aliquem probatum Auctorem, ut veras habueris, et sequatur, etiamsi, nec a parte allegentur, nec producantur; et secundum aliquos unusquisque tenetur in foro conscientiae eas sequi, si de illis sufficientem notitiam habuerit. — 5. Hinc decreta Sacrarum Congregationum sunt ab omnibus semper reverenter amplectenda. — 6. Et dato, quod aliqua subsit probabilis ratio dubitandi de veritate alicujus Decreti, recurrendum est ad Sacrarum Congr. Regesta. — 7. Et dato insuper quod in Regesto Secretariae aliquod allegatum Decretum non reperiatur, sufficiet, quod de eo appareat per relationem, vel Epistolam, vel notationem proprio charactere factam Cardinalis causae ponentis.—8. Decreta seu Declarationes Sacrar. Congregationum consulto Sanctissimo factae habent vim Legis secundum multos Auctores. — 9. Itaut habeant vim obligandi in utroque foro, non solum pro illis personis, ad quarum instantiam fiunt, seu in illis casibus, quibus Sac. Cong. respondet, sed ut Leges Generales in similibus omnibus. — 10. Quam sententiam amplectimur, si tales Sacrarum Congregat. Declarationes habeant tres sequentes conditiones, scilicet, quod sint approbatae a Summo Pontifice, quod sint signatae manu, aut sigillo Cardinalis Praefecti, et Secretarii; et quod sint sufficienter promulgatae. — 11. Si vero tales declarationes sacrarum Congregat. factae sint a solis Cardinalibus summo Pontifice non consulto, nec mandante, licet quam maximae sint auctoritatis, tamen probabilius est non habere vim legis, et multo minus obligant, si non sint authentice subsignatae sigillo, et subscriptione Eminentiss. Card. Praefecti, et Secretarii, vel non sint rite communicatae. — 12. Quoad declarationes autem Sacr. Congregat. Concilii consulto Sanctissimo factae, et in authentica forma exhibitae, dicendum est, quod habeant vim legis, ac proinde obligent in utroque foro, licet publice non sint promulgatae. — 13. Affertur instantia, et solvitur, *ad n.* 15. — 16. Alia. *Remissive.*

1 Declarationes, et Decreta Sacrarum Congre-
gationum fidem non faciunt, nisi afferantur
in forma authentica, ut in specie de decla-
rationibus, et decretis Sacrae Congregatio-
nis Concilii Tridentini de mandato Urbani VIII.
declaravit eadem Sacra Congregatio his verbis:
« Sacra Congregatio Concilii Tridentini *die* 2. *Aug.*
» 1631. de speciali S. D. Urbani VIII. jussu man-
» dat, et praecipit hujusmodi declarationibus, tam
» impressis, et imprimendis, quam manuscriptis
» nullam fidem esse in Judicio, vel extra a quo-
» quam adhibendam, sed tantum illis, quae in
» authentica forma, solito sigillo, et subscriptio-
» ne Eminentissimi Cardinalis Praefecti, ac Se-
» cretarii ejusdem Congregationis pro tempore
» existentium, munitae fuerint. » Et etiam in spe- 2
cie de declarationibus, et Decretis Sacrae Congre-
gationis Rit. de expresso mandato ejusdem Urbani
VIII. declaravit eadem Sacra Rit. Congregatio fere
eisdem verbis ut supra: « Congregatio pro Sacris

» Ritibus sub *die* 11. *Aug.* 1632. ex speciali Sanctissimi D. Urbani VIII. jussu mandat et praecipit ejusdem Sacrae Congregationis declarationibus tam impressis, quam imprimendis nullam fidem in Judicio, vel extra esse adhibendam, sed tantum illis, quae in authentica forma, sigillo, et subscriptione Eminentissimi Cardinalis Praefecti, ac Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitae fuerint. » Sic referunt Barbosa *Apostolicar. Decis. collectan.* 211. Sellius *in selectis Canonicis cap.* 1. *n.* 78. Lezana *verb. Congregatio;* Diana *moral. resol. part.* 5. *tract.* 2. *resolut.* 96. Lantusca *verb. Congregatio Concil. Trident., et Congreg. Sacr. Rit.* et alii plures.

3 Per hoc tamen non sequitur, quod possint, et debeant contemni, et pro nihilo haberi Sacrarum Congregationum decreta non authentica, quae apud probatos, et fide dignos Auctores, et Collectores ad publicam utilitatem impressa reperiuntur. Hoc enim vergeret in maximum Christianae Religionis, et Ecclesiae detrimentum, si quae per ipsa decreta a probatis Auctoribus fideliter relata circa Indulgentias, Cultum Sanctorum, Sacros Ritus, morum reformationem, et disciplinam, et moderationem, et alia hujusmodi, sunt disposita, et sancita, ea tandiu deberent, et possent quo ad observantiam, et executionem suspendi, donec per recursum ad Sac. ipsas Congregationes posset
4 semper in authentica forma obtineri: Unde recte notat Fagnanus *in cap. Quoniam* 13. *de Constitutionibus num.* 59. quod Sacrarum Congregationum decreta a fide dignis Auctoribus relata, et de quorum veritate nulla subest probabilis ratio dubitandi, ex eo dumtaxat rejicere, quod non afferantur in forma authentica, atque idcirco contrariam sententiam tueri, certe vix abest ab irreverentia, et temeritate; Quinimo subdit ibidem ex Sala *de leg. tr.* 14. *disput.* 21. *quaest.* 97. *sect.* 12. *in fin.* quod recte facit Judex, qui declarationes Sacr. Congregat. quas invenerit apud aliquem probatum Auctorem, ut veras habuerit et sequatur, etiamsi nec a parte allegentur, nec producantur, adjiciens in foro conscientiae teneri unumquemque eas sequi, si de illis sufficientem notitiam habuerit, juxta ea, quae tradit Navar. *Consil.* 1. *num.* 12. *et per totum de Constit.* Eo vel maxime quod Urbanus VIII. censetur voluisse solum percutere decreta illa, de quorum veritate subesset probabilis ratio dubitandi, vel ex quo afferentur solummodo manuscripta, vel apud non probatos Aucto-
5 res impressa. Hinc decreta Sacrarum Congregationum sunt ab omnibus semper reverenter amplectenda in venerationem tot undequaque Eminentissimorum Patrum, ut censuit Rota *in Leodien. Parochialis* 1692. et ipsamet Rota semper consuevit amplecti, et signanter *part.* 11. *recentior. dec.* 108. *n.* 22. *part.* 13. *dec.* 2. *n.* 36. *part.* 14. *decis.* 71. *num.* 15. *part.* 17. *decis.* 297. *num.* 3. *part.* 18. *tom.* 1. *dec.* 279. *num.* 2. Et dato, quod aliqua sub- 6
sit probabilis ratio dubitandi de veritate alicujus decreti, recurrendum est ad Sac. Congregationum Regesta, prout ipsaemet Sacrae Congregationes demandare solent, quando occasione disputationis particularium casuum circumferuntur decreta, quae diversa, vel adversa videntur, aut aliquam probabilem dubitandi de veritate rationem continent; Cardinalis de Luca, *Annotat. ad Sacrum Concilium Tridentinum disc.* 1. *num.* 17. Et dato insu- 7
per, quod in Regesto, vulgo *Vachetta,* Secretariae aliquod allegatum decretum non reperiatur, sufficit, quod de eo appareat per relationem, vel epistolam vel notationem proprio charactere factam Cardinalis causae Ponentis, prout declaravit, et decretum *anni* 1673. in sola relatione Cardinalis Cybo Ponentis repertum, extrahi mandavit Sac. Congr. Episcopor. *in Mantuana Nullitatis Professionis* 3. *April.* 1693. *ad relationem Eminentissimi Cardin. de Carpineo,* Et pro indubitato supposuit Sac. Congregat. Concil. *in Milevitana* 8. *August.* 1705. in cujus Positione charactere Eminentiss. et R. D. Card. Panciatichi, meritissimi Praefecti, reperiebatur adnotatus consensus Partium circa expeditionem cujusdam concessionis restitutionis in integrum, idque impugnante Defensore unius ex Collitigantibus, coactus fuit palinodiam cantare, et medianto speciali Memoriali, in plena Congregatione distributo, se declarare sequentibus verbis: « Supplicantur EE. PP. habere pro » non dictis, neque scriptis ea, quae dicta, scri» ptaque sunt in Italico Memoriali, §. *Quindi molto meno,* et seq. quo ad ibi consensum controversum commissionis datae Em. D. Magno Mag. » quoniam dum talis consensus adnotatus reperi» tur in Positione, sine dubio, quamvis ego non » recorder, a me datus erit. » Et generaliter Rota *decis.* 46. *n.* 22. *part.* 18. *recent.* Ursaya *Institut. crim. lib.* 1. *tit.* 10. §. 4. *n.* 147. *et sequ.*

Decreta seu Declarationes Sacrarum Congrega- 8
tionum consulto Sanctissimo factas habere vim Legis tenent Salas *de leg. tract.* 14. *disp.* 21. *sect.* 12. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 4. *n.* 81. et alii undecim apud Dianam *p.* 1. *tract.* 10. *resolut.* 29. et Pignat. *tom.* 9. *consult.* 174. *per tot.* Passerin. *de stat. homin. tom.* 2. *quaest.* 187. *art.* 1. *n.* 447. *et sequent.* Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 3. *num.* 3. et alii. Et ratio est, quia ipsae sacrae Congregationes decernunt tamquam potestatem habentes a Papa, adeoque, dicunt ipsi, earum declarationes sunt auctoritativae, tamquam si ab ipso Papa editae fuissent. Itaut vim habeant, 9
ut docent Garcias, Lambertin. Farinac. Piasec. Barbosa *l. c.* Fagnanus *l. cit. n.* 66. teste Gobat *tract.* 3. *n.* 604. obligandi in utroque foro, non solum pro illis personis, ad quarum instantiam fiunt, seu in illis casibus singularibus, quibus Sacrae

Congregationes respondent, sed ut Leges generales in similibus omnibus, quia similium est similis ratio, et causa, foretque infinitum pro singulis
10 casibus singulas velle declarationes. Quam sententiam et nos libenter amplectimur, si tales Sacrarum Congregationum declarationes habeant tres sequentes conditiones, videlicet, quod sint approbatae a summo Pontifice; quod sint signatae manu aut sigillo Cardinalis Praefecti, et Secretarii, et quod sint sufficienter promulgatae; quia cum adsunt hae tres conditiones, habent vim Legis, et iis est necessario standum, cum sic sint munitae auctoritate Pontificis, et re ipsa censendae sint immediate exire ab ipso Pontifice, ut colligitur ex Carden. *in* 2. *Crisi dist.* 1. *num.* 98. *et seq.* et tenent Anton. Cotonius *celebr. controvers. lib.* 3. *controv.* 8. *cap.* 3. Diana *part.* 11. *tract.* 2. *resolut.* 42. aliique communius, teste Gobat *tom.*
11 1. *tract.* 3. *n.* 601. Si vero tales declarationes Sacrarum Congregationum factae sint a solis Cardinalibus, Summo Pontifice specialiter non consulto, nec mandante, licet quam maximae sint auctoritatis, tamen probabilius est non habere vim Legis, et multo minus obligant, si non sint authentice subsignatae sigillo, et subscriptione Eminentissimi Cardinalis Praefecti, et Secretarii, ut ex decretis allatis supra *n.* 1. *et* 2. vel non sint rite communicatae, cum ad hoc, ut lex obliget, debeat esse sufficienter promulgata; *Authen. Ut factae novae Constitutiones,* §. *Sancimus, collat.* 5. ibi: *Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones? cap. In istis* 3. *dist.* 4. ibi: *Leges instituuntur, cum promulgantur.*

12 Quoad declarationes autem Sacrae Congregationis Concilii consulto Sanctissimo factas, et in authentica forma exhibitas dicendum, est, quod habeant vim Legis, ac proinde obligent in utroque foro, licet publice non sint promulgatae; Ita Eman. Rodericus *qu. Regul. tom.* 1. *qu.* 11. *art.* 1. *et* 2. Miranda *tom.* 2. *Manual. Praelatorum qu.* 26. *art.* 11. Lezana *tom.* 3. *Summ. verb. Sacra Congregat. num.* 8. Garcias *de Benefic. in praefat. tom.* 1. hanc sententiam certam appellans, Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 99. *num.* 16. Reiffenstuel *lib.* 2. *decretal. in prooem. num.* 130. Barbosa *loc. cit. num.* 81. *et* 83. cum aliis pluribus, et hanc sententiam ex professo, et fusissime propugnat Fagnan. *l. c. n.* 6. *et seqq.* Et ratio est, quia declarationes Sacrae Cong. Concil. fiunt auctoritate Papae, et illo consulto, idest auctoritate a Summo Pontif. ipsis Cardinal. tradita interpretandi decreta Concil. ipso consulto, ut patet ex Constit. Pii IV. incip. *Benedict. Deus,* et Sixti V. incip. *Immensa aeterni Dei,* §. *Deo autem Patri.* Declaratio autem Legis facta ab eo, qui a Principe, seu legis conditore habet jus interpretandi, nec differt a lege declarata, *l. Hominis, et rei,* §. *Verbum, ex legib. ff. de verbor. signif*icat. *l. Qui testamento,* §. *Mulier, verb. arg. ff. de testamento,* et sic talis Cardinalium declaratio non mere censetur esse ipsorum, sed esse potius aliqua Apost. Declaratio, prout in simili habetur *cap. Cum aliquibus* 4. *de rescript. in* 6. *et cap. Si Apostolicae* 22. *de praebend. in* 6. et concordat vulgare illud dictum Imperatoris *l.* 1. §. *Sed neque, C. de Veteri jure enucleand.* ibi: « Omnia merito nostra » facimus, quia ex nobis omnibus eis impertitur » auctoritas; » adeoque ipsae Declarationes Sacrae Congregationis Concilii habent eamdem vim obligandi, ac ipsa decreta ejusdem Concilii: nam qualitates omnes legis declaratae censentur inesse illius declarationi, ut est textus *in l. Nihil,* et ibi Bartol. « in princip. de conjungend. cum emancip. » liber. et in Authen. de filiis ante dotalia instru- » menta natis, ad fin.

Nec valet objicere, quod dictae declarationes 13
Sac. Congreg. Concilii non promulgentur, adeoque non posse obligare, cum ad hoc, ut lex obliget, requiritur promulgatio ex *cit. Auten. Ut factae novae Constitutiones,* §. *Sancimus, collat.* 5. *et cit. In istis* 3. *dist.* 4. Non valet, inquam, quia 14
haec promulgatio requiritur solum in legibus, quae novum jus condunt, non autem in declarationibus Legum, quae cum legibus ipsis intrinsece insint, non constituunt jus novum, sed solummodo jus, quod prius erat manifestant, atque declarant; adeoque, cum declarationes S. Cong. Conc. non constituant jus novum, sed contineant meram legis praexistentis explicatione, stat certum, quod nulla indigeant speciali publicatione; quia ex quo Lex declarata jam ab initio promulgata fuit, solemnitas publicationis semel adhibita in principali dispositione, non est ulterius repetenda in illius declaratione, ac proinde ab ipsamet primaeva Concilii publicatione, vim obligandi obtinent ipsius Congregationis declarationes cum retrotrahantur ad tempus conditi Conc. atque huic a principio jam inesse, et infuisse censeantur, et juxta ipsas lex Conciliariis semper fuerint intelligenda, juxta Gloss. *cap. Sicut nobis, verb. Respondemus, de verb. significat.* et clare desumitur ex *Authen. de raptis Mulieribus,* §. *fin. collat.* 9. ubi Imperator de tali Legum suarum declaratione loquens, sic expresse dicit: « Quam interpretationem non » futuris tantummodo casibus, verum in praeteritis etiam valere sancimus, tamquam si nostra » Lex ab initio, cum interpretatione tali promulgata fuisset a nobis; » Et sic tenent omnes supracitati Doctores, et Fagnan. *loc. cit. n.* 43. ubi ulterius citat Bartolum, Imolam, Baldum, Rebuffum, Romanum, et alios. Et ita colligitur etiam ex modo prodendi ipsius S. Congr. a qua si edantur declarationes, quae jus novum non faciunt, 15
sed solum praeexistens declarant, ejusque mentem, ac genuinum sensum explicant, tales declarationes non solent publicari, nec affigi Romae in publicis, et consuetis locis, sed simpliciter eduntur

et communicantur partibus, quarum interest, in forma authentica, sigillo, et subscriptione munitae. Si vero ab ipsa edantur decreta per modum novae Legis, tunc ad instar aliarum Constitutionum Apostolicarum de novo conditarum, etiam talium decretorum fit solemnis Romae promulgatio, et affixio in locis consuetis, prout notatur ad finem eorumdem Decretorum, ut patet in *Decreto de Regularibus Apostatis, et ejectis*, incip. *S. Cong.* edito ab ipsa Sac. Cong. *die* 21. *Septembris*. 1624. *et in Dec. de celebratione Missarum* incip. *Cum saepe contingat*, edito ab eadem Sac. Cong. *die* 21. *Jun.* 1625. et in variis aliis. Et sic advertit Fagn. *l. c. n.* 42. *et* 43.

Alia. Vide verb. *Resolutiones Sac. Congreg.*

DECOCTIO, DECOCTOR

VIDE VERB. *RESTITUTIO ART.* 5. *A NUM.* 49. *AD* 59. *ET VERB. SOLUTIO A NUM.* 3. *AD* 16.

DEDICATIONIS FESTUM

VIDE DECRETA *SAC. RITUUM CONGREGATIONIS*

DEFENSOR

SUMMARIUM

1. 6. Defensor Matrimonii in variis casibus a quonam eligendus. — 7. 8. De mercede Defensoris Matrimonii. — 9. Defensor debet juramentum praestare. — 10. In omnibus actibus debet citari. — 11. Semper appellare debet a prima sententia. — 12. Defensor Professionis Regularis ab Ordinario loci deputandus. — 13. 16. De ejus mercede.

1 Defensor Matrimonii ex Ecclesiastico coetu (si fieri potest) constitui debet ab Ordinariis in singulis Dioecesibus, ut adsit judiciis omnium causarum Matrimonialium, Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 33. incip. *Dei miseratione*
2 §. 5. *et* 6. Defensor Matrimonii in Romana Curia deputandus est a Cardinali Praefecto Congregationis Concilii, si causa super Matrimonii nullita-
3 te agitabitur in dicta Congregatione. Si vero in Palatii Apostolici Auditorio, ab Auditore Decano
4 praefati Tribunalis. Si autem in Congregatione particulari, a persona ejusdem Congregationis Di-
5 gniore; Idem *ib.* §. 13. In judiciis secundae instantiae, si Judex fuerit Metropolitanus, aut Nuncius Apostolicus, aut Episcopus vicinior, Defensor Matrimonii debet esse, qui ab ipsis respective fuerit
6 deputatus, prout ab ipsis est deputandus. Si autem sit specialis Commissarius a Sede Apostolica deputatus, qui Tribunal, et jurisdictionem ordinariam non habeat, Defensor debet esse, qui fuerit constitutus ab Ordinario, in cujus Dioecesi causam cognoscet; etiamsi idem Ordinarius sit, qui primam sententiam in eadem causa pronunciaverit; Idem *ib.* §. 10.

7 Defensor Matrimonii, quamvis ad munus suum gratis obeundum pro amore Dei, et proximi utilitate, ac Ecclesiae reverentia, ipsum Pontifex in Domino exhortetur, tamen si aliqua ex causa id sine mercede, aut salario exequi recusaverit, ab ipsius Causae Judice debet ei constitui, et a Parte pro validitate Matrimonii agente persolvi, si ipsi facultas sit, sin minus a Judice primae, vel secundae instantiae respective subministrari ex mulctis suorum Tribunalium in opera pia erogandis. Et si Judex fuerit specialis deputatus Com- 8
missarius pecuniam ex mulctis non habens, debet Defensori Matrimonii satisfieri ex mulctis illius Episcopi, in cujus Dioecesi Commissarius Apostolicus judicium exercebit; Idem *ib.* §. 12.

Defensor Matrimonii juramentum fideliter offi- 9
cium suum obeundi praestare debet in limine judicii, et in suscipiendo officio: Idem *ib.* §. 7. In 10
omnibus actibus citari, et intimari debet sub poena nullitatis; Idem *ib.* §. 7. et 10. Semper appel- 11
lare debet a prima sententia pro nullitate Matrimonii lata: Idem *ib.* §. 8.

Defensor Professionis Regularis in singulis Dioe- 12
cesibus ab Ordinariis juxta disposita pro defensore Matrimonii est deputandus aliquis probitate, et doctrina commendatus, sive Regularis, sive Ecclesiasticus Saecularis; Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 47. incip. *Si datam*. Pro ejus mercede, 13
seu salario est ei praestandum, quod Judex prudenter arbitratus fuerit exsolvendum ex bonis a Professo renuntiatis in Religionis ingressu, si quae habuerit, aut in defectu, ex bonis Religionis, si

sit ex bona possidentibus. Si autem nec adsint bona renunciata, nec ejus Religio bona posideat, tunc defensori Professionis satisfiet ex pecuniis mulctarum illius Tribunalis, in quo causa agitata fuerit, Idem *ib.*

14 Defensor Professionis in constructione processus, interrogatoria dare debet, et in omnibus ju-
15 dicii actibus citandus est; Idem *ib.* Defensor Professionis, si sententia lata fuerit pro nullitate Pro-
fessionis, ex officio appellare debet; Idem *ib.* De- 16
fensor Professionis, deputari, et assistere debet propositioni causae apud Sanctam Sedam super concessione restitutionis in integrum; idemque assistere debet confectioni processus remissorialis; Idem *ib.*

DEFINITIVA SENTENTIA

VIDE VERB. *SENTENTIA A NUM.* 4. *ET FERE PER TOT.*

DEFLORATIO, DEFLORARE

VIDE VERB. *STUPRUM*, *STUPRATOR.*

DEFUNCTORUM OFFICIUM

VIDE VERB. *OFFICIUM DEFUNCTORUM*

DEGRADATIO

SUMMARIUM

1. Degradatio est duplex, scilicet, Verbalis, et Realis, sive actualis. Verbalis, quae sit. — 2. Per hanc degradationem verbalem Clericus non amittit privilegium fori, et Canonis. — 3. Nec sic degradatus amittit Characterem impressum. — 4. Clericus sic degradatus, si sit Sacerdos, adhuc conficit Eucharistiae Sacramentum, etiamsi sit Haereticus, sicuti etiam valide absolvit pro mortis articulo moribundum. — 5. Clericus sic degradatus, si ex aliqua justa causa restituatur ad ordines Clericales, non debet de novo Sacris insigniri. — 6. Degradatio Realis, seu actualis quae sit. — 7. Per hanc degradationem Realem, seu actualem Clericus amittit privilegium Fori, et Canonis. — 8. Non privatur tamen sic degradatus Charactere Ordinis, neque potestate valide consecrandi, neque facultate valide absolvendi pro mortis articulo moribundum. — 9. Nec sic degradatus liberatur ab onere recitandi horas Canonicas, aut servandi perpetuam castitatem. Sacra tamen Congr. Concilii, et Clemens XI. cui ipsa Cong. dubium resolvendum reservaverat, noluit hoc decidere quoad obligationem recitandi officium in damnato ad Triremes. — 10. Quae sint Crimina, ob quae de jure deveniri potest ad degradationem, seu depositionem verbalem. — 11. Quae sint Crimina, ob quae de jure potest deveniri ad degradationem Realem, seu actualem. — 12. Quae sit forma solemnitatis, quae in degradatione Reali, seu actuali servanda est. — 13. Degradatio Realis, seu actualis, et solemnis non potest fieri nisi ab Episcopo. — 14. Immo Episcopus debet esse consecratus, et non sufficit Episcopus electus, et confirmatus, sed nondum consecratus. — 15. Quinimmo degradatio Realis est taliter Ordinis Episcopalis, ut nequeat ab Episcopo demandari neque Abbatibus Presbyteris, et solemniter benedictis, aliisque quibuscumque Clericis inferioribus. — 16. Degradatio vero verbalis potest fieri ab Episcopo electo, et confirmato, licet nondum consecrato. — 17. Et sic talis verbalis Degradatio potest fieri etiam per Vicarium Generalem Episcopi. — 18. Et sic etiam talis verbalis degradatio fieri potest Sede vacante a capitulo, vel Vicario Capitulari. — 19. Ad degradationem, seu depositionem faciendam requirebatur olim certus numerus Episcoporum. — 20. Pro deponendo Episcopo requirebantur duodecim Episcopi. — 21. Pro deponendo Presbytero requirebantur Episcopi sex. — 22. Pro deponendo Diacono tres. — 23. Pro deponendo Subdiacono etiam Episcopi tres. — 24. Pro deponendo Clerico in Minoribus sufficiebat unus solus Episcopus. — 25. Hodie tamen est a Tridentino statutum, ut adversus Clericos etiam in Sacris constitutos ad condemnationem, necnon verbalem depositionem procedere possit Episcopus tam per seipsum, quam per illius Vicarium in spiritualibus Generalem; Ad actualem vero, atque solemnem degradationem per se ipsum, etiam non adhibito numero Episcoporum a Sacris Canonibus praefinito; Adhibitis tamen et in hoc sibi assistentibus totidem Abbatibus, vel ipsis deficientibus, aliis Personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, *ad n.* 26. — 27. Appellatione personarum in Ecclesiastica dignitate constitutarum, de quibus loquitur Concilium, non comprehenduntur Praelati Regularium Mendicantium. — 28. Abbates non debent interesse examinationi, vel processui, sed tantum solemni et actuali degradationi assistere, ut Assessores. — 29. Ordinarius potest adhibere alias personas in dignitate Ecclesiastica constitutas etiam non Dioecesanas. — 30. Praelati Regulares de jure communi non habent potestatem degradandi degradatione Reali, seu actuali suos subditos. — 31. Unde Praelati Regulares nequeunt suos subditos degradare, degradatione Reali, seu actuali, et solemni, nisi illis concessum sit per privilegium, vel per consuetudinem a Romano Pontifice toleratam. — 32. Degradatio autem, seu depositio solum verbalis potest fieri ab ipsis Praelatis Regularibus.

1 Degradatio est duplex, scilicet Verbalis, et
Realis, seu actualis. Degradatio verbalis,
(quae et depositio solet appellari; *arg. cap.
Degradatio* 2. *de poenis in* 6. ibi: *Verbalis
degradatio, seu depositio ab ordinibus*, et nota Fagn.
in Cap. Qualiter 24. *de accusationibus num.* 76.
Barbosa *de offic. et potest. Episcopi part.* 3. *alleg.*
110. *num.* 1. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 37. *n.*
22. et alii) est illa, quae fit per solam, et sim-
plicem sententiam, qua Clericus criminosus ab
Ordinibus Clericalibus, seu ab eorum executione
depositus perpetuo declaratur; ita ut censeatur
privatus omni Ordine, et munere Clericali, v. g.
Sacerdotali, Episcopali, et hoc ipso etiam officio,
et Beneficio, ut tenet communis Doctor. *arg. cap.
At si Clerici* 4. *de Judiciis; c. Ut Clericorum* 12.
de vit. et honestat. Cleric. cap. Insinuatum 3. *de Si-
monia, cap. Latores* 4. *de Clerico excommunicat.
ministrant. et c. Degradatio* 2. *poenis in* 6. Per hanc
tamen degradationem verbalem Clericus non amit-
2 tit privilegium Fori, et Canonis; Barbosa *l. c. n.*
3. cum Menoch. Sigismund. Scaccia, Navar. Galet.
Sayr. Bonacina, Carol. de Grassis, Valentia, et
aliis ibi ab ipso citatis, Reiffenstuel *loc. cit. num.*
3 34. et alii. Nec sic degradatus amittit characte-
rem impressus, cum sit indelebilis; *cap. Ostendi-
4 tur* 30. *dist.* 4. *de Consecrat.* Clericus enim sic de-
gradatus (si sit Sacerdos) adhuc conficit Eucha-
ristiae Sacramentum, etiamsi sit Haereticus, si
utatur debita materia, forma, et intentione, sicuti
etiam valide absolvit pro mortis articulo moribun-
dum; Barbosa *loc. cit. num.* 5. cum communi alio-
5 rum. Et Clericus sic degradatus, si ex aliqua ju-
sta causa restituatur ad Ordines Clericales, non
debet de novo Sacris insigniri, quia Clericus sic
degradatus, adhuc dicitur Clericus, licet vere non
sit in eadem dignitate constitutus, in qua erat
ante degradationem; Glossa *in cap. Accedens dist.*
50. *et in cap. Ad abolendam, verb. Praerogativam,
de Haereticis et in d. cap. Degradatio, verb. Privi-
legia, de poenis in* 6. Decian. *cons.* 19. *num.* 115.
l. 3. Carol. de Grassis *de effectib. Clericor. effect* 1.
num. 834. *in fine;* Martha *de jurisdict. part.* 4. *cap.*
131. *a n.* 3. Barbosa *l. c. n.* 6. *et* 7. cum aliis.
6 Degradatio realis, seu actualis est, quando ultra
depositionis sententiam ob incorrigibilitatem Cle-
ricus actualiter privatur, exauctoratur, exuitur,
et spoliatur omni Ordine, munere, et privilegio
Clericali, et omni Beneficio, et officio per detra-
ctionem insignium Clericalium cum solemnitate a
jure praescripta, et traditur Curiae saeculari ab
eadem juxta leges puniendus; Barbosa *loc. cit. n.*
4. cum communi, et certa aliorum; *arg. cap. Felix*
2. *caus.* 15. *quaest.* 7. *cap. Cum non ab homine* 10.
de Judiciis; cap. Novimus 27. *de verb. significat.
cap. Degradatio* 2. *de poenis in* 6. Conc. Trid. *sess.*
13. *cap.* 4. *de Reformat.* Per hanc Degradationem 7
Realem, seu actualen Clericus amittit privilegium
Fori, et Canonis; Privilegium quidem Fori, in
quantum ejicitur a Foro Ecclesiastico, et tradi-
tur Foro, seu Curiae saeculari puniendus, ac si
esset Laicus juxta leges civiles de commissis de-
lictis, quamvis dum Clericus degradatus traditur
Curiae Saeculari, debeat Ecclesia efficaciter pro
eo intercedere, ut citra mortis periculum quoad
eum sententia moderetur, textu expresso *in cap.
Novimus* 27. *de verbor. significat.* ibi: « Pro quo
» debet tamen Ecclesia efficaciter intercedere, ut
» citra mortis periculum circa eum sententia
» moderetur; » Amittit etiam sic degradatus pri-
vilegium Canonis, ita ut ejus invasor, aut percus-
sor quamvis injustus, non incurrat excommuni-
cationem latam in percussores Clericorum: *arg.
cit. cap. Novimus* 27. *de verborum significat.* ibi:
« Degradatus tamquam exutus prvilegio Clerica-
» li, Saeculari Foro per consequentiam applice-
» tur, » et *cap. Degradatio* 2. *de poenis in* 6. ibi:
» Degradamus, et exuimus te omni Ordine, Be-
» neficio, et officio Clericali. » Non privatur ta- 8
men sic Degradatus Charactere Ordinis, quia est
indelebilis; *cap. Ostenditur* 30. *dist.* 4. *de consecrat.*
Neque potestate valide consecrandi (si fuerit Sa-
cerdos) quia et haec potestas est simpliciter inim-
pedibilis; Neque facultate valide absolvendi pro
mortis periculo moribundum, quia protunc nulla
est reservatio casuum. Nec sic degradatus libera- 9
tur ab onere recitandi Horas canonicas, aut ser-
vandi perpetuam castitatem, ne alioquin ex suis
delictis commodum reportet. *Sic communis Docto-
rum.* Sacra tamen Congr. Conc. 13. *Aug.* 1707. *et*
18. *Aug.* 1708. *et* 15. *Decemb.* 1719. noluit deci-
dere, quod damnatus ad Triremes teneatur recita-
re Officium Divinum. Immo neque Clem. XI. cui ipsa
Congregat. Concil. dubium resolvendum reserva-
verat. Vide Ursayam *verb. Officium num.* 42. litera
O in Miscellaneo Sacro, et profano parte prima.
Crimina, ob quae de jure deveniri potest ad 10
degradationem, seu depositionem verbalem, sunt
Adulterium, Concubinatus, Simonia notoria, Stu-
prum, Incestus, Furtum, Perjurium, Homicidium,
aliaque delicta istis graviora, uti in titulis respe-
ctivis de his criminibus habetur; et colligitur *ex
cap. At si Clerici* 4. *de Judiciis*, §. *de Adulteriis;
cap. Si autem* 6. *de cohabitat. Clericorum, et Mulier.*
et ex Concil. Trident. §. 32. *in Decret. de observan-
dis in celebratione Missae*, ubi expresse mandatur
Episcopis, *Ut neminem, qui publice, et notorie cri-
minosus sit Sancto Altari ministrare permittant;* et
tenet communis Doctorum cum Barbosa *loc. cit.
num.* 10. Crimina vero, ob quae de jure potest 11
deveniri ad degradationem realem, seu actualem
sunt 1. *Haeresis, c. Ad abolendam* 9. *cap. Excom-*

municatus 13. §. *Damnati, de Haereticis; cap. Quoniam* 1. *et cap. Super eo* 4. *eod. tit. in* 6. 2. *Crimen falsificationis* Litterarum Apostolicarum, *cap. Ad falsariorum* 7. *de crimine falsi.* 3. *Crimen insidiarum* et conspirationis in proprium Episcopum; *cap. Si quis Sacerdotum* 18. *et cap. Statuimus* 41. *caus.* 1. *q.* 1. 4. *Crimen assassinatus* in Clerico; *arg. cap. Pro humani* 1. *de homicid. in* 6. 5. *Incorrigibilitas Clerici* post servatos aliarum poenarum gradus; *arg. cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis.* 6. *Crimen nefandum* contra naturam ex Constitutione S. Pii V. incipiente: *Horrendum illud scelus.* 7. *Crimen non Sacerdotum,* qui audent Missas celebrare, ex Constitut. Clementis VIII. incipiente: *Et si alias.* 8. *Crimen eorundem non Sacerdotum,* qui audent Confessiones Sacramentales excipere ex eadem Const. Clementis VIII. incip. *Et si alias.* 9. *Falsificatio, et Adulteratio Monetarum* intra Italiam, ex Constitut. Urbani VIII. incip. *In suprema* (*).

Notandum cum saepe laud. Episc. Maraviglia, quod extra casus statutos a Jure Canonico, et a Summis Pontificibus, nullam habent Episcopi jurisdictionem degradandi; nec devenire possunt ad degradationem, et traditionem Curiae saeculari, nisi auctoritate a Jure Canonico expresse concessa, quae in certis casibus numquam intelligitur concessa. Vide in citato Auctore *Leges* 285. *et* 286. *Prudentiae Episcopalis.*

12 Forma autem solemnitatis, quae in degradatione reali, seu actuali servanda est; habetur expressa a Bonifacio VIII. *in cap. Degradatio* 2. *de poenis in* 6. bis verbis; « Clericus igitur vestibus Sacris » indutus in manibus habens librum, vas, vel » aliud instrumentum, seu ornamentum, ad Or» dinem suum spectans, ac si deberet in officio » suo solemniter ministrare, ad Episcopi praesen» tiam adducatur, cui Episcopus publice singula, » sive sint vestes, calix, liber, seu quaevis alia, » quae illi juxta morem ordinandorum Clerico» corum in sua ordinatione ab Episcopo fuerint » tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo » vestimento, seu ornamento, quod datum, vel » traditum fuerat ultimo, incboando, et desce» dendo gradatim, degradationem continuet, usque » ad primam vestem, quae datur in collatione » primae Tonsurae: tuncque radatur caput illius, » seu tondeatur, ne Tonsurae, seu Clericatus ve» stigium remaneat in eodem. Poterit autem Epi» scopus in degradatione hujusmodi uti verbis ali» quibus ad terrorem illius appositis, quae in » collatione Ordinum sunt prolata dicendo Pre» sbytero haec vel similia verba in remotione » Planetae: Auferimus tibi vestem Sacerdotalem, » et te honore Sacerdotali privamus: sicque in » remotione reliquorum insignium similibus ver» bis utens. In ablatione ultimi, quod in collatio» ne Ordinum fuit primum, infrascripto, vel alio » simili modo pronunciet, seu dicat: Auctoritate » Dei Omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus » Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum Cle» ricalem, et deponimus, degradamus, et exui» mus te omni Ordine, Beneficio, et Privilegio » Clericali ».

Ex quibus colligitur degradationem realem, 13
seu actualem, et solemnem non posse fieri nisi ab Episcopo, ut clare innuunt verba illa; *Ad Episcopi praesentiam adducatur, cui Episcopus etc. .... Poterit autem Episcopus in degradatione hujusmodi uti verbis etc.* .... et sic tenet communis Doctorum; *arg.* Concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 4. *de*
reform. ibi: *Per se ipsum.* Immo Episcopus debet 14
esse consecratus, et non sufficit Episcopus electus, et confirmatus, sed nondum consecratus ut tenet Barbosa *l. c. num.* 24. Glossa communiter recepta *in cap.* 4. *Tranmissam* 15. *de election. verb. de talibus;* Et ratio est, quia, ut ibidem recte notat Glossa, degradatio realis, seu actualis videtur, actus Ordinis Episcopalis, et consequenter non
nisi ab Episcopo consecrato fieri potest. Quinimo 15
degradatio realis est taliter Ordinis Episcopalis, ut nequeat ab Episcopo demandari, neque Abbatibus Presbyteris, et solemniter benedictis, aliisque quibuscumque Clericis se inferioribus; *arg. cap. Aqua* 9. *de consecrat. Eccles. vel Alteris,* ibi: *Quae Ordinis tamen Episcopalis sunt, non potest inferioris gradus Clericis demandare; cap. Degradatio* 2. *de poenis in* 6. per verba citata, et notata sub *num.* 14. et Conc. Trid. cit. *sess.* 13. *cap.* 4. *de reformat.* ibi: *Per se ipsum actualem, atque solemnem degradationem;* et sic cum communi tenet Fagnan. *in cit. cap. Aqua, de consecrat. Eccles.*
num. 21. *et seq.* Degradatio vero verbalis potest 16
fieri ab Episcopo electo, et confirmato, licet nondum consecrato; quia degradatio verbalis non est actus ordinis, sed jurisdictionis, qua jurisdictione gaudet Episcopus electus, et confirmatus, quam-
vis nondum consecratus. Et sic per eamdem ratio- 17
nem talis verbalis degradatio potest fieri etiam per Vicarium Generalem Episcopi, textu expresso in Conc. Trid. *cit. sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus Generalem, contra Clericum in sacris, etiam Presbyteratus, Ordinibus constitutum etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem ....*
procedere liceat. Et sic etiam per eamdem rationem 18
talis verbalis degradatio fieri potest, Sede vacante, a Capitulo, vel Vicario Capitulari de speciali Capituli mandato, cum, Sede vacante, Capitulum succedat in jurisdictione Episcopi, *cap. His quae II. et cap. Cum olim* 14. *de majorit. et obedient.*

Ad degradationem, seu depositionem faciendam 19

(*) Immo vide *Bened. XIV. de Synod. Dioeces. l.* 9. *c.* 6. §. 9. *ad fin.* qui mirifice quaestionem expendit. *(Edit. Barbieri.)*

requirebatur olim certus numerus Episcoporum.
20 Pro deponendo Episcopo requirebantur duodecim
Episcopi; *cap. Si quis tumidus* 3. *et cap. Felix*
21 *Episcopus* 4. *caus.* 15. *quaest.* 7. Pro deponendo
Presbytero requirebantur Episcopi sex; *cit. cap*
Si quis tumidus 3. *et cap. Felix* 4. *caus.* 15. *quaest.*
22 7. Pro deponendo Diacono Episcopi tres; *cit. cap.*
23 *Si quis tumidus, et cap. Felix.* Pro deponendo Subdiacono, licet per Canones antiquos numerus explicite declaratus non fuisset, ex quo tunc temporis nondum fuerat declaratum, Subdiaconatum esse de Majoribus Ordinibus; tamen quia ex post fuit declaratum Subdiaconatum gaudere privilegio Ordinis Sacri, sicut Diaconatus, *cap. Miramur* 7. *de servis non ordinandis*, ibi: « De subdiaconali » Ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum » statutis, expresse videtur nobis, quod et is cum » Diaconali gradu privilegio gaudet eodem; Nam » licet sacer Ordo non reputaretur in Ecclesia » primitiva, tamen a Constitutione Gregorii, atque » Urbani secundum moderna tempora sacer gra- » dus esse minime dubitatur; » Ideo Glossa *in cap. Quoniam* 1. *de Haereticis, verb. Canonibus in* 6. *et in cap. Degradatio* 2. *de poenis, verb. Canonibus eod. in* 6. expresse dicit, tres etiam Episcopos
24 ad deponendum Subdiaconum fuisse requisitos. Pro deponendo vero Clerico in Minoribus, unus solus Episcopus sufficiebat; *cap. Si autem* 5. *causa* 15. *quaest.* 7. *et cap. Degradatio* 2. *de poenis*, ibi: « » Quamquam proprii Episcopi Sententia sine alio- » rum Episcoporum praesentia sufficiat in Degra- » datione eorum, qui minores dumtaxat Ordines
25 » receperunt. » Hodie tamen standum est dispositioni Concil. Tridet. quod *ses.* 13. *cap.* 4. *de reformat.* statuit, ut adversus Clericos etiam in Sacris Ordinibus constitutos ad condemnationem, nec non verbalem depositionem procedere possit Episcopus tam per se ipsum, quam per illius Vicarium in spiritualibus Generalem; Ad actualem vero, atque solemnem degradationem, per se ipsum non adhibito numero Episcoporum a Sacris Canonibus praefinito; adhibitis tamen, et in hoc sibi assistentibus totidem Abbatibus, usum Mitrae, et Baculi ex privilegio Apostolico habentibus, si in Civitate, aut in Dioecesi reperiri, et commode interesse possint; alioquin aliis personis in Ecclesiastica Dignitate constitutis, quae aetate graves, ac Juris scientia commendabiles existant.
26 Sic *ibi* fere iisdem verbis loquitur Concilium, quod *cap.* 8. *ejusdem sessionis* 13. *de caus. Episcoporum* sic praecise statuit, ibi: « Causae Episco- » porum, cum pro Criminis objecti qualitate com- » parere debeant, coram Pontifice Maximo re-
27 » ferantur. » Ex declaratione autem Sacrae Congregationis teste Fagnano *lib.* 3. *Decretal. in cap. Aqua* 9. *consecrat. Eccles. num.* 31. *et seq.*; appellatione Personarum in Ecclesiastica Dignitate constitutarum, de quibus loquitur Concilium, non
comprehenduntur Praelati Regularium Mendicantium; cum non habeant nomen dignitatis. Et Ab- 28
bates non debent interesse examinationi, vel processui, sed tantum possunt solemni, et actuali
degradationi assistere ut Assessores. Et Ordinarius 29
potest adhibere alias personas in Dignitate Ecclesiastica constitutas etiam non Dioecesanas. Sic apud Fagnan. *loc. cit.*

Quantum autem ad Regulares spectat, dicen- 30
dum est, quod de jure communi eorum Praelati non habent potestatem degradandi Degradatione reali, seu actuali suos subditos, quia Jus commune designat solum ad hoc munus Episcopum, *c. Degradatio* 2. *de poenis in* 6. ibi: « Ad Episcopi » praesentiam adducatur . . . Poterit autem Epi- » scopus in degradatione hujusmodi, » et concordat Concil. Trident *cit. sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.* ibi: *Episcopo . . . . per se ipsum etiam actualem, atque solemnem degradationem etc.* Et ratio est, quia sicuti admittere ad Ordines seu ordinare solum spectat ad Episcopum, sic et dejicere ab illis, eo modo, quo fieri potest talis dejectio, solum spectabit ad illum, cum Degradatio realis, seu actualis, et solemnis videatur actus Ordinis Episcopalis, ut notat Glossa communiter recepta *in c. Trasmissa* 15. *de election. verb. de talibus, arg. cit. Concil. sess.* 13. *c.* 4. *de reformat.* ibi: *Per se*
ipsum. Unde Praelati Regulares nequeunt suos 31
subditos Degradare Degradatione reali, seu actuali, et solemni, nisi illis concessum sit per privilegium, vel per consuetudinem a Romano Pontifice toleratam. Barb. *de offic. et potest. Episc. pag.* 3. *allegat.* 110. *n.* 25. cum Sayro, Silvestro, Avila, Bonacina ibi citat. Lezana *in summa verb. Degradatio num.* 2. qui ex aliis subjungit, nullum tale privilegium extare, quod viderit; nec ullam talem
extare consuetudinem, quam audiverit. Degrada- 32
tio autem, seu depositio solum verbalis potest fieri ab ipsis Praelatis Regularibus, ut admittit Aldrete *sub leg.* 1. *c.* 3. *n.* 24. *et* 25. citat. ab ipso Lezana *loc. cit. n.* 3. *in fine.* Talis enim simplex, seu verbalis depositio; vel Degradatio non est actus Ordinis, seu jurisdictionis; cum posset fieri etiam a Vicario Generali Episcopi ex Conc. Trid. *citat. sess.* 13. *cap.* 4. *de reform.* ibi: « Episcopo » per se, seu illius Vicarium in spiritualibus Ge- » neralem contra Clericum in sacris, etiam Pre- » sbyteratus Ordinibus constitutum, etiam ad » illius condemnationem, nec non verbalem de- » positionem... procedere liceat.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

De veteri, et nova Ecclesiae Disciplina circa 33
Degradationem, legendus est, licet caute, *Bohemer. in decretal. lib.* 5. *tit.* 37. *a* §. 8. *ad plur. seq.*

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

34 Antiquissimam in Ecclesia fuisse degradandi consuetudinem adeo certum est, ut nulla indigeat probatione: sed non ita ex nostro Auctore constat, qua deinde poena Clerici Degradati post Degradationem plecterentur. Antiquiori aevo usque ad Constantinum Magnum Imperatorem cum Christiani Saeculares Magistratus non haberent, quibus Clerici Degradati ab Episcopis traderentur, canones vulgo Apostolorum, et Patres coaevi, ubi ob crimina multa deponendos Clericos mandarunt, nullum de Clericorum traditione Laicis Judicibus verbum faciunt *S. Cyprianus Episc. Carthag. et Martyr. epist.* 3. *ad Rogatium.* « Si ultra te contu- » meliis suis exacerbaverit, et provocaverit, fun- » geris circa eum potestate honoris tui, et eum » vel deponas vel abstineas ». *Petrus Alexandrin. epist. canon. cap.* 10. apud *Bevereg. tom.* 2. « Non » est aequum, ut vel Clerici, qui sua sponte au- » fugerunt, lapsi autem et reluctati sunt, amplius
35 » in sacro ministerio maneant ». Sed delinquentes prius ab ordinibus, et dignitatibus deponebant, quibus peractis, si adhuc in criminibus persistebant, ab omni fidelium consortio excommunicatione majori segregabant, ut ipsos ita ad poenitentiam reducerent, ut liquet *ex can.* 27. *vulgo Apost. text. in cap. si quis* 2. *de Cler. exc. vel depos. minist. S. Gregor. M. in can. accedens.* 10. *dist.* 50.

36 Restituta vero Ecclesiae tranquillitate, eique a Costantino Magno concessa temporali etiam in causis profanis jurisdictione, et Clericorum exemptione a laico Christianorum Magistratuum foro, mos inde paulatim invaluit, ut ipsi Episcopi post adhibita inutiliter omnia Ecclesiastica remedia, Clericos contumaces tandem ritu publico degradarent, mox in manus laicae potestatis legitimis poenis citra sanguinem comprimendos traderent. *Concil. Carthagin. III. in can. si quis cum Clericos* 45. *caus.* 11. *quaest.* 1. *S. Augustin. in can. forte*
37 *in populo* 11. *caus.* 23. *quaest.* 4. Sed non semper Clerici exauctorati Saeculari Curiae tradebantur, ut vel morte, vel alia capitali plecterentur poena,
38 ut hodie contingit, sed ab Ecclesiastici gradus honore dejecti, et clericalibus exuti praerogativis, Curiae Regiae addicebantur, ut adinstar aliorum civium publicis laicorum muneribus fungerentur, sicque spem omnem amitterent regressus ad pristinum statum clericalem, ut ex *lege Honorii Imperatoris* 39. *tit.* 2. *lib.* 16. *Cod. Theodos.* deducit *Gothofred.* Justinianus vero Imperator solemnem Degradationis formam probasse, dum *Novell.* 83. §. 2. jussit, ut antequam poenis legitimis contumaces Clericos afficeret Laica Potestas, eos prius Ecclesiastica dignitate spoliaret Episcopus. *Bened. XIV. de Sinodo Dioeces. lib.* 9. *cap.* 6. §. 6.

39 Sed cum Ecclesia a sanguinis effusione semper abhorruerit et indecorum reputaverit, ut in manus
laicas Persona Ecclesiastica incideret, hinc anti- 40
qui Patres etiam atque etiam studuerunt, ut traditionem eorum, quos a sacris ordinibus deponerent, ad laicalem Curiam declinarent, ipsosque potius in Monasterio detrudebant, ut ibidem commissorum criminum poenitentiam agerent. *Can. Si Episcopus* 7. *distinct.* 50. *can. si quis Clericus* 10. *distinct.* 81. multisque adductis testimoniis Conciliorum demostrant *Bened. XIV. loc. cit.* §. 2. et prae caeteris *Gagliard. insti. Canonic. lib.* 4. *tit.* 18. *de poenis et censur. Eccles.* §. 11. *de depositione, et Degradatione num.* 115. *et plur. seq.*

Dubitari posset an hujusmodi solemniter De- 41
gradati ipso jure in manus laicas incidant, adeo ut Saculares judices propria auctoritate eosdem valeant in carcerem conjicere, et condemnare non expectata Episcopi traditione, an potius eosdem recipere debeant e manibus Episcopi. Consultus de hoc Innoc. III. a Parisiensi Episcopo *in Cap. novimus* 27. *de verbor. signif.* respondit. « Degra- » datio celebranda est praesente saeculari pote- » state, ac pronunciandum est ei, cum fuerit cele- » branda, ut in suum forum recipiat Degradatum, » et sic intelligitur Curiae tradi saeculari, pro » quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercede- » re, ut citra mortis periculum, circa eum sen- » tentiam moderetur.

Post haec nihilominus quidam adhuc tenent, 42
superius relatam constitutionem locum habere in omnibus casibus, excepto delicto assassinii, et laesae majestatis, ut ex Concilio Lugdunensi I. sub Innocent. IV. celebrato colligi posse videtur *c. pro humani* 1. §. 2. *de homic. in* 6. « Quicum- » que praelatus, seu quaevis alia Ecclesiastica » saecularisve persona quempiam Christianorum » per assassinos interfici fecerit, vel etiam man- » daverit, (quamquam mors ex hoc forsitan non » sequatur), aut eos receptaverit, vel defenderit, » seu occultaverit, excommunicationis et depo- » sitionis a dignitate, honore, ordine, officio, et » beneficio incurrit sententias ipso facto . . . et » postquam probabilibus constiterit argumentis, » aliquem tantum scelus commisisse, nullatenus » alia excommunicationis, vel depositionis, seu » diffidationis adversus eum sententia requiritur». Contraria nihilominus invaluit opinio, ut semper 43
requiratur actualis traditio Judicis Ecclesiastici, licet ex juris dispositione post patrata hujusmodi scelera illico delinquentes ab Ecclesiastico coetu sejuncti reputentur. *Benedict. XIV. loc. cit.* §. 3. *Gagliard. l. c. num.* 118. *et seq.*

Quaeritur postremo, an aliqua depositis vel 44
Degradatis supersit spes ad amissos ordinum gradus redeundi? Patres communiter tenent, restituendos esse ubi liquido de manifesta, et sincera poenitentia, atque de evidenti constet emendatione. Ita *S. Augustinus, Ambrosius, Hieronymus,* aliique relati a *Gagliard. l. c. num.* 127. Contra- 45

riam nihillominus sententiam tenet S. Gregorius M. qui Mediolanensi Episcopo rescribens statuit. *in can. si lapsis* 1. *distenct.* 50. « Si lapsis ad suum » ordinem revertendi licentia concedatur, vigor » Canonicae procul dubio frangitur disciplinae. » Illud igitur prae omnibus studete, ut lapsos in » sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquo » modo revocare suadeat, ne hujusmodi non sta-
» tuta sed temporaliter dilata credatur eis esse
» vindicta.» Verum haec quaestio non ita frequens 46
poterit his temporibus excitari, cum ut plurimum non degradentur, et laicali foro tradantur nisi qui ob maxima delicta ultimum merentur supplicium *Benedict. XIV. l. c.* §. 7.

DELECTATIO MOROSA

SUMMARIUM

1. Delectatio morosa generatim sumpta quid sit.—2. Quomodo differat a desiderio illicito. — 3. Unde dicatur delectatio morosa. — 4. Ad hoc ut delectatio morosa sit peccatum mortale, tria requiruntur; et quae sint. — 5. Delectatio morosa est triplex, scilicet de re cogitata, de cogitatione, et de modo. — 6. Delectatio morosa voluntaria, et deliberata de re cogitata formaliter mala est peccatum mortale, vel veniale prout objectum est graviter, vel leviter malum. — 7. Delectatio morosa de cogitatione, cognitione, vel speculatione rei illicitae non est peccaminosa. — 8. Delectatio morosa de modo artificioso, seu curioso rei illicitae non est peccaminosa. — 9. Delectatio morosa speciem peccati non accipit a circumstantia personae circa *quam*. — 10. Secus autem est dicendum de desiderio illicito, quo quis desiderat, vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum foemina, quam scit esse consanguineam, conjugatam, vel sacram.—11. Ligatus voto castitatis, si morose delectetur, debet in confessione circumstantiam suae personae explicare. — 12. Morosam Delectationem, seu desiderium capere de re aliqua prohibita, sub conditione, *si talis res prohibita non esset*, non est peccatum mortale, quoties talis conditio vero aufert malitiam. — 13. Delectatio autem morosa, seu desiderium de objecto jure naturae prohibito, et semper intrinsece malo sub conditione, *si liceret, si non esset peccatum*, est semper illicita, quoties objectum in nullo statu, et casu potest esse licitum. — 14. Hinc a fortiore erit peccaminosa delectatio, seu desiderium de rebus quibusvis malis sub aliqua conditione, quae quamvis a parte rei purificaretur, et poneretur, nullo modo auferret malitiam actus.—15. Delectatio morosa de re materialiter tantum mala v. g. de pollutione, homicidio, et hujusmodi factis sine culpa in somno, ebrietate, amentia, ex ignorantia, vel errore invincibili, est peccaminosa, sicuti sunt tales res in se.—16. Licita tamen est talis delectatio, si fiat de ipsis rebus, seu actionibus sub aliqua ratione boni. — 17. Sic etiam licita est delectatio de ejusmodi re materialiter mala, quatenus causa fuit alicujus boni effectus.—18. Si tamen delectatio, gaudium, vel affectus animi tenderet in ipsam rem, non liceret. — 19. Desiderare rem materialiter tantum malam, ut fornicationem, homicidium fiendum in somno, ebrietate, ingnorantia invincibili etc. est peccatum mortale ejusdem speciei cum actu desiderato. — 20. Licitum tamen est desiderio, vel affectu simplici, et inefficaci optare ut pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem.—21. Adducitur instantia, et solvitur, *ad n.* 22. — 23. Dummodo tamen caveatur, ne illud desiderium sit ita intensum, ut moraliter evadat efficax, et probabilius credatur fore causa ipsius pollutionis. — 24. Delectatio morosa de actu conjugii inter conjuges praesentes, dummodo absit periculum pollutionis, non est peccatum mortale. — 25. Immo conjux neque mortaliter peccat, si de maritali copula, altero conjuge absente, cogitans, in re cogitata morose delectetur. — 26. Peccat autem semper mortaliter conjux, dum in actu conjugali cum propria conjuge morose delectatur in imaginatione alterius personae sibi mentaliter confictae quasi praesentis, loco conjugis.—27. Delectatio morosa venerea, et directe voluntaria, tam ex copula futura cogitata, quam ex cogitatiobus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosis est sponsis prohibita sub mortali. — 28. Oscula autem, tactus, et amplexus non impudici licite fiunt inter sponsos, quando fiunt secundum consuetudinem patriae in signum benevolentiae, ad conciliandum, et fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, quamvis praeter intentionem, et secluso periculo consensus, sequeretur commotio nonnulla sensibilis. — 29. Cavendum tamen est, ne in istis osculis, tactibus, et amplexibus habeatur illa delectatio carnalis, et sensibilis damnata ab Alexandro VII. — 30. Viduae mortaliter peccant, si voluntarie consentiant in motum delectationis sensitivae, qui ex recordatione copulae maritalis naturaliter oritur. — 31. Adducitur instantia, et solvitur. — 32. Licita tamen est eis delectatio rationalis; Possunt enim Viduae habere gaudium, ac delectationem rationalem tantum voluntatis de copula praeterita, et delectatione annexa.

1 Delectatio morosa, generatim sumpta, est *sim-*
plex complacentia voluntaria de re illicita sine
2 *intentione opere implendi.* Differt a desiderio
illicito per hoc, quod ipsa Delectatio morosa sistat in mera complacentia interna operis illiciti sine intentione progrediendi ad ipsam operis executionem; desiderium vero sit actus voluntatis efficax, quo voluntas appetit, et vult actum peccaminosum etiam ipso opere externo perpetra-
3 re, si adesset facultas. Talis Delectatio dicitur
morosa non a mora temporis, quia cum consistat in actu interno, potest consummari etiam in instanti; sed a mora, ac immoratione rationis, seu consensus, et advertentiae sufficientis, ut sit peccatum, idest a mora ipsius voluntatis, quae advertens malitiam suae cogitationis, nihilominus perseverat morose in ipsa, ac sibi in ea complacet, cum ipsam expellere deberet: Unde si quis per longum tempus detineatur in Delectatione morosa actus pravi v. g. fornicationis, quam cogitat, sed non plene advertat ad malitiam gravem ipsius Delectationis, nec plene consentiat in ea detineri, licet in hoc casu intercedat mora temporis, non erit Delectatio morosa, nec peccatum mor-

tale, ex quo non adsit mora rationis, seu consensus, ac advertentiae sufficientis ut sit peccatum
4 mortale. Hinc ad hoc ut Delectatio morosa sit peccatum mortale, tria requiruntur; 1. quod objectum, circa quod versatur, sit mortaliter peccaminosum, 2. quod homo advertat se habere talem Delectationem, 3. quod post plenam advertentiam non expellat, vel saltem expellere non conetur, sed praebeat assensum. *Sic communis Doctorum* (*).

5 Delectatio morosa est triplex, scilicet de re co-
6 gitata, de cogitatione, et de modo. Delectatio morosa voluntaria, et deliberata de re cogitata formaliter mala, est peccatum mortale, vel veniale, prout objectum est graviter, vel leviter malum. *Est communis* cum S. Thoma 1. 2. *qu.* 74. *art.* 8. Navarr. *cap.* 11. *n.* 13. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *num.* 9. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 6. *num.* 4. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 6. *num.* 23. Azorius *lib.* 4. *cap.* 6. *qu.* 1. Silvester *verb. Delectatio q.* 1. Less. *lib.* 4. *de just. cap.* 4. *dub.* 15. et alii passim. Et colligitur ex Osea 10. ibi: *Facti sunt abominabiles sicut ea, quae dilexerunt ;* et ex Matthaei 5. *num.* 28. ibi: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam maechatus est eam in corde suo*, et ex Apostolo *ad Galatas* 5. *n.* 19. ibi: *Manifesta sunt autem opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria etc.* Certum est autem Delectationem morosam veneream esse impudicitiam, vel immunditiam cordis, adeoque est inter illa peccata, de quibus *ibid num.* 21. dicitur: *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* Unde S. Augustinus *lib.* 12. *de Trinit. c.* 12. expresse dicit: « Totus homo damnabitur, nisi haec, quae, sine » voluntate operandi, sed tamen cum voluntate » animum talibus oblectandi, peccata, per Media» toris gratiam remittantur. » Et ratio est, quia, qui Delectatur de re cogitata formaliter mala, approbat illam uniendo, et conformando suum affectum illi; nemo enim Delectatur nisi in hoc, quod ei placet, et quod re ipsa amat: ergo sicuti objectum cogitatum est malum, ita etiam Delectatio, cum formalis malitia actus desumatur per ordinem ad objectivam; et ejusdem malitiae, et bonitatis sint operatio, et ejus Delectatio, ut inquit Philosophus 10. *Ethicorum cap.* 3. *ad finem.* Tum quia voluntarie, et deliberate Delectari de peccato carnali cognito, est peccatum mortale, *Ex communi Doctorum ;* Sed eadem omnino est ratio de quacumque re illicita mortaliter, ut perjurio, blasphemia, homicidio, furto etc. Delectatio morosa peccaminosa locum habet etiam in aliis materiis, et qua ratione ipsa peccata externa erunt mortalia, vel venialia in quacumque materia fuerit v. g. homicidii, perjurii, et hujusmodi, etiam Delectatio morosa de iisdem erit mortalis, vel venialis.

Delectatio morosa de cogitatione, cognitione, 7
vel speculatione rei illicitae non est peccaminosa; non enim peccat, qui legendo, confessiones excipiendo, cum aliis discurrendo, percipit varias peccatorum species, modos miros, et artificiosos, et oblectatur, seu Delectatur, et gaudet, non de ipsis peccatis, sed de peccatorum cogitatione ac cognitione acquisita. Et ratio est, quia objectum hujus Delectationis, scilicet ipsa cogitatio, vel cognitio rei peccaminosae, per se non est peccaminosa, adeoque neque erit peccaminosa talis Delectatio, cum talis sit Delectatio, quale est objectum: antecedens patet, quia intellectus naturaliter fertur in objectum suum, ut verum, quod aeque reperitur in rebus bonis, ac malis, nec minus intellectui bonum est verum, seu veritas de rebus illicitis, et malis, ac de rebus licitis, et bonis, adeoque etc. *Est communis* (*).

Delectatio morosa de modo artificioso, seu cu- 8
rioso rei illicitae non est peccaminosa. Non enim peccat, qui intelligendo, et percipiendo aliquos miros, et artificiosos modos, ac inventiones furandi, sponsam rapiendi, hominem occidendi, hostem in bello decipiendi, et hujusmodi, oblectatur, et ridet, non de ipsis malis factis, sed solum de modo curioso, subtili, et artificioso; Et ratio est quia tunc voluntas non Delectatur de malo, ut malum est, sed de aliqua ratione boni in malo, seu peccato inventa, et considerata, v. g. aliqua curiosa, subtili, et artificiosa inventione, dexteritate, fortitudine, et hujusmodi; Stare enim potest quod modus artificiosus, quo sit malum, Delectet, et ipsum ma-

(*) De solo assensu, sive consensu *expresso* loqui videtur Auctor; de *implicito*, seu interpretativo, et *dubio* tacet, quamvis sit eorum necessaria cognitio. Quoad *implicitum* haec habet ex D. Thoma quaest. 15. de Veritate art. 4. antequam ratio Delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius non habet interpretativum consensum, etiamsi non resistat. Sed quando jam perpendit ratio Delectatione insurgente, et de nocumento consequente, utpote cum percipit homo se totaliter per hujusmodi Delectationem in peccatum inclinari, et in praeceps ruere, nisi expresse resistat, videtur consentire. Et tunc peccatum ad rationem transfertur per actum ejus. Quoad *dubium* haec scribit S. Bonaventura *in* 2. *sent. dist.* 24. *part. dub.* 1. *et art.* 2. *qu.* 2. Multa frequenter creduntur esse venialia, quae mortalia sunt, et difficillimum est in talibus discernere . . . Si cui hoc contingat, sanum est consilium, quod de ipso ut de mortali poeniteat: in dubiis enim securior via eligenda est. *(Not. Romani Thel.)*

(*) Quamquam simplex alicujus rei illicitae cognitio per se peccaminosa, vel mala esse non possit, si speculative consideretur, tamen cum facillimum sit hominem in tali contemplatione sistentem ad aliquam Delectationem pertrahi de illa re, de cujus cognitione actu Delectatur, non videtur in praxi, saltem ob periculum, cui nos subjicimus excitandi in nobis ex illa praevia cognitione pravas Delectationes, omni prorsus culpa carere praedicta cognitio, ac de eadem sumpta Delectatio. Praesertim si tales cognitiones nobis comparare studeamus; ac de illis cogitemus non ob finem honestum, sed solius curiositatis causa, nam si accedat honestus finis (accedit in Medicis, Anatomicis, Theologis ac Confessariis) praedictae cognitiones, modo in simplici rei speculatione sistant, omni culpa vacant. (*Not. Rom. Theol.*)

lum factum valde displiceat, uti accidit de facto in pluribus casibus, verb. gr. cum audimus narrari fraudes, insidias, latrocinia, homicidia, clandestina matrimonia, et hujusmodi, novo quodam artificioso modo, mira, et subtili inventione patrata, ridere solemus, et Delectatione affici, non quod de talibus malis gaudeamus, cum ipsa maxime detestemur, sed quod curiosa naturaliter Delectent: Sic cum videndo aliqnem ridicule cadentem ex equo, seu naso prono cadentem in lutum, et hujusmodi, ridemus, non lapsum, de quo dolemus, sed solum lepidum, vel ridiculum cadendi modum, et sic de similibus morosis Delectationibus, quae per se loqnendo non sunt peccata, ut cum communi docent Cajetanus *verb. Delectatio morosa;* Azorius *lib.* 4. *cap.* 6. *qu.* 1. Suarez *de peccatis disput.* 5. *section.* 5. *num.* 7. Sanchez *in Degalog. lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 4. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 1. *num.* 3.

9 Delectatio morosa speciem peccati non accipit a circumstantia personae *circa quam;* Unde si quis simpliciter, ac praecise se oblectet cogitatione morosa peccati carnalis cum muliere, quatenus verb. gr. est pulchra, et venereae oblectationis objectum, non vero qnatenus est consanguinea, Deo sacrata, aut conjugata, is committit unum simplex peccatum mortale internae Delectationis morosae contra virtutem temperantiae, et castitatis; nec tenetur explicare in confessione circumstantiam personae, sed sufficit si dicat: Delectatus sum toties de copula illicita, illam cogitando, non desiderando; Sanchez *lib.* 1. *mor. cap.* 2. *num.* 11. Vasquez *disp.* 112. *cap.* 2. Azorius *cit. cap.* 6. *quaest.* 3. Castropal. *tract.* 2. *distinct.* 2. *punct.* 10. §. 4. Diana *par.* 1. *tract.* 7. *resolut.* 48. Layman *loc. cit. num.* 15. Reiffenstuel *Theolog. moral. tract.* 9. *distinct.* 7. *quaest.* 2. *n.* 15. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2272. Lessius *leg.* 4. *de just. et jur. num.* 123. Verricelli *quaest.* 5. Sporer *tom.* 2. *tract.* 1. *prooem. cap.* 6. *sub num.* 24. et alii plures apud ipsos contra varios alios (*). Et ratio est, quia talis Delectatio morosa solum tendit in actum venereum mente conceptum, non autem in circumstantiam personae conjugatae, consanguineae, aut sacrae, adeoque per ipsam violatur sola castitas, non autem jus personae conjugatae, consanguineae, aut sacrae, et consequenter non includit ea Delectatio malitiam adulterii, aut incestus, aut Sacrilegii in confessione explicandam, cum talis Delectatio non sit de copula cum foemina ut conjugata, consanguinea, aut sacra, sed solum de copula cum foemina praecise ut pulchra (**).

Secus autem est dicendum de desiderio illicito, 10

(*) Ut Auctoris nostri in hanc rem, de qua disputat, opinio magis pateseat, ac simul opportune refellatur, praestat hic in medium proferre doctrinam Sanchez, unde opinio isthaec, quam hic tuetur Auctor noster, aliique, profluxit. Hic itaque Sanchez scilicet in *Oper. Moral. in Praecept. Decalog. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 11. docet in delectatione morosa circumstantias operis externi, de quo est delectatio, manifestandas esse in Confessione; cum ab illo speciem desumat delectatio, et ejusdem sit malitiae delectatio, atque operatio, teste Aristotile. Verumtamen adjungit hoc esse intelligendum, cum delectatio feratur in objectum secundum totam suam malitiam; tunc enim integram operis externi malitiam, ac speciem sortitur; ac proinde sicut in actu externo circumstantiae manifestandae sunt in Confessione, ita et in delectatione; uti si quis E. G. delectetur de concubitu cogitato cum conjugata; secus vero se se rem habere, cum delectatio non feratur in objectum secundum totam suam malitiam apprehensum, sed secundum partem, ut in feminam apprehensam, uti non suam, non tamen, ut est alteri nupta, tunc delectatio non habebit integram operis externi malitiam, sed solum apprehensam, et ea sola manifestanda erit in Confessione, et reducetur ad simplicis fornicationis speciem.

Verum hoc posterius, quod adjungit Sanchez, quodque assectatur Auctor noster, et valde probabile censet Ligorius, nobis plane non probatur. Si enim, uti docet Aristotiles, Delectatio sit ejusdem malitiae, ac bonitatis, ac ipsa operatio, vel, ut aliis verbis docet Angelicus, nempe quod Delectatio consequatur operationem 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. rectissime inde consequitur, quod sicut circumstantia conjugii in concubitu habito cum muliere, novam illi speciem tribuit, ac peccatum simplicis fornicationis transfert in malitiam adulterii; ita et in ipsa delectatione de concubitu cogitato cum muliere, quae simul est et conjugata. Insuper cum Delectatio sit de aliquo objecto determinato; h. e. de copula cogitata cum muliere determinata, animus, qui per Delectationem fertur in illud objectum, fertur in omne illud, quod est eidem conjunctum, et facit unum cum ipso; ac proinde in illud ipsum fertur *implicite* secundum totam suam malitiam. Ergo quaelibet circumstantia, quae facit, ut augeatur, vel multiplicetur malitia actionis, facit etiam, ut augeatur, vel multiplicetur malitia delectationis. Quapropter qui delectatur de concubitu cogitato cum muliere aliqua determinata, quae simul erit et conjugata, non simplicis fornicationis, sed adulterii etiam malitiam contrahet, in Confessione manifestandam; licet videatur sibi delectari de copula cogitata cum illa, quatenus mulier est, et pulcra, non quatenus conjugata. Quod enim aliquis, dum pascitur animus hujusmodi delectatione, minus perpendat, atque advertat ad circumstantiam conjugii, hoc non facit, ut ipse eximendus sit a peccato ratione illius circumstantiae; cum culpabilis defectus advertentiae ad malitiam actionis, aut ad illius pravam circumstantiam, neminem eximet a reatu peccati ratione illorum, quemadmodum unanimi consensu docuere sanioris Ethices adsertores adversus Probabilistarum commenta; quod et in ipsa delectatione contingere nullus dubito.

Propositae porro rationes simul cum illis, quae profert Romanus Theologus in Notula subjecta, evincere videntur, haec quae diximus locum habere non solum in delectatione quaesita, aut aliqua via, et ratione procurata; sed etiam in illa, quae in nobis exoritur ex occursu alicujus objecti delectabilis, neque ullo pacto a nobis quaesita sit; modo sit de objecto determinato, licet, Romanus Theologus in sola delectatione quaesita, ac procurata id locum habere fuerit arbitratus. (*Edit. Neap.*)

(**) Si morosa Delectatio repente in nobis exorta ex occursu alicujus objecti delectabilis sit, neque ullo pacto a nobis quaesita, certe videtur non sumere peccati speciem a circumstantia personae, *circa quam;* Secus vero existimandum est, si Delectatio fuerit aliqua via, aut ratione procurata eo praecise animo ac fine, ut Delectatio de re illa capiatur. Nam si Delectatio quaesita est, profecto respicit particularem aliquam personam, adeoque objectum cum suis circumstantiis; et licet Delectatio sit pure interna complacentia, id tamen satis non est, ut circumstantia personae non multiplicet peccatum; nam desideria quoque interna sunt, et tamen peccata multiplicant ratione circumstantiarum. Praeterea Delectatio quaelibet mentem subiens, tamentsi quandoque respicere videatur rem per se delectabilem a circumstantiis praecisam, tamen si attento animo res expendatur, evidens est, cadere Delectationem supra

quo quis desiderat, vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum foemina, quam scit esse cousanguineam, conjugatam, vel sacram, nam tunc talis circumstantia pravo desiderio, seu proposito addit specialem peccati malitiam in confessione aperiendam. Et ratio diversitatis inter morosam Delectationem, et desiderium illicitum est, quia desiderium aut propositum fertur in objectum cum omnibus circumstantiis consideratum, et tendit in ipsam actionem externam, eamdem desiderando perficere, si posset, adeoque eamdem cum ipsa actione externa induit malitiam in confessione explicandam; Delectatio vero morosa, seu simplex complacentia, cum sequatur simplicem, et praecisivam intellectus operationem potest ferri in unum, ita ut non simul feratur in alterum ei adjunctum; adeoque cum ipsa Delectatio morosa sistat praecise in interna complacentia carnali sine ordine ad actionem externam sequestrans reliquam malitiam, quae in ipsa actione reperitur ratione circumstantiae consanguinitatis, conjugii, vel voti annexae, non induit aliam malitiam in confessione aperiendam; Layman *loc. cit. num.* 15. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 17. et alii supracitati.

11 Ligatus autem voto castitatis, si morose Delectatur, debet in confessione circumstantiam suae personae explicare, quia peccat contra votum; castitas enim est virtus prohibens omnem Delectationem veneream tam internam, quam externam. *Est communis.*

12 Morosam delectationem, seu desiderium capere de re aliqua prohibita, sub conditione *si talis res prohibita non esset*, non est peccatum mortale, quoties talis conditio vere aufert malitiam operis; uti accidere solet in iis, quae solo jure positivo prohibita sunt, ut *vellem hodie comedere carnes, nisi esset dies veneris, nisi esset prohibitum;* et uti interdum accidere potest etiam in aliquibus, quae sunt prohibita jure naturae, et sunt intrinsece mala; si Delectatio morosa, vel desiderium de iis capiatur sub conditione alicujus status, vel casus in quo possunt esse licita, ut *vellem uxorem hanc ducere, si non essem uxoratus, si non essem Sacerdos, si non essem voto adstrictus; vellem praedari, si Deus permitteret.* communiter tenent Cajet. *verb. cogitationum peccata*, Adrian. *quod lib.* 10. *art.* 2. *conclus.* 1. Sanchez *lib.* 1. *moral. cap.* 2. *num.* 24. Vasquez *disp.* 110. *c.* 1. Azor. *l.* 4. *cap.* 6. *q.* 10. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 6. *num.* 10. Busembau *l.* 5. *cap.* 1. *dub.* 2. *art.* 1. Lugo *de Sacrament. Poenit. disp.* 16. *sect.* 6. *num.* 388. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *prooem. cap.* 6. *num.* 19. *et* 34. et alii. Et ratio est, quia tales actus inefficaces tendunt in actum externum, non ut finem, vel terminum fiendum a parte rei, sed praecise ut in objectum propositum per intellectum, ideoque ab eo non plus malitiae sumunt, quam proponatur per intellectum: atqui intellectus proponens objectum sub tali conditione auferente omnem malitiam actus, nullam in actu malitiam proponit; ergo nullam inde sumit malitiam ejus desiderium, seu volitio, vel Delectatio conditionata, et inefficax. Hinc quamvis desiderium, et Delectatio de esu carnium in die Veneris sit quid illicitum, stante prohibitione, apposita tamen illa conditio, *Nisi esset dies Veneris, nisi esset prohibitum*, aufert omnem malitiam, cum dempta prohibitione, comedere carnes (sic de caeteris solo jure positivo prohibitis) sit intrinsece, et secundum substantiam bonum, ac licitum. Sic etiam quamvis praedatio, et Delectatio de ea, sit jure naturae prohibita, in speciali tamen casu, quo Deus illam permitteret, esset licita, adeoque talis conditio, *Si Deus permitteret*, aufert omnem malitiam; sicuti quamvis uxorato, et Sacerdoti, seu alteri voto castitatis adstricto sit jure naturae prohibitum ducere uxorem, et de ea oblectari, quia tamen tale desiderium, seu Delectatio esset solum sub conditione illa, *Si non essem Uxoratus, Sacerdos, seu voto Castitatis adstrictus*, talis conditio aufert omnem malitiam a tali conditionato desiderio, seu conditionata Delectatione, quia pro eo statu, quo quis non est uxoratus, nec voto castitatis adstrictus, non est sibi interdictum uxorem ducere, et de ea delectari, ut patet de licito usu conjugii.

Delectatio autem morosa, seu desiderium de 13
objecto jure naturae prohibito, et semper intrinsece malo, sub conditione *si liceret, si non esset peccatum*, est semper illicita, quoties objectum in nullo statu, et casu potest esse licitum; uti est delectari in his objectis, *Odissem Deum, si non esset peccatum; blasphemarem, si liceret*, et hujusmodi. *Est communior* cum Adrian. Sanchez, Azor. Layman, Busembau, Sporer locis citatis, Suarez *de peccatis d.* 5. *sect.* 5. *n.* 10. Rhod *d.* 1. *q.* 3. *sect.* 3. §. 3. Loth. *tr.* 12. *q.* 2. *art.* 5. La Croix *lib.* 5. *num.* 82. aliisque multis contra Cajetan. Salas, Castropal. Oviend. Carden. Herincx, et alios. Et ratio est, quia cum talis conditio sit pro omni statu, et casu impossibilis, nunquam potest auferre malitiam objecti jure naturae prohibiti, et semper intrinsece, et substantialiter mali; in nullo enim statu hominis, et casu potest verificari quod liceat odio habere Deum, blasphemare, et hujusmodi, ergo etc. antecedens est clarum, quia ratio v. g. blasphemiae est semper intrinsece mala in quocumque statu, et casu, uti supponitur; sed ratio blasphemiae non separatur nequidem inten-

hanc determinate, et non supra aliam personam; non enim est Delectatio de re indeterminata, sed de hoc vel illo objecto: unde sit ut objectum delectabile praesens sit menti cum suis circumstantiis. Denique talis Delectatio nonne tendit in actum venereum cum ea persona exercendum, de qua habetur Delectatio? Ita plane; atqui persona determinata non potest nisi per mentem suis circumstantiis spoliari. (*Not. Rom. Theol.*).

tionaliter, ergo nec ratio malitiae. Minor est evidens, nam dicit ille, *blasphemarem si liceret*, et in hoc objecto delectatur, ergo Delectatio tendit in rationem blasphemiae ut substantem illi pro omni statu, et casu impossibili conditioni *Si liceret;* et consequenter ratio blasphemiae non separatur nequidem intentionaliter; adeoque voluntas adhuc actuali suo affectu, et Delectatione fertur in rem mortaliter malam, et sic adhuc peccabit mortaliter, ac si conditio nulla apposita fuisset.

14 Hinc a fortiori erit peccaminosa Delectatio, vel desiderium de rebus quibusvis malis sub aliqua conditione, quae quamvis a parte rei purificaretur, et poneretur, nullo modo auferret malitiam actus, ut fit in his: *Si non esset infernus, occiderem talem hominem; Si non essem Religiosus, fornicarer; Si avolare possem, raperem gemmam*, et hujusmodi. ***Est communissima.*** Et ratio est, quia tales conditiones relinquunt adhuc totam malitiam in similibus Delectationibus vel desideriis; quamvis enim non esset infernus, adhuc mihi esset illicitum homicidium: quamvis non essem Religiosus, esset adhuc mihi illicita fornicatio; quamvis avolare possem, esset adhuc mihi illicitum furtum, et rapina; adeoque Delectatio, vel desiderium de talibus actibus sic conditionatis retinent, et habent adhuc eamdem malitiam, ac si talis conditio non fuisset apposita.

15 Delectatio morosa de re materialiter tantum mala verb. gr. de pollutione, fornicatione, adulterio, homicidio, et hujusmodi factis sine culpa in somno, ebrietate, amentia, ex ignorantia, vel errore invincibili, est peccaminosa, sicuti sunt tales res in se. ***Est communis et certa.*** Et ratio est, quia tales res, seu actiones sunt in se peccaminosae; quod autem non fuerint peccaminosae formaliter, ideo est, quia non fuerunt voluntariae; ergo si nunc accedat voluntas tales actiones approbans, vel de illis gaudens et delectans, talis Delectatio voluntaria erit peccaminosa, sicuti tales res,

16 et actiones sunt peccaminosae in se. Licita tamen est talis Delectatio, si fiat de ipsis rebus, seu actionibus sub aliqua ratione boni; ut si quis evigilans, comperta pollutione, exultet quod in somno facta sit sine culpa, et non in vigilia, quia vigilans naturae motae forte cessisset, et peccasset; hoc enim sanctissimum est, quia sic idem est, ac delectari, et gaudere, quod ea pollutione

17 non peccaverit. Sic etiam licita est Delectatio de ejusmodi re materialiter mala, quatenus *causa fuit* alicujus boni effectus secuti, ut quod ex pollutione involuntaria in somno secuta, cessarit tentatio, vel infirmitas; quod ex homicidio inculpabiliter facto, obvenerit haereditas, et hujusmodi. Et ratio est, quia talis Delectatio, vel gaudium nullo modo tendit in objectum, ut malum est, sed potius in ipsum effectum bonum secutum, scilicet in cessationem tentationis, vel infirmitatis, et respective in secutionem haereditatis, ut ex communi docent Sanchez *lib.* 1. *Moral. cap.* 2. *n.* 18. Vasquez 1. 2. *disput.* 115. *cap.* 3. Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 240. Lugo *de poenit. disput.* 16. *num.* 389. Bonacina *de Matrim. disput.* 3. *quaest.* 8. *num.* 8. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *prooem. cap.* 6. *num.* 32. et alii passim. Si tamen Delectatio, gau- 18
dium, vel affectus animi tenderet in ipsam rem, utique non liceret, ut constat ex propositione, 15. in ordine merito damnata ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. ibi: « Licitum est filio gaudere » de parricidio parentis a se in ebrietate perpe» trato, propter ingentes divitias inde ex haere» ditate consecutas.

Desiderare rem materialiter tantum malam, ut 19
fornicationem, homicidium fiendum in somno, ebrietate, ignorantia invincibili etc. est peccatum mortale ejusdem speciei cum actu desiderato. ***Est communis.*** Et ratio est, quia tale desiderium deliberate, ac voluntarie tendit in objectum ex natura sua simpliciter malum, ac peccatum mortale; et quod formaliter non sit tale, est solum quia non est voluntarium, ac deliberatum, sed haec causa excusans peccatum in ipso opere, nempe involuntarietas, et indeliberatio, minime reperitur in ipso desiderio, quod ut supponitur, est absolute voluntarium, et deliberatum, ergo tale desiderium est peccatum mortale ejusdem speciei cum actu, seu opere desiderato, adeoque cum hujusmodi desiderium vere, formaliter, et intrinsece sit malum, nullo etiam fine bono cohonestari poterit. Non enim quis audebit dicere, quod ad aliquem bonum finem liceat desiderare, et velle homicidium, fornicationem, vel adulterium committere in ebrietate, et hujusmodi; Unde merito ab Innoc. XI. *die* 2. *Mart.* 1679. damnata fuit sequens proposito 14. in ordine, ibi: « Licitum est » absoluto desiderio cupere mortem Patris, non » quidem ut malum Patris, sed ut bonum cu» pientis, quia nimirum ei obventura est pinguis » haereditas. » Licitum tamen est desiderio, vel 20
affectu simplici, et inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem, verb. gr. tentationis sedandae, vel sanitatis recuperandae; Ita Navarr. *cap.* 16. *num.* 7. 8. 9. cum plurimis ibi citatis. Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 140. Sanchez *in Decalog. lib.* 1. *cap.* 2. *a num.* 18. Vasquez 1. 2. *disp.* 115. *c.* 3. Tanner. *de peccat. d.* 4. *quaest.* 8. *n.* 145. Platel. *de pecc. n.* 244. Sporer *t.* 1. *tract.* 1. *c.* 6. *n.* 34. La Croix *lib.* 3. *p.* 1. *n.* 932. et alii magis communiter. Et ratio est, quia pollutio mere naturaliter eveniens est mera naturalis evacuatio corporis, sicut est emissio sudoris, vel aliorum superfluorum excrementorum, adeoque licitum est affectu simplici et inefficaci optare, ut talis pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem.

21 Nec valet dicere, quod sicuti non licet affectu inefficaci desiderare mortem alterius ex propositione 13. in ordine damnata ab Innoc. XI. *die* 2. *Martii* 1679. ibi: « Si cum debita moderatione » facias, potes absque peccato mortali de vita » alterius tristari, et de illius morte naturali » gaudere, illam inefficaci affectu petere, et desi- » derare, non quidem ex displicentia personae, » sed ob aliquod temporale emolumentum, » ita neque licet affectu inefficaci desiderare talem mere
22 naturalem pollutionem. Nou valet, inquam, quia ideo non licet neque affectu inefficaci desiderare mortem alterius, quia est gravissimum malum phisicum subjecti, quod desiderare alteri non permittit Charitas, nisi propter causam proportionatam, qualis esset spiritualis utilitas subjecti (si pater desideret mortem filii nunc in gratia Dei existentis, qui aliter certo praevidetur futurus improbus) vel temporalis utilitas Communitatis quae aliter haberi non possit (ut si Christianus optet mortem Turcae potius, quam ut Ecclesiam, vel imperium Romanum vincat) non autem privata haereditas obventura, quae non est causa proportionata, et sufficiens, ut possit quis optare, vel gaudere de morte patris, aut alterius, juxta propositiones 13. 14. 15. damnatas ab Innocentio XI. et supra sub *n.*
23 19. *et* 21. relatas. E contra vero talis pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria secundum Sanchez *de Matrimon. lib.* 9. *d.* 45. *n.* 14. et alios passim, non est malum ne physicum quidem subjecti, vel prolis, vel communitatis, cum tale semen sit superfluum, quo se exonerat natura; adeoque licitum est desiderio, vel affectu simplici, et inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria eveniat in somno ob aliquem bonum finem; dummodo tamen caveatur, ne illud desiderium sit ita intensum, ut moraliter evadat efficax, et probabiliter credatur fore causa ipsius pollutionis, quia tunc tale desiderium esset illicitum, ex quo talis pollutio non esset evacuatio mere naturalis, et iuvoluntaria, sed moralis, volita, seu procurata (*).

Delectatio morosa de actu conjugii inter conju- 24
ges praesentes, dummodo absit periculum pollutionis; non est peccatum mortale; Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 1. Sanchez *lib.* 1. *moral. c.* 2. *a num.* 18. Diana *par.* 2. *tract.* 3. *miscell. resolut.* 36. Sporer *tom.* 1. *cap.* 6. *n.* 43. Filliuc. Bonac. Buscmbau, et alii passim. Et ratio est, quia status Matrimonii hanc delectationem excusat, ut etiam aspectus, colloquia, oscula, amplexus, et tactus impudicos, solius voluptatis causa institutos, haec enim tendunt per se ad opus conjugale, licet per accidens opus non exerceatur, et quibus licitus est finis, etiam media ad illum finem naturaliter dispositiva licita esse debent; Unde si praedicta fiant ad honestum finem. V. g. praeparandi se ad copulam, aut etiam amorem conjugalem contestandi, omni prorsus culpa vacabunt. Si vero fiant absque animo copulandi, solius morosae Delectationis gratia, culpam venialem continent, tamquam excessus in re alias licita (**). Immo conjux neque mor- 25

(*) Ut adnitatur Auctor noster suam hac de re sententiam nobis probare, quam non inficiamur plures magnosque Theologos olim propugnasse, ac ipse Antoine repudiare minime sit ausus; sanior tamen ac probabilior doctrina haec est; nimirum: ut si agatur de aliquo bono effectu, qui forte consecutus fuerit ex ipsa pollutione in somnis contingente, licebit gaudere, ac sibi placere de ipso bono effectu orto ex pollutione; uti de exoneratione naturae, cessatione tentationis, aliisque hujusmodi. Atque ita intelligendum esse illud D. Thomae in *VI. sentent. distinct.* 9. *quaest.* 1. *art.* 4. cum ait: *Si autem placeat, ut naturae exoneratio, vel alleviatio, peccatum non creditur*, docet ac probat Natal. Alexander in sua *Theolog. Dogmat. et Moral. cap.* 8. *art.* 2. *Regul.* 49. licet prima fronte adversariis favere videatur, indeque in suas partes trahatur Angelicus Doctor a Salmanticensibus, aliisque. At vero si agatur de pollutione quamvis naturali, quae in somnis provenerit ab ipsa natura, non vero ex causis ullo modo pertinentibus ad luxuriam, ne ob honestum quidem finem de istiusmodi pollutione gaudere, ac sibi placere licebit. Tum quia pollutio, quacumque tandem ratione, licet naturali, evenerit, est quid inordinatum, ac violationem continet Ordinis Naturalis, uti patet; tum etiam quia illa pertinet ad species luxuriae, et gravior sit fornicatione, adulterio, incoestu, ipsaque sacrilegii corruptela. Quemadmodum ergo de his omnibus licet in somnis inculpabiliter perpetratis gaudere non licet ob quemcumque honestum finem, ita potiori jure neo de ipsa pollutione.

Idem quoque omnino adserendum de desiderio hujusmodi naturalis pollutionis, uti vocant, nempe quod non liceat illam optare ob quemcumque honestum finem; imo non vacare mortali crimine illum, quicumque hujusmodi deliberata desideria in se admiserit, iisque adsensum praebuerit. Et sane, si licebit, illam exoptare, uti adversae partis Patroni contendunt, licebit quoque a Deo precibus hujusmodi pollutionem exorare; etenim juxta axioma a D. Augustino positum Epistola ad Probam: *Hoc licet orare, quod licet desiderare.* At nemo omnium sanae mentis, ut arbitror, id audebit adserere, cum Ecclesia suis precibus nos edoceat illud potius a Deo petere, ne aliquid hujusmodi nobis etiam invitis contingat illis verbis: *Hostemque nostrum comprime, ne polluantur corpora.* Ita Natal. Alexander *l. c. Regul.* 48. post Sotum, Medinam, Sylvium. Haec doctrina in praxi prorsus sectanda non solum quia probabilior, uti jam ediximus; verum etiam quia opposita gravi periculo plena est, uti satis indicat Auctor noster *l. c.* et observat laud. Natal. Alexander post Gersonium laud. *Regul.* 49. (*Edit. Neap.*)

(**) Opinio isthaec, quam hic nobis propinat Auctor noster, aut recte explicanda, aut omnino rejicienda, quidquid in contrariam afferat Sanchez cum suo Vasquesio. Etenim si hujusmodi Delectatio habita inter conjuges absentes de copula cogitata non sit conjuncta cum proximo pollutionis periculo, sustineri poterit nostri Auctoris opinio, atque in hac hypothesi recte ad eam confutandam adhibentur rationes ab ipso productae cum Sanchez. At vero si Delectatio hujusmodi proximum secum gerat pollutionis periculum, tunc mortali culpa non vacabit, si quis conjugum hujusmodi Delectationem in se deliberate admiserit, in eaque cum voluptatis sensu fuerit immoratus. Etenim cum pollutio sit suapte natura, et intrinsecus mala non solum contra naturam hominis, quae ratio est; verum etiam *contra naturam omnis animalis*, uti scite docet et probat D. Thomas *Quaest.* 15. *de Malo Art.* 1. *ad* 7. hinc est, quod non solum ipsa sit gravissimum peccatum; verum etiam eidem causam, et occasionem praebere per actum ad illam ordinatum inter gravissima quoque peccata erit computandum; cum id participet malitiam ejusdem vitii contra naturam. Haec profecto certa sunt atque explorata atque unanimi firmantur Theologorum adsensu, quare longiori sermone protrahenda non sunt.

Hinc rectissime Salmaticenses in *De matrimon. cap.* 15.

taliter peccat, si de maritali copula altero conjuge absente cogitans in re cogitata morose delectetur; S. Anton. *par.* 2. *tit.* 5. *cap.* 1. §. 6. Cajetan. *verb. Delectatio morosa*, §. *tertium est*, Paludan. *in* 3. *d.* 9. *quaest.* 3. *art.* 1. Vasquez *disp.* 113. *cap.* 2. Medina *q.* 74. *art.* 3. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 44. *num.* 4. Sporer *loc. cit. n.* 43. Layman *lib.* 1. *tract.* 3. *cap.* 6. *num.* 12. *et* 14. et alii plures. Et ratio est, quia mortalis malitia Delectationis morosae sumenda est ex malitia objecti, sive rei cogitatae; copula autem maritalis malitiam non habet cum sit ab intrinseco licita conjugibus, et per accidens solum ab extrinseco nempe ob absentiam, vel simile impedimentum, pro tunc nequeat exerceri, adeoque de eo morose Delectari in absentia alterius conjugis, non est peccatum mor-
26 tale. Est tamen peccatum veniale, ut inquit Cajetanus, cum nec necessitas, nec pietas talem Delectationem suadeat. Peccat autem semper mortaliter conjux, dum in actu conjugali cum propria conjuge morose Delectatur in imaginatione alterius personae sibi mentaliter confictae quasi praesentis loco conjugis; est enim objectum hic et nunc tali conjugi mortaliter illicitum; *Sic Doctores communiter.*

27 Delectatio morosa venerea, et directe voluntaria, tam ex copula futura cogitata, quam ex cogitationibus, aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosis est sponsis prohibita sub mortali; Navarrus *c.* 16. *num.* 9. Layman *loc. cit. num.* 13. Sporer *l. c. n.* 41. Sanchez *l.* 9. *de Matrimon. disp.* 47. *conclus.* 1. cum pluribus aliis. Et ratio est, quia Delectatio venerea tendit in copulam, ut praesentem, et pollutionem reipsa inchoat, sed copula est sponsis pro eo statu adhuc mortaliter il-
licita, ergo et Delectatio venerea sensibilis. Oscula 28
autem, tactus, et amplexus non impudici licite fiunt inter sponsos, quando fiunt secundum consuetudinem patriae, in signum benevolentiae, ad conciliandum, et fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, quamvis praeter intentionem, et secluso periculo consensus, sequeretur commotio nonnulla sensibilis; Navarrus *cap.* 16. *num.* 12. Galet. *tom.* 1. *tract.* 10. *num.* 671. Perez. *disp.* 8. *sect.* 9. *num.* 4. Sporer *loc. cit. num.* 41. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimonio disp.* 46. *num.* 47.
cum multis aliis (*). Cavendum tamen est, in istis 29
osculis, tactibus, et amplexibus habeatur illa Delectatio carnalis, et sensibilis, quae merito fuit damnata ab Alexandro VII. 18. *Martii* 1666. in propositione 40. in ordine ibi: « Est probabilis » opinio, quae dicit tantum esse veniale osculum » habitum ad delectationem carnalem, et sensi» bilem, quae ex osculo oritur, secluso periculo
» consensus ulterioris, et pollutionis. » Viduae 30
mortaliter peccant si voluntarie consentiant in motum Delectationis sensitivae, qui ex recordatione copulae maritalis naturaliter oritur. *Est communis* cum Sanchez *cit. disp.* 47. *concl. ult.* Sa *verb. Luxuria n.* 12. Navarr. *cap.* 16. *n.* 9. *et* 10. Silvester *verb. Delectatio q.* 3. Sporer *loc. cit. num.* 42. Layman *loc. cit. num.* 13. Et ratio est, quia Viduis non est amplius licita, immo nec possibilis illa copula Delectabilis, adeoque nec licita erit actualis Delectatio venerea, et sensibilis de ipsa.

Nec valet dicere, quod sicut licet conjugibus 31
Delectari sensibiliter de copula praeterita, et futura, ita debet licere Viduis de praeterita et sponsis de futura; Non valet inquam, quia non currit paritas; conjugibus enim semper licita est copu-

punct. 6. *n.* 90. docent, hujusmodi delectationes inter conjuges absentes de concubito cogitato si, uti frequenter accidit, secum ferant commotionem spirituum, et titillationem partium inservientium generationi inter peccata lethalia esse connumerandas; vel quia proximum prae se ferunt pollutionis periculum; vel quia matrimonio cohonestari non possunt. Matrimonium enim non praebet jus nisi ad usum corporum in ordine ad generationem, vel ad id quod ad eam inservit, quod utrumque in hujusmodi Delectationibus, de quibus disputamus, locum non habet.

At vero Illustrissimus Ligorius ad constituendum lethale peccatum in hujusmodi Delectationibus inter conjuges praeter commotionem spirituum, ac partium generationi inservientium, exquirit praeterea veneream voluptatem, quae comitetur hasce commotiones; atque inde occasionem desumsit excusandi doctrinam Sanchez, qui hujusmodi Delectationes cum commotione spirituum, et partium etc. venialis peccati malitiam inter conjuges non excedere opinatus est, secluso tamen pollutionis periculo; h. e. quando venerea voluptas illas commotiones non comitaretur. At si liceat verbis depromere, quae animis hac in re occurrunt, dicam quod sentio. Quando in hujusmodi delectationibus habitis inter conjuges absentes venerea voluptas accesserit, quae sentiatur, ac lubenti animo aliquantisper praegustetur, tunc non solum morale pollutionis periculum secum affert; verum potius exhibet inchoatam pollutionem; et licet eo gravius peccabitur, quo actio erit proximior pollutionis periculo, aut ipsi pollutioni; excusandi tamen a mortali non videntur conjuges, illi, qui invicem absentes hujusmodi Delectationes exceperint, libenter, ac non sine mora praegustent, sentientes in se non levem commotionem spirituum, ac partium generationi inservientium; siquidem haec secum ferre videntur proximum pollutionis periculum, aut potius non longe abesse ab ipsa pollutione; quod ad constituendum mortalis peccati reatum abunde sufficere, nemo vel leviter dubitare poterit. Praeterea in hisce rebus, in quibus vel cum maxime humanae conditionis imbecillitas sentitur, ab uno ad alterum quam citissime gradus fiet; ac proinde nisi carnales ac sensibiles commotiones in hujusmodi delectationibus reprimantur, statim erumpent in venereas voluptates, indeque in detestabiles pollutiones; ac proinde ipsas hujusmodi commotiones carnales, ac sensibiles non sine mora, ac gustu exceptas secum ferre proximum pollutionis periculum, atque inde mortali crimini adscribi perquam rectissime, nemo est, quin perspiciat. (*Edit Neap.*)

(*) Tuta esse non videtur opinio asserens licita oscula licitosque tactus, et amplexus inter sponsos ad sibi mutuum conciliandum amorem, atque in benevolentiae signum, praesertim si timeatur aliqua sensibilis commotio, ac Delectatio. Arduum sane esset in talibus circumstantiis declinare periculum consensus, et Delectationis, unde tutissimum est monere sponsos, ut a similibus abstineant actionibus. Sane sensibilis in membris commotio cogitationem secum ferre solet mentis, et cogitatio Delectationem; et quamquam non repugnet dari motionem sine Delectatione, tamen ob maximam connexionem, quae inter utramque intercedit, illicitum est sese exponere periculo excitandi motionem ipsam sensibilem per tactus, amplexus etc. (*Not. Rom. Theol.*)

la, et ideo etiam Delectatio ejus; at sponsis pro eo statu nondum licet copula, quamvis post contractum Matrimonium sit eis licitura. Et sic Viduis non amplius licet copula, quamvis pro tempore sui Matrimonii eis licuerit; adeoque cum non eis sit licita copula, nec eis erit licita venerea
32 et sensibilis Delectatio de ipsa. Licita tamen est eis Delectatio rationalis. Possunt enim Viduae habere gaudium, approbationem, ac Delectationem rationalem tantum voluntatis de copula praeterita, et Delectatione annexa; cum enim licita eis fuerit illa copula et Delectatio, non tenentur illam modo reprobare, vel detestari, ut omnes concedunt. Sic sponsi possunt habere desiderium gaudium, et Delectationem rationalem de copula futura, ejusque Delectatione capienda; cum enim ex ipsis sponsalibus contractis talis copula et Delectatio aliquando futura sit eis licita, non tenentur eam aversari, vel de ea tristari, sed licite possunt de ea delectari Delectatione rationali, dummodo caveant ne capiant Delectationem veneream sensibilem, et se exponant periculo consensus turpis, aut pollutionis; Sanchez *cit. disp.* 47. Sporer *l. c. n.* 41. Diana *par.* 3. *tract. resol.* 2. et alii passim (*).

(*) Censerem, omnem vel rationalem Delectationem tum sponsis de copula futura, tum Viduis de praeterita, illicitam esse. Vix enim fieri posse intelligo, ut rationalis ista excitetur in mente Delectatio, quin mens ipsa in aliquem consensum labatur, ac Delectationem reipsa experiatur sensibilem. Mente facili negotio res istiusmodi distinguimus, ac secernimus; at dum unam ex istis actu experimur, vix possumus mentem continere, quin in aliam quoque excurrat. Quamobrem delectatio illa, quae rationalis appellatur, nimis periculosa est, et Confessarii munus esse putarem, ut sponsos, viduasque moneret, ne talibus, licet rationalibus Delectationibus, se ullo umquam tempore capi permittant. (*Not. Rom. Theol.*)

DELEGARE, DELEGATUS

SUMMARIUM

1. Delegaro idem est ac mandsre, et committere. — 2. Vel delegare est alium in locum suum sufficere. — 3. Judex Delegatus quis sit. — 4. Judex Delegatus quomodo differat a Judice Ordinario. — 5. Judicum Delegatorum variae sunt species. Alii enim sunt Delegati a jure, alii ab homine. Delegati a Jure qui sint. — 6. Per hoc, quod dicantur Delegati a Jure, eorum Jurisdictio non est ordinaria, sed remanet Delegata, *ad n.* 7. — 8. Delegati ab homine qui sint. — 9. Alii sunt Delegati ad universitatem causarum, et alii ad causam solum particularem. Delegati ad universitatem causarum qui sint. — 10. Delegati ad causam solam particularem qui sint. — 11. Alii sunt Delegati ratione Dignitatis; et qui sint. — 12. Et alii ratione personae; et qui sint. — 13. Alii sunt Delegati, et alii Subdelegati. — 14. Delegare possunt non solum Principes supremi, sed omnes Judices Ordinarii. — 15. Judex tamen Ordinarius non potest totam suam Jurisdictionem delegare, inconsulto Principe. — 16. Delegatus ab alio quam a Principe non potest causam alteri subdelegare. — 17. Potest tamen talis Delegatus alterum subdelegare, si sit Delegatus ad universitatem causarum. — 18. Delegatus a Principe supremo potest alteri causam subdelegare. — 19. Non potest tamen subdelegare causas graviores. — 20. Nec potest Delegatus subdelegare, quando jussus fuit, ut causam expediat per se ipsum. — 21. Nec quando in Delegatione apposita est clausula: Confidentes de industria, seu circumspectione tua et hujusmodi. — 22. Partibus tamen consentientibus, potest fieri subdelegatio, licet sit electa industria, et fideles personae Delegatae. — 23. Delegatus a Principe non potest alterum subdelegare, si nudum ministerium, seu mera executio sit ei commissa — 24. Hinc Regulares Confessarii nequeunt subdelegare aliis facultatem, quam ex privilegio Apostolico habent absolvendi fideles omnes a certis peccatis, et censuris, et dispensandi in certis irregularitatibus, et votis. — 25. Judices Delegati qui esse possint, vel non. — 26. Delegari potest etiam non subditus. — 27. Si Delegatus sit subditus, potest compelli etiam invitus ad acceptandam delegationem. — 28. Si vero non sit subditus, non potest invitus compelli. — 29. Delegatus Sedis Apostolicae, vel Legatorum ejus debet esse constitutus in aliqua dignitate Ecclesiastica, aut personatu, aut esse Canonicus Cathedralis. — 30. Aut esse Officialis, vel Vicarius Generalis Episcopi, seu Prior Conventualis. — 31. Nomine Prioris Conventualis veniunt hic etiam Priores, Praepositi, Rectores, Guardiani etc. — 32. Delegatus Episcopi, vel alterius inferioris Ordinis potest esse simplex Clericus non constitutus in dignitate, nec Canonicus Cathedralis. — 33. Immo etiam simplex Religiosus cum licentia sui Praelati potest esse Delegatus Episcopi. — 34. Episcopi, aliique Papae inferiores non possunt Laico Delegaro causam spiritualem. — 35. Immo neque possunt Episcopi causam spiritualem Delegaro Laico judicandam una simul cum Clerico. — 36. Neque Delegare possunt Laico causam criminalem Clericorum. — 37. Immo neque possunt Episcopi delegare causas criminales Clerico conjugato. — 38. Possunt tamen Episcopi probabiliter Delegare Laicis causas Clericorum mere civiles. — 39. At secundum multos probabilius, nec etiam delegare possunt Laicis causas Clericorum mere civiles. — 40. Papa potest nedum causas civiles, et criminales Clericorum, sed etiam quasdam alias Ecclesiasticas delegare alicui Laico v. g. Regi. — 41. Non tamen tollere Clericorum exemptionem in totum. — 42. Delegati Jurisdictio, et officium expirat morte Delegati, si Delegatio fuit personalis. — 43. Secus si Delegatio fuit realis, seu facta contemplatione Dignitatis, et non personae. — 44. Delegati Jurisdictio, et officium expirat morte Delegantis re adhuc integra; Secus autem si res non sit amplius integra. — 45. Ut non sit amplius integra, sufficit citatio partis facta per Delegatum ante mortem Delegantis. — 46. Immo sufficit, quod ante mortem Delegantis praecesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit. — 47. Adducitur instantia ex cap. Relatum 19. de Offic. Judic. delegat. — 48. Solvitur talis instantia. — 49. Adducitur alia instantia. — 50. Solvitur haec secunda instantia. — 51. Adducitur adhuc alia instantia. — 52. Solvitur etiam haec tertia instantia. — 53. Delegati Jurisdictio cessat per cessationem Delegantis ab officio, re adhuc integra. — 54. Si Delegatus a Principe supremo intuitu Dignitatis suae ab ea sit depositus, vel ei renuntiaverit, vel ad aliam Dignitatem sit translatus, tunc si res adhuc sit integra, expirat jurisdictio subdelegati ab ipso. — 55. Si vero Delegatio a Principe supremo sit facta ipsi Delegato in-

tuitu personae, tunc re adhuc integra expirat Jurisdictio subdelegati solum per depositionem Delegati a dignitate, non autem per renunciationem, vel translationem delegati a dignitate, ad aliam dignitatem. — 56. Delegati Jurisdictio, et officium expirat per renunciationem Delegationis suae a delegante vel ejus Superiore factam. — 57. Princeps, seu Judex Ordinarius delegans potest delegationem libere revocare, etiam re non amplius integra. — 58. Delegatus a Principe supremo potest revocare delegationem in totum a se alteri factam solum quando res adhuc est integra. — 59. Si vero talis Delegatus non totam causam subdelegavit, sed solum aliquam ejus partem, tunc poterit re etiam non amplius integra talem subdelegationem revocare. — 60. Delegati Jurisdictio, et officium cessat lapsu praefixi sibi temporis. — 61. Cessat etiam ejus Jurisdictio finito negotio, ad quod fuit delegatus. — 62. Cessat insuper ejus Jurisdictio, et officium, si ipse Delegatus tamquam suspectus legitime recusetur. — 63. Episcopus vel uti Delegatus S. Sedis, vel uti Ordinarius. — 64. Priori casu appellat ad Pontificem, secundo ad Metropolitanum. — 65. Priori casu, defuncto Episcopo, Capitulum non succedit, succedit in posteriori. — 66. 77. Quando Episcopus procedat tamquam Delegatus Sedis Apost. et quando tamquam Ordinarius. — 78. An Delegatus ab aliqua S. Congr. Urbis possit subdelegare. — 79. An successor Vicarii General. Delegati dici possit Delegatus. — 80. An prorogari queat jurisdictio delegata.

1 Delegare est mandare, et committere; *l.* 32. §. *Quaesitum, de arbitr. l.* 3. §. *Quamvis de admin. tut. leg.* 1. *de damn. inferen.* Et prout habetur *in leg. Delegare, ff. de Novat. et in*
2 *leg. Nesennius* 2. *ff. de re judic.* Delegare est alium in locum suum sufficere, verb. gr. si Titius, qui meus debitor est, debitorem suum Cajum substituat, ut pro ipso mihi solvat, dicitur is debitor Delegatus a Titio delegante; *leg. Si Titius* 33. *de*
3 *novationibus.* Inde veniunt Judices Delegati, idest suppositi, et suffecti a Principe, vel Judice, ordinario, ut loco Principis audiant causas. Unde Judex Delegatus (qui extraordinarius appellatur, *cap. de caetero, de transact.*) est cui causa judicialis concessa est alterius vice, et auctoritate cognoscenda, ita ut jurisdictionem habeat derivatam a committentis jurisdictione, ut desumitur *ex l.* 1. §. *Qui mandatum, ff. de offic. ejus, cui mandata est jurisdi-*
4 *ctio.* Judex Delegatus in eo differt a Judice ordinario, quod is propriam jurisdictionem habere censeatur, ideoque suo jure causas cognoscere, ac definire possit, *leg. More* 5. junct. Gloss. *verb. sub jure, ff. de Jurisdict.* Judex autem Delegatus non suo jure, sed alieno utitur; *cit. leg.* 1. §. *Qui mandatum, ff. de officio ejus cui mandata est jurisdictio.*

5 Delegatorum variae sunt species, seu divisiones. Primo, alii sunt delegati a jure, et alii ab homine, delegati a jure sunt, qui delegatam jurisdictionem habent ex commissione juris communis, ut patet in *cap. ad abolendum* 9. §. *fin. de Haeretic.*, ubi facultas procedendi contra exemptos in causa haeresis datur Episcopis tamquam a Sede Apostolica delegatis, *ibi:* « In his, quae sunt contra « haereticos instituta, Episcoporum subeant judi- » cium, et eis in hac parte tamquam a Sede Apo- » stolica delegatis (non obstantibus libertatis suae » privilegiis) obsequantur. *Sic etiam patet* in c. » Irrefragabili 13. §. Caeterum, de offic. ordinar. » *ibi:* Tamquam super hoc delegatus a nobis, et » in Clement. 1. de supplend. negligent. Praelator., » *ibi:* In exemptis vero Apostolica auctoritate, *et* » *in Conc. Trident.* c. 1. sess. 5. de reformat. *ibi:* » Officium sit Episcoporum tamquam in hac parte » a Sede Apostolica delegatorum; » et alibi saepius. Nec potest dici, quod si talis jurisdictio pro- 6
cedit a jure, ipsa sit ordinaria, et non delegata: Non valet, inquam, quia non obstante quod talis jurisdictio procedat a jure communi, adhuc remanet jurisdictio Delegata, cum committatur ipsis Episcopis; non sub ratione officii, sed per modum specialis commissionis, seu delegationis, ut ipsummet nomen, tamquam delegatus Sedis Apostolicae, importat, et ut amplius a sensu contrario desumitur *ex cap. Licet in corrigendis* 12. *de Officio Ordin.* ibi: *Ab Episcopo, non tamquam delegato, sed tamquam Ordinario faciendis.* Et sic tenent in specie post Gloss. *ult. in d. c. Ab abolendam* 9. *de Haereticis*, Glossa 2. *in c. Per hoc, eodem tit. in* 6. Glossa *in cap.* 1. *de Clerico aegrotant. verb. Auctoritate*, et utrobique Doctores, Abbas *n.* 15. et ibidem Marian. *num.* 14., *et num.* 37. *in dict. cap. Ad abolendam*, Pavin. *de potest. Capit. par.* 1. *quaest.* 10. *num.* 3. Reiffenstuel *lib.* 1. *decis. tit.* 29. *num.* 35. Barbosa *de offic. et potest. Episcopor. part.* 3. *allegat.* 92. *n.* 3.
cum pluribus aliis ibi citatis. Qui insuper addunt 7
Clausulae hujus *Tamquam Sedis Apostolicae Delegatus* istum esse effectum, nempe quod in eo casu non fiat appellatio ab Episcopo ad Archiepiscopum, pro ut alias fieri posset, sed solummodo ad Summum Pontificem tamquam a Delegato ad Delegantem, pro ut etiam tradit Glossa *in dict. cap. Licet in corrigendis* 12. *de offic. Ord. verb. tamquam Dele-*
gatus. Delegati autem ab homine illi sunt, et ideo 8
sic dicuntur, quia delegationem suam immediate habent ab homine, seu a Judice, vel Magistratu ordinario, ut sunt delegati specialiter a Papa, ab Imperatore, a Regibus, aut aliis supremis Principibus, vel Magistratibus.

Secundo, alii sunt delegati ad universitatem 9
causarum, et alii ad causam solummodo particularem. Delegati ad universitatem causarum sunt illi, quibus omnibus universim causae, vel saltem certum genus causarum v. g. Matrimonialium, Mutui, Decimarum, et hujusmodi, sunt commissae, quamvis cum restrictione ad certum tempus, vel locum, vel quantitatem, ut si v. g. alicui committantur omnes causae Decimales cognoscendae ad triennium, vel in tali Territorio tantum, vel quae non excedunt valorem viginti aureorum; Bartolus

in leg. Legatus 11. *in* 4. *ff. de offic. Proconsul.* Pirhing *lib.* 1. *Decret. tit.* 20. *num.* 2. Reiffenstuel
10 *ibidem num.* 31., et alii passim. Delegati ad causam solummodo particularem sunt illi, quibus una tantum causa particularis hic et nunc emergens dijudicanda, et terminanda committitur; Reiffen-
11 stuel. *loc. cit.*, et alii. Tertio, alii sunt Delegati ratione dignitatis, quam obtinent, ut si fiat delegatio Episcopo v. g. Alexandrino, Abbati cujusdam certi, et determinati Monasterii, non expresso nomine personae delegatae; *cap. Quoniam* 14. *de offic.*
12 *et potest Jud. Deleg.* Et alii sunt Delegati ratione personae suae, et non dignitatis, ut si expresso nomine proprio fiat Delegatio Francisco Ferrerio, vel Antonio Molinario; Reiffenstuel *loc. cit.*, et
13 alii. Quarto, alii sunt Delegati, quibus primo loco delegata, seu demandata fuit jurisdictio: Alii vero subdelegati, qui ab ipsis primo loco delegatis iterum delegantur; Thol. *part. Jur. Canon. lib.* 5. *cap.* 2. Pirhing *loc. cit. num.* 2. *in fin.* Reiffenstuel *loc. cit. n.* 39., et alii passim.

14 Delegare possunt, seu potestatem delegandi habent non solum Principes Supremi, ut Papa, Imperator, Rex, Respublica libera, aliique suprema jurisdictione, et dominio gaudentes, sed etiam omnes Judices, seu Magistratus Ordinarii; Colligitur *ex c. Cum Episcopus* 7. *de offic. Judic. Ordinar. in* 6., ibi: *Per se, vel per alium; leg. More Majorum* 5. *leg. Solet* 16. *de jurisd. Omnium Judicum.* Et ratio est, quia omnis Judex Ordinarius habet propriam jurisdictionem, et non tantum fungitur judicandi munere vice alterius, adeoque jurisdictione sine competente jure proprio, vel per se, vel per alium uti potest, quod enim potest facere per se ipsum, potest etiam per alium; *Reg.* 72. *Juris in* 6. ibi: *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat*
15 *per se ipsum.* Judex tamen Ordinarius non potest totam suam Jurisdictionem alteri delegare, sive totum officium suum alteri committere sine sui Supremi Principis consensu; Felinus *in cap. Super Quaestionum* 27. §. *Si vero num.* 17. *de offic. et potest. Judic. delegat.* Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disput.* 31. *num.* 11. Maranta *part.* 4. *speculi dist.* 5. *num.* 55. Pirhing. *loc. cit. num.* 3. Reiffenstuel *l. c. num.* 56. et alii. Et ratio est, quia delegando alteri totam suam jurisdictionem, seu totum suum officium ipsi committendo, non tam censeretur delegare, quam omnino abdicare se jurisdictione, seu officio suo ordinario, quod nequit fieri sine consensu Principis; *leg. penult.* cum Gloss., ibi: *verb. Abdicando, ff. de offic. Praesid.* Tum quia Judex inferior Principe nequit propria auctoritate loco sui alium Judicem ordinarium constituere, hoc enim est singulare privilegium competens solummodo Principi suprema potestate et jurisdictione gaudenti; *l.* 2. *Fend. tit.* 56. *Quae sint Regaliae, cap. unic.* et colligitur *ex c. A Jud.* 33. *caus.* 2. *q.* 6. sed hoc faceret delegando alteri totam suam jurisdictionem, seu ei totum suum officium committendo, ergo etc. Sic Pirhing et Reiffenstuel *l. c.* et alii.

Delegatus ab alio quam a Principe non potest 16
in causam alteri subdelegare; Ita Glossa *in c. Causam* 62. *verb. Delegatus, de Appell.* et ibi Abbas, *num.* 3. Fagnan *num.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 57. *et* 58. et communis aliorum. Habetur clare *in cap. cum causam* 62. *de appellat.* ibi: *Cum non nisi Delegatus a Principe causam valeat alii Delegare;* ex quibus verbis aperte dignoscitur, quod Delegatus ab aliquo, qui non sit Supremus Princeps, est penitus exclusus, cum nonnisi Delegato Principis haec potestas competere dignoscatur. Et ràtio est, quia si quilibet Delegatus causam alteri subdelegare posset, hic etiam posset iterum delegare tertio, et iste quarto, et sic daretur processus in infinitum, quae infinitas a jure expressa reprobatur; *cap. Cum in multis* 2. *de rescript. in* 6., ibi: *Cum in multis juris articulis infinitas reprobetur,* et saepe alibi, ut exemplificat Glossa *ibid. verb.*
Multis. Potest autem talis Delegatus alterum sub- 17
delegare, si sit Delegatus ad universitatem causarum. *Est comm.*, ut testatur Bartolus *in leg. more Majorum* 5. *n.* 11. *ff. de jurisdict. omn. Jud.* et tenent expresse Hostiensis *in cit. cap. Cum causam* 62. *de appellat. num.* 3. et ibi Joan. Andr. *num.* 6. et Barbosa *num.* 5. Fagnan. *num.* 2. Butrius *num.* 11. et alii passim; et desumitur *ex l. Cum Praetor* §. 1. *ff. de judiciis*, ibi: *Is quoque, cui mandata est jurisdictio, Judicem dare potest*, ut sunt Legati Proconsulum; ubi ly *mandata est jurisdictio*, debet accipi proprie, seu pro ea, quae datur ad universitatem causarum, ex Glossa *in leg.* 1. *ff. de officio ejus, cui mandata est jurisdictio, verb. Qui mandatam*, ubi expresse dicit, *Jurisdictionem mandari, quando universitas, sed delegari, quando species una committitur.* Et ratio est quia Delegatus ad universitatem causarum quasi *Ordinarius* videtur, ut notat Glossa *in dict. cap. Cum causam* 62. *verb. delegatus, de appell.*, et ibi Fagnanus *n.* 4. cum variis aliis, atque aequiparatur Ordinario; *arg. l. ult.* §. *sin. C. ubi, et apud quem*, et tenet Glossa *in leg. ult. vers. Cum specialis, C. de Judiciis;* Immo Gloss. *in cap. Statutum*, §. *Insuper in verb. Moderatas, de rescriptis in* 6. appellat eum Ordinarium, sicut etiam sic eum appellat Speculator *in titul. de Officio Ordin. num.* 2. Petr. de Ancharan. *in cap. Licet. undique col.* 2. *ad finem, vers. Nec mirum de offic. Delegat.* et alii cum Fagnan. *loc. cit. n.* 4. 5. *et* 6. adeoque ad instar Judicis Ordinarii poterit subdelegare unam, vel alteram causam, quia Delegatus ad universitatem causarum, cum remaneat in essentia jurisdictionis universalis, idem potest quod Ordinarius, ut dicit Baldus *in leg. Si ut proponit, in prima n.* 10. *Cod. quomodo, et quando Jud.* et Fagnan. *l. c. n.* 5.

Delegatus a Principe sua suprema potestate 18
et dominio gaudente, potest alteri causam subde-

legare; *c. si pro debilitate* 3. *et c. Pastoralis* 28. *de offic. et potest. Jud. Delegat. cap. Cum causam* 62. *de appellat.* ubi expresse dicitur: *Cum nonnisi Delegatus a Principe causam alii valeat Delegare, et l.*
19 *A Judice, Cod. de judiciis.* Dummodo tamen causae non sint adeo graves, ut sine ipsius Delegati praesentia nequeant commode terminari; *cap. Si pro Debilitate* 3. *de offic. et potest. Jud. Deleg.* pro causis enim tam gravibus praesumitur electa a Principe industria personalis, et specialis fides ipsius personae Delegatae; textu expresso *in cap. Quoniam, de offic. Jud. Deleg.* §. *Is autem,* ibi: « Cum » in his omnibus casibus industriam, et fidem » personae, cui talia committimus, eligere videa-
20 » mur. » Sic etiam dicendum venit, quando Delegatus per se, vel suis manibus, causam expedire jussus fuit, quia tunc censetur electa praecise industria, et fides solius talis personae delegatae; *l. unic.* §. *Ne autem, vers. Sin. vero talis, C. de*
21 *caduc. tollend.* Quae specialis industria, et fides personae Delegatae censetur etiam electa, cum in Delegatione ponitur Clausula: *Confidentes de industria, seu circumspectione tua* et hujusmodi. Sic Abbas *in cap. Quoniam* 14. *num.* 8. *de offic. et potest. Jud. Deleg.* Mascard. *de probat. conclus.* 595. *n.* 4. Menoch. *de praesumptionibus, lib.* 2. *praesumpt.* 42. *num.* 7. Sperell. *dec.* 106. *Fori Ecclesiastic. num.*
22 56. Partibus tamen consentientibus potest fieri subdelegatio, licet fuerit electa industria, et fides personae Delegatae, expresso *in cap. Quoniam* 4. *de offic. et potest. Jud. Deleg.* §. *Is autem,* ibi: « Is » autem, cui injungitur, ut personaliter negotium » exequatur, potest (dummodo partes consen-
23 » tiant) hoc aliis Delegare. » Delegatus Principis non potest alterum subdelegare, si ipsi non jurisdictio, sed nudum ministerium, seu mera executio a Principe sit commissa, adeoque merus executor sit constitutus; textu expresso *in cit. cap. Quoniam* 43. *de offic. deleg.* §. *Caeterum,* ibi: « Caeterum (salva Legatorum Sedis Apostolicae au» ctoritate) nulli, cui commissum fuerit praedi» caro Crucem (*pro recuperatione Terrae Sanctae*) » excommunicare, vel absolvere aliquos, dispen» sare cum irregularibus, vel injungere poeniten» tias, liceat haec de caetero aliis demandare, quia » non sibi jurisdictio, sed certum ministerium po» tius committitur in hac parte. »

24 Hinc habes, cur Confessarii Regulares, quibus ex privilegio Summi Pontificis concessa et demandata est facultas fideles omnes absolvendi a peccatis et censuris, et cum iis dispensandi in votis, vel ea commutandi, talem facultatem nequeant alteri subdelegare. Quia nimirum ipsis Regularibus Confessariis simplex et nuda jurisdictio ad certum exercitium absolvendi a peccatis et censuris, et dispensandi in certis votis, et irregularitatibus, et non integrum officium jurisdictionis committitur. Is enim, cui non officium, sed nudum ministerium, seu simplex jurisdictio in ordine ad certos actus committitur, alteri subdelegare non potest sine speciali licentia committentis; *ex citat. cap. Quoniam* 43. *de offic. Deleg.* §. *Caeterum;* et Glossa *ibidem* ut recte notavit Layman *l.* 5. *tract.* 6. *cap.* 10. *n.* 41. Coninch. *disp.* 8. *dub.* 4. *n.* 25. Pirhing *l.* 2. *Decret. tit.* 29. *n.* 25. Gobat *tom.* 1. *tr.* 7. *n.* 100.

Delegari, seu esse Judices Delegati possunt ge- 25
neraliter loquendo omnes illi, qui nec natura, nec lege, nec moribus prohibentur; *leg. Cum praetor, ff. de judiciis, et cap. infamis* 1. *caus.* 3. *quaest.* 7. ubi statuitur expresse, quod Judices dari nequeant omnes illi, qui ne Judices sint, impediuntur 1. *Natura,* ut surdi, muti, perpetuo amentes, et impuberes, quia tales carent judicio; *Lege,* ut infames, et a Senatu amoti; 3. *Moribus,* ut servi, et foeminae, nam moribus, seu longaeva consuetudine receptum est, ut civilibus non fungantur officiis, ibi: » Tria sunt, quibus aliqui inpediuntur, » ut judices non fiant: Natura, ut surdus, et mu» tus, et qui perpetuus furiosus est, et impubes, » quia judicio caret; Lege, qui a Senatu amotus » est; Moribus; foeminae, et servi, non quia non » habeant judicium, sed quia praeceptum est, ut » civilibus non fungantur officiis. » Unde ad hoc faciunt sequentes versiculi ab Hostiensi relati in summa *de offic. et potest. Jud. Deleg. n.* 3. ibi:

LIBER, MAS, GNARUS, CUI SIT MENS, INTEGRA FAMA.
ÆTAS, QUI SUBSIT, COMMITTITUR HUIC BENE CAUSA.

Ex quibus clare patent conditiones in Judice 26
Delegato requisitae. Et solum notandum venit, quod licet per ly *qui subsit,* detur intelligi, quod non possit delegari invitus, nisi qui de jurisdictione Delegantis est; *cap. Pastoralis* 11. *de offic. Ordin.* tamen per hoc non negatur, quin Judex Ordinarius possit causas suas Delegare etiam non subdito, qui non est subjectus jurisdictioni Delegantis; sufficit enim, quod causa pertineat jurisdictionem Delegantis, licet is, cui talis causa Delegatur, non sit de jurisdictione ipsius; *arg. l. unic. Cod. qui pro sua jurisdictione jud. dare:* juncta Glossa *ibid. verb. Resedissent, cit. cap. Pastoralis* 11. *de offic. Ordinarii,* et Glossa *ibid. verb. Nullum,* et tenent Doctores communiter. Hoc autem discrimen est, 27
quod Judex Ordinarius Delegans suum subditum potest ipsum etiam invitum compellere ad acceptandam Delegationem, ne alioquin inutilis videatur jurisdictio, ac potestas delegandi competens Judici Ordinario sive Delegato Principis supremi; quamvis adhuc ipse Delegans in tali coactione deferre debeat personae, ac dignitati deleganti, ut cavetur *in citat. cap. Pastoralis* 28. §. 1. *de offic. et potest. Judic. Delegat.* ibi: *Potest compellere renitentem, eo quod jurisdictio illa nullius videretur momenti, si coactionem aliquam non haberet; Delegatus tamen* (scilicet Supremi Principis) *debet solicite*

providere, ut si personis Superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactio-
28 *nibus inferendis dignitati deferat et personae.* Quod si autem Judex Ordinarius deleget non subditum non potest ipsum invitum compellere, quia praecipienti extra territorium impune non paretur; *leg. Eum qui* 13. juxta Glossam, *verb. Magistratum, et l. ultim. ff. de jurisd. et cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ubi sic expresse habetur; *Cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.* Delegatus vero Papae, aut alterius Supremi Principis potest quemcumque sine justa causa recusantem compellere, ut suscipiat onus Delegati, cum gerat vices Papae, cui omnes Christiani subsunt; *cit. cap. Pastoralis* 28. §. 1. *de offic. et potest. Judic. Delegat.* Abbas *ibidem num.* 7. et alii communiter.

29 Delegatus Sedis Apostolicae, vel Legatorum ejus debet esse constitutus in aliqua dignitate Ecclesiastica, vel personatu, aut esse Canonicus Ecclesiae Cathedralis; *cap. Statutum* 2. *de Rescript.*
30 *in* 6. Aut esse Officialis, seu Vicarius Generalis Episcopi, vel Prior Conventualis; *Clement. Et si principalis* 2. *de rescript.* ibi: « Et si principalis » Officialis Episcopi, aut Religiosus conventualem » obtinens Prioratum, quamvis ad Prioratum eum- » dem Prior non consueverit per electionem as- » sumi a Sede Apostolica, vel Legato ejusdem » dari valeat Delegatus: In Officiali tamen Fora- » neo, aut Religioso Monasterii sui Priore clau- » strali, neque hoc volumus observari. »

31 Sub nomine Prioris conventualis hic veniunt etiam Priores, Praepositi, Rectores, Guardiani, aliique omnes quocumque nomine nuncupati Superiores Conventuales Regularium, nam etiam isti censentur esse in dignitate Ecclesiastica ad hoc ut esse possint Delegati Apostolici; Glossa *in cap. Nullus, verb. Praelaturam, de elect. in* 6. Felin. *in cap. Cum olim n.* 1. *de Majoritate, et obed.* Jason. *in rubr. ff. de offic. ejus, cui mandata est jurisdictio n.* 9. Azor. *Instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 20. *prope finem,* Massobr. *de Synod. Dioeces. cap.* 4. *dub.* 13. *n.* 4. Sperell. *decis.* 167. *n.* 14. Barbosa *part.* 3. *de offic. et potest. Episcop. alleg.* 106. *n.* 15. Reiffenstuel *loco citato n.* 70. Pignatell. Francus, Geminianus, et alii.

32 Delegatus autem Episcopi, vel alterius inferioris Ordinarii potest esse simplex Clericus, quamvis in dignitate non sit constitutus, nec sit Canonicus Cathedralis; Glossa *in cap. Statutum* 2. *de Rescript. in* 6. *verb. Sedis Apostolicae;* Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.* 29. *num.* 33. Reiffenstuel *ibid. n.* 72. *arg. cap. Cum Episcop.* 7. *de offic. Ordinar. in* 6.
33 Sic etiam simplex Religiosus cum licentia sui Praelati potest esse Delegatus Episcopi, quia *in cit. cap. Statutum,* sermo est de solis Delegatis Papae, vel Legatorum ejus; Sanch. *lib.* 1. *moral. cap.* 3. *n.* 77. Pirhing *loco citatato num.* 33. Ratio autem diversitatis quoad hoc inter Delegatum Papae, et Episcopi est illa, quam recte cum aliis assignat Reiffenstuel *loc. cit. num.* 73. quia, inquit, Episcopus melius potest cognoscere suorum Clericorum peritiam, et idoneitatem; quam si majorem agnoscat in simplici Clerico, nihil prohibet quin ipsum prae aliis in Dignitate constitutis, vel Canonicis Cathedralis, deleget; Secus autem in Papa, vel ejus Legatis, qui utpote longe distantes nequeunt sic de facili simplicium Clericorum omnium idoneitatem cognoscere, unde expedit ut illos solos delegent, quos dignitas, vel personatus facit prae caeteris supponere idoneos; Hinc Concil. Trident. pro majori cautela statuit *in sess.* 25. *cap.* 10. *de reform.* quod quaedam tales idoneae Personae in Synodo Provinciali designentur, ibi: « Statuit Sancta Synodus in singulis Con- » ciliis Provincialibus, aut Dioecesanis aliquot » Personas, quae qualitates habeant juxta Con- » stitutionem Bonifacii VIII. quae incip. Statu- » tum, et alioquin ad id aptas designari, ut prae- » ter Ordinarios locorum, iis etiam post hac cau- » sae Ecclesiasticae, ac Spirituales, et ad forum » Ecclesiasticum pertinentes in partibus delegan- » dae committantur.

Episcopi, aliique Papa inferiores non possunt 34
Laico delegare causam spiritualem; *sic communis DD.* Laici enim Ecclesiastica tractare negotia non possunt, cum haec Episcoporum, aliorumque Praelatorum judicio sint discutienda, textu expresso *in cap. Decernimus* 2. *de judiciis,* ibi: « Decernimus, » ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non prae- » sumant; sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi, » et alii Ecclesiarum Praelati de negotiis Eccle- » siasticis (maxime de illis, quae spiritualia esse » noscuntur) laicorum judicio non disponant: » concordat *cap. Cum laicis* 12. *de rebus Ecclesiastic. non alienand.* aliique consimiles Canones. Immo 35
neque possunt Episcopi causam spiritualem, seu Ecclesiasticam delegare Laico judicandam una simul cum Clerico; Glossa *in cap. Contingit* 8. *de arbitr. verb. spiritualibus,* Pirhing *loc. cit. num.* 34. ubi ex Abbate, et Julio Claro dicit esse communem. Neque delegare possunt Laico causam cri- 36
minalem Clericorum. *Est etiam communis,* testibus Julio Claro *in Practica Crimin. lib.* 5. §. *fin. quaest.* 41. *num.* 5. Card. Tuscho *lit. D. conclus.* 146. *n.* 13. *arg. cap. Si diligenti* 12. *de foro competent. et cap. Unico, de Cleric. conjugat. in* 6. cum citatis juribus *num. praeced.* et aliis concordantiis. Immo 37
neque possunt Episcopi delegare causas criminales Clerico Conjugato, quia is regulariter tamquam merus laicus reputatur; Jul. Clarus *l. c. num.* 7. Card. Tusch. *loc. cit. et arg. cap. Unic. de Cleric. conjugat. in* 6. Possunt tamen Episcopi pro- 38
babiliter delegare Laicis causas Clericorum mere civiles, ut pecuniarias, et similes; Sic Glossa in *cap. Decernimus* 2. *de judiciis, verb. Non praesu-*

mant, ibi: « Clericum cujuslibet Ordinis absque » Pontificis sui permissu nullus praesumat ad » saecularem Judicem attrahere, » ubi ut vides, prohibetur attrahi Clericum ad judicem saecularem solummodo absque Pontificis sui permissu, adeoque argumento a sensu contrario desumpto, proprii Episcopi accedente consensu id videtur permissum ; colligitur etiam *ex cit. cap. Decernimus*, ubi statuitur solummodo, *ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non praesumant*, adeoque negotia non Ecclesiastica tractare possunt, praesertim ex delegatione Episcopi, cum sic istud neutiquam praesumant; Immo prohibitio facta ibi Episcopis, ne laicorum judicio disponant de negotiis Ecclesiasticis , videtur potissimum restringi ad illa, quae spiritualia sunt, ibi: « Maxime de illis, » quae spiritualia esse noscuntur; laicorum judi» cio non disponant; » adeoque non videtur eis interdicta facultas delegandi Laicis causas Clericorum mere civiles, ut pecuniarias, et similes.

39 Vide verb. *Tutor num*. 27. Fateor tamen contrariam opinionem non carere sua probabilitate; quinimmo Reiffenstuel *lib.* 1. *decret. tit.* 29. *num*. 89. ex Baldo, et aliis defendit eam ut probabiliorem, et *n*. 90. *et* 91. occurrit juribus, et objectionibus, quae in contrarium solent adduci; Et Pignatell. *tom*. 2. *cit. colsult*. 45. *num*. 3. pluribus adductis defendit ut veriorem, et dicit hanc haberi expresse *in cap. significasti* 18. *de foro competent.* ubi in simili causa civili, nempe de pecunia mutuata dicitur Clericum non posse consentire in Judicem non suum, etiam accedente Episcopi sui voluntate, nisi sit persona Ecclesiastica, ibi: « Clerici » tamen in Judicem non suum (nisi forte sit per» sona Ecclesiastica, et Episcopi Dioecesani vo« luntas accedat,) consentire non possunt, » et sic expresse propter tale jus etiam sustinet Glossa *ibidem verb. Clerici;* Quod jus quia posterius est aliis pro alia sententia adductis, ideo dicit ipse, est attendendum. Eo vel maxime, quod, cum privilegium Fori sit commune toti ordini Clericali, sicuti non est in potestate Clerici ei renunciare, ita non debet esse in potestate singulorum Episcoporum eidem praejudicare per delegationem, vel consensum in Judicem Laicum ; Immo cum non possint Episcopi neque in causis suis etiam civilibus consentire in Judicem Laicum, ex textu expresso in *cap. Si diligenti* 12. *de foro competent.* ita nec etiam possunt consentire in causis civilibus suorum Clericorum; Quod enim juris quis pro se non habet, neque pro aliis congruit habere, eademque de causa non possunt facere Episcopi consentiendo in personalem laesionem Clerici, quia sit locus privilegio Canonis, et excommunicationis; *arg. cap. Universitatis* 24. *et cap. Contingit* 36. *de sentent. excommun.*

40 Summus Pontifex ex certa scientia potest non solum causas Civiles, et Criminales Clericorum, sed etiam quasdam alias Ecclesiasticas, seu spirituales Delegare alicui Laico v. gr. Imperatori, Regi etc. Sic Glossa *in cap. Decernimus* 2. *de judiciis, verb. Non praesumant*, ubi id probat ex pluribus Sacris Canonibus, et signanter *ex c. Adrianus* 23. *et cap. in Synodo* 24. *dist.* 63. *et cap. Illud* 10. *caus.* 10. *quaest.* 3. *ex aliis*, et sic alia Glossa *in cap. Bene quidem* 1. *dist.* 96. communiter ab omnibus recepta teste Julio Claro *in Practica Crimin. lib.* 5. §. *fin. quaest.* 41. *n.* 8. et cum plurimis a se citatis, Pignatell. *tom.* 2. *dict. consult.* 45. *num.* 7. Pirhing *loco citato num.* 34. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 92. et communis aliorum. Idque specialiter concedendum est Summo Pontifici propter plenitudinem suae potestatis ; quam habet non solum in ordine ad causas Clericorum, aliasque Ecclesiasticas, sed etiam in ordine ad dispensandum de jure supra jus ipsum; textu expresso *in cap. Proposuit.* 4. *de concession. Praebend.* ibi : *Secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare ;* Et hoc ipsum olim jam factum fuisse legitur in citatis; *cap. Adrianus, cap. In Synodo, et cap. Illud*, quia non is, qui Jurisdictionem exercet , sed qui praecipit exercendam jus dicere videtur, *c. Ut fama* 35. *de sentent. excomm.* ibi : *Cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur.* Notanter autem fuit 41
dictum posse Summum Pontificem, *etiam quasdam alias causas Ecclesiasticas, seu spirituales Delegare alicui Laico*, quia non potest Papa tollere Clericorum exemptionem in totum, seu quoad omnes Clericos, omnesque causas ipsorum; Farinaccius *lib.* 1. *Crimin. quaest.* 8. *n.* 4. Julius Clarus *in Practica Crimin. lib.* 5. §. *fin. quaest.* 41. *num.* 8. ubi testatur esse hanc communem Doctorum sententiam, et ratio est, quia ex tali derogatione, seu immutatione decoloraretur universalis status Ecclesiae, contra quem nequit Papa dispensare; *arg. cap. Et illa* 23. *caus.* 1. *quaest.* 7. *cap. Memor sum* 6. *caus.* 24. *q.* 1. et tenet expresse Glossa adductis multis juribus *in cap. Proposuit* 4. *de concession. praebend. vers. supra jus dispensare*, Abbas *ibidem n.* 14. Reiffenstuel *l. c. n.* 92. et alii passim.

Delegati Judicis officium expirat, et cessat plu- 42
ribus modis. Primo, morte Delegati, si delegatio fuit personalis, seu expresso proprio nomine Delegati facta; *l. si quis alicui*, §. *Morte*, *ff. Mandati;* Non enim tunc Delegati officium, et jurisdictio transit ad haeredes; *l. Mandatum* 58. *ff. Mandati;* neque ad successorem, quia tunc sequitur personam, et veluti accessorium extinguitur cum persona *cap. Privilegium personale* 7. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Privilegium personale personam sequitur; cap. Accessorium* 42. *de Regularium Juris eodem* ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principalis.* 43
Secus est dicendum, si delegatio fuit realis idest facta contemplatione dignitatis, et non personae, v. g. Episcopo, vel Officiali Alexandrino, nam talis

delegatio non expirat morte Episcopi, vel Officialis tunc existentis, sed transit ad successorem in eadem dignitate, vel officio, etiam si res sit adhuc integra; *cap. quoniam* 14. *de offic. et potest. Judic. Delegat.* ubi Pontifex confirmat ut justam sententiam latam a quodam Abbate successore alterius Abbatis delegati, et praemortui, reddita ratione ibi: « quia sub expressis nominibus locorum et » non personarum commissio emanavit »; et in ejus summario expresse dicitur: « Delegatio fa» cta Dignitati non expresso nomine proprio, tran» sit ad successorem ». Et sic Glossa *ibid. verb. Substitutum;* Abbas *num.* 2. Barb. *n.* 1. *et* 3. cum communi aliorum. Et ratio est: quia dignitas non moritur neque variatur per mortem, et variationem personae; *cap. si gratiose* 5. *de rescriptis in* 6. adeoque successor in tali dignitate causam debet reassumere in terminis, in quibus antea fuerat, eamque, prout justitia exigit, terminare, *leg. Mortuo, ff. de judiciis.* Secundo cessat officium, et ju- 44 risdictio Delegati per mortem Delegantis, quando res est adhuc integra, et nondum Judex uti coepit Jurisdictione, secus quando res non est amplius integra, sed causa commissa jam incoepta est; *c. Licet undique* 30. *de offic. deleg.* ubi clare deciditur quoad utramque partem, ibi: « Inquisitioni tuae » taliter respondemus, quod si jurisdictione a suo » sibi collega delegata, eo vivente uti non coepe» rit, quia mandatum hujusmodi re integra morte » mandatoris expiravit, non habet solus officium » judicandi. Si vero ante mortem illius, jurisdi» ctione uti coeperit demandata, vices suas, et » illius poterit adimplere »; concordat *cap. Relatum* 19. *et cap. Gratum* 20. *de offic. delegat. et cap. Quamvis* 6. *eod. in* 6. *et l. Et quia, ff. de jurisdict. omn. Jud.* Et ratio utriusque partis est, quia per actum Delegationis non transit efficaciter jurisdictio in delegatum, donec is ea uti coeperit; et e contra per exercitium jurisdictionis ante mortem Delegantis, jurisdictio efficaciter transit in Delegatum, ut clare habetur *ex d. c. Quamvis* 6. *de offic. delegat. in* 6. ibi: « Cum jurisdictio (ex quo » ipsa usus non extitit) non censeatur in eum » efficaciter transire.

45 Ut res non sit amplius integra, et sic perpetuetur jurisdictio delegata, sufficit citatio partis facta per Delegatum ante mortem Delegantis; *c. Gratum* 20. *de offic. et potest. Jud. Delegati;* ubi Urbanus III. super hoc consultus respondit quod « Cum... » citatione facta, negotium sit quasi coeptum... » potest, et debet in causa procedi »; concordat *cap. Nemini, de offic. Legati,* ubi dicitur, quod jurisdictio Delegatorum per Legatum Sedis Apostolicae expiret, si ante hujus discessum a Provincia sibi commissa, citatio per ipsos facta non praecessit, ibi: *Cum jurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum, horum citatio non praecessit.* Hinc Glossa *ibid. verb. Citatio,* sic infert: *Ergo si citatio praecessit, valebit commissio post discessum; sic per citationem perpetuatur jurisdictio; sic cap. Gratum* 20. *et cap. Licet* 30. *de offic. Delegat. cap. Proposuisti* 19. *de foro competent. cap. Ut debitus* 59. *de appellat. cap. Capitulum Sanctae Crucis* 30. *de rescript. in quibus dicitur, quod sola citatione, sive conventione praevenitur jurisdictio aliorum;* hucusque citata Glossa. Et ratio est, quia ut perpetuetur, et duret jurisdictio Delegati respectu partium, sufficit, quod res fuerit incoepta, et intervenerit aliquis actus erga partes; *arg. cit. cap. Gratum, cap. Licet, cap. Nemini, cap. Proposuisti, mox cit.* sed per solam citationem incipitur causa, et judicium, cum ipsa citatio sit primus actus respectu partium, ac jurisdictionis contentiosae erga eas exercendae; *cap. Quoniam contra* 11. §. *Statuimus, de probationibus, et* §. *fin. Institut. de poena temere litigantium,* ubi pro primo actu judicii ponitur citatio, adeoque etc. Immo ad perpetuandam juris- 46 dictionem Delegati, sufficit, quod ante mortem Delegantis praecesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit. Ita Glossa margin. communiter recepta *in Clementin.* 2. *Ut lite pendente,* Abbas *in d. cap. Gratum num.* 3. et ibi Layman *num.* 2. Barb. *num.* 5. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disput.* 28. *n.* 13. Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 29. *n.* 179. Reiffenstuel *ibid. n.* 41. et alii, et colligitur *ex dict. cap. Gratum,* in quo habentur haec praecisa verba: *Ante obitum Delegantis proposito citationis edicto... et quod cum citatione facta, negotium sit quasi coeptum... potest, et debet in causa procedi;* ubi, ut vides, non distinguit, an citatio jam pervenerit ad notitiam, necne; et ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Et ratio est, quia, ut res, seu causa censeatur jam incoepta, et non amplius integra, sufficit solus Judicis actus respectu partium, ex *cit. cap. Gratum* 20. *et cap. Licet* 30. *de Jud. Delegat. et cit. cap. Quamvis eod. in* 6. sed talis actus judicii jam intervenerit per solam citationem a Judice Delegato factam *ex dict. cap. Quoniam contra* 11. §. *Statuimus, de probationibus, et* §. *fin. de poena temere litigantium,* adeoque etc.

Contra id tamen solet adduci textus *in cap. Relatum* 19. *de offic. Delegat.* ubi Lucius III. expresse 47 declarat, quod tunc solum res, seu causa primum desinat esse integra, et perpetuetur jurisdictio Delegati, quando incipitur fieri litis contestatio; ibi: *Si vero ante litis contestationem (Delegans) decessit, non est a Judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum,* adeoque ad id non sufficit sola citatio partium a Delegato facta. Ad hanc autem objectionem, relictis variis aliis 48 solitis dari responsionibus, respondetur, quod Decretalis Lucii Tertii *in dict. cap. Relatum* 19. *de offic. Delegati* fuit, quantum ad hoc correcta per Decretalem Urbani III. *in d. cap. Gratum* 20. *eod. tit.* Sic Glossa *in cit. cap. Relatum, verb. Contestata,* Tancredus et Goffredus pro hac sententia citati

ab Abbate *in dict. cap. Gratum*, Decius *in dict. cap. Gratum, num.* 1. Layman *ibid.* 1. *decret. tit.* 3. *num.* 248. et alii: Ex quo enim (dicit Layman *loc. cit.*) Legibus Civilibus non sit satis expressum, an jurisdictio Delegati incoepta primum censeatur per litis contestationem, vel potius per ipsam citationem, quia pro utraque parte stant graves Auctores: hinc etiam orta est diversitas Decretalium. Nam Lucius III. *in dict. cap. Relatum*, priorem sententiam tamquam tutiorem secutus, respondit ad continuandam seu perpetuandam Delegati jurisdictionem requiri, quod ante mortem Delegantis fuerit incoepta litis contestatio. Urbanus autem III. immediatus ejus successor posteriorem sententiam tamquam benigniorem secutus, respondit ad id sufficere, quod ante mortem Delegantis sit facta a Delegato partium citatio, cum, ut loquitur textus, *citatione facta, negotium sit quasi coeptum.*

49 Nec valet dicere, quod data hac responsione, admitteretur in dictis duabus Decretalibus immediate in corpore juris se subsequentibus manifesta contrarietas, qualis tamen in volumine ejusdem compilationis (nisi id exprimatur) non est admittenda, cum oporteat, quantum fieri potest, jura juribus concordare; *cap. Cum expediat* 39. *de election. in* 6. ibi: *Cum expediat concordare jura juribus, et eorum correctiones (si sustineri valeant)*

50 *evitari.* Non valet, inquam, quia non subsistit objectio allata, quando posterior Canon expresse corrigit priorem in eodem compilationis volumine positum, *ut cap. Exigit* 2. *et cap. Felicis* 3. *de censibus in* 6. quod simile contingit etiam in nostro praesenti casu, si non verbis omnino expressis, saltem ipso facto, cum facto ipso Canon posterior deroget priori, etiam nulla ejus facta mentione, textu expresso *in cap. Licet Romanus* 1. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Romanus Pontifex, quia jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, Constitutionem condendo posteriorem, priorem (quamvis*

51 *de ipsa mentionem non faciat) revocare noscitur.* Nec valet instare, quod si Decretalis *in dict. cap. Relatum* 19. *de offic. Deleg.* ex toto fuisset correcta per subsequentem Decretalem *in dict. cap. Gratum* 20. *eod. tit.* ipsa non fuisset posita in hac compilatione, utpote per S. Raymundum de Pennafort facta, *resecatis superfluis*, prout testatur Gregor. IX. *in Prooemio decretalium.* Non valet, inquam, quia Decretalis *in dict. cap. Relatum* non revocatur ex toto, sed solum ex parte per Decretalem *in dict. cap. Gratum*, quia etiam prior de facto juvat ad probandum, quod re integra expiret jurisdictio delegata per mortem Delegantis. Nec est superfluum, decisionem quaestionis adeo controversae, ac inter summos quoque Pontifices agitatae, propositis diversis sententiis, corporis Juris communis inserere; immo videtur valde utile, maxime ut posteri noverint facta priora; *cap. Fuerunt autem* 2. *dist.* 7.

Tertio, cessat jurisdictio, et officium Delegati 52
per cessationem Delegantis ab officio, ut si ab eo sit depositus re adhuc integra, seu jurisdictione nondum incoepta; Glossa *in cap. Licet* 30. *de offic. Jud. Delegat. verb. Re integra, circa finem*, Abbas *ibid. num.* 7. Imola *num.* 25. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disput.* 28. *num.* 32. Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 29. *num.* 181. Reiffenstuel *ibid. num.* 129. et alii; mors enim naturalis, et civilis aequiparantur, quando eadem subest ratio ut in casu proposito.

Quarto, si Judex Delegatus, cui Delegatio facta 53
est a Principe supremo, intuitu dignitatis suae, ab ea sit depositus, vel ei renunciaverit; vel ad aliam dignitatem sit translatus, tunc si res adhuc integra sit, expirat jurisdictio subdelegati ab ipso; Glossa *in dict. cap. Licet, verb. Re integra*, Layman *ibid. num.* 2. Imola *ib. num.* 25. Pirhing *l. c. num.* 185. Et ratio est, quia non minus per depositionem a dignitate, vel renuciationem ipsius, vel translationem ad aliam, amittit Delegatus jurisdictionem, quae ipsi intuitu ipsius dimissae, seu amissae dignitatis delegata est, quam per mortem naturalem; ergo sicuti per mortem naturalem Delegati, re adhuc integra, expirat jurisdictio subdelegati, ita et per mortem civilem, videlicet depositionem vel renunciationem, vel translationem Delegati, quae aequiparatur morti naturali, cum tali dignitati dimissae, seu amissae, in qua fundabatur ejus jurisdictio, censeatur jam mortuus. Si vero Dele- 54
gatio a Principe supremo sit facta ipsi Delegato intuitu personae, tunc re adhuc integra, expirat jurisdictio subdelegati, solum per depositionem Delegati a dignitate, non autem per renunciationem, vel translationem Delegati ad aliam dignitatem. Et ratio prioris partis est, quia jurisdictio Delegata, vel subdelegata, dum res adhuc integra est, censetur potius pertinere ad Delegantem, vel subdelegantem, ab eoque pendere, quam ad delegatum, vel subdelegatum: adeoque si Delegans, vel subdelegans deponatur a dignitate, vel alias statum incompossibilem assumendo jurisdictionem amittat, de consequenti venit, ut etiam in Delegato, vel subdelegato jurisdictio expiret; cum non amplius possit talis jurisdictio fundari in persona ipsius Delegati, vel subdelegati. Ratio vero posterioris partis est, quia si Delegatus renunciet dignitatem, vel ad aliam transferatur, nihilominus jurisdictionem retinet in ordine ad causam sibi intuitu personae commissam, et consequenter etiam in ejus subdelegato jurisdictio permanere potest; Layman *loc. cit. n.* 3. Pirhing *l. c. n.* 185. et alii.

Quinto, jurisdictio, et officium Delegati expi- 55
rat per revocationem Delegationis suae a Delegante, vel ejus Superiore factam, textu expresso *in l. Judicium* 18. *ff. de Judiciis*, ibi: » Judicium sol» vitur vetante eo, qui judicare jusserat; vel eo » etiam, qui majus imperium in eadem jurisdi-

» etiono habet ; » et sic tenet communis Docto-
56 rum. Princeps enim, seu quilibet Judex Ordina-
rius Delegans potest Delegationem suam libere
revocare, non solum quando res adhuc est integra
et judicium necdum coeptum est a Delegato, sed
etiam re non amplius integra, et judicio a delegato
jam coepto, ut recto probat Glossa *in cit. l. Judicium,*
ff. de Judiciis, dicens proxime allegatum textum
loqui in casu, ubi lis contestata erat, alioquin enim
non esset judicium ; Laym. *in c. Venerabili* 37. *de*
Offic. et potest. Jud. deleg. num. 4. *et* 5. Sanchez *l.*
8. *de matrimon. disp.* 33. *num.* 6. Pirhing. *loc. cit.*
num. 195. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 136. et alii
57 passim ; Delegans enim utitur jure suo, et quasi
re propria, et in concessione jurisdictionis sem-
per intelligitur excepta suprema potestas Princi-
pis, vel Superioris auctoritas ; *arg. c. Venientes*
19. *de jurejurando.* Delegatus autem a Papa, seu ab
alio Principe supremo potest revocare Delegatio-
nem in totum a se alteri factum, solummodo quan-
do res adhuc integra est, et judicium necdum
coeptum est a subdelegato. *Est communis quoad*
utramque partem. Ratio primae partis est ; quia
jurisdictio non censetur efficaciter transiisse in
subdelegatum, nisi postquam eam exercere coe-
pit, ut habetur expresse in *c. Quamvis* 6. *de Offic.*
deleg. in 6. ibi : *Cum jurisdictio, ex quo ipsa usus*
non extitit, non censeatur in eum efficaciter transi-
visse. Ratio secundae partis est, quia Delegatus
a Papa, seu ab alio Principe supremo subdelegando
alteri in totum causam sibi commissam, nihil sibi
de jurisdictione reservando, tunc re non amplius
integra, et judicio jam coepto ab ipso subdelega-
to, jam suo functus est officio, adeoque nequit
amplius revocare talem subdelegationem, et com-
missam alteri totalem causam, seu in totum juri-
sdictionem, ut habetur expresse in *c. Venerabili*
37. *de offic. deleg.* ubi Honorius III. declarat Ar-
chiepiscopum Cusentinum, cui delegaverat cau-
sam Episcopi Cephaludensis, non potuisse revo-
care subdelegationem talis causae in totum factam
Abbati Panormitano, et eam iterum subdelegare
Thesaurario Cusentino, ibi: « Archiepiscopus ipse
» (cum jam suo functus esset officio dicto Abbati
» committendo in integrum vices suas) hujusmo-
» di negotium dicto Thesaurario non potuit do-
» mandare. » Si vero Delegatus a Papa, vel ab 58
alio Principe supremo non totam causam subde-
legavit, sed solum aliquam partem ejus, aliquid
de jurisdictione sibi reservando, tunc poterit re
etiam non amplius integra talem subdelegationem
revocare ; Glossa *in c. Super quaestionum artic.*
27. *de offic. deleg.* §. *si vero, verb. si non possunt*,
Barb. *in cit. cap. Quamvis num.* 6. Pirhing. *loc. cit.*
num. 199. Reiffenstuel *l. c. n.* 140. Molina *tract.*
5. *de just. dis.* 21. *num.* 4. et alii. Ratio est quia
Delegatus Papae, seu alterius Principis Supremi
subdelegans solum partem causae, seu aliquid sibi
de jurisdictione reservans, manet adhuc Superior
respectu talis causae cum respectu ipsius adhuc
retineat jurisdictionem; unde si a subdelegato ap-
pellari contingat, ad eum, et non ad Papam, seu
Principem supremum appellari debet, textu ex-
presso *in cit. c. Super quaestionum artic.* 27. *de*
offic. deleg. §. *Porro*, ibi : » Cum autem sibi ali-
» quid de jurisdictione reservat, si causa sit ei
» appellatione remota commissa, non ad nos, sed
» ad eum poterit de jure appellari ; » *et in c. si*
Delegatus 7. *eod. in* 6. ibi : » Ad eum quoque, qui
» vices suas committit donec revocet, vel qui
» executionem sententiae tantum, aut quidquid
» aliud de jurisdictione sibi reservat, non ad de-
» legantem primum appellari debebit, etiamsi post
» sententiam fuerit appellandum. »

Sexto, jurisdictio, et officium Judicis delegati 59
cessat lapsu praefixi sibi temporis ; *c. de causis*
4. *et c. Consuluit* 24. *de Offic. et potest. Jud. deleg.*
Tunc enim jurisdictio non nisi limitata, seu ad
tale tempus delegata censetur, adeoque tali tem-
pore elapso expirat etiam jurisdictio, et officium
Delegati solummodo ad tale tempus. *Est commu-*
nis. Septimo, jurisdictio, et officium Delegati ces- 60
sat finito negotio, ad quod Judex datus fuit ; *c.*
In literis 9. *de offic. et potest. deleg.* Semel ac enim
sive bene, sive male functus est officio, deficit
esse Judex ; *l. Judex, ff. de re judic.* adeo ut ne-
queat amplius se se interponere tali causae, seu
negotio ; *quin* (ut dicit textus *in cit. c. Literis*)
ex quo Judex delegatus per se, vel per alium sen-
tentiam executioni mandavit, vel mandari praecepit,
ejus auctoritas, et jurisdictio cessat, quia semel est
officio suo functus. Est communis. (*) Octavo, Ju- 61

(*) Post eruditos Commentarios in Verb. memorata tum ab Auctore nostro, tum etiam ab auctore Additionum exaratos, non abs re putavimus aliam hic non levem adtexere quaestiunculam, quam breviter extricare conabimur, ut eruditi lectoris votis cumulatissime satisfaciamus. Quaestio porro hunc in modum se se habet: num scilicet iis in casibus, in quibus Episcopis juxta novissimam Tridentini Concilii dispositionem tributa sit facultas agendi, sive procedendi, velut Sedis Apostolicae delegatis, possint in iisdem casibus agere, sive procedere Vicarii Generales ipsorum Episcoporum absque speciali, ac novo mandato; cum Vicarii Generales Episcoporum in omnibus, quae jurisdictionem spectant, vices gerant Episcoporum, atque una eademque persona cum illis censeantur.

Propositae huic quaestioni ut satisfieri possit, pro eo, ac debet; expendendae sunt diversae formulae, quibus utitur Tridentina Synodus in tribuenda Episcopis hujusmodi facultate agendi ut Sedis Apostolicae Delegati. Quandoque enim in illis casibus, in quibus etiam ante Concilium ordinario jure potestatem habet, Episcopus constituitur etiam ut Sedis Apostolicae Delegatus, et tunc apponitur particula *Etiam* hunc in modum: *Etiam tamquam Sedis Apostolicae Delegati.* Quandoque vero constituitur Sedis Apostolicae Delegatus in illis casibus, in quibus ante Concilium jure ordinario potestatem non habebat Episcopus; et in his, cum nova conferatur jurisdictio sive potestas non apponitur particula *Etiam.* Quandoque demum delegatur Episcopo haec facultas agendi tamquam Sedis Apostolicae Delega-

risdictio, et officium Delegati cessat recusatione legitime proposita, et pronunciata super eam sententia, quod Judex Delegatus sit suspectus; *c. Judex* 5. *de offic. deleg. in* 6. et concordant *c. Causam* 17. *c. Insinuante* 25. *et c. Suspicionis* 39. *de offic. et potest. Jud. Deleg. c. Licet* 40. *de foro compet. c. Ut debitus* 59. *de appellat. c. Quod suspecti* 15. *caus.* 3. *quaest.* 5. [illegible]

ADDITIONES EX ALIENA MANU

62 Multa sunt, quae a jure Pontificio generaliter
Delegata sunt Episcopis. Interest autem nosse et
quidem ad plures effectus, quando Episcopus in
his vere procedat uti Delegatus S. Sedis, et quan-
63 do procedat uti Ordinarius. Ut enim aliquos affe-
ramus effectus, priori casu, non ad Metropolita-
num, sed ad Summum Pontificem appallandum
est, at posteriori casu interponenda est appellatio
ad Metropolitanum; Fagnan. *in c. Ad audientiam*
64 *n.* 47. *de aedific. Eccl.* Praeterea priori casu defun-
cto Episcopo, in ea Capitulum regulariter non
succedit, succedit vero posteriori casu; Leuren.
de Vicar. Episcop. tract. 3. *cap.* 1. *quaest.* 461. *per
tot.* Vide et alium effectum *in Add. ad Ver. Conventus art.* 2. *n.* 42. *et duob. sequent.*

Ad dijudicandum autem, quando in mox dictis 65
Episcopus procedat tamquam Delegatus Sedis Apostolicae, et quando tamquam Ordinarius, haec attendenda sunt.

I. Si agatur de actu, qui minime cadebat sub 66
jurisdictione ordinaria Episcopi, non continuo
pronunciandum est, procedere Episcopum ex de-
legatione Sedis Apostolicae, sed videndum; utrum
verba *Auctoritate Apostolica* conjuncta sint cum
verbo *Concedimus*, vel simili; an cum verbo *Fa-
cias*, vel simili. Si conjuncta sint cum verbo *Con-* 67
cedimus, extensa potius dici debet jurisdictio Episcopi ad actum illum, sin autem conjuncta sint cum verbo *Facias*, delegata censeri debet a Sancta Sede particularis illa jurisdictio; Garz. *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 40. Leuren. *de Vicar. Episcop. tract.* 3. *c.* 1. *q.* 461. *n.* 3.

II. Si res sit de actu, quem ordinaria Episcopi 68
jurisdictio complectebatur, non obstantibus qui-
buscumque verbis importantibus delegationem,
dicitur Episcopus procedere qua Ordinarius, quum
facta ea dicatur ad firmiorem reddendam jurisdi-
ctionem ipsius Episcopi. Haec vero delegatio fieri 69
a Summis Pontificibus solet cum verbis hisce: *Auctoritate etiam Apostolica:* nam particula illa, *etiam*, est implicativa jurisdictionis ordinariae;

to cum adjectione dictionis *Solus, tantum, per se ipsum.*

Itaque cum Episcopus constituitur etiam velut Sedis Apostolicae Delegatus iis in casibus, in quibus ante Concilium Episcopus jure ordinario potestatem habebat; tunc poterit in iisdem casibus agere Vicarius Generalis Episcopi sine novo, et speciali mandato: quandoquidem in hisce casibus videtur potius excitari jurisdictio, quae prius competebat, quam nova deferri potestas: uti loquuntur Juris Canonici Periti. Quare Vicarius Generalis Episcopi poterit eosdem actus, eademque munia, ac ipsi Episcopi, ea in re exercere.

Cum vero constituitur Episcopus uti Sedis Apostolicae Delegatus iis in casibus, in quibus jure ordinario ante Concilium facultatem non habebat; et in his quidem subdelegare Vicarium suum potest, uti colligitur ex *Cap.* Quoniam Apostolica Sedes 43. *De Officio Delegat.* At per generalem institutionem Vicarii, non censetur translata in ipsum facultas, quae speciali tantum jure competit Episcopo, veluti Sedis Apostolicae Delegato, juxta *Cap.* Cum in generali 3. *De Officio Vicarii in* 6.

Demum cum delegatur Episcopo hujusmodi munus agendi velut Sedis Apostolicae Delegato cum adjectione dictionis exclusivae *Solus, Tantum* etc. in his casibus Vicarius Episcopi, et alii quicumque excluduntur, cum industria personae censeatur electa. Quare Episcopus alteri negotium demandare non poterit juxta *laud. Cap.* Quoniam Apostolica etc.

Ut vero exemplis ex ipsa Tridentina Synodo deductis eximium hoc doctrinae caput majori in lumine constituatur, pauca quaedam oppido, imo et maxima opportuna adjiciemus.

Cum Parochi a Sede Apostolica dispensationem de residentia ad tempus impetraverint, quae ex veris tantum, et legitimis causis coram Ordinario probandis suffragabitur; officium erit Episcoporum, *tamquam hac parte Sedis Apostolicae Delegatorum*, providere, ut per deputationem idoneorum Vicariorum, et congruae portionis fructuum assignationem, cura animarum nullatenus negligetur, *nemini quoad hoc privilegio, vel exemptione quacumque suffragante.* Concilium Tridentinum *Sess.* 6. *c.* 2. *de Reformat.* Haec autem facultas in Vicarium Generalem Episcopi transfertur, et transit, si Ecclesiae Parochiales non sint exemptae. Quia haec Vicariorum deputatio jore ordinariu spectabat ad Episcopum ante Concilium. *Cap.* Cum ex eo 33. §. Porro *de Elect. in* 6. Si vero Ecclesiae sint exemptae, facultas illa non transit in Vicarium Generalem sine speciali Delegatione, quia eo casu Sacra Synodus Episcopum agere jubet *tamquam in hac parte a Sede Apostolica delegatum.*

Episcopus in sua residens Ecclesia de subreptione, et obreptione gratiae, quae super absolutione publici criminis vel delicti, de quo ipse inquirere coeperat, aut remissione poenae ad quam reus nuper damnatus fuerat, falsis precibus impetratur, cognoscere potest tamquam Sedis Apostolicae Delegatus, ex eodem Tridentin. *Sess.* 13. *cap.* 5. *de Reformat.* Hujus tamen causae cognitionem suscipere non potest Vicarius Generalis Episcopi. Haec enim facultas prius Episcopo non competens illi tribuitur, *ut per se ipsum tamquam Sedis Apostolicae Delegatus, etiam summarie, cognoscat, ipsamque gratiam, postquam per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem, obtentam esse legitime constiterit, non admittat.* Quamobrem haec potestas, sive pars jurisdictionis non transit in Vicarium Generalem Episcopi; sed nec eidem speciali mandato committi ab ipso potest. Illa enim verba, *Per se ipsum*, electam demonstrant personae industriam, et causam Delegari non posse.

Episcopi *etiam tamquam Sedis Apostolicae Delegati*, in omnibus Ecclesiis Parochialibus, vel Baptismatibus, in quibus populus ita numerosus sit, ut unus Rector non possit sufficere Ecclesiasticis Sacramentis administrandis etc. cogere possunt Rectores, vel alios ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, vel cultum Divinum celebrandum. In iis vero, in quibus ob locorum distantiam sive difficultatem Parochiani sine magno incomodo ad percipienda Sacramenta, et divina Officia audienda accedere non possunt: novas Parochias, etiam invitis Rectoribus, juxta formam Constitut. Alexandri III. quae incipit, *Ad Audientiam*, 3. *de Eccles. aedificand.* constituere possunt. Ita *Concil. Trid. Sess.* 21. *cap.* 4. *de Reform.* Haec facultas cum Vicario Generali Episcopi communicatur, quia e jure ordinario competit Episcopo. Quare Sacrum Concilium voce, *etiam* utitur, quae jurisdictionem ordinariam supponit. *Episcopi etiam tamquam Sedis* etc.

Fagnan. *in cap. His quae numer.* 67. *de major. et obed.*

70 III. Si tractatur de actu, qui comprehendebatur utique olim sub jusdictione ordinaria Episcopi; sed postea privilegio fuit exemptus, regulariter procedere dicitur Episcopus, uti Delegatus Apostolicae Sedis; Fagn. *in c. Ad audientiam num.* 46. *de Eccles. aedific.* Dico *regulariter;* nam nonnumquam Summi Pontifices submoto obstaculo exemptionis, restituuntordinariamjurisdictionem; ut quum nullis utuntur verbis continentibus de-
71 legationem. Exemplum habes in decretis de celebratione missarum editis a Sacr. Congregatione Concilii interprete, et approbatis a san. mem. Ur-
72 bano VIII. In iis, enim, ut dictum est *in addit. ad verb. Conventus art.* 2. *num.* 41. conventus postea fundandi, qui careant duodecim Religiosis, submoto privilegio exemptionis, restituti dici debent pristinae ordinariae jurisdictioni Episcopi; propterea quod nullum occurrit verbum continens delegationem. Hactenus *de delegatione a jure.*

73 Quod attinet *ad delegationem ab homine,* ad illustrationem regulae firmatae ab Auctore *num.* 18. quod delegatus a Principe regulariter potest subdelegare, non importune quaeritur, an delegatus ab aliqua Sacra Congregatione Urbis dici queat delegatus a Principe, itaut possit subdelegare? Affirmare videtur Rota *in Cesenaten. Praelationis* 4. *Maji* 1753. §. *Caetera, coram Illustris. Caprar. Alm. Urb. Gubernat.* et in acerrimo partium contradictorio admissum fuit a Sacra Congregatione Concilii interprete in *Larinen. Decimarum* 10. *Maji* 1755. *et in confirmatoria Decembris ejusdem anni* 1755.

74 Nec incongrua est quaestio illa, an delegato Vicario Generali, delegatus etiam dici debeat successor in eo officio. Negant nonnulli ea de ratio ne, quod Vicarius Generalis utpote dependens ab arbitrio Episcopi proprie non dicitur habere successorem. At praevaluit affirmativa sententia, propterea quod hodie Vicarius Generalis dicitur habere successorem, attenta ea, quae ubique gentium invaluit, consuetudine regendi Dioeceses per Vicarios Generales: Zypaeus *Jur. Pontific. nov. lib.* 1. *de offic. Delegat. numer.* 3. Genuens *in Prax. Curiae Archiepiscop. Neapol. c.* 85. *n.* 1.

75 De Jurisdictione delegata, an ea partium consensu tum expresso, tum tacito prorogari queat de loco ad locum, necnon de tempore ad tempus confer Carleval. *de Judic. lib.* 1. *disp.* 1. *q.* 8. *sect.* 1. *et* 2. Bocer. *de Jurisd. c.* 6. *n.* 6.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

76 Sed alia verior hujus rei ratio apparebit ex verbis ipsius *Conc. Trid.* quae allegata ab Auctore subsequuntur. « Et si aliquem interim ex desi» gnatis mori contigerit, substituat ordinarius » loci cum Consilio Capituli, alium in ejus locum » usque ad futuram Provincialem, aut Dioecesa» nam Synodum, ita ut habeat quaeque Dioecesis » quatuor saltem, aut etiam plures probatas per» sonas, ac ut supra, qualificatas, quibus bujus» modi causae a quolibet Legato, vel Nuntio, aut » etiam a sede Apostolica committantur, alioquin » post designationem factam, quam statim Epi» scopi ad Summum Romanum Pontificem tran» smittant, delegationes quaecumque aliorum ju» dicum, aliis, quam his factae subreptitiae cen» seantur. » Usus delegandi personas in dignitate 77
constitutas non a Concilio Tridentino traxit originem, sed a constitutione Bonifacii VIII. *in cap. Statutum de rescriptis in* 6. « Sancimus igitur, ut » nullis nisi dignitate praeditis, aut personatum » obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedralium » Canonicis causae auctoritate Litterarum Sedis » Apostolicae, vel Legatorum ejusdem, de caetero » committantur, nec audiantur alibi quam in Ci» vitatibus, aut loci insignibus, ubi possit com» mode copia Peritorum haberi. »

Vidit hanc Constitutionem *Concil. Trident.* et 77
merito confirmavit, sed non satis litigantium indemnitati ita consultum noscens, cum plerique in dignitate constituti non ea sint doctrina praediti, quae ipsorum dignitati convenit, ideoque nimis fallacem esse deductionem a dignitate ad doctrinam, hinc statuit ut in Provinciali, vel Dioecesana Synodo non modo aliquot eligerentur personae, quae essent Ecclesiasticis, et Spiritualibus cognoscendis causis idoneae, verum insuper mandavit, ut eaedem personae statim ac essent nominatae ab Episcopis Summo Pontifici denunciarentur, ut ipsis imposterum causas committere tuto valeret. Hujus decreti executio quantum litigan- 79
tium securitati prospiceret, et ad rectam justitiae administrationem conferret nemo non videt, nihilominus ab Episcopis neglecta fuit, qui numquam Judicum Synodalium nomina ad Apostolicam Sedem transmiserunt, si causam excipias *a Cardinali Bellarmino comment. in Concil. Trident. ad cap.* 10. *sess.* 25. *ad notatum,* ut observat *Benedict. XIV. de Synod. Dioeces. lib.* 4. *cap.* 5. §. 6. Hinc 80
factum est ut Tridentina Sanctio in dissuetudinem quasi prorsus abierit, et Sedes Apostolica ad normam *cap. Statutum* personis in dignitate constitutis nulla habita Synodalium judicum ratione, quorum nomina ignorat, causas committit,

Ita ad rem notat *Barbos. comment. in Concil.* 81
Trid. dict. cap. 10. *sess.* 25. *num.* 25. « Decretum » hoc de committendis causis solis Judicibus Sy» nodalibus respectu Papae in usu non est, cum » adhuc frequenter ipse committere soleat causas » aliis personis, tam in dignitate Ecclesiastica » constitutis, quam deputatis in Synodo; sed id » verosimiliter ex eo procedit, sive quia sit supra » Concilium, sive quod Dioecesani Episcopi ex

» sua parte etiam non curent, ad Summum Pontificem transmitti nominationes, et designationes Judicum a Synodo factas, quod tamen juxta hoc Decretum facere tenentur, et sic Papa » ex quadam quasi necessitate justitiae admini-
82 » strandae decretum non observat. » Hac inobservantia nonnulli interdum apud Sac. Congregat. Concil. conquesti sunt Episcopi, eo quia minus idoneis delegarentur causae, quae Sacra Congregatio dissimulans, hujusmodi abusus a sola Episcoporum oscitantia, et culpa procedere, decrevit ut Tridentinum Decretum executioni demandaretur, prout rescripsit ad *Turritanum Antistitem die* 3. *Febr.* 1635. *lib.* 5. *decret. pag.* 162. *a terg. significatum est Ministris hujus Sanctae Sedis pro commissione causarum in partibus, ut eas nonnisi ab Archiepiscopo in Synodo ad praescriptum cap.* 10. *sess.* 25. *de reformat. designatis, et notificandis*
83 *committant*, et ita dum Sac. Congregationis Secretarii fungebatur munere observari curavit, ut ipse testatur, *Benedict. XIV. loc. cit. in fin. ubi* §. 7. *et* 8. diligenter exquirit, et rejicit causas, ob quas Episcopi negligunt ad Apostolicam Sedem transmittere nomina Judicum Synodalium. Vide ulterius *litteram encyclicam ejusdem Benedict. XIV. inter suas Constit. Quamvis paternae* 28. *to.* 1. *Bullarii, et Gagliard. instit. jur. Canonic. lib.* 1. *tit* 25. §. 4.
84 Solet interdum Romana Curia causas ut plurimum contentiosas non uni tantum, sed duobus, vel tribus, aut etiam pluribus delegare ad exemplum juris civilis in *l.* 76. *ff. de judiciis*, iisque in solidum cum clausula, quod si omnes interesse nequiverint, vel noluerint, unus vel duo procedere valeat, *cap. Prudentiam* 21. *cap. super* 3. *et cap. licet* 30. *de offic. delegat.* Hoc casu Apostolicas delegationis litteras uni ex pluribus delegatis, quem maluerit, pars solet exhibere, quod si ille recuset commissum officium acceptare, aut ex adversa parte suspectus allegetur, tunc litterae aliis quoque singillatim exhibentur. *Gagliard. instit. jur. Canonic. lib.* 1. *tit.* 25. §. 5. *praesertim in notis lit. A.* et electi Judicis sententia, etiam insciis aliis, et non convocatis, valet. Hoc idem dicendum si causa pluribus in solidum delegata sit, dummodo tamen clausula delegationis his non sit concepta verbis, « si non omnes interesse, vel cognoscere » poteritis, tum duo vel reliqui procedant, et causam exequantur. » Hoc quippe casu constare debet de impedimento illius, qui non interfuit, secus aliorum sententia nullius remanet roboris, ut casum a casu distinguendo docet Pirbing *in decretal. lib.* 1. *titul.* 29. *sect.* 2. §. 2. *num.* 42. *et* 43. Quod si his, vel similibus omissis clausulis, causa pluribus sit simpliciter delegata, tunc unus sine alio nequit procedere, et unius sententia absque aliorum approbatione irrita remanet; Pirbing *loc. citat. numer.* 39. Intellige tamen quando partes a duobus, vel uno tantum ex Judicibus delegatis citatae omnibus delegatis praesentibus compareant, licet non tenerentur *c. Cum causa in princ. de offic. et potest. judic. deleg.* Pirbing *loc. cit. num.* 40. Caeterum si duo tantum ex tribus delegatis procedant, sententia nullius roboris est, licet tertius ex post eam ratam habeat; Pirbing. *loc. cit. num.* 41. nisi unus ex delegatis vices suas alteri condelegato commiserit. *Cap. Quamvis* 6. *de offic. judic. delegat.* Delegatus enim, licet a Pontifice, nequit aliis suam subdelegare jurisdictionem praeter condelegatis, quibus, uno deficiente, munus delegationis superest obeundum, praeterquam in casu mortis; *cap. Uno* 42. *de offic. judic. deleg.* Gagliard. *instit. jur. Canonic. lib.* 1. *tit.* 25. §. 5. *in fin.*

Delegati vero officium in hoc versatur, uti ipse ad formam a literis delegationis praescriptam, juris ordine servato, suum diligenter exequatur munus, nec ullo modo jurisdictionis sibi mandatae fines excedat, adeo ut irritum nullumque prorsus habeatur quidquid vel praeter, vel contra tenorem accepti mandati, et juris ordinem, agere tentaverit, nisi agatur de rationalibus exceptionibus commissae causae connexis, quae licet in delegationis literis expressae non sint, possunt tamen a delegato cognosci, dummodo id expresse probibitum non sit; *cap. Ex parte tua* 13. *cap. prudentiam* 21. *de offic. judic. delegat. cap. Cum dilecta* 22. *de rescriptis.* Quod adeo verum est, ut neque ex partium consensu ad alias quam a Delegante designatas causas possit mandata jurisdictio prorogari, aut ad alias personas extendi; *c. P. G. per literas* 40. *de offic. judic. deleg.* 85

Quod supra diximus delegatum de accessoriis causae posse judicium ferre, id limitari solet in iis rebus, « quae specialem requirunt commissionem: secundo si quod expediri debet proprie, » ac directe, non ad causam delegatam, sed ad » alterius jurisdictionem, ac potestatem pertineat; » tunc enim is prius monendus est, ut praestet » quod ex officio debet, si vero malitiose id de» trectet, tum demum expedire id poterit dele» gatus ». Pirbing. *in decret. lib.* 1. *tit.* 29. *sect.* 4. §. 82. 83. Layman *in cap. prudentiam* §. *sexta not.* 2. *de offic. jud. delegat.* Caeterum ubi causa aliqua delegatur, ea insuper omnia, sine quibus eadem nequit ad exitum perduci censentur commissa, usque ad sententiae definitivae prolationem, vel executionem; *c. Suspicionis* 39. *de offic. jud. deleg.* 86

His ita praemissis, Delegatus partes coram se in jus vocaturus, non modo de acceptae delegationis tenore certiores reddere tenetur, sed ipsis quoque suae delegationis litteras ostendere debet, et in actis publicis exhibere. Ex plene cumulatis per *Rotam cor. Molines decis.* 27. *num.* 9. *coram Falconer. de Benefic. dec.* 11. *num.* 6. *cor. Crispo decis.* 390. *num.* 4. *et decis.* 406. *n.* 4. cum nemo, *nisi de mandato Sedis Apostolicae certus extiterit,* 87

exequi non cogatur, quod mandatur cap. cum in jure
88 *peritus* 31. *de offic. delegat.* Deinde locum audien-
tiae suae praefinire debet infra spatium viginti
miliarum designandum, quod unius legitimi diei
est iter, cum longius distantes ad delegati ne-
queant judicium trahi, ut in *cap. statutum de re-*
89 *scriptis in* 6. definit Bonifac. VIII. licet Innocent.
III. antea statuisset longius duorum dierum spa-
tium. Demum jurisdictionem sibi mandatam, par-
tibus rite auditis exercebit, omnia quae ad cau-
sam spectant, accurate cognoscens; *cap. praeterea*
5. *de offic. delegat.* contumaces aeque ac judicato
non parentes puniet, et poena vel a legibus indicta,
vel arbitraria eosdem coercere poterit, nullo facto
personarum discrimine, licet de Praelato, et Ordi-
nario loci agatur, etiamsi in delegationis litteris
hoc expressum non legatur. Pirhing. *loc. supr.
citat.* §. 72. *et plur. seq.* Gagliard. *loco citato* §. 6.
Hic quaeri potest an Delegatus possit a Liti- 90
gantibus aliquid accipere intuitu suscepti mune-
ris. Absolute negat Pirhing. *in decretal. lib.* 3. *tit.*
1. §. 7. 8. *et* 9. sive delegatus sit a Papa, sive a
Principe, sive ab alio inferiore Judice Ordinario
veluti Episcopo, excepto tamen casu, quo pro-
prium domicilium egrediatur. *Molin. de just. et jur.
tract.* 2. *disp.* 84. *n.* 7. *et* 12. *et disp.* 85. *n.* 2. Vide
tamen declarationes allatas a Pirhing. *loc. cit.*

DENUNCIATIO

QUOAD DELICTA SPECTANTIA AD S. OFFICIUM

SUMMARIUM

1. Affertur in primis Edictum Universalis supremae Inquisitionis Romanae. — 2. Ex tali Edicto denunciandi sunt Haeretici, et suspecti de Haeresi, schismatici, eorumque Fautores. — 3. Haeretici evidenter cogniti tales denunciandi sunt, quamvis probari non possint. — 4. Item denunciandi sunt superstitiosi, si sua superstitio sit cum expressa, vel tacita Daemonis invocatione, et sit mortaliter peccaminosa. — 5. Item denunciandi sunt docentes, deferentes, aut praedicantes aliquam ex propositionibus damnatis, et proferentes aliquam ex pravis propositionibus ad S. Officium spectantibus. Quae autem sint tales propositiones? *remissive.* — 6. Item denunciandi sunt Confessarii sollicitantes ad turpia in Confessione etc. frangentes sigillum Confessionis. — 7. Item denunciandi sunt Sacra Scriptura abutentes in sortilegiis, incantationibus, divinationibus, et hujusmodi. — 8. Denunciandi sunt tandem omnes, et singuli, quos denunciandos esse praecipiunt Edicta Universalis supremae Inquisitionis Romanae, et Edicta particularium Inquisitorum, seu Ordinariorum cujusque respective Dioecesis. —9. Ad denunciandum ex vi Edictorum tenentur omnes, et singulae personae sive mares, sive mulieres plenum, et perfectum rationis usum habentes, sive saeculares, sive Moniales, et Regulares cujuscumque gradus, ordinis etc. —10. Affertur ad id Edictum Universalis supremae Inquisitionis Romanae. —11. Hinc sub talibus Edictis tam quoad denunciationem activam, quam passivam, comprehenduntur Regulares omnes, etiam Generales.— 12. Item etiam Cardinales, Duces, Reges, et Imperatores, licet contra ipsos non soleat procedi, nisi consulto Summo Pontifice. — 13. Filius tenetur denunciare Patrem haereticum; et pater haereticum filium, etiamsi non dogmatizet. Et a fortiori ad id tenentur uxor, maritus, frater, soror, et alii conjuncti. — 14. An quae dicta sunt de ipsis formaliter haereticis, dici debeant etiam de ipsis solum de Haeresi suspectis, *ad n.* 15.— 16. Haereticus, aut suspectus de Haeresi non tenetur denunciare se ipsum, nisi quando interrogatur ut reus a Judice. — 17. Item Haereticus socius criminis non tenetur denunciare complicem, nisi quando juridice interrogatur. —18. Catholici non tenentur denunciare Haereticos in locis illis, in quibus sunt permixti, id scientibus Episcopis, et inquisitoribus. — 19. Obligatio denunciandi formaliter Haereticum perseverat adhuc post mortem ipsius Haeretici. — 20. Immo obligatio denunciandi formaliter Haereticum jam mortuum, perpetuo durat. — 21. Obligatio autem denunciandi alios reos quantumvis vehementer de haeresi suspectos, extinguitur morte ipsorum delinquentium. — 22. Viget obligatio denunciandi Haereticum, quamvis credatur jam emendatus. — 23. Viget obligatio denunciandi delinquentem, etiamsi statim post commissum delictum poeniteat, si in ipso cognoscatur fuisse plenam advertentiam, et deliberationem ad sic delinquendum. — 24. Probabile periculum gravis damni in vita, bonis, et honore non liberat ab obligatione denunciandi formaliter Haereticum, etiamsi non dogmatizet. — 25. Liberat autem tale probabile periculum ab obligatione denunciandi solum suspectum de Haeresi. — 26. Licet quis, aut quae semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecerit, adhuc debet denunciari. — 27. Accedens ad Confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi Confessarium ad Haeresim, est a Confessario denunciandus. — 28. Non tenetur tamen, nec potest Confessarius denunciare Haereticum, quem talem scit ex vera ipsius Sacramentali Confessione. — 29. Immo nedum Confessarius, sed nec qui casu aliquo talem poenitentem suam Haeresim Confessario Sacramentaliter confitentem audivit, debet, ac potest denunciare, ac revelare. — 30. Non excusatur tamen a denunciando Haereticum formalem Confessarius sciens delictum ratione consilii a se petiti, nisi consilium a se petatur, et detur in Sacramentali Confessione. — 31. Ab obligatione denunciandi Haereticum, aut suspectum de Haeresi non excusat secretum naturale, sub juramento de non revelando. — 32. Nec etiam excusat ab obligatione denunciandi, si delictum sit occultum, et probari non possit. — 33. Item non excusatur ab obligatione denunciandi, qui commissum delictum audivit a persona fide digna. — 34. An autem denunciare teneatur, qui audivit a persona levi, et non fide digna. *Remissive.* — 35. Quando plures sciunt commissum delictum, etiamsi unus denunciaverit, non excusantur alii ab onere denunciandi. — 36. Denunciatio Haeretici ex malitia, aut suspecti de Haeresi, est facienda nulla praemissa correctione fraterna, etiamsi firmiter emendatio speretur. — 37. Denunciatio est facienda intra terminum in Edictis praefixum. — 38. Qui sine justa causa, et legitimo impedimento non denunciat intra praefixum terminum, peccat mortaliter, et incurrit ipso facto excommunicationem reservatam Summo Pontifici, et Inquisito-

ribus, seu Ordinariis. — 39. Qui intra praefixum terminum non denunciavit, tenetur adhuc post elapsum dictum terminum denunciare. — 40. Denunciatio in Regnis Hispaniarum fieri debet solis Inquisitoribus; in aliis vero Regnis, et Provinciis potest fieri etiam Episcopis. — 41. Poenitens, qui ob non factam denunciationem intra praefixum terminum incurrit Excommunicationem, quamvis accedat ad Confessarium, et promittat se statim denunciaturum, non potest ab ipso absolvi, licet sit privilegiatus.—42. Poenitens, qui ob omissam denunciationem incidit in Excommunicationem, facta postea denunciatione, potest quidem absolvi a privilegiato, non autem a simplici Confessario. — 43. Sic poenitens qui intra debitum tempus non denunciavit, quamvis postea ex aliqua causa extinguatur onus denunciantis, non potest absolvi a simplici Confessario, sed solum a Privilegiato. — 44. Regulariter loquendo Confessarii non debent absolvere poenitentes obligatos ad denunciandum, antequam actu denuncient. — 45. In aliquibus tamen casibus expedit, quod confessarii ipsos absolvant ante factam denunciationem. — 46. Confessarii cautissime procedere debent circa imponendam poenitentibus obligationem denunciandi. —47. In casu, quo reperiatur vero obligatio denunciandi, nec possit poenitens induci ad personaliter denunciandum quid agendum. — 48. Quamvis Cofessarius non moneat poenitentem de obligatione denunciandi, adhuc poenitens ad id tenetur. — 49. Confessarii, qui culpabiliter, et maliliose non monent poenitentes de obligatione denunciandi, seu docent ad id non teneri, sunt denunciandi Episcopis, vel Inquisitoribus. — 50. Denunciationes debent fieri in scriptis cum expressione nominis, et cognominis denunciantis, et subscriptionis illius, si sciat scribere, et non denuncians hoc modo non potest absolvi. —51. Omittentes denunciare Haereticum, cum possunt, et ad id tenentur ex Officio, et testes legitime interrogati veritatem celantes, aut minuentes sunt suspecti de Haeresi, et fautores Haereticorum; adeoque ultra Excommunicationem Edicti incurrunt Excommunicationem Bullae Coenae, et sunt denunciandi. — 52. Non sic autem si omittant denunciare ob causam in se honestam. — 53. Sic etiam omittentes denunciare suspectum de Haeresi, non sunt ita suspecti de Haeresi, ut denunciandi quamvis possint puniri omnibus aliis poenis statutis in Edictis Inquisitorum. — 54. Legitime impeditus, durante impedimento, non tenetur denunciare per alium.— 55. Alia ad rem, *Remissive.*

1 Affertur in primis edictum Universalis supremae Romanae Inquisitionis, ut sequitur.

Noi etc. *Per la misericordia di Dio, della S. Chiesa Romana Cardinali in tutta la Republica Cristiana contra l'eretica pravità Generali Inquisitori della S. Sede Apostolica specialmente deputati.*

Essendo a noi per la continua esperienza manifesto, che molti per malizia, altri per inobedienza, ed altri per ignoranza non soddisfanno all'obbligo, che hanno di denunciare al Sant'Offizio li delitti spettanti ad esso, e che per ciò succedono grandissimi inconvenienti, ed errori, non solamente contro i buoni, e Cristiani costumi, ma ancora contro la Fede Cattolica; Noi per tanto, ai quali specialmente dev'essere a cuore la gloria di Dio, la conservazione, ed augumento della Fede Cattolica, e la salute dell'anime, volendo provvedere a tanto disordine, con autorità Apostolica a Noi commessa, comandiamo in virtù di Santa Ubbidienza, e sotto pena di scommunica di lata sentenza, oltre l'altre pene prescritte da' Sacri Canoni, Decreti, Constituzioni, e Bollle de' Sommi Ponteíici, per tenore del presente Editto a tutte, e ciascuna persona di qualunque stato, grado, condizione, o Dignità, così Ecclesiastica, come Secolare, che fra il termine di un mese, dieci de' quli per il primo, dieci per il secondo. e dieci il terzo termine perentorio, si debbano rilevare, e giuridicamente notificare al S. Officio, ovvero agli Ordinari, tutti e ciascuno di quelli, de' quali sappiano, o abbiano avuto, o averanno notizia:

Che siano Eretici, o sospetti, o diffamati di eresia, o credenti, fautori, o ricettatori, o difensori loro, o abbiano aderito, o aderiscano a' Riti de' Giudei, o Maomettani, o de' Gentili, o abbiano apostatato dalla Santa Fede Cristiana:

Che abbiano fatti, o facciano atti, da' quali si possa argomentare patto espresso, o tacito col Demonio, esercitando incanti, magie, sortilegi, porgendoli suffumigi, incensi per trovar tesori, ed altri intenti, chiedendo da lui risposte, e invocandolo, ed a questo effetto promettergli obbedienza, e consecrargli pentacoli, libri, spade, specchi, o altre cose, nelle quali intervenga il nome, ed opera sua:

Che si siano ingeriti, o ingeriscano in far esperimenti di Negromanzia, e di qualsisia altra sorte di Magia con entrare ne' circoli, far l'esperimento della Caraffa, del Crivello, per trovar i medesimi tesori, e cose nascoste rubate, o perdute, e fare altre simili, e superstiziose azioni ad altri fini, massime con abuso de' Sacramenti, o di cose sagre, o benedette.

Che senza licenza dovuta ritengano scritti, che contengano Eresie, o Libri Eretici, che trattino *ex professo* di Religione, e che gli abbiano letti, o tenuti, o stampati, o fatti stampare, o li leggano, tengano, stampino, facciano stampare, introducano, difendano sotto qualsivoglia pretesto, o colore.

Che abbiano Libri di Negromanzia, Magia, o continenti incantesimi, sortilegj, o simili superstizioni, massime con abuso di cose sagre.

Che contro il voto solenne fatto nella Professione in qualsivoglia Religione approvata, o dopo avere preso l'Ordine sagro, abbia contratto, o contragga Matrimonio.

Chi, vivendo la prima Moglie, pigli la seconda, o vivendo il primo Marito, pigli il secondo.

Che contro i Decreti, e Costituzioni Apostoliche abbiano abusato; o abusino il Sacramento della Penitenza, servendosi della Confessione, e Confessionario a fini disonesti, sollecitando in essi i Penitenti *ad turpia*, ed avendo con essi discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine, per il quale è stato istituito.

Che abbiano proferito, o proferiscano bestem-

mie ereticali contro Dio, la Beatissima Vergine, e i Santi, o procedano a qualche atto di offesa, e disprezzo contro l' Immagini, o figure rappresentanti il medesimo.

Che abbiano tenute, o tengano occulte conventicole, o radunanze in pregiudizio, disprezzo, o contro la Religione.

Che abbiano indotto qualche Cristiano ad abbracciare il Giudaismo, o altra Setta contraria alla Fede Cattolica, o impedito i Giudei, o Turchi a battezarsi.

Che non essendo ordinati Sacerdoti, s'abbiano con sacrilego ardire usurpato, o si usurpino di celebrare Messa, ancorchè non abbiano proferito le parole della consacrazione, o abbiano presunto di ministrare il Sacramento della Penitenza a' Fedeli di Cristo, ancorchè non si sia venuto all'atto dell'assoluzione.

In oltre si dichiara, che quelli, i quali non dinuncieranno, come si ordina col presente Editto, non possano essere da alcuno assoluti, se non dal S. Offizio, dopo che averanno in esso giuridicamente rivelato li delinquenti, al che non possano soddisfare con bollettini, o lettere senza nome, e cognome dell'Autore, o altri modi incerti, dei quali non si tiene conto alcuno nel Santo Tribunale.

Si dichiara anche, che con la sudetta espressione de' casi di sopra da Noi specificati da rivelarsi, non si escludono gli altri casi spettanti al S. Officio, che per altro sono compresi ne i Sacri Canoni, Costituzioni, e Bolle de' Sommi Pontefici: nè meno col presente Editto s' intende derogato all'altre provisioni Canoniche Apostoliche, ed agli altri Editti degli Ordinari, ed Inquisitori.

Ed a fine che del presente Editto non si possa pretendere ignoranza, comandiamo, che sia affisso per i luoghi soliti di Roma, e si notifichi alli Vescovi delle Città vicine a Roma, nelle quali non son Inquisitori, acciocchè lo publichino, ed ordinino, che li Parochi delle loro Diocesi lo leggano ogni anno la prima Domenica dell'Avvento, e la prima di Quaresima; il che parimente vogliamo, che si faccia dalli Parochi, e Regolari di Roma nelle loro Chiese in tempo, che si troverà in esse congregato il popolo, e poi farne attaccare alle porte delle loro Chiese, e Sagrestie di esse un esemplare del medesimo per osservare quanto in esso si ordina.

Dal Palazzo del Sant'Offizio questo di 10. *Marzo* 1677.

Loco ✠ Sigilli.

Franciscus Riccardus S. Romanae, et Universalis Inquisitionis Not.

2 Ex tali Edicto manifeste patet, quinam sint denunciandi; nempe Haeretici, et suspecti de Haeresi, Schismatici, eorumque fautores, et receptatores. Vide etiam verb. *Haereticus n.* 32. *et* 33. Ubi additur quod Haeretici evidenter cogniti 3 tales sunt denunciandi, quamvis probari non possint.

Item denunciandi sunt vere superstitiosi, si 4 sua superstitio sit cum expressa, vel tacita Daemonis invocatione, et sit mortaliter peccaminosa. Vide verb. *Superstitio per tot.* et signanter *n.* 77.

Item denunciandi sunt docentes, deferentes, 5 aut praedicantes aliquam ex propositionibus damnatis, et proferentes aliquam ex pravis propositionibus ad S. Officium spectantibus. Quae autem sint propositiones damnatae; Vide verb. *Propositiones damnatae a n.* 1. *ad* 20. Et quae sint pravae propositiones spectantes ad S. Officium? Vide *ibid. a n.* 22. *ad* 45.

Item denunciandi sunt Confessarii sollicitantes 6 ad turpia in Confessione, vel occasione, seu praetextu Confessionis, tam in Confessionario, quam in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audientiam electo. Vide verb. *Confessarius quoad sollicitationem ad turpia,* et signanter *a n.* 34. sic etiam denunciandi sunt Confessarii frangentes sigillum Confessionis. Vide verb. *Sigillum Confessionis a n.* 25. *usque ad finem.*

NOTA ROMANI THEOLOGI

Generaliter loquendo nulla extare videtur obligatio denunciandi Sigilli Sacramentalis fractorem, contra ac sentit Auctor: res etenim hujusmodi cum ad haeresim minime pertineat, neque ad Sacrae Inquisitionis Tribunal pertinere dignoscitur. Dari tamen potest casus, in quo praedicti sigilli fractor denunciandus sit, videlicet si Poenitentiae Sacramento, atque exceptis Confessionibus ad contemptum abutatur; si neget quae Catholica docet Ecclesia tum circa custodiam, religionemque Sacramentalis sigilli, tum circa reliqua, quae hoc Sacramentum componunt, vel ob similes alias causas sigilli fractor sit graviter de haeresi suspectus. Hisce profecto in casibus talem fractorem denunciandi urget obligatio.

RESPONSIO AUCTORIS AD THEOLOGUM

Asserit hic *R. Theologus,* quod generaliter loquendo, nulla extare videtur obligatio denunciandi sigilli Sacramentalis fractorem, contra ac sentit *Auctor.* Fateor quidem, non extare formale, et explicitum praeceptum de hac denunciandi obligatione; sed non deesse formale et implicitum, deducitur ex *Cap. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de poenitent.* et *Cap. Omnis utriusque* 12. *de Poenitent. et remiss.* ubi decernitur tam grave delictum gravissimis poenis esse plectendum, quod sine accusatione,

seu denunciatione evaderet impunitum; unde necesse est, ut tales fractores denuncientur, ut sic possint puniri juxta citatos Canones, ne tam enormia scelera communi bono ita perniciosa, per impunitatem invalescant, quia impunitas esset maximo periculo retrahendi poenitentes ab ipso. Hinc Alphonsus de Leone *de officio Confessarii tom.* 1. *resolut.* 29. *num.* 12. *casu*, 2. expresse dicit, hos Confessarios fractores sigilli denunciandos esse S. Officio, et ita etiam communis vulgi opinio arbitratur, ut refert Carena *de Officio Ss. Inquisitionis tit.* 17. §. 23. *num.* 90. qui tamen *num.* 91. testatur se nunquam vidisse similes processus agitari in S. Officio, prout vidit quandoque eosdem agitari in foro Episcopali; in quo foro Episcopali egomet scio, pluries fuisse cum debita cautela receptas similes denunciationes de simplici violatione Sigilli Sacramentalis sine ulla suspicione haeresis, aut pravi dogmatis, et statim ab Ordinario fuisse Confessarios violatores suspensos a facultate audiendi Sacramentales Confessiones, et denunciationes missas fuisse Romam, unde fuisse rescriptum, observanda esse eorum vestigia, attenta relatione de eorum bona fama, et quod non fuerint recidivi. Et revera ad forum Episcopale pertinet cognitio hujus delicti, ubi mera sit Confessionis revelatio sine ulla mixtura haeresis, aut pravi dogmatis. Si vero Confessionis revelatio sit ita qualificata, ut inde oriatur suspicio haeresis, aut pravi dogmatis, spectat ad S. Officium, ut jam traditi sub verb. *Sigillum n.* 36. et cum pluribus aliis tenent Pignatell. *t.* 1. *consult.* 54. Molfes. *p.* 1. *sum. tract.* 7. 6. 23. *n.* 68. *et seqq.* Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *cap.* 7. *n.* 233. Gobat *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 42. *sect.* 7. *per tot.* Bonac. *disp.* 5. *de Poenit. qu.* 7. *sect.* 5. *num.* 6. Diana, et alii apud Pignatell. *loc. cit.* Videantur ad rem, et exacte perpendantur tres Constitutiones Benedicti XIV. prima incip. *Suprema* sub dat. 7. *Septemb.* 1745. secunda incip. *Ubi primum*, sub dat. 2. *Julii* 1746. et tertia incip. *Ad eradicandum* sub dat. 28. *Septembris* 1746. et public. *die* 5. *Octobr. ejusdem An.* 1746. et quae ego tradidi in verb. *Sigillum*, et in *Supplementis* ad verb. *Confessarius.* Videantur etiam quae sub verb. *Sigillum Confessionis, in novis Additionibus ex aliena manu* traduntur, ex diversis decretis Sac. Congreg. S. Officii; et ex doctrina Albicii *de Inconstantia in Fide cap.* 35. et omnia quae ibi concluduntur.

7 Item denunciandi sunt Sacra Scriptura abutentes in sortilegiis, incantationibus, divinationibus, et hujusmodi. Vide verb. *Scriptura Sacra num.* 41. *et* 43.

8 Denunciandi sunt tandem omnes, et singuli, quos denunciandos esse praecipiunt Edicta Universalis supremae Romanae Inquisitionis, et Edicta particularium Inquisitorum, seu Ordinarior. cujusque respectivae Dioecesis. Unde sunt ipsa diligenter attendenda, et omnimode observanda sub comminatis Censuris. Vide interna *supra n.* 1.

Ad denunciandum ex vi Edictorum tenentur omnes, et singulae personae sive mares, sive mulieres plenum, et perfectum rationis usum habentes, sive saeculares, sive Moniales, et Regulares cujuscumque gradus, ordinis, conditionis, et praeeminentiae existant, et quacumque dignitate, et auctoritate etiam maxima fulgeant, ut patet ex verbis Edicti allati *supra num.* 1. et alterius ejusdem Universalis, ac supremae Romanae inquisitionis, quod est, ut sequitur. 9

« Universis, et singulis Christifidelibus tam Ecclesiasticis, quam saecularibus utriusque sexus, » cujusvis gradus, ordinis, conditionis, et praeeminentiae existentibus, et quacumque dignitate, et auctoritate etiam maxima fulgentibus, » harum serie, et tenore, auctoritate nostra, et » hujusmodi nostri Officii, qua fungimur in hac » parte, praecipimus, et mandamus, quatenus » infra duodecim dies proxime computandos quorum primos quatuor pro primo, et reliquos » quatuor immediatos pro secundo, et ultimos » quatuor pro tertio termino, et peremptorio, ac » trina monitione canonica assignamus, omnes, » et singulos Haereticos, seu de Haeresi quomodolibet suspectos, de quibus notitiam habuerint, » debeant nobis, vel Reverendo Commissario nostro quo ad habitantes in Urbe, quo vero ad » alios extra Urbem, et ubivis locorum degentes » Inquisitoribus, vel Locorum Ordinariis, vel » eorum Vicariis Generalibus sub Excommunicationis majoris latae sententiae poena, quam » in contrarium facientes ipso facto incurrant, » judicialiter propalare, cujus excommunicationis majoris absolutionem S. D. N. Papae, et » Nobis reservamus, certificantes hujusmodi conscientiae suae immemores, ac dictam excommunicationis poenam contemnentes, quod contra ipsos tamquam contra Haereticorum fautores, alias prout melius visum, et judicatum » fuerit, procedetur, ideo etc. » *Datum in nostra, et Officii S. Rom. Univ. Inquisit. Congregatione die* 3. *Januarii* 1623. 10

Hic sub talibus Edictis tam quoad denunciationem activam, quam quoad passivam comprehenduntur quicumque Regularium Superiores, etiam Generales, quidquid dixerint aliqui, ut habetur expresse ex Decreto Alexandri VII. incip. *Licet alias*, in quo confirmat et ampliat Constitutionem Pauli V. incip. *Romanus Pontifex etc.* praecipitque legendum quotannis Kalendas Martii in publica refectione, vel in Capitulo ad hoc specialiter convocato sub poenis privationis Officii, vocis activae, et passivae, perpetuaeque inhabilitatis ad eadem ipso facto incurrendis etc. Unde a nemine ignorari potest dicta eorum obligatio ipsis etiam supremis Superioribus, ac omnibus subditis Re- 11

gularibus imposita sub gravissimis poenis, et Censuris, etiam Excommunicationis majoris latae sententiae ipso facto absque alia declaratione incurrendis, ac Papae reservatis.

12 Item sub talibus Edictis tam quoad denunciationem activam, quam passivam comprehenduntur etiam Cardinales, Duces, et Reges, ac Imperatores, licet contra istos postea non soleat procedi, nisi consulto Summo Pontifice; Carena *de Officio Sanctissimae Inquisitionis par.* 2. *tit.* 9. *n.* 26. *et* 28. Bordon. *in Manual. consult. sect.* 26. *a num.* 16. *ad* 21. Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 4. *num.* 24. Pegna *part.* 3. *Comment.* 80. Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *cap.* 4. *num.* 252. Paramus *de Origine Sanctissimae Inquisionis lib.* 3. *qu.* 5. *n.* 23. *et pluribus sequentibus, ac num.* 40. ubi refert exemplum Caroli V. Imperatoris, qui jussit Joannae ejus filiae ab Inquisitoribus vocatae, ut coram ipsis de nonnullis Fidem tangentibus contra quemdam interrogaretur, et quid ad rem sciret, statim deponeret, tam contra alios, quam contra se, si culpabilem, ne Excommunicationem incurreret; et ipsa illico, totum quod scivit, deposuit coram D. Ferdinando Valdes, tunc Generali Inquisitori, et hoc vigore particulae in Edicto Inquisitionis Universalis, ac supremae Romanae positae, nempe *quacumque dignitate, auctoritate, etiam maxima fulgentibus,* ut patet in Edicto allato *supra n.* 10.

13 Filius tenetur denunciare patrem Haereticum, et pater Haeriticum filium, etiamsi non dogmatizet. Et a fortiori ad id tenentur uxor, maritus, frater, soror, et alii conjuncti. Sic Ludovicus a Paramo *de origine Sancti Officii lib.* 3. *qu.* 8. *num.* 83. Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 4. *num.* 21. Farinac. *de Haeresi qu.* 197. *num.* 40. Diana *par.* 1. *tract.* 4. *resol.* 4. Bordon *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 13. Sanctarellus *de haeresi c.* 9. *n.* 4. Felix Potestas *tom.* 2. *par.* 2. *cap.* 5. *n.* 269. Carena *l. c.* §. 3. *num.* 10. testans de communissima Doctorum contra Abulensem, et paucos alios. Et haec conclusio colligitur ex *Deuteronomii* 13. ubi expresse habetur: « Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuae, aut filius tuus, vel filia, sive uxor, quae est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens eamus, et serviamus Diis alienis etc. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut merearis, et occultes eum. » Et ratio est, quia bonum commune Religionis praevalere debet bono privato patris, filii etc. *cap. Scias frater* 25. *caus.* 7. *quaest.* 1. *cap. Bonae memoriae* 3. *de postulat. praelat.* et ibi Gloss. verb *Commune, l. Actione* 65. §. 5. *ff. Pro socio, Novella* 30. *cap.* 1. *vers. Ea enim.* cum similibus. Nec valet dicere, quod filius excusandus est ab hac denunciatione, cum ex ipsa oriantur ei gravissima damna, ut poena infamiae, confiscatio bonorum, et hujusmodi. Non valet, inquam, quia filius denuncians patrem Haereticum evitat omnes poenas filiis Haereticorum inflictas, ut docent Pegna *ad director. sub litt. B. comment.* 15. *pract.* 2. Sanctarellus *loc. cit. n.* 15. Suarez *l. c. n.* 22. Carena *l. c. n.* 11. Felix Potestas *l. c. n.* 269. Alberghinus *in manual. qualif. cap.* 35. *n.* 5. et alii passim.

An autem quae dicta sunt de patre, filio, fratre, sorore, marito, uxore, et aliis conjunctis formaliter Haereticis dici debeant de ipsis etiam solum de Haeresi suspectis? variant Doctores. Affirmant Alberghinus *in manual. qualif. cap.* 35. *n.* 7. Diana *p.* 8. *tract.* 7. *resol.* 10. *in fine;* Felix Potestas *l. c. n.* 272. Carena *l. c. n.* 13. et alii apud ipsos. Et ratio est, quia eadem militat ratio in Haereticis, ac in suspectis de Haeresi. Ubi autem eadem est ratio ibi eadem est Legis dispositio; *l. Ideo* 27. *ff. de Legibus; l. Illud* 32. *ff. Ad Leg. Aquiliam* cum ratio Legis sit anima Legis; *l. Cum ratio* 7. *de bonis damnator.* Tum quia Edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, adeoque de omnibus sunt generaliter intelligenda, cum verba generalia generaliter sint intelligenda; *cap. Quia* 22. *de privileg.* et qui dicit omnia, nihil excipiat; *c. Solitae* 6. §. *Nobis, de Majorit. et obed.* cum similibus. 14

Alii autem probabiliter defendunt contrarium. Sic Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 13. *et* 14. *et in manual. consult. sect.* 18. *num.* 46. Sanctarellus *de Haeresi cap.* 33. *n.* 6. Homobon. et Lazarius apud Dianam *part.* 1. *tract.* 4. *resol.* 6. cum aliis apud Carenam *loc. cit. num.* 12. ubi *num.* 13. ipsemet subjungit, quod haec opinio sit satis probabilis, et summa aequitate nitatur. Et ratio istorum est, quia, ut notat Abbas *in cap. Inter solicitudines de purgat. Canon. n.* 6. traditio est, quod statutum et dispositio loquens de Haereticis non habet locum in suspectis de Haeresi, et Doctores loquentes de conjunctis obligatis ad denunciandum suos conjunctos, loquuntur de suis conjunctis Haereticis, adeoque illorum traditio non debet extendi ad eosdem tantum de Haeresi suspectos, cum de ipsis sit minor ratio, et minus periculum. Eo vel maxime quod poenalia potius restringi convenit, quam laxari, textu expresso *in cap. Statutum* 22. *de election. in* 6. et concordat *cap. in poenis* 49. *de reg. juris in* 6. *l. Factum* 155. §. 2. *de reg. jur. l. Cum quidam* 19. *ff. de Liberis, et posthumis.* 15

Haereticus, aut suspectus de Haeresi non tenetur denunciare seipsum, nisi quando interrogatur ut reus a Judice; Sanctarellus *de Haeresi cap.* 9. *n.* 18. Diana *p.* 1. *tract.* 4. *de resol.* 8. Felix Potestas *l. c. n.* 273. Carena *l. c. n.* 30. et alii communiter. Et ratio est, quia nemo tenetur prodere seipsum; *cap. Quis aliquando, de poenit. dist.* 1. et nullus tenetur suam turpitudinem detegere; *l. Alias* 18. *ff. de jurejurando.* Immo suam turpitudinem vel dolum allegans non auditur, *leg. Mercedem.* 5. *Cod. de condict. ob turpem causam; leg. Si Creditoribus* 5. *Cod. de servo pignori dato manumisso* 16

leg. Cum profitearis 4. *Cod. de revocandis donat. cap. Inter dilectos* 8. *de donat.*

17 Item Haereticus socius criminis, ut si particeps vel causa fuit, alter fieret Haereticus, non tenetur denunciare complicem; nisi juridice interrogetur. Sic expresse Bonac. *tom.* 1. *disp.* 6. *punct.* 2. *de denunciat. num.* 8. cum aliis a se citatis. Et quod complex non teneatur denunciare complicem in quacumque materia fuerit complex, tenent Portell. in *addit.* ad *dubia Regular. verb. Denunciatio num.* 10. Suarez, et Megala, apud Dianam *loc. cit. resolut.* 9. Bordon. *loco cit. n.* 15. Hurtad. et alii apud Leandrum *de poenit. tract.* 5. *disp.* 13. *quaest.* 43. Et ratio est, quia, ut dictum est numero antecedenti, nemo tenetur seipsum prodere, nisi juridice interrogetur, nec suam turpitudinem detegere per jura allegata. Complex autem in tali casu saltem indirecte proderet se ipsum, et detegeret turpitudinem suam, cum non possit quis manifestare complicem delicti, quin manifestet seipsum. Tum quia complex denunciatus interrogatus manifestaret denunciatorem socium criminis. Fateor tamen vere probabilem esse etiam contrariam sententiam, quae dicit, quod in casu Haeresis formalis tenetur quis denunciare complicem, licet ad id non teneatur in casu suspicionis Haeresis, uti tenent Bordon. *loc. cit. n.* 19. et alii apud ipsum, et Felix Potestas *loc. cit. n.* 275.

18 Catholici non tenentur denunciare Haereticos in locis illis, in quibus Haeretici sunt permixti cum Catholicis, id scientibus Inquisitoribus, et Episcopis, cum nemo obligetur ad opus inutile; Navarrus *consil.* 3. *de Haereticis*, Bonacina *l. c. n.* 9. et alii passim.

19 Obligatio denunciandi formaliter Haereticum non extinguitur morte ipsius haeretici, sed perseverat adhuc post ejus mortem. *Communis.* Et ratio est, quia crimen Haeresis semper serpit, ut cancer cum sit naturae pestiferae; *cap. Inquisitionis* 18. *de Haereticis in* 6. Unde Haeretici etiam post mortem sunt excommunicandi, seu declarandi excommunicati, privandi Ecclesiastica sepultura, et exhumandi, ac eorum ossa comburenda, si possint ab ossibus Catholicorum perfecte discerni, alias sunt eorum statuae comburendae; *c. Sane* 6. *caus.* 24. *q.* 2.

20 Immo obligatio denunciandi formaliter Haereticum jam mortuum perpetuo durat. *Sic Communis Doctorum.* Et ratio est, quia Haeresis semper serpit, et perpetuo propagatur contra fidem, adeoque perpetuo durat obligatio denunciandi formaliter Haereticum, etiamsi mortuum, ut sic per combustionem ejus statuae in perpetuum damnetur ejus memoria, et in perpetuum ad aliorum terrorem extinguatur ejus Haeresis.

21 Obligatio autem denunciandi alios reos, quamtumvis vehementer de Haeresi suspectos, extinguitur morte ipsorum delinquentium; Alberghinus *in manual. qualif. cap.* 36. *n.* 4. et apud ipsum Pegna, Castrop. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 28. Felix Potestas *loc. cit. n.* 244. et alii. Et ratio est, quia contra suspectos de Haeresi, etiamsi fuerint fautores, defensores, et Receptatores Haereticorum, cum non sint formaliter Haeretici, post mortem procedi non potest; *c. Accusatus* 8. §. *Si vero, vers. Porro, de Haereticis in* 6.

Viget obligatio denunciandi Haereticum, quamvis credatur jam emandatus, Diana *part.* 2. *tract.* 4. *resolut.* 3. Carena *loc. cit. num.* 24. Suarez *de Fide disput.* 20. *sect.* 4. *n.* 13. Farinac. *de Haeresi quaest.* 197. *num.* 52. Bonacina *loco citat. num.* 5. Felix Potestas *loco cit. num.* 278. et alii plures contra alios. Et ratio est, quia talis Haereticus posset fingere se emandatum ad effugiendam denunciationem: Tum quia posset esse, quod alios infecerit sua Haeretica pestilentia, seu quod ab aliis fuerit infectus. Unde necesse est, ut hoc Judicibus Fidei plene innotescat; Tum etiam quia finis Edictorum praecipientium denunciationem non est sola emendatio delinquentis, sed punitio ad publicum exemplum, et aliorum terrorem. Vide verb. *Confessarius quoad sollicitationem ad turpia num.* 47. 22

Viget obligatio denunciandi delinquentem, quem post commissum delictum superstitionis, aut blasphemiae statim poeniteat, si in ipso cognoscatur fuisse plenam advertentiam, et deliberationem ad sic delinquendum; Bordon. *in Tribun. Fidei cap.* 31. *num.* 9. Felix Potestas *loco cit. n.* 279. et alii. Et ratio est, quia in delictis solum consideratur voluntas deliberata in factum transiens, et non voluntatis perseverantia, aut subita retractatio: Si autem in aliquo casu tales interveniant externae circumstantiae, ut ex ipsis possit prudenter colligi ipsum in blasphemiam v. g. prorupisse sine plena advertentia ad malitiam, aut sine pleno consensu voluntatis, et mente non integra, sed turbata ex vehementi passione, tunc sicut excusaretur a culpa, ita esset excusandus a poenis, cum ubi non est culpa, non debeat esse poena; *cap. Cognoscentes* 2. *de Constitutionibus; cap. Quaesivit* 2. *de his quae fiunt a majori parte Capituli. leg. Sancimus* 22. *Cod. de poenis.* 23

Probabile periculum gravis damni in vita, bonis, et honore non liberat ab obligatione denunciandi Haereticum formalem, etiamsi non dogmatizet; Bordon. *in Tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 11. *et in manual. consult. sect.* 25. *num.* 176. *et sect.* 17. *num.* 47. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 7. Bonacina *loco cit. num.* 6. Felix Potestas *loco cit. num.* 167. Carena *loco cit. num.* 34. cum pluribus aliis ab ipso citatis. Et ratio est, quia Haeresis formalis etiam non dogmatizantis est contra Religionem, et bonum commune totius Reipublicae Catholicae: bonum enim publicum, et commune praevalet bono privato, et proprio; *c. Scias frater* 35. *caus.* 24

7. *quaest.* 1. *cap. Bonae memoriae* 3. *de postulat. Praelator.* et ibi Glossa verb. *Commune leg. Actione* 65. §. 1. *ff. Pro socio, Novella* 39. *cap.* 1. *vers. Ea enim.*

25 Liberat autem tale probabile periculum ab obligatione denunciandi suspectum de Haeresi v. g. blasphemum, sortilegum, abutentem Sacramentis, et hujusmodi. Sic citati Doctores numero antecedenti. Et ratio est, quia suspicio Haeresis non ita serpit contra Religionem Catholicam, ut Haeresis: Tum quia poenae latae contra Haereticos nullam faciunt mentionem de suspectis, adeoque sicut rigor poenarum contra Haereticos non extenditur contra suspectos; *arg. cap. In poenis* 49. *de regulis juris in* 6. *cap. Statutum* 22. *de election. in* 6. *leg. Factum* 155. §. 2. *ff. de regulis juris, leg. Cum quidam* 19. *ff. de Liberis, et postumis* cum similibus; Ita nec rigor denunciandi Haereticum cum probabili periculo gravis damni in vita, bonis, et honore extendi debet contra suspectos.

26 Licet quis, aut quae semel tantum maleficium sortilegium, aut superstitionem fecerit, adhuc debet denunciari; quia Edicta Inquisitoris non praecipiunt denunciari exercentes talia delicta sed committentes.. Qui autem, vel quae semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecit vere delictum in Edictis comprehensum commisit adeoque debet denunciari, sicuti denunciandus est Confessarius qui, semel tantum sollicitavit; Felix Potestas *l. c. n.* 282. et alii.

27 Accedens ad Confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi Confessarium ad Haeresim, est a Confessario denunciadus; Genuens. *in prax cap.* 18. *num.* 16. alios allegans, Carena *loc. cit. n.* 21. Felix Potestas *loc. cit. n.* 280. cum aliis
28 ibi allegatis. Et ratio ast, quia talis non est Sacramentalis Confessio, sed modus perversus occultandi Haeresim, et secreto alios pervertendi. Non tenetur tamen, nec potest Confessarius denunciare Haereticum, quem talem scit ex vera ipsius Sacramentali Confessione. Sic Scotus *in* 4. *dist.* 21. *quaest.* 2. *in responsione ad secundum argumentum,* ubi dicit falsum esse sequens Juristarum argumentum: *Est haeresis crimen, quod nec Confessio celat.* Et sic tenet communis Theologorum. Et ratio clara est, quia Confessarius nullo pacto potest frangere sigillum Sacramentale, cum ad illud teneatur triplici jure, scilicet Naturali, Divino, et Humano, seu Ecclesiastico. Vid. verb. *Sigillum Sacramentalis Confessionis a n.* 2.

29 Immo nedum Confessarius, sed nec qui casu aliquo talem poenitentem suam Haeresim Confessario vere sacramentaliter confitentem audivit, debet, ac potest denunciare, et revelare, quia nedum Confessarius, sed etiam alii casu audientes tenentur ad sigillum Sacramentale; Scutus *in* 3. *distinct.* 31. *quaest.* 2. §. *De quarta conclus. litt. H.* Bordon. *in manual. consult. sect.* 18. *n.* 26. Felix Potestas *loc. cit. num.* 281. Vid. d. Verb. *Sigillum a num.* 7.

Non excusatur tamen a denunciando Haereticum formalem Confessarius sciens delictum ratione consilii a se petiti, nisi consilium a se petatur et detur in Sacramentali Confessione; quia in casu Haeresis formalis solum a denunciando excusat secretum ex sigillo Sacramentalis Confessionis; Scottus *in* 4. *dist.* 21. *quaest.* 2. §. *Ad argumentum litt. M.* Felix Potestas *loc. cit. num.* 262. et alii passim. 30

Ab obligatione denunciandi Haereticum, aut suspectum de Haeresi, non excusat secretum naturale, et sub juramento de non revelando; Diana *resol. moral. par.* 1. *tr.* 4. *resol.* 24. alios allegans; Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 17. Sauterellus *l. c. c.* 9. *n.* 10. Pegna *par.* 2. *comment.* 18. Farinac. *l. c. q.* 197. *num.* 50. Felix Potestas *loc. cit. n.* 261. Carena *loc. cit. n.* 22. cum aliis apud ipsos. Et ratio est, quia servare secretum naturale est bonum privatum, illud vero manifestare est bonum publicum, cum illud tacere praejudicet bono publico; Bonum autem commune praevalere debet bono particulari per jura adducta *supra numer.* 24. Nec obstat juramentum de non revelando, quia juramuntum non est institutum, ut est vinculum iniquitatis; *c. Quarto* 18. *de jurejurando, c. Inter caetera* 22. *caus.* 22. *quaestion.* 4. 31

Nec etiam excusat ab obligatione denunciandi, si delictum sit occultum, et probari non possit, ex Decreto Alexandri VII. 24. *Sept.* 1661. *proposit.* 4. et sic communis Doctorum. 32

Item non excusatur ab obligatione denunciandi, qui commissum ab aliquo delictum ad Sanctum Officium spectans audivit a persona fide digna; Bordon. *in tribunal. Fidei cap.* 31. *num.* 21. Bonacina *loco cit. num.* 7. Leander *de Sacrament. Poenit. tr.* 5. *disp.* 13. *qu.* 37. Felix Potestas *loco cit. n.* 33
264. et alii passim. An autem denunciare teneatur, qui audivit a persona levi, et non fide digna? Vid. veb. *Confessarius quoad sollicitationem num.* 36. 34

Quando plures sciunt ab aliquo commissum fuisse delictum ad Sanctum Officium spectans, etiamsi unus denunciaverit, non excusantur alii ab obligatione denunciandi, quia obligatio denunciandi omnes stringit, nec sunt superfluae aliorum denunciationes, quia semper addunt nova testimonia; ita ut sint plures testes ejusdem singularis delicti sicque facilius convincatur delinquens; Bordon. *in manual. consult. sect.* 18. *n.* 30. Felix Potestas *l. c. n.* 251. *et* 594. 35

Denunciatio Haeretici ex malitia, aut suspecti de Haeresi est facienda nulla praemissa correctione fraterna, etiamsi firmiter emendatio speretur. Habetur expresse ex Decreto Sanctissimae Inquisitionis de mandato Alexandri VII. edito die 8. 36

Junii 1660. incip. *Licet alias*, ibi: « Etiamsi nulla fraterna correctio, vel alia monitio praemissa fuerit, omnino teneri etc. ad denunciandum. » Et Doctores communiter, qui tamen volunt esse praemittendam correctionem fraternam, quoad eos, qui non ex malitia, sed ignorantia, vel simplicitate aliquem habent errorem, aut aliquam proferunt falsam, ac inconsideratam propositionem, maxime si nulla de ipsis habeatur fundata suspicio, quod sint Haeretici.

37 Denunciatio delictorum ad Sanctum Officium spectantium facienda est intra praefixum terminum in Edictis Inqusitorum, seu Ordinariorum, qui in Edictis Supremae, et universalis Inquisitionis Romanae solet esse, vel triginta dierum, ut in Edicto de anno 1677. adducto *supra n.* 1. vel 12. dierum, ut in Edicto de anno 1623. relato *supra n.* 10. In Edictis autem Inquisitionis Hispaniae solet esse sex dierum. Et in Edictis Inquisitorum, et Episcoporum Italiae solet esse duodecim dierum, ut patet in Edicto Generali Sancti Officii Craemonae edito 26. Octob. 1639. una simul ab Eminentissimo Cardinali Petro Camporio ejusdem Urbis Episcopo, et a Reverendissimo Patre Magistro Petro dictae Civitatis, et Dioecesis Inquisitore, relato a Carena *loc. cit. sub n.* 24. ubi in fine §. *septimi* testatur se praemittere Edicti totius formam eo modo, quo ex Sacr. Congregationis Sancti Officii praescripto solet in Italia publicari. Unde pro cognoscendo termino ad faciendam denunciationem praefixo sunt inspicienda, et attendenda Edicta cujusque respective Dioecesis, et Provinciae.

38 Qui sine juxta causa, et legitimo impedimento non denunciat talia delicta intra praefixum terminum in Edicto suae Provinciae, seu Dioecesis, peccat mortaliter, et incurrit ipso facto excommunicationem reservatam Summo Pontifici, et Inquisitoribus, seu Ordinariis. Habetur expresse ex Constit. Greg. IX. incip. *Excommunicamus*, Innoc. IV. incip. *Noverit universitas*, Nicolai IV. incip. pariter *Noverit universitas*, Greg. XV. incip. *Universi Dominici Gregis*, Pauli V. incip. *Romanus Pontifex*, Ex Decr. Alexandri VII. incip. *Licet alias*. Ex Edictis supremae, et Universalis Inquisitionis Romanae, relat. *supra num.* 1. *et* 12. Et ex Edictis particularium respective Inquisitorum seu Ordinariorum.

39 Qui intra dictum praefixum terminum talia delicta non denunciavit, tenetur adhuc post elapsum dictum terminum denunciare. Nam praedictus terminus non apponitur in Edictis ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem denunciandi. *Communis.*

40 Denunciatio in Regnis Hispaniarum fieri debet solis Inquisitoribus: In aliis vero Regnis, et Provinciis potest fieri etiam Episcopis; Diana *part.* 1. *tr.* 4. *resolut.* 28. Fagundez *in secund. praecep. Ecclesiast. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 31. Felix Potestas *loc. cit. n.* 39. Carena *loc. cit. n.* 36. *et seq.* et alii passim. Colligitur aperte ex citat. Constit. Gregorii in materia sollicitationis mandante fieri denunciationem *Inquisitoribus, seu Locorum Ordinariis.* Nec per alias Constitutiones delegantes ad id specialiter Inquisitores intelligitur ablata jurisdictio quae alias competebat Ordinariis: Tum quia in hac nostra Provincia Mediolanensi Edicta quae publicantur, emanant sub nomine Episcoporum, et Inquisitorum, teste Carena *loc. cit. sub n.* 37. Qui tamen *ibidem num.* 38. merito consulit Episcopis ut hujusmodi denunciantes mittant ad Inquisitores, quia in Sancto Officio melius formantur processus ratione secreti, quam in Curiis Episcopalibus, et multa evitantur dispendia.

Poenitens, qui ob non factam denunciationem intra praefixum terminum incurrit Excommunicationem, quamvis accedat ad Confessarium, et promittat se statim denunciaturum; non potest ab ipso absolvi, licet sit Privilegiatus. Vide verb. *Confessarius quoad sollicitationem n.* 51. 41

Poenitens qui ob omissam denunciationem incidit in excommunicationem, facta postea denunciatione potest quidem absolvi a Privilegiato, non autem a simplici Confessario. Vide *ibid. n.* 52. 42

Sic poenitens, quia intra debitum tempus non denunciavit, quamvis postea ex aliqua causa extinguatur onus denunciationis, non potest absolvi a simplici Confessario, sed solum a Privilegiato; Vide *ibid. n.* 53. 43

Regulariter loquendo Confessarii non debent absolvere poenitentes obligatos ad denunciandum, antequam actu denuncient. Vide *ib. n.* 55. 44

In aliquibus tamen casibus expedit, quod Confessarii ipsos absolvant ante factam denunciationem. Vide *ib. n.* 56. 45

Confessarii cautissime procedere debent circa imponendam poenitentibus obligationem denunciandi *ib. n.* 57. 46

In casu, quo reperiatur vera obligatio denunciandi, nec possit poenitens induci ad personaliter denunciandum, ut saepe accidit in verecundis nobilibus mulieribus, et Monialibus, servanda est Praxis juxta *Decretum supremae Universalis Inquisitionis Romae jussu Urbani VIII.* 27. *Septembris* 1624. editum. Quod si neque ad id possit talis verecunda poenitens flecti, recurrendum est ad S. Sedem, et interim tamquam indisposita nequit absolvi. Vide *ib. n.* 10. *et* 58. 47

Quamvis Confessarius non moneat poenitentem de obligatione denunciandi, adhuc poenitens ad id tenetur. Vid. *ib. n.* 60. 48

Confessarii, qui culpabiliter, et malitiose non monent poenitentes de obligatione denunciandi, seu docent ad id non teneri, sunt denunciandi Episcopis, vel Inquisitoribus, qui possunt, et debent illos punire pro modo culpae. Vid. *ib. n.* 61. 49

50 Denunciationes debent fieri in scriptis cum expressione nominis, et cognominis denunciantis, et subscriptione illius, si scit scribere, et non denuncians hoc modo non potest absolvi. Unde non sufficit denuuciare schedulis, aut Epistolis sine nomine, aut cognomine Auctoris, aut aliis modis incertis, de quibus nullatenus curatur in Tribunali S. Officii, ut patet ex verbis Edicti relati *supra sub n.* 1. Sic Genuens. *In praxi cap.* 18. *n.* 2. Lazar. *de blasphem. q.* 12. *n.* 47. Carena *l. c. n* 27. cum aliis ibi allegatis.

51 Omittentes denunciare Haereticum, cum possunt, et ad id tenentur ex officio, ut sunt Notarii, socii, satellites, et similes ex officio servientes Sancto Tribunali, et testes legitime interrogati veritatem celantes, aut minuentes, sunt suspecti de Haeresi, et fautores Haereticorum, adeoque ultra Excommunicationem Edicti, incurrunt Excommunicationem Bullae Coenae, et sunt denunciandi; Farinac. *de Haeresi quaest.* 197. *n.* 38. *et* 48. Lazar. *de blasphem. quaest.* 12. *n.* 11. Sanctarel. *de Haeresi cap.* 9. *n.* 19. Leonard. Duard. *ad Bullam Coenae Domini lib.* 2. *Canon.* 1. *qu.* 32. *n.* 12. Pegna *ad Director. part.* 2. *comment.* 78. *vers. Postremo;* Felix Potestas *loc. citat. n.* 286. Repertor. Inquisitor. in verb. *Fautores, vers. Item indicatione;* Decian. *in tract. criminal. lib.* 5. *cap.* 51. *n.* 25. Carena *loc. cit. n.* 41. *et* 42. et alii plures
52 apud ipsos. Si autem supradicti omittant denunciare Haereticum, non in defensionem, et favorem Haeresis, sed ob aliam causam in se honestam, v. gr. ob metum cadentem in constantem virum, ob consanguinitatem, amicitiam, et hujusmodi, nec sunt suspecti de Haeresi, nec ullam incurrunt Censuram: quia sicuti Censura fertur in Haereticum propter Haeresim, ita ferri debet in fautores Haereticorum ut talium, cum accessorium sequi debeat suum principale; *cap. Accessorium* 52. *de regul. juris in* 6. *l. Nihil dolo* §. *Cum principales* 129., *et l. Cum principalis* 578. *ff. de regulis juris.* Sic Doctores citati, et alii passim.

Sic etiam omittentes denunciare suspectum de Haeresi, non sunt ita suspecti in Haeresi, ut sint denunciandi, quamvis possint puniri omnibus poenis statutis iu Edictis Inquisitorum; Carena *l. c. n.* 46. Lupus apud Bordon. *in Manual. consult. sect.* 18. *n.* 72. qui licet dicat ibi sub *dicto num.* 72. tales omittentes dictam denuciationem esse suspectos de levi, tamen *sub n.* 73. subjungit, quod non sint denunciandi. Et ratio conclusionis est, quia, ut recte dicit Carena *l. c.* alias contra omnes regulas juris praesumptio oriretur ex praesumptione, et suspicio ex suspicione. 53

Legitime impeditus, durante impedimento, non tenetur denunciare per alium, quia obligatio denunciandi est personalis. Immo si cum primus habet notitiam delicti denunciandi, adest legitimum impedimentum ad denunciandum per semetipsum, tunc durante tali legitimo impedimento, potest a quolibet simplici Confessario absolvi cum firma promissione denunciandi, impedimento cessante. Tunc enim non habetur reservatio, nec delictum non denunciando, cum ad impossibilia nemo obligetur; *cap. Nemo potest* 6. *de Regulis juris in* 6. *leg. Impossibilium* 185. *ff. de Regulis juris.* 54

Alia ad rem. Vide verb. *Haereticus*, verb. *Libri prohibiti*, verb. *Sigillum Sacramentalis Confessionis*, verb. *Confessarius quoad Sollicitationem*, verb. *Superstitio.* 55

DENUNCIATIONES MATRIMONII

VIDE VERB. *MATRIMONIUM QUOAD DENUNCIATIONES*

DEPOSITIO

VIDE VERB. *DEGRADATIO* PER TOTUM

DEPOSITUM, DEPOSITARIUS

SUMMARIUM

1. Depositum potest accipi, et pro re deposita, et pro contractu; et quid sit utrumque. — 2. Depositum ut sic dividitur in Judiciale, et Privatum; et quid sit Depositum Judiciale. — 3. Depositum Judiciale alio nomine dicitur *Sequestrum*, seu *Sequestratio.* Et haec Sequestratio potest esse voluntaria, vel necessaria. — 4. Quae sit utraque haec sequestratio, ad n. 5. — 6. Assignatur aliud genus Depositi Judicialis. — 7. Depositum Privatum quid sit, et quale sit. — 8. Depositarius non potest uti re deposita sine consensu expresso, vel tacito deponentis, aliter furtum committere censetur. — 9. Si tamen Depositarius bona fide existimet id Domino non displicere, tunc non peccabit utendo, nec furti actione tenebitur. — 10. Depositarius debet Depositum custodire, et servare ea fide ac diligentia, qua custodit, et servat res proprias. — 11. Depositarius tenetur rem depositam

restituere talem, qualem accepit, non comminutam etc. — 12. Depositarius tenetur de dolo, et culpa lata. — 13. Et adeo tenetur de dolo, ut neque valeat pactum de dolo non praestando. — 14. Hoc tamen intelligi debet solum de remissione doli futuri, non vero de remissione doli praeteriti. — 15. Depositarius non tenetur de culpa levi, et levissima. — 16. Excipiuntur tamen plures casus, in quibus Depositarius tenetur etiam de culpa levi. Primo scilicet, quando expresse convenit, ut etiam culpa levis praestetur. — 17. Secundo, Depositarius tenetur etiam de culpa levi, si seipsum ad recipiendum Depositum obtulit. — 18. Tertio, Depositarius tenetur etiam de culpa levi, si mercedem pro custodia recepit. — 19. Quarto, Depositarius tenetur etiam de culpa levi quando requisitus ut Depositum redderet, est in mora reddendi. — 20. Depositarius non obligatur ad praestandum casum fortuitum, exceptis tribus casibus, si videlicet pactum culpa, et mora culpabilis praecessit casum fortuitum. — 21. Depositor potest statim quandocumque voluerit Depositum revocare, et Depositarius tenetur statim rem depositam restituere. — 22. Immo depositor potest restitutionem Depositi sui reposcere etiam antequam sit elapsum tempus, pro quo res deposita fuit. — 23. Dantur tamen plures casus, in quibus Depositarius rem Depositam restituere statim non tenetur, sed restitutionem differre potest, vel etiam debet. Primo scilicet, res deposita non est statim restituenda Depositori illam repetenti, quando aliquid de novo emergit restitutionem impediens. — 24. Secundo, si ex restitutione certo, vel probabiliter timetur secuturum damnum spirituale, vel temporale ipsi Depositori, vel alicui alteri. — 25. Tertio, quando bona Depositoris ob aliquod crimen sunt confiscata. — 26. Quarto, quando Dominus, et fur, qui rem furto ablatam apud aliquem deposuit, concurrunt in illa repetenda. — 27. Si tamen, domino non comparente, solus fur rem furtivam depositam repetat, tunc est ei restituenda. — 28. Quinto, quando fur rem furatam deposuit apud Dominum ejus ignorantem pro tunc rem esse suam, non tenetur Dominus eam furi repetenti restituere. — 29. Depositarius non potest retinere rem depositam pro compensatione alicujus crediti erga Depositorem. — 30. Ex Deposito facto penes Clericum v. g. Canonicum, aut Religiosum, seu Rectorem Ecclesiae, vel Monasterii, non potest obligari Ecclesia, vel Monasterium. — 31. Teneretur tamen, si res illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiae, vel Monasterii. — 32. Sic etiam Ecclesia, vel Monasterium obligaretur adinstar aliorum Depositariorum, quando Praelatus una cum Capitulo, seu Conventu depositum in suam fidem, vel custodiam recepisset. — 33. Depositarius, si in periculo naufragii, hostilis incursus, vel incendii nequit res suas, et alienas servare, potest res suas pretiosiores salvare prae alienis minus pretiosis. — 34. In tali casu Depositarius salvando res proprias pretiosiores, et deferendo alienas penes se depositas, nihil tenetur restituere. — 35. Si res depositae sint pretiosiores rebus propriis Depositarii, et utrasque salvare non possit, tenetur Depositarius eas praeferre rebus suis vilioribus, illasque salvare, postpositis propriis minoris pretii. — 36. Depositarius, qui aliena pretiosiora propriis minus pretiosis praeferendo passus est jacturam, potest compensationem damni exigere. — 37. Immo si Depositarius non sit moraliter certus se posse recuperare a Domino vel alterius pretium, seu compensationem damni passi in praeferendo rem alteram pretiosiorem suae viliori, ad id non teneretur. — 38. Si res propriae, et alienae sint aequalis valoris, et nequeat Depositarius utrasque salvare, tunc potest Depositarius salvare proprias, dimissis alienis. — 39. 45. De Deposito *Miserabili*. — 46. 51. De Deposito *Irregulari*. — 52. 57. De Deposito *Regulari*.

1 Depositum potest accipi et pro re deposita, et
pro contractu. Depositum sumptum pro re
deposita definitur sic: *Depositum est, quod
custodiendum alicui datum est; leg.* 1. *ff. De-
positi.* Depositum sumptum pro contractu, sic de-
finitur. *Est contractus, quo aliquid alicui custodien-
dum traditur, sine mercede, ut integrum restituatur;*
colligitur *ex cit. l.* 1. juncta Glossa *verb. datum, et*
2 *est in re communis.* Depositum ut sic dividitur in
judiciale et privatum. Depositum Judiciale est,
quando res in judicio controversa apud aliquem
tertium deponitur, seu ipsi committitur custo-
3 dienda, ut lite finita victori restituatur; Deposi-
tum Judiciale alio nomine dicitur *sequestrum* seu
sequestratio; quae sequestratio potest esse vel vo-
4 luntaria, vel necessaria. Sequestratio voluntaria
est illa, quae fit mutuo partium consensu; ut cum
partes de aliqua re litigantes, ratione scandali vi-
tandi, vel alia de causa, voluntario, et mutuo con-
sensu rem illam deponunt apud tertium, ut eam
interim custodiat, et postmodum tradat vincenti.
5 Sequestratio necessaria e contra est illa, quae fit
auctoritate, et mandato Judicis, et dicitur neces-
saria, quia fit sine communi partium consensu, ac
plerumque altera parte invita, simulque quia ne-
cesse habent partes litigantes tali sequestro stare,
6 eidemque obtemperare. Aliud genus depositi Ju-
dicialis assignatur, et contingit tunc, quando de-
bitor offert creditori debitam pecuniam, et credi-
tor eam recusat accipere; tunc enim debitor ad
usuras, vel alias molestias evitandas, potest eam
consignare, seu deponere apud Judicem, textu
expresso *in l. Acceptam, C. de Usuris,* ubi subjun-
gitur, quod hoc modo debitor, et a solutione le-
gitimarum usurarum (seu *interesse*,) et a peri-
culo casus fortuiti liberetur, et jus pignorum tol-
latur. Depositum privatum est, quod fit privata 7
partium auctoritate, ut quando apud privatum
aliquem, de cujus fide, et diligenti cura depo-
nens confidit, res aliqua deponitur, ut eam rite
custodiat.

Depositarius non potest uti re deposita absque 8
consensu expresso, vel tacito ejus, qui deposuit,
alioquin furtum committere censetur, textu ex-
presso *in l. si saeculum, ff. Depositi,* ibi: » Si sac-
» culum, vel argentum signatum deposuero, et
» is penes quem depositum fuit, me invito con-
» trectaverit, et depositi, et furti actio mihi in
» eum competet. » Sic etiam statuitur, §. *Furtum
autem, Institut. de obligat. quae ex delicto nasc.* ibi:
*Sive creditor pignore, sive is, apud quem res depo-
sita est, ea re utatur, furtum committit.* Notanter 9
autem dicitur, *sine consensu expresso, vel tacito
ejus, qui rem deposuit,* ut intelligatur, quod si de-
positarius bona fide existimet Domino id non di-
splicere, si utatur re deposita, tunc non peccabit
utendo, nec furti actione tenebitur; et hoc multo
magis, si Dominus expressam licentiam utendi
concesserit; *cit. l. si saeculum,* §. *si permisso meo,
ff. depositi.*

10 Depositarius debet depositum custodire, atque
servare ea fide, cura, et diligentia, qua solet cu-
stodire, et servare res proprias: textu expresso *in
leg. Quod Nerva, ff. Depositi*, ibi: *Nisi tamen ad suum
modum curam in deposito praestet, fraude non caret;
Nec enim salva fide minorem iis* (depositis) *quam*
11 *suis rebus diligentiam praestabit.* Depositarius tene-
tur rem depositam restituere talem, qualem acce-
pit, idest non fractam, non comminutam, nec ali-
quo modo sua imputabili culpa deterioratam, alio-
quin non videtur res reddita, et potest contra eum
agi actione depositi; textu expresso *in l. 1. §. An
in pupillum, ff. Depositi*, ibi: « Si res deposita de-
» terior reddatur, quasi non reddatur, agi Depo-
» siti potest; cum enim deterior redditur, potest
» dici dolo malo redditam non esse. »
12 Hinc depositarius tenetur de dolo, et culpa lata;
l. 1. junct. Glossa, vers. Culpam, C. depositi, ubi
dicitur: *Qui depositum accepit, dolum suum, et la-
tam culpam praestare debuit*, concordat textus *in
l. 1. §. In conducto, et §. ultim. ff. depositi, et cap.
Bona fides 2. de deposito*, ubi expresse dicitur, *bo-
na fides abesse praesumitur, si rebus tuis salvis exi-
stentibus depositas amisisti*, ubi autem bona fides
abesse praesumitur, ibi praesumitur dolus ades-
se, nam contraria sunt, ut expresse dicit Glossa
13 *ibidem verb. Rebus tuis. Et est commun.* Deposita-
rius adeo tenetur de dolo, ut non valeat pactum
de dolo non praestando, talis enim conventio est
contra bonam fidem bonosque mores; tribuens
peccandi licentiam, *l. 1. §. Illud non est, ff. Depo-
siti*, et consimilis pactio de dolo non praestando
improbatur generaliter in omnibus contractibus;
*leg. Contractus, ff. de Reg. Jur. et l. si unus, §. Il-
lud, ff. de pactis*, ibi: *Illud nulla pactione effici potest,*
14 *ne dolus malus praestetur.* Hoc tamen intelligi de-
bet solum de remissione doli futuri; non vero de
remissione doli praeteriti, ut observat Glossa com-
muniter recepta *in cit. §. Illud;* Et ratio dispari-
tatis est, quia per remissionem doli futuri anima-
retur quis ad male agendum, seu dolum commit-
tendum; secus vero per remissionem doli praete-
riti, ut de se patet; unde solae pactiones de non
praestando dolo futuro, utpote in animae detri-
mentum vergentes, improbantur, et non sustinen-
tur; *arg. cap. Pactiones factae 8. de pactis*, ibi:
« Quod etiam de aliis (*pactionibus*) est dicendum,
» quae observatae vergent in animae detrimen-
» tum. Nam juxta legitimas sanctiones, pactum
» turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure,
» vel de facto nullam obligationem inducit. »
15 Depositarius non tenetur de culpa levi, et le-
vissima. *Est communis; arg. cit. l. 1. C. depositi;*
ubi expresse dicitur Depositarium teneri solum
de culpa lata, et dolo, ibi: *Qui depositum accepit,
dolum solum, et culpam latam praestare debuit;* Et
ratio est, quia in contractibus, qui celebrantur
gratia, dantis tantum, praestatur solum dolus, et
culpa lata, non vero culpa levis, et levissima; de-
positum autem regulariter fit tantum gratia depo-
nentis, *l. si ut certo, §. Nunc videndum, ff. commo-
dati*, adeoque etc. Excipiuntur tamen plures ca- 16
sus, in quibus tenetur Depositarius etiam de cul-
pa levi. Sic Glossa communiter recepta *in cap.
Bona fides, de deposito, verb. de culpa*, ubi plures
tales casus enumerat. Primo, igitur tenetur De-
positarius etiam de culpa levi, quando expresse
convenit, ut in deposito etiam culpa levis prae-
stetur, textu expresse *in l. Depositum 1. §. 6. ff.
depositi, vel contra*, ibi: *Si convenit, ut in deposito,
et culpa praestetur, rata est contractus conventio,
contractus enim legem ex conventione recipiunt;* et
iterum ibidem *in §. 35.* ibi: *Saepe evenit; ut res
deposita, vel nummi periculo sint ejus, apud quem
deponuntur, ut puta si hoc nominatim convenit*, et
consimiliter habetur *in leg. Juris gentium 7. §. 15.
ff. de pactis, lib. 2. tit. 14.* ibi: « Si quis pactus
» sit, ut causa depositi omne periculum praestet,
» Pomponius ait pactionem valere, nec quasi con-
» tra juris formam non esse servandam, » et ibi-
dem habetur *in Regul. 85. Juris in 6.* ibi: *Contra-
ctus ex conventione legem accipere dignoscuntur.* Se- 17
cundo, Depositarius tenetur etiam de culpa levi,
si seipsum ad recipiendum depositum obtulit, et
postmodum res deposita culpa sua licet levi pe-
riit; *citat. l. Depositum 1. §. 35. ff. Depositi; et cap.
Bona fides 2. de deposito*, ubi sic expresse statui-
tur: *De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito
obtulisti.* Et ratio est, quia Depositarius se ipsum
offerens ad recipiendum depositum, hoc ipso ad
diligentiorem custodiam se se obligare censetur.
Tertio depositarius tenetur etiam de culpa levi, 18
si mercedem pro custodia recipit: *cit. l. depositum
1. §. Si vestimenta, et §. si quis servum, ff. Depositi,
et cit. cap. Bona fides 2. de Deposito*, ubi expresse
dicitur, *de culpa quoque teneris . . . si aliquid pro
custodia recepisses.* Et ratio est, quia tunc datur
actio ex conducto adversus Depositarium, ex quo
custodiam rei in se recipit interveniente mercede
pro tali custodia, et sic cum talis contractus sit
factus gratia utriusque, scilicet Depositoris, et
Depositarii, debet praestari nedum culpa lata, sed
etiam levis; non vero culpa levissima, *argument.
citat. lib. sit certo, §. Interdum, ff. commodati. Et
est communis.* Quarto tenetur Depositarius etiam 19
de culpa levi, quando requisitus, ut deposi-
tum redderet, est in mora reddendi; *l. si in Asia
12. §. 3. ff. depositi, vel contra*, ibi: « Depositum
» quoque eo die, quo depositi actum sit, periculo
» ejus, apud quem Depositum fuerit, est si judi-
» cii accipiendi tempore potuit id reddere reus,
» nec reddidit; » *l. Quod te 5. ff. de rebus creditis,
lib. 12. tit. 1.* ibi: « Quod te mihi dare oportue-
» rat, si id postea perierit, quum per te factum
» erit, quo minus id mihi dares, tuum fore id de-
» trimentum constat; » Immo ratione morae in

reddendo imputatur etiam casus fortuitus, textu expresso *in cit. cap. Bona fides* 2. *de Deposito* (*).

20 Depositarius non obligatur ad praestandum casum fortuitum, exceptis tribus casibus, si videlicet pactum culpa (crassa) vel mora culpabilis praecessit casum fortuitum textu expresso *in cit. c. Bona fides* 2. *de Deposito*, ibi: *Pacto vero, culpa, vel mora praecendentibus, casus etiam fortuitus imputatur.* Quod casus fortuiti non imputentur, habetur expresse *in l. contractus* 23. *ff. de diversis Regul. Juris antiq. lib.* 50. *tit.* 17. ibi: *Casus ... quaeque sine culpa accidunt ... a nullo praestantur*, et etiam *in cap. Cum gratia sui* 1. *de commodato.* Quod autem ad casus etiam fortuitos obligetur Depositarius ratione pacti habetur etiam *in l. Depositum* 1. §. 6. *ff. Depositi, et in l. Juris gentium* 7. §. 15. *ff. de pactis lib.* 2. *tit.* 14. *et in Reg.* 85. *Juris in* 6. Quod teneatur ratione culpae praecedentis ad casum fortuitum, habetur etiam *in cit. l.* 1. §. *Si rem, ff. eodem,* qui enim dat causam damni, damnum dedisse videtur. Quod teneatur ratione morae culpabilis habetur, etiam *in l. si Asia* 12. §. 3. *ff. Depositi, et in l. Quod te* 5. *ff. de rebus creditis, lib.* 2. *tit.* 1. saltem si res alioquin non fuisset peritura apud dominum, si suo tempore restituta fuisset; Glossa *ibid. verb. Periculum* juxta Gloss. *marg. litt. B.* nam mora cuilibet est nociva *Regula* 25. *Juris in* 6. et expresse habetur *in l. Item* 11. §. *fin. ff. de re vindic. lib.* 6. *tit.* 1. ibi: « Sed est verius, si forte distracturus erat petitor, si accepisset, moram passo debere praestari, nam si ei restituisset, distraxisset, et pretium esset lucratus.

21 Depositor potest statim quandocumque voluerit depositum revocare, et Depositarius debet statim rem depositam restituere, alioquin Depositor potest depositi actione agere, textu expresso *in leg. Depositum* 1. §. 22. *ff. depositi, vel contra,* ibi: *Est autem apud Julianum lib.* 13. *digestorum scriptum, eum, qui rem deposuit, statim posse depositi actione agere. Hoc enim ipso dolo facere, cum qui suscepit, quod reposcenti rem non reddat; Et in l. si quis* 11. *C. Depositi, vel contra,* ibi: « Si quis vel pecunias, » vel res quasdam per depositionis acceperit titulum, eas volenti qui deposuit, reddere illico modis omnibus compellatur; » *et in cap. Bona fides* 2. *de Deposito,* ibi: *Sane depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare.* Immo Depositor 22
potest restitutionem depositi sui reposcere, etiam antequam sit elapsum tempus, pro quo res deposita fuit; cum enim Depositoris gratia contrahatur, non prohibendus est pro arbitrio revocare contractum, et mutare voluntatem; *cit. leg.* 1. §. *Si hic, et* §. *Proinde, ff. depositi;* et Glossa *ibid. verb. Mutare ad* §. *pen.* ibi: « Deponens pecuniam » reddendam post tempus, non est obligatus Depositario non repetere ante tempus; et ideo » potest mutare voluntatem, et ante tempus repetere.

Dantur autem plures casus, in quibus Deposi- 23
tarius rem depositam Depositori repetenti statim reddere non tenetur, sed restitutionem differre potest, vel etiam debet. Et primo quidem, res deposita non est statim restituenda Depositori illam repetenti, quando aliquid de novo emergit restitutionem impediens; *cit. l. Depositum* 1. §. *Est autem, ff. Depositi,* ibi: « Marcellus autem ait non » semper videri posse dolo facere eum qui reposcenti non reddat. Quid enim, si in Provincia » res sit, vel in horreis, quorum aperiendorum » condemnationis tempore non sit facultas, vel » conditio depositionis non extitit. » Secundo si 24
ex restitutione certe, vel probabiliter timetur secuturum damnum spirituale, vel temporale ipsi Depositori, vel alicui alteri, ut si furiosus repetat gladium a Depositario, nam manifestum est, tunc non esse reddendum; *cap. Ne quis arbitretur* 14. *caus.* 22. *quaest.* 2. Tertio quando bona Depo- 25
sitoris ob aliquod crimen sunt confiscata, tunc enim non ipsi Depositori, sed Fisco tradenda sunt; *l. Bona fides* 31. *in princip. Depositi.* Depositor enim in tali casu amisit jus repetendi suum Depositum. Quarto, quando Dominus, et fur, qui 26
rem furto ablatam apud aliquem deposuit, concurrunt in illa repetenda, tunc enim res illa non furi, qui eam deposuit, sed vero Domino est re-

(*) Quinto tenetur Depositarius de culpa levi, et levissima quando Depositum respicit solius depositarii utilitatem, eique concessus est rei depositae usus, ut novissime definivit *Rot. in Romana concursus de Hameranis super emendatione, et refectione damnorum* 2. *Decembris* 1782. §. 4. *cor. de Bayane et in ejusdem confirmatoria* 6. *Junii* 1783. §. *fin. in fin. cor. eod.* Ut itaque recte dijudicari possit, ad quid teneatur Depositarius, expendenda est natura depositi. Si depositum factum comperitur in gratiam Deponentis, tunc Depositarius tenetur de dolo tantum, et lata culpa. Si Depositum Depositarii utilitatem respicit, tunc de dolo, lata, levi, et levissima culpa tenetur. Quod si in utriusque commodum constitutum sit depositum tunc dolus, lata et levis tantum culpa venit non levissima. *Bald. in l. si ut certo ff. commodat. In contractibus qui celebrantur gratia dantis venit dolus, et lata culpa in contractibus vero, qui celebrantur gratia recipientis tantum, venit dolus lata culpa, levis et levissima: in contractibus vero qui celebrantur gratia utriusque, venit dolus, lata culpa, et levis.* Quam distinctionem communiter sequuntur, *Sabell. in sum. lit. D.* §. 17. *n.* 17. *Costantin. vot. dec.* 102. *n.* 7. *Voet. in Pandect. lib.* 16. *tit.* 3. *num.* 7. *Bruneman. in Cod. l.* 4. *tit.* 34. *leg.* 1. *num.* 1. *et seq. Duaren. in tit. deposit. vel contr. cap.* 3. §. *Possum enim in fin. tom.* 3. *pag.* 506. *coll.* 2.

Quando vero depositum fit in gratiam deponentis tunc regulare dicitur depositum; quando e contra fit in gratiam depositarii tantum, irregulare appellatur, et hoc casu depositarius tenetur de quacumque culpa et de casu demum fortuito, eo quia res deposita in depositarii transeat Dominium, ut post longam Allegationum seriem tenet, et exornat *Rot. cor. Falconer. tit. de solut. et liberal. decis.* 9. *a num.* 6. *ad num.* 9. *Efficitur depositarius irregularis, et omne periculum in se assumit, atque tenetur de quocumque casu fortuito, et inopinato propter dominium in ipsum translatum (Edit. Barbiell.)*

27 stituenda; *cit. l. Bona fides* 31. §. *Incurrit hic.* Si
tamen Domino non comparente solus fur rem
furtivam depositam repetat, tunc est ipsi redden-
da; *l.* 1. *ff. si praedo, ff. Depositi, et cit. l. Bona fi-
des* 31. §. *Incurrit, vers. Quod si ergo* Pirhing *lib.*
28 3. *decr. tit.*15. *n.* 7. Reiffenstuel *ibid. n.* 23. Quin-
to, quando fur rem furatam deposuit apud Domi-
num ejus ignorantem pro tunc rem esse suam
quam postea suam esse cognoscens non tenetur
eam furi repetenti restituere, sed retinere potest:
Immo, et si a Domino ignorante tradita sit furi,
quasi ex causa depositi, potest ab illo per condi-
tionem indebiti repeti; *cit. l.* Bona fides §. *Si ta-
men, et seq. ff. Depositi* Pirhing. *loc. cit. n.* 7. Reif-
fenstuel. *l. c. n.* 24. Silvester *verb. Depositum qu.*
10. et alii.

29 Depositarius non potest retinere rem depositam
pro compensatione alicujus sui crediti erga Depo-
sitorem; textu expresso in *l. si quis* 11. *C. Depo-
siti, vel contra lib.* 4. *tit.* 34. ibi: « Si quis vel pe-
» cunias, vel res quasdam per depositionis acce-
» perit titulum, eas volenti, reddere illico modis
» omnibus compellatur, nullamque compensatio-
» nem, vel deductionem, vel doli exceptionem op-
» ponat, quasi et ipse quasdam contra eum qui
» deposuit, actiones personales, vel in rem, vel
» hypothecariam praetendens, cum non sub hoc
» modo depositum acceperit, ut non concessa ei
» retentio generetur, et contractus, qui a bona fi-
» de oritur, ad perfidiam retrahatur, » *et cap.
Bona fides 2. de Deposito*, ibi: « Sane Depositori
» licuit pro voluntate sua depositum revocare,
» contra quod compensationi vel deductioni lo-
» cus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide
» oritur, ad perfidiam minime referatur, licet com-
» pensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua
» postulatur, sit liquida, ita quod facilem exitum
» credatur habere, » et concordat *lib.* 14. *C. de
compensatione, lib.* 4. *tit.* 31. ubi Justinianus Im-
perator probatis justis compensationibus eam
expresse excipit, quae fieri posset occasione de-
positi, ibi: *Excepta actione depositi secundum no-
stram sanctionem, in qua nec compensationi locum
esse disposuimus.* Et ratio patet ex ipsis textibus,
quia Depositor rem suam committit fidei Deposi-
tarii, ut illam sibi fideliter, et diligenter custo-
diat, donec revocetur, et Depositarius se obligat
ad talem rei custodiam, adeoque, contra datam
fidem agi si talem rem penes se depositam non
restituat (*).

30 Ex deposito facto penes Clericum, v. g. Cano-
nicum, aut Religiosum, seu Rectorem Ecclesiae,
vel Monasterii, et dolo seu culpa lata ipsius De-
positarii perdito, non potest obligari Ecclesia, vel
Monasterium ad resarciendum damnum, nisi res
illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius
Ecclesiae vel Monasterii; textu expresso *in cap.
Gravis* 1. *de Deposito*, ibi: « Gravis illa querimo-
» nia usque ad nos super deposito tuo tibi hacte-
» nus denegato pervenit; *et infra:* Dum enim non
» constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial
» furatus est, in Ecclesiae utilitatem conversam,
» non debemus de jure contra Canonicos ejusdem
» Ecclesiae praecise intentare jussionis instan-
» tiam, ut tibi eamdem reddant pecuniam, perso-
» nae, non Ecclesiae commendatam.» Et est com-
munis Doctorum sententia hac ratione ex *Regul.*
76. *Juris in* 6. desumpta, quod *delictum perso-
nae non debet in detrimentum Ecclesiae redundare.*
Notanter autem additum fuit: « Nisi res illa de- 31
» posita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ec-
» clesiae, vel Monasterii, » quia in tali casu Ec-
clesia, vel Monasterium teneretur reddere id,
quod dolo, vel culpa Depositarii ad ipsam perve-
nit ex deposito, quia nemo debet locupletari cum
alterius jactura; *l. Nam hoc* 14. *ff. de cond. et indeb.*
ibi: « Hoc natura aequum est, neminem cum al-
» terius detrimento fieri locupletiorem. » Et *Reg.*
48. *juris in* 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum
alterius injuria, vel jactura.* Sic etiam Ecclesia, vel 32
Monasterium obligaretur adinstar aliorum Depo-
sitariorum, quando Praelatus una cum Capitulo,
seu Conventu, depositum in suam fidem, et cu-
stodiam recepisset; Colligitur *ex cit. cap. Gravis*
1. *de Deposito*, et docet Glossa communiter rece-
pta *ibid. verb. Personae in fine.* Praelatus enim, et
Capitulum repraesentant Ecclesiam; *arg. cap.
Scire* 7. *quaest.* 1. *et cap. Requisivisti* 15. *de testa-
ment.*

Depositarius si in periculo naufragii, hostilis 33
incursus, vel incendii, nequit res suas, et alienas
salvare, potest res suas pretiosiores salvare, prae
alienis minus pretiosis. *Est comm.* cum Gloss. *in l.
si ut certo, v. Salvas facere, ff. Commodati;* Pirhing.
lib. 3. *Decr. tit.* 16. *n.* 16. Reiff. *ib. n.* 40. Abbas *ib.
cap.* 2. *n.* 2. Engel *ibid. n.* 9. Laiman *lib.* 3. *Theol.
moral. tract.* 4. *cap.* 7. *num.* 7. Azor. *part.* 3. *lib.*
7. *de commodato c.* 7. *quaest.* 6. Less. *lib.* 2. *de just.
et jur. cap.* 27. *n.* 23. *et* 27. Et ratio est, quia ne-
mo tenetur pati majus damnum proprium ad evi-
tandum minus alterius, tenetur enim quisque
prius sibi prospicere, deinde proximo; Et in tali 34
casu Depositarius salvando res proprias pretioso-
res, et deferendo alienas penes se depositas, nihil
tenetur restituere, quia censentur absque sua
culpa, et casu fortuito interiisse; *l. si ut certo*, §.
Quod vero, ff. Commodati, ubi Glossa *citat. verb.
Salvas facere, et l. In rebus*, §. 1. *ff. Commodati;*

(*) Hanc sequitur opinionem post textus allegatos *Voet in pandect. lib.* 16. *tit.* 3. *n.* 9. At quamvis jure compensationis ob impensas in rem depositam factas nequeat depositarius rem depositam penes se retinere, ei tamen contraria depositi actio conceditur, ut easdem expensas consequi valeat. *Voet. loc. c. n.* 10. *Duaren. in tit. depositi, vel contra cap.* 5. *et* 6. *tom.* 3. *pag.* 511. *collect.* 2. de his vide infra in fin. *(Edit. Barbiell.)*

Engel. *loc cit.* Reiffenstuel *loc. cit. n.* 41. Laym.
loc. cit. num. 7. Azor. *loc. citat. cap.* 7. *quaest.* 6.
35 cum aliis passim. Si res Depositae sint praetioso-
res rebus propriis Depositarii, et utrasque salvare
non possit, tenetur Depositarius eas praeferre
rebus suis vilioribus, illasque salvare postpositis
propriis minoris pretii. Sic Abbas, Pirhing. Reif-
fenstuel, Less. Laym. *loc. cit. arg. l. Quoad Nerca,*
ff. de Deposito, l. si ut certo, §. Quod vero senectute,
ff. de commodato , cap. Bona fides 2. *de Deposito.*
Et ratio est, quia Depositarius ex prudentia, et
aequitate naturali tenetur adhibere circa res pe-
nes se depositas saltem eam diligentiam, quam
quisque prudens circa res proprias adhibere solet;
certum est autem, quod quisque res suas pretio-
siores prae vilioribus suis periculo eriperet, adeo-
que etiam debet res alienas pretiosiores praeferre
36 suis minus pretiosis. Depositarius, qui aliena pre-
tiosiora propriis minus pretiosis praeferendo pas-
sus est jacturam, potest compensationem damni
exigere, quia nemo tenetur cum suo damno con-
servare rem alterius, licet pretiosiorem, quando
contractus non est initus in gratiam recipientis,
sed potius in gratiam dantis tantum, ut fit in de-
posito; Quamvis enim Depositarius ex dictis te-
neatur res alienas pretiosiores praeferre rebus
suis vilioribus, illasque salvare, postpositis pro-
priis minoris pretii, potest tamen id facere animo
exigendi compensationem jacturae, quam ideo
passus est in propriis; *l. actione Depositi , ff. hoc
tit.* Lessius *lib.* 2. *de just. et jur. cap.* 27. *num.* 28.
Molina *tract.* 2. *disp.* 296. *num.* 4. Pirhing. *loc. cit.
num.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 44. Engel. *loc.
cit. num.* 9. et alii. Immo si Depositarius non sit
37 moraliter certus se posse recuperare a Domino
rei alterius pretium, seu compensationem damni
seu jacturae passae in praeferendo rem alienam
pretiosiorem suae viliori, ad id non teneretur, quia
nemo in his contractibus intendit se obligare ad
expensas faciendas pro re aliena cum notabili, et
gravi suo detrimento, vel probabili periculo ejus,
ut recte docent Pirhing. *l. cit. n.* 16. et Tambur.
in Decal. part. 2. *lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 5. §. 7. *n.* 4.
38 Si res propriae, et alienae sint aequalis valoris,
et nequeat Depositarius utrasque salvare, tunc
potest Depositarius salvare proprias, dimissis
alienis. *Sic communis* cum Glossa *in l. si ut certo,
verb. Salvas facere, ff. commodati;* Less. *loc. cit. n.*
29. Molina *loc. cit. num.* 7. Pirhing *loc. cit. n.* 17.
Reiffenstuel *loc. cit. num.* 42. Et ratio est, quia
quisque magis seipsum diligere debet quam pro-
ximum, adeoque Depositarius potest potius res
suas, quam alienas salvare, cum utraeque sunt
aequalis valoris, eo vel maxime, quod deposi-
tum sit in gratiam solius Deponentis.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

39 Nec de Deposito *miserabili*, nec de Deposito
irregulari agit hic Auctor. De utroque tamen bre-
viter est disserendum.

Depositum *miserabile* in jure dicitur quando 40
aliquid naufragii, tumultus, vel incendii occasione
depositum est, ita ut unica deponendi causa fuerit
imminens periculum *l.* 1. §. 3. *ff. Deposit.* Sed De- 41
positum hoc miserabile, ut recte monet Strykius
in usu modern. Pandect. lib. 17. *tit.* 3. §. 1. non
tantum in mox dictis casibus a jure expressis lo-
cum habet, sed et ad similes extendendum, puta
si fiat Depositum ob incursum hostium, ob aqua-
rum inundationes, vel si peregrinans in gravi
morbo constitutus teneatur eligere fidem Hospi-
tis. Confer etiam Cels. Bargal. *de dol. lib.* 5. *cap.* 42
14. *num.* 38. Zuhn *de Mendac. lib.* 2. *cap. n.* 2.

Illud vero singulare in hoc Deposito occurrit, 43
quod ex eo aliquando ob dolum agi possint in
duplum, quum Depositarius dolose Depositum
negat, in haeredem tamen tantum in simplum ex
dolo defuncti, nisi dolus proprius concurrat, ubi
itidem tenetur in duplum *l.* 1. §. 1. *et leg.* 18. *ff.
Deposit.*

Moribus vero hanc dupli poenam exolevisse 44
tenet cum aliis Gronovvegg. *de leg. Abrogat. ad
leg.* 1. §. 1. *ff. hoc tit.* Sed ei locum etiamnum esse
debere sentit Strykius *in usu modern. Pandect. lib.*
17. *tit.* 3. §. 1. et ignorantiae, imprudentiaeque 45
Judicum adscribendum esse, quod haec poena
communiter dictari non soleat.

Depositum irregulare est, quando rei fungibilis 46
Depositae usus Depositario concessus est, hac le-
ge, ut sufficiat tantumdem restituere; *Leg.* 1. §.
34. *leg.* 24. *leg.* 26. *ff. Deposit.* Concedi autem po-
test usus rei Depositae, vel tacite, vel expresse.
Tacite si pecunia deposita non fuerit obsignata, 47
sed potius Depositario adnumerata, *leg.* 26. §. 2.
leg. 29. *in princip. ff. Depos.* nisi tamen tales nummi 48
traditi sint in quos propter eorum antiquitatem
similemve causam cadere queat affectio; Bru-
neman. *ad leg.* 24. *n.* 3. *ff. Deposit.* Expresse, si 49
ab initio, vel ex post facto usus pecuniae, si De-
positario placuerit, conceditur, ubi antequam
utatur, manet Depositum; *leg.* §. 24. *ff. Deposit.
leg.* 10. *ff. de Reb. Credit.* Sed si Depositarius hoc 50
urget, statim fit mutuum. *leg.* 9. *ff. de Reb. Credit.*
In effectu interest, quod Depositum sit in con- 51
cursu privilegiatum, non compensabile, periculum
non connexum habeat secus ac in mutuo; Confer,
si plura cupias de hoc Deposito irregulari Stryk.
in usu modern. Pandect. lib. 17. *tit.* 3. §. 1. et prae-
sertim Mascovium *de Deposito irregulari.*

Nunc veniamus ad depositum regulare. Verum 52
est, quod ait Auctor *num.* 12. quod pactum, ut
ne de dolo agatur, haud valet in Deposito. At va-
let pactum, ut ne Depositi unquam agatur *leg.* 27.
§. 3. *ff. de Pact.* quum tamen vi ipsa id pactum 53
sit, ne de dolo agatur: existimat Jacobus Gotho-
fredus *in leg.* 195. *ff de Regulis juris,* id inde pre-

manare, quod expressa nocent, non expressa non nocent. Sed an recte aliorum judicium esto.

54 Leges Romanae infamia notant eum, qui Depositum dolose restituere recusavit, et ob dolum condemnatus est. An autem moribus ob dolum condemnatus adhuc infamis sit, quaestio est inter

55 Doctores. Negat Schilter. *exerc.* 28. §. 50. Affirmat vero Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 17. *tit.* 3. §. 7.

56 Gravior quaestio est, an exceptio retentionis ob impensas opponi queat Deposito. Negativam sententiam tenet Hann. ad Wesembec *tit. Deposit. num.* 5. motus *lege* 11. *C. Depositi.* At communior 57

est opinio affirmativa, modo impensae fuerint necessariae; quum repetens merito in dolo sit, quod expensas hasce in ipsam rem depositam factas refundere nolit, quo ipso tamen beneficium huic tributum est, quod rem meliorem recipiat; Bruneman. *ad dict. leg.* 11. *num.* 6. Mantic. *de Ambigu. Convent. lib.* 10. *tit.* 10. *n.* 5. et cum aliis Strykius *in usu modern. Pandect lib.* 18. *tit.* 3. §. 9. (*)

DESERVITORES

ARTICULUS NOVUS ALIENÆ MANUS

SUMMARIUM

1. Quid nomine Deservitorum veniat. — 2. Deservitores ab Episcopo deputandi. — 3. Non solum quoad Ecclesias suae collationis. — 4. Etiam quoad Ecclesias non subjectas concursui. — 5. Vacante Dignitate in Cathedrali, cui annexa est Parochialis Episcopus nominat Deservitorem. — 6. Ecclesiae Patronatus Laici et Regii accipiunt Deservitorem ab Episcopo, sine Patroni vel Regis nominatione. — 7. Episcopus determinat congruam sustentationem Deservitoribus. — 8. In eorum deputatione non debent audire Examinatores. — 9. 10. Deservitor debet subire onera Pastoralia. — 11. Deservitor potest dare Sacerdoti licentiam assistendi Matrimonio.

1 Cum saepe contingat, non posse statim Ecclesiae Parochiali vacanti de idoneo Rectore provideri, praesertim si per formam concursus providendum sit; ne per eam moram populus Sacramentorum, ac Divini Verbi necessario pabulo careat, atque ita salus animarum in discrimen veniat, Concilium Tridentinum praescribens formam concursus in Ecclesiarum Parochialium provisione servandam, statuit quod « debeat Episcopus statim habita notitia vacationis » Ecclesiae, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium, cum congrua, ejus arbitrio, fructuum » portionis assignatione, constituere, qui onera » ipsius Ecclesiae sustineat, donec ei de Rectore » provideatur. » *Sess. c. de Reformatione*

2 Hinc deputationem et electionem Deservitoris sive Vicarii ad vacantem Ecclesiam competere soli Episcopo, etiam Sacram Congregationem declarasse, testatur Garcias, *de Benef. p.* 9. *c.* 2. *n.* 13.

3 Et id non tantum quoad Ecclesias suae collationis, sed etiam ad aliorum collationem, electionem vel provisionem, etiam Sedis Apostolicae vigore reservationis, spectantes.

4 Immo, licet Ecclesiae vacantes non subjaceant concursui, nihilominus Episcopo, earum vacatione occurrente, constituendi Vicarium sive Deservitorem auctoritas competit.

Quare vacante Dignitate in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata, cui annexa est Parochialis, Episcopus nominat ac deputat Vicarium, seu deservitorem; quamvis ipsa Parochialis sic unita concursui non exponatur: uti notat Massobrius in Praxi habendi concursum *Requis.* 1. *dub.* 16. qui et ibidem resolvit etiam in Ecclesiis unitis Capitulis deputandum esse per Episcopum idoneum Deservitorem; tametsi etiam Ecclesiis illis deserviretur per vicarios dumtaxat amovibiles. 5

Similiter Ecclesiae Patronatus laici, quin et Regii, quamvis a forma concursus exemptae, ab Episcopis sine praecisa Patroni aut Regis nominatione vel presentatione hujusmodi Deservitorem accipiunt, qui curam Ecclesiae vacantis habeat, donec de Rectore ei provideatur. 6

Electo Deservitore, sive Vicario, Concilium Trident. permittit Episcopi arbitrio determinare portionem congruam ejus sustentationi necessariam; utique ex fructibus ipsius Ecclesiae Parochialis vacantis. 7

(*) Moderato antiquarum legum rigore, non modo pro impensis in rem depositam factis, sed insuper pro omnibus debitis cum eadem re connexis jus hodiernum depositario retentionem rei concedit, ut praeter allegatos tenet *Berger. oeconom. jur. lib.* 3. *tit.* 2. *Struv. syntag. jur. civil. exercit.* 21. qui insuper addit, depositarium expensarum refectionem amplius consequi non posse, si non opposita retentione, nec expensis deductis, rem integram restituat. (*Edit. Barbiell.*)

7 In deputatione et electione Deservitoris Episcopus audire non debet Examinatores Synodales; neque ab his Deservitor sive Vicarius examinari aut probari debet; sed illum Episcopus deputare potest, quem ipse idoneum judicaverit.

8 Vicarius hujusmodi constitutus, ex Concilio Tridentino, debet subire onera Pastoralia, ipsique Ecclesiae et Populo in Pastoralibus deservire.

9 Unde Vicarius *Deservitor*, et Vicaria dici solet *Deservitura*, tamquam qui omnia praestet, quae ipse Parochus praestare deberet. Et ideo in literis deputationis Vicarii sive Deservitoris, quarum forma extat apud Barbosam in Appendice ad Tractatum *de officio Episc. formula* 56. haec ita exprimuntur: « Te Vicarium ipsius Ecclesiae S. N. » constituimus et deputamus, cum auctoritate Missas, et alia divina Officia celebrandi, Sacramenta » administrandi, et alias functiones Ecclesiasticas » obeundi, ad quae tenetur, et quae animarum » quilibet Rector aut Administrator praestare et » obire solet.

10 Quemadmodum administratio Sacramentorum, uti et assistentia matrimonio, non est proprie actus jurisdictionis, sed simpliciter actus Pastoralis; ita Deservitor aut Vicarius hujusmodi licentiam assistenti matrimonio alteri Sacerdoti dare potest ex Canonistarum fere omnium sententia; quia, ut ipsi inquiunt, delegatus est ad universitatem causarum, cui subdelegandi auctoritas competit; atque ita in praxi servatur.

11 Et hujusmodi jus assistendi matrimonio ita competere eidem manifestum est, ut licet Episcopus specialiter inhibuisset, ne ipse matrimonio individuo assisteret, nec ulli alteri Sacerdoti licentiam assistendi daret; nihilominus ejus assistentiam validum reddere matrimonium apud omnes in confesso est; quemadmodum declarasse Sacram Congregationem refert Sanchez *de Matrimonio lib.* 3. *disput.* 32. idque quia non obstante hac simplici prohibitione manet delegatus ad curam animarum, et loco Parochi.

DESPERATIO

VIDE VERB. *VIRTUS NUM.* 32.

DETRACTIO

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Detractio quoad ejus esse, et modos quibus fieri potest.*

1. Detractio quid sit. — 2. Quid sit fama. — 3. Quid sit honor. — 4. Honor in uno sensu est majus bonum, quam fama, et in alio sensu est majus bonum fama, quam honor. — 5. Detractio dividitur primo in formalem et materialem, et quae utraque sit. — 6. Detractio dividitur secundo in directam, et indirectam, et quae utraque sit. — 7. Detractio dividitur tertio in contumeliam, diffamationem, et susurrationem. — 8. Contumelia qoid sit. — 9. Diffamatio quid sit. — 10. Susurratio quid sit. — 11. Detractio calumnians, nisi excuset materia levis, est semper peccatum mortale. — 12. Detractio non calumnians, sed tantum revelans, est peccatum mortale, quatuor concurrentibus conditionibus; his, vel una earum deficiente, evadit peccatum veniale, aut excusatur omnino a peccato. — 13. Defectu voluntarii perfecti, detractio, quae de sui natura est peccatum mortale, redditur tantum veniale, vel nullum omnino peccatum. — 14. Qui detrahit ex naturali impetu pravae consuetudinis, et loquacitatis absque omni advertentia ad damnum proximi, non peccat mortaliter in ipso actu, licet peccet in sua causa. — 15. Defectu materiae gravis detractio evadit solum peccatum veniale. — 16. Levitas, et gravitas materiae detractionis attendi debet potissimum ex conditione personae, quae infamatur. — 17. Regulariter non est mortale revelare defectus naturales animi, corporis, vel naturarum. — 18. Similiter non est mortale narrare defectus morales de aliquo in generali. — 19. Mortaliter tamen peccat, et detrahit, si quis de determinata persona generali dicat V. G. *se scire quid de illo, quod si dicat sit cum magno robore affecturus.* — 20. Non est mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato male loqui. — 21. Si tamen non sit tale crimen, quod in aliorum damnum redundet. Hinc qui dicit Religiosum talis Monasterii, vel Ordinis, hominem talis familiae, tale, vel tale crimen commisisse, peccat. — 22. Gravius tamen, et gravissime peccat, qui Ordini, seu Congregationi alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahit dicendo V. G. quod in eo male et inobservanter vivatur nisi tamen sit plene notorium. — 23. Diffamatum in uno crimine, de altero valde affini diffamare V. G. dicere de adultero, quod misit literas amatorias, est tantum peccatum veniale. — 24. Affertur regula generalis ad dignoscendum, quando peccatur graviter, vel leviter in hujusmodi materia. — 25. Defectu rei occultae detractio evadit solum peccatum veniale. — 26. Duplex est notorium, scilicet notorium notorietate juris, et notorium notorietate facti, et quid sit utrumque. — 27. Ad constituendum aliquid notorium notorietate facti, quot homines illud scire debeant. — 28. Crimen notorium notorietate juris, postquam per sententiam condemnatoriam publicatum est, potest evulgari sine injuria in omnibus aliis locis. — 29. Crimen notorium notorietate facti alicubi aliis ejusdem loci, seu Viciniae id nondum scientibus manifestare non est peccatum saltem mortale. — 30. Si autem id fiat ex aliquo malo affectu, et effectu, scilicet ex gravi odio, vindicta, vel novo damno illius proximi, est peccatum mortale; si fiat ex mera loquacitate, est veniale si fiat ex zelo animi, vel ad alium bonum finem, nullum est peccatum. — 31. Crimen notorium non absolute, sed respective, et limitate ad aliquem solum particularem locum, referre in alio loco, ad quem non erat alias de facili notitia perventurae, est peccatum mortale contra justitiam. — 32. Secus probabiliter est quando crimen est notorium in aliquo loco seu Civitate simpliciter, et absolute; Attamen contraria opinio est communior, et probabilior. — 33. Qui occultum alicujus crimen ab aliis auditum narrat, non peccat saltem mortaliter, si absque

propria confirmatione, et proposito nocendi narret, vel tales circumstantiae concurrant, ut credibile sit audientes non esse credituros. — 34. Si vero cum propria asseveratione, et confirmatione, iisque circumstantiis tale anditum occultum crimen narretur, ut narratio suo pondere fidem apud audientes mereatur vel sinistram suspicionem generet, peccatur contra justitiam cum onere restitutionis. — 35. Si tamen in talis occulti criminis narratione tales circumstantiae concurrant, ut narratio per se quidem fidem non mereatur, is vero qui narrat, animadvertat, audientes, non ex vi suae narrationis, propria tamen levitate esse crediturus, vel malam suspicionem concepturos, non peccat quidem contra justitiam, sed tamen peccat contra Charitatem gravius, vel levius justa qualitatem materiae. — 36. Peccat mortaliter cum obligatione restitutionis, qui infamatum jam emendatum de praeterito, et jam oblito crimine, denuo sine justa causa infamat. — 37. Probabilius mortaliter peccat; qui occultum alterius crimen sine justa causa manifestat uni vel alteri viro prudenti non ulterius divulgaturo. — 38. Si quis autem salutis, vel consilii tantum causa, et non intentione detrahendi, et laedendi, alicui amico, seu consiliario taciturno narrat injuriam sibi factam, seu grave crimen contra se commissum, non peccat mortaliter, licet inde proveniat aliqua infamia auctori. — 39. Defunctis detrahere, seu eorum gravia crimina propalare, est peccatum mortale ad restitutionem obligans. — 40. Hinc etiam Historiographi contra justitiam peccant, si occulta mortuorum crimina pandant. — 41. Quo tamen ad mortuorum crimina publica jam oblivione sepulta vel sepelienda, seu uno, vel altero tantum loco cognita, plus Historicis, quam aliis hominibus est concessum. — 42. Peccant autem Historici describendo crimina mortuorum publica, et non referendo poenitentiam, vel emendationem, si resipuerint.— 43. Defectu injustitiae revelandi crimen occultum, revelare non est peccatum. — 44. Causae justae revelandi aliquod crimen verum occultum alterius sunt praesertim quatuor, quae enumerantur. — 45. Propter primam causam, scilicet propter bonum ipsius revelantis, potest quis licite occultum crimen proximi, vel injuriam sibi factam revelare viro gravi et prudenti, ut consilium, vel in sua afflictione solamen capiat. — 46. Dummodo tamen pro quanto est sibi possibile cum minimo alterius damno fiat. — 47. Ad evadendam mortem, vel gravia tormenta ob crimen occultum alterius sibi falso impositum potest quis licite manifestare crimen occultum alterius verum. — 48. Nullimode autem licet crimen falsum imponere innocenti. — 49. Ut quis Officium, vel Beneficium sibi, vel suis dignis assequatur, non est illicitum saltem sub gravi competitoris non dignioris vitium occultum Collatori aperire. — 50. Propter secundam causam, scilicet propter bonum audientium, potest quis licite proximi occulta crimina, et incognitos defectus revelare ad audientium instructionem, informationem, et cautelam, ut sic a multis malis, et damnis liberentur. — 51. Propter tertiam causam, scilicet propter bonum ipsius delinquentis, potest quis manifestare Superiori defectus occultos subditi, ut sic corrigatur, et emendetur. — 52. Propter quartam causam, scilicet propter bonum commune Reipublicae, vel Communitatis potest quis licite revelare occultum crimen vel incognitum defectum alterius, quoties ita necesse est ad impediendum majus damnum Reipublicae, vel Communitatis. — 53. Detrahentes voluntarie, et sine causa audire, et cum facile potest, non impedire, est peccatum mortale. — 54. Audiens detrahentem cum aliis, inducendo, provocando, adjuvando peccat mortaliter contra justitiam, et ad restitutionem obligatur respectu infamati. — 55. Audiens detrahentem non inducendo sed solum consentiendo, et complacendo in detractionem, peccat mortaliter tantum contra Charitatem. — 56. Si quis delectaretur praecise de lepiditate, gratia, dexteritate, aut exageratione detractoris, esset inde culpandus peccati gravis. — 57. Audiens detrahentem non ipsum inducendo, nec ei consentiendo, sed tamen illum non impediendo, quando facile et commodo potest, peccat mortaliter contra charitatem ex duplici respectu. — 58. Se ipsum infamare sine rationabili causa est peccatum, veniale tamen ubi nullum aliud intervenit detrimentum. — 59. Quando quis tamen se infamat in iis circumstantiis, in quibus graviter nocet Communitati, familiae, proximo, etiam vitae suae, peccat mortaliter.

ARTICULUS II. — *Quoad obligationem restitutionis famae, et quoad causas excusantes a tali restitutione.*

1. Qui crimen falsum alicui scienter imposuit, tenetur dictum suum retractare, etiam sub juramento, et adhibendo testes, si ita res exigat. — 2. Si auditores nullam habentes probabiliorem rationem renuant credere detractori se retractanti cum juramento, et testibus, tunc detractor ad nihil amplius obligatur. — 3. Qui crimen alienjus verum, sed occultum injuste prodidit, licet non teneatur retractare suum dictum, ne mentiatur, tenetur tamen alio modo facere compensationem, quatenus potest sine mendacio, *ad num.* 4. — 5. Si detractor revelavit alterius crimen aliquibus sub secreto; vel probabiliter credens ipsos rem aliis non esse divulgaturos, sufficit quod restituat famam apud suos immediatos auditores tantum; Secus vero si non revelavit sub secreto, et sub tali probabilitate. — 6. Si ex infamia, quam alteri causavit detractor, sive falsum crimen narrando sive occultum prodendo, ortum sit ipsi etiam damnum fortunarum, debet integram satisfactionem facere prudentis viri arbitrio. — 7. Si ipse detractor non satisfecerit vivens laeso in bonis fortunae, tenetur satisfacere ipsius haeredes, sive ipsi laeso, si adhuc vivat, sive ejus haeredibus, si fuerit mortuus. — 8. Non tenentur tamen haeredes infamatoris ad restitutionem famae, si eam ipse non restituit. — 9. Tenetur autem ipse detractor, si supervixerit ei cui detraxit, famam ipsi restituere quamvis defuncto. — 10. Qui aliquem infamavit plane inadvertenter, et sine culpa, putans rem v. g. a se narratam esse publicam, cum esset occolta, vel esse veram, cum esset falsa, talis id postea cognoscens tenetur ex justitia restituere famam, si possit absque suo gravi incommodo. — 11. Non obligatur talis materialis detractor ad reparanda damna secuta ante cognitum suum errorem, adhuc ipso in bona fide persistente. — 12. Sunt tamen reparanda damna illa, quae sequuntur ex dilata culpabiliter restitutione famae. — 13. Sic etiam, qui de Cajo revelans grave crimen, advertit audientes per errorem intelligere de Titio, tenetur ex justitia restituere Titio. — 14. Prima causa excusans a restitutione famae est spontanea condonatio facta ab eo, cujus infamia non redundat in alios. — 15. Secunda est, si ex cujuspiam detractione, proximo nullum secutum est damnum famae, vel honoris.—16. Tertia est justa compensatio.—17. Quarta est, si id quod contra bonam famam alterius qui locutus est, jam in oblivionem abiisse prudenter existimatur. — 18 Quinta est, si fama ablata jam fuit recuperata per aliam viam. — 19. Sexta est, si crimen occultum, quod quis aliquibus revelavit, alia ratione fiat publicum. — 20. Septima est, si bona fide quis persuasus esse verum, et publicum, narravit aliquid, et proximum diffamavit, non possit sine propria infamia, et magno incommodo restituere. — 21. Octava est, si restitutio famae non possit fieri sine periculo vitae. — 22. Nona est, si non possit fieri restitutio famae alienae, nisi cum jactura propriae famae, quae sit longe majoris momenti. — 23. Decima est, si famae restitutio sit impossibilis.

ARTICULUS I.

DETRACTIO QUOAD EJUS ESSE, ET MODOS, QUIBUS FIERI POTEST.

1 Detractio est alienae famae occulta et inju-
sta laesio seu denigratio. *Est in re commu-
nis.* Hinc ad uberiorem detractionis notitiam
advertendum venit, quod quamvis Honor,
et fama quandoque sumantur pro eodem, revera
2 tamen differunt. Nam fama est existimatio bona
de aliquo, quoad aliquod ejus bonum, v. g. quoad
ejus virtutem, scientiam, pulchritudinem nobili-
tatem, favorem Principum, divitias, et alia hu-
jusmodi, quae hominem commendant, et bonam
3 de ipso existimationem causant. Honor autem est
testificatio quaedam excellentiae alterius; idest
exibitio alicujus rei, velut in testimonium, et re-
cognitionem quamdam excellentiae, quam ha-
bet ille, qui honoratur; ex quibus habes, quod
fama consistit in interna bona existimatione;
bonor vero in externa significatione nostrae exi-
4 stimationis de excellentia alterius. Hinc si ho-
nor sumatur prout includit famam, eique supe-
raddit testificationem, recte dicit Lessius *lib.* 2.
cap. 11. *n.* 5. quod honor sit majus bonum quam
fama; Et e contra si fama sumatur prout contra-
distincta ab honore; Cardin. de Lugo *de justitia
disp.* 14.*n.*9. merito dicit famam praevalere hono-
ri, quia melius est interne haberi pro bono, quam
externe tantum dici bonum, et interne haberi pro
malo; Si enim daretur optio, quilibet sanae men-
tis mallet, quod alii bene, et honorifice de se in
corde sentirent absque ullo signo, aut testificatio-
ne talis bonae opinionis: seu existimationis quam
quod bonam de se opinionem, seu existimationem
significarent, in corde tamen male de ipso senti-
rent, juxta illud Matth. 15. et Marc. 7. *Populus
hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a
me;* Nunc autem, quia non cernuntur corda ho-
minum, magis gaudet quis de honore, quam de
fama sola; quia ex honore arguit se habere etiam
bonam famam apud eos, qui ipsum exterius ho-
norant. At absolute loquendo majus bonum esse
famam, quam honorem secundum se, tenent So-
tus 5. *de justitia q.* 10. *art.* 2. Molina *tom.* 5. *disp.*
26. *n.* 1. Lugo *l. c. n.* 9. et alii.

5 Detractio varie dividitur. Primo dividitur ex
parte voluntarii in detractionem formalem, et ma-
terialem. Detractio formalis est, quae fit cum di-
recta intentione alteri nocendi, seu alienam fa-
mam denigrandi; Detractio materialis est, quae
sit quidem absque directa intentione, et voluntate
alteri nocendi, vel ejus famam denigrandi, sed ta-
men cum praeviso, vel praevideri debito periculo
nocumenti, seu infamiae alterius, adeoque non si-
ne indirecto voluntario, et intentione nocendi. Se-
cundo dividitur ex parte modi detrahendi in detra-
ctionem directam, et indirectam. Directa est illa, 6
qua directe, et positive laediatur fama proximi, et
sit quatuor modis contentis in hoc versu. *Imponens,
augens, manifestans, in mala vertens:* primo scilicet
imponendo alicui crimen falsum, secundo ampli-
ficando, seu exagerando crimen verum; tertio
manifestando crimen occultum; quarto opus recte
factum sinistre interpretando, seu temere exterius
judicando, ut de illo Lucae 11. *In Beelzebub Prin-
cipe Daemoniorum ejicit Daemonia.* Detractio indi-
recta est illa, qua solum indirecte, et quasi nega-
tive laeditur fama proximi, et sit etiam quatuor
modis contentis in hoc alio versu: *Qui negat, aut
minuit, tacuit, laudatque remisse;* primo scilicet
negando alterius bonum, seu recte factum, vel
ejus dotes; secundo bonum, vel dotes alterius ex-
tenuando; tertio tacendo malitiose bonum, vel
dotes alterius eo loco, et tempore, quo tale silen-
tium interpretatur ab aliis pro tacita vituperatio-
ne; quarto ita frigide, et simulate loquendo, ut
talis laus potius cedat in diminutionem famae al-
terius, seu ejus vituperium juxta illud Gelli *l.* 19.
*Turpius est exigue, atque frigide laudari, quam in-
sectanter, et graviter vituperari.* Tertio dividitur 7
detractio ex parte circumstantiarum in contume-
liam, diffamationem, et susurrationem. Contume- 8
lia est injuria, qua alteri crimen falsum, vel ve-
rum occultum palam in ejus praesentia quasi in
faciem objicitur, et est gravior detractione, quia
detractio laedit proximum in absentia, contu-
melia in praesentia, atque adeo illa laedit solum
famam, ista vero famam, et honorem; Cum con-
tumelia conveniunt *Convitium, et Improperium;*
Similiter *Derisio, et subsannatio,* quae motibus in-
juriosis corporis fieri solet, juxta illud *Proverb.*
6. *Annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo
corde machinatur malum.* Diffamatio est detractio 9
famae alterius publica, seu coram multis facta,
et cum directa, vel indirecta intentione alterius
infamiam in publicum propalandi. Susurratio est 10
prava oblocutio de proximo ad injuste tollendam
amicitiam ipsius cum aliis, discordiamque semi-
nandam, juxta illud *Ecclesiastici* 28. *Susurro et bi-
linguis maledictus.*

Detractio calumnians, qua crimen falsum alte- 11
ri imponitur, nisi excuset materia levis, est sem-
per peccatum mortale, quia falsitatem proponere
in nullo casu licitum existit, cum mendacium sit
intrinsece malum, et si sit in materia gravi, pec-
catum mortale; Unde merito Innocent. XI. die 2.
Martii 1679. tres sequentes condemnavit propo-
sitiones, quarum prior in ordine 30. sic habet:
*Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur
calumniam inferre, si aliter haec ignominia vitari
nequit.* Altera ordine 43. sic sonat: *Quidni nonnisi
veniale sit Detrahentis auctoritatem magnam sibi no-*

riam falso crimine elidere? Et alia ordine 44. sic dicit: *Probabile est non peccare mortaliter qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, et honorem defendat; et si hoc non est probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia* (*).

12 Detractio non calumnians, sed revelans tantum, qua alterius verum, sed occultum crimen proditur, est peccatum mortale, quatuor concurrentibus videlicet; Primo, si adsit voluntarium perfectum; Secundo, materia gravis: Tertio, Res occulta; Quarto, Injustitia revelandi. His conditionibus, vel una earum deficiente, evadit peccatum veniale, aut excusatur omnino a peccato *Est com-*
13 *munis.* Hinc resolves primo, quod defectu voluntarii perfecti, detractio, quae de sui natura esset peccatum mortale, redditur tantum veniale; aut excusatur omnino a peccato, sicuti patet in caeteris aliis peccatis. Divus enim Augustinus *lib. de vera Religione cap.* 4. sic expresse ait: « Usque » adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. » Etenim nisi dicamus ob imperfectionem actus, v. gr. ob ignorantiam, aut inadvertentiam ad nocumentum proximi, vel ob vehementem passionem, aut praecipitantiam mentis, et linguae, detractionem saepissime excusari a mortali, ab eo familiare est hoc vitium, quod totum pene genus humanum periclitabitur, siquidem, ut dicit Divus Jacobus in sua Epistola Catholica *cap.* 3. « Lin- » gua modicum quidem membrum est, sed in- » quietum malum, quod nullus hominum domare
14 » potest. » Unde qui detrahunt ex naturali impetu pravae consuetudinis, et loquacitatis absque omni advertentia ad damnum proximi, non peccant mortaliter in ipso actu, licet peccent in sua causa, scilicet ipsa mala consuetudine voluntarie contracta, et retenta, juxta generalem regulam communiter traditam a Doctoribus in materia de peccatis ex consuetudine (**).

15 Resolves secundo, quod defectu materiae gravis detractio evadit solum peccatum veniale. Si enim levis sit materia, sive in se absolute, sive habita ratione circumstantiae personae, utique excusabitur a mortali, et evadet veniale ex pravitate materiae, sicuti in caeteris peccatis versantibus circa materiam divisibilem in levem, et gravem, juxta communem Doctorum sententiam in
materia de peccatis. Levitas autem, et gravitas 16
materiae detractionis attendi debent potissimum ex conditione personae, quae infamatur, quia fieri potest, ut narrando defectus alicujus solum veniales, vel etiam naturales, spectata conditione, et statu illius grave damnum quis inferat, et sic graviter peccat, ut si qualificatum, et optimi nominis Religiosum mendaciis assuetum esse dicat, virum gravem ac consularem dicat illegitime natum, ortum esse de genere hebraeo, et hujusmodi; Et e contra fieri potest, ut non sit peccatum mortale referre peccata mortalia, quae ob conditionem personae non notabiliter famam laedant, v. gr. si quis dicat militem habere concubinam, fuisse ebrium, pugnasse in duello, adolescentem esse prodigum, deditum amoribus etc. Sic communiter Doctores cum Layman *leg.* 3. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *n.* 3. Cajet. 2. 2. *quaest.* 73. *art.* 2.§. *Ad hoc dicitur*, Sotus *leg.* 4. *quaest.* 6. *art.* 3. *circa* 4. *arg.*

Ad uberiorem hujus materiae notitiam libet 17
hic afferre varios casus particulares in praxi frequentissimos. Regulariter igitur non est mortale revelare defectus naturales animi, corporis, vel naturarum, v. g. quod quis fit ignarus, illegitimus, luscus etc. nisi inde aliquod grave damnum ei sequatur, quia tales non sunt defectus mortales cul-
pabiles. *Ita communis.* Similiter non est mortale 18
narrare defectus morales de aliquo in generali dicendo v. gr. esse superbum, iracundum, avarum, etc. quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, et defectu involuntario; nec oritur grave damnum famae; S. Anton. *part.* 1. *tom.* 8. *c.* 4. Layman *l. c.* cum communi.
Moraliter tamen peccat, et detrahit, si quis de de- 19
terminata persona in generali dicat, v. gr. *se scire quid de illo, quod si dicat, sit eum magno rubore affecturus;* quia audientes ex his, et similibus verbis arguunt de eo aliquod grave delictum afferens
ci gravem infamiam. *Omnes.* Non est mortale de 20
aliquo ignoto, vel indeterminato malo loqui, v.

(*) Ad coercendam detrahendi licentiam, respuendasque quorumdam casuistarum sententias, pio adfectu legat Christianus caput 3. et 4. Epist. Cath. B. Jacobi Apostoli teneatque hanc D. Thomae doctrinam: Si *verba*, per quae fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio. Si autem proferat ex animi levitate; vel propter causam aliquam non necessariam, non est peccatum mortale: nisi forte verbum, quod dicitur, sit adeo grave, quod notabiliter famam alicujus laedat et praecipue in his, quae pertinent ad honestatem vitae, quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis *Summ.* 2. 2. *quaest.* 73. *a* 2. Nec ignorantia te excusat (ab obligatione restituendi) si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere vel jacturam. *(ex Edit. Rom.* 1766. *)*

(**) Quomodo haec regula intelligenda sit, exposuimus verb. *Blasphemia art.* 1. *in addit. ad n.* 17. Quod autem attinet ad eos, qui ex loquacitate proximi detrahunt, haec habet S. Thomas 2. 2. *qu.* 73. *art.* 2. *in corp.* « Siquidem » verba, per quae fama alterius diminuitur, proferet aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici » detractio. Si autem proferat ex animi levitate vel propter causam aliquam non necessariam, non est peccatum mortale, nisi forte verbum quod dicitur, sit adeo » grave quod notabiliter famam alicujus laedat, et praecipue in his, quae pertinent ad honestatem vitae, quia » hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati » mortalis. Et tenetur aliquis ad restitutionem famae, sicut ad restitutionem cujuslibet rei subtractae eo modo » quo supra dictum est, cum de restitutione ageretur. » *(Edit. Barbiel.)*

gr. in tali loco esse multos improbos, in tali Col-
legio unum Canonicum commisisse grave crimen,
verb. gr. Simoniam; Si tamen non sit tale crimen,
quod in aliorum damnum redundet, quia tunc ra-
tione talis gravis damni in alios redundantis erit
mortale; Trul. *d.* 14. cum Azor. Bonac. Busem-
21 bau et alii passim. Hinc qui dicit Religiosum ta-
lis Monasterii, vel Ordinis, hominem talis fami-
liae, tale, vel tale crimen commisisse, v. g. Adul-
terium, fornicationem, et hujusmodi, peccat mor-
taliter, quia licet congregatio v. gr. Regularium
re ipsa non maculetur ex unius Religiosi malitia
aut perfidia, sicut nec Collegium Apostolorum ex
proditione Judae, maculatur tamen apud homines
simplices, et imperfectos, quibus id saepe multi-
plici scandalo esse solet; S. Augustin. *Ep.* 137.
ad Clerum Hipponensem, Layman *loc. cit. n.* 12.
Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 4. *num.* 61. Molina,
22 Navarr. et alii. Gravius autem, et gravissime pec-
cat, qui Ordini seu Congregationi alicui Religio-
sorum in communi, vel Monasterio detrahit di-
cendo v. gr. quod in ea male vivatur, non serve-
tur Observantia Regularis, et hujusmodi (nisi
tamen sit plane notorium)quia talis gravissimum
damnum affert toti Religioni, seu Congregationi,
aut Communitati Religiosae; Layman *l. c. n.* 12.
Trul. *d.* 12. Busemb. *l. c. n.* 15. Sotus Navarr. et
23 alii passim. Diffamatum in uno crimine de altero
valde affini infamare, ut v. g. dicere de adultero,
quod miserit literas amatorias, est tantum pecca-
tum veniale, quia tunc non notabiliter augetur
infamia; de disparato tamen, et non connexo, seu
affini delicto infamare, est mortale, quia infamis
in uno genere vitii, non amisit jus famae in aliis
virtutibus; Tanner. *d.* 4. *de just. qu.* 8. *d.* 7. *num.*
141. Less. *dub.* 14. Busemb *loc. c. n.* 11. Navarr.
24 et alii plures. Ne nimis in longum adducantur
consimiles casus, ad dignoscendum, an graviter,
vel leviter peccetur in hujusmodi materia, affer-
tur sequens regula generalis adducta a meo Spo-
rer *loc. cit. n.* 59. « Quoties notabiliter fama al
» terius laeditur, sive defectus narratus sit mor-
» talis, sive venialis, sive naturalis tantum, toties
» peccatur mortaliter. Quoties vero leviter solum
» laeditur fama, peccatur venialiter: quando ni
» hil laeditur, quidquid dicatur, nihil peccatur ex
» hoc capite.

25 Resolves tertio, quod defectu rei occultae de-
tractio evadit solum peccatum veniale; nam cri-
men jam notorium referre apud alios jam scien-
tes, vel sine dubio alias brevi scituros secluso alio
maligno affectu, vel effectu malo, est ad summum
peccatum veniale et saepe etiam nullum pecca-
tum; Quoad alios vero nondum scientes crimen
alias notorium, diligenter est attendendum, qua
26 notorietate sit notorium. Duplex enim est noto-
rium, scilicet, notorium notorietate juris, et no-
torium notorietate facti: Notorium notorietate ju-
ris dicitur id, quod scitur per confessionem rei
in publico judicio, vel per sententiam Judicis jam
publicatam; Notorium notorietate facti dicitur id,
quod per ipsam facti evidentiam apud tot est ita
notum, ut nulla tergiversatione celari possit;
Glossa; *in cap. Vestra, de cohabitat. Cleric. et mu-
lier.* Ut autem aliquid dicatur notorium notorie- 27
tate facti, aliqui dicunt sufficere, quod sciant de-
cem, quia hic numerus sufficit ad constituendum
populum, seu turbam, et Parochiam; *lege* 4. *ff. de
vi honor raptor.* Alii dicunt sufficere, quod sciant
sex, quia hic numerus est plus, quam media pars
numeri requisiti ad constituendum populum, seu
turbam, et Parochiam. Alii vero, quos sequimur
cum Abbate *in cap. Vestra, de cohabitat. Clericor.
et mulier. num.* 16. Molina *disput.* 31. Layman *l.
c. num.* 8. Lugo *disp.* 14. *num.* 70. Sporer *loc. cit.
n.* 68. dicunt, quod, quando factum limites secre-
ti, et occulti ita egreditur, ut attenta quantitate
communitatis, qualitate hominum, et humana im-
becillitate, prudentis arbitrio censeatur impossi-
bile cohibere, quo minus in aliorum cohabitan-
tium, vel Viciniae cognitionem deveniat, tunc re-
spectu illius communitatis, vel Viciniae censebi-
tur notorium, et publicum. Quare si Collegium
constet octo incolis, sufficit plerumque quatuor,
vel quinque crimen cognovisse, ut Collegio noto-
rium censeatur; Sin autem Collegium, vel Mona-
sterium constet viginti incolis, sufficiet octo co-
gnovisse; Si centum ibi inhabitent, sufficiet quin-
decim, vel viginti scire; In oppido quadraginta
domos continente, sufficiet octo, vel decem diver-
sarum domorum incolas tale crimen cognovisse;
Si civitas quinquies mille habitatores contineat,
sufficiet triginta, vel quadraginta per Civitatem
dispersos de tali crimine loqui, ut notorium, seu
publicum censeatur, ac de eo ulterius apud non-
dum illud scientes loqui liceat. His adnotatis,

Assero primo, Crimen notorium notorietate ju- 28
ris, postquam per condemnatoriam sententiam
Judicis publicatum est, omnibus aliis locis sine
injuria licite evulgari potest. *Est communis* cum
Layman *loc. cit. n.* 10. Molina *disput.* 33. *conclus.*
9. Navarr. *in Manual. cap.* 18. *n.* 26. Valent *t.* 3.
d. 5. *q.* 17. *part.* 2. cum aliis ab ipsis citatis. Et
ratio est, quia sicut Magistratus in criminis vin-
dictam jus habet privandi reum bonis fortunae, et
vitae ipsius, ita etiam jus habet eum privandi bo-
nis famae, idque re ipsa facere decernit, quando
reum publica sententia coram populo condemnat,
ita ut reus amittat tunc apud omnes omnino jus
ad famam respectu illius criminis, de quo publice
condemnatus est, ergo tale crimen evulgans non
facit illi injuriam, et consequenter non peccat
contra justitiam. Immo per se loquendo, et seclu-
so alio malo effectu, neque peccat contra Charita-
tem, ut contra Sotum, Pier. Navarr. et alios pro-
babilius tenent Molina, et Layman locis citatis,

Sporer *loco cit. n.* 69. Lessius, Tamburin. Dicastill. et alii plures, quia utitur jure suo, et licentia sibi a Magistratu juste concessa ad evulgandum alterius crimen, saltem in locis eidem Reipublicae subjectis, vel aliis viciuis, seu commercio conjunctis; Ideo enim publice damnantur rei, ut alii eorum exemplari condemnatione deterreantur; Quae finalis ratio publicae condemnationis currit, nedum pro locis eidem Reipublicae subjectis, seu commercio conjunctis, sed etiam pro locis remotissimis, uti cum Lessio, Dicastil. advertit Tamburin. *l.* 9. *Dec. cap.* 3. §. 2. *num.* 11. Sporer *loc. c. n.* 69. (*).

29 Assero secundo, Crimen notorium notorietate facti alicubi, aliis ejusdem loci, seu Viciniae id nondum scientibus manifestare, non est peccatum saltem mortale. *Sic communiter Doctores* cum Scoto *in* 4. *d.* 15. *qu.* 4. *art.* 1. Lugo *disp.* 14. *sect.* 5. Navarr. *cap.* 28. *num.* 10. Cajetan. *opuscul.* 15. *responsionum, resp.* 9. Layman *l. c. n.* 8. Sporer *l. c. n.* 70. Molin. *tract.* 4. *disp.* 31. *et* 32. et aliis. Et ratio est, quia criminosus censetur tunc spoliatus et jure, et possessione famae suae, quando crimen adeo manifestum est, ut moraliter impossibile videatur, quin in aliorum cohabitantium notitiam deveniat; expedit enim ad bonum publicum, ut unusquisque ab aliis cognoscatur, qualis publice est, ne alii in ejus convictu, commercio, vel aliis actionibus humanis decipiantur; Unde recte observat Lessius *lib.* 2. *c.* 11. *n.* 75. ex consuetudine totius orbis numquam homines putare se injuriam facere, si publica crimina aliis referant, per quod satis innuitur crimen ita notorium aliis referre, non solum non esse peccatum contra justitiam, sed neque contra Charitatem, saltem mortale, per se loquendo, et praescindendo ab alio malo effectu, ut cum alii notant Tamburin. *lib.* 9. *Degalog. cap.* 3. §. 2. *num.* 12. Sporer *l. c. n.* 70. Felix Potestas *tom.* 1. *par.* 2. *num.*
30 2759. et alii. Si enim id faciat ex aliquo malo affectu, et affectu, scilicet ex gravi odio, vindicta vel novo damno illius proximi, est peccatum mortale; si fiat ex mera loquacitate, est veniale; et si fiat ex zelo bono, vel ad alium bonum finem, nullum est peccatum, ut ex communi testatur Sporer *l. c. n.* 70.

31 Assero tertio, Crimen notorium non absolute sed respective, et limitate, ad aliquem solum locum verb. grat. privatam Communitatem, Collegium, Monasterium, familiam, et hujusmodi referre in alio loco, ad quem non erat de facili notitia perventura, est peccatum mortale contra justitiam. *Est fere communis* cum Molina *disp.* 31. *et* 32. Soto *lib.* 5. *qu.* 10. *de justit. art.* 2. Layman *loco cit. num.* 8. Tanner. *tom.* 3. *disp.* 4. *de just. q.* 8. *Dub.* 7. *num.* 142. Et ratio est, quia licet criminosus sit Diffamatus in loco commissi criminis, in alio tamen loco, ad quem non de facili est alias perventura talis notitia, retinet juste adhuc jus ad suam famam, adeoque tale crimen sic referens infert ei injuriam contra justitiam. Secus probabi- 32
liter est, quando crimen est notorium in aliquo loco, seu Civitate simpliciter, et absolute, quia tunc potest sine ullo peccato, saltem gravi, referri in aliis locis remotis, vel literis eo scribi; Si enim, ut observat Card. de Lugo *disp.* 14. *sect.* 6. *num.* 81. aliquis ex loco remoto huc veniret, posset illi tale crimen narrari, sicut aliis, qui in hac Urbe commorantur, quamvis hic rediens ad suam patriam notitiam illam secus delaturus esset; Cur ergo eidem in patria commoranti non poterit id ipsum per literas scribi, vel ibidem eidem narrari, si quis ad ipsum illuc pervenerit? Certe non magis fama laeditur in uno casu, quam altero; sola enim varietas loci non variat famae laesionem nec videtur diversam obligationem inducere. Nec id displicet Patritio Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 4. *num.* 71. Attamen contraria opinio est communior et probabilior, ut patet ex ipso Sporer *l. cit.* ubi dicit juxta communem DD. sic tenere Sotum, Molinam, Petr. Navarr. Tannerum, et Layman.

Assero quarto. Qui occultum alicujus crimen 33
se ab aliis audisse narrat, non peccat saltem mortaliter, si abque propria confirmatione, et proposito nocendi referat, vel tales circumstantiae concurrant, ut credibile sit audientes non esse credituros, quia in tali casu abest periculum notabilis damni inferendi. *Est communis* cum Scoto *in* 4. *dist.* 15. *q.* 4. *art.* 1. Navarr. *cap.* 18. *num.* 36. *et* 50. Layman *loc. cit. n.* 7. Reiffenstuel *tract.* 9. *dist.* 6. *num.* 14. vide Nov. Addit. post *n.* 28.
Sporer *l. c. num.* 92. Si vero cum propria asseve- 34
ratione, et confirmatione, iisque circunstantiis tale auditum crimen occultum narretur, ut narratio suo pondere fidem apud audientes mereatur vel sinistram suspicionem generet, peccatur contra justitiam cum onere restitutionis, quia in tali casu infertur notabile damnum proximo. Sic mox citati Doctores, Molina *disp.* 30. Lessius *cit.*
cap. 11. *dub.* 5. et alii communiter. Si autem in 35
talis occulti criminis narratione tales circumstantiae concurrant, ut narratio per se quidem fidem

(*) « Est *tamen* mortale contra charitatem *inquit Antoine de justitia, et jure c.* 4. *quaest.* 7. *resp.* 2. crimen alterius alicubi publicum etiam per sententiam publicam » judicis, detegere sine justa causa in eo loco quo fama » non erat illud perlatura, si auctor criminis erat ibi bo» nae famae. *Ita Lessius asserens hanc esse fere communem sententiam* . . . Si tamen fama communis crimen » sic publicum brevi erat perlatura in locum, ubi revela» sti; non peccas mortaliter contra charitatem illud antea » aperiendi: quia fama brevi juste destruenda non magni » aestimatur, nec proinde illius damnum censetur magnum. » Dico *juste*; nam qui crimen, quod injuste divulgandum » erat, prior divulgat, peccat mortaliter, et tenetur com» pensare damna. » (*Edit. Barbiell.*)

non mereatur, is vero, qui narrat animadvertat audientes, si non ex vi suae narrationis, propria tamen levitate esse credituros, vel malam suspicionem concepturos, non peccat quidem contra justitiam, ut defendunt S. Antonin. *p.* 2. *tit.* 2. *cap.* 2. §. 3. Cajetan. *loco cit. art.* 2. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 6. Layman *loco cit. n.* 6. Tamburin. *l.* 9. *Decalog. cap.* 3. §. 2. *num.* 5. quia sic causa alterius malae fidei non potest adscribi tali narranti, cum audientes non ex pondere talis narrationis nihil moventis, sed ex proprii animi laevitate fidem adhibeant; qui enim *cito credit*, juxta illud Ecclesiastici *cap.* 19. *levis est corde;* Peccat tamen contra charitatem gravius vel levius juxta qualitatem materiae; quia publici mali occasionem praebet sive respectu audientium, qui temere credendo scandalum patiuntur, sive respectu infamati, qui famae suae jacturam apud eosdem incurrit.

36 Assero quinto. Peccat mortaliter cum obligatione restitutionis, infamatum jam emendatum de praeterito, et jam oblito crimine, denuo sine justa causa infamat. *Est fere communis* cum Sanchez *in Decalog. lib.* 6. *cap.* 18. *num.* 40. *et* 60. Molina *disp.* 33. *num.* 2. Lugo *loco cit. n.* 85. *et in respons. moral. lib.* 4. *dub.* 46. Mendo *d.* 1. *a n.* 200. Laym. *loco cit. n.* 8. Ovied. *de claritat. contract.* 11. *pag.* 10. §. 12. Telet. *lib.* 5. *c.* 65. contra Lessius *dub.* 13. *in fin.* Et ratio est, quia sicuti malis moribus infamia facti contrahitur, et bona fama amittitur, ita contrariis bonis moribus infamia facti aboletur, et fama bona recuperatur; adeoque ea semel per emendationem recuperata apud homines prioris sceleris oblitos, injuriose spoliatur recensendo prius ejus crimen. Tum quia res illa, ut optime dicit Lugo *c. num.* 84. per oblivionem reducta omnino est ad eum statum, quem habebat antequam esset publica; et fama iterum juste possidetur; ergo sicuti tunc publicari non poterat, sic nec postea poterit; Nam rem antea notoriam fuisse, facit quidem, quod tunc fuerit publica, sed non facit, quod nunc etiam publica sit; adeoque nunc vere est actu occulta, nec potest publicari sine gravi injuria et obligatione restitutionis.

37 Assero sexto. Probabilius mortaliter peccat, qui occultum alterius crimen sine justa causa manifestat uni vel alteri viro prudenti, non ulterius divulgaturo. Sic Sotus *lib.* 5. *q.* 6. *art.* 3. *et lib.* 5. *quaest.* 10. *art.* 2. *conclus.* 4. Molina *disput.* 20. *n.* 7. Less. *loco cit. dub.* 11. Layman *loco cit. num.* 6. Lugo *disput.* 14. *num.* 51. La Croix *lib.* 3. *par.* 2. *num.* 1197. Sporer *loco. cit. num.* 63. Illsung. *t.* 4. *d.* 3. *num.* 105. et alii apud ipsos. Ratio est, quia revera, et rationabiliter plerique hanc famae suae jacturam magni aestimant, et graviter sentiunt, si de gravi scelere infamantur, etiamsi apud unum solum virum prudentem, et gravem non ulterius divulgaturum. Immo non pauci inveniuntur Religiosi, Clerici, subditi, aliique, qui mallent crimen suum occultum sciri a centum aliis, quam a Praelato, Domino, vel Benefactore, a quo multum dependent. Si quis autem solatii, vel consilii tantum 38
causa, et non intentione detrahendi, seu laedendi, alicui amico, vel consiliario taciturno narret injuriam ab alio sibi factam, seu grave crimen contra se commissum, non peccat mortaliter, etsi inde aliqua infamia proveniat auctori, ea enim est ipsi imputanda; Et ratio est, quia humana conditio non patitur, ut quis gravem offensam recipiat et non se doleat, vel quaerat solamen, seu consilium; et sic a mortali excusantur famuli, qui injurias sibi ab heris suis; uxores, quae a Maritis; filii, qui a Patre; Religiosi, qui a Praelatis; milites, qui ab Officialibus illatas, doloris tantum mitigandi causa referunt; Trull. *d.* 11. Less. *d.* 12. Molin. *num.* 5. Diana *p.* 2. *t.* 5. *resol.* 32. Petr. Navarr. *l.* 2. *cap.* 4. *n.* 346. Laym. *l. c. num.* 6. Tanner Busemb. et alii passim (*).

Assero septimo. Defunctis detrahere, seu eorum 39
gravia occulta crimina propalare est peccatum mortale ad restitutionem obligans; Molina *disp.* 28. Lessius *l. cit. dub.* 21. Bonac. *d.* 2. *qu.* 4. *pag.* 2. *tom.* 2. *de restit. in partic. n.* 2. Layman *loc. cit. num.* 13. Petr. Navarr. *loc. cit. num.* 351. Busembau *lib.* 3. *par.* 2. *dub.* 2. *n.* 13. et alii communiter. Et ratio est, quia tantum jus habeant ad famam suam Defuncti, quantum Vivi, cum juxta communem existimatione censeantur adhuc in sua fama vivere; Unde sicut illorum memoria capax est gloriosae recordationis, ita et ignominiosae detractionis; quae confirmat Scriptura Eccl. 7. *Mortuo non prohibeas gratiam.* Et sic si quis illos tali bona fama, et gloria injuste spoliet propalando aliquod occultum eorum grave crimen ipsis detrahere censetur, et per hoc ad restitutionem obligatur. Hinc etiam Historiographi contra 40
justitiam peccant, si occulta mortuorum crimina pandant. Quo tamen ad mortuorum crimina pu- 41
blica, jam oblivione sepulta, seu sepelienda, vel uno, seu altero tantum loco cognita, plus Historicis, quam aliis hominibus est concessum, ut ea scilicet ad perpetuam totius posteritatis cognitionem publicis scriptis diffundant, partim ad aliorum exemplum ac terrorum, partim ad rerum gestarum notitiam conservandam; Molina *loc. cit.*

(*) Licet, *ait. Antoine de justitia, et jure Cap.* 4. *quaest.* » 9. *resp.* 2. injuriam sibi ab alio factam referre ad petendum consilium necessarium, non nominata persona, » nisi ad consilium opus sit, modo non pluribus referatur, » quam necesse sit . . . . Non tamen licet ad solatium » praecise seu ad dolorem leniendum narrare amico injuriam sibi factam nominata persona: quia iniquum est » gravem infamiam proximo inferre sine justa et gravi causa » quale non est solatium illud. (*Edit. Barbiel.*)

Sotus *cit. q.*10. *art.* 2. *et de secreto membr.* 1. *q.* 2. *in fine ;* Layman *loc. cit. num.* 13. Valent. *disp.* 5. *qu.* 17. *p.* 2. Sa *verb. Infamare n.* 4. et alii passim.

42 Peccant autem Historici describendo crimina mortuorum publica, et non referendo poenitentiam, vel emendationem, si resipuerint; Busembau *l. c. n.* 9. et alii communiter.

43 Resolves, quarto, quod defectu injustitiae revelandi, crimen occultum revelare non est peccatum; Ad hoc enim ut detractio, seu revelatio criminis occulti alterius sit peccatum, requiritur potissimum injustitia revelandi, ut scilicet fiat absque ulla justa causa necessitatis, vel utilitatis gravis
44 praeponderantis damno infamiae alterius. Causae autem justae revelandi aliquod crimen verum occultum alterius sunt praesertim quatuor sequentes. Prima est bonum ipsius revelantis. Secunda est bonum audientium. Tertia est bonum ipsius delinquentis. Quarta est bonum Communitatis,
45 vel Reipublicae. Propter primam causam, scilicet propter bonum ipsius revelantis potest quis licite occultum crimen proximi vel injuriam sibi factam revelare viro prudenti, et gravi, ut consilium, vel auxilium, seu etiam in sua afflictione solatium, et sublevamen capiat, secluso alio maligno affectu
46 detrahendi, seu laedendi. *Est communis;* Dummodo tamen pro quanto est sibi possibile, cum minimo alterius damno fiat, ut si sufficiat unus ad consilium, seu solamen, non manifestetur pluribus; et si possit capi non nominata persona non nominetur. Sic recte limitant Layman *loco cit. n.* 5. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 12. Busemb. *loc. cit. num.* 5. Sporer *loc. cit. n.* 75. et alii vid. *Nov.*
47 *Addit. ad num.* 39. Sic a fortiori ad evadendam mortem vel gravia tormenta, ob crimen occultum alterius sibi falso impositum, potest quis licite manifestare crimen occultum alterius verum, extra sigillum Confessionis Sacramentalis cogni-
48 tum; *Est communis.* Nullimode autem licet crimen falsum imponere proximo innocenti; ut patet ex propositionibus damnatis ab Innocentio XI.
49 relatis supra *sub num.* 10. Ita etiam ut quis officium, vel Beneficium sibi, vel suis dignis assequatur, non est illicitum, saltem sub gravi, competitoris non dignioris vitium occultum, quoad tale officium, vel Beneficium inhabilior redditur, Collatori aperire; Navarr. *in cap. Inter verba n.* 854. Sa *verb. Infamare ;* Tolet. *lib.* 5. *cap.* 65. Sporer *loc. cit. n.* 76. et alii.

50 Propter secundam causam, scilicet propter bonum audientium potest quis licite proximi occulta crimina, et incognitos defectus revelare ad audientium instructionem, informationem, et cautelam, ut sic a multis malis, damnis, et incommodis liberentur, cavendo ab occultis criminosis, vel in sua professione imperitis, quos undequaque justos, et solos peritos in sua respective professione ante talem revelationem, seu manifestationem judicabant; Sic enim potest occultus fur, seu infidus servus manifestari iis, cum quibus solet frequentare, et inhabitare, et a quibus petitur pro servitiis hoc solo fine ut a suis caveant latrociniis, seu domesticis furtis, sic occultus homicida potest indicari Judici, ut innocens eo crimine accusatus liberetur; sic imperitus Advocatus, Medicus, Confessarius, Artifex etc. et hujusmodi potest ad cautelam manifestari iis, quibus damnum notabile inferri potest ex eorum imperitia; Dummodo tamen semper in similibus absit quilibet malignus affectus et finis nocendi, sed solum intendatur praecautio bonorum, et innocentium, a consortio et infectione malorum, et respective nocentium occultorum, juxta illud Lucae 12. *Attendite a fermento Phariseorum*, et Matth. 5. *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum;* Item Matth. 23. et alibi late manifestat eorum vitia ad audientium cautelam, et instructionem, ut ab ipsis caveant. Sic passim Doctores; Adrianus *in* 4. *ubi de restitut. famae;* Sotus *lib.* 5. *quaest.* 10. *art.* 2. Navarr. *cap.* 18. *num.* 31. Molina *disp.* 34. Less. *loco cit. dub.* 9. Layman *loco cit. n.* 5. Sporer *loco cit. n.* 79. et alii.

Propter tertiam causam, scilicet propter bonum ipsius delinquentis potest quis manifestare 51
Superiori defectus occultos subditi, ut sic corrigatur, et emendetur; ita potest quis manifestare crimen occultum filiorum Parentibus, vel famulorum heris in ordine ad correctionem; Sic uxor Marito, vel Maritus uxori manifestare potest, et saepe debet occulta crimina filiorum, vel famulorum, ut sic corrigantur, et emendentur. Immo interdum expedit in praesentia ipsius criminosi coram aliis amicis fidelibus et charitativis, seu aliis conjunctis ejus crimina revelare, ut communi omnium adhortatione saltem rubore confusus ad emendationem compellatur. Et ratio est, quia multo magis salus, et bonum spirituale ipsius criminosi praeferendum est ejus famae, quando sine hujus aliquali laesione procurari commode non potest *Est communis* cum Trull. *l.* 2. *leg.* 7. *cap.* 10 *dec.* 11. Sporer *l. c. n.* 80. Marchant *tract.* 9. *tit.* 4. *qu.* 4. *regul.* 2. Busembau *loc. cit. num.* 5.

Propter quartam causam, scilicet propter bo- 52
num commune Reipublicae vel Communitatis, potest quis licite revelare occultum crimen, vel incognitum defectum alterius, quoties ita necesse est ad impediendum majus damnum Reipublicae, vel Communitatis foret. Immo quandoque tenetur ex Charitate tale occultum crimen aperire, ut est si quis moliatur proditionem Reipublicae, haeresim, Homicidia, furta, et hujusmodi, quae aliter impediri non possunt, quam per revelationem factam iis, quibus interest; Sic si homo improbus, et non idoneus Juventuti sit praeferendus in Magistrum, animabus in Parochum, corporibus in Medicum,

cum multorum damno sive spirituali, sive temporali; quia quilibet ordine Charitatis tenetur magis avertere majus damnum Communitatis, seu personarum innocentium, quam personae nocentis, dummodo quam possibile est, fiat cum minima jactura alienae famae, seu alterius gravis damni; ipsum criminosum prius admonendo, ut sibi caveat, fuga consultat, et hujusmodi *Sic communis* cum Molina *disp.* 24. Less. *leg.* 2. *cap.* 11. *dub.* 9. Navarr. *cap.* 18. *num.* 21. Layman *loco cit. num.* 5.

53 Detrahentes voluntarie, et sine causa audire, cum facile potest, non impedire, est peccatum mortale. *Est communis;* et colligitur ex Prov. 4. ubi expresse praecipitur; *Remove a te os pravum; et detrahentia labia sint procul a te.* Hoc malum enim dicit S. Hieronimus *epist* 19. *ad Caelant. ideo celebre est, idcirco in multis fervet, quia penes ab omnibus auditur, si deest auditor, deest et murmurator;*

54 Quia tamen potest quis esse auditor detractoris tripliciter, scilicet inducendo, approbando, et non impediendo, ideo dico primo, quod audiens detrahentem coram aliis inducendo, provocando, adjuvando, approbando, et non impediendo, seu alio modo positive cooperans ad detractionem faciendam, peccat mortaliter contra justitiam; et ad restitutionem obligatur respectu infamati; quia positive ad illius damnum cooperatur, et peccat mortaliter peccato scandali contra Charitatem respectu detrahentis, quem positive ad peccatum inducit, vel confirmat. *Est communis*: et per hoc S. Bernardus *lib.* 2. *de considerat. ad Eugenium cap.* 13. scripsit: *Detrahere, vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim.* Immo S. Joann. Chrysost. *Homil. de Davide* expresse dicit, *collaudare delinquentes plus est, quam delinquere;* et in specie de audiente, et collaudante, seu applaudente, et provocante detractores sic praecise dicit meus S. Bernardinus Senens. *tom.* 2. *serm.* 23. *art.* 3. *cap.* 1. « Talis plerumque amplius peccat, quam detractor, quoniam ex majori iniquitate, vel malignitate procedit. »

55 Dico secundo quod audiens detrahentem non inducendo, sed solum consentiendo, et complacendo in detractionem, peccat mortaliter tantum contra Charitatem, sed non contra justitiam, adeoque ad nullam restitutionem obligatur. Et ratio est, quia consentire, complacere, vel laetari de malo alterius absque ulla positiva externa cooperatione ad illud malum, charitati tantum, non autem justitiae adversatur; *Est communis;* et quod sit peccatum mortale, colligitur ex Apostolo *ad Rom.* 1. ubi de ipsis aliisque peccatoribus dicit: « Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, et non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus; » et Divus Bernardus *de triplici Custod. linguae* expresse dicit: *detractor, et libens*

56 *auditor, uterque Diabolum portat in lingua.* Si tamen quis delectaretur praecise de lepiditate, gratia, dexteritate, aut exageratione Detractoris non esset inde culpandus peccati gravis, licet posset mortaliter peccare, eo quod Detractorem non impediret, si posset, ut mox subjungitur. Dico tertio, quod audiens detrahentem non ipsum inducendo, nec ei consentiendo, sed tamen illum non impediendo, quando facile, et commode potest, peccat etiam mortaliter contra Charitatem ex duplici respectu, scilicet, et respectu ipsius infamantis, non impediendo ejus peccatum, et ruinam spiritualem, cum possit fraterne corrigendo; et respectu infamati non impediendo ejus damnum famae; colligitur *ex cap. Error* 3. *dist.* 83. ibi: « Error, cui non resistitur, approbatur, et veritas, cum minime defensatur, opprimitur; negligere quippe cum possis pertubare perversos, nihil aliud est quam fovere: Neque caret scrupulo societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obviare; » et expresse docet S. Bonaventura *in specul. anim. cap.* 1. sic dicens: « Ad detractionem spectat bonum proximi tacere, quod quidem mortale est, cum videt aliquis injuste famam proximi deperire; » et sic etiam S. Thom. 2. 2. *qu.* 73. *art.* 4. « Dicendum est ergo, quod si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire, unde fit particeps peccati ejus; Et est communis sententia Doctorum, » qui insuper volunt, quod si interdum non expediat auditorem impedire detractorem per directam correctionem, ut si persona non sit idonea ad corrigendum, si nullus fructus speretur, immo gravius malum timeatur, cum saepe detractores ex correctione eo magis irritentur ad detractiones confirmandas, vel ipsas augendas, seu ad convitia, et contumelias evomendas contra correctorem; Tunc, inquam, volunt communiter Doctores teneri adhuc auditores, quantum commode fieri potest, corrigere, impedire saltem indirecte vel discedendo, vel alio sermonem divertendo, vel tacendo, et vultum tristem ostendendo, nam, ut dicitur *Proverb.* 25. *n.* 23. *Ventus Aquilo dissipat pluviam, et facies tristis linguam detrahentem* et ideo consulit Ecclesiasticus *cap.* 28. *n.* 2. ut in similibus casibus claudantur spinis aures audientis, *Sepe aures tuas spinis;* quia ut optime explicat Ugo Cardinalis *in Proverb. cap.* 23. *Ostensio tristis vultus spina est, qua pungitur lingua detractoris.* 57

58 Se ipsum infamare sine rationabili causa, est peccatum; Veniale tamen, ubi nullum aliud intervenit detrimentum. *Est communis;* Prima pars patet ex *cap.* 11. *Ecclesiastici* ubi praecipitur cura habenda de bono nomine, ibi: « Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri praetiosi, et magni, » et *Proverb.* 2. 2. commendatur bonum nomen super omnes divitias: *Melius est nomen bonum quam divitiae multae;* Unde et Poeta canit *Omnia si per-*

das, famam servare memento; adeoque si fama ex Sacra Scriptura debet esse homini magis cara, quam omnes divitiae, sicuti illas prodigare est peccatum, ita et illam. Secunda pars est clara, quia homo est Dominus suae famae, quippe quam propriis virtutum actibus comparavit, et eam dissipando nemini injuriam facit; adeoque est tantum
59 veniale vitium prodigalitatis. Quando quis tamen se infamat in iis circumstantiis, in quibus graviter nocet Communitati, familiae, proximo, etiam vitae suae, peccat mortaliter, sicut de facto peccat Religiosus, Paterfamilias, seu Rector alicujus Communitatis se ipsum ita infamans, ut inde redundet gravis infamia in familiam, aut communitatem. *Est communissima.* Et ratio est, quia licet sit quis Dominus famae suae, non tamen potest illam dissipare cum detrimento boni publici, famae alterius, aut vitae propriae, cum in istis nullum habeat dominium; adeoque etc. Hinc *cap. Non sunt audiendi* 54. *caus.* 11. *quaest.* 3. ex verbis S. Augustini sic cavetur: « Quisquis a criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit; quisquis autem etiam famam, in alios misericors; Nobis enim necessaria est vita nostra honeste acta, aliis fama nostra. Et S. Gregorius *cap.* 9. *in Ezechiel.* sic praecise habet: « Hi quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt detrahentium sibi verba compescere. »

ARTICULUS II.

QUO AD OBLIGATIONEM RESTITUTIONIS FAMAE, ET QUOAD CAUSAS EXCUSANTES A TALI RESTITUTIONE.

1 Qui falsum crimen alicui scienter imposuit, necesse est, ut restituat famam retractando dictum suum, asserendo v. gr. se deceptum fuisse, sed re melius considerata comperisse errorem, vel falsum dixisse, etiam adhibendo juramentum, et testes, si necessitas urgeat, eo quia auditores nolint sine juramento, vel testibus credere; Cajetanus 2. 2. *quaest.* 62. *art.* 2. Sotus *de just. lib.* 4. *quaest.* 6. *art.* 3. Navarrus *cap.* 18. *num.* 45. Petrus Navarra *lib.* 2. *de restitut. cap.* 4. *n.* 137. Turrian. 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 53. *dub.* 1. *num.* 9. Salonius *de just. tom.* 1. *quaest.* 62. *art.* 2. *controv.* 13. Tannerus 2. 2. *disp.* 4. *quaest.* 6. *dub.* 6. *num.* 41. Lessius *lib.* 2. *cap.* 11. *dub.* 20. et alii et in specie quoad onus adhibendi testes docent Molina *tom.* 1. *disput.* 41. Joannes della Crux *in directorio part.* 1. *proposit* 7. *art.* 1. *dub.* 5. Sotus, Aragonius Lessius, Salonius *locis citatis* et alii. Et ratio est, quia qui sic injuste alterum laesit, tenetur ad aequalitatem constituendam, etiam cum aliquo suo incommodo adhibere omnem modum, et medium licitum requisitum ad ipsam ponendam, sed juramentum adhibere ad firmandum se falsum in detractione dixisse, et etiam testes ad roborandum, est medium omnino licitum cum ex una parte juramentum sit verum et urgeat necessitas, cum supponatur auditores nolle sine juramento, vel testibus credere tali retractationi, ergo etc.
Si auditores nullam habentes probabilem ratio- 2
nem, nolint, et renuant detractori se retractanti, cum juramento, et testibus, fidem adhibere, tunc detractor ad nihil amplius obligatur, quia non amplius censetur causa talis pravae opinionis, sed perversitas eorumdem auditorum. *Sic communis Doctorum.*

Qui crimen alicujus verum, sed occultum in- 3
juste prodidit, licet non teneatur retractare suum dictum, asserendo se falsum dixisse, quia hoc faciendo mentiretur, tenetur tamen alio licito modo facere restitutionem, quatenus potest sine mendacio, dicendo verb. grat. se male, et fatue dixisse, injuriam intulisse, deceptum fuisse, et hujusmodi. Haec enim vera sunt, nam talis male et fatue dixit et vere injuriam intulit, et cum omne peccatum sit quaedam deceptio, vere deceptus est, quando proximum injuste de occulto crimine infamavit. *Ita communis* cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 62. *art.* 2. *ad* 2. et Scoto *in* 4. *d.* 15. *quaest.* 4. *art.*
2. Vel si talis loquendi formula praevideatur in- 4
terdum parum, vel nihil profutura pro restituenda aliena fama, tenebitur in tali casu infamato aliam aequivalentem famae compensationem facere, eum ob alias ejus dotes laudando et honorifice de eo loquendo, quotiescumque se occasio praebuerit; Sic etiam sensim ex una parte tantumdem famam ejus illustrare poterit, quantum ex altera obscuravit; Sic Sotus *lib.* 4. *de just. quaest.* 6. *art.* 3. *ad* 4. Cajetan. *qu.* 62. *art.* 2. *et quaest.* 72. *art.* 3. Navarr. *cap.* 18. *n.* 45. Lessius *l. c. num.* 110. Layman *lib.* 3. *de justit. tr.* 3. *part.* 2. *cap.* 7. *n.* 2.
et alii. Si detractor revelavit alterius crimen ali- 5
quibus sub secreto, vel probabiliter credens ipsos rem aliis non esse manifestaturos, cum sint timoratae conscientiae, et notae probitatis, sufficit, quod restituat famam apud suos immediatos auditores tantum. Si vero revelavit non sub secreto, neque sub tali probabilitate, tenetur restituere famam, et apud suos immediatos auditores, et apud alios mediatos, ad quos criminis infamia pervenit. Et ratio est, quia in primo sensu infamia per auditores immediatos detractoris irrogata per manifestationem criminis aliis factam, est omnino praeter intentionem, et fortuita respectu primi detractoris; In secundo autem sensu detractor sua manifestatione censetur causa efficax infamiae apud omnes; Diana *part.* 3. *resolut.* 34. *in fin* Villalobos *in summa tom.* 2. *tract.* 11. *difficul.* 37. Lessius *l. c. n.* 111. Petrus Navarra *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 443. *Rosignol de restitut.* 2. *praenot.* 1. *n.* 6. Dicastil. *de restitut. d.* 2. *dub.* 6. *a n.* 168. Lugo *disp.*

15. *sect.* 3. *n.* 15. Sporer. *l. c. n.* 101. Tamburrin, et alii passim.

6 Si ex infamia, quam alteri causavit detractor, sive falsum crimen narrando, sive occultum prodendo, ortum est ipsi etiam damnum fortunarum, ut si privatus est officio, excidit spe divitis, seu nobilis Matrimonii, amisit dotem etc. tunc debet integram compensationem facere prudentis viri arbitrio. *Est communis* cum Navarro *c.* 28. *n.* 45. Less. *l. c. dub.* 19. Layman. *l. c. n.* 4.

7 Si ipse detractor non satisfecerit vivus laeso in bonis fortunae, tenentur satisfacere ipsius haeredes, sive ipsi laeso, seu damnificato, si adhuc vivat, sive ejus haeredibus, si fuerit mortuus. Et ratio primae partis est, quia haec obligatio compensationis, quo ad damna temporalia non est mere personalis, sed afficit bona detractoris, quae cum tali onere transeunt ad successores, et sicuti tenentur haeredes ex bonis testatoris damnum compensare, quod idem testator intulit comburendo v. gr. injuste domum alterius, ita tenetur hic. Ratio secundae partis est, quia haeredes in ordine ad bona fortunae induunt ipsam personam defuncti, ejusque jura acquirunt in ordine ad haereditatem, haec enim jura sunt veluti pars haereditatis; Ita Navarr. *in Manual. cap.* 18. *n.* 45. Adrian. *quodlib.* 11. Lessius *loc. cit. dub.* 21. *num.* 113. Layman *loc. cit. num.* 4. Busemb. *loco cit. n.*

8 4. et alii. Non tenentur tamen haeredes infamatoris ad restitutionem famae, si eam ipse non restituit, quia haec obligatio est mere personalis, neque infamatoris personam transgreditur, unde solummodo afficit, vel respicit bona, in quibus haeredes succedunt, adeoque etc. Lessius *l.c. dub.*21. *n.*111. Laym. *l.c. n.*4. Petr. Navarr. *l. c. n.*246. Busem.

9 *l. c. num.* 4. et alii. Tenetur autem ipse detractor, si supervixerit ei, cui detraxit, famam ipsi restituere, quamvis defuncto, quia fama est bonum, quod homo etiam post mortem communi existimatione censetur possidere, per hanc enim vivit quodammodo in memoria hominum, et per hoc Eccles. 7. dicitur, *Mortuo ne prohibeas gratiam*, unde qui aliquem viventem graviter infamavit, debet ei quamvis mortuo famam restituere, sicuti tenetur defuncto famam restituere, qui ei jam defuncto detraxit, ut patet *artic. Antecedenti num.* 39. Lessius *loco cit. dub.* 21. *num.* 114. Layman *l. c. n.* 13. Molin. *cit. disp.* 28. Petr. Navarr. *l. c. n.* 351. et alii communiter.

10 Qui aliquem infamavit plane inadvertenter, et sine culpa, putans rem, v. gr. a se narratam esse publicam, cum esset occulta, vel esse veram, cum esset falsa, talis, id postea cognoscens, tenetur ex justitia restituere famam, si possit absque suo gravi incommdo; Sic Molina *tom.* 5. *disp.* 40. *n.* 3. Lugo *disp.* 15. *n.* 4. Lessius *loco cit. cap.* 11. *dub.* 22. Sporer. *loco cit. num.* 86. La Croix *l. c. num.* 1243. et alii communiter contra paucos, volentes esse obligationem tantum ex Charitate. Et ratio est, quia justitia non solum obligat, ne quis det causam injusti damni proximi, sed etiam obligat ut illam causam damnosam forte quoquo modo a se positam, postea auferat, ideoque quicumque causam posuit, unde postea intelligit alteri damnum injustum oriturum, is ex justitia obligatur causam a se positam tollere, si adhuc utiliter, et sine suo gravi incommodo possit; aliter si causam a se positam, cum facile possit, non removeat, censetur adhuc et de novo velle effectum, et damnum illud, quod ex causa posita oriturum prospicit; Si enim v. gr. per omnimodam inadvertentiam, et inculpate alicui venenum quis propinavit, et hunc inculpabilem errorem cognoscat adhuc in tempore, quo mors impediri possit, tenetur utique is sub mortali impedire, si absque suo gravi incommodo possit, et hoc ex justitia, quia saltem materialiter causam mortis posuit (ex charitate enim, ut recte observat meus Sporer *l. c.* tenetur quilibet alias facile talem mortem impedire potens, qui nullam posuisset causam.) Sic a pari in causa injustae infamiae narrando crimen proximi occultum, quod putabat publicum seu falsum, quod putabat verum, postea tali errore cognito, et damno proximi, tenetur ex justitia eam causam tollere, et famam reparare, si possit absque suo gravi incommodo, quia ex illo tunc perduratio talis infamiae jam fieret ipsi voluntaria, et consequenter injusta, et moraliter ipsi imputabilis. Non obligatur autem talis materialis de- 11
tractor ad compensanda, seu reparanda damna secuta ante cognitum suum errorem; adhuc ipso in bona fide persistente, quia pro illis in nulla culpa fuit, quamdiu errorem suum non advertit; Sic ex communi Lugo *loc. cit. num.* 5. Sporer *loc. cit. n.* 86. La Croix *loc. cit. num.* 1244. Sunt tamen re- 12
paranda, seu compensanda damna illa, quae sequuntur ex dilata culpabiliter restitutione famae, quia ex illo tunc jam talis detractor de materiali evadit formalis detractor, et incipit esse in gravi culpa contra justitiam, cum negligat culpabiliter impedire infamiam proximi, et damna inde sequentia, et tenetur ex justitia; sicuti jam fuit abunde probatum. Ita ex communi Doctores mox citati; 13
Sic etiam qui de Cajo revelans grave crimen, advertit audientes per errorem intelligere de Titio, tenetur ex justitia restituere Titio, quia revera ex tali revelatione occasionaliter saltem sequitur iste error audientium, et consequenter infamiam Titii apud audientes; Molina *l. c. n.* 3. Lugo *l. c. n.* 6. Sporer *loco citato num.* 87. La Croix *loc. cit. num.* 1245. contra Lessium *loco cit. num.* 119. qui dicit teneri tantum ex charitate auferre errorem audientium.

Causae excusantes a restitutione famae variae a 14
Doctoribus assignantur, praecipuae tamen sunt sequentes. Prima causa est spontanea condonatio

facta ab eo, cujus infamia non redundat in alios;
quilibet enim est Dominus propriae famae, adeo-
que si infamatio ipsum solum tangat, nec redun-
det in alios, potest cedere juri restitutionis famae,
ejusque obligationem alteri condonare, praesertim
15 propter Deum, aut alium honestum finem. Secun-
da est, si ex cujuspiam oblocutione, seu detractio-
ne proximo nullum secutum est damnum famae
vel honoris; quatenus auditores prudentes non
crediderunt, ex quo detractor nullius erat fidei,
utpote solitus mentiri, et detrahere; vel quia illi,
apud quos detraxit, jam sciebant crimen illud,
vel saltem jam sciebant similia, et forsan pejora,
ita ut infamia non fuerit aucta; et ratio est clara,
quia quod re ipsa ablatum non est, hoc ipso re-
16 stitui non debet. Tertia est justa compensatio, ut
si ab eo, quem infamasti, pari modo sis infamatus,
et is tibi famam restituere nolit, quia tunc uteris
justa compensatione; si infamia non redundet in
17 alios. Quarta est, si id, quod contra bonam famam
alterius quis locutus est, jam in oblivione abiis-
se prudenter existimatur, quia in tali casu cen-
setur damnum illatum omnino evanuisse, et pro-
babilius esset, memoriam delicti tali restitutione
18 renovari. Quinta est, si fama ablata jam fuit re-
cuperata per aliam viam, ut per testimonium
gravium virorum fide dignorum, vel per exem-
plaris vitae probitatem, vel per alium consimilem
modum. Sexta est, si crimen occultum, quod quis 19
aliquibus revelavit, alia ratione fiat publicum,
tunc enim amisit justi restitutionis. Septima est, si 20
bona fide quis persuasus esse verum, et publicum
narravit aliquid, et proximum diffamavit, nec pos-
sit sine propria infamia, vel magno damno fortu-
narum restituere, tunc excusatur a restitutione.
Octava est, si restitutio famae non possit fieri si- 21
ne periculo vitae; quia generatim nemo tenetur
restituere bona ordinis inferioris detrimento bo-
norum ordinis superioris; vita autem bonum est
altioris, et superioris ordinis, quam sit fama. No- 22
na est, si non possit quis facere restitutionem fa-
mae alienae, nisi cum jactura propriae famae,
quae sit longe majoris momenti; Sic Praelatus
non tenetur restituere famam personae vili, nec
vir valde illustris plebeo, sed sufficit si illum lau-
det in eo genere virtutis, ubi sic infamavit; vel
alio meliori modo commendet; Et ratio est, quia
persona vilis seu plebea nequit cum ratione exi-
gere, ut talis Praelatus, vel vir valde illustris,
Reipublicae adeo utilis, suam famam tanti momen-
ti amittit pro restituenda sibi ablata, quae sit
parvi, seu nullius momenti. Decima est, si famae 23
restitutio facta sit impossibilis, cum ad impossi-
bile nemo teneatur.

DIACONATUS

VIDE VERB. *ORDO, ART.* 1. *NUM.* 43. 44. *ET* 45.

DIACONUS

SUMMARIUM

1. Diaconi Orientalis Eccl. ordinati in statu caelibi nequeunt Matrimonium contrahere. — 2. De Diaconis apud Cophtos. — 3. De Diaconi appellatione. — 4. Diaconorum institutio. — 5. De eorum numero. — 6. 10. De eorum officiis.

1 Diaconi Orientalis Ecclesiae, qui ordinati fue-
rint in statu caelibi, non possunt matrimo-
nium contrahere; Bened. XIV. T. 1. Constit.
129. incip. *Eo quamvis tempore* §. 36. *et* 37.
2 Et si quod contraxerint, non solum illicitum est,
sed etiam nullum; Idem *ib.* §. 38. *et* 39.
3 Diaconi apud Cophtos ordinati in infantili ae-
tate, postquam ordinationem suam ratam habue-
rint, Matrimonium iuire nequeunt; idem *ibid* §.
4 40. Etiam post ejuratum schisma; Idem *ibid.* §.
5 41. Si in schismate degentes Ordinationem ratam
habuerint, deindeque Matrimonium contraxerint,
an redeuntibus ad Ecclesiam indulgenda sit di-
spensatio, ut uxores valeant retinere, quamvis
exempla hujusmodi dispensationis afferant, adhuc
Pontifex haeret, et ut firmo pede, ut ait, delibe-
rare possit, certiorari a Missionariis expetit de plu-
ribus, quae assignat; Idem *ibid.* §. 47. *ad* 54.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

Diaconus Graece idem est, ac Minister; unde 6
etiam *Levitae* passim a Patribus *Diaconi* nostri ap-
pellantur, quod scilicet quemadmodum Levitae in
veteri Testamento Sacerdotio subserviebant, ita et
nostri Sacerdotibus in obeundis sacris ipsorum of-
ficiis subserviant.
Ex occasione murmuris Graecorum, de quo 7

Act. 6. ad mensarum ministerium creati fuerunt ab Apostolis septem Diaconi; primarius vero eorum finis, ac scopus fuit, ut rebus sacris, ac divinis inservirent: quod adversus Novatores Theologi nostri Bellarminus, Natalis Alexander, Turnelius ostendunt.

8 Neque audiendus Vasquezius, qui *disp.* 236. *cap.* 4. *num.* 48. *seq.* negat, septem horum Diaconorum in Actis narratam institutionem ullum sacrum ministerium spectasse, sed unam mensarum, et rerum Ecclesiae temporalium administrationem. Nam licet ille *cap.* 5. fateatur (quod Novatores inficiantur), Diaconatum esse verum Sacramentum, et divinae quidem institutionis, licet diversae, seu diverso tempore factae ab eo, quae *Act.* 6. refertur; tamen ex antiquissima Patrum traditione, et omnium Ecclesiarum, in quibus Hierosolymitanorum exemplo septem ad sacrum ministerium Diaconi delecti sunt, consuetudine discimus, non aliter primam illam Apostolorum institutionem explicandam, quam uti docuimus; neque alterius eorum institutione Scriptura meminit, atque aliam fingere cum Vasquezio, inquit Turnelius, *divinare est.*

9 Habent autem Diaconi ex sua ordinatione: 1. ut Sacerdoti sacra solemniter celebranti inservire debeant. Hinc eorum erat inter Missarum solemnia animos fidelium ad attentionem subinde excitare; monere tum Catechumenos, tum poenitentes, ut discederent; Eucharistiam saltem jubente Sacerdote, populo administrare, non tamen Presbyteris, id enim vetuit Nicaenus *Canon.* 18.

10 2. Ut jubente Episcopo, vel Presbytero, Baptismum possint administrare. *Nam sine Episcopi jussione*, inquit S. Hieronimus *Dial. advers. Luciferian.*, neque *Presbyter*, neque *Diaconus jus habet baptizandi.*

11 3. Ut Evangelium legant, aut etiam (quod statuit Concilium Vasense *Canon.* 2.) « si Presbyter aliqua infirmitate prohibente per se ipsum non potuerit praedicare, Sanctorum Patrum homilias recitent. Aliquando tamen fuit ab antiquis concessum aliquibus doctrinae fama praestantioribus, ut publice verbum Dei ipsi annunciarent. Vid. Morinum *Exercit.* 9. *pag.* 180.

12 4. Ut urgente necessitate, poenitentes reconcilient (quod olim vigente publica Poenitentia illis datum) non quidem Sacramentalem impertiendo absolutionem, sed vel ministrando communionem, quae signum erat reconciliationis, vel canonicam dumtaxat, et caeremonialem nomine Episcoporum absolutionem deferendo.

13 5. Ut afflictorum curam habeant, et dispensationis thesauri Ecclesiae, unde hospitales domos, quibus praeerant, vulgo *Diaconias* dictas accepimus.

De his, aliisque ad Diaconos pertinentibus consule Habertum in notis ad Pontificale Graecorum *p.* 183. *seq.* Selvagium *Antiq. Christian. lib.* 1. *p.* 11. *c.* 2. et Chardonium in *historia Sacramentorum.*

DIACONISSÆ

ARTICULUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA

SUMMARIUM

1. 2. De Diaconissarum officiis. — 3. Quanam aetate eligebantur. — 4. Quadraginta annorum aetas necessaria Virginibus et sacris Monialibus. — 5. Diaconissar. habitus. — 6. 7. De earum ordinatione.

1 Diaconissarum in Ecclesia primitiva jam inde ab Apostolorum aetatem (*) multiplex erat officium ut ex Clemente Papa Romano S. Petri discipulo, (**) ex Ignatio, atque ex Epiphanio, aliisque veteribus colligitur. Ignatius quidem *epist.* 12. *ad Antiochenos* (***) curam illis attribuit januarum Sanctorum vestibulorum, scilicet ejus partis Ecclesiae ad quam solae foeminae admittebantur. His enim Diaconissae praeficiebantur. *Saluto in Christo Diaconissas Sacrorum vestibulorum custodes.* Quemadmodum etiam januis locorum, ad quae soli viri conveniebant janitores, quos pariter ibidem Ignatius salutat τυλωρους.

(*) Quae hactenus de Diaconissis dedimus ex Cabassutio prompta sunt: in quo tamen emendanda nonnulla, nonnulla addenda. Primum itaque iis, quae mox sequuntur, veterum testimoniis praemittenda erant aliqua Novi foederis loca, in quibus diaconissarum injicitur mentio, ut *Rom.* XIII. ubi Paulus Phoebem appellat *Ministram Ecclesiae Cenchreensis.*

(**) Indicat hic Auctor, quas vulgo dicimus, Clementis Apostolicas Constitutiones. Verum inter eruditos plane nunc constat, eas S. Clementi I. abjudicandas esse.

(***) Et haec Ignatii M. epistola apocrypha est.

2 S. Martyr Clemens Papa *lib.* 3. *Constit. cap.* 15. *et* 16. haec pariter Diaconissis adsignat officia, ut scilicet pia Sacerdotum, et Diaconorum mandata apud foeminas exequantur; sive distribuendarum eleemosynarum, sive mutuarum reconciliationum, sive sanctarum admonitionum, aut jussionum Ecclesiasticarum, sive catecheseos ejusdem sexus gratia. Sic enim praecavebatur, ne Clericorum cum foeminis conversationes fomitem suggererent vel peccatis, vel suspicionibus pravis. Adjungit ibid. munus Diaconissarum versari circa catechizandas catechumenas, et prospiciendum, ne qua hora vestibus exuebantur ad baptismum, vel baptizatae in vertice a Sacerdote perungebantur, quidquam praeter decorum adspectui, vel contactui Sacerdotis occurreret: ipsaeque Diaconissae reliquas unctiones in multis Ecclesiis suis manibus proseqnebantur. Eadem similiter scribit Epiphanius *haeresi* 79. quae est Collyridianorum. Concilium pariter Carthagin. sub Anastasio Papa quartum *can.* 12. praescribit diaconissis ministerium instruendi foeminas Baptismi fonte abluendas.

3 Videndum nunc de viduis Diaconissis, quali aetate eligebantur, quonam habitu vestiebantur, et utrum impositione manus tales constituerentur. Quod in primis ad earum spectat aetatem providet Apostol. 1. *ad Timoth.* 5. *ut eligantur viduae non minus sexaginta annorum, neque bigamae.* Tert. *leg. de velan. virginibus* haec loquitur de Diaconissis: *ad quam Sedem praeter annos sexaginta non eliguntur.* His adstipulatur S. Hieronymus *in Isaiae c.* 3. *Nec Ecclesiasticis vidua sustentatur alimentis nisi quae sexaginta annorum est, et maturitatem habet pariter morum, et aetatis.* Extat pariter constitutio Theodosii Senioris Augusti, cujus meminit Sozomenus *l.* 7. *cap.* 16. quaeque legitur in codice Theodosiano *de Episcop. et Cler. leg.* 27. « ut nulla nisi emensis sexaginta annis, cui votiva domi proles sit, secundum Apostoli praeceptum, ad Diaconissarum consortium promoveatur. »

4 De virginibus quidem, et Sacris Monialibus, quia inclusae, neque totidem, ac Diaconissae muneribus exterioribus addictae erant, sufficiebat ad velamen suscipiendum annorum quadraginta aetas. Auctor quidem vitae S. Leonis Papae primi, quae est in Pontificali, sic de hoc attestatur: *Hic quoque constituit, ut Monachae non acciperent velaminis capitis benedictionem, nisi probatae fuerint in Virginitate sexaginta* (aut ut Codices regii referunt *sexaginta novem*) *annis.* Verum tamen nihil tale prorsus in tanti Pontificis, quae plurima extant, decretis reperiri potes. Quinimmo Synodus oecumenica Chalcedonensis, quae S. Leone Papa auctore celebrata fuit, cuique idem per Legatos ex suo latere missos praesedit, quam et sua roboravit confirmatione, praefixit solum Diaconissis ordinandis annum quadragesimum aetatis *can.* 15. Quin etiam, eodem S. Pontifice Leone suadente, Majoranus Augustus edixit Novella 8. ne qua virgo a suis parentibus oblata sacrum velamen accipiat ante quadragesimum aetatis annum. Eaque limitatur constitutio in illis, quae a parentibus offerentur, ad consulendum puellarum libertati, ne qua vis, aut coactio a progenitoribus fieret. Quamvis autem in illis Ecclesiae primordiis providerit Apostolus, Diaconissas non admitti ante annos aetatis 60. processu temporum illa praefinitio annorum sensim laxata fuit, et ad annos aetatis quadraginta restricta est, ut perspicuum fit per memoratum Chalcedonensem canonem, et insuper conformem Agathensis Concilii *can.* 19. qui tamen non de Diaconissis, sed de sanctimonialibus velandis sic decernit: « Sanctimoniales quamlibet vita earum, et mores probati sint, ante annum aetatis suae quadragesimum non velentur. » Qui canon falso a Gratiano attribuitur Concilio Carthag. 3. *can. Sanctimoniales* 20. *q.* 1. Concilium in Trullo quinisextum *can.* 14. et Wormatiense *can.* 73. Diaconissas expresse vetant ordinari, sicut, et Chalcedonensis *can.* 15. antequam attigerint quadragesimum aetatis annum. (*)

Diaconissarum habitum fuisse a saeculari distinctum probat Concilii IV. Carthag. *can.* 104. 5
his verbis: « Viduae, quae se devoverunt Domino, et veste laicali abjecta, sub testimonio Episcopi, et Ecclesiae in religioso habitu apparuerint. » Et qui praecedit *can.* 103. easdem dicit stipendiis Ecclesiarum sustentari. Concilium pariter Toletanum quartum *can.* 55. haec de distinctis ab habitu saeculari vestibus enunciat: « Quae forma servabatur etiam in viduis, virginibusque sacris, ac poenitentibus foeminis, quae sanctimonialem habitum induerunt, et postea, aut vestem mutaverunt, aut ad nuptias transierunt. » Viduas tamen, quales erant Diaconissas, velari omnino prohibet Gelasius Papa epistola 9 ad Lucanos, et Siculos *can.* 13. De Virginum porro, et Viduarum, quae stipendiis Ecclesiarum alebantur, incumbente Episcopis sollicitudine, multa refert Chrisostomus *l.* 3. *de Sacerdotio* sub cujus postea Episcopatu Ecclesiam eximia sanctimonia decorarunt Diaconissae Constantinopolitanae Ecclesiae Olimpias, Pentavia, Salvina, quae de primariis totius Imperii prosapiis ortae, et maritis dignitate toto orbe praecipuis orbatae, distributis in egenos amplissimis opibus, sese paupertati, humiliati, et Ecclesiae obsequiis addixere. Neque vero

(*) At non desunt exempla Diaconissarum, quae juvenili aetate electa fuerint, nec solum viduae, ut Olimpias, de qua Sozomenus *lib.* 8. *cap.* 9. sed etiam Virgines, in quo sane Episcopi potius virtutis et modestiae, quam aetatis rationem habuerunt. Nec omittendum, eas quae eligebantur, viduas ex Apostoli praescripto 1. *Tim.* V. univiras esse debuisse.

chi omittendum alterum praeter superius relata Diaconissarum officium ex Hieronymo *epistola ad Nepotianum*, scilicet aegrotorum cura, et ministerium: « Multas, inquit, anus nutrit Ecclesia, quae » et officium praebeant, et beneficium recipiant » ministrando, ut infirmitas tua fructum quoque » habeat Eleemosynae. »

6 Superest ut de earum ordinationibus disseramus. Etiamsi doctissimus Baronius *ad an. Chr.* 34. *n.*288. innixus, ut ipse autumat, Nicaenae Synodi *can.* 19. scribat nullam olim fuisse in Diaconissis consecrandis adhibitam manum impositionem; (*) alii tamen antiqui canones manuum impositione solitas illas ordinari confirmant. Nicaenus vero canon nihil istis obsistit: loquitur enim specialim de Paulianistarum baptismo, quem declarat inanem, ac irritum, et ut qui ex ista haeresi convertuntur, novo, abluantur baptismo, ac deinde, si ita visum fuerit, ordines eis de novo conferantur, quales, in sua haeresi indebite exercuerant. Prohibet tamen conversas ex eadem haeresi Diaconissas ad idem officium assumi, manusque ipsis imponi. Certe si ejusmodi in tota Ecclesia viguisset Disciplina, ne Diaconissae manus impositionem subirent, supervacaneum esset id specialim in Diaconissis, quae Paulinistarum haeresim professae aliquando fuissent, prohibere. Causa itaque hoc prohibendi ad praeteritam haeresim referenda est. Patres enim Nicaeni praecipue convenerant ad haeresim Arianam reprimendam in hoc cum Pauliniana convenientem, quia utraque Christo Divinitatem abrogabat. Quia vero praecipuum Diaconissarum officium in catechizandis foeminis ad Baptismum adspirantibus versabatur, grave periculum erat catechumenarum institutionem foeminae committere, quae in haeresi ultra sexaginta annos (quod est praesupponendum in conversis Diaconissis) consenuerit; et mutabile sexus ingenium causa plerumque est, ut earum fides vacillet post oppositam tot annorum professionem (**).

Juvabit quoque altera distinctio, si ad Canonem 7 Nicaenum respondeas, excludi quidem Diaconissas a Sacramentali manus impositione, qualis procul dubio censenda est quae in Diaconorum consecratione adhibebatur, non vero a pure caeremoniali, quam praefata Concilia in Diaconissis diserte requirunt, praecipue Calcedonense: cujus canonis versio Dionysiana Graeco esemplari perfecte conformis ait: *Si autem postquam manuum impositione suscepta* etc. Graecum exemplar sic habet *ει δε γε δεξαμενη την Χειροθεσιαν* etc. si voce *χειροθεσια* uteretur, quae nunc suffragium nunc electionem significat, res esset ambigua, sed vox quam adhibet *χειροθεσια* nihil aliud quam manus impositionem exprimit. Defervescente tandem pietatis, ac Religionis studio, et gliscentibus Diaconarum vitiis, deficiente pariter consuetudine Baptismum in provectiorem aetatem differendi, paulatim exolescere cœpit Diaconissarum ministerium. Siquidem sub ipso Leone primo habitum Arausicanum primum Concilium canone 26. de illis abolendis cogitans, ita decernit: « Diaconae omnimodis non ordinandae. » Si quae jam sunt, benedictioni quae Populo im» penditur, capita submittant. » Quibus verbis eas quae supersunt in statum redigit vulgarem, ac saecularem. Deinde sub Hormisda Pontifice Concilium Epaonense sic decernit can. 21. « Viduarum consecrationem, quas Diaconas vocitant, » ab omni regione nostra penitus abrogamus, sola » poenitentiae benedictione, si converti ambiunt, » imponenda. » Demum Aurelianensis secunda synodus sub Joanne Papa secundo, ita ordinavit can. 18. *Placuit etiam, ut nulli postmodum feminae Diaconalis benedictio pro conditionis hujus fragilitate credatur* (***).

DIETA

VIDE VERB. *BENEDICTIO, ART.* 5. *NUM.* 10.

DILAPIDATIO

VIDE VERB. *POENA*, *ARTICUL.* 5. *NUM.* 93. *AD* 96.

DIMISSORIÆ

VIDE VERB. *ORDO, ART.* 3. *N.* 36. *USQ. IN FIN.*

(*) Idipsum docuit Hallerius *de Sac. ordinat. Sectione* 4. *c.* 2. §. 6. *n.* 13.

(**) Paulo aliter Nicaenum Canonem exponit Morinus *de Sac. ordinat. P. III. Exercit.* 10.

(***) In aliquibus tamen occidentalibus Ecclesiis ad Saeculum VIII. et etiam post fuisse diaconissas retentas, evincunt cum diserta Venantii Fortunati, et Concilii Wormatiensis testimonia, tum Ordo Romanus, aliique Rituales Libri; immo Card. Bona nonnisi Saeculo X. aut XI. ubique in Ecclesia cessasse existimat *Rer. Liturgic. lib.* 1. *c.* 25. In Ecclesia vero Graeca ad finem usque Saeculi XII. viguerunt; Balsamon enim earum meminit, tamquam suo aevo in Ecclesia Constantinopolitana ministrantium. Sed de Diaconissis vide cum primis P. Joannis Zinii Bollandiani Tractatum Praeliminarem ad Tomum primum septembris. Moneo tandem, Diaconissarum nomen a Scriptoribus Ecclesiasticis aliquando fuisse adhibitum ad significandam non veri nominis Diaconissam, sed Diaconi cujuspiam uxorem, quo sensu *Presbytera* uxorem *Presbyteri*, *Episcopa* Episcopi uxorem denotabat. *(Edit. Barbiell.)*

DIOECESIS

ARTICULUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA

SUMMARIUM

1. Hujus nominis notio in re civili. — 2. Et in Ecclesiastica re apud veteres varia. — 3. Nunc singularem Episcopi ditionem significat: quae tamen notio quinto jam Saeculo obtinuerat.

1 Huic voci notio subest, eaque maxime propria, qua sumitur pro multarum Provinciarum tractu, quem a Viro spectabili olim moris erat administrari. Ut enim ex multis pagis una civitas, ex multis civitatibus una provincia; ita ex multis Provinciis una Dioecesis existebat, cui nec illustris praeerat, nec clarissimus, sed spectabilis. Cum enim aliud fuerit unam Dioecesim regere, aliud Dioecesibus multis praeesse, aliud Provinciae; erant tres Magistratus gradus: Clarissimi, qui Provincias regebant singulas; Spectabiles, qui Dioecesim integram; Illustres, qui multarum Dioecesium tractus.

2 Hinc hujus vocis *Dioecesis* non una in Christianis veterum monumentis acceptio fuit. Ab Afris, Hispanisque Episcopis olim usurpata est pro territorio, ut loquuntur, Episcopali, ubi erant oppida contributa Metropoli, ut videre est in Africanis, et Toletanis Synodis. Sumitur ab aliis pro ἐπαρχία sive Provincia, in qua multi Episcopi pareant uni Metropolitano: ita Hincmarus ad Nicolaum Papam. Sunt etiam, qui hoc nomine intelligant provincias illas omnes, quae ad unum Patriarcham pertinent: sive re ipsa sint plures Dioeceses civiles, sive una, sive unius portio: ita Synodus Calcedonensis *Act.* 10. et Justinianus *Novella* 123. immo et bis antiquior Synodus Arelatensis in epistola Synodica ad Silvestrum Romanum Pontificem, ubi his dicitur majoris *Dioecese tenere;* hoc enim nomine Patriarchales seu Romani Patriarchatui obnoxias Dioeceses a Patribus Arelatensibus designatas fuisse jure Schelestratus animadvertit, frustra obnitentibus Caveo, et Binghamio *Origin. Ecclesiast. lib.* 9. *c.* 2. §. 2.

3 Nunc vulgo accipitur pro Episcopi unius ditione, quae in oppida, pagos, titulosque Presbyterorum divisa est. Dioecesis hoc sensu usurpata quinto jam saeculo fuit ab Innocentio *epist.* 11. ad Florentinum, seu Florentium Tiburtinensem Episcopum, et a Toletano I. *can.* 20. ubi statuitur, *ex hac die nullum alium, nisi Episcopum Chrisma conficere, et per Dioecesim destinare.* Vide Ballerinios in adnotationibus ad Epist. 12. S. Leonis M. *tom.* 2. *col.* 1333. ubi Quesnellum refellunt. Caeterum prioribus Ecclesiae saeculis quam nos Dioecesim Episcopi dicimus, *Paroeciam* vocabant; immo etiam Patriarcalibus Ecclesiis id nomen tributum invenies apud Eusebium *lib.* 1. *c.* 1. et *lib.* 11. *c.* 24. aliosque, sed ad denotandam non Patriarchalem, sed Episcopalem in Urbis, et Oppidorum, vicorumque circa urbem jurisdictionem.

DISMEMBRATIO

SUMMARIUM

1. Dismembratio est quaedam species alienationis. — 2. Probatur effectuata ex provisionibus secutis, et lapsu triginta annorum. — 3. Ut dismembratio dicatur effectuata, requiritur quod saltem fuerit capta possessio. — 4. Dismembratio enim dicitur effectuata per possessionis adeptionem, et fructuum perceptionem. — 5. Non censetur autem effectuata, ubi constat, quod Ecclesia continuet in possessione suarum responsionum. — 6. In Ecclesiae dismembratione observantia subsecuta optime declarat, quidquid fuerit praecedenter actum. — 7. Dismembratio cum sit species alienationis, requirit omnes solemnitates requisitas in alienatione rerum Ecclesiae. — 8. Alias ex defectu solemnitatum est nulla. — 9. Et sic, ut sustineatur, requiritur necessitas causae, et evidens Ecclesiae utilitas. — 10. Et hoc maxime pro dismembratione Ecclesiae Parochialis, in qua requiruntur copulative solemnitas, et justa causa. — 11. Alias sine causa legitima, et solemnitatibus dismembratio non subsistit, si etiam agatur pro reparandis Seminarii indigentiis. — 12. Item in Parochialis dismembratione requiritur vocatio Rectoris, vel ea vacante, defensor ab Episcopo deputandus, et citatio Parochianorum, aliorumque, quorum interest. — 13. Si rector vocatus, noluerit consentire, potest Episcopus eo invito (si subsit justa causa) procedere ad talem dismembrationem. — 14. Justa causa dismembrationis est, ut vitetur periculum animarum. — 15. Non permittitur dismembratio, quoties Parochianis distantibus consultum est per Coadjutorem, qui possit Sacramenta ministrare in commodiori Ecclesia. — 16. Quo casu Rector persolvere debet mercedem Vicario deputato, salva

tamen manente ipsius Congrua. — 17. Ubi per assignationem mercedis Vicario, Congrua Rectori non remaneret, in subsidium debent concurrere Parochiani. — 18. Dismembrari non potest Ecclesia Parochialis ob solam aucti populi numerositatem, nisi concurrant requisita Concilii. — 19. Neque dismembrari potest Parochialis propter angustiam, et deformitatem Ecclesiae antiquae, vel propter inundationem. — 20. Neque etiam sufficit, quod aliquando contigerit aliquos Parochianos decedere sine Sacramentis, dummodo tamen his omnibus provideri possit aliunde. — 21. In dismembratione Ecclesiae Parochialis reservandus est Canon, seu recognitio aliqua annua facienda Matrici. — 22. Ecclesia dismembrata a Parochiali, consentiente Rectore, Auctoritate Episcopi, et justa de causa, dicitur jura Parochialia intra limites sibi assignatos habere exercibilia. — 23. Licet potuerit reservare sibi Ecclesia Matrix in signum subjectionis jus sepeliendi, vel similia id debet expresse facere, alias omne id, quod non est exceptum, dicitur translatum in dismembratam Ecclesiam. — 24. Praeservatio facta in dismembratione Ecclesiae intelligitur de aliis juribus praeterquam consecutivis ad ipsam dismembrationem. — 25. Dismembratio generaliter loquendo non praejudicat Ecclesiae, a qua illa facta est, nisi in iis quae literis dismembrationis continentur. — 26. Per ipsam dismembrationem neque censetur praejudicatum personis habentibus Officia, seu Beneficia in Ecclesiis dismembratis. — 27. Dismembratio Ecclesiae regulariter non praejudicat Episcopo, et Capitulo super exactionem decimarum. — 28. Maxime loquendo de decimis praedialibus, quae non transeunt ipso jure ad Parochialem noviter erectam, sed remanent apud Parochiam matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Tridentini assignaverit. — 29. Decimae tamen personales, seu Sacramentales transeunt ipso jure in Parochialem noviter erectam, etiam ante ullam Episcopi assignationem. — 30. 36. Concurrente justa causa, olim haud deveniebatur ad dismembrationem Parochiae, ubi prospici posset retentione Capellani in aliqua Capella, qui praesto esset necessitatibus Parochianorum. — 37. Postea S. C. Concil. id prohibuit. — 38. 39. Etiam cum retentione duorum Capellanorum. — 40. Quaenam causa dismembrationis. — 41. Non ab ea regula desumenda. — 42. An consensus omnium vel majoris partis Parochianorum requiratur ad dismembrationem.

1 Dismembratio est quaedam species alienatio-
nis; Rota *part. 7. recent. decis.* 68. *num.* 1.
2 *et part.* 10. *decis.* 90. *sub num.* 8. Probatur
effectuata ex provisionibus secutis; Rota
par. 6. *dec.* 139. *num.* 5. Et ex lapsu 3. annorum
3 Rota *part.* 6. *dec.* 275. *num.* 24. Ut dismembratio
dicatur effectuata, requiritur quod saltem fuerit
capta possessio; Rota *par.* 4. *tom.* 2. *decis.* 446. *n.*
4 22. Dicitur enim effectuata dismembratio, et ap-
plicatio per possessionis adeptionem, et fructuum
perceptionem; Rota *par.* 4. *tom.* 3. *dec.* 648. *n.*
5 10. Cum non censeatur effectuata, ubi constat,
quod Ecclesia continuet in possessione suarum re-
6 sponsionum; Rota *par.* 3. *dec.* 222. *num.* 5. In Ec-
clesiae enim dismembratione observantia subsecu-
ta optime declarat, quidquid fuerit praecedenter
actum; Rota *par.* 4. *tom.* 1. *dec.* 497. *n.* 5. *et par.*
17. *dec.* 351. *n.* 10.
7 Dismembratio, cum sit species alienationis, re-
quirit omnes solemnitates requisitas in alienatio-
ne rerum Ecclesiae; Rota *par.* 1. *dec.* 239. *num.*
1. *part.* 2. *decis.* 228. *num.* 4. *et decis.* 348. *num.* 2.
part. 4. *tom.* 1. *dec.* 58. *num.* 11. *part.* 10. *dec.* 224.
8 *num.* 5. Alias ex defectu solemnitatum est nulla;
9 Rota *part.* 10. *d. dec.* 224. *num.* 9. Et sic, ut su-
stineatur, requiritur necessitas causae, et evidens
Ecclesiae utilitas; Rota *part.* 4. *decis.* 68. *num.* 15.
10 *et part.* 10. *decis.* 224. *num.* 4. Et hoc maxime pro
dismembratione Ecclesiae Parochialis; Rota *par.*
19. *tom.* 2. *decis.* 578. *num.* 1. *et* 7. ubi solemni-
tas, et justa causa copulative requiruntur; Rota
11 *par.* 7. *dec.* 68. *num.* 9. Alias sine causa legitima
et solemnitatibus dismembratio non subsistit; Ro-
ta *par.* 13. *dec.* 29. *num.* 1. Etiamsi agatur pro re-
parandis Seminarii indigentiis, quia licet possint
dismembrari pro Seminariis Beneficia simplicia,
Beneficia tamen Curata a Concilio Tridentino *sess.*
25. *cap.* 16. *de reformat.* omnino dismembrari prohi-
bentur, ut advertit Gonzal. *ad Regul.* 8 *Gloss.* 5.
§. 7. *num.* 63. *et* 64. Rota *par.* 13. *dec.* 29. *num.*
4. Item in Parochialis dismembratione requiritur 12
vocatio Rectoris, vel ea vacante, Defensor ab Epi-
scopo deputandus, et citatio Parochianorum, alio-
rumque, quorum interest; *cap.* 1. *de rebus Eccles.*
non alienand. in 6. *cap.* 1. *Ne sede vacante;* Rota
part. 13. *decis.* 165. *num.* 9. *et sequ.* Barbosa *de*
offic. et potest. Episcop. par. 13. *allegat.* 67. *n.* 17.
cum pluribus ibi citatis; et etiam Patronorum;
Rota *par.* 7. *dec.* 6. *n.* 4. Si Rector vocatus nolue- 13
rit consentire, potest Episcopus eo invito (si subsit
justa causa) procedere ad talem dismembratio-
nem; Barbosa *loc. cit. n.* 20. Garcias *de Benefic.*
par. 12. *cap.* 4. *num.* 9. Pax Jordan. *lucubrat. tom.*
3. *lib.* 10. *tit.* 31. *num.* 6. Monacell. *part.* 1. *tit.* 2.
form. 3. *num.* 3. Rota *par.* 17. *decis.* 204. *num.* 2.
et seq.
Justa causa dismembrationis est, ut evitetur 14
periculum animarum, quod solet oriri ob distan-
tiam, et incommoditatem itineris, ratione cujus
nec Parochiani praesertim tempore hiemali possunt
accedere ad Ecclesiam Parochialem pro divinis si-
ne periculo, aut magno incommodo, nec Parochus
ad illos occasione infirmitatis pro administratione
Sacramentorum; quibus circumstantiis vere con-
currentibus, Episcopus auctoritate sibi attributa
a Concilio Tridentino *sess.* 21. *cap.* 4. *de reform.*
innovante dispositionem *cap. Ad audientiam, de*
Eccles. aedificand. potest ad dismembrationem pro-
cedere, et novam Parochiam erigere; Loter. *de re*
Benefic. lib. 1. *cap.* 28. *n.* 2. *et seq.* Nicol. *in floscul.*
verb. Parochus num. 2. Monacell. *loc. cit. num.* 2.
Rota *par.* 1. *dec.* 484. *n.* 3. *p.* 10. *dec.* 224. *num.*
6. *et* 8. *par.* 17. *dec.* 204. *num.* 1. *part.* 19. *tom.*
2. *dec.* 578. *num.* 2. *et* 3. Sac. Congregat. Concil.
in Lunen. Sarzanen. Dismembrationis : 2. *Jun.* 1712.
Non permittitur tamen dismembratio supradictis 15
non obstantibus, quoties Parochianis distantibus
consultum est per Coadjutorem, qui possit Sacra-

menta ministrare in commodiori Ecclesia; Ricc. *praxis For. Eccles. resolut.* 486. *num.* 6. *vers. Limitatur, part.* 1. Card. de Luca *annot. ad Concil. disc.* 16. *num.* 2. *et de Paroch. disc.* 34. *per tot.* Monacell. *loc. cit. n.* 4. Rota *par.* 19. *tom.* 2. *dec.* 578. *n.* 5. *et seq.* et Sic Sac. Congreg. Concil. *sub die* 12. *Augusti* 1628. quae, teste Aldano *in compend. Canon. resolut. lib.* 3. *tom.* 8. *n.* 20. decrevit, quod dismembrare non liceat a Parochia sita extra muros Civitatis partem Parochianorum habitantium in Civitate sub praetextu, quod illis non detur aditus de nocte, sed est constituenda capella per
16 Abbatem Parochum intra Civitatem. Quo casu Rector persolvere debet mercedem Vicario ob loci distantiam, vel ob aliud impedimentum deputato, salva tamen manente ejus congrua; Nicol. *in floscul. verb. Cura, num.* 7. Monacell. *loc. cit. n.* 11. Barbosa *super Trident. sess.* 21. *cap.* 4. *de reform. n.* 15. Rota *part.* 17. *dec.* 204. *n.* 5. *et part.* 19. *tom.* 2. *decis.* 578. *num.* 8. Congrua enim in quacumque Parochialis dismembratione Rectori est relin-
17 quenda; Rota *par.* 17. *dec.* 204. *num.* 5. Et ubi per assignationem mercedis Vicario, Congrua Rectori non remaneret, in subsidium concurrere debent incolae, seu Parochiani; Lambertin. *de jure patronat. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 5. *art.* 18. *in fine, et lib.* 3. *q.* 7. *art.* 2. *n.* 7. *vers. Et sic isti Beneficiati;* Bellet. *disq. Cleric. part.* 1. *tit. de Clerico debitore* §. 14. *num.* 7. Barbosa *loco citato n.* 15. Monacell. *loco cit. num.* 11. Rota *part.* 17. *decis.* 204. *n.* 6.

18 Dismembrari non potest Ecclesia Parochialis ob solam aucti populi numerositatem nisi concurrant requisita a Concilio Tridentino *sess.* 21. *cap.* 4. *de reformat.* Rota *par.* 1. *decis.* 484. *num.* 1. *et part.* 2. *dec.* 88. *num.* 2. Sac. Congreg. Conc. *in Hostunen.* 12. *Julii* 1631. *in Toletana* 4. *Maji* 1697. *in Gerunden.* 29. *Januarii* 1701. *et in Neocastren.* 15. *Decembr.* 1703. ubi cum ipsius Episcopus, scilicet Neocastrensis ad consulendum numerositati populi divisisset Parochiam, et duas portiones Curatas constituisset aeque principales, Sac. Congreg. die qua supra declaravit, dismembrationem, seu divisionem in duas portiones curatas non sustineri, et invalidum fuisse concursum respondit, et talem resolutionem confirmavit *die* 16.
19 *Febr.* 1704. Neque dismembrari potest Parochialis propter angustiam, et deformitatem Ecclesiae antiquae, vel propter inundationem; Rota *part.* 1. *decis.* 484. *num.* 4. *et part.* 2. *dec.* 288. *num.* 3.
20 Neque etiam sufficit, quod aliquando contigerit aliquos Parochianos decedere sine Sacramentis; Rota *p.* 1. *dec.* 484. *num.* 5. Dummodo tamen his omnibus provideri possit aliunde, vel media deputatione Coadjutoris; Rota *part.* 1. *dict. decis.* 484. *num.* 5. *et part.* 2. *decis.* 288. *n.* 2. Vel per ampliationem, vel novae Ecclesiae, seu Cappellae aedificationem; Rota *part.* 1. *dict. decis.* 484. *n.* 4. *et part.* 2. *dict. dec.* 288. *n.* 3.

In dismembratione Ecclesiae Parochialis reser- 21
vandus est Canon, seu recognitio aliqua annua facienda Ecclesiae Matrici v. g. quod illi solvatur census annuus moderate arbitrio Episcopi taxandus, vel celebratio Missae solemnis cantandae in Ecclesia noviter erecta a Rectore Matricis in die Sancti Titularis, aut in aliqua ex solemnioribus anni Festivitatibus, vel quod Curati pro tempore una cum Parochianis novae Parochiae semel in anno accedant processionaliter ad Ecclesiam Matricem et Cereum offerant; sic declaravit Sacra Congreg. Conc. *in Anglonen.* 20. *Decembr.* 1704. in qua approbando erectionem, hanc conditionem addidit: *Reservata tamen aliqua recognitione annua Ecclesiae Matrici in signum honoris per traditionem Candelae unius librae.* Ecclesia dismembrata a Pa- 22
rochiali consentiente Rectore, auctoritate Episcopi, et justa de causa dicitur jura Parochialia intra limites sibi assignatos habere exercibilia, et consequenter jus sepeliendi acquisivisse; Rota *par.* 18. *tom.* 1. *decis.* 7. *n.* 12. Et licet potuerit 23
reservare sibi Ecclesia Matrix in signum subjectionis jus hoc sepeliendi, vel similia, id deberet expresse facere, alias omne id, quod non est exceptum, in dismembratam Ecclesiam translatum dicitur; Rota *part.* 18. *tom.* 1. *dec.* 7. *n.* 13. *et seqq.* Praeservatio autem facta in dismembratione Ec- 24
clesiae intelligitur de aliis juribus, praeterquam consecutivis ad ipsam dismembrationem; Rota *part.* 18. *tom.* 1. *decis.* 7. *num.* 15. Cum etiam Ecclesiae parte dismembrata, transeant cum ea omnia jura, quae ex limitibus separatis separantur; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 41. *n.* 7. Dismembratio 25
tamen generaliter loquendo non praejudicat Ecclesiae, a qua illa facta est, nisi iis, quae in literis dismembrationis continentur; Rota *part.* 17. *decis.* 213. *num.* 1. *et decis.* 351. *num.* 1. Hinc per 26
ipsam dismembrationem neque censetur praejudicatum personis habentibus Officia, seu Beneficia in Ecclesiis dismembratis; Rota *par.* 19. *t.* 2. *dec.* 498. *n.* 50. Unde regulariter dismembratio Eccle- 27
siae non praejudicat Episcopo, et Capitulo super exactione decimarum; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 437. *num.* 23. cum in Ecclesiae dismembratione generali etiam praegnantissima non contineantur decimae in ea non expresse; Rota *part.* 17. *decis.* 213. *num.* 4. Maxime loquendo de decimis prae- 28
dialibus, quae non transeunt ipso jure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Concilii Tridentini assignaverit; Sic expresse Sacra Congregatio Concilii 11. *Martii* 1617. et sic late Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in cap. Cum contingat* 29. *de decimis a num.* 42. Barbosa *de offic. et potest. Parochi cap.* 28. *num.* 19. *vers. advertendum quoque,* Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.* 30. *num.* 104. Monacel. *loco cit. num.* 15. Decimae tamen Personales, seu Sacra- 29

mentales transeunt ipso jure in Parochialem noviter erectam, etiam ante ullam Episcopi assignationem. Sic communis Doctorum cum Glossa *in cap. ad Audientiam* 2. *de Eccles. aedificand. verb. Obventiones* et bene notat Fagn. *loco cit. num.* 52. Vid. verb. *Decimae artic.* 2. *a num.* 17. *usque ad num.* 24.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

30 In foro invaluerat opinio, quod concurrente etiam justa causa deveniendum haud esset ad dismembrationem Parochiae, ubi prospici posset retentione in aliqua capella Capellani, qui praesto esse posset pro necessitatibus spiritualibus Parochianorum, qui Ecclesiam Parochialem, vel prae distantia, vel prae itineris difficultate adire nequeunt; Ita perpetuo respondit Rota, signanter, *in recentior dec.* 578. *num.* 7. *p.* 19. *tom.* 2. *cor. Falconer. decis.* 34. *num.* 12. *de Miscellan. cor Crisp. decis* 221. *num.* 21. *cor. Lancett. decis.* 856. *n.* 10. *et sequ. cor. cl. mem. Tanar, dec.* 240. *n.* 5. *et dec.* 249. *n.* 4. *et in Æsina Parochiali* 18. *Junii* 1751. §. 5. *et seq. et in* confirmatoria 28. *Aprilis* 1752. §. 3. *cor. R. P. D. Elephantut.* Et adamussim convenit Sacra Congregatio Concilii interpres *in Derthonen. Dismembrationis* 5. *Aprilis* 1732. *et* 30. *Aug. ejusdem anni in Terracinen.* 6. *Junii* 1739. *in Cassanen. Dismembrationis* 17. *Decembris* 1740. *in Pisaurien, Unionis et Dismembrationis* 25. *Januarii* 1755. *et* 8. *Februarii ejusdem anni*, et pluries alias.

31 Et procedebatur cum hac opinione, sive Dismem-
bratio Parochiae peteretur ex impedimento tem-
32 porario, puta fluminis, aut torrentis hyberno tem-
pore exundantis, sive etiam ex impedimento per-
petuo, scilicet distantiae, ut praesertim firmavit
Rota *coram Crisp. dict. decis.* 221. *num.* 23. *et*
33 *sequent.* et sive nova Parochia erigi vellet ex bo-
34 nis veteris Parochiae, sive ex bonis aliunde pro-
venientibus, ut tenuit idem Sacr. Tribunal. *cor.*
35 *Falconer. dec.* 34. *n.* 13. *de Miscellan.* et sive jam
fuerint, vel non fuerint, qui obierint sine praesi-
36 dio Sacramentorum, ut pariter respondit Sacrum
Auditorium *coram Falconer. dicta dec.* 34. *sub. n.*
13. *de Miscellan.*

37 At novissime in diversam abiit sententiam S.
Congregatio Concilii interpres *in Comen.* 5. *Dec.*
1750. Censuit enim, deveniendum esse ad Dismem-
brationem Parochiae, tametsi Rector veteris Pa
rochiae retinere offerret in aliqua capella Capel
lanum, qui occurrere valeret spiritualibus indigen-
tiis Parochianorum, qui justa de causa instabant
38 pro Dismembratione. Ad evitandam Dismembra-
tionem recentius in *Nolana* 3. *Februar.* 1753. *et*
1755. oblata quoque fuit retentio non unius Ca-
pellani, sed duorum Capellanorum, at ei minime
adhaesit Sacra Congregatio, sed semel atque ite-
rum requisivit informationem Episcopi juxta in-
structionem. Causa vero finem habuit concordia,
qua facta fuit Dismembratio, et sic erecta nova
Parochia. Hanc autem posteriorem sententiam 39
amplexam a Sacra Congregatione, uti conformem
cap. Ad audientiam 3. *de Ædificand. Eccl.* tum
Concil. Tridentin. *sess.* 21. *cap.* 4. *de Reformat.*
inter alios tenuerunt Van-Espen *Juris Ecclesiast. univers. part.* 2. *tit.* 6. *cap.* 2. §. 24. *Sed tamen* (inquit) « si causa legitima erigendi novam Parochiam occurrat, non tam facile ob aliquorum » interesse ad jam suggestum remedium confugiendum, tam quod non omnia in Capellis fiant, » ad quae Parochiani tenentur ex jure communi » et Tridentino, quam quod magna sit distantia » inter Pastorem, cujus sunt oves propriae, ut » instituitur in novis Parochiis, et Sacerdotes » qui in Capellis nec omnia praestant, nec tam- » quam suis. Plenius ergo satisfit magno incom- » modo per erectionem novae Parochiae, quam » per Capellam; eaque in casu magni incommodi » mens esse videtur Concilii Tridentini; » Zypaeus *respons. unic. n.* 2. *de Ædific. Eccles.* Ursaja *Eccles. discept. tom.* 1. *part.* 1. *discept.* 14. *num.* 95. *et* 108. Constantin. *vol. decisiv.* 343. *num.* 18. *tom.* 2.

Justa causa Dismembrationis Parochiae est, vel 40
distantia, vel difficultas itineris. Certa vero regula 41
nec de distantia, nec de difficultate itineris statui
potest. Standum multum judicio Episcopi, ut ser- 42
vare solet Sacr. Congregatio Concilii interpres,
contradicentibus, licet frustra, nonnullis Auctoribus faventibus Parochis, qui ut plurimum sese opponunt Dismembrationibus.

An consensus omnium, vel majoris partis Pa- 43
rochianorum requiratur ad Dismembrationem Pa-
rochiae, non conveniunt Doctores; Affirmant Zypaeus *consult. Canon.* 1. *n.* 3. de *Ædific. Eccles.* Slevogtius *de divis. Ecclesiar. et Benefic. comment.* 3. §. 19. *Populo* (ait) *nullas in hoc negotio partes,* Barbos. *etc.* Castropalao etc. « tribuendas contendunt, quod arbitrium omne Episcopo a Synodo Tridentina deferatur. At fatemur, Synodum nihil de Populo, seu Paraecianis diserte » ponere; solet tamen veriori sententia horum » etiam consensus, aut majoris partis requiri in nova Ecclesia fundanda. Ergo in divi- » sione justa non negligendus erit. Unde si plu- » res, et distincti coetus uni Rectori, aut Curato » majoris Ecclesiae subjecti fuerint, ex tribus » duos minimum consentire oportet. Certum ete- » nim est, eorum causa suscipi ejusmodi nego-
» tium. Eoque audiendi omnino; » Rota *in recent.* 44
dec. 223. *n.* 5. *part.* 6. At negativa opinio magis
recepta est.

DISPENSATIO

SUMMARIUM

1. Dispensatio quid sit. — 2. Dispensatio potest considerari sub variis modis. — 3. Primo, dispensatio alia est debita, alia permissa, et alia prohibita, et quae sint. — 4. Secundo, dispensatio alia est legis, alia hominis, et alia mixta, et quae sint. — 5. Tertio, dispensatio alia est Justitiae, alia gratiae, et alia mixta, et quae sint. — 6. Quarto, dispensatio alia est tacita, et alia expressa et quae dispensatio tacita. — 7. Hodie hujusmodi tacita Papae dispensatio est minus frequens in usu. — 8. Dispensatio expressa quae sit. —9. Quinto, dispensatio alia est excusabilis, alia laudabilis, alia damnabilis. — 10. Dispensatio sine justa causa non est dispensatio, sed dissipatio. — 11. Dispensatio in lege Superioris sine justa causa non solum est injusta, sed et invalida. — 12. Dispensans in Lege Superioris sine justa causa mortaliter peccat, nisi excuset levitas materiae. — 13. Immo secundum gravissimns Auctores in tali Lege sine justa causa dispensans nnn est tutus in conscientia, sed peccat. — 14. Idem dicendum est de petente sine causa dispensationem, vel eam ultro oblatam acceptante. — 15. Dispensatio in Lege propria sine justa causa est quidem injusta, sed tamen valida.—16. Dispensans in sua Lege sine justa causa probab. peccat saltem venial.; sicuti petens, vel acceptans ultro oblatam talem dispensat. sine causa.—17. Papa dispensans in propria Lege, et Jure positivo sine causa, an peccet. *ad n.* 18. — 19. Papa proprie, et rigorose loquendo non dispensat in Jure Divino. — 20. Potest tamen Papa Jus Divinum interpretari, et declarare, quod in aliquibus casibus propter aliquas circumstantias non obliget. — 21. Papa ex rationabili causa potest dispensare in omni Jure Ecclesiastico. — 22. Ætatis dispensatio pro consequendo Beneficium Jurispatronatus familiaris non conceditur a Papa in praejudicium remotioris vocati habentis requisita. — 23. Episcopus, quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Conciliorum Generaliom, nequit dispensare, nisi sint casus sibi a Jure concessi. — 24. Dantur plures casus, in quibus potest Episcopus dispensare quo ad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas; etc. — 25. Primus casus est, quando in Jure expresse conceditur Episcopis talis facultas dispensandi. — 26. Secundus est, quando saltem tacite, seu virtualiter ex modo loquendi Sacrorum Cannnum, praesumitur rationabiliter ipsis concessa tali dispensandi facultas. — 27. Tertius est, quando adest magna necessitas; vel evidens utilitas de novo emergens, estque periculum in mora, nec facile recurri potest ad Summum Pontificem. — 28. Quartus est, quando adest consuetudo dispensandi legitime praescripta. — 29. Quintus est, quoties dubium est, an casus indigeat dispensationo. — 30. Potestas dispensandi in supradictis, et aliis consimilibus casibus competens Episcopis, competit etiam Capitulo Sede vacante. — 31. Dispensatio Matrimonii obtenta super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, falso narrata paupertate, est valida.—32. Dispensatus ad Ordines super Irregularitate ex aliquo defectu corporis, non indiget nova dispensatione ad Beneficia. — 33. Alia de dispensationibus, *remissive.* — 34. Caecus non obtinet dispensationem neque ad primam Tonsuram, ad obtinendum Beneficium: obtinet jam ordinatus Sacerdos, qui oculorum lumen amisit, non tamen ita ut nihil videat. — 35. 36. Non frequenter nec sine justa causa conceduntur Dispensationes. — 37. 38. Matrimonial. Dispensationum causae veraciter exponendae, et verificandae. — 39. 40. Cuinam denegandae. — 41. 42. Quaenam Dispens. Matrimonial. concedi possint a Poenitentiaria Apost. — 43. Neophytis ad Fidem conversis Venetiis conceditur arbitrio Nuntii Apost. dispens. Matrimonium contrahendi cum Fideli absque interpellatione Conjugis in infidelitate relicti. — 44. 54. De Dispensationibus super gradibus prohibitis ad effectum contrahendi cum haereticis. — 55. 57. A quonam Dispensatio super aetate ad contrahendum Matrim. concedi possit. — 58. Pro Regularibus non conceduntur nisi Superiorum Regul. consensu. — 59. 66. De Dispensationibus ab observantia Quadragesimae. — 67. 68. De Dispensat. super Ritibus. — 69. 81. De Dispensationibus S. Poenitentiariae quae diriguntur Confessariis. — 82. Alia ad rem. *Remissive.* — 83. 84. Ad definitionem Dispensationis nota. — 85. 87. Explanatur Auct. sententia. — 88. Quando tacita Dispensatio locum habeat. — 89. Plena potestas dispensandi super legibus positivis Pontifici tribuitur. — 90. 100. De potestate Episcoporum dispensandi. — 101. 102. An cesset Dispensatio, si causa, ob quam fuit concessa, cesset ante executionem illius.— 103. An et quando potius datum mandatum de dispensando quam gratia dispensationis concessa a Papa sit, et quinam effectus.—104. 108. Dispensatio est stricti juris, nec patitur extensionem.

1 Dispensatio est Juris communis relaxatio facta cum causae cognitione ab eo, qui Jus habet dispensandi. *Est in re communis* cum Glossa *in c. Requiritis* 5. *caus.* 1. *qu.* 7. *verb. Ut plerisque, et in c. Ut constitueretur* 5. *dist.* 50. *verb. Detrahentium ;* Abbas *in c. Fraternitatis , de Schismat.* Fagnan. *in cap. Nimis* 18. *de filiis Presbyterorum num.* 4. Angel. Tab. et Armill. *verb. Di-*
2 *spensatio.* Dispensatio sub variis modis potest considerari. Primo, dispensatio alia est debita, alia
3 permissa, et alia prohibita. Dispensatio debita est, ubi vel utilitas, vel necessitas Ecclesiae, vel meritorum praerogativa vertitur, ut colligitur *ex cit. cap. Ut constitueretur* 25. *dist.* 50. *et c. Exposuisti* 23. *de Praebend.* Dispensatio permissa, quae etiam arbitraria appellatur, est, ubi in Jure sit prohibitio, cujus moderatio relinquitur arbitrio Superioris, ut habetur *in c. Si quis presbyter dist.* 50. vel etiam, quando aliquid permittitur, ut pejus evitetur; *c.* 2. *de spons.* Dispensatio prohibita est ubi minime fieri potest absque manifesta Juris dissipatione, vel quando justa causa dispensandi non adest, *text. in c. Tali; et cap. Si illa caus. qu.* 7. *cap. Innotuit.* §. *Multa, de Elect.* Dispensatio etiam 4
triplex dicitur; Alia legis, *ut in cap. Literas* 14. *de filiis Presbyterorum*, ibi: *Permittimus ipsum ordinari in Clericum.* Alia hominis, ut illa, quae a Superioribus solet concedi; mixta, quando scilicet lex concedit, ut homo dispenset, *ad text. in cap. de multa.* 28. *ne Praebend.* Tertio, dispensatio adhuc 5
est triplex; Alia justitiae, alia gratiae, alia mixta. Dispensatio justitiae est illa, quae dicitur debita ut *sub. num.* 3. Dispensatio gratiae est illa, quae continet merum privilegium, meramque Principis liberalitatem; Mixta est illa, quae procedit partim a justitia, partim a gratia, et in hac mixta potest

etiam comprehendi Principis tolerantia; *in* Abb. *cap. Nisi esset, de Praebend.*

6 Quarto dispensatio alia est tacita, alia expressa. Dispensatio tacita est quando Princeps concessit officium alicui inhabili, vel Papa Beneficium, nam tunc videtur tacite super illius inhabilitate dispensare, ut notant communiter Doctores *in l. Quidam consulebant, ff. de re jud.* Hoc tamen debet intelligi quando Papa, vel Princeps sciebat inhabilitatem illius, cui facta est Officii, et respective Beneficii concessio; secus vero, si ignorabat; Gloss. *in l. Universis, C. de praec. Imper. oss.* quia numquam censetur Princeps remittere vitium ignora-
7 tum; *c. Si eo tempore, de rescrip. in* 6. Hodie tamen hujusmodi tacita Papae dispensatio est minus frequens in usu ob regulam quinquagesimam primam Cancellariae Apostolicae, quae solet ab omnibus Pontificibus confirmari subsequentibus verbis. » Item quod per quamcumque Signaturam in » quavis gratia, nullatenus dispensatio veniat, ni- » si specialiter exprimatur, vel dicta gratia totaliter » effectum hujusmodi dispensationis concernat, vel
8 » alias nihil conferat, aut operetur. » Dispensatio expressa est illa, in cujus Literis narratur defectus impetrantis, et in illis Papa utitur verbo *Dispensamus; cap. At si Clerici* 4. *de Judicii* §. *de adulteriis, cap. de multa* 28. *Praebend.* Et idem esset, si in illis uteretur Papa verbo *Permittimus*, quod etiam dispensationem expressam inducit; *cap. Literas* 14. *de filiis Presbyterorum et c. Unico de aetat. et qualit. in* 6. et docet usualis praxis Cancellariae Apostolicae.

9 Quinto, Dispensatio insuper alia est excusabilis, alia laudabilis, alia damnabilis. Dispensatio excusabilis est, quando urget necessitas, quia ipsa legem non habet, et propterea tunc Legis rigor infringitur, ubi enim necessitas, urget: dispensatio dicitur excusabilis; Felin. *in cap.* 1. *num.* 49. *et* 50. *de constit.* Menoch. *de arbitr. Jud. lib.* 2. *cent.* 2. *casu* 131. *n.* 1. et alii passim, ex S. Bernardo infra citando. Dispensatio laudabilis est illa, ubi communis provocat utilitas, quae a jure aequiparatur necessitati; *in cap. Cum omnes, de constitut.* S. Bernard. infra citandus. Dispensatio damnabilis est illa, ubi nec ulla urget necessitas, nec communis provocat utilitas, nec ulla adest causa justa; Sperel. *part.* 2. *decis.* 109. *num.* 2. Unde egregie D. Bernardus *lib.* 3. *de consider. ad Eugen. Papam* sic ait: « Quid, inquis, prohibes dispensare? » Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut igno- » rem positos vos dispensatores, sed in aedifica- » tionem, non in destructionem. Denique quaeri- » tur inter dispensatores, ut fidelis quis invenia- » tur? ubi necessitas urget, excusabilis dispensa- » tio est; ubi utilitas provocat, dispensatio lauda- » bilis est, utilitas dico communis, non propria, nam » cum nihil horum est, non plane fidelis dispen-
10 » satio, sed crudelis dissipatio est. » Hinc dispensatio sine justa causa, non dispensatio, sed dissipatio dicitur communiter a Doctoribus, ut observant, et tenent Sperell. *dict. decis.* 109. *num.* 3. Fagn. *in cap. Nimis* 18. *de filiis Presbyterorum n.* 9. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 2. *glos.* 15. *num.* 7. Pyrr. Corrad. *prax. dispensat. Apostolic. lib.* 2. *cap.* 3. *sub num.* 2. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 2. *n.* 450. et alii passim.

Idcirco dispensatio in Leges Superioris sine ju- 11
sta causa non solum est injusta, sed et invalida; Innocent. *in cap. Dudum.* 22. *de elect. num.* 16. *vers. Item si Papa;* Abbas *in cap. Non est, de voto; num.* 8. Butr. *in cap. Venerabilem, Qui filii sint legitimi num.* 6. Felin. *in cap. Postulasti, de remiss. sub num.* 13. Navarr. *in cap. Final. de Simonia num.* 4. *et Manual. praelud.* 9. *n.* 14. Sperell. *dec.* 109. *num.* 10. et plurimi Theologi, quos refert, et sequitur Sanchez *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 17. *num.* 24. Unde dispensans in Lege Superio- 12
ris sine justa causa, mortaliter peccat, nisi excuset levitas materiae, ut ex D. Bernardo *l. c. sub n.* 9. tenet Abbas *in c. At si Clerici* 4. *de judiciis* §. *de adulteriis sub n.* 20. *in fin.* Armilla *verb. Dispensatio num.* 13. Silvester *eod. verb. n.* 2. Campanil. *in diversor. jur. Canon. rubr.* 6. *cap.* 3. *num.* 27. Sperelli *d. dec.* 109. *num.* 27. *et dec.* 115. *n.* 35. et post multos alios docet Sanchez *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 18. *num.* 1. Immo etiam Papa, in tali Lege 13
sine causa dispensans non est tutus in conscientia, sed peccat, ut plurimi gravissimi Auctores firmant, Ancharan. *cons.* 353. *nisi legibus in fine,* Abbas et Canonistae passim *in cap. Quae in Ecclesiarum, de constit.* ubi Felin. *sub n.* 25. *vers. Demum* testatur ita omnes tenere, Covarr. *in rubr. de Sponsal. par.* 2. *cap.* 6. §. 9. *num.* 7. Alvarus Pelagius de planctu Ecclesiae *l.* 2. *cap.* 15. Victoria *in select. de potest. Papae num.* 7. Chorduba *lib.* 4. *quaestionarii q.* 9. Sperell. *d. dec.* 109. *n.* 15. Sotus *de justit. et jur. lib.* 3. *q.* 6. *art.* 3. et colligitur ex D. Bernardo *loc. suprac. sub num.* 9. monet Papam, ut non pro sua voluntate, vel utilitate, sed pro communi bono dispenset *in aedificationem, non in destructionem .... nam cum nihil horum est* (scilicet nec urget necessitas, nec provocat communis utilitas) *non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Idem di- 14
cendum est de petente sine causa dispensationem, vel eam ultro oblatam acceptante; Ejusdem enim culpae sit reus, cujus est ipse dispensans, ut cum multis aliis tenet Sanchez *de. lib.* 8. *dis.* 18. *n.* 8. Sotus *de just. et jur. lib.* 3. *qu.* 6. *art.* 3. Hojed. *in tract. de incompatib. Benefic. part.* 2. *c.* 12. *n.* 39. Suarez *l. recept. sent. in verb. Dispensatio* Maschard. *de prob. conclus.* 345. *n.* 14. *vol.* 1. Sperel. *l. c. n.* 15. et alii.

Dispensatio in lege propria sine justa causa est 15
quidem injusta, sed tamen valida, quia tunc Legislator in re propria, et in propria voluntate dispensat eam mutans, et a qua sola vim habet Lex;

Innoc. *in c. Dudum* 22. *de elect. n.* 16. *ver. Item et si Papa*, Butr. *in cap. Venerabilem*, *Qui filii sint legitimi n.* 6. Abbas *in cap. Non est de voto num.* 8. Felin. *in cap. Postulasti*, *de remissis sub num.* 13. Sperell. *loco cit. n.* 10. cum variis aliis ibi citatis.
16 Unde dispensans in propria Lege sine justa causa peccat, juxta veriorem sententiam, ut articulo discusso, et innumeris hinc inde adductis concludit Sanchez *disp.* 18. *n.* 2. *et* 3. subdens *n.* 7. probabilius esse quod remoto scandalo; ac alterius notabili damno, culpa in hoc casu sit venialis, et non lethalis tam respectu dispensantis, quam respectu petentis, vel acceptantis ultro oblatam talem dispensationem sine causa, ut bene declarat ipse Sanchez *d. disp.* 18. *per tot.* et tenet Sperell.
17 *l. c. n.* 13. *et dec.* 115. *n.* 35. Papa autem, si dispenset in Jure positivo, etiam sine causa, ipsum non peccare firmat Innocent. *in cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Regul. n.* 5. cum qua sententia videtur consentire Campanil, *in divers. jur. Canon. rubr.* 6. *cap.* 3. *n.* 27. Et ratio esse potest quia in Principe supremo sola voluntas dicitur justa causa; Glossa singularis *de jur. civil. in l. relegati*, *ff. de poen.* et similis de Jure Canonico *Cap. Si eo tempore*, *de elect. in* 6. *et in cap. Si gra-*
18 *tiosae*, *de rescript. etiam in* 6. Sanchez vero articulo mature discusso, innumeris hic inde adductis concludit secundum veriorem sententiam peccare Papam, saltem venialiter, cum sine justa causa dispensat in propria Lege, et in Jure Canonico; Et hinc fortasse, ut recte advertit Sperell. *loco citato numer.* 18. forte inolevit Romanae Curiae stylus, ut semper in gratiis, ac dispensationibus Summi Pontificis aliqua justa causa apponatur, itaut exordium hoc praemitti soleat, « Vitae et » morum honestas, aliaque laudabilia probitatis, » et virtutum merita nos inducunt. (*)

19 Papa proprie, et rigorose loquendo nequit dispensare in Jure Divino, *Est fere communis;* Et ratio est, quia ita se habet Papa ad legem Dei, sicut inferior ad legem superioris, immo minor est proportio Papae ad legem Divinam, quam inferioris Praelati ad Legem humanam; *c. Damnamus* 2. *de summ. Trinit. vers. quia inter Creatorem*, et *Creaturam;* Sed in lege humana inferior nequit dispensare contra Legem superioris; *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *c. Cum inferior* 16. *de major. et obedient.* Clementin. *Ne Romani* 2. *de election.* §. 1. ubi expresse habetur; *Quod lex Superioris per inferiorem tolli non potest;* Ergo nec Papa dispensare potest contra Legem divinam, seu in Jure Divino; Tum quia sicut Vicarius, non potest omnia, quae Principalis (videlicet ea, quae speciali nota digna sunt, et requirunt expressam facultatem, *cap. Cum in generali concessione* 3. *de offic. Vicar. in* 6.) ita neque Papa Christi in terris Vicarius, potest omnia quae Christus v. g. Sacramenta nova instituere; abrogare antiqua, bigamiam simultaneam concedere, dispensare in vinculo Matrimonii consummati, et hujusmodi. Potest tamen Papa Jus divi- 20
num interpretari, et declarare, quod in aliquibus casibus propter aliquas circumstantias non obliget, cum scilicet ex Divinae Legis observantia, aut aliquid sequitur iniquum, aut majus bonum impeditur; alioquin cum pro interpretatione ad Deum recursus non pateat, non fuisset ipse bonus Pater familias (quod nullimode est dicendum) si Gregem suum dimisisset sine Pastore, qui in casibus dubiis, et arduis posset Jus Divinum interpretari, et declarare, et sic omnibus suis ovibus pro necessitate consulere; Abbas *in c. Proposuit* 12. *de concession. praebend.* Almain. *de potest. Eccl. c.* 13. Turrecrem. *in summa de Eccl. lib.* 2. *cap.* 7. *et lib.* 3. *cap.* 53. Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 9. *vers. Fateor enim;* Sotus *de justit. et jur. lib.* 10. *quaest.* 3. *art.* 1. Vasquez *in opusc. moral. in tract. de Benefic. cap.* 4. §. 2. *dub.* 1. *n.* 122. *in fin.* Sylvester *verb. Papa quaest.* 16. *in fine* S. Thomas *in* 2. 2. *quaest.* 54. *art.* 5. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 2. *n.* 454. Fagnan. *lib.* 1. *decret. in cap. Cum pridem* 4. *de pactis num.* 80. et alii passim.

Papa ex rationabili, et justa causa potest dis- 21
pensare in omni jure Ecclesiastico. *Est communis*, et habetur clare *in cap. Proposuit* 4. *de concession. Praebend.* ubi Pontifex sic expresse dicit, *Qui secundum plenitudinem potestatis de Jure possumus supra Jus dispensare.* Ætatis tamen dispensatio ad 22
effectum consequendi Beneficium Jurispatronatus familiaris non conceditur in praejudicium alterius vocati, licet remotioris, habentis tamen qualitates requisitas; proximior enim in praejudicium remotioris jam praesentati, et habentis requisita, nec est dispensandus a Papa, ut respondit S. C. C. *in una Bononien.* 16. *Julii* 1695. *et in Cremon.* 8. *Julii, et* 30. *Sept.* 1702. apud Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 7. *n.* 11. *et tom.* 4. *supplement. ad* 3. *tom. n.* 109.

Episcopus quo ad Sacros Canones, Constitutio- 23
nes Apostolicas, et decreta Conciliorum Generalium nequit dispensare, nisi sint casus sibi a Jure permissi, seu concessi; Dispensatio enim est actus jurisdictionis, et Episcopus veluti inferior non habet Jurisdictionem respectu Sacrorum Cano-

(*) A nimia profecto facilitate excusari nequit Clar. Auct. circa doctrinam, quam tradit *num.* 16. 17. *et* 18. Theologi enim, et Canonistae docentes, dispensationem absque causa a Superiore petitam, et etiam a Papa esse dissipationem, illumque qui ita est dispensatus, tutum non esse in Conscientia, aliquid magis innuunt, quam peccatum veniale. *Quoniam Papa*, inquit Cardinalis Bellarminus in Epistola ad Nepotem suum, *non est Dominus, sed dispensator; ideoque qui iniquam dispensationem petit*, *iniquitatis causa est*, *et qui ea utitur eadem semper irretitur iniquitate*, Caeterum Pontifices numquam sine causa dispensationes concedunt. *(ex Edit. Rom. 1767.)*

num, Apostolicarum Constitutionum, et Conciliorum Generalium; *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de majorit, et obedient. et Clementin. Ne Romani* 2. §. 1. *de election.* ubi expresse dicitur, *quod Lex Superioris per inferiorem tolli non potest.* Hinc *in cap. Dilectus* 15. *de tempor. Ordinat.* graviter reprehenditur Episcopus, qui cuipiam eadem die contulit plures Sacros Ordines, licet ad mandatum Archiepiscopi sui id fecerit; *Cum illi*(inquit Papa Honorius III.) *hujusmodi dispensatio a Canone minime sit permissa.* Et *cap. Dilectus* 17. et *cap. Nimis* 18. *de Filiis Presbyterorum* irritantur dispensationes contra Juris dispositionem factae per aliquem Papae inferiorem, quamvis Apostolicae Sedis Legatum, ut de facto erat Archiepiscopus Remensis, sicuti legitur *in d. cap. Dilectus.*

24 Notanter tamen fuit dictum: *Nisi sint casus sibi a jure permissi, seu concessi,* quia dantur plures casus, in quibus ex concessione Juris, aut rationabiliter praesumpta licentia Papae, potest Episcopus dispensare circa Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Conciliorum Generalium.

25 Primus casus est, quando in Jure expresse conceditur Episcopis potestas dispensandi, ut fit *in cap. Si alicujus* 59. *de election. in cap. At si Clerici* 4. *de judiciis, in cap. Cum ex eo* 34. *de election. in* 6. *in cap. Is, qui defectum* 1. *de filiis Presbyterorum in* 6. et saepe alibi, juncto Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.*

26 Secundus casus est, quando saltem tacite, seu virtualiter ex modo loquendi Sacrorum Canonum praesumitur rationabiliter concessa ipsis talis dispensandi facultas, ut cum in Canone simpliciter dicitur, posse dispensari, nec Papa sibi, aut alteri reservat dispensationem, tunc enim Episcopus potest dispensare, quamvis hoc ipsi expresse non fuerit concessum; Sic Glossa *in cap. Quisquis* 43. *de election. verb. fiat,* et Glossa *in cap. In quibusdam* 12. *de poenis verb. Dispensatum,* ubi sic praecise dicit: *Cum non determinetur, a quo possit dispensari, dixit Joan. quoad Episcopus potest dispensare, ex quo Papa non retinuit sibi dispensationem,* et ibi Abbas *num.* 5. et rursus idem Abbas *in cap. Et si unanimiter de postulat. Praelator num.* 10. dicens, quod Episcopi semper dispensant, ubicumque a Jure permittitur dispensatio in genere, licet specifice non permittatur Episcopis; Felinus *in cap. At si Clerici* 4. *de judiciis n.* 1. Sanchez *lib.* 8. *de Matrimon. disp.* 5. *num.* 1. citans plurimos alios; Reiffenstuel *l. c. n.* 467. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 33. *num.* 22. ubi dicit, quod, quando Lex impersonaliter dispensandi facultatem facit dicendo v. gr. *poterit ex dispensatione, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum,* non adjiciendo per Sedem Apostolicam, vel Romanum Pontificem, prout in specie *in cap. Veniens* 2. *de eo qui cognovit; c. Pastoralis* 7. *de Clerico excomm. ministrante; et cap. In quibusdam* 12. *de poenis;* tunc quia frustra talis facultas dispensandi conceditur Summo Pontifici, qui de jure potestatem dispensandi habet, ut expresse habetur *in cap. Proposuit* 4. *de concession. Praebend.* ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare;* censetur illa facultas data Praelatis inferioribus, et Episcopis; *arg. cap. Nuper* 29. *de sentent. excommun.* ibi: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.*

Tertius casus est, quando adest magna necessitas, vel evidens utilitas de novo emergens, estque periculum in mora, nec facile recurri potest ad Summum Pontificem; *argum. cap. Talis* 17. *caus.* 1. *qu.* 7. *et cap. Exposuisti* 33. *de praebend.* ubi in casu, quo urget evidens necessitas, vel utilitas, expresse tribuitur Episcopo facultas dispensandi contra decreta quorumdam Canonum, et sic idem dicendum venit de aliis similibus. Et ratio est, quia in tali casu ex rationabiliter praesumpta volutate Papae, censetur Episcopus habere concessam sibi potestatem dispensandi; hoc enim exigit Pastorale officium Episcoporum, ne alias in casu urgentis necessitatis oves sibi concreditae remaneant destitutae necessariis auxiliis; et sic tenent Abbas *in cap. At si Clerici* 4. *de Judiciis n.* 9. Felinus *ibid. n.* 3. Barbosa *lib.* 1. *juris Eccles. univers. cap.* 11. *n.* 149. Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 31. *n.* 87. Reiffenstuel *lib.* 1. *decr. tit.* 2. *n.* 470. Sanchez *l.* 3. *de Matrim. disput.* 40. *num.* 3. Castro Palao *par.* 1. *tr.* 3. *disp.* 6. *punct.* 5. *n.* 7. et alii passim. 27

Quartus casus est, quando adest consuetudo dispensandi legitime praescripta, consuetudo enim legitime praescripta tribuit jurisdictionem; *cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine cap. Duo simul* 9. *de offic. Jud. Ordinar. c. Cum contingat* 13. *de foro competent.* unde ista semel obtenta, redditur dispensatio valida, quae alias foret invalida; Barbosa Pirhing, Reiffenstuel *loco citato;* Suarez *lib.* 6. *de Legibus c.* 14. *n.* 10. et alii. 28

Quintus casus est, quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione; *arg. cap. Cum desideres* 15. *de sentent. Excommunicat.* quia stante dubio an res indigeat dispensatione, vel potest Episcopus consideratis considerandis declarare eam non requiri, vel ad cautelam dispensare; Barbosa *part.* 2. *de offic. et potest. Episcop. allegat.* 35. *num.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 474. Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. cap.* 10. *n.* 74. *et cap.* 40. *n.* 26. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 22. *n.* 4. Sa *verb. Dispensatio n.* 1. Diana *part.* 3. *tract.* 6. *resol.* 8. *et par.* 8. *tract.* 3. *resol.* 12. et alii plures; Et ratio est, quia reservatio Dispensationis est odiosa, utpote coarctans potestatem ordinariam Episcoporum, adeoque est restringenda ad casus certos, juxta regulam 15. 29

Juris in. 6. ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari.*

30 Potestas dispensandi in supradictis, et aliis consimilibus casibus competens Episcopis, competit etiam Capitulo Sede vacante. *Ita communis Doctorum* cum Barbosa *part.* 2. *de offic. et potest Episcop. allegat.* 36. *n.* 9. Et ratio est, quia Capitulum Sede vacante potest ea omnia exercere, quae pertinent jure communi ad ordinariam Episcopi jurisdictionem, exceptis nonnullis, quae speciatim sunt jure prohibita; *cap. Cum olim.* 14. *de majorit. et obedient.* ubi Glossa *verb. Capitulo; cap. Ad abolendam* 9. *de haereticis,* ubi Glossa *verb. Sede vacante; cap. penul. de supplenda negligentia Praelatorum,* ubi Glossa *verb. Sed Capitulum;* Dicta autem potestas dispensandi competit Episcopis ratione sui Pastoralis officii, estque in illis perpetua, et ordinaria; *cap. His quibus ex officio* 30. juncta Glossa *fin. de offic. Judicis Ordinarii, et l. more, et l. Et quia, ff. de jurisdict. omn. judic.* adeoque etc.

31 Qui dispensationem obtinuit super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, falso narrata paupertate, dicitur valide dispensatus, et proles legitima; Sacra Congregat. Conc. 9. *Septembr.* 1679. apud Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 2. *n.* 33. Vide ibi, qui affert decreta etiam pro dispensatione obtenta ob angustiam loci.

32 Dispensatus ad ordines super Irregularitate ex aliquo defectu Corporis, v. gr. ex defecto oculi Canonis, vel alio hujusmodi defectu, non indiget nova dispensatione ad Beneficia, etiam Curata, Canonicatus, et Dignitates etiam in Cathedrali. Sic resolvisse Sacram Congregationem Concilii *in Lucana Dispensationis* 12. *Januar.*1697. *leg.* 47. *Decret. f.* 19. *de Irregularitate ex defectu oculi Canonis* refert Ursaya *Institut. Crimin. lib.* 1. *tit.* 10. §. 1. *num.* 9. et Antonell. post tract. de Juribus, et oneribus Clericorum in resolutionibus Sacrae Congregationis Concil. *in dicta Lucana Dispensationis* 22. *Januarii* 1697. *per totum,* ubi *n.* 2. etiam sic resolvisse *in Arimen.* 16. *Maji* 1619. *et in Nuscana* 26. *Aprilis* 1659. *lib.* 20. *Decret. fol.* 624. et saepius alibi de Irregularitate ex defectu oculi dextri; unde talis sic dispensatus ad Ordines, sine nova dispensatione admittendus est ad Concursum, ut expresse tradit ex Nicolio Ursaya *l. c. n.* 10. per allata decreta.

33 Coecus non obtinet dispensationem neque ad primam Tonsuram, ad effectum obtinendi Beneficium Ecclesiasticum, ut ex decreto Sac. Congr. in una Pampilonensi *die* 28. *Martii* 1733. Bened. XIV. *Instit. Eccles.* 34. §. 5.

Si tamen ordinato jam Sacerdoti accidat, ut oculorum lumen amittat, non tamen ita ut nihil videat, datur illi a Sacra Congregatione facultas celebrandi diebus quidem festis et duplicibus Missam B. Virginis votivam, ferialibus, Defunctorum, dummodo non omnia memoriter recitet; mandando insuper Episcopis, ut celebrationem omnino vetent statim, ac coecum penitus evasisse compererint; *ibidem.*

Dispensationes nec frequenter, nec sine justa 34
causa sunt concedendae ex Concil. Trident.; Bened. XIV. tom. 1. Constit. 45. incip. *Ad Apostolicae,* et Constitut. 130. incip. *Libentissime* §. 12. Dispensa- 35
tiones ab observantia Ecclesiasticae Disciplinae levibus de causis non sunt concedendae; Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 25.

Dispensationum Matrimonialium causae vera- 36
citer sunt exponendae, et ab Executoribus omnino verificandae; Idem in citat. Constitut. *Ad Apostolicae.* Earum executores verificare debent cau- 37
sas in Literis expressas; Idem *ibid.* §. 6.

Dispensationes Matrimoniales non sunt conce- 38
dendae occultantibus Fidei professionem, cum simulatione Mahumetismi; Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 14. Nec iis, qui Matrimonium 39
contrahere intendunt contra formam in Ecclesia statutam; Idem *ibidem.*

Dispensationes Matrimoniales, quaenam conce- 40
di possint a Poenitentiaria Apostolica, assignantur a Benedicto XIV. Constitut. 95. incip. *Bonus Pastor* §. 39. *et sequent.* nempe in Matrimoniis contrahendis in foro conscientiae tantum super impedimentis occultis, quae Matrimonium non dirimunt. Item super omissione denunciationum etiam 41
ad effectum contrahendi secreto, servata tamen dispositione pro Matrimoniis *Conscientiae* nuncupatis; Constitut. ejusdem Pontificis incipien. *Satis Vobis.* Item revalidandi dispensationes Datariae in casu 42
reticitae copulae, et in casu reticitae intentionis facilius impetrandi dispensationem, in foro coscientiae tantum, et cum compositione taxae solvendae Datariae juxta conditionem, et facultatem personarum, quando agitur de primo, et secundo, vel secundo tantum gradu. Vide dictam Constitutionem, ubi abunde, et distincte de omnibus.

Neophytis ad Fidem conversis Venetiis in Loco 43
Pio Cathecumenorum conceditur dispensatio Matrimonium contrahendi cum Fideli, absque interpellatione prioris conjugis infidelitate relicti, arbitrio Nuncii Apostolici Venetiis existentis, Idem Const. 117. incip. *In Supremae.*

Dispensationes super gradibus prohibitis ad ef- 44
fectum contrahendi cum aereticis regulariter a Sancta Sede non conceduntur, nisi cum clausula: *abjurata prius haeresi;* Idem *tom.* 2. Constitut. 51. incipien. *Magnae nobis,* et Constitut. 59. incip. *Ad tuas manus.* Dispensationes hujusmodi exequendae 45
non sunt, nisi Executori constet de veritate eorum, quae in precibus exposita fuerunt; Idem in d. Const. 51. incip. *Magnae nobis.* Et nisi per au- 46
thentica documenta constet, quod abjuratio haeresis Matrimonii celebrationem reipsa praecesserit; Idem *ib.* et in dicta Const. 59. incip. *Ad tuas manus.*

47 Dispensatio, seu licentia pro contrahendo Ma-
trimonio cum haereticis, non adjecta abjurandae
haeresis conditione, nonnisi raro, et ut plurimum
favore Supremorum Principum, ob publicam, et
gravem causam, ab Apostolica Sede concessa re-
48 peritur; Idem dict. Constitut. *Magnae nobis.* Et
tunc plures cautelae praescribi consueverunt, ne
Conjux Catholicus perversionis periculum incur-
rat, neque proles haeretici parentis errores sequa-
49 tur; Idem *ibidem.* Dispensationum Literae ab Apo-
stolica Sede concessae, debent ab Executoribus,
deputatis attente perpendi, tum quoad earum ve-
ritatem, tum quoad conditiones appositas; Idem
50 *ibidem.* Item facultates dispensandi in genere con-
cessae ne praescripti fines transiliantur; Idem in
dicta Constitut. 59. incip. *Ad tuas manus.*

51 Dispensandi facultas, quae ab Apostolica Sede
datur Episcopis in remotis Regionibus degentibus
52 non excedit tertium gradum in contrahendis; In
contractis vero, si agatur de haereticis, ad secun-
dum quoque gradum pertingit; Idem in dicta
53 Constit. incip. *Ad tuas manus.* Hujusmodi facultas
in usum deduci nequit cum haereticis reipsa non
conversis, etiamsi conversionis spem, aut permis-
54 sionem obtendant; Idem *ibidem.* Dispensationes
Matrimoniales concedens vigore Indulti, et dele-
gationis Apostolicae, debet delegationis mentio-
nem facere, et Indulti tenorem in dispensatione
inserere, cum expressione temporis, ad quod fuit
concessum, sub poena nullitatis; Idem *ibidem.*

55 Dispensatio super Ætate ad contrahendum Ma-
trimonium quando malitia supplet aetatem, etiam
ab ordinario concedi potest; Idem in dicta Const.
56 11. incip. *Magnae nobis.* Et haec non tam est di-
spensatio, quam declaratio super casu, cui provi-
57 sum est in Jure; Idem *ibid.* Quando autem con-
trahentes rationis usum habent, sed nondum copu-
lae apti sunt, hujusmodi dispensatio ab Apostoli-
ca Sede dumtaxat impetrari potest. Nemo enim
praeter Papam derogare potest juri Canonico,
quod requirit in contrahentibus hujusmodi actua-
lem potentiam; Idem *ibid.*

58 Dispensationes pro Regularibus non conceduntur,
nisi de Superiorum Regularium consensu,
vel ad eorum preces; Idem *tom.* 2. Constit. 47.
incip. *Si datam.*

59 Dispensationes ab observantia Quadragesimae
concedendae non sunt, nisi adjecto praecepto de
unica comestione, et de non permiscendis epulis;
Idem *tom.* 1. Constitut. 55. incipien. *Cognovimus,*
60 et Constitut. 99. incipien. *Fraternitas.* Dispensa-
tio a Quadragesimali jejunio nemini concedi debet
sine legitima causa; nec Universitatibus absque
urgente necessitate; Idem Constitut. 19. incipien.
Non ambigimus §. 3.

61 Dispensationes generales ab observantia Qua-
dragesimae pro integris populis concedi nequeunt
absque gravi causa; Idem *tom.* 1. Const. 130. incip.
Libentissime §. 10. *et seq.* Causae legitimae ad con- 62
cedendam talem universalem dispensationem pos-
sunt esse morbi communes ob aliquam aeris cor-
ruptionem, seu morbus epidemicus. Et si in aliquo 63
loco, neque oleum, neque pisces comparari possint
tunc incolis ejusdem loci concedi potest ut lacte
et ovis utantur; Si autem haec revera deficiant, tunc
carnis, salubris tamen, edendae facultas concede-
tur, interposita semper jejunii servandi conditio-
ne. Idem *ibidem.* §. 17. *et sequentibus.* Et tunc ad 64
id Medicorum sententiae sunt exquirendae, et eo-
rum attestationes exhibendae. Alias dispensatio
denegabitur; Idem *ibid.* §. 24. 25. *et* 27. Non sunt 65
tamen causae legitimae pro tali universali dispen-
satione ciborum caritas, et militum stationes;
Idem *ibid.* §. 18. *et* 19.

Dispensationes generales super observantia 66
Quadragesimae, aliarumque abstinentiarum pro
communitatibus Patriarchatus Antiocheni, quo-
modo sint concedendae, assignatur ab eodem Pon-
tifice, nempe ut in singulos tantum annos, quibus
egestatem et inopiam ciborum Quadragesimalium
persistere ibi cognoverit, et non aliter, nec alio
modo, nisi ut illaesa remanente etiam quoad illos
incolas generali lege de jejuniis, et abstinentiis, a
qua nemini liceat dispensationem in genere con-
cedere, possit singulis illis communitatibus dictam
dispensationem concedere; Idem *tom.* 1. Const. 87.
incip. *Demandatam* §. 7.

Dispensationes super Ritibus Ecclesiasticis a 67
Sancta Sede petendae sunt, nec, ea inconsulta, ab
alio quolibet concedi possunt; Idem *tom.* 1. Const.
107. incip. *Omnium solicitudinum* §. 14. Dispen- 68
sationes adversus Ritus et Canones Ecclesiae Grae-
cae concedi non possunt a Missionariis Latinis;
Idem Constit. 87. incip. *Demandatam* §. 16.

Dispensationes Sacrae poenitentiariae cum di- 69
riguntur ad Confessarium ex approbatis ab Ordi-
nario, executioni mandari debent a Confessario
approbato ab Ordinario illius loci in quo dispen-
satio illa praestari debet; nec valet, si actu Confes-
sarius non sit, sicut nec si approbatus fuerit tan-
tum pro maribus, et dispensatio petatur a Foemi-
na; Bened. XIV. *Instit. Eccles.* 87. §. 31.

Cum diriguntur Confessario Magistro in Theo- 70
logia, vel Decretorum Doctori, requiritur laurea
Theologiae, vel juris Canonici in publica Univer-
sitate; nec aperiri literae illae possunt a simplici
Regulari Confessario, nisi tamen Religio illa pri-
vilegium aliquod ea de re obtinuerit; *ibid.* §. 32.

Si semel apertum fuerit Breve Poenitentiarii, 71
ab eo, qui non habet titulum requisitum, non ideo
tamen vitiatur rescriptum, sed sufficit, si alteri
habenti requisita consignetur, *ib.* §. 33.

Si semel electus fuerit executor, potest nihilo- 72
minus ex probabili sententia variari, quamquam
non desint Doctores qui oppositum opinentur;
ibidem.

73 Executor certiorem se reddere debet de veritate causarum, ex quibus obtenta dispensatio est; non tamen requisitis aliunde testimoniis, sed ipsum dispensandum interrogans, nisi aliunde ipse eamdem veritatem rescisset; nec tenetur illum sub juramento interrogare, ut est communis Doctorum sententia, *ib.* §. 34.

74 Si tamen falsa narrare dispensandum sciverit, non potest ad dispensandum procedere, nisi id sciret ex praecedentibus dispensandi confessionibus, ut ex Sanchez, *ibidem*.

75 In ejusmodi dispensationis literis mandatur executori, ut dispenset, audita prius Sacramentali confessione, et in ipsa confessione; nec liberum est illi extra confessionem rem exequi, ut omnes docent; *ibid.* §. 35.

76 Cum poenitentia in literis definitur, ea injungenda est; si vero committatur arbitrio Confessarii, non est illi liberum eam ad arbitrium injungere, sed ad prudentiae leges dirigenda est, neque nimis rigida, neque lenior quam par sit; *ibidem* §. 37. 38.

77 Quoad clausulam: *dummodo sit occultum*, censetur occultum, si tantum septem, vel octo in Civitate id resciant: in oppidis vero, si quinque vel sex; quam sententiam Scriptores, qui mentem sacrae Poenitentiariae probe norunt, tenentur; *ibid.* §. 45. Occultum impedimentum Fagnanus censet illud, quod nullo pacto probari possit; *ibid.* §. 44.

78 Si impedimentum occultum fuerit in loco, ubi executioni mandanda est dispensatio; publicum vero in alio, ubi commissum est delictum, tutius tunc est executionem suspendere, et de hac novitate Sacram Poenitentiariam certiorem facere; *ibid.* §. 46.

79 Delictum olim publicum, nunc occultum, si a die commissi criminis longum tempus effluxerit, ad effectum dispensationis obtinenda, censetur *ibid.* §. 42.

80 Si quis rem vetitam praestiterit, sed publice creditur obtinuisse ad id facultatem, hujus peccatum ad effectum dispensationis obtinendae creditur occultum. Si vero commisisse delictum resciatur, sed ignoretur inde consurgere impedimentum, profecto occultum quoad hunc effectum non censetur; *ibid.* §. 48.

81 Si delictum deductum sit ad forum contentiosum, a S. Poenitentiaria censetur publicum. Si tamen data in eo fuerit sententia absolutoria criminis, per quam reus repertus sit innocens, et non culpabilis, vel ex hactenus deductis non repertus culpabilis, etiamsi id obtentum sit mediis illicitis, falsis testibus etc. adhuc censetur impedimentum occultum ad hunc effectum; *ib.* §. 49.

82 Alia ad rem, vide verb. *Bigamia*, verb. *Jejunium*, verb. *Impedimenta Matrimonii art.* 3. verb. *Irregularitas art.* 3. verb. *Juramentum*, verb. *Simonia*, verb. *Votum*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Loco *juris communis* dici debere *juris humani*, 83
vel *positivi* in definitione dispensationis monet Soll.
de leg. cap. 4. §. 1. *n.* 170. *quia* (inquit) *etiam in* 84
Municipali, et Synodali jure, quod distinguitur a
communi, c. 1. *de const. in* 6. *dispensatur.*

Quod ait Auctor *num.* 7. de tacita dispensatione 85
sublata *a Regula* 51. *Cancellariae*, id intellige re-
spectu Summi Pontificis, ut inquit idem Auctor
ibidem, et advertit Rigant. *in commentar. ad dict.*
Regul. 51. *num.* 8. Caeterum alii post Pontificem 86
possunt adhuc tacite dispensare. Solumque quae-
stio est, utrum tacite dispensare valeant super
propriis constitutionibus, an item super legibus
Superioris in casibus, in quibus concessum ipsis
est dispensare. At communior est opinio, posse 87
tacite dispensare etiam super legibus Superioris;
Confer Soll. *de leg. cap.* 4. §. 1. *n.* 178.

Tacita vero dispensatio secundum Rigant. *in* 88
commentar. ad dict. Regul. 51. *num.* 15. *et sequent.*
tunc locum habet, quum quinque haec concurrunt.
Primum est, quod qui gratiam inhabili, seu inca-
paci facit, sciat factum, et ex illo juris dispositio-
nem. Secundum, quod pariter sciat, quod in illo
facto opus sit dispensatione. Tertium, quod ex
certa scientia affirmativum factum faciat, illudque
exprimat. Quartum, quod de causa, qua ad tacita
dispensandum movetur, cognoscat. Quintum de-
nique, quod ex dispensatione illa tertio praeju-
dicium non irrogetur. At praesertim quartum re- 89
quisitum necessarium haud esse, tenet Soll. *de*
leg. cap. 4. §. 1. *num.* 178. qui *sequent. num.* 179.
aliter explicat, quando censeatur facta tacita di-
spensatio.

De potestate Summo Pontifici competente di- 90
spensandi super legibus omnibus positivis non est
quod disseratur, quum ea promanet ab ea supe-
rioritate, quam obtinet super omnes, et firmatur
in cap. 4. *de conces. Praebend.* Quod vero attinet 91
ad Episcopos, ii utique possunt dispensare non
solum super propriis Constitutionibus, verum et
super legibus Synodi Dioecesanae. Duo vero ex-
cipiuntur casus. Prior est, si Constitutio a Sum- 92
mo Pontifice confirmata fuit *in forma*, ut ajunt,
non *communi*, sed *specifica*. Alter est, si Constitu- 93
tio abierit in contractum; Confer Soll. *de leg. cap.* 94
4. §. 2. *num.* 184. *et sequent.* At quod attinet ad 95
priorem casum, tunc secundum alios confirmatio
in forma specifica impedimento esse potest, quomi-
nus Episcopus dispenset, quum Constitutio exce-
dit potestatem ipsius Episcopi, ita ut totum faciat
auctoritas pontificia, non item quum adhibita ea
fuit ad abundantiorem cautelam.

Super legibus vero superioris Episcopus regu- 96
lariter nequit dispensare. Quocirca non est in po- 97
testate Episcopi dispensare non solum super jure
Pontificio, sed nec super Synodo Provinciali. Qui- 98

nimmo nec Archiepiscopus dispensare valet super
Synodo Provinciali, quum ab ipso tamquam infe-
riori ad Provincialem Synodum appelletur; Soll.
99 *de leg. cap.* 4. §. 2. *n.* 189. Quando vero Episco-
pus dispensare queat super legibus superioris, vide
apud eumdem Auctorem *de LL. c.* 4. §. 2. *a n.*19.
100 *ad plur. sequent.* ubi examinatur, an in casibus
in quibus inferior pollet potestate dispensandi,
101 secum ipse dispensare valeat, tum an dispensare
valeat cum vagis, et peregrinis.

102 De justis causis dispensationis consule Rous-
seaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica
verbo Dispensatio sect.* 1. *n.* 4. *et sequent.* An autem
cesset dispensatio, si causa, ob quam fuit conces-
sa, cesset itidem ante exequutionem illius, non
103 conveniunt inter se Doctores. Negant Suarez *de
LL. lib.* 6. *cap.* 19. *n.* 18. Guttierez *qu. Canonic.
lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 30. Affirmat vero, et quidem
allegatis pro se Glossa, Joanne Andrea, Baldo,
Felino, et aliis, Sanchez *de Matrimon. lib.* 8. *disp.*
30. *n.* 14.

104 An et quando potius datum mandatum de di-
spensando, quam gratia dispensatis concessa a
Papa sit, et quinam sint effectus diversi, expen-
dit Rot. *in Ugentina Beneficii* 5. *Maji* 1738. *cor.
Eminentissimo Crescentio.*

105 Nota demum, dispensationem esse stricti juris,
nec ullam pati extensionem. Vide exempla *in Hil-
desimen. Fructuum Canonicalium super bono jure*
17. *Junii* 1731. *cor. Eminentiss. Crescentio.*

106 An secunda dispensatio obtenta, non expressa
prima dispensatione circa eamdem rem, indistin-
cte sit subreptitia, non convenit inter Doctores.
Videsis Soll. *de Legib. part.* 1. *cap.* 4. §. 4. *n.* 277.

At concordes in hoc sunt Auctores, quod si 107
prima dispensatio est *cum moderatione aliqua* ob-
tenta, secunda vero dispensatio circa eamdem rem
obtenta est *absolute sine moderatione illa*, ex reti-
centia primae dispensationis excusari a vitio sub-
reptionis nequeat secunda dispensatio, idque ex
ea potissimum ratione, quod Summus Pontifex
certior factus de prima dispensatione *limitata*, se-
cundam dispensationem *sine illa limitatione* vel non
concessisset, vel difficilius concessisset, quorum
alterum sufficit ad subreptionem, ut firmant Sanch.
de Matrimon. lib. 8. *cap.* 22. *n.* 6. Soll. *de Legib.
part.* 1. *cap.* 4. §. 4. *n.* 278. et novissime Collett.
de dispensation. lib. 1. *cap.* 5. §. 6. Rota *divers. dec.*
91. *part.* 3. *lib.* 3.

Actum vero novissime de hoc articulo fuit in 108
Rota *in Neocastren. Pensionis* 3. *Aprilis* 1762. *cor.
R. P. D. Frangipan.* At Tribunal hoc excusavit a
subreptione secundam dispensationem illimitatam
obtentam cum reticentia primae dispensationis
limitatae, « quidquid sit (ajendo) in materia be-
» neficiali, in qua sancitum habetur, quod neces-
» saria sit expressio Beneficii, quod antea quis
» obtinuerit in postulatione et assequutione secun-
» di, absolutissimum tamen est, quod in caeteris
» gratiis, et concessionibus nullibi cautum repe-
» ritur, quod mentio primae haberi debeat in con-
» cessione secundae gratiae, sed haec absque men-
» tione prioris validissima semper reputatur. «
Sed mox dicta *Decisio* est sub *revisione.*

DISPENSATIO IN BIGAMIA

VIDE VERB. *BIGAMIA.*

DISPENSATIO IN FESTORUM OBSERVANTIA

VIDE VERB. *FESTUM.*

DISPENSATIO IN JEJUNIO

VIDE VERB. *JEJUNIUM.*

DISPENSATIO IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII

VIDE VERB. *IMPEDIMENTA MATRIMONII ARTIC.* 3.

DISPENSATIO AB IRREGULARITATE

VIDE VERB. *IRREGULARITAS ART.* 3.

DISPENSATIO IN JURAMENTIS ET VOTIS

VIDE VERB. *JURAMENTUM ET VOTUM.*

DISPENSATIO IN POENIS SIMONIÆ

VIDE VERB. *SIMONIA.*

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANÆ

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Quid, et quae sint Distributiones quotidianae, et a quibus acquirantur?*

1. Distributiones quotidianae ita dicuntur, quia juxta cujusque merita, ac laborem, et qualitatem distribuuntur. — 2. Distributiones quare dicantur quotidianae. — 3. Distributiones quotidianae aliae sunt, quae non distinguuntur a Praebendis, et aliae, quae distinguuntur, et quae sint utraeque, *ad n.* 4. — 5. Distributionum quotidianarum propria definitio. — 6. Distributiones hujusmodi non veniunt in appellatione fructuum, seu redditum, et proventuum. — 7. Distributiones non comprehenduntur in regulis Cancellariae de valore fructuum exprimendo. — 8. Distributiones quotidianae institutae sunt in gratiam cultus divini. — 9. Jus percipiendi Distributiones quotidianas competit Cathedralium, et collegiatarum Ecclesiarum Canonicis divinis officiis interessentibus. — 10. Distributiones debentur his tantum, qui vere intersunt divinis Officiis, non vero his, qui ficte resident, aut juris fictione. — 11. Unde non sufficit interessentia in Ecclesia, sed requiritur actualis interessentia in Choro. — 12. Distributiones quotidianas lucratur in absentia Can. infirmus. — 13. Sic Distributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui ad Ecclesiam se conferre non potest, quia est debilis in cruribus, vel tibiis. — 14. Vel quia podagra laborat. — 15. Vel quia est caecus, et propterea Missas celebrare, et divina officia recitare non potest. — 16. Vel quia medicinam sumit, aut sanguine minuitur. — 17. Vel quia lepra, aut alio morbo contagioso cogitur ab Urbe discedere. — 18. Vel quia sanitatis causa ad balnea, vel ad alium locum iret. — 19. Sic etiam lucrantur senio confecti, si alias residere soliti erant. — 20. Similibus infirmitatibus detenti possunt Distributiones quotidianas percipere, quamvis propria culpa in eas inciderint, cum non sit addenda afflictio. — 21. Nec obstat statutum contrarium Capituli, ut aegrotis, vel ex quavis causa absentibus non dentur Distributiones.—22. Nec etiam obstat consuetudo non percipiendi Distributiones in absentia.— 23. Nec tempus, quo Canonicus fuit infirmus, computandum est pro tempore vacationum. — 24. Immo Canonici infirmi percipere debent etiam portionem accrescentem. — 25. Tales tamen Distributiones debentur solum illis Canonicis infirmis, qui dum sani erant, divinis Officiis interesse solebant. — 26. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus in absentia, ratione justae, et rationabilis corporalis necessitatis. — 27. Distributiones quotidianas lucratur injuste carceratus. — 28. Injuste excommunicatus, et postea absolutus per sententiam, quae in rem judicatam transivit, lucratur Distributiones quotidianas. — 29. Canonicus expulsus a Civitate propter seditiones absque sua culpa, debet integras percipere Distributiones. — 30. Sic Distributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui ex facto Principis temporalis loci, residere non potest etc. — 31. Distributiones quotidianae debentur Canonico absenti, ut injustam Judicis vexationem redimeret. — 32. Distributiones quotidianae debentur Canonico citato ob causam criminalem, qui se innocentem exhibuit, ac propterea a servitio Ecclesiae abfuit, licet statuto Ecclesiae absentes per sex menses universam illius anni portionem amitterent. — 33. Canonicus, qui de crimine inquisitus, et condemnatus fuit, appellavitque, et fuit absolutus, debet percipere Distributiones totius temporis, quo propter eam causam horis Canonicis non potuit interesse. — 34. Distributionibus quotidianis gaudere debet Canonicus, qui inquisitus de homicidio, et factus contumax infra annum comparuit, et factis defensionibus in carceribus, fuit absolutus, et innocens declaratus etc. — 35. Distributiones quotidianae debentur Canonico legitime impedito pro toto illo tempore, quo fuit impeditus inservire. — 36. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus in absentia, ratione evidentis Ecclesiae utilitatis. — 37. Absens pro defensione Jurium ipsius Ecclesiae, vel sui Beneficii, lucratur fructus et Distributiones quotidianas. — 38. Canonicus Procurator Capituli, et pro negotiis Capituli absens lucratur Distributiones quotidianas. — 39. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus a Choro absens occasione servitii curae ejus Canonicatui annexae. — 40. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui accedit Romam pro servitio Episcopi, qui venit ad visitanda limina Apostolorum, etiamsi dictus Canonicus veniat post Episcopum, et non simul. — 41. Sic etiam Distributiones lucrantur Canonici missi ab ipsorum Episcopis ad limina Apostolorum eorum nomine. — 42. Canonico in Urbe commoranti, si deputetur ab Episcopo suo ad visitanda limina, debentur Distributiones unius Mensis. — 43. Si vero Episcopum ad visitanda limina comitasset, tunc Distributiones debentur pro toto tempore accessus, mansionis, et recessus; quod tempus Sacra Congregatio Concilii constituit esse trium mensium. — 44. Distributiones quotidianas lucrantur Canonici inservientes Episcopo Pontificaliter in Civitate, vel in Suburbiis, non autem in alio loco, vel comitantes in Visitatione. — 45. Distributiones debentur Canonico proviso ab Ordinario Cardinale vigore Indulti pro tempore, quo Ecclesiae inservivit, etiamsi fuerit postea coactus capere novam possessionem Apostolicam, et primae renunciare, tamquam invalidae. — 46. Archidiaconus, vel Canonicus visitans Ecclesiae jura, vel redditus suae praebendae, non amittit Distributiones. — 47. Canonicus Poenitentiarius, si dum recitantur divina officia, audiat in Ecclesia Confessiones, percipit quotidianas Distributiones. — 48. Etiamsi audiat Confessiones peccatorum venialium, et non reservatorum. — 49. Poenitentiarius, dum actualiter audit Confessiones, non solum lucratur Distributiones quotidianas, sed etiam eleemosynas, quae distribuuntur pro associandis, et sepeliendis cadaveribus defunctorum, vel pro supplicationibus, et processionibus, quae peraguntur. — 50. Theologus, seu obtinens Praebendam Theologalem diebus, quibus legit, habendus est tamquam praesens in Choro, non modo pro illis horis, ut si mane legat, pro horis Matutinis, et Missa solemni, sed etiam pro tota die, et percipere potest Distributiones. — 51. Canonici privilegiati super fructibus in absentia percipiendis, si redditus omnes in his distributionibus consistant, lucrantur de jure communi sine diminutione hujusmodi Distributiones. — 52. At post Concilium Tridentinum Canonici sic absentes percipere debent solummodo duas tertias illarum partes. — 53. Canonici, qui Papae, vel Cardinalibus inserviunt cum Indulto percipiendi Distributiones pro diebus, et horis, quibus actualiter in servitio occupantur, gaudent Distributionibus, et etiam fallentiis absentium. — 54. Distributiones debentur Canonico pro tempore, quo sine Salario Organum pulsat. — 55. 77. Nonnulla ex Inst. Eccl. Benedicti XIV, excerpta quoad eos qui privari debeant Distributionibus. — 78. 80. Distinctio inter Distributiones quotidianas et fructus, quos vocant *Grossos*. — 81. Distributiones quotidianae non veniunt nomine fructuum Beneficii. — 82. 84. Possunt venire voluntate Papae.— 85. 86. Neque ut Regul. Cancellariae. — 87. Non subjiciuntur Distributiones quotid. Spolio. — 88. An quis possit ordinari ad titulum Beneficii, cujus redditus unice consistant in Distributionibus.

ARTICULUS II. — *Distributiones quotidianae a quibus amittantur, seu non acquirantur.*

1. Distributiones non lucrantur Canonici sine legitima causa absentes, quamvis consuetudine sit introductum, ut Distributiones absentibus debeantur. — 2. Distributiones quotidianae non debentur Canonico Vicario Generali absenti a Choro ratione officii Vicariatus, quamvis ab immemorabili observatum sit, ut debeantur.—3. Distributiones quotidianas non lucratur Canonicus inserviens Episcopo in Missis privatis. — 4. Distributiones non lucran-

tur Canonici associantes Episcopum volentem qnandoque audire Missam in Ecclesia non Cathedrali Civitatis.—5. Canonici assistentes Episcopo non Pontificaliter celebranti non lucrantur distributiones. —6. Non lucrantur distributiones Canonici inservientes Episcopo in Visitatione Dioecesis, aut in Monialibus velandis, aut in examine Ordinandorum, et promovendorum ad Beneficia, vel qui Seminario praesident, aut in Congregationibus S. Officii adhibentur. — 7. Episcopus Canonicus, dum abest ex causa Visitationis suae Dioecesis, non lucratur distributiones quotidianas. — 8. Distributiones quotidianas non lucratur in absentia Canonicus Collegiatae Ecclesiae dum servit Episcopo Cardinali pro Caudatario. — 9. Neque distributiones qnotidianae debentur Canonico Cubiculario ad bussulam Sanctissimi, et propterea absenti a residentia. — 10. Familiares Papae non percipiunt in absentia distributiones quotidianas. — 11. Distributiones quotidianae non debentur Canonico in publica Universitate docenti, si Choro non intersit, quamvis omnes redditus in distributionibus quotidianis consistant. — 12. Distributiones quotidianae non debentur Canonico infirmo habenti Coadjutorem, si Coadjutor non resideat, punctatur tamen ad damnum ipsius Coadjutoris. — 13. Distributiones non debentur Canonico inquisito, et postea absoluto, si hic haberet Coadjutorem, qui de tempore carcerationis, seu contumaciae Coadjuti, inservire debuisset, et non inservivit. — 14. Distributiones quotidianae non debentur Canonico, qui fuit Romae pro negotiis Capituli contra Episcopum. — 15. Canonici, qui sunt Officiales Tribunalis Inquisitionis, non lucrantur in absentia distributiones, absque speciali Sedis Apostolicae Indulto. — 16. Immo neque lucrantur distributiones Canonici ipsi qui funguntur munere Inquisitoris contra haereticam pravitatem; Sicuti neque Examinatores Synodales, dum similiter suo munere funguntur; Uti neque Canonici, qui voluntarie, non autem ex officio sese confessionibus audiendis exponunt. — 17. Distributiones quotidianas non lucrantur Canonici celebrantes dum Divina officia recitantur, nisi ad celebrandum compulsi fuerint ab eo, ad quem pertinet. — 18. Canonici absentes studiorum causa non lucrantur distributiones. — 19. Hoc tamen locum habet, si Canonicatus habeant fructus a distributionibus distinctos; Secus vero si redditus omnes indistributionibus consistant.—20. Distributiones quotidianae non debentur interessentibus Congregationibus Capitularibus tempore, quo Divina celebrantur. — 21. Canonici absentes ratione peregrinationis, causa devotionis assumptae non lucrantur distributiones. — 22. Canonici habentes privilegium Apostolicum percipiendi fructus Beneficiorum suorum in absentia, non per hoc lucrantur distributiones quotidianas. — 23. Distributiones, quae dantur Canonicis, vel Praebendatis propriae Ecclesiae, quando aliquas Missas celebrant, debentur Coadjutoribus, nisi quando celebrant pro Coadjutis. — 24. Dispensationes quotidianas non lucratur Vicarius Generalis, quando est Canonicus, nisi sedeat, et incedat cum habitu, et in suo loco ordinario, ac si non esset Vicarius. — 25. Sic etiam distributiones quotidianas non lucrantur Canonici, sive Dignitates Protonotarii, si Choro intersint cum habitu Protonotarii. — 26. Immo neque eas lucrantur etiam accedente consensu et concordia Capituli. — 27. Affertur etiam alia novissima decisio. — 28. Canonicus, qui evasit surdus non lucratur distributiones, nisi praesentiam in choro praestet. — 29. Secus autem Canonicus factus caecus. — 30. Canonicus dispensatus super aetate ad obtinendum Canonicatum cum clausula, quod se promoveri faciat perventus ad legitimam aetatem, amittit distributiones, si conditionem non curavit adimplere, quamvis Choro intersit. —31. Distribut. a Canonicis absentibus amissae accrescunt interessentibus, adeout ab Episcopo non possint applicari Fabricae Ecclesiae, aliisque usibus piis. — 32. Nec Canonici, non obstante statuto, consuetudine, aut pactione contraria possunt sibi invicem remittere, et condonare distributiones.—33. Non lucrantur distributiones Canonici quoties absunt a residentia occasione litium concernentium interesse suarum Praebendarum sine licentia Episcopi, quae necessaria est — 34. Distributiones quotidianae non debentur Canonicis infirmis, aut alio legitimo impedimento detentis, si alias sani, aut non legitime impediti non erant soliti inservire. — 35. Potest Episcopus statuere, ne Canonici, et alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore concionis, et quod illi intersint quotidie sub poena amissionis distributionum illius diei, in qua defuerint. — 36. Non potest tamen Episcopus decernere ut canonici in Sacris non constituti non gaudeant distributionibus.— 37. Permitti non debet Capitulo, quod dum pro litibus, vel alia causa vult expensas facere, utatur distributionibus quotidianis. — 38. Episcopus, et Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam, remittere aut condonare illi ipsi, qui eas amisit. — 39. Secundum Barbosam, et alios poterit Canonicus distributiones, quas alter amiserat, sibi jam applicatas, et traditas, postea illi ipsi donare. — 40. Cavendum est tamen, ne hac via detur occasio Clericis se abstinendi a Choro in diminutionem Divini cultus. — 41. Distributiones amittunt juste excommunicati, vel suspensi, vel interdicti.—42. Distributiones amittunt Canonici non psallentes, et canentes in choro cum aliis.—43. Distributiones quotidianas amittunt dormientes, et confabulantes in Choro, non in totum, sed proportionaliter pro parte correspondente defectibus.—44. Distributiones quotidianas non lucrantur Canonici, quando non cantant Missam Conventualem, seu Missam de die.—45. Canonici, qui perceperunt distributiones pro tempore, quo servitium Ecclesiae non praestiterunt, tenentur ad illarum restitutionem. — 46. Canonicus tempore Divinorum Officiorum organum pulsans, vel cum Musicis psallens amittit distributiones quotidianas, si ex ejusmodi munere certum aliquod stipendium obtineat. — 54. De causis de quibus absentes possunt necne percipere Distributiones. — 55. Non est absolute verum quod Distrib. a Canonicis absentibus amissae accrescant inservientibus.

ARTICULUS I.

QUID, ET QUAE SINT DISTRIBUTIONES QUOTIDIANAE, ET A QUIBUS ACQUIRANTUR?

1 Distributiones quotidianae secundum nominis etimologiam ita dicuntur, quia juxta cujusque merita, ac laborem, et qualitatem distribuuntur; nam distribuere est suum cuique tribuere, *l.* 1. *ff. familiae erciscund.* Rota *par.*
2 6. *recent. dec.* 115. *n.* 20. Dicuntur autem quotidianae, sive quia quotidie distribuuntur iis qui quotidie Horis Canonicis, divinisque officiis intersunt, quasi quotidianum, et diurnum stipendium, Rota *cit. part.* 6. *dec.* 115. *n.* 23. Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. univ. c.* 18. *n.* 4. *et de Canonicis cap.* 11. *num.* 3. cum plurimis ibi citatis. Distributio- 3
nes aliae sunt, quae non distinguuntur a praebendis, sed ipsaemet praebendarum vice funguntur, ut sunt distributiones illarum Ecclesiarum, quarum fructus omnes, in communi reponuntur, et singulis diebus distribuuntur cuilibet Canonico praesenti pro victu, de quibus *in c. Olim, de verb. signific.* et apud Decian. *cons.* 43. *col.* 1. Menoch. *cons.* 436. *n.* 25. Aliae vero sunt distributiones a 4
praebendis separatae, atque distinctae, quales sunt distributiones illarum Ecclesiarum, in quibus Canonici certas habent praebendas et praeterea quotidianas distributiones, quae dantur interessentibus Divinis Officiis, de quibus *in c. Quia* 15. *de rescript. in* 6. *et in c. Unic. de Cler. non resident. eod. in* 6. *et in c. Ultim. de concession. praebend. pa-*

riter in 6. Paris. *cons.* 32. *n.* 7. *et cons.* 34. *n.* 4.
cum seq. vol. 4. Covarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 13. *n.*
1. Gallet. *in Margarita Casuum conscient. verb. Di-
stributiones* 2.
5 Distributiones quotidianae proprie loquendo
definiuntur, quod sint stipendia quaedam per-
sonalia, quae ex redditibus Ecclesiae (praeter
Praebendam, aut portionem certam pro Beneficio
competentem) Canonicis, et Beneficiatis, seu Cle-
ricis Cathedralium, et aliarum Collegiatarum Ec-
clesiarum divinis officiis interessentibus pro divino
6 officio tribuuntur. Distributiones hujusmodi non
veniunt appellatione fructuum, seu redditnum, et
proventuum istius, vel illius Beneficii, cum sint
redditus casuales, et incerti, qui acquiruntur la-
bore, et interventu in divinis, *cap. Licet* 32. *de
praebend. cap. Unic. de Cler. non resident. in* 6. *cap.
Quoniam* 8. §. *In illis, de concess. Praebend. etiam
in* 6. Rota *part.* 15. *recent. dec.* 61. *n.* 1. Cassad.
dec. 1. *de Cleric. non resident* Covarr. *lib.* 3. *variar.
resolut. cap.* 13. *n.* 1. Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in
cap. Licet* 32. *de praebend. num.* 3. *et sequent. et
lib.* 5. *cap. Praeterea* 1. *Ne Praelati vices suas;* Barb.
lib. 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 18. *n.* 8. *de Ca
7 nonicis cap.* 21. *n.* 6. Propterea non comprehen-
duntur in regulis Cancellariae de valore fructuum
exprimendo; Felinus alios citans *in c.Ad aures, de
rescript. n.* 14. Covarr. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.*
8 13. *n.* 1. Fagnan. *loco cit.* Distributiones quotidia-
nae institutae sunt in gratiam cultus divini, ut
sic Canonici, et Capellani promptius, ac frequen-
tius, pro officiis divinis recitandis ad Ecclesiam
convenirent, *cap. Unic. de Cleric. non resident. in* 6.
*Clementin. Si Dominum, de relig. et venerat. San-
ctorum;* Rota *part.* 8. *decis.* 24. *num.* 17. *et* 18. *et
annotat. ad decis.* 576. *num.* 70. *et* 101. *et sequent.
part.* 4. *tom.* 3. quia talis interest pro denario, qui
non interesset pro Deo, ut inquit Hostiens. *in c.
Olim, de verbor. significat. num.* 2. *in vers. Et ma-
nualia,* et Fagnan. *ibid. n.* 42. Et propterea ut ne-
que in parte minuatur divinus cultus, sed ei de-
bitum omnibus rebus obsequium praestetur, Con-
cilium Trid. *sess.* 21. *cap.* 3. *de ref.* sic praecise
ordinavit: « Statuit Sancta Synodus in Ecclesiis
» tam Cathedralibus, quam Collegiatis, in quibus
» nullae sunt distributiones quotidianae, vel ita
» tenues, ut verosimiliter negligantur, tertiam
» partem fructuum, et quorumcumque proven-
» tuum, et obventionum, tam Dignitatum, quam
» Canonicatuum, Personatuum, Portionum, et
» Officiorum separari debere, et in distributiones
» quotidianas converti, quae inter Dignitates ob-
» tinentes, et caeteris divinis interessentes, pro-
» portionabiliter juxta divisionem ab Episcopo,
» etiam tamquam Apostolicae Sedis Delegato, in
» ipsa prima fructuum deductione faciendam di-
» vidantur; » sunt praecisa verba Concilii.
9 Jus percipiendi quotidianas distributiones com-
petit Cathedralium, et Collegiatarum Ecclesiarum
Canonicis divinis officiis interessentibus, *cap. Licet*
32. *de praebend. cap. Unic. de Cler. non resident. in*
6. *Clementin.* 2. *de aetat. et qualit. et Extravagant.
Cum nonnulla* 1. §. *praeterea, de praebend. inter
commun.* et Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 3. *de reform.
et sess.* 24. *c.* 12. *de ref.* Rota *p.* 3. *dec.*473.*n.*1. *et
dec.*689. *n.*7.*ag.*10.*dec.*135.*n.*3. *par.*13.*dec.* 233. *n.*
22. *et* 25. *et saepe alibi.* Debentur autem distribu- 10
tiones his tantum, qui vere intersunt divinis offi-
ciis, non vero his, qui ficte resident, aut juris in-
terpretatione; *c. De caetero, de Cler. non resident.*
Fagnan. *l.* 3. *decretal. in cap. Licet* 32. *de praebend.
n.* 102. quia ad ipsas lucrandas non solum requi-
ritur praesentia, sed etiam interessentia corpora-
lis in Choro; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 22. *n.* 14.
Annotat. ad decision. 576. *n.* 112. *et sequent. et n.*
129. *et seq. part.* 4. *tom* 3. *et dec.* 449.*num.* 7. *part*
14. Unde non sufficit interessentia in Ecclesia, 11
etiamsi Canonicus esset in Ecclesia celebrans eo
tempore, quo horae Canonicae cantantur in Cho-
ro, sed requiritur actualis interessentia in ipso
Choro, *dicta Annotat. ad decis.* 576. *n.* 131. *part.*
4. *tom.* 2. Canonici enim celebrantes, dum divina
officia recitantur, lucrantur solum distributiones,
si ad celebrandum compulsi fuerint ab eo, ad quem
pertinet, vel si consuetudine fuerit introductum,
quod Clerici recedentes a Choro ad celebrandam
Missam, dum praeces Horariae recitantur, eas
lucrentur; secus vero si compulsi non fuerint, et
consuetudo id non habeat; Sacra Congregat. Conc.
in Calliensi 19. *Junii* 1628. *in resp. ad* 4. Et *in
Oriolen.* 27. *Martii* 1632. *in respons. ad* 12. et te-
net Gonzalez. *ad regul.* 7. *Cancell.* §. 7. *prooem. n.*
18. Piasec. *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 3. *num.*
8. et cum multis aliis Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccl.
univ. cap.* 18. *n.* 77.
Distributiones quotidianas lucratur in absentia 12
Canonicus infirmus; *cap. Unic. de Cler. non resident.
in* 6. et Glossa ab omnibus approbata *ibid. in verb.
Infirmitas,* et sic semper respondit Sacra Congre-
gatio Concilii teste Fagnan. *l.* 3. *decret. in c. Cum
percussio* 1. *de Clerico aegrotante n.* 29. Barbosa *in
Coll. Apostolic. dec. verb. Distributiones quotidianae
n.* 17. Garcias *de Benefic. p.* 3. *cap.* 2. *n.* 362. et
tenuit Rota *part.* 1. *recent. d.* 61. *n* 7. *par.* 2. *dec.*
197. *n.* 2. *et Annotat. ad dec.* 576. *n.* 125. *p.* 4. *tom.*
3. et saepe alibi. Sic distributiones quotidianas 13
lucratur Canonicus, qui ad Ecclesiam se conferre
non potest, quia est debilis in cruribus, vel tibiis;
Barbosa *l.* 3. *Juris Eccles. univers. cap.* 18. *n.* 56.
cum aliis ibi citatis. Vel quia podagra laborat, 14
huic enim deberi quotidianas distributiones cen-
suit Sacra Congregatio, teste Fagnano *lib.* 3. *dec.
in c. Licet, de praebend. n.* 142. Vel quia est coe 15
cus, et propterea Missas celebrare, et divina offi-
cia recitare non potest; Sacr. Congregatio Conc.
20. *Jul.* 1619. Sicut etiam Canon. post adeptum

Canonicatum utroque lumine orbatus distributiones lucratur, absque eo quod Divinis intersit; S.
16 C. C. *sub die* 26. *Jan.* 1616. Vel quia medicinam sumit, aut sanguine minuitur; Jacob. de Graff. *in aureis dec. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 15. *n.* 10. Moneta, Trullench. Sanctarell. et alii cum Barbosa *l. c. n.*
17 59. Vel quia lepra, aut alio morbo contagioso cogitur ab Urbe discedere; Barbosa cum supradictis
18 *loco c. n.* 61. Vel quia sanitatis causa ad balnea, vel alium locum iret; Idem Barbosa cum eisdem
19 *loco c. n.* 60. Extenditur insuper, ut habeat locum etiam in senio infectis, quibus Sacra Congregat. declaravit quotidianas distributiones deberi, si alias residere sint soliti, ut refert Fagn. *l. c. n.* 146. et Barbosa *d. lib.* 3. *n.* 64. *Collectan. Apost.*
20 *dec. verb. Distributiones quotidianae n.* 4. Et his omnibus infirmitatibus detenti possunt distributiones quotidianas percipere, quamvis propria culpa in eas inciderint, *c. Cum infirmitas: de poen. et remiss.* Et ratio est, quia etsi tales propria culpa sint impediti, hoc tamen impedimentum nec a Jure, nec ab homine sed ab ipso Deo illatum est; ut innuit textus *in c. Cum percussio* 2. *caus.* 7. *qu.* 1. ibi: « Cum percussio corporalis imminet, » utrum pro purgatione, an pro vindicta contin» gat, Dei in hoc Judicium ignoratur, et ideo non » debet a nobis addi flagellatis afflictio, » et sic praecise statuit Sacra Congregatio Concil. teste Fagnano *l. c. n.* 147. Cum non sit addenda afflictio afflicto, *cit. cap. Cum percussio, cap. Ex part.* 5. *de Clerico aegrotant. cap. Licet* 4. *de censibus* cum similibus.

21 Nec obstat statutum Capituli contrarium, ut aegrotis, vel ex quavis causa absentibus, non dentur distributiones, quia hujusmodi statutum Sacrae Congreg. Concilii teste Fagnano *loc. c. n.* 138. censuit non esse confirmandum, cum sit irrationabile, et contra bonum Ecclesiae, ut constat *ex cap.* 1. *de Clerico aegrotant.* ibi: *quia si alii ejus essent exemplo deterriti, forte non posset, qui militaret*
22 *Ecclesiae, inveniri.* Nec etiam obstat consuetudo non percipiendi distributiones in absentia, quia distributiones quotidianae debentur infirmis absentibus, etiam non probata consuetudine illas in absentia percipiendi, ut clare probatur *in cap. Unic. de Cler. non resident. in* 6. ubi ex regula, quae praemittitur de distributionibus quotidianis in absentia non percipiendis, excipiuntur primo
23 loco ii, quos infirmitas excusaverit. Nec tempus, quo Canon. fuit infirmus, computandum est pro tempore vacationum, ut declaravit Sac. Congreg.
24 teste Fagn. *l. c. n.* 140. Immo Canonici infirmi percipere debent etiam portionem accrescentem. Sic decrevit Sacra Congreg. Concil. ut refert Fagn.
25 *l. c. n.* 139. Declaratur tamen, quod tales distributiones debeantur solum illis Canonicis infirmis, qui dum sani erant, divinis officiis interesse solebant, alias enim distributiones quotidianas non lucrantur, quia morbus non est causa non residendi in eis, qui etiam sani non resedissent; Rota *in una Hispalensi Distributionum* 2. *Maji* 1603. *coram Coccino*, Joan. And. Card. et Abbas *in cap. Ad audientiam, de Cler. non resident. et in cap. Cum percussio, de Clerico aegrotante;* Fagn. *l. c. n.* 148. Felin. *in cap. Apostolicae, de except. num.* 12. ubi dicit ita omnes tenere.

Distributiones quotidianas lucratur Canonicus 26
in absentia, ratione justae, et rationabilis corporalis necessitatis, *cap. Unic. de Cleric. non resident. in* 6. ubi tamen adverte, quod non quodlibet impedimentum corporale excusabit, sed illud tantum, quod praesefert justam, et rationabilem aliquam necessitatem, veluti si injuste quis in carcerem mittatur, vel inique excommunicetur, vel sine culpa a Civitate sit expulsus, vel aliis similibus casibus, ut in *dict. c. Unic. num.* 17. exemplificat Barbosa. Quod distributiones quotidianas 27
lucretur injuste carceratus, decrevit Sac. Congr. Episcop. et Regul. *sub die* 5. *Decembris* 1600. Et Sacra Congregatio Concil. *sub die* 19. *Maji* 1626. respondit distributiones quotidianas, consuetudine contraria non obstante, deberi Canonico pro toto illo tempore, quo propter denegationem distributionum in tempore indebitae incarcerationis abfuit a residentia. Et eadem Sac. Congr. Concil. *in Lancian.* 16. *Februar. et* 8. *Maji* 1627. censuit distributiones deberi Canonico pro tempore, quo fuit Romae carceratus, vel ibi ex causa detentus. 28
Canonico injuste excommunicato, ac postea per sententiam absoluto, quae in rem judicatam transivit, deberi distributiones quotidianas, et si quae alia sunt emolumenta, quae ab infirmis percipi consueverunt, censuit Sacra Congreg. Concil. ut refert Fagnan. *loco cit. n.* 156. Excommunicatus enim injuste potest repetere fructus medii temporis, ut tradit Glossa communiter recepta *in cap. Super causa* 2. *qu.* 4. et Glossa final. *in cap. Pastoralis, §. Verum, de appell.* Canonicus expulsus 29
a Civitate propter seditiones absque sua culpa a contrariae factionis hominibus, debet integre percipere quotidianas distributiones. Sic communiter Doctores cum Fagnan. *loco cit. n.* 151. Distributiones enim quotidianas lucratur Canonicus, qui 30
ex facto Principis temporalis loci residere non potest, sed interea debet curare Canonicatum resignare, vel permutare, aut rationem aliquam inire, qua et suae, et Ecclesiae indemnitati consultum sit, ut censuit Sac. Cong. Conc. *in Carpen.* 17. *Septembris* 1616. Distributiones quotidianae 31
debentur Canonico absenti, ut injustam Judicis vexationem redimeret; Sacr. Congr. Concil. teste Fagnan. *loc. cit. n.* 154. Item distributiones quo- 32
tidianae debentur Canonico citato ob causam criminalem, qui se innocentem exhibuit, ac propterea a servitio Ecclesiae abfuit, licet ex statuto Ecclesiae absentes per sex menses universam illius

anni portionem amitterent; Sic eadem Sac. Cong.
33 ut testatur idem Fagnan. *num.* 155. Canonicus,
qui de crimine inquisitus, et condemnatus fuit,
appellavitque, et fuit absolutus per tres senten-
tias conformes, vel unicam, quae in rem judica-
tam transivit, debet utique percipere nedum fru-
ctus, sed etiam distributiones quotidianas totius
temporis, quo propter eam causam horis Canon.
non potuit interesse; Ita eadem Sac. Cong. Conc.
ut expresse testatur Fagnan. *l. c. n.* 156. et Sacra
Congr. Episcop. et Regul. *in Lucerina* 17. *Augusti*
34 1696. Distributiones quotidianas lucrari debet
Canonicus, qui inquisitus de homicidio, et factus
contumax infra annum comparuit, et factis defen-
sionibus in carceribus, fuit absolutus, et innocens
declaratus, ab ea die scilicet, eas lucratur, qua
se praesentavit in carceribus, non vero antea,
tempore scilicet, quo fuit contumax; Sac. Congr.
35 Conc. *sub die* 10. *Novembris* 1618. Distributiones
quotidianae debentur Canonico legitime impedito
pro illo tempore, quo impeditus fuit inservire;
Sac. Congreg. *in Alexandrina* 7. *Septembris* 1630.
Rota *part.* 14. *dec.* 190. *num.* 4. *et part.* 15. *decis.*
100. *num.* 3.
36 Distributiones quotidianas lucratur Cononicus
in absentia ratione evidentis Ecclesiae utilitatis;
cit. c. Unic. de Cler. non resident. in 6. Sacra Cong.
Concil. *sub die* 31. *Januarii* 1603. Rota *part.* 1.
dec. 61. *num.* 7. *et Annotat. ad dec.* 576. *n.* 125.
37 *et* 178. *et sequent. part.* 4. *tom.* 3. Absens pro de-
fensione jurium ipsius Ecclesiae, vel sui Beneficii
lucratur fructus, et distributiones quotidianas;
Rota *in Astensi Fructuum, et distributionum* 15.
Martii 1615. *coram Manzanedo, et in Calaguritana
Fructuum, et distributionum* 26. *Martii* 1614. *co-
ram Ubaldo*, et sic decrevisse Sacram Congr. Conc.
refert Garcias *in addit. ad tractat. de benefic. part.*
3. *cap.* 2. *num.* 49. et iterum sic decrevit ead Sac.
38 Congr. Conc. *in Lauretana* 16. *Julii* 1695. Cano-
nicus Procurator Capituli, et pro negotiis Capi-
tuli assistens, tamquam praesens reputandus est,
et habere debet distributiones quotidianas; Sacr.
39 Rit. Congr. *in Saonensi* 21. *Aug.* 1604. Distribu-
tiones quotidianas lucratur Canonicus a Choro
absens occasione servitii Curae ejus Canonicatui
annexae, tamquam si esset praesens, ex Concil.
Tridentin. *sess.* 22. *cap.* 3. ideoque Episcopus Cu-
ram animarum eidem Canonico auferre, et Man-
sionario sibi, ejusque successoribus beneviso con-
ferre non debet; Sac. Congreg. Episcop. et Reg.
40 *in Lauden.* 24. *Novembris* 1617. Distributiones
quotidianas lucratur Canonicus, qui accedit Ro-
mam pro servitio Episcopi, qui venit ad visitan-
da limina Apostolorum, etiam quod dictus Cano-
nicus veniat post Episcopum, non autem simul;
41 Sacr. Congreg. Concil. *die* 9. *Sept.* 1623. Sic etiam
distributiones lucrantur Canonici missi ab ipso-
rum Episcopis ad limina Apostolorum eorum no-
mine. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Concil.
refert Garcias *de benefic. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 438.
et Barbosa *Collectan. Apostolic. dec. verb. Distribu-
tiones quotidianae n.* 11. Canonico autem in Urbe 42
commorante, si deputetur ab Episcopo suo ad vi-
sitandum limina, debentur ei distributiones unius
mensis; Sacra Congreg. *in Vigilien.* 6. *Jan.* 1682.
Si vero Episcopum ad visitandum limina comitas- 43
set, tunc distributiones debentur pro toto tempore
accessus, mansionis, et recessus; Ead. Sac. Cong.
Conc. *in Comen.* 28. *Augusti* 1688. Quoad tempus
ead. Congregatio Concil. constituit esse trium
mensium *in una Vasionen.* 17. *Aprilis* 1627. Di- 44
stributiones quotidianas lucrantur Canonici inser-
vientes Episcopo Pontificaliter celebranti in Civi-
tate, vel in suburbiis, non autem in alio loco, vel
comitantes in Visitatione; Sacra Congreg. Concil.
sub die 7. *Maji* 1600. Distributiones debentur Ca- 45
nonico proviso ab Ordinario Cardinale vigore In-
dulti pro tempore, qua Ecclesiae inservivit, et
possessionem habuit vigore hujus provisionem,
etiamsi fuerit postea coactus capere novam pos-
sessionem Apostolicam, et primae renunciare, ex
eo quod detectum fuit primam provisionem fuisse
invalidam, quia Beneficium erat de Jure patrona-
tus Sedis Apostolicae, et ejus provisio spectabat
ad Papam. Sacra Congregat. Concilii *in Ferrariensi*
21. *Aug.* 1627.

Archidiaconus, vel Canonicus visitans Eccle- 46
siam, jura, vel redditus suae praebendae, non
amittit distributiones quotidianas, cum visitando
praedicta jura, et loca serviat Ecclesiae in re uti-
li. Si vero non visitaret propriam Ecclesiam suae
Dioecesis, etiamsi illam visitaret ex officio, et
jure sibi competenti, tunc non potest percipere
distributiones quotidianas, ut referunt decisum
Moneta *de Distributionibus q.* 11. *n.* 63. Garcias *de
Benefic. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 332. Barbosa *de Ca-
nonicis, et dignitatibus, cap.* 24. *num.* 4. *et de offic.
et potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 53. *num.* 126. Ca- 47
nonicus Poenitentiarius, si dum recitantur divina
officia, audiat in Ecclesia Confessiones, percipit
quotidianas distributiones, ac si praesens esset in
Choro; Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 8. Sac. Cong.
Concil. *in Thealina* 18. *Aprilis* 1643. et sic deci-
sum fuisse referunt Aloysius Riccius *in praxi for.
Eccles. decis.* 498. *in prima editione*, Moneta *de Di-
stributionibus quotidianis part.* 2. *qu.* 11. *num.* 64.
cum sequentibus; Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. uni-
vers. cap.* 18. *num.* 42. *et de offic. et potest. Episc.
part.* 3. *allegat.* 55. *num.* 30. Fagnan. *loco cit. num.*
170. Etiamsi audiat Confessiones venialium pec- 48
catorum, et non reservatorum, ex responsione
Sacrae Congregationis teste Fagn. *loco cit. n.* 170. 49
Poenitentiarius non solum censetur praesens in
Choro, dum actualiter Confessiones audit ad lu-
crandas distributiones quotidianas, sed etiam elee-
mosynas ipsas, quae distribuuntur pro associandis

et sepeliendis cadaveribus Defunctorum, vel pro supplicationibus, et processionibus, quae per Urbem aguntur. Ita decisum fuisse refert Garcias *in addit. ad partem* 5. *cap.* 4. *n.* 125. et Fagnan.
50 *loc. cit. num.* 171. Theologus, seu obtinens praebendam Theologalem diebus, quibus legit, habendus est tamquam praesens in Choro non modo pro illis horis, ut si mane legat pro horis matutinis, et Missa solemni, sed etiam pro tota die, et percipere potest distributiones quotidianas. Ita declarante Gregor. XIII. decisum referunt Naldus *verb. Distributiones num.* 9. Gonzal. *ad Regul.* 8. *Cancel.* §. 7. *prooem. n.* 180. Monet. *de distr. quotid. part.* 2. *quaest.* 19. *num.* 27. *et qu.* 11. *num.* 75. Barbosa *l.* 3. *Juris Eccl. univers. cap.* 18. *n.*43. Fagn.
51 *loc. c. num.* 116. Canonici privilegiati super fructibus in absentia percipiendis, si redditus omnes in his distributionibus consistant, lucrantur de jure communi sine diminutione hujusmodi distributiones, textu expresso *in c. Olim* 16. *de verb. significat.* ibi: *Plene sicut uni ex aliis residentibus.*
52 At post Concil. Tridentinum quod *in cap.* 3. *sess.* 21. jubet converti tertiam partem fructuum in distributiones quotidianas, Canonici sic absentes percipere debent tantummodo duas tertias illorum partes, amissa alia tertia, quae inservientibus accrescit; Fagnan. *in c. De caetero, de Cleric. non resident. a num.* 29. *usque in fin. et in cap. Licet, de praebend. n.* 126. *et in c. Olim, de verb. Signif. a n.*
53 36. *usque ad* 40. Canonici, qui Papae vel Cardinalibus inserviunt, cum Indulto percipiendi distributiones pro diebus, et horis, quibus actualiter in servitio occupantur, gaudent distributionibus, et etiam fallentiis absentium; Sacr. Congreg. *in Romana punctatur.* 27. *Januar.* 1691.
54 Distributiones debentur Canonico pro tempore, quo sine salario Organum pulsat; Sac. Congreg. Episc. *in Nolana* 23. *Sept.* 1639. *in Triventina* 22. *Novembr.* 1641.
55 Juvat hic ad rem e penu *Institution. Eccles.* Benedicti XIV. sequentia, utpote scitu valde digna, et in praxi servanda, depromere.

Concilium Tridentinum *Sess.* 21. *cap.* 3. *de Ref.* mandat, ut separetur e massa Capitulari tertia pars fructuum, quae dividatur inter praesentes divinis officiis assistentes, ut supra traditum est sub *n.* 8. Addit vero idem Concilium, quod si dignitates, et personatus Ecclesiarum Parochialium, et collegiatarum muneribus suis defuerint, amittant distributiones, quae applicentur *Fabricae Eccles. vel alteri pio loco arbitrio Ordinarii.* Quod postremum intelligitur de dignitatibus redditus suos habentibus a mensa Capitulari discretis; nam illae, quae participant ex eadem mensa, distributiones amittunt, sed distributiones illae accrescunt praesentibus; *Instit. Eccl.* 107. §. 41.
56 Vetat insuper Sacrum Concilium *sess.*24. *c.* 12. *de Reformat.* ne Chorales secum invicem paciscantur, ne mulctentur absentes. Vetat etiam, ne gratis condonentur distributiones iis, qui non interfuerint, cui Decreto insistens S. Congregatio Concilii semper negavit valere istas condonationes; *ibid.* §. 42.

Hoc tamen non obstante, fas est Episcopo transgressores istos ulterius punire, ut saepius respondit S. Congregatio; *ib.* §. 44. 57

Caeterum cum Sacrum Concilium exceptos judicet ab ea distributionum amissione illos, quos infirmitas, seu justa et rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiae utilitas excusat: hinc Sacra Congregatio censuit in eo rerum eventu absentes non tantum suas distributiones non amittere, sed lucrari augmentum, quod fit ex distributionibus absentium sine causa. Quin et si quis discedens a Civitate sanus proponens reditum ad Civitatem post legitimam vacationem, si interim aegritudine afficiatur, nec redire possit, adhuc distributiones lucratur, ac si praesens esset in Civitate, ut ex decreto S. Cong. *ib.*§. 46. 58

Verum non omnis aegritudo excusat, nec omnes semper; nam si quis cum sanitate valebat, interesse negligebat, tunc etsi aegritudine gravetur, distributiones non obtinet, ut censuit S. Congr. *ibid.* §. 47. 59

Accidere tamen posset, ut quis non vetaretur quidem exire domo, sed aegritudine, qua afficitur adesse Choro non permitteretur. Hinc coecus distributionibus potitur, etiamsi eam officii partem, quam memoria tenet, in choro non recitet, ut censuit S. Congr. *ib.* §. 48. 60

Deberi coeco distributiones ex ea die, qua lumine captus est, et non solum ex ea, qua se admitti ut praesens postulavit, censuit Sacr. Congr. *ibid.* §. 49. 61

Quin nec teneri illum substituere alium pro onere missarum in Collegiata, eadem S. Congregatio alio Decreto censet; *ibid.* 62

Quando pestis grassatur (quod judicium Episcopo remittitur) Canonici, qui se absentant ab Urbe vel oppido, distributiones lucrantur, ut ex Decreto S. C. *ibid.* §. 50. 63

Nec privantur etiam, qui assueti alias interesse Choro vexationibus injustis coacti se e loco subducunt, ut ex Decreto Sac. Congr. *ibid.* §. 51. 64

Cujusmodi sunt etiam detenti injuste in carceribus, quae injustitia tunc judicanda est ex sententia in ejus favorem lata, quae in judicatum transierit; nam si interposita sit appellatio, exitus ejus appellationis expectandus est; ex Decretis S. C. ut *ibid.* §. 52. 65

Sententia in favorem rei illa dicitur hic, qua reus ut innocens absolvitur per sententiam definitivam; sicut etiam qua *ex hactenus deductis* declaratur innocens; ac tandem ea, qua absolvitur cum clausula *non molestetur ;* Non vero ea, qua absolvitur cum *ex quo satis; ibid.* §. 53. 66

67 Ex evidenti Ecclesiae utilitate absentem ad di-
stributiones admittit Bonifacius VIII, in *cap. Un.*
de Cleric. non resident. in 6. Quare absens a Cho-
ro causa negotiorum Ecclesiae suae, vel Capituli,
distributiones percipit, ut saepe censuit S. C. *ibi-*
dem §. 54.
68 Itaque Canonicus Theologus qua die legit, po-
test non amissis distributionibus a Choro abesse,
etsi vacare illi posset, ut censuit Sacr. Congreg.
ibid. §. 55.
69 Hinc etiam Canonicus Poenitentiarius, vel alius
Canonicus ab Episcopo deputatus in ejus locum,
dum actu audit confessiones, tuto abest a choro,
et distributiones obtinet. Si vero abiit, dum actu
non audivit confessiones, distributiones minime
percipit; *ibid.*
70 Qui habet curam Animarum in ea Ecclesia, in
qua est Canonicus, si toto eo tempore occupatur
actu in exercitio eorum, quae spectant ad Curam
Animarum, distributiones quotidianas obtinet,
ibid. §. 56.
71 Animadvertendum est, Canonicos non praesen-
tes, de quibus supra diximus, non privari distri-
butionibus, non tamen participare de emolumen-
tis Anniversariorum, quae ex voluntate Fundato-
rum distribui consueverunt solum inter praesen-
tes, ut ex Decreto Sacrae Congr. *ibid.* §. 62.
72 Demum distributiones etiam quotidianas obti-
nent Canonici, et Beneficiati, qui interdum infra
annum intra domum Religiosam clausi exercitia
spiritualia praestant cum licentia Episcopi; non
tamen si in Adventu, Quadragesima, et Festis so-
lemnibus id agunt; et ita agunt, ut servitio Cho-
ri nullum detrimentum inferatur. Ita ex Encyclica
Clementis XI. *ibid.* §. 63.
73 Distributionibus etiam quotidianis non privan-
tur Canonici, et Mansionarii emeriti, sive si Coad-
jutorem habeant; *ib.* Debent tamen indultum hoc
obtinuisse a Sacr. Congr. vi cujus nec loci residen-
tia adstringuntur. Quamquam possunt ab Episco-
po compelli ad assistendum Choro, si cultus divi-
nus detrimentum patiatur; *ibid.* §. 64.
74 Porro si Coadjutor sive intra Civitatem aegro-
tet, sive extra, non tenetur Coadjutus assistere
Choro, et nihilo secius lucratur distributiones,
quae ipsi omnino debentur, etiam cum iis emo-
lumentis, quae praesentibus accrescunt; *ibidem*
§. 65.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Interest, et quidem ad plures effectus, distin-
75 guere Distributiones quotidianas a fructibus; quos
vocant *Grossos*. Haec autem statuta est Regula.
Si redditus Ecclesiae Cathedralis, vel Collegiatae,
de qua agitur, dividuntur ratione Beneficii, nullo
prorsus habito respectu ad servitium, sunt fructus
Grossi; Sin autem dividuntur non Beneficii, sed
servitii ratione, et ut dici solet, per *punctos*, seu
punctaturas, ita ut major, vel minor sit portio
uniuscujusque, prout majus, vel minus fuerit
praestitum ab ipso servitium, sunt Quotidianae
Distributiones; Ita ex text. *in cap. unic. de Cleric.*
non residen. in 6. tradunt Scharzius *in decretal. lib.*
3. *tit.* 4. §. 33. *n.* 33. Cardinal. Petr. *in commentar.*
ad Constitut. Apostol. Constit. 9. *Bonifacii VIII. n.*
28. Cardinal. de Luca *de Canon. discurs.* 16. *n.* 6.
et rursus *in Adnot. ad Concil. Trident. discurs.* 15.
num. 8. Alter de Luca *in Animadv. ad Gratian.*
discept. forens. cap. 166. *n.* 5. Rota *in recent. dec.*
35. *n.* 17. *part.* 10. Et in hac ipsa sententia fuit
Sac. Congregatio Concilii interpres *in Capuana*
Spolii 9. *Julii* 1735.
Adeoque verum est, dictos redditus esse Distri- 76
butiones Quotidianas, et non fructus *Grossos*, si
divisio fiat ratione servitii, ut procedat etiam, si
divisio non in singulos dies, sed in fine anni fiat;
Rota *in recent. d. dec.* 135. *num.* 7. *part.* 10. *cor.*
Achill. de Grass. *dec.* 12. *fer. per tot. de Praebend.*
et cor. Caesar de Grass. *dec. unic. n.* 8. *de Cleric.* 77
non resident. et cor. Seraph. *dec.* 1140. *num.* 2. tum
etiam si proveniant non ex oblationibus anniver-
sariis, aliisque incertis emolumentis, sed ex fru-
ctibus Praediorum; Cardinal. Petr. *in comment.*
ad Constit. 9. *Bonifacii VIII. num.* 28. Cardinal.
de Luca *de Canon. discurs.* 16. *n.* 6. *et in Adnot.*
ad Concil. Trident. discurs. 15. *n.* 8. Rota *in recent.*
dict. dec. 135. *n.* 7. *par.* 10.
Regulariter nomine fructuum Beneficii non ve- 78
niunt Distributiones Quotidianae, prout veniunt
fructus *Grossi.* Limitatur vero haec Regula con- 79
currente in aliquo casu voluntate Papae, ut distri-
butiones veniant nomine fructuum Beneficii, eaque
vel expressa vel tacita, ut sit in materia quae la-
tam admittit interpretationem. Caeterum seclusa 80
voluntate Papae, vel expressa, vel tacita, firma
remanet Regula, minimeque distributiones quo-
tidianae veniunt nomine fructuum Beneficii, prae-
sertim si materia strictam exigat interpretationem;
Fagnan. *in cap.* 16. *n.* 6. *de verb. Signific.* Torr.
de Pact. futur. succes. lib. 2. *cap.* 28. *num.* 60. *et*
sequent. Add. ad decis. 576. *n.* 57. *et plur. sequent.*
par. 4. *tom.* 3. Idque etiamsi Beneficia, de quibus 81
agitur, careant praebendis, redditusque habeant
solummodo consistentes in quotidianis distributio-
nibus; Card. Petra *in comment. ad Constit. Apost.*
Constit. 9. *Bonifacii VIII. n.* 28. Rota *in recent. dec.*
135. *n.* 7. *par.* 10.
Qua de ratione distributiones quotidianae non 82
solum non veniunt nomine fructuum beneficii *in*
Regulis Cancellariae de valore fructuum exprimen-
do, ut monet Auctor *n.* 7. sed nec in Regula IV. 83
Cancellariae perpetuo reservante dignitatem Col-
legiatae, quae sit principalis, tum redditus exce-
dentes valorem decem florenorum auri de Came-
ra; Cardinal. de Luc. *de Benefic. discurs.* 106. *n.*

2. *et sequ. et rursus de Jurepatron. discurs.* 69. *n.* 8. Rigant. *in comment. ad Regul. Cancell. Regul. IV.* §. 2. *n.* 9. ubi quod procedat, etiamsi omnes redditus consistant in solis distributionibus; Rot. *cor.* Haunitz. *decis.* 26. *n.* 6.

84 Spolio, ut de alio diverso effectu quotidianarum distributionum disseramus, haud subjiciuntur distributiones quotidianae, prout distribuuntur fructus grossi; Marant *Respons.* 24. *fer. per tot. lib.* 3. Ventriglia *in prax. For. Eccles. tom.* 3. *adnot.* 16. §. 2. *num.* 21. et admisit Sac. Congregatio Concilii interpres *in Capuana Spol.* 9. *Julii* 1735.

85 An autem quis possit ordinari ad titulum Beneficii, cujus redditus unice consistant in distributionibus quotidianis? Affirmant communiter Barbosa *de Potest. Episcop. allegat.* 19. *num.* 24. Marchin. *de ordin. tract.* 2. *part.* 6. *cap.* 6. *differ.* 5. *n.* 19. Campanilis *in diversor. Jur. Canon. Rub.* 8. *cap.* 5. *n.* 29. Boss. *de ordin. quoad tit. patr.* §. 17. *n.* 139.

ARTICULUS II.

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANAE A QUIBUS AMITTANTUR, SEU NON ACQUIRANTUR.

1 Distributiones non lucrantur Canonici sine legitima causa absentes, quamvis consuetudine sit introductum, ut distributiones absentibus debeantur. Talis enim consuetudo expresse reprobatur a Bonifacio VIII. *in c. Unic. de Cleric. non resident. in* 6. ibi: *Consuetudinem . . . penitus improbantes;* et ob id saepius respondit Sac. Congr. decreto *cap.* 12. *vers. Distributiones, sess.* 24. etiam immemorabilem consuetudinem fuisse sublatam, ut testa-
2 tur Fagnan. *in d. cap. Licet n.* 79. Hinc distributiones quotidianae non debentur Canonico inservienti Episcopo in officio Vicarii etiam pro illis horis, quibus ratione officii Vicariatus non intervenit Choro, etiamsi a tempore immemorabili observatum sit, ut debeantur; Sac. Congr. Conc. *in*
3 *Bitecten.* 18. *Dec.* 1627. Distributiones quotidianas non lucratur Canonicus inserviens Episcopo in Missis privatis Sacr. Congregat. Concil. 17. *Maji* 1619.
4 Item distributiones non lucrantur Canonici associantes Episcopum volentem quandoque audire Missam in Ecclesia non Cathedrali Civitatis; Sic Sacra Congreg. Concil. teste Fagn. *loc. cit. num.*
5 107. et iterum *in Arianen.* 17. *Maji* 1704. Canonici assistentes Episcopo non pontificaliter celebranti non lucrantur distributiones; Eadem Sac. Congregat. teste eod. Fagnan. *loc. cit. num.* 108.
6 Item non lucrantur distributiones Canonici inservientes Episcopo in Visitatione Dioecesis, aut in Monialibus velandis, aut in examine ordinandorum, et promovendorum ad Beneficia, vel qui Seminario praesident, aut in Congregationibus S. Officii adhibentur; Sic ead. Sac. Cong. ut refert idem ibid. *n.* 109. Quinimmo, ut ipsemet ibi subjungit, Archiepiscopo Januensi petenti, ut duo Canonici eum comitantes in visitatione Dioecesis possent percipere quotidianas distributiones juxta antiquam illius Ecclesiae consuetudinem, censuit non concedendum.

Insuper Episcopus Canonicus, dum abest ex 7
causa Visitationis suae Dioecesis, distributiones quotidianas non lucratur; quia Littera *d. cap. Unic. de Cleric. non resident. in* 6. ibi: *Evidens Ecclesiae utilitas,* intelligitur de utilitate Ecclesiae particularis, de cujus distributionibus agitur, non autem de utilitate alterius Ecclesiae particularis, vel Ecclesiae generalis, ut formaliter inquit Joan. And. *in d. c. Unic. de Cleric. non resident. in* 6. *num.* 3. *vers. Item intelligendum:* ubi pro hoc allegat *cap. Cum Dilectus, et cap. De caetero, eod. tit. et c. Licet, de praebend.* et sequitur ibi Petr. de Anchar. *n.* 4. *in* 5. *notab.* et Fagnan. *in d. cap. Licet num.* 160. ubi dicit quod haec est ratio, cur distributiones non debeantur Canonicis existentibus in servitio Papae, ut est casus *in c. Cum Dilectus* 14. *de Cler. non resident.* juncta Glossa omnium consensu approbata *ibid. in verb. Fructus*, licet censeantur servire Ecclesiae universali, ut ibidem dicitur; *Qui circa nos se obsequiales exhibent universis.*

Distributiones quotidianas non lucratur in ab- 8
sentia Canonicus Collegiatae Ecclesiae, dum servit Episcopo Cardinali pro Caudatario; Sac. Cong. Concil. *in Viterbien.* 12. *Apr.* 1617. Neque distri- 9
butiones quotidianae debentur Canonico Cubiculario ad Bussulam Sanctissimi, et propterea absenti a residentia; Sac. Congr. Conc. *in Reatina* 13. *Nov.* 1627. Familiares enim Papae, qui non 10
obstante Constitutione contraria praebendarum suarum fructus percipiunt in absentia, non percipiunt tamen distributiones quotidianas, ut est casus *in d. cap. Cum dilectus* 14. *de Cleric. non resid.* juncta Glossa communiter approbata *ib. verb. Fructus,* ut observat, et tenet Fagn. *loc. cit. num.* 99. Distributiones quotidianae non debentur Canonico 11
in publica Universitate docenti, si in Choro non intersit, quamvis omnes redditus in distributionibus quotidianis consistant; Sacra Congreg. Conc. *in Limana* 18. *Decembr.* 1627. Distributiones quo- 12
tidianae non debentur Canonico infirmo, vel alias legitime impedito, quando habet Coadjutorem; sed si Coadjutor non resideat, punctatur tamen ad damnum ipsius Coadjutoris; S. C. Rit. *in Colim.* 16. *Septembr.* 1616. *et in Patavina* 8. *Maji* 1618. *et in Granatensi* 4. *Apr.* 1620. Distributiones non 13
debentur Canonico inquisito, et postea absoluto, si hic haberet Coadjutorem, qui eum de tempore carcerationis, seu contumaciae Coadjuti inservire debuisset, non inserviit; Sacr. Congreg. Conc. *in*

Brixiensi 2. *Jun.* 1696. in qua licet Coadjutor reperiretur absens causa studii, adhuc talis excusatio non fuit admissa, quia hic tenetur inservire durantibus Coadjuti impedimentis, cum Coadjutoriae cum futura successione dentur in praemium servitii, et ideo fuit rescriptum; *Distributiones non deberi Canonico Nigrono, reservatis juribus contra Coadjutorem pro ut de jure.* Distributiones quoti-
14 dianae non debentur Canonico, qui fuit Romae pro negotiis Capituli contra Episcopum; Sac. Cong.
15 Conc. *in Avellina* 16. *April.* 1633. Canonici, qui sunt Officiales Tribunalis Inquisitionis, non lucrantur in absentia distributiones quotidianas absque speciali Sedis Apostolicae Indulto; Sacr. Congregat. Concil. *in una Mediolanensi* 3.*Februar.* 1635.

16 Immo neque lucrantur distributiones Canonici ipsi, qui funguntur munere Inquisitoris contra Haereticam pravitatem. Siculi neque Examinatores Synodales, dum similiter suo munere funguntur; uti neque Canonici, qui voluntarie, non autem ex officio sese Confessionibus audiendis exponunt, ut nuper respondit Sacr. Congr. Concil. *in Romana Servitii Chori* 23. *Septembr.* 1690: absentes enim his tribus casibus a servitio Chori ex Sententia Sacrae Congregationis distributiones non lucrantur, etiamsi adsit contraria consuetudo in Synodo Dioecesana confirmata; sic refert, et
17 tenet Fagnan. *loco c. n.* 104. Distributiones quotidianas non lucrantur Canonici celebrantes, dum Divina officia recitantur, nisi ad celebrandum compulsi, aut jussi fuerint ab eo, ad quem pertinet; Sacr. Congregat. Concil. *in Callien.* 29. *Jul.* 1628. *in Oriolensi* 27. *Martii ad responsor. ad* 11.

18 Canonici absentes studiorum causa non lucrantur distributiones quotidianas; textu expresso *in cap. Licet* 32. *de praebend.* ibi: « Licet vobis dire- » xerimus scripta nostra, ut Magistro N. Eborac. » Archidiacono in sacra pagina cupienti studere » proventus suos Ecclesiasticos faceretis integre » ministrari; Nolumus tamen, ut quotidianas distri- » butiones, quae tantum residentibus in Ecclesiis, » et his, qui intersunt horis Canonicis, exhiben-
19 » tur, ei tribui faciatis. » Hoc tamen ex Sententia Sacrae Congregationis locum habet, si Canonicatus habeant fructus a distributionibus distinctos. Secus vero, si redditus omnes in distributionibus consistant, quia tunc studiorum causa absentes lucrantur duas tertias partes illarum, amissa alia tertia, quae inservientibus accrescit. Idque declaravit habere locum tam in docentibus, quam in studentibus, sic refert, et tenet Fagnan. *loco c. n.* 97.

20 Distributiones quotidianae non debentur interessentibus Congregation. Capitularibus tempore, quo divina celebrantur; Sacr. Congregat. Rit. *in Ulixibonen.* 17. *Novembris* 1600. Et iterum, distributiones quotidianas nequaquam lucrantur Canonici Capitulum habentes eo tempore, quo divina officia celebrari debent, pro illis horis, quibus divinis non interfuerunt. Sacr. Congreg. Concil. *in Oriolen.* 27. *Maji* 1632. *in respons. ad* 11. Cano- 21
nici absentes ratione peregrinationis vel devotionis causa assumptae, non lucrantur distributiones quotidianas. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione refert Fagn. *loco cit. n.* 19. Canonici habentes 22
privilegium Apostolicum percipiendi fructus Beneficiorum suorum in absentia, non per hoc lucrantur distributiones quotidianas; *cap. Licet* 32. *de praebend. et cap. final. de rescript. in* 6. et tradit Covarr. *lib.* 3. *variar. resol. cap.* 12. *num.* 2. *vers. quibus adstipulatur* Fagnan. *loco cit. n.* 100. Di- 23
stributiones, quae dantur Canonicis, vel Praebendatis propriae Ecclesiae, quando aliquas Missas celebrant, non debentur Coadjutoribus; nisi quando celebrant pro ipsis Coadjutis; Sac. Cong. Rit. *in Palavina* 13. *Dec.* 1626.

Distributiones quotidianas non lucratur Vica- 24
rius Generalis, quando est Canonicus, nisi sedeat, et incedat cum suo habitu, et in suo loco ordinario, ac si non esset Vicarius; Sac. Congreg. Rit. *in Gallipolitana* 11. *Decembris* 1613. *in Casalens.* 5. *Julii* 1614. *in Comaclen.* 4. *Jul.* 1615. *et in Oritana* 4. *Aprilis* 1620. Sic etiam distributiones quo- 25
tidianas non lucrantur Canonici, sive Dignitates Protonotarii, si Choro intersint cum habitu Protonotarii; Sac. Congreg. Rit. *in Asculana Apuliae* 19. *Mart.* 1610. *et* 19. *Novemb.* 1611. *in Meliten.* 7. *Aug.* 1621. Et nuper *in Spoletana contra Priorem Collegiatae S. Michaelis Terrae Mevaniae* 9. *Julii* 1695. qui cum parere Decreto recusasset, et indultum saltem habitum praedictum in Choro deferri posse postularet, causa reproposita 17. Decembris ejusdem anni, responsum fuit: *Distributiones restituendas esse a die Decreti, et indultum non esse concedendum.* Immo facta ex post a Cano- 26
nicis cum Priore concordia, quod posset d. habitu uti in functionibus Ecclesiasticis, solutis tamen annuatim Sacristiae Scutis quindecim loco admissionis distributionum, et postulata d. concordiae approbatione ab eadem Sac. Congreg. *die* 4. *Jul.* 1698. referente Cardinali Petruccio fuit responsum: *Non esse locum aprobationi Concordiae.* Et die 27
22. Aug. 1722. proposito in ead. Sac. Rit. Cong. per Card. Origum sequenti dubio: « An Praeposito Cathedralis Burgi S. Sepulcri, qui est Pro- » tonotarius Apostolicus, de numero non partici- » pantium, liceat sedere in Choro aliisque functio- » nibus Ecclesiasticis incedere cum habitu Prae- » latitio, nempe Rochetto, et Mantelletta, et suum » retinere locum et stallum, reluctantibus aliis » Dignitatibus, et Canonicis, responsum fuit, *Affirmative, amissis distributionibus quotidianis,* cum addito, *ut amplius causa non proponeretur.*

Canonicus, qui evasit surdus, non lucratur di- 28
stributiones, nisi praesentiam in Choro praestet;

Sac. Congreg. Episc. *in Thean.* 12. *Martii* 1619.
29 Non sic autem Canonicus factus coecus, quia hic
distributiones acquirit, quamvis non intersit Di-
vinis; Sac. Congreg. Concil. 26. *Januar.* 1616. *et*
30 20. *Jul.* 1619. Canonicus dispensatus super aetate
ad obtinendum Canonicatum cum Clausula, quod
se promoveri faciat, postquam ad legitimam aeta-
tem devenerit, amittit distributiones, si conditio-
nem non curavit adimplere, quamvis Choro inser-
viat; Sac. Congreg. Conc. *in Florentina* 12. *Jan.*
31 1697. Distributiones a Canonicis absentibus amis-
sae, accrescunt inservientibus, adeo ut ab Epi-
scopo non possint applicari Fabricae Ecclesiae,
aliisve usibus piis; Sacr. Cong. Conc. *in S. Seve-
rini* 16. *Jul.* 1695. *et sic in Cathac.* 18. *Jul.* 1690.
32 Nec Canonici, non obstante statuto, consuetudine,
aut pactione contraria, possunt sibi invicem re-
mittere, et condonare distributiones; Conc. Trid.
sess. 24. *c.* 12. *de reform.* et Sacr. Cong. ejusdem
Conc. *in Genuen.* 24. *Apr. et in Avenion.* 25. *Sept.*
33 1700. Non lucrantur distributiones Canonici, quo-
ties absunt a residentia occasione litium concer-
nentium interesse suarum Praebendarum, sine li-
centia Episcopi, quae necessaria est, ut respondit
Sac. Congreg. Concil. *in Cavallicen.* 3. *Jul.* 1677.
in qua cum praepositus illius Cathedralis d. licen-
tiam in casu proposito non fuisse necessariam con-
tenderet; reproposita causa sub die 18. Septem-
bris ejusdem anni, Decretum confirmavit: et sic
tenuit Rota *p.* 1. *dec.* 609. *num.* 1. *et par.* 4. *tom.*
34 1. *dec.* 354. *n.* 15. Distributiones quotidianae non
debentur Canonicis infirmis, aut alio legitimo im-
pedimento detentis, si alias sani, aut non legitime
impediti non erant soliti inservire; Sacra Congr.
Concil. *in Aeculana* 5. *Jun.* 1706. *in respons. ad*
35 7. Potest Episcopus statuere, ne Canonici, et alii
de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Con-
cionis, et quod illi intersint quotidie sub poena
amissionis distributionum illius diei, in qua de-
fuerint; Sacra Congreg. Episcop. *in Comens.* 16.
Maji 1580. *in Castellan. et* 20. *Aug.* 1602. et Sac.
Congr. Conc. *in Nicien.* 18. *Novemb.* 1628. *Et in
Milevitana* 9. *April.* 1707. et Congreg. partic. *in
Casalens.* 11. *Martii* 1708. Vid. verb. Episcopus
36 *art.* 6. *num.* 8. Non potest tamen Episcopus decer-
nere, ut Canonici in Sacris non constituti, non
gaudeant distributionibus; Sacra Congreg. Conc.
in Patavina 23. *Aug.* 1631.

37 Permitti non debet Capitulo, quod dum pro li-
tibus, vel alia causa vult expensas facere, utatur
distributionibus quotidianis, quia id cederet in
detrimentum Divini cultus, et Ecclesiastici servi-
tii; Sac. Congr. Episc. *in Trojana* 16. *Maji* 1590.
38 Episcopus, et Capitulum non potest amissas di-
stributiones ob non residentiam remittere, aut
condonare illi ipsi, qui eas amisit; Conc. Trid.
sess. 24. *cap.* 12. *de reform. vers. distributiones,* ibi:
« Distributiones vero, qui statutis horis interfue-
» rint, recipient; Reliqui, quavis collusione, aut
» remissione exclusa, his careant, juxta Bonifacii
» VIII. Decretum, quod incipit *Consuetudinem,*
» quod Sancta Synodus in usum revocat, non ob-
» stantibus quibuscumque statutis, et consuetu-
» dinibus; » Rota *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 1. *num.* 15.
et communiter Doctores cum Barbosa *lib.* 3. *Ju-
ris Eccles. univers. cap.* 18. *num.* 91. *et seq.* Ipse 39
tamen Borbosa *loco mox cit. n.* 95. asserit, quod
poterit Canonicus distributiones, quas alter ami-
serat, sibi jam applicatas, et traditas postea illi
ipsi donare, quia nulla collusio potest suspicari,
cum donetur id, quod jam amissum est, et per
alios perceptum, et pro se citat Gloss. *in cap. Unic.
de Cleric. non resident. verb. suas,* et ibi Gemin. *in*
§. *Qui vero, num.* 10. Navarr. *in Miscellan.* 59. *de
orat. n.* 3. *et* 5. Azor. *lib.* 7. *cap.* 7. *q.* 10. Monet. *de
distribut. par.* 2. *qu.* 3. *num.* 6. Sanctarell. *lib. var.
resol. qu.* 13. *num.* 5. Trullench. *lib.* 1. *cap.* 8. *dub.*
16. *num.* 4. Cavendum est tamen ne hac via detur 40
occasio Clericis absentandi se a Choro sperantibus
sibi faciendam esse remissionem, seu etiam resti-
tutionem a suis Canonicis amicis, et ita quoque
ipse Canonicus cogatur saltem ex gratitudine re-
mittere, seu restituere distributiones aliis Cano-
nicis in diminutionem cultus Divini, qui quantum
fieri potest, est eo magis augendus, juxta *cap. Ex
part.* 12. *Constitut.* ibi: *Nolentes igitur Divini Nu-
minis diminui cultum, sed potius augumentare, et cap.
Quia per ambitiosum, de rescript. in* 6. ibi: *Minui-
tur cultus Divinus, quem desideramus augeri,* ut
fuit mens Trid. *l. c.* et Sacr. Congregationis ejus-
dem Concilii Interpretis reiteratis Decretis *sub. n.*
32. citatis, inhibendo ne Canonici sibi invicem di- 41
stributiones remittant, et condonent. Distributio-
nes quotidianas amittit juste excommunicatus;
cap. Pastoralis, §. *verum, de appellat.* sicut etiam
ipsas amittit juste suspensus, et juste interdictus,
ut communiter tenent Doctores cum Barbosa *loc.
cit. n.* 72.

Distributiones amittunt Canonici non psallen- 42
tes, et canentes in Choro cum aliis, non enim sa-
tisfaciunt, si solum assistant, et intersint horis,
et per Capellanos, et alios Beneficiatos psallant,
ipsi vero vel ibi, vel domi privatim recitent Ho-
ras, quia institutio Canonicatuum est, non ut adsint
tantum in Choro, sed ut canendo assistant; et ob
id eis dantur distributiones; et sic colligitur ex Tri-
dentino *sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* ibi: « Om-
» nes vero divina per se, et non per substitutos
» compellantur obire officia . . . Atque in Choro
» ad psallendum instituto hymnis, et canticis Dei
» nomen reverenter, distincte, devoteque lauda-
» re. » Et sic censuit Sac. Congr. Conc. Nam pro-
posito dubio: « An Canonici, et alii, qui intersunt
» divinis officiis satisfaciant eorum muneri exhi-
» bendo suam praesentiam in Choro, etiam quod
» non canteut, neque psallant: maxime si allega-

» rent se eo tempore meditari, vel submissa voce
» dicere, quae ab aliis cantantur, vel alias pias
» praeces tunc recitare? An vero teneantur prae-
» cise alta et consona voce divina officia, et horas
» Canonicas recitare, cantare et psallere, et aliter
» non satisfaciant muneri, et obligationi? » Ead.
Sac. Congreg. *sub die* 20. *Aprilis* 1602. *censuit te-*
neri omnino psallere, alioquin obligationi suae non
satisfacere. Et sic pro Canonicis Basilicae Vatica-
nae Articulo diligenter discusso jam fuerat reso-
lutum a Sac. Congr. Concil. 12. *Novembr.* 1592.
ut refert Pignatell. *tom.* 9. *resolut.* 115. *n.* 16. *et*
17. advertens id verum esse tam attento Jure com-
muni, et Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.*
quam vigore specialium Constitutionum ejusdem
43 Basilicae. Distributiones quotidianas amittunt dor-
mientes, et confabulantes in Choro, non in totum,
sed proportionaliter pro parte correspondente de-
fectibus; Suarez *de Relig. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 14.
num. 9. Trullench. *in Decalog. lib.* 1. *cap.* 8. *dub.*
3. *num.* 9. Castropalao *tom.* 2. *disp.* 2. *punct.* 4. *n.*
2. Diana *tract. de horis Can. resolut.* 7. Squillant.
de obligat. Clericor. p. 2. *n.* 61. Barbosa *lib.* 3. *Jur.*
Eccl. cap. 18. *num.* 84. Monet. *de distribut. p.* 3.
qu. 4. *n.* 7. Sanchez *in consil. moral. par.* 1. *lib.* 2.
cap. dub. 10. Machad. *ad lib.* 4. *pag.* 4. *tract.* 3.
document. 5. *n.* 20. qui dicunt Canonicos notabili-
ter confabulantes in Choro peccare mortaliter,
non tamen teneri ad distributionum (*) restitu-
44 tionem. Distributiones quotidianas non lucrantur
Canonici, quando non cantant Missam Conventua-
lem, seu Missam de die: Sac. Congr. Rit. *in Fa-*
ventina 25. *Jun.* 1611. *et* 28. *Januar.* 1612. *et in*
45 *Viterbien.* 4. *Jul.* 1615. Canonici, qui perceperunt
Distributiones pro tempore quo servitium Eccle-
siae non praestiterunt, tenentur ad illarum resti-
tutionem. Sic expresse Sac. Congr. Conc. *in Ascu-*
lana Servitii Ecclesiae, et distributionum 5. *Junii*
1706. *in respons. ad* 10.
46 Canonicus tempore Divinorum Officiorum Or-
ganum pulsans, vel cum Musicis psallens, amittit
distributiones quotidianas, si ex ejusmodi mune-
re certum aliquod stipendium obtineat; S. Congr.
Conc. *in S. Severini* 15. *Nov.* 1669. *lib.* 21. *Decr.*
pag. 802. *in Adjac.* 11. *Julii* 1671. *lib.* 27. *Decr.*
pag. 144.
47 Distributiones non lucrantur Canonici Choro
interessentes, qui cum caeteris non psallunt; Bened.
XIV. tom. 1. Const. 103. incip. *Cum semper* §. 24.
48 Advertendum est, quod ipsas distributiones lu-
crantur Canonici, et Beneficiati, qui de licentia
Ordinarii spiritualia Exercitia peragunt in aliqua
pia, seu Regulari Domo, licet pro illis diebus Choro
non intersint, dummodo tamen ipsa spiritualia
Exercitia non peragant temporibus Adventus, et
Quadragesimae, et in Festis solemnioribus, nec
omnes simul, sed eo adhibito modo, ut Chori ser-
vitium nequaquam intermittatur. Sic expresse
concessit Clemens XI. die 1. Februarii 1701. in
sua Epistola Encyclica a nobis per extensum al-
lata sub verb. *Exercitia Spiritualia n.* 2. Vide *ibid.*
Item advertenda est resolutio sequentis dubii pro- 49
positi in Sacra Cong. Conc. *die* 1. *Februar.* 1734.
Bosamen. ibi: *An Canonicis Ecclesiae Cathedralis*
assistentibus Episcopo Pontificalia exercenti, vel in
suo Palatio, vel in aliis Ecclesiis suae Dioecesis, de-
beantur anniversariorum emolumenta, quae ex vo-
luntate Fundatorum distribui consueverunt solum in-
ter praesentes; Et quatenus negative, An sit consulen-
dum Sanctissimo pro concessione Indulti ex gratia
in casu etc. Sac. Congreg. respondit, *Ad utrumque*
negative.
Distributiones non lucratur, etsi fructus Prae- 50
bendae lucretur, quamvis absens, Canonicus ille,
qui habet Canonicatui suo adnexam, sed extra
Civitatem, curam animarum; tenetur enim in pa-
roecia residere pro eo tempore quo in parochiali
Ecclesia residet, et Sacramenta administrat. Ita
laudatus Pontifex *Institut. Eccles.* 107. §. 55. ex
Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 5. *de refor.* addita Bulla 65.
S. Pii V.
Canonici qui Episcopo inserviunt, si actu de- 51
beant Choro interesse, non semper obtinent distri-
butiones. Illas enim non lucrantur, nisi cum assi-
stunt Pontificaliter celebranti, non vero Episcopo
Dioecesim visitanti, vel Missam privatam celebran-
ti; *ibid.* §. 61.
Distributionibus privantur Vicarius Generalis 52
Episcopi, Canonicus Examinator, quique in Tri-
bunali S. Officii munus suum praebet, ministri
Camerales, scilicet subcollectores spoliorum, et
decimarum, denique peregrinationes etiam sacras
obeuntes, nisi illas egerint intra trimestre a Tri-
dentino concessum. Denique Magistri Juris Cano-
nici, et Sacrae Theologiae, in publicis Universita-
tibus docentes; qui tamen si recurrerint ad Sacr.
Cong. obtinent fructus Praebendae, et si illi sint
tenues, duas tertias partes distributionum, quod
etiam postremum conceditur iis, qui causa stu-
diorum in publicis Universitatibus absunt; *ibi-*
dem §. 72.
Si eo tempore, quo officium persolvuntur in 53
Choro, Capitulum congregandum sit, nisi urgens
causa fuerit, Canonici non possunt absentare sese
absque subtractione distributionum pro eo tem-
pore, quo absunt, ut ex Decretis Sac. Cong. *ib.* §. 73.

(*) Cum distributiones non lucrentur Canonici qui Choro quidem intersunt, sed non psallunt cum caeteris, ut declaratum a Benedicto XIV. fuit Const. *Cum semper*, quam Auctor num. 54. indicat, non equidem Theologis istis assentior, qui *Canonicos notabiliter confabulantes in Choro peccare mortaliter, non tamen teneri ad distributionum restitutionem, affirmant. (Edit. Barbiell.)*

ARTICULUS III.

IN QUO ADDUCUNTUR SUMMARIE VARIA DECRETA AD REM FACIENTIA, PROUT REFERUNTUR A D. URSAYA TOM. 3. PART. 2. DISCEPT. 4. N. 114. USQUE AD N. 149. ET TOM. 8. PAR. 1. DISCEPT. 34. N. 55.

1 *Dubia Jubilationum* 18. *Decemb.* 1718. quando disputata fuerunt plura dubia, et per viam regulae, et legis generalis resoluta, nempe.

2 I. « An indulgenda sit jubilatio Canonicis, et » Beneficiatis, qui spatio 40. annorum Ecclesiae » inservierunt, licet dicti temporis spatio cum » debitis licentiis, et indultis abfuerint ab Ec- » clesiis, vel ex causa infirmitatis, vel ex cau- » sa studiorum, vel pro suae Ecclesiae servitio, » vel pro ratione munerum, pro quibus obtinue- » runt Indulta abessendi pro diebus, et horis, » vel Indulta simpliciter, et absolute abessendi » ab Ecclesia durante officio illis commisso. » Quod fuit resolutum cum rescripto. « Affirmative quoad » absentes ex causa infirmitatis, cum debitis licen- » tiis, et Indultis, vel pro suae Ecclesiae servitio, » vel cum Indultis abessendi pro diebus, et horis. » Negative autem quoad absentes ex causa studio- » rum, et quoad habentes Indulta abessendi abso- » lute durante officio.

3 II. » An indulgenda sit jubilatio illis, qui in- » servierunt spatio annorum 40. sed partim in » una Ecclesia, partim in alia, aut tamquam Ca- » nonici in ambabus, aut tamquam Beneficiati in » una, et Canonici in alia, nec non illis, qui in » una, et eadem Ecclesia per totum tempus in- » servierunt, sed partim tamquam Clerici Bene- » ficiati; partim tamquam Beneficiati, partim tam- » quam Canonici, vel partim tamquam Coadjuto- » res, et partim tamquam principales Titulares? » Quod fuit resolutum cum rescripto: « Negative » ad primam partem: Affirmative ad secundam.

4 III. » An indulgenda sit jubilatio illis, qui in- » servierunt spatio annorum 40. non obstante par- » vo numero aliorum, qui remanente addicti Ec- » clesiae servitio, et quis sit parvus numerus in- » servientium in casu, et ad effectum de quo » agitur? Dabitur resolutio in casibus particula- » ribus.

5 IV. » An non obstante jubilationis Indulto, ju- » bulatus cogi possit ad inserviendum, si divinus » cultus detrimentum patiatur? Affirmative.

6 V. » An non obstante jubilationis Indulto, ju- » bilatus teneatur ad residentiam, licet non te- » neatur ad interessendum: Negative juxta De- » creta.

7 Hujusmodi autem Decreta de facili erunt se- quentia. *S. Angeli in Vado* 15. *April.* 1690. in qua resolutum fuit: *Canonico jubilato deberi distributiones, nec ad residentiam localem teneri,* de qua in *lib.* 40. *Decret. fol.* 256.

Reatina Distributionum 19. *Aprilis* 1692. 4. Dubio: *An Canonico Jubilato debeantur fallentiae Canonicorum absentium, si Choro non intersint.* Responsum fuit: *Affirmative, dummodo non obstent Constitutiones particulares, et consuetudo Ecclesiae, lib.* 42. *Decret. fol.* 441. 8

Patavina jubilationis 9. *Junii* 1714. in qua dictum fuit, *deberi Canonico jubilato distributiones, et eum non esse obligatum ad residendum, leg.* 64. *Decret. fol* 217. 9

Aquipendii Indulti 1. *Aprilis* 1719. in qua Dubio I. *An Canonicus Seraphinus vigore indulti Jubilationis, si Choro non intersit, participare debeat de punctaturis, seu fallentiis in casu etc.* Responsum fuit: *Affirmative, et amplius.* 10

Dub. II. *An idem participare debeat de emolumentis adventitiis Anniversariorum, et associationum Cadaverum, si functionibus non intersit in casu etc.* Responsum fuit: *Affirmative ad primam partem, dummodo non obstet voluntas Testatoris, vel dantis. Ad secundam partem Negative.* 11

Novarien. Jubilationis 2. *Octobris* 1677. *An duo Canonici Jubilati Collegiatae Ecclesiae Sancti Gaudentii Civitatis Novariae frui debeant emolumentis Anniversariorum, quae fiunt intra annum, licet non assistant. Affirmative.* Quae resolutio confirmata fuit die 28. Novembris 1681. cum verbis: *In decisis, quoad Anniversaria fixa, et in quibus non est cautum a Testatoribus, ut interessentes tantum participare deberent, l.* 22. *Decret. fol.* 44. 12

Romana Distributionum 5. *Martii* 1678. *et in Romana Jubilationis* 23. *Martii* 1703. ad dubium: *An Simeoni de Maganinis jubilato debeatur emolumentum Processionum, etsi illis non interfuerit:* Responsum fuit *Affirmative, lib.* 53. *Decret. fol.* 81. 13

Romana Jurium Canonicalium 5. *Maji* 1703. Dubio I. « An Canonico Stradae, cui ex causa in- » firmitatis fuit concessum Indultum vacandi a » Choro, aliisque officiis divinis, illud etiam suf- » fragari valeat pro Laudemiis, Quindenniis, Ca- » pitulis, actibusque capitularibus, Anniversariis, » Festivitatibus, Processionibus, ac pro quibus- » vis functionibus in Ecclesia peragendis, itaut » lucrari debeat omnia emolumenta cujusvis ge- » neris, et speciei, communia nuncupata, ac etiam » victualia, et candelas; » Quod fuit resolutum cum Rescripto: *Affirmative etiam quoad Laudemia, exceptis Anniversariis aliisque obventibus non fixis, et in quibus diversimode fuerit a testatoribus dispositum, lib.* 53. *Decret. fol.* 207. 14

Dubio II. « An eodem Canonico competat pro » sua rata parte etiam jus accrescendi earum di- » stributionum, et communium, quae ob absen- » tiam, vel vacationem Canonicorum interessen- » tibus accrescunt, et a qua die supradicta om- » nia debeantur in casu etc. 15

16 *Affirmative a die praesentationis Indulti.* Quae resolutio confirmata fuit *die* 20. *Junii* 1705. cum rescripto *In dec. et amplius*

17 Immo eadem die additum fuit aliud dubium sequentis tenoris: *An Canonicus Strada lucrari valeat omnes distributiones, quae simpliciter appellantur quotidianae.* Quod pariter resolutum: *Affirmative, l.* 65. *decr. fol.* 207.

18 *Aquipendii Jubilationis* 23. *Mart.* 1697. in qua proposita fuerunt tria dubia, et resoluta ut infra.

19 I. » An Canonicus Jubilatus teneatur vel per » se, vel per alium ad celebrationem Missae Con» ventualis per turnum? *Negative*

20 II. » An itidem teneatur facere depositum tertiae » partis fructuum Praebendae pro distributioni» bus quotidianis, prout faciunt caeteri Canonici? *Affirmative.*

21 III. » An possit ipse participare de distributio» nibus, quas ponunt in Massa caeteri Canonici, » tam quoties ipse praesens est in Choro, quam » etiam quoties abfuerit? *Affirmative etiam quoad fallentias, nisi obstet statutum, vel consuetudo.*

22 *Bituntina Anniversariorum* 1. *Jul.* 1679. Quando resolutum fuit; *Jubilatum non esse admittendum ad participandum de emolumentis Anniversariorum, lib.* 30. *Decr. fol.* 208.

23 *Romana distributionum lib.* 30. *decret. fol.* 16. *et f.* 36. *a tergo.* Quando fuit resolutum: *Fallentias non deberi Canonico Jubilato, si Choro non interfuit.*

24 *Maceraten. Jubilationis* 8. *Martii* 1698. Quando resolutum fuit: *Indultum Jubilationis non sustineri, quando deficit laudabile servitium Ecclesiae per spatium annorum* 40.

25 *Bononien. Jubilationis* 16. *Jun.* 1696. in qua dictum fuit: « Canonico Jubilato deberi distribu» tiones, non solum relictas Ecclesiae ante servi» tium quadragenarium, sed etiam illas, quae au» ctae fuerint durante eodem servitio. » In cujus casu agebatur de distributionibus auctis anno 24. servitii. Quae resolutio fuit confirmata *die* 28. *Apr.* 1697. cum addito, ut amplius causa non proponeretur; De hac resolutione mentionem facit Bertachin. *Vol. dec.* 13. *per tot.*

26 *Romana* 12. *Decemb.* 1699. Quando fuit resolutum, *Indultum Jubilationis deberi Canonico, qui inservivit per annos* 40. *Ecclesiae, prius uti Beneficiatus, et deinde uti Canonicus lib.* 49. *decret. fol.* 502. Quod non procederet in casu, in quo servitium fuisset prius praestitum in qualitate simplicis Clerici, praecipue si pro reliquo tempore etiam constaret de servitio laudabili praestito; Ut revocando Indultum prius concessum resolvit. Sac. Cong. Conc. *In Tranen. Jubilationis* 13. *Jan.* 1703. *lib.* 53. *decr. fol.* 12.

27 *Burgi Sancti Domnini Jubilationis* 29. *Apr.* 1704. *l.* 54. *decret. fol.* 182. quando resolutum fuit: *Indultum Jubilationis suffragari non solum pro distributionibus ordinariis, sed etiam extraordinariis,* Quae debentur a die intimati Indulti, non attenta lite, desuper per Canonicos promota; *Ibidem ad dubium secundum.*

Quando aliqua concurrit difficultas circa inte- 28
grum laudabile servitium Ecclesiae praestitum per annos 40. vel ob Indultum abessendi, vel ex causa infirmitatis, vel ex alio rationabili motivo solet Sac. Congr. Conc. benigne concedere Indultum abessendi ad tempus, ut practicavit *in Florentina Jubilationis* 10. *Jan.* 1711. *lib.* 61. *decret. fol.* 12. ubi concessit facultatem abessendi a Choro per triennium, *et in Nepesina Jubilationis* 28. *Novemb. d. anni* 1711. ubi Indultum vacandi a triennium.

Abessendi Indultum multoties prorogatum, tam 29
ex casu difficilis accessus ad residentiam, quam actualis servitii praestiti uni ex S. R. E. Cardin. in Urbe praesenti canonizatum, et approbatum fuit a Sacra Congregatione Concilii *in Avenion. Indultorum* 9. *Febr.* 1715. cum addito tamen, ut post ultimum terminum Indulti Canonicus omnino deberet redire ad residentiam.

Servitium praestitum a Canonico, uti Coadjutore, 30
connumeratur in annis quadraginta ad effectum obtinendi Indultum Jubilationis; Sac. Congr. Conc. in Brixien. 27. *Mart.* 1682. ubi de annis duobus Coadjutoriae, *et* 11. *Februarii* 1699. ubi de annis septem. *Et in Bergomen. Jubilationis* 8. *Augusti* 1687. ubi de annis novem, *et in Novarien.* 4. *Aug.* 1691. ubi de annis quinque.

Segobien. 15. Decembris 1704. et 16. Novemb. 31
et 20. Decembris 1704. Sac. Congreg. Concil. noluit confirmare statutum, in quo petebatur restrictio temporis annorum 30. pro consequenda Jubilatione, rescribendo in 1. dubio; *Negative quoad primam partem statuti, in qua petitur reductio temporis ad* 30. *pro consequenda Jubilatione.* Prout etiam 32
noluit confirmare idem statutum in alia parte, in qua Canonicis absentibus concedebatur tertia pars distributionum, rescribendo; *Negative pariter quoad tertiam partem concernentem distrbutiones quotidianas, l.* 63. *decret. fol.* 701. *et lib.* 64. *fol.* 612. *et* 717. De quibus rescriptis mentionem facit Monac. *in formul. tom.* 2. *tit.* 13. *form.* 2. *num.* 77. *fol.* 60. *et in tom.* 4. *fol.* 2. *n.* 13. ubi, quod Indultum Jubilationis originem habet a Collegio Levitarum Mosaicae Legis, in quo Levitae servientes ab anno 25. usque ad annum 50. tamquam emeriti non amplius inserviebant, juxta verba illa *num.* 8. 24. *Haec est Lex Levitarum: A* 25. *annis, et supra ingredientur, ut ministrent in Tabernaculo foederis, cumque* 50. *annum aetatis impleverint, servire cessabunt, eruntque Ministri Fratrum suorum in Tabernaculo Foederis, ut custodiant, quae sibi fuerint commendata, opera autem non facient;* Hactenus ad literam D. Ursaya *l. c.*

Cum Canonici Ecclesiae Cathedralis Civitatis 33
Asculi ab immemorabili in toto anni curriculo

nonnisi unicum mensem haberent vacationis a servitio Chori, quemadmodum gaudebant Mansionarii ejusdem Ecclesiae; supplicarunt anno 1647. Sac. Congregat. Concil. pro concessione alterius mensis, et favorabile Indultum impetrarunt; ac rursus anno 1696. praevia relatione tunc temporis Episcopi obtinuerunt concessionem vacationis per alium mensem, et sic in totum trium mensium cujuslibet anni juxta modum praescriptum a Sacro Concilio Tridentino. Et quamvis attenta concessione vacationis istorum trium mensium, adhuc Chori servitium semper fuerit laudabiliter, et summa totius populi aedificatione expletum, tamen *die Sabbati* 5. *Junii* 1706. fuerunt in eadem Congr. posita sequentia dubia, quibus fuit responsum ut infra.

Dub. I. « An sit standum, vel recedendum a decisis 28. *Jan.* 1696.

Dilata, et exquiratur melior informatio super quantitate reddituum, et qualitate servitii.

II. » An Archidiacono, et Canonicis liceat vacare a Choro, et servitio Ecclesiae temporibus » Adventus, Quadragesimae, et in Dominicis, aliisque festis, quae in Cathedrali Asculana non » dicuntur solemnia, et in octavis privilegiatis?

Negative.

III. « An, et quomodo sit faciendus Turnus per » hebdomadam? et quatenus affirmative.

Turnum faciendum esse per duas ex tribus partibus.

IV. » An si aliquibus ex Canonicis in sua hebdomada non inserviant, ita ut duae tertiae illorum partes Choro non intersint, alii Inservientes, et Interessentes, lucrentur distributiones? »

Affirmative.

V. » An Distributiones non Intervenientium » possint reponi in Massa communi, et dividi » aequaliter; seu potius ad ratam servitii? »

Negative quoad primam partem, et quoad secundam affirmative.

VI. » An absentes tempore vacationis, ultra » fructus suarum Praebendarum, lucrentur Distributiones quotidianas? »

Dilata.

VII. » An distributiones quotidianae debeantur Canonico infirmo, si alias sanus, non esset solitus residere? »

Negative.

VIII. » An debeantur Canonicis coadjutis infirmis, si Coadjutores sani non inserviunt? »

Negative, et praedicta dubia amplius non proponantur.

IX. » An distributiones relictae a Cardinali Bernerio de suo, et dandae solis interessentibus » Matutino, debeantur infirmis? »

Exhibendum esse Instrumentum fundationis.

X. » An Canonici, qui perceperunt easdem Distributiones pro tempore, quo servitium Ecclesiae non praestiterunt, ad illarum restitutionem teneantur? »

Affirmative.

Repropositis vero *die* 5. *Jan.* 1707. tribus ex dictis decem dubiis.

» Ad I. In decisis quoad concessionem tertii » mensis vacationis.

» Ad VI. Negative, et amplius non proponatur. »

» Ad IX. Stetit in decisis. » Sic apud D. Ursayam *tom.* 8 *discept.* 34. *n.* 55.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

De causis, ex quibus absentes possunt necne 34
percipere distributiones quotidianas, de quibus tum in praecedenti, tum in hoc articulo agit Auctor, longum esset disserere, et ipsum Auctorem vel declarare, vel confutare. Consule, ubi res postulat San. Mem. Benedict. XIV. *Institut. Eccles.* 107. *a num.* 39. *ad plur. seq.* (Ex quibus multa in superiores Articulos Auctor post Romanam primam Editionem transtulit,) tum P. Girald. *in addit. ad Mascat. Instit. Canon. lib.* 3. *tit.* 4. *n.* 22.

35 Non est absolute verum, quod distributiones a Canonicis absentibus amissae accrescant inservientibus, ut ait Auctor *n.* 31. Vide distinctionem, cum qua procedit Fagnan. *in cap. Quia nonnulli n.* 16. *et* 21. *de Cleric. non resid.* Confer itidem Vanespen. *jur. Eccles. Univers. part.* 1. *tit.* 7. *cap.* 11. *n.* 6. tum et maxime Rousseaud. de La Combe *in sua Jurisprudentia Canon. verb. Distributiones n.* 2. *et* 6. ubi nova utitur distinctione.

DIVINATIO

VIDE VERB. *SUPERSTITIO A NUM.* 12. *AD* 33.

DIVORTIUM

SUMMARIUM

1. Divortium generatim potest capi tripliciter, scilicet quoad vinculum, quoad torum solum, et quoad torum et cohabitationem simul. — 2. Divortium quoad vinculum quid sit. — 3. Divortium quoad torum solum quid sit. — 4. Divortium quoad torum, et cohabitationem simul quid sit. — 5. Divortium secundum etymologiam nominis unde sit dictum. — 6. Divortium quoad vinculum Matrimonii rati, et non consummati fit inter fideles professione Religiosa. — 7. Non fit tamen Divortium quoad vinculum Matrimonii rati, et non consummati per votum solemne

castitatis in susceptione Ordinis Sacri. — 8. Et multo minus fit tale Divortium quoad vinculum per votum simplex castitatis. — 9. Potest tamen tale Divortium quoad vinculum fieri per dispensationem Papae. — 10. Sic fert praxis recepta Romanae Curiae, *ad n.* 12. — 13. Affertur, et solvitur instantia, *ad n.*14.—15. Ad dissolvendum quoad vinculum Matrimonium, sive ratum, sive consummatum cum impedimento dirimente contractum, requiritur auctoritas legitimi judicis Ecclesiastici. — 16. Non potest tamen nec debet judex facile credere conjugibus nisi adsit sufficiens probatio. — 17. Matrimonium valide inter fideles contractum, et consummatum est quoad vinculum indissolubile.— 18. Divortium quoad thorum, et cohabitationem potest licite fieri justa interveniente causa. — 19. Causae justae faciendi Divortium septem generatim assignantur. — 20. Prima est mutuus conjugum consensus. — 21. Secunda est fornicatio spiritualis alterius conjugum. — 22. Cum hac tamen advertentia, quod si conjux innocens propria auctoritate sine judicio Ecclesiae Divortium fecerit, conjuge reo converso, tenetur redire. — 23. Si vero conjux innocens judicio Ecclesiae Divortium fecit, conjuge reo converso, non tenetur redire. — 24. Si autem conjux innocens Religionem ingredi noluerit, etiam hic tenetur redire. — 25. Tertia causa est periculum salutis corporalis *ad n.* 26.—27. Quarta est saevitia alterius conjugis.— 28. Sic etiam ob saevitiam uxoris. — 29. Saevitia sufficiens ad Divortium est si adsit probabilis timor, et periculum gravis verberationis, aut crudelis, vel atrocis tractationis futurae, etiam secluso vitae periculo. — 30. Ob periculum vitae, aut gravis verberationis etc. si periculum sit in mora, potest unus conjux propria auctoritate discedere.—31. Si vero periculum non sit in mora, debet expectare sententiam judicis. — 32. Quinta causa est votum ultramarinum ad liberandam Terram Sanctam. — 33. Sexta est morbus contagiosus, aut aliud grave periculum corporis. — 34. Si quis autem sponte contraxit cum persona prius cognita morbo contagioso infecta, non potest Divortium facere, neque quoad torum, neque quoad cohabitationem. — 35. Septima causa est adulterium culpabile alterius conjugis. — 36. Conjux innocens potest licite divortium facere propter alterius commissam sodomiam, aut bestialitatem. — 37. Non sic autem ob tactus, amplexus, et oscula etiam cum pollutione proprii, vel alicui corporis sine copula facta. — 38. Conjux innocens quando alterius adulterium est notorium, potest propria auctoritate in utroque foro divortium facere. — 39. Si vero alterius adulterium sit occultum, potest conjux innocens propria auctoritate divortium facere, solum quoad torum; quoad cohabitationem vero solum post sententiam Judicis. — 40. Quando adulterium unius conjugis, nec est notorium, nec alteri physice, vel moraliter certe notum est, sed solum dubium de illo existit, conjux innocens, nec in foro externo, nec in interno divertere, aut debitum negare potest. — 41. Conjux innocens potest conjugem adulterum iterum recipere. — 42. Non tamen tenetur ipsum recipere, etsi multis annis poeniteat. — 43. Conjux innocens potest pro libitu revocare nocentem etiam post sententiam divortii, teneturque nocens redire etc. — 44. Quando unus conjugum adulterium committit, potest eo invito conjux innocens Religionem ingredi. — 45. Et si adulterium sit publicum, et notorium, potest conjux innocens ingredi Religionem propria auctoritate, non expectata sententia Judicis. — 46. Si vero adulterium sit occultum, debet expectare sententiam Divortii a Judice. — 47. Conjux innocens, si post alterius adulterium, ei voluntarie cohabitat petendo, et reddendo debitum conjugale, non potest eo invito Religionem ingredi. — 48. Sic etiam conjux innocens, si ex post et ipse adulterium committat, non potest invito primo adultero Religionem ingredi. — 49. Quando conjux innocens Religionem non ingreditur, sed in saeculo manens divortium facit a conjuge adultero etiam quoad cohabitationem, non potest conjux adulter sine licentia conjugis innocentis ingredi Religionem.—50.Potest tamen conjux adulter Religionem ingredi, et in ea profiteri etiam inscio et invito conjuge innocente, si hic prius est Religionem ingressus, et in ea professus.—51.Quotiescumque vir ob adulterium uxoris ea invita potest Religionem ingredi, potest etiam Ordines sacros in saeculo quoque manens recipere. — 52. Affertur, et solvitur instantia.— 53. Ob adult. spirituale potest alter conjux fidelis etiam alio invito Religionem ingredi, vel sacros Ordines suscipere, etiam postquam ad veram fidem rediit iterum conjux adulterans, dummodo separatio ob adulterium spirituale auctoritate Ecclesiae, et non propria sit facta. — 54. Afferuntur plures casus, in quibus nequit fieri divortium propter adulterium, et primus est quando conjux innocens jam remisit injuriam conjugi adultero. — 55. Secundus est quando adulterium ab utroque conjuge fuit commissum. — 56. Tertius est quando adulterium est tantum materiale, et non formale. — 57. Secus est si metu mortis, seu alterius gravis mali conjux adulterium consentiendo admisit. — 58. Quartus casus est, si fuit vir uxori causa adulterii. — 59. Et hoc etiamsi tacite tantum consentiat. — 60. Vir non censetur causam praebere mulieri adulterandi, si eam domo expellit, aut necessaria alimenta ei deneget. — 61. Subnectuntur Supplementa Auctoris.—62. 66. Divortium quoad thorum et cohabitationem ex voto ultramarino locus hodie haud videtur esse posse. — 67. Adulterium a viro uxori falso imputatum est etiam causa Divortii. — 68. 74. An defectus Virginitatis in muliere justam praebeat causam Divortii. — 75. 76. In quo differat causa Adulterii a ceteris causis. — 77. 80. De probatione causae, quae allegatur ad Divortium. — 81. 85. De Divortio apud Romanos.—86.Familiare habuerunt Divortium Imperatores, et quidem Christiani.—87.Leges de eo in Republica latae. — 88. 91. Quomodo sese gesserint Imperatores Christ. circa Divortium. — 92. Semper a SS. PP. reprobatum in foro interno. — 93. 100. De quadam Sancti Ambrosii sententia. — 101. 105. Temporum malitiae tribuendum, si post factum Divortium, SS. PP. novas nuptias tollerandas duxerint. — 106. Solum Adulterium juxta Patres causam praebet Divortio. — 107. 110. Quid si mulier infirmitate correpta debitum viro reddere non valeat.—111.De Judeorum ad Christi fidem conversorum Divortio.—112.Utrum statim ac infidelis conjux Christianam renuat amplecti fidem, an post secundas cum Christiana foemina nuptias legitimum viri Neophyti matrimonium dirimatur. —113. An dos restituenda, vel quando, et in quibus casibus, post secutam thori saltem et habitationis separationem.— 114.* Divortium est triplex. — 115. Divortium in matrimoniis infidelium. — 116. Si conjuge infidelis interpellari non potest, Rom. Antis. dispensatione opus est. — 117. Quaeritur quo praeciso momento temporis hujusmodi matrimonia dissolvuntur? — 118. Quo jure fit divortium in matrimoniis non consummatis. — 119. Rejiciuntur quaedam falsae exceptiones, ubi non datur divortium. — 120. Adulterium non praebet justam acceptionem. — 121. Quaenam est Ecclesiae doctrina circa Grecorum matrimonia.

1 Divortium generatim potest capi tripliciter, scilicet quoad vinculum, quoad thorum solum, et quoad thorum, et cohabitationem
2 simul. Divortium quoad vinculum est separatio conjugum, dissoluto penitus eorum matrimonio, ita ut et maritus possit aliam ducere uxorem, et uxor alium ducere maritum, prout colli-
3 gitur ex *tot. tit. ff. de Divortiis.* Divortium quoad thorum solum est separatio conjugum quoad debitum conjugale alteri licite denegandum, et manente vinculo Matrimonii valide contracti, et cohabitatione in eadem Domo, et mensa. Divortium 4
quoad thorum, et cohabitationem simul est separatio, et liberatio conjugum non tantum ab obligatione reddendi debitum, sed etiam habitandi in eadem domo, mensa, et lecto. Hoc nomen Divor- 5

tium spectata nominis etymologia desumptum est,
ut habetur *leg.* 2. *ff. de Divort. et repud.* a diversi-
tate mentium, quatenus conjuges, qui per divor-
tium secernunt, quodammodo quoad effectus se
alienant; vel quatenus ex alienatione affectuum
se ab invicem separant; seu desumptum est ex
eo quod ad diversas partes divertunt.
6 Divortium quoad vinculum, seu totalis dissolu-
tio Matrimonii rati, et non consummati fit inter
fideles Professione Religiosa; itaut uno conjuge
in Religionem ingresso, et professo, alter in sae-
culo relictus possit transire licite ad alias nuptias.
Est communis ac certa, textu expresso *in cap. Ve-
rum* 2. *et cap. ex publico* 7. *de convers. conjugator.*
et Concil. Trid. *sess.* 54. *can.* 6. ibi: « Si quis di-
» xerit Matrimonium ratum non consummatum
» per solemnem Religionis Professionem alterius
» conjugum, non dirimi, Anathema sit ». Unde
cuilibet conjugum post contractum jam Matrimo-
nium conceditur bimestre ad deliberandum, an
consummare, vel Religionem ingredi velit; *cit.*
7 *cap. Ex publico* 7. *de conversion. conjugator.* Non
dissolvitur tamen Matrimonium ratum, nec fit
divortium, quoad ejus vinculum per votum so-
lemne Castitatis in susceptione Ordinis Sacri, quia
licet hujusmodi votum impediat Matrimonium
contrahendum, tamen non sufficit ad dissolvendum
Matrimonium prius contractum, quamvis nondum
consummatum; *Cum nec jure divino, nec per Sa-
cros Canones reperiatur hoc statutum;* prout argu-
mentatur, atque declarat Joannes XXII. in Ex
8 travag. *Antiquae, de voto, et voti redemption.* Et
multo minus fit divortium, et quoad vinculum
dissolvitur Matrimonium ratum et nondum con-
sumatum per votum simplex Castitatis; *text. expres.
in c. Ex parte tua* 14. *de convers. conjug.*
9 Potest autem divortium fieri, et quoad vincu-
lum dissolvi totaliter Matrimonium ratum, et
nondum consummatum etiam per dispensationem
Summi Pontificis, ita ut ambo conjuges licite pos-
sint transire ad alias nuptias. Sic tenendum esse
declaravit *die* 16. *Julii* 1599. Congregatio Parti-
cularis a Clemente VIII. deputata, cui interfue-
runt Card. Asculanus, Burghesius, Blanchettus,
Mantica, Arigonius, Vicecomes, Ossarius, et Bel-
larminus, necnon RR. PP. Seraphinus, Pamphi-
lius, Pegna, et Mellinus tunc Rotae Auditores, ac
Petrus Justinianus, et Costa Societatis Jesu, om
nes omni exceptione majores, tum in Sacra Theo-
logia, tum in Sacris Canonibus, et sic etiam plu-
ries censuit Sacra Congregatio Conc. et signanter
in *Carpentoracten.* 25. *Januarii* 1608. *in una Se-
guntina* 17. *Septembr.* 1603. *in una Ferrarien.* 20.
Maji 1613. *et in una Augustana* 16. *Maji* 1618.
10 Et haec est praxis recepta a Romana Curia, ut
abunde patet ex pluribus exemplis relatis a Do-
ctoribus. Divus enim Antoninus 3. *par. tit.* 1. *cap.*
21. §. 3. Affirmat se vidisse hujus dispensationis
Bullas expeditas a Martino V. et Eugenio IV.
Navarr. in *Manual. c.* 22. refert Julium III. Pau-
lum III. et Pium IV. sic dispensasse; Cajetan. *tom.*
1. *opusc.* 28. *de Matrim.* asserit suo tempore hu-
jusmodi dispensationes emanasse a Summis Pon-
tificibus; Enriq. *lib.* 11. *de Matrim. cap.* 8. *num.*
11. *in Gloss. litt. F.* refert Gregor. XIII. unica die
cum undecim Oratoribus dispensasse, et praeter-
missis pluribus aliis Urbanus VIII. dispensari
mandavit per Archiepiscopum Neapolitanum su-
per Matrimonio rato inter D. D. Michaelem Blan-
chum, et Joannam filiam Principis, et Principis-
sae de Concha Civitatis Neapolit. praecisis literis
in forma Brevis, sub Annulo Piscatoris expeditis,
tenoris sequentis, videlicet.

A tergo
Venerabili Fratri Archiepiscopo Neapolitano.
Intus vero:

» Urbanus Papa VIII. Venerabilis frater, salu- 11
» tem, et Apostolicam benedictionem. Exponi
» nobis nuper fecerunt dilecti filii Princeps, et
» Principissa de Concha Neapolitani, quod pro
» conservatione illorum Statuum, et familiae, cu-
» piunt Joannam illorum filiam unigenitam, cum
» aliquo viro ex dicta familia, matrimonialiter
» copulari. Verum, quia dicta Joanna, tunc in de-
» cimo tertio aetatis suae anno constituta, matri-
» monium cum dilecto filio Michaele Blancho per
» Procuratorem, per verba de rato, contraxit,
» et quod ratione hujusmodi Matrimonii graves
» lites, et inimicitiae ortae jam sint, et majores
» fuissent, nisi auctoritate, et providentia dilecti
» filii nobilis viri Comitis de Monterey, Proregis
» Neapolit. provisum fuisset. Nos etc. fraternitati
» tuae committimus, et mandamus, quod Matri-
» monium hujusmodi sic factum, et non consum-
» matum, stante etiam consensu partium, nullum,
» et invalidum, ad effectum, ut dictus Michael
» cum alia muliere, Joanna vero praedicta cum
» alio viro de dicta familia, praecedente tamen
» dispensatione Apostolica super Consanguinita-
» tis, seu Affinitatis gradus, quatenus opus sit,
» libere, et licite contrahere valeant, Apostolica
» auctoritate declares. Non obstantibus praemis-
» sis, ac quibuscumque Constitutionibus Aposto-
» licis. Datum Romae etc.
Accedit ratio, quia si Pontifex potest dispen- 12
sare in Professione Religiosa, per quam dirimitur
Matrimonium ratum, a fortiori poterit dispensare
in Matrimonio ipso. Tum quia ex verbis Christi
dictis Petro *Matth.* 16. *et* 19. *Tu es Petrus, et su-
per hanc petram aedificabo Ecclesiam meam etc.
Quodcumque solveris super terram, erit solutum et
in coelis*: colligitur dedisse ipsi Petro, et suis Suc-
cessoribus amplissimam facultatem dispensandi in
iis, quae sunt juris divini, et non deducuntur

proxime ex principiis juris naturae, sed remote, et quae habent admixtum aliquid obligationis humanae, maxime ob bonum publicum aut commune Ecclesiae, vel animarum salutem, et sic credibile est, Deum suo Vicario contulisse potestatem dispensandi in Matrimonio rato, nondum consummato, casu, quo id exigat bonum Ecclesiae, aut
13 animarum salus. Nec valet dicere, quod si hoc valeret pro matrimonio rato, valeret etiam pro matrimonio consummato, cum aeque, immo magis, et saepius pro bono communi Ecclesiae, et animarum salute serviret si dispensaretur in Matrimonio *consummato*, quam *rato;* adeoque si ob bonum commune Ecclesiae, et animarum salutem non potest Papa dispensare in Matrimonio *consummato*, neque poterit in rato, cum utrumque
14 sit aeque indissolubile de jure divino. Non valet, inquam, quia Matrimonii Sacramentum quo ad significationem non est completum usque ad carnalem copulam inclusive, ita quod Matrimonium ratum significet conjunctionem Dei ad animam per Charitatem, consummatum vero conjunctionem Christi ad Ecclesiam *cap. Debitum* 5. *de Bigamis.* Prima autem conjunctio est solubilis, non secunda, ideoque Matrimonium ratum solvi potest, non vero consummatum. Unde, ut recte infert Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 148. *num.* 4. Dominus *Matth.* 19. non dixit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet;* nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una;* Et Apostolus *ad Ephes.* 5. non dixit: *Hoc Sacramentum magnum in Christo, et Ecclesia;* nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una,* et ideo Leo Pontifex inquit, ut referunt Magister *in* 2. *d.* 31. et Gratian. *cap.* 17. *caus.* 27. *quaest.* 2. *Societas nuptialis ita est a principio instituta, ut praeter commixtionem sexuum non habeat Christi et Ecclesiae Sacramentum.* Hoc etiam docet textus *in cap. Ex publico* 7. §. *Sane, de convers. conjugat.* ibi: « Sane, quod Dominus in Evangelio dicit, » non licere viro, nisi ob causam fornicationis » uxorem suam dimittere, intelligendum est se- » cundum Interpretationem sacri eloquii de his, » quorum Matrimonium carnali copula est con- » summatum, sine qua consummari non potest». Hinc Rota *in Burgensi Dissolutionis Matrimonii* 17. *Jun.* 1594. *cor. Justo,* quo ad potestatem Papae dissolvendi Matrimonii rati nondum consummati concludit non esse dubitandum, quia haec est communis opinio Canonistarum, praesertim de consensu conjugum, et ex juxta aliqua causa.

15 Ad dissolvendum, quo ad vinculum, Matrimonium sive ratum, sive consummatum cum impedimento dirimente contractum, requiritur auctoritas Judicis legitimi Ecclesiastici; non enim privata conjugum auctoritate dissolvi potest, nec unus alterum dimittere valet, etiamsi certi sint de impedimento dirimente, idque notorium existat; textu expresso *in cap. Porro* 3. *de divortiis,* ibi: « Porro de Comite Pontini, qui B. uxorem » suam absque judicio Ecclesiae dimisit, quia eam » cognatam fuisse uxoris Defunctae proponit, » prudentia tua cognoscat, quod si etiam paren- » tela esset publica, et notoria, absque judicio » Ecclesiae ab ea separari non potuit, quare ipsum » ad eam recipiendam districte compellas; quam » si recipere noluerit, eum supradictum vinculo » Excommunicationis adstringas. Non debet ta- 16
men, nec potest Ecclesiasticus Judex Matrimonium dissolvere quo ad *vinculum,* statim ac unus, vel ambo conjuges ipsimet, accedente etiam rumore viciniae, fateantur se cum impedimento dirimente, v. g. affinitatis, vel consanguinitatis contraxisse, sed debet eidem Judici prius constare de impedimento dirimente per probationem plenam et perfectam, qualis est, quae fit saltem per duos testes omni exceptione majores, textu expresso *in cap. Super eo* 5. *de eo qui cognovit,* ibi: « Super eo quod postulas, utrum conjugatus, qui » ante contractum Matrimonium uxoris suae con- » sanguineam carnali commixtione cognovit, cum » id fateatur uterque, et aliqua pars viciniae hoc » acclamare dicatur, sit ab uxore sua judicio Ec- » clesiae separandus. Tuae Fraternitati responde- » mus, quod propter eorum confessionem tantum, » vel rumorem viciniae separari non debent; cum » et quandoque nonnulli inter se contra Matri- » monium velint colludere, et ad confessionem » incestus, (*aut alterius impedimenti*) facile pro- » silirent, si suo judicio crederent, per judicium » Ecclesiae concurrendum. Rumor autem viciniae » non adeo est judicandus validus, quod, nisi ra- » tionabiles, et fide dignae probationes accedant, » possit bene contractum Matrimonium irritari.

Matrimonium valide inter fideles contractum, 17
et consummatum, est quo *ad vinculum* indissolubile. *Est communis* inter Catholicos ex definitione Concil. Tridentini *sess.* 24. *can.* 5. ibi: « Si quis » dixerit propter haeresim, aut molestam cohabi- » tionem, aut affectatam absentiam a conjuge, dis- » solvi posse Matrimonii vinculum anathema sit;» *et Can.* 7. ibi. « Si quis dixerit Ecclesiam errare, » cum docuit, et docet juxta Evangelicam, et Apo- » stolicam doctrinam propter adulterium alterius » Conjugis Matrimonii vinculum non posse dis- » solvi etc. anathema sit. « Et habetur expresse ex verbis Christi *Matth.* 19. ibi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Item ex Apostolo *ad Rom.* 7. ibi: *Mulier vivente viro alligata est legi,* et 1. *ad Corinth.* 7. ibi: « His, qui Matrimonio juncti sunt, » praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro » non discedere, quod si discesserit, manere in- » nuptam, aut viro suo reconciliari »; quae verba de Matrimonio consummato inter fideles contracto sunt intelligenda juxta textum *in cap. Ex publico* 7. *de convers. conjugator.* supra *sub num.* 14. allegatum.

18 Divortium quoad thorum, et cohabitationem potest licite fieri,justa,et legitima causa interveniente. Habetur ex perpetua Ecclesiae praxi, et ex expressa definitione Conc. Trid. *sess.* 24. *Can.* 8. ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum, seu quoad cohabitationem ad certum, incertumve tempus*
19 *fieri posse decernit, anathema sit.* Justae autem, et legitimae causae, ob quas potest licite fieri divortium inter Christianos Conjuges, septem generatim
20 tim solent assignari. Prima est mutuus conjugum consensus, ut cum ambo intrant Religionem, vel vir assumit statum Clericalem, et uxor ingreditur Religionem, vel unus solum conjugum Religionem ingreditur, altero in saeculo remanente, dummodo perpetuum votum continentiae emittat, ut statuitur *in c. Cum sis* 4. *de convers. conjugat.* ibi: *Ut castitatem promittente, et c. Ad Apostolicam* 13. *eodem tit.* ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat.* Et ejus sit aetatis, et conditionis, ut non sit suspectus vel suspecta de periculo incontinentiae ratione morum, ut statuitur *in c. Uxoratus* 8. *eod. tit.* ibi: *Quae integrae opinionis existat, ut nulla suspicio habeatur, quod minus continenter habeat vivere;* et infra: *Si autem talis fuerit, quae suspicione non careat, debet Religionem intrare.* Sic etiam conjuges mutuo consensu divortium a cohabitatione thori facere possunt, ut juxta monitum Apostoli 1. *ad Corinth.* 7. vacent orationi, ibi: *Ad tempus se separent conjuges, ut vacent orationi.*

21 Secunda justa, et legitima causa est fornicatio spiritualis, seu lapsus in haeresim, seu gentilismum alterius conjugum; ob hanc enim causam conjux innocens etiam propria auctoritate potest licite facere divortium quoad thorum et cohabita-
22 tionem; cum hac tamen advertentia, quod si conjux innocens propria auctoritate, et sine judicio Ecclesiae divortium fecit a conjuge in haeresim lapso, et ipse reus haeresis se se ab errore revocaverit, tunc tenetur eum iterum recipere, seu ad eum iterum redire, textu expresso *in cap. De illa* 6. *de divortii,* ibi: « De illa, quae viro suo labente » in haeresim, sine judicio Ecclesiae declinavit, » videtur Nobis, quod mulier ei, cum conversus » fuerit, est reddenda, quae etiamsi reverti noluerit, compellatur; » et concordat, *cap. Quanto* 7.
23 §. *final. eodem titul.* Si vero conjux innocens judicio Ecclesiae divortium fecit, non compellitur conjugem conversum recipere, seu ad eum iterum redire, sed potest Religionem intrare, si vult; textu expresso *in cit. c. De illa;* ibi: *Si vero judicio Ecclesiae ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam;* et concordat c. *Mulier* 21. *de convers. conjugat.* ibi: *Mulier, quae in fide remansit, potest, volente viro qui ab infidelitate revertitur, per quam ab eo fuerat judicio Eccle-*
24 *siae separata, ad Religionem libere convolare.* Si autem Religionem ingredi noluerit, etiam hic redire compellitur. Sic Glossa communiter recepta *in dict. cap. Mulier* 21. *de convers. conjugat verb. Judicio Ecclesiae,* ubi expresse dicit: *Sed si nollet intrare Religionem, compelli debet ad ipsum redire utroque casu, sive fuerit judicio Ecclesiae absoluta, sive non, arg. cap. Quanto* 7. *de divortiis* a sensu contrario; et tenet Ancharan. *in cit. cap. De illa n.* 5. *et ibid.* Barbosa *in fine,* Pirhing. *lib.* 4. *Decr. tit.* 19. *num.* 31. Reiffenstuel *ibidem n.*32. et alii passim.

Tertia causa est periculum salutis spiritualis, 25
seu incitatio ad peccatum mortale. Si enim unus conjugum provocat, incitat, et inducit alterum ad gravia crimina, v. g. ad Sodomiam, ad furtum, ad maleficium, ad deserendam fidem etc. ita ut sine periculo salutis spiritualis habitare cum eo non valeat, potest licite divortium facere quoad thorum, et cohabitationem; *arg. cap. Quae sint* 2. *de divortiis,* ibi: *Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari, ita quod ei nubere alii non licebit,* et textu expresso *in c. Idololatria* 5. *caus.* 28. *q.* 1. ibi: » Ex quo » intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias non tantum, quae in stupris cum alienis » viris, aut foeminis committuntur, sed omnino » quaslibet, quae animam corpore male utentem » a lege Dei aberrare faciunt, et perniciose, tur» piterque corrumpunt, possit sine crimine, et » vir uxorem dimittere, et uxor virum. » Et sic tenent Abbas *in d. cap. Quae sint n.* 3. Barbosa *ib. n.*4. Engel *lib.* 4. *Decretal. n.* 22. Reiffenstuel *ibid. n.* 33. et alii communiter. Et sicut ob haeresim, sic etiam ob periculum in alia labendi gravia crimina ex provocatione, incitatione, et inductione unius conjugis proveniens, potest alter propria auctoritate divortium licite facere quoad thorum et cohabitationem; quia si conjux ex cohabitatione cum alio periculum animae patiatur, Jure divino licitum est ei ab ipso discedere, juxta illud Salvatoris *Matth.* 5. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, et projice abs te,* adeoque non indiget auctoritate Judicis saltem pro foro interno; Sic Sanchez *lib.* 20. *disp.* 17. *n.* 10. Reiffenstuel *l. c. n.* 35. *arg. cap. Idololatria* 5. *caus.* 28. *qu.* 2. ubi dicitur *omnino* posse, dictio enim *omnino* est praecisa, habetque praecisam naturam et est latae sententiae, ac importat idem, ac ipso jure, taliter quod aliquid absque alia dispositione libere fieri possit; ut recte advertit Barbosa *in dict. usu frequent. dict.* 240. *n.* 10. 12. *et* 19. et Sanchez *lib.* 1. *disp.* 32. *n.* 6.

Quarta causa est saevitia alterius conjugis. Po- 26
test enim licite uxor divortium facere a marito, si sit tanta saevitia mariti, ut ipsa absque periculo vitae, vel gravis damni corporalis secum cohabitare non possit; *cap. Ex transmissa* 8. *et cap. Literas* 13. *de restitut. spoliator.* Sic etiam ob sae- 27
vitiam uxoris, praesertim insidiantis vitae mariti

aut machinantis mortem illius, potest licite mari-
tus divortium facere ab ea: quia jus naturale cui-
libet concedit facultatem adversus vim injustam
se tuendi, et periculum illius quovis modo decli-
nandi; *arg. l. Ut vim* 3. *de justit. et jur. et l. Itaque*
4. *ff. ad Leg. Aquil.* et sic tenent Abbas *in cap.*
Si quae mulier. 1. *de divortiis n.* 4. et ibi Hostiens.
n. 2. Joann. Andr. *n.* 3. Ancharan. *in fine*, Sanchez
l. 10. *disp.* 18. *n.* 8. Reiffestuel *l. c. n.* 53. et alii
28 communiter. Saevitia sufficiens ad divortium cen-
setur, si adsit probabilis timor, et periculum
gravis verberationis, aut crudelis vel atrocis tra-
ctationis futurae, etiam secluso vitae periculo,
quia gravis, aut atrox verberatio, seu crudelis
tractatio causant metum cadentem in constantem
virum. Nec conjuges cum tanto periculo censen-
tur se obligasse ad cohabitandum. Ita Engel *l.* 4.
Decret. tit. 19. *n.* 23. Reiffenstuel *ibid. n.* 31. San-
chez *l.* 10. *disp.* 18. *num.* 16. Bosco *de Matrimon.*
disp. 12. *sect.* 16. *conclus.* 13. *a n.* 446. Layman
l. 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 7. *n.* 16. et alii com-
muniter; *arg. l. Consensu* 8. §. 2. *C. repud. et*
29 *Novell.* 22. *cap.* 15. Quando unus conjux ex sae-
vitia alterius patitur probabilem timorem, aut
periculum vitae, gravis verberationis, aut crude-
lis tractationis, si periculum est in mora, potest
propria auctoritate discedere ab ipso, donec causa
coram Judice discussa, sententia feratur, vel eidem
sufficiens cautio de securitate praestetur; quia
existente et urgente tali periculo, Jus naturae
defensionem quovis modo etiam ex fuga capiendam
concedit; *arg. l. Ut vim* 3. *ff. de just. et jur. et l.*
Itaque 4. *ff. ad leg. Aquil.* ibi: *Nam adversus peri-*
culum naturalis ratio permittit se defendere. Sic
Engel *lib.* 4. *Decretal. tit.* 19. *n.* 23. Pirhing *ib.*
n. 62. Riffenstuel *ib. n.* 46. Guttierez *lib.* 1. *Can.*
qq. cap. 28. *n.* 8. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 3.
c. 7. *n.* 18. Sanchez *l.* 10. *disp.* 18. *n.* 3. *arg. cap.*
Ex transmissa 8. *et cap. Literas* 13. *de restit. spoliator.*
30 Si vero periculum non sit in mora, sed conjux
possit cum omni securate expectare sententiam
Judicis, tunc propria auctoritate discedere non
potest. Ita Doctores mox citati; *arg. diction. cap.*
Ex trans. 8. *et diction. cap. Literas* 13. *de restitut.*
spoliator.
31 Quinta causa est votum ultramarinum ad libe-
randam Terram Sanctam; ob finem enim tam pium,
et sanctum potest vir etiam invita uxore tale vo-
tum emittere, atque adimplere, et in tali casu fit
licite divortium ad tempus, donec scilicet vir re-
deat, ac proinde inter justas, et legitimas divor-
tii causas recte enumeratur, textu expresso *in*
cap. Ex multa 9. *de voto.* §. *In tanta*, ibi « In tan-
» ta quoque necessitate populi Christiani, ne Ter-
» rae Sanctae impediatur subsidium, viri praeter
» uxorum assensum hujus peregrinationis propo-
» situm vovere libere valent, et quod voverunt
» libere adimplere. »

Sexta est morbus contagiosus, aut aliud grave 32
periculum corporis; ubi enim judicio Medicorum
aut peritorum, est probabile periculum gravis in-
fectionis, potest conjux sanus petere omnino se-
parationem a thoro, et cohabitatione, si non tan-
tum ex debito conjugali, sed etiam ex sola coha-
bitatione tale infectationis gravis periculum pro-
babiliter timeatur, ut communiter sentiunt Do-
ctores cum S. Thoma, et Scoto *in* 4. *distinct.* 32. San-
chez *lib.* 9. *disp.* 24. *num.* 17. Navarr. *in Manual.*
cap. 16. *num.* 23. Barbosa *in cap. Quoniam* 2. *de*
conjug. lepros Pirhing *lib.* 4. *Decretal. tit.* 8. *n.* 10.
Reiffenstuel *lib. n.* 7. Engel *ibidem arg. cap. Per-*
venit 1. *de conjug. lepros.* ubi dicitur, quod si con-
juges sani non possint induci ad cohabitandum
cum leprosis suis conjugibus, ad hoc cogi non
possint, dummodo uterque altero vivente conti-
nentiam servent, ibi: *Si vero ad hoc induci non*
poterunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vi-
vente continentiam servent. Et ratio est, quia ex na-
turali interpretatione conjuges in matrimonii con-
tractu corporum potestatem inter se dant, et se
obligant ad cohabitandum, salva suarum perso-
narum incolumitate, adeoque cum timetur proba-
biliter grave periculum salutis corporalis ex coha-
bitatione cum conjuge infecto lepra, morbo gal-
lico, aut alio contagioso morbo, tunc non urget
obligatio reddendi debitum, nec simul cohabitan-
di. Rursus enim ordo naturae postulat, aut sal-
tem concedit, ut prius consulatur incolumitati
proprii individui, cum ordinata charitas incipiat
a seipso; *argum. cap. si non licet* 7. *caus.* 23. *qu.*
5. Si quis autem sponte contraxit cum persona, 33
quam prius sciebat lepra, vel morbo gallico, aut
alio simili morbo contagioso laborare, non potest
licite divortium facere, nec quoad thorum, nec
quoad cohabitationem, quia censetur cessisse ju-
ri suo, sicuti is, qui sciens vitium mercis, nihilo-
minus emit. *Sic communiter Doctores cum* Sanch.
loco cit. num. 21. Barbosa *loco cit. num.* 4. Reif-
fenstuel *l. c. num.* 8. Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 2.
cap. 1. *n.* 6.

Septima est adulterium culpabile alterius con- 34
jugum. Jure enim divino, et umano licitum est
conjugi innocenti divortium facere quoad thorum
et quoad cohabitationem ob alterius culpabile
adulterium. De jure quidem divino habetur ex-
presse ex verbis Christi *Matt.* 19. ibi: *Quicum-*
que dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem,
moechatur; De jure vero humano *ex cap. Significa-*
sti 4. *cap. Ex literis* 5. *et cap. Gaudemus* 8. *de Di-*
vortii; Frangenti enim fidem, fides merito non
servatur, *ex Reg.* 75. *Juris in* 6. ibi: *Frustra sibi*
fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se prae-
stitam servare recusat. Conjux innocens potest lici- 35
te divortium facere propter alterius commissam
Sodomiam, aut bestialitatem; *Sic communis Do-*
ctorum, arg. c. Idololatria 5. *caus.* 28. *qu.* 1. ubi de

mente Sancti Augustini declaratur posse fieri Divortium, et quoad thorum, et quoad cohabitationem a conjuge reo cujuscumque perniciosi, et turpis concubitus, ibi: « Ex quo intelligitur, » quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quae in stupris cum obscenis viris, aut » feminis committuntur; sed omnino quaslibet, » quae animam corpore male utentem a lege Dei » aberrare faciunt, et perniciose, turpiterque » corrumpunt, possint sine crimine, et vir uxorem dimittere, et uxor virum, quia exceptam » facit Dominus causam fornicationis, quam fornicationem .... generalem, et universalem intelligere cogimur. » Non potest tamen fieri Divortium ob tactus, amplexus, et oscula etiam cum pollutione proprii, vel alieni corporis sine copula facta, quia per haec, licet caeteroquin gravia peccata, non perfecte, et consummate laeditur jus Matrimonii, cum non dividatur caro unius conjugis ab altero per concubitum in tertium; Sanchez *lib.* 10. *disp.* 4. *num.* 9. 10. 11. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 3. *c.* 7. *n.* 7. Covarruv. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 7. §. 6. *num.* 3. Pihring *lib.* 4. *decret. tit.* 19. *num.* 5. Reiffenstuel *ibidem num.* 60. et alii; In odiosis enim, qualis est materia Divortii, non lata, sed stricta est facienda interpretatio, juxta *Regul.* 12. *juris in* 6 ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari.*

36 Conjux innocens, quando alterius adulterium est notorium, potest propria auctoritate in utroque foro Divortium facere; tunc enim non est necesse expectare sententiam Judicis; *arg. cap. Significasti* 4. *de Divortiis,* ibi: *Si notorium est, mulierem ipsam commisisse adulterium, ad eam recipiendam vir* (qui propria auctoritate sine judicio Ecclesiae eam prius repulerat) *cogi non debet.* Sic Barbosa *in cap. Ex parte, de sponsal. et matrimon. num.* 6. et ibi Abbas *in fine;* Sanchez *lib.* 10. *disp.* 12. *num.* 12. *et* 25. Joann. Andreas *in cap. fin. de adulter. num.* 5. et ibi Ancharan. *n.* 6. cum Glossa communiter recepta *ibidem verb. Fornicationis.*

37 Si vero alterius adulterium sit occultum, potest conjux innocens propria auctoritate Divortium facere solum quoad thorum; Quo ad cohabitationem vero, solum post sententiam Judicis; aliter si propria auctoritate Divortium faciat quoad cohabitationem, mox alteri conjugi petenti erit restituendus, donec probaverit adulterium alterius conjugis; *c. Ex transmissa* 8. *de restitut. spoliat. et c. Significasti* 4. *de Divortiis.*

38 Quando autem adulterium unius conjugis nec est notorium, nec alteri physice, vel moraliter certo notum est, sed tantum probabilis suspicio, aut dubium de illo existit, conjux innocens nec foro externo, nec interno divertere, aut debitum negare potest, quia cum conjux, de quo est suspicio, sit in possessione juris matrimonialis, non potest illo privari ob solum dubium, aut suspicionem; *nam in dubio melior est conditio possidentis; arg. cap. In pari* 65. *de Regul. Juris in* 6. Et sic tenet communis Doctorum cum Sanchez *lib.* 10. *disp.* 12. *n.* 30. *et seq. art. c. Multi* 18. *caus.* 2. *q.* 1. *et cap. Oves* 9. *caus.* 6. *q.* 1. ibi: *Omnis suspicio potius repellanda est, quam approbanda, vel recipienda.*

39 Conjux innocens potest conjugem adulterum iterum recipere; *cap. Quod autem* 7. *caus.* 32. *qu.* 1. et est communis Doctorum sententia. Non tamen tenetur ipsum recipere, etsi multis annis poeniteat; quia quamvis per poenitentiam tollatur culpa apud Deum, non tamen tollitur injuria facta homini, nec reatus poenae, nam per poenitentiam non desinit quis esse nocens, ut recte advertit Glossa in *cap. Admonere* 8. *caus.* 33. *qu.* 2. *verb. Poenitentiam; arg. leg. Qui fugitivus, ff. de Ædilit. edict.* sic tenent communiter Doctores, *arg. cap. Dixit Dominus* 2. *caus.* 32. *qu.* 1. *ex cit. cap. Admonere* 8. *caus.* 33. *quaest.* 2. ibi: « Nam si verum, » quod absit, fuisset, sicut ille adulter mentitus » est, post septem annos peracta poenitentia dimittere eam per approbatam causam poteras, » si voluisses; occidere tamen eam nullatenus » debuisti. (*)

40 Conjux innocens potest pro libitu revocare nocentem etiam post sententiam Divortii, teneretur-que nocens redire, si status utriusque adhuc est integer, et nullus eorum Religionem intravit; quia cum divortium sit in favorem innocentis institutum, non debet in ejus odium detorqueri; *arg. cap. Quod ob gratiam* 6. *de Regul. jur. in* 6. ibi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum;* retorqueretur autem in ejus dispendium, si etiam innocens privaretur

(*) Hic ita legendus est textus, non prout in praeteritis editionibus legebatur. Ex eo autem quomodo desumere Auctor possit, quod adulteram uxorem post quoque peractam poenitentiam non teneatur recipere, non satis compertum est. Primo ibi Stephanus Papa non loquitur de repudianda uxore adultera, sed de facultate dimittendae adulterae etiam post peractam poenitentiam, quod longe diversum est, cum eo temporis spatio, quod inter adulterium, et uxoricidium intercessit, in casu laudati *Can.* potuerit viro non innotescere adulterium; ideoque licet interim uxor poenitentiam egerit, non tamen adhuc culpa eidem a viro remissa erat, nec viro de adulterio satisfecerat, ideo vir semper poterat ob acceptam injuriam ab uxore repetere poenam. Deinde Pontifex conferens culpam mulieris cum poena eidem a viro inflicta, concludit melius fuisse uxorem post quoque peractam poenitentiam dimittere, quam interficere. Eo vel magis quia textum habemus expressum in quo absolute statuitur, uxorem post peractam poenitentiam a viro recipiendam esse. Ita Hermes *in lib.* 2. *de pastore mandato* 4. *relat. a* Gratian. *caus.* 34. *quaest.* 2. *can.* 7. *circa fin. Quid si mulier dimissa poenitentiam egerit, et voluerit ad virum suum reverti, nonne recipietur a viro suo? Immo si eam non receperit vir suus peccat, et magnum peccatum sibi admittit, sed debet recipere peccatricem, quae poenitentiam egit.* Haec quidem sententia licet duriuscula videatur, magis tamen Christi doctrinae conformis est, qui inquit apud *Luc. cap.* 23. *vers.* 34. *Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* (*Edit. Barbiell.*)

jure in corpus conjugis nocentis. Et quod conjux nocens teneatur in tali casu redire, patet clare, quia nemo debet ex suo delicto commodum reportare; *leg. Itaque, ff. de furtis.* Immo si non teneretur redire, praeberetur conjugibus ansa delinquendi, et adulterandi, ut sic possent separari, prout recte advertit Glossa in *cap. Ex literis* 5. *de Divortiis, verb. Redire; arg. cap. Ex part.* 10. *de consuet.* et Glossam hanc, et opinionem sequitur communis Doctorum. (*)

41 Quando unus conjugum adulterium committit,
potest eo invito alter conjux Religionem ingredi.
Sic Doctores communiter; *arg. cap. Constitutus* 15.
et cap. Veniens 16. *de convers. conjug. juncto c. Agathosa* 21. *caus.* 27. *qu.* 2. *et cap. Dixit Dominus* 2.
caus. 32. *qu.* 1. Et si adulterium sit publicum, et
notorium, potest conjux innocens ingredi Religionem propria auctoritate, non expectata sententia Judicis. Sic Abbas in *cap. Constitutus* 15. *de conjug. numer.* 4. et ibi Barbosa *num.* 2. Pirhing
lib. 3. *decret. tit.* 32. *n.* 35. Reiffenstuel *ibidem n.*
17. Vallens. *ibidem n.* 5. Silvester *verb. Divortium quaest.* 23. *dist.* 2. Sanch. *lib.* 10. *de matrim. disp.*
11. *num.* 5. *et* 10. *arg. cit. cap. Constitut. et dict.*
42 *cap. Dixit Dominus* 2. *caus.* 32. *quaest.* 1. ibi: *Ubicumque fornicatio est, libere uxor dimittitur.* Si vero
adulterium sit occultum, debet expectare sententiam divortii a Judice, alias si absque tali sententia Religionem intrat, in foro externo restitui debet adultero, non obstante exceptione adulterii,
ut tenet communis Doctorum; *argum. cap. Item*
43 *cum quis* 6. *de restitut. spolior.* Conjux innocens,
si post alterius adulterium ei voluntarie cohabitat petendo, et reddendo debitum conjugale, non
potest eo invito Religionem ingredi, quia censetur eidem reconciliatus remisisse injuriam; *argum. cap. Quam periculosum* 8. *caus.* 7. *quaest.* 1. *et cap. Sicut* 1. *cap. Dixit Dominus* 2. *c. In conjugio* 2. *caus.*
32. *quaest.* 1. *et leg. Si Maritus* 15. §. *Si negaverint*
44 *ff. ad leg. Jul. de adulter.* Sic etiam conjux innocens, si ex post et ipse adulterium committat, non potest invito primo adultero Religionem ingredi *arg. cap. Significasti* 4. *de Divortiis, et cap. Intelleximus* 6. *de adulteriis,* ibi: « Cum Matrimonii jus » in utroque laesum consistat, et paria delicta » mutua compensatione tollantur; » *et cap. Tua Fraternitas* 7. *de adulteriis.* ibi: « Quia cum paria » crimina compensatione mutua deleantur, vir » hujusmodi fornicationis obtentu suae uxoris ne» quit consortium declinare: » et ibi Glossa communiter recepta.

Quando conjux innocens Religionem non ingre- 45
ditur, sed in saeculo manens divortium facit a
conjuge adultero etiam quoad cohabitationem, non
potest conjux adulter sine licentia conjugis innocentis ingredi Religionem; quia conjux innocens
habet jus condonandi adultero conjugi, eumque
ad thalamum revocandi, de quo jure non potest
invitus privari; *arg. leg. Si Maritus* 15. §. *Si negaverint, ff. ad leg. Jul. de adult. et leg. Crimen* 10.
Cod. eodem cap. Gaudemus 19. *de convers. conjug.*
Et sic Glossa *in cap. Ex literis* 5. *verb. Redire, de divort.* S. Bonavent. *in* 4. *dist.* 35. *qu.* 4. Silvester
verb. Divortium qu. 10. Layman *lib.* 5. *tract.* 10.
par. 3. *c.* 7. *num.* 11. Pirhing *lib.* 3. *decret. tit.* 32.
num. 35. Reiffenstuel *ibid. num.* 30. Sanchez *de Matrim. leg.* 10. *disp.* 10. *num.* 12. *et* 13. et alii
plures. Potest tamen conjux adulter Religionem 46
ingredi, et in ea profiteri etiam inscio, et invito
conjuge innocente, si hic prius est Religionem
ingressus et in ea professus: quia quando conjux
innocens Professionem in Religione emittit, redditur incapax revocandi conjugem adulterum, et
eidem conjugali jure cohabitandi, quod solum alias
Professionis obstaculum esse potest. *Est communis.* Quotiescumque vir ob adulterium uxoris, ea
invita, potest Religionem ingredi, potest etiam 47
Ordines Sacros in saeculo quoque manens recipere,
quia postquam mulier adultera amisit totum suum
jus ad virum, non est major ratio, cur ea invita
possit vir ingredi Religionem et in ea profiteri,
et non in saeculo Ordines recipere; Sic Glossa *in cap. Constitutus* 15. *de convers. conjug. verb. ad gradum;* Abbas *ibidem num.* 4. Sanchez *lib.* 10. *de Matrim. disp.* 11. *n.* 16. Navarr. *lib.* 4. *de spons. consil.* 23. *num.* 6. Silvester *verb. Divortium qu.*
17. *num.* 20. Pirhing *lib.* 3. *Decretal. tit.* 32. *num.*
34. Reiffenstuel *ibidem n.* 23. Nec valet objicere, 48
quod sit maxima disparitas circa ingressum in
Religionem, et susceptionem Sacror. Ordinum,
ex quo uxor adultera post mortem viri Religionem professi possit alteri nubere, non autem sic post mortem viri Ordinibus initiati; *cap. Quia sunt* 10. *d.* 28. *et cap. Seriatim* 14. *dist.* 32. Non valet, inquam, quia Canones illi loquuntur de casu, quo vir de licentia uxoris innocentis suscipit Sacros Ordines, et non de casu, quo uxore existente adultera dictos Ordines suscipit, ut recte

(*) Hactenus de facultate innocenti conjugi concessa dimittendi conjugem adulterum, nunc agendum de officio, quo adstringitur conjux innocens dimittendi conjugem adulterum. Quousque latet adulterium, uxor adultera potest cum viro inscio cohabitare. Si vero vir adulterium sciverit, nequit cum adultera cohabitare, et eam conjugali thalamo retinere, nisi post peractam poenitentiam. Quod si adulteram negligit dimittere, adulterae fit particeps criminis. *Salomon in lib. Proverbiorum cap.* 18. *vers.* 22. *Qui tenet adulteram stultus est, et impius,* et Hermes *loco cit.* apud Gratian. *caus.* 34. *qu.* 2. *can. ego dixi* 7. *princ. Si quis habuerit uxorem fidelem in Domino, et invenerit hanc in adulterio, numquid peccat vir si cum illa concumbit? Quandiu nescit peccatum ejus, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem scit vir, uxorem suam deliquisse, et non egerit poenitentiam mulier, sed permanet in fornicatione sua, et coierit vir cum illa, reus est peccati ejus, et particeps maechationis illius.* Hunc locum laudat etiam Fleury *lib.* 2. *Histor. Eccles. n.* 45. *(Edit. Barbiel.)*

advertit Abbas in *cap. Constitut.* 15. *de convers. conjugat.* et ratio diversitatis est, quia in primo casu mulier innocens consentiendo ad ordinationem viri, se obligat ad continentiam; *cap. Cum sis* 4. *de convers. conjug.* ibi: *Ut castitatem promittere; et cap. Ad Apostolicam* 13. *eodem tit.* ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat;* Non autem sic in casu adulterii.

49 Propter adulterium spirituale, quando videlicet unus conjux in haeresim labitur, vel apostasiam a fide committit, potest alter conjux fidelis, etiam alio invito, Religionem ingredi, vel Sacros Ordines suscipere, etiam postquam ad veram Fidem iterum rediit conjux adulterans, dummodo separatio ob tale adulterium spirituale auctoritate Ecclesiae, et non propria sit facta, textu expresso *in cap. Mulier* 21. *de convers. conjug.* ibi: « Mulier, » quae in fide remansit, potest nolente viro, qui » ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo » fuerat judicio Ecclesiae separata, ad Religionem » libere convolare, » *et cap. De illa* 6. *de Divortiis*, ibi: « De illa, quae viro suo labente in hae» resim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiae » declinavit, videtur Nobis, quod Mulier ei, cum » conversus fuerit, est reddenda, quae etiamsi » reverti noluerit, compellatur; Si vero judicio » Ecclesiae ab eo recessit, ad recipiendum eum » nullatenus dicimus compellendam. » et sic Glos. communiter recepta *in d. cap. Mulier* 21. *de convers. conjugat. verb. Judicio Ecclesiae.*

50 Dantur plures casus, in quibus nequit fieri divortium propter adulterium. Primus casus est, quando conjux innocens jam remisit injuriam conjugi adultero, tum enim nequit amplius ab eo recedere, cum jam cesserit juri suo; *arg. cap. Quam periculosum* 8. *caus.* 7. *quaest.* 1. *cap. Sicut* 1. *cap. Dixit Dominus* 2. *et cap. In conjugio* 3. *caus.* 32. *quaest.* 1. *et leg. Si maritus* 15. §. *Si negaverit, ff. ad l. Juliam, de adulter. et leg. Crimen.* 10.

51 *C. eod.* Secundus casus est, quando adulterium ab utroque conjuge fuit commissum; *c. Significasti* 4. *de divortiis*, ibi: *Nisi constaret ipsum cum altera adulterium commisisse, c. Intelleximus* 6. *in eod. tit.* ibi: *Cum Matrimonii jus in utroque laesum consistat, et paria delicta mutua compensatione tollantur; et cap. Tua Fraternitas* 7. *eodem tit.* ibi: *Quia cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis, obtentu suae consortium declinare; et cap. Nihil iniquius* 1. *caus.* 32. *q.* 6. de mente D. Augustini sic praecise habetur: » Nihil iniquius, quam fornicationis causa » dimittere uxorem, si ipse convincitur fornicari, » occurrit enim illud, in quo alterum judicas, te » ipsum condemnas: eadem enim agis, quae judi» cas: Quaproter quisquis fornicationis causa vult » abjicere uxorem, prior debet esse a fornicatione » purgatus, quod similiter etiam de foemina di-

52 » xerim. » Tertius casus est, quando adulterium est tantum materiale, et non formale, idest cum absque sua culpa committitur; veluti si mulier vim passa sit; *arg. d. cap. Tolerabilius* 1. *caus.* 32. *q.* 5. ibi: *Virgo prostitui potest, adulterari non potest; cap. Revera* 2. *ead. caus. et q.* ibi: *Revera non potest caro ante corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta; cap. Ita ne* 3. *caus.* 32. *q.* 6. ibi: *Quis sanae mentis putaverit se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa, et oppressa carne sua exerceatur, vel expleatur libido non sua; cap.* 4. *ead. caus. et qu.* ibi: *Proposito animi permanente, per quod etiam corpus sanctificare meruit, ipsi corpori non aufert sanctitatem violentia libidinis alienae, quam servat perseverantia suae continentiae,* quia ut dicit Gloss. communiter recepta in *d. cap. Ita ne* 3. *caus.* 32. *q.* 5. *Non debet quis dici perpetrasse, quod nolens fecit, vel passus fuit, nec debent imputari, quae per coactionem absolutam fiunt.* Aut veluti si quis fraudolenter sub specie mariti aliquam cognoverit, vel aliqua sub specie uxoris se fecerit cognosci fraudolenter; *cap. in lectum* 6. *caus.* 34. *q.* 1. *et* 2. ibi: » In lectum mariti absente uxore soror » ivit uxoris, quam uxorem putans esse suam, » dormivit cum ea: super hoc visum est, si ipse » per securitatem veram hoc probaverit, quod » inscius fecerit hoc scelus ..... legitimam suam » conjugem habere permittatur, » quia ubi non est culpa, nec poena esse debet. Secus est si mu- 53
lier sine violentia ex metu gravi cadente etiam in virum constantem, v. gr. ex metu mortis, adulterium admisit; *arg. cap. Sacris* 5. *de his, quae vi metusve*, ibi: *Cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere;* quia si talis metus non excusat a culpa mortali, nec a vero, et formali adulterio, etiam non excusabit a poena. Tum quia si sic posset mulier esse immunis a poena, daretur ansa adulterandi, cum quaelibet, se posset excusare, et defendere dicendo, quod mortis, aut alterius gravis mali metu adulterium admisit; Sic Bosco *disp.* 12. *sect.* 16. *concl.* 5. Silv. *verb. Divort. q.* 9. *casu* 4. Pirhing *lib.* 4. *Decr. tit.* 19. *n.* 11. Reiffenstuel *ib. n.* 64. Sanchez *lib.* 10. *disp.* 5. *n.* 16. et alii communiter.

Quartus casus est, si vir fuit uxori causa adul- 54
terii, veluti si eam prostituat, vel adulterium consulat, aut in illud consentiat; *arg. c. Discretionem* 6. *de eo, qui cognovit consanguineam uxoris*, ibi: *Cum adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit*, et Glossa *ibidem verb. Tradidit* communiter recepta et stat clara ratio; quia *ex Reg.* 27. *Juris in* 6. *Scienti, et consentienti non fit injuria,* quae tamen injuria requiritur ad faciendum divortium. Et hoc etiamsi tantum tacite con- 55
sentiat, si videlicet adulterium uxoris scit, et non contradicit, sed tacet, dum contradicere, et prohibere posset, ac deberet, quia ex *Regul.* 43. *Juris in* 6. *Qui tacet, consentire videtur, et ex leg. Cum quid, ff. si certum petatur. Taciti et expressi idem*

est judicium. Et sic tenent communiter Doctores
56 *arg. leg.* 2. *ff. ad Leg. Juliam de adulter.* Vir non
censetur causam praebere adulterii nec uxorem
prostituere, itaut per hoc privetur jure instituen-
di divortium, si eam domo expellit, ac necessaria
alimenta denegat, indeque indirecte causat, quod
uxor adulteretur; *cap. Significasti* 4. *de divort.* ubi
ab Alexandro III. relinquitur viro jus faciendi di-
vortium ab adultera sua uxore , ibi : *Ad eam re-
cipiendam praefatus vir cogi non debet,* non obstan-
te quod ipsa pro excusatione sui adulterii consi-
milem allegaret causam , ibi : *Asserens se ab ipso
injuste dimissam, at eundem sibi materiam adulteran-
di dedisse ;* et ibi Glossa communiter recepta in
verb. Materiam, dicens, quod mulier nulla condi-
tione ad adulterium adduci debet; *argument. cap.
Ita ne* 3. *caus.* 32. *qu.* 5. ibi : *Potius quaelibet ma-
la tolerare decernat, quam malo consentire ;* et *cap.
Sacris* 5. *de his* , *quae vi , metusve* , ibi : *Cum pro
nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere ;*
Ut enim statuitur *leg. Palam* 43. §. *non est* 4. *ff.
de ritu nupt. Non est ignoscendum ei, quae praetextu
paupertatis turpissimam vitam agit.* Vide verb. *Adul-
terium artic.* 3. *n.* 9. *et* 10.
57 Divortia Graecorum quoad vinculum irritantur
et fieri deinceps prohibentur ; Bened. XIV. tom.
1. Const. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 8.

Alia vid. verb. *Adulterium. Debitum conjugale.
Conjuges. Impedimenta Matrimonii. Matrimonium.
Uxor.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

58 Divortio quoad thorum,et cohabitationem locus
hodie haud videtur esse posse ex voto ultrama-
59 rino, de quo disserit Auctor *n.* 32. Non sum ne-
scius, causam hanc probari in *cap. Ex multa* §. *in
60 tanta de voto.* At observandum est , constitutum
id fuisse ab Innocentio III. tunc cum undique fie-
bant expeditiones ad Terram Sanctam recuperan-
dam, et quidem ob *necessitatem Reipublicae Chri-
stianae , ne Terrae Sanctae impediatur subsidium* ,
61 ut ait Altaserra in *Comment.* ad dictam decreta-
lem Innocentii III. Tales autem expeditiones non
62 amplius fiunt nostris temporibus. Non est itaque,
cur vir uxorem deserere valeat sub specie voti
ultramarini, quod nulli esse potest subsidio Ter-
rae Sanctae.
63 Causis vero divortii quoad thorum, et cohabi-
tationem ab Auctore adductis addi potest adulte-
rium falso a viro uxori imputatum , quam sane
causam admisit Rota in *Romana Separationis Thori*
4. *Jun.* 1736. et in confirmatoria 23. *Nov. ejusdem
an.* 1736. *cor. R. P. D. Canilliac.*
64 Defectus autem virginitatis in muliere minime
praebet justam causam hujus divortii , quum at-
tendi nequeant delicta ante Matrimonium patra-
ta , ut sensit Rota in *Posnanien. seu Varsavien.
Matrimonii* 27. *Jun.* 1747. *coram Reverendiss. P.
D. Bussio Decano.* At dubitari de hac opinione 65
potest, praesertim si culpa mulieris hic virgini-
tatis defectus acciderit. Non me latet, in jure ca- 66
nonico inter causas divortii, de quo agitur, non
recenseri defectum virginitatis. Sed nihil mirum: 67
uti enim recte inquit Julianus in *L.* 10. *ff. de LL.
Neque Leges,neque Senatusconsulta ita scribi possunt,
ut omnes casus, qui quandoque inciderint, comprehen-
dantur.* Caeterum ex aliis juris principiis optime 68
deduci potest, defectum virginitatis justam cau-
sam praebere divortii , de quo disseritur. Certi 69
enim est juris, defectum qualitatis cum primis a
contrahentibus contemplataejustam praebere cau-
sam recedendi a contractu ; *Leg.* 18. *ff. de Ædil.
edict.* Nemo autem inficias iro potest , virum in 70
Matrimonio cum primis virginitatem uxoris con-
templare. Deficiente igitur virginitate , si natura 71
Sacramenti, ad quod Matrimonium elevatum est,
impedit, quominus ab ipso Matrimonio recedatur,
locus saltem esse debet divortio quoad thorum ,
et cohabitationem.

Causa adulterii in eo differt a reliquis causis, 72
quod ea tamquam immediate profluens ex viola-
tione fidei conjugalis sit perpetua, aliae vero cau-
sae dumtaxat ad tempus , usque adeo donec ma-
lum, vel incommodum, quod ex mutua cohabita-
tione, aut consortio maritali timetur , cesset. At 73
hinc sequitur, quod in uno divortio ob adulterium
potest innocens Religionem ingredi, vel, si vir sit,
sacros Ordines suscipere.

Ad divortium, de quo agitur, concludens requi- 74
ritur probatio causae, quae allegatur. Tum etiam 75
ad ipsum impediendum concludenter probari de-
bet remissio, quae facta dicitur a parte innocen-
te. Nota vero , quod si a muliere petatur dictum 76
divortium ex adulterio viri, et a viro opponatur
remissio, ea inde probata dici nequit,quod mulier
sciens pravam consuetudinem viri, cum eo cohabi-
taverit, sed docere praeterea oportet de signis, iis-
que spontaneis, amoris , et benevolentiae ipsius
mulieris. Confer Rotam in *Romana d. Separationis* 77
Thori 4. *Jun.* 1736. et in confirmatoria 24. *Nov.
ejusd. ann.* 1736. *cor. R. P. D. Canilliac.*

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

Donec veteres Romani morum integritate , et 78
simplicitate naturales leges observarunt , ea ,
quam susceperant , uxore contenti numquam de
ea dimittenda fuerunt soliciti. Sed ob auctas opes,
depravatis paulatim moribus, nimia eorum ambi-
tio, et effrenata licentia in causa fuit , ut non
raro per quodlibet animi impetum proprias ple-
rumque injuria dimitterent uxores. Primus omnium 79
anno ab Urbe condita 519. ex amicorum consilio,
non sine tamen magna omnium civium admira-
tione, Carvilius Ruga a propria conjuge ob ipsius

sterilitatem divertit. *Dionysii Halicarnas. lib.* 2. *Plutarch. in Romulum, et Numam. Valer. Max. lib.* 2. *cap.* 1. *Aulus Gellius noct. attic. lib.* 4. *c.* 3.
80 *lib.* 7. *c. ultim.* Frequentissima deinde, et jure Civili permissa apud Romanos fuerunt divortia *leg.* 60. §. 1. *leg.* 61. *l.* 62. *ff. de donat. inter vir.*
81 *et uxor. l.* 1. *ff. de divortiis.* Primo id solum concedebatur viris; postea vero exeunte circiter *Plauti* aetate (cum apud ipsum hujus rei extet exemplum *in Mercat. scen.* 6. *vers.* 1. *et seq.* ubi mulierum conditionem commiseratur, quae a viris ejici, non ejicere viros poterant) jus divortii faciendi fuit ad uxores quoque productum. *Caelius ad Cicer. lib.* 8. *ad familiar. lit.* 10. *Senec. de beneficiis lib.* 3. *cap.* 16. *l. si filia* 5. *ff. de divor-*
82 *tiis*, excepta tantum liberta, quae patrono nupsisset, cui lege Papia divortii faciendi erat interdicta facultas *l.* 10. *l.* 11. *ff. de divortiis l.* 45. *ff. de rit. nupt. Heinec. oper. tom.* 8. *ad leg. Papiam. cap.* 12. §. *quamvis n.* 3.

83 His ita imbuti ab infantia principiis populi, non minus quam ipsi Imperatores, et quidem Christiani, familiarissimum habuerunt divortium, facilique negotio tum mulieres tum viri post factum divortium novas contrahebant nuptias, de quibus ideo eleganter dixit *D. Hieron. ad Jovin. lib.* 2. *Quasdam repudiatas altero nuptiarum die statim nupsisse legimus. Uterque reprehendendus maritus, et cui tam cito displicuit, et cui tam cito pla-*
84 *cuit.* Hinc ne pro conjugatorum libidine omnino fieret divortium, quaedam vigente adhuc Republica, de divortio constitutae fuerunt leges, et nonnullae ex legibus XII. tabularum praescriptae solemnitates, quibus tantummodo impletis licitum erat matrimonii vinculum dissolvere, aliasque ducere uxores, vel aliis nubere viris. *Cicer. Philip.* 2. *Cajus in l.* 2. §. 1. *et* 2. *ff. de divortiis. Paulus in l.* 9. *ff. eod. Gothofred. in fragment. XII. tabular. tit.* 17. *de nupt.* §. 9. *de jurgio, et fribusculo. Valer. Max. lib.* 2. *cap.* 1. *de sacello Deae Viriplacae.*

85 Ipsi Christiani Imperatores divortium pariter permiserunt, sed justis praescriptis de causis, quibus tantum concurrentibus ad alias post an-
86 num nuptias convolare concedebatur. Quod si post primos absque legitima causa repudiatos conjuges novum fuisset initum matrimonium, attentans justis plectebatur poenis *Theodos. et Valentinian. leg.* 8. *de repudiis, et judicibus de moribus sublato* §. 1. *Anastasius l.* 9. *Cod. de repudiis.* Alias addidit divortii causas Justinianus *Novell.* 22. *cap.* 4. *et* 16. *Novell.* 68. *cap.* 2. *l. unic. in fin. Cod. de rei uxor. action.* Carolus Magnus adulteram dimittenti uxorem, aliam ducere concessit, adulterae vero a quolibet abstinere conjugio mandavit *Capitular. lib.* 5. *cap.* 19. « Si quis homo
87 » habens mulierem legitimam, si frater ejus adul- » teravit cum ea, ille frater vel illa foemina, qui » adulterium perpetrarunt, iterum, quoad vivunt, » numquam habeant conjugium amplius, ille vero, cujus uxor fuit, si vult, potestatem habeat » uxorem accipere aliam. » Cujus loci fit mentio etiam a Correctoribus Romanis *in can. quaedam* 19. *caus.* 32. *quaest.* 7. quae tamen constitutio quomodo intelligenda sit, infra demonstrabimus *num.* 30.

Quamvis autem quamplurimis adhuc erroribus 88
infectae comperirentur civiles leges, cum tamen primis temporibus tum SS. PP. tum Ecclesiae deficerent vires, quibus hoc tam infandum scelus compescerent, illud in foro interno reprobarunt, et in leges adeo improbas declamare numquam destiterunt. Hinc *S. Chrisostomus in epist. ad Roman. cap.* 7. « Nec mihi recites leges externas » atque profanas, quae libellum repudii dare, ac « divortium facere praecipiunt, non enim profecto secundum has leges judicaturus est Deus, » sed secundum eas, quas ipse posuit. » *S. Ambrosius de Patriarch. lib.* 1. *de Abram. cap.* 4. *relat. a Gratian. caus.* 32. *quaest.* 4. *can.* 4. « Nemo » blandiatur sibi de legibus hominum, nec viro » licet quod mulieri non licet, et in Luc. *lib.* 8. » *cap.* 2. Dimittis ergo uxorem quasi juro, et » sine crimine, et putas id tibi licere, quia lex » humana non prohibet, sed Divina prohibet. Hoc » non licet jure poli, etsi liceat jure fori. » Hanc eandem sententiam innumeris aliis in locis sequitur.

Quamobrem cave eidem tribuas, quod temere 89
ipsi a Gratiano adscriptum est *in can. uxor.* 17. *caus.* 32. *quaest.* 7. « Uxor a viro non discedat » nisi causa fornicationis, quod si discesserit maneat innupta, aut reconcilietur viro suo, et vir » similiter non dimittat uxorem. Ideo non subdit » de viro quod de uxore praemisit, quia viro licet ducere aliam. » Hunc locum ita interpretatur et conciliat *Gratian. ad can. sequent.* « Sed » illud Ambrosii a falsatoribus dicitur insertum. » Quidam vero sententiam Ambrosii servare cupientes non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, ut ob quamlibet fornicationem vir licite dimittat uxorem, et vivente dimissa, aliam ducat, sed de incestuosa tantum » fornicatione intelligi: cum uxor videlicet alicujus patri, et filio fratris, et avunculo viri sui, » vel alicui similium se constuprandam publice » tradiderit. Haec autem, quia viro suo se illicitam reddit in perpetuum, dum per copulam » consanguinitatis in primum, vel secundum vel » tertium gradum transivit affinitas, licite dimittitur, et ea vivente superducitur alia. Hic si » quis contendat non magis viro, quam mulieri » licitum esse, si vir alicujus eodem modo fornicetur, sciat virum ab Ambrosio appellatum non » sexu sed animi virtute: mulierem quoque nominatam sentiat non sexu corporis, sed mollitia

» mentis. Sed quia nulla auctoritate permittitur, » ut uxore vivente alia superducatur, intelligitur » illud Ambrosii in supradicto genere fornicatio- » nis; non tamen, quod vivente dimissa, aliam du- » cere possit: sed post mortem fornicarii, vel » fornicariae, quorum uterque, ut supra dictum » est, a corruptione luxuriae mulier appellatur, » ille, qui a fornicatione mundus est, vir vel » mulier, aliis copulari possunt, adulteri autem, si » supervixerint, nullo modo aliis copulari pote- » runt. »

90 Haec interpretatio rectis caeteroquin inhaerens principiis potius convenit constitutioni Caroli M. quam supra retulimus, et *can. quaedam* 19. *loc. supr. cit.* quam loco Ambrosii. Ibi profecto habetur casus incestuosae copulae, at locus Ambrosii, etiamsi vellemus, de incestu nequit intelligi. Siquidem ob incestum nunquam datur legitima conjunctio, quin immo post conjunctionem vinculum dirimitur. Quomodo igitur interpretari inde poterunt verba ipsius Ambrosii *aut reconcilietur viro suo?* Si ob incestum ruptum fuit vinculum, si conjunctio amplius inter eos non permittitur, ergo non potest *cum viro suo reconciliari*, ideo vel de incestuosa copula non loquitur, vel alia danda interpretatio verbis Ambrosii. Arbitratur *Barbos. in hunc text. num.* 3. *ad fin.* ibidem

91 Ambrosium loqui non secundum legem Evangelicam, sed secundum legem Juliam, aliasque Imperatorum constitutiones, dum in aliis locis juxta Christi praecepta docens contrariam tenet sententiam. Verum « est quidem commoda haec solu- » tio, sed ad minus incerta, cum nulli fundamento « innixa sit, et male his cohaereat verbis, quae » citatam periodum concludunt. » *Collet. continuat. Tournely, de matrim. indissolut. cap.* 5. *sect.* 4. *num.* 294.

92 Quae cum ita sint, magis congrua eorum mihi videtur opinio, qui negant haec commentaria ad Ambrosium pertinere, vel saltem, dato quod ad ipsum spectent, prout tenet *Cassidor. de divinis lection. cap.* 8. ab haereticis fuisse procul dubio corrupta. Ita censet laudatus *Collet. loco cit. num.* 292. 293. « Commentaria in Pauli Epistolas non » esse S. Ambrosii uno jam omnium calculo con- » stat. Cujus vero sint dubitatur. Alii enim ea » tribuunt Hilario cuidam, Factionis Luciferianae » Diacono, quem in Dialogo suo notavit Hiero- » nymus, alii alio, vel potius aliis pluribus, qui » in multis dissentiant a Patribus, praecipue » autem ab Ambrosio, unde non certe magna est » eorum auctoritas. R. 2. objecta verba non esse » certe Ambrosiastra, cum desit in uno Remigiensi » Codice, et ea adjecta fuisse conqueratur Petrus » Lombardus *lib.* 4. *Sentent. dist.* 35. » et aliunde » constet operi huic non pauca fuisse adjecta, ut » observant Ambrosii Editores tom. 2. in admo- » nitione iisdem commentariis praefixa. »

Sed liceat mihi quoque inter varias diversorum 93
Auctorum opiniones, quid ipse sentiam, proponere. Omitto quaestionem an commentaria in Epistolas Pauli ad Corinthios sint nec ne Divo Ambrosio tribuenda. Usque ad verba controversi textus *et vir similiter non dimittat uxorem* non dissentio ad eundum pertinere posse; at sequentia. *Ideo non subdit de viro, quod de uxore praemisit, quia viro licet ducere aliam*, absolute censeo nec esse, nec ejusdem auctoris esse posse. Ambrosius in his commentariis Epistolas Pauli expositurus iisdem fere ipsius utitur verbis. Porro uxori praecepit Paulus, ut a viro non discedat, et casu quo discedat, vel innupta remaneat, vel viro suo reconcilietur *epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 7. *vers.* 10. *et* 11. *Praecipio non ego sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit manere innuptam aut viro suo reconciliari.* Permittit itaque divortium mulieri, sub conditione tamen ut innupta remaneat; marito e contra legem dicturus non modo conditionatum divortium, si videlicet aliam non duxerit uxorem, sed quamlibet omnino a propria conjuge separationem prohibet *ibid. loc. cit. vers.* 11. *in fin. et vir uxorem non dimittat*, nec ultra quidquam de viro addit. Plus igitur mulieri, quam viro concessum est. Sed si mulieri, cui plus conceditur, post factum divortium alteri nubere non licet viro, aliam multo minus ducere uxorem poterit vir, cui etiam prohibitum est a prima uxore divertere.

Duplicis generis sunt Pauli verba, *stricte prohibitiva*, et *conditionaliter ampliativa*. In priore 94
orationis parte utraque de muliere dicta sunt, in posteriore vero respectu viri *stricte prohibitiva* tantum adhibita sunt. Si de viro quoque dicta fuissent verba *ampliativa*, veluti *vir uxorem dimittat*, tunc, omissa quoad virum conditione mulieri apposita, aliquo modo processisset consequens a *Gratiano* relatum *in d. cap. uxor a viro caus.* 32. *quaest.* 7. *licere viro ducere aliam*: Sed cum verba *restrictiva* tantum respectu viri fuerint prolata *et vir uxorem non dimittat*, non erat cur Paulus adjungeret conditionem suprarelatam de muliere. Mulieri siquidem, cui divertendi a viro concedebatur facultas, conditio recte poterat imponi, ut viveret innupta; at de viro, cui prohibitum erat a muliere divertere, frustra additum fuisset, ut aliam non duceret uxorem.

Quapropter cum rigidior sit lex indicta viro, 95
quam mulieri, non satis recte ex restrictivis ad virum directis verbis desumi valet ampliativum consequens. Imbecilliorem cognovit Paulus mulierem, eique ideo magis indulsit, minus autem viro, in quo majorem invenit virtutem. Hic itaque sensus Apostoli mulieri conditionale divortium permisit, viro autem, licet continentiam servare decerneret, omnino prohibuit.

Sed si genuinus hic sensus est Epistolae Pauli, 96

hunc certe Ambrosium ignorasse censendum non est, ideoque erronea conclusio, quae reperitur in ejus commentariis inserta, non ipsius sed aliorum reputanda est. Hujusmodi quippe conclusio non modo Evangelicae et Apostolicae doctrinae, quam certe semper in aliis operibus sequitur idem Ambrosius, ut supra notatum est, sed etiam rectae rationi adversatur. Neque ad contrariam defendendam interpretationem dici potest, Ambrosium eo loci de legibus civilibus loqui, quibus post secutum divortium liberum erat alias contrahere nuptias. *Barbos. in Decret. Grat. part.* 2. *caus.* 32. *quaest.* 7. *cap.* 17. Dum enim Pauli Epistolas commentabatur Ambrosius, non poterat quin Apostolicam, et Ecclesiasticam sequeretur doctrinam, cum Paulus expresse protestetur, non propriam sed Dei, conjugatis dicere sententiam. *Is autem, qui matrimonio juncti sunt, praecipio non ego sed Dominus uxorem a viro non discedere...* Sint itaque S. Ambrosii in Epistolas Pauli commentaria, posteriora tamen verba nec sunt, nec esse possunt illius, ideoque ab impiis haereticis insipienter eidem attributa, atque in ejus commentariis inserta fuerunt.

97 Temporum injuriae tribuendum est, si post factum divortium novas nuptias nonnulli primitivae Ecclesiae Patres nulla quidem imitatione, sed potius commiseratione digni tolerandas duxerunt. Cum enim opportunis essent destituti remediis, quibus pudendas, et injustas civiles subverterent et abrogarent leges, hinc quando gravis occurrebat causa, ob quam thori separatio jure erat permittenda, ad majora evitanda mala, tolerarunt etiam, aegro licet animo, ut innocens conjux, vivente adhuc conjuge dimisso, ad alias convolaret nuptias, ne oppositum statuendo, leges hactenus communiter observatas temere viderentur conculcare, ut manifeste eruitur ex verbis *Origenis tract.* 7. *in Matth. Scio quosdam, qui praesunt Ecclesiis, extra Scripturam permisisse aliquam nubere, viro priore vivente, et contra Scripturam quidem fecerunt dicentem: Mulier ligata quanto tempore vivit vir ejus: item vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. Non tamen sine causa hoc permiserunt: forsitan enim propter infirmitatem et incontinentiam hominum, pejorum comparatione, quae mala sunt permiserunt, adversus ea, quae ab*
98 *initio fuerunt scripta.* In hoc sensu accipienda sunt quae scripsit *S. Basilius in epist.* 1. *ad Amphilochium. cap.* 9. « Virum ab uxore dimissum venia » dignum esse, si nubat cum altera, neque mulie» ri, quam ducit, tale connubium crimini esse » vertendum » secundum leges civiles, de quibus
99 proprie loqui videtur. Hujusmodi demum contrahentes nuptias a veniali saltem culpa non omnino immunes voluit *S. Agustinus. De fide et operibus cap.* 19. « In divinis sententiis ita obscurum est, » utrum et iste, cui quidem sine dubio adulteram » licet dimittere, adulter tamen habeatur, si alte» ram duxerit: ut quantum existimo, venialiter » ibi quisque fallatur. »

Quod adeo verum est, ut ubi eidem data fuit 100
facultas et opportunitas libere loquendi, contrariam statim ipse S. Agustinus esse tenendam opinionem demonstravit *Homilia* 46. *seu sermon.* 392. et in Concilio Milevitano, cui ipse interfuit, statutum fuit, ut nova antiquarum legum derogatoria super divortiis ab Imperatore peteretur Constitutio *can.* 69. *inter collect. Concil. Binii tom.* 1. *part.* 1. *pag.* 752. « Placuit etiam ut secundum » Evangelicam, et Apostolicam disciplinam neque » dimissus ab uxore, neque dimissa a marito al» teri conjungatur; sed ita maneant, aut sibimet » concilientur. Quod si consenserint, ad poeniten» tiam redigantur. In quo casu legem Imperia» lem petendam promulgari. » Hunc canonem 101
habes etiam penes *Gratian. caus.* 32. *quaest.* 7. *can.* 5. sed paulisper mutilatum, cujus ideo lectio rejicienda est.

Multas recensuit Auctor causas, ob quas licitum 102
est divortium quoad separationem thori, et habitationis, quae revera omnes in foro obtinuerunt, sed si ex ipsis adulterium demas, caute et nonnisi ex necessitate alias admittes. Ex unanimi enim SS. PP. sententia habemus, solum adulterii vitium praebere causam divortio. Ita D. Hieronymus *in cap.* 19. *Matthaei.* « Grave pondus uxorum est, si » excepta causa fornicationis, eas dimittere non » licet. Quid enim si temulenta fuerit, si iracun» da, si vaga, si jurgatrix, si maledica, tenenda » erit istiusmodi? Volumus nolumus, sustinenda » est, cum enim essemus liberi, voluntarie nos » subjecimus servituti. » Ita S. Augustinus *in can. Dominus* 6. *caus.* 32. *quaest.* 7. « Dominus ad illud » confirmandum, ut non facile dimittatur uxor, » solam causam fornicationis excepit: caeteras » vero molestias, si quae forte extiterint, jubet » pro fide conjugali, pro castitate fortiter susti» neri, » et ibidem *in can. si uxorem* 18. *q.* 5. « Si » uxorem quis habeat sterilem, vel deformem cor» pore, sive debilem membris, sive morbis, et do» loribus confectam; et quidquid, excepta fornica» tione, excogitari potest vehementer horibile, pro » fide, et societate sustineat. » Ita Nicolaus Papa *in Can. quidquid* 22. *caus.* 32. *qu.* 5. « quidquid » mulier tua contra te cogitaverit aut fecerit; » vel si te accusaverit, non est, excepta fornica» tionis causa, rejicienda. » Ita e contra de muliere S. Ambrosius *in Can. horrendus* 17. *eadem caus. et quaest.* « Horrendus, et incultus est vir, » semel placuit: Numquid vir frequenter est eli» gendus? »

Quid vero dicendum, si mulier gravi infirmita- 103
te correpta viro reddere debitum non valuerit? Si ad Epistolam Gregorii III. prout jacet, oculos convertamus in *can. Quod proposuisti* 18. *caus.* 32.

qu. 7. non ambiguis verbis viro conceditur facultas eam dimittendi, et congruis alimentis eidem constitutis, aliam ducere uxorem. » Quod proposuisti, si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus facia jugalis; bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiae vacaret; sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis; non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas praepedit, non detestabilis culpa excludit. »

104 Haec profecto sententia primo aspectu non minus Evangelicae quam Divinae legi contraria est, nec ita facile concipi potest quomodo anno circiter 726. quo Gregorii Epistola scripta fuit, haec absolute doctrina tollerata fuisset, dum multo antea, sublatis civilium legum erroribus, contrarium in Concilio Milevitano, cujus supra retulimus verba *num.* 42. generaliter sancitum fuit. Primo vero advertendum est Epistolam hanc non a Gregorio III. prout legit Gratianus, sed a Gregorio II. fuisse scriptam; extat enim *tom.* 1. *Conciliorum German. pag.* 33. ubi tribui debere Gregorio II. ex cronicis Epistolis notis a *Jacobo Syrmondio* animadversis scite ostenditur. Ex his patet quanti facienda sit eorum opinio, qui hanc Epistolam cum Ecclesiastica doctrina conciliare nescientes dubiae fidei esse crediderunt. Alii cum Gratiano arbitrantur rescriptum illud, uti Evangelicae et Apostolicae doctrinae adversum, omnino rejiciendum esse, vel de eorum numero esse, quae summis interdum Pontificibus, ut privatis Doctoribus exciderunt, quae ideo vim legis, et robur non habent.

105 Sed, his rejectis opinionibus, ea magis placet, qua traditum est Epistolam intelligendam esse de muliere aliqua infirmitate correpta, qua impotens matrimonio erat perpetuo, sive impedimentum esset absolutum, sive relativum; ibique agi de matrimonio rato, non cousumato. Non enim satis est, ut infirmitas sit perpetua, nisi eodem tempore constet matrimonium ratum non consumatum fuisse. Post consumatum quippe matrimonium, si superveniat impedimentum, non per hoc dissolvitur ipsius vinculum. Requiritur ergo, ut copulative concurrat, et perpetuitas impedimenti licet superventi, et quod matrimonium sit ratum. In his profecto terminis recte respondit Gregorius, cum ea foemina numquam dici potuerit uxor, cum deficeret causa matrimonii, sobolis nempe propagatio. Ita Barb. *collect. Doct. in part.* 2. *decret. caus.* 32. *q.* 7. *cap.* 18. *sub num.* 2. » Dico ergo vel intelligendum de foemina infirmitate arctationis correpta, quae ita arcta erat ut a viro cognosci non posset, maritoque dicit Pontifex, bonum viro si sic permanserit, solebant enim quas ut uxores habere non poterant, retinere ut sorores sine copula maritali et actibus » Bellarmin. *de matr. lib.*1. *c.*11. *in fin.* Sanchez tenent « priorem non fuisse legitimam uxorem ob impedimentum perpetuum, idque solum declarasse Pontificem, » et paucis interjectis, pro sequitur ». » Dico etiam explicari posse de foemina nondum cognita et de matrimonio rato non cousumato, qua in gravem aliquem morbum incidente, eumque perpetuum, conjux volebat ad secunda vota transire, idque indultum a Gregorio. » *Collect. loc. alias cit. de matrim. cap.* 5. *sect.* 3. *num.* 132. « Dico in illo Gregorii textu sermonem esse de foemina, quae naturali infirmitate correpta matrimonii impotens erat, quae proinde nusquam vere fuerat uxor illius, cui ab ipsa discedere permittit Pontifex Rom. Hanc certe expositionem patitur Gregorii textus, quem totum retuli. Atqui postulat aequitas, ut ambigua locutio benigniorem in sensum flectatur, cum praesertim durior alia admitti nequit absque eo quod Pontifex et in re perspicua caecutierit, et a constanti tum Sedis suae, tum et Ecclesiae doctrina recesserit.

Neque rem mutant sequentia Gregorii verba non *tamen subsidii opem subtrahat ab illa quam infirmitas praepedit*, ac si his indicare vellet matrimonium validum ab initio fuisse, et quasi polygamiam tueri. Etenim *respondebitur cum Glos. intelligi de dote restituenda, aut si de alio subsidio accipiatur, esse consilium;* Barbosa *loco cit. et Collect. loc.* pariter *citat.* « Nec obstet, quod vetet Gregorius ne vir ille subsidii opem subtrahat ab ea quam deserit. Neque enim opem illam praecipit Gregorius, eo quod foemina illa vere fuerit uxor, sed quod inops esset, nec sibi propter infirmitates victum posset comparare. Huic uni, quae reverentior est, solutioni adhaeret Juenius » Caeterum, hoc excepto casu, ubi perpetuus non sit morbus, et matrimonium jam sit consumatum, nullo modo licet, alterutro vivente conjuge, novas contrahere nuptias. Ita *Alexander III. in cap. pervenit* 1. *et cap. Quoniam* 2. *de conjugio leprosorum.* 106

Quoniam hic Auctor meminit de spirituali adulterio legitimam praebenti causam divortio, non abs re erit, pauca hic de Judeorum ad Christi fidem conversorum divortio adjungere. Statuit *Benedict. XIV. in Constit. Apostolici ministerii* 38. *super abusu libelli repudii conversorum a judaismo*, si quis judeae uxori libellum repudii exhibeat, Ecclesiasticis censuris, et pecuniariis insuper poenis plectendum esse: voluit tamen, ut a viro converso mulier infidelis interpellaretur, an ipsa quoque velit Christi fidem amplecti, et cum viro Christiano cohabitare; quod si infidelis ad fidem converti renuat, tunc, viro converso, liberum est aliam Christianam ducere uxorem. *Innocentius III. cap. Quando de divortiis*, et idem *Benedict. XIV. in Constit. in Suprema* 127. *tom.* 1. *ejus Bullar.* Apo- 107

stolica tamen Sedes facillime eam petentibus dispensationem, quam urgens causa suadeat, concedere solet. Gregorius XIII. locorum Ordinariis Parochis, et Praesbyteris Missionariis Societatis Jesu in Angola, Etiopia, et Brasilia degentibus potestatem concessit dispensandi cum quolibet Conjuge, qui Christianae Religioni nomen dedit, ut novum possit matrimonium inire omissa interpellatione alterius conjugis infidelis, quem constat legitime interpellari non posse. *Bened. XIV. de Synod. Dioecesan. lib.* 6. *cap.* 4. §. 3. post medium. Immo ipse Benedictus Apostolico Venetiarum Nuntio facultatem concessit, ut in simili rerum eventu possit ab ejusdem interpellationis onere relevare conjuges conversos existentes in loco pio Cathecumenorum ipsius Civitatis Venetiarum, ut habetur ex ipsius *Constit.* 3. *tom.* 1. *Bullar.* Quin immo licet inde Mulier infidelis ad Christi fidem convertatur, matrimonium tamen ex post a viro converso cum muliere Christiana contractum ipsa nequit rumpere; idem *Benedict. XIV. alia Constit. incip. In suprema* 117. *tom.* 1. *Bullar. relat. a Galiard. instit. Jur. Canon. lib.* 2. *tit.* 11. §. 1. *n.* 52. *in fin. in not. lit. A*

108 Quaestio hic solet excitari, utrum statim, ac infidelis conjux Christianam renuat amplecti fidem ut quidem minus recte opinantur an post secundas cum Christiana foemina nuptias initas legitimum viri Neophyti matrimonium dirimatur ex probabiliori sententia, quam sacra Congregatio Concilii sequitur in quadam *Florentina* 1679. *reproposita anno* 1680. *in Thesaur. resolut. tom.* 3. *pag.* 346. 352. *et seq. et in alia Florentina anni* 1726. Rursus utrum infidelis uxor in poenam suae perfidiae nequeat alteri viro nubere, quousque primus vixerit, an vero potius ipsa quoque a matrimonii vinculo dici debeat soluta statim ac ipsius vir secundas cum Christiana muliere celebravit nuptias. Super his varii varia sentiunt, ideoque hanc potius Theologis dirimendam relinquimus questionem, ne in alienam messem injicere manus videamur, quoniam in suis Constitutionibus eamdem maluit indecisam relinquere *Bened. XIV.* Hanc tamen breviter pertractare non omisit in suo tractatu *de Synod. Dioeces. lib.* 6. *cap.* 4. §. 4. *et* 5. ubi quaerit; an Summus Pontifex suprema sua auctoritate possit matrimonium in infidelitate contractum dirimere, et affirmativam sequi videtur opinionem. Verum Sacra Congregatio Concilii quaestionem indecisam reliquit. Quapropter si libet consule argumenta affirmativae sententiae allata in magistrali super hoc puncto ejusdem *Benedicti* disertatione, quae inserta legitur in *cit. Thesaur. Resolut. pag.* 30.

109 Expedit ab iis, quae spiritualem respiciunt matrimonii naturam, modo videamus de temporalibus. Sicuti enim ut plurimum sine dote, vel donatione propter nuptias non contrahitur matrimonium, ita jure quaeritur, an dos restituenda, vel quando, et in quibus casibus restituenda sit post secutam thori saltem, et habitationis separationem. Quaestio haec absolvitur distinctione: Aut divortium sequitur ex culpa viri, et tunc mulieri integra restituenda est Dos. *Fontanell. de pact. nupt. claus.* 7. *glos.* 2. *par.* 10. *num.* 51. *Rota coram Molines decis.* 369. *n.* 15. *et* 16. et post multos relatos *coram Crispo decis.* 292. *et* 8. *usque ad fin.* ubi multis pariter allegatis firmat, ultra dotem augumentum quoque dotis, fructusque a die contestatae litis super divortio esse mulieri restituendos. Quid vero si nupserit indotata, nullaque propter nuptias intercesserit donatio, Resolutionem quaestionis babes a Justiniano in *leg. Jubemus* 11. *Cod. de repudiis.* « Si quis autem eam, quam sine » dote uxorem acceperat sine ejus culpa eam re- » jecerit, vel ipse talem culpam contra innocen- » tem mulierem commiserit, compellatur ei quar- » tam partem propriae substantiae pro rata por- » tione persolvere; ut si quidem quadrigentarum » librarum auri vel amplius vir substantiam ha- » beat, centum libras auri mulieri praestet, et » nihil amplius, etsi quantamcumque substantiam » possideat. Si vero minus quadrigentis libris auri » pura substantia ejus fuerit, tunc quarta pars, » computatione facta purae substantiae ejus, usque » ad minimam quantitatem mulieri detur, » *et Novell.* 22. *cap.* 18. *Novell.* 53. *cap.* 6. *Novell.* 74. *c.* 5.

Si vero e contra mulier divortio occasionem 110
praebuerit, tunc de rigore juris ipsa Dotem amittit *d. l. Jubemus* 11. *Cod. de Repudiis, ibique Bruneman. n.* 3. Corvin. *in Cod. lib.* 5. *tit.* 17. *circa fin.* Duaren. *oper. tom.* 1. *pag.* 188. *coll.* 1. *in princ. et pag.* 479. *coll.* 2. §. 5. *in comment. tit. de divortiis.* Rem adeo produxerunt nonnulli ut mulierem bonis etiam paraphernalibus privent, contrariam tamen sententiam, quod illis non privetur, veriorem esse tenet post relatam utramque opinionem Pirhing *in Jus canon. lib.* 5. *tit.* 16. *sect.* 1. §. 5. *n.* 23. Ex aequitate tamen atque ex diversorum locorum consuetudine in potestate viri est, vel dotem adulterae uxori restituendi, vel alimenta eidem praestandi, in quibus constituendis pro circumstantiarum varietate multum arbitrio Judicis tribuendum est. *Voet. in Pandect. lib.* 24. *tit.* 2. *n.* 18. *in fin.* Carpzov. *definit. forens. par.* 3. *Constit.* 26. *definit.* 15. *et* 18.

Si vero quaeras quis Judex ad has exolvendas 111
controversias adeundus sit, utrum nempe laicus, vel Ecclesiasticus, non longe petenda est responsio. Si respicias matrimoniales causas in se, quatenus agitur de validitate matrimonii, de vinculi indissolubilitate, et similibus, cum haec spiritualia sint, ad Judicem Ecclesiasticum procul dubio pertinent, ut luculenter probavit Auctor. Controversiae autem quae versantur super dotis resti-

tutione, vel alimentorum constitutione, incidenter potius quam principaliter ad matrimonium pertinent. Quapropter si uno eodemque tempore res sit de matrimonio quoad ipsius validitatem, et vinculi indissolubilitate, et de arris, largitionibus, mutuis donationibus, de dotibus, de pactis dotalibus, de alimentis, causa super matrimonio simpliciter cognoscenda erit a Judice Ecclesiastico, reliqua vero relinquenda erunt judicio Laicae Curiae. Ros. *in prax. civil. decr. dist.* 3. *c.* 2. *n.* 41. *de Franch. dec.* 52. *et dec.* 512. Sanfelic. *dec.* 11. *n.* 3. Capicelatr. *dec.* 73.

112 Neque officit, quod hoc contrarium videatur regulae de qua *leg.* 1. *Cod. de ordin. judic. et leg.* 3. *Cod. de judic.* quae Judicem principalis causae, quae omnia incidenter adnexa, licet a suo foro aliena, cognoscere jubet. Hoc enim peculiare est in causis matrimonialibus, in quibus sicuti Judex laicus, ubi etiam incidenter occurrit super matrimonii, et sponsalium foedere controversia, eam ipse cognoscere recusat, sed potius decernere solet, ut *partes adeant Judicem Ecclesiasticum*, vel *ut causa ad Ecclesiasticam Curiam remittatur;* ita videtur statuendum in contrario casu, quatenus Judex Ecclesiasticus principaliter spiritualem matrimonii causam expendit, incidenter vero occurrit de aliis incidentibus disputatio. Gagliard. *instit. jur. canon. lib.* 3. *tit.* 7. §. 16. *in fin.* Fontanel. *de pact. nuptial. claus.* 7. *glos.* 2. *part.* 10. *a num.* 55. *usque ad. n.* 60. Card. de Luca *de matrimon. in sum. num.* 61.

ADDITIONES CASINENSES

113 *Divortium* Matrimonii opponitur indissolubilitati: porro tripliciter considerari hanc Matrimonii proprietatem debemus. 1. Cum Matrimonium est *verum;* 2. Cum *ratum* est; 3. vero cum *consummatum*. Est autem *verum* Matrimonium quod in infidelitate contrahitur; *ratum* quod a fidelibus legitime celebratur; *consummatum* denique quod usu interveniente completum est.

114 De Divortio in secundo tertioque casu auctor agit noster, at de divortio in primo casu quaedam dicenda sunt. Contendimus itaque Matrimonium ab infidelibus legitime contractum (h. e. Matrimonim *verum*) dissolvi posse quoad vinculum, si alter conjugum fidem amplectitur, et nolit alter cum eo pacifice vivere, vel non consentiat habitare sine contumelia Creatoris. Haec doctrina penes Catholicos semper certa erat, at in dubium eam vocant neoterrici. Anno enim 1758. die 2. Jan. Senatus Parisiensis decretum edidit, quo confirmatum est judicium latum a curia Suessionensi die 5. Feb. 1756. in causa Judae Borack Levi Argentinensis fidem catholicam noviter amplectentis: sententia vero curiae praefatae eidem vetitum erat aliud inire Matrimonium, licet uxor Judaea cum ipsa vivere jugiter renueret. Tunc temporis Ecclesiam Suessionensem regebat Episcopus Fitzjames. Ab ejus sententia Borach appellavit ad senatum Parisiensem; a quo Episcopi sententia fuit confirmata. Historiam hujus causae habes in opere, cujus titulus: *Réceuil important sur la quèstion de savoir si un juif peut se remarier apres son Baptême* 2. vol. in 12. Vide quoque hac de re Leridant *Code Matrimonial* T. 1. necnon Ptier T. 2.

Ad sententiam Senatus Parisiensis confirmandam conati sunt Desessarts: « Dissértation, ou » l'on prouve que S. Paul n'enseigne pas que le » mariage puisse être rompu lorsqu'une des par- » ties embrasse la réligion Chrétienne. D. Pilé: » Traduction des deux livres de S. Augustin....» Augustinus Gervasius: De Sacram. Matr. Cap. 5. T. 2. Auctor iustitutionum Theologicarum Lugdunensium Diss. 4. art. 3. Eybel, Binterim, Tabaroud, La Luzerne in *Instr. sur le Rituel;* aliique quos collegit D. Jos. Carriere De Matrimonio T. 1. P. 11. Sect. 3.

Hisce praemissis adversus omnes istos neotericos, sive aulici, sive giansenistae sint, probandum est nostrum assumptum: Primo quidem id probatur ex Pauli verbis (I. ad Cor. VIII. 10. et seqq.) « quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus » In quibus sane verbis de Divortio quoad vinculum loquitur Apostolus, uti antithesis inter fidelium et infidelium conjugia evidenter demonstrat. Accedit Patrum auctoritas. Re sane vera SS. Ambrosius (L.VIII. in Lucam) Jo. Chrysostomus (Hom. 19. In cap. 7. ep. I. ad Cor.) Theophylactus atque Oecumenius in hunc Apostoli locum docent divortium esse faciendum, cum infidelis discedit. « Ut, inquit Chrys. si jubet te sacrificare, aut sociam esse impietatis propter Matrimonium, aut recedere: melius est ut divellatur Matrimonium quam pietas. » Ex quo testimonio habemus rationem quamobrem Deus exceptionem fecit, in favorem nempe fidei et pietatis. Diximus Deum apponere exceptionem, quia non humana aliqua sed divina prorsus auctoritate dissolvenda sunt ejusmodi Matrimonia.

Accedunt Rom. PP. decreta: illustre est illud Innocentii III. Cap. VII. *de Divortiis:* « Si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: et in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus: si infidelis, discedit, discedat... Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non est tamen ratum;» Mitto caetera Rom. PP. decreta, mitto usum perpetuum omnium Ecclesiarum qui ex libris ri-

tualibus colligitur; sed non possum praetermittere quod sapienter hac de re scribit Benedictus XIV. in L. 6. de Synodo Cap. 4. « Certum est, infidelium conjugium, ex privilegio in fidei favorem a Christo Domino concesso, et per Apostolum 1. Cor. VII. promulgato, dissolvi, cum conjugum alter Christianam Fidem amplectitur, renuente altero, in sua infidelitate obdurato, cohabitare cum converso, aut cohabitare quidem volente, sed non sine contumelia Creatoris » Sive ergo Scripturam Sacram, sive Patrum Auctoritatem, constantem Ecclesiae traditionem et praxim consideras, conjugia infidelium dissolvi posse admitteres necesse est.

115 Quid vero dicendum in casu, ubi conjux infidelis interpellari non potest? Huic quaestioni reponimus, edendo decretum a S.C. Conc. datum 17. Jan. 1722. Unde colligimus in hoc casu Summi Pontificis dispensatione opus esse. Scimus Benedictum XIV. potestatem Nuntio Venetiis commoranti concessisse, qua dispensari posset cum quolibet conjuge, qui Christianam Religionem fuerit amplexus, ut novum Matrimonium inire posset, omissa interpellatione alterius conjugis infidelis, quem constaret, non posse legittime interpellari. Constat etiam Gregorium XIII. eamdem dedisse facultatem missionariis in Aethiopia et Brassilia degentibus.

116 Licet vero certum est conjugii vinculum dissolvi posse in hoc casu; tamen inter se non conveniunt auctores quoad tempus quo illud dissolvatur: sunt enim qui putant illud fieri ante, sunt et qui tenent illud evenire post secundum Matrimonium. S. Thomas in ea sententia est quod neque ante, neque post secundum Matrimonium prius dirimitur, sed eo temporis quo contrahitur secundum: Crimen inquit (in suppl. q. 59. art. 5.) uxoris nolentis cohabitare sine contumelia Creatoris absolvit virum a servitute qua tenebatur uxori, ut non posset ea vivente, aliam ducere: sed nondum solvit Matrimonium; quia si de blasphemia illa converteretur, antequam ille aliud Matrimonium contraheret, redderetur ei vir suus, sed solvitur per Matrimonium sequens... « Hanc Thomae sententiam sequutus est Benedictus XIV. Nobis quoque longe probabiliorem esse videtur.

Conjugi fideli, in hoc rerum statu, liberum est, religionem profiteri; et si sermo sit de marito, ad sacros Ordines ascendere potest. Ita S. Thomas (in suppl. q. 59. art. 4.) Si autem non sit spes conversionis, potest *ad sacros Ordines vel ad religionem accedere.* »

117 Divortium quoad vinculum, sive totalis dissolutio Matrimonii rati non consummati, fit per solemnem Religionis professionem alterius conjugum. Est de fide: sed quaeritur ex quo jure matrimonium hoc in casu dirimitur. Tres sunt sententiae: earum prima hunc effectum repetit ex jure naturali; altera ex jure divino positivo; tertia demum contendit Ecclesiam, potestate sibi divinitus tradita, hanc conditionem apponere, ut dissolvatur vinculum matrimonii rati, non consummati, per solemnem religionis professionem. Ex hisce tribus sententiis nobis magis arridit ultima; quia viam faciliorem nobis praebet fidem defendendi adversus neotericos. Caeterum unicuique liberum est illam amplecti, quae sibi verior faciliorque esse videtur. Cum vero constat Romanos Pontifices saepius in hisce matrimoniis dispensasse, non video quomodo catholici hanc potestatem ipsis denegaut. Vide Taurnellium, Collet, et Jo. Carriere; Sauretium et Perrone. Illi sententiam negantem, isti affirmantem tuentur.

Divortium quoad matrimonii vinculum dari non potest propter haeresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam. Sic difinitum est a Patribus Tridentinis. Sane vinculum matrimonii dissolvi non potest nisi in casu quo Christus a lege generali de ejus indissolubilitate a se edita, derogavit. Atqui numquam derogavit in hisce casibus, uti colligere est tum ex ipsis sacris literis, tum Ecclesiae auctoritate, constantique praxi. Sed haud levis est difficultas pro adulterii exceptione petita ex verbis Christi apud Math. V. 3. « Omnis qui dimiserit uxorem suam, *excepta fornicationis causa*, facit eam moechari; et qui dimissam duxerit, adulterat ». 118

Doctrina vero Ecclesiae quoad Divortium adulterii causa haec est: « Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit et docet, juxta evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi... anath. sit. » Conc. Trid. 119

Neque in verbis Christi penes Math. l. c. ulla habetur exceptio in favorem adulterii. Namque ex citatis verbis liquet, cum moechari eum qui adultera dimissa aliam ducit, tum qui dimissam ducit. At si talis exceptio haberetur, qui fieri posset ut moecharentur in hoc casu? Verba ergo citata intelligi debent de dimissione quoad thorum. Quae confirmantur ex aliis Evangelistis, qui hanc clausulam omittunt, et ex S. Paulo Christi verba exponente de sola dimissione quoad thorum.

His accedit universalis Ecclesiae consensus, quae non aliter Christi verba intellexit, quam de dimissione quoad thorum. Hujus rei testes appello omnes Patres, atque ecclesiae doctores; testes appello Conciliorum et Romanorum Pontificum decreta.

Juverit vero cum Car. Pallavicinio mouere sententiam de divortio quoad vinculum propter adulterium non esse damnatam ut *haereticam* in Conc. Trid. Damnati enim fuerunt Lutherani et Calvinistae, qui Ecclesiam erroris accusabant, non vero Graeci et orientales, qui adhuc tenent conjugium propter adulterium dissolvi posse. Vide quae do-

cte scribit Card. Pallavicino lib. 22. Cap. 4. adversus Paulum Sarpium. Licet vero Tridentini Patres directe anathemate Graecos non perculerint non inde sequitur Ecclesiam aliqua ratione Graecorum praxim approbare, cum ex dictis doctrinae Evangelicae plane sit contraria. Sed legenda esset Const. Benedicti XIV. quae incipit: « Etsi pastoralis » « Matrimonia, inquit, inter conjuges Graecos dirimi, seu divortia, quoad vinculum fieri nullo modo permittant, aut patiantur (ordinarii); et si quae de facto praecesserunt nulla et irrita declarent. » Dum vero Ecclesia tolerat Graecos aliter sentientes, ac nisi eos ignorantia excusat, propterea peccantes, cum illis agit sicut cum caeteris peccatoribus.

DOCTRINA CHRISTIANA

SUMMARIUM

1. A quibusnam tradenda Fidelibus Doctrina Christ. — 2. Etiam in Ecclesiis ruralibus non parochialibus tradenda. — 3. 6. Necessaria etiam adultis, et ejus methodus tradendi. — 7. Non ea satis instructi a matrimonio repellendi. — 8. 10. In propria paroeciae instruendi Fideles. — 11. Ludimagistri cogendi ad tradendam pueris Doctr. Christ. — 12. Plura de ea clericis quam laicis scitu necessaria. — 13. Multo probabilius, non valide absolutum fuisse, ignorantem scitu necessaria necessit. medii. — 14. Valide vero ignorantem necessaria necessit. praecepti. — 15. Mandatum Procurat. Gener. omnium Ordinum, ut explicationem Doctrinae Christ. Professis laicis faciendum curent. — 16. Innovatum, et executioni traditum apud Frat. Min. — 17. Doctrinae Christ. exemplar Catechismus Rom.

1 Doctrina Christiana est Fidelibus populis tra-
denda ab Episcopis; Benedict. XIV. tom. 1.
2 Constitut. 42. incip. *Etsi minime* §. 2. A Pa-
rochis, aliisque animarum curam habenti-
3 bus; Idem *ibidem* §. 3. *et* 4. Item a reliquis Ecclesiasticis, a Magistris, a Patribus familias, a sodalibus huic operi addictis, et a reliquis invicem viris, et mulieribus; Idem *ibidem* §. 5. *et seq.*
4 Doctrina Christiana tradenda est etiam in Ec-
clesiis ruralibus non parochialibus; *ibid.* §. 14. ubi expresse mandat, quod decernat *Episcopus, gravibus etiam statutis poenis, quod Sacerdotes ibi operantes Christianae Doctrinae Summam populo tradant, divinamque Legem annuncient.* Et jam id statuerat Clemens XII. in sua Epistola Encyclica directa omnibus Episcopis Italiae die 1. Julii 1735. vulgari idiomate, ibi » Soprattutto Sua » Beatitudine inculca l'esatta osservanza di quanto » s' ordine a' Parochi su questo punto dal Sacro » Concilio di Trento, e specialmente che non si » tralasci mai l'istruzione nella messa de' giorni » festivi, ciocchè ancora dovrà farsi da tutti i Sa- » cerdoti, che celebrano ne' medesimi giorni nelle » Chiese, e Capelle rurali, per ammaestramento » di quella gente, che interviene al Santo Sacri- » ficio, così dovranno insegnare tuttociò che deb- » bano credere, sperare, ed operare, e special- » mente i Misteri principali della nostra Santa » Fede. » Sic apud eumdem Pont. Benedict. XIV. *volum.* 3. *Notific.* 3. *circa fin.*
5 Doctrina Christiana non solum pueris, sed, et
adultis est necessaria; Idem in cit. Constitut. *Etsi*
6 *minime* §. 8. Qua ratione providendum est insti-
tutioni Fidelium omnis aetatis, et gradus; Idem
ibid. §. 9. Et praescribitur uniformitas in methodo, 7
et ratione docendi Doctrinam Christianam, adhibendi nempe Libellum de Clementis VIII. mandato a Cardinali Bellarmino conscriptum, in deputata Congreg. diligenter examinatum, et approbatum, ac denique ab eodem Clemente in lucem eo saluberrimo consilio edi jussum, ut unus deinceps, idemque modus in docendo, et discendo Christianam Doctrinam ab omnibus teneretur;
Idem *ibid.* §. 17. Ubi subjungit, quod si alicubi 8
contingat, ob peculiares regionum necessitates alium quempiam adhiberi forte Libellum, sedulo invigilando sit, ne quid ille contineat, vel in eum umquam inducatur a Catholica veritate absonum; sed insuper ut in eo Fidei dogmata clare, et dilucide sint explicata, additis, si quae desunt, necessariis, ac sublatis, quae redundant, servata semper brevi, et univoca docendi methodo.
Qui in Doctrina Christiana satis instructi non 9
reperiuntur, Matrimonio jungendi non sunt; Idem Constitut. 42. incipit *Etsi minime* §. 11.
Non est tolerandus mos in nonnullis Dioecesi- 10
bus obtinens, ut pueri unius paroeciae in alia paroecia doceantur doctrinam Christianam; quemadmodum rescripsit Sac. Congregat. Concil. ad Card. Lambertin. *die* 9. *Augusti* 1732. *Institut. Ecclesiast.* 9. §. 10. sed singuli Parochi erudire suos debent, vel saltem curare, ut in paroecia erudiantur. Non tamen reprehenduntur qui in Ecclesiis suis, licet non sint Parochis subjectae, fideles eo confluentes docent, dummodo exhibeant Parochis nomina eorum, qui eo frequentant; *ib.* §. 13.

21 Ludimagistri, tam conducti a Communitate, quam non conducti, tam Clerici, quam laici, hortandi sunt prius, ut doceant suos Discipulos Christianam Doctrinam, tum etiam cogendi, ex Decr. Congr. Concil. ad Archiepiscopum Spalatens. die 17. Julii 1668. *ibidem* §. 14.

12 Doctrinam Christianam non omnes scire aequaliter necesse est; plura enim scitu necessaria Ecclesiasticis, quam Laicis, plura adultis, quam pueris, et puellis, plura valentibus ingenio, quam hebetibus; *Institut. Ecclesiast.* 72. §. 19.

13 Si quis non credat explicite ea, quae scitu necessaria sunt necessitate medii, multo probabilius est, illum nec valide absolutum fuisse. Illicita est quidem certe in eo casu absolutio, nec potest Confessarius tuto uti opposita huic sententia, et absolutionem illis, qui haec ignoraverint, impertiri, ut ex propositione damnata ab Innocentio XI. constat; *ibidem* §. 19.

14 Si quis vero ignoret ea, quae necessaria sunt necessitate praecepti, dummodo nunc doleat, et proponat emendationem, absolvi utique potest, ut ex Theologis; *ibid.*

15 Mandatum Procuratoribus Generalibus omnium Ordinum Regularium injunctum, ut per Encyclicam Epistolam Ministros Provinciales singularum Provinciarum Italiae, Insularumque adjacentium admoneant, ut per idoneum Virum Regularem singulis diebus Dominicis in quolibet Conventu Professis Laicis, ac praesertim quaestuatoribus Doctrinam Christianam, Catechismum Ramanum, et aliquod Regulae punctum explicari curent.

« In vigore della presente s'incarica seriamente » al padre Procuratore Generale etc. di scrivere » una lettera circolare a tutti li Provinciali delle » Provincie d'Italia, ed Isole adjacenti, con ordinar loro in coerenza della mente espressa della » Sagra Congregazione sopra la Disciplina Rego- » lare, che in ciaschedun Convento della medesi- » ma si spieghi ogni Domenica da un Padre, che » da'Superiori Locali rispettivamente sarà giudi- » cato a proposito, la Dottrina Cristiana, Cate- » chismo Romano, e qualche punto di Regola ai » Religiosi Professi nello stato Laicale, e parti- » colarmente ai Questuanti, con premere fervo- » rosamente intorno a tuttociò, che riguarda i do- » veri, ed oblighi precisi, e proprij della Vita » Religiosa, che professano. Si starà intanto at- » tendendo di sentire in scriptis da V. P. che così » si eseguirà speditamente senz'altro etc.

Di Casa 13. Novembre 1709.

Fr. De Vico Segretario.

16 Mandatum hoc Sac. Congr. innovatum fuit anno 1758. cujus omnimodam executionem in Ordine Fratr. Minor P. Minister Generalis totius Ordinis edixit, ut sequitur.

F. CLEMENTE DI PALERMO

Lettor Giub. Teol. di S. M. C. nel Real Congresso di Madrid per l'Immocolata Concezione, Ministro Gener. di tutto l'ordine del N. P. San Francesco, Visitatore, e Riformatore Apostolico, e Servo nel Signore.

« La Sacra Congregazione della Regolâre Di- » sciplina, sempre intenta a promuovere il van- » taggio e il decoro delle Religioni, avendo sapu- » to, quanto sieno ignoranti moltissimi Laici delle » medesime tanto nella Dottrina Cristiana, quanto » nelle altre cose necessarie sapersi da questi, » ha giudicato espediente fare intendere a tutti li » Superiori Generali, quali sieno le sue intenzioni » sopra un tal particolare per mezzo della seguente » Lettera.

Reverendiss. Padre

« Frequenti sono stati i ricorsi, che in diversi » tempi si sono fatti a questa Sacra Congregazio- » ne della Disciplina Regolare, della grave igno- » ranza, che vi era tra Laici, e Conversi di molte » Religioni, non solo degli obblighi, che sono » particolari del loro proprio stato, ma anche » della Dottrina Cristiana, e delle cose più im- » portanti di Nostra S. Fede; e con quel premu- » roso zelo, che dovea, non ha mancato con re- » plicate Lettere Circolari dei 9. Novembre 1709. » e dei 20. Febbrajo 1739. inculcare a'Superiori » Generali gli ordini più pressanti, che in ogni » Convento in ciascuna Domenica dell'anno da un » Padre da destinarsi dal Superior locale si spie- » gasse a'Religiosi Professi nello stato laicale, e » precisamente a'Questuanti la Dottrina Cristia- » na, il Catechismo, ed ancora qualche punto » della Regola, premendo sopra tuttociò, che » riguarda i doveri della vita Religiosa, che pro- » fessano.

» Non ostante però tutti questi replicati Ordini » di essa Sacra Congregazione, continuano ed in » iscritto, ed in voce le querele degli zelanti Re- » ligiosi, che la spiega della Dottrina Cristiana » a'Conversi venga trascurata anche nelle più » osservanti Religioni, tantochè alcuni di essi » Religiosi con lagrime hanno attestato ritrovarsi » in essi una sì crassa ignoranza che non sappiano » nè anche i principali Misteri di N. Santa Fede.

» Per riparare adunque ad un tanto lagrime- » vole disordine, ha creduto questa Sacra Congre- » gazione della Disciplina Regolare, anche con » espressa approvazione della Santità di Nostro » Signore, che si eccitasse il lodevole zelo di V. » Paternità, affinchè con viva, ed efficace Lettera » circolare a tutti li Provinciali d'Italia, ed Isole » adjacenti faccia lor conoscere il debito preciso

» del loro Officio di invigilare su de' Superiori » Locali per l'esatto adempimento d'un obbligo » di tanto rilievo, qual'è l'istruzione de' loro » Conversi nella Dottrina Cristiana, e lo stretto » conto, che dovranno rendere a Dio dell'altrui » ignoranza, ordinando ad essi Superiori Provin- » ciali:

» Primo. Che nel ricevere li Conversi alla Re- » ligione, la principal cosa, su cui debbano essere » esaminati, sia sulla Dottrina Cristiana, secondo » viene specialmente prescritto dai Decreti della » Santa Memoria di Clemente VIII. *De Educatio-* » *ne Novitiorum;* e non trovandoli ammaestrati, » come conviene, in niun conto li ricevano.

» Secondo. Che in tutte le maniere, e senza che » vi sia scusa alcuna, che possa darne esenzione, » facciano in tutti li Conventi in ciascuna Domeni- » ca, o altro giorno della Settimana, che dal Su- » perior Locale sarà stimato più apportuno, ai » Laici Professi, Terziarj, o Oblati, da un Padre, » che egli giudicherà capace, spiegar la Dottrina » Cristiana, il Catechismo, e qualche punto della » Regola, che riguarda i doveri, e gli Obblighi » precisi della loro vita Regolare, e specialmente » appartenenti al Voto di Povertà.

» Terzo. Che portandosi essi Provinciali in vi- » sita, come altresì qualche altro in grado di Vi- » sitatore, tra le più importanti cose, che con » maggior premura debbano inquirere, sia l'infor- » marsi, se i Superiori Locali facciano adempire » una tale spiega della Dottrina Cristiana e se » esattamente si eseguisca, esaminando anche i » detti Laici, con osservare, come siano in quella » istruiti, e nel caso, che ritrovino dell'ignoranza » ne' medesimi, o che tal esercizio non sia esatta- » mente praticato, rigorosamente gastighino, ed » essi, ed i Superiori Locali a misura della loro » trascuraggine, anche col privarli e sospenderli » dall'Officio; come dalla Sacra Congregazione » non si mancherà, essendo avvisata, che si usi » da qualche Superior Locale della negligenza di » procedere a quei condegni gastighi, anche di » privazione di voce attiva, e passiva, ed altri, » che crederà convenevoli.

» Quarto. Ed acciocchè si mantenga sempre » vivo ne' Superiori Locali l'adempimento di tale » Ordine, è mente della Sacra Congregazione, » che questa sua Lettera da' medesimi si faccia » leggere due volte l'anno in pubblico Refettorio » di ciascun Convento nella stessa maniera, che » si pratica di altri simili Ordini.

» E sicura la stessa Sacra Congregazione, che » V. P. non tralascerà col suo commendabile » zelo adempiere quanto le vien prescritto, invi- » gilando nella più attenta ed efficace maniera, » che un dovere di sì grand'importanza, qual'è » l'istruzione nella Dottrina Cristiana in Persone » Religiose, sia nel di lei Ordine eseguito con ogni » esattezza. E nell'attendere il riscontro dell'ese- » cuzione, che si sarà sollecitamente data ai com- » mandi delle EE. Loro, auguro alla Paternità » Vostra ogni felicità.

Roma 15. Marzo 1758.

Al piacere di V. Paternità.

F. G. A. CARDIN. GUADAGNI PREFETTO.

Dom. Arcivesc. di Nicomedia Segr.

» In sequela pertanto di quanto ci viene impo- » sto dalla medesima Sacra Congregazione inca- » richiamo strettamente la P. V. a dar pronta » esecuzione a'suoi Ordini, che per mezzo d'una » Circolare notificherà a tutti li Superiori Locali, » i quali dovranno far copia di questa Nostra per » leggerla ogni sei mesi in piena Communità. Sa- » rà poi suo peso, venga da medesimi eseguita » in tutte le sue parti; e con autentico attestato » ci farà costare di venir praticato da Essi quanto » nella presente si prescrive, sotto pena, in caso » d'inosservanza, della privazione dell'Officio, e » d'altre a nostro arbitrio. E cordialmente salu- » tandola, le diamo la Serafica Benedizione.

Roma Araceli 1. Aprile 1758.

Di V. P.

F. CLEMENTE DI PALERMO

Ministro Gener.

Per Comandamento di S. P. R. F. Vincenzo Scutari già Diff. Gener. e Segretar. General. dell'Ordine.

Noverint Parochi et Catechistae omnes a Sum- 17
mo Pontifice Clemente XIII. ad omnes Episcopos Encyclicam datam fuisse Epistolam die 14. Junii 1761. qua omnibus praecipit, ut ad fidelium instructionem, posthabitis iis catechismis, quos novitatis amor passim efferre consuevit, utantur Catechismo Romano jussu S. Pii V. ad mentem Tridentinae Synodi edito, qui quidem omnem doctrinam complectitur, qua fideles informari oporteat; quae ab omni errore quam longissime abest, quaeque demum communis est in Ecclesia. Cum enim per invia loca ducendae non sint oves ad pascua, nec possit vulgus ascendere in montem, in quem gloria Domini descendit, fidelibus propterea, praesertim rudioribus, et simplicioribus proponenda non sunt singularia quaedam etiam catholicorum doctorum placita, sed ea tantummodo tradenda, quae sunt ad salutem necessaria, aut summopere utilia, ne iidem plus sapiant, quam oporteat sapere, sed sapiant ad sobrietatem.

Haccc autem antiqua docendi ratione, quam nobis Romanus Catechismus suppeditat, auferetur a pusillis quoddam scandali genus ortum ex diversis variisque Christianae doctrinae tradendae methodis, et certissima magis elucescet catholicae veritatis nota, Doctrinae universitas, antiquitas, et consensio.

DOLOR

VID. VERB. *POENITENTIÆ SACRAMENTUM ART.* 2.

DOLUS

VID. VERB. *COMMODATUM NUM.* 17.

DOMICILIUM

PRO CONTRAHENDO MATRIMONIO

VID. VERB. *MATRIMONIUM, ET IMPEDIMENTA MATRIMONII, ART.* 2.

DOMICILIUM

PRO ORDINIBUS SUSCIPIENDIS

VIDE VERB. *ORDO ART.* 3.

DOMINIUM

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Dominium quoad ejus esse, divisionem, et species.*

1. Dominium generalissime sumptum quid sit. — 2. Dominium sic generalissime sumptum dividitur in Divinum, et humanum, et quid utrumque. — 3. Dominium divinum dicitur universalissimum, et excellentiae. — 4. Dominium humanum aliquando dicitur Altum, seu politicum, et aliquando dicitur Bassum, seu speciale, et quid sit utrumque. — 5. Dominium humanum est duplex, Jurisdictionis, et proprietatis. — 6. Dominium Jurisdictionis quid sit. — 7. Dominium Jurisdictionis dividitur in saeculare, et Ecclesiasticum, et quale sit utrumque. — 8. Dominium proprietatis quid sit. — 9. Dominium proprietatis est duplex, perfectum, et imperfectum; et quid sit dominium perfectum. — 10. Dominium proprietatis imperfectum vel est directum, vel utile, et quid sit utrumque. — 11. Quis dicatur habere dominium utile, et quis dominium directum. — 12. Ususfructus quid sit. — 13. Ususfructus proprie nequit constitui in rebus unico usu consumptibilibus. — 14. Quasi ususfructus tamen etiam in his constitui potest. — 15. Usus generaliter loquendo est duplex, scilicet usus Facti, et usus Juris; et quis sit uterque. — 16. *ad n.* 17. Datur alius quoque usus, quasi Juris permissivi, vel potius usus Facti simplex, ac licitus omnino dependens a voluntate Domini proprietarii. — 18. Hic usus simplex Facti potest separari, et de facto separatur a Dominio rei etiam unico usu consumptibilis. — 19. Affertur et solvitur instantia. — 20. *ad n.* 21. Possessio unde dicatur. — 22. Possessio ut sic, dividitur in possessionem *Juris* tantum, in possessionem *facti* tantum, et in possessionem *Juris, et facti* simul. — 23. Possessio *Juris* tantum quid sit. — 24. Possessio *facti* tantum quid sit. — 25. Possessio Juris, et facti simul quid sit. — 26. Possessionis vera definitio. — 27. Possessio tripliciter acquiri potest, scilicet, Apprensione vera, ficta, et civilissima. — 28. Possessio deperditur multipliciter. — 29. Per rei amissionem universaliter loquendo non perditur ejus dominium. — 30. Possessionis commoda, et privilegia sunt plura. Primo, quod in dubio aequali de rei Dominio melior sit conditio possidentis bona fide. — 31. Secundo, quod non sit possessoris probare in judicio rem esse suam, sed alterius, scilicet Actoris, non esse. — 32. Tertio, quod possessor bonae fidei post legitimi temporis decursum plenum rei dominium acquirit. — 33. Quarto, quod possessio bonae fidei tribuit possessori Jus administrationis. — 34. Quinto, quod possessio bonae fidei tribuit jus possessori, ut lucretur fructus ex re taliter possessa perceptos. — 35. Sexto quod possessor ab altero invasus possit vim vi repellere, et rem suam defendere, seu repetere etiam armis ad id necessariis adhibitis. — 36. Septimo, quod si quis tempore motae litis reperiatur in possessione, et nec vi, nec clam, nec precario possideat, est in sua possessione manutenendus. — 37. Octavo, quod si Possessor privata alicujus violentia de possessione suarum rerum fuerit expulsus, aut clam ea spoliatus, ante omnia debeat fieri restitutio spoliatu. — 38. Dominium rectius definitur. — 39. 43. quomodo in primaevo hominum statu res terrae in dominium singulorum pervenerint. — 44. In auctorem animadversio.

ARTICULUS II. — *Dominium quoad ejus Subjectum, et Objectum.*

1. De fide est, Deum esse rerum omnium creatarum vere, et proprie Dominum. — 2. Christus ut homo fuit Dominus absolutus, et directus universorum quantum ad jus, et potestatem. — 3. Angeli habent Dominium proprie dictum solummodo suorum actuum liberorum, rerum autem inferiorum, et corporearum non habent proprie dominium, sed solum potestatem, gubernativam a Deo delegatam. — 4. Inter has Creaturas inferiores solus homo est Dominii capax, ita ut omnes res corporeae inferiores cadant sub Dominium hominis. — 5. Unus homo licite acquirit, et habet Dominium in alium hominem quoad ejus opera, et servitutem personalem. — 6. Dominium servitutis in alium hominem potest homo acquirere quatuor modis, seu titulis, scilicet titulo nativitatis, via emptionis, ratione delicti, et jure belli. — 7. Primus modus, scilicet titulo *nativitatis* ostenditur. — 8. Secundus modus, scilicet via *emptionis*, demonstratur. — 9. Tertius modus, scilicet ratione *delicti*, exemplificatur. — 10. Quartus modus scilicet jure *belli*, manifestatur. — 11. Homo non habet Dominium vitae suae, sed ipsum remanet penes solum Deum. — 12. Habet tamen homo Dominium omnium actuum suorum liberorum, etiam interiorum, immo, et supernaturalium. — 13. Homo est etiam Dominus suae libertatis. — 14. Item est Dominus propriae famae, et honoris. — 15. Nequit tamen homo licite tantum bonum prodigere sine causa, et maxime quando ex fama se infamantis pendet fama, ac infamia alterius. — 16. Uxores habent Dominium, et administrationem bonorum Paraphernalium; Dotalium vero et medietatis bonorum communium Dominium quidem, sed non administrationem. — 17. Filii familias adhuc sub patria potestate constituti habent verum Dominium, plenamque administrationem bonorum Castrensium, et Quasicastrensium, Adventitiorum vero Dominium, non administrationem; Profectitiorum autem nec Dominium, nec administrationem. — 18. Religiosi solemniter professi, cujuscumque sint Religionis, sunt in particulari penitus incapaces omnis Dominii, ac juris bonorum temporalium. — 19. Novitii retinent Dominium bonorum suorum; immo etiam illi, qui in Societate Jesu finito biennio probationis emittunt tria vota simplicia. — 20. Religiosi retinent Dominium, seu quasi Dominium bonorum spiritualium, aliorumque jurium. — 21. Religiosi professi cujuscumque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Observantia, et Cappucinorum) possunt in communi habere Dominium bonorum temporalium. — 22. Hoc tamen Dominium competens dictis Religiosis in communi non est omnino liberum, et independens, sicuti est Dominium saecularium. — 23. Clerici Beneficiati non habent Dominium portionis fructuum, quae honestae sustentationi superfluit, et si illam expendant in usus profanos, peccant mortaliter contra justitiam, et tenentur ad restitutionem. — 24. Sunt tamen Clerici Beneficiati Domini portionis fructuum Beneficii, quae ad congruam ipsorum sustentationem necessaria est. — 25. 27. Alia de subjecto et objecto dominii.

ARTICULUS III. — *Dominium quoad modos ipsum acquirendi.*

1. Dominium rerum tribus modis acquiri potest, scilicet Jure naturali, seu Gentium; Jure civili, atque Canonico; Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis. — 2. Jure naturali, seu Gentium, qualium rerum acquiratur Dominium. — 3. Jure civili atque Canonico, qualium rerum acquiratur Dominium. — 4. Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis qualium rerum acquiratur Dominium. — 5. Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum dominium multipliciter, scilicet, Occupatione, Alluvione, Specificatione, Accessione, Confusione, Commixtione, et fructuum Perceptione. — 6. Per Occupationem res illae, quae nullius sunt, fiunt primi occupantis. — 7. Hinc licitum est quaelibet animalia ferina, et silvestria nondum ab aliquo comprehensa prosequi, et capere, itaut statim fiant capientis. Idem est de iis quae ex Domini potestate elapsa in pristinam libertatem redierunt. — 8. Capientes autem animalia in leporariis, vivariis, stagnis, sylvis non ampliis, et circumdatis, non acquirunt eorum dominium, sed tenentur restituere. — 9. Ita etiam animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut et ferina mansuefacta, quamdiu redire solent, non sunt primo capientis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt Domino comparenti restituenda. — 10. Feram, aut avem lethaliter vulnerans, et eam insequens moraliter certo capturus acquirit ipsius Dominium, et si ab alio capiatur, est ei restituenda. — 11. Si vero fera aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis. — 12. Si autem dubium foret, an qui vulneravit ratione talis vulneris esset capturus, nec desiisset prosequi feram vulneratam, tunc de aequitate esset dividenda inter vulnerantem, et capientem. — 13. Eadem ratione si quis animal vagum insequatur, et illud in retia alterius incidit, tunc uterque habet jus illud capiendi, unde de aequitate est inter ipsos dividendum. — 14. Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, acquirit statim ejus dominium, unde si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; Secus si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus. — 15. Quando apes ex proprio alveario ita evolant, ut illarum reversio, vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi, etiam si forent in fundo prioris Domini. — 16. Si autem apes alterius alveare occupant, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem. — 17. Res incertae habentes dominium, sed ignotum, non cadunt sub dominio primi inventoris, seu primo occupantis, sed qui eas invenerit, obligatur eas restituere veris dominis, si per sibi debitam diligentiam dignoscere possit. — 18. Res, seu pecuniae incertae inventae si post diligentem inquisitionem non compareat earum dominus, sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicandae, nisi ipse inventor pauper sit, *ad n.* 20. — 21. Opposita tamen sententia defenditur a plurimis classicis Doctoribus. — 22. Si res inventa derelicta fuerit, fit inventoris qui primo occupat. — 23. Si res inventa sit de illis, quae numquam Dominum habuerunt, fit primo occupantis. — 24. Merces, aut quaevis alia bona reperta in litore maris, aut fluminis post naufragium non sunt primo capientis, aut fisci, sed restitui debent. — 25. Piscantes bona naufraga in mari tenentur restituere domino, sicuti debent domino restitui ea, quae eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione etc. et etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta. — 26. Thesaurus proprie dictus definitur; et ipse jure naturali, et gentium transit in Dominium inventoris occupantis. — 27. Si thesaurus inventus sit in proprio fundo, totus est inventoris. — 28. Si thesaurus inventus sit in fundo alieno casu fortuito, dimidius erit Domini fundi, et dimidius inventoris. — 29. Si thesaurus inventus sit ex industria in fundo alieno, erit totus domini fundi. — 30. Si Dominus consensit ut quis in fundo suo thesaurum quaereret, standum est pacto inito; Si autem nullum initum sit pactum, fieri debet divisio ad aequalitatem, nisi Dominus cessisset partem suam; Si autem inventor certo scierit ibi latere thesaurum, et simulaverit se nihil scire fingendo aliam necessitatem terrae effodiendae, thesaurus erit totus Domini fundi. — 31. Si fundus habet duos Dominos, unum directum, et alterum utilem, thesaurus inventus casu fortuito, erit dimidius inventoris; et alter dimidius thesauri erit inter illos dominos ex aequo dividendus. — 32. Si autem thesaurus fuerit ex industria inventus sine consensu alterius domini; tunc erit totus dividendus inter ipsos dominos, et nihil debetur inventori. — 33. Si vero inventor fuerit unus ex ipsis Dominis fundi v. gr. fuerit dominus utilis, ut Feudatarius, vel Emphyteuta, tunc ipse dominus utilis inventor debebit reddere Domino directo solummodo quartam partem; et sibi reservare alteram quartam partem, quatenus est ejus fundi Dominus, et integram medietatem, quatenus est inventor. — 34. Tanto jure non gaudet Depositarius, et Hypothecarius. — 35. Si vero casu fortuito thesaurum inveniant in illo loco sibi deposito, aut impignorato, tunc dimidius thesaurus erit Domini fundi, et dimidius inventoris, seu inventorum. — 36. Thesaurus inventus in loco publico spectante ad Principem, seu fortuito, media pars debet esse inventoris, et media pars Principis, seu Communitatis. — 37. Thesaurus aut

inventus in loco omnino publico, et communi ad nullius speciale Dominium proprietatis spectante, quamvis spectet ad Dominium Jurisdictionis alicujus Principis, vel Communitatis, totus est inventoris, et non Principis, vel Communitatis. — 38. Thesaurus ex industria quaesitus, et inventus in loco sacro vel Religioso, inscio aut invito Praelato, fit ipsius Praelati, seu Ecclesiae. Ex consensu autem, vel fortuito requisitus, dividendus est pro medietate inter inventorem et Praelatum, seu Ecclesiam. — 39. Thesaurus arte magica inventus in omni casu post sententiam Judicis adjudicatur fisco vel in toto, si totus fuisset inventoris, vel solum in parte, quando una sola pars inventori contingere debeat. — 40. Sciens in agro alieno esse thesaurum, potest illum emere eodem pretio, ac si ibidem thesaurus non lateret, ac postea, empto agro, totum thesaurum tamquam verus Dominus in conscientia retinere. — 41. Emens rem mobilem, in qua thesaurus latebat, etiam priori venditori ignotus, si ipsum inveniat, acquirit sibi thesaurum totum, nec de eo tenetur quidpiam venditori. — 42. Miles qui hosti saccos lupulo refertos abstulit, in quibus laminae aurae vel argenteae erant conditae, si postea saccos vendidit, non habet jus ad laminas neque ad pretium pro illis exigendum. — 43. Leges circa thesaurorum applicationem factae, quando sunt poenales, non obligant in conscientia ante sententiam Judicis. — 44. Quando autem non sunt poenales, obligant in conscientia ante omnem sententiam Judicis. — 45. Ea, quae hactenus dicta sunt de thesauris, procedunt secundum jus commune. Si autem, in aliqua Provincia sint aliae leges particulares, vel consuetudines hac de re justae, sunt servandae. — 46. Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum dominium etiam per alluvionem. — 47. Alluvio est duplex, alia latens, alia patens, et quae sit utraque. — 48. Augmentum fundi factum per Alluvionem latentem est ejus cui adjungitur; Augmentum autem factum per alluvionem patentem, remanet illius, cujus prius erat. — 49. Insula per Alluvionem de novo nata, cujus sit? et cujus sit alveus a fluvio derelictus. — 50. Incrementum alluvionis quoad substantiam fit domini proprietarii fundi, cui accedit; Quoad usumfructum autem, si sit incrementum latens, accrescit usufructuario; si vero sit incrementum patens, accrescit Domino proprietario. — 51. Jure Gentium acquiritur rerum Dominium etiam per *Specificationem;* et quid per specificationem intelligatur. — 52. Si quis ex aliena materia faciat speciem, quae semel facta non possit reduci ad priorem materiam, acquirit dominium illius speciei; E contra si quis ex aliena materia faciat speciem, quae possit iterum reduci ad priorem materiam, non acquirit dominium illius speciei, sed dominium manet apud illum, cujus fuit materia. — 53. Jure gentium acquirit rerum dominium etiam per *Accessionem*. Quando dicatur *Accessio*, seu adjunctio. — 54. Si annulo accedat, seu conjungatur gemma; si vesti intextatur purpura, gemma et purpura spectabunt ad dominium illius, cujus erat annulus, et vestis. — 55. Remanet tamen ipsi obligatio reddendi alteri aestimationem rei suae, sive bona, sive mala fide usurpata. — 56. Sic jure *Accessionis* si quis in suo fundo ex aliena re aedificaverit, is fit dominus aedificii; diruto tamen aedificio materiae dominus eam vindicare poterit, nisi antea ipsis pro materia satisfactum sit. — 57. E contra vero, si quis in alieno solo sua materia aedificaverit, aedificium, erit illius, cujus est solum; et si talis aedificans scivit solum esse alienum, nihil pro opera, et materia sua repetere poterit in foro externo, etiamsi aedificium diruatur.—58. Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide in alieno fundo aedificaverit, potest repetere pretium materiae, et expensarum. — 59. Et a fortiori si bona fide ignoravit solum esse alterius. — 60. Sic etiam jure *Accessionis*, si quis alienam plantam in suo fundo posuerit, et radices egerit, fit statim sua. — 61. Sic si arbor in confinio posita in duorum dominorum fundo radices egerit, aequaliter communis erit ambobus. — 62. Arbor vicina ut fiat tua, non est satis quod radices aliquas, et etiam aliquos ramos projiciat in fundum tuum, sed requiritur ut origo, seu truncus in tuo fundo crescat. — 63. Sic etiam jure *Accessionis* frumenta sata in fundo alieno fiunt illius, cujus est fundus. — 64. Si bona fide severit, potest repetere impensas, e contra si severit mala fide. — 65. Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide severit, potest, ut volunt multi, repetere pretium materiae, et expensarum, secundum aestimationem utilitatis. — 66. Sic etiam jure *Accessionis* scripturae, seu literae, etsi aureae sint, chartis, vel membranis cedunt. — 67. Hodie tamen, quia charta vilis est pretii, consuetudo praevaluit, ut charta cedat scripturae, etiamsi mala fide esset conscripta. — 68. Sic etiam jure *Accessionis* pictura vilior, quam tabula valde pretiosa, cedit tabulae, soluto tamen a Domino tabulae pretio picturae ipsi pictori, si bona fide pinxit, alias de jure nihil. — 69. Si autem pictura pretiosior sit quam tabula, ut plerumque accidit, tunc tabula cedit picturae. — 70. Jure gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Confusionem et Admixtionem*. — 71. Confusio quid sit. — 72. Admixtio quid sit. — 73. Assignatur differentia inter Admixtionem, et Confusionem. — 74. Assignatur prima regula ad dignoscendum ad quem spectet rerum dominium in Confusione. — 75. Assignatur secunda regula pro Confusione. — 76. Assignatur prima regula ad dignoscendum ad quem spectet rerum dominium in admixtione. — 77. Assignatur secunda regula pro Admixtione.—78. Pro acquirendo Dominio alienae pecuniae per admixtionem cum propria; speciale quid videtur statutum, ut tenet una Doctorum sententia. — 79. Alia autem Doctorum sententia communior, et probabilior tenet pro acquirendo rerum Dominio per *Admixtionem*, eamdem esse rationem de pecunia, ac de frumento mixto, et hujusmodi mixtibilibus, et pro discernendo ad quem spectet dominium etc. tradit duas regulas. — 80. Assignatur prima regula ad dignoscendum ad quem spectet dominium pecuniae, frumenti, hujusmodi, quando mixtio facta est uno volente, altero nolente, aut sciente. — 81. Assignatur secunda regula pro eodem fine. — 82. Qui pecuniam, vel quamvis rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam, cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, acquirit totius cumuli dominium, et remanet cum obligatione resarciendi totum damnum Domino pecuniae. — 83. Qui pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti, et sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente Domino pecuniae ad nihil tenetur. — 84. Qui autem pecuniam furtivam accepit bona fide gratis, vel lucratione, et ita commiscuit cum sua, acquirit quidem dominium ipsius, ut non teneatur eam restituere in individuo, sed tenetur Domino restituere in aequivalente. — 85. Jure Gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Fructuum perceptionem*. — 86. Jure Civili atque Canonico, acquiritur potissimum mediante *Praescriptione, et Usucapione*. — 87. Jure Particulari privati alicujus Contractus acquiritur per *Emptionem, Donationem etc.* — 88. 89. Modi quibus olim Dominium privatum inductum est. — 90. Contractus titulum et causam praebent pro aquirendo Dominio.— 91. Quomodo Dominium acquiratur jure Gentium. — 92. Distinctio inter alluvionem et inundationem.— 93. Duo acquirendi modi, *Foetura et accessio*. — 94. De Accessione. — 95. Quid per Alluvionem acquiri possit. — 96. 138. Alia de Dominio opportune notanda ex Edit. Barbieil.

ARTICULUS IV. — *Dominium quoad reservationem, et reservationis effectus.*

1. De Dominii reservationis effectibus.—2. 3. Praecipuus effectus—4. 5. Conceditur beneficium reservationis dominii etiam mutuanti ad rem emendam. — 6. Licet expressa Dominii reservatio non sit ei necessaria. — 7. 9. Quid si concurrat cum ipsa domino rei venditae, qui sibi Dominium non reservaverit — 10. 12. Non ita sentiendum est de mutuante ad rem in genere emendam, vel reficiendam, vel conservandam. — 13. 14. Quid ulterius requiratur in mutuante in concursu cum habente hypothecam generalem. — 15. 17. Alii effectus Dominii reservationis. — 18. An reservatio Dominii, quae jus pignoris et hypothecae producit, cadere valeat super mobilibus et semoventibus. — 19. Secus dicendum ubi reservatum fuerit Dominium super animalibus. — 20. 22. An Princeps gaudeat praelatione super omnes Dominii reservatarios.

ARTICULUS I.

DOMINIUM QUOAD EJUS ESSE, DIVISIONEM, ET SPECIES.

1 Dominium generalissime sumptum est facul-
tas disponendi de re tamquam sibi subjecta.
2 *Est in re communis.* Dominium sic generalis-
sime sumptum dividitur in *Dominium*, qua-
le competit Deo per essentiam in omnes creatu-
ras; et *Dominium humanum*, quod convenit homi-
ni per participationem, seu potestatem sibi a Deo
collatam in alias Creaturas, juxta illud Genesis I.
Crescite et multiplicamini, et replete terram et subji-
cite eam, et dominamini piscibus maris, et volatili-
bus coeli ; et universis animantibus, quae moventur
3 *super terram.* Dominium divinum dicitur dominium
universalissimum, seu excellentiae, quia compe-
tit soli Deo ratione creationis in omnes creaturas.
4 Dominium humanum aliquando dicitur *Altum*,
seu politicum, et est illud, quod habent Reges in
bona subditorum, urgente necessitate; et aliquan-
do dicitur *Bassum*, seu speciale, et est illud, quod
competit particularibus respectu rerum suarum.
5 *Dominium humanum* est duplex, dominium scili-
6 cet Jurisdictionis, et dominium proprietatis. Do-
minium jurisdictionis est potestas gubernandi sibi
subditos, praecipiendo, vel prohibendo, praemian-
7 do, vel puniendo; Et hoc dominium jurisdictio-
nis subdividitur in *saeculare*, quale est in Impe-
ratoribus, Regibus, Ducibus etc. respectu popu-
lorum sibi subditorum in negotiis saecularibus ;
et in *Ecclesiasticum*, quale est in Summo Pontifi-
ce, Cardinalibus, Episcopis, aliisque Praelatis Ec-
clesiasticis, qui habent subditos in spiritualibus.
8 *Dominium proprietatis* est facultas disponendi de
re sua pro libitu in suum commodum: et dicitur
notanter in *suum commodum*, ut contradistingua-
tur a dominio jurisdictionis, quod habent Princi-
pes saeculares, et Praelati Ecclesiastici in suos
subditos in ordine ad gubernationem, et correctio-
nem, cum hoc non faciant in suam, sed suorum
utilitatem.
9 Dominium proprietatis est duplex ; perfectum
et imperfectum ; *Dominium proprietatis perfectum*,
quod et plenum dicitur, est facultas libere, et li-
cite disponendi de re etiam in proprium commo-
dum, et quoad omnes usus a lege non prohibitos;
adeoque hoc dominium perfectum seu plenum,
importat liberam dispositionem tam rei, quam fru-
10 ctuum, seu emolumentorum ejusdem. *Dominium*
proprietatis imperfectum est illud quod, vel habet
solam proprietatem rei sine fructibus et dicitur
Dominium directum ; vel habet solos fructus sine
11 proprietate, et dicitur *Dominium utile.* Hoc domi-
nium utile habet Feudatarius, Emphitheuta, Usus-
fructuarius etc. respectu illius rei, quam ab alio
accepit in Feudum, Emphitheusim, vel cujus ha-
bet usumfructum ; Dominium vero directum ha-
bet Princeps in feudis, Dominus in Praedio ad Em-
phitheusim dato, et omnis ille, qui dicitur Domi-
nus cujuspiam rei, cujus ususfructus alteri est
concessus.
Ususfructus est jus utendi, ac fruendi re alie- 12
na, salva ejus substantia ; *l.* 1. *ff. de usufructu*,
et Instit. eod. tit. Dicitur *Jus*, quod est quid com-
mune ad dominium, usum nudum, et usumfru-
ctum, Dicitur *Utendi*, ut contradistinguatur a cer-
tis juribus, nempe Depositarii respectu depositi,
Creditoris respectu pignoris, isti enim nequeunt uti
deposito, aut pignore sine licentia Domini. Dicitur
Ac fruendi, ut distinguatur a mero usu ; Differt
enim Usuarius simplex ab usufructuario, quod
Usuarius habet tantum jus utendi re aliena, non
autem percipiendi, et alienandi fructus, et col-
ligitur *ex l.* 1 *et* 2. *ff. de usu, et habit. et Inst. eod. in princ.*
Usufr. autem habet jus utendi re aliena, et percipien-
di, ac alienandi ejus fructus; *l. Usufructu leg.* 7. *ff. de*
usufructu. Hinc qui habet jus utendi equa, ea uti
potest ad arandum, at non potest de ejus pullis
disponere ; qui vero habet ejus usumfructum,
potest utrumque ; Unde usus fructuarius potest
disponere de fructibus rei tam pro se, quam pro
aliis, vendendo, donando, concedendo, locando
etiam invito proprietario. Non sic autem usuarius,
uti constat ex *tit. Instit. de usu, et habitatione.* Vide
verb. *Ususfructus num.* 4. Dicitur *Re aliena*, quia
per id distinguitur a Dominio, ratione cujus uti-
tur quis re tamquam sua, hic autem sermo est de
usufructu nudo, seu separato a proprietate rei,
qui proprie formalis ususfructus appellatur. Di- 13
citur *salva ejus substantia*, ad denotandum quod
ususfructus proprie nequit constitui in rebus uni-
co usu consumptibilibus, ut sunt vinum, panis,
oleum, etc. cum sit impossibilis eorum usus salva
manente rei substantia, ex quo talis usus in con-
sumptione consistat. Quasi usumfructum tamen 14
etiam in his constitui posse, statutum est *in l.* 1.
et 2. *ff. de usufructu rerum quae usu consumuntur;*
et §. *Constituitur, Instit. de usufructu;* ea conditio-
ne, ut si v. g. maritus uxori testamento lega-
verit usumfructum omnium suorum bonorum,
vel rerum usu consumptibilium. Istae tradi de-
beant aestimatae uxori, postulata cautione, quod
tempore ususfructus finito, scilicet post mortem
uxoris, earumdem aestimatio haeredibus mariti
restituenda sit, textu expresso *in cap. Cum constet*
8. *de pignoribus*, ibi: « Cum constet etc. mulierem
» uxorem Ogerii quoad usumfructum filio suo
» successisse in bonis, quorum proprietas ad M.
» mulierem uxorem C. dignoscitur pertinere,
» Mandamus quatenus eam ad cautionem idoneam
» exhibendam, quod utatur, et fruatur salva re-
» rum substantia in rebus immobilibus, quae usu

» non consumuntur, ad arbitrium boni viri; Pecu» niam vero, si quam habuit, vel habebit, ad » aestimationem bonorum quae consumuntur usu, » et in haereditate inventa fuerit, in morte sua » dictae mulieri, vel haeredibus ejus restituat per » censuram Ecclesiasticam compellatis: » Et sic Glossa communiter recepta *ibid. verb. Pecuniam*, Vide *d. verb. Ususfructus num.* 16.

15 Usus generaliter loquendo est duplex, scilicet usus *Facti*, et usus *Juris*. Usus *facti* est ipsa actualis rei usurpatio, sive jure; sive injuria facta, adeoque usum facti habere dicitur omnis, qui re aliqua actualiter utitur, sive sibi assistente
16 jure, sive sibi jure resistente. Usus *Juris* est ipsum Jus sive legitima facultas utendi aliqua re; adeoque usum juris habere dicitur omnis, qui et utitur, et potest ad libitum licite uti aliqua re.
17 Alius quoque dari potest usus, quasi Juris permissivi, vel potius facti, simplex, ac licitus, et omnino dependens a libera voluntate domini proprietarii, quo scilicet conceditur alicui facultas utendi re etiam usu consumptibili, sed omnino dependenter a libera concedentis voluntate, ita ut pro ejus libitu revocari possit.

18 Et sic usus simplex Facti, atque dependens omnino potest separari, et de facto separatur a dominio rei etiam unico usu consumptibilis, ut jam docet communissima etiam extra Scholam Scotisticam apud Lugo *de just. et jur. disp.* 2. *sect.* 3. *n.* 43. ubi pro hac opinione citat plusquam viginti classicos Auctores, et dicit sic tenere caeteros Recentiores communiter; Et hanc partem tradiderunt plures Summi Pontifices, Nicolaus III. *cap. Exiit, qui seminat*, §. *Nec quicquam, vers. profecto si juxta promissum, de verbor. signific. in* 6. Clemens V. *Clementin.* 1. §. *Perinde cum vir Sanctus eod. tit.* Alexander IV. Constit incip. *Uberes fructus*, Martin. V. Eugen. IV. Nicolaus V. Paulus IV. Sixtus IV. qui expresse sententiam nostram docuerunt, indeque affirmarunt, Fratres Minores habere tantum usum facti simplicem rerum etiam unico usu consumptibilium, earum dominio vel penes donantes, vel si ipsi donantes dominium abdicaverint, penes Sedem Apostolicam existente. Et haec sententia clare ostenditur a priori, quia, ut recte dicit Lugo *loc. cit. num.* 44. non repugnat aliquem accipere facultatem a domino utendi re aliqua usu consumptibili, et tamen accipere hanc facultatem revocabilem, et dependentem semper a voluntate ejusdem Domini; tunc autem ille, qui habet talem facultatem, non potest dici Dominus illius rei, cum dependeat semper a voluntate alterius potentis pro suo libitu prohibere illum quoties voluerit; habet ergo usum rei licitum sine Dominio; Et hoc patet clarissimo exemplo Nicolai III. quia invitatus ad prandium utitur quidem licite cibis appositis, et tamen in illos nullum habet dominium, cum secundum communem apprehensionem semper maneat usque ad eorum consumptionem penes invitantem, qui ideo potest apposita auferre, vel relinquere sine ullius injuria; adeoque talis invitatus habet solum usum talium appositorum ciborum absque dominio, sicuti solum usum facti absque dominio habent Fratres Minores circa res illas, quibus uti possunt.

Nec valet objicere, quod si Nicolaus III. in d. 19
Constit. *Exiit qui seminat*, admisit posse Fratres Minores in rebus unico usu consumptibilibus habere simplicem usum facti absque dominio, hoc tamen postea expresse negavit Joann. XXII. in Extravagant. incipien. *Ad Conditorem* 3. *de verb. significat.* et in Extravagant incip. *Quia quorumdam* 5. *eod. tit.* Non valet, inquam, quia Joann. XXII. in dictis decretalibus, *Ad conditorem*, et *Quia quorumdam*, non fuit contrarius quo ad rem germano, et vero sensui Nicolai III. *in cit.* Decret. *Exiit*, sed praecise quo ad modum loquendi, seu quo ad vocum apparentiam, et in verbis, ut notat Glossa in Clementin. *Exivi de Paradiso*, §. *proinde* circa finem, ubi dicitur, quod in hoc negotio, quod *turbavit totum mundum, non est vis nisi in verbo.* Et revera si adamussim ad libram attendantur dictae Decretales, Nicolaus, et Joannes quo ad rem non sibi contradicunt, quia Nicolaus accepit dominium in sensu proprio, et stricto, Joannes vero in sensu improprio, et lato, ut abunde ostendit Mattheaucci in suo opere dogmatico *controvers.* 6. *cap.* 2. *n.* 45. 46. *et seq.* Et in diverso sensu accepit Joannes simplicem usum facti, ac acceperit Nicolaus, et cum Nicolao accipimus nos, ut late ostendit Henno *tom.* 2. *de jur. et just. disp.* 3. *conclus* 3. Et quod nulla quo ad rem sit contra- 20
rietas inter dictas Decretales docet S. Joannes de Capistrano *in tractatu de Christi, et Apostolorum Sanctissima paupertate artic.* 6. Henno, et Matthaeucci *locis citatis*, Eminentissimus Petra *tom.* 4. *comment. ad Constit.* 3. Joann. XXII. *n.* 40. et alii passim, tum ex nostris, tum ex exteris; non enim tot Summi Pontifices Successores Joannis, qui sententiam Nicolai, et nostram in terminis docuerunt, et declararunt, permisissent praefatas Constitutiones Joannis in corpus Canonicum inseri, si credidissent ipsum fuisse eis vere et quo ad rem contrarium.

Possessio sic dicitur a pedibus, et sonat idem 21
quasi *pedum positio*, prout notatur *l.* 1. *ff. de acquirenda, vel amittend. possess.* nam per pedum positionem super bona immobilia verb. grat. super agrum, vel domum, solet acquiri possessio (*).

(*) Ex citata lege 1. minime apparet, quod possessio a *pedum positione* dicta sit, sed expresse habetur *ibid. in princ. Possessio appellata, ut ait Labeo a sedibus quasi positio, quia naturaliter tenetur ab eo, qui ei insistit*, et ita interpretatur *Vicat. vocab. jur. verb. possessio in princ.* sed rectius hujus vocis Ethymologiam a facultate sedendi de-

22 Possessio ut sic, dividitur in possessionem *Ju-
ris* tantum, *Facti tantum;* et *Juris*, et *Facti* simul.
23 *Possessio Juris tantum* (quae alio nomine appella-
tur *Possessio civilis tantum*) est ipsummet jus
possidendi rem animo, sed non corpore retentam;
Sic Dominus absens de jure, et civiliter possidet
res suas, a quibus licet absit corpore, adhuc ta-
men animo eas possidet, seu occupat eo quod non
discesserit inde animo relinquendae possessionis,
24 sed postea reversurus. *Possessio Facti tantum*
(quae alio nomine appellatur *Possessio naturalis
tantum*) est solus actus possidendi rem sine jure;
Sic possessor rei alienae dicitur ipsam possidere
facto tantum, quia nullum jus habet illam possi-
25 dendi. *Possessio juris, et facti simul* (quae alio
nomine appellatur *possessio civilis, et naturalis*)
est jus, et actus simul possidendi rem ut suam;
Sic quilibet verus Dominus rem suam per corpo-
ralem insistentiam possidens dicitur ipsam possi-
dere possessione juris, et facti simul.

26 Possessio definitur, quod sit rei corporalis
detentio, corporis, et animi, et juris adminiculo.
Sic Glossa communiter recepta; *l.* 1. *ff. de acquir.
vel amittend. possess.* Dicitur detentio rei corpora-
lis, quia rerum incorporalium, sive Jurium non
est propria possessio, sed quasi possessio; *l.* 3. *ff.
eod. tit. l. Servum* §. *in corporales, ff. de acquirend.
rerum dominio, et l. sequitur*, §. 27. *ff. de usucaptio-
nibus*, et concordat *c. Cum Ecclesia* 3. *de caus.
poss. et proprietat.* et Glossa *ibid. verb. quasi pos-
sessionem.* Dicitur *corporis* quia non incipit pos-
sessio, nisi interveniat actus externus, quo vel
manu, vel pede, vel aliter res possidenda in se,
vel in alio apprehendatur. Dicitur *animi*, quia nisi
rem apprehensam detineat tamquam suam, sicque
animo possidendi, non sit illius possessor, ut pa-
tet in depositario, qui quia rem apud se deposi-
tam non detinet animo possidendi, ac retinendi
sibi, sed deponendi, non dicitur illam possidere.
Dicitur *Et juris adminiculo*, quia necesse est ad
legitimam possessionem, ut non sit contra jus;
cum data definitio conveniat possessioni, juris,
et facti simul; hinc fur non legitime possidet rem
furatam, quia quamvis habeat possessionem facti,
seu naturalem, non habet tamen possessionem ju-
ris, cum detineat illam sine juris adminiculo, seu
contra jus, et fas.

27 Possessio tripliciter acquiri potest, scilicet ap-
prehensione vera, ficta, et civilissima. Apprehen-
sione vera acquiritur, dum fit mediante corporis
adminiculo, ut domum intrando, agrum colendo,
rem manu tangendo. Apprehensione ficta acqui-
ritur, dum fit per actum lege, aut consuetudine
introductum, licet de se non sit corporaliter ap-
prehensivus, ut per traditionem clavium, scriptu-
rae, aut instrumenti, per signationem rei possi-
dendae etc. Apprehensione civilissima acquiritur,
quando per leges transfertur possesssio sine ullo
actu vero, aut ficto, etiam ignorante novo pos-
sessore. Sic in Gallia transit ad haeredem pos-
sessio haereditatis; Sic in Hispania possessio Ma-
joratus. Unde quo ad has apprehensiones posses- 28
sionis, servanda est consuetudo cujusque provin-
ciae, aut loci. Possessio deperditur multipliciter.
Si sit possessio immobilium deperditur: Primo,
per longam absentiam Domini, nec per se nec
per alium rei suae insistentis; absentiam autem
illam aliqui volunt debere esse decennalem, alii
longiorem, alii prudentum judicio relinquendam.
Secundo, per oblivionem quod res sit sua, quia
tunc deest animus possidendi; Tertio, per negli-
gentiam, aut timiditatem repetendi ab injusto
invasore. Si autem sit possessio mobilium, deper-
ditur: Primo, per voluntatem Domini rem suam
amplius possidere nolentis, modo non sit pupil-
lus, aut furiosus; quia tunc requiritur etiam con-
sensus tutoris aut Curatoris; Secundo, per alterius
furtum, aut rapinam, si res ablata aliquando de-
tineatur; Tertio, per amissionem; Quarto, per fu-
gam animalis evadentis, si non habeat consuetu-
dinem redeundi; non perditur tamen possessio
servi per fugam; *l. Ponponius* 13. *ff. de acquiren-
da, aut amittenda possessione.* Per rei amissionem 29
universaliter loquendo non perditur ejus domi-
nium, quia res amissa, aut furto ablata, saltem
per aliquod tempus desinit possideri, et tamen
dominium non amittitur, et sic de pluribus aliis;
Hactenus Henno *tom.* 2. *disp.* 2. *conclus.* 3. *et* 4.

Possessionis commoda, et privilegia sunt potis- 30
simum sequentia. Primo, quod si adsit controver-
sia inter quosdam de rei proprietate, seu Domi-
nio, et adhibita diligenti inquisitione maneat
adhuc dubium, cujusnam res illa sit, tunc prae-
valet conditio possidentis; *c. in pari* 65. *de Regul.
Juris in* 6. ibi: *In pari delicto, vel causa, potior est
conditio possidentis.* Secundo, quod non sit posses- 31
soris probare in judicio rem esse suam, sed alte-
rius non esse, qui alter si non satis probaverit
rem non esse possessoris, possessor remanebit in
possessione, etiamsi revera res ejus non sit; textu
expresso *in* §. *Retinendae Institut. de Interdictis*,
ibi: « Quia et civilis et naturalis ratio facit, ut
» alius possideat, et alius a possidente petat; Et
» quia longe commodius est, et potius possidere,
» quam petere, ideo ferme ingens existit conten-
» tio de ipsa possessione; Commodum autem pos-
» sidendi in eo est, quod etiamsi ejus res non sit,
» qui possidet: si tamen Auctor non potuerit

sumit *Duaren. comment. in tit. Pandect. de acquir. vel amit. possess. tom.* 2. *cap.* 2. *ad leg.* 1. *pag.* 553. *coll.* 1. quem sequitur, et erudite demonstrat ita tenendum esse *Heinec. in Pandect. part.* 6. *tit.* 2. §. 197. Multa de possessione corrigenda, et addenda superessent, sed satius erit illa loco magis congruo *infra verb. Possess.* adnotare. (*Edit. Barbiell.*)

» suam esse probare, remanet in suo loco pos-
» sessio; propter quam causam cum obscura sint
» jura utriusque, contra petitorem judicari solet,
» *et concordat* c. Examinator 15. de judiciis. »
32 Tertio quod possessor bonae fidei post legitimi
temporis decursum plenum rei dominium acquirit, ita ut non amplius teneatur eam Domino postea ipsam repetenti restituere; *l.* 3. *de usucap.* et docet communis cum Abbate *in c. Vigilanti in* 6. *de praescript.* Glossa *ibid. verb. Noverit,* Glossa *in*
33 *c. ult. eod. tit.* et Abb. *ib. n.* 37. Quarto, quod
possessio bonae fidei tribuit possessori jus administrationis. Si quis enim sit in possessione, vel quasi possessione eligendi, praestandi, vel instituendi Clericos in Beneficio, aut hujusmodi, valida est electio, presentatio, etc. ab ipso facta, quamvis postea appareat tale jus non ad ipsum, sed ad alium pertinuisse; *cap. Querelam* 24. *de elect.* et Glossa *ibid. verb. Super jure, et cap. Con-*
34 *sultationibus* 19. *de jure patronat.* Quinto, quod
possessio bonae fidei tribuit jus possessori ut lucretur fructus ex re taliter possessa perceptos; nec ipsos jam consumptos tenetur restituere Domino postea comparenti, nisi quatenus locupletior factus sit; *l. item veniat* §. *praeter haec*, juncta Glossa *verb. facti, ff. de petit. haeredit. l. bonae fidei* §. 1. *ff. de acquirend. rerum domin. et* §. *Si quis a*
35 *non Domino Institut. de rerum divis.* Sexto, quod
possessor ab altero invasus, possit vim vi repellere, et rem suam defendere, aut si jam expulsus, possessionem suam repetere, etiam armis necessariae defensionis causa adhibitis; *l.* 1. *Cod. unde vi; l.* 1. *et* 3. *ff. de vi, et vi armata; cap. olim*
36 *caus.* 12. *de restitut. spoliator.* (*) Septimo, quod
si quis tempore motae litis reperiatur in possessione, et nec vi, nec clam, nec precarie possideat, a Judice defendi, et in sua possessione manuteneri debeat; *l.* 1. *ff. Uti possidentis, et l.* 1. *C. de*
37 *servitut.* Octavo, quod si possessor privata alicujus
violentia de possessione suarum rerum fuerit expulsus, aut clam ea spoliatus, ante omnia debeat fieri restitutio spoliati, non obstante, quod spoliator alleget titulum, et velit probare rem illam esse suam; Generaliter enim debet ante omnia fieri restitutio spoliati; *c. in litteris* 5. *et seq. de restitut. spoliat.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

38 Dominium rectius definitur *jus in re corporali,*
quo haec ita nobis propria est, seu ad nos spectat, ut alios possimus excludere ab usu ejus rei, deque illa disponere, quatenus Lege, pacto, vel Testamento jus disponendi non reperiatur restrictum.

Quomodo autem in primaevo hominum statu 39
res terrae in dominium singulorum pervenerint,
non est una omnium sententia. Alii particularis 40
dominii regimen immediate a Deo derivant; Valentin. Albert. *Compend. jur. natur. par.* 2. *cap.* 4. §. 14. *et* 29. Joannes Henricus Boeclerus *ad*
Hugon. Grot. lib. 2. *cap.* 2. Alii illud a facto hu- 41
mano repetunt, sed mire inter se variant. Sunt 42
enim, qui autumant res omnes fuisse ab initio communes, et homines demum pacto tum expresso, tum tacito ab illa communione recessisse, resque proprias sibi fecisse; Grotius *de Jur. Belli et Pacis l.* 2. *c.* 2. §. 2. *n.* 5. Puffendorfius *de Jur. nat. et gent. l.* 5. *c.* 4. §. 4. Plerique vero, et quidem simplicius, et indoli humani generis, prout tum ejus status fuit, convenientius sentiunt, res ab initio non communes, sed nullius, idest in nullorum hominum bonis, et proprietate fuisse, et per occupationem demum in dominium singu-
lorum pervenisse. Vide si lubet, Lockium *in tra-* 43
ctatu de regimine civili cap. 4. Barbeyrac *ad Puffendorf. lib.* 4. *cap.* 4. §. 4. *nota* 4. Buddaeum *Theol. Moral. part.* 2. *cap.* 4. *sect.* 5. §. 15. tum et maxime Samuel Coccei *Dissert. proem.* 12. *in Gratium lib.* 4. *c.* 3. *per tot.* qui contrarias hypotheses una refutant.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

Hic multa de dominio consarcinat Auctor, quae 44
nihil ad dominium pertinet, vel minus proprie ab imperitis forensibus dominio tributa sunt, licet eidem minime conveniant. Primo novam sibi fingit dominii distinctionem *jurisdictionis* nempe, *et proprietatis.* Jurisdictio est quid omnino diversum a dominio. Definitur quippe a *Cujacio Paratit. Digest. l.* 2. *tit.* 1. *et Paratit. C. lib.* 3. *tit.* 13. *Notio jure Magistratus competens.* Dominium vero est *Jus in re corporali, ex quo libera facultas de re, ejusque fructibus disponendi, eamque vindicandi nascitur, nisi vel lex, vel conventio, vel testatoris voluntas obsistat. l.* 21. *C. Mandat l. ult. C. de reb. alien. non alienan.* Minsyngerus *ad pr. Instit. de rer. divis.* At quandonam de jurisdictione quis potest pro lubitu disponere prout de dominio? Dominium potest vendi, donari, de eo unusquisque arbitrio suo dispositus haberetur.

(*) Non ita generatim asserendum est possessorem invasum vi, atque armis rem invasam tueri, atque ablatam ab invasore recuperare posse, ut id semper, et in quolibet casu liceat. Etsi enim in statu naturali, in quo judicium, atque supremae potestatis auctoritas deficit, possit quisque rem suam ab iniquo invasore vi atque armis tueri, et ablatam eadem ratione repetere, tamen in statu societatis civilis fieri id non potest, nisi in ea circumstantia, in qua judicium desit, atque solum bellum supersit pro re tuenda atque repetenda; tunc enim homo in statu naturae positus haberetur. Nam cum judicem adire liceat, qui civium bona tueatur, et qui eosdem ab injuriis defendat, et vindicet, non licet privato civi rem armis tueri, aut jam expulso, eamdem vi, armisque repetere, sed adeundus est judex, qui auctoritate, et sententia sua rem defendat, ab illata injuria hominem vindicet, ac cuique suum tribuere faciat: alioquin homines in statu belli essent; et cuique liceret, contemptis magistratibus, et suprema Principis potestate, propria auctoritate jus suum persequi; quod quidem maximum absurdum est. (*Not. Rom. Theol.*)

sponere, et ipsius acquisitio a facto nostro dependet. Jurisdictio vero cum ab aliis nobis data sit, ab ipsis nobis potest auferri, quin a nobis vendi, aut locari possit, ut fuse demonstrat *Heinec. exercit.* 33. §. 15. *et seq.*

Sed fortasse pro jurisdictionis dominio, imperium intellexit, quod eminens, seu altum dominium a Grotio *lib.* 1. *de jur. bell. et pac. cap.* 1. §. 6. *et lib.* 3. *cap.* 20. §. 7. omnium primo appellatur, sed merito reprehenditur a *Samuel. Coccejo in comment. ad eumd. Grot. lib.* 1. *cap.* 1. §. 6. verum neque hoc sensu recte dicitur dominium Jurisdictionis, seu Imperii. Imperio enim utendi in nostra potestate non est, nisi quatenus id bonum publicum expostulet. Unusquisque potest proprium dominium dissipare, resque perdere. Princeps vero, licet alto dominio perfruatur super privatorum bonis, illa nequit distrahere, nisi in extrema Reipublicae necessitate, ex qua sola limitata imperio utendi facultate manifesta ipsius cum dominio resultat repugnantia. *Rot. cor. Tanar. decis.* 57. *n.* 24. Cum itaque tantum inter altum dominium, et dominium privatorum intercedat discrimen, rectius appellari debet imperium illud quod gentes altum in Principes contulerunt ad universam tuendam Rempublicam. Ita *Coccejus loc. cit. verb. majus est dominium.* « Immo non majus est, sed » alterius generis: Nam quod Princeps dominio » privatorum derogare possit, est consequens, ju» ris tuendi Rempublicam, ad cujus conservatio» nem quilibet de suo tribuere tenetur. Repeten» dum hic est quod antea monuimus, tutius esse » abstinere a voce dominii, ubi de juribus Prin» cipum in subditos agitur, quia vox dominii pro» prie non significat jus regendi, et conservandi, » sed id quod directo contrarium est, nimirum » potestatem consumendi, abutendi, et pro lubi» tu de re disponendi. » Rursus *idem dissert proem. ad eumd. Grot.* 12. §. 237. « Imperium est pote» stas proprio jure competens ad tuenda jura ci» vitatis. Dominium est facultas domino competens » de re sua pro lubitu disponendi. Ex jure Impe» rii igitur saltem facultas oritur tuendi, et con» servandi personas, et res inperio subjectas. Ex » dominio autem sequitur facultas etiam perden» di res, » et inferius §. 629. *n.* 2. *et* 3. « Domi» nium, quod vocari solet eminens, est vera pars » summae potestatis, quia Doctores voce illa nihil » aliud intelligunt, quam effectum imperii, vi cu» jus Princeps jura subditis quaesita vel ob utili» tatem publicam, vel in poenam auferre potest. » Negari tamen nequit vocem dominii improprie » admodum hic usurpari, quia ex sua natura fa» cultatem abutendi infert, adeoque consultius » est, voce illa abstinere, ac jus illud Principi » asserere non vi dominii eminentis, sed vi im» perii legitimi, seu vi plenitudinis potestatis. » Nulla autem ratione monstrum illud, vi cujus » Principi permissum esse ajunt jura subditis » quaesita pro lubitu tollere, ad objectum impe» rii referri potest: pugnat enim haec opinio cum » essentia summae potestatis, quae unice in tuen» do jure consistit. » Ita etiam *Wolfius, Jus Gentium* §. 329. *in not.*

Secundo, non recte dicitur dominium proprietatis. Ubi enim distinguimus dominium, inspicienda sunt dominiorum genera, non species, quae sub eodem genere continentur. Porro « Dominium » est genus, quod plures species seu formas quo» dammodo complectitur, adeoque dicitur domi» nium proprietatis, dominium usufructus, quod » etiam proprietas redditunm nuncupatur, domi» nium possessionis, dominium usus, dominium » servitutum, dominium actionum. Caeterum do» minium nihil aliud est, quam proprietas. » Guadagni *comment. in instit. jur. civ. lib. tit.* 1. *de rer. divis.* §. 55. ubi in notis multa ex allatis declarat et illustrat. Insuper dominium est attributum hominis qui dominus appellatur; proprietas vero attributum rei quaesitae quae propria dicitur. Guadagni *l. c.* Vin. *partit. jur. lib.* 1. *cap.* 68. §. *circ. fin.*

Rectius igitur in tria genera humanum dominium distinxisset. I. Dominium politicum, quod proprie potestas, et imperium appellatur. Galvan. *dissert. de usufruct. cap.* 25. *n.* 1. de quo satis supra. II. Dominium Œconomicum, quod, vivente adhuc patre, habent filii, qui in potestate sunt, et dominium etiam jure familiae dicitur a *Galvan. loc. cit.* sed dominium tantum in spe est, quod nullam actionem tribuit, late Guadagn. *l. c. in not. ad* §. 53. *n.* 8. *et* 9. III. Dominium singulorum de quo proprie hoc loco disputandum erat. Vide Guadagni *ubi supr.* §. 53.

Hoc singulorum dominium dividitur in *plenum* et *minus plenum*, ut monet Auctor. *Plenum* quod adnexam habet proprietatem; *minus plenum* quod a proprietate separatum est. Dominium *minus perfectum* rursus dividitur in directum et utile. Haec posterior divisio inventa fuit a *Bart. in leg. si quis vi* 17. §. *differentia num.* 5. *ff. de acquir. vel amit. poss.* et a quamplurimis inde secuta; sed Cujac. *observat. lib.* 11. *cap.* 35. *de Feud. lib.* 1. *in princ. lib.* 2. *tit.* 9. *et ad leg. in rem* 24. *ff. de rei vindicat. et* Donello *comment. de jur. civ. cap.* 14. *in. fin.* non placet, eo quia genere, quod dividitur nullo modo conveniat. Ob commodiorem tamen docendi rationem, cum in foro recepta sit, tollerandam esse existimant Ger. Noodt. *ad tit. ff. de divis. rer.* §. *postrema rerum.* Heinec. *in pandect. part.* 2. §. 79. *in not.*

Aliam, quam utiliorem vocat Heinec. *in Pand. part.* 2. *tit.* 1. §. 81. dominii divisionem tradunt doctores *veri* nempe, et *ficti*. *Verum* est quod a veritate facti dependet, nobisque competit in re corporali reapse acquisita. *Fictum* vero a Praeto-

ris fictione proficiscitur, qui inderdum aliquem usucepisse fingit, quamvis adhuc non usuceperit, ut si quia a non domino, quem tamen esse dominum putabat, rem aliquam ex justa causa acceperit, veluti emptione, donatione etc. sed nondum ab ipso usucaptu sit vel quod tempus ad id requisitum transactum non fuerit, vel ob aliam similem causam, Guadagn. *instit. jur. civ. lib.* 2. *tit.* 1. §. 58. *in not.*

Postrema, quae a Doctoribus assignatur dominii divisio, speciem potius dominii dotis in *naturale*, et *civile* respicit, quam ipsius domini genus. *Naturale* dicitur quod in re immobili in dotem data censent Interpretes, constante matrimonio, uxoris esse, ut eadem ipsa soluto matrimonio restituatur: *Civile* vero quod in eadem re immobili maritum habere existimant. Dubitatur tamen an dominium fundi inaestimati in dotem dati in maritum potius quam in uxorem transferatur. Communiter affirmant in maritum transferri, sed hac habita distinctione, ut si non fuerit aestimatus, vel tantum aestimatus ut de ipsius quantitate, et qualitate constaret, tunc transire quidem dominium, sed civile tantum, et revocabiliter in maritum, irrevocabiliter vero si talis aestimatio appareat,ut commode pro venditione haberi possit, et tunc non modo civile, sed et naturale in maritum transfertur. Ita sentiunt Brunem. *in Pandect. lib.* 23. *tit.* 3. *l.* 75. Voet. *in Pandect. lib.* 23. *tit.* 3. *n.* 19. Marcil. *ad tit. Instit. qubus alienare licet* §. 1. Harppreet. *ad princ. ejus. tit. instit. num.* 22. Pichard. *ibid. n.* 10. *in fin.* Fondanel. *de pact. nupt. claus.* 6. *glos.* 1. *part.* 3. *n.* 18. Rot. *cor.* Seraphin. *decis.* 201. *n.* 28. *post* Merlin. *de pignor. dec.* 39. *n.* 1. *in recent. decis.* 91. *n.* 1. *part.* 8. *decis.* 20. *n.* 4. *part.* 15. *decis.* 34. *num.* 29. *part.* 17. Alii vero sentiunt dotis etiam inaestimatae verum et absolutum dominum esse maritum. Cujac. *observat. lib.* 10. *cap.* 32. *in comment. ad leg. in rem.* 24. *ff. de rei vinpicat. et in comment. ad tit. C. de jur. dot.* Joh. Robert. *controv. lib.* 3. *cap.* 9. Vin. *ad princ. Institut. titul. quib. alien. lic. num.* 2. *et alii relati a* Guadag. *Institut. jur. civ. lib.* 2. *tit.* 1. *in not. ad* §. 59.

ARTICULUS II.

DOMINIUM QUO AD EJUS SUBJECTUM, ET OBJECTUM.

1 De fide est Deum esse rerum omnium creatarum vere, et proprie Dominum, idque non solum per essentiam, sed etiam titulo creationis, et gubernationis. Et patet expresse ex pluribus Sacrae Scripturae locis; Judith enim 9. dicitur *Dominus totius creaturae* Sapient. 12. *Omnium Dominus*, et alibi: *Dominus universorum.* Et Genes. 2. hujus dominii redditur ratio cum dicitur: *In principio creavit Deus Coelum, et Terram;* et Esther. 13. *Tu fecisti Coelum, et Terram.* Christus ut homo 2
fuit Dominus absolutus, et directus universorum, quantum ad jus, et potestatem. Sic communior Doctorum sententia, et patet ex pluribus Sacrae Scripturae locis. Psalm. enim 9. dicitur: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus.* Ad Hebraeos 2. *Omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei;* et ideo Apocalyps. 19 *Dominus dominantium;* et de facto Matthaei 21. intraturus Jerusalem praecepit Christus discipulis, ut adducerent asinam, et pullum, inquiens; *Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, Dominus his opus habet.* Angeli habent Dominium 3
proprie dictum solummodo suorum actuum liberorum: Rerum autem inferiorum, et corporearum non habent proprie dominium, sed solum potestatem gubernativam a Deo delegatam. Quia Angeli non possunt disponere de iis rebus tamquam suis, et in suum commodum, quod proprium est dominii sed solum de mandato Dei, ut Ministri Regii provincias, et Urbes, homines, eorumque res gubernant in ordine ad eum finem a Deo intentum; quod ipsum potest vocari dominium saltem jurisdictionis late sumptae; hinc in Scriptura Domini, et Principes Regnorum appellantur, ut praesertim Daniel. 10. *num.* 13. ibi: *Princeps autem Regni Persarum restitit mihi viginti, et uno diebus; Et ecce Michael unus de Principibus primis venit in adjutorium meum; et ibid. num.* 17. *Quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo?* Et sic in re communiter Doctores.

Inter has creaturas inferiores solus homo est 4
dominii capax, ita ut omnes res corporeae inferiores, videlicet agri, Montes, Flumina, plantae, metalla, bestiae etc. cadant sub dominium hominis: *Sic communis*, et patet clare ex illo Genes. cap. 1. *Crescite et multiplicamini, et replete terram, et subjicite eam, et dominamini piscibus maris, et volatilibus Coeli, et universis animantibus, quae moventur super terram.* Haec autem omnia sunt objectum dominii humani, seu cadunt sub dominio hominis, ut etiam habetur ex Psalm. 8. ibi: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus* (inferiora scilicet) *oves et boves etc.* Unus homo licite acquirit, 5
et habet dominium in alium hominem, quo ad ejus opera, et servitutem personalem. Est communis, et patet ex Genes. 20. Exod. 21. et 1. ad Timoth. 6. ibi: *Quicumque sunt sub jugo servi, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur.* Domi- 6
nium servitutis in alium hominem potest homo acquirere quatuor modis, seu titulis; scilicet titulo nativitatis, via emptionis, ratione delicti, et jure belli. Primus modus, scilicet *titulo nativita-* 7
tis, habetur *ex l. Partum, Cod. de rei venditione*, ubi statuitur, quod partus sequatur ventrem, idest conditionem matris, adeo ut, non considerata conditione Patris, ex serva nascatur servus, et ex libera liber. Hinc *ad Galat.* 4. Agar servae Abraha

eidem in servitute generasse *filios* non *liberos* dicitur.
8 Secundus modus, scilicet *via emptionis*, patet clare, quia cum homo sit suorum operum, suaeque libertatis Dominus, potest urgente fame, aut alia justa necessitate, seipsum in perpetuum vendere, sicut potest famulus, aut ancilla ad tempus se alteri locare; Hinc S. Paulinus Nolanus Episcopus, ut filium viduae a servitute liberaret, se ipsum servituti subjecit, et hoc ex Scriptura Sacra licitum supponitur; *Exod.* 21. *Levit.* 23. *et*
9 *Deuter.* 15. Tertius modus, scilicet *ratione delicti*, patet manifeste, quia sicut propter delicta potest aliquis vita, sic etiam libertate privari per modum justae poenae, prout in *cap. Ita quorumdam* 6. *de Judaeis* ab Alexandro III. statuitur, ut Christiani deferentes arma ad Saracenos, aut in eorum navibus piraticis regimen, aut gubernationem exercentes, servi fiant capientium et hujusmodi poena propter alia delicta statuitur *in l. Si manumissus, C. de libertis, et eorum liberis, in* §. *Maxima Institut. de capitis diminutione; et in cap. De raptoribus* 36.
10 *quaest.* 1. Quartus modus, scilicet, *jure belli*, aperte liquet, quia qui in bello justo capitur, sit capientis servus. Hinc 1. Petri 2. dicitur: *A quo quis superatus est, hujus est servus;* nam quos victores possent licite occidere, possunt etiam mortem in servitutem commutata, servare, et a servando dicti sunt *servi*, sicuti et dicuntur *mancipia*, quia manu capiuntur. Haec tamen servitus locum non habet inter milites Christianos, apud quos consuetudine immemorabili ab omnibus Principibus observata introductum est, ut capti Christiani non fiant servi, sed pretio soluto in praemium victoris redimantur.

11 Homo non habet Dominium vitae suae, sed istud remanet penes Deum, hinc homo est solum custos, et usuarius vitae suae, non autem Dominus: habetur clare *ex Sapientiae* 16. ibi: *Tu es Dominus, qui vitae, et mortis habes potestatem.* Et quamvis *Ecclesiast.* 25. dicatur: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit in manu consilii sui, posuit ante eum vitam, et mortem etc.* hic tamen textus intelligitur communiter de libertate eligendi non vitam, et mortem naturalem, sed vitam, et mortem accidentalem, ac spiritualem, gloriae
12 vel poenae. Habet tamen homo Dominium omnium actuum suorum liberorum etiam interiorum, immo et supernaturalium, ut gratiae, virtutum etc. *Est communis.* Et ratio est, quia potest homo pleno jure libere uti omnibus dictis actibus tamquam rebus suis, et in suum commodum potestque illos ponere, vel non ponere; sine gratia quidem nunquam operabitur supernaturaliter, sed ipsa recepta, adhuc liber est ut agat, vel non agat,
13 physice loquendo. Homo est etiam Dominus propriae libertatis; *Est etiam communis.* Et ratio est, quia homo potest ea pro suo arbitrio frui, et non frui, aut si velit, potest ipsam vendere, et se servum constituere; ut patet ex dictis supra *num.* 8.
Homo est pariter Dominus propriae famae, et 14
honoris; *Est etiam communis.* Et ratio est, quia homo famam suam, et honorem libero arbitrio acquirit, sicut alias res adeoque sicuti est Dominus aliarum rerum, quas proprio labore acquirit, ita et famae, et honoris. Nequit tamen homo licite 15
tantum bonum prodigere sine causa, et maxime quando ex fama se infamantis pendet fama, ac infamia alterius, vel aliorum, sicuti ex fama, vel infamia Religiosi pendet fama, ac infamia Religionis, vel Ordinis; et per hoc *in cap. Nolo* 12. *quaest.* 1. ex verbis S. Augustin. sic dicitur: *Conscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo; qui fidens conscientiae suae negligit famam suam, crudelis est, etc. Non sunt audiendi* 11. *quaest.* 3. ex verbis ejusdem sic dicitur: *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra;* et ne fama et honor sine justa causa prodigatur, cavetur *Ecclesiastici* 41. ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit, quam mille thesauri pretiosi, et magni.*

Discussa capacitate Dominii competente cuili- 16
bet homini jure naturae, examinanda venit capacitas Dominii competens variis personis ratione status; unde uxores habent Dominium, et administrationem bonorum Paraphernalium, dotalium vero, et medietatis communium Dominium quidem, sed non administrationem. *Est communis.* Vid. *verb. Bona, art.* 4. ubi late de bonis Paraphernalibus, Dotalibus, Contradotalibus, seu antiphernalibus, communibus, et propriis conjugum. Filii familias adhuc sub patria potestate consti- 17
tuti habent verum Dominium, plenamque administrationem bonorum Castrensium, et Quasicastrensium; Adventitiorum vero Dominium, non administrationem; Profectitiorum autem nec Dominium, nec administrationem; *Est communis.* Vide verb. *Bona art.* 4. *num.* 38. ubi late de bonis Castrensibus, Quasicastrensibus, adventitiis, et profectitiis. Religiosi solemniter professi, cu- 18
juscumque sint Religionis, sunt in particulari penitus incapaces omnis Dominii, ac juris bonorum temporalium, ita ut nemo eorum quidpiam suo nomine, seu tamquam proprium possit tenere. *Est communissima,* et habetur expresse *cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor.* ibi: « Prohibemus quoque districte in virtute obedientiae, » et sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat. » Et infra: « Quod si proprietas apud quempiam » inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum » perditionis extra Monasterium in sterquilinio » subterretur, secundum quod B. Gregorius nar» rat in Dialogo se fecisse. » Et tandem in fine sic concludit: *Nec aestimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare.* Et Concil, Tridentl. *ses.* 25. *cap.* 2. *de Regul.* sic statuit: « Nemini Regularium tam virorum,

» quam mulierum liceat bona immobilia, vel mo» bilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam » quovis modo ab eis acquisita, tamquam, pro» pria, aut etiam nomine Conventus possidere, » vel retinére, sed statim ea Superiori tradantur, » Conventuique incorporentur. »

19 Dicitur notanter *Religiosi solemniter professi*, quia Novitii retinent Dominium bonorum suorum; Immo etiam illi, qui in Societ. Jesu, jam extincta, finito biennio probationis emittunt tria vota substantialia, sed simplicia solum Paupertatis, Castitatis, et Obedientiae, adhuc retinent Dominium bonorum suorum, quamvis eo Dominio licite uti non possint sine consensu Superioris propter votum simplex paupertatis, juxta Constitutionem

20 Gregorii XIII. incip. *Ascendente Domino.* Dicitur etiam notanter bonorum temporalium, quia per votum paupertatis Religiosi non renuntiant bonis spiritualibus, et omnibus omnino juribus, cum jurium, et bonorum spiritualium possint Religiosi habere Dominium, vel quasi Dominium; retinent enim Religiosi jus honoris, ac famae suae ex Divo Thoma 2. 2. *quaest.* 186. *articul.* 7. *ad* 4. Item jus suffragii activi, et passivi, jus suscipiendi alimenta, et vestimenta de bonis communibus Monasterii, et jus Domicilium habendi intra Ordinis Monasteria, vel bujusmodi. *Est communis, ac certa.*

21 Religiosi professi cujuscumque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Observantia, et Capuccinorum) possunt in communi habere dominium bonorum temporalium. *Est communis ac certa* habetur expresse ex Concilio Tridentino *sess.* 25. *cap.* 3. *de Regularibus* ibi: « Concedit » Sancta Synodus omnibus Monasteriis tam Viro» rum, quam mulierum mendicantium, exceptis » domibus Fratrum Sancti Francisci Capuccino» rum, et eorum, qui Minorum de Observantia » vocantur, etiam quibus aut ex Constitutionibus » suis erat prohibitum, aut ex privilegio Aposto» lico non erat concessum, ut deinceps bona im» mobilia eis possidere liceat. » Et colligitur etiam ex extravag. *Exiit qui seminat, de verb. significavit in* 6. ubi Nicolaus III. declaravit tamquam aliquid particulare bonorum mobilium, et immobilium Dominium non competere Fratribus Minoribus, etiam in communi, sed Papae; ergo supponit Communitatibus aliorum Religiosorum

22 competere. Hoc tamen Dominium competens dictis Religiosis in communi non est omnino liberum, et independens, sicuti est Dominium saecularium; quia saeculares possunt libere disponere de rebus suis, Religiosi autem nequeunt alienare bona immobilia, vel etiam mobilia pretiosa, nisi ex justa causa, et servatis debitis juris solemnitatibus, atque assensu Summi Pontificis; quod si secus fiat, alienatio est nulla, et irrita, et tam sic alienans, quam sic alienata suscipiens incurrit poenam excommunicationis ex Extravagant. *Ambitiosae, de rebus Eccles. non alienand.*

Clerici Beneficiati non habent dominium portionis fructuum, quae honestae sustentationi superfluit, et ideo nisi illam in pauperes, aut usus pios expenderint, peccant mortaliter contra justitiam, et tenentur ad restitutionem. *Est communis omnium Canonistarum*, ut dicit Navar. *tract. de redditibus q.* 2. quibus consentiunt plurimi Theologi recentiores, immo omnes antiqui, itaut dixerit Major Professor Parisiensis, *ante ipsius aetatem nullum tenuisse contrarium*, et Paulus Comitolus dicit, *contrariam opinionem esse novam, ac periculosam post mille, et quingentos annos in Christi Ecclesiam invectam*; Archidiaconus Canonista celeberrimus in *c. Statutum, §. Assessorum, de rescriptis in* 6. dicere non dubitavit, contrariam opinionem esse Juris haeresim; Petrus Sotus in tractatu *de vita Sacerdotum*, in principio dicit: *contrarium credimus errorem gravissimum saltem contra bonos mores, et justitiam, quidni etiam contra Scripturam.* Et nostra conclusio ostenditur auctoritate Sacrorum Canonum, Conciliorum, et SS. Patrum, qui dicunt redditus Ecclesiasticos superfluos honestae sustentationi Beneficiatorum, esse bona pauperum, seu Ecclesiae, atque adeo furtum, et Sacrilegium ammitti, quando in usus profanos expenduntur. Canones praecitati sunt sequentes; *c. Quia* 8. *c. Episcopus* 23. *c. Res. Ecclesiae* 26. *caus.* 12. *q.* 1. *c. Apostolicos* 13. *c. Quisquis* 16. *caus.* 12. *qu.* 2. *c. Pontifices* 3. *caus.* 12. *quae* 3. *cap. Revertimini* 65. *c. Decimae* 66. *cap. Quoniam* 68. *caus.* 16. *qu.* 1. *cap. Fraternitatem* 2. *de donationibus; cap. Cum ex eo* 34. *de election. et electi potest. in* 6. Concilia praesumpta sunt; Aquisgranens. 1. *cap.* 116. Agathen. *cap.* 16. Carthaginens. *cap.* 46. et alia. Sancti Patres praecipui sunt S. Gregorius, Ambrosius, Hieronym. Augustin. Chrisostomus, Fulgentius, Bernardus, Thomas, Raymundus, Antoninus, et alii, quos omnes cum suis sententiis, et Jurium textibus adducere nimis oblongum esset, Vid. *verb. Beneficiatus art.* 1. *per tot.* et signanter *a num.* 38. *usque ad finem*, ubi abunde probata remanet haec nostra sententia, et solum hic adde auctoritatem Divi Laurentii Justiniani *lib. de Institut. et regimine Praelatorum cap.* 4. sic expresse dicentis: « O quanta abusio, » Christi ditari divitiis, et Christo nihil velle da» re; nonne thesauri Christi sunt facultates Ec» clesiae? Unde temporalia sunt Ecclesiis prae» rogata? nonne propter Christum? nonne ut » Christi pauperibus erogentur? Noli igitur tu, » qui possides, retinere quod alienum est, ne » furti deprehendaris in causa: » et aliam clarissimam auctoritatem D. Bernardi *in Epistol.* 2. *circa* sic loquentis: *Quidquid praeter necessarium victum, simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, sacrilegium est, rapina est.* 23

24 Sunt tamen Clerici Beneficiati domini portionis fructuum Beneficii, quae ad congruam ipsorum sustentationem necessaria est, adeoque possunt pro suo libitu de illa portione disponere in usus honestos, v. gr. donando, legando, dando consanguineis, vel aliis ea, quae parce vivendo in victu, vestitu aliisque congruis impendiis subtrahunt, vel reservant, quod licite expendere potuissent. *Est communis.* Et ratio est, quia illa pars bonorum necessaria congruae sustentationi Beneficiati tamquam jam ad usum pium expensa, pleno Dominio ad ipsum spectat; ita ut libere, ac licite possit de illa disponere tamquam de re sibi applicata justo titulo sustentationis debitae; Sicut enim Miles saecularis sit Dominus stipendii sibi concessi, ita et miles spiritualis; Tum quia ideo Clericus fit Dominus acquisitorum per ministerium Clericale, idest per Missae celebrationem, per Conciones, per Confessionum exceptionem, per cantum, et hujusmodi, quia sunt justa merces, et stipendium laboris; sed ita est de portione praefata, ergo etc. Vid. *verb. Beneficiatus art.*2. *per tot.* ubi multa ad rem facientia.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

25 De materia hujus articuli ita paucis disserit Samuel Coccei *dissertat. prooem. ad Grot.* 12. *lib.* 4. *c.* 3. §. 244. *et sequent.* « Subjectum (*inquit*) do-
26 » minii sunt Homines ratione praediti. Unde do» minium acquirere non possunt bruta, infantes, » furiosi, summe ebrii etc. Deficit enim animus » sibi tenendi. Objectum sunt res corporales, quae » in proprietatem venire possunt, mobiles, et im» mobiles, non vero res incorporales, nec jura » universitatis, nisi quatenus corpori cohereut, » nec res natura communes. »

27 De mari, an illud esse possit subjectum dominii, quaestio est, quae suos hinc inde habet Auctores. Confer. Grotium, Seldenum, Jonstonum, Burgum, Welvodum, Pontanum, Graswinckelium, Puffendorfium, Huberum, Jacobum, Gothofredum, Beoclerum, Van-Bynkerfoek, Chist. Thomasium, aliosque.

ARTICULUS III.

DOMINIUM QUOAD MODOS IPSUM ACQUIRENDI.

1 Dominium rerum tribus modis acquiri potest, scilicet Jure naturali, seu gentium; Jure Civili, atque Canonico: Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis. Jure naturali, seu 2
gentium acquiritur dominium rerum, quae nullius sunt. Jure Civili, atque Canonico acquiritur 3
Dominium rerum, quae quidem alicujus sunt, sed praefixo per leges, et Canones tempore possidentur. Jure particulari privati alicujus contra- 4
ctus, seu conventionis acquiritur dominium rerum, quae sunt alicujus tamquam domini, et possessoris, sed in alium transferuntur per donationem, venditionem, aut alium contractum. Jure 5
naturali, seu gentium acquiritur rerum dominium multipliciter, scilicet Occupatione, Alluvione, Specificatione, Accessione, Confusione, Commixtione, et fructuum Perceptione.

Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum 6
dominium primo per Occupationem, ratione cujus res illae, quae nullius sunt, fiunt primi occupantis, textu expresso *in* §. *Ferae, Institut. de rerum divis.* ibi: *Ferae igitur bestiae, et volucres, et pisces, et omnia animalia, quae mari, coelo, et terra nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, Jure gentium statim illius esse incipiunt; quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur.* Hinc licitum est quaelibet animalia feri- 7
na, et silvestria, nondum ab aliquo comprehensa prosequi, et capere, ita ut statim fiant capientis, ubicumque capiantur. Idem est de illis, quae ex Domini potestate elapsa in pristinam libertatem redierunt; *lib.* 2. *Instit. de rerum divis. cit.* §. *Ferae.* Capientes autem animalia in leporariis, viva- 8
riis, stagnis, sylvis non amplis, et circumdatis, non acquirunt eorum Dominium, sed tenentur restituere, cum adhuc habeant proprium Dominum. *Est communis.* Ita etiam animalia domesti- 9
ca seu naturaliter mansueta, sicut et ferina mansuefacta, quandiu redire solent, non sunt primo occupantis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt Domino competenti restituenda; *lib.* 2. *Instit. tit.* 1. §. *Pavonum* 15. *et* §. *Gallinarum* 16.

Quando duo, vel plures ad occupationem con- 10
currunt, v. g. unus feram vulneravit, et alter eam cepit, tunc si fera fuit vulnerata lethaliter, et percussor eam insequens moraliter certo erat ipsam capturus, ipse vulnerans acquirit ipsius dominium et consequenter si ab aliquo capiatur, est restituenda; quia tali vulnere lethali jam censetur ipsam cepisse. *Est communis.* (*) Si vero fera, 11
aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, quia naturalem libertatem non amisit. *Sic Doctores communiter.* Si autem dubium 12

(*) Non modo communis non est Auctoris opinio superius tradita, sed omnino opposita sententiae Justiniani §. *Illud* 13. *de rer. divis. Alii vero putaverunt non aliter tuam esse, quam si eam ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quod multa accidere soleant ut eam non capias*, et ita sentiunt contra *Trebutii* sententiam, Grot. *de jur. bell. et Pac. l.* 2. *c.* 8. §. 3. *circ. fin. ibique* Samuel. Coccej. *vers. atque ideo vulnerasse*, idque licet fera lethaliter vulnerata sit. Harpprett. *ad* §. 13. *n.* 83. *instit. de rer. divis.* Perez. *hoc tit.* Cum enim rei, quae nullius est, dominium apprehensione tantum acquiratur, hinc ferae fugientis adhuc dominium acquisivisse nemo dici potest, qui spem tantum capiendi habet. Duaren. *de acquirend. rer. domin. c.* 2. *t.* 2. *p.* 544. *coll.* 1. *in fin* (*Edit. Barb.*)

foret, an qui vulneravit ratione talis vulneris esset capturus, nec desiisset prosequi feram vulneratam, tunc de aequitate esset dividenda inter vulnerantem et capientem, tamquam duas concausas acquisitionis ferae, secundum proportionem concausualitatis; Laym. *l.* 3.*de just. tract.* 1. *c.* 5. *num.* 12. Henn. *tom.* 2. *de just. et jure tract.* 3. *disp.* 4. *qu.* 1. *conclus.* 1. *resolut.* 2. Sporer et alii passim.

13 Eadem ratione si quis animal vagum insequatur, et illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet jus illud capiendi; unus quia retibus suis deprehensum est, alius quia sua opera, et industria incidit unde de aequitate est inter ipsos dividendum secundum proportionem concausalitatis.
14 Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicujus piscatoris, ut nullatenus possit evadere, acquirit statim ejus dominium; unde si alter ex ejus retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; secus autem est dicendum si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus, quia tunc fiet prius apprehendentis, eo quod defectu sufficientis apprehensionis nondum piscator censebatur illius Dominus; de aequitate tamen est pisacatori aliquid concedendum juxta proportionem industriae, et probabilitatis praedae capiendae. *Ita Doctores passim.*
15 Quando apes ex proprio alveario ita volant, ut illarum reversio, vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi, etiamsi forent in fundo prioris domini, quia sicuti avis nidificans ad parietem domus alicujus non est sua, ita nec examen apum in fundo alterius existens censetur suum, cum jam evolando nativam libertatem recuperaverit. *Est communis* per jura mox citanda.
16 Si autem apes alterius alveare occupant, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem; *l.* 3. 4. 5. *ff. de acquirendo rer. Domin. et l.* 3. §. *Item feras, de acquirenda possessione, et Institut. de rerum division.* §. *Apium quoque.*

17 Res incertae, quae scilicet habent dominum, sed ignoratur quis ille sit, ut sunt res casu amissae, atque ab altero inventae, aut quae in periculo naufragii projectae fuerunt in mare, et postea ad littus evaserunt, non cadunt sub dominio primi inventoris, seu primi occupantis, sed qui eas invenerit, obligatur eas restituere veris Dominis si eos dignoscere possit, et tenetur ad dominos illos dignoscendos moralem diligentiam adhibere eoque majorem, quo res perdita, et ab alio inventa majoris est momenti. *Est communis*, et ratio est clara; quia ille qui amisit ejusmodi res, seu pecunias, earum dominus esse non desinit, cum autem unaquaeque res reddi debeat domino suo, stat clarum ipsum inventorem teneri illas reddere propriis dominis, textu expresso *in c. Si quis* 6. *caus* 14. *q.* 5. ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: *Si quid invenisti, et non reddidisti, rapuisti; et in c. Multi* 8. *ead. caus. et q.* ubi ex verbis S. Hieronymi sic habetur: *Multi sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant, et dicunt: Deus mihi dedit, cui habeo reddere? discant ergo peccatum hoc esse simile rapinae, si quis inventa non reddat.*

Res, seu pecuniae incertae inventae, si post diligentem inquisitionem non compareat earum Dominus, sunt ad pium usum, seu in pauperes applicandae, nisi ipse inventor pauper sit, quia tunc posset sibi reservare in toto, vel in parte, considerata quantitate rei inventae ac inopiae suae; Sic S. Thomas 2. 2. *q.* 66. *art.* 5. Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *ad argumenta;* S. Antonin. Cajetan. Abbas, Paludanus, Silvester, Covarr. Navar. Valent. Medin. Turian. Lessius, Fillinc. *tr.* 32. *n.* 85. Medina *tom.* 3. *tr.* 2. *disp.* 764. Vasquez *de restit. c.* 5. §. 4. *n.* 43. ubi dicit pro hac sententia stare omnes Auctores excepto uno Soto; Reiffenstuel. *Theol. moral. tract.* 7. *de just. et Jur. dist.* 3. *q.* 1. *n.* 8. Sporer *tom. tract.* 4. *n.* 110. quam sententiam Card. de Lugo *tom.* 1. *disp.* 9. *sect.* 12. *num.* 139. dicit esse veriorem, Laym. *lib.* 3. *tract.* 1. *c.* 5. *n.* 24. vocat piam, et tutiorem, Castropalao putat in praxi sequendam; et sic tenent alii plurimi. Et ratio est, quia res seu pecuniae inventae sciuntur esse alicujus, nec eorum dominium amisit, qui eas perdidit: ergo si ipsimet domino restitui non possunt, restitui debent juxta ejus voluntatem praesumptam; atque in eo casu rationabiliter debet praesumi, quod voluntas Domini sit, ut pauperibus, atque aliis piis causis applicentur, quatenus quod ei corporaliter restitui non potest spiritualiter restituatur; et quod ipsi non potest prodesse temporaliter, prosit saltem aeternaliter. 18

Nec obstat, dicit Card. de Lugo *l. c.* quod Dominus sit mortuus, et forte damnatus; nam in hoc casu debebit respici voluntas haeredum, ad quos talium rerum, seu pecuniarum Dominium est devolutum, qui presumuntur velle offerri saltem pro se prout magis expediet. Nec etiam obstat, quod tales res, seu pecuniae inventae possint esse alicujus infidelis, seu eretici, cui aeternaliter nihil sint profuturae; quia ut dicit Molina *l. c.* nulla est gens tam barbara, quae non putet eleemosynas esse bona opera; et si re ipsa a Christianis dentur pauperibus, actus dantis, et oratio pauperis potest prodesse cuivis etiam infideli. 19

Tum quia a Summis Pontificibus sunt concessa privilegia variis Ordinibus, qui etiam sub excommunicatione possunt compellere detentores talium rerum, seu pecuniarum inventarum, ut eas sibi tradant pro redemptione captivorum, seu pro aliis piis usibus; ergo signum est deberi pauperibus, vel ad pias causas. De dictis privilegiis vid. Castrop. *de just. part.* 19. et Haunoldum *tom.* 5. *a n.* 31. Et de facto Cathechismus Romanus *part.* 3. *c.* 8. *n.* 16. sic statuit. *Si rerum* inventarum *Dominus* 20

nulla ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum conferenda.

21 Nihilominus si Dominus non reperiatnr post factam diligentem inqnisitionem, Sotus, Ledesma Sà, Sarmiento, Navarra, Mendo, Escobar, Diana *p.*1. *tr.* 8. *R.* 12. dicunt inventorem posse retinere sibi res, seu pecunias inventas, qnam sententiam Platel. *p.* 3. *n.* 728. dicit non esse improbabilem, Amic. Tambur. Dicastill. *l.*2. *tom.* 2. *dist.* 9. *n.* 491. Burghaber. *cent.* 1. *caus.* 69. Illi *tom.* 4. *d.* 2. *num.* 259. vocant probabiliorem, Lessins, Malder. Med. Aragon. Lopez, Salas, Henriq. Rodriq. Lugo *l. c. n.* 139. Sporer *l. c. n.* 183. agnoscunt probabilem, Laym. *loc. c.* et Castropal. *de justitia p.* 19. *num.* 4. dicunt esse valde probabilem, Diana *par.* 2. *tom.* 3. *R.* 5. vocat in praxi tutam, Hann. *tom.* 5. *n.* 26. defendit, speculative probabiliorem, et tamquam in praxi securam. (*)

22 Si res inventa fuerit derelicta, fit inventoris, qni primo occupat; *l.* 1. *ff. pro derelicto.* Res autem habetur pro derelicta, qnando Dominus ita se gerit circa illam rem, ac si eam amplius non curaret ut propriam, ejusque Dominium negligere censeatnr, utpote qui vel tam procul recedit, ut verisimile sit eum nunquam reversurum, vel si revertatnr, rem tamen non petitnrum, maxime usu consumptibilem; ant si prope est, tamen cnm possit recnperare, rem non inquirit, nec repetit, et recnperare negligit. *Est communis*, et
23 habetur §. *penult. Inst. de rer. divis.* Si res inventa sit de illis, quae nunqnam Dominum habuerunt, ut insula in mari nata, gemmae et lapilli in maris littore, sit primo occupantis; quod enim ante nullius est, naturali jure occnpanti conceditur; *l. Adeo* §. *Insula*, *ff. de acquirendo rerum dominio.*

24 Merces et quaevis alia bona reperta in littore maris aut fluminis post naufragium non sunt primo occnpantis, aut fisci, sed domino restitni debent; *leg. Navigia*, *Cod. de furtis. Est communis Doctorum*, et ratio est, qnia Dominns rei snae dominium non amittit, nisi ipse consentiat, sive eam pro derelicta habeat; in hoc antem casn, quod ratione tempestatis rem projiciat in mare ad evadendnm naufraginm, aut in naufragio ipsam amittat, Dominus non consentit, nec pro derelicta habet; quin potius libentissime retineret, vel recuperaret, quocumqne modo posset, qnamvis necessitate compulsus ejecerit, vel impossibilitate deterritus spem recuperandi per se abjiciat; §. 48. *Instit. de rer. divis. l.* 21. §. 1. *ff. de acquir. vel amittend. poss.* Tum quia talia bona in littore inventa retinere est contra jns naturale, ut alieni occupatio et magna in miseros crudelitas, ut inquit Cassiod. *lib.*4. *var. Epist.* 7. ibi: *Crudelitatis genus est ultra naufragium velle saevire, et illos ad dispendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania elementa dedisse;* Unde excommunicantur in Bnlla Coenae qui bona Christianorum nanfragantium in littore
reperta surripiunt animo retinendi. Hinc piscan- 25
tes bona naufraga in mari tenentnr restituere Domino; sicuti debent Domino restitui ea, qnae eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione etc, et etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta, sive adhnc vivant, sive non, *per cit. Jura sub n.* 24. Nec refert, quod eas res Dominus nunqnam recnperatnrus fuisset, quippe certo perituras, nisi talis piscator, seu ereptor illas magna industria, labore, pericnlo vitae ab interitu liberasset, ut habetnr ex *l. Pomponius* 44. *ff. de acquir. rer. domin.* ubi dicitnr, quod quaelibet res nostra, qnantumcnmqne periclitetnr, manet nostra qnandiu non est consnmpta; *Et sic tenet communis Doctorum*, qui tamen dicnnt posse talem Piscatorem seu Ereptorem compensationem laboris, ac pericnli sui debite aestimatam Jnre exigere, quia Domini negotium utilissime gesserunt. (**)

Thesanrus proprie dictus (*qui leg. Numquam* 26
31. *ff. de acquir. rer. dom.* definitur quod sit *vetus quaedam depositio pecuniae, cujus non extat memoria, ut jam Dominum non habeat*) Jure naturali, et gentium transit in dominium inventoris occupantis; *Est communis;* quae enim nullius sunt, Jure naturae et gentium fiunt primo occupantis; thesaurus autem in nullius dominio existit, adeoque etc. De jure autem civili in discernendo ad quem
spectat thesanrus, opus est distinctione. Si enim 27
thesanrus inventus sit in proprio fnndo, totns est inventoris; *Instit. de rerum divisione*, §. *thesauros;* ubi sic expresse dicitnr: *Thesauros, quos quis in loco suo invenerit, D. Adrianus naturalem aequitatem secutus, ei concessit, qui eos invenerit.*

Si autem thesaurus inventns sit in fundo alie- 28
no, vel inventus est non data ad hoc opera, sed fortnito, v. gr. arando, seu fodiendo, et hujnsmodi, tunc dimidius erit Domini fundi, et dimidius inventoris; *l.* 1. *Cod. de thesauris lib.* 10. *et Inst.*
de rer. divis. §. *Thesaurus;* Vel inventns data ad 29
hoc opera, et ex industria quaesitus sine consensu

(*) E. R. Auctores hic citati in rebus moralibus cum plerisque *n.* 19. citatis, non sunt comprobandi; nec sola nomina ejusdem sunt ponderis, et valoris ac sint auctoritates Sanctorum, Catechismi Romani, atque rationes. *Vide* Cuniliati *Trac.* 9. *de* 7. *Decal. Praecepto, cap.* §. 9. *n.* 2. (*Edit. Barbiel.*)

(**) Quid vero si Dominus rerum naufragii causa projectarum eas non vindicet? Cui hoc casu dici debent acquisitae? Plerique hoc jure utuntur, ut si Dominus rei naufragio in litus ejectae infra annum, et diem ad vindicandum non advenerit, duae partes acquirantur fisco, tertia inventori. Coccenius *de jur. marit. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 10. Alii vero putant res omnes acquiri fisco, si Dominus infra annum non compareat, et dominium probet, nilque aliud inventoribus praestandum praeter mercedem operis, si eam extraxerunt. Perez in *Cod. tit. de Naufragiis n.* 28. *et* 29. Corvin. *ibid. lib.* 11. *tit.* 6. §. *Quod humanitati, et seq. pag.* 89. *per tot.* Voet. in *Pandect. lib.* 47. *titul.* 9. *n.* 3. (*Edit. Barbiell.*)

Domini, et tunc erit Domini *l. Unica, Cod. de thesauris*, ibi: « In alienis vero terrulis nemo audeat » invitis, idest nec volentibus, vel ignorantibus » Dominis, opes abditas suo nomine perscrutari; » quod si nobis super hoc aliquis crediderit esse » supplicandam, aut praeter hujus legis tenorem » in alieno loco thesaurum scrutatus invenerit, » totum hoc locorum Domino reddere compel- » latur. »

30 Si Dominus consensit, ut quis in fundo suo thesaurum quaereret, standum est pacto, si quod initum est; si nullum initum sit pactum, fieri debet divisio ad aequalitatem, nisi partem suam cessisset Dominus; *arg. l.* 1. *Cod. de thesauris lib.* 10. *et Instit. de rer. divis.* §. *Thesauros.* Si autem inventor certo sciverit ibi latere thesaurum, et simulaverit se nihil scire, fingendo aliam necessitatem terrae effodiendae, tunc de tali thesauro disponendum est, ac si nullus fuisset datus a Domino consensus, ac ideo totus debebitur Domino, cum se inscio, immo decepto, fuerit quaesitus, et
31 inventus; *l. Unica, C. de thesauris.* Si fundus habet duos Dominos, unum scilicet directum, et alterum utilem, tunc thesaurus, inventus fortuito et sine data opera, erit dimidius inventoris, et alter dimidius thesaurus erit inter illos ex aequo dividendus, tamquam inter dominos fundi; *cit. l.* 1. *Cod. de thesauris lib.* 10. *et Inst. de rer. divis.* §. *thesau-*
32 *ros.* Si vero thesaurus fuerit inventus data ad hoc opera, ut ex industria quaesitus sine consensu alicujus Domini, tunc erit totus dividendus ex aequo inter ipsos dominos fundi, et nihil debebitur
33 inventori, *cit. leg. Unica C. de thesauris.* Si autem inventor fuerit unus ex ipsis Dominus fundi, v. g. fuerit Dominus utilis (ut Feudatarius, vel Emphyteuta) tunc ipse Dominus utilis inventor debebit reddere Domino directo solummodo quartam partem, et sibi reservare alteram quartam partem quatenus est ejus fundi Dominus, et sibi retinere integram medietatem, quatenus est inventor *arg. cit.* §. *Thesauros, Instit. de rer. divis. et cit. l. Unica, Cod. de thesauris.* Et ratio est, quia idem est inventor; et sic debetur illi media pars, et est etiam Dominus ex parte, et sic ei debetur
34 altera quarta pars. Tanto jure non gaudet Depositarius, et hypothecarius, qui cum non sint Domini nec utiles, nec directi loci sibi depositi, vel oppignorati, si ex industria quaerant, et inveniant thesaurum in ipso, erit totus Domini fundi; *arg.*
35 *cit. l. Unica, Cod. de thesauris.* Si vero casu fortuito thesaurum inveniant in illo loco sibi deposito, vel oppignorato, tunc dimidius thesaurus erit Domini fundi, et dimidius inventoris, seu inventorum, *cit. lib.* 1. *Cod. de thesauris lib.* 10. *et Inst. de rer. divis.* §. *Thesauros.*

36 Thesaurus inventus in loco publico spectante ad Principem, vel Communitatem speciali jure proprietatis, ut potest esse in aliqua sylva, domo, agro, horto et hujusmodi, si sit inventus casu fortuito, media pars debet esse inventoris, et altera media pars Principis, seu Communitatis. *Inst. de rerum divis. l.* 2. §. *Thesauros* 39. ubi sic dicitur. *Si quis in fiscali loco, vel publico, vel Civitatis thesaurum invenerit, dimidium ipsius esse debeat, et dimidium fisci, vel Civitatis.* Si sit inventus ex industria seu quaerendo, totus pertinet ad Dominum fundi; *cit. l. Unica Cod. de Thesauris;* Non enim Princeps, aut Civitas est pejoris conditionis, quam alter particularis, cui sic totus thesaurus adjudicatur; *Ex d. lege.* Thesaurus autem inventus in 37
loco omnino publico, et communi, ad nullius speciale dominium proprietatis spectante, quamvis pertineat ad dominium jurisdictionis alicujus Principis, vel Communitatis, uti sunt viae publicae, plateae, flumina et hujusmodi, totus videtur esse inventoris, et non Principis, vel Communitatis. Ita Covarr. *Regula Peccatum pag.* 3. §. 2. *numer.* 3. citans pro se Baldum, Cynum, et alios, Sporer. *loco cit. n.* 174. Lessius *l.* 2. *cap.* 5. *dub.* 16. *num.* 63. La Croix *l.* 3. *par.* 2. *num.* 106. et alii, *arg.* §. *Thesauros* 39. *Inst. de rerum divis.* Et ratio est, quia quod antea nullius erat, naturali jure occupanti conceditur; Princeps autem, vel Communitas non est Dom. talium locorum jure dominii specialis, et proprietatis, de quo loquuntur leges, sed dominio jurisdictionis, et auctoritatis disponendi. Per ly enim verbum in *loco publico citat. leg.* §. *Thesauros.* adduct. *supra n.* 37. non intelligitur via publica, forus, platea, flumen, vel similis locus, qui proprie nullius est, cum similis locus sit omnium usibus deputatus: sed intelligitur de loco, quem Princeps specialis dominii jure possidet, ut sylva, domus, ager, hortus et hujusmodi, alioquin dimidium non deberet dari Civitati, ut ibi dicitur, sed potius Principi, ut recte notat Lessius *loco citato.*

Thesaurus ex industria quaesitus, et inventus 38
in loco sacro vel religioso, inscio, aut invito Praelato, fit ipsius Praelati, vel Ecclesiae. Ex consensu autem, vel fortuito repertus dividendus est pro medietate inter inventorem, et Praelatum, seu Ecclesiam; *arg. l. Unica Cod. de Thesauris, et Inst. de rer. divis.* §. *Thesauros.* Et ratio est, quia Ecclesia censetur Dominus talis loci, et ideo pariformiter discurrendum est de locis sacris, ac religiosis, quae specialis dominii jure possidentur, ac de aliis locis profanis sub speciali dominio ali-
cujus existentibus. Thesaurus arte magica inven- 39
tus in omni casu post sententiam Judicis adjudicatur Fisco, vel in toto, si totus fuisset inventoris, uti quando inventus fuit in fundo proprio; vel solum in illa parte, quae inventori contingere debebat, uti quando inventus fuit fortuito, vel de consensu Domini in fundo alieno, quia Dominus loci ob maleficium alterius non debet suo jure privari, *per citatam l. Unic. Cod. de Thesauris.*

40 Sciens in agro alieno esse thesaurum, potest illum emere eodem pretio, ac si ibidem thesaurus non lateret, ac postea empto agro totum thesaurum tamquam verus Dominus in conscientia retinere; Ita colligitur ex *l. A Tutore, ff. de rei vindic.* et tenet communis cum S. Thoma 2. 2. *quaest.* 66. *art.* 5. Soto *lib.* 6. *de just. part.* 3. Molina *disp.* 56. Lessius *leg.* 2. *cap.* 5. *dub.* 15. *n.* 62. Layman. *loco cit. cap.* 5. *num.* 23. Sporer. *l. cit. num.* 175. Et ratio est, quia eruit postea thesaurum ex proprio fundo, nec tenebatur priori Domino indicare ipsum, non enim ei fecit injuriam, cum emerit, ut supponitur, agrum illum secundum communem aestimationem, ad quam aestimationem nihil facit thesaurus latens, cujus nulla abetur suspicio.

41 Emens rem mobilem, in qua thesaurus latebat, etiam priori venditori ignotus v. gr. capsam ferro, vel plumbo plenam, in qua invenit aurum, vel aliud quidpiam pretiosum, cujus Dominus omnino ignoratur, et proinde pro derelicto habetur; ipsa inventione acquirit sibi thesaurum totum, nec de eo quidquam tenetur venditori restituere, quia invenit in re sua. Venditor enim non fuit Dominus illius thesauri, cum fuerit sibi omnino ignotus, adeoque nullum habet jus ad aliquid repetendum ab emptore; quod autem thesaurus in terra lateat, vel in re mobili, nihil refert, cum utrobique, lateat, et in eo statu in nullius dominio existat, et consequenter dum latebat, non fuit venditoris, sed fit emptoris, quando ab emptore invenitur. Unde si non ab emptore, sed ab alio inveniretur in illo ferro, aut plumbo empto, si fortuito inveniretur, media pars deberetur inventori, et media emptori; si ex industria inveniretur, deberetur totus emptori, per dicta, et jura adducta sub *n.* 28. *et* 29. ut optime resolvit Lugo *tom.* 1.
42 *disp.* 6. *sect.* 11. *n.* 129. Addit Lessius *l. c. n.* 62. militem, qui hosti saccos lupulo refertos abstulit, in quibus laminae erant aureae, et argenteae conditae, si postea saccos vendidit, non habere jus ad laminas, neque ad pretium pro illis exigendum, quia cum latuerint, dum ipse Dominus fuit saccorum, non acquisivit earum dominium.

43 Leges circa thesaurorum applicationem factae non obligant in conscientia ante Judicis sententiam, quando sunt poenales, qualis est illa de inveniente thesaurum per artem magicam, et illa contra quaerentes thesaurum in fundo alieno sine consensu Domini, ut colligitur ex *leg. Unica, Cod. de thesauris*, ubi de tali inventore dicitur, *totum hoc locorum Domino reddere compellatur*, ubi verbum *compellatur* satis indicat Legem esse poenalem, et non esse latae, sed ferendae sententiae; adeoque compulsionem Judicis esse expectandam.

44 Aliae autem Leges, quae poenales non sunt, obligant in conscientia, etiam ante omnem sententiam Judicis, quia cum dispositio juris per tales Leges sit definitiva proprietatis, rerum transfert Dominium justas ob causas in fiscum, vel Dominum fundi saltem quo ad partem ante sententiam Judicis, sunt in conscientia observandae tales Leges non poenales; et idem dicendum est de similibus Legibus municipalibus, si alicubi sunt; Lugo *loc. cit. num.* 131. Lessius *loc. cit. num.* 59. Sporer *loc. cit. num.* 172. et alii passim. Advertendum ta- 45
men est, quod ea, quae hactenus dicta sunt de thesauris, procedunt secundum Jus commune. Si autem in aliqua Provincia sint aliquae Leges particulares, vel consuetudines hac de re justae, sunt servandae, ut recte Lessius *l. c. n.* 66. (*)

Jure naturali, seu gentium acquiritur rerum 46
dominium nedum ex hucusque dictis per occupationem, sed etiam per *Alluvionem*, §. *Praeterea, Inst. de rer. div.* Alluvio autem est duplex; alia
dicitur *latens*, et alia *patens*. Alluvio latens, et 47
proprie dicta alluvio est, quia pars fundi unius paulatim, et insensibiliter, et ita latenter, ut vix notari queat, fundo alterius adjungitur. Alluvio patens est, qua pars aliqua notabilis fundi unius vi fluminis in alterius fundum patenter transfer-
tur. *Sic in re comm.* Augmentum fundi factum per 48
alluvionem latentem est ejus, cui adjungitur. Augmentum autem factum per alluvionem patentem remanet illius cujus prius erat, textu expresso in §. *Propterea quod per alluvionem, Instit. de rer. divis.*

Insula per alluvionem de novo nata, si sit nata 49
in alto mari, quod sub nullius dominio sit, est primo occupantis. Si autem sit nata in fluminis medio, fit eorum, qui utrinque e regione praedia habent, et sic debet dividi inter eos. Si vero insula fuerit propinquior uni ripae, quam adversae, erit tota Dom. illius ripae propinquioris. Si fluvius ita dividatur, ut ex uno agro, qui erat in ripa, insulam faciat, talis insula erit illius, cujus erat ager. Si vero fluvius, alveo derelicto, divertat per aliam partem, alveus antiquus accrescit iis, qui agros utrinque habent, et inter ipsos est dividendus. Alveus vero novus ita sit publicus, vel ejus cujus est fluvius, ut si post longum tempus iterum redeat fluvius ad primum suum alveum, non redeat alveus ad Dominos, quorum antea erat, sed accrescit iis, qui utrinque agros habent, textu expresso *in* §. 20. *et seq. Instit. de rer. divis.* Lugo
l. c. n. 155. Sporer *loco cit. n.* 222. Incrementum 50
alluvionis quo ad substantiam fit Domini proprietarii fundi, cui accedit. Quo ad usufructum autem, si sit incrementum *latens*, accrescit usufructuario; si vero sit incrementum *patens*, accrescit Domino proprietario. Sic expresse habetur *l. Item, ff. de usufructu.* Excipiuntur tamen feudatarii, et Emphyteutae, quibus accrescit utrumque incrementum alluvionis, scilicet, et incrementum *latens*,

(*) Multa, quae hic desiderantur de thesauris, videnda sunt apud Guadagn. *Instit. jur. civil. lib.* 2. *tit.* 1. *a* §. 96. praecipue in notis. (*Edit. Barb.*)

et incrementum *patens*, ut communius teneut Doctores cum Card. de Lugo *loc. cit. n.* 156. et duobus sequentibus, et Molina *disputat.* 56. Sporer *l. c. n.* 223.

51 Jure gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Specificationem* §. 25. *Instit. de rerum divis.* Per specificationem autem hic intelligitur nova formatio, seu introductio novae formae in materiam, ita ut dicatur produci quasi nova species, quando ex lana fit pannus, ex tabula fit navis, ex uvis fit vinum, ex argento fit vas, et hujusmodi. Ad specificationem autem pro acquirendo dominio, non sufficit aliquid quomodocumque accidentaliter immutari, sed requiritur talis immutatio, ut in commercio humano habeatur pro nova re, novo nomine substantivo appellata, uti cum ex lana fit pannus, lana enim per talem specificationem, seu introductionem novae formae, scilicet panni, desivit vocari lana, et vocatur pannus. Si enim lana mutaretur solum accidentaliter, ut si de alba fieret nigra, non esset specificatio, nec mutaretur ejus dominium, sed remaneret adhuc prioris sui Domini; *l.* 26. §. *ult. ff. de acquirend. rer. domin.* (*)

52 Hinc si quis ex aliena materia faciat speciem, quae semel facta non possit reduci ad priorem materiam, acquirit dominium illius speciei; quia enim v. gr. vinum ex uvis factum non potest redire ad uvas, si quis expresserit vinum ex uvis alienis, acquirit vini dominium, sed Dominium uvarum competit actio personalis contra illum. E contra si quis ex aliena materia faciat speciem, quae possit iterum reduci ad priorem materiam, non acquirit dominium illius speciei, sed dominium manet apud illum, cujus fuit materia, quia enim v. gr. vas ex argento factum potest iterum resolvi in argentum, si quis fecerit vas ex argento alieno, dominium manet penes Dominium argenti, et ei competit actio etiam realis ad vas illud, §. 25. *Instit. de rer. divis. lib.* 7. §. 7. *ff. de acquirend. rerum Domin.* (**)

53 Jure gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Accessionem*. Accessio autem seu adjunctio dicitur, quando res unius accedit, vel adjungitur rebus alterius per humanum laborem, vel industriam, ut ornatione, inaedificatione, implantatione, satione, scriptione, pictura. Unde quando res unius accedit, seu conjungitur rei alterius, totum ex utraque re compositum, jure *Accessionis* spectat ad Dominum rei praesuppositae, et principalis; *l. Cum aurum* 19. §. *perveniamus* 13. *de auro, et argento*, et ratio est, quia ex Regula 42. Juris in 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis.* Hinc si annulo accedat seu conjungatur gemma, si vesti intexatur purpura; gemma, et purpura spectabunt ad Dominum illius, cujus erat annulus, et vestis; quamvis illa adjecta essent pretiosiora, textu expresso in §. *Si tamen, Institut. de rerum divis.* Remanet tamen ipsi obligatio reddendi alteri aestimationem rei suae, sive bona, sive mala fide usurpatae, ut docent communiter Doctores. Immo volunt, quod si illud quod accessit, seu adjectum est, possit absque detrimento, seu laesione rei principalis separari, debeat separari, et suo Domino in specie petenti reddendum sit. 54 55

56 Sic jure *Accessionis* si quis in suo fundo ex aliena re aedificaverit, is sit Dominus aedificii, quia omne, quod solo inaedificatur, solo cedit tamquam principali; diruto tamen aedificio, materiae Dominus eam vindicare poterit, nisi antea ipsi pro materia satisfactum sit, textu expresso in *Institut. de rerum. div.* §. 29. ibi: « Cum in suo fundo alis quis ex aliena materia aedificaverit, ipse intelligitur Dominus aedificii, quia omne, quod solo inhaedificatur, solo caedit; nec tamen is, qui materiae Dominus fuerat, desinit Dominus ejus esse, sed tantisper, neque vindicare eam potest, neque ad exhibendum de ea re agere, propter legem 12. tabularum, qua cavetur, ne quis tignum alienum aedibus suis junctum eximere cogatur, sed duplum pro eo praestet per actionem quae vocatur, de tigno juncto; appellatione autem tigni, omnis materia significatur, ex qua aedificia fiunt; quod ideo provisum est, ne aedificia rescindi necesse sit; quod si aliqua ex causa dirutum sit aedificium, poterit materiae Dominus, si non fuerit jam duplum consecutus, tunc eam vindicare, » et concordat *l. Adeo, ff. de acquirend. rer. Dom.* E contra vero si qui in alieno solo ex sua materia aedificaverit, aedificium erit illius, cujus est solum. Et si talis aedificans scivit solum esse alienum, nihil pro opera, et materia sua repetere poterit in foro externo, etiamsi aedificium diruatur, quia aut donasse, aut temere aedificasse censetur, *cit. Institut. de rer. divisione* §. 30. ibi: « Ex diverso si quis in alieno solo ex sua materia domum aedificaverit, illius sit domus, cujus et solum est, sed hoc casu materiae Dominus proprietatem ejus amittit, quia voluntate ejus intelligitur alienata, 57

(*) Requiritur ulterius in specificatore bona fides, secus enim concurrente in ipso mala fide, nova species domino materiae acquiritur, et specificator amittit operam, eamque donasse censetur domino; Donell. *comment. jur. civil. lib.* 4. *cap.* 12. late Gnadag. *instit. jur. civ. lib.* 2. *tit.* 1. §. 81. *num.* 13. Quid vero si nova species partim ex propria, partim ex aliena materia facta sit? Hoc pariter casu communiter eamdem adhibent distinctionem Interpretes, nempe quod si ad priorem materiam reduci nequeat, specificatoris sit, contra vero, si commode ad pristinum statum reverti possit. Harprect. Vinn. Zoes. aliique *in* §. 25. *instit. de rer. divis.* (*Edit. Barbiel.*)

(**) Duplicem accessionis speciem supra distinximus. Hactenus de accessione naturali, nunc sequitur accessio industrialis, quae fit vel *adjunctione*, seu *conjunctione*, vel *commixtione*. Donell. *comment. jur. civ. lib.* 4. *cap.* 32. (*Edit. Barbiel.*)

» utique; si non ignorabat se in alieno solo aedi- » ficare, et ideo, licet diruta sit domus, materiam » tamen vindicare non potest; » et concordat *cit.*
58 *l. Adeo, de acquirend. rer. Domin.* Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide in alieno fundo aedificaverit, potest repetere pretium materiae, et expensarum: ut ei conceditur; *l.* 38. *ff. de petit. haered.* et rectae docet Haunoldus *de just. et jure num.* 142. Illsung. *tom.* 4. *dec.* 2. *n.* 271. et alii ; *arg.*
49 *l.* 2. *Cod. de rei vindicatione.* Et a fortiori si bona fide ignoravit solum esse alterius, ipsa bona fides, vel aequitas non patitur, ut fundi Dominus cum alterius aedificantis detrimento locupletetur, quare pretium materiae, et operarum solvere tenetur; *c. l.* 38. *ff. de pet. haered. et cit. l. Adeo ff. de acquir. rerum Domin. et cit. l.* 2. *C. de rei vindic.*
60 Sic etiam jure *Accessionis* si quis alienam plantam in suo fundo posuerit, et ea radices egerit, fit statim sua, cum planta licet aliena accedat solo, quod est suum. E contrario, si quis suam plantam in alieno solo posuerit, statim ac ibi radices egerit fit illius, cujus est solum textu expresso *in* §. *Si Tit.* 31. *de rerum divisione*, ibi: « Si Titius alienam plantam in solo suo posuerit, » ipsius est, et e diverso si Titius suam plantam » in Maevii solo posuerit, Maevii planta erit, si » modo utroque casu radices egerit; ante enim » quam radices egerit, ejus permanet, cujus fue- » rat, adeo ut si vicini arbor in terram Titii po- » suerit, et in ejus fundum radices egerit, Titii » effici arborem dicamus; ratio enim non permit- » tit, ut alterius arbor esse intelligatur, quam » cujus in fundum radices egerit, et ideo prope » confinium arbor posita, si etiam in vicini fun- » dum radices egerit; communis sit; » et concordat *cit. l. Adeo* §. *fin. ff. de acquirend. rer. domin.*
61 Sic si arbor in confinio posita in duorum dominorum fundo radices egerit, aequaliter communis erit ambobus, *mox citat.* §. *Si Titius* 31. *de rer. divis. et citat. l. Adeo* §. *final. ff. de acquirend. rer. domin.* adeoque fructus colligendi, debent aequaliter dividi. Sponte vero decidentes in fundo, erunt domini fundi; Layman *loco citat. num.* 21.
62 Sporer. *loco cit. num.* 232. et alii passim. Arbor vicina ut fiat tua, non est satis, quod radices aliquas, et etiam aliquos ramos projiciat in fundum tuum, sed requiritur ut origo, seu truncus in tuo fundo crescat; *l.* 6. §. 2. *ff. Arborum furtim caesarum;* Unde non licet tibi succidere radices, et ramos se nimium porrigentes, sed datur tibi actio contra alterum, ut vel ipse tollat, vel damnum compenset, quod si monitus facere neglexerit, poteris tu succidere, et sibi tollere *l.* 1. *et* 2. *de arboribus caedendis ;* Layman *loc. c. num.* 21. Sporer *loco cit. num.* 233. et alii. (*)

Sic etiam jure *Accessionis* frumenta sata in fundo alieno fiunt illius, cujus est fundus; textu expresso *in* §. 32. *Instit. de rer. divis.* ibi: *Qua ratione plantae, quae terrae coalescunt; solo cedunt, eadem ratione frumenta quoque, quae sata sunt, solo cedere intelliguntur.* Additur autem, si bona fide severit, posse impensas repetere, e contra, si severit mala fide; La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 133. Sporer. *loco cit. num.* 231. Layman *loc. cit. n.* 21. 63
Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide severit, potest repetere pretium materiae, et expensarum, secundum aestimationem utilitatis, ut volunt Haunoldus *de Justit. et Jur. n.* 145. Illsung. *tom.* 4. *decis.* 2. *num.* 271. et alii per *leg.* 38. *ff. de petit. haered. arg. leg.* 2. *Cod. de rei vindicat.* Sic etiam jure Accessionis scripturae, seu litterae, etsi aureae sint, chartis vel membranis cedunt. Unde si in charta Petri historiam Paulus scribat, ejus operis erit dominus Petrus; impensas tamen scripturae Petrus solvere debet Paulo, si bona fide ejus charta sit usus; §. *Littera* 33. *Institut. de rer. divis.* ibi: *Litterae, licet aureae sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo cedere solent ea, quae inaedificantur, aut inferuntur;* et concordat *lex Qua ratione* §. *litterae, ff. de acquirend. rerum dominio.* Hodie tamen quia charta vilis est pretio, consuetudo praevaluit, ut charta cedat scripturae, etiamsi mala fide esset conscripta. Scriptor vero tunc conveniri potest actione furti in duplum praeter aestimationem chartae. Si autem bona fide fecerit, satis erit restituere aequale ejus pretium; Haunoldus *loco cit. num.* 147. Illsung. *loco cit. num.* 272. Sporer *loco cit. num.* 228. et alii. 64 65 66 67
Sic etiam jure Accessionis pictura vilior quam tabula valde pretiosa, ut argentea, in accessionem tabulae venit, et tabula picta ad suum primum dominum spectat, soluto tamen pretio picturae ipsi pictori, si bona fide pinxit, alias, de jure nihil. Sic pariter si picturam cuicumque rei, quamvis viliori, quis adjiciat ornandi causa, ut si super alterius mensa pingantur Ver, Æstas, Autumnus, pictura mensae cedet, quia ejus gratia facta est, ut ornatior compareat, et sic de similibus; Paul. Juriscons. *leg.* 23. §. 3. *ff. de rei vindicat.* Layman *loco cit. num.* 21. Sporer *loco cit. num* 227. et alii. 68
Si autem pictura pretiosior sit quam tabula, ut plerumque accidit, tunc tabula cedit picturae, quia quod minus principale est, sequi debet id, quod est principalius; *Institut. de rer. divis.* §. 34. ibi: *Ridiculum est enim, inquit Justinianus, picturam Apellis, vel Parrhasii in accessionem vilissimae tabulae cedere.* Adest tamen obligatio restituendi Domino pretium tabulae; Layman *loco citat. num.* 21. Sporer *loco citat. num.* 227. et alii. 69

(*) Privata auctoritate succidere non licet; sed recurrendum est ad Judicem, qui sua id sententia secundum legem decernat, juxta ea, quae supra notavimus, de Possessore agentes. (*Nota Rom. Theol.* (

70 Jure gentium acquiritur rerum Dominium etiam
71 per *Confusionem*, et *Admixtionem*. Confusio est, qua res unius rei alterius ita conjungitur, ut non possit discerni pars unius a parte alterius, ut v. g. cum vinum unius misceatur cum vino alterius.
72 *Est in re communis*. Admixtio est, qua res unius ita conjungitur rei alterius, ut possit physice pars unius assignari, quamvis non possit faciliter dignosci, ut cum triticum, aut pecunia unius misceatur cum tritico, et pecunia alterius. *Est etiam*
73 *in re communis*. Ubi vides, quod Admixtio in hoc differt a Confusione, quod in Admixtione corpora separata inter se manent secundum substantiam; quodlibet enim granum unius manet distinctum a grano alterius, et de singulis verum est dicere hoc granum non fuit utriusque, licet nunc propter similitudinem discernere non possimus, cujus fuerit. In *Confusione* vero corpora non manent separata, sed in unum coeunt; vinum enim unius ita confunditur cum vino alterius, ut facta confusione, nulla pars assignari possit, quae non habeat aliquid de utroque, §. *Quod si frumentum*, *Institut. de rer: divis.* Ad dignoscendum ad quem in confusione, et admixtione rerum spectet earum Dominium, traduntur sequentes regulae.

74 Prima regula pro Confusione est, quod si duorum Dominorum materiae utriusque consensu, vel utroque inscio, aut casu confusae sint, totum corpus, aut conflatum ex ipsis, est dividendum pro rata; *Institut. de rer. divis.* §. *Si duorum* 27.
75 Secunda est, quod si uno solo volente, altero nolente, aut nesciente, materia utriusque confusa sit, Dominium totius conflati erit illius, qui posuit operam, et majorem partem materiae; et ratio est, quia major pars trahit ad se minorem, secundum *leg.* 23. §. 4. *ff. de rei vindicat. et ex reg.* 42. *Juris in* 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Remanet tamen obligatio reddendi
76 di aestimationem pretii materiae illius. Sic pariformiter prima regula pro *Admixtione* est, quod si species duorum Dominorum v. gr. frumenta ex utriusque voluntate misceantur, talis cumulus efficitur utrique communis, quia ex consensu utriusque singula v. gr. grana, quae cujusque propria fuerant, mutuo communicantur; *Instit. de*
77 *rer. divis.* §. *Quod si frumentum*. Secunda est, quod si casu ea commixtio facta sit, aut unus miscuerit sine alterius consensu, talis cumulus non sit communis; quia singula corpora in sua substantia durant, ac proinde si ab alterutro tantum totum frumentum detineatur, competere alteri actionem in rem pro modo cujusque frumenti: unde Judex arbitrari debebit, quale cujusque frumentum fuerit, ut videat quid singulis ex illo cumulo debeatur. *Institut. de rer. divis. citat* §. *Quod si frumentum*.

78 Pro acquirendo tamen Dominio alienae pecuniae per admixtionem cum propria, speciale quid videtur statutum *in l. Si alieni nummi* 78. *de solutionibus*, ubi sic habetur: *Si alieni nummi, inscio vel invito Domino, soluti sunt, manent ejus, cuius fuerunt;* intellige antequam admixti fuerint cum propriis (*si mixti essent ita, ut discerni non possint, ejus fieri, qui accepit, in libris Gaii scriptum est, ita ut actio Domino cum eo, qui dedisset, furti competeret.* Ubi ut vides determinatur, quod pecunia, etiam inscio, vel invito Domino, cum alia admixta, transeat in Dominium alterius volentis totam habere ut suam, quod in simili de frumento expresse negare videtur Justinianus in cit. §. *Quod si frumentum, Institut. de rer. divis.* Hinc non parum laborant Doctores in assignanda disparitate, et ratione, quare pecunia, etiam inscio, vel invito Domino commixta, transeat in Dominium accipientis post commixtionem, et non sic grana frumenti, et alia mixtilia. Congruentia tamen esse potest, quia majus periculum est in nummis, qui sunt in quotidianis commerciis, unde multae difficultates oriri possent, si eorum Dominium, quando miscentur, maneret ita incertum. Tum quia nummi a publica aestimatione suum habent valorem, atque statim ac expenduntur, et commiscentur, intelliguntur consumpti, quia ut dicit Glossa *in citat. l. Si alieni nummi*, eorum mixtio habet vim consumptionis; non sic autem de granis frumenti aliis permixtis, et hujusmodi mixtilibus; et sic tenet una Doctorum sententia.

Alia autem Doctorum sententia communior, 79
et probabilior tenet, pro acquirendo rerum Dominio per *Admixtionem* eamdem esse rationem de pecunia, et de frumento mixto, et hujusmodi mixtilibus, et pro discernendo ad quem spectat Dominium pecuniae, frumenti, aut alterius similis mixtilis, quando mixtio facta est uno volente, et altero nolente, aut nesciente, tradit sequentes regulas. Prima est, quod qui rem alienam quam- 80
cumque admiscuit suae in quacumque quantitate, habens praesumptam, vel expressam voluntatem non acquirendi Dominium partis admixtae, non acquirit Dominium totius cumuli, sed pars admixta remanet adhuc sub Dominio sui pristini Domini; et tunc quia nequeunt discerni, quae partes sint unius, et quae alterius, spectat ad Judicem dare singulis ex illo cumulo, quod eis pro rata competit: colligitur ex §. *Quod si frumentum, Instit. de rer. divis.* Et ratio est, quia Dominium non acquiritur sine voluntate acquirendi, et nunc praesumitur talem admiscentem alienam rem, vel pecuniam cum sua, non habere voluntatem acquirendi ejus Dominium, adeoque per meram admixtionem ipse admiscens non acquirit rei admixtae Dominium; aliter sequeretur, quod si aliquis amicus det alicui Religioso rem, seu pecuniam custodiendam, et ipse Religiosus cum sua conjungat, et misceat, ut utramque simul sub clave aequali cura custodiat, peccet contra

votum paupertatis, si hanc mixtionem absque licentia sui Praelati faciat, quia per mixtionem acquirit de novo Dominium illius novae pecuniae, quam acquisitionem facere non potest absque licentia Praelati. Hoc autem durum videtur, et contra praxim, ac sensum communem: nemo enim putat, se magis indigere licentia ad custodiendam illam pecuniam simul cum sua, quam ad custodiendam in loco separato, adeoque non perdit antiquus Dominus Dominium suae pecuniae, eo ipso quod ab alio cum sua admisceatur, ut recte Lugo *loc. cit n.* 162. Nec contradicit *c. l. Si alieni nummi*, quia ut observat Sporer *loc. cit. num.* 149. loquitur in casu Regulae immediate sequentis.

81 Secunda igitur Regula est, quod qui rem alienam, seu pecuniam, seu frumentum, seu aliud quid simile miscuit rei suae majoris quantitatis, habens expressam, vel implicitam saltem voluntatem acquirendi Dominium totius cumuli, re ipsa acquirit Dominium totius cumuli, si nimirum partes commixtae amplius discerni nequeant, prout semper supponitur. Et in hoc sensu intelligenda et accipienda est *c. l. Si alieni nummi*, quae Lex dicit quidem per admixtionem cum sua pecunia fieri etiam suam pecuniam alienam, etiam furtivam, quae ipsi miscenti pro solutione debiti data fuit; at tunc, ut constat, adest pro acquirendo tali Dominio voluntas, seu intentio ipsius miscentis, qui ea voluntate, seu intentione pecuniam alienam etiam furtivam pro solutione debiti acceptam, commiscet suae indiscernibiliter, ut sic totum cumulum tamquam suum possideat, quia voluntate, seu intentione posita dicimus per admixtionem acquiri Dominium cujuscumque rei admixtae. Sic Lugo *loc. cit. num.* 167. Sporer *loc.*
82 *cit. num.* 247. et alii. Hinc qui pecuniam vel quamvis rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeant, acquirit totius cumuli Dominium; at remanet cum obligatione resarciendi totum damnum Domino pecuniae; quia licet res alterius per admixtionem cum sua transierit in Dominium admiscentis, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, teneretur tamen restituere aequivalens, uti quando rem alterius consumpsit. Sic Lugo *loc. cit. num.* 172. Sporer
83 *loc. cit.* et alii. Qui vero pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicujus debiti v. g. ut pretium pro merce vendita, et sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente Domino pecuniae, ad nihil tenetur. Non enim ratione injustae acceptionis, cum bona fide acceperit, neque ratione rei acceptae, quia res accepta jam per admixtionem moraliter consumpta est, et perinde se habet, ac si expendisset: nec denique tenetur quantum factus est ditior, cum ea occasione nil prorsus acquisierit lucri, sed habet solum quod sibi alias debebatur, et in hoc potissimum casu loquitur dicta Lex *Si alieni nummi, ff. de solutionibus*. Qui autem pecuniam furtivam 84
bona fide accepit gratis, vel lucrative v. g. ex donatione, Legato etc. et ita commisceat cum sua, acquirit quidem Dominium ipsius, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, sed tenetur Domino restituere in aequivalenti, quia ex pecunia aliena factus est ditior, quo ad illud augmentum, adeoque debet ea de causa restituere domino pecuniae totum illud augmentum pecuniae, quod habet: Sic Lugo *l. c. n.* 170. Sporer *l. c. num.* 254. et alii passim.

Jure gentium acquiritur rerum Dominium etiam 85
per *Fructuum perceptionem;* possessor enim bonae fidei Jure gentium fructus facit suos, nec eos consumptos tenetur restituere vero domino, si is postmodum comparuerit, et fundum evicerit; Quamvis secus sit de possessore malae fidei, nam is etiam fructus perceptos cogitur restituere. Sic habetur expresse *in* §. *Si quis a non Domino, Instit. de rer. div.* ibi: « Si quis a non Domino, » quem Dominum esse credebat, bona fide fun- » dum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet » justa causa, aeque bona fide acceperit; naturali » ratione placuit fructus, quos percepit, ejus esse » pro cultura, et cura. Et ideo si postea Domi- » nus supervenerit, et fundum vindicet, de fru- » ctibus ab eo consumptis agere non potest; Ei » vero, qui alienum fundum sciens possederit, » non id concessum est; itaque cum fundo etiam » fructus, qui consumpti sunt, cogitur resti- » tuere ».

Hactenus egimus de rerum Dominio, quod 86
acquiritur jure naturali, seu gentium; nunc hic restaret agendum de rerum Dominio, quod acquiritur Jure Civili, atque Canonico, et de rerum Dominio, quod acquiritur Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis. At quia 87
rerum Dominium, quod acquiritur Jure Civili, atque Canonico, contingit potissimum mediante Praescriptione, atque usucapione, utpote quae ad magis conservandam pacificam hominum conversationem, praecludendasque infinitas lites per Leges tum Civiles, tum Ecclesiasticas fuit introducta, et constituta; ideo de hoc modo acquirendi 88
rerum Dominium Jure Civili, atque Can. agetur sub dicto verbo *Praescriptio*, seu *Usucapio*. Vide ibi. Et quia rerum Dominium, quod acquiritur Jure particulari privati alicujus contractus, seu Conventionis, contingit per varios speciales contractus, seu conventiones, uti per emptionem, donationem, et hujusmodi; ideo de hoc modo acquirendi rerum Dominium Jure particulari privati alicujus contractus, seu conventionis, agetur sub dictis verbis *Emptio, Donatio* et hujusmodi. Vide ibi. Verbo Contractus Empt. Vendit. Donat.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

89 Modi, quibus olim Dominium privatum inductum est, et potest etiamnum induci, in originarios et derivatos non male dividi queunt. Primi
90 sunt *occupatio et accessio*. Secundi vero *divisio, cessio, et traditio*. At de singulis hisce modis agere non est hujus loci. Adesis Genuens. *de Princip. Leg. Natur. cap.* 5. *fer. per tot.* tum etiam Samuel Coccei *dissert. proem. ad* Grot. 12. *cap.* 3. *a* §. 251. *ad pl. seq.* qui et de modis, quibus dominium amittitur, agit.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

91 Contractus, et conventiones non tertium acquirendi dominii modum constituunt, sed titulum, causamque praebent pro acquirendo dominio. Hinc non satis est ad acquirendum dominium, ut fundus sit cuidam venditus, donatus; sed insuper opus est, ut emptori vel donatario tradatur, qua traditione non secuta, nequit dici translatum jure naturae dominium, ideoque traditio erit modus acquirendi dominii, non contractus. Guadag. *inst. jur. civ. lib.* 2. *tit.* 1. §. 60. *et* 61. ubi limitationem habes. Duo igitur remanent acquirendi dominii modi, qui respectu legis vel sunt *naturales*, seu ex jure gentium, vel *civiles*, seu ex jure civili aut Canonico. Respectu dominii naturales modi vel sunt *originarii*, quibus res nullius fit nostra, eamque nos ipsi acquirere incipimus, qualis est occupatio, de qua infra; vel sunt *derivativi*, quibus dominium ab uno acquisitum in alium transfertur, qualis est traditio. Grot. *de jur. bell. et pac. lib.* 2. *cap.* 3. §. 1. Respectu vero rei acquirendae, vel sunt *principales*, quibus rei substantiam simpliciter acquirimus, vel *accessorii*, quibus incrementum aliquod ad rem nostram adjungitur, ut fit per accessionem. Puffendorf. *de jur, natur. et gent. lib.* 4. *cap.* 6. §. 1. *et de offic. hom. et civ. lib.* 1. *cap.* 12. §. 5. *Vide tamen in eumdem locis citatis* Barbeyr. *n.* 2. Heinec. *ad* §. 5. Gottl. Gerb. Titium *observat.* 297.

92 Dominium jure gentium acquiritur vel *facto nostro*, sive etiam *alieno*. Donell. *comment. jur. civ. lib.* 4. *c.* 7. Samuel. Coccej. *dissert. proem.* 12. §. 256. nam qui per alium facit, per se ipse facere videtur; vel *vi ac potestate rei nostrae.* Possunt *facto nostro* acquiri aut *res nullius*, aut *res alterius.* Res quae vere et omni ex parte nullius est, *facto nostro* acquiritur *occupatione*, quae est actus, quo rem quae nullius est, in potestatem, et custodiam eo animo redigimus, ut res ipsa nostra sit. Samuel. Coccej. *differt. proemial.* 12. §. 254. Occupatio vero non semper fit earum rerum, quae nullius sunt, sed etiam earum, quae habere dominum desierunt. » Natura semper nullius fuerunt vel res animatae, ad quas pertinet Venatio, vel res inanimatae, cujusmodi sunt I. Regio, quam nullus homo » sibi umquam adseruit. II. Res communes. III. » Res in mari, aut littore natae. IV. Res natae in » flumine publico, quae per accessionem viciuis » non cedunt. V. Species ex aliena materia facta » quo interdum spectat acquirendi modus, qui » dici solet specificatio. Dominum habere desierunt quaedam eo volente, veluti res pro derelicto habitae; quaedam eo invito, et casu, cujusmodi est thesaurus » Guadag. *inst. jur. civ. l.* 2. *tit.* 1. §. 65. Donell. *comment. Jur. civil. l.* 4. *cap.* 8. *in princ.* Vin. *partit. jur. l.* 1. *c.* 19.

Rectius distinxeris inter alluvionem, et inundationem. Per alluvionem acquiritur dominium iis, qui prope ripam possident praedia, quia fluminis alveus mutatur *leg.* 7. §. 7. *et l.* 38. *ff. de acquir. rerum dom.* Inundatione vero prior dominus numquam talis esse desinit, nisi fundi formam immutet. Hinc si recedat aqua, fundus remanet illius, cujus antea fuit; sed si numquam recedat, prior Dominus dominium amittit. Voet. *in Pandect. lib.* 41. *tit.* 1. *n.* 18. 93

Notavimus alibi dominium acquiri *vi et potestate rei nostrae*, quod fit dum aliquid ex re nostra nascitur, aut provenit, vel dum rei nostrae adeo aliunde accedit, ut ab ea trahatur: hinc duo acquirendi dominii modi distingui commode possunt, *Foetura, et Accessio.* Illa definiri potest acquirendi dominii modus, quo nostrum fit quidquid ex rebus nostris natum editumque est. Donell. *comment. jur. civil. lib.* 4. *cap.* 23. Vin. *partit. jur. lib.* 1. *cap.* 22. *et comment. in* §. 19. *instit. lib.* 2. *tit.* 1. *de rer. divis.* Quare hujus vigore quidquid ex animalibus dominio nostro subjectis nascitur, nostrum sit, *leg.* 2. *et leg.* 6. *ff. de acquir. rer. dom.* dummodo tamen mater in nostra sit potestate, cum foetus pars ventris reputetur *l.* 5. §. 2. *ff. de rei vindicat.* 94

Accessio autem definiri potest acquirendi dominii modus, quo nostra fiunt ea, quae rebus nostris inanimatis, mobilibus, et immobilibus aliunde ita accedunt, ut iis adhaereant, et ab iis trahantur. Donel. *lib.* 4. *comment. jur. civil. cap.* 23. Vin. *loc. sup. cit.* Haec vel naturalis, vel industrialis, vel mixta est. Ad naturalem acccessionem pertinet appulsio, et alluvio. Appulsio appellatur, cum vi fluminis portio a fundo alieno avulsa praedio nostro adjungitur, illique adhaeret, quae portio, ut nostra fiat, adeo fundo nostro haerere debet, ut ab eodem fundo minime distinguatur *l.* 7. §. 2. *ff. de acquir. rer. dom. instit. de rer. divis.* §. 21. *l.* 9. §. 2. *ff. de damn. infect.* Antequam vero haec pars nostro fundo adhaereat, ejus adhuc manet, cujus antea fuit, ab eoque potest jure vindicari *lib.* 5. §. 3. *lib.* 23. *in princ. ff. de rei vindicat. l.* 7. *ff. de acquir. rer. dom. l.* 9. §. 2. *ff. de damn. infect.* 95

Beneficio alluvionis acquiri nobis potest vel Al- 96

veus, vel Insula in flumine nata. Supra de Alveo, nunc de Insula. Insula est terra aqua fluminis circumflua. Ovid. *methamorphos. lib.* 15. *vers.* 624. *et* 739. et alia est *mobilis* alia *immobilis.* Mobilis alveo fluminis, non adhaeret, seu virgultis, aliaque simili materia levi adeo sustinetur, ut ipsius solum non attingat, et in medio fluminis natat. Insulae hujus naturae nullius sunt, et fiunt primi occupantis *leg.* 65. §. 2. *ff. de acquir. rer. domin.* De his natantibus insulis vide Dionys. Halic. *ant. Rom. lib.* 1. Plin. *Histor. natural. lib.* 2. *cap.* 95. Macrob. Saturnal. *lib.* 1. *cap.* 7. Griphiaund. *de insulis c.* 6. §. 1. 43. Grot. *de jur. bell. et pac. lib.* 2. *cap.* 8. §. 9. *num.* 3. Vin. *instit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 22. *n.* 2. Immobilis vero est, quae firmiter manet, et haec vel remanet prioris domini, vel acquiritur privatis prout infra.

97 Quoad aestimationem melioramentorum, et expensarum, quae licet omnino necessaria sit, et ipsius quotidie in foro occurrat disputatio, tamen prorsus omittitur, hic pauca notanda sunt. Primo tria sunt genera impensarum aliae *necessariae* sunt, aliae *utiles*, aliae *voluptuosae.* Quartum addi posset expensarum genus in fructibus quaerendis, colligendis, vel conservandis factarum, quae cum indistincte a quocumque possessore deduci valeant, non longa a nobis sunt oratione persequendae, *l.* 36. §. *ult. de petit. haered. Noodt in Pandect. lib.* 6. *tit.* 1. §. *huc usque.*

98 *Necessariae* inpensae ae sunt, quae si fuissent omissae, res periisset, aut saltem deterior evasisset. *l.* 1. *in princ. ff. de impens. in res dot. fact. l.*
99 79. *ff. de verb. signific. Utiles* ae dicuntur, quae factae rem meliorem, et fructuosiorem reddunt, sed omissae, deteriorem non faciunt *l.* 5. *ff. de impens in res dot. fact.* §. *ult. et d. l.* 79. §. 1. *de*
100 *V. S.* Ille vero *voluptuosae* appellantur, quae factae fructum rei non augent, omissae nullo eamdem afficiunt detrimento, sed majorem tantum speciem, et ornatum tribuunt. *l.* 7. *princ. ff. de impens. in res dot. fact. d. l.* 79. §. *ultim. Heinec. in Pandect. part.* 4. §. 249.

101 Distinguendum insuper est inter aedificantem simul et possidentem, et inter aedificantem sed
102 non possidentem. Demum non leve discrimen est inter possessorem bonae, et malae fidei *Ant. Fabr. in rat. ad l. Julianus ff. de rei vindicat.* Si aedes possidet, sive bona sive mala fide, edificaverit, ei doli mali competit actio contra dominum, qui vindicet aedificium, nec afferat pretium materiae, nec mercedes fabrorum, aut saltem competit retentio officio judicis *Noodt. in Pandect. lib.* 6. *tit.* 1. §. *huc usque. Anton. Fabr. de error. pragmat. decad.* 26. *error.* 8. *num.* 24. *Cujac. ad Papin. in l. sumptus, et comment. ad l. Sin autem* §. *in rem ff. de rei vindicat.*

103 Quoad vero utiles impensas multum interest inter bonae, et malae fidei possessorem. Bonae fidei possessor opposita doli mali exceptione per retentionem deducit. *l.* 38. *ff. de petit. haered. l.*
27. §. *ult. ff. de rei vindicat.* Distinguendum tamen 104
est inter dominum divitem, et pauperem. Si dives, adeo ut eas esset facturus impensas, habeatque unde easdam ab alio factas eidem refundat, ut fundum recipiat, restituere tenetur impensas. *l.* 38. *ff. de rei vindicat. ibique Bruneman. Cujac. in comment. ad l. sin autem* §. *in rem petitam. ff.*
eod. Aut pauper est nec eas erat facturus nec ha- 105
bet unde restituat, et hoc casu judex non admittet expensarum deductionem, ne ob id forte dominus cogatur vel propria re carere, vel patrimonium distrahere, ut melioramenta et expensas restituat, sed possessori tantum licitum erit tollere ea, quae sine detrimento fundi meliorati tollere potest *Anton. Fabri ad d. l.* 38. *in ration.*

Quod si dominus paratus sit exolvere ea, quae 106
possessor tollere posset, vel eorum pretium tunc statum rei immutare non potest, adeo si nihil posset corradere eo quod domino noceret, nihil poterit a domino consequi *d. l.* 38. *ff. de rei vindicat. Cujac. loco cit. Ant.* Fabr. *de error. pragmat.*
decad. 28. *error.* 8. *num.* 12. *et* 130. Contra vero 107
si Dominus venditurus sit fundum, licet sit pauper tenetur impensas restituere, ob quas fundus praetiosior factus est. Cujac. *ubi sup.*

Possessor vero malae fidei *utiles* deducere im- 108
pensas non potest per doli mali exceptionem, sed ei ipsas tollere permissum est, quatenus id sine laesione prioris status rei fieri possit. *l.* 37. *ff. de rei vindicat. l.* 5. *Cod. eod.* Aut. Fabr. *ubi supra n.* 27. *et* 28. Noodt. *ad Pandect. lib.* 6. *tit.* 1. §. *dixi de jure*, quamvis de rigore juris neque retentionem rei, neque expensarum deductionem possessori competere teneat. Cujac. *in comment. ad l. sin. autem* §. *in rem ff. de rei vindicat. et ad Papinian. in l. sumptus ff. eod. et observat. lib.* 10. *cap.* 1.

Idem observatur discrimen quoad *voluptuosos* 109
sumptus inter bonae fidei, et malae fidei possessorem: Ille videlicet impensas retinere potest doli mali exceptione, vel officio judicis, eo quia res praetiosior facta sit, *l.* 39. *n.* 1. *ff. de haeredit petit.*
Ant. Fabr. *loc. cit. num.* 34. Possessor vero malae 110
fidei easdem nullo potest modo detrahere, eique tantum conceditur facultas ipsas tollendi, dummodo id fieri possit sine fundi detrimento; quinimmo dominus pati debet, ut eas tollat, dummodo tamen possessoris commodo cedat, secus non *d. l.* 39. *et l.* 9. *ff. de impens. in res dot. fact.* Cujac. *observ. lib.*
10. *c.* 1. Ant. Fabr. *loco cit. numer.* 19. *et* 34. In 111
voluptuosis impensis hoc demum notandum est, quod factae in re promercali desinunt tales esse, sed reputantur tamquam utiles *leg.* 10. *ff. de impens. in res. dot. fact. ibique* Bruneman.

Hac de re inopportunum non erit regulam tra- 112
dere, quae in repetendis, vel restituendis impensis servari debet: Regula quippe generalis est, ut

refici debeat quod minus est inter impensum, et melioratum, quod tamen intelligendum putant de possessore bonae fidei, qui dum impendit, erat dominus revocabilis vel directus, vel utilis. *l.* 38. *ff. de rei vindicat.* Menoch. *de arbit. caus.* 258. *num.* 55. *et* 56. *Card. de Luc. de legit. disc.* 35. *n.* 29. Bonfin. *de jur fideicom. disput.* 146. *num.* 53. Ant. Fabr. *in rat. ad l.* 38. Mangil. *de evict. quaest.* 153. *num.* 25. Rot. *in recent. part.* 19. *tom.* 2. *dec.* 455.
113 *num.* 1. Id vero dicitur minus inter impensum et melioratum, ut si quis impenderit 100. et melioratum sit 150. solum 100. restituendum est. Quod si centum impensum fuerit, sed melioratum sit 50. solum quinquaginta restituendum erit, cum dominus quoad 50. solum ex aliena jactura lucrum sentiat. Quamobrem in primo casu restituendum erit quod ab initio impensum fuit; secundo vero casu inspiciendum erit, quanti res restitutionis tempore valet.

Jura superius allegata limitant praefatam regulam, primo ut in praediis tantum rusticis locum habeat, veluti si plantatae sint arbores. Hoc casu valoris incrementum cedere debet commodo domini directi, vel illius, cui restituitur fideicommissum. Hujusmodi enim incrementum non minus ab industria meliorantis, quam ab ipso solo ad dominum spectante provenit Mangil. *loc. c. n.*
114 22. In aedificiis autem urbanis aliud dicendum tradunt, sed inspiciendum restitutionis tempus pro reficiendis melioramentis. Hoc quippe casu incrementum valoris magis ab impensis, quam a fundo provenit, cum plerumque creverit valor ad mensuram expensarum Mangil. *loco c. n.* 20. Rot. *dict. dec.* 455. *num.* 2. Bonfin. *ubi supr. num.* 54.
115 Priore itaque casu inspiciendum erit tempus facti melioramenti, posteriore vero tempus restitutionis, de quibus tamen vide Menoch. *de recuperan. posses. rem.* 15. *n.* 557. *et seq.* Peregrin. *de fideicom. artic.* 50. *n.* 73. *et sequ.* Mangil. *de evict. quaest.* 153. *num.* 17. *seq.* Fulgin. *de jur. emphit. tit. de melior. quaestion.* 7. Pontirol. *apud* Sabell. *allegat. to.* 2. *cap.* 1. *n.* 501. *sequ.* Angel. *de melioramen.* Garz. *de expens. et melioram.* Gilken. *de expens.* Guadagn. *institut. jur. civil. lib.* 2. *tit.* 1. *in not. ad* §. 187. *num.* 4.

116 Secunda limitatio versatur circa impensas necessarias, quas integras restituendas esse primo definivit Rot. *in recent. Part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 537. *num.* 11. confirmata post Paulut. *dissert.* 34. sed postea in eadem causa eadem Rota definivit etiam in necessariis melioramentis reficiendum quod minus est inter impensum et melioratum, Paulut. *dissert.* 45. *n.* 97. quamvis multo post aliam adhibeat distinctionem inter impensas utiles, et necessarias *decis.* 65. *num.* 2. *post. Cardin.* de Luc. *de testament. lib.* 6. Cum enim prae oculis haberi in primis oporteat quid esset ipse dominus facturus, cumque nequeat praesumi, quod necessarias non esset facturus impensas, ideoque ab ipso melioranti praestanda esse videntur. D. Maevius *decis.* 187. de his tamen vide. Cels. et Bruneman. *in leg.* 38. *ff. de rei vindicat.* Cujac. *in comment. ad l. sin autem* §. *in rem. ff. eod.* Noodt. *in pandect. lib.* 6. *tit.* 1 §. *huc usque.*

Observandum postremo et discrimen inter possessorem simplicem bonae fidei, et possessorem ratione dominii licet resolubilis. Ille tenetur compensare fructus etiam ante litem contestatam perceptos, nec competit retentio, nisi reddita ratione fructuum *leg.* 48. *et leg.* 65. *ff. de rei vindicat.* Ant. Fab. *de error. pragmat. decad.* 26. *error.* 8. *num.* 6. Voet. *in Pand. lib.* 6. *tit.* 1. *n.* 39. Possessor vero ratione dominii etiam resolubilis fructus perceptos cum impensis non tenetur compensare, Brunem. *in pandect. lib.* 6. *tit.* 1. *l.* 48. *n.* 8. Fusar. *de substit. quaest.* 669. *n.* 2. Mangil. *de evict. qu.* 153. *num.* 3. *seq.* Pontirol. *penes* Sabell. *allegat. tom.* 2. *cap.* 1. *n.* 474. 117

Quid vero si aedificator, vel meliorator fundum aedificatum, vel melioratum non possideat, et hic ex juris rigore nullam competere actionem contra dominum fundi tenent Donell. *comment. jur. civ. lib.* 4. *cap.* 33. §. *haec de ea* Noodt. *in pandect. lib.* 6. *tit.* 1. §. *satis ut opinor* Vin. *comment. in Instit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 30. *numer.* 4. Ex aequitate tamen eidem vel actio negotiorum gestorum, vel actio in factum, vel alia actio conceditur; de quibus diversis actionibus videndi Vin. *l. c.* Hoppius *lib.* 2. *var. resol. tract.* 1. *q.* 26. Amat. *resol.* 14. *n.* 55. *et plur. seq.* Pontirol. *l. c. n.* 471. Moliguat. *de retent. qu.* 188. Cujac. *coment. in leg.* 27. §. 5. *ff. de rei vindicat. et observat. lib.* 10. *cap.* 4. 118

Fructuum perceptio hoc loco est acquirendi dominii modus, quo is, qui rem alienam bona fide non interrupta, et justo titulo possidet, fructus, percipiendo, suos facit. Cujac. *in comment. ad l.* 109. *ff. de verb. signific. et ad l.* 1. *C. de acquir. et retin. posses.* Nomine vero fructuum venit omnis redditus, omnis obventio, omne commodum, quod vel ex re nascitur, vel rei occasione percipitur, deductis semper impensis ad eosdem colligendos fructus necessariis. Cujac. *observat. lib.* 11. *c.* 39. Petr. Perrenon. *Animad. et variar. lect. lib.* 1. *c.* 5. *in l.* 48. *ff. de acquir. rer. dom. apud* Everard. Otth. *thesa. jur. tom.* 1. *coll.* 597. Fructus vel sunt *naturales*, vel *civiles l.* 62. *ff. de rei vindicat. l.* 9. *prin. ff. de usus. l.* 121. *ff. de Verb. Signific.* Fructus naturales in *mere naturales* dividuntur, et *industriales.* Mere naturales proprie sunt ii, quos sponte sua nullaque concurrente hominis industria terra producit. *l.* 45. *ff. de usur. l.* 31. *ff. de V. S. Industriales* vero, qui potius ab hominis industria, et cultura proveniunt, quam ex ipso solo *leg.* 78. *ff. de rei vindicat. l.* 45. *ff. de usur.* Card. de Luc. *de dot. disc.* 168. *n.* 27. *et seq.* Civiles vero appellantur ii, qui non ex re, sed oc- 119 120 121 122 123 124 125

casione rei percipiuntur, ut sunt pensiones praediorum, mercedes et vecturae navium, et jumentorum, et similia, qui proprie fructus non sunt. *l.* 121. *ff. de V. S. l.* 62. *pr. ff. de rei vindic.* vicem tamen fructuum obtinent, et inter fructus numerantur. *leg.* 19. *leg.* 34. *leg.* 36. *ff. de usur. leg.* 29. *ff. de haered. petit. leg.* 83. *pr. ff. de legat.* 3. De fructibus industrialibus vide Donell. *comment. jur. civ. l.* 4. *cap.* 25. Menoch. *de arb. cas.* 210. *n.* 20. *et* 26. *et de recuper. posses. rem.* 15. *n.* 578. *et* 593.

126 Fructus insuper *naturales* alii *pendentes* seu *extantes* sunt, qui a solo, vel re nondum sunt separati. *l.* 44. *ff. de rei vindicat. l. ult.* §. 4. *et* 6. *ff. quae in fraud. credit.* Alii *percepti*, qui a solo separati sunt *l.* 78. *ff. de rei vindicat. l.* 13. *ff. quibus modis ususfr. amit.* Alii *percipiendi*, quos nempe diligentissimus paterfamilias vel petitor rei percipere potuisset, sed non fuerunt percepti, vel quod antequam colligerentur perierint, vel quod numquam extiterint. Voet. *in Pand. lib.* 41. *tit.* 1. *n.* 28. Gallus *de fruct. disp.* 2. *art.* 6. *n.* 15. *et* 18. Vin. *instit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 35. *in fin.* Percepti alii sunt extantes, alii sunt consumpti *l.* 22. §. 2. *ff. de pignorat. act. leg.* 40. *ff. de acquir. rer. domin. l.* 3. *C. de condict. ex leg.*

127 Bonae fidei possessor naturales et industriales fructus percipiendo suos facit. Ant. Fabr. *conject. lib.* 4. *c.* 17. Fachin. *controv. lib.* 1. *cap.* 57. Vinn. *select. quaest. l.* 1. *cap.* 24. *et ad* §. 35. *instit. lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 7. *et seq. ibid.* Harpr. *n.* 35. *et seq.* Nood. *probabil. l.* 2. *c.* 7. *et in Pandect. l.* 6. *tit.* 1. §. *vi-*
128 *deamus igitur.* Pendentes vero, et extantes sive naturales, sive industriales sint, supervenienti Domino cogitur restituere, non vero consumptos, vel usucaptos. Vin. *select. quaest. l.* 1. *c.* 26. *et comm. in d.* §. 35. *instit. n.* 9. Pufendorf. *de jur. natur. et gent. l.* 4. *c.* 13. §. 8. Voet. *in Pandect. l.* 41. *tit.* 1. *n.* 29. exceptis tamen sumptibus necessariis et utilibus in rem factis; Gothof. *in l.* 48. *ff. de rei vindicat. addit. ad* Vincen. de Franch. *decis.* 31. Gallus *de fruct. disput.* 13. *n.* 8. *et seq.* Quod si per triennium possederit, licet existant, nec imputandi sint in sumptibus, tamen possessor jure eos retinet, cum usuceperit. Noodt. *lib.* 6. *Pandect. tit.* 1. §. *igitur ut faciamus.*

Hactenus de bonae fidei possessore cum justo titulo; quid vero de possessore sine justo titulo? Hic naturales fructus suos non facit, sed tantum industriales. *l.* 45. *ff. de usur. l.* 15. §. 1. *l.* 17.
129 *princ. ff. de donat. inter vir. et uxor.* Hic utilis excitari posset quaestio an bonae fidei possessor debeat restituere fructus consumptos, sive eorum aestimationem, ex quibus factus sit locupletior; sed ne hunc articulum in aevum protrahamus, super hac unusquisque consulere poterit Ant. Fabr. *in rat. ad l.* 25. §. 11. *et ad l.* 36. §. 4. *ff. de haered. petit.* Bynhers. *observat. l.* 8. *c.* 12. Menoch. *de recuper. poss. remed.* 15. *n.* 586. 598. *et seq. et de praesumpt. l.* 6. *praes.* 27. *n.* 6. Fachin. *controv. l.* 2. *c.* 46. *l.* 1. *c.* 58. Gallus *de fruct. disp.* 12. *art.* 1. *num.* 36. *et* 37. Vin. *select. quaest. l.* 1. *c.* 26. Harpp. *instit. l.* 2. *tit.* 1. §. 35. *n.* 66. *et seq.* Voet. *in Pandect. l.* 41. *tit.* 1. *num.* 29. Fagnan. *in cap. gravis. n.* 57. *ad* 60. *de restit. spol.* Peregrin *de Fidei comm. art.* 49. *n.* 114. *et* 115. Barbos. *in l.* 8. *princ. part.* 2. *n.* 48. *ff. solut. matrim.* Vincent. de Franch. *decis.* 31. *n.* Car. Ant. de Luca *obs. ad d. dec.* 31. *n.* 2. Rot. *cor.* Merlin. *dec.* 663. *n.* 50.

Non ita dicendum de malae fidei possessore, 130
qui nullos aut percipiendo, aut consumendo fructus suos facit, sed extantes restituere, et consumptorum justam aestimationem praestare tenetur *instit. de rer. divis. lib.* 2. *t.* 1. §. 35. *vers. ei vero qui l.* 22. *C. de rei vindicat.* Quod adeo verum 131
est, ut licet ab initio bona fide possideret, si tamen tractu temporis mala fides supervenerit, ex eo tempore desinit suos facere fructus, quin immo si tempore bonae fidei perceperit fructus, tempore vero malae fidei eosdem consumpserit, ad eorumdem restitutionem, vel aestimationem tenetur. *l.* 23. §. 1. *l.* 48. §. 1. *ff. de acquir. rer. domin.* Guadagn. *instit. jur. civ. lib.* 2. *tit.* 1. §. 132. *in fin.* Plura de bonae fidei, et malae fidei possessoribus dicenda superessent, sed haec commodius afferri poterunt articulo sequenti *de possessoribus*, et interea huic articulo finem imponemus, in quo ob necessitatem, et multiplicitatem rerum plus aequo immorati sumus, et si quis plura desiderat, consulat Doctores hactenus allegatos, praecipue Noodt. *probabil. lib.* 1.

ARTICULUS IV.

EX EDITIONE BARBIELLINIANA

DOMINIUM QUOAD RESERVATIONEM, ET RESERVATIONIS EFFECTUS.

Antequam dominii argumentu mexsolvamus, 1
non abs re erit nonnulla de ipsius reservationis effectu brevissime delibare, super quo tot tantaeque quotidie in foro excitantur quaestiones. Pactum reservationis dominii tum a proprie dominis, tum ab improprie dominis potest utiliter iniri. A proprie dominis dominium reservatur, ubi quis vendit praedium, domum, vel aliud simile, sibique super re vendita reservat dominium, quousque pretium sit integre persolutum. Ab improprie dominis vero, ubi quis mutuatur pro re emenda, vel credit in refectione Domus, aut navis, vel pro instructione tabernae. Haec dominii reservatio vel tacita est, quae a solo juris ministerio inducitur, vel expressa, quae a partium conventione profluit. Hujus reservationis capaces sunt non modo res immobiles, sed etiam mo-

biles, et removentes, dummodo universitatem constituant, et uti corpus universale considerentur, veluti grex, prout infra.

2 His ita praemissis praecipuus reservationis dominii effectus ille est, ut in creditorum concursu omnibus super re debitoris praeferatur reservatarius, nulla facta distinctione inter privilegiatos, et non privilegiatos, inter anteriores, et posteriores. Constantin. *ad Statut. Urb. annot.* 30. *art.* 1. *n.* 5. *et* 6. Zanchi *de praelat. exercit.* 1. §. 1. *n.* 1.
3 Rot. *in recent. part.* 13. *dec.* 284. *num.* 1. Quin immo licet cum dote concurrat, tamen doti praeferendus semper est reservatarius dominii, cum super bonis viri postea quaesitis mulier pro dote generalem non particularem acquirat hypotecam. Rota *coram* Lancett. *dec.* 1188. *n.* 16. *et plur. seq. coram.* Haunitz. *dec.* 231. *n.* 1. *et seq.*

4 Respectu proprie domini res certe expedita est, at aliquam invaluere videtur contradictionem quoad imperfecte dominum, ut dum quis mutuans ad rem emendam dominium sibi super eadem re reservat. Reservatio quippe praeexistentia jura supponit, cum quis nequeat sibi reservare, quod non habet; Rot. *coram* Molines *dec.* 1299. *num.* 8. multoque magis, quia in data hypotesi super re emenda neque mutuans, neque mutuatarius ali-
5 quod jus habent. His tamen non obstantibus, placuit Doctoribus, ut etiam hoc casu mutuanti concederetur beneficium reservationis dominii, ex conventione tamen, non ex lege, cujus praesidio posset omnibus creditoribus respectu illius rei praeferri. Ansal. *de commerc. et mercat. disc.* 84. *num.* 5. *et seq.* Zanch. *de praelat. Cred. exercit.* 1. §. 2. *num.* 32. Rot. *in Romana reportationis Pecuniarum* 21. *Martii* 1757. §. *Verum coram* Olivatio.

6 Verum arbitrantur nonnulli expressam dominii reservationem in mutuante ad rem emendam necessariam non esse, ut mutuans aliis creditoribus praeferatur, hac tamen adhibita distinctione inter creditores simplices generalem habentes hypothecam, et creditores particularem habentes super re empta ex pecuniis mutuatis hypothecam. Primo casu expressam non requiri dominii reservationem communiter tenent exemplo mutuantis pro refectione domus; vel navis, secus vero in secundo casu, Zanch. *loco cit. num.* 33. 34. *et* 35. *et in laudata Romana Reportationis pecuniarum* §. *Nec reponere, et* §. *Idque sane.*

7 Hactenus de mutuante in concursu cum creditoribus in genere. Quid vero si concurrat cum ipso domino rei venditae, qui sibi dominium non reservaverit? In hoc regula generalis est, ut semper venditori praeferatur reservatarius dominii, nec alia venditori conceditur actio praeter personalem. Gait. *de credit. par.* 4. *quaest.* 11. *n.* 1222. Salgad. *Labyrint. credit. part.* 1. *cap.* 11. *num.* 78. *et* 79. Communiter tamen Doctores distinguunt inter mutuantem ad rem emendam in genere; vel reficiendam, vel conservandam, et mutuantem ad
reficiendas aedes. Secundo casu mutuanti jus pi- 8
gnoris ex dispositione juris competit super refecto aedificio, adeo ut seclusa etiam quacumque reservatione, ei nequit denegari praelatio; *leg.* 1. *ff. in quibus caus. pign. tacit. contrahit.* Corvin. *in Cod. lib.* 8. *tit.* 15. *pag.* 628. *coll.* 1. §. *Senatuscon-*
sulto. Quin immo licet inde aliquis in eamdem 9
refectam domum emendam nummos credat, nullo gaudet praelationis privilegio, etsi super re emenda expresse sibi dominium, et hipothecam reservaverit, ita contra Bartol. *in l. Interdum* 5. *ff. qui potior. in pignor. habeant.* tenet Corvin. *loc. cit.* §. *Quod adeo verum est.*

Non ita vero sentiendum est de mutuante ad 10
rem in genere emendam; vel reficiendam, vel conservandam. Privilegium enim quod ex Senatu consulto in dicta Leg. allegato competit credenti ad restaurandas aedes, de solis aedificiis loquitur, nec ad alia esse trahendum fuse demonstrat omissis caeteris, Averan. *interpretat. jur. lib.* 2. *cap.* 13. *comment. ad dict. leg.* 1. *ff. in quibus caus. etc. a n.* 1. *ad* 8. quamvis contrariam sequatur opinionem, Ludovic. Vitalis. *variar. lection. lib.* 2. *cap.* 19. *penes* Everard. Otth. *thesaur. jur. tom.* 2.
coll. 683. Quapropter juxta primam, communio- 11
remque sententiam, nisi sibi mutuans ad rem emendam expresse dominium, et hypothecam reservet, nulla eidem conceditur praelatio; Corvin. *in Cod. lib.* 8. *titul.* 19. *pag.* 636. *coll.* 2. §. *hac ratione*, Zoes. *in Pandect. lib.* 42. *tit.* 6. *num.* 11.
et 12. qui tamen *num.* 13. tenet expressam do- 12
minii reservationem esse necessariam etiam in mutuante pro novo construendo aedificio. Bruneman. *in Pandect. lib.* 42. *tit.* 5. *in l.* 26. *et* 34. *n.* 2. *et in Cod. lib.* 8. *tit.* 14. *in l.* 17. *per tot. et tit.* 18. *in l.* 7. *n.* 4. *et* 5.

Sunt qui praeter dominii, et hypothecae reser- 13
vationem, requirunt ulterius, ut mutuans ostendat pecunias creditas in causam expressam versas fuisse ad hoc, ut praelationis beneficio perfui valeat. Bruneman. *in pandect. lib.* 4. *tit.* 25. *l.* 1. *num.* 4. Zoes. *in Pandect. lib.* 14. *tit.* 1. *num.* 4. Duaren. *oper. tom.* 3. *pag.* 439. *collect.* 2. *tit. de exercit. act. cap.* 2. *et pag.* 449. *prin. coll.* 2. *tit. de*
instit. act. c. 2. Neque solam versionem sufficere, 14
nisi versio conjuncta sit cum titulo lucrativo, et locupletationis cum aliena jactura tenet Rot. *coram* Ottobon. *decis.* 40. *num.* 46. *et* 47. *decis.* 94. *num.* 18. *coram eodem*, sed vide Bruneman. *in Pandect. lib.* 20. *tit.* 2. *leg.* 2. *per tot.* Haec tamen intellige in concursu cum habente hypothecam generalem, secus, si hypotheca sit particularis.

Alter effectus reservationis dominii in eo ver- 15
satur quod licet pecunia credita per se esset infructifera, jus tamen tribuit creditori ad percipiendas, et repetendas accessiones. Exemplum ha-

bemus in Fabro Murario, qui licet pro concessa dilatione solutionis mercedis, et pretii caementorum nullos exigere valeat fructus, cum ipsius creditum reputetur adinstar crediti mere pecuniarii, nihilominus si sibi dominium reservet super aedificio refecto, vel noviter constructo, jure fructus convenire, et repetere a Domino aedificii potest, ut opportune distinguit Constantin. *Vot. decis.* 107. *num.* 2. *et* 3. Rot. *coram* Lancet. *decis.* 1188. *num.* 10. *coram* Herrera *dec.* 51. *n.* 11. *et decis.* 86. *per tot. in Romana fructuum* 4. *Martii* 1763. *per tot. coram* Herrera *in Romana Pecuniaria quoad Mandatum A. C.* 27. *Jun.* 1776. *cor.* Origo *per tot.* praesertim §. 3. quae plenum super hac quaestione exhibet tractatum.

16 Tertio reservatio dominii habet vim pacti, manus injectionis cum facultate implorandi remedia possessoria manutentionis, et associationis, efficitque, ut donec solutum sit pretium, venditio non uti talis, sed potius uti simplex locatio reputetur per *text. in l. Cum manu sata* §. *fin.ff.de contrahen. empt. Nemo potest videri eam rem vendidisse, de cujus dominio id agitur ne ad emptorem transeat, sed hoc est aut locatio, aut aliud genus contractus, ibique* Glos *verb. genus contractus quem sequitur* Surd. *decis.* 157. *num.* 2. Magon. *decis. Lucen.* 31. *num.* 9. Rot. Rom. *coram* Bichio *decis.* 156. *n.* 15. *in Recent. part.* 8. *dec.* 128. *num.* 2. *et* 3. *cor.* Caprara *dec.* 12. *n.* 2. *cor.* Molin. *dec.* 1306. *num.* 2. *et* 3.

17 Quarto efficit, ut validum exhibeat argumentum pertinentiae illius rei, super qua reservatum fuit dominium, favore reservatarii. Quod adeo verum est, ut licet dominium reservatum sit super re aliena, super qua licite quidem, sed sine effectu reservari potest, nihilominus si hujusmodi reservationi praesens sit verus dominus, et ab ea contra reservatarium non reclamet, probat dominium in eumdem reservatarium legitime fuisse translatum, remque ad eum pleno jure pertinere, cujus favore constat reservatum fuisse dominium. Rot. *in* Nuper. *to.* 9. *dec.* 201. *n.* 25. *cor.* Cerro *dec.* 152. *n.* 30. *cor.* Molines *dec.* 1253. *n.* 4. *et* 5. *dec.* 1299. *n.* 4. *et* 6.

18 Dubitari potest an reservatio dominii, quae jus pignoris, et hypothecae producit, cadere valeat super mobilibus, et semoventibus? Prima fronte videtur negandum. Cum enim reservatio dominii rem ipsam afficiat, et impediat quominus in alium transferatur, et quatenus id fiat, reservatarius a quocumque possessore eam vindicare potest; rursus cum res mobiles, et semoventes non illius sint naturae, quae ab aliis similibus distingui possint, cumque usu consumantur, et in commercio familiari sint, hinc in dies mutantur, alienantur, et alienatis nova capita subrogantur, hinc reservatario dominii nisi impossibile, difficile saltem redderetur proprium jus exercere. Demum cum in dies intereant si jus reservatarii super re perempta versabatur, videtur peremptum cum ipsa re jus quoque remansisse. Hoc tamen casu Doctoribus placuit distinctio inter reservationem dominii super animalibus uti singulis, et super animalibus uti gregem componentibus. Primo casu cum natura pignoris, et hypothecae secum ferat, ut perempta re hypothecata, jus hpothecae evanescat, ita reservato dominio super animalibus uti singulis cum omnibus peremptis animalibus vel aliquibus tantum, jus reservatarii vel in parte, vel in totum caderet, hinc jura irritam hujusmodi reservationem declarant.

Secus vero dicendum est ubi reservatum fuit 19
dominium super animalibus, mobilibus, peculio non uti singulis, sed uti universitatem conficientibus. Hoc quippe casu licet nonnulla animalia depereant, vel alienentur, deperditis tamen, et alienatis alia subrogantur, adeo ut licet nonnulla capita deficiant, non tamen deficit corpus universale, super quo reservatum fuit dominium. Hinc licet reservatio dominii certam rem afficiat, et incerta videantur animalia, mobilia, merces, et similia, nihilominus fictione juris uti certa reputantur, et conservatur jus super corporibus subrogatis. Negusan. *de pignor. membr.* 2. *num.* 18. *et seq.* Zanch. *de praelat. exercit.* 1. §. 2. *sub n.* 227. Voet. *in Pandect. lib.* 20. *tit.* 1. *numer.* 2. *et* 6. Bruneman. *in Pandect. lib.* 20. *tit.* 1. *in l.* 3. *prin. num.* 1. et rursus *in l.* 34. *n.* 1. *et* 3. Zoes *in Cod. lib.* 8. *tit.* 15. *quaest.* 2. Gait. *de credit. capit.* 4. *quaest.* 5. *n.* 168. *et seq.* Card. de Luc. *de alienation. disc.* 1. *n.* 25. Rot. *cor.* Ratto *lec.* 136. *n.* 3. *et* 4. *coram* Rezonic. *dec.* 131. *n.* 6.

Hic demum juvat inquirere num Princeps gau- 20
deat praelatione super omnes etiam dominii reservatarios? Princeps duplicem representat personam Principis, et privati. Uti privatus in contractibus nullo gaudet privilegio, et non minus ipse quam caeteri cives ligatur legibus, et statutis. Rot. *coram* Molin. *decis.* 167. *n.* 7. *coram* Falconer. *tit. de Statut exclusiv. Foeminar. dec.* 11. *num.* 11.
coram Kaunitz *decis.* 236. *num.* 27. Dum vero uti 21
Princeps contrahit, et fisci personam gerit maximis gaudet privilegiis, et generaliter affirmari potest omnibus in concursu praeferri creditoribus. Dubium aliquod superest respectu reservatarii dominii. Ex supra firmatis *num.* 3. constat dominii reservatarium credito Dotis praeferri. Porro dotis privilegium aequale est cum privilegio fisci, immo in aliquibus casibus potioribus fruitur privilegiis causa dotis, quam fisci, adeo ut in dubio, pro dote potius, quam pro fisco judicium sit ferendum. Cujac. *in paratit. Cod. lib.* 8. *tit.* 17. Peregrin. *de jur. fisci lib.* 6. *tit.* 6. *num.* 33. Mantic. *de tacit. et ambig. convent. lib.* 11. *tit.* 26. *num.* 4. Card. de Luc. *de Dote discurs.* 166. *num.* 67. Salgad. *in Labyrint. Credit. part.* 2. *cap.*

4. *num.* 169. et alii quamplures allegati a Zanch. *de praelat. Credit. exercit.* 2. §. 3. *numer.* 121. 122.

22 Huic opinioni obstare videtur *text. in l.* 34. *ff. de reb. auctor. jud. possid.* ubi expresse habetur, *quod quis navis fabricandae, vel emendae, vel armandae, vel instruendae causa, vel quoquo modo crediderit, vel ob navem venditam petat, habet privilegium post fiscum.* Quidquid tamen sit de eo, qui credit in refectione navis, cui expresse praefertur fiscus, in aliis tamen casibus contrarium videtur sentiendum ob rationes supra relatas. Si enim reservatarius dominii praefertur doti, et dos praefertur fisco, sequitur necessario, quod etiam fisco praeferatur reservatarius dominii ex regula, *quod si vinco vincentem te, multo magis vinco te.* Praeterea in allato textu nulla fit mentio expressae reservationis dominii, ideoque ad summum dicendum erit, quod nulla existente expressa dominii reservatione, credens in refectione navis non praefertur fisco; secus in casu contrario.

DONATIO

VID. VERB. *CONTRACTUS DONATIONIS.*

DOS, DOTARE

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Dos quoad variam ejus acceptionem, naturam, divisionem, et proprietatem, seu dominium.*

1. Vocis, seu termini Dotis aequivocatio aperitur, ac assignantur acceptiones et usus, *ad n.* 3. — 4. Assignantur Dotes Animae beatae, et quare virtutes Theologicae non dicantur dotes. — 5. Obiter assignantur Aureolae Beatorum, ac quid et quot sint; et cur dicantur Aureolae. — 6. Assignantur Dotes corporis Gloriosi, quidque beatis corporibus praestent. — 7. Dos quid sit juridice, et civiliter capta. — 8. Dos est duplex, Profectitia scilicet, et Adventitia. — 9. Dos Profectitia quae sit. — 10. Dos Adventitia quae sit. — 11. Dominium, seu proprietas dotis tradita in re mobili in certo numero pondere, et mensura pertinet absolute ad maritum. — 12. Sic etiam ad maritum spectat dominium, seu proprietas dotis sive in re mobili, sive immobili, quando ei talis dos tradatur aestimata aestimatione faciente venditionem. —13. Unde si res aestimatae pereant, aut deteriores fiant pereunt, aut deteriores fiunt ipsi marito, uti earum domino. — 14. Hinc plurimum interest maritis, ut res dotales absque aestimatione recipiant. — 15. Dominium naturale Dotis in re immobili non aestimata, sed praecise taxationis causa, non aestimatione faciente venditionem, pertinet ad uxorem; Civile vero transit ad maritum.—16. Fundus Dotalis remanet in dominio uxoris, et ad ejus periculum stare dicitur, nunquam transit in verum, et naturale dominium mariti. — 17. Soluto matrimonio, dominium civile ipso jure, et ministerio legis statim transfertur in uxorem, et consolidatur cum naturali. — 18. Fundus Dotalis, seu dos in re immobili non aestimata ita spectat ad verum, et naturale dominium uxoris, ut maritus eam alienare, hypothecare, aut alias obligare non possit. — 19. Immo neque alienari potest cum consensu uxoris. — 20. De Jure tamen Canonico valet alienatio interveniente uxoris juramento de non revocando, seu non contraveniendo. — 21. Ususfructus Dotis etiam rei immobilis, et inestimatae pertinet ad maritum. — 22. Si tamen lucrum perceptum ex fundo dotali non pertineat ad fructuum, seu reddituum naturam, et sit sors quaedam praecipua, quae dotem augeat, non pertinet ad maritum. 23.—Dominium, seu proprietas dotis amittitur ab uxore propter ejus adulterium, et transit in maritum; similiter a marito propter ejus adulterium amittitur dominium, seu proprietas donationis, seu donati propter nuptias, nisi inter se reconciliati fuerint. — 24. Hoc tamen intelligi debet post Judicis sententiam. — 25. Soluto per mortem mariti matrimonio, filia familias vidua habet plenum jus suae dotis adventitiae tam quoad proprietatem, seu dominium, quam quoad usumfructum, privative etiam quoad partem. — 26. Soluto matrimonio dominium, seu proprietas dotis profectitiae pertinet ad filiam familias viduam. — 27. Talis autem dotis profectitiae ususfructus pertinet ad Patrem, ad quem reverti debet, nisi aliud conventum fuerit in constitutione ipsius dotis; et hoc quousque eadem filia secundo nubat dummodo tamen eo tempore alatur a Patre.—28. Mortua uxore, ususfructus dotis spectat ad maritum, proprietas vero pertinet ad filios. — 29. Quando res in dotem data sit aestimata; et quando inaestimata.

ARTICULUS II. — *Dos quoad illos, qui tenentur eam dare.*

1. Pater tenetur dotem dare filiae.— 2. Conclusio procedit, etiamsi filia cum patris consensu nubens propria bona adventitia habeat, nisi pater gravi inopia laboret. —3. Item procedit conclusio, etiamsi pater filiam Matrimonio collocaverit nulla facta mentione dotis. — 4. Eadem ratione si mulier dives non facta expressione, et conventione dotis ducta sit; tacite censentur ejus bona vel saltem pars bonorum pro conditione, et dignitate viri in dotem constituta. — 5. Insuper procedit conclusio etiamsi filia, inscio, vel invito patre, viro tamen digno nupserit. — 6. Limitatur tamen conclusio in casu, quo filia ante annum vigesimum quintum inscio, et invito patre nupsit indigno moribus, aut genere. — 7. Indignus censetur conjux ille, cui alter nubere absque dedecore juxta mores Civitatis non potest. — 8. Limitatur insuper conclusio in omnibus illis casibus, quibus pater filiam exhaeredare possit. — 9. Si pater dotare nequit filiam, tenetur eam dotare Avus paternus. — 10. Et quidem ante matrem. — 11. In defectu patris, et avi paterni, et accedente magna et probabili causa tenetur mater ipsa dotare filiam. — 12. In defectu omnium dictorum ascendentium tenetur frater dotare inopem Sororem ex patre. — 13. Dotem dare tenentur omnes, qui illam serio promiserunt, cujuscumque sint sexus, aut conditionis. — 14. Deflorator, qui absque promissione Matrimonii virginem per vim, fraudem, vel metu injuste incussum violavit, tenetur illam dotare, aut ducere in uxorem. — 15. Adducitur, et solvitur instantia. — 15. Deflorator tenetur dotare puellam a se inique defloratam, quamvis sit paratus eam ducere in uxorem, si pater ipsius, aut ipsa seducta recuset Matrimonium cum ipso defloratore. — 17. Talis deflorator tenetur dotare puellam sic defloratam, etiamsi ipsa jam habeat dotem competentem. — 18. Et hoc pro foro externo. Pro foro autem interno sufficit supra dotem quam alias a patre, vel aliunde haberet, addere quantum necessarium est, ut

possit nubere viro aequali, perinde, ac si deflorata non fuisset. — 19. Talis deflorator tenetur in foro externo dotare defloratam, etiamsi deflorata praeter amissionem virginitatis penitus nullum damnum passa fuisset. —20. Pro foro autem interno si deflorata nullum damnum passa sit praeter amissionem virginitatis, non tenetur eam dotare ante Judicis sententiam. — 21. Deflorator, qui vi, metu injuste incusso, fraude, seu dolo absque promissione Matrimonii seducit, et cognoscit puellam ab alio jam corruptam, quae tamen vulgo et publice virgo habebatur, tenetur in utroque foro illam saltem dotare arbitrio prudentis viri, si inde infamia sit secuta, ita ut non possit tam commode alteri nubere, sicut antea. — 22. Secus autem est de eo, qui vi, metu injuste incusso, fraude, seu dolo carnaliter cognoscit puellam jam corruptam, et talem ut jam publice habitam. —23. Clericus in sacris constitutus, seu maritatus, qui fingens se laicum solutum sub ficta promissione Matrimonii, obtinet a foemina copulam, tenetur ipsam dotare in tantum, in quantum requiritur, et sufficit ad reparandum damnum, quod inde passa est decepta. — 24. Si vero puella damnum nullum ex inde patiatur, ad nihil tenetur talis Clericus, seu maritatus in foro interno ante sententiam Judicis. — 25. Si tamen deflorator, sive sit Clericus, sive uxoratus, sive solutus crimen alias occultum postmodum propalet, indeque damnum puellae defloratae causet, tenetur illud ad aequalitatem etiam in foro interno, et ante omnem sententiam Judicis resarcire. — 26. Quinimmo etiamsi virgo libere consenserit in stuprum, sine vi, vel metu injuste incusso; fraude aut dolo si tamen stuprator, seu deflorator crimen occultum postea propalaverit, eamque infamaverit, tenetur ad reparandum ejus honorem, et damnum infamiae injuste ei illatum resarciendum. — 27. Quantitas dotis danda a Defloratore puellae per vim, dolum, fraudem, aut metum injuste incussum defloratae taxanda est in foro externo juxta quantitatem dotis, quam ipsa puella, si deflorata non fuisset, potuisset habere a parentibus vel aliunde secundum qualitatem suam, et mariti, quem non violata potuisset acquirere. — 28. Ordinarie loquendo, plus restitui debet a defloratore puellae nobili, vel specialibus naturae donis ornatae, quam ignobili, aut deformi. — 29. Caeteris paribus deflorator dives non tenetur plus dare defloratae, quam deflorator pauper. — 30. Deflorator pauper non tenetur semper dare tantam dotem, quantam alias puella posset habere secundum suam qualitatem et opulentiam suorum parentum, sed tantam solummodo quantam, salvo adhuc statu, et conditione sua dare potest. — 31. Deflorator tamen pauper, qui quantum tenetur non habet, debet tantum restituere, quantum interim salvo statu et conditione sua, potest cum obligatione supplendi reliquum, si ad pinguiorem fortunam venerit. — 32. In foro interno dos puellae per vim, fraudem, dolum defloratae restituendae non regulatur, et mensuratur juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt, sed mensuranda est praecise juxta damnum, quod injuste deflorata inde patitur. —33. In foro interno, seu conscientiae tenetur iniquus deflorator Dotem restituere juxta quantitatem damni, etiam in casu, quo Judex non bene informatus in foro externo ad minorem Dotem per sententiam ipsum obligaverit. — 34. Etiam in foro interno, seu conscientiae ordinarie prius Dos ab iniquo defloratore restitui debet puellae nobili, aut specialibus naturae dotibus ornatae, quam ignobili et deformi. — 35. Deflorator non tenetur dotare, nec ducere puellam, quae libere sine vi, fraude, vel metu injuste incusso consensit in stuprum, se sponte ad id offerendo. — 36. Immo neque hoc casu in foro externo cogi potest talis deflorator ad ipsam dotandam, seu ducendam etc. — 37. Deflorator neque tenetur in foro interno dotare seu ducere puellam, etiamsi illam suasionibus, vel blanditiis, seu praecibus importunis, aut muneribus ipsam induxerit ad consensum in struprum, dummodo sine ulla vi, fraude, vel minis id fecerit. — 38. In foro tamen externo talis deflorator tenetur dotare, vel ducere puellam importunis praecibus, et muneribus defloratam. — 39. An teneatur Pater dotem dare filiae nuptae sine ejus consensu — 40. An teneatur, si filiae culpa dos constituta et soluta primo Matrimonio periit. — 41. Nota in Auctorem. — 42. 53. Quae circa defloratores, et defloratas puellas Clemens XII. pro Urbe sancivit.

ARTICULUS III. — *Dos quoad ejus reversionem, seu restitutionem, soluto Matrimonio, et facultatem eam repetendi, constante Matrimonio.*

1. Soluto matrimonio per mortem naturalem mariti, dos adventitia est in integrum restituenda uxori. — 2. Dos profectitia tamen redit una cum uxore dotata ad dotantem, si dotata adhuc est in potestate dotantis. — 3. Si autem uxor jam est emancipata, Dos est restituenda uxori. — 4. Soluto matrimonio per mortem naturalem uxoris, nullis ex illa extantibus liberis, Dos profectitia de jure communi revertitur ad patrem, si filia nondum fuerit emancipata. — 5. Si vero filia fuerit emancipata, tunc praemortua ipsa filia, Dos non revertitur ad patrem dotantem, sed transit ad haeredes ejusdem filiae ab intestato. — 6. Dos adventitia, mortua uxore, de Jure communi non transit ad maritum, sed ad ipsius uxoris haeredes ab intestato. — 7. Sic etiam Dos a stupratore constituta puellae stupratae, pereunte ipsa stuprata, non revertitur ad stupratorem, sed ad haeredes ipsius stupratae. — 8. Eadem ratione Dos constituta per Raptorem filiae raptae, mortua ipsa rapta, non revertitur ad raptorem, sed ad haeredes ipsius raptae. — 9. Item Dos constituta a viro sene et ignobili puellae juveni, non revertitur ad ipsum donantem, sed ad haeredes ipsius foeminae. —10. Soluto Matrimonio quoad vinculum, viventibus adhuc contrahentibus, v. g. per impedimentum dirimens, cum quo ignoranter contraxerunt, Dos integra restituenda est uxori putativae. — 11. Dos contrahentium scienter cum impedimento dirimente, nisi minor aetas excuset, acquiritur Fisco. — 12. Si Matrimonium ex licita causa separetur, quia v. g. maritus cum uxoris consensu ingreditur Monasterium, aut suscipit Ordines, tota Dos est restituenda uxori. — 13. Si vero Matrimonium separetur quoad torum per Ecclesiae judicium ratione alicujus culpae contrahentium, tunc si talis separatio fiat ex culpa mariti, Dos est restituenda uxori. Si autem fiat ex culpa uxoris, ipsa perdit dotem, eaque accrescit marito. — 14. Dissoluto Matrimonio non tantum integra Dos, sed etiam dimidia pars omnium illorum lucrorum quae constante Matrimonio ambobus conjugibus, simul ac utriusque intuitu obvenerunt, debet a marito restitui uxori, seu ejus haeredibus. — 15. Illa autem bona, et lucra quae constante Matrimonio uni conjugi in specie, et intuitu illius solius obvenerunt, non debent dividi inter conjuges, sed integra remanent illi soli conjugi, intuitu cujus obvenerunt. — 16. Sic illa lucra, quae solius viri industria, studio, labore, officio, arte etc. constante Matrimonio, acquisita sunt, soli viro, ejusque haeredibus remanent, nec quidquam de iis debetur uxori, aut ejus haeredibus. — 17. Constante Matrimonio, si maritus culpa sua ad inopiam vergat, ita ut evidenter constet facultates ejus non sufficere ad assecurandam dotem, vel certe esse periculum illius, potest uxor repetere Dotem suam. — 18. Si autem in tali casu dos uxoris fidejussione, aut alia cautione sufficienter assecurari potest, tenetur uxor arbitrante Judice acceptare. — 19. Si absque culpa maritus vergit ad inopiam, nequit cogi ad restituendam Dotem. — 20. Potest tamen uxor, incipiente marito vergere ad inopiam aut decoctionem, agere hypothecaria contra tertium creditorem; Nec creditor potest opponere jus offerendi ad impediendam ipsam uxorem. — 21. In hoc casu si bona, quae uxor detinere intendit contra tertium creditorem, essent excedentia Dotem, et divisibilia, posset tantum detinere, quantum sufficeret ad Dotem, reliquum vero teneretur dimittere. — 22. Si vero bona illa essent indivisibilia, posset illa constante Matrimonio detinere, sed excessum fructuum teneretur restituere. —23. Potest insuper uxor, costante Matrimonio, suam repetere Dotem, si bona mariti Fisco inferantur. — 24. Uxor ratione Dotis habet tacitam, et privilegiatam hypothecam in omnibus bonis mariti, ita ut praeferatur omnibus aliis creditoribus. — 25. Circa omnia hactenus dicta de Dote, sunt attendendae speciales conventiones Dotales, et locorum consuetudines. —26. Pro Dote profectitia filiam agere potest. — 27. Mulier tacitam habet hypothecam pro Dote. — 28. 29. An adversus Fiscum obtineat praelationem.

ARTICULUS IV. — *Dos quoad fideicommissum.*

1. 5. De Justinianea Constit. coercent Fideicommittentium abusum. — 6. 10. Huic non adversatur contraria disponentis voluntas. — 11. 16. Eadem Constitutio extenditur etiam ad dotes spirituales. — 17. 19. Quando nam huic Constitutioni locus sit. — 20. 24. A quonam Dotes a Fideicommisso detrahantur. — 25. 29. De Transversalium Fideicommissis. — 30. 32. De particularibus Fideicommissis. — 33. 34. An Dotes ex feudis possint detrahi.

ARTICULUS I.

DOS QUOAD VARIAM EJUS ACCEPTIONEM, NATURAM, DIVISIONEM, ET PROPRIETATEM, SEU DOMINIUM.

1 Dotis nomen quodammodo aequivocum est; primo enim late, et communiter perfectiones quaedam, quibus naturaliter afficiuntur homines, dotes appellari solent: sic qui optimo pollet ingenio, facundia, robore, pulchritudine etc. dicitur bene dotatus, vel optimas habere dotes.

2 Secundo, et proprie, a Theologis ornatus, et dona quaedam supernaturalia a Deo animae sibi in aeternum desponsatae largiter concessa, Dotes animae vocantur; immo cum beatitudo, quae ex Boetio 3. *de consolat.* est status omnium bonorum aggregatione perfectus, taliter adhuc in corpus redundet, quod aeternus beans etiam ipsi ornatus, et dona quaedam supernaturalia elargiatur, illa corporis gloriosi Dotes nominat: dos autem theologice, ac supernaturaliter sumpta generatim describi potest, quod sit ornatus, et donum quoddam perpetuum in aeterna beatitudine proportionaliter animae, et corpori concessum.

3 Tertio, nomen Dotis juridice, et civiliter capitur pro eo scilicet, quod sive mobile sive immobile datur intuitu Matrimonii, et de hac praesertim procedit titulus; prius tamen Theologorum communiter quae supra, breviter perstringamus.

4 Dotes igitur animae beatae tres a Theologis recensentur; videlicet clara Dei Visio, comprehensio seu Tuitio, et Fruitio. Prima sufficitur loco Fidei, secunda Spei, tertia Charitatem numquam excidentem perficit; de quibus fuse Scholastici; si autem quaeras cur Fides, Spes, et Charitas animae in via tributae non dicantur ejusdem Dotes; respondetur id esse, quia unio indissolubilis, et consumata animae cum Christo, quae analogice Matrimonium dicitur, quo Christus eam sibi sponsat, non est nisi in patria; quandiu enim sumus in hac vita ex Apostolo 2. *ad Cor.* 5. peregrinamur a Domino: quae autem ante Matrimonium dantur, non dotes, sed donationes potius vocitantur; et idem dicendum de donis aliis ante ingressum gloriae collatis.

5 Ulterius obiter accipe, ultra dotes praedictas omnibus Beatis communes, a Theologis insuper assignari praemia quaedam propter heroicitates quasdam aliquibus concessa, quae Aureolas vocant; est autem Aureola generatim accepta praemium aliquod accidentale reportatum in coelo propter insigne aliquod factum, et singularem victoriam in vita a Beatis obtentam de capitalibus christianae salutis inimicis, Diabolo scilicet, mundo, et carne: hinc tres communiter a Theologis assignantur Aureolae. Prima est pro Martyribus, qui heroice triumpharunt de mundo, saevas persecutiones sustinendo; et mortem ipsam subeundo, Christum fortiter confitendo. Secunda est pro Doctoribus, qui per sapientiam, et doctrinam, erroris, infidelitatisque tenebras propulsantes decipientem Diabolum excellenter debellarunt. Tertia est pro Virginibus, sive omnibus illis, qui per continentiam virginalem carnem insigniter calcarunt; dicuntur autem Aureolae seu quasi parvae aureae coronae, non quia magnae non sint, sed quia exiguae videntur respective ad beatitudinem essentialem, quae aurea seu corona aurea dicitur.

Corporis gloriosi Dotes quatuor a Theologis 6
enumerantur, nimirum impassibilitas, claritas, agilitas, et subtilitas. Per impassibilitatem corpus gloriosum erit incorruptibile, et immortale; 1. *ad Corinth. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem*, consequenter nec pati poterit quidquam; *Isaiae* 49. *neque esurient, neque sitient etc. et Apocal.* 21. *Absterget Deus omnem lacrymam etc.* Per claritatem corpora Beatorum fulgebunt quam maxime; *Matth.* 13. *Tunc justi fulgebunt sicut sol; Ad Philippens.* 3. *Reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae;* unde si in densissima nocte unicum e gloriosis corporibus appareret, noctem ipsam verteret in lucidissimam diem. Per agilitatem corpora Beatorum vim se absque difficultate, et fatigatione quaquaversus movendi habebunt; *Isai. cap.* 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilae, current, et non laborabunt, ambulabunt, et non deficient; Sapient.* 3. *Tamquam scintillae in arundineto discurrent.* Per dotem subtilitatis, quae arguitur ex *I ad Corinth.* 15. *seminatur corpus animale, surget corpus spiritale.* Beatorum corpora coelos aliaque corpora penetrare, ac per illa transire poterunt, sicut Christus Dominus ex Virginis utero, et sepulcro est egressus, januis clausis ad Apostolos ingressus, ac coelos penetratus. Verum in assignanda hujusmodi Dotis ratione non parum discrepant Theologi; nobis tamen praefata extremis labiis libasse sufficiat, fusius enim hic immorari non expedit; interim ex his quisque meminerit, quod Apostolus ait, 1. ad Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit*

Deus diligentibus se, ad Rom. 8. *Non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.*

7 Dos juridice et civiliter capta, est bonum in pecunia, seu in alia re mobili vel immobili consistens, ab uxore, vel alio ejus nomine datum marito ad onera Matrimonii sustinenda, ut videlicet ex ejus fructibus uxorem, et familiam facilius sustentare possit. Colligitur haec definitio ex *l. Dotis* 1. *ff. de jure dotium, et l. Plerumque* 10. §. 3.
8 *eod. est in re communis.* Dos est duplex; Profec-
9 titia scilicet, et Adventitia. Dos Profectitia est illa, quae a Patre, vel ab alio ascendente paterno filiam in potestate habente, vel ab alio, intuitu tamen Patris, datur; *leg. Profectitia* 4. *ff. de jure*
10 *Dotium, et l. Unica Cod. de rei uxoriae actione.* Dos Adventitia est illa, quae nec a patre, nec ab ascendente paterno, sed ab alio absque ullo intuitu patris datur; *l. unic.* §. *Accedit. C. de rei uxoriae actione.*

11 Dominium, seu proprietas dotis traditae in re mobili in certo numero, pondere, et mensura v. g. in tanta pecunia, in tot pecoribus, et hujusmodi, pertinet absolute ad Maritum, itaut de ea pro suo libitu disponere possit; cum obligatione tamen, quod soluto Matrimonio, ipse vel ejus haeres restituat tandumdem ejus generis, et qualitatis in eodem numero, pondere, et mensura, textu expresso *in leg. Si res in dotem* 42. *ff. de jur. Dotium*, ibi: « Res in dotem datae, si in numero, » pondere, aut mensura constant, mariti periculo » sunt, quia in hoc dantur, ut eas maritus ad » arbitrium suum distrahat, et quandoque soluto » Matrimonio, ejusdem generis, et qualitatis res-
12 » tituat, vel ipse, vel haeres ejus. » Sic etiam ad Maritum spectat dominium, seu proprietas dotis sive in re mobili, sive immobili, quando ei talis dos traditur aestimata aestimatione faciente venditionem, textu expresso in *leg. Quoties* 5. *Cod. de jure dotium*, ibi: « Quoties res aestimatae in » dotem dantur, Maritus dominium consecuturus » summae velut pretii debitor efficitur; Si igitur » non convenit, ut soluto Matrimonio restituan- » tur, retinebit eas, si pecunias tibi offert. « Concordat. *l. Plerumque* 10. §. 4. *ff. de jure dotium*, ibi: « Si ante Matrimonium aestimatae res dota- » les sunt, haec aestimatio quasi sub conditione » est, namque hanc habet conditionem, si matri- » monium fuerit secutum; secutis igitur nuptiis, » aestimatio rerum perficitur, et fit vera condi-
13 » tio. » Unde sequitur quod si res aestimatae pereant, aut deteriores fiant, pereunt, aut deteriores fiunt ipsi Marito uti earum domino, sicuti tamquam verus dominus lucrum, si quod esset ex ipsis, ipse referret; textu expresso *in l. Cum dotem* 10. *Cod. de jure dotium*, ibi: « Quis enim » dubitet aestimationem a te mulieri deberi, cum » periculo tuo res deteriores fiant, vel augmenta » lucro tuo recipiantur; et concordat. » *l. unic.* §. 9. *Cod. de rei uxoriae actione*, ibi: » Æstima- » tarum enim rerum maritus, quasi emptor, et » commodum sentiat, et dispendium subeat, et » periculum expectet. » Hinc plurimum interest 14
Maritis, ut res dotales absque aestimatione recipiant, textu expresso *in l. Plerumque* 10. *ff. de jure dotium*, ibi: *Plerumque interest viri* (res in contractu nuptiali) *non esse aestimatas, ne periculum rerum ad eum pertineat;* quia tunc si aestimatio non praecessit, damnum superveniens absque culpa Mariti, et deterioritas ipsarum rerum dotalium non aestimatarum in solam cadit uxorem, textu expresso *in cit. l. Plerumque*, ibi: « Quoties igitur non aestimatae res in dotem » dantur, et meliores, et deteriores mulieri fiunt. »

Dominium naturale dotis in re immobili, non 15
aestimata, sed praecise taxationis causa, non aestimatione faciente venditionem, pertinet ad uxorem; civile vero transit ad maritum. Rota *part.* 8. *recent. dec.* 259. *num.* 1. *et part.* 15. *dec.* 277. *num.* 16. textu claro *in leg. In rebus* 30. *Cod. de jure dotium*, ibi: « Cum eaedem res ab initio uxoris fuerint, et » naturaliter in ejus permanserint dominio; » et clare evincitur ex iis omnibus juribus, in quibus dos dicitur proprium patrimonium uxoris, ut *in l.* 3. §. *Sed utrum, ff. de minor. l. unic.* §. *et hoc, C. de rei uxoriae actione*, et ex iis juribus, in quibus dicitur dos esse in bonis mulieris, ut *in l. Filius, ff. de collat. bonorum*, vel simpliciter esse mulieris, *ut in l. Pater, ff. de evict. et in l. quamvis, ff. de jure dotium*, et respectu Mariti dicuntur esse res alienae; *l. Si constante*, §. *Si maritus, ff. de jure dotium; et l. Donatio*, §. *fundum, et l. Etiam*, §. 1. *cod. tit.* Unde fundus dotalis re- 16
manet in dominio uxoris, et ad ejus periculum stare dicitur, et nunquam transit in verum, et naturale dominium viri; Rota *part.* 12. *recent. dec.* 10. *n.* 27. *decis.* 21. *num.* 29. *part.* 13. *dec.* 51. *num.* 9. *part.* 15. *dec.* 83. *num.* 11. *et* 12. *par.* 18. *tom.* 1. *dec.* 98. *num.* 10. Soluto Matrimonio, 17
dominium civile ipso jure, et ministerio legis statim transfertur in uxorem, et consolidatur cum naturali, *leg. Dotis, ff. soluto matrim.* Rota *par.* 13. *dec.* 349. *par.* 15. *dec.* 190. *num.* 7. *et decis.* 279. *num.* 17.

Fundus dotalis, seu dos in re immobili non ae- 18
stimata ita spectat ad verum, et naturale dominium uxoris, ut Maritus eam alienare, hypothecare, aut alias obligare non possit. *Princip. Instit. Quibus alienare licet, vel non*, ibi: *Dotale praedium maritus invita muliere per legem Juliam prohibetur alienare;* Rota *par.* 3. *dec.* 573. *n.* 2. *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 492. *n.* 1. *par.* 8. *decis.* 91. *num.* 6. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 431. *n.* 8. *dec.* 269. *num.* 13. *et seq. part.* 15. *dec.* 190. *n.* 5. *part.* 18. *tom.* 1. *dec.* 98. *n.* 29. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 68. *num.* 20. *et ead.* 19
part. 19. *tom.* 2. *decis.* 436. *num.* 1. Immo neque

alienare potest cum consensu uxoris. *Cit. Instit. Quibus alienare licet, vel non*, ibi: *Interdicta alienatio, et obligatio* (de hypotheca in specie erat prius etiam sermo) *ut neutrum eorum, neque consentientibus mulieribus, procedat*, et ratio additur istis verbis: *Ne sexus muliebris fragilitas in perniciem substantiae ejus convertatur;* Concordat *Nov.* 61. *cap.* 1. §. 1. Rota *recent. part.* 4. *dec.* 619. *n.*
20 2. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 214. *n.* 1. De jure tamen Canonico valet alienatio, interveniente uxoris juramento, quo se obligat ad non revocandam alienationem, aut ad non contraveniendum, prout expresse statuitur, et in hoc puncto Jus civile corrigitur; *cap. Cum contingat* 28. *de jurejurando*, ibi: « Cum contingat interdum, quod constante » Matrimonio, alienationibus super rebus dotali- » bus, et donationibus propter nuptias consen- » tiant; ne ulterius contraveniant proprio Sacra- » mento firmando, ac soluto processu temporis » Matrimonio, contravenire nitantur; utrum hoc » eis liceat a nobis tua fraternitas requisivit. Nos » autem fraternitati tuae respondemus, quod et si » mulierum consensus in talibus non videatur » obligatorius secundum legitimas sanctiones; ne » tali tamen praetextu viam contingat perjuriis » aperiri, mulieres ipsae servare debent hujusmo- » di juramenta sine vi et dolo sponte praestita, » cum in alterius praejudicium non redundent, » nec observata vergant in dispendium salutis ae- » ternae; Rota *par.* 4. *tom.* 2. *decis.* 492. *n.* 3. *et* 4. *part.* 9. *tom.* 1. *dec.* 169. *n.* 12. *et seq. par.* 19. *tom.* 2. *dec.* 436. *n.* 5.

21 Ususfructus dotis etiam rei immobilis, et inaestimatae pertinet ad maritum; textu expresso *in l. Dotis* 7. *de jure dotium*, ibi: *Dotis fructum ad Maritum pertinere aequitas suggerit*, et additur ibi ratio his verbis: *Cum enim ipse onera Matrimonii subeat, equum est, eum etiam fructus percipere;* et concordat *leg. Pro oneribus* 20. *Cod. eodem tit.* ibi: *Pro oneribus Matrimonii mariti lucro fructus totius dotis esse, quos ipse coepit .... manifestissimi juris*
22 *est.* Si tamen lucrum perceptum ex fundo dotali non pertineat ad fructuum, seu redituum naturam, et sit sors quaedam praecipua, quae Dotem augeat, non pertinet ad Maritum, textu expresso *in leg. Si ex lapidicinis* 12. *ff. de jure dotium*, ibi: *Si ex lapidicinis Dotalis fundi lapides, vel arbores, quae fructus non essent, vendiderit, nummi ex ea venditione recepti sunt Dotis.* Sic etiam licet maritus habeat usumfructum Silvae caeduae pro dote sibi traditae, non tamen potest sibi retinere lucrum perceptum ex alienatione arborum praegrandium, aut arduarum ibi existentium, cujus proinde ratione exigere ab ipso poterit ipsa Mulier, vel ipsius haeres, quod etiam verum est, licet ventorum vi arbores illae ceciderint, textu expresso *in leg. Fructus* 7. §. 12. *ff. Soluto Matrimonio*, ibi: *Si arbores caeduae fuerunt, vel gremiales, dici oportet in fructum cedere; sin minus, quasi deteriorem fundum fecerit maritus, tenebitur. Sed et si vi tempestatis ceciderunt, dici oportet pretium earum restituendum mulieri, nec in fructum cedere.* Idem est dicendum de Marito, qui vendit ligna, lapides etc. veteris aedificii, quod reficere, neque necessarium, neque utile est; *l. Si ex lapidicinis* 31. *de jure dotium*, ibi: *sive superficiem aedificii dotalis voluntate mulieris vendiderit, nummi ex ea venditione recepti sunt dotis.*

Dominium, seu proprietas dotis amittitur ab 23
uxore propter ejus adulterium, et transit in Maritum; similiter a Marito propter ejus adulterium amittitur dominium seu proprietas donationis, seu donati propter nuptias, nisi inter se reconciliati fuerint; *l. Dotem* 24. *Cod. de jure dotium, l. Consensu*, §. *Si vero causam, Cod. de repudiis, cap. Plerumque* 4. *de donat. inter virum, et uxore*, ibi: *Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiae, aut propria voluntate* (scilicet ob eamdem causam) *a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalium repetere non valebit;* et in ejus summario dicitur expresse: *Mulier propter adulterium a viro separata perdit dotem, et sic tenet communis cum* Glossa *ibid. verb. Dotalium*, et alia Glossa *in cap. Ex par.* 10. *ex consuetudine, verb. Bonis.*
Hoc tamen intelligi debet post Judicis sententiam, 24
est enim poena, sicuti ex communi docent Sa *verb. Divortium n. penult.* Sanchez *lib.* 10. *de Matrim. disp.* 8. *n.* 12. Layman *lib.* 3. *de justit. tract.* 4. *c.* 3. *n.* 6.

Soluto per mortem Mariti Matrimonio, filiafa- 25
milias vidua habet plenum jus suae dotis adventitiae tam quoad proprietatem, seu dominium, quam quoad usumfructum privative etiam quoad patrem; Bossius *tract. de Dote cap.* 3. *n.* 92. Constantinus Rogerius *de Dote quaest.* 10. *num.* 18. Baldus Novellus *de dote part.* 6. *privil.* 23. *et l. duob. sequent. et part.* 8. *privileg.* 10. et communis aliorum, et habetur *l. Pomponius Philadelph. ff. Famil. Ercisund. et* colligitur *ex leg. Cajus, ff. sol. Matrim.* ubi cum ageretur de Nepte, quae erat sub patria potestate, et quaereretur, cui competeret actio ad dotem ab Avo Materno constitutam, respondit Paulus Jurisconsultus favore nuptiarum, eam actionem competere Nepti, ac proinde videtur negare de patre, et haeredibus per textum in *l. Cum Praetor, ff. de judic.*

Soluto Matrimonio, Dominium seu proprietas 26
dotis profectitiae pertinet ad filiamfamilias viduam; Menochius *de praesumption. l.* 3. *praesumpt.* 29. *n.* 80. *et de arbitrariis lib.* 2. *cas.* 88. *n.* 39. Mascard. *de probation. conclus.* 574. *n.* 6. Stephanus Gratianus *tom.* 2. *discept. forens. cap.* 301. *n.* 30. Paschal *de viribus patriae potest. part.* 2. *cap* 4. *num.* 37. *et a n.* 69. *ad final.* Camillus Borellus *in summa decis. par.* 3. *tit.* 4. *a num.* 54. *ad* 55. Et ratio est, quia pater constituendo dotem filiae-

familias intelligitur eamdem donare, seu constituere cum animo donandi; Salicetus *in l. Ex morte, Cod. de pact. convent.* Cephalius *cons.* 753. *n.* 5. *vol.* 5. Alexander *cons.* 99. *num.* 2. *vol.* 7. Quinimmo nedum donare sed etiam munus adimplere, ad quod tenetur; *l. Si cum Dote, §. Si pater, ff. soluto Matrimonio; et leg. Cum dotem* 71. *ff. de jure dotium;* Eorum autem, quorum sit donatio vel ex libera voluntate, vel quodammodo ex debito, dominium transit ad donatarium, ut habet
27 communis *ex vulgat. jur.* Talis autem dotis profectitiae usus pertinet ad patrem, ad quem reverti debet, nisi aliud conventum fuerit in constitutione ipsius dotis; et hoc quousque eadem filia secundo nubat, dummodo tamen pro eo tempore alatur a patre. *Est communis, argum. l. Eos a patre, Cod. soluto Matrimonio; l. Si ab hostibus, ff. eodem, et*
28 *l.* 6. *de jure dotium.* Mortua uxore, ususfructus dotis spectat ad virum, proprietas vero pertinet ad filios; *l.* 1. *Cod. de bonis matern.* Rota *part. dec.* 126. *sub. n.* 2. *et par.* 11. *dec.* 368. *n.* 25.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

29 Interest dignoscere, quando res in Dotem data sit aestimata, et quando inaestimata, tum ob effectus, quos affert Auctor, tum ob alios effectus. At vide de hac materia Rota *in Spoletana Immissionis super bonis S. Anatolis* 15. *Junii* 1725. *coram bon. mem. Nunez, in Romana Dotis super mandato* 21. *Januarii* 1738. *coram Rezzonico postea Summo Pontifice Clem. XIII. in Romana Immissionis super bonis Catharinae Putignanae* 6. *Maji* 1737. *coram clar. mem. Millin. in Eugubina Reintegrationis* 21. *Junii* 1737. *cor. clar. mem. Calcagnino in Romana, seu Januen. Locorum Montium* 23. *Junii* 1738. *coram eod. in Romana Immissionis* 8. *Maji* 1743. *coram bon. me. Lana in Romana Dotis* 10. *Maji* 1748. *coram cl. me. Matthaeo.*

ARTICULUS II.

DOS QUOAD ILLOS, QUI TENENTUR EAM DARE.

1 Pater tenetur Dotem dare filiae, textu expresso *l. ult. Cod. de Dotis promissione,* ibi: *Neque enim leges incognitae sunt, quibus cautum est, omnino paternum esse officium Dotem, vel ante nuptias donationem, pro sua dare progenie, et ibidem verb. Intelligi* docet Glossa communiter recepta et concordat; *l.*
2 *Qui liberos* 19. *ff. de ritu nuptiarum.* Et Conclusio procedit, etiamsi filia cum Patris consensu nubens propria bona adventitia habeat, nisi Pater gravi inopia laboret; ut statuitur *in cit. l. ult. Cod. de Dotis promission.* ut tenent communiter Doctores apud Covarruv. *in epit. par.* 2. *cap.* 3. §. 7. *n.* 9.
3 Layman *lib.* 3. *de Justit. tract.* 4. *c.* 13. *n.* 3. Item procedit Conclusio, etiamsi pater filiam matrimonio collocaverit nulla facta mentione dotis; Glossa *in leg. Obligamur, vers. Lege, ff. de action. et obligat.* Abbas in *cap.* 1. *de sponsalib. impub. num.* 6. Sanchez *lib.* 4. *disp.* 26. *num.* 3. Layman *loc. cit. num.* 4. et alii communiter. Et ratio est, quia tacite intelligitur sponso dos promissa, eo quod pater non solum obligatus sit ad providendum filiae maritum, sed etiam ad dandam ei dotem; *l. Qui liberos* 19. *de ritu nuptiarum;* Dos enim datur ad sustinenda onera Matrimonii, et Mulier sine Dote facile contemneretur a viro. Eadem ra- 4
tione, si mulier dives, non facta expressione, et conventione dotis, ducta sit, tacita censentur ejus bona, vel saltem pars bonorum pro conditione et dignitate viri in dotem constituta, quae si non solvatur, justam causam Maritus habet alimenta uxori negandi; Sanchez *lib.* 9. *disput.* 5. *concl.* 2. Gail. *l.* 2. *observ.* 93. *num.* 10. Layman *loc. cit. n.* 4. Et ratio est, quia cum dos detur ad sustinenda onera Matrimonii; *arg. tot. tit. ff. et Cod. de jure Dotium,* debet uxor dives assignare Marito congruam dotem pro tali matrimoniali onere sustinendo. Insuper procedit conclusio, etiamsi filia, in- 5
scio et invito patre, viro tamen digno nupserit; Ripa *in l.* 1. *ff. soluto matrimonio n.* 57. Menochius *de praesumption. lib.* 4. *praesumpt.* 189. Sanchez *cit. disp.* 20. *num.* 16. Layman *loco citat. num.* 4. Reiff. *lib.* 4. *decr. tit.* 20. *n.* 39. et alii communiter. Et ratio est, quia pater, licet aegre ferre possit tale Matrimonium secundum modum, ex quo, ipso inscio, contractum fuerit; non potest tamen rationabiliter illud aegre ferre secundum substantiam, cum pater ipse teneatur providere filiae de viro digno, et ei congruam dotem tradere; *l. Qui lib.* 19. *de ritu nuptiarum.*

Limitatur tamen Conclusio in casu, quo filia 6
ante annum 25. inscio patre et invito, nupsit indigno moribus, aut genere. Tunc enim cogi non potest pater ad plene dotandam talem filiam, sed solum ad alimenta necessaria praestanda, quae pater liberis suis indigentibus etiam ingratis, et immorigeris naturali jure dare tenetur; *arg. cap. Cum haberet de eo, qui duxit, et leg. Qui liberis, §. Si vel parens, ff. de liberis agnoscendis,* et tenet communis cum Covarr. *in epit. par.* 2. *c.* 3. §. 8. *num.* 7. Sanchez *lib.* 4. *disp.* 26. *num.* 19. Rodriq. *tom.* 1. *summ. cap.* 14. *n.* 4. Layman *loc. cit. n.* 4. Unde ad Judicem pertinebit arbitrari, considerata indignitate mariti, et inobedientia filiae, utrum delictum ejus dotis subtractionem mereatur. Non enim competit patrifacultas statim exhaeredandi filiam ita nubentem, aut ei notabiliter dotem minuendi sine arbitrio Judicis, ut statuit Carolina Constitutio in Comitiis Augustanis promulgata, teste Haunoldo *tract.* 3. *c.* 5. *contract.* 5. *n.* 382.
Indignus autem censetur conjux ille, cui alter 7
nubere absque dedecore juxta mores Civitatis non potest; *arg. leg. Si adulterium cum incestu, §. stu-*

prum, ff. ad l. Juliam, de adulterio ibi: *Contumacia juris, et sanguinis contumelia;* Sic etiam indignus conjux censetur, qui est malorum morum; *arg. l. Sed ea, ff. de Sponsal. et l. nuptiae Cod. de nupt.* ibi: *Si pares sint genere, et moribus;* Menoch. *de praesumpt. lib. 4. praesumpt.* 189. *num.* 25. *in fine;* Sanchez *lib.* 4. *disp.* 26. *n.* 23. Reiffenstuel
8 *loco citato num.* 41. Limitatur insuper Conclusio in omnibus illis casibus, quibus pater filiam exhaeredare potest. *Sic communis Doctorum* cum Sanchez *lib.* 4. *disp.* 29. *num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 43. Non enim major ratio requiritur ad privandam filiam dote, quam ad eam privandam legitima, cum dos substituatur legitimae, et in eam imputetur; *l. quoniam* 29. *C. de inofficios. testament.*

9 Si pater dotare nequit filiam, tenetur eam dotare Avus paternus; *arg. l. Dotem* 7. *ff. de jur. do-*
10 *tium;* Et quidem ante Matrem, prout cum pluribus Juristis docet Haunoldus *tract.* 4. *cap.* 5. *n.* 386. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 45. *arg. Neque mater,*
11 *Cod. de jure Dotium.* In defectu Patris, et Avi paterni, et accedente magna et probabili causa, tenetur Mater ipsa dotare filiam; *arg. leg. Mater* 14. *C. de jure Dotium* ibi: *Neque mater pro filia Dotem dare cogitur, nisi ex magna, et probabili causa, vel lege specialiter expressa;* Neque pater de bonis uxoris suae invitae ullam dandi habet facultatem. Magna autem, et probabilis causa intelligi debet si filia et pater inopes sint, Mater autem dives; tunc mater sicut alere tenetur filiam, ita et dotare; Molina *tom.* 2. *disput.* 424. *post princip.* Petr. Gregor. Tholosan. *lib.* 9. *Syntagm. cap.* 18. *num.* 6. Layman *loc. cit. n.* 5. Dos enim succedit loco
12 alimentorum; Sylvester *verb. Dos, q.* 5. In defectu omnium dictorum ascendentium tenetur frater dotare inopem sororem ex patre; *arg. l. cum plures* 12. §. 3. *ff. de administr. et pericul. Tutor.;* ubi statuitur, fratrem non teneri dotare sororem ex alio patre natam, seu tantum uterinam, unde a sensu contrario recte infertur, eum teneri ad dotandam sororem ex eodem patre natam, si non habeat propria bona, et non sit ab aliis dotata. *Sic communis Doctorum* cum Haunold. *loco c. n.* 389.
13 Layman. *loco c. n.* 5. Dotem dare tenentur omnes, qui illam serio promiserunt, cujuscumque sint sexus aut conditionis; *arg. leg. promittendo* 14. *ff. de jure dotium,* ibi: *Promittendo Dotem omnes obligantur, cujuscumque sexus, aut conditionis sint;* dummodo tamen sit major 25. annis; *l. Ultim. C. ad S. C. Vellejan.* ibi. « Generaliter sancimus, » ut si quis major 25. annis sive masculus, sive » foemina, Dotem pollicitus est, vel spoponderit » pro qualibet muliere, cum qua matrimonium » licitum est, omnino compellatur suam confes- » sionem adimplere. »

14 Deflorator, qui absque promissione matrimonii virginem per vim, vel metum injuste incussum violavit, tenetur illam dotare, aut illam ducere in uxorem; Barbosa *in c. si seduxerit* 1. *de adult. et stupr. n.* 7. et ibi Ancharanus *p.* 3. *l.* 5. *c.* 5. §. *Quaeres,* Lugo *tom.* 1. *disp.* 12. *sect.* 1. *n.* 11. Lessius *l.* 2. *c.* 10. *n.* 12. Guttierez *Canon. qq. lib.* 1. *qu.* 37. *n.* 7. *et seq.* Engel *l.* 5. *decret. tit.* 16. *num.* 11. Pirhing *ibid. n.* 29. 41. *et* 44. Reiffenstuel *l.* 4. *decret. tit.* 1. *n.* 87. Navarr. *in Manual. cap.* 16. *n.* 17. Molina *tract.* 3. *de justit. disp.* 106. Vasquez. *in opuscul. moral. tract. de restitut. cap.* 3. §. 2. *dub.* 1. *n.* 2. *et* 3. et alii communiter *arg. cap. Pervenit.* 2. *de adult. et stupr.* ubi non absolute, sed sub alternatione deflorator, seu seductor compellitur; in alternativis autem sufficit alterutrum adimplere textu expresso *in c. In alternativis* 70. *de Regul. juris in* 6. ibi: *In alternativis debitoris est electio, et sufficit alterum adimpleri,* et concordat *l. Plerumque* 10. *in fin. ff. de jure Dotium.* Et sic habet recepta consuetudo, et praxis omnium fere Tribunalium Ecclesiasticorum, teste Barbosa *loco cit.* Guttierez *l. c. q.* 37. Consuetudo autem est optima Legum interpres; *c. Cum dilectus* 8. *de consuetud.* Nec obstat *c. Si seduxerit* 1. *de adult. et* 15
stupro, ubi non solum ad adulterum, sed ad utrumque deflorator teneri dicitur, ibi: *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, et habebit uxorem.* Non obstat, inquam, quia verba illa non copulative sed disjunctive intelligenda sunt; Illa enim dictio *Et* sumi debet pro *Vel;* ut desumitur ex recepta Tribunalium praxi et consuetudine quae est optima Legum interpres; *l.* 37. *ff. de legibus, et citat. c. Dilectus* 8. *de consuetudine.* Et sic saepe fit in jure, uti patet *l. saepe, ff. de verbor. significat* ibi: *saepe ita computatum est, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur, et disjuncta pro conjunctis, et leg. Conjunctionem, ff. eod.* ibi: *Conjunctionem enim nonnunquam pro disjunctione accipi, Labeo ait.*

Deflorator tenetur dotare puellam a se per vim, 16
metum gravem, et dolum seductam, quamvis sit paratus eam ducere in uxorem, si pater ejus, aut ipsa seducta recuset matrimonium cum ipso defloratore, textu expresso *c. si seduxerit* 1. *de adulter, et stupr.* ibi: *Si vero pater virginis dare noluerit* (et a fortiori si puella ipsa principaliter offensa nubere ei recuset) *reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.* Et sic tenent Barbosa *in d. cap. si seduxerit num.* 7. Hostiens. *ibid. n.* 1. Gonzalez *ibid. n.* 7. Farin. *de delict. carn. qu.* 147. *n.* 105. Lugo *tom.* 1. *disp.* 12. *sect.* 1. *n.* 12. Azorius *part.* 3. *lib.* 5. *c.* 5. *diffic.* 4. Lessius *lib.* 3. *c.* 10. *n.* 12. Clarus §. *stuprum n.* 3. Pirhing. *lib.* 5. *decret. tit.* 16. *n.* 46. Reiff. *lib.* 4. *decret. tit.* 1 *num.* 89. et alii communiter contra Molinam, et paucos alios volentes saltem tunc defloratorem liberari ab onere dotandi, si sit virgini defloratae conveniens, et offerat se ad eam ducendam. Et ratio nostra est, quia si virgo de-

florata adstricta esset ad contrahendum matrimo-
nium cum stupratore ad hoc se offerente, vel ad
carendum dote sibi debita, non compensaretur ei
aequaliter damnum injuste illatum, nam puella
prius habebat libertatem nubendi cui vellet, qua
privaretur si tunc deberet contrahere matrimo-
nium cum eo, qui forte illi non placet, vel carere
Dote sufficiente ad ineundum matrimonium ae-
quale, seu aeque commodum, ac si adhuc virgo
esset.
17 Talis deflorator tenetur dotare puellam sic de-
floratam, etiamsi ipsa jam habeat Dotem compe-
tentem. *Sic communis Doctorum* cum Abbate *in c.*
Pervenit 2. *de adult. et stupr. n.* 5. Guttier. *Can.*
qq. lib. 1. *quaestion.* 37. *n.* 8. Et ratio est, quia
virginitas est secunda, seu altera dos, quam qui
injuste abstulit, debet in poenam, et odium deli-
cti compensare substituendo Dotem in ea quan-
titate, in qua consideratis circumstantiis conside-
randis fuisset dos virginis, si deflorata non fuis-
18 set; *cit. c. si seduxerit* 1. *de adult. et stupro.* Et hoc
pro foro externo; pro foro autem interno sufficit
supra dotem, quam alias a patre, vel aliunde ha-
beret, addere quantum necessarium est ut possit
nubere viro aequali, perinde ac si corrupta non
fuisset, quia ad plus non tenetur, spectato jure
naturae, et sic redditur aequale damno illato;
Covarr. *in Epit. leg.* 1. *decr. part.* 2. *cap.* 6. §. 8.
n. 5. Lessius *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 11. Vasquez *in*
opusc. moral. tract. de restit. cap. 3. §. 2. *dub.* 5.
19 *n.* 14. Pirhing. *loco c. n.* 44. Talis deflorator tene-
tur in foro externo dotare defloratam, etiamsi de-
florata praeter amissionem virginitatis penitus
nullum damnum passa fuisset, utpote aequale
matrimonium sortita, vel sortitura, ac si deflorata
non fuisset *ex cit. cap. si seduxerit.* Deflorator prin-
cipaliter non in solam compensationem damni,
sed in poenam delicti tenetur defloratam dotare;
delictum autem existit, et poenam secum trahit,
20 etsi omne aliud damnum absit. Pro foro autem
interno, si deflorata nullum damnum passa est
praeter amisionem virginitatis, non tenetur eam
dotare ante sententiam Judicis; Guttier. *can. qq.*
quaestion. 37. *numer.* 25. Lessius *de Just. et Jure*
libr. 2. *cap.* 10. *n.* 15. Pirhing. *loco citat. num.* 47.
Reiffenstuel *loco c. n.* 76. *et* 93.
21 Deflorator, qui vi, metu injuste incusso, fraude
seu dolo absque promissione matrimonii seducit,
vel cognoscit puellam ab alio jam corruptam, quae
tamen vulgo, et publice virgo habebatur, tenetur
in utroque foro illam saltem dotare arbitrio pru-
dentis viri, si inde infamia sit secuta, ita ut non
possit tam commode alteri nubere, sicut antea.
Est communis cum Navarr. *in Manual. cap.* 16. *n.*
19. Azorio *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 5. *diff.* 11. Pirhing.
l. c. n. 48. Reiffenstuel *loco c. n.* 83. Et ratio est,
quia ipsa communiter habebatur pro virgine, et
honesta puella, adeoque deflorator eam seducens
vi, fraude, seu dolo incurrit consimilem obliga-
tionem, ac si deflorasset vere virginem; *arg. cap.*
si seduxerit 2. *de adult. et stupr.* Secus autem est 22
de eo, qui vi, metu injuste incusso, fraude, seu
dolo carnaliter cognoscit puellam jam corruptam
et ut talem jam publice habitam; *Sic communis*
Doctorum arg. cit. c. si seduxerit, ubi tantum con-
stringitur ducere, vel dotare, qui seducit *Virgi-*
nem; adeoque a sensu contrario, qui seducit non
virginem, nec ut talem habitam, non tenetur,
optime enim arguitur a sensu contrario; *arg. leg.*
1. §. *Hujus rei, de offic. ejus, cui mandata est juris-*
dictio. et leg. Qui testamento, §. *Mulier,* ubi Glossa
ff. de testam. Tum quia seductor non causavit ali-
quod damnum puellae jam prius notoriae corru-
ptae, cum ipsa jam prius ut talis communiter co-
gnita, non fuisset consecutura magis commodum
Matrimonium, quamvis non fuisset ulterius ab
ipso seducta.
Clericus in sacris constitutus, seu maritatus, 23
qui fingens se laicum solutum sub ficta promis-
sione matrimonii obtinet a foemina copulam, te-
netur ipsam dotare in tantum, in quantum requi-
ritur, et sufficit ad reparandum damnum, quod
inde passa est decepta; omnis enim injuste dam-
nificans tenetur ad restitutionem; *arg. leg. unic.*
C. de sent. quae pro eo, et cap. ult. de injur. et damn.
dat. et cap. si res aliena caus. 14. *quaest.* 6. Sic
Sanchez *lib.* 1. *disp.* 10. *n.* 15. Ledesma *de Matrim.*
quaest. 45. *num.* 4. *dub.* 1. *de confirmat. tertii* Reiff.
loco cit. n. 152. et alii passim. Si vero puella da- 24
mnum exinde nullum patitur, ad nihil tenetur ta-
lis Clericus, seu maritatus in foro interno ante
sententiam Judicis, quia tunc nec vi legis, nec
ratione damni illati in foro interno consurgit ali-
qua obligatio. Non vi legis, quia cum dispositio
cap. si seduxerit 1. *de adult. et stupr.* sit poenalis,
in odium seductionis lata, externamque poenae
executionem requirat, ante sententiam Judicis
non obligat; *argum. cap. Cum secundum de haeret.*
in 6. Nec vi damni illati, quia, uti supponitur,
talis puella nullum exinde patitur damnum. Si 25
tamen deflorator sive sit Clericus, sive uxoratus,
sive solutus, crimen alias occultum postmodum
propalet, indeque damnum puellae defloratae cau-
set, tenetur illud ad aequalitatem etiam in foro
interno, et ante omnem Judicis sententiam resar-
cire. *Sic communis* cum Molina *tract.* 3. *disp.* 104.
n. 13. *in fin.* Lugo *to.* 1. *disp.* 2. *sect.* 1. *num.* 6.
Pirhing. *l. c. n.* 48. Et ratio est clara, quia tam
jure naturali, quam positivo quilibet in foro con-
scientiae ante omnem sententiam resarcire tenetur
damnum injuste illatum; *arg. l. Unic. Cod. de*
sentent. quae pro eo, et cap. ult. de injur. et damn.
dat. et cap. Si res aliena qu. 6. Quinimmo etiamsi 26
virgo libere consenserit in stuprum sine vi, vel in-
justo metu, fraude, aut dolo; si tamen stuprator,
seu deflorator postea crimen occultum propala-

verit, eamque infamaverit, tenetur ad reparandum ejus honorem, et damnum infamiae injuste ei illatum resarciendum; Reiffenst. *l. c. n.* 78. Molina *l. c. n.* 13. *in fin.* Lugo *l. c. num.* 6. Pirbing *l. c. n.* 48. et alii passim.

27 Quantitas dotis dandae a defloratore puellae per vim, dolum, fraudem, aut metum injuste in cussum defloratae taxanda est in foro externo juxta quantitatem dotis, quam ipsa puella, si deflorata non fuisset, potuisset habere a parentibus, vel aliunde secundum qualitatem suam, et mariti, quem non violata potuisset acquirere; *arg. c. Si seduxerit.* 1. *de adult. et stupr.* ubi pro foro externo in odium, et poenam delicti sic expresse statuitur: *Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt; et l. Si filiae* 45. *ff. de Legatis, leg. Si Curatoris* 9. *C. de administrat. tutor. et leg. Cum potest* 69. §. *Gener, ff. de jure dotium*, ibi: *Dotis etiam quantitas pro modo facultatum patris, et dignitate mariti constitui debet.* Et ita Glossa *in dict. cap. si seduxerit, verb. Juxta modum*, et ibi Gonzalez *n.* 6. *circa finem*, Farinac. *de delict. carn. qu.* 147. *n.* 24. *et seq.* Carpz. *prax. crim. part.* 2. *qu.* 68. *n.* 13. Berlich. *part.* 5. *conclus. pract.* 38. *n.* 20. Didac. Perez *in princ. tit.* 15. *lib.* 8. *ordin.* Castil. *de alim. cap.* 26. *n.* 7. Reiffenstuel. *l. c. n.*

28 9. Ordinarie loquendo plus restitui debet a defloratore puellae nobili, vel specialibus donis naturae ornatae, quam ignobili, aut deformi; Tales enim puellae, quamvis Dote careant, vel modicam habeant, intuitu qualitatum nobilitatis, pulchritudinis, aut alterius consimilis, ordinarie aeque honesta, et commoda sunt matrimonia acquisiturae, ac aliae majorem habentes dotem, carentes tamen similibus qualitatibus; adeoque cum per injustam deflorationem priventur omni spe acquirendi sic honesta, et commoda matrimonia, possunt de jure etiam in foro externo exigere a Defloratore compensationem illius gravis damni sibi injuste illati, cum omnis injuste damnificans ad aequalem satisfactionem etiam in foro externo teneatur, et ad eam praestandam possit et debeat a Judice condemnari; *arg. l. unic. de sentent. quae pro eo, et c. ult. de injur. et damn. dat. et c. si res aliena caus.* 14. *q.* 6.

29 Caeteris paribus, deflorator dives non tenetur plus dare defloratae quam deflorator pauper. Non enim ob divitias debet aliquis esse deterioris conditionis, aut ob illas ad plus, quam lex praecepit, obligari, *cit.* autem *c. si seduxerit* 1. *de adult. et stupr.* plus non praecipit, quam ut injustus deflorator tantam det dotem, quantam (consideratis considerandis) *virgines accipere consueverunt.* Dos autem, quam *virgines accipere consueverunt*, regulatur, et mensuratur secundum *l. Cum potest* 69. §. *Gener. ff. de Jure dotium*; ubi sic expresse habetur: *Dotis etiam quantitas pro modo facultatum patris, et dignitate mariti constitui debet*, adeoq; deflorator dives non tenetur plus dare puellae defloratae quam pauper; Reiffenstuel *loc. cit. n.* 96. et alii passim. Deflorator pauper non tenetur 30 semper dare tantam dotem, quantam alias puella posset habere secundum suam qualitatem, et opulentiam suorum parentum; sed tantam solummodo, quantam salvo adhuc statu, seu conditione sua, dare potest. Defloratori enim pauperi impossibile est tantam dare dotem, quanta alias ad dotandam puellam divitem, et nobilem a se injuste defloratam requireretur. Ad impossibile autem nemo tenetur; *l. Impossibilium* 185. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *Impossibilium nulla obligatio est, et cap. Nemo* 6. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari*: adeoque etc. Nec etiam deflorator pauper tenetur tantam dare Dotem, ex quo totaliter deberet cadere a statu, et conditione sua; juxta enim universalia principia restitutionis, nemo tenetur restituere cum totali ruina sui status, in quo existit, nisi forsan injuste laesus, aut damnum passus esset in aequali periculo, ut communiter sentiunt Doctores. Deflorator tamen 31 pauper, qui quantum tenetur, non habet, debet tantum restituere, quantum interim salvo statu, et conditione sua, potest, cum obligatione supplendi reliquum si ad pinguiorem fortunam venerit; quia praesens impotentia, paupertas, aut defectus mediorum non extinguit omnino, sed tantum suspendit obligationem restituendi aequale, ita ut veniens ad pinguiorem fortunam omnino teneatur, et in utroque foro adhuc urgeat obligatio; Molina *de just. et jur. tra.* 3. *dis.* 104. *n.* 16. et communis aliorum.

In foro interno dos puellae per vim, fraudem, 32 seu dolum defloratae restituenda non regulatur et mensuratur juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt, ut pro foro externo statuitur *in cit. cap. Si seduxerit* 1. *de adult. et stupr.* sed mensuranda est praecise juxta damnum, quod injuste deflorata inde patitur; quia in foro interno de jure humano, naturali, ac divino ante omnem Judicis sententiam requiritur, et sufficit, ut quis tantum restituat, aut resarciat, quantum injuste damnificavit, ut habet communis Doctorum sententia; *arg. l. unic. C. de sententia, quae pro eo, etc. ult. de injur. et damno dat.* Tenetur igitur iniquus deflorator tantam in foro conscientiae dare dotem puellae inique defloratae, quanta requiritur et sufficit pro reparando damno, quod ex tali injusta defloratione puella patitur, praecipue ut aequae honestum, et commodum matrimonium acquirere possit, quale potuisset secundum prudentis viri judicium acquirere, si non fuisset violata, sive dein haec quantitas major sit, sive minor Dote, quam talis puella non violata habuisset. Sic 33 Abbas *in citat. capit. Si seduxerit*, et ibi Ancharanus, et communis aliorum. In foro interno, seu

conscientiae tenetur iniquus deflorator dotem restituere juxta quantitatem damni, etiam in casu, quo Judex non bene informatus in foro externo ad minorem dotem per sententiam ipsum obligaverit, quia Judicis sententia, quae solummodo secundum allegata, et probata fieri potest, et debet, non relevat in foro conscientiae illum, qui scit, quod revera plus damnificaverit, ut tenet communis Doctorum sententia; *arg. l. unic. C. de sent. quae pro eo, et cap. Ult. de injur. et damn. dat*

34 Etiam in foro interno, seu conscientiae ordinarie plus dotis ab iniquo defloratore restitui debet puellae nobili, aut specialibus naturae dotibus ornatae, quam ignobili, aut deformi, quia ordinarie honestius, et commodius matrimonium acquirit puella nobilis, aut specialiter pulchra, quam ignobilis, et deformis; et consequenter cum illa patiatur per iniquam deflorationem majus damnum, quam ista, plus dotis etiam in foro interno ante sententiam Judicis debetur illi, quam isti, ut habet communis sententia; *arg. cit. leg. un. C. de sent. quae pro eo; et cit. c. ult. de jur. et damn. dat.*

35 Deflorator non tenetur dotare, nec ducere puellam, quae libere, sine vi, fraude, vel metu injuste incusso consensit in stuprum se sponte ad id offerendo quia ex *Regul* 27. *Juris in* 6. *Scienti, et consentienti non fit injuria, neque dolus;* Lessius *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 9. Pirhing. *loco cit. num.* 49. Reiffenstuel *loco cit. n.* 70. Molina *tract.* 3. *disp.* 106. *n.* 10. Barbosa *in cap. Si seduxerit* 1. *de adult.*
36 *et stupr. n.* 2. Immo neque hoc casu in foro externo cogi potest talis deflorator ad ipsam dotandam seu ducendam, neque ad subeundas alias poenas decretas *in cit. c. Si seduxerit* 1. *et cit. cap. Pervenit* 2. *de adult. et stup.* quia poenae illae, ut patet ex textus verbis, solum imponuntur ei, qui virginem seduxerit, vel decepit, quod non potest dici de illa, quae se sponte obtulit, vel consensit, ut patet *ex cit. Regul.* 27. *Juris in* 6. ibi: *Scienti, et consentienti non fit injuria, neque dolus;* Molina
37 *loc. cit. n.* 10. Pirhing. *l. c. n.* 43. et alii. Deflorator neque tenetur in foro interno dotare, seu ducere puellam, etiamsi illam suasionibus, seu blanditiis, vel precibus etiam importunis, aut assiduis, vel muneribus induxerit ad consensum in stuprum, dummodo sine ulla vi, fraude, vel minis id fecerit; Molina *cit. disp.* 106. *n.* 1. Less. *cit. c.* 18. *n.* 4. Lugo *to.* 1. *disp.* 12. *sect.* 1. Vasquez *c.* 3. §. 2. *dub.* 1. *n.* 4. *et* 5. Pirhing. *l. c. num.* 50. Reiffenstuel *l. c. n.* 106. et alii passim. Et ratio est, quia *cit. c. Si seduxerit* 1. *de adul. et stup.* quod quemlibet seducentem, et consequenter importunis precibus, blanditiis, vel muneribus instantem, et allicientem obligat ad dotandam, vel ducendam puellam defloratam, non obligat ante Judicis sententiam, quia cum sit lex poenalis in odium seductionis lata, externamque poenae executionem requirat, ante sententiam Judicis in foro interno non obligat *arg. cap. Cum secundum, de haeret. in* 6. In foro tamen externo talis deflorator 38
tenetur dotare, vel ducere puellam importunis precibus blanditiis, et muneribus defloratam; Gonzal. *in c. d. Si seduxerit* 1. *de adult. et stup.* Navarr. *in Manual. c.* 16. *n.* 17. Reiffenstuel *l. c. n.* 72. Guttierez *l. Canon. qq. q.* 37. *n.* 15. citans communem, et Vasquez *de restit. c.* 3. §. 2. *dub.* 1. *n.* 6. et Pirhing. *l. c. n.* 50. dicunt, hanc sententiam, utpote miseris puellis favorabilem, esse consulendam; et colligitur clare ex *cit. cap. si seduxerit* 1. *de adult. et stup.* ubi ad dotandam, vel ducendam virginem obligatur omnis ille, qui seduxerit virginem, et dormierit cum ea: atqui importunis precibus, blanditiis, et muneribus inducens puellam ad consentiendum copulae, vere eam seducere censetur; *l.* 1. *C. de raptu virgin.* ibi: *Nisi solicitaverit:* ergo etc.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Quaestio hic est non incongrua, an Pater teneatur Dotem dare filiae nuptae sine ejus consensu, 39
si vir scripserit Tertio mediatori, quod duceret Uxorem sine Dote, modo pater acquiesceret. At vide omnino Rot. *in Romana Dot.* 19. *Aprilis* 1728. *cor. clar. mem. Corio.*

Nec importune disputari potest, an Pater ite- 40
rum teneatur Dotare filiam, si ejus culpa dos constituta, et soluta primo Marito, periit? Et quid si interim paternum Patrimonium fuerit diminutum? Sed et consulendum de hac quaestione idem supremum Tribunal Rot. *in Romana Dotis* 11. *Junii* 1726. *cor. clar. mem. Calcagnin.*

Nota, quod in illis locis in quibus virum inter 41
et uxorem viget communio bonorum, mater non in subsidium, ut ait Auctor, sed aeque principaliter, ac pater Dotem constituere tenetur filiae: Gron. Ovveg. *de leg. abrog. ad leg.* 14. *Cod. de Jur. Dotis* Strykius *in usu modern. Pandect. libr.* 23. *titul.* 3. §. 6.

ADDITIO CENSORIS THEOL.

Addenda hic censuimus, quae contra defloratores, sive stupratores et stupratas puellas pro Urbe Romana sancivit Clem. XII. per edictum Cardinalis ipsius in Urbe Vicarii publicatum die 13. *Septembris anno* 1736. *in quo poenae decernuntur, quibus in defloratorem, defloratam virginem, ejusque Parentes, si aliquo modo in causa fuerint stupri secuti, lenones, aliosque, quorum ope usus fuerit stuprator, animadvertendum sit.*

Ac primo quidem statuitur, ut in suo vigore 42
manentibus poenis, quas in similes delinquentes sacri decreverunt Canones, stuprator poenae quoque corporis afflictivae subjiciatur, quae ex-

tendi quoque possit etiam ad triremes, si deflorator Laicus fuerit, et ad ergastulum, aut relegationem Judicis arbitrio, si fuerit Clericus, juxta diversas casuum circumstantias, gradus, et conditionis, praesertim juxta diversam fraudem, et seductionem adhibitam.

43 Stuprata autem Puella poenae quoque corporis afflictivae subjicitur, quae extendi etiam possit Judicis arbitrio ad carcerem usque, pro diversis circumstantiis casuum gradus, et conditionis, et praesertim juxta majorem, minoremve fraudem, et seductionem, quam passa sit, vel adhibuerit deflorata Puella.

44 Decernitur praeterea, ut dum stuprum secutum sit ex spe et promissione futuri matrimonii, deflorata Puella actionem habere non possit in defloratorem, ut promissum adimpleat, nisi coram Judice legitimo, et omnino concludenter probaverit obligationem defloratoris ex illa promissione contracta; firma tamen remanente quacumque alia actione, quam puella in deflorantem habere

45 possit. Declarat vero legitimam atque concludentem probationem satis non esse ad cogendum defloratorem ad matrimonium ineundum quod promiserat, quoties inter contrahentes tanta sit conditionis disparitas, ut ex tali matrimonio magnum secuturum esset scandalum, et familiae ignomi-

46 nia. Eo tamen in casu deflorator neutiquam absolutus declaratur ab obligatione, quam habet, compensandi damna etc.

47 Quantum ad Puellae Parentes, consanguineos, aliosque, quibus vel naturae jure, vel positiva aliqua lege ejusdem puellae cura, et educatio concredita sit, et ad quos pertineat de stupro secuto causam ad Judicem deferre, et accusare, dum rei probentur aut lenocinii, aut conniventiae, statuitur, ut actionem omnino amittant petendi dotem nomine defloratae (intacto tamen remanente jure, quod huic competat) et aliam quamcumque actionem, quae eorum favori intentari posset pro damnis, et interesse; atque decernitur, in hujusmodi casibus quidquid damnum, et interesse deberetur delinquentibus, quod Judicis arbitrio taxandum est, juxta diversas circumstantias a Fisco exigendum esse, et ab eodem pro arbitrio in pios usus erogandum.

48 Quoniam vero antedictae compensationis amissio culpae proportionata non esset, nisi condigna punitio ulterius accederet; propterea poena afflictiva corporis contra eosdem stabilita est, et pro gravitate delicti ita inviolabiliter observanda praescribitur.

49 Patres, Matres, Fratres, aliique, ad quos spectet cura, et custodia puellarum, dum rei aperti lenocinii probentur, poenae subjiciuntur carceris

50 decem annorum, juxta diversitatem sexus. Si vero non aperti lenocinii, sed solius conniventiae rei fuerint, triremibus, aut respective carceri subjiciuntur septem annorum pro Judicis arbitrio, qui pro diversitate casuum, et personarum, poenam decernet simplici negligentiae debitam.

Servi vero, Ancillae, Familiares, aliique stipen- 51
dio conducti homines, quorum ope, auxilio, aut consilio stuprum secutum sit, vel triremibus pro septem annis, vel carceri ut supra, subjiciantur;
atque omnes generaliter, licet domestici non fue- 52
rint, si lenocinii rei convincantur, quinque annis carceris vel triremis poena puniantur; arbitrio tamen Judicis committitur poenam ad majus quoque tempus extendere, juxta diversas circumstantias casuum etc.

In omnibus autem supradictis casibus conni- 53
ventiae, vel lenocinii rei, antequam ad triremes mittantur, vel carceribus detrudantur, per Urbem circumduci debent cum *Mitra*, et infamiae cartam ferentes, in qua sit eorum conscriptum delictum, ut fieri in iis solet, qui fustigatione puniuntur.

ARTICULUS III.

DOS QUO AD EJUS REVERSIONEM, SEU RESTITUTIONEM SOLUTO MATRIMONIO, ET FACULTATEM EAM REPETENDI CONSTANTE MATRIMONIO.

Soluto Matrimonio per mortem naturalem ma- 1
riti, dos adventitia est integra restituenda uxori, textu expresso *in leg. ult. Cod. soluto Matrimonio, et leg. unic.* §. *Accedit, Cod. de rei uxor. action. juncto c. Donatio* 8. *de donationibus inter vir. et uxor. Est communis.* Dos profectitia tamen redit 2
una cum dote ad dotantem, si dotata adhuc est in potestate dotantis; *cit. leg. unic. Cod. de rei uxor. action.* Ipse tamen dotans tenetur eamdem dotem prius dotatae iterum dare, si alteri nubat; *Authentic. Sed quamvis cit. leg. Unic. de rei uxor. action.* Si 3
autem uxor jam est emancipata, vel si adsit statutum, aut consuetudo, ut proles statim ac nubunt, hoc ipso emancipatae habeantur, dos est restituenda uxori *citat. leg. ult. Cod. soluto Matrimonio et l. unic. Cod. de rei uxor. action.* Et ratio est, quia quando filia est emancipata a Patre, Pater ipse in ordine ad eamdem habetur pro extraneo, cum illam non habeat in sua potestate, per textum *in d. l. unica* §. *Extraneum, Cod. de rei uxor. action.* statim enim ac filia est emancipata, intelligitur absolute, et simpliciter recta domina illius dotis per textum *in d. l. unica* §. *Videamus, Cod. de rei uxor. action.* adeo ut facta vidua possit de illa disponere per ultimam voluntatem, etiam absque patris consensu; Joann. Angel. Bossius *de dote cap.* 3. *num.* 270. Gabriell. *consil.* 16. *num.* 35. *et sequent. lib.* 1. et alii passim.

Soluto Matrimonio per mortem naturalem uxo- 4
ris, nullis ex illa extantibus liberis, dos profecti-

tia de jure communi revertitur ad patrem, si filia nondum fuerit emancipata, textu expresso *in l. Succursum, ff. de jur. dot.* ibi: *Jure succursum est Patri, ut filia amissa, solatii loco redderetur ei dos ab ipso profecta, ne et filiae amissae, et pecuniae damnum sentiret, et l. Dos a patre, Codic. soluto Matrimonio,* ibi: *Dos a patre profecta, si in Matrimonio decesserit mulier filiafamilias, ad patrem redire debet.* Dicitur autem notanter *de Juri communi*, quia de jure municipali diversimode res se habet in diversis Provinciis, et locis. Alicubi enim cautum est, ut si uxor per annum vixerit cum marito, et postea moriatur maritus, acquirat ex integro dotem; alicubi, ut acquirat solummodo medietatem, et alia medietas redeat ad dotantem parentem; alicubi, ut maritus non existentibus communibus liberis, praemortua uxore jam ad maritum traducta, vel Matrimonio per copulam carnalem consummato, lucretur dotem datam, et promissam, ut refert statutum Mediolanense *in cap.* 298. *vol.* 1. et aliter alibi. Unde circa hoc attendi debet cujusque loci jus municipale, et consuetudo, quae est optima legum interpres *leg.* 37. *ff. de legibus, et cap. Dum dilectus* 8. *de con-*
5 *suetudine.* Si vero filia fuerit emancipata, tunc praemortua filia ipsa, dos non revertitur ad patrem dotantem, sed transit ad haeredes ejusdem filiae ab intestato, textu expresso *in d. l. unica, §. Videamus, Cod. de rei uxor. action.* ibi: « Si » parens dote pro filia, vel nepti praestita emancipaverit eam, vel ipsa decesserit, rei uxoriae » actione dotem omnino ad mulierem pertinere, » etiamsi fuerit exhaeredata; » Camillus Borellus *in summa decis. tom.* 3. *tit.* 4. *num.* 199. Vincentius *in l. Post dotem num.* 31. *ff. soluto Matr.* Angelus Bossius *tract. de dote cap.* 3. *num.* 168. et alii passim.

6 Dos adventitia, mortua uxore, de jure communi non transit ad maritum; *arg. cap. Mulieres* 1. *de donat. inter virum et uxorem;* Dos enim adventitia pleno jure pertinet ad ipsam uxorem, adeoque, ipsa mortua, transit ad ejus haeredes ab intestato; *l. Avus* 49. *ff. de jure dot.* Boschejus *de legit. nuptiis lib.* 4 *num.* 11. *vers. Unde apparet;* Baldus Novellus *de dote part.* 8. *privil.* 10. *n.* 11. Rosign. *de dote tom.* 2. *contr.* 19. *praenot.* 2. *num.* 5. et alii. Et ratio est, quia sistendo in jure communi, maritus eatenus gaudet dote, ejusque fructibus, quatenus perseverat Matrimonium, ejusque onera sustinet; quo Matrimonio, ejusque oneribus cessantibus, dos adventitia ad eos transit, quibus de jure competit: *leg. unica §. Procul dubio, ff. de rei uxor. action.* Fachineus *controv.* 35. §. 2. *lib.* 6. Rosignol. *loco cit.* Reiffenstuel. *lib.* 4. *decretal.*
7 *tit.* 20. *numer.* 76. et alii. Sic etiam dos a stupratore constituta filiae stupratae, pereunte ipsa stuprata, non revertitur ad stupratorem, sed transit ad haeredes ejusdem stupratae. Et ratio est, quia illa dos in poenam consummati delicti facta est pleno jure ejusdem foeminae stupratae *arg. c. Si seduxerit* 1. *de adulter. et stupr.* Panormitanus *in dict. cap.* 1. *de adulter.* Farinacius *de delict. carn. quaest.* 147. §. *dos num.* 112. Joann. Baptista Lupus *tract. de illegitim. et natur. lib. comment.* 1. §. 1. *n.* 125. *vers. Et ista dos;* Molina *de just. et jur.*
tract. 3. *disput.* 104. *vers. Justa.* Eadem ratione 8
dos constituta per raptorem filiae raptae, mortua ipsa rapta non revertitur ad raptorem, sed pleno jure transit ad haeredes ejusdem raptae; Thesaurus *decis.* 217. *n.* 6. *in fin.* Cancerius *in tertia parte variar. resol. cap.* 11. *de Sponsal. et Matrimon. num.* 24. Sanchez *de Matrim. leg.* 7. *de imped. disp.* 13. *num.* 1. Bajardus *in addit. ad Julium Clarum in §. Raptus num.* 35. Rosignol. *loco cit. numer.* 7. et
alii. Item dos constituta a viro sene, et ignobili 9
uxori juveni, et nobili in compensationem juventutis, et nobilitatis, non revertitur ad ipsum dotantem, sed transit ad haeredes ejusdem foeminae, Ripa *in leg. Foeminae, num.* 44. *C. de secundis nuptiis*, Surdus *cons.* 471. *num.* 29. *liber* 4. Stephanus Gratianus *discept. foren. cap.* 984. *num.* 9. Lupus *in rubr. de donatio. inter vir. et uxor.* §. 5. *numer.* 35. *in fin.* et alii.

Soluto Matrimonio quoad vinculum viventibus 10
adhuc contrahentibus, v. gr. per impedimentum dirimens, cum quo ignoranter contraxerunt, dos integra restituenda est uxori putativae; *arg. cap. Mulieres* 1. *de donat. inter vir. et uxor.* et ibi Glossa
verb. Licita, et communis Doctorum. Dicitur autem 11
notanter *ignoranter*, quia contrahentes scienter cum impedimento dirimente, amittunt quidquid unus alteri dedit, dotem scilicet, et donationem propter nuptias, Fisco totum acquirente, nisi minor aetas excuset, textu expresso *in l. qui contra* 4. *et Authent. Incestas nuptias, Cod. de incestis nupt.*
et ibi Glossa *verb. Licita.* Si Matrimonium ex li- 12
cita causa separetur, quia v. gr. Maritus cum uxoris consensu ingreditur Monasterium, aut suscipit Ordines, tota dos est restituenda uxori, textu expresso *in cit. cap. Mulieres* 1. *de donat. inter vir. et uxor.* ibi: *Mulieres cum pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatae, totam dotem praecipimus sibi reddi,* et ibi Barb. *num.* 5. et com-
munis aliorum. Si vero Matrimonium separetur 13
quoad torum per Ecclesiae judicium, ratione alicujus culpae contrahentium, tunc si talis separatio, seu divortium fiat ex culpa Mariti, dos est restituenda uxori, *arg. cit. cap. Mulieres;* si autem fiat ex culpa uxoris, v. gr. ob ejus adulterium, ipsa perdit dotem, eaque accrescit Marito; *cap. Plerumque* 4. *de donat. inter. vir. et uxor.* ibi: *Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiae, aut propria voluntate, a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalitium repetere non potest,* et concordant *leg. Consensu* 8. *de repudiis, et Novell.* 117. *c.* 8. *et* 9.

14 Dissoluto Matrimonio, non tantum integra dos,
sed etiam dimidia pars omnium illorum bonorum,
et lucrorum, quae constante Matrimonio ambobus
conjugibus simul,ac utriusque intuitu obvenerunt;
v. gr. haereditate, legato, donatione, negotiatione,
emptione ex utriusque peculiis, aut bonis facta,
debet a Marito restitui uxori, seu ejus haeredibus
textu expresso *in cap. Significavit* 2. *de donat. inter vir. et uxor.* ibi: *Quae ipsius dum simul viverent*
cujuscumque contractus titulo communiter obvenerunt. . . . ad divisionem eorum compellatis; Barbosa
15 *ibidem num.* 6. *cum communi aliorum.* Illa autem
bona, et lucra, quae constante Matrimonio uni
conjugi in specie, et intuitu illius solius obvenerunt v. gr. haereditate, legato, donatione etc. non
debent dividi inter conjuges, sed integra remanent
ut propria illi soli conjugi, cui soli legata aut do-
16 nata sunt. *Certa, et communissima.* Sic illa lucra,
quae omnia solius viri industria, studio, labore,
officio, arte etc. constante Matrimonio acquisita
sunt, ut lucra, quae faciunt Officiales, et Ministri
Principum, Advocati, Medici, Consiliarii, Judices
etc. soli viro, ejusque haeredibus remanent, nec
quidquam de iis, debetur uxori, aut ipsius haeredibus; *Est communis* cum Barbosa *in cit. cap. Significavit numer.*5. et Gonzal. *ibidem num.*5. Guttier.
lib. 2. *pract. quaest.* 118. *numer.* 5. Nullo enim
jure nec civili, nec Canonico statutum reperitur,
quod de hujusmodi bonis quidquam uxori restituatur.

17 Constante Matrimonio, si Maritus culpa sua ad
inopiam vergat, itaut evidenter constet facultates
ejus non sufficere ad assicurandam dotem, vel
certe esse periculum illius, potest uxor repetere
dotem suam, textu expresso *l. Si constante* 24.
princip. ff. solut. Marim. et l. Ubi adhuc 29. *C. de jur. dot.* dummodo tamen non maneat penes uxorem, sed detur cuidam mercatori, aut alicui securae, et licitae negotiationi, ut inde honestum
lucrum haberi, et onera Matrimonii sustentari
valeat; *arg. cap. Per vestras* 7. *de donat. inter vir. et uxor.* et ibi: Barbosa *n.* 7. Engel *lib.* 4. *decret. tit.* 20. *num.* 9. Surdus *de aliment. tit.* 9. *qu.* 40.
18 *num.* 37. et alii passim. Si autem in tali casu dos
uxoris fidejussione, aut alia cautione sufficienter
assicurari potest, tenetur uxor arbitrante Judice
acceptare. Sic contra communem Legistarum communior Theologorum, et Canonistarum, teste
Haunoldo *tract.* 4. *cap.* 5. *controv.* 6. *num.* 399.
arg. cit. cap. Per vestras 7. *de donat. inter vir. et uxor.* ubi Innocentius Tertius Summus Pontifex
mandat Archiepiscopo, et Archidiacono Genuensi,
tamquam Judicibus, ut in casu praefati periculi
dotem Marito sub cautione sufficienti relinquant,
vel alicui securae, et licitae negotiationi, seu Mercatori ad honestum lucrum committant, ibi: *Mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione praestare, vel saltem alicui Mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera Matrimonii possit sustinere.*

Si absque sua culpa maritus vergit ad inopiam 19
v. gr. ratione inculpabilis naufragii, incendii, et
hujusmodi nequit cogi ad restituendam dotem,
ut recte observat Glossa *in cit. cap. Per vestras verb. Ad inopiam arg. Novell.* 67. *c.* 6. *princip.*
ubi tunc tantum reddere dotem cogitur Maritus,
si res male gubernat, eo vel maxime quod uxor
etiam teneatur de sua dote maritum inopem sustentare, *leg. Maritus* 37. *ad fin. ff. de jure dot.* Po- 20
test tamen uxor, incipiente marito vergere ad inopiam, aut decoctionem, agere hypothecaria contra tertium creditorem, etiam constante Matrimonio: Nec creditor potest opponere jus offerendi
ad impediendam ipsam uxorem. Hoc privilegium
colligitur ex Cino *in l. Ubi adhuc in quaest.* 13.
Cod. de jure dot. quod etiam sustinet Baldus Novellus *de dot. part.* 7. *privil.* 47. et alii. Et ratio
est, quia illa recuperatio dotis, vergente marito
ad inopiam, non est in rigore propria, et vera
restitutio, ut notant Glossa, et Bart. *in l. Si constante, ff. solut. Matrim.* cum servari debeat, et
committi alicui Mercatori, aut licitae, et securae
negotiationi, ut ex fructibus ejusdem sustineri
possint onera Matrimonii, ut constat *ex cit. cap. Per vestras;* et sic magis interest uxori habere
bona sibi hypothecata, quam pecuniam sibi oblatam.

In hoc casu si bona, quae uxor detinere inten- 21
dit contra tertium creditorem, essent excedentia
dotem, et divisibilia, posset tantum detinere,
quantum sufficeret ad dotem, reliquum vero teneretur dimittere. Et ratio est, quia aequum non
videtur, ut uxor lucretur cum aliorum jactura,
per textum *in Leg. Jure succursum, §. fin. de jur dot.* nam licet jura eidem succurrant pro sua dote
ad eam conservandam, non tamen ad eam augendam cum aliorum jactura; *arg. Regul. juris* 48.
in 6. ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius jactura, vel injuria.* Si vero bona illa essent indi- 22
visibilia, posset illa, constante Matrimonio, detinere, sed excessum fructuum teneretur restituere,
et ratio est, quia uxor in hoc casu lucrum non
acquireret, cum aliorum jactura; ut clare patet,
cum relaxaret fructus excedentes in favorem creditorum, et aliunde ratione hypothecae, quam habet in omnibus bonis mariti, sit omnibus aliis
creditoribus praeferenda, *ex l. In rebus* 50. *Cod. de jure dot. et l. Assiduis* 12. §. 1. *Cod. Qui potiores in pign.*

Potest insuper uxor, constante Matrimonio, 23
suam repetere dotem, si bona Mariti Fisco inferantur; *arg. l. Si marito, ff. de solut. Matrim.* ibi:
Si marito publico judicio damnato, pars aliqua bonorum ejus publicetur, Fiscus creditoribus ejus satisfacere necesse habet, inter quos uxor quoque est.

Uxor ratione dotis habet tacitam, et privilegia- 24
tam hypothecam in omnibus bonis Mariti, ita ut

praeferatur omnibus aliis creditoribus. *Est communis et certa* textu expresso *leg. In rebus* 30. *Cod. de jure dot.* ibi: « In rebus dotalibus, sive » mobilibus, seu immobilibus, sive se moventibus » (si tamen extent) sive aestimatae, sive inaestimatae sint, mulierem in his vindicandis, omnem » habere post dissolutum Matrimonium praerogativam jubemus, et neminem creditorum mariti, qui anteriores sunt, posse sibi potiorem » causam in his per hypothecam vindicare. » *et leg. Assiduis* 12. §. 1. *Cod. qui potiores in pignor.* ibi: « Sancimus ex stipulato actionem, quam mu» lieribus jam pro instituenda dedimus, cuique » etiam tacitam donavimus inesse hypothecam, » potiora jura contra omnes habere creditores, » licet anteriores sint temporis privilegio vallati » etc. licet res dotales, vel ex his aliae compara» tae non extent, sed quocumque modo, vel di» spositae vel consumptae sint. »

25 Pro complemento, et uberiori notitia et regula omnium, quae hactenus dicta sunt de dote, advertendum est, quod prae *omnibus* pacta dotalia, seu speciales conventiones, et locorum consuetudines, seu specialia statuta attendi debeat; *arg. tot. tit. ff. de pactis dotal. et C. de pactis convent.*, *et cap. Donatio* 8. *de donat. inter. vir. et uxor.* ibi: » Sane soluto Matrimonio, sicut dos ad mulierem, » sic et donatio propter nuptias redit ad virum, » nisi de consuetudine secus obtineat; vel ex pa» cto de lucranda dote, et donatione propter nu» ptias, quod aequale sit tamen hinc inde contra» rium judicatur, » et ratio est, quia ut habet *l.* 75. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur;* et consuetudo est optima legum interpres, ut habetur *l.* 37. *ff. de leg. et cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudin.*

ADDITIO NOVISSIMA

26 Mulierem pro Dote tacitam habere hypotecam, cum praelatione adversus ejusdem Mariti Creditores anteriori licet hypotheca munitos cognitissimi juris est ex vulgatissima *Leg. Assiduis Cod. qui potiores in pignor. etc.* At vexatissima quaestio est, an hanc ipsam praelationem obtinere debeat contra Fiscum, qui anteriorem habeat hypotecam.

27 Ea nonnullis insevit opinio, quod hanc adversus Fiscum anteriorem hypotecam habentem haud obtinet praelationem. Moventur hi, quod *in leg.* 2. *Cod. de privileg. Fisci* dispositum sit parem esse causam Fisci, ac Mulieris, hinc inferendo, quod Fisco anteriori hypotheca sic munito nequeat Mulier praeferri.

28 At praevaluit contraria sententia, quod scilicet Mulier praeferatur Fisco anteriori licet hypotheca vallato. Ratio, et quidem solidissima, contrariae hujus sententiae haec est, quod dicta *Lex* 2. lata fuit ab Antonino Imperatore, quo tempore nulla mulier obtinebat praelationem. Abrogata propterea Lex haec 2. dici debeat a posteriori lege *Assiduis* imperatoris Justiniani, qua praelatio fuit prima mulieri tributa.

Ita post alios tradunt *Zoes in Comment. ad Pandect. l.* 20. *tit.* 4. *n.* 18. Anton. Faber *Conject. l.* 8. *c.* 12. Mared. *controvers. Jur. l.* 6. *c.* 31. *n.* 14. Bachov. *de Pign. l.* 4. *cap.* 14. *n.* 2. Schovartzenthal. *de Pignor. et Hypoth. c.* 26. *sub. n.* 29. Costanus *de Dote c.* 7. *n.* 7. et secundum contrariam hanc sententiam decrevit Camera Apostolica die 28. Aprilis 1758. et rursus die 27. Februarii 1760.

ARTICULUS IV.

EX EDITIONE BARBIELLINIANA

DOS QUOAD FIDEICOMMISSUM.

Eo ingens Fideicommittentium processerat li- 1
bido, ut naturae omnino vinculis obliti, et propriis filiabus turpem praeponentes ambitionem, easdem indotatas relinquerent: hinc infinitae foeminae ob Parentum crudelitatem innuptae cum fastidiosam, et Reipublicae noxiam servare cogerentur virginitatem, Civium paulatim deficiebat frequentia. Vidit haec Imperator, tantoque malo finem statim,
modumque ponere decrevit. Quamobrem suam 2
edidit Constit. *Novell.* 39. ex cujus *c.* 1. celebris decerpta fuit *Auth. Res quae C. comm. de leg.* in tribunalibus, nemine discrepante, admissa, in qua mandavit. « Si liberis portio legitima non sufficiat ad do» tis, sive donationis propter nuptias obligatio» nem permittitur res praedictas in eam causam » alienare, vel obligare pro modo honestati per» sonarum congruo. » Cum enim propter generis propagationem favor dotis, ut foeminae nubant, publicam respiciat utilitatem *l.* 2. *ff. de jur. Dot.*
ita aequum est ut particularis Fideicommissario- 3
rum utilitas postponatur, cum *ea quae communiter omnibus prosunt, his quae specialiter quibusdam utilia sunt, praeponi debeant,* inquit idem Justinianus.

Neque dubitari potest quin hujus *Auth.* bene- 4
ficio perfruantur filiae primi gradus, ac neptes in-
distincte. Non enim Imperator *consuluit* filiis tan- 5
tum, sed *liberis,* quod nomen cum magis late pateat, quam filiorum nomen, aequae primum ac ulteriores gradus complectitur *l.* 6. *ff. de testam. tut. quid si nepotes sint? Et magis est, ut ipsis quoque dati videantur, si modo liberos dixit. Caeterum si filios non continebuntur et l.* 201. *ff. de verb. signif.* Bruneman. *in C. lib.* 6. *titul.* 46. *in Aut. res quae num.* 5.

Neque adversatur contraria disponentis volun- 6
tas, qui penitus dotium prohibuerit detractiones, etenim non ex praesumpta Testatoris voluntate ut colligitur ex *l.* 22. §. *pen. ff. ad S. C. Trebell.*

7 foeminis ex fideicommisso constituuntur dotes,
sed ex auctoritate juris nuptias tali favore pro-
8 moventis, et constituentis, paterni esse officii do-
tem vel donationem propter nuptias filiabus re-
linquere, ex quo fit, ut contraria disponentis volun-
tas non attendatur. Perez. Tulden. Corvin *in Cod.*
lib. 6. *tit.* 43. *Dn.* Richter. *in hanc. Auth. in fin.*
Rot. *cor. Falconer. tit. de Cen. decis.* 5. *num.* 12.
9 Bona vero ob hanc causam a fideicommisso avul-
sa libera prorsus remanent quin ad illorum liber-
tatem requiratur supremi Principis auctoritas
dict. Novell. 39. *cap.* 1. Sichad. *ad Auth. res quae*
et Corvin. *loco cit.* Rot. *cor. Molines decis.* 724. *n.*
10 8. *et decis.* 889. *n.* 1. adeo ut etiamsi in tertios
translati sint isti possunt eorumdem possessionem
dictae authenticae beneficio tueri. Rot. *cor. Fal-*
coner. tit. de Dote dec. 14. *n.* 1.
11 Quamvis vero Justinianus de dotibus tantum-
modo temporalibus loqui videatur, Doctores ta-
men, et tribunalia eamdem Constitutionem exten-
dunt etiam ad dotes spirituales. Rot. *cor. Falcon.*
12 *decis.* 5. *n.* 5. *tit. de Cens.* Insuper favore legiti-
marum non minus, quam simpliciter naturalium
Rot. *cor. Lancet dec.* 55. *num.* 4. et pro sorte ae-
que ac pro fructibus, et interusurijs dotalibus
13 Rot. *decis.* 1359. *num.* 22. *cor. eod.* quod procedit
sive de constituenda, sive de restituenda dote
14 agatur: Rot. *cor. Falconer. tit. de dot. decis.* 1. *sub*
num. 9. *decis.* 9. *in princ. decis.* 18. *num.* 9. *et cor.*
Lancet decis. 914. *num.* 3. ad quam tenentur etiam
cohaeredes in propriis portionibus, licet dotes
15 fuerint pro aliorum cohaeredum filiabus distra-
ctae, cum hoc onus sit reale, et transeat ad quem-
cumque possessorem. Rot. *cor. Falconer. titul. de*
16 *dot. decis.* 19. *num.* 1. *et* 2. Hinc quilibet posses-
sor potest tum ab ipsis mulieribus, tum ab omni-
bus mulierum haeredibus licet extraneis pro do-
tis restitutione conveniri. Rot. *cor. Falconer. tit.*
de dote decis. 2. *n.* 2. *et cor. Molines decis.* 910.
num. 11.
17 Sed cum admissa ob dotis causam Fideicommis-
sorum distractione, Fideicommittentium volunta-
tes eluderentur, et paulatim subverterentur: quod
maxime a legibus injuriosum reputatur; Rot. *cor.*
Falcon. tit. de dot. decis. 12. *num.* 3. hinc per ju-
ris Interpretes cautum est, ut non alias dictae
Constitutioni locus sit, nisi evidentissime constet
de bonorum liberorum inexistentia, ex quibus
dotes detrahi possint. Rot. *decis.* 28. *num.* 5. *in*
Miscell. cor. Falconer. et decis. 5. *n.* 10. *titul. de*
18 *Aliment. cor. eod.* adeo ut existentibus bonis libe-
ris, etiamsi testator foeminarum dotationem ordi-
naverit, nihilo tamen minus ex bonis fideicom-
missariis detrahi nequeunt dotes in vim dictae
Authenticae, quae mere subsidiaria est. Rot. *cor.*
Molines decision. 476. *num.* 18. *et decision.* 821.
num. 4.
19 Firmato quod ex fideicommissis detrahi possunt
dotes, nunc quaeritur a quo fideicommisso de-
trahantur. Fideicommissa enim alia sunt ab ascen-
dentibus, alia a transversalibus, alia ab estraneis
condita, alia demum sunt universalia, alia parti-
cularia. De fideicommissis universalibus ascen- 20
dentium a nemine dubitatur ut ex Bruneman.
Corvin. *loc. citat. et* Cujac. *in Novell.* 39. Quae- 21
stio in qua plene Doctores non conveniunt,
circa transversalium fideicommissa, et fideicom-
missa particularia versatur. Inspectis certe prio- 22
ribus Novellae et Authenticae verbis *si liberis*
portio legitima non sufficiat, videtur Imperator de
solis fideicommissis ascendentium, non vero de
transversalium fideicommissis intellexisse, cum
soli ascendentes dicantur habere liberos, et ita
cum majori Doctorum numero sentit Rot. *cor.*
Falconer. de Fideicomiss. decision. 43. *numer.* 3.
et decis. 75. *num.* 20. *decis.* 22. *num.* 9. *de dot. et*
in Miscell. 89. *num.* 44. *cor.* Lancett. *decis.* 170.
num. 9. *decis.* 664. *num.* 18. *et decis.* 1133. *n.* 12.
Dummodo tamen expresse a Testatore transver- 23
sali non fuisset praescripta foeminarum dotatio.
Dec. 1186. *n.* 30. *et* 31. *cor.* Molines.
Quod si totus dictae Constitutionis contextus 24
expressa ratio expendatur contrarium videtur
sentiendum. Non enim Imperator a parentum of- 25
ficio erga foeminas descendentes, non ab eorum-
dem pietate motus apparet ad omnino solvenda
pro dotibus constituendis fideicommissorum vin-
cula, sed quia *ea quae communiter omnibus prosunt,*
his, quae specialiter quibusdam utilia sunt, praepo-
nimus. Sed si publica utilitas unicae Imperatorem 26
impulit ad hanc statuendam Legem contra ascen-
dentium fideicommissa, nulla apparet rationis di-
sparitas, ob quam eadem procedere non debeat
in transversalium quoque fideicommissis. Favor 27
enim publicus non Fideicommittentium, sed Foe-
minarum personas dotis constitutione indigen-
tes respicit, ut nubere possint; quae ratio cum
in utroque fideicommisso locum habeat, videre-
tur eadem pari jure procedere debere disposi-
tio, nulla facta Fideicommittentium distinctio- 28
ne, dummodo is, qui dotare tenetur fideicommissa
possideat, eoque magis, quia Justinianus, nullo
designato fideicommissorum genere, a fideicom-
missis dotium detractionem praescribit; et ubi ea-
dem occurrit ratio, idem esse debeat juris effectus;
et ita sensit Riminald. *cons.* 324. *n.* 12. In tri- 29
bunalibus tamen vicit sententia prior, quamvis
posterior mihi magis ratione consona, et Impera-
toris menti accomodata videatur.
Super particularibus fideicommissis dissentiunt 30
pariter Doctores. Alii quippe affirmant, alii ne-
gant ex ipsis posse detrahi dotes; sed Sacrae Ro-
tae tribunal mitiorem admisit opinionem, quod 31
nempe etiam a particularibus fideicommissis pos-
sint constitui dotes, quando alia bona tum libera,
tum ex fideicommissis universalibus provenientia

sunt. Rot. *cor.* Falconer. *tit. de Fideicom. decis.* 1. *num.* 16. ea semper potissima ratione, quia favor dotis publicam respicit utilitatem, et quibuscumque privatis fideicommissis praevalere debet. Gratian. *discept. Forens. cap.* 331. *num.* 4. *et seq.* Rot. *in recent. part.* 6. *decis.* 312. *per tot. cor.* Molines *dec.* 724. *num.* 14. *et dec.* 157. *n.* 10.

Quaeri etiam potest, an dotes ex feudis possint detrahi, et distinguendum est inter feudum mere haereditarium, et feudum ex pacto, et providentia. Primo casu feudum habetur ad instar bona alodialia, et potest ex eo constitui dos. Secundo vero casu non licet nisi ex fructibus donec vivit dotans, Peregrin. *de fideicom. artic.* 42. *num.* 63. reliqua super his vide infra *in verb. Feudum.*

DUBITATIO TEMERARIA

VID. VERB. *JUDICIUM TEMERARIUM*, *A NUM.* 2. *AD* 16.

DUBIUM

VIDE VERB. *CONSCIENTIA*, *A NUM.* 25. *AD* 30.

DUELLUM

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Duellum quoad ejus esse, divisionem, et prohibitionem.*

1. Duellum proprie dictum quid sit. — 2. Duellum debet esse cum effectu; nam duellantes ad solam apparentiam non incurrunt poenas spirituales contra duellantes inflictas. — 3. Duellum est prohibitum, si fiat privata auctoritate; si autem fiat auctoritate publica ex justa causa, non est prohibitum. — 4. Duellum proprie dictum debet esse ex condicto; unde ex subita ira progredientes, et duellantes non incurrunt poenas.—5. Duellum proprie dictum debet esse initum *statuto loco, et tempore.* — 6. Duellum proprie dictum debet esse cum periculo occisionis, vel mutilationis, vel vulneris; unde certamen factum cum pugnis, vel quocumque alio instrumento sine periculo occisionis, vel mutilationis non subjacet poenis. — 7. Duellum aliter dividitur a Theologis, et aliter a Legistis. Legistae illud dividunt in decretorium, propugnatorium, et satisfactorium. — 8. Duellum Decretorium quid sit. — 9 Duellum Propugnatorium quid sit. — 10. Duellum Satisfactorium quid sit. — 11. Theologi dividunt duellum in sex species, scilicet in duellum Manifestativum veritatis, Ostentativum virium, Evitativum ignominiae, Terminativum controversiae, Evitativum Belli, et Defensivum honoris. — 12. Duellum manifestativum veritatis quid sit? Hoc duellum est illicitum, non enim potest indici, aut acceptari hoc duellum pro indaganda veritate, aut innocentia, vel justitia alicujus. — 13. Duellum ostentativum virium quid sit. Et hoc etiam duellum est illicitum, non enim licet duellare ad ostendendam peritiam, et virtutem duellandi. — 14. Duellum evitativum ignominiae quid sit? Et hoc etiam duellum est illicitum; non enim licet acceptare duellum ad evitandam notam timiditatis. — 15. Duellum terminativum controversiae quid sit? Et hoc etiam est illicitum. — 16. Duellum evitativum belli quid sit? Hoc duellum est licitum. — 17. Duellum defensivum honoris quid sit? Hoc duellum est illicitum. — 18. Duellum dividitur ab omnibus in duellum solemne, et in duellum privatum. Duellum solemne quid sit. — 19. Duellum privatum quid sit. — 20. Duellum ulterius dividitur in illud, quod fit auctoritate publica, et in illud, quod fit auctoritate privata; utrumque patet ex terminis. — 21. Duellum tum solemne, tum privatum, seu simplex est prohibitum Jure Divino, et humano, tam Civili, quam Canonico. — 22. Alia *Remissive.*

ARTICULUS II. — *Duellum quoad ejus poenas et personas eas incurrentes, et earum absolutionem.*

1. Affertur in primis per extensum pro regula et notitia satis necessaria ad haec omnia, Constitutio Clementis VIII. — 2. Enumerantur poenae principales contra duellantes statutae. — 3. Vulneratus si in ipso loco duelli, vel in alio quidem loco, sed tamen paulo post eodem, adhuc die, sicque sine vero sufficienti intervallo decedat, caret Ecclesiastica sepultura; quamvis poenitens, et a censuris absolutus decedat. — 4. Si autem vulneratus in duello moriatur post notabile intervallum, v. g. post unam, vel alteram diem, non caret Ecclesiastica sepultura. — 5. Poenas impositas contra duellantes incurrunt, Primo: Ipsimet pugnantes, sive sint principales, sive non, sive sit solemne, sive sit privatum, vel simplex, etiamsi non sequatur mors, seu mutilatio; immo quamvis initum fuerit pactum de statim terminando etc. — 6. Secundo, illas poenas incurrunt Patrini, socii, ad duellum serio provocantes, acceptantes, etiamsi pugna ob aliquod impedimentum non fuerit secuta. — 7. Tertio, illas poenas incurrunt duellantium adjutores, sive auxilium, consilium, operam, vel favorem praestantes, equos, arma, commeatum, pecuniam, et alia subsidia scienter administrant. — 8. Consulens duellum non incurrit excommunicationem, si fecit quod potuit, revocando consilium, licet nihil profecerit. — 9. Quarto, illas poenas incurrunt spectatores ex industria, seu ex composito. — 10. Hinc poenas illas non incurrunt, qui ex occulto, vel obiter transeundo respiciunt. — 11. Quinto, illas poenas incurrunt locorum Domini, Magistratus, Praesides, Locumtenentes, Duces militum, et Capitanei, qui duellum vel permittunt, vel non prohibent quantum possunt, vel commissum non puniunt. — 12. Civitates vero, Oppida, Terrae, Castra, in quibus commissum fuerit duellum, permittentibus, aut tolerantibus Dominis, Ecclesiastico subjiciuntur Interdicto. — 13. Sexto, illas poenas incurrunt omnes scripta, et manifesta ad duellum praeparatoria efficientes, nec non quascumque, etiam sine scripto, denunciationes, declarationes, narrationes, etc. etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus, ad pugnam proximus, neque expressa, aut aperta provocatio subsecuta fuerit. — 14. Illas poenas incurrunt etiam Christiani

cum Turcis duellantes. — 15. Non incurrunt tamen tales poenas ratum habentes duellum suo nomine factum. — 16. Exemplificantur varii casus, in quibus provocatus ad duellum non incurrit illas poenas, *usque ad n.* 19. — 20. Absolutio ab excommunicatione incursa ob duellum ratione citat. Constit. Clementis VIII. non poterat impendi extra articulum mortis nisi a Romano Pontifice pro tempore existente. — 21. Hodie tamen talis absolutio potest impendi virtute suorum privilegiorum a Confessariis Regularibus extra Italiam, et in Urbe Romana, licet non intra Italiam, et extra Urbem. — 22. Alia de poenis in duellantes consulenda. — 23. Constitutio Benedicti XIV. — 24. De Duelli Origine. — 25. Idem de causa ejusdem. — 26. Quibus est vetitum legibus. — 27. Media, quae Bacon a Verulamia suadet ad impedienda Duella.

ARTICULUS I.

DUELLUM QUOAD EJUS ESSE, DIVISIONEM, ET PROHIBITIONEM.

1 Duellum proprie dictum, seu Monomachia est pugna inita inter duos, vel plures in pari numero, privata auctoritate, et ex condicto, statuto loco, et tempore, cum periculo occisionis, mutilationis, vel vulneris. *Est in re communis.* Ad majorem autem, et clariorem ejus intelligentiam explicantur singulae prin-
2 cipales particulae: Dicitur primo *Pugna inita*, ut intelligatur debere duellum esse cum effectu, nam duellantes ad solam apparentiam, ex quo antea convenerint se se non vulnerare, sed honoris gratia duellum simulare, non incurrunt poenas spirituales contra duellantes inflictas, ut tradunt Caraffa *de duell. tract.* 1. *sect.* 5. *quaest.* 6. *num.* 1. Raynold. *lib.* 5. *c.* 9. §. 3. *et* 4. *num.* 3. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 88. *num.* 62. Gomesius de Amescua *de potest. in seipsum lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 24.
3 et alii. Dicitur secundo *privata auctoritate*, ad denotandum quod non sunt prohibita duella illa, quae publica auctoritate inter hostes fiunt, inter quae celebre est illud Davidis cum Goliat *in lib.* 1. *Reg. c.* 17. Sic etiam D. Wenceslaus Bohemiae dux, ut in ejus officio legitur, ad singulare certamen adversus ducem Curimensem eo fine accessit, ut suorum saluti prospiceret, ac proinde visi sunt Angeli arma ministrasse, et dixisse ad-
4 versario: *Ne ferias.* Dicitur tertio *ex condicto*, quia ad hoc, ut verificetur duellum proprie dictum, requiritur praecedens tractatus et deliberatio; si enim unus ex rixantibus alium ad dimicandum provocet ex calore iracundiae, et statim pugnent, non erit verum duellum. Sic censuit Sac. Congr. Conc. *in Segobien.* 15. *Oct.* 1644. teste Pignatell.
5 *tom.* 1. *consultat.* 317. Dicitur quarto *statuto loco et tempore*, quia sine determinatione certi loci, et temporis non est proprie duellum, ut resolvit Sac. Congr. Conc. *in Nullius* 15. *Octob.* 1644. *lib.* 17. *decretor. fol.* 460. Et per hoc, quod non fuit determinatum certum tempus, et locus; Sac. Cong. Immunitatis *in una Civitatis Castellanae ponente Card. Vallemano die* 13. *Febr.* 1703. non habuit pro duello sequens Vigliettum disfidae: *Sig. Alessandro siete un mentitore etc: v' intimo però a battervi meco a corpo a corpo con la spada alla mano, onde dovrete cingerla, acciocchè dove c'incontriamo, possa sostenervi, e ratificarvi con quella, tutto quello che di proprio pugno vi scrivo.* Dicitur quinto 6
cum periculo occisionis, mutilationis, vel vulneris, ut excludantur a ratione duelli contentiones, et exercitationes vulgo dictae *di Scherma*, cum istae fiant sine periculo mutilationis, vulneris, vel mortis, et etiam excludantur contentiones, quae fiunt cum pugnis, vel capillorum evulsione; Murga *disquisit. Canon t.* 2. *disp.* 11. *dub.* 1. *n.* 1. Pascucc. *in annot. ad* Pignatell. *tom.* 1. *tit. de duellante finem fol.* 240. *vers. Excluditur etiam*, ubi excludit a ratione veri duelli omnes alias contentiones, seu pugnas quocumque alio instrumento fiant, dummodo ex illis non immineat periculum mortis, seu mutilationis, et Pignatell. *tom.* 9. *cons.* 88. *n.* 63.

Duellum aliter dividitur a Theologis, et aliter 7
a Legistis. Legistae sequentes Joan. de Lignau. *tract. de duell. cap.* 2. *n.* 1. illud dividunt in Decretorium, Propugnatorium, et Satisfactorium. 8
Duellum Decretorium est illud, in quo duellantes hac lege arma movent, ut a pugna cessare non debeant, quoad usque alter occidatur. Duellum 9
Propugnatorium est quando quis ad locum designatum accedit non animo adversarium occidendi, sed suum honorem conservandi. Duellum sa- 10
tisfactorium est quando quis gravi affectus injuria satisfactionem in mortis poscit Tribunali, paratus tamen a provocatione desistere eo ipso, quod adversarius satisfactionem dare vult; ut ex Caramuel. *in Theologia fundament.* 19. *qu de honor. n.* 412. *pag.* 11. refert Murga *disquisit. Can. tom.* 2. *dub.* 1. *n.* 20.

Theologi autem sequentes Cajetan. *in* 2. 2. *qu.* 11
95. *art.* 8. *vers. circa duella*, dividunt duellum in sex species juxta sex causas formales, ad quas singulare certamen ordinatur, scilicet in duellum Manifestativum veritatis; Ostentativum virium; Evitativum ignominiae; Terminativum controversiae; Evitativum belli, et Defensivum honoris, ut late prosequitur Caraffa *de duell. sect.* 1. *tr.* 3. *q.* 1. *n.* 3. *et seq.* Duellum manifestativum veritatis 12
tunc verificatur, quando quis laesus in honore non habens testes, seu aliam justificationem propriae innocentiae, confidit quod victoria erit testis veritatis, et hoc duellum est illicitum, ut de communi testatur Sanchez *lib.* 1. *moral. c.* 39. *num.* 3. *arg. c. Monomachiam* 22. *caus.* 2. *q.* 6. *c.* 1. *et* 2. *de Purgat. vulgar.* Duellum ostentativum virium est 13
quando quis ex solo motivo gloriae, seu valoris

ad ostendendam peritiam, et fortitudinem duellandi alium provocat ad duellum; et hoc duellum est illicitum, ut tenet communis *arg. c.* 1. *de Torneament.* ubi id expresse rejicitur, ibi: *Ad osten-*
14 *tationem virium suarum, et audaciae.* Duellum evitativum ignominiae est, quando quis aliquo notatur defectu, a quo per duellum putat se purgari posse, et nisi duellum acceptet, pro vili, et timida persona reputatur, et hoc duellum tamquam illicitum reprobatur ab Alexandro VII. in propositione secunda ex damnatis die 7. Septembris 1665. ibi: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios*
15 *incurrat.* Duellum terminativum controversiae est quando indicitur, vel acceptatur duellum ad terminandam, seu dirimendam litem, seu controversiam, quam alioquin sine tali duello non potest consequi justitia, aut cum suo, vel aliorum damno quis in lite succumbit. Et hoc etiam duellum est illicitum, quia non est aptum medium ad hunc finem, cum semper exponatur periculo justitia causae, una cum periculo vitae, propriae, vel alterius.
16 Duellum evitativum belli est, quando Rex, vel Princeps justum bellum gerens, quia non habet sufficientes vires, ad resistendum hostibus, vel ad parcendum multitudini, committitur res duello inter duos, vel plures milites utriusque exercitus decidenda, ut quae pars vicerit, causam obtineat; vel ipsimet Reges, et Principes ad duellum se provocant, ut suorum subditorum saluti prospiciant, et hoc duellum est licitum, ut clare patet de Divo Wenceslao Bohemiae Duce, cui, ut in ejus officio legitur, ad singulare certamen adversus ducem Curimensem accedenti, ut suorum saluti prospiceret, in signum justitiae sui duelli visi sunt Angeli arma ministrasse, et dixisse ad-
17 versario: *Ne ferias.* Duellum defensivum honoris est, quando quis de aliquo defectu notatus, ad se defendendum duellum indicit, vel acceptat. Et hoc duellum est illicitum, quia alia via fieri potest honoris defensio, seu injuriae reparatio, videlicet legitima accusatione apud judicem, ad quem finem conceditur in jure actio injuriarum; *Institut. de injur.* §. *in summa* ibi: *In summa sciendum est, de omni injuria, cum qui passus est posse vel criminaliter agere, vel civiliter; et tit.* 30. *de injuriis.*

18 Duellum dividitur ab omnibus principaliter in duellum solemne, et in duellum privatum: Duellum solemne (quia forte solemnius conducit ad Tartara) est quod fit servata certa forma, et solemnitate circa designationem armorum, et circa tempus, et locum securitatis privilegio praeditum (quod *Campum francum* communiter appellant) adhibitis etiam testibus seu Patrinis, quos *Secun-*
19 *dantes* vocant. Duellum privatum est, quod fit quidem etiam ex condicto statuto certo tempore, et loco, sed absque aliis solemnitatibus circa designationem armorum, et securitatem loci, et sine Patrinis. Duellum dividitur ulterius in illud, 20
quod fit auctoritate publica, et in illud, quod fit auctoritate privata, et utrumque patet ex terminis.

Duellum tum solemne, tum privatum, seu sim- 21
plex est prohibitum jure Divino et humano, tam Civili quam Canonico, seu Ecclesiastico sub poenis gravissimis. Jure Divino prohibetur in praecepto: *Non occides*, quo Divino praecepto non tantum prohibetur occisio, auctoritate privata, sed etiam periculum ejusdem, ut patet in aliis praeceptis. In duello autem uterque duellans ad minimum exponitur evidenti occisionis periculo, et de jure Divino est textus in Deuteronom. *c.* 6. et Luc. c. 4. ibi: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Jure humano Civili prohibetur *l. Unic. Cod. de Gladiatoribus*, et saepe alibi. Jure humano Canonico, seu Ecclesiastico prohibetur *c. Monomachiam* 12. *caus.* 2 *q.* 4. *et tit.* 14. *de Clericis pugnantibus in duello, et tit.* 35. *de purgatione vulgari, lib.* 5. *decret.* et a Julio II. Constit. incip. *Regis pacifici*, a Leone X. Constit. incip. *Quam Deo, et hominibus*, a Clemente VII. Constit. incip. *Consuevit Romanus Pontifex*, a Julio III. Constit. incip. *Cum sint*, a Pio IV. Constitut. incip. *Ea, quae a Praedecessoribus*, a Greg. XIII. Constit. incip. *Ad tollendam*, a Clemente VIII. Constit. incip. *Illius vices*, et a Conc. Trid. *ses.* 25. *c.* 19. *de reform.* praecisis his verbis: » Detestabilis duellorum usus, fabricante Diabolo » introductus, ut cruenta corporum morte, ani» marum etiam perniciem lucretur, ex Christia» norum orbe penitus exterminetur. Imperator, » Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, » et quocumque alio nomine Domini temporales, » qui locum ad Monomachiam in terris suis inter » Christianos concesserint, eo ipso sint excom» municati, ac jurisdictione, et dominio Civitatis, » Castri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum » fieri promiserint, quod ab Ecclesia obtinent, » privati intelligantur; et si Feudalia sint, directis » Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam » commiserint, et qui eorum Patrini vocantur, » excommunicationis, ac omnium bonorum suo» rum proscriptionis, ac perpetuae infamiae poe» nam incurrant, et ut homicidae juxta S. Cano» nes puniri debeant. Et si in conflictu decesserint, » perpetuo careant sepultura Ecclesiastica; illi » autem, qui consilium in causam duelli tam jure, » quam facto dederint, aut alia quacunque ratione » ad id quemquam, suaserint, nec non spectato» res, excommunicationis, ac perpetuae maledi» ctionis vinculo teneantur; non obstante quo» cumque privilegio, aut prava consuetudine, » etiam immemorabili. » (*)

(*) » Ad coercendam nimiam duellantium licentiam, Be» nedictus XIV. novas stabilivit poenas sequenti articulo » recensendas, atque quinque damnavit propositiones, quas » passim tradunt, atque tuentur Probabilistae Theologi:

ADDITIONES EX ALIENA MANU

22 Varia ex Scriptoribus ad duella pertinentia collegit Thurmannus *in duellicis*, etsi dicendum quod res sine judicio quovis consarcinavit. De judiciis duellicis olim usitatis egerunt, et quidem rectius, Mauritius *de duellis*, et Ephraim Gerard
23 *de judiciis duellicis*. Historiam vero duellorum, eamque plenissimam edidit *Basnage in tractatu*, cui titulus: *Dissertation Historique sur les duels*, quae praemissa est *tom.* 1. *de l'Histoire des Ordres Militaires*.

ARTICULUS II.

DUELLUM QUOAD EJUS POENAS, ET PERSONAS EAS INCURRENTES, ET EARUM ABSOLUTIONEM.

1 Affertur in primis per extensum pro regula, et notitia satis necessaria ad haec omnia, Constitutio Clementis VIII. quae est ut sequitur.

CLEMENS PP. VIII.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM

Illius vices licet immeriti gerentes, qui ut animas suorum Fidelium a peccato, et Diaboli laqueis liberaret, de Coelo descendens, humana carne assumpta, nec proprio quidem suo pretiosissimo Sanguini pepercit, sed se ipsum in ara Crucis immaculatam hostiam aeterno Patri offerre voluit, in hanc praecipuam curam summo studio incumbimus, ut easdem animas inaestimabili praetio redemptas adversus Sathanae fraudes, quantum in nobis est, illaesas praeservemus, praesertim vero totis viribus Nobis a Domino traditis exterminemus exitialia quaedam, atque enormia peccata, quibus Divina Majestas gravius offenditur, quaeque, eodem fabricante humani generis hoste, inventa, atque introducta sunt, ut ex cruenta corporum morte, animarum etiam simul interitus, ac pernicies sequatur.

§. 1. Recte siquidem, et salubriter fel. record. Pius Papa IV. Praedecessor noster, post alios complures suos, nostrosque Praedecessores, qui detestatum Divina, naturalique lege, ac sacris Canonibus damnatum Duellorum abusum, suis etiam Constitutionibus severe prohibuerant, gravesque poenas contra quoscumque temporali ditioni S. R. E. mediate, vel immediate subjectos ejus criminis quomodolibet reos, vel participes inflixerant, cupiens non solum in terris praedictis, sed alias ubilibet animarum periculis obviare, Principes, ac Domnicellos permittentes in suis Dominiis id patrari, ac etiam extra Terras, et Loca ditioni Ecclesiasticae subjecta, hujusmodi Duella, seu singularia certamina, diffidationes desuper facientes, ac ad id invitantes, provocantes, auxilium, consilium, vel favorem dantes, illisque astantes, et interessentes, nec non chartas desuper subscribentes, aut publicantes, seu de illis se intromittentes, singulos, Imperatore, ac Regibus inferiores majoris excommunicationis, ac (si Ecclesiastici fuerint) ultra eam, etiam privationis omnium Dignitatum, Beneficiorum, et Officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, et alia in posterum obtinenda, poenis subjacere, easque incurrere voluit, a quibus nonnisi a Romano Pontifice absolvi possint.

§. 2. Sed et postmodum generalis Tridentina Synodus, ad exterminandum penitus ex Christiano Orbe hoc malum, statuit, ut Imperator, Reges, Principes, Marchiones, Comites, et quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione, et dominio Civitatis, Castri, aut loci, in quo, vel apud quem Duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur, et si Feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, et qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, omnium bonorum suorum proscriptionis, et perpetuae infamiae poenam incurrant, et ut homicidae, juxta Sac. Canones puniri debeant. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ec-

» ex quarum proscriptione manifestum fit, Primo, non » licere viro militari offerre, vel acceptare duellum, ne » tamquam formidolosus, timidus, et abjectus officio mi- » litari privetur, quo se, suamque familiam substentent: » quia timore amissionis officii, quo substentatur, licita » non potest fieri actio, qua propriam, et alienam vitam » periculo exponit. Secundo, excusari non posse offeren- » tes et acceptantes duellum, etsi certo sciant, pugnam » non sequuturam; quia actionem provocant vel actionem » probant, quae jure naturae, divino, et ecclesiastico, at- » que civili prohibita est; et quae sine scandalo esse, vel » palam probari non possit. Tertio, excusari non posse a » censuris offerentes, vel acceptantes duellum gravi metu » amittendae famae, vel officii compulsi. Ideo enim has » Ecclesia constituit poenas, ut harum timore militares » homines a detestabili hujusmodi abusu compesceret. » Quarto, ne quidem in statu naturali, ubi scilicet tribu- » nalia, et judicia desint pro honoris, bonorumque de- » fensione, acceptari, vel offerri duella posse: nunquam » enim licet propriam, et alienam vitam, cujus Deus Do- » minus est, certo periculo exponere, et animam aeternae » damnationi subjicere. Quinto denique, nec itidem licere » praetextu male ordinatae civitatis, ac denegatae justitiae; » tum ob allatas rationes, tum etiam ex eo, quod hac via » aditus fieret ad plura incommoda, quae in civili socie- » tate inde nascerentur; ut consideranti facile patet. » Inde subjiciebantur propositiones a Benedicto XIV. proscriptae, quas nos omittimus, cum *art. prox. n.* 22. integra ejus Pontificis Constitutio contra detestabilem duellorum abusum referatur, eademque ratione *art. proximo* praetermittendam duximus *not.* in eadem Edit. *n.* 2. subjectam, in qua poenae in laudata Constitutione contra Duellantes latae recensebantur, Vide Animadversiones Auctoris in Calce Articuli II. ad hanc Rom. Theologi Notam. (*Nota Edit. Rom.* 1758.)

clesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli tam jure quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis, et perpetuae maledictionis vinculo teneantur.

§. 3. Quas poenas novissime piae mem. Gregorius Papa XIII. pariter Praedecessor noster extendit adversus illos etiam omnes, qui non publice, sed privatim ex condicto, statuto tempore, et in loco convento, Monomachiam commisissent, etiam patrinis, sociisque non vocatis, et loci securitate non habita, et provocatoriis litteris minime praecedentibus, etiam contra locorum Dominos, si id (quantum in se fuerit) non prohibuissent, caeterosque supradictos criminis socios et ex composito spectatores etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, et per eos non stetisset, quominus pugnarent.

§. 4. Verum quia cum magna animi nostri molestia intelleximus adhuc in quibusdam, praesertim transalpinis, ac remotis regionibus, et potissimum ubi bella vigent, castrensi quadam, et militari licentia, seu verius audacia, perniciosum hoc scelus inter Fideles exerceri, quasi fas sit in solo hostili, ubi Christiani nominis, seu Catholicae Fidei hostes tyrannidem exercent, seu haereses, et schismata impune grassantur, sive inter signa et castra militaria in caput suorum fratrum impios convertere mucrones, quod multo salubrius contra Christiani nominis adversarios stringi par esset; Nos nefaria Diaboli arma salutari Ecclesiae gladio ad continendos in officio fideles nobis praecipue ipsius Domini auctoritate traditos retundere, atque a cervicibus gregis Domini nostrae curae crediti, quantum (eodem Deo adjutore) eniti possumus, propulsare cupientes, praedictas omnes Constitutiones, ac decretum Concilii Tridentini cum omnibus, et singulis in eis contentis Censuris, et poenis decretis, ac extensionibus, quarum, et quorum omnium tenores praesentibus haberi volumus pro expressis, et ad verbum insertis, auctoritate Apostolica tenore praesentium perpetuo approbamus, et confirmamus et innovamus.

§. 5. Ac insuper auctoritate, et tenore praemissis decernimus, et declaramus easdem Constitutiones, ac decretum, locum habere ubique gentium, et terrarum, inter quascumque personas, etiam armatas, et in castris, seu propugnaculis militantes, etiam ubi nostrorum, et S. R. E. aut Catholicae Fidei hostium furor impune grassatur, in dominiis per eos occupatis, et detentis. Idem quoque juris censendum esse, si publico, et forsan justo bello indicto, miles aliquis alterum in adversariorum exercitu militantem, sive alias hostium castris, praesidiis, aut terris degentem privatas simultates, atque inimicitias publicae causae intermiscendo, etiam Ducum permissu, ex condicto, ad singulare certamen descendat, aut illum provocet. Nec non iisdem poenis, decreto, et Constitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initae sint de dirimendo certamine, cum primum alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem fuderit, aut certus ictuum numerus utrique illatus fuerit. Vel si convenerint, ut non singuli, sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnent. Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Praesides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces, et Capitaneos in castris, vel extra ea, in alieno, vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam, in quocumque casu per praesentem, vel alias Constitutiones hujusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipsis est non prohibentes, aut post commissum crimen, veniam, et impunitatem concedentes.

§. 6. Praeterea pari ratione prohibemus omnia, et singula ejus generis scripta, manifesta, seu *sfide* vulgo appellata, quae etiam sine expressa provocatione ad certamen, tamen quasi praeparatoria quaedam ad chartulas, seu libellos provocatorios, et ad Duellum, illorumque veluti radices, aut semina, ut plurimum, lacessendi aliquem ad pugnam, et suscitandae simultatis, atque inimicitiae materiam, et occasionem praebent. Dum scilicet in illis per modum Epistolae, libelli, et publicae attestationis, et intimationis, sive per authentica documenta, sive per unius, pluriumve chirographorum subscriptiones, aut relationes, sub praetextu proprii vel alieni honoris, et famae, more militari, atque ut vulgo dicitur *Cavalleresco,* tuendi, aut laedendi, sive ad illatae, propulsataeve contumeliae, aut injuriae probationem, seu tollendam ipsius suspicionem rei alicujus gestae, ad id pertinentes, vel verborum, aut responsionum series, et ordo narratur, vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeo firmiter asseritur, aut negatur, ut qui contradixerit, is sive nominatim, sive in genere mendacii arguatur, aut mentiri dicatur. Aut ad hunc effectum ex militari etiam consuetudine quaeritur, declaratur, aut respondetur, qua mente, aut quo sensu quippiam ejusmodi, quo ad superius expressa spectet, gestum dictumque sit. Vel denique offert se quidam contra certam, vel incertam personam, vel generatim contra quemcumque ad probandum armis, et virificandum etiam inito certamine, aliquid ita esse, aut fuisse, vel non fuisse, nec non quascumque etiam sine scripto factas talium rerum supradicta quoquomodo concernentium, et ob hujusmodi causas in locis publicis, vel privatis, ubi hominum multitudo convenire soleat, denunciationes, narrationes, declarationes, et testificationes. Volentes eos omnes, et singulos, qui suo, vel alieno nomine ad effectum, de quo superius dictum est, praedicta, vel his similia, mul-

toque magis ad certandum provocatoria scripta, libellos, epistolas, eorumque exempla dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, attestati fuerint. Quive aliis ad singulare certamen publice, vel occulte ineundum, vel ad provocandum aliquem ad pugnam, sive ad hujus generis scripta, quae manifesta, quaeque chartulae provocatoriae appellantur, scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, divulganda, auxilium, consilium, operam, vel favorem praestiterint, sive id suaserint, aut mandaverint, quique in praemissis, vel eorum aliquo se quomodolibet immiscuerint; etiamsi neque pugna aliqua, vel certamen, aut effectus, non accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, et aperta provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones praedictae, quae manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuidam intimatae extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio, aut denunciatio fieret. Nihilominus censuris, et poenis omnibus in praesenti, et aliis praedictis Constitutionibus, et decreto contentis subjacere, tam si superius enumeratis, quam si aliis etiam majoribus Ecclesiasticis, vel mundanis dignitatibus, gradibus, et praeeminentiis excellant.

§. 7. Quinimmo de novo etiam per praesentes ex parte Omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, excommunicamus, et anathematizamus, maledicimus, et execramur omnes, et quoscumque publice, vel privatim, palam, vel occulte, in quibuscumque locis, modis, et formis, ac casibus sub praesenti nostra, et aliis praedictis Constitutionibus, ac decreto comprehensis, singulare certamen (quod Duellum vulgo dicitur) ex composito ineuntes, nec non id scelus suadentes, aut provocantes, opem, consilium, vel favorem praestantes, equos, arma, commeatus, praebentes, aut comitantes, vel circa chartulas, seu libellos, litteras, nuncios, aut quaecumque alia scripta hujusmodi quomodolibet peccantes, hujusque delicti socios de industria, spectatores, Patrinos, fautores, defensores, quacumque tam superius expressa, quam alia Ecclesiastica, vel mundana praefulgeant dignitate, ita ut singulares etiam personae cujuslibet Communitatis, Universitatis, Collegii, aut Reipublicae, quae hujus criminis participes quoquomodo fuerint, nequaquam excusentur, sed supradictos omnes, eorumque singulos ipso facto absque ulla monitione, Judicis decreto, aut ministerio, perpetui anathematis, excommunicationis majoris, maledictionis aeternae mucrone percussos, et damnatos harum serie declaramus, et si in ipso conflictu objerint sepultura Ecclesiastica perpetuo privatos esse volumus. Ipsas vero Civitates, Terras, Oppida, vel Castra, et loca, in quorum Territoriis id facinus scientibus, et tacite, vel expresse permittentibus, aut tollerantibus Dominis, aut Magistatibus, vel Senatu, aut Populo, admissum fuerit, Ecclesiastico supponimus Interdicto, cujus Interdicti relaxationem, aut Excommunicationis absolutionem, ab alio quam a Nobis, et pro tempore existente Romano Pontifice, poenitentia, et satisfactione congrue peracta, in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, etiam praetextu quarumcumque facultatum, et indultorum quibusvis personis tam Ecclesiasticis cujuscumque Ordinis, aut militiae, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana praeeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. Quae omnia quoad praemissa nolumus cuiquam in aliquo suffragari. Poenis aliis tam spiritualibus, quam temporalibus contra eos inflictis, nihilominus in suo robore permansuris.

§. 8. Universos autem, et singulos charissimos in Christo Filios nostros Imperatorem, Reges, et dilectos Filios nobiles Duces Viros, etiam armorum, et exercituum, Marchiones, caeterosque Principes Christianos nec non Dominia, Potentatus, Communitates, et Universitates Civitatum, Oppidorum, et Castrorum, illorumque Domicellos, et Dominos temporales, ac etiam militum, et copiarum tam equestrium, quam pedestrium Ductores, Tribunos, Praefectos, Capitaneos in quibuscumque etiam Nobis, et Romanae Ecclesiae, temporali jurisdictioni non subjectis locis constitutos, cujuscumque gradus, praeeminentiae, et nobilitatis existentes, hortamur, rogamus, et obtestamur per viscera Domini Nostris Jesu Christi, ut ejus Divini Nominis intuitu pro sua erga eumdem Deum, per quem regnant Reges, et a quo Principatus acceperunt, pietate, atque erga Nos, et S. hanc Sedem reverentia, et devotione, non modo nihil tale in suis Dominiis fieri permittant, nec ullo modo conniveant, sed hoc malum omni studio, diligentia, et auctoritate exterminare totis viribus procurent, contra quoscumque delinquentes, et ut praefertur quomodolibet complices, et participes etiam temporalibus poenis gravissimis animadvertant, et per suos Officiales, et Curiae Ministros procedi curent, se obsequium Deo pergratum, perque acceptum praestituros, si quo gladio ad tutelam bonorum, et ad propulsandos perditorum conatus sunt accincti, eumdem ad vindictam hujus peccati, et ad sumendas de hujusmodi criminis reis debitas poenas exercuerint, contra vero memores, si in re tam gravi male se gesserint, se in districto Dei judicio rationem in novissimo die reddituros.

§. 9. Volumus autem, ut praesentium transumptis etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, et personae in Dignitate Ecclesiastica constitutae sigillo signatis, eadem prorsus fides

ubique gentium, et locorum adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur exibitis, et ostensis.

§. 10. Quodque eaedem praesentes in Lateran. ac Principis Apostolorum de Urbe Basilicarum, et Cancellariae Apostolicae valvis de more publicentur, affixis inibi earum exemplis per aliquem ex Cursoribus nostris, et dimissis, quodque eadem publicatio eos, qui in Urbe sunt, post triduum, qui vero extra eam post quatuor menses, omnes, quos concernunt, perinde arctent, et afficiant, ac si eorum cuilibet personaliter intimatae fuissent.

Nulli ergo omnino etc.

Dat. Romae in Monte Quirinali Anno Incarn. Dom. 1592. *Kalend. Sept. Pont. nostri Anno* 1.

2 Poenae principales duellantibus statutae sunt sequentes. Primo, Excommunicatio ipso facto incurrenda. Secundo, perpetua infamia. Tertio, proscriptio bonorum omnium. Quarto, debent puniri sicuti homicidae. Quinto, privatio sepulturae Ecclesiasticae si in ipso conflictu decesserint. Sexto, si fuerint Ecclesiastici, privati sunt omnibus Dignitatibus, Beneficiis, et Officiis Ecclesiasticis, et redduntur inhabiles ad illa et ad alia in posterum obtinenda. Septimo, fiunt rei Criminis laesae Majestatis. Octavo, redduntur inhabiles ad condendum testamentum. Omnes istae poenae recensentur in adducta Constitutione Clementis VIII. Accedunt etiam latae per Benedictum XIII. Constit. incip. *Ex quo Divinae*, et aliae a Benedicto XIV. Constit. incip. *Detestabilem*; de utriusque fusius in calce hujus artic. n. 22. 23.

3 Vulneratus, si in ipso loco Duelli, vel in alio quidem loco, sed tamen paulo post, eadem adhuc die, sicque sine vero sufficienti intervallo decedat, caret Ecclesiastica sepultura, quamvis poenitens, et a censuris absolutus decedat; Diana *part.* 4. *tractat.* 4. *resolut.* 94. Sanchez. *in select. disp.* 39. *num.* 9. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 88. *num.* 116. Homobon. *in consult. cas. conscient.* 2. *part.* 7. *res.* 64. Lezana *tom.* 2. *verb. Duellum n.* 14. Honing. *lib.* 5. *decretal. tit. n.* 20. Reiffenstuel. *ibid. n.* 43. et alii magis communiter. Et ratio est, quia ultra quam quod semper comprobatur de ipso, quod dicit Concilium Tridentinum, et Clemens VIII. in loco conflictus decessisse; sic expresse, decernitur, ac praecipitur in Rituali Romano jussu Pauli V. edito in rubrica de exequiis in haec verba: *Negatur Ecclesiastica sepultura morientibus in Duello etiamsi ante obitum dederint signa paenitentiae.* Et confirmatur a simili de decedentibus in Torneamentis, vel ludo agitationis taurorum; tales enim sic decedentes carent Ecclesiastica sepultura, quamvis moriantur poenitentes, ut expresse statuitur *in cap. de Torneamentis*, ibi: *Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit quamvis ei poscenti poenitentia non negetur, Ecclesiastica tamen caret sepultura*; adeoque a pari idem dicendum est de decedentibus in duello. Si autem vulneratus in duel- 4
lo moriatur post notabile intervallum, v. gr. post unam, vel alteram diem, non caret Ecclesiastica sepultura; Caraffa *de duello tract.* 2. *sect.* 3. *q.* 19. *num.* 9. Diana *part.* 11. *tract.* 6. *resolut* 26. Lezana *tom.* 2. *verb. Duellum num.* 14. Mancin. *in practic. de infirm. in ord. ad sepult. n.* 34. Portell. *in respons. part.* 3. *cap.* 10. *n.* 3. *et* 4. Bassaeus *verb. sepultura num.* 5. Trullench. *de jure Parochi cap.* 9. *dub.* 7. *n.* 7. Possentius *in recollect. q. moral. verb. Duellum in* 6. Remig. *in pratic. Confess. tract.* 2. *cap.* 5. §. 1. *n.* 11. Koning *loco cit. num.* 20. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 44. et alii plures. Et ratio est, quia in tali casu vulneratus licet moriatur occasione Duelli, seu ex Duello, non decessit tamen in ipso Duello, seu conflictu, uti ad incurrendam hanc poenam expresse requiritur, tum a Conc. Trid. *loc. cit.* tum a Constit. Clementis VIII. supra adducta, ibi: *Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura.* Tum quia cum haec sit lex poenalis, extendi non debet, sed potius restringi *arg. Regul.* 15. *Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari; et regul.* 49. *eod. in* 6. ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda.*

Poenas impositas contra duellantes incurrunt: 5
Primo, ipsimet pugnantes, sive sint principales, sive non, sive duellum sit solemne, sive privatum, vel simplex; etiamsi non sequatur mors seu mutilatio; immo quamvis initum fuerit pactum de statim terminando certamen, cum primus vulneratus fuerit, aut sanguinem fuderit, aut certus ictuum numerus utrimque illatus fuerit, textu expresso in cit. Const. Clem. VIII. §. 5. ibi: *Nec non iisdem poenis, et decreto etc.* Vid. supra in al-
lata Constit. Clementis VIII. Secundo, illas poe- 6
nas incurrunt Patrini, ac socii, ad duellum serio provocantes, vel acceptantes, etiamsi pugna ob aliquod impedimentum non fuerit secuta, ut expresse cavetur in cit. Const. Clem. VIII. in fine §. 3. ibi: *Etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, et per eos non stetisset, quominus pugnarent.*
Tertio, illas poenas incurrunt duellantium adju- 7
tores, sive auxilium, consilium, operam, vel favorem prestantes, equos, arma, commeatum, pecuniam, et alia subsidia scienter administrantes, ut patet expresse in cit. Constit. Clementis VIII. §.
7. Consulens autem duellum non incurrit excom- 8
municationem, si fecit quantum potuit, revocando consilium, licet nihil profecerit, quia quantum est ex se, efficit ut per eum cessaret duellum, novum enim consilium dedit ex se efficacius ad revocandum duellatorem; qui si non revocetur, est propter suam pravitatem, adeoque consulens non est amplius in causa, et consequenter si efficaciter suum consilium revocat etiam post provocationem

et ante executionem duelli, faciens quantum in se est, ne sequatur ipsa pugna, non contrahit excommunicationem; colligitur ex Constit. Gregorii XIII. ubi dixit, *consulentes eisdem censuris, et poenis subjacere, si per ipsos non stetit, ne pugna sequatur.*

9 Quarto, illas poenas incurrunt spectatores ex industria, seu ex composito; scilicet qui ex sua praesentia, et visione videntur ad pugnam duellantes incitare, textu expresso in Concilio Trid. *cit. sess.* 25. *cap.* 199. *de reform.* ibi: *Nec non spectatores,* et in cit. Constitut. Clementis VIII. §. 2. ibi: *Nec non spectatores* et §. 3. ibi: *Et ex composito spectatores,* et §. 7. ibi: *De industria spectato-*
10 *res.* Hinc poenas illas non incurrunt qui ex occulto, vel obiter transeundo respiciunt, quia nihil ad
11 ineundam, et acuendam pugnam conferunt. Quinto, illas poenas incurrunt locorum Domini, Magistratus, Praesides, Locumtenentes, Duces militum, et capitanei, qui Duellum vel permittunt, vel non prohibent quantum possunt, vel commissum non puniunt, textu expresso in d. Constit. Clementis VIII. §. 5. *in fine,* ibi: « Et non solum locorum Dominus, sed etiam Magistratus, Praesides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces et Capitanei in Castris, vel extra ea, in alieno, vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam in quocumque casu per praesentem, vel alias Constitutiones hujusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipsis est, non prohibentes, aut post commissum crimen, et veniam, et impunitatem conce-
12 dentes.» Civitates vero, Oppida, Terrae, Castra, in quibus commissum fuerit duellum, permittentibus, aut tolerantibus Dominis, Ecclesiastico subjiciuntur Interdicto, textu pariter expresso in cit. Constitut. Clementis VIII. §. 7. ibi: » Ipsas vero Civitates, Terras, Oppida vel Castra, et loca, in quorum territoriis id facinus, scientibus, et tacite, vel expresse permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut magistratibus, vel Senatu, aut populo, admissum fuerit, Ecclesiastico supponimus Interdicto. »

13 Sexto, illas poenas incurrunt omnes scripta, et manifesta ad Duellum praeparatoria efficientes nec non quascumque etiam sine scripto denunciationes, narrationes, declarationes, et testificationes, quae etiam sine expressa provocatione ad certamen, materiam et occasionem praebent; Et illas poenas incurrunt omnes, et singuli, qui suo vel alieno nomine hujusmodi scripta dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, intimaverint, vel etiam verbo denunciaverint, sive attestati fuerint, et illi, qui ad aliquod horum auxilium, consilium, operam, vel favorem praestiterint, sive suaserint, mandaverint aut quomodolibet se immiscuerint, etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus ad pugnam proximus, neque expressa, et aperta provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones praedictae, quae Manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuidam intimatae extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio aut denunciatio fieret; textu expresso fere precisis verbis *in d. Constit. Clement. VIII.* §. 6. Illas poenas incurrunt etiam 14
Christiani cum Turcis duellantes. Sic censuit *Sacra Cong. Conc. in Cathar.* 21. *Aug.* 1737. *lib.* 5. *decret. fol.* 584.

Non incurrunt tamen tales poenas ratum ha- 15
bentes Duellum suo nomine factum. Floron. *de Duell. c.* 14. §. 3. *num.* 1. Murga *disquis. Canon. tom.* 2. *disp.* 11. *dub.* 9. *n.* 1. *et seq.* Navar. *in summ. Bullar. part.* 1. *comm.* 62 *num.* 41. et alii; et ratio est quia summi Pontifices volentes poenas extendi ad ratihabitionem, id solent exprimere, unde cum hoc non expresserint in Bullis contra duellantes, non est facienda extensio, eo vel maxime quia ista est Lex poenalis, quae potius debet restringi, *ex cap. Odia* 15. *et cap. In poenis* 49. *de regul. in Juris in* 6. *et l. Factum* §. *poenalibus, ff. de regul. Juris.* Nec tales poenas incurrit 16
qui provocatus ad Duellum sic respondet; *Paratus sum me defendere, quandocumque me invaseris, nolo talem acceptare duellum quod Legi Divinae et Ecclesiasticae est contrarium.* Nec etiam illas in- 17
currit, qui sic respondet: *Ego ubicumque me aggressus fueris, paratus sum me defendere neque latitabo, sed mei copiam per ordinarias Civitatis vias faciam, et forsan tuo magno malo aggredieris; caeterum recuso Duellum; quia a Lege Divina, et Ecclesiastica reprobatur.* Nec etiam illas incurrit, qui sic 18
respondet: *Sono Cristiano, e non accetto Duello, ma cammino per la Città con la mia spada sola, e la prima volta che c'incontreremo vi darò soddisfazione.* Item nec poenas illas incurrit, qui postquam 19
dixerat: *Quandocumque reperero te in loco apto, rem armis decidemus,* postea data occasione cum altero, qui et id acceptaverat, de facto congreditur; quia in omnibus adductis casibus, non fuit designatus locus, et tempus, prout ad rationem veri duelli requiritur ex cit. Constitut. Gregorii XIII. et Clementis VIII. §. 3. ibi: *Statuto tempore et in loco convento,* et declaravit *Sac. Congregatio Concil. in Nullius* 15. *Octob.* 1644. *lib.* 17. *decret. fol.* 360. *et Sac. Congr. Immun.* 13. *Februar.* 1703. in casu graviori quam supradicti, ut patet in art. praecedenti *sub n.* 4. non quod tale scribens Vigliettum dixisset Portitori ipsius Viglietti, quod responsum expectabat in quadam Aromataria, eo quia ista verba expectare responsum, erant nimis aequivoca: sic apud Ursajam *Instit. Criminal. l.* 2. *tit.* 5. *n.* 283.

Absolutio ab excommunicatione incursa ob 20
Duellum, quamvis ex cit. *Constitutione Clementis*

VIII. sub §. 7. non posset impendi extra articulum mortis, nisi a Romano Pontifice pro tempore existente, ut ibi expresse fuerat statutum praecisis his verbis: « Excommunicationis absolutionem ab alio, quam a Nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, poenitentia, et satisfactione congrue peracta, nisi in mortis articulo constituti nequeant obtinere, etiam praetextu quarumvis facultatum, et indultorum, quibusvis personis, tam Ecclesiasticis, cujuscumque ordinis, aut militiae, status, gradus, aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana praeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam in genere, vel in specie concessorum. » Hodie tamen ex Decreto Sacrae Congregationis Episcoporum et Regularium de speciali mandato ejusdem Clementis VIII. edito *die* 16. *Novemb.* 1602. potest talis absolutio ab excommunicatione incursa ob Duellum impendi virtute suorum privilegiorum a Confessariis Regularibus extra Italiam, et in urbe Romana, licet non intra Italiam, et extra Urbem, ibi: « Sacra Congregatio quod provocantes et pugnantes in duello juxta decretum, et formam Tridentini, et Gregorii XIII. censuit Regulares omnes etiam Societatis Jesu non posse virtute suorum privilegiorum a Censura ob Duellum incursa absolvere in Italia, extra Urbem Romanam. » Ita hoc Decretum referunt, simulque docent Quaranta *in summ. Bullar. verb. Casus reservati*; Dicastillus *de justitia, et jure tom.* 1. *lib.* 3. *tract.* 1. *disp.* 10. *dub.* 5. *n.* 238. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 5. *num.* 4. Pellizar. *tom.* 1. *tract.* 13. *cap.* 5. *num.* 106. Fagundez *tom.* 1. *in Decalog. lib.* 5. *c.* 8. *n.* 5. et alii. *Vid. verb. Absolutio art.* 1. *ubi late a n.* 41. *usque ad* 46.

21

22 Hic ad literam tradimus sequentem Benedicti XIV. Constitutionem, qua damnantur, et prohibentur quinque propositiones duellorum abusui faventes: ac veteres leges adversus duellantes editae novis poenalibus Sanctionibus cumulantur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam

Detestabilem, ac Divina naturalique lege damnatum duellorum abusum, a barbaris gentibus atque superstitiosis, non sine ingenti corporum animarumque clade, in Christianam Rempublicam auctore Diabolo invectum, cum semper execrata sit, atque improbarit Ecclesia, tum praecipuo in eam curam studio, vigilantia, ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a Fidelium coetu longissime arceretur. Nam, ut antiquiora mittamus Praedecessorum nostrorum, Nicolai,(1) Coelestini III Innocentii II. Eugenii III. Alexandri III.(2) Innocentii IV. (3) adversus singulares pugnas Decreta, extant recentiores Apostolicae Sedis Constitutiones quibus Romani Pontifices Julius II. (4) Leo X. (5) Clemens VII. (6) ac demum Pius IV. (7) gravissimas poenas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacumque causa, etiam per Saeculares Regionum, aut Locorum Leges forsan permissa, adjecta infamia, bonorumque proscriptione etiam adversus complices, ac participes, et qualemcumque operam iisdem praebentes.

Tridentina vero Synodus (8) latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores, et Reges, Duces, ac Principes, caeterosque Dominos temporales, si locum ad Monomachiam in terris suis concesserint, ac jurisdictione, et dominio loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant, eo ipso privatos declaravit. Committentes vero pugnam, eorumque Patrinos excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, nec non perpetuae infamiae poenam incurrere statuit; et si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiastica sepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero praefatis saluberrimis Legibus judicialia dumtaxat, ac solemnia duella comprehensa, ac proscripta viderentur, piae memoriae Praedecessor Noster Gregor. Papa XIII. (9) hujusmodi poenas adversus eos omnes extendit, qui nedum publice, sed etiam privatim ex condicto, statuto tempore et loco, Monomachiam commiserint, etiam si nulli patrini, sociive ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nullaeve provocatoriae litterae, aut denunciationis Chartulae praecesserint.

Denique felicis recordationis Clemens Papa VIII. Praedecessor Noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum leges omnes, et poenas in eis statutas, sua Constitutione, quae incipit: *Illius vices*, data 16. Kalend. Septemb. anno 1592. diserte complexas, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus praebentes, comitantes, chartulas, libellos, manifesta mittentes, scribentes, vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes, Socios, Patrinos, de industria spectatores, fautores, crimi-

(1) *Epist. L. ad Carolum Calvum.* (2) *In Concil. Lateranens. cap.* 1. *et* 2. *de Torneamentis, ubi trium Praedecessorum decreta citantur.* (3) *In Epist. ad Archiepiscopos, Episcopos, aliosve Ecclesiasticos Regni Franciae, apud Raynald. ad ann.* 1252. *num.* 31. (4) *Constit. incip. Regis Pacifici.* (5) *Constitut. Quam Deo et hominibus.* (6) *Const. Consuevit Romanus Pontifex.* (7) *Const. Ea quae a Praedecessoribus.* (8) *Sess.* 25. *cap.* 19. *de Reform.* (9) *Constit. ad tollendum.*

nis demum participes, illudque permittentes, vel, quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam, et impunitatem concedentes, quique se praedictis quoquomodo immiscuerint, etiamsi neque pugnae effectus, neque accessus ad locum sit subsequutus.

His tam sapienter, tam aperte, atque perspicue ab Ecclesia, et ab Apostolica Sede constitutis, dubitari jam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia, tam publica, quam privata, et Naturali, et Divino, et Ecclesiastico jure prorsus illicita, vetita, atque damnata censeri deberent. Sed nonnulli earum legum interpretes, per benignitatis speciem humanis, pravisque cupiditatibus plus aequo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum judicia inflectentes, ac temperantes, licere, docuerunt, (1) « Viro Equestri » duellum acceptare, ne timiditatis notam apud » alios incurrat: (2) fas esse defensione occisiva » vel ipsis Clericis, ac Religiosis, tueri honorem, » dum alia declinandae calumniae via non suppe- » tat; (3) propulsare damna, quae ex iniqua Ju- » dicis sententia certo imminent; (4) defendere » non solum quae possidemus, sed etiam ea, ad » quae jus inchoatum habemus, dum alia via id » assequi non valeamus: » Quas quidem assertiones duellis faventes, Apostolica Sedes censura notavit, rejecit, proscripsit.

Et nihilominus extiterunt quam proxime recentiores alii, qui etsi duella, vel odii, vel vindictae, vel honoris tuendi causa, vel levioris momenti, res fortunasque servandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumstantiis, et casibus, vel amittendi officii, et sustentationis, vel denegatae sibi a Magistratu justitiae, Defensionis innoxiae titulo, ea licere pronunciant. Laxas, et periculi plenas opiniones hujusmodi, ex vulgatis eorum libris ad nos delatas, ubi primum accepimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, et quibusdam dilectis Filiis Sacrae Theologiae Magistris specialiter ad id per nos Deputatis, commisimus, qui re mature discussa, latis coram Nobis tum voce, tum scripto suffragiis, infrascriptas propositiones censura, et proscriptione dignas existimarunt.

I.

Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitae, ac promeritae, spe perpetuo carere deberet, culpa, et poena vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

(1) 2. *Prop. damnata ab Alexandro VII.* (2) *Prop.* 17. *ex damnatis ab eodem.* (3) *Prop.* 18. *ab eodem damnata.* (4) *Prop.* 32. *ex damnatis ab Innocentio XI.*

II.

Excusari possunt etiam, honoris tuendi, vel humanae vilipensionis vitandae gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Ecclesiasticas poenas ab Ecclesia contra duellantes latas, Dux, vel Officialis Militiae, acceptans duellum, ex gravi metu amissionis famae, et officii.

IV.

Licitum est, in statu hominis naturali acceptare, et offerre duellum, ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio jactura propulsari nequit.

V.

Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatae, in qua nimirum, vel negligentia vel malitia Magistratus, justitia aperte denegatur.

Auditis itaque, super unaquaque earum propositionum, dictorum Cardinalium, et Consultorum judiciis, atque omnibus rite, et mature consideratis, Nos ipsas, praesentium Literarum tenore, et Apostolica Auctoritate, tamquam falsas, scandalosas, ac perniciosas rejicimus, damnamus, ac prohibemus, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis, etiam disputandi gratia, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (praeterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte, in virtute sanctae obedientiae, et sub interminatione Divini Judicii, prohibemus omnibus Christifidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, et status, etiam speciali, et specialissima nota dignis, ne praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum, ad praxim deducant.

Jam vero ut exitiosam duellorum licentiam, in Christiana, ac praesertim Militari Republica, non obstantibus providis legibus a plerisque etiam Saecularibus Principibus, et Potestatibus ad eamdem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliscentem, validiore manu coerceamus, gravissimumque scelus Apostolicae districtionis gladio magis, magisque insequamur, omnes, et singulas dictorum Romanorum Pontificum Praedecessorum nostrorum Constitutiones superius enunciatas, quarum tenores, ac si praesentibus de verbo ad verbum insertae forent, pro sufficientes expressis haberi volumus, Apostolica Auctoritate confir-

mantes, ut innovantes, ad hoc ut poenarum gravitas, et severitas majorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, Nostro motu proprio, ac de Apostolicae Auctoritatis plenitudine, earumdem praesentium Literarum serie, statuimus, atque decernimus, ut si quis in duello, sive publice, sive privatim indicto, hominem occiderit, sive hic mortuus fuerit in loco conflictus, sive extra illum ex vulnere in duello accepto, hujusmodi homicida, tamquam interficiens proximum suum animo praemeditato, ac deliberato, ad formam Constitutionis felicis recordationis Praedecessoris Nostri Benedicti Papae XIII. quae incipit: *Ex quo Divina,* data VI. Idus Junii anno Domini 1725.ab Ecclesiasticae Immunitatis beneficio exclusus, et repulsus omnino censeatur, ita ut a cujuscumque Sacri, aut Religiosi loci Asilo, ad quod confugerit, servatis tamen de jure servandis, extrahi, et Judicis competentis Curiae pro merito puniendus tradi possit, ac debeat. Super quo Nos Episcopis, aliisque Superioribus Antistitibus, ad quos respective pertinet, et pertinebit imposterum, necessarias, et opportunas facultates praesentium quoque tenore impertimur. Quin etiam vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato, si percussor in locum immunem se receperit, ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere, et legum severitatem evadere posse prospiciatur; Volumus, et respective permittimus, ut, quatenus periti ad inspiciendum vulnus asciti, *grave vitae periculum* adesse retulerint, percussor ipse, praevio semper Decreto Episcopi, et cum assistentia personae Ecclesiasticae ab eodem Episcopo deputatae, ab hujusmodi loco immuni extractus, sine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Judicibus indicta, ut illum Ecclesiae restituere debeant, si vulneratus superstes vivat ultra tempus a legibus, quae de homicidio sunt, constitutum, alioquin in easdem poenas incidant, quae in memoratis Benedicti XIII. Litteris constitutae sunt adversus illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex indiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam is in suis defensionibus hujusmodi indicia diluerit.

Praeterea, simili motu, et auctoritate decernimus, ac declaramus, Sepulturae Sacrae privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli, et conflictus, incurrendam perpetuo fore, etiam ante Sententiam Judicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta Poenitentiae signa dederit, atque a peccatis, et censuris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis, et Ordinariis locorum super hac poena interpretandi, ac dispensandi facultate, quo caeteris documentum praebeatur fugiendi sceleris, ac debitam Ecclesiae legibus obedientiam praestandi.

In hujus demum solicitudinis nostrae Societatem vocantes charissimos in Christo Filios nostros, Imperatorem Electum, cunctosque Catholicos Reges, nec non Principes, Magistratus, Militiae Duces, atque Praefectos, eos, omnes et singulos, pro sua in Deum Religione, ac pietate, enixe obtestamur in Domino, ut conjunctis studiis, et animis, exitiosae duellorum licentiae, qua Regnorum tranquillitas, Populorum securitas atque incolumitas, neque corporum solum, sed, quae nullo praetio aestimari potest, aeterna animarum vita certe periclitatur, omni nisu, et constantia vehementer obsistant. Neque sibi, suaeque in Deum fidei, munerisque rationi fecisse satis intelligant, quod optime constitutis legibus, indictisque gravissimis poenis, horrendum scelus proscriptum sit, nisi accuratam ipsarum Legum, poenarumque executionem naviter urgeant, ac promoveant, seque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant. Nam si delinquentes aut oscitanter ferant, aut molliter puniant, alieno sese crimine polluent, omnisque illius sanguinis reos se constituent, quem ita crudeliter inultum effundi permiserint. Vani enim, falsique honoris Idolo humanas litari victimas non impune feret supremus omnium Judex Deus, rationem ab iis aliquando exacturus, quorum est divina, et humana jura tueri, sibique creditorum hominum vitam servare, pro quibus Sanguinem ipse suum Jesus Christus effudit.

Volumus autem, ut praesentium Litterarum transumptis, etc.

Nulli ergo etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicae MDCCLII. quarto Idus Novembris, Pontificatus Nostri anno tertiodecimo.

Animadversiones Auctoris ad notam Romani Theologi verbo Duellum *artic.* 1. *subjectam.*

Quoad ea, quae in verb. *Duellum art.* 1. *n.* 17. adnot. *Rom. Theologus,* (proferens scilicet sensum Constitutionis Benedict. XIV. quae incip. *Detestabilem*) si accurate percurrisset mea *supplementa,* reperisset in verb. *Propositiones damnatae* totam ex integro praefatam Constitutionem incip. *Detestabilem,* cum quinque damnatis propositionibus, sicque omisisset superfluas illas notas, sicuti et totam additionem *ibid. art.* 2. *n.* 2. subjunctam; seu saltem indicasset supplementum meum lectoribus, ne ego apud ipsos viderer minus diligens in recensendo dictas damnatas propositiones et caetera quae in ea Constitut. a vigilantissimo aeque ac sapientissimo Pontifice praescribuntur. In praesenti tamen editione placuit

Constitutionem illam subnectere verb. *Duellum*, utpote loco sibi congruentiori, et sub verb. *Propositiones damnatae* illam tantum indicare.

ADDITIONES CASINENSES

24 Mos singularia committendi certamina originem duxit a barbaris populis, qui medio aevo Europam inundaverunt atque partim subjugaverunt. Jam ab initio saeculi Ecclesiae sexti hujus barbarae consuetudinis vestigia invenire licet in legibus *Borgogniorum*, qui litigantibus juramento sese defendere nolentibus certamen singulare inire imperabant. Horum etiam certaminum usum Longobardorum leges confirmaverunt.

25 Quod vero spectat ad Duelli causam, cum Eminentissimo Cardinali Gerdilio repetendam eam esse censemus, primo ex abusu libertatis vi cujus barbari populi jus omne conculcabant, et justitiam per vim solum posse obtineri putabant: Secundo, ex eo quod haud bene intellecta erat honoris virtus, eam enim constituerunt in vi physica: Tertio denique, ex sua superstitione; qua inducti fuerunt ad singulare certamen habendum pro Dei judicio. At nullum ex hisce motivis sufficit ad Duellum justificandum.

Sane omni jure prohibitum est Duellum: Divina enim lex homicidium privatamque vindictam vetat. Item Ecclesiasticae leges poenis ac censuris illud prohibent. Demum leges civiles omne singulare certamen prohibent. Frustra autem aliqui Duellum cohonestare conati sunt, illud confundendo cum homicidio, quod per accidens fit quando quis vim vi repellat. Magnum enim est discrimen Duellum inter et propriae vitae defensionem adversus injustum aggressorem. 26

Juverit heic inserere consilia quae omnibus curam Reipublicae gerentibus proponit Verulamiae Philosophus: Ergo leges adversus *duellantes* latae semper et in omni casu, nullo dignitati vel gradui respectu habito, ad executionem demandantur. Qui istas leges violant omni honore, dignitate ac officio privantur. Alia media ad hocce vitium detestabile impediendum Principum sapientiae et prudentiae relinquenda esse censemus. 27

DIPTYCA

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

SUMMARIUM

1. 2. Quae nomina in Missae sacrificio olim ex diptychis recitarentur. — 3. Praxis hujusce recitationis. — 4. 5. Erasa ex sacris his tabulis haereticorum nomina, unde orientalia quaedam dissidia.

1 Pro omnibus quidem Christifidelibus solet Ecclesia inter sacra ministeria preces ad Deum fundere communes: sed praeterea speciales Deo preces offerebat pro certis quibusdam hominibus, tum viventibus, tum vita functis, quorum nomina ex scripto per Diaconos pronunciabantur inter sacra mystica, pro Imperatoribus et Regibus, pro Summo Pontifice, pro Episcopo loci, pro Patriarchis, pro caeteris quibusdam Episcopis, sibi invicem hoc genere officii gratificantibus: denique pro fidelibus illis, qui munera, et oblationes ad rem sacram, divinumque cultum contulerant. Ex altera autem charta, (*) quae defunctorum nomina referebat, nominabantur pariter ad populum ex ambone ad aliquod tempus homines, vel Principatu temporali, vel dignitate Episcopali pridem spectabiles. Insignium autem benefactorum, quales erant fundatores illius Ecclesiae, perpetua fiebat memoria, et recordatio. Hujusce ritus, simulque gratitudinis innumera legimus veterum monumenta nonnunquam etiam graves erant inter Ecclesias concertationes, aliis quorumdam insignium dignitate virorum memoriam colentibus, aliis ex adverso damnantibus, ut contigit in Joanne Chrysostomo, cujus memoriam Romana venerabatur Ecclesia; sed in oppositum Alexandrina, dum vixit infensissimus Chrysostomi persecutor Theophilus,

(*) Diptycha hae chartae appellabantur, non quod gemini essent libri, vivorum alter, alter mortuorum, ut existimavit Meursius in suo *Glossario Graeco-barbaro*, cum unus idemque liber utrorumque nomina continere potuerit; et solus liber viventium, item solus mortuorum etiam diptycum sint dicta. Dictae sunt ergo Diptycha chartae hujusmodi, quod duobus foliis constarent, quemadmodum quae tribus constabat, *triptycha* vocabantur. Chartas dixi, quod membranacea plerumque diptycha essent; erant tamen interdum eborea, ex profano Consulari Diptycho in Ecclesiasticum usum translata.

execrabatur, una cum factione Theophili freta Imperatoris Arcadii animositate, qui sanctissimum virum, urgente Theophilo, injustissimis exiliis damnaverat, ut referunt Socrates, Sozomenus, et Palladius. Nec minus nota sunt dissidia Orientalium Ecclesiarum cum Romana; dum haec Acacii memoriam tamquam heretici (ut vere erat) execratur; illae vero ab eodem olim seductae recolunt: quam referunt historiam Chronicon Marcellini, Theophanes, et Theodorus lector. Eaque ex causa Euphemius Constantinopolis Episcopus Apostolicae sedis communione tamquam Schismaticus excidit, caeteroque orthodoxus, ob pertinaciam, qua nomen Acacii de tabulis Ecclesiasticis eradere recusaret, ut prodit Theophanes, et Nicephorus historicus.

2 Dionysius *lib.* 3. *de Ecclesiast. hierarch.* haec de diptychis refert: « et cum se mutuo omnes salutaverint, mystica sacrarum tabularum recitatio fit. » Eodem spectat illa Cypriani expostulatio *Epist.* X. de faciliori quorumdam lapsorum reconciliatione: « Ad communionem admittuntur, et offertur eorum nomen nondum poenitentia facta. » Hieronymus in *Comment. super Ezechielem* 18. egregie dicit « Publice Diaconus in Ecclesia offerentium nomina recitat, tantum offert ille, tantum ille pollicitus, placentque sibi ad plausum populi torquente conscientia, damusque materiam miseris, ut gaudeant ad ea, quae tribuunt, et non lugeant ad ea quae rapuerunt. » Innocentius Papa in illa notissima ad Decentium Eugubinum Episcopum epistola dicit: « Prius ergo oblationes sunt commendandae, ac tum eorum nomina, quorum sunt oblationes edicenda ut inter, sacra mysteria nominentur, non inter alia, quae antea praemittimus, ut ipsis in mysteriis viam futuris precibus aperiamus. »

3 Recitandorum nominum praxis visitur in ipsis Liturgiis Jacobi Apostoli, Basilii, et Joannis Chrysostomi. In harum duabus ultimis haec habentur. « Diaconus sacram mensam incensat per circuitum, et diptycha tam viventium, quam eorum, qui dormierunt, quorum vult. » His adjungo Concilii Emeritensis *can.* 19. « Proinde salubri deliberatione censemus, ut pro singulis quibusque Ecclesiis, in quibus Presbyter jussus fuerit per sui Episcopi ordinationem praeesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procuret offerre; et eorum nomina, a quibus Ecclesias constat esse contructas, vel qui aliquid his Sanctis Ecclesiis videntur, aut visi sunt contulisse, si viventes in corpore sunt, ante altare recitentur tempore Missae: Quod si ab hac luce discesserint, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur suo in ordine. » Magnus Gregorius Papa *lib.* 2. *epist.* 37. ad Constantium Mediolani Episcopum rescripsit, nullam ipsi necessitatem incumbere Joannem Ravennae Episcopum nominandi, cum neque Joannes Constantium ad altare nominare soleat (*).

Acacius Constantinopolis Episcopus haeresi 4
Eutichianae clam addictus, Zenoni Augusto edictum (quod vocabatur henoticum) suggesserat, quo universum orbem impense perturbavit, abrogato Synodi Chalcedonensis contra Eutychianam haeresim decreto: Idemque Petrum Moggum Alexandrinum Episcopum, ipsosque Felicis Papae III. Legatos in suas partes attraxit et corrupit. Quamobrem Papa Felix Acacium turbarum auctorem communione fidelium amovit, qui vicem rependens Felicis Pontificis nomen ex Ecclesiasticis dipthychis erasit anno 484. Mortuo demum Acacio, Gelasius Felicis in Romana sede successor omni studio connixus est, ut perfidi Acacii nomen ex Graecarum Ecclesiarum diptychis obliteraretur, quem pariter conatum prosequti sunt insequentes Romani Pontifices, Anastasius et Symmachus inani tamen opera. Sed rem demum obtinuit Hormisda Pontifex, Justino fretus religiosissimo Imperatore, sub quo ablatum diuturnum Schisma, et pax inter Orientis, et Occidentis Ecclesias felicissime restituta, damnata duorum praecedentium haereticorum Imperatorum Zenonis et Anastasii memoria, deletisque sacris ex tabulis eorum simul et Acacii, ceterorumque sequacium infaustis nominibus post sex et triginta perniciosi Schismatis annos ab excommunicatione Acacii.

Fidem quoque facit Theodoretus *lib.* 5. *hist.* 5
Eccles. cap. 34. circa gravissimum dissidium occasione Joannis Chrysostomi, factione Eudoxiae Augustae, et Theophili Alexandrini, qui dicto ad Quercum conciliabulo praesidens Chrysostomum injustissime damnaverat, et Episcopatu ejecerat, sed Innocentius Papa innocentis Episcopi suscepta discussaque causa, ipsum conciliabuli decretum abrogavit, atque in exilio defuncti memoriam honorifice restitui curavit; nec aliter pax inter Orientis et Occidentis Ecclesias studiis divisas iniri potuit, nisi restituto ad sacras tabulas Joannis Chrysostomi nomine (**).

(*) Observa diversam fuisse formulam, qua utebatur Celebrans, ac quandoque etiam Populus post Episcopalium nominum recitationem; recitatis quippe caeterorum defunctorum nominibus, Sacerdos pro iis praecabatur ea formula, qualis extat in Liturgia, quam Alexandrini *S. Marci* appellant: *et horum omnium animabus dona requiem, Dominator Domine Deus Noster, in Sanctis tuis Tabernaculis.* Lectis autem de mortuis Episcopis, clamabat populus: *Gloria tibi Domine*, quod factum fuit in Concilio Oecumenico quinto.

(**) Haec sumpsimus ex Cabbassutii diatryba de Diptychis; sed his consule sig. Heribertum Rosvveydum in onomastico sacro *ad vitas Patrum*. Cl. Senatorem Bonarrotium in *observat ad vita Coemet.* Selvaggium Antiquit. Christian. *l.* 2. *cap.* 2. §. 6. et 7. cum primis vero amplissimum, eruditissimumque *Thesaurum* a celeberrimis viris Gorio, et Passerio editum omnium diptycorum quibus tamen adjungendum erit Cremonense ab egregio Viro P. Allegranza Dominicano illustratum.

EBRIETAS

VIDE VERBUM *CLERICUS* ART. 5. A NUM. 15. AD 20. ET VERB. *IRREGULARITAS* ART. 1. SUB NUM. 11. ET VERBUM *GULA* A NUMER. 12. AD 21. IN TALIBUS ENIM CITATIS LOCIS QUANTUM SUFFICIT PERTRACTATUM EST DE HOC TITULO.

ECCLESIA

SUMMARIUM

Seundum alios Basilicae fuerunt dictae Ecclesiae nondum consecratae. — 4. Verisimilius tamen est solum majores, principaliores, ac digniores Ecclesias vocari Basilicas. — 5. Cathedrales vocantur, quae sunt sedes Episcoporum. — 6. Collegiatae sunt illae, quae habent communitatem Clericalem, quae capitulariter congregari, et agere potest et solet cum libero usu sigilli, et arcae sibi communis. — 7. Matrices ultra Ecclesias Cathedrales sunt illae, quae alias Ecclesias aliquo modo sibi subjectas habent. — 8. Filiales dicuntur illae, quae per divisionem a Matrice, de novo fiunt, vel alteri subjiciuntur. — 9. Baptismales sunt illae, quae habent Fontes Baptismales ubi Parochiani baptizantur. — 10. Parochiales sunt illae, in quibus popolus eisdem deputatus sub certis locorum finibus, et limitibus constitutus degit, et unus Rector ad uniuscujusque regimen assumitur cum potestate Fori poenitentialis. — 11. Parochiales, et Baptismales, ut plurimum tum in Jure, tum in facto confunduntur. — 12. Baptismales dicuntur etiam Matrices. — 13. Pro Ecclesia de novo aedificanda requiritur consensus seu licentia Episcopi loci. — 14. Episcopi licentia requiritur etiamsi quis haberet privilegium Ecclesias aedificandi. — 15. Episcopus non debet talem licentiam denegare sine rationabili motivo, alias datur recursus. — 16. Non requiritur talis licentia Episcopi pro aedificando Oratorio privato in propria domo. — 17. Pro aedificanda Ecclesia una cum Monasterio Regularium, ultra consensum Episcopi, requiritur etiam consensus Papae, maxime in Italia et insulis adjacentibus. — 18. Clemens IV. concessit privilegium Fratribus Minoribus, quod prope eorum Ecclesias per spatium 300. cannarum non possint ab aliis Mendicantibus, vel Monialibus cujuscumque Ordinis construi Monasteria, vel Ecclesiae. — 19. Hoc tamen speciale privilegium Ordini Minorum concessum quoad 300. cannas, censetur revocatum per non usum, et ex variis posterioribus Bullis aliorum Pontificum fuit indefinite quoad omnes Mendicantes reductum ad 140. cannas. — 20. Privilegium 140. cannarum non solum habent Mendicantes contra alios Mendicantes, sed eo utuntur contra omnes cujuscumque ordinis. — 21. Procedit hoc privilegium etiam contra Presbyteros saeculares in communi viventes. — 22. Et etiam contra Ecclesiam Congregationis Laicorum. — 23. Patres Societatis Jesu habent peculiare privilegium, ut possint aedificare intra spatium etiam 140. cannarum prope quemcumque Conventum, seu Ecclesiam. — 24. Privilegium distantiae 140. cannarum attendendum est etiam in translatione Ecclesiae, et Conventus. — 25. Per tale privilegium impediri non potest ampliatio Conventus, si jam fuerit legitime erectus. — 26. Secus vero si erectio non fuerit legitime facta, vel fuerit tantum permissa parva Ecclesia. — 27. Tale privilegium distantiae 140. cannarum locum non habet in Domibus, seu Hospitiis Regularium quae non habent Ecclesiam publicam, nec etiam in Seminariis. — 28. Privilegium distantiae 140. cannarum est saltem pluribi usu receptum, nec tollitur per non usum in aliquibus casibus. — 29. Hinc non licet Ordinario contra hujusmodi prvilegia aliquid innovare.—30. Neque hoc privilegium abrogatum censetur per Bullas Clemen. VIII. Greg. XV. Urb. VIII. et Innoc. X.— 31. Privilegium 140. cannarum non esse usu receptum tenent varii; unde videtur in hoc servanda consuetudo cujuscumque loci. — 32. Mensuratio hujusmodi distantiae 140. cannarum debet fieri per aerem, non autem per terram.—33. Longitudo cannarum debet esse pro qualibet octo palmorum mensura.—34. Pro aedificanda Ecclesia requiritur insuper, ut assignetur Dos sufficiens, et congrua pro iis, quae ad illius reparationem, cultum et ministros sunt necessariae, alias aedificari nequit. — 35. Si quis absque dotis assignatione Ecclesiam construxerit, obligatur ad eam constituendam eo ipso quod construxerit, et mortuo aedificatore, tenentur ejus Haeredes.—36. Si Ædificator impotens esset ad dotem constituendam, et Ecclesia fuit aedificata de consensu Episcopi, eamque absque dote, vel absque cautione consecravit, teneretur ipse Episcopus ad ipsam dotem constituendam etc. — 37. Id tamen Episcopus tenetur facere de proprio sine laesione Ecclesiae. — 38. Cappella potest erigi sine dote. — 39. Dummodo tamen non adsit in ea speciale Beneficium erectum, aut aliquod onus impositum, alias esset assignanda dos juxta onus. — 40. Dos assignanda Ecclesiae debet esse competens, et sufficiens pro ipsius Ecclesiae Ministris, Luminariis, aliisque necessariis, et pro cognoscenda sufficientia dotis, potest etiam respectus haberi ad decimas oblationes etc. — 41. Pro cognoscenda sufficientia dotis novae Ecclesiae Regularium aedificandae, debent hodie attendi Decreta Sacrae Congregationis Concilii jussu Urbani VIII. edita etc. — 42. Pro aedificanda Ecclesia requiritur ulterius, ut ipsa Ecclesia noviter aedificanda non vergat in praejudicium alterius Ecclesiae praesertim Parochialis.—43. Hinc si ab Episcopo permittatur aedificatio Ecclesiae in praejudicium Parochialis, potest Parochus se opponere, et a licentia concessa appellare. — 44. Si tamen in licentia concessa sint ab Episcopo reservata Jura Parochialia, tunc nec requiritur consensus Parochi, nec ipse Parochus potest contradicere, et aedificationem impedire. — 45. Referuntur ad hoc varia Decreta, *usq. ad n.* 50. — 51. Antequam aedificetur Ecclesia, debet Episcopus accedere ad locum, ubi ipsa Ecclesia aedificanda est, et ibidem publice Atrium designare, Crucem figere, et primum lapidem ponere. — 52. Potest autem Episcopus per alium Crucem figere et primum lapidem ponere. — 53. Pro Ecclesia aedificanda, sive amplianda potest cogi vicinus ad vendendam domum, vel alium situm. — 54. Domum vicinam cogitur quis vendere, etiamsi non fuerit contigua Ecclesiae sed via publica adfuerit media. — 55. Domus vicina compellitur vendi pro aedificanda, amplianda, et reparanda Ecclesia, etiamsi fuerit perpetui fideicommissi, aut majoratus. — 56. Immo conclusio procedit, etiamsi Domus fuerit alterius Ecclesiae, aut alterius causae piae. — 57. Ad hoc ut quis teneatur Domum vel alium situm vendere pro aedificanda, amplianda, vel reparanda Ecclesia quatuor conditiones requiruntur. — 58. Prima est, quod solvatur justum pretium. — 59. Secunda est, quod adsit necessitas. — 60. Tertia est, quod Domus sit contigna, et aliis vicinior. — 61. Quarta est, quod talis venditio non fiat cum magno incommodo vendentis, et parvo commodo Ecclesiae aedificantis.—62. Si ista concurrant, qui habet Domum vicinam, potest cogi ad venditionem, sin minus nequaquam. — 63. Pro reparanda corruente Ecclesia standum est specialibus locorum consuetudinibus. — 64. Nulla speciali consuetudine in loco existente, Ecclesia debet reparari de suis reditibus. — 65. Si Ecclesia nullos habet reditus, vel saltem non sufficientes ad reparationem, eam reparare tenetur, si sit Parochialis, proprius Parochus. — 66. Et si Ecclesia non sit Parochialis, ad eam reparandam tenentur in ea Beneficium habentes. — 67. Si Ecclesia nullos reditus habeat, et Beneficiati non nisi necessaria, vel aliqua quidem superflua, sed ad reparationem insufficientia percipiant, tunc ad Ecclesiam reparandam tenentur Patroni, et Parochiani, qui in illa Sacramenta, et alia Divina percipiunt. — 68. Ad reparationem Ecclesiae Cathedralis tenetur solus Episcopus, si tamen habeat reditus superfluos, et ipsa Ecclesia non habeat speciales reditus pro fabrica, et non adsit legitima consuetudo in contrarium. — 69. Si Episcopus reditus superfluos non habet, tunc ad reparationem tenentur, et compelli possunt Canonici superfluos reditus habentes. — 70. Si nec Episcopus, nec Canonici habent reditus superfluos, aut sufficientes ad reparationem, tunc Episcopus una cum Capitulo posset compellere alios inferiores Clericos ad contribuendum de suis superfluis reditibus, vel etiam posset deputare fructus Beneficiorum pro reparatione ipsius Ecclesiae. — 71. Qui tenentur ad reparationem Ecclesiae tenentur etiam ad reparationem aedium Rectoris Ecclesiae. — 72. Immo supradicti (deficientibus Ecclesiae reditibus, et contraria non extante legitima consuetudine) tenentur etiam ad procuranda, et reparanda paramenta, et ornamenta Ecclesiastica. — 73. Ad haec, et similia adducitur recens decretum. — 74. Ecclesiae olim quando aedificabantur, caput illarum, seu Altare majus respiciebat partem orientalem. — 75. Nec sine suis congruentiis erigebantur sic Ecclesiae versus Orientem. — 76. Adducitur prima congruentia. — 77. Adducitur secunda congruentia. — 78. Adducitur tertia congruentia. — 79. Adducitur quarta congruentia. — 80. Hic modus erigendi Ecclesias, licet sit congruentior, non est tamen omnimode necessarius. — 81. Forma Ecclesiarum, qua a principio ex Apostolorum traditione utebantur Christiani, semper eadem

fuit, longa nimirum, et in Navis speciem. — 82. Ecclesia in tres partes, seu mausiones distribnitnr. Prima pars Sacrarinm, sive Presbyterium, sive Sancta Sanctorum appellatur, Secunda Chorus, Tertia Navis. — 83. Sacrarium, sive Presbyterium, sive Sancta Sanctorum est ea manslo, qnae ab Altari majori vergit versus Ecclesiam. — 84. Quare appelletur Presbyterinm. — 85. Presbyterinm est nobilior pars Ecclesiae. — 86. Quare appelletur Sancta Sanctorum. — 87. Quare appelletur Sacrarium. — 88. Secnnda Ecclesiae pars appellatur Chorus; et unde sit dictus, *usque ad numer.* 89. — 90. Mos alternatim Psalmos canendi quando inceperit, *usq. ad num.* 91. — 92. Tertia Ecclesiae pars appellatur Navis deserviens pro receptaculo laicorum Divinis assistentium. — 93. In hac parte Ecclesiae olim Mares a Foeminis separati constituebantur, Mares in dextera Navis parte, et Foeminae in sinistra. — 94. Et hoc fnit constitutum ab ipsismet Apostolis. — 95. 102. Quaedam illnstranda circa obligationem, qua tenetur vicinus vendendi domum vel alium situm pro aedificatione vel ampli Ecclesiae. — 103. 114. Alia de reparatione Ecclesiae. — 115. 124. De illis qni ad reparationem tenentur.

ARTICULUS IV. — *Ecclesia quoad ejus Consecrationem, Execrationem, et Reconciliationem.*

1. Consecratio Ecclesiae quid sit. — 2. Solus Episcopus loci de jure communi potest Ecclesiam consecrare. — 3. Episcopus debet esse proprius illius Dioecesis, in cujus finibus sita est Ecclesia consecranda. — 4. Non potest Episcopus in Dioecesi aliena consecrare Ecclesiam absque permissione proprii Episcopi. — 5. Episcopus consecrans Ecclesiam in aliena Dioecesi absque permissione proprii Episcopi suspenditur per annum ab exercitio Pontificalium; et a celebratione Missarum. — 6. Consecratio tamen Ecclesiae facta ab Episcopo in aliena Dioecesi sine permissione proprii Episcopi remanet valida.—7. Episcopus non potest delegare potestatem consecrandi Ecclesias simplici Sacerdoti, sive non Episcopo.—8. Regulares habent privilegium benedicendi solemniter proprias Ecclesias, ut possint in ipsis Missae celebrari, ac si ab Episcopo essent consecratae. —9. Insuper Regulares habent privilegium, ut quilibet alius Episcopus possit consecrare suas Ecclesias, quoties Episcopus Dioecesanus ab ipsis debito modo requisitus noluerit consecrare, aut id facere distulerit ultra quatuor menses. — 10. Tale privilegium non est revocatum per Conc. Trid. — 11. Ecclesiae consecrari possunt qualibet die etiam non Festiva. — 12. Non possunt tamen Ecclesiae consecrari nisi inter Missam. — 13. Hinc Episcopus peccat, si absque celebratione Missae Ecclesiam consecret. — 14. Consecratio tamen remanet valida. — 15. Ecclesiae Cathedrales, et Parochiales eum majoribus saltem Altaribus intra Annum in Civitatibus, et in Dioecesibus intra biennium post earum restaurationem sunt ab Episcopo consecrandae. — 16. Ecclesia semel consecrata, non est iterum consecranda. — 17. Si tamen ignoretur, aut dubitetur, an fuerit consecrata, nec ne, tunc est consecranda. — 18. Ecclesia non est consecranda, nisi prius ei de dote competente provisum fuerit. — 19. Ecclesia ex toto, vel ex majori parte simul destructa execratur, et indiget nova consecratione, licet ex eadem materia reaedificetur. — 20. Si Ecclesia per partes successive deficiens, paulatim per partes statim reficitur, non indiget nova consecratione, quamvis tota Ecclesia successive per partes ita destruatur, et reficiatur, ut nulla pars de primo aedificio supersit. — 21. Unde in tali casu sufficiet, si nova pars aquae benedictae aspersione exorcizetur. — 22. Si non tota Ecclesia, nec major sed solum aliqua minor pars ejusdem v. g. tectum corruat, parietibus adhuc illaesis, non indiget nova consecratione. — 23. Si Ecclesia ita igne comburatur, ut parietes interiores ex toto, vel ex majori parte sint devastati, vel abrasi, quamvis non corruant, indiget nova consecratione. — 24. Quando Ecclesia ampliatur si nova pars addita sit minor veteri remanente, non indiget nova consecratione, sed sufficit quod pars nova aquae benedictae aspersione exorcizetur. — 25. Si vero pars nova esset major veteri remante, tunc Ecclesia esset denuo consecranda. — 26. Ecclesia pluribus casibus, et modis polluitur, itaut indigeat reconciliatione. Primus est, quando in ea sanguis humanus in quantitate notabili per voluntariam, injuriosam, et graviter peccaminosam actionem effunditur. —27. Ad hoc ut Ecclesia polluatur, sanguis effusus debet esset humanus.—28. Ecclesia efficitur polluta, sive proprius sive alienus sanguis in ipsa effundatur. — 29. Sanguinis effusio, ut polluat Ecclesiam debet esse in quantitate notabili. — 30. Et tanto minus diceretur polluta, si nullus efflueret Sanguis, quamvis in ipsa quis summa cum injuria graviter verberaretur etc. — 31. Immo Sanguinis effusio, quamvis sit copiosa, non sufficit, ut Ecclesia sit polluta, nisi sit causata per percussionem graviter peccaminosam. Si enim percussio fuerit levis, quamvis sanguis copiose effundatur, non ideo erit polluta Ecclesia. — 32. Si Sanguis copiose effluat de naso ex percussione violenta inter majores quatuordecim annorum, tunc efficitur polluta Ecclesia. — 33. Effusio sanguinis ad hoc ut inducat violationem Ecclesiae debet esse plene voluntaria. — 34. Debet insuper talis effusio sanguinis ad hoc ut violet Ecclesiam, esse injuriosa. — 35. Ut Ecclesia violetur, requiritur ulterius, quod effusio sanguinis copiosi causetur in ipsa Ecclesia. — 36. Secundus casus, quo polluitur Ecclesia est, quando in ea committitur voluntarium, et injuriosum homicidium, sive respectu sui, sive respectu alterius, quamvis sanguis non effundatur. — 37. Ad hoc ut per homicidium polluatur Ecclesia, debet tale homicidium esse voluntarium, et injuriosum, quia ob causale homicidium vel factum sine alterius injuria ob justam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelae non violatur Ecclesia. — 38. Violatur tamen Ecclesia per mortem reo illatam in ipsa ex sententia Judicis. — 39. Non violatur autem Ecclesia, si idem Judex, aut quivis alius super ipsius Ecclesiae tectum, vel ex ejusdem parietibus hominem suspendat. — 40. Si quis extra Ecclesiam mortale vulnus recipiat, et postea ratione ejusdem vulneris moriatur intra Ecclesiam, non violatur per hoc Ecclesia. Secus vero e contra. — 41. Si quis existens intra Ecclesiam occidat jaculo hominem existentem extra ipsam, non violatur per hoc Ecclesia. Secus vero e contra. — 42. Adducitur, et solvitur objectio, *ad n.* 43. — 44. Ecclesia violatur, si quis in ipsa pro defensione Fidei homicidium, et ita Martyrium intra Ecclesiam patiatur. — 45. Tertius casus, quo polluitur Ecclesia est, quando humanum semen in Ecclesia criminose, voluntarie, et notorie est effusum, sive sit hominis, sive mulieris, sive haeretici, aut infidelis etc. — 46. Non violat Ecclesiam seminis effusio facta in somnis. — 47. Nec violatur Ecclesia per pollutionem, quam quis invitus patitur, nec per menstruum foeminarum decidens. — 48. Nec violatur Ecclesia per seminis effusionem etiam voluntarie factam supra tectum Ecclesiae, vel subtus Ecclesiam in aliqua caverna aut in aliqua Cella, vel Choro, Sacristia, Campanili, Tribuna, et Confessario extra Ecclesiae corpus. — 49. Violatur tamen Ecclesia per copulam conjugalem, si in ipsa Ecclesia habeatur extra necessitatem. — 50. Non violatur autem, si in ipsa habeatur copula in casu necessitatis. — 51. Quartus casus, quo polluitur Ecclesia est, quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus vitandus, aut infidelis. — 52. Ecclesia polluitur per sepulturam infidelis, etiamsi talis esset infans. Immo probabiliter polluitur etiam per sepulturam infantis non baptizato filio parentum fidelium. — 53. Probabilis tamen est etiam contraria sententia de infante non baptizato filio parentum fidelium. — 54. Si in Ecclesia fuerint sepulti haeretici non denunciati nominatim, etiamsi alias notorii, non censetur violata Ecclesia. — 55. Sic nec violatur Ecclesia per sepulturam ejus, qui in duello decessit, nisi denunciatus fuerit. — 56. Omnes supra recensiti casus, in quibus fuit dictum pollui Ecclesiam, requiritur quod sint publici seu publice innotuerint. — 57. Si vero tales casus ab initio occulti, postea publico innotescant, ex eo tempore debet Ecclesia haberi pro polluta, et necessario debet reconciliari. — 58. Effectus violationis Ecclesiae sunt, et assignantur. — 59. Si quis in Ecclesia publice polluta Missam celebrat, aut peragit Divina Officia, aut defunctum sepelit, peccat quidem mortaliter, irregularis tamen, aut suspensus non efficitur.—60. Si Sacerdos sciat, solum ex Sacramentali Confessione Ecclesiam esse pollutam, poterit in ea licite celebrare, neque opus est aliqua re-

conciliatione. — 61. Quando in actu celebrationis Missae violatur publice Ecclesia, si id contigerit ante Canonem, est statim a sacrificio cessandum; secus post Canonem. — 62. Polluta Ecclesia polluitur etiam Coemeterium ei contiguum. Secus si remotum fuerit ab eadem. — 63. Polluto autem Coemeterio, quamvis Ecclesiae contiguo, non polluitur Ecclesia. — 64. Quando sunt plura Coemeteria, polluto uno Coemeterio, aliud illi contiguum non polluitur, licet per portam de uno in aliud detur ingressus. — 65. Reconciliatio Ecclesiae pollutae si prius fuerat consecrata, non potest fieri ab alio, quam ab Episcopo Dioecesano, vel de ejus consensu ab alio Episcopo. Nec ab Episcopo Dioecesano potest ad hoc delegari simplex Sacerdos. — 66. Afferuntur ad haec varia Decreta. — 67. Ex privilegio, seu commissione summi Pontificis reconciliatio Ecclesiae pollutae potest fieri etiam a simplici Sacerdote. — 68. Et de facto Praelati Regulares habent tale privilegium reconciliandi Ecclesias sibi subjectas, quomodocumque violatas, etiamsi prius consecratas; aqua quidem per ipsos benedicta, si Episcopus distet ultra duas dietas, alias debent uti aqua per Episcopum benedicta. — 69. Dicto privilegio reconciliandi Ecclesias aqua per ipsos benedicta possunt uti Regulares non solum quando Sedes Ordinaria Episcopi distat duabus dietis ab Ecclesia polluta, sed etiam quando Episcopus taliter distat ratione suae absentiae, vel abest causa mortis, renunciationis, depositionis, exilii etc. — 70. Quaelibet dieta continet 20. milliaria Italica. — 71. Si Ecclesia polluta non fuerit consecrata, sed solummodo benedicta, reconciliari potest per quemlibet simplicem Sacerdotem per solam aquae lustralis aspersionem. — 72. Neque requiritur quod aqua pro reconcilianda Ecclesia non consecrata sit per Episcopum benedicta. — 73. Coemeterium consecratur, et reconciliatur iisdem modis, et ab iisdem, quibus consecratur, et reconciliatur Ecclesia. — 74. 78. Cur Ecclesia semel solemni ritu consecrata, denuo consecrari nequeat. — 79. 84. Quomodo possit constare de consecratione Ecclesiae. — 85. 86. De ritibus consecrationis *Remissive*.

ARTICULUS V. — *Quoad varia miscellanea Ecclesiam concernentia.*

1. In Ecclesia servitus, prospectus, vel transitus habere non potest sine Indulto Apostolico. Et sic nec Cryptae, et aditus subterranei ad ipsam. — 2. Hoc indultum saepe petentibus denegatur. — 3. Talis prohibitio vim habet etiam in eo qui habet januam correspondentem in Domo Parochi Ecclesiae contigua. — 4. Immo nequidem Ducibus et Marchionibus id permitti potest. — 5. Unde non debet Ordinarius permittere, ut ab Ecclesiis sit ingressus, transitus, et prospectus in privatas aedes neque super Ecclesias esse cameras etc. — 6. Nisi tamen in limine fundationis Ecclesiae Fundator, seu aliquis insignis Benefactor sibi reservaverit jus habendi prospectum, seu ingressum in ipsam. — 7. Sedilia proponere in Ecclesiam nemo potest absque facultate Rectoris Ecclesiae, et invito Episcopo, et si ab aliquibus apponantur, possunt a Rectore, et Episcopo removeri. — 8. Ex tolerantia tamen vel licentia Episcopi, seu Rectoris Ecclesiae possunt Laici acquirere Jus retinendi sedilia in Ecclesia, non quoad dominium vel proprietatem, sed solum quoad usum revocabilem ad libitum Rectoris et Episcopi. — 9. Hinc non possunt Laici praedicta sedilia, seu scamna, aut eorum partem, seu eorumdem usum, locum, aut situm aliis cedere, donare, aut quoquomodo concedere, nisi Episcopi consensus accedat. — 10. Consensus Episcopi non requiritur expressus, sed sufficit tacitus. — 11. Unde non potest Episcopus, sicut nec Rector Ecclesiae Laicis auferre hujusmodi jus, si ab initio passus est eos habere, seu retinere Sedile in aliquo Ecclesiae loco. — 12. Nisi sic exposceret servitium, vel commodum Ecclesiae, vel Laicus pratenderet habere illud Jus, quoad proprietatem. — 13. Quando lis est inter privatos, super competentia loci, qui sunt in possessione, sunt manutenendi in tali possessione absque novitate. — 14. Locus in Ecclesia possessus videntibus, et patientibus Rectore, toto Clero, et hominibus loci, sicuti acquiritur per decennium, ita praescribitur per immemorabile. — 15. Adeoque nemini permittitur in praejudicium hujusmodi Juris quaesiti ponere novam sedem ante veterem. — 16. Nec potest poni nova sedes ante veterem etiamsi sedes vetus non amoveatur a suo antiquo situ, sed ea intacta assignetur alteri locus ante illam. — 17. Neque hoc casu praevalet oblatio facta, per assignatarium Ecclesiae pauperi. — 18. Ex consuetudine sedendi in certo loco ratione praeeminentiae, interdicta censetur situatio cujuscumque alterius sedis, ex qua praejudicium praeeminentiae primi inferatur. — 19. Dummodo tamen locus primus assignati in communi hominum aestimatione reputetur aliorum hominum primus, ita ut consuetudo inibi sedendi suum operari non possit effectum praeeminentiae si alteri designetur locus, qui reputari possit honorificentior. — 20. Et dummodo primus assignatarius cum Jure sedendi in certo loco acquisiverit etiam Jus prohibendi, ne alius loco superior alteri assignari possit. — 21. Jus autem sic prohibendi, ut acquiritur, requiritur, quod Ecclesia, vel quilibet alius interesse habens acquieverit prohibitioni. — 22. Ex simplici enim consuetudine sedendi in certo loco non infertur ad Jus prohibendi ne alteri in diverso, et etiam praestantiori concedatur Sedes, et sepultura. — 23. Neque hoc modo praejudicatur habendi certum locum in Ecclesia, ut pro esset si a loco jam quaesito amoveretur. — 24. Contra amoventes sedilia agi potest actione injuriarum etiamsi amovens esset Administrator. — 25. Si antiqua forma Ecclesiae immutetur in aliam structuram, sedilia Laicorum in illa existentia, reponi debent eodem ordine, quo reperiebantur ante immutationem fabricae, vel in loco aeque digno. — 26. Jus habendi talia sedilia, vel sepulcra in Ecclesia concessum alicui familiae vel descendentibus, extincta familia transit ad haeredes extraneos, nisi taxative concessum fuisset illis de familia dumtaxat, vel solis descendentibus. — 27. Sedilia non possunt in Ecclesia ita collocari, ut sedentes vergant terga ad SS. Sacramentum, et alia indecora oriantur. — 28. Strata ad Ecclesias sibi deferri facere, nemini sub gravibus poenis licere declaratur, exceptis dumtaxat Personis Regalibus. — 29. Affertur decretum generale Sacr. Rit. Congr. prohibens laicis osculum Evangeliorum intra missam, usum Baldachini in Ecclesiis, et assistentiam in Presbyteriis. — 30. Affertur quoad hoc aliud Decretum generale. — 31. Hinc eadem Sacra Congregatio mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Praesbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Caeremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiatur in possessione, et allegaret alterius loci congrui deficientiam. — 32. Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem, sive usum tapeti, aut strati. — 33. Afferuntur quoad haec varia resoluta dubia. — 34. Afferuntur quoad haec et alia varia decreta. — 35. Quae decreta, non obstante quod partes reclamarent, fuit sancitum esse omnino observanda. — 36. Qualis honor debeatur Praelato Praesidi Provinciae declaratur. — 37. Dedicationis Ecclesiae Festum potest ab Episcopo ex justa causa transferri in alium diem magis congruum ad evitandam concurrentiam alienorum Officiorum. — 38. Sanctis antiqui testamenti possunt dedicari Ecclesiae. — 39. Musica est de Jure permissa in Ecclesia. — 40. Episcopus potest prohibere, quod in Ecclesia non canantur in Musica nisi verba sacra, devota, et Ecclesiastica. — 41. Episcopus potest prohibere non obstante quacumque in contrarium consuetudine, ne in Ecclesiis, et Oratoriis publicis canatur Musica, lingua vernacula, quantumvis cantiunculae, et verba spiritualia sint. — 42. Episcopus non potest prohibere Musicis, neque Officialibus Ecclesiarum, quod Musicam non canant nisi vocato Magistro Cappellae Cathedralis. — 42. Est decretum generale S. C. esse tolerandam Musicam in Ecclesia exteriori Monialium praesertim in quibusdam Festis principalibus, ubi est talis consuetudo, ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam. — 44. Propter Ecclesiae reverentiam possunt expelli artifices prope illam obstrepentes, ac Personae infames, et sordidae ejus Divina Officia perturbantes. — 45. Stabulum prope Ecclesiam construi prohibetur. — 46. Competit Ecclesiae privilegium removendi stabulum, aliave loca sordida, tam ratione faetoris, quam indecentiae. — 47. Et praecipue si supra stabulum sit etiam aedificatum foenile, quod sit contiguum, vel annexum Ecclesiae, vel Monasterio. — 48. Datur hic Epistola Encyclica ad universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos et alios Italiae, Insularumque adjacentium Ordinarios jussu Clementis XI. conscripta, qua

illis veneratio, ac reverentia Ecclesiis debita impensissime commendatur. — 49. an possint in Ecclesiis fieri ludi Thaetrales, et Repraesentationes, seu comoediae? *ad n.* 52. — 53. 55. Citantur Auctores de Juribus honorificis, quae in Ecclesia Laicis praestari debent.

ARTICULUS VI. — *Ecclesia quoad ejus naturam, status varios, prerogativas ac regiminis formam.*

1. 11. Generalis Ecclesiae notio. — 12. 14. Ecclesia Christi dupliciter sumi potest, secundum latam, et strictam significationem. — 15. 18. De Ecclesia priori modo accepta. — 19. 23. Divinae Providentiae cura in regenda Ecclesia in statu legis naturae. — 24. 31. Et in statu legis scriptae. — 32. 42. Novatorum haereses circa definitionem Ecclesiae stricte sumptae. — 43. De Notis Ecclesiae. — 44. 52. Ecclesia est Visibilis. — 53. 55. Notae Ecclesiae sunt omnibus obviae. —56. Ecclesia est una. — 57. Sancta.—58. Catholica. — 59. Apostolica. — 60. 67. Quatnor istae Notae in sola Romana Ecclesiae conspiciuntur.—68. 72. Quaenam reperiantur in Ecclesia.— 73. 76. De iis, quos Ecclesia e sinu suo excludit. —77. 79. De Ecclesiae indefectibilitate. — 80. 83. — Infallibilitate — 84. De Primatu Romani Pontificis.

ARTICULUS VII. — *Ecclesia materialis quoad ejus antiquitatem.*

1. De Origine Ecclesiarum.—2. Christiani initio habuere loca ad res divinas peragendas determinata. — 3. Alexandri Severi tempore publicam Ecclesiam habuerunt Christiani. — 4. Diluuntur defficultates. — 5. De antiquissimo ornamentorum usu in Christianorum templis.

Ecclesia potest capi dupliciter, scilicet in sensu morali, prout nempe significat Caetum, Conventum, Collectionem, aut Congregationes hominum, quo sensu Ecclesiam saepe accipit Scriptura, ut *Psal.* 25. *Odivi Ecclesiam malignantium*, et *Psal.* 88. *Laus ejus in Ecclesia Sanctorum*, et *Matthaei* 5. *Convenit Ecclesia magna*, et *ad Romanos* 16. *Salutant vos omnes Ecclesiae Asiae*, et alibi passim, quo sensu etiam cuncti Fideles sub uno in Terra Capite, idest Papa, existentes vocantur Ecclesia, ut patet *in cap. Ecclesia 7. de consecrat dist.* 1. ibi: *Ecclesia, idest Catholicorum Collectio.* Et potest capi pro ipsa Ecclesia materiali, scilicet pro Templo aliquo manufacto, seu Æde publica cultui Divino deputata, in quo Fideles ad colendum, et invocandum Deum, Divina administranda et percipienda conveniunt. Unde de Ecclesia utroque hoc modo sumpta breviter erit sermo, et in primis de Ecclesia in sensu morali capta.

ARTICULUS I.

ECCLESIA IN SENSU MORALI CAPTA, QUO AD EJUS ESSE, ET PRINCIPALES NOTAS

1 Ecclesia est nomen graecum, quod significat evocationem, seu coetum vocatorum. Hinc usurpatur a nobis ad significandum coetum Fidelium, et aptissime nomine vocationis coetus Fidelium appellatur, quoniam ad coetum Fidelium nemo se instinctu proprio adjungit, sed Coelesti admonitus vocatione. Ecclesiae nomen aliquando sumitur
2 generaliter, aliquando particulariter. Nomen Ecclesiae sumptum generaliter est quid commune ad Ecclesiam *Triumphantem*, quae est coetus in Coelis regnantium, sive hominum, sive Angelorum; ad Ecclesiam *Patientem*, quae est Congregatio hominum in igne pro purgandis peccatorum reliquiis probatorum; et ad Ecclesiam *Militantem*, quae est adunatio Christianorum contra salutis hostes pugnantium. Nomen Ecclesiae sumptum 3
particulariter significat tantum Christi Ecclesiam Militantem; et Ecclesia sic sumpta, de qua solum
in praesenti est sermo, sic definitur: *Ecclesia est* 4
Congregatio, seu Coetus visibilis Baptizatorum sub uno Capite Christo in Coelis, et Romano Pontifice ejus Vicario in Terris, inter se in eadem Fidei professione, et Sacramentorum participatione, colligatorum (*). Est in re *communis.* Dicitur primo *Congregatio, seu Coetus visibilis*, quia ut dicitur *in Ps.* 18. *In sole posuit Tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens: *In sole posuit Tabernaculum suum, hoc est, in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto.* Et idem habet in *Epistola* 166. *ad Donastitas. Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione, omnibus nota, usque ad terminos terrae.* Dicitur secundo: *Baptizatorum*, quia nullus est Ecclesiae membrum, aut intrat Ecclesiam, nisi per Baptismum, qui est porta unica, et omnibus communis. Dicitur tertio: *sub uno Capite Christo*, quia Deus *ipsum dedit Caput supra omnem Ecclesiam, ad Ephes. cap.* 1. *et cap.* 5. *Quoniam vir caput est mulieris,*
sicut Christus caput est Ecclesiae. Dicitur quarto: 5
Et Romano Pontifice ejus Vicario, quia solus Romaus Pontifex est verus Christi Vicarius, et contraria opinio Lutheri fuit tamquam haeretica pro-

(*) Non displiceret, si in hac definitione adderetur, *et legitimorum Pastorum regimine;* immo probarem maxime, quod mentio haec *Pastorum*, a quibus Ecclesia *regatur*, ac praecipne Romani Pontificis Launojum videam in Epistola ad Nicolaum Gatinaeum offendi, veluti re, de qua, ait, siluere quoqnot a Christo ad Concilium usque Tridentinum, et a Tridentino ad aetatem usque Bellarmini, et Canisii Ecclesiam definiere, aut descripsere: *istud, enim* inquit ille, *Pastorum regimen ad statum Ecclesiae pertinet, non vero ad Ecclesiae naturam, et essentiam.* Sed egregie fallitur; militantis enim in praesenti statu Ecclesiae tradenda nobis definitio est, quam Lutherani, et Calviniani suis coetibus, et sinagogis Satanae accommodare nequaquam possint; neque ulla definitionis hujusmodi pars minus ab illis usurpari posset, quam quae legitimorum Pastorum sub uno Capite Romano Pontifice mentionem ingerit. Adde, Bellarmino, et caeteris hac in re aperte praeivisse S. Cyprianum *Ep.* 69. *ad Pup.* ubi Ecclesiam definit *Plebem Sacerdoti adunatam, et Pastori suo gregem adhaerentem.* Vide Tournellum *de Eccl. q. 7. art.* 2. *(Edit. Barbiel.)*

scripta a Leone X. Constitut. incip. *Exurge*, et est Lutheri error 25. ibi: ***Romanus Pontifex Petri successor non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro constitutus***: tum quia ipsi in persona Petri dixit Christus *Joan.* 21. *Pasce Oves meas*, et licet spectet etiam ad hos Episcopos, aliosque Pastores regere Ecclesiam, hoc tamen est cum subordinatione ad
8 Romanum Pontificem. Dicitur quinto; *in eadem Fidei professione, et Sacramentorum participatione,* quia sicuti Ecclesiae membra sub uno, et eodem Capite nempe Christo vivunt, sic eadem Fidei professione, et Sacramentorum participatione debent ipsum colere. Dicitur sexto, et ultimo: *Inter*
9 *se colligatorum*, quia non sufficit ad veram Congregationem, seu Coetum, qualis est Ecclesia, sola multitudo, sed requiritur insuper aliqua communicatio per preces, Charitatem etc. ut verificetur Sanctorum Communio.

10 Ad hanc Ecclesiam spectant, non solum praedestinati, ut praetendunt Wiclefistae, Hussitae, et Calvinistae, sed etiam reprobi, cum isti, sicut illi, possint Christi Fidem profiteri sub uno Capite, et de facto Christus *Joan.* 10. *Ecclesiam comparavit Ovili, in quo sunt Oves, et haedi: et Matthaei* 13. ipsam Ecclesiam comparavit Agro, in quo est bonum semen, et zizania; Item *Matthaei* 25. Ipsam comparavit decem Virginibus, ex quibus erant quinque prudentes, et quinque fatuae, ex quibus dantur
11 intelligi praedestinati, et reprobi. Sic etiam ad hanc Ecclesiam spectant non solum justi, et perfecti, qui nullum habent peccatum, ut praetendunt Pelagiani, sed etiam ipsimet peccatores, quia per hoc, quod aliqui peccent peccato furti, homicidii, et hujusmodi, non rejiciunt propterea fidem Christi, aut Ecclesiae subjectionem.

12 Ad hanc tamen Ecclesiam non spectant, sed ab ipsa excluduntur Pagani, Turcae, Judaei, qui numquam ad veram Fidem venerunt; unde Apostolus 1. *Ad Corinth. cap.* 5. ait: *Quid mihi de his,*
13 *qui foris sunt judicare? idest de infidelibus.* Excluduntur etiam Catechumeni, qui licet sint Fideles, possintque, si sic moriantur, salvari ratione Baptismi in Voto; tamen cum nondum Baptismum receperint, inter actualia Ecclesiae membra non numerantur, quia juxta Concilium Florentinum, et Sanctos Patres, homines fiunt de corpore Ecclesiae, cum baptizantur; unde Cathecumeni non ligantur Ecclesiae Constitutionibus, et si revertantur ad Paganismum, aut Hebraismum, non
14 possunt ut Apostatae haberi, ac puniri. Item excluduntur Haeretici, et a Fide Apostatae; cum enim ipsi veram fidem non profiteantur, nequeunt esse de corpore Ecclesiae, quae est Congregatio Fidelium ex Concilio Lateranensi *cap. Firmiter, de Summa Trinitate*: et ideo in Concilio Nicaeno *cap.* 8. dicuntur posse recipi in Ecclesiam, si redeant, quod signum est manifestissimum ab ea fuisse separatos. Et quamvis Ecclesia possit ipsos judicare, et punire, hoc non est, quia sint sua membra, et de suo corpore, sed quia debent esse, uti jam fuerunt, et ab ea sponte, et culpabiliter recesserunt. Item excluduntur Schismatici, quia, 15
licet idem credant, ac nos, ubi non sunt praecise Schismatici, per hoc tamen, quod unionem non habent cum capite, nec locum habere possunt in corpore. Hinc Ecclesia in die Parasceve orat pro Haereticis et Schismaticis, ut Deus ad Ecclesiam eos revocare dignetur. Item excluduntur Excom- 16
municati, quia ex quo privantur omni commercio spirituali, quod habent Ecclesiae membra inter se, non censentur cum aliis colligati, textu expresso *in c. Omnis* 32. *caus.* 11. *quaest.* 3. ibi: *Omnis Christianus, qui a Sacerdotibus excommunicatur, Satanae traditur. Quomodo? Quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est*, et S. Augustinus *lib. de Unitate Ecclesiae c. ult.* ait; *Excommunicari est visibiliter praescindi ab Ecclesia.*

Una, et eadem substantialiter, et formaliter 17
est Ecclesia Legis gratiae, ac Ecclesia Legis naturae, et Legis scriptae. *Est communis inter Catholicos.* Et ratio est, quia unum, et idem objectum Fidei, Christus nimirum, semper fuit ab exordio mundi creditum usque ad praesens, et credetur ad usque consummationem saeculi; cum hac solum differentia, quod juxta diversitatem temporum magis, et minus explicite creditum fuerit hoc unum, et idem objectum Fidei; magis enim explicite fuerunt multa credita tempore Legis scriptae, quam tempore Legis naturae, et magis explicite plura creduntur tempore Legis gratiae, quam tempore utriusque, et Legis naturae scilicet, et scriptae ita crederentur, ut egregie ad rem habet S. Augustinus *in tract.* 45. *in Joan. n.* 9. ibi: « Ante adventum Domini Nostri Jesu » Christi, qui humilis venit in carne, praecesserunt justi; sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit. Tempora variata sunt, non Fides, quia et ipsa verba » pro tempore variantur, cum varie declinantur; » alium sonum habet *venturus est*, alium sonum » habet *venit*, mutatus est sonus *venturus est, et* » *venit*, eadem tamen Fides utrosque conjungit, » et eos, qui venturum esse, et eos, qui venisse » crediderunt, diversis quidem temporibus, sed » utrosque per unum Fidei Ostium, hoc est per » Christum videmus ingressos » et ad hoc propositum adducit Apostol. 2. ad Corinth. 4. dicentem: *habentes eumdem spiritum Fidei;* adeoque una, et eadem substantialiter, et formaliter est Ecclesia Legis naturae, et Legis scriptae, ut clare etiam constat ex diversis statibus vitae hominis; sicut enim est idem numero homo, et quando est infans, et quando adolescens, et quando juvenis, et usque ad finem vitae; sic eadem omnino est Ecclesia in diversis statibus eamdem substantialiter, et

formaliter identitatem servans cum Ecclesia Legis naturae comparetur infantiae hominis, Ecclesia Legis scriptae Adolescentiae, et Ecclesia Legis gratiae Juventuti, et maturitati usque ad finem vitae. Hinc firmiter tenendum est tres dictas Ecclesias non formaliter, sed materialiter tantum fuisse, et esse distinctas, adeoque unam tantummodo, et essentialiter et formaliter esse, cum quaelibet per eamdem Fidem in Christum, sive ante Incarnationem, ut Ecclesia Legis naturae, et Legis scriptae, sive post Incarnationem, ut Ecclesia Legis gratiae sibi paraverit, et paret aditum ad salutem, ut expresse docet S. August. *in Psalm.* 104. *n.* 10. ibi: *Non enim quispiam praeter istam Fidem, quae est in Christo Jesu, sive ante ejus Incarnationem, sive postea riconciliatus est Deo.*

18 Notae, praecipuae, per quas haec nostra vera Ecclesia discernitur a falsis, sunt quatuor, scilicet quod sit *Una, Sancta, Catholica, et Apostolica. Est communis inter Fideles,* cum sit articulus Fidei definitus in Conc. Constantinopolitano, et Fidelibus omnibus credendus propositus in Symbolo, quod in Missis recitatur; et habetur etiam expresse *in cap. Unam Sanctam, de Majorit. et Obed. inter Commun.* ibi: *Unam Sanctam, Ecclesiam Catholicam, et ipsam Apostolicam urgente Fide credere cogimur, et tenere, Nosque hanc firmiter credimus, et simpliciter confitemur, extra quam nec salus est,*
19 *nec remissio peccatorum.* Prima igitur verae Ecclesiae nota est, quod sit *Una*, quod verum est, non solum de Ecclesia Legis gratiae, sed etiam ut consideratur, ab initio mundi usque ad consummationem saeculorum, ita ut credentium universalitas, quae fuit in Ecclesia Legis naturae, et Legis scriptae, et Legis gratiae, semper eadem fuerit, et sit essentialiter, ut fuit ostensum *sub n.* 17. Hanc Ecclesiae unitatem insinuat Scriptura variis in locis. *Cantic.* 6. dicitur: *Una est Columba mea,* quod de Unitate Ecclesiae interpretatur S. Aug. *tract.* 6. *in Joan.* ibi: « Quid evidentius Fra» tres mei in Columba Unitas, in linguis gentium » Societas... Unde debuit ergo charissimi de» monstrari Spiritus Sanctus Unitatem quandam » designans, nisi per Columbas, ut pacatae Eccle» siae diceretur: Una est Columba, mea? Et de Ecclesiae unitate intelligitur etiam *in cit. cap. Unam Sanctam, de major. et obed. inter commun.* ibi: « Sponso in Canticis proclamante una est Co» lumba mea, perfecta mea, una est matri suae, » electa genetrici suae, quia unum Corpus my» sticum repraesentat, cujus caput Christus, Chri» sti vero Deus, » et *Ps.* 21. dicitur: *Erue a framea Deus animam meam, et de manu Canis unicam meam,* quod de nostrae verae Ecclesiae unitate intelligitur *in d. c. Unam Sanctam,* ibi: « Hanc autem » veneramus et unicam, dicente Domino in Pro» pheta, Erue a framea Deus animam meam, et » de manu canis unicam meam, pro anima enim, » idest pro se Ipso capite simul oravit, et corpore, » quod corpus unicam scilicet Ecclesiam nomina» vit, » et *Joan.* 10. dicitur *Unum* Ovile, et *Ephes.* 4. dicitur *Unum Corpus.*

Unde haec Ecclesia variis titulis est Una. Prima 20
est una unitate principii, scilicet Dei vocantis, et Christi fundantis, et ideo dicitur *ad Ephes.* 4. *Unus Dominus.* II. Unitate Capitis, sicut enim unum est Ovile, ita est unus Pastor, ut dicitur *Joan.* 10. III. Unitate conjunctionis, et ideo dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Unum Corpus multi sumus,* et *Act.* 4. *Credentium erat cor unum, et anima una in Domino.* IV. Unitate Fidei, ut habetur *ad Ephes.* 4. *Una Fides,* et ibid. *Donec occurramus omnes in Unitatem Fidei.* V. Unitate mediorum ad haereditatem Fideles perducentium, tum internorum, quae sunt Fides, Spes, Charitas, tum externorum, quae sunt Sacramenta, et ideo *ad Ephes.* 4. dicitur *Unum Baptisma,* quod est reliquorum janua, et fundamentum. VI. Unitate Sacrificii, ut dicitur 1. *ad Corinth.* 10. *Omnes, qui de uno pane participamus.* VII. Unitate Doctrinae, de qua loquens S. August. dicit: *qui volunt unam linguam veniant ad Ecclesiam, quia in diversitate linguarum carnis, una est in Fide lingua cordis.* Unde S. Irenaeus *de unitate Fid. cap.* 3. sic ait: *Neque, quae in Germania sunt fundatae Ecclesiae, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hae, quae in Oriente, neque hae, quae in Ægipto, neque hae, quae in Lydia, neque hae, quae in medio mundi sunt constitutae; sed sicut sol Creatura Dei in universo Mundo unus, et idem est; sic et lumen, et praedicatio veritatis ubique lucet.*

Secunda nota verae Ecclesiae est, quod sit 21
Sancta. Unde *Cantic.* 6. dicitur: *Ecclesia decora Columba, pulchra ut Luna, electa ut Sol. Epist.* 1. *Petri c.* 2. dicitur *Gens Sancta;* Et *ad Romanos cap.* 1. *Omnibus, qui sunt Romae.... vocatis Sanc-*
ctis. Unde pluribus titulis dicitur *Sancta* I. Pro- 22
pter Sponsum Christum, qui est *Sanctus Sanctorum.* II. Quia in eam nullus ingreditur, nisi per Baptismum ablutus, et sanctificatus, 1. *ad Corinth. cap.* 6. *Haec quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis.* III. Propter Christi mortem: Ad hoc enim Christus passus est, ut Ecclesiam suam sanctificaret, ut dicitur 4. *ad Ephes.* ibi: *Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret,* et *ad Hebraeos cap.* 13. *Jesus, ut sanctificaret Populum per sanguinem suum, extra portam passus est.* IV. Propter ejus Leges, praecepta, Sacramenta, et doctrinam, quae omnia sanctitatem redolent, et eo tendunt: ut Sancti efficiamur; Unde *Psalm.* 18. dicitur *Lex Domini immaculata convertens animas; ad Ephes. cap.* 1. dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus Sancti, et immaculati in conspectu ejus.* V. Quia extra illam nulla Sanctitas esse potest, dicit enim S. August. *lib. de Baptismo contra Pe-*

tilianum c. 16. sic *Intra istam arcam (Catholicae Ecclesiae,) boni, et mali esse possunt; extra eam boni esse non possunt.*

23 Tertia nota verae Ecclesiae est, quod sit *Catholica*, idest Universalis. I. Ratione loci, quia per totum Orbem diffusa, et ideo *Ps.* .18. dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines Orbis Terrae verba eorum;* Et *Marc.* 16. *Euntes in mundum universum etc.* Et S. August. *Epist.* 52. *ad Severinum num.* 1. dicit: *Ipsa enim est Ecclesia Catholica, unde Graece appellatur, quod per totum Orbem Terrarum diffunditur,* et *Epist.* 140. *ad Honoratum num.* 43. ait: *Ecclesia illa est, quam modo dicit unicam suam, haec est unica Catholica, quae toto Orbe copiosa diffunditur, quae usque ad ultimas gentes crescendo porrigitur.* II. Ratione personarum, quia vocat, et recipit homines cujuscumque nationis, status, et conditionis, si velint Evangelio obedire, et salvari. Unde *Marci* 16. dicitur: *Praedicate Evangelium omni Creaturae.* III. Ratione temporis, quia fuit ab initio mundi, et durabit usque ad finem per omnia tempora. Hinc *Daniel.* 2. dicitur *Suscitabit Deus Coeli Regnum, quod in aeternum non dissipabitur.* IV. Ratione communis consensus populorum etiam inimicorum, eam Catholicam appellantium, ut observat S. August. *de vera Religione cap.* 7. ibi: *Tenenda est nobis Christiana Religio, et ejus Ecclesiae communicatio, quae Catholica est, et Catholica nominatur non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint, nolint: ipsi enim quoque Haeretici, et Schismatici alumni, quando, non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quam Catholicam vocant.* Et idem S. August. *in cap.* 9. *Joan.* sic dicit: *Multa sunt, quae in gremio Ecclesiae me tenent; tenet me consensus populorum, tenet Auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, tenet successio Sacerdotum ab ipso Petro, tenet denique ipsum Catholicae nomen, quod ita inter tot Haereses Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes Haeretici se Catholicos dici velint, quaerenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam Ecclesiam conveniatur, nullus Haereticorum Basilicam suam audeat ostendere.*

24 Quarta nota verae Ecclesiae est, quod sit *Apostolica*, et dicitur Apostolica tribus potissimum de causis 1. Quia fundata est a Christo, qui *ad Hebr.* 3. dicitur Apostolus confessionis nostrae; Et quod Christus Auctor, et fundamentum nostrae Ecclesiae sit Apostolus, clare patet, quia Apostolus idem est ac missus, Christus autem missus est a Patre ad homines edocendos, et redimendos, *Joan.* 20. ibi: *Sicut misit me vivens Pater, etc.* 2. Quia fuit per Apostolos propagata, et firmata. Unde *ad Eph.* 2. dicuntur fideles *superaedificati super fundamentum Apostolorum,* et *ad Romanos* 10. *ex Psalm.* 18. dicitur *In omnem terram exivit sonus eorum*; et doctrinam ab ipsis Apostolis receptam semper integram, et incorruptam retinuit, et retinebit. Unde *ad Galatas* 1. dicitur: *Licet nos, aut Angelus de coelo evangelizet vobis, praeter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*, 3. Quia ab ipsis Apostolis usque ad nos per continuam virorum Apostolicorum successionem descendit. Unde S. August. *lib. contra Epistol. fundamenti cap.* 4. dicit: *Tenet me in gremio Ecclesiae ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas Oves suas post resurrectionem suam Dominus commendavit usque ad praesentem Episcopatum successio Sacerdotum.*

Sola Ecclesia Romana Catholica habet notas 25
verae Ecclesiae Christi, et in ipsa sola potest obtineri salus, et nullus extra ipsam salvatur. *Est de fide,* et habetur expresse tota conclusio *in cap. Unam sanctam, de Majoritat. et Obedient. inter communes*; ibi: *Unam sanctam Ecclesiam Catholicam, et ipsam Apostolicam, urgente Fide, credere cogimur, et tenere, Nosque hanc firmiter credimus, et simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum*, et ibi est sermo de sola Ecclesia Romana Catholica, ut expressis verbis *ibidem in* §. *final.* declaratur ibi: *Porro subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus, et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis.* Et habetur etiam definitum in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. *in c. Firmiter* 1. *de summa Trinitate,* ibi: *Una vero est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, in qua idem ipse Sacerdos est Sacrificium Jesus Christus;* habetur etiam definitum in Concilio Florentino sub Eugenio IV. ut in ejus Constitut. incip. *Laetentur,* ibi: *In Universo Orbe primatum tenet, est successor B. Petri et verus Christi Vicarius, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum Pater, et Doctor, cui in B. Petro pascendi, regendi, et gubernandi Universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plena potestas tradita est.* Hinc a Leone X. in Constitut. incip. *Exurge,* fuit tamquam Haeresis proscriptus sequens error Lutheri in ordine 25. *Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro constitutus.* Ecclesia enim Romana commissa 26
Petro, et successoribus ejus Romanis Pontificibus, a quibus tamquam a Capite Romana denominatur, pro eodem sonat, ac universalis, unde 27
quamvis Summus Pontifex, qui est Pastor Universalis omnium Fidelium, Romae non sedeat, ut de facto plures non ibi sederunt, adhuc tamen appellatur semper Romanus Pontifex, et sola Ecclesia Romana appellatur *Una, Sancta, Catholica, seu Universalis, et Apostolica,* ut constat ex Constitut. incip. *Gloriosam*, edita a Joan. XXII. qui nunquam Romae sedit, ibi: « Una est igitur Sancta Universalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, extra quam salus esse non potest, quia

» natura non patitur, ratio non sinit, et Divina » providentia non permittit, ut membrum, quod » a totius Corporis unitate sejungitur, virtute, » quae a vertice in corpus influit, aliqualiter ve- » getetur; » Unde S. Augustinus *de Symbolo ad Cathechumenos, serm.*1. *cap.* 6. sic expresse dicit: « Ipsa est Ecclesia Sancta, Ecclesia una, Ecclesia » vera, Ecclesia Catholica contra omnes Haereses » pugnans; pugnari potest, expugnari non potest; » Haereses omnes de illa exierunt tamquam sar- » menta inutilia de vite praecisa; » Et *serm.* 4. *de eod. Symbolo ad Cathecumenos cap.* 13. dixit:
28 « Si quis absque Ecclesia inventus fuerit, alienus » erit a numero filiorum, nec habebit Deum Pa- » trem, qui Ecclesiam noluerint habere Ma- » trem. » Vide Tournelium *de Eccl. quaest.* 11. *art.* 6. *p.* 5.

ARTICULUS II.

ECCLESIA QUO AD EJUS VISIBILITATEM, INDEFECTIBILITATEM, ET INFALLIBILITATEM.

1 Ecclesia vera Christi est, et fuit semper absolute visibilis, ut tenent unanimiter Catholici contra Novatores, et deducitur ex pluribus Scripturae textibus. In *Psalm. enim* 18. dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens: *In sole posuit tabernaculum suum, hoc est in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto;* et idem habet in *Epist.* 166. *ad Donatistas*, ibi: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terrae.* Matth.18. praecipit Christus, ut quando Frater noster est incorrigibilis, dicamus Ecclesiae, ibi: *Dic Ecclesiae, et si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Etnicus, et publicamus.* Verba autem illa: *Dic*, et *si non audierit*, indicant apertissime, Ecclesiam esse visibilem cum ibi mandet Christus, ut ad Ecclesiam, prout ad Judicem controversiarum recurramus, eaque audiatur, quod nullimode posset fieri, si Ecclesia esset invisibilis. De Ecclesia item visibili intelligendum est illud *Actorum* 18. *Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Grex enim, qui non videtur, nec cognoscitur, nequit a Pastore regi, et gubernari, adeoque si Ecclesia est regenda, et gubernanda ab Episcopis, non est coetus, seu congregatio invisibilis. Item de Ecclesia visibili illud 1. *ad Timoth.* 3. *Ut scias quomodo oporteat te in Domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi.* Per verbum enim illud *conversari*, denotatur clare visibilitas Ecclesiae, cum non possit quis conversari cum invisibilibus. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud *ad Galatas* 1. *Persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam.* Coetum enim invisibilem non potest quis persequi; et si Paulus Ecclesiam expugnabat, necessario videbat, ubi ipsa Ecclesia, seu congregatio expugnanda existeret. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud *Actor.* 13. *Cum venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia*, et *cap.* 18. *Ascendit Paulus, et salutavit Ecclesiam.* Haec enim nequeunt convenire Ecclesiae invisibili.

Ecclesiam esse visibilem ostenditur etiam evi- 2
denti ratione, quia illa Ecclesia est visibilis, in qua publice convocantur Concilia, sanciuntur Canones, damnantur Haereses, Pastores visibiliter docent subditos, subditi obediunt Pastoribus, Sacramenta sensibilia administrantur etc. sed haec omnia fiunt in vera Ecclesia Christi, ut de se patet, ergo etc. Tum quia de ratione essentiali ipsius Ecclesiae, ut patet ex ejus definitione, est, quod sit congregatio, seu societas quaedam hominum baptizatorum: atqui non potest dici congregatio, seu societas hominum, nisi in externis, et visibilibus signis consistat, cum non sit societas nisi se agnoscant ii, qui dicuntur socii; nec homines se possint agnoscere, nisi societatis vincula sint externa, et visibilia. Et hoc patet clarissime ex more omnium humanarum societatum, seu congregationum; nam in Civitatem, in Regnum, et Militiam, et alia hujusmodi, non aliter homines adscribuntur, quam signis externis, et visibilibus. Hinc S. Augustinus *l.* 19. *contra Faustum cap.* 12. sic expresse dicit: *In nullum nomen Religionis, seu verum, seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur.* Unde idem S. Augustinus *Epist.* 105. *n.* 14. scribens ad Donatistas ipsos adhortando ad unitatem visibilis nostrae Ecclesiae, eos sic alloquitur: *In Scripturis discimus Christum; In Scripturis discimus Ecclesiam. Has Scripturas (o Donatistae, o Haeretici) communiter habemus, quare non in eis, et Christum, et Ecclesiam communiter retinemus?* Et *n* 17. *Ecce Scripturae communes; ecce ubi nomines Christum, ecce ubi nomines Ecclesiam; Si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum, quem legitis, et non videtis, tamen propter veritatem Scripturarum creditis, quare Ecclesiam negatis, quam legitis et videtis.*

Christi Ecclesia visibilis, seu Ecclesia Romana 3
Catholica, est indefectibilis, et semper duratura usque ad finem mundi. Est de fide, et habetur expresse *ex cap.* 16. *Matth.* ibi: *Dico tibi, tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam.* Atqui si defecisset, aut potuisset deficere, adversus eam praevaluissent, aut potuissent praevalere portae inferi, ergo etc. *Item* 1. *ad Timoth. cap.* 3. dicitur: *Ecclesia Dei vivi, columna, et firmamentum veritatis*, sed non potest deficere veritas, ergo nec ejus columna; cum deficiente substentaculo debeat necessario corruere substentatum.

4 Colligitur etiam ex aliis Scripturae locis, ubi clara est promissio perpetuitatis, et indefectibilitatis Ecclesiae visibilis; sic nomine ipsius Ecclesiae *Math.* 28. dicitur: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti; Et ecce vobiscum sum usque ad consumationem saeculi.* Haec enim verba, ut de se patet, dicta sunt ad Ecclesiam visibilem, scilicet ad Apostolos, et Discipulos caeteros, quos in die Ascensionis suae Dominus alloquutus est, adeoque ex promissione Christi Ecclesia visibilis duratura est usque ad consummationem saeculi. *Ad Ephes.* dicitur: « Dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, » alios Evangelistas, alios Pastores, et Doctores » ad consummationem Sanctorum in opus mini» sterii, in aedificationem corporis Christi, donec » occurramus omnes in unitatem Fidei, et agni» tionis Filii Dei in virum perfectum, et mensu» ram aetatis plenitudinis Christi; » Ubi, ut vides, Apostolus clare demonstrat Ecclesiam visibilem Christi duraturam esse usque ad novissimos dies, id est usque ad finale Judicium, quando complebitur numerus electorum. Cum enim Pastores, et Doctores non dentur, nisi gregi existenti, et visibili, et ex ipso textu Pastores, et Doctores debeant esse visibiles, et perpetui, grex etiam debet esse visibilis, et perpetuus.

5 Colligitur etiam Ecclesiae visibilis perpetuitas, et indefectibilitas ex variis veteris Testamenti testimoniis, quae perennitatem Ecclesiae visibilis clare indicant, et promittunt; *Psalm.* 47. dicitur: *Deus fundavit eam in aeternum*, idest Ecclesiam suam, ut ibi exponit S. Augustinus; *Isaiae* 61. (quod caput intelligi de Ecclesia novi Testamenti docuit Christus Lucae 4. cum in Synagoga citavit, et exposuit de adventu suo initium hujus capitis, *Spiritus Domini super me etc.*) sic dicitur: « Et foedus perpetuum feriam eis, et scietur » in gentibus semen eorum, et germen eorum in » medio populorum; omnes qui viderint eos, co» gnoscent illos, quia isti sunt semen, cui bene» dixit Dominus. » Ubi vides satis aperte indicari perpetuitatem, et indefectibilitatem Ecclesiae visibilis; non enim potest esse invisibilis Ecclesia illa, seu coetus ille fidelium, de quo dicitur: *Omnes qui viderint eos* (quid clarius?) *cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus. Psalm.* 88. dicitur: *Thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in aeternum, et testis in Coelo fidelis;* ibidem: *et ponam in saeculum saeculi semen ejus, et thronum ejus, sicut dies Coeli. Daniel.* 2. dicitur: *Suscitabit Deus Coeli Regnum, quod in aeternum non dissipabitur.* Istae enim Scripturae intelliguntur passim a Sanctis Patribus de vera, et visibili Christi Ecclesia numquam defectura.

6 Ostenditur etiam expresse ex Sanctis Patribus. S. Augustinus *de unitat. Eccles. cap.* 12. sic habet: « Evangelizata est nobis Ecclesia per totum or» bem terrarum futura. Hoc in Lege, et Prophe» tis, et Psalmis esse praenunciatum ipse Dominus » testificatus est, qui eam capturam ab Jerusa» lem, et per omnes gentes permansuram esse » praedixit; testes sibi futuros in Jerusalem, et » in tota Judaea, et Samaria, et usque in totam » terram, cum jam in Coelum ascenderet, prae» nuntiavit .... Quisquis aliud evangelizaverit » anathema sit; aliud autem evangelizat, qui pe» riisse dicit de caetero mundo Ecclesiam, et in » sola parte Donati » (seu Lutheri, Calvini, aliorumque Protestantium) *in sola Africa* (Germania, Geneva, Saxonia, Prussia, Hollandia, Anglia, et hujusmodi,) *remansisse dicit; ergo anathema sit, aut legat mihi in Scripturis Sanctis, ut non sit anathema.* Et idem S. Augustinus *lib.* 1. *de Symbol. ad Catechumen. cap.* 5. ait: « Ipsa est Ecclesia » Sancta .... pugnari potest, expugnari tamen » non potest; Haereses omnes de illa exierunt » tamquam sarmenta inutilia de vite praecisa; » ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in » Charitate sua, portae inferorum non vincent » eam. » S. Hieronimus *in cap.* 4. *Isaiae vers.* 76. sic dicit: *Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine, ventisque subvertitur.* S. Gregorius Magnus *in Psal.* 5. *Poenitent.* 26. sic expresse habet: *Sancta Ecclesia in hoc saeculo a Catholica Fide nequaquam deficiet.* S. Ambrosius *lib.* 4. *Hexameron. cap.* 2. sic ait: *Ecclesia tempora sua habet persecutionis, et pacis, nam videtur sicut luna deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest.* S. Joann. Chrysostomus *serm. de Pentecost. tom.* 3. sic habet: *Putas eam te posse laedere, sed non poteris; Christus enim propter eam passus est, portae inferi non praevalebunt adversus eam.*

Ecclesia Romana Catholica in rebus Fidei, et 7
morum est infallibilis: seu errare non potest. *Est de fide;* et ostenditur ex pluribus Sacrae Scripturae testimoniis. *Joan.* 16. dicitur *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*, hoc autem Christus promittebat immediate Apostolis, et mediate eorum successoribus; sed qui scit omnem veritatem, non potest errare in materia Fidei, alias sciret, et non sciret. Ergo Ecclesia sic de omni veritate edocta non potest errare in rebus Fidei, et morum. *Lucae* 10. Christus alloquens Ecclesiae Pastores, sic dicit: *Qui vos audit, me audit*, sed hoc non esset, si Ecclesia Catholica posset errare: Ergo etc. Minor probatur, quia si omnes simul constituentes Ecclesiam possent errare, qui ipsos audiret errantes, non audiret Christum, cum Christus non possit falsum proponere, ergo etc. adeoque *Math.* 18. dicitur: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus;* ex quo textu clare indicatur Ecclesiam Catholicam esse infallibilem, aliter non posset haberi tamquam Ethnicus, non audiens Ecclesiam, quae esset fallibilis, et forte errores proponeret.

Epistol. 1. *ad Timoth. cap.* 3. dicitur: *Ecclesia est*
columna, et firmamentum veritatis, adeoque tam-
quam firma in veritate, errare non potest in fide.
Epistol. ad Ephes. cap. 1. dicitur: *Ipsum dedit ca-*
put super omnem Ecclesiam, quae est corpus ipsius,
et in eadem *Epist. c.* 5. dicitur: *Vir caput est mu-*
lieris, sicut Christus caput est Ecclesiae; adeoque si
Ecclesia in rebus Fidei, et morum erraret, error
tribueretur Christo suo Capiti, quod absurdum
ne dicatur, dicendum est Ecclesiam esse infalli-
bilem, seu errare non posse in materia Fidei, et
morum.
8 Lucae 22. dicitur: *Ego rogavi pro te, Petre, ut*
non deficiat Fides tua, quem textum exponens
Joannes XXII. in Constitutione incipiente, *Re-*
demptionem, sic ait: « Ego rogavi pro te, Petre,
» ut non deficiat fides tua, dumque pro Petro
» Christus rogat, pro ejus Ecclesia intercedit. »
Matth. 16. habetur: « Tu es Petrus, et super hanc
» petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae
» inferi non praevalebunt adversus eam; » ubi,
ut vides, ne possit errare Ecclesia, facta est pro-
missio Magistro, et capiti; quia ex securitate non
errandi in materia fidei, et morum prius in Ro-
mano Pontifice capite et Magistro universalis Ec-
clesiae resultat securitas non errandi in Ecclesia
quae ejus doctrinam infallibilem recipit, ut opti-
me observat M. Canus *lib.* 6. *de locis c.* 3. §. *Prae-*
terea, ibi: « In Petro, et sucessoribus primum fir-
» mam certamque doctrinam asserimus, mox vero
» in Ecclesia Romana, cujus Petrus cum succes-
9 » soribus et caput, et fundamentum est. » Et haec
Ecclesiae infallibilitas colligitur etiam ex plori-
bus sacris Canonibus; *ut cap. Palam est* 9. *dist.* 11.
cap. A recta 9. *cap. Memor. sum* 10. *cap. In sede*
11. *cap. Haec est fides* 14. *cap. Rogamus* 15. *et cap.*
Si Petrus 17. *caus.* 24. *quaest.* 1. *cap. Firmiter* 1.
de sum. Trinit. cap. Exiit, de verb. significat. in 6.
et c. Unam sanctam, de majoritate, et obedientia in-
ter commun.
10 Unde Ecclesia Catholica Romana est regula
Fidei et morum in toto mundo. Agapitus *epistol.*
4. Leo IX. *epistol.* 1. *cap.* 8. *Concil. Lateranens.*
III. in appendic. tit. de spons. et cap. 2. *et* 7. *Conc.*
11 *Trever. cap.* 1. Sola potest definire causas fidei;
cap. Quoties 12. *caus.* 24. *quaest.* 11. Fidei resol-
vere dubia, et quaestiones ad fidem spectantes.
Cajus *epistol.* 1. Marcell. I. *epistol.* 1. Pelagius III.
epistol. 8. *in fine c. Nec licuit* 4. *et c.* 12. *Malti* 5.
12 *dist.* 17. Sola fides Ecclesiae Catholicae Romanae
est ab omnibus tenenda, et non alia; *c. Rogamus*
15. *caus.* 24. *q.* 1. *Joan. VIII. ep.* 194. *Concil.*
13 *Trev. c.* 1. Non tenens illam Fidem, quam Eccle-
sia Romana docet, non est in Ecclesia; *c. Qui Ca-*
thedram 3. *dict.* 93. *Qui cathedram Petri (supra*
quam fundata est Ecclesia) deserit, in Ecclesia se
esse non confidat. Non habet Spiritum Sanctum,
cap. Loquitur Dominus 18. *c. Alienus est* 19. *et c.*
Advocavit 23. *caus.* 24. *q.* 1. Hinc Ecclesia Roma- 14
na dicitur Mater, et Magistra omnium Ecclesia-
rum; *cap. Non decet* 1. *dist.* 12. ibi: « nulli vero
» dubium est quod Apostolica Ecclesia mater sit
» omnium Ecclesiarum, a cujus regulis nullate-
» nus vos convenit deviare; et sicut Dei Filius
» venit facere voluntatem Patris sui, sic et vos
» implete voluntatem Matris vestrae; quae est
» Ecclesia, cujus caput Romana consistit Eccle-
» sia; » et concordat *cap. Denique* 6. *dist.* 21. *et*
cap. Firmiter 1. *de sum. Trinit.* Ecclesia Romana 15
est etiam caput Ecclesiae Graecae; *cap. final. de*
Baptismo; quia fundavit Ecclesias Patriarchales;
cap. Omnes 1. *dist.* 22. eique sunt subditae Eccle-
sia Constantinopolitana, et omnes aliae, *cap. de*
Constantinopolitana 4. *dist.* 22. *cap. Rogamus* 15.
caus. 24. *quaest.* 1. *Leo IX. epist.* 1. *cap.* 28. *et cap.*
final. de privil. in 6. Unde Ecclesia Romana est
infallibile caput Religionis; Nicolaus I. *in appendic.*
epist. 14. *et cap. Officii nostri* 13. *cap. Haec est*
fides 14. *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *quaest.* 1.
ibi: « Rogamus vos, Fratres dilectissimi, ut non
» aliud doceatis, neque sentiatis, quam quod a
» B. Petro, et reliquis Apostolis, et Pàtribus ac-
» cepistis: ipse enim est caput totius Ecclesiae,
» cui ait Dominus: Tu es Petrus, et super hanc
» Petram aedificabo Ecclesiam meam . . . . ejus
» enim sedes jubente Domino Romam translata
» est . . . . ad quam cuncta majora Ecclesiastica
» negotia, Divina disponente gratia, jussa sunt
» referri.
Romana Ecclesia habet annexum primatum 16
universalis Ecclesiae ex institutione, et praecepto
Christi Domini. Habetur clare ex pluribus sacris
Canonibus, et signanter ex *cap. Quamvis* 3. *dist.*
21. ubi ex verbis S. Gelasii Papae sic habetur:
« Quamvis universae per Orbem Catholicae Ec-
» clesiae unus thalamus Christi sint, Sancta tamen
» Romana, Catholica, et Apostòlica Ecclesia nul-
» lis Synodicis constitutis, caeteris Ecclesiis prae-
» lata est, sed Evangelica voce Domini, et Salva-
» toris nostri primatum obtinuit; » *cap. Omnes*
1. *dist.* 22. ubi ex verbis Nicolai II. sic habetur:
Qui Romanae Ecclesiae Privilegium, ab ipso sum-
mo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre co-
natur, hic procul dubio in haeresim labitur; cap.
Sacrosancta 2. *ead. dist.* 22. ubi ex verbis S. Ana-
cleti Papae, (*) sic habetur; « Sacrosancta Roma-
» na, et Apostolica Ecclesia non ab Apostolis,
» sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum
» obtinuit, et eminentiam potestatis super univer-
» sas Ecclesias: » *cap. Rogamus* 15. *caus.* 24. *q.*
1. ubi ex verbis S. Marcelli Papae scribentis ad
Episcopos per provinciam Antiochiae constitutos,
sic habetur: *Ejus enim* (Petri) *Sedes primitus*

(*) Haec, et sequentia Marcelli Papae verba expungi possent ac fortasse debuerant, cum ex suppositis Anacleti, et Marcelli epistolis sumpta sint. *(Edit. Barbiel.)*

apud vos fuit, quae postea, jubente Domino, Romam translata est. Epist. ad Michaelem Imperatorem scripta a Nicolao primo sic habetur: *Ecclesiae Romanae privilegia Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, atque a cuncta jugiter Ecclesia venerata, nullatenus possunt minui nec commutari, quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanos non valet amovere conatus, et quod Deus statuit, firmum, validumque constituit.* Et infra: *Illa igitur privilegia huic S. Ecclesiae a Christo donata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata, et venerata: cap. Per venerabilem* 13. *Qui Filii sint legitimi,* ubi ex verbis Innocentii III. sic habetur: « Locus, quem » elegit Dominus, Apostolica sedes esse cogno» scitur: cum enim Petrus Urbem fugiens exivis» set, volens eum Dominus ad locum, quem ele» gerat, revocare: interrogatus ab eo: Domine » quo vadis? respondit: venio Romam iterum cru» cifigi; quod intelligens pro se dictum, ad locum » ipsum protinus est reversus. »

17 Nec potest dici, quod Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiae Universalis a Concilio Nicaeno, ut volunt Schismatici; seu ab Imperatoribus Christianis, ut praetendunt Lutherani, Calvinistae, et Magdeburgenses, aliique Haeretici; nam, ut refert Bail. *summ. Conc. to.* 1. *in Conc. Calcedonensi ad can.* 27. in praefatione d. Conc. Nicaeni expresse dicitur: « Quod Ecclesia Ro» mana nullis Synodicis decretis praelata est cae» teris Ecclesiis, sed Evangelica voce Domini, et » Salvatoris nostri Primatum obtinuit. » At si *voce Domini,* ut in mox laudato Conc. Nicaeno, si *ab ipso Domino Salvatore nostro,* ut in *d. cap. Sacrosancta,* si *Jubente Domino,* ut in *d. cap. Rogamus,* si *Christi ore,* ut in *d. Epistol. Nicolai primi,* Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiae universalis, nullimode potest ab haereticis dici, quod illum obtinuit ab Imperatoribus Christia-
18 nis. Unde Eugenius IV. in Concilio Florentino in litteris unionis sententiam nostram clare confirmat, ibi: « Definimus Sanctam Apostolicam Se» dem, et Romanum Pontificem in universum or» bem tenere primatum .... et ipsi in B. Petro » pascendi, regendi, et gubernandi universalem » Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo ple» nam potestatem traditam esse. » Hinc Sedes Apostolica non potest a Romana Urbe divelli, et alio transferri, et ideo non obstantibus tot Romanae Urbis excidiis, semper Apostolica Sedes Romae fixa permansit, et licet pluribus annis Avenione resederint plures summi Pontifices, ut Clemens V. qui illuc primus se transtulit, Joannes XXII. Benedictus XII. Clem. VI. Urbanus V. Greg. XI. qui Romam Romanam Curiam reduxit, tamen Apostolica Sedes Romano Episcopatui semper annexa remansit, et ipsi semper Romani Pontificis titulo sunt usi, ut patet in eorum Apostolicis, et Pontificiis Rescriptis. Unde, ut refert Eminentissimus Petra *tom.* 4. *comment. in Constit.* 4. *Eugen. IV. num.* 6. stat vulgatum adagium, quod *ubi Papa, ibi Roma.* Adeoque clare patet 19
ordinatione divina, et non dispositione humana Ecclesiae universalis primatum Romanae Ecclesiae fuisse annexum. Sic tenent Cajetanus *tom.* 1. *opusc. tract.* 3. *de Pontif. Instit. c.* 13. M. Canus *lib.* 6. *de locis Theolog. c.* 4. Valentia *de fid. disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 7. §. 37. Guarnieri *de capite Militantis Eccles. lib.* 2. *c.* 8. Tirinus *in summar. controv. controv.* 6. *num.* 11. Matthaeucci *controv.* 6. *c.* 2. *n.* 2. *et seq.* Leytam *Synops. de Eccles. Militant. Discept.* 5. *sect.* 4. *n.* 409. et plures alii. (*)

ARTICULUS III.

ECCLESIA MATERIALIS QUO AD EJUS AEDIFICATIONEM, DOTATIONEM, ET REPARATIONEM.

Ecclesia materialis, quae ex Gloss. ultim. *in cap.* 1
fin. Ne praelati vices suas, definitur, *Locus sacer murorum ambitu circumdatus,* juxta varias ejus classes (**) varia sortitur nomina: Aliquae enim vocantur Basilicae, aliae Cathedrales, aliae Collegiatae, aliae Baptismales, aliae Parochiales, aliae Matrices, aliae Filiales, pro ut colligitur ex notatis *per Gloss. et Doctores in cap. Plures* 10. *q.* 1. *in c. Cum contingat, de Decim. in cap. Cum Clericis et in c. Venerabili de V. S.* Basilicae, licet 2
secundum Rochum de Curte, Mandosium, Remigium, Duarenum, Turrecrematam, quos sequitur Spino *de Testament. gloss.* 2. *prin. n.* 33. fuerint sic appellatae a *Basilio* Graecorum Imperatore, qui primus fuit sepultus in Ecclesia; et secundum Glossam *in cap.* 1. *de Religiosis domib.* et Panormitan. *in rubr. de Consec. Ecclesiae Basilicae* fue- 3
rint ita dictae Ecclesiae nondum consecratae; tamen verosimilius est, quod solum majores, principaliores, ac digniores Ecclesiae vocentur *Basilicae,* quia Basilica est nomen Graecum, 4
quod latine est *Regia,* ut notavit Selva *tract. de*

(*) Id ipsum multis adversus Febronium ostendit Franc. Antonius Zaccaria *Antifebron. Tom.* 2. *Caesen. edit. diss.* 2. *c.* 1. *n.* 4. *seqq.* (*Edit. Barb.*)

(**) Non solum *juxta varias classes* varia sortiuntur nomina Ecclesiae, sed etiam juxta varios fines. Praecipuus fuit honor Dei; hinc *dominica* passim apud veteres dictae sunt. Vide Cyprianum *de opere, et eleemos.* Eusebium *de laudib. constant. cap.* 17. et Concilia Ancyranum *can.* 15. et Laodicenum *can.* 28. Quoniam vero in sacris aedibus Martyrum vel corpora, vel lipsana condi consueverunt, ut in illis quoque Deus qui eos in certamine gratia sua adjuverat, coleretur, *Martyria, Concilia Martyrum,* et *Martyrum memoriae* vocabantur. Prostrata tandem idololatria, Templorum nomen, a quo antea religionis causa abstinuerant, apud Christianos obtinuit, (*Edit. Barb.*)

Benefic. 1. *p. cap.* 3. *num.* 15. et Isidorus *lib.* 15. *orig.* sic expresse dicit: *Basilicae prius vocabantur Regum habitacula, unde et nomen habent;* et Baronius *in notis ad Martyrolog. die* 5. *Augusti* sic ait: *Hoc nomen nequaquam abhorrere a Sacra Scriptura, nam atrium illud majus Templi Salomonis, Basilica dicitur* 2. *Paralipom. cap.* 4. 9. *ibi*: *Fecit etiam atrium Sacerdotum, et Basilicam grandem, et ostia in Basilica; quae texit aere, et cap.* 6. 13. *Siquidem fecerat Salomon basim aeneam, et posuerat in medio Basilicae.* (*) Hinc quod solum Ecclesiae majores, principaliores, ac digniores vocentur Basilicae est hodie jam communis opinio, et praxis. Barbos. *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 1. *num.* 10. Itala *lib.* 1. *cap.* 5. §. 3. *num.* 33. Engel. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 48. *num.* 2. Reiffenstuel *ib. n.* 3. et alii passim.

5 Cathedrales vocantur quae sunt Sedes Episcoporum, et in aliquibus partibus *Domus* appellantur, uti in nostra Italia vulgariter *il Domo*, quod ex eo potest dici habere principium, quia sicut *Palatium* absque alia expressione, intelligitur de Principis habitaculo, quod satis per antonomasiam, et excellentiam demonstratur, ut ex pluribus observat Camill. Borell. *de Reg. Cathol. praestan. cap.* 23. *num.* 21. ita Domus Domini, quae est Ecclesia Cathedralis, et Palatium Principis supremi Domini Dominantium, et Sedes ordinaria supremi Civitatis, et Dioecesis Pastoris, satis per *Domum* simpliciter significatur. Sic expresse Frances *De Eccl. Cathedralibus cap.* 15. *num.* 187.
6 Collegiatae sunt illae, quae habent communitatem Clericalem, quae capitulariter congregari, et agere potest, et solet cum libero usu sigilli, et arcae sibi communis; Barbos. *lib.* 2. *Jure Eccles. cap.* 6.
7 *num.* 6. Vide quo ad istas verb. *Collegiata.* Matrices Ecclesiae quamvis proprie loquendo sint solae Ecclesiae Cathedrales, quia Matres sunt, et Magistrae totius Episcopatus, textu expresso *in c. Venerabili* 12. *de Verb. significat.* ibi: *Per Matricem Ecclesiam Cathedralem intelligi volumus*(**). Tamen *Matrices* etiam vocantur illae Ecclesiae, quae alias Ecclesias aliquo modo sibi subjectas habent. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 272. *num.* 3. Suarez *de Religion. tom.* 1. *tract.* 2. *de decimis lib.*
8 1. *cap.* 24. *num.* 1. Barbosa *loc. cit. num.* 21. Filiales dicuntur illae, quae per divisionem a Matrice de novo fiunt, vel alteri subjiciuntur; *arg.*
cap. Ad audientiam 3. *de Eccles. aedificand.* Bapti- 9
smales sunt illae, quae habent Fontes Baptismales, ubi Parochiani baptizantur. Gloss. 1. et Abbas
in cap. Cum contingat, de decimis. Parochiales di- 10
cuntur illae, in quibus populus eisdem deputatus sub certis locorum finibus, et limitibus constitutus degit, et unus Rector ad uniuscujusque regimen assumitur cum potestate Fori poenitentia-
lis. Barb. *l. c. n.*26.(***)Ut plurimum autem Pa- 11
rochiales, et Baptismales tum in Jure, tum in facto confunduntur, cum regulariter Baptismales sint etiam Parochiales, licet non necessario, nec semper; ex quo variis in locis, ut experientia pa-
tet, sint distinctae. Baptismales dicuntur etiam 12
Matrices, quia sicut Mater generat, sic illa regenerat. Glossa *in Clement. unica de Baptism. et verb. Matricem in Clementin.* 1. *de sentent. excommunic.* ibi: *Idest majorem, et Baptismalem, quae dicitur Matrix.*

Pro Ecclesia de novo aedificanda requiritur 13
consensus, seu licentia Episcopi loci; *cap. Lator* 3. *caus.* 16. *q.* 2. *cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecration. cap. Cum olim* 14. *de privil. cap. Auctoritate* 4.
de privil. in 6. Et haec Episcopi licentia requiri- 14
tur, etiamsi quis haberet privilegium Ecclesias aedificandi, quia debet intelligi sine praejudicio Juris Episcopi, quando in Indulto, seu privilegio non sit specialiter expressum, ut respondit *Sacra Congregatio in Sulmon. Interdicti* 24. *Januar.* 1699. contra Praeceptorem S. Spiritus in Saxia, qui Ecclesiam construxerat absque licentia Episcopi, nixus suis privilegiis, sublatis hodie a *Conc. Triden. sess.* 22. *de celebrat. Missar. et session.* 25. *c.* 3. *de*
Regul. Episcopus tamen non debet talem licen- 15
tiam denegare, sine rationabili motivo, alias si irrationabiliter ipsam licentiam deneget, datur recursus ad Archiepiscopum, vel ad Sacram Congreg. Conc. pro supplendo Ordinarii consensu; Barbosa *de offic. et potest. Episc. alleg.* 20. *n.* 1. *vers. in aedificanda.* Amostaz *de caus. piis lib.*5. *cap.* 2. *num.* 31. et alii; et de facto sic fuit decisum *a Sacra Congregatione Conc. in una Foroliviensi* 16. *Januar.* 1694. favore Barattae, qui cum ab Ordinario consensum pro constructione Ecclesiae ruralis non potuisset obtinere, Episcopo contradicente, obtinuit Rescriptum. *Licentiam esse concedendam sine praejudicio jurium Parochialium.*
Non requiritur autem talis Episcopi licentia pro 16

(*) Ante Constantini tempora vix ab ullo Christiano Auctore *Basilicae* nomen Ecclesiis tributum invenies. Hinc Selvaglius *Antiquit. Christian. lib.* 2. *c.* 1. §. 2. colligit, cum Constantinus multas, quae magnificae erant, profanas Basilicas, ubi Principes et Magistratus ad causas audiendas, ac decidendas sedebant, Episcopis ad sacros inibi conventus habendos concessisset, Basilicarum nomen generatim Ecclesiis inditum. Negari certe non potest, Basilicas quoque Ecclesias appellatas, quae aliis magnificentia, et magnitudine non antecellerent. Sic S. Ambrosius *ep.* 33. *Extramuranae Basilicae* meminit, quam structurae amplitudine, et elegantia caeteris praestitisse vix credibile est. Nihilominus multiplicatis Ecclesiis Basilicarum nomen solummodo principibus quibusdam Ecclesiis, aut illis saltem, quae veteri aevo illud obtinuerant, inhaesit. (*Edit. Barb.*)

(**)Matrix Ecclesia dici quoque consuevit Metropolitana, sive princeps cujusque Provinciae Ecclesia. Vide codicem Africanum *can.* 119. (*Edit. Barb.*)

(***) Olim Parochiales, quas dicimus, Ecclesiae *Dioeceses*, et Ecclesiae *Dioecesanae* dicebantur. Vide Syrmondum ad Sidonii *ep. XVI. lib.* 9. et Selvaglium *l. c.* §. 5. (*Edit. Barb.*)

aedificando Oratorio privato in propria domo;
textu expresso *in cap. Unicuique* 33. *de consecrat.*
dist. 1. ibi: *Unicuique Fidelium in domo sua Ora-*
torium licet habere, et ibi orare, Missam autem ibi-
dem celebrare non licet. Hoc tamen quod non liceat
ibid. Missam celebrare, debet intelligi sine licen-
tia legitima, aut privilegio Apostolico, quibus
concurrentibus ad normam Concil. Trident. *sess.*
22. *in Decreto de observandis in celebratione Missae,*
et Decreti Clementis XI. *de celebratione in Orato-*
riis privatis, incip. *Quoniam sancta*, potest ibi
Missa celebrari, ut de facto in omnibus similibus
Oratoriis ubique celebratur.
17 Pro aedificanda Ecclesia una cum Monasterio
Regularium, ultra consensum Episcopi, requiritur
etiam consensus Papae, maxime in Italia, et in-
sulis adjacentibus, ut expresse fuit statutum ab
Innocentio X. Constitution. incip. *Instaurandae:*
et de Jure communi antè Concilium Tridentinum,
et dictam Constitutionem consensus Papae requi-
rebatur ubique, textu expresso *in cap. Unico, de*
excessibus Praelator. in 6. *et cap. Unico de Eccles.*
aedificand. in 6. Pro construendis, seu aedifican-
dis Regularium Ecclesiis, Monasteriis, circa di-
stantiam ab aliis, variae emanarunt Pontificiae
18 dispositiones. Clemens IV. in Constit. incip. *Ad*
consequendam, concessit privilegium Fratribus
Minoribus, quod prope eorum Ecclesiam per spa-
tium 300. Cannarum non possint ab aliis Mendi-
cantibus vel Monialibus cujuscumque Ordinis con-
19 strui Monasteria, vel Ecclesiae. Hoc tamen spe-
ciale privilegium Ordini Minorum concessum quo
ad 300. Cannas censetur revocatum per non usum,
seu abiit in desuetudinem, ex quo observantia
tantae distantiae ex multiplicitate Religionum
fuerit reddita moraliter impossibilis; cum in ple-
risque locis vix aedificari una Ecclesia, et Mona-
sterium posset. Hinc ex variis posterioribus Bul-
lis aliorum Pontificum hujusmodi privilegium
fuit indefinite reductum ad 140. Cannas, ut aliis
relictis clare demonstrat Contitut. 39. Gregorii
XIII. incip. *Salvatoris;* ubi Papa enunciat omnes
Ordines Mendicantes habere tantum privilegium
quoad 140. Cannas; et Rota *decis.* 356. *coram Ro-*
jas num. 5. refert *Sacram Congregationem Episco-*
porum declarasse privilegium 200. Cannarum non
esse in usu.
20 Privilegium quod prope eorum Ecclesias per
spatium 140. Cannarum non possint aedificari
aliae Ecclesiae, et Monasteria, non solum habent
Mendicantes contra alios Mendicantes, sed ex
specialibus privilegiis, vel ex communicatione om-
nes Mendicantes eo utuntur contra omnes cujus-
cumque Ordinis, ut ex pluribus notat Rota *part.*
10. *recent. decis.* 337. *num* 1. Barbosa *lib.* 2. *Juris*
Eccles. univers. cap. 12. *num.* 72. *et seq.* Lezana
in summ. verb. Regularia Monasteria n. 15. Rodri-
quez *qu. Regul. tract.* 2. *qu.* 49. *art.* 5. *tom.* 2. Pas-
serinus *in cap. Cum ex eo, de excessib. Praelator.*
in 6. Et procedit hoc privilegium etiam contra 21
Presbyteros saeculares in communi viventes. Card.
Petra *tom.* 3. *comment. ad Constit.* 7. *Clement. IV.*
n. 12. Immo supponitur tale privilegium contra
Ecclesiam congregationis Laicorum in PP. Thea-
tinis; Rota *in Neapolitana ampliationis Ecclesiae,*
et Sacristiae 11. *Maji* 1708. *coram D. Molines De-*
cano. Tali privilegio gaudent omnes Regulares 22
etiam non Mendicantes, sive ex peculiaribus con-
cessionibus, sive per communicationem. Card. de
Luca *de Regul. dist.* 33. *num.* 2. *versic. vel per*
communicationem, Barbosa *lib.* 2. *Juris Ecclesiast.*
univers. cap. 12. *num.* 72. *in fine.* Card. Petra *loc.*
cit. num. 19. Rota *in Neapolitana Seminarii decis.*
982. *num.* 5. *et* 6. *coram Dunozz. Jun.* Patres So- 23
cietatis Jesu habuere, dum vigebant, peculiare
privilegium, ut possint aedificare intra spatium
etiam 140. Cannarum prope quemcumque Con-
ventum, seu Ecclesiam, et hoc privilegium illis
solis concessum esse a Gregorio XIII. Constitut.
incip. *Salvatoris* innuit illorum Compendium, *verb.*
Ædificia §. 3.
Privilegium distantiae 140. Cannarum atten- 24
dendum est etiam in translatione Ecclesiae, et
Conventus. Si enim Ecclesia, vel Conventus re-
periatur extra 140. cannas, nequit transferri in-
fra dictum spatium, ut expresse cavetur in cit.
Const. Clem. IV. incip. *Ad consequendam*, et in
aliis Bullis concedentibus privilegium 140. can-
narum. Si vero Ecclesia, vel Conventus reperia-
tur intra spatium 140. cannarum, licet cesset idem
praejudicium in genere, non cessat tamen in spe-
cie, ut si transferatur ad viciniorem locum, quam
prius reperiebatur; tunc enim translatio nequit
libere, et ad libitum fieri, quia forsan potuerat
concedi licentia in spatio 140. cannarum, et non
in viciniori, adeoque debet Judex considerare
motivum discretivum in uno, vel alio loco, Pa-
cichel. *de distantiis c.* 6. *membr.* 2. *n.* 15. Pasqualig.
ad Laurel. part. 1. *n.* 140. Passerin. *in cap. Cum*
ex eo, de excessib. Pralator. in 6 *n.* 89. ubi refert
Sac. Congreg. Epis. et Regul. 14. *Decemb.* 1625.
decrevisse, non licere PP. Carmelitis Discalceatis
in Civitate Savonae transferre Conventum in lo-
cum propinquum PP. Dominicanis. Per tale pri- 25
vilegium, impediri non potest ampliatio Conven-
tus, si jam fuerit legitime erectus. Rota *decis.*
131. *et* 163. *coram Mantica decis.* 327. *n.* 1. *coram*
Roissas, et decis. 377. *num.* 9. *coram Emerix Jun.*
et in d. Neapolitana ampliationis Ecclesiae, et Sacri-
stiae 11. *Maji* 1708. cum communi Doctorum. Se- 26
cus vero si erectio non fuerit legitime facta, vel
fuit tantum permissa constructio parvae Eccle-
siae, quia in tali casu cum non legitime subsistat
erectio, a fortiori nequit legitime fieri ampliatio;
et permissio concessa tantummodo pro parvo lo-
co, seu parva Ecclesia, nequit extendi ad magnam.

Ecclesiam, cum valde majori praejudicio primae
27 Ecclesiae. Card. Petra *loc. cit. num.* 21. Tale pri-
vilegium distantiae 140. cannarum locum non ha-
bet in domibus, seu Hospitiis Regularium, quae
non habent Ecclesiam publicam, nec in Semina-
riis. Card. de Luca *disc.* 1. *num.* 67. *et disc.* 33.
num. 5. *de Regularib.* Card. Petra *loc. cit. n.* 18.
Rota *part.* 1. *rec. dec.* 676. *n.* 10. *et in Neapolitana
Seminarii dec.* 82. *num.* 1. *et seq. coram Dunozz.
Jun.* ubi fuit resolutum, quod liceret Seminarium
Nobilium erigi, dummodo non haberet Ecclesiam
publicam, nec Campanas, aut sepulturas, neque
ibi fierent Conciones publicae, nec pro Missis
eleemosynae reciperentur.
28 Privilegium distantiae 140. cannarum est sal-
tem pluribi usu receptum, nec tollitur per non
usum in aliquibus casibus. Sic Rota *part.* 10.
recent. dec. 337. *num.* 17. ubi late de observantia,
et usu talis privilegii, et ad hoc citat varios Do-
ctores. Sic etiam Confect. *de privileg. Mendican-
tium tit.* 3. *cap.* 3. Passerin. *loc. cit. num.* 84. *et*
85. Card. Petra *loc. cit. num.* 14. ubi affert hanc
solidam rationem, quia, dicit ipse, Privilegium
concessum Ordini nequit amitti per non usum
aliquorum Conventuum; non enim ex eo quod
fuerit permissa aedificatio in uno loco, potest in-
duci praejudicium in alio loco, cum agatur de
actu facultativo; unde potest in uno casu admitti,
et in alio denegari; et nisi concurrat permissio,
et acquiescentia, nequit induci aliquod praejudi-
cium, ut relatis concordantibus, et in terminis
dixit Passerinus *loc. cit. num.* 84. *et* 85. et Rota
in dec. 327. *num.* 5. *et seq. cor. Roissas,* ubi de Ci-
vitate ampla Januae, *et part.* 10. *recent. dec.* 337.
ubi referuntur varia exempla in Civitate Nea-
polis quoad reclamationes in similibus casibus.
29 Hinc non licet Ordinario contra hujusmodi privi-
legia aliquid innovare, ut rescripsit *Sacra Con-
gregatio Episcop. et Regul. in Albingen.* 12. *Jan.*
1604. sicut refert Passerin. *l. c. num.* 84. *in fine.*
30 Neque hoc privilegium abrogatum censetur per
Bullam Clementis VIII. incip. *Quoniam ad instan-
tiam;* neque per Bullam Gregorii XV. incip. Cum
alias, neque per Bullam Urbani VIII. incip. *Ro-
manus pontifex,* neque per Bullam Innocent. X.
incip. *Instaurandae:* in quibus licet praescribatur
forma servanda in erectione novorum Conven-
tuum, non tamen abrogatur privilegium conces-
sum ab aliis de distantia 140. cannarum, cum ta-
les Pontificiae Constit. sint inter se compatibiles,
et procedentes a diversis rationibus, ut late Rota
in citat. decis. 327. *et* 356. *coram Roissas, et part.*
16. *recent. decis.* 37. et reassumit Passerin. *loco
cit. num.* 83. ac annuit Pignatell. *tom.* 10. *consult.*
31 12. *n.* 4. *et per tot.* Contrarium tamen, scilicet
privilegium 140. cannarum non esse usu rece-
ptum, tenent Sorbo *in Compend. privil. verb. ae-
dificare num.* 20. *in annot. versic. quoad dispositio-
nem,* Tamburrin. *de Jure abbat. tom.* 3. *disput.* 5.
qu. 4. *num.* 2. *et* 3. Panimol. *decis.* 11. *num.* 12.
et alii. Unde videtur in hoc servanda consuetudo
cujusque loci; *arg. cap. Cum tanto* 11. *de consult.*
Mensuratio hujusmodi distantiae 140. cannarum 32
debet fieri per aerem, non autem per terram, ut
praescribitur in cit. Constit. Clement. IV. incipit
Ad consequendum §. 2. Longitudo autem canna- 33
rum debet esse pro qualibet mensura octo palmo-
rum, ut expresse habetur in cit. Const. *Ad conse-
quendam* §. 3.
Pro aedificanda Ecclesia requiritur insuper ut 34
assignetur dos sufficiens, et congrua pro iis, quae
ad illius reparationem, cultum, et Ministros sunt
necessaria, alias aedificari nequit; *Novell.* 67. *cap.*
2. ubi statuitur: « Non aliter quampiam Eccle-
» siam ex novo aedificare, priusquam loquatur
» ad Deo amabilem Episcopum, et definiat men-
» suram quam deputat, et ad luminaria, et ad S.
» Ministerium, et ad incorrumpendae Domus cu-
» stodiam, et observantium alimenta; et si suffi-
» cientia habere videtur, faciat prius donationem
» eorum, quae futura sunt deputari, et ita Do-
» mus aedificetur; » *et cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de
consecrat.* ibi: *Nemo Ecclesiam aedificet, antequam
praefiniat, quae ad luminaria, et ad stipendia Cu-
stodum sufficiant, et ostensa donatione, sic domum
aedificet;* concordat *cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *q.* 2.
et cap. Cum sicut 8. *de consecrat. Eccles.* Si quis 35
absque Dotis assignatione Ecclesiam construxe-
rit, obligatur ad eam constituendam, eo ipso quod
construxerit; *cap. Piae mentis* 26. *caus* 16. *qu.* 7.
et mortuo aedificatore tenentur ejus haeredes, ut
docent communiter Doctores; *arg. cit. c. Cum sicut*
8. *de consecrat.* Si autem Ædificator impotens esset 36
ad ipsam Dotem constituendam, et Ecclesia fuit
aedificata de consensu Episcopi, eamque absque
cautione, vel absque Dote consecravit, teneretur
ipse Episcopus ad ipsam Dotem praestandam, ac
omnino providere de necessaris, ut obligatur ad
illum providendum, quem absque Titulo ordina-
vit; *cap.* 2. *et cap. Cum secundum.* 16. *de Praeben-
dis,* et tenet Engel. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 48. *num.*
6. Reiffenstuel *ibid. n.* 9. et alii passim *arg. citat.
cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles.* et ibi Glossa
verb. *Consecranda.* Id tamen Episcopus de pro- 37
prio teneretur facere sine laesione Ecclesiae, quia
cum id sit ei impositum in poenam, ex quo abs-
que Dote, vel sine sufficienti cautione, ut dota-
retur, eam permisit aedificare, et consecravit, *cit.
cap. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccles.* non debet
ejus delictum in Ecclesiae damnum converti,
textu expresso *in cap. Si Episcopum* 3. *caus.* 16.
q. 6. ibi: *Quia delictum personae in Ecclesiae dam-
num non est convertendum.* Capella potest erigi 38
sine Dote, nam sufficit Ecclesiam esse dotatam;
Lambert. *de Jure patronatus lib.* 1. *pag.* 1. *qu.* 3.
princ. art. 5. Annan. *consil.* 24. Bellet. *disq. Cleric.*

1. *p. tit. de Cleric. debitore* §. 13. *n.* 12. Genuens. *in praxi c.* 109. *n.* 1. Card. Petra *tom.* 1. *comment.*
39 *ad Constit.* 2. *Paschalis II. num.* 85. *et* 91. Dummodo tamen non adsit in ea speciale Beneficium erectum, aut aliquod onus impositum; alias esset assignanda dos juxta onus; Bellet. et alii *mox cit. Doctores.*

40 Dos assignanda Ecclesiae debet esse competens, et sufficiens pro ipsius Ecclesiae ministris, luminariis, aliisque necessariis; *cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecrat.* cujus Canonis verba cum aliis *Novel.* 67. *c.* 2. sunt adducta supra *sub n.* 34. et ad rem facit expresse *cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *qu.* 2. ibi: » Hoc unusqnisque Episcoporum meminerit, ut » non prius dedicet Ecclesiam, nisi antea dotem » Basilicae, et obsequium ipsius per donationem » Chartulae confirmatam accipiat. Nam non levis » culpa est ista temeritas, si sine luminariis, vel » sine substantiali sustentatione eornm, qni ibi» dem servituri sunt, tamqnam domus privata consecratur. » Et pro cognoscenda sufficientia Dotis, potest etiam respectus haberi ad Decimas, oblationes, et alias obventiones spirituales Ecclesiae Ministris de Jure competentes, ut recte docent Abbas *in c. Cum sicut* 8. *de consecrat. Eccl. num.* 5. Phiring. *lib.* 3. *decret. tit.* 40. *n.* 6. Reif-
41 fenstuel. *ibid. num.* 6. et alii. Pro cognoscenda sufficientia Dotis novae Ecclesiae Regularium aedificandae debent hodie attendi Decreta Sacrae Congreg. Concilii jussu Urbani VIII. edita 21. *Junii* 1625. et innovata ab eadem Sac. Congreg. Concil. Jussu Innocentii XII. 23. *Novembris* 1697. et ab eodem Pontifice expresse confirmata *die* 23. *Decembris ejusdem anni* 1697. Constit. incip. *Nuper a Congregatione;* ubi statnitur non esse congruam, et sufficientem Dotem pro nova Ecclesia, et Monasterio erigendo, nisi inibi ali et sustentari possint ex redditibus, et consuetis eleemosynis saltem duodecim Fratres, aut Monachi, seu Religiosi. Vid. *verb. Conventus, art.* 1. *num.* 27. *et seq.*

42 Pro aedificanda Ecclesia requiritur ulterius ut ipsa Ecclesia noviter aedificanda non vergat in praejudicium alterius Ecclesiae praesertim Parochialis; *cap. Quicumque* 44. *caus.* 16. *qu.* 1. ibi: *Omnino providendum est Episcopo, ut aliae Ecclesiae antiquiores propter novas suam justitiam aut decimam non perdant, sed semper ad atiquiores Ecclesias persolvatur; cap. intelleximus* 1. *de novi operis nunciatione;* ibi: *Nulla Ecclesia in praejudi-*
43 *cium alterius est construenda.* Hinc si ab Episcopo permittatur aedificatio Ecclesiae in praejudicium Parochialis, potest Parochus se opponere, et a licentia concessa appellare; Barbosa *de offic. et potest. Episcop. alleg.* 26. *n.* 5. Pax Jordan. *elucubrat. Can. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 8. *n.* 39. Guido Papa *dec.* 370. Seraphinus *dec.* 847. *n.* 1. Card. Petra *tom.*
44 1. *comment. ad Constit.* 2. *Paschal. II. n.* 10. Si tamen in licentia concessa pro aedificatione novae Ecclesiae, quae non sit Parochialis, nec Regularis, sint ab Episcopo reservata Jura Parochialia, et sic non inferatur praejudicium Ecclesiae Parochiali, tunc nec requiritur Parochi consensus nec ipse Parochus potest contradicere, et aedificationem impedire, ut late probat, et defendit Card. Petra *loc. cit. a n.* 17. *et seq.* ubi solvendo fundamenta adversariorum, ostendit consensum Parochi pro constructione Ecclesiae non Parochialis a nullo jure requiri; Monacel. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *num.* 8. ubi dicit, quod si in licentia concessa ab Episcopo pro construenda nova Ecclesia non Parochiali, nec Regulari, praeservata maneant Jnra Parochialia, non requiritur consensns Parochi, nec ipse Parochus potest se tali aedificationi opponere, ut pluries a Sacra Congregatione tum Episcop. et Regular. tum Concilii fuit decisum, quae decisiones hic litteraliter dantur prout ab ipsa ibid. *sub num.* 9. *usque ad num.* 14. affernntur.

In una Januen. in qua cum nobilis Mulier An- 45
na Adnrna obtinnisset ab Archiepiscopo licentiam parvam Ecclesiam Ruri aedificandi tam pro commoditate propria, quam loci Incolentium, se opposuit Parochus S. Margaritae Narasi, causaque per viam recursus delata ad Sac. Cong. Episcop. et Regular. referente Eminentissimo Sacchetto *sub die* 5. *Septemb.* 1692. prodiit rescriptnm: *Concedendam esse aedificationem arbitrio Ordinarii, salvis Juribus Parochialibus.*

In Nucerin. in qua cnm vellet Dominicus Cognuc- 46
ci aedificare publicum Oratorium in Villa Dignani, sese opposnit Parochus, non solum ob subtractionem, quam timebat, eleemosynarnm, sed ob diminutionem concursns populi; sine quo nec processiones facere, nec pneros adultosque rndiores docere Doctrinam Christianam potuisset. Episcopns tamen in actn Visitationis licentiam pro constructione novae Ecclesiae concessit, nonnullis conditionibus qualificatam, *et sine praejudicio Jurium Parochialium,* a quo decreto recurrente Parocho ad eamdem Sac. Congregationem, et referente Eminentissimo D. Card. Acciajolo sub die 12. Martii 1693. responsum fuit: *serventur disposita per Episcopum,* et idem tenuit *in Placentina Oratorii* 20. *Maji* 1697. referente clar. mem. Card. Petrucci, Parocho, ac etiam Episcopo reluctantibus.

In Maceraten. Exoptans Bartholomeus Accur- 47
sius in oppido Montis Miloni Ecclesiam aedificare, et dotem pro illius manutentione assignare, Parochus se opposuit, qua oppositione non obstante, delata causa per viam recursus ad Sacr. Congregat. Conc. sub die 10. Maji 1687. licentiam Accnrsio concessit: *Cum obligatione congruae Dotis, et salvis Juribus Parochialibus.*

In Theatina; Baro Joseph Foppus pro commo- 48

ditate Colonorum Ecclesiam auctoritate Ordinarii Ruri aedificavit, et cum vellet in ea Capellaniam perpetuam cum onere Missarum erigere, consensum Archiepiscopi successoris non potuit obtinere, ex quo Ecclesia non esset in loco, et via publica, tum quia per erectionem Capellaniae Villici propriam Parochiam deseruissent, ideoque habito per dictum Baronem recursu ad eamd. Sac. Congreg. Conc. propositoque Archiepiscopo etiam informante, dubio; *An precibus Baronis esset annuendum? die* 29. *Julii* 1690. *responsum fuit offirmative.*

49 *In Forolic.* Caesar Maria Baratta volens fabricam publici Oratori Ruri coeptam complere, se opposuit Parochus ob proximitatem Ecclesiae Parochialis, cui oppositioni adhaerente Episcopo (qui noluit licentiam concedere) recursum habuit Baratta ad eamdem Sac. Cong. Concilii, a qua audito Episcopo, et nihil, quod posset obstare, deducto, die 16. Januarii 1692. fuit resolutum: *licentiam esse concendendam sine praejudicio jurium Parochialium.*

50 *In Ravennat.* Quidam Franciscus Secchius ob commoditatem populi, mandavit in suo Testamento, quod ex suis bonis erigi deberet certo loco nova Ecclesia Parochialis, et pro indemnitate Parochi, a quo pars Parochianorum separari debebat, legavit eidem Praedium annui redditus scut. 18. Huic dispositioni acriter se opposuit Parochus ob praejudicia suae Ecclesiae. Causaque proinde delata ad eamdem Sac. Cong. Conc. propositoque dubio: *An esset facienda erectio novae Parochialis in alio loco, quam destinato per Testatorem, et sub quibus conditionibus?* prodiit, partibus informantibus, solutio: *Affirmative, et quoad locum et conditiones arbitrio Archiepiscopi.*

51 Antequam aedificetur Ecclesia debet Episcopus accedere ad locum, ubi ipsa Ecclesia aedificanda est, et ibidem publice atrium designare, Crucem figere, et primum lapidem ponere; *cap. Nemo Ecclesiam* 9. *distinct.* 1. *de consecrat.* ibi: *Nemo Ecclesiam aedificet, antequam Episcopus Civitatis veniat et ibid. Crucem figat, publice atrium designet;* concordat *Novella* 131. *c.* 7. *et Novell.* 66. ibi: « Sancimus prae omnibus illud fieri, et nulli » licentiam esse neque Monasterium, neque Ec- » clesiam, neque Orationis Domum incipere aedi- » ficare, antequam Civitatis Deo amabilis Epi- » scopus orationem in loco faciat, Crucem figat, » publicum processum ibi faciens, et causam ma- » nifestam omnibus statuens. » Et quamvis in allatis testibus expressa mentio non fiat de primo lapide ab Episcopo ponendo, Glossa tamen *in cap. Placuit* 1. *caus.* 1. *q.* 2. et alii Doctores communiter etiam de primo lapide dictos textus inter-
52 pretantur. Potest autem Episcopus etiam per alium Crucem figere, et primum lapidem ponere, ut docent communiter Doctores cum Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 2. *n.* 17. Engel. *lib.* 3. *decr. tit.* 48. *n.* 2. Pirhing *ibid. n.* 3. Reiffenst. *ibid. n.* 6. et Glossa *in cit. cap. Nemo* 9. *dist.* 1. *de consecr. verb. Veniat,* et ratio est, quia ex *Regula* 68. *Juris in* 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum,* eo vel maxime, quod praefati actus non pertinent ad potestatem Ordinis, sed Jurisdictionis, quam alteri etiam simplici Sacerdoti delegare potest Episcopus *cap. Aqua* 9. *De consecratione Ecclesiae,* ibi: *Quia licet Episcopus committere valeat quae Jurisdictionis existunt, quae Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare.* Et quoad totum consonat *Pontificale Romanum p.* 2. *de bened. et imposit. primar. lapid. pro Eccles. aedificand. in rubr.* per haec verba: « Ne- » mo Ecclesiam aedificet, priusquam Pontificis ju- » dicio locus, et ambitus designetur, et quoad lu- » minaria, quid ad Rectoris, Ministrorum stipen- » dia sufficiat, quidque ad Ecclesiae dotem perti- » neat, definiatur, et per eum, vel ejus auctori- » tate per Sacerdotem Crux in loco figatur, et » primarius lapis in Ecclesia ponatur.

Pro Ecclesia aedificanda, sive amplianda potest 53
cogi vicinus ad vendendam Domum, vel alium situm, *l. si quis sepulchrum* 12. *ff. de religios. et sumpt. fun. l. si locus* 12. §. *fin. ff. quemadmod. servit. amit. l.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. et sic communis Doctorum. Domum vicinam cogitur quis vendere, 54
etiamsi contigua non fuerit Ecclesiae, sed via publica adfuerit media; Rota *d.* 213. *n.* 5. *in recent.* Farinac. *p.* 3. Giurba cum pluribus aliis *d.* 87. *n.* 3. *et* 7. Frances *de Eccles. Cathedrali* 6. *c.* 10. *n.* 125. et alii passim. Domus vicina compellitur 55
vendi pro aedificanda, amplianda, vel reparanda Ecclesia, etiamsi fuerit perpetui fideicommissi, aut majoratus; quia prohibitio non alienandi fideicommissum, aut majoratum debet intelligi, nisi, ex juxta causa, contrarium Principi placuerit, ut lato docet Molina *lib.* 1. *cap.* 8. *a num.* 28. Larca *allegat.* 115. *per. tot.* unde cum causa publica Religionis sit justissima causa, ut res ab invito auferatur, stat evidenter quod, licet Domus sit fideicommissi perpetui, vel majoratus, possit, et debeat vendi ob aedificium, vel ampliationem Ecclesiae; Barbosa *in l. Invitum* 11. *Cod. de contrahend. empt. n.* 10. Franciscus Marcus 1. *p d.* 534. *n.* 6. Hieronymus Leo *d.* 90. *n.* 13. Novarius *de privil. miser. pers. pricil.* 6. *n.* 5. Thoro *in summa privileg. caus. piar. privil.* 237. Amostaz. *tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 2. *de Eccl. aedificandis n.* 8. Fontanella *de pact. nupt. tom.* 1. *clausula* 4. *glos.* 12. *a n.* 25. Frances *loc. cit. num.* 159. Immo conclusio procedit etiamsi 56
Domus fuerit alterius Ecclesiae, aut alterius causae piae; Barbosa *in d. l. Invitum* 11. *num.* 21. Giurba *d.* 86. *n.* 16. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 535. *n.* 6. *et* 7. Covarr. *in* 4. *decretal* 2. *p. c.* 14. *n.* 48. Frances *l. c. n.* 127. *et* 160. *arg. c. Apostolicae Sedis* 9. *de Donat.*

57 Ad hoc ut quis teneatur domum, vel alium situm vendere pro aedificanda, amplianda, vel reparanda Ecclesia, quatuor conditiones requiruntur. 58 Prima est, quod solvatur justum pretium; *l. Venditor*, §. *Si constat*, *ff. comm. praedio*, *l. fin. ad l. Juliam de Annon. l.* 2. *C. Quibus ex causis servi pro proaem. l.* 1. *Si quis sepulcrum*, *ff. de relig. et sumpt. funer.* et est communis Doctorum. 59 Secunda est, quod adsit necessitas, quod nempe talis domus sit necessaria pro construenda Ecclesia, vel requiratur ad necessariam dilatationem Ecclesiae, vel Monasterii, ut optime ponderavit Rota *in Januens. Domorum* 15. *Maji* 1615. *coram Manzanedo*, quae est *decis.* 676. *part.* 1. *recent.* 60 Farinacc. Tertia est, quod Domus sit contigua, et aliis vicinior, quia non licet aedificare volentibus libere eligere quas domus voluerint, sed debent accipere eas, quae Ecclesiae aedificandae, vel ampliandae sunt viciniores, ut aequissime statuit Rota apud Farinacc. *dist. decis.* 676. *ex n.* 4. *usque ad* 7. *p.* 1. *recent.* et apud eumdem *part.* 3. 61 *recen. dec.* 213. *n.* 5. Quarta est, quod talis venditio non fiat cum magno incommodo vendentis, et parvo commodo Ecclesiae aedificantis; Rota *part.* 1. *recent.* Farinac. *dec.* 676. *in Januens. domorum* 15. *Maji* 1615. *coram Manzanedo per text. in l.* 1. §. *sunt qui putant*, *ff. ne quid in loco publico*, *et l. si quis sepulcrum*, *vers. si Praeses*, *ff. de* 62 *relig. et sumpt. funer.* Si enim ista concurrant, qui habet domum vicinam potest cogi ad venditionem; sin minus, nequaquam; sic Rota *in Romana Palatii de Comitibus dec.* 372. *part.* 1. *recent. et d. dec.* 676. *n.* 6. Giurba *dec.* 86. *num.* 10. Gratianus *disceptat.* 896. *n.* 7. Morla *in Empt. par.* 1. *tit.* 9. *q.* 9. 1. *n.* 7. Fontanella *de pact. nupt. gloss.* 1. *part.* 3. *n.* 120. Frances. *l. c. a n.* 151. *ad* 156. cum multis aliis.

63 Pro reparanda corruente Ecclesia standum est specialibus locorum consuetudinibus; Abbas *in cap. Quicumque* 1. *de Eccles. aedificandis n.* 3. Barbosa *in d. cap. Quicumque* 1. *et in cap. de his* 4. *tit. eod.* Engel. *lib.* 3. *decretal. tit.* 48. *n.* 8. Reiff. *ib. n.* 22. *arg. c. Ad Apostolicam* 42. *de Simonia*, *et c.* 64 *Decrevimus* 10. *caus.* 10. *q.* 1. Nulla speciali consuetudine in loco existente, Ecclesia debet reparari de suis redditibus: *cap. Placuit* 1. *cap. Priscis* 2. *cap. Unio* 3. *caus.* 10. *quaest.* 3. *Concil. Trid. ses.* 21. 65 *cap.* 7. *de reformat.* et communis Doctorum. Si Ecclesia nullos habeat redditus, vel saltem non sufficientes ad reparationem, eam reparare tenetur, si sit Parochialis, proprius Parochus, textu expresso *in cap. de his* 4. *de Eccles. aedificandis*, ibi: *De his qui Parochiales Ecclesias habent*, *duximus respondendum*, *quod ad reparationem*, *et resti-* 66 *tutionem Ecclesiarum cogi debent.* Et si Ecclesia non sit Parochialis, ad eam reparandam tenentur omnes in illa beneficium habentes, textu expresso *in cap. Quicumque* 1. *de Eccl. aedificand.* ibi: *Quicumque Ecclesiasticum Beneficium habent omnino adjuvent ad Ecclesiae tecta restauranda*, *ipsasque Ecclesias emendandas.* Si Ecclesia nullos redditus 67 habeat, et beneficiati non nisi necessaria, vel aliqua quidem superflua, sed ad reparationem insufficientia percipiant; tunc ad Eccclesiam reparandam tenentur Patroni, et Parochiani, qui in illa Ecclesia Sacramenta, vel alia Divina percipiunt, et in quorum gratiam est reparanda, textu expresso *in Conc. Trident. sess.* 21. *cap.* 7. *de reformat.* ibi: « Parochiales vero Ecclesias etiamsi Juspatronatus sint, ita collapsas refici, et instaurari procurent ex fructibus, et proventibus quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, et alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad praedicta cogant, quacumque appellatione, exemptione, et contradictione remota: quod si nimia egestate omnes laborent, ad Matrices, seu viciniores Ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas Parochiales, quam alias Ecclesias dirutas, in profanos usus, non sordidos, erecta tamen ibi Cruce, convertendi.

Ad reparationem Ecclesiae Cathedralis tenetur 68 solus Episcopus, (si tamen habeat redditus superfluos, et non adsit legitima consuetudo in contrarium); Barbosa *in cap. Quicumque* 1. *de Eccles. aedificand. n.* 5. Bellet. *disquisit. Clerical. part.* 1. *de Clerico debitore* §. 13. *num.* 12. Pirhing. *lib.* 3. *decretal. tit.* 48. *n.* 19. Reiffenstuel. *ibid. n.* 28. et communis aliorum, *arg. cap. Decrevimus* 10. *caus.* 10. *q.* 1. *et cap. Quatuor* 27. *caus.* 12. *q.* 2. Si au- 69 tem Episcopus redditus supefluos non habeat, tunc ad reparationem tenentur, et compelli possunt Canonici superfluos redditus habentes, sive de suis Praebendis, sive de distributionibus quotidianis aliisque rebus Capituli; *arg. c. Ex parte sua* 4. *de his quae fiunt a major. part. Capit.* et ibi Abbas *n.* 7. et tenent omnes Doctores *mox cit.* Si vero nec 70 Episcopus, nec Canonici haberent redditus superfluos, aut sufficientes ad reparationem, tunc Episcopus una cum Capitulo posset compellere alios inferiores Clericos ad contribuendum de suis superfluis redditibus; vel etiam posset deputare fructus Beneficiorum vacantium pro reparatione ipsius Ecclesiae; Abbas *in c. Quicumque* 1. *de Eccl. aedificand. n.* 6. Barbosa *ibid. n.* 5. Pirhing. *loc. cit. n.* 19. Reiffenstuel *l. c. n.* 28. Ecclesia Parochialis si forte corruerit, vel reparatione indigeat, tenetur illam resarcire Fabrica si adsit, sin minus, tenetur Parochus, non quidem redditibus suis patrimonialibus, sed ex redditibus Beneficii, si ad suam substentationem supersint; quamquam non supersint ad substentationem propinquorum ejusdem Parochi. Tertio loco, qui habent Beneficium

Ecclesiasticum in illa Ecclesia. Quarto loco, si Paroecia est de jure patronatus, tenetur Patronus suis sumptibus id agere; ita tamen, ut si infra praefixum ab Episcopo tempus noluerit sumptus illos subministrare, amittat juspatronatus illud. Denique ultimo loco tenetur populus, et qui in ea Paraecia habitant, etiamsi conducant domos alienas, et Dominus illarum alibi habitet; possunt tamen in eo casu ex pensionibus retentis se indemnes reddere. Ita ex Canonistis Bened. XIV. *Instit. Eccles.* 100. *per tot.*

71 Quae dicta sunt de reparatione Ecclesiae, intelligenda etiam sunt de reaedificatione, seu separatione domus Episcopi, Parochi, aut Beneficiati, itant qui tenetur ad reparationem Ecclesiae, teneatur etiam ad reparationem Ædium Rectoris Ecclesiae, prout decrevit Sacr. Congregat. Concil. teste Barbosa *in cap. de his* 4. *de Eccles. aedificand. n.* 5. Reiffenstuel *loco cit. n.* 26. Pirhing. *loco c.*
72 *n.* 16. Immo supradicti (deficientibus Ecclesiae redditibus, et contraria non extante legitima consuetudine) tenentur etiam ad procuranda, et reparanda paramenta, et ornamenta Ecclesiastica, scilicet Casulas, Pluvialia, Albas, Calices, et hujusmodi; *arg. cap. Quicumque* 1. *de Eccles. aedific.* sic cum pluribus aliis tenet Barbosa *in cit. cap. quicumque n.* 2. *et in lib.* 2. *Juris Eccl. univers. c.* 4. *num.* 2. Belletus *disquis. Clerical. part.* 1. *tit. de Clerico debitore* §.14. *n.* 4. Pirhing. *loco c. n.* 16.
73 Reiffenstuel *loco c. n.* 26. et alii. Ad haec facit, et scire juvat sequens recens decretum Sacrae Congregationis Concilii: « Utensilia Sacra non tenetur Rector Ecclesiae subministrare illis Sacerdotibus qui in eadem celebrant ex obligatione Beneficii, seu Capellaniae. Quatenus vero permittat, seu recipiat Missas adventitias in sua Ecclesia celebrari, tenetur ad dictam subministrationem. Non potest demum cogi ad admittendas Missas adventitias nisi solutis Sacris Utensilibus; » *Sacr. Congr. Conc. in Derthonen.* 6. *Julii* 1726. *ad* 11. *dub.*

74 Hinc pro complemento hujus articuli juvat adducere, quod Ecclesiae olim quando aedificabantur, caput illarum, seu Altare Majus respiciebat partem Orientalem, ut notavit Rota *part.* 5. *tom.* 1. *recentior decis.* 353. *n.* 102. Isidorus *lib.* 15. *Etymolog.* S. Clemens Roman. *lib.* 1. *Constitut. Apostolicar.* Paulinus *ad Severum*, et alii apud Baronium *anno Christi* 57. *n.* 103. Et hunc modum erigendi Ecclesias, et orandi versus Orientem ex traditione primorum Christianorum probavit Gratianus ex S. Basilio *in cap. Ecclesiasticarum* 5. *dist.* 11. derivatum a lege Mosaica, ut voluit Glos. *ibid. verb. Quae Orientem*, dicens Danielem in Babylonica captivitate oppressum versus Orientem orasse, pariformiterque Salomonem magnam sui
75 templi molem struxisse. Nec sine suis congruentiis erigebantur Ecclesiae versus Orientem, ut observat Archidiaconus *in d. c. Ecclesiasticarum.* ubi octo enumerat, et Tostatus *in cap.* 6. *Matth. quae.* 91. ubi varias adducit; quarum praecipuae hic subnectuntur. Primo igitur eriguntur, et con- 76
stituuntur capita Ecclesiarum versus Orientem, taliter quod existentes in ipsis versus Orientem orare necesse sit; quia cum oratio nostra dirigatur ad Deum omnipotentem in recognitionem suae supremae, et divinae majestatis, versus illam partem orare debemus, in qua ipse magis esse videtur, et quamvis ipse ubique sit aequaliter, quia tamen operatio sua manifestatur magis in quibusdam partibus, quam in aliis, versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse videtur. Unde cum Dei Majestas magis nobis innotescat ex gubernatione mundi, ad quam praecipue confert motus Coelorum, qui ab Oriente incipit, videtur Motor esse in Oriente adeoque versus Orientem orandum esse. Secundo, oramus in Ecclesiis versus 77
orientem propter Paradisum terrestrem, qui a parte Orientis est constitutus; Genesi enim *cap.* 2. ubi nostra litera dicit, *Plantaverat Dominus a principio Paradisum* dicit litera Hebraica *ab oriente Paradisum;* et idem est, quia Oriens est principium terrae; unde quia per Paradisum terrestrem ostenditur coelestis, oramus versus Orientem, ubi est Paradisus terrestris, ut per hoc demonstremus in oratione nos petere solummodo ipsum Deum, seu vitam aeternam, quae Paradisus dicitur.

Tertio, quia ascensus Christi in Coelum dicitur 78
fuisse versus Orientem; *Psalm.* 67. ibi: *Qui ascendit super Coelum Coeli ad Orientem;* et etiam adventus suus ad Judicium expectatur futurus, a parte Orientis; *Matth.* 24. ibi: *Sicut fulgur erit ab Oriente, et apparet usque ad Occidentem, ita erit adventus filii hominis.* Quarto, quia creditur Christum 79
Dominum pendentem in Cruce faciem versus Orientem habuisse, ac proinde Fideles versus Orientem orant, ut faciem ipsius in Cruce pendentis adorent, teste Basilio *lib. de Spiritu Sancto c.* 13. *et* 27. quem sequitur Vasquez *tom.* 3. *q.* 83. *art.* 2. *disposit.* 223. *cap.* 2. *n.* 19. et alii.

Apostolorum igitur, et primorum Christiano- 80
rum traditio, et consuetudo ista, et similia attendit, ut Ecclesias erigere, et orare versus Orientem introduceret. Verum licet hic modus erigendi Ecclesias sit congruentior, non est tamen omnimode necessarius, cum respicere Orientem dependeat ex commoditate fabricae, propter quam multae reperiuntur aedificatae Ecclesiae, quae non respiciunt Orientem, unde hoc magis ad decentiam, quam necessitatem spectare notavit Selva *de Benefic. qu.* 5. *primae part. in principio t.* 15. *tractatuum n.* 35. Fusc. *de Visit. lib.* 1. *c.*10. *n.* 7.
et alii. Forma Ecclesiarum, qua a principio ex 81
Apostolorum traditione utebantur Christiani, semper eadem fuit; longa nimirum, et in navis speciem, ad denotandum, quod quia in hoc mundo

tamquam in mari fluctuamus, ad Ecclesiam tamquam ad Navim debemus recurrere, ut in ea pericula tempestatum, et omnes procellas superare possimus, et in ea tamquam in Navi tuta servemur; Azorius *Institut. moral. tom.* 2. *lib.* 9. *c.* 3. *q.* 12. Et haec forma et species Navis probatur ex S. Clemente *lib.* 1. *Const. Apostol. cap.* 61. *alias* 57. S. Anaclet. Papa *Epist.* 1. *decret. colum.* 1. *tom.* 1. *Conc. pag.* 156.

82 Ecclesia in tres partes, seu mansiones distribuitur. Prima pars seu mansio est ea quae prope Altare Majus constituitur, et solet cancellis includi, et appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*. Secunda pars est *Chorus*; Tertia et reliqua pars est illa, quae *Navis* appel-
83 latur. Prima pars quae appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*, est ea mansio, quae ab Altari majori versus Ecclesiam ver-
84 git. Et appellatur *Presbyterium*, seu Diaconium, quia ibi sunt Presbyteri, quibus Diaconus, et Subdiaconus Sacra peragentibus ministrant; *cap.* 1. *de vita, et honestate Clericor. verb. sed illa pars*; Lot.
85 *de re benefic. lib.* 1. *quaest.* 13. *a n.* 18. et appellatur nobilior pars Ecclesiae, quia denotat vitam
86 contemplativam: Coccin. *dec.* 142. *n.* 1. Licet alias omne Deo consecratum lato modo *Sanctum Sanctorum* appelletur; *c. Nulli* 3. *caus.* 12. *q.* 1. Zabar. *cons.* 14. *in princ.* Frances *de Eccles. Cathedr. cap.*
87 5. *n.* 38. locus hic *Sacrarium* dicitur, quia in talem locum, seu partem non licere ingredi nisi Ministros sacratos fuit decretum in Concil Agatens. can. 66. ibi: *Non oportet non sacratos Ministros in Sacrarium, quod Graeci Diaconium appellant, ingredi*, et *in Concil. Laodicensi cap.* 19. ibi: *Solis autem Ministerio Sacro deditis liceat ad Altare ingredi, et in eo communicare*; Unde non sacratos homines ibidem sacrata vasa contingere non posse fuit statutum *tot. tit. de consecr. dist.* 1. juncta Glos. *in c.* 1. *verb. sed pars illa, de vit. et honestat. Cleric.*

88 Secunda Ecclesiae pars dicitur *Chorus* sic etymologice dictus a Chorea, vel Corona, quia olim Clerici in modum coronae circa Aras stabant, et eo modo Psalmos canebant; Durand. *in Rational. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 18. Selva *part.* 1. *q.* 5. *num.* 44. Gavant. *in Thesaur. sacror. rit. p.* 1. *tit.* 15. *verb. in Choro*, Brunus *de caeremoniis lib.* 5. *cap.* 2. et
89 alii. Unde Chorus significat locum, qui Clericos psallentes continet; *cap. Dilectus, extra de praeb. et dignit. in antiq.* Calvin. *in suo Lexico verb. Chorus*, et ut ait Polyd. Virg. *de invent. rer. leg.* 6. *cap.* 2. Chorus multorum vocibus constat, ita ut ex pluribus una reddatur, fiatque concentus ex dissonis; *leg. Cum ejusdem* 34. *ff. de aedil. ediet. l.*
90 *Si Chorus* 79. *ff. de legat.* 2. Hinc tempore Constantis Imperatoris, Flavianus et Theodorus adversus Arianos decertantes, et in duas partes Canentium Choros dividentes, ex successione Davidicam melodiam canere docuerunt, idque primum in Antiochia factum, postea in alias orbis terrarum partes propagatum, et a S. Damaso confirmatum, ut legitur in lectione 6. ejus officii die 11. Decembris, et a Theodoreto, et Durand. refert Daniel de Nobilibus *in disp. select. disp.* 60. *n.* 161. Immo Selva, et Durand. *loco c.* dicunt, quod Bea- 91
tus Ignatius, qui post Beatum Petrum tertius Antiochenae Ecclesiae Antistes extitit, fuit primus, qui praecepit, et induxit morem alternatim Psalmos canendi, in Antiochena Ecclesia, notantes id factum fuisse ad imitationem Angelorum, et spirituum coelestium laudantium Deum quasi reciproca voluntate; et talis mos exinde propagatus fuit in Orientales Ecclesias. Spino *in spec. testam Gloss.* 3. *in princip. n.* 66. et in Occidentali Ecclesia primus cum auctoritate S. Damasi Mediolani instituit S. Ambros. Barb. *cum pluribus in coll. ad text. in cap. Dolentes, de celebrat. Miss. n.* 14.

Tertia Ecclesiae pars est Navis deserviens pro 92
receptaculo Laicorum Divina officia audientium, et orantium; sacras item conciones audiendo; *cap.* 1. *de vita et honest. Clericor. cap. Sacerdotum* 29. *dist.* 2. *de consecrat.* teste Coccino *dec.* 142. Lotter. *d. c.* 13. *n.* 39. Daniel. de Nobilibus *d. disp.* 60. *n.* 33. In hac parte Ecclesiae olim Mares a Foeminis 93
separari constituebantur; Mares in dextra Navis parte sedem habebant, Mulieres in sinistra; sive viri in parte Australi, mulieres in Boreali, ut habet Ordo Romanus *de Officio Missae*, Micrologus *de Eccles. observ. cap.* 9. ubi sic dicit: « Diaconus » cum legit Evangelium juxta Romanum Ordi» nem, in Ambone vertitur ad meridiem, ubi et » masculi conveniunt, non ad Aquilonem, ubi » foeminae consistunt; » Amalarius *lib. de Divin. Offic. cap.* 2. Albinus Flaccus *lib. de Offic. cap. de Sabato Sancto*; Durand. *lib.* 1. *rational. cap.* 1. *n.* 46. Pignat. *tom.* 7. *consult.* 35. *n.* 22. qui rationem assignatae Mulieribus stationis ad Boream, viris ad Austrum dicunt esse, ut teneatur correspondentia cum Angelo, quem Joannes vidit pedem dextrum ad Mare in Austro situm protendere, sinistrum autem in terra ad Aquilonem. Et quod 94
foeminae a viris separatae in Ecclesia starent, fuit expresse statutum ab Apostolis ipsis *lib.* 2. *cap.* 61. ut refert, et tenet Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccl. univ. cap.* 3. *n.* 33. et S. Clemens Roman. *lib.* 2. *Const. cap.* 57. Et utinam hae sanctiones, et antiquae praxes, ut in Ecclesiis separatae remanerent mulieres ab hominibus, servarentur adhuc nostris hisce temporibus, ne mutua eorum proximitas, et promiscua statio cor a piis meditationibus, sacrisque Mysteriis verteret, et ne, ut non semel in dies accidit, studium salutis fieret perditionis occasio! (*)

(*) De diversis apud Christianos Ecclesiarum formis, et partibus consule Selvaggium *Antiq. Christ. To.* 2. *lib.* 2. c. 2. et Fleury *disciplinam populi Dei* a Zaccaria notis, et variorum dissertationibus illustratam To. 2. edit. 1782.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

95 Duo praesertim in hoc articulo illustranda sunt. Alterum concernit obligationem, qua tenetur vicinus vendendi domum, vel alium situm pro aedificatione, vel ampliatione Ecclesiae. Alterum respicit reparationem Ecclesiae.

96 Ad primum quod attinet, fundamentum dictae obligationis vicini communiter reponitur *in leg. Si quis sepulcrum, ff. de Religiosis et sumpt. Funer.*

97 Sed ut jamdudum animadverterunt (licet frustra) viri docti, nihil tale in citata lege occurrit. Regula enim juris est, neminem invitum cogi posse ad vendendam rem suam; *L. Dudum, C. de contrahend.*
98 *empt.* Continere itaque debet *Lex*: *Si quis sepulcrum* exceptionem mox dictae Regulae, ubi agatur de aedificanda vel amplianda Ecclesia. In ea autem hoc habetur: « Si quis sepulcrum habeat, » viam autem ad sepulcrum non habeat, et a vi» cino ire prohibeatur, Imperator Antoninus cum » Patre rescripsit iter ad sepulcrum precario peti » et concedi solere, at quoties non debetur, im» petretur ab eo, qui fundum adjunctum habet. »

99 At textum hunc agere, apposite inquit Merend. *controvers. jur. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 1. *de sequent.* « de concessione itineris ad sepulcrum, quod » suapte natura Domino fundi modicum, immo » nullum damnum affert. Raro enim homines se» pulcra adeunt, ideo in hujusmodi casu locum » sibi vindicat Regula Legis secundae §. Item » Varos, *ff. de aqua pluv. arcen.* Id quod tibi non » nocet et mihi prodest, aequitas vult ut mihi » concedatur, etiamsi jure deficiat. Ergo decisio » hujus textus non potest trahi ad quaestionem » nostram, in qua de re vicino gravissima agitur, » ut scilicet rem suam vendere cogatur. Traditum » est enim extensionem de casu ad casum etiam » in materia favorabili non admitti, nisi eadem » prorsus ratio vigeat in utroque casu etc. At di» ces, Jurisconsultum tractare de eo casu, quo » iter damnum non leve afferebat Domino, quia » inquit: ita tamen, ut Judex de opportunitate » loci prospiciat, ne vicinus magnum patiatur » detrimentum. Respondeo, speciem singularem » non tractari ab Ulp. auctore hujus textus, sed » rem in abstractu exponi, et per modum Regu» lae, ut liquet ex verbis antecedentibus, et ideo » dum praedictis verbis admonet Judicem datum » ad constituendum iter, ut opportune, et sine » damno Domini iter constituat, id facit, ut intel» ligat, quomodo versari debeat in hac re, ut » scilicet minus, quam fieri possit, Dominus fundi » laedatur. Itaque verissimum est, quod dixi, » decisionem illius textus pendere ex eo, quod » leve, immo nullum damnum concessio itineris » ad sepulcrum plerumque continet; plerumque, » inquam, quia licet interdum secus sit, non re» fert, quia in legibus id quod plerumque accidit » sequimur, non quod raro evenit, *l. Num ad ea,* » *ff. de leg. cum. ll. seqq.* Sed esto, textum loqui » in casu, in quo damnum concessio itineris Do» mino fundi affert, quid tum? Ergo ne ad quae» stionem nostram trahi poterit? Nequaquam, » nam damnum quod propter concessionem itine» ris assertur, est longe minus, quam sit id quod » affertur, cum quis cogitur rem suam vendere, » non enim extensio permittitur, nisi eadem pror» sus ratio vigeat, ac ita fortis, ut in lege, quae » extenditur, ut constat ex scriptis » *cap.* 12. *nu.* 11. *lib.* 3. *et in proposita quaestione agnoscit Rota dict. decis.* 676. *num.* 7. *et* 8. « His accedit sepul» cri, de quo J. C. agit, nullum futurum fuisse » usum, si denegatum fuisset iter ad illud, quae » circumstantia magni certe momenti fuit ad com» movendum Impp. Severum, et Antoninum, ut » rescriberent ad favorem Domini sepulcri, tunc » enim magis urget dictamen illud naturale, quod » tibi non nocet, et aliis prodest etc. Haec autem » circumstantia in quaestione nostra deficit. Ergo » hae species sunt valde dissimiles. » Confer etiam Covarruv. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 7. *et seqq.*

Caeterum vanum est confutare opinionem hanc 100
de obligatione, qua vicinus tenetur, vendendi domum, vel alium situm pro aedificatione, vel ampliatione Ecclesiae, nam ea communiter a Doctoribus et Tribunalibus recepta est. Juvat tamen 101
haec adnotasse, ut non docte et quidem concludenter de omnibus ab ipsis Doctoribus et Tribunalibus, in hoc judicio requisitis, de quibus agit *Auctor*, respondeatur contra Ecclesiam, prout servavit Rota *in Melevitana Fabricae* 1741. *coram clar. mem. Calcagnin.* tum etiam ut haec opinio 102
non extendatur ad omne id, quod est connexum Ecclesiae, prout hactenus est extensa, ut videre est apud Mastrill. *decis.* 280. Gizzarell. *decis.* 37. ibique omnes addunt, et Rot. *in Compostellana Permutationis* 2. *Junii* 1738. §. 16. *cor. bon. mem. Vicecom.*

Quod vero concernit reparationem, ad eam illi 103
primo loco tenentur, in quos onus hoc transtulit consuetudo. Idem dic de statuto. Quomodo autem 104
probanda in subjecta materia sit consuetudo tradit Klock. *de Contribut. cap.* 10. *num.* 23. *et plur. sequent.* Confer etiam Lanfredin. *Respons. Eccles.* 105
32. *num.* 13. tum Louvrex *dissert. canon.* 16. *num.* 5. *et plur. sequent.*

Deficiente autem tam consuetudine, quam sta- 106
tuto, facienda est reparatio ex portione, si qua

pag. 217. *seqq.* ubi Joan. Cabassutii *de veterum Ecclesiarum situ, partibus, et structura*, ac Mabilonii *de Ecclesiarum, seu Basilicarum forma* et *dispositione apud Francos* Dissertationes exhibentur. *(Edit. Barb.)*

extat, pro Fabrica destinata: eaque non extante,
107 ex fructibus Ecclesiae de qua agitur. Qua ratione
Episcopus Ecclesiam Cathedralem, Capitulum
Ecclesiam Collegiatam, Parochus Ecclesiam Parochialem,
et Rector quamcumque aliam Ecclesiam
reparare tenentur, nam ipsi sunt qui fructus
108 percipiunt. Intellige tamen deducta prius ex fru-
109 ctibus congrua pro eorum substentatione. Adi
Louvrex *dict dissert. canon.* 16. *numer* 9. *et sequ.*
110 Quod si deducta mox dicta congrua substentatione,
non supersit pro reparatione, tenentur alii,
111 si qui sunt, qui fructus percipiunt. Solent enim
Decimae Ecclesiarum Parochialium ut plurimum
112 ad alios quam ad Parochos pertinere. De obligatione
autem decimatorum ad reparationem, vide
quae diximus *in additione ad verb. Congrua artic.*
2. Pensionarii quoque in hoc casu tenentur ad
reparationem; Rot. *in Fanen. Suppressionis* 4.
Junii 1741. *cor. R. P. D. Canilliac.*
113 Post hos tenentur qui beneficia in ea Ecclesia
possident, deducta pariter prius pro ipsis congrua
substentatione ex fructibus suorum Beneficiorum;
Louvrex *dict. dissert. canon.* 16. *num.* 13. Rot. *in
Viterbien. Contributionis Onerum. et Expensarum*
15. *Junii* 1745. §. 10. *cor. R. P. D. Elephantut.*
114 deinde Patroni, ac demum Parochiani, si agatur
de Ecclesia Parochiali.
115 Habes et quidem ex ordine illos qui ad reparationem
tenentur. At plura adhuc adnotanda sunt.
116 De Episcopo singulare illud occurrit, quod si
onus reparandi ad alios pertineat, tenetur nihilominus
ipse reparare Cathedralem minitantem ruinam,
reservato sibi jure agendi contra illos;
Rota *coram clar. mem. Tanar. decis.* 233. *num.* 11.
117 Quoad Parochum, nota, quod is tenetur tantummodo
reparare Ecclesiam Parochialem, non
item Ecclesiam succursalem, si qua est in Parochia,
nam ad eam reparandam nec Parochus nec
118 quicumque alius percipit fructus Parochiae, sed
Parochiani illi, quorum gratia extructa est, tenentur;
Vanespen. *Jur. Eccles. univ. part.* 2. *tit.*
16. *cap.* 5. *num.* 17. *et sequent.* Wames *consil.
canonic.* 511. *num.* 8. Peck *de Repar. Eccles. cap.*
119 24. *fere per tot.* De eo vero, uter teneatur ad reparationem
Ecclesiae Parochialis, Parochus habitualis
ne, an Vicarius perpetuus, consule Lanfredin.
Respon. Eccles. 32. *a num.* 1. *ad plur.
sequent.*
120 Quod dictum est supra, Beneficiatos teneri ex
fructibus ad reparationem, deducta prius pro ipsis
congrua substentatione, id procedit si agatur de
Beneficiatis illis, *qui residere* tenentur; Rota *in
Romana, seu Regien. Reparationum* 26. *April.* 1743.
§. *Alterum et sequent. coram bon. mem. Nunez et* 4.
Maji 1746. §. 10. *cor. Illustriss. Caprar. Alm.
Urb. Gubernator.* De Forensibus, qui praedia pos- 121
sident in Parochia, cujus Ecclesia reparatione
indiget, an ii in contributionem vocari queant,
vide Klock. *de Contribut. cap.* 10. *n.* 57. *et plur.
sequent.*
Si Ecclesiam ruinam passa sit tempore Bene- 122
ficiati Antecessoris, uter conveniendus sit pro
reparatione, Successor, an haeres Beneficiati Antecessoris,
magna quaestio est; Consule de ea
Louvrex *dissert.* 16. *num.* 10. *et plur. seq.*
De Hypotheca competenti Ecclesiae pro repa- 123
ratione super bonis Beneficiati, adi Rous. De la
Combe *in sua Jurisp. Canon. v. Reparatio sect.* 6.
per tot.
Additionem hanc claudat quaestio illa: An is, 124
ad quem pertinet onus reparationis, ampliandae
quoque, et de novo aedificandae Ecclesiae sumptum
agnoscere debeat, nec ne? negant Peck. *de
Repar. Eccles. c.* 2. *num.* 1. *et* 2. *et* Klock. *de
Contribut. cap.* 10. *n.* 9. *et plur. seqq.* de illo, qui
ex *testamento*, vel ex *contractu* tenetur reparare:
affirmant vero de eo, qui ex *juris dispositione* ad
reparationem Ecclesiae obligatus est. At absolute
et quidem rectius negat Wames. *Consil. canon.*
513. *n.* 5.

ARTICULUS IV.

ECCLESIA QUO AD EJUS CONSECRATIONEM, EXECRATIONEM, ET RECONCILIATIONEM.

Consecratio Ecclesiae est Dedicatio ejusdem ad 1
cultum Divinum speciali ritu facta a legitimo
Ministro, ad hoc ut populus fidelis opera Religionis
in ea rite exercere possit; *Est in re communis.*
Solus Episcopus loci de jure communi 2
potest Ecclesiam consecrare; *cap. interdicimus*
19. *caus.* 16. *quaest.* 1. ibi: *Chrisma, et Oleum,
consecrationesque Altarium Ordinationes Clericorum
ab Episcopis accipiant, in quorum Parochiis manent;*
concordat *cap. Nemo* 9. *et cap. Nullus* 15. *dist.* 2.
de consecrat. ibi: *Nisi in consecratis ab Episcopo
locis.* Episcopus debet esse proprius illius Dioe- 3
cesis, in cujus finibus sita est Ecclesia consecranda;
cit. cap. Interdicimus 10. *caus.* 16. *quaest.* 1.
et c. Tua fraternitas 2. *de consecr. Eccles.* ibi: *In
Dioecesi tua.* Non enim in Dioecesi aliena potest 4
Episcopus consecrare Ecclesiam absque proprii
Episcopi permissione; *cap. Episcopus* 28. *caus.* 7.
quaest. 1. *cap. Piae mentis* 25. *et c. Frigentius* 26.
caus. 16. *quaest.* 7. (*) Et si Episcopus in aliena 5

(*) Et Concilium Calcedonense *Can.* 4. Idque adeo verum est, ut ne ipse quidem Vicarius Generalis Episcopi absque Episcopi sui, aut jussu aut permissu consecrare Ecclesias possit, etsi Episcopus sit, neque enim in istiusmodi rebus, sed in jurisdictionis dumtaxat exercitio dioecesani sui Episcopi vices gerit, quod bene observat Sbroz. *de Vicar. Episc. lib.* 2. *quaest.* 5. *num.* 10. a Benedicto XIV. laudatus *de Syn. dioec. lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 2. (*Edit. Barbiell.*)

Dioecesi sine Dioecesani Episcopi permissione Ecclesiam consecraverit, punitur suspensione ab exercitio Pontificalium per integrum Annum; *Conc. Trid. sess.* 6. *c.* 5. *de reform. et sess.* 14. *c.* 2. et debet per eumdem annum cessare a celebratione Missarum; textu expresso *in c. Episcop.* 38. *caus.* 7. *q.* 1. ibi: *Episcopus in Dioecesim alienam ad consecranda altaria irruere non debet. Quod si fecerit transgressor Canonum uno anno a missa-*
6 *rum celebratione cessabit.* Consecratio tamen Ecclesiae facta ab Episcopo in aliena Dioecesi remanet valida; textu expresso *in d. c. Episcopus*, ibi: *Altaris tamen consecratione manente.* Episcopus
7 non potest delegare potestatem consecrandi Ecclesias simplici Sacerdoti, sive non Episcopo; textu expresso *in c. Aqua* 9. *de consecrat. Eccles.* ibi: « Aqua per Episcopum benedicta, Ecclesiam » reconciliari posse per alium Episcopum non » negamus, per Sacerdotes simplices hoc fieri de » caetero prohibentes: non obstante consuetudine » Provinciae Bracharensis, (quae dicenda est » potius corruptela) quia licet Episcopus com- » mitere valeat, quae Jurisdictionis existunt, » quae Ordinis Episcopalis sunt non potest infe- » rioris gradus Clericis demandare. » (*) Et sic quoad supradicta omnia Barbosa *de offic. et potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 27. *num.* 1. Pirhing *lib.* 3. *Decret. tit.* 40. *num.* 1. Reiffenstuel *ibid. num.*
8 2. *et* 3. et communis aliorum. Ecclesiam consecrare quamvis nemo possit praeter Episcopum, possunt tamen Praelati Regulares proprias Ecclesias solemniter benedicere, et ad cultum divinum deputare, ita ut possint in ipsis divina peragi Officia, et Missae celebrari, ac si ab Episcopo fuissent consecratae, ut patet ex privilegio Leonis X. qui, ut refert Casarubius *in Compendio privilegiorum, verb. Benedicere,* concessit: « Generalibus, » Provincialibus, ac Custodibus, et Guardianis » Fratrum Minorum pro tempore existentibus, » ut omnia, et singula ejusdem Ordinis, et Obser- » vantiae Ecclesias, Coemeteria, Capitula, et » Oratoria ubicumque existentia tam recepta, » quam recipienda etc. solemni benedictione be- » nedicere valeant. » Quo privilegio gaudent etiam omnes alii Regulares vi communicationis privilegiorum, etiamsi expressam concessionem non haberent; Miranda *in Manuali Praelator. tom.* 2. *quaes.* 40. *art.* 1. *conclus.* 1. Barbosa *de offic. et potest. Episcop. alleg.* 27. *num.* 44. Reiffenstuel
9 *loco cit. num.* 9. et alii passim. Insuper Regulares habent privilegium, ut quilibet alius Episcopus possit consecrare suas Ecclesias, quoties Episcopus Dioecesanus ab ipsis debito modo requisitus noluerit consecrare, aut id facere distulerit ultra quatuor menses, prout habetur *in cit. Compendio privilegiorum Fratrum Minorum, et aliorum Mendicantium, et non Mendicantium, ab Alphonso de Casarubios secundo edito,* ubi *sub verb. Altare num.* 2. sic expresse refertur: « Honorius IV. concessit, » ut si Dioecesani requisiti a Fratribus Minori- » bus debita humilitate, noluerint in Ecclesiis » eorum primarium lapidem ponere, ac Ecclesias, » vel Oratoria, et Altaria sua consecrare, vel id » facere ultra quatuor menses distulerint, possint » praedicti Fratres per quoscumque voluerint » Episcopos (gratiam, et communionem Aposto- » licae Sedis habentes) praemissa recipere. » Et 10
idem concessum fuisse a Joanne XXII. Patribus Carmelitis refertur *ib. sub verb. Benedicere n.* 3. et ex ipso Barb. *loco cit. numer.* 11. haec privilegia non sunt revocata per *Concil. Trid. sess.* 6. *de reformat. cap.* 5. dum statuit quod nullus Episcopus in alterius Dioecesi Pontificalia possit exercere, sine ipsius expressa licentia cujusvis privilegi praetextu etc. Nam quantum ad hoc privilegia praedicta non censentur esse privilegia, sed Jus commune continere, dummodo licentia fuerit petita, justa *cap. Statuimus* 1. *de supplend. negligen. Praelator. etc. Nihil est* 44. *de election.* (**)

Ecclesiae consecrari possunt qualibet die etiam 11
non festiva; textu expresso *in cit. cap. Tua fraternitas* 2. *de consecratione Ecclesiae* ibi: *Licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere tam diebus Dominicis quam privatis.* (***)

Non possunt tamen Ecclesiae consecrari nisi 12
inter Missam, textu expresso *in cap. Omnes* 3. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Omnes Basilicae cum Missa debent semper consecrari,* et concordat *cap. de Fabrica* 24. *ead. dist.* 1. *de consecrat.* Hinc Epi- 13
scopus peccat si absque celebratione Missae Ecclesiam consecret; Miranda *l. c. conclus.* 3. *in fine;* Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 4. *quaest.* 2. Barbosa *loco cit. num.* 10. Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 4. et alii passim. Consecratio tamen remanet valida; 14
Silvester *in Summa verb. consecratio* 2. *quaest.* 1. Pirhing. *loc. cit. num.* 3. et alii mox citati. Ecclesiae Cathedrales, et Parochiales cum majoribus 15
saltem Altaribus intra annum in Civitatibus, et in Dioecesibus intra biennium post earum restaurationem, sunt ab Episcopis consecrandae; Benedictus XIII. *in Concilio Romano tit.* 25. *c.* 1. *ex Concil. Londinens. anno* 1237. *c.* 1.

Ecclesia semel consecrata non est iterum con- 16
secranda; textu expresso *in cap. Ecclesiis* 20. *dist.*

(*) Vide Benedictum XIV. *de Syn. Dioeces. lib.* 13. *cap.* 15. *n.* 2. (*Edit. Barb.*)

(**) Non desunt quoque exempla facultatum Abbatibus insigniorum quorumdam Coenobiorum a Romanis Pontificibus factarum, ut suorum Monasteriorum Ecclesias, recepto tamen prius oleo sacro ab Episcopo benedicto, consecrarent. Antiquiora nonnulla hujusmodi concessionum exempla affert Benedictus XIV. *de Synod. dioec. lib.* 13. *cap.* 15. *num.* 3. iisque ille permotus eamdem Abbati Campidonensi Monasterii facultatem concessit 12. Martii, a. 1748. (*Edit. Barb.*)

(***) Confer Pagium in Critica ad *n.* 335. *n.* 4. ubi de Ecclesiae Hierosolymitanae consecratione agit. (*Edit. Barbiell.*)

1. *de consecrat.* ibi: *Ecclesiis semel Deo consecratis*
17 *non debet iterum consecratio adhiberi.* Si tamen igno-
retur, aut dubitetur an fuerit consecrata nec ne?
tunc est consecranda, textu expresso *in cap. So-
lemniter* 16. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: « de Ecclesia-
» rum consecratione quoties dubitatur, et nec
» certa scriptura, nec certi testes existunt, a qui-
» bus consecratio sciatur, absque ulla dubitatione
» scitote eas esse consecranda. Nec talis trepida-
» tio facit iterationem, quoniam non monstratur
» esse iteratum, quod nescitur esse factum, » et
concordat *c. Ecclesiae* 18. *ead. dist.* 1. *de consecrat.*
ibi: *Ecclesiae, vel Altaria quae ambigua sunt de
consecratione, consecrentur,* et sic expresse statuit
novissime Benedictus XIII. *in Concilio Romano*
18 *tit.* 25. *c.* 3. Ecclesia non est consecranda, nisi
prius ei de dote competente provisum fuerit textu
expresso *in cap. Cum sicut* 8. *de consecr. Eccles.*
ibi: *Cum non sit Ecclesia, nisi de dote provisum ei
fuerit, consecranda,* et concordat *cap. Placuit* 1.
caus 1. *q.* 2. *c. Nemo* 9. *dist.* 1. *de cons. et novell.*
66. *c.* 2. Vid. *art. antec. a n.* 34. *ad.* 41.
19 Ecclesia ex toto, vel secundum majorem par-
tem simul destructa, execratur, et indiget nova
consecratione, licet ex eadem materia reaedifice-
tur; *arg. cap. de Fabrica* 24. *dist.* 1. *de consecrat.*
et Glossa *ibid. verb. Innovata,* et ratio est clara,
quia in tali casu nec moraliter, nec phisyce cen-
setur esse eadem Ecclesia; et sic tenet Abbas *in
cap. Proposuisti* 4. *de consecr. Eccl. n.* 8. Silvester
verb. Cons. q. 4. Barbosa *loc. cit. n.* 13. et alii pas-
20 sim. Si Ecclesia successive per partes deficiens,
paulatim per partes statim iterum reficitur, ac
reparatur, non indiget nova consecratione, quam-
vis tota Ecclesia successive per partes ita destrua-
tur, et reficiatur, ut nulla pars de primo aedifi-
cio supersit. Et ratio est, quia quamvis ex nova
materia paulatim a primis fundamentis reficiatur,
non ideo desinit esse eadem Ecclesia; sicuti patet
de Legione militum, quae remanet, et dicitur
semper eadem Legio, quamvis militibus deficien-
tibus novi substituantur, et sic paulatim succes-
sive omnes milites renoventur; *arg. l. Proponeba-
tur* 76. *ff. de Judiciis, l. Quod in rerum natura*
24. *ff. de legat.* 1. *et l. Si grege, ff. de legat.* 1. Tum
quia dum Ecclesia paulatim, et successive refi-
citur, magis dignum attrahit ad se minus dignum,
et major pars minorem *arg. c. Quod in dubiis* 3.
de consec. Eccl. cap. Si Eccl. 1. *tit. eod. in* 6. *et
Regul.* 42. *Juris in* 6. ibi: *Accessorium naturam*
21 *sequi congruit principalis.* Unde in tali casu suffi-
ciet, si nova pars aquae benedictae aspersione
exorcizetur; *arg. cap. de Fabrica* 24. *dist.* 1. *de
consecrat.* Glossa *in cap. Ligneis* 6. *de consecrat.
Eccl. verb. Parietibus,* et sic tenet Barb. *l. cit. n.*
19. Silvester *verb. consecratio* 2. *q.* 5. *vers. Tertius
est;* Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 4. *q.* 6. Engel. *lib.* 3.
decret. tit. 40. *n.* 2. Reiff. *ibidem num.* 12. et alii.

Si non tota Ecclesia, nec major, sed solum ali- 22
qua minor pars ejusdem v. g. tectum corruat, pa-
rietibus adhuc illaesis, non indiget nova conse-
cratione, textu expresso *in cap. Ligneis* 6. *de
consecrat. Eccles.* ibi: « Cum parietes in sua inte-
» gritate permanserint, et tabula Altaris mota,
» vel enormiter laesa non fuerit, ob causam prae-
» dictam nec Ecclesia, nec Altare debet denuo
» consecrari, » et ibi: Gloss. communiter rece-
pta, quae *sub verb. Parietibus* sic praecise dicit:
*Quandiu parietes integri sunt, non est Ecclesia re-
consecranda, quia in parietibus consecratur Ecclesia,
et non in tecto.* Si Ecclesia igne ita comburatur, 23
ut parietes interiores ex toto, vel ex majori parte
sint devastati vel abrasi, quamvis non corruant,
indiget nova consecratione; *cap. Ecclesiis* 20.
distin. 1. *de consecrat.* ibi: *Nisi ab igne exustae,*
et Glossa *ibid. verb. Exustae,* et ratio est, quia in
parietibus ubi sunt Cruces, et inunctiones, fit
consecratio, adeoque illis ex toto, vel ex majori
parte devastatis, seu exustis, execratur Ecclesia,
et indiget nova consecratione; Abbas *in cap. Pro-
posuisti* 4. *de consecrat. Eccles. n.* 7. Azorius *l.
cit. qu.* 5. Reiffenstuel. *l. cit. n.* 13. Barbosa *l. cit
n.* 18. Miranda *l. cit. art.* 3. *conclus.* 2. Piasec. *in
praxi nova Episcop. part.* 5. *n.* 24. *vers.* 2.
Quando Ecclesia ampliatur, si nova pars addita 24
sit minor veteri remanente, non indiget nova
consecratione, sed sufficit quod pars nova aquae
benedictae aspersione exorcizetur; *arg. cit. cap.
de Fabrica* 24. *dist.* 1. *de consecrat.* et Gloss. *ibid.
verb. Innovata;* Engel *l. c. n.* 2. Reiffenstuel *l. c.
n.* 14. Azorius *part.* 2. *lib.* 9. *c.* 4. *quaest.* 6. *ad
fin.* Et ratio est eadem quae fuit adducta *sub num.*
20. quia magis dignum attrahit ad se minus di-
gnum, et major pars minorem; *arg. cap. Quod in
dubiis* 3. *de consecr. Eccles. et cap. Si Ecclesiam
unic. de consecr. Eccles. in* 6. *et regul.* 42. *Juris
in* 6. Unde cum major principalis, et magis digna
pars sit vetus remansa, et ipsa sit consecrata, ef-
ficitur etiam consecrata minor pars, et minus di-
gna, et accessoria de novo addita. Si vero pars 25
nova esset major veteri remanente, tunc Ecclesia
esset denuo consecranda; *arg. cit. cap. Si Eccle-
siam unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Ne minus
dignum majus, aut accessorium principale ad se
trahere videatur.* Et hoc totum patet a pari de
oleo sacrato, et aqua benedicta, cui si affundatur
oleum non sacrum, et aqua non benedicta in ma-
jori quantitate, quam sit quantitas sacrata, vel
benedicta, tunc indiget nova consecratione, vel
benedictione. Si vero oleum non sacrum, et aqua
non benedicta affundatur oleo sacro, et aquae
benedictae existenti in majori quantitate, quam
sit quantitas non sacrata, vel non benedicta, tunc
non indiget nova consecratione, vel benedictione,
quia per commixtionem cum majori quantitate
sacrata, vel benedicta efficitur sacrata, vel bene-

dicta etiam minor quantitas non consecrata, vel
non benedicta; *arg. c. Quod in dubiis* 3. *de consecrat.*
Eccles. et tenet Barbosa *in cit. cap. Quod in dubiis*
n. 6. Silvester *verb. Aqua, quaest.* 3. Pirhing *lib.*
3. *decretal. tit.* 40. *n.* 9. Reiffenstuel *ibid. num.* 14
et alii passim.

26 Ecclesia pluribus casibus, et modis polluitur,
itaut indigeat reconciliatione. Primus est, quando
in ea sanguis humanus in quantitate notabili per
voluntariam, injuriosam, et graviter peccaminosam
actionem effunditur; *cap. Ecclesiis* 20. *dist.*
1. *de consec. c. Proposuisti* 4. *cap. Si Ecclesia* 10.
de consecratione Ecclesiae, et cap. unico eod. tit. in
27 6. Hic tamen nota, quod ad hoc ut Ecclesia polluatur,
sanguis effusus debet esse humanus, si
enim fuerit cujusvis alterius animalis irrationalis,
non erit per hoc Ecclesia polluta; Glossa *in cap.*
Si Ecclesiam unic. de consecrat. in 6. *verb. Sanguinis humani*,
et cum communi aliorum Barbosa
de offic. et potest. Episcop. part. 2. *alleg.* 28. *n.* 31.
28 Ecclesia tamen efficitur polluta, sive proprius,
sive alienus effundatur sanguis. Si enim quis suae
mentis compos ex ira, vel desperatione seipsum
occidat, vel se cum sanguinis effusione percutiat,
Ecclesia erit polluta, et reconciliatione indigebit,
ut expresse dicit Glossa *cit. verb. Sanguinis humani,
in additione*, ibi: *Si vir sanae mentis seipsum
occidat in Ecclesia, vel vulneret irato animo ad sanguinis
effusionem, ex quo publicum est, reconciliabitur*,
et tenet Mar. Alter. *in d. cap. Si Ecclesiam
vers. quaeritur tertio*, Sayrus *de Censur. c.* 17. *n.* 4.
in fine, Barbosa *loc. cit. n.* 13. aliique passim; *arg.*
29 *c. Contingit* 36. *de sentent. excom.* Sanguinis effusio,
ut polluat Ecclesiam, debet esse *in quantitate
notabili*, hoc enim importat verbum *effusio*, nempe
sanguinis abundantiam, et copiosum fluxum, ut
notat Glossa *in cap. Cum illorum* 33. *de sent. excom.*
verb. effusionem sanguinis, et Glossa *in cit. cap.*
Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in 6. *verb.*
nota primo; ubi sic expresse dicit: » Item requi-
» ritur, quod illa effusio sanguinis fuerit facta in
» magna abundantia, immo si solum essent effu-
» sae duae, vel tres guttae, non diceretur Eccle-
30 » sia polluta. » Et tanto minus diceretur polluta,
si nullus efflueret sanguis, quamvis in ipsa quis
summa cum injuria graviter verberaretur, ut ejus
carnes contererentur, et ossa confringerentur,
quia Jura *sub. n.* 24. citata requirunt *sanguinis
effusionem*, et cum sint poenalia et odiosa, non debent
extendi, juxta *regul.* 15. *Juris in* 6. ibi:
Odia restringi, et favores convenit ampliari, et *regul.*
49. *eod. in* 6. ibi: *In poenis benignior est interpretatio
facienda.*
31 Immo sanguinis effusio quamvis sit copiosa, non
sufficit ut Ecclesia dicatur polluta, nisi sit caussata
per percussionem graviter peccaminosam.
Si enim percussio fuerit levis, quamvis sanguis
copiose effundatur, non ideo erit polluta Eccle-
sia, et hoc patet cum pueri se invicem in Ecclesia
percutiunt, vel Pater, aut magister causa correctionis
modum leviter excedendo Filium, aut
discipulum ita verberat, ut sanguis copiose e naribus
fluat; per has enim, et similes percussiones
leviter peccaminosas non violatur Ecclesia, cum
ei per istas non censeatur inferri gravis injuria;
Navarr. *in Manual. cap.* 27. *n.* 82. Marc. Anton.
variar. resol. lib. 1. *resolut.* 13. *casu* 6. Grass. *lib.*
2. *c.* 48. *n.* 25. Barbosa *l. cit. n.* 36. et alii passim.
Si autem sanguis copiose effluat de naso ex per- 32
cussione violenta inter majores quatuordecim
annorum, tunc pollui, et violari Ecclesiam resolvit,
et judicatum refert Marc. Anton. *variar. resolut.*
lib. 1. *resol.* 112. *casu* 6. Gambarupt. *de casibus
reservat. cap.* 15. *casu* 6. *n.* 9. Barbosa *l. cit. n.* 36.
Effusio sanguinis ad hoc ut inducat violationem 33
Ecclesiae, debet esse plene voluntaria, unde si
ab amente furioso, vere ebrio, dormiente, vel
aliquo casu fortuito, ut a cadente lapide, et hujusmodi,
causaretur, et fieret in Ecclesia sanguinis
humani effusio, Ecclesia non pollueretur, ut tenet
communis Doctorum cum Glossa *in cit. cap.*
Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in 6. *verb.*
Sanguinis humani, et Barbosa *l. c. a n.* 3. *ad* 14.
In omnibus enim supradictis deficit voluntarium, 34
eo ipso quod nesciant quid faciant; *cap. illud* 2.
caus. 15. *q.* 1. Debet insuper talis effusio sanguinis
ad hoc ut violet Ecclesiam, esse injuriosa;
unde si quis voluntarie quidem, sed non injuriose,
ex quo ob justam v.g. sui defensionem servato,
moderamine inculpatae tutelae, in Ecclesia Aggressoris
sanguinem effundat, ex hoc non erit polluta
Ecclesia, ut expresse dicit Glossa communiter
recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam, verb. casus*, ibi:
« Requiritur quod sit effusio sanguinis humani
» injuriose, immo si me defendendo effundam
» sanguinem in Ecclesia, non propter hoc dici-
» tur Ecclesia polluta. » Ut Ecclesia violetur, re- 35
quiritur ulterius, quod effusio sanguinis copiosi
causetur in ipsa Ecclesia. Hinc non polluitur Ecclesia,
quando quis extra illam in platea v. g.
in via, in turri, aut subtus in spelunca Ecclesiae
percussus fugit ad Ecclesiam, et ibi copiosum
sanguinem effundit. Polluitur tamen si e contra
percussus graviter in Ecclesia extra illam copiosum
sanguinem effundat; Sic expresse habet Glossa
communiter recepta *in citat. cap. Si Ecclesiam*,
verb. Sanguinis humani, ibi: *Et si extra Ecclesiam
vulneratus ad Ecclesiam fugiat, et ibi sanguinem
spargat, non reconciliatur Ecclesia; secus e contrario.*
Secundus casus quo polluitur Ecclesia, est quan- 36
do in ea committitur voluntarium, et injuriosum
homicidium sive respectu sui, sive respectu alterius,
quamvis sanguis non effundatur, veluti si
aliquis suspendatur, aut aliter citra sanguinis effusionem
violenter, et cum injuria occidatur; *cap.*
Si motum 19. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Proposuisti*

3. *de consecratione*, et est communis Doctorum.
37 Hic nota quod ad hoc ut per homicidium polluatur Ecclesia, debet tale homicidium esse voluntarium, et injuriosum, quia ob casuale homicidium, vel factum sine alterius injuria, ob justam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelae non violatur Ecclesia, sicuti *sub. n.* 31. *et* 32. dictum est de sanguinis effusione. Sic cum Glossa *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat.*
38 *in* 6. Doctores communiter. Violatur tamen Ecclesia per mortem reo illatam in ipsa ex sententia Judicis, quia licet taliter suspensus dignus fuerit tali supplicio, fit tamen illi injuria, cum jus habeat ne in tali loco hujusmodi vim patiatur; et insuper fit etiam injuria loco sacro, et ipsi Deo, in cujus honorem Ecclesia est specialiter dicata, et consecrata; *cap. Decet Domum Domini* 2. *de immunitate Ecclesiae in* 6. ibi: *Nulla inibi* (scilicet in Ecclesiis) *causa per laicos criminalis maxime agitetur; sint loca eadem a laicorum cognitionibus alie-*
39 *na.* Non violatur autem Ecclesia, si idem Judex, aut quivis alius super ipsius Ecclesiae tectum, vel ex ejusdem parietibus hominem suspendat, quia in tali casu non intra, sed extra Ecclesiam contingit homicidium. Sic post Silvestr. et Navarr. Mar. Alter. *d. c. unic. de consecrat. Eccl. in* 6. *vers. Sed quid*, Fagundez *in quinque Ecclesiae praecepta, praecept.* 1. *lib.* 3. *c.* 14. *sub n.* 9. *et praecept.* 2. *lib.* 14. *c.* 4. *num.* 17. Barbosa *de offic. et potestat. Episcop. part.* 2. *allegat.* 28. *n.* 25. *et lib.* 2. *Juris univ. Eccl. cap.* 4. *n.* 18.

40 Si quis extra Ecclesiam mortale vulnus recipiat, et postea ratione ejusdem vulneris moriatur intra Ecclesiam, non violatur per hoc Ecclesia, quia tunc non homicidium, sed sola mors contingit in Ecclesia. E contra vero si quis intra Ecclesiam vulnus mortale recipiat, et postea moriatur extra ipsam, tunc Ecclesia efficitur polluta: quia juxta jura *n.* 24. citata requiritur et sufficit, ut vulnus lethale, seu lethalis percussio, a qua ipsum homicidium denominatur, contingat et fiat intra ipsam Ecclesiam, quamvis deinde ipsa mors per accidens extra Ecclesiam sequatur; Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccles. in* 6. *verb. Sanguinis humani.* Navarr. *in Manual. c.* 17. *num.* 256. Fagundez *d. praec.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 9. Barbosa *lib.* 2. *Juris Ecclesiastic. univ. cap.* 4. *n.* 20. *et de offic. et po-*
41 *test. Episc. part.* 2. *alleg.* 28. *n.* 23. Si quis existens intra Ecclesiam, occidat jaculo hominem existentem extra ipsam, non violatur per hoc Ecclesia, cum in tali casu sit verum dicere quod homicidium non sit intra Ecclesiam patratum, licet intra eamdem initium sumpserit. Secus vero e contra, si quis existens extra Ecclesiam, occidat jaculo hominem existentem intra ipsam, quia jam tunc verificatur homicidium patratum voluntarie, et injuriose intra Ecclesiam; Navarr. *l. c.* *n.* 256. Fagundez *loc. cit. cap.* 14. *n.* 11. Ugolin. *de potest. Episcop. cap.* 29. §. 1. *vers. quarto non polluitur;* Barbosa *dict. alleg.* 28. *n.* 26. *et dict. c.* 4. *num.* 20.

Nec valet objicere quod sicuti ex novissima 42
Constitutione Benedicti XIII. incip. *Ex quo*, non gaudent Immunitate Ecclesiastica, *qui stantes in Ecclesia, vel Coemeterio interficiunt stantes extra Ecclesiam, vel Coemeterium*, ita a pari sit censenda polluta Ecclesia per tale homicidium. Non va- 43
let, inquam, quia quoad privilegium Immunitatis attenditur spes, animus, et fiducia, qua quis delinquit, ut ab Ecclesia defendatur, et sic evadat poenam crimini condignam; id quod verificatur proprie in illo, qui cum sit intra Ecclesiam, occidit alium existentem extra eamdem: et ideo fuit statutum in dicta Constitutione Benedicti XIII. non gaudere Immunitate Ecclesiastica, sicuti jam ab Abbate *in cap. ultim. de Immunitate Ecclesiast.* et ab aliis sustinebatur. Quo autem ad violationem Ecclesiae, seu ut polluta dicatur Ecclesia, requiritur, ut homicidium sit voluntarie, et injuriose patratum intra Ecclesiam; *arg. cap. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Proposuisti* 4. *et cap. Si Ecclesia* 10. *de consecr. Eccl. et c. Si Ecclesiam unic. eod. tit. in* 6. Existens autem intra Ecclesiam, si occidat hominem existentem extra ipsam, non patrat homicidium intra Ecclesiam; adeoque per tale homicidium non censetur polluta, seu violata Ecclesia, nec in sacris Canonibus, et Apostolicis Constitutionibus reperitur usque adhuc aliter determinatum; sicuti expresse reperitur determinatum in d. Constitutione Benedicti XIII. quod tales homicidae non gaudeant Immunitate Ecclesiae, et consequenter cum simus in poenalibus, et in odiosis non debet fieri extensio ultra expressa in Jure, juxta *regul.* 15. *Juris in* 6. *et regul.* 49. *eod. in* 6. et sic tenet Barbosa *de offic. et potest. Episc. d. allegat.* 28. *n.* 27. *et* 28.

Ecclesia violatur, itaut reconciliatione indigeat, 44
si quis in ipsa pro defensione Fidei homicidium, et ita Martyrium intra Ecclesiam patiatur; quia jura *sub. n.* 24. *et iterum sub n.* 41. citata indistincte loquuntur, et sceleratius est justum et sanctum occidere quam injustum; *cap. Si non licet* 9. *caus.* 23. *qu.* 5. Quamvis enim per martyris mortem, quatenus est passio, et habet rationem Martyrii, non polluatur, sed potius consecretur Ecclesia; *cap. Quamvis dist.* 21. *cap. Fundamenta* 17. *de elect. in* 6. *et cap. Gloriosus unic. de Reliquiis, et veneratione Sanctorum. eod. in* 6. polluitur tamen per ipsum homicidium, seu Martyrium, quatenus consideratur ut injuriosa actio ex parte occidentis, cum ut talis sit revera sacrilegium, et injuriosum homicidium, sic Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccl. in* 6. *verb. Sanguinis*, ubi adducit sequentem versum.

Actio displicuit, passio grata fuit.

45 Tertius casus quo polluitur Ecclesia est quando humanum semen in Ecclesia criminose, voluntarie, et notorie est effusum, sive sit hominis, sive mulieris, sive haeretici, aut infidelis, sive etiam per mollitiem, aut adulterium, vel sodomiam, aut bestialitatem, textu expresso *in c. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: *Cujuscumque seminis effusione pollutae fuerint; et cap. Si Ecclesiam unic. de consecrat. Eccles. in* 6. ibi: *Si Ecclesiam seminis effusione pollui contingat*, et sic communis Doctorum cum Barbosa *dict. allegat.* 28. *n.* 42. *et dist.*
46 *c.* 4. *n.* 22. Hic nota quod non violat Ecclesiam effusio seminis facta in somnis; Glossa communiter recepta *in cit. c. Ecclesiis* 20. *dist.* 1. *de consecr.*
47 *verb. semine.* Nec violatur Ecclesia per pollutionem, quam quis invitus patitur, nec per menstruum feminarum decidens; Barbosa cum aliis
48 *dict. allegat.* 28. *n.* 43. Nec violatur Ecclesia per seminis effusionem etiam voluntarie facta supra tectum Ecclesiae, vel subtus Ecclesiam in aliqua caverna, aut aliqua cella, vel Choro, Sacristia, Campanili, Tribuna, aut Confessionario extra Ecclesiae corpus, quia in his et similibus dicitur extra Ecclesiam contigisse: ut cum plurimis ibi citatis docet Barbosa *dict. allegat.* 28. *n.* 45.

49 Violatur tamen Ecclesia per copulam conjugalem, si in ipsa Ecclesia habeatur extra necessitatem; quia licet copula conjugalis de se sit licita, est tamen illicita propter loci sacri circumstantiam, cui fit injuria; *arg. cap. Accusatio* 14. *caus.* 2. *q.* 7. *cap. ut in Domibus* 1. *de immunit. Eccles. et cap. decet Domum Domini* 2. *eod. tit. in.* 6. Et facit a pari illud dictum *sub n.* 36. de Judice suspendente reum intra Ecclesiam, quo casu quamvis poena mortis sit crimini condigna, et ideo per se licita, propter tamen loci sacri circumstantiam redditur illicita, et injuriosa, et ideo polluta censetur Ecclesia; *arg. cit. cap.* 2. *Decet Domum Do-*
50 *mini de immunit. Eccles. in* 5. Si autem copula conjugalis habeatur in Ecclesia in casu necessitatis, quia v. g. conjuges causa belli, vel ex alia causa diu cohabitare debent in Ecclesia, propter quod adest periculum incontinentiae, tunc ad ipsum vitandum est licita copula conjugalis etiam in Ecclesia, si aliter extra ipsam haberi non possit; Sic Silvester *verb. consecratio* 2. *q.* 5. Covarruv. *de sponsal. part.* 2. *c.* 7. §. 2. *num.* 3. Richard. *in* 4. *dist.* 32. *art.* 3. *q.* 1. Lessius *de Justitia lib* 5. *cap.* 3. *dub.* 1. *num.* 85. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *n.* 13. Reiffenstuel *ibid. n.* 22. et cum pluribus aliis, Barbosa *dict. alleg.* 28. *n.* 48.

51 Quartus casus quo polluitur Ecclesia est quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus vitandus, scilicet publice denunciatus, aut notorius Clerici percussor, aut infidelis; de excommunicato stat textus expressus *in c. Sacris* 12. *de Sepulturis; et in cap. Consuluisti* 7. *de consec. Eccles.* ibi: *Coemeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit, reconcilianda erunt aspersione aquae solemniter benedictae, sicut in dedicatione Ecclesiarum fieri consuevit:* de infideli tenet communis cum Barbosa *in cap. Ecclesiam* 27. *dist.* 1. *de consecrat.* et patet clare *ex cit. cap. Ecclesiam in qua Paganus* 27. *et cap. Ecclesiam, in qua mortuo-*
rum cadavera 28. *dist.* 1. *de cons.* Hinc nota quod 52
Ecclesia polluitur per sepulturam infidelis; etiamsi talis esset infans, ut tenet communis Doctorum cum Pasqual. *q.* 582. Immo probabiliter polluitur etiam per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium, quia talis infans est infidelis saltem negative; sic tenet Glossa, Hostiens. Tabiena, Armilla, Angel. Rodriq. Piasec. Suarez, Avila, Azor. Fagundez, Reginaldus, Layman, Coninch. Castropal. Lessius, Dicastill. Amicus, uterque Lugo, Quarti, Delbene, et alii, quos citat Pasqualig *q.*584. et etiam sic tenent Pirhing *lib.*3. *Decretal. tit.* 40. *num.* 14. Reiffenstuel *ibid. num.* 21. Nisi tamen in utero matris defunctus cum matre sepeliatur, quia tunc non censeretur polluta Ecclesia, ex quo partus antequam edatur mulieris portio sit, vel viscerum; *l.* 1. *ff. de ventre inspiciendo,* Pirhing. *l. c. n.* 14. Reiffenstuel *loc. c.*
n. 21. Azorius, Layman, et alii passim. Sunt ta- 53
men plures alii, ut Paludanus Sayr. Ugolinus, Jordan. Bordon. Alan. Passerin. et alii, qui sustinent per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium non pollui Ecclesiam, quia infantes non baptizati censentur tales, quales sunt parentes, et Jura odiosa intelligi debent de illo, qui positive est infidelis saltem professione parentum; quae revera opinio non caret sua probabilitate.

Si in Ecclesia fuerint sepulti haeretici non de- 54
nunciati nominatim, etiamsi alias notorii, non censetur violata Ecclesia, nec indiget reconciliatione, quia cum non teneamur eos evitare in vita, nisi nominatim denunciati sint, ita neque eos tenemur vitare post mortem; Layman. *in Theolog. moral. lib* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 9. Jordan. *de re Sacra tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 11. *de benedict. Coemet. n.* 127. Pirhing. *loc. c. n.* 13. Reiffenstuel *l. c. n.* 21. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *c.* 9. *n.* 16. la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 286. Navarr. Gobat, et
alii. Sic nec etiam violatur Ecclesia per sepultu- 55
ram ejus, qui in duello decessit, nisi denunciatus fuerit, quia licet duellantes ultra excommunicationem priventur etiam Ecclesiastica sepultura, ut in Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 19. et in Constit. Clementis VIII. incipient. *Illius vices*, ex tali tamen prohibitione praecise non se-
quitur, ut Ecclesia polluatur, si contra fiat. Vide 56
tamen ad rem, quae a Bened. XIV. in sua Const. incip. *Detestabilem* noviter statuuntur quoad decessos in duello, quam Constitutionem habes su-

perius verb. *Duellum art.* 2. Siculi etiam non polluitur aliorum quibus est interdicta Ecclesiastica sepultura, ut sunt Usurarii, Interdicti, et alii similes, nam in poenalibus, et odiosis non est facienda extensio nisi in jure habeatur; *l. apud Labeonem*, §. *Si communem*, *ff. de jurejur. l. Si quis servum*, *ff. de serv. corrup. c. Is qui* 18. *de sentent. excommun. in* 6. *cap. Odia* 15. *et cap. In poenis* 49. *de Reg. Juris in* 6. et sic tenent Jordan. *dict. tract. de re sacr. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 126. Layman, Pirbing, Reiffenstuel, Antonell. *l. c.* Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *n.* 12. Zoesius *ibid. n* 11. Navarr. Suarez, et alii.

NOTA ROMANI THEOLOGI

Post emanationem Bullae Benedicti XIV. incipientis *Detestabilem, ac divina, naturalique ratione damnatum etc.* falsa evidenter deprehenditur Auctoris sententia, quia sustinet non violari Ecclesiam per sepulturam ejus, qui in duello decessit, nisi is denunciatus fuerit. Quam in rem adducere satis est verba praelaudatae Constitutionis Pontificiae, quae sunt hujusmodi: « Praeterea simili » motu, et auctoritate decernimus, ac declara- » mus, sepulturae sacrae privationem a Sacro- » sancta Tridentina Synodo inflictam morientibus » in loco duelli, et conflictus, incurrendam per- » petuo fore etiam ante sententiam Judicis a de- » cedente quoque extra locum conflictus ex vul- » nere ibidem accepto, sive privatim indictum » fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non » incerta poenitentiae signa dederit, atque a pec- » catis, et censuris absolutionem obtinuerit; su- » blata Episcopis, et Ordinariis locorum etc.» Ex quibus verbis satis liquido constat, quod si quem ex duello defunctum in Ecclesia sepeliri contingeret, etiam ante sententiam Judicis pollueretur Ecclesia, nam is esset excommunicatus non toleratus, ac per hujus sepulturam Ecclesia violatur, ut docet Antoine *Tract. de Eucharistia cap.* 3. *qu.* 8. *n.* 4.

RESPONSIO AUCTORIS AD THEOL.

Praefatam Constitution. incipient. *Detestabilem* jam a me integram allatam fuisse in *Supplementis* ad verb. *Propositiones damnatae*, in prioribus editionibus, et in praesente, ad verb. *Duellum* superius dixi. Poterit igitur lector eam percurrere, atque ex ea corrigere si quid minus recte exscripsi ante illius promulgationem.

57 Omnes recensiti casus, in quibus fuit dictum violari, seu pollui Ecclesiam, requiritur quod sint publici, seu publice innotuerint; *arg. cap. Significasti* 5. *de adulter.* ubi vis ponitur in publica detectione, ibi: *Publice*, et tenet Glossa communiter recepta *in cit. cap. Si Ecclesiam unic. de consecr. Eccl. in* 6. *verb. Pollui*, Barbosa *de offic. et potest. Episcop. alleg.* 28. *num.* 37. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 40. *num.* 22. Reiffenstuel *ibid. num.* 22. Suarez *disp.* 81. *sect.* 4. *vers.* 2. et alii passim. Qui enim secreto polluunt, etiam si adessent duo, vel tres testes, non inferunt necessitatem reconciliationis, ut est apud Abb. *in cap. Significasti num.* 2. *de adult.* quem sequuntur Armil. Navar. Ostiens. et alii apud Episc. Maraviglia Leg. 348. *Prudentiae Episcopal.* Et ratio est quia Ecclesia non judicat de internis; *arg. cap. Tua* 34. *de Simonia*, *et cap. Erubescant* 11. *distinction.* 32. ibi: *De manifestis loquimur, Secretorum autem cognitor Deus, et Judex est.* Si vero 58
tales casus ab initio occulti, postea publice innotescant, ex eo tempore debet Ecclesia haberi pro polluta, et necessario debet reconciliari, quia ex tunc bona fama Ecclesiae perditur, et aestimatio communis contraria subintrat; Silvester *verb. Consecratio* 2. *qu.* 5. §. *Tertius casus est*, Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *c.* 5. *qu.* 2. Pirhing et Reiffenstuel *loc. c.* et alii passim.

Effectus violationis seu pollutionis Ecclesiae 59
sunt tres, Primus est quod Ecclesia polluta non potest consecrari antequam reconcilietur, et pollutionis causa amoveatur; *cap. Ecclesiam* 27. *et c. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat. cap. Si Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccl.* Barbosa *lib.* 2. *Juris. Eccl. univers. cap.* 4. *n.* 32. Secundus est, quod in Ecclesia polluta, vel in ejus Coemeterio contiguo non potest sepeliri ullus defunctus, donec reconcilietur; *textu expresso in cap. Si Ecclesiam, unic. de consecrat. Eccl. in* 6. ibi: *Unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri.* Tertius effectus est, quod in Ecclesia polluta non possunt nec Divina Officia, nec Missae celebrari; *cap. Sicut* 11. *cap. Nullus* 14. *cap. Ecclesiam* 27. *et cap. Ecclesiam* 28. *dist.* 1. *de consecrat cap. Ecclesia* 10. *de consecrat. Eccles.* Si quis in Ecclesia 60
publice polluta Missam celebrat, aut alia peragit Divina Officia, seu Defunctum sepelit, peccat quidem mortaliter, irregularis tamen, aut suspensus non efficitur, quia nulla poena invenitur expressa in Jure contra eos qui talia agunt in Ecclesia polluta, antequam reconcilietur; adeoque non inducenda; *arg. c. Is qui* 18. *de sentent. excommunic. in* 6. *et cap. Odia* 15. *de Regul. Juris eod. in* 6. Henriq. *l.* 9. *de Missa cap.* 27. §. 7. *et lib.* 13. *de excommunic. cap. Si* §. 5. Silvester *verb. consecratio q.* 9. Barbosa *de offic. et potest. Episcop. allegat.* 28. *num.* 54. Abbas *in c. Si Ecclesia* 10. *de consec. Eccles. num.* 4. Engel. *lib.* 3. *decretal. tit.* 40. *num.* 22. Ugolin. *de irregul. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 1. et alii plures apud Barbos. *l. c. et lib.* 2. *Juris Eccl. univ. cap.* 4. *num.* 33. Fagnan. *lib.* 5. *decretal. in cap. Tuarum* 11. *de privileg. num.* 4. Si Sacerdos 61
sciat solum ex Sacramentali Confessione Ecclesiam esse pollutam, poterit in ea licite celebrare, neque opus est aliqua reconciliatione; *arg. cap.*

Significasti 6. *de adulter. et aliis juribus cit. sub n.*
54. et sic tenent communiter Doctores cum Sayr.
de Censuris lib. 5. *c.* 16. *num.* 10. et Barbosa *cit.*
62 *allegat.* 28. *num.* 41. Quando in actu celebratio-
nis Missae violatur publice Ecclesia, si id conti-
gerit ante Canonem, est statim a Sacrificio cessan-
dum; si post Canonem, est prosequendum; sic
expresse Rubrica Missalis *tit. de defectibus in Mi-
nisterio ipso occurrentibus*, ibi: *Si Sacerdote cele-
brante, violetur Ecclesia ante Canonem, dimittatur
Missa, si post Canonem, non dimittatur.*
63 Polluta Ecclesia, polluitur etiam Coemeterium
ei contiguum; secus si remotum fuerit ab eadem;
cap. Si Ecclesiam, unic. de consecrat. Eccles. in 6.
ibi: « Si Ecclesiam pollui sanguinis, aut seminis
» effusione contingat, ipsius Coemeterium, si
» contiguum sit eidem, censetur esse pollutum,
» unde antequam reconciliatum fuerit, non de-
» bet in eo aliquis sepeliri. Secus si in remotum
64 » fuerit ab eadem «. Polluto autem Coemeterio,
quamvis Ecclesiae contiguo, non polluitur Eccle-
sia; *cit. c. Si Ecclesiam,* ibi: « Non sic quoque in
» casu converso sentimus, ut videlicet polluto
» Coemeterio, quamvis Ecclesiae contiguo, debeat
» Ecclesia reputari polluta, ne minus dignum
» majus, aut accessorium principale ad se trahere
» videatur. » Quando sunt plura Coemeteria, pol- 65
luto uno Coetemerio, aliud isti contiguum non
polluitur, licet per portam de uno in aliud detur
ingressus; *cit. cap. Si Ecclesiam,* ibi: « Non unum
» sed plura Coemeteria esse noscuntur, quae
» quamvis sibi cohaerentia, pariete tamen medio
» sejunguntur; ideoque violato eorum altero, al-
» terum (licet de uno ad aliud per portam inter-
» mediam habeatur accessus) non propter hoc
» reputabitur violatum.
Reconciliatio Ecclesiae pollutae si prius fuerat 66
consecrata, non potest fieri ab alio, quam ab Epi-
scopo Dioecesano, vel ex ejusdem assensu aut
commissione ab alio Episcopo; non autem potest
Episcopus Dioecesanus ad hoc delegare simplicem
Sacerdotem; textu expresso *in cap. Aqua* 9. *De
Consecrat. Eccles.* ibi: « Aqua per Episcopum be-
» nedicta Ecclesiam reconciliari posse per alium
» Episcopum non negamus; per Sacerdotes sim-
» plices hoc fieri de caetero prohibentes, non ob-
» stante consuetudine Provinciae Bracharensis,
» (quae dicenda est potius corruptela) quia licet
» Episcopus committere valeat quae jurisdictionis
» existunt, quae Ordinis Episcopalis sunt non
» potest inferioris gradus Clericis demandare. (*)
Et quod Ecclesiae consecratae, et Coemeterii re- 67

(*) Ad hoc doctrinae caput, quod in hac insigni Decretali Gregorii IX. continetur, quae praeterea duobus aliis in locis: nimirum hoc *Art.* 4. *n.* 7. atque *Art.* 3. *n.* 52. a Cl. Nostro Auctore profertur, pauca quaedam scitu opportuna heic adnotare supervacaneum non ducimus; ubi et ad cumulatiorem hujusce argumenti, quod in hoc Articulo versatur, tractationem, adnectendam curabimus insignis cujusdam casus resolutionem.

Edicitur itaque in hac Decretali, uti patet; Episcopum posse committere alteri Episcopo reconciliationem Ecclesiae pollutae, non vero simplici Presbytero; quia Episcopus committere minime valet ea, quae ad Ordinem spectant Episcopalem, inferioris Ordinis Clericis. Qua quidem in re optima proponitur Regula ad dignoscenda quaenam ab Episcopo demandari possint inferioris Ordinis Clericis. Etenim illa omnia quae ad jurisdictionem spectant Episcopalem, quaeq. Episcopus adsequitur ipsa Confirmatione, *Cap. Transmissa* 5. *de Electione etc.* haec posse delegari aliis inferioris gradus Clericis nullatenus dubitandum. Hujusmodi autem essent potestas cognoscendi causas, judicandi, instituendi, conferendi beneficia, atque id genus alia. Secus vero dicendum erit de his, quae ad potestatem ordinis spectant; uti est E. G. Clericorum Ordinatio, consecratio Virginum, consecratio Altarium, aliaque hujusmodi, de quibus Leo I. in *Cap. Quamvis* 4. *distinct.* 68. apud Gratianum; quae ab Episcopis simplici Presbytero, aut alteri inferioris Ordinis Clerico committi non posse, unanimi consensu tradunt Canonum Interpretes.

Hujusce porro discriminis ratio inde repetenda est; quia nimirum jurisdictionis potestas sola voluntate, et verbo committitur, et revocatur, sive fuerit delegata, sive ordinaria, *Cap.* Super Quaestionum, 27. §. Intentioni et §. Porro *de Officio Judic. Deleg.* Et *leg. Judicium ff. de Judiciis.* Collatio vero Sacramentorum non confertur sola voluntate, et verbo; sed facto opus est; quia necessaria est visibilis unctio, et exterior, quae est signum interioris et in corde. *Cap. unic. de Sacr. Unctione.* Ita Glossa *in laud. Cap.* Aqua. *Verb.* Jurisdictio. Quod etiam luculentioribus verbis expressit D. Thomas, cum docuit duplicem esse spiritualem potestatem, aliam Sacramentalem, aliam vero Jurisdictionalem; Sacramentalis, quae nim. confertur per aliquam Consecrationem; potestas autem Jurisdictionalis ex simplici *injunctione hominis confertur* 2. 2. *q.* 3. *art.* 3. &

Hunc itaque actum, atque jus reconciliandi Ecclesiam pollutam ad Episcopalis Ordinis potestatem pertinere declarat, atque decernit Pontifex in adducta Decretali; ideoque a simplici Presbytero, etiam praecedente Episcopi delegatione, peragi non posse. Et licet, si secus fieret, reconciliatio ipsa nullius roboris esset reputanda, uti sentit Glossa *in laud. Cap.* Aqua. *Verb.* Jurisdictio, et *verb.* Toleramus; demandante tamen Summo Pontifice hujusmodi reconciliationem, per simplices etiam Presbyteros fieri posse, communiter docent Theologi, ac Canonum interpretes. Quare non tam ex natura rei, sed potius ratione prohibitionis, ac praecepti potestatem reconciliandi pollutas Ecclesias Episcopis privative factam suspicarer.

Id quidem rectissime sancitum occurrit velut vestigium antiquae Disciplinae. Haec enim solemnis et publica Ecclesiae reconciliatio, cum figura esset publicae, et solemnis reconciliationis animae per peccatum pollutae; quemadmodum isthaec solemnis Poenitentium reconciliatio per neminem, nisi per Episcopum fiebat, ita et Templi reconciliatio, quae ut per solum Episcopum fieret Ecclesiae canonibus decretum fuisse constat. Van-Espen *Part. II. sect.* 2. *tit. seqq. de aedificand. consecrand. etc. cap.* 4. *num.* 21. *et*

Illud etiam quaeri poterit; num scilicet vis consuetudinis legitime inductae dispositioni hujusce Decretalis derogari possit; ut per simplicem etiam Presbyterum, obtenta tamen delegatione ab Ordinario, atque adhibita aqua ab Episcopo benedicta, quam vocant *Gregorianam*, possit Ecclesia polluta reconciliari; licet ibidem consuetudo contraria, veluti *corruptela* damnetur. Ita sane respondet ac docet Cl. Pontas in suo *Dictionar. Respons. ad Cas.* 17. *verb. Ecclesia*, qui ibidem adserit ad reconciliationem Ecclesiae pollutae non esse absolute necessarium personale Episcopi ministerium; atque in multis Galliae Dioecesibus usum obtinere, ut satis sit pro hac coeremonia peragenda Sacerdotem ab Episcopo deputari. In Belgio quoque testatur Van-Espenius reconciliationem Ecclesiae consecratae passim fieri per Sacerdotes ab Episcopis delegatos. Num vero istud ex privilegio Romana Sede concesso habeant Episcopi Belgii, ut possint ad hanc functionem simplicem etiam Sacerdotem delegare, quemadmodum testatur Innocentius IV. in hanc Decretalem, Pontificem pluribus Episcopis hoc privilegium indulsisse, se ignorare fatetur *Van-Espen. l. c.*

Demum breviter inquirendum, quidnam agendum Paro-

conciliatio non possit fieri nisi per Episcopum
Dioecesanum, vel per alium Episcopum de con-
sensu ipsius, et non per simplicem Sacerdotem,
decrevit pluries Sacra Rit. Congreg. et signanter
in Placentina 19. *Maji* 1607. *in Cameracensi* 9.
68 *Februar.* 1608. *et in Aretin.* 9. *Aprilis* 1633. Ex
privilegio, seu commissione Summi Pontificis re-
conciliatio Ecclesiae pollutae potest fieri etiam a
simplici Sacerdote. *Est communis*, et habetur ex
Sac. Cong. Rit. quae *in Placentina* 19. *Maji* 1607.
decrevit non posse simplicem Sacerdotem recon-
ciliare Ecclesiam consecratam pollutam sine li-
69 centia Sedis Apostolicae. Et de facto ex privilegio
a Leone Decimo concesso Generalibus, Provincia-
libus, Custodibus, et Guardianis Fratrum Mino-
rorum possunt ipsi, aliique Praelati Regulares
Ecclesias sibi subjectas quomodocumque violatas,
etiam prius consecratas, reconciliare, aqua per
ipsos benedicta, si Episcopus, qui illam benedicat,
distet ultra duas dietas, alias debent uti aqua per
Episcopum benedicta. Tale privilegium habetur
in compendio privilegiorum Fratrum Minorum,
et aliorum Mendicantium, et non Mendicantium ab
Alphonso de Casarub. secunda edit. sub verb. *Be-
nedicere* §.4. et refert Sayr. *de cens. l.*5.*c.* 16.*n.* 31.
et de eo testantur passim Doctores, et signanter
70 plures citati a Barb. *dict. allegat.* 28. *n.* 64. Immo
Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regul. q.* 16. *art.* 6. quem
sequitur Barbosa, et alii, vult posse Regulares
uti dicto privilegio reconciliandi Ecclesias aqua
per ipsos benedicta, non solum quando Sedes or-
dinaria Episcopi distat duabus dietis ab Ecclesia
polluta, sed etiam quando Episcopus taliter distat
ratione suae absentiae, vel abest per mortem, re-
71 nunciationem, depositionem, exilium etc. Quae-
libet dieta continet 20. milliaria Italica juxta
Glossam *in cap. Nonnulli* 28. *de rescriptis*, *verb.
Ultra duas dietas arg. l.* 3. *ff. de verbor. significat.*
quam Glossam sequitur Barbosa *loc. cit. num.* 64.
cum pluribus aliis ibi a se adductis.
72 Si Ecclesia polluta non fuerit consecrata, sed
solummodo benedicta, reconciliari potest per
quemlibet simplicem Sacerdotem per solam aquae
lustralis aspersione: *c. si Ecclesia* 10. *de consecrat.
Ecclesiae* ibi: *Si Ecclesia non consecrata, cujuscum-
que semine fuerit aut sanguinis effusione polluta*,
aqua protinus exorcizata lavetur, et sic Glossa com-
muniter recepta, ibi: *verb. Lavetur.* Neque requi- 73
ritur quod aqua pro reconcilianda Ecclesia non
consecrata sit per Episcopum benedicta: debet
enim statim, etiam irrequisito Episcopo, a Re-
ctore Ecclesiae, vel alio Sacerdote aqua lustrali
lavari, seu reconciliari, ut praescribit cit. textus:
Aqua protinus exorcizata lavetur; quod non posset
protinus fieri, si Episcopi licentia, benedictio, aut
auctoritas esset expectanda, et exorcismus aquae
per Episcopum esset faciendus, nec haberetur
justus finis intentus a Canone, *Ne divinae laudis
organa suspendantur*, *ut cit. cap. Ecclesia*, recte ad-
vertunt Doctores. Aliter loquitur citatus Maravi-
glia *Leg.* 348. *Prud. Episc.* Juxta ipsum enim po-
terit etiam Ecclesia consecrata polluta, ex per-
missione Episcopi, aut illius Vicarii ablui aqua
benedicta per simplicem Sacerdotem, adhibitis or-
dinariis benedictionum precibus, et postea pote-
runt intra eam divina officia celebrari, sicuti prius,
donec per Episcopum consecretur. Contra vero,
si Ecclesia tantum benedicta, et non consecrata
polluatur, sufficiet ordinaria quidem reconcilia-
tio per simplicem Sacerdotem, sed ex mandato
Episcopi, *ex c. fin. de consecr. Eccl. Juncta Glossa.*
Coemeterium consecratur, et reconciliatur 74
eisdem modis, et ab eisdem, quibus consecratur
et reconciliatur ipsa Ecclesia; *arg. cap. Consuluisti*
7. *de Ecclesiae consecrat. et cap. Si Ecclesiam unic.
eod. tit. in* 6. et Pontificalis Romani, ex quo eodem
ritu consecratur Ecclesia, et Coemeterium: ita
tenet communis Doctorum cum Silvestr. *verb. Coe-
meterium q.* 1. Pirbing. *loc. cit. n.* 30. Reiffenstuel
l. c. num. 29.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Facile est rationem reddere, cur Ecclesia semel 75
solemni ritu consecrata denuo consecrari haud
possit, quocumque etiam enormi crimine pol-
luta. Consecratio enim templi materialis, reprae-
sentat consecrationem templi spiritualis per ba- 76
ptismum, atque hac ratione ritus istius consecra-
tionis ad similitudinem rituum hujus spiritualis
consecrationis sunt plures inducti. Quo factum 77
est, ut sicuti templum spirituale semel per Ba- 78

cho, si haec aut similis facti species eveniat. Ob orta for-
te rixa in Ecclesia inter duas mulieres, altera in alteram
tanto impetu insiluit, ejusque fauces tanta vi compressit,
ut pene illam ad mortem redegerit. Semianimis itaque re-
licta in Ecclesia, atque inde in vicinam domum delata,
judicio Medicorum de ipsius vita conclamatum, brevi cre-
ditur moritura. Dum itaque mortis eventus expectetur,
atque suspensus haereat, quid interea temporis Parocho
erit agendum?

Resp. Praeter cessationem a Divinis Officiis, nihil prae-
terea moliendum, donec mortis, aut valetudinis eventus
adhuc pendeat suspensus. Neque enim accedendum statim
ad reconciliationem Ecclesiae, cum nondum pollutionis
maculam contraxerit; cum nulla sanguinis effusio in Ec-
clesia contigerit, tantum Obitu mulieris adveniente pollui
poterit Ecclesia, qui Obitus nondum accidit. Praeterea, si
post hujusmodi reconciliationem mulieris mors eveniat,
iterum erit Ecclesia reconcilianda, cum prior reconciliatio
peracta in Ecclesia nondum polluta, nullius penitus mo-
menti erit habenda; si vero sanitati mulier restituetur,
risa forte excipienda foret publica, et solemnis reconcilia-
tionis coeremonia antea peracta. Quapropter, uti diximus,
expectandus rei eventus, cessando tantum interea a Divi-
nis Officiis. Quod si illa e vita excedat, protinus erit Ec-
clesia reconcilianda. Ita olim respondit Cl. Cabassutius in
simili facti specie suam sententiam rogatus, cujusmodi re-
sponsionem inseruit in sua *Theor. et Prax. Jur. Canon.
lib. V. cap.* 21. *n.* 16. Et Pontas in *Dictionar. Cas. Conscient.*
verb. *Ecclesia cas.* 9. (*Edit. Neap.*)

ptismum consecratum, licet postmodum per peccatum fuerit violatum, haud potest iterato per Baptismum consecrari, ita nec templi materialis solemnis consecratio huic spiritualis templi con-
79 secrationi respondens iteranda est. Vide decretum, quod sub nomine Concilii Nicaeni, licet falso, refert Gratian. *dist.* 68. *can.* 3. et rursus *dist.* 1. *de consecrat. can.* 20.

80 Quomodo autem constare possit de consecratione Ecclesiae, non inutilis investigatio est: « Per » unum Testem, qui dicat fuisse consecratam sive » de visu, sive de auditu, vel per notam in libris » Ecclesiae, vel pariete, sive tabula marmorea, » quia tunc sufficiunt semiplenae probationes » quando nemini fit praejudicium: » ita apposite ait Zoes. *in decret. lib.* 3. *tit.* 40. *n.* 1. *in addit.*

81 Sin autem de consecratione minime constet, vel dubia ea sit, consecranda est Ecclesia; eodem modo ac reiterari potest baptismus, si dubium sit, an is valide sit collatus, ut sub nomine *Concilii Meldensis* habetur *can.* 18. *dist.* 1. *de consecrat.*

82 Consecrari vero denuo potest Ecclesia, si ipsa vel in totum, vel ex majori parte destructa fuerit, quod quando evenisse dici possit, recte expli-
83 cat Auctor *a n.* 19. *ad plur. sequent.* Hic vero non est praetereundum, quod saeculo XI. persuasum fuit, principali Altari everso, totam Ecclesiam
84 esse consecrandam. Fundata autem fuit persuasio haec in Canone falso Higino Papae adscripto; Vide *dist.* 1. *can.* 19. *de consecrat.* tum haec a Sancto Anselmo *lib.* 3. *epist.* 159. reddebatur ratio.
85 « Altare (*ajebat*) non fit propter Ecclesiam, sed » Ecclesia propter Altare, et ideo violato princi» pali Altari, jam non videtur esse Ecclesia, quia » non est illud propter quod Ecclesia constituitur » et consecratur. Quapropter quum illud fit no» vum, recte videtur cum eo consecrari, per quod » recipit ut sit Ecclesia. » At sub finem Saeculi XII. haec disciplina mutari caepit, uti constat ex decretali Alexandri III. *in cap.* 1. *de consecrat. Eccles.*

86 De ritibus, quibus tum antiquitus usa est, tum in praesens utitur Ecclesia in consecratione, confer Bohemer. *in decretal. lib.* 3. *tit.* 40. *fer. per tot.*
87 De mystico vero ipsorum significatu adi Durand. *in Ration. divin. offic. lib.* 1. *cap.* 6. Remigium *apud Marten. t.* 3. *de Antiqu. Eccles. Ritib. lib.* 2. *cap.* 13. *pag.* 242. *et sequent.* et Honorium Scriptorem Saeculi XI. *in Sacramentario edito a Bernardo Pezio tom.* 2. *Thesaur. anecdot. novissim. p.* 1. *c.* 100. *pag.* 339. *et sequent.*

ARTICULUS V.

QUOAD VARIA MISCELLANEA ECCLESIAM CONCERNENTIA.

1 Nemo potest habere fenestram, per quam prospectus, nec portam, per quam transitus habeatur in Ecclesiam, sine indulto Apostolico, ut pluries declaravit Sac. Congr. Episc. et Reg. et signanter *in Casertana* 8. *Junii* 1646. *in Cusentina* 14. *Decemb.* 1646. *in Hortonen.* 11. *Junii* 1655. *in Veronen.* 15. *Junii* 1655. *in Alexandr.* 14. *Novembris* 1659. Immo injungitur Episcopo, ut cryptas, et aditus 2
subterraneos a domibus privatorum ad Ecclesias, et loca immunia claudere faciat; *S. Cong. immunit. in Aquilana* 9. *Martii* 1632. *l.* 2. *decr. Pauluc. pag.* 115. Quod indultum saepe petentibus denegatur, ut *in Andrien. et Telesina* 5. *Martii* 1619. *et in Pisaurien.* 3. *Octob.* 1692. Talis prohibitio 3
vim habet etiam in eo, qui habet januam correspondentem in Domo Parochi Ecclesiae contigna, ut declaravit eadem *Sacra Congregatio Episcopor. in Faventina* 17. *Februarii* 1619. in qua casus ita propositus erat: « Episcopus Faventinus, cum in » visitatione Ecclesiarum Parochialium quasdam » Privatorum domus, Parochorum Domibus con» tiguas, et Januas ex quibus in eorumdem Paro» chorum Domibus accessus patet, habentes in» venisset; illarumque Domini easdem Januas » per multum temporis spatium possedisse prae» tenderent; ut in posterum eaedem Januae mutari » debeant, decrevit; Quo per Sanctissimum audi» to, Decretum hujusmodi probavit, et executione » mandari ordinavit. »

Immo ne quidem Ducibus, et Marchionibus id 4
permitti posse declaravit *eadem Sacra Congregatio* 5. *Martii* 1619. his verbis: *Non si concede nè anche a' Duchi, ed a' Marchesi di aprire fenestre, che rispondano in Chiesa per ascoltare da quelle la Messa, ed i divini Officii;* neque quoad portas, idque etiamsi extaret longa consuetudo, et essent patroni, *ut in una Faventina* 15. *Februar.* 1619. his verbis: *Si devono murar le porte, per le quali dalle case contigue si può entrare nella Chiesa, non ostante i Padroni siano soliti per lungo tempo tenerle aperte.* Unde non debet Ordinarius permittere, ut ab Ec- 5
clesiis sit ingressus, transitus, vel prospectus in privatas aedes, neque super Ecclesias esse Cameras, vel loca ad habitandum, dormiendum, vel deambulandum absque licentia Sedis Apostolicae, alias debent interdici, donec hae servitutes removeantur; ut saepe decrevit eadem Sacr. Congregatio Episcop. praesertim *in Hieracen.* 26. *Julii* 1613. *in Melphien.* 2. *Octobr.* 1626. *in Neapolitana* 13. *April.* 1646. *et in Hortonen.* 11. *Junii* 1655.
Nisi tamen in limine fundationis Ecclesiae Fun- 6
dator, seu aliquis insignis Benefactor, sibi reservaverit Jus habenti prospectum, seu ingressum in ipsam. Quia in tali casu ne Laici a fundationibus retrahantur, cum possit Episcopus Leges et conditiones, etiam Juri communi contrarias admittere, juxta communem DD. sententiam, teste Ricc. *dec. Cur. Archiepisc. Neapol.* 29. *per tot. part.* 1. Ciarlin. *contr.* 53. *n.* 48. Lotter. *de re Benefic.*

lib. 1. *qu.* 32. *n.* 3. Tondut. *q. Benefic. tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 5. *num.* 5. posset Ecclesiam cum hac lege fundatam, valide huic servituti subjicere; Lotter. *dict. qu.* 32. *per tot. et praesertim num.* 15. *et* 16. Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *num.* 18. Vide verb. *Porta*, et verb. *Prospectus.*

7 Sedilia, seu scamna propria ponere in Ecclesia nemo potest absque facultate Rectoris Ecclesiae, et invito Episcopo, et si ab aliquibus apponantur, possunt a Rectore, et Episcopo removeri, maxime quando sunt causa rumoris, et impediunt functiones, et celebrantes, ut pluries tenuit *Sacr. Congreg. Episcopor.* et signanter *in Januens.* 7. *April.* 1583. *in Camerinen.* 12. *Januarii* 1588. *in Sarzanen.* 21. *Novembr.* 1623. *in Recanatens.* 10. *Februar.* 1645. *in Narniens. Terrae Carbii* 8. *Maji* 1693. *et Sacr. Congr. Rit. in Vintimilien.* 10. *Decembr.* 1694. *in Fundana* 5. *Octobr.* 1697. *et in*
8 *Verulana* 9. *Septembr.* 1698. Ex tollerantia tamen, vel licentia Episcopi, seu Rectoris Ecclesiae possunt laici acquirere Jus retinendi sedilia, seu sedendi in Ecclesia, non quoad Dominium, vel proprietatem, sed solum quoad usum revocabilem ad libitum Rectoris, et Episcopi, ut in terminis hujusmodi sedilium tradunt Ugolin. *potest. Epis. c.* 17. *n.* 7. Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 147. *num.* 12. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 54. Monacell. *part.* 1. *tit.* 5. *formul.* 8. *num.* 4. Fusc. *de Visitat. lib.* 1. *c.* 26. Moron. *tom.* 1. *respons.* 51. *num.* 33. ac plene Odofred. *in responso de hac re edito*, quod refert, et sequitur Diana *part.* 10. *tract.* 10. *resolut.* 64. et Passerin. *de homin. statu tom.* 2. *q.* 187. *art.* 5. *cap.* 6. *n.* 379. ac declaravit *Sacr. Congreg. Episcop.* 28. *Junii* 1583. in haec verba: *Non si dee permettere quella proprietà de' luoghi, che alcuni si persuadono di avere nelle Chiese, quasichè loro fossero Ereditarj, come sono le Case, e le possessioni, che si comprano.* Et idem resolu-
9 tum fuit *in Anagnina* 5. *Septemb.* 1665. Hinc non possunt Laici praedicta sedilia, seu scamna, aut eorum partem, sive eorumdem usum, locum, aut situm aliis cedere, donare, aut quoquomodo concedere, nisi Episcopi consensus accedat; *Sacra Congreg. Con.* 5. *Septemb.* 1665.

10 Consensus Episcopi non requiritur expressus, sed sufficit tacitus; Vivian. *de Jurepatronatus lib.* 3. *c.* 2. *num.* 55. Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.*
11 3. *num.* 56. Rota *decis.* 787. *part.* 1. *divers.* Unde non potest Episcopus, sicut nec Rector Ecclesiae laicis auferre hujusmodi Jus, si ab initio passus est eos habere, seu retinere sedile in aliquo Ecclesiae loco; *arg. quod semel* 21. *de regul. juris in* 6. ibi: *quod semel placuit amplius displicere non potest;* Giovagnon. *consil.* 8. *n.* 22. *lib.* 2. Gratian. *discept. forens. cap.* 210. *num.* 46. *et sequent.* Ciarlin. *contr. forens. cap.* 210. *num.* 16. 18. *et* 25. Antonell. *loc. cit. num.* 68. *Sacr. Congreg. Episc. in Assisiens.* 22. *Martii* 1604. *in Acheruntina* 4. *Junii* 1608. *in Tarentina* 8. *Decembr.* 1645. Nisi sic exposce- 12
ret servitium, vel commodum Ecclesiae, vel laicus praetenderet habere illud Jus quo ad proprietatem, quia tunc non censetur acquisitum Jus irrevocabile, cum usus sedilium, quem laici habent in Ecclesia, proveniat ex benigitate, tolerantia, et ex gratia revocabili ejusdem, non autem Jure, ex quo valeant, ipsa Ecclesia nolente, servitutem seu quasi possessionem manutenibilem acquirere, ut fuit ponderatum a *Sacra Congregatione Rit. in Fundana* 5. *Octobr.* 1697. *et in Verulana* 6. *Septembris* 1698. et bene distinguit, et probat Passerin. *de statu homin. t.* 2. *q.* 187. *art.* 5. *c.* 6. *n.* 379. Giovagnon. *d. consil.* 8. *n.* 19. *et seqq.* Ciarlin. *loc. cit. n.* 37. *et seq.* Paris. *consil.* 149. *n.* 25. *lib.* 4. Monacell. *part.* 1. *tit.* 5. *form.* 8. *n.* 5.

Quando lis est inter privatos super competen- 13
tia loci, qui sunt in possessione, sunt manutenendi in tali possessione absque novitate, *Sacra Congr. Episcop. in Imol.* 6. *Martii* 1692. Locus autem in 14
Ecclesia possessus videntibus, et patientibus Rectore, toto Clero, et hominibus loci, sicuti acquiritur per decennium, ita praescribitur per immemorabilem; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *recent. decis.* 781. *n.* 7. Adeoque nemini permittitur in preju- 15
dicium hujusmodi Juris quaesiti ponere novam sedem ante veterem; Rota *ibid. n.* 9. Paris. *d. consil.* 149. *n.* 8. et alii *Sac. Congr. Episcopor. in Acheruntina* 4. *Junii* 1608. *in Tarentina* 8. *Decembr.* 1645. Quinimo pro manutentione sedis veteris cum sua antiqua praeminentia competit possidenti interdictum *Uti possidetis;* Rota *ibidem numer.* 10. Giovagnon. *d. consil.* 8. *num.* 12. *lib.* 2. Gratian. *discept.* 110. *num.* 26. Ciarlin. *contr.* 119. *num.* 54. atque etiam alia remedia magis executiva, et violenta, ut notat Bald. *in l. Observ.* §. *Antequam in princip. ff. de offic. procur.* Menoch. *consil.* 51. *num.* 41. Gratian. *mox. cit. discept.* 110. *num.* 16. Rota *ib. n.* 11.

Nec potest poni nova sedes ante veterem, etiamsi 16
sedes vetus non amoveatur a suo antiquo situ, sed, ea intacta, assignetur locus alteri ante illam. Et ratio est clara, quia cum tota vis in sola praeeminentia consistat, nihil refert ad solvendum praejudicium primi, quod ejus sedes non fuerit amota, quia paria sunt, vel quod fuerit mutata, et posita infra aliam, vel quod ea firma manente alia fuerit collocata supra ipsam, juxta communem hominum aestimationem, quia secundus sedendo inter personas ejusdem ordinis, inferior primo in eodem ordine semper reputatur ad *Text. in cap. solitae. de majorit. et obed.* Add. *ad Greg. decis.* 411. *sub num.* 5. §. *Verum, vers. et potissimum*, Rota *part.* 1. *recent. dec.* 3. *num.* 2. *et* 3. et bene ponderavit eadem Rota *p.* 18. *t.* 2. *decis.* 781. *num.* 19. *et* 20. Neque hoc casu praevalet oblatio 17
facta per assignatarium Ecclesiae pauperi, quia licet ejus indigentia sit causa sufficiens, ut in ea

assignetur Laico locus pro sede, et sepultura, ut tradit *Adden. ad Greg. praecit. decis.* 145. *num* 10. cum tamen Ecclesia sit cultrix justitiae, hujusmodi assignationes non permittit cum alterius praejudicio, ut declarat Rot. ibid. allegata *in Calaguritana Sepulturae coram Manzanedo inter recent. decis.* 561. *part.* 4. *to.* 1. *recent. et part.* 18. *tom.* 2. *d. dec.* 781 *num.* 21. *et* 22. Jus enim sedendi in certo loco Ecclesiae alicui quaesitum, eidem per supervenientem oblationem alterius tolli non potest; Bald. *cons.* 91. *num.* 3. *in fin. lib.* 4. *dec. in cap. ult. sub num.*13. *de constit.* cum aliis apud Gratian. *discept.* 465. *num.* 17. Rota *coram* Bich. *decis.* 33. *et p.* 19. *tom.* 2. *recent. decis.* 474. *num.* 20. per supradictam rationem, quod Ecclesia tamquam justitiae cultrix jus alicui quaesitum auferre non debet.

18 Ex consuetudine sedendi in certo loco ratione praeminentiae interdicta censetur situatio cujuscumque alterius sedis, ex qua praejudicium praeminentiae primi inferatur; Rota *part.* 19.
19 *tom.* 2. *recent. dec.* 474. *n.* 11. Dummodo tamen locus primus assignatus in communi hominum aestimatione reputetur aliorum omnium primus, ita ut consuetudo ibi sedendi suum operari non possit effectum praeminentiae, si alteri designetur locus, qui reputari possit honorificentior, juxta *dec.* 865. *num.* 7. *part.* 4. *divers. et d. part.*
20 19. *t.* 2. *recent. decis.* 474. *num.* 12. Et dummodo primus assignatarius cum jure sedendi in certo loco acquisiverit etiam jus prohibendi, ne alius locus superior alteri assignari possit, prout requiritur in quocumque actu tendente ad impediendum exercitium libertatis; Rip. *in cap. Cum Ecclesia Sutrina num.* 68. *et* 151. *de caus. possess. et prop.* Rolan. *cons.* 22. *num.* 27. *lib.* 2. Postius *de Manuten. observ.* 40. *num.* 30. *in fin.* Rota *dict.*
21 *dec.* 474. *num.* 13. Jus autem sic prohibendi ut acquiratur, requiritur quod Ecclesia, vel quilibet alius interesse habens acquieverit prohibitioni, juxta tradita per Rotam *coram* Buratt. *decis.* 312.
22 *num.* 9. *et dict. dec.* 474. *num.* 15. Ex simplici enim consuetudine sedendi in certo loco non infertur id jus prohibendi, ne alteri in diverso, et etiam praestantiori concedatur sedes et sepultura, ut in proposito dixit Rota *decis.* 127. *num.* 5. *in fin. coram Dunoz. sen. et dict. decis.* 474. *nu.*
23 16. Neque hoc modo praejudicatur habenti certum locum in Ecclesia, prout esset si a loco jam quaesito amoveretur; Rota *par.* 19. *to.* 2. *rec. d. dec.* 474. *n.* 17. 18. *et* 19.
24 Contra amoventes sedilia agi potest actione injuriarum, etiamsi amovens esset administrator Ecclesiae; Postius *in tract. de manut. observ.* 73. *num.* 62. *et obs.* 18. *num.* 25. Antonell. *de loco le-*
25 *gali lib.* 1. *cap.* 3. *n* 6. Si antiqua forma Ecclesiae immutetur in aliam structuram, sedilia seu scamna Laicorum in illa existentia reponi debent eodem ordine, quo reperiebantur ante immutationem fabricae, vel in loco aeque digno; Card. Petra *tom.* 2. *comment. in Constit.* 3. *Coelest. III. num.* 11. Ursaya *tom.* 7. *part.* 1. *discept.* 18. *per tot.* Rota *in Pampilonen. Juris sedendi dec.* 117. post Posth. *de manut. et decis.* 378. *p.* 2. *recent.* Jus habendi 26
talia sedilia, vel sepulcra in Ecclesia concessum alicui familiae, vel descendentibus, extincta familia, transit ad haeredes extraneos, sicut et Juspatronatus gentilitium in tali casu ad extraneos haeredes transiret, nisi taxative concessum fuisset illis de familia dumtaxat, vel solis descendentibus; Ancharan. *cons.* 81. Calderin. *cons.* 4. *de Jurepatron.* Vivian. *in prax. Jurispatr. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 1. *et seq.* Antonell. *de loc. legali lib.* 1. *c.* 3. *n.* 69. Card. Seraphin. *decis.* 364. *num.* 2. *et seq.* *et dec.* 378. *per tot.* Sedilia non possunt in Eccle- 27
sia ita collocari, ut sedentes vergant terga ad SS. Sacramentum, et alia indecora oriantur; S. Pius V. in Const. inc. *Cum primum Apostolatus officium.*

Strata ad Ecclesias sibi deferri facere, nemini 28
sub gravibus poenis licere declaratur, exceptis dumtaxat personis Regalibus; *Clemens XI. part.* 3. *sui Bullarii decr.* 1. *Congreg. Caeremon.* ibi: « Proposito in Sacra Congregatione Caeremoniali » quodam abusu inter alios, qui de recenti in » Urbe irrepserunt, eadem Sacra Congregatio ad » eum omnino tollendum die 30. currentis anni » 1701. decrevit: Non licere cuicumque personae » quovis gradu, conditione, ac dignitate insignitae (ipsis personis regalibus tantum exceptis) » ad Ecclesias strata sibi deferri facere, et si secus actum fuerit, immediate cessandum fore a » divinis. Quod nisi servetur, Rectores, caeterosque Ecclesiarum ministros, ipso facto excommunicationis poenam, aliasque arbitrio Sacrae » Congregationis incurrere, eamque Ecclesiam, » in qua talis abusus permissum fuerit, habendam esse pro interdicta. »

« Et facta per me Prosecretarium relatione » Sanctissimo Domino Nostro, Sanctitas Sua decretum praefatum approbavit; nec non promulgari, ac executioni tradi, et in omnibus Urbis » sacrariis affigi mandavit die 3. Octob. 1701. »

Affertur decretum generale Sac. Rit. Congre- 29
gationis prohibens Laicis osculum Evangeliorum intra Missam, usum Baldachini in Ecclesiis, et assistentiam in Presbyteriis. Cum pluries Sacra Rituum Congregatio inhaerendo decretis alias editis, et signanter *in Lucerina die* 22. *Novembr* » 1664. 28. *Septemb.* 1675. *et* 13. *Mart.* 1688. » declaraverit, nullo modo dandum esse Evangelium ad osculandum saecularibus, etiam Praesidi in celebratione Missarum; nec non eis » prohibuerit usum Baldachini in *Baren.* 5. *Mart.* 1667. *et* 17. *Jun.* 1684. *Marsicen. Pelignanen. et* » *Militen.* 5. *Mart.* 1667. *Hieracen. die* 2. *Octob.* » 1683. *et Bitecten.* 23. *Septembr.* 1684. Ac insu-

» per denegaverit assistentiam in Presbyterio, et » specialiter *in Materanen.* 24. *Januar.* 1665. *Mel-* » *phitana* 15. *Jun.* 1665. *et Baren* 29. *Novembris* » 1677. *et* 22. *Februar.* 1687. Eminentissimi, et » Reverendissimi DD. Cardinales eidem Sacrae » Congreg. praepositi, mandarunt ut praedicta » decreta prohibentia personis saecularibus oscu- » lum Evangelii, usum Baldachini, et assistentiam » in Presbyterio, renoventur, et copiae illorum » transmittantur Archiepiscopis, et Episcopis, » eisdem injugendo, ut illa intimari faciant Supe- » rioribus Ecclesiarum suae Dioecesis tam saecu- » laribus, quam Regularibus, et in casu trans- » gressionis, procedant etiam contra Regulares, » auctoritate ejusdem Sacrae Congregationis, ad » poenam interdicti. Et ita decreverunt etc. »

Die 13. *Martii* 1688.

30 Aliud decretum generale Sac. Rituum Congreg. die 22. Aprilis, referente Eminentissimo, et Reverendissimo D. Cardinali Columna Ponente, stetit in decisis *die* 13. *Mart.* 1688. et quo ad Baldachina, non tantum illorum usum, verum etiam retentionem, tam in Presbyterio, quam extra, in eodem decreto comprehendi declaravit. Et ad effectum, ut memoria pereat similis abusus, mandavit ut injungatur Archiepiscopis, et Episcopis Regni Neapolitani, quod hastas, gradus, suppedanea, et quaecumque alia signa Baldachini ab Ecclesiis suarum Dioecesum, tam saecularium, quam regularium removere faciant, et quo ad Ecclesias Regularium procedant ad interdicta, et contra inobedientes ad Censuras auctoritate *Sac. Con. ead. die* 22. *April.* 1690. quod et confirmavit Sanctissimus eodem die, et anno 1690.

31 Hinc ead. Sac. Congr. Rit. *in una Amerina sedilium* 16. *Mart.* 1697. confirmata 12. *Sept.* 1699. mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Caeremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, et alle-
32 garet alterius loci congrui deficientiam. Et Magistratum Laicum non posse in Ecclesia habere retentionem sive usum tapeti, aut stratus declaravit *d. Sac. Congreg. Rit. in Baren.* 2. *Septemb.* 1690. in qua respondit *concedendum esse Magistratui Baren.* « scamnum, sive sedile ligneum » sine suppedaneo, panno coopertum, tam in Ec- » clesia Cathedrali, quam in omnibus aliis Eccle- » siis saecularium, et regularium extra Presby- » terium, » quod decretum iterum approbavit *in Aprutina* 6. *Octobris* 1696. *in respons. ad* 8. in qua fuerunt proposita, et resoluta sequentia dubia.

33 1. « An, et quotuplici ductu sit thurificandus D. » Praeses Regius Provinciae Aprutinae dum as- » sistit Missae cantatae, quae solemniter cele- » bratur ?

2. « An sit thurificandus eodem tempore, quo » thurificatur Episcopus, et quatenus post, an » ante, vel post Canonicos » ?

3. « An eidem Praesidi dandum sit osculum » Evangelii, et quatenus affirmative, an eodem » tempore, quo Evangelium osculandum datur » Episcopo, et a quo sit dandum. » ?

4. « An eidem Praesidi sit dandum osculum » pacis eodem tempore, quo datur Episcopo, et » quo instrumento, atque an ante, vel post Ca- » nonicos. » ?

5. « An Domini Regii Auditores Regiae Audien- » tiae Terami, possint dum assistunt Officiis di- » vinis, sedere in sedibus coramineis cum bra- » chiorum appodiis, et habere stratum cum pulvi- » nari, stante quod prius tempore quo alia vice » aderat in Civitate Tribunal Regiae Audientiae, » sedebat in scamno ligneo uncis cum posterga- » li, et suppedaneo, quod quidem scamnum adhuc » extat in Ecclesia. » ?

6. « An Magistratui Terami debeatur thuri- » ficatio duplici, vel unico ductu, et a quo sit » thurificandus » ?

7. « An Episcopus possit concedere Magistratui » inferiori, quod thurificetur duplici ductu con- » tra formam Caeremonialis » ?

8. « An possit Magistratus Terami habere, et » tenere scamnum in Ecclesia cum postergali, » suppedaneo, genuflexorio, et brachiorum ap- » podio » ?

Quibus dubiis relatis Sac. Congr. Rit. respondit:

Ad 1. *Duplici ductu.*

Ad 2. *Negative, quo ad primam partem, et quo ad secundam servetur Caeremoniale lib.* 1. *cap.* 23. *in fin.*

Ad 3. *Negative.*

Ad 4. *Post Episcopum dandum esse osculum pacis juxta Caeremoniale lib.* 5. *cap.* 24.

Ad 5. *Dilata, et videatur de solito.*

Ad 6. *Servetur solitum.*

Ad 7. *Negative.*

Ad 8. *Detur decretum in Baren.* 2. *Septembris* 1690.

Et in alia Camerin. subortis inter Episcopum, 34
et Magistratum controversiis de associatione in solemnitatibus, de appositione stratus, de manuum lotione, de Gubernatoris sede et accessu, *sub die* 21. *Februar.* 1699. mandavit servari sequentia.

I. « Magistratus in solemnioribus festivitatibus a » Caeremoniali praescriptis, absente Guberna- » tore, habita hora a Magistro Caeremoniarum » seu ab alio Ministro, ad Palatium Episcopi » usque ad Portam cubiculi, quod dicitur An- » ticamera, accedere debet, et Episcopum Cappa » indutum ad Ecclesiam comitabitur: peractis » functionibus ad portam majorem ejusdem

» Palatii pariter comitabitur, et Episcopus » monitus de adventu Magistratus statim ei « obviam procedet, et ad Ecclesiam perget.

II. « Praesente vero Gubernatore obviam procedet Episcopo egredienti usque ad Portam » Palatii ipsius Episcopi, et in accessu ad Ecclesiam Gubernator erit ad sinistram Episcopi, et idem in recessu servabitur.

III. » E conspectu Altaris SS. Sacramenti factis » inter se debitis salutationibus, Episcopus ad » genuflexorium strato, et pulvinari ornatum » preces effundet, et hinc inde ad latera Canonici, Gubernator vero, et Magistratus ad » consueta eorum Sedilia pergent, ibique genuflexi versus Altare Sanctissimi Sacramenti » orabunt, et quando Episcopus ad Chorum » perget, stantes ipsum transeuntem salutabunt, et idem ordo servandus erit, etiam absente Gubernatore.

IV. » Si vero Episcopus ad Ecclesiam per parvam » portam perget, Magistratus ad eamdem portam accedere, et comitare debebit.

V. » Magistratus non debet genuflectere supra » panniculum, quod omnino prohibuit Sac. » Congreg. die 9. Novemb. 1669.

VI. » Nulla Canonicorum assistentia debetur Episcopo, quando ad Ecclesiam accedit, et per » eam incedit, dum est cappa indutus; secus » vero quando est cum paramentis Sacris, et » tunc Gubernator, et Magistratus erunt post » Episcopum.

VII. » Gubernator genuflectere non debet in eodem genuflexorio insimul cum Episcopo, » quando est cum cappa indutus.

VIII. » Magistratus prout in Caeremoniali, tum » absente, tum praesente Gubernatore, in lotione manuum inservire valeat.

IX. » Quando Episcopus Conciones audit, nulla » Canonicorum assistentia ei debetur, et tunc » Gubernator sedere debet prope Episcopum » extra tamen Baldachinum in Sede Camerali » consimili in aequali linea, eo modo quo sedere solent Episcopi non Cardinales, et neutra sedes sit coloris rubei.

X. » Accedente Gubernatore in habitu ad Ecclesiam, aliquis Ecclesiae Minister Cotta indutus porriget eidem aquam benedictam manus, » absente tamen Episcopo.

35 Quae decreta cum fuissent per modum concordiae proposita ab Eminentissimis DD. Cardinalibus Carpineo, et Petruccio ad hunc effectum deputatis, et partes noluissent acquiescere; reproposita causa *sub die* 19. *Aprilis* 1698. *Sacr. Congreg.* declaravit, esse omnino servanda, et adhuc partibus reclamantibus *sub die* 21. *Februar.* 1699. stetit in decretis, et silentium imposuit.

Qualis honor debeatur Praelato Praesidi Provinciae, declaravit S. Congregatio Rit. in Maceraten. 5. Augusti 1662. modo sequenti.

1. « Gubernatori Maceraten. Praesidi Provinciae, » non habenti facultatem Legati de Latere non » competere Sedem sub Baldachino, sed sine » solio supra scamnum Magistratus, nempe » cameralem decentem, et disjunctam a scamno » Magistratus, eidemque unico gradu, vulgo » predella, tapete obducto, nedum Divinis » juxta Presbyterium, sed etiam alibi concionibus audiendis, pariter supra scamnum Magistratus perpetuo detinendam.

2. » Episcopum tamen, Praeside praedicto praesente, nullibi Dioecesis debere a Benedictionibus populi tum privatis, tum solemnibus » abstinere, sed neque ullum humanitatis actum » antequam benedicat erga Gubernatorem Praesidem exhibere.

3. » Nullam deberi praecedentiam Gubernatori » Praesidi Provinciae supra Episcopum, etiam » extra Dioecesim degentem, quamvis Praeses » in sua provincia existat.

4. » Episcopum non debere obviam ire Gubernatori Praesidi Provinciae advenienti ad Cathedralem, neque illum ab ea discedentem » associare.

5. » Gubernatorem, seu Praesidem praedictum » teneri accedere ad Episcopum, ut ab eo accipiat candelam, et Palmam benedictam, » etiam cum osculo manus Episcopi; idemque » servandum in distributione cinerum, numquam tamen teneri Episcopo genuflectere.

6. » Canonicos teneri praestare Gubernatori » Civitatis Praesidi Provinciae consueta obsequia, quapropter saltem per duos Canonicos » idem excipiatur, et ad Portam Ecclesiae in » discessu associetur.

7. » Magistratum teneri praestare Episcopo, et » Cathedrali Ecclesiae consueta obsequia, tum » praesente, tum absente Gubernatore, et quatenus renuat, compelli posse. At si Magistratus sponte velit ad Cathedralem accedere, et » divinis inibi juxta solitum interesse, aut antequam de ejus contumacia per actus positivos Episcopo non constet, nulla ei vis inferatur, vel in eum Episcopus nullum coactionis remedium exequi permittat.

8. » Ad supplendum Magistratui absenti in lotione manuum Episcopi, posse subrogari alios » nobiles viros, quibus tamen locus in Scamno » Magistratus minime assignetur, sed qualibet » vice in ipso solemnitatis peragendae actu, » seligendos, et vocandos, et quoad fieri potest » variandos, nulla tamen praevia in scriptis » eorum deputatione.

9. » Praeterea eadem Sac. Congr. declaravit Gubernatorem Praesidem Provinciae non Epi-

» scopum, non posse sumere paramenta de Al-
» tari, ex quo id vetitum sit Praelatis Episco-
» pis inferioribus, etiam usu Pontificalium
» gaudentibus, praeterquam in Missis Pontifi-
» calibus.

36 Quod Decretum habuisse apud se authenticum
testatur Monacelli *part.* 2. *tit.* 13. *formul.* 2. *num.*
13. a quo referuntur etiam alia adducta *n.* 29.
37 Dedicationis Ecclesiae Festum potest ab Epi-
scopo ex justa causa transferri in alium diem ma-
gis congruum ad evitandam concurrentiam aliorum
officiorum. Speculat. *cons.* 4. *par.* 3. *rubr.* 52. Mo-
nacell. *part. tit.* 6. *formul.* 10. *num.* 29. *et part.* 2.
tit. 13. *formul.* 2. *sub num.* 17. *Sac. Congr. Episc.*
in responsion. ad primum dubium propositum a
suffraganeo Brixien. *sub die* 4. *Febr.* 1585. prae-
cisis his verbis: *Episcopus ex juxta causa potest*
transferre Dedicationis Ecclesiae Festum in alium
diem magis congruum. Sanctis antiqui Testamenti
38 possunt dedicari Ecclesiae. Cum enim aperitioni
Ecclesiolae in honorem Sancti Job in Civitate
Albani impedimenta opposuisset Suffraganeus
ejusdem Civitatis; proposita causa in *Sacra Ri-*
tuum Congreg. die 22. *Junii* 1680. prodiit Rescri-
ptum; *Removenda esse impedimenta.* Cumque tali
resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus,
reproposita causa *die* 31. *Aug. ejusdem anni*, re-
scriptum fuit; *In decisis, et amplius causa non pro-*
ponatur. Ursaya *Institut. Criminal. lib.* 4. *tit.* 10. *n.*
65. *et seq.* (*)
39 Musica est de jure permissa in Ecclesia textu
expresso *in Extravagant. Docta, de vita et honest.*
Clericor. et multis adductis tradit Pignatell. *tom.*
40 3. *consult.* 41. *per tot.* Episcopus potest prohibere
quod in Ecclesia non canantur in Musica, nisi verba
Sacra, Devota, et Ecclesiastica, prout jussit Ale-
xander VII. in sua Constitutione publicata 23.
April. 1657. et innovavit Innocentius XII. 20.
41 *Augusti* 1692. Episcopus vigore Decreti Concilii
Tridentini *cap.* 8. *sess.* 22. *de celebrat. Miss.* potest
prohibere, non obstante quacumque contraria
consuetudine, ne in Ecclesiis, et Oratoriis publi-
cis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis
cantiunculae, et verba spiritualia sint: *Sacr. Cong.*
Rit. in Hispalen. 3. *Septemb.* 1695. *et* 24. *Novem.*
42 1696. *referente Eminentissimo Colloredo.* Episcopus
non potest prohibere Musicis, neque Officialibus
Ecclesiarum, quod Musicam non canant, nisi vo-
cato Magistro Capellæ Cathedralis. *Sac. Congreg.*
Episcopor. et Regular. 11. *Mart.* 1648. et in *Aqui-*
lana 2. *Decembr.* 1695. *referente Eminent. Cardinali*
43 *Petruccio.* Est decretum generale Sac. Cong. esse
tollerandam Musicam in Ecclesia exteriori Monia-
lium, praesertim in quibusdam Festis principali-
bus, ubi est tali consuetudo; ubi vero consuetu-
do non adest, non esse de novo concedendam. *Sa-*
cra Congregatio Episcoporum in Neapolitana 10.
Novemb. 1582. apud Nicol. in Floscul. *verb. Mu-*
sica n. 8.

Propter Ecclesiae reverentiam possunt expelli 44
artifices prope illam obstrepentes, ac personae
infames, et sordidae ejus divina officia perturban-
tes; *arg. c. Pridem* 7. *caus.* 18. *quaest.* 2. et sic cen-
suit *Sac. Cong. Episcop. et Regul. in Interamnensi*
21. *Mart.* 1589. nimirum quod in nulla domo
Ecclesiae contigua habitare debeant caupones, ho-
spitio recipientes, gladiatores, comoedi, similes-
ve personae. Et de meretrice habitante apud,
vel prope Ecclesiam vel Monasterium Monialium,
quod possit expelli, indistincte et absolute probat
textus in *Authent. de laenon.* §. *Quosdam vero*, ibi:
Et quod deterius est, juxta sacratissima loca, et ve-
nerabiles domos sunt tales habitationes; et in leg. 4.
C. de spectat. publ. lib. 11. et resolvit pluries *Sac.*
Congr. Episc. etiamsi habitet in viis, quae ducunt
ad Ecclesiam, ut *in Maceraten.* 22. *April.* 1596. *et*
14. *Nov.* 1601. *et* 13. *Maji* 1603. *et in Tudertina*
16. *Septemb.* 1598. *in S. Severini* 19. *Aug.* 1604.
praecipue prope Conventus Regul. *ut in Marsi-*
censi 14. *Junii* 1588. *in Viterbiensi* 6. *Sept.* 1593.
vel juxta Monasteria Monialium, ut *in Interamnes.*
6. *Martii* 1618. Hinc stabulum prope Ecclesiam 45
construi prohibetur *l. Basilicam* 21. *C. de oper.*
publ. quia ratione foetoris, trepitus equorum,
aliorumque animalium, et irreverentiae Divinus
cultus detrimentum pateretur, *leg. Ædiles in fin.*
ff. de via publ. leg. 2. §. *idem ait si odore* cum Glos.
ff. ne quid in loc. public. et firmat Capella, quem
sequitur Sperell. *decis.* 55. *n.* 59. Rot. *part.* 18.
tom. 2. *recent. decis.* 819. *et* 820. *utrobique n.* 1. *et*
2. Unde competit Ecclesiae privilegium removen- 46
di stabulum, aliave loca sordita, tam ratione foe-
toris, quam indecentiae propter sordes, ac immun-
ditias, quas arceri oportet a limitibus sacrarum
aedium, *leg. Si quando*, §. *fin. ff. si servit. vindic.*
l. Fistulam in princip. ff. de servit. Urban. Et prae- 47
cipue, si supra stabulum sit etiam aedificatum
foenile, quod sit contiguum, vel annexum Eccle-
siae, vel monasterio, est removendum ob irrepa-
rabile praejudicium, ac periculum futuri incen-
dii, adeo ut ne isto quidem casu admitti possit
cautio de damno infecto; sic expresse Pignat. *tom.*
4. *consult.* 77. ubi late, et egregie *per tot.*

Pro complemento datur hic Epistola Encyclica 48
ad universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episco-
pos, et alios Italiae, Insularumque adjacentium
Ordinarios jussu Summi Pontificis Clementis XI.
conscripta, qua illis veneratio, ac reverentia Ec-
clesiis debita impensissime commendatur.

Premendo alla santità di Nostro Signore di sod-
disfare alle parti del suo Apostolico Ministerio,
con andare estirpando, per quanto è possibile, dal

(*) Venetiis certe eidem S. Iobo Ecclesia dedicata est, uti et alia S. Moysi. (*Edit. Barbiell.*)

Popolo Cristiano le offese, che si fanno al Signore Dio, e quelle particolarmente che cagionando pubblico scandalo, portano più irreparabile rovina spirituale alle anime, e provocano maggiormente l' ira Divina sopra di noi, ha posto l'occhio sino dal principio del suo Pontificato in primo luogo sopra l'abuso ormai troppo universale del poco rispetto, che si usa nelle Chiese, le quali, dovendo esser Case di Orazione, pajono per la irreligiosità di molti mali Cristiani quasi ridotte a case di libertà, e di peccati.

Mi ha comandato espressamente la Santità Sua d' incaricare a suo nome a V. S. siccome a tutti gli altri Ordinarî d' Italia, e dell' Isole adjacenti, che con ogni studio, e diligenza procurino di porgere rimedio all'inconveniente predetto, e di restituire alla Casa di Dio la riverenza, ed il rispetto, che l' è dovuto. Ed a tal effetto la Santità sua rinnovando con la presente tutte le disposizioni de' Sagri Canoni, Costituzioni, e Decreti Apostolici altre volte fatti, e promulgati da' Sommi Pontefici suoi prodecessori intorno all'istessa materia, vuole che V. S.

I. Per mezzo di Prediche, e Sermoni, o con Editti, e Lettere Circolari istruisca e faccia ben ponderare a' suoi Popoli quanto dispiaccia alla Maestà di Dio l'irriverenza nelle Chiese, insinuando le minaccie della Sagra Scrittura, ed i castighi pubblici, come di peste, fame, guerra, terremoti, e simili, che per commune sentimento dei Santi suole Dio specialmente mandare per vendicare gli affronti, che i mali Cristiani vanno a fargli nella propria sua Casa. *Quoniam ultio Domini est ultio Templi sui.* In segno di che, come notano i medesimi Santi, non si trova che Cristo nostro Signore castigasse colle proprie sue mani altro peccato, che questo, mentre con i flagelli scacciò i Profanatori del Tempio.

II. Prescriva alli Confessori, che ammoniscano seriamente sopra di ciò i Penitenti

III. Faccia specialmente avvertire le Donne, che vengano alle Chiese colla dovuta modestia, ed umiltà; non con pompe, gale, vanità, ed ornamenti indecenti, nè con alterigia, e fasto più confacevole ai luoghi di libertà, e di feste profane, che al Santuario di Dio, ricordandosi, che alla Chiesa deve andarsi per placare l'ira Divina, non per irritarla, e non per commettere, e cagionare nuovi peccati, ma per cancellare i commessi: Non potendosi udire senza orrore, che a cagione dell'immodestia feminile si siano in alcuni luoghi le cose ridotte a segno che invece di andare alle Chiese per trovarvi la divozione, convenga tal'ora fuggirne per non la perdere.

IV. Dove potrà farsi commodamente, si destini, ed assegni alli Uomini luogo distinto e separato da quello delle Donne, nè si permetta, che gli uni si fermino, e stiano in quello delle altre, di maniera che resti tolta tra di loro ogni indecente communicazione.

V. Insista onninamente, che nelle Chiese non si facciano colloquî profani, circoli, o strepiti, nè si trattino negozî, e molto meno si amoreggi. Riprendendo con santo zelo i trasgressori, e castigandoli severamente con implorare anche in caso di bisogno l'ajuto del braccio secolare.

VI. Specialmente invigili che al Santo Sagrificio della Messa assistano tutti coll'attenzione, e religiosità che conviene ad un mistero sì venerabile, e mostrino anche esternamente di starvi presenti non pure col corpo, ma eziandio colla mente, e con divoto affetto del cuore.

VII. Ordini altresì agli Ecclesiastici, che nella divozione, modestia, e decoro in celebrare i Divini Uffizî, ed esercitare le altre Sagre Funzioni si portino in guisa, che non abbiano a soggiacere alla maledizione intimata da Dio a chi fa l'opera sua negligentemente, e si tolga alli Secolari ogni occasione di scandalo, e di mal esempio.

VIII. Provveda parimente, che la stessa modestia, e divozione si osservi dal Clero, e dal Popolo nelle Processioni Ecclesiastiche, le quali essendo istituite per implorare grazie, e misericordie dal Signore, e per ringraziamento de' Benefizî da Sua Divina maestà ricevuti, devono essere accompagnate non da discorsi vani, e portamenti indecenti, che pur troppo si vedono, come se si andasse a diporto, ma da orazioni, ed altri atti di Cristiana divozione, che possono essere graditi dal Signore Iddio, secondo l'intenzione di Santa Chiesa.

IX. Molto più si faccia ciò osservare quando nelle dette processioni si porta il Sm̃o Sagramento, o nelle Feste solenni, o il Santo Viatico agli infermi. Nella quale occasione sarà molto lodevole, che per quando potrà procuri d'introdurre nella sua Diocesi l'osservanza delle regole, ed istruzioni sopra di ciò promulgate in quest'alma Città di Roma l'anno 1695. per ordine della Santa Memoria d'Innocenzo Papa XII. eccitando li Fedeli a rendere in quella sagra azione ogni più divoto ossequio al venerabilissimo Sagramento dell'Altare, anche per conseguire li tesori spirituali delle Sante indulgenze a tal'effetto concedute dai Sommi Pontefici, e specialmente dalla San. Mem. di Papa Innocenzo XI. e susseguentemente dall'istesso Innocenzo XII.

X. Procuri, che le feste, e solennità si celebrino con modestia, e divozione, e senza spettacoli, conviti smoderati, e profanità vietate dai Sagri Canoni, e che nelle musiche si osservi il decoro ecclesiastico, senza mescolanza di parole non usate dalla Chiesa. In tal solennità, ancorchè maggiori, li Divini Offizî, e Messe cantate si celebrino secondo gli approvati Sag. Riti, ed all'ore prescritte dalle Rubriche, in modo che le Messe cantate non si prolunghino più che al mezzo giorno,

ed i Vesperi, e le Compiete, oltre il tramontar del Sole: avvertendo, che alle 24. ore terminati siano tutti i Divini Offizi, ed ogni altra funzione, e nella medesima ora siano serrate tutte le Chiese. E questa regola debba anco esattamente praticarsi nelle vestizioni, e velazioni delle Monache.

XI. In caso di transgressione circa le predette cose minacci con publici editti, o in altre maniere, che stimerà più proprie, gravi pene, ed anco di proibire le sopradette funzioni e Feste, e di sottoporre in caso di bisogno all'interdetto Ecclesiastico le medesime Chiese.

XII. Proibisca onninamente, e sotto gravi pene alli poveri, ed alli mendicanti l'andar cercando limosina per le Chiese, nascendo da ciò un gran disturbo alli Divini Uffici, ed alle orazioni de'Fedeli.

XIII. Ordini alli Parochi invigilare e correggere li delinquenti circa tutte le cose suddette, e bisognando, di denunciarli al suo Tribunale, e castighi li stessi Parochi, quando in ciò manchino.

XIV. Intimi la medesima vigilanza, ed attenzione alli Superiori Regolari per le Chiese loro, ed in caso di contravenzione, o negligenza, oltre gli altri rimedi, prescritti da'Sacri Canoni, ne dia parte a questa Sagra Congregazione, che punirà i medesimi Superiori, anco con la privazione dei loro uffizi, ed altre pene più gravi.

Confida la Santità di Nostro Signore, che basterà questo semplice eccitamento al zelo di V. S. per animarla a compire esattamente in questa parte al suo debito Pastorale, per non essere incolpata al tribunale di Dio di aver taciuto, quando conveniva alzar la voce, e la mano contro i profanatori del Santuario, e che però sarà ella per impiegare ogni studio a fine di provvedere ad un disordine sì importante, e sì scandaloso, che in realtà ferisce il paterno cuore della Santità sua, la quale è risoluta di fare quanto è possibile dal canto suo, acciocchè si tolga questa abbominazione dal Luogo sacro, e che la nostra Italia, in cui risiede il capo visibile della Chiesa, ed è posta come sotto i suoi occhi, possa anco in questa materia del rispetto alle Chiese servire di esempio a tutte l'altre Nazioni del Cristianesimo, ed in tal maniera preservarsi da que'flagelli, che per castigo delle nostre colpe pur troppo ci vengono presentemente minacciati dalla Divina Giustizia.

Roma 26. *Luglio* 1701.

G. CARDINAL DI CARPEGNA PREFETTO.

G. D. Parracciani Prosegretario.

49 Ludi theatrales etiam praetextu consuetudinis in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent; *cap. Cum decorem* 12. *de vita, et honestate Clericorum*, Conc. Toletan. 22. *cap.* 19.

Nec in Ecclesiis fieri possunt Repraesentatio- 50
nes, seu Comoediae, quaecumque illae sint, profanae, vel sacrae, et permittentes puniendi sunt. Sic expresse cit. Conc. Toletan. 22. *cap.* 19. et concordat *cit. cap. Cum decorem*. Et tenent Marian. *Specul. cap.* 7. Zerola *in Prax. Episc. p.* 1. *verb. Repraesentationes*, et alii citati et secuti ab Ursaya *Institut. Criminal. lib.* 3. *tit.* 4. *num.* 29. Nicolius *Lucubrat. Canonic. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 27. Monacell. *tom.* 4. *supplem. ad tom.* 2. *num.* 207. et alii passim.

An autem in Ecclesiis fieri possint Repraesen- 51
tationes devotae, et rerum piarum, puta solemnitatum Mysteriorum Fidei, Passionis Domini, Vitae alicujus Sancti, etc? Affirmant Barbosa *in cap. Cum decorem num.* 6. Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 1. §. 23. *num.* 10. Cohell. *ad Bull. bon. reg. cap.* 40. *num.* 8. Ursaya *loc. cit. num.* 29. per text. *in cit. Concil. Toletano* 22. *cap.* 19. ibi: « Per hoc » tamen honestas Repraesentationes, et devotas, » quae populum ad devotionem movent, tam in » praefatis diebus, quam in aliis non intendimus » prohibere. » Sicque tales Repraesentationes, dicunt ipsi, conducunt homines potius ad compunctionem, quam ad lasciviam, seu voluptatem. Negant autem Monacell. *loc. cit. n.* 207. Romaguer. *ad Synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 14. *cap.* 8. *num.* 9. Nicolius *loc. citat. num.* 27. *verb. Amplia*, ubi sic expresse habet: Ut neque piae Repraesentationes, puta Passionis Domini, vel Sanctorum, permittendae sint in Ecclesiis. Unde Sacra Congr. similes licentias concedere solet cum infrascriptis conditionibus. I. Quod fiant extra Ecclesiam. II. A Sacerdotibus, vel Clericis, aut aliis piis Viris. III. De die, non de nocte. IV. Opus autem revisum, et approbatum fuerit ab Ordinario, qui non permittat ibi apocrypha misceri. V. Totumque fiat sine scandalo, et cum aedificatione populorum. *Sacra Congregat. in Reatina* 20. *Januar.* 1579. *in Nolana* 28. *Aprilis*, *in Assisiensi* 18. *Martii* 1603. Quare, cum scandala timentur, debent prohiberi. *Sac. Congreg. in Viterbiensi* 3. *Aprilis* 1582. Et nullibi fieri sine licentia Episcopi; *Sacra Congregatio Concilii in una Bracharen.* Hactenus ille. Unde 52
ad conciliandas praedictas opiniones concludendum est, quod Repraesentationes piae, ac devotae possint quidem fieri in Ecclesiis, sed cum licentia, et approbatione Episcopi. Secus autem, non.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Agere hic non esset incongruum de juribus ho- 53
norificis, quae in Ecclesia Laicis praestari solent. At longiores sane essemus, quam patiuntur limites additionum. Satis sit indicare, qui de ipsis disserunt Auctores. Vide itaque Franciscum de Roye *de Juribus Honorificis in Ecclesia*. Clausit Auctor hic totam tractationem duobus libris. Primi libri tredecim sunt capita. Caput I. ita conceptum est.

Quid sit honor, in quibus consistat. Quid sint jura honorifica. Eorum divisio. Methodus istius tractatus. Cap. II. *In quibus Locis reddantur illi Honores.* Cap. III. *A quibus praestentur illi honores. An Laicis deberi possint* Cap. IV. *Honor praesentationis, et alimentorum ex bonis Ecclesiae.* Cap. V. *Honor Thuris, aut suffitus.* Cap. VI. *Honor precum.* Cap. VII. *Honor processionis.* Cap. VIII. *Honor Listrae.* Cap. IX. *Honor sepulturae.* Cap. X. *Honor Sedis.* Cap. XI. *De Ordine Sedilium, et qui ea disponant.* Cap. XII. *Honor panis benedicti.* Cap. XIII. *Osculum Pacis, et Aqua benedicta.* Quindecim vero sunt capita secundi libri. Cap. I. *Ex quibus rationibus aut principiis Honores in Ecclesia deferuntur: Quaedam Catholica ad hunc tractatum.* Cap. II. *Principibus omnes illi Honores debentur.* Cap. III. *Fundatoribus debentur omnes illi Honores.* Cap. IV. *De Senioribus Locorum, qui omnimodam jurisdictionem habent, et in ea positam Ecclesiam. Quinam iis Honores in ea debeantur.* Cap. V. *De iis Senioribus, qui mediam habent justitiam.* Cap. VI. *De iis, qui bassam seu inferiorem justitiam habent, et fundum in quo constructa sit Ecclesia.* Cap. VII. *De Benefactoribus.* Cap. VIII. *De Magistratibus Regiis ejus Territorii, in quo posita sit Ecclesia.* Cap. IX. *De Nobilibus, qui manent in eadem Paraecia.* Cap. X. *An simplices Nobiles in iis honoribus Ecclesiae praeferantur Judicibus Seniorum Paraeciae* Cap. XI. *De Plebeis, qui vel Juspatronatus, vel Senioratum, vel aliquod Feudum habent.* Cap. XII. *De Successoribus.* Cap. XIII. *An singularis successor possit tollere Authorum suorum listras, et suas reponere.* Cap. XIV. *De Mulieribus.* Cap. XV. *Ubi, et quomodo de iis honoribus agendum.*

54 Confer itidem Hericourt *in Legibus Ecclesiasticis suo ordini restitutis part.* 3. *c.* 9. *per tot.* tum et maxime Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica verb. Jura Honorifica.* Quod si specialem de juribus honorificis Patronorum desideres tractatum, adi et Michaelem de Perroy *de Juribus honorificis, tum utilibus Patronorum.*

ARTICULUS VI.

EX EDITIONE ROMANA.

ECCLESIA QUO AD EJUS NATURAM, STATUS VARIOS, PREROGATIVAS AC REGIMINIS FORMAM.

1 Ecclesiae a graeca voce *ἐκκαλέω* originem trahit; quae vox latine idem sonat ac *evoco congrego.* Itaque juxta grammaticalem significationem
2 idem Ecclesia est, ac evocatio. In generali hac acceptione passim Ecclesiae vocabulum usurpatur in Scripturis ad significandam civilem ac politicam hominum congregationem: quo quidem in sensu *Psal.* 25. *verb.* 5. legitur; *Odivi Ecclesiam malignantium;* et *Ps.* 106. *vers.* 32. *Exaltent eum in Ecclesia plebis.* Quandoque Ecclesia cum in ve- 3
teri, cum in novo Testamento locum designat, in
quem homines divini cultus causa conveniant;
Ita Judith. 6. *v.* 21. et 1. *ad Corint vv.* 18. *et* 22.
Proprie vero atque usu ecclesiastico Ecclesia 4
usurpatur ad fidelium societatem designandam.
Quo sensu Apostolus Paulus ad Rom. 16. *v.* 16.
ait: *Salutant vos Ecclesiae Christi:* et versu 23.
Salutat vos Cajus hospes meus, et universa Ecclesia.
Atque haec postrema, stricta, et propria signifi- 5
catio est vocabuli *Ecclesia,* quod societatem seu
coetum vocatorum exprimit; cum nemo ad hunc
populum se adjungat, per se et suo proprio instinctu, sed omnes quotquot veniunt a Dei vocatione praeveniantur. Hinc Hieronymus *Comment.* 6
in cap. 5. *proverb.* et Augustinus *in Psal.* 81. observant, Ecclesiae nomen apte designare societatem fidelium novi Testamenti, atque hanc a coetu fidelium veteris Testamenti secernere, qui Synagoga dicebatur. En Hieronymi verba; « Ecclesia et « Sinagoga, *inquit,* graeca nomina sunt et unam » eamdemque rem latine significant; idest, conventum plurimorum ad invicem. Si autem subtilius distinguantur, Ecclesia convocatio, et » Synagoga congregatio interpretatur; et vetus » quidem Dei populus utroque nomine vocabatur: » nunc autem gratia distinctionis, ille Synagoga, » noster Ecclesia dicitur, mérito scilicet fidei et » scientiae majoris: quia et irrationabilis creatura » potest congregari. »

Duplici autem modo Deus hominem vocat, sci- 7
licet interius per gratiam, et exterius per verbum, sive per revelationem, qua verum ac gratum ipsi cultum demonstrat, qua viam salutis ostendit, et necessaria media suggerit ad lapsum hominem reparandum, et ad aeternam salutem obtinendam.
Cum Ecclesia congregatio hominum sit, qui recta 8
fide, ac demonstrata a Deo ratione Deum colunt, ac tuta via ad aeternam salutem pervenire contendunt, manifestum est non sufficere interiorem vocationem, sed exteriorem quoque necessariam esse, ut ea fidelium societas habeatur; quae Ecclesia dicitur, nam vocatorum societas a fide incipit, quae sine auditu non habetur; auditus autem deest, ubi verbum Dei non adsit exterius promulgatum, uti docet Apostolus Paulus. Rur- 9
sus haec societas convenire debet in exhibendo Deo verum, ipsique acceptum cultum, et in adhibendo praescripta a Deo remedia pro lapsus reparatione, ac pro aeterna salute comparanda. Id vero fieri nequit nisi per externam fidei professionem, per externum cultum, ac per externum Sacramentorum usum; ut consideranti patet.

Itaque solus Deus auctor, et causa princeps 10
est Ecclesiae; quia solius Dei est homines ordinare ad finem sanctificationis per gratiam, et salutis per gloriam; et solius Dei est praescribere Eccle-

siae media necessaria, tum ad gratiam cum ad
11 gloriam obtinendam. Homines vero causae merae ministerialos esse possunt, dum scilicet eorum Deus utatur ministerio ad ostendendum hominibus, quae manifestare ipse voluerit, ad media proponenda necessaria ad gratiam et gloriam comparandam, atque ad alia explicanda et inculcanda, quibus Ecclesiam regi voluerit.
12 Haec de Ecclesia militante generatim sumpta (de aliis siquidem Ecclesiis satis dictum arbitror ab Auctore.) Venio nunc ad Ecclesiam Christi.
13 Haec duplici ratione considerari potest, scilicet secundum latam, et secundum strictam significa-
14 tionem. Priori modo societatem designat Fidelium, qui in Christum crediderint, praescindendo ab explicata vel implicita fide, a Christo sive nasci turo vel nato, morituro vel mortuo: Posteriori modo societas est hominum, qui fidem habent in Christum jam natum, et passum, consummatis omnibus redemptionis humanae Sacramentis, et mysteriis.
15 Ecclesia Christi priori modo accepta non tantum natalem Christi antecessit, sed etiam ita floruit tempore legis naturae et scriptae, ut tunc temporis veros extitisse Christi cultores merito asseri possit. Audiatur Augustinus Epistola 190. quae est ad Optatum *cap.* 2. *num.* 8. « Profecto, inquit, » quod scriptum est, non esse aliud nomen sub » Coelo, in quo oporteat nos salvos fieri, ex illo » tempore valet ad salvandum genus humanum, » ex quo in Adam vitiatum est genus humanum. » Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in » Christo omnes vivificabuntur, quia sicut in re- » gno mortis, nemo sine Adam; ita et in regno » vitae, nemo sine Christo. » Atque alibi passim tradit idem Sanctus Doctor, neminem post Adami peccatum salvari potuisse, nisi per fidem in Christum; et concione 6. *in Psalm.* 36. quotquot fuerunt justi caput Christum habere scripsit « Il- » lum enim venturum esse crediderunt, quem nos » venisse jam credimus, et in ejus fide et ipsi » sanati sunt, in cujus et nos, ut esset et ipse to- » tius caput civitatis Hierusalem. » Itaque qui fidem in Christum professi sunt, et per hanc fidem salutem sunt consecuti, hi ad Ecclesiam Christianam pertinuere, atque Christianae religionis cultores asseri merito possunt; quotquot vero fuere justi cum in lege Moysis, tum in statu legis naturae, per fidem in Christum venturum salvi facti sunt, atque hac unice ratione justitiam et sanctitatem consequi potuerunt; fuere ergo omnes Christianae Religionis cultores. Nec sola id Augustini auctoritate evincitur, sed etiam argumento illo theologico ex sacris litteris petito, quo ostenditur, per solam fidem in Christum mediatorem Deum inter et hominem, salvos fieri potuisse homines post Adami lapsum: Auctoritate Tertulliani *lib. de resurrectione carnis cap.* 6. asserentis, ab ipsa hominis formatione Christum primum ac maximum fuisse fidei, et Religionis subjectum; auctoritate Eusebii Caesariensis, qui *lib.* 1. *demonstrat. Evang. c* 5. ait, Christum notum fuisse Moysi, et antiquis Patriarchis, atque hos non Judaico, sed Christiano more vixisse, ut scribit *lib.* 6. auctoritate denique Gregorii Magni, qui *homilia* 19. *in Evangelia* sub vineae parabola universalem exprimens Ecclesiam, hanc ab Abel justo coepisse ait, usque ad ultimum electum duraturam, qui in fine mundi nasciturus sit.

Ad initium vero quod spectat hujus Ecclesiae, 16
facile intelligere est, statim post Adami lapsum repetendum esse. Tunc enim Deus revelatione, sive verbo suo, humano generi demonstravit sola fide venturi Redemptoris, ac gratia ex ipsius mediatione expectanda, potuisse homines a peccato surgere, ac aeternam salutem obtinere. Non est 17
autem qui non videat in hujusmodi revelatione generalem illam vocationem, qua homines per fidem in Christum ad societatem ineundam, et Ecclesiam constituendam, invitabantur. Quamobrem dubitari non posse videtur, quin hoc in sensu Christi Ecclesia statim post Adami lapsum inceperit.

Augustino tamen enarrationo *in Psal.* 141. 18
Gregorio Magno loco supra a nobis citato, et quamplurimis Theologis placuit, Christianae Ecclesiae exordium ab ipso Abel repetere; tum quia Scriptura primum Abel excelluisse asserat in publica fidei protestatione, sine qua visibilis Ecclesia non consistit; tum quia conveniens ac consentaneum videtur, ut Ecclesia quam sanctam in Symbolo profitemur ab eo inciperet, in quo primum inter homines sanctitas, et innocentia sine interruptione perseveravit, in signum sanctitatis, quae numquam in Ecclesia Christi defectura esset; tum demum, quia tunc Dei Ecclesia palam a societate malignantium secerni coepit; sacrificii scilicet oblatione, in qua fidei illa protestatio enituit, quae in Caini sacrificio desiderabatur.

Antequam exponam quid sit Christi Ecclesia 19
stricte sumpta, et quaenam ipsius notae atque praerogativae, paucis investigandum censeo, quaenam fuerit divinae providentiae cura in regenda Ecclesia in statu legis naturae, et in statu legis scriptae. Neque enim dubitari potest de divinae providentiae cura in servanda, atque regenda Ecclesia a se constituta; Deus enim sapientissimus cum sit, atque optimus, opus quod perfecit, providentia sua conservare, custodire, ac regere debet. Itaque qui Ecclesiam fundavit, quae ad finem usque Mundi sit duratura, necesse est, ut eamdem Ecclesiam providentia sua rexerit semper, atque nunc regat. In lege autem na- 20
turae eadem, qua revelatam religionem docendo Ecclesiam fundaverat, providentia, eamdem conservavit et rexit. Nam quae credenda, quaeque

agenda hominibus essent, ut recta fide ac puro
cultu viam salutis homines sectarentur, vel per
se ipsum visibiliter apparendo, vel per Angelos,
quos sui administros adhibuerit, vel per homines
spiritu prophetico, ac divinae legationis characte-
ribus donatos, demonstravit. Iis enim modis su-
pernam religionem Deus hominibus revelavit, eos-
que in illam vocavit societatem, quae Ecclesia
dicitur, ut de revelationis necessitate, adversus
21 Deistas disputaturi fusius disseremus. Quis vero
ignorat, hac Deum ratione Ecclesiam rexisse suam
statu legis naturae? Ab Adamo enim ad Mosem
usque, vix unam percurrere est generationem, in
qua Deus Patriarchis non apparuerit, aut coele-
stes suos administros Angelos ad eosdem non mi-
serit, ut legenti Geneseos librum manifestum est.
22 Plures deinde fuere viri spiritu prophetico insi-
gniti, atque ea merum probitate, iisque signis
muniti, quibus divinam suam legationem populo
demonstrarent. Vivo enim adhuc Adamo, prophe-
tavit Enoc, qui divinitus raptus fuit ne videret
mortem; propheta quoque fuit Nohemus, atque,
ut alios mittam, eumdem habuere spiritum Abraha-
mus, Isaccus, Jacobus, Josephus. Quorsum vero
Deus Patriarchis illis apparuit, Angelos ad eosdem
misit, ac Prophetarum ad homines legatione usus
est, nisi ut in Ecclesia sua fidem, quam necessa-
riam demonstraverat, in futurum Reparatorem
divinum quem praescripserat cultum, ac reliqua
ad salutem necessaria opera, foveret, atque incul-
23 caret? Itaque in lege naturae Deus Ecclesiam
suam per se, vel per ministros a se missos regu-
lavit non solum eam fidem inculcando, quae Re-
ligionem regeret, sed alia quoque praecipiendo,
vetando, aut instituendo, quae ad eumdem finem
spectarent. Nam Nohemo, Abrahamo, Jacobo, aliis-
que sacrificare jussit, ac Sacrificii genus praescri-
psit. Per Noemum abstinentiam a sanguine et suf-
focato imperavit, quo facilius homines ab homi-
cidiis avocaret; et per Abrahamum Circumcisio-
nem instituit in signum initi foederis, in memo-
riam promissionum, quas Abrahamo ejusque po-
steris fecerat, et ut gens, ex qua promissus huma-
ni generis Reparator nasciturus erat, ab aliis se-
cerneretur.
24 In statu quoque legis scriptae eadem provi-
dentia enituit, etsi novam quoque curam in sta-
bilienda, et regenda Hebraeorum Republica adhi-
buit. Nam per Mosem, quem legatum adhibuit,
dum legem dedit, iis caracteribus, ac tanto pro-
digiorum apparatu munitum, ut nemo de divina
istius legatione dubitare possit, legem promulga-
vit, in qua Reipublicae Judaicae forma, ac civiles
leges praescribuntur; Sacrificia, et caeremoniae
designantur, quae cum figurae essent futuri Mes-
siae, et eorum, quae ad ipsum pertinerent, in
memoriam revocando divinas promissiones, fove-
bant ac fortius excitabant futuri Reparatoris fi-
dem; ac tribunalia stabilivit, in quibus ortae circa
praecepta, caeremonias, et legem controversiae
finirentur. Ut autem constet, qua ratione juxta 25
Dei providentiam finirentur in Hebraeorum Re-
publica controversiae Religionis, placet hic verba
recensere, quibus Deus tribunal majus, quod Sa-
nedrim vel Concilium seniorum vocabatur, insti-
tuendum praecepit, ac munia hujus Concilii circa
controversiarum definitionem explicare. *Num.* 11.
v. 16. *et seq.* dixit Dominus ad Moysen: « Con-
» grega mihi septuaginta viros de senibus Israel,
» quos tu nosti, quod senes populi sint ac magi-
» stri, et duces eos ad ostium Tabernaculi foe-
» deris, faciesque ibi stare tecum, ut descendam et
» loquar tibi: et auferam de spiritu tuo, tradamque
» eis: ut sustentent tecum onus populi, et non ut
» solus graveris.» Constat autem ex *l.* 2. *Paralip.* 26
*c.*19.*v.*10. delatas ad hujusmodi Judices fuisse cau-
sas *De Lege, de mandato, de caeremoniis, de justifi-
cationibus.* Porro manifestum est mandata et justi-
ficationis fidem in venturum Messiam inclusisse:
et cum ibidem v. 11. dicatur: *Amarias autem Sa-
cerdos Pontifex vester in his, quae ad Deum perti-
nent, praesidebit,* palam est, in illo Tribunali ubi
summus Sacerdos, et Pontifex praesidebat con-
troversias de religione definitas fuisse, cum cer-
tum sit has ad Deum pertinere. Hujusmodi autem 27
definitionibus acquiescere populum debuisse, tum
ex eo constat, quod Deus spiritum suum Judici-
bus illis pollicitus esset, ut Numer. verba superius
indicata designant; tum etiam ex iis, quae haben-
tur *Deuter* 17. *v.* 8. « Si difficile et ambiguum
» apud te judicium esse perspexeris . . . surge et
» ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus
» tuus, veniesque ad Sacerdotes Levitici generis,
» et ad Judicem, qui fuerit illo tempore; quaeres-
» que ab eis, qui indicabunt tibi judicii verita-
» tem. Et facies quodcumque dixerint qui prae-
» sunt loco quem elegerit Dominus, et docuerint
» te juxta legem ejus: sequerisque sententiam eo-
» rum: nec declinabis ad dexteram, neque ad si-
» nistram. Qui autem superbierit, nolens obedire
» Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat
» Domino Deo tuo, et decreto Judicis, morietur
» homo ille.
Vides ergo, id peculiare fuisse in Dei erga Ec- 28
clesiam legis scriptae providentia, ut per sacrifi-
cia et caeremonias fidem in venturum Messiam
excitaret, et ut Judices instituti essent, qui divi-
no assistente Spiritu exortas de revelatione con-
troversias definirent. At in ea quoque persevera- 29
vit, atque ad Christi usque adventum perduravit
singularis illa cura, qua per viros prophetas di-
vino spiritu incitatos necessariam fidem inculca-
ret, ac monita salutis exhiberet. Constat enim cum 30
ex sacris libris tum ex traditione ipsa floruisse
semper in Hebraeorum republica prophetas, quo-
rum nonnulli literis aliquot opera consignavere,

alii vero ore tantum monita et prophetias tradidere. Misso vero horum catalogo, ne nimis longi simus, sat est innuere, paulo ante Christi nativitatem Zachariam floruisse Joannis Baptistae Patrem, ac nato Christo prophetasse Simeonem, atque ejusdem Christi Praecursorem Joannem Baptistam. Hanc Dei erga suam Ecclesiam oeconomiam paucis descripsit Paulus in ea, quae est ad Hebraeos, epistola, dum ait: *Multifariam multisque modis olim Deum loquutum fuisse Patribus in Prophetis.* Dum vero subdit, *Novissime vero diebus istis loquutus est nobis in Filio,* perfectam, et fun-
31 datam a Christo Ecclesiam designat. Atque haec Ecclesia est quae per strictam significationem proprie Christi Ecclesia nuncupatur. De hac autem dicturi, primum Novatorum circa illius definitionem haereses designabimus; notas deinde indicabimus, quibus perspicua fit; ac demum regiminis formam, ejusque jura, et praerogativas tuebimur.

32 Ad Novatores quod spectat, Nestoriani, Monophysitae, sive Syri, sive Copti, sive Armeni, ac Graeci Photii Schismati adhaerentes, Ecclesiam Christi visibilem adstruunt, sacros ministros ex divina ordinatione in eadem agnoscunt a plebe distinctos, atque Hierarchiam inter hos reperiri fatentur, in qua Episcopus Presbyteris superiores agnoscunt. At negant Romanum Pontificem Petri successorem divino jure caput ac Principem constitutum esse totius Ecclesiae. Hoc scilicet errore eludere contendunt latas in ipsos, eorumque haereses, per Apostolicam Sedem sententias, atque Schismatis notam declinare.

33 Reliqui vero Novatores, quo facilius possent Ecclesiae judicium contemnere, atque a Schismate sese purgare, invisibilem esse veram Christi Ecclesiam tradidere, cujus scilicet caput Christus sit, membra vero, vel ii homines, qui perfectione virtutum Christum imitarentur, ut Pelagiani; vel qui probi essent et a graviore saltem crimine alieni, ut Donatistae; vel qui essent a Deo praedestinati, ac per praedestinationem Christo conjuncti, ut Wiclefus, et Johannes, Hus Bucerus, et ex Calvinianis quamplures: vel qui per fidem et charitatem Christo uniantur, ut Lutherus, Melancton, Brentius, et Claudius, apud Calvini discipulos Parisienses olim Minister, ac Protestantes fere omnes, de vera Christi Ecclesia loquentes. Nam eorum plerique distinguentes inter veram et internam, atque externam et apparentem Ecclesiam; illam invisibilem modo explicato, hanc vero visi-
34 bilem adstruunt. Sed turpissime errant in notis designandis, quibus aeterna haec et invisibilis Ecclesia discernitur. Etenim per Dei Ecclesiae notam veram doctrinam, et Sacramentorum usum designant, ita ut ad externam Ecclesiam omnino pertineant ii omnes, qui in vera doctrina profitenda, et in iisdem Sacramentis participandis conveniant; distinguentes vero inter articulos fundamentales, et non fundamentales, omnes illas sectas ad Ecclesiam pertinere contendunt, quae in adstruendis articulis fundamentalibus
conveniant: quo argumento ductus Jurieus Cal- 35
vinianae sectae Minister, eo devenit in tractatu, quem scripsit de unitate Ecclesiae, ut contenderet omnes Christiani nominis sectas ad Christi
Ecclesiam pertinere. Ac fuere Novatores nonnul- 36
li, qui veriti non sunt affirmare, eorum sectas ab antiquis haereticis, qui Apostolico saeculo vixerunt, originem trahere, ut eorum in Christi Ecclesia a primis exordiis successionem ostenderent.
Haec autem deliria sunt, quae vel ipsa narratio 37
refellit. Quem enim Christianum hominem non pudeat in propriae causae praesidium Gnosticos, et Ebionitas afferre, ac horum se successorem praedicare, qui ab Apostolis veluti ethnici, et Publicani ex Ecclesiae sinu fuere dejecti? Vel Cerdonis, Valentini, Marcionis, aliorumque hujus furfuris Nebulonum se successorem esse, cum constet hos ab Apostolicis viris ab Ecclesiae communione avulsos fuisse, ac veluti Diaboli ministros damnatos; ut legere est apud Irenaeum, Eusebium, Augustinum, aliosque Patres, qui de haeresibus scripserunt.

Samuel Puffendorfius in opere inscripto *de ha-* 38
bitu religionis christianae ad vitam Civilem, quem sequuntur Bohemerus, Pfaffius, et Lutheranorum ac protestantium plerique, contendit, Ecclesiam non esse Statum, aut Rempublicam, sed societatem in Statu ex Doctoribus, et Auditoribus conflatam, et veluti Collegium in Republica. Quod Collegium jus deputandi personas particulares habet ad sacrum ministerium, et praescribendi per conventiones et pacta regulas divini cultus. Quamobrem omnes christianos ex Christi institutione aequalis auctoritatis esse contendit; Pastores vero atque Ecclesiae ministros, ex sola plebis deputatione constitui, atque hos non majorem habere auctoritatem, quam quae per pacta ab ipso Fidelium Collegio eisdem concessa sit. Atque hanc auctoritatem imperio Principum saecularium subjectam esse, qui ut reliquis Collegiis, ita Christi Ecclesiae suprema potestate praesunt et dominantur.
Addere iis possumus Edmundi Richerii circa Chri- 39
sti Ecclesiam errores, qui toti Ecclesiae sive Caetui Fidelium clavium potestatem a Christo collatam finxit, Petro vero, Apostolis, et Episcopis instrumentaliter et ministerialiter tantum, seu quoad executionem. Quamobrem Episcopos non Christi, sed Christianae plebis ministros efficit, ac
non superiores, sed subditos ejusdem. Suspectus 40
quoque est Launojus, qui in Epistola ad Nicolaum Gatinaeum Catholicorum de Ecclesia definitionem reprehendit, quod mentio in ea occurrat Pastorum, quibus Ecclesia regitur, et praesertim Romani Pontificis.

41 Hactenus haereses recensuimus, quae orthodoxo de Christi Ecclesia systemati adversantur. Has vero haereses confutavere ex professo, ac solidis argumentis Benignus Bossuet, tum in historia variationum Ecclesiarum Protestantium, tum in operibus adversus Claudium exaratis, Honoratus Tournely in praelect. Theolog. de Ecclesia Christi,
42 aliique Teolog. (*) Cui adde Chartasium *de libertatibus Ecclesiae Gallicanae*. De auctoritate vero Romani Pontificis consuli poterunt opera Eminentissimi Augustini Orsi, typis Congregationis de Prop. Fide sub Clem. XII. evulgata (**).

43 Nos vero recensitas haereses paucis confutaturi, ostendemus: Primo veram Christi Ecclesiam esse visibilem: Secundo veras, et perspicuas notas habere, quibus dignoscitur, et non solum ab iis, qui Christiani non sint, sed etiam ab Haereticorum, sive a falsis Christianorum sectis, secernitur: Tertio hanc sinu suo complecti non solum praedestinatos et justos, sed etiam peccatores, excludere vero a sua communione haereticos, schismaticos, atque excommunicatos vitandos: Quarto esse indefectibilem, et in definiendis morum et fidei controversiis infallibilem: Quinto constare ex plebe, et Ecclesiae ministris, qui ex divina institutione a plebe secernuntur, atque inter hos reperiri Episcopos jure divino Presbyteris Superiores, et Romanum Pontificem eodem jure totius Ecclesiae caput et Principem: Sexto denique, potestatem regendi Ecclesiam, ac finiendi controversias circa religionem infallibili judicio concessam esse pastoribus sive Episcopis, ac praesertim Romano Pontifici, cui inerrantiae privilegium in Petri persona promissum a Christo Domino fuit. Atque his positis, veram Christi Ecclesiae definitionem exponemus.

44 I. *Ecclesia Christi visibilis est.* Principio autem cum Novatoribus statuo, Ecclesiam Christi esse societatem illam, cui concredita sunt eloquia Dei, sive depositum divinae revelationis, quo media necessaria ad salutem, et quid credendum, quidve agendum sit, demonstratur, ut certo nobis
45 pateat via salutis. Statuo secundo cum iisdem Novatoribus, extra hujusmodi societatem nullam esse spem aeternae salutis. Cum res ita se habeat, quis non videt, Ecclesiam Christi perspicuam, ac visibilem esse oportere? Si Deus dum hominibus per suos Legatos, Prophetas, et Apostolos, necessaria ad salutem revelavit, perspicuis ac manifestis signis divinam legationem demonstravit, ac notissimis characteribus humano generi ostendit, per illos suam doctrinam fuisse promulgatam; quis credat invisibilem esse voluisse societatem illam, cui divinum revelationis depositum custodiendum, atque ad finem usque mundi sartum tectum servandum concredidit. Non enim minor esse debuit Dei sapientissimi providentia in proponenda sua hominibus revelatione, quam in eadem conservanda, et custodienda. Si ergo eam visibilibus et notissimis characteribus conspicuam reddidit in promulgatione, necesse est, per conspicuas, atque visibiles notas eamdem conservare, cum non minus tunc necessaria fuerit ad humanae salutis consecutionem, quam deinceps futura sit. Deinde tenentur omnes homines sub pe- 46
riculo aeternae damnationis adjungere se verae Christi Ecclesiae, et in eadem ad finem usque vitae perseverare. Qua vero ratione id fieri posset, nisi per certos, visibiles, ac notissimos characteres, quae vera sit Christi Ecclesia hominibus demonstraretur? Dicent fortasse, invisibili divinae 47
gratiae, vocatione ad veram Christi Ecclesiam homines trahi. At si Deus ita Ecclesiam fundavit 48
suam, ut contentus non fuerit interna hac vocatione, sed exterius revelare necessaria ad salutem, et visibilibus signis revelationem suam demonstrare, manifestum est, voluisse etiam ut visibilibus notis manifesta esset ipsius Ecclesia. Si per fidem se adjungere tenentur homines Christi Ecclesiae, fides autem sine auditu non est, et auditus sine praedicatione illius, qui a Deo missus fuerit, ut ex Apostolo constat, quis non videt, interiori non obstante vocatione, qua excitatur fides, externas quoque ac visibiles Ecclesiae notas necessarias esse, ut verae Fidelium societati se adjungere homines possint? Praeterea voluit 49
Christus, ut in hanc societatem homines cooptarentur per visibilem baptismi ablutionem; ergo visibilem ac conspicuam hanc societatem esse voluit. Denique ex ipsa Christi Ecclesiae constitu- 50
tione id manifestum sit; nam instituta est ad modum montis, ad quem omnes gentes undequaque confluere debent, ut praedixerat Isaias *cap.* 2. Instituta est societas constans ex Pastoribus, et Doctoribus, qui alios doceant, juxta verba Apostoli Pauli ad Ephesios 4. *Ipse dedit quosdam Apostolos, alios autem Pastores et Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii in aedificationem Corporis Christi.* Pastores vero *Act.* 20. Episcopi vocantur, quos in grege Christi posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei. Et ad Hebreos 13. praecipitur Fidelibus, ut obediant

(*) Richerium potissimum, post Duvallium et Petavium, strenuo refellerunt cl. Mamachius in epistolis adversus J. Febronium et Laurentius Veith Augustani Lycei ornamentum in egregio libello Augustae Vindelicorum 1783. excuso, cui titulus: *Edmundi Richerii Doctoris Parisini systema de Ecclesiastica, et Politica potestate singulari dissertatione confutatum.* Pro Ecclesiae vero potestate tuenda egregie scripsit Pater Jo: Ant. Bianchi Ord. Minorum in opere Italice scripto, cujus titulus est: *La Polizia della Chiesa contro le nuove massime di Pietro Giannone. (Edit. Barbiell.)*

(**) Ac postea recusa; Franciscum Antonium de Simeonibus in praeclaro adversus Dupinium opere *de judiciaria Romani Pontificis potestate*, Ballerinium *de vi Primatus*, Zaccariam in utroque Antifebronio cum italico, tum latino, aliosque, qui Febronium confutarunt. *(Edit. Barb.)*

Pastoribus, atque ejusdem subjecti sint; Mat-
thaei denique 18. Ecclesiae tribunal describitur,
ad quod contumacium crimina deferri debeant,
qui si Ecclesiam non audierint, habendi dicuntur
51 veluti Ethnici, et Publicani. Quis vero non videt
ex supra recitatis testibus manifestum fieri, vo-
luisse Christum, ut Ecclesiae suae societas visi-
bilis esset, quae constaret ex Pastoribus, et Ovi-
bus, hoc est ex superioribus, et subditis, mutuis
invicem officiis colligatis, in eadem professione,
ac Sacramentorum susceptione convenientibus?
52 Accedunt demum parabolae ipsae, quibus Chri-
stus Dominus Ecclesiam suam designavit, Areae
scilicet, Agri, et Sagenae; allegoriae, quibus Pa-
stores expressit, dum eos sal terrae, vel lux mun-
di dixit, atque ea qua significavit se supra Pe-
trum, veluti supra firmissimam petram, Eccle-
siam fundaturum. Haec enim omnia palam faciunt,
Christum visibilem Ecclesiam fundasse, atque
conspicuas in ea posuisse notas, per quas vera
ipsius Ecclesia a falsis sectis secerneretur.
53 Praesto autem nobis sunt hujusmodi notae,
quae sensibiles sunt, omnibus obviae, et cognitu
faciles, non solum domesticis fidei, sed etiam ex-
traneis, ut omnes ad Ecclesiam et fidem addu-
54 cantur. Non posse vero notas hujusmodi stabiliri
in vera doctrina, et legitimo Sacramentorum usu,
ut novatores praetendunt, facile patet. Nam nul-
lus unquam fuit haereticorum, qui veram in sua
Ecclesia doctrinam esse non contenderet, ac le-
gitimum itidem usum Sacramentorum, quae ipse
reciperet. Ita Gnostici, Ebionitae, Marcionitae,
Manichaei, Haeretici denique omnes, ne iis qui-
dem exceptis, qui in fundamentalibus stabilitis a
55 nostris Novatoribus articulis erraverint. Ad alias
ergo notas confugere necesse est, quae perspicue
ostendant; fidelium societatem esse Ecclesiam a
Christo institutam. Possemus hic in medium af-
ferre miracula, quae in sola Romana Ecclesia
passim occurrunt ad demonstrandam veram in
nonnullis hujus societatis hominibus sanctitatem,
et veram, quae in eadem viget, fidem. Nam hu-
jusmodi miracula per Sanctorum hominum fidem
contingere plerumque videmus, atque in horum
canonizatione, instituto rigoroso examine, vere
comprobantur. Haec sane ostendunt, Deum iisdem
signis, quibus Ecclesiam a se fundatam fuisse
demonstravit, ostendere eamdem se peculiari
providentiae suae cura conservare atque regere.
Sed iis missis, et aliis motivis, quibus evidenter
credibilis fit Catholica Ecclesia, quatuor tantum
iudicasse sufficiat notas, quae in Symbolo Con-
stantinopolitano designantur, videlicet *Unam, Sanctam, Catholicam, et Apostolicam.*
56 Porro Christi Ecclesiam unam esse, ac unam
invariatam consistere debere, facile patet. Voluit
enim Christus, ut in Ecclesia sua *unum ovile foret, et unus Pastor,* Joannis 10. Paulus 1. ad Cor. cap.
10. omnes fideles unum mysticum Corpus efficere
scribit; et ad Ephes. 4. explicans, qua ratione in-
vicem uniti fideles unum Corpus efficiant, ait,
Unum Corpus (esse scilicet debetis, licet plura
membra sitis) *et unus Spiritus, sicuti vocati estis in una spe vocationis vestrae, unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus Pater omnium.*
Omnes itaque fideles membra sunt Ecclesiae Chri-
sti, unum vero Morale Corpus efficiunt unitate
Spiritus, quo Christo conjuncti sunt per fidem,
unitate baptismi, quo Christiani designantur, et
fiunt, unitate sacramentorum, quae participant, et
praeceptorum tum divinorum, tum Ecclesiastico-
rum, ac unitate subjectionis legitimis Pastoribus,
et visibili a Christo constituto Capiti, per quam
unitatem Ovile unum, et unum Ecclesiae Pasto-
rem agnoscimus. Ita sane antiqui Ecclesiae Pa-
tres Irenaeus, Tertullianus, Cyprianus, et qui hos
deinceps subsecuti sunt, Ecclesiae unitatem ex-
plicavere, ut nos infra ostendemus.
Sancta quoque est Ecclesia Christi, ut tum in 57
citato, tum in Apostolico Symbolo antiqua quoque
Ecclesia professa est. Hinc Sanctus Petrus *Epist.*
3. *cap.* 2. vocat Ecclesiam *Genus electum... Gentem Sanctam etc.* atque eamdem a Christo sancti-
ficatam, scribit Paulus ad Ephes. et ad Tit. 2.
Sancta vero dicitur propter invisibile Caput Chri-
stum; propter fidei sinceritatem, quae in omnibus
verissima est; propter Sanctitatem doctrinae, quae
vitia, et peccata omnia damnat, et virtutes com-
mendat, nempe Fidem, Spem, Caritatem etc. qui-
bus exornata Christi Ecclesia est, et quae extra
ipsam non reperiuntur, propter Sanctitatem fi-
nis, et mediorum; propter Sacramenta, quae ve-
ram gratiam non ponentibus obicem conferunt;
ac demum propter Justos, qui numquam in ea
desunt, qui scilicet rite Sacramentis utuntur,
praeceptis obtemperant, et Ecclesiae doctrinae
mores suos conformant.
Est etiam Catholica Ecclesia Christi, hoc est 58
Universalis, ac per totum notum orbem sensim
diffusa. Liquet id ex Malachiae prophetia cap. 1.
et ex Matt. cap. ultimo, et ex ultimo capite Mar-
ci, in quo Christus praecepit Apostolis, ut *docerent omnes Gentes, et praedicarent Evangelium omni creaturae.* Hujus Ecclesiae tenendam fidem tradi-
dere Cyprianus *lib. de unitate Eccles.* Cyrill. *Cathechesi* 18. Augustinus *lib. de ver. Rel. cap.* 7. et
Patres reliqui; atque haec vera est et fundata per
Christum Ecclesia. Hac de causa in antiquo Sym-
bolo vera Ecclesia *Catholicae Ecclesiae* nomine de-
signata est.
Apostolica denique est vera Christi Ecclesiae 59
fundata *super fundamentum Apostolorum, et Prophetarum;* propter depositum divinae revelationis
Apostolis concreditum, quod sartum tectum cu-
stodivit; propter Apostolorum praedicationem,
qua per universum orbem propagata est; propter

legitimam Pastorum, qui Custodes sunt divinae revelationis depositi, ex Apostolis successionem; et praesertim propter non interruptam Romanorum Pontificum ex Petro successionem, ad quam veluti ad praecipuam Ecclesiae tesseram semper provocaverunt Patres. Placuit autem hic Patruum Auctoritates afferre, quo clarius res tanti momenti aperiatur; Irenaeus *lib.* 3. *adv. haereses cap.* 3. ibi: « Maximae, et antiquissimae, et omnibus » cognitae, a gloriosissimis duobus Apostolis Pe- » tro et Paulo Romae fundatae et constitutae » Ecclesiae, eam quam habet ab Apostolis tradi- » tionem, et annuntiatam hominibus fidem, per » successiones Episcoporum pervenientem usque » ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui » quoquomodo vel per sui placentiam malam, » vel vanam gloriam, vel per caecitatem et malam » sententiam, praeter quam oportet, colligunt. » Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem » principalitatem necesse est omnem convenire » Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fide- » les. » Deinde Romanorum Pontificum a S. Petro usque ad Eleutherium, qui tunc in Petri Cathedra sedebat, catalogum texit; Tertullianus, *lib. de praescript. c.* 32. « Edant (*haeretici*) ori- » gines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem » Episcoporum, ita per successionem ab initio » decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem » ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen » cum Apostolis perseveraverint, habuerint au- » ctorem et antecessorem. Hoc enim modo Roma- » norum Ecclesia Clementem a Petro ordinatum » edit » S. Cypr. *epist.* 27. *ad lapsos*: « Dominus » noster Ecclesiae suae rationem disponens in » Evangelio loquitur, et dicit Petro: ego tibi di- » co, quia tu es Petrus, et super istam petram » aedificabo Ecclesiam meam, et portae infero- » rum non vincent eam etc. Inde per temporum » et successionem vices, Episcoporum ordinatio, » et Ecclesiae ratio decurrit. » Optatus Milevitanus *lib.* 2. contra Parmenionem, sic eum alloquitur: « Negare non potes, scire te in urbe Ro- » ma Petro primo Cathedram Episcopalem esse » collatam, in qua sederit omnium Apostolorum » caput Petrus: in qua una Cathedra unitas ab » omnibus servaretur, ne caeteri Apostolis sin- » gulas sibi quisque defenderent, ut jam schis- » maticus et peccator esset, qui contra singula- » rem Cathedram, alteram collocaret. » Deinde recenset omnes Romanos Pontifices a S. Petro usque ad Siricium, qui tunc Ecclesiam regebat, ut probet non esse veram Ecclesiam apud Donatistas, qui per similem successionem ad Apostolos usque ascendere non poterant, et quos sic alloquitur: *Vos vestrae Cathedrae originem ostendite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vindicare.* S. Augustinus *lib. contra Epistolam Fundamenti cap.* 4. *In Ecclesiae gremio me tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad praesentem Episcopatum successio Sacerdotum.* Et vero ipse Christus Ecclesiam suam supra Petrum primum Ecclesiae Romanae Episcopum et ejus successores fundavit, et promisit fore, ut numquam illi Ecclesiae praevalerent portae inferi. Hinc illum S. Cypriani *lib. de unitate Ecclesiae*: *Qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, non deserit, in Ecclesia se esse confidit.*

Stabilito, Christi Ecclesiam ex scripturis, ac 60
antiquae Ecclesiae consensione esse *Unam Sanctam, Catholicam, et Apostolicam*, facile ostendere est, per quatuor has notas conspicuam fieri, ac perspicuis characteribus veram omnibus demonstrari. Fac enim Ecclesiam ita nobis exhiberi, ut liquido constet, esse hominum multitudinem per totum universum diffusam, quae ab Apostolis vel eorum legitimis successoribus in Christifidelium societatem cooptata, ac Christo per baptismum consecrata sit; quae per hujusmodi homines a Deo Episcopos constitutos ad regendam Ecclesiam regulata semper sit; quae per fidei professionem, sacramentorum susceptionem, ac debitam obedientiam semper, et ubique cum hujusmodi Pastoribus conjuncta fuerit, eisque ac visibili Capiti Romano Pontifici subjecta; quae fidem invariata ubique, ac semper servaverit, quam ii praedicarunt, quos Deus misit, et quibus depositum divinae revelationis concredidit, ac peculiarem assistentiam in eo dispensando, et explicando promisit; quae denique sanctitatem illam servet, et foveat, quam supra explicavimus: fac, inquam, ita nobis Ecclesiam exhiberi, an non illico constat, eam esse, quam Christus fundavit, quae per constitutos a Christo Ministros regitur, quae fidem, sacramenta, sanctitatem, ac reliqua pro salute hominum ordinata, intacta conservat? Ita sane! Nec alia nobis ratione constare potest vera Christi Ecclesia. Sunt ergo quatuor in Symbolo illo recensitae verae Ecclesiae notae.

Ubinam vero in societatibus Haereticorum, 61
quae modo vigent, sunt recensitae notae? Omnes enim separatae sunt a communione Romani Pontificis, qui Petri Cathedram tenet, quae centrum est unitatis, ut cum Cypriano omnes fere antiqui Patres loquuntur; et qui locum tenens Petri fundamentum illud est, quod universam Ecclesiam sustentat, hoc est, Princeps, et Caput Ecclesiae Christi, cui firmum ac stabile illud praesidium promissum est, adversus quod portae inferi praevalere non possunt. Deinde Catholicae, idest uni- 62
versales non sunt, cum non sint per universum diffusae, certis conclusae regionibus, ut discurrenti per Nestorianos, Monophysitas, sive Jacobitas, Photianos, Lutheranos, Calvinianos, aliosque Novatores facile patet. Nec semper fuere sed initia sua habeat in viris nonnullis, qui ab Apostolorum

successoribus, ac legitimis Custodibus divinae re-
velationis, veluti contemptores verbi Dei, atque
fidei, ac veluti Christi Ecclesiae contumaces per-
duelles damnati fuere, et a communione separati.
Nestorius nempe in Ephesina Synodo, Monophy-
tae in Chalcedonensi, Photiani denique, Lutherani,
Calvinianique in aliis Conciliis, vel ab Apostolica
63 Sede. Ubi ergo Catholica est eorum Ecclesia? Ubi
Apostolica, cum ab iis stabilita sit, qui obtem-
perare recusarunt Apostolorum legitimis succes-
soribus, ac traditam per ipsos fidem rejecerunt?
64 Ubi denique in sectis illis sancti homines sunt,
qui ad normam doctrinae Ecclesiae mores exi-
gendo suos, ea fide ac virtutum sanctitate elu-
ceant, quam Deus dono prophetiae et miraculis
comprobet? Scimus enim, Deum in quocumque
statu iis signis ad conservandam revelatam doctri-
nam, ac Ecclesiam suam demonstrandam, usum
esse, quae in eadem fundanda adhibuerat, ut nos su-
pra innuimus. In sola vero Rom. Ecclesia sancti ho-
mines passim occurrunt dono prophetiae illustres,
ac miraculorum gloria conspicui: ut expendenti
canonizatorum hominum acta manifestum fit. In
iis enim post rigorosum examen heroicae virtu-
tes, prophetiae eventu comprobatae, et miracula
adeo aperta, quae in controversiam vocari ne-
queunt, demonstrantur. In sola ergo Romana Ec-
clesia Divina illa providentia apparet, qua Deus
factam a se revelationem, ac fundatam Ecclesiam,
divinae suae potentiae auxilio regi, et conservari
demonstrat.

65 In eadem Romana Ecclesia quatuor illae notae
facile conspiciuntur. Haec enim una et invariata
ostenditur per legitimam Pastorum ex Apostolis
successionem, ac per divinam horum Pastorum
missionem, quam ex ipsa ordinatione probant, et
per non interruptam subjectionem Fidelium hujus-
modi Pastoribus, qui eamdem Fidei professionem
semper emiserint, eadem Sacramenta receperint
etc. qui denique una cum Pastoribus Petro, ejus-
que Successoribus, veluti Ecclesiae fundamento,
atque Capiti adhaeserunt. Quamobrem veluti
unum Corpus morale continuatum, ac proprio
66 conjunctum Capiti exhibetur. Est ergo una. Fuit
praeterea quocumque tempore, ac semper per
Universum societas haec diffusa, quae cum ante-
dictis Pastoribus, et Romano Pontifice commu-
nionem servat; quamobrem ab omnibus Patribus
67 Catholica habita, et nuncupata est. Apostolica
quoque jure meritoque appellata fuit semper, ac
revera est; nam per non interruptam Successio-
nem, ac per legitimam Romanorum Pontificum,
aliorumque Episcoporum Ordinationem, Ecclesia
haec ex Apostolis descendit; depositum Divinae
revelationis a Spiritu Sancto per Apostolos eidem
Ecclesiae concreditum sancte custodivit, data oc-
casione cum assistentia illa, quam Christus Pa-
storibus promisit dicendo: *Ecce Ego vobiscum
sum usque ad consumationem saeculi*, eamdem re-
velationem inculcavit, et explicavit; eos vero,
qui obstinate propositam, et explicatam ab ipsis
revelationem, et dogmata per hanc demonstrata,
recipere, venerari, et credere nolunt, veluti
Ethnicos, et Publicanos ab Ecclesia omnino avul-
sos, omni Communione privavit. Primo saeculo
ejecti ex Ecclesia leguntur Ebionitae, atque Gno-
stici: Secundo Cerinthiani, Marcionitae, Valenti-
niani, Patripassiani, aliique, ut apud Irenaeum
l. de Haeres. et apud Tertullianum *l. de Praescript.*
legere est: Tertio Montanistae, Manichaei, ac prae-
ter alios Pauliani a Paulo Samosateno ita nuncu-
pati: Quarto, Ariani, Pelagiani, Macedoniani,
atque alii: Quinto Saeculo avulsi, atque ejecti ab
Ecclesia fuere Nestoriani, et Euthychiani, ac
paulo post etiam Monothelitae, atque ita sequen-
tibus saeculis aliae haereticorum Sectae pulsae
ex Ecclesiae communione fuere.

Venio nunc ad eos, qui ad Ecclesiam pertineant, 68
atque ad eos, qui extra Ecclesiam sine spe salutis
dejecti sint. Ac primo quidem facile patet, non 69
solum praedestinatos, perfectos, et justos, sed
etiam reprobos, et peccatores Ecclesiam Christi
complecti. Tum quia haec comparatur areae, quae
triticum et paleas contineat, sagenae missae in
mare ex omni genere piscium congreganti, Matthaei
scilicet 3. et 23. et 1. ad Timotheum 2. magnae
domui, in qua non solum sunt vasa aurea et ar-
gentea, sed lignea quoque et fictilia, ac *quaedam
quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam.*
Porro paleae, mali pisces, et fictilia vasa, quae
in contumeliam sint posita, reprobos homines de-
signant. Ecclesia ergo reprobos complectitur. Deinde 70
Ecclesia Christi visibilis est, atque hominibus
conspicua, ut ad eam pro salute obtinenda venire
possint, et ut etiam Pastores oves suas cognoscere
valeant, atque oves Pastoribus obtemperare. Si
vero solis praedestinatis constaret, qui soli Dei
cogniti sunt, visibilis profecto hac ratione non
esset; quamobrem jure meritoque Constantiensis
Synodus Wicleffi proscripsit errorem, quo solos
praedestinatos Ecclesiae adjudicabat; et Augusti-
nus *tract.* 45. in Joann. dixit: *Secundum praescien-
tiam Dei et praedestinationem, quam multae oves
foris, quam multi lupi intus!* scilicet Deus videt
salvos futuros esse nonnullos, qui modo extra
Ecclesiam, deinde Ecclesiae membra futuri sunt,
ac reprobos esse multos, qui intra Ecclesiam
sunt. Hic vero notare juvat, ovium Christi nomine 71
aliquando venire solos electos dum scilicet speciali
modo, nempe secundum praedestinationem, Chri-
sti oves appellantur, per quem infallibiliter fiet,
ut in aeternum cum Christo unitae permansurae
sint. Aliquando vero ovium nomine tum boni,
tum mali designantur, qui in Ecclesia sunt: Sic
Joannis ultimo Christus dixit: *Pasce oves meas:*
Ita Psal. 73. *Iratus est furor tuus super oves pa-*

suae tuae: et Ezechiel. *cap.* 32. describuntur oves, quae misere pereunt, de quibus judicium exquiritur a Pastoribus.

72 Reperiri etiam in Ecclesia peccatores, sive occultos, sive manifestos, ex ipsa scriptura constat: nam Matthaei 15. dum modus praescribitur corrigendi ac puniendi peccatores per illa verba: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum etc.* perspicue ostenditur, in Ecclesia non solum occultos, sed etiam manifestos peccatores esse, cum peccator adhuc fidelis et frater, adeoque Ecclesiae membrum dicatur. Fratres enim sumus, quia Ecclesiam pro Matre habemus, et Christum pro Patre. Ostendi id quoque potest ex parabolis convivii, in quo etiam erant non habentes vestem nuptialem, idest gratiam sanctificantem; et Virginum, inter quas quinque fatuae erant, charitate videlicet destitutae. Nota autem res est, parabolas illas Ecclesiam exprimere. Rursus Apostolus 1. ad Corinthios 6. satis declarat, incestuosum Corinthium in Ecclesia fuisse, antequam ipsius Pauli, et Ecclesiae sententia Sathanae traderetur. Vide Augustinum *lib.* 3. contra Epistolas Petiliani *lib.* 7. de baptismo, et alibi passim hanc assertionem variis scripturae phrasibus comprobantem, et Hieronym. contra Luciferianos ita ajentem: *Arca Noe Ecclesiae typus fuit... ut ibi pardus, et hoedi, et lupus, et agni; ita et hic* (in Ecclesia) *justi et peccatores, idest vasa aurea et argentea cum ligneis et fictilibus commorantur.*

73 Dicendum nunc paucis est de iis, quos Ecclesia Christi e sinu suo excludit, et extra ipsam
74 sine spe aeternae salutis sunt positi. Inter hos primo loco occurrunt haeretici, quin nullo modo iis suffragetur excogitata a Novatoribus distinctio de Articulis fundamentalibus, et non fundamentalibus. Primo enim id liquet ex Patribus, qui Ecclesiae nomine unicam communionem venire docuerunt, ac extra Ecclesiam positos esse, qui ab hac sint communione separati. Ita Irenaeus *lib.* 3. *adv. haer. cap.* 4. Tertullianus *de Praescr. cap.* 4. Clemens Alexand. *lib.* 7. *Strom.* Origenes *lib.* 1. *in Job.* Hieronym. *Dial. contra Luciferianos circa finem*, Hilarius *lib.* 7. *de Trinit.* et alii. In omnibus quoque antiquis Conciliis eadem doctrina exposita, et inculcata reperitur, ut videre est in Canonibus 6. et 10. Concil. Laodiceni, in quibus preces in oratoriis Haereticorum offerre, et filias cum haereticis matrimonio conjungere prohibentur fideles; in Can. 1. Concilii Constantinop. 1. in quo haeretici vocantur *qui ab Ecclesia abdicati sunt, et anathematizati;* et in Can. 7. Concilii Carthaginensis IV. in quo nomen Ecclesiae dari prohibetur *Conventiculis haereticorum.* Accedunt etiam Patres, et Concilia, quae unam hanc Ecclesiam Catholicam dixere, a qua haeretici omnes anathematizantur, ut videre est apud Tournelynm *de Ecclesia quaest.* 2. *art.* 1. Haec vero omittenda duximus, quod Juricus fateatur, hanc Ecclesiae unitatem statuisse, ac sibi effinxisse antiquos Ecclesiae Patres. At si Patres priorum saeculorum, qui ab Apostolicis viris depositum divinae revelationis susceperunt, unam tantum Ecclesiam esse docuere, in qua spes insit salutis, atque hanc Catholicam esse, quae haereticos excludat, quis non videat, ita revera fuisse a Christo institutam societatem credentium? Nam Christus Dominus unum in ea futurum dixit Ovile, et Pastorem unum; unumque Corpus esse voluit ex variis membris invicem, et cum capite unitis, ut tradidit Paulus; et eos, qui Ecclesiam non audierint, tamquam Ethnicos, et Publicanos, quibus spes deest aeternae salutis, habendos docuit *Matth.* 16. atque Paulus *ad Tit.* haereticos devitandos jubet. Itaque Patres, qui Ecclesiam unam esse docuerunt, quae Sectas haereticorum excludat, Christi Domini doctrinam, et divinam revelationem inculcarunt, quae haereticos homines devitare nos jubet, et ita ab uno Ecclesiae Corpore eos avulsos, et separatos ob perduellionem, et contumaciam, ejusdem Ecclesiae sententia, exhibet, ut inter Ethnicos et Publicanos recenseri debeant. Patrum ergo de unitate Ecclesiae doctrina ea est, quam Christus, et Sipiritus Sanctus per Apostolos promulgarunt.

Neque ullibi apud veteres Patres occurrit arti- 75
culorum fundamentalium, et non fundamentalium distinctio. Distinxit utique semper Ecclesia, inter ea quae expresse cuique Christiano tenenda, et credenda sint, atque ea quae generatim et implicite credere sufficiat, ut alibi ab ipso quoque Auctore expositum est: at pro haereticis habuit eos omnes, qui quemcumque ab Ecclesia definitum et ad credendum propositum articulum pertinaci voluntate negassent. Ita, Hieronymo teste, ii qui adversus Ecclesiae definitionem Mosaicas caeremonias cum Evangelio servandas tradidere, ut salutem homines consequerentur, haeretici, atque de societate Diaboli habiti sunt, vel ipsa Apostolorum aetate, etsi id ad fundamentalem fidei articulum, juxta Novatores, non pertineret. Atque ita deinceps, qui Ecclesiam loquentem atque docentem eadem obstinatione audire recusarunt, pro haereticis habiti sunt, ut discurrenti per singulas Novatorum Sectas ab Apostolorum aetate ad Tridentinam usque Synodum, exploratum est. Et sane qui Ecclesiam non audit per legitimos Pastores loquentem, Christum non audit, et tamquam Ethnicus, et publicanus habendus est ex illo Matthaei 16. pluries citato. Porro haereti- 76
corum nomine homines intelligimus qui Ecclesiam audire nolint, atque obstinata pertinacia ipsius decreta respuant. Itaque ex ipsa Christi sententia ab Ecclesiae societate separati habendi sunt. De his vero, et excommunicatis quod attinet, sufficiant ea quae ab Auctore Bibliothecae

sunt disputata: Nam quae de iis disserunt, obvia sunt apud Berllarminum aliosque Theologos.

77 Visibilis Christi Ecclesia numquam defuit, aut defectura est. Ita Catholici contra Novatores illos sentiunt, qui solam invisibilem omnino indefectibilem praedicant, visibilem vero ita obscuram ac fere extinctam fuisse, ut visibilis amplius non fuerit. Consideranti Dei in fundanda et regenda Ecclesia sua providentiam, palam illico fit nec defecisse, nec deficere posse visibilem Christi Ecclesiam. Nam haec societas est, extra quam nulla est spes salutis: In hac societate fundanda Deus usus est visibilibus signis, ac perspicuis characteribus, quibus cognita et notissima esset hominibus, veluti ea, cui concredita sunt monita et praecepta, atque media necessaria ad aeternam salutem, ut nos clare ostendimus de notis et characteribus divinae revelationis disputantes. (*)

78 Si Deus omnibus conspicuam esse voluit suam revelationem per notissimos characteres, ac notam itidem societatem, cui revelationis suae depositum concredidit, quis dubitet quin providentia sua, visibilem et conspicuam conservare voluerit semper illam eamdem societatem, ad quam necesse sit hominibus accedere, ut consequi salutem possint? Scimus enim, divinam providentiam eadem
79 qua perfecit opera cura, eadem conservare. Si ergo divinae providentiae cura fuit, ut omnibus conspicua esset Ecclesia, quam ipse fundaret, eadem cura visibilem atque omnibus conspicuam semper servabit. Atque huc spectant Veteris Testamenti prophetiae, quibus perpetuo duraturam praedictum est Ecclesiam Christi. Vide hujusmodi prophetias relatas a Tornuel. *art.* 8. *concl. unica.* Hinc Christus Matth. ultimo n. 20. inquit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi;* et Matthaei Ecclesiae suae stabilitatem designans inquit: *Et adversus eam portae Inferi praevalere non poterunt:* Atque ad Ephesios habetur: « Ipse (*Christus*) dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, » alios autem Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in » aedificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii » Dei. » Vides ergo, Christum stabilisse in Ecclesia sua Pastores, qui ad Mundi finem usque oves suas pascerent, quique in Actibus Apostolorum Episcopi dicuntur, positi a Spiritu Sancto ad regendam Ecclesiam Dei; atque hujusmodi Pastoribus promisisse, se cum iisdem mansurum ad consummationem usque saeculi, hoc est, divinae virtutis suae praesidio atque assistentia se iisdem semper adfuturum; ac denique pollicitum fuisse numquam portas inferi, hoc est Spiritum erroris atque nequitiae, adversus Ecclesiam illam praevalituras, quam Christus per Pastores a se constitutos regeret. Si Ecclesia, quae numquam defectura est, ea est, quae Pastoribus subest, est profecto visibilis, atque est Catholica Romana Ecclesia per notas illas conspicua, quas nos supra exposuimus.

Huic Ecclesiae infallibilis in decernendis fidei 80
et morum controversiis auctoritas concessa est. Nam iis, per quos Ecclesiam fundavit, infallibilem in proponenda et explicanda doctrina auctoritatem contulit; Apostolis enim et Prophetis, quorum ministerio usus est in fundanda Ecclesia, infallibilem in proponenda et explicanda doctrina auctoritatem contulit; Apostolis enim et Prophetis, quorum ministerio usus est in fundanda Ecclesia, infallibilem divini Spiritus assistentiam praebuit, ut novatores quoque fatentur. Ergo iis quoque quorum ministerio utitur pro conservanda Ecclesia, quam indefectibilem esse voluit, eam assistentiam tribuat necesse est, per quam illibatum servetur depositum divinae revelationis eorum curae, et ministerio concreditum, alioquin cura in Dei providentia deesset, pro conservanda religione
quam revelaverat. Tradidit vero divinae revela- 81
tionis depositum iis, quos ipse misit dum dixit: *sicut misit me Pater, ita ego mitto vos*, quibus pascendi oves onus imposuit, dum dixit: *Sicut misit me Pater, ita ego mitto vos*, quibus pascendi oves onus imposuit, dum dixit: *Pasce oves meas*: quibus docendi munus indidit dicendo: *Euntes docete omnes Gentes*, quos denique *posuit Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam suam.* Iis ergo eam assistentiam praebet, quae necessaria est ad intactam conservandam revelationem ideoque Ecclesiam sine errore. Sine hac enim assistentia rite consultum non esset conservationi Ecclesiae; eo vel magis, quod Christus hujusmodi Pastores audire, eisque obtemperare nos jubet: Lucae enim 10. v. 16. ait Christus Apostolis, ac Pastoribus eorum successoribus: *Qui vos audit, me audit;* et ad Hebraeos XIII. v. 13. habetur: *Obedite Praepositis vestris, et subjacete eis.* Quis vero credat, voluisse Christum fideles suos astringere ad obtemperandum Pastoribus, qui credenda, et agenda pro munere pastoritio traderent, et inculcarent, quin hos ea voluerit assitentia fovere, quae necessaria sit, ne concreditas sibi oves decipiant! At hanc promisit per verba supra a nobis relata: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi, et portae inferi non praevalebunt adversus Ecclesiam;* et per ea quae leguntur *Ephes.* 4. *v.* 11. *Dedit Pastores, et Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi*, hoc est Ecclesiae, *ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni verbo doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Hac de causa ad Timoth. 3. v. 5. Ecclesia dicitur *Columna et firmamentum veritatis*, firma

(*) Consulatur Liber cui titulus: I Caratteri della Vera Religione—opera dell'Emo Gerdil, Roma per il Barbiellini 1785. (*Edit. Barbiell.*)

scilicet, et stabilis, quae errare, et a fide deficere nequeat. Accedit etiam unanimis Patrum, et Conciliorum consensus, qui hanc semper, et ubique traditam Ecclesiae praerogativam affirmarunt, ut videre est apud supra citatos Auctores.

82 Atque hinc facile patet, inerrantiae donum Ecclesiae Pastoribus fuisse concessum. Iis enim necessarium est; qui pascere, qui docere, qui regere fideles debeant, et quibus fideles fidem habere, et
83 obedire jubentur. Ii autem Pastores sunt, ut ex dictis liquet. Pastorum autem nomine veniunt Episcopi, ut constat tum ex illo Actorum loco, in quo Episcoporum fit mentio, qui positi sunt ad regendam Ecclesiam; tum ex perpetua, et constanti Ecclesiae traditione; tum ex praxi Ecclesiae, in qua semper Episcopi tum seorsim, tum in Conciliis congregati, controversias fidei, atque morum definiere, ut ex actis, et historia Conciliorum constat. Episcopos vero jure divino presbyteris superiores esse, ac Presbyteros eodem jure a plebe secerni, contra Novatores ostendemus de Ecclesiastica Hierarchia, et de Presbyteris disputantes.

84 Privilegium vero inerrantiae non singulis Episcopis seorsim sumptis, sed eorum coetui, qui cum Ecclesiae Capite Romano Pontifice uniti sunt, atque ab eodem pendent, concessum est; nam non solum retroactis temporibus plures Episcopi ab orthodoxa fide defecerunt, sed occurrunt etiam hac nostra aetate ex Photianis, Nestorianis, et Monophysitis Episcopi bene multi, qui in manifestis ab Ecclesia damnatis erroribus versantur. Hoc itaque privilegium iis competit, qui in vera Christi Ecclesia sunt per notas superius a nobis
85 descriptas manifestata. Sunt autem in hac Ecclesia ii tantum Episcopi, qui cum Romano Pontifice communicant, atque ab ejus auctoritate, jurisdictione atque regimine pendent. Neque enim ad unam Christi Ecclesiam pertinere possunt, nisi cum illius potestate sustententur, nisi auctoritate illius regantur. Quamobrem de fide est, inerrantiae privilegium Ecclesiae illi concessum esse, in qua Plebs cum suis Pastoribus uni Romano Pontifici subsit, cujus suprema auctoritate omnes regantur. Neque ab hac sententia Gallorum Theologi dissident, qui, ut exponit Tournely de Ecclesia *qu.* 5. *art.* 2. ajunt, Ecclesiae claves, ad quas hujusmodi quoque privilegium refertur, *uni Petro, et unitati simul concessas esse*, hoc est Ecclesiae capiti una cum Episcopis cum eodem conjunctis, atque ab eodem pendentibus. Neque enim jure divino primatum honoris, et jurisdictionis haberet in tota Ecclesia supra alios quoque Episcopos, nisi ii ab eodem Pontifice penderent. Hinc *Leges*, inquit citatus Auctor, *ac Decreta Pontificis Romani in causis fidei, et morum ad omnes et singulas Ecclesias pertinere, ac Christianos omnes ex conscientia teneri ipsis obtemperare. Quamquam enim infallibilis non supponatur Romanus Pontifex, provisorie tamen ipsius Decretis, quae apud omnes bonos maximi ponderis ac momenti esse debent, obsequendum est, saltem*, ut ait Gerso, ad non dogmatizandum contrarium, *quamdiu Ecclesia non reclamat, nec contradicit. Non ita est de privatis Episcoporum Decretis, quibus ii tantummodo sunt obstricti, qui eorum jurisdictioni subjiciuntur. In controversiis fidei, ac Religionis praecipuas esse Summi Pontificis partes; nec quidquam in Ecclesia magni momenti definiri debere, quod ad ipsum non referatur. Quamquam enim non sit solus Judex controversiarum, est tamen inter judices primus dignitate, et auctoritate, ad quem majores, ut vocant, Ecclesiae causae referendae sunt. Majores autem appellantur causae, vel ex rei gravitate, ac magnitudine, quales sunt, quae fidem, religionem, ac generalem spectant morum disciplinam; vel ex magnitudine subortae difficultatis, aut dignitate personae, ver. gr. cum agitur de Episcopis.* Ita ab anno 1682. in quo Galli 86
per Cleri Conventum statuere quatuor de Romano Pontifice propositiones, de quibus aliis in Bibliothecae locis agemus, de Romani Pontificis auctoritate, et infallibilitate sentiunt. Illorum itaque sententia Decreta Romani Pontificis ad fidem pertinentia etsi maxima cum veneratione sunt in universa Ecclesia suscipienda, tamen dogma fidei ab omnibus credendum non constituunt, nisi expressus vel saltem tacitus Epicoporum consensus accedat: posita autem inter Episcopos dissensione, meliorem, ac saniorem partem eam existimari oportere, ac Ecclesiam sufficienter repraesentare, quae Romano Pontifici conjuncta sit, qui certum est unitatis, et Ecclesiasticae communionis caput.

Itali vero, Hispani, ac Theologi reliqui affir- 87
mant Romanum Pontificem non solum primatum honoris et Jurisdictionis habere in Ecclesia, sed etiam infallibilem sibi vindicare in finiendis Religionis controversiis auctoritatem. Etsi hac de re disserendum ex professo est verb. *Romanus Pontifex*, tamen hic unum, vel alterum momentum, quo res ostendi queat, proferemus. Primum vero de primatu adversus Novatores et Schismaticos orientales, deinde vero de inerrantiae privilegio eidem concesso dicemus. Conveniens fuit, ut Ec- 88
clesia, quae ab Unigenito Dei filio homine facto stabilita est, et in qua veluti supremus invisibilis Rex ipse praeest, tamquam in Regno, *cujus non erit finis*, unus supremus Pastor esset, qui illius vice eamdem regeret et administraret, et cui pro hac perpetuo servanda illius assistentia concederetur; praesertim cum Christus eam formatam exhibuerit, velut unum ovile, quod unius Pastoris auctoritate regeretur. At ad ita nobis exhibendam Christi Ecclesiam, conveniens fuit, ut inter ministros Christi, ac dispensatores mysteriorum Dei unus esset, qui Christi vices gereret, et qui supremus loco Christi Pastor visibilis esset; alioquin

qua ratione visibilis ac conspicua Christi Ecclesia, unum ovile sub uno supremo Pastore exhiberetur? Sed non sola convenientia est, ex qua supremum in Ecclesia visibilem Principem atque Pastorem constitutum deducimus; Christus enim ipse hanc praerogativam Petro ejusque Successoribus contulit, ut constat I. ex Christi verbis; II. ex aliis eidem Petro concessis praerogativis; III. ex iis, quae Petrus ipse gessit. IV. denique ex perpetua ac constanti Patrum omnium saeculo-
89 rum traditione. Christus enim Matthaei 16. claro se Ecclesiam suam supra Petrum fundaturum promisit, eique claves Regni Coelorum concessurum; et Joannis 21. agnorum, oviumque suarum curam eidem commisit: *Ego*, inquit Christus apud Matthaeum, *dico Tibi, quia tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae Inferi non praevalebunt adversus eam, et tibi dabo claves Regni Coelorum, et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in Coelis, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in Coelis.* Apud Joannem vero semel atque iterum dixit: *Pasce*
90 *agnos meos,* tertium vero: *Pasce oves meas.* Ex iis vero facile constat, Petrum designatum et constitutum a Christo fuisse totius Ecclesiae suae Caput, Principem, atque Rectorem. Nam is, qui Ecclesiam sustentat, cui claves traduntur, atque ligandi solvendique potestas, et cui agnorum oviumque Christi cura concredita sit, Ecclesiae Caput, Princeps, ac supremus Pastor constitutus est. Non alia enim ratione Ecclesiam sustentare dicitur, quam instar capitis et Principis regendo; et aliunde ex ipsa Scripturarum phrasi potestas clavium supremam potestatem exprimit, ut videre est Isaiae 22. eamdemque potestatem exprimit allegoria Pastoris, ovium agnorumque curam habentis, ut videre est 2. *Reg.* 5. et *Paralip. v.* 11. At si Petrus is est, supra quem Christus Ecclesiam suam fundatam voluit, est proculdubio Ecclesiae fundamentum; si Ecclesiae fundamentum est, eam ergo sustentat ac regit. Cum vero pro regenda Ecclesia, clavium, atque ligandi solvendique potestas concessa eidem fuerit, quae supremi Principis auctoritatem designat in scripturis sanctis; et cum Pastor omnium Christi ovium designetur, qua etiam allegoria suprema illa potestas exprimitur, manifestum est, Petrum a Christo Domino Ecclesiae suae Caput, Principem, atque Rectorem supremum constitutum fuisse.

91 Neque reponant Novatores atque Schismatici, petrae nominae Christum, non Petri personam, sed vel semetipsum, vel factam per Petrum pro-
92 fessionem designasse. Nam Matthaeus non Graeca, sed Hebraica, aut Chaldaica, aut Syriaca lingua scripsit, quibus in linguis ista generis differentia, quae in Graeca et Latina est inter Petrum et petram, non reperitur, sed uno nomine sive Hebraico, sive Syriaco Christus dixit: *Tu es Cephas,* idest, *petra, et super hanc petram etc.* quemadmodum si latine Petrus, non Petrus, sed petra diceretur. Si vero quaeras, cur Latinus Interpres non vertit: *Tu es petra, et super hanc petram etc.* facilis est responsio: quia Graecum Codicem sequutus est. Non enim vertit ex Syriaco, sed ex Graeco, in quo legitur τὺ εἶ πέτρος, *Tu es Petrus.* Cum vero Graecus non verterit τὺ εἶ πέτρα, *Tu es petra,* sed *Tu es Petrus,* in causa est, ait hic Bellarminus quoniam, cum apud Graecos, tam πετρος, quam πέτρα significet lapidem, visum est interpreti commodius homini nomen masculinum, quam foemininum tribuere. Rursus postquam Christus dixit *super hanc petram etc.* statim subnectit; *et tibi dabo claves etc.* Hic vero de Petri persona loqui nemo dubitat; quis vero dubitabit, num de Petro locutus sit dum dixit *Tu es Petrus, et super hanc petram etc?* Deinde licet nonnulli Patres per *petram* intellexerint vel confessionem Petri, vel ipsum Christum, vel etiam alios Apostolos et fideles; tamen nullus Petri personam exclusit. Immo eam expresse designari tradiderunt Tertul *lib. de praescript. c.* 21. Orig. *homil.* 5. *in Exod.* S. Cypr. *Epist. ad Jubajanum, et lib. de unitat. Eccles.* Firmil. *Epist. ad Cypr.* S. Epiph. *in Ancorato,* Greg. Nazian. *orat. de moderat. in disputat. de moderat. servanda,* S. Basilius *homil. de poenit.* Ambr. *serm.* 57. *de fide Petri,* Hilar. *cap.* 16. *Matth.* Hieron. *Epist.* 57. *ad Damas.* Accedit etiam, Patres illos, 93
qui *petrae* nomine vel Christum vel confessionem etc. designari tradiderunt, non exclusisse personam Petri, quae caput Ecclesiae per illa verba constitueretur; sed indicare voluisse vel princeps Ecclesiae fundamentum quod est Christus, vel causam meritoriam istius Petri primatus, quae fuit facta a Petro confesso, vel denique partes, ex quibus coalesceret, et constructa esset Ecclesia, ut allegorice exposuit Origenes, quam ob rem ex hujusmodi Patrum interpretationibus nihil adversus Petri primatum eruitur.

Praeterea ex constanti omnium Patrum tradi- 94
tione constat, Petrum fuisse Ecclesiae Principem constitutum. Nam Origenes *homil.* 2. *de diversis* eum vocat *summum Apostolorum verticem,* et in *cap.* 6. *Epist. ad Rom.* ait: *Summam rerum de pascendis ovibus Petro traditam fuisse, et super ipsum Ecclesiam fundatam;* Eusebius *lib.* 2. *Hist. cap.* 14. eum *reliquorum omnium Principem et Patronum,* atque ita eum vocat Cyrillus *Cathec.* 2. *et* 11. A Basilio *omnibus discipulis Praelatus;* a Greg. Naz. *Petra supra quam fundata est Ecclesia,* a Cyrillo Alexand. *Caput et Princeps caeterorum,* a Chrysost. *Ecclesiae Pastor et caput, ac princeps ac vertex Apostolorum* dicitur, ex latinis Patribus, similia habent Tertul. Cyprian. Optatus Milevitanus *lib.* 2. *contra Parmeniarum,* Ambr. Augustin. et alii, qui legi possunt apud Bellarminum, Coccium, Tournely, Orsi, atque alios.

95 Cum Christus Ecclesiam suam perpetuam esse voluerit, manifestum est, collata Petro privilegia ad ipsius quoque successores pertinere voluisse. Sunt vero Successores Petri Romani Pontifices, qui Cathedram tenent, in qua ipse mortuus est. Ii enim vere ipsius successores dicuntur, atque eodem jure, quo Petro concessa fuit, regendae
96 universae Ecclesiae auctoritatem habent: Quod quidem non solum ex ipsa successione, sed etiam ex perpetua, atque constanti Ecclesiarum omnium traditione constat. Nam in omnibus Conciliis, et ab omnibus Patribus cum Graecis, tum Latinis Romani Pontifices habiti semper sunt veluti legitimi Petri successores, atque iis donati praerogativis, quae pro universa regenda Ecclesia, a Christo Petro concessae fuerant. Conciliorum et Patrum auctoritates videri possunt apud supra citatos Auctores, atque horum nonnullae afferentur etiam in hac Bibliotheca verb. *Romanus Pontifex.*

97 Inter has vero praerogativas inerrantiae donum, sive infallibilitatem reperiri, hic indicabimus, cum fusius tractandum id sit proprio in loco.
98 Si Petri successores locum Christi tenent in terris, ac veluti ipsius Vicarii Ecclesiam regere debent, habeant necesse est quidquid ad rite regendam Ecclesiam, et ad intactam servandam Religionem necessarium est. Neque enim Deus vult finem quin media ad hunc necessaria suppeditet. Ad rite vero regendam Ecclesiam, atque ad sartum tectum servandum depositum divinae revelationis, necessaria assistentia illa divina est, qua ab errore immunis reddatur; alioquin decipere Christi oves posset Romanus Pontifex, quae ipsum audire,
99 ejusque sententiam sequi jubentur. At haec assistentia in Petri persona ejus successoribus promissa revera a Christo fuit. Nullus enim Gallorum Theologorum est, qui non agnoscat, per illa Christi verba: *Et portae Inferi non praevalebunt adversus eam,* hoc est adversus Ecclesiam, inerrantiae donum designari Ecclesiae Christi concessum. Donum vero hujusmodi Petro collatum fuit, ut ex Christi verbis liquet: *Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi*
100 *non praevalebunt adversus eam.* Deinde quid expressius ad significandum inerrantiae donum, quam verba illa Christi Domini: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma Fratres tuos?* Haec enim aperte significant promissam Petro veluti Christi Ecclesiae Rectori assistentiam illam, ob quam deficere in fide non posset; Nam Petro pro quo rogaverat Christus praecipitur ut fratres, hoc est, Episcopos confirmet. Id vero innuit, non veluti privatae personae, sed tamquam totius Ecclesiae Rectori obtentum
fuisse Petro a Christo provilegium illud (*). Re- 101
liqua ad perfectum Ecclesiae systema pertinentia, atque ad ipsius regiminis formam exponuntur in aliis articulis, Definitionem Ecclesiae vide *in art.* 1.

ARTICULUS VII.

ECCLESIA MATERIALIS QUO AD EJUS ANTIQUITATEM

EX EDITIONE CASINENSI

Licet Ecclesiae nomine conventus seu cetus 1
fidelium proprie venit, tamen omnium consensu traductum est ad significandum locum ipsum materialem ubi Christiani conventus suos agunt. De origine Ecclesiarum materialium paululum investigare nobis est animus. Quaerimus autem duo: primum est quo tempore ceperunt Christiani loca ad cultum divinum destinata habere? alterum est: quando Ecclesiae publicae esse ceperunt penes Christi fideles?

Quamvis affirmari non possumus Apostolos ini- 2
tio habuisse Ecclesias, sicut eorum discipuli postea erexerunt, pro certo et explorato tamen habemus jam inde ab Apostolorum aetate Christianis certa et determinata fuisse loca, ad quae conveniebant ad res sacras et divinas agendas. Quae quidem loca postea Ecclesiae primum appellata sunt. Re sane vera narrat Sanctus Lucas, libro *Actorum* (Cap. 1. v. 13.) Apostolos de Monte Oliveti in Jerusalem reversos cum aliis bene multis in locum superiorem (in versione graeca ὑπερῷον in latina vulgata versione Coenaculum dictus) ubi erant in oratione perseverantes. Porro iste locus superior esse debuit omnibus notus; aliter nomine generali non vocaretur a S. Luca. Insuper quomodo sciri potuit quo in loco fieret conventus nisi locus esset determinatus et fixus? Item S. Lucas (cap. 2, 1.) ibidem refert: « Cum complerentur dies Pentecostes erant omnes pariter in *eodem loco* » Ergo ab initio christianis locus fuit determinatus ad divinum cultum peragendum. Idem confirmari potest ex S. Paulo, qui ad Corrinthios scribens ait: « Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis? » Quo in loco apprime distinguit inter Domus particulares et locum ubi conventus fiebant. Ergo loca ubi Christiani conventus agebant, erant ab omnibus aliis locis distincta; et per consequens Christianis initio loca, ubi convenientes res divinas agerent, fuisse distincta.

Hinc inferri licet quanto a veritate aberrant ii qui dicunt « Christianos tribus prioribus sae-

(*) Quae ad Gallicanam a. 1682. declarationem spectant, jure expendit Zaccaria in utroque Antifebronio: quo cum tamen conferendum omnino velim Cl. Soardi insigne opus Avenione 1747. Tomis duobus editum, inscriptumque: *De suprema R. P. auctoritate hodiernae Ecclesiae Gallicanae doctrina,* uti et postumum Galli Anonymi libellum a 1768. vulgatum hoc titulo: *Examen du quatriéme article de la déclaration du Clérge de France.* (*Edit. Barbiell.*)

culis istiusmodi distincta cultus divini loca non habuisse. »

Ex secundo saeculo testem pro Ecclesiis appello Ignatium Apostolicum ad Magnesianos scribentem: « Omnes itaque velut in unum templum Dei concurrite » Simpliciter, non dicit Ignatius, templum, quia tunc temporis *templi* nomine, veniret templum gentilium; sed dicit Dei templum, non Deorum templum. Accedit testimonium Clement. Alexandrini de Ecclesia loquentis, « Non jam, ait, *Strom.* VII. locum sed Congregationem electorum Ecclesiam voco » Ex quibus apparet saeculo Ecclesiae secundo, nomine Ecclesiae venire etiam loca ubi conventus agebant Christiani.

Ex tertio saeculo testem appello Tertullianum (*de Idol. cap.* 7.) « Ingemens Christianum ab idolis in *Ecclesiam* venire » Et de Coron. Milit. cap. 3. idem Tertullianus distinguit Ecclesiam inter et Baptisterium: « Aquam adituri ibidem, sed et aliquanto prius in *Ecclesia* sub antistitis manu contestamur, nos renuntiare Diabolo et pompae et angelis ejus » Accedit Lampridii in vita Alexandri Severi auctoritas scribentis « Cum Christiani quemdam locum, qui *publicus* erat, occupassent, et contra popinarii dicerent, sibi eum deberi; rescripsit imperator, melius esse, ut quomodocumque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur cap. 49. »

3 Ex hoc Lampridii loco non solum Ecclesias habuisse Christianos eo tempore, verum etiam eas fuisse publicas, certum et exploratum est. Namque Lampridius loquitur de templo vel loco publico ad colendum verum Deum destinatum, de loco non solum Christianis sed paganis quoque cognito. Sed utrum fuerat publica prima Ecclesia quam habuerunt Christiani an non, affirmare non auderem. Ita quidem putat Cardinalis Orsius Hist. Eccl. lib. 6. §. 23.

Hinc falsum est Christianos non habuisse Ecclesias publicas ante Constantinum Magnum. Sane Origenes *in Matth. Tract.* 28. « Scimus, inquit, et apud nos terrae motum factum in locis quibusdam, et factas fuisse quasdam ruinas, ita ut qui erant impii extra fidem causam terrae motus dicerent Christianos, propter quod et persequutiones passae sunt Ecclesiae et incensae sunt » Quomodo incendi potuere Ecclesiae, nisi notae et publicae essent? Idemque Arnobius (*lib.* 4. *Adversus gentes* :) Nam nostra quidem scripta cur ignibus meruerint dari? cur immaniter conventicula dirui, in quibus summus oratur Deus, pax cunctis et venia postulatur magistratibus, exercitibus, regibus . . . ? » Lactantius quoque supponit suo tempore Christianis fuisse publicas Ecclesias: « Ego, inquit (*lib.* 5.) cum in Bithynia oratorias literas docerem, contigissetque, ut eodem tempore Dei templum everteretur » Et de Phrygia loquens idem Lactantius, haec scribit: « Aliqui ad occidendum praecipites extiterunt, sicut unus in Phrygia, qui universum populum et cum ipso pariter conventicula concremavit ». Et Auctor libri de *Mort. Persecut. cap.* 13. « Constantius, ait, ne dissentire videretur a majoribus praeceptis, conventicula, id est parietes, qui restitui poterant, dirui passus est, verum autem Dei templum, quod est in hominibus, incolume servavit. »

Optatus Milevitanus *lib.* 2. affirmat Romae extare quadraginta Basilicas ante persecutionem Diocletianam. Eusebius vero *lib.* 8. *cap.* 2. de eadem loquens persecutione ait, proposita fuisse ubique imperialia edicta, quibus Ecclesiae quidem ad solum usque dirui, sacri vero codices flammis absumi jubebantur. » Et *lib.* 7. *cap.* 13. refert Imperatoris Gallieni edictum quo praecipitur « ut cuncti a religiosis locis (*idest Ecclesiis*) abscedant » De tempore vero loquens quod a Valeriana ad Diocletianam effluxit persecutionem, « Quis, inquit, innumerabilem hominum quotidie ad fidem Christi confugientium turbam, quis numerum Ecclesiarum in singulis urbibus, quis illustres populorum concursus in aedibus sacris cumulate possit describere? factum est ut priscis aedificiis jam non contenti, in singulis urbibus spatiosas ab ipsis fundamentis extruerent Ecclesias » Idem testatur Theodoretus lib. 5. Cap. 15. quem vide.

Nisi me mea fallit opinio, talia sunt allata documenta, ut probent Christianos per totum imperium Romanum habuisse Ecclesias et quidem *publicas* ante ultimam persecutionem; et per consequens ante Constantinum.

Sed veniamus modo ad ea quae contra hactenus dicta afferuntur tum ex Origene, Minucio, Arnobio, tum ex Lactantio. - Origenes enim disputans contra Celsum *lib.* 8. *n.* 17. videtur negare Christianos ullas habere Ecclesias; sed ita res non se habet, uti ex verbis Origenis patet: « Post haec, ait Celsus, nos ab altaribus, statuis, templis erigendis abstinere... » Quibus reponit Origenes, nulla esse templa penes Christianos, in quibus Divinitas concluderetur, ubi animalia immolarentur, et thus simulacris adolerent. Porro nos attulimus alia loca Origenis ubi pro certo dicit Christianos habere Ecclesias. 4

Caecilius apud Minucium idem objicit quod Celsus: « Cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota simulacra? » cui Octavius « Putatis autem nos occultare quod colimus, si delubra et aras non habemus? Quod enim simulacrum Deo fingam, cum, si recte existimes, sit Dei homo ipse simulacrum? Templum quod ei extruam, cum totus hic mundus ejus opere fabricatus eum capere non possit?... Nonne melius in nostra dedicandus est mente, in nostro imo consecrandus est pectore? » Arnobius *lib.* 6. *adversus Gentes* in eodem sensu dicit « Numquid Deum delubris aut templo-

rum constructionibus honoramus?» Et Lactantius *lib.* 2. *cap.* 2. Quid sibi templa? quid arae volunt? quid denique ipsa simulacra, quae aut mortuorum aut absentium simulacra sunt ? »

Ex hisce ergo criminationibus Gentilium et Christianorum responsionibus solam colligere licet, tribus prioribus Ecclesiae saeculis christianos nulla habere templa more Gentilium. Minime vero inferri potest non habuisse ecclesias eo modo quo semper catholici habuerunt tempore persecutionis.

Consule Jo. A. Assemani *de Ecclesiis.* Manhart *de Antiq. Christ.* Pellicia *de Christian. Eccles. politia T.* 1. *lib.* 2. Mamachi *De Costumi* . . *T.* 1. Bingham lib. 8. Ciampini *de Sacris aedificiis a Const. constructis.*

5 Caetera Ecclesiae ornamenta ad peculiares articulos remittendo, heic de luminaribus et vasis pretiosis agam.

De luminis usu penes primitivae ecclesiae Christianos nobis est testes Epiphanius in epistola ad Jo. Hierosol. data: « Quum venissem in villam, quae dicitur Arablatha, vidissemque praeteriens ibi lucernam ardentem , interrogassemque quis locus esset, didicissemque esse Ecclesiam » Item Hieronymus adversus Vigilantium stilum acuens. « Cereos non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris , sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus, et vigilemus ad lumen, ne caeci tecum dormiamus in tenebris.... Per totas Orientis Ecclesias quando legendum est Evangelium accenduntur luminaria jam sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras sed ad signum laetitiae. »

7 De Vasis aureis in Ecclesia nobis est auctor, qui dicit: Laurentius dispersit, deditque pauperibus vasorum aureorum thesauros, ne ad tyranni manus pervenirent. Nobis est auctor Prudentius qui canit per ea tempora auro libare antistites , auroque nocturnis sacris adstare fixos cereos. Et apud Theod. lib. 5. cap. 11. Julianus Apostata exclamat Ecclesiae Antiochenae videns Thesauros: « Quam pretiosis vasis filio Mariae ministratur!» Gregorius Turonensis testatur pretiosissimam suppellectilem vasorum aureorum inventam fuisse in arenareis persecutionem tempore obstructis, deinde apertis, in quibus Christiani sacra peragere conventusque habere consueverant. Lucianus apostata et religionis omnis illusor in Ecclesiis Christianorum laquearia auro fulgentia se vidisse testatur. Paulinus *lib.* 8. *Epist.* 2. Ecclesiarum januas , eboro et argento interductas describit; altaria gemmis ornata commemorat. In mysteriis sacris vasis gemmis coronatis usus est Basilius Magnus, uti ex Amphilochio in ejus vita accepimus. Scribit Cedrenus Justinianum Imperatorem mensam altaris fieri curavisse, in qua omnia metallorum genera, omnes gemmorum species , omneque lignum pretiosum includebantur. De tempore recentiori nil dicam, allata documenta sufficienter demonstrant antiquissimum usum tum luminarium cum etiam vasorum pretiosorum penes primitivae Ecclesiae Christianos, etiam illis temporibus quibus Christiani circuibant in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti , in solitudinibus errantes , in montibus et speluncis , et in cavernis terrae.

EDICTA LAICALIA

ARTICULUS UNICUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA

SUMMARIUM

1. Edicta Laicalia etiam ab Ecclesiasticis condi possunt. — 2. 5. Quid si ab Ecclesiasticis condantur. — 6. Distinctio inter Edicta *Prohibitiva* et *Privilegiativa.* — 7. 10. Quid si hujusmodi Edicta circa SS. Canonum observantiam versentur. — 11. 14. Quid si ab Ecclesiasticis etiam debeant amplecti.

1 Edicta laicalia non modo a laicis , sed etiam ab Ecclesiasticis personis possunt condi. Quoad edicta a laicis personis promulgata conveniunt omnes , Ecclesiasticos iisdem non subesse. *Cap. non minus de immunitate Ecclesiar. Non minus pro peccato illorum, qui faciunt, quam pro illorum detrimento, qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod in diversis mundi partibus Consules Civitatum, et Rectores, necnon et alii, qui potestatem habere videntur tot onera frequenter inponunt Ecclesiasticis, ut inferioris conditionis factum sub eis Sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui legis divinae notitiam non habebat . . . . . . Quocirca sub anathematis districtione fieri de caetero talia prohibemus, nisi Episcopus, et Clerum tantam necessitatem , vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi laicorum non sup-*

petunt facultates subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alii de caetero ista commiserint et commoniti desistere noluerint, tam ipsi quam fautores eorum excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem. Idem ab Imperatoribus definitum legimus in *leg.* 12. §. 1. *et Auth. Cassa Cod. de Sacrosanct. Eccles. Rot. in recent. part.* 9. *decis.* 412. *n.* 1. *cor. Lancet. dec.* 561. *et dec.* 1125. *a n.* 10. *ad n.* 17.

2 Quid vero si non a laico, sed a persona Ecclesiastica hujusmodi edicta prodierint? Hoc casu distinguendum est inter jurisdictionem ordinariam
3 et jurisdictionem delegatam. Si auctor Edicti delegata tantum jurisdictione polleat, tunc Edictum Ecclesiasticas personas non afficit. Ut enim lex obbliget, necessario requiritur, ut legislatoris jurisdictione subsit, qui legi obtemperare debet, quod non verificatur in Ecclesiasticis respectu legislatorum Ecclesiasticorum delegatam tantum
4 jurisdictionem habentium. Si vero legislator Ecclesiasticus ordinaria munitus sit jurisdictione,
5 tunc jure obligat subditos. Ideoque in his casibus inspiciendum non est, an edicta ex justa et legitima causa procedant, sed an ex persona habente jurisdictionem in personam ecclesiasticam, alias ex defectu jurisdictionis numquam executionem merentur, ut distinguit *Panormit. in cap. Ecclesia Sanctae Mariae de constit. n.* 4. *et sub num.* 25. *vers. unde nullo modo. Rot. in Nuper. tom.* 6. *decis.* 280. *num.* 26. *et* 27. *cor. Crisp. dec.* 221.
6 *num.* 6. Inopportuna etiam non est distinctio inter edicta *prohibitiva, et privilegiativa. Prohibitiva* a jurisdictionem non habentibus emissa, indistincte Ecclesiasticos numquam ligant, secus vero interdum *Privilegiativa Gramatic. decis.* 100. *num.* 16. *Sperel. decis. for. Eccles.* 12. *num.* 29. *junct. num.* 32. *et seq.* Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 59. *a num.* 18. *ad fin.* Rot. *cor.* Falconer. *tit. de vita, et hone-*
7 *state Cleric. dec.* 2. *num.* 22. Quod si edicta hujusmodi circa Sacrorum Canonum observantiam versentur, tunc Sacra Congregatio Immunitatis solet ordinariis injungere, non ut edicta approbent, sed ut novam super eadem controversia legem condant, ut observatum legitur in una *Tarentina* 12. *Decembris* 1651. quam enunciat, *Fatolill. in praxi Immunit. Eccles. part.* 5. *tract.* 5. *sect.* 154. *num.* 8.

8 Nec obstat, quod Ecclesiasticus sit auctor edicti. Ubi enim non uti Ecclesiasticus, sed uti princeps saecularis legem constituit, et jurisdictione delegata tantum potitur, numquam potest Ecclesiasticos ad observantiam adigere, in quos soli ordinarii jurisdictionem ordinariam exercent. *Fatolill. in prax. Immunitat. Eccl. p.* 5. *tract.* 5. *sect.* 133. *n.* 8. Rot. *cor.* Falconer. *l. c. et cor.* Crisp. *decis.* 352. *n.* 8. *et seq.* et ita de Cardinali Legato Ravennatensi definivit eadem Sacra Immunitatis Congregatio *cor.* Scotto 27. *Martii* 1696. et de Legato Ferrarien. aliam idem *Fatolill. loc. c. sect.* 53. *num.* 1. affert Sac. Congregat. Immunit. resolutionem *in una Ferrarien.* 18. *Octobris* 1633. *lib.* 2. *decret. Paul. Secret.* Neque satis est, ut edi- 9
cti auctor sit Ecclesiasticus, et ordinaria jurisdictione praeditus, sed insuper requiritur, ut personae, a quibus Edicti observantia exigitur, sint ejusdem jurisdictioni subjectae Rot *cor.* Falconer. *tit. de Offic. Ordinar. decis.* 5. *n.* 2. *et num.* 14. Quamvis enim Episcopus ordinariam in Eccle- 10
siasticos omnes habeat jurisdictionem, sibi tamen arrogare non valet jus, ut ipsius edicta extra propriam Dioecesim observentur. *Piton. Controv. Patronor. Allegat.* 100. *num.* 592.

Esse tamen potest, ut in aliquibus casibus edi- 11
cta etiam laicorum ab Ecclesiasticis debeant amplecti, ut si publicam respiciant utilitatem, dummodo a Summo Pontifice sint confirmata. Cum 12
enim praecipue Ecclesiastici publicae teneantur consulere utilitati, et Summus Pontifex in omnes Ecclesiasticos jurisdictionem habeat, ita aequum est, ut et ipsi hujusmodi edicta servent, Summusque Pontifex ad id jure potest eosdem adigere. Sperell. *dec. Jur. Eccl.* 13. *n.* 14. *Oter. de pascuis. quaest.* 8. *n.* 7. *et seq.* Rot. *cor.* Emerix jun. *decis.* 1154. *num.* 1. *et. decis.* 1222. *num.* 1. *et* 5. Prae- 13
sertim si per exemptionem Ecclesiasticorum inutilia prorsus redderentur, et ita facilis omnibus praeberetur occasio eludendi edicti, et publica vota, bonumque fraudandi. Gratian. *discept. forens.* 80. *n.* 1. Card. de Luc. *de Jurisdict. disc.* 66. *per tot. praesertim num.* 6. Quin unius dissensus valeat 14
talium edictorum observantiam impedire, adeo ut si quis vectigalium defraudator repertus sit, coram Judice Ecclesiastico conveniendus, et poena ab ipso expensa non Fisco, sed Lociis Piis applicatur. Rot. *cor.* Emerix jun. *dict. decis.* 1154. *num.* 4. *et* 21.

RELIQUA

VID. IN VERB. *FRUMENTUM* ET VERB. *LEX* ART. 3. NUM. 14. AD 78.

EDUCANDÆ

EDUCANDARUM PUELLARUM ADMISSIO IN MONASTERIUM FIERI NEQUIT SINE APOSTOLICA LICENTIA, ET ORDINARIORUM EXAMINE. BENED. XIV. TOM. 2. CONSTIT. 26. INCIP. *PER BINAS*.

PRO MATRIMONIO ET SEPULTURA EDUCANDARUM: VIDE VERB. *MATRIMONIUM* ART. 2. N. 115. AD 121.
ALIA AD REM; VIDE VERB. *MONIALIS* ART. 1. NUM. 1. AD 63.

EJICERE, EJECTI A RELIGIONE

SUMMARIUM

1. Religiosi professi vere incorrigibiles possunt licite ejici a Religione. — 2. Afferentur ad hoc Decreta Sac. Congreg. Concil. Urbani VIII. jussu edita de Regularibus Apostatis et Ejectis. — 3. Adducitur Decretum ejusdem Sacrae Congregationis Innocentii XII. jussu editum moderatorium, et incorrigibilium respective innovatorium. — 4. Ad expulsionem incorrigibilium quinque praerequiruntur, et enumerantur. — 5. Recidivatio in ordine ad expulsionem non requiritur quod fiat in idem crimen specie, sed sufficit quod fiat in alia delicta, quamvis specie diversa. — 6. Monitio, seu punitio debet esse trina. — 7. Processus debet esse instructus juxta cujusque Religionis stylum, et constitutiones, et per ipsum debent pleno probari causae expulsionis. — 8. Carceratio formalis licet alias debuisset per integrum annum, nunc sufficit ad sex menses. — 9. Tempus carcerationis debet esse continuum, et completum. — 10. Hinc si reus e carceribus intra tempus praefixum aufugiat, nequit incorrigibilis declarari, et expelli. — 11. Unde in tali casu optimum expediens est petere dispensationem a Sacra Congregatione Concilii. — 12. Carceratio non debet esse ad solam custodiam, sed debet esse qualificata arctatione et poenitentia in carcere formali. — 13. Vere incorrigibilis dicitur ille, qui ter convictus, et punitus de tribus gravibus, et atrocibus criminibus, et probatus per sex menses in carceribus in jejunio, et poenitentia non fuit emendatus, sed animo adhuc perseverat in sua pertinacia. — 14. Ad probandam incorrigibilitatem pro expulsione non potest carcerari, nisi qui post tertium delictum, et tertiam punitionem iterum delinquit. — 15. Affertur, et solvitur instantia. — 16. Incorrigibilis expleto carceris tempore, non est statim expellendus, sed adhuc post carcerem probatorium debet durare, et apparere incorrigibilitas pro expulsione. — 17. Quod adhuc duret incorrigibilitas post carcerem probatorium duobus modis cognosci potest, signis scilicet, vel factis. — 18. Non adest obligatio ipsum expellendi, quamvis incorrigibilis in expressa sua obstinatione persistat, sed facultativum est Superiori, seu Judici, vel in carcere adhuc eum detinere, vel ad expulsionem procedere. — 19. Facultas expellendi incorrigibiles in Decretis jussu Urban. VIII. editis erat restricta ad solum Generalem cum consilio et assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis. — 20. In Decretis autem editis jussu Innocentii XII. extenditur ad Provinciales accedente approbatione Generalis. — 21. Non potest tamen haec facultas expellendi alteri delegari, nec a Generali, nec a Provinciali. — 22. Electio sex graviorum Patrum potest modo fieri in Capitulo, vel Congregatione Provinciali, et debet per Generalem confirmari. — 23. Talis sufficit quod fiat per vota totius Definitorii. — 24. Si nec a Religione, et nec a Provincia hujusmodi sex Patres fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione, debet haberi recursus ad Sac. Congr. Concilii in singulis casibus. — 25. Si tamen fuerint electi a Religione in Capitulo, vel Congr. Generali pro toto Ordine, et non fuerint electi in aliqua Provincia, poterit ipsa Provincia uti electis pro toto Ordine. — 26. Sic si aliquis electus in provincia decedat, poterit suppleri defectus substituendo aliquem ex his, qui fuerunt electi pro toto Ordine. — 27. Sex Patres graviores eligendi, debent intelligi graviores gravitate virtutis, et non graviores gravitate molis, aut praecise gravitate aetatis, vel graduationis. — 28. Pro ferenda sententia definitiva expulsionis non requiritur quod omnes sex Patres concordent, sed sufficit quod major pars conveniat. — 29. Si vota sint paria, non potest definitive procedi ad ejectionem. — 30. Nec in casu paritatis votorum potest Generalis, vel Provincialis votum decisivum praebere. — 31. Sententia definitiva expulsionis non potest ferri nisi prius instructo secundum cujusque Religionis stylum et Constitutiones processu, et pleno probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum praescriptum. — 32. Constructo processu et copia exhibita reo etc. debet Provincialis vota sex Patrum cum Summario processus, et defensionum notitia, cum responsione ad ipsos facta ab Advocato Fisci Religionis, transmittere ad Generalem, a quo habita approbatione, poterit, si reum expellendum judicaverit, ad definitivam sententiam expulsionis procedere. — 33. Lata sententia debet intimari reo, qui si intra debitum tempus ad S. Sedem, et Sacram Congregationem Concilii appellaverit, ad eam devolvitur causa, ipso interim in carceribus persistente. — 34. Tempus ad appellationem concessum sunt decem dies numerandi a die latae, et intimatae sententiae. — 35. Si vero non appellaverit, debet transactis ipsis decem diebus ab intimata sententia e carcere educi, et coram Religiosorum communitate corona Clericali, et Regulari privari, et per superiorem forma habitus Regulari exui etc. — 36. Sententia expulsionis est statim significanda a Superiore Ordinario Loci. — 37. Adducitur formula, secundum quam est significanda. — 38. Ordinarius nequit sententiam expulsionis examinare, et inquirere an Regularis sit juste, vel injuste ejectus. — 39. Traditur formula consignandi Ejecto literas expulsionis, si ipsas a Superiore petat. — 40. Ejectus debet se praesentare illi Ordinario, in cujus Dioecesi est Conventus a quo ejicitur, et tenetur incedere in habitu Clericali. — 41. Nequit tamen Ejectus nec in suscepto Ordine ministrare, nec ad alios ascendere. — 42. Et si exerceat Ordines quos habet, fit irregularis. — 43. Ejectus nedum nequit exercere ministerium Ordinum, sed neque officium concionandi, et docendi. — 44. Expulsus laborat infamia juris, et facti. — 45. Juste Ejectus non potest praetendere alimenta a Religione. — 46. Sic nec Religiosi Societatis Jesu, qui post vota simplicia ante solemnem Professionem a dicta Societate dimittuntur, nulla ab eadem Societate praetendere possunt alimenta, aut congruam sustentationem, licet dum in ea viverent, titulo Religiosae paupertatis, ad SS. Ord. promoti fuerint. — 47. Regularis injuste ejectus potest compellere Monasterium ad alimenta futura, et etiam praeterita, si illa mutuo accepit. — 48. Sic etiam lite pendente pro validitate expulsionis, Ejectus debet ali ex bonis Monasterii, donec sit lata sententia de justitia, vel injustitia illius. — 49. Ejecti stantes in saeculo tenentur ad vota essentialia Religionis. — 50. Advertendum tamen est, quod licet in Ejectis perseveraret plena obligatio castitatis, obligatio tamen Paupertatis, et obedientiae suspenditur quoad executionem, et observantiam multorum juxta capacitatem sui status. — 51. Similiter obligatio aliorum votorum supra tria essentialia in aliquibus Religionibus emitti solitorum, aliorumque Regularium observantiarum proprii Instituti etiam sub mortali praeceptarum suspenditur quoad illa, quae pugnant cum statu, in quo reperiuntur, et perseverat quoad ea, quae compatiuntur cum eorum statu. — 52. Etiam contraria opinio quod haec est probabilis. — 53. Ejectus juste tenetur se corrigere, et humiliter petere, ut iterum admittatur. — 54. Juste Ejectus potest cogere Religionem, ut se iterum recipiat, dummodo saltem ex literis testimonialibus Ordinarii constet esse plene emendatum. — 55. Neque in hoc admitti debet excusatio aliqua post declarationem Sac. Congr. Conc. sub Urbano VIII. editam. — 56. Ejectus rediens ad Religionem non tenetur de novo Novitiatum obire, et professionem emittere. — 57. Ejectus rediens praescindendo a statutis, et Constitutionibus uniuscujusque Religionis non est statim restituendus ad gradus, et praecedentias. — 58. Secundum Donatum et alios, Ejecti redeuntes numquam debent restitui ad eumdem locum, gradus, et honores, quibus antea fruebantur. — 59. Ejectus a Religione ob crimina falsa, quae ipse sibi ad hunc finem imposuit, non est securus in conscientia extra illam, sed est verus Apostata. — 60. Et hoc etiam est dicendum de sic expulsis post Vota

biennii a Societate Jesu. — 61. Ejectus juste, si emendatus ad Claustra rediens, non admittatur, potest tuta conscientia remanere in saeculo. — 62. Ejectus in saeculo remanens, si in Ordinibus etiam Minoribus constitutus sit, tenetur incedere in habitu Clericali. — 63. Laici seu Conversi expulsi an teneantur incedere in habitu Clericali. — 64. Ejectus deponens habitum, Clericalem animo numquam reassumendi habitum, neque Clericalem neque Regularem, immo saeculari militiae se adscribens, si sit Clericus, est vere Apostata. — 65. Quid si sit Laicus, seu Conversus; *ad n.* 66. — 67. Ejectus acquirit adhuc bona Monasterio, vel Religioni unde est ejectus. — 68. Acquirit tamen ejectus usum facti, et jus disponendi de acquisitis pro ut ejus status exigit, et indiget quoad vitae necessaria. — 69. Non potest tamen Ejectus facere expensas magnas superfluas, nec Donationes illicitas, aut rerum magni valoris; et accipientes ab illo, tenentur ad restitutionem. — 70. Ejectus non potest testari in bonis acquisitis in saeculo.—71. Si Ejectus decedat extra Claustra, ex Decreto Gregorii XIII. omnia bona sua fiunt Camerae Apostolicae. — 72. Hoc Decretum ex Passerino non est intelligendum de omnibus bonis Religiosorum, sed de illis, quae acquisierunt extra Claustra. — 73. Hinc a fortiori manent Religioni, et illi debentur bona illorum, qui casu fortuito decedunt extra Claustra. — 74. Ejectus si extra Claustra decedat est sepeliendus in sepulcro a se electo; si vero decedat nulla facta electione, sepeliendus est in Ecclesia Parochiali, et non in Regulari. — 75. 76. Quae de Ejectis in genere attulit Auctor etiam respiciunt Ejectos a Societ. Jesu post emissa vota solemnia, non vero post emissa vota simplicia.

Religiosi professi vere incorrigibiles possunt, servatis servandis, licite ejici a Religione *cap. Impudicos* 11. *et cap. Si quis sacro* 17. *caus.* 27. *q.* 1. *cap. Cum in Ecclesiis* 10. *de majorit. et obed. cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis; cap. Ne religiosi* 24. *de Regularibus; cap. Cum ad Monasterium* 6. *et cap. Ea quae* 8. *de statu Monachorum, cap. Relatum* 7. *Ne Clerici, vel Monachi, cap. Ut formae* 35. *et cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic.* Et habetur expresse in Decretis de Regularibus Apostatis et Ejectis a Sacra Congr. Conc. jussu Urbani VIII. editis, et de mandato Innoc. XII. moderatis et innovatis, quae cum sint regula, et norma observanda circa ipsos incorrigibiles ejiciendos, et ejectos, hic ad litteram subnectuntur.

Sacra Congreg. Cardinalium Concilii Trident. interpretum Regularium Ejectorum, et fugitivorum statui consulere, illorumque scandala summovere, et succrescentem numerum frangere operae pretium existimans, auditis Religionum Superioribus, reque diligentissime perpensa, communicato etiam consilio cum S. D. N. Urbano VIII. atque ex peculiari Sanctitatis suae facultate, infrascripta decreta edidit.

§. 1. Ac primo, ut infecta semina, e quibus pravi ejusmodi fructus potissimum prodeunt, deinceps ne serantur in vinea Domini, censuit esse innovandas, et Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones, et Decreta generalia S. M. Clementis VIII. ad Regularium reformationem, ac Novitiorum receptionem, professionem, atque institutionem spectantia; districteque praecepit Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum Superioribus, ut illa exacte observent, atque ut observentur efficiant, sub poenis statutis in iisdem Constitutionibus. A quibus tamen excipiendum censuit caput illud, quo decernitur, ne in Conventibus, seu Monasteriis ad Novitios recipiendos hactenus designatis et approbatis, seu in posterum designandis et approbandis, Novitii ad habitum ullatenus recipi possint, nisi prius a Cong. Reformationis Apostolicae, vel a propriis locorum Ordinariis expresse, et nominatim approbati fuerint, a cujus quidem Decreti observatione Sacra Congreg. justis de causis censuit Regulares esse absolvendos, prout auctoritate Sanctissimi Domini Nostri absolvit, atque eximit.

§. 2. Deinde ut apostatandi opportunitas Regularibus praeripiatur, statuit, ut de cetero nullus permittatur ad arctiorem Religionem transire, nisi prius Superiori legitime constiterit, eam Religionem paratam esse illum recipere, qui licentiam petit; tuncque Regularis recta se transferat ad arctiorem; quod ut re ipsa adimpleatur, idem Superior omni studio, ac diligentia invigilet.

§. 3. Rursus statuit, ut fugitivi et apostatae sive habitum Regularem deferant, sive non, possint, ac debeant ab Episcopo loci, ubi moram trahunt, in carceres conjici, ac Superioribus consignari secundum Regularia instituta puniendi, utque ipsi quoque Superiores teneantur eos perquirere, ad Religionem reducere, atque efficere ut apprehendantur, salva tamen in omnibus facultate Ordinariis locorum attributa ex Decreto Concilii *cap.* 3. *sess.* 6. Quod si apostatae hujusmodi, citra montes infra quatuor, ultra montes vero infra octo menses a praesentis Decreti publicatione inchoandos, sua sponte ad suam quisque Religionem redierit, tunc poenarum omnium ipsis propter apostasiam inflictarum, aut infligendarum remissionem, atque impunitatem assequantur; ita tamen, ut debeant a Superiore absolutionem humiliter petere, et coram eo culpam fateri, atque emendationem polliceri; Superior vero e contra benigne illos teneatur excipere, ab hujusmodi poenis absolvere, et paterna charitate complecti.

§. 4. Ad haec, ut in posterum e Religionibus nullus legitime professus ejici possit nisi sit vere incorrigibilis; vere autem incorrigibilis minime censeatur nisi non solum concurrant ea omnia, quae ad hoc ex juris communis dispositione requiruntur, sublatis hac in parte statutis, et constitutionibus cujusque Religionis, et Ordinis etiam a Sede Apostolica approbatis, et confirmatis; verum etiam, unius anni spatio, in jejunio,

et poenitentia probetur in carceribus, proindeque unaquaeque Religio privatos habeat carceres, in qualibet saltem Provincia. Elapso autem anno, si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit, ne contagione pestifera plurimos perdat, tamquam pecus morbida, ac membrum putre, ejici tandem possit, sed ab ipsomet Generali tantum de consilio, et assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus; tumque non nisi instructo secundum eorum stylum, et constitutiones processu, et plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum praescriptum. Interea tamen usque ad primum Generale Capitulum, seu Congregationem proximo celebrandam, si quempiam ex justis, et necessariis causis expellere oportebit, ejectio fieri possit a Generali cum consilio, et assensu sex Patrum, ut supra, quos idemmet Generalis eligere debeat infra quatuor menses a praesentis Decreti publicatione, servata tamen in reliquis forma superius praescripta. Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, et obedientiae subsint; proindeque Generalis illico expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur. Caeterum Sacra Congreg. Religionum Superiores serio admonet, ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternae Charitatis, et mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas Fratrum suorum fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur; idque eo magis, quod subditorum sanguinem, qui ex malo negligentium, et sui officii immemorum Praelatorum regimine peribunt, D. N. J. Christus in supremo Dei judicio de eorumdem Praelatorum manibus sit requisiturus.

§. 5. Praeterea statuit, ut iidem Superiores nemini ex Religiosis expulsis litteras testimoniales concedant, illos ad sedem Apostolicam rejicientes, vel jubentes aliam ingredi Religionem.

§. 6. Item ut ejecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi.

§. 7. Ac postremo censuit esse innovandam, et Suae Beatitudinis auctoritate innovat Constitut. fel. record. Gregorii IX. relatam *in cap. fin. extr. de reg.* Ac propterea declarat, eam Constitut. in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui juste, definitiveque, ac juris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit.

§. 8. Ne qua vero difficultas in suprascriptis decretis, et ordinationibus exequendis suboriatur, Sacra Congreg. S. D. N. annuente, atque approbante, universis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Praesidentibus, Abbatibus, Prioribus, Praepositis, Guardianis, Vicariis, et quibuscumque aliis Superioribus quorumcumque Ordinum, vel Congregat. Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Domorum, ac locorum Regularium, ubique locorum existentium injungit, serioque mandat, ut illa diligenter observent, atque observari procurent in omnibus Coenobiis, ac Monasteriis, Collegiis, ac Domibus quorumcumque Monachorum, ac Regularium ubique locorum existentibus, efficiantque, ut tam decreta supradicta fel. record. Clementis VIII. quam praesentes ordinationes in singulis ejusmodi locis bis saltem in anno legantur in publica mensa.

§. 9. Si quis vero ipsorum adversus ea, quae superius praescripta sunt, vel eorum aliquid quoquo modo facere, vel moliri praesumpserit, ipso facto poenam incurrat privationis omnium officiorum, quae tunc obtinebit, vocisque activae, passivae, ac perpetuae inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, poenaque hujusmodi sit Sanctitati Suae, ac Sedi Apostolicae reservata, iisdem Superioribus etiam Generalibus, et Protectoribus illam moderandi, seu relaxandi potestate penitus interdicta, et nihilominus sit irritum, et inane quidquid secus a quoquam actum extiterit.

§. 10. Non obstantibus Constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, in favorem quarumcumque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quam non Mendicantium, Congregationum, Monasteriorum, Conventuum, Domorum, ac Locorum Regularium quorumcumque, nec non illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, vel consuetudinibus, etiam immemorabilibus, exemptionibus quoque, indultis, et privilegiis etiam in corpore juris clausis, aut ex causa, vel titulo oneroso, vel in limine fundationis concessis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus, et formis, et cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis, nec non irritantibus decretis etiam motu proprio, et ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, et iteratis vicibus approbatis, et innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, et formis, specialis, et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad ver-

bum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, inserti forent, praesentibus pro expressis habentes, quibus, quoad ea quae supradictis quomodolibet adversantur, illis alias in suo robore permansuris specialiter, et expresse Sanctitatis Suae auctoritate derogat, caeterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae die 21. *Septembris* 1624.

COSMUS CARD. DE TORRES.

Prosper Fagnanus Sacrae Congr. Secr.

3 Decretum ejusdem Sacrae Congregationis Innoc. XII. jussu editum moderatorium, et incorrigibilium respective innovatorium.

Instantibus Procuratoribus Generalibus Religiosorum Ordinum pro moderatione Decretorum de Apostatis, et ejectis, editorum a Sacra Congregatione Conc. et Sanctae mem. Urbano Papa VIII. anno 1624. confirmatorum, ut facilior modus incorrigibiles ejiciendi praescribatur, Sacra Congregatio a Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Papa XII. super praemissis particulariter deputata, Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Carpinei, Casanate, Mariscotti, Norfolcia, de Lauraea, de Aguirre, et Colloredi, perpensis eorumdem Procuratorum Generalium votis, ne consortio morbidarum pecudum caeterae corrumpantur, et remedia hucusque ad sanitatem oblata male affectis officiant magis quam prosint, maturo examine, zelo regularis disciplinae conservandae censuit, statuit, et auctoritate ejusdem Sanctis. Domini Nostri sibi specialiter attributa, haec in posterum servanda decrevit.

1. Quod firmis, ac in suo robore semper manentibus praedictis decretis de Apostatis, etiam secundum eam partem, ubi agitur de ejectis, et ejiciendis, tamquam Sacris Canonibus, et communiori SS. Patrum menti conformibus quoad ejectos, eadem serventur, quae in alio simili decreto hac praesenti die emanato de Apostatis, et Fugitivis statuta sunt, et indulta; quodquo ad praescriptam legem sanctae mem. Gregor. IX. in cap. final. de reg. annuatim fugitivi requirantur, et respective cogantur ad claustra reverti.

2. Quod annus integer, qui in praedictis Decretis anni 1624. praescribitur in poenitentia, et jejunio ad ejiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses continuos in posterum coarctetur, et restringatur.

3. Quod facultas Generalibus Ordinum de consilio, et assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis, et Congregat. Generalibus ad causas ejiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscumque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus de propria provincia Religiosis, a Generali confirmandis, de illorum consilio et assensu causas hujusmodi cognoscant, et ad effectum ejiciendi incorrigibiles suae Provinciae, et ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis definiant, salva semper Sanctae Sedis, et Sacrae Congr. Conc. in causa recursus, et appellationis auctoritate.

4. Quod in posterum processus conficiatur juxta Regulas, Constitutiones, Ordinationes, et Stylum cujusque Ordinis, et Religionis, donec aliter fuerit a Sac. Congr. provisum.

5. At quia nimia sine delectu facilitas recipiendi quoscunque Religionis ingressum petentes, et a Religione forsan alienos, duram satis tractu temporis necessitatem parit eosdem e Claustris ejiciendi, ne hujusmodi semina, quae a principio ad fructum faciendum cadunt in terram bonam, paulatim contaminata inordinatis moribus usque ad incorrigibilitatem succrescant in paleas, eadem Sacr. Congreg. annuente Sanctissimo Domino Nostro sub interminatione Divini judicii, nec non privationis vocis activae, et passivae, ac dignitatum et officiorum obtentorum, cum inhabilitate ad eadem in posterum obtinenda, quibuscumque praedictorum Ordinum Superioribus districte praecipit et mandat, omnia, et singula Decreta San. memor. Clementis VIII. registrata post Decretum san. memor. Urbani VIII. de Apostatis, et ejectis incipien. *Regularis*, *Sanctissimus*, *et Nullus*, una cum aliis subsequentibus Decretis, provisionibus, Ordinationibus et respective moderationibus bis in anno legi, eadem ad unguem servari, poenas in eisdem contentas innovari, et Capitibus Ordinum intimari, ne hujusmodi Decretorum transgressores, qui in lege gloriantur, per praevaricationem legis Deum inhonorent, et ne militiae Christi adscripti tam de facili fiant desertores, ac profugi.

Datum Romae die 24. *Jul.* 1694.

C. CARD. MARISCOTTUS PRO-PRAEFECTUS.

Ex quibus Decretis colligitur quinque praerequiri ad expulsionem incorrigibilis. Primum est recidivatio expellendi in grave crimen. Secundum est monitio, seu poena reiterata, Reo incussa ad ejus correctionem. Tertium est processus institutus juxta Ordinum Constitutiones in ordine ad expulsionem. Quartum est formalis carceratio expellendi in jejunio et poenitentia. Et quintum est incorrigibilitas in eodem. Recidivatio in ordine ad expulsionem non requiritur quod fiat in idem crimen specie, sed sufficit quod fiat in alia delicta quamvis specie diversa. Unde si quis primo punitus de fornicatione, secundo de percussione, tertio de furto, denuo delinquit alio crimine, videlicet proprietatis, Apostasiae, et hujusmodi, potest ab Ordine ejicii non minus, ac si ter de eo- 4 5

dem specie delicto fuisset punitus; Navarr. *in Lucern. Reg. verb. Incorrigibilis*, Passerin. *de statu homin. tom.* 3. *quaest.* 289. *artic.* 8. *n.* 563. Ricc. *part.* 4. *decis.* 102. Rodric. *tom.* 1. *qu.* 30. *art.* 14. Anton. a Spiritu S. *consult.* 74. *num.* 3. Portell.
6 *verb. Ejicere num.* 2. et alii passim. Monitio seu punitio debet esse trina; *argum. cap. Contingit* 45. *de sentent. excomm.* ibi: *Tertio a te commonito cap. Ea quae* 8. *de statu Monachor.* Donat. *Praxis Reg. tom.* 1. *tract.* 8. *de ejectis qu.* 10. *num.* 2. Portell. *verb. Ejicere num.* 1. §. *secundo nota* Matthaeucc. *Official. cur. c.* 25. *n.* 16. Ameno *pract. tit.* 5. §. 6.
7 *num.* 26. Processus debet esse instructus juxta cujusque Religionis Stylum, et Constitutiones, et per ipsum debent plene probari causae expulsionis, nempe quod Reus de delictis gravibus juxta jus commune, aut proprii Ordinis constitutiones antea fuerit ter punitus, aut canonice, et judicialiter monitus, et his non obstantibus nihilo melior factus adhuc conversationem, et vitam relaxatam continuet sine ulla spe emendationis; *cit. decret. Urban. VIII.* §. 4. *et cit. decret. Innoc. XII.* §. 4. et communis Doctorum.
8 Carceratio formalis licet *ex cit. decr. Urb. VIII.* §. 4. debuisset continuare per annum integrum, ibi: *Unius anni spatio in jejunio, et poenitentia probetur in carceribus*, ex cit. tamen *decret. Innocent. XII.* §. 2. restringitur ad solos sex menses, ibi: *Quod annus integer, qui in praedictis decretis anni* 1624. *praescribitur in poenitentia, et jejunio ad ejiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses conti-
9 nuos in posterum coarctetur, et restringatur.* Tempus carcerationis taxatum ad sex menses a Sacra Congr. Conc. in *cit. decret. jussu Innoc. XII. edit.* debet esse continuum, et completum; sic habetur ex declaratione Sacrae Congreg. Concil. ad dubia proposita a Procuratore Generali Ordin. S. Mariae de Mercede, ubi ad secundum dubium conceptum his verbis: *Secundo, an Regularis pluribus interpolatis vicibus pro reiteratis delictis in diversis temporibus commissis in carceribus detentus, possit uno carcerationis anno, ut supra, interpolate expleto, tamquam incorrigibilis a Religione ejicii, si post dictum annum carcerationis interpolatum, animo indurato in sua pertinacia perseveraverit, iterum delinquat?* sic praecise respondit *die* 21. *Junii* 1653. *Sacr. Congregat. Eminentissim. Cardinalium Concil. Tridentin. interpretum, omnibus mature perpensis .... Ad secundum respondit, non sufficere annum carcerationis interpolate expletum, sed requiri spatium unius anni continuum, et integrum.* Unde idem censendum est de carceratione ad sex menses ex Decretis ejusdem Sac. Congr. sub Innoc. XII. restricta.
10 Hinc si reus e carceribus intra tempus praefixum aufugiat, nequit incorrigibilis declarari et expelli, quia continua carceratio ad sex menses est de substantia incorrigibilitatis, sicuti erat continua carceratio ad annum ante decreta edita jussu Innocent. XII. ut patet ex dicta declaratione Sac. Congregat. Concil. ad dubia etc. ubi ad primum dubium conceptum his verbis: *Primo, an Regularis constitutus in carceribus spatio unius anni in jejunio, et poenitentia, ad finem, ut tamquam incorrigibilis a Religione ejiciatur, si e carceribus fugiat, (dicto carcerationis anno nondum expleto) et inde sit captus, possit tunc, ut incorrigibilis ejici, an vero, quid aliud faciendum sit?* sic praecise respondit: *Ad primum respondit: Regulares derelinquentes uti incorrigibiles a Religione ejicii non posse, anno carcera-
tionis nondum expleto.* Unde in tali casu optimum 11
expediens est petere dispensationem a Sac. Cong. Concil. quae ex tali fuga cognoscens evidenter ejus incorrigibilitatem, dispensare poterit, prout in facti contingentia alias dispensavit, ut referunt Donatus *prax. Regul. tom* 1. *part.* 1. *tract.* 8. *de Ejectis quaest.* 11. *n.* 9. Pirr. Corrad. *prax dispens. Apostol. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 31. Ameno *practic.
crim. tit.* 5. §. 6. *n.* 40. Carceratio non debet esse 12
ad solam custodiam, sed debet esse qualificata arctatione, et poenitentia in carcere formali, seris et vectibus munito, sine caputio et chorda, seu hujusmodi, et in pane, et aqua simul cum flagellatione in publico Refectorio saltem aliquibus hebdomadae diebus, vel saltem qualibet feria sexta, ut colligitur *ex cit. decret. jussu Urbani VIII. edit.* §. 4. ibi: *Verum etiam unius anni* (modo sex mensium ex moderatoria sub Innocent. XII.) *spatio in jejunio et poenitentia probetur in carceribus*, et tenent Bord. *tom.* 4. *p.* 3. *res.* 109. *n.* 44. Ameno *de incorrigibilium expulsione p.* 1. *quaest.* 13. *n.* 115. Matthaeucc. *Official. Cur. cap.* 25. *num.* 17. *et* 18. et alii.

Incorrigibilitas est in eodem, qui vere dicitur 13
incorrigibilis, si ter convictus et punitus de tribus gravibus, et atrocibus criminibus, et probatus per sex menses in carceribus in jejunio, et poenitentia, non fuit emendatus, sed animo indurato adhuc perseverat in sua pertinacia, ut colligitur *ex cap. Cum non ab homine* 10. *de judiciis, cap. Cum ad Monasterium* 6. *et cap. Ea quae* 8. *de statu Monachor. cap. Ut famae* 35. *et cap. Contingit.* 45. *de sentent. excommunic. et ex cit. decret. jussu Urbani VIII. edit.* §. 4. et tenent Pasqualig. *ad Lauret. de Franchis p.* 1. *num.* 1058. Matthaeuc. *loc. cit. num.* 15. Portell. *in dub. Regul. verb. Ejicere num.* 1. *vers. Secundo nota*, ubi sic subjungit: *Unde colligo non sufficere, quod Religiosus committat tria crimina atrocia ex una quasi vice morali, unum post aliud, vel simul, ut dicatur incorrigibilis, si non sit ter punitus cum distinctis intervallis, et distinctis punitionibus, sed opus est, ut per intervalla fiant crimina, et cuilibet adhibeatur punitio, et Monachus non resipiscat, alias non diceretur incorrigibilis, quia pertinacia proprie consistit in resistentia per distinctas objurgationes, non vero satis colli-*

gitur ex una solum resistentia, et ipsum nomen incorrigibilis proprie non denotat continuationem ad crimina sed respectum ad correctionem vel punitionem ter contemptam.

14 Ad probandam incorrigibilitatem pro expulsione non potest carcerari, nisi qui post tertium delictum, et tertiam punitionem, iterum delinquit; Passerin. *de hominum stat. qu.* 189. Bordon. *tom.* 4. *part.* 3. *resol.* 108. Pellizar. *tract.* 9. *cap.* 4. *n.* 232. Barbosa *in cap. Cum non ab homine* 10. *de Judic. num.* 10. Sanctorus *de poen. cap.* 19. *q.* 2. contra Amenum *de incorrigibilium expulsione p.* 1. *quaest.* 11. *per tot.* Et ratio est, quia, ut recte dicunt citati Doctores, carceratio sive *annualis* ex decretis jussu Urbani VIII. editis, sive *semestris* ex moderatoria sub Innoc. XII. statuta ad experimentum incorrigibilitatis, fuit inducta ad effectum removendi incorrigibilem a sua pertinacia et obstinatione in peccatis; sed tertio punitus, et (ut supponitur) emendatus, non habet a quo per carcerationem removeatur: ergo ad hoc ut habeatur fundamentum talis carcerationis non potest carcerari, nisi postquam compleverit poenitentiam de tertio delicto, adhuc quarto delinquat; aliter talis carceratio esset injusta, cum jam pro tribus patratis delictis, trinam sibi impositam poenitentiam compleverit, et jura improbent binam puni-

15 tionem in idem crimen. Nec valet quod dicit Amenus *loco citat. numer.* 106. nempe quod, data nostra sententia, oporteret, quod ante expulsionem quinquies deliquisset expellendus, nempe ter ante carcerationem; semel pro carceratione ineunda, et illa peracta, iterum pro effectu expulsionis; quod secundum ipsum inauditum est, nec apud ullum auctorem invenitur necessaria patratio quinque criminum successivorum. Non valet, inquam, quia licet hoc non explicite, dixerunt tamen implicite citati pro nostra sententia Doctores. Et hoc est maxime consentaneum *citat. Decretis sub Urbano VIII. editis, ubi* §. 4. sic expresse habetur: *Caeterum Sac. Congr. Religionum Superiores serio admonet, ac per Jesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternae Charitatis, et mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquant, ut lucrentur animas Fratrum suorum, fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur.* Et consonat textus *in cap. Contingit* 45. *de sentent. excommunic.* ubi sic expresse statuitur: *Mandamus ut tales, si tertio te commoniti, seipsos contempserint emendare, illius afficiantur immunitatis extorres; quae pro Clericorum tutela, et laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta;* ubi nota illa verba: *Si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare,* per quae evidenter demonstratur non posse deveniri ad ulteriorem poenam, nisi trinae monitioni, seu punitioni superveniat contemptus, seu relapsus; et quamvis ibi, ut alias recto observat Amenus *l. c. n.* 104. sit sermo de sententia definitiva, et non de interlocutoria, ut in nostro casu; tamen adhuc facit pro nobis per rationem adductam sub num. 14. et ne alias innocens injuste vexetur, cum punitus, et emendatus pro innocente habeatur. Quam ob rem statuta Salmaticensia in Ordine Minorum *cap.* 7. *vers. Quicumque Frater Ord. Seraphic. tom.* 3. *fol.* 32. *col.* 1. redarguunt, et puniunt veluti infamatores et calumniatores objicientes alicui delictum, de quo punitus, et emendatus fuit.

Incorrigibilis, completo carceris tempore, non est statim expellendus, sed adhuc post carcerem probatorium debet durare, et apparere incorrigibilitas pro expulsione; sic colligitur ex verbis *cit. decr. edit. sub Urbano VIII.* §. 4. ibi: *Elapso autem anno* (nunc sex mensibus ex dict. moderatoria sub Innocent. XII. §. 2.) *si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit. . . . ejicii tandem possit;* Passerin. *de homin. stat. tom.* 3. *q.* 189. *art.* 8. *n.* 585. Ameno *loc. c. qu.* 14. *n.* 1. Donat. *l. c. q.* 19. Pasqualig. *l. c. num.* 1070. Quod autem adhuc duret incorrigibilitas post carcerem probatorium, duobus modis cognosci potest, signis scilicet, vel factis. Signis cognoscitur, si reus minime se humiliatum ostendat, ac de praeteritis delictis non poenitens, immo potius pervicax et obduratus appareat, in blasphemias, imprecationes, et minas erumpendo ob talem incarcerationem, dicendo se velle de suis aemulis ulcisci, et hujusmodi. Factis autem cognoscitur, si se simulans emendatum, eductus de carcere, redit ad pristinum vomitum alia facinora perpetrando. Unde si post carcerem probatorium uno ex his duobus modis appareat adhuc durare incorrigibilitatem, ea redacta ad formam judicii per claras probationes, potest tunc, servatis aliis servandis, expelli; sic *cit. Doctores.* Non adest tamen obligatio ipsum expellendi, quamvis incorrigibilis in expressa sua obligatione persistat, sed facultativum est Superiori, seu Judici, vel in carcere eum adhuc detinere, vel ad expulsionem procedere, ut apparet *ex cit. decretis jussu Urbani VIII. editis,* ibi: *Ejici, tandem possit,* quibus verbis denotatur facultas, non autem obligatio ejiciendi; Sanctor. *de poenit. quaest.* 3. *cap.* 19. *fol.* 155. Mattheuc. *loc. cit. num.* 22. Ameno *loc. cit. n.* 122. 16 17 18

Facultas expellendi incorrigibiles *in Decretis jussu Urbani VIII. editis* §. 4. erat restricta ad Generalem tantum cum consilio, et assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis, ibi: *Ab ipsomet Generali tantum de consilio, et assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congr. Generalibus.* In decretis autem editis *jussu Innoc. XII.* §. 3. extenditur ad Provinciales, accedente approbatione Generalis, ibi: *Quod facultas Generalibus Ordinum de consilio, et* 19 20

assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis, et Congregationibus Generalibus ad causas ejiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscumque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus e propria Provincia Religiosis a Generali confirmandis, de illorum consilio, et assensu causas hujusmodi cognoscant, et ad effectum ejiciendi incorrigibiles suae Provinciae, et ejectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis, definiant. Salva semper Sanctae Sedis, et Sacrae Congregationis Concilii in causa recursus, et appellationis, auctoritate.

21 Non potest tamen nec a Generali, nec a Provinciali, haec potestas expellendi alteri delegari, ut habetur ex responsione Sacrae Congregat. Concil. data die 21. *Junii* 1653. antequam fuisset extensa ad Provinciales per d. Decreta sub Innoc. XII. edita 24. *Julii* 1694. Interrogata enim tunc per varia proposita dubia a Procuratore Generali Ordinis S. Mariae de Mercede, ad tertium dubium propositum sub his verbis: *Tertio: An Generalis Ordinis possit delegare facultatem ejiciendi a Religione Provincialibus pro eorum Provinciis, seu Commissariis, vel Vicariis Generalibus; et an delegatio sit a Generali facienda in quolibet casu, an vero indefinite in omnibus casibus?* Respondit: *Generalem Ordinis non posse delegare facultatem ejiciendi a Religione Provincialibus per eorum Provincias, seu Commissariis, vel Vicariis Generalibus.*

22 Electio sex graviorum Patrum a dictis Decretis statuta licet per prima edita sub Urbano debuisset fieri in singulis Capitulis, vel Congreg. Generalibus, ut patet ex §. 4. ibi: *De consilio et assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus;* per secunda tamen decreta edita sub Innocentio potest fieri in Capitulo, vel Congregat. Provinciali, et debet per Generalem confirmari, ut patet ex §. 3. ibi: *Electis pariter in Congregat. Provincialibus sex gravioribus e Provincia Religiosis, a Generali confirmandis.*

23 Talis electio non est necesse, quod fiat per vota totius Capituli, sed sufficit quod fiat per vota totius Deffinitorii Generalis pro toto Ordine, et per vota totius Diffinitorii Provincialis pro Provincia; sic colligitur ex verbis ipsorummet Decretorum, quae tribuunt facultatem eligendi illos sex Patres in Capitulis, ac in Congregat. Generalibus, ut patet in primis editis sub Urbano a §. 4. ibi: *Eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus Generalibus;* et in secundis editis sub Innocentio d. §. 3. ibi: *Electis pariter in Congregationibus Provincialibus;* atqui ad Congregationes sive Generales, sive Provinciales soli respective Definitores accedunt, ergo etc. Sic Ameno *de incorrigibilium expulsione part.* 1. ubi *in Summario decret. edit. sub Innocent. XII. sub num.* 33. sic habet: *Talis electio fieri debet in Capitulo, vel Congr. et per Generalem confirmari,* et ibid. *quaest.* 16. *n.* 136. in fine sic concludit: *Ergo cum solum Diffinitorium corpus Congreg. Capitularis constituat, ipsi incumbit annuatim hos sex Patres eligere, quorum approbatio* (ut habet citatum Decretum) *a Generali est attendenda.*

24 Si nec a Religione, et nec a Provincia hujusmodi sex Patres fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione, debet haberi recursus ad Sacram Congregationem Concilii in singulis casibus, ut habetur ex responsione ejusdem Sacrae Congregationis ad dubia ei proposita a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede, inter quae cum quintum esset conceptum his verbis: *Quinto: Quod si a Religione hujusmodi sex Patres non fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione Generali, quid faciendum sit usque ad primum Capitulum Generale? Ad quintum respondit, recurrendum ad Sacram Congregationem in singulis casibus.*

25 Si tamen fuerint electi a Religione in Capitulo, vel Congregatione Generali pro toto Ordine, et non fuerint electi in aliqua Provincia, poterit ipsa Provincia uti electis pro toto Ordine; sicuti fiebat ante decretum ab Innoc. PP. XII. editum extensivum hujusmodi facultatis ad Provinciales.

26 Et sic si aliquis ex electis in Provincia decedat, poterit suppleri defectus substituendo aliquem ex eis qui fuerunt pro toto Ordine electi, cum possit eorum votum etiam per Epistolas mitti, et haberi, ut patet ex responsione Sacrae Congregationis ad sextum dubium d. Procuratoris Generalis S. M. de Mercede, ibi: *Sexto: An sufficiat ut Praelatus Conventualis, seu Provincialis conficiat processum stylo Religionis servato, et illius summarium transmittat Generali Ordinis, seu illius Delegato, qui adhibitis sex Patribus, quilibet eorum videat eumdem processum, et transmittat votum suum per litteras eidem Generali, seu Delegato? Ad sextum respondit, processus esse conficiendos juxta stylum, et consuetudines Religionis, et illorum transumptum authenticum esse transmittendum ad singulos ex sex Patribus electis, qui per litteras possunt votum dare.* Ameno *loc. cit. q.* 16. *num.* 139.

27 Sex Patres graviores eligendi, debent intelligi graviores gravitate Virtutis, scilicet peritiores in Sacris Canonibus, rebus Criminalibus, et statutis Religionis; non autem graviores gravitate molis, aut praecise gravitate aetatis, vel graduationis. Unde Provinciales, Custodes, et Diffinitores, aliique graduati, qua praecise tales, non censentur ex gravioribus Patribus intentis, et volitis a citatis Decretis, cum non semel isti Sacros Canones, res Criminales, et statutorias leges nesciant cum non didicerint, ut docet experientia, et recte observant Ameno *loc. cit. q.* 16. *num.* 137. Mattheuc. *loc. cit. num.* 24. et alii passim.

28 Pro ferenda sententia Diffinitiva super expulsione incorrigibilis non requiritur, quod singula sex Patrum vota concordent, sed sufficit ut major

pars consentiat; sic habetur expresse ex respon-
sione Sacrae Congregationis Concilii ad dubium
septimum ex propositis a d. Procuratore Gene-
rali Ordinis S. M. de Mercede, ibi: *Septimo: An
Generalis, seu delegatus possit ferre sententiam eje-
ctionis a Religione, quando a tribus ex sex Patribus
electis, seu ab illorum majori parte dicta sententia
approbetur: An potius sit necessarium ut omnes sex
dent votum, itaut ex defectu voti, etiam unius, non
possit sententia valide ferri? Ad septimum respondit,
sententiam ejectionis a Religione fieri debere, saltem*
29 *de voto majoris partis sex Patrum electorum.* Unde
ex hoc decreto aperte sequitur, quod si vota sint
paria, tria nempe stent pro expulsione, et tria
dissentiant, tunc non potest definitive procedi ad
ejectionem, quia, ut expresse dicit Decretum,
sententia ejectionis debet ferri *saltem de voto
majoris partis sex Patrum Electorum;* et quando
requiritur consensus majoris partis Collegii ad
hoc quod Superior possit aliquid facere, non
sufficit aequalitas votorum Collegii, ut recte do-
cet Glossa communiter recepta in *cap. Si ab Epi-
scopo, §. Cum vero, in verb. assensu; Ne sede va-*
30 *cante in* 6. Nec in casu paritatis votorum potest
Generalis, vel Provincialis votum decisivum prae-
bere sub praetextu concessionis factae talibus
Superioribus Ordinis Minorum de Observantia
ab Urbano VIII. 10. *Novembr.* 1642. Constitut.
incipient. *Religiosos viros*, et a Sacra Congreg.
Episcopor. et Regular. 13. *Mart.* 1653. Decreto
incipient. *Sacra Congregatio.* Quia tales concessio-
nes loquuntur expresse de electionibus faciendis
a Vocalibus, aliisque negotiis decidendis per
Definitoria Provicialia, cujus generis non est illud
ejectionis incorrigibilium, super quos Vocales,
et Definitores, qua tales, votum non habent, cum
ex citatis decretis sub Urbano VIII. et Innocen-
tio XII. editis sint pro hoc specialiter eligendi
sex ex gravioribus Patribus.
31 Sententia Definitiva expulsionis incorrigibilium
non potest fieri nisi prius instructo secundum
cujusque Religionis stylum, et Constitutiones
processu, et plene probatis causis expulsionis ad
Sacrorum Canonum praescriptum; *cit. decret. edit.
sub Urbano VIII.* §. 4. ibi: *Tumque non nisi in-
structo secundum eorum stylum, et Constitutiones
processu, et plene probatis causis expulsionis ad*
32 *Sacrorum Canonum praescriptum.* Constructo et ab-
soluto processu, est actorum copia exhibendo Reo,
eique assignandus benevisus Advocatus cum
congruis terminis ad defensiones necessariis.
Completis exinde ab assignato Advocato defensio-
nibus, eisque praesentatis Patribus electis, et ab
ipsis una cum causis expulsionis ad unguem li-
bratis, et suo voto in scriptis tradito, debet Pro-
vincialis vota sex Patrum cum Summario proces-
sus, et defensionum notitia cum responsione ad
ipsos facta ab Advocato Fisci Religionis trans-
mittere ad Generalem, a quo habita approbatio-
ne, si Reum expellendum judicaverit, poterit ad
definitivam sententiam expulsionis procedere; ita
habetur *ex* §. 3. *decr. edit. sub Innocentio XII.* ibi:
*De illorum consilio, et assensu causas hujusmodi
cognoscant, et ad effectum ejiciendi incorrigibiles
suae Provinciae, et ejectionem pronunciandi, acce-
dente approbatione Generalis, definiant.*
Lata sententia debet intimari Reo, qui si intra 33
debitum tempus ad S. Sedem et Sacram Congre-
gationem Concilii apellaverit, ad eam devolvitur
causa, ipso interim in carceribus persistente.
Quod enim ipse possit sic appellare, habetur ex-
presse ex cit. §. 3. decret. edit. sub Innocentio
XII. ibi: *Salva semper Sanctae Sedis, et Sacrae
Congregationis Concilii in causa recursus, et appel-*
lationis auctoritate. Tempus ad appellandum con- 34
cessum, sunt decem dies a die latae, et intimatae
sententiae, seu scientiae numerandi, ut expresse
habetur *in Authent. hodie, juncta Glossa ibid. Cod.
de appellat. et cap. Anteriorum* 28. *caus.* 2. *quaest.*
6. ubi sic expresse statuitur: *Sancimus omnes
appellationes, sive per se, sive per Procuratores,
per defensores, vel Curatores, et Tutores ventilentur,
posse intra decem dierum spatium a recitatione sen-
tentiae numerandum Judicibus ab his, quorum in-
terest, offerri.* Et expresse etiam habetur in *cap.
Quod ad consultationem* 15. *de sentent. et re judicat.*
ibi: *Cum post decem dierum spatium sententia in
auctoritatem rei transeat judicatae, qui ad provoca-
tionis subsidium infra id temporis non recurrit,
appellandi sibi aditum denegavit:* Et etiam textu
expresso habetur in *cap. Carcerationi* 8. *de appel-
lat. in* 6. ibi: *Quisquis ex eis gravatum se reputans
per appellationis beneficium gravamen illatum desi-
deraverit revocari, infra decem dies, postquam sci-
verit, si velit, appellet. Post decendium vero eidem*
aditus non pateat appellandi. Si vero non appella- 35
verit, debet transactis ipsis decem diebus ab inti-
mata sententia a carcere educi, et coram tota
Religiosorum communitate corona Clericali, et
Regulari privari, et per Superiorem forma habi-
tus Regularis exui, et confusibiliter ejici in ha-
bitu Clericali sub jurisdictione et obedientia Or-
dinarii loci victurus, ut praescribitur in *cit.* §. 4.
decret. edit. sub Urbano VIII. ibi: *Sic vero ejecti,
quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu
Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictio-
ni, et obedientiae subsint.*
Sententia expulsionis est statim significanda a 36
Superiore Ordinario loci, *cit.* §. 4. ibi: *Proinde-
que Generalis,* (seu Provincialis, si ipse in vim
decreti sub Innocentio XII. sententiam pronuncia-
verit) Formula autem, secundum quam est si-
gnificanda, datur per extensum a Perino *formul.
Praelat. lit. E. cap.* 39. ab Ameno *loc. cit. p.* 2. *n.*
97. a Mattheuc. *loc. c. num.* 30. fere ut sequitur.

F. N. Provincialis Provinciae N. Ord. S. N. Ill. ac Reverend. D. Episc. N. salutem in Domino.

37 *Illustrissimae, et Reverendissimae Dominationi vestrae notum sit, quatenus nos ad Canonum, et Apostolicarum Constitutionum formam, ac Decretorum Sacrae Congregationis Concilii de Apostatis et Ejectis sub die* 21. *Septembr.* 1624. *et die* 24. *Julii* 1694. *respective emanatorum, procedentes per nostram definitivam sententiam, quam in scriptis tulimus, hoc anno* 1737. *die* 6. *Februarii a nostra Religione tamquam incorrigibilem P. F. N. Religionis praefatae expresse professum, et ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum* (si fuerit Sacerdos; et si fuerit Clericus exprimatur Ordo; si vero Laicus, id notetur) *dimisimus, et ejecimus, habitu Religionis nudatum. Quod Illustrissimae, et Reverendissimae Dominationi vestrae (de cujus Dioecesi ipse est) significandum esse censuimus, ut et nos Apostolicis obtemperemus mandatis, et pecoris sui vultum possit Dominatio Vestra cognoscere, eaque etiam circa praefatum N. exequi valeat, quae in praefato decreto anni* 1624. *die* 21. *Septembr. peragenda jussit dicta Sacra Congregatio Concilii; Et Dominus sit Illustrissimae, et Reverendissimae Dominationi vestrae propitius. In quorum fidem praesentes literas jussu nostro conscriptas, sigilloque munitas dedimus ex Conventu N. Anno..... Mense .... Die.....*

F. N. Provincialis.

38 Ordinarius nequit sententiam expulsionis examinare, et inquirere an Regularis sit juste, vel injuste ejectus. Ameno *loc. cit. p.* 3. *qu.* 1. *n.* 4. Pasqual. *ad Lauret. de Franchis p.* 1. *num.* 974. Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *tr.* 8. *de Ejectis q.* 55. *n.* 3. Matthaeuc. *loc. cit. n.* 32. *et alii.* Et colligitur *ex cit.* §. 4. *decret. Sacrae Congreg. Concil. sub Urbano VIII. edit.* ubi Regulares ad nihil aliud tenentur, nisi Episcopo loci expulsionis sententiam notificare. Tum quia recognoscere causam ab alio Judice actitatam est actus jurisdictionis, quae non potest ab Ordinario exerceri in Regulares, qui sunt ab ipso exempti, *cap. Nimis iniqua* 16. *etc. Nimis prava* 17. *de excessibus Praelator. c. Ne aliqui* 5. *de privileg.* Nec in hoc casu Ordinarius se habet ut Judex appellationis, cum in causis expulsionis sit facienda appellatio ad S. Sedem, et Sacram Congregationem Concilii, ut colligitur *ex cit.* §. 3. *decret. Sacr. Congr. Concil. sub Innocentio XII. edit.* ibi: *Salva semper Sanctae Sedis, et Sacrae Congregationis Concilii in causa recursus et appellationis auctoritate.* (*)

39 Si Ejectus petat a Superiore literas testimoniales expulsionis, poterunt ei concedi sub hac formula tradita ab Ameno *loco cit. p.* 2. *n.* 99. et Matthaeuc. *l. c. n.* 31. et ab aliis passim.

F. N. Provincialis Provinciae N. Ordinis S. N. omnibus praesentes literas inspecturis, pariter ac lecturis pacem veram, et salutem in Domino.

Noveritis qualiter justis de causis animum nostrum moventibus, considerantes causam, et causas, de quibus in processu per nos anno Domini 1737. *a die* 6. *Februar. contra P. F. N. ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum* (si fuerit Sacerdos; et si fuerit Clericus exprimatur suus Ordo; et si Conversus id notetur) « Nostrae Provinciae N. Ordinis S. N. expresse professum in Saeculo nominatum N. N. de consilio, et assensu eorum, ad quos spectat, ad praescriptum decretorum de Apostatis, et ejectis de anno 1624. 12. Septembris, et de anno 1664. 24. Jul. constructo, maximo animi nostri moerore, ac necessitate fere compulsi, omnibus de jure requisitis tentatis, et juris ordine servato peractis, praedictum N. N. a nostra Religione expulimus, ac habitu Religioso nudatum dimisimus, expulsumque, et dimissum his literis declaramus. In quorum fidem praesentes literas jussu nostro conscriptas, sigilloque Provinciae munitas praefato N. N. pro suae conscientiae securitate tradidimus, et concessimus. »

Datum in Conventu Nostro N. Die .... Mense Anno ....

F. N. Provincialis.

(*) Quamvis non prohibeatur ejecto ab ejectionis sententia appellare infra terminum a lege praefinitum, sua tamen extra carceres nequit jura experiri; sed si eadem proponere velit, omnino debet se in carceribus constituere, et interea Episcopus in cujus Dioecesi versatur de hoc unice sollicitus esse debet, ut illum studiose observet, et custodiat, quod cum antea non fuisset definitum *Benedic. XIV. de Synod. Dioecesan. lib.* 13. *cap.* 11. *in fin.* Ideo super his sequens prodiit *resolutio a Sac. Congreg. Conc.* excerpta *ex lib.* 98. *decretorum pag.* 524.

Lycien. Ejectionis a Religione.

» Pater. N. N. ob plura crimina per eum, ut praetenditur in Religione patrata, et de quibus licet pluries punitus adhuc non resipuerat, fuit de mense Septembris superioris anni per sententiam P. Generalis incorregibilis declaratus, et uti talis a Religione ejectus. Appellavit orator ab hujusmodi sententia ad hanc Sacram Congregationem sub praetextu notoriae nullitatis, et injustitiae praesertim ob non servatam formam decretorum ejusdem Sacrae Congregationis relatorum in Constitut. 28. san. mem. Urbani VIII. et in novissima constitutione Sanctissimi Domini Nostri edita 1. Martii 1693. actisque transportatis, ac Religione audita, et informante dignabuntur EE. VV. declarare.

» I. An constet de asserta incorrigibilitate oratoris, et quatenus negative.

» II. An idem orator veniat Religioni restituendus in casu.

» Die 15. Novembris 1698. Sac. Congregatio Concilii rescripsit orator se constituat in carceribus formalibus Religionis, et postea providebitur. (*Edit. Barbiell.*)

40 Ejectus debet se praesentari illi Ordinario, in
cujus Dioecesi est Conventus a quo ejicitur, et
tenetur incedere in habitu Clericali *citat.* §. 4.
decret. edit. sub Urbano VIII. ibi: *Sic vero ejecti,
quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Cle-
ricali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, et*
41 *obedientiae subsint.* Nequit tamen ejectus nec in
suscepto Ordine ministrare, nec ad alios ascende-
re, *cit. decr. edit. sub Urbano VIII.* §. 6. ibi: *Item
ut ejecti extra Religionem degentes sint perpetuo su-
spensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis lo-
corum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut*
42 *moderandi.* Et si exerceat Ordines quos habet, fit
Irregularis, quia violat suspensionem, qua *ex cit.
decret.* est perpetuo ligatus; Donat. *prax. Regul.
tom.* 1. *tract.* 8. *quaest.* 38. Pasqual. *ad Lauret. de
Franch. n.* 1005. Ameno *loc. cit. part.* 3. *q.* 5. *num.*
43 26. Ejectus nedum nequit exercere ministerium
Ordinum, sed neque officium concionandi, et do-
cendi, ut habetur in *Mari Magno Ordinis Praedi-
catorum* §. 24. *in Mari Magno Minorum* §. 24. *in
Mari Magno Carmelitarum* §. 93. *et* 94. *in Mari
Magno Minimorum* §. 36. *et* 45. *in Mari Magno
Servitar.* §. 49. ubi datur facultas Superioribus
Religionum hujusmodi ejectos excommunicandi,
si intra limites suarum Provinciarum, vel distri-
ctum, ausi fuerint concionari, Confessiones audi-
re, et docere, quae concessiones adhuc vigent, ut
tradit Passerinus *de homin. stat. quaest.* 189. *art.*
44 8. *num.* 640. Ameno *l. c. n.* 35. Accedit ratio,
quia expulsus laborat infamia juris, et facti, ut
solide probat Ameno *l. c. n.* 51. Infamis autem est
incapax officiorum spiritualium, nequit esse Ju-
dex Ordinarius, Delegatus, Procurator accusans,
aut Testis, aut Tabellio nisi rogatus a partibus,
c. Infamis persona 1. *et cap. Infames* 2. *caus.* 3. *q.*
7. *cap. Sciscitatus* 3. *de rescriptis:* Unde a fortiori
nequibit assumi ad Apostolicum Evangelizandi
ministerium; Rodriq. *tom.* 1. *q.* 30. *n.* 21. Mirand.
tom. 1. *qu.* 50. *art.* 5. Peyrin. *de Religios. subd. q.*
1. *c.* 25. §. 1. Ameno *l. c. n.* 35.
45 Juste, et legitime ejectus non potest praeten-
dere alimenta a Religione. Cum enim sua culpa
sit expulsus, sibi imputet, si sibi ipsi relinqui-
tur, et providentia paterna privatur, quia haec
est poena suae culpae proportionata; Donat. *l. c.
q.* 31. Pasqualig. *l. c. n.* 991. Passer. *l. c. n.* 657.
46 et alii. Sic nec Religiosi Societatis Jesu, qui post
vota simplicia, ante solemnem Professionem, a
dicta Societate ab ejusdem Praeposito Generali
juxta facultatem sibi a Sede Apostolica conces-
sam, dimittuntur, ulla ab eadem Societate prae-
tendere possunt alimenta, aut congruam susten-
tationem, licet dum in ea viverent, titulo Reli-
giosae paupertatis ad Sacros, etiam Presbyteratus,
Ordines promoti fuerint, ut novissime statuit, ac
declaravit Benedictus XIII. hac sua Constitutione,
quae hic ad literam datur.

BENEDICTUS XIII.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM

Injuncti Nobis Divinitus Pastoralis Officii ratio postulat, ut in his Apostolicae nostrae sollicitudinis partes libenter interponamus, per quae Religiosorum Virorum in Vinea Domini excolenda strenue laborantium, propriaeque, et alienae animarum saluti jugiter incumbentium quieti, atque tranquillitati opportune consulitur. Cum itaque, sicuti accepimus, Societatem Jesu multoties ante hac molestari, ac in judicium trahi contigerit ab eis, qui post exactum probationis biennium, ac vota simplicia in eadem Societate emissa, ante tamen solemnem professionem per illius Praepositum Generalem justis, ac rationabilibus de causis juxta facultates sibi a Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris attributas, ex ipsa Societate dimittebantur, alimenta scilicet, seu congruam substentationem sibi a dicta Societate deberi, et consequi praetendentes, propterea quod, dum in illa degebant, ad Sacros Ordines absque Beneficio Ecclesiastico, et Patrimonio, sed Religiosae paupertatis titulo promoti fuissent; Licet autem satis perspectum, exploratumque sit, aequi bonique rationi nusquam consentaneum esse, quod Societas praefata, quae in illis emendandis jure suo utitur, alimenta, seu substentationem hujusmodi suppeditandi oneri obnoxia remaneat, minusque, quod ipsi ex sua culpa, quae dimissioni causam praebet, utilitatem, et commodum reportent, atque ita pluries a Congregatione pro tempore existentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum re accurate discussa decretum, ac resolutum fuerit: Nihilominus facile evenire possit similes quaestiones in posterum quoque, non sine praedictae Societatis perturbatione, ac stipendio, moveri, seu instaurari, nisi ejus aditus praecludatur; hinc est quod Nos eamdem Societatem Jesu, quam ob singularia sua in hanc Sanctam Sedem merita peculiari Apostolicae dilectionis prosequimur affectu a quacumque lite, et molestia, quae exinde deinceps oriri posset, eximere, ac omnem desuper controversiae occasionem submovere cupientes, ipsamque Societatem specialis favore gratiae prosequi volentes, motu proprio, ac ex certa scientia, et matura deliberatione nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura Constitutione statuimus, ac declaramus, memoratam Societatem Jesu non teneri, nec obligatam esse ad ullam subministrationem sive congruae substentationis, sive alimentorum, sive alio quocumque titulo, et causa illis faciendam, qui post biennium probationis, et emissionis Votorum simplicium extra dictam Societatem a suis Superioribus ejiciuntur, tametsi dum in ea permanebant ad Sacros etiam Presby-

teratus Ordines sine Beneficio Ecclesiastico, ac Patrimonio, et ad titulum religiosae paupertatis promoti fuerint. Sicque et non aliter in praemissis per quoscumque Judices ordinarios, et Delegatos etc.

Non obstantibus Apostolicis, ac in Universalibus, Provincialibusque etc.

Quibus omnibus, et singulis, illorum tenores praesentibus pro plene, et sufficienter expressis etc.

Volumus autem, ut praesentium Litterarum transumptis, seu exemplis etc.

Dat. Rom. apud S. Petrum sub Annulo Piscat. die 14. *Jun.* 1728. *Pontificatus nostri Anno Quinto.*

F. Card. Oliverius.

47 Regularis injuste ejectus potest compellere Monasterium ad alimenta futura, et etiam praeterita, si illa mutuo accepit; *Sic communis Doctor.* cum Passerino *de homin. stat. tom.* 3. *quaest.* 189. *art.* 8. *num.* 649. Vide verb. *Alimenta num.* 41.

48 Sic etiam lite pendente pro validitate expulsionis Ejectus debet ali ex bonis Monasterii, donec sit lata sententia de justitia, aut injustitia illius; Imola *in Clementin.* 1. *de statu Monachor. num.* 37. Cardinal. *qu.* 4. *num.* 7. §. *Quia vero,* Surdus, *de aliment. tit.* 1. *qu.* 126. *num.* 10. Velascus *conf.* 7. *num.* 3. *fol.* 1. Menoch. *de praesumpt. lib.* 1. *quaest.* 35. *num.* 21. Bartol. *tract. de aliment. numer.* 43. Sanchez. *lib.* 6. *in Decalog. capit.* 9. *numer.* 8. Passerin. *de homin. stat. tom.* 3. *quaest.* 189. *art.* 8. *numer.* 649. qui addit Monasterium non solum obligari pro eo tempore ad alimenta, sed etiam ad illi subministrandas expensas pro lite, allegatque Velascum *loc. cit.* et Palaum *tract.* 16. *disput.* 4. *part.* 10. *n.* 11. quibus consensit Sanch. *loc. cit.* et Ameno *locis citatis num.* 21. (*)

49 Ejecti stantes in saeculo tenentur ad vota essentialia Religionis. *Est communis* cum Molina *tom.* 1. *de justitia dec.* 140. *et tom.* 2. *disput.* 276. Sanchez. *lib.* 6. *Moral. cap.* 9. *num.* 27. Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. et colligitur *ex cap. Ne Religiosi* 24. *de Regul.* innovato in *cit. decret. sub Urbano VIII.* §. 7. ubi statuitur hos ejectos (licet juste, et perpetuo) censuris Ecclesiasticis cogendos esse redire ad Religionem, ergo signum est eos adhuc obligari vinculo suae Professionis, alias ad reditum adstringi non possent, cum nemo possit cogi ad amplectendum Religionis institutum, a quo liber est. Est tamen advertendum, quod licet in 50
ejectis perseveret rigorosa, et omnimoda obligatio castitatis, taliter quod si contrahant Matrimonium, sit ipso facto nullum, et incidant in excommunicationem, *ex Clementin. unica de consanguinitat. et affinit.* tamen obligatio paupertatis, et obedientiae suspenditur quoad executionem, et observantiam multorum juxta capacitatem sui status; cum enim sint privati providentia Religionis, acquirunt administrationem rerum temporalium, possunt negotiari, civiliter se obligare, de acquisitis disponere ad finem procurandi sibi alimenta, quae remanendo in Claustris per votum paupertatis erant sibi interdicta; Item non obtenta facultate Superioris possunt pro suo libito mutare domicilium, et libere agere, quae ad suum statum occurrunt, quae in Claustris nequibant facere ratione voti obedientiae, nisi ad placitum Superioris. (**)

Similiter obligatio aliorum votorum supra tria 51
essentialia in aliquibus Religionibus emitti solitorum, aliarumque Regularium observantiarum proprii Instituti etiam sub mortali praeceptarum suspenditur quoad illa, quae pugnant cum statu in quo reperiuntur, et perseverat quo ad ea quae compatiuntur cum eorum statu, et possunt commode observare; S. Antonin. *part.* 3. *tit.* 16. *cap.* 5. §. 8. Silvester *verb. Religio* 6. *qu.* 17. Cordub. *in Regul. S. Francis. cap.* 2. *quaest.* 21. *punct.* 3. Rodriq. *tom.* 1. *quaest.* 30. *art.* 20. *cum suo comp. resol.* 57. *n.* 6. Mirand. *tom.* 1. *Manual. Praelator. qu.* 52. *art.* 5. *concl.* 1. Portel. *in dub. Regular. verb. Ejicere num.* 5. Peyrin. *tom.* 1. *de subdito qu.* 1. *cap.* 25. §. 1. *vers. dico quarto,* Villalobos *part.* 2. *tract.* 35. *difficult.* 39. *num.* 5. Passerin. *de hom. stat. tom.* 3. *qu.* 189. *n.* 620. *et seq.* Donat. *l. cit. qu.* 52. *per tot.* ubi sub *n.* 9. expresse dicit *quod haec est vera sententia, et verior, ac tutior in praxi pro conscientia ommino amplectenda.* Colligitur *ex cit. cap. Ne Religiosi* 24. *de Regularib. cit Decret. sub Urban. VIII.* §. 7. per rationem adductam supra *num.* 49. Tum quia Ejecti per expulsionem

(*) Etenim injuste ejectus habetur ac si ejectus non fuisset, ideoque remanet in quasi possessione percipiendi a Monasterio alimenta et expensas, quas ob injustam expulsionem tulit, repetendi Barbosa *in cap. ne Religiosi* 24. *de Regularibus.* (*Edit. Barbiell.*)

(**) Regularibus e suo Ordine ejectis licite haud esse videtur negotiatio, contra ac sentit Auctor hoc eodem in loco. Etenim adeo certum est, Ecclesiasticis viris interdictam esse a Sacris Canonibus negotiationem, ut nulla id probatione egere videatur; atqui vero nullus inficiari potest, ejectos remanere Ecclesiasticos, atque adeo ad ea omnia servanda teneri, quibus Ecclesiastici subjiciuntur. Accedit, quod ejecti ex aliquo Religiosorum Ordine in habitu clericali incedere tenetur, ut habetur §. 4. Decreti Sacrae Congregationis Concilii sub Urbano VIII. anno 1624. *Sic vero ejecti, quandiu non redierint ad Religionem, in habitu clericali incedant:* Atque ipsemet Auctor bujus articuli *num.* 62. idipsum defendit. Atqui vel hoc ipso illicita censeri debet ejectis negotiatio, quia inde maximo scandalo afficerentur fideles. Excipiendus est tamen necessitatis verae, non quaesitae casus, in quo certe negotiari possunt. Quantum vero ad obligationem votorum, dicimus sententiam illorum Auctorum, quos infra *num.* 51. laudat Auctor noster, minime probabilem esse; Nam nisi afferantur rationes, quae eidem probabilitatem aliquam valeant conciliare, nudam Auctorum illorum auctoritatem nulla probabilitate gaudere existimamus. (*Nota Rom. Theol.*)

a Religione non fiunt melioris conditionis, quam alii, alias, ex propria iniquitate commodum reportarent, contra Jura, quibus expresse dicitur, quod malitiae non sit indulgendum, et quod fraus, et dolus nemini debeant patrocinari, et signanter *leg. In fundo, ff. de rei vindic.* ibi: *Neque malitiis indulgendum est. l. Cum hi, ff. de transact.* ibi. *Non debet via aperiri malitiis ; leg. Si Legatarius, Cod. de legatis*, ibi: *Ut non accipiat fructus suae calliditatis; c. Sedes* 15. *de rescript.* ibi: *Quia fraus, et dolus ei patrocinari non debent; cap. Tua* 12. *de Clericis non resident.* ibi: *Cum fraus, et dolus nemini debeat patrocinium impartiri*, cum Concordantiis. Tum etiam quia ex communi Doctorum Regulares assumpti ad Episcopatum tenentur ad observanda Vota, et Regulam sui Instituti in iis, quae sunt compatibilia cum eorum dignitate: ergo a fortiori erunt obligati ejecti ad observanda Vota, et Regulam sui Instituti in iis, quae compatiuntur cum eorum statu, ne dicatur quod Regulares ejecti sint melioris sortis, quam Regulares Episcopi, et ex sua culpa hoc magnum commodum reportent, quod quia rebelles idcirco sint immunes ab obligatione servandi leges contra *Jura adducta*. Tum tandem quia, si Regularis incidat in Turcas, et captivus fiat, obligatur ad Vota, et observantias Regulares, prout potest, et suus status permittit, ergo si ad illa obligatur, licet extra Claustra, latis Religiosus innocens, a

52 fortiori obligatur Ejectus qui est reus. Fateor tamen quod etiam contraria opinio sit probabilis, ex quo illam non spernendis rationibus defendant plurimi magni nominis Doctores cum Sanchez *lib.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *quaest.* 3. *numer.* 52. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *resol.* 116. Barbosa *in cap. Final. de Regularibus num.* 12. Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 13. *qu.* 2. *n.* 5. Lezana *part.* 1. *c.* 23. *n.* 17. Navar. *comment.* 3. *de Regularib. n.* 26. *et consil.* 78. *n.* 2. *de Regular.* (*)

53 Ejectus juste tenetur se corrigere, et similiter petere ut iterum admittatur, sic tenent Barbosa *ad cap. final. de Regularib. num.* 7. Fagnan. *ibid. num.* 9. Donat. *loc. cit. quaest.* 25. *per tot. lib.* 6. *moral. cap.* 9. *numer.* 25. Tamburin. *tract.* 3. *disput.* 8. *quaest.* 8. *n.* 1. Lessius *lib.* 2. *cap.* 41. *num.* 111. Layman. *lib.* 4. *tr.* 5. *cap.* 13. *numer.* 6. Lauret de Franchis *de Regularibus ejectis qu.* 2. Vasquez *part.* 2. *disp.* 165. *num.* 87. Bordon. *par.* 2. *resol.* 108. *num.* 20. Cordub. *in Regul. S. Francisci cap.* 2. *quaest.* 21. Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. Pasqualig. *ad Lauret de Franch. num.* 972. Silvester *verb. religio* 6. *quaest.* 11. et alii passim. Et ratio est, quia sicuti habens votum simplex Religionis tenetur ex parte sua non ponere obicem, et curare quantum potest ut admittatur in Religione quam vovit; ita a fortiori qui religiosam vitam professus est, tenetur ex vi voti se idoneum reddere, mores suos corrigere, et instare, ut iterum recipiatur. Tum quia ejectus non debet ex sua malitia reportare commodum libere manendi in saeculo, alias fieret melior conditionis quam alii Religiosi, et via aperiretur delictis, dolis, et fraudibus contra *Jura adducta sub n.* 51.

Juste Ejectus potest cogere Religionem, ut se iterum recipiat, dummodo saltem ex litteris testimonialibus Ordinarii constet esse plene emendatum, habetur expresse *ex* §. 7. *cit. Decr. sub Urbano VIII.* ibi: « Ac postremo censuit esse innovandam, et suae Beatitudinis auctoritate innovat Constitutionem felic. record. Gregor. IX. relatum in cap. fin. de Regularibus. Ac praeterea eam Constitutionem in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui juste diffinitiveque, ac juris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit; » Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. *num.* 9. Navarr. *lib.* 3. *consil. tit. de Regul. consil.* 18. Molina *tom.* 1. *de justit. disput.* 14. Matthaeuc. *loc. cit. num.* 33. Ameno *de incorrigibilium expulsione part.* 3. *quaest.* 16. *num.* 69. *et seq.* Donat. *loc. cit. quaest.* 26. et passim alii, qui scripserunt post *cit. Decret. edit. sub Urbano VIII.* Et ratio est quia ex *d. Decret.* sola incorrigibilitas justificat expulsionem, ergo et illa solum poterit impedire regressum; sed in emendato, et correcto non subsistit incorrigibilitas, ergo nec causa legitima rejiciendi, et impediendi regressum. 54

Neque in hoc admitti debet excusatio aliqua post dictam declarationem Sacrae Congregationis Concilii sub Urbano VIII. nam per ipsam innovatur *cap. final. de Regularibus*, ubi sic praecise statuitur. « Abbates, seu Priores eorum monitione praevia per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva Regulae disciplina; quod si hoc Regularis Ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem Monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis Religiosis domibus ejusdem Ordinis ad agendam ibi poenitentiam talibus vitae necessaria ministrentur. » Ex quibus patet, quod si 55

(*) Ejectus ex Ordine regulari non liberatur a solemni obligatione, quam in professione contraxit non cum Regularibus, sed cum Deo. Privatur quidem sua culpa bonis, quibus fruebatur, Communitatis, sed obligatio in eo manet servandi vota, et alia, quae Deo pollicitus sit. Et si illa obligatio manet in eo qui captivus apud Turcas maneat, ut Auctor innuit *num.* 51. cum hoc manere obligatio non debebit, qui propria culpa a Regularibus e propria sit societate dejectus? Numquid culpa prodesse ei poterit ad exuendas obligationes, quas cum Deo contraxit? Jure enim naturae vota servare adstringimur. Itaque improbabilis omnino est Sanchezii, aliorumque opinio. (*Nota Rom. Theol.*)

aliquo rationabili motivo ut evitentur scandala, et salvetur Regulae disciplina, et hujusmodi, non conveniat ipsum recipere intra eumdem Conventum ad consortium eorumdem aliorumque Religiosorum, debeat recipi alibi, ac si non fuisset ejectus, et debet Religio talem illius curam habere, qualem debet habere de non ejecto, salva sola differentia innocentis, et poenitentis, ut recte dicit Passerin. *de homin. stat. tom.* 3. *quaest.* 189. *art.* 8. *num.* 656. Et Sacra Congregatio de mandato Sanctissimi vult sic exacte observari *dict. cap. final. de regularib.* et omnia disposita *in cit. decret.* quod contra transgressores imponit poenam ipso facto incurrendam privationis omnium officiorum, quae tunc obtinebunt, vocisque activae, vel passivae, ac perpetuae inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, ibi §. 9. « Si quis » vero ipsorum adversus ea, quae superius prae» scripta sunt, vel eorum aliquid quoquomodo » facere, vel moliri praesumpserit, ipso facto poe» nam incurrat privationis omnium officiorum, » quae tunc obtinebit, vocisque activae, vel pas» sivae ac perpetuae inhabilitatis ad illa in poste» rum obtinenda; poenaque hujusmodi sit Sancti» tati suao, ac Sedi Apostolicae reservata, iisdem » Superioribus etiam Generalibus, et Protectori» bus, illam moderandi, seu relaxandi potestate » penitus interdicta; et nihilominus sit irritum, » et inane, quidquid secus a quoquam actum ex» titerit. (*)

56 Ejectus rediens ad Religionem non tenetur de novo Novitiatum obire, et professionem emittere, quia quantum ad experimentum morum supplet spes evidens emendationis, et quantum ad professionem non fuit prior extincta, sed solum ejus obligatio ad tempus, quo ille extra Religionem mansit, fuit quoad aliqua suspensa; Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regular. qu.* 30. *art.* 28. Sanchez *lib.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *num.* 33. Lezana *tom.* 2. *cap.* 23. *n.* 9. Donat. *l. cit. qu.* 17. *num.* 1. Ameno *l. cit. part.* 3. *quaest.* 16. *num.* 101. Matthaeucc. *loc.*
57 *cit. num.* 34. et alii passim. Ejectus rediens, praescindendo a statutis, et Constitutionibus uniuscujusque Religionis, non est statim restituendus ad gradus, et praecedentias, sed prius probandus est, et expectandus quod exemplo bonorum operum, et exercitio actuum virtutis se dignum ostendat; Ameno *l. cit. part.* 3. *qu.* 19. *num.* 113.
58 citans alios, Matthaeucc. *loc. cit. num.* 35. Immo Donatus *loc. cit. quaest.* 27. *n.* 3. citans Sanchez, et Rodriquez dicit expresse, quod Ejecti redeuntes non debent restitui ad eumdem locum, gradus, et honores, quibus antea fruebantur; non enim decet recedentes a Religione veteranos praecedere Religiosos, qui quotidie portaverunt pondus diei, et aestus, et semper in amore fraternitatis, et jugo obedientiae famulatum praestiterunt; et sic tenent etiam Lezana *l. cit. num.* 9. Suarez *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 17. et alii.

Ejectus a Religione ob crimina falsa, quae ipse 59
sibi ad hunc finem imposuit, non est securus in conscientia, extra illam, sed est verus Apostata; quia talis ejectio est involuntaria, et fraudulenta, utpote fraudibus, et falsitatibus extorta, et propterea nihil ipsi suffragatur; *arg. cap. Sedes* 15. *de rescriptis,* ibi: *Quia fraus, et dolus ei patrocinari non debent, c. Tuae* 12. *de Clericis non resid.* cum aliis Juribus adductis *sub num.* 51. Unde tenetur detegere fraudes, et redire ad Religionem; Anton. a Spiritu Sancto, *Direct. Regular. tract.* 4. *dist.* 3. *sect.* 12. *num.* 495. Sanchez *l.* 6. *in Decalog. cap.* 9. *num.* 67. Bonacina *D. clausur. quaest.* 2. *punct.* 12. §. 1. *num.* 13. Lezana *verb. Ejicere num.* 10.
Donat, *loc. cit. quaest.* 56. *n.* 1. et alii. Et hoc 60
etiam est dicendum de sic expulsis post Vota biennii a Societate Jesu. Si quis enim ex istis falsa crimina sibi imponat, vel etiam eo fine delinquat, ut a Societate expellatur, non remanet tutus in conscientia, quamvis sua vota biennii fuerint conditione emissa, scilicet pro tempore quo eum Societas alit, et retinet. Nam non liberatur ab obligatione Voti conditionalis qui nititur conditionem non impleri, ut liber evadat, et qui vovit Religionem, votum non implet, si delinquat eo fine, ut non admittatur; sicque in proposito non liberatur, et solvitur a Votis biennii Jesuita, nisi quando ex parte Societatis ejectio est voluntaria, qualis non est in casu, sed per malitiam exorta, et ita ejusdem Societatis Congregatio Generalis *Decreto* 18. §. 4. cum protestatione decrevit; sic Sanchez *lib.* 6. *in Decal. cap.* 9. *quaest. ult. num.* 96.

Ejectus juste, si emandatus ad claustra rediens 61
non admittatur, potest tuta conscientia remanere in saeculo, et instar Clericorum Sacramenta recipere. Per ipsum enim non stat quominus in pristinam Religionem admittatur, maxime si repetitis vicibus accesserit ad Patres Religionis, a

(*) Quin immo cum Religiosi omnes Regularium Superiorum curae sint commissi, isti nihil omittere debent, quo ejectos ad primaeva officia revocent, ne eosdem more mercenariorum deserere videantur, quos ideo recte monuit *Sac. Concil. Trid. cap.* 1. *in fin. sess.* 24. *de reformat. Quod ovium Christi sanguinem, quae ex malo negligentium, et sui officii immemorum Pastorum regimine peribunt, Dominus noster Jesus Christus de manibus ejus sit requisiturus,* et Fagnan. *in Decretal. lib.* 3. *in cap. ne Religiosi sub num.* 6. *et plur. seq.* Juste vero expulsum, si ad Religionem revocatus ad eam redire detrectet jure posse compelli tenent Sanchez in *praecep. Decalog. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 9. *num.* 30. Suar. *tom.* 5. *disput.* 27. *sect.* 5. *n.* 20. Quid nomine ejectionis intelligendum sit, non satis liquet. Alii tenent de expulsione a Religione intelligendum esse, de quibus supra, alii vero relati a Fagnan. *l. c. a n.* 36. *ad* 44. *et seq.* contrariam tuentur opinionem, intelligendum nempe esse de ejectione ab aliorum Monachorum consortio, quae aequior, et magis rationi consona videtur, ideo laudatum Auctorem, si libet, consule. (*Edit. Barbiell.*

qua fuit expulsus, et ab eisdem semel, bis, et ter fuerit repulsus; sic enim fecit quantum potuit, et quod in se fuit, unde quod foris maneat, non est ei imputandum, quia ad impossibile moraliter nemo tenetur; Grassius *lib.* 3. *de Regul. consil.* 3. *num.* 9. Layman *lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 13. *de Ejectis q.* 5. *n.* 8. Navarr. *in Commentar.* 2. *de Regul. num.* 36. Rodriq. *tom.* 1. *quaest.* 30. *art.* 21. Barbosa cum multis allegatis *in c. final. de Regularib.*
62 *num.* 9. *q.* 4. et alii. Ejectus in saeculo remanens si in Ordinibus etiam minoribus constitutus sit, tenetur incedere in habitu Clericali; sic declaravit Sacra Congregatio 1. *Aprilis* 1628. ut refert Novarius *in Lucerna Regular. verb. Ejecti num.* 7. et ex ipso Lezana *eodem verb. Ejecti numer.* 8.
63 Ubi ex tali declaratione colligit, Laicos seu Conversos ab Ordine expulsos non teneri incedere in habitu Clericali, cum nec in Minoribus sint constituti, et posse uti Laico, ut tenet etiam Suarez *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 14. Novarius *l. cit. num.* 7. Ameno *l. cit. part.* 3. *qu.* 3. *num.* 16. *et q.* 18. *num.* 109. Et ratio istorum est, quia hujusmodi Ejectus non tenetur esse Clericus, si non vult; et sufficit, si caelibatum servet in vita, et consequenter in habitu laicali, subditque Suarez *l. cit* Episcopum non posse hujusmodi ejectum cogere ad habitum Clericalem, cum illum non voverit. Oppositum tamen tenent Donatus *l. c. q.* 41. *num.* 2. Peyrin. *formul. litt. E. cap.* 39. *n.* 3. Pellizar. *Manual. tract.* 8. *cap.* 7. *num.* 18. Pasqualig. *ad Lauret de Franch. num.* 987. quia *in cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* non distinguitur inter Clericum, et Laicum, sed indefinite dicitur: *Sic vero ejecti quandiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant.*

64 Ejectus deponens habitum Clericalem animo nunquam reassumendi habitum neque Clericalem, neque Regularem, immo saeculari Militiae se scribens si sit Clericus, est vere Apostata; quia ejectus habet obligationem corrigendi mores suos, vivendo morigerate, et religiose in habitu Clericali; immo et in habitu Religioso si revocetur ad claustra: adeoque deponens habitum Clericalem eo animo perpetuandi in rebellione a statu Clericali, et Regulari, immo se adscribens militiae saeculari, vere est Apostata; Donat. *loc. cit. quaest.* 42. *per tot.* Pasqualig. *ad Lauret. de Franch. num.* 108. Maranta *tom.* 3. *controvers. respons.* 18. *n.* 31. *et sequ.* Passerin. *de statu homin. to.* 3. *q.*
65 189. *n.* 677. et alii. Si vero deponens habitum Clericalem sit Laicus, seu Conversus, et deponat animo nunquam reassumendi habitum, neque Clericalem, neque Regularem, immo saeculari militiae se adscribat, in sententia illorum qui dicunt Laicum ejectum teneri incedere habitu Clericali, censendus est vere Apostata propter
66 rationem allatam de Clerico. Si vero Laicus ejectus deponat habitum Clericalem, ut possit in habitu laicali facilius victum sibi procurare, et morigerate vivat, habens animum reassumendi habitum regularem quoties ad claustra revocetur, vel admittatur, etiamsi habitum Clericalem nunquam reassumat, in sententia illorum, qui dicunt Laicum ejectum non teneri incedere in habitu Clericali, non est censendus Apostata, cum juxta illos in nihilo deficiat.

Ejectus acquirit adhuc bona Monasterio, vel 67
Religioni, unde est ejectus. Non enim per expulsionem est a Religione omnino praecisus, nec desinit esse Monachus, seu Religiosus, cum si se corrigat, et emendet, teneatur Monasterium eum recipere. Immo tenetur Monasterium, seu Religio annuatim illum requirere, ut redeat, et ejectus vocatus tenetur redire, aliter potest per Censuras compelli, ut expresse statuitur *in cap. fin. Regularibus*, innovato *in dict.* §. 7. *decret. edit. sub Urbano VIII.* adeoque tamquam adhuc Monachus, vel Religiosus acquirit non sibi, sed Monasterio, vel Religioni; *cap. Monachi* 2. *cap. Super quodam* 4. *et cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachorum, cap. Non dicatis aliquid proprium* 11. *caus.* 12. *q.* 1. *Conc. Trident. sess.* 25. *cap.* 2. Acquirit 68
tamen Ejectus usum facti, et Jus disponendi de acquisitis prout ejus status exigit, et indiget quoad victum, vestitum, et habitationem, et vitae necessaria, quia hoc non est contra votum paupertatis, nec professi possunt carere his rebus: unde si a Religione non concedantur, eo ipso datur licentia quaerendi, et habendi illas; Lessius *lib.* 2. *de Justit. cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 112. Lezana *tom.* 1. *cap.* 23. *num.* 14. alia enim competunt ei de Jure naturae, et casus necessitatis semper censentur exempti; tum quia in ipsomet actu ejectionis ab Ordine censetur ei facta facultas saltem tacite de his omnibus nomine Religionis disponere; Barbosa *in cap. final. de Regularib. quaest.* 7. *num.* 5. Rodriquez *tom.* 2. *quaest.* 30. *art.* 29. Donat. *loc. cit. quaest.* 46. *num.* 7. et alii passim. Non potest autem Ejectus facere expensas ma- 69
gnas superfluas, nec donationes illicitas, aut rerum pretiosarum, et magni valoris, et accipientes ab illo tenentur ad restitutionem, quia Ejectus non est Dominus eorum, quae possidet, sed solum administrator nomine Religionis in ordine ad supradictos usus necessarios; quamvis tamen possit expendere, et donare res minus pretiosas, et parvi valoris absque eo quod accipientes teneantur ad restitutionem, quia quo ad ista censetur habere facultatem tacitam a Superioribus Religionis, a qua est expulsus; Lessius *lib.* 2 *de Justitia cap.* 41. *dub.* 15. *num.* 113. Molina *tom.* 2. *de Justit. disp.* 276. *et* 120. Lezana *l. c. n.* 14. Donat. *l. c. q.* 50. *n.* 16. *et* 17. et alii.

Ejectus non potest testari de bonis acquisitis 70
in saeculo, quia potestas testandi pugnat cum Voto paupertatis; nec Ejectus est Dominus illo-

rum bonorum, cum ex dictis habeat simplicem usum facti, et facultatem disponendi de iis solummodo quo ad dictos usus sibi necessarios dum vivit; Sic Lessius *l. c. numer.* 113. Clavis Regia *lib.* 6. *cap.* 9. *num.* 28. Donat. *loc. cit. quaest.* 49. *num.* 1. Lezana *loc. cit. num.* 14. et communis
71 aliorum. Unde si ejectus decedat extra Claustra, omnia sua bona fiunt Camerae Apostolicae, prout expresse statuit Gregorius XIII. Constitut. incip.
72 *Officii nostri partes sedulo.* (1) Advertit tamen Passerinus *de statu homin. tom.* 3. *quaest.* 189. *artic.* 8. *num.* 529. hoc decretum non habere locum de omnibus bonis Religiosorum, sed de illis quae acquisierunt extra Claustra degentes. De his enim bonis loquitur Constitutio Pauli IV. *incip. Postquam;* et patet etiam ex cit. Constitut. Gregorii XIII. ubi dicitur, *tempore, quo extra Claustra hujusmodi fuissent acquisita;* et tandem §. 3. statuit ut bona omnia per Regulares degentes extra Claustra acquisita, spectent ad Cameram Apostolicam, ideo quae Religiosus acquisivit antequam egrederetur de claustro, concludit dictus Passerinus, Religioni manent, nam fuerunt jam illi acquisita.
73 Hic a fortiori manent Religioni, et illi debentur bona illorum Religiosorum, qui cum legitima facultate suorum Superiorum itinera arripientes, vel apud Parentes, Amicos, Benefactores Religiosas vacationes obeuntes, per accidens ibi decedunt; et ita censuit *Sacr. Congr. Episcop. et Regular. in Vercellens.* 11. *April.* 1604. *et* 30. *Junii* 1604.
74 Ejectus si extra Claustra decedat, debet sepelliri in sepulcro a se electo, cum sit sui juris quoad electionem sepulcri; Si vero decedat nulla facta electione, sepeliri debet in Ecclesia Parochiali, non autem in Regulari, quia Ejectus a Religione statuitur sub Jurisdictione Episcopi, eo modo quo caeteri Clerici illi subduntur; *cit.* §. 4. *decret. edit. sub Urbano VIII.* ibi: *Sic vero ejecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci jurisdictioni, et obedientiae subsint:* ergo instar eorum in Ecclesia Parochiali tumulantur; Anton. a Spiritu S. *director. Regular. disput.* 3. *sect.* 12. *num.* 493. *tract.* 8. *cap.* 8. *num.* 38. Ameno *loc. cit. part.* 3. *quaest. ultim.* et alii.
75 Affertur supplex libellus SS. D. N. Benedicto XIII. porrectus ab Ordinem Fratrum Minorum, cum ejusdem Pontificis favorab. rescripto pro moderatione Bullarum circa expulsionem incorrigibilium; et est tenoris sequentis.

BEATISSIMO PADRE

Intus.

Nel prossimo passato Capitolo Generale dell'Ordine de'Frati Minori celebrato in Milano, tra gli altri Statuti fatti, e stabiliti di comune consenso di tutta la Religione, e di già stampati coll' approvazione della Santità Vostra, si legge al numero 4. *Supplicetur Sanctissimus ab Officialibus Curiae etc. pro moderatione Bullae expulsionis incorrigibilium ad normam Statutorum antiquorum.* Supplica per tanto Vostra Beatitudine a nome di tutto l'Ordine Fra Giuseppe Maria d'Evora Commissario Generale di Curia del medesimo, acciò derogando alle Costituzioni della Santa Memoria de'Papi Urbano VIII. ed Innocenzo XII. circa questa materia, come quelle, che secondo la esperienza ha dimostrato, non possono mai ridursi in pratica, si compiaccia permettere il servarsi l'ordine delli Statuti antichi a tenore del foglio ingiunto, e qui sotto trascritto in un Congresso Generale dopo matura riflessione, ed esame conchiuso, ordinando, che basti alli medesimi Statuti aggiungersi con rescritto della Santità Vostra, senz'altra ulteriore spedizione di Decreto, Bolla, o Breve. Che della Grazia ec.

In expulsione Incorrigibilium universo Ordini nostro maxime salubri, et necessaria, nedum ad Religiosam pacem confovendam, atque candorem Ordinis conservandum; ejectis perturbatoribus, et scandalosis Fratribus suo malo exemplo, et conversatione alios pervertentibus, et propterea a Seraphico P. N. Francisco in suo testamento maledictis; verum etiam ad ipsam Regularem disciplinam, ubi viget, augendam, et ubi deficit, instaurandam, ob timorem exinde inquietis, et discolis incutiendum; Servato jure communi, Reus post tria delicta gravia ejusdem (2) vel diversae speciei (3) intra vel extra claustra commissa, si aliquando de iis (4) monitus, et punitus juridice, vel paternaliter (5) fuerit, et constet per juridica acta, vel (6) per Provinciae Regesta; in carceri-

(1) Bulla Pauli V. de qua meminit Auctor numero sequenti de Apostatis loquitur, et de iis, qui aliquo sub praetextu extra Claustra commorantur, ut in *Bullar. Rom. Typis Mainard. to.* 4. *p.* 1. *pag.* 343. *Bull.* 21. Constit. vero Greg. XIII. inter suas ex *eodem Bullar.* 64. *tom.* 4. *part.* 3. *pag.* 330. nec de Apostatis, nec de Ejectis mentionem facit, sed de eorum tantum bonis, qui extra claustra commorantur etiam cum superiorum licentia. (*Edit. Barbiell.*)

(2) » Cum aliqui requirant identitatem specificam delictorum.

(3) » Videtur aliquibus nonnisi delicta extra claustra » commissa, expulsione puniri posse, perinde ac ea, quae » in claustris patrantur, corruptelam, ac perniciem Ordini » nullam afferant.

(4) » Ne excludantur privatae monitiones, quaeque ad » juris apices probari nequeant.

(5) » Quandoque a Sacra Poenitentiaria absoluti, sive ab » ejusdem Sacrae Poenitentiariae, sive ab Ordinis Foro » moneri delinquentes, ac puniri paternaliter solent.

(6) » Ne excludantur Apostasiae, quae cum ob indultam » Sacra Poenitentiaria absolutionem, vel aliam ob causam » formali processu judiciali non fuerint, in aliquem relatae sint Provinciae librum, qui utique in Foro ea saltem fide gaudere debet, quae negotiatorum codicibus » adhiberetur etc.

bus per aliquod (1) tempus detineatur, et examinatis actis alias factis, seu (2) sententiis contra Reum ipsum alias latis, vel (3) novis actis denuo confectis, si juridice tria gravia delicta, ut supra dictum est, probata sint, a suo Ministro Provinciali cum Provinciae Definitorio incorrigibilis declarari possit, non tamen expelli, nisi prius a Superiori Generali, cui acta hujusmodi mittenda sunt, de consilio sex graviorum Patrum, et cum voto Domini Consultoris saecularis, ejectionis sententia approbata, et confirmata sit. Si Sanctissimo Domino Nostro placuerit.

RESCRIPTUM

Ex audientia Sanctissimi 6. Decembris 1729. Sanctissimus annuit, dummodo non adversetur Constitutioni *Universalis etc.*

Loco ✠ Sigilli.

N. M. CARD. LERCARI.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Quod habet Auctor *n.* 42. *et plur. seq.* Ejectos 76
uti infamia laborantes nec exercere suos Ordines,
neque concionari, nec assequi beneficia posse, id
locum etiam sibi vindicat quoad ejectos e Socie-
tate Jesu post emissa vota solemnia, non item 77
quoad eosdem ejectos e Societate Jesu post emissa vota dumtaxat simplicia, ut probe monet. sanct. memor. Benedict. XIV. *de Synodo Dioecesan. lib.* 13. *cap.* 11. *n.* 2. ubi in hanc rem affert Resolutionem *Sac. Congreg. Conc.* et P. Girald in addit. ad Maschat. *Institut. Canon. lib.* 3. *titul.* 32. *num.* 39. (4).

(1) » Cum Urbani VIII. Constitutio annuam Innocent. » XII. semestrem carcerationem requirat; Ex decreto autem Sac. Congreg. memoratum tempus, vel continuari » debeat, vel interruptum redintegrari.

(2) » Juxta enim Ordinis Constitutiones, elapso semestri » ab executione sententiae, solo poenali judicio retento, » cuncta reliqua comburi debent.

(3) » Ut carcerationis tempore delicta juridice probari » possit. »

(4) Confer eumdem P. Giraldi in Expositione Juris Pontificii part. 1. sect. 643. pag. 474. seqq. ubi multa habet, quae ad traditam in hoc Artic. ab Auctore nostro doctrinam confirmandam, vel illustrandam pertinent. (*Edit. Barbiell.*)

ELECTIO

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Electio quoad ejus esse, divisionem, et formam.*

1. Electio generatim sumpta quid sit.—2. Electio Canonica dupliciter sumitur. Prima generaliter, et latissime, sub quo nomine venit etiam Postulatio, Praesentatio, Nominatio, Petitio, et Collatio: secundo proprie, et stricte, et prout contra distinguitur a supradictis. — 3. Electio proprie, et stricte sumpta (de qua solum est sermo) est personae idoneae ad Ecclesiam vacantem, vel Praelaturam per eos, quibus eligendi Jus competit, Canonica vocatio. — 4. Assignatur differentia Electionis a Postulatione. — 5. Postulatio quid sit. — 6. Assignatur differentia Electionis a Praesentatione. — 7. Praesentatio quid sit. — 8. Assignatur differentia Electionis a Nominatione. — 9. Nominatio solemnis quid sit. — 10. Nominatio est triplex, et assignantur quaelibet. — 11. Assignatur differentia Electionis a Petitione. — 12. Simplex Petitio quid sit. — 13. Assignatur differentia Electionis a Collatione. — 14. Collatio libera quid sit. — 15. Collatio est duplex, libera et necessaria. — 16. Collatio libera, secinsa speciali concessione, et potest fieri per Vicarium Generalem Episcopi. — 17. Neque ipsa transit ad Capitulum, Sede vacante. — 18. Collatio necessaria quid sit. — 19. Collatio necessaria potest fieri etiam per Capitulum Sede vacante.—20. Forma Electionis est triplex, scilicet Forma Scrutinii, Compromissi, et Inspirationis.— 21. Electio per sortes non valet.— 22. Electio per scrutinium quid sit. —23. Octodecim substantialia formae electionis per scrutinium assignantur. — 24. Electio per Compromissum quid sit. — 25. Ad faciendum Compromissum pro electione requiritur consensus omnium Vocalium. — 26. Compromissum pro electione potest fieri etiam in unum solum, quamvis ipse non sit de Collegio. —27. Compromissum pro electione non potest fieri in Laicum. — 28. Unus Compromissarius nequit eligere seipsum. — 29. Si Compromissarii sint plures, possunt aliquem ex seipsis eligere. — 30. Compromittentes tenentur recipere electum a Compromissariis. — 31. Dummodo tamen servata fuerit forma Compromissi. — 32. Electio per Inspirationem quae sit. — 33. Et quae sit Electio per quasi Inspirationem. — 34. Ad hoc ut sit Electio per quasi Inspirationem debet esse sine omni fraude, et vitio. — 35. Hinc Electio ad clamorem populi non est confirmanda. — 36. 37. De forma Electionis — 38. 47. Nonnulla observanda in electione, quae fit, servata forma *Cap. Quia propter.*

ARTICULUS II. — *Electio quoad illos, qui possunt, vel non, eligere, et eligi.*

1. De Jure Communi Jus eligendi Praelatum spectat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Praelatus est eligendus. — 2. Hoc Jus diu in Ecclesia duravit, et etiam nunc in plerisque Ecclesiis perseverat. At in multis aliis nominant, et presentant Reges ex privilegio Pontificio, et in variis aliis nominat, et instituit ipsemet Summus Pontifex. — 3. Jus eligendi Praelatum, quamvis de jure communi spectet ad Capitulum, seu Collegium, cujus Praelatus est eligendus, potest tamen ex privilegio, vel praescripta consuetudine acquiri etiam ab aliis Clericis extraneis. — 4. Immo possunt ipsimet Capitulares, vel Collegiales Electores de communi omnium consensu communicare Clericis extraneis facultatem eligendi, seu secum coeligendi. — 5. Si unus solus de Capitulo, seu Collegio remaneat, aliis mortuis, privatis, suspensis, interdictis excommunicatis, aut a Societate voluntarie recedentibus, ille solus poterit eligere alium in Praelatum totius Collegii. — 6. Non potest tamen ille eligere seipsum. — 7. Eligere non possunt: Primo, Pupilli, vel Impuberes. — 8. Secundo, eligere non possunt Furio-

si, et mente capti, quamdiu durat amentia. — 9. Tertio, eligere non possunt Excommunicati Excommunicatione majori — 10. Quarto, eligere non possunt Suspensi ab Officio, et Beneficio simul, vel etiam ab Officio tantum. — 11. Non probibentur tamen eligere suspensi a Beneficio tantum — 12. Quinto, eligere non possunt personaliter Interdicti. — 13. Sexto, eligere non possunt Irregulares. — 14. Requiritur tamen, quod isti Irregulares, sicuti Excommunicati, Suspensi, et Interdicti sint nominatim denunciati. — 15. Septimo, eligere probibentur infames infamia Juris. — 16. Octavo, eligere non possunt Laici saeculares. — 17. Nono, eligere non possunt in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, qui nondum sunt constituti in Ordine Subdiaconatus. — 18. Decimo, qui scienter elegerunt indignum, pro ea vice eligendi potestate privantur. — 19. Undecimo, qui per abusum saecularis potestatis elegerunt, ipso Jure privati sunt potestate eligendi. — 20. Duodecimo, eligere pro illa vice non possunt, qui intra tempus statutum eligere neglexerunt. — 21. Eligi solum possunt, qui habent qualitates a Jure requisitas, et praecipue litterarum scientiam, aetatis maturitatem, et morum bonestatem. — 22. Scientia est triplex, scilicet eminens, mediocris, et sufficiens, et assignatur quaelibet. — 23. Scientia sufficiens mensuranda est juxta qualitatem loci, Officii, et Ecclesiae. — 24. In eligendis ad Praelaturas, atque Officia Ecclesiastica, quamvis desideranda sit scientia eminens, adhuc tamen mediocris, immo et sufficiens toleratur. — 25. Quoad aetatis maturitatem *Vid. verb. Ætatis*: et quo ad morum bonestatem patebit ex mox adducendis. —26. Eligi non possunt: Primo, infames, tam Infamia Juris, quam infamia Facti. — 27. Hoc tamen procedit solum de Infamibus sententiatis, sive declaratis. — 28. Secundo, eligi non possunt Excommunicati Excommunicatione majori. — 29. Item neque excommunicati excommunicatione minori; aliter licet Electio non sit ipso Jure irrita, est tamen irritanda. — 30. Tertio, eligi non possunt Suspensi sive a Jure, sive ab homine. — 31. Quarto, eligi non possunt personaliter Interdicti. — 32. Quinto, eligi non possunt Irregulares. — 33. Qui semel ob vitium personae sunt rejecti, non possunt amplius eligi, nisi sint specialiter restituti. — 34. Septimo, eligi non possunt ad Praelaturas, et Dignitates Regulares poenitentiati a S. Officio, quamvis poenitentias compleverint. — 35. Hinc nequit eligi ad Praelaturas Regulares ille, qui abjuravit in S. Officio, etiam de levi. — 36. Octavo, eligi non possunt Haeretici.—37. Sic nec etiam Schismatici. — 38. Nono, eligi non possunt in Episcopos Neophyti. — 39. Decimo, eligi non possunt Spurii, et Illegitimi. — 40. Undecimo, eligi non possunt Laici. — 41. Duodecimo, eligi non possunt bigami, et hujusmodi. — 42. Canonici non aliter jus eligendi babent, quam si in sacris sint constituti. — 43. 44. Sufficit quod sint in sacris tempore electionis. — 45. 46. Utrum jus eligendi habeat Canonicus proprietarius an possessor. — 47. 48. An Interdicti et Irregulares possint eligere. — 49. An excommunicatus admissus ad eligendum irritam reddat electionem.

ARTICULUS III. — *Electio quoad ea, quae concernunt Electores.*

1. Electores babentes legitimum jus ad suffragandum, sive sint absentes, sive praesentes, vocandi sunt ad Electionem novi Praelati. — 2. Si tamen sint nimis distantes, non sunt de necesse vocandi. — 3. Quaenam autem requiratur distantia sufficiens pro ipsis non vocandis, standum est specialibus consuetudinibus, et Constitutionibus. — 4. Electores vocati non possunt cogi ad interessendum, nisi agatur de magno praejudicio Ecclesiae. — 5. Electores absentes, et impediti possunt eligere per Procuratorem. — 6. Si nemo velit banc Procurationem recipere, non potest Elector absens eligere per Epistolam.—7. Electores tenentur sub gravi investigare de idoneitate personae eligendae. — 8. Electores eligentes indignum, idest cui desunt qualitates ad sic promovendos requisitae, ultra peccatum mortale quod incurrunt, ipso jure privati existunt pro una vice potestate eligendi. — 9. Haec autem poena privationis potestatis eligendi non incurritur nisi sequatur communis electio indigni, quamvis semper peccetur mortaliter dando scienter suffragium indigno. — 10. Eligens indignum, et asserens se id ignoranter fecisse, cogitur probare ignorantiam. — 11. Eligens scienter indignum peccat graviter, etiamsi sciat se nihil profuturum per denegationem sui suffragii etc. — 12. Non debent, nec possunt Electores denegare suum suffragium ei, quem per solam Sacramentalem Confessionem noverunt indignum. — 13. Electores tenentur sub mortali eligere eos, quos digniores, et Ecclesiae magis utiles esse judicaverint. — 14. Obligatio sub gravi eligendi digniorem non solum procedit de Episcopis et Cardinalibus, sed etiam procedit de omnibus aliis habentibus Jurisdictionem quasi Episcopalem. — 15. Obligatio sub gravi eligendi meliorem procedit etiam de promovendis ad Ecclesias Parochiales. — 16. Electio digni, praetermisso digniore, est valida, quamvis illicita. — 17. Immo electio digni, praetermisso digniore, potest aliquando esse, nedum valida, sed etiam licita; Possunt enim Electores sine culpa eligere dignum, omisso digniore, in variis casibus, qui enumerantur. — 18. Et assignatur ratio. — 19. Elector renuncians electioni, si poeniteat, et se retractet, re adhuc integra, debet admitti cum caeteris Electoribus ad eligendum in Capitulo. — 20. Secus autem, re non amplius integra. — 21. Res quando dicatur adhuc integra, vel non. — 22. Elector potest ante publicatum scrutinium variare vocem suam, secus post publicatum scrutinium, et a fortiori si jam miserit schedulam suam in Urnam in communi loco praeparatam ad finem eligendi. — 23. Electores, quamvis sine vera, et justa causa nequeant interponere appellationem, seu oppositionem, ne procedatur ad electionem, possunt tamen ex justa, et vera causa. — 24. Electores postquam aliquem unanimi consensu elegerunt, non possunt deinde illi electioni opponere, nisi ex causis de novo emergentibus, vel nisi eis improbitas morum Electi de novo fiat manifesta, quae tempore electionis erat illis totaliter incognita.— 25. Talis oppositio fieri potest triplici modo, scilicet contra formam electionis, contra electum seu eligendum, et contra Electores, dummodo tamen fiat in scriptis cum juramento et causa rationabili exprimenda in litteris oppositionem, et appellationem continentibus. — 26. Electoribus est interdictus abusus illicitarum Capitulationum, quas, occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum, interdum fieri contingit, et ad hoc datur Constitutio Innoc. XII. — 27. 32. De juramento ad quod tenentur appellantes ab electione. — 33. An Constitutio Innocentii XII. afficiat Collegia, quae ex viris et mulieribus composita, unius Praepositae regimini sunt subjecta. — 34. An nomine pactionum et conventionum electionem praecedentium ab hac Constitutione damnatarum etiam, justae et honestae intelligantur.

ARTICULUS IV. — *Electio quomodo, quando, et ubi fieri possit, et debeat, ut sit Canonica, praesertim inter Regulares.*

1. Pro electione Canonica facienda, sunt in primis vocandi omnes, qui de jure aut legitima consuetudine habent jus in ea suffragandi, et sunt in pacifica possessione eligendi. — 2. Alias etiamsi unus solus contemnatur, seu non vocetur, potest ipse agere de contemptu, et electionem irritare. — 3. Si vero Vocalis contemptus velit pro bono pacis, vel alio fine ratam habere electionem, et non contradicere, electio valide subsistit. — 4. Sic etiam electio valide subsistit, si Vocalis contemptus sciens electionem factam, et potens contradicere, nihil opponit. — 5. Vocalibus vocatis, et in unum conventis sunt ante electionem habendi tractatus consultorii, in quibus discutiuntur qualitates, et merita eligendorum. — 6. Ante Electionem tenentur Vocales Regulares praestare juramentum de eligendo meliorem, seu digniorem. — 7. Tale juramentum secundum multos est de conditionibus essentialibus electionis, et ejus omissio reddit electionem nullam ipso facto. Et quoad hoc crescit argumentum pro electionibus, quae fiunt in Ordine Fratrum Minorum de Observantia, *ad n.* 9. — 10. Adhuc tamen defenditur praecisam omissionem Juramenti non obesse validitati Electionis. — 11. Et ad hoc adducitur Decretum Sacrae Congregationis Regularium. — 12. Ante electionem canenda est Missa, et facienda est invocatio Spiritus Sancti pro eligendis dignioribus. — 13. Talis Missa de Spiritus Sancto non est de essentia, et validitate ele-

ctionis, nisi existat specialis Constitutio cum clausula irritante actum contrarium. — 14. Electio debet celebrari omnibus electoribus in unum collegialiter, seu capitulariter congregatis, et non singulariter tantum. — 15. Capitulares debito, et consueto modo vocati, si electioni interesse nolint, adhuc electio remanet Canonica sine ipsis. — 16. Pro Ordine Fr. Minorum habetur expressum Decretum, quod si aliquis Diffinitor praesens nolit convenire in Diffinitorio sub aliquo praetextu, non debeat fieri subrogatio, sicuti fit pro Diffinitore legitime impedito. — 17. Et sic fuit novissime decisum in causa Provinciae Reformatae Papiae. — 18. Si coepto electionis tractatu aliqui Vocales egrediantur, et redire nolint, possunt alii sine ipsis procedere ad electionem, dummodo adhuc major pars Capitularium remaneat in Capitulo. — 19. Et talis electio tenet, quamvis electores redeuntes protestationem, et appellationem interponant. — 20. Et hoc etiam procedit, quando aliqui Vocales remanent quidem in Capitulo, sed votare nolunt. — 21. Immo hoc etiam procedit, quando una cum aliquibus Vocalibus, vel nollet votare ipsemet Praeses, aut nolet ad electionem indictam procedere. — 22. Nec obstat validitati talis electionis defectus Praesidis. — 23. Quinimmo etiamsi omnes electores de Capitulo exeant, si instet terminus ad electionem faciendam a jure praefixus, et unus solus remaneat, hic satis erit, et servatis ceteris servandis valide poterit eligere. — 24. Similiter si uno excepto, omnes alii de Capitulo moriantur, vel delinquant, itaut remaneant privati jure eligendi, vel suis abrenuncient votis, iste unus qui non obiit, nec deliquit, nec suo renunciavit voto, poterit absque dubio extraneum eligere non vero seipsum. — 25. Et a fortiori poterit procedere ad electionem minor pars innocens Capitularium, si major pars delinquat, itaut privata remaneat jure eligendi, vel temere, et sine justa causa recedat. — 26. Si aliquis Vocalium schedulam vacuam miserit in communem votorum Urnam, adhuc electio erit valida. — 27. Sic si in aperitione scrutinii reperiantur plures schedulae quam sint vocales, adhuc electio erit valida, si demptis superfluis remaneat major pars. — 28. Electio Superiorum Regularium debet fieri omnino per vota secreta. — 29. Et ita debet fieri per vota secreta, ut non possit fieri per viam compromissi, aut inspirationis. — 30. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui dicunt Conc. Trid. habere locum solum in electionibus Regularium per scrutinium, non autem in iis, quae fiunt per compromissum, aut per quasi inspirationem. — 31. Electio non desinit esse secreta propter puram, et simplicem ostensionem schedulae secreto factam alicui ab aliquo ex Electoribus ad effectum, ut videat, quem ipse eligat, dummodo hujusmodi ostensio non sit vera, et realis, nec rationabiliter praesumpta causa, cur potius unus, quam alter electus sit. — 32. Sic non desinit esse secreta electio, si quis Electorum, sive per malitiam, sive per errorem ostenderit alteri votum suum inscio, et non consentiente Capitulo, dummodo tamen non causet effectum, de quo num. antecedenti. — 33. Desineret tamen esse secreta, et sic non subsisteret electio, etiamsi unus solus votum suum publicaret permittente Capitulo. — 34. Sic desineret esse secreta, et nulla esset electio, si eligentes uterentur schedula aliquo patenti signo signata, ut innotescat scrutatoribus, vel uni ex illis, quod tales eligentes elegerunt illum nominatum in schedula; ac proinde sic electus factus de hoc certus tenetur resignare Praelaturam, vel petere a Sanctissimo confirmationem cum dispensatione. — 35. Item desineret esse secreta, et nulla esset electio, si Praeses, vel alter de Capitulo alicui vel aliquibus ex Vocalibus traderet schedulas, in quibus notetur nomen illius, qui eligitur. — 36. Sic e fortiori desineret esse secreta, et nulla esset electio, si aliquis Pater praedominans traderet alicui Vocali schedulam cum nomine eligendi, ostendendam omnibus aliis Vocalibus a suo praedominio dependentibus, ut ex ipsa copiam faciant, et sic scriptum in Urnam electionis exponant. — 37. Ad electionem Regularium debent vocari omnes, etiam infirmi, qui decumbunt in Conventu electionis, et si nequeant electioni interesse, debent duo disquisitores ad eos ire, et ab illis schedulas in vas ad id praeparatum accipere; et si infirmi nequeant scribere, debent schedulas, pro ipsis scribere duo disquisitores, et patenter ponere in vase reliquarum schedularum. — 38. Et ad talem electionem vocandi sunt etiam Religiosi sacris non initiati in illis Religionibus, quarum Constitutiones ipsis expresse concedunt, ut habeant votum in Capitulis; Non sic autem in aliis Religionibus. — 39. Regulares tenentur sub mortali eligere digniorem. — 40. Hinc gravissime peccarent, et ad damna tenerentur, et indignus electus teneretur renunciare, si ne dum non eligerent digniorem, sed potius eligerent indignum, idest quem sacri Canones, Constitutiones Pontificiae, et Statuta Ordinis inhabilem declarant.—41. Quid disponant quoad hoc Minoribus de Observantia Statuta Ordinis, et Constitutiones Pontificiae, *ad n.* 43. — 44. Ut electio sit valida requiritur, ut in ipsam occurrat saltem m jor pars Capituli. — 45. Ubi vota essent paria, Praeses Capituli nequit dare votum decisivum; loquendo de electionibus a toto Capitulo faciendis. — 46. Loquendo tamen de electionibus, quae fiunt a solo Definitorio, Praeses in paritate votorum, votum decisivum habet. — Sic etiam deficiente Praeside in electionibus, et negotiis in Definitorio peragendis, tale votum decisivum habent ministri Provinciales, dummodo ipso non utantur, nisi per tres vices vota fuerint aequalia.— 48. Commissarii Provinciales qui tempore Capituli Generalis relinquuntur ad gubernandas Provincias, eligendi sunt a definitoriis Provincialibus per ballotationes.—49. Sic etiam per ballotationes, et vota secreta debent fieri omnes et singulae electiones, quae fiunt in Definitoriis tam Prominístrorum Provincialium, et Custodum, quam Guardianorum. — 50. Electiones quae fiunt in Capitulis tum Generalibus tum Provincialibus, debent fieri non per secretas ballotationes, sed per secretam schedulam suffragia, ita obsignata etc. — 51. Electio ut sit canonica debet esse omnino libera, itaut aliter facta sit ipso jure nulla. — 52. Unde nulla est electio sine auctoritate Apostolica limitata, et restricta ad aliquos ceteris exclusis, et maxime si fiat per abusum saecularis Potestatis. — 53. Non est tamen contra libertatem electionis, quod Electores coarctentur ad eligendum aliquod genus personarum v. gr. Magistrorum, Lectorum etc. vel talis Nationis, et hujusmodi. — 54. Libertatem electionis tollit, et ipsam irritat subornatio, quae fit importunis precibus, comminationibus, vituperationibus. etc. — 55. Hinc in Ordine Minorum de Observantia subornatores pro se, vel pro alio incurrunt ipso facto excommunicationem Papae reservatam, et privationem vocis activae, et passivae. — 56. Quae tamen excommunicatio modo potest absolvi a Ministro, et Commissario Generalibus, ubi agitur de electione Superiorum. — 57. Dispositio Generalis pro omnibus Regularibus illicitis modis pro se vel pro aliis dignitates procurantibus, *ad n.* 58. — 59. Electio evadit Simoniaca, et consequenter nulla, cum pro consequenda aliqua Praelatura, seu Dignitate v. g. Prioratus, Guardianatus, Definitoriatus, Provincialatus, et Generalatus datur aliquod temporale munus, vel a manu, vel a lingua, vel ab obsequio. — 60. Et talis electio de Jure Ecclesiastico est nulla etiam ante Judicis sententiam. — 61. Talis electio est nulla, etiamsi Simonia sit occulta. — 62. Immo est nulla electio, etiamsi electus penitus ignoret Simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem, nisi in hujus praejudicium fraudulenter fiet ab aliquo inimico. — 63. Hinc simoniace electus tenetur in conscientia sub peccato mortali renunciare Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Definitoriatum, Provincialatum, Generalatum, nec absolvi potest priusquam renunciet; et hoc etiamsi simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem, qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis ipso quoquo nesciente. — 64. Assignantur variae electiones simoniacae, et nullae propter illicitas pactiones Electorum. — 65. Electio celebrari debet in loco publico, et solito, ut in Ecclesia, Sacristia, Choro vel Capitulo, seu Refectorio, et hujusmodi. — 66. In casu autem necessitatis celebrari potest extra Ecclesiam, seu Monasterium, et extra locum solitum. — 67. Immo in casu necessitatis potest electio celebrari etiam in loco interdicto. — 68. Extra tamen casum necessitatis male facerent Electores eligendo in loco interdicto. — 69. Electio vero adhuc esset valida. — 70. Sic etiam valida esset electio, quamvis non esset facta in loco consueto, dummodo reliqua omnia fuerint servata. — 71. Electio de jure communi est facienda, quando Ecclesia est vi-

duata, et vacat legitimo suo Pastore. — 72. Vacatio autem, et Viduatio potest fieri multipliciter, nempe per mortem, renunciationem, translationem, et proprii Praelati remotionem. — 73. Viduata seu vacante Ecclesia, debet ab Electoribus, cessante legitimo impedimento, fieri electio infra tres menses; alioquin devolvitur ad proximum Superiorem. — 74 Et si ipse proximus Superior infra idem tempus non elegerit, devolvitur ad alium Superiorem, et sic successive usque ad Papam. — 75. Dicti tres menses non sunt computandi a die vacationis, sed a die habitae scientiae talis vacationis. — 76. Regulares non tenentur stare huic tempori a jure communi praefixo, sed debent servare tempus, et modum a suis specialibus Constitutionibus statutum. — 77. Si electio non fuerit celebrata statuta et praescripta die in Ordine Minorum, si electio sit Provincialis devolvitur ad Generalem, si Generalis, devolvitur ad Papam. — 78. Electio celebrata post elapsum tempus a jure communi, vel speciali praefixum, est nulla. — 79. Electio regulariter loquendo non est facienda de nocte. — 80. Ob gravem autem, et urgentem causam potest electio licite, et valide celebrari de nocte, dummodo tamen adsint ad minus tria luminaria ad evitandos dolos et errores; qui in dandis suffragiis, et conscribendis schedulis possent oriri.— 81. Assignantur causae sufficientes pro celebranda electione de nocte. — 82. Per noctem intelligitur illud tempus, quod incipit post datum signum ad salutationem Angelicam usque ad illud tempus, quo jam albescit. — 83. Electio potest celebrari etiam de Festo. — 84. Electio est nulla, si ante celebrationem Capituli, vel Congregationis non exhibeantur attestationes de adimplemento oneris Missarum.—85. Adducuntur ad hoc resolutiones Sacrae Congregationis in facti contingentia. — 86. Vicarius Provincialis electus a solo Definitorio post mortem Provincialis potest ex justa causa obtinere titulum Ministri Provincialis, ut pluries concessit Sacra Congregatio, *usque ad num.* 87. — 88. Uno casu excepto.— 89. Electio facta a Regularibus, et de Regularibus nec dum in eadem Religione professi, est nulla. — 90. Ut quis possit eligere, sufficit tacita Professio; Ut vero possit eligi, necessario requiritur Professio expressa. Et hoc procedit etiam in Monialibus. — 91. Eligendus debet esse Professus in eadem Religione, in qua eligitur. — 92. Sententiae privationis vocis activae, et passivae debent a Superioribus Regularibus pronunciari per mensem ante Capitulum, aliter non tenet. — 93. Nec potest Praeses Capituli Religiosos voce activa, et passiva privare ipsis non citatis, nec eisdem data actorum copia, ut se possint via juris defendere, quamvis a Superiore Generali haberet in mandatis, ut procederet sine strepitu, et figura Judicii et quod posset Religiosos voce activa et passiva privare. — 94. Si tamen citato Capitulo, et Vocalibus jam congregatis emergeret casus propter quem Vocalis aliquis sit voce activa, vel passiva privandus, tunc ipso summarie audito, an aliquam excusationem adducere possit, aut velit, posset sententia pronunciari, vel declarari incurrisse talem privationem. — 95. Electio Canonice celebrata est confirmanda ab immediato, et proximo Superiore. — 96. Si electus ante confirmationem se immisceat administrationi, est ipso facto privatus jure acquisito per electionem. — 97. Excipiuntur autem electiones Generalium Ordinum, qui ex variis privilegiis a Sede Apostolica ipsis concessis eo ipso quod sunt electi, sunt a Sede Apostolica confirmati. — 98. In Ordine Minorum, Generalis statim ac Canonice est electus, potest plenam, et liberam administrationem exercere ex concessione Clementis IV. — 99. Abbatissae quamvis debeant ab Episcopo, vel suo respective Superiore confirmari, adhuc possunt ante confirmationem administrare. — 100. Quoad electionem Abbatissarum afferuntur observanda Decreta novissime edita a Sacra Congregatione Concilii. — 101. Quoad aliqua, circa electionem in Ordine Fratrum Minorum de Observantia attendenda est novissima Constitutio Clementis XII. — 102. In materia Electionis incertum jus. — 103. 107. Exemplum, de quo actum fuit in S. Rota. — 108. 113. De coarctando termino Electioni praefixo. — 114. Quid si in electione, in qua pluries sunt Electi, suffragia excedunt eligentium numerum. — 115. Alia quoad Electionem Abbatissarum.

ARTICULUS I.

ELECTIO QUO AD EJUS ESSE, DIVISIONEM, DIFFERENTIAM, ET FORMAM.

1 Electio generatim sumpta, est multorum placentium in ordine ad finem unius praeacceptio. Sic ex Aristot. 5. *Ethicor.* et D. Thoma 1. 2. *q.* 13. *art.* 3. *in corp.* Unde si ad iter obeundum occurrant simul duo media, videlicet equus, et biga, ut commodius fiat iter, in tali casu biga dicitur eligi, et ad hoc B. Albertus Magnus *cap.* 23. *Top.* dicit, *quod eligere est duorum vel plurium, quae sunt proposita, alterum,*
2 *vel alterum praeoptare.* Electio autem Canonica dupliciter sumitur; Primo generaliter, seu latissime, et sub hoc nomine Electionis venit etiam Postulatio, Praesentatio, Nominatio, Petitio, et Collatio; Secundo sumitur Electio proprie, seu stricte, et prout contradistinguitur a Postulatione, Praesentatione, Nominatione, Petitione, et Collatione; et de Electione in hoc stricto, et proprio sensu in praesenti est sermo.
3 Electio igitur proprie et stricte accepta, est personae idoneae ad Ecclesiam vacantem, vel Praelaturam per eos, quibus eligendi Jus competit, Canonica vocatio. *Est in re commun.* Electio 4
differt a Postulatione, quia electio innititur Juri, et postulatio innititur gratiae. Sic Glossa communiter recepta *in cap. Unico, de Postulat. Praelator. in* 6. *verb. Eligo postulando.* Electio enim est personae habilis, et idoneae ad dignitatem, et si Canonice sit celebrata, atque ab Electione acceptata, confert huic Jus ad Praelaturam, itaut absque injuria rejici non possit, et si suae electionis confirmatio sibi denegetur, potest eam Electus actione instituta petere, eo quod de Jure debeatur, *ut cap. postquam* 3. *de election.* et docet amplius Glossa *ad Rubricam tituli de postulat. Praelator. in* 6. Po- 5
stulatio vero est personae aliquo defectu, vel impedimento laborantis, ob quod non est eligibilis, ac propterea dispensatione opus habet, ut si quis non sit procreatus de legitimo Matrimonio; *cap. Innotuit* 20. *de election.* vel quia non habet legitimam aetatem, aut similem defectum patiatur, quem Superior non tenetur dispensative admittere ex justitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad ejus admissionem concedendam, quandoque movetur ex gratia, *cap. Bonae memoriae* 3. *de postulation. Praelator.* et Glossa *ibi verb. Gratia.* Unde Postulatio describitur, quod sit alicujus personae ad Praelaturam, seu dignitatem,

Ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensative admittere dignetur. *Est in re communis.*

6 Electio differt a Praesentatione, quia Praesentatio ab uno solo fieri potest, et etiam per litteras, et Electio non nisi a pluribus, et capitulariter congregatis fieri potest; *cap Nullius* 1. *et cap. Quia propter* 52. *de election.* Insuper Jus eligendi ad Beneficium Ecclesiasticum non competit Laicis; *cap. Sacrosancta* 51. *et cap. Massana* 56. *de Elect.* bene tamen jus praesentandi; *cap. Quod autem* 5. *et cap. Pastoralis* 29. *de Jurepatronat.* Deinde Electioni correspondet confirmatio, Praesentationi autem institutio per Superiorem facienda, nam Electionem ad Ecclesiam, vel Praelaturam de aliquo idoneo canonice factam tenetur Superior de jure confirmare, et Clericum idoneum legitime

7 a Patrono praesentatum tenetur instituere. Unde Praesentatio describitur, quod sit Personae idoneae ad Episcopum, vel alium, cui competit institutio, per Patronum legitime facta exhibitio, ut ei de Beneficio vacante provideat. *Est in re communis.*

8 Electio differt a nominatione, quia Nominatio fit de pluribus, et Electio de uno solum, ut colligitur *ex cap. Quod sicut* 28. *de Elect.* ibi: *Cum ex prima Electione, quae facta de tribus dicenda videtur potius Nominatio, nihil juris acquisitum sit Nominatis*: deinde per Electionem, postquam est acceptata, acquiritur jus Electo, non sic autem acquiritur jus Nominato per Nominationem. *cit. cap. Quod sicut* 28. *de Election.* ibi: *Nihil juris acquisitum sit Nominatis*: Insuper Nominatio potest fieri, et fit alternative, Electio autem determinative; Electio quippe fit de uno solum determinate, Nominatio autem solemnis fit de pluribus alternative, ut ex illis Superior, vel hunc, vel illum promoveat; Fagn. *in cap. Bonae memoriae* 3. *de*

9 *Postulat. Praelator. num.* 68. Unde Nominatio solemnis describitur, quod sit illa, per quam duo, vel plures excellentiores nominantur, seu proponuntur Superiori ad hoc, ut unum ex illis admittat, eique de Beneficio providere dignetur; *Est in re communis.* Dicitur autem notanter *Nominatio solemnis*, quia ut advertunt Abbas *in cap. Quod sicut* 28. *de Election. num.* 1. Fagnan. *in cap. Bonae memoriae* 3. *de Postulat. num.* 79. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 19. *num.* 17. et alii

10 passim. Nominatio est triplex, prima est Nominatio consultoria, quae praecedit Scrutinium, et fit in Collegio aliquos proponendo, ut si digni judicati fuerint, per scrutinium eligantur; et per hanc nullum jus acquiritur Nominatis; *cit cap. Quod sicut* 28. *de Election.* cum per talem Nominationem exprimatur solum consensus de futuro, et tali nominatione non obstante, possint Capitulares eligere alium, ut observant citati Doctores, et docet in dies experientia. Secunda est Nominatio, quae fit in Scrutinio, quando Electores secreto aliquem in Chartula nominant, juxta *cap. Si quis juste* 46. *de Election. in* 6. et haec coincidit cum votatione privata singulorum Eligentium, atque exprimit consensum de praesenti, et licet, antequam publicetur talis Nominatio, possit variari, publicato tamen scrutinio, non potest amplius per Electores variari, textu expresso *in cap. Publicato* 28. *de Election.* ibi: *Publicato scrutinio, variare nequeunt Electores.* Tertia est Nominatio illa solemnis, per quam duo, vel tres digniores nominantur Superiori, ut ex illis unum promovere dignetur.

Electio differt a Petitione, quia Electio tribuit 11
Electo ipsam acceptanti jus ad confirmationem, quae si sibi injuste denegetur, potest eam, actione instituta petere, eo quod ex justitia ei debeatur, ut colligitur *ex cap. Postquam* 3. *de election.* ac notat Abbas *ibid. num.* 1. dicens quod confirmatio sit necessitatis, licet Electio a principio fuerit voluntatis; Simplex vero Petitio nullum tribuit jus Petito cum non obstante, quod Plebs, seu populus aliquem petat sibi dari in Praelatum, possit Superior ipsum non concedere. Unde simplex Petitio 12
describitur, quod sit supplicatio, qua Plebs ipsa, seu populus aliquem sibi dari in Praelatum deposcit. *Est in re communis*, et colligitur *ex cap. nulla ratio* 1. *dist.* 62. ibi: *Nec a Plebibus sunt expediti, etc. Quod Dei timorem* 5. *de statu Monachor.* ibi: *Quod jam dicti Parochiani a nobis ratum haberi suppliciter postularunt.*

Electio differt a Collatione, quia per Electio- 13
nem acceptam acquiritur solum jus ad rem respectu Beneficii, seu Praelaturae, cum electus ante confirmationem non possit dicere Beneficium esse jam suum, sed solum sibi debitum. Layman *lib.* 1. *Decretal. titul.* 6. *num.* 4. Pirhing. *ibid. num.* 2. Reiffenstuel. *ibid. num.* 31. Passerin. *cap.* 33. *de Election. n.* 7. testans hanc de communi; *argum. cap. Super his* 16. *de accusationibus;* Per Collationem vero Beneficii, quam quis ratam habuit, acquiritur jus in re, et quasi dominium in ipso, licet possessio ipsius nondum acquisita fuerit, ut notat Layman *l. c. n.* 4. Garcias cum multis aliis *part.* 4. *de Beneficiis cap.* 2. *num.* 1. Reiffenstuel. *loc. cit. n.* 25. *arg. cap. Si tibi absenti* 17. *de Praebend. in* 6. Unde Collatio libera describitur, quod 14
sit gratuita Beneficii Ecclesiastici vacantis concessio facta ab Episcopo, vel alio habente facultatem. *Est in re communis.* Dicitur autem notanter *Collatio libera* ad exclusionem Collationis necessariae. Collatio enim dividitur in liberam, et necessariam. Collatio libera est mox descripta, et dicitur 15
libera, quia licet habens jus conferendi libere Beneficia teneatur haec intra tempus a Jure praefixum conferre personis idoneis, libere tamen confert cui voluerit ex idoneis. Et haec collatio libe- 16
ra, seclusa speciali concessione, non potest fieri per Vicarium Generalem Episcopi, *cap. final. de*

17 *Officio Vicarii in* 6. Neque ipsa transit ad Capitu-
18 lum, Sede vacante; *cap. Unic. de Instilut. in* 6. Col-
latio autem necessaria est ea, quae fit ex neces-
sitate Juris, videlicet ad praesentationem, nomi-
nationem, electionem alicujus, vel ad mandatum
Superioris, aut ex causa permutationis Beneficio-
rum. Glossa *in Clement. Unic. de rerum permutat.*
verb. Conferantur, Barbosa *tract. de Appellativa*
verbor. Juris significat. appellat. 54. Et alii passim;
Et dicitur *necessaria*, quia Superior de necesse
debet conferre Beneficium ipsimet praesentato,
nominato, electo, permutanti, aut provideri man-
19 dato, si sit idoneus. Et haec Collatio potest fieri
etiam per Capitulum, Sede vacante, *c. Olim* 14.
de major. et Obedient. et c. Unic. de Inst. in 6.
20 Forma Electionis est triplex, scilicet Forma
Scrutinii, forma Compromissi, et Forma Inspiratio-
nis, textu expresso *in c. Quia propter* 42. *de Elect.* ibi:
» Quia propter diversas Electionum formas, quas
» quidem invenire conantur, et multa impedimen-
» ta proveniunt, et magna pericula imminent Ec-
» clesiis viduatis, statuimus, ut, cum Electio fue-
» rit celebranda praesentibus omnibus, qui de-
» bent, et volunt, et possunt commode interesse,
» assumantur tres de Collegio, et fide digni, qui
» secrete, et sigillatim vota cunctorum diligenter
» exquirant, et in scriptis redacta mox publicent
» in communi, nullo prorsus appellationis obsta-
» culo interjecto, ut is collatione habita eligatur,
» in quem omnes, vel major, vel sanior pars Ca-
» pituli consentit; vel saltem eligendi potestas
» aliquibus viris idoneis committatur, qui vice
» omnium Ecclesiae viduatae provideant de Pasto-
» re, aliter electio facta non valeat; nisi forte
» communiter esset ab omnibus, quasi per inspi-
» rationem, absque vitio celebrata. Qui vero con-
» tra praescriptas formas eligere attentaverit, eli-
» gendi ea vice potestate privetur. Illud autem
» penitus interdicimus, ne quis in Electionis ne-
» gotio Procuratorem constituat, nisi sit absens
» in eo loco, de quo debet advocari, justoque im-
» pedimento detentus venire non possit, super
» quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento, et
» tunc, si voluerit, uni committat de ipso Colle-
» gio vicem suam. Electiones quoque clandesti-
» nas reprobamus, statuentes, ut quam cito ele-
» ctio fuerit celebrata, solemniter publicetur. »
Ubi vides, quod generaliter reprobantur omnes
aliae diversae a tribus dictis Electionum formae,
decernendo, quod *aliter facta Electio non valeat.*
21 Hinc Electio per sortes est nulla, utpote facta con-
tra dispositionem irritantem hujus *Capitis. Quia*
propter, et talis Electio per sortes in specie repro-
batur, et fieri prohibetur etiam *in cap. Ecclesia*
vestra 3. *de sortilegiis.*
22 Electio per scrutinium est illa, quae praesen-
tibus omnibus, qui debent, volunt, et possunt in-
teresse, fit per Collectionem suffragiorum circa
eum, in quem major, et sanior pars Capituli con-
sentit. *Est in re communis*, et habetur clare *ex*
citat. cap. Quia propter 42. *de Election.* Ex quo 23
Capite, seu Canone secundum Joann. Andr. *ibid.*
n. 28. quem Doctores communiter sequuntur, te-
ste Fagnano *ib. n.* 36. colliguntur octodecim sub-
stantialia formae Electionis per Scrutinium. Pri-
mum igitur Substantiale est, ut fiat per congre-
gatos in unum. Secundum, ut Scrutatores assu-
mantur a Collegio. Tertium, ut Scrutatores sint
tres. Quartum, ut Scrutatores sint de Collegio.
Quintum, ut vota singulorum exquirantur secre-
to. Sextum, ut exquirantur singillatim. Septimum,
ut exquirantur vota cunctorum. Octavum, ut vota
in scriptis redigantur. Nonum, ut vota in com-
muni publicentur. Decimum, ut publicentur mox,
Undecimum, ut fiat collatio numeri ad numerum,
meriti ad meritum, et zeli ad zelum. Duodeci-
mum, ut collatio fiat incontinenti post publica-
tionem. Tertiumdecimum, ut fiat communis Ele-
ctio. Quartumdecimum, ut eadem Electio fiat sta-
tim post collationem. Quintumdecimum, ut ele-
ctio fiat de illo, in quem major, et sanior pars
Capituli consentit. Sextumdecimum, ut Electio
fiat verbalis. Decimumseptimum, ut Electio non
sit clandestina. Decimumoctavum, ut praedicto-
rum omnium Ordo servetur. Haec apud Fagnan.
in d. cap. Quia propter, ubi late *a n.* 37. *usque ad*
n. 66. *inclusive.* Vide etiam Reiffenstuel. *lib.* 1.
Decret. tit. 6. *n.* 146. ubi docet, quod non valet
Electio celebrata a saniori parte Capituli, nisi ea
etiam sit major; *cap. Cumana* 50. *de Elect. et ibi*
Communis Doctorum.
Electio per Compromissum illa est, quae fit, 24
quando Capitulares praesentes facultatem eligendi
in unum vel plures idoneos viros conferunt, qui
vice omnium eligant. *Est in re communis;* et ha-
betur clare *ex d. c. Quia propter*, et concordat *c.*
in causis 30. *de Elect.* Ad faciendum Compromis- 25
sum pro Electione requiritur consensus omnium
Vocalium, ita ut unius dissensus Compromissum
impediat, et Electio aliter facta non valeat; *cit.*
cap. Quia propter, ibi: *Qui vicem omnium . . . Ali-*
ter Electio facta non valeat. Ita Glossa *ibid. verb.*
Vice omnium, et Doctores communiter, teste Ab-
bate *ib.* §. *Vel saltem n.* 2. *et* 6. Compromissum pro 26
Electione potest fieri etiam in unum solum, quam-
vis ipse non sit de Collegio, *arg. cap. Causam* 8.
de Election. ubi Moniales compromiserunt pro
Electione Abbatissae in Episcopum, qui erat so-
lus, et non de Collegio. Glossa *ib. verb. Contule-*
rint, et Glossa communiter recepta *in cit. c. Quia*
propter, verb. Viris. Compromissum non potest fieri 27
in Laicum; *cap. Contingit* 8. *de Arbitris, cap. De-*
cernimus 2. *de Judiciis.* Unus compromissarius ne- 28
quit eligere seipsum; *arg. cap. Cum ad nostram*
7. *de Instit.* ubi statuitur, quod nemo potest insti-
tuere semetipsum in Beneficium, addita ratione,

Cum inter dantem, et accipientem debeat distinctio personalis, cap. Per nostras. 26. *de Jure patronat.* ubi statuitur, quod nemo potest praesentare seipsum ad Ecclesiam, etiam de suo Jure patronatus, ibi: *Nullus se potest ad Personatum alicujus Ecclesiae praesentare, quantumcumque idoneus sit.* Sic Glossa communiter recepta *in cap. Cum in Jure* 33. *de Election. verb. Ex se, vel aliis. Quia,* dicit ipsa, *Nemo debet oriri a se ipso, cap. In scripturis*
29 9. *caus.* 8. *q.* 1. cum similibus: Si Compromissarii sint plures, possunt ii aliquem ex se ipsis eligere, quamvis in Compromisso id non sit expressum, dummodo non fuerit expresse prohibitum; sic Abbas *cit. cap. Cum in jure, n.* 4. ubi pro hac sententia allegat Innocent. Hostiens. et quasi communem aliorum, et hanc tenent novissime Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.* 6. *n.* 22. Reiffenstuel. *ib. num.* 99. Engel. *num.* 21. Sanigh. *cap.* 4. *n.* 24. Passer.
30 *cap.* 22. *de Elect. n.* 4. et alii. Compromittentes tenentur recipere electum a Compromissariis, *c.*
31 *Causam* 8. *de Elect.* et communis Doctorum. Dummodo tamen servata fuerit forma Compromissi, quia, si Compromissarii terminos potestatis sibi traditae non servaverint, non valet Electio inde secuta, *cap. Cum dilectus* 23. *et cap. Cum in ve-*
32 *teri* 52. *de Elect.* Electio per Inspirationem est illa, quae fit per veram Dei revelationem, qualis inter alias fuit electio S. Nicolai, S. Ambrosii, et S. Severi, de quibus fit mentio *in cap. Statuimus* 8. *dist.* 61. ibi: « Beatus Nicolaus ex Laico electus est in Episcopum. Beatus Severus ex Lanificio assumptus est in Archiepiscopum. Beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in Archiepiscopum est electus. » Electio autem per
33 quasi Inspirationem est illa, qua Electores omnes quasi per Inspirationem Spiritus Sancti concorditer moti, nullo praecedente tractatu, communiter uno corde, et ore in eumdem consentiunt. *Est in re communis,* et habetur clare *in c. cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi: « Aliter Electio facta non valeat, nisi forte communiter esset ab omnibus quasi per Inspirationem absque vitio celebrata.
34 Ubi adverte, quod notanter ibi dicitur *absque vitio celebrata,* quia requiritur, ut talis Electio sine ullo vitio Simoniae, requisitionis, subornationis, et consensus extra Capitulum ante Electionem dati, atque ab omnibus, et singulis libere, et concorditer uno corde, et ore consentientibus fiat, aliter non esset Electio quasi per Inspirationem celebrata, *arg. cap. Per Inquisitionem* 26. *et cap.*
35 *Post petitam* 46. *de Elect.* Hinc Electus ac clamorem populi non debet per Superiorem confirmari, ut statuitur *in cap. Osius* 2. *de Election.* ibi: « Cum sit manifestum potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, praemio, et mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, et ipsum petere viderentur, omnino fraudes has damnandas esse arbitror. » Unde, ubi subest suspicio fraudis, non est censenda Electio facta per quasi Inspirationem.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Formam electionis a notissimo *cap. Quia propter, de Elect.* praescriptam, de qua agit Auctor *a* 36
n. 20. locum non habere nisi quod Beneficia, ex quorum vacatione propriis Pastoribus viduatae remanet Ecclesiae, post alios firmavit Roussend de la Combe *in sua Jurisprud. Canonica verb. Eletio n.* 10. et respondit Rota *coram Caprar. decis.* 558. *n.* 1. *et dec.* 593. *pariter n.* 1. Quod vero con- 37
cernit caetera Beneficia, nisi forma electionis determinata sit statuto, vel consuetudine Ecclesiae, de qua agitur, *sufficit,* ut inquit Rota *cor. Caprar. dict. dec.* 558. *n.* 2. *consensus naturalis, sive verbis, sive factis explicatus,* et adamussim convenit cum *mox dicta decis.* 593. *n.* 2.

In electione autem facienda servata forma *dict.* 38
cap. Quia propter, is, qui a medietate capitularium electus est, nequit accedere electioni sui ipsius ad constituendam pluralitatem ipsorum capitularium; potest vero accedere in impropria illa 39
electione, in qua non est servanda forma, *dict. c. Quia propter;* Cardin. de Luc. *de Canonic. discurs.* 26. *n.* 6. *et seq.* Optime Louvrex *dissert. canonic.* 7. *n.* 44. *et plur. sequent. ubi n.* 45. « Ratio est (ait) quia vota secreta danda sunt, et ante publicatum scrutinium, et consequenter accessio publicato scrutinio facta nihil operari potest, non solum quia in formam, *cap. Quia propter* peccatum est, sed etiam quia se ipsum eligere videtur, qui dum ignorat, an alii ipsum electuri sunt, sibi ipsi votum dat, quod omnino prohibitum est, prout in terminis decisum reperitur *in c. cum* 5. *de Elect.* quod tamen limitat Tondut. *qu. benefic. part.* 1. *c.* 82. *n.* 7. nisi duo tantum supersint Canonici, quia quum forma *cap. Quia propter* non possit tunc servari, alter electioni per alterum de se factae accedere posset. Sed in electionibus, in quibus scrutinium formalitatesque illae non requiruntur, seu in quibus vota publice dantur, electus a medietate capituli electioni de se factae accedere non prohibetur. »

Pariter in electione, in qua locum sibi vindi- 40
cat forma *c. Quia propter,* post publicationem nequit major pars capituli accedere minori parti capituli, at accedere indubie valet in electione, in qua non est necessaria forma *cap. Quia propter.* Louvrex *dict. dissertat. Canon.* 7. *num.* 49. *et duob. sequent.* Rot. *cor. Caprar. dict. dec.* 557. *a num.* 3. *ad fin. ubi n.* 7. *et duob. sequent.* « Non obstat (inquit) quod electio a principio nulla non possit convalidari etc. tum quia procedit haec regula in electione facienda ad formam *cap. Quia propter* secus vero in electione impropria, quia

» quum ista perficiatur ex simplici consensu na» turali, satis est quod iste capitulariter super» veniat sive ex verbis, sive ex factis etc. tum » etiam quia posito quod electio reconvalidetur » vigore novi consensus, ex nunc non confirma» tur quod nullum est, sed potius inducitur no» vus consensus electionis: *et d. decis.* 593. *pariter a n.* 3. *ad finem.*

41 Praeterea in electione, in qua locum habet forma *cap. Quia propter*, nequit extraneus de consensu capituli admitti ad eligendum, potest tamen in alia electione: Louvrex *dissert. Can.* 5. *num.* 25.

42 Ad haec in electione, quae fieri debet juxta *cap. Quia propter*, locum esse nequit compromisso limitato, potest vero esse locus in alia electione; Louvrex *dissert. Canon.* 6. *nu.* 16. Rot. *in recent. decis.* 312. *num.* 53. *et sequent. part.* 4. *tom.* 2. Limitatum autem commpromissum dicitur, si(*ut ait* Louvrex *loco citat. num.* 16.) *ita compromissum sit, ut compromissarii vota singulorum scrutentur, et exquirant, illumque eligant, in quem major, et sanior pars capituli consenserit.*

43 Usum denique sortis in electione facienda ad formam *cap. Quia propter*, prohibitum esse, non est quod dubitari possit, quum non alia admittatur forma, quam illa quae fit, vel per scrutinium,
44 vel per compromissum, vel per inspirationem. Accedit quod Honorius III. in hac electione facienda ad formam *c. Quia propter* expressum vetuit usum sortis, ut perspicuum est ex *c. Ecclesia, de sortileg.* Quaestionis vero est, an idem ob-
45 tineat in aliis electionibus. Quoad electiones, quae fieri dicuntur a Patronis laicis ubi jure Collegii praesentant, scissi inter se sunt Doctores. Negant usum sortis esse prohibitum Piton. *Controvers. Patronor. allegat.* 10. *a num.* 4. *ad plur. sequent.* ubi *n.* 22. quod praesertim procedere debeat negativa haec opinio, in casu in quo per suffragia duo fuerunt electi, sed neutrius electio conclusa remansit ob reiteratam paritatem votorum; Rota *in recent. dec.* 459. *n.* 25. *part.* 19. *tom.* 2. Probibitum vero esse usum sortis affirmant Fagnan. *in c. Quia propter n.* 2. *de Elect.* Passerin. *de Elect. cap.* 18. *n.* 8. Rot. *cor. Ansald. decis.* 95.
46 *n.* 10. *cor. Herrer. decis.* 94. *num.* 4. At novissime idem sacrum Tribunal Rotae *in Pampilonen. Abbatiae de Turre* 22. *Martii* 1748. *cor. Illustrissimo Clemente impress. Romae* 1781. *apud Barbiellini* quaestionem in genere definire nequit, ut patet ex sequentibus verbis §. 9. *Ut autem de hac quaestione sit;* sed ex peculiaribus ejus circumstantiis improbavit electionem a Patronis laicis per sortes factam.

—

ARTICULUS II.

ELECTIO QUOAD ILLOS, QUI POSSUNT, VEL NON, ELIGERE, ET ELIGI.

De Jure communi Jus eligendi Praelatum spectat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Praelatus est eligendus; *cap. Nullus* 1. *cap. Cum terra* 14. *de Election. cap. ult. caus.* 16. *quaest.* 7. cum simi- 1
libus. Et hoc Jus diu in Ecclesia duravit, et etiam 2
nunc in plerisque Ecclesiis, praesertim in Germania, ubi Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, vel Archiepiscopos eligit, et electi a Romano Pontifice confirmantur. In aliis vero Regnis, ut in Gallia, Hispania, Lusitania, Polonia etc. ipsi Reges ex privilegio Apostolico Episcopos nominant, et praesentant ab ipso Summo Pontifice instituendos: et in multis locis Italiae ipsemet Summus Pontifex nominat, et instituit, ex quo sibi reservaverit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, et Episcopalium *in Extravagant. Ad regimen, de Praebend.* et generaliter, et simpliciter soleat quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus talem reservationem facere quo ad omnes Ecclesias vacantes, vel vacaturas, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam, ut patet *in* 2. *et* 3. *Regula Cancellariae*, exceptis tamen supradictis Regnis, aliisque Privilegiatis per specialia concordata.

Jus eligendi Praelatum, quamvis ex dictis de 3
Jure communi competat ad Capitulum, seu Collegium, cujus Praelatus est eligendus, potest tamen, tum ex privilegio, tum ex consuetudine legitime praescripta, acquiri etiam ab aliis Clericis extraneis, *cap. Cum Dilectus* 8. *de consuetudine, et cap. Cumana* 50. *de Election.* et *Communis Doctorum.* Immo possunt ipsimet Capitulares, seu 4
Collegiales Electores de communi omnium consensu communicare Clericis extraneis facultatem eligendi, sive secum coeligendi. Possunt enim Electores totam potestatem eligendi transferre in Compromissarios, etiam extraneos, *ut cap. Causam* 8. *cap. In causis* 30. *et cap. Quia propter* 42. *de Election.* ergo a fortiori potuerunt de communi omnium consensu communicare potestatem aliquibus Clericis idoneis, ut secum eligant, ut factum fuisse pro electione Patriarchae Constantinopolitani habetur *in cap. Scriptum est* 40. *de Election.* Si unus solus de Capitulo, seu Collegio 5
remaneat, aliis mortuis, privatis, suspensis, interdictis, vel excommunicatis, aut a Societate recedentibus, ille solus poterit eligere alium in Praelatum totius Collegii. Glossa *in cap. Gratum* 2. *de Postulat. Praelat.* Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 12. Donatus *prax. Regular. tom.* 2. *tract.* 2. *quaest.* 10. cum aliis pluribus, quos allegat, et sequitur Passerin. *de Election. cap.* 10. *quaest.* 1. *num.* 8.

Collegii enim, seu Universitatis Jus propter casus
supervenientiam conservari potest etiam in una
persona Glossa *in l. Neratius*, *ff. de verborum si-*
gnificat. et l. sicut ad fin. ff. Quod cujusque univers.
nom. et Glossa *in cit. cap. Gratum* 2. *de Postulat.*
Praelatorum, *verb. Pauciores.* Pirhing *loc. cit.* et
alii passim cum Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast.*
6 *univers. cap.* 19. *num.* 46. Non posset tamen ille
eligere seipsum, *arg. cap. In Scripturis* 9. *caus.*
8. *quaest.* 1. *cap. Cum ad nostram* 7. *de Institut.*
c. Per nostras 26. *de Jurepatr.* et Glossa commu-
niter recepta *in c. Cum in jure* 33. *de Elect. verb.*
Ex se, vel aliis. Vide *art. antecedent. num.* 28. *etc.*
7 Eligere non possunt, quamvis sint de numero
Eligentium: Primo Pupilli, et Impuberes, hoc
est Minores 14. annis, si sint masculi, vel 12.
annis, si sint feminae, quia pleno usu rationis,
seu discretione carent, textu expresso *in cap. Ex*
8 *eo* 32. *de Election. in* 6. Secundo, ob eamdem ra-
tionem prohibentur eligere Furiosi, et mente ca-
pti, quamdiu durat amentia. Glossa *in cit. c. Ex*
eo, *verb. Discretione.* Tholosan. *de Election. cap.*
8. *n.* 2. Pirhing. *loc. cit. n.* 26. et alii passim (*).
9 Tertio, prohibentur eligere Excommunicati ex-
communicatione majori; *c. Constitutis* 23. *de appell.*
10 et Glossa *ibid. verb. Majoris.* Quarto, eligere non
possunt suspensi ab Officio, et Beneficio simul, vel
etiam ab Officio tantum; *cap. Cum dilectus* 8. *de*
consuetudine, et Glossa *ibid. verb. A suspensis*, *et*
cap. Cum inter 16. §. *fin. de Election.* Non prohi- 11
bentur tamen eligere suspensi a Beneficio tantum;
quia isti adhuc possunt exercere omnia negotia,
tam spiritualia, quam temporalia, cum sint sus-
pensi tantum a Jure percipiendi fructus Benefi-
ciales. Glossa *in cap. Cum Vintoniensis*, 25. *de*
Election. verb. Admiserant, et Abbas *ibid. num.* 10.
Suarez *tom.* 5. *de Censuris disp.* 27. *sect.* 2. *num.*
34. Passerin. *loc. cit. num.* 91. *et sequent.* Pirhing
loc. cit. num. 30. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.*
6. *num.* 170. et alii contra Navarrum, et alios.
Quinto, eligere non possunt personaliter Interdi- 12
cti; *cit. cap. Cum inter* 16. *de Elect.* et *Communis*
Doctorum. Sexto, eligere non possunt Irregulares; 13
cap. Is, qui 18. §. *final. de sentent. excom. in* 6. ibi:
Qui nec ad eligendum cum aliis debebit admitti et
ibi Ancharanus, Silvester verb. *Electio* 1. §. 4.
Angelus verb. *Electio num.* 8. Azor. *Instit. moral.*
part. 2. *lib.* 6. *cap.* 5. §. 3. *num.* 48. Reiffenstuel
loc. cit. num. 172. et alii. Requiritur tamen, quod 14
isti Irregulares, sicuti et excommunicati, suspen-
si, et interdicti sint nominatim denunciati, alio-
quin eligere poterunt juxta *Extravag. ad evitanda*
in Conc. Constantiensi a Martino V. editam (**).
Septimo, eligere prohibentur infames infamia 15

(*) Dubitari posset an unus excommunicatus aliorum electionem irritam reddat? Regula generalis est, quod utile per inutile non vitiatur *cap.* 37. *de reg. jur in* 6. Nihilominus distinguendum est aut certus est eligentium numerus, et tunc cum omnium requiratur consensus, per unius excomunicationem, cum ipsius deficiat consensus, irrita videtur remanere electio: aut nullus praefinitus est eligentium numerus, tunc indistincte valet. Prima tamen distinctionis pars intelligenda est nisi pro parte stet sufficiens eligentium numerus, adeo ut demptis etiam excomunicatis, major numerus ex una parte remaneat. *Zoes. in Decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 8. Quod si voluntarie admissi sint excommunicati, tunc nullo modo subsistit. *Innocen. in cap. illa de electione Abbas ibid. n.* 7. *et in cap. fin. n.* 6. *de procurator.* Quid si excommunicatus sit tolleratus? Hoc casu probabilior eorum videtur opinio, qui tenent, neminem cum ipso communicare prohiberi, ideoque ejus acta, et electionem sustineri. *Navar. in sum cap.* 27. *n.* 7. *Lovar. in cap. Alma mater de excommunicat. p.* 2. §. 7. *n.* 9. et idem dicendum potiori jure de excommunicato occulto, cum nemo ab errore detrimentum ferre non debeat *per l. Barbarinus* 3. *ff. de offic. Praetor.* Hoc tamen in Cardinalibus speciale est, ut licet sint excommunicati, nequeant tamen a Summi Pontificis electione repelli. *Clementin. lib* 1. *tit.* 3. *cap.* 2. §. *Caeterum* 4. Quae sententia anno 1621. fuit a Gregorio XV. confirmata per novam constitutionem. *Eterni Patris*, inter suas juxta *Bullar. Typis Mainard. t.* 5. *part.* 4. *p.* 402. *coll.* 2. *Bulla* 41. §. 22. *usque ad fin.* (*Edit. Barbiell.*)

(**) Ut nihil desiderari possit ad cumulatissimam hujusce argumenti, quod hic eruditissime versat Auctor noster. tractationem, ob oculos quoque habenda erit celebris illa Decretalis: *Si celebrat*, quae auctorem habet Gregorium IX. Pontificem, relata in *Cap. final. de Cleric. Excommunic. ministrante*, ubi minoris excommunicationis laqueo irretiti, a jure eligendi haud decidere declarantur. *Si celebret* (verba sunt *laud. Cap.*) *ligatus minori Excommunicatione, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quae ratione jurisdictionis sibi competunt exercere.* Quamvis enim minoris excommunicationis censura privet participatione Sacramentorum, quae in sola perceptione consistit, et omni eo, quod ad ipsam pervenitur; uti esset passiva electio ad beneficium, quae si in personam hujusmodi excommunicatam minori excommunicatione incidet, erit irritanda; ut in *laud. Cap.* decernitur; jus tamen eligendi, omniaque alia quae merae jurisdictionis sunt, quaeq. ratione ipsius iisdem competunt, hujusmodi excommunicatis non aufert. Vide Suaresium *de Censur. disputat.* 24. *sect.* 2. *numer.* 4. Cl. Gonzalez. in *Notis ad laud. Cap.* Si celebret, et Pontas verb. *Electio cas.* 5.

Atque hic profecto, pro data opportunitate explicandum nobis occurrit *Cap.* Illa quotidiana 39. *de Elect. etc.* quod Innocentii III. Responsum est, quodque propositae nostrae doctrinae refragari videtur. Cuidam electioni quidam interfuerant minori excommunicatione innodati, quam quidem electionem confirmavit auctoritate Apostolica Innocentius III. postquam suae potestatis plenitudine suppleverat defectum in illa electione enatum ex interventu eorum, qui hujusmodi censura minoris excommunicationis tenebantur; uti patet ex illis verbis: *Supplentes de plenitudine potestatis, si quis in ea ex eo fuisset defectus, quod quidam interfuerunt electioni eidem, qui ex sola participatione in simplicis excommunicationis laqueum inciderunt.* Ejusmodi igitur electio jure non subsistebat. At si recte perpendantur verba *laud. Cap.* nihil hujusmodi inde consequetur, quod propositam nostram doctrinam vel leviter labefactare possit; siquidem id praestit *ex superabundantia*, non *ex necessitate;* ut qui de illius electionis validitate subdubitare videbantur, cujusvis dubitationis caligine abstersa, eidem suum accommodare consensum nihil penitus formidarent; quando quidem, nihil obstante praedicto defectu, fuerat auctoritate Apostolica confirmata. Quod quidem ex ipsis verbis sat aperte colligitur. Ceterum ipse idem Pontifex testatus est memoratam *electionem canonicam extitisse*, atq. juxta Canonum praescripta peractam fuisse. Lego Eximium Suaresium *de Censur. laud. disput.* 24. *sect.* 2. *n.* 13. et Gonzalez *Comment. in laud. Cap.* Illa Quotidiana. Secus vero dicendum de iis, qui majoris excommunicationis vinculo sunt irretiti, uti recte docet Cl. Auctor noster; excepta tamen Romani

juris. Glossa *in c. Ut circa* 4. *de Election. in* 6.
verb. Eligentium, Suarez *de Censuris disp.* 48. *sect.*
3. *num.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 173. et alii;
dummodo tamen sint infames sententiati, sive
declarati, ut notant Donatus *in prax. Regular. tom.*
2. *tract.* 5. *quaest.* 20. *num.* 5. Passerin. *l. cit. cap.*
16 10. *num.* 145. et alii. Octavo, eligere non possunt
ad Dignitates, et Praelaturas Ecclesiasticas Laici
saeculares; *cap. Nullus* 1. *cap. Non est* 6. *cap. Non*
licet 8. *et cap. Nosse* 12. *dist.* 63. *cap. Contingit* 8.
de Arbitris, c. Decernimus 2. *de Judiciis, cap Sa-*
crosancta 15. *de Election.* Et Electio Episcopi per
Laicos, etiam cum Canonicis facta, est nulla, non
obstante contraria consuetudine, quae potius di-
cenda est corruptela; textu expresso *in c. Massana*
17 16. *de Election.* Nono, eligere non possunt in Ec-
clesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, qui nondum
sunt constituti in Ordine Subdiaconatus. *Clement.*
Ut is, qui 2. *de aetat. et qualit. praeficiend.* Concil.
18 Trident. *sess.* 22. *cap.* 4. *de reform.* Decimo, qui
scienter elegerunt indignum, pro ea vice eligendi
potestate privantur, et eorum electio cassatur ipso
Jure; *cap. Cum in cunctis* 7. §. *Clerici, cap. Cum*
Vintoniensis 25. *c. Scriptura* 40. *de Election. et cap.*
19 *Perpetuo* 7. *eodem in* 6. (*) Undecimo, qui per
abusum Potestatis saecularis elegerunt, ipso Jure
privati sunt potestate eligendi; *cap. Quisquis* 43.
20 *de election.* Duodecimo, eligere pro illa vice non
possunt, qui intra tempus statutum eligere negle-
xerunt; *cap. Ne pro defectu* 41. *de election. cap.*
Quamquam 18. *eod. in* 6.
21 Eligi solum possunt, qui habent qualitates a
Jure requisitas, et praecipue literarum scientiam,
aetatis maturitatem, et morum honestatem; *c.*
22 *Cum in cunctis* 7. §. 1. *de Election.* Scientia est
triplex, scilicet eminens, medioeris, et sufficiens.
Scientia eminens est illa, per quam quis statim,
et prompte absque revolutione librorum scit ca-
sus etiam difficiles, et subtiles resolvere. Scientia
mediocris est illa, per quam quis resolvit quidem
casus etiam difficiles, at non statim, et prompte,
sed cum tempore, et revolutione librorum. Scien-
tia, sufficiens est illa, per quam quis sufficienter
explere potest ea, quae suo muneri incumbunt.
23 Et haec scientia sufficiens mensuranda est juxta
qualitatem loci, ubi eligendus habet vivere, et
juxta qualitatem Officii, et Ecclesiae, ad quam
debet quis eligi; *arg. c. in causis* 30. §. *fin. de elect.*
24 In eligendis ad Praelaturas, atque Officia Eccle-
siastica quamvis desideranda sit scientia eminens,
adhuc tamen mediocris, immo et sufficiens tole-
ratur: *cap. Cum nobis* 19. *de elect. et cap. Nisi cum*
pridem 10. §. *Pro defectu, de renunciatione*, ubi
sic expresse habetur: « Quamquam etsi deside-
» randa sit eminens scientia in Pastore, in eo ta-
» men sit competens toleranda, quia secundum
» Apostolum scientia instat Caritas autem aedi-
» ficat, et ideo imperfectum scientiae potest sup-
» plere perfectio Caritatis. » Quo ad aetatis ma 25
turitatem; Vide verb. *Ætas*: et quo ad morum
honestatem patebit ex mox adducendis, qui defe-
ctu morum, et honestatis, aliarumque qualitatum
non possunt eligi.

Eligi non possunt: Primo, Infames tam Infamia 26
juris, quam Infamia facti; *cap. Qui in aliquo cri-*
mine 5. *dist.* 51. *c. Infames* 17. *caus.* 6. *q.* 1. ubi
postquam dictum fuit, fures, sacrilegos, ince-
stuosos, homicidas, perjurios, raptores, maleficos,
adulteros, et alios ibidem enumeratos de jure
infames esse, subjungit textus: *Hi omnes, inquam,*
nec ad sacros Gradus debent provehi; et *cap. Infa-*
mibus 87. *de Regulis Juris in* 6. ibi: *Infamibus*
portae non pateant dignitatum. Hoc tamen proce- 27
dit solum de infamibus sententiatis, sive decla-
ratis, ut advertunt Donatus *in praxi rerum Regul.*
tom. 2. *tract.* 5. *quaest.* 10. *num.* 3. Passer. *loc. cit.*
c. 10. *num.* 145. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 227.
arg. cap. Ex tenore 4. *et cap. Quaesitum* 17. *de*
temporib. Ordinat. et arg. cap. Licet Episcopus 23.
de praebend. in 6. *et cap. Cum secundum* 19. *de*
haeretic. in 6. Secundo, eligi non possunt Excom- 28
municati Excommunicatione majori; *c. Postula-*
stis 7. *de Cleric. Excommunic. ministr.* et concor-
dat *c. Si celeb.* 10. *eod. tit. et c. Cum dilectus* 8. *de*
consuet. Nullus quoque minori Excommunicatione 29
ligatus est eligendus, et quamvis electio de tali
scienter facta, non sit ipso jure irrita, est tamen
per sententiam Judicis irritanda, textu expresso
in cit. cap. Si celebrat. 10. *de Cleric. Excommun.*
ministr. ibi: *Si tamen scienter talis electus fuerit,*
ejus electio est irritanda. Tertio, eligi non possunt 30
suspensi, sive a Jure, sive ab homine; *c. Cum*
Dilectus 8. *de consuetud. c. Cum inter* 16. *de*
election. Quarto, eligi non possunt personaliter 31
Interdicti, *c. Ad hoc* 1. *de postulat. Praelat. cap.*
Inter 16. *de elect. c. Is qui* 19. *de sentent. Excom.*
in 6. Quinto, eligi non possunt Irregulares, *cit.* 32
cap. Is qui 18. *de sent. excomun. in* 6. et concordat
c. Praecipimus 10. *dist.* 34. *et c. Non confidat* 59.
dist. 50.

Pontificis electione, de qua peculiariter sancitum occurrit: ut nullus Cardinalium cujuslibet excommunicationis, suspensionis, aut interdicti praetextu a dicta valeat electione repelli. *Clementin.* Ne Romani 5. §. Ceterum. *De elect.* Vide laud. Suarez. *loc. cit. n.* 19. et Gonzalez *Comment. in laude Cap.* Illa quotidiana.

(*) Quin ignorantiam allegare valeant ubi enim quis indignus ab aliquo detegitur electus, ab eodem id scienter factum praesumitur *Zoes, in Decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 19. licet contrarium sentire in alio casu videatur. *Molin. de primogenit. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 48. eo quia nemo praesumendus sit in dolo esse. Ulterius taliter indignum eligentes iis privantur per triennium beneficiis in ea Ecclesia, quam tali electione offenderunt *cap. cum in cunctis* 7. §. *Clerici* 3. *de electione, et elect. potest. Clerici sane si contra formam istam quemquam elegerint et eligendi tunc potestate privatos, et ab Ecclesiasticis beneficiis noverint triennio se suspensos.* (*Edit. Barbiell.*)

33 Sexto, qui semel ob vitium personae sunt rejecti, non possunt amplius eligi, nisi sint specia-
34 liter restituti; *c. Super eo* 12. *de election.* Septimo, eligi non possunt ad Dignitates, et Praelaturas Regulares poenitentiati a S. Officio, quamvis poenitentias compleverint, ut constat ex sequenti Decreto *edito* 1. *Oct.* 1626. « in Generali Congr. S. » R. et Universalis Inquisitionis habita in Pala» tio Apostolico Montis Quirinalis coram S. D. N. » Urbano Divina Providentia Papa VIII. et Illu» strissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in universa » Republica adversus haereticam pravitatem In» quisitoribus Generalibus a S. Sede specialiter » deputatis, Sanctissimus D. N. justis de causis » animum suum moventibus decrevit, et statuit, » ut in posterum Regulares omnes cujuscumque » Ordinis, Religionis, Societatis, et instituti, qui» bus pro delictis ad S. Inquisitionis Officium » spectantibus poenitentiae genus aliquod impo» situm fuerit (salutaribus poenitentiis exceptis) » eo ipso ad omnes Religionis suae gradus, et of» ficia inhabiles censeantur, et deinceps (etiamsi » poenitentiae tempus expleverint, vel gratiam » receperint) ad illa tamen promoveri nullatenus » possint, nisi prius obtenta a S. D. N. vel ab hac » Sacra Congregatione coram Sanctitate sua ha» benda, speciali, et expressa rehabilitatione; alias » promotio quaelibet nulla sit, et promoventes » ipsi privationem suorum Officiorum, ac praete» rea vocis activae, et passivae ipso facto incur» rant, ad quae restitui nisi ab eodem S. D. N. » vel ab eadem Sac. Congr. coram Sanctitate sua » habenda non possint: Praesens autem Decretum » omnibus Religionum Superioribus intimari man» davit idem S. D. N. »

Thomas de Federicis, S. R. ac Universalis Inquisitionis Notarius substitutus.

35 Hinc nequit eligi ad Praelaturas Regularis ille, qui abjuravit in Sancto Officio, etiamsi de levi; Regulares enim, quibus aliqua poena imposita est a Sancto Officio, salutaribus tamen poenitentiis exceptis, ex cit. Decr. Urb. VIII. redduntur inhabiles ad omnes gradus et Officia; abjuratio autem, etiamsi sit de levi, est poena, quae per sententiam debet fieri, ut constat ex stylo Generalis, et Universalis Sanctissimae Inquisitionis Urbis, ut testantur Carena, *tract. de Officio SS. Inquisitionis part.* 3. *tract.* 12. *de abjurat.* §. 4. *num.* 11. Pegna Com. 41. 3. *part. director. Inquisit. sub tit. de quinto modo terminandi processum num.* 166. *lit. D.* Diana *par.* 4. *tract. de of. et potest. Inquisit. resol.* 64.

36 Septimo, eligi non possunt Haeretici, textu expresso *in cap. Quicumque* 2. §. *Haeretici, de Haereticis in* 6. ibi: « Haeretici autem, Credentes, » Receptatores, Defensores, et Fautores eorum, » ipsorumque Filii usque ad secundam genera» tionem ad nullum Ecclesiasticum Beneficium, » seu Officium publicum admittantur: Quod si » secus actum fuerit, decernimus irritum, et ina» ne. » Sic nec etiam Schismatici; *arg. c. Quia di-* 37
ligentia 5. *de elect.* ubi electio Schismatici ad unionem Ecclesiae redeuntis dispensative solum permittitur confirmari; Abbas *ibid. n.* 1. Barbosa *ib.*
n. 2. et alii passim. Octavo, eligi non possunt in 38
Episcopos Neophiti; *c. Prohibentur* 2. *dist.* 48. ibi: « Prohibentur autem Neophyti in Episcopos ordi» nari, ut qui heri erat Cathecumenus, hodie non » fiat Episcopus, qui heri erat in Theatro, hodie » non sedeat in Ecclesia, qui vespere erat in Cir» co, hodie non ministret Altari; qui dudum fue» rat fautor histrionum, hodie non sit consecra» tor Virginum. Causa autem hujus prohibitionis » est secundum Apostolum, ne elatus in super» biam, tamquam Religio Christiana plurimum » eo egeret, incidat in ruinam Diaboli. » Nono 39
eligi non possunt spurii, et illegitimi; *c. Cum in cunctis* 7. *de elect.* et ibi Glossa communiter recepta verb. *Matrimonio.* Decimo, eligi non possunt 40
Laici, qui enim nec dum sunt Tonsurati, sunt inhabiles ad quodlibet Beneficium, itaut nec sufficiat post illud jam acquisitum tonsurari; *arg. c. Ex literis* 6. *de transaction.* et notat Glossa *fin.* et Abbas *ibid.* Aliter electio facta in personam Laici nondum Tonsurati, ipso jure est nulla, cum Laicus fit incapax omnis juris Ecclesiastici, *c. Causam* 7. *de praescriptionib. c. Cum adeo* 17. *de rescriptis, c. Contingit* 8. *de arbitris, c. Decernimus* 2. *de Judiciis, c. In Ecclesia* 2. *de institution.* Un- 41
decimo, eligi non possunt Bigami, servi, et hujusmodi; *arg. c. Infames* 17. *caus.* 6. *q.* 1. ibi enim tales, aliique similes prohibentur promoveri ad sacros Ordines, unde a fortiori debent prohiberi promoveri ad Ecclesiasticas Dignitates, et Praelaturas. (*)

ADDITIONES EX ALIENA MANU

De materia hujus articuli latae aeque ac egregie disserit Louvrex *dissert. Canon.* 5. *per tot.* Eum, ubi res postulat, consule. Hic vero non est praetereundum, quod Canonici tum Cathedralium, tum Collegiatarum, tametsi sint de capitulo, non aliter jus eligendi habent, quam si in sacris sint constituti, ut sancitum est *in c. Ex eo* §. *An Ecclesiis, de Elect. in* 6. *et in Clementina Ut ii, de aetat. et qualit.* et innovatum est a *Concilio Trid. sess.* 22. *c.* 4. *de Reform.* 42

Nota vero, quod necesse haud est, ut de tempore vacationis Beneficii Canonici in sacris sint 43

(*) Controversum est inter Doctores an habens filios sive legitimos sive illegitimos possit ad Ecclesiasticas dignitates promoveri. Utramque opinionem expendit. *Zoes. in Decretal. lib.* 1. *tit.* 7. *n.* 38. *et* 39. et non efficere concludit. *Edit. Barbiel.*

constituti, sed satis est, si de tempore electionis
44 constituti sint in sacris. Idque etiamsi ex dispensatione Pontificia ordinati sint ante aetatem ordinariam; Louvrex *diss. Canon.* 5. *n.* 8. *et seq.* Barb. *de Canon. c.* 36. *n.* 3. Tambur. *de Jur. Abb. tom.* 1. *disp.* 5. *quaesit.* 8.

45 Utrum vero jus eligendi habeat Canonicus pro-
46 prietarius, an vero Canonicus possessor; tum an jus eligendi habeat Canonicus post Canonicatus resignationem, vel vacante Canonicatu per alterius incompatibilis assequutionem, expendit Louvrex *dict. dissert. Canonic.* 5. *a num.* 10. *ad plur. sequent.*

47 Pacifica haud est opinio Auctoris *n.* 13. *et seq.* quod interdicti, et irregulares haud possint eligere. Consule inter alios Zoes. *in decr. lib.* 1. *tit.* 6.
48 *n.* 16. *et seq.* Pro opinione vero Auctoris est Passer. *de Elect. c.* 10. *n.* 99. *et plur. seq.*

49 Admissio excommunicati ad eligendum, an irritam reddat electionem, vide apud Zoes. *decretal. dict. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 8. *et seq.*

ARTICULUS III.

ELECTIO QUO AD EA QUAE CONCERNUNT ELECTORES.

1 Electores habentes legitimum jus ad suffragandum, sive sint absentes, sive praesentes, vocandi sunt ad electionem novi Praelati: *c. Cum inter universas.* 18. *c. Coram dilecto* 35. *et c. Quia propter*
2 42. *de Election.* Si tamen sint nimis distantes, non sunt de necesse vocandi; *cap. Cum inter univer-*
3 *sas*, ibi: « Quamvis Ecclesiastica Constitutio non » exigat, ut ad electionem Pastoris, Canonici tam » remoti vocentur. » Quaenam autem requiratur distantia sufficiens pro ipsis non vocandis standum est specialibus consuetudinibus, et Constitutionibus, ut colligitur *ex cap. Quod sicut* 28. *de elect.* et sufficit ut commode vocari non possit, sive sit in Provincia, sive extra; ad finem enim citandi absentes sola commoditas attendenda est, juxta *cit. cap. Quod sicut, et cit. c. Quia propter.* Donat. *in prax. rer. Regul. tom.* 2. *tract.* 4. *q.* 15.
4 *n.* 1. Electores vocati non possunt cogi ad interessendum, nisi agatur de magno praejudicio Ecclesiae; *cit. c. Quod sicut; et cit. c. Quia propter* 42. *de elect.* ibi: *Qui debent, et volunt, et possunt*
5 *commode interesse.* Electores absentes, et legitime impediti possunt eligere per Procuratorem, textu expresso *in cit. c. Quia propter* 42. *de elect.* ibi: « Illud autem penitus interdicimus, ne quis in » electionis negotio Procuratorem constituat, nisi » sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, » justoque impedimento detentus venire non pos- » sit; super quo, si opus fuerit, fidem faciat ju- » ramento, et tunc si voluerit, uni committat de » ipso collegio vicem suam. » Et clarius habetur *in cap. Si quis* 46. *de elect. in* 6. ibi: « Si quis ju- » sto impedimento detentus in electionis negotio » nequeat commode interesse, potest nedum uni, » prout dicitur in Concilio Generali, » (idest in *cit. cap. Quia propter*) « sed et pluribus commit- » tere suas vices, dum tamen eorum cuilibet det » in solidum potestatem, et erit tunc melior con- » ditio occupantis. Verum si ambo concurrant » insimul, et postulent se admitti, audiri eos non » expedit, quia possent vota sua dirigere in di- » versos, sicque res non haberet exitum, et quod » ab eis hoc casu fieret, non valeret, sed is ad- » mittatur dumtaxat, quem Capitulum, vel pars » major elegerit; vel si concordare nequeant, is » qui primo in Instrumento, vel Literis procura-
» tionis extiterit nominatus etc. » Si nemo velit 6
hanc procurationem recipere, non potest Elector absens eligere per Epistolam, textu expresso *in cit. c. Si quis* 46. *de elect. in* 6. §. *Absens*, ibi. « Ab- » sens quoque (licet nullus de Collegio velit esse » Procurator ejusdem, nec ipse, nolente Capitu- » lo, extraneum valeat deputare) non poterit ali- » quatenus per literas exprimere votum suum, » quod non est ante scrutinium, sed in ipso scru- » tinio secrete, et sigillatim tantummodo ex- » primendum. » Vide tamen quae tradita sunt in verb. *Absens, art.* 1. *n.* 8. 9. (*)

Electores tenentur sub gravi investigare de 7
idoneitate personae eligendae; *cap. Cum in cunctis* 7. *de elect.* Negligendo enim talem inquisitionem, seu investigationem in re gravi delinquunt; *cap. Ea quae* 3. *de Officio Archidiac. cap. Nulli* 1. *dist.* 19. *c. Dictum* 1 ·. *dist.* 8. dum ratione officii, contractus, vel quasi contractus tenentur praecavere ne eligantur indigni, aut minus idonei cum nimio praejudicio Ecclesiae, et animarum ad cujus re-
gimen assumuntur. Hinc electores eligentes indi- 8
gnum, idest cui desunt qualitates ad sic promovendos de jure requisitas, ultra peccatum mortale quod incurrunt, ipso jure privati existunt pro una vice potestate eligendi, textu expresso *in cit. c. Cum in cunctis* 7. *de elect.* §. *fin.* ibi: *Eligendi tunc potestate privatos se noverint;* et concordat *cap. Cum Vintoniensis* 25. *et cap. Scriptum est* 40. *de election.*

(*) Dum Auctor dicit, posse electores absentes, et legitime impeditos eligere per Procuratorem, id sic est intelligendum, ut possint quidem absentium suffragia per aliquos ab ipsis electoribus absentibus, vel ab ipso Capitulo destinatos suppleri, si id liceat per Constitutiones talis Ordinis a S. Sede approbatas; minime vero ut suppleri possint vel a Praeside electionis, vel a Capitulo propria auctoritate. Vetitum namque hoc esse aperte colligitur ex Sacrae Congregationis Decreto 3. Decembris 1644. quod ex Pignatell. refert Matthaeuccius *cap.* 18. *Officialis n.* 19. Sacra Congregatio *censuit cavendum, ne deinceps Titulares constituantur ad effectum electionis faciendae, aut voces et suffragia absentium suppleantur:* quod in sensu exposito intelligunt laudati Pignatell. et Matthaeuc. (*Not. Rom. Theol.*)

9 Haec autem poena privationis potestatis eligendi non incurritur, nisi sequatur communis electio indigni, quamvis semper peccetur mortaliter dando scienter suffragium indigno, textu expresso *in c. Perpetuo* 7. *de election. in* 6. ibi: « Declara» mus quod scienter in electionibus nominantes » indignum, propter suffragium in scrutinio prae» stitum (nisi adeo in eo perstiterint, quod ex » votis eorum communis electio subsequatur) ne» quaquam eligendi potestate priventur, licet pro » eo, quod indignum nominando, scienter contra » conscientias suas agunt, et divinam vindictam, » et Apostolicae ultionis metum, quem qualitas » facti suaserit, possint non immerito formidare.»

10 Eligens indignum, et asserens se id ignoranter fecisse, cogitur probare ignorantiam; *arg. cap. Innotuit* 20. *de elect.* ubi Pontifex eligentibus indignum, solum ex gratia remisit, quod non cogerentur probare ignorantiam quam allegabant; et notat ibidem Glossa verbo *Ignorantiam.* et Abbas *n.* 7. Non enim potest praesumi rationabiliter ignorantiam de qualitatibus eligendi in Electore, qui tenetur ex officio eas inquirere, et investigare, et si non investigaverit, non potest excusari ignorantia, quia cum in tali casu ignorantia fuisset crassa, supina, affectata, et vincibilis, non est censenda causa, sed effectus negligentiae, atque adeo non potest excusare Electorem, uti non excusabat Episcopum Antisiodorensem in non observato Interdicto, *cap. Ad haec* 1. *de postulat. Praelator.* et confert *cap. Cum in tua* 6. *Qui Matrim. accusar. possent*, *l. Nec supinam* 6. *ff. de jur. et facti ignor.*

11 Eo magis cum Elector et possit, et debeat talem negligentiam tollere, non tollendo autem impedimentum ignorantiae, approbat impedimentum; *argum. cap. His quibus* 60. *de election. et Glossa ib. verb. currit.* Eligens scienter indignum peccat graviter, etiamsi sciat se nihil profecturum per denegationem sui suffragii, ex quo omnes alii Electores velint eligere talem indignum; et ratio est, quia eligere indignum est ab intrinseco malum, adeoque nulla ratione potest esse licitum, unusquisque enim tenetur quantum in se est prospicere bono communi, quod semper praeferendum est bono privatorum; et praestat mori quam mortaliter peccare, quia mors animae magis quam corporis est timenda, ut recte observat Doctissimus Donatus *loc. c. q.* 26. *n.* 7. Si autem alii parati sint eligere indignum, ipsi viderint; quilibet tamen tenetur conscientiae suae consulere, et quantum ex se est, non concurrere ad talem indigni electionem, et illi resistere, quia ex *c. Error* 3. *d.* 83. *Error, cui non resistitur, approbatur* . . . . *Neque caret scrupulo societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obviare.* Lezana *part.* 1. *c.* 15. *n.* 14. Vasquez. *Opuscul. de Benefic. c.* 2. §. 3. *dub* 3. Matthaeucc. *Officialis Cur. c.* 18. *sub n.* 4. *et c.* 28. *n.* 2. et communiter Doctores apud Peyrin. *de subdit. q.* 5. *c.* 31. *q.* 3. §. 2. ubi disputat ad partes, et acriter reprehendit pusillanimes.

Non debent tamen, nec possunt Electores denegare suum suffragium ei, quem per solam confessionem Sacramentalem noverunt indignum. Electores enim talem indignum per solam confessionem cognoscentes tenentur se gerere circa ipsum in foro externo, ac si nihil in foro Sacramentali novissent, adeoque tenentur ei suffragari, ne frangant sigillum Confessionis, et ne reddatur odiosa Confessio. Et sic tenent fere communiter Doctores contra paucos apud nitidissimum lumen Illustrissimae Religionis Pradicatorum Hyacinthum Donatum *l. c. qu.* 29. *n.* 6. Et desumitur ex Constitutione Clementis VIII. edita pro casuum reservatione incipiente *Sanctissimus Dominus*, ibi: « Tam » Superiores, quam Confessarii, qui postea ad Su» perioritatis gradum assumpti fuerint, caveant » diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum » peccatis in confessione habuerunt, ad exterio» rem gubernationem utantur. » Ex quibus verbis clare patet contrariam opinionem, saltem respectu Regularium, hodie non posse sustineri, et violatores praedictae Constitutionis peccare mortaliter contra praeceptum formale obedientiae importatum per illa verba, *Caveant diligentissime*, et fieri sacrilegos, et incidere in poenas severissimas ad terminos *c. Sacerdos* 2. *dist.* 6. *de poenit. et c. Omnis utriusque sexus* 12. *de poenit. et remiss.* prout ex multis ostendit Peyrin. *tom.* 2. *de Praelat. qu.* 3. *cap.* 2. §. 2. *num.* 46. Donat. *loc. cit. num.* 20. 12

Electores tenentur sub mortali eligere eos, 13 quos digniores, et Ecclesiae magis utiles esse judicaverint; sic Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* ubi expresse definit: « Eos alienis pec» catis communicantes mortaliter peccare, nisi » quos digniores, et Ecclesiae magis utiles ipsi » judicaverint, non quidem precibus, vel huma» no affectu, aut ambientium suggestionibus, sed » eorum exigentibus meritis praefici diligenter » curaverint;» Unde Innocentius XI. contra aliter sentientes die 9. Maji 1679. damnavit sequentem propositionem 47. in ordine « Cum dicit » Concilium Tridentinum eos alienis peccatis » communicantes mortaliter peccare, qui nisi » quos digniores, et Ecclesiae magis utiles ipsi » judicaverint, ad Ecclesias promovent; Conci» lium vel primo videtur per hos digniores non » aliud significare velle, nisi dignitatem eligen» dorum sumpto comparativo pro positivo; vel » secundo locutione minus propria ponit digniores » ut excludat indignos, non vero dignos, vel tan» dem loquitur tertio, quando fit concursus; » Et consonant Sacri Canones, et signanter *cap. Metropolitano* 19. *dist.* 63. ibi: *Optimus ordinetur; cap. Licet* 15. *caus.* 8. *quaest.* 1. ibi: » Qui prae» stantior est ex omni populo, qui doctior, qui

» in omni virtute eminentior, ille eligatur ad Sa-
» cerdotium, *et cap. unic.* ut Ecclesiastica Bene-
» ficia sine diminutione conferantur, *ibi:* Non ex
» affectu carnali , sed discreto judicio debuisti
» Ecclesiasticum Beneficium in personam magis
» idoneam dispensare cum similibus. » Accedit
ratio , quia violatio Justitiae distributivae , vel
commutativae per acceptionem personarum est de
suo genere peccatum mortale, unde dicitur Jacobi
2. *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi.* In electionibus autem ,
Provisionibus , et Collationibus praeferre minus
dignum digniori, est manifeste utramque justitiam
violare, cum Praelaturae, Dignitates , et Beneficia Ecclesiastica sint bona communia, meritorum
praemia , et digniorum honores , ordinata in bonum Ecclesiae, et bonum ipsius electi , ergo etc.
Hinc S. Hieronymus relatus *in cap. Moyses* 6.
caus. 8. *q.* 1. sic dicit: « Moyses amicus Dei, cui
« facie ad faciem locutus est Deus, potuit utique
» successores Principatus filios suos facere, et po-
» steris propriam relinquere dignitatem, sed ex-
» traneus de alia tribu eligitur Jesu, idest Josue,
« ut sciremus Principatum in populo non sanguini
» deferendum esse, sed vitae; At nunc cernimus
» plurimos hanc rem beneficium facere , ut non
» quaerant eas in Ecclesia columnas erigere, quas
» plus cognoscant Ecclesiae prodesse , sed quas
» vel ipsi amant, vel quarum sunt obsequiis deli-
» niti, vel pro quibus a majorum quispiam roga-
» verit, et ut deteriora taceam , qui ut Clerici
» fierent muneribus impetrarunt ; » *et* S. Augustinus *Epist.* 29. *ad Hieronym.* ait: *Quis ferat , si quis divitem eligat ad Sedem honoris , contempto paupere instructiore et sanctiore ?* et sic tenent D.
Thomas 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. Divus Antonin. *part.*
2. *tit.* 1. *cap.* 20. §. et alii communiter.

14 Obligatio sub gravi eligendi digniorem non
solum procedit de Episcopis , et S. R. E. Cardinalibus, de quibus expresse loquitur Concil. Tridentinum *cit. sess.* 24. *cap.* 1. *de reformation.* sed
etiam procedit de omnibus aliis , qui habent Jurisdictionem quasi Episcopalem, uti sunt Abbates,
Commendatarii , Archimandritae , aliique hujusmodi Praelati nullius Dioecesis, ac Praelati Regulares : sic cum communi Joan. Cardenas *in Crisi Theologica super Proposit.* 47. *Innocent. XI. cap.* 2. *numer.* 11. Lugo *disp.* 35. *de Justit. n.* 55.
Diana *p.* 5. *tr.* 14. *resolut.* 12. Reiffenstuel *loco*
15 *citato num.* 240. et alii passim. Obligatio sub gravi
eligendi meliorem procedit etiam de promovendis
ad Ecclesias Parochiales, ut colligitur aperte ex
Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 18. *de reformat.* ubi
praecipit Episcopis, ut ex nominatis ab Examinatoribus tamquam dignis, eligant , et exquirant
digniores, ibi: « Episcopus eum eligat quem ce-
» teris magis idoneum judicaverit, atque illi , et
» non alteri collatio Ecclesiae ab eo fiat , » et
infra ibi : *Tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem ,* et habetur ex Constitutione S. Pii
V. incipient. *In conferendis ,* et sic communis Doctorum, teste Passerin. *cap.* 30. *de electione num.* 1.
et Cardenas *loc. cit. cap.* 4. *num.* 40. et Joann. Maria Nogar. *in Theologia Radicali tract.* 15. *num.*
10. cum aliis dicunt aliter sentientes incurrere
damnationem cit. Propositionis 47. ab Innocentio
XI. proscriptae.

Electio digni, praetermisso digniore, est valida, 16
quamvis ex dictis sit illicita ; colligitur *ex cap.*
Cum Nobis §. *his igitur* 19. *et cap. Cum Dilectus*
32. *de Election.* et tenet communis Doctorum cum
Glossa magna circa fin. *in cap. Nullus. dist.* 61. S.
Thomas 2. 2. *quaest.* 63. *art.* 2. *ad* 3. Garcias *de Benefic. part.* 7. *capit.* 16. *num.* 2. et alii passim:
Et ratio est , quia si electio impugnari posset in
foro externo seu Judiciali, ex solo motivo, quod
non fuerit electus dignior, omnes propemodum
electiones possent impugnari , et sic aperiretur
via infinitis litibus , quod esset maximum absur-
dum, et incommodum. Immo electio digni, prae- 17
termisso digniore, potest aliquando esse nedum
valida , sed etiam licita ; possunt enim Electores
sine culpa eligere dignum, omisso digniore, in variis casibus. Et primo sic possunt, quando id exigit necessitas Ecclesiae, ut si conferenda sint duo
Beneficia , alterum Parochiale , quod tenues redditus , et alterum simplex pinguius , et non concurrant nisi duo oppositores, tunc non est eligendus dignior in Beneficium pinguius, sed in Parochiale , licet sit tenue, quia bonum commune debet praeferri bono particulari, et Ecclesia Parochialis exigit prudentiorem , ac doctiorem , nullo
habito respectu ad introitus. Sotus *lib.* 3. *de Justitia quaest.* 6. *art.* 3. *ad secundum argumentum ,*
Bannes 2. 2. *dub.* 3. *conclus.* 3. Serra 2. 2. *qu.* 63.
art. 2. Donat. *loco citat. quaest.* 27. *num.* 2. Viva
in proposition. 47. *Innocentii XI. num.* 17. et alii.
Secundo, potest eligi minus dignus omisso digniore, quando major pars Electorum vult excludere
digniorem , et nisi eligatur dignus , vult eligere
indignum ; tunc enim licite potest eligi dignus ,
omisso digniore , cum sit hoc magis utile Ecclesiae , ex quo sic repellatur ab ipsa indignus, qui
a majori parte fuisset electus , nisi minor pars
concurrisset ad electionem minus digni. Donat.
loc. cit. num. 8. *loc. cit. num.* 17. §. *loquitur secundo ,* et alii. Tertio , potest eligi minus dignus,
relicto digniore , quando major pars Electorum
ita firmiter decrevit eligere minus dignum , ut
moraliter sit certum quod talis evadat electus ,
tunc enim minor pars poterit licite se illi conformare pro conservando bono pacis, quia in tali
casu est impossibile eligere digniorem stante malitia ceterorum Electorum , et aliunde Electio
digni, relicto digniore, non est intrinsece mala,
sicuti electio indigni, quae ex dictis *supra n.* 11.

nulla ratione potest fieri licita Cajetan. 2. 2. *qu.* 63. *art.* 2. Sotus *loc. cit.* Bannes *loc. cit. numer.* 14. Lezana *part.* 1. *cap.* 15. *num.* 14. Donat. *loc. cit. num.* 6. Quarto, potest eligi minus dignus, omisso digniore, quando minus dignus est magis utilis, vel quia est magis potens ad tuenda Jura Ecclesiae, vel quia est magis sedulus, vel quia est magis expertus, vel quia est magis acceptus populo, vel quia est indigena, vel quia minus detinetur extraneis curis, vel aliis de causis, quas varias enumerat Barbos. *in Collect. ad sess.* 24. *de reform. c.* 18. *a n.* 129.

18 Et ratio supradictorum est, quia major dignitas ad Praelaturas, et Beneficia Ecclesiastica non est praecise mensuranda ex majori scientia, vel majori vitae probitate, sed etiam ex prudentia, solertia, dexteritate ad regendum, nobilitate, et potentia Familiae ad Ecclesiam defendendam ab inimicis Christi, ejusque jura tuenda, et ex variis aliis circumstantiis externis; adeout omnibus insimul consideratis, Ecclesiae, sive Praelaturae, cui praeficitur, ceteris utilior fore credatur. Hinc S. Thom. 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *in resp. ad tertium*, notanter sic inquit; « Sed quantum ad conscientiam Eli» gentis, necesse est eligere meliorem, vel sim» pliciter, vel in comparationem ad bonum com» mune; quia si potest haberi aliquis magis ido» neus erga aliquam dignitatem, et alius praefe» ratur, oportet quod hoc sit propter aliquam » causam, quae quidem si pertineat ad negotium, » quantum ad hoc, erit ille qui eligitur magis » idoneus; si vero non pertinet ad negotium, id » quod consideratur ut causa, erit manifeste ac» ceptio personae. » Et ibidem *quaest.* 185. *art.* 3. *in corpore*, ait: « Et ideo ille, qui debet ali» quem eligere in Episcopum, vel de eo provide» re non tenetur assumere meliorem simpliciter, » quod est secundum charitatem, sed meliorem » quo ad regimen Ecclesiae, qui scilicet possit » Ecclesiam, et instruere, et defendere, et paci» fice gubernare; » et *in quodlibet* 6. *art.* 9. dicit: » Aliquis potest dici melior dupliciter; uno modo » simpliciter qui est sanctior plus habens de ca« ritate, alio modo dicitur aliquis melior quo ad » aliquid. Contingit autem quandoque aliquem » esse meliorem simpliciter, qui tamen non est » melior quantum ad hoc, ut Praelaturam susci» piat, quia forte potest Religionem magis juvare » vel per consilium sapientiae, vel per auxilium » potentiae etc. Non ergo semper est eligendus » melior simpliciter, sed quo ad aliquid » Haec D. Thom.

19 Elector renuncians electioni, si poeniteat, et se retractet, re adhuc integra, debet admitti cum ceteris Electoribus ad eligendum in Capitulum, *argum. cap. Lectae* 14. *de renunt.* Glossa ibidem,

20 et Donatus *loco citato qu.* 18. 1. Secus autem, re non amplius integra; *cap. In causis* 30. *de election.* et Glossa *ibid. verb. Cum res non esset integra.* Remittentibus enim actiones suas, non est amplius regressus ad eas, *ff. de aedilit. edict. leg. Quaeritur:* §. *Si venditor*, et *cap. Quod semel* 21. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Res autem tunc dicitur integra, 21
quando non fuit executa, neque caepta: colligitur *ex cap. final.* §. *Officium autem*, *de offic. Judic. deleg. in* 6. *c. Quicumque* 11. *de sententia Excom. eod. in* 6. et ibi Glossa *verb. Re integra, leg. Et quia* 6. *ff. de jurisd. omn. jud.* E contra tamen res desinit esse integra quando incipit aliquo modo exequi, etiam per solam citationem, et in praesenti casu per solam renunciationis spontaneae acceptationem a Praelato per scripturam, vel coram testibus formiter recepta. Sanchez *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 32. ubi ex multis ostendit rem non esse integram, ubi Praelatus acceptaverit. Elector 22
quamvis ante publicatum scrutinium possit vocem suam variare, non potest tamen publicato scrutinio; et a fortiori si jam miserit schedulam suam in urnam in communi loco praeparatam in finem eligendi, *c. Publicato* §. 58. *de elect.* et Gloss. *ib. verb. Variare*, et Glossa *in c. Quia propter* 42. *de elect. verb Publicent.* Et ratio est, quia si ponens schedulam in urnam posset illam reassumere, et votum mutare, daretur locus dolis, fraudibus, jurgiis, et litibus innumeris, cum sic posset quilibet ex malitia electionem impedire, communitatem inquietare, quod est contra dispositionem *cap. Cum inter universas* 18. *de electione.*

Electores quamvis sine vera, et justa causa 23
nequeant interponere appellationem, seu oppositionem, ne procedatur ad electionem, possunt tamen ex justa, et vera causa, ut V. G. si Electores sint inabiles propter suspensionem, Interdictum, Excommunicationem, vel ob aliquod simile; *cap. Consideravimus* 10. *de election.* et Glossa *ibidem verb. post appellationem.* Electores postquam 24
aliquem unanimi consensu elegerunt, non possunt deinde illi electioni opponere, nisi ex causis de novo emergentibus, vel nisi eis improbitas morum electi de novo fiat manifesta, quae tempore electionis erat illis totaliter secreta, vel incognita, textu expresso *in cap. Nulli* 8. *de election. in* 6. ibi: « Nulli licere decernimus, postquam in scru» tinio nominaverit aliquem, et electio fuerit » subsecuta, vel postquam praestiterit electioni » de ipso ab aliis celebratae consensum, illum » super electione ipsa, nisi ex causis postea emer» gentibus, impugnare, vel nisi ei morum ipsius » antea celata de novo pandatur improbitas, vel » alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, » quae verosimiliter ignorare potuerit, veritas » reveletur, » et ibi Glossa *verb. latentis, et verb. defectus.* Talis oppositio fieri potest triplici modo; 25
scilicet contra formam electionis, contra electum, seu eligendum, et contra Electores, dummodo ta-

men fiat in scriptis cum juramento, et causa rationabili exprimenda in litteris oppositionem, et appellationem continentibus, textu expresso *in c. Ut circa* 4. *de elect. in* 6. ibi: « Edicto perpetuo » providemus, ut si quando aliqui electionibus, » postulationibus, vel provisionibus se opponunt, » proponendo aliqua contra electionis, postulatio» nis, seu provisionis formam; aut personas eli» gentium, vel Electi, sive illius, cui erat provi» sio facienda, sive facta, et propter hoc contige» rit appellari; appellantes instrumento publico, » seu litteris super appellatione confectis, omnia, » et singula exprimant, quae in formam intendunt » objicere, vel personas coram personis authen» ticis, aut personae, quae super hoc testimonium » perhibeant veritati, corporali praestito jura» mento, quod credunt ea, quae sic exprimunt » esse vera, et se posse probare, et ibid. Gloss. » verb. Formam, et verb. Eligentium.

26 Electoribus est interdictus abusus illicitarum Capitulationum, quas, occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum, interdum fieri contingit, et ad hoc datur hic Innocentii XII. Constitutio, qua, ad tollendum abusum illicitarum Capitulationum, quas, occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum, ab iis, ad quos Electio personarum illis praeficiendarum spectat, interdum fieri contingit, innovantur Constitutiones Nicolaii III. Pii V. et Gregorii XIII. in similibus editae, cum additione poenarum, ac prohibitione dictarum Capitulationum sub eisdem poenis.

INNOCENTIUS PAPA XII.

AD FUTURAM REI ETC.

Ecclesiae Catholicae per universum orbem diffusae regimini, meritis licet imparibus, Divina dispositione praesidentes, ea, quae a Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris, sive ad illicitorum, ac praesertim Ecclesiasticae libertati adversantium juramentorum abusum tollendum, sive ad quamcumque avaritiae labem a personis in sortem Domini vocatis, quas non quae sua sunt, sed quae Jesu Christi quaerere maxime convenit, excludendam prudenti, salubrique consilio, ac illo, qui secundum scientiam est, zelo constituta, et ordinata esse noscuntur, Apostolici muniminis nostri pratrocinio libenter roboramus, novisque praesidiis, ut serventur exactius, constabilimus, ac alias desuper concessae nobis a Domino potestatis partes studiosa caritate interponimus, sicuti Ecclesiarum omnium, quam gerimus, solicitudo postulat, Nosque omnibus maturae considerationis tutrina perpensis, ad Omnipotentis Dei gloriam, rectam, et felicem Ecclesiasticarum rerum directionem, nec non animarum pretioso Unigeniti Dei Filii D. N. J. C. sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

§. 1. Dudum siquidem, postquam fel. rec. Nicolaus Papa III. Praedecessor noster, accepto in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, ut cum earum Praelati ad Ecclesias ipsas primo accederent, vel cum de recipiendis ibidem novis Canonicis ageretur, nec Praelatos admitti, nec Canonicos aliter recipi in eisdem Ecclesiis, nisi jurassent statuta, et consuetudines ipsarum Ecclesiarum scriptas, et non scriptas inviolabiliter observare; inter Laicos quoque multarum Civitatum, Castrorum et Terrarum eum consuetudinis morbum in suis Potestatib. Rectorib. vel Officialib. assumendis irrepsisse, ut ipsi Potestates, Rectores et Officiales ad ejusmodi Potestarias, Rectorias, et Officia nullatenus admitterentur, nisi prius se statuta ipsorum locorum clausula servaturos similiter jurassent: In statutis vero, ac consuetudinibus supradictis interdum aliqua reperiri illicita, sive impossibilia, vel Ecclesiasticae libertati obviantia, ne sub tali generalitate jurandi sic jurantibus peccandi occasio praeberetur, animarum periculis obsistere cupiens, salubri sua, ac generali Constitutione praeceperat a quibuscumque scientibus contineri in praedictis Constitutionibus, et statutis illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticae obviantia, juramenta hujusmodi nullo modo praestari; Ac praeterea decreverat talia juramenta ea intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu Ecclesiasticae libertati obviantia observarentur, cum etiam sub tali intentione praestari non possent absque Divinae Majestatis offensa in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticae obviantibus non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma praefata, vel simili, aliquos ignorantes praedicta illicita, seu impossibilia, vel libertati Ecclesiasticae obviantia jurare contigisset, ad observanda dumtaxat licita, possibilia, et libertati Ecclesiasticae non obviantia Jurantium intentionem referri debere; Declarans insuper juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercumque, et sub quacumque verborum forma praestita, vel praestanda, ad licita, possibilia, ac Ecclesiasticae libertati non obviantia dumtaxat extendi, ipsosque Jurantes ad alia per praestationem juramenti hujusmodi non teneri.

§. 2. Rec. mem. Gregorius Papa XIII. etiam Praedecessor noster per quasdam suas desuper sub plumbo expeditas literas, quarum initium, *Inter Apostolicas etc.* praedictam Nicolai Praedecessoris Constitutionem, itidemque alias omnes Canonicas sanctiones de abusu, et reprobatione juramentorum hujusmodi promulgatas innovavit, voluitque eas ubique ab omnibus, etiam quoad praeterita, inviolabiliter observari. Praeterea praecepit, et interdixit Praelatis, Canonicis, et aliis

supradictis, nec non Ecclesiarum Capitulis, et Monasteriorum ceterisque Conventibus, Civitatum quoque Castrorum, et Terrarum Communitatibus et personis quacumque dignitate praeditis, ne ulla omnino juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel libertati Ecclesiasticae aut Decretis Concilii Tridentini obviantia, sive ante, sive post electiones, confirmationes, provisiones, receptiones, admissiones, aut alios actus ubicumque, ac quocumque tempore, etiam praetextu cujusvis consuetudinis quantocumque tempore observatae, quae potius corruptela esset censenda, sive in genere, sive in specie praestare, reddere, vel exigere, neve super praestitis, redditis, vel exactis eo usque quempiam in judicio, vel extra illud inquietare auderent quoquomodo, vel turbare.

§. 3. Ac illos, qui juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel Ecclesiasticae libertati, aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contendissent, Episcopos quidem, et alios quoscumque Pontificali dignitate praeditos a Divinis suspendit: Capitula vero, Conventus, eorumque Ecclesias, et loca omnia Interdicto Ecclesiastico supposuit, ac singulares personas excommunicationis sententia innodavit, inhabilesque fecit ad obtenta, et alia obtinenda eo ipso, sibique, et Romano Pontifici pro tempore existenti relaxationem suspensionis, et interdicti, necnon absolutionem ab excommunicationis sententia hujusmodi perpetuo reservavit. Decernens eos, qui talia juramenta scienter praestitissent, usu, et commodo rei, ac gratiae, cujus causa jurassent, eo ipso privatos esse, alios vero ignorantes ad praestitorum juramentorum hujusmodi observationem minime teneri, et alias prout in Praefatis Gregorii Praedecessoris literis, quarum tenorem praesentibus pro plene, et sufficienter expresso, ac de verbo ad verbum inserto haberi volumus, uberius continetur.

§. 4. Porro antequam literae hujusmodi emanassent, similis mem. Pius Papa V. etiam Praedecessor noster, ejusmodi Concil. Trident. Decretis, quibus, ne quidquam, quod in usus pios non convertatur in electione, praesentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ac possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiae, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Praebendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas quoquomodo persolvi possit, strictissime prohibetur, inhaerens, suam hac in re Constitutionem ediderat tenoris, qui sequitur, videlicet. « Pius Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. » Durum nimis, et incommodum arbitramur, quod Ecclesiarum Ministri in iis, quae ad ipsorum sustentationem suppeditant, dispendia patiantur. Quocirca cum hanc ad rem, simulque prohibendam ab Ecclesia Dei avaritiae pravitatem, editas ante hac sanctiones minime satis esse intelligimus, novae Constitutionis subsidio cogimur providere. Cum itaque alias ex plurium Ecclesiarum Cathedralium, et Collegiatarum Constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligeretur, ut in electione, praesentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiae, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Praebendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas certae conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitae, aut etiam quae in aliquibus Ecclesiis dicuntur, Turnorum lucra, interponerentur, licet Sancta Synodus haec detestata, mandaverit Episcopis, ut quaecumque hujusmodi, quae in usus pios non converterentur, atque ingressus eos, qui simoniacae labis, aut sordidae avaritiae suspicionem haberent, fieri non permitterent, ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super praedictis cognoscerent, et illis tantum, quas probarent, exceptis, reliquas ut pravas, et scandalosas rejicerent; eos vero, qui adversus praedicta quavis ratione commisissent, poenis contra Simoniacos editis teneri decreverit; Multorum tamen indomita cupiditate tam praedicta, quam alia ad Beneficium et commodum ipsorum Ministrorum edita, aut omnino contemnuntur, aut in varios sensus traducta perperam eluduntur. Quare Nos pro Divini cultus exercitio, simulque evocatorum ad illum auxilio plenius, evidentiusque consulendum fore rati, revocamus, et abolemus omnia, et quaecumque privilegia, consuetudines, et statuta quarumcumque Ecclesiarum Cathedralium, et Metropolitanarum, ac majorum, necnon Collegiatarum, etiam juramento, Confirmatione Apostolica, aut alio quovis praesidio munita, ac etiam supra hominum memoria, et longissimo, et quantocumque tempore etiam continuo observata, sive pro solvendis Ecclesiarum, vel Praelatorum debitis, sive pro supportandis illorum oneribus, sive aliis etiam majoribus, maximis, et urgentissimis causis concessa, et approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extensa, et moderata, quod vacantibus ipsarum Ecclesiarum Dignitatibus, Canonicatibus, Praebendis, portionibus, Beneficiis, et Officiis, fructus, ac etiam quotidianae distributiones ex eis primo ab ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviore tempore proventuri, mensae Episcopali, seu Capitulari, aliove loco integre, vel partim remaneant, seu applicentur, aut in communes usus cedant, seu inter alios Canonicos, et personas Ecclesiae, seu Capituli dividantur. Quandoque nullus etiam Apostolica auctoritate provisus in Canonicum recipi, aut ad dignitatem, seu portionem, Beneficium, vel Officium admitti, vel alias in ejus possessio-

nem induci possit, nisi prius de observandis hujusmodi privilegiis, consuetudinibus, et statutis juramentum praestiterit, et obtentae illorum derogationis, ac fructuum, et distributionum perceptioni renunciaverit, seu Capitulo, et personis praedictis cesserit, seu (ut appellant) Dulciaria, aut quid aliud praestiterit; quorum omnium tenores, causas, et effectus habemus praesentibus pro expressis, quibuscumque illa concepta sint formulis, nec non irritantibus, et aliis Decretis roborata, volentes ea omnia vires, et effectum de cetero non habere. Praecipimus igitur, et interdicimus omnibus Episcopis, Capitulis, Collegiis, et personis, ad quos id pertinet; ne posthac fructus, aut distributiones hujusmodi, nec prorsus ullam eorum partem retineant, neve ipsorum cessionem, vel renunciationem, aut dulciaria, vel alia quomodocumque petant, vel exigant, aut quemquam sive ordinaria, sive Apostolica auctoritate provisum, ad praestandum hujusmodi juramentum inducant, aut illi praedicta non facienti possessionem impediant, vel remorentur. Quicumque contrafecerit, si Ecclesiarum Antistites, tamdiu a Pontificalis Officii exercitio sint suspensi, donec satisfactione praevia illis per Sedem Apostolicam suspensio relaxetur. Capitula vero, et Collegia quaecumque Ecclesiastico subjaceant interdicto, ac singulares personae in excommunicationis sententiam incurrant, a qua, nisi in mortis articulo constitutae ab alio, quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere, decernentes hujusmodi praestita juramenta non tenere, nec quemquam illis obligari, quinimo jurantes in hujusmodi censuram incidere, nec non irritum, et inane quidquid secus super his per quoscumque scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus statuimus, ut ubicumque hujusmodi fructus, et distributiones Fabricae, vel Sacristiae, aut alterius pii loci usibus ultra semestres tempus reperiuntur concessi, horum dumtaxat dimidia pars ipsi Sacristiae, vel Fabricae, aut pio loco deinceps tribuatur, alteram vero Beneficiati praedicti integre percipiant. Non obstantibus Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis; ceterisque contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica Sede sit indultum, quod interdici, suspendi, aut excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, decreto praedictae Synodi, ac etiam Constitutione fel. rec. Joannis Papae XXII. quae incipit: *Suscepti*, et aliis Juribus hac de re disponentibus, nihilominus alias in suo robore duraturis. Ceterum per praedicta non intendimus illis praejudicare Capitulis, Collegiis, Mensis, aut personis fructus, et distributiones inter vacationem Beneficiorum, et eorum collationem, sive possessionis apprehensionem provenientes ex statuto, consuetudine, vel privilegio hujusmodi percipientibus, vel retinentibus; quominus ipsi illos interim, ut antea, exigere valeant, et habere. Postremo volumus ut praesentium exempla etiam impressa, Notarii publici manu, et Praelati Ecclesiastici ejusve Curiae Sigillo obsignata, eamdem illam prorsus fidem ubique locorum in Judicio, et extra illud faciant, quam facerent ipsaemet praesentes si essent exhibitae, vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae revocationis, abolitionis, praecepti, interdicti, decreti, statuti, intentionis, et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae Millesimo quingentesimo septuagesimo, Pridie, Kal. Junii, Pontificatus Nostri Anno quinto.

§. 5. Cum autem, sicut non sine gravi animi nostri dolore, ex quamplurium, ac praesertim nonnullorum Venerab. Fratrum Archiepiscoporum ad Apostolatum nostrum delatis querelis accepimus, adeo decreverit tam salutarium legum transgressorum impudentia, ut non desint, qui sive avaritiae, quae est idolorum servitus, improbo affectu, sive ambitioso Ecclesiasticorum graduum cupiditatis consilio ducti, hominibus trepide paciscentibus fidem habentes, et tamen Deo veraciter promittenti minime credentes, sacras ipsas electiones, quas Sanctissimi Ecclesiae Canones omni prava pactione submota peragi tam districte praecipiunt, illicitis, injustis, ac per tot Apostolicas sanctiones reprobatis conventionibus per Electos, quicumque illi sint, observandis, quibus Canonica Praesulum jurisdictio ut plurimum circumscribitur, vacantium Ecclesiarum jura laeduntur, ac ipsius etiam Apost. Sedis auctoritas interdum violatur temere inquinare satagant, atque in abominationem desolationis in Sanctuarium invehere, sacrasque Ecclesiae Dignitates, ad quas olim nonnisi ex persecutionis tolerantia ascendebatur, in turpem quaestum, ac tenebrarum negotiationem commutare minime vereantur, non sine gravissima Ecclesiasticae disciplinae perturbatione, fidelium scandalo, ac salutis animarum detrimento.

§. 6. Hinc est, quod Nos, qui libertatis jurisdictionis, aliorumque jurium Ecclesiasticorum assertores in terris a Domino constituti sumus, omniumque Christifidelium curam superna dispositione gerimus, abusus quoscumque circa praemissa introductos e medio tollere, illisque in futurum omnem ansam praecidere, nec non animarum periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, habita super iisdem

praemissis cum particulari Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium ejusdem Concilii Tridentini Interpretum, qui rem mature discusserunt, diligenti deliberatione, de illorum consilio pariter, et assensu, ac etiam motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione Nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine, omnia, et singula praemissa a praefatis Nicolao, Pio, et Gregorio Praedecessoribus constituta, ordinata, interdicta, decreta, et respective declarata, ut praefertur, expeditasque desuper illorum Constitutiones, seu literas supradictas tenore praesentium perpetuo approbamus, confirmamus, et innovamus, illisque perpetuae, atque irrefragabilis Apostolicae firmitatis robur, patrocinium, et praesidium adjicimus.

§. 7. Praeterea, ut eadem praemissa firmius, atque inviolabilius de cetero observentur, ultra omnes, et singulas poenas in iisdem Constitutionibus, seu litteris impositas privationis Dignitatum Canonicatuum, et Praebendarum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, et quoad Regulares, etiam vocis activae, et passivae, ac graduum, munerum, et officiorum quorumcumque per eos respective obtentorum, perpetuaeque inhabilitatis, ad illa, et alia similia, vel dissimilia, quaecumque in posterum quomodolibet obtinenda, poenas per contrafacientes ipso facto, absque alia declaratione, incurrendas adjungimus.

§. 8. Porro ad penitus extirpandum, atque evellendum abusum capitulationum, pactionum, conventionum, concordatorum, seu statutorum quorumcumque, quae perperam, ac adversus Sacrorum Canonum, et Constitutionum Apostolicarum dispositionem, occurrente Ecclesiarum quarumlibet praesertim Cathedralium, et Metropolitanarum, seu Monasteriorum quorumvis vacatione, ab iis, ad quos electio personarum idonearum ipsis Ecclesiis, seu Monasteriis ad electionem hujusmodi respective praeficiendarum juxta privilegia, et indulta Apostolica eis desuper concessa, aut alias legitime spectat, sive ante, sive post electionem praedictam interdum iniri, condi, aut fieri consueverunt, motu, scientia, deliberatione, et potestatis plenitudine paribus, earumdem tenore praesentium omnibus, et singulis, ad quos spectat, et pro tempore quomodocumque spectabit, cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, praeminentiae, vel dignitatis fuerint, sub eisdem omnino poenis superius expressis, quarum absolutionem, seu relaxationem Nobis, ac Romano Pontifici pro tempore existenti dumtaxat specialiter reservamus, districte prohibemus, et interdicimus, ne capitulationes, pactiones, conventiones, concordata, seu statuta hujusmodi ante ipsam quidem electionem, seu etiam postulationem de cetero inire, concedere, aut facere audeant quovis modo, seu praesumant.

§. 9. Illaque proinde, quatenus de facto contra praesentis nostrae prohibitionis formam inita condita, seu facta fuerint, nulla, inania, invalida, irrita, viribusque, et effectu penitus, et omnino vacua, ac nullius roboris, et momenti esse, et perpetuo fore, neminemque ad illorum, seu cujuslibet eorum, etiamsi juramento vallata sint, observantiam teneri, aut obligatum existere, vel fore decernimus, et declaramus.

§. 10. Quae vero, electione, seu postulatione hujusmodi secuta, quomodolibet iniri, condi, seu fieri contigerit, ad Nos, seu eumdem Romanum Pontificem pro tempore existentem quamprimum deferri, atque ita nostro, et Sedis Apostolicae judicio subjici praecipimus, suspensa interim eorum omnium et singulorum executione, donec, et quousque ab eadem Sede, sine cujus auctoritate nihil omnino in similibus pacisci fas est, Apostolicae confirmationis robur in totum, vel in partem receperint.

§. 11. Caeterum per praesentes non intendimus ea, quae antehac contra supradictarum Nicolai, Pii, et Gregorii Praedecessorum, seu forsan aliarum Apostolicarum Constitutionum, seu litterarum formam quomodolibet gesta fuerunt, ullatenus approbare, nec poenas ea de causa per transgressores incursas remittere, vel condonare.

§. 12. Decernentes pariter easdem praesentes litteras etc.

§. 13. Non obstantibus praemissis, ac quatenus opus sit etc.

§. 14. Aut si praefatis, vel aliis quibuslibet communiter etc.

§. 15. Ut eaedem praesentes litterae ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus illas etc.

§. 16. Utque ipsarum praesentium Litterarum transumptis etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 22. *Septembris* 1695. *Pontificatus anno V.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Disposuit *Gregorius* X. *in cap. Ut circa, de elect.* 27
in 6. ut appellantes ab electione jurent se credere vera esse quae opponunt, ut innuit *Auctor num.* 2. Verum sciendum est, quod ex Doctorum sententia tunc appellantes ab electione tenentur juxta hanc sanctionem jurare vera se credere, quae opponunt, quum appellant ab electione *certae alicujus Personae*, non item quando ab electione in
genere appellant; Ita Decretalem hanc interpre- 28
tantur Glossa *ibidem verb. Faciendo*, et rursus *in cap. Qui contra verb. Certom eodem tit. de election. in* 6. Pirhing. *in decretal. libr.* 1. *tit.* 6. *num.* 284. Passerin. *de elect. cap.* 33. *numer.* 55. Leuren *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 3. §. 5. *q.* 508. *num.* 2.
aliique. Quinimmo in ipsa appellatione ab electione 29

certae Personae debent appellantes jurare vera esse quae opponunt, si crimina vel defectus contra electum vel electionem opponant, idque prudenti consilio, ne crimine temere opponantur, non item si nihil tale opponant, quum cesset praefatum inconveniens; Lupus *in dict. cap. Ut circa numer.* 3. *de Elect. in* 6. Vanaxel. *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *numer.* 18. egregie Passerin. *de Election. cap.* 32. *nu.* 69. Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 3. §. 5. *quaest.* 509. *numer.* 2. Rot. *in novis. decis.* 36. *per totum de Appellat.*

30 Quod eo vel maxime procedit, si Appellantes causae innitantur, quae principaliter jus proprium respiciat, adeoque nonnisi indirecte impugnent jus electi, Barbos. *in cap. Ut circa num.* 3. *de election. in* 6. Vanaxel. *in decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *nu.* 18. Passerin. *de election. cap.* 32. *num.* 68. Rot. *in novis dict. decis.* 36. *n.* 2.

31 Poena vero Appellantis ab electione, qui jurare omisit ad formam *dict. cap. Ut circa,* non est quod appellatio nullius sit momenti, sed quod Appellans non audiatur in non expressis in libello appellationis; Lupus *in d. c. Ut circa n.* 4. *de elect. in* 6. *ubique* Gemiuian. *n.* 4. Franc. *n.* 2. Passerin. *de Elect. c.* 33. *n.* 69. Leuren. *For. Benefic. p.* 2. *sect.* 2. *c.* 3. §. 5. *q.* 509. *n.* 2.

32 Hic autem non est omittendum, quod agitata novissime fuit in Rota quaestio haec de appellatione ab electione, non praestito ab Appellantibus juramento, quod vera credebant, quae opponebant. Licetque ad sustinendam dictam appellationem deducta fuissent quae hactenus ex Doctorum sententia fuerunt allata, nihilo tamen minus placuit supremo illi Tribunali nullo in numero habere ipsam appellationem, ut patet ex decisionibus *in Colonien. Decanatus* 4. *Julii* 1755. §. 9. *et* 14. *Maji* 1756. §. 8. *cor. bo. m. Borull.*

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

33 Animadverte, an. 1727. in Congregatione rebus Consistorialibus praeposita duo fuisse proposita dubia. 1. An haec Innocentii XII. constitutio ea etiam afficeret Capitula, seu Collegia, quae ex viris, mulieribusque composita, et unius Abbatissae, seu Praepositae regimini subjecta sunt?

34 2. An huic Constitutioni, quatenus pacta electionem praecedentia interdicit, et irritat, obnoxiae essent quaecumque pactiones, sive conventiones, honestae licet et justae. Utrique dubio Congregatio respondit affirmative, Benedictus XIII. 16. Augusti literas Apostolicas expediri jussit, quibus Congregationis responsa confirmabantur. Id tamen sub eo Pontifice praestitum non fuit; sed quod tunc fuit praetermissum, implevit Benedictus XIV. 15. Julii 1774. Vide eumdem Benedictum XIV. *de Synod. Dioeces. lib.* 13. *cap.* 13. *num.* 23.

ARTICULUS IV.

ELECTIO, QUOMODO, QUANDO, ET UBI FIERI POSSIT ET DEBEAT UT SIT CANONICA, PRAESERTIM INTER REGULARES.

(*) Pro electione Canonica facienda, sunt in primis vocandi omnes, qui de Jure, aut legitima consuetudine habent Jus in ea suffragandi, et sunt in pacifica possessione eligendi; *c. Cum inter universas* 18. *c. Coram dilecto* 35. *et c. Quia propter* 42. *de elect.* et ibi Glossa communiter recepta *in verb. Qui debent.* Alias etiamsi unus solus contemnatur, seu non vocetur, potest ipse agere de contemptu, et electionem irritare; quamvis enim non sit de substantia electionis, ut vocentur absentes, ut defendunt Glossa *in c. Nulli* 8. *de elect. in* 6. Tabiena *verb. Electio n.* 19. Donatus *loc. cit. q.* 18. *n.* 9. Fagnanus *in cit. cap. Quia propter* 42. *de elect. n.* 38. Peyrin. *de subdit. q.* 1. *c.* 31. *not.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 115. et alii; est tamen per ipsos citatos et alios, de Justitia; adeoque licet electio non sit ipso Jure irrita, ad ipsius tamen contempti instantiam erit irritanda juxta *c. Quod sicut* 28. *de elect.* quia plus obsistit electioni contemptus unius, quam contradictio multorum, ut habetur *in cap. Venerabilem* 24. *et cap. Bonae memoriae* 36. *de elect.* Si vero vocalis contemptus velit pro bono pacis, vel alio fine ratihabere electionem, et non contradicere, electio valide subsistit; *c. Quod sicut* 28. *de elect.* §. 1. *in fine.* Sic etiam electio valide subsistit, si vocalis contemptus, sciens electionem factam, et potens contradicere nihil opponit, quia in tali casu censetur tacite ratihabere electionem, et juri suo renunciare, adeo ut non sit postea amplius audiendus, ut docent Sperell. *decis.* 181. *n.* 43. Passerin. *de elect. c.* 11. *n.* 119. et alii passim. 1 2 3 4

Vocalibus vocatis, et in unum conventis, sunt ante electionem habendi tractatus consultorii, in quibus discutiuntur qualitates, habilitates, et merita eligendorum; *c. Cum terra* 13. *de elect.* ibi *Personam nominent, quod si in persona fuerit peccatum etc. c. Inter Canonicos* 21. *eod. tit.* ibi: *In Capitulum se receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi; c. In causis* 30. *eod. tit.* ibi: *Cum Capitulum Ecclesiae ad tractandum de electione Episcopi convenisset; c. Cum in veteri lege* 52. *eod. tit.* ubi irritatur electio ob defectum debiti tractatus, ubi Glossa *verb. In tractatu* ait: *Hinc patet, quod tractatus debet haberi ante electionem; et collationem ad invicem, alias quomodo eligerent, nisi primo de aliquo eligendo tractarent? et cap. In* 5

(*) Illud ipsum quod notat Rom. Theologus in Nota Artic. III. subjecta jam ego tradideram *in verb. Absens quoad Electionem num.* 8. *et* 9. Vide ibi. (*Not. Rom. Theol.*)

Genesi 56. *eod. tit.* ubi electio declaratur irrita, ex quo tractatus debitus non fuit habitus, ibi: *Non tractatum, neque discussum.* Ex quibus textibus Donatus *loc. cit. q.* 11. *n.* 2. Matthaeucci *loc. cit. c.* 18. *n.* 43. et alii deducunt electionem esse nullam, vel saltem annullandam, si ante eam non habeantur tractatus consultorii, per quos possint vocales dignoscere quinam sit dignior, ad cujus electionem sub mortali tenentur, ut fuit dictum *sub nu.* 13. *art. anteced.*

Ante electionem tenentur vocales Regul. prae-
6 stare juramentum de eligendo meliorem, seu digniorem secundum veritatem cujusque conscientiae; habetur expresse in Decretis Clementis VII. editis pro reformatione Regularium tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, et Instituti §. 53. ibi: *Jurentque Electores secundum veritatem cujusque conscientiae probiores, ac magis idoneos se electuros.* Quae decreta fuerunt innovata, corroborata, et revalidata ab Urbano VIII. in decreto de Apostatis, et Ejectis, cum decreto irritante, et cum amplissimis derogatoriis, ut patet *in* §. 12. *in fin. et* 13. ibi: *Nihilominus sit irritum, et inane quidquid secus a quoquam actum extiterit*, et §. 14. ibi: *Non obstantibus Constitutionibus quorumcumque Ordinum, etiam Mendicantium.* Ratione cujus decreti irritantis Tamburin. *tom.*
7 1. *de jure Abbat. disp.* 5. *q.* 6. *n.* 29. Megala *in Promptuar. verb. Elect. num.* 37. et alii dicunt, quod tale Juramentum est de conditionibus essentialibus electionis, et ejus omissio reddit electionem nullam ipso facto. Quidquid sit de hoc circa electiones quae fiunt in aliis Ordinibus propter posteriores Apostolicas dispositiones; quas forsan habuerint, crescit argumentum pro electionibus, quae fiunt in ordine Minorum de Observantia, vigore Constitutionis Innocentii XI. incipient. *Militantis Ecclesiae,* ubi praecipitur Electoribus sub poena non suffragandi, quod praestent tale juramentum coram Venerabili Crucifixi imagine, praesente Praeside, ibi: « Item, ut majori circumspectione electiones Praelatorum » fiant, praecipitur electoribus sub poena non suffragandi, ut antequam ad electionem Ministri, » Custodes, Diffinitorum, et Guardianorum procedant, sigillatim juramentum praestent coram » Venerabili Crucifixi Imagine, praesente Praeside, se eum electuros in quolibet praedictorum officiorum respective, quem in conscientia, » et omnibus aequa lance libratis, digniorem judicabunt. »

8 Et hoc sub clausula decreti irritantis, ibi: « Decernentes easdem praesentes literas et statuta praeinserta, semper et perpetuo firma, valida, et efficacia existere, et fore, suosque » plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, ac illis ad quos spectat, et pro tempore » quomodcumque spectabit, in omnibus, et per » omnia plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabiliter observari.... ac irritum » et inane si secus super his a quoquam quavis » auctoritate scienter vel ignoranter contingerit » attentari. Non obstantibus etc. » Vide in Chronologia P. Julii de Venetiis *in septuagesimo quinto Capitulo Generali fol.* 124. *usque ad* 146. Et tale 9
juramentum de eligendo digniore fuit ipsis iterum novissime praeceptum sub clausula decreti irritantis a Benedicto XIII. Constitut. incipient. *Universalis Ecclesiae regimini;* Quae Constitutio licet a Clemente XII. Constitut. incipient. *Circumspecta*, fuerit in aliquibus moderata, tamen quoad obligationem praestandi tale juramentum, remanet firma, et valida, immo confirmata; cum d. Clemens XII. in tali sua Constitutione §. *Hinc est*, expresse praecipiat exactam observantiam d. Constitutionis Benedicti XIII. ad formam statutorum, seu Constitutionum generalium ejusdem Ordinis, ibi: « Praeinsertas Benedicti Praedecessoris lite» ras, ac in eis sancita, ordinata, et disposita » quaecumque ad formam statutorum, seu Con» stitutionum generalium ejusdem Ordinis quo » ad utramque illius familiam praedictam servari » harum serie praecipimus, et mandamus. » Unde cum ex statutis conditis in septuagesimo quinto Capitulo Generali, confirmatis expresse ab Innocentio XI. in d. Constitution. incipiente *Militantis Ecclesiae*, praecipiatur sub clausula decreti irritantis tale Juramentum; stat clarum remanere firmum, et validum, immo confirmatum per d. Constitutionem Clem. XII. incipientem *Circumspecta.*

Quamvis autem in dicta Constitutione Innocentii XI. sicuti etiam in dd. Constitutionibus Benedicti XIII. et Clementis XII. sit oppositum decretum irritans, adhuc tamen Matthaeucci *loc. cit. cap.* 18. *numer.* 46. *et* 47. cum aliis defendit electionis validitati non obesse praecisam, et puram omissionem juramenti; et ratio est, quia ut ipse observat ex Fagnano *in cap. Cum accessissent* 8. *de Constitutionib. num.* 33. advertendum est an decretum irritans sit adjectum alicui particulari ordinationi, vel prohibitioni, et tunc indistincte importat nullitatem actus in cotrarium attentati juxta textum *in cap. Quia propter* 42. *de election. et in c. Si cui* 25. *eod. in* 6. an vero apponatur in clausulis executivis, ut fieri solet ex stilo, et tunc referri debet ad Judices, ut verba ipsa sonant; apponitur enim ad finem removendi obstacula impedientia executionem actus, super quo Constitutio decernit; *c. Si eo tempore* 45. *de election. in* 6. et notat Geminian. *cons.* 143. *Ex narratis n.* 1. et ex eo tollitur jurisdictio aliter judicandi ex notatis per Cardinal. *in c. Quia diligentia in* 3. *q. de elect.* Seraphin. *decis.* 351. *n.* 1. Rota *part.* 7. *recent. dec.* 174. *n.* 13. 10

Decretum autem irritans in dictis Constitutio- 11

nibus Innocentii XI. Benedicti XIII. et Clementis XII. non primo, sed secundo modo adjectum consideratur; Et ad hoc facit decretum Sacrae Congregationis Regularium, in qua cum dubitatum fuisset de validitate electionis Provincialis Mediolanensis Ordinis Minorum Conventualium celebratae non praevio juramento de eligendo digniore, contra prohibitionem Constitutionis Ordinis, et opponeretur quod esset nulla propter decretum irritans appositum in Bulla Confirmationis Constitutionum ejusdem Ordinis; « Sacra Congrega» tio hoc non obstante resolvit pro validitate ele» ctionis, cum Constitutio illa de juramento » praestando non haberet in specie clausulam » annullativam actus contrarii; » sic refert Fagn. *loc. cit. n.* 32.

12 Ante electionem canenda est Missa, et facienda est invocatio Spiritus Sancti pro eligendis dignioribus: *cap. Cum Terra* 14. *de election.* ibi: *Electores in unum locum, in quo fuerit electio celebranda, conveniant, et invocata Spiritus Sancti gratia, personam nominent; cap. Cum inter* 18. *eod. tit.* ibi: « Mandamus quatenus, invocata gratia Spiritus » Sancti, personam idoneam per electionem Ca» nonicam concorditer assumatis ad Regimen » Capuanae Ecclesiae, » et sic mandant Consti
13 tutiones cujusque Ordinis, et Instituti. Talis autem Missa de Spiritu Sancto, quamvis aliqui apud Barbosam *in cit. cap. Cum Terra* 14. *de elect. n.* 5. *et* 6. velint quod requiratur ad validitatem electionis, tamen revera non est de ejus essentia, et validitate, sed solum de solemnitate, et decentia, nisi existat specialis Constitutio cum clausula irritante actum contrarium; *arg. cap. quia propter* 42. *de election.* ac notat Abbas *in cap. Cum Ecclesia n.* 1. *de causa possess.* Barbosa *loc. cit. n.* 6. Tabiena *verb. Electio* 2. *num.* 29. *in fin.* Sigismundus a Bononia *de elect. dub.* 19. *num.* 5. Lavor. *variar. lucubrat. tit.* 4. *c.* 19. *n.* 43. Tambur. *de Jure Abbat. tom.* 1. *disp.* 5. *quaest.* 6. *n.* 28. Peyrin. *tom.* 1. *de subdit. q.* 1. *c.* 31. *verb. not. quarto* Donatus *loc. cit. q.* 18. *num.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 59. et alii passim. Nec obstat Concilium Basileense, in quo sub clausula irritante statutum fuit, ut ante electionem Praelati audiatur Missa de Spiritu Sancto, et sumatur Corpus Domini Nostri Jesu Christi, et praestetur juramentum, et similia, quia Concilium Basileense fuit reprobatum *in Concilio Lateranensi sess.* 11. *sub Leone* X. ubi Conciliabulum schismaticum seditiosum, et nullius prorsus auctoritatis dicitur. Megala 2. *q. promptuar. verb. Election. num.* 57. et alii. (*)

Electio debet celebrari omnibus Electoribus 14
in unum collegialiter, seu Capitulariter Congregatis, et non singulariter tantum, quia non sufficit, quod electores dent votum suum singulariter in camera sua, seu alio modo sigillatim praestent suum consensum, sed in communi debent convenire, et consentire, et suffragia ferre; *cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi: *praesentibus omnibus*, et concordat *cap. In Genesi* 55. *eod. tit.* et Glossa communiter recepta in *c.* 1. *de rebus Eccles. non alienand. in* 6. Est enim de substantia, et essentia electionis ut Capitulum congregetur, ut recte docet Fagnanus *in c. Quia propter* 42.
de elect. n. 37. cum communi aliorum. Capitula- 15
res debito, et consueto modo vocati, si electioni

(*) Judicium, quod protulit de hujusmodi Basileensi Concilio Synodus Lateranensis V. Oecumenica, uti plures docent, in hunc modum se se habet. Cum in hac itaque Lateranensi Synodo abroganda esset pragmatica Sanctio et substituenda Pacta Bononiae concordata inter Leonem X. et Franciscum I. Regem Christianissimum (qua de re legendus Natal. Alexander *Histor. Eccles. Saecul.* XV. et XVI. *dissert.* 10. *de Synod. Lateran. V. Pragmat. Sanct. etc.*) quae quidem Pragmatica Sanctio in Concilio Basileensi edita fuerat, ita in hanc rem eloquitur laud. Synodus Lateranensis sive Pontifex. « Nec illud movere de» bet, quod Sanctio ipsa, et in ea contenta in Basileensi » Concilio edita . . . . fuerint, cum ea omnia post tran» slationem ejusdem Basileensis Concilii per Eugenium » Papam IV. praedecessorem nostrum factam, a Basileensi » Conciliabulo, seu potius conventiculo, quae praesertim » post hujusmodi translationem Concilium amplius appel» lari non merebatur, facta extiterint; ac propterea etc. » *Sess.* XI. Unde colligere cuivis facile licebit, quam recte de eodem Basileensi Concilio pronuntiaverit doctissimus Purpuratus Bellarminus: quod nempe Concilium istud *fuit legitime inchoatum, sed illegitime terminatum. Cap.* 19. *de Concilior. auctorit. lib. II.* Illud enim fuisse legitime convocatum nemini profecto erit subdubitandum; cum id meridiana luce clarius constet ex literis, seu Diplomate Pontificio Martini V. quo et Concilii indictionem confirmat, et Julianum Cardinal. Diaconum S. Angeli A Lataro legatum, ejusdem Concilii Basileensis Praesidem cum amplissima potestate creat: quae et literis datis confirmavit Eugenius IV. qui Martino V. e vivis erepto in Petri Cathedra successerat. Vide Natal. Alexandr. *Histor. Eccles. Saecul.* XV. et XVI. *Dissert. VIII. art.* 2. Immo per aliquot Sessiones legitime continuatum fuisse, atque etiam legitimum mansisse ad translationem usque ejusdem Concilii Ferrariam factam ab ipso Eugenio IV. docet ac probare nititur idem Natal. Alexander laud. *Diss. VIII. art.* 3. *n.* 64. ex ipsis literis Eugenii IV. quibus ipsam Synodum Basileensem ad translationem usque se suscipere, amplecti, ac venerari profitetur. Post translationem porro ejusdem Ferrariam factam mansit acephalum, vanum, et inutile Conciliabulum evasit, veri et oecumenici Concilii praerogativa exutum. Etenim publica Ecclesiae utilitate, ac necessitate postulante, translatio ejusdem Concilii ad Ferrariensem Urbem facta fuerat; nempe ad procurandam unionem Graecorum cum Latinis; quod Basileae perfici prorsus non poterat, cum Graeci illuc accedere nollent, cum locus nimis distaret. Injuste ergo Basileenses PP. decreto translationis Concilii obstitere, ac Basileae ad continuandum Concilium permanendum contendebant. Deinde Basileense Concilium post ejusdem translationem teterrimum Schisma in Ecclesiam induxit, atque Eugenio IV. Pontifici legitime creato, quem omnes fideles, ut verum Pontificem, et Christi Domini in terris Vicarium agnoscebant, et colebant, opposuit Foelicem V. Antipapam, qui tamen veritate tandem aliquando agnita, Pontificatu se se abdicavit, seque Nicolao IV. Eugenii successori subjecit. Quapropter huic Basileensi Concilii merito illud Horatii in Arte Poetic. *Turpem desiit in piscem mulier formosa superne*, aptari potest. (*Edit. Neap.*)

interesse nolint, adhuc electio remanet Canonica sine ipsis ; *c. Cum nobis* 19. *de elect.* ubi Capitulares vocati, et electioni interesse nolentes, vel a loco ipsius recedentes, dicuntur *se fecisse alienos*, et sic ibi notant, et tenent Doctores communiter ; concordat *cap. Quod sicut.* 28. *eod. titul.* ubi expresse statuitur, quod absentia illorum Vocalium, qui rite vocati ad electionem celebrandam accedere vel nequiverunt, vel noluerunt,
16 illam nimine impediat. Et pro Ordine FF. Minorum habetur expressum decretum quod si aliquis Deffinitor praesens nolit convenire in Deffinitorio sub aliquo praetextu, non debeat fieri subrogatio, sicuti fit pro Deffinitore legitime impedito, et est ut sequitur.

MEDIOLANENS.

Eminentissimi e Reverendissimi Signori

Il Ministro Provinciale de'Minori Osservanti Riformati di Milano, desiderando che le elezioni de'Superiori nella sua Religione si facciano sempre in conformità delle proprie Costituzioni, e Decreti di questa Sacra Congregazione, supplica umilmente l'EE VV. a degnarsi dichiarare, se ne' casi, che alcuni Definitori presenti ancorchè intimati a concorrere all'elezioni, ricusino d'intervenirvi, si debbano allora in lor vece sostituire degli altri Padri della Provincia, conforme le Costituzioni Riformate ordinano (*c.* 8. *n.* 51.) che si facci quando manca altro de' Definitori, che non si possi avere per lo spazio di tre giorni.

Che il tutto etc.

Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis, et consultationibus Episcoporum, et Regularium praeposita, audito Commissario Generali Ordinis, et referente Eminentissimo Franciotto, censuit casum propositum non comprehendi sub dispositione cap. 8. *n.* 51. *Constitutionum quoad praetensam subrogationem.*

Romae 6. *Augusti* 1655.

M. CARDINALIS GINETTUS

Loco ✠ Sigilli.

H. Archiep. Patrac. Secret.

17 Et sic fuit novissime decisum in causa Provinciae Reformatae Papiae. Ubi cum Pater Provincialis citasset formiter Deffinitorium pro celebranda Congr. intermedia, et Pater Joseph Hyeronimus a Burgosessia Custos, et Pater Joseph Franciscus a Papia Deffinitor noluissent intervenire, immo appellationem interposuissent: hoc non obstante, Pater Provincialis, et tres alii Deffinitores congregationem celebrarunt, et posita causa in Sacra Cong. utraque parte informante, *Sacra Cong. Episcoporum, et Regularium, Ponente Eminentissimo Casino die* 8. *Februarii* 1715. *rescripsit, Congreg. intermediam sustineri, et ad mentem Eminentissimi Ponentis*, qui post prandium *ejusdem diei* 8. *Februarii* 1715. in praesentia Patris Francisci a Brendelio Procuratoris Generalis Reformatorum et praesente D. Dominico Ursaya in executionem mentis Sacr. Congregationis comburere fecit duas scripturas injuriosas ex adverso divulgatas; Sic dictus D. Dominicus Ursaya *tom.* 1. *p.* 1. *discept.* 13. *n.* 163. qui ibid. *n.* 16. refert in punctualissimis terminis duarum aliarum Congr. intermediarum dictae Provinciae, re mature perpensa, et partibus acerrime informantibus, se ipso scribente pro illarum validitate, bis respondisse eamdem Sacram Congreg. *in Papien. Congregationis intermediae, nempe, die* 21. *Januarii* 1707. *Ponente clar. memor. Cardinal. Gabriello, et die* 19. *Julii* 1709. *Ponente Eminentiss. D. Cardinali de Abdua.*

Si coepto electionis tractatu, aliqui Vocales 18
egrediantur, et redire nolint, possunt alii sine ipsis procedere ad electionem, dummodo adhuc major pars Capitularium remaneat in Capitulo; *c. Cum nobis* 19. *de elect.* et concordat *c. Bon. mem.* 23. *eod. tit. c. Quod sicut* 28. *eod. tit. et c. Cum in cunctis* 1. *de his quae fiunt a majori parte Capituli*, et tenet communis Doctorum cum Glossa *in c. Cum inter Canonicos* 21. *de elect. verb. Capituli;* ubi sic expresse dicit: *Licet dissensio sit inter Canonicos, et quidam agant contra alios, ibi dicitur esse Capitulum, ubi est major pars.* Et talis electio tenet, 19
quamvis electores recedentes protestationem, et appellationem interponant, quia recedendo faciunt se a Capitulo, et jure eligendi alienos; textu expresso *in cit. c. Cum nobis* 19. *de elect.* ibi: « Cum » post appellationem emissam Archidiaconus cum » suis fautoribus Chorum exisset, et vos illos, ut » interessent electioni faciendae, vobiscum curassetis solicite revocare (quoniam ad electionem » faciendam accedere noluerunt) alienos se fecisse videntur, propter quod electioni a vobis » juxta formam mandati Apostolici concorditer » celebratae de Jure non posse contradicere, vi» debantur, » et sic Rota *part.* 19. *recent. decis.* 313. *n.* 13. Card. de Luca *disc.* 27. *de Canonicis n.* 9. Passerin. *c.* 11. *de elect. quaest.* 11. *n.* 101. Pirhing. *lib.* 1. *decret. tit.* 6. *n.* 135. *et sequent.* Et alii passim. Et sic expresse censuit *Sacr. Congr.* 20
Episcopor. et Regular. in Ordinis Cisterc. Capitul. General. 19. *Januar.* 1720. Ponente Cardinali Spinola, ut refert Ursaya *tom.* 4. *part.* 3. *discept.* 9. Et hoc etiam procedit, quando aliqui Vocales remanent quidem in Capitulo, sed Votare nolunt; Glossa *in Clement quod circa* 6. *de elect. verb. Quae in facto*, Card. de Luca *disc.* 53. *de Regularibus n.* 8. Fermosin. *de potest Capitul. tr.* 3. *qu.* 5. *n.* 15. Barb. *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 19. *n.* 224.

Reiffenstuel. *loc. cit. n.* 201. Rota *in Caesaraugustana electionis* 23. *Martii* 1623. *coram Coccino, et dec.* 591. *n.* 3. *coram Merlino, et in una Leodiensi dec.* 208 *n.* 4.

21 Immo hoc etiam procedit quando una cum aliquibus vocalibus, vel solus sine justa causa exiret de loco Capituli, vel nollet votare ipsemet Praeses, aut nollet ad electionem indictam procedere; quia eo ipso quod Capitulum fuerit legitime congregatum pro habenda electione, et illam inchoaverit, fuit jus quaesitum remanentibus pro ea complenda, et Praeses, et alii Capitulares recedendo, seu nolendo ad indictam electionem procedere: censentur se fecisse alienos, *ex cit. c. Cum Nobis* 19. *de elect.* et in terminis tenuit Rota *part.* 19. *tom.* 1. *recent. decis.* 313. *n.* 13. Hostiens. *in d. cap. Cum nobis a num.* 17. Abbas *ibid. num.* 10. Roman. *Consil.* 352. *num.* 15. et 16. Fermosin. *de electione. qu.* 3. *num.* 19. et pluribus adductis Ursaya *tom.* 3. *part.* 1. *discept.* 14. *a n.* 24. *ad* 44.

22 Nec obstat validitati talis electionis defectus Praesidis, quia Praeses non pertinet ad substantiam electionis, ut solide probat Fagnanus cum aliis *in cap. Quia propter* 42. *de election. n.* 72. *et* 73. In d. enim capite, in quo substantialia electionis perstringuntur, de Praeside nihil disponitur; sicut nec in decreto Trident. *sess.* 25. *c.* 6. *de Regularib.* nec alicubi, ut dicit Fagnanus *l. c.* reperitur in Jure, quod ex defectu Praesidis aliqua electio fuerit cassata, vel reprobata; nec ullus Doctor id exigit ad electionis validitatem. Unde nisi aliud disponant literae Apostolicae, vel Ordinis constituta, et in tali casu actus Capitulares possent dirigi ab antiquiore, vel digniore in defectum ejus, qui juxta legem praeesse deberet, et nollet; Innocent. Joann; Andreas, Abbas. Felin. et alii *in cap.* 1. *de majoritat. et obed.* et Fagnanus cum aliis *l. c. n.* 75. Matthaeuc. *l. c. cap.* 18. *n.* 54. et alii. et late Ursaya *l. c.*

Quinimmo etiamsi omnes Electores de Capitulo 23
exeant, si instet terminus ad electionem faciendam
a jure praefixus, et unus solus remaneat, hic satis erit; et servatis ceteris servandis, valide poterit eligere, quia iste unus, qui remansit, non debet suo jure privari sine propria culpa; Glossa *in cap. Gratum* 2. *de postulat; Praelator.* Donatus *tom.* 2. *prax. rer. Regular. tract.* 2. *q.* 10. *n.* 9. cum aliis ibi citatis; Pirhing *lib.* 1. *decretal. tit.* 6. *num.* 12. Passer. *de elect. cap.* 10. *qu.* 1. *n.* 8. cum aliis plurimis ibi citatis; Reiffeustuel *loc. cit. n.* 202. *arg.*
Si forte 9. *dist.* 65. Vide supra *art.* 2. *sub n.* 5. Si- 24
militer si uno excepto omnes alii de Capitulo moriantur, vel delinquant, ita ut remaneant privati jure eligendi, vel suis obrenuncient votis, iste unus qui non obiit, nec delinquit, nec suo renunciavit voto, poterit absque dubio extraneum eligere, quia in tali casu, in isto uno solo conservatur jus totius Capituli, seu Universitatis; Glossa *in cit. cap. Gratum* 2. *de postulat. Praelator.* Glossa *in l. Neratius, ff. de verbor. significat. et l. Sicut. ad fin. quod cujusque universit. nomin.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 19. *n.* 56. et alii supracitati; dicitur autem notanter, quod poterit extraneum eligere, quia non posset eligere seipsum, ex
adductis *supra art.* 2. *n.* 6. Et a fortiori poterit 25
procedere ad electionem minor pars innocens Capitularium si major pars delinquat, itaut privata remaneat jure eligendi, vel temere, et sine justa causa recedat; *cap. Gratum* 2. *de postulat. Praelat. c. Cum nobis* 19. *et c. Bonae memoriae* 23. *de elect.* et docent Doctores communiter.

Si aliquis Vocalium schedulam vacuam miserit 26

(*) Facti species, de qua hic agit Cl. Auctor proponitur nobis in *Cap.* Congregato 53. *de Electione*, ac simul resolvitur juxta doctrinam ab eodem Cl. Auctore indicatam. Ecclesia Nirvenensi in Gallis viduata Pastore, ejusdem Capitulum convenerat, ut de futuri Pastoris electione ageretur. Cum ad electionis negotium procedi coepit, tredecim ipsorum in Decanum, octodecim vero in Cantorem ipsius Ecclesiae convenerunt; quapropter idem Cantor, in quem major pars Capituli consenserat, in Pastorem Ecclesiae Nirvenensis extitit electus. Postea factum est, ut illi, qui in Decanum consensionis suae vota contulerant, cum ipsis visum esset partem oppositam, quae steterat pro eligendo Cantore, multum deliquisse, quod personam elegissent scientiae litteralis expertem, unde facultate eligendi ipso jure excidissent, ac privati essent, juxta statutum Concilii Lateranensis III. relatum in *Cap.* Cum in cunctis §. Clerici sane *de Election.* atque eligendi potestas translata esset ad partem, quae Decano eligendo in Episcopum prius suffragata fuerat, eundem Decanum in suum Episcopum elegerunt. Utraque porro parte ad Sedem Apostolicam recurrente, atque appellationis remedio contra partem adversam pro validitate suae electionis invicem se se tueri connitente, aliis alia afferentibus; Gregorius IX. ratione controversiam istiusmodi componendam decrevit, Episcopo Sylvanectensi hac Decretali rescribens; ut si ipsi Cantori nullius litteraturae obsisteret defectus, ipsius electio confirmaretur. *Alioquin ipsius Cantoris electione irrita nuntiata, praenominatum Decanum, (si nihil ei de canonicis obsistat statutis) eadem auctoritate praeficias Ecclesiae* licet ipse, uti constat, a paucioribus de Capitulo fuisset electus.

At numquid ipsa electione indigni, maneat electus alter, qui alioquin dignus a minori, vel aequali parte fuerat electus? Facti species in hunc modum fingi poterit majoris claritatis gratia: Duodecim de Capitulo Canonicis concurrentibus ad electionem Decani, sex ipsorum personam manifesto indignam in Decanum elegerunt; reliqui vero sex in alium convenerant, suaque suffragia direxerant, qui pro certo dignus habebatur: num in persona digni facta electio, licet non a majori parte Capituli, sed tantum aequali, jure subsistat.

Ita quidem sentire videtur Pontas verb. *Electio: cas.* 1. quod probat ex memorato *Cap.* Congregato. At, ut verum fateamur, alia nobis videtur sententia *laud. Cap.* Etenim tredecim illi Canonici, de quibus agitur in *Cap. laud.* quae erat minor pars Capituli, nonnisi post electionem indigni a majori parte Capituli factam, ut ipsi autumabant, *Decanum, ipsum, in quem prius sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt.* Non ergo ipsa electione indigni, per priora, ac pauciora suffragia in ipsum collata mansit electus Decanus, sed novo actu, postquam major pars per electionem indigni suffragandi jure privata fuisset, in Decanum consenserunt, atque ipsum in Episcopum elegerunt. Praeterea cum eligendi potestas ad minorem illam partem Capituli devoluta non esset, nisi post electionem indigni a majori parte Capituli factam, unde exci-

in communem votorum Urnam, adhuc electio erit valida, quia talis, qui dedit schedulam vacuam censetur juri suo renunciasse; *arg. c. Cum nobis* 19. *de elect.* et notat Glossa magna *in Clementin. quod circa* 6. *de elect.* Navarrus *consil.* 7. *de Elect. n.* 1. Rodericus *tom.* 2. *qq. Regul. q.* 52. *art.* 13. Layman. *in cit. cap. Cum nobis n.* 3. et alii passim.

27 Sic si in aperitione scrutinii reperiantur plures schedulae, quam sint Vocales, adhuc electio erit valida, si demptis superfluis remanet major pars; *Sac. Congr. Episc. et Regul.* 17. *Novembris* 1628. *et Sacr. Congreg. Concil. in Aquinatens.* 23. *Augusti* 1692.

28 Electio Superiorum Regularium debet fieri omnino per vota secreta; Conc. Trident. *sess.* 25. *c.* 6. *de Regularib.* ibi: *In primis Sancta Synodus districte praecipit omnes supradictos.* (scilicet Abbates temporales, aliosque Superiores locales Provinciales, Generales, et Abbatissas) *eligi debere per vota secreta, itaut singulorum eligentium nomina*
29 *numquam publicentur.* Et ita debet fieri per vota secreta, ut non 'possit fieri per viam compromissi, aut inspirationis. Et ratio est, quia Concilium Tridentinum *l. c.* non solum praecipit electionem Superiorum Regularium esse faciendam per vota secreta, sed etiam omnem electionem aliter factam decernit nullam, ibi: *Si vero contra hujus decreti constitutionem aliquis Electus fuerit, Electio irrita sit.* Atqui electiones, quae fiunt per viam compromissi, aut quasi inspirationis possunt, ac solent fieri per voces publicas non vero per vota secreta, ergo non possunt sic fieri sub poena nullitatis, et sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Garcias *part.* 5. *de Beneficiis cap.* 4. *n.* 204. et Fagnan. *in cap. Quia propter* 42. *de Elect. n.* 30. ubi dicit, quod proposito a Carthusianis dubio: « An in Electione Superiorum possit pro » cedi, nedum per viam scrutinii, sed etiam in- » spirationis, vel compromissi? » Sacra Congreg. Concilii *censuit electionem horum Praelatorum Regularium debere fieri tantum per vota secreta, ut se habent verba propria Concilii d. cap.* 6. Et sic tenet Passerinus *cap.* 1. *de Elect. n.* 56. *et* 79. plures alias dictae Sacrae Congregationis declarationes, et quamplures Doctores allegans, Barbosa in Concil. Trident. *dict. sess.* 25. *cap.* 6. *de Regulari-*
30 *bus n.* 15. cum variis aliis. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui dicunt Concilium Tridentinum habere locum solum in electionibus Regularium per scrutinium, qui inter ipsos est forma usitatior; Non autem in iis; quae fiunt per compromissum, aut per quasi inspirationem, quae possunt, et solent fieri palam per voces publicas; Sic Miranda *t.* 2. *Manual. Praelat. q.* 23. *art.* 3. *in fin.* Rodericus *tom.* 2. *qq. Regular. q.* 92. *num.* 9. Tamburin. *t.* 1. *de Jure Abbat. disp.* 5. *q.* 5. *n.* 9. Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *c.* 14. Pirhing *l. c. n.* 397. et alii plures.

Electio non desinit esse secreta propter puram 31
et simplicem ostensionem schedulae secreto factam alicui ab aliquo ex Electoribus ad effectum, ut videat, quam ipse eligat; Dummodo hujusmodi ostensio, seu manifestatio non sit vera, et realis, nec rationabiliter praesunpta causa, cur potius unus, quam alter electus sit, uti esset, si ille, cui facta est talis ostensio, ratione talis ostensionis mutaret suum votum, et faceret inclusivam electionis pro tali sibi ostenso, qui alias sine suo voto non fuisset electus; Castellin. *in tract. de Elect. c.* 4. *n.* 5. Fr. Emmanuel *in Summ. p.* 1. *c.* 102. *n.* 4. Navar. *consil.* 7. *in antiq. alias* 4. *in nov. de Elect.* Barbosa *in Trid. sess.* 25. *c.* 6. *de Regul. n.* 4. et
alii passim. Sic non desinit esse secreta electio, si 32
quis Electorum, sive per malitiam, sive per errorem, ostenderit alteri votum suum, inscio, et non consentiente Capitulo, dummodo tamen non causet effectum, de quo *n. antecedenti;* Rodericus *tom.* 2. *qq. Regul. quaest.* 52. *art.* 9. Navar. *consil.* 9. *de Elect.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 19. *n.* 209. et in Tridentin. *loc. cit. n.* 5. Garcias *de Benefic. part.* 5. *c.* 4. *n.* 183. Molphes. *in summ. part.* 1. *tract.* 6. *c.* 16. *n.* 153. Pirhing *loc. cit. n.* 397. Reiffenstuel. *l. c. n.* 346. alias enim quilibet Elector posset ex propria malitia omnes electiones irritare, expresse aliis ostendendo votum suum, ut electio non subsisteret.

Desineret tamen esse secreta, et sic non subsi- 33
steret electio etiamsi unus solum votum suum publicaret permittente Capitulo, quia sic per totum Capitulum contraveniretur dispositioni Concilii praecipientis sub decreto irritante, quod electiones fiant per vota secreta, et nomina eligentium numquam publicentur; Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccl. univ. cap.* 19. *n.* 205. Garcias *part.* 5. *de Benefic. c.* 4. *n.* 183. *et* 184. Reiffenstuel *l. c. n.* 345. Sigismund. a Bononia *de Elect. dub.* 13. *n.* 4. et alii cum Rota *in una Trevirensi Abbatiae S. Maximini* 20.
Novembris 1624. *coram Coccino Decano.* Sic desi- 34
neret esse secreta, et nulla esset electio, si eligentes uterentur schedula aliquo patenti signo signata, ut innotescat scrutatoribus, vel uni ex illis, quod tales eligentes elegerunt illum nominatum in schedula; ac proinde sic electus factus de hoc certus tenetur resignare Praelaturam, sive of-

derunt a jure eligendi ac eodem privati fuere, cumque in hanc poenam non incurrere censentur Electores, nisi secuta sit communis electio personae indignae, uti decrevit Bonifacius VIII. *Cap.* Perpetua 7. *de Elect. in* 6. inde sequitur electionem Decani a minori Capituli parte factam per priora suffragia, quando simul omnes de Capitulo convenerant, et suffragandi jure omnes adhuc pollebantur, nullam fuisse futuram, nisi novo actu post electionem indigni, in Decanum consensissent, qui prius pro ipso suffragium tulerant, ac in suum Episcopum elegissent. Haec profecto videtur germana interpretatio allatae Decretalis *Congregato*, quam sequi atque amplexari oportet, quisquis nolit pro arbitrio, sed jure potius de rebus decernere. (*Edit. Neap.*)

ficium, vel petere a Sanctissimo confirmationem cum dispensatione. Sic decisum fuisse a Sac. Congregatione Concil. referunt Peyrin. *tom.* 1. *de Religios. subd. et Praelator. q.* 1. *de obedient. c.* 21. Castellin. *tract. de Elect. cap.* 3. *n.* 6. Barbosa *in summa Apostolic. dec. verb. Electio, Elector. n.* 19.
35 *et in Trident. l. c. n.* 9. Item desineret esse secreta, et nulla esset electio, si Praeses vel alter de Capitulo alicui vel aliquibus ex Vocalibus traderet schedulas, in quibus notetur nomen illius, qui eligitur ex non servata forma praescripta sub decreto irritante a Tridentino *in d. sess.* 25. *c.* 6. *de Regularibus*, prout in simili casu censuit Sacra Congreg. Concil. ut refert Fagnan. *l. c. num.* 23.
36 Matthaeucc. *l. c. n.* 9. Sic a fortiori desineret esse secreta, et nulla esset electio, si aliquis Pater praedominans traderet alicui Vocali schedulam cum nomine eligendi, ostendendam omnibus aliis Vocalibus a suo praedominio dependentibus, ut ex ipsa copiam faciant, et sic rescriptam in Urnam Electionis reponant; Electoribus enim nullo modo licet ante vel post scrutinium cui suum votum dederint, publicare. Sic decisum fuisse *a Sacra Congr. Concil.* referunt Garcias *loc. c. p.* 5. *c.* 4. *n.* 197. Barbosa *in Summa Apostolic. dec. verb. Electio, Elector. n.* 10. et alii; et clare patet ex ipso Tridentino *l. c.* ubi expresse praecipit sub decreto irritante Praelatos Regulares *eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina numquam publicentur.*

37 Ad Electionem etiam Regularium, ut sit Canonica, debent vocari omnes, qui de jure, vel de legitima consuetudine jus habent suffragandi; *cap. Cum inter universos* 18. *cap. Coram dilecto* 35. *et cap. Quia propter* 42. *de election. cum similibus*, et docent Doctores communiter. Unde etiam vota infirmorum, qui decumbunt in Conventu electionis, et ob eorum infirmitatem nequeunt electioni interesse, debent exquiri; Innocent. *in cap. Quia propter* 42. *de Election. n.* 2. Silvester *verb. Electio num.* 17. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 19. *num.* 108. Pirhing. *loc. cit. num.* 146. Reiff. *loc. cit. n.* 191. Donat. *loc. cit. tract.* 1. *quaest.* 17. *num* 15. et alii, et ratio est quia vota omnium praesentium sunt inquirenda. Infirmi autem, qui decumbunt in eodem Conventu electionis, censentur praesentes; *argum. a fortiori l.* 5. *et* 6. *ff. de Procuratoribus*, ubi sic dicitur: *Praesens habetur, et qui in hortis est, et qui in foro; et qui in Urbe, et qui in continentibus aedificiis.* Unde in tali casu debent scrutatores, seu disquisitores ad eos ire, et ab illis schedulas in vas ad id praeparatum accipere. Donatus *loc. citat. num.* 15. testatur sic practicari in sua Illustrissima Religione Ordinis Praedicatorum, et de facto sic practicatur in nostra Religione Minorum, et aliis; et si Infirmi nequeant scribere, debent schedulas pro ipsis scribere duo disquisitores, et eas deferre, et patenter ponere in vase reliquarum schedularum; Lantusca *verb. Electio num.* 8. et alii. Et ad talem 38
electionem vocandi sunt etiam Religiosi sacris non initiati in illis Religionibus, quarum Constitutiones ipsis expresse concedunt, ut habeant votum in Capitulis; sic teste Pignatello *tom.* 10. *consult.* 86. *num.* 13. declaravit *Sacra Congreg. Concil.* 22. *Maji* 1577. his verbis: *Quoniam decretum Concilii non comprehendit Monasterium Regularium, sed Ecclesias Saeculares* ibi: *de quibus ibi est sermo.* In illis tamen Religionibus, quarum Constitutiones non concedunt ipsis tale votum, Religiosi in sacris nondum constituti non sunt vocandi ad electionem: Pignatel. *tom.* 1. *consult.* 224. ubi refert, quod *Sacra Congregatio Concil.* 1. *Februar.* 1659. *in una Tertii Ordinis Sancti Francisci Congregationis Gallicanae censuit c.* 4. *sess.*22. « comprehendere etiam Regulares Mendicantes, » qui non sunt in Ordine Subdiaconatus, vocem » habere non possint in Capitulis, et actibus Ca- » pitularibus, si in Constitutionibus ejusdem Re- » ligionis aliter expresse non caveatur.

Regulares tenentur sub mortali eligere digniorem, sicuti teneri omnes alios Electores jam diximus supra *art.* 3. *n.* 13. Eo vel maxime, quod ipsi ante electionem tenentur praestare juramentum de eligendo talem digniorem ex citatis decretis supra *sub numer.* 6. et tanto magis ad hoc tenentur Minores de observantia, qui adhuc specialiter obligantur ad praestandum tale juramentum coram Venerabili Christi Imagine, praesente Praeside ex Constitutione Innocentii XI. incip. *Militantis Ecclesiae*, et ex Constitutione Benedicti XIII. incip. *Universalis Ecclesiae regimini*, confirmata quoad hoc a Clemente XII. Constitutione incip. *Circumspecta*, ex adductis supra *sub n.* 7. 39
8. *et* 9. Hinc gravissime peccarent, et ad damna tenerentur, et indignus electus teneretur renunciare, si nedum non eligerent digniorem, idest qui comparatione aliorum majora merita, majorem sufficientiam, aptitudinemque ad regendum habere dignoscitur, sed potius eligerent indignum, idest quem sacri Canones, Constitutiones Pontificiae, et statuta Ordinis inhabilem declarant, ut notat Sanctorius in *compendio, verb. Electio num.* 40
15. Statuta autem Ordinis condita in septuagesimo quinto Capitulo Generali celebrato Romae in Conventu Sanctae Mariae de Aracoeli die 23. Maji 1676. et specialiter confirmata ab Innocentio XI. Constitutione incip. *Militantis Ecclesiae*, quod ad hoc disponunt ut sequitur: « Item statuitur, quod nullus eligi possit in Praelatum, » qui vitam communem non sequatur; hoc est » qui frequenter equitet, seu infirmitatem, qua » ab obligatione peditandi excusetur, habeat, qui » Camisiis, aut lineis utatur, vel apud se, vel in » lecto, qui calceatus incedat, qui jejunia Eccle- » siae, et Regulae non observet, qui aliquando 41

» visus sit contrectare pecunias, nisi jam per » triennium saltem emendatus sit, qui notabiliter » sit defectuosus in assistendo Communitatibus » Chori, et Refectorii, ac aliis, prout sibi in Con- » stitutionibus praescribitur. Electio autem illius, » qui in omnibus praemissis vitam communem » non sequatur, irritanda sit a Praelato Generali, » capta informatione extra judiciali pro sua con- » scientia sine strepitu Judicii; cum consilio tan- » tum, et assensu trium Patrum, qui Provincia- » les, vel ad minus Deffinitores Provinciae sint, » vel fuerint, super quo eorum conscientias one- » ramus, ne, aut ille expellatur, qui vitam com- » munem sequitur, aut ille confirmetur, qui illam » non observat.

42 Et similiter fero literaliter habetur statutum ab Innocentio XI. Constitut. incip. *Solicitudo Pastoralis officii* §. 8. ibi: « Quia vero efficacius prae- » dicta observandi medium est exemplum Prae- » latorum, sive Superiorum, ideo statuimus pa- » riter neminem eligi posse in Praelatum, sive » Superiorem in Ordine praedicto, qui vitam com- » munem observantiae non sequatur; hoc est qui » frequenter equitet, seu infirmitatem, qua ab » obligationo pedibus incedendi excusetur, habeat, » qui indusiis, seu camisiis, aut lineis utatur apud » se, vel in lecto; qui calceatus incedat; qui je- » junia Ecclesiae, et Regulae non observet; qui » aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi » jam per triennium saltem emendatus sit, qui » notabiliter defectuosus sit in assistendo Com- » munitatibus Chori, Refectorii, et aliis, prout » sibi in Constitutionibus praescribitur. Porro » electio illius, qui in omnibus praemissis vitam » communem non sequatur, irritanda sit a Prae- » lato, sive Superiori Generali, capta informa- » tione extrajudiciali pro sua conscientia sine » strepitu Judicii, cum consilio tamen, et assensu » trium Fratrum, qui Ministri Provinciales, vel » saltem Diffinitores Provinciae sint, vel fuerint: » ipsorum autem conscientias, ne aut ille expel » latur, qui vitam communem sequatur, aut ille » confirmetur qui eam non observet, oneramus.

43 Et clarius, et strictius solvit dubium ortum super habilitate, vel inhabilitate ad posse eligi ad Praelaturas Minorum de Observantia Innocentius XII. Constitutione incip. *Alias a felicis recordationis Innocentio Papa XI.* ubi post insertas ejusdem Pontificis Literas, statim subjungit. « Cum autem » sicut dilectus Filius Bonaventura Poerius Mi- » nister Generalis dicti Ordinis Nobis nuper ex- » poni fecit; nonnulli Visitatores ex utraque Fa- » milia ejusdem Ordinis, tam de Observantia, » quam Reformati, dubium ei proposuerint: An » eorum Religiosorum, qui vitam communem, in » victu, vestitu, Chori frequentia, iter pedibus » agendo, aliisque similibus a Regula praescriptis » rigoribus non observant, idque ex infirmitatis, » sive alterius impotentiae causaquae eos, juxta » Textum Regulae, et Constitutionum dicti Or- » dinis excusat, adeoque a transgressionis culpa » eximit; electio in Praelatos, sive Superiores in » eodem Ordine valida sit; Eaque si alias Cano- » nice facta reperiatur, et illi officiorum ad quae » fuerint electi ceteroquin sint capaces, ab ipsis » Visitatoribus confirmari possit, et debeat. Ipse » vero Bonaventura Minister Generalis tametsi » existemet Religiosos, qui propter infirmitatem » aut aliam quamvis necessitatem, vitam commu- » nem, aliaque in praeinsertis Innocentii Praede- » cessoris literis praescripta exacte observare ne- » queunt, ab officiis, et gradibus Superioritatis » excludi debere, seque, ac pro tempore existen- » tem Ministrum Generalem Ordinis supradicti, » eos etiam alias canonice electos, juxta earumdem » literarum formam excludere posse, illos autem » qui culpabiliter dictam vitam communem non » observant, et ex malitia delinquunt, non solum » ab officiis, et gradibus excludi, sed etiam poe- » nis contra transgressores statutis puniri debe- » re: Nihilominus dubium praefatum declarari, » ac alias desuper opportune a Nobis provideri » plurimum desideret. Nos ejusdem Bonaventurae » Ministri Generalis votis hac in re favorabiliter » annuere volentes, eumque a quibusvis excom- » municationis, suspensionis, et interdicti, aliis- » que Ecclesiasticis sententiis, censuris, et poenis » a jure, vel ab homine quavis occasione, vel » causa latis, si quibus quomodolibet innodatus » existit, ad effectum praesentium dumtaxat con- » sequendum, harum serie absolventes, et ab- » solutum fore censentes, supplicationibus ipsius » Bonaventurae Ministri Generalis nomine No- » bis super hoc humiliter porrectis inclinati, » de Venerabilium Fratrum nostrorum S. Rom. » Eccles. Cardinalium, et dilectorum Filiorum » Romanae Curiae Praelatorum super disciplina » Regulari specialiter a Nobis deputatorum, qui » rem mature discusserunt, consilio, Religiosos, » omnes praefati Ordinis, qui vitam communem » observantiae in praeinsertis Innocentii Praede- » cessoris literis praescriptam vere, et cum effe- » ctu sequi non solent, etiamsi id ex infirmitate, » seu alia quavis necessitate, et absque ipsorum » cum accidat, in Praelatos, seu Superiores ejus- » dem Ordinis eligi non posse, eorumque electio- » nem, si quando fiat, tametsi alias canonica fo- » ret, a Praelato sive Superiore Generali dicti » Ordinis, servata quoad hoc earum literarum » forma, irritandam esse. Illos vero, qui in prae- » dictis observantiae communibus exercitiis, seu » in eorum aliquo culpabiliter deficere consueve- » runt, non modo ut supra ineligibiles esse, sed » insuper poenis Constitutionum ipsius Ordinis » subjacere actoritate Apostolica tenore praesen- » tium declaramus, ac etiam stauimus, et ordina-

» mus, decernentes ipsas praesentes literas semper firmas etc.

» Non obstantibus praemissis, ac Constitutionibus, et Ordinationibus etc.

» Volumus autem etc.

» *Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die* 2. *Jul.* 1695. *Pontificatus Nostri Anno Quarto.*

J. F. CARD. ALBANUS

44 Ut electio sit valida requiritur, ut in ipsam concurrat saltem major pars Capituli, ita ut si sint 35. Vocales, requiritur, ut electus habeat ad minus vota 18. *cap. Cumana* 50. *de Elect. et cap. Sicut* 23. *eodem in* 6. Major enim pars numero praesumitur sanior, ut habetur expresse *ex cap. Ecclesia vestra* 57. *de Electione*, ibi: *Cum ubi major numerus est, zelus melior praesumatur*, cum similibus; et tenet communis Doctorum cum Fagnano *in c. Cum in cunctis* 1. *n.* 4. *de his quae fiunt a majori parte Capituli.* Unde jam hodie non inquiritur amplius an major pars sit etiam sanior. Cum enim ex investigatione quaenam esset major, et sanior pars, plura orirentur incovenientia, jure merito hisce nostris temporibus, et maxime stante dispositione citati Canonis *Ecclesia vestra*, et Concilii Tridentini *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 6. recessit ab aula dicta inquisitio quaenam suffragiorum pars sit sanior, sed solum respicitur, et attenditur major, seu minor ipsorum Capitularium numerus; cum in hunc sensum major pars ipsius Capituli sanior praesumatur, si persona electa non sit indignior; Sic Rota *in Nullius, seu Pampilonensi Canonicatus de Roncyvalles* 12. *Maji* 1628. *coram Dunozetto*, Sigismund. a Bononia *de Elect. dub.* 38. *n.* 8. Lavorius *Variarum Lucubrat. tom.* 1. *tit.* 4. *cap.* 19. *num.* 89. Surd. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8. *lib.* 2. *c.* 5. *n.* 13. Franc. Marc. Delphyn. *dec.* 782. *n.* 3. *lib.* 1. Tamburin. *de jur. Abbat. to.* 1. *disp.* 5. *quaest.* 6. *n.* 21. Barbosa *de Canonicis cap.* 38. *n.* 8. Reiffenstuel *lib.* 1. *Decret. tit.* 6. *n.* 150. et alii passim. Vide verb. *Abbatissa a n.* 43. *ad* 52. ubi multa ad rem, quae hic non repetun-
45 tur, ne jam scripta rescribantur. Ubi autem vota essent paria, Praeses Capituli nequit dare votum decisivum, cum nec Jus Canonicum, nec constitutio particularis, immo nec ullus Auctor quem viderim, illud ipsi concedat. Unde Vocalibus in paritate votorum persistentibus, transacto tempore ad electionem praefixo, devolvitur electio ad immediatum Superiorem, ut ultra jus commune, disponunt fere omnium Regularium Constitutiones loquendo de electionibus a toto Capitulo faciendis.
46 Loquendo tamen de electionibus, quae fiunt a solo Diffinitorio, Praeses in paritate votorum habet votum decisivum ex Constitutione Urbani VIII. incip. *Religiosos viros*, et ex Constitution. Alexand. VII. incip. *Credita Nobis.* Deficiente autem Prae- 47
side in paritate votorum, decisivum in electionibus, et negotiis in Diffinitorio peragendis concessit etiam Ministris Provincialibus *Sacra Congregatio Episcoporum et Regularium* 13. *Martii* 1653. Dummodo tamen in ipsis electionibus, quae per ballotationes fiunt, voto decisivo non utantur, nisi per tres vices fuerint aequalia, ut declaravit eadem *Sacra Congregatio Episcopor. et Regularium* 15. *Martii* 1663.

Commissarii Provinciales, qui tempore Capituli 48
Generalis relinquuntur ad gubernandas Provincias, eligendi sunt a Diffinitoriis Provincialibus per ballotationes; *Statut. General. Vallisoletan. de anno* 1670. *t. pro Ultramontan. Famil. num.* 6. *Ordin. Seraphic. tom.* 4. *et Statuta Generalia de anno* 1700. Sic etiam per ballotationes, et vota secreta debent 49
fieri omnes, et singulae electiones quae fiunt in Diffinitoriis tam Prominístrorum Provincialium, et Custodum, quam Guardianorum. *Compilatio statutor. Sambuc. cap.* 8. §. 36. *num.* 7. et citat. Constitut. Urbani VIII. incipiens *Reliogiosos viros*, ibi: *Ut de cetero omnes, et singulae Electiones tam Prominístrorum, et Custodum, quam Guardianorum dicti Ordinis per suffragia secreta, et ballotationes fiant.* Electiones autem quae fiunt in Capitulis tum 50
Generalibus, tum Provincialibus, debent fieri non per secretas ballotationes, sed per secreta schedularum suffragia ita obsignata, ut eligentium, nomina sint secreta et occulta, et nunquam publicentur, ac peracto scrutinio schedulae coram omnibus Vocalibus illico comburantur, ut expresse statuit Sixtus V. Constitut. incipiens. *Et communis cura.*

Electio ut sit Canonica debet esse omnino libe- 51
ra, ita ut aliter facta sit ipso Jure nulla; *c. Cum terra* 14. *de Elect. cap. Ubi periculum* 3. *de Elect. in* 6. §. *Caeterum*, ibi. *Cessat Electio dum libertas adimitur eligendi.* Unde nulla est Electio, sine au- 52
ctoritate Apostolica limitata, et restricta ad aliquos, ceteris exclusis, ut habetur ex Sacrae Cong. Concil. responso ad sequens dubium: *An stante libertate electionis liceat Praelato Regulari proponere duos, vel tres, ex quibus eligatur unus? Sacra Congregatio censuit non licere.* Sic ex aliis refert Donat. *loc. cit. tract.* 1. *quaest.* 19. *num.* 7. et teste Fagn. *in cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudin. num.* 21. eadem Sacra Congregatio consulta a Generali Ordin. S. Augustini: *An liceat in Electione Provincialium, Priorum, aliorumque Officialium facienda aliquos nominatim proponere; ex quibus unus canonice per secreta suffragia ad officium eligatur?* Respondit *negative.* Et quod Capitulum celebratum cum restrictiva Personarum eligendarum, et cum impressione saecularis Potestatis sit nullum expresse declaravit *Congreg. particularis in Taurinen. Nullitatis Capitulis* 2. *Septembris* 1708. de qua Ursaya *tom.* 1. *par.* 1. *discept.* 17. *per tot.* Hinc in Ordine

Minorum de Observantia Generalis, vel Praeses Capituli coarctans Electores ne libere agant, privatur Officio, ex Constitutione Sancti Pii V. incipiente *Pastoralis;* et Constitut. Francisc. *cap.* 8.

53 Non est tamen contra libertatem electionis quod Electores coarctentur ad eligendum aliquod genus personarum v. g. Magistrorum, Lectorum etc. vel talis Nationis, et hujusmodi. Patet hoc ex praxi multarum Religionum, in quibus sunt legitime institutae alternativae, ut electio Superioris aliorumque Officialium semel fiat de una, et semel de alia Natione, et non nisi de personis habentibus tales vel tales qualitates, et valere tales electiones tenet Fagnanus *in cit. cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine a num.* 25. *ad num.* 39. Panormitan. communiter receptus *in cap. Cum terra* 14. *de Elect. num.* 4. Navarr. *lib.* 1. *de constit. cons.* 5. *num.* 1. *in prima editione*, Silvester *verb. Electio* 1. *quaest.* 23. Donatus *loc. cit. quaest.* 10. *num.* 1. *et seq.* et communis aliorum.

54 Libertatem electionis tollit, et ipsam irritat subornatio, quae fit importunis praecibus, comminationibus, vituperationibus, donis, promissis, aliisque mediis, artibus, et modis illicitis sufficientibus ad commovendum, seu moraliter cogendum ad dandum suffragium illi determinato, pro quo, ceteris aliis exclusis, a subornatore talibus illicitis mediis inducitur; si quis enim ad extorquendum suffragium pro se, vel amico comminetur alicui Electori expulsionem a Provincia, aut a tali sibi grato Conventu, aut impedimentum a consecutione justi gradus, vel ad terrorem objiciat falsa crimina, vel etiam vera, sed penitus occulta, vel alias similes vexationes, clarum est ipsum Electorem non libere, sed justo metu motum, tali suffragium suum praebere, adeoque nulliter, cum nulla declaretur Electio ex metu, et terrore facta per *cap. Ad aures* 3. *de iis quae vi metusve causa fiunt;* sicuti nulla declaretur electio facta importunis precibus ex *cap. Per inquisitio-*

55 *nem* 26. *de Election.* Hinc in Ordine Minor. de Observantia subornatores pro se, vel pro alio ex Constitution. Sancti Pii V. incipien. *Pastoralis Officii*, incurrunt ipso facto excommunicationem Papae reservatam, et privationem vocis activae, et passivae, ibi: *Qui vero in Electionibus ipsis, vel ante eas per sex menses pro se, vel alio subornaverit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat, a qua absolvi non possit, nisi a Pontifice pro tempore existente, ac voce activa, et passiva perpetuo careat.*

56 Quae tamen excommunicatio modo potest absolvi a Ministro, et Commissario Generalibus, ubi agitur de electione Superiorum inferiorum, uti concessit, et moderavit Pianam Constitutionem quoad talem reservationem Gregor. XIII. Const. incipien. *Consuevit;* et statuta Ordinis *de anno* 1663. *cap.* 7. §. 6. *num.* 43. ita habent; « Subor-
» natores declaramus, qui donis, et promissis, com-
» minationibus, et obsecrationibus, importunis
» laudibus, aut vituperationibus falsis, aliquem
» inducere conantur, ut sibi, vel alteri suffragium
» in electionibus ferat, quive colligationes, aut
» inductiones fecerint, non autem illi qui confe-
» rendo, vel consulendo talem dignum, vel indi-
» gnum ad officium dixerint, ut ad illud eligatur
» vel non eligatur. » Et num. 44. « Qui in Ele-
» ctionibus, vel ante per sex menses pro se, vel pro
» alio, per se, vel alios subornaverit, excommu-
» nicationis sententiam ipso facto incurrat Mini-
» stro, aut Commissario Generali reservatam. Si
» vero Generales ipsi in eadem damnatione fue-
» rint, a solo Summo Pontifice absolvi poterunt
» juxta Constitutionem Gregorii XIII. et insuper
» eosdem Subornatores actibus legitimis ipso fa-
» cto privamus.

Et generaliter pro omnibus Regularibus illicitis modis pro se, vel pro aliis Dignitates procurantibus a Clemente VIII. in Constitutione incip. *Nullus omnino*, *edita* 20. *Martii pro reformation. Regularium, tam Monachorum, quam Mendicantium cujuscumque Ordinis, et Instituti sub* §. 35. ita fuit statutum: « ut omnis Officiorum ambitus occasio 57
» praecludatur, caveant omnes a directa, vel in
» indirecta vocum, seu suffragiorum procuratio-
» ne tam pro se ipsis, quam pro aliis, tum in Ca-
» pitulis locorum, tum in ceteris praesertim Ge-
» neralibus Capitulis, aut Congregationibus, seu
» alibi. Quicumque secus fecerint, praeter alias
» poenas, et Censuras hactenus contra hujusmo-
» di ambientes inflictas, quas in suo robore per-
» manere volumus, in poenam privationis officio-
» rum, quae obtinent, eo ipso incidant, et ad fu-
» tura quaecumque pariter inhabiles habeantur;
» super quo cum eis dispensare a nemine pos-
» sit, nisi a Nobis, vel successoribus nostris,
» et pro qualitate culparum, gravius etiam ple-
» ctantur. Porro supradictas omnes poenas ad
» complices, ac simpliciter scientes, et non reve-
» lantes, extendimus. » Quae Constitutio fuit in- 58
novata jussu Urbani VIII. a Sacra Congregatione Concilii die 21. *Septembris* 1624. *in decret. de Apostatis, et ejectis*, incipiente *Sacra Congregatio*, *sub* §. 1. ibi: « Ac primo ut infecta semina e quibus
» pravi ejusmodi fructus potissimum prodeunt,
» deinceps ne serantur in vinea Domini, censuit
» esse innovandas, Sanctissimi auctoritate inno-
» vat Constitutiones, et Decreta generalia S. M.
» Clementis VIII. ad Regularium reformationem
» ac Novitiorum receptionem, professionem, atque
» institutionem spectantia, districteque praecipit
» Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum Supe-
» rioribus, ut illa exacte observent, atque ut obser-
» ventur efficiant, sub poenis statutis in iisdem
» Constitutionibus. »

Electio evadit Simoniaca, et consequenter nulla, cum pro consequenda aliqua Praelatura, seu 59

Dignatate v. g. Prioratus, Guardianatus, Diffinitoriatus, Provincialatus, et Generalatus, et hujusmodi datur aliquod temporale munus, vel a manu, vel a lingua, vel ab obsequio; dare enim aliquod temporale pro spirituali est semper simoniacum ; *cap. Quam pio* 2. *caus.* 1. *quaest.* 2. *cap. Non satis* 8. *et cap. Mandato* 46. *de Simonia cap.*
60 *Monachi* 2. *de statu Monachorum cum similibus*. Et talis electio de Jure Ecclesiastico est nulla etiam ante Judicis sententiam ; *cap. Ea quae a Sanctis.* 6. *caus.* 1. *quaest.* 3. ibi, « Quidquid ergo in Sacris Ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus vel » data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos » irritum esse, et nullas umquam vires habere » censemus; » *cap. Cum Clerici* 6. *de pactis*, ibi: « appellatione cessante, eos aliter adeptis Ecclesiis spoliatis, » *cap. Matthaeus* 23. *et cap. Sicut tuis* 33. *de Simonia*, ubi habetur obtinentem bona fide per Simoniam ab alio commissam, teneri beneficium deponere, ergo Pontifex ibi supponit adeptionem Beneficii invalidam esse; secus renunciationem debere fieri non praeciperet. Et in Extravagant. *Cum detestabile* 2. *de Simonia, inter Communes*, sic expresse habetur ; « Per electio» nes, seu quasvis alias dispositiones, quas Simo» niaca contigerit labe fieri, et quae viribus omni» no careant in Ecclesiis, Monasteriis, Dignitati» bus, Personatibus, Officiis Ecclesiasticis, et » quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam » jus nullatenus acquiratur, nec inde faciat ali» quis fructus suos, sed ad illorum omnium quae » percepit restitutionem sub animae suae pericu» lo sit adstrictus, statuentes praeterea, quod » universi, et singuli etiam praemissis digni» tatibus praediti, qui quomodolibet dando, » vel recepiendo, simoniam commiserint, aut quod » illa fiat, mediatores extiterint, seu procurave» rint, sententiam excommunicationis incurrant, » a qua nisi Romano Pontifice pro tempore exi» stente non possint absolvi, praeterquam in mor» tis articulo constituti. »

61 Talis electio est nulla, etiamsi Simonia sit occulta ; *citat. Extravagant.* ibi : *Et eorum quemlibet tam manifestum, quam occultum*, et *c. Matthaeus*
62 23. *et cap. Nobis* 27. *de Simonia.* Immo est nulla electio, etiamsi electus penitus ingnoret simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem : nisi in hujus praejudicium fraudulenter fiat ab aliquo inimico, textu expresso *in cit. cap. Nobis* 25. *de Simonia*, ubi propositum casum, « Quod cum quatuor essent a Capitulo » constituti, qui debebant quemdam eligere in » Plebanum, amici ejus, de cujus electione spes » habebatur, uni vel omnibus eligentium promi» serunt, pecuniam se soluturos, eo tamen igno» rante, qui hjusmodi promissione interveniente » postmodum est electus etc. » Ita respondit Pontifex: « Quod nisi constaret, illos, qui promissum » tale fecerunt, per fraudem in dispendium » illius qui eligendus erat, id malitiose fecisse, » quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, » ejus tamen electio tamquam Simoniaca pravi« tate praesumpta est penitus reprobanda. » Licet enim Electus non peccaverit, electio tamen est vitiosa propter eligentes, quia peccant Electores in forma, licet Electus non sit in culpa, uti recte advertit Glossa *ibid. verb. Reprobanda arg. cap. Cumana* 50. *et cap. Ecclesia vestra* 57. *de election.* Hinc simoniace Electus tenetur in con- 63
scientia sub peccato mortali renunciare Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Diffinitoriatum, Provincialatum, Generalatum, et hujusmodi; nec absolvi potest priusquam renunciet; et hoc etiamsi Simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem, qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis, ipso quoque nesciente, *cap. Quicumque* 1. *caus.* 1. *quaest.* 5. ibi: « Quicumque sane cupiditate parentum, cum » adhuc parvuli essent, Ecclesias, vel Ecclesiarum » partes per pecuniam adepti sunt, postquam eas » omnino dimiserunt etc. » *cap. Eos* 2. *ead. caus. et quaest.* ibi: « Ex hac itaque auctoritate colligi» tur, quod ignorantia tales excusat a reatu cri» minis, ut supra dictum est, non a fructu em» ptionis, cum in Ecclesiis, quas parentum pecu» nia adepti sunt, non nisi postquam eas omni» no dimiserint, et ex misericordia ibidem eis » esse conceditur, in quo patet, quod et si illis » ignorantibus simoniae peccatum esset admis» sum, fructum tamen paternae emptionis re» portare non possunt, » *cap. Sicut tuis* 33. *de Simonia*, ibi: « Secundum Canonum statuta etiam » parvuli qui cupiditate parentum Ecclesias per » pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenen» tur » et concordat *capit. Mattheus* 23. *capit. Nobis* 27. *de election. cit. Extravagant. Cum detestabile* 2. *de Simonia inter communes*, *c. Si alicujus* 59. *de election.* cum similibus. Donatus *loc. cit. tract.* 1. *q.* 20. *n.* 4. Reiffenstuel *lib.* 5. *decretal. tit.* 3. *n.* 174. et ipso teste, unanimis, ac certa aliorum ob claram dispositionem Canonum adductorum.

Simoniaca, et nulla est electio, in qua electo- 64
res ita paciscuntur: si tu eliges me in Provincialem, ego te eligam in Definitorem, in Guardianum, et hujusmodi, si tu dederis mihi, vel meo amico tuum votum, ego dabo tibi meum, vel amico tuo; Si tu in hac electione suffragatus fueris pro meis dependendibus, ego in alia suffragium feram pro tuis. Omnes enim istae, et similes pactiones semper continent labem simoniacam, cum jus spirituale detur cum onere, ut aliquid fiat, quasi pro pretio rei spiritualis, vel causa mediata illam habendi ; *cap. Quam pio* 2. *caus.* 1. *quaest.* 2. ibi : *Dum tamen omnis absit pactio, et omnis cesset conventio; cap. Plerique* 7. *de pactis*, ibi: *Pactum hujusmodi penitus reprobamus; cap. Pactiones* 8. *eod.*

tit. ibi: « Pactiones factae a vobis (ut audivimus) » pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum » in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio » debeat omnino cessare, nullius penitus sunt » momenti; » *cap. Quaesitum* 5. *de rerum permutatione*, ibi: « Generaliter itaque teneas, quod » commutationes praebendarum de jure fieri non » possunt, praesertim cum pactione praemissa, » quae circa spiritualia, vel connexa spiritualibus » labem semper continet simoniae, » et concordat *c. Praeterea* 9. *de transactionibus c. de hoc* 11. *et c. Tua nos* 34. *de Simonia*, cum similibus. Et sic communis Doctorum cum D. Thoma *quodlibet* 8. *art.* 11. Cajetan. *in suum verb. Simonia* §. *circa tertium*, Silvestr. *verb. eodem quaest.* 13. *dist.* 4. Navarr. *in summa cap.* 23. *num.* 110. Reginald. *in praxi lib.* 23. *num.* 244. Donat. *loc. cit. tract.* 1. *quaest.* 22. *num.* 1. et alii passim. Hinc caveant Factionarii, et Praepotentiarii, ne per suas illicitas colligationes, et iniquas pactiones, plures solemnizent Nullitates, quam celebrent Electiones, et in laqueos aeternae perditionis, se, suosque sic colligatos misere injiciant. Alia ad rem, vide verb. *Simonia*.

65 Electio celebrari debet in loco publico, et solito, ut in Ecclesia, Choro, Sacristia, vel Capitulo, seu hujusmodi, dummodo non sit locus clandestinus; *leg. Observare*, *Cod. de decurionibus lib.* 10. *cap. In causis* 30. *de Elect.* ibi. *Mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, et pariter cum aliis Fra-*
66 *tribus de electione tractarent.* In casu autem necessitatis celebrari potest extra Ecclesiam, seu Monasterium, et extra locum solitum; *cap. In nomine Domini* 1. *dist.* 23. *circa med.* ibi: « Quod si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera, atque gratuita » fieri in Urbe non possit Electio, Cardinales, » Episcopi cum Religiosis Clericis, Catholicisque » Laicis, licet paucis, jus potestatis obtineant » eligere Apostolicae Sedis Pontificem, ubi con-
67 » gruere viderint. » Immo in casu necessitatis potest Electio celebrari etiam in loco interdicto, quia per Interdictum solum suspenduntur Divina, et Ecclesiastica Sacramenta; *cap. final. de sentent. excomm. in* 6. Electio autem non est Sacramentum; nec est de illis Divinis; Tum quia ita colligitur ex *cap. Ad haec* 1. *de postulatione Praelator.* ubi *in fine* Pontifex concedit, et admittit postulationem, et electionem posse fieri in loco Interdicto.
68 Extra tamen casum necessitatis male facerent Electores eligendo in loco Interdicto, Silvester *verb. Electio* 1. *quaest.* 8. *num.* 9. Miranda *tom.* 2. *Manual. Praelator. quaest.* 23. *art.* 9. Donat. *loc.*
69 *cit. tr.* 2. *quaest.* 2. *num.* 1. Electio vero adhuc esset valida; Perez. *leg.* 2. *verb. Quaeri etiam posset tit.* 6. *lib.* 1. *ordin.* Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 14. *quaest.* 17. Lavor. *variar. lucubrat. tom.* II. *tit.* 4. *cap.* 18. *num.* 6. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univers. cap.* 19. *numer.* 177. Sic etiam valida es- 70
set electio, quamvis non esset facta in loco consueto, dummodo reliqua omnia fuerint servata. Locus enim non est de substantia electionis, nec usquam reperitur jus proditum, quod propter locum electio debeat annullari, quamvis Glossa in *cap. In Nomine Domini* 1. *dist.* 23. *verb. Fieri in Urbe*, dicat electionem esse nullam si fiat alibi, quam in loco ad hoc determinato *per c. Venerabilem* 34. *de election.* haec enim Decretalis non probat id quod dicit Glossa, sed factum recitat prout contigit, ut notat Archidiaconus *in d. cap. In nomine Domini num.* 16. *et* 17. *dist.* 23. ubi *num.* 18. dicit opinionem Glossae communiter non teneri. Et sic Abbas *in cap. Cum terra* 14. *de election.* Barbosa *loc. citat.* 117. Lavor. *l. c. cap.* 18. *n.* 7. Fagnan. *in c. Quia propter* 41. *de electione n.* 68. *et in c. Cum ex injuncto* 2. *de Novi operis nuntiation. n.* 20. et alii cum Rota *part.* 6. *recent. dec.* 36. *n.* 7.

Electio de jure communi est facienda, quando 71
Ecclesia est viduata, et vacat legitimo suo pastore; *cap. Quia propter* 42. *de election.* ibi: *Ecclesiae viduatae provideant de Pastore.* Vacatio autem, et 72
Viduatio potest fieri multipliciter, nempe per mortem, renunciationem, translationem, et proprii Praelati remotionem, ut habetur *in cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episcop.* ibi: *Cum per translationem, depositionem, aut cessionem*, et notat Glossa *ibid. verb. Fortius.* Viduata, seu vacante 73
Ecclesia, debet ab Electoribus, cessante legitimo impedimento, fieri electio infra tres menses, alioquin devolvitur ad proximum Superiorem, textu expresso *in cap. Ne pro defectu* 41. *de election.* ibi: « Ne pro defectu Pastoris gregem Dominicum » lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis » Ecclesia viduata grave dispendium patiatur; » volentes in hoc etiam occurrere periculis ani- » marum, et Ecclesiarum indemnitatibus provi- » dere, statuimus ut ultra tres menses Cathe- » dralis Ecclesia, vel Regularis Praelato non va- » cet, intra quos (justo impedimento cessante) » si Electio celebrata non fuerit, qui eligere de- » buerant eligendi potestate careant ea vice. Ac » ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo » praeesse dignoscitur, devolvatur. » Et si ipse 74
proximus Superior infra idem tempus non elegerit, devolvitur ad alium Superiorem, et sic successive usque ad Papam; Silvester *verb. Electio* 1. *quaest.* 6. *nu* 7. Miranda *tom.* 2. *Manual. Prael. quaest.* 23. *art.* 12. Donat. *loc. cit. tract.* 3. *num* 3. et alii passim. Dicti tres menses non sunt com- 75
putandi a die vacationis, sed a die habitae scientiae tatis vacationis; *cap. Licet* 3. *de supplend. negligent. Praelat. cap. Quia diversitatem* 5. §. *final. de concess. Praebend.* Tempus enim non currit ignoranti, *l.* 2. *cap. Qui admitti*, sicuti nec currit legitime impedito, ex ipsomet *cit. c. Ne pro defectu*, ibi: *Justo impedimento cessante:*

76 Regulares autem non tenentur stare huic tempori a Jure communi praefixo, sed debent servare tempus, et modum a suis specialibus Constitutionibus statutum, Clemens enim IV. ut refert Casarub. in *compend. privilegior. verb. Electio* §. 4. concessit expresse Fratribus Minoribus, *quod in electionibus tempus super hoc a jure statutum ipsis non currat, nec in hac parte Juris hujusmodi Regulis coarcteutur*, et idem fuit concessum Ordini Praedicatorum ab Alexand. IV. Constitut. incipien. *Cum hi*, et a Sixto IV. *in Mari magno*; et quod electiones Regularium cujuscumque Ordinis celebrandae sint secundum proprias, et speciales suas legitimas Constitutiones, colligitur ex Clementin. *Exivi, de verb. significat.* et constat ex Decretis editis a Clemente VIII. *de reformat. Regular.* §. 36. et ex variis aliis Bullis specialibus, per quas Juri communi dero-
77 gatur. Si electio non fuerit celebrata statuta, et praescripta die in Ordine Minorum, si electio sit Provincialis, devolvitur ad Generalem; Clem. IV. Constitut. incipiente *Virtute conspicuos;* si sit Generalis, devolvitur ad Papam, *Constit. Ordin. stat.* 8. *cap.* 9. *in textu*, et in hoc fere omnes Religiones concordant; sed quaelibet stet suis specialibus Constitutionibus a Sede Apostolica approba-
78 tis. Electio celebrata post elapsum tempus a Jure communi, vel speciali praefixum est nulla; *cap. Ne pro defectu* 41. *de Elect. c. Licet* 3. *de supplend. negligen. Praelator.*

79 Electio regulariter loquendo non est facienda de nocte. Navarr. *consil.* 2. *de Election. in prima edition.* alias *consil.* 8. Rodriquez *tom.* 2. *quaest.* 64. *art.* 15. Mirand. *tom.* 2. *Manual. Praelator. quaest.* 23. *art.* 12. *conclus.* 1. Sayrus *in florib. decis. de Election. decis* 2. Molfesius *in summ. Moralis Theolog. tract. de Benefic. cap.* 16. *num.* 129. Castellin. *de Election. in addit. ad cap.* 6. *pag.* 498. Portell. *in dub. Regul. verb. Electio num.* 6. Donat. *loc. cit. tract.* 3. *quaest.* 7. *num.* 2. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 19. *num.* 170. et alii
80 passim. Dicitur *Regulariter loquendo*, quia ob gravem, et urgentem causam potest Electio licite, ac valida celebrari de nocte, dummodo tamen adsint ad minus tria luminaria, ad evitandos dolos, et errores, qui in dandis suffragiis, et conscribendis schedulis possint oriri. Rodriq. *tom.* 2. *qq. Regul. quaest.* 51. *art.* 5. Portell. *in dub. Regular. verb. Electio num.* 5. Mirand. *loc. cit. conclus.* 1. Barbosa *loco citato num.* 170. Donat. *loc. cit. num.* 4. et alii.
81 Causa autem gravis, et urgens pro celebranda electione de nocte, esset si in tota die non potuerint Electores concordari, et sequenti die periret facultas eligendi; vel si immineret periculum ut Congregatio dissolveretur; vel si timerentur obventurae Magnatum litterae, quae possent Electorum libertati praejudicare, et hujusmodi. Samuel. *tract.* 1. *disp.* 1. *controvers.* 19. *de Elect.* Donat. *loc. cit. num.* 5. Barbosa *loc. cit. n.* 170. Portell. *loc. cit.* et alii. Per noctem intelligitur 82
illud tempus, quod incipit post datum signum ad salutationem Angelicam usque ad illud tempus, quod jam albescit. Barbosa *loc. cit. num.* 171. Donat. *loco citato num.* 3. Navarr. *loc. cit.* et alii passim. Electio potest celebrari etiam die Festo. 83
Donat. *l. c. q.* 10. *n.* 1. et alii communiter.

Si debito tempore ante celebrationem Capituli 84
vel Congregat. non exhibeantur attestationes de adimplemento onerum Missarum, electio est nulla: ita habetur ex Constitutione Innocent. XII. incipien. *Nuper* §. 33. ibi: « Teneantur omnes, et » singuli Superiores Locales, in Provincialibus » Capitulis, seu Congregationibus exhibere atte» stationem, seu fidem ab omnibus Sacerdotibus » Conventus, Monasterii, seu cujuscumque Do» mus Regularis subscriptam, et juratam, quod » omnibus, et singulis tum perpetuis, tum manua» libus Missarum oneribus, seu obligationibus » ad limites, et tenorem praesentium decretorum, » tempore eorum regiminis fuerit omnino, et in» tegraliter satisfactum, vel deficiente aliqua » modica satifactione, possit etiam hujusmodi » residuali impedimento Missarum distincte re» ferendarum intra breve tempus moraliter sa» tisfieri, ea adjecta, et omnino adimplenda con» ditione, quod ante praefatae attestationis exhi» bitionem, quicumque Superiores Locales prae» dicti vocem activam, seu passivam in memora» tis Capitulis, seu Congregationibus omnino ha» bere non valeant. » Et sic defectu observantiae 85
dictae Constitut. pro nullitate Capituli Provincialis, Partibus acriter informantibus respondit *Sac. Congr. Episcop. et Regul. Ponente Emo. Corsino in Baren. Provinciae S. Nicolai Capituli Provincial.* 18. *Febr.* 1712. dubio: *An Electio Provincialis etc. sustineatur? Negative; et die* 3. *Julii ejusdem anni* persistendo in resolutis, respondit cum addito, *Ut causa amplius non proponeretur.* Et idem etiam resolvit *in Provincia S. Bernardini* 19. *Maji* 1713. *referente Emenentissimo Casino*, cum rescripto, *suspenso Capitulo, Superiores procedant ad declarationem incursus poenarum prout de jure.* Recurrentibus autem Superioribus Generalibus ejusdem Religionis, atque ante oculos EE. PP. ponentibus magna incommoda Provinciae, et moraliter impossibilitatem convocandi aliud Capitulum, cum diversis Vocalibus, nonnisi gratiam rehabilitationis quoad vocem activam tantum obtinere poterunt, *die* 2. *Junii* 1713. cum rescripto: *Pro gratia rehabilitationis quo ad vocem activam tantum, imposita poenitentia salutari.* Cum quibus pro punctuali executione ejusdem Innocentii Constitutionis processit etiam *Sac. Congregat. Concilii in Ord. Minor. Observ.* 17. *Junii* 1713. *quoad* 2. *dubium* Sic expresse refert Ursaya *tom.* 2. *part.* 2. *discept.* 29. *num.* 4. 5. 6. *et* 7.

86 Vicarius Provincialis electus a solo Diffinitorio
post mortem Provincialis potest ex justa causa
obtinere titulum Ministri Provincialis, ut de facto
enixe supplicantibus omnibus vocalibus Provinciae
Neapolitanae Reformatae, et concurrente consensu
nedum omnium omnino Vocalium, sed etiam
omnium Exprovincialium non Vocalium illius
Provinciae, et Superioris Generalis, concessit
Patri Petro de Neapoli *Sacra Congreg. Episcopor.
et Regul. Ponente Eminentiss. Casino* 22. *Maji*
87 1714. Sic in Provincia Romana anno 1673. fuit
electus Vicarius Provincialis P. Joseph Mediola-
nensis, qui paulo post titulo et praerogativis Mi-
nistri Provincialis decoratus fuit, praevio voto
Sacrae Congreg. Episcop. et Regul. mediante
Breve S. M. Clement. X. referente P. V. C. Ge-
nerali in ejus voto. Item in Provincia S. Thomae
anno 1699. ex gratia Sacr. Congreg. Episcopor.
et Regul. remissis arbitrio P. Matthaei a S. Ste-
phano tunc temporis Superioris Generalis preci-
bus P. Petri Francisci de Solere, idem ex Vicario
Provinciali declaratus fuit Minister Provincialis;
88 sic refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 22. Qui
tamen in Miscellaneo Sacro, et Profano verb. *Vi-
carius Provincialis* refert talem gratiam fuisse de-
negatam ab eadem *Sacra Congr. Episcop. et Reg.
in Januens.* 24. *Septembris* 1717.
89 Electio facta a Regularibus, et de Regularibus
necdum in eadem Religione professis, est nulla;
Regulares enim qui tacite, vel expresse profes-
sionem non emiserint, sunt incapaces eligendi,
textu expresso *in c. ex Eo* 32. *de elect. in* 6. §.
in Ecclesiis, ibi: « In Ecclesiis quoque Regulari-
» bus, vel Monasteriis, hi qui non sunt tacite vel
» expresse professi, non debent cum professis,
» vel Conversi Laici cum Clericis, electionibus
» interesse » Navar. *in Lucern. Regul. vel Ele-
ctores, sive Eligentes n.* 1. Silvester *verb. Electio*
4. *n.* 5. Barbosa *loc. cit. c.* 19. *n.* 50. et commu-
nis aliorum. Et Regulares qui non sunt expresse
professi; nequeunt omnino eligi in Praelatos,
textu expresso *in cap. Lullus* 28. *de election. in* 6.
ibi: « Nullus Religiosus ad Abbatiam, seu Prae-
» laturam suae, vel alterius Religionis de cetero eli-
» gatur, nisi antea fuerit Ordinem Regularem
» expresse professus. Quod si secus actum fuerit;
90 » eo ipso irritum babeatur. » Ex quibus textibus
clare patet, quod ad hoc, ut quis possit elige-
re, sufficit tacita professio, *tacite vel expresse pro-
fessi.* Ut vero possit eligi, necessario requiritur
expresse, *nisi fuerit Ordinem Regularem expresse
professus*, ut recte observant Sigismund. a Bono-
nia *de election. dub.* 90. *nu.* 3. Suarez *de Religion.
tom.* 4. *tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 2. Barbos. *loc.
cit. num.* 50. et alii passim, et boc procedit etiam
in Monialibus, textu expresso *in cap. Indemnita-*
91 *tibus* 43. *de elect. in* 6. Et eligendus in Praelatum
debet esse professus in eadem Religione, in qua
eligitur, textu expresso *in Clement.* 1. *de election.*
ibi: « Cum rationi non congruat, ut homines di-
» sparis professionis, vel habitus simul in eisdem
» Monasteriis socientur, prohibemus ne Religio-
» sus aliquis in Abbatem, vel Praelatum alterius
» Religionis, vel Habitus de caetero eligatur;
» Quod si secus actum extiterit, sit eo ipso ir-
» ritum; et inane. » Et per hanc decretalem cor-
rectum videtur illud verbum *in cit. cap. Nullus*
28. *de election.* nempe *Vel alterius Religionis de
cetero eligatur*, ut ubi notat Glossa *in verb. eod.*
et clare de se patet propter congruentem ratio-
nem in d. Clementina adductam
Sententiae privationis vocis activae, et passivae 92
debent a Superioribus Regularibus pronunciari
per mensem ante Capitulum, aliter non teneut, ex
visitationis Apostolicae decreto edito 14. Octob.
1601. a Clement. VIII. approbato sub bis verbis:
« Privatio vocis activae, et passivae, ac inhabili-
» tatis decreta, sententiaeque ab eisdem Superio-
» ribus Ordinis latae, ne deinceps in ipso electio-
» nis actu pronuncientur, promulgenturve, atque
» eae promulgatae vocales minime afficiant, nisi
» per mensem ante fuerint intimatae, prout Sancti-
» tas sua omnino vetuit. » Quod decretum nomi-
natim observari praecepit jussu Pauli V. Card.
Verallus Ord. Minor. Protector 27. *Maji* 1616.
*ut refert Lontusca in Theatr. Regul. verb. causa,
seu lis, n.* 2. Hoc enim fundatur in jure commu-
ni, secundum quod omnes mutationes, et senten-
tiae prolatae in limine Capituli praesumuntur fa-
ctae ad fraudandam futuram electionem, ut ad-
vertunt Castellinus *de elect. c.* 13. *n.* 14. Pellizar
in Manual. Regul. tract. 9. *c.* 2. *sect.* 2. *num.* 8.
Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 18. *num.* 10. Non enim 83
potest praeses Capituli Religiosos voce activa et
passiva privare, ipsis non citatis, nec eisdem
data actorum copia, ut se possint via Juris de-
fendere, quamvis a Superiore Generali haberet in
mandatis, ut procederet sine strepitu, et figura
Judicii, et quod posset Religiosos voce activa, et
passiva privare, quia id debet intelligi, *Juris or-
dine servato*, scilicet citato reo, et in suis exceptio-
nibus audito. Clementin. *cap. Pastoralis* 2. §. *Ce-
terum, de sentent. et re judicat.* Rodriq. *qq. Regul.
part.* 2. *q.* 52. *art.* 12. Miranda *in Manual. Praelator.
tom.* 2. *qu.* 23. *art.* 22. *conclus.* 3. Castellin. *de
elect. cap.* 13. *tit. direct. pacific. election.* Lezana
tom. 1. *qq. Regul. cap.* 15. *n.* 34. Peyrin. *tom.* 1.
de subdito qu. 1. *de obedient. c.* 31. §. 10. Pignatel.
tom. 10. *d. consult.* 18. *num.* 9. cum aliis addu-
ctis a Passerin. *de elect. cap.* 2. *quaest.* 4. *num.* 71.
Si tamen citato Capitulo, et Vocalibus jam con- 94
gregatis emergeret casus, propter quem Vocalis
aliquis sit voce activa, vel passiva privandus,
tunc ipso summarie audito, an aliquam excusa-
tionem pro se adducere possit, aut velit, posset
sententia pronunciari, vel declarari incurrisse ex-

communnicationem, et consequenter privationem vocis activae, si esset notorius Clerici percussor, *ex cap. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *quaest.* 4. vel privationem vocis activae, vel passivae incurrisse, ex quo non detulerit ad Capitulum attestationem juratam a Sacerdotibus sui Conventus super celebrationem Missarum ad praescriptum Constitutionis Innocentii XII. incipien. *Nuper*, sub talis privationis poena id praecipientis, ut patet ex propriis suis verbis relatis supra *sub num.* 84.

95 Electio Canonice celebrata, est confirmanda ab
immediato, et proximo Superiore; *cap. Nihil* 44.
96 *de Elect.* §. *Ceterum.* Si electus ante confirmatio-
nem se immesceat administrationi, seu exercitio
Praelaturae, est ipso facto privatus jure acquisito
per electionem; *cap. Qualiter* 17. *de Election. et*
97 *cap. Avaritiae* 5. *eod. tit. in* 6. Excipiuntur tamen
electiones Generalium Ordinum, qui ex variis
privilegiis a Sede Apostolica ipsis concessis, eo
ipso quod sunt electi, sunt a Sede Apostolica con-
firmati, vid. Constitut. Sixti IV. incipien. *Dum*
98 *attenta.* In Ordine Minorum, Generalis statim ac
Canonice est electus potest plenam et liberam
administrationem, et jurisdictionem exercere, ex
concessione Clementis IV. Constitut. incipient.
Virtute conspicuos. Provinciales vero ex eadem
Constitutione confirmantur a Generali, vel ab
ejus delegato Visitatore, et Praeside; Guardiani
autem eodem actu eliguntur, et confirmantur; ut
cum aliis notat Hasbensis *summ.* 99. *verb. Electio*
99 *num.* 193. et docet praxis. Abbatissae quamvis de-
beant ab Episcopo, vel suo respective Superiore
confirmari, adhuc possunt ante confirmationem
administrare juxta dispositionem textus *in cap. Indemnitatibus* 43. *de Electione*, et declaravit *Sac. Congr. Episcop. et Regul. in Mazarien.* 18. *Martii* 1700. *referente Eminentissimo Colloredo.*

100 Quoad electionem Abbatissarum notanda sunt sequentia novissime proposita, et resoluta dubia. (*)

I. An in Electionibus Abbatissarum in Monasteriis sub disciplina Regularium Minorum de Observantia, possit Episcopus secum conducere Cancellarium; et quatenus affirmative.

II. An liceat eidem Cancellario interesse, et assistere scrutiniis, et Electionibus Abbatissarum, quae fiunt in Monasteriis Ord. Minor. de Observantia Tiburis; et quatenus negative?

III. An saltem dictus Cancellarius durante scrutinio permanere possit intra Ecclesiam in casu etc.

Sac. Congregat. Concil. in Tiburtina 26. Aprilis 1727. respondit ad I. *Affirmative.* Ad II. *Negative.* Ad III. *nec Cancellarium, nec Fratres, exceptis, Superiore, et Scrutatoribus, permanere posse intra Ecclesiam.*

Insuper attendenda est sequens alia ejusdem Sac. Congregat. Concil. resolutio sub *die* 4. *Maji* 1675. *in Neapolitana Electionis Abbatissae lib.* 29. *Decr. pag.* 65. *a tergo*: ibi: Post editam Constitutionem *Inscrutabili* a Gregorio XV. consuevit Archiepiscopus Neapolis pro tempore, ut narrat Eminentiss. Caracciolus, interesse Electionibus Abbatissarum Monasteriorum Regularibus subjectorum, adhibito ultra seipsum, vel Vicarium, etiam Notario, qui gesta adnotaret, ac fidem de his faceret, ne res alioquin remaneret sub dispositione Superiorum Regularium, si controversia super electione, et nullitas occurrisset, atque ne Ordinarii interessentia frustratoria redderetur; Hoc non obstante Superior Monasterii Reginae Coeli ex Canonicis Regularibus, in Electione nuper facta noluit admittere Notarium, et non obstante, quod Vicarius Generalis de Nullitate protestaretur, ad electionem processit, allegans pro se declarationem hujus Sacrae Congregat. tenoris sequentis: *Urbaniae* 10. *Septembr.* 1639. *Sac. etc.* « Censuit Episcopum in electione Abbatissae Mo- » nasterii Monialium Regularibus subjectarum » non posse exquirere, seu recipere vota Monia- « lium, sed illa exquiri, et recipi debere a Supe- » riore Regulari, sciente tamen, et audiente eo- » dem Episcopo. » His stantibus, Eminentiss. Archiepiscopus, citato P. Procuratore Generali in Curia, instat declarari, primo, an in electionibus Abbatissarum, una cum Vicario Generali interesse possit etiam Notarius Archiepiscopalis; secundo, an dicta electio facta absque interessentia Vicarii, et Notarii sit contra Constitutionem praedictam, ac propterea nulla? *Sac. Cong. Conc. ad utrumque respondit, negative.*

Circa aliqua concernentia electionem Officialium 101
Curiae Ordinis Minorum de Observantia attendenda est novissima Constitutio Clementis XII. incipiens *Cum sicut*, edita 10. April. 1733. in qua decrevit, quod juxta Statutum Capituli Ge-

(*) Circa Electionem Abbatissarum Benedicti XIV. de Synodo Dioeces *lib.* 5. *cap.* 12. §. 4. censuit, Episcopum una cum Praelatis Regularibus interesse, eidemque ab ipsis denunciandam esse futuram electionem. « Praeterea juxta » Constitutionem 18. San. Mem. Gregorii XV. Episcopus » una cum Praelatis Regularibus interesse, et praesidere » potest electioni Abbatissarum, quae praeficiendae sunt » in Monasteriis iisdem Regularibus subjectis, in cujus » constitutionis sequelam a Sacris Urbis Congregationibus » decisum est, debere Regulares futuram electionem Ab- » batissae Episcopo denunciare, et si Episcopus dixerit, » se velle per se, vel per alium eidem electioni interesse, » teneri Episcopi adventum usque ad praefinitum tempus » expectare. Jam vero ne Episcopus gravetur onere suam » voluntatem singulis vicibus manifestandi eidem con- » sulunt Doctores, ut semel in Synodo generatim declaret » se uti velle facultate a Gregorio XV. sibi facta, et qua- » rumcumque Abbatissarum quantumvis exemptarum ele- » ctionibus semper, et quandocumque interesse. Hac enim » declaratione semel in Synodo emissa ligari Regulares, » ne Episcopo inconsulto Abbatissarum Electionibus prae- » sidere valeant perinde ac si in singulis specialibus casi- » bus fuisset Episcopi voluntas expresse iisdem significa- » ta, recte probat » Monacell. *in formul. legal. tom.* 3. *pag.* 187. (*Edit. Barbiel.*)

neralis Mediolanensis Ordinis Minorum de Observantia, secuta electione Officialium Curiae, Minister Generalis pro tempore existens sex saltem Religiosos debitis qualitatibus praeditos illius nationis, ex qua fuerit Officialis electus, fratribus Definitorii Generalis proponere debeat, ut ex his tres ab ipso Definitorio seligantur, e quibus in eventum vacationis ejus Officii, idem Minister Generalis unum ad sui libitum deputare teneatur; et si contigerit alterum ex tribus Religiosis sic a Definitorio delectis decedere, aut inhabilem fore, facultas Ministri Generalis deputandi dictum Officialem ad duos reliquos, quatenus vero duo mortui, aut inhabiles fuerint, ad unicum superstitem limitata sit, et esse intelligatur; sin autem omnes tres obierint, aut inhabiles reperiantur, tunc deputetur Religiosus dignior illius Nationis, de qua erit Officialis electus in Capitulo Generali; demandato in casu absentiae Religiosi ita deputati exercitio Officii Secretario Officialis cedentis, vel decedentis: quodque delectus trium Religiosorum praedictorum pro Fratribus de Observantia, Reformatis, Excalceatis, et Recollectis Franciae nuncupatis dicti Ordinis, ab eorum respective Definitorio Generali perficiatur.

102 Correctores tam Generales, quam Provinciales Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula facultatem habent decidendi de electionibus, aliisque negotiis, quae ob paria post trinum scrutinium suffragia, ad Generale vel Provinciale Tribunal devolvuntur; Benedicto XIV. Constit. incip. *Injuncti Nobis t.* 4. *Bull. numer.* 30.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

103 Plura sunt quae hic cumulavit Auctor. De convocatione absentium ad Electionem diximus in Addit. ad verb. *Absens* quoad Electionem. Cetera illustrare haud patiuntur arcti limites Additionum. Satis sit de hisce duobus verba facere.

104 Verum est (ut de primo disseram) quod regulariter ad coarctandum terminum Electioni praefixum non sufficiat major pars Capituli, sed requirantur duae ex tribus partibus ejusdem Ca-
105 pituli. At gravis quaestio est, num id locum sibi vindicet ubi Capitulum jam sit legitime coactum ad Electionem faciendam?

106 Affirmant Cardinal Petra in *comment. ad Constit. Apostol. Constit.* 1. *Divi Leonis Magni sect.* 2. *num.* 33. Piton. *discept. Eccl.* 100. *n.* 69. Lotter.
107 *de Re Benefic. lib.* 2. *quaest.* 20. *n.* 7. Negant Ricciardell. *in Lyc. Eccl. cap.* 4. *sect.* 1. *n.* 1. Passer. *de elect. c.* 11. *n.* 101. Ansald. *in Adnot. ad decis.* 86. *n.* 84.

108 Sacrum Tribunal Rotae opinioni affirmative adhaesit *coram Lancett. decis.* 182. *num.* 16. *et plur. sequent. et in Placentina Provinciae Compostellanae Simultaneae* 26. *Junii* 1743. §. 10. *coram Illustrissimo de Thunn.* Licetque hanc revocaverit decisionem *die* 4. *Februar.* 1744. *coram eodem* nihilo tamen minus *in decisione revocatoria* articulum hunc in medio reliquit, ut patet *ex* §. 6. *et sequent.* Re- 109
centius vero negativam sententiam tenuit, *ut in Leodien. Vicariae* 9. *Decembr.* 1754. §. 15. *coram Illustrissimo Molin. et in Colonien. Decanatus* 4. *Julii* 1755. §. *final. cor. bo. me. Borull. et* 15. *Maji* 1756. §. 7. *et sequent.*

Ubi in electione (an alterum de quo disserere 110
proposui) in qua plures sunt Electi, suffragia excedunt eligentium numerum, potest renunciari legitime Electus, quum nemo possit majorem numerum sibi tribuere. Immo sola ambiguitas apta est infirmare Electionem hanc. Et quamvis in Ele- 111
ctionibus possit quandoque subduci redundnas suffragiorum numerus, ut in reliquis veluti legitimis consistat Electio, ne utile per inutile vitietur; id 112
tamen procedit vel si unus tantum sit, qui sui periculum faciat in suffragatione ad certum assequendum suffragiorum numerum ex iis qui electioni praesunt, atque ea habeat suffragia, quae sublatis redundantibus attingunt numerum ad actus firmitatem praestitutum; vel etiamsi is in aliorum concursum tot enumeret vota, ut quaecumque contra ipsum deductio fiat, adhuc caeteris antecellere videatur; secus e contra. Vide haec et alia ad hanc 113
Electionis materiam pertinentia apud Rot. *in Nullius seu Firmana Canonicatus* 3. *Jul.* 1748. *cor. Illustriss. Clemente. Impress. Romae per Barbiellini* 1785.

NOVÆ ADDITIONES EX ALIENA MANU

Nulla in materia magis *incerto jure* vivimus, 114
quam in hac electionis. Quae a jure Canonico enim sancita sunt circa electionem propriam, ea a Doctoribus modo admittuntur, modo rejiciuntur in electione impropria. Infinita afferre possemus exempla, si otium esset. At libet aliud afferre, de quo novissime actum est in Sacra Rota in *Comen. Canonicatus Theologalis.*

Pertinet Juspatronatus hujus Canonicatus ad 115
Capitulum. Ex octo vero Canonicis, qui Capitulum componunt, quinque elegerunt inhabilem *sub conditione dispensationis*, tres vero habilem elegerunt. Obtenta intra terminum juris minime fuit dispensatio. Quaestio ideo fuit orta, num electio habilis facta a tribus illis Canonicis, valida sit, necne?

Pro invaliditate hujus electionis adducebatur, 116
quod de jure Canonico electio facta a minori parte minime valida est, ubi major pars inhabilem citra ullam culpam elegit, ut si *ignoranter* elegit. Culpa autem vacare contendebatur electio inhabilis a majori parte sub conditione dispensationis facta.

Contra vero valida ex eo praetendebatur, et 117
quidem jure meritoque, haec electio habilis facta

a minori parte, quod electio inhabilis a majori parte facta sub conditione dispensationis, non obtenta ipsa dispensatione *vel* referenda est ad casum non factae electionis, *vel* ad casum electionis inhabilis voluntarie, et culpose factae. Aut enim eligentes Inhabilem sub conditione dispensationis intendunt non eligere, non obstante quod dispensatio non obtineatur, et in hoc disparato casu referri electio debet ad casum Electionis Inhabilis voluntarie, et culpose factae. At sive ad unum, sive ad alterum casum referatur, totum jus Capitulis consolidatur in minori parte eligente Habilem, et sic electio Habilis ab ipsa minori parte facta valida est dijudicanda.

118 Dispositio vero illa juris Canonici, quod eligente majori parte sine culpa Inhabilem, nequeat valere electio Habilis facta a minori parte, trahi nequit ad casum hunc, idque quia qui absque culpa eligunt Inhabilem, quantum in ipsis est, eligere intendunt. Lex vero est, quae Electioni illi denegat effectum.

119 Adeo vero hic articulus implexus visus est, ut supremum Rotae Auditorium semel atque iterum scissum ex aequo fuerit, nullamque coeperit resolutionem, ut *die* 30. *April. et die* 21. *Junii* anno 1762. Sed cum deinceps die 28. Januarii 1763. in eam iverit sententiam, ut totum Jus Capituli consolidetur in minori parte habilem eligente, ut ex §. 16. ad finem; hinc libet pro gravitate articuli, tum novitate ejus resolutionis ipsissima verba Decisionis hic exscribere.

» Hactenus dicta luculenter commonstrant, nullum Jus Ignatio comparari ex praesentatione a quinque Capitularibus in idipsum collata. Nam irrita prorsus, et inanis fuit nominatio incapacis intuitu aetatis, totumque Jus Capituli coaluit in aliis tribus Canonicis Joannem Antonium Nicolina Sacerdotem habilem eligentibus. Impediturque propterea devolutio ad Sanctam Sedem, nec Ignatio prosunt Literae Provisionis Apostolicae, perinde expeditae, ac si ageretur de Canonicatu devoluto. Nam si major Pars Collegii in eodem Actu, proque eadem vacatione eligat inhabilem, aut incapacem, et minor habilem, Jus majoris consolidatur in minori, quia non decet, ut minor eligens habilem, nec ullam in re deficiens privetur Jure eligendi per hoc, quod major Pars inhabilem praesentaverit, per *Text. in cap. Dudum* 22. *de Election. et Elect. potestat. c. Gratam* 2. *de postul. Praelat.* Piton. *de controv. Patron. allegat.* 100. *num.* 2. Fontanell. *Jurepatron. lib.* 2. *quaest.* 10. *num.* 7. Montal. *de Jur. superveniet. tom.* 1. *qu.* 23. *num.* 118. Rota *coram Herrer. decis.* 94. *n.* 1. *et* 19.

» Nec interest, nominationem majoris Partis, quinque nempe Vocalium Ignatio Suffragantium, prodiisse sub conditione obtinendi, quatenus opus, Pontificiam dispensationem super aetate intra tempus a Jure praefinitum, quod erat tempus quadrimestris, ideoque conditione intra hujusmodi tempus minime superventa, inutile evasisse Jus majoris Partis, eoque dempto cessasse quoque Jus minoris, quum per electionem collegialiter factam in minori consistere haud possit virtus Capitularis, quae consumitur a majori; Abbas *in cap. Quia propter n.* 9. *et in c. In Genesi n.* 4. *ibique* Hostien. *n.* 14. Cardinal. *num.* 3. *de Election.* Lotter. *de Re benefic. lib.* 3. *quaest.* 17. *num.* 128. Rot. *in Recent. decis.* 269. *num.* 2. *part.* 1. *et decis.* 210. *num.* 16. *part.* 9.

» Quandoquidem ad eliminandum objectum perpendere oportet, majorem Partem Capituli, et quinque Canonicos nominantes Inhabilem, nondumque perventum ad justam aetatem sub conditione obtinendae dispensationis, dispensatione non obtenta, et conditione non extante intra tempus quadrimestris, perinde haberi, ac si nunquam nominassent. Jam vero in casu nominationis non factae a majori Parte, nemo nescit, integram, universamque potestatem Capitularem ad minorem percurrere, vel in illis coalescere, qui dignum, et habilem nominaverint, Card. de Luc. *de Regular. discurs.* 53. *num.* 8. Lavor. *variar. lucubrat. Canonic. lib.* 4. *cap.* 6. *n.* 26. Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 3. *cap.* 2. §. 7. *quaest.* 571. *per tot.* Ceccoper. *lucubr. Canon. lib.* 4. *tit.* 6. *n.* 45. *et* 46. Rot. *in Leodien. Vicariae* 1. *Julii* 1754. §. 8. *cor: Eminentiss. Molino.*

» Plane qui praesentat sub certa conditione impetrandi a Summo Pontifice veniam aetatis, sub contraria conditione removet consensum ab Actu, et quodammodo profitetur, se negare electionem, quum haec, et non alia sit voluntas ita eligentis, Card. de Luc. *de Jurepatronat. discurs.* 64. *n.* 27. *et de Benefic. discurs.* 28 *n.* 18. Piton. *de Controv. Patron. allegat.* 1. *sub. n.* 24. *versic. modus autem in fin. et rursus allegat.* 2. *num.* 4. Garz. *de Benefic. part.* 8. *cap.* 2. *n.* 3. Corrad. *in Prax. Beneficiar. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 26. Vivian. *de Jurepatronat. part.* 2. *lib.* 8. *cap.* 8. *n.* 10. *et* 24. Gagliard. *de Benefic. cap.* 9. *num.* 10. Idem *de Jurepatronat. cap.* 16. *num.* 13. Rot. *in Parmen. Beneficii* 26. *Junii* 1750. §. 18. *et* 5. *Decembris* 1751. §. 12. *coram bon. mem. Canilliac.* Praesertim ob clausulam *Et non aliter*, qua quidem major Pars ita consensit Inhabilis electioni, ut non adito Summo Pontifice, nec impetrata dispensatione, quinimo praetergresso tempore ad id praestituto, nihil ipsa egisse videatur, et ideo totum Jus, et vox Capitularis coerceatur in Parte minori, quae capacem, habilemque elegit. Nec electio majoris Partis consumit Jus Capituli, quod per minorem conservatur, si majoris Partis electio cassatur, interciditque. Alias absurdum esset Capitulo, et mi-

» nori Parti perniciem creari: Capitulo quod fra- » udaretur Jure eligendi: Minori etiam Parti, si » sine culpa illius, et ex facto majoris Partis ad » Superiorem fieret devolutio Quod fit, ut si pars » tantum, et non totum capitulum, in culpa ver » setur inhabilem eligendi, tunc Jus electionis » pervolvatur, ac transeat ad aliam partem, et ad » reliquos, licet numero pauciores, vocales, quum » poena non debeat insontes afficere, Barbos. *de* » *Jur. Ecclesiast. univ. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 86. Lou- » vrex *dissert. Canon.* 8. *annot.* 50. *ad nonnullos seq.* » Leuren. *in for. Benefic. part.* 2. *cap.* 2. *quaest.* » 250. *n.* 2. Montalb. *de Jur: superven. tom.* 2. *in* » *addit. ad quaest.* 23. *n.* 24.

» Traducique ad hanc speciem non possunt Au- » thoritates, quae de majori Parte ignoranter in- » dignum eligente afferuntur. Qui enim ignoran- » ter eligit indignum, aut inhabilem, nullius cul- » pae notatur, et pro se cupit electionem impleri; » Lex autem est, quae illi subtrahit effectum, et » ideo vetat Jus majoris accrescere minori, et in » minori, coacervari, cum ad id requiratur, majo- » rem Partem vel non eligere, vel culpose saltem » eligere. At vero quisquis eligit incapacem sub » conditione dispensationis, et consequenter ex » perspecta Canonica indole requirente legitimam » aetatem, scienter eligit, nec excusatur a condi- » tione, nisi removeatur obstaculum nominationis » in Incapacem collatae. Obstaculo vero vigente ob » non impletam Conditionem, res absolvitur secun- » dum regulam culposae nominationis, qualis est » illa, quae proponit Indignum, privans ex post fa- » cto eligentes Jure suffragii, et hoc ea vice tran- » sferens in alios, qui habilem elegerunt, quive ex » consolidatione acquirunt vocem Capitularem, ut » de culpose eligentibus statnunt Louvrex *Dissert.* » *Canonic.* 8. *num.* 56. Passerin. *de Elect. c.* 31. » *n.* 1. Fontanell. *de Jurepatron. lib.* 2. *c.* 10. *num.* » 2. Rot. *coram Ansald. decis.* 95. *num.* 19. *et in* » *Colonien. Abbatissatus* 25. *Aprilis* 1759. §. 11. » *cor. bon. mem. Frangipane.*

» Et quamquam alicui mirum videatur, conso- » lidationem majoris in minori fieri ex post facto, » semel ac Collegialitas actus nihil initio tribuit » minori Parti, perpendere tamen oportet, id fieri » per quamdam retroctationem, et reditum ad ini- » tium. Conditio dispensationis ejus est naturae, » ut si impleatur, redeat ad initium actus, actum- » que convalidet ab illo tempore; sin autem de- » ficiat, etiam defectus ad idem tempus reverta- » tur, actumque deleat tam quoad eligentes, quam » quoad Electum usque ab exordio, quum paria » sint nihil fieri, vel fieri sub conditione, quae » non extet, ut probant Rolant. *consil.* 58. *n.* 16. » *et sequ. lib.* 3. Antonin. *var. resol. lib.* 1. *resol.* » 56. *n.* 3. et alii collecti per August. Barbos. *de* » *Axiom. Jur. lib.* 3. *c.* 43. *de condit.* §. 16. Paris. » *de resignan. benef. lib. primo quaest.* 14. *num.* 10. » Clericat. *de benefic. discord.* 62. *num.* 26. Rota *co-* » *ram Molin. decis.* 1161. *n.* 17. Esto igitur in Pa- » tronatibus Laicalibus (Cujusmodi est illud, de » quo disseritur, si consideretur cessio per Com- » munitatem Burmi facta Capitulo sub lege non » immutandi naturam Patronalem) esto inquam » a Jure Canonico permittatur actus nominationis » Incapacis sub conditione purgandae incapacitatis » intra terminum, ut pluribus collectis firmavit » Rota *in Melevitana Beneficiorum* 10. *Junii* 1712. » §. *Pro remotione cor. clar. mem. Card. Aldovrando* » *apud Fargn. de Jurepatr. part.* 1. *can.* 5. *cas.* 11. » *n.* 28. tamen a conditionis eventu pendet nulli- » tas, aut firmitas ejusdem actus, itaut extante » conditione, actus valeat retrocedendo, conditio- » ne defecta retrocedendo pariter corruat. Hac vi » retrotractationis inspecta, nemo miretur defe- » ctum Pontificiae dispensationis numquam obten- » tae super aetate, ministerio Juris redire ad ini- » tium actus, et ad momentum, quo major Pars » Ignatium praesentavit sub conditione dispensa- » tionem obtinendi. Sequiturque propterea ex eo » momento a majori Parte negatum extimari con- » sensum nominationis incapacis e medio subla- » tae; semper enim evanescit, et a principio tol- » litur ac si non facta, praesentatio, cui deest con- » ditionis eventus; Rota *in Recent. dec.* 474. *num.* » 10. *et seq. part.* 5. *tom.* 2. *et in Romana Locorum* » *Montium, seu Evictionis* 9. *Feb.* 1756. §. 6. *cor.* » *Illustriss. Stadion.*

» Quamobrem vox Incapaci, et Inhabili eatenus » profutura, quatenus intra praescriptum tempus » evasisset Capax, et habilis, resolvitur quidem » nulla deinceps acquisita capacitate, sed nihil » detrahit nominationi minoris Partis, quam immo » in suspenso stare jubet, quousque non implea- » tur conditio capacitatis acquirendae; Piton. *de* » *controv. alleg. prima n.* 24. Gagliard. *de Jurepatron.* » *cap.* 16. *n.* 12. Conditioneque desiderata, nec » intra tempus superventa, quemadmodum fas » est credere, majorem Partem noluisse eligere, » sic Legis operatione resurgit quodammodo con- » sopitum Jus electionis minoris Partis, nec am- » plius consideratur major, aut minor Pars, quum » in minori totum Jus, ac summa Capituli repe- » riatur, actusque minoris Partis, qui manet in » suspenso, non prohibetur, quin ex post facto vi- » res consequatur, uti monent Nid. *in Comment.* » *ad regul.* 18. *n.* 44. *de regul. jur. in* 6. Montalb. » *de Jur. superven.* tom. 1. quaest. 1. num 37. Et » hinc etiam actui collegialiter perficiendo respon- » detur. Haec enim quoad Patronos Jure Collegii, » non autem uti singulos eligentes regula tradi- » tur, ut si nulla divisio Suffragiorum contigerit, » sed universum, quantum est, Collegium Inha- » bilem elegerit, tota vox irritetur, et ad Supe- » riorem devolvatur. At si eligentes sese divi- » serint, et Pars major, ut hic, secesserit ad prae-

» sentandum non Idoneum, Pars vero minor ad » Idoneum declinaverit in eodem actu Collegiali, » quo jus electis conquiritur: plane vox, a qua » cadit major Pars scienter eligens Inhabilem, » accrescit, et additur minori Parti, quae dignum, » et habilem praesentavit, quoniam ut ait Gloss. » *in cap. Gratum de Postulator. in verb. pauciores*, » Jus omnium, et universitas etiam in unum re » cidere potest, consonatque *Leg. sicut Municipium* » *7. in fin. ff. Quod cujusque universitat. nomine*, » magisque Jus omnium recidit in tres eligentes, » qui Collegium faciunt; *cap.* 1. *de Election. Leg.* » *Neratius* 85. ibique Gothofred. *litt. K. ff. de* » *verbor. signific.* Idque in solo limitatur casu, si » nempe non eodem contextu prodierit nominatio » minoris Partis, sed forte prius, et spatio dato, » atque intervallo, quia tunc virtus Capitularis » constitui nequit in minori parte ob consolida» tionem majoris nondum privatae Jure electio» nis, ut haec perstringens non ad opportunitatem, » sed pro animi sui Sententia perbelle declarat, » Piton. *de controv. Patronor. alleg.* 100. *n.* 2. *et* 3.

» Contrariis forte urgentibus in electione cano» nica Praelatorum, ut vocant *propria*, ad formam. » *Cap. Quia propter de elect.* in qua quidem re» cepta est sanctio *Textus* ex Jure Civili *in leg.* » 30. *ff. de regul. Jur.* et ex Jure Canonic. *in cap.* » *Quum auditis* 29. *de election. et cap. Dudum cum* » *gloss. in verb. electionis tempore eodem tit.* utro» que Jure negante, tractu temporis convalescere, » quae ab initio nulla sunt; Quia in electione » propria non admittuntur verba conditionalia; » non enim Eligentes in incerto fluctuare debent, » quinimmo in electione propria constitutum est, » ut majori Parte seligente Inhabilem sub condi» tione quaerendae capacitatis, minore vero ca» pacem, et habilem absolute nuncupante, statim, » et ipso Jure proscribatur vox Eligentium con» ditionaliter, non expectato conditionis eventu, » quia placet vota conditionalia pro non adjectis « haberi, et ex puris celebrari electionem, in il» los, qui pure nominarunt habilem, ea vice tran» seunte Jure caeterorum, ad *Text. in cap.* 2. *de* » *elect. in* 6. Ripa *resp.* 2. *per tot. de elect.* Garz. » *de Benefic. part.* 8. *cap.* 2. *n.* 11. *et* 13. Lott. *de* » *Benefic. lib.* 2. *quaest.* 16. *num.* 7. Passeriu. *de* » *elect. cap.* 18. *num.* 22. Nid. *de regul. jur. regul.* » 50. *sub num.* 11. Piton. *discept. Eccles.* 106. *n.* » 115. Rota *coram Millin. decis.* 420. *num.* 7.

» At longe aliter se res habet in impropria no» minatione Patronorum, quos inter recensetur » Collegiata Burmii potita Jure eligendi ex ces» sione Communitatis; nam hic quemadmodum » nuncupatio Inhabilis, quae fit a majori Parte » sub conditione dispensationis, non habetur tam» quam infirma, et infecta (toleratur enim, et » permittitur) ita etiam Habilis nominatio pure » facta per minorem Partem pro infecta, et in» firma, non est quoad actum usque ab exordio, » sed utraque manet in suspenso quoad effectum, » vel saltem est in implicito statu validitatis » quoad usque deficiat conditio dicta a majori Parte » Inhabilem eligente, eaque defecta, consistit » usque ab initio electio minoris Partis, ut se» cernentes propriam ab impropria nominatione » considerant, Piton. *dicept. Eccles.* 24. *a n.* 13. » *ad plur. seq.* Rota *in Recent. decis.* 210. *n.* 16. » *et seq. part.* 9. *tom.* 1. *coram Cerro decis.* 26. *n.* » 43. *et seq. et cor. Caprar. dec.* 558. *num.* 7.

» Idque conficitur tum a Jure, tum ab Homi» ne. *A Jure*, quia eligens inhabilem sub condi» tione dispensationis, non videtur a principio » eligere, et ideo non attrahit, et absorbet Jus » minoris, sed contra ad minorem transfertur » etiam Jus majoris, perinde ac si major Pars » abstinuisset ab electione. *Ab Homine*, quia non » accedente conditione, ut erat in facultate ma» joris Partis poenitere electionis Inhabilis, et » etiam intra terminum cumulare electionem, » Piton. *de controv. Patron. alleg.* 2. *num.* 4. Carol. » Anton. de Luca *de linea legal. part.* 1. *art.* 24. » *num.* 10. sic nova electione praetermissa, si » major Pars intra tempus quadrimestris noluit » Habilem eligere, videtur tacite abivisse in ele» ctionem Habilis jam a minori Parte nominati. » Quoniam conflictus majoris Partis cum minori, » a qua illa se subtraxit, solum durat, quousque » impleatur conditio; non impleta vero condi» tione, cessat, et major Pars censetur potius » fictione legis cessisse Juri suo, vel nominato a » minori consensum quodammodo praebuisse; » Montalb. *de Jur. superven. tom.* 1. *quaest.* 23. *n.* » 125. *et seq.* Rota *in Recent. decis.* 136. *num.* 14. » *cum duobus seq. part.* 10.

» In hunc sensum autem eo pronius Domini » iverunt, quo certius est ex duabus devolutio» nibus, quarum altera fiat per consolidationem » Juris majoris Partis in minori, altera per tran» situm ad superiorem, uti advertunt Card. de » Luca *de Jurepatron. disc.* 31. *num.* 3. *et disc.* » 35. *num.* 10. Piton. *de controv. Patron. alleg.* » 34. *num.* 7. *et seq. et alleg.* 16. *num.* 23. Vivian. » *de Jurepatr. lib.* 12. *cap.* 1. *n.* 1. *et seq.* favorabi» liorem esse primam, quam secundam, et quan» topere vitandam hanc, tantopere adjuvandam » illam putarunt, sectantes Judicium explicatum » a Rota *in Gerunden. Beneficii* 1. *Julii* 1726. §. » *Opposito, et* 19. *Aprilis* 1728. §. *Quae quidem*, » *coram clar. mem. Card. Calcagnino.*

» Privat equidem devolutio in vacatione illa » Patronos Jure praesentandi. Odium igitur in» currit, et tamquam poena, vel modis omnibus » effugienda est, ad *Text. in cap.* 5. *de concess.* » *Praebendar. et in cap.* 18. *de elect. in* 6. Leuren. » *in for. Beneficial. part.* 2. *sect.* 3. *cap.* 2. §. 7. *quaest.* » 739. Rota *in Colonien. Canonicatus* 16. *Maji*

» 1729. §. *Quandoquidem cor. clar. mem. Corio.* » vel non aliter admitti solet, nisi quando perspicue constet ei locum esse, quum in qualibet » dubietate pro exclusione poenae devolutionis » respondendum videatur, Rota *in Imolen. Cap-* » *pellaniae* 1. *Aprilis* 1743. §. *His autem coram* » *bon. mem. Canilliac. et* 14. *Aprilis* 1752. §. 2. » *coram Eminentissimo Bussio.* » Hactenus Rota: » Nos Additionem istam in Edit. Romana anni 1767. ad calcem tom. 3. et in Venet. anni 1772. post verbum *Examen.* per oblivionem impressam; in propria sede collocavimus.

ELEEMOSYNA

SUMMARIUM

1. Eleemosyna quid sit? — 2. Eleemosyna est opus summe meritorium, satisfactorium, et impetratorium. — 3. Datur praeceptum obligans sub gravi ad dandam quandoque eleemosynam juxta rationem necessitatis alienae, et facultatis propriae. — 4. Unde obligatio dandi eleemosynam pendet, et metienda est a facultate propria, idest ex parte dantis, ut habeat bona aliqua superflua, et a necessitate aliena, idest ex parte accipientis, ut habeat veram aliquam necessitatem. — 5. Bona ex parte dantis possunt esse superflua, vel necessaria tripliciter, scilicet superflua vel necessaria vitae, superflua vel necessaria statui, et superflua vel necessaria decentiae status. — 6. Bona superflua, vel necessaria vitae quae sint. — 7. Bona superflua, vel necessaria statui quae sint. — 8. Bona superflua, vel necessaria decentiae status quae sint. — 9. Necessitas ex parte accipientis consideratur tripliciter, scilicet necessitas extrema, necessitas gravis, et necessitas communis. — 10. Necessitas extrema quae sit. — 11. Necessitas gravis quae sit. — 12. Necessitas communis quae sit. — 13. Homo sub mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitae (quamvis sint aliquo modo necessaria suo statui) illis pauperibus, qui laborant necessitate extrema. — 14. Hinc pauper extremam necessitatem patiens jure naturae potest tollere sibi necesssaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem a quolibet similem necessitatem non patiente, nec postea ad pinguiorem fortunam deveniens tenetur restituere quidquam. — 15. Sic etiam non tenetur restituere, qui in extrema necessitate consumpsit id quod antea acceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum nondum solutum; immo quod antea furatus fuerat. — 16. Immo homo tenetur subvenire pauperi in gravi necessitate etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis. — 17. Pauper tamen in gravi necessitate constitutus nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem gravem necessitatem. — 18. Homo sub mortali tenetur facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitae, et statui, et a fortiori ex superfluis decentiae status illis pauperibus qui laborant solum necessitate communi. — 19. Tales autem pauperes laborantes solum necessitate communi nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem necessitatem communem. — 20. Eleemosyna est elargienda omnibus vere indigentibus, sive sint infideles, sive fideles, sive alienigenae, sive indigenae, et ut sit magis meritoria, debet distribui secundum ordinem Charitatis, itaut magis indigens praeferatur minus indigenti, senex juveni, nobilis ignobili, invalidus sano, dignior digno, bonus malo, et hujusmodi. — 21. In extrema, et gravi necessitate Pater est praeferendus Filio, et matri, parentes praeferendi sunt uxori, uxor propinquis, propinqui extraneis, et hujusmodi: in communi tamen necessitate debet quis potius prolibus, quam parentibus subvenire; et maritus in communi necessitate debet uxorem praeferre parentibus et prolibus. — 22. Eleemosyna non est danda pauperibus otiosis nolentibus laborare. — 23. Eleemosyna potest denegari pauperibus forensibus, imo possunt juste a Civitate expelli, quando adest justa causa. — 24. Pauperes ficti graviter peccant, et tenentur ad restitutionem Eleemosynarum, quas se fingendo pauperes receperunt. — 25. Restitutio autem potest fieri, sive danti sive pauperibus. — 26. Quamvis quis actu non egeat ad victum, si tamen immineat necessitas proxima, potest nunc petere, et acceptare eleemosynas. — 27. Sic etiam poterit eleemosynas petere qui Filias habet nubiles, quas commodo dotare non potest, etiamsi non desint necessaria ad vitam suam, et Filiarum sustendandam. — 28. Sic pariter poterit eleemosynas petere puella, quae non habet congruam Dotem ad sui status conditionem, quamvis habeat necessaria ad victum. — 29. Idem etiam est dicendum de Filiis habentibus sibi necessaria, qui si habeant parentes necessario alendos, et ad id non habeant, possunt petere, et suscipere eleemosynas. — 30. Idem pariter est dicendum de iis, qui habent fratres, aut sorores, quibus alimenta praebere tenentur. — 31. Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostiatim petere, et eos impedientes incurrunt excommunicationem ipso facto. — 32. Non possunt tamen quaestuare extra districtus consuetos, et assignatos propriis Conventibus. — 33. Et sic novissime statuit iterum Sacr. Congregat. Episcopor. et Regular. in Causa Capuccinorum cum Reformatis. — 34. Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab Ordinario, in cujus Dioecesi situm est eorum Monasterium. — 35. Nec tenentur Regulares vere Mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum Superiorum, dum eleemosynas quaerunt in locis ubi existunt Conventus, sed solum si eas velint colligere extra ipsa. — 36. Si tamen extra Dioecesim, in qua erecti sunt Conventus, quaeritare voluerint, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Dioecesis. — 37. Fratres Mendicantes eleemosynas quaerere nequeunt per alios, quam per sui Ordinis Religiosos, vel oblatos. — 38. Sic sine licentia in scriptis Ordinarii loci nulli quantumvis privilegiati possunt eleemosynas quaerere pro aliquo opere pio, etiamsi, essent patentati, seu Commissarii Abbatiae S. Antonii Viennensis. — 39. Nec talis licentia eleemosynas quaerendi potest concedi a Gubernatoribus, Judicibus, Magistratibus, vel Principibus saecularibus. — 40. Confraternitatibus, et aliis locis piis quae hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quaestuandi. — 41. Ordinarii prohibere non possunt Regularibus ne quaestuent ante Confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo. — 42. Eleemosynas, et oblationes ab offerentibus recipere non est prohibitum Regularibus inter Missarum solemnia, vertendo se ad populum, et generalem confessionem pro eo faciendo, non autem eis licet ab Altari discedere, et per Ecclesiam circumire. — 43. Ex eleemosynis Missarum, nec minima pars retineri potest ratione expensarum quae fiunt in celebratione, nisi cum Ecclesiae alios non habent redditus quos in usus earumdem expensarum erogare licite possint, quae portio nullatenus excedere debet valorem dictarum expensarum. — 44. Sacerdos qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, non potest eamdem Missam alteri celebrandam committere, parte ejusdem eleemosynae sibi retenta. Et id faciens, quam poenam incurrat. — 45. Eleemosynae pro Missis celebrandis recipi non possunt ab Ecclesiis, si iisdem Missis non nisi post longum tempus satisfacere valeant nisi de consensu illorum, qui eleemosynas tribuerunt. — 46. Missae ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiae tra-

dilis non sunt celebrandae per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiae. — — 47. Eleemosynas petere per Ecclesiam, dum divina celebrantur officia, prohibitum. — 48. Adducuntur aliae confirmationes talis prohibitionis. — 49. Eleemosyna est facienda solum ex bonis propriis, et quorum quis liberam habet administrationem. — 50. Potest tamen fieri ex bonis alienis, quando pauper est in extrema necessitate. — 51, Non potest licite fieri eleemosyna ex bonis injustis, et obnoxiis restitutioni faciendae certae personae. — 52. Licet tamen fieri eleemosyna ex bonis acquisitis per opus illicitum, sed non cum injustitia. — 53. Uxor de quibus, et quando possit facere eleemosynam. — 54. Filius familias de quibus, et quando possit, vel non facere eleemosynam. — 55. Servus, vel Ancilla quando possit, vel non facero eleemosynam. — 56. Religiosus quando possit, vel non facere eleemosynam. — 57. Pupillus nequit eleemosynas facere sine licentia Tutoris, nec prodigus cui a Praetore interdicta est administratio. — 58. Administratores, Tutores, et Curatores possunt facere illas eleemosynas, quas recte facerent Minores, si adulti essent, et possunt concedere licentiam Pupillis faciendi eleemosynas minutas. — 59. Administratores Reipublicae possunt facere eleemosynas consuetas Hospitalibus, et aliis locis piis. — 60. Eremita petens eleemosynas pro sacello, cujus cura et custodia est ipsi demandata, potest ex ipsis licite, et honeste vivere, et reliqua expendere in servitium illius Sacelli; quod si aliqua supersint, poterit daro pauperibus tam cognatis, quam extraneis, nisi tamen tales eleemosynae essent datae ex speciali devotione ad tale Sacellum. — 61. Eleemosynarum distributor potest illas sibi pauperi vel suis consanguineis pauperibus appropriare. — 62. Distributio eleemosynarum, quae colliguntur occasione alicujus Jubilaei, et aliarum oblationum, quae fiunt in Ecclesiis, etiam Cathedralibus, spectat ad Episcopum, et non ad Canonicos. — 64. Affertur novissima dispositio Benedicti XIV. quoad facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna quam ipsi receperint, et pro se ejusdem parte retenta. — 64. Pro unaquaque Missa manuali non potest tradi eleemosyna minor uno Julio; et ab Episcopo prohiberi possunt Sacerdotes, ne quid minus recipiant. — 65. Fratres Minores de Observantia speciale habent indultum eleemosynas colligendi pro locis Terrae Sanctae, et Ordinarii tenentur illos commendare in tota Dioecesi ad minus duabus vicibus quolibet anno. Immo Benedictus XIV. statuit id faciendum ad minus quatuor vicibus quolibet anno. — 66. 71. Subnectuntur Supplementa Auctoris. — 72. 74. An jus colligendi eleemosynas per sacculum sonantem spectet ad actus Parochiales. — 75. 77. An qui quotannis certam eleemosynam erogare consuevit, compelli possit, ut ei in futurum eam praestet.

1 Eleemosyna est opus, quo datur aliquid indi-
genti ex commiseratione propter Deum; *Est*
2 *in re comm.* cum S.Thoma 2.2.*q.*32.*art.*1. Ele-
emosyna est opus summe meritorium, satisfa-
ctorium, et impetratorium, ut clare habetur ex plu-
ribus Sacrae Scripturae testimoniis, et signanter
Tobiae 4. *Quoniam Eleemosyna ab omni peccato, et a
morte liberat, et non patitur animam ire in tenebras.*
Ibidem 12. *Quoniam Eleemosyna a morte liberat, et
ipsa est, quae purgat peccata, et facit invenire mi-
sericordiam, et vitam aeternam.* Eccles. 3. *Eleemo-
syna resistit peccato.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemo-
synis redime.* Lucae 3. *Qui habet duas tunicas, det
non habenti, et qui habet escas similiter faciat.* Luc.
12. *Quod superest date Eleemosynam, et ecce omnia
munda sunt vobis* Matth. 25. *Venite benedicti etc.
Esurivi, et dedistis mihi manducare etc.* 1. ad Timoth.
6. *Divitibus hujus saeculi praecipe facile tribuere*,
et alibi saepissime.
3 Datur praeceptum obligans sub gravi ad dan-
dam quandoque elemosynam, juxta rationem ne-
cessitatis alienae et facultatis propriae; *Est com-
munis*, et colligitur clare *ex* 4. *Ecclesiastic.* ubi
dicitur: *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam,
et redde debitum tuum,* sed debitum cadit sub stri-
cto, et rigoroso praecepto, ergo etc. Et de facto
transgressores hujus praecepti tamquam rei gra-
vissimi criminis damnantur ad ignem aeternum.
Matth. 25. *Discedite maledicti in ignem aeternum
etc. esurivi enim, et non dedistis mihi manducare
etc.* Unde *in cap. Sicut* 7. *dist.* 47. ex verbis S.
Ambrosii, sic expresse dicitur: *Neque enim minus
est crimen habenti tollere, quam cum possis, et abun-
4 des, indigentibus denegare.* Dicitur autem notan-
ter *juxta rationem necessitatis alienae, et facultatis
propriae,* quia obligatio dandi eleemosynam pen-
det, et metienda est a facultate propria, idest ex
parte dantis, ut habeat bona aliqua superflua, et
a necessitate aliena, idest ex parte accipientis,
ut habeat veram aliquam necessitatem.
Hinc ad clariorem, et faciliorem intelligentiam, 5
advertendum est quod bona ex parte dantis pos-
sunt esse superflua, vel necessaria tripliciter,
scilicet, superflua vel necessaria vitae, superflua
vel necessaria statui, superflua vel necessaria
decentiae status. Bona superflua vitae sunt illa, 6
sine quibus potest quis suam, familiaeque suae
vitam congrue alere et conservare; et e contra
bona necessaria vitae sunt illa, quae requiruntur
necessario ad alendam, et conservandam suam,
familiaeque suae vitam. Bona superflua statui, 7
sunt illa, sine quibus potest quis suum, familiae-
que suae statum sufficienter conservare; et e con-
tra bona necessaria statui sunt illa, quae requi-
runtur ad conservandum suum familiaeque suae
statum. Bona superflua decentiae status sunt illa, 8
sine quibus potest quis suum, familiaeque suae
statum adhuc decenter et splendide conservare;
et econtra bona necessaria decentiae status sunt
illa, quae requiruntur necessario ad conservan-
dum suum, familiaeque suae statum cum tali
decentia et splendore.
Sic ex parte accipientis tripliciter consideratur 9
necessitas, scilicet, necessitas extrema, necessi-
tas gravis, et necessitas communis. Necessitas *ex-* 10
trema est illa, quam patiuntur illi, quibus defectu
cibi, potus, vestitus, aut alterius rei imminet hic
et nunc vitae, infirmitatis incurabilis, membri,
aut sensus corporis amittendi periculum, aut im-
minet illis periculum incurrendi durissimam
ipsaque morte graviorem, verb. gr. Turcicam ca-
ptivitatem, et hujusmodi, nisi ope congrua adju-

11 ventur. Necessitas *gravis* est illa, propter, quam imminet alicui periculum gravis mali, ut carcerationis ob debita, infamiae, gravis jacturae bonorum, vel status, ita ut ad se sustentandum cogatur, quamvis nobilis, alteri famulari, vel similiter laborare, aut quamvis honestus civis cogatur
12 mendicare. Necessitas *communis est* illa, quam patiuntur communiter pauperes triviales ostiatim mendicando.

13 Ex istis colliges primo, quod homo sub mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitae, quamvis sint aliquo modo necessaria suo statui, illis pauperibus, qui laborant necessitate extrema. *Est communis.* Et ratio est, quia quamvis bona superflua vitae sint necessaria statui, ordo tamen caritatis postulat, ut caeteris paribus gravissimum vitae, aut quasi vitae bonum praeferamus bono proprii status longe inferiori, unde *cap. Pasce* 21. *dist.* 86. ex verbis divi Ambrosii dicitur: *Pasce fame morientem, quisquis enim pascendo hominem servare poteris, si non pa-*
14 *veris, fame occidisti.* Hinc pauper extremam necessitatem patiens jure naturae potest tollere sibi necessaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem, a quolibet similem necessitatem non patiente, nec postea ad pinguiorem fortunam deveniens, tenetur restituere quidquam; accepit enim id quod ratione talis necessitatis erat jure naturae suum. *Sic communissima omnium Docto-*
15 *rum.* Sic etiam non tenetur restituere, qui in extrema necessitate consumpsit id, quod antea acceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum nondum solutum, immo quod antea furatus fuerat. Sic ex communi, Lessius, et aliis citatis; Diana *part.* 5. *tract.* 8. *resolut.* 8. Sporer *tom.* 1. *tract.* 3. *in* 4. *Praecept. Decalog. c.* 6. *n.* 53.

NOTA ROMANI THEOLOGI

Male citatur hic Sporer, qui potius contrarium sentit; ait enim, quod si facultas, et melior fortuna supervenerit, debeat id restituere, quod antea furatus fuerat, et hanc voluntatem restituendi debere semper in ipso manere, etiam dum in extrema necessitate versatur. *Tom.* 2. *tract.* 4. *pag.* 66. Alii quoque quamplures gravissimi Theologi, explosa Dianae ac Tamburini talem hominem ab onere restituendi eximentium sententia, docent reipsa ad restitutionem teneri, quia delictum perpetratum contra justitiam semper remanet compensandum, licet tempore necessitatis obligatio restituendi suspendatur. Necessitas non tollit debitum, sed facit tantum, ut solutio licite differatur.

RESPONSIO AUCTORIS

Et tamen Sporer *loco* a me *citato*, loquitur praecisis verbis *ibi* a me relatis; Insuper *tom.* 2. *tract.* 5. *in VII. et X. praeceptum decalogi, cap.* 5. *sect.* 4. postquam dixerat sub *num.* 101. qui rem accepit ante extremam necessitatem, sive furto, sive contractu, et dein in extrema necessitate absumpsit, ea peracta probabiliter restituere tenetur, et probata sententia, concluserat dicens: *pia ac probabilis sententia;* statim subjungit sub immediato *num.* 102. sed aeque probabilis est opposita jam communior sententia DD. negans, rem quandocumque acceptam, sive ex delicto, sive ex contractu non transferente dominium, utpote vel furto ablatam, vel depositam, impignoratam, commodatam, locatam etc. et postea in extrema necessitate absumptam unquam debere restitui; Sic Angel. Silvester, verb. *Furtum* Jul. Clar. *Lib.* 1. §. *Furti,* Petr. Navarrus, aliique cit. a Layman *cap.* 1. *n.* 7. Ratio est, quia qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur a restitutione secundum omnes; sed talis in dicta necessitate bona fide rem alienam, quinimmo tamquam Dominus ejus factus, absumpsit; ergo numquam tenetur pro ea restitutione; neque enim patrocinatur iniquitas, si rem antea furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas. Haec ille, adeoque non male citatus. (*)

Colliges secundo, quod homo sub mortali tene- 16
tur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitae

(*) Non equidem nego P. Sporer in ea, quam ipsi Auctor noster tribuit, opinione versatum esse. Ceterum ratio, quam Layman loco citato affert, ut ostendat eum, de quo loquitur, ad restitutionem non teneri, *si melior fortuna* supervenerit, in illum, qui rem alienam occulte acceperit, invito domino, antequam extrema necessitate laboraret, non cadit. Est namque hujusmodi: « Cum enim » rem auferendo non peccaverit, non tenetur ratione in» justae acceptionis: et cum rem ablatam ob necessitatem, » bona fide, imo tamquam dominus ejus factus absumpserit non tenetur ratione rei acceptae. » At vero qui rem alienam occulte accepit, invito domino, antequam in statum extremae necessitatis prolaberetur, profecto peccavit. Sylvester quoque loc. cit. a Layman, nempe verb. *Furtum quaest. V.* de illo, qui in extrema necessitate rem alienam capit, disputat. « Licet, *inquit,* Supp. cum Pan., » ut illi imponitur a Ros. teneat, quod is, qui in extre» ma necessitate furatur, restituere teneatur, si venerit » ad pinguiorem fortunam, habito tamen respectu, ne egeat, » nihilominus verius sensit Sum. Ang; et Ros., cum Dir. » quod non teneatur, maxime si res sit consumpta. » Quoniam tamen hic homini, qui in extrema necessitate rem alienam acceperit, illud tribuere videtur, ut rem eamdem et si consumpta non sit, retinere possit, restituere teneatur, subjicere placet, quae habet P. Cuniliati *Tract.* 4. *de* 1. *Decal. Praecepto Cap.* 8. §. 7. *num.* 11. ubi « Notan» dum, *inquit*, quod quando extreme indigens utitur re » proximi sui, si de eadem, post evasionem ab illa neces» sitate, aliquid supersit, vel tota etiam persistat, quippe » quae usu non consumptibilis, ut v. g. equus ad fugiendum » a morte, vel a captivitate, restituenda est domino; quia » necessitas illa non confert indigenti dominium in rem, » sed dumtaxat in usum illius; unde si totam usu consu» mat, puta panes, triticum etc. ad nihil tenetur de eo » quod necessario consumpsit, quia circa illud habebat » dominium usus; si vero quidquam supersit, patet quod re» manet domino suo. » (*Edit. Barbiell.*)

et statui, quamvis sint aliquo modo necessaria ad decentiam, et splendorem sui status, illis pauperibus qui laborant necessitate gravi. *Est communis;* Et ratio est quia lex Christianae caritatis, immo et humanitatis postulat, ut status splendorem aliqualiter negligamus, et quasi extremo, seu vere gravi proximi malo occurramus, cum neglectus ille, scilicet splendoris status, fere nihil sit in comparatione tanti mali passi ab inope gravi necessitate laborante.
17 Immo Laym. *l.* 2. *tract.* 3. *c.* 6. *n.* 4. cum S. Thoma, aliisque ibi citatis, et Tamb. *l.* 5. *decal. c.* 1. §. 1. et alii plures recte docent, quod homo teneatur subvenire pauperi in gravi necessitate, etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis, quia homo parvo suo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire.
18 Pauper tamen in gravi necessitate constitutus nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem gravem necessitatem, ut colligitur *ex c. Si quis* 3. *de furtis* ubi sic dicitur: *Si quis ob necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, aut pecus, poeniteat hebdomadas tres,* haec poenitentia non imponeretur, si liceret in necessitate gravi furari, aut si necessitas illa fuisset extrema, ut notavit S. Thomas 1. 2. *quaest.* 66. *artic.* 7. *ad* 1. dicens: *Decretalis illa loquitur in casu, quo non erat urgens necessitas,* et modo habetur hoc definitum ab Innocentio XI. qui *die* 2. *Martii* 1679. inter alias propositiones damnavit sequentem 35. in ordine: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.*

19 Colliges tertio, quod homo sub mortali tenetur facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitae et statui; et a fortiori ex superfluis decentiae status, illis pauperibus, qui laborant solum necessitate communi; Sic divus Thomas 2. 2. *quaest.* 32. *art.* 5. Navarr. *cap.* 24. *num.* 5. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 7. *n.* 5. Tannerus *tom.* 3. *disp.* 2. *quaest.* 5. *dub.* 2. Richard. Bannes, Cavarruvias, Valentia, Aroganius, Azorius, Filiucius, quos citat, et sequitur Sporer *loc. cit. num.* 60. Bellarminus *lib.* 2. *de bonis operibus cap.* 7. cum aliis ibi relatis, et alii contra plerosque modernos; Et ratio est, quia cum erogatio eleemosynae de se sit ardua, nisi daretur obligatio sub gravi erogandi illam quandoque etiam pauperibus, qui laborant solum necessitate communi, facile contingere posset, quod hujusmodi pauperibus nemo subveniret, et sic de communi necessitate in gravem, et de gravi in extremam adigerentur. Tum quia etiam in necessitate communi reperitur esuries, sitis, nuditas, et hujusmodi; sed ista sublevare denegantes damnantur in ignem aeternum, Matthaei 25. *Discedite a me maledicti in ignem aeternum etc. esurivi enim, et non dedistis mihi manducare, sitivi, et non dedistis mihi bibere, nudus fui, et non cooperuistis me etc.* ergo si pro tali defectu damnantur ad tam gravem poenam, stat clarum quod talis defectus imputatur eis ad gravem culpam. Et facit pro nostra sententia propositio 12. ex damnatis ab Innocentio XI. *Vix in saecularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui; Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui,* sic recte notat Viva super *dicta propositione n.* 10. Sporer *loc. cit. n.* 65. Damnatur enim ibi sententia asserens, *Vix aliquem teneri ad eleemosynam ex superfluo statui;* ergo a fortiori damnata videtur sententia asserens, *teneri nunquam.* Omittuntur brevitatis gratia plurimi textus Sacrae Scripturae, plurimi Sacri Canones, et plurimae Sanctorum Patrum auctoritates clarissime sententiam nostram corroborantes et contrariam infirmantes. Quidquid igitur dixerint alii, est in praxi tenenda tamquam certissima nostra conclusio, quod nempe homo teneatur sub mortali facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitae et statui, et a fortiori superfluis decentiae status, illis etiam pauperibus qui laborant solum necessitate communi. 20
Tales autem pauperes laborantes solum necessitate communi, nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem communem necessitatem, quia si hoc fuit damnatum in pauperibus laborantibus gravi necessitate, ut patet ex propositione damnata, adducta supra *sub. n.* 18. a fortiori erit damnatum in pauperibus laborantibus solum necessitate communi.

Eleemosyna est elargienda omnibus vere indi- 21
gentibus, sive fideles, sive infideles sint, sive indigenae, si alienigenae; et ut magis sit meritoria, debet distribui secundum Ordinem Caritatis itaut magis indigens praeferatur minus indigenti. Glossa *in c. Si quis* 10. *dist.* 90. Sic senex debilis debet praeferri juveni, pauper nobilis ignobili, invalidus sano, dignior digno, fidelis infideli, bonus malo. Surd. *de Aliment. tit.* 1. *q.* 93. Gratian. *discept. c.* 22. *num.* 25. Trullench. *in Decalog. lib.* 1. *c.* 5. *dub.* 11. *num.* 2. Valdes *de eleemosyn.* 3. *p. fol.* 72. *vers. si autem omnibus.* Bellarmin. *de bonis operibus lib.* 3. *c.* 12. *litt. B.* Sic sunt praeferendi indigenae alienigenis, amici, et domestici benemeriti aliis pauperibus. 22
Si Pater et Filius sint in extrema, vel gravi necessitate, praeferendus est Pater; si Mater et Pater, praeferendus est Pater; Parentes praeferendi sunt uxori, Uxor propinquis, propinqui extraneis, et hujusmodi. Trellench *l. c. dub.* 11. *num.* 2. Villalobos 1. *part. tract.* 22. *difficul.* 7. *n.* 1. Becanus *de extern. act. Caritat. c.* 21. *n.* 22. Barbosa *in Repertor. posthum. verb. Eleemosyna,* et alii communiter. In communi tamen necessitate debet quis potius prolibus subvenire quam parentibus, quia proles sunt sub cura parentum, et ab illis etiam extra gravem necessitatem jure postulant alimenta, non item parentes. Tamburin. et alii cum Diana *in compend. verb. Debi-*

tum num. 12. La Croix *Ibi.* 3. *part.* 1. *num.* 723. Sic maritus in communi necessitate debet uxorem praeferre parentibus, et prolibus; ita Tamburin. et la Croix *loc. cit. n.* 724. contra Castropal. qui dicit uxorem esse quidem praeferendam prolibus sed non parentibus: et ratio nostrae opinionis est, quia vir, et uxor civiliter sunt quid unum, adeoque extra necessitatem extremam, vel gravem, ubi lex naturae non dicat aliud, uxor censeri debet conjunctior, et sic in necessitate communi debet praeferri; et ad hoc alluditur Genes. 2. *vers.* 24. ibi: *Propter hoc relinquet homo Patrem, et Matrem, et adhaerebit uxori suae.* Vide verb. *Filius*, et verb. *Necessitas.*

23 Eleemosyna non est danda otiosis pauperibus nolentibus laborare, quia ultra quam quod isti sunt fures eleemosynarum aliis vere indigentibus debitarum, id esset eorum ruinam, et vitia alere quia ex otio ad maxima vitia prolabuntur; ut enim dicitur *Ecclesiastici* 33. *Multam malitiam docuit otiositas*, et ut scripsit Seneca *epistol.* 86. *Otium est sentina omnium malorum, noverca virtutum, et cujusvis hominis sepultura*, et istis otiosis, ex acceptis eleemosynis nutriunt vitia, videtur eleemosynam fieri prohibere *Ecclesiast. cap.* 12. ibi: *Da bono, et non receperis peccatorem. Benefac humili, et non dederis impio: Prohibe panes illi dare.* Vasquez. *de eleemosyna c.* 3. *dub.* 1. Turrian. *disp.* 85. *dub.* 1. Trullench. *loc. cit. cap.* 5. *dub.* 10. *n.* 8. Amostraz *de causis piis tom.* 2. *lib.* 7.

24 *cap.* 12. *n.* 10. et alii passim. Eleemosyna potest denegari pauperibus forensibus, immo possunt juste a Civitate expelli, quando adest justa causa, ut si Civitas fame laboret, nec possit simul forensibus, seu alienigenis, et domesticis, seu indigenis subvenire, vel si forenses pauperes morbos afferant, aut quando in otio putrescunt, unde ad vitia perveniunt, et hujusmodi; tunc enim recte expelluntur. Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 6. *num.* 3. Valdes *de eleemosyn.* 3. *part. fol.* 80. *vers. quarto quaeritur,* Trullench. *loc. cit. dup.* 10. *n.* 8. Diana *p.* 5. *tract.* 8. *resol.* 36. Bonacina *de Caritate disp.* 3. *q.* 4. *punct.* 6. *proposit* 3. *n.* 19. Amostraz. *loc. cit. c.* 32. et alii passim, et ad hoc facit *Concil. Turonens.* 11. *cap.* 4. ubi statutum est, ut quaelibet Civitas, aut Oppidum suos alat pauperes, et ad id Presbyteri, et Laici concurrant.

25 Pauperes ficti graviter peccant, et tenentur ad restitutionem eleemosynarum, quas se fingendo pauperes receperunt, et ratio est, quia sic injuste auferunt eleemosynas aliis pauperibus, vere indigentibus, et per dolum, et deceptionem extorquent pecuniam ab iis, qui seclusa deceptione, nullo modo darent eis ejusmodi eleemosynas; Causa enim finalis eleemosynae, est pauperi succurrere ad sublevandam ejus necessitatem, quae si non adsit, quia pauper est fictus, donatio illa non sustinetur, adeoque suscipiens ad restitutionem tenetur Vasquez *de eleemosyna cap.* 3. *dub. ult.* Villalobos 1. *part. tract.* 22. *difficult.* 9. *num.* 2. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *n.* 107. Navarra *de restitut. lib.* 3. *cap.* 1. *a n.* 267. De Lugo *tom.* 7. *lib.* 6. *dub.* 17. Trullench. *loc. cit. dub.* 10. *num.* 9. Tapia *de caritat. lib.* 3. *quaest.* 4. *art.* 8. Palao *tom.* 1. *punct.* 14. *num.* 5. et alii passim. Restitu- 26
tio autem fieri potest sive danti, sive pauperibus. Vasquez *loc. cit. dub. ult. num.* 24. Diana *part.* 5. *tract.* 8. *resolut.* 22. Palao *loc. cit. punct.* 14. *n.* 7. Petschacher *de restit. p.*613. Tamb. et alii. Quamvis 27
autem quis actu non egeat ad victum, si tamen immineat necessitas proxima, potest nunc petere, et acceptare eleemosynas, quia quod de proximo expectatur, praesens censetur, *l.* 2. *C. de transactione*, ubi Barbosa *n.* 5. et alii De Lugo *l. cit. dub.* 17. *n.* 4. Amostraz *loc. cit. n.* 29. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 8. et alii passim. Sic etiam po- 28
terit eleemosynas petere, qui Filias habet nubiles, quas commode dotare non potest, etiamsi non desint necessaria ad vitam suam, et Filiarum sustentandam. Mandell. *cons.* 69. *num.* 7. Vivius *decis.* 454. *n.* 5. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 6. De Lugo *tom.* 7. *in respons. moral. cit. c.* 17. *n.* 5. Amostraz *loc. cit. n.* 29. Sic pariter poterit eleemo- 29
synas petere puella, quae non habet congruam dotem sui status conditionem; quamvis habeat necessaria ad victum; sic cum Bartol. et aliis tradit Velasco *de privileg. pauper.* 1. *part. q.* 4. *n.* 43. Amostraz. *loc. cit. n.* 29. Idem est dicendum 30
de Filiis habentibus sibi necessaria, qui si habeant Parentes necessario alendos, et ad id non habeant, possunt petere, et suscipere eleemosynas. De Lugo *loc. cit. in respons. moral. dub.* 19. *num.* 5. Amostaz. *loc. cit. n.* 30. Diana, et alii. Idem pariter est di- 31
cendum de iis, qui habent Fratres, aut Sorores, quibus alimenta praebere tenentur, De Lugo *loc. cit. num.* 5. Amostaz. *loc. cit. n.* 30. Velasco *loc. c. q.* 4. *num.* 50. et alii.

Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas 32
ostiatim quaerere; nec prohiberi possunt fideles, ne eas ipsis conferant, textu expresso in *cap. Nimis prava* 17. *de excessib. Praelat.* Unde si aliqui Ordinariorum, vel alii impediant per vim, vel dolum, aut consulant, ne eleemosynae dentur Regularibus Mendicantibus, tunc ipso facto excommunicationem incurrunt, ut ex Bullis ostendit la Crux *de statu Religios. lib.* 1. *cap.* 7. *conclus.* 2. Trullench. *loc. cit. cap.* 5. *dub.* 8. *num.*22. Casaruh. in comp. Privileg. verb. Eleemosyna num. 7. 8. 9. et 13. et signanter hoc statuit Sixtus IV. Constitution. incipiente *Sacri* (*) Non possunt 33
tamen quaestuare extra districtus consuetos, et assignatos propriis Conventibus, ut censuit *Sacra Congreg. Episcop. et Regul.* 22. *Junii* 1674. dum

(*) Vide Addit. ad Verb. *Quaestuare, Quaestuarii num.* 29. et Responsionem Auctoris. *ibid. num.* 30.

partibus auditis, « declaravit, et decrevit ne in » posterum praefatorum Ordinum Conventus (scilicet Observ. et Cappuccin. in Regno Corsicae) » proprios sui districtus ad quaestuandum egrediantur, sed inter suos limites se quisque contineat, ut ab his quibus serviunt sustentari facilius possint; Nec non, ut ubi plures inveniuntur Conventus in eodem districtu, inter eosdem » ratio antiquitatis, ac fundationis rationabiliter » habeatur, sicque omnino observari mandavit. »

34 Et quod non possint quaestuare Cappuccini in locis, in quibus id faciunt Patres Reformati, statuit novissime, auditis partibus, *Sac. Congreg. Episc. in Vintimilien. quaestuationis* 2. *Augusti* 1715. *Ponent. Cardinal. S. Clementis, et* 16. *Septemb.* 1718. *Pon. Cardinal. Corsino*, ut ad longum variis notatis, et discussis refert Ursaya *tom* 1. *part.* 2. *disceptat.* 9. *et tom.* 3. *part.* 1. *disceptat.* 17. Et jam emanaverat prohibitio quaestuandi per quatuor milliaria prope Conventus Mendicantes anteriores; *ead. Sacra Congreg.* 15. *Novembris* 1647.

35 Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab Ordinario, in cujus Dioecesi situm est ipsorum Monasterium, cum eis in erectione concessa tacite videatur, et concessit Leo X. Fratribus Minoribus in sua Constitutione quae refertur *in compend. privileg. Mendicantium, verb. Eleemosyna n.* 13. Unde *Sacra Congregat. Episcop. et Regul.* 6. *Octob.* 1597. ita rescripsit Episcopo Casalensi: » Non tenentur Regulares, qui ex institutione, aut facultate Sedis Apostolicae eleemosynas quaeritare, aut mendicare possunt, petere ab Ordinariis licentiam Eleemosynas per » Dioecesim quaerendi, cum in erectione Monasteriorum haec licentia eis tacite ab Ordinariis » impertita censeatur. » Et eadem *Sacra Congr.* 2. *Augusti* 1594. ita rescripsit Collectori Portugalliae: « I Vescovi per la licenza di cercar la » limosina non devono aver cosa alcuna, ancorchè » menoma, e così i loro Officiali. I Mendicanti » non han bisogno di simil licenza, la quale si » presume data loro per sempre, quando fu loro » permesso che avessero Monastero nella dio» cesi. » Id ipsum declaravit eadem Sacra Congregatio *in Ostunen.* 15. *Februarii* 1577. *in Papiensi* 22. *Augusti* 1581. *et* 3. *Decembr.* 1602. *in una Observantium* 17. *Novembris* 1620. *in una Cappuccinorum* 5. *Octobr.* 1646. *et in alia Observantium* 21. *Maij* 1640. *et sic alibi* saepissime. (*)

36 Nec tenentur Regulares vere Mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum Superiorum, dum eleemosynas quaerunt in locis ubi existunt Conventus; sed solum si eas velint colligere extra ipsa; sic declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Piasecius, *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 3. *art.* 6. *n.* 50. his verbis: » An ut quaestores arceantur, possint Ordinarii facultatem a » Superioribus Regularium Eleemosynae quaerendae concessarum, aliquam cognitionem, et qualem habere? Congregatio censuit ex Concilio » non prohiberi Regulares quominus eleemosynas » quaerant, non tamen alios eorum nomine, et » auctoritate quoquomodo posse quaeritare; illos » tamen extra locum, ubi sita sunt Monasteria, » eleemosynas per eamdem Dioecesim corrogantes, teneri ad ostendendam Ordinario licentiam » suorum Superiorum. » Consimilem declarationem ejusdem Sacrae Congregationis de anno 1621. referunt Sperell. *dec.* 38. *num.* 27. et Lantusca: *verb. Eleemosyna num.* 1. tenoris sequentis: *Sacra Congregatio Cardinal. Concil. Trid.* « Interpretum » censuit, Fratres Ordinum Mendicantium nequa» quam posse ab Episcopis prohiberi, quominus » per se ipsos in Dioecesibus, ubi habent Conventus, eleemosynas quaerant; sed tantum si extra loca, ubi Monasteria existunt, quaeritare » voluerint, teneri Superiorum licentiam Ordina» rio ostendere. » Si tamen extra Dioecesim, in 37
qua erecti sunt Conventus, quaeritare voluerint, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Dioecesis, ut declarasse Sacram Congregationem Concilii referunt Fagnan. *in Capit. Tuarum* 11. *de privil. num.* 3. et Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 12. *num.* 19. his verbis: *Sacra etc.* » censuit Fratres » Ordinum Mendicantium nequaquam posse ab » Episcopis prohiberi, quominus per seipsos in » Dioecesibus, ubi habent Conventus, elemosynas quaerant, sed tantum si extra loca, ubi » Monasteria existunt, quaeritare voluerint, teneri suorum Superiorum licentiam Ordinario » ostendere; at si extra Dioecesim, teneri etiam » illius consensum obtinere; Ceterum nullatenus » esse permittendum, ut eleemosynas quaerant » per alios, quam per sui Ordinis Fratres. »

Et quod non sit permittendum, quod Fratres 38
etiam Mendicantes eleemosynas quaerant per alios, quam per sui Ordinis Religiosos, vel Oblatos, statuit *Sacr. Congreg. Concil. in Polinianensi* 24. *Septembr.* 1622. *ex cap. Tuarum* 11. *de privileg.* et novissime cum PP. Augustiniani Terrae Mondulphi Senogallien. Diocesis, opponente Capitulo Collegiatae dicti loci, proponi curassent in Sacra Congregatione Episcop. et Regular. Dubium: *An ipsis PP. competeret jus quaestuandi in Terra, et Territorio Mondulphi?* die 17. Januarii 1692. ad Relationem Eminentissimi Card. de Abdua prodiit rescriptum: » Posse Regulares Mendicantes » quaestuare per seipsos, et ad suam utilitatem; » Per saeculares autem non posse, nisi de licentia » Episcopi. » Sic sine licentia in scriptis Ordina- 39

(*) Huc pertinet Decretum S. Congreg. an. 1586. die 16. Octobris editum, Bullarii Ord. Praedic. Tom. 7. pag. 203. seq. in quo haec habentur: Secundo, Fratres Mendicantes nullatenus a quaestuatione, quae « de licentia suorum Superiorum fit, et in dies fieri contingit, prohibeantur. »

rii loci nulli quantumvis privilegiati possunt eleemosynas quaerere pro aliquo opere pio, etiamsi essent Patentati, seu Commissarii Abbatiae S. Antonii Viennensis, nam nec isti quaestuant sine licentia Ordinarii, non obstantibus eorum privilegiis; *Sac. Congr. Conc. in Theanen.* 30. *April.* 1678. in qua, utraque parte informante, censuit non posse a praedictis Commissariis quaestuari, nisi ad formam Sacri Concilii *cap.* 9. *sess.* 21. *de reformat.* et Bullae Gregorianae incipientis *Romanum, lib. Decret. fol.* 262. Et iterum *in Cajacen.* 28. *Augusti* 1683. in qua censuit danda, et ser-
40 vanda esse decreta edita in dicta *Theanen.* Nec talis licentia eleemosynas quaerendi potest concedi a Gubernatoribus, Judicibus, seu Magistratibus, vel Principibus saecularibus, ut respondit *Sacra Congr. Episcopor. et Regul. in Papien.* 8. *Novembr.* 1619. et declaravit *Sacr. Congr. Concil. in Regiensi* 9. *Januarii* 1582. *et in Aversana* 22. *Februar.* 1620.

41 Confraternitatibus, et aliis locis piis, qui hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quaestuandi; *Sac. Congreg. Episcopor. et Regular. in Lauden.* 28. *Augusti* 1584. *et in Panormitana* 17. *Februarii* 1601. Unde *Sacr. Congreg Concil. in Maceraten. sub die* 17. *Novembris* 1607. censuit Ecclesiam, quae non habet Hospitale, non posse mittere quaestuarium tempore vindemiarum, et messium. Secus si exerceant hospitalitatem, *ut in Nucerina* 15. *Novemb.* 1577. *et in Theanensi* 4. *Julii* 1589. vel pro fabrica Ecclesiae praesertim incoepta, ut *in Civitatis Plebis* 29. *Novembris* 1610. dummodo rationem reddant Ordinario, ut *in Nucerina* 19. *Augusti* 1579. et Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 9. *de reformat.* Eleemosynas autem sponte oblatas recipere possunt, dummodo similiter rationem reddant, ut censuit *ead. Sac. Congregat.* 14. *Novembr.*
42 1642. Ordinarii prohibere non possunt Regularibus, ne quaestuent ante Confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo; *Sacr. Congreg. Episcop. et Regul. in una Carmelitarum* 4. *Augusti*
43 1603. Eleemosynas, et oblationes ab offerentibus recipere non est prohibitum Regularibus inter Missarum solemnia, vertendo se ad populum, et generalem confessionem pro eo faciendo; non autem ei licet ab Altari discedere, et per Ecclesiam circumire; *Sacra Congregation. Concilii in Nullius Provinciae Ravennaten.* 15. *Septembris*
44 1619.

Ex eleemosynis Missarum nec minima pars retineri potest ratione expensarum, quae fiunt in celebratione; nisi cum Ecclesiae alios non habent redditus, quos in usu earumdem expensarum erogare licite possint; quae portio nullatenus excedere debet valorem praedictarum expensarum. Sic expresse fuit statutum *in decret de celebrat. Missarum in responsion. ad septimum,* ubi subjungitur, quod *nihilominus absolute tot Missae celebrentur, quot praescriptae fuerint ab offerentibus eleemo-* 45
synas. Sacerdos, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, non potest eamdem Missam alteri celebrandam committere, parte ejusdem 46
eleemosynae sibi retenta; *cit. Decret.* §. 4. Et id faciens quam poenam incurrat? Vide infra *num.* 64. Eleemosynae pro Missis celebrandis recipi non possunt ab Ecclesiis, si iisdem Missis non nisi post longum tempus satisfacere valeant, nisi de consensu illorum, qui eleemosynas tribuerunt; 47
cit. decret. in responsione ad decimum quartum. Missae ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiae traditis non sunt celebrandae per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiae; *Sacra Congregat. Rit.* 28. *Jan.* 1606. *Et Sac. Congreg. Concil.* 5. *Septembris* 1616. 19. *Novembris* 1729. 13. *Januarii* 1732. *et* 12. *Maji* 48
1736.

Eleemosynas peti per Ecclesiam, dum Divina celebrantur officia, prohibuit. S. Pius V. *constitut.* 5. §. 5. et Clemens XI. injunxit prius Praedicatoribus in Qudragesima anni 1703. ut populo annunciarent majoris esse meriti, sibique gratius non dare eisdem eleemosynas in Ecclesiis, sed vel in januis earumdem, vel alibi. Deinde vero intelligens adhuc continuari talem abusum. *die* 11. *Julii* 1703. fecit promulgari, et affigi in solitis locis Urbis, et in omnibus Ecclesiis tam saecularibus, quam Regularibus sequens edictum: « Riconoscendosi, che tutto ciò non sia stato bastante ad impedire le sudette questuazioni, la » Santità di Nostro Signore ec. espressamente » proibisce a tutti i fedeli dell'uno, e dell'altro » sesso di qualsivoglia stato, grado, e condizione » il dare limosina di qualsivoglia somma, benchè » tenuissima, a' Mendicanti in qualunque tempo » dentro le Chiese, avvertendo che quelli che in » esse faranno a'poveri la limosina, non solamente per cagione delle sopra espresse circostanze, » non faranno atto meritorio, ma saranno positi» vamente colpevoli, per avere benchè indiretta» mente cooperato all'irriverenza delle Chiese, » ed ai disturbi, e distrazioni delle preghiere, ed » orazioni de' divoti, ed anche per aver trasgre» dito li premurosi comandamenti di Sua Santità, » che hanno per unico oggetto la riverenza, il de- 49
» coro, e la quiete, che per divin precetto sono » dovuti ai Sacri templ. » Quod fuit confirmatum in edicto Cardinal. Carpinei Urbis Vicarii 20. *Januarii* 1705. §. 18. *in fine,* ut refert per extensum Monacell. *tom.* 2. *tit.* 13. *fol.* 34. *primae impress. Romae* ibi: « Siccome anche è l'intenzione di N. » S. dichiarata nell'ultimo editto, in cui si proi» bisce ad ogni fedele dar nelle Chiese limosine » a' poveri. » Et iterum confirmatum fuit *die* 13. *Augusti* 1716. a Cardinali Caracciolo Pro-Vicario; nec non a Cardinali Paracciano Vicario *die* 23.

Septemb. 1718. quando fuit etiam idem Edictum
ampliatum multipliciter.

50 Eleemosyna est facienda solum ex bonis pro-
priis, et quorum quis liberam habet administra-
51 tionem. *Sic communis Doctorum.* Potest tamen fie-
ri ex bonis alienis, quando pauper est in extrema
necessitate, tunc enim omnia sunt communia.
52 *Omnes.* Non potest licite fieri eleemosyna ex bo-
nis injustis, et obnoxiis restitutioni faciendae cer-
53 tae personae. *Communissima.* Licet tamen fieri ex
bonis acquisitis per opus illicitum, sed non cum inju-
stitia v. g. ex lucro meretricum, histrionum, et hu-
jusmodi, quia tale lucrum licet turpiter, et illici-
te acquiratur, patrato tamen scelere, licite acce-
ptatur, et possidetur ut vere proprium; *Doctores*
54 *communiter.* Uxor potest facere eleemosynam de
bonis suis parapheraalibus et acquisitis etiam
constante Matrimonio ex hereditate, Donatione,
et propria industria familiae non debita; item cum
ipsa familiam gubernat, vel consentiente marito,
vel marito absente, aegroto, aliaque causa impe-
dito, dummodo eam non faciat in majori quantita-
te, quam vir, si gubernaret, faceret, vel facere
deberet. Item potest uxor licite facere eleemosy-
nam pro salute corporali Mariti, prout fecit di-
screta Abigail *lib.* 1. *Regum cap.* 25. et a fortiori
pro ipsius salute spirituali. Item potest uxor da-
re eleemosynas dari solitas a mulieribus sui status
et conditionis, dummodo non constet nolle mari-
tum, quod illas praestet. Item quando a marito
assignatur uxori certa summa pro sua substenta-
tione, et convenientia, tunc quantum ei superest
parce vivendo potest licite, et sancte erogare in
eleemosynas; *omnium communissima.*

55 Filiusfamilias nequit facere eleemosynas de
bonis profectitiis, et adventitiis, quia ususfructus
talium bonorum spectat ad patrem; potest tamen
facere eleemosynam de bonis castrensibus, et qua-
si castrensibus, quia horum est Dominus. Item
potest facere eleemosynas tenues de bonis paren-
tum ex interpretativa, et praesumpta eorum vo-
luntate. Item quando peregrinatur, aut residet in
scholis exteris, potest facere eleemosynas de sum-
ptibus paternis, quas faciunt alii suae conditionis,
et status. Item quando a parentibus habet assigna-
tam certam summam pro sua substentatione, et con-
venientia, quod superest, vel subtrahit, potest li-
cite, et sancte erogare in eleemosynam; *Sic com-*
56 *munis Doctorum.* Servus, et Ancilla nequeunt fa-
cere eleemosynam de bonis Domini sui: nisi de
expresso vel tacito ejus consensu, quia hoc faci-
le praesumi debet de rebus parvis, quae alias inu-
tiliter perirent, et maxime de iis, quae sibi de
victu concesso subtrahunt; *Communis.* Religiosus 57
nequit sine expressa vel praesumpta Superioris
facultate facere ullam eleemosynam, quia non ha-
bet dominium in rebus ab eo acquisitis, nec in
bonis Monasterii; *cap. Non dicatis* 11. *caus.* 12.
q. 1. *c. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor.*
Authent Ingressi, C. de Sacrosanctis Ecclesiis. Po-
test tamen Religiosus facere eleemosynam de bo-
nis Monasterii, cum administrationem habet juxta
cujuslibet Ordinis, vel Monasterii morem; Item
cum licentia Superioris etiam praesumpta, ut si
occurrente casu, vel necessitate, Superior nequit
adiri, aut quid exiguum est erogandum, tunc
rationabiliter praesumitur licentia Superioris.
Item cum peregrinatur extra Monasterium stu-
diorum, vel aliorum negotiorum causa, tunc ex
assignata sibi pro sua sustentatione summa pote-
rit aliquas moderatas eleemosynas facere, et ma-
xime si parce vivat, et aliquid subtrahat (*) Item
in casu extremae necessitatis alicujus pauperis,
etiamsi in tali casu Superior injuste contradicat,
quia Superior nequit rem justam, et necessariam
contradicere, et tunc potius obediendum est Deo,
quam hominibus: *Exod. c.* 1. *vers.* 17. ibi. *Timue-*
runt autem obstetrices Deum, et non fecerunt juxta
praeceptum Regis, et Act. Apostolor. *c.* 5. *v.* 29.
S. Petrus ait: *Obedire oportet Deo magis, quam*
hominibus. Communis.

Pupillus nequit eleemosynas facere, quia non 58
habet administrationem; nec prodigus, cui a Prae-
tore interdicta est administratio. Administratores, 59
Tutores, vel Curatores possunt facere illas elee-
mosynas, quas recte facerent minores, si jam
adulti fuerint, et possunt concedere pupillis licen-
tiam faciendi eleemosynas minutas; *communis.*
Administratores Reipublicae possunt facere elee- 60
mosynas consuetas Hospitalibus, et aliis locis
piis; *Communis.* Eremita petens eleemosynas pro 61
Sacello, cujus cura et custodia est ipsi demanda-
ta, potest ex ipsis licite, et honeste vivere, quia
inter necessaria illi Sacello est etiam victus talis
Eremitae, qui in Sacello assistat, et curam ejus
habeat. Reliqua vero expendenda sunt in servitium,
et bonum illius Sacelli, cum ad talem finem pe-
tantur et dentur. Quod si aliqua supersint, pote-
rit dare pauperibus tam cognatis, quam extraneis,
nam non indigens potest mendicata dare aliis pau-
peribus, adeoque etiam talis Eremita ex super-
fluis sibi, et Eremitorio; nisi tamen tales eleemo-

(*) Opinio *Auctoris* convenit cum opinione P. Antoine, quando enim Religiosus peregrinatur studiorum causa, tunc censetur habere sui Superioris licentiam saltem tacitam, vel, ut ait D. Thomas, probabiliter praesumptam; vide Antoine *tract. de virtutibus theolog. cap* 4. *quaest.* 4. Consentit et Natalis Alexander *t.* 2. *Theolog. moralis l.* 4. *de Decalogo, regula* 34. cujus haec sunt verba: *Ex congiario, aut viatico, seu pensione ad victum, et vestitum sibi concessa, si quid residuum fuerit, ex hoc parsimoniae suae residuo pauperes potest recreare;* et apte citat in suae propositionis praesidium D. Thomam *quodlib.* 3. *qu.* 6. *art.* 1. Nam hoc in casu tacita Superioris licentia praesumitur (*Not. Rom. Theol.*)

synae essent datae ex speciali devotione ad tale Sacellum (*) Cardinal. de Lugo *in respons. moral. lib.* 6. *dub.* 17. *num.* 7. La Croix *lib.* 3. *part.* 2.
62 *num.* 163. et alii. Eleemosynarum distributor relictus ex aliqua testamentaria dispositione, ut testatoris substantias distribuat in pauperes, et pia opera, potest illas sibi pauperi vel suis consanguineis pauperibus appropriare; sic Religiosi et Religiosae in tali casu, quod ipsis esset demandata aliquarum eleemosynarum distributio, possunt distribuere suis Monasteriis, ut ex communi notat, et late probat Ursaya *tom.* 5. *p.* 2. *desceptat.* 4. *per tot.* et Fagnan. *lib.* 1. *decretal in cap. Dilectus*
63 18. *de offic. Ordinar. n.* 16. Distributio Eleemosynarum, quae colliguntur occasione alicujus Jubilaei, et aliarum oblationum, quae fiunt in Ecclesiis etiam Cathedralibus, spectat ad Episcopum et non ad Canonicos, ut decrevit *Sacra Congreg. Episcop. et Regul. in Januens. Distributionis Eleemosyn. die* 5. *Martii* 1722. in qua proposita causa per Cardinalem Corsinum, responsum fuit: » Competisse et competere distributionem eleemosy» narum Eminentissimo Archiepiscopo in Capsulis » expositis occasione Jubilaei etiam in Ecclesia » Metropolitana cum addito, ut causa amplius » non proponeretur. »
64 Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna, quam ipsi receperint, parte ejusdem pro se retenta, si sint Laici, incurrunt Excommunicationem Papae reservatam, et si sint Sacerdotes, incurrunt suspensionem item Papae reservatam, quamvis Sacerdos, qui eas tali minori eleemosyna celebrandas suscipit, expresse ad id consensiat. Sic novissime declaravit Benedictus XIV. Constit. incip. *Quanta cura.*
65 Eleemosyna pro unaquaque Missa manuali non potest tradi minor uno Julio; sic expresse statutum est de mandato Clementis XI. *die* 23. *Decembris* 1706. ut patet in ejus Bullario, *Edicto XII.* et sic etiam statuit *Sacra Congregat. Concil.* 13. *April.* 1726. Unde Episcopus statuere potest, ne Sacerdotes recipiant quid minus eleemosyna taxata. *Sacra Congregat. Concil. in S. Severini Eleemosynae Missarum* 16. *Jul.* 1697. *et in Alexandr.* 26. *Januar.* 1743. Et id habetur etiam in Notificatione super Eleemosyna Missae, quae inter Institutiones Ecclesiasticas ejusdem est 66. num. 11. edita ab Eminentissimo Card. Lambertino, postea Summo Pontifice Benedicto XIV.
66 Eleemosynas colligendi pro subsidio locorum Terrae Sanctae speciale indultum habent PP. Minores de Observantia; et sic Ordinarii locorum tenentur illos suis subditis commendare in tota Dioecesi ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus, et Quadragesimae temporibus, tam per Praedicatores in suis Sacris Concionibus, quam in aliis actionibus, et functionibus publicis, ut patet ex Constitutione 197. Urbani VIII. incip. *Salvatoris,* Constitutione 11. Innocentii X. incip. etiam *Salvatoris,* et Constitutione 39. Clementis X. incip. pariter *Salvatoris,* ac Constitutione Innocentii XII. incip. *Salvatoris, et Domini Nostri,* edita 21. Novemb. 1721. in qua confirmantur Literae Urbani VIII. confirmatae jam ab Innocentio X. Clemente etiam X. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. ac Clemente XI. in quibus mandatur omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, et aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, et singulis quorumvis Ordinum, Congregationum, et Institutorum Regularium Generalibus, ut ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus, et Quadragesimae temporibus, tam per Verbi Dei Praedicatores in suis Sacris Concionibus, quam in actionibus, et functionibus publicis, necessitates Locorum Terrae Sanctae populo proponi, et commendari curent, et faciant. Et idem statuit Bened. XIII. Constit. incip. *Loca Sancta Palestinae,* edita 3. Martii 1727. in qua confirmat Constitutiones 63. diversorum Pontificum, quibus gratiae, privilegia, ac Indulgentiae Locis Terrae Sanctae, ac Minoribus de Observantia inibi commorantibus concessa fuere. Et idem fuit statutum etiam a Clemente XII. Constit. incip. *Salvatoris* edita 12. *Septem.* 1731.

(*) Hoc animo conferri eleemosynas, ut in Eremitorii bonum cedant, semper est existimandum. Itaque, si qua ex illis, quae Eremitae Sacelli custodia Fidelibus conferuntur, supersint, Eremita Ordinarium consulat, nec de ipsis eo inconsulto decernat. (*Not. Rom. Theol.*)

ADDITIONES EX AUCTORE

Eleemosynae pro celebratione Missarum oblatae, integrae, et fideliter sunt in id erogandae. 67
Unde mercimonia exercentes super eleemosynis Missarum, Laici excommunicationem, Clerici vero, et Sacerdotes suspensionem Papae reservatam incurrunt. Bened. XIV. tom. 1. Constit. 22. incip. *Quanta cura* §. 3. *et* 5. Vide *supra numer.* 64. verb. *Missa art.* 2. *n.* 16. ubi integra affertur
dicta Constitutio. Pedemontanae Provinciae Epi- 68
scopi excitantur ad evellendos abusus circa eleemosynas Missarum invectos. Idem Constitut. 23. incip. *Pro eximia.*
Eleemosynae pro expeditione adversus infide- 69
les collatae, ne in aliam quamlibet causam impendantur, prohibetur ab eodem Pontifice, Constit.
86. incip. *Quoniam* §. 16. Eleemosynae a Regu- 70
laribus fieri, et distribui possunt, opportunis facultatibus obtentis. Idem tom. 2. Constitut. 25. incip. *Ex quo.*
Quoad eleemosynam pro subsidio locorum Ter- 71
rae Sanctae, attendenda est sequens novissima Constitutio Benedict. XIV.

BENEDICTUS PAPA XIV.

AD FUTURAM REI MEMORIAM

Emanarunt nuper a Nobis quaedam Literae in simili forma Brevis expeditae tenoris sequentis videlicet: Benedictus PP. XIV. ad futuram rei memoriam. Salvatoris, et Domini Nostri Jesu Christi, qui pro humani generis redemptione se ipsum exinanivit, factus obediens usque ad mortem, vices licet immeriti gerentes in Terris, inter multiplices, gravissimasque Apostolicae servitutis curas, in eam praecipue Pastoralis sollicitudinis vigilantia incumbimus, ut tanti, et tam salubris Mysterii monumenta, quae in Civitate Hyerusalem, et locis circumviciniis sunt, conserventur, et omni, qua fieri poterit, majori honorificentia recolantur. Cum itaque, alias fel. rec. Urbano PP. VIII. Praedecessori Nostro exposito, quod Ecclesiae, et alia loca in Civitate Hyerusalem, et aliis locis Terrae Sanctae existentia fere diruta erant, et quae adhuc ibi existebant Monasteria aere alieno, ob impiam Turcarum, Haereticorum, et Schismaticorum tyrannidem, et pro Sanctae Fidei Catholicae in eisdem locis conservatione contracto admodum gravata reperiebantur, idem Urbanus Praedecessor Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, et aliis locorum Ordinariis, necnon omnibus, et singulis quorumvis Ordinum, Congregationum, et institutorum Regularium Generalibus commiserit, et mandaverit, ut ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus, et Quadragesimae Temporibus, tam per Verbi Domini Praedicatores, in suis sacris Concionibus, quam in actionibus, et functionibus publicis, necessitates eorumdem Sanctorum Monumentorum Populo proponi, et commendari curarent, et facerent; et alias, pro ut in ipsius Urbani Praedecessoris Literis desuper in simili forma Brevis die 3. Februarii 1634. expeditis, quarum tenorem praesentibus pro expresso haberi volumus, uberius continetur. Et sicut pro parte dilecti filii moderni Commissarii Generalis Terrae Sanctae Nobis nuper expositum fuit, ipse, quo praefatae Urbani Praedecessoris Literae, quae a fel. mem. Innocentio X. Clemente X. Innocentio XI. Alexandro VIII. Innocentio XII. Clemente XI. Innocentio XIII. et Clemente XII. Romanis Pontificibus, pariter Praedecessoribus Nostris confirmatae fuerunt, exactius observentur, illas per nos etiam confirmari, et innovari desideret; Nos eorumdem Sacrorum Monumentorum conservationi, et manutentioni consulere volentes Praedictas Urbani Praedecessoris Literas auctoritate Apostolica tenore praesentium confirmamus pariter, et approbamus; illasque innovamus, et observari mandamus. Volumus autem ut Patriarchae, Archiepiscopi, et Episcopi praedicti in relatione status Ecclesiarum suarum, quando visitabunt limina Apostolorum, facienda, referant se praedictis Urbani Praedecessoris Literis paruisse, contrariis non obstantibus quibuscumque: volumus insuper, ut earumdem praesentium transumptis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in Ecclesiastica dignitate constitutae munitis eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibeatur, quae praesentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae. Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 10. Januarii 1741. Pontificatus nostri Anno primo. D. Cardinalis Passioneus. Loco ✠ Annuli Piscatoris. Cum autem sicut dilecti filii moderni Procurator, et commissarius Generalis Terrae Sanctae bujusmodi Nobis nuper exponi fecerunt, licet necessitates Terrae Sanctae praedictae propositae et commendatae sint, nihilominus Eleemosynae pluribus ab hinc annis ob praesentium temporum calamitates, ita tenues sint, ut exponentes praedicti necessitatibus hujusmodi praesto esse nequeant, ac propterea opportuno sibi in praemissis a Nobis provideri, et ut infra indulgeri summopere desiderent: Nos ipsos exponentes specialibus favoribus, et gratiis prosequi volentes, et eorum singulares Personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, et poenis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatae existunt, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutas fore censentes supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, et aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus, et singulis quorumvis Ordinum Congregationum, et institutorum Regularium Generalibus per praesentes committimus, et mandamus, *ut ad minus quatuor vicibus quolibet anno, Adventus, et Quadragesimae Temporibus*, tam per verbi Dei Praedicatores, in suis Sacris Concionibus, quam in quibusvis aliis actionibus, et functionibus publicis, necessitates ejusdem Terrae Sanctae proponi, et commendari curent, et faciant. Ac insuper, ut Parochialium Rectores, aliorumque Ecclesiarum Administratores unum, seu plures, viros probos ad colligendas Eleemosynas hujusmodi in earum Ecclesiis statutis diebus deputent, qui statim ac Eleemosynas collectas in eorum manibus consignari debeant, et faciant, qui elapsis Adventus, et Quadragesimae Temporibus ad proprios Ordinarios pecuniam sibi consignatam transmitti debeant, dictique Ordinarii eam Syndicis in earum respective Dioecesibus ad hoc deputatis consignari curent, et faciant, servata in reliquis praedictarum Litterarum forma, et dispositione, auctoritate Apostolica tenore praesentium, volumus, praecipimus, et ordinamus, con-

trariis non obstantibus quibuscumque. Volumus insuper, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 20. *Augusti* 1743. *Pontificatus nostri Anno Tertio.*

PRO DOMINO CARD. PASSIONEO.

Cajetanus Amatus.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

72 Non importune hic quaeri potest, num jus colligendi eleemosynas per sacculum sonantem spectet ad actus Parochiales, ut Ecclesia Parochialis hoc jus tantum sibi adscribere, et alias Ecclesias non Parochiales ab usu ejusdem excludere vigore juris bannarii recte possit?

73 Argumenta opinionis tum affirmantis, tum negantis referunt Vildovogel *de Oblat. quae fiunt in Eccles. per saccul. sonant. et* Bohem. *in Jur. paroch. sect.* 4. *cap.* 1. §. 31. sed ambo negantem ample-
74 ctuntur opinionem. « Ex his (ait Bohemer. *loc. cit.* §. 32.) in utramque partem adductis rationibus patet, rationem decidendi unice in eo positam esse, quidnam proprie dicatur actus parochialis. Hoc vero non rectius dijudicari potest, quam si in subsidium sumamus attributa » Parochiarum, et exinde actus dijudicemus. Hinc » breviter hanc Regulam constituo. Omnis actus, » qui Ecclesiae parochiali qua tali competit ex » jure perfecto cum jure prohibendi, excludendi, » et cogendi, ille potest dici parochialis. Hanc Re» gulam uno ore confirmant Canonistae etc. Hoc » posito fundamento, quilibet facile judicabit, » rationes eorum qui negant jus colligendi elee» mosynas esse actum parochialem, fortiores es» se, ut secundum has merito pronunciandum » sit. »

De eo etiam non inutilis est disputatio, an qui 75
quotannis certam eleemosynam erogare consuevit, compelli possit, ut et in futurum eam praestet, Negant communiter Covarr. *in c. Possessor.* 76
p. 2. §. 4. *num.* 6. *de Regul. Jur.* Besold. *consil.* 118. *num.* 78. *part.* 3. Strykius *jurid. dissert. tom.* 2. *disput.* 6. *cap.* 4. *num.* 15.

Limitat vero Menoch. *de Arbitr. cas.* 160. *num.* 77
17. *in fin.* ut non procedat favore piae causae, sed quod hic potius ex voluntaria etiam solutione necessitas in futurum inducatur, dissentiente tamen Strykio *ubi supra*, qui: *quum nulla* (ait) *obligatio in specie sic dicta hic praecedat, non imponenda videtur necessitas etiam ad favorem piae causae.*

Vide tamen quae dicemus *in addition. ad verb. Oblationes.*

EMPHYTEUSIS

VIDE VERB. *CONTRACTUS EMPHYTEUSIS TOM. II.*

EMPTIO ET VENDITIO

VIDE. VERB. *CONTRACTUS EMPTIO ET VENDITIO TOM. II.*

EPISCOPATUS

SUMMARIUM

1. Episcopatus probabilius est Ordo Sacramentalis realiter distinctus ab Ordine Presbyterali. — 2. Haec nostra sententia deducitur ex pluribus Sacris Canonibus. Primo *ex cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.* — 3. Secundo ex cap. *Episcopus non ordinatur* 7. *cum aliis sequentibus dist.* 23. — 4. Tertio ex cap. *Clericus* 1. *dist.* 21. *cap. Perlectis* 1. *dist.* 25. *cap. Omnium Sacerdotum* 1. *dist.* 31. *cap. Quia Sanctitas* 16. *dist.* 50. *etc.* — 5. Colligitur etiam ex Concilio Tridentino *sess.* 23. *cap.* 4. *et Can.* 6. *ejusdem Sessionis etc.* — 6. Probabilius est, materiam Episcopatus adaequatam esse manuum impositionem; Formam vero haec verba; *Accipe Spiritum Sanctum.* Et ostenditur prima pars. — 7. Ostenditur secunda pars. — 8. Episcopatus secundum aliquos fuit institutus quando *cap.* 21. *Joannis* Christus dixit Petro: *Pasce oves meas.* Alii autem probabiliter dicunt institutum fuisse cum Sacerdotio. — 9. Episcopatus probabilius conferri non potest eodem die cum Presbyteratu. — 10. Ordo Episcopatus debet conferri die Dominico. — 11. Episcopatus cum Cardinalatus officio compatibilis. — 12. Episcopatus titulares Ecclesiarum in partibus Infidelium laudabiliter conferuntur. — 13. Episcopatus non extinguitur per extinctionem Capituli * — 14. Episcopi jure divino Presbyteris praestant.

1 Episcopatus probabilius est Ordo Sacramentalis realiter distinctus ab Ordine Praesbyterali. Sic Hostiensis *in cap. Cum contingat n.* 6. *de aetat. et qualitat.* quem ibi sequuntur Joann. Andr. Butr. Card. Ancharan. Abbas, et ceteri omnes Canonistae; Glossa *in proemin. sexti Decret. verb. Episcopus*, Glossa unic. *in cap. solicitudo*, et ibi etiam Praeposit. *num.* 4. *dist.* 12. Glossa *in Clementin. In plerisque*, *verb. Aliquid. de election.* Abbas *in cap. Aqua*, *de consecration. Eccl. vel Altar.* Butr. *in cap. unic. de Cleric. per saltum promot.* Praeposit. *in cap. Cler.* 9. *dist.* 21. Fagn. *in cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo*, *qui renunciavit Episcopatui*, et ibi Canonistae communiter, teste Card. *ibid. num.* 1. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 1. *num.* 18. ubi pro hac sententia citat plusquam 18. etiam ex Theologis, quos sequuntur alii moderniores cum La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2209. Henno *tom.* 2. *tract.* 7. *de Sacramento Ordinis quaest.* 3. *concl.* 1. Aversa *quaest.* 2. *sect.* 7. Ilsung *num.* 18. aliique plures contra torrentem aliorum Theologorum (*) Et ratio est, quia Episcopatus, ut a Presbyteratu distinctus, habet omnia requisita ad verum Ordinem, verumque Sacramentum novae legis; est enim caeremonia sensibilis, cum Episcopatus physice constet ex impositione manuum, et verbis, quibus utitur Minister, dum Sacerdotem consecrat in Episcopum. Et talis caeremonia fuit instituta a Christo, cum hujus non legatur in Ecclesia initium, semper enim, et ubique gentium servata fuit in Episcoporum consecratione manuum impositio etiam ab ipsismet Apostolis, ut patet ex utraque Epistola mox citanda D. Pauli Apostoli ad Timotheum; quod signum est a Christo descendere. Et per talem sensibilem caeremoniam confertur gratia sanctificans, ut expresse asserit Apostolus *in prima Epistola ad Timoth. cap.* 4. ibi: *Noli negligere gratiam*, *quae in te est*, *quae data est tibi cum impositione manuum Presbyteri*; *et Epist.* 2. *ad eumdem c.* 1. ibi: *Admoneo te*, *ut resuscites gratiam Dei*, *quae est in te per impositionem manuum mearum*; quem duplicem locum Chrysostomus, Theophylactus, et passim alii Patres intelligunt de manuum impositione, quam Paulus adhibuit, cum Timotheum ordinavit Episcopum; et Tridentina Synodus *session.* 23. *cap.* 3. iisdem Pauli verbis utitur, ut probet ordinationem esse Sacramentum; adeoque cum ea verba Paulus de Episcopali Ordinatione intellexerit; manifeste probant ipsum Episcopatum esse vere, ac proprie novae legis Sacramentum distinctum a Presbyteratu. Tum quia per Episcopatum, ut Episcopatum, confertur specialis potestas spiritualis, nempe confirmandi, conficiendi Chrisma, ordinandi Sacerdotes, Diaconos etc. quae potestas non confertur per Presbyteratum; unde cum talis potestas valide conficiendi dicta Sacramenta neque per Summum Pontificem possit ab Episcopis auferri, ex quo Episcopalis Ordinatio tamquam characteristica sit irrepetibilis, et indelebilis, stat evidenter quod non sit potestas solius jurisdictionis, sed potestas Ordinis.

Haec nostra sententia deducitur ex pluribus 2
sacris Canon. Primo ex *c. Req.* 1. *de Ordinatis ab Episcopo*, *qui renunciavit Episcopatui*, ubi declaratur, quod ordinati scienter ad S. Ord. ab Episcopo, qui renunciavit loco, et dignitati, ordinem accipiunt, licet officii executionem non habeant, quod non esset nisi Episcopus indelebilem characterem haberet impressum, ut clare sensit Glossa communiter recepta *in cit. cap. Requisivit*, *verb. Execu-*
tion. Secundo, in Concilio Carthaginensi IV. ubi 3
praescribitur ritus observandus in singulis Ordinibus conferendis, et incipitur ab Ordinatione Episcopi, ut patet *in cap. Episcopus cum ordinatur* 7. *in cap. Presbyter cum ordinatur* 8. *cap. Diaconus cum ordinatur* 11. *c. Subdiaconus cum ordinatur* 15. *cap. Acolythus cum ordinatur* 16. *cap. Exorcista cum ordinatur* 17. *cap. Lector cum ordinatur* 18. *cap. Ostiarius cum ordinatur*. 19. *dist.* 23. Qui Canones sicut intelliguntur de Ordinatione Presbyteri, Diaconi, et aliorum, prout sunt Sacramentum eodem modo intelligendi sunt de Ordinatione Episcopi, cum per eademmet verba loquantur de Presbytero cum ordinatur, ac de Episcopo cum
ordinatur. Et eo magis, quia si egissent de Ordi- 4
nibus, prout sunt Officia, et gradus Ecclesiastici, eodem modo debuissent praescribere ritum observandum in ordinatione Abbatis, Archiepiscopi, Primati, et Patriarchae, ut recte notat ad literam Fagnan. *loc. cit. num.* 43. Tertio, *ex cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *c. Perlectis* 1. *dist.* 25. *c. Omnium Sacerdotum* 1. *dist.* 31. *c. Quia Sanctitas* 16. *dist.* 50. *c. Illud* 1. *dist.* 77. *c. Diaconus* 13. *dist.* 93. *c. Veritatis* 4. *de dolo et contumac. cap. Quorumdam* 1. *de Testamentis*, *cap. Aqua* 9. *de consecrat. Eccles.* qui omnes Canones cum aliis recte expenduntur pro nostra sententia a Fagnano *loc. cit. a num.* 34. *ad* 49. inclusive.

Colligitur etiam haec nostra sententia ex Conc. 5
Trident. *sess.* 23. *c.* 4. adeout oppositum tenere, ut recte dicit Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 11. *n.* 26. sit periculosum, siquidem Concilium Tri-

(*) Quos inter Navarrus in *Manuali cap.* 23. *n.* 16. Bellarminus *de Sacram*; ordin. *c.* 5. Estius *in* 4. *dist.* 24. §. 28. Sylvius *in* 3. *p. d. Th. q.* 40. *art.* 5. *concl.* 2. Isambertus *de sacr. ord. disp.* 4. *art.* 3. Tournely *de Majorib. et sacris ordinib. art.* 1. immo Petrus Solo hanc sententiam certa fide tenendam affirmat *lect.* 4. *de sac. ord.* (*Edit. Barbiell.*)

dent. *ibi* Episcopatum expresse inter Ordines connumerat, dum ait: *docet insuper Sacrosancta Synodus in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, et ceterorum Ordinum, etc.* quae verba satis clare innuunt Ordinem Episcopalem non solum esse distinctum ab Ordine Sacerdotali, sed etiam esse Sacramentum, sicuti est Praesbyteratus, et ceteri Ordines, ponderando illam dictionem *Ceterorum,* quae ex propria significatione est implicativa similium. Glossa *in cap. Deinde* 3. *dist.* 26. *et ibi* Geminian, et Praeposit. Glossa *in c. Et si illa* 23. *caus.* 1. *q.* 7. *verb. scienda sunt.* Praesertim vero, quia in *Canone* 6. *ejusdem sess.* Sancta Synodus definit Sacram Ordinationem vere, et proprie esse Sacramentum a Christo Domino institutum: et pro sacra ordinatione intelligenda est ordinatio illa, de qua prius mentionem fecerat *in d. cap.* 4. videlicet *Episcoporum, Sacerdotum, et ceterorum Ordinum.* Sic egregie Fagnan. *loc. cit. n.* 47. *et* 48. qui *a num.* 68. *ad* 71. inclusivo varia adducens, et Trident. latius expendens concludit, constare ex Divina institutione, seu Jure Divino Ordinem Episcopalem esse prorsus distinctum ab Ordine Praesbyterali, adeoque dicendum esse, quod non tantum partialiter, sed etiam integre distinguantur tamquam duo integri Ordines Sacramentales.

6 Probabilius est, materiam Episcopatus adaequatam esse manuum impositionem, Formam vero haec verba *Accipe Spiritum Sanctum.* Prima pars conclusionis patet ex continua praxi Ecclesiae, tum latinae, tum graecae semper, et ubique adhibendi manuum impositionem in conferendo Episcopatu, ut fecit Apostolus ordinando Episcopum Timotheum, et alios ex citatis suis Epistolis prima, et secunda ad Timotheum, et non semper, et ubique adhibendi traditionem annuli, et Baculi Pastoralis, impositionem libri Evangeliorum super caput Ordinandi, et unctionem ipsius, uti fit nunc apud Latinos; Annulus enim, et baculus Pastoralis non traditur apud Graecos; immo nec tradebatur apud Latinos Saeculo IV. quia Concilium IV. Carthaginense exponens ritum hujus ordinationis *in c. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. nullam de illis mentionem facit. Sic impositio libri Evangeliorum licet observata fuerit in Ecclesia Africana Saeculo quarto, cum illam referat dictum Conc. Charthaginense IV. *l. c.* primo tamen, secundo, et tertio Saeculo nondum adhibebatur, nullum enim est monumentum, quo id possit probari; (*) Immo Alcuinus *in lib. de Divinis Offic. scripto de anno* 760. asserit caeremoniam illam non fuisse adhibitam ab Ecclesia Romana, sicuti nec fuit adhibita a Germanis initio saeculi IX. ut scribit Amalarius *l.* 2. *ad Officiis Ecclesiasticis cap.* 14.(**) Sic etiam unctio Episcopi, licet sit antiquissima, utpote recensita a S. Leone *serm.* 8. *de passione Domini,* et a S. Gregorio Magno *in cap. decimo primi libri Regum;* non fuit tamen semper, et ubique in usu, utpote non memorata a supradicto *Concil. Carthaginensi* IV. *in cit. c. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. nec a Conciliis Hispanicis celebratis ante septimum Saeculum, nec illam adhibent Graeci. Practice tamen non est tenendum materiam Episcopatus esse solam manuum impositionem; Fagnan. *loc. cit. num.* 57. La Croix *loc. cit. n.* 2148. et alii. Secunda pars 7
conclusionis deducitur ex majori congruentia, quia nihil convenientius assignari potest pro forma Episcopatus, quam verba ipsa prolata tempore applicationis materiae; tempore autem applicationis materiae proferuntur *Accipe Spiritum Sanctum,* et non alia; Fagnan. *loc. cit. n.* 59. unde credibile est, D. Paulum ordinando Timotheum, illa verba adhibuisse, cum *Concil. Trident. sess.* 23. *can.* 4. sic dicat: *Per Sacram Ordinationem dari Spiritum Sanctum, ac proinde Episcopum non frustra dicere: Accipe Spiritum Sanctum,* et hoc praesertim colligat ex verbis Apostoli adhibitis in ordinatione Timothei in Episcopum.

Episcopatus secundum aliquos fuit institutus 8
quando *Joan. cap.* 21. *vers.* 18. Christus dixit Petro: *Pasce oves meas,* fuit enim Petrus primus Episcopus a Domino institutus, et quidem Episcopus universalis Ecclesiae per dicta verba: *Pasce oves meas,* ut scribit Fagnan. *loc. cit. num.* 85. adducens *cap. Considerandum* 53. *et cap. Fidelior* 54. *dist.* 50. *cap. Significasti* 4. *de election. et Glossam in cap. In novo testamento* 2. *dist.* 21. Aversa tamen *quaest.* 2. *sect.* 10. probabiliter dicit institutum fuisse cum Sacerdotio. Vide la Croix *loc. cit. num.* 2207. Episcopatus probabilius conferri 9
non potest eodem die cum praesbyteratu. Campanil. *in divers. juris Canon. rub.* 6. *cap.* 4. *num.* 5. Innocent. S. Antonin. Saurez, Barbosa, Aversa quos citat, et sequitur la Croix *loc. cit. num.* 2296. dicens, quod cum tam novus Sacerdos, quam novus Episcopus debeat celebrare cum Ordinante, saltem ex hoc capite fieri non posse; sed nostra vera

(*) Quod ad alia spectat, Auctori nostro plurimi assentiuntur cum ex Canonistis, tum ex Theologis: sed quod ad impositionem pertinet codicis Evangelii super caput ordinandi, bene multi cum Tournelio repugnant. Dixi *quod ad impositionem codicis Evangelii super caput ordinandi.* Neque enim haec confundenda est cum traditione ejusdem Codicis clausi, quam apud Latinos consecrator accepto illo de scapulis consecrati, et adjuvantibus Episcopis assistentibus facit consecrato. *Est quippe traditio haec,* ut ait Morinus *Exercit.* 2. *c.* 2. *num.* 5. *res nupera quam nulli rituales ante quingentos annos scripti, nulli auctores ante idem tempus commemorant.* At impositio Codicis antiquo nititur, et conformi utriusque Ecclesiae Graecae, et Latinae usui, atque consensui. *(Edit. Barbiell.)*

(**) *Alcuino, et Amalario,* inquit idem Morinus *Exercit.* 2. *c.* 1. *num.* 6. *contradicunt plures Rituales, quorum unus annis circiter centum Alcuino est antiquior, alii coaevi.* Immo ipse Amalarius, licet ejusmodi impositionem non probet, mysticam tamen illius interpretationem non omittit. Vide etiam Menardum ad librum Sacramentorum San. Gregorii p. 304. *(Edit. Barbiell.)*

ratio desumitur ex Conc. Trid. prohibente conferri eidem duos sacros Ordines eodem die. Cum enim diximus, probabilius Episcopatum esse Ordinem Sacramentalem realiter distinctum ab Ordine Presbyterali, consequenter tenemur dicere, probabilius non posse conferri eodem die cum Presbyteratu, cum Concilium Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 13. expresse prohibeat conferri eidem duos Sacros Ordines eodem die, *ibi*: *Duo Sacri Ordines non eodem die etiam Regularibus conferantur, Privilegiis, ac indultis quibusvis concessis non obstantibus*

10 *quibuscumque.* Ordo Episcopatus debet conferri die Dominica; *c. Qui in aliquo* 5. *dist.* 51. ibi: *die Dominico consecrabitur*, et concordat *c. Ordinat.* 1. *et c. Quod die Dominico* 5. *dist.* 75.

11 Episcopatus cum Cardinalatus officio incompatibilis olim censebatur, nec alii Episcopi inter Cardinales erant, praeter septem prius, postea vero sex suburbicarii. Dein tamen usus invaluit, ut etiam Card. Cathedralibus Ecclesiis praeficerentur; idque approbatum fuit, a Conc. Tridentino, dummodo ipsi Cardinales apud suas Ecclesias residerent. Benedictus XIV. tom. 2. Constitution. 36. incip. *Cum a Nobis.*

12 Eipscopatus Titulares Ecclesiarum in partibus infidelium recte conferuntur, dummodo hujusmodi Episcoporum opera aliquam Ecclesiae utilitatem afferat. Idem *ibid.* Episcopatus Titulares, posse conferri Cardinalibus fuse probat idem Pontifex *ib.* adducens ad id jura, congruentias, et exempla.

13 Episcopatus non extinguitur per extinctionem Capituli. Idem tom. 2. Const. 35. incip. *Notum tibi.*

ADDITIONES CASINENSES

14 Saeculo Ecclesiae quarto Aerius « dogma furiosum » ut illud vocat Epiphanius, in Ecclesiam invexit, hisce verbis scribens « Quanam in re presbyteros episcopus antecellit? Nullum inter utrumque discrimen est. Est enim amborum onus, ordo, par et idem honor, ac dignitas. » Hanc Aerii haeresim renovarunt Wicleffitae, Waldenses ac Presbyteriani. Cum vero Episcoporum praestantia super presbyteros vel circa Ordinis vel circa jurisdictionis potestatem considerari debet, hinc de Ordinis potestate prius agemus, deinde vero de jurisdictionis potestate.

Tridentini Patres sess. XXIII. can. VII. definierunt: Si quis dixerit, episcopos.... non habere potestatem... ordinandi; vel eam, quam habent, illis cum presbyteris esse communem, anathema sit. « Ex qua quidem definitione duo colligimus; quorum alterum est episcopos habere potestatem ordinandi, alterum vero est, illam, quam habent potestatem, cum presbyteris non esse communem. Praestant ergo Episcopi Ordinis potestate presbyteros. Canon vero Tridentini Scriptura Sacra, traditione, perpetuaque Ecclesiae praxi innititur: sane ex Scriptura, traditione et Ecclesiae ritualibus patet nunquam a presbytero aut episcopos, presbyteros, aut diaconos fuisse initiatos.

Quod vero spectat ad episcoporum inter presbyteros praestantiam quae consistit in jurisdictionis potestate, res quoque de fide est, ut patet ex Tridentino Synodo sess. XXIII. Can. VII. his verbis definiens. « Si quis dixerit episcopos non esse presbyteris superiores... antahema sit. » Licet vero Tridentini Patres hanc praestantiam *jure divino* expresse definire noluerunt, quemadmodum nos docet Pallavicinus *Storia del Concilio di Trento lib* 18. *cap.* 14. attamen penes omnes Catholicus certum atque ratum est, Episcopos presbyteris *jure etiam divino* praestare.

EPISCOPUS

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Episcopus quoad ejus nomen, originem, et dignitatem.*

1. Nomen Episcopi est nomen graecum idem importans ac latine speculator, vel superintendens. — 2. Episcopatus vocatur *Summus Sacerdos* ratione Ordinis ad differentiam simplicium Sacerdotum. — 3. Episcopatus dicitur *Praesul*, quia in Concilia praesidet. — 4. Dicitur *Antistes*, quia ante alios stans praeeminet populo. — 5. Dicitur *Pontifex* a posse, et facere. — 6. Dicitur *Legatus Christi*, quia tamquam Christi Legatus destinatur ad regendas animas. — 7. Vocatur *Pastor* ab Officio, quod habet pascendi oves sibi commissas verbi Dei praedicatione, et Sacramentorum administratione. — 8. Vocatur *Praeco* quia annuntiat populo scelera eorum. — 9. Vocatur *Medicus*, ut sciat attemperare vinum oleo in curandis vulneribus. — 10. Appellatur *Lucerna* super candelabrum posita, ut omnibus luceat probitatis, et doctrinae radiis. — 11. Appellatur *Sal terrae*, ut condiat aliorum mores sapientissimis institutis, ac praeceptis. — 12. Appellatur *Angelus*, quia mittitur ut nuntius praedicaturus verbum Dei. — 23. Vocatur *Sanctissimus*, quia talis debet esse, ut alios ad sanctitatem alliciat. — 14. Hinc communiter tenetur, quod Status Episcopalis perfectior sit, quam status Religionis, et Episcopus debet esse sanctior Religioso. — 15. Ordo Episcopalis, quamvis quoad rem sit unus solus, tamen quoad nomen, et gradum est quadripartitus in Patriarchis, Metropolitis, Archiepiscopis, et Episcopis. — 16. Patriarcha est nomen graecum idem importans ac latine Summus, seu Principes Patrum. — 17. Patriarchae praecipui, et veri in principio fuerunt tantum quatuor. — 18. Praeter dictos quatuor primarios reperiuntur etiam alii Patriarchae non ita Principales. — 19. Patriarchae, et Primates, late sumpto vocabulo

idem sunt, licet differant nomine. — 20. Stricte tamen loquendo Primates non idem habent Officium, eamque auctoritatem, quam habent Patriarchae. — 21. Unde Primates rigorose loquendo dicuntur nonnulli Metropolitani, qui primarias tenent Civitates, et majores regunt Metropoles. — 22. Enumerantur varii similes Primates. — 23. Metropolitanus sic dictus a *Mitros*, quod idem sonat quod *Mater*, et *Polis*, quod idem sonat quod *Civitas*, est ille, qui residet, et Episcopatum gerit in Metropoli, seu Civitate praecipua, quae est veluti Mater, seu Matrix aliarum Ecclesiarum, seu Civitatem totius Provinciae. — 24. Archiepiscopus sic dicitur tamquam Primus, seu Princeps omnium Episcoporum. — 25. Archiepiscopus sic captus idem est ac Metropolitanus. — 26. Non tamen omnis Archiepiscopus est semper Metropolitanus, sicuti omnis Metropolitanus est semper Archiepiscopus. — 27. Episcopus est nomen graecum idem importans ac latine speculator, vel superintendens. — 28. Sub nomine Episcopi Ecclesia semper eos intellexit, qui sunt Praesbyteris superiores. — 29. Episcopi successerunt in locum Apostolorum, et Presbyteri in locum Discipulorum. — 30. Quamvis in primitiva Ecclesia Episcopi, et Presbyteri non distinguerentur quoad nomen; tamen quoad rem semper fuit distinctio inter ipsos, etiam tempore Apostolorum in primo exordio Ecclesiae. — 31. Episcopos superiores esse Presbyteris expresse declarat Concilium Tridentinum, et subjicit anathemati contrarium sustinentes. — 32. Episcopus appellatur *Ordinarius*, quia ordinariam in sua Dioecesi habet jurisdictionem. — 33. Appellatur *Dioecesanus* respectu, et ratione suae Dioecesis. — 34. Ecclesia Episcopalis dicitur Cathedralis, quia ibi Cathedra Episcopalis, et sedes sita est. — Dicitur *Suffraganeus* respectu Metropolitani, cui subditur, et suffragatur in Officio Episcopali. — 36. Chorepiscopi non erant Episcopi, nec eorum Ecclesiae erant Cathedrales. — 37. Chorepiscopi praeficiebantur solum Villis, et Oppidis; Episcopi autem in Villis, Pagis, seu locis inferioribus collocati numquam fuerunt. — 38. Chorepiscopi erant Vicarii Episcoporum, et in Oppidis, et Villulis gerebant curam animarum vice ipsorum eodem fere modo, quo nunc Parochi. — 39. Conferebant Ordines minores. — 40. Aliqui eorum consecrabantur, et creabantur Episcopi, et isti non solum Ordines Minores, sed et Majores conferebant, et alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute Ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti, et consecrati, et sic vice ipsorum ministrant, sicuti faciunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores. — 41. Chorepiscopi fuerunt aboliti, et ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam, et ambitionem, qua Episcoporum officia sibi temere usurpabant, et ne tertius Ordo in Ecclesia poneretur. — 42. Quamvis Apostolos omnes a Christo Domino fuisse ordinatos Episcopos sit valde controversum: tamen communior opinio tenet, Sanctum Petrum solum fuisse immediate a Christo Domino Episcopum consecratum. — 43. Sanctus Petrus alios Apostolos in Episcopos consecravit, ex quibus primi fuerunt filii Zebedaei, Jacobus scilicet, et Joannes, quorum interventu facta fuit consecratio Jacobi Alphaei in Episcopum Hierosolymitanum. — 44. Alios item Apostolos tempore discessionis ad praedicandum Evangelium Episcopos ordinavit. — 45. Episcopi antiquiores sunt Cathedralibus. — 46. Episcopi positi sunt in Civitatibus loco Flaminum et Archiflaminum ad tollendum veterum Idolorum Cultum. — 47. Flamines antiquitus erant Sacerdotes, et ab illo Deo, cui Sacrificia faciebant, nomen accipiebant. — 48. Dicti sunt Flamines a filio laneo, quo caput tegebant, unde Flamines, quasi Filamines vocabantur. — 49. Sicut Flamines erant in magna veneratione, primumque locum post Regem sacrificulum in Conviviis tenebant, sic Episcopi prae caeteris digniorem obtinent locum. — 50. Episcopus enim nomen est dignitatis, Praesbyter vero nomen est aetatis. — 51. Praecedentia Episcoporum in Conciliis Provincialibus attendi debet secundum tempus Ordinationis, non secundum dignitatem Ecclesiarum. — 52. 55. Ad quaenam excitentur Episcopi. — 56. Episcopalis Ordo praestat dignitati Cardinalis. — 57. Episcopatus nihil superaddit Sacerdotio per relationem ad Corpus Domini verum. — 58. Titulus *Venerabilis Frater* est annexus characteri Episcopali. — 59. Quinam Episcopatu indignus. — 60. Epistola Encyclica Clementis XIII. — 61. 62. quomodo primitus Episcopi appellabantur. — 63. 66. Prima eorum sedium institutio. — 67. 69. De Episcopis *in partibus* Infidelium.

ARTICULUS II. — *Episcopus quoad ea, concernunt ejus electionem, confirmationem, et consecrationem.*

1. Episcopi olim eligebantur a toto Clero, accedente praesentia, et consensu populi. — 2. Plurimi tamen sustinent populos, et Principes intervenisse electionibus Episcoporum, nedum per praesentiam, acclamationem, et consensum, sed etiam per propria vota et suffragia. — 3. Quidquid observatum fuerit in primis Ecclesiae temporibus, nunc certum est, Laicos non habere suffragia in talibus electionibus. — 4. Et electio Episcopi per Laicos, etiam cum Canonicis facta, est nulla non obstante contraria consuetudine. — 5. Separatis progressu temporis Clericis a Religiosis, qui omnes ad electionem Episcoporum concurrebant, fuit exinde statutum, ut Religiosi suorum Abbatum, aliorumque Superiorum, Canonici vero Cathedralium suorum Episcoporum facerent electionem. — 6. Talis facultas eligendi Episcopos duravit in Capitulis, et Canonicis Cathedralium usque ad tempora Clementis V. et exinde coepit reservari Sedi Apostolicae. — 7. Exceptis tamen Regnis, et Principatibus privilegiatis, ubi Reges, et Principes per specialia concordata Episcopos nominant, et praesentant ab ipso Summo Pontifice instituendos. — 8. Et exceptis Cathedralibus Germaniae, ubi servatur vetus consuetudo canonicae electionis, ut Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, et Archiepiscopos eligat, et electi a Romano Pontifice confirmatur. — 9. Electio Episcopi facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi. — 10. Electus in Episcopum debet intra mensem a praesentatione electionis praestare consensum, alias mense elapso redditur nulla electio. — 11. Et intra tres menses a consensu praestito debet petere confirmationem, alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla. — 12. Sufficeret tamen ad evadendam talem poenam, quod electi amicus ejus nomine confirmationem peteret, quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses. — 13. Tres menses computari debent, prout in Kalendario occurrunt, incipiendo scilicet a die praestiti consensus, et dies, qui desunt ex uno mense, accipiuntur de sequenti. — 14. Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respectivo Metropolitanis. — 15. Hodie tamen, non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest. — 16. Assignatur praxis servari solita in Curia pro hujusmodi electione, et confirmatione facienda. — 17. Traditur forma instrumenti professionis Fidei factae per Episcopum. — 18. Professione Fidei emissa subscribitur processus a Cardinali ponente, et a tribus Cardinalibus Ordinum capitibus. — 19. Praeconizatio in primo Consistorio quomodo facienda ostenditur. — 20. Praeconizatione in secundo Consistorio facta transmittitur fides provisionis Apostolicae a Cardinali ponente ad Cardinalem Vicecancellarium. — 21. Electus, et canonice confirmatus tenetur intra tres menses a die confirmationis munus consecrationis suae suscipere sub poena amissionis fructuum, etiamsi sit Sanctae R. E. Cardinalis, et si intra tres alios menses id non impleverit, Ecclesia et Episcopatu ipso jure privatur. — 22. Dictum trimestre tempus, infra quod Episcopus confirmatus debet munus consecrationis accipere, incipit currere a tempore habitae notitiae confirmationis de sua electione factae. — 23. Consecratio Episcopi debet fieri die Dominica. — 24. Consecratio Episcopi non debet fieri a minori numero, quam trium Episcoporum saltem necessitate praecepti. — 25. Et si in Provincia non adsint tot Episcopi, accersendi sunt ex vicina Provincia. — 26. Valida tamen est consecratio Episcopi facta ab uno solo Episcopo ex dispensatione Apostolica assistentibus duobus Sacerdotibus. — 27. Fagnanus tamen locum pluribus aliis tenet, quod consecratio Episcopi necessario facienda sit a tribus Episcopis ex necessitate Sacramenti. — 28. Papa potest mutare formam traditam ab Apostolis pro consecratione Episcopi. — 29. Et Papa solus ordinando videtur dispensare super tali forma. — 30. Consecrandus in Episcopum debet necessario prius esse Sacerdos, adeout si Sacerdotium non praecesserit, invalida

sit Ordinis Episcopalis collatio. — 31. Multi tamen tenent validam esse collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus non sit Sacerdos. — 32. Ante consecrationem non potest Episcopus exercere ea, quae sunt Ordinis, sed tantum ea, quae sunt Jurisdictionis. — 33. Non consecratus Ordines conferre non potest. — 34. Potestatem conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione. — 35. Potestas, quae confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam excommunicato, haeretico, deposito, et degradato. — 36. Jurisdictionem accipit Episcopus in confirmatione, etiam ante consecrationem. — 37. Episcopus electus, et confirmatus etiam ante consecrationem potest concedere Indulgentias. — 38. Episcopi appellatione venit tantum consecratus in concernentibus exercitium, et decurem Ordinis Episcopalis. — 39. In concernentibus autem Jurisdictionem Episcopalem venit etiam electus, confirmatus, vel pronunciatus per Papam. — 40. Episcopi appellatione venit etiam non consecratus in materia proportionabili tam confirmato, quam consecrato. — 41. Provisio, seu Pronunciatio Papae in Consistorio habet vim electionis, et confirmationis. — 42. Provisi, seu Pronunciati a Papa in Consistorio appellantur promoti etiamsi nondum fuerint consecrati. — 43. Provisi, quamvis consecrati, nequeunt accedere ad Ecclesias ante levatas Bullas, et contrafacientes subsunt gravissimis poenis. — 44. Civitas interficiens suum Episcopum consecratum privatur Sede, et dignitate Episcopali. — 45. Non privatur tamen tali Episcopali dignitate Civitas interficiens Episcopum solum electum, et nondum consecratum. — 46. Cum consecratur Episcopus inungitur crismate in capite, et manibus, quod si fuerit omissum, per tres Episcopos est supplendum. — 47. Ungitur Episcopus in capite, ut declaretur eum esse caput, et Principem Ecclesiae suae. — 48. Reges quare non in capite, sed in humero ungantur? — 49. Ungitur Episcopus in manibus, ut sciat dignitatem non propter otium, sed propter negotium suscipere, et ut ostendatur accipere potestatem benedicendi, et consecrandi. — 50. Annulus Sacer traditur novo Episcopo, ut sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata fide custodiat. — 51. Mitra quid indicet, et quare ipsi imponatur. — 52. Baculus Pastoralis quare tradatur in manibus novi consecrati, et quare tali baculo Pastorali non utatur Summus Pontifex? *remiss.* — 53. Episcopus electus et confirmatus petere debet consecrationem intra tres menses. — 54. Numquam Diaconus in Episcopum electus. — 55. Episcopus eligi nequit, nisi saltem per sex menses in S. Ordine fuerit constitutus. — 56. Probabiliter unus Episcopus sufficit in consecratione Episcopi. — 57. Irritae declarantur pactiones initae a Capitulo electore et juratae ab Episcopis electis in Germania. — 58. Alia de Congregatione Episcopali *Remissive.* — 59. 74. Pauca de historia Electionis Episcuporum a primordio Ecclesiae.

ARTICULUS III. — *Episcopus quoad ea, quae concernunt ejus residentiam, translationem, et renunciationem.*

1. Episcopi etiam Cardinales tenentur de Jure Divino residere in suis Episcopatibus. — 2. Affertur, et solvitur instantia. — 3. Episcopus ob aliquas causas excusatur a vinculo necessariae continuitatis residendi in Dioecesi, et tales causae assignantur, et explicantur, *usque ad n.* 7. — 8. Episcopus pro evidenti utilitate suae Civitatis, aut totius Regni potest esse Legatus ad Pontificem, aut ad Reges pro tractandis negotiis Fidei aut ad Reges pro pace componenda. — 9. Episcopus evidenti Reipublicae exigendae utilitate potest etiam esse Legatus, seu Orator Principis saecularis. — 10. Episcopus solum de licentia Summi Pontificis potest eximi a residentia sui Episcopatus, ut in Curia Regum fungatur munere, et Officio Regis Praesidis, Consiliarii, Proregis, Confessarii, et hujusmodi, si ad haec munera alii satis idonei non inveniantur. — 11. Affertur Cardinalis a Turrecremata invectiva in Episcopos non residentes. — 12. Decretum factum pro Parochorum residentia, quod teneantur ministrare etiam tempore pestis, et cum periculo vitae, saltem Sacramenta Baptismi, et Poenitentiae, multo magis debet procedere in Episcopis ob majorem eorum obligationem, qui tamen poterunt in locis tutioribus manere, et inde providere. — 13. Episcopus residere tenetur, licet habeat Coadjutorem, etiam tempore contagii. — 14. Potest Episcopus residere in qualibet parte Dioecesis, modo vadat ad Cathedralem temporibus praescriptis a Sacro Concilio Tridentino. Residens tamen in aliqua parte suae Dioecesis propter intemperiem aeris Civitatis non debet removere Vicarium, et Tribunal a Civitate. 15.—Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Civitas Episcopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra Dioecesim ultra trimestre etc. — 16. Super residentia Episcoporum edita est specialis Constitutio ab Urbano VIII. et summarie refertur. — 17. Primo igitur Sanctitas sua innovat Decreta Concilii Tridentini, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Consistorialia super residentia Episcoporum. — 18. Secundo jubet jam Praefectos Cathedralibus, et majoribus Ecclesiis, etiam S. R. E. Cardinales se itineri committere, et ad residentiam conferre infra unum mensem, si in Urbe existant, infra duos, si extra Urbem in Italia, si extra Italiam infra quatuor computandos a die publicationis Bullae. Nondum autem Praefectos infra terminos superius expressos computandos a die eorum promotionis, et transgressores subjiciuntur gravibus poenis. — 19. Variae poenae Episcopos non residentes fuerunt statutae a Pio IV. — 20. Tertio declarat contrafacientes non excusari a poenis praetextu servitii Imperatoris, aliorumque Principum, aut Regum, defensionis litium etiam Ecclesiarum, ineundi foederis etc. — 21. Quarto excipit casum interessendi in Synodis Provincialibus, vel Congregationibus, seu Assembleis generalibus, quibus Ecclesiastici interesse solent ratione muneris, aut Reipublicae officii Ecclesiis adjuncti. — 22. Quinto declarat S. R. E. Cardinales priores in Ordine habentes Episcopatus prope Urbem, etiamsi in illis, vel in Urbe in suis titulis residerent, non excusari a residentia in Cathedralibus, et Majoribus Ecclesiis, quibus praefecti sunt, nec ex eo quod Papa eos videat, et toleret, etc. — 23. Sexto praecipit Auditori Camerae, ut summarie procedat adversus non residentes usque ad sententiam diffinitivam exclusive, quam sibi reservavit in Consistorio. — 24. Septimo indulget, ut existentes ultra montes abesse possint ex causa visitationis Liminum per septem menses, et citra montes per quatuor, dummodo eo tempore ad alios actus non divertant. — 25. Octavo indulget Cardinalibus praefectis Cathedralibus, et aliis majoribus Ecclesiis, ut vacante Sede Apostolica possint ad Conclave accedere, et in Urbe commorari usque ad peractam electionem, et per duos menses post Coronationem Pontificis etc. — 26. Nemo declarat eos, qui pluribus Ecclesiis praesunt, excusari quidem a poenis, dummodo resideant in earum altera, in qua tenentur de jure, non tamen propterea excusari Cardinales habentes aliquem ex sex Episcopatibus prope Urbem, qui teneantur residere in aliis, quibus praefecti sunt. — 27. Ultimo statuit, ut nemo possit praedictam Constitutionem interpretari, aut declarare praeter Romanum Pontificem. — 28. Episcopus aequa ex causa potest abesse a sua Ecclesia, et Dioecesi singulis annis per duos, vel tres menses, sive continue, sive interrupte absque alia Superioris approbatione, dummodo tamen id non fiat temporibus Adventus, Quadragesimae, et Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item et Corporis Christi diebus. — 29. Episcopus abesse potest a sua Ecclesia, et Dioecesi per tres menses etiam causa animum relaxandi. — 30. Nec trimestre spatium, quo Episcopis aequa ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse licet ex cit. Decret. Concil. Trident. fuit sublatum ab Urbano VIII. in cit. Constit. incipient. *Sancta Synodus.* — 32. Episcopi temporibus a Tridentino praescriptis tenentur quidem apud suam Cathedralem Ecclesiam residere, ita ut aliter suae obligationi non satisfaciant nisi munia Episcopalia in sua Dioecesi eos alio vocent; ceterum non incidunt in poenas ab ipso Tridentino Episcopis non residentibus inflictas. Non licere tamen ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa statuit novissime Benedictus XIV. — 32. Episcopus, dum residet non potest citari ad comparendum in Curia, nisi de Papae commissione. — 33. Episcopus residens in sua Dioecesi liber est a residentia suarum Dignitatum, et Beneficiorum simplicium, quae obtinet in alia Dioecesi. — 34. Episcopus absens non gaudet Beneficio Alternativae, etiam quando

abest ex causa a Concilio approbata. — 35. Episcopus absens a sua Dioecesi ultra tempus a Jure statutum, qui commonitus non redit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro derelicta, et potest ea spoliari per Papam sine citatione, et sententia. — 36. Conditio Personae excusat interdum Episcopum a personali residentia etc. — 37. Episcopus nequit jungere trimestrem absentiam unius anni cum trimestri absentia anni sequentis. — 38. Episcopus, qui Beatorum Apostolorum limina visitavit in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis trienni iterum visitare, ac proinde nec Visitationis titulo per octo continuos menses a sua Ecclesia abesse. — 39. Episcopo, qui antea per multum temporis V. G. per decem continuos annos in sua Ecclesia resedit, et vel ab ipsa vacatione per S. Concilium ex rationabili causa singulis annis permissa se abstinuit, nequit aliquando concedi facultas non residendi per aliquod tempus, si non adsit ulla causa ex approbatis ab eodem S. Concilio. — 40. Translatio Episcopi de una in aliam Ecclesiam sola auctoritate Papae fieri potest. — 41. Episcopus propria auctoritate se transferens de sua Ecclesia ad aliam, carere debet utraque. — 42. Et hoc procedit sive Episcopus fuerit jam consecratus, sive solummodo electus, et confirmatus. — 43. Metropolitanus, aut Patriarcha, si Episcopum sine mandato Papae transferret, a confirmatione Episcopum esset suspensus. — 44. Causae justae transferendi Episcopum generatim sunt duae, scilicet necessitas, et utilitas. — 45. Translatio facta in favorem solius translati, et maxime propter ejus ambitionem, et avaritiam, improbatur expresse a Sacris Canonibus. — 46. Episcopus transiens ad aliam Ecclesiam sine justa causa dicitur adulterium committere. — 47. Translatio Episcopi regulariter fit a minore ad majorem Ecclesiam. — 48. Ob causas peculiares potest interdum fieri translatio Episcopi ab una ad aliam Ecclesiam, quamvis haec non sit major altera, immo ab Ecclesia Archiepiscopali ad Episcopalem. — 49. Archiepiscopo, qui ex justa causa cessit Archiepiscopatui, licite de Episcopatu vacante provideri potest. — 50. Secus autem, si cessio facta fuerit in fraudem ad obtinendum Episcopatum Archiepiscopatu, seu priori Episcopatu, locupletiorem. — 51. Episcopus electus, et confirmatus, sed nondum consecratus, non potest transferri invitus ad alium Episcopatum. — 52. Episcopus confirmatus, et nondum consecratus, si transferri recusat, satis est, quod omnino cedat dignitati, allegando se nolle umquam consecrari in Episcopum. — 53. Character Sacramentalis non imprimitur praecise coacto. — 54. Episcopus consecratus ex rationabili, et justa causa potest a Papa transferri invitus de una in aliam Ecclesiam. — 55. Affertur ratio. — 56. Quantum ad hoc Episcopus comparatur Monacho, qui superiori transferenti non potest resistere, cum velle, aut nolle non habeat. — 57. Papa in Beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi. — 58. Varii gravissimi Doctores tenent, quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factae, possit quidem auctoritate Papali a vinculo prioris Ecclesiae absolvi; non tamen transferri. — 59. Affertur sua ratio. — 60. Quando Episcopus sciens, et volens transfertur, prior Sedes Episcopalis vacat illico a die factae in Curia, seu Consistorio Papae translationis. — 61. Affertur ad hoc decretum notabile Sacrae Congregationis Episcoporum. — 62. Si transfertur Episcopus absens, et ignorans, non vacat prior Ecclesia ante praestitum a translato consensum, nisi secus exprimatur a Papa. — 63. Episcopus translatus potest secum deferre fructus jam perceptos. — 64. Episcopus translatus potest secure asportare etiam bona sua immobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata, dummodo haec nondum sint Ecclesiae dedicata. — 65. Fructus pendentes, et inexacti non pertinent ad Episcopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiae expendi, aut futuro successori asservari. — 66. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui tenent quod fructus etiam pendentes propter spiritualia ministeria Ecclesiae exhibita pertineant pro rata temporis ad Episcopum translatum. — 76. Renunciatio Episcopi non valet, nisi per Papam fuerit admissa. — 68. Causae, ob quas Episcopus potest renunciare Episcopatui, et Papa solet admittere renunciationem, sunt sex, et enumerantur. — 69. Renunciatio Episcopatus potest fieri dupliciter, scilicet renunciando loco tantum, et renunciando loco, et dignitati. — 70. Assignatur, quando fiat renunciatio Episcopatus renunciando loco tantum. — 71. Assignatur, quando fiat renunciatio Episcopatus renunciando loco, et dignitati simul. — 72. Episcopus similiter renuncians Episcopatui censetur in dubio renunciasse loco tantum, non autem loco, et Dignitati simul, nisi propter criminis conscientiam, seu ex metu Depositionis ita renunciaverit. — 73. Renunciatio non subtrahit Episcopo Ordinem, sed solum executionem Ordinis. — 74. Nequit Episcopatus renunciare Characteri Episcopali, neque ab Ecclesia potest ipsi auferri: unde tamquam indelebilis remanet in Episcopo etiam Excommunicato, haeredico, deposito, et degradato. — 75. Episcopus, qui renunciavit Ordini, seu Dignitati, potest de licentia Papae executionem reassumere sine nova consecratione. — 76. Episcopus, qui renunciavit Episcopatus quoad locum tantum, potest conferre Ordines etiam majores. — 77. Dummodo tamen sit rogatus ab aliquo Episcopo. — 78. Aliter si ordinaret sine proprii Episcopi licentia, ab eo Ordinati essent suspensi. — 79. Episcopus, qui renunciavit Episcopatui quo ad locum, et dignitatem simul nequit licite Ordines Sacros conferre. — 80. Si autem de facto ordinaret, quamvis illicite, valide tamen ordinaret. — 81. Ordinati tamen ab ipso remanent suspensi ab exercitio, et usu Ordinum receptorum, donec cum eisdem fuerit legitime dispensatum. — 82. Cum ordinatis a tali Episcopo ignoranter ad Sacros Ordines dispensat Episcopus suus, cum Ordinatis vero scienter ad Sacros Ordines Episcopus non dispensat. — 83. Episcopus qui renunciavit Episcopatui quo ad locum, et dignitatem simul, potest conferre Ordines minores, ne dum valide, sed etiam licite, si de consensu proprii Ordinandorum Episcopi id faciat. — 84. Si tamen sine consensu proprii Episcopi fuerint aliqui ab ipso ordinati, remanent suspensi ab executione susceptorum Ordinum; quandiu proprio Ordinario videbitur expedire; unde ab ipso sunt dispensandi. — 85. 90. Nonnulla quoad Episcoporum absentiam — 91. 94. Benedicti XIV. sententia de non concedenda coacervatione plurium Episcopatuum in una persona. — 95. 96. An admittendae Episcopatuum resignationes. — 97. Episcopus translatus frui potest redditibus Ecclesiae, a qua discedit, usque dum non solvatur a Pontifice ejusdem vinculo. — 98. Post absolutionem non potest conferri vacantia Beneficia prioris Ecclesiae. — 99. Antequam Episcopo innotuerit papalis absolutio, jurisdictione pollet quoad regimen, non vero quoad Beneficiorum provisionem. — 100. Si Episcopus incidat in captivitatem, administratio transit in capitulum. — 101. 111. Alia quoad residentiam, translationem, et renunciationem Episcoporum.

ARTICULUS IV. — *Episcopus, quoad ea, quae concernunt ejus Praecedentiam, Sedem, Celebrationem, et Pontificalia.*

1. Episcopi ubique gentium habent locum a Prothonotariis Apostolicis, etiamsi solum electi, et confirmati. — 2. Episcopus, licet Titularis, qui retinet Canonicatum, vel Dignitatem in aliqua Cathedrali, debet praecedere omnibus aliis Dignitatibus, et Canonicis etiam ipso antiquioribus. — 3. Episcopus prius promotus, seu electus ad Episcopatum debet praecedere alteri Episcopo post ipsum promoto, et electo, etiamsi sit dignior, et illustrior. — 4. Circa praecedentiam inter suffraganeos Episcopos Latinorum, et Episcopos Graecos caeteris paribus nulla alia ratio habenda est, quam temporis, et promotionis ad Episcopatum. — 5. Episcopus Dioecesanus in sua Ecclesia, et Dioecesi in functionibus Episcopalibus praeferendus est omnibus Archiepiscopis, et Episcopis, etiam ipso antiquioribus, et Dignioribus, Metropolitano suo tantum excepto. — 6. Praecedentia Episcoporum in Conciliis Provincialibus statuenda est juxta tempus Ordinationis, non autem secundum Dignitatem Ecclesiarum. — 7. Episcopus debet habere pacis osculum ante Praesidem, et Consiliarios Regios, et omnes alios. — 8. Et quod Episcopus praecedere debeat quoscumque, etiam Principes saeculares in sua Ecclesia, et Dioecesi, late, et solide probat Pignatelli pluribus adductis Juribus, et Conciliis. — 9. Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori loco sedere. — 10. Episcopus in omnibus suae Dioecesi Ecclesiis, quantumvis exemptis, et privilegiatis,

est honorandus, eique in Choro, in Capitulo, et Processionibus, ac in aliis actibus publicis primus locus, ac prima Sedes, quam ipse elegerit, danda est. — 11. Episcopus debet habere Sedem pulchriorem, et majorem, quam Gubernator Civitatis, non tamen coloris rubei. — 12. Episcopi Sedes debet esse immobilis, et fixa. — 13. Episcopi Sedes semper est ornanda. — 14. Episcopi Sedes apud parietem contra Altare constituenda, et locanda est cum decenti ornamento, et apud Sedem Episcopi hinc inde sedes pro Dignitatibus, et Canonicis deponi debent. — 15. Potest tamen Episcopus sibi Sedem in Ecclesia extra Chorum, ubicumque voluerit parare, dummodo etiam pro Canonicis locus paretur. — 16. Episcopus ad matutinum in nocte Nativitatis potest sedere, vel in Sede Chori, vel in Sede Episcopali a cornu Evangelii, prout melius sibi videbitur, et magis populo satisfecerit. — 17. Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Abbas usum Mitrae habens etiam sedem tenet, est collocanda in cornu dextro uno gradu eminentiori. — 18. Episcopus tantum, et non alius, dum private celebrat, potest accipere paramenta in ipso Altari, et duos habere ministros superpelliceis indutos praeter alium Ministrum communi veste indutum. — 19. Epiioopus potest de jure in omnibus Ecclesiis suae Dioecesis, quantumvis exemptis, et Privilegiatis Missas, et Divina Officia, cum assistentia suorum Canonicorum etiam in Pontificalibus celebrare, sive ab aliis, sine tamen Pontificalibus, celebrari facere, et in eis habere circulos, contradictores per censuras cogendo. — 20. Episcopus extra Cathedralem etiam in Ecclesiis exemptis, Sanctae Sedi immediate subjectis, intra fines tamen suae Dioecesis existentibus, dum ibi celebrat, seu Vesperis solemnibus quacumque ex causa interest, potest sibi assumere suos Canonicos, et ibi habere cum eis circulum ad Gloriam; ad ipsum pertinet confessionem facere cum Sacerdote, incensum ponere, et benedicere, ac Benedictionem post Vesperas, vel post Missam dare. — 21. Unde Regulares tenentur in propriis Ecclesiis erigere Baldachinum Episcopo volenti ibi Pontificales functiones exercere. — 22. Non possunt tamen Episcopi in Regularium Ecclesiis, invitis ipsis Regularibus, exercere illas functiones Episcopales, quae habent mixtam considerationem honoris, et jurisdictionis. — 23. Non desnnt tamen, qui tenent contrarium. — 24. Si Ecclesia Regularis et exempta sit Parochialis, potest ibi Episcopus omnes functiones Episcopales exercere. — 25. Supradicta non debent extendi ad Vicarium Episcopi, etiam absente Episcopo. — 26. Nec etiam extendi debent ad Episcopum Titularem suffraganeum. — 27. Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimae singulis diebus, quando non celebrat solemniter, debet uti Habitu quotidiano cum stola. — 28. Episcopum celebrantem non decet, ut Praelatos, Canonicos, et alios quoscumque thurificet, et aqua benedicta aspergat. — 29. Episcopo celebranti, sive faciat Ordinationes, sive non, tenentur assistere quinque Personae juxta formam libri Pontificalis. — 30. Episcopo celebranti debet assistere prima Dignitas in Ordine Presbyterali constituta, quocumque nomine appelletur. — 31. Episcopus volens exercere Pontificalia extra Cathedralem, potest secum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi assistant, et administrent. — 32. Episcopo Pontificaliter celebranti in Ecclesia Collegiata, vel Parochiali assistere spectat ad Canonicos Cathedralis, si adsint, et non ad Canonicos Collegiatae. — 33. Episcopus debet habere assistentes Digniores, et honoratiores, et si aliquas functiones exerceat in Ecclesia non Cathedrali, nec Collegiata, debent ei assistere Canonici Cathedralis, vel Collegiatae, etiam si in illis Ecclesiis sufficiens sit alioquin numerus Presbyterorum. — 34. Episcopus si in die Palmarum, una cum Capitulo, et Clero personaliter ad Monasterium Regularium accedere teneatur, debet ipse benedicere palmas privative quoad Abbatem. — 35. Episcopus nos debet cum Cappa Vesperas celebrare. — 36. Episcopus assistens divinis Officiis cum Cappa non debet singulos Canonicos ante ipsum salutare detegento caput, sed satis est illis manu benedicere. — 37. Episcopo assistenti divinis officiis cum Cappa non debent Canonici ponere, et deponere biretum in ejus capite, nec isto casu ei assistere. — 38. Episcopus, qui nullum habet Episcopatum, non potest in Ecclesia sua jurisdictionali veluti si esset Praepositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de licentia expressa Episcopi. — 39. Episcopus non potest ministrare Chrisma sine licentia Ordinarii loci, etiam vocatus ab inferiore intra fines Dioecesis existente, etiamsi ille inferior praetenderet ratione exemptionis vocare Episcopum, quem maluerit ad ministrandum Confirmationis Sacramentum; Si vero locus talis Exempti non sit intra fines Dioecesis, sed Nullius, tunc potest. — 40. Episcopus potest olea Sacra Catechumenorum, et Infirmorum, si a Cathedrali abfuerit, in alia Ecclesia consecrare, et benedicere. — 41. Episcopus ex causa necessitatis potest conficere olea sacra cum minori numero Ministrorum, quam praescribatur in libro Pontificali. — 42. Episcopus in publicis Processionibus cum Cappa et Birreto debet solus incedere. 43. 47. De Episcoporum praecedentia.

ARTICULUS V. — *Episcopus quoad absolutionem, et dispensationem.*

1. Episcopus non potest absolvere a casibus, et Censuris publicis reservatis Summo Pontifici. — 2. Neque ab aliquibus casibus, et Censuris occultis, et maxime ab haeresi. — 3. Potest tamen Episcopus absolvere ab aliis casibus occultis reservatis Summo Pontifici. — 4. Episcopus secundum multos potest sive per se sive per alium specialiter delegatum absolvere a Censuris occultis incursis ob violatam clausuram. — 5. Contrarium tamen tenent alii cum Fagnano, qui adducit ad hoc responsa et decreta Sacrae Congregationis. — 6. Cum impeditis personaliter adire Pontificem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus, potest Episcopus directe absolvere ab haeresi, et aliis casibus reservatis. — 7. Affertur, et solvitur instantia. — 8. Si impedimentum sit perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi. Si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi Pontificem, cessante impedimento. — 9. Alias non comparendo, elapso impedimento, incidunt in aliam similem Excommunicationem. — 10. Impediti personaliter adire Pontificem, non tenentur mittere Procuratorem, vel scribere ad Sacram Poenitentiariam pro obtinenda absolutione a casibus et censuris Papae reservatis. — 11. Et si impediti adire Pontificem, sint etiam impediti adire Episcopum, probabilius non possunt a casibus publicis reservatis Papae absolvi in foro conscientiae a Parocho, aut ab alio Confessario. — 12. Sicuti etiam impediti adire Episcopum pro casibus Dioecesanis publicis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis. — 13. Episcopus nequit absolvere Censuratos ratione violatae Immunitatis Ecclesiasticae. — 14. Unde Episcopus absolvens Censuratos hujusmodi sine facultate Sedis Apostolicae incidit in Excommunicationem eidem Sanctae Sedi reservatam. — 15. Quare injungitur Archiepiscopo, qui sine dicta facultate absolvit Censuratos ex causa extractionis confugiti ab Ecclesia, ut reaffigat Cedulones contra ipsos. — 16. Quinimmo tenetur notificare sic a se absolutis non potuisse absolvere. — 17. Episcopus absolvere potest Excommunicatos ob percussionem Clerici, vel Monachi levem, etiam publicam. — 18. Excommunicatos autem ob percussionem mediocrem, et enormem potest Episcopus absolvere tantummodo si sit occulta. — 19. Et si fuerit publica, potest Episcopus ab ea absolvere, si personae excommunicatae sint impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis. — 20. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi, si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi, cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam excommunicatiooem. — 21. Quae personae censeantur impeditae adire Pontificem. *Remissive.* — 22. Episcopus non potest concedere suo subdito, ut absolvatur in aliena Dioecesi a Sacerdote non habente jurisdictionem. — 23. Nec potest Episcopus prohibere quominus suus subditus absolvatur in aliena Dioecesi a Sacerdote jurisdictionem habente a suo Episcopo. — 24. Episcopus dispensare potest cum suis subditis, et in sua Dioecesi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario injusto, et aliis deductis ad forum contentiosum. — 25. Hinc potest dispensare in Irregularitate ex homicidio occulto patrato ex causa defensionis, non servato moderamine inculpatae tutelae. — 26. Potest etiam Episcopus dispensare

in Irregularitate orta ex mutilatione membri occulta, quamvis voluntaria. — 27. Potest insuper Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex homicidio casuali, modo delictum sit occultum. — 28. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quae contrahitur ex reiteratione Baptismi occulta, etiamsi incurratur ab aliquo publico Baptizante, dummodo nesciatur, an qui baptizatur fuerit baptizatus. — 29. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate contracta ab eo, qui duos Sacros Ordines, vel Acolythatum cum Subdiaconatu eodem die suscepit, dummodo delictum sit occultum. — 30. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate occulta, proveniente ab administratione in Ordinibus male susceptis, dummodo Episcopus ipse non fuerit quoque scienter particeps ejusdem culpae. — 31. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quam quis contraxit exercendo Ordines, quos non habebat, ut exerceat susceptos, ac alios suscipiat, dummodo delictum sit occultum. — 32. Item potest Episcopus dispensare in suspensione, et Irregularitate contracta ab eo, qui ante legitimam aetatem Ordines suscepit, si jam ad legitimam aetatem pervenerit, et delictum sit occultum, licet celebratio fuerit publica. — 33. Episcopus dispensare potest cum Ordinato ad Ordines minores, vel ignoranter ad Sacros ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, et dignitati, aut Censura irretito, schismatico, haeretico, deposito vel degradato, dummodo sit occultum. — 34. Item potest Episcopus dispensare in suspensione, quam quis contraxit recipiendo Ordines sine literis dimissoriis, dummodo sit occulta. — 35. Item potest Episcopus dispensare in suspensione contracta ab eo, qui furtive, id est nesciente Episcopo, neque probante, neque examinante, Ordines suscepit, si occulta sit. — 36. Item potest Episcopus dispensare cum eo qui per saltum promotus ad Ordines celebravit, ubi delictum fuerit occultum. — 37. Item potest Episcopus dispensare cum Simoniaco occulto, non tamen illum rehabilitare ad Beneficia in posterum obtinenda, nec ad ea retinenda, quae per Sinimoniam occultam obtinuit. — 38. Episcopus non potest dispensare in Irregularitate orta ex haeresi occulta exteriori. — 39. Episcopus dispensare potest cum occulto excommunicato, qui publice celebravit; secus vero si publice sit excommunicatus, et celebravit occulte. — 40. Episcopus dispensare non potest cum inquisitis de delicto, quod non potuit probari, si nec diffinitive, nec alio modo fuerunt absoluti, sed dimissi cum cautione de se praesentando. — 41. Episcopus dispensare non potest in materia delicti ad forum contentiosum deducti, et jam finito officio puniri. — 42. Potest tamen Episcopus dispensare cum eo, qui finito judicio contentioso obtinuit absolutionem ab injecto crimine. — 43. Etiamsi mediis depravatis obtinuerit absolutionem, adhuc cum ipso poterit dispensare Episcopus. — 44. Immo etiamsi judicium non fuerit sententia absolutoria finitum, si accusator per annum tacuerit, poterit Episcopus, elapso anno, cum ipso dispensare. — 45. Quando Episcopus possit, vel non dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Conciliorum Generalium. Quoad Bigamiam. Quoad observantiam Festorum. Quoad jejunia. Quoad impedimenta Matrimonii. Quoad Irregularitatem. Quoad juramenta, et vota. Quoad poenas Simoniae? *Remissive.* — 46. Episcopus quoad Ordines. Quoad praedicationem, et Praedicatores. Quoad professiones. Quoad Regulares. Quoad Visitationem? *Remissive.* — 46. 52. De Episcoporum facultate dispensandi a Legibus Ecclesiae.

ARTICULUS VI. — *Quoad ea, quae Episcopus potest, et debet, vel non.*

1. Episcopus prohibere potest ne in Ecclesiis etiam Regularium canantur Cantilenae, vel laudes indiomate italico. — 2. Immo non obstante quacumque contraria consuetudine poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis, et Oratoriis publicis canatur musica lingua vernacula, quantumvis conciunculae, et verba spiritualia sint. — 3. Episcopus potest suo arbitrio moderari scamna, et loca laicorum. — 4. Episcopus potest prohibere, ne Sedes Laicorum, etiam Praefecti et Commendatarii locorum locentur in Praesbyterio apud Altare, non obstante quacumque consuetudine in contrarium. — 5. Episcopum potest removere indecentia, et scandalosa in Ecclesiis arbitrio suo. — 6. Episcopus potest prohibere Ludimagistris exercitium scholae, quamvis fuerint nominati a Communitatibus Laicorum, nisi prius fuerint ab eodem approbati. — 7. Episcopus potest ordinare, ut Canonici sedeant in sedibus Chori, vel in scamnis apud Altare hinc inde juxta usum introductum, pro ut melius sibi videbitur. — 8. Episcopus potest decretum edere, ne Canonici, et alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis, et quod illi intersint quotidie sub poena ammissionis distributionum illius qua dice, in qua defecerint. — 9. Episcopus potest reducere consuetudinem longioris vacationis Canonicorum a servitio Ecclesiae ad tempus praescriptum a Sacro Concilio Tridentino. — 10. Episcopus potest auctoritate Ordinaria, et Apostolica sibi delegata a Sacra Congregatione prohibere Decano, et aliis quibuscumque Dignitatibus, ne audeant quidquam statuere, vel determinare, quod ad Ecclesiae commodum, vel incommodum pertineat, extra locum Capitularem, et non vocatis omnibus, et Capitulares. — 11. Episcopus potest Regularem exemptum, qui ob notorium delictum in Censuras incidit, denunciare pro publico excommunicato, ut tamquam talis evitetur ab omnibus — 12. Contrarium tamen tenent plures alii. — 13. Episcopus potest rationem administrationis officii exigere a Vicario Capitulari tempore sedis vacantis constituto, et si reus reperiatur, punire. — 14. Immo Episcopus omittens scienter, et negligenter facere Syndicatum Vicario Capituli, secundum graves Doctores peccat mortaliter. — 15. Episcopus potest exigere juramentum de fideliter administrando ab administratoribus Locorum, et Legatorum piorum. — 16. Et potest Episcopus ab ipsis rationes, et computa administrationis exigere, tam in Visitatione, quam extra, etiam per suum Delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis. — 17. Immo Episcopus potest ab ipsis rationes, et computus administrationis exigere, etiamsi Defunctus disposuisset, quod Legatum esset nullum, quando se immiscere Episcopus, et rationem requireret ab Exequutore, et administratores, quem voluit, et vult a nemine posse cogi ad reddendam rationem. — 18. Episcopus potest ex aliqua rationabili causa convocationem Capituli Canonicorum habere, et suspendere. — 19. Episcopus potest intervenire in actibus Capitularibus, dummodo non agatur de interesse suo, non obstante quacumque consuetudine in contrarium. — 20. Episcopus potest cogere Canonicos ad praestandum juramentum de fideliter punctando in Choro. — 21. Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos Canonicos, qui fructus Praebendae, non tamen quotidianas distributiones percipiant ac si Choro praesentes esset etiam stante consuetudine in Ecclesia Cathedrali quod Canonici non interessentes divinis, non percipiant proventus Praebendae — 22. Episcopus potest, et debet providere juxta formam *cap. 12. sess. 24. de reformat.* ne una pars Chori aliquando vacua remaneat per absentiam Canonicorum, dum Canonici habentes assignatas sedes in alia parte, sedes suas egredi renuunt. — 23. Episcepus potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere. — 24. Episcopus de consensu Capituli erigere potest Dignitatem, etiam in Cathedrali. — 25. Episcopus potest diebus Festis larvas prohibere, non obstante asserta contraria consuetudine. — 26. Item potest etiam Episcopus Meretricibus larvam prohibere, quamvis Gubernator eisdem illam deferendi permissionem, et facultatem dedisset. — 27. Episcopus potest prohibere, nedum Clericis saecularibus, sed etiam Regularibus, ne incedant cum larva. — 28. Potest Episcopus carcerare Regulares offendentes suos Ministros, et Officiales. — 29. Episcopus potest coercere, et punire Militem Hierosolymitanum, et alios exemptos offendentes personam Officialium suae Curiae Episcopalis in actu exercendi suum Officium, aut alios suam jurisdictionem impedientes. — 30. Episcopus potest tenere familiam armatam, et Satellites. — 31. Et si non habeat familiam, armatam potest concedere licentiam Lectoribus Tribunalis Laici, ut capiant Clericos deferentes arma, modificatione a Sacra Congregatione statuta. — 32. Episcopus in sua Dioecesi utitur familia armata Tribunalis Laici absque Judicis licentia. — 33. Episcopus contra Clericos non deferentes Habitum, postquam ter monuit, potest illos privilegiis Clericalibus privare. — 34. Episcopus potest punire Clericum delinquentem, et requisita Con-

cilii non habentem, et tamqoam Laicum se habentem; etiamsi Judex Laicus praevenerit, a quo repedere potest, dummodo ille per declarationem a jure, vel ab homine, servatis servandis, factam, non fuerit privilegiis Clericalibus denudatus. — 35. Episcopus potest procedere contra Clericum, qui Clericatui renunciavit, et inquisitus de delicto in foro saeculari fuit absolutus. — 36. Episcopus punire potest contrahentes Matrimonia contra suam prohibitionem. — 37. Item punire potest, qui contrahunt coram Parocho dissentiente. — 38. Item punire potest eos, qui contrahunt omissis denunciationibus. — 39. Item punire potest testes intervenientes, si sint in dolo. — 40. Licet autem Episcopus prohibuerit Parocho assistere Matrimonio, adhuc Matrimonium contractum, servata forma Concilii, est validum, quamvis Parochus puniri valeat ob inobedientiam. — 41. Episcopus potest contra Concubinarios, nullis praecedentibus monitionibus, procedere, quando non procedit ad Censuras. — 42. Episcopus absque Inquisitore potest cognoscere, decidere, et determinare causas illorum, apud quos repertuntur libri prohibiti, non sapientes manifestam haeresim. — 43. Episcopus potest procedere contra Laicum, qui subrogare attentavit testes in causa pendente coram Judice Ecclesiastico. — 44. Episcopus potest delegare alicui Sacerdoti sibi beneviso Benedictionem Ecclesiae, seu Cappellae in agro existentis, si alias sit legitime constructa. — 45. Episcopus solus potest habere fenestram e domo respicientem in Ecclesia. — 46. Episcopus potest ex causa concedere Confraternitatibus Laicorum, ut in eorum Ecclesia conservent Sanctissimum Sacramentum. — 47. Episcopus potest pro contributione Seminarii taxare bona Confraternitatum quatenus sint Ecclesiastica. — 48. Episcopus debet esse vitae irreprehensibilis. — 49. Episcopus debet esse hospitalis, et eleemosynarius. — 50. Episcopus debet esse pudicus, et continens, unde debet fugere consortia mulierum. — 51. Episcopus debet esse sobrius, et non vinolentus, nec epulator. — 42. Episcopus debet esse modestus, mansuetus, et humilis. — 53. Episcopus debet avaritiam, et iracundiam sugere. — 54. Episcopus debet esse doctus, et prudens. — 55. Episcopus debet concordiam, pacem, et unitatem, non solum inter Ecclesiasticos, sed etiam inter Laicos fovere. — 56. Episcopus debet pupillis, viduis, aliisque pauperibus oppressis providere, tueri, et justitiam ministrare. — 57. Episcopus debet quotidie Missam celebrare, vel saltem audire. — 58. Episcopus debet mores in populo, disciplinam in Clero, nitorem et decorem in Ecclesiis totis viribus fovere, et promovere. — 59. Episcopus debet delicta Clericorum praesertim publica punire, et mores reformare. — 60. Episcopus debet per seipsum legitime non impeditum Dioecesim visitare singulis annis, et si propter ejus latitudinem non possit visitare totam quotannis, debet saltem toto biennio per se, vel per suos Visitatores totam Visitationem complere. — 61. Episcopus debet Officiales, et Ministros bonis moribus, bonaque fama praeditos retinere, et improbos arcere. — 62. Episcopus debet Sacramentum Ordinis sine labe, et suspicione Simoniae, aut spe munerum, et tantum dignis conferre. — 63. Episcopus debet mulctas, et poenas pecuniarias locis; et usibus applicare. — 64. Unde debet constituere fidelem Depositarium, qui ipsa recipiat, et fideliter de suo mandato locis, et usibus piis applicet. — 65. Et debent applicari pauperibus, et locis piis propriae Dioecesis ad arbitrium Episcopi. — 66. Nec potest Episcopus ipsas sibi applicare, quamvis sit pauper, et egenus, nisi sibi a Sed. Apost. fuerit hoc specialiter concessum. — 67. Nec Episcopus potest partem ipsarum poenarum applicare suo Fiscali, vel alteri Officiali. — 68. Episcopus debet Beneficium Parochiale conferre per concursum, si conferat jure devoluto ob negligentiam Patroni Laici. — 69. Episcopus in collatione Beneficii debet servare formam a fundatore praescriptam, etiam si conferat jure devoluto, et sic debet conferre uni ex vocatis. — 70. Episcopus in fundatione Beneficii debet admittere conditiones praescriptas a Fundatore, quamvis juri communi contrarias, dummodo non sint turpes, impossibiles, et contra naturam Jurispatronatus. — 71. Episcopus debet in publicatione decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, aliter nulliter agit. — 72. In Beneficiorum unione Episcopus adhibere debet consilium, et assensum Capituli. — 73. Item debet Episcopus adhibere consilium, et assensum Capituli in erectione novae Dignitatis, et novi Canonicatus. — 74. Quid possit, et debeat Episcopus quoad Regulares, et Moniales? *Remissive.* — 75. Episcopus non potest erigere Collegiatam neque in actu Visitationis. — 76. Neque potest Episcopus Curam supprimere, ut erigat Dignitatem. — 77. Neque potest Episcopus de novo concedere Almutiam Canonicis, neque Cappam sine privilegio, et expressa licentia Sedis Apostolicae. — 78. Episcopus non potest statuere, quod Canonici, qui non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones. — 79. Neque potest statuere, quod Canonicis Jubilatis vigore Indulti non debeantur distributiones. — 80. Neque potest statuere, quod distributiones, quae amittuntur a Canonicis absentibus, et accrescunt inservientibus, applicentur Fabricae Ecclesiae, aliisque usibus piis. — 81. Episcopus sicuti et Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illi ipsi, qui eas amisit. — 82. Episcopus non potest uti Oratorio privato extra domum propriae habitationis, cum declaratione tamen data sub verb. piae habitationis, cum declaratione tamen data sub verb. *Oratorium* n. 70. — 83. Episcopus non potest cogere, sed hortari Curatos, et Rectores Ecclesiarum, ut necessaria ministrent Presbyteris celebrare volentibus in eorum Ecclesiis. — 84. Episcopus non potest concedere licentiam, ut quis celebrare possit Missam cum Biretino, aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Summum Pontificem eam dare. — 85. Immo neque ipse Episcopus potest eo uti sine Sedis Apostolicae licentia. — 86. Episcopus non potest ultra duos menses uti opera Parochi. — 87. Episcopus non potest concedere licentiam Canonicis se a residentia absentandi ultra tres menses. — 88. Episcopus non potest dispensare, ut Dignitas in Ecclesia Cathedrali non habens Curam animarum possit conferri illi, qui non habuerit 22. annos completos. — 89. Episcopus non potest dispensare, ut habens duo Beneficia, etiam simplicia, et ad honestam Clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere, et retinere tertium Beneficium, etiamsi omnia simul ad Beneficiati sustentationem non sufficiant. — 90. Immo neque potest Episcopus dispensare, ut quis retineat tertium Beneficium simplex, etiamsi esset de Jure patronatus. — 91. Episcopus non potest Beneficiatis reddere nova onera in fundatione non apposita, aut a Sacris Canonibus non imposita. — 92. Episcopus non potest primam Praebendam vacantem assignare pro Poenitentiario, quamvis in loco videretur magis necessarius, sed prius debet erigi Theologalis. — 93. Episcopus non potest conferre Canonicatus Poenitentiariae, et Theologales, nisi per viam concursus. — 94. Episcopus non potest sine consensu Capituli Canonicatum de novo erigere. — 95. Episcopus non potest transferre in Cathedralem Cappellanos habentes servitium Chori in Cappella prope Cathedralem existente, ob parvum numerum Cappellanorum, propter quod minus decenter ibidem Chorus retineatur. — 96. Episcopus non potest ad privationem procedere ob non susceptos Ordines contra Canonicos suae Ecclesiae absque solemnitate a Concilio praescripta. — 97. Episcopus non potest cogere, sed hortationibus invitare Clericos, et Presbyteros non Confessarios ad interessendum conferentiis casuum conscientiae. — 98. Episcopus, aliique Praelati, et Superiores Monasteriorum Monialium Clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis, et nonnisi sociati a paucis, senioribus, et Ecclesiasticis viris. — 99. Unde non potest Episcopus secum ducere illos Laicos tamquam comites, et socios. — 100. Adducitur, et solvitur instantia. — 101. Propter necessitatem tamen, et ad promovendam utilitatem Monasterii poterit Episcopus secum ducere aliquos peritos Laicos. — 102. Non potest Episcopus secum ducere in Clausuram plusquam octo personas. — 103. Affertur ratio. — 104. Episcopus contrafaciens Dispositioni d. Constitutionis Gregorii XIII. pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiae; pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali et a Divinis; et tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque ulla declaratione. — 105. Absolutio ab istis Censuris est Papae reservata. — 106. Episcopus nequit delegare simplici Sacerdoti facultatem benedicendi Sacra paramenta, nisi ad hoc habeat spe-

cialc privilegium Sedis Apostolicae. — 107. Episcopus non potest recipere munera occasione receptionis habitus, seu emissionis Professionis Monialium. — 108. Episcopus, et quilibet alius Superior Ordinarius in his transgressor tenetur ad restitutionem, et si minus excedat summam decem Scutorum, nequit absolvi neque a Summo Poenitentiario, nisi facta restitutione. — 109. Episcopus, qui habet congruam pinguem excedentem taxam a Concilio praescriptam non potest exigere charitativum subsidium. — 110. Episcopus non potest prohibere, quod Judices Synodales, aut Capitulum non valeant uti opera alterius Notarii, quam Cancellarii Episcopalis praeterquam in Visitatione. — 111. Immo nec etiam quoad Moniales pro instrumentis Depositorum. — 112. Quinimmo nec etiam pro conficiendis Censuum, ot aliorum quorumcunque contractum. — 113. Episcopus, sive ejus Delegatus non potest pro revisione computorum locorum piorum mercedem, seu propriam exigere, sed gratis hoc munus tenetur inplere, non obstante quacumque contraria consuetudine. — 114. Episcopus non potest pro administratione Sacramenti Confirmationis in locis Dioecesis procurationem exigere. — 115. Episcopus non potest taxare in pecunia id, quod pro victu necessario sibi contingeret visitando, sed victualia tantum recipere debet, neque alia utensilia, vecturas equorum, et expensas praetendere. — 116. Episcopus non potest permittere, nec concedere, ut Confessarii ingrediantur clausuram Monialium pro funere peragendo. — 117. Episcopus non potest permittere, quod Puellae educandae recipiantur in Monasterium sine licentia Sacrae Congregationis. — 118. Episcopus non debet auferre Monialibus jus, quod habent eligendi Officiales. — 119. Neque debet, ot potest Episcopus tale jus auferre Laicis, qui illud habent. — 120. Episcopus non debet, nec potest cogere simplices Sacerdotes, qui non habent Officium, neque Beneficium in Ecclesia Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus, seu munere Diaconi, et Subdiaconi, non obstante exiguo numero Canonicorum. — 121. Episcopus non debet Clericis permittere ludum alearum. — 122. Et a fortiori non debet Episcopus ipse aleis ludere. — 123. Quid non possit, nec debeat Episcopus quoad Regulares, et Moniales, *Remissive*. — 125. Episcopus nequit prohibere Clericis, ne conveniant Laicos in causis profanis coram Judice Laico. — 126. 175. Supplementa Auctoris e III. Editione.—176.180. Novissimae Additones ex aliena manu.

ARTICULUS VII. — *Episcopus, quoad ea quae concernunt Episcopum Regularem, Titularem, et Suffraganeum.*

1. Episcopus Regularis a die confirmationis, et assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligationibus suae Regulae. — 2. Non absolvitur tamen a Votis essentialibus, sed solum est exemptus quoad aliquos effectus Paupertatis, et Obedientiae juxta decentiam status. — 3. Episcopi Regulares illarum Religionum, quae ultra tria vota essentialia omnibus communia, emittunt aliud quartum Votum essentiale, ut est votum vitae Quadragesimalis apud Minimos, tenentur etiam ad illud, nisi specialiter a Sede Apostolica dispensentur. — 4. Episcopus Regularis tenetur Habitum suae Religionis deferre. — 5. Retento tamen colore habitus suae Religionis, potest se conformare cum Episcopis saecularibus in forma, seu figura. — 6. Canonici autem Regulares S. Augustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici saeculares in Episcopos creati. — 7. Episcopus Regularis tenetur recitare Officium juxta ritum suae Dioecesis, et non juxta ritum suae Religionis. — 8. Episcopo tamen ex Ordine Fratrum Minorum de Observantia assumpto conceditur, ut possit recitare tuta conscientia Officia Sanctorum Ordinis S. Francisci, et celebrare eorum Missas, dum modo privatim celebret in sua Cappella dictis diebus Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, et Officium pariter recitet cum Breviario Romano. — 9. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicae gaudent privilegiis suae Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suae Religionis recitare Officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare, et Altare Beatis praedictis erigere. — 10. Episcopus Regularis recuperat Jus successionis ad haereditatem sibi delatam post promotionem, non obstante renunciatione. — 11. Episcopus Regularis non acquirit Monasterio, cui fuit filius, sed propriae Mensae, seu Ecclesiae quoad proprietatem; ad proprium tamen commodum quoad usumfructum. — 12. Episcopus Regularis post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum jam tertio quaesita — 13. Frater Minor factus Episcopus auctoritate Papae recuperat Jus succedendi ab intestato, et ex testamento. — 14. Episcopo Ordinis Fratrum Reformatorum S. Francisci conceditur facultas disponendi de bonis intuitu suae personae acquisitis in quoscumque usus pios convertendis, et etiam ad favorem consanguineorum, et affinium, si Sanctissimo placuerit. — 15. Episcopus Regularis, si sit negligens in exigendo bona haereditaria, vel eis renunciet, tunc succedit Ecclesia proprietaria, et pro ea Capitulum potest agere, dum tractatur de praejudicio Ecclesiae, et Episcopatus. — 16. Episcopus Regularis adeundo haereditatem sibi delatam potest sibi praejudicare quoad usumfructum, non autem quoad proprietatem, quae fuit acquisita Ecclesiae. — 17. Regularis factus Episcopus debet relinquere Religioni, vel Monasterio tutum id, quod ante promotionem in Religione acquisivit, et habuit.—18. Episcopus Regularis non subjicitur Bullae de largitione munerum. — 19. Episcopus Regularis, si ad suam Religionem redierit, dignitates, et officia illius obtinere prohibetur. — 20. Episcopus Regularis, si Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem observantiam redire, sed remanet in perpetuum exemptus, sicut prius. — 21. Episcopi Titulares antiquitus non creabantur. — 22. Modo tamen passim creantur. — 23. Episcoporum Titularium nulla origo reperitur ante decretum Concilii Lateranensis. — 24. Episcopi Titulares sunt veri Episcopi. — 25. Episcopus Titularis non potest exercere Pontificalia nisi in illa Dioecesi, cui datus est suffraganeus. — 26. Neque in locis exemptis, nisi de licentia Episcopi loci, intra cujus fines locus hujusmodi exemptus fuerit constitutus. — 27. Neque potest Episcopus Titularis in Ecclesia sua jurisdictionali, veluti si esset Praepositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cujus Dioecesis fines Praepositura existit. — 28. Neque potest Episcopus Titularis familiarem suum etiam triennalem ordinare absque sui proprii Episcopi expresso consensu — 29. Immo ordinati ab Episcopo Titulari sine consensu proprii Episcopi, ipso jure suspensi sunt, donec proprio Praelato visum fuerit. — 30. Et ipse Episcopus Titularis Ordines conferens seu Pontificalia exercens sine licentia Ordinarii Dioecesani est suspensus per annum ab usu Pontificalium. — 31. Episcopus Titularis non est creandus, nisi urgeat necessitas. — 32. Invectiva Glossae in eos, qui anhelant ad Vicarias Episcoporum, et Ecclesias Titulares. — 33. Episcopus Titularis Canonicatum obtinens in Ecclesie Cathedrali, potest, et debet in ea uti habitu Ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana Curia, idest Rochetto supra subtanam, et Mantelletto violacei coloris. — 34. Et debet praecedere omnibus aliis Canonicis, et Dignitatibus tam quoad stallum, quam quoad functiones cantandi Missas et omnia alia. — 35. Episcopus Titularis, qui est Canonicus, subest Visitationi Ordinarii adinstar aliorum Canonicorum, et tenetur ad observantiam Legis Dioecesanae, aliter subjicitur poenae etiam Excommunicationis in ea contentae. — 36. Familiares, etiam Episcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant, et sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, et non ab Episcopo, seu Archiepiscopo Titulari. — 37. Beneficia, et Pensiones non vacant in eo, qui ad Titularem Episcopatum assumitur, cui etiam de novo conferri possunt praesertim simplicia. — 38. Episcopus Titularis est de Jure vocandus ad Concilia generalia. — 39. Episcopus Titularis administrator alterius Ecclesiae, quas functiones in illa facere possit, et quomodo teneantur et assistere Canonici Cathedralis? Dantur ad hoc decem dubia cum suis resolutionibus, *ad n.* 40. — 41. Pro Episcopo Titulari obtinente Canonicatum in Cathedrali dantur octo dubia cum suis resolutionibus. — 42. Episcopis Titularibus praecedunt Episcopi locales, etiamsi posteriores sint Consecratione. — 43. Episcopus, cui datus est Coadjutor, potest esse Coadjutor alterius. — 44.

Episcopus suffraganeus datus Episcopo cum facultate exercendi Pontificalia Officia in civitate, et Dioecesi de expresso consensu Episcopi pro tempore existentis, mortuo Episcopo, et Sede vacante, non potest eadem Pontificalia exercere, Capitulo contradicente. — 45. Unde mortuo Episcopo illius suffraganeus Ordines conferre non potest. — 46. Alia de Episcopo suffraganeo. *Remissive.* — 47. 97. Additio Auctoris. — 98 101. Supplementa Auctoris e II. editione. — 102. 106. Alia e III. editione. — 107. 114. Additiones novissimae ex aliena manu.

ARTICULUS I.

EPISCOPUS QUOAD EJUS NOMEN, ORIGINEM, ET DIGNITATEM.

1 Nomen Episcopi est nomen graecum idem importans, ac latine *speculator; cap. Cleros §. Episcopus dist.* 21. vel superintendens; *cap. Qui Episcopatum* 8. *quaest.* 1. *cap. Legimus dist.* 93. (*) Praecipuum enim Episcopi munus est gregis sibi commissi mores, et vitam explorare, et inspicere. Unde S. Ambrosius *de dignitate Sacerdotum cap.* 6. Episcopatum dici censet, quasi perinspectorem, ideoque et in solio eum in Ecclesia editiori residere, ut et cunctos respiciat, et a
2 cunctis respeciatur. (**) Episcopus vocatur *Summus Sacerdos* ratione Ordinis, ad differentiam simplicium Sacerdotum; *cap. Deus ergo* 3. *q.* 1. *cap. Videntes* 12. *q.* 1. *cap.* 1. *§. Per fontis, de Sacram. Unct.* (***) Episcopus enim congrue dicitur Sacerdos Summus, quia ultra suum Ordinem nullus est alius Ordo; *cap. De his cap. Manus, de consec. dist.* 5. nam Episcopatus est maximus Ordinum, qui sint in Ecclesia Dei. *Gloss. verb. Episcopus in proemio lib.* 9. *Decretal. Gloss. verb. de Episcopis in cap. Quia periculosum, de sentent. Excomm. in*
3 6. Episcopus dicitur *Praesul,* quia Concilio praesidet; *cap. Quod translationem, de temporib. Ordin.*
4 Dicitur *Antistes,* quia ante alios stans, praeminet populo, et est primus templi, et Dioecesis Sacerdos; *§. Nos autem, Instit. de Attiliano Tutore, leg. Si quemquam, et leg. Decernimus Cod. de Episco-*
5 *pis, et Clericis,* Calvin. *v. Antistes.* (****) Dicitur Pontifex *cap. Pontifices* 7. *quaest.* 1. *cap. Messana, de elect cap. Quia periculosum de sentent. Excomm. in* 6. Pontifex enim ut ait Scaevola, relatus a Calvino *verb. Pontifex,* est sic dictus a *posse,* et *facere,* quia ut Alciatus arbitratur jus illi erat sacrificandi; facere enim apud veteres sacrificare est, et Episcopus potest sacrificare, et facere sacrificare per Sacerdotes, quos efficit, et ordinat.
Appellatur interdum *Legatus Christi,* ut in *cap.* 6
Accusatio quoque in fin. 2. *quaest.* 7. *et in Clement.* 1. *§. Nec super, de poenis.* Episcopus enim tamquam Christi Legatus destinatur ad regendas animas.
Vocatur propriissime *Pastor* ab officio quod ha- 7
bet pascendi Oves sibi commissas verbi Dei praedicatione, ac Sacramentorum administratione, ut Pastoris Officii esse proprium docet, et monet et saepius inculcat Concilium Trident, *sess.* 6. *de*
reformat cap. 1. *et sess.* 23. *cap.* 1. Vocatur etiam 8
Praeco, quia annuntiat populo scelera eorum;
cap. Sit rector 1. *distinct.* 43. Vocatur item *Medi-* 9
cus, ut sciat attemperare vinum oleo in curandis
vulneribus; *cap. disciplina* 9. *dist.* 44. Vocatur 10
Lucerna super Candelabrum posita, *Matth. cap.* 5. ut omnibus luceat probitatis, et doctrinae ra-
diis. Vocatur *Sal terrae, Matth. eodem cap.* 5. ut 11
condiat aliorum mores sapientissimis institutis,
et praeceptis. Dicitur *Angelus, Luc.* 9. quia mitti- 12
tur ut Nuncius praedicaturus verbum Dei. Voca- 13
tur *Sanctissimus in Authentic. de Sanctissimis Episc. coll.* 5. *et in Clement. num.* 1. *§. Nec super, de poenis,* quia cum Episcopus debeat alios sanctos efficere, oportet, ut sit prius Sanctissimus, et potius exemplis, quam verbis populum sibi commissum ad sanctitatem alliciat, et provocet: Unde recte *Eccles.* 2. dicitur: *Ab immundo, quis mundabitur?* cui concinit illud S. Gregorii *lib.* 7. *Moral. Manus sordida aliam non lavat, et oculus plenus pulvere maculam non considerat; ita mundus debet esse, qui*
vult aliena corrigere. Hinc communiter tenetur, 14
quod status Episcopalis perfectior sit, quam status Religionis, et Episcopus debet esse Sanctior Religioso; nam, ut inquit S. Dionysius *de Eccles. Hierarch cap.* 5. *Pontificum quidem Ordo consumativus est, et perfectivus: Sacerdotum autem illu-*

(*) Jam multis ante Christiana tempora *Episcopi* nomen et apud Graecos, et apud Latinos erat in usu: non tamen eadem vis apud omnes huic voci suberat, nec iisdem erat addicta muneribus. Is Romanis erat Episcopus, qui annonae praeerat; ille vero Atheniensibus, civitates Athenis subditas statis lustrabat mensibus, quo eas et in fide, et in officio contineret. Inde Episcopi appellatio invecta in Ecclesiam est, praeeuntibus maxime sacris, Novi Testamenti Scriptoribus, iisque indita potissimum, qui et Clericis erant, et Praesbyteris Praefecti, quod eorum esset oppida, Urbes regiones integras lustrare identidem; Fideles, Clericos, Praesbyteros officii sui admonere; praecepta, leges, canones cuique pro suo vitae genere praescribere; omnesque et verbis, et exemplo ad pietatem erudire. (*Edit. Barbiell.*)

(**) In eamdem sententiam S. Augustinus *de Civit. Dei l. XIX. c.* 19. ajebat, *Episcopatum nomen esse oneris, non honoris. Graecorum enim est, atque inde ductum vocabulum, quod ille, qui praeficitur, eis, quibus praeficitur superintendit, curam eorum scilicet gerens.* In Psalmum quoque 126. eadem spectans, *altior,* inquit, *in Ecclesia locus positus est Episcopis, ut veluti in specula constituti, superintendant, et custodiant populum.* (*Edit. Barbiell.*)

(***) Tertull. l. *de Bapt. c* 17. *Dandi quidem* Baptismi *habet jus* Summus Sacerdos, *qui est Episcopus.* Hieronimus eodem titulo Episcopos ornat *Dial. contra Lucifer.* ubi ait: *Ecclesiae salus in* Summi Sacerdotis *dignitate pendet.* Hinc etiam *Principes Sacerdotum* Episcopos vocavit antiquitas. Vide Ambrosiastrum *in Epist. ad Eph. c.* 4. et Hieronymum *ep.* 28. et 99. *ad Asellam.* (*Edit. Barbiell.*)

(****) *Cyprianus Relig.* Antistes: ita Pontius Diaconus in ejus vita. Tertullianus quoque *lib. de Corona milit. cap.* 3. *Aquam adituri ibidem, sed et aliquando prius in Ecclesia sub* Antistitis *manu contestamur.* (*Edit. Barbiel*)

minativus, et lucidativus; Ministrantium vero Purgativus, et discretivus; Fagnan. *lib.* 1. *in cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciatione n.* 6. *et* 7. (*)

15 Ordo Episcopalis quamvis quoad rem, seu essentiam sit unus solus, ex Anacleto Papa *Episc.* 3.(**) *etc. Novatianus* 6. *caus.* 7. *quaest.* 1. tamen quo ad nomen, et gradum est quadripartitus; textu expresso *in cap. Cleros* 1. *dist.* 21. §. *Ordo Episcoporum,* ibi: *Ordo vero Episcoporum quadripartitus est, idest in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitis, atque Episcopis.* Sic tenent Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in c. Requisivit de ordinatis ab Episcopo, qui n.* 1. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers.*
16 *c.* 6. *num.* 4. Patriarcha est nomen graecum, idem importans, ac latine Summus seu Princeps Patrum idest Episcoporum, *cit. c. Cleros, verb. Patriarchae*
17 *dist.* 21. Patriarchae praecipui, et veri in principio fuerunt tantum quatuor scilicet Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, et Hierosolymitanus, *cap. Antiqua, de privilegiis; cap. Renovantes; cap. Definimus dist.* 22. *cap. Grave nimis, de praebend. et Extravagant. Sacrosancta Romana Ecclesia, de election. inter Communes,* ubi Benedictus XI. sic expresse scribit: « Sacrosancta Roma» na Ecclesia, quae disponente Domino, super » omnes alias ordinariae potestatis obtinet prin» cipatum a Deo, utpote Mater universorum Chri» stifidelium, et magistra, quatuor Patriarchales » sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam » Ecclesiam Constantinopolitanam primum, Ale» xandrinam secundum, Antiochenam tertium, » et Hierosolymitanam quartum locum voluit ob» tinere, ipsasque multis praerogativis, et hono-
18 » ribus, ac privilegiis decoravit.» (***) Praeter dictos quatuor primarios reperiuntur etiam alii Patriarchae non ita principales, videlicet Gradensis, seu Venetus, Patriarcha Indiarum, et Patriarcha Æthiopiae, cum aliis de quibus, Glossa *in cit. c. Cleros* 1. *dist.* 21. *verb. Archiepiscopi,* et novissime institutus est novus Patriarcha Ecclesiae Ulissiponensis Occidentalis *de anno* 1716. a Clemente XI. Constitut. incipient. *In supremo Apostolatus solio.*

19 Patriarchae, et Primates, late sumpto vocabulo, idem sunt, licet differant nomine, colligitur *ex cap. Provinciae* 1. *dist.* 99. ibi: *Ipsis quoque in Civitatibus, vel locis nostros Patriarchas, vel Primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges Divinae, et Ecclesiasticae poni, et esse jusserunt; et cap. Nulli* 2. *ead. dist.* 99. ibi: *Nulli Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas sedes tenent, quarum Episcopos Apostoli, eorumque Successores regulariter Patriarchas, vel Primates esse constituerunt; et cap. Duo simul* 9. *de Offic. Ordinar.* ibi: *Cum sit in Canonibus definitum, Primates, vel Patriarchas nihil Juris prae ceteris habere, nisi quantum etc.* Unde Glossa *in cap. Coram* 7. *de in integrum restit. verb. Super primaria,* auctoritate *cit. cap.* 1. *et cap.* 2. *dist.* 99. sic concludit: *Primatia, et Patriarchatus una tantum dignitas est, licet nomina sint diversa;* et Glossa *in cit. c. Duo simul* 9. *De Off. Ordinar. verb. Patriarcha,* sic etiam concludit: *Diversitas in nomine est, dignitas eadem.* Stri-
cte tamen loquendo Primates non idem habent 20
Officium eamdemque auctoritatem, quam habent Patriarchae: ut late ostendit Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 6. *a n.* 10. *et sequentib.* Et conclusio Glossae ex citatis Canonibus, quod nulla detur realis differentia, sed solum verbalis, inter Primates, et Patriarchas est intelligenda de Patriarchis minoribus, et non de supradictis primariis qui vere et realiter distinguuntur, ut notat Gigas *de resignat. Episcop. cap.* 18. *n.* 5. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 41. *num.* 14. Frances
de Eccl. Cathedral. c. 1. *num.* 81. Unde Primates 21
rigorose loquendo dicuntur nonnulli Metropolitani, qui primarias tenent Civitates, et majores regunt Metropoles. Sic Bituricensis Archiepiscopus est primas in Burdigalensi Provincia, ut de ipso
fit mentio *in cap. Conquaestus* 9. *qu.* 3. Archiepi- 22
scopus Pisanus vocatur Primas Sardiniae, et Corsicae, ut notat additio marginalis ad Glossam *in c. Definimus dist* 22. Archiepiscopus Toletanus, et Archiepiscopus Bracharensis contendunt de Primatu Hispaniae, ut fit mentio *in c. Coram* 7. *de in integrum restit.* et pro utroque varii varia scripserunt, ut videre est apud Barbos. *loc. cit. num.* 48. Sic in Galliae Provinciis ultra Archiepiscopum Bituricensem, se Primates appellant Archiepiscopus Rhemensis, Lugdunensis, Arelatensis, et Viennensis. Hiberniae Primas est Archiepiscopus Armacanus; Angliae Cantuariensis; Scotiae Archiepiscopus S. Andreae; Africae Cartaginensis; Hungariae Strigoniensis; Poloniae Gnesnensis; Germa-

(*) De his, aliisque pluribus honorificis titulis, quibus Episcopi olim compellabantur, agunt copiose Viri eruditissimi Mamachius *orig. et Ant. Christian. Tom.* 4. *lib.* 4. *cap.* 4. §. 1. et Selvaggius *Ant. Christ. lib.* 1. *cap.* 12. §. 4. Unum moneo, hos inter titulos illum saepissime apud veteres occurrere, quo Episcopi *Successores Apostolorum* praedicantur. Atque in eo quidem praesidium sibi quaerunt quicumque cum Febronio Romanis Pontificibus aequare Episcopos student; frustra tamen, si quonam legitimo sensu Apostolis succedant Episcopi, absque partium studio disquiratur. Qua de re praeter antiquiores consulere poterit Zaccaria in *Antifebronio Tom.* 11. *p.* 134. *seqq.* atque in *Antifebronio vindicato T.* 1. *p.* 434. *seq.* (*Edit. Barbiell.*)

(**) Isidoriana haec sunt quae reticere praestaret (*Edit. Barbiell.*)

(***) In principio non quatuor, sed duo tantum fuerunt veri Patriarchae, videlicet Alexandrinus, atque Antiochenus. Benedict. XIV. *De Synodo Dioecesana* lib. 2. cap. 4. §. 7. et Dominicum Macri *in Hierolex.* verb. *Patriarcha* (*Not. ex Edit. Rom.*)

niae olim Magdeburgensis, nunc vero Salisburgensis. (*)

23 Metropolitanus sic dictus a *Metros*, quod idem sonat ac *Mater*, et Polis, quod idem sonat ac *Civitas*, est ille, qui residet, et Episcopatum gerit in Metropoli, seu Civitate praecipua, quae est veluti Mater, seu Matrix aliarum Ecclesiarum, seu Civitatum totius Provinciae: Metropolis enim caput Provinciae appellatur; *l.* 4. §. *Ingressus*, *et l.* 7. *ff. de Offic. procons. l.* 6. *ff. de excus. tutor l. unic. Cod. ut omnes inde.* Unde Provincia cui praeest Metropolitanus decem, aut undecim Civitates, et totidem Episcopos suffraganeos olim sub se continere solebat; *c. Scitote* 2. *caus.* 6. *qu.* 3. *Glossa in c. Clericos* 1. *dist.* 21.*v. A mensura.* Nunc vero *constitutio d. c. Scitote*, abiit in desuetudinem, et numerus Episcoporum major, vel minor decem aut undecim fuit constitutus in unaquaque Provincia sub Metropolitanis, prout singulis magis expedire in dies videbatur, ut recte observat Petrus Gregor. *Sintagm. Juris lib.* 15. *c.* 11. *num.* 3. (**)

24 Archiepiscopus sic dicitur tanquam primus, seu Princeps omnium Episcoporum suae Provinciae; *Archos* enim est nomen graecum, quod latine significat *primum* vel *Principium*; *c. Cleros.* 1. *dist.*
25 21. *verb. Archiepiscopus*, et Archiepiscopus sic captus idem est, ac Metropolitanus, ut innuit Ordo Romanus *tit. Qualiter Episcopus in Romana Ecclesia ordinetur*, ut tradit Barbosa cum pluribus aliis *loc. cit. cap.* 7. *n.* 4. et deduci potest etiam *ex c. Pastoralis*, *de Offic. ordinat. et Extravag. Salvator*, *de praebend. inter communes*, *c. Referente*, *de praebend.* ibi: *Ad Metropolitanum, videlicet Rhemensem*
26 *Archiepiscopum.* Non tamen omnis Archiepiscopus est semper Metropolitanus, sicuti omnis Metropolitanus est semper Archiepiscopus; Dantur enim varii Archiepiscopi, qui nullos suffraganeos habent, ut inter alios sunt Rossanensis, et Lancianensis Archiepiscopi, ut notavit Barbosa *loc. cit. cap.* 7. *num.* 6. et de ipsis, et aliis patet in notitia supra adducta omnium Archiepiscopatuum, et Episcopatuum. Tales enim Archiepiscopi nullos habentes suffraganeos, licet sint vere, et realiter Archiepiscopi, non tamen vere sunt Metropolitani ut ex Barbosa et Azorio recte notat Frances *de Eccl. Cathedr. c.* 1. *num.* 114. (***) Quid autem 27
possit Metropolitanus, seu Archiepiscopus in suos suffraganeos vide *verb. Archiepiscopus art.* 1.

Episcopus, ut jam fuit dictum *n.* 1. est nomen 28
Graecum idem significans ac latine *Speculator*, *cap. Cleros* §. *Episcopus dist.* 22. vel *Superintendens*, *c. Qui Episcopatum* 8. *quaest.* 1. *c. Legimus* 24. *dist.* 93. Et sub nomine Episcopi Ecclesia semper eos intellexit, qui sunt Presbyteris superiores; *cap. Decretis dist.* 21. ubi: « Simpliciter » majorum, et minorum Sacerdotum discretio in » novo Testamento ab ipso Christo sumpsit exor» dium qui duodecim Apostolos, tamquam majo» res Sacerdotes, et septuaginta duos discipulos,
» quasi minores Sacerdotes, instituit. In locum 29
vero Apostolorum Episcopi, et in locum Discipulorum Presbyteri successerunt, *cap. In novo* 2. *dist.* 21. *etc. Quorum vices* 6. *dist.* 68. Et quamvis
in primitiva Ecclesia Episcopi, et Presbyteri non 30
distinguerentur quo ad nomen; *c. Olim* 5. *dist.* 95. ibi: *Olim idem erat Presbyter, qui et Episcopus;* Tamen quo ad rem semper fuit distinctio inter ipsos etiam tempore Apostolorum in primo exordio Ecclesiae; Sic expresse S. Thomas *in* 2. 2. *q.* 184. *art.* 6. *ad primum*, ibi: « De Presbytero, et » Episcopo dupliciter loqui possumus, uno modo » quantum ad nomen, et sic olim non distinguebantur Episcopi, et Presbyteri; nam Episcopi » dicuntur ex eo, quod superintendant » sicut dicit Augustinus 19. *de Civit. Dei; Presbyteri au-*

(*) Vide supra V. *Exarchi, et Primates.* (1)

(**) Conc. Antioch. *Can.* 9. *per singulas regiones Episcopos convenit nosse*, Metropolitanum *Episcopum sollicitudinem totius Provinciae gerere. Propter quod ad Metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrant.* Caeterum ex consuetudine potius, quam ex aliquo Ecclesiastico canone factum est, ut sicuti Episcopi, qui primarias regerent metropoles, *Patriarchae*, vel *Exarchi* dicerentur; ita qui uni tantum praeerant Provinciae, *Metropolitae* nuncuparentur *Edit. Barbiell.*

(***) Non hodie, aut nudius tertius ortum est hoc Archiepiscoporum genus nullos habentium suffraganeos. Fuit nempe, ut animadvertit vir doctus Cantelius in Metropolitanarum Urbium historia *P.* 1. *diss.* 1. *cap.* 4. duplex apud Graecos *Archiepiscopi* notio; prima usurpata saepius prioribus saeculis, quibus qui multas suo nutu regebant provincias, ut ab aliis secernerentur, *Archiepiscopi* saepe appellati sunt, sive Patriarchae essent, sive Exarchi: altera posterioribus saeculis obtinuit. Inductus est enim novus Archiepiscoporum ordo, priori nomine quidem similis, re vero multo inferior, cum ii nec provincias haberent, nec suffraganeos Episcopos; sed nudo nomine, honoris causa, *Archiepiscopi* dicerentur. Causam invectae hujus disciplinae paucis exequor. Cum paulo ante Chalcedonense Concilium nonnullis Episcopis indulsisset Theodosius junior, ut Archiepiscoporum juribus deinceps uterentur, idque Metropolitani aegre ferentes ad synodum detulissent; Synodus jura illa ex consensu judicum rata esse vetuit: ne illud tamen ferrent acerbius, iis datum est, ut *Archiepiscopi* nomen, et *Presbyteratum* retinerent. Hinc labente sensim disciplina, in Provinciis plures et Metropolitani, et Archiepiscopi creati sunt, adeoque crevit eorum numerus, ut in Leonis sapientis *Diatyposi* Metropolitae 81. Archiepiscopi 39. vel uni Patriarchae Constantinopolitano subditi numerentur. Iis tamen Archiepiscopis nec major quam antea jurisdictio permissa, nec major potestas, nihilque omnino praeter inanem Archiepiscopi titulum concessum est. Cautum immo erat, ut in omnibus, itidem ac meri Episcopi parerent Metropolitis; donec anno circiter 1080. ab Alexio Comneno sancitum est, ut Archiepiscopi deinceps, haud aliter ac Metropolitani a Patriarcha Constantinopolitano ordinarentur; sicque extitit in Graecia novus Archiepiscoporum ordo, qui Episcopis erat potestate par, superior dignitate, utroque inferior Metropolitis. (*Edit. Barbiell.*)

(1) *Metropolis graecum nomen a* meter, *sive* mitir, *mater*, *et* polis, *civitas. num.* 24. Archos *significat eum, qui imperium obtinet*, *ducem;* arche, *sive* Archi, *principium*, *imperium. Consulito Nicolaum Du Mortier in Opere inscripto Etymologiae sacrae Graeco-Latinae, Verb.* Metropolis, *et Verb.* Archiepiscopus. (*Edit. Barbiell.*)

tem in Graeco dicuntur quasi seniores ; Unde et Apostolus communiter utitur nomine Presbyterorum, quantum ad utrosque, cum dicit 1. *ad Timoth.* 5. *Qui bene praesunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur*, et similiter etiam nomine Episcoporum, unde dicit Actor. 20. Presbyteris Ephesinae Ecclesiae loquens : *Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Sed secundum rem semper inter eos fuit distinctio etiam tempore Apostolorum, ut patet per Dionys. *c.* 4. *Ecclesiast. Hierarch. et Lucae* 10. super illud : « Post haec « autem designavit Dominus etc. Dicit Glossa: Sicut » in Apostolis forma est Episcoporum, sic et in » septuaginta duobus discipulis forma est Pre- » sbyterorum secundi Ordinis; Postmodum tamen » ad schisma vitandum necessarium fuit, ut etiam » nomina distinguerentur, ut scilicet majores di- » cerentur Episcopi, minores autem Presbyteri; » Dicere autem Presbyteros non differre ab Episcopis, inter dogmata haeretica numerat Augustinus *in lib. de haeresibus, ubi quod Ariani dicebant Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere di-*
31 *scerni.* (*) Et Episcopos tam in potestate Jurisdictionis, quam in potestate Ordinis superiores esse Presbyteris expresse declarat Concilium Tridentinum. *sess.* 23. *c.* 4. et ibidem *Canon.* 6. subjicit anathemati contrarium dicentes ibi: « Si quis di » xerit Episcopos non esse Presbyteris superio- » res, vel non habere potestatem, confirmandi, » et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse » cum Presbyteris communem.... anathema sit. »

32 Episcopus appellatur *Ordinarius; cap. Pastoralis* 11. *de Offic. Ordinar.* quia ordinariam in sua Dioecesi habet jurisdictionem. Barbosa *lib.* 1. *Ju-*
33 *ris Ecclesiast. univers. cap.* 8. *num.* 47. Appellatur *Dioecesanus* respectu, et ratione suae Dioecesis, idest Civitatis, et Territorii Episcopalis, *cap. Statuto* 2. §. *Dioecesani, de decimis in* 6. *Clement. unic. de supplenda negligent. Praelator. Clement.* 1.
34 *de Jurepatron.* Ejus autem Ecclesia Episcopalis dicitur Cathedralis, quia ibi Cathedra Episcopalis, et Sedes sita est ; Archidiacon. *in cap. Statutum col.* 1. *de rescript. in* 6. et quia ejus ratione Episcopus recipit Cathedraticum; *cap. Conquerente* 16. *de Offic. Ordinar. et cap. Pastoralis* 7. *de Donatio-*
35 *nibus.* Dicitur *Suffraganei* respectu Metropolitani, seu Archiepiscopi, cui subditur; *cap. Suffraganeis* 11. *de electione; c. Pastoralis* 11. *de Offic. Ordinar. c. Romana Ecclesia* 1. *de foro compet. in* 6. Vel quia suffragium in ejus electione praestare consueverant Episcopi, vel quia suffragantur ipsi in Officio Episcopali, scilicet in consecrando alios Episcopos, in celebrando Concilia, et hujusmodi. Abbas *in c. Suffraganeis* 11. *de election. num.* 1. Barbos. *loc. cit. num.* 46.

Chorepiscopi non erant Episcopi, nec eorum 36
Ecclesiae erant Cathedrales; *cap. Ecclesiis* 3. *dist.* 68. ibi : « Inter Episcopos autem, et Chorepisco- » pos haec est differentia, quod Episcopi non nisi » in Civitatibus, Chorepiscopi et in Vicis ordinari » possunt; Episcopi formatas tribuunt literas, et » Chorepiscopi non nisi Commendatitias, et paci- » ficas dare valent; Episcopi Jus consecrandi ha- » bent, Chorepiscopi tantum Minores tribuunt, » Leviticam autem, et Sacerdotalem benedictio- » nem non valent praestare ; » *cap. Quamvis* 4. *ead. dist.* 68. ibi . « Quamvis Chorepiscopis, et » Presbyteris plurima cum Episcopis ministerio- » rum communis sit dispensatio; quaedam tamen » sibi prohibita noverint, sicut est Presbytero- » rum, Diaconorum, et Virginum consecratio, » constitutio Altaris, ac benedictio, vel unctio, » siquidem nec erigere Altaria, nec Ecclesias » consecrare eis licitum est, nec per impositio- » nem manuum fidelibus baptizatis, vel conversis » haereticis Paraclitum Spiritum Sanctum trade- » re, nec Chrisma conficere, nec Chrismate ba- » ptizatorum frontes signare, nec publice quidem » in Missa quemquam poenitentem reconciliare, « nec formatas cuilibet Epistolas mittere ; Haec » omnia illicita sunt Chorepiscopis..... *Quoniam quamvis consecrationem habeant, Pontificatus tamen apicem non habent,* et concordat *cap. Chorepiscopi* 5. *ead. dist.* 68. Chorepiscopi praeficiebantur so- 37
lum Villis, et Oppidis ; *cit. cap. Ecclesiis* 3. *dist.* 68. idque vox illa graeca *Chore,* quae latine idem importat ac *Villanus,* seu ruralis, pagum item, seu Villam significat. Episcopi autem in Villis, pagis, seu locis inferioribus collocati nunquam fuerunt ; *cap.* 1. *de privileg. cap. Episcopi* 3. *dist.* 80. ibi : *Episcopi non in Castellis, nec in modicis Civitatibus debent constitui ; c. Illud sane* 4. *eadem dist.* 80. ibi: *Illud sane quod ad Sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus Canonum statuta servari, ut non in quibuslibet locis, neque Castellis, et ubi ante non fuerant, Episcopi consecrentur ; cap. Non debere* 5. *ead. dist.* 80. ibi : *Non debere in Vicis, et in Castellis Episcopos ordinari.* Et Zacharias 1. *Epist.* 9. ad Bonifacium sic ait: *Memineris quid in Sacris Canonibus praecipimur observare, ut minime in Villulas, vel modicas Civitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi.*

Chorepiscopi erant Vicarii Episcoporum, et in 38
Oppidis, et in Villulis gerebant curam animarum vice ipsorum, eodem fere modo, quo nunc Paro-

(*) Protestantes, demptis Episcopalibus Anglis, ac praesertim David Blondellus, Claudius Salmasius, Joannes Franciscus Buddeus haereticum hoc dogma propugnarunt, atque propugnant, sed eos ex nostris plurimi refellerunt, Bellarminus, Petavius, Morinus, Natalis Alexander, Tournelius, Drouven *de re Sacrament. T. II. lib* 9. *sect.* 6. Mamachius *T. IV. origin. et Antiquit. Christian. cap* 4. §. 2. p. 316. *seq.* et ne longior sim, Selvaggius *lib.* 1. *Ant. Christ. cap.* 12. §. 1. 2. *et* 3. (*Edit. Barbiell.*)

chi. Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib.* 15. *cap.* 12. *a num.* 44. *usque in finem*, Barbosa *in Collectan. ad text. in cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. *num.* 6. Antonius Ricciulus *Lucubrationum Ecclesiasticarum lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 2. Bellarmin. *in Controvers. tit. de Cleric. lib.* 1. *cap.* 17. *tom.* 1. *controv.* 5. Frances *de Eccles. Cathed. cap.* 1. *num.* 131. et alii.
39 Conferebant Ordines minores, *textu expresso in cit. cap. Ecclesiis* 3. *dist.* 68. §. *Inter Episcopos, Chorepiscopi tantum Minores tribuunt, Leviticam autem, et Sacerdotalem benedictionem non valent*
40 *praestare.* Aliqui eorum consecrabantur, et creabantur Episcopi, et isti non solum Ordines minores, sed et majores conferebant, et alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute Ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti, et consecrati et sic vice Episcoporum ministrabant, sicuti faciunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, et de istis solis Chorepiscopis in Episcopos consecratis loquuntur Canones Conciliorum, ut constat ex Antiocheno *can.* 10. *tom.* 3. *Concil. pag.* 1322. et intelligendi sunt Doctores asserentes Chorepiscopos fuisse olim eosdem ac sunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, ut recte observant Bellarm. *loc. cit. vers. Respondeo quosdam fuisse*, Ricciulus *loc. cit. num.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 2. Frances *loc. cit.*
41 *n.* 133. (*) Chorepiscopi fuerunt aboliti, et ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam, et ambitionem, qua Episcoporum officia sibi temere usurpabant, et ne tertius Ordo in Ecclesia poneretur, cum Christus Dominus duos tantum gradus in Ecclesia instituerit, Episcoporum videlicet, et Presbyterorum, et Chorepiscopi de primis, scilicet Episcopis, non fuerint; et secundi Ordinis, scilicet Presbyterorum, officium despicerent; *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. ibi: *Hi vero*, scilicet Chorepiscopi, *propter insolentiam suam, qua officia Episcoporum sibi usurpabant, ab Ecclesia prohibiti sunt; cap. Chorepiscopi* 5. *ead. dist.* 68. ibi: « Chorepiscopi tam ab hac Sacra Sede, quam ab Episcopis totius Orbis prohibiti sunt: Nimis enim eorum institutio improba est, et prava, quia etsi de summo Sacerdotii ministerio aliquid praesumant, omni tamen auctoritate carent. Nam non amplius quam duos Ordines inter discipulos Domini esse cognovimus, idest duodecim Apostolorum, et septuaginta duorum Discipulorum; unde iste tertius processerit, ignoramus, et quod ratione caret, extirpare necesse est, » et sic Barbosa *loc. cit. num.* 5. *et* 6. Frances *loc. cit. n.* 54. *et* 142. Bertachin. *tract. de Episcop. in prael. num.* 4. et alii passim. (**)

Quamvis Apostolos omnes a Christo Domino 42
fuisse ordinatos Episcopos sit valde controversum, ut patet ex pluribus traditis a Cardin. Bellarmin. *de Romano Pontifice lib.* 4. *cap.* 13. Soto *in* 4. *dist.* 24. *quaest.* 2. *art.* 1. *concl.* 2. Diana *resol. moral. part.* 12. *tract.* 3. *resol.* 80. et id videatur inferri ex verbis Divi Augustini *in lib. qq. veter. et nov. testam.* 2. *q.* 97. ibi: *Nemo ignorat, Episcopos Ecclesiis Salvatorem instituisse; Ipse enim priusquam Coelos ascenderet, imponens manus Apostolis instituit eos Episcopos, et ordinavit.* Tamen communior opinio tenet solum Petrum fuisse immediate ab ipso Christo Domino Episcopum consecratum. Bellarm. *lib.* 1. *de Summo Pontifice cap.* 23. Turrecremata *lib.* 2. *Summae de Ecclesia c.* 32. Barbosa *in Collectan. ad textum in c. In novo* 2. *disp.* 21. *n.* 5. Henriquez *in summa de Sacram. Ordin. lib.* 10. *cap.* 4. §. *cum sequent.* Frances *de Ecclesia Cathedral. cap.* 1. *num.* 13. Fagnanus *lib.* 1. *decr. in c. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit, n.* 18. *et* 85. et alii passim *arg. cap. Porro* 2. *dist.* 68. ubi dicitur, Jacobum Alphaei fuisse ordinatum Episcopum ab Apostolis Petro, et Jacobo, et Joanne. Sanctus Petrus 43
alios Apostolos in Episcopos consecravit, ex quibus primi fuerunt Filii Zebedaei Jacobus, et Joannes, quorum interventu facta fuit consecratio » Jacobi Alphaei in Episcopum Hierosolymitanum; » *cit. cap. Porro* 2. *dist.* 66. ibi: « Porro Hierosolymitanus primus Archiepiscopus B. Jacobus, qui Justus dicebatur, et secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo et Joanne Apostolis est ordinatus. » Alios item 44
Apostolos tempore discessionis ad praedicandum Evangelium Episcopos ordinavit, ut late probat Rodulphus Cupers. *in cap. Oportebat* 3. *dist.* 79. *fol.* 139. *n.* 33. *et fol.* 206. *num.* 25. relatus, et sequutus a Frances *loc. cit. cap.* 2. *num.* 49. Sicuti consecratos de facto fuisse in Episcopos Paulum, et Barnabam, quando missi fuerunt ad praedicandum Evangelium habetur expresse *ex cap. Quod die Dominico* 5. *dist.* 75. ibi: « Cum Apostoli Paulum, et Barnabam ex Spiritus Sancti praecepto ad Evangelium gentibus mitterent praedicandum, jejunantes, et orantes imposuerunt eis manus. » Hinc patet, Episcopos antiquiores 45
esse Cathedralibus, ut observat Frances *loc. cit. cap.* 2. *n.* 43. *ex cap. Omnes dist.* 22.

Episcopi positi sunt in Civitatibus loco Flami- 46
num, et Archiflaminum, ad tollendum veterum Idolorum cultum; *cap. Urbes* 1. *cap. In illis Civitatibus* 2. *dist.* 80. *cap. Beati Petrus, et Paulus* 36. *caus.* 2. *qu.* 7. Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib.*

(*) Quae Auctor de Chorepiscopis illorumque origine, et gradu per se se minime Episcopali docet, si ea demas, quae ad illorum munera spectant (cui enim Parocho, ve Vicario Foraneo ea umquam tributa potestas fuit, qua Chorepiscopos praestitisse constat) confirmat Selvaggius *l. c. cap.* 15. Recole tamen a me addita *T. II. hujus Bibliothecae p.* 159. (*Edit. Barbiell.*)

(**) Siculi tamen in Occidente serius, quam in Oriente Chorepiscopi instituti sunt; ita quoque serius in Occidente esse desierunt. (*Edit. Barbiell.*)

15. *cap.* 2. *n.* 8. *et* 9. Frances *loc. cit. cap.* 1. *num.*
47 30. Flamines autem antiquitus erant Sacerdotes,
et ab illo Deo, cui sacra faciebant, nomen accipie-
bant; Hinc Sacerdos Martis Flamen Martialis
48 vocabatur, et sic de aliis. Dicti sunt Flamines a
filo laneo, quo caput legabant, unde Flamines quasi
Filamines vocabantur, teste Plinio *lib.* 18. *cap.*
11. et Calvin. *in suo magno Lexico verb. Flamines;*
Servius dicit, eos habuisse pileum, quem cum per
aestum ferre non possent, nec capite intecto eos
esse liceret, capita filo religare soliti erant, et ha-
betur expresse *in cap. Cleros* 1. *dist.* 27. *verb. Sa-
cerdotes*, ibi: « Sacerdotes autem gentilium Fla-
» mines dicebantur; hi in capite habebant pileum,
» in quo erat brevis virga desuper habens lanae
« aliquid, quem cum propter aestum ferre non
» possent, filum tantum in capite religare caepe-
» runt, nam nudis eos penitus capitibus incedere
» nefas erat; Unde et a filo, quo utebantur, Fla-
» mines dicti sunt, quasi Filamines. Verum in fe-
» stis diebus filo deposito, pileum imponebant
49 » pro Sacerdotii eminentia. » Flamines erant in
magna veneratione, primumque locum post Re-
gem sacrificulum in Conviviis tenebant; Calvinus
50 *in suo magno Lexico verb. Flamines.* Sic Episcopi
prae ceteris digniorem obtinent locum, cum ad
differentiam Presbyterorum, quorum nomen est
aetatis, nomen Episcoporum sit dignitatis, textu
expresso *in cap. Legimus* 24. *dist.* 93. ibi: *Recor-
dentur conditionis suae Presbyter, et Episcopus,*
51 *aliud aetatis, aliud dignitatis est nomen.* Praeceden-
tia Episcoporum in Conciliis provincialibus attendi
debet secundum tempus Ordinationis, non secun-
dum dignitatem Ecclesiarum. Sic decrevisse Sacr.
Congreg. Concil. refert. Fagn. *lib.* 1. *Decretal. in
cap. Cum certum, de majorit. et Obedient. n.* 13.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

52 Episcopi excitantur ad exactum sui muneris
implementum: Benedictus XIV. tom. 1. Constitut.
53 2. incip. *Ubi primum.* Episcopis commendatur mi-
nistrorum delectus, nempe ut singulos curiarum
suarum ministros et officiales pietatis, probitatis,
doctrinae, prudentiae, aliarumque christianarum
virtutum laude praestantiores, et diuturna expe-
rientia commendatos diligenter exquirant et seli-
54 gant. Idem Constit. 85. incip. *Nimiam* §. 20. Epi-
scopi sacrorum ministrorum adjumenta petere
debent pro recta suarum Dioecesum institutione.
Idem tom 1. Constitut. 180. incipien. *Gravissimum*
55 §. 5. Ipsi exemplo praeire, Dioeceses visitare, et
in eis residere enixe monentur; Idem *ibid.* §. 18.
56 Episcopalis Ordo ratione ipsius Ordinis praestat
dignitati Cardinalis Presbyteri, aut Diaconi, quia
multa facit Episcopus ratione Ordinis, quae Car-
dinales facere non possunt. Idem tom. 2. Constit.
36. incip. *Cum a Nobis.*

Episcopatus nihil superaddit Sacerdotio per re- 57
lationem ad Corpus Domini verum, sed multo ma-
jorem jurisdictionem affert quo ad Corpus Domini
mysticum, idest Ecclesiam; Benedict. XIV. in
Append. ad tom. 4. sui Bullar. Constit. incip. *Ex
tuis precibus* §. 9.

Titulus *Venerabiles Fratres*, ita est annexus 58
characteri Episcopali, ut Episcopis quoque schi-
smaticis modo valide ordinatis, a Papa conceda-
tur, Idem tom. 4. Constit 64. incip. *In postremo*
§. 20.

Episcopatu indignus est, qui illum petit, vel 59
appetit; neque enim quispiam ignorare debet, a
peccati labe immune non esse desiderium ipsum Episcopatus; Idem tom. 4. Constit. 15. incip. *Inclytum* §. 6. *et* 7. ubi dicit hujusmodi desiderium esse semper vitiosum, juxta Angelici Doctoris doctrinam 2. 2. *q.* 183. *art.* 1. *in corp. quodlib.* 2. *art.* 11. *in corp. in quodl.* 3. *artic.* 9. *in corp.* et ad id affert verba S. Basilii in Constitutionibus Monasticis *cap.* 9. *tom.* 2. ibi: *Caeterum nequaquam convenire, ut Asceta cupiat unquam ingredi in Clerum:* (ecce Episcopatus desiderium) *aut fratribus praefici* (ecce desiderium Archimandriae, seu Praepositurae,) *nam diabolica haec pestis est, labesque libidinis dominandi, quae res summae diaboli nequitiae insigne est.* Ac etiam verba S. Bernardi *lib.* 4. *de Consideratione cap.* 5. ibi: *Alius pro alio, alius forte et pro se rogat. Pro quo rogaris fit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est.* Et insuper verba S. Thomae 2. 2. *quaest.* 100. *art.* 5. *ad tertium*, ibi: *Si vero aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa praesumptione redditur indignus.*

Hic juvat adducere novissimam Clementis XIII. 60
Epistolam Encyclicam Episcopis omnibus datam,
qua eos ad rectum sanctumque regimen Ecclesiarum hortatur et informat, ut sequitur.

CLEMENS PAPA XIII.

Venerabiles Fratres salutem, et Apostolicam. Benedictionem.

A quo die Nobis praeter opinionem nostram, incredibile illud accidit, ut ad Sacram B. Petri Sedem, omnium Ecclesiarum Verticem, nostra divinitus tolleretur humilitas, in acerrima illa cogitatione, perpetuaque cura versati, nimio plus oneris, quam quantum ferre possumus, esse nobis impositum, tristitiae et lacrymis nos plane tradidissemus, nisi quiddam simile, quod Sanctissimo Prophetae, Israelisque impigro Duci contigit, a nimio nos moerore deterruisset. Inclamans enim Moyses Dominum (*Num. XI.* 11. 14.) Cur, inquit, afflixisti Servum tuum? Et cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia

gravis est mihi. Quem, ne deficeret animo, quodque susceperat onus bene ut perferret, congregare sibi jussit Deus septuaginta Viros de Senibus Israel, quibus Moysis spiritum indidit, ut populi essent magistri, et sustentarent cum illo onus, nec solus Moyses gravaretur. Nunc igitur illa consolatio nos una sustentat, venerabiles Fratres, quod vos multo antea Deus ipse a reliqua Fidelium multitudine ad regendarum curam animarum adsciverit; Socios Nobis, et adjutores dederit: ac suo ipsius spiritu, cum Episcopalibus Mysteriis initiati estis, abunde repleverit: ut Nos jam Dei ope primum, virtuteque confisi, singulari deinde, quo flagratis vestri muneris obeundi studio, vestraque freti sapientia, plurimum de nostra tristitia, et sollicitudine ademptum esse arbitremur. Itaque tum ut consolemur in nobis (*Rom. I.* 12.) per eam, quae invicem est, fidem vestram atque nostram; tum ut vestram (*II. Petri III.* 1.) excitemus in commonitione sinceram mentem, has literas ad vos scribimus; tum vero maxime, ut, quos adversus teterrimum humani generis hostem, veluti instructa acie, ardentes novimus, et erectos; tamen quo alacriores, erectioresque ascendatis ex adverso, stantesque (*Ezech. XIII.* 5.) in praelio pro domo Israel dimicetis, ad rem bene gerendam vos adhortemur.

Quo quidem in bello tam multiplici, tamque periculoso spes victoriae eo melior erit, et exploratior, quo (*Ephes. IV.* 3.) arctiore vinculo pacis unitatem servabimus. Eo igitur, Venerabiles Fratres, viribus omnibus incumbat caritas vestras ut funditus e Fidelium animis vel ipsa tollantur hujuscemodi certaminum semina. Vestrum est id sedulo praestare, ut omnes (*I. Petri III.* 11.) inquirant pacem, (*Rom. XIV.*19.) omnes sectentur, quae pacis sunt. Ipse enim Dominus Jesus, paulo antequam Passioni se dederet (*Joan. XIV.* 27.) Pacem relinquo vobis, ait Apostolis, pacem meam do vobis. Nec Apostolis tantum, sed et nobis reliquit pacis haereditatem (*Joan. XVIII.* 20. 21.) non pro eis, inquit tantum; sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut Pater in me, et ego in te: ut et ipsi in nobis unum sint. Hanc tantam hereditatem, tamquam praeclaram a Christo Domino nobis traditam, videte quaeso, Venerabiles Fratres, ut animorum dissensionibus extinguendis constanter, et perpetuo retineamus. Hujus autem hereditatis pignus, ait Apostolus, esse Spiritum Sanctum. Cum autem in ipsius conspectu ipsi nos ponimus, cumque obsecramus, ut ad sanctificandum Ecclesiae Sacrificium Spiritum Sanctum de Coelo dimittat, nihil aliud nobis postulare videmur, nisi ut per gratiam spiritualem in Ecclesia, caritatis unitas indisrupta servetur. Illud vero nos omnes commeminisse oportet, quod quaerente Domino, quem dicerent homines esse Filium hominis, et quem ipsum Discipuli crederent; cum alias de eo respondissent aliorum esse opiniones; B. Petrus (*Matth XIV.*14. *et seq.*) ex omnium mente, Filium Dei vivi non carne, et sanguine, sed Patre revelante confessus est. Quo quidem omnibus facile apparuit, inter filios lucis, filiosque saeculi illud jam tum fuisse discrimen: ut hi variis inter se diversisque opinionibus discreparent; illi unitatis mysterio, per omnium Caput, unam omnium per os unius confessionem profiterentur.

Omnes igitur curas vestras, Venerabiles Fratres, in Fidelium coagmentanda pace defigite. Turbae, (*III. Cor. XII.* 10. contentiones, aemulationes, animositates, dissensiones consilescant; ut qui Catholici nominis sunt, omnes, in (*I. Cor.* 10.) eodem sensu, in eadem sententia perfecti sint, idem unanimes dicant, (*II. Cor XIII.* 11.) idem sapiant: illudque intelligant probe, atque animo imbibant, se, qui Christi membra esse velint, non posse concordiam habere cum capite, si discordes voluerint esse cum membris: nec Fratres a summo Patre in Filiis numerari, qui in fratrum caritate non fuerint.

Insignes vero notas, certissimaque caritatis indicia ne quis erraret in ea re, qua salus humani generis continetur, ostendit nobis Apostolus: Caritas, inquit, patiens est, benigna est. (*I. Cor. XIII.* 4.) Caritas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt, non irritatur. Ex quo illud intelligi debet, unde caritas absit, illam ibi maxime vigere malignitatem, quam homines ab ipsa origine nostra contraximus. Inde, tamquam animorum faces, exardescunt arrogantia, superbamque fastidium, et contumacia, et avaritia, et intolerantia, et ambitio, et invidentia, et inanis gloriae cupido, caeteraeque animi pravitates, quae omnes (*II. Petri I.* 4.) ex ejus, quae in mundo est, concupiscientiae corruptione gignuntur. Facessant igitur ab Episcopali regimine animi rumor et contumaces mores. Qui dicimus, nos manere in Christo, (*I. Joan. II.* 6.) debemus, sicut ille ambulavit, et ipsi ambulare; nec aliunde quam a Domino Jesu petendum, quod imitemur, exemplum. Ille enim, orta inter Discipulos contentione, quis eorum videretur esse major, (*Luc. XXII.* 25. Reges Gentium, inquit, dominantur eorum; vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, et qui praecessor est sicut ministrator: Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Itaque cum Apostolis interdictus sit a Christo Jesu dominatus, non ad Ecclesiae principatum, sed ad Ecclesiae servitutem nos venisse existimemus: atque illuc omnes cogitationes, labores, et consilia nostra conferamus, ut quae oves a Domino fidei nostrae commissae sint, eas integras, et salvas in Ecclesia retineamus;

nec quidquam tantopere voluisse videamur quam earum incolumitati consulere. Quapropter (*I. Petri V.* 1. 2.) Seniores, Apostolorum Principis vos alloquar verbis obsecro consenior, et testis Christi passionum, qui et gloriae communicator; pascite qui in vobis est, Gregem Dei; providentes non coacte quemadmodum mercenarius (*Joan. X.* 12.) qui videt lupum venientem, dimittit oves, et fugit; sed spontanee (*I. Petri ubi sup.*) secundum Deum, quemadmodum Pastor, qui dat animam suam (*Joan. ubi sup v.* 11.) pro Ovibus suis, neque (*I. Petri ibid.*) turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti Gregis ex animo. Nullum enim tetrius venenum, aut perniciosius dominandi libidine; qua si forte Episcopus corripiatur, Ecclesiam illi creditam, si non interire, vehementer certe labefactari necesse est. Non igitur praeesse tantummodo velit Episcopus, sed potissimum prodesse; et forma Gregis factus ex animo, vitae suae innocentiam, morum integritatem, pietatem, religionem tamquam facem praeferat; in quam populus intuendo, laetus et alacer in via Domini gradietur, cum viderit ducem sibi datum esse, non dominum.

Illud etiam caritatis est maxime proprium praecipua quadam laetitia perfundi, seu potius gaudio efferri, cum quis in Ecclesia Dei pietatis, doctrinaeque floreat laude et salutis animarum vehementer cupidus Sacerdotalis officii munus industria, labore, diligentia graviter exequatur. Ejusmodi vero hominem (*Eccl. IV.* 4.) invidiae patere proximi saepiuscule animadvertimus, quem nemo sanus non videat invidorum obtrectationibus prosterni, atque obteri non oportere. Prophetantibus in (*Num. XI.* 27.) castris Eldad, et Medad, Moyses monenti se Josue filio Nun, ut eos prohiberet, se maxime velle, respondit, ut vel omnis populus prophetaret: Quid (*Ibid. v.* 29.) inquit, aemularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus spiritum suum? Irritari vero; et ita incendi nefas sibi putat Episcopi caritas: abductum noxiis cupiditatibus hominem, illum quidem (*II. Tess. III.* 15.) non quasi inimicum existimat, sed ut fratrem corripit; et blandiendo, cohortando, monendo, ab errore revocat, et in rectam reducit viam. Quod si quid acciderit, in quo graviore verborum castigatione oporteat uti; cavet, ne quid sibi verbum excidat inclementius, et severitate adhibita ab omni abstinet contumelia.

Sed de inanis gloriae cupiditate, quam quis Episcoporum scopulum recte appellaverit, sileri non potest. Ea profecto nihil caritati fortasse inimicius: quem enim Episcopum exitialis illa pestis corripuerit, et infecerit, adhuc obrepit adulatio; hujus nobilissimam partem, animam scilicet, adoritur; hunc venenatis assentationibus capit; huic perpetuo assidet; pravamque illam, qua quisque nostrum maxime decipimur, aestimationem sui nimiam immaniter augendo, eo miserum redigit, ut non amplius Dei, sed sui gloriam quaerat; quam tamen vel ipse Christus Dominus negavit (*Joan. VIII.* 50.) se quaerere. Adulationem perniciosissimi veluti satellites, et ministri assectantur detractio, et mendacium; ut, bonis egregiisque summotis viris, in Episcopi comitatu jam nihil sani, nihil integri reliquum sit. Proptcrea monet sapientissimus Salomon, (*Eccl. VII.* 6.) melius esse a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi: Et, (*Prov. IV.* 24.) Remove a te os pravum; detrahentia labia sint procul a te: Et illud, quod in memoria semper esse debet Episcopis: (*ibid. XXIX.* 12.) Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. Ne (*Galat. v.* 26.) igitur efficiamur inanis gloriae cupidi: ejusmodi (*Philip. III.* 19.) gloria sit in eorum confusione, qui terrena sapiunt Nos alte spectemus, coelestem illam aeternae gloriae domum contueamur, nec in ore hominum nostram arbitremur veram, solidam, gravem, esse positam gloriam. (*Rom. III.* 23.) Omnes peccavimus; omnes egemus gloria Dei, omnes necesse habemus, ut (*I. Petri II.* 24.) peccatis mortui, in nobis non ipsi glorificemur, sed (*Joan. XIV.* 13.) glorificetur Pater in Filio; utque (*Philip. I.* 11.) repleti simus fructu justitiae per Jesum Christum in gloriam Dei, cui soli (*Judae v.* 25.) gloria, magnificentia, et imperium.

Atque inter justitiae quidem fructus misericordia in pauperes potissimum est numeranda. Justitia autem illa, (*Philip. III.* 9.) quae ex fide est Christi Jesu. Verum (*Jacobi II.* 15.) si frater, et soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex nobis illis: Ite in pace, calefacimini, et saturamini, non dederimus autem eis quae necessaria sunt corpori, quid proderit nobis fides? Sic enim Christianos omnes interrogat Jacobus Apostolus. Et cujuslibet quidem Fidelis; ejus maxime, qui paulo ditior sit, opitulari debet pauperibus misericordia: ii tamen largitatem praecipuo quodam jure suo nostram requirunt, qui res Ecclesiae, quae sunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, non ut proprias, sed commendatas habemus; nec ea aequum est in usus nostros ita nos vindicare, ut nihil reliqui sit iis, quibus fas esset: Nostrum est quod expenditis clamitare. Etenim undenam plerique, nisi de bonis Ecclesiae tanta abundamus affluentia rerum, et copia? De bonis igitur Sponsae tantum sumendum, quo praesto sint (*I. Timoth. VI.* 8.) alimenta, et quibus tegamur; hisque contenti simus (*ibid. v.* 6.) quaestum magnum existimantes pietatem cum sufficientia. Quaestus autem ille sane praeclarus, cum nobis ea suppetunt abundantius, quibus opus est

ad custodiendam Sponsam, nutriendam, ornandamque: omnium vero quaestus luculentissimus, quod eleemosynis a Deo gratiam impetramus qua caeca mens nostra illustratur; nosque ingenito languore fracti, et jacentes erigimur, et sustinemur. Nam cum esurienti effunderimus *(Isai LVIII.* 10. 11) animas nostras, et animam afflictam repleverimus, orietur in tenebris lux nostra, et tenebrae nostrae erunt sicut meridies, et implebit Dominus splendoribus animas nostras.

Profecto ad lumen a Deo menti impetrandum, obtinendamque devotionis gratiam, sine qua Episcopalia officia necesse est languescere, magna vis est eleemosynae: sed oratione, et sacrosancto Missae Sacrificio nihil efficax magis. Orare (*I. Thessal. v.* 17. 18.) sine intermissione nos jubet Apostolus, et in omnibus gratias agere; hanc enim esse voluntatem Dei, ne fidei, et caritatis spiritum velimus extinguere: qui quidem spiritus (*Rom. VIII.* 26.) infirmitatem adjuvat nostram, et postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Equidem, si quis alius, sapientia Episcopus indiget: quam propterea (*Jacobi I.* 5.) postulet a Deo, et ipse dabit: postulet autem in fide nihil haesitans: tantamque, si fieri posset, optandum, ut in animo fidem suo excitaret, quanta fide fuit Moyses, qui Deum (*Hebr. XI.* 27.) invisibilem, tanquam videns sustinuit. Ad eam fidem humilitas accedat, oportet: Ego vero, (*Psalm. LIX.* 6.) clamabat David, egenus et pauper sum, Deus adjuva me. Quanti vero sit ponderis perseverantia in oratione, et assiduitas, declarant illa Christi Domini verba: (*Lucae XVIII.* 1.) Oportet semper orare, et non deficere. Atque in ea assiduitate, et constantia Dei lumen, (*Habacuc. II.* 3.) si moram fecerit, expectemus, apparebit, et non mentietur: quia veniens veniet, et non tardabit. Cumque non nostras tantummodo curare debeamus infirmitates, sed etiam putare, aliorum mala ad nos pertinere, et ea aeque habere ac nostra; vehementius, diutius intendenda nobis ad Dominum nostra est oratio; qua tamquam Ecclesiae Fidelium interpretes, omnium fidem, spem, et caritatem ante oculos Domini statuentes, quod omnibus in universum, quodque cuique Fidelium opus est, a Domino impetremus. Dei autem exorandi viam nobis muniet, et quidvis adipiscendi etiam aperiet augustissimum Eucharistiae Sacrificium. Idcirco vel maximis nostri muneris occupationibus etiam implicati, Sacrosanctum Jesu Christi Corpus, et Sanguinem non recusabimus, quominus frequenter Deo offeramus; nullumque majus putemus nobis datum esse negotium, quam crebro placationis hostiam pro nostris, populique peccatis Deo Patri immolare.

Cumque medii quodammodo simus Deum inter et homines: quemadmodum ad Deum vota hominum, ita Dei voluntatem ad populum perferamus. Haec est autem (*I. Thessalen. IV.* 3.) voluntas Dei, sanctificatio nostra. Itaque nostrum est, Venerabiles Fratres, aperire (*Coloss. IV.* 3. 4.) ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, ut manifestemus illud ita ut oportet nos loqui. Illud potissimum docendi sunt popoli, Christum carnem suam, nostrae, excepto peccato, similem, illam quidem non modo factam, sed etiam sanctificantem; possibilem tamen, et morti obnoxiam, quae omnium nostrum vicem repraesentaret, justitiae divinae, simulque (*I. Petri III.* 18.) nos itidem obtulisse: eam item, et nos eodem tempore omnibus objecisse cruciatibus, quibus digna erant nostra crimina: damnatam fuisse mortis doloribus: maledictum adversus peccatores in lege pronunciatum subiisse: inter acerbissimos dolores mortuam: legi satisfactum: quidquid esset peccati simile, per Jesu Christi mortem, et sepulturam abolitum. E sepulcro Dominum Jesum, cum eadem quidem carne, sed mortalitatis exuviis exuta, et immortalitatis honoribus exornata revixisse: Idcirco peccatoribus quo justificentur, opus esse mori cum Christo, qui pro illis, eorumque nomine mortuus est: cum Christo sepulchrum ingredi, ut ibi culpa temeratam carnem relinquat: veterem hominem irae Dei, et mortis maledictioni tradendum, relinquendumque, ut per Baptismum novus in bonis homo, nova factus creatura, novumque figmentum, possit cum Christo ad immortalitatem, aeternamque gloriam reviviscere. Propterea Christianis omnibus de illa perpetua, non de hac exigua vita cogitandum: tum abjiciendas voluptates, et divitiarum, quae voluptatum sunt instrumenta, cupiditatem ex animo avellendam; tum etiam maxime, qua noxiae omnes cupiditates continentur, exuendam esse superbiam: (*I. Joan. II.* 17.) mundum transire, ejusque concupiscentiam: qui autem facit voluntatem Dei, manere in aeternum.

Haec vero, reliquamque doctrinam mysteriorum Dei, quanti negotii sit populum docere, ipsi vos, Venerabiles Fratres, pro sapientia vestra facile perspicitis. Propterea considerandum maxime est, quam multa in iis esse oporteat, quos ad Sacerdotale ministerium, instruendumque Christianis institutionibus populum, elegeritis; quanta vitae innocentia, quanta morum integritas, quanta castitas, justitia, pietas, religio: Quam magnum sit, si quid pravum, si quid vitiosum, si quid improbum consuetudine mala inhaeserit moribus, illud Parochos caute, et prudenter avellere: proximum quemque salutaribus monitis, consiliisque juvare, et instruere: animae fideli denique pennas dare, quibus se homo tollat ad rerum divinarum contemplationem; eam mundo ereptam, Deo tradere, divinamque in illa imaginem in pristinum revocare. Contra quam non ferendum, a Fidelibus sibi commissis, eos Parochos rationem vitae

reposcere, qui reddere non possint suae; et ita mores in altero reprehendere, ut quominus ipsi redarguantur, recusare non queant. Ad puros sanctosque mores accedat oportet digna Ecclesiastico homine ab iis percepta doctrina: Scripturas cognitas habeant: Omnis enim (*II. Thim. III.* 16.) Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Sacrum igitur utriusque Foederis codicem, Ecclesiae Traditiones, Sanctorumque Patrum scripta, veluti fontes adeant, unde pura, et incorrupta fidei, morumque doctrina profunditur: Romanum vero Catechismum, Catholicae Doctrinae Summam, assidue versent, et lectitent; unde sacras conciones ad populum habendas depromant. Non studiis igitur privatis, nec ex cujusquam commendatione, sed optimum quemque, illumque praesertim, cujus timida virtus ministerium defugiat, fidelem fore putetis ministrum, cui partem Gregis Dominici committatis. In universum manus cito nemini imposueritis: (*I. Timoth. V.* 22.) quod tunc cito fieri arbitramur, cum nonnisi semel aut iterum hominem expendimus, et probamus; quem contra accurate, exquisiteque exploratum, ac severe judicatum oportuit, ne alienis peccatis (*Ibid.*) communicantes inconsultae temeritatis Deo poenas demus. Neque vos taedeat, Venerabiles Fratres, si in ea re, quae magnam cautionem habet, paulo diutius immoremur: Cujusmodi enim sunt Sacerdotes, ejusmodi plerumque esse solet et populus. In eos, praesertim si Parochi sint, tanquam in speculum omnes inspiciunt, Quapropter neminem perniciosi usde Ecclesiae mereri, quam vitiosos Clericos existimandum est, quia sua vitia infundunt in populum, eumque ita corrumpunt, ut plus exemplo suo, quam peccato nocere videantur.

Adscitis autem in sacrum ministerium viris quamvis egregiis, non propterea evangelizandi munere nos esse defunctos arbitrabimur: sic enim in aliorum manus retia dimittere videremur, quae tamen tradidit nobis Dominus, ut ipsi simus hominum (*Matth. IV.* 19.) piscatores. Praecipuum Episcoporum officium est Verbum Dei praedicare. Vae mihi, clamabat Apostolus, (*I. Cor. IV.* 16.) si non evangelizavero! necessitas enim mihi incumbit: Nec praecipue ad baptizandi munus quamvis sanctum, sed potissimum ad (*Ib. I.* 17.) evangelizandum a Christo Domino se missum esse. Ipso autem Apostolorum judicio primos tenere novimus Verbi ministerium, quod (*Act. VI.* 2. 4.) non aequum derelinquere existimarunt sanctissimi viri; ac propterea reliqua opera, quae ad misericordiam erga proximum pertinerent, Diaconis censuerunt oportere committi. Et Beatissimus Paulus ad Timotheum scribit: (*I. Timoth. IV.* 13.) Attende lectioni, exhortationi, et doctrinae. Si quis autem se carere sentiat facultate dicendi, nec ingenii sui esse dicat id munus exequi; in reliquis saltem, quae ad Verbum Dei quoquomodo pertinet, non patiatur officium suum requiri. Itaque si mandaverit Clericis, ut Christianae Doctrinae rudimenta pueris tradant, in eam rem det operam quoque suam. Parochis etiam in docendo socium se adjungat, ut suum annunciandi Verbi munus aliqua ex parte tueatur, quae res alacritatem etiam summam omnibus afferet, qua suum quisque obeat officium. Quamobrem ne gravetur cum Consacerdotibus suis aliquoties Sacramenta Fidelibus ministrare; Chorum interdum adire, et Psalmos cum Canonicis canere; Collationibus, quas instituerit, coram praeesse: ex quo fiet; ut non minimum sacri Ministri de illius spiritu, quemadmodum septuaginta viri de spiritu Moysis, accipiant. Huc accedit, quod populum, qui haec viderit, summa de divini sanctitate cultus opplebit opinio; et ejusmodi augusto spectaculo homines maculosi deterriti, ad sacrum Ministerium ne aspirare quidem audebunt.

Quoniam vero Ecclesiae procurationem, gregisque tutelam sui nullo pacto potest gerere, si absit, Episcopus; propterea suae quisque vestrum Ecclesiae nullo non tempore adsideatis oportet. Id et naturali lege, et sacris etiam Canonibus, et Tridentinis praesertim Decretis sancitum est. Universae quoque Dioecesis loca adeunda, ut quarum legum vires deficere coeperint, eas vel a ministrorum indiligentia, vel a subditorum contumacia vindicetis. Quod si qua gravior, et necessaria causa extiterit, quamobrem de vestra Dioecesi discedendum vobis sit, atque ab ea aliquandiu vos abesse oporteat, ne, quaeso, patiamini Pastoris desiderio sui confici Ecclesiam, a cujus periculo numquam putetis absentiam vestram esse sejunctam.

Praeterea verbis conjungatur exemplum: (*Tit. II.* 7.) in omnibus nosmetipsos praebeamus exemplum bonorum operum; ut is, qui (*Ibid. v.* 8.) ex adverso est vereatur, nihil habens dicere de nobis. Ne opera absque sermone sint tacita; neque dicta, factis deficientibus, erubescant: atque illud animo reputemus, perfectum Ecclesiae Principem perfectis maximarum virtutum bonis ita esse instructum, ut et vita ejus dicendo, et doctrina vivendo exornetur. Domus autem cujusque nostrum sit pudoris, et modestiae magistra; Ecclesiasticae Disciplinae officina, plena dignitatis atque concordiae: quod tum assequemur, si nullius voluntati, aut gratiae dediti, nihil animi nostri imbecillitati, et mollitiae indulgeamus, neminemque habeamus eximium; quod in Ecclesia administranda magnas plerumque turbas creat, et offensionem habet gravem, et Episcopo invidiam, et contemptum parit.

Quod ad nos attinet, vigilias (*Psal. LXXVI.* 5.) anticipaverunt oculi nostri, ut per Civitates constituamus Episcopos, qui ad Episcopatum afferant doctrinam sanam, vitam irreprehensibilem mentem ad omnia paratam pro Christo; quippe id sibi munus obvenisse arbitrentur, cui qui praesit, non intumescat amplitudine dignitatis, sed humilitate decrescat. Et in exquirendis quidem explorandisque viris, quos tanto muneri praepositos esse velimus, sancta testimonii vestri religione, et fide confisi, vobis testibus utemur, et auctoribus quos minime dubitamus, nullam carnis, et sanguinis rationem habituros, sed ejus tantummodo, qui vocavit vos (*Ephes. IV.* 12. 12.) in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi.

Reliquum est, Venerabiles Fratres, ut vos de fortitudine moneamus, et animi robore; quo maxime est opus adversus ea, quae vel orthodoxam Fidem oppugnant, vel pietatem laeduut, vel morum integritatem infringunt. Repleti (*Michaeae III.* 8.) simus, obsecro, fortitudine Spiritus Domini, judicio, et virtute. Ne (*Isaiae LVI.* 10.) tanquam canes muti, non valentes latrare, Greges nostros patiamur (*Ezech. XXXIV.* 8.) fieri in rapinam, et oves nostras in devorationem omnium bestiarum agri: neque nos quidquam deterreat, quominus pro Dei gloria, et salute animarum ad omnes dimicationes nosmetipsi objiciamus. Recogitemus (*Hebr. XII.* 3.) eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem. Quod si nequissimorum timeamus audaciam, actum est de Episcopatus vigore, et de Ecclesiae gubernandae sublimi, ac divina potestate; nec Christiani ultra aut durare, aut esse jam possumus si ad hoc ventum est, ut perditorum minas, aut insidias pertimescamus. Fidentes (*II. Cor.* 1. 9. igitur non in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos, alti, excelsi, humanas res despicientes, Dominum inclamemus: Spes (*Jerem. XVII.* 17.) mea tu in die afflictionis: nec unquam animis, aut corporibus defatigemur: Dei enim (*Cor. III.* 9.). adjutores sumus: Dominus autem Jesus nobiscum est (*Matth. XXVIII.* 20.) omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Itaque nullis scandalis, nullis persecutionibus infirmemur, ne electioni Dei videamur ingrati, cujus tam valida sunt adjutoria, quam vera promissa.

Denique, quoniam in aeterno examine pro omnibus, et prae omnibus, qui Christi censentur nomine, rationem reddituri sumus: vos obtestamur, Venerabiles Fratres, et obsecramus, ut si quae scandala, et dissensiones oriantur, quibus sedandi impares sitis ad hanc Beatissimi Apostolorum Principis Sedem, tanquam ad caput, et Episcopatus apicem referatis, unde ipse Episcopatus, et tota auctoritas nominis hujus emersit. Hinc, veluti de natali suo fonte aquae cunctae procedunt, et per diversas totius mundi regiones puri capitis incorruptae dimanant, Ecclesiae omnes sumant quid praecipere, quos abluere, quos, veluti in coeno inemundabili sordidatos, mundis digna corporibus unda devitat. Nos quidem Dei primum virtute nixi, deinde B. Petri tutela confisi, cujus cura omnes habet praesentes, consilio, ope, auctoritate vos juvabimus. Parati sumus ipsi pro vobis (*II. Cor. XII.* 15.) impendere, et superimpendi, ut incolumes Ecclesias, incolumes Fratres tueamur. Caeterum sub ipsa suscepti oneris mole (*Thessal. II.* 2.) fiduciam habuimus Deo, qui, cum nobis oneris sit auctor, nobis fiet etiam adjutor; et ne sub magnitudine gratiae succumbat infirmitas, dabit virtutem, qui contulit dignitatem. Interea misericordissimam Dei nostri clementiam supplices obsecrate, ut in diebus nostris expugnet impugnantes Nos; muniat fidem vestram; multiplicet devotionem, augeat pacem: meque servulum suum, quem ad ostendendas divitias gratiae suae, gubernaculis Ecclesiae voluit praesidere, sufficientem tanto operi, et utilem vestrae defensioni dignetur efficere; et ad haec tempora nostrae servitutis extendere, ut proficiat devotioni, quod fuerit largitus aetati. Gratia Domini Nostri Jesu Christi vobiscum, quibus benedicimus; vosque salutamus in osculo sancto: omnibusque itidem Consacerdotibus vestris, caeterisque Ecclesiarum vestrarum Fidelibus Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur. Datum Romae apud S. Mariam Majorem die 14. Septembris Anno 1758. Pontificatus Nostri Anno I.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Episcopi olim de semetipsis loquentes *servos* 61
semet hujus vel illius Ecclesiae, sive *fideles et servos Dei* appellarunt, quam formulam retinet etiamnum Papa. In Apostolorum locum successisse Epi- 62
scopos, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, convenit inter Catholicos. Apostolos Christus Dominus non ad certas regendas Ecclesias, sed misit ad universum mundum. Quum autem 63
singuli ubique Evangelium praedicare nequissent, varias divisim regiones ipsi peragrarunt, in quibus ordinarunt Episcopos cum potestate alios ordinandi, et Sedes Episcopales constituerunt.

Primis nascentis Ecclesiae Saeculis Episcopi 64
communem habebant sollicitudinem ad fidem informandi non modo suas, sed et Ecclesias aliorum Episcopatuum.

Moribus vero introducta sensim fuit divisio Pa- 65
rochiarum, Dioecesum, et provinciarum Episcopalium; Atque hinc factum fuit, ut intra suo quisque fines subditosque potestatem contineret Episcopalem, et injuriam aliis facere censeretur, si eam ultra extenderet; *Canon.* 15. 16. *et* 17. *Concilii Nicaeni.*

66 Concilium Sardicense statuit ut in magnis tantum Urbibus starent Sedes Episcopales, ne Episcopi nomen et auctoritas vilesceret in Ecclesiis parvarum Urbium, Vicorumque, quarum regimini sufficit Presbyter. *Vide Can.* 6. *citati Concilii Sardicensis.*

67 Dum Episcopi cogebantur derelinquere Urbes Christianorum jugo Infidelium subactas, Sancta Sedes consuevit nonnullos eorum praeficere aliis Ecclesiis inter Christianos vacantibus, ea lege ut captivitate cessante redirent quasi jure postliminii
68 ad primas Sedes. Illi vero qui alibi non obtinebant sedem permanentem, appellabantur Epi-
69 scopi *vacantes*, vel *peregrini*, vel *scoti*, istique titulum Episcopatus amissae Sedis Civitatisque retinebant absque Plebe, ac exercitio muneris pa-
70 storalis. Quinimo ne memoria periret harum Ecclesiarum in partibus Infidelium, nec voluntas eas in libertatem vindicandi, ordinari coeperunt Episcopi *Titulares*, et ordinantur in diem. Sed de hisce Titularibus Episcopis suo loco dicemus.

ARTICULUS II.

EPISCOPUS QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EJUS ELECTIONEM, CONFIRMATIONEM, ET CONSECRATIONEM.

1 Episcopi olim eligebantur a toto Clero, accedente praesentia, acclamatione, seu consensu populi; *cap. Nosse* 12. *dist.* 63. ibi: *Sacerdotum quippe electio est, et fidelis populi consensus adhibendus, quia ducendus est populus, non sequendus; cap. Cum longe* 25. *eod. dist.* 63. ibi: « Sed quia populus aut Prin» ceps jubetur electioni interesse, non praecipi» tur advocari ad electionem faciendam, sed ad » consensum electioni adhibendum, Sacerdotum » enim (ut in fine superioris capituli Stephani Papae legitur) *est electio, et fidelis populi est humiliter consentire*, et concordat *c. Cleri* 27. *eod. dist.* 63. in cujus summario sic praecise dicitur: *Plebis*
2 *non est eligere, sed electioni consentire.* Plurimi tamen sustinent, Populos, Magistratus, et Principes intervenisse electionibus Episcoporum, nedum per praesentiam, acclamationem, et consensum, sed etiam per propria vota, seu suffragia, Barb. plurimis citatis *lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 8. *a num.* 64. *et de offic. et potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. *a n.* 4. et alii passim variis suffulti sacris Canonibus, et signanter *cap. Qui aliquo* 5. *dist.* 51. ibi: *Sed nec ille deinceps Sacerdos* (idest Episcopus) *erit quem neque Clerus, nec Populus propriae Civitatis elegit; c. Episcopos* 13. *dist.* 63. ibi: *Post electionem Cleri, et populi; cap. Electis* 18. *ead. dist.* 63. ibi: *Clerum, et Plebem ejusdem Ecclesiae elegisse; cap. Factus* 5. *caus.* 7. *quaest.* 1. ibi: *De plebis, quae tunc adfuit suffragio*, et concordat *cap.* 4. *Quanto* 10. *cap. Plebs* 11. *c. Nosse* 12. *cap. Episcopus* 13. *cap. Metropolitano* 10. *distinct.* 63. Quidquid autem observatum fuerit in 3
primis Ecclesiae temporibus circa admissionem Laicorum in electionibus Episcoporum, et Pontificum, certum est, nunc Laicos non habere suffragia in talibus electionibus; *cap. Nullus Laicorum Principum* 1. *cap. Adrianus Papa* 2. *cap. Valentinianus Imperator* 3. *c. Non est permittendum* 6. *cap. Omnis electio* 7. *cap. Non licet* 8. *cap. Nosse* 12. *dist.* 63. *cap. Contingit* 8. *de arbitris*, *c. Decernimus* 2. *de Judiciis*, *cap. Sacrosancta* 51. *de election.* Et electio Episcopi per Laicos etiam cum Cano- 4
nicis facta est nulla non obstante contraria consuetudine, quae potius dicenda est corruptela, textu expresso in *c. Massana* 56. *de elect.*

Separatis progressu temporis Clericis a Reli- 5
giosis, qui omnes ad electionem Episcoporum concurrebant, ex claro, et expresso textu *in cap. Obeuntibus* 35. *disp.* 63. fuit exinde statutum, ut Religiosi suorum Abbatum, aliorumque Superiorum, Canonici vero Cathedralium suorum Episcoporum facerent electionem; *cap. Nullus* 1. *cap. Cum terra* 14. *cap. Congregato* 13. *et per tot. de elect. cap. Congregatio* 43. *caus.* 16. *quaest.* 7. Et sic tota facultas eligendi Episcopos fuit redacta ad solos Cathedralium Canonicos. Bertachin. *de Episcop. lib.* 1. *par.* 3. *a princip.* Petrus Gregor. *de elect. cap.* 6. *num.* 9. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.* 3. *num.* 11. *et lib.* 1. *Juris Eccles univers. cap.* 8. *num.* 68. Talis facultas 6
eligendi Episcopos duravit in Capitulis, et Canonicis Cathedralium usque ad tempora Clementis V. ut multis observat Barbosa *l. c.* Clemens enim V. caepit reservare suae dispositioni Cathedrales Ecclesias, quae apud Romanam Curiam vacare contigisset, ut constat ex Extravag. *Et si temporalium, de praebend. inter commun.* Postea Benedictus XI. *in Extravag. Sancta Romana, de election. inter commun.* statuit, quatuor Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus, illis non posse provideri Romano Pontifice inconsulto. Deinde Joannes XXIII. *in Extravagant. Ex debito, de elect. inter commun.* provisioni suae reservavit Episcopales, et earum Superiores Sedes, quae apud Sedem Apostolicam illo vivente vacare contigissent. Et post Benedictus XII. *in Extravag. Ad regimen, de praebend. inter commun.* sibi reservavit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, Episcopalium, tunc apud Sanctam Sedem Apostolicam quomodocumque vacantium, et vacaturarum. Exinde per sequentes Romanos Pontifices reservatio facta fuit simpliciter, et generaliter, quoad omnes Ecclesias Episcopales, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam vacantes, seu vacaturas, ut patet in secunda, et tertia regula Cancellariae, quas cum aliis quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus constituere solet. Exceptis tamen Regnis, et Principatibus 7

privilegiatis, ubi Reges, et Principes per specialia Concordata Episcopos nominant, et praesentant,
8 ab ipso Summo Pontifice instituendos. Et exceptis Cathedralibus Germaniae, ubi servatur vetus consuetudo canonicae electionis, ut Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, vel Archiepiscopos eligat, et electi a Romano Pontifice confirmentur, ut clare ostendunt Concordata Germaniae
9 et cum pluribus aliis observat Barbosa *l. c.* Electio Episcopi facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi *c. Nullus* 7. *dist.* 79.

10 Electus in Episcopum debet intra mensem a praesentatione electionis praestare consensum, alias mense elapso, redditur nulla electio, textu expresso in *c. Quam sit de elect. in* 6. ibi: *Electus vero illum* (scilicet consensum) *adhibere infra mensem a tempore praesentationis hujusmodi teneatur, quem si electus ipse ultra praestare distulerit, jure si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum,*
11 *ex tunc se noverit eo ipso privatum.* Et intra tres menses a consensu praestito debet petere confirmationem, alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla, textu expresso *in cit. cap. Quam sit, de elect. in* 6. ibi: « Caeterum quivis electus » infra tres menses post consensum electioni de » se celebratae praestitum, cofirmationem electio» nis ipsius petere non omittat. Quod si justo im» pedimento cessante infra hujusmodi trimestre » tempus emiserit, electio eadem eo ipso viribus
12 » vacuetur. » Sufficeret tamen ad evadendam talem poenam, quod electi amicus ejus nomine confirmationem peteret quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses. Glossa *in cit. cap. Quam cit. verb. Petere,* Tiraquell. *de poenis tempor. caus.* 22. *num.* 37. Azor. *pag.* 2. *c.* 29. *quaest.* 11. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 1. *cap.* 4.
13 *n.* 4. Tres menses computari debent prout in Kalendario occurrunt, incipiendo scilicet a die praestiti consensus, et dies qui desunt ex uno mense accipiuntur de sequenti. Glossa *in cit. cap. Quam sit, verb. mensem,* Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. gloss.* 11. *n.* 7. Garcias *de benef. part.* 10. *cap.* 2. *n.* 42. *et seq.* Menoch. *de arbitr. casu* 50. *num.* 21. Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 24. *n.* 15. Barb. *l.* 2. *Juris Eccl. univ. c.* 9. *n.* 4. *et de Offic. et potest Episc. loc. cit. n.* 2.

14 Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respective Metropolitanis: *cap. Quoniam* 1.
15 *dist.* 109. *cap. Cum dilectus* 32. *de elect.* Hodie tamen non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest *ex regul.* 2. alias 3. *Cancellariae,* quae Sedi Apostolicae reservat provisiones omnium Cathedralium. Et licet in Germania ex vi Concordati Episcopi adhuc eligantur a Collegiis Canonicorum Cathedralium, Romani tamen Pontificis auctoritate confirmantur. Sicuti etiam confirmantur, et instituuntur a Romano Pontifice Episcopi illi, qui vi privilegiorum Apostolicorum a Regibus, et Principibus nominantur et designantur. Azor. *par.* 2. *c.* 29. *q.* 1. *et* 2. Barb. *l.* 1. *Juris Eccl. c.* 6. *n.* 9. *et de Offic. et potest. Episcop. tit.* 1. *cap.* 4. *n.* 6. Pro hujusmodi electione, et confirmatione facienda servatur in Curia sequens praxis. Formato pro- 16
cessu de vita, et moribus promovendi, ac de statu Ecclesiae juxta interrogatoria in particulari instructione tradita a Barbosa *lib.* 1. *Juris. Eccl. univers. cap.* 8. *n.* 141. *et de Offic. et potest. Episc. par.* 1. *tit.* 1. *c.* 5. *a n.* 4. fit ab ipso professio Fidei juxta formulam praescriptam a Pio IV. in sua Constitutione incip. *In Sacrosancta,* et deinde fit instrumentum dictae professionis Fidei a Notario subscriptum in hunc modum, prout ad litteram tradit Barbosa *distinction. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 11. *et seq.*

« In nomine Domini. Amen. Praesenti publico 17
» instrumento cunctis ubique pateat evidenter, et » sit notum, Quod a Nativitate Domini etc. co» ram Eminentissimo, et Reverendiss. D. N. S. » Rom. Ecclesiae Presbytero Card. etc. meque » Notario publico infrascripto comparuit supra» dictus Adm. R. N. omni meliori modo etc. ge» nibus flexis Professionem Sanctae, et Catholicae » Fidei juxta suprascriptam formam, tactis san» ctis Scripturis ad Sancta Dei Evangelia in ma» nibus D. S. Eminentissimae de verbo ad ver» bum emisit. Quam Fidei professionem, idem » Eminentiss., et Reverend. Dominus Cardinalis » accepit, et admisit praemisso, et alias omni » meliori modo. Super quibus etc. Actum Romae » in Offic. etc. Praesentibus idem N. et N. testi» bus ad praemissa vocatis, et habitis specialiter » atque rogatis. Ego Adoardus Tibaldescus, Cle» ricus Spoletanae Dioecesis, Publicus Apostolica » auctoritate Notarius, et ad scribendos, et ro» gandos processus Reverendissimorum D. D. » Archiepiscoporum, et Monasteriorum Consisto» rialium privative quoad omnes alios specialiter » a S. S. A. deputatus, de praemissis rogatus » praesens instrumentum subscripsi, et publicavi » requisitus. » Et subscribitur Cardinalis relator sic: *Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. Fidei professionem a supradicto R. N. de verbo ad verbum in manibus meis emissum recepi, et ita testor.*

Finito examine testium, et emissa professione 18
subscribitur processus ab eodem Cardinali Ponente in hunc modum: *Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. relationem facturus in proximo Consistorio de praemissis, censeo R. N. esse habilem, et idoneum, qui ad supradictam Ecclesiam N. promoveatur, illum ei praeficiendo Episcopum, et Pastorem. Romae ex nostro Palatio, die etc. Ego N. Card. N. qui supra.* Et subscribitur idem processus a tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus, scilicet a primo Cardinali Episcopo, a primo Cardinali Presbytero, a primo Cardinali Diacono.

19 Hoc facto, praeconizatio fit in primo Consistorio, quae vicem electionis habet, cujus praeconii formula pro Romano Pontifice, sic se habet: *Beatissime Pater, vacat Ecclesia N. per obitum N. etc. Ad jussum Sanctitatis Vestrae Ego N. Card. N. proponam R. N. etc. Civitatis etc.* Pro Cardinali autem ita fit: *Illustriss. et R. D. In proximo Consistorio, si S. D. N. placuerit, Ego N. Cardin. N. praeconium faciam Ecclesiae N. vacantis per obitum N. in personam Rever. N. etc. Civitatis etc.* et refertur status Ecclesiae, et promovendi juxta formam Institutionis praedictae.

20 Fit positura in secundo Consistorio, et transmittitur schedula pro reassumptione positurae, transmissa in prima praeconizatione, et haec secunda praeconizatio habet vim confirmationis, et demum transmittitur fides provisionis Apostolicae a Card. Ponente ad Card. Vicecancellarium facta in hunc modum: « Reverendiss. Domine. » Hodie Sanctiss. in Christo Pater, et D. N. D. Urbanus Papa VIII. in suo Consistorio secreto, ut » moris est, ad relationem meam Ecclesiae N. » cui N. dum viveret, praesidebat, et per obitum » ejusdem Pastoris solatio destitutae de Persona » R. N. Dioecesis N. ex catholicis, ac honestis » parentibus, et legitimo matrimonio nati, in » utroque Jure Doctoris, in aetate legitima constituti, ac demum ceteris omnibus qualitatibus » a Jure, et Conc. Trident. Decretis requisitis » praediti, qui professionem Fidei juxta articulos » pridem a Sede Apostolica propositos in manibus » meis solemniter emisit, de Reverendiss. D. D. » meorum Cardinalium consilio, Apostolica auctoritate providit, ipsumque illi in Episcopum » praefecit, et Pastoralem curam, regimen, et » administrationem ipsius Ecclesiae sibi in spiritualibus, et temporalibus plenarie committendo, absolvens eumdem R. N. electum a censuris ad effectum etc. In quorum fidem praesentem schedulam fieri, et mei parvi soliti sigilli impressione muniri jussi, eamque propria » manu subscripsi. »

Datum Romae in aedibus meae solitae residentiae, sub anno etc. D. V. S. Humillimus Servus N. Cardinalis N.

Electus, et canonice confirmatus tenetur intra 21
tres menses a die confirmationis munus consecrationis suae suscipere sub poena amissionis fructuum, etiamsi sit S. R. E. Cardinalis, et si intra tres alios menses id non impleverit, Ecclesia, et Episcopatu ipso jure privatur, *cap. Quoniam* 2. *dist.* 75. *capit. Quoniam* 1. *dist.* 100. *et Concil. Trident. sess.* 7. *de reformat. c.* 9. *et sess.* 23. *etiam de Reformat. c.* 2. ibi: « Ecclesiis Cathedralibus, » seu Superioribus, quocumque nomine, ac titulo » praefecti, etiamsi Sanctae Romanae Ecclesiae » Cardinales sint, si munus consecrationis intra » tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur; et si intra » totidem menses postea id facere neglexerint, » Ecclesiis ipso jure sint privati. » Dictum tri- 22
mestre tempus, infra quod Episcopus confirmatus debet munus consecrationis accipere, incipit currere a tempore habitae notitiae confirmationis de sua electione factae Glossa in *cap. Cum in cunctis* §. *Cum vero, verb. tempore de elect.* Sanchez *in opuscul. moral. lib.* 1. *c.* 1. *dub* 15. *n.* 13. Flamin. *de resignat. lib.* 7. *q.* 1. *num.* 92. Barbosa *libr.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 9. *num.* 34. *et de Offic. et potest. Episcop. p.* 1. *tit.* 1. *c.* 5. *num.* 2. *et part.* 2. *alleg.* 2. *n.* 40.

Consecratio Episcopi debet fieri die Dominica; 23
cap. Qui in aliquo 5. *dist.* 51. *cap. Ordinationes* 1.
et cap. Quod die Dominico 5. *dist.* 75. (*) Conse- 24
cratio Episcopi non debet a minori numero, quam trium Episcoporum saltem necessitate praecepti; *c. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. *cap. Episcopi* 1. *c. Comprovinciales* 4. *cap. Episcopum* 7. *dit.* 64. *cap. Porro* 2. *dist.* 66. *cap. Si Archiepiscopus* 6. *et cap. Nec Episcopi* 7. *de Temporibus ordi·*

(*) Jure meritoque Cl. Auctor noster sententiam de validitate consecrationis Episcopalis, ab uno, vel duobus Episcopis factae, sat luculenter hic insinuat, et in *supplementis n.* 55. merito vocat probabiliorem, ea quippe tanto argumentorum pondere, atque gravissimorum Scriptorum auctoritate se se tuetur, ut nullis Adversariorum conatibus in dubium possit illa revocari. Si qui porro sint, qui cumulatiorem hujusce rei cognitionem exquirant, legere poterunt, quae docet Cl. Van-Espen *Part. I. tit.* 15. *cap.* 1. *de Consecrat. Episcop. In Scholiis In Canon. Nicoenos Can. IV. Tom. VI. Neapolitan. Editionis* 1766. Et in Responsione Epistolari, quae adjecta occurrit ad calcem *Tom. IX. ejusdem Neapolit. Edition.* Christianum Lupum *Appendic. ad Can. IV. laud. Concilii Nicoeni.* Pontas in suo *Dictionar. Cas. Conscientiae* verb. *Episcopus. Cas.* 14. aliosque probatissimos, atque gravissimos Scriptores tum Theologos, tum Canonum Interpretes.

Ad recensitam porro sententiam magis confirmandam duo hic adjungimus. I. Haud recte posse inter se componi, quae simul nobis obtrudunt contrariae sententiae Patrocinatores, nempe tres Episcopos exquiri ad consecrationem Episcopi ex necessitate Sacramenti, ita ut a paucioribus facta prorsus irrita ac invalida censenda sit; ac posse simul Romanum Pontificem dispensare in hoc definito numero trium Episcoporum, aut posse hanc formam immutare cum non sit juris Divini, sed tamquam tradita ab Apostolis. Etenim cum Episcopatus Sacramenti rationem habeat, ut unanimi fere consensu tradunt Canonum Interpretes, et praesertim Fagnanus; quomodo poterit Summus Pontifex formam hanc praescriptam ex necessitate Sacramenti immutare, aut in illa dispensare? Neque dici poterit ex ipsa Divina institutione hanc dispensandi facultatem in praefixo numero Summo competere Pontifici, cum hoc ipsum gratis adseratur, neque quidquam probationis ex universa Scriptura, ac Traditione produci poterit, quo id vel leviter firmari possit.

II. Incassum Adversarii suae sententiae patrocinium captare student, ex eo, quod in antiquioribus Canonibus aliter factae Ordinationes; h. e. non adhibito trium Episcoporum praefixo numero, *irritae* decernantur. Neque enim vox isthaec in antiquis Canonibus idem designat, ac apud Scholasticos; sed tantum privationem exercitii illius Ordinis. Id quidem luculentissime patet ex *Canon.* Neminem, et ex *Can.* Sanctorum *Dist.* 70. ubi ordinationes factae sine titulo *irritae,* et *vacuae* decernuntur.

25 *nationum.* Et si in Provincia non adsint tot Epi-
scopi, accersendi sunt ex vicina Provincia, textu
26 expresso in *cap. Si forti* 9. *dist.* 65. Valida tamen
est consecratio Episcopi facta ab uno solo Episcopo ex dispensatione Apostolica assistentibus duobus Sacerdotibus, uti constat ex praxi S. Greg. Magni, Greg. III. et S. Pii V. quam confirmarunt Innoc. X. et Alexander VII. uti referunt, ac docent Allatius *de concord. Eccles. Occid. et Orient. lib.* 5. *cap.* 7. §. *ultimo* Schilderc. *tom.* 2. *num.* 117. Stephanus *tom.* 5. *d.* 7. *n.* 2. Cardan. *in* 2. *Crisi dissert.* 2. *num.* 502. Gormaz *de Saeram d.* 5. *num.* 319. *et late* Pign. *t.* 1. *consult.* 182. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 9. *num.* 51. Et de facto Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in c. Nec Episeopi* 7. *de temporibus ordinationum n.* 10. *in fine*, refert, quod hodie in literis pro consecratione Episcoporum in Indiis apponitur clausula infrascripta, videlicet: « Tibi presbytero, ut a quocumque malueris Catholico Antistite gratiam, et communionem Sedis Apostolicae habente, accitis, et in hoc illi assistentibus duabus, vel tribus dignitatibus, munus consecrationis recipere valeas etc. »

27 Ipse tamen Fagnanus *loc. cit. n.* 3. *et* 9. *et in c. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui n.* 86. tenet, quod consecratio Episcopi necessario facienda est a tribus Episcopis ex necessitate Sacramenti, et est ita de substantia, ut a paucioribus facta non teneat; et plures tum Canonistas, cum Theologos pro se adducit, et Sacros canones cumulat, et dicit quod non est Episcopus, qui minus quam a tribus, auctoritate etiam Metropolitani, factus est Episcopus, afferens Epistolam Joannis III. ad Episcopos Germaniae et Galliae, quae habetur *t.* 2. *Conc. par.* 2. *pag.* 250. *col.* 2. *litt. D.* ubi sic legitur: *Omnia quoque maxima Concilia affirmant eum non esse Episcopum, qui minus, quam a tribus Episcopis auctoritate etiam Meropolitani fuerit factus Episcopus, ideoque illos, quos Chorepiscopos vocatis, qui ab uno*, ut adivimus, *fiunt Episcopo, Episcopos non esse, nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perspicuum est, et cap. Porro* 1. *dist.* 66. ibi: *Porro, et Hierosolymitanus primus Archiepiscopus Beatus Jacobus, qui Justus dicebatur, et secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo, et Joanne Apostolis est ordinatus successoribus suis formam dantibus,* videlicet, *ut minus, quam a tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum prae-*
28 *bentibus, nullatenus Episcopus ordinetur.* Potest
autem Papa immutare hanc formam tamquam traditam ab Apostolis. Archid. *in d. cap. Porro*, Geminian. quia non est Juris divini forma; Card. Praeposit. *in d. cap. Porro*, et expensius *in cap.*
Archiepiscopatus 1. *dist.* 66. Et Papa solus ordi- 29
nando videtur dispensare super tali forma. Card. Praeposit. *in dicto cap. Porro.* Sic Fagnan. *in cit. cap. Neque Episcopi* 7. *de temporibus Ordination. num.* 9. *et* 10. ubi dicit, haec reperisse in libris publicis Sacrae Congregationis Concilii adnotata manu bonae mem. Card. Alciati illius Praefecti *ad sess.* 7. *c.* 9.

Consecrandus in Episcopum debet necessario 30
prius esse Sacerdos, adeo ut si Sacerdotium non praecesserit, invalida sit Ordinis Episcopalis collatio (*) *arg. cap. Ex literis X. de excessibus Praelator*, ibi: *Cum igitur Pontificale officium sine Altaris ministerio non valeat adimpleri, cap. Osius X. dist.* 61. ibi: *sed non eligitur aliquis* (scilicet Episcopus) *nisi in Sacris Ordinibus constitutus*, et tenent Glossa *fin. in cap. unico, de Clerico per saltum promoto*, S. Thomas *in* 4. *sentent. dist.* 24. *quaest.* 1. *art.* 2. Hugo, et Archid. *in cap. Solicitudo* 1. *dist.* 52. Raymund. *in c. Gratia* 2. *q.* 1. ubi dicit hujus opininonis esse fere omnes Doctores, ut refert Turrecremata eamdem opinionem sequutus in *d. cap. Solicitudo num.* 4. Silvester *verb. Ordo* 2. *num.* 1. Borg. *de irregular. part.* 5. *rub. de Clerico per saltum promoto num.* 5. Majol. *de irregular. lib.* 4. *cap.* 12. *nnm.* 3. Henriq. *in summa lib.* 10. *c.* 7. §. 1. Azor. *par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 30 *.q.* 9. Emanuel Sa *verb. Ordo num.* 24. Suarez. *tom.* 5. *de Censuris disp.* 50. *num.* 57. Bonacin. *de Censur. extra Bullam disp.* 3. *quaest* 1. *punct.* 2. *num.* 7. Aversa *quaest.* 1. *sect.* 6. La Croix. *lib.* 6. *p.* 2. *num.* 2210. Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in c. Requisivit* 1. *de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit num.* 15. *et* 81. 82. Et ratio est, quia actus principalis Episcopi est ordinare Sacerdotes; *cap. Cleros* 1. *dict.* 21. *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. potestatem autem exercendi hujusmodi actum non potest Episcopus in sua consecratione accipere, nisi etiam sit Sacerdos, cum nequeat alteri conferre Ordinem Sacerdotalem, quem non habet, secundum Innocentium *in cap. Quanto, de consuetudine*; Silvester *in verb. Ordo* 1. *num.* 1. *vers. sed si sit Sacerdos*,
Fagnan. *loc. cit. n.* 83. *adeoque etc.* Multi tamen 31
tenent, validam esse collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus sit Sacerdos; ita Abbas *in. cap. unico, de Clerico per saltum promoto n.* 5. *vers. Quod secundum*, Glossa *in cap. Solicitudo* 1. *dist* 52. ubi dicit, quod si Laicus ordinetur Episcopus, bene reciperet characterem; Joann. Andreas, Ancharan. Covarruvias, et alii, quos citat, et se-

(*) In contrariam Sententiam declinavit clariss. Mabillonius in Commentario praevio ad *Ordinem Romanum* §. 18. plures Romanos Pontifices asserens, qui a Diaconatu immediate in Episcopos fuerunt ordinati; Huic sententiae subscribit Clariss. Franciscus Pagi *Breviar. Rom. Pontif. in Sabiniano* a num. II. ad VI. et *in Constantino Antip.* num. I. Caeterum Benedictus XIV. in Epistola ad Carolum electum Episc. Justinopolitanum *In postremo* 10. Octob. 1756. §. 10. subscripsit Morino, et Juvenin asserentibus nullum extare exemplum Episcopatus non praesbytero collati. (*Nota ex Editione Romana.*)

quitur Barbosa *de Offic. et potest. Episcopor. part.* 2. *alleg.* 1. *num.* 38.

32 Ante consecrationem non potest Episcopus exercere ea, quae sunt Ordinis, sed tantum ea, quae sunt Jurisdictionis, *cap. Transmissam* 15. *de election.* Fagnan. *lib.* 3. *Decretal. in cap. Nullus,*
33 *de Parochis n.* 5. Non consecratus Ordines conferre non potest, *cap. Transmissam* 15. ubi Glossa *in verb. de talibus, et cap Quod sicut* 78. *de election.*
34 Fagnan. *l.* 1. *Decretal. in c. Quanto* 4. *de consuetud. num.* 26. Potestatem enim conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione; *cap. Quamvis* 4. *cap. Chorepiscopi* 5. *dist.* 68. *cap. Transmissam* 25. *et cap. Quod sicut* 28. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Statuimus* 1. *de supplend.*
35 *negligent. Praelator. num.* 19. Potestas, quae confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam Excommunicato, Haeretico, Deposito, et Degradato; *cap. Ordinationes* 9. *quaest.* 1. *cap. Quod quidem* 1. *qu.* 1. *cap. Ostenditur,* et ibi Archid. *dist.* 4. *de consecr. cap. unico,* cum ibi notatis, de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, *cap.* 2. *vers. Sicut enim Episcopus, de translatione Episcop.* S. Thomas 2. 2. *quaest.* 39. *art.* 3. Silvester, verb. *Degradatio num.* 9. Fagn. *in cit. c. Statuimus num.* 8.
36 et alii passim. Jurisdictionem accipit Episcopus in confirmatione etiam ante consecrationem, unde Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest excommunicare, suspendere, interdicere, visitare, corrigere, punire, synodum convocare, Beneficia conferre, Ecclesias minores conjungere, annectere, dividere, voti et jurisjurandi vincula solvere, quorundam peccatorum absolutionem sibi reservare, et hujusmodi; *cap. Transmissam* 15. *de election.* et Glossa *ibid. verb. de talibus, et arg. c. Nosti* 9. *et cap. Qualiter* 19. *de election. et c. Inter corporalia* 2. *de translation. Episc.* Barbos. *de Offic. et potest. Episc. part.* 1. *tit.* 5. *cap.* 4. *num.*
37 7. Fagnan. *in cit. c. Statuimus n.* 21. et alii communiter. Episcopus electus, et confirmatus ante consecrationem potest concedere indulgentias. Sic communiter Doctores cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 20. *art.* 3. *quaest.* 2. *ad primum, et ibid. art.* 4. *quaest.* 2. *in corpore,* ibi: « Potestas concedendi indulgentias » sequitur jurisdictionem, et quia Diaconi, et alii » non Sacerdotes possunt habere jurisdictionem, » vel commissam, sicut Legati, vel ordinariam, » sicut electi, ideo possunt indulgentias concede» re, etiam non Sacerdotes, quamvis non possint » absolvere in foro poenitentiali, quod est Ordi» nis, » quae Divi Thomae Doctrina communiter recipitur, teste Navarr. *in tract. de indulgent. in* 31. *notab. vers. Possunt autem hi conferre etiam si non sint in Episcopos consecrati.* Fagn. *l.* 5. *Decr. in c. Accedentibus* 12. *de excessibus Praelator. num.* 10. *et seq.* Barbosa *de Offic. et potest Episc. part.* 3. *alleg.* 88. *n.* 7. cum plurimis aliis ibi citatis.

Episcopi appellatione venit tantum consecratus 38
in concernentibus exercitium, et decorem Ordinis Episcopalis, *c. Transmissam* 15. *de election.* cum ibi notatis, et tradit Butrius *in consil.* 19. *Quia hic agitur,* cum aliis congestis a Felino *in c. Eam te* 7. *de rescriptis n.* 1. *col.* 3. *in princip. vers. Et ideo dicit* Butrius, et Fagnan. *in d. c. Eam te*
n. 38. In concernentibus autem Jurisdictionem 39
Episcopalem venit etiam electus, confirmatus, vel provisus per Papam, quia cum haec competat etiam electo confirmato *ex c. Transmissam* 15. *de election.* et Glossa *ibidem verb. de talibus,* et ex adductis *supra num.* 15. ideo dispositio loquens de Episcopo, verificatur etiam in electo confirmato, seu proviso, licet non consecrato, ut notant Glossa *in Clement* 1. *verb Episcopi,* et ibi Abbas *num* 2. *de foro competent.* Fagnan. *loc. cit. num.* 39.
cum aliis ibi a se citatis. Episcopi appellatione 40
venit etiam nondum consecratus in materia proportionabili, tam confirmato, quam consecrato; Fagnan. *lib.* 5. *Decretal. c. Quod nonnullis* 25. *de privil. num.* 23. et aliis ibi citatis. Provisio, seu
pronunciatio Papae in Consistorio habet vim ele- 41
ctionis, et confirmationis; Innocent. *in cap. Cum olim in princip. de caus. posses. et proprietat.* Glossa *in cap.* 1 *verb. Provisionem, de election. in* 6. ubi quod Papa providendo eligit, et confirmat; Abbas *in cap. Tua, de his, quae fiunt a Praelat. num* 2. *et in c. Cum in cunctis, de elect. num.* 2. Fagnan. *in c. Eam te* 4. *de rescript. n.* 15. Provisi, seu pro-
nunciati a Papa in Consistorio appellantur pro- 42
moti, etiamsi nondum fuerint consecrati; Extravagant. *Injunctae* 1. *de election inter Communes,* ibi: *Qui apud dictam Sedem promoventur;* et Concil. Trident. *sess.* 7. *c.* 9. ibi: *Ad majores Ecclesias promoti, munus consecrationis infra tempus a Jure statutum suscipiant.* Fagnan. *loc. cit. num.* 24. *et* 27.
Provisi quamvis consecrati accedentes ad Eccle- 43
sias ante levatas Bullas incidunt in poenas de Extravagantis *Injunctae* 1. *de elect. inter commun.* Sic
Doctores communiter. Civitas interficiens suum 44
Episcopum consecratum privatur Sede, et dignitate Episcopali, textu expresso *in cap. Ita nos* 24. *caus.* 25 *quaest.* 2. Non privatur tamen tali
Episcopali dignitate Civitas interficiens Episcopum 45
solum electum, et nondum consecratum, Bald. *in l. Si nondum: post princip. C. de furt.* Felin. *in d. cap. Eam te* 7. *de rescriptis num.* 1. *vers. Unde Baldus,* Fagnan. *ibid. num.* 17. Glossa in *Clement. Si quis suadente* 1. *de poenis vers. Quamvis Pontificem* dicens, quod in materia poenali, uti est ista, appellatione Episcopi, vel Pontificis, non venit electus, et confirmatus, si nondum sit consecratus.

Cum consecratur Episcopus, inungitur chri- 46
smate in capite, et manibus, quod si fuerit omissum, per tres Episcopos est supplendum, textu expresso *in c. Cum venisset* 1. *de sacra unctione,*

ibi: « Cum venisset ad Apostolicam Sedem Bra-
» carensis Episcopus, qui in consecratione sua
» sacram non acceperat unctionem, quoniam apud
» vos (*Graecos*) non consueverunt Pontifices
» cum consecrantur, inungi; Nos, quod illi de-
» fuerat, mandavimus in ipso suppleri, faciente
» caput ejus, et manus per Albanens. Episco-
» pum (assistentibus ei duobus Episcopis secun-
» dum morem Ecclesiasticum) Sacro Chrisma
47 » deliniri. » Ungitur autem Episcopus in capite, ut declaretur eum esse caput, et Principem Ecclesiae suae; *c. Cum venisset* 1. *de sacra unctione*,
48 Barb. *de Off et potest. Episc. par.* 1. *tit.* 1. *c.* 5. *n.* 10. Reges vero non in capite, sed in humero unguntur, primo, ut proprius honor sit illius, quem Deus constituit excelsum super omnes Reges terrae, et quem oleo laetitiae excellentius, et augustius unxit prae consortibus suis. Deinde, ut ostendatur quod primo ante omnes Reges, et Principes persona capitis Pontificali officio repraesentetur. Ungitur tamen et Rex in humero, ut neque ipse plane excludatur a repraesentatione ejusdem capitis; nam et hujus Principatus, ut dicitur *Isaiae* 9. factus fuit super humerum ejus, et ut sciat se esse ministrum ad portandam Crucem Jesu Christi ad laudem bonorum, vindictam autem malorum, *Apost. ad Roman.* 13. Sic ad literam Barbosa *loc. cit. num.* 11. *ex cap. Cum venisset* 1.
49 *de Sacra Unctione* §. 2. Ungitur Episcopus in manibus, ut sciat dignitatem non propter otium, sed propter negotium suscipere, et ut ostendatur accipere potestatem benedicendi, et consecrandi;
50 *cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione*; Barbosa *loc. cit. num* 12. Annulus sacer novo Episcopo traditur, ut Sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata fide custodiat; Barbosa *loc. cit. num.*
51 15. Mitra deinde tamquam bicorni galea armatur novus Episcopus, ut intelligat, duo illius cornua, duo designare testamenta, anterius novum, posterius vetus, quae duo Episcopus debet memoriter scire, et illis tamquam duplici cornu Fidei inimicos ferire; Barbosa *loc. cit num.* 18. Hiero-
52 nymus Vielonius *de Episcopis Titularibus part.* 2. *fol.* 13. Traditur in manibus novi Episcopi baculus, quo non utitur Summus Pontifex; *cit. c. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione in fine* Et quare hoc; Vide *verb. Baculus.* Alia de istis vide apud Barbosam *de Offic. et potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.* 5. *et part.* 2. *allegat.* 1. et Andream Du Sausay *in sua Canoplia Episcopali de Sacro Episcoporum ornatu* libros septem continente; in quorum primo agitur de Mitrae Episcopal s antiquitate, in secundo de virga Episcopali, vel Pastorali baculo, in tertio de anuulo Episcopali, in quinto de Chirothecis Episcoporum, in sexto de Dalmatica, in septimo de compagis, et sandaliis Pontificum.

ADDITIONES AUCTORIS

Episcopus electus et confirmatus consecrationem petere debet intra tres menses, sub poena amittendi fructus, atque etiam Ecclesiam. Benedictus XIV. tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis.* 53

Episcopus an unquam factus fuerit diaconus, non collato ipsi antea Sacerdotali Ordine, disputant Doctores, in contrarias opiniones abeuntes. At non constat, nec probatur perspicue fuisse unquam Diaconum in Episcopum, vel Pontificem maximum consecratum, quin Ordinem Presbyteratus antea susceperit. Benedict. XIV. tom. 4. Constit. 64. incip. *In postremo* §. 10. *et seq.* 54

Episcopus eligi nequit, qui antea saltem sex mensium spatio non fuerit in Sacro Ordine constitutus. Idem *ibid.* §. 13. ex Concilio Trident. *sess.* 22. *cap.* 2. *de Reformat.* sic praecise statuente: « Quicumque posthac ad Ecclesias Cathedra-
» les erit assumendus, is non solum natalibus,
» aetate, moribus, vita, ac aliis quae a Sacris
» Canonibus requiruntur, plane sit praeditus,
» verum etiam in Sacro Ordine antea saltem sex
» mensium spatio constitutus. » 55

Episcopi consecratio ab uno ne, vel a tribus fieri necessario debeat, ut valeat, quamquam sit quaestio inter Theologos, cum tamen Pontifices consueverint in locis, ubi desunt Episcopi, ut ab uno tantum Episcopo consecratio ista fiat, facultatem concedere; hinc videtur probabilior sententia asserens unicum Episcopum sufficere. Solent tamen Pontifices praecipere, ut Episcopo consecranti adjungantur duo Abbates, vel duo Sacerdotes in dignitate Ecclesiastica constituti. Ita pluribus allatis exemplis Benedictus XIV. *de Synodo Dioeces. l.* 13. *cap.* 13. §. 5. *nov. edit.* Ibi pariter decernitur, valere consecrationem Episcopi ab uno Antistite, uno tantum adjecto presbytero, confectam quin etsi nullus alius praeter consecrantem assistat; *ibid. lib.* 7. *cap.* 3. §. 9. 56

Pactiones initae a Capitulo electore, et juratae ab Episcopis electis in Germania, ut sibi non liceat contra ipsos electores procedere, aut obsistere officialibus Capituli, si quid egerint, et decreverint: pactiones inquam illae, si electionem praecedant, nullae omnino et irritae declarantur ab Innocentio XII. Constit. incip. *Ecclesiae Catholicae.* Earum vero, quae subsequuntur, executionem suspendit, donec Sedes Apostolica judicium de illis ferat, *ibid.* §. 17. Hae vero pactiones vetitae, et irritae censentur, etiamsi fuerint honestae, ut ex DD. *ibid.* §. 19. Insuper adsunt ea de re literae Apostolicae Benedicti XIII. in forma Brevis legendae, *ibid.* §. 23. 57

Alia de Episcopali Consecratione, vide verb. *Consecratio a n.* 1. *ad* 4. 58

ADDITIONES EX ALIENA MANU

59 Libet hic paucis a primordio Ecclesiae historiam afferre electionis Episcoporum, quod attinet ad eligentes.

Ipse Christus misit duodecim Apostolos in universum Mundum, sicut eum miserat Pater suus.
60 Apostoli vero primum omnium S. Matthiam ad vacantem Episcopatum ex suspendio Judae proditoris elegere in prima Synodo Hierosolymitana.
61 In electione hac turbam hominum fere 120. adfuisse eruitur ex Sacro Textu.

62 Profecti Apostoli in diversas Regiones, consueverunt ad Episcopale ministerium attollere primos cujusque urbis viros amplexos fidem evangeli-
63 cam. Ab Apostolis vero creati, eorumque Successores Episcopi alios similiter constituerunt. Prin-
64 cipio Plebs vix praesentiam ac testimonium praestabat, at postmodum paulatim praesentiam ac testimonium extendere tentavit ad suffragium.

65 Prima Synodus Nicaena Episcopis Provinciae ad minus tribus in unum Congregatis jus tribuit eligendi vacantis in ipsa Provincia Ecclesiae Episcopum, confirmatione Metropolitis reservata, solumque testimonium, et consensum Populo reliquisse videtur.

66 A seculo IV. ad seculum nonum usque Synodus Provinciae consuevit Episcopos ordinare, non nisi a Clero, et Populo, vel postulatos, vel
67 electos unanimiter. Quod si in duas, pluresve personas eligentium suffragia scinderentur, praeferebat Metropolitanus digniorem, et ornatum majoribus suffragiis ac meritis.

68 Frequentia electionum dissidia in causa fuere, ut Populi jura ad Principes tandem devolverentur. Hi vero IX. seculo, ad XII. seculum usque adorti sunt vetustum electionibus assentiendi jus in novam vertere formam investiendi per annulum,
69 et virgam, seu instituendi Episcopos auctoritate sua absque ullo decreto, Judicioque Synodorum Provincialium, et sine Metropolitarum confirma-
70 tione. At eodemmet seculo IX. octava Synodus oecumenica reprimere studuit recentem invasionem, sanxitque, nequi Principum Laicorum et Potentium, se Episcoporum electioni ingereret. Gliscentibus autem in dies in oriente laicalibus
71 Investituris Leo IX. Victor II. Stephanus X. Nicolaus II. Alexander II. B. Gregorius VII. aliique Successores Ecclesiasticam in ea re libertatem tueri novis Conciliorum sanctionibus satagerunt, nullus ut auderet Clericorum, aut Monachorum accipere de manu Laici investituram Ecclesiae vel
72 Beneficii. Seculo demum XII. abolendis reapse Investituris consentire Principes orti sunt, pactis cum S. Sede conventis, quae dicimus Concordata.

73 Tunc itaque omnino desierunt suffragia Laicorum, relictaeque Clero fuere Canonicae electiones. Cleri vero nomine venit Capitulum Ecclesiae 74
Cathedralis.

Ineunte seculo XIV. abrogatum est jus Capitu- 75
lorum Cathedralium Pontificiis collationibus et reservationibus, idque ex frequentissimis discordiis ad supremum Judicium Sedis Apostolicae deferri solitis, ac turbis Laicorum libertatem eli- 76
gentium ut plurimum opprimentibus. In Germania vero Capitula retinuerunt jus eligendi Episcopos. Sunt et Reges, quibus jus nominandi Episcopos competit.

ARTICULUS III.

EPISCOPUS QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EJUS RESIDENTIAM, TRANSLATIONEM, ET RENUNCIATIONEM.

Episcopi, etiamsi Cardinales tenentur de Jure 1
Divino residere in suis Episcopatibus. Colligitur ex Concilio Tridentino *sess.* 23. *de refor. c.* 1. et tenent expresse Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 53. *num.* 2. ubi plusquam triginta Auctores adducit, Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 17. *num.* 2. ubi plusquam quadraginta Doctores pro hac sententia adducit, et ex Turriano refert Romae in quadam Congregatione habita omnes convenisse, residentiam esse de Jure Divino; Fagnan. *lib* 1. *Decretal. in c. Bonae memoriae* 3. *de postulat. Praelat. n.* 27. *et lib.* 3. *Decretal. in c. Ex par.* 3. *de Clericis non residentibus num.* 28. *et sequentibus*, 2
ubi solide, et late id probat. Nec obstat, quod Papa super tali residentia aliquando dispenset, quod judicet residentiam personalem non esse de jure Divino, cum super ipso Ecclesia nequeat dispensare, *ex cap. Sunt quidem* 25. *qu.* 1. *cap. Sicut, cum ibi notat. dist.* 15. D. Thom. *in* 1. 2. *qu.* 97. *art.* 4. *ad* 3. Non obstat, inquam, quia ex Richardo de Mediavilla *in* 4. *sentent. dist.* 38. *q.* 9. *art.* 1. et Cardin. *in cap. Cum ad Monasterium* §. *Abbas num.* 16. *de statu Monachor.* dispensatio potest capi dupliciter, primo modo pro Juris relaxatione, et secundo modo pro juris declaratione, et hoc secundo modo Papa dispensare potest super Jure Divino, videlicet illud declarando, et interpretando, ut factum fuisse constat *ex cap. In omni* 4. *et cap. Licet* 23. *de testibus et attestationibus*, et notat Glossa *unic. d. Sunt quidam*, ubi expresse dicit, Papam dispensare in Evangelio interpretando ipsum. Papa igitur licet proprie et rigorose sumpta dispensatione pro Juris relaxatione non dispenset cum Episcopo super residentia, dispensat tamen dispensatione sumpta pro Juris declaratione, interpretando, et declarando Jus Divinum eo casu propter aliquam circumstantiam non obligare. Et sic respondent Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *c.* 13. *num.* 9. *verb. Fateor enim*, Sotus *de justit. et jur. lib.* 10. *q.* 3. *art.* 1. Vasquez *in opusc. mor. in tract. de Benefic. c.* 4. §. 2. *dub.* 1. *num.* 122.

in fin. S. Thom. *quodl.* 6. *art.* 1. Fagnan. *in cit.*
cap. Ex parte n. 57. *et sequent.* et alii plures.
3 Episcopus ob aliquas causas excusatur a vin-
culo necessariae continuitatis residendi in Dioe-
cesi; et tales causae sunt Christiana Caritas, ur-
gens necessitas, debita Obedientia, ac evidens
Ecclesiae, vel Reipublicae utilitas; *Concil. Trident.*
4 *sess.* 23. *de reformat. cap.* 1. Christiana Caritas
intelligitur, quando urget proximorum utilitas,
ut si aliqua Ecclesia versetur in magno periculo
haeresis, et Episcopi praedicatione posset succur-
ri, vel ob pacem Magnatum componendam, dum-
modo ex tali absentia in propria Ecclesia non se-
quatur notabile detrimentum, quia esset contra
Ordinem Caritatis; Tolet. *in instruct. Sacerdot. lib.*
5. *c.* 4. *num.* 3. Marc. Anton. Genuens. *in Manual.*
Pastorum c. 31. *n.* 3. Barbosa *loc cit. n.* 6. et alii
5 passim. Urgens necessitas intelligitur; quando
Episcopus residendo grave malum vitae incurre-
ret, vel propter morbum, curabilem tamen, et
temporaneum, vel propter aeris intemperiem ad
aliquod tempus, vel propter aliquam personalem
persecutionem, vel ob inimicitias, aut ob Prin-
cipis, et populi furorem declinandum, dummodo
tamen ex tali absentia Ecclesia sua nullum patia-
tur detrimentum spirituale, nam si immineat sua-
rum ovium detrimentum spirituale, quia v. g.
Tyrannus, vel Haereticus studet nocere ovibus
in spiritualibus, tunc debet potius mori, quam
deserere gregem, quia bonus Pastor animam
suam dat pro ovibus suis, *Joan.* 10. S. Thom.
2. 2. *qu.* 185. *art.* 5. Toletus *d. c.* 4. *n.* 3. *vers.* 3.
Genuens. *d. c.* 31. *n.* 3. Caran. *tract. de residentia*
Episcoporum cap. 12. *vers.* 2. Barbosa *loc. cit. num.*
7. Munus enim Episcopale adeo stricte obligat,
ut minus aestimare debeat bonus Pastor detri-
mentum propriae vitae, quam detrimentum in
spiritualibus suarum ovium, quarum curam su-
scipit, ut egerunt S. Thomas Archiepiscopus Can-
tuariensis, S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis,
6 et alii plures. Debita Obedientia intelligitur,
quando Papa propter aliquod negotium ad se
vocat Episcopum. Sic Cardinales Romano Ponti-
fici assistentes justam habent causam, ut absint
ab Ecclesiis, quarum sunt Episcopi; Azorius
institut. moral. part. 2. *l.* 7. *c.* 4. *q.* 4. *et* 7. Barbosa
loc. cit. num. 13 cum pluribus ibi citatis.
7 Evidens Ecclesiae utilitas intelligitur, quando
Episcopus abest ad defendenda jura suae Eccle-
siae, vel vocatus accedit ad Concilium Generale,
vel Provinciale, quamdiu scilicet durat Concilium;
8 *Communis.* Evidens Reipublicae utilitas intelligi-
tur, quando Episcopus abest pro utilitate suae
Civitatis, aut totius Regni, ut cum mittitur Le-
gatus ad Pontificem, aut ad Reges pro tractandis
negotiis Fidei, aut pro Pace componenda, ubi non
facile invenitur alius, quam Episcopus, ita dex-
9 tere ea negotia tractaturus; *Communis.* Episcopus
evidenti Reipublicae exigente utilitate potest etiam
esse Legatus, sive Orator Principis saecularis,
ut habetur *in cap. Cum parati, de Appellationibus,*
et tenet expresse Glossa *ib. verb. in Legatione, arg.*
cap. Si Episcopus 13. *dist.* 18. *et cap. Salonitanae*
24. *dict.* 63. et cum pluribus aliis Barbosa *loc. cit.*
num. 16. Episcopus solum de licentia Summi Pon- 10
tificis potest eximi a residentia sui Episcopatus,
ut in Curia Regum fungatur munere, et officio
Regii Praesidis, Consiliarii, Proregis, Confessa-
rii, et hujusmodi, si ea sit hominum penuria, ut
alii satis idonei minime reperiantur, qui talia of-
ficia praestare possint; Azorius *instit. moral. part.*
2. *lib.* 7. *cap.* 4. *q.* 6. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *reso-*
lut. 5 *in fine*, et cum aliis Barbosa *loc. cit. num.*
17. Unde ab Episcopis sunt attente consideranda
verba undequaque Eminentissimi Cardinalis a Tur-
recremata *in cap. Si vobis* 23. *qu. ultima*, ibi:
« Turpe est, ut Episcopi se inferant ad servitia 11
» Imperatoris, vel alterius Principis saecularis,
» ut deferant causam subditorum, et officia devo-
» tionis; Hoc non facerent, si mortem spiritua-
» lem timerent, et intelligerent se reddituros ra-
» tionem de ovibus suis Deo summo Judici: Uti-
» nam etiam de Curia Romana hoc in parte ob-
» servaretur, in quo plures Episcopi conveniunt,
» non devotionis gratia, sed ambitionis spiritu
» propulsati, ut altiora quaerant, aut beneficia
» addant Beneficiis, aut honores, honoribus, utque
» officia, et Legationes quaerant, quae Curae ani-
» marum sibi commissarum afferunt plurimum
» impedimenti; Utinam Summi Pontifices consi-
» derarent quanta negligentia circa animas com-
» mittitur ex absentia Praelatorum ab Ecclesiis
» suis. »
Decretum factum pro Parochorum residentia 12
quod teneantur ministrare etiam tempore pestis,
et cum periculo vitae, Sacramenta Baptismi, et
Poenitentiae, et editum a Sacra Congregatione
Concilii 23. *Septembris* 1576. multo magis debet
procedere in Episcopis ob majorem eorum obliga-
tionem, qui tamen poterunt in locis tutioribus
manere, et inde providere. Sic declaravit Greg.
XIII. *die* 18. *ejusdem anni* 1576. teste Fagnano *lib.*
3. *decret. in cap. Clericos* 17. *de Clericis non resi-*
dentibus num. 46. *et* 47. Episcopus residere tene- 13
tur, licet habeat Coadjutorem, Sacra Congregat.
Episcopor. *in Neapolitana* 24. *Martii* 1597. *et in*
Nicoteren. 7. *Septemb.* 1619. etiam tempore Con-
tagii; ead. Sac. Congreg. *in Marana* 23. *Julii* 1602. 14
Potest Episcopus residere in qualibet parte Dioe-
cesis, modo vadat ad Cathedralem temporibus prae-
scriptis a Sacro Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. Sacr.
Congreg. Episcoporum 17. *Decemb.* 1619. Episco-
pus propter aeris intemperiem residens in aliqua
parte suae Dioecesis, non tamen removere debet
Vicarium, et Tribunal a Civitate, ut declaravit
Sacr. Congr. Episcopor. 28. *Januarii* 1603. *die* 3.

Octobris 1611. *die* 22. *Februarii* 1647. *et die* 17.
15 *Decembris* 1649. Pignatell. *consult.* 64. *tom.* 7. Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Civitas Episcopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra Dioecesim ultra trimestre, maxime cum intra fines Dioecesis adsunt loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo. Nec ei suffragatur praetensa consuetudo degendi extra residentiam; unde a Metropolitano cogi potest ad residentiam, juxta dispositionem Sacri Concil. Trident. ut declaravit Sacr. Congregat. Concil. *sub die* 18. *Sept.* 1683. in qua propositis dubiis.

» I. An Episcopus ax causa mali aeris, cui subjacet Civitas Episcopalis, possit in aliqua anni parte degere extra Dioecesim ultra trimestre, licet intra fines Dioecesis adsint loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo? Et quatenus negative?
» II. An Episcopo suffragetur praetensa consuetudo, ut supra, degendi extra residentiam? Et quatenus negative?
» III. An, et quibus mediis possit a Metropolitano cogi ad residendum?
» Sacra Congregatio respondit:
» Ad primum, et secundum negative.
» Ad tertium servetur dispositio Sacri Concilii Tridentini. »

16 Super residentia Episcoporum edita est *die* 12. *Decemb.* 1634. ab Urbano VIII. Constitutio incipiens: *Sancta Synodus*, in qua multa scitu digna statuuntur et hic, prout sunt a Fagnano *in cap. Qualiter* 9. *de Clericis non residentibus a num.* 11.
17 *ad* 27. summario transcripta, traduntur. Primo igitur Sanctitas sua innovat decreta Conc. Trident. Constitutiones Apostolicas, et decreta Consistorialia super residentia Episcoporum. Multae enim Constitut. super hoc ante prodierunt, ut Pii IV. et Pii V. Item multa decreta Consistorialia, et in specie Gregorius XIII. declaravit decreta Concilii, et poenas ejusdem habere locum etiam in S. R. E. Cardinalibus; et Clemens VIII. suo decreto Consistoriali addidit poenam inabilitatis Episcoporum non residentium ad majores Dignitates, et
18 Ecclesias obtinendas. Secundo jubet jam Praefectos Cathedralibus, et majoribus Ecclesiis etiam S. R. E. Cardinales se itineri committere, et ad residentiam conferre infra unum mensem, si in Urbe existant, infra duos, si extra Urbem in Italia, si extra Italiam, infra quatuor computandos a die publicationis Bullae. Nondum autem Praefectos, infra terminos superius expressos computandos a die eorum promotionis. Indeque nec supradictos, nec alios jam residentes abscedere absque licentia per breve, vel literas missivas sub poena interdicti ab ingressu Ecclesiae, amissionis fructuum, et facultatum testandi ipso jure incurrenda, nec non privationis a regimine, et administratione Ecclesiarum, aliisque poenis arbitrio Sanctitatis suae infligendis. Quoad poenas, 19
Pius IV. in Constitutione, quae incipit: *In suprema*, edita post Concilii publicationem similiter praecipit Episcopis, ut in suis Ecclesiis personaliter resideant sub poena privationis a regimine, et administratione Ecclesiarum suarum, ac aliis suo arbitrio imponendis poenis, et bona decedentium extra residentiam decernit tamquam spolia ad Cameram Apostolicam pertinere, etiamsi facultatem specialem de illis testandi obtinuerint; et poenam Interdicti ab ingressu Ecclesiae imponit in alia ejus Constitutione edita ante publicationem Concilii, quae incipit: *De salute gregis.*

Tertio declarat contrafacientes non excusari a 20
poenis praetextu servitii Imperatoris, aliorumque Principum, aut Regnorum, defensionis litium, etiam Ecclesiarum, ineundi foederis, aut alterius negotii, etiam gravissimi, speciali nota digni, distantiae locorum, brevitatis temporis expectandi licentiam ab Urbe, vel alterius causae, etiam publicae, ac piae utilitatis, vel necessitatis Ecclesiarum, vel personarum. Quarto excipit causam 21
interessentiae in Synodis Provincialibus, vel Congregationibus, seu Assembleis generalibus, quibus Ecclesiastici interesse solent ratione muneris, aut Reipublicae officii Ecclesiis adjuncti, quandiu tamen actu duraverint; Hanc ipsam causam excepit Tridentinum Concilium *in cit. cap.* 1. *sess.* 23. ibi: *Nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, et Reipublicae officium Episcopalibus adjunctum, cujus, quoniam causae sunt notoriae, et interdum repentinae, ne eas quidem significari Metropolitano necesse erit.* Quinto declarat, S. R. E. Car- 22
dinales priores in Ordine habentes Episcopatus prope Urbem, etiamsi in illis, vel in Urbe in suis titulis residerent, non excusari a residentia in Cathedralibus, et majoribus Ecclesiis, quibus Praefecti sunt, nec ex eo quod Papa eos videat, aut toleret, et ad functiones etiam Pontificales, et solemnes admittat. Sexto praecipit Auditori Came- 23
rae, ut summarie procedat adversus non residentes usque ad sententiam diffinitivam exclusive, quam sibi reservavit in Consistorio. Hoc ipsum ordinavit Pius IV. Constitutione incipiente: *Cum tam Sacrosanctum.*

Septimo indulget, ut existentes ultra montes 24
abesse possint ex causa Visitationis Liminum per septem menses, et citra montes per quatuor, dummodo eo tempore ad alios actus non divertant. Octavo indulget Cardinalibus, Praefectis Cathe- 25
dralibus, et aliis majoribus Ecclesiis, ut ex causa vacationis Sedis Apostolicae possint non solum ad locum Conclavis accedere, dummodo a Dioecesibus non discedant, nisi habita certa notitia mortis Pontificis, sed etiam in Urbe commorari

usque ad peractam electionem, et per duos menses
post Coronationem Pontificis, quo tamen tempore
elapso, nisi praefati Cardinales illico, ut praefertur,
ad Ecclesias praefatas, quibus praesidere eos conti-
gerit, se contulerint, vult Pontifex, quod subjaceant
26 poenis praedictis. Nono declarat eos qui pluribus
Ecclesiis praesunt, excusari quidem a poenis dum-
modo resideant in earum altera, in qua tenentur
de jure. Non tamen propterea excusari Cardinales
habentes aliquem ex sex Episcopatibus prope Ur-
bem, quin teneantur residere in aliis, quibus
27 Praefecti sunt. Ultimo statuit, ut nemo possit
praedictam Constitutionem interpretari, aut de-
clarare, praeter Romanum Pontificem, et adjicit
clausulas generales in formales amplissima.
28 Episcopus aequa ex causa potest abesse a sua
Ecclesia, et Dioecesi singulis annis per duos, vel
tres menses, sive continue, sive interrupte, absque
alia Superioris approbatione, dummodo tamen
id non fiat temporibus Adventus, et Quadragesi-
mae, Nativitatis, et Resurrectionis Domini, Pen
tecostes item, et Corporis Christi diebus; Conci-
lium Tridentinum *sess.* 23. *de reformat. cap.* 1.
29 §. *Quoniam, et Communis Doctorum.* Episcopus
abesse potest a sua Ecclesia, et Dioscesi per tres
menses, etiam causa animum relaxandi; Barbosa
Collectan. in Concil. Trident. dict. sess. 23. *cap.* 1.
num. 16. Azorius, Sanctarell. ibi citati, et alii
30 passim. Nec trimestre spatium, quo Episcopis
aequa ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse
licet, ex decreto Concilii Tridentini *dict. c.* 1. *sess.*
23. fuit sublatum ab Urbano VIII. in cit. Consti-
tutione incipient. *Sancta Synodus*, ut Sacra Con-
gregatio Concilii in haec verba respondit: *Die* 3.
Februarii 1635. *requirentibus nonnullis Episcopis,
Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini
interpretum, habito prius verbo cum Sanctissimo
Domino nostro, respondit, per Constitutionem super
Episcoporum, etiam S. R. E. Cardinalium residen-
tia ab eodem S. D. N. nuper editam non fuisse subla-
tam facultatem ab eodem Sacro Concilio cap.* 1. *sess.*
23. *de ref. concessam aequa ex causa abessendi ali-
quantisper a residentia, dummodo absentiae spatium*
31 *duos, vel ad summum tres menses non excedat.* Epi-
scopi temporibus a Conc. Trid. praescriptis; sci-
licet Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Re-
surrectionis Domini, Pentecostes item, et Corporis
Christi diebus, tenentur quidem apud suam Cathe-
dralem Ecclesiam residere, itaut aliter suae obliga-
tioni non satisfaciant, nisi munia Episcopalia in
sua Dioecesi eos alio vocent; Ceterum non inci-
dunt in poenas a Sancta Synodo *c.* 1. *sess.* 6. *et
cap.* 1. *sess.* 23. *de reformat.* Episcopis non residen-
tibus inflictas. Sic decrevisse Sacr. Congr. Concil.
refert Fagn. *l.* 3. *decr. in c. Qualiter* 9. *de Clericis non
residentibus n.* 39. Non licere tamen ipsis quotan-
nis abesse tribus mensibus sine justa causa, statuit
novissime Bened. XIV Const. incip. *Ubi primum.*

Episcopus, dum residet, non potest citari ad 32
comparendum in Curia, nisi de Papae commissio-
ne. Pius IV. Constitut. incipient. *De salute Gregis.*
Episcopus residens in sua Dioecesi liber est a re- 33
sidentia suarum Dignitatum, et beneficiorum sim-
plicium, quae obtinet in alia Dioecesi, nec aliud
amittit, nisi quotidianas distributiones, et alia,
si quae sunt quae absentes justa de causa non per-
cipiunt. Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concilii re-
refert Armend. *in addit. ad recop. Legum*, Navarr.
lib. 2. *tit.* 23. *l.* 2. *sub Rubr. Utrum Episcopi pos-
sint se absentare a suis Episcopatibus num.* 4. et ex
ipso Barbosa *Collectan. Apostolicar. decis. verb. Epi-
scopus circa residentiam num.* 8. Episcopus absens 34
non gaudet beneficio alternativae, etiam quando
abest ex causa a Concilio approbata. Sic decrevisse
Sacram Congregat. Concilii referunt Nicol. Gar-
cias *in addit. ad suum tract. de benefic. part.* 5. *cap.*
1. *num.* 463. Massobr. *in sua praxi habendi con-
cursum praelud.* 23. *dub.* 3. *et ex ipsis.* Barbosa *loc.
cit. num.* 9. Episcopus absens a sua Dioecesi ultra 35
tempus a jure statutum, qui commonitus non re-
dit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro
derelicta, et potest ea spoliari per Papam sine ci-
tatione, et sententia; *cap Qualiter* 9. *de Clericis
non residentibus*, ubi Papa Innocent. III. dedit li-
centiam Canonicis Ragusinis eligendi alium Ar-
chiepiscopum, absque eo quod praecesserit for-
malis citatio, vel sententia privationis, ut bene
observat, et tenet Abbas *ibid in tertio notabil.* Fa-
gnanus *ibid. n.* 4. *et* 6. Conditio personae excusat 36
interdum Episcopum a personali residentia, ut
cum Episcopus est talis conditionis, ut melius,
aut saltem aeque bene per ipsum absentem rega-
tur Ecclesia, quam regeretur per alium Episco-
pum praesentem; S. Thom. *quodlib.* 9. *art.* 15.
ibi: *Ut puta si sit necessitas in pluribus Ecclesiis
ejus obsequii, et possit plus servire Ecclesiae vel tan-
tundem absens, quam alius praesens, et si quae adsunt
hujusmodi.* Et sic videmus in Germania cum sub-
limibus personis non raro dispensari super reten-
tione plurium Episcopatum, non quidem princi-
paliter, ut ex illorum fructibus se alere possint,
sed ut Catholicam Religionem, expulsis haeresi-
bus, consilio, opibus, auctoritate, et potentia sar-
tam tectam tueantur, ut observat Fagnanus *lib.*
1. *decret. in cap. Dudum* 22. *de election. num.* 29.
dicens, Principem Electorem Coloniensem suis
temporibus obtinuisse simul Archieposcopatum
Coloniae, et Episcopatum Leodiensem, Monaste-
riensem, Paderbonensem, et Hildeseimensem, et
de facto *de anni* 1737. Clemens Augustus Frater
Ducis Bavariae erat Archiepiscopus, et Elector
Coloniae, et simul obtinebat Episcopatum Mona-
steriensem, et Paderbonensem, et Osnabrugensem,
et hac ratione sex Episcopi Cardinales prope Ur-
bem habent Romae residentiam, ut docet praxis,
et observat Fagnanus *lib.* 1. *in cap. bonae memoriae*

3. de postul. Praelator. num. 38. *in c. Ex parte* 8.
de Clericis non. residentibus num. 86.
37 Episcopus nequit jungere trimestrem absen-
tiam unius anni cum trimestri absentia anni se
quentis v. g. nequit licite abesse a sua Ecclesia
per menses Octobris, Novembris, et Decembris
anni 1737 et continuare absentiam per menses
Januarii, Februarii, et Martii 1738. Et ratio est,
quia talis semestris absentia complectitur illius
temporis spatium Dominici Adventus, et Quadra-
gesimae, quo nedum Episcopo non licet abesse a
sua Dioecesi, sed ne quidem a sua Cathedrali, ut
in Concil. Trident. *dict. sect.* 23. *c.* 1. *vers. eosdem
interim admonet.* Tum quia in eo, qui abest sex
mensibus continuis, non verificatur illud verbum
Aliquantisper, quo utitur Concilium *d. cap.* 1.
dum ait: *Quoniam autem qui aliquantisper, tan-
tum absunt ex veterum Canonum sententia non vi-
dentur abesse*, cum Concilium illud restringat ad
duos, vel ad summum tres menses, et absen-
tia Episcopi per sex continuos menses, ab eodem
Concilio non reputetur brevis, ut patet *sess.* 6.
c. 1. ibi: *Si quis sex mensibus continuis extra suam
Dioecesim morando abfuerit, quartae partis fru-
ctuum unius anni poenam ipso jure incurrat.* Sic
Sacra Congregatio super residentia Episcoporum
habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi *die* 17.
38 *Julii* 1657. Episcopus, qui Beatorum Apostolorum
Limina visitavit v. g. in fine unius triennii, non
potest immediate in principio sequentis triennii
iterum visitare, ac proinde nec Visitationis titulo
per octo continuos menses a sua Ecclesia abesse;
39 *Sic eadem Sacra Congregatio.* Episcopo, qui antea
per multum temporis v. g. per decem continuos
annos in sua Ecclesia resedit, et vel ab ipsa va-
catione per S. Concilium ex rationabili causa
singulis annis permissa semper se abstinuit, ne-
quit aliquando concedi facultas non residendi per
aliquod tempus, si non adsit ulla causa ex appro-
batis ab eodem Sacro Concilio Trident. *Sic eadem
Sacr. Congreg.* Quam Congregationis sententiam
S. D. N. ad se relatam in omnibus approbavit,
teste Fagnano *lib.* 3. *Decretal. in cap. Qualiter* 9.
de Cleric. non resident. a n. 40. *ad* 48.
40 Translatio Episcopi de una in aliam Ecclesiam
sola auctoritate Papae fieri potest; sic expresse
habetur *in cap. Sicut alterius* 39. *caus.* 7. *quaest.*
1. *cap. Cum ex illo* 1. *cap. Inter corporalia* 2. *et
cap. Licet in tantum* 4. *de translatione Episcopi.*
41 Episcopus propria auctoritate se transferens de
sua Ecclesia ad aliam, carere debet utraque; *cap.
Si quis Episcopus* 31. *caus.* 7. *quaest.* 1. *cap.*
42 *Quanto* 3. *de translatione Episcopi.* Et hoc proce-
dit sive Episcopus fuerit jam consecratus, sive
solummodo electus, et confirmatus; *cap. Inter
corporalia* 2. *et cap. Licet in tantum* 4. *de transla-*
43 *tione Episcopi.* Metropolitanus, aut Patriarcha,
si Episcopum sine mandato Papae transferret, a
confirmatione Episcoporum esset suspensus, textu
expresso *in cap. Cum ex illo* 1. *de translatione
Episcopi*, Causae justae transferendi Episcopum 44
generatim sunt duae; scilicet necessitas, et utilitas
Ecclesiae; *cap. Mutationes* 34. *caus.* 7. *qu.* 1. ibi:
*Mutationes Episcoporum, scitote, communi utilitate,
atque necessitate fieri licere, cap. Scias frater* 35.
caus. et quaest. eadem, ibi: *Non ergo bene intelligunt
Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessi-
tatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis uti-
litas, vel necessitas persuaserit; cap. Quanto de tran-
slatione Episcopi*, ibi: *Ecclesiarum necessitate, vel
utilitate pensata.* Hinc translatio facta in favorem 45
solius translati, et maxime propter ejus ambitio-
nem, aut avaritiam improbatur expresse a Sacris
Canonibus, *cit. c. Mutationes* 34. *caus.* 7. *q.* 1. ibi:
*Sed non propria cujusquam voluntate, aut domina-
tione... non ambitu, nec propria voluntate; cit. cap.
Scias frater*, ibi: *Non avaritiae causa, aut domina-
tionis, aut propriae voluntatis, vel delectationis suae.
cap. Episcopus* 37. *caus.* 7. *quaest.* 1. ibi: *Episco-
pus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non
transeat.* Episcopus enim transiens ad aliam Ec- 46
clesiam sine justa causa dicitur adulterium com-
mittere, *cap. Sicut vir* 11. *et cap. Sicut alterius*
39. *caus.* 7. *quaest.* 1. et expresse Fagnan. *in cit.
cap. Quanto* 3. *de translatione Episcop. num.* 94.
et 109.

Translatio Episcopi regulariter fit a minore ad 47
majorem Ecclesiam; *c. Cum ex illo* 1. *de transla-
tione Episcop.* ubi Innocent. III. sic scribit Patriar-
chae Antiocheno: *Miramur quod ... novo quodam
mutationis genere parvificasti majorem, et magnum
quodammodo minorasti episcopare Archiepiscopum,
immo potius de archiepiscopare praesumens; et arg.
cap. Legimus dist.* 93. ibi: *Qui provehitur, de mi-
nore ad majus provehitur; etc. Licet in tantum* 4. *de
translation. Episc.* ibi: *Quod si ad majorem vocare-
tur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere*,
et ibi Glossa 2. et Brutius, Imola, et Fagn. *in
cit. c. Cum ex illo num.* 9. *nam gradatim conferun-
tur honores, l. Ut gradatim, ff. de muner. et honor.*
Dictum fuit notanter *regulariter*, quia ob causas 48
peculiares potest interdum fieri translatio Epi-
scopi ab una ad aliam Ecclesiam Episcopalem,
quamvis haec non sit major altera, immo ab Ec-
clesia Archiepiscopali ad Episcopalem, et ali-
quando ob gravem causam ad subveniendum ne-
cessariae sustentationi, etiam ab Ecclesia Epi-
scopali fit translatio ad Parochialem, *ut in c. Pa-
storalis* 42. *caus.* 7. *quaest.* 1. *et c. Ad supplicatio-
nes* 9. *de renunciation.* ubi Archiepiscopus, qui
absque mortis periculo in sua Ecclesia morari
non poterat, ex concessione Papae ita descendisse
legitur. Archiepiscopo enim, qui ex justa causa 49
cessit Archiepiscopatui, licite de Episcopatu va-
cante provideri potest, et sic fuisse judicatum per
Clementem IV. refert Hostiensis *in cit. c. Cum ex*

illo num. 6. et ibidem Fagnan. *num.* 20. quando
Nelfrancus Archiepiscopus Salisburgensis cessit,
et Dux Poloniae ad eamdem Ecclesiam promotus
extitit, et praedicto Archiepiscopo de Episcopatu
Jesionensis Ecclesiae etiam eidem Salisburgensi
50 subjectae provisum fuit. Secus autem si cessio
facta fuerit in fraudem ad obtinendum Episcopa-
tum Archiepiscopatu, seu priori Episcopatu lo-
cupletiorem, quod est evitandum; *arg. c. Quanto*
3. *de translatione Episcopor.* ibi : « Cum secun-
» dum traditiones Canonicas, qui ad majorem se
» plebem transtulerit, a Cathedra repelli debet
» aliena, et carere propria, ut nec illis praesideat,
» quas per superbiam sprevit, nec illis, quas per
» avaritiam concupivit, » et concordat *c. Si quis*
Episcopus 31. *et c. Si quis de Ordin.* 32. *caus.* 7.
quaest. 1. Fagnanus cum multis aliis *loc. cit.*
num. 22.
51 Episcopus electus, et confirmatus, sed nondum
consecratus non potest transferri invitus ad alium
Episcopatum. Sic Hostiensis *in c. final. de postulat.*
Praelatorum num. 1. *vers. Et hoc intelligat*, Joan.
Andr. *ibid. n.* 2. *vers. Quod intelligit, de voluntarie*
consecrato, Abbas ibid. *num.* 11. *vers. Et hoc ve-*
rum, Fagnan. *in c. Quanto* 3. *de translation. Episc.*
52 *n.* 12. et alii passim. Et ratio est, quia nemo ab
initio cogitur Episcopari, seu nemo potest invi-
tus in Episcopum consecrari; *c. Innotuit* 20. *et c.*
Cum inter Canonicos 21. *de election.* Unde satis
est, quod Episcopus confirmatus, et nondum
consecratus, dum transferri recusat, omnino ce-
dat, Dignitati, allegando se nolle umquam conse-
crari in Episcopum, ut *in c. Quoniam* 2. *dist.* 75.
c. Quoniam 1. *dist.*100. *et c. Inter Corporalia* 2. §.
sed neque, de translation. Episcop. et Concilio
Trident. *sess.* 23. *c.* 2. *de reformat.* ubi statuitur,
quod Episcopus confirmatus ipso jure sit priva-
tus sua Ecclesia, si intra sex menses munus
consecrationis recipere neglexerit, quod satis in-
dicat esse in sua libertate velle consecrari, vel
non; Et idem docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 25. *quaest.*
2. *art.* 1. ubi dicit, ad Episcopatum, ubi in cor-
pus Christi mysticum accipitur potestas, requiri
53 actum suscipientis curam Pastoralem. Tum quia
character Sacramentalis non imprimitur praecise
coacto, *c. Majores* 3. *de Baptismo* §. *fin.* ibi: *Tunc*
ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio,
cum obicem voluntatis contrariae non invenit obsi-
stentem.
54 Episcopus consecratus ex rationabili, et justa
causa potest a Papa transferri invitus de una in
aliam Ecclesiam *cap. Scias frater* 35. *caus.* 7. *q.* 1.
ubi Papa Pelagius sic scribit Benigno Archiepi-
scopo: « Scias frater dilectissime, aliud causam
» necessitatis, et utilitatis, aliud praesumptionis,
» ac propriae voluntatis. Non ergo mutat sedem,
» qui non mutat mentem, idest qui non avaritiae
» causa, aut dominationis, aut propriae volunta-
» tis, vel delectationis suae migrat de Civitate ad
» Civitatem, sed causa necessitatis, et utilitatis,
» mutatur: nam plurimorum utilitas unius uti-
» litati, vel voluntati praeferenda est; Aliud est
» enim mutare, et aliud mutari; nam aliud est
» sponte transire, aliud est coacte, aut necessitate
» venire; unde non isti mutant Civitatem, sed
» mutantur, quia non sponte, sed coacte hoc agunt.
» Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regu-
» las, qui hoc negant causa necessitatis, vel uti-
» litatis fieri posse, quoties communis necessitas,
» aut utilitas persuaserit. » Et sic expresse tenet
Glossa in *c. Omnis qui gemebat* 7. *qu.* 1. *verb.*
Coacte, ubi dicit, Papam posse absolute Episco-
pum cogere, ut transeat de una ad aliam Eccle-
siam? *arg. c. Per principalem* 9. *quaest.* 3. Idem
tenet Ugo, et post eum Turrecremat. *in c. Scias*
frater, vers. Surgit hic quaestio, ubi formaliter dicit,
Papam ex toto vel simpliciter absolute posse co-
gere Episcopum, ut ad alium locum transeat, et
abrenunciet primo. Calderin. *Consil.* 56. *circa fi-*
nem n. 4. *vers. Fateor quod est primum in tit. de*
translat. Praelator. Baldus *in l. rescripta num.* 8.
C. De precibus imperat. offerend. vers. Item omnia
beneficia, Abbas *in c. ult. de postul. Praelat. n.* 13.
et ibi Hostiensis *n.* 1. Joan. Andr. *n.* 2. Rhedoan
de simonia p. 2. *c.* 12. *n* 6. Alexander *cons.* 74.
n. 29. *lib.* 4. Decius *cons.* 124. Cephal. *cons.* 235.
n. 2. Alciat. *de praesumpt. regul.* 3. *praesumpt.* 8.
num. 3. Barbat. *in tract. de praestant. Card. in p.*
1. *sub n.* 14. *vers. Et ideo*, Cined. *Canonicus q.* 2.
sub n. 3. *vers. Et respectu Papae*, et est communis
opinio, pro ut testantur, et tenent Praepositus
in cit. cap. Omnis qui gemebat n. 1. Roman. *consil.*
345. *num.* 3. *et seq.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles.*
univers. c. 19. *n.* 34. Flamin. Paris *de resignat.*
benefic. lib. 3. *q.* 17. *n.* 14.
Et ratio est quia licet ab initio nemo possit 55
cogi invitus Episcopari, seu consecrari in Epi-
scopum, ut dictum est supra *sub num.* 51. ex c.
Innotuit 20. et *c. Cum inter Canonicos* 21. *de elect.*
tamen ex quo semel consensit, potest per Papam
de una ad aliam Ecclesiam etiam invitus tran-
sferri; *c. Scias frater* 35. *caus.* 7. *q.* 1. Una enim
est Ecclesia universalis per totum orbem terrarum
diffusa; *c. Loquitur* 18. *caus.* 24. *q.* 1. adeoque
qui semel consensit in hac Ecclesia universali
Episcopari, non potest amplius resistere Papae
ipsum transferenti ex rationabili, et justa causa
de una Ecclesia particulari ad aliam, siquidem
hic solummodo mutatur locus, non autem digni-
tas Episcopalis respectu Ecclesiae universalis;
cit. c. Scias Frater, ibi: « Non ergo mutat Sedem,
« qui non mutat mentem, idest qui non avaritiae
» causa, aut Dominationis, aut propriae volunta-
» tis, vel delectationis suae migrat de Civitate in
» Civitatem, sed causa necessitatis, et utilitatis
« mutatur. » Vide totum Canonem *supra num.* 54. 56

Tum quia quantum ad hoc Episcopus comparatur Monacho, qui Superiori transferenti non potest resistere, cum velle aut nolle non habeat; *cap. Nolo, etc. Non dicatis* 12. *qu.* 1. *c. Religiosus, de testamentis in* 6. et imputandum est illi, quod a principio consenserit se ita indissolubiliter alli-
57 gari; *arg. l. C. de action. et obligat.* Tum etiam quia Papa in Beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi; *cap. Licet* 2. *de praebend. in* 6. et *Clement.* 1. *§. fin. Ut lite pendente,* ubi dicitur quod ad Romanum Pontificem omnium Ecclesiarum, et Beneficiorum Ecclesiasticorum *plena, et libera dispositio ex suae potestatis plenitudine noscitur pertinere,* adeoque etiam de plenitudine potestatis potest Episcopum invitum ex rationabili, et justa causa transferre de una ad aliam Ecclesiam, alioquin ipsi quo ad hos non competeret plena, et libera dispositio.

58 Non pauci tamen magni nominis Doctores tenent, quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factae, possit quidem auctoritate Papali a vinculo prioris Ecclesiae absolvi, idque tum in poenam suae obstinationis, et inobedientiae, *arg. c. Placuit dist.* 74. tum ob causam communis utilitatis, vel necessitatis; Non tamen possit omnino invitus, et coactus alteri alligari, seu ad aliam transferri. Ita expresse Glossa *in c. Episcopus de loco* 7. *q.* 1. Joan. Andr. *in c. Quod ob gratiam num.* 1. *in fin. de Regul. Juris in* 6. dicens quod Papa possit transferre Episcopum invitum, saltem, ut careat prima Ecclesia. Sannig. *lib.* 1. *Decretal. c.* 3. *num.* 2. asserens quod, si translatus nollet consentire, nullum sequeretur conjugium spirituale inter ipsum, et novam Ecclesiam; sic etiam Reiffenstuel *ibid. num.* 30. *et* 32. et late Fagn. *in c. Quanto* 3. *de translatione Episcopi*
59 *num.* 101. *et seq.* Et ratio sua est, quia Episcopus translatus contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur; *arg. cap. Sicut vir* 11. *et c. Sicut alterius* 39. *caus.* 7. *q.* 1. *c. Inter corporalia* 2. *et c. Licet in tantum* 4. *de translatione Episcopi.* Ad validitatem autem spiritualis conjugii, sicut et carnalis, necessarius est consensus contrahentium, *c. Cum inter Canonicos* 21. *de elect.* ibi: *Ut per mutuum consensum eligentium, et electi, quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum; c. Locum, c. Cum apud, et c. Tuae, de sponsalibus, l. Nuptias, ff. de Regul. Juris,* adeoque talis consensus etiam requiritur ex parte Episcopi translati, et consequenter omnino invitus nequit transferri ad aliam Ecclesiam, ut inter ipsum, et Ecclesiam censeatur ortum vinculum
60 conjugii spiritualis. Quando Episcopus sciens, et volens transfertur, prior Sedes Episcopalis vacat illico a die factae in Curia seu Consistorio Papae translationis. *Communis, ac certa* cum Abbate Panorm. *Consil.* 101. *num.* 3. *et* 4. *lib.* 2. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 475. *num.* 6. *et sequent.* ubi sub *num.* 16. ostendit, opinionem illorum, qui dixerunt non induci vacationem Episcopatus, nisi post adeptam possessionem secundi, esse erroneam veluti innixam auctoritati Glossae *in c. Si quis jam translatus* 21. *d.* 2. quae loquitur de translatione abusiva, Fagn. *in cit. c. Quanto* 3. *de translat. Episcop. num.* 99. Barbosa *in Collectaneis ad c.* 1. *n.* 5. *de translat. Episcop. et lib.* 1. *Juris Eccles. univers. c.* 19. *num.* 37. ubi refert notabilem declarationem desuper emanatam in haec verba.

« Die 14. Decemb. 1624. Sacra Congregatio 61
» Illustrissimorum Cardinalium negotiis Episcoporum praeposita S. D. N. approbante, censuit Ecclesiam, a qua volens transfertur, seu quam admittit Episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absolvitur in Consistorio Sanctitatis suae, etiam ante expeditionem literarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundae Ecclesiae. Et postquam hujusmodi absolutionis notitiam Episcopus habuerit, etiam ex testimonio, seu documento Secretarii Sacri Collegii, illico teneri eum abstineri exercitio ordinariae jurisdictionis, eamque transire in Capitulum Sede vacante, et ita posse, et debere Capitulum statim ea jurisdictione uti, ac Vicarium juxta Trident. Concilii praescriptum eligere, sedemque vacantem publicare. »

Si transfertur Episcopus absens, et ignorans, 62
non vacat prior Ecclesia ante praestitum a translato consensum, nisi secus exprimatur a Papa. Ita Abbas *in cit. consil.* 101. *n.* 4. *lib.* 2. Fagnan. *in cit. c. Quanto num.* 96. *et sequent. citans alios,* Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 7. *num.* 4. Et ratio est, quia, quando Papa transfert Episcopum absentem, et ignorantem de una ad aliam Ecclesiam, non aliter solet transferre (nisi secus exprimat) quam sub conditione, quod is consentiat, vel expresse, vel saltem tacite, acquiescendo videlicet translationi de se factae? Ita Joan. Monachus *in c. Generali num.* 10. *de election. in* 6. asserens se hoc vidisse pluries in Curia declarari. In ipsa enim Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione subintelligitur conditio illa: *Si provisus consenserit,* ut legitur *in c. Si tibi absenti* 17. *de*
praebend. in 6. Episcopus translatus potest secum 63
deferre fructus jam perceptos. Ita Rota *decis. unic. de translat. Episcop. in antiquis,* Card. Tuscus *lit. T. conclus.* 354. *num.* 10. Calderinus *consil.* 264. alias 2. *de rebus Eccles. non alienand.* et alii passim; Redditus enim, seu fructus Beneficiorum dantur Clericis, ipsisque Episcopis ob ministerium, quod Ecclesiis exhibent in earum regimine, et cura, aliisque divinis obsequiis, *c. Cum secundum, ibi de praebend.* adeoque justum est, quod Episcopus translatus possit secum deferre tales
fructus jam perceptos, et exactos. Episcopus tran- 64
slatus potest etiam secum asportare bona sua im-

mobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata, dummodo haec nondum sint Ecclesiae dedicata. Ita Cardin. Tuscus *cit. conclus.* 464. *num.* 10. Calderin. *cit. consil.* 264. alias 2. *de rebus Eccles. non alienand.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 48. Si enim Episcopus translatus potest secum asportare fructus jam perceptos, poterit etiam secum deferre bona sua immobilia ex talibus fructibus comparata, quia res, quae succedit in locum alterius, eodem jure censetur cum illa, *c. Ecclesia* 3. *Ut lite pendente,* junctis pluribus concordantiis, tum Canonicis, tum Civilibus, *ibidem verb. successerunt* a Glossa allegatis.

65 Fructus pendentes, et inexacti non pertinent ad Episcopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiae expendi, aut futuro successori asservari. Colligitur *in c. Cum vos* 4. *de offic. Ordinarii, cap. Praesenti* 9. *eod. in* 6. et tenet Glossa *ibid. verb. Reservari,* Petrus Barbosa *in l. divortio num.* 56. *ff. soluto Matrimonio,* citans Rotam *decis. unic. de translatione Episcop. in antiquis,* Bartolum, Paulum Castrensem, et Calderinum *consil.* 2. *De pecul. Clericor.* qui asserit secundum Juris communis traditiones istud esse indubitatum; Navarr. *consil.* 7. *num.* 7. *de successionib. ab instestato* hanc appellans communem opinionem, Rota *in caus. Pharensi Pensionis* 19. *Junii* 1573. relata per Garciam *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 1. *n.* 95. 108. *et* 109. hanc appellans communem opinionem, Hostiensis, Cardinal. Imola *in cap. ultim. de pecul. Clericor.* Et ratio est, quia *fructus pendentes pars fundi esse videntur,* ut loquitur textus *in l. Fructus pendentes, ff. de rei vindicat.* unde donec fuerint collecti, seu a solo separati, una cum fundo spectant ad Ecclesiam, vel ad successorem in Beneficio ipso colligentem, *l. Si usufructuarius, ff. Quibus modis usufructus amittit. et §. Is vero, Instit. de rerum division.* ubi sic legitur: *Is vero, ad quem ususfructus fundi pertinet, non aliter Dominus fructuum efficitur, quam si ipse eos perceperit. Et ideo si maturis fructibus, nondum tamen perceptis, decesserit, ad heredes ejus non pertinet, sed Domino proprietatis acquiruntur.* Accedit Constitutio Julii III. incipiens: *Cum sicut,* confirmata per Urbanum VIII. in sua Constit. incip. *Æternus rerum Conditor,* in qua expresse statuitur, quod fructus Beneficiorum tempore obitus Beneficiorum, etiam Episcoporum, vel Cardinalium inexacti spectant ad Successores in Beneficiis, ubi non debent Rev. Camerae Apostolicae persolvi, et consequenter Episcopus translatus, utpote quoad priorem Ecclesiam civiliter mortus, *c. In apibus* 41. *cons.* 7. *quaest.* 1. nequit eos praetendere, cum debeantur
66 Successori. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui teneut, quod fructus etiam pendentes, propter spiritualia ministeria Ecclesiae exhibita, pertineant pro rata temporis ad Episcopum translatum. sic Covarruvias *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 15. *num.* 12. Flamin. Parisius *lib.* 1. *de resignat. Beneficior. c.* 6. *num.* 79. *et* 80. Nicolaus Garcias *p.* 2. *de Beneficiis c.* 1. *n.* 96. *et seq.* allegans alios, et Cardin. de Luca *de Beneficiis disc.* 84. *num.* 4. *et disc.* 100. *n.* 10. Et quantum attinet ad dictam Constitutionem Julii III. incipient. *Cum sicut,* et allegatam pro opinione contraria, Navarr. *consil.* 4. *num.* 1. *de successionibus ab intestato* arbitratur non esse ubique receptam in Galliis: nec etiam in Hispaniis, et concordat Nicolaus Garcias *de Beneficiis p.* 2. *c.* 1. *n.* 103. *et* 104. citans insuper Zec. *de Beneficiis et pensionibus c.* 13. *n.* 8. atque ulterius ostendens, ipsam in Provincia Mediolanensi nunquam usu fuisse receptam; Unde quantum ad hoc standum est locorum consuetudini.

Renunciatio Episcopi non valet, nisi per Papam 67 fuerit admissa, *cap. Inter corporalia* 2. *et cap. Licet in tantum* 4. *de translation. Episc.* Fagnan. *in capit. Cum ex illo* 1. *de translat. Episcop. n.* 11. *et communis aliorum.* Causae ob quas Episcopus potest 68 renunciare Episcopatui, et Papa solet admittere renunciationem, sunt sex, quae enumerantur *in cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciatione.* Prima est *conscientia criminis,* non quidem cujuslibet, sed illius dumtaxat, quod post actam poenitentiam impedit executionem Officii. Secunda est *Imbecillitas corporis,* per quam quis impotens redditur ad exequendum Officium Pastorale. Tertia *est defectus scientiae* etiam competentis. Quarta est *malitia Plebis,* ob quam interdum cogitur Praelatus ab ipsius regimine declinare. Quinta est *Grave scandalum,* quod aliter sedari non potest. Sexta est *Irregularitas Personae.* Et istae sex causae exprimuntur in duobus sequentibus vulgaribus versiculis allegatis in Summario *cit. cap. Nisi cum pridem.*

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis.
Quem mala Plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Renunciatio Episcopatus potest fieri dupliciter, 69 scilicet renunciando loco tantum, et renunciando loco, et Dignitati simul, textu expresso *in cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.* Renunciatio Episcopatus renun- 70 ciando loco tantum fit, quando Episcopus ob aeris intemperiem, vel ob persecutionem, et odium, sive male Plebis, sive Principis, Episcopatum in manus Papae renunciat, dimittendo Dioecesim dumtaxat, titulum tamen Episcopalem, et auctoritatem retinendo. Renunciatio autem Episcopatus 71 renunciando loco, et Dignitati simul fit, quando Episcopus ob zelum v. g. ingrediendae Religionis, vel ut praeveniat promeritam Depositionem, renunciat in manus Papae nomen, et omne jus Episcopalis administrationis, atque Ordinis exequutionem respectu cujuscumque loci, retinendo solum ea, quae sunt Episcopalis Ordinis, seu Characteris. Episcopus simpliciter renuncians Episcopatui 72

censetur in dubio renunciasse loco tantum, non
autem loco, et Dignitati simul, nisi propter cri-
minis conscientiam, seu ex metu Depositionis ita
renunciaverit. Ita Hostiensis *in Summa tit. de Or-*
dinatis ab Episcopo, qui renunciavit §. *Sed quid si*
simpliciter, Abbas *ibidem n.* 8. Reiffenstuel. *ibid.*
73 *num.* 3. Renunciatio non subtrahit Episcopo Or-
dinem, sed solum executionem Ordinis. Glossa *in*
cit. cap. Requisivit verb. Executionem Hostiensis
ibid. numer. 3. Fagnan. *ibid. num.* 4. *et communis*
74 *aliorum arg. cit. cap. Requisivit*: Nequit enim Epi-
scopus renunciare Characteri Episcopali, neque
ab Ecclesia potest ipsi auferri, unde tamquam
indelebilis remanet in Episcopo etiam excommu-
nicato, haeretico, deposito, et degradato, *cap.*
Quod quidam 1. *quaest.* 1. *verb. Si forte militiae*,
cap. Ordinationes 9. *quaest.* 1. *acp. Licite* 32. *quaest.*
7. *cap. Ostenditur dist.* 4. *de consecrat.* cum concor-
75 dantiis. *Vid. articul. antecedant. n.* 35. Unde Epi-
scopus, qui renunciavit Ordini, seu dignitati, po-
test de licentia Papae executionem reassumere
sine nova consecratione, *sic communis Doctorum*
teste Fagnano in *cit. cap. Requisivit num.* 6. ubi
ex multis recte observat, quod idem sit renunciare
Dignitati, et renunciare Ordini, cum renunciare
Ordini, sit renunciare executioni Ordinis, vel Di-
gnitatis, ut communiter Doctores *in cap. Post tran-*
slationem, de renunciatione.
76 Episcopus, qui renunciavit Episcopatui, quoad
locum tantum, potest conferre Ordines etiam ma-
jores, textu expresso *in cit. cap. Requisivit* 1. *de*
Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.
77 Dummodo tamen sit rogatus ab aliquo Episcopo,
textu expresso *in citat. cap. Requisivit*, ibi: *Roga-*
tus ab Episcopo aliquo poterit de ratione conferre.
78 Aliter, si ordinaret sine proprii Episcopi licentia,
ab eo ordinati essent suspensi, non quia sunt or-
dinati ab Episcopo post suam renunciationem,
sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno sine
proprii Episcopi licentia. Suarez *Disp.* 31. *de Cen-*
suris sect. 1. *num.* 3. Pirhing. *lib.* 1. *Decretal. tit.*
79 13. *num.* 3. Reiffenstuel. *ibid. num.* 5. Episcopus
qui renunciavit Episcopatui quo ad locum, et Di-
gnitatem simul, nequit licite Ordines Sacros con-
ferre; *cit. cap. Requisivit*, et ibi *Doctores commu-*
80 *niter.* Si autem de facto ordinaret, quamvis illicite,
valide tamen ordinaret; *cit. cap. Requisivit*, et ibi
communis Doctorum Et ratio est, quia Episcopus
licet potuerit renunciare Episcopatui quoad lo-
cum, et dignitatem simul, Characterem autem
Ordinis Episcopalis indelebilem, sicque potestatem
valide conferendi Ordines a se abdicare non po-
tuit, cum Character animae a Deo infixus, per
ministerium hominis deleri, aut auferri non pos-
sit *cap. Quod quidem* 1. *quaest.* 1. *c. Ordinationes*
9. *quaest.* 1. *argum. cit. cap. Requisivit, et cap. Quod*
a praedecessore nostro 1. *de schismaticis*, et ibi Glos-
sa, et Doctores communiter, et patet ex dictis su-
pra *num.* 74. *et art. antecedent. num* 35. Ordinati 81
tamen ab ipso remanent suspensi ab exercitio, et
usu Ordinum receptorum, donec cum eisdem fue-
rit legitime dispensatum, *cit. c. Requisivit, et com-*
munissima Doctorum sententia. (*)
Cum Ordinatis a tali Episcopo ignoranter ad 82
Sacros Ordines dispensat Episcopus suus, cum
Ordinatis vero scienter ad Sacros Ordines Episco-
pus non dispensat; *citat. capit. Requisivit*, et ibi
Fagnan. *num.* 1. testans hoc *de communi.* Episco- 83
pus, qui renunciavit Episcopatui quoad locum, et
Dignitatem simul, potest conferre Ordines Mino-
res, nedum valide, sed etiam licite, si de consensu
proprii Ordinandorum Episcopi id faciat; textu
expresso in *cit.c. Requ.*, ibi: *Quia et hujusmodi Or-*
dines a non Episcopis quandoque conferuntur. Si ta- 84
men sine consensu proprii Episcopi fuerint aliqui
ab ipso ordinati, remanent suspensi ab executione
susceptorum ordinum, quamdiu proprio Ordina-
rio videbitur expedire, non quia sunt ordinati ab
Episcopo post talem suam renunciationem, sed
quia sunt ordinati ab Episcopo alieno; unde in-
digent dispensari a proprio Episcopo, *cap. Eos*
qui 2. *de temporibus Ordinationum in* 6. *in cap. Nul-*
lus alterius, et c. Nullus Episcoporum, et c. Lugdunen.
9. *quae* 2. et Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 8. *de*
reformat. ibi: *Unusquisque autem a proprio Episcopo*
ordinetur..... Si secus fiat, Ordinans a Collatione
Ordinum per annum, et Ordinatus a susceptorum
Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario vi-
debitur expedire, sit suspensus, et sic novissime
statuit Innocentius XII. in Constitutione incipien.
Speculatores Domus Israel, et quod Ordinati ad
Minores a tali Episcopo, debeant dispensari a
proprio Dioecesano Episcopo colligunt ex ipsomet
cap. Requisivit 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui*
renunciavit Episcopatui, Vincentius Goffredus,
Tancredus, et Fagnanus qui exponunt literam
ibi, *poterit*, idest *Dispensative.*

ADDITIONES AUCTORIS

Episcopi etiam Cardinales residere tenentur; 85
Benedictus XIV. tom. 2. Constit. 36. incipien.
Cum a Nobis.
Episcopis non licet abesse ab Ecclesia per tem- 86

(*) Episcopi Sacrae Congregationi de Propaganda Fide subjecti munia Episcopalia extra districtos jurisdictionis sibi ab eadem Sacra Congregatione assignatos exercere nequeunt, etiamsi Ordinariorum licentia, et facultas accedat, sub poena suspensionis Papae reservata; *ex Decreto ejusdem Congreg. habitae coram San. Mem. Innoc. PP. X. die* 28. *Martii* 1651. Qui vero contra hujus Decreti formam Ordinibus fuerint initiati, suspensi declarantur a Sacr. Congr. Episcopor. et Regular. Decreto edito 23. April. 1655. Regest. 35. Ita Macri *in Hierolex. verb. Episcopus.* (*Nota ex Editione Romana*)

pora Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item et Corporis Christi, nisi forte Episcopalia munia in aliis Dioecesibus eos detineant; Idem Constit. 18. incipien. *Ad universae.*

87 Episcopi post suam promotionem transacto mense ad suam Dioecesim se conferre tenentur; Idem *ibidem.*

88 Episcopi ratione visitationis sacrorum Liminum, si praesint Ecclesiis citra montes, et citra mare positis, abesse possunt per quatuor menses; Si vero praesint Ecclesiis ultramarinis, et ultramontanis, abesse possunt per septem menses continuos; Idem *ibidem.*

89 Ubi insuper ad praecavendos abusus assignat quae praecipiantur Episcopis postulantibus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris; et quae petentibus dictam licentiam aliis de causis; et qua forma, et quibus cautelis concedi eis debeat talis licentia; mandans denique, quod Episcopi residentes denunciare teneantur alios Episcopos non residentes. Videatur dicta Constitut. incip. *Ad universae,* merito legenda, et observanda.

90 Hic juvat afferre, quae tradit Bened. XIV. *de Synodo Dioecesana lib.* 13. *c.* 8. *a n.* 7. *ad* 9. *inclusive,* circa moderationem adhibendam in concedenda plurium Episcopatuum in una persona coacervatione, inter quae praestat delibaro sequentia.

91 Verum fel. record. Praedecessor noster Clemens Papa XII. cum sapienter animadvertisset, ex eo, quod uni eidemque personae tot Episcopales Ecclesiae permitterentur, eam ab Ecclesia Catholica, utilitatem, quae sperabatur, minime percipi ex Pastoralis officii sui munere huic rei remedium aliquod censuit adhibendum. Itaque cum vidisset, plurium Episcopatuum consecutionem ex earum literarum concessione pendere, quibus eligibilitas indulgetur, cum scilicet hujusmodi Indultorum vigore, qui unicum habebat Episcopatum, et ad alium transire non poterat, nisi per ordinariam postulationis viam, faciliorem exinde semitam sibi aperiret ad aliam Ecclesiam assequendam; duo saluberrima Decreta edidit, quorum altero, tamquam regula, uteretur in posterum Congregatio Consistorialis, altero autem Brevium Secretaria. Haec typis impressa, quantum scire potuimus, cum nondum fuerint, optimum esse ducimus hic ea inserere, ut perpetua eorum memoria servetur, et ut executioni opportune mandentur; cum ea plurimum conferre posse putemus, nisi ad tollendam poenitus, at saltem cohibendam in Germania immoderatam in una eademque persona Episcopatuum pluralitatem.

92 Primum pro Congregatione consistoriali sic habet: Sanctissimus Dominus Noster Clemens Papa XII animadvertens, minime expedire, quod Episcopis in Germania, etiamsi sublimibus familiis orti sint, tam facile concedatur dispensatio ad effectum retinendi simul tres, vel quatuor ac etiam quinque Cathedrales Ecclesias, quarum Praesules temporali quoque dominatu potiuntur, praesertim cum experientia compertum sit, eas Dioeceses ab haereticorum erroribus magis esse immunes, quarum singulae ab uno gubernantur Epscopo; hinc majorem deinceps circumspectionem in hoc adhiberi mandat, nec solum attendi exempla, sed peculiares perpendi singulorum casuum circumstantias, habita nimirum ratione temporum, personarum, et Ecclesiarum; ita quidem, ut dispensationum impertiendarum norma sumatur potissimum a majori Ecclesiarum ipsarum bono, ac utilitate. Quod si iis, qui alicui jam praesint Ecclesiae, justis de causis a Sede Apostolica, aut jam fuerit concessum, aut deinceps concedi contigerit Indultum eligibilitatis ad aliam, declarat Sanctitas Sua, non per hoc censeri debere concessam dispensationem ad effectum simul retinendi praedictam quoque aliam Ecclesiam, post quam electio peracta fuerit; sed antequam electio ipsa a Sede Apostolica confirmetur, summa maturitate esse examinandum, an utilitas, vel necessitas talium Ecclesiarum, et Catholicae Religionis tuendae ratio postulet, impertiri hujusmodi dispensationem pro omnium retentione, vel potius in ejusdem electionis confirmatione poni oporteat decretum de alia Ecclesia dimittenda.

Declarat itidem Sanctitas Sua; non convenire, 93
ut indiscriminatim, nulloque delectu, et sine causae cognitione tribuatur Episcopis facultas retinendi simul plures Dignitates, aut Canonicatus Cathedralium, vel Collegiatarum Ecclesiarum, tam in Germania, quam in Poloniae Regno: per hoc quippe Divino cultui non mediocre detrimentum affertur, Ecclesiae debitis fraudantur obsequiis, et Ecclesiastica stipendia, quae congruae plurium Ministrorum Dei sustentationi destinata sunt, in unam collata personam, incitamentum praebent ad luxum. Mandat itaque Sanctitas Sua, cautius, quam hactenus forsan factum fuerit, hac etiam in re in posterum agi, et exemplis sepositis sectari in primis id, quod juxta locorum, Ecclesiarum, personarumque conditiones, ad ampliorem Dei gloriam expedire visum fuerit. Ne autem saluberrimi hujus moniti memoria obsolescat, vult Sanctissimus Pater, praesens hoc Decretum asservari apud Acta Sacrae Congregationis rebus consistorialibus praepositae, atque illud ab ejusdem Congregationis Secretario pro tempore, quotiescumque opportunum fuerit, in memoriam revocari eorum, qui his de rebus consilium Pontifici Maximo daturi sunt. Haec die 6. Januarii anno 1731.

Altero Decreto, quod pro Brevium Secretaria 94
conditum est, ita cavetur: Quamquam invaluerit

usus dispensandi praesertim cum sublimibus personis, ut plures Episcopatus in Germania simul retinere possint, ob eam quidem justam, et laudabilem rationem, ut adversus haereticorum conatus Catholicam Religionem opibus, auctoritate, potentia sarta tecta tueantur; ex inconsulta tamen hujusmodi dispensationum frequentia, immoderatoque usu, gravissima in Christianam Rempublicam incommoda manare posse, exploratum satis est: vix enim, ac ne vix quidem sperari potest, ut qui tribus, vel quatuor, vel etiam quinque Cathedralibus Ecclesiis, magno locorum intervallo disjunctis, praesit, cum summa etiam in temporalibus potestate, eas omnes solerter, ac fructuose, et cum animarum sibi commissarum salute regere valeat. Quo sane sit, ut ob Pastorum absentiam, et curarum, quae ad temporales ditiones pertinent, copiam, neglecta spirituali Dioecesum cultura, nec Catholicorum mores, quia a veteri instituto deflexerint, corrigi, nec Ecclesiasticae disciplinae nitor redintegrari, nec dogmata a fide aliena extirpari, nec eorum veneno polluti homines ad Religionis Orthodoxae veritatem reduci commode possint. Itaque ne plurium Episcopatuum in una persona coacervatio, sacris alioquin legibus adeo invisa, quae ex Apostolica auctoritate in aedificationem recte aliquando permittitur, perniciose cedat in destructionem, de Consilio plurium Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium decernimus, et mandamus, ut in posterum ei, qui uni jam praesit Ecclesiae, non nisi causae cognitione praemissa, concedatur Indultum eligibilitatis ad aliam: si vero hujusmodi Indultum justa pariter causa concedendum videatur ei, qui jam duas regat Ecclesias, semper eidem Indulto inseratur conditio, ut praedictam Ecclesiam, ad quam eum eligi contingat, non aliter possit obtinere, quam una, quam maluerit, ex prioribus dimissa. Tres denique obtinenti Ecclesias Indultum eligibilitatis ad aliam nullo modo tribuatur. Enixe autem rogamus, atque obsecramus in Domino Romanos Pontifices Successores nostros, ut ipsi quoque memores sapientissimi moniti Tridentinorum Patrum in cap. 18. sess. 25. de reformat. salubrem hanc moderationis normam in dispensationibus praedictis omnino servari curent.

Datum ex Palatio nostro Quirinali hac die 5. Januarii 1731.

95 Episcopatuum resignationes, quas sibi permitti postulant Episcopi, non admittuntur a Congregatione Consistoriali, nisi ex Canonicis causis recensitis *in c. Cum pridem, de renunciat.*. quae tamen omnes ad id referuntur, ut clare constet, ipsos plebis suae saluti prodesse amplius non posse Bened. XIV. *de Synodo Dioeces. lib.* 13. *c.* 16. §. 3. *nov. edit.*

Causae resignationis non tam rigorose examinandae sunt in ordine ad Cardinales Episcopatum resignantes, dum volunt se conferre Romam ut assistant Summo Pontifici; Ita ex Fagnan. *ibid.* §. 5. 96

Episcopus translatus ex uno in alium Episcopatum frui potest redditibus Ecclesiae, a qua discedit, usque ad illum temporis articulum, quo a Summo Pontifice in Consistorio a vinculo Prioris Ecclesiae absolvitur; ex tunc enim prior Ecclesiae vacare censetur, ut ex definitione Congreg. Conc. per Urbanum VIII. approbata, *ibid.* §. 7. 97

Neque idem Episcopus post absolutionem a vinculo, jure potest conferre beneficia, quae post idem tempus vacaverint, uti decisum est in Tribunalibus Romanis: *ibid.* §. 9. 98

Interim tamen post pronunciationem, scilicet Pontificis in Consistorio, quoadusque haec pronunciatio innotuerit Episcopo, remanet in eodem Episcopo jurisdictio non quidem ad conferenda beneficia, sed ad Dioecesim gubernandam necessaria, uti provisum est in eodem decreto, seu in Brevi illud confirmante Urbani VIII. *ibid.* §. 10. 99

Si Episcopus in manus Paganorum, aut Schismaticorum incidat, et fiat captivus, Ecclesiae administratio transit in Capitulum, quoadusque aliter disponat Sedes Apostolica *Can. si Episcopus, de sup. neglig. Praelat. in* 6. quae tamen vera sunt, si carcer Episcopi sit adeo arctus, ut Episcopum suum nequidem per literas adire Dioecesani valeant. *Ibid.* §. 11. 100

ADDITIONES EX EDITIONE ROMANA

De tribus hic *Auctor*, videlicet de residentia, de translatione, tum de Renunciatione Episcopi. 101

Ad residentiam quod attinet, ea satis praecipitur Actorum XX. 28. *Attendite* (inquit Apostolus) *vobis et universo Gregi in quo Vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Quomodo 102
enim attendere, quomodo regere poterit, qui praesens haud est? Attendere non in absentem, 103
sed in praesentem convenit. Non potest sibi attendere, nisi apud se sit, et secum habitet; sic neque Gregi nisi apud eum fuerit. Pari modo nec 104
absens poterit pascere, regere, et dirigere Gregem.

Audiendi non sunt qui putant posse Episcopum 105
Gregem pascere per Vicarium. Teste Maldonatus in *summa quaest.* 10. *articul.* 3. 5. *et* 6. nomen « *Pastoris* (ait) significat actionem pastoralem, sicut » nomen Medici. Itaque sicuti nemo potest per » alium curare, ita nemo potest per alium suas » oves pascere. Nequicquam valet responsio com» munis, satis esse per Vicarium laborare; quia » per eamdem Regulam satis esset manducare » per alium, quia sit scriptum: qui non laborat, » non manducat. »

Nec residentiae facit satis Episcopus si, pro In- 106
bitu non in sua Ecclesia Cathedrali, sed alibi in

sua Dioecesi residet. Canon. 5. Concilii Carthaginensi V. probibitum fuit *ne quis relicta principali Cathedra ad Ecclesiam aliam in sua Dioecesi constitutam se conferat.* Conformisque est Canon duodecimus Conc. Aquisgranensis II. quem Carolus Magnus *Capitular. libr.* 5. *c.* 177. repetiit.

107 Prohibitio translationis, si dicendum quod res
est, fundata est in avaritia, et ambitione, quae
solet Episcopos impellere ad transeundum de una
108 ad aliam Ecclesiam. Non ignoro esse, qui eam
fundent in vinculo matrimoniali Ecclesiam inter,
et Episcopum, de quo loquuntur Epistolae Decretales
sub nomine Callixti, et Evaristi, quarum
fragmenta extant apud Gratianum *caus.* 7. *quaest.*
109 1. *Can.* 11. *et* 39. Sed epistolas hasce Decretales
suppositltias esse jamdudum monuerunt Viri eruditi;
Vide Labaeum *in nota marginali ad Epistolam
Callisti I.* et Antonium Augustinum *Dial.* 4. *lib.*
110 2. *de emendatione Gratiani.* Innocentius vero III.
non inficior *in Cap.* 4. *de Translation.* hoc ipsum
vinculum matrimoniale urget, atque hinc infert
in Cap. 2. *et* 3. *eodem Titulo* translationem soli
summo Pontifici esse reservatam; sed confer hic
Van-Espen. *Jur. Eccles. univers. part.* 1. *Tit.* 15.
Cap. 4. §. 18. *et plur. sequent.* caute tamen legendum.

111 De renunciatione vide, qui ex priscis Ecclesiae Canonibus recte de ea disserit. Bohemer. *ad Decret. Tit. hoc de renunciatione.*

ARTICULUS IV.

EPISCOPUS QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EJUS PRAECEDENTIAM, SEDEM, CELEBRATIONEM, ET PONTIFICALIA.

1 Episcopi ubique gentium habeat locum a Protonotariis Apostolicis, et quod in Episcopis sancitum est, ad Ecclesiarum Cathedralium auctoritate Apostolica electos pariter, et confirmatos extendit Pius II. Constit. incipien. *Cum servare.*
2 Episcopus licet Titularis, qui retinet Canonicatum, vel Dignitatem in aliqua Cathedrali, debet
praecedere omnibus aliis Dignitatibus, et Canonicis
etiam ipso antiquioribus; *Sacr. Congregat.
Rituum in Ragusina* 22. *Junii* 1594. *in Ruthenen.*
24. *Septembris* 1605. *in Compostellana* 11. *Julii*
1617. *et in Calaguritana in Sardinia* 13. *Novem.*
3 1621. Episcopus prius promotus, seu Electus ad
Episcopatum debet praecedere alteri Episcopo
post ipsum promoto, vel electo, etiam si sit ipso
dignior, et illustrior; *Sacr. Congregat. Rituum in*
4 *Segobiens.* 21. *Martii* 1609. Circa praecedentiam
inter Suffraganeos Episcopos Latinorum, et Episcopos
Graecos, ceteris paribus, nulla alia ratio
habenda est, quam temporis, seu promotionis ad
Episcopatum; *Sacr. Congreg. de Propaganda Fide*
5 *pro Polonia* 16. *Februarii* 1630. Episcopus Dioecesanus
in sua Ecclesia, et Dioecesi in functionibus
Episcopalibus praeferendus est omnibus Archiepiscopis,
et Episcopis, etiam ipso antiquioribus, et
dignioribus, Metropolitano suo tantum excepto; *Sac. Congregatio Rituum in Barchinonen.*
10. *Januarii* 1609. sed ex urbanitate debet honorare
in sua Dioecesi alios Episcopos advenas,
et extraneos; *Eadem Sacra Congregatio Rituum
in dicta Barchinonen.* Praecedentia Episcoporum 6
in Conciliis Provincialibus statuenda est juxta
tempus Ordinationis, non autem secundum Dignitatem
Ecclesiarum; *Sacra Congregatio Concilii*
10. *Aprilis* 1596. Episcopus debet habere pacis 7
osculum ante Praesidem, et Consiliarios Regios, et
omnes alios; *Sacra Congregatio Rituum in Granaten.*
9. *Maji* 1606. Et quod Episcopus praecedere 8
debeat quoscumque etiam Principes saeculares in
sua Ecclesia, et Dioecesi, late, et solide probat
Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 7. *per tot.* adducens plura
Jura, et Conc. et praesertim Conc. Trident. *sess.*
25. *cap.* 17. *de reformat.* et varia Sacrarum Congreg. Decreta.

Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori loco 9
sedere; *cap. Episcopus* 10. *dist.* 95. Episcopus in 10
omnibus suae Dioecesis Ecclesiis, quantumvis
exemptis, et privilegiatis est honorandus, eique
in Choro, in Capitulo, in Processionibus, ac in
aliis actibus publicis primus locus, et prima sedes,
quam ipse elegerit, danda est; *Sac. Congreg.
Rit. in Tullen.* 7. *Decembris* 1613. Episcopus de- 11
bet habere sedem pulchriorem, et majorem, quam
Gubernator Civitatis, non tamen coloris rubei;
Sacr. Congreg. Rit. in Perusina 3. *Octob.* 1615.
Episcopi sedes debet esse fixa, et immobilis; *Sac.* 12
Congregat. Rit. in Colimbrien. 23. *Maji* 1603. Epi- 13
scopi sedes semper est ornanda; *Sacr. Congreg.
Rit. in d. Colimbrien.* 23. *Maji* 1603. *et in Elven.*
10. *Januarii* 1605. Episcopi sedes apud parietem 14
contra Altare constituenda, et locanda est cum
decenti ornamento, et apud sedem Episcopi hinc
inde sedes, seu stalla pro Dignitatibus, et Canonicis
deponi debent; *Sacr. Congreg. Rit. in Trojana*
9. *Octobris* 1610. Potest tamen Episcopus 15
sibi sedem in Ecclesia extra Chorum ubicumque
voluerit parare, dummodo etiam pro Canonicis
locus paretur; *Sacr. Congr. Rit. in Granaten.* 9.
Maji 1606. Episcopus ad Matutinum in nocte 16
Nativitatis potest sedere vel in Sede Chori, vel in
Sede Episcopali a cornu Evangelii, prout melius
sibi videbitur, et magis populo satisfecerit; *Sac.
Congreg. Rit. in Alexandrina* 25. *Martii* 1606. *ad*
15. Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Ab- 17
bas usum Mitrae habens etiam sedem tenet, quando
illuc accedit, est in cornu dextro Chori, sive Ecclesiae
collocanda uno gradu eminentiori, cum
ornatu congruo, et situ aliquatenus superiori respectu
Sedis Abbatis, quae in sinistro ponenda
est uno gradu umilior absque ornatu, et loco ali-

quatenus inferiori, adeo ut non sit opposita Sedi
Episcopali; *Sacr. Congr. Rit. in Alexandrina S.*
Petri in Borgolio 7. *Februarii* 1603. *et in Decreto*
generali circa usum Pontificalium in responsion. ad
15. *edit.* 27. *Septembris* 1659. et declaratur ab
eadem Sac. Congreg. 20. *Julii* 1660. Vid. verb. *Ab-*
bas, ubi refertur per extensum.
18 Episcopus tantum, et non alius, dum private
celebrat, potest accipere paramenta in ipso Altari,
et duos habere ministros superpelliceis indutos,
praeter alium ministrum Clericum, sive Laicum
communi veste indutum; *Sacra Congreg. Rit. in*
19 *Cremonen.* 7. *Julii* 1608. Episcopus potest de jure
in omnibus Ecclesiis suae Dioecesis quantumvis
exemptis, et privilegiatis Missas, et Divina Officia
cum assistentia suorum Canonicorum etiam in
Pontificalibus celebrare, sive ab aliis, sine tamen
Pontificalibus, celebrari facere, et in eis habere
circulos, contradictores per censuras cogendo;
Sacr. Congreg. Rit. in Ferrarien. 26. *Jul.* 1600. *et*
20 *in Tullen.* 6. *Decemb.* 1613. Episcopus extra suam
Cathedralem etiam in Ecclesiis exemptis, et San-
ctae Sedi Apostolicae immediate subjectis, intra
fines tamen suae Diocesis existentibus, dum ibi
celebrat, aut Missae, seu Vesperis solemnibus
quacumque ex causa interest, potest sibi assu-
mere suos Canonicos et ibi habere cum eis circu-
lum ad Gloriam, et ad ipsum pertinet confessio-
nem facere cum Sacerdote, incensum ponere, et
benedicere, ac benedictionem post Vesperas, vel
post Missam dare; *Sacr. Congregat. Rit. in Ale-*
xandrina S. Petri in Borgolio 7. *Februar.* 1604.
in d. Decreto generali circa usum Pontificalium
21 *in respons. ad* 15. Unde Regulares tenentur in
propriis Ecclesiis erigere Baldachinum Episcopo
volenti ibi Pontificales functiones exercere; *Sacr.*
Congreg. Episcop. et Regul. 10. *Jun.* 1603. et ex-
presso mandato Clementis VIII. et poenis, et Cen-
suris ad id, vel statim ac impediant quin Episco-
pus ipse illud attollere faciat, compelli possunt,
ut apparet ex verbis ipsius Decreti relati ad lite-
22 ram sub *verb. Baldachinum num.* 6. vid. *ibi.* Non
possunt tamen Episcopi in Regularium Ecclesiis
invitis ipsis Regularibus, exercere illas functiones
Episcopales, quae habent mixtam considerationem
honoris, et jurisdictionis, ut ordinare, degradare,
chrismare, vel similia facere, quia haec in literis
non exprimuntur; Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 106.
num. 21. ubi dicit: Immo nec fortasse predicare;
Diana *part.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 109. Fagnan. *lib.*
1. *Decretal. in c. Quia nos* 7. *de auctoritat. tom.* 1.
p. 2 *tract.* 13. *de Exemption. Religios. quaest.* 74.
num. 9 Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 1. *Disp.*
15. *q.* 15. *n.* 10. Mattheaucci *Officialis Curiae cap.*
19. *n.* 36. *et alii.*
23 Monacelli tamen *tom.* 4. *supplement. ad* 2. *tom.*
n 392. *ex Ventriglia in praxi part.* 2. *annotat.* 26.
§. *unico, num.* 6. *vers. His praemissis,* tenet tam-
quam verius, quod Episcopus possit etiam supra-
dicta omnia facere in Ecclesiis Regularium, et
exemptis, quia est in sua Dioecesi. Hoc autem 24
certum est, si Ecclesia Regularis, et exempta,
sit Parochialis, quia ut refert Pignatell. *loc. cit.*
num. 21. cum quaereretur in Sacra Congre-
gatione Concilii; « An Eminentissimus Episco-
» pus Brixiensis in Ecclesia Parochiali Monacho-
» rum exemptorum possit administrare Sacra-
» mentum Confirmationis invitis ipsis Regulari-
» bus, et quatenus possit, an contra eosdem Re-
» gulares impedientes dictam administrationem
» valeat censuris procedere: Sacra Congregatio,
» re pluries proposita, et mature examinata,
» utraque parte informante, affirmative ad utram-
» que dubitationem respondit » 9. *Junii* 1657.
arg. cap. Responso 43. *de sentent. excomm.* Sicut
enim Episcopus tamquam primus Parochus potest
procul dubio baptizare in Ecclesiis Parochialibus
Regularium, ita etiam ibi Chrisma conficere,
illudque ministrare; *arg. cap. Quoniam, de sentent.*
excommunic. in 6. Supradicta autem non debent 25
extendi ad Vicarios Episcoporum, etiam absente
Episcopo, ex declaratione *Sacrae Rit. Congreg.*
die 10. *Julii* 1621. quae declaravit *non posse hu-*
jusmodi Vicarios, invitis Regularibus, erigere Bal-
dachinum in eorum Ecclesiis. Nec etiam supradicta 26
extendi debent ad Episcopum Titularem suffra-
ganeum; Si enim accederet ad Regularium Eccle-
sias Episcopus Titularis suffraganeus ad celebranda
Pontificalia, non deberent ei erigere Baldachinum,
nam talis usus, et honorificentia, nec in Ecclesiis
suis, nec in exemptis Dioecesis, nec extra Dioe-
cesim illi competit, quamvis accederet de licentia
Ordinariorum, ut respondit *S. Cong. Rit.* Episcopo
Titulari suffraganeo *Hildesimen.* 5. *Martii* 1706.
Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimae 27
singulis diebus, quando non celebrat solemniter,
debet uti habitu quotidiano cum Stola; *Sacr.*
Congr. Rit. in Spoletan. 23. *Novembris* 1612. Epi- 28
scopum celebrantem non decet, ut Praelatos, Ca-
nonicos, et alios quoscunque thurificet, et aqua
benedicta aspergat; *Sacr. Cong. Rit. in Uladislavien.*
2. *Martii* 1613. Episcopo celebranti, sive faciat 29
ordinationes, sive non, tenentur assistere quinque
Personae juxta formam libri Pontificalis; *Sacr.*
Cong. Rit. in Jacen. 5. *Januar.* 1606. *et in Barbastren.*
17. *Junii* 1606. Episcopo celebranti debet assistere 30
prima Dignitas in Ordine Presbyterali constituta
quocunque nomine appelletur; *Sacr. Congreg. Rit.*
in Vercellen. 7. *Augusti* 1610. Episcopus volens 31
exercere Pontificalia extra Ecclesiam Cathedralem,
potest secum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi
assistant, et administrent; *Sacr. Congreg. Rit. in*
Egitanien. 3. *Augusti* 1602. *in respons. ad dub.* 4.
Episcopo Pontificaliter celebranti in Ecclesia Col- 32
legiata, vel Parochiali assistere spectat ad Cano-
nicos Cathedralis, si adsint, non ad Canonicos

Collegiatae; *Sacr. Congreg. Rit. in Brundusina* 15.
33 *Julii* 1617. Episcopus debet habere assistentes
digniores, et honoratiores, et si aliquas functiones
exerceat in Ecclesia non Cathedrali nec Collegia-
ta, debent ei assistere Canonici Cathedralis, vel
Collegiatae, etiamsi in illis Ecclesiis sufficiens sit
alioquin numerus Presbyterorum; *Sacr. Congreg.*
34 *Rit. in Calaguritana* 1. *Junii* 1601. Episcopus, si
in die Palmarum, una cum Capitulo, et Clero
personaliter ad Monasterium Regularium accedere
teneatur, debet ipse benedicere Palmas privative
quo ad Abbatem; *Sacr. Congr. Rit. in Faven.* 11.
Aprilis 1601.
35 Episcopus non debet cum Cappa Vesperas ce-
lebrare; *Sacr. Congreg. Rit. in Alexandrina* 23.
36 *Martii* 1608. *in respons. ad dub.* 8. Episcopus as-
sistens Divinis Officiis cum Cappa non debet sin-
gulos Canonicos ante ipsum salutare detegendo
caput, sed satis est illis manu benedicere, *Sacr.
Congreg. Rit. in Elven.* 10. *Januarii* 1604. *in res-*
37 *pons. ad dub.* 5. Episcopo assistenti Divinis Officiis
cum Cappa non debent Canonici ponere, et depo-
nere birretum in ejus capite, nec isto casu ei as-
sistere; *Sac. Congreg. Rit. in Thelesina* 22. *Decem-*
38 *bris* 1609. Episcopus, qui nullum habet Episco-
patum, non potest in Ecclesia sua Jurisdictionali,
veluti si esset Praepositus, Chrisma conferre, nec
alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licen-
tia Episcopi, intra cujus Dioecesis fines Praepo-
situra existit; *Sac. Congreg. Concil.* quam refert
Aldan. *in compend. canon. resolut. lib.* 3. *tit.* 24. *n.*
39 87. Episcopus non potest ministrare Chrisma sine
licentia Ordinarii loci, etiam vocatus ab inferiore
intra fines Dioecesis existente, etiamsi ille infe-
rior praetendere ratione Exemptionis vocare Epi-
scopum, quem maluerit, ad ministrandum Con-
firmationis Sacramentum. Si vero locus talis Exem-
pti non sit intra fines Dioecesis, sed nullius, tunc
potest; *Sac. Congreg. Concilii apud Aldan. loc. cit.*
40 *tit.* 24. *num.* 88. Episcopus potest olea Sacra Ca-
techumenorum, et infirmorum, si a Cathedrali
abfuerit, in alia Ecclesia consecrare, et benedice-
re; *Sacr. Congreg. Rit. in Oriolen.* 17. *Novembris*
41 1600. Episcopus ex causa necessitatis potest con-
ficere olea Sacra cum minori numero ministro-
rum, quam praescribatur in libro Pontificali; *Sac.
Congregat. Rit. in Curien.* 21. *Augusti* 1604. *apud
Aldan. loc. cit. num.* 86.
42 Episcopus in publicis Processionibus cum Cap-
pa et Birreto, non inter dignitates, sed solus in-
cedere debet. Quod si deferatur aliqua imago,
seu Reliquia, ipse cum Cappa et Birreto incedere
debet post Imaginem seu Reliquiam, nisi adsit con-
suetudo in contrarium; *S. R. C. in Savonen.* 20.
Novembris 1620. Vide decreta *S. R. C.* in nostro
tomo 9.

ADDITIONES NOVIS. EX ALIENA MANU

Episcopos inter Antiquior praecedentiam obti- 43
net supra juniorem. At si Junior ad Archiepisco-
patum promoveatur, indubie praecedentiam supra
antiquiorem obtinere debet: Quod si antiquior ad 44
Archiepiscopatum et ipse postmodum promovea-
tur, adhuc praecedentia debetur Episcopo juniori
prius ad Archiepiscopatum promoto, ut tradunt 45
Card. de Luc. *de Praeminent. discurs.* 9. *num.* 6.
Piton. *discept. Ecclesiast.* 116. *num.* 53. et dixit
Rot. *in Augustana Juris praecedendi* 28. *Februarii*
1746. §. 11. *cor. clar. mem. Bussio.*
Obstare tamen videntur plura exempla. Inter 46
Canonicos, (ut unum hic afferam) junior Sacer-
dos digniorem in choro locum tenet respectu se-
nioris non Sacerdotis. At si deinde senior factus 47
et ipse sit Sacerdos, praecedit Juniori Sacerdoti;
Ceccoper. *Lucubrat. Canonicar. libr.* 1. *titul.* 11. *a
num.* 10. Panimoll. *decis.* 1. *adnot.* 8. *n.* 26. Rota
cor. Emer. jur. dicision. 66. *numer.* 2. Sacra Rit.
Congr. *in Eugubina Praecedentiae* 15. *Septembris*
1736.
Sed prompta est responsio. Ideo Episcopus Se- 48
nior, postea promotus et ipse ad Archiepiscopa-
tum, cedere in praecedentia debet Episcopo ju-
niori prius ad Archiepiscopatum promoto *quia*,
(ut hisce verbis inquit Rota *in d. Augustana Ju-
ris praecedendi* 28. *Februar.* 1746. *d.* §. 1. *cor. clar.
mem. Bussio) per assumptionem ad praecellentem di-
gnitatem Archiepiscopalem pereunt jura primaevi sta-
tus, ac semel ac quis Archiepiscopatum acquirit, de-
sinit esse Episcopus; propterea que allegare amplius
non valet antiquitatem status Episcopalis jam extin-
ctam.* Sed in apposito exemplo remanet status ca- 49
nonicalis, ideoque data paritate Sacerdotii, prae-
cedentia desumenda est ab antiquioritate ipsius
Canonicalis statutus.

ARTICULUS V.

EPISCOPUS QUOAD ABSOLUTIONEM, ET DISPENSATIONEM.

Episcopus non potest absolvere a casibus, et 1
Censuris publicis reservatis Summo Pontifici; *c.
Cum inferior, de majoritar. et obedient.* Nec a casi- 2
bus, et Censuris occultis in Bulla Coenae conten-
tis, et maxime ab haeresi, ut aliunde ostensum
est sub verb. *Absolutio a num.* 2. *ad* 5. Fagnan. *in
lib.* 1. *Decretal. in c. Dilectus* 15. *de temporibus
Ordinationum num.* 30. ubi refert sic declarasse
Sacram Congreg. Concilii, quae interrogata, *sed
numquid Episcopus facultate sibi tributa in d. c.* 6.
sess. 24. *in casibus occultis post Concilium ex nova
lege Sedi Apostolicae reservatis etiam cum clausula* non
obstantibus, *absolvere possit?* Censuit, *non posse.*
Et in specie de haeresi cum dubitatum fuerit:

An Episcopus, et Inquisitores possint hodie ex d. c. 6. sess. 24. *absolvere lapsos in haeresim, non obstante Bulla Coenae Domini?* Censuit, *Bullam derogasse Decreto c.* 6. Vid. verb. *Absolutio a num.* 2. *ad* 5.

3 Potest tamen Episcopus absolvere a casibus occultis reservatis Summo Pontifici extra Bullam Coenae ex Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* ibi: *Liceat Episcopis . . . in quibuscumque casibus occultis etiam Apostolicae Sedi reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Dioecesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputan-*
4 *dum in foro conscientiae gratis absolvere.* Unde Episcopum vigore talis Decreti absolvere posse sive per se, sive per alium Confessarium specialiter delegatum a Censuris incursis ob violatam Clausuram, at Papae reservatis, dummodo sint occultae, tenent Monacelli *part.* 1. *in append. adnotat. ad Constit.* 8. *S. Pii V. n.* 4. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 100. *num.* 25. *et ex multis* late probat Navarr. *tom.* 2. *lib.* 5. *de sententia excommun. consil.* 43. *in* 1. *edit num.* 1. Rodriq. *in exposit. Bullae S. Pii V. num.* 33. Sorbus *in annotat. verb. Ingredi Monasteria Fratrum, post num.* 1. *vers. Circa autem secundum supra notatum.* Sanchez. *in summa part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 76. *et cap.* 17. *num.* 41. Thesaur. late *in* 1. *part. prax. de poenis Ecclesiast. c.* 23. *et* 24. Bonacin. *de clausur. quaest.* 1. *punct.* 5. *num.* 7. *vers. secundo quaeritur, et de Censuris disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 2. *num.* 1. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *de potestat. Episcop. resolut.* 20. Alphons. de Leon *de Censuris verb. mulieres pag.* 361. qui paucis positis ait: hodie est communis; Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *de violata Clausur. Monasterii tract.* 4. *q.* 33. et alii.

5 Fagnanus tamen *lib.* 1. *Decretal. in cap. Dilectus* 15. *de temporibus Ordinat. num.* 32. *et* 33. tenet, hodie per Bullam S. Pii V. incipientem *Decori*, non posse Episcopum absolvere Monialem in materia Clausurae secreto delinquentem, et adducit ad hoc declarationem Sacrae Congregationis: ibi: « Praeterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore c. 6. sess. 24. posset absolvere quamdam Monialem, quae occulte ad malum finem fregerat Clausuram, non obstante Bulla Sancti Pii V. quae videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis; nam e decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, et est tantum exceptus casus: Nisi in mortis articulo etc. Et quia jam declaratur Bullam Coenae Domini, quae probibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; Et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio. Quatuor censuerunt eam Bullam non habere locum in casibus occultis. Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit, Bullam Sancti Pii V. habere locum etiam in occultis. Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam Monialem. Unde postea Sacra Congregatio generaliter consulta; An, si Monialis Monasterii jurisdictionis Regularium subjecta secreto deliquerit in materia Clausurae, in foro conscientiae absolvi possit vigore ejusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, quae ad Clausuram pertinent, auctoritas tributa est Decreto c. 5. sess. 25. de Regularibus: stante praedicta Bulla S. Pii V. respondit, non posse. »

Cum impeditis personaliter adire Pontificem, 6
vel in perpetuum, vel ad longum tempus potest Episcopus directe absolvere ab haeresi, et aliis casibus in Bulla Coenae reservatis; Diana *part.* 12. *tract. de Conclavi resol.* 24. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 2. *cap.* 6. *n.* 5. qui ex communi Doctorum ponit hanc Regulam: *Casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam, fit Episcopalis,* quia id congrua subordinatio inter Praelatos requirere videtur; Abbas *in cap. de cetero, de sentent. excommunic. num.* 1. Castropalao *de Fide tract.* 4. *d.* 4. *punct.* 3. §. 5. *num.* 4. Navarrus *in summa c.* 27. *num.* 98. Felinus *in cap. Quamvis, de sentent. excommunic.* Ancharanus *in cap. Eos qui, de sentent. excomm. in* 6. Reiffenstuell *lib.* 5. *Decret. tit.* 7. *n.* 372. Covarruvias *in c. Alma Mater par.* 1. §. 11. *num.* 15. cum communi; Viva *ad proposit.* 3. *Alexandri VII. n.* 5. ubi testatur hoc affirmari communissime apud Card. de Lugo *disp.* 20. *de Poenit. n.* 218. et Martinum Perez *disp.* 50. *arg. c. Mulieres* 6. *c. De cetero* 11. *c. Ea noscitur* 13. *c. De Monialibus* 33. *c. Quamvis* 58. *de sentent. excomm.* 7. *c. Eos qui* 22. *eod. in* 6. Nec obstat quod in citatis Ca- 7
nonibus sit sermo de excommunicatione contracta ob percussionem Clerici, quae *in cap. Si quis suadente Diabolo* 29. *caus.* 17. *quaest.* 4. extra mortis periculum Summo Pontifici reservatur. Non obstat, inquam, quia eadem ratio, ac proinde idem jus est in omnibus excommunicationibus reservatis, ut tradunt communiter Doctores, ne scilicet excommunicatus, ob impedimentum adeundi Papam, pro dilatione poenitentiae incurrat periculum salutis aeternae, et facit *cap. Eos qui* 22. *de sentent. excomm. in* 6. ubi Glossa *verb. Canonis* hoc extendit ad alios casus jure communi Papae reservatos. Et licet Bulla Coenae etiam excipiat solum articulum mortis, Jus tamen Canonicum exceptionem hanc ampliavit ad casum necessitatis, uti est in impeditis in perpetuum, vel ad longum tempus, ut recte observat Viva *loc. cit. num.*
5. Est tamen advertendum, quod si impedimen- 8
tum est perpetuum, absolvuntur sine ullo onere comparendi. Si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi Pontificem, cessante impedimento; non ad obtinendam absolutionem, cum jam sint directe, et plene absoluti; sed ad obediendum mandato Pa-

pae ; *cap. Ea noscitur* 13. *et cap. Quamvis* 58. *de*
9 *sentent. Excomm. et c. Eos qui* 22. *eod. in* 6. Alias non comparendo, elapso impedimento, incidunt in aliam similem excommunicationem ; *cap. De cetero* 11. *de sentent. excomm. et c. Eos qui eod. in* 6.

10 Impediti personaliter adire Pontificem non tenentur mittere Procuratorem, vel scribere ad Sacram Poenitentiariam pro obtinenda absolutione a casibus, et Censuris Papae reservatis, quia Jura praescribunt solum ut rei personaliter adeant Pontificem, et ubi lex, non aggravare debemus poenitentes ultra id , quod a Jure exigitur ; Sic communiter Doctores cum Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potestat. Episcopor. allegat.* 42. *numer.* 7. Et
11 si impediti adire Pontificem sint etiam impediti adire Episcopum, probabilius non possunt a casibus publicis reservatis Papae absolvi in foro conscientiae a Parocho, aut ab alio Confessario. Si-
12 cuti etiam impediti adire Episcopum pro casibus Dioecesanis publicis sibi reservatis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis, quia Jura in dictis impedimentis pro casibus Papae reservatis concedunt recursum ad solum Episcopum, et pro casibus reservatis Episcopo ad nullum alium inferiorem reperitur concessus pro absolutione recursus, cum non sit tam difficilis personalis accessus ad ipsum, uti communius tenent Doctores cum Vasquez, Navarr. Suarez, Lugo, Bonacin. teste Viva *loc. cit. sub n.* 7.

13 Episcopus nequit absolvere Censuratos ratione violatae Immunitatis Ecclesiasticae, cum non habeat talem facultatem in Denunciatis in foro exteriori; *Sacra Congreg. Immunit. in Nuscana* 5. *Fe-*
14 *bruarii* 1635. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 217. Unde Episcopus absolvens Censuratos hujusmodi sine facultate Sedis Apostolicae incidit in excommunicationem eidem S. Sedi reservatam, a qua regulariter datur facultas, ut se faciat absolvere a suo Confessario privatim, et cum Sanctissimo agitur pro dispensatione irregularitatis quatenus incurrerit ; *Sacr. Congregat. Immun. in Acernen.* 29. *Januar.* 1636. *lib.* 2. *Decretal. Paul. pag.* 241. et alibi, in Squillacen. 16. *Decembris* 1664. *lib. De-*
15 *cret.* Rocci *pag.* 608. Quare injungitur Archiepiscopo , qui sine dicta facultate absolvit Censuratos ex causa extractionis confugiti ab Ecclesia, ut reaffigat cedulones contra ipsos; *Sacr. Congreg.*
16 *Immunit. in Brundusina* 28. *Aprilis* 1671. *lib.* 1. *Decret. Altovit. pag.* 546. Quinimmo tenetur notificare sic a se absolutis, non potuisse absolvere ; *Sac. Congreg. Immunit. in Bobien.* 2. *Martii* 1700. *lib.* 2. *Decret. Valleman. pag.* 275.

17 Episcopus absolvere potest Excommunicatos ob percussionem Clerici, vel Monachi levem, etiamsi publicam ; *cap. Pervenit* 17. *de sentent. Excomm. et ibi* Joan. Andr. *n.* 5. Fagn. *n.* 9. et alii passim cum Barbosa *de Offic. et post. Episc. p.* 2. *alleg.* 41.
18 *numer.* 2. Excommunicatos autem ob percussionem mediocrem , et enormem potest Episcopus absolvere tantummodo, si sit occulta; *Concil. Trident. sess.* 24. *de reform. cap.* 6. Vide verba praecisa relata *sub num.* 3. Et si fuerit publica, potest 19
Episcopus ab ea absolvere, si personae excommunicatae sint impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis ; *c. Mulieres* 6. *cap. De cetero* 11. *cap. Ea noscitur* 13. *c. de Monialibus* 33. *et cap. Quamvis* 58. *de sentent.* 20
excommun. et cap. Eos qui 22. *eod. in* 6. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi ; si impedimentum est solum temporale , absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt , alias reincidunt in aliam similem Excommunicationem ; *c. De cetero* 11. *de sentent. excommun. et c. Eos qui* 22. *eod. in* 21
6. Quaenam autem censeantur personae impeditae adire Pontificem ; Vide verb. *Absolutio art.* 1. *n.* 6. 7. 8. *et sequent.* Episcopus non potest concedere 22
suo subdito, ut absolvatur in aliena Dioecesi a Sacerdote non habente jurisdictionem ; Gloss. communiter recepta *in c. Omnis utriusque* 12. *de poenitentiis , et remissionibus , verb. Alieno Sacerdoti ; et in Clementin.* 1. *de privil.* et utrobique notat Abbas , et tenet Fagnan. *in d. cap. Omnis utriusque num.* 85. Nec potest Episcopus prohibere quomi- 23
nus suus subditus absolvatur in aliena Dioecesi a Sacerdote jurisdictionem habente a suo Episcopo, ex regula *l. Nemo qui condemnare, ff. de reg. Juris, et cap. Non potest, de rejudic.* Fagnan. *loc. cit.*

Episcopus dispensare potest cum suis subditis, 24
et in sua Dioecesi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto , excepta ea , quae oritur ex homicidio voluntario injusto , et aliis deductis ad forum contentiosum ; Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* ibi : « Liceat Episco-
» pis in Irregularitatibus omnibus ; et suspen-
» sionibus ex delicto occulto provenientibus, ex-
» cepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario,
» et exceptis aliis deductis ad forum contentio-
» sum dispensare , et in quibuscumque casibus
» occultis Sedi Apostolicae reservatis delinquen-
» tes quoscunque sibi subditos, in Dioecesi sua
» per se ipsos , aut Vicarium ad id specialiter
» deputandum in foro conscientiae gratis absolve-
» re, imposita poenitentia salutari. »

Hinc potest dispensare in Irregularitate ex ho- 25
micidio occulto patrato causa defensionis , non servato moderamine inculpatae tutelae , quia hujusmodi homicidium volitum causa defensionis , non comprehenditur sub homicidio voluntario , immo potius licet non sit mere necessarium, necessarii tamen vim habet , quatenus sit causa vitandae mortis, ut cum multis tenet Barb. *de Officio, et potest. Episcopi p.* 2. *alleg.* 39. *n.* 35. *et* 54. Potest 26
etiam Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex mutilatione membri occulta, quamvis voluntaria, cum haec in Jure non sit excepta, et in iis ,

quae concernunt rigorem, non sit facienda extensio; *arg. cap. Odia restringi* 15. *de regul. Juris in* 6. et sic tenet *communis* cum Barbosa *loc. cit. num.*
27 49. Potest insuper Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex homicidio casuali, modo delictum sit occultum. Concilium enim concedit Episcopis facultatem dispensandi in Irregularitate ex delicto occulto excepto homicidio voluntario, homicidium autem casuale non est proprie voluntarium, ut patet in eo, qui mandavit servo, ut Petrum percuteret, sed caveret, ne occideret; si mandatarius percusserit, et occiderit, homicidium inde secutum non est proprie voluntarium respectu mandantis, sed est casuale culpabile; sic cum plurimis Barbosa *loc. c. num.* 48. *et* 51.

28 Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quae contrahitur ex reiteratione Baptismi occulta, etiamsi incurratur ab aliquo publice baptizante, dummodo nesciatur, an qui baptizatur, fuerit ante baptizatus; *Communis* cum Barbosa *loc. cit. num.* 36. *et super Concil. sess.* 24. *cap.* 6. *n.*
29 10. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate contracta ab eo, qui duos Sacros Ordines, vel Acolythatum cum Subdiaconatu eodem die suscepit, dummodo delictum sit occultum; *Com-*
30 *munis* cum Barbosa *locis citatis.* Item potest Episcopus dispensare in irregularitate occulta provenicnte ab administratione in Ordinibus male susceptis, dummodo Episcopus ipse non fuerit quoque scienter particeps ejusdem culpae; Barbosa *in Concil. loc. cit. num.* 12. *et de potest Epis.*
31 *loc. cit. num.* 41. et alii *communiter.* Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quam quis contraxit in exercendo Ordines, quos non habeat, ut exerceat susceptos, et alios suscipiat, dummodo delictum sit occultum; Barbosa *in Trident. loc. cit. num.* 13. *et de potest. Episcop. loc. cit. num.*
32 43. et alii passim. Item potest Episcopus dispensare in Suspensione, et Irregularitate contracta ab eo, qui ante legitimam aetatem Ordines suscepit, si jam ad legitimam aetatem pervenerit, et delictum sit occultum, licet celebratio sit publica. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concil. refert Garcias *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 5. *num.* 51.

33 Episcopus dispensare potest cum Ordinato ad Ordines minores, vel ignoranter ad Sacros ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, et Dignitati, aut Censura irretito, schismatico, haeretico, deposito, vel degradato, dummodo delictum sit occultum; *arg. cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui,* et communis Doctor. cum Faguan. *ibid. num.* 1. Barbosa *in Tridentin. loc. cit. num.* 21. *et de potest. Episc. loc.*
34 *cit. num.* 42. Item potest Episcopus dispensare in Suspensione, quam quis contraxit recipiendo Ordines sine literis dimissoriis, dummodo sit occulta; Barbosa *in Trident. loc. cit. nu.* 18. *de potestat.* *Episcop. loc. cit. num.* 39. et alii. Item potest Episcopus dispensare in Suspensione contracta ab eo, 35
qui furtive, idest nesciente Episcopo, neque probante, neque examinante, Ordines suscepit, si occulta sit; Suarez *de Censuris, disp.* 42. *sect.* 2. *num.* 5. Coninch *tom.* 2. *disp.* 18. *dub.* 5. *num.* 43. Ugolin *de Offic. et potest. Epis. cap.* 57. §. 2. *num.*
4. *vers. quarto,* et alii passim. Item potest Episco- 36
pus dispensare cum eo, qui per saltum promotus ad Ordines celebravit, ubi delictum fuerit occultum. Ugolin. *loc. cit.* §. 2. *num.* 4. *vers. Tertio*, Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. loc. cit. num.*
40. et alii passim. Item potest Episcopus dispen- 37
sare cum Simoniaco occulto, non tamen illum rehabilitare ad Beneficia in posterum obtinenda, nec ad ea retinenda, quae per simoniam occultam obtinuit. Ita decisum fuisse a Sacra Congregatione testatur Suarez *de Religion. tom.* 1. *tract.* 3. *lib.* 4. *c.* 61. *num.* 11. Garcias *de Benefic. part.* 8. *c.* 1. *num.* 74. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. loc. cit. n.* 44. et alii apud ipsos.

Episcopus non potest dispensare in Irregulari- 38
tate orta ex haeresi occulta exteriori; desumitur *ex c. Cum illorum* 32. *de senten. Excomm.* ubi habetur quod Episcopi non habent facultatem dispensandi in illis casibus, in quibus non habent facultatem absolvendi, sed hodie per Bullam Coenae est abrogata Episcopis facultas absolvendi a crimine occulto haeresis cum derogatione Concilii Tridentini, ut saepius declaravit Sacra Congregatio, cum Bulla dicat expresse, et aperte, *cujuscis Concilii Decreta,* ergo etiam intelligitur ipsis ablata facultas dispensandi in Irregularitate ab illa proveniente; vid. verb. *Absolutio art.* 1. *num.* 2. 3. *et*
4. Episcopus dispensare potest cum occulto excom- 39
municato, qui publice celebravit, quia licet actus celebrationis sit publicus, non tamen publica est illius malitia. Secus vero, si publice sit excommunicatus, et celebravit occulte. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Fagn. *lib.* 3. *Decret. in c. Vestra* 7. *de cohoabitat. Clericor. et mulier. num.* 148. Cum enim, ut ibi dicit, quaesitum fuisset: *An vigore cap.* 6. *sess.* 24. *de reform.*
« possit Episcopus absolvere ab Irregularitate
» proveniente ex delicto, quod licet publicum sit
» in se, tamen tamquam causa Irregularitatis, oc-
» cultum censeri potest, quia licet actus publicus
» sit delictum, publice tamen nescitur esse de-
» lictum *die* 9. Septembris 1582. Sacr. Congreg.
» censuit quando delictum, ex quo provenit Ir-
» regularitas, est publicum, quamvis actus ille,
» quo interveniente irregularitas incurritur, oc-
» cultus sit, Episcopum dispensare non posse;
» veluti si Sacerdos publice excommunicatus, vel
» notorie simoniacus occulte Missam celebraverit.
» Quod si delictum occultum est, ut puta excom-
» municatio, vel fornicatio, actus vero Missam
» celebrandi, ex quo Irregularitas incurritur,

» publicas, posse nihilominus Episcopum ab omni
» Irregularitate absolvere ex *d. cap.* 6. »
40 Episcopus dispensare non potest cum Inquisitis
de delicto, quod non potuit probari, si nec de-
finitive, nec alio modo fuerunt absoluti, sed
dimissi cum cautione de se praesentando. Sic de-
cisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert
Fagnan. *l.* 3. *Decretal. in cap. Vestra* 7. *de cohabi-
tat. Clericor. et mulier. num.* 137. cum proposito
dubio: » An illi, qui occasione delictorum suo-
» rum fuerunt inquisiti, sed quia non potuerunt
» delicta probari, non fuerunt quidem definitive,
» vel alio modo absoluti, sed simpliciter dimissi,
» recepta promissione de se praesentando possint
» uti beneficio *cap.* 6. *sess.* 24. Sacra Congregatio
» censuit non posse, quia scriptura deducta est
» ad forum contentiosum; sicque sufficit sola de-
41 » ductio, quidquid inde sequatur. » Episcopus
dispensare non potest in materia delicti ad forum
contentiosum deducti, et jam finito judicio puniti.
Et ratio est, quia per sententiam condemnatoriam
delictum efficitur notorium, ut dicitur *in cit. c.
Vestra* 7. *de cohabitat. Clericor. et Mulier.* ibi: *No-
torium definitur de quo Presbyter canonice condem-
natur, et c. Quaesitum* 10. *eod. tit.* ibi: *Nisi pecca-
tum hujusmodi sit notorium per sententiam.* Ridicu-
lum enim est, ut post sententiam remaneat deli-
ctum occultum; *cap. de hoc* 11. *de Simonia.* Tum
quia si ex declaratione Sacrae Congregationis,
allata *num. antecedenti,* non licet Episcopo dispen-
sare in delictis deductis ad forum contentiosum,
quando adhuc incertum est, an inquisitus sit cul-
pabilis nec ne; longe minus licebit, quando per
sententiam condemnatoriam, certum, et notorium
est, reum esse culpabilem. Sic Fagnan. *loc. cit.
num.* 140. Barbosa *de offic. et potest. Episcop. allegat.*
37. *num.* 35. cum multis ibi citatis contra Sanchez,
Henriquez, Reginald. et alios ibi citatos sentien-
tes etiam in hoc casu posse Episcopum dispensa-
42 re. Potest tamen Episcopus dispensare cum reo,
qui finito judicio contentioso obtinuit absolutio-
nem ab injecto crimine, quia adhuc manet occul-
tum, et non potest dici deductum cum effectu, ex
quo probatum non fuit. Barbosa *loc. cit. num.* 32.
43 cum plurimis ibi adductis. Etiamsi mediis depra-
vatis obtinuerit absolutionem, adhuc cum ipso
poterit dispensare Episcopus, Barbosa *loc. cit. nu.*
33. cum Suarez, Sanchez, Sayro, Campanil. et
44 aliis ibi adductis. Immo etiamsi judicium non
fuerit sententia absolutoria finitum, si accusator
per annum tacuerit, poterit Episcopus, elapso
anno, cum ipso dispensare, ut tenet Campanil. *in
divers. Juris canon. rubr.* 7. *cap.* 5. *num.* 8. *et rubr.*
11. *cap.* 23. *n.* 144. et allegat Gloss. *verb. Obre-
psit in cap. Tantis dist.* 81. *et c. Omnipotens Deus,
de accusat.* Majol, *de Irreg. l.* 4. *c.* 17. *sub n.* 9. Marcb.
tr. 1. *p.* 9. *Diffic.* 4. *n.* 8. *et* 9. Barb. *loc. c. n.* 34.
cum Sayro, Boss. Sigismundo a Bonon. ibi citat.

Quando Episcopus possit, vel non dispensare 45
quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas,
et Decreta Conciliorum Generalium, Vid. verb.
Dispensatio a num. 22. *usque ad finem.* Quoad Bi-
gamiam, Vid. verb. *Bigamia.* Quoad observantiam
Festorum, Vid. verb. *Festum.* Quoad jejunia,
Vid. v. *Jejunium.* Quoad impedimenta matrimonii,
Vid. v. *Matrimonium.* Quoad Irregularitatem, Vid.
Irregularitas. Quoad Juramenta, et vota, Vid. v.
Juramentum, et *Votum.* Quoad poenas simoniae,
Vid. verb. *Simonia.*

Varia de Episcopis, quoad Visitationem, Vid. 46
v. *Visitare Visitatio;* quoad Ordinationes, seu Or-
dines, Vid. verb. *Ordinare; Ordo* quoad Regulares,
verb. *Regularis;* quoad Praedicationem, Praedi-
catores, verb. *Praedicare Praedicator;* quoad Pro-
cessiones, verb. *Processio.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Recte Auctor *tom.* 2. *verb. Dispensatio num.* 24. 47
inquit, Episcopum non posse dispensare a Legi-
bus Ecclesiae nisi in casibus ipsi permissis. Falsa 48
enim est opinio illa quod Episcopus, modo spe-
ciatim non sit prohibitus, valeat ab Ecclesiae Le-
gibus dispensare. Fuit olim, non inficior, opinio 49
haec D. Antonini 1. *part. tit.* 17. §. 20. Sot. *in* 4.
distinct. 27. *qu.* 1. *articul.* 4. Victor. *in Relection.
de potest. Eccl. n.* 18. et in praesens omnium fere
Gallorum. At opinionem hanc confutarunt Wiestner 50
ad titul. Decretal. de Constitut. n. 199. Leuren. *ad
eumdem titul. quaest.* 182. *et sequent.* Suarez *de Le-
gibus lib.* 6. *cap.* 14. *fer. per tot.* Pont. *de Matrim.
lib.* 8. *cap.* 6. et novissime Mazzei *de Matrim.
Conscient. c.* 2. §. 5. *et not.* 2. *impress. Romae per
Barbiellini* et qui priori loco commemorandus
erat Benedict XIV. *de Synod. dioecesan. lib.* 9. *cap.*
1. §. 5. *et seq.* et jure quidem meritoque. Nulla 51
enim Inferiori potest esse potestas dispensandi a
Legibus Superioris, nisi haec ei potestas fiat ab
ipso Superiore.

Frustraque objicitur *Canon.* 29. *de sentent. Ex-* 52
communicat. « Respondetur, (ita optime ad rem
» *Cap. hoc* 29. explicat Suarez de Legib. lib. 6.
» cap. 14. num. 7.) sermonem ibi esse de abso-
» lutione a censuris, de qua longe diversa ratio
» est, quam de dispensatione. In quo multi errant
» ab una ad aliam argumentantes, non conside-
» rando differentiam inter illas, quam supra po-
» suimus. Absolutio enim non est contra, aut
» praeter legem Superioris, sed secundum illam,
» et ideo nihil mirum, quod possit ab inferiore
» dari, quamdiu non reservatur. Praeterea abso-
» lutio a censura, praesertim ab excommunica-
» tione ordinatur ad bonum animae, et est neces-
» saria ad usum Sacramentorum, et ideo merito
» concessa intelligitur, quando non reservatur.
» Quod secus est de dispensatione ab irregulari-

» tate v. g. et similibus. Hujus etiam evidens ar-
» gumentum est, quod *in dicto Cap. Nuper* non
» solum Episcopo, sed etiam Parocho censetur
» concessa absolutio a censura Canonis non re-
» servantis. Nemo autem dicet Parochum posse
» dispensare in omni lege, vel poena, non specia-
» liter ipsi reservata. »

53 De Regulis ex quibus dignosci queat an Episcopo permissum nec ne sit dispensare a Legibus Ecclesiae, consule Wiestner, et Leuren. *locis modo citatis*.

ARTICULUS VI.

QUOAD EA, QUAE EPISCOPUS POTEST, ET DEBET, VEL NON.

1 Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis
etiam Regularium canantur Cantilenae, vel lau-
des idiomate italico; *Sac. Congr. Rit. in Novarien.*
7. *Augusti* 1628. et hoc auctoritate tributa a Con-
cilio Trid. in Decreto *de evitand. in celebrat. Missar.*
2 Immo non obstante quacunque contraria consue-
tudine poterit Episcopus prohibere, ne in Eccle-
siis, et Oratoriis publicis canatur Musica lingua
vernacula, quantumvis Cantiunculae, et verba
spiritualia sint. *Sacr. Cong. Rit. in Hispalen.* 3.
Septembris 1659. *et* 24. *Novembris* 1696. *referente
Eminentissimo D. Cardinali Colloredo in responsione
ad quartum*, quia cantus hujusmodi est contra
3 Ritum Ecclesiae. Episcopus potest suo arbitrio
moderari scamna, et loca Laicorum in Ecclesia,
Sacr. Congr. Rit. in Vintimilien. 10. *Decembris*
1604. *in Fundana* 5. *Octobris* 1697. *et in Verulana*
6. *Septembris* 1698. *et Sacr. Congr. Episcop. in
Januensi* 7. *Aprilis* 1583. *in Camerinen.* 12. *Januar.*
1588. *in Sarzanen.* 21. *Novembris* 1600. *et in Re-
4 canaten.* 10. *Februar.* 1645. Episcopus potest pro-
hibere, ne sedes Laicorum, etiam Praefecti, et
Commendatarii locorum, locentur in Praesbyterio
apud Altare, non obstante quacunque consuetu-
dine in contrarium. *Sac. Cong. Rit. in Equitanien.*
5 10. *Junii* 1602. *in respons. ad* 6. Episcopus potest
removere indecentia, et scandalosa in Ecclesiis
arbitrio suo, *Sac. Cong. Rit. in d. Equitanien. in
6 respons. ad* 5. *dubium.* Episcopus potest prohibere
Ludimagistris exercitium Scholae, quamvis fue-
rint nominati a Communitatibus Laicorum, nisi
prius fuerint ab eodem approbati, ut respondit
Sacr. Congregat. Concilii in Asculana Apuliae 28.
Junii 1691.
7 Episcopus potest ordinare, ut Canonici sedeant
in sedibus Chori, vel in Scamnis apud Altare hinc
inde juxta usum introductum, prout sibi melius
videbitur *Sacr. Congreg. Rit. in Alexandrina* 25.
8 *Martii* 1608. *in respons. ad* 11. *dub.* Episcopus po-
test decretum edere, ne Canonici, et alii de Ca-
pitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis,
et quod illi intersint quotidie sub poena amissio-
nis distributionum illius diei, in qua defecerint;
Sac. Cong. Episcopor. in Comens. 10. *Maji* 1589.
et in Castellaneten. 20. *Augusti* 1602. *et Sacr. Cong.
Concil. in Nicien.* 18. *Novembris* 1628. *et in Mele-
vitana* 9. *April.* 1707. *et Congregatio Particular. in
Casalensi* 11. *Martii* 1708. *ad* 19. apud Card. Pe-
tram *tom.* 3. *Comm. in Constit.* 2. *Nicolai III. n.*
18. Episcopus potest reducere consuetudinem lon- 9
gioris vacationis Canonicorum a servitio Ecclesiae
ad tempus praescriptum a Sacro Conc. Trident.
Sac. Cong. Conc. in Equitanien. 22. *Novemb.* 1602.
ad 1. *dub.* Episcopus potest auctoritate ordinaria, 10
et etiam Apostolica sibi delegata a Sacra Congrega-
tione prohibere Decano, et aliis quibuscunque Di-
gnitatibus, et Canonicis, ne audeant, vel praesu-
mant quidquam statuere, vel determinare, quod
ad Ecclesiae commodum, vel incommodum perti-
neat extra locum Capitularem, et non vocatis om-
nibus; *Sac. Congreg. Rit. in Lamacen.* 7. *Octob.*
1606. Episcopus potest Regularem exemptum, 11
qui ob notorium delictum in Censuras incidit, de-
nunciare pro publico excommunicato, ut tamquam
talis evitetur ab omnibus; *Sacr. Congreg. Conc.
in Messan.* 11. *Decembris* 1626. *et in Limana* 29.
Januar. 1633. et tenent Fagnan. *in cap. Grave n.*
75. *de Offic. Ordinarii, et in cap. Potest. a num.*
15. *ad* 25. *de sentent. et re judicat*, Barbosa *de offic.
et potest. Episc. allegat.* 105. *n.* 73. Card. de Luco
in Miscellan. disc. 14. *n.* 6. *et* 7. *de jurisdict. disc.*
29. *num.* 2. *et* 3. Panimoll. *decis.* 84. *ad not.* 2. *n.*
65. Pignatell. *cons.* 10. *a num.* 1. *ad* 6. *tom.* 7. *et
consult.* 52. *num.* 6. *et seq. tom.* 9. Ventrigl. *prax.
part.* 1. *ad not.* 48. *num.* 134. Tamburin. *de Jur.
Abbat. tom.* 1. *disp.* 15. *q.* 7. *num.* 38. Nicol. *Lu-
cubrat. Canon. l.* 5. *tit.* 39. *de sentent. excomm. n.*
29. Pirhing. *lib.* 3. *decretal. tit.* 31. *num.* 115. et alii
plures. Contrarium tamen tenent plures alii, quos 12
congerunt, et sequuntur Pasqualig. *ad Lauret. de
Franc. contr. part.* 1. *num.* 138. Donat. *prax. rer.
Regular. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 13. *quaest.* 26. *et* 27.
quibus favere videtur Raynald. *observat. crim. suppl.
ad caput* 32. *supplem.* 4. *num.* 31. *et seqq.*
Episcopus potest rationem administrationis of- 13
ficii exigere a Vicario Capitulari tempore Sedis
vacantis constituto, et si reus reperiatur, punire,
ut declaravit *Sacr. Congregat. Concil.* 8. *Aprilis*
1595. *ad cap.* 16. *sess.* 24. *de reform.* Immo Epi-
scopus omittens scienter, et negligenter facere
syndacatum Vicario Capituli, secundum graves
Doctores peccat mortaliter quia Concilium Triden-
tinum *d. c.* 16. *sess.* 24. *de reformat.* non consulit,
aut hortatur Episcopum, ut recipiat rationem ad-
ministrationis officii a Vicario, et aliis Officialibus
Capituli, sed ei praecipit, et imperat illis verbis:
rationem exigat; Unde Episcopus omittens scien- 14
ter, et negligenter id facere contra praeceptum
Concilii, non est, ut refert Monacelli *part.* 3. *tit.*

1. *formul.* 40. *num.* 2. immunis a culpa mortali
per text. satis clarum *in c. Nulli fas* 19. *dist.* et ex
aliis Juribus ad hoc probandum adductis a Fagnan.
in c. Quoniam num. 22. *de constitut. et in c. A cra-*
15 *pula. num.* 21. *de vita et honest. Clericor.* Episcopus
potest exigere juramentum de fidelitate admini-
strandi ab administratoribus Locorum, et Lega-
torum piorum. *Sac. Corgreg. Concil. in Aliphana*
16 18. *Julii* 1705. *et* 8. *Maji* 1706. Et potest Episco-
pus ab ipsis rationes, et computa administratio-
nis exigere, tam in Visitatione, quam extra, etiam
per suum Delegatum, non obstantibus quibuscum-
que privilegiis. Concil. Trident. *sess.* 22. *c.* 8. *et* 9.
de reformat. Sacr. Congreg. Concil. in Hispalen. 11.
17 *Januarii* 1596. *et in Ferentina* 15. *Martii* 1604. et
saepe alibi. Immo Episcopus potest ab ipsis ratio-
nes, et computa administrationis exigere, etiamsi
defunctus disposuisset, quod Legatum esset nul-
lum, quando se immisceret Episcopus, et ratio-
nem requireret ab Executore, et Administratore,
quem voluit a nemine posse cogi ad reddendam
rationem. Sic expresse declaravit *Sacr. Congregat.
Concil.* apud Fagnan. *in c. Tua nobis, de testament.
num.* 16. et iterum *in una Civit. Plebis* 10. *Decem
bris* 1695. in qua bis resolvit, Episcopum, tam-
quam Executorem omnium Legatorum piorum
posse ad formam *d. c. Tua nobis, de testam.* cogere
Administratores ad exequendam, et adimplendam
Testatoris voluntatem, non obstante, quod expresse
excluderetur in Testamento his verbis: « Che Mon-
» signor Vescovo, o suo Vicario pro tempore non
» possa in alcun modo, nè sotto qualsivoglia pre-
» testo, e causa ingerirsi, nè ad effetto d'esegui-
» re, esortare, e persuadere, nè ad altro effetto,
» nella presente donazione, disposizione ed istro-
» mento, ma il tutto sii esente dalla sua giurisdi-
» zione ordinaria, e delegata, e dalla legge dioce-
» sana, che con questa condizione espressa il detto
» Donatore dichiara aver fatto, e voler fare dona-
» zione, che altrimenti non avrebbe fatta, nè vor-
» rebbe averla fatta, mentre questi potessero in-
» gerirsi. » Vid. verb. *Administratio,* et verb. *Con-
fraternitas art.* 3. ubi late ostenditur, posse Epi-
scopum rationem administrationis exigere a locis
piis, et Confraternitatibus, etiamsi sint sub im-
mediata Regum protectione.

18 Episcopus potest ex aliqua rationabili causa
convocationem Capituli Canonicorum habere, et
suspendere; *Sac. Cong. Episc. in Regien.* 4. *Junii*
19 1604. *et S. Cong. Conc. in Lauretana* 6. *Feb.* 1700.
Episcopus potest intervenire in actionibus Capitu-
laribus, dummodo non agatur de interesse suo, non
obstante quacunque consuetudine in contrarium
20 *Sac. Congr. Concil.* 2. *Martii* 1619. Episcopus po-
test cogere Canonicos ad praestandum juramen-
tum de fideliter punctando in Choro. *Sac. Congr.*
21 *Concil.* 17. *Martii* 1619. Episcopus potest retinere
penes se unum, vel duos Canonicos, qui fructus
Praebendae, non tamen quoditianas distributiones
percipiant, ac si Choro praesentes essent, etiam
stante consuetudine in Ecclesia Cathedrali, quod
Canonici non interessentes divinis non percipiant
fructus Praebendae. *Sacr. Congr. Concil.* teste Ni-
colao Garcia *de Benefic. part.* 3. *c.* 2. *num.* 347. 22
Episcopus potest et debet providere juxta formam
cap. 12. *in fine sess.* 24. *de reformat.* ne una pars
Chori aliquando vacua remaneat per absentiam
Canonicorum, dum Canonici habentes assigna-
tas sedes in alia parte, sedes suas egredi renuunt;
Sacr. Cong. Concil. in Gienen. 7. *Septemb.* 1595. 23
Episcopus potest concedere, ut Canonici ob aeris
intemperiem valeant horam Matutini protrahere,
prout pro tolerantia respondit *Sacr. Congr. Con-
cil. in Trojana* 14. *Feb. et* 14. *Novemb.* 1699. *fa-
vore Capituli Collegiatae Civitatis Foggiae.* Episco- 24
pus de consensu Capituli erigere potest Dignita-
tem etiam in Cathedrali. *Sacr. Congreg. Concil. in
Clodien.* 5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.* 20. *Februar.*
1677. *in Mazariensi* 20. *Septembr.* 1692. *et in Sa-
binen.* 14. *Aprilis.* 1696.

Episcopus potest diebus Festis larvas prohibe- 25
re, non obstante asserta contraria consuetudine,
et licentia praestita a Gubernatore, ut declaravit
*Sacr. Congreg. Episcopor. et Regul. in Viterbiens.
seu Aquipendii* 16. *Januar.* 1693. Item potest etiam 26
Episcopus meretricibus larvam prohibere, quam-
vis Gubernator eisdem illam deferendi permissio-
nem, et facultatem dedisset prout *Sacr. Congreg.
Episcopor. rescripsit. V. Legato Marchiae* 9. *Martii* 27
1604. Episcopus potest prohibere, nedum Cleri-
cis saecularibus, sed etiam Regularibus, ne ince-
dant cum larva. *Sac. Congregat. Episcopor. et Re-
gul. in Ferrariens.* 5. *Februar.* 1585. Potest Epi- 28
scopus carcerare Regulares offendentes suos Mi-
nistros, et Officiales. *Sacra Congreg. Episcop. in* 29
Theatina 27. *Martii* 1692. Episcopus potest coer-
cere, et punire Militem Hierosolymitanum, et
alios exemptos offendentes personam Officialium
suae Curiae Episcopalis in actu exercendi suum
Officium, aut alios suam jurisdictionem impedien-
tes. *Sacr. Congr. Concil. in Panormitana,* ubi pro-
posito dubio: « An Milites Hierosolymitani offen-
» dentes in personam Officialium Curiae Archie-
» piscopalis Panormitanae in actu exercendi suum
» officium, aut alias Illustrissimi Archiepiscopi
» jurisdictionem impedientes, ab eodem coerceri,
» et puniri possint? Sac. Congr. Cardinalium Con-
» cilii Tridentini Interpretum, partibus auditis,
» dubioque accurrate discusso censuit posse. »
Card. Ubaldinus.

Episcopus potest retinere familiam armatam, 30
et Satellites. *Sacr. Congregat. Episcopor. in Civi-
tat. Castell.* 14. *Aprilis* 1615. *in responsione ad ter-
tium dubium;* et sic *Doctores communiter.* Et si 31
non habeat familiam armatam, potest concedere
licentiam Lictoribus Tribunalis Laici, ut capiant

Clericos deferentes arma, modificatione tamen contenta in Decreto emanato sub *die* 3. *Februar.* 1635. *in Turritana*, quod est sequentis tenoris: « In locis, ubi adest abusus inter Clericos defe» rendi arma, et Episcopus non habet familiam » armatam, debet publicare edictum, ne Clerici » saeculares, vel Regulares arma deferant, et si » parere detrectent, et ubi necessitas exposcit, » Ministris Curiae saecularis facultatem tribuere, » Clericos contra prohibitionem arma deferentes » capiendi, etiam quoad Regulares, si hi ita no» torie deferant, et delinquant extra Claustra, ut » populo scandalo sint, ac in aliis casibus in jure, » et Constitutionibus Apostolicis expressis, ita » tamen, ut ea, qua decet, decentia capiantur, » et recto tramite ad carceres Curiae Ecclesiasti» cae ducantur, lib. 15. decret. pag. 162. juxta dispositionem Concilii *cap.* 3. *sess.* 15. *de reformat.*

32 Episcopus in sua Dioecesi utitur familia armata. Tribunalis Laici absque Judicis licentia, quia Lictores requiruntur tamquam personae privatae materialiter, ut velint nomine suo (a quo recipiunt auctoritatem) exequi ejus mandata, quod Judex Laicus nullo modo potest prohibere; *cap. final. de immunit. in* 6. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 174. et pluries declaravit Sacr. Congregat. Immunitat. et praesertim *in Narnien.* 23. *Junii* 1648. *lib.* 4. *decret. Pauluc. fol.* 13. *et in Maceraten.* 2. *Septemb.* 1664. in qua injunctum fuit extrahi rubricam Decreti alias editi sub *die* 30. *Junii* 1632. *in causa Vercellen.* tenoris sequentis . . . *Judices, et Ministros non posse prohibere executoribus Curiae laicalis, quominus exequantur monitoria, et mandata Curiae Ecclesiasticae, etiam nulla petita licentia, vel assensu, lib. decretor. Rocci fol.* 568.

33 Episcopus contra Clericos non deferentes habitum postquam ter monuit, potest illos privilegiis Clericalibus privare. *Sac. Cong. Immunit. in Aquilana* 5. *Martii* 1641. in qua sic respondit Episcopo, « quod Clericis delinquentibus, et non » incedentibus in habitu, et tonsura, et non inser» vientibus Ecclesiis, fiat praeceptum cum ter» mino competenti sub poena privationis privile» giorum Clericalium, quod si non paruerint, po» terit procedere ad illorum privationem ser. ser. qua sequuta, gaudere non poterunt, » *lib.* 3. *Decr. Paul. fol.* 139. Et similiter decrevit *in Castrens. die* 21. *Martii* 1645. *lib.* 3. *Decret. Paul. fol.* 246.

34 Et *in Anglonen.* 15. *Julii* 1654. *lib. Decret. Rocci fol.* 595. Episcopus potest punire Clericum delinquentem, et requisita Concilii non habentem, et tamquam Laicum se habentem, etiamsi Judex Laicus praevenerit, a quo repetere possit, dummodo ille per declarationem a jure, vel ab homine servatis servandis factam, non fuerit privilegiis Clericalibus denudatus; *Sac. Congr. Concil.* 12. *Novembris* 1630. quam refert Sperell. *decis.* 17. *n.* 33. *in fine;* ubi testatur, hanc resolutionem fuisse a Sanctissimo D. N. Urbano VIII. canonizatam et approbatam, et ad hoc facit casus sequens.

« Clericus primae Tonsurae, a die quo fuit 35
» Ordinatus per septem annos continuos
» non incessit in habitu, et tonsura; immo
» intra dictum tempus exercuit Officium Ju-
» dicis; commisso delicto, fuit a Judice Laico
» inquisitus, citatus, et domi sistere jussus,
» sed arrepta fuga, reassumptoque habitu,
» coepit Ecclesiae inservire. Pro sua dire-
» ctione supplicat Episcopus Nicien. decla-
» rari.

» I. An iste Clericus gaudeat privilegio fori.

» II. An Episcopus possit Judici Laico fundanti » super notorietate a reassumptione habitus » in fraudem, inhibere, ne procedat, nec » quoad personam, nec quoad bona donec » ipse cognoscat, an gaudere debeat?

III. An saltem id possit visis litteris primae » Tonsurae?

» IV. An contra Judicem Laicum nihilominus » non desistentem possit procedere ad Cen» suras?

» V. An possit Episcopus hanc causam sibi » vindicare?

» VI. An debeat?

Die 30. *Maj.* 1676. Sacra Congr. Concil. respondit *ad omnia affirmative.*

Episcopus punire potest contrahentes Matri- 36
monia contra suam prohibitionem. *Sac. Congreg.* 37
Concil. sub die 10. *Febr.* 1626. Item punire potest
illos, qui contrahunt coram Parocho dissentiente. 38
Ead. Sac. Congr. Item punire potest eos, qui con-
trahunt omissis denunciationibus. *Eadem Sacr.* 39
Congr. Item punire potest testes, sit sint in dolo. *Ead. Sac. Cong.* in qua propositis sequentibus quaesitis.

« An Episcopus possit punire contrahentes » Matrimonium contra ejus prohibitionem » contractum?

» II. An eos, qui contrahunt coram Parocho ex » causa justa dissentiente?

» III. An eos, qui contrahunt omissis denun» ciationibus?

» IV. An possit punire testes intervenientes in » supradictis casibus?

» V. An possit in eisdem casibus punire poenis pecuniariis, locis tamen piis applicandis?

S. Congregatio etc.

Ad primum, secundum, et tertium respondit Episcopum posse.

Ad quartum posse, quatenus testes sint in dolo.

Ad quintum pariter respondit posse, et novissimo censuras latas in Synodalibus Constitutionibus contra Sponsos, qui Matrimonium absque praeviis denunciationibus inierant, esse validas, respondit *Sac. Congr. Concil. in Placen-*

tina 3. *Februar.* 1725. *ad* 2. *dub.* ubi erat lata
excommunicatio.
40 Et in Savonen. 2. Martii 1595. respondit: *Ma-*
trimonium contractum, servata forma Concilii, esse
validum, etiamsi antea Episcopus inhibuisset Paro-
cho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam, lib. 8.
Decr. fol. 106.
41 Episcopus potest contra Concubinarios, nullis
praecedentibus monitionibus, procedere, quando
non procedit ad Censuras; *Sac. Cong. Concil. die*
23. *Junii* 1629. Et iterum Episcopus potest con-
tra Concubinarios procedere eos carcerando, quan-
do timetur de fuga juxta formam traditam *in c.*
6. absque monitione. Vel sic Episcopus potest ipse
solus ex Decreto Conc. *sess.* 23. *de reform. c.* 14.
in crimine concubinatus ad informationem sum-
mariam, et incarcerationem procedere, ubi de
fuga timetur, idque absque forma et monitione
illa, quae praescripta est dicto Decreto Concilii.
Sac. Cong. Conc. Utrumque refert Nicol. Garcias
42 *de Benef. p.* 11. *c.* 10. *n.* 186. Episcopus absque
Inquisitore potest cognoscere, decidere et deter-
minare causas illorum, apud quos reperiuntur
libri prohibiti non sapientes manifestam haere-
43 sim. *Sac. Cong. generalis et universalis Inquisitionis*
2. *Decemb.* 1612. Episcopus potest procedere con-
tra Laicum, qui subornare attentavit testes in
causa pendente coram Judice Ecclesiastico. *Sac.*
44 *Cong. Immun. in Regien.* 18. *Martii* 1631. Episco-
pus potest delegare alicui Sacerdoti sibi beneviso
benedictionem Ecclesiae, seu Capellae in agro
existentis, si alias est legitime constructa. *Sac.*
45 *Congr. Rit. in Fanen.* 14. *Febr.* 1632. Episcopus
solus potest habere fenestram e domo respicien-
46 tem in Ecclesia. *Sac. Congr. Rit. in Elboren.* 19.
Junii 1604. Episcopus potest ex causa concedere
Confraternitatibus Laicorum, ut in eorum Eccle-
sia conservent Sanctissimum Sacramentum. *Sac.*
47 *Congreg. Rit. in Iscolen. de Ferro* 11. *Junii* 1604.
Episcopus potest pro contributione Seminarii ta-
xare bona Confraternitatum, quatenus sint Eccle-
siastica; *Sac. Congr. Concil. in Sinuina* 19. *Novem-*
bris 1628.
48 Episcopus debet esse vitae irreprehensibilis;
D. Paulus 1. *ad Timoth. cap.* 3. et late Barbosa
49 *de Offic. et potest Episcop. p.* 1. *tit.* 2. *Glossa* 3.
Debet esse Episcopus hospitalis, et eleemosina-
rius; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.* 1. *c. Fra-*
trem dist. 86. *c. Episcopus, c. Res Ecclesiae, et c.*
seq. 12. *q.* 1. Concil. Trident. *sess.* 25. *de reform.*
50 et late Barbosa *loc. cit. Glossa* 9. Episcopus debet
esse pudicus, et continens, unde debet fugere con-
sortia mulierum; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum c.*
1. *c. Interdixisti, et c. sequent. dist.* 32. et late
51 Barbosa *loc. cit. Glossa* 8. Episcopus debet esse
sobrius, et non vinolentus, nec epulator; 1. *ad*
Timoth. c. 3. *ad Titum c.* 1. et late Barbosa *loc.*
52 *cit. Glossa* 5. *et* 11. Episcopus debet esse mode-
stus, mansuetus et humilis; 1. *ad Timoth. cap.*
3. *ad Titum cap.* 1. *c. Licet plerumque dist.* 45.
Concil. Trident. *sess.* 13. *cap.* 1. *de reform.* et late 53
Barbosa *loc. cit. Gloss.* 12. *et* 13. Debet avaritiam
et iracundiam fugere; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Ti-*
tum c. 1. *c. Ex parte, de Censibus, c. Episcopus*
11. *q.* 3. et late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 14. *et* 15. 54
Episcopus debet esse doctor, et prudens, ut om-
nibus omnia factus, sciat pro exigentia monita
salutis praebere, et oves sibi commissas pascere
verbo Dei; 1. *ad Timoth. cap.* 3. *ad Titum c.* 1.
c. Qui Episcopus dist. 23. *c. Episcopus dist.* 88. *c.*
Placuit 10. *q.* 1. *c.* 1. §. *Sane, de Censur. in* 6.
Concil. Trident. *sess.* 4. *c.* 2. *de reformat.* et late
Barbosa *loc. cit. Gloss.* 6. *et* 10.
Episcopus debet concordiam, pacem, et unita- 55
tem non solum inter Ecclesiasticos, sed etiam in-
ter laicos fovere, *c. Praecipimus, et per tot. dist.*
90. *c. Episcopus, c. Res Ecclesiae, et c. seq.* 12.
q. 1. Graff. *decis. aur. p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 21. 56
Episcopus debet pupillis, viduis, aliisque paupe-
ribus oppressis providere, tueri, et justitiam mi-
nistrare; *c. Pervenit, et c. sequent. dist.* 84. *c.* 1. 2.
et per tot. distinct. 87. *c. Scire* 23. *q.* 8. *c. Super*
quibusdam in fin. de verb. signific. Episcopus debet 57
quotidie Missam celebrare, vel saltem audire; *c.*
Quoniam Episcopi 12. *de privileg. in* 6. ibi: *Nec*
semper possunt commode ad Ecclesias accedere pro
Missa celebranda, vel audienda in ipsis, sine qua
eos transire non decet absque causa rationabili ullam
diem; ac si celebret, pro ovibus suis sacrificium
applicare. Concil. Trident. *sess.* 23. *de reformat.*
Monacell. *t.* 1. *tit.* 1. *formul.* 1. *num.* 8. qui *tom.*
2. *tit.* 16. *formul.* 2. *a num.* 23. *et tom.* 3. *tit.* 2.
form. 8. late probat, quod Episcopus teneatur
frequenter pro populo Sacrificium offerre. Immo
tom. 3. *tit.* 2. *form.* 7. *num.* 24. dicit, quod Epi-
scopus debet saltem diebus Dominicis interesse 58
Choro. Episcopus debet mores in populo, disci-
plinam in Clero, nitorem et decorem in Ecclesiis
totis viribus fovere, et promovere; Concil. Trid.
sess. 24. *c.* 3. *de reformat.* Bellet. *disquisit. Clerical.*
p. 1. §. 5. *de favor. Cleric. real. num.* 67. *et seq.*
Crispin. *de visitat. pag.* 2. §. 14. *num.* 8. Episco- 59
pus debet delicta Clericorum praesertim publica
punire, et mores reformare; *cap. Nemo quippe, et*
cap. Si quis Episcopus dist. 83. *cap. Quid autem* 8.
q. 1. *cap. Est injusta* 33. *q.* 4. *c. final. de excessi-*
bus Praelat. c. §. *Sane, de censib. in* 6. Episcopus
debet per se ipsum legitime non impeditum 60
Dioecesim visitare singulis annis, et si propter
ejus latitudinem non possit visitare totam quo-
tannis, debet saltem toto biennio per se, vel suos
visitationem complere. Sic expresse Concil. Trid.
sess. 24. *c.* 3. *de reform.* Episcopus debet Officia- 61
les, et Ministros bonis moribus, bonaque fama
praeditos retinere, et improbos arcere; Concil.
Trident. *sess.* 2. *de reformat. c. unico.* Episcopus 62

debet Sacramentum Ordinis sine labe et suspi-
cione Simoniae, aut spe munerum, et tantum di-
gnis conferre ; *cap. Sacerdotes dist.* 49. *cap. Pre-*
sbyter 1. *quaest.* 1. *cap. Per tuas, de Simonia* cum
concordant.
63 Episcopus debet mulctas, et poenas pecuniarias
locis, et usibus piis applicare; *cap. Praesbyteris,*
de poenitent. Conc. Trid. *sess.* 6. *c.* 1. *sess.* 23. *c.*
64 1. *et sess.* 25. *de reformat. c.* 3. Unde debet con-
stituere fidelem Depositarium, qui ipsas recipiat,
et fideliter de suo mandato locis, et usibus piis
applicet; *Sacr. Cong. Episcop. in Caven.* 5. *Octob.*
1577. *in Nicoteren.* 1. *Apr.* 1596. *in Cantanzaren.*
16. *Augusti* 1604. *et alibi saepissime;* Vide verb.
Poena art. 1. *a num.* 50. *ad* 72.
65 Et debent applicari pauperibus, vel locis piis
Dioecesis ad arbitrium Episcopi; *Sacr. Congreg.*
Episcop. in Orien. 21. *Maj.* 1580. *in Motulana* 21.
66 *Junii* 1652. Nec potest Episcopus ipsas sibi ap-
plicare, quamvis sit pauper, et egenus, nisi sibi
a Sede Apostolica fuerit hoc specialiter permis-
sum, et concessum; Nicolius *Lucubrat. Canon. lib.*
5. *tit.* 37. *sub num.* 1. *amplia* 3. ubi refert ad hoc
plura Decreta; Fagnan. *in cap. Presbyteri num.* 18.
39. *et per tot. de poenis ;* Monacell. *tom.* 1. *tit.* 1.
formul. 13. *a num.* 2. *ad* 4. Quarant. *in summ.*
Bullar. verb. poenae pecuniariae, Riccius *prax fori*
67 *Eccles. p.* 1. *resolut.* 321. Graff. *decis. aur. part.*
1. *lib.* 2. *cap.* 23. *num* 18. Nec Episcopus potest
partem ipsarum poenarum applicare suo Fiscali,
vel alteri Officiali; *Sacr. Congr. Concil. in Alexan-*
drina 18. *Januar.* 1613. *et in Clusina* 23. *Novem-*
bris 1640. Vide d. verb. *Poena num. cit.*
68 Episcopus debet Beneficium Parochiale confer-
re per concursum, si conferat jure devoluto ob
negligentiam Patroni Laici; *Sacr. Congreg. Conc.*
69 29. *Novembris* 1600. Episcopus in collatione Be-
neficii debet servare formam a Fundatore praescri-
ptam, etiamsi conferat jure devoluto, et sic debet
conferre uni ex vocatis; Garcias *de Benefic. p.* 10.
cap. 3. *num.* 42. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 2. *formul.*
70 10. *num.* 13. et alii passim. Episcopus in funda-
tione Beneficii debet admittere conditiones prae-
scriptas a Fundatore, quamvis Juri communi
contrarias dummodo non sint turpes, impossibi-
les, et contra naturam Jurispatronatus; et hoc ne
Laici a fundationibus retrahantur; *cap. Eleutherius*
18. *quaest.* 2. *Clement. Quia contingit, de Religios.*
domib. et communis Doctor. cum Gonzal. *ad reg.*
8. *Cancellar. gloss.* 5. *num.* 47. 102. *et* 103. Bar-
bosa *supra Concil. c.* 9 *sess.* 22. *de reform. num.*
71 27. *et* 28. Lotter· *de re Benef. lib.* 1. *q.* 32· *num.*
14. *et* 15. Episcopus debet in publicatione Decre-
torum Synodi, Capituli consilium exquirere, ali-
ter nulliter agit; *Sacr. Cong. Concil. in S. Marci*
72 *Synod.* 10. *Maij* 1666. *et in Boven. Synod.* 17.
Februar. 1680. In Beneficiorum unione Episcopus
adhibere debet consilium, et assensum Capituli;
Clement. 2. *de rebus Eccles. non alienand.* Seraphin.
decis. 108. *num.* 2. Monacell. *tom.* 4. *supplement.* 73
ad tom. 2. *n.* 313. Item debet Episcopus adhibere
consilium, et assensum Capituli in erectione no-
vae Dignitatis, et novi Canonicatus; *Sacr. Cong.*
Conc. in Clodien. 5. *Jul.* 1608. *in Aquinaten.* 10.
Febr. 1677. *in Mazarien.* 20. *Septemb.* 1692. *et in*
Sabin. 14. *Apr.* 1696. 74
Quid possit et debeat Episcopus quoad Regu-
lares, et Moniales; Vid. verb. *Regulares,* et verb.
Moniales. Episcopus non potest erigere Collegia- 75
tam, neque in actu Visitationis; *Sacr. Congregat.*
Conc. in Catanien. erectionis Collegiatae 1. *Septem.*
1691. in qua cum quaesitum fuisset : *An erectio*
Collegiatae facta per Episcopum in actu Visitationis
Ecclesiae S. Antonii Oppidi S. Philippi de Argirò
sustineretur? responsum fuit *negative.* Neque po- 76
test Episcopus curam supprimere, ut erigat Di-
gnitatem ; *Sacr. Congreg. Concil. in Pientina* 14.
Februar. 1693. Neque potest Episcopus de novo
concedere Canonicis Almutiam ; *Sacr. Congreg.*
Rit. in Placentina 16. *Januar.* 1620. Neque Cap- 77
pam sine privilegio, et expressa licentia Sedis
Apostolicae; *ead. Sacr. Congreg. Rit. in Elven.* 16.
Januar. 1604. *in Brundusina* 10. *Dec.* 1612. *in*
Hydruntina 1. *Septembris* 1618. *in Taurinen.* 21.
Junii 1641. *in Tarvisina* 8. *Februar.* 1659. Epi- 78
scopus non potest statuere, quod Canonici, qui
non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones;
Sacr. Congregat. Concil. in Patavina 23. *Augusti* 79
1631. Neque potest statuere quod Canonicis Ju-
bilatis vigore Indulti non debeantur distributio-
nes extraordinariae, quae vel ob absentiam, vel
vacationem Canonicorum interessentibus accres-
cunt, nam pro his indultum suffragatur; *Sacr.*
Congregat. Concil. in Romana 5. *Maii* 1703. *et in* 80
Burg. S. Domnini 19. *April.* 1704. Neque potest
statuere, quod distributiones, quae amittuntur a
Canonicis absentibus, et accrescunt inservienti-
bus, applicentur Fabricae Ecclesiae, aliisve usi-
bus piis; *Sacr. Cong. Conc. in S. Severini* 16. *Jun.*
1695. *et in Cathacen.* 18. *Junii* 1699. Episcopus 81
sicuti et Capitulum non potest amissas distribu-
tiones ob non residentiam remittere, aut condo-
nare illi ipsi, qui eas amisit; Conc. Trid. *sess.* 24.
cap. 12. *de reform.* verb. *Distributiones, et Sacr.*
Congreg. ejusdem Concilii. in Giennen. 24. *Aprilis,*
et in Avenion. 25. *Septembris* 1700.
Episcopus non potest uti Oratorio privato ex- 82
tra Domum propriae habitationis. Sic mandante,
et approbante Clemente XI. in Decreto Generali
de celebratione in Oratoriis privatis, statuit *Sacr.*
Congreg. Concil. 15. *Decembris* 1703. Vide tamen
Pontificiam declarationem ad id datam sub verb.
Oratorium num. 70. Episcopus non potest cogere, 83
sed hortari Curatos, et Rectores Ecclesiarum, ut
necessaria ministrent Praesbyteris celebrare vo-
lentibus in eorum Ecclesiis; *Sacr. Congreg. Rit.*

84 *in Equitan.* 10. *Junii* 1602. *ad* 4. *dub.* Episco-
pus non potest concedere licentiam, ut quis cele-
brare possit Missam cum Birreto, seu Berretino,
aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Sum-
mum Pontificem eam dare; *Sacr. Congreg. Epi-
scop. et Regul.* 2. *Januar.* 1590. *et* 17. *Junii* 1595.
85 Idem censuit etiam *Sacr. Congreg. Conc.* 16. *Febr.*
1619. Immo neque ipse Episcopus potest eo uti
sine Sedis Apostolicae licentia; *Sacr. Rit. Congr.*
31. *Januar. et* 4. *Aprilis* 1626. quia *cap. Nullus*
86 56 *de consecr. dist.* 1. etiam Episcopo prohibet ve-
lato capite celebrare. Episcopus non potest ultra
duos menses uti opere Parochi; *Sacr. Cong. Conc.*
87 *die* 8. *Januar* 1638. Episcopus non potest conce-
dere licentiam Canonicis a residentia absentandi
ultra tres menses; *Sacr, Cong. Conc. testibus* Ni-
col. Garcia *de Benef. p.* 3. *c.* 2. *n.* 476. Armend.
in addit. ad Recop. ad leges Navarrae lib. 2. *tit.* 23.
de resident. sub tit. An Canonici et c. num. 84. et
cum ipsis tenent Fagn. *in cap. Licet num.* 37. *de
Praebend.* Monacell. *tom.* 1. *tit.* 4. *form.* 7. *num.* 8.
Barbosa, et alii passim firmantes, quod Episco-
pus licentiam absentiae ultra tres menses exten-
dere non possit, nisi ex causis expressis in Jure,
88 et juxta formam *c. Unici, de Cleric. non resident. in*
6. Episcopus non potest dispensare, ut Dignitas
in Ecclesia Cathedrali non habens Curam anima-
rum possit conferri illi, qui non habuerit 22. an-
nos completos; *Sacr. Congreg. Conc. die* 20 *Sept.*
1631.

89 Episcopus non potest dispensare, ut habens duo
Beneficia etiam simplicia, et ad honestam Clerici
sustentationem non sufficientia, possit obtinere, et
retinere tertium Beneficium, etiamsi omnia simul
ad Beneficiati sustentationem non sufficiant: sic
fuit pluries declaratum *a Sacr. Congegr. Concil.*
et signanter *die* 10. *Maii* 1607. *et die* 16. *April.*
1628. *in una Anagnina* sic, *Beneficium tertium sim-
plex retinere non potest absque provisione Sedis Apo-
stolicae, quamvis duo priora sint ad obtinentis su-
stentationem insufficientia, et sic in Aquilana* 14.
Augusti 1632. et haec est vera mens Sacri Conc.
Trident. ut testantur Faguan. *in c. Cum jam du-
dum* 18. *de Praebend. n.* 71. de mente ipsius Sac.
Congr. Concilii, quae, ut dicit ipse, saepe saepius
in casibus contigentibus respondit: « Episcopum
» habenti unum simplex Beneficium, quod non
» sufficiat ad ejus sustentationem, posse aliud si-
» mile conferre, sed non posse ultra duo absque
» dispensatione Sedis Apostolicae, etiamsi omnia
» simul ad illius sustentationem non sufficiant. »
90 Immo neque potest Episcopus dispensare, ut quis
retineat tertium Beneficium simplex, etiamsi es-
set de Jurepatronatus, ut decrevit *Sacr. Congreg.
Concil. in una Bocen.* 13. *Novembris.* 1629. in qua
cum dubitatum fuisset, an habens duo beneficia
simplicia, tertium de Jurepatronatus ad praesen-
tationem Patronorum auctoritate ordinaria asse-
qui, et retinere possit absque dispensatione Apo-
stolica? *Sacr. Cong. censuit, tertium Beneficium
simplex, etiamsi de Jurepatronatus, non posse reti-
nere cum duobus aliis absque Sedis Apostolicae dis-* 91
pensatione. Episcopus non potest Beneficiatis ad-
dere nova onera in fundatione non apposita, aut
a Sacris Canonibus non imposita; Barbosa *supra
Conc. Trident. cap.* 5. *sess.* 25. *de reformat. num.* 7.
Ricc. *in prax. p.* 4. *resolut.* 468. *num.* 2. ubi hoc
ampliat, etiamsi aliquo tempore ex sua volun-
tate praestiterint; Garcias *de Benefic. p.* 7. *cap.* 1.
num. 111. *et* 112. Fagnan. *in cap. Conquaerente n.*
24. *et* 25. *de Cleric. non resident.* et etiamsi consen-
sus Canonicorum antecessorum intercessisset;
Ricc. *loc. cit. resolut.* 463. *per tot. Sacr. Congreg.
Concil. in Sarnen.* 3. *Junii* 1690. in qua respon-
sum fuit, Episcopum non potuisse addere onus
Poenitentiariae Canonicatui erecto per Testatorem
cum solo onere Missarum, *et in Asten.* 14. *Februar.*
1699. in qua fuit responsum, onus personalis re-
sidentiae, et celebrationis Missarum per se ipsum
a Fundatore non injunctum non potuisse addi per
Executorem testamentarium, neque in provisione
Episcopi. 92

Episcopus non potest primam praebendam va-
cantem assignare pro Poenitentiario, quamvis in
loco videretur magis necessarius, sed prius debet
erigi Theologalis propter verba Concil. *sess.* 5. *c.*
1. *de reform.* Si tamen in aliqua Civitate fuerit ju-
dicatum magis expediens, ut prius de Poeniten-
tiario, quam de Theologo provideatur, habenda
est confirmatio a Sede Apostolica ad omnem dif-
ficultatem tollendam; *Sacr. Congregat. Concil. in
Civitatis Castellanae* 17. *Novembris* 1629. Episco- 93
pus non potest conferre Canonicatus Poenitentia-
riae, et Theologalis nisi per viam concursus ex
novissima dispositione Benedicti XIII. in Constit.
incipiente *Pastoralis.* Episcopus non potest sine 94
consensu Capituli Canonicatum de novo erigere;
Sacra Congregat. Concil. in Clodien. 5. *Julii* 1608.
in Aquinaten. 20. *Februar.* 1677. *in Mazarien.* 20
Septembr. 1694. *et in Sabin.* 14. *April.* 1696. Epi- 95
scopus non potest transferre in Cathedralem Ca-
pellanos habentes servitium Chori in Capella prope
Cathedralem existentem ob parvum numerum Ca-
pellanorum, propter quod minus decenter ibidem
Chorus retineatur; *Sacr. Cong. Concil. in Burgen.* 96
12. *Augusti* 1618. Episcopus non potest ad priva-
tionem procedere ob non susceptos Ordines con-
tra Canonicos suae Ecclesiae absque solemnitate
a Concilio requisita. Sic decisum fuisse a Sacra
Cong. Conc. refert Aldan. *in compend. canon. reso-
lut. lib.* 3. *tit.* 24. *num.* 125. Episcopus non potest 97
cogere, sed hortationibus invitare Clericos, et
Presbyteros non Confessarios ad interessendum
conferentiis casuum conscientiae. Sic pluries de-
claravit *Sac. Cong. Conc.* et novissime *in Civitat.
Plebis* 15. *Mart.* 1692. in qua collatis decretis,

quae ad invicem videbantur pugnare, ad dubium propositum: *An Episcopus possit compellere Canonicos Confessarios, ceterosque praesbyteros Cathedralis sub poena pecuniaria, ut accederent ad Congregationem casuum conscientiae?* Responsum fuit *posse compellere omnes Sacerdotes saeculares Confessarios, etiamsi Canonici sint; ceteros autem hortari*. Haec resolutio, quae cum antiquis decretis relatis a Pignatell. *consult.* 18. *tom.* 8. a Panimoll. *decis.* 1. *annot.* 18. *num.* 20. concordat, fuit deinde confirmata *a Congr. particulari deputata in Vigilien. Synodi* 20. *Maji* 1699. *in responsione ad* 35. *decretum*, et iterum *in Cong. Generali in Ariminen.* 18. *Julii ejusdem anni*, et prius in alia S. Angeli *Bisacciarum* 15. *Aprilis* 1690.

98 Episcopus, atque Praelati, et Superiores Monasteriorum Monialium clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis, et non nisi sociati a paucis senioribus, Ecclesiasticis viris. Sic expresse Gregorius XIII. in Constit. incipien. *Dubiis;* ubi volens declarare dubium exortum super intelligentia alterius suae Constitutionis incipientis *Ubi gratiae*, sic ait: « Constitutione item nostra fuit provisum, ne cui in posterum nisi in » casibus necessariis septa Monasteriorum Monia» lium ingrediendi concederetur licentia, a non» nullis dubitatum fuisse sciamus circa personas, » quae alterius ad id licentia non indigent, sed » sui auctoritate officii nituntur, an liceat eis pro » libito suae voluntatis hujusmodi septa ingredi, » vel potius servare debeant ipsi quoque regulam » a Concilio praescriptam. » Haec in proemio; et in dispositiva: « Nos omnem haesitationis mate» riam tollere, et viam scandali praecidere, ac » Sanctimonialium quieti consulere volentes, ha» rum tenore auctoritate Apostolica declaramus, » Praelatos omnes tam saeculares, quam Regu» lares, quibus cura, et regimen Monasteriorum » quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio » attributa ingrediendi Monasteria praedicta, ita » demum uti posse, si id faciant in casibus neces» sariis, et a paucis, iisque Senioribus, ac Reli» giosis personis comitati etc. » et etiam expressum in Jure, ut *in c. Ut juxta* 17. *de Offic. Ordinarii, et in Clementina Attendentes, de statu Monachor.* §. *Ipsos autem*, et declaratum *a Sacr. Cong. Episcopor. et Regular. in Gallipolitana* 22. *Maji* 1615. his verbis: *Congregatio decrevit, Episcopum non nisi in necessitatis articulo, et gravibus, maturaeque aetatis Ecclesiasticis personis associatum Monasteriorum septa ingredi posse*, et eadem repetit Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium Clausura num.* 46. ubi ait; *Quibus cura est Monialium,*
99 *non possunt ingredi, nisi in casibus necessariis, cum paucis senioribus, ac Religiosis viris.* Unde non potest Episcopus secum ducere ullos Laicos tamquam comites, et socios, solum quia sint sui, aut alicujus Monialis amici, aut videre curiosi; *c. Ut juxta* 17. *de Officio Ordinarii*, ibi: *Firmiter inhibemus, ut nullus de cetero saecularis . . . secum Visitationis tempore introducat*, et cit. Constitut. incipient. *Dubiis*, ibi: *A paucis, iisque senioribus, et Religiosis personis comitati.*

Nec valet objicere, quod dicta Clementina *At-* 100
tendentes, de statu Monachor. §. *Ipsos autem*, loquitur simpliciter *de aliis viris honestis, et maturis*, et non distinguit, an debeant esse Clerici, vel Laici? Non valet, inquam, quia licet id non declaravit dicta Clementina, declaravit tamen ex post Gregorius XIII. in dicta Constit. incipiente *Dubiis* per allata verba, et Sacra Congregatio Episcopor. et Regular. in relata Gallipolitana, quae etiam alibi semper prohibuit Laicos ullo modo intervenire Visitationi Monasteriorum Monialium, ut in *Tarvisina* 20. *Novembris* 1601. quae habetur in originali registro *fol.* 105. etiamsi essent Officiales, seu Sanctesii ejusdem Monasterii; ut in *Genuen.* 16. *Januar.* 1407. in registr. *fol.* 2.
et 3. et in *Lucana* 22. *Januar.* 1616. *fol.* 15. ut re- 101
fert Fagnan. *in cit. cap. Ut juxta* 17. *de Offic. Ordinarii num.* 22. Si tamen Episcopus occasione ingressus ad succurrendum necessitati, vel ad promovendam utilitatem Monasterii indigeret consilio, et auxilio alicujus periti Laici, tunc posset unum, aut plures secum ducere ad talem solum finem, quia tunc Laicus, non tamquam comes, et socius ingrederetur, quod est prohibitum, sed tamquam Peritus necessarius, prout deducitur ex alia ejusdem Sacrae Congregat. resolutione emanata 18. *Februar.* 1593. quam refert, et originaliter in Archivio Traguricn. servari testatur Pax Jor. *elucub. t.* 2. *l.* 7. *tit.* 12. *n.* 103. in qua sic habetur: « Nel visitare i Monasteri delle Monache » entrino con V. S. o suo Vicario solamente per» sone Religiose, ed oneste secondo la Bolla di » Pio V. e non v'entri alcun Laico se non quando » l'Ordinario lo giudicasse necessario per alcun » giusto rispetto. »

Numerus personarum qualitates requisita ha- 102
bentium, quas Episcopus potest secum introducere in Clausuram Monialium, quamvis in d. Constitutione Gregorii XIII. non sit determinatus, tamen non debet esse major, quam octo, ut recte resolvit Fagnan. *in cit. cap. Ut juxta num.* 30. his verbis: « Pondera primo, nam in declaratoria » Gregorii non determinatur numerus persona» rum, quas Praelati possunt secum ducere intra » septa Monasterii Monialium, determinatur ta» men in praecitata Clementina *Attendentes, de* » *statu Monachor.* a qua Constitutio Gregorii re» cipit interpretationem passivam juxta text. in » l. 2. Cod. de Noxali. Unde si Visitatores intro-
» ducerent plures, quam octo ibi (idest in d. 103
» Clementina) praefinitas utique poenas consti» tutionis non evaderent, et hoc planum. » Nam, ut ipse Fagnanus *num.* 31. *et seq.* probat, cum si-

gnificatio illius verbis *paucis* in jure sit varia, non valet restringere dictum numerum, sed arbitrio judicantis relinquitur, ut notat Glossa *in cap. Cupientes* §. *Caeterum, in verb. Contradicentium paucitas, de election. in* 6. *et in cap. Statutum*, §. *Insuper, in verb. Paucis, de rescript. in* 6. Arbitrium vero ad Juris correctionem non extenditur, cum potius debeat a Jure regulari, ut notat Bart. *in Extrav. Ad reprimendum, in verb. Videbitur num.* 8. Caesar. de Grass. *decis.* 7. *num.* 7. *et decis.* 8. *num.* 2. *et* 4. *de sentent. et re judicat.* Rota *pag.* 7. *recent. decis.* 264. *num.* 1. Unde cum *in d. Clementina Attendentes*, praefixus sit numerus ad octo personas, talis numerus est attendendus, et sic intelligendo verba illa *a paucis comitati*, declaratoria Gregorii est conformis praedictae Clementinae *Attendentes*, et in specie quod pauci dicantur octo, notat Bartol. *in leg. Scire etiam oportet num.* 1. *ff. de excusat. tutor.* et concordare videtur Pirhing. *l.* 1. *decr. t.* 31. *de Offic. Ordin. n.* 98. *vers. Notandum tertio*, ubi loquens de eadem re concludit sic: « Verum Constitutio hujus cap. locum tantum habet, quando visitantur Monasteria virorum; in visitatione vero Monasteriorum Monialium servandum est quod statuitur in Clementina 2. §. Ipsos autem Visitatores, de statu Monachorum: ubi definitur numerus admittendorum tempore visitationis Monialium etc. » Ex quibus recte refert Monacell. *tom.* 3. *tit.* 1. *formul.* 41. *num.* 16. quod Episcopus, et quilibet alius Praelatus Visitator excedens dictum numerum octo, poenas Constitutionis Gregorii incurrit; qui vero dicto numero contentatur, legem non laedit, qui autem utitur minori, melius facit.

104 Episcopus contrafaciens dispositioni dictae Constitutionis Gregorii XIII. incipient. *Dubiis*, pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiae, pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali et a Divinis, et pro tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque alia declaratione, textu expresso in dicta Constitut. ibi: « Quod si contrafecerint, eadem auctoritate statuimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, qua contrafecerint ab ingressu Ecclesiae interdictos, pro secunda a munere Pontificali, et a Divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque alia de-
105 claratione excommunicatos existere. » Absolutio tamen ab istis Censuris, in qua incidit Episcopus, qui sui auctoritate Officii septa Monasterii Monialium ingreditur, non servata forma dictae Constitutionis Gregorii XIII. non est Papae reservata, unde potest ab inferiore absolvi, cum Pontifex absolutionem sibi non retinuerit, ut late probat Fagnan. *in c. Nuper.* 20. *de sentent. excomm. num.* 38.

106 Episcopus nequit delegare simplici Sacerdoti facultatem benedicendi Sacra paramenta, nisi ad hoc habeat speciale privilegium Sedis Apostolicae, a qua tamen interdum conceditur personis in Dignitate Ecclesiastica constitutis, dummodo in eis non sit adhibenda sacra unctio, vel oleum Sanctum, quae ab ipso tantum Episcopo ordinato, et consecrato benedicenda, inungenda, et consecranda sunt, ut censuit *Sac. Rit. Congr. in Brixien.* 9. *Octobris* 1616. *in Imolen.* 4. *Novembr.* 1615. *in Januen.* 12. *et* 14. *Maji* 1619. *in Saonen.* 3. *Dec.* 1616. *in Taurinen. in Pistorien. et Tarvisina* 2. *Maji* 1619. *in Novarien.* 21. *Martii* 1620. *in Tridentina* 7. *Augusti* 1621. *et in Caputaquen.* 20. *Julii* 1730. Et de facto haec facultas benedicendi paramenta, et Ecclesiastica ornamenta, et vasa, in quibus non adhibetur sacra unctio, fuit concessa diversis Archidiaconis, Decanis, Archipresbyteris, aliisque personis Ecclesiasticis a Sacr. Cong. Rit. et signanter *in Aquilejens.* 20. *April.* 1599. *in Elven.* 17. *Maji* 1600. *in Laudunen.* 29. *Januar.* 1603. *in Zamoren.* 15. *Novembris* 1630. *in Meten.* 18. *Novembris* 1606. *in Ruthen.* 9. *Maji* 1609. *in Augustana* 12. *April.* 1614. *et in Gnesnen.* 4. *Septemb.* 1623. quod clare denotat, non posse Episcopum hanc facultatem concedere sine speciali privilegio Sedis Apostolicae.

Episcopus non potest recipere munera occasione 107
receptionis habitus, seu emissionis Professionis Monialium. Clemens VIII. in Constitut. de largitione munerum incipient. *Religiosae Congregationes*, et expresse *Sacr. Congreg. Episcop. et Regul. in Aversana* 22 *Januarii* 1591. his verbis: « Non liceat Episcopis, cum Novitiae vestiuntur, vel professionem emittunt, a propinquis, vel ab alio quocunque dona tam comestibilia, quam linea etiam parvi valoris accipere, neque ab Abbatissis in ingressu Officii, sed ab eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemnitatibus nomine totius Monasterii, etiamsi antiquissima inoleverit consuetudo, et Taxa Innocentiana.
Episcopus, et quilibet alius Superior Ordinarius 108
in his transgressor juxta tenorem dictae Constitutionis Clementis VIII. tenetur ad restitutionem, quatenus munera non comestibilia, et praeter formam alterius Bullae Urbani VIII. incipient. *Nuper a Congregatione* moderatoriae, et declaratoriae, et confirmatoriae illius Clementis VIII. recipiat, adeout neque a Summo Poenitentiario (si munus summam scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi facta restitutione, prout patet ex novissima Constitutione Innocentii XII. declaratoria facultatis Cardinalis Poenitentiarii emanata tertio nonas Septembris 1692. incipient. *Romanus Pontifex*, in qua §. 17. sic expresse habetur: « Munera a Regularibus contra recolen. mem. Clementis Papae VIII. pariter praedecessoris nostri anno Incarnationis praefatae 1594. tertiodecimo Kal. Julii editam Constitut. ultra valorem decem scutorum monetae recipientes, exceptis rerum

» medicinalium, seu devotionis muneribus, ante
» factam restitutionem non absolvat, nec mandet
» absolvi. Infra vero praedictum valorem, non
» nisi facta arbitrio ipsius Majoris Poenitentiarii,
» seu per eum eligendi Confessarii eleemosyna,
» quae in beneficium Religionis, seu Conventus,
» cui de Jure facienda esset restitutio, si caute
» fieri potest, erogetur, absolvat, seu mandet
» absolvi. »
109 Episcopus, qui habet congruam pinguem excedentem taxam a Concilio praescriptam, non potest exigere caritativum subsidium. *Sacr. Congr. Concil. in Gerunden.* 17. *Febrar.* 1663. *et Sacr. Congr. Episcop. in Policastrens.* 19. *April.* 1697.
110 Episcopus non potest prohibere, quod Judices Synodales, aut Capitulum non valeant uti opera alterius Notarii, quam Cancellarii Episcopalis, praeterquam in visitatione. *Sacr. Congr. Episcop.*
111 *in Neritonens.* 15. *Octobris* 1613. Immo nec etiam quoad Moniales pro instrumentis Depositorum dotalium; possunt enim talia instrumenta rogari a quolibet Notario ad arbitrium Monialium, dummodo exhibeatur copia authentica in Cancellaria Episcopali. *Sacr. Congr. Episcop. in Aquilana* 8.
112 *Novembris* 1652. Quinimmo nec pro conficiendis instrumentis censuum, et aliorum quorumcumque contractuum. *Sac. Congr. Episc. in Forosempronien.*
113 20. *Maji* 1661. Episcopus, sive ejus Delegatus, non potest pro revisione computorum locorum piorum, mercedem, seu propinam exigere, sed gratis hoc munus tenetur implere, non obstante quacumque contraria consuetudine, prout mandat Taxa Innocentiana; et ratio clara est, quia Odinarius habet, redditus mensae, ut onera officii sustineat; *cap. Statutum, de rescript. in* 6. ubi plane Passerin. §. *Si quid autem a n.* 369. *cum seqq.* et sic *Sacr. Congregat. Concil. in Panormitana*
114 4. *Martii* 1690. Episcopus non potest pro administratione Sacramenti Confirmationis in locis Dioecesis procurationem exigere. *Sacr. Congr. Episcop. in Amalphitana* 12. *Junii* 1694. *et Sacr. Congr. Concil. in eadem Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in responsione ad secundum*: Et taxa Innocentiana his verbis: « Non potrà esiggere emo-
« lumento alcuno, così in denaro, come in qua-
» lunque altra cosa in tutto quello, che riguarda
115 » l' amministrazione de' Sacramenti. » Episcopus non potest taxare in pecunia id, quod pro victu necessario sibi contingeret visitando, sed victualia tantum recipere debet, neque alia utensilia, vecturas equorum, et expensas praetendere, quia nomine *victualium* veniunt tantum ea, quae consistunt in victu. *Sacr. Congr. Concil. in Larinen.* 12. *Aprilis* 1698. *et in d. Amalphitana* 18. *Julii* 1699. *in responsione ad tertium.*
116 Episcopus non potest concedere nec permittere, ut Confessarii ingrediantur Clausuram Monialium pro funere peragendo; Constitutio enim Alexandri VII. incipiens, *Felicis*, specificat actus ad licitum ingressum in Clausuram, adjecta dictione *nisi*, quae est exclusiva caeterorum per Sperellum *dec.* 66. *num.* 32. unde cum ibi Pontifex inter casus ad licitum ingressum non enumeret nisi sequentes scilicet: » Nisi ad Sacramenta Poeniten-
» tiae, Eucaristiae, et Extremae Unctionis mini-
» stranda Monialibus, vel aliis personis infirmis,
» ibi degentibus, nec ad commendandam animam
» Agonizantium: » ingressus pro funere agendo videtur aperte prohibitus, et sic jam expresse decrevit *Sacr. Cong. Episcop.* 10. *Martii* 1577. *et* 30. *Januar.* 1582. *et* 4. *Septemb.* 1583. ubi semper respondit non permitti, nec licere Confessario ingredi in Clausuram pro funere agendo in sepulturam Monialium. Neque consuetudo excusat a Censura inflicta adversus violatores clausurae, nec ab ea, quae habetur in d. Constitut. Alexandri VII. qui omnibus, et singulis etiam consuetudinibus, quoad ea, quae statutis in d. Constitutione adversantur, expresse, et specialiter derogat, sublata cuilibet facultate, et auctoritate aliter judicandi, et interpretandi, ac adjecta clausula Decreti irritantis, et sic tenent Pax Jordan. *tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 12. *n.* 28. *vers. Item neque praetextu, et n.* 173. Nicol. *in Flosc. verb. Sepultura n.* 6. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 9. *formul.* 4. *n.* 7. 8. *et* 9. Matthaeuc.
Officialis Curiae cap. 13. *n.* 9. et alii passim. Epi- 117
scopus non potest permittere, quod Puellae educandae recipiantur in Monasterium, nisi sint Sacrae Congreg. licentiae suffultae. Sac. Congr. Episcop. in decreto Generali emanato 17. *Maji* 1603. his verbis: « Nullatenus permittant Epi-
» scopi Puellas educationis causa in Sanctimonia-
» lium Monasteria introduci, nisi Sacrae Congre-
» gationis licentia suffultas. » Et si alicubi reperitur introducta aliqua Puella educationis gratia absque licentia Sacrae Congr. Superior, aut Episcopus, qui id permiserit, esset incursus excommunicationem, prout *Sacr. Cong.* 9. *Augusti* 1594. monuit Archiepiscopum Pragensem, qui hoc attentaverat.
Episcopus non debet auferre Monialibus jus, 118
quod habent, eligendi Officiales; libertas enim tales Officiales eligendi non est ab eis auferenda, neque ad certas personas coarctanda, quoties electio fiat de personis, aetate, moribus, et experientia habilibus, ut declaravit *Sacr. Congr. Epis. in Surrentina* 31. *Januar. et* 12. *Maji* 1717. *et in*
Januen. 12. *Junii* 1693. Neque debet, et potest 119
Episcopus tale jus auferre a Laicis, qui illud habent. *Sacr. Corgr. Episc. in Surrentina* 4. *Novemb.* 1698. in qua pretendente Archiepiscopo nominationem Deputatorum Monasterii Monialium SS. Trinitatis per Magistrum Civitatis (ad quem jus nominandi spectabat) factam non admittere, eosque ad libitum removere, ac administrationem redditum ejus impedire, et prohibere, partibus audi-

tis prodiit rescriptum: » Nominationem Depu-
» tatorum faciendam esse a novo Syndico Civi-
» tatis, et electis competere administrationem
» cum superintendentia Archiepiscopi ad formam
120 Concilii » *c.* 8. *et* 9. *sess.* 22. Episcopus non de-
bet, nec potest cogere simplices Sacerdotes, qui
non habent Officium, neque Beneficium in Eccle-
sia Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus
Ecclesiasticis, seu munere Diaconi, et Subdiaconi
in Missis cantatis, non obstante exiguo numero
Canonicorum, ut pluries declaravit *Sacra Congr.
Concil.* apud Nicol. *Lucubrat. can. lib.* 1. *n.* 3. *et*
4. *et in Sarnen. servitii Ecclesiae* 17. *Junii* 1690.
in Nullius S. Laurentii in campo 27. *Januar.* 1691.
in Auximana 26. *Novembr.* 1701. *et* 19. *Augusti*
1702. *et in Signina* 15. *Novembr.* 1703. Et de
simplicibus Sacerdotibus, quod non valeant com
pelli ad interessendum, et assistendum functioni-
bus Ecclesiasticis in Cathedrali: adest resolutio
Sacr. Cong. Episcop. in una Castri Maris 20. *Mar-
tii* 1692. *emanata partibus informantibus ad rela-
tionem clar. mem. Card. Petrucci*, nisi adsit con-
traria consuetudo. *Sacr. Cong. Concil. in Trojana*
20. *Septembr.* 1704. *et in Bellicastrens.* 11. *Augu-*
121 *sti* 1706. Episcopus non debet Clericis permittere
ludum alearum, quia *cap.* 1. *dist.* 38. *et c. penult.
de vita, et honest. Cleric.* Canones ludum alearum
Clericis prohibentes, fuerunt a Concilio Tridentino
sess. 22. *c.* 1. *de reform.* expresse innovati, ibique
abrogantur consuetudines contrariae, et injungi-
tur Episcopis, ut iis non obstantibus, Canones
122 quoad hoc observari faciant. Unde a fortiori non
debet Episcopus ipse aleis ludere Monacell. *tom.*
123 3. *titul.* 2. *formul.* 6. *n.* 16. et alii passim. Quid
non possit, nec debeat Episcopus quoad Regulares
et Moniales. Vid. verb. *Regularis*, verb. *Monialis.*
124 Episcopus nequit prohibere Clericis, ne con-
veniant Laicos in causis profanis coram Judice
Laico. *Sac. Cong. Immun. in Tutertina* 20. *Decemb.*
1667. *l.* 1. *decret. Altov. pag.* 183. Vide apud Ric-
cium *in Synops.* verb. *Prohibitio per tot.*

ADDITIONES AUCTORIS

125 Episcopi jurisdictioni, visitationi, et correctioni
subsunt omnes animarum curam gerentes, vel Sa-
cramenta administrantes in Ecclesiis Regularium,
in iis quae ad dictam curam et administrationem
pertinent. Quod intelligitur de jurisdictione ordi-
naria, non vero delegata. Benedict. XIV. *tom.* 1.
126 *Constitut.* 109. incipit. *Firmandis* §. 2. Hinc fas
est Episcopo in Pastorali visitatione talium Eccle-
siarum, inspicere Altare illud; in quo Taberna-
culum SS. Eucharistiae tenetur; item Fontem
Baptisterii, confessionale Parochi, pulpitum, e
quo Parochus jus habet annuntiandi verbum Dei,
Sacrarium, in quo servatur sacra supellex ad
Sacramenta ministranda, Sepulcrum, Coemete-
rium Parochiae; Turrim etiam campanariam si
adsint campanae ad Parochiam spectantes; ac de-
mum sacra vasa, in quibus particulae consecratae
asservantur, vel sacra olea Baptismi, et extremae
Unctionis; demum pilam aquae Benedictae.

Episcopus cognoscere potest de vita, et mori- 127
bus Parochi Regularis, iis exceptis, quae perti-
nent ad observantiam Disciplinae Regularis. Idem
ibid. §. 8. Delinquentem Parochum Regularem 128
corrigere potest, in quo cumulativam jurisdictio-
nem habet cum Superiore Regulari, et quidem
cum praeponderantia. Idem *ibid.* §. 10. Et ipsum 129
removere etiam potest absque consensu Superio-
ris Regularis. Idem *ib.* §. 20.

Episcopi consensus, et approbatio necessaria 130
sunt, ut Regularis animarum Curam assumere
queat. Idem *ibid.* §. 11. Etiam in Ecclesiis ab 131
ipsius jurisdictione, et visitatione exemptis, ra-
tione residentiae ordinariae Superioris Generalis.
Idem *ibid.* §. 16.

Episcopi Cardinales Episcopatuum suburbica- 132
riorum plenam, et privativam jurisdictionem ha-
bent in prima instantia in suos subditos intra fi-
nes suarum Dioecesum. Idem Constitut. 115.
incipien. *Romanae Curiae* §. 20.

Episcoporum Latinorum jurisdictio ordinaria 133
in Graecos, et Albanenses in Dioecesibus suis
commorantes asseritur. Idem Constitut. 57. incip.
Etsi Pastoralis §. 9. Episcopi Graeci Latinos or- 134
dinare nequeunt, sub poena suspensionis. Idem
ibid. §. 7. Episcoporum Graecorum-Melchitarum 135
jurisdictio asseritur adversus attentata Praelato-
rum Maronitarum. Idem Const. 87. incip. *Deman-
datam.* §. 12. Episcopi Regnorum Madurensis, 136
Mayslurensis, et Carnatensis jurare debent obser-
vantiam Constitutionum Apostolicarum. Idem Con-
stitut. 107. incip. *Omnium solicitudinum* §. 17.

Episcopus non potest in totum jus Episcopale 137
dimittere, et propria auctoritate Ecclesiam aut
Monasterium a sua jurisdictione ordinaria immu-
nem efficere, sed opus est privilegio Apostolico.
Idem tom. 2. Constitut. 40. incip. *Causarum Pa-
latii Apostolici.*

Episcopi Dioecesani consensus a Romanis Pon- 138
tificibus exquiri consuevit ad concedendam Mo-
nasteriis plenam exemptionem ab eorum ordina-
ria jurisdictione. Idem *ibid.*

Episcopi jurisdictionem habent in Civilibus in 139
omnes Regulares. Idem tom. 2. Constitut. 7. in-
cip. *Pontificia.* Idem in Regulares extra Claustra 140
degentes omnimodam jurisdictionem habent tam-
quam Sedis Apostolicae delegati. Idem *ibid.* Epi- 141
scopi in Regulares animarum curam exercentes
in Indiis tam Orientalibus, quam Occidentalibus,
et in eorum Ecclesias, in his, quae ad hujusmodi
curam pertinent, legitimam jurisdictionem habent
ad formam Concilii Tridentini, et Constitutionum

Apostolicarum. Idem Constitut. 1. incip. *Quamvis ad confirmandum.*
142 Episcopi in his, quae pertinent ad Missarum celebrationem, procedere possunt contra quoscumque etiam exemptos, tamquam delegati Sedis Apostolicae. Idem Constitut. 17. incip. *Accepimus.*
143 Episcopus concedere nequit licentiam iterandi Sacrificium sine gravi necessitate. Idem Const. 3. inc. *Declarasti Nobis.*
144 Ad Episcopum spectat licentiam concedere, ut Sanctissimum Sacramentum publice exponatur. Idem Constit. 5. incip. *Accepimus in Civitate.*
145 Episcopus tenetur sequi judicium Patroni Ecclesiastici in electione dignioris inter approbatos ab Examinatoribus, si nemo adversus Patroni judicium reclamet. Idem Constitut. 4. incipien. *Red-*
146 *ditae Nobis.* Contra vero, si inter approbatos ab Examinatoribus sit qui reclamet a praeelectione Patroni. Idem *ibid.*
147 Episcopus denegare nequit Clerico, atque etiam Canonico, et Parocho, licentiam ingrediendi Re-
148 ligionem. Idem Constitut. 25. incip. *Ex quo.* Episcopus juxta Innocentii IV. sententiam revocare potest Saecularem Clericum a claustris Religiosis, quando Ecclesia ex illius digressu gravius laeda-
149 tur. Idem *ib.* Episcopus quomodo providere debeat animarum Curae, et quo ad Beneficia Choralia, dum Parochus, seu Canonicus Religionem ingressus, nondum professionem emisit, assignatur ab
150 eodem Pontifice, *ibid.* nempe quod eo tempore, quo ad Beneficia curata, debeat idipsum agere, quod alias praestare consuevit, quum Parochus aliquo impedimento detinetur, ne animarum curam exercere valeat. Et quo ad Beneficia Choralia, relictis Tironi Religioso, qui Choro interesse nequit, ipsius Beneficii fructibus, de distributionibus ita statuet, ut jura praescribunt, juxta opinionem in praxi receptam. *tom.* 5. *verb. Novitius num.* 24. *ad* 27. ubi sic expresse de his.
151 Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos Canonicos, qui pro residentibus habeantur, *cap. De caetero* 5. *etc.* Ad audientiam 15. de Cle-
152 ricis non residentibus. Et istos Canonicos pro suo servitio potest assumere sive ex Cathedrali, sive ex Collegiata. Sic declaravit *Sacr. Congr. Concil.*
153 *in Colon.* 9. *Septembr.* 1628. *et in Cajetana* 1. *Septemb.* 1663. Item potest assumere duos Beneficiatos, seu Mansionarios, sive ex Cathedrali, sive ex Collegiata suae Dioecesis, ita tamen ut ultra duos ex omnibus ipsis non adsumat. *Sacr. Cong. Conc.*
154 *in Avenion.* 7. *Januar.* 1640. Non potest autem ipsos assumere, si habeant Curam animarum;
155 *ead. Sacr. Congr. in una Montisflasconis* 26. *Aprilis* 1659. vel sint Canonici Coadjutores; *ead. Sacr. Congregat.* 15. *Januar.* 1684.
156 Dicti autem Canonici, seu Beneficiati ab Episcopo ad suum servitium assumpti, si absint a Choro, lucrantur quidem fructus suarum praeben-darum; sed non quoditianas distributiones. Et si 157
redditus omnis ipsis distributionibus constet, duas tantum ex illarum tribus partibus lucrantur. Sic expresse *ead. S. C. in Sorana* 22. *Apr.* 1679. Uti idem 158
dicendum venit de Canonicis comitantibus suum Episcopum in Visitatione Dioecesis, quamvis si ipsum comitentur in Visitatione Sacrorum Liminum, vel ad ipsa visitanda deputentur, omnes distributiones lucrentur, ut pluries resolvit *ead. Sacr. Congr.* et signanter *in Brixien.* 18. *Septemb.* 1626. *in Sulmonen.* 5. *Decembris* 1626. *in Regien.* 18. *Decemb.* 1627. *et in Pennen.* 1. *Octobr.* 1672. apud Card. Lambertin. *volum.* 5. *in Regulis circa servitium Chori.* Vide *verb. Distributiones quoditianae artic.* 1. *a num.* 40.

Episcopus duarum Ecclesiarum unitarum in 159
die Coenae Domini non potest in utraque Missam celebrare, sed debet uno anno dicta die celebrare in una, et ibi Chrisma conficere; et alio anno in alia idipsum facere, et ab una ad aliam Chrisma consecratum transmittere. Idem Constitut. 3. incipien. *Declarasti.*

Albanae Episcopis facultas conceditur concor- 160
dandi, transigendi, atque etiam relinquendi bona Ecclesiastica Albanis, licet injustis detentoribus, ad praecavenda deteriora incommoda; Benedict. XIV. tom. 4. Constitut. 33. incip. *Cum Encyclicas*, in qua praefatis Albanis Episcopis traditur methodus, qua satagant, ut a Catholicis illius regionis sua Ecclesiis bona restituantur, vel aliquo modo super illis transigatur, et si neutrum queat obtineri, facultas sit Episcopis derelinquendi fundos, fructusque possessoribus, eosdemque absolvendi a censuris. Videatur hac de re in tom. 3. ejusdem Bullarii Constitutio 57. incip. *Urbem Antibarum*, in qua idem Pontifex multa tradit merito consulenda de bonis Ecclesiarum, quae semel ab infidelibus occupata, deinde in Christianorum potestatem evenerunt.

Veronensis Episcopi, ordinaria privativa aucto- 161
ritate in Civitatem, universamque Dioecesim Veronensem redintegrata, definitur jurisdictio, qua idem Episcopus in Capitulum, subjectasque tum ipsi, tum Monasterio S. Mariae in Organis Veronen. Parochiales, ac simplices Ecclesias, et in personas earum servitio addictas, utatur; Benedictus XIV. tom. 4. Constitut. 59. incip. *Regis pacifici*, in qua, narrata Aquilejensis Patriarchatus totali extinctione, et in ejus locum duorum Archiepiscopatuum *Utinensis* nempe, ac *Goritiensis*, erectione cum suis respective Dioecesibus, et suffraganeis ipsis ab eo assignatis jam in Constitut. incip. *Injuncta Nobis*, multa per 45. paragraphos statuit, merito ibi videnda et observanda; In ipsa inter alias, §. 14. confirmat privilegium jam ab ipso concessum Canonicis Cathedralis Veronensis in Constitut. incip. *Praeclara decora*, libere utendi palmula seu Buggia, tam in solemni quam in pri-

vata Missarum celebratione in Cathedrali, et extra eam.

162 Quoad facultatem Episcoporum suspendendi Clericos ab Ordinis exercitio ob occultum crimen in foro externo non probatum, confert hic addere quae affert Bened. XIV. *de Synodo Dioecesana, lib.* 12. *cap.* 8. *a n.* 3. *ad* 5. inclusive. Ibi ut sequitur. Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 5. *de reform.* decrevit, « Ei, cui ascensus ad Sacros Ordines a suo Praelato, ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus, aut qui a suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Praelati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, ut ad priores Ordines, gradus, et dignitates, sive honores, restitutio suffragetur » Ex quibus verbis colligitur, posse Episcopum ob occultum crimen, etiam extrajudicialiter cognitum, non solum Clericis prohibere ascensum ad superiores Ordines, sed etiam a suscepti jam ordinis ministerio eosdem interdicere. Quamvis enim in secunda Decreti parte, ubi de suspensione est sermo, non iterentur illa verba: *etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter*, constans nihilominus, et perpetua Sac. Cong. Conc. sententia fuit, ob continuationem sermonis censeri repetita, eaque utrumque casum complecti; Ab Episcopo siquidem Aleriensi interrogata, « An verba, illa, ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, expressa dumtaxat in prima parte periodi, censeantur repetita in secunda parte, adeout inde colligi valeat, Praelatum uedum posse ob occultum crimen extrajudicialiter interdicere suo subdito ascensum ad Ordines, sed ibidem ob occultum crimen posse etiam extrajudicialiter illum suspendere ab Ordinibus jam susceptis? » Sacra Congreg. die 24. Novemb. 1657. « re sedulo examinata, censuit, non recedendum ab antiquis declarationibus super hoc eodem dubio pluries datis, ac proinde affimative respondit, lib. 21. Decrecretor. pag. 134. » et cohaerenter ad hanc responsionem eadem Sac. Congreg. die 16. Decembr. 1730. sustineri dixit, « suspensionem a Divinis ab Episcopo Capritano ex informata tantum conscientia duobus Sacerdotibus inflictam. » uti videre est in *Thesaur. Resolut. tom.* 5. *pagin.* 18. Idemque responsum dedit in causa *Oritana, seu Tarentina* 20. *Aug.* 1735. *ejusd. Thesaur. tom.* 7. *pag.* 115.

163 Adeo porro verum est, posse Episcopum virtute praedicti Decreti, ex causa sibi nota, Clericum interdicere tam Sacrorum exercitio, quam ascensu ad altioris Ordinis gradum, ut neque teneatur *causam suspensionis, seu delictum manifestare ipsi reo, sed tantum Sedi Apostolicae, si suspensus ad eam recursum haberet;* Quod totidem verbis a S. Congregatione responsum legimus Episcopo Vercellen. *die* 21. *Maji* 1643. *lib.* 17. *Decret. pag.* 170. *et sequent.* Atque universim loquendo, Episcopum renuentem alicui Ordines conferre, nullo jure obstringi ad manifestandam causam, cur eum repellat, neque ei, qui repulsus est, ullam competere appellationem, sed tantum permitti adire Sedem Apostolicam, eique suas querelas exponere, eadem Sacr. Congreg. diserte declaravit, cum ad Cardinalem Antonium Barberinum Archiepiscopum Remensem, Apostolica limina visitantem, atque hac ipsa de re Sacrae Congreg. sententiam sciscitantem, die 20. Aprilis 1668. in hunc modum respondit: « Cum nullus ordinari debeat, quem Episcopus suae Ecclesiae utilem, aut necessarium non judicaverit, Congregatio non semel declaravit, ab hujusmodi judicio nullam dari appellationem; sed recursum dumtaxat ad Sedem Apostolicam, quae juxta ipsius Congregationis sententiam, per Gregorium XIII. felic. record. approbatam, quotiescumque Ordinarii Metropolitano, aut viciniori Episcopo committit, ut ab eorum Ordinario prius requirat causam recusationis, quo legitimam non allegante, licet illi eumdem recusatum ordinare. Itaque si quis ex Dioecesanis Episcoporum Eminentiae vestrae provincialium Sedem Apostolicam adiverint, juxta praenarratam formulam, eorum quaerimoniis consuletur, cui formulae, ut unum in praesens addatur, censuerunt expedire EE. PP. videlicet, ut Metropolitanus, aut vicinior Episcopus, antequam commissas sibi partes exequi aggrediantur, paterne curent, ut illi denuo apud suos Episcopos per tres vices suppliciter petant. Lib. 16. Literar. Visitationis Sacrorum Liminum, pag. 401.

Ex hoc vero, quod suspensus ab Episcopo ob occultam causam, quam tamen Episcopus sibi 164
notam asserit, appellare nequeat ad Superiorem, necessario consequitur, quod si nihilominus appellationem interponere, ejusdem obtentu in Altari ministrare, seu quovis modo suum Ordinem solemniter exercere praesumat, statim incidat in irregularitatem. Quidquid enim in contrarium senserint nonnulli Doctores, ita expresse definivit *S. Congreg. Conc. in Sagonen.* 21. *Jan.* 1625. *lib.* 24. *Positionum pag.* 1. ubi haec adnotantur. « Episcopus Sagonensis ex facultate sibi attributa Decreto Concilii cap. 1. sess. 14. ex causis sibi notis suspendit Parochum ab exercitio Curae: sed ille appellavit, et Curam exercuit. Quaeritur an a dicta suspensione detur appellatio, itant Parochus, non obstante appellatione interposita, per exercitium Curae effectus fuerit irregularis? Sacra Congr. Conc. censuit ab hujusmodi suspensione non dari appellationem, et Parochum, qui Sacramenta, ut supra, ministravit, irregularitatem contraxisse.

165 Episcopi, quibus usque modo concessa est facultas impertiendi benedictionem cum Indul. plen. fidelibus in mortis articulo constitutis, uti ea possunt non tantum ad tempus, ut limitatur in Brevibus ab illis impetratis, sed quamdiu in Dioecesi, cujus intuitu illam obtinuerunt, permanserint. Habent etiam facultatem subdelegandi alios pios Sacerdotes, quotquot judicaverint opportunos, ut ipsis Episcopis impeditis eamdem indulgentiam conferant. Subdelegari vero ea facultate ad se transmissa uti possunt pro tota Dioecesi, vel territorio, cui destinati sunt, quoadusque in hoc munere perseverant, etiamsi Episcopus delegans obierit. Demum facultates istae deinceps concedentur perpetuae omnibus, et singulis Episcopis, qui literas ea de re petierint; quam etiam facultatem obtinebunt Praelati inferiores, territorium separatum habentes cum vera qualitate *Nullius*, et activa jurisdictione in Clerum, et Populum. Ita sancit Benedictus XIV. Constit. incip. *Pia Mater* edita ann. 1747. nonis Aprilis, in qua etiam ritum hujus benedictionis praebet.

166 Episcopus in sua Synodo non potest quidem definire quaestiones de Fide, sed prohibere potest errores jam ab Ecclesia proscriptos, ut ex Gonzalez in *cap. Vestra* deducitur; *De Synod. Dioeces. libr.* 6. *cap.* 4. §. 7.

167 Episcopis in Synodo fas est non quidem rem aliquam inter Doctores controversam definire, sed praxim prohibere, uti v. g. non licet illis pronunciare, utrum jejunii essentia in abstinentia a carnibus tota consistat; sed etiam ante Bullam Benedicti XIV. jus illis fuit injungere, ut qui dispensationem ad carnes diebus jejunii vescendas obtinuerant, unicam comestionem servarent. *De Synod. Dioeces. lib.* 7. *cap.* 3. §. 1.

168 Episcopo ex epicheja fas est aliquando in iis praesertim, quae dilationem non patiuntur, nec facile Summus Pontifex consuli potest, circa ejus commune relaxare, ut decisum a Sac. Congregat. Concilii refertur *ibid. lib.* 7. *cap.* 17. §. 1. Id tamen nonnisi in speciali rerum articulo, neque ea de re statutum universale concedere potest, ut ex communi DD. *ibid.* §. 2.

169 Ad Dioecesanum Episcopum pertinet Ecclesias consecrare, eique fas est id muneris demandare alteri Episcopo, minime vero Presbytero, etiam cum oleis ab ipso Episcopo benedictis: Ita ex DD. *ibid. lib.* 13. *c.* 15. §. 2. *nov. edit.*

170 Consecratas insuper Ecclesias, atque pollutas nemo praeter Episcopum Dioecesanum reconciliare potest, nec fas est id muneris demandare Presbytero, quamquam cum aqua ab Episcopo benedicta. Si tamen Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantum benedicta, facultas dari potest, ut per simplicem Sacerdotem, adhibita tantum aqua lustrali, Ecclesia polluta reconcilietur; *ibid.*

171 Episcopo curandum est, ut legata pia impleantur, quod praestare ipse potest; etiamsi prohibitus fuisset a Testatore; ut ex *cap. Sua nobis, de Testament.*

Quod si Testator executorem reliquerit sui legati, et ei in casu quod segniter agat, alterum substituat, tunc Episcopus, si subdelegatus etiam segniter egerit, curam ejus exequendi in se suscipere debet; quod valet etiam in omnibus piis dispositionibus, tam in ultima voluntate factis, quam inter vivos, ut ex Trident. *sess.* 22. *de reform. cap.* 8. valet etiam non solum pro Episcopis, sed etiam pro Praelatis inferioribus habentibus territorium separatum, et jurisdictionem quasi Episcopalem *de Synod. et c. lib.* 13. *cap. ult.* §. 1. *et* 2. *nov. edit.* valet etiam pro Vicario Capitulari Sede vacante, ut in legato de Missis statuit Sacra Congregatio *ibidem* §. 2. 172

Fabrica S. Petri in Vaticano in locis suae auctoritati subjectis (non enim sunt omnia) non se immiscet jurisdictioni Episcoporum in ordine ad legata pia, et Missarum onera, nisi post annum ab obitu Testatoris, quo anno elapso piarum voluntatum executioni se immiscet, etiamsi judicium coeptum ab Episcopo terminatum non fuerit, ut ex DD. constat, *ibidem* §. 3. 173

NOVISSIMAE ADDITIONES EX ALIENA MANU

Plura profecto hic habet *Auctor*. Sed, et dicta ab eo magis illustrari possent, tum alia possent addi. Sed ne limites egrediamur Additionum haec tantummodo afferimus.

Episcopus sane post electionem ante possessionem de jure Canonico antiquo poterat ea omnia exercere, quae pertinent ad jurisdictionem, et signanter conferre Beneficia. Idque quia in ipso momento factae electionis consumebatur vacatio Ecclesiae, ut sequendo originalem theoricam Glossae *in cap.* 15. *verbo de talibus de Election.* firmant. Germon *de Indult. Cardin.* §. *Nec non quarumcumque n.* 3. *et duob. seq.* Matta *de Caus. Consistorialib. sect.* 2. *n.* 39. 174 175

Sed experientia compertum fuit, quod Episcopi hac abutebantur potestate; Refert abusus hosce Rota in *Corduben. Beneficiorum* 3. *Decembr.* 1696. *cor. bon. mem. Ursino.* Factum hinc fuit, ut Bonifacius VIII. *in Extravagant. Injunctae de Election.* hanc ipsis ademerit potestatem, et ita quidem ut deinde Episcopi non nisi apprehensa possessione eam exercere potuerint, possintque etiamnum. 176 177

Episcopus nequit Ecclesiam de non numerata reddere numeratam. Haec enim immutatio non nisi S. Sedi competit, ut firmant Piton. *discept. Eccles.* 17. *n.* 45. Rota *in Colonien. nominationum ad Canonissatus* 1. *Jul.* 1729. §. *Absque eo quod, coram bon. mem. Ratto* inter impressas *dec.* 264. *num.* 8. 178

Episcopi Germaniae anno 1630. a Sac. Congr. 179

de Propaganda Fide potestate donati sunt disponendi in conservationem, tum augmentum Catholicae Religionis Bona ab Haereticis recuperata, vel recuperanda. Sed dispositio haec sine Apostolico beneplacito perfici nequit.

180 Episcopus, cui potestas est mutandi Canonicos de una ad alteram Ecclesiam unitam, potest mutationem hanc facere absque ipsorum consensu, causaeque expressione; Rota *in Giennen. Iuris mutandi* 28. *Jun.* 1702. §. *Et sane cor. bo. mem. Pio.*

ARTICULUS VII.

EPISCOPUS QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EPISCOPUM REGULAREM, TITULAREM, ET SUFFRAGANEUM.

1 Episcopus Regularis a die suae confirmationis, et assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligatione suae Regulae, scilicet a jejuniis, vigiliis, silentio, modo canendi in Choro, et reliquis observationibus praescriptis in Regula; Donatus *prax. Regular. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 8. *quaest.* 51. *num.* 6. Portell. *verb. Episcopus num.* 13. Thomas del Bene *de inquisit. p.* 2. *dub.* 236. *sect.* 67. Felix Potestas *tom.* 1. *p.* 2. *num.* 1865. Peyrin. Rodriq. Busemb. et alii passim, et habetur *ex cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *quaest.* 1. ibi: « Statutum est, » et rationabiliter secundum Sanctos Patres a Sy» nodo confirmatum, ut Monachus, quem electio » canonica a jugo Regulae Monasticae professio» nis absolvit, et Sacra Ordinatio de Monacho » Episcopum fecit, velut legitimus haeres pater-
2 « nam sibi haereditatem, postea jure vindicandi » potestatem habeat. » Non absolvitur tamen a Votis essentialibus, quia non desinit esse Religiosus, sed solum est exemptus quo ad aliquos effectus Paupertatis, et Obedientiae juxta decentiam status. Licet enim non teneatur amplius ad obedientiam Praelati Regularis, tenetur tamen ad obedientiam Papae, unde non dispensatur ejus Obedientia, sed mutatur, sicut nec dispensatur ejus Paupertas, quia non acquirit dominium bonorum Ecclesiae, sed administrationem, liberam tamen quoad suam sustentationem, et causas pias; Hinc S. Bonaventura *in* 4. *sentent. dist.* 38. §. *Ad illud num.* 47. sic praecise ait: *Est enim divitiarum non Dominus, sed Dispensator etc. Similiter in voto Obedientiae non est dispensatus, quia omnem obedientiam, quam debebat prius suo Superiori, debet*
3 *Papae.* Episcopi Regulares illarum Religionum, quae ultra tria Vota essentialia omnibus communia, emittunt aliud quartum Votum essentiale, ut est Votum vitae Quadragesimalis apud Minimos tenentur etiam ad illud, nisi specialiter a Sede Apostolica dispensentur; Unde Peyrin. *tom.* 3. *privileg. cap.* 14. *n.* 3. refert, quod tres Summi Pontifices, scilicet Paulus V. Gregorius XV. et Urbanus VIII. dispensaverunt in hoc Voto cum tribus Minimis ad Episcopatum assumptis; et signanter Urbanus VIII. in examine Patris Francisci Castellani pro Episcopatu Caprulensi, eum interrogavit: *An factus Episcop. teneretur ad Votum vitae Quadragesimalis ?* et cum respondisset *non teneri*, Papa ei dixit: *Errasti, teneris*, et parum defuit, ut excluderetur; noluit tamen cum eo dispensare.

NOTA ROMANI THEOLOGI

Regulares ad Episcopatus dignitatem evecti, nedum ad essentialia vota servanda tenentur, verum etiam ad reliqua vota in professione emissa, seu obligationes per propriam respectivam regulam inductas, puta ad jejunium aliquibus determinatis diebus etc. modo horum observatio compossibilis sit cum statu Episcopali; Ita siquidem decrevisse constat Benedictus XIII. in Constitut. *Custodes* 7. Martii 1725. cujus haec sunt verba : « Iisdem Regularibus tam ad Episcopatum, quam » ad Cardinalatum evectis praecipitur, in virtute » S. obedientiae, sub poena suspensionis ab exer» citio Pontificalium ipso facto incurrenda Papae » reservata, ut singulis suae Regulae officiis, et » obligationibus, quae Pontificale, sive cujuscum» que alterius dignitatis, aut Cardinalatus offi» cium minime impediant, perpetuo subsint. » Hinc etenim liquet praedictos Episcopos subesse omnibus illis obligationibus, quae in regula, quam professi fuerant, exprimuntur, quaeque non pugnant cum onere, et dignitate Episcopali. Idquo respectu Franciscanorum praesertim tenendum est tamquam certum, cum eorum Regulae praecepta obligent sub mortali, a quorum obligatione nisi specialiter a Sede Apostolica dispensationem obtinuerint, nulla causa est, cur censendi sint exempti dum ad Episcopatum promeventur.

RESPONSIO AUCTORIS

At citatam hic a Rom. *Theologo* Constit. Bened. XIII. incip. *Custodes*, ego jam ad literam attuleram sub verb. *Habitus n.* 26. quam in ipsa sua Romana editione ibidem impressam non debuerat Adnotator ignorare.

Episcopus Regularis tenetur Habitum suae Re- 4
ligionis deferre; *cap. Clerici officia* 15. *de vita, et honest. Clericor.* ibi: « Pontifices autem in publi» co, et in Ecclesia superindumentis lineis omnes » utantur, nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre » habitum Monachalem. » Retento tamen colore 5
Habitus suae Religionis potest se conformare cum Episcopis saecularibus in forma, seu figura; Donatus *prax. Regul. t.* 1. *par.* 2. *tract.* 6. *quaest.* 12. *n.* 8. *in Rituali Romano reformato sub Clemente VIII.* et sic modo servatur in praxi. Canonici 6

autem Regulares S. Augustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici saeculares in Episcopos creati; Leo X. Constitut. 34. incipien. *Dudum* Vide verb. *Habitus num.* 26. ubi ad id affertur novissima Constitutio Benedicti
7 XIII. merito observanda. Episcopus Regularis tenetur recitare Officium juxta ritum suae Dioecesis, et non juxta ritum suae Religionis; *Sacr.*
8 *Congregat. Rituum* 11. *Junii* 1605. Episcopo tamen ex Ordine Sancti Francisci Minorum de Observantia assumpto, conceditur, ut possit recitare tuta conscientia officium Sanctorum Ordinis Sancti Francisci, et celebrare eorum Missas, dummodo privatim celebret in sua Capella dictis diebus Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, et Officium pariter recitet cum Breviario Romano;
9 *Sacr. Rituum Congregat. in Majoricen.* 6. *Decembr.* 1631. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicae gaudent privilegiis suae Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suae Religionis recitare Officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare, et Altare Beatis praedictis erigere; *Sacra Rituum Congregatio* 17. *Aprilis* 1660.

10 Episcopus Regularis recuperat jus Successionis ad haereditatem sibi delatam post promotionem, non obstante renunciatione; *Sac. Congreg. Concil.*
11 *in Neapolitana* 3. *Decembr.* 1639. Episcopus Regularis non acquirit Monasterio, cui fuit Filius, sed propriae Mensae, seu Ecclesiae quoad proprietatem, ad proprium tamen commodum quoad usumfructum; *eadem Sacra Congregatio Concilii*
12 *in dicta Neapolitana.* Episcopus Regularis post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum jam tertio quaesita; *Sacra Congregatio Concilii* 11. *Januar.* 1631. *et eadem Sacra Congregatio in dicta Neapolitana*, in qua cum quaereretur:

I. « An Regularis professus incapax bonorum, » ad Episcopatum assumptus recuperet Jus » succedendi quoad haereditatem post as» sumptum Episcopatum sibi delatam?

II. » An eidem obstet cessio, et renunciatio hu» jusmodi haereditatis facta ad favorem fra» tris; ad praescriptum Sac. Concil. Trid. » *c.* 16. *sess.* 25. de Regularibus sub d. die » 3. Decemb. 1639. resolutio prodiit.

Ad I. » Recuperare jus succedendi ad haeredi» tates post adeptum Episcopatum ad utili» tatem suae Ecclesiae sibi delatas quoad » proprietatem, et ad proprium commodum » quoad usumfructum.

Ad II. » Eidem non obstare supradictam ces» sionem, et renunciationem, quoad haere» ditates, quae non sint alteri ante adeptum » Episcopatum acquisitae. »

Frater Minor factus Episcopus auctoritate Papae recuperat Jus succedendi ab intestato, et ex 13
testamento; Rota *in Urgellen. Haereditatis* 24. *Maji* 1619. *part.* 4. *recent. tom.* 2. *dec.* 115. *num.* 22. Bartol. *in tract. Minor. lib.* 4. *dist.* 3. *c.* 3. *cum aliis allegatis*, quae quidem conclusio vera est, sed secundum terminos *cap. Statutum* 1. *caus.* 18. *qu.* 1. ut sibi usumfructum, et Ecclesiae proprietatem acquirat, ut hoc modo votum paupertatis conservetur; Archidiac. *in d. cap. Statutum num.* 2. Natt. *consil.* 180. *n.* 5. Feder. de Senis *consil.* 20. *num.* 7. et Rota *loc. cit. num.* 23. *et* 24. Epi- 14
scopo Ordinis Fratrum Reformatorum Sancti Francisci conceditur facultas disponendi de bonis intuitu suae personae acquisitis in quoscumque usus pios convertendis, et etiam ad favorem Consanguineorum, et Affinium, si Sanctissimo placuerit, prout concessit, et facultatem indulsit 12. *Aprilis* 1703. *Congreg. particularis in Ajacen. dispensationis* apud Card. Petram *tom.* 3. *Comment. in Constitut.* 11. *Clement. IV. sub num.* 44. Epi- 15
scopus Regularis, si sit negligens in exigendo bona haereditaria, vel eis renunciet, tunc succedit Ecclesia proprietaria ex dispositione *c. Statutum* 1. *caus.* 18. *quaest.* 1. et pro ea Capitulum potest agere, dum tractatur de praejudicio Ecclesiae, et Episcopatus; Rota *cit. tom.* 4. *part.* 2. *recent. decis.* 115. *num.* 9. *et* 10. Episcopus Regu- 16
laris adeundo haereditatem sibi delatam potest sibi praejudicare quoad usumfructum, non autem quoad proprietatem, quae fuit acquisita Ecclesiae; Rota *loco cit. n.* 18.

Regularis factus Episcopus debet relinquere 17
Religioni, vel Monasterio totum id, quod ante promotionem in Religione acquisivit, et habuit; *c. Statutum* 1. *caus.* 18. *quaest.* 1. et pluries statuerunt Summi Pontifices, et signanter Alexander IV. pro Minoribus 5. *Decembris* 1255. Constitut. incipien. *Ex parte vestra*, ubi praecipit, quod Fratres Minores Ord. S. Francisci ad Episcopalem, et alias Superiores Dignitates promoti, Libros, et alia sua bona, quae ipsos promotionis suae tempore habere contingerit, Generali ejusdem Ordini Ministro, vel Provincialibus Ministris, submota quacumque dilatione, resignent, nisi forsan dicti Ordinis Superiores eis ipsorum librorum usus ad tempus concesserint de gratia speciali. Similem resignationem a Patribus Ordinis S. Dominici faciendam statuit idem Pontifex *eodem anno* 1255. 11. *Maji in libro privilegior. Ord. pag.* 33. et sic etiam Clement. IV. 9. *Junii* 1628. Constitut. incipient. *Providentia*, ubi universis Fratribus Ordinis Praedicatorum Sancti Dominici ad Archiepiscopatus, Episcopatus, et Praelaturas assumendis inhibetur, ne consecrationis munus quoquomodo recipiant, antequam libros, et bona Ordinem memoratum contingentia, quae apud eos tempore suae promotionis habere contigerit, Prio-

ribus, ut Conventibus, de quibus assumpti fuerunt, cum integritate resignent, nisi forsan iidem Priores de consensu ipsorum Conventuum usum illorum ad certum tempus eis duxerint concedendum; alioquin eo ipso ab exequutione Pontificalis Ministerii noverint se suspensos. Inter bujusmodi autem libros intelliguntur comprehensi Quaternali, et illae Cartulae, vel membranae, in quibus dicti Fratres sibi certa notabilia cum aliquibus privatis sermonibus collegerunt; et novissime Benedictus XIII. Constitut. incipien. *Postulat humilitat. nostrae* §. 5. expresse interdixit Regularibus omnibus ad quascumque dignitates Ecclesiasticas promotis, ne secum extra Coenobia ulla bona asportare audeant. Et insuper ibid. §. 6. ademit Regularium Superioribus facultatem concedendi promotis eisdem ad tempus usum librorum, aliorumque.
18 Episcopus Regularis non subjicitur Bullae de largitione munerum, quia ibi prohibentur illae largitiones quae fiunt de bonis pertinentibus ad Religiosorum Monasteria. Largitiones autem Episcopi Religiosi non fiunt de Bonis Monasterii, sed de redditibus, quorum liberam babet administrationem, et usumfructum perinde ac si esset Episcopus saecularis: Rota *Tom.* 4. *part.* 2. *recent.*
19 *decis.* 115. *n.* 3. Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 2. *qu.* 6. *num.* 9. et allii passim. Episcopus Regularis, si ad suam Religionem redierit, Dignitates,
20 et officia illius obtinere prohibetur. Paul. IV. Constit. incip. *In Sacra* Episcopus Regularis, si Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem observantiam redire, sed remanet in perpetuum exemptus, sicut prius, quia retinet eminentiam Episcopalem. Sic quidem Imola *in Clem.* 1. *num.* 2. *de election.* Federic. de Senis *consil.* 38. *numer.* 2. Pyrin. *in formular. Regul. litt. G. cap.* 6. *num.* 7. Layman *in Theol. moral. lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 1. *de statu Relig. num.* 9. et cum multis aliis Barbosa *de offic. et potest Episcop. part.* 1. *tit.* 1. *c.* 4. *num.* 18. At nunc attendenda est Constitutio Benedict. XIII. incipien. *Custodes*, vi cujus Episcopi Regulares, si se abdicaverint Episcopatu, tenentur claustra suae Religionis repetere, nisi tamen aliter concessum illis sit a Summo Pontifice.

NOTA ROMANI THEOLOGI

Falsum est Regularem Episcopum, si contingat, ut vel Episcopatum resignet, vel aliquam ob culpam Episcopatu privetur, ad propria claustra redire non teneri: Nam in laudata benedicti XIII. Constitutione Episcopis Regularibus praecipitur, ut « dimisso Episcopatu, seu quacumque alia di-» gnitate, ad quam evecti fuerint, vel perfuncto » munere sibi extra claustra, commisso, ad eadem » claustra redire teneantur, sub poena privationis » usus Pontificalium, et si permanserint in con-» tumacia non redeundi claustra post annum sint » eo ipso suspensi a divinis.

RESPONSIO AUCTORIS

Huc recurrunt, quae supra innui, de Constitutione incip. *Custodes* a me jam allata sub verb. *Habitus numer.* 26. quod ignorare non debuerat Censor.

Episcopi Titulares antiquitus non creabantur, 21
sed tantum quia propriis Ecclesiis ob hostilitatem ejecti erant, in aliis Ecclesiis vacantibus Cardinales constituebantur, donec ad proprias Ecclesias reverti permitterentur, *in cap. Pastoralis* 7. *quaest.* 1. Fagnanus *lib.* 5. *Decret. in cap. Episcopalia* 1. *de Privilegiis, et excessibus Privilegiator.* 22
num. 39. Modo tamen non jam, qui expulsi sunt, dantur Episcopi Ecclesiis vacantibus, sed creantur denuo Episcopi Titulares illarum Ecclesiarum tum ob alias causas, tum ad hoc ut suffragentur aliis Episcopis: Fagnan. *loc. cit. n.* 41. Horum Epi- 23
scoporum Titularium, qui creantur Episcopi alicujus Ecclesiae in partibus infidelium sitae, quae neque populum Christianum, neque Clerum habet, nulla origo reperitur ante decretum Concilii Lateranensis sub Leone X. *sess.* 9. *de Cardinalibus;* ubi permisit creari Episcopos Titulares, quibus pro suffraganeis possent uti Cardinales Episcopi in suis Ecclesiis, sicuti modo utuntur ipsis etiam varii alii Episcopi non Cardinales, et ideo etiam hodie Summus Pontifex cum creat bujusmodi Episcopos Titulares, utitur similibus verbis: *Et suffragentur talibus donec etc.* Fagnan. *loco citato n.* 41. *et* 44. (*) Episcopi Titulares 24
sunt veri Episcopi Characterem habentes Episcopalem; *cap. Pastoralis* 7. *quaest.* 1. *et* ibi Archidia. *sub numer.* 4. *et Praepositus in* 1. *notabil.* et alii communiter. Pontificalia tamen exercere non po- 25
test Episcopus Titularis, nisi in illa Dioecesi, cui datus est suffraganeus, ut statuit S. Pius V. in decreto suo Consistoriali, teste Fagnan. *loc. cit.* 26
num. 50. Neque in locis exemptis, nisi de licentia Episcopi loci, intra cujus fines locus hujusmodi exemptus, fuerit constitutus; Concil. Trident, *sess.* 14. *cap.* 4. *de refor.* et sic expresse decisum fuisse a S. Congr. Conc. refert. Aldan. *in compendio Canon. resolut. lib.* 1. *tit.* 4. *n.* 3.

Neque potest Episcopus Titularis in Ecclesia 27
sua jurisdictionali, veluti si esset Praepositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cujus Dioecesis fines Praepositura existit, ut decisum fuisse refert Aldan. *in compendio Canon. resolut.* 28
lib. 1. *tit.* 8. *num.* 10. Neque potest Episcopus Titularis familiarem suum etiam triennalem ordi-

(*) Extat de Episcopis Titularibus P. Andreucci dissertatio, dignissima quae hoc loco conferatur. *(Edit. Barbiell.)*

nare absque sui proprii Praelati expresso con-
sensu; sic expresse *Conc. Trident. citata sess.* 14.
29 *cap.* 2. *de reformat.* Immo ordinati ab Episcopo
Titulari sine consensu proprii Episcopi, ipso jure
30 suspensi sunt, donec suo Praelato visum fuerit.
31 Sic expresse Trident. *loc. cit.* Et ipse Episcopus
Titularis Ordines conferens, seu Pontificalia exer-
cens sine licentia Ordinarii Dioecesani est su-
spensus per annum ab usu Pontificalium, textu
expresso in Trident. *loc. cit.* Episcopus Titularis
non est creandus, nisi vere urgeat necessitas.
Clementin. *In plerisque cap.* 5. *de elect.* et Glossa
32 *ibid. verb. Vagationis*, ubi inhaerendo d. Decretali
invehitur in eos, qui anhelant ad Vicarias Epi-
scoporum, et Ecclesias Titulares; Et ibidem in
verb. *Religiosos* dicit, hunc abusum maxime vi-
gere in Religiosis, qui ad hoc laborant interdum
etiam importune, et per corruptelas, ut canere
possint cum Psalmista, *Laqueus contritus est, et
nos liberati sumus, Psalm.* 123. et sic cum Glossa
Fagnan. *l. c. n.* 47. Ursaya *in Miscellaneo sacro,
et profan. p.* 2. *verb. Episcopus n.* 37.
33 Episcopus Titularis Canonicatum obtinens in
Ecclesia Cathedrali potest, et debet in ea uti ha-
bitu ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana
Curia, idest Rochetto supra subtanam, et Mantel-
letto violacei coloris. *S. Cong. Rituum in Compo-
34 stellana* 11. *Julii* 1617. Et debet praecedere om-
nibus aliis Canonicis, et Dignitatibus, tam quo
ad stallum, quam quo ad functiones cantandi Mis-
sas, et omnia alia. *Sac. Congreg. Rituum in Ragu-
sina* 22. *Junii* 1594. *in dicta Compostellana* 11.
35 *Julii* 1617. *et in Calaguritana* 13. *Novembr.* 1621.
Episcopus Titularis, qui est Canonicus subest
Visitationi Ordinarii adinstar aliorum Canonico-
rum, et tenetur ad observantiam Legis Dioecesa-
nae, aliter subjicitur poenae, etiam Excommuni-
cationis, in ea contentae. *Sacr. Congreg. Episcop.*
24. *Jul.* 1632. apud Card. Petram *t.* 1. *comment.*
36 *in Constitut.* 2. *Leonis IX. sect.* 5. *n.* 94. Fami-
liares etiam Episcopi Titularis gaudere debent
privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant,
et sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt,
non ab Episcopo, seu Archiepiscopo Titulari. *Sac.
37 Congreg. Immunit.* 17. *Januar.* 1628. Beneficia, et
Pensiones non vacant in eo, qui ad Titularem
Episcopatum assumitur, cui etiam de novo con-
ferri possunt praesertim simplicia. *Sac. Congreg.
Episcop. in Elboren.* 22. *Decembris* 1640. apud
Nicol. *in Lucubrat. tom.* 2. *l.* 3. *tit.* 5. *n.* 43. Epi-
38 scopus Titularis est de jure vocandus ad Concilia
39 generalia. Vid. verb. *Concilium num.* 29. Episco-
pus Titularis administrator alterius Ecclesiae,
quas functiones in illa facere possit, et quomodo
ei teneantur assistere Canonici Cathedralis? *Sac.
Congr. Rituum in Sarsinaten. Funct. Episcopalium*
22. *Augusti* 1723. *Ponente Card. Paulutio*, ubi
fuerunt proposita, et resoluta sequentia dubia.

I « An Episcopus Civitatis Ducalis Modernus » Administrator Ecclesiae Sarsinaten. in functionibus Pontificalibus gaudeat omnibus » illis praeeminentiis et praerogativis, qui- » bus fruuntur, et gaudent omnes alii Epi- » scopi in propriis Dioecesibus in casu etc. » et quatenus negative; »

» II. An dictus Episcopus, et Administrator » amovibilis Ecclesiae vacantis, dum cantat » Missam, et Vesperas in Pontificalibus, » possit sedere super Cathedra Episcopali » elevata quatuor gradibus parata cum Bal- » dachino, ac Postergali, et Baculo Pasto- » rali; vel sedere debeat super Faldistorio » prope Altare sine Baculo?

» III. An concedere possit Indulgentiam qua- » draginta dierum sine speciali facultate » Apostolica?

» IV. An ei, dum assistit Missae solemni ab alio » cantatae, debeant Canonici facere Circu- » los ad Kyrie eleison, Gloria in Excelsis, » Credo, Sanctus, et Agnus Dei; Tuncque » ubinam debeat sedere?

» V. An fieri debeat anniversarium suae con- » secrationis, cum Missa cantatur per Capi- » tulum, et Clerum, ejusque nomen debeat » in Canone memorari per Sacerdotes cele- » brantes?

» VI. An, dum Administrator Missam cantat » in Pontificalibus, debeat poni super Al- » tare septimum candelabrum cum candela » accensa?

» VII. An, dum idem cantat Missam in Ponti- » ficalibus, debeant omnes Canonici Sacris » paramentis indui, vel tres tantum fungen- » tes Officii Diaconi, Subdiaconi, et Presby- » teri assistentis?

» VIII. An dum vadit ad Cathedram, debeat » sumere Cappam magnam in Ædibus supe- » rioribus Episcopatus, vel in ingressu Ec- » clesiae, seu Presbyterii;

» IX. An Canonici cum accessurum ad Cathe- » dralem debeant omnes excipere in dictis » Ædibus, vel soli tres, aut quatuor ad por- » tam Ecclesiae?

» X. An diebus Festis fieri debeant publice Ora- » tiones pro novi Episcopi electione ad for- » mam Conc. Trident. et Caeremonialis Epi- » scoporum?

Supradicta die 22. Augusti 1722. responsum fuit. 40
» Ad primum. Negative.
» Ad secundum. Negative quoad primam, partem; Affirmative quoad secundam.
» Ad tertium. Negative.
» Ad quartum. Negative, et sedeat in primo » Stallo Chori.
» Ad quintum Negative.
» Ad sextum. Negative.

» Ad septimum. Negative quoad primam partem, Affirmative quoad secundam.

» Ad octavum. Arbitrio Administratoris in casu etc.

» Ad nonum decere in casu, de quo agitur ut omnes accedant.

» Ad decimum. Affirmative.

41 Pro Episcopo Titulari obtinenti Canonicatum in Cathedrali Asculana *die* 20. *Mart.* 1730. in Sacra Congr. Rituum per Card. Picum a Mirandula propositis octo sequentibus dubiis, resoluta fuerunt ut infra:

» Dub. I. An post delatam per Subdiaconum assistentem Episcopo locali Pacem, debeat illam deferri per d. Subdiaconum Episcopo Titulari; antequam Canonici Assistentes in Throno illam recipiant ab Episcopo locali? *Negative.*

» II. An canonicus Episcopus Titularis in Missis, et Vesperis cantatis cum assistentia Episcopi localis teneatur discedere a Stallo una cum reliquis Canonicis pro faciendis consuetis circulis praescriptis a Caeremoniali Episcoporum? *Affirmative.*

» III. An exercente Pontificalia Episcopo locali, liceat Episcopo Titulari assistenti in Stallo cum reliquis Canonicis, deferre Pluviale, vel potius incedere debeat cum Rochetto, Mantelletta, et habitu violaceo?» Affirmative, exercente Episcopo locali Pontificalia; et assistente Capitulo in paramentis Sacris.

» IV. An una cum Pluviali possit quoque deferre Mitram Episcopalem absque consensu Episcopi localis? Posse, accedente consensu Episcopi.

» V. An, et cujus qualitatis debeat esse Mitra gestanda per d. Episcopum? Mitram debere esse lineam.

» VI. An in casu concessionis usus Mitrae, ut supra, debeat Episcopus Titularis illam per seipsum imponere, et amovere a capite, vel potius ad hunc effectum liceat uti opera alterius? Per seipsum in casu ut supra.

» VII. An liceat Episcopo Titulari canendi Missas, et Vesperas tamquam Canonico in propria hebdomada uti Faldistorio, et indumentis Pontificalibus, seu potius illas canere debeat, sedendo in scamno, prout practicatur cum reliquis Canonicis, et absque Pontificalibus indumentis.» Ad mentem, et mens est, ut in Missis de Turno abstineat, et subroget alium; In solemnioribus vero non posse, nisi de licentia Episcopi.

» VIII. An in tali casu teneatur petere licentiam ab Episcopo locali? » jam provisum. Et quo ad thurificationem, Episcopum Titularem esse thurificandum post Archidiaconum, et Canonicos Throno assistentes.

Episcopis Titularibus praecedunt Episcopi lo- 42
corum etiamsi posteriores sint Consecratione. Frances *de Eccles. Cathedral. cap.* 42. *num.* 20. *et* 21. Ursaya *in Miscellaneo sacro, et profano part.* 2. *verb. Episcopus, num.* 40. Episcopus, cui datus est Coadjutor, potest esse coadjutor alterius; 43
Sac. Congreg. Consistor. in Constantiensi Coadjutoriae 16. *Septembris.* 1722. Episcopus suffraganeus 44
datus Episcopo cum facultate exercendi Pontificalia Officia in Civitate, et Dioecesi, de expresso consensu, et licentia pro tempore existentis Episcopi non potest eadem Pontificalia exercere, ut exercuit vivente Episcopo, post illius mortem Sede vacante, et Capitulo contradicente. *Sac. Cong. Concil. in Vilnen.* 22. *Febr.* 1631. Unde mortuo Episcopo, illius suffraganeus Ordines conferre non potest. *Sac. Cong. Concil. in Constantiensi* 4. *Feb.* 45
1645. Alia de Episcopo suffraganeo, Vid verb. *Coadjutor a n.* 67. *ad num.* 103. ubi late de ipso.

ADDITIONES AUCTORIS

Episcopi suffraganei, annua praestatione super 46
mensa Episcopali ipsis constituta, provideri debent de congrua sustentatione. Benedictus XIV. 47
Constitut. incip. *Cum a nobis.* Episcopi Titulares 48
valide, sed illicite Ordines conferunt sine licentia Ordinarii, in cujus Dioecesi degunt. Idem *ibid.* 49
Episcopus Titularis jurisdictionem exercere potest in subditos Ecclsiae sibi assignatae, si ad Christianam Religionem convertantur. Idem *ibid.*

Episcopi ex ordinibus Monasticis, et mendican- 50
tibus assumpti, habitum proprii Ordinis visibilem gestare debent; Benedictus XIV. Constitut. incip. *Biennium* §. 3. quae extat in supplemento tomi 3. sui Bullarii.

Id tamen non procedit quoad Canonicos Regu- 51
lares, et Clericos Regulares. Idem *ibid.* Sed recte observatur a Fratribus Professis Militiae Equestris S. Joannis Hierosolymitani. Idem *ibid.*

Quoad obligationem Episcoporum exemptorum, et Sanctae Sedi immediate subjectorum, eis indictam a Concilio Tridentino *sess.* 24. *de reformat.* 52
cap. 2. sibi eligenti Metropolitanum, ad cujus Synodum Provincialem accedere teneantur, et quae ibi ordinata fuerint observare et observari facere, Bened. XIV. *de Synodo Dioec. lib.* 13. *c.* 8. *n.* 13. *et seq.* haec refert: « Tridentinae sanctionis habita » fuit ratio in Concilio Romano coacto anno 1725. » Cumque eidem aliqui Episcopi interfuissent, » qui a Metropolitani jurisdictione immunes, et » Sanctae Sedi immediate subjecti, Archiepiscopum sibi non delegerant, ad cujus Synodum » Provincialem accederent, jussi sunt, canonicis » etiam poenis indictis, electionem hujusmodi statim perficere; Idemque absentibus significatum » fuit, ac insuper particularis instituta Congregatio, quae Decretum hac de re conditum exequen-

» dum curaret. Haec Congregatio habita fuit die » 28. Maji ejusdem anni 1725. editaque ab ipsa » sunt consultissima Decreta, quae cum a nullo » adhuc, quem sciamus, Auctore impressa fuerint, optimum ducimus ea huic capiti inserere.

» *Examinato diligenter Decreto Sacri Concilii* » *Tridentini sess.* 24. *cap.* 2. *de electione Metropolitani per Episcopos, qui nulli Archiepiscopo subjiciuntur, ad effectum perducenda, concordibus, et* » *uniformibus votis fuit relatum, ut sequitur.*

» *Primo, Archiepiscopos, qui non habent Suffraganeos, non teneri eligere Metropolitanum ad effectum conveniendi in ejus Concilio Provinciali.*

» *Secundo, sex Cardinales Episcopos urbium* » *Romae adjacentium, non teneri, ut supra.*

» *Tertio, Episcopos omnes, qui sunt inter Provinciam Capuanam, et Pisanam, non teneri eligere Metropolitanum ad effectum praefatum. Eos* » *nihilominus, qui, vel quorum Antecessores jam* » *semel post Tridentinum elegerunt Metropolitanum,* » *teneri stare electioni, prout etiam Episcopus, qui* » *a Provincia Romana, inter dictas Capuanam, et* » *Pisanam constituta, divulsi fuerint, et assignati* » *Suffraganei Ecclesiarum in Metropolitanas electarum, eidem subesse.*

» *Quarto, Episcopos vere immediate subjectos* » *Apostolicae Sedi qui sunt extra praefatam Provinciam Romanam, ubicumque locorum existentes,* » *omnino teneri eligere Metropolitanum, juxta Decretum Concilii Tridentini sess.* 24. *c.* 2. *de reformat. quatenus ipsi, vel eorum Antecessores jam* » *non elegerint.*

» *Quinto, Abbates, aliosque Praelatos inferiores* » *nullius Dioecesis, habentes Jurisdictionem quasi* » *Episcopalem in Clerum, et populum, cum Territorio separato, teneri eligere Metropolitanum, ut* » *supra.*

» *Sexto, Episcopos, Abbates, et Praelatos inferiores, qui debent, ut supra, eligere Metropolitanum, et si non teneantur eligere viciniorem, debere* » *tamen, juxta dictum Decretum Concilii Tridentini,* » *vicinum eligere; quod est intelligendum de non* » *nimis longe distante, habita ratione regionum.*

53 Deinde *ibid. num.* 15. sic prosequitur, « Inter » Episcopos, qui ut Metropolitanum sibi ad praedictum effectum eligerent, a Congregatione » compulsi sunt, alter Patiensis fuit, Lucensis alter, siculi legitur in Registris praedictae Congregationis habitae, ut dictum est, die 28. Maji » 1725. Et hi quidem plura obtendere non omiserunt, ut Metropolitani, electionem declinarent, sed eorum contentiones, et studia in irritum cesserunt, rejectis eorum instantiis per » eamdem Congregationem habitam die 11. Februarii 1726. Cum vero felicis record. Benedictus PP. XIII. justis, gravibusque de causis » Episcopatum Lucensem in Archiepiscopatum » erexerit, nullo tamen ipsi adscripto Suffraganeo, ut patet ex ejus Constitutione incipient. » *Inscrutabilis, novo Bullario tom.* 12. et cum Nos » Papiensi Episcopatui unitum perpetuo voluerimus titulum Archiepiscopi Amasiae in partibus » Infidelium, sicuti videre est in nostra Constitutione, quae incipit *Ad supremam, in nostro Bullario tom.* 1. *num.* 74. hinc uterque Praesul ab » eligendi Metropolitani lege immunis evasit, juxta primum superius inserti Decreti capit. Ad » Episcopos vero quod spectat, qui Capuanam, » et Pisanam Provinciam interjacent, multo ante » fuerat pronunciatum, non adigi eos Metropolitanum eligere, sicut videri potest *lib.* 4. *Decretorum Congregationis Conc. anni* 1585. *pag.* 53. » *Sacr. etc. censuit*, *Decretum cap.* 2. *de reformat.* » *sess.* 24. *non habere locum in Episcopis, qui sunt* » *in Provincia Romana.* De Provincia Romana inter Capuanam, et Pisanam loquitur Innocentius » III. *in cap. Sua nobis, de Officio Vicarii.* Nos de » ipsa mentionem fecimus *in superiori l.* 2. *cap.* 2. » *n.* 3. ubi etiam rationum momenta attulimus, » ob quae hujusmodi Provinciae Episcopi ab eligendo Metropolitano eximuntur. Itaque alteri » huic relationis capiti finem imponentes, censemus, facile ex dictis quemlibet Episcopum colligere posse, num ad eligendum Metropolitanum obstringatur, et quomodo de injuncti sibi » oneris implemento doccre debeat. » Hactenus laudatus Pontifex *loc. cit.*

Episcopi suffraganei etsi decorentur pallio, in Bullis tamen ejus concessionis cavetur, ne quid praejudicii ex hoc inferatur eorum Metropolitis, quin et vetantur illud ferre in praesentia Archiepiscopi. Bened. XIV. de *Synodo Dioeces. lib.* 13. *cap.* 5. §. 2. *nov. edit.* 54

Pallii honore non decorantur latini Patriarchae Titulares, quemadmodum nec Archiepiscopi in partibus; cum enim pallio nemo uti possit extra Provinciam suam, illi profecto alibi commorantur; *ibid.* §. 17. 55

ADDITIONES EX ALIENA MANU

De Regulari ad Episcopatum promoto magistralis, et numquam satis promerita est Decisio Sacrae Rotae *in Vilnen. Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum* 3. *Aprilis* 1761. *cor. R. P. D. Frangipani.* In hac enim Decisione statuitur, quod ut primum Regularis ad Episcopatum promovetur, a jugo Regularis Observantiae liberatur, liberamque acquirit facultatem donationem inter vivos faciendi ratione causae piae, et quidem etiamsi Episcopus sit mere titularis, et agatur de Episcopo mere electo, modo electus sit a Summo Pontifice. Vide et alia ad materiam facientia in hac Decisione. 56

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Duae hic de Episcopo Titulari expendendae
sunt quaestiones. Prior est an Titularis Episcopus
negligens consecrationem suscipere intra tempus
a Concilio Tridentino *sess.* 23. *c.* 2. *de reformat.*
praefinitum, incurrat poenas ab eodem *Concilio*
inflictas, videlicet restitutionis omnium fructuum,
si negligentia fuerit per tres menses a die Con-
firmationis; et privationis Episcopatus si negligen-
tia fuerit per alios tres menses et sic per sex
menses a Confirmatione.
57 Negativa mihi arridet opinio. Ratio enim cur
Concil. Tridentinum ita obligavit Episcopos, fuit,
ut occurreret spirituali damno, quod necessario
subditis afferre debebat dilata ab Episcopo in
longum tempus susceptio consecrationis; Van.
Espen. *Jur. Ecclesiastici univers. part.* 1. *titul.* 15.
cap. 1. §. 14. Hallier *de Sacr. Ordination. part.* 3
58 *section.* 7. *cap.* 21. §. 2. *n.* 16. Haec autem Con-
cilii Tridentini ratio locum sibi vindicare nequit
quantum ad Episcopos Titulares, utpote qui
subditos habent habitu tantum, non item actu.
59 Non est igitur quod Episcopus Titularis negligens
Consecrationem teneri possit poenis Concilii Tri-
dentini, ut punctim firmat Hurtatus *variar. resol.*
num. 2. *tract. ultim. resolut.* 12 §. 4. *n.* 720.
60 Accedit quod juxta Concilium Tridentinum ut
locum habeat poena privationis Episcopatus, de-
bet praecedere poena restitutionis omnium fru-
61 ctuum. At quomodo quantum ad Episcopos Titu-
lares praecedere potest poena haec restitutionis
omnium fructuum, si apprehendere ii nequeunt
possessionem suarum Ecclesiarum, utpote ab In-
fidelibus occupatarum? Hinc igitur magis atque
magis confirmatum remanet quod intelligere ne-
quit Concilium Tridentinum *de Episcopis Titula-
ribus*, eo ipso quod circa ipsos servari nequit ordo
ille poenarum ab ipso Concilio Tridentino stabili-
tus, et religiosissime propterea servandus. Optime
Rota *in Vilnen. Ordinis S. Basilii Magni Rutheno-
rum* 3. *Aprilis* 1761. §. 14. *cor. bon. mem. Fran-
gipane.*

Altera est an Canonicus qui simul sit Episcopus
Titularis possit a Capitulo suae Ecclesiae Cathe-
dralis eligi in Episcopum absque Brevi eligibilita- 62
tis? Notum jam est quod Episcopus unius Eccle-
siae non possit in Episcopum alterius Ecclesiae
eligi, sed postulari debeat *cap. ultim. de Postulat.
Praelator.* idque ex matrimonio spirituali, quod
Episcopum inter ac Ecclesiam intercedit.

Videtur autem posse eligi sine eligibilitatis 63
Brevi eo quod regula de spirituali matrimonio
cessat quantum ad Episcopum Titularem, quippe
qui vere et proprie Ecclesiam haud habet. At 64
contrarium, et quidem jure meritoque resolvit
Christianus Thomasius *in Respons. Jur. impress.
post Programmata* §. 5. *et plur. sequent.* ea ductus
ratione, quod Episcopum Titularem inter et Eccle-
siam est spiritiuale matrimonium, adeoque carens
ipse Brevi eligibilitatis nequeat ex matrimonio
hoc spirituali eligi in Episcopum alterius Eccle-
siae.

EPISTOLAE ECCLESIASTICAE

EX EDITIONE BARBIELLINIANA

SUMMARIUM

1. 2. Epistolae, de quibus agendum quaenam sint? — 3. De illis scriptores. — 4. Literae autem, quas hoc articulo percensemus, sunt Apostolicae. — 5. Canonicae — 6. Clericae. — 7. Circulares. — 8. Commendatoriae. — 9. Communicatoriae. — 10. Concessoriae. — 11. Confessoriae. — 12. Decretales. — 13. Diaconicae — 14. Dimissoriae — 15. Encyclicae — 16. Enthronisticae. — 17. Festales. — 18. Formatae. — 19. Pacificae. — 20. Paschales. — 21. Pastorales. — 22. Synodicae. — 23. Systaticae. — 24. Tractatoriae. — 25. Tractoriae.

1 Epistolae nomen ad quaevis instrumenta si-
gnificanda sequiore aevo translatum est.
Hanc epistolam donationis habet papyraceum
instrumentum quinto saeculo Ravennae
scriptum. Quare decepti sunt, qui quod id nomen
hac acceptione deinceps viderunt usitatissimum,
a Gothis, Langobardis, et Francis illud ad nos
derivasse existimarunt.
2 Nos antiquo, et vere Latino more epistolas hic
sumimus, ab ἐπιστέλλω *mitto* sic dictas; unde Lati-
nis aevo ad barbariem inclinante *missivae* appel-
latae sunt, ut apud Cassiodorum. Neque vero alias
ab Ecclesiasticis, et Canonicis hic indicabimus.

Ac de his quidem epistolis non pauca invenies 3
apud Baronium Tomo II. plura apud Hermannum
Hugonem in egregio libello *de prima scriben. ori-
gine c.* 13. ac Trotzium, qui illum apud Batavos
suis non tam auctum, quam oneratum adnotatio-
nibus recudit. Sed ut Cabassutium, Pompejum
Sarnellium in suis epistolis Ecclesiasticis *epistola
prima*, Dod Wellum *dissertat. Cyprianic. pag.* 17.
Gonzalez *in lib.* 7. *decret. tit.* 22. *cap.* 3. Bingha-
mum, aliosque, qui pro data occasione ad hoc
argumenti genus excurrerunt, omittam, fuere qui
singularibus libris de hisce epistolis eruditissime
egerunt, cum primis Gerardus Rodolphus Gra-

viensis in opusculo *de literis Canonicis*, Coloniae 1572. Franciscus Bernardinus Ferrarius *de antiquo Ecclesiasticarum epistolarum genere*, Mediolani 1612. et curante Gebh. Theodoro Mejero iterum Helmstadii 1678. 4. Philippus Priorius in dissertatione *de literis Canonicis cum appendice de Tractoriis et synodicis*, Parisiis 1675. et inter Protestantes Jo. Gaspar Thorspecken in diss. *de literis Canonicis*, Witebergae 1731. Hos ego auctores sequar in novo hoc quo Ferrarianam Bibliothecam augendam duxi, articulo. Neque tamen omnes Ecclesiasticas hujusmodi epistolas percensebo, (quod longioris esset commentarii, novaeque quam paro, Hugoniani nuper indicati libelli editioni servare consultius reor,) sed praecipuas, easque potissimum, quas in Canonibus, ac Decretalium libris memorari novimus. Utar autem in illis numerandis Alphabeti ordine.

4 Igitur *Apostolicae* literae sunt quaevis epistolae a Romano Pontifice Apostolica scriptae auctoritate, sive Constitutiones sint, sive Brevia, rescripta etc.

5 *Canonicae* eaedem sunt, *communicatoriae*, et *Formatae* de quibus mox.

6 *Clericae*, quarum occurrit mentio apud Cyprianum *ep.* 4. *Pame.* 1. *edit.* Illas Hugo intelligit, quae a Clero scribi solent sede vacante, sed revera a Clerico, qui ad eas deferendas ab Episcopo, vel Clero mittebatur, sic sunt appellatae: qua de re fusius paullo post, ubi de diaconicis sermo erit.

7 *Circulares. V. Encyclicae.*

8 *Commendatoriae* epistolae erant, quae illustrioris conditionis hominibus, aut illis etiam, quorum existimatio fuerat in quaestionem vocata; Clericis quoque, ac Monachis, quibus esset in exteras regiones proficiscendum dabantur. Suscipientes autem ex illarum lectione dignoscebant, quemadmodum cum peregrinis agendum foret, quaque communione donandi. Quod de Monachis diximus confirmat S. Hieronymus *ep.* 147. *al.* 48. *ad Sabinianum* his verbis: *quis non susciperet eum, qui se Monachum promittebat*, praesertim ignorans tragaedias tuas, et Episcopi tui Commendatitias *ad caeteros sacerdotes epistolas legens*? Quod vero de illustrioribus viris asseruimus, ex Chalcedonensi Canone XI. sumpsimus; qui hujusmodi est: *omnes pauperes, et indigentes Ecclesiasticis auxiliis cum proficiscuntur, sub probatione epistolii, sive pacificis. quae dicuntur Ecclesiasticae, tantummodo commendari statuimus, et* Non Commendatitiis *epistolis: quia commendatitias epistolas quas dicimus, eos tantum accipere convenit, qui in opere sunt clariores.*

9 *Communicatoriae* erant, quae omnibus, qui in communione Ecclesiae erant; cum eaque pacem colebant, concedebantur. *V. Formatae.*

10 *Concessoriae. V. dimissoriae.*

11 *Confessoriae.* Hugo *captivorum literas* memorat, *quae*, inquit, *nominantur in Concilio Lugdunensi secundo cap.* 2. *et ab Episcopis dabantur pro lapsis.* Addit continenter: *sit earum mentio in Concilio Eliberitano, et Arelatensi primo.* Verum a Lugdunensi illo Concilio, quod tertium est in Sirmondi collectione, vix ego crediderim designari literas, quae ab Episcopis darentur pro lapsis. Quamquam cum locus ille Lugdunensis Concilii mendosus sit, neque MSS. Codicum inopia facile emendandus, nihil definire ausim. In Eliberitano tamen, et Arelatensi primo nusquam reperio *captivorum literas*, sed solum *Confessorum*, seu *Confessorias* literas, quas Cyprianus *libellos* saepe appellat. Literae autem erant, quibus Martyres, et Confessores lapsis petebant ab Episcopis dari pacem. Legenda hanc in rem est epistola decima ejusdem S. Cypriani *Valuz. edit.* ubi et formulam refert, qua quidam in ejusmodi literis Martyres utebantur: *communicet ille cum suis*, eamque reprehendit; *late enim patet, quando dicitur* ille cum suis, *et possunt nobis viceni, et triceni, et amplius offerri, qui propinqui, et affines, et liberti, ac domestici esse assererentur ejus, qui accipit libellum.* An ea autem formula: *communicet ille cum suis* Martyres significarent, se lapsos absolvisse, quaestio est inter eruditos viros. Affirmat Ill. Albaspinaeus in suis *observationibus.* Eam tamen formulam deprecatoriam tantum fuisse, atque ad exprimenda Martyrum vota conceptam, satis indicat Cyprianus his verbis: *sed et illud ad diligentiam vestram redicere, et emendare debetis, ut nominatim designetis eos, quibus pacem dari desideratis; audio enim, quibusdam sic libellos fieri, ut dicatur*: communicet ille cum suis. *Quod numquam omnino a Martyribus factum est, ut incerta et coeca* Petitio *invidiam nobis postmodum cumulet.* Quid? quod *de his qui Confessorum literas afferunt, placuit, ut sublatis eis literis alias accipiant communicatorias*, ut Eliberitanum Concilium statuit, itemque Arelatense 1. *can.* 9. Quid vero *communicatoriis* literis opus iis, qui communioni restituti fuissent?

Decretales literae sunt, quibus Romani Pontifi- 12
ces ad interrogata respondebant, quaeque vitanda, sequendave essent, decernebant. *Decretalia constituta* dicuntur a S. Siricio *epist.* 1. *ad Himer.* et a S. Caelestino I. *ep.* 5. ad Episcopos per Apuliam, et Calabriam constitutos.

Diaconicae, earum mentio apud Georgium Syn- 13
cellum *p.* 375. et apud Eusebium *l.* 6. *cap.* 46. *Vales.* edit. quod 38. est in veteribus Christophorsoni, 34. in interpretatione Ruffini. Recenset nempe Eusebius epistolas Dionysii, atque inter eas *Diaconicam* memorat, quam Rufinus *de ministeriis*, Christophorsonus *de ministeriis Ecclesiae*, *de Officio diaconi* explicat Valesius. At Jacobus Goar, qui Georgium Syncellum edidit, illustravitque, genus quoddam Epistolarum Ecclesiasticarum ibi significari putavit, quod Διακονική di-

ceretur, sicut fuere synodicae, pacificae, dimissoriae et similes. Goario adsentitur Bencinius *dissert.* 1. *pag.* 28. *et Diaconicam* intelligit diploma quoddam, quo universis innotesceret, illud proferentem Hippolytum Diaconum (per hunc enim a Dionysio Romam missa est epistola illa) cursorem Dominicum esse, cujus erat Encyclicas epistolas quaquaversum deferre. Qua in re si quid sentio, aperiendum mihi est, deceptos Ruffinum, Christophorsonum, et Valesium, ac longe gravissimi hallucinatum fuisse Bencinium adfirmabo. Certe ut a primis illis ordiar, quis unquam sibi persuadeat, Dionysium *ad Fratres Romae constitutos per Hippolytum* misisse epistolam *de officio diaconi?* quasi vero Fratres Romae constituti ab Alexandrino Episcopo *officium diaconi* docendi essent. Quod si id eo sensu intelligas, quod de ministeriis Diaconorum *apud suam Ecclesiam* Dionysium Romam scripserit, tum haud aegre ita sentienti subscribam. Ad Bencinium quod adtinet, mirum est eum non haec somnia tantum excogitasse, sed etiam eruditis viris succensuisse, qui ante ipsum adeo desipere numquam visi sunt. Porro ut Diaconicae epistolae Benciniano sensu acceptae commentum luce clarius ostendam, duo Bencinio libens concedo. Primum illud est, a Principibus diploma cursoribus suis datum esse; alterum est, Diaconos saepissime literas ad Episcopos aliosque fideles detulisse. Nego tamen aut Diaconis illis peculiares literas aut diploma ab Episcopis datum fuisse, aut etsi datum esset, *diaconicum* appellandum. Nam legimus quidem Pothinum, et Lugdunensem Ecclesiam, dum Romam Irenaeum mitteret, Eleuthero Pontifici scripsisse apud Euseb. *l. v. c.* 4. sub finem epistolae: *Has literas, ut ad te perferret, fratrem et collegam nostrum Irenaeum hortati sumus. Quem quidem, ut commendatum habeas, rogamus*: legimus Basilium *ep.* 111. *vet. edit.* ad Athanasium scripsisse: *Hac de causa et Fratrem nostrum Dorotheum ... Diaconum... ad pietatem tuam remisi.* legimus, ut Leonis, et cetera id genus exempla praeteream, Constantium in tertia ex tribus, quas ad Athanasium dedit, evocatoriis literis scripsisse: *ad pleniorem autem notitiam, Achetam Diaconum misimus; ex quo discere poteris, et quodnam sit mentis nostrae propositum etc.* At quis hinc inferat, Cursoribus Dominicis peculiare diploma datum fuisse Tractoriae cursoribus a Principibus concessae simile? Bencinius tamen infert *dissert.* 2. *pag.* 167. *et dissert.* 1. *pag.* 38. *et* 101. O praeclaram consecutionem. Si cui igitur scripsero: *literas hasce ad te perferendas dedi Petro mercatori, aut viro patricio, aut Religioso;* Bencinius aliquis comminiscetur *mercatoriam, patriciam, aut Religiosam epistolam,* quae diploma fuerit peculiare. Sed rem acrius urgeamus. Negari nequit, Presbyteros quoque, aliosque de clero, ac praesertim subdiaconos, saepe *Dominicos cursores*, seu Ecclesiasticarum literarum latores fuisse. Age, aliquot ex ipsius Bencinii dissertatione proferemus exempla. Singedunensis Concilii Patres in epistola ad Germinium, quae inter Hilarii fragmenta legitur, ajunt: *Haec per Secundianum Presbyterum, Pullentium Lectorem, et Candidianum Exorcistam transmisimus caritati tuae.* Siricius quoque in epistola *ad diversos Episcopos,* seu ex Vallicellano codice *universis Episcopis* super Joviniani damnatione, *haec,* inquit, *scripta direxi per Fratres, et compresbyteros meos Crescentem, Leopardum, et Alexandrum, qui religiosum officium fidei possint spiritu adimplere ferventes.* Jamvero confer isthaec cum iis, quae in literis per Diaconos missis legimus. Quid tum? aut Presbyteralem quoque, Hypodiaconicam, Lectoralem, Exorcisticam epistolam in medium afferre debebimus, aut Diaconicam Bencinii fabulis adcensere. Sed fingamus paullisper, Cursoribus Dominicis diploma Bencinianum datum; quis prudens illud *Diaconicum* dixerit, quum alios a Diaconis cursores istiusmodi quam saepissime inveniamus? Profecto diplomati illi nomen confingendum fuerat, quod omnibus commune cursoribus foret; puta *Tractoriae* Bencinii argumenta plura occupavimus. Duo supersunt examinanda; tum ad *Diaconicam* Eusebii redibimus. Itaque in gestis Proconsularibus, quibus a Donatistarum calumniis vindicatus est Felix Aptungitanus Episcopus, legimus Apronianum Felicis defensorem dixisse. *Paullino heic administrante vices Praefectorum subornatus est quidam privatus homo, qui modum cursoris haberet.* Audin? inquit Bencinus *pag.* 35. Ingentius scriba (is enim est, quem Apronianus hic sugillat) *modum cursoris habuit,* utique a Donatistis, ut a se corruptas Felicis literas huc illuc ad Africanas Ecclesias deferret. Quis hic *modus?* nisi forma e diaconica epistola exscripta. Ita scilicet error in errorem incautos trahit. Fierine potuisset, ut diaconicam Donatistae dedissent Ingentio non Diacono, sed *Decurioni Ziquensium civitatis,* ut in rescripto Constantini legimus apud Augustinum 1. 3. *contra Cresconium cap.* 70. et in ipsis *gestis Proconsularibus purgationis Felicis?* An non statim Donatistarum fraus innotuisset, si *Diaconicam,* diploma nempe Diaconi cursoris, decurioni dedissent? Quid plura? *modum cursoris habuit,* explico, *qui cursor mitteretur.* At quam lepidum illud, quod ex Leonis M. epistola 107. ad Ravennium urget Bencinius *diss. pag.* 126. Monet in ea Leo Ravennium, *Petronianum quemdam vagum et erroneum per Gallias se suum esse diaconum jactasse, et sub honoris obtentu diversas ejus Provinciae Ecclesias circuire falsa subreptione.* Ubi heic diaconica? Vidit tamen Bencinius, fictamque diaconicam in verbis illis *falsa subreptione* reperit. Nimirum aut fictis dimissoriis, aut alia quavis ratione Petronianus se Leonis diaconum jactare non pote-

rat: diaconicam fingere debuit. *Risum teneatis amici.* Sed ad Eusebii diaconicam revertamur, cujus gratia haec disputavimus. Ajo itaque, etsi Bencinio daremus, diaconicam illam suam in usu fuisse, aliud omnino Eusebium intellexisse. Apud Cangium, et Goarium legimus a Graecis preces quasdam, quas *Irenicas*, seu *pacificas* dicunt, *diaconicas* etiam adpellari, quod a diacono recitarentur. Quidni Eusebius quoque *Irenicam*, seu *pacificam* epistolam intellexerit, quam diaconicam dixerit, quod diaconicus ceteroqui Benciniano diplomate haud quaquam munitus illam pertulisset? Id fortassis suspicari quis posset. Rectius tamen *diaconicam* Eusebii epistolam interpretabimur a diacono allatam, quemadmodum S. Cyprianus *clericas* epistolas vocabat, ut supra accepimus, literas per Hypodiaconum missas. Neque tamen ad Bencinianum diploma confugiemus, nisi et Hypodiaconos atque adeo clericos universos epistolarum latores inepte velimus, simili aliquo diplomate munitos fuisse. Immo cum Cyprianum generatim *clericas*, non *hypodiaconicas* appellasse literas ab Hypodiacono delatas videamus, pronum est conijcere, literas quoque ab Hippolyto ad Dionysium allatas *clericas* dici potuisse, sed *diaconicas* maluisse Eusebium illas nuncupare, ut cujus in clero gradus fuerit Hippolytus earum lator, aperte disignaret.

13 *Dimissoriae* literae erant, quae ab Episcopo dari Clericis solebant, ut de sua ipsius dioecesi in aliam commigrare, illiusque catalogo connumerari possent. Concilium Carthaginiense I. *cap.* 5. eas tantum *literas Episcopi* appellat; sed concilium Trullanum *cap.* 17. diserte eas nuncupat ἀπολυτικὰς, scilicet *dimissorias;* nec sine illis, quas tamen dare nulla lege tenebantur Episcopi, ut vere animadvertit Binghamus *tom.* 11. *lib.* 6. *cap.* 4. §. 4. fas ulli Clerico erat ex propria, cui adscriptus fuerat, Ecclesia abire. Sed a multis jam saeculis duplici potissimum de causa dimissoriae Clericis conceduntur. Primo ut licito ab alieno Episcopo ordinari possint; de quo vide *cap. significasti de officio Archidiac.* et Formatas, quas Ballerinii afferunt *tom.* 111. *oper. S. Leon. pag.* 111. *seq.* secundo ut Clerici peregrini jam a propriis Episcopis ordinati celebrare in alienis Dioecesibus valeant. Confer. Gonzalez *ad lib.* 1. *decret. tit.* 22. *de Cleric. peregr. cap.* 3. *num.* 7.

14 *Encyclicae.* De Encyclicis hisce literis, quem antea nominavi, Franciscus Dominicus Bencinius duplicem Augustae Taurinorum edidit dissertationem, alteram quidem anno 1728. alteram anno 1730. aliis quinque, quas super eadem re in prooemio primae dissertationis promiserat, literariam Rempublicam, si superstes diutius fuisset, fatigaturus. Dictae autem *encyclicae* sunt a Graeco ἐν, et κύκλῳ, quod est *in orbe, seu circulo*, cum ad plurimos veluti per orbem dirigerentur. Eas in Politicis a Principibus, et Magistratibus usitata Ecclesia ad subnascentes convellendos errores potissimum adhibuit, licet et aliis de causis usa iis fuerit, ut ad Martyrum gesta enarranda, cujusmodi fuit epistola illa Smyrnensis Ecclesiae de S. Polycarpi Martyrio; aut ad disciplinae controversias definiendas, quales eae fuere literae, quas in causa lapsorum scripsit Cyprianus. Illas quandoque *Tractatus* appellatas invenias: quo sensu Auctor *Praedestinati* a Sirmondo editus *lib.* 1. *haer.* 89. ait: *consuetudo est namque, ut unum* Tractatum *suum Episcopus Alexandrinus mittat Constantinopolim, qui recitatur in Pascha.* Neque id nominis immerito illis tributum. Nam saepe in illis congesta fuisse novimus Scripturarum, sanctorumque Patrum testimonia ad fidei dogmata stabilienda, ut in duabus magni Leonis adversus Eutychianos errores dogmaticis literis videre est. Quin etiam alia illis opuscula jungebantur: sic Cyrillus Alexandrinus literis suis pacificis epistola adjecit B. Athanasii ad Epictetum, et longe ante Cyrillum Cyprianus suis contra Novatianum Encyclicis aureum *de unitate* libellum addidit. Dictas quoque *Catholicas* monet Hermannus Hugo; quo nimirum intellectum una, et altera B. Petri, tres Joannis, Jacobi una, una item Judae epistola *Catholicae* nuncupantur. De his porro audiendus Oecumenius in *comm. ad epistol. Jacobi. Catholicae*, inquit, « dicuntur illae epistolae, » quasi encyclicae; non enim separatim gentem » unam, aut civitatem, quemadmodum D. Paulus » Romanos, aut Corinthios, his epistolis alloqui- » tur discipulorum Domini chorus, nimirum Pe- » trus, Joannes, et Judas; sed in universum fi- » deles omnes. » In tomos autem redigebantur, Encyclicae. Quamobrem cum apud Ecclesiasticos scriptores *tomum encyclicum* inveneris, volumen intellige, in quo plurium Episcoporum, Patrumque encyclicae epistolae collectae erant. Bencinius *diss.* 1. *p.* 7. *declarativas, denunciativas, indicativas* encyclicas memorat; sed haec nomina in Ecclesiasticorum scriptorum monumentis minime invenio. Illud unum verum est, encyclicas literas juxta argumenti diversitatem varia sortiri posse vocabula, et *denunciativas* dici, dum haereticorum, vel excommunicatorum nomina, aut etiam illorum errores ad fideles in illis deferebantur; ut de iis vitandis admonerentur: *declarativas*, dum errores refutabant, damnabantque, *indicativas*, dum Martyrum nomina, et gesta describebant. Haeretici ipsi suas Encyclicas habebant ab Episcopis, aliisque suorum errorum sectatoribus subscriptas, quas *antencyclicas* dixeris. Exemplo sunt encyclicae literae, quas Timothei Aeluri Eutychiani hominis suasu dedit Basiliscus Imperator adversus Chalcedonense Concilium: qua de re vide Theodorum lectorem, et Evagrium *lib.* 111. *cap.* 4.

Enthronisticae literae dicebantur, quas Episcopi 15

simul atque consecrati erant, ad extraneos Episcopos mittebant suae ipsorum fidei atque orthodoxiae testes, ut ab illis vicissim pacificas, et communicatorias epistolas acciperent. Hinc Antiocheni Concilii Patres, cum dejecto ab Antiochena sede haeretico Paulo Samosateno Domnum in ejus locum ordinassent, omnes Ecclesias hac de re encyclicis literis certiores fecerunt; idque se illis significare edixerunt, ut et ad Domnum scriberent, et ab eo communicatorias literas acciperent, quemadmodum narrat Eusebius *lib.* 111. *cap.* 39. vide infra *synodicae*. Confer etiam Garnerium ad librum diurnum Romanorum Pontificum, et Binghamum *tom.* 1. *l.* 71. *cap.* 11. §. 10.

17 *Festales* literae ex eo dictae, quod illis Episcopi olim solemnissimis Nativitatis, et Resurrectionis dominicae diebus consalutare se invicem, et quam prospere festivitatem illam celebrassent, nunciare solebant. Ejusmodi est epistola 111. Alcimi Aviti, in quam vide eruditissimam Sirmondi adnotationem *tom.* 11. *oper. edita paris col.* 101.

18 *Formatae* epistolae erant, quas nonnisi Primates, ac Metropolitae Episcopis sibi obnoxiis, Episcopi Clericis suis alio peregrinaturis largiebantur. Formatarum autem duo genera Sirmondus distinguit ad Sidonii *lib.* 6. *ep.* 8. Nam clerici aut in aliam dioecesim transibant, ut in ea manerent, et dimissoriae dabantur, ut supra diximus; ejusque generis sunt formatae omnes, quae apud Burchardum, Reginonem, Ivonem, et Gratianum leguntur; quibus adde Formatam Papiensis Episcopi a Balleriniis ex Vaticano codice vulgatam *tom.* 3. oper. S. Leon. M. p. 262. quamquam et ubi sacrae ordinationis causa Clerici a suis Episcopis ad alios mitti coepere, dimissoriae, quae illis concedebantur, nonnisi ex Formatarum literarum regula tradebantur. Aut non ut penitus migrarent, sed ad tempus, privati seu publici negotii causa; atque his commendatitiae dabantur, quas Graeci promiscue nunc *systaticas*, nunc *Irenicas*, idest *pacificas* vocant; Etsi enim pacificas a commendatitiis aliquando distinctas docet Canon 11. Concilii Chalcedonensis, constat tamen neglectum ab aliis discrimen id fuisse. Latini utrumque genus *Formatarum* nomine complexi sunt, ita ut Formatae literae universim respondeant Canonicis (quo etiam nomine appellantur in Synodo Meldensi *can.* 50. et ab Hincmaro in formata ad Aeneam Episcopum Parisiensem,) dividanturque in dimissorias, et commendatitias, quemadmodum apud Graecos in *ἀπολυτικὰς*, et *συστατικάς*: quamquam dimissorias, quia sine commendatione aliqua, pacisque symbolo non fiebant, *commendatitias* quoque interdum, et *pacificas* appellabant; at non contra *dimissorias*, quae commendatitiae tantum essent. Binghamus *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 4. §. 5. tertium genus addit formatarum, nempe literas *communicatorias*, de quibus opusculum edidit Lipsiae 1744. Jo. Rudolphus Kieslingius inscriptum *de stabili primitivae Ecclesiae ope literarum communicatoriarum connubio*.

Ne qua fraus haereticorum intercederet, Formatarum scribendarum formula certa concepta est a Synodo Nicaena, eaque ab Attico Constantinopolitano Episcopo in Africam missa, unde postea ad alias Occidentis Ecclesias exempla derivarunt. *Regulam Formatarum* vocat Codex Canonum a Quesnello editus, recusus postea, atque illustratus a Balleriniis *Tom.* 3. *oper. S. Leon. pag.* 451. ejusque passim exempla suppetunt apud Gratianum, Ivonem, Burchardum, aliosque Canonum collectores, ut ibidem monent, confirmantque Ballerinii. Sed fatendum est cum Sirmondo, corrupta fere antiquariorum vitio, ac mutila esse exempla, quae proferunt. Unum, quod Gratianus exhibet, idem Sirmondus accurate restituit. Confer Hermannum Hugonem *de prima scribendi origine cap.* 13. Bencinius *diss.* 1. *pag.* 307. putat, ab ipso Christianae Religionis exordio in Pacificis potissimum, et Communicatoriis literis adscriptum fuisse Christi monogramma: sed egregie fallitur. Nam praeterquamquod non pauci sunt viri docti, qui Christi monagramma nonnisi Constantiniano aevo obtinuisse contendant, in forma harum epistolarum, quam a Nicaena Synodo conceptam diximus, ne verbum quidem de hujusmodi monogrammate occurrit.

Sunt porro, ut id quoque non praeteream, qui *Formatarum* nomen a certa illa, qua ex praescripto Nicaeni Concilii texebantur, formula effictum velint. Sirmondus tamen maluit, Formatam a sigilli forma dictam, qua muniebatur. Sic enim veteres Glossae Vaticanae, *Formatam epistolam, sigillatam* interpretantur.

Pontificiae sunt, quas Graeci promiscue nunc 20
systaticas nominant, seu ut Ingulphi in *historia* utar verbo, *viaticas*, nunc *irenicas*, seu pacificas. Hasce a commendatitiis distinctas praeter Canonem 40. Chalcedonensis Concilii, de quo nuper dicebamus, multo magis docet Canon. 81. Eliberitanae Synodi, in quo *pacificas* appellari literas solius benevolentiae testandae causae exaratas, scite notarunt Raynaudus *de sobria frequentatione mulierum cap.* 7. *pag.* 273. et Norisius *Lect.* 4. *de Tractoriis Tom.* 4. *oper. col.* 628. S. Athanasius *in epist. ad Solitarios*. *Pacificas* literas pro *communicatoriis* usurpat; nisi malis, eas ibi accipere laetitiae de restituto Athanasio, amorisque testes, quam communionis.

Paschales epistolae erant, quae tempus cele- 21
brandi Paschatis nunciabant. Id negotii datum a Nicaenis Patribus Episcopo Alexandrino, quemadmodum Sancti Cyrillus Alexandrinus in *Prologo Paschali*, et S. Leo M. *epist.* 121. *ad Marcianum Augustum* docent. Metropolitanorum tamen erat Episcopos sibi obnoxios ea de re per literas mone-

ro. Vide S. Ambrosium *ep.* 83. ad Episcopos per Æmiliam, Concilium Carthaginense III. *capit.* 1. *et* 41. et Concilium Toletanum IV. cap. 5. Multa de hisce epistolis colligit Cl. P. Ægidius Bucherius in insigni opere *de doctrina temporum.* Amstaelodami vero ab anno 1733. ad 1736. prodiere quinque tomis in 4. comprehensae *observationes* sane utilissimae *veterum Patrum, et Pontificum prologos, et epistolas Paschales, aliosque antiquos de ratione Paschali Scriptores.*

21 *Pastorales,* quae pro instructione ad Ecclesias mittebantur; quales Paulinae aliquot, et Ignatianae. Hoc nomen servant etiamnum Episcoporum instructiones, edicta, mandata etc.

22 *Synodicae,* quae ad Synodos scribebantur, vel ab ipsis Synodis mittebantur.

23 *Systaticae.* Vide supra *numer.* 19. Moneo tamen, in Jure systaticas literas accipi pro literis commeatus. Novell. Justinian. 6. *capit.* 3. *Non autem aliter aliquem praesumere dirigere se ad hanc civitatem statuimus, priusquam literas acceperit, quae secundum divinas regulas συςατικα καλουμενα, testimonium perhibentia necessitatis etc.*

24 *Tractatoriae,* quibus Episcopi certiores alios faciebant rerum gestarum. S. Augustinus *Concione II. in Psalm.* 36.

25 *Tractoriae* interdum eaedem erant, quae olim commendatoriae. Iis evocabantur Episcopi ad Concilium cum auctoritate utendi cursu, et stativis publicis, inquit Baronius Tom. 3. ex Epistola Constantini ad Ablavium. Interdum vero, ut optime observat Gothofredus *ad lib.* 8. *c.* 6. *Codic. Theodos.* erant denunciatoriae, pro publica scilicet denunciatione, hunc vel illum esse excommunicatum, aut damnatum, et hinc ab ejus communione abstinendum. Celeberrima has inter epistolas Tractoria est S. Zosimi Pontificis adversus Pelagianos, de qua Marius Mercator. Vide Norisium *cit. Lect.* 4. *de Tractoriis.*

EREMITA

SUMMARIUM

1. Eremita denominatur ab Eremo, quem colit, ut Deo commodius serviat. — 2. Eremus est nomen Graecum, quod latine idem significat ac *Desertus*, seu *locus solitarius.* — 3. Eremita juxta nomenclaturam est Eremi cultor, seu Eremicula. — 4. Eremitarum secundum D. Hieronymum tria sunt genera, idest alii sunt Coenobitae, alii Anachoritae, et alii Romothitae. — 5. S. Benedictus quatuor enumerat genera Eremitarum, scilicet Coenobitas, Anachoritas, Sarabaitas, et Girovagos. — 6. S. Augustinus dicit, quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas, et Coenobitas, et non alias species. —7. Fagnanus quatuor distinguit species Eremitarum.— 8. Primi sunt Eremitae, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex Religionibus approbatis. — 9. Secundi, sunt Eremitae viventes in Congreg. et habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, et late licet non sint Religiosi, sunt tamen personae Ecclesiasticae. —10. Tertii sunt Eremitae, qui quamvis non sint professi alicujus Religionis, nec vivant in communi, tamen de facultate Episcopi induunt Habitum Eremiticum, et ab ipso sunt Deputati servitio alicujus Ecclesiae, vel Oratorii, seu Eremitorii, et sub illius obedientia vivunt. — 11. Quarti sunt Eremitae, qui non sunt deputati Ecclesiae servitio auctoritate alicujus Praelati Ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt, et ad sui libitum deferunt Habitum Eremiticum. — 12. Eremitae primi, et secundi generis gaudent privilegio Fori, et privilegio Canonis. — 13. Eremitae tertii generis etiam gaudent privilegio Fori, et Canonis. — 14. Non desunt tamen, qui tenent contrarium, et maxime de privilegio Canonis. — 15. Eremitae quarti generis non gaudent nec privilegio Fori, nec Canonis. — 16. Deputatio Eremitae pro custodia Ecclesiae potest pertinere ad Laicos, sed approbatio semper spectat ad Episcopum. — 17. Pro istis Eremitis variae emanarunt Ordinationes, quae hic ad literam subnectuntur. — 18. Affertur edictum, quo prohibetur Eremitis delatio habitus cujuscumque Religionis. — 19. Afferuntur Regulae observandae ab Eremitis. — 20. Affertur Constitutio Benedicti XIII. confirmativa, ampliativa, et roborativa alterius Constitutionis Urbani VIII. ubi praecipitur quibuscumque Ordinariis, et Sedis Apostolicae Nunciis, ne quemquam Eremitam Habitum Fratrum Tertiariorum Ordinis Minorum de Observantia, vel simplicem Tunicam oblongam, cum, vel sine Mantello absque Superiorum praedictae Religionis Minorum de Observantia licentia in scriptis obtenta, quoquomodo ferre permittant, et praeterea praecipitur praedictis Eremitis sub gravissimis poenis, ut pro majori, faciliorique eorum a Fratribus dicti Ordinis discrimine de cetero ultra barbam, gestent etiam Tunicam breviorem, solitumque scapulare longius Pallio, seu Mantello ad differentiam Tertiariorum commensalium. — 21. Affertur Edictum, quo praecipitur praedictis Eremitis sub gravissimis poenis, ut infra decem dies ab emanatione hujus Edicti teneantur exequi omnia ordinata in supradictis Constitutionibus Urbani VIII. et Benedicti XIII. — 22. ad 26. An Eremitae gaudeant privilegiis Fori et Canonis.

1 Eremita denominatur ab Eremo, quem colit, ut Deo liberius, et commodius serviat. *Com-*
2 *munis.* Eremus enim est nomen Graecum, quod latine idem significat ac *Desertum,* sive
3 *locus solitarius,* et omni habitatore destitutus; Unde Eremita juxta nomenclaturam est Eremi cultor, sive Eremicula, et aliquando dicitur Monachus Graece, latine solus; *c. Si cupis* 15. *caus.* 16. *p.* 1. ibi: *Si cupis esse quod, diceris, Monachus idest solus, quid facis in Urbibus, quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?* ubi Gloss. in verb. *solorum* subnectit, idest *solitariorum.* Ere- 4

mitarum secundum D. Hieronymum *Epist.* 22. ad
Eustochium tria sunt genera, ibi: *Primum Coe-
nobitae, quos illi Sauses gentili lingua vocant, nos
in Communi viventes possumus appellare: Secundum
Anachoritae, qui soli habitant per deserta, et ab eo,
quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur;
Tertium genus est, quod Robomoth dicunt, deterri-*
5 *mum atque neglectum;* haec ille. Unde alii dicebantur *Coenobitae*, scilicet in communi viventes, alii *Anachoritae*, scilicet soli habitantes, et alii *Romothitae*, scilicet in communi, sed deterrime, laxe, et improbe viventes.

6 Sanctus Benedictus *cap.* 1. *Regulae, et cap.* 15. quatuor enumerat genera Eremitarum, Coenobitas scilicet, Anachoritas, Sarabaitas, et Gyrovagos. S. Augustinus vero *lib. de moribus Eccles.* dicit quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas, et Coenobitas, et non alias species, cum quo videntur concordare Eminentiss. Bellarminus *tom.* 2. *de Monach. lib.* 2. *cap.* 3. Sapientiss. Suarez *tom.* 4. *lib.* 1. *de varietat. Religion. in genere c.* 2. existimantes alias divisiones verbales falsas, aut futiles, cum aliqua membra praedictorum se se mutuo includant ut inter se minime differant. Nam Eremitae, et Anachoritae sola voce differunt. Rebomothitae, et Sarabaitae, et Gyrovagi, Coenobitae sunt; sed deterrime vivere in Monasterio cum proprio, et sine obedientia, non facit diversum genus condistinctum ab aliis, sed est corruptio vitae Eremiticae, et quod quidam se conferant in Eremum, non ut sanctius, sed liberius vivant, non est genus diversum, sed relaxatio vitae Monasticae, ut observat Eruditiss. P. Donatus
7 *prax. Regul. t.* 4. *tract.* 14. *num.* 6. Fagnanus tandem *lib.* 2. *decretal. in cap. Nullus Judicium* 2. *de Foro competent. n.* 54. *ad* 64. quatuor distinguit
8 species Eremitarum. Primi sunt Eremitae, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex Religionibus approbatis, quales sunt Eremitae tam calceati, quam discalceati S. Augustini, Eremitae S. Hieronymi per Hispaniam, et per Italiam, Eremitae Servitae Montis Senarii, Eremitae S. Hieronymi de Fesulis, Eremitae B. Petri de Pisis.
9 Secundi sunt Eremitae viventes in Congregatione, et habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, et tales licet non sint vere, et proprie Religiosi, quia non profitentur aliquam ex Religionibus a Summo Pontifice approbatis, tamen sunt personae Ecclesiasticae, et subsunt jurisdictioni Episcopi Dioecesani; *arg. cap. Indemnitatibus* §. *penult. de elect. in* 6. *et Clementin.* 2 §. *Illas quo-*
10 *que mulieres, de statu Monachorum.* Tertii sunt Eremitae, qui quamvis nec sint professi alicujus Religionis, nec vivant in communi, tamen de facultate Episcopi induunt Habitum Eremiticum et de ipsius auctoritate sunt deputati servitio alicujus Ecclesiae, vel Oratorii, seu Eremitorii, et sub
11 illius obedientia vivunt. Quarti denique sunt Eremitae, qui non sunt deputati Ecclesiae servitio auctoritate alicujus Praelati Ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt, et ad sui libitum deferunt Habitum Eremiticum.

Eremitae primi, et secundi generis gaudent 12
privilegio Fori, et privilegio Canonis; de primis enim nefas esset hoc dubitare, cum sint vere et proprie Religiosi: de secundis quod gaudeant, nedum privilegio Fori, sed etiam Canonis, tenet expresse Silvester *in verb. Eremita quaest.* 1. *n.* 2. *et in verb. Ecclesia* 1. §. *dicto* 6. *num.* 6. et cum multis Fagnan. *loc. cit. a num.* 55. *ad* 60. Eremi- 13
tae tertii generis etiam gaudent privilegio Fori, et Canonis, Silvester *verb. Ecclesia* 1. §. 5. *dicto* 6. Armilla *verb. Eremita num.* 3. Navar. *in Manual. cap.* 17. *sub num.* 79. *in fin.* et *Comment.* 2. *num.* 44. *de Regularibus*, D. Nicol. Boer. *in tract. de statu, et vita Eremit. n.* 13. *et* 14. Covar. *practic. qq. cap.* 34. *num.* 4. Carol. de Grassis, *de effect. Cleric. effect.* 1. *num.* 105. Aloysius Ricc. 2. *part. prax. resol.* 149. Leonard. Duard. *in commen. Bullae Coenae lib.* 2. *can.* 15. *quaest.* 6. *cum sua addit.* Ricciol. *lib.* 5. *Lucub. cap.* 3. *in secundo caus.* Bonacina *tom.* 3. *de censuris Bullae Coenae disput.* 1. *quaest.* 16. *sect.* 1. *punct.* 3. *num.* 18. Barbos. *de Offic. et potes. Episcop. allegat.* 12. *num.* 41. *et lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 39. *num.* 45. Novar. 1. *part. quaest.* 67. *multis allegatis a num.* 1. *usque in fin. de elect. Fori*, Lezana *pluribus citatis part.* 2. *cap.* 7. *num.* 4. *et* 5. Fagnan. *in cit. cap. Nullus* 2. *de Foro competenti n.* 61. et cum multis aliis Reinffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 1. *num.* 25. *arg. cap. Qui vere* 16. *quaest.* 1. ibi: *Qui vere, pureque solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore*, et Gloss. ibid. verb. *Vere, et arg. cap. Duo sunt genera* 12. *quaest.* 1. ubi illud Christianorum genus reputatur intra Clericos: *Quod mancipatum divino Officio, et deditum contemplationi, et orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit.* Istis autem adnumerantur Eremitae recepti auctoritate Episcopi Dioecesani ad servitium alicujus Ecclesiae, vel Oratorii, adeoque etc. et quod tales Eremitae sint personae Ecclesiasticae, censuit *Sac. Cong. Episcop. in Fundana* 17. *Jan.* 1594. ut refert Barbosa *decis. Apostolic. verb. Ere-
mitae num.* 2. Non desunt tamen qui tenent con- 14
trarium, et maxime de privilegio Canonis, ut Cardinalis *in Clement. Per literas, de praebendis*, et
alii, quos citat Fagnan. *loc. cit. n.* 62. Eremitae 15
quarti generis non gaudent, nec privilegio Fori, nec privilegio Canonis, ut de communi testantur Fagnan. *loc. cit. num.* 63. Reinffenstuel. *loc. cit. n.* 28. et alii passim.

Deputatio Eremitae pro custodia Ecclesiae po- 16
test pertinere ad Laicos, sed approbatio semper spectat ad Episcopum; *Sacr. Congregat. Conc. in
Albanen.* 10. *Maji* 1692. Pro istis Eremitis variae 17
emanarunt Ordinationes, quae hic ad literam sub-

nectuntur; et in primis datur Edictum emanatum sub Clemente XI. 6. Octobris 1702.

18 EDICTUM PRO EREMITIS

Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina della S. R. C. Card. di Carpegna, della Santità di N. S. Vicario Generale etc.

Per impedire molti gravi inconvenienti, ed evitare li scandali, che frequentemente succedono in quest'Alma Città, per causa d'alcuni Vagabondi, che si fingono, e portano l'Abito de'Romiti senza la necessaria licenza; La Santità di Nostro Signore inerendo agli Editti in diversi tempi emanati, particolarmente dalla Sant. Memor. di Clement. VIII. nel 1602. e dalla San. Mem. di Clemente IX. col parere della Sag. Congregazione della Visita sotto li 15. Luglio 1669. ordina, o comanda a tutti li Romiti, che ora si trovano in questa Città di Roma, suoi Borghi, e distretto, anche nei Romitori, o case particulari, vicino le Chiese, che in termine di otto giorni dopo la pubblicazione del presente Editto, ed a quelli, che verranno per l'avvenire, immediatamente dopo che sono entrati in questa Città, debbano deporre l'abito Eremitico, ovvero andare a star nel Convento, o Ospizio de'Romiti di Port'Angelica, fondato a quest'effetto con autorità Apostolica, affinchè non sieno costretti andare all'Osterie, o Camere Locande, come dalla Costituzione della San. Mem. di Sisto V. che incomincia: *Cum nostrae*, emanata li 29. Maggio 1587. ed ivi mostrare le Testimoniali degli Ordinari de'Luoghi, ed incarichiamo al Superiore di detto Ospizio di riconoscerle, e quelli, che non l'esibiscono, non ammetterli, anzi cacciarli secondo ordina la medesima Costituzione Apostolica, e quei, che l'hanno, riceverli con carità, conforme l'Instituto di detto luogo, in cui dovranno li suddetti vivere, o pernottare per il tempo prescritto sotto pena di carcere, ed Esilio da Roma, o dallo Stato Ecclesiastico per dieci anni, ed altre pene a nostro arbitrio. Parimente ordina la Santità Sua sotto le medesime pene alli detti Romiti, che non vadino per Roma, se non portano la fede del Rettore, o Superiore del medesimo Ospizio, che ivi dimorano; Di più che non possino fermarsi in Roma più di tre giorni, se non avranno in iscritto da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente licenza particolare, quale si concederà gratis, quando vi sarà causa legitima, e in detto tempo, che avranno lo licenze, non dovranno questuare, nè pernottar altrove, che in detto Ospizio, eccetto quelli, li quali saranno approvati da Noi, o dal detto Monsignor nostro Vicegerente, ed avranno un'altra speciale licenza in iscritto di dimorare in qualche Romitorio o Casa vicino le Chiese per fare l'Offizio di Custode delle medesime, ed a quelli se li prescriveranno alcune Regole, secondo le quali dovranno contenersi.

Inoltre inerendo alla disposizione delle Costituzioni Apostoliche, e dei replicati Decreti della Sagra Congregazione de'Vescovi e Regolari, proibisce la Santità Sua, che nessuno Romito sotto qualunque pretesto, colore, o causa ardisca di portar l'abito di qualsivoglia Religione, anche con licenza del Superiore di essa, con Tonica, o Mantello lungo, o senza di esso, nè con scapolare, o cappuccio simile a quelli de'Religiosi, ma debbano portarli in forma, che siano totalmente distinti dall'abito regolare, o claustrale, sotto le pene dette di sopra, e per quelli, che porteranno l'abito de'Padri Cappucini, o simile in maniera, che possano essere riputati di tale Religione, incorreranno, oltre le suddette pene, anche la pena della Scomunica latae sententiae imposta dalle Costituzioni Apostoliche della San. Mem. di Paolo III. Pio IV. Gregorio XIII. ed altri Sommi Pontefici.

Non intendiamo però di comprendere in questo Editto li Romiti, che ora sono, e per l'avvenire saranno con legittima autorità assegnati di Famiglia, e conviveranno in detto Ospizio, o Convento di Port'Angelica, nè meno i Terziari, Commessi, Oblati, Offerti, Donati, o altri simili, che stanno di Famiglia, o convivono nei Monasteri, o Conventi de'Regolari. Avverta ciascuno di ubbidire, perchè contro li Trasgressori si procederà irremissibilmente alle pene sopradette, ed ancora maggiori a nostro arbitrio, secondo la qualità de'casi, con giustizia sommaria, ed anche per inquisizione. Volendo, che il presente pubblicato ed affisso ne'Luohgi soliti astringa tutti, come se a ciascuno fosse personalmente intimato. Comandiamo in oltre, che il Superiore di detto Convento, o Ospizio di Port'Angelica debba sempre tenere affisso un esemplare del presente Editto nel Refettorio, o altro luogo pubblico del detto Convento sotto pena a nostro Arbitrio. Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 6. Ottobre 1702.

G.° CARD. VICARIO.

N. A. Cuggiò Segr.

SOMMARIO DELLE REGOLE DA OSSERVARSI DAI ROMITI 19

Prospero del titulo di S. Callisto della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale etc.

Essendo state fatte nel Concilio Romano, celebrato l'anno prossimo passato, alcune Regole per li Romiti, che risiedono nell'Ospizio vicino la Port'Angelica di quest' Alma Città, e per altri

Romiti. E perchè le stimiamo anche molto utili da osservarsi da quei Romiti, li quali dimorano soli, o accompagnati alla Custodia di diverse Chiese, e Cappelle dentro, e fuori le Porte di Roma, però ne abbiamo fatto il presente Sommario stampato, che decentemente adattato in Tabella, vogliamo che stia sempre affisso nella Cella di ciaschedun Romito, e che le debba puntualmente osservare sotto pena di esser mandato via dalla Chiesa, che custodisce, privazione dell'Abito, e altre pene a nostro Arbitrio, secondo la qualità della trasgressione.

REGOLE

I. Che debbano sempre portar l'Abito differente da quello, che usano i Religiosi.

II. Che non possano fondare nuovo Romitorio senza nostra licenza.

III. Che non debbano coabitare più di due Romiti insieme, parimente senza detta licenza.

IV. Che ad ogni nostro ordine debbano dar conto delle Limosine, che ricevono.

V. Che nelle Feste di precetto debbano intervenire alla Dottrina Cristiana nella propria Parocchia.

VI. Che ogni mese, e in tutte le Feste solenni debbano Confessarsi, e Comunicarsi nella sua Chiesa Parrocchiale.

VII. Che ogni giorno debbano recitare almeno la terza parte del SS. Rosario, e la sera far l'esame della Coscienza, e recitare le Litanie della Beatissima Vergine.

VIII. Che non tengano libro alcuno senza prima mostrarlo al proprio Parroco, e averne dal medesimo la licenza.

IX. Che tengano pulita la Chiesa, e le sacre suppellettili, come anche la Casa, dove abitano.

X. Che non ammettano Sacerdote alcuno a celebrare senza la nostra licenza stampata.

XI. Che non ammettano uomo a pernottare senza licenza del proprio Parroco: Che se ivi si rifuggiasse qualche delinquente, debbano subito darne parte a Noi, o a Monsignor Vicegerente nostro.

XII. Molto meno ammettere sotto qualsivoglia pretesto, o licenza alcuna Donna di qual si sia qualità, ancorchè sia sua Moglie.

XIII. Che non possano passare ad altra Chiesa, o Eremo, nè deporre l'Abito, e deposto ripigliarlo senza nostra licenza, o di Monsignor Vicegerente, sotto pena della privazione dell' Abito, della Immunità Ecclesiastica, e di carcere.

XIV. Che finalmente li RR. Curati, sotto li quali i detti Romiti, o Custodi dimorano, dovranno invigilare nell'Osservanza delle suddette Regole, e trovandoli trasgressori gli ammoniscano, e non emendandosi, siano tenuti darne immediatamente avviso a Noi, o a detto Monsignor Vicegerente nostro, affinchè si proceda contro di essi alle dovute pene. E perchè in Roma non sono molto stabili li detti Custodi, però li detti Parrochi dovranno pubblicare almeno una volta l'anno nella Messa Parrocchiale nel giorno di S. Paolo primo Eremita le medesime Regole alli Romiti loro Parrocchiani, a questo effetto avvisati, e congregati. Questo dì 13. Novembre 1726.

P. CARD. VICARIO.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

BENEDICTUS PP. XIII. ETC.

Alias emanarunt a Felic. record. Urbano PP. 20
VIII. praedecessore nostro litterae in simili forma Brevis tenoris, qui sequitur, videlicet. Urbanus PP. VIII. Ad futuram rei memoriam. Cum, sicut dilectus filius Procurator Generalis Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiae Sancti Francisci Nobis nuper exponi fecit, quamplures abutentes Habitu Fratrum Tertiariorum Ordinis ejusdem Sancti Francisci, vel simplicem Tunicam oblongam cum Mantello, vel sine eo, absque Superiorum praedictae Religionis licentia deferant, vel etiam eis caputium, aut Tunicae adjunctum, aut ipsi Mantello consutum superaddant, eorumque nonnulli extra Claustra degentes tum scandalose, et inopportune sub specie peregrinationis, aut alterius emendicati praetextus divagentur, tum etiam aliquas Ecclesias, seu Cappellas adscito sibi Eremitarum nomine incolant, exindeque maxima apud Saeculares scandali materia, et pravae opinionis erga praedictam Religionem ingeratur; Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut tot incommodis, et scandalis opportunum aliquod remedium adhibere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur eumdem Procuratorem Generalem specialibus favoribus, et gratiis prosequi volentes, et a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis et Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, et poenis a Jure, vel ab homine, quamvis occasione, vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequentes harum serie absolventes, et absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, omnibus, et singulis Locorum Ordinariis, ac Nostris, et Sedis Apostolicae Nunciis, ubivis Terrarum constitutis, et degentibus, tenore praesentium districte praecipiendo mandamus, ne de cetero quemquam praedictam Tunicam oblongam, cum, vel sine Mantello, absque Superiorum praedictae Religionis Mi-

norum de Observantia, et cujusvis Instituti, seu Congregationis Ordinis ejusdem Sancti Francisci licentia in scriptis obtenta, quoquomodo deferre permittant, utque, si aliquem praemissorum transgressorem repererint, illum carceri mancipandum, tali Habitu exuendum, et arbitrariis poenis muletandum irremissibiliter curent, et praeterea nemini licitum faciant, etiamsi praedictae Religionis Minorum de Observantia, et cujusvis Instituti, seu Congregationis universi Ordinis hujusmodi Superiorum scripta, seu quovis alio praetextu roborata licentia desuper accesserint, ut Habitum hujusmodi cum praedicto Caputio, vel Tunica, seu Mantello, ut praefertur, consulto deferant, sublata ejusdem Ordinis Superioribus, ipsisque Locorum Ordinariis, ac Nunciis Apostolicis, et eorum cuilibet quavis auctoritate licentias hujusmodi cuiquam concedendi, ac demum earumdem tenore praesentium volumus, et ordinamus, ut si quispiam tale deferens caputium, vel cum licentia, vel sine ea, inventus fuerit, Carceris detentione, Habitus privatione, et aliis arbitrariis poenis ab eisdem Ordinariis, et Nunciis omnino puniatur. Non obstantibus Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die 5. Oct. 1638. Pontificatus Nostri Anno decimosexto. M. A. Maraldus. Loco ✠ Annuli Pescatoris.

Cum autem, sicut dilectus Filius modernus Procurator Generalis ejusdem Ordinis Nobis nuper exponi fecit, nonnulli, praesertim Eremitae, contra praefatum Urbani praedecessoris Litterarum tenorem, ac dispositionem ipsorum Fratrum, Habitum cum Caputio, non sine eorumdem Ordinis, ac Fratrum dedecore, et perturbatione deferre praesumant, indeque plurima scandala ante hac orta fuerint, ac in dies oriantur, Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut in praemissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur ejusdem Procuratoris Generalis votis, hac in re, quantum cum Domino possumus, benigne annuere volentes, eumque a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, et Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, et poenis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ac effectum praesentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, et absolutum fore censentes; hujusmodi supplicationibus inclinati de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium negotiis, et consultationibus Episcoporum, et Regularium praepositorum, qui dilectum filium Ministrum Generalem Ordinis praedicti desuper audierunt, ac narrata attenderunt, consilio, praeinsertas Urbani praedecessoris litteras, omniaque, et singula in eis contenta, auctoritate Apostolica, tenore praesentium approbamus, et confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicae firmitatis robur adjicimus. Praetera memoratis Eremitis sub poenis in eisdem Urbani praedecessoris Litteris expressis praecipimus, ut pro majori, faciliorique eorum a Fratribus dicti Ordinis discrimine, de caetero ultra Barbam, gestent etiam Tunicam breviorem, solitumque scapulare longius Pallio, seu Mantello, ad differentiam Tertiariorum Commensalium. Decernentes ipsas praesentes Litteras semper firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, ac illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocumque spectabit, in omnibus et per omnia, plenissime suffragari, et ab illis respective inviolabiliter, et inconcusse observari. Sicque in praemissis per quoscumque Judices Ordinarios, et Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, et dictae Sedis Nuncios, judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus etc.

Datum Beneventi sub Annulo Piscatoris die XVI. Maji MDCCXXIX. Pontificatus Nostri anno quinto.

F. CARD. OLIVERIUS

Quae ambae Constitutiones fuerunt in linguam Italicam translatae, et publicatae in locis solitis Urbis ut sequitur.

BENEDETTO XIII.

Furono in altro tempo date fuori da Urbano VIII. di fel. mem. Nostro Predecessore Lettere in simil forma di breve del tenore seguente, cioè:

URBANO VIII.

A FUTURA MEMORIA

I. Portando, come ci fece poco fa esporre il diletto Figliuolo Procurator Generale dell'Ordine de'Frati Minori della Regular Osservanza di S. Francesco, molti, li quali si abusano dell'abito de' Frati Terziari del medesimo Ordine di San Francesco, una semplice Tonaca lunga, o col Mantello, o senza di esso, o sopra ponendovi ancora il cappuccio, o aggiunto alla Tonaca, o cucito ad esso Mantello senza licenza de'Superiori della sopraddetta Religione, e alcuni di loro vagando fuori de'Chiostri scandalosamente, ed impropriamente sotto specie di pellegrinazione, o d'altro mendicato pretesto. Si ancora, abitando alcune Chiese, o Cappelle sotto nome di Eremiti, donde siegue grandissima materia, e occasione di scandalo, e di mal concetto verso di detta Religione ap-

presso il secolo: Per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti humilmente supplicare, a degnarci di porre con benignità Apostolica qualche opportuno rimedio a tant'incomodi, e scandali. Noi adunque volendo con ispecialità favorire, ed aggraziare il medesimo Procurator Generale, in vigor di questa assolvendolo da qualunque Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, Censure, e pene fulminate dalla legge, o da Persona umana, per qualsivoglia occasione, o cagione, se da esse in qualsivoglia modo trovisi legato, ed avendolo per assoluto, affine solamente di conseguire l'effetto delle presenti, inclinati alle di lui suppliche strettamente comandando, ordiniamo a tenore delle presenti, a ciascheduno degli Ordinari de'luoghi, ed alli Nunci nostri, e della Sede Apostolica in qualunque parte del Mondo, o costituiti, o permanenti, a non permettere, che alcuno in avvenire porti in qualsisia modo la predetta Tonaca lunga, o con Mantello, o senza di esso, senza d'aver ottenuta licenza scritta da' Superiori della predetta Religione de'Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione del medesimo Ordine di S. Francesco, e che, se troveranno qualcuno trasgressore degli Ordini, e comandi premessi, procurino, che debba essere cercato, spogliato di tal'abito, e irremissibilmente punito con pene arbitrarie; Ed in oltre non facciano lecito ad alcuno, ancorchè li sia sopraggiunta scritta, o roborata, sotto qualsivoglia altro pretesto, licenza de'Superiori della predetta Religione dei Minori Osservanti, o di qualsivoglia Istituto, o Congregazione dell'Ordine intiero di portare tal'Abito con predetto Cappuccio, Tonaca, o Mantello, come s'è detto avanti, tolta a'Superiori del medesimo Ordine, e alli stessi Ordinari de'luoghi, e Nunzi Apostolici, ed a qualsivoglia di loro qualunque autorità di concedere ad alcuno tal licenza; E finalmente a tenore delle presenti vogliamo, ed ordiniamo, *che se alcuno sarà trovato portar tal cappuccio, o con la licenza, o senza di essa,* sia omninamente punito dalli medesimi Ordinari, e Nunci, coll'esser tenuto in carcere, colla privazione dell'Abito, ed altre pene arbitrarie. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Apostoliche, e gli statuti del detto Ordine, roborati, anco con giuramento, confermazione Apostolica, e con qualsivoglia altra fermezza, e le consuetudini, ed anche i Privilegi, Indulti, e Lettere Apostoliche, in qualsivoglia modo concesse, e confirmate, e rinnovate, in contrario delle cose premesse. A tutte le quali cose, ed a ciascheduna di esse, avendo noi i loro tenori per pienamente, o sufficientemente espressi nelle presenti, specialmente, ed espressamente deroghiamo a oggetto del valido effetto di tutte le cose premesse. Ed anco a quelle, che per altro capo sarebbero per rimanere nella loro forza ed a tutte l'altre cose ancora, che fossero in contrario. Ed acciocchè le nostre presenti lettere più facilmente vengano a notizia di tutti quelli, a'quali esse spettano, vogliamo che alli transunti delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notaro, e muniti col sigillo di Persona costituita in Dignità Ecclesiastica, da pertutto dentro, e fuori di giudizio, s'abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse, presenti, se fossero esibite o mostrate.

Dat. in Roma appresso S. Maria Maggiore sotto l'Anello Pescatorio ai 5. Ottobre 1638. l'anno 16. del nostro Pontific. *M. A. Maraldo. Il luogo ✠ dell'anello.*

II. Ma, siccome il diletto Figliuolo odierno Procurator Generale dello stesso Ordine poco fa ci ha fatto esporre, presumendo alcuni particolarmente Eremiti, di portar l'Abito di essi Frati col Cappuccio, contro il tenore, e disposizione delle Lettere predette di Urbano predecessore, non senza disonore, e perturbazione del loro Ordine, e de'Frati, o per esserne in addietro nati, ed alla giornata nascerne moltissimi scandali, per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, che ci degnassimo di opportunamente provvedere con benignità Apostolica alle cose premesse. Noi adunque volendo benignamente, quanto possiamo nel Signore, consentire su questa cosa alli desideri del medesimo Procurator Generale, ed assolvendolo in vigor di queste, da qualsisia Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, censure, o pene fulminate dalla Legge, o da persona umana, in qualsivoglia occasione, o causa, ad oggetto di solamente conseguire l'effetto delle presenti, e giudicandolo assoluto, inclinati alle di lui suppliche col consiglio de'Venerabili nostri fratelli Cardinali della Romana Chiesa, preposti alli negozi, e consulta de'Vescovi, e Regolari, i quali di più udirono il diletto Figliuolo Ministro Generale, ed attesero alle di lui narrative, e relazioni, con autorità Apostolica, a tenor delle presenti, approviamo e confermiamo le lettere preinserte di Urbano Predecessore, e tutte, e ciascheduna delle cose contenute in esse, e vi aggiungiamo la forza della inviolabile fermezza Apostolica. In oltre comandiamo a'memorati Romiti sotto le pene espresse nelle medesime lettere di Urbano predecessore, che acciò maggiormente, e più facilmente si discerna la loro differenza da'Frati del detto Ordine, in avvenire portino, oltre la barba, anco la Tonica più corta, ed il solito scapolare più lungo del Ferrajolo, o Mantello, a differenza dei Terziari, che convivono in communità. Determinando ch'esse presenti lettere restino, e siano per essere sempre ferme, valide, ed efficaci, e che sortiscano, ed ottengano li loro plenari, ed intieri

effetti. E che pienissimamente in tutto, e per tutto suffraghino a quelli, alli quali appartiene; e apparterrà in qualsivoglia tempo, e che da quelli respettivamente si osservino inviolabilmente, e inconcussamente. E così nelle cose premesse debbasi giudicare, e definire per qualisisiano Giudici ordinari, e delegati anco Uditore delle cause del Palazzo Apostolico, e Nunci della Santa Sede. E che sia irrito, e vano, se scientemente occorrerà di essere diversamente tentato da chi che sia, con qualsivoglia autorità. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Apostoliche, e tutte, e ciaschedana di quelle cose, le quali nelle preinserte lettere di Urbano Predecessore vengano concesse, come non ostative, e non ostanti tutte le altre cose, che fossero in contrario. Vogliamo ancora, che alli transunti, o esempi delle medesime presenti lettere anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notajo, e muniti col sigillo di Persona costituta in dignità Ecclesiastica, da pertutto, dentro, e fuori di giudizio, si abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite, e mostrate.

Dato in Benevento sotto l'Anello Piscatorio alli 16. di Maggio 1729. nell'anno quinto del nostro Pontificato.

F. CARD. OLIVIERI

EDITTO PER LI ROMITI

Prospero del titolo di S. Silvestro in capite della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale etc.

I. Ancorchè per il buon regolamento de'Romiti, che dimorano per servizio, e custodia di alcune Chiese, dentro, e fuori delle mura di quest'Alma Città, o che capitano nella medesima, siano state fatte in diversi tempi molte provisioni con vari Editti pubblicati da'nostri predecessori per Ordine de'Sommi Pontefici, specialmente dalla san. mem. di Clemente XI. li 6. Ottobre 1602. e da noi per comandamento della Santità di Nostro Signore li 13. Novembre 1721. in esecuzione del Decreto del Concilio Romano; nientedimeno la Santità sua (confermando primieramente tutti li sudetti Editti) volle per evitar molti inconvenienti, che siano vestiti, come si dirà appresso, li Romiti, li quali han preso, o vogliono prender l'Abito del terz'Ordine delli Religiosi Minori Osservanti di San Francesco; che però Nostro Signore inerendo alla Costituzione della san. mem. di Urbano VIII. emanata li 5. Ottobre 1638. e quella confermando in tutte le sue parti con una sua Costituzione emanata li 16. Maggio dell'anno prossimo passato 1729. (ambedue trasportate in lingua Italiana, e pubblicate ne'luoghi soliti di Roma) ha ordinato, che li detti Romiti, che han preso l'Abito de'Frati Minori Osservanti *non debbano in conto alcuno portare cappuccio di qualsivoglia forma, nè grande, nè piccolo, nè separato, nè cucito alla Tonaca, o Mantello; debbano bensì portar la Barba, una Tonaca più corta, e lo scapolare, il quale debba essere più lungo del Mantello,* affinchè siano distinti dalli Terziari commensali, li quali convivono colli suddetti Religiosi ne'Chiostri, ma perchè molti de'suddetti non avendo notizia, o fingendo d'ignorare le suddette Costituzioni Apostoliche, non hanno fin'ora ubbidito, perciò la Santità Sua ordina a tutti, ed a ciascuno de'sudetti Romiti, che fra il termine di dieci giorni, da computarsi dalla Data del presente Editto *debbano levarsi onninamente il Cappuccio, scortarsi la Tonaca, e mettersi lo scapolare, che sia più lungo del Mantello,* sotto le pene stabilite nelle dette Costituzioni Apostoliche, cioè di carcere, d'essere spogliati dell'Abito, ed altre pene arbitrarie; che se taluno de'sudetti non è stato ammesso al terz'Ordine da Padri Minori Osservanti d'Araceli (se è vestito in Roma) nè dalli detti Religiosi, se è stato vestito in altri luoghi, non ardisca sotto la sudetta, ed altre pene più gravi di portar il loro Abito, nella forma prescritta, ma debba levarselo affatto, o farsi ammettere *servatis servandis* al terz'Ordine de'medesimi Religiosi nel detto Convento d'Araceli, li quali non li daranno l'Abito, se non li costa d'essere provisto di Romitorio, come prescrive il loro Statuto.

II. Finalmente la Santità di Nostro Signore ordina, e premurosamente comanda, che nessuno Romito, tanto de'suddetti, quanto di qualsivoglia Ordine, e Istituto, vestito di qualsisia Abito, possa dimorar in Roma in case particulari, nè solo, nè accompagnato, e molto meno andar questuando, sotto le suddette pene, ed anche dell'esiglio, e quelli, che vengono per visitare li luoghi Santi di quest'Alma Città, passati quei giorni, ne'quali sono albergati nella Santissima Trinità de'Pellegrini, e nell'Ospizio de'Romiti di Porta Angelica, debbano partire, e non fermarsi in casa particolare, nè questuare, sotto le medesime pene.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 26. Gennaro 1730.

P. CARD. VICARIO.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

De Eremitis, eorumque variis speciebus si plura cupis vide san. mem. Benedictum XIV. *De Synodo Dioecesana lib.* 6. *tit.* 3. *num.* 6.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

21 Vexatissima est quaestio, de qua agit Auctor n. 13. an Eremitae qui nec Religionem professi,

nec ulli adscripii Congregationi, habitum eremiticum ab Episcopo accipiunt, ejusdemque auctoriiate servilio addicuntur alicujus Ecclesiae, pri-
22 vilegiis gaudeant Fori, et Canonis ? Quantum ad
privilegium Fori nullus dubito quin eo gaudeant.
Ita praeter allagatos ab Auctore *ubi supra* sentiunt Ansald *de Jurisdiction. part.* 2. *tit.* 11. *num.* 24. et qui vel solus sufficit S. Mem. Benedictus XIV. *de Synodo Dioecesan. lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 6.
23 Quod vero attinet ad privilegium Canonis eo
neutiquam gaudent.
24 Sumus enim in materia odiosa et poenali. Fit
hinc ut privilegio hoc gaudere debeant Clerici, et Regulares, de quibus Canon loquitur, tum ii, qui
posterioribus Canonibus pro Regolaribus haben- 25
tur, ut Conversi *Cap. non dubium, et cap. Parochi de sent. Excomm.* tum Novitii *cap. Religioso* §. *Quamvis ead. tit. in* 6. Sed Eremitae, de quibus 26
verba facimus, nec pro Clericis, nec pro Regularibus habiti aliquo Canone sunt. Non est igitur, quod Canonis privilegio gaudere queant; ut videtur tenere Fagnan. *ad Cap. Nullus n.* 62. *de For. Competent.*

ERROR

VIDE VERB. *CONFESSARIUS* ART. 1. A NUM. 33. AD 42. ET VERB. *JURISDICTIO* NUM. 30. ET VERB. *IMPEDIMENTA MATRIMONII* ART. 1. A NUM. 2.

EUCHARISTIA

SUMMARIUM

1. Eucharistia quid sit? — 2. Eucharistiae Sacramentum est institutum a Christo Domino in ultima Coena. — 3. Materia consecrationis Eucharistiae est panis triticeus, ac vinum de vite. — 4. Ad valorem Eucharistiae quilibet panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate praecepti tenetur Sacerdos latinus consecrare in pane azymo, et Graecus in fermentato. — 5. Vino consecrando admiscenda est modica aqua. — 6. Assignatur forma consecrationis. — 7. Omnes Fideles adulti tenentur de praecepto divino sumere SS. Eucharistiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, sed etiam ante illud periculum, et quidem saepius in vita. — 8. Tempus hujus obligationis, cum non possit generatim determinari, est singulariter determinandum prudenti judicio, ita tamen ut Sacra Communio non nimium differatur. Unde a Sancta Matre Ecclesia statutum est, quod omnes Fideles post annos discretionis ad minus in Paschate Sacramentum Eucharistiae reverenter suscipiant. — 9. Ad satisfaciendum tali praecepto sufficit Eucharistiam sumere in Hebdomada sancta, vel infra octavam Paschae Resurrectionis. — 10. Potest tamen tempus Paschale extendi in longius tempus ex Episcopi, aut Parochi dispensatione rationabili. — 11. Eucharistia pro adimplendo praecepto Paschali, est sumenda in propria Parochia. — 12. Communicans in Ecclesiis Regularium infra tempus Paschale, animo satisfaciendi praecepto Ecclesiae, non satisfacit. — 13. An communicans in Ecclesia Cathedrali satisfaciat? — 14. Sacerdos satisfacit pro Communione Paschali, ubicumque celebret Missam, tamen si non celebret, tenetur communicare in Parochia. — 15. Vagi, Peregrini, et Advenae possunt ubilibet praecepto Paschali satisfacere, etiam in Ecclesiis Regularium. — 16. Fratres, et Sorores, tertii Ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pinzocharae, et alii quocumque nomino nuncupati, in propriis domibus habitantes debent pro satisfaciendo praecepto Paschali Eucharistiam recipere a proprio Parocho, et non a Regularibus. — 17. Famuli, Domestici, et continui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt praecepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus. — 18. Hoc tamen privilegio non gaudent saeculares illi, qui tantum ipsis Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia nec continui commensales, et cum Saecularibus ceteris extra Monasteria habitant. — 19. Nec hoc privilegio gaudent Advenae, qui in Monasteriis Regularium infirmantur. — 20. Regulares non possunt in die Paschatis administrare Saecularibus Eucharistiam. — 21. Etiamsi talis personae saeculares in alia die satisfecerint praecepto. — 22. Per communionem sacrilegam non satisfit praecepto. — 23. Qui culpabiliter non adimplet praeceptum Paschale, vivens interdicitur ab ingressu Ecclesiae, et moriens privatur Ecclesiastica Sepultura. — 24. Ipse tamen non adimplens praeceptum Paschale, non est ipso jure interdictus, sed interdicendus, unde si ante declarationem moriatur, non est privatus Ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissio esset notoria, vel adesset statutum Synodale in contrarium. — 25. Qui tempore Paschatis Eucharistiam juxta praeceptum Ecclesiae non recipit, potest insuper poena pecuniaria, vel excommunicationis mulctari. — 26. Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate. — 27. An, et quando in Missis Defunctorum, et paramentis nigris ministrare possit Eucharistia. — 28. Nequit ministrari in paramentis nigris, nec tempore celebrationis, nec post. — 29. Neque potest Eucharistia ministrari Fidelibus in nocte Nativitatis Domini. — 30. Eucharistia potest praeberi pueris novem, aut decem annorum si super Misteriis Fidei, et Sacra Communione sint plene instructi, et de reverentia debita non dubitetur. — 31. Eucharistia potest praeberi mutis, et surdis a nativitate, praesertim tempore Paschali, et in articulo mortis, dummodo aliunde non appareant indispositi. — 32. Sic etiam paeberi potest Energumenis, Epilepticis, et aliis infirmis dummodo sacram Eucharistiam absque irreverentia sumere possint, et sint dispositi. — 33. Item praeberi potest semifatuis, stolidis, phreneticis, et amentibus, si intervallum rationis habeant, dummodo non sit periculum vomitus, indecentiae, et irreverentiae. Non potest tamen praeberi perpetuo amentibus. — 34. Tenetur Ægrotus ex praecepto divino Eucharistiam sumere per modum Viatici, quando est in periculo mortis constitutus, et hoc etiamsi non sit jejunus. — 35. Et licet sit jejunus, recte adhuc adhibetur formula: *Accipe Viaticum etc.* — 36. Qui mane ante periculum communicavit ex devotione, si superveniat periculum, an teneatur eodem die per modum Viatici communicare? — 37. In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen aegrotus post sex, septem, vel octo dies repetere viaticum non jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, et periculum mortis recurrat. — 38. Quando mors, et periculum diu protrahitur post 7. vel 8. dies, potest iterum dari communio non jejuno. — 39. Viaticum dari debet etiam in die Parasceves, sed nullatenus ipsa die potest sanis praeberi Eucha-

ristia.—40. Communio qnoditiana absolute loquendo non expedit omnibus indifferenter, quod judicio prudentis Confessarii relinquendnm est. — 41. Circa istam Communionem quotidianam attendenlum est speciale Decretum editum 12. *Februarii* 1697. — 42. Quando commendatur sequens usus Communionis, intelligi debet de sola Communione digna. — 43. Non datnr praeceptum snmendi Eucharistiam sub utraque specie. Immo est hoc expresse prohibitum. — 44. Eucharistia in primitiva Ecclesia domi privatim asservari permittebatur. — 45. Eucharistia nunc omnino servanda est in qualibet Parochiali, quantumvis paupere.—46. Extra Parochiales Ecclesias non conceditur retineri assidue Eucharistia. —47. Encharistiae Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum, quae professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in Clausura vivunt, nullatenns retineri potest sine Indulto. — 48. Eucharistiam SS. ex consuetudine, et privilegio non decet teneri a Laicorum Confraternitatihus sine licentia Episcopi. — 49. Feria quinta in Coena Domini SS. Eucharistia assevari debet sub unica tantnm Clave, retinenda per Sacerdotem in crastinum celebraturum, et nullo modo apud Personas Laicas, et saeculares cujnslibet statns, gradus et conditionis. — 50. Eucharistia SS. adoranda deferri non debet ad aegrotum, si eam ob tussim, aut alias sumere non potest pro Viatico. — 51. Eucharistiam SS. solemni ejns Festivitate, et per octavam in processione deferre, absente vel impedito Episcopo, pertinet ad primam Dignitatem, vel ea impedita, ad secundam, et sic successive. — 52. Sacramentum Encharistiae debet propriis manibns a Celebrante deferri, non obstante quacnmque consnetndine contraria. — 53. Eucharistia SS. dum elevatur, Canonici, et Clerus, sive in Choro existant, sive processionaliter incedant, semper debent genuflectere. — 54. Eucharistia SS. quae pro infirmis asservatnr, singulis octo, aut quindicim diebus est renovanda a Graecis. — 55. A Latinis vero renovatio SS. Sacramenti debet fieri qualibet Dominica, non autem differri ad quindicim dies. — 56. Tabernacnlum SS. Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari majori propter functiones Pontificales, quae fiunt versis renibus ad Altare. In Parochialibus vero, et Regularibus Ecclesiis debet regulariter esse in Altari majori tamquam digniori. —57. Regulares non possunt publice exponere Sacramentum Eucharistiae sine licentia Episcopi, et ex causa publica ab codem probata. — 58. Pro Personis particnlaribus exponitur in Ostiolo Tabernaculi, ant in Pyxide velata cnm luminibus, et assistentia. — 59. In Ecclesiis Confraternitatum non potest exponi sine expressa Ordinarii licentia. — 60. Episcopus tamen id eis permittere debet juxta solitnm, nisi quid relevans adsit in contrarium. — 61. Neqne Sacramentnm Eucharistiae possunt exponere sine licentia Episcopi Dioecesani alii quomodocumque exempti non habentes jurisdictionem in populum. — 62. Sacramento Encharistiae publice exposito, in Missis privatis dicenda est Oratio de Sacramento, ordine a rubrica praescripto, et quid in Missis solemnibus. — 63. In Missis privatis dicta Oratio de Sacramento erit omittenda in Festis primae, et secundae Classis. — 64. Datur instructio observanda in Oratione continua quadraginta horarum cum expositione SS. Sacramenti. — 65. Assignatnr origo publicae, et solemnis venerationis SS. Sacramenti Eucharistiae. — 66. Sanctissimum Encharistiae Sacramentum tanta praestat excellentia, et Dignitate, ut illud associans gaudeat Immunitate Ecclesiae. — 67. Alia ad rem. — 68. Oratio quadraginta horarum Mediolani instituta — 69. Nonnulla de Eucharistiae ministratione ex Benedict. XIV. — 70. Quibus ex Pontificia dispensatione concessum sit ut Eucharistiam non jejuni sumere possint — 71. Numquam Eucharistia ad esperimentum adhibenda est. — 72. ad 108. Plura ad rem ex ejusdem Benedict. XIV. operibns deprompta.—109. Quotidiana antiquitus Eucharistiae susceptio. — 110. Quid hac de re Concilio Agathensi statutum.—111. Quid Turonensi III. — 112. Quid denique Lateranensi—113. Anni *discretionis* quomodo interpetrandi — 114. Quaenam dicatnr propria parochia. *Remissive.* — 115. ad 117. Quando et de cujus licentia possint Regulares Eucharistiam laicis ministrare. — 118. De capite damnatis. *Remissive.*

APPENDIX. — *sive novus de Eucharistia articulus.*

1. Varia nomina qnibus in Scripturis et Patribns designari hoc Sacramentum solet—2. In quibus sita sit hujusmodi Sacramenti natura et essentia — 3. Haereticornm errores circa Eucharistiam. — 4. Auctores qui eos profligarunt. — 5. Catholica veritas comprobatur. — 6. Eucharistiae meteria panis triticeus. — 7. Quinam ex Orientalibus azymo pane utantur.—8 Error Michaelis Coerularii Latinorum azymo damnantis pluribus argumentis refutatur. — 9. Mystica significatio azymi et fermentati, ut in Missae Sacrificio adhibetur. — 10. Latini in azymo, Graeci vero in fermentato consecrare jubentur. — 11. An Sacerdos Latinus in locis Graecorum, et Graecos in Latinorum possit Encharistiam juxta loci ritnm consecrare — 12. Quo studio Orientales fermentatum panem ad Sacrificium parent; quaque illam donent figura. — 13. De Jacobitarum consuetudine oleum cum sale fermentato pani admiscendi. — 14. Altera materiae Eucharistiae pars vinum de vite. — 15 Utrum liquor ex uvis passis et zebibo expressus licite ad valide in Encharistia perficienda usurpetur. — 16. An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria, licite adhiberi possit tantum aqua. — 17. Cur vino parum aquae misceatur. — 18. De Graecorum usu ante Encharistiae sumptionem servantem aqnam in calicem infundendi. — 19. diversarum opinionnm historia circa formam Eucharistiae. — 20. Christi verba juxta formulas a Marteoio collectas, quidque exinde sequatur. — 21. Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione, dum Eucharistiam consecravit. — 22. Eucharistiae forma Christi verbis continetur: *hoc est etc. hic est calix etc.* — 23. Haec tantum verba snnt consecrationi necessaria et essentialia: *hoc est corpus meum; hic est sanguis meus*, vel *hic est calix sanguinis mei.* — 24. De speciebus panis et vini. — 25. Qua veneratione Sacramentum istud sit prosequendum. — 26. ad 31. Varii mores reccosentur in Eucharistia ministranda, qui licet Latinis contrarii, non sunt tamen improbandi.

1 Eucharistia est Sacramentum Corporis, et Sanguinis Christi veraciter contenti sub speciebus panis, et vini post consecrationem factam a Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex institutione divina veraciter significantibus Corpus Christi, et sanguinem sub eis realitor contineri; Sic Scotus *in*
2 4. *dist.* 8. *q.* 1. Eucharistiae Sacramentum est institutum a Christo Domino in ultima Coena; *Ita Communis*, et aperte habetur *Matth. c.* 26. *Marc.*
3 14. *Luc.* 22. *et* 1. *ad Corinth cap.* 1. Materia consecrationis Eucharistiae est panis triticeus, ac vinum de vite; *Ita communis Catholicorum*, et habetur in variis Conciliis, et praesertim ex Florentino in decreto Unionis, ubi ait: *Tertium est Eucharistiae Sacramentum, cujus materia panis triticeus, et vinum de vite.* Ad valorem Eucharistiae 4
quilibet panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate praecepti tenetur Sacerdos Latinus consecrare in pane azymo, et Graecus in fermentato; *Ita Communis*, et habetur expresse in Concilio Florentino *in decreto Unionis*, et in Constitutione S. Pii V. incip. *Providentia Romani Pontificis.* Vino consecrando admiscenda 5

est modica aqua. *Ita communis*, et habetur ex Concilio Florentino in decreto *Unionis*, ubi dicitur, quod vino *ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet*, ubi per ly *modicissima* denotatur aperte, quod non potest, nec debet multum aquae apponi, sed sufficit qualibet modica aqua, etiamsi esset una solum gutta sensibilis; et quod vino admiscenda sit aqua de praecepto Ecclesiastico, docet Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 6. ibi: *Monet praeterea Sancta Synodus praeceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice of-*
6 *ferendo misceant.* Forma Consecrationis loquendo de consecratione Corporis Christi, est ista: *Hoc est enim Corpus meum*, et loquendo de consecratione Calicis, est ista: *Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi, et aeterni Testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* An autem omnia supradicta verba sint de substantia, seu essentia formae, sicuti et alias quaestiones, quae circa materiam, et ipsam formam solent agitari, vide apud Theologos.

7 Omnes Fideles adulti tenentur de praecepto divino sumere SS. Eucharistiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, sed etiam ante illud periculum, et quidem saepius invita; *Sic communis;* et desumitur ex verbis Christi Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis,*
8 cum concordantiis. Tempus hujus obligationis, cum non possit generatim determinari, est singulariter determinandum prudenti judicio, ita tamen ut sacra communio non nimium differatur. Unde, ut huic praecepto Divino generalius, atque majori cum fructu animarum satisfiat, Sancta Mater Ecclesia in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. celebrato praecepit, ut Fideles post annos discretionis ad minus in Paschate Sacramentum Eucharistiae reverenter suscipiant; habetur expresse *in cap. Omnis utriusque* 12. *de poenit. et remission.* ibi: « Omnis utriusque sexus » Fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit. . . suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae Sacramentum nisi forte de » proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum, alioquin, et vivens » ab ingressu Ecclesiae arceatur, et moriens Christiana careat Sepultura. » Et idem declarando statuit Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 9. « si quis negaverit omnes, et singulos Christifideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate » ad communicandum juxta praeceptum S. Ma-
9 » tris Ecclesiae, anathema sit. » Ad satisfaciendum praecepto imposito *in d. c. Omnis utriusque* sufficit Eucharistiam sumere in hebdomada Sancta, vel infra octavam Paschae Resurrectionis. Sic declaravit Eugenius IV. Constit. incip. *Fide digna.* Potest tamen tempus Paschale extendi in 10
longius tempus ex Episcopi, aut Parochi dispensatione rationabili; *Sacra Congregat. Conciliorum* 19. *Novembris* 1616. *et in citato capit. Omnis utriusque.*

Eucharistia pro adimplendo praecepto Paschali 11
est sumenda in propria Parochia; *Ita communis*, et desumitur *ex cit. cap. Omnis utriusque*, et pluries declaravit Sacra Congr. Concil. Unde si quis 12
communicaret in Ecclesiis Regularium infra tempus Paschale animo satisfaciendi praecepto Ecclesiae, non satisfaceret, quia Canone *Omnis utriusque* praecipitur a proprio Parocho Eucharistiam sumi; *Sacr. Congreg. Conc.* 23. *Januarii* 1588. An 13
autem communicans in Ecclesia Cathedrali satisfaciat praecepto? variant Doctores. Satisfacere affirmant Abbas *in cap. Omnis utriusque num.* 12. *de Poenit. et remis.* Guttier. *Canon. qu. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 12. Lavor. *eluguber. var. tit.* 2. *cap.* 11. *num.* 65. Barbosa *de Paroch. part.* 2. *cap.* 20. *n.* 12. Panimol. *part.* 3. *decis.* 61. *num.* 5. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 3. *num.* 2916. Passerin. Sa, Piasec. et alii. Non satisfacere tamen, nisi licentiam dederit Ordinarius, vel proprius Parochus, merito tenent Cardin. de Lugo *in respons. moral. lib.* 1. *dub.* 15. Diana *part.* 9. *tract.* 9. *resolut.* 64. Dicastil. *d.* 10. *num.* 170. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 633. Ursaya *in Miscellaneo Sacro, et profano lii. P. num.* 263. et varii alii, et solide probat Pignatell. *tom.* 7. *consul.* 89. *num.* 12. *usque in finem;* ubi *sub num.* 18. testatur, quod saepius ita declaravit Sacr. Congreg. Conc. nominatim *in Limana, in Sutrina*, et *in Perusina mense Septemb.* 1649. et Innoc. XI. *sub die* 5. *Februar.* 1682. in audientia Reverendis Parochis Urbis a Sanctitate Sua publice data, inter cetera, suae vivae vocis oraculo decrevit, omnes utriusque sexus Fideles, qui in Urbe commorantur, teneri pro satisfactione praecepti annuae communionis Paschalis Sacr. Communionem a suo proprio Parocho in suis Ecclesiis Parochialibus, in quarum Parochiis habitant, suscipere, et nullo modo dicto praecepto satisfacere per communionem in Ecclesia Lateranensi, vel Vaticana, vel nationalis cujusvis nationis, vel in quacumque alia susceptam. Et ita in posterum omnino servari mandavit praesentibus Emin. Card. Vicario, Illustr. Vicegerente, et ipsomet Pignatello Cleri Romani Camerario, ac omnibus Parochis Urbis, non obstantibus quovis Decreto Congreg. Visitationis Apostolicae, aliarumque Congreg. ac privilegiis, et consuetudinibus quibuscumque etiam immemorabilibus. Sacerdos satisfacit pro 14
communione Paschali ubicumque celebret Missam; tamen si non celebret, tenetur communicare in Parochia, quia quando agit ut Laicus, tenetur praecepto ut Laicus; Lugo *tom.* 5. *disp.* 18. *num.* 31. Gobat *tract.* 4. *num.* 74. La Croix *loc. cit. n.*

15 630. et alii passim. Vagi, et Peregrini, et Adve-
nae possunt ubilibet praecepto Paschali satisface-
re, etiam in Ecclesiis Regularium; Bossius verb.
Communio Sacra num. 11. Reiffenstuel. *Theolog.*
moral. tract. 10. *dist.* 3. *qu.* 4. *num.* 40. Lantusca
verb. *Eucharistia n.* 6. et ex Coustit. Jul. II. incp.
Dum ad Sacrum §. 37.
16 Fratres, et Sorores tertii Ordinis, nec non Man-
tellati, Corrigiati, Pizochharae, Cordellati, et alii
quocumque nomine nuncupati in propriis domi-
bus habitantes debent pro satisfaciendo praecepto
Paschali Eucharistiam recipere a proprio Parocho,
et non a Regularibus; Leo X. Constit. incip. *Dum*
intra §. 19. *Sacr. Congreg. Episcop.* 11. *Septemb.*
1574. *et* 20. *Decembr.* 1616. Nec obstant Consti-
tutio: *Praetiosus*, Constitutio: *Paterna*, aliaeque
emanatae a Benedicto XIII. quia fuerunt abroga-
tae a Clemente XII. Constitut. incip. *Romanus Pon-*
17 *tifex*. Famuli autem, domestici, et continui com-
mensales in Monasteriis Regularium degentes sa-
tisfaciunt praecepto Paschali recipiendo Euchari-
stiam ab ipsis Regularibus, ut colligitur ex ab-
unde adductis sub verb. *Approbatio art.* 1. *a num.*
64. *ad* 68. ubi fuit ostensum posse Regulares ta-
les commensales continuos absolvere absque ap-
probatione Episcopi; Vide ibi, et tales famulos
domesticos habitantes intra septa Religiosa Socie-
tatis Jesu satisfacere communicando in templis
ejusdem Societatis docet absolute Illsung. *tom.* 6.
d. 4. *num.* 154. et La Croix *loc. cit. num.* 635. ubi
dicit adesse hoc expressum privilegium *in compen-*
dio verb. Familiaris §. 1. *et* 2. et Lantusca verb.
Eucharistia num. 7. tenet absolute posse hoc Re-
gulares ex concessione Julii II. Constitut. incip.
Dum ad Sacrum, et testatur de communi Reif-
18 fenstuel. *loc. cit. num.* 40. Hoc tamen privilegio
non gaudent saeculares illi, qui tantum ipsis Mo-
nasteriis deserviunt sed eis non sunt de familia,
nec continui commensales, et cum saecularibus
exteris extra Monasteria habitant, et vivunt;
19 *Communis*. Nec hoc privilegio gaudent Advenae,
qui in Monasteriis Regularium infirmantur ex
Decreto Sacrae Congreg. Concil. quae in una Mo-
nopolitana 27. *Septembr.* 1670. ut *in lib.* 20. *Decr.*
fol. 444. censuit *non licere Fratribus absque licen-*
tia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta
Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, et
si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis.
20 Regulares non possunt in die Paschatis admi-
nistrare saecularibus Eucharistiam; *Sac. Congr.*
21 *Concil.* 2. *Martii* 1619. Etsi tales personae saecu-
lares in alia die satisfecerint praecepto, ut respon-
dit *Sac. Congr. Concil. in Burdigal.* 9. *Junii* 1644.
et in Senon. 21. *Jun.* 1650. *et in Meclinen.* 3. *Jan.*
22 1682. Per communionem sacrilegam non satisfit
praecepto; Innocentius enim XI. *die* 2. *Martii*
1679 damnavit sequentem propositionem 55. in
ordine: *Praecepto communionis annuae satisfit per*
sacrilegam Domini manducationem. Qui culpabili- 23
ter non adimplet praeceptum Paschale, vivens
interdicitur ab ingressu Ecclesiae, et moriens
privatur Ecclesiastica sepultura, textu expresso
in cit. cap. Omnis utriusque, ibi: *Alioquin et vivens*
ab ingressu Ecclesiae arceatur, et moriens Christiana
careat sepultura. Ipse tamen, qui non confitetur, 24
nec communicat in Paschate, non est ipso jure
interdictus, sed interdicendus est per sententiam,
unde si ante declarationem moriatur, non est pri-
vandus Ecclesiastica sepultura, dummodo obierit
cum signis contritionis; *Sacr. Congr. Episcop. in*
Cajetana 24. *Junii* 1595. Nisi tamen intermissio
esset notoria; *cap. A nobis* 28. *de sentent. excomm.*
vel adesset statutum Synodale in contrarium;
Sacr. Congr. in Barens. 15. *Decembris* 1696. Qui 25
tempore Paschatis Eucharistiam juxta praeceptum
Ecclesiae non recipit, potest insuper poena pecunia-
ria, vel excommunicationis mulctari, ut declara-
vit *Sac. Congreg. Conc.* in qua propositis sequen-
tibus dubiis.

I. « An Episcopus adversus eos, qui tempori-
» bus ab Ecclesia statutis ad confessionis,
» et Eucharistiae Sacramenta negligunt ac-
» cedere, et poenas, cap. Omnis utriusque
» sexus de poenit. et remission. contemnunt,
» possit etiam ad excommunicationem pro-
» cedere.
II. An pro satisfactione poenas pecuniarias pio
» loco applicandas injungere?
III. » An expediat talium absolutionem sibi
» reservare?
» Die 28. Januarij 1487. Sacra Congreg. Ad
» primum censuit licere, nisi forte de pro-
» prii Sacerdotis consilio ex rationabili causa
» communio ad tempus dilata fuerit. Ad se-
» cundum posse injungi eleemosynas alicui
» pio loco applicandas pro hujusmodi ex-
» communicatorum emendatione. Ad tertium
» non expedire lib. Decret. pag. 604.

Excommunicati paulo ante Pascha non sunt 26
molestandi, si non communicant in Paschate;
Sacr. Congregat. Episcop. 25. *Maji* 1601. apud
Piton. *Constit. ad Parochos utriusque Cleri n.* 205.
Nullo modo licere in Missis Defunctorum prae- 27
bere Eucharistiam Fidelibus illam deposcentibus,
statuit *Sacr. Rit. Congreg.* 16. *April.* 1701. Ne- 28
que ministrari in paramentis nigris; *ead. Sacr.*
Rit. Congreg. 2. *Augusti* 1701. idest nec tempore
celebrationis, nec post, ex declaratione *ejusd.*
Sacr. Rit. Cong. 20. *Mart.* 1711. et confirmat. 1.
Augusti 1724. At novissime anno 1741. 2. Se-
ptembris declaravit ut sequitur. In Missis defun-
ctorum, quae in paramentis nigris celebrantur,
non ministretur Eucharistia per modum Sacra-
menti, scilicet cum particulis praeconsecratis ex-

trahendo Pyxidem a Custodia; potest tamen mini-
strari per modum Sacrificii, prout est quando fi-
delibus praebetur Communio cum particulis in-
tra eamdem Missam consecratis; *Sac. Rit. Congr.*
29 2. *Septembr.* 1741. Neque potest Eucharistia mi-
nistrari Fidelibus in nocte Nativitatis Domini,
non obstante quocumque privilegio; *Sac. Congr.*
Rit. 7. *Septemb.* 1641. 9. *Aug.* 1653. *et* 20. *April.*
1664. *in una Pisauriensi*, in qua habetur, ut se-
quitur: *Patres S. Caroli Congregationis Clericorum*
Regularium petierunt responderi. An liceat in nocte
Nativitatis Domini post cantatam primam Missam,
alias duas immediate celebrare, et communicare fi-
deles? Sac. Congreg. respondit nullo modo licere,
sed omnino prohibetur. Et cum abusus celebrandi
successive ad primam Missam, et communionem
praebendi fidelibus, iterum tam in Urbe, quam
extra resurgeret, denuo observantia dictorum
Decret. *a Sacr. Congreg. Visitationis Apostolicae*
7. *Decembr.* 1702. Et Edicto Eminentiss. Card.
Vicarii 18. *Decemb.* 1702. stricte demandata fuit.
Vide verb. *Missa art.* 5. *num.* 15. *et* 16. ubi ad
litteram dantur.
30 Eucharistia potest praeberi pueris novem, aut
decem annorum, si super Mysteriis Fidei, et Sa-
cra Communione sint plene instructi, et de reve-
rentia debita non dubitetur; *Communis* cum S.
Thoma *in* 4. *dist.* 9. *qu.* 1. *art.* 5. *quaestiun.* 4. *in*
corpor. S. Carol. Borrom. *act. Eccles. Mediolanens.*
31 *part.* 4. *instruct. de Sacr. commun. tom.* 1. Eucha-
ristia potest praeberi mutis, et surdis a nativitate
praesertim tempore Paschali, et in articulo mortis,
dummodo aliunde non appareant indispositi; Ab-
bas Panormitan. *in cap. Cum apud, de Sponsali-*
bus, Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *n.* 5. Reiffenstuel
32 *loc. cit. num.* 45. et alii passim. Sic etiam praeberi
potest Eucharistia Energumenis, (hoc est a Dae-
mone obsessis) Epilepticis, et aliis infirmis, non
solum in Paschate, ac mortis articulo, sed etiam
aliis temporibus, dummodo Sacram Eucharistiam
absque irreverentia sumere possint, et caetero-
33 quin indispositi non appareant: *Communis.* Item
praeberi potest Eucharistia semifatuis, stolidis,
phraeneticis, amentibusque, si intervallum ratio-
nis habeant, dummodo non sit periculum vomi-
tus, indecentiae, aut irreverentiae. Non potest
tamen praeberi perpetuo amentibus; *Communis.*
34 Tenetur aegrotus ex praecepto Divino Euchari-
stiam sumere per modum Viatici, quando ex Me-
dicorum judicio est in periculo mortis constitu-
tus, et hoc etiamsi non sit jejunus; *Communis.*
35 Et licet sit jejunus, recte adhibetur adhuc formu-
la: *Accipe Viaticum etc.* cum non minus sumat
Eucharistiam *per modum Viatici* aegrotus jejunus,
ac non jejunus, ex quo Viaticum sit praeparatio
pro via ad coelestem patriam brevi aggredienda,
tam a jejuno, quam a non jejuno; Viatici enim
nomen venit a voce *Via*, sumpta adnominatione
a Cibariis, quae a Viatoribus ad iter agendum
praeparantur; S. Thom. 3. *p. q.* 73. *art.* 4. *in cor-*
pore, ibi: *In quantum scilicet hoc Sacramentum est*
praefigurativum fruitionis Dei, quae erit in Patria,
et secundum hoc dicitur Viaticum, quia hic praebet
nobis viam illuc perveniendi, et colligitur *ex cap.*
De his 9. *caus.* 26. *quaest.* 6. Vide verb. *Viaticum*
num. 6.
An autem, qui mane ante periculum ex devo- 36
tione communicavit, si superveniat periculum,
teneantur eodem die per modum viatici commu-
nicare: Variant Doctores, Suarez, Aversa, Co-
ninch, Lugo, Gobat, *tract.* 4. *num.* 17. *et seq.* La
Croix *lib.* 1. *p.* 3. *num.* 617. et alii cum ipsis pro-
babilius negant, quia duplex una die communio
prohibetur, et quia, qui communicavit quando
erat proxima mors, censetur satisfecisse praece-
pto Viatici. Vasquez tamen, Turrianus, Ochagav,
Hurtad, Quintanadven. Felix Potestas *tom.* 1. *p.*
3. *num.* 1923. et alii affirmant teneri iterum com-
municare pro Viatico, quia praeceptum Viatici
mane non obligabat, adeoque ei non satisfecit, et
hanc sententiam vocat probabilem, ac tutam Di-
castill. *d.* 10. *dub.* 3. et merito tamquam tuta,
immo tutior, est sequenda, quia licet, ut dicunt
Auctores primae sententiae, duplex una die pro-
hibeatur communio, hoc tamen est solum prae-
ceptum Ecclesiasticum, quod debet cedere prae-
cepto Divino communicandi per modum Viatici.
Nec communicando, quando erat proxima mors,
ipso inscio, cum de mane fuerit perfecte sanus,
potest censeri satisfecisse, praecepto Viatici, de
quo nec cogitabat, unde ad huic satisfaciendum
videtur teneri iterum communicare per modum
Viatici. « In tanta opinionum varietate, (sic con-
» cludit Benedictus XIV. *de Synodo Dioec. lib.* 7.
» *cap.* 11. *n.* 2.) Doctorumque discrepantia, inte-
» grum erit Parocho eam sententiam complecti,
» quae sibi magis arriserit, quin fiat reus violati
» statuti synodalis, quod certe non potuit casum
» istum respicere; neque fas erit Episcopo, aut
» in Parochum animadvertere qui praefato ae-
» grotanti Viaticum denegavit, aut quidquam de
» ejusmodi controversia in sua Synodo decerne-
» re, ne videatur sibi arrogare partes Judicis in-
» ter gravissimos hac super re contendentes Theo-
logos. » Ita ille. In eadem infirmitate, etsi non 37
teneatur, potest tamen aegrotus post aliquot,
V. G. sex dies, septem, aut octo repetere Viati-
cum, non jejunus, dummodo nequeat jejunus su-
mere, et periculum mortis recurrat. *Communis,*
teste Busembaum *lib.* 6. *dub.* 2. *art.* 2. Immo Lay-
man dicit hoc posse etiam post solos duos dies.
Quando morbus, et periculum diu protrahitur, 38
post 7. vel 8. dies potest iterum dari communio
non jejuno. Sic *Communis*, ut testatur Lugo *de*
Sacramento Eucharistiae disp. 15. *sect.* 3. *num.* 64.
Viaticum dari debet etiam in die Parasceves, sed 39

nullatenus ipsa die potest sanis praeberi Eucharistia, *Sac. Rit. Congregat.* 19. *Februarii* 1622.

40 Communio quotidiana absolute loquendo non expedit omnibus indifferenter, quod judicio prudentis Confessarii relinquendum est, qui devotis personis, et praesertim Monialibus, quas dirigunt, petentibus, saepe, aut etiam quotidie negare non possunt communionem, posito, quod dignae judicentur, neque deterreri debent a quotidiana communione, cum ista a Sanctis Patribus commendetur, ut patet *ex cap. Non iste* 55. *dist.* 2. *de consecratione* ex verb. S. Ambrosii ibi: *Iste panis quotidianus est, accipe quotidie; quod quotidie tibi prosit, sic vive, ut quotidie merearis accipere.* Quod et summe optaret Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 6. ibi: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi*
41 *hujus Sacrificii fructus uberior proveniret.* Circa istam autem Communionem quodianam attendendum est sequens speciale Decretum editum a Sac. Congreg. Concil. 12. Februar. 1679. et expresse approbatum ab Innocentio XI.

Decretum circa Communionem quotidianam

» Cum ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Dioecesibus vigere usum quotidianae Communionis, etiam in feria sexta Parasceve, et simul affirmari eamdem quotidianam communionem praeceptam esse a jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquot abusus inolevisse, videlicet, quod aliqui, non in Ecclesia, *sed in privatis Oratoriis*, et domi, immo cubantes in lecto, et non laborantes ulla gravis infirmitatis nota sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea techa inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt sacerdotes saeculares, aut regulares, aliique in Communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Cum autem haec Sanctissimus consideranda commiserit Sacrae Congregationi Cardin. Concilii Interpretum, eadem Sacra Congregatio praevia matura discussione super praedictis unanimi sententia ita censuit: Etsi frequens, quotidianusque Sacrosanctae Eucharistiae usus a SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut saepius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi certis singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum praescripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil praecipiens, quod cuperet tantum indicavit cum inquit: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiae perceptione communicarent.* Idque non immerito; multiplices enim sunt conscientiarum processus, variae ob negotia spiritus alienationes, multae e contra gratiae, et Dei dona parvulis concessa, quae cum humanis oculis scrutari non possunt, nihil certi de cujusque dignitate, atque integritate, et consequenter de frequentiori, aut quotidiano Vitalis Panis esu potest constitui, et propterea quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam accessus, *Confessariorum secreta cordis explorantium* judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentiae fructu et ad pietatem processu Laicis negotiatoribus, et conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis praescribere debebunt. *In Conjugatis* autem hoc amplius animadvertant, cum Beatus Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos serio admoneant, tanto magis ob Sacratissimae Eucharistiae reverentiam continentiae vacandum, puriorique mente ad coelestium epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut a frequenti, aut quotidiana Sacrae Communionis sumptione unica praecepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis quid singulis permittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet, illudque omnino provideat, ut nemo a Sac. Convivio, seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur, et nihilominus det operam, ut unusquisque digne pro devotionis, et praeparationis modo rarius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacr. Communionem petentes, admonendae erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto praestitutis communicent; si quae vero puritate mentis eniteant; et fervore spiritus ita incaluerint, ut dignae frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam praeter Parochorum, et Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, et cum eis constitutum habere, ut cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accesserint, statim ad illud sumendum de magna praeparatione orationem habeant, generatimque ostendant eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, sive Conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac Divini Judicii formidine, discant Coelestem mensam, *in qua Christus est*, revereri et si

» quando se minus paratos senserint; *ab eo abstinere*, seque ad majorem praeparationem accingere. Episcopi autem, in quorum Dioecesibus viget bujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentiae, et judicii temperamento alere debebunt, et ab eorum officio postulari sibi maxime persuadebunt, nulli labori, aut diligentiae parcendum, ut omnis irreverentiae, et scandali suspicio in veri, et immaculati Agni perceptione tellatur, virtutesque ac dona in sumentibus augeantur. Quod abunde continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio Divina praestante gratia tenentur, *seque Sacratissimo Pane* frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, et charitate assueverint: quibus Christum Dominum, *qui se fidelibus manducandum*, et se practium in morte tradidit, atque in Coelesti Regno in praemium est daturus, precatur Sacra Congregatio ut suam opem ad dignam praeparationem, et sumptionem largiatur.

» Porro Episcopi, et Parochi, seu Confessarii, redarguant asserentes communionem quotidianam esse de jure Divino; doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis ex dispositione, seu Privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanctiss. Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad existentes Domi, vel cubantes in lecto, praeterquam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca praedicta accedere non valeant, et ad eos, si ab Ecclesia, *deferatur publice, et cum pompa* juxta formam Ritualis Romani; si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curant etiam ut circa communionem in feria sexta Pasceve Missalis Rubricae, et Ecclesiae Romanae usus serventur. Insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiae formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant ut venialium confessio fiat simplici *Sacerdoti non approbato* ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, et confessarii, etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes, secus egerint, sciant Deo Opt. Max rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum, et Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, et Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa. Et facta de praemissis omnibus ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac praesens decretum typis mandari, ac publicari voluit.

Datum Romae 12: Februarii 1679.

F. CARD. COLUMNA PRAEF.

S. Archiep. Brancaccius
Episc. Viterbien. Secr.

42 Quando commendatur frequens usus communionis, intelligi debet de sola Communione digna, quia sola digna Communio est utilis ad salutem, unde Innocentius XI. die 2. Mart. 1679. recte damnavit hanc propositionem 56. in ordine, *Frequens Confessio, et Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt est nota praedestinationis.* Talis enim propositio est maxime scandalosa, nam qui gentiliter vivunt, idest qui vivunt continuo in depravatis, et corruptis moribus, sacrilege communicant; si enim per confessiones bonas, et efficaciora proposita se semper disponerent ad dignam communionem, moraliter impossibile esset, ut pergerent gentiliter vivere. Carden. *in* 2. *Crisi dist.* 35. *n.* 3. Non

43 dari praeceptum sumendi Eucharistiam sub utraque specie, nisi pro illo, qui sacrificat, est de fide contra Haereticos, apud Bellar. *l.* 4. *c.* 20. Hinc Tridentinum *sess.* 21. *can.* 1. sic definiit: *Si quis dixerit ex Dei praecepto, vel necessitate salutis omnes, et singulos Christifideles utramque speciem Sanctissimae Eucharistiae Sacramenti sumere debere, anathema sit.* Quod autem Ecclesia hoc juste prohibuerit, definit *can.* 2. ibi: *Si quis dixerit Sanctam Ecclesiam Catholicam, non justis causis, et rationibus adductam fuisse, ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit.* An vero causae possint cessare, vel concedendus sit aliquibus Laicis usus Calicis, Trid. sess. 22. in fine committit judicio Papae, *qui*, inquit, *pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicae Christianae, et salutare petentibus usum Calicis fore judicaverit.* Primis Ecclesiae temporibus,

44 in quibus Fideles ad Sacram Communionem una convenire nequibant, nec in publico loco Sancta Eucharistia servari poterat, deficiente Ecclesiarum provisione ob Gentilium persecutiones; ne ab ipsis, quod etiam proximis temporibus Acatholicorum perfidia renovatum fuit, irrideretur, et conculcaretur, permissum fuit antiquis Christianis, quod particulas Eucharistiae ad proprios lares deferrent, et privatim ibi asservarent, ut singulis diebus, prout moris tunc erat, se reficere possent, ut commemorant S. Hieronymus *Epist.* 50. S. Cyprianus *in lib. de lapsis, num.* 92. *et in lib. de spectaculis*, Tertullian. *lib. de orat. sub fine, et lib.* 2. *ad uxorem*, et innuitur in lectione, quae legitur in Breviario die 13. Augusti pro S. Hippolyto Mart. ibi: *Hippolytus a S. Laurentio baptizatus, domi suae dum Eucharistiam sumeret, comprehensus*, et plura ad rem recenset Baron. *anno* 57. *num.* 151. *et anno* 570. Gonzalez *in cap.* 1. *de custodia Eucharistiae num.* 9. Gabassut. *in not. Eccles. saecul.* 1. *diss.* 9. Pax Jordan. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 5. Verum cum tepescente pristina Fidelium charitate, quandoque hoc venerabile Sacramentum non minori reverentia acceptum, quam conservatum fuerit, ideo mos illam in privatis

domibus asservandi per quinque fere saecula permissus, abrogatus fuit, et in Ecclesiis tantum servari fuit statutum, ut specialiter in *Concilio Caesaraugustano II. can.* 3. ibi: *Si quis Eucharistiae gratiam acceptam in Ecclesia non consumpserit, anathema sit*, et consonat *cap. Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam:* ubi Glossa verb. *Eucharistiam dist.* 2. *de consecrat.* et Conc. Toletan. *I. can.* 14. et elicitur *cap. Statuimus* 1. *de Custodia Eucharistiae;* ubi statutum fuit, ut in cunctis Ecclesiis Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conservetur, ne possit ad illam temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda. Hactenus Eminentiss. Petra *tom.* 3. *comment. in constit.* 1. *Urbani IV. sect. unica a num.* 4. *ad* 6.

45 Eucharistia nunc omnino asservanda est in qualibet Parochiali, quantumvis paupere; quod si redditus, et societas non sufficiat, instituatur quaestor, vel eleemosynarum Collector *Sacr. Congr. Concil. in Urbinaten.* 22. *Martii* 1594. et *Sacr.*
46 *Congr. Episcop. in Assisien.* 14. *Mart.* 1614. Extra Parochiales Ecclesias non conceditur retineri assidue Eucharistia. *S. Congr. Episcop.* 15. *Januar.* 1610. et *Sac. Cong. Concil.* quae refert Genuens. *in prax. cap.* 110. cum ab ipsa peteretur:

Primo. *An Episcopus possit concedere Ecclesiae non Parochiali, ut in ea retineatur Sanctissimum Sacramentum Eucharistiae solum pro adoratione, vel requiratur auctoritas Papae?*
Secundo. *Praesupposito quod Episcopus concesserit licentiam asservandi Sanctissimum in Ecclesia non Parochiali pro adoratione, an possit Episcopus successor dictam licentiam revocare?*

RESPONDIT

Ad primum. *Id non posse concedi ab Ordinario; sed requiri licentiam Sedis Apostolicae.*
Ad secundum. *Hujusmodi licentiam fuisse nullam, et propterea ei non esse deferendum, nec esse necessariam revocationem.*

47 Eucharistiae Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum, quae professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in clausura vivunt, nullatenus teneri potest. *Sac. Congreg. Episcopor. et Regular. die* 20. *Decembr.* 1626. Unde pro Indulto debet recurri ad Sanctam Sedem uti ad ipsam recursum habuerunt Sorores Tertii Ordinis S. P. Francisci existentes Lucae, et viventes collegialiter absque obligatione Clausurae ad effectum obtinendi facultatem retinendi in propria Ecclesia Sanctiss. Sacramentum; Exhibitisque precibus Sac. Congregat. Episcop. *hac sub die* 26. *Novembris* 1708. dictam facultatem concessit arbitrio Eminentiss. Episcopi sine praejudicio jurium Parochialium, ac cum clausulis, et respectivis per Eminentiam suam praescribendis. Atque hic addenda sunt quae erudite tradit Eminentiss. Cardin. Petra *tom.* 3. *Comment. ad Constitut.* 1. *Urbani IV. sect. unica a numer.* 21. *ad* 23. Propositis dubiis in Sacra Congregatione Concilii in *Salernitana Jurium Parochialium* 19. *Augusti* 1702. ibi: « I. » An omnia jura Parochialia in Ecclesia, et in » Oblatis, aliisque mulieribus degentibus in Con» servatorio Sanctissimae Conceptionis Capitis » Pentae sint exercenda per proprium Parochum » S. Mariae, intra cujus limites degunt, sive per » illarum Capellanum II. An eaedem Oblatae pos» sint in eadem Ecclesia asservare Sanctissimum » Sacramentum, et Sacrum Oleum Infirmorum » sine licentia Sacr. Congreg. et consensu Paro» chi. III. An in dicta Ecclesia valeat earum Ca» pellanus pro suo arbitrio Sanctissimae Eucha» ristiae Sacramentum publice adorandum expo» nere. IV. An praedictae Oblatae, et Mulieres » morientes sine electione sepulturae sint tumu» landae in Ecclesia Parochiali, et quatenus se» pulturam eligant in earum Ecclesia, debeantur » Parocho emolumenta funerum. V. An dictus » Capellanus intra annum possit celebrare solem» nitates, quae spectant ad Parochum. VI. Ad » quem spectet benedictio Candelarum in die Pu» rificationis, Cinerum, et Palmarum. VII. An » denunciationes pro praedictis Oblatis, aliisque » Mulieribus exeuntibus a dicto Conservatorio » ad effectum nubendi, debeant publicari in ipsa » Ecclesia Parochiali pro tempore habitationis » VIII. An per dictum Conservatorium debeatur » decima Parocho. » Sacra Congregetio respondit: *Citra approbationem Conservatorii* (quae clausula semper apponitur, dum aliqua quoad Conservatoria determinat, cum ea approbare neque tacite, neque expresse voluerit) Ad I. *Affirmative.* Ad II. *Non posse sine licentia Sacrae Congregationis.* Ad III. *Negative, nisi cum licentia Episcopi* Ad. IV. *Affirmative quoad utramque patem.* Ad V. *Exprimendas esse solemnitates particulares.* Ad VI. *Spectare ad Capellanum.* Ad VII. et VIII. *Affirmative.* Idemque resolutum fuit *in Neapolitana Conservatorii* SS. Philippi, et Jacobi in Regione Nidi Consulum Artis Sericae sub die 2. Julii 1707. in qua proposito dubio per Summarium: *An liceret retinere SS. Eucharistiae Sacramentum in Ecclesia dicti Conservatorii absque Apostolica auctoritate?* Responsum fuit: *Non posse, et dentur Decreta in Salernitana.* Et reproposita causa in folio sub die 28. Jul. 1708. rescriptum fuit; *Citra approbationem Conservatorii in decisis, et supplicent Sanctissimo*, nempe pro facultate Apostolica illud retinendi. Itidem non licet illud retinere absque Indulto Apostolico in Grangiis Regularium; unde cum recursum habuissent ad S. Cong. Conc. PP. Oratorii pro Indulto illud retinendi in Oratorio ejus

Grangiae, seu Domus extra Civitatem existentis,
in qua solebant morari aliqui Patres, vel ob in-
firmitatem, vel recreationis causa, maxima dif-
ficultas in concessione orta fuit sed consisderan-
do, quod locus principaliter destinatus erat pro
Infirmis, et concurrebat votum Nuncii Apostolici
favorabile, ut posset concedi tempore, quo ades-
sent infirmi; Sacra Congregatio scripsit juxta vo-
tum arbitrio ejusdem Nuncii, limitando tamen
tempus ad septennium salvis juribus Parochiali-
bus, in Ulysiponen. 3. Septembris 1707. *Haec ille*
48 *expressis verbis*, Eucharistiam Sanctissimam ex
consuetudine, et privilegio non decet teneri a Lai-
corum Confraternitatibus sine licentia Episcopi
Sacr. Rit. Congreg. in Insulana 10. *Junii* 1604.
et in Asculana 3. *Aprilis* 1632. *et in Cortonen*. 9.
49 *Maji* 4699. *et in decreto generali* 10 *Decembr.*
1703. *in respons. ad* 26. Feria quinta in Coena
Domini SS. Eucharistia asservari debet sub unica
tantum Clave retinenda per Sacerdotem in cra-
stinum celebraturum, et nullo modo apud Perso-
nas Laicas, et saeculares, cujuslibet status, gra-
dus, et conditionis. *Sac. Congr. Rituum in Civitat.*
22. *Novebr.* 1631. *et in Calaguritana* 13. *Septem-
bris* 1642. Et hoc in omnibus Ecclesiis tam Sae-
cularibus, quam Regularibus quomodocumque
exemptis, non obstante consuetudine in contra-
50 rium. *Eadem Sacra Congreg. Rit. in Caurien.* 15.
Decem. 1632. Eucharistia SS. ad Ægrotum adoran-
da deferri non debet, si eam ob tussim, aut alias,
sumere non potest pro Viatico. *Sacr. Congregat.
Conc. teste Zerola in praxi Episcop. p.* 1. *verb. Eu-
charistia* §. 5.
51 Eucharistiam SS. in solemni ejus Festivita-
te, et per octavam in processione deferre, absente,
vel impedito Episcopo, pertinet ad primam Di-
gnitatem, vel, ea impedita, ad secundam, et suc
cessive ad tertiam, vel quartam, et omnibus Di-
gnitatibus absentibus, vel impeditis, ad primum
Canonicum. *Sacr. Congreg. Rituum in Pisaurien.*
21. *Martii* 1609. *in Aretina* 30. *Januarii* 1610. *in*
52 *Lamacen.* 11. *Novembr.* 1614. *et in Baren.* 19. *Ja-
nuarii* 1628. Sacramentum Eucharistiae debet
non in aliqua machina pretiosae structurae Sa-
cerdotum humeris, quod in omnibus Hispania-
rum Ecclesiis ex vetustissima, et immemorabili
consuetudine fieri posse decrevit Sacra Rota in
Hispalen. Processionis, 28. *Julii* 1700. *et in Sal-
mantina Juris recipiendi servitium etc.* 23. *Junii*
1732. sed propriis manibus a Celebrante deferri,
non obstante quacumque consuetudine contraria.
Sac. Congregat. Rituum in Siracusana Modicae 2.
Junii 1618. Haec decisio locum habet in Proces-
sione, quae fit in Festo Corporis Christi, et in
die Dominica infra Octavam ejus, ut resolvit *Sac.
Rit. Congreg.* 23. *Martii* 1709. *in Compsana.* Ad
Celebrantem vero ita privative pertinet delatio
Sacramenti, ut ipse illud deferre debeat etiam
per Parochias alienas, per quas processio transi-
ret *Sacr. Rit. Congreg.* 21. *Apr.* 1630. *in Lucana*
Quamvis ille, qui celebrat Missam in Festo SS.
Corporis Christi debeat deferre Sacramentum in
Processione, excipitur tamen ab hac regula Epi-
scopus, qui licet non celebret Missam Pontifica-
lem, nihilominus ab ipso deferri debet Sanctissi-
mum Sacramentum in Processione, nisi legitime
fuerit impeditus, et non a prima Dignitate, seu
digniori Canonico qui Missam cantavit, ut colli-
gitur ex Caeremoniali Episcopo: *lib.* 2. *cap.* 33.
§. 8. apud Meratum *in Additionibus ad Gavantum
tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 12. *n.* 11. In Vesperis autem
Octavae (si fiat Processio) deferri debeat ab eo
qui cantavit Vesperas modo sit Dignitas, vel Ca-
nonicus *Sac. Rit. Congr.* 12. *Junii* 1627. *in Brun-* 53
dusina. Eucharistia SS. dum elevatur, Canonici,
et Clerus, sive in Choro existant, sive processio-
naliter incedant, semper debent genuflectere.
Sac Cong. Rit. in Oscen. 2. *Maji* 1620. Euchari- 54
stia SS. quae pro infirmis asservatur, singulis
octo, aut quindecim diebus est renovanda a Grae-
cis. *Clemen VIII. Constitut. incipient. Sanctissimus
sub die* 31. *Aug.* 1595. A Latinis vero renovatio 55
SS. Sacramenti debet fieri qualibet Dominica, non
autem deferri ad quindecim dies. *Sacr. Congreg.
Episcop. in Ravennaten.* 5. *Apr.* 1573. *ex c. Per-
mittimus* 57. *de sent. excomm. et Clemens VIII.* 56
citat. Constitut. Sanctissimus. Tabernaculum SS.
Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in
Altari majori, propter functiones Pontificales,
quae fiunt, versis renibus ad Altare. In Parochia-
libus vero, et Regularibus Ecclesiis debet regu-
lariter esse in Altari majori, tamquam digniori.
Sac. Cong. Episcop. in Lucensi 10. *Febr.* 1579. *et
in Casertana* 29. *Novembris* 1594.
Regulares non possunt publice exponere Sa- 57
cramentum Eucharistiae sine licentia Episcopi;
et ex causa publica ab eodem probata, ut saepe
saepius respondit. *Sac. Congr. Episcopor. et prae-
sertim in Cajetana* 25. *Octobr.* 1602. *et* 10. *Decem-
bris* 1602. apud Nicol. *in Floscul. verb. Euchari-
stia n.* 23. et Fagnan. *in cap. Grave* 19. *de Offic.
Ordin. num.* 77. his verbis: « Non liceat Regula-
» ribus etiam in propriis Ecclesiis SS. Euchari-
» stiae Sacramentum publice adorandum expo-
» nere, nisi ex causa publica, quae probata sit
» ab Ordinario, ex causa autem privata possint,
» dummodo SS. Sacramentum e Tabernaculo non
» extrahatur, et velatum remaneat ita ut ipsa
» Hostia videri non possit; » *et in Dertonen.* 27.
Maji 1603. *et Sac. Congregat. Concil. in Neapoli-
tana* 17. *Augusti* 1630. *et Sacr. Congreg. Rit.* 26.
Febr. 1628. *et eadem Sac. Rit. Congreg.* 22. *Jan.*
1701. *in Firmana expositionis SS. Eucharistiae*
censuit, « Fratribus Minoribus de Observantia
» Oppidi Monleani licere publice adorandum ex-
» ponere SS. Eucharistiae Sacramentum in eorum

» Ecclesia singulis diebus festivis totius anni, » exceptis Quadragesimalibus, et Dominicis, de
58 » licentia tamen Archiepiscopi. » Pro personis autem particolaribus exponitur in Ostiolo Tabernaculi, aut in Pyxide velata, cum luminibus, et
59 assistentia. *Sac. Congr. Episcop.* 7. *Septemb.* 1678. In Ecclesiis Confraternitatum non potest exponi sine expressa Ordinarii licentia. *Sacr. Congregat. Episcopor.* 20. *Augusti* 1601. *et in Papien.* 2. *Augusti* 1652. *et Sacr. Congregat. Rit. in decreto generali* 10. *Decembris* 1703. *in respons. ad* 27. *dub.*
60 Episcopus tamen id eis permittere debet juxta solitum, nisi quid relevans adsit in contrarium.
61 *Sac. Congreg. Episcop. in Maceraten.* 16. *Martii.* 1646. Neque Sacramentum Eucharistiae possunt exponere, sine licentia Episcopi Dioecesani, alii quomodocumque exempti, non habentes jurisdictionem in populum, ut declaravit *Sacr. Congr. Episcopor. in Florentina Jurisdictionis inter Archiepiscopum, et Episcopum Fesulanum* 18. *Maji* 1696. *referente Eminentiss. Cardin. Pamphilio.*

62 Sacramento Eucharistiae publice exposito, in Missis privatis dicenda est Oratio de Sacramento, ordine a Rubrica praescripto. In Missis vero cantatis, et solemnibus servandum erit decretum *Sacr. Congr. Rit.* 13. *Febr.* 1666. tenoris sequentis « Quando exponitur Sacramentum in Altari » pro initio 40. horarum, vel spiritualium exer» citationum, si accidat in Festo primae, vel se» cundae Classis, tunc in Collegiatis, vel duae » cantantur Missae, una de Festo, seu Dominica » post tertiam, altera Votiva de Sacramento post » Nonam; vel una cantetur de die cum comme» moratione SS. Sacramenti. In Missis tamen pri» vatis dicta oratio de Sacramento erit omittenda » in Festis primae, et secundae Classis, » prout *ead. Sac. Cong. Rit. resp.* 2. *Decem.* 1684. nam proposito dubio pro parte Procuratoris Generalis Lateranensium. *An in Missa privata de Sancto duplici, vel Semiduplici, de quo tali die sit Officium, facienda sit commemoratio SS. Sacramento exposito occasione* 40. *horarum,* prodiit rescriptum, *posse, sed omittendam in Festis primae, et secundae Classis.* Tempore expositionis SS. Sacramenti non possunt celebrari Missae de requie; *Sacr. Congreg. Rit.* 2. *Decembris* 1684. Circa hanc Sanctissimi expositionem occasione 40. horarum attendenda est instructio de mandato Clementis XII. emanata 1. *Sept.* 1730. quae ut ab omnibus percipiantur, et observentur hic ad litteram datur.

63 Istruzione, ed ordini da osservarsi nell'orazione continua di Quarant'ore coll'Esposizione del SS. Sagramento per li bisogni di Santa Chiesa secondo la pia mente de'Sommi Pontefici, confermata e pubblicata di nuovo per ordine di N. S. Papa Clemente XII.

Prospero del Titolo di S. Silvestro in capite della S. R. C. Cardinale Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale ec.

Essendo state fatte sin dal tempo dell'introduzione dell'Esposizione del SS. Sagramento per l'orazione continua di Quarant'ore diverse provisioni spettanti al decoro di detta Sacra Funzione, acciò le medesime venghino esattamente osservate, e si rimova ogni abuso, d'Ordine espresso della Santità di Nostro Signore, datoci coll'oracolo della sua viva voce ordiniamo, e comandiamo, che in tutte le Chiese di quest'Alma Città, tanto Patriarcali, quanto Collegiate, e Parrochiali, ed in ogni altra Chiesa sì de'Secolari, come de'Regolari, in qualsivoglia modo privilegiata, in cui si farà la suddetta orazione di Quarant'ore, s'osservi inviolabilmente quanto si prescrive nella presente novissima Istruzione sotto le pene infrascritte.

I. Si metterà sopra la porta della Chiesa, dove sarà l'Esposizione, un segno del SS. Sagramento ornato di Festoni, come pure a capo della strada vicina, perchè sia noto a chi passa, esservi l'Esposizione del Santissimo Sacramento.

II. Il SS. Sacramento dovrà esporsi nell'Altare, Maggiore (eccettuatene le Basiliche Patriarcali, nelle quali si suol esporre sopra altro Altare) e si coprirà l'immagine, o statua, che vi sia come anche le pareti della tribuna, e le vicine all'Altare, se non vi sono ornamenti fissi, si copriranno con drappi, avvertendosi, che gli apparati non contenghino Istorie, nè cose profane. Sopra l'Altare non vi si ponghino Reliquie de'Santi, o Statue de'medesimi (non escludendosi però quelle delli Angioli, che faccino figura di candelieri) e molto meno vi si ponghino figure dell'anime del Purgatorio di qualsisia materia, il che si proibisce anche in tutte l'Esposizioni particolari, ed in quelle, che talvolta si fanno per suffragio di quelle anime.

III. Sopra detto Altare in sito eminente vi sia un Tabernacolo, o Trono con Baldacchino proporzionato di color bianco, e sopra la base di esso vi sia un Corporale per collocarvi l'Ostensorio, o Custodia, il di cui giro sarà attorniato di raggi, e non vi sarà d'avanti alcun ornamento, che impedisca la vista del Santissimo.

IV. Ardino sopra l'Altare almeno venti lumi continuamente, cioè sei candele d'una libbra, tre per parte dalli lati della Croce, ed otto candele nella parte superiore, con altre quattro dalli lati dell'Ostensorio; nella di cui parte opposta, non vi si ponga onninamente lume alcuno, e vi siano finalmente due Torcieri con le Fiaccole almeno di tre libbre l'una. L'istesso numero di lumi vi sia anche di notte dopo serrata la Chiesa, tra quali ve ne siano almeno dieci di Cera, e per la Chiesa

nella Sera si mettano lumi sufficienti per evitar la confusione, quali stiano accesi finchè si chiudano le Porte di essa. Potranno anche di giorno oscurarsi le finestre vicino all'Altare dell'Esposizione, ad effetto di raccogliere la mente de'Fedeli all'Orazione.

V. Niun secolare, benchè vestito di sacco di qualsivoglia compagnia, ardisca d'andare intorno l'Altare per aggiustare lumi, o far altro, che occorra, ma dovrà essere un Sacerdote, o almeno un Chierico con Cotta, con la quale sopra il proprio Abito, dovranno comparirvi anche li Regolari di qualsisia Religione: Avvertendosi di più, che ogni persona di qualsisia condizione, ed Ordine per decreto della *Sacra Congregaz. de'Riti, Urbis* 19. *Augusti* 1651. avanti il SS. Sagramento esposto accostandosi, o partendosi da esso, deve fare la riverenza con ambe le ginocchia piegate. In ordine poi alla persona del Sacerdote, quale celebra la Messa privata, s'insinua esservi decreto della medesima *Sac. Congreg. Urbis* 7. *Septembris* 1638. che mentre passa avanti l'Altare, in cui sta esposto il SS. Sagramento, dopo fatta l'Adorazione con le ginocchia piegate, scoperto il capo, alzandosi lo ricopra.

VI. Si tenga durante l'esposizione alla porta della Chiesa, per la parte di dentro, o di fuori come tornerà più comodo, Tapeto, che faccia forma di Bussola con spazio adequato alli lati, per comodità del popolo, e sia talmente posto, che non possa mai dalla strada vedersi il Santissimo Sagramento.

VII. Stiano di continuo uno, o due Sacerdoti, o almeno in altro Ordine Sagro costituiti, se si potrà, vestiti di Cotta (benchè siano Regolari) genuflessi avanti d'un banco ricoperto con Tapeto, o panno rosso, o d'altro colore, e qualità decente vicino all'infimo grado dell'Altare, e mai sopra genuflessori, orando tanto di giorno, quanto di notte a vicenda. Dove sarà qualche Confraternità, vi assistino due Confratelli almeno avanti un banco coperto di panno verde, o d'altro colore decente, parimente a vicenda, ma fuori del Presbiterio, e distanti dalli Ecclesiastici sudetti, ed orando con tutta divozione, per edificazione degli Astanti, e con voce sommessa per non causar distrazione agli altri.

VIII. Nella Sacristia vi sia l'Orologio, almeno a polvere, per saper il tempo della vicenda, di cui se ne darà il segno ad ogni Ora con la Campana maggiore tanto di giorno, come di notte.

IX. La sera avanti il giorno dell'Esposizione, dopo il segno dell'Ave Maria, si sonino le campane solennemente per avviso del Popolo, come anche la Mattina nel far del giorno, e dopo tutti gli altri segni dell'Ave Maria, durante l'Esposizione, come parimente le solite tre volte avanti le Messe solenni.

X. Nell'Altare, dove sta esposto il SS Sagramento, non si celebri altra Messa, che le solenni per l'Esposizione, e Reposizione, nei quali due giorni, oltre la Conventuale (nelle Chiese dove v'è obligazione di cantarla) si celebrerà dopo Nona la Messa del SS. Sagramento votiva *pro re gravi* (eccettuate però tutte quelle Domeniche, che sono di prima, o seconda Classe, e tutti li giorni, ne' quali per ragione del Calendario, tanto universale, quanto particolare di quella Chiesa, in cui si fa l'Esposizione, si fa Officio parimente di prima o seconda Classe, come anche eccettuata la feria 4. delle Ceneri, e feria 2. 3. e. 4. della Settimana Santa, tutti li giorni dell'Ottava di Pasqua, e di Pentecoste, le Vigilie del S Natale, e della Pentecoste, e l'ottava dell'Epifania: nelle quali Domeniche, ed altri giorni, e ferie eccettuate, si canterà la Messa Conventuale con l'Orazione aggiunta del Sagramento *sub unica conclusione*) e tutto s'osserverà inviolabilmente in tutte le Chiese sì de'Secolari, che de'Regolari. Nel giorno medio, oltre la Messa Conventuale, si dovrà cantar dopo Nona la Messa votiva pro Pace, o altra, che verrà comandata da N. S. secondo sarà espresso nella lista delle Quarant'Ore con la medesima eccezione dalli giorni sudetti, e con la medesima Regola circa l'Orazione. Nelle Chiese non Collegiate, e dove non è obligazione di cantarsi la Messa Conventuale, dovrà in detto giorno medio cantarsi solo la Votiva sudetta, e con l'eccezione, e regola prescritta di sopra nella Messa del Sagramento. Questa però dovrà cantarsi ad un altro Altare, che non sia quello dell'Esposizione, nè quello, dove sia il Tabernacolo col Sagramento incluso; ed in quelle Chiese, che hanno l'obligo di cantar la Messa Conventuale, questa pure si canterà ad altr'Altare, come si è detto. S'ordina espressamente, che nelli giorni dell'Esposizione, medio, e della Reposizione, le Messe si debbano cantare con li Ministri parati, e non altrimenti, anche nelle Chiese de'Regolari, non ostante qualsisia loro uso, o pretesa consuetudine in contrario. Nelle Messe private, che si celebreranno durante l'Esposizione, non si suoni il Campanello all'Elevazione, ma solo uscendo i Celebranti dalla Sacristia, si dia un picciol segno con la solita Campanella. Non si celebrino Messe di Requie, nel tempo, che durerà l'Orazione di 40. ore, e le Messe del Santissimo, che si celebreranno ne'giorni permessi dalla Rubrica, saranno meramente Votive senza *Gloria*, e *Credo* Nell'altre Messe private correnti si aggiungerà col l'Ordine prescritto dalla Rubrica *l'Orazione del Sagramento*, così comandando la Santità di N. S.

XI. Il Celebrante dovendo portar il Santissimo in processione sarà vestito di Piviale bianco, quando non abbia celebrato con paramenti d'altro colore, che in tal caso continuerà il colore della

Messa; il Velo omerale però sarà di colore bianco in qualsivoglia caso, che debba portarsi il Sagramento anche nel Venerdì Santo, e li paramenti de'Ministri Sagri saranno del color del Celebrante come sopra. Parimente il Pallio dell'Altare, dove sta l'Esposizione, sarà sempre di colore bianco, benchè la Messa solenne ivi si celebri in altro colore; come pur il Baldacchino per Processione deve esser bianco.

XII. Terminata la Messa solenne per l'Esposizione, il Celebrante con li Ministri fatte le dovute riverenze al Sagramento, si ritireranno fuori del Corno dell'Epistola, dove il Celebrante (come pure li Ministri) deporrà il Manipolo, e levata la Pianeta, prenderà il Piviale, porrà ivi l'incenso in due Turiboli senza benedirlo, e dopo con li Ministri genuflesso nel mezzo incenserà tre volte il Santissimo. Sul fine della processione, quale si principierà anticipatamente fatta l'Elevazione del Santissimo, o prima, secondo che sarà più, o meno numerosa, il Diacono in tempo congruo fatta la dovuta riverenza prenderà il Sagramento, e stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo immediatamente esso Diacono; lo prenderà il Celebrante, ricoperte le mani dall'estremità del Velo omerale, e si alzerà: Principiandosi poi da'Cantori l'Inno *Pange lingua etc.* s'incamminerà sotto il Baldachino, recitando con voce sommessa Salmi, ed Inni insieme con li Ministri, quali eleveranno le fimbrie del Piviale.

XIII. La Processione sarà composta di tutto il Clero della Chiesa, ed il Crocifero in questa funzione non sarà parato con abito suddiaconale, ma vestito con cotta; v'interverranno onninamente 8. Sacerdoti vestiti con Cotte, e con Torcie accese in mano, li quali precederanno dalli lati avanti il Baldacchino, e dopo di essi seguiranno due Accoliti con Turiboli, quali per la strada incenseranno il Santissimo, e durante la processione si suoneranno le campane solennemente.

XIV. La Processione si farà dentro la Chiesa, e al più per la Piazza, quando l'angustia della Chiesa ne porti la necessità, o quando esca di Chiesa si farà ben pulire la strada della Piazza, dove, se vi sarà qualche Bottega, dovrà tenersi chiusa durante la Processione.

XV. Se vi saranno istituite Confraternità di secolari, o siano vestiti di Sacco, o nò, tanto li Guardiani, ed Offiziali di esse, quanto li Confrati tutti anderanno unitamente avanti il Clero Secolare, o Regolare che vi sarà, al qual dovranno sempre cedere il luogo più degno. Di più espressamente si comanda, che li Guardiani, o altri Offiziali di esse non ardiscano sotto qualsivoglia pretesto di consuetudine, o altro, di andar dopo il Baldacchino sotto la pena di 25. Scudi a ciascun Fratello Guardiano, o Offiziale della Confraternità, il quale contravenisse alla presente disposizione in conformità dell'Editto pubblicato l'anno 1589. Qual pena di Scudi 25. si dovrà applicare alla medesima Confraternità, se sarà povera, o al Monte del Santissimo Viatico a nostro arbitrio. Monsignor Primicerio però dovrà andar dopo il Baldacchino vestito senza Sacco coll' abito suo Prelatizio, e con il Rocchetto, se ne avrà l'uso. Di più ordiniamo alli sudetti Cleri Secolare, e Regolare, che nelle proprie Chiese non permettino, che si pratichi il contrario sotto le pene contenute nel sudetto Editto, cioè di Scudi 25. alli Superiori, e Rettori delle Chiese Secolari, e di privazione di voce attiva, e passiva alli Superiori Regolari, con altre a nostro arbitrio. Quando poi vi fosse alcuno, che tanto ardisse, si notifica, che oltre le sudette pene imposte di sopra, resterà *ipso jure* privo dell'Officio, e cassato dalla Confraternità respettivamente; al Guardiano, o Guardiani, ed Offiziali, quali contravverranno a questo nostr'Ordine, resterà interdetta la Confraternita, e Chiesa, e privati di fare più tale santa funzione, ed Esposizione, finchè da Noi non sarà reintegrata; si dichiara anche, che all'accusatore di tal contravenzione si darà la terza parte della sudetta pena col esser tenuto secreto, o la sudetta disposizione vogliamo che si osservi anche in tutte e singole Processioni, ed Esposizioni particolari.

XVI. Ritornata la Processione in Chiesa, e giunto il Celebrante al grado infimo dell' Altare maggiore, il Diacono genuflesso riceverà il Santissimo da esso Celebrante (quale immediatamente genufletterà deponendo il Velo omeralo) e lo collocherà nella base del Treno, andando poi, fatte le dovute riverenze, al suo luogo. Li Cantori divotamente, e con pausa canteranno il *Tantum ergo, etc.* dopo di che il Celebrante alzatosi colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l'incenso nel Turibolo senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il Sagramento. Terminato l'Inno senza dirsi il ℣. *Panem de coelo etc.* si canteranno dalli sudetti Cantori le litanie contenute nel libro stampato per l'Orazione delle 40. ore (qual libro puramente senza alcuna immutazione, dovrà usarsi in qualunque altra Esposizione del Santissimo, che si faccia particolare). Dopo che avrà dette le preci, il Celebrante alzatosi (a cui li Ministri sosterranno il libro) senza fare nuova genuflessione canterà a mani giunte il ℣. *Dominus vobiscum etc.* con le Orazioni, quali terminate genuflessi faranno breve Orazione; ed indi partiranno a capo scoperto sino ad una ragionevole distanza dal Sagramento, dandosi così il principio all'Orazione delle Quarant'ore.

XVII. Il Celebrante non dovrà usar la Sede Camerale secondo il decreto della Sacra Congr. dei Riti, ma un Banco (che nè pure abbia braccia)

con il postergale ornato di panno rosso, o altro colore decente, in cui sederà insieme colli Ministri Sagri, e si avverte alli medesimi, come anche agli altri, che oprano circa il Divino Ministero, qualmente in tempo, che sta esposto il Venerabile, anche nell'Esposizioni particolari, non devesi far riverenza alcuna al Clero, nè ad altra persona, che assista alli Divini Offici. Molto meno dovranno mai usare le Sedie Camerali nelle Chiese li Guardiani, Deputati, ed Officiali delle Confraternite, Compagnie, e Congregazioni Laicali; ma sederanno sopra un banco con postergale senza braccia a lati, e senza alcuno uso de Cuscini, come pure senza gradini, e senza genuflessori d'avanti. Qual banco potrà cuoprirsi di panno, e non di seta, e sarà onninamente *situato fuori del Presbiterio* in quelli casi, che assisteranno alle Messe, e Vesperi solenni, o che nel Presbiterio si celebri dal Clero una funzione Sagra, o che si predichi in Chiesa secondo li replicati decreti della Sagra Congr. de'Riti, particolarmente per decreto generale emanato sotto li 13. Marzo 1688. sotto le pene medesime espresse di sopra, comminate al num. XV. nelli §. §. *Se vi saranno ec. e Di più ordiniamo ec.* Monsignor Primicerio però sederà dentro il Presbiterio al lato dell'Evangelo in un Banco coperto di panno, nell'Abito suo Prelatizio, come si è detto al num. XV. Se però la struttura della Chiesa non permetterà luogo congruo fuori del Presbiterio, il tal caso di necessità si concederà da Noi, che possa collocarsi in Banco come sopra de' Guardiani dirimpetto all' Altare in uno delli lati fuori del termine del Presbiterio. Si proibisce espressamente alli Uomini, ed alle Donne di qualsivoglia stato, e condizione (eccettuate le Persone Regie, quando vi si trovino,) l'entrar sotto qualsisia pretesto ad orare nel Presbiterio, o sia recinto dell'Altare, dove sta esposto il Venerabile, dovendo quel luogo esser occupato solamente da Ecclesiastici destinati al Ministerio Divino, o all'assistenza dell'orazione, il che s'osserverà non solo nelle Chiese, dove ricorre l'Esposizione ordinaria, ma anche in tutte le altre, dove per Indulto Apostolico, o per altra legitima facoltà, occorre farsi l'Esposizione, benchè per breve tempo, al che provederanno li Superiori, o Sagrestani, col riparo delli Banchi ancora bisognando. In oltre ordiniamo, e comandiamo a'Rettori, e Superiori tanto Secolari, quanto Regolari di qualsivoglia Chiesa, che durante la detta Esposizione non ardiscano di far portare respettivamente qualsivoglia sorte di Sedie nelle Chiese a qualunque persona d'ogni sesso, grado, e condizione sotto la pena di 10. Scudi alli Rettori secolari, da applicarsi ad usi pii, riservata la terza parte per l'Accusatore, ed a Regolari della privazione della voce attiva, e passiva a nostro Arbitrio.

XVIII. Non si terranno nelle Chiese dell'Esposizioni anche particolari, bacili per limosine, nè vi assisteranno Religiosi, o altri Ecclesiastici, nè meno persone laicali per ricervele, come nè meno anderanno Chierici, Confrati, Mandatarj, o altre persone questuando per la Chiesa. Molto meno dovranno far ciò i poveri, quali staranno per lo spazio di canne dieci lontani dalle porte della Chiesa sotto le pene contenute nell'Editto stampato a parte, che per ciò sarà parimente cura dei Superiori, Sagrestani, e degli Esecutori, che vi assistono, il procurare non entrino in Chiesa, ad effetto d'evitare la distrazione de'Fedeli, che orano, potendo li Benefattori caritativi far elemosine fuori delle Chiese, siccome è anche l'intenzione di N. S. dichiarata nell'ultimo Editto, in cui si proibisce ad ogni Fedele dar nelle Chiese limosine a'poveri.

XIX. S'avverte, che non termini l'Orazione in una Chiesa, se non che dopo che sarà principiata nell'altra, e ciò s'osserverà da qualunque Chiesa benchè Basilica, e Collegiata, o in qualsivoglia modo privilegiata.

XX. Terminata la Messa della Reposizione, il Celebrante prenderà il Piviale (osservando il Rito respettivamente sopra descritto dopo la Messa dell'Esposizione) e genufletterà colli Ministri avanti il SS. Sagramento nel mezzo sull'infimo grado dell'Altare, immediatamente li Cantori principieranno le Litanie, e si continuerà sino al ℣. *Domine exaudi Orationem meam* inclusive. Dopo alzatosi il Celebrante colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l'incenso senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il SS. Sacramento, e prenderà il Velo omerale. Fatta l'incensazione, il Diacono colle dovute riverenze leverà il Sacramento dal Trono, e immediatamente stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo anch'esso Diacono, subito che verrà consegnato il Sacramento, praticandosi di poi rispettivamente ciò, che sopra nell'Esposizione s'è detto circa le Cerimonie, e Rito della Processione ec.

XXI. Ritornato dopo la Processione il Celebrante all'infimo grado dell'Altare, il Diacono genuflesso riceverà da esso, che starà in piedi, il Santissimo, verso cui il Celebrante genufletterà immediatamente, e deporrà il Velo omerale; il Diacono lo collocherà sopra il Corporale in mezzo dell'Altare, e ritornerà al suo luogo. Il Celebrante al ℣. *Genitori Genitoque etc.* alzatosi colli Ministri ponerà, como sopra, l'incenso senza benedirlo, ed incenserà il Sacramento. Li Cantori diranno il ℣. *Panem de Coelo etc.* (a cui s'aggiungerà *l'Alleluja* nel tempo Pascale solo, ed in tutta l'Ottava della Festività del Corpus Domini, in qualsivoglia Esposizione, che si faccia.) Il Celebrante alzatosi senza far nuova genuflessione sostenendo li Ministri il libro (senza dire il ℣. *Dominus vobiscum;*

come per Decreto della Sagra Congregazione dei Riti) canterà le Orazioni a mani giunte, quali terminate, genuflesso prenderà il Velo umerale, ed ascendendo solo all'Altare, fatte tutte le dovute riverenze, prenderà nelle mani ricoperte, come si disse, colli estremità del Velo umerale l'Ostensorio, e darà con esso la benedizione al Popolo, e riposto il Sagramento sopra il Corporale discenderà, e starà genuflesso al suo luogo. Il Diacono immediatamente, o un Sacerdote con Stola, fatte le dovute riverenze, chinderà il Sacramento nel Tabernacolo, quale per tal effetto dovrà ritenersi nell' Altare dell'Esposizione, e l'Ostia consagrata si dovrà consumare nella Messa, o in quella mattina, o nella seguente: dopo di che partiranno, e terminerà l'Orazione di quarant'ore.

XXII. Nel tempo, che durerà l'Orazione medesima, si proibisce espressamente il predicare; ma volendovi far dopo li Vesperi qualche breve sermone per eccitare li Fedeli alla divozione verso il Santissimo Sacramento, si dovrà prendere la licenzia, e benedizione da noi, o da Monsignor Vescovo nostro Viccgerente, anche nelle Chiese de'Regolari, ed in qualunque modo privilegiate, e non solo nell' Esposizione di quarant' ore, ma in qualsivoglia altra Esposizione, qual licenzia si darà *in scriptis*. Quello poi dovrà sermoneggiare sarà almeno constituito nell'Ordine Diaconale, sermoneggierà con la Cotta, benchè sia Regolare ma senza la Stola, ed a capo scoperto vicino all'Altare, dove sta esposto il Santissimo, ed in uno sito, che non obblighi gli Ascoltanti a fare atti d'irreverenza con voltare le spalle al Sacramento.

XXIII. Le Chiese, dove sarà l'Orazione di 40. ore, dovranno la sera stare aperte sin tanto, che vi sarà il Popolo per orare. Ma perchè non può darsi in ciò un' ora determinata, si per la situazione d'esse, come per la mutazione delle stagioni; perciò potranno chiudersi l'Estate circa le tre ore, e l'Inverno intorno all'ore cinque. Si avverte però, che anche à Porte chiuse deve continuare l'Orazione, come si è detto al num. 7. non dovendo mai essere interpolata l'Orazione di 40. ore, come per decreto della Sag. Congr. de'Riti.

XXIV. In ogni Chiesa di Roma si terrà affissa in luogo patente la Lista delle 40. ore per informazione de'Fedeli divoti.

XXV. Parimente in ogni Chiesa, dove è determinata l'Esposizione, si dovrà tener affissa continuamente nella Sacristia la presente Istruzione, acciocchè niuno possa allegare l'ignoranza delle Regole, e precetti che vi si contengono.

XXVI. Non ardirà alcun Rettore, Curato, o Sacrestano, fuori dell'ordine assegnato nella Lista delle 40. ore, d'esponere o far esponere il SS. Sacramento sotto qualsivoglia pretesto, o consuetudine, per veruna causa grave, nè per infermi, senza Breve speciale di Sua Santità, o almeno licenzia segnata da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente sottoscritta dal Deputato delle 40. ore, quale ottenuta s'esporrà il Venerabile in un'Altare, o Cappella con un Velo avanti, e col suddetto numero di venti lumi, e si osserverà puntualmente il tempo, che dovrà durare l'Esposizione, assegnato nella suddetta licenza sotto le pene infrascritte, e privazione di Officio.

XXVII. Finalmente si comanda espressamente che tutti, e singoli espressi Ordini si debbano inviolabilmente osservare, e che si ubbidisca esattamente per quello potesse occorrere di più al nostro Deputato sopra le quarant'ore sotto pena alli Maestri di Ceremonie, che assistono alle funzioni, se non faranno adempire esattamente tutte le Ceremonie, ed i Riti prescritti, ed alli trasgressori respettivamente de'suddetti ordini, di scudi dieci d'oro da applicarsi a'luoghi Pii, ed alli Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, di carcere, ed altre pene maggiori riservate a nostro arbitrio, dichiarandosi, che in difetto dell'osservanza; si procederà più vigorosamente contro li Superiori, e Sacrestani delle Chiese, alli quali appartiene più che ad ogni altro la buona regola, e cura di esse.

Dato dalla nostra solita Residenza questo di 1. *Septembre* 1730.

P. CARD. VICARIO.

Carlo Guazzuglia, Deputato.
Niccolò Antonio Can. Cuggiò Segr.

Solemnitas, qua coepit publice, et cum pompa venerari Sanctiss. Eucharistia, originem habuit in Ecclesia S. Martini Civitatis Leodii; id piè, et religiose promoventibus Sanctis Virginibus Juliana, et Eva apud Urbanum IV. qui datis literis ad Evam cum laude hujus introductionis, festivitatem postea (quam nedum Virgines postulaverant) Corporis Christi solemni Decreto in Ecclesia universali (miraculo jam evolgato Ecclesiae S. Christinae Bolsenae) instituit. Patent haec ex actis *Bollandi tom.* 1. *ad mensem Aprilis pag.* 459. 462. 465. *et* 477. et re cognita, ac examinata *in Sacr. Congreg. Rit. sub die* 10. *Junii* 1700. concessum fuit indultum Capitulo Collegiatae d. Ecclesiae S. Martini, ut posset in quolibet feria quinta non impedita officio novem lectionum, et jejuniorum, recitare officium Sacramenti. 64 Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum tanta praestat excellentia, et dignitate, ut illud associans gaudeat Immunitate Ecclesiae; *Sacra Congregat. Immunitat. in Beneventana* 30. *Septembris* 1636. *lib.* 3. *decret. Paul. fol.* 14. 65

Hic adde, quod Orario 40. horarum cum Expositione SS. Sacramenti ad imitationem quadraginta dierum, quibus Dominus Noster Jesus Chri- 66

stus in deserto jejunavit, et oravit, coepit practicari Romae in Archiconfraternitate Orationis, et Mortis, et ibi prius instituta fuit, et confirmata a Pio IV. Const. incip. *Divina disponente.* A Clemente autem VIII. Constit. incip. *Graves, et diuturnae* fuit injunctum, anno 1592. ut illa per gyrum practicaretur in omnibus Urbis Ecclesiis, ut hodie practicatur: et Indulgentiam plenariam peccatorum concessit in Ecclesia, ubi reperitur, unam saltem horam in Oratione perseverantibus. Quam tamen Paulus V. mediante Brevi concesso die 10. Maji 1606. lucrari postea mandavit in illa orantes *per quel tempo, che gli riuscirà comodo.* Ursaya *in Miscellano sacro, et profano par.* 1. *lit. O. num.* 65. Exeinde die 20. Januarii 1705. de mandato Clementis XI. et die 1. Septembris 1730. de mandato Clementis XII. editae sunt supra allatae instructiones observandae in illa Ecclesia, in qua fit talis Oratio 40. horarum cum expositione SS. Sacramenti, quae instructiones sunt ad literam allatae paulo ante a *n.* 64. *ad* 65. Alia vide verb. *Infirmus*, verb. *Moribundus*, verb. *Viaticum.*

68 Adde ad uberiorem eruditionem quod tradit eruditissimus Ughellus *in Italia Sacra tom.* 4. *pag.* 27. *lit. d.* ibi: Orationem certe quadraginta horarum Mediolani primum institutam constat auctore ejus Bono Cremonensi. Hic enim an. salutis 1534. Francisco II. Mediolani Duci persuasit, ut Sanctissimum Christi Corpus populo adorandum in templis exponeretur per quadraginta horas, quot scilicet in sepulcro jacuisset, atque ita per orbem in praecipuis Urbis hujus templis idem fieret, ut Oratio in amplissima Urbe numquam deficeret. Quod quidem tanto studio facere aggressi sunt Mediolanenses, ut nisi nimii luminum, et apparatuum sumptus lege coerciti fuissent, cerae et olei inopia laborandum perpetuo fuisset. Ita in religiosissima Urbe perpetua oratio ab eo tempore instituta in Romanam Urbem deinceps Clementis VIII. decreto traducta est. Ejusdem Boni Cremonensis institutum fuit, ut singulis sextis feriis ad horam nonam signum Campanae daretur, quo fideles admoneantur, ea ipsa hora Mundi Salvatorem Christum Dominum oratione ad Patrem pro nobis fusa spiritum emisisse. Quod et in quibusdam Dioecesi Oppidis servatur, et per universum Christianum Orbem fieri deberet. Hactenus ille. Fuisse autem institutam Orationem 40. hor. a Patre Josepho Mediolanensi Cappuccino in memoriam 40. horarum, quibus Retemptor Noster jacuit in Sepulcro, refert Thyers *l.* 4. *c.* 17. relatus a Card. de Lambertinis *vol.* 2. *notificatione* 10. qui tamen ibi citat pro dicta institutione Constitutiones Pii IV. et Clementis VIII. jam a nobis allegatas sub. *num.* 67. Et idem Card. Lambertin. *volum.* 1. *notificat.* 14. colligit ex annalibus introductam fuisse saeculo sextodecimo devotionem 40. horarum tribus ultimis bacchanalium diebus ante diem Cinerum, pro avertendis fidelibus ab operibus carnis, et convertendis ad opera Spiritus, et pro placanda Divina indignatione irritata a peccatis committi solitis illis diebus.

Eucharistia in azymo, aut fermentato respective 69
a Latinis, et Graecis Presbyteris est ministranda; Benedict. XIV. tom 1. Constitut. 57. incip. *Et si Pastoralis* §. 6. Species Sacramenti Eucharistiae iterum coqui prohibetur. Idem *ibid.* §. 6. Eucharistiae species corruptioni non sunt exponendae. Idem *ibid* §. 4. *et* 5. Eucharistia non est retinenda domi, nec deferenda in itineribus. Idem *ibid.* §. 6. Eucharistia infantibus statim post Baptismum, et pueris in Missa ministrari a Graecis Presbyteris prohibetur. Idem *ibid.* §. 2.

Eucharistia ad infirmos, ubi vis Turcarum praevalet, et iniquitas, est deferenda a Sacerdote Stolam semper habente propriis coopertam vestibus, in sacculo, seu bursa Pyxide recondita, per funiculos collo appensa, ac in sinu reposita, ab uno saltem Fideli in defectu Clerici associato. In aliis vero locis, ubi non tanta adsunt infidelium, seu haereticorum pericula, praecipitur, quod Sacerdos indutus superpelliceo, Stolaque utrique humero circumsepta, et praecedente uno saltem lumine, Hymnos, et Psalmos submissa voce recitans, in Sacra Pyxide, vel in Calice mundo velamine cooperto ambabus manibus illud ante pectus tenens, devote deferat. Idem tom. 1. Constitut. 89. incip. *Demandatam* §. 23.

Eucharistiae expositio non exigitur pro lucrandis Indulgentiis visitantibus Ecclesiam concessis. Idem tom. 2. Constitut. 5. incip. *Accepimus in Civitate.* Requiritur vero, quando id injungitur in concessione Indulgentiae, ut in Oratione 40. horarum; sed fieri non debet absque Episcopi licentia. Idem *ibid.*

Eucharistiae Sacramentum non potest in Ecclesiis non Parochialibus retineri sine Apostolica Auctoritate. Idem Constitut. incip. *Quamvis*, §. 24.

Eucharistia nonnisi a naturaliter jejunis licite 70
sumi potest. Bened. XIV. Constitut. incip. *Quadam*, §. 3. Ex Pontificia tamen dispensatione, urgentibus, et gravibus de causis, quandoque nonnullis concessum est, ut Eucharistiam etiam non jejuni sumere possent. Idem *ibid.* §. 9. ubi refert Breve a Pio IV. ad preces Sebastiani Lusitaniae Regis relaxatum, in quo Sacerdotibus per Indias enunciati Regis Dominio subjectas commorantibus, qui vel ob contractam aegritudinem, vel Coeli inclementiam, post mediam noctem, aliquem sument cibum, sit facultas successivo die Sacrum peragendi. Item refert quod Innocentius XIII. per suas Apostolicas Literas in forma Brevis Romanorum Reginae Elisabethae Christinae concessit facultatem sumendi Eucharistiam, etiam post aliquem degustatum cibum, quo die in Bohemiae

Reginam ungi solemniter, coronarique deberet, ita exposcente imbecilli ejusdem valetudine, quae tam diuturnam functionem, nullo recreata cibo, perferre non potuisset. Simileque Indultum ab eodem Pontifice concessum reperitur Regi Christianissimo Ludovico XV. sumendi Eucharistiam non jejuno, die suae solemnis Consecrationis, et Coronationis.

Dictus autem Pontifex *ibid.* §. 11. sic inde prosequitur. Unicum itaque exemplum privatae communionis ex devoto Religionis affectu sumptae in vim obtentae a Summo Pontifice facultatis eamdem sumendi, adhuc etiam post refectionis aliquid degustatum, ita exposcentibus imbecillitate, indigentiaque corporeae habitudinis in Carolo V. Imperatore suppetit. Is recursum habuit ad Julium III. Pontificem, qui eidem indulsit, ut post etiam aliquod sumptum exiguum jentaculum, posset Sacram participare Communionem. Deinde *ibid.* §. 13. Quod Julius III. praestitit erga Carolum V. Imperatorem, idem indulsit Clemens. XI. anno 1716. Jacobo III. Magnae Britanniae Regi. Vide dict. Constitutionem, *Quadam*, per tot. ubi multa erudite ad rem.

71 Eucharistia non est in medias flammas projicienda ad incendium compescendum, Bened. XIV. Constitut. incip. *Cum, ut recte* §. 11. in cujus titulo, seu summario sic expresse habetur: *Ad incendium compescendum ad Ecclesiam S. Nicolai in Carcere exortum, minus rite allatam fuisse ex Ecclesia Sacram Pyxidem Sanctissimum Sacramentum intercludentem, eaque super populum, et ad furentes flammas benedictum, rationibus, pluribusque allatis Ecclesiasticis sanctionibus, demonstratur; at ne tale quid exinde fiat, opportune sancitur.* Nec Eucharistia ad experimentum quodcumque innocentiae, vel culpae, est adhibenda Idem *ibid.* §. 11.

72 Eucharistia iis tantummodo Ritibus est colenda, quos non privata devotio, sed Ecclesiastica
73 auctoritas proboverit. Idem *ibid.* §. 12. *et* 13. Eucharistiam Feria quinta in Coena Domini consecratam Graeci asservare consueverunt in annum integrum pro infirmis. Idem Constitut. incip. *Allatae sunt* §. 29. Ritus vero hujusmodi iteratis vicibus fuit proscriptus. Idem *ibid.*

74 Obsessorum Exorcizatio fieri non debet, admota ad eorum corpus Sanctissima Eucharistia. Idem Constitut. incip. *Cum ut recte.* §. 15.

75 Juvat adhuc e variis aliis operibus Benedicti XIV. ad rem sequentia depromere.

De frequentia SS. Communionis, quibus concedenda sit quotidiana, quibus aliquanto rarius, nihil innovandum supra Decretum Innocentii XI. die 12. Februar. 1679. Omnia scilicet referenda esse docti et prudentis Confessarii judicio. Inferri tamen ex eodem Decreto licet, frequentem accessum denegandum esse iis, qui in gravia peccata saepe labuntur, nec de emendatione sunt solliciti, sicut nec tam saepe iis, quorum cum voluntas sit a gravibus aversa, venialibus tamen tenacius inhaerent. *De Synodo Dioec. l.* 7. *c.* 12. §. 9.

Eucharistiam una tantum die Paschatis Resurrectionis distribuere vetitum est Regularibus in suis Ecclesiis; caeteris vero Paschalibus diebus id possunt citra ullam prohibitionem, *Ibid. lib.* 3. *c.* 42. §. 3. 76

Paschale tempus, intra cujus spatium satisfieri potest praecepto, ab Eugenio IV. Constit. incip. *Fida digna*, definitum est, a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis, nec licet Episcopo, etiam in Synodo, tempus illud latius prorogare. *Ibid. lib.* 7. *cap.* 69. §. 9. 77

Paschali praecepto de Eucharistia sumenda in Parochiali Ecclesia non satisfit recipiendo illam in Ecclesia Metropolitana, ut ex decretis S. Congregationis firmat de Lugo *Resp. Moral. lib.* 1. *dub.* 15. Ita *Instit. Eccles.* 18. §. 12. 78

Qui praecepto Paschali de Eucharistia sumenda non satisfecit tempore apto, etiam post illud tenetur, et cogi potest poenis ad Eucharistiam sumendam. *Instit. Eccles.* 45. §. 15. 79

Famuli et famulae saeculares inservientes Monasteriis Regularium utriusque sexus, etiamsi habitent in atriis Monasteriorum muro circumvallatis; tenentur communionem Paschalem in Ecclesia Parochiali, intra cujus fines situm est Monasterium, recipere; ut ex decreto Sac. Congr. saepius decisum est; neque enim habitationes illae sunt intra septa, ac domos Monasteriorum, quod requiritur a Tridentino ut famuli eximantur a Paraecia. *Instit. Eccl.* 55. §. 7. *et* 8. Sacerdotes Missam celebrantes non tenentur praecepto Paschali satisfacere in sua Paraecia; si tamen raro intra annum celebrent, nec volunt seu possunt celebrare Missam in Paschate, tenentur tunc communicari in Paraecia. *Ibid.* 80 81

Peccatori occulto publice Eucharistiam petenti non est deneganda, cum jus naturae ad famam id expostulet. *De Syn. Dioeces. lib.* 7. *cap.* 12. §. 4. *nov. edit.* 82

Occulte vero petenti, et noto Sacerdoti aliunde quam ex Confessione, tuto negatur. Si vero pariter aliunde et simul etiam ex Confessione sciat, exprimere debet Sacerdos se habere ejus peccati scientiam ex certo loco, non tamen nominato eo, a quo scit, si sub arcani naturalis sigillo id acceperit. Si vero noverit rem tantum ex Confessione, perinde se gerat, ac si nesciverit, cum id exigat arctissimum Confessionis sigillum. *Instit. Eccles.* 89. §. 3. 83

Publicus peccator publice petens repellendus est. Publicus vero dicitur non ille tantummodo, qui talis declaratus est a Judice, sed etiam qui per evidentiam facti, quae nulla possit tergiversatione celari, talis habetur. *Ibid.* §. 8. *et de Sacrif. Missae lib.* 3. *c.* 20. §. 4. 84

85 Eucharistiae sumptionem praecedere debet jejunium naturale a media nocte praecedente caeptum. Nec refert si post cibum sumptum ante mediam noctem nullus somnus captus sit, nec cibus concoctus ante Communionem. Porro jejunium istud frangitur etiam parvitate materiae; quare nec ablutio sumpta post celebratam Missam admittenda ab eo est, cui eo die alias Missas celebrare permittitur, uti die Nativitatis Domini, quo in casu nec licet celebrare, et ad dandum aegroto Viaticum', nam praeceptum Viatici obligat quando conferri potest juxta ritum Ecclesiae. Reliquiae tamen cibi in ore remanentes, si deglutiantur, non frangunt jejunium naturale, ut ex Rubrica Missalis constat. Vicissim si quis antequam somno se dederit, parum sacchari in os induxerit, quod paulatim liquescens in stomachum delabatur; id utique jejunium istud frangit. Tandem si quis ore gustaret vinum, vel condimentum ad saporem explorandum, et statim expueret, haec non esset fractio jejunii. *De Sac. Miss. lib.* 3. *toto c.* 12.

86 In dubio num quis fregerit jejunium, disputant Theologi, apud quos varii casus distinguuntur; praestaret tamen abstinere a percipienda Communione. *Ibid.* §. 7.

87 Sacerdos extra Missam Eucharistiam suscepturus stolam e collo suspensam habere debet, uti praecipit Rituale Romanum. Potest vero seipsum manibus suis communicare, si absit scandalum, et suppetat causa, quae perceptionem Sacramenti exigat, nec alius sacerdos praesto sit. Causa vero est solemnis aliqua Festivitas. *De Sacr. Miss. lib.* 3. *cap.* 17. §. 19.

88 In Missis Defunctorum Eucharistiam fidelibus administrare non est vetitum, cum Decretum Sac. Congregationis Rit. id prohibens modo non amplius exibeatur illud poscentibus, et docti Rituum Scriptores admittant, administrari tuto posse, in quacumque demum Missa, nullo facto discrimine inter formas in eadem Missa consecratas, et reliquas, quae in Tabernaculo asservantur. *Ibid. cap.* 18. §. 12.

89 Nocte Natalis Domini ex Decretis S. Rituum Congregationis vetitum est ministrari in Missa Sacram Communionem fidelibus adstantibus; quin nec Sacerdos eadem nocte alias duas Missas celebrare permittitur. *Ibid.* §. 13.

90 Feria VI. in Parasceve, et Sabbato Sancto nullus nisi ad Viaticum est communicandus, ut ex consuetudine omnium Ecclesiarum certum est. *Ibid.* §. 14.

91 Sacerdos in peccato mortali ministrans Eucharistiam, graviter offendit in reverentiam tanti Sacramenti. Ex quo fit, ut qui recipit ab illo Sacramentum scienter, peccato ejus communicet, quae est animadversio S. Thomae. *Ibid. cap.* 19. §. 2. Ex quo infertur, peccare illum graviter, qui Sacramentum suscipit a Sacerdote schismatico, vel excommunicato, ex eo quod ejus peccato communicat. *Ibid.* §. 3.

An unico peccato peccet Sacerdos, qui letali peccato infectus pluribus Sacramentum Eucharistiae administrat, dissident inter se DD. alii enim unicum agnoscunt, quando per continuationem actionis pluribus ministrat, alii totidem peccata multiplicant, quot sunt fideles *Ibid.* §. 5. 92

Non licet uni ex fidelibus plures particulas, vel majoris moduli hostiam praebere, quod vetat Sac. Congregat. Concil. in Decreto approbato ab Innocentio XI. 12. Februar. 1679. *ibid.* 93

Peccatori parato recipere in peccato Sacramentum non licet offerre hostiam non consecratam, pro consecrata ob periculum idolatriae, tum respectu suscipientis, tum adstantium. *Ibidem cap.* 20. §. 4. 94

Purgatio, quae olim fiebat per Eucharistiam, qua Sacerdos fideli communicaturo denunciabat, Corpus Christi futurum illi ad probationem, licet forte non contineat tentationem Dei, ut non male ratiocinatur Vasquez, hodie tamen cum abrogata fuerit per text. in *cap. Ex tuarum*, in usum revocari non potest, *Ibid. lib.* 3. *cap.* 20. §. 3. 95

Consuetudo Eucharistiam negandi reis ad mortem damnatis, ubi invaluit, neque probatur, neque refellitur, sed ubi invaluit contraria, utique retinenda est; aliquid tamen temporis interponendum est inter communionem, et mortem, quo species Eucharisticae consumantur. *Ibid.* §. 6. 96

Si alicujus Sacerdotis negligentia aliquid Eucharistiae in terram deciderit, rubricae Missalis servandae sunt: quamquam fatendum est, canonicas poenas obsolevisse. Si vero fragmentum aliquod in feminae pectus deciderit, praestat, ut femina suis ipsa manibus levatum in os injiciat. *Ibid.* §. 7. 97

Parochus Eucharistiam deferens, vel cadaver associans, si impeditus sit transire per viam publicam, jus habet transeundi per agrum alienum, nec impediri potest a domino: id enim jure communi concessum est cuilibet de populo. *Instit. Eccles.* 89. §. 2. 98

Si quis Sacerdos aegrotus Viaticum suscipere vellet manibus suis, atque in os suum inferre non renuente Sacerdote, damnari non meretur. *De Synodo Dioec. lib.* 13. *cap.* 13. *cap.* 19. §. 25. *nov. adit.* 99

Si quis Episcopus vetet, ne in Missa in hoc, vel illo Altari celebranda Eucharistia adstantibus ministretur, parendum illi esse, nec turbae ciendae Encyclica 12. *Novemb.* 1742. et *de Sacrif. Missae lib.* 2. *c.* 22. §. 17. 100

Si quis surripiat hostiam, vel particulas e tabernaculo, vel a sacra pyxide, vel ex Ostensorio, et extractam asportet, id sufficere censetur pro asserendo furto Hostiae consecratae, quare reo 101

competet demonstrare non esse consecratas. Ita in Bulla *Ab Augustissimo*, Bull. *tom.* 1. *n.* 43.

102 Eo ipso autem quod quis id sacrilegii egerit, praesumitur uti voluisse ad malum finem; quae pariter praesumptio valet contra eum, qui in actu communionis, vel post illum, a suo vel alieno ore extractam particulam asportaverit.

103 Rei hujus sacrilegii etiam pro prima vice tradendi sunt brachio saeculari, praecedente in Ecclesiasticis degradatione reali. *ibid.*

104 Quoad Eucharistiam pueris administrandam recte admonet Pontifex non eamdem desiderari aetatem in pueris in mortis articulo versantibus, quae in iis, qui recte valent. In morituris judicio Parochi permittendum est, qui diligenti examine investiget, num tanta polleant perspicacia, ut Christum sub speciebus Sacramentalibus firmiter credant et adorent. *Ibid. cap.* 12. §. 3.

105 Recte valentes potiri debent majori judicii firmitate, ut debita religione, et reverentia ad Sacramentum accedant; quae plerumque firmitas advenire solet annum decimum inter et decimum quartum aetatis. *Ibid.* §. 2.

106 Extreme aegrotantibus, eodem periculo mortis diutius perseverante, potest et debet semel, iterum, tertio Viaticum conferri, petente maxime aegroto: sed quoties, et quantum temporis intercedere necesse sit inter unam et alteram communionem, nihil definiendum Pontifex censet. *Ibid. lib.* 7. *cap.* 13. §. 4.

107 Eucharistiam in Oratoriis privatis administrare, quamvis multi vetitum non esse credant; tamen consonans praxis, quae Romae obtinet, vetat in Dioecesi Bononiensi. *Instit. Eccl.* 24. §. 12.

108 Sacerdotes omnes cujuscumque sint Collegiatae, teneantur Feria V. in Coena Domini Sacramentum SS. Eucharistiae recipere e manibus Celebrantis, ut edicunt Decreta plura Sacrae Congr. apud Bissum verb. *Communio num.* 383. *Instit. Eccl.* 38. §. 10.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Primis Ecclesiae saeculis Christiani omnes Eucharistiam quotidie suscipiebant, minimeque Sa-
109 crificio Missae assistebant absque Eucharistiae susceptione. Testaturque D. Hieronimus *Epist.* 5. *ad Pammach.* quod ita Romae suo tempore
110 servabatur. Frigescente saeculo quinto hoc fervore, Concilium Agathense anno 505. declaravit *Can.* 18. *in Can.* 19. *distinct.* 2. *de Consecrat.* quod qui in diebus Nativitatis Domini, Paschatis, et Pentecostes Eucharistiam haud susceperint, ii pro Catholicis non haberentur.

111 Concilium Turonense III. *Can.* 50. jussit, ut Laici ter in anno Eucharistiam susciperent. Falso autem Gratianus *in Can.* 16. *dist.* 2. jussionem hanc tribuit Papae Fabiano addens *in Paschate videlicet, et Pentecoste et Natali Domini*, nam certum est, initio saeculi tertii, quo Pontifex hic vixit, Christianos quotidie Eucharistiam susce- 112
pisse.

Tandem eo res redacta erat, ut Christiani omnino negligerent Eucharistiam suscipere. Quo factum est, ut *Concilium Lateranense anno* 1216. *celebri Canone, Omnis utriusque Sexus* 12. *de Poenitent. et Remiss.* sanxerit, ut Christiani post annos *discretionis* saltem semel in anno Eucharistiam suscipiant a Dominica Palmarum ad octa- 113
vam usque Paschatis in propria Parochia.

De annis *discretionis* certa Regula statui nequit, sed judicio Confessoris et Patris remittendum, an Pueri discretionem habeant ad tantum Sacramentum suscipiendum; Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 5. *tit.* 9. *cap.* 7. *num.* 3. ubi quod in aliquibus Dioecesibus anni duodecim dijudicantur *discretionis* ad hunc effectum ex Constitutionibus Synodalibus. Suscipique debet Eu- 114
charistia in propria Parochia. Ad hunc autem effectum quaenam dicatur propria Parochia, tradit Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *num.* 27. *et seq.* Prohibitumque est 115
Regularibus in die Paschatis Eucharistiam etiam ministrare Laicis. At nota, quod excepto die Paschatis, aliis diebus qui intercedunt a Dominica Palmarum ad octavam Paschatis possunt Regulares ministrare Eucharistiam Laicis, modo tamen hi in propria Parochia praeceptum impleant: S. Mem. Benedictus XIV. *de Synodo Dioeces. lib.* 116
9. *cap.* 16. *num.* 3.

De licentia tamen Parochi, in Ecclesiis etiam Regularium, suscipi valet Eucharistia. At nequeunt Parochi dare licentiam *generalem*, ut quilibet Parochianus Eucharistiam suscipere in Ecclesiis Regularium queat. Debet haec licentia esse specialis ut decisum referunt Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 3. *tit.* 38. *n.* 2. Romaguer. *ad Constit.* 117
Synod. Gerund. lib. 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *num.* 19.

An possit de licentia Episcopi, vel Vicarii Generalis suscipi Eucharistia in Ecclesia Regularium magna quaestio est. Vide dissidentes inter se Doctores apud Romaguer. *ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *num.* 8. *et sequent.* 118
qui tamen affirmativam tenet sententiam.

De Eucharistia an possit ministrari ultimo supplicio damnatis consule *San. Mem. Benedictum XIV. de Sacrific. Miss. sect.* 2. §. 175. et rursus *de Synod. Dioecesan. lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 3.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

Mirum esse non debet, ex communi Thelogorum doctrina posse pueris novem, aut decem annorum Eucharistiam tribui, infantibus enim, duo-

decim omnino saeculorum tractu concessam esse in baptismate cum apud Graecos, tum apud Latinos Eucharistiam sub vini specie, innumera docent veterum testimonia, quae quod ad Graecos attinet, indicat Allatius in annotationibus *de communione orientalium* additis ad Tractatum *de consensione utriusque Ecclesiae;* quod ad Latinos spectat, Theologi nostri attulerunt, atque in his Tournelius *de Euch. quaest.* 6. *art.* 2. et P. Joannes Haidem in dissertatione *T. x. Thes. Zachariani Thelog. p.* 217. iterum edita *de instituto Ecclesiae infantibus mox cum Baptismo conferendi Sacramenta Confirmationis, et Eucharistiae.* Immo grandiusculis pueris, superfluas Eucharistiae partes (sepositis tamen aliquot in gratiam infirmorum) de Constantinopolitana Ecclesia docent Evagrius *l.* 4. *Hist. c.* 36. et Nicephorus *lib.* 17. *cap.* 25. De Gallicana vero Ecclesia testes habemus Patres Concilii Matisconensis II. qui anno 585. *can.* 6. statuerunt, ut quarta, vel sexta feria innocentibus distribueretur quidquid post peractam missam in sacrario superfuisset.

Originem consuetudinis, qua christianis domum Eucharistiam deferre licuit, privatim sumendam, etiam S. Basilius *ep.* 289. ad Caesaream Patriciam ex persecutionibus repetit. Diu tamen, multisque a pace Ecclesiae data saeculis viguit. Equidem Baronius *ad an. Christi* 57. *num.* 152. censuit, eam consuetudinem usque ad Hormisdae tempora perdurasse, sed consequentibus quoque saeculis ad 12. non plane abrogatam fuisse plura ostendunt exempla, quae Thiersius *de l'exposition du S. Sacrament lib.* 1. *cap.* 1. et laudatus Tournelius recitant *l. c. quaest.* 4. *art.* 2. Quin etiam moris fuit, ut Episcopi a Romano Pontifice ordinati partem quidem Hostiae sibi tunc ab eodem exhibitae sumerent, aliam servarent paulatim quadraginta a sacra inauguratione diebus absumendam; Immo teste Fulberto Cartonensi in epistola ad Picardum decimo, quo ille vivebat, saeculo suae Provinciae Episcopi consuetudinem eo tempore vigentem approbarunt, ut Episcopus Presbytero recens ordinato Eucharistiam sub una panis specie item per 11. dies, in memoriam totidem quibus Christus cum Apostolis conversatus est, dierum sumendam porrigeret.

Varia reservandae Eucharistiae disciplina fuit; alibi enim in ciborio Turriculae quatuor sustentatae columnis formam exhibente; alibi in columba supra Altare suspensa, eaque argentea, aut etiam aurea; alibi in pyxide recondebatur. Confer Thiersium *l. c. cap.* 3. *et* 4. Ros Weidum in notis ad S. Paulini epistolam 12. Harduinum *Embol. II. de Sacram. Alt.* Martenium *lib.* 1. *de ant. Eccl. Ritib.* et Selvagium *Antiquit. Christian. lib.* 3. *cap.* 10. §. 1. *num.* 3. *seqq.* Non omittam exemplum, quod nobis suppeditat Episcopi Turonensis Perpetui ann. 474. defuncti Testamentum a Dacherio editum; ibi enim Perpetuus dicitur Amalario Presbytero dedisse *capsulam unam communem de serico, item peristerium, et Columbam argenteam ad repositorium,* ut in ea scilicet Eucharistia reponeretur.

Quae sapientissime constituta hic sunt, Prosper Cardinalis Lambertinus tunc Bononiensis Archiepiscopus Bononiae, postea Bened. XIV. quoque, atque in sua Dioecesi servari jussit *Instit.* 30.

Maceratae 1556. Vide Orlandinum in historia S. J. *lib.* 16. *p.* 540. Thiersius tamen T. II. laudati operis *lib.* 4. *cap.* 18. in Galliis primum laudabilem hanc institutionem coepisse contendit, curante Benedicto S. Eustachii apud Parisienses Parocho, et Henrici Magni, ac Mariae Stuardae Scotorum Reginae Confessario. Quae quidem disquisitio nullius momenti; sed illud curandum maxime, ut saluberrima haec Institutio ab omnibus singulari quodam pietatis sensu celebretur.

APPENDIX

SIVE NOVUS DE EUCHARISTIA ARTICULUS

Itaque Sacramentum hujusmodi, Eucharistia, idest gratiarum actio nuncupatur, cum gratiis Deo agendis inserviat; quia munus illud excellentissimum in se continet, cujus unice oblatione dignas Deo pro acceptis beneficiis gratias referre possumus, ut adnotaverat Chrysost. homil. 25. in *cap.* 8. Matthaei; et instituta a Christo fuit gratias agente Patri, ut Evangelia commemorant. (*) A tempore quo fuit institutum, *Coena, Sacra Coena* a Patribus et Theologis quamplurimis appellari consuevit. Hoc autem unice nomine delectantur Haeretici, quod ad levandam sacrificii Eucharistici vim, et tollendam jejunii omnibus ad Eucharistiam accedentibus indicti necessitatem, reliquis opportunius visum sit. At alia nomina, quae passim apud antiquos Patres occurrunt, aetatis nostrae haereticorum vanitatem et insaniam aptissime ostendunt. Ab eo quod hujusmodi Sacramentum in se continet, vocatur passim in Scripturis et apud Sanctos Patres *Corpus, Caro, Sanguis Christi:* In Liturgiis Graecis, in Concilio Laodiceno, et apud Maximum Martyrem dicitur *Sancta;* a Chrysostomo vero, et Hesichio, atque in Concilio Rhemensi *Sancta Sanctorum,* a Cypriano *lib. de lapsis, Sanctum Domini;* a Basilio in Epistola ad Amphilochium *Ipsum bonum;* in Concilio denique Ancyrano, quod Eucharistia continet *Ipsum perfectum* appellatur, scilicet τὸ τέλειον. A materia ex qua Eucharistia conficitur aliquando dicitur *Panis,*

(*) *Eucharistiae* nomen antiquissimam praefert aetatem; occurrit enim apud S. Justinum *Apol. II.* Tertullianum *de corona cap.* 3. 8. Cyprianum *de lapsis,* et Nicaenum Concilium *can.* 13. *et* 18. (*Edit. Barbiell.*)

ut apud Joannem 6 et apud Auctorem Serm. de Coena Domini; aliquando *Panis supersubstantialis* ab Ambrosio, Cyrillo, Chrysostomo, et aliis; interdum *Panis vitae*, ut a Joanne cap. citato, et a Chrysost. *homil.* 27. in primam Corinth. In Graecorum Liturgiis dicitur *Panis Sanctus*, et in hymnis Ecclesiasticis *Panis Angelorum*. A forma consecrationis *Eulogia*, sive *benedictio*, appellata Eucharistia a plerisque Patribus fuit, quod superna benedictione Panis et Vinum in Corpus et Sanguinem Christi transmutentur. Saepe tamen Eulogiae a Patribus et Scriptoribus Ecclesiasticis ab Eucharistia distinguuntur, ac de benedicti Panis particulis accipiuntur, quae in nonnullis praesertim orientalibus Ecclesiis distribui adhuc solent. A proprietatibus dicitur quoque apud Lucam 22. *Novum Testamentum*, quia est veluti pignus et instrumentum novi a Deo cum hominibus initi foederis. Ab effectibus Eucharistia appellata fuit *Vita*, teste Augustino *lib. de peccat. meritis cap.* 34. *Viaticum*, quia nobis ad Patriam peregrinantibus maximo subsidio est in via: Ita Gaudentius Brixianus, Paschasius, S. Thomas, et alii. Speciatim vero ita appellatur, cum datur jam morituris. Dicitur etiam *communio*, et *communicatio* 1. ad Corinth. *c.* 10. a Chrysost. Dionysio, Damasceno, et aliis, quia Christianos secum invicem, ac Deo conjungit. A loco in quo sumitur *Mensa Dominica*, *Coelestis*, et *Mistica* a plerisque Patribus nuncupatur. A Coetu in quo conficiebatur *Synaxis*, seu *Collectio*, dicta a Dionysio aliisque fuit. Saepe vero Synaxis ab antiquis ab Eucharistia distinguebatur. A charitate Christi ex qua hujusmodi Sacramentum emanavit appellatur *gratia* a Cypriano, Cyrillo, Optato, et Augustino; *Donum* vel *Sancta Dona*, ab Auctore Constitutionum Apost. *lib.* 9. *c.* 13. a Patribus Concilii Nicaeni *c.* 5. ab Epiphanio, et in plerisque Liturgiis Graecis. A dignitate qua caeteris Sacramentis supereminet *Sacramentum Sacramentorum* appellatum fuit apud Dionysium de Eccles. Hierar. *cap.* 3. et apud Bern. *in serm. de Coena Domini*. A symbolis vero, quibus Christi corpus tegitur, aliquando *Mysterium*, vel plurali numero *Mysteria*, aliquando *Mysteria tremenda;* quandoque *Mysterium fidei*, *Mysterium corporis Domini*, *et Mysterium pacis et unitatis ;* interdum vero *Sacramentum*, *seu Sacramenta*, *Sacramentum Dominicum*, *Sacramentum corporis Christi*, *Sacramentum Altaris*, aut *Sacramentum pretii nostri* nuncupatur. Atque haec praecipue nomina sunt, quibus Eucharistia ab antiquis Ecclesiae Patribus appellata fuit, (*) ex quibus facile intelligere est, censuisse Patres semper et ubique locorum, Eucharistiam maximum Sacramentum esse, quo verum Corpus, verusque Christi Sanguis continetur, atque hominibus communicatur.

2 Eucharistiam non solum Orthodoxi, sed omnes fere haeretici pro Sacramento habuere. Si enim Gnosticos excipias, et Monichaeos eorum asseclas, atque Messalianos et Archonticos, et alios his affines, qui omnia e medio penitus sustulere Sacramenta, omnes ferme Eucharistiam Sacramentum esse asseruerunt, licet antiqui Pelagiani, ac aetatis nostrae Sociniani vim gratiae divinae producendae eidem concessam esse negaverint. At in assignanda et explicanda hujus Sacrmenti essentia atque natura, plures errarunt. Catholica Ecclesia docet, per verba Consecrationis a Sacerdote Christi nomine prolata, Panem in Christi Corpus, et Vinum in Christi Sanguinem transmutari, ita ut Consecratione peracta non amplius maneat in Eucharistia substantia Panis et Vini, sed sola substantia Corporis et Sanguinis Christi sub speciebus Panis et Vini, atque communior et magis recepta apud Theologos nostros opinio est, Eucharistiae Sacramentum, quod per verba Consecrationis perficitur, atque ita confectum quidpiam permanens manet, *esse totum illud aggregatum ex speciebus Panis et Vini simul*, *et Corpore ac Sanguine Christi constans*, *quod in Altari ponitur.* Ita vero accepta Eucharistia definiri solet: *Sacramentum Corporis et Sanguinis Christi ab ipso institutum ad refectionem animae spiritualem.*

3 Inter Haereticos, qui Catholicam de Eucharistia doctrinam respuunt, et praeter Socinianos, quos jam nominavimus, et Arminianos eisdem hac in re affines, occurrunt Lutherani, et Calviniani, quibus accedunt etiam Anglicani. Lutherani cum Christi Corpore et Sanguine in Eucharistia manere quoque contendunt substantiam panis et vini, atque Sacramentum hujusmodi in mera sumptione consistere, seu tunc tantum fieri praesens Corpus Christi cum substantia panis et vini, cum illud Sacramentum suscipitur. Calviniani vero Eucharistiam meram figuram esse ajunt Corporis Christi pro nobis in Crucem acti, ac Sanguinis pro nobis effusi, quamobrem obstinate negant non solum transubstantiationem cum Lutheranis, sed etiam quamcumque realem praesentiam Corporis et Sanguinis Christi. Ex Calvinianis plures ex professo scripsere adversus Catholicam de Eucharistia doctrinam, scilicet Albertinus, Matthaeus la Roque, Basnagius, et alii, qui improbo laboro conati sunt in suas partes trahere non solum Nestorianos, Monophysitas, Iconomachos, atque alias antiquas haereticorum Sectas, sed omnes fere antiquos Ecclesiae Patres, et veriti non sunt affirmare, orthodoxum de transubstantiatione dogma, decimo Ecclesiae saeculo antiquius non esse: Nec defuere impudentissimi viri, qui affirmare non erubuerunt, Graecos, Armenos, Coptos, Syros, aliosque Orientales transubstantiationem negare,

(*) De aliis vero nominibus, quibus Eucharistia designatur, aliqua dabit Selvaggius *lib.* 3. *cap.* 8. §. 1. cum primis vero consulatur Tournelius *de Euch. qu.* 1. *art.* 1. (*Edit. Barbiell.*)

ac de reali Christi Corporis in Eucharistia praesentia in eadem cum ipsis sententia versari: scilicet ita plebi ac rudi populo imponunt; cum probe norint, nullum ipsis in veris Ecclesiasticis monumentis superesse praesidium.

4 Contra hujusmodi Novatores plures Orthodoxi Viri docte ac copiose scripserunt. Nos vero paucos indicamus, quorum quilibet omnia diluit sophismata, ac veritatem Orthodoxam in optima luce ponit; Ita sane rem tractarunt Natalis Alexander dissertationibus quas adversus Albertinum, aliosque conscripsit, atque Historiae suae Ecclesiasticae inseruit: Ita Carolus Vitasse *t.* 4. *tract. Theologicorum*: Ita Benignus Bossuet in operibus contra Claudium conscriptis: ita Arnoldus quicumque sit Auctor operis inscripti *de fidei perpetuitate circa realem corporis Christi praesentiam etc.* in Eucharistia: Ita Renaudotius in vindiciis quas edidit de fidei perpetuitate, quae duobus voluminibus comprehensae sunt, quorum primum Anno 1711. alterum vero Anno 1716. Parisiis vulgatum. Ita denique Petrus le Brun in Sacrarum Liturgiarum expositione: quibus, praeter recentiores nostros Theologos, addere jure meritoque possumus doctissimos Patres Benedictinos Congregationis Sancti Mauri, Sanctorum Patrum opera doctissimis animadversionibus illustrata ediderunt in quibus singulorum de Euchristia sententiam luculenter exponunt, et a pravis Novatorum interpretamentis vindicant: quod etiam praestitit doctissimus Pater Lequien Dominicanus in editione, quam procuravit operum Sancti Joann. Damasceni. (*)

5 Sed ut perspicue appareat, quam inutiles fuerint haereticorum conatus, et quam desperata sit eorum causa paucis hic observare sufficiat, Christum Dominum in Evangelio se carnem suam in cibum, Sanguinem vero in potum daturum promisisse, ut legere est Joan. 6. atque in institutione Eucharistiae, accepto in manibus pane, dixisse: *Hoc est Corpus meum*, atque accepto deinde Calice, dixisse iterum: *Hic est Sanguis meus etc.* Dubitari non potest, quin divinae vocis virtute Panis in Corpus, et Vinum in Sanguinem transmutari possit. Si enim divini verbi virtute res a nihilo ac Universus formatus fuit, quis dubitet, quin hac eadem virtute contingere haec transubstantio possit? Ita sane post Chrysost. (*) argumentatus est Damascenus. Nil ergo obstant quominus haec Christi Domini verba *Hoc est Corpus meum*, ita intelligantur; ut divina virtute substantia panis in Christi Corporis substantiam transmutata fuerit. Fac vero, Ecclesias omnes, omnesque Patres semper et ubique locorum docuisse, verba illa ex Christi ore profecta *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote Christi nomine prolata, hujusmodi transmutationem perficere, quis dubitabit, quin Christus instituendo Eucharistiam promissum illud adimplere voluerit, quo discipulis suis pollicitus erat, se daturum Carnem suam in cibum, et Sanguinem in potum, et quin Eucharistia verum Christi Corpus, verusque Christi Sanguis habeatur? At ita se res habet; Nam Ignatius Martyr vir Apostolis coaevus in Epistola ad Smirnaeos haereticos illos improbat, qui non confitebantur *Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostris Jesu Christi, quae pro peccatis nostris passa est.* Justinus itidem Martyr in Apologia, quae secunda dicitur pro Christianis edita, ait: *Per preces verbi a Christo profecti*, scilicet per haec quae Christus pronunciavit verba: *Hoc est Corpus meum, ulimoniam unde sanguis et caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius verbi Jesu carnem et Sanguinem esse.* Similia habet Irenaeus *lib.* 4. contra haereses *cap.* 32. 34 *et* 57. Eadem, et iis quoque clariora occurrunt in Patribus sequentium saeculorum quorum auctoritates videri possunt apud supracitatos Scriptores. (*)

Patribus accedunt antiquae Liturgiae, in quibus preces continentur, quas Ecclesia a primis temporibus in Eucharistia conficienda adhibuit, licet fortasse ante quartum saeculum literis consignatae non fuerint. (*) In omnibus hujusmodi Liturgiis preces occurrunt, quae aperte designant,

(*) Auctoribus n. 4. pro Catholico dogmate percensitis, praeter Cardinales Bellarminum, et Perronium, qui sane primi nominandi videbantur, addo Tourneltum, et P. Scheffmacheri Epistolas Gallice Argentorati excussas, atque Italice quoque versas de praecipuis nos inter, et Protestantes controversiis. (*Edit. Barbiell.*)

(*) Pro Catholico Eucharisticae *transubstantiationis* dogmata jure num. 5. indicatur S. Joannes Chrysostomus. Nihilominus Lutherani Chrysostomo duce se illud oppugnare gloriantur ob ejus ad Caesarium epistolam, ex Florentino S. Marci Codice erutam. Sed quam inanis sit haec Luthericolarum gloriatio, doctissimi e Nostratibus Viri demonstrarunt, Marchio Maffejus in opusculis historiae Theologicae additis, cujus animadversiones excerpsit, ac Latine reddidit P. Constantinus Roncaglia, Harduinus *de Sacram. Altaris*, Montfauconius in monito ad hanc Epistolam, et Bollandianos Stiltinghus tom. 4. Septembris in vita S. Joannis Chrysostomi. Roncagliae, et Stiltinghi hac de re opuscula Franc. Ant. Zaccaria in Thesauri sui Theologici tom. X. intulit. 2. 839. et 892 (*Edit. Barbiell.*)

(*) Inter Patres qui idem Transubstantiationis dogma defendunt, peculiaris S. Ephraemi mentio facienda est. Nam Joannes Kohlius in Academia Petropolitana historiae Ecclesiasticae Professor binos S. Diaconi sermones de Sacra Coena Altonaviae in Moscovia hoc saeculo edidit, hisque adnotationes adjecit, in quibus Ephraemum contendit cum Lutheranis sensisse panem in Eucharistia cum Christi corpore componi docentibus. Sed bene est Cl. P. Petrus Benedicti in celebri Romana Ephraemianorum operum editione Kohlii adnotationibus Antirrheticon opposuit, quod etiam habes in citato Thesauri Theologici tomo *part.* 770. *seqq.* illud ergo auctor sum, ut legas; videbis, impudentissimam calumniam fuisse Magno Ephraemo a Kohlio impactam. (*Edit. Barbiell.*)

(*) Auctor articuli, quem nostris hisce additamentis illustramus, dubitare videtur, an Liturgiae ante quartum saeculum literis consignatae fuerint. Frustra tamen, licet Renaudotius, aliique pauci id negarint. Suo loco V. *Liturgia* singularem hanc opinionem refellemus. Interea vide P. Lesleum Praef. in Missale Mozarabum p. 58. et Zachariam *Bibl. Ritual. tom.* 1. *p.* 85. *eaque tribus Tomis Divis. Venal. apud Barbiellini* (*Edit. Barbiell.*)

per invisibilem divini Spiritus operationem panem in Christi Corpus, et vinum in Sanguinem transmutari, ut vel ex iis paucis, quae de Eucharistiae forma paulo infra dicturi sumus apparebit. Accedit etiam omnes omnino Christianos, qui Liturgiis ab antiquis profectis utuntur, in Eucharistia transubstantiationem, et veram realemque Christi Corporis, et Sanguinis praesentiam agnoscere, et venerari. De Ecclesia occidentali res omnino comperta est, cum nemo ignoret, primum ab Apostolica Sede, ac deinde a Tridentina Synodo damnatos fuisse Lutheri, aliorumque Novatorum errores, qui cum Fide in eorum Liturgiis expressa pugnarent. Notum itidem est, quot quantasque turbas excitaverit Berengarius, dum undecimo Ecclesiae saeculo, vel de reali Christi praesentia in Eucharistia dubitavit, ut nonnullis visum est, vel cum substantia panis istud manere voluit. Sat enim innuere est, tot fuisse adversus Berengarium coacta cum Romae, tum etiam in Gallia Concilia, ut nullus unquam error tot in Conciliis intra paucos annos proscriptus fuerit: Nam ab anno 1050. in quo sub Leone Nono Romanum Concilium adversus Berengarium coactum fuit, ad annum 1080. in quo celebrata fuit Burdigalensis Synodus, quae ad saniorem mentem Berengarium reduxit, decem Concilia occurrunt, in quibus Berengarii error damnatus fuit. Ex quo profecto apparet quam detestabilis, et quam contraria habita sit universae Ecclesiae Fidei Berengarii haeresis.

Hanc vero de Eucharistia fidem Romanam, et Occidentalem Ecclesiam ab Apostolis per Antiquos Patres accepisse, tum ex eo liquet, quod statim, ac semper errores proscripserit, qui eam labefactare aut maculare possent; tum etiam ex eo, quod omnes Orientales Ecclesiae tot a saeculis ab ejus communione separatae in eadem cum ipsa fide consentiunt. Occurrunt enim in Oriente Photiani, sive Graeci Schismatici, Armeni, Copti, et Syri Jacobitae, qui vel ab ipsa Chalcedonensi Synodo, vel paulo post a Romanae Ecclesiae communione defecerunt, et Nestoriani, qui Nestorium sequuntur damnatum anno 431. in Ephesina Synodo. At ii omnes Orthodoxam de Eucharistia fidem profitentur, ut ex eorum Liturgiis, et Libris demonstratum est ab Auctore Perpetuitatis Fidei, a Renaudotio, ab Assemanno, et ab aliis Orientalium linguarum peritissimis viris, qui de earum fide, et religione scripserunt; et ut etiam constat ex eorum fidei confessionibus, quas illarum gentium Episcopi, et Patriarchae ediderunt, postquam moniti fuere de nostrorum Novatorum erroribus circa Eucharistiam, deque calumniis a Lutheranis, et Calvinianis adversus eorum fidem evulgatis. Horum fidei confessiones recensentur omnes in supracitato opere de Fidei Perpetuitate; Editae vero a Graecis a Samuele Schelestratio graece et latine, Romae vulgatae fuerunt typis Congreg. de Prop. Fide duobus voluminibus in f. quorum titulus est *Acta Ecclesiae orientalis adversus Lutheranos.* Haec pauca satis visa sunt ad rem nostram; nunc reliqua persequamur.

§. I.

De Materia.

6 Materiam Eucharistiae Orientales omnes fatentur esse panem triticeum (Artorytae enim, sive caseum, vel lac cum pane adhibentes jam fuere ab universa Ecclesia damnati *Concil. Carth. III. et Constantin. an.* 680.) ac vinum de vite; dissident vero tum a Latinis, tum invicem circa panis qualitatem. Nam eorum plerique solo fermentato, nonnulli vero cum Latinis azymo pane utuntur. Primum dicemus de iis, qui azymum adhibent, tum de aliis.

7 Azymo pane utuntur Æthyopes sive Abissini feria quinta in Coena Domini, ut Christum imitentur, qui in azymis Eucharistiam confecit. Ita rem narrat Ludolf. in commentar. histor. Æthyopicae, et Monachus Ordinis Sancti Antonii in declaratione coram amplissimis Cardinalibus facta « anno 1594. Rogatus an Æthiopes celebrent in » pane fermentato, vel in azymo, et quid sentiant » de celebrante in azymo? Respondit, Æthiopes, » in fermentato celebrant, et illi, qui in azymo » celebrant, conficiunt etiam. Et nos in tota Æthyopia feria quinta in Coena Domini singulis annis » in hujus rei memoriam in azymis celebramus.

Chaldaei, qui in Malabaria sunt, ex quo Latini in illas regiones penetrarunt, azymum adhibere solent. In Concilio Diamperiensi *anno* 1599. statutum fuit, ut in azymo tantum consecrarent; ac etiam antea, teste Josepho Indo *navigat. novi orbis cap.* 134. dum id consequi possent, azymo utebantur, hoc est, dum in Latinorum Ecclesiis celebrarent, ut scribit *Assemon. t. 2. Bibl. Orient. part. 2. pag.* 290. Ex Graecis Monachi Cryptae Ferratae, et Presbyteri Collegiatae Sanctae Mariae *de Grafeo* nuncupatae, ex pontificia dispensatione azymum panem adhibent.

Apud Armenos, et Maronitas azymorum usus vetustissimus est. Non desunt auctores, qui censeant, per plura saecula, tum in Occidente, tum in Oriente, promiscuum fuisse azymi ac fermentati usum, ac Armenos, et Maronitas ex iis esse, quibus ab antiquo placuit azymum potius ad Christi imitationem, quam fermentatum adhibere. Sed, ut se res habeat, certum est, Armenos, et Maronitas, a mille, et amplius annis azymum adhibere. Galanus *to.* 1. *Concil. Eccles. Armen.* de Johanne Armenorum Patriarcha scribit: *Hic jussu Homaris Saracenorum Ducis, et auxilio Ca-*

liphe Babilonis Synodum congregavit in Urbe Monascherti in confinibus Haiicaniae Provinciae, ubi convenientibus cum Armenis sex Assyriis Episcopis, definita fuit in Christo una natura, una voluntas, et una operatio, fueruntque a Sacris ablata mysteriis fermentum, et aqua. Constat vero, Homarem Sarecenorum Ducem regnare cepisse *ann.* 634. atque occupata Arabia, Damasco, Hierosolyma; ac tota Asssyria obiisse *ann.* 644. quamobrem jure atque merito conjicimus, circa *annum* 640. antedictam Synodum fuisse coactam. Igitur plusquam quinquaginta annos ante Trullanum Concilium *ann.* 692. celebratum, decretum de usurpandis azymis ab Armenis editum fuit. Brunus vero opinatur, sex illos Assyrios Episcopos, qui Synodo supra nominatae interfuere, usum consacrandi in azymo apud Maronitas statuisse. Quamquam in Trullana Synodo *Canone XXXII.* damnati fuerint Armeni, quod aquam cum vino in sacro calice non miscerent; tamen ob azymi usum non fuere reprehensi, vel quia Patribus illis exploratum erat, plures alias Ecclesias azymum tunc consuevisse usurpare; vel quod norint, facile respondere potuisse Armenos, id se statuisse, ut Christum, qui in azymo Eucharistiam instituit, imitarentur, ut ait Brunus *dissert. de Liturgia Armenorum.* Neque id mirum videri iis poterit, qui animadvertant, Photium, qui multo leviora Latinis objecerat, nullam circa azyma movisse litem. Nam ex Rabano Mauro, qui ante Photianum Schisma, quod coepit *an.* 866. e vivis excessit, scilicet *an.* 856. et ex Alcuino, qui eodem saeculo vixit, exploratum est, Latinam Ecclesiam Photii aetatae azymo pane uti consuevisse. Photius vero id in Latinis non reprehendit, quod ea, qua pollebat antiquitatum Ecclesiasticorum eruditione, apprime agnoscerent, antiquam hanc Latinorum consuetudinem gravissimis fuisse rationibus obnixam, ac totius Ecclesiae judicio, et Christi exemplo comprobatam (*).

8 Sed post duo circiter saecula Graeci rerum Ecclesiasticarum imperiti, odio illo, quod in dies in eisdem erga Latinos crescebat, incitati, azymorum usum damnare coeperunt. Michael Caerularius Patriarcha Constantinopolitanus omnium primus Latinorum azyma damnavit, ineptamque esse Eucharistiae materiam constituit: atque eodem fere tempore, quo illa adversus Armenos prodiere scripta, quae refert Cotelerius *in notis ad Constit. Apostolic. libr.* 2. *cap.* 14. *et lib.* 5. *cap.* 13. quorum alterum, quod Sancto Niconi tribui solet, inscribitur, *De impia pessimorum Armenorum Religione;* alterum vero *Renunciatio Haereticorum Armenorum, quomodo debeant anathematizari, cum ad fidem Orthodoxam redeunt,* in quibus operibus Armeni ob azymorum usum damnantur. Si conjecturis uti velimus, haud difficile nobis erit hujusmodi Graecorum erroris originem detexere, atque explicare. Cum *canone* 70. ex iis, qui Apostolorum nomine circumferuntur; *canone* 11. Trullanae Synodi, aliisque Orientalis Ecclesiae canonibus, Orthodoxi azyma a Judaeis accipere, ac Judaeorum azyma comedere prohibeantur, ab hujusmodi prohibitione Graeci rerum Ecclesiasticarum imperiti dum immoderato quodam studio reprehendendi, ac damnandi Latinos ferrentur, occasionem nacti sunt damnandi azymorum usum, ac statuendi, azyma ineptam esse Eucharistiae materiam. Liquet id ex nota, quam 11. Trullanae Synodi canoni adjecit Mattheus Blast. Quamquam ea, quae exposita sunt, satis superque ostendere videntur, utramque Ecclesiam censuisse, semper aptam esse Eucharistiae materiam triticeum panem, sive is azymus sit, sive fermentatus; tamen, ut clarior fiat orthodoxa hac de re fides in Florentina Synodo inculcata, per haec verba: *definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici: Sacerdotesque in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suae Ecclesiae, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem,* paucis demonstrabimus adversus Photianos, ac Syros Nestorianos nonnullos, etiam panem azymum aptissimam esse hujus Sacramenti materiam.

Primum, quia panis ille, quem universa Ecclesia semper habuit pro apta Eucharistiae materia, aptissima est bujus Sacramenti materia. At ita se habet azymus panis; ipsius enim usus antiquus est in nonnullis Orientalibus Ecclesiis, ut supra ostendimus, antiquior vero in Ecclesia Latina: non solum enim constat ex Rabano Mauro, et Alcuino supra citatis, ante VIII. saeculum omnium Latinorum Ecclesias in azymo celebrasse; sed Leo Papa IX. in Epistola ad Michaelem Constantinopolitanum Archiepiscopum scripta *anno* 1054. *cap.* 5. scribit: *Ecce jam post mille ac ferme viginti a Passione Salvatoris nostri annos incipit per vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis sit recolenda;* et Cardinalis Humbertus: *Vestra duplicitas suo fermento contenta Romanae, et Latinae simplicitatis azymum extorquere nequit;* et infra: *a prima scilicet Ecclesia ad haec moderna tempora, sicut ab Apostolis accepit, fideliter retinuit.* Similia habent Gregorius VII. et Innocentius III. *de Myst. Missae cap.* 2. ubi ait: *ab ipsis ergo Beatis Apostolis Petro, et Paulo, quos et vivos habuit, et defunctos custodit, hunc Sacrificii ritum accepit Romana Ecclesia, quem hactenus inviolabili cultu servavit.* Nec ante Michaelem Caerularium, qui furore potius incitatus, quam ratione ductus, azyma damnavit, scriptorem invenire est aut Latinum aut Graecum, qui azymorum usum improbaverit: quod quidem argumentum esse videtur luculen-

(*) Vide Sandinium *disput.* 11. *de Azymo Graecorum* (*Edit. Barbiell.*)

tissimum, ante Michaelem utramque Ecclesiam azymi ac fermentati usum juxta Ecclesiarum consuetudinem approbasse.

Deinde quis neget, panem, quo usus est Christus, dum Eucharistiam instituit, aptissimam esse hujus Sacramenti materiam? Constat vero, Christum in azymo consecrasse ex ipsa circumstantia, in qua Sacramentum instituit: ad vesperam enim primi mensis die XIV. dum Judaei Pascha celebrant, nefas erat fermentatum panem usurpare. Nam Exodi XII. vers. 15. haec habentur: *Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentatum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illius de Israel, a primo die usque ad diem septimum*: atque aliunde ex Evangelio liquet, Christum Pascha celebravisse, ut Legem adimpleret. Negari autem nequit, Christum instituisse Eucharistiam in coena illa, quam habuit cum discipulis prima die azymorum ad vesperam: nam Marci XIV. *v.* 12. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant*, sive, ut legit Syriaca versio, *quando sacrificabant Judaei Pascha, dicunt ei discipuli: quo vis eamus, et paremus tibi ut manduces Pascha?* Et *vers.* 21. *Manducantibus illis, accepit Jesus panem, et benedixit, fregit, et dedit eis, et ait, sumite, Hoc est corpus meum;* Lucas vero cap. 22. vers. 7. ait: *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha;* et postea subdit: *cum facta esset hora*, hoc est juxta Legis praescriptum, *discubuit, et duodecim Apostoli cum eo;* ac deinde; *et accepto pane, gratias egit, et fregit etc.* Igitur Christus panem accepit, voluitque esse corpus suum, quem Judaei adhibebant, dum die prima azymorum Pascha celebrarent; panis autem hujusmodi erat azymus, ut est ex Scriptura manifestum.

Denique Christus Dominus Eucharistiae materiam voluit esse panem; panis autem nomine venit tum azymus, tum fermentatus; nam, ut omittam, quod pluribus probatum est ex Cornelio Celso, Plinio, Galeno aliisque antiquis profanis scriptoribus, illis temporibus communem, et vulgarem panem fuisse sive azymum, sive fermentatum; ex ipsa scriptura patet, nomine panis tum azymum, tum fermentatum venire; sic *Geneseos* 18. *vers.* 6. *et* 19. *vers.* 3. panes, quos apud Abraham, et Loth dicuntur Angeli comedisse, quique infermentati erant, appellatos legimus, *panes subcenericios* ἄρτους ἐγκρυφίους. Ac passim eadem scriptura panes propositionis commemorat, eosque graeca voce ἄρτο designat, quos ex *Levitico* 11. *vers.* 5. constat fuisse absque fermento: ita *Exodi* 25. *vers.* 30. et *Matthaei* 12. *vers.* 4. Hinc Theodoretus in suo opere v. 4. *cap.* 10. *Danielis*, inscitiae eos arguit, qui panem azymum, panis nomen mereri negant, et subjicit: *panis enim vocatur, et fermentatus, et infermentatus.* Ergo si Christus panem esse voluit Eucharistiae materiam, sive azymus sit, sive fermentatus, apta erit ad Eucharistiam perficiendam materia.

Opponunt Photiani nonnulla sophismata; primum ex Graeco vocabulo ἄρτος quod azymum panem exprimere nequit; nam *artos*, inquit Caerularius, *interpretatur elevatus*, et *sursum portatus a fermento, ex sale calorem, et elevationem habens.* Deinde, quod azyma, cum insipida sint vivificum Eucharistiae effectum significare non possint, et cum Symbola sint tristitiae, et doloris, quae Judaeis semel in anno usurpanda erant in memoriam miseriarum, quas in deserto passi fuerant, in Eucharistia adhiberi nequeunt, quae est laetitiae signum. Praeterea quod Melchisedech, cujus sacrificium Eucharistiae figura erat, non azymum, sed fermentatum panem obtulerit. Demum, quod Ecclesia, ut ex supra citatis canonibus liquet, semper Judaeorum azyma prohibuerit, quodque Evangelio promulgato, Judaeorum caeremoniae, inter quas usus azymorum recensetur, prorsus abolitae sunt. Haec sunt Photianorum sophismata, quibus probare contendunt, azymum esse ineptam Eucharistiae materiam.

Sed videamus, quam inepta, et imbecillia sint. Ad primum quod spectat, ad hunc modum Cardinalis Humbertus respondit: « Illud quoque, quod » azymum negantes panem esse, per etymologiam » ejus nominis, quod est artos, conamini nos » vincere, sciatis omnino vanum, et puerile, quia » et a linguarum peritis diversae etymologiae » dantur ex uno nomine, secundum humanum » placitum magis, quam secundum naturam re» rum. » Accedit etiam, quod aliam hujus nominis explicationem tradant Eustachius, Hallandius in Bibliotheca Photii, Suicerus, et alii, nec unum reperire est eruditum virum, qui Caerularii etymon probet. Praeterea jam supra ostendimus, vocabulum ἄρτος in Scriptura adhiberi ad significandum quoque azymum panem, idque confirmari potest ex iis, quae habentur *Lucae* 24. *ver.* 40. ubi panis, quem fregit Christus coram discipulis euntibus in Emmaus, qui erat procul dubio azymus, ἄρτος appellatur.

Ad alterum dicimus, inter materiam, ex qua Sacramenta constant, et effectum, quem producunt, debere utique analogiam aliquam intercedere; sed necesse non est ut in singulis materiae qualitatibus analogia haec reperiatur. Panis autem sive azymus sit, sive fermentatus, corpus alit, ac vires auget; quod et Eucharistia in anima efficit.

Deinde azyma fuere quidem Judaei doloris signum, sed et gaudium indicabant: ut enim dolores significabant, quos fuerant in deserto perpessi, ita et gaudium, quo afficiebantur ex memoria suae a manibus Ægyptiorum liberationis. Non absimili ratione Eucharistia cum ob fidelium oculos ponat Christi mortem, quidpiam triste prae-

teritum significat; laetitiae vero est Symbolum, ut gratiam indicat, qua per ipsam donamur, et ut est certum futurae gloriae pignus.

Ad tertium, non negamus convenire Christi Sacrificium cum eo, quod Melchisedech obtulit, quod in utroque substantiae panis, et vini materiae loco fuerint. At ut necessaria non fuit convenientia accidentaria in vino, quod Melchisedech obtulit, cum eo, quo usus est Christus, sicut Photiani fatentur; ita necessarium non fuit ut in pane accidentaria convenientia esset; panis vero azymus accidentarie tantum a fermantato dissidet.

Quod ultimo loco opponunt, cum id sit unde Photianus error oriri videtur, paulo diligentius expendemus: *Canon.* 70. Apostolorum haec habet: *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo jejunat cum judaeis, vel cum ipsis festos dies, vel ab ipsis xenia accipit (ut verbi gratia azyma, aut quid tale) deponatur. Si vero sit Laicus, segregetur. Canon.* vero 11. *Concilii Trullani* hic est: *Nemo eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Laicus Judaeorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel una cum eis in balneis omnino lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; si autem laicus, segregetur.* Et *Canon* 38. *Concilii Laodiceni* habet: *Quoniam non oportet a Judaeis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum.* En Canones, ex quibus Photiani azymorum prohibitionem deducunt.

Quis vero est, qui non videat, ibi non azyma omnino, sed Judaeorum tantum azyma prohiberi? Nota res est, Judaeos azyma conficere, eaque Religionis causa adhibere. In iis conficiendis non raro lac, et ova adhibent, addito quoque saccharo, ex quo delicatulos panes *Mazach hascibra*, azyma dicta, pro aegrotis, et amicis etiam Christianis efformant. Haec sunt azyma, quae Canones prohibent; haec vero a Judaeis accipere, atque comedere non modo Graecis, sed etiam Latinis, ac Romanis ipsis vetitum est: refert Papadopolli ex Riciul. *de jure Person. lib.* 11. *cap.* 39. *num.* 10. *et sequent. Vetitum esse Romae, ne vel sub benevolentiae quidem specie Judaei Christianis azyma largiantur sua.* Nec opus est pluribus verbis ad id ostendendum. Nam canones de iis aperte loquuntur, vetantque tantum eam azymorum comestionem, per quam cum Judaeorum impietatibus communicemus. At azyma, quibus Eucharistia a Latinis perficitur, non sunt Judaeorum azyma: neque enim vi Mosaicae legis, sed ad indicandam factam per Christum Eucharistiae institutionem, et non ut Judaeorum caeremonia, sed ut ritus a Christo Domino usurpatus adhibentur.

Praeterea Canones supra relati omnem cum Judaeis familiaritatem, et communionem prohibent, ut ex Trullano canone liquet: prohibent ergo Judaeorum azyma accipere, atque comedere, non solum, ut sunt Hebraeae gentis caeremoniae, sed etiam ut ab iis dantur in amicitiae contestationem. At azyma, quae a Christianis fiunt, nec accipere, nec comedere vetant. Quis enim dicat, nefas esse *Christiano placentam sibi parare, ossulis diem frangere, jentare crustulis?* ut inquit Papadopoli *resp.* 14. *sect.* 5. Quis damnabit Apostolum dicentem, *epulemur, non in fermento veteri, nec in fermento malitiae, sed in azymis sinceritatis, et veritatis?* quae verba ad literam usum azymorum citra Judaicam superstitionem commendant. Ergo azymorum usus, nonnisi ut Judaica caeremonia est, intelligitur.

9 *Quaeres.* quaenam sit mystica significatio azymi, et fermentati, ut in Missae Sacrificio adhibetur?

Resp. Plura sunt, quae Ecclesia de azymorum usu fidelium memoriae offert. I. Christi exemplum, qui in azymo consecravit. II. Azymis indicat tum animae puritatem, quae ad digne suscipiendum Christi Corpus desideratur, juxta Apostoli verba 1. ad Cor. 5. supra relata, *Epulemur* etc. III. Azymis, quibus nil est corruptionis admixtum, eximiam repraesentat carnis Christi, quae offertur, sanctitatem, cum azyma ex grano, hoc est ipsius farina, aqua, et igne fiant, granum Christi Corpus, aqua Animam, et ignis Verbum divinum denotat, quod humanitatem ex anima et corpore coalescentem assumpsit. Cardinalis Humbertus causam quoque affert, ob quam Latina Ecclesia azyma fermentato pani anteposuerit, quia in Sacris literis azyma numquam in malam partem sumuntur, immo commendantur potius tum a Paulo loco supra citato, tum alibi; secus vero fermentatum; Christus enim ait: *Cavete a fermento Pharisaeorum*, et Paulus, *expurgate vetus fermentum etc.*

Nec deest in fermentato, quod Orientalis usurpat Ecclesia, significatio, quae ad Dei cultum fovendum, augendumque conferat. I. Fermenti usu significatur, illius, qui celebret, mentem ad coelum attolli oportere, ut spiritualia et coelestia contempletur. II. Incarnatio, sive unio hypostatica Verbi cum humanitate, quod Verbum hac unitione ita sese naturae immisceat humanae, quemadmodum farinae fermentum, quod totam acrimonia sua pervadit. III. Fermenti usu Graeci sese detestari profitentur Epionaeos, Nazaraeos, aliosque Haereticos, qui primis Ecclesiae saeculis in Oriente praesertim fuere, ac legalia una cum Evangelio servanda esse contendebant. Atque hinc factum esse arbitror, ut Orientalis Ecclesia ab antiquis temporibus fermentatum azymis praeposuerit.

Nota. Fermenti nomen apud antiquos Ecclesiae Patres non significat panem fermentatum, sed Eucharistiam, quae ab Episcopo consecrata ad Pres-

byteros mittebatur, ut ii illius participatione se ab Episcopi communione neutique separatos demonstrarent, ut scribit Innocent. *in Epist. ad Decentium cap.* 9. Ita enim Eucharistia appellabatur, tum ut hoc obscuriori vocabulo mysterium occultaretur, tum etiam quia Eucharistia Ecclesiis, ad quas mittebatur, ex quocumque pane confecta esset, fermenti vicem praestabat, iisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massae cui commiscetur, ut inquit *P. Sirmundus cap.* 5. *de azymo.* (*)

10 *Quaeres*, utrum Latinis fermentatum, et Graecis azymum indifferenter consecrare liceat?

Lutherani, et Calviniani, dum Ecclesiae praecipiendi, sive ferendi leges auctoritatem adimant, liberum cuique esse docent azymo, ac fermentato uti, ac fermentatum azymo praeferunt, quod antiquitus usurpatum arbitrentur: vera autem hujus praelationis causa est, quia Latina, ac Romana Ecclesia, cujus judicio damnati sunt, azymum adhibet, ac praecipit unicuique Ecclesiae, ut suum morem sequatur.

Horum errorem funditus evertimus iis argumentis, quibus in Ecclesia inesse ferendarum legum potestatem demonstravimus. Hic ergo Ecclesiae praeceptum unice proferemus. In Florentinae Synodi difinitione haec habentur: *Sacerdotes in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suoe Ecclesiae consuetudinem.* Igitur adest Ecclesiae praeceptum, quo Latini in azymo, Graeci vero in fermento consecrare jubentur. Nec ulla est hac de re inter Catholicos controversia; sed cum Latinus spectari possit prout versatur in Orientalium partibus, et Graecus prout moram facit in Latinorum locis, ubi non sunt proprii Ritus Ecclesiae.

11 *Quaeri* ulterius solet, num Sacerdos Latinus in locis Graecorum, ac Graecus in Latinorum Urbe possit Eucharistiam juxta loci ritum consecrare.

Responsio ex iis, quae de obligatione manendi in semel suscepto ritu disputavimus, facile patet. Nam si Latinus etiam in Oriente, qua ratione potest, tenetur proprium ritum servare; et si Graecus in Latinorum locis eamdem obligationem retinet, quin ritum inconsulta Apostolica Sede mutare possit, palam est, Graecum in Latinorum locis, ac Latinum in locis Graecorum teneri ad proprium ritum servandum, dum Eucharistiam perficiat; neque enim, ut ibi ostendimus, a loco pendet lex illa Ecclesiae, quae proprium cuique ritum servare jubet. Sed circa obligationem servandi proprium ritum in celebratione Eucharistiae, peculiares quoque adsunt Ecclesiae leges. Praeter ea, quae ex Florentina Synodo attulimus, adest S. Pii V. Const. incip. *Romani Pontificis* 13. *Kalend. Septembr.* 1566. in qua haec leguntur verba: « quibusvis Presbyteris tam Graecis, quam Lati» nis in virtute sanctae obedientiae inhibemus, » ne deinceps Presbyteri Graeci, praecipue uxo» rati, Latino more, et Latini Graeco ritu, hu» jusmodi licentiarum, aut facultatum, aut quovis » alio praetextu Missas, et alia divina officia cele» brare, aut celebrari facere praesumant. » Et Bened. XIV. Const. *Etsi Pastoralis*, §. 6. n. 10. Praedecessorum ac Synodi Florentinae legem inculcans, « Di» strictius, inquit, inhibemus, etiam sub poenis per» petuae suspensionis a divinis, ne Presbyteri Grae» ci Latino more, et Latini Graeco ritu, sub quovis » licentiarum, et facultatum, Missas, et alia divina » officia, Graeci Latino more, et Latini Graeco » ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus » Legatis, ac etiam majori Poenitentiario pro tem» pore existente obtentarum praetextu, Missas, » et alia divina officia celebrare, vel celebrari fa» cere praesumant. » Deinde prohibet, ne Latinus Parochus pyxidem in ciborio cum particulis sub specie fermentati pro communione Graecorum, aut Parochus Graecus sub specie azymi pro communione Latinorum *in quocumque Ecclesiae suae altari retineat*, jubetque *ut unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive Graeco, sive Latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigat.* Praeterea ne Laici Latini communionem sub specie fermentati a Presbyteris Graecis recipiant, omnino interdicit; Graecis tamen Laicis permittit, *ut ubi propriam Parochiam non habent, possint, si velint, in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Sacerdotibus Latinis sumere.* Haec pro Graecis in Italia degentibus statuta sunt.

Atque hinc patet, *Primo* errare *Ledesmam* a Verricello citatum, qui censet, teneri Latinum per Graecorum regionem transeuntem Graeco more celebrare, ac Graecum Latino ritu in locis Latinorum: nam antedictae Constitutiones sunt pro Graecis, qui sub Latinis Episcopis degunt, atque adeo in Latinorum locis. *Secundo* errare *Suaresium*, *Vasquesium*, aliosque apud Verricellum *tit.* 8. *q.* 188. qui asserunt, Sacerdotem Graecum, qui perpetuum inter Latinos domicilium stabilierit, teneri ad celebrandum Latino ritu; nam Ecclesia praecipit, proprium ritum sine Apostolicae Sedis dispensatione mutari non posse, jubetque etiam eos, qui in Italia sub Latinis Episcopis fixum domicilium habent; proprio more Missas, aliaque divina officia celebrare debere. *Tertio* errare quoque Verricellum ipsum, dum loco citato ait posse Latinum Graeco more, Graecum vero Latino ritu celebrare in locis, in quibus proprii ritus Ecclesiae non adsint, quod possint sese

(*) De fermento, cujus et Melchiadis, et Innocentii I. epistolae meminerunt, consulendi cum primis Ciampinius *de azymo*, Honoratus a S. Maria *tom.* 2. *Animadv. in reg. Critic. lib.* 4. *diss.* 4. *art.* 3. et P. Constantius *tom.* 1. *Epistol. RR. PP.* ubi de duorum illorum Pontificum epistolis. (*Edit. Barbiell.*)

loci consuetudini accomodare. Nam Ecclesia praecipit cuique proprium ritum ubique servare, ut diximus *cap.* 4. ac districtius jubet, Sacerdotem quemque juxta propriae Ecclesiae consuetudinem ubique terrarum Missas celebrare debere. Neque Augustini consilium, quod habetur *Epist.* 128. *ad Januar.* quo et mores eorum quibuscum vivimus sequi monemur, ad rem facit; Nam si quisque morem sequi posset Ecclesiae, in quam deveniat, posset pro libitu ritum semel susceptum deserere, illumque amplecti, quem Ecclesia teneat, in quam venit: Id vero Apostolicae Sedis auctoritate prohibitum est. Deinde Augustini regula ad consuetudines, legesque illas spectat, quae a loco pendeant, quibus subjici debet quicumque in loco, ubi vigeant, versetur. At obligatio manendi in suscepto ritu, illumque servandi, qua ratione possit, et celebrandi Missas, et officia juxta propriae Ecclesiae morem, personas afficit, quae suscipiendo Baptisma, vel Ordines, ex Ecclesiae lege adstricti sunt ad perseverandum in suscepto ritu, ac more propriae Ecclesiae celebrandum. Vide *in c.*4. quae diximus de obligatione quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu.

Ex iis optime concludit Verricellus, non licere Sacerdoti Latino uti fermentato in Ecclesiae Graeca, nec Graeco in Ecclesia Latina azymo, etsi Populus diu deberet Sacrificio privari, et infirmus absque Viatico decedere; Quia utilitas communis privatorum commodis praeferenda est: ad communem vero utilitatem pertinet Ecclesiae servare praescriptos ritus; et quia praeceptum sumendae Eucharistiae in articulo mortis, et audiendi Sacri in diebus festis non obligat, nisi dum Sacrum celebrari possit, servatis legibus ac ritibus ab Ecclsiae stabilitis; Igitur, ut Sacerdos non jejunus celebrare nequit pro communicando moribundo, vel ut populus audiat Sacrum die festi; ita Sacerdos Latinus nequit in fermentato consecrare, contra Ecclesiae praeceptum, ut populus Sacrum audiat, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat.

12 In parando fermentato pane ad altaris sacrificium destinato magna est Orientalium cura, et diligentia: De Graecis scribens Christophorus Angelus homo ritus Graecanici peritus libello, quem Graece vulgavit, de praesenti Ecclesiae suae statu, *panem*, inquit, *accipiet Sacerdos, quem vir, vel mulier aliqua, modo purus idem, mundaque eadem fuerit, die antecedente paravit . . . . . antequam vero panis ille excoquatur, signaculum illi prius ligno aliquo, cui literae haec insculptae, Jesus Christus vincit, imprimunt.* Nec minor est apud Ruthenos diligentia, ut testatur Guagninus. Æthyopes etiam mirabili quadam arte, et cura panem hunc praeparant teste Francisco Alvarez, Peregrinationum Æthyopiae *cap.* 12. Jacobitae denique, et Nestoriani, non secus ac Graeci, Syrique Melchitae, magno studio oblatitios fermentatos panes parare solent; fabulantur vero Nestoriani, vetus fermentum quo ad panem hunc praeparandum utuntur, se ex majorum traditione ab Apostolis accepisse. Ad figuram quod spectat, Graeci ut plurimum non rotundant, sed in quatuor ramos ad modum crucis extendunt, inquit Allatius; Orientales reliqui peculiari solent ac mystica hunc panem figura donare.

Plerique solent oleum cum sale fermentato pani 13
admiscere; qua quidem mixtione, si oleum panis naturam non mutet, inepta materia non fit. Consuetudo haec apud Nestorianos, et Jacobitas ex eo orta videtur, quod oleo uti ceperint, ut facilius massae sigillum imprimerent eamque coactam facilius e frixorio extraherent; sed progressu temporis ab imperita gente, fortasse etiam ut ritus sacer, haec olei admixtio habita est. Exstat hac de re decretum *Cong. particularis de Prop. Fide*, quod sequitur: « Relata instantia Adeodati Archiepiscopi Damasci, et ejusdem nationis Jacobitarum, pro facultate celebrandi Missam Ritu Chaldaico cum Missali Maronitarum, et una ex Liturgiis, quae in eodem Missali fuerunt a Sede Apostol. approbatae, introductoque in Congregationem praedicto Archiepiscopo, et mediante interprete, de pluribus circa materiam Sanctissimae Eucharistiae interrogato, Congregatio censuit, si Sanctissimo placuerit, facultatem petitam esse Oratori concedendam, injuncto illi praecepto, ne oleum adhibeat, cum durior fieri possit massa, in eoque sine oleo, ut Graeci faciunt, formam, seu sigillum, cum crucibus, et punctis duodecim Apostolorum, et 72. discipulorum significantibus imprimi, et in clibano coqui, loco frixorii, in quo Jacobitae suas solent hostias oleo litas coquere. Praeterea Cong. jussit, ut dictus Archiepiscopus, praesentibus Magistro Sac. Palatii, et Secretario Indicis, cum massa fermentata, et oleo, more suae nationis, hostiam conficeret, ut posset experimento comprehendi, an oleum dictam massam ingrediatur, quod sequenti die idem Archiepiscopus fecit. Nam delata massa fermentata, oleo sinistram manum unxit, ut posset ab ea libere separari, et formam ligneam similiter unxit, in qua erant praedictae cruces, et puncta pro sigillo imprimendo, ex quibus actionibus idem Magister Sac. Palatii manifeste cognovit, oleum non ingredi massam, et a Jacobitis adhiberi ob solas duas rationes, ut scilicet imprimi possit sigillum, et massa in frixorio coqui; censuit tamen idem Magister standum esse in decisis, ut sine oleo massa durior effecta, fiat ab Archiepiscopo hostia, nam sigillum facile imprimi poterit, si massa modica aspergatur farina, et deinde in clibano coquatur. » *Sac. Cong. P. F.* 22. *Junii* 1633. Atque hinc patet, merito doctissimum P.

Berti *de Theol. disc. lib.* 33. *cap.* 5. *Thesi* 2. reprohendere Jacobitas ob olei in oblatione mixtionem, non vero eos, qui parum salis pani admisceant, tum ad conciliandum eidem saporem, tum etiam ob mysticam aliquam significationem, nam mixtio salis panis naturam non mutat, nec quidpiam Sacramenti venerationi contrarium secum fert: quamobrem tolerari debet, ubi ex antiquo tempore usurpari soleat; dum vero hanc mixtionem necessariam non habeant.

14 Altera materiae Eucharistiae pars est vinum de vite: sive album, sive rubrum, sive alterius coloris sit, apta materia est, cum non color, sed substantia liquoris ex uvis vitis expressi a Christo Domino stabilita sit hujus Sacramenti materia. Quod quidem notandum duxi, ut quisque intelligat, Moscovitas in manifesto versari errore, si credant, ut Auctores nonnulli referunt, solum vinum rubrum aptam esse Eucharistiae materiam. De vino duo discutienda offeret dubia Orientalis Ecclesia, alterum scilicet de consuetudine, quae in Æthyopia, et apud Syros nonnullos viget, de adhibendo, ob vini penuriam, liquore ex uvis passis expresso; alterum vero de Armenorum errore, qui censent, nefas esse vino modicum aquae miscere; quibus et tertium addemus, de aqua fervente, quam Graeci peracta jam consecratione in calicem mittunt.

15 *Quaeres I.* Utrum liquor ex uvis passis, et zebibo expressus licite, ac valide in Eucharistia perficienda usurpetur?

Nota 1. *Fagundez praecept.* 3. *lib.* 2. *cap.* 3. ita scribit: *Scio, in Æthyopia ex defectu vini assumere Catholicos, et Patres nostrae Societatis uvas non ita passas, et eas aqua superinfundere, quoad usque lentescant, et postea exprimunt; ex quibus fit vinum, in quo consecrant, satis generosum; et primus Auctor hujus rei fuit Sanctissimus Vir Andreas de Oviedo Patriarcha ejusdem Æthyopiae.*

Nota 2. *An.* 1703. *die* 14. *Februarii* propositum fuit dubium a P. Josepho de Hierusalem Ord. Min. Strict. Obs. ac Missionibus Æthyopiae Praefecto, an liceat Missionariis celebrare cum vino ex *zebibo*, vel uvis passis expresso ut in Regionibus illis fieri solet? *Sanctissimus auditis votis Eminentissimor. mandavit exquiri prius per R. P. D. Assessorem a dicto P. Josepho, quo praecise modo conficiatur vinum ex uvis passis, vel zebibo in Æthyopia; et postea iterum formari, et proponi idem quaesitum cum dicta expressione vel declaratione ante DD. Consultores, et successive in Congregatione coram Sanctitate Sua habenda.* Responsum deinde fuit a supra dicto P. vinum hujusmodi in hunc fieri modum: sumuntur ex. gra. 4. librae zebibi, franguntur, atque in apto vaso tunduntur, ac deinde totidem frigidae aquae librae in idem vas infunduntur, eaque in infusione servantur per sex, octo, vel ad summum decem horas; extrahitur postea zebibi, vel uvae passae materia, eaque ab exteriori aqua purgata, aut panno stringitur, vel torculari premitur. Liquor inde expressus vinum est, quo, sine ulteriori diligentia, utuntur, dum celebrant. Hac praemissa explicatione, fuit iterum propositum dubium; *ac lectis quoque relationibus Patris Joannis Damasceni Consultoris, nec non variis experimentis factis pro eruendo dicto vino, Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum dixit, licere, dummodo liquor extrahendus a zebibo, vel uvis passis ex colore, odore, et gustu dignoscatur esse verum vinum; S. C. S. Off.* 22 *Julii* 1706.

Resp. His praemissis, ubi vinum desit, ut revera deest in Regionibus illis, in quibus hoc utuntur liquore, valide ac licite usurpatur, si tamen ex colore, odore, atque sapore censeri possit verum vinum; nam si liquor ex uvis de vite extractus esset aeque iis qualitatibus, deprehenderetur uvas illas passas, vel zebibum ex decoctione non mutavisse uvae naturam. Quamobrem probare non possum Verricelli responsionem qui negative respondendum censet, *quia zebibum est adeo decoctum ab igne, ut non possit ex eo confici simpliciter vinum, sed vinum secundum quid, cum addito, nempe vinum coctum, seu sapa,* nam zebibum uva est, ignis, vel solis calore exsiccata; et si post infusionem in aqua, liquorem exprimat, qui colorem, odorem, saporemque servet vini; non video, cur verum vinum censeri nequeat, quod accidentario tantum ab illo differat.

Quaeres 2. An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria; licite adhiberi possit tantum aqua? 16

Resp. Sacr. Cong. S. Off. 14. *Julii* 1707. ad hujusmodi quaesitum propositum ab Episcopo Quebecensi, respondit, *citra maximam vini penuriam servandas esse pro viribus Rubricas Missalis Romani, praesertim in purificatione, seu prima ablutione;* dum vero tanta sit vini penuria, ut, nisi Sacerdotes aqua tantum uterentur in purificatione, coacti essent pluries ad non celebrandum, adhiberi posse solam aquam, declaravit Cong. de P. F. in responsione ad dubia proposita a Missionariis Sinensibus *die* 13. *Januarii* 1665.

Vino parum aquae miscet, tum Occidentis, tum 17 Orientis Ecclesia. In Occidente id omittunt Lutherani, Calvinianique, quod consuetudo sit non a Christo, sed ab hominibus orta, quodque praeceptum, quod orthodoxa inculcat Ecclesia, Evangelicae puritati, ac libertati adversetur. In Oriente vero aquae mixtionem rejiciunt Armeni. Ii in Conciliabulo supra citato, Monophysitas illos imitati sunt, quos Brunus appellatos fuisse censet Julianitas, et Gajanitas, qui ut Anastasius Sinaita renunciatus Antiochiae Patriarcha *anno* 561. scribit, *vinum merum sine aqua offerunt, ut exinde deprehendatur confiteri, Christum nuda et simplici Deitate constare.* Facile autem est demonstrare, Ec-

clesiam ad Christi imitationem Apostolorum aetate statuisse, ut vino parum aquae misceretur, idque habitum semper fuisse, ut Ecclesiae praeceptum. Christum Dominum vino parum aquae miscuisse ex eo liquet, quod dum Pascha celebraret more Judaeorum Eucharistiam instituerit, ut etiam Armeni, ac alii Haeretici fatentur; at Judaei calicem paschalem aqua temperare solebant, ut constat ex Misna jod benedictione 7. ex Rabbi Maimonide, aliisque, et ex vulgari eorumdem antiquo more; *Proverbiorum c.* 9. *et Apocalypseos c.* 18. Deinde Christum Dominum aqua calicem temperasse testatus est Irenaeus circa medium II. Saeculi *l.* 4. *adversus haeres. c.* 57. inquiens: *Accipiens Dominus panem, suum esse corpus confitebatur, et temperamentum calicis suum Sanguinem confirmavit; lib. autem* 5. *cap.* 2. *temperamentum calicis mixtum calicem vocat*, inquit Massuetus: et Cyprianus *Epist.* 63. ad Caecilium III. saeculo scripsit, *Invenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit*, hoc est in calice vino aquam fuisse mixtam; ut ipse ibidem explicat. Ergo primis saeculis Ecclesia credebat Christum aqua vinum temperasse. Morem autem hunc eam fuisse imitatam testatur Justinus Apologia 2. *Deinde*, inquiens, *ei qui Fratribus praeest offertur panis, et poculum aquae, et vini;* et testatur quoque Auctor Constitutionum Apostolicarum *lib.* 8. *cap.* 21. de Christo dicens, *Similiter calicem miscuit ex vino, et aqua, santificavit etc.* Et ut mittam alios PP. omnes antiquae Liturgiae Jacobi, Chrysostomi etc. hujusmodi mixtionis ritum praescribunt; illumque servandum praecipere Concilia, Carthaginense III. *ann.* 397. celebratum, Trullanum supra citatum, Florentinum, et Tridentinum, quod *sess.* 22. *cap.* 7. ait: « Monet deinde sancta Synodus, » praeceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut » aquam vino in calice offerendo miscerent, tum » quod Christum Dominum ita fecisse credatur, » tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum » sanguine exierit, quod Sacramentum hac mi» xtione recolitur, et cum aquae in Apocalypsi » B. Joannis Populi dicantur, ipsius populi fidelis » cum capite Christo unio repraesentatur. » Cum res ita se habeat, palam est, Ecclesiam consuevisse semper, et ubique vino modicum aquae miscere, idque non pro re indifferenti, sed praecepto habuisse.

18 Graeci praeter frigidam aquam, quam ante consecrationem solent vino miscere, ante Eucharistiae sumptionem ferventem aquam infundunt in calicem, *ut scilicet sanguis, et aqua, quae fluxerunt a sancto latere Domini, et Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi tempore salutaris passionis ejus, vivifica esse constet veluti ex vivifico deificato corpore vivifica*, ait Balsamon in Resp. ad quaesita Marci Patriarchae Alexandrini. Mixtio haec damnari non potest: tum, quod antiqua sit, ac a Sanctis Patribus commendata: nam praescribitur in Liturgiis Basilii, et Chrysostomi, ac laudatur a Nysseno *orat. cathec.* 1. *c.* 37. a Theodoreto dialogo primo inscripto: *Immutabilis*, a Damasceno *lib.* 4. *c.* 14. atque ab aliis Patribus: tum etiam quia, Const. *Et si Pastorali* §. 6. *num.* 2. Graeco-Italis *permittitur, facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet juxta ritum in Liturgia praescriptum, aquam ferventem, seu tepidam in sacrum calicem infundere.* Quamquam id Graecis permissum est; tamen errore non carent Photiani, qui Latinos, ac Orientales mixtionem hanc omittentes erroris accusant; nam ritum omittendo particulari Ecclesiae praescriptum, non negant, nec improbant id quod Ecclesia per illum ritum significare contendit, ut illi perperam arbitrantur.

§. II.

De Forma

De forma Eucharistiae ex Orientalium Liturgiis Missionariorum gratia disputaturus, plura, quae sunt a nostro Auctore praetermissa, et quae in vulgaribus Theologis desiderantur, proponere atque explicare cogor. Primum enim Christi verba, quibus unice Eucharistia conficitur, et quorum ne unum quidem sine gravi culpa omittere fas est, aliter in illis Liturgiis se habent, ac in nostra Latina, et in plerisque verba nonnulla desunt ex iis, quae in Calicis consecratione usurpamus. Deinde in illis post Evangelica, et Christi verba, invocatio habetur Spiritus Sancti, quae proces in omnibus Liturgiis connexas habet, quibus Sacerdos Deum rogat, ut super oblata dona mittat Spiritum Sanctum, qui super illa descendens, panem in Corpus, et vinum in Christi Sanguinem transmutet. Denique tres apud Syros Jacobitas Liturgiae reperiuntur, in quibus Christi verba desiderantur, quarum 1. est quae Petro Apostolorum Principi tribui solet, altera Xysti Papae, ac tertia Dionysii Metropolitae Adimeni dicitur. Atque hinc tria oriuntur dubia: 1. Num Orientales omnes Christi verba ad consecrandum Eucharistiam necessaria existiment? 2. Num necessariam saltem putent una cum Christi verbis invocationem, ut Eucharistia perficiatur? 3. Num Orientales Christi verba teneantur recitare, ac in Liturgiis ponere, ea ratione, qua in Canone Latinorum reperiuntur? Hujus autem quaestionis necessitas ex eo pendet quia communis apud Teologos nostros opinio est, non posse sine gravi culpa ex verbis illis vel unum omitti: et quia nonnulli Thomistae putant, omnia, quae in Calicis consecratione nos adhibemus verba, esse ad consecrandum necessaria. Accedit etiam fuisse nonnullos, qui hac de causa non solum Orientales reprehendere, sed eorum Liturgias sua corrigere auctoritate ausi sint. 19

Inter Orientales circa hujusmodi controversiam, minora fuere, ac inter Latinos, dissidia. Nam omnes semper fassi sunt, ac etiam nunc fatentur, Christi verba *Hoc est Corpus meum etc. Hic est Sanguis meus etc.* esse ad Eucharistiam consecrandam necessaria; et sine ipsis perfici non posse. Item unanimi semper consensu docuerunt, praeter Christi verba preces quoque nonnullas in Eucharistia conficienda semper adhibitas fuisse, ac sine precibus fieri non posse; quae quidem sententia omnibus Patribus, ac Theologis omnibus probata est; cum nec unquam hujusmodi Sacrificium sine precibus fieri consueverit, nec fieri licite in ullo casu possit. At Nicolaus Cabasilas, et post ipsum Marcus Ephesinus, aliique pauci, non solis Christi verbis, sed etiam invocatione Spiritus Sancti, sive precibus ea comprehensis, Eucharistiae Sacramentum confici tradiderunt: En Marci Ephesini verba: *Divina munera* inquit, *non solum recitatione verborum Dominicorum sanctificantur, sed et Sacerdotis quae sequitur, precatione, et benedictione per virtutem Spiritus Sancti;* scilicet, *verba Christi,* ut ipse exponit, *per modum narrationis sunt, nosque ad memoriam rei, quae tunc gesta fuit, revocant, et vim quasi immittunt in dona proposita, ut transformentur: precatio vero, quae postea consequitur, et benedictio Sacerdotis revera transmutat, quae jam erant dona, in ipsum prototypum Corpus, et Sanguinem Domini.* Huic opinioni occasionem dedit invocatio, quam in Orientalium Liturgiis Evangelica, et Christi verba consequi asseruimus, et nonnullae haud bene intellectae Patrum sententiae, quae per Christi verba, et orationem hujusmodi Sacramentum fieri pronunciant.

Duo quoque apud Latinos fuere XVI. Saeculi viri eruditione, et doctrina celebres, qui in Cabasilae abiere opinionem, alter e Dominicanorum, e Franciscanorum familia alter. Scilicet Ambrosius Catharinus Ord. Praed. et Christophorus a Capite-fontium Ordin. Min. Generalis Minister, ac postea Archiepiscopus Caesariensis. Ii enim, ut Novatorum circa verba Christi cavillationes, et argutias devitarent, ac penitus everterent, plenioremque facerent Catholici dogmatis de Eucharistiae consecratione explicationem, et intelligentiam, rati sunt, Eucharistiam Christum benedictione prius consecrasse, ac benedictione illa pane in Corpus suum transmutato, accepisse illud in manibus, ac dedisse discipulis, dicendo *Hoc est Corpus meum;* atque eadem ratione calicem consecrasse. Sacerdotes vero deinceps Eucharistiam confecisse docuere per orationem Evangelicis verbis praemissam in Latinorum Liturgiis, quae incipit: *Quam oblationem tu Deus etc.* Evangelica vero et Christi verba narrative tantum proferre, non significative, et effective, licet ex Christi mandato necessarie sint pronuncianda. *Fit ergo,* inquit Catharinus, *Corpus Christi, propter orationem praemissam, et ex vi pacti; et sic defenditur mos Graecorum.* Pactum vero in eo situm arbitrabatur, quod Christus promiserit, toties se praesentem in Eucharistia adfuturum, quoties Sacerdos verba sua *Hoc est Corpus meum etc.* ea ratione, ac ordine, et modo pronunciaverit, quo ipse pronuncianda constituerit. Itaque ut Christus benedictione consecravit, ita oratione consecrat Sacerdos, qua rogat, ut panis fiat Corpus Christi et vinum Sanguis; et ut Christus dicendo, *Hoc est Corpus meum,* corpus suum id esse demonstravit, illudque discipulis praebere ostendit; ita Sacerdos facit. Hoc autem discriminis Christophorum inter ac Catharinum intercessit, quod hic interna tantum, ille vero externa quoque benedictione, ac ministerio Sacerdotali Christum consecrasse asseruerit.

Horum opiniones, damnatis ab Apostolica Sede opusculis, quibus tradebantur, veluti sepultae jacuere; sed hoc eodem saeculo a Gallis nonnullis excitatae, magno argumentorum apparatu expositae, ac propugnatae fuere a Petro *Le Brun* in expositione Liturgiae Armenorum; et ab Antonio August. *Touteé* d.3. praemissa operibus S. Cyrilli. Ii vero in hanc se abiisse opinionem testati sunt, ne dogma Catholicum de *Transubstantiatione*, validissimo illo argumento privaretur, quod ex invocatione desumitur, quae in Orientalium Liturgiis reperitur. Fuere ii ex professo confutati a P. Bougeantio Jesuita, ab Ursio, Merato, Georgio Assemano juniore, aliisque. (*) Haec quantum ad opinionem a Cabasila excogitatam.

Inter Latinos vero aliae quoque occurrunt hac de re opiniones, quas recensere, ac confutare necesse est, ut Systema hac de re absolutum exhibeamus; Innocentius III. in opere de Mysteriis Missae, quod ante Pontificatum ediderat, *lib. 4. cap. 6.* ait: *Dici potest, quod Christus divina virtute confecit, et postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Ipse namque per se virtute propria benedixit, nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis.* In eamdem sententiam abiere Durandus Mimatensis *lib. 4. de divinis officiis,* aliique, quos Catharinus, et a Capite Fontium laudant, ac veluti propriae opinionis assertores proponunt.

Ajunt nonnulli, Scotum in 4. *dict.* 8. *q.* 2. *ad* 2. docuisse, haec verba *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus* ad consecrationem non sufficere, sed praecedentia necessario addenda esse, alio-

(*) Non omittam inter Auctores, qui Lebrunii', et Eusebii Renaudotii paradoxam de forma consecrationis doctrinam refellerunt, praeclarum P. Joannis de Benedictis Antirrheticon ex S. Ephraemi Romana editione recusum *cit. tom.* 10. *Zachariani Thesauri Theologici p.* 625. (*Edit. Barbiell.*)

quin verba illa personam loquentis, non ad Christum, cujus nomine proferuntur, referrentur; sed Mastrius, Frassenius, Henous, aliique Scotistae, Scotum a communi sententia non recessisse demonstraverunt.

Rursus quamplures Theologi sunt, qui contendunt, S. Thomam omnia verba, quae a Latinis in calicis consecratione recitantur, necesssaria existimasse ad conficiendum hoc Sacramentum, pro qua opinione pugnant Gonetus, Capisuccus, Natalis Alexander, aliique Thomistae.

Armacanus ait *lib.* 9. *q. Armenorum cap.* 3. haec esse in consecratione Calicis necessaria: *Hic est Calix sanguinis mei, novi, et aeterni testamenti,* non vero reliqua. Alii Marsilio teste, addendum putant, *mysterium fidei.* Haec quantum ad opinionum historiam. Antequam ad rem definiendam descendamus, operae praetium esse arbitror, Evangelica, et Christi verba referre, qua ratione in probatis Liturgiis recitantur, ut inde facilius intelligamus, quae fuerit hac de re Ecclesiae a primis temporibus sententia. Mitto vero tres illas Liturgias, quas supra dixi, in quibus Christi verba desunt; Cum enim omnium sit, ac fuerit semper Orientalium sententia, haec esse omnino saltem ex Christi praecepto ad consecrandum necessaria, omissio illa, vel amanuensium incuriae tribuenda est, vel ea de causa fuere in iis illa praetermissa verba, quod ea Sacerdotes memoria tenerent, ac recitarent.

20 En itaque verba juxta formulas a Martenio collectas. In Liturgia Jacobi ita forma haec exprimitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur, et datur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Addit Liturgia S. Marci post pronomen *Hoc,* et *Hic* particulam *enim.* In Constitut. Apost. 8. *cap.* 17. haec forma reperitur, *Hoc est Corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus, quod pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* In Liturgiis SS. Basilii, et Chrysostomi post *Sanguis meus,* additur *novi testamenti;* ac similis est Liturgia Cyrilli. Æthyopes utrique formulae addunt *Amen.* Mozarabes hac utuntur; *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est Calix novi testamenti in meo sanguine, qui pro vobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In Libris Sacramentorum, qui prae se Ambrosii nomen ferunt, ita legitur: *Hoc est enim Corpus meum, quod pro multis confrigetur. Hic est enim Sanguis meus.* Sacramentarium denique Gregorii Magni, Missale Romanum, Ambrosianum, et Indorum (hic addendum erat post correctionem) hanc habent formam: *Hoc est enim Corpus meum. Hic est enim Calix sanguinis mei, novi, et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In Liturgia communi, sive Canone universali Æthyopum habetur: *Hic panis est Corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen. Hic est Calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur pro redemptione multorum, Amen.* Iisdem fere verbis aliae Orientalium Liturgiae eamdem exhibent formam. Facile vero patet undenam eorum sit orta varietas, si ea observentur, quomodo ab Evangelistis recenseantur. Apud Matth. legitur, *Hoc est enim Corpus meum, Hic est enim, Sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum;* Apud Marcum utroque in loco omittitur particula *enim.* Apud Lucam: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur; Hic Calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Paulus autem *I. ad Cor.* 11. ita illa refert: *Hoc est Corpus meum; Hic Calix novum testamentum est in meo sanguine.*

Has ego formas recensui, easque cum Christi verbis comparavi, quae apud Evangelistas leguntur, ut inde clare appareat, non posse Orientales reprehendi, quod in forma eorum desit particula *enim,* et quod in consecratione calicis non omnia adhibeant verba, quae apud nos usurpantur. Atque inde duo quoque alia certo inferenda videntur. Primum Christi verba, quae in Orientalium Liturgiis leguntur, esse ab Evangelistis deprompta, quod sane satis superque esse potest ad illorum Theologorum detegendam imperitiam, et temeritatem, qui corrigere, et ea augere propria, ac privata auctoritate sua conati sunt. Quis enim sine temeritate verba ex Evangelio deprompta, Patrum auctoritate commendata, et Liturgiarum usu a primis saeculis comprobata, emendare, ac matare audeat? Deinde rite, ac licite Orientales per illa verba consecrare, nec cogi posse ad alia, quae in Liturgia nostra reperiuntur, addenda. Quibus accedit etiam, ex iis nos posse tuto concludere, non aliis esse inditam vim consecrandi verbis, quam istis, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus,* vel *Hic est Calix Sanguinis mei,* non solum ob communem Theologorum sententiam Tridentini Concilii auctoritate comprobatam, quod verba Sacramentorum formam constituentia efficere docet quid significant, ut est etiam a nostro Auctore probatum, sed praeterea, quia haec unice sunt verba, quae a Patribus omnibus commendantur, ac in omnibus reperiuntur Liturgiis: quod argumentum est, fuisse haec semper, et ubique veluti necessaria ad consecrandum reputata, alia vero historice, et ex praecepto tantum Ecclesiae adhibita. Hic tamen moneo, praeceptum hujusmodi, cum de re gravissima sit, gravem obligationem inducere; quo fit, ut graviter peccet, qui vel unum ex iis, qui in jam probatis Liturgiis habentur, libere praetermittat. Venio nunc ad nostrum hac de re Systema per propositiones explicandum.

PROPOSITIO I.

Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione, dum Eucharistiam consecravit.

21 Primum haec assertio inde probari potest, quod Sacerdotes ea ratione consecrent, qua Christus hujusmodi Sacramentum in institutione perfecit; Iis enim, quod prior ipse fecisset, deinceps facere praecepit, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*: Sacerdotes vero per verba consecrant, et quidem ita consecrant, ut verba Christi, Christi nomine, ac veluti illius personam gerentes, pronuncient; dicendo: non: *Hoc est Corpus Christi*, sed: *Hoc est corpus meum*. Hinc, *quid nostra consecratio est*, inquiebat Chrysostomus *Hom.* 83. in Matth. *nisi illius repetitio, quam Christus peregit?*

Deinde Christus Sacramentum instituens: qua Deus, et conficiens, qua homo erat, Sacramentalem ritum instituere, ac adhibere debuit, hoc est materiam, et formam adhibere, junctis scilicet pani verbis; *accedens* enim *verbum ad elementum fit Sacramentum*, inquit Aug. *Tractat.* 80. *in Joan.* Accedunt praeterea Auctoritates Sanctorum Patrum, quas infra recensebimus. Hinc Tridentina Synodus *sess.* 13. *cap.* 1. ita de Eucharistia loquitur: « Hoc admirabile Sacramentum in ultima coena instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum Corpus praebere, ac suum Sanguinem disertis verbis testatus est, quae verba a Sanctis Evangelistis commemorata, a divo Paulo postea repetita sunt. » Satis hic indicant Tridentini Patres, post benedictionem panis, vinique, verba proferendo, instituisse, ac perfecisse Eucharistiam.

At, inquiunt, benedictio idem ac consecratio est, quamobrem Paulus 1. *ad Cor.* 10. *v.* 14. *Calicem benedictionis*, vinum conseratum appellavit; et dum Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*, jam antea panem in suum fuisse Corpus transmutatum significavit: ergo per praemissam benedictionem ab Evangelistis commemoratam, dum dixere: *Accepit panem, benedixit etc.*

Sed levis est momenti haec conjectura. Cum enim Christus Sacramentum instituerit, et confecerit, illudque nobis ad sui imitationem perficiendum mandaverit; et verba adhibuisse, ut Sacramenti natura exposcit, et verba talia, quae rem significatam efficerent, praesumendum est. Quae sola presumptio plus quam illa conjectura, valet. At praeterea verba ipsa ab Evangelistis commemorata habemus, quae id significant, quod in Eucharistia fit; quae semper fuere a Sacerdotibus usurpata, quaeque adhibuisse Christum, testantur veteres Patres, ac omnium Ecclesiarum traditio comprobat. Itaque benedictio, et gratiarum actio ritus fuere a Christo institutioni Eucharisticae praemissi, non consecratio: id ostendit vox aoristica in Evangelica historia usurpata εὐλογήσας, idest *cum benedixisset*, et εὐχαριστήσας scilicet *cum gratias egisset*, quae praeteritum tempus significant; liquet etiam ex eo, quia Chistus in ultima Coena ritus servavit Judaeorum, qui coenae benedictionem praemittebant, et panem cum gratiarum actione frangebant. Hinc Estius, aliique viri gravissimi improbabilem omnino putant opinionem, quae benedictione Christum consecrasse autumat, et in 1. *ad Cor. cap.* 1. post Jansenium observat, Jesum magna aggressurum miracula in Coelum oculos elevare, ac Patri gratias agere consuevisse, ut praestitit suscitaturus Lazarum, et panes multiplicaturus. Rursus non desunt, qui eisdem verbis benedictionem, et consecrationem a Christo peractam putent, quod passim Patres consecrationem, et *mysticam benedictionem* indiscriminatim accipiant: ut S. Thom. 3. *part. q.* 87. *art.* 1. ac alii post ipsum; et revera, quod consecratur, coelesti benedictione repletur. Si autem iis opponas, fuisse benedictionem consecrationi praemissam, respondent, non semper Evangelistas res narrare, quo gestae sunt ordine, ut pluries observavit August. *lib. de Cons. Evang.* Ad tollendam vero aequivocationem necesse est duplicem distinguere benedictionem, alteram pro oratione usurpatam sacris muneribus consecrandis facta, quam Christum more Judaeorum Pascha celebrando praemisisse puto, et quam a consecratione diversam habeo: alteram vero, quae mystica dona immutat, redditque sancta, benedicta, vivifica; quae ipsa consecratio est, quam innuit Paulus, loco supra laudato.

Nota Et si vera est haec nostra sententia, ut ego arbitror, praesertim ob Tridentini supra relata verba; ac Concilii Florentini decretum, quo verba, quibus *Christus hoc Sacramentum confecit*, hujus Sacramenti forma declaraatur; tamen nulla Ecclesiae aperta definitio adest, quae oppositam opinionem proscripserit. Id testantur Ambrosius Catharinus *in fine opusculi* 2. Alphonsus Salmeron, *circa finem Tract.* 13. Juvenin, Tournely, Du-Hamelius, Berti, aliique. Nec est verisimile, Ecclesiam voluisse damnare opinionem, ad facilius refutandos Haereticos excogitatam, et quam Innocentius III. supra citatus probabilem asseruerat, ac propugnant Guido Bononiensis, Durandus, aliique a Catharino, et Capite Fontium recensiti.

PROPOSITIO II.

Eucharistiae forma Christi verbis continetur,

Haec propositio, quae paucos ex Orientalibus, 22
ex Latinis vero minores adversarios habet, potest primum ex eo demonstrari, quod verba, quibus Sacramenta fiunt, a Deo, qui vim ipsis indidit, sunt instituta; At praeter verba illa *Hoc est etc.*

quae alia verba Deus pro Eucharistia conficienda determinavit? Haec solum sacri Scriptores commemorant, haec unice Christi ac Divina verba esse tradidere Patres, ac ea tantum ex iis, quae consecrationi necessaria habentur, sacrae Liturgiae a Christo determinata asserunt. Quis enim est, qui Spiritus Sancti invocationem, precesque a Christo adhibitas, institutas, commendatas scripserit? Eccur potius preces illas ab Ecclesia humana institutas auctoritate non dicimus? Discurre per officia Sacramentorum omnium cum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiae, in omnibus reperies invocationes, precesque, quibus Ministri rogant, ut Deus per Spiritum Sanctum suum, gratiam illam conferat, quam per illa se collaturum promisit. In iis preces illae ab Ecclesia institutae generatim creduntur, ac a forma Sacramentorum omnino diversae habentur, immo et vere perfici Sacramentum sine illis firmissime creditur. Cur ergo uni Eucharistiae hae preces necessariae putantur? Verum est, Eucharistiam, quae necessitatis Sacramentum non est, non posse, ut Baptismum, et Poenitentia, in ullo casu licite sine illis confici, quo sensu est a Patribus nonnullis assertum, sine precibus non fieri. At inde nefas est concludere, formam constituere. Sed videamus, quid utriusque Ecclesiae Patres, quid traditio Ecclesiarum, quidve Liturgiae ipsae nos doceant.

Incipio a Latinis: Tertullianus *lib.* 4. *contra Marcionem cap.* 40. ait, *Accepit panem, et distributum discipulis Corpus illud suum fecit dicendo: Hoc est Corpus meum.* Apud Cyprianum Auctor. *serm. De Coena Dom.* ait: *Ex quo a Domino dictum est, Hoc facite in meam commemorationem, Haec est caro mea: Hic est sanguis meus; quotiescumque his verbis, et hoc fide actum est, panis ille substantialis, et Calix solemni benedictione sacratus, ad totius hominis vitam, salutemque proficit.* Ambrosius *lib. de Myst. cap.* 9. *num.* 52. *Quod si tantum*, inquit, *valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur?* Et *num.* 54. sequitur; *Ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est Corpus meum. Ante benedictionem verborum coelestium alia species nominatur, post consecrationem Corporis significatur.* Eadem vel ipse, vel quisquis est Auctor. *Libror. de Sacram.* qui Ambrosii nomine circumferuntur, *lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 14. ait scribens, *Sermo Christi hoc conficit Sacramentum,* et *num.* 19. *Fit Sanguis consecratione verbi coelestis, cap.* 5. *num.* 23. *Antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi.* Ne autem putent, orationem ab Ambrosio verba Christi nuncupari, audi ipsum loco citato *de Myst.* ita loquentem: *Ipse clamat Dominus Jesus, Hoc est Corpus meum,* et 4. *de Sacr. cap.* 5. *num.* 22. *Illa verba Evangelistae sunt ad usque Accipite: Inde verba sunt Christi.* N. vero 14. *Consecratio autem, quibus verbis est, et cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia, quae dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris; Ubi venitur, ut conficiatur Venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi.* Sanctus Augustinus *Serm. de divers.* 227. *alias* 83. inquit: *Panis ille, quem videtis in Altari: sanctificatus per verbum Dei, Corpus est Christi, Calix ille, immo quod habet Calix sanctificatum per verbum Dei, Sanguis est Christi*: Verbum autem Dei est sermo ille Christi, *Hoc est etc.* ut ex Ambrosio, aliisque Patribus aperte constat. Hic notare juvat, Amb. *loco cit. de Myst. cap.* 6. dicere, per benedictionem panem consecrari, sive illius *naturam mutari*, et Aug. *lib.* 3. *de Trinit. cap.* 4. asserere, *Eucharistiam prece mystica consecratam;* ubi uterque verbis Christi precum, vel benedictionis nomen tribuit. Eusebius Emissenus, vel alius sub ejus nomine *Hom. in Ramis palmarum*: *Dixit*, inquit, *Christus tunc per se, et modo per suos Ministros, Hoc est Corpus meum: et tanta est ejus verbi virtus et efficacia, ut statim fiat, quod dicitur.* Ita Auctor quoque loquitur *sermonis* 28. *de verbis Domini,* qui Augustino tribuitur, et *Sermonis* 5. *de Paschate,* qui nomine Eusebii Emisseni circumfertur. Quibus addimus Pascasium *l. de Corpore, et sanguine Domini* c. 12. *et c.* 15. Remigium Antissiodorensem, et Stephanum Eduensem aliosque a Martenio citatos; Ex quibus sufficienter probamus, universalem Patrum Latinorum cujusque aetatis sententiam satis etiam significatam, et explicatam in Conciliis Florentino, et Tridentino, occasionem dedisse Rubricae jussu Pii V. Missali Romano praemissae, quae *tit. de defectu panis* haec habet: « Si celebrans ante » consecrationem advertit hostiam esse corruptam, » aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam » ponat, et facta oblatione, saltem mente conce» pta, prosequatur ab eo loco ubi desivit. Si ad» vertit post consecrationem, etiam post illius » hostiae sumptionem, posita alia, faciat oblatio» nem, ut supra, et a consecratione incipiat, sci» licet illis verbis, Qui pridie etc. Quod si hoc » contingat post sumptionem sanguinis, apponi » debet rursus novus panis, et vinum cum aqua, » et facta prius oblatione ut supra, Sacerdos con» secret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie » etc. » Quae sane innuunt, sine precibus, et invocatione, Latinae Ecclesiae judicio Eucharistiam consecrari. Venio nunc ad Graecos Patres. Primo loco afferemus Justinum Martyrem. En verba ex *Apol.* 2. *circa fin.* deprompta, ubi Eucharistiam consecrari, ait, δι᾽ εὐχῆς λόγου per orationem verbi; nomine autem εὐχῆς non effusam deprecationem, sed expressam a Christo Dei Verbo, animi sententiam, verbis designat, cum paulo post, Verbi orationem sive deprecationem illam fuisse asserat,

quae in Evangelio reperitur, nempe, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Atque hic noteut velim Adversarii, εὐχῆς seu *precationem*, vel orationem Graecos, Patres illam Christi orationem vocare, qua dicit *Hoc est Corpus meum*, sive quod vox illa quamlibet animi sententiam verbis expressam significare quoque valeat, ut nonnulli censent, sive, quod eo animo verba illa prolata, quo Christus eadem pronunciavit, eam prae se mentis humiliationem, ac desiderium, voluntatemque ferant, quae proferentem, vere precantem constituat, Irenaeus, qui paulo post Justinum saeculo II. scripsit, *lib.* 4. *adv. Haeres. c.* 32. *in edit. vero Massuet.* 17. *num.* 5. aperte ait, Dominum vertisse in Corpus suum creaturam panis, dum dixit, *Hoc est Corpus meum; et lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 3. de pane et vino, inquit, *et percipientia Dei verbum Eucharistia fiunt.* Vides ergo, Irenaeum verbum Dei appellare verba Christi supra relata, quae verba *lib.* 4. *cap.* 43. *antiquae edit. Invocationem Dei* appellaverat, dum dixerat, *panis percipiens invocationem Dei . . . est Eucharistia.* Sed audiamus Myssenum, qui clarius exponit, quid hic *verbi* nomine veniat apud antiquos Patres Graecos. *Or. Cathech. cap.* 37. de pane ita loquitur: *Statim per verbum in Corpore mutatur, ut dictum est, a Verbo, Hoc est Corpus meum.* Origenes quoque *in Matth.* ad haec verba, *Quod intrat in os etc.* Eucharistiam vocat *Cibum per verbum Dei, et precationem sanctificatum, seu consecratum,* ubi sane totam Liturgiam designant, quae preces complectitur, et verbum Dei, seu Christi verba, quae hoc nomine designantur. *Nazianz. Orat.* 2. *de Pasch.* ait, prolatis verbis a Sacerdote, *Hoc est Corpus meum, qui non credit esse Corpus Christi, certe fidem derogat.* Epiphan. *in Ancorato: Voluit*, inquit, *Christus per gratiam dicere, Hoc est Corpus meum, et nemo non habet fidem sermoni.* Ne vero nimis in longum orationem protraham, tres tantum addam ex Graecis Patribus. Chrysostomus magni apud Orientales nominis, *Hom.* 2. *in Epist. ad Timoth.* demonstrat, eamdem esse oblationem Christi, ac Sacerdotum, quia iisdem ii utuntur verbis, ac Christus est usus: *Quemadmodum*, inquit, *verba, quae protulit Christus, eadem sunt, ac quae Sacerdos nunc quoque pronunciat, et oblatio eadem est.* Et *lib. de Proditione Judae*, habet, *Hoc meum est Corpus, inquit Sacerdos. Hoc verbum proposita in aliam formam convertit.* Accedit etiam, pluries Chrysostomum dixisse, Sacerdotes Eucharistiam conficientes ita se gerere, *tamquam Christi personam induti, et quasi ipse esset, qui diceret, et faceret.* Quare? Quia nomine Christi dicunt, *Corpus meum*, et Christi virtute semel verbis illis concessa Eucharistiam perficiunt. Similia habet Damascenus *lib.* 4. *de Fide Orth. cap.* 13. ait enim, *In principio dixit Deus, Producat terra herbam virentem, et ad hanc usque diem, accedente imbre, divino praecepto impulsa, et roborata fructus suos profert. Dixit perinde Deus, Hoc est Corpus meum, et Hic est sanguis meus, et Hoc facite in meam commemorationem: idque omnipotenti ejus praecepto, donec veniat, efficitur.* Ubi explicat, fieri haec per invisibilem Spiritus Sancti operationem, quam per invocationem Ecclesia significat, ut nos infra ostendemus. Johannes Phurnes apud Allatium *de Cons. Occiden. et Orient. Eccles. cap.* 15. *in Epist. de Ritibus in Communione immutatis*, ait, *Panem benedictionis videmus ab Apostolis sanctificatum illis tantummodo verbis, Hoc est etc.* Eu Graecos Patres.

Discurramus nunc per universas Orientis Ecclesias, quarum unanimis hac de re consensus rem potest extra controversiam omnem collocare. Ad Syros quod spectat, sive Jacobitas, sive Orthodoxos, supervacaneum duco, eorum in medium proferre testimonia, quorum longam seriem videre est apud Assemanum in *Biblioth. Orientali*, ejusque Nepotem, qui eruditam de hoc argumento dissertationem edidit, ac doctissimum P. Benedictum Societatis Jesu in *dissertatione praefixa secundo Operum S. Ephrem Syri Tomo.* Ii enim ostendunt, penes hujusmodi gentem inauditam esse Cabasilianam opinionem; ac Auctores omnes, dum verba designant, quibus hoc fit Sacramentum, Christi verba recensere; licet plures ex iis sint qui dum velint in *Missa* Eucharistiam confici significare, soleant quandoque asserere, per Christi verba, et Sacerdotum preces, aut invocationem perfici; quod nemo negat. Quod ad Armenos attinet, quos tanto studio Brunus in suam trahere conatur sententiam, adest Concilium ab illis coactum anno 1342. in quo palam omnes professi sunt, hujus Sacramenti formam esse Christi verba, ut legere est apud Marten *tom.* 7. *Collect. Anecdot.* Adsunt praeterea Fidei confessiones, quae *tom.*3. *de perpetuitate fidei circa Euchar.* recensentur, in quibus solis Christi verbis vis consecrandi tribuitur. Harum altera ab eorum Patriarcha, quatuor Episcopis, et nonnullis Presbyteris Alippi edita fuit ann. 1668. altera vero Romae a Patriarcha Hariadour. Similia exponunt aliae fidei Professiones in eodem recensitae opere, nempe professio fidei Ecclesiae Damascenae, et Matthaei Patriarchae Alexandrini Cophtorum, in cujus confessione Ægyptiorum, atque Æthyopum omnium sententia declaratur de consecratione solis Christi verbis perficienda. Graecorum quoque in eodem insunt opere fidei professiones idem declarantes, scilicet Metropolitae Gazae, nonnullorum Moscoviticae Ecclesiae Praesbyterorum, Nicolai Spadarii, aliorumque, qui in toto Moscoviae Imperio istam consecrandae Eucharistiae rationem explicari declararunt. Mitto Georgium Coresium, Gabrielem Philadelphiae formam hujus Sacramenti Christi verba statuentem, ot Photianos quamplurimos, quos Papadopoli recen-

suit. Unum sufficiat Palamiticum Concilium, cujus acta Iassis in Moldavia recusa fuere ann. 1498. In eo novitatis accusatur, atque damnatur Cabasiliana opinio, per haec verba: « Damna» tur novitas opinionum, quas invexit in Eccle» siam Nicolaus Cabasilia, qui tribuit consecra» tionem sacrorum donorum precibus, quod nec » dictum fuit ab aliquo SS. PP nec ab ullo Ca» none ordinatum, nec consentit cum placitis » Ecclesiae, quae implorat adventum Spiritus » Sancti precibus, non ad panem Corpus, et Vi» num Sanguinem omnino efficiendum, sed ut » redundet in utilitatem nostram. » Sed ut appareat, ante Nicolaum Cabasilam, inauditam fuisse, in medium proferamus Graecos Patres, qui Florentino interfuere Concilio. Archiepiscopus Nicaenus suo, et aliorum Ecclesiam Orientalem representantium Patrum nomine, coram Eugenio P. M. ac tota Synodo. *Volumus, inquit, adhaerere sententiis Sanctorum Patrum, et rationibus, spretis humanis inventis,* Cabasiliana scilicet opinione, de qua disputatur. Et Julianus Cardinalis S. Sabinae referens Patribus, quae post disceptationem Graecos inter atque Latinos a sex Deputatis pro expositione illorum, quae definienda essent, stabilita fuerant, de Consecrationis Eucharistiae forma dixit: *Graeci confessi sunt, auditis nostris rationibus, quod semper tenuerunt, quod solis verbis Dominicis conficeretur, et quod putarent anathema, qui aliud crederet.* Fuit iustitutum, ut hoc poneretur in definitione: « dixerunt, quod hoc non erat ne» cessarium; immo si hoc poneretur, Ecclesia ip» sorum reciperet ignominiam, ac si hactenus te» nuisset aliud. Unde cum semper fuerimus con» cordes in hoc, definitio non debet fieri nisi, in » dubiis, et sumus parati confiteri, quod tenemus » sicuti vos, quod in verbis solis Dominicis con» ficitur. » Si haec, quae Graeci in Florentina Synodo exposuerunt, cum iis conferantur, quae supra indicavimus, satis notum esse arbitror, non minus in Occidente, quam in Oriente, veluti Novatores habitos esse Cabasilianae opinionis propugnatores. Ex Orientalibus allata jam monumenta probant; quod vero ad Latinos attinet, addere quoque possumus, Catharini, et a Capitefontium opera fuisse statim Sedis Apostolicae auctoritate proscripta; Touttaeum vero, atque Brunum novitate opinionis plures commovisse in Gallia, et in Italia, qui ex professo eorum opinionem, ut novam, ac etiam temerariam, ut Assemanus junior publice Romae asseruit, et propugnavit; refutaverunt. Haec sane rem maxime suspectam faciunt. Quid vero, si Patrum addantur supra relatae auctoritates?

Sed, inquit Brunus, Antiqui Patres uno fatentur ore per verba Christi, ac per preces Eucharistiam consecrari; et Liturgiae omnes Spiritus Sancti invocationem habent, qua Deus rogatur, ut panem vinumque transmutet, quae apud Orientales sequitur verba Christi, apud Latinos vero praemittitur, habeturque in oratione illa, quae incipit, *Quam oblationem tu Deus etc.* Opinio ergo illa, inquit, de solis Dominicis verbis Eucharistiam conficientibus recens est, et post undecimum Saeculum scholasticorum cerebro conficta, qui traducto ex Arabum phylosophia in Theologiam materiae, ac formae vocabulo, ac juxta a se excogitatum systema res metientes, formae nomen ad sola Christi verba restrinxerunt. Sed quis hominem tam inepte philosophantem ferat? Nam credibile non est, in re tanti momenti, et quae Presbyteris omnibus ignota esse non poterat, quamque Episcopis omnibus statuere debemus omnino exploratam, potuisse Scholasticos novam opinionem excogitare, quae partem tollendo necessariae formulae potuisset eo tendere, ut nullum conficeretur Sacramentum, nemine prorsus reclamante. Ac multo minus credibile est, tam brevi tempore hanc fuisse per Occidentem, et Orientem ita sparsam, ut eam apertis ulnis amplexi sint omnes. Itane Graecos erga Latinos affectos fingamus, ut in ipso schismatis fervore, statim a Latinis nova, ac eorum majoribus contraria de Eucharistiae confectione, sententia excogitata fuit, eam omnes amplexi sint, nullo penitus contradicente? Tam bardi erant Sacerdotes, tam stupidi Episcopi, ut passi sint omnes sine contradictione, in scholis tradi, ac palam doceri opinionem, quae opposita esset sententiae, quam illi didicere, dum sacrum suscepere Presbyteratum; et quam isti docere debuerant eos, qui ad ordinem hunc promoverent? Neque enim praesumi potest, Presbyteros, ac multo minus Episcopos id ignorasse. Immo cum per plura saecula circa Sacramentorum formulas disciplina viguerit arcani, ut Schelestratius, aliique Viri docti demonstraverunt, potius ex tradita ore ab Episcopis, Presbyterisque doctrina forma Sacramentorum, et praesertim Eucharistiae, quod quotidie ab ipsis conficiendum erat, quam ex scripto traditis monumentis, colligenda videretur. Quamobrem, cum postquam propriis vocabulis hujus, et cujusque Sacramenti forma designari caepit, verba tantum Christi hoc nomine appellata ubique fuerint, praesumendum est, hanc fuisse traditam a Majoribus sententiam.

Sed expendamus sophismata. Primum vero statuo, Eucharistiam in Missa confici, quae verbis Christi, et precibus constat: quamobrem, ut dici solet, in Missa consecratur Eucharistia, ita potest asseri per Orationem fieri, et verba Christi, quia verba Christi sine reliquis Orationibus numquam in Eucharistia perficienda adhibentur: Deinde, Formae Sacramentorum Invocationis, Orationis, et Precum nomine a Patribus designantur: Tertullianus, Cyprianus, et Ambrosius invocationis nomine donarunt verba quibus conficitur Baptis-

ma; Irenaeus, et Firmilianus Invocationem dixerunt verba Christi, quibus fit Eucharistia, eamdemque Origenes appellavit preces, ut Huetius *in Origenianis* observat. Immo quae Latini verba Sacramenti vocant, Graeci passim nominant orationem, et invocationem: Hinc Gabriel Philadelph. inquit, *Forma Baptismi est invocatio SS. Trinitatis.* Atque hinc liquet, Patres aliquando invocationis precumque nomine ipsa Christi verba designasse; quandoque vero, innuere voluisse ea, quae Christi verba, quibus unice vim transmutanti inesse docuerunt, in sacra Liturgia, vel praecedunt, vel subsequuntur.

Quoniam vero ad invocationem nos provocat, quae in Liturgiis reperitur, principio ajo, non constare invocationem fuisse a Christo Domino institutam, atque praeceptam. Nam cum constet, invocationes, quae in aliorum Sacramentorum administratione adhibentur, fuisse omnes Ecclesiae auctoritate institutas, id quoque de hac invocatione praesumendum est. Et jure, atque merito, missa enim Gregorii Magni auctoritate, ex quo colligunt nonnulli, Apostolos sola Evangelica historia, cum Christi verbis, et Dominica oratione consecrasse, doctissimus Maffaejus ex Irenaei fragmento probat, secundo Ecclesiae saeculo non fuisse invocationem hanc in omnibus Ecclesiis receptam, aitque, in Missalibus Gallicanis a Mabilonio editis desiderari, ac in antiquis nonnullis Liturgiis deesse. Quid ergo praesidii habet in illa invocatione Cabasiliana opinio? Expendamus vero Liturgias ipsas Orientalium. I. In iis praescribitur, ut Sacerdos, cum ad Evangelica verba pervenerit, recitata submissa voce, et cursim institutionis historia, Christi verba distincte, et elevata voce proferat, ut populos magnum opus effici moneatur; immo in ea, quae Marci dicitur, Diaconus populum hortatur, ut enixe oret; ac refert Maffejus ex viris fide dignis, Orientales, dum ea proferuntur, caput dimittere, et venerari, atque eos, qui rem magis cognoscunt, secum ipsos Christum praesentem fiere profiteri. Quod quidem vel iu ipsis Cophtorum Liturgiis prescriptum videtur, quae populo acclamante praecipiunt. *Amen.* Hanc autem acclamationem institutam ab Ecclesia fuisse, ut fideles Eucharistiam suscipiendo, eam Christi Corpus esse profiterentur, docuere Cornelius Papa *in epist. ad Fabium Antiochenum;* Cyrill. *Catech.* 23. Hieron. *epist. ad Pammach.* et Ambrosius, qui refert, a Fidelibus adhiberi quoque consuevisse ad significandum jam fuisse consecrationem peractam; sed quid illa apud Ægyptios acclamatio significet, non opus est ex Antiquis monumentis argumentari; Æthyopes enim, qui ex Ægyptiis disciplinam, ac Liturgias accepere, quique simpliciorem antiquam servavere fidem, ita solent acclamationem exprimere; Postquam Populus acclamaverit *Amen*, post Christi verbi prolationem, subdit, *Credimus, certo scimus, laudamus te Domine Deus noster, Hoc est vere, et ita credimus Corpus tuum.*

Ut vero appareat, nil ex illa non posse invocatione argumentari, hic observare juvabit, nullum reperiri nequidem apud Orientales Sacramentorum officium, in quo praeter formam, qua Sacramentum fit, preces non occurrant, etiam post Sacramenti confectionem recitandae, in quibus Deus rogatur pro gratia, quam per illud Sacramentum confert. In Baptismo Deum orant, qui Severi Antioch. ordine utuntur, ut sanctificet hominem, etiam postquam baptizatus, et sanctificatus est. In Confirmatione oratur, ut Confirmatum Deus confirmet, et perficiat; idem occurrit in Ordinato, in quo rogatur Deus, ut illi auctoritatem, et potestatem conferat; et in administratione Sacramenti Poenitentiae postquam per absolutionem peccata remissa creduntur poenitenti, Sacerdos orat, *ut passio Christi etc. prosit illi in remissionem peccatorum etc.* Idem in oratione pro defunctis Ecclesia rogat, ne absorbeat earum animas Tartarus. Sicut ergo hae invocationes, precesque ex institutione Ecclesiae ad momentum referuntur, vel in quo confertur Sacramentum, vel transitus hominis ex hac vita: cur invocatio illa, quae post consecrationem in Liturgiis Orientalium recitatur, ad illud instans referri non poterit, quo per Christi verba Sacra dona transmutantur? Accipe verba Episcopi Ostiensis *in scholiis in Constit. Apostolicas:* « Constans, et perpetua fuit omnium Patrum sententia verbis Domini tantum mysterium » administrari, quod vero hoc loco dicitur (loquitur de invocatione) ad superiora verba respectum habet, et ad illa referri debet: Ut enim » quae ante consecrationem dicuntur, ad oblationem Corporis, et Sanguinis Christi dirigenda » sunt, sic quae post consecrationem mystice precatur, et facit Sacerdos, ad unum peractae consecrationis actum tribuuntur. Sacerdos ante consecrationem tenens manu Patenam, et Calicem » dicit se offerre Hostiam immaculatam pro peccatis, et Calicem salutaris. Quae actio respondet oblationi Corporis, et Sanguinis faciendae » tunc anticipatione quadam Sacerdotis mente, » atque proposito conceptae. Ita post consecratam » Eucharistiam, invocatur Spiritus Sanctus illorum munerum Sanctificator, et peracti operis » una cum Patre, et Filio effector. Quae invocatio non est separanda a prima actione, qua Sacerdos verba Domini proferens, panem, et vinum consecravit; sed ad eumdem actum revocari debet. Immo ad idem temporis momentum, » quo illa admirabilis conversio facta est: Nam » cum omnia simul, atque uno tempore fieri non » possint, ordine, ac temporis intervallo disponuntur. Quae vero sermone, et tempore dividuntur, cogitatione, et intelligentia sunt in

» unum conjungenda. » Dici quoque potest, per invocationem illam, quam Graeci Patres Concilii Florentini respondere dixerunt Latinae preci incipienti: *Jube haec perferri per manus etc.* Deum rogari, *ut sit Christi Corpus communicantibus in purgationem animae*, ut Graeci illi Patres fassi sunt, et ut etiam in Liturgiis nonnullis indicatur in quibus dicitur, ut panis *Christi Corpus suscipientibus fiat*, hoc est, ut prosit tamquam verus, spiritualis, ac divinus cibus.

Quod spectat ad Argumentum ex voce *Antitypa* desumptum, ajo in Liturgia Basilii post Christi verba, sed ante invocationem Spiritus Sancti, oblata dona, appellari *Antitypa* Corporis, et Sanguinis Christi, hoc est, figuram Corporis, et Sanguinis Christi: sed inde Cabasiliani non recte deducunt, non esse per Christi verba in Corpus, et Sanguinem Christi transmutata. Nam certo constat a Patribus, species panis, et vini post consecrationem appellari *Antitypa Corporis, et Sanguinis Christi*, quod species illae sint symbola Corporis Christi non absentis, sed praesentis, et sub iisdem latentis, et quod figura sint Corporis Christi, ut fuit in Cruce. Ita Cyrillus *Cat.* 5. Nazianzenus *orat.* 2. Macarius, aliique ab Arcudio, et Allatio relati. Deinde in Basiliana Liturgia dum Sacra dona Antitypa vocantur, ad tempus illud referuntur, in quo ante Christi verborum prolationem oblata fuere. Ita enim latine reddita sunt a graecae linguae peritis Basilii verba; *Et nos, qui proposuimus Antitypa Corporis, et Sanguinis tui*, hoc est, qui obtulimus panem, et vinum, quae figura sunt Corporis, et Sanguinis tui.

Huic solutioni favent etiam Damascenus, Joannes, et Ephiphanius, qui, ut ait Tournelius de *Sacr. Euchar. Art. VIII.* nobis significant, vocem illam *Antitypa*, referendam esse ad tempus antecedens prolationem verborum Sacramentalium, licet post illam ordine collocetur in Liturgia.

Nota I. Orientales nonnulli Scriptores, praesertim Syri, causam quoque afferunt, ob quam invocatio Spiritus Sancti in Orientalium Liturgiis post Eucharistiae institutionis historiam, et Christi verba collocata sit, licet per eam postuletur, ut id fiat, quod divina virtute per Christi verba fieri debet: censent enim, ibi esse posita, ut in Sacra Liturgia divinas personas invocando, ordo habeatur, quem invicem servant. Hinc primum Æterni Patris ut Creatoris, et rerum omnium Conservatoris; deinde Æterni Filii, qui homo factus Eucharistiam instituit, cujusque verbis a Sacerdote ejus gerente personam prolatis, Eucharistia consecratur; ac postremo loco Spiritus Sancti mentio, et invocatio occurrit, cui secreta actio, in qua prolatione Christi verborum transmutantur oblata, et Sacramenti effectus tribuuntur.

Nota II. Quamquam erroris notam vitare nequeunt qui Christi verba nullo modo ad Eucharistiae consecrationem pertinere arbitrantur, et sine ipsis quoque Eucharistiam fieri posse docent; tamen nostrum non est damnare opinionem illorum, qui praeter illa verba, etiam invocationem necessariam esse censent, ut Sacramentum fiat. Nam horum opinionem, quam Brunus, Touttacus, ac nonnulli alii Catholici tuentur, Ecclesia nondum proscripsit.

PROPOSITIO III.

Haec tantum verba sunt consecrationi necessaria, et essentialia: Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus, *vel* Hic est Calix Sanguinis mei.

Hujus propositionis demonstratione clarius fiet, nil in Orientalium deesse Liturgiis, quod sit ad Eucharistiam conficiendam necessarium, ac non posse Missionarios, Theologos, neque etiam Episcopos ea propria auctoritate Liturgiis addere, quae in nostra Latina in Calicis consecratione recitantur. Neque nova sunt afferenda monumenta, ut demonstratio pateat. Nam relatae superius Patrum auctoritates rem extra controversiam ponunt. Omnes enim vim consecrandi Christi verbis inditam a Deo fuisse asserunt, quae verba a Sacerdote in ipsius Christi persona prolata id efficiunt quod significant. Ita Justinus, Irenaeus, Chrysostomus, Epiphanius, Damascenus, et ex Latinis Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, aliique. Significant vero Christi Corpus, et Sanguinem verba, quae nos exposuimus, dum nomine Christi, ac veluti in persona ipsius a Sacerdote proferuntur, ut est exploratum. Accedit etiam, Patres, quos nominavimus, aperte asserere per illa tantum verba consecrari, cum illa tantum recenseant, dum ea referunt quae Eucharistiam perficiunt. Idemque Florentinum Concilium judicasse, cum dixit, fieri Eucharistiam Christi verbis; et Tridentinum, dum docuit, vi verborum in Hostia Corpus Christi reperiri, Sanguinem vero comitanter; in Calice vero *Sanguinem*, et comitanter Corpus etc. Quae sane verba perspicue ostendunt, Christi verba *assertive* pronunciata id efficere, quod significant. Rursus illa verba, *qui pridie etc. Accipiens Calicem etc.* non Christi, sed Evangelistarum sunt, et particula *enim* nexum tantum orationis designant; illa vero alia *accipite, et comedite* usum Sacramenti commemorant, sicut alia *qui pro nobis frangetur*, vel *aeterni etc.* in plerisque Liturgiis desunt.

Quis ergo dicat, Evangelistarum verba ac alia, quorum nulla apud Patres mentio est, et quae in plerisque Liturgiis desunt, ad essentiam consecrationis pertinere? Nemo enim non videt, Evangelistarum verba ad historiam rei gestae spectare; quae ex gravi praecepto sunt adhibenda, qui ostendunt Sacerdotum Christi personam gerere,

ejusque nomine consecratoria verba proferre, sed ad rem perficiendam, quae verbis significetur, neutiquam pertinere.

Neque vero dicant Scotistarum nonnulli, esse illa Evangelistarum verba omnino necessaria; quia hac unice ratione ostendi potest, Christi personam gerere Consecrantem, et quia alioquin non Christi, sed suum Corpus designaret, dum ait, *Hoc est Corpus meum.* Nam si Sacerdos eo animi proposito ac voluntate verba a Christo, pro hoc conficiendo Sacramento, stabilita proferat, ut velit id efficere, quod Christus perfecit, fieriquo a Sacerdote ejus nomine agente, mandavit; si in Christi persona, cujus ministerium gerit dicere contendat, *Hoc est Corpus meum*, quid aliud necessarium est ad determinandum, ut non de proprio, sed de Christi Corpore loquatur, dum ait, *Hoc est Corpus meum*, Verba enim a Christo Sacramentorum formulae constituta, dum a Ministro eo animo applicentur, ut facere velit, quod Christus instituit, et quod facit Ecclesia, satis sunt ad Sacramenta conficienda juxta decretum Synodi Florentinae. Quare ergo verba Christi hac ratione prolata non sufficient ad consecrandum? Patres enim eamdem istis verbis ac formae aliorum Sacramentorum vim perficiendi Sacramentum tribnerunt. Itaque sicut in aliis Sacramentis, ita, et in hoc *intentio* Ministri, qua consecrare vult, quaque nomine Christi *assertive*, *et significative*, illa verba profert, satis superque est ad Sacramentum perficiendum, et ad significandum non propriam, sed Christi personam gerere, dum dicit, *Hoc est Corpus meum.* Non negamus, in Rubrica *de defectibus Missae* supra a nobis relata praescribi, ut defectus materiae panis, qui peracta jam consecratione cognoscatur, ita suppleatur, ut adhibita apta materia, Sacerdos consecrationem a verbis *Qui pridie*, exordiatur. Jubet id Ecclesia, fortasse ea quoque de causa, ut etiam per verba Evangelica exprimatur Sacerdotem Christi personam gerere. At nunquam docuit, verba illa, vel ad formae essentiam pertinere, vel ex Christi mandato, necessario esse pronuncianda ut consecratio fiat, sed semper docuit, solis verbis Christi, hujus Sacramenti formam contineri.

Superest modo, ut difficultatem explicemus, quam Thomistarum opinio suggerit de Calicis consecratione, neque enim haec tantum verba, *Hic est Calix meus*, aut similia, ad consecrandum sufficere autumant; sed omnia necessaria esse, quae in Canone nostro leguntur; Quia S. Thom. *lect.* 6. *in cap.* 11. *Epist.* 1. *ad Cor.* ait, per illa tantum verba probabilius esse non fieri consecrationem: Et quia Sanctus Pius V. e Cajetani operibus assertionem huic Tomisticae opinioni contrariam jussit expungi.

At haec tanti momenti non sunt, ut dubiam ac suspectam reddant assertionem nostram. Primum: quia opinio haec necessaria quoque putat verba illa *Mysterium fidei*, quae ab Evangelistis, et plerisque Liturgiis maximae auctoritatis omittuntur: Deinde, quia Patres, dum verba recensent consecrationis Calicis, haec tantum commemorant: *Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei;* Demum, quia Tridentini Patres, dum decrevere in Calice vi verborum inesse Sanguinem Christi, communem sequi visi sunt Theologorum assertionem, quae statuit verba Sacramenti *significativa* esse, ac efficere quod significant. Ex quo jure meritoque conjicimus, sola illa verba, quae perfectam, et completam Sanguinis Christi praesentis significationem exhibent, non secus ac illa alia, *Hoc est corpus meum* Christi Corporis, ad Calicis consecrationem sufficere.

Dicimus vero, S. Pium V. jussisse e Cajetani operibus assertionem expungi, quae S. Thomae injuriam irrogabat, cum assereret, opinionem illam S. Thomae contrariam esse, de hoc vero *nihil curandum*, ut ex Gotti refert P. Berti. Ad S. vero Doctorem quod attinet, quamplures in nostram trahunt sententiam, ajo, vel de formae esse integritate loqutum, ut loquitur etiam Cathechismus Romanus; vel asserere voluisse, verba illa *Novi, et aeterni testamenti etc.* esse de *essentia formae*, non ut subjecta materia consecretur, sed ad exprimendam Sanguinis effusionem, atque passionem Christi, ut doctissimus P. Berti observavit.

Nota. Diximus saepe in superioribus propositionibus, verba Christi *significative*, *et assertive*, non historice tantum esse proferenda, secus ac Novatores arbitrantur. Hic autem animadvertere necesse est, antiquam Patrum, ac Orientalis Ecclesiae consuetudinem verba illa alta voce pronunciandi assertioni nostrae neutiquam adversari. Nam alta voce antiquitus proferebantur, ac nunc etiam apud Orientales, ut populus respondendo *Amen*, fidei confessionem de Corporis Christi praesentia exprimat, ut Ambrosius exponit *lib. de Myst. capit.* 9. Addo, Orientalem Ecclesiam Evangelica verba submissa, elata vero voce Christi verba pronunciare, ut hac separatione doceat, se consecrationis verba, ut *efficientia* id quod significant, proferre. Verba itaque Christi *narrative*, seu historice Sacerdos profert, quatenus historiam commemorat institutionis, *significative* vero prout induens Christi personam, ipsius Christi nomine atque vice eadem proferendo, suprema virtute praesens fieri Corpus Christi demonstrant.

§. III.

De Eucharistia, ejusque Ministro, et Subjecto.

Eucharistia Sacramentum est Corporis et San- 24
guinis Christi sub speciebus panis, et vini: hoc

est, panis, et vinum per verba a Sacerdote Christi personam agente prolata, in Christi Corpus, et Sanguinem transmutantur, nihilque remanet substantiae panis, et vini. Quae nostris sensibus panem, et vinum exhibent, a Lateranensi, Florentina, et Tridentina Synodo appellantur species panis, et vini; a Constantiensi Synodo, ac Theologorum plerisque accidentia panis, et vini; a Patribus apparentiae, umbrae, figurae, et velamina panis, et vini; immo Theodoretus, et Gelasius panis naturam appellavere, quod instar principii sint, ex quo motus oriuntur, qui in nostris sensibus fiunt. Hae appellationes sunt Latinis, Orientalibusque communes. Quid vero sint species, et apparentia, sive accidentiae hujusmodi, quaestio est, quae ad Theologos spectat. Nobis sat est indicare, Deo, qui omnipotenti virtute sua per verba Christi panem in Corpus, et vinum in Sanguinem transmutat, non deesse modum vel conservandi species panis, et vini, aut eorumdem accidentia, vel efficiendi in nobis alio modo sensationem panis, et vini.

25 Cum fides Orthodoxa doceat, sub hujusmodi speciebus divinum esse Christi Corpus, et Sanguinem, manifestum est, Sacramentum istud maximam a nobis exigere venerationem. Atque adeo decenter esse asservandum, custodiendum, deferendum ad infirmos, ac suscipiendum. Hinc Apostolica Sedes etiam Orientalibus inculcat, quae ad istius Sacramenti venerationem spectant Conciliorum decreta. Et cum acceperit, vigere nonnullos apud Graecos abusus, praecepit, I. Ut Sacerdotes frequenter ad poenitentiae Sacramentum accedant, cum praesertim divinum Sacrificium sint peracturi; nec communicandos esse pueros rationis usu pollentes, ac altari servientes, nisi praemissa Sacramentali confessione: II. Tollendum esse abusum tundendi, vel exsiccandi species Eucharisticas, ut Sacramentum asservetur: III. Eucharistiam, quae asservatur pro infirmis, octo, vel saltem quindecim diebus esse renovandam: IV. Non asservandam toto anno, et quae asservata fuerit, sumendam. V. Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant, neve eam vitandi periculi causa in privatis domibus asservent: VI. Ut unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stamneo Calice sacrificet, habens Thronos, seu corporale de lino candidum, et nitidum, et Altari mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum: idem dicito de sacris Sacerdotis vestibus: VII. Ne Mulieres Altari servire permittantur, Constitut. *Etsi Pastoralis.* Ut ii, quos dixi, abusus tollendi omnino sunt, ex Apostolicae Sedis decreto, item et mores, sive consuetudines aliae, si quae sint in Orientali Ecclesia, quae cum debita Eucharistiae sive Corporis et Sanguinis Domini veneratione minime cohaereant, sunt omnino removendae: ut v. g. mos, qui in Iberia, sive Mengrellia viget, tundendi Eucharistiam, eamque oleo Baptismatis miscendi, quo deinceps a Patrino totum Baptizati Corpus ungitur, et iis similes, illis Ecclesiae legibus, quibus prohibentur consuetudines debitae Sacramenti venerationi contrariae, ac praecipitur Sancta sancte, ac decenter tractanda esse, censeri debent proscripti. Cavendum vero Missionariis, aliisque Sacris Ministris omnino erit, ne temere mores damnent, qui sint Latinis contrarii, quique apud Latinos pro indecentibus haberentur. Cujus quidem rei nonnulla afferemus exempla.

Primo, Graeci, Rutheni, Æthyopes, aliique 26
Orientales sacrum facturi sacra dona parant, eaque Graeci praesertim, et Rutheni, in minori Altari, quod iis *Prothesis* dicitur, praeparant; ex hoc, Graeci dum hymnus Cherubicus canitur, alii vero juxta propriae Ecclesiae ritum statuto tempore, ad Altare majus deferunt accensis cereis, cum thuribulo ac veneratione magna totius Populi, qui pronus oblata adorare videtur. Non defuere ex nostris, qui hanc caeremoniam superstitionis, ac idololatriae insimulaverint; quod crederent, gentem illam veluti Sacramentum oblatum panem vinumque venerari. At injuria: nam ii fatentur, non alium se cultum exibere, quam eum, qui debetur materiae Deo oblatae, pro Sacrificio praeparatae, sanctae, mensae addictae, a Sacerdote benedictae; et quae necessario converti debeat in Christi Corpus, remanentibus ipsius speciebus: monentque dandum ei non esse latriae cultum. Haec autem caeremonia, et est usu comprobata, et cultum relativum tantum praesefert, qui donis debetur, quae *antitypa*, sunt Corporis, et Sanguinis Christi. Nil ergo in hoc reprehendi potest; sed Gens rudis est instruenda, ne dona illa, ut Christi Corpus, et Sanguinem veneretur.

Secundo, Graeci, ut auctor est Gabriel Phila- 27
delphiensis, ex traditione Majorum particulas in Sacro disco reponunt, easque non consecrant, sed consecratam hostiam tangere curant, atque offerunt in honorem B. M. V. S. Joan. Bapt. etc. Hac etiam de causa superstitionis damnati fuere a Latinorum nonnullis. Injuria tamen: Etenim has nec consecrari credunt, nec ut Dominicum Corpus distribuunt, sed quod Deo fuerint in Sanctorum honorum oblatae, quodque sacram tetigerint Eucharistiam, per participationem quandam sanctitatem accipere, ac devoto animi affectu suscipiendas esse, docent: Neque id adeo facile privatus quisque ante Ecclesiae judicium damnare potest, cum nullam per se superstitionem ferat.

Sed ut omnia, quae ad rem hanc pertinent, ex Orientali disciplina exponamus, ea hic addimus, quae a Benedicto XIV. in explicatione tertii Moniti Graecorum Eucologio praemissi exposita sunt: *Duos* inquit, *habet Graecorum Liturgia ingressus, alterum* majorem, minorem alterum nuncupatum.

Minor est ille, quo sacri Evangelii codex infertur; major autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis, et vinum, non adhuc consecrata a parvo Altari, seu mensa, quae *Prothesis* dicitur, super quam praeparata fuerant, supplicationis ordine instructo, ad sacrum Altare deferuntur. In majori ingressu ritus hujusmodi observatur, ut panis in patena obtectus velo supra caput deferatur, vel a Diacono, vel a Sacerdote; a Diacono scilicet, quando solemne officium Missae celebratur cum assistentia, et ministerio Diaconi: Tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem thurificat, qui Calicem cum vino utraque manu gestat; si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur, Sacerdos autem supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum Calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur majorem ingressum contingit, ut populus inclinetur, seu, pro vario regionum more, in terram procumbat, ac fronte humum feriat, perinde ac si sub speciebus panis, et vini, licet nondum consecrati, Corpus et Sanguinis Christi Domini contineretur. « Populus passim, in Graecis quidem, valde di» misse se inclinat, neque enim genua flectere » vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis ex» tra diem Dominicum; in Russia vero proster» nit se, terram fronte percutit, ac velut prae» sentem in ea oblatione Coelorum Regem allo» quitur, et adurat: » ait Arcud. *lib.* 3. *cap.* 14. Christianus Lupus *part.* 3. *suorum operum sup. Concil.* ritum describit majoris ingressus, quando Patriarcha, aut Metropolita celebrant; Magri in vocabulario Eccl. verb. *Prothesis*, singillatim describit quaecumque fiebant ab Imperatore sacrae Synaxi adstante, eo die, quo Imperii coronam assumebat; Goarius *in not. ad Lit. Chrys. num.* 110. totam actionem ingressus majoris accuratissime exponit. Idemque fit a Bona. Quaecumque vero ea occasione a Graecis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Cophtis, Æthyopibus, ac Syris Jacobitis, ut Brunus, Renaudo aliique referunt. Quin etiam in Romana Urbe, in festo S. Anathanasii, videre est Graecos in sua Ecclesia, ea omnia facientes, quae supra recensuimus.

Perspectum est, Graecos ad normam *can.* 52. *Trullani, in omnibus sanctae quadragesimae jejunii diebus, praeter quam Sabbato, et Dominica, et Sancto Annunciationis die, sacrum facere Praesanctificatorum Mysterium.* Dum Missam itaque Sacerdos in quadragesima celebrat, diebus, quibus celebrare liceat, unam quidem hostiam consecrat et sumit, alteram vero consecratam reponit; quam quidem in tot particulas dividit, quot numerantur subsequentes dies, quibus praesanctificatorum Missa celebranda est, in qua seipsum, et alios, si qui sint, communicantes, Eucaristico Pane antea consecrato, Sacerdos communicat: ut rem describit Allatius *in proleg. ad Gabriel. Naudaeum de Missa Praesanct.* Hac etiam occasione per Ecclesiam solemni ritu proceditur, Diacono sacram Pyxidem, in qua Sacramentum sub specie panis continetur, supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante Calicem, cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto. Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebrat, ipse sinistra manu defert Pyxidem capiti impositam, dextera autem Calicem sustinet; atque ita a parvo Altari ad Aram majorem progreditur, uti testatur Arcud. *lib.* 3. *c.* 58. Tunc vero non omittit Populus genua flectere, pectus tundere, aliisque idoneis actibus consecratum panem delatum, ut supra dictum est, adorare. Ab hoc ritu nonnulli ortam putant ex ignorantia quadam adorationem, quae fit in majori ingressu, quamobrem eam damnavere Nicolaus Cabasilas *in expos. Liturg.* Arcuditus deinceps *lib.* 3. *cit. cap.* 19. aliique; Immo Patres Concilii Zamosciae *an.* 1720. *decr. de Cel. Miss.* §. 4. non dubitavere interdicere, *ne fiant genuflexiones, seu capitis inclinationes, dum transfertur panis oblationis a minori ad majus Altare, pro consecratione tempore offertorii*, et voluerunt, ut Parochi *Populum hac de re moneant, ne periculo idololatriae exponatur.* Horum Patrum decretum Pontifex non improbat; recenset vero quid ea de causa in Congregationibus Romae de Orientalibus caeremoniis habitis determinatum sit, ac statuit exclusum fuisse eorum temperamentum, qui ritum hunc tollendum existimaverunt: cum in Congreg. super correctione Euchologii habita die 5. Septembris 1745. quaestione proposita, « an abolendus, seu emendan» dus foret Ritus ingressus majoris, omnibus ma» ture discussis, constitutum fuerit, nihil esse in» novandum. Idque subinde auctoritate nostra » firmatum extitit. Placuit tamen, *sequitur Sum» mus Pontifex*, consilium prudenter exhibitum, » ut monerentur Episcopi, aliique curam anima» rum gerentes, ut nedum populum docere non » praetermittant, quod dum sacra dona a Pro» thesi ad Aram majorem transferuntur solemni » ritu, cum ea nondum sint consecrata, sub ea» rum speciebus nequaquam existit Corpus, et » Sanguis Domini nostri Jesu Christi, prout fu» turum erit post consecrationem, ideoque ex» teriores illi venerationis actus, qui erga prae» fata dona nondum consecrata exibentur, non ea » ratione peraguntur, ut cultus Latriae soli Deo » debitus iisdem praestetur, sed ut inferioris spe» ciei cultus exerceatur, cujus objectum est futura » transubstantiatio eorumdem donorum in Corpus » et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi. » Id quod a nobis supra expositum, et inculcatum fuerat, quod vel ipse Pontifex paulo infra laudare non dedignatur.

Ait deinceps Pontifex Max. de panis divisione, quam in minore mensa, seu Prothesi, Orientales faciunt, cujus pars major, ut Deo omnipotenti debitus adhibeatur cultus, offertur, reliquae vero *minores*, quae *Merides* vocantur, Omnipotenti itidem offeruntur, sed earum una in onorem B. M. V. altera in honorem S. Joannis Bapt. SS. Apostolorum, aliorumque Sanctorum, quorum etiam nomina a Sacerdote recensentur, alia pro vivis, quorum etiam nomina recitantur, alia pro defunctis, qui pariter nominatim commemorantur: alia in honorem illius Sancti, cujus festus dies celebratur; relicta ceteroquin Sacerdoti facultate offerendi specialiter Sacrificium pro illa, aut illis, quos ipse maluerit. Hujusmodi Ritum jamdiu viguisse probatur ex Diptico Irenes Augustae, edito a Patre Montfaucon *Tom.* 1. *Analect. Graec. cap.* 34. Si vero Episcopus, aut Presbyter primam celebrantis personam sustinens, cum aliis Sacerdotibus concelebret, et Diaconi quoque in officio ministrantes assistant, non modo quilibet Sacerdos, sed unusquisque etiam ex Diaconis, Hostiam unam majorem offert, simulque minores particulas, seu *Merides;* ex quibus si quae demum supersunt a Celebrante, seu Celebrantibus non consummatae, distribuuntur adstantibus, qui Eucharisticae communionis participes fieri petunt. De hoc ritu quaestio in Florentina Synodo instituta fuit, sed cum Archiepiscopus Mitylinensis propositis interrogationibus apte satisfecisset, nil fuit innovatum; Simeon Thessalonicensis in suo tractatu de Sacramentis visus est dubitare de particularum consecratione; sed cum super omnes eadem a Sacerdote proferatur verborum forma, dubitatio irrationabilis fuit.

Dubitatum inter Catholicos fuit, de Diaconali, quam diximus, oblatione: Atque Arcudius, aliique putant vero eam tollendam omnino esse; quia Diaconis offerre ad Altare oblationem sacri Canones interdicunt. Sed etsi Canones sacram oblationem fieri prohibeant Diaconis, quae in sacro Altari a solo Sacerdote fit, nunquam vero damnant oblationem, quae in Mensa, sive Prothesi fieri ab antiquis temporibus etiam ab ipsis consuevit. Hinc in Congregatione pro Orient. ritibus habita 3. Januarii 1745. proposita quaestione, *Utrum tollenda esset oblatio, quae a Diaconis fit ad Prothesim ?* rescriptum fuit, nihil esse innovandum: ac rescriptum Pontificia auctoritate comprobatum fuit.

28 Tertio, Latina Ecclesia, ac Orientales pleraeque venerationis causa prohibent, ne Eucharistia cooperto capite celebretur. At cum in Sinensi, eique finitimis regnis *detecto capite manere, vel operari non fit reverentia sed sit irreverentia, et scandalum generet, non devotionem,* Romani Pontifices permisere Missionariis cooperto decenti pileo capite celebrare, ac Neophytis Eucharistiam recipere, quoadusque Gens illa ita edocta fuerit, ut ritus Romanae Ecclesiae non abhorreat; Ex brevi Clementis X. 23. Decembris 1673. et aliis. Quamobrem non adeo facile damnandi erunt, si qui sint in Oriente Patriarchae, vel alii, qui cooperto capite sacram Eucharistiam celebrent vel distribuant. Nam in iis deesse potest irreverentia, cum sit res indifferens. Hinc Asseman. infert injuria a Josepho II. damnatos esse Patriarchas Nestorianorum, quod cooperto capite Eucharistiam, vel celebrent, vel recipiant vel administrant. Nam scribit Balsamon *lib. 7. juris Orient. Alexandrinum Patriarcham rem divinam facere mitra caput obvolutum,* alios vero Orientales aperto capite. Et Monachi omnes S. Antonii Abbatis, sive Cophti, sive Abyssini, sive *Syri Maronitae, cucullam monasticam in Liturgiae celebratione, et in ipsa Eucharistia consecratione, vel perceptione retinent;* idque ex praescripto Sancti Pacomii Abbatis Regula 91. eamquo regulam refert Cl. Asseman. *diss. de Syr. Nest. pag.* 306. *part.* 2. *Bibl. Orien.* Itaque, ubi viget usus celebrandi, ac recipiendi Eucharistiam detecto capite, ex Ecclesiae praecepto id est servandum, a quo praecepto sola Apostolica Sedes dispensare valet; ubi vero contraria vigeat ex majorum traditione consuetudo, nihil est, nisi ex Apostolicae Sedis decreto, immutandum.

Quarto, Thomas a Jesu *lib. 7. de Conversione omnium Gentium cap.* 2. inter errores, quorum Nestorianos accusat, hunc refert, *Clerici omnes apud Chaldeos, et etiam alii Laici, qui alios devotione excedunt, sacram Dominici Corporis Communionem in manibus propriis recipientes, sub utraque specie communicantur; caeteri vero Laici Corpus Domini Sanguine intinctum assumunt.* At in iis nil est, quod reprehendere possit: non morem sacram Eucharistiam recipiendi in manibus: nam consuetudo haec in Ecclesia antiqua est, atque in aliis quoque Ecclesiis diu viguit. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Xystum Papam apud Eusebium *lib. 7. hist. Eccl. c.* 9. ait: *Qui ad sacram mensam adstiterit, et manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexerit.* Basil. in Epist. ad Caesariam Patriciam: *In Ecclesia,* inquit, *Sacerdos particulam tradit, detinet autem eam cum omni libertate iis, qui suscipit, ac ita ori admovet manu propria*: Cyrillus *Catech.* 5. *Damascenus lib. 4. de fide Orth. cap.* 14. aliique Graeci Scriptores tradidere, communem fuisse Ecclesiae morem tradendi Dominicum Corpus in communicantium manibus usque ad octavum saeculum, a quo tempore adhiberi cepit cochlear, quo communicantibus vivificum alimentum elargiuntur. Apud Nestorianos vero antiquus viget usus porrigendi in manus Eucharistiam, et Calicem ori admovendi: *rarus vero, et a recentioribus quibusdam Presbyteris, Missionariorum hortatu, usurpatus mos est, communionem Corporis in os communicantium tradenti,* inquit, Asseman. *l.* 29

cap. Quamobrem injuria hac de causa damnantur.

Ac multo minus damnari debent ob Communionem sub utraque specie, quae Latinae quoque Ecclesiae per plura saecula communis fuit, quaeque in universo Oriente viget. Immo et iis, qui in Italia sunt, Graecis in illis locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, et ad praesentem usque diem servatur, ac viget, permittitur: « ita tamen, ut sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verum» quo Sacramentus sumi firmiter credant, ac » propterea, quoad fructum attinet nulla gratia » ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam » speciem solam accipiunt: ubi vero praefatus » ritus consuetudine hactenus receptus non est, » Episcopis, quorum jurisdictioni Graeci subji» ciuntur, curae sit, ne imposterum admitta» tur, » inquit Benedictus XIV. Const. *Etsi Pastoralis*. (*)

30 Quinto. Orientales etiam Pueris ante rationis usum, immo statim post Baptisma distribuunt. Consueduto haec, ut supra notavi, viguit olim et in Latina Ecclesia, atque Apostolica Sedes in iisdem Orientalibus, iis exceptis, qui sub Latinis Episcopis degunt, permittit, ac tolerat. Cavendum vero quam maxime, ne in puerorum communione quidquam occurrat, quo Sacramento injuria fiat, eaque haeresis e nonnullorum Orientalium mentibus eliminanda est, qua credunt, sine Eucharistiae susceptione baptizatos pueros aeternam assequi non posse beatitudinem.

Hic ex Encyclica saepe laudata, haec addimus. Quibusdam Ecclesiae saeculis usus obtinuit, ut post Baptismum illico pueris Sacramentum Eucharistiae administraretur, non quod id necessarium crederetur, sed ex mero ritu, ac vigente consuetudine, ut ex Tridentino Concilio eruitur *sess.* 11. *cap*. 4. et magis etiam comprobatur ex eo, quod damnatum Armenorum errorem a Benedicto XII. etiam Rainaldus recenseat, quo putabant ad aeternam puerorum salutem, et Baptismi iis collati validitatem, post Confirmationis Sacramentum, Eucharistiam etam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia a quadringentis, et amplius ab hinc annis haec consuetudo cessavit. Apud Orientales vero Melchitas, Syros, Armenos, et Cophthos viget adhuc: atque etiam apud Graecos haec disciplina servatur, inquit Arcudius *lib. de Sac. Euchar. cap.* 11. sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerunt, propter incommoda, quae in praebenda pueris post Baptismum Eucharistia sequebantur. In Synodo etiam habita in Monte Libano 18. Septembr. an. 1596. Patriarcha Maronitarum Sergio, *Can*. 7. decretum fuit, ut caverent deinceps Sacerdotes universi, *ne quemquam ante rationis usum ad communionem Eucharisticam admitterent.* Idemque statuere PP. Concilii Zamosciae an. 1720. §. 3. *de Eucharistia*, et Concilii Maronitarum in Monte Libano celebrati an. 1736. Quod etiam inculcat Italo Graecis Constitut. *Etsi Pastoralis etc.*

De Communione quoque sub utraque specie, nonnulla habet, quae eruditionis causa addimus. In Collegio Graecorum Romae a Gregorio XIII. erecto, in quo Grecus ritus servatur juxta Collegii Constitutiones ab Urbano VIII. confirmatas, Alumni debent quintadecima quaque die, nec non festis diebus solemnibus, et singulis Adventus, et Quadragesimae Dominicis, Latinum ritum servare. In festis vero solemnioribus, videlicet Paschatis, Pendecostes, et Nativitatis Domini, jubentur Eucharistiam Graeco ritu suscipere, hoc est in firmamento, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam, qui ritus servatur etiam cum Graecis reliquis, qui praedictis diebus ad solemne Missae Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus, in Ecclesia Graeci Collegii sibi Eucharistiam ritu graeco administrari doposcunt. Italo vero Graecis in saepe citata Const. *Etsi Pastoralis*, solum in illis locis Communio sub utraque specie permittitur, in quibus ritus adhuc viget, in reliquis vero prohibetur. Gregorius XIII. Maronitarum Patriarchae rescripsit: *Laici a Communione sub Utraque specie pedetentim arcendi sunt, totus enim Christus sub una specie continetur, et in usu Calicis magnum est periculum effusionis*, ut refert Thom. a Jesu *de Conv. Omn. Gen. pag.* 486. Hinc in Libanen. Concilio an. 1736. *par*. 2. *n*. 21. hujusmodi consilio inhaerentes decrevere: *Ne Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum, panis nimirum. At Diaconis, ut Hostiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni praesertim Missa accipere possint, et valeant*, permiserunt, *modo absit cochlearis usus, quem omnino abrogandum statuerunt.*

Sexto. Cum in Tridentina Synodo *sess*. 12. *c*. 8. statutum sit, *ut Laici a Sacerdotibus Communionem accipiant, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicent*, id servari debet in utraque Ecclesia, ubi haec consuetudo jam vigeat; sicubi vero antiquo more a Diaconis, jubente Episcopo, vel Presbytero, aut Eucharistia, aut Calix fidelibus tribui soleat, ut ab Orientalibus nonnullis fieri solere fertur, ii damnandi non sunt, cum haec consuetudo ab antiquis Patribus trahat originem. 31

(*) Circa Communionem sub utraque specie cavendum est, ne Orientales errent, aut credendo, sub una tantum specie integrum Christum non suscipi, aut tenendo, divinum adesse praeceptum de communicando sub utraque specie.

EUNUCHUS, EUNUCHI

AN LICEAT SINE NECESSITATE IN EVIRATIONEM SUAM CONSENTIRE; ET NUM SACERDOS VEL DIACONUS QUI ILLAM IN SE COMMISERIT POSSIT MUNUS SUUM IN MISSA EXERCERE; ALIA REMISSIVE

Nemo abscissionem potest in se permittere, nisi de consilio Medici ad servandam vitam; et quamquam Theologi quidam admitant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulcius in Ecclesia canat, atque inde victum sibi honestum procurare possit; adhuc tamen Theologorum id negantium opinio communius obtinuit. Disputant vero Canonistae, num ex 4. *Cap. Significavit* sub tit. *de corpor. vitiatis,* Sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus Diaconi, aut Subdiaconi in Missa exercere? certum est ex vi ejusd. cap. Sacerdotem illum posse benedicere, Sacramenta Baptismi, Poenitentiae, Extremae Unctionis administrare de licentia Episcopi: constat tamen Eunuchum hujusmodi incurrere notam Irregularitatis, nec Episcopo inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi; Bened. XIV. *de Syn. Dioec. lib.* 11. *cap.* 7. §. 4. *et* 5. *nov. edit.*

Alia de Eunuchis, vid. verb. *Impedimenta Matrimonii, art.* 2. *num.* 38. 39. et verb. *Patria Potestas num.* 26.

EVICTIO

SUMMARIUM

1. Evictio quid sit. — 2. Statim ac Emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor emptorem defendere, et litem in se assumere. — 3. Nisi tamen sciat rem esse alienam, quia tunc absque lite illam Domino, pretium autem et interesse emptori restituere debet. — 4. Venditor bonae fidei non tenetur defendere emptorem, et litem in se assumere, nisi prius eum laudaverit emptor. — 5. Denunciare venditori litem esse motam, idem est in Jure, ac laudare Auctorem. — 6. Tunc rite fit talis denunciatio, quando emptor venditorem expresse requiri, ut veniat, rem suam defendat, et motae liti assistat. — 7. Venditor etsi in contractu specialiter non promiserit Evictionem, tenetur ad ipsam, postquam res vendita fuerit evicta. — 8. Venditor tenetur re evicta restituere Emptori totum pretium, si tota res fuerit evicta, et partem solum, si pars tantum evicta sit. — 9. Immo venditor re evicta, non solum pretium, sed tenetur Emptori restituere, et praestare totum id, quod ipsius emptoris interest, rem non esse evictam. — 10. Nomine illius, quod interest, venit lucrum cessans, et damnum emergens. — 11. Ad hoc ut venditor actione evictionis teneatur, et pretium, et interesse restituere, requiritur quod emptor prius eum laudaverit. — 12. Item requiritur, quod sententia contra emptorem jam sit lata, et executioni mandata. — 13. Venditor bonae fidei pluribus in casibus non tenetur emptori de evictione. Primo non tenetur, quando non fuit laudatus ab emptore. — 14. Non tamen praerequiritur haec denunciatio, quando evidens, et manifestum est rem non fuisse venditoris, sed auctoris. — 15. Nec etiam praerequiritur denunciatio, quando emptor est minor. — 16. Neque etiam praerequiritur, quando emptrix est Ecclesia. — 17. Secundo venditor bonae fidei non tenetur de evictione, quando res evicta est culpa judicis, sententia per injuriam lata. — 18. Tertio non tenetur, quando emptor contumaciter abfuit tempore sententiae promulgatae. — 19. Quarto non tenetur, quando emptor praescribere rem potuit, et culpa sua, vel negligentia non praescripsit. — 20. Quinto non tenetur, quando ipso absente emptor non appellavit a sententia. — 21. Sexto non tenetur, quando emptor litem motam definiri permisit per Judicem arbitrum, ad quem causae cognitio non spectabat. — 22. Septimo non tenetur, quando emptor sua culpa amisit rei possessionem, unde ex reo factus auctor cecidit in causa proprietatis. — 23. Octavo non tenetur, quando emptor tempore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit, quod venditor de evictione teneatur. — 24. Nono non tenetur, quando expressum fuit in contractu, ut de evictione non teneatur, tunc autem licet ad interesse, et damna non teneatur, tenetur tamen, re evicta, reddere pretium emptori, nisi haec obligatio expresse in contractu ablata fuisset. — 25. Si autem venditor fuisset malae fidei, tunc de dolo tenetur, et totum pretium cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit, quod de evictione non teneatur, nec quae interesse, nec quae pretium. — 26. ad 27. Evictionis definitio. — 28. ad 97. Quid requiritur ut praestetur evictio. — 98. Qui agunt de evictionis praestatione. — 99. ad 100. Contra quos agitur. — 101. ad 102. Alia pauca evictione.

1 Evictio est rei propriae, quam alius justo titulo acquisitam habet, apud Judicem recuperatio. *Est in re communis.* Ex quo enim non semel contingat, quod etiam res alienae v. g. furto ablatae, vel ad alium justo titulo pertinentes, ipso vero Domino inscio, et invito vendantur, permutentur vel alio modo alienentur; hinc Jura ad hujusmodi malitias hominum obviandum, et sic injuste damnificatis succurrendum, statuerunt, quod quicunque fuerint sic injuste laesi, possint auctoritate Judicis, rem vere suam nondum praescriptam, iterum recuperare, et haec

recuperatio dicitur rei Evictio; Et quia per ta-
lem Evictionem, is, qui prius rem acquisiverat
justo titulo, v. g. emptionis, permutationis, rece-
ptionis in solutum pro debito, vel receptionis in
dotem, et hujusmodi, eadem re licet juste pos-
sessa privatur, statuerunt quoque Jura, quod ipse
etiam possit se reddere indemnem agendo *exem
plo* contra eum, qui talem rem alienam sibi ven-
didit, permutavit, in solutum pro debito dedit,
vel in dotem tradidit, et hujusmodi; et sic possit
illum in judicio cogere, ut pretium, ac interesse
sibi restituat; *l.* 1. *ff. de Evict. l. Non dubitetur* 6.
Cod. de rerum permutation.
2 Statim ac emptori lis movetur ad rem evin-
cendam, tenetur venditor bonae fidaei emptorem
defendere, litemque in se assumere, et propriis
expensis prosequi, quamvis ad hoc specialiter se
non obligaverit, dummodo tamen illum debito tem-
pore emptor laudaverit, seu, quod in Jure idem
est, ei legitime intimaverit litem esse motam. Ab-
bas in *cap. ultim. n.* 11. *de emption. et vendit.* Bart
in l. Qui absentem 75. *ff. de procur.* cum aliis *arg.
l. Si plus* 74. §. 2. *ff. de Evict.* ibi: *Mota quaestione
interim non ad pretium restituendum, sed ad rem
3 referendam venditor conveniri potest.* Notanter au-
tem dicitur in conclusione, quod emptorem de-
fendere, litemque in se assumere teneatur ven-
ditor *bonae fidei*; quia venditor malae fidei, sci-
licet, qui sciens rem alienam vendidit, non potest
tuta conscientia litem assumere, et ipsam rem do-
fendere, sed tenetur absque lite eam restituere
proprio Domino; *Regul. Peccatum* 4. *de Regul.
Juris in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi resti
tuatur ablatum*, et pretium, et interesse restituere
debet emptori decepto; *l. Servus* 30. §. *si sciens*,
4 *ff. de actione empti.* Venditor autem bonae fidei,
qui ex dictis tenetur emptorem defendere, et li-
tem in se assumere, ad id non tenetur, nisi prius
emptor eum laudaverit, seu litem esse motam
legitime denunciavit, *l. emptor, et l. empti actio*
21. *Cod. de Evict. et c. Si venditori* 7. *de emption.
et vendit.* ibi: *Si venditori post institutum contra se
judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defen-
deret, nunciare . . . . de Evictione juxta legitimas
sanctiones* (scilicet juxta leges) *agere non valebit.*
5 Denunciare venditori litem esse motam, idem est
in Jure, ac laudare Auctorem; *l. Auctore laudato*
7. *Cod. de Eviction. l. Tenetur, ff. de Actionib. Em-
pti* Romani enim vocabant *Auctorem* eum, a quo
quis jus aliquod, seu causam possidendi habebat.
6 *Regul.* 175. *de Reg. Juris.* Tunc autem rite fit talis
denunciatio, seu venditor legitime laudatur, quan-
do emptor venditorem expresse requirit, ut veniat,
rem suam defendat, et motae liti assistat. *Sic
Communis* cum Molina *disp.* 380. *num.* 9. Covarr.
l. 3. *variar. resol. cap.* 17. *num.* 3. Abbat. *in cit.
cap. Si venditori* 7. *de emption. et vendit. n.* 3.
Venditor, etsi in contractu specialiter non pro- 7
miserit Evictionem, tenetur ad ipsam postquam
res vendita fuerit evicta; textu expresso *in leg.
dubitetur* 6. *Cod. de Eviction.* ibi: *Non dubitetur
etsi specialiter venditor Evictionem non promiserit,
re evicta, ex empto competere actionem.* Unde ven- 8
ditor tenetur re evicta restituere emptori totum
pretium, si tota res fuerit evicta, et partem so-
lum, si pars tantum evicta sit; *l.* 1. *l. Bonitatis*
13. *l. Ex mille* 64. *princip. ff. de evict.* Immo ven- 9
ditor re evicta, non solum pretium, sed tenetur
emptori restituere, et praestare totum id, quod
ipsius emptoris interest, rem non esse evictam,
textu expresso *in l. Titius* 43. *ff. de Actionib. empt.*
ibi: *Non enim pretium continet tantum, sed omne,
quod interest emptoris, et in l. Evicta* 70. *ff. de evict.*
ibi: *Evicta re, ex empto actio, non ad pretium dun-
taxat recipiendum, sed ad id, quod interest emptoris,
competit.* (*) Nomine autem illius, quod interest 10
venit lucrum cessans, et damnum emergens; *l.
Si Sterilis* 21. §. 3. *ff. de actionib. empti.* Unde si
fundus alluvione crevit, augmentum illius est
praestandum emptori *l. Evicta re* 16. *prin. ff. de
Evict.* damni tamen jactura debet esse certa, et
liquida, *l. Quemadmodum* 19. §. 3. *ff. ad leg. Aquil.*
simulque vera ex ipsa natura rei, et non ex pri-
vato emptoris affectu proveniens, textu expresso
in l. Pretia rerum 63. *ff. ad l. Falcidiam*, ibi: *Pre-
tium rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum,
sed communiter junguntur, et in l. Si servum* 33. *ad
leg. Aquiliam*, ibi: *Non affectiones aestimamdas
esse puto, sed quanti omnibus valeret.* Ad hoc autem, 11
ut venditor actione evictionis teneatur et pretium
et interesse restituere, requiritur, quod emptor
eumdem prius laudaverit, seu eidem legitime de-
nunciaverit litem moveri. *Est communis, arg. l.
Emptor, et l. Empti actio* 21. *Cod. de evict. et cap.
Si venditori* 7. *de empt. et vendit.* (**) Item requiritur, 12
quod sententia contra emptorem jam sit lata, *l.
Si plus* 74. §. *fin. ff. de evict. l. Qui rem* 3. *Cod.
eod.* et executioni mandata, *l. Habere* 57. *ff. de
evict.*
Venditor bonae fidei pluribus in casibus non 13
tenetur de Evictione. Primo venditor bonae fidei
non tenetur de Evictione, quando non fuit lauda-

(*) De praestatione illius quod interest legendi praecipue sunt tractatus *ad legem unicam Cod. de Sententiis, quae pro eo quod interest proferuntur Gabrielis Vallis apud Everard. Otton. in suo Thesaur. tom.* 1. *pag.* 421. *et Ludovici Charondae Verisimil. lib.* 1. *c.* 8. *apud Eumd. Everard. ibid. pag.* 702. *Voet. in Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. *num.* 25. (*Edit. Barbiell.*)

(**) Haec vero denunciatio fieri potest ab Emptore sive potest litem sibi contestatam sive post appellationem. Quod enim tradunt Doctores renunciandam esse Venditori litem ante sententiam intelligendum in casu, quo ab ea sententia non fuerit appellatum enim res ad primum statum reducitur, et praecedens sententia extinguitur. *Voet. in Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. *n.* 23. (*Edit. Barbiell.*)

tus ab emptore, seu quando emptor non ei denunciavit motam esse litem super re illa, ut videat, an velit illam defendere; *l. Empto, et l. Empti actio* 21. *Cod. de evict. et cap. Si venditori* 7. *de emption.*
14 *et vendit.* Non tamen praerequiritur haec denunciatio, quando evidens, et manifestum est, rem non fuisse venditoris, qui eam petit, itaut non possit ulla tergiversatione celari, et aperte constat nullam competere defensionem venditori. Colligitur *ex leg. Emptorem, in princip. ff. de action. empt.* et testatur de communi Covarr. *l.* 3. *variar. resolut.*
15 *cap.* 3. *num.* 6. Nec etiam praerequiritur denunciatio, quando emptor est minor; *arg. leg. Minor* 3. *Cod. In quibus causis in integrum etc.* Minor enim non privatur jure agendi contra venditorem in casu Evictionis, dummodo venditor aliun-
16 de sciverit litem moveri emptori. Neque etiam praerequiritur denunciatio, quando emptrix est Ecclesia, quia Ecclesia gaudet jure Minorum; *c. Requisivit, et cap. Auditis, de restitut. in integrum*
17 et est *communis.* Secundo venditor bonae fidei non tenetur de evictione, quando res evicta est culpa Judicis, sententia per injuriam lata, *cap. Si venditori* 7. *de emption. et vendit* ibi: *Seu per injuriam sententia lata fuit, de Evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit;* concordat *l. Si per imprudentiam* 51. *in princip. ff. de evict.* ibi: *Si per imprudentiam Judicis, aut errorem emptor rei victus est, negamus Auctoris damnum esse debere. Aut quid refert, sordibus Judicis, an stultitia res perierit? Injuria enim, quae fit emptori, Auctorem non debet contingere.* Emptor tamen in tali casu agere potest contra Judicem; *l.* 2. *Cod. de poena Judic. qui male judic. et princip. Institut. de obligat.*
18 *quae ex vi delicto.* Tertio venditor bonae fidei de evictione non tenetur, quando emptor contumaciter abfuit tempore sententiae promulgatae, *cit. cap. Si venditori* 7. *de emption. et vendit.* ibi: *Vel contumaciter abfuit tempore sententiae promulgatae, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit,* et rationem dat Ulpianus *leg. Si ideo* 55. *princ. de Evict.* Magis enim propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit.

19 Quarto venditor bonae fidei de evictione non tenetur, quando emptor praescribere rem potuit, et culpa sua, vel negligentia non praescripsit: *l.*
20 *Si dictum* 56. §. *Si cum posset ff. de Evict.* Quinto venditor bonae fidei non tenetur de evictione, quando ipso absente emptor non appellavit a sententia; *l. Herennius* 63. §. *Quia, ff. de evict.* quod intelligendum est, nisi manifesta esset justitia
21 sententiae prolatae, et actoris. Sexto venditor non tenetur de evictione, quando emptor litem motam definiri permisit per Judicem arbitrum, ad quem causae cognitio spectabat; *leg. Si dictum* 56. §. *Si compromisero, ff. de evict.* Septimo venditor non te- 22
netur de Evictione, quando venditor sua culpa amisit rei possessionem, unde ex reo factus actor cecidit in causa proprietatis; *l. Si rem quam* 29. *ff. de evict.* Octavo venditor non tenetur de evictione, 23
quando emptor tempore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit, quod venditor de evictione teneatur; *l. Si fundum* 27. *ff. de evict. l. Si fratres* 7. *Cod. Communia Jud.*
Nono venditor bonae fidei non tenetur de evictio- 24
ne, quando expressum fuit in contractu, ut de evictione non teneatur, tunc autem licet ad interesse, et damna non teneatur, tenetur tamen, re evicta, reddere pretium emptori, nisi haec etiam obligatio expresse in contractu ablata fuisset, *l. Ex Empto* 11. §. *ult. ff. de act. empt.* et ratio manifesta est, quia *ex regul.* 85. *Juris in* 6. *Contractus in Conventione legem accipere dignoscuntur.* Si autem ven- 25
ditor fuisset malae fidei, idest sciens rem esse alienam, tunc de dolo tenetur, et totum pretium cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit quod de evictione non teneatur, nec quoad interesse, nec quoad pretium: idest quo ad nihil omnimode teneatur; *l. Tenetur* 6. §. *fin. de action. empt. l. Ex empto* 11. §. 12. *ff. eod.* et ratio est, quia fraus, et dolus alicui patrocinari non debent, *cap. Ex tenore* 16. *de rescript. c. Ex literis* 2. *de dolo, et contum cap. Tuae* 12. *de Cleric. non residentib. et l. in fundo, ff. de rei vindic l. Cum hi, ff. de transact l. Si Legatarius, C. de Legatis.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

De materia Evictionis, quae frequentissima in 26
Foro est, pro dignitate minime agit Auctor. Agendum igitur de ea paulo latius. *Evingere* in sensu juris importat, rem ab alio possessam, meliori juri demonstrato, imploratoque Judicis auxilio, Possessori auferre. *Praestare* vero *evictionem* si- 27
gnificat praestare reparationem damni, quod Possessor rei ablatae ex illa ablatione passus est, ut nempe possessor indemnis maneat; Stryk *in usu moder Pandect. lib.* 21. *tit.* 5. §. 1.

Plura autem concurrant oportet, ut praestetur 28
evictio. I. *Ut is qui evictionem passus est rem acceperit ex titulo oneroso.* Hinc est, quod praestatur 29
evictio in emptione et venditione, *leg.* 1. *ff. de evict.* in datione in solidum, *leg.* 4. *Cod. eodem,* in 30
permutatione, *leg.* 38. *Cod. eod.* in divisione hae- 31
reditatis, *leg.* 60. §. *ult. ff. eod.* in transatione, *leg.* 32
33. *C. de Transact.* Sed vide quando in transatione 33
praestetur evictio apud Rotam *in Bononien. Pecuniaria* 5. *Junii* 1747. *cor. bon. mem. de Vais* (*); in 34

(*) Quid vero si ex pluribus rebus uno pretio venditis, altera ex his evinclatur sed reliquae adhuc tanti valeant, quandum pretii nomine pro omnibus datum sit? Sicuti pro numero rerum tot debentur evictiones, ita una ex pluribus evicta, pro ea dabitur indistincte evictio. *Voet in Pandect. lib.* 21. *tit.* 12. *num.* 35. Quod idem dicendum est si fundus venditus sit centum jugerum, sed juxta fines demonstratos a venditore longo centum jugera exce-

Locatione, *leg.* 9. *in princip. ff. Locat.* in divitione
35 rei communis singularis, *l.* 10. §. *fin. ff. Commun.*
36 *divid.* in Emphyteusi, in Feudo, et in omnibus
contractibus innominatis, Franzk. *ad tit. ff. de Evict.*
num. 411. *et sequent.*
37 In negotiis itaque lucrativis evictio minime prae-
38 statur. Inde non praestatur in donatione, nisi fue-
39 rit promissa, *l.* 2. *C. de evict.* sed quando in dona-
tione possit dici promissa evictio tradit Rot. *in*
Romana Pecuniaria 15. *Februar.* 1743. *cor. Reve-*
rendiss. P. D. Bussio Decano, vel donans fuerit
40 in dolo, *l.* 18. §. 3. *ff. de donat.* Immo nec sufficit
quod donans dolose egerit, et animo decipiendi
sciens rem alienam donaverit, sed requiritur in-
super, ut donatarius magnos sumptus in rem do-
natam fecerit, ita ut de damno vitando, non de
solo lucro captendo certet, Stryk. *in us. modern.*
Pandect. lib. 7. *tit.* 2. §. 5. Ricter. *decis.* 33. *num.*
41 5. Num praestanda sit in donatione evictio, si ea
non a traditione, sed a promissione incipiat, vide
dissentientes inter se Doctores apud Stryk. *in usu*
modern. Pandect. lib. 2. *tit.* 2. §. 6. Caeterem in
donationibus remuneratoriis, tum in illis quae
fiunt ob causam aliquam futuram, praestatur evi-
ctio, propterea quod his in casibus aliquid onerosi
vere subest; Brunneman. *ad l.* 18. *ff. de donat.* Ri-
cter. *decis* 23. *n.* 5.
42 In Legatis nec praestatur regulariter evictio,
l. 77. §. 8. *ff. de Legat.* 2. Intellige tamen in le-
gato speciei. Si enim genus aliquod legatum fue-
rit, et haeres rem evincibilem, seu alienam sol-
verit, tunc Legatarius etiam ante evictionem agere
potest, rem solutam esse alienam, *l.* 29. §. 3. *ff.*
de Legat. 3. Idem intellige in legato ab ignorante
Testatore facto. Quod si Testator sciens rem alie-
nam legavit, tunc haeres de evictione tenetur *l.*
10. *Cod. de Legat.* modo Legatarius scientiam hanc
Testatoris probet. Intellige demum in legato per-
sonae extraneae relicto; nam si res aliena igno-
ranter quidem legetur, sed tamen conjunctae per-
sonae, praestatur evictio, *l. Quum alienam, Cod.*
de evict. Quaenam autem dicatur conjuncta per-
sona, tradit Guzman. *de evict. quaest.* 27. *num.* 20.
et seq.
43 II. *Ut proprio nomine et jure tradens rem illi cui*
evincitur tradiderit. Ex quo sequitur, quod Tuto-
res, Curatores, institutores, et Procuratores evi-
ctionem praestare non teneantur; Stryk. *in us.*
modern. Pandect. lib. 21. *tit.* 2. §. 46. Idem dic de
Creditore vendente pignus, dummodo habuerit jus
distrahendi pignus, ignoraveritque rem pignori
subjectam esse alienam; Stryk. *l. c.* §. 44. *et seq.*

Num id ipsum procedat in marito uxoris bona
vendente? Vide plures quos hic distinguit casus
idem Auctor. eod. loc. §. 51. *et seq.*
III. *Ut res ipsa fuerit evicta*, quaecumque demum 44
fuerit, sufficitque rem pro parte evinci, sibi ho-
mogenea, sive heterogenea; Brunem. *ad l.* 6. *et*
56. *ff. de evict.* Franzk. *ad dict. tit. de evict. n.* 20.
et seq. Interest tamen, utrum Universitates, an 45
singulae res venditae. Qui vendidit Universitatem,
tenetur utique praestare evictionem, si integra
universitas a tertio evicta sit, non item si res ali-
quae singulares per modum evictionis ablatae
sint; *l.* 1. *Cod. de Evict.* Declara tamen de vendi- 46
tione Universitatis *juris*, puta haereditatis et pe-
culii. De venditione vero gregis, bibliothecae, alia-
rumque universitatum Corporum, seu *facti*, non
conveniunt inter se Doctores. Placet haec distin- 47
ctio; Si universitas haec *facti*, per aversionem di-
strahatur, et ita singula corpora non vendantur,
nec in illa pretium constituatur, non tenetur ven-
ditor praestare evictionem propter singulas res
evictas. Sin autem dicta universitas *facti* sub certo
numero capitum pretio in quolibet constituto ven-
datur, praestare evictionem tenetur venditor pro-
pter singulas res evictas; Franzk. *ad tit. de evict.*
n. 16. *et seq.* Engelbrecht *ad eumdem titul. disp.*
13. §. 18.
IV. *Ut actu fuerit evicta; l.* 3. *Cod. de evict.* Cae- 48
terum si in limine contractus immineat evictio,
alter ad contractum implendum minime tenetur;
l. 24. *ff. de evict.* Quid si sola possessio evicta? 49
Confer Stryk. *in usu modern. Pandect. lib.* 21. *tit.*
2. §. 43. tum Rot. *in Tyburtina evictionis* 20. *Ju-*
nii 1746. *cor. bon. mem. de Vais.*
V. *Ut sit evicta sententia judiciali.* Unde si pos- 50
sessor rei mota ipsi controversia compromittat,
et succubuerit, *nulla* (ait Paulus *in l.* 56. §. 1.
ff. de evict.) *actio de evictione danda est adversus*
Venditorem, quia compromissum (hanc hujus di-
spositionis rationem subjungit idem Paulus) *nulla*
necessitate cogente factum. Ex hac vero ratione fa- 51
cile est intelligere, agere de evictione posse eum
qui compromisit et succubuit, si statuto aut alio
quoquo modo compromittere tenebatur; Mudaeus
ad tit. de Act. Empt. Rubr. Quando committ. stipul.
n. 13. *et seq.* Stryk *in us. modern. Pandect. lib.* 21.
tit. 2. §. 10. Quaeri solet an et agere de evictione 52
possit, si venditor evictionem promisit cum clau-
sula generali. *Quomodo vel qualitercumque res evi-*
cta fuerit? Affirmant Franzk. *ad titulum de evictione*
num. 767. Hartman. Pistor. *lib.* 2. *quaest.* 10. *n.*
19. (*). Sed alii declarant, ut hoc casu ad pretium 53

dat, adeo ut parte ipsius evicta adhuc centum jugera superessent, quo casu evictio quoque pro parte evicta debetur, licet jugerum numerus non sit per evictionem diminutus. Literalis est *text in l.* 45. *ff. de evictionibus*, et Bruneman *in Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. *in eand. leg.* 45. *num* 1. *et per tot. ubi rationem affert. Parez. in Cod. lib.* 8. *tit.* 45. *num.* 21. *Corven. in Cod. lib.* 8. *titul.* 45. *pagin.* 688. *coll.* 2. §. *Tertio cessat evictio.* (*Edit. Barbiell.*)

(*) Et omnium doctissimum *Donell. comment. in leg. Aristo. ff. de donat. tom.* 9. *edit. Lucen. pag.* 1454. *num.* 2. *Zoes in Pandect. lib.* 21. *tit.* 1. *sub n.* 10. (*Edit. Barbiell.*)

tantum, non item ad duplum, si tale promissum
aut interesse agi possit; Brunemann. *ad l.* 10. §.
1. *ff. de evict.*
54 Nec evictio praestanda est, si res evicta sit per
sententiam Judicis incompetentis, in cujus juris-
dictionem Emptor forte consensit; Franzk. *ad tit.*
55 *de evict. n.* 769. Balth. *tit.* 8. *resolut.* 7. *n.* 6. Item
si emptor transegit, aut liti renunciavit; Burgund.
de evict. cap. 78. *fer. per tot.* Emptore vi dejecto,
non est locus praestationi evictionis, et hoc pro-
cedere volunt Doctores, licet Venditor promiserit
quod Emptorem de jure et de facto defendere
velit: tum licet dixerit se velle teneri quomodo-
cumque res evincatur; Mangil. *de evict. quaest.* 19.
56 *fer. per tot.*Nec regulariter praestatur evictio, ere-
pta re per mandatum Principis; *leg.* 11. *ff. de
evict.* nisi venditor sciverit Principem id facturum
esse, et nihilominus hoc reticendo fundum alie-
navit. Vide Stryk. *juridic. dissert. vol.* 6. *disput.
de Princip. evincent.*
57 VI. *Ut evicta sit res potiori jure evincentis*, quod
contractum jam antecedit. Quapropter si res fue-
rit evicta ex retractu, praestatio evictionis locum
non habet, et quidem tametsi Emptor omne peri-
culum in se susceperit; Franzk *ad tit. de evict. n.*
292. Intellige tamen de retractu legali, non item
conventionali; Evicta enim re ex retractu conven-
tionali, agitur de evictione, nisi ejus notitiam ha-
buerit Emptor; Brunemann. *ad l.* 11. *n.* 8. *ff. de
evict.* Mev. *part.* 5. *decis.* 312. *per tot.* Quid si em-
ptor per injustam Judicis sententiam fuit con-
demnatus? Negare videtur Ulpianus *in l.* 51. *in
princ. ff. de evict.* At *Doctores* communiter dictum
Ulpiani restringunt ad eum casum, si Judex nullo
juris ordine servato, et velo levato emptorem pri-
vavit; Adi Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 21.
§.13. Re evicta culpa possessoris, locum haud esse
evictioni omnes intelligunt: et definitum est *in l.*
34. *et in l.* 56. §. 1. *ff. de evict.* Quando autem res
dici possit evicta culpa Possessoris, explicat. Stryk.
loco citato §. 14. *et seq.*
58 VII. *Ut legitime evictio praesens denunciata fuerit
Auctori, vel ejus haeredibus, et quidem omnibus;
l.* 29. §. 1. *ff. de Evict. l.* 9. *Cod. eod. tit.* Fidejus-
sori vero venditoris non est denuncianda. Fieri
debet denunciato judicialiter, ita scilicet ut in
ipsa denunciatione Venditor de genere motae li-
tis instruatur, misso etiam libello et citationis
59 exemplo. Potest vero fieri quovis tempore, modo
Auctori adhuc liberum sit, ut probationes, quas
e re esse censuerit, pro libitu afferre, et praesen-
tem possessorem et hac ratione defendere queat.
60 An fieri possit in instantia appellationis? Et in
quo judicio litis denunciantio fieri debeat? vide
apud Stryk. *ubi supra* §. 20. *et* 21. Cessat necessi-
tas denunciationis, si pacto fuerit remissa, vel
inutilis futura erat; Rot. *in Romana Reportationis
Pecuniarum* 9. *Maji* 1748. *cor. bon. mem. de Vais,
et in Faventina seu Ferrarien. Evictión.* 15. *Maji*
1748. *cor. Illustr. Molin.*
VIII. *Ut praestatio evictionis non sit remissa.* Re- 61
mittitur ea, vel Lege, ut si quid in ludo vendi-
tum sit; *l.* 2. §. *quarum rer. act. non dat.* et qui-
dem sive venditio fiat collusori, sive extraneo,
modo hic sciat quod Venditor pecunia ex re ven-
dita redacta ad ludendum uti velit; vel pacto con-
trahentium tum expresso cum tacito; Stryk. *in
us. modern. Pandect. l.* 21. *tit.* 2. §. 49. ubi an ad
pretium agi saltem possit. Huc etiam pertinet
quaestio, an si Emptor sciverit rem alienam es- 62
se, eamque emerit, tacite remisisse intelligatur
praestationem evictionis. Affirmant ex text. *in l.*
37. *Cod. de Evict.* Brunemann. *ad dict. l.* 27. *in
fin. Cod. de Evict.* Harman. Pistor. *part.* 2. *quaest.*
10. *num.* 22. Cald. *de Empt. cap.* 11. *num.* 6. et
ita quidem ut Emptor nec ad pretium agere va-
leat. At pretium repeti posse ex text. *in leg. ultim.* 63
Cod. Commun. de Legat. tenet Perez. *ad Cod. hoc
tit. de Evict. num.* 24. Omittendum vero haud est,
in dicta Lege ultima agi de alienatione rei fidei-
commisso conditionali vel sub incerto die grava-
tae, ubi jus vendendi pendente conditione, quae
deficere potest, ex legis permissione gravatus ha-
bet. Consule etiam in hac controversia Rot. *in Ro-
mana Evictionis* 20. *Januarii* 1749. *cor. Illustriss.
Caprar. Alm. Urb. Gubernat.*
His concurrentibus agunt ad evictionis prae- 64
stationem Emptores et eorum haeredes, non item
successores singulares, nisi facta cessione. Agunt
contra Auctorem et haeredes; *l.* 9. *et* 24. *Cod. de
Evict.* ac fidejussor; 4. *princ. ff. eod. tit. l.* 7. 8.
18. *Cod. pariter eodem.* Et si plures Auctores sint,
contra singulos *in solidum; l.* 15. § *final. ff. dict.
tit.* Petitur vero Evictionis praestatio vel ex na-
tura negotii, vel actione ex stipulato, et quidem
in Foro Auctoris competenti. In effectu haec su-
best differentia, quod in hac id tantum continetur
quod est promissum. Illa est largior, et continet
pretium rei, interesse, et damnum sumptus li-
tis, aliosque, quos ab Evincente servare non po-
tuit (*). Quod aestimatio in actione ex contractu 65
bonae fidei fiat secundum tempus evictionis, in
actione vero ex stipulato attendatur tempus evi-
ctionis; Franzk. *ad t. de Evict.* 857. *et plur. sequ.*
Et hac eum distinctione intelligi debet Rota, dum 66
inquit, pretium solvendum esse spectato tempore
evictionis, ut *in Romana seu Januen. officii vaca-
bilis* 16. *Junii* 1748. *et* 12. *Maji* 1749. *cor. R. P.
D. Elephant.* (**).

(*) Circa retractum conventionalem contrariam videtur sequi opinionem. *Voet. in Pandect. lib.* 21. *tit.* 2. *num.* 2. Eo quia pactum de retrovendendo rem non afficiat, et actio tantum personalis contra pacta non servanda datur (*Edit. Barbiell.*)

(**) Hic quaeri commode potest an inter cohaeredes evi-

EXAMEN, EXAMINARE, EXAMINARI, EXAMINATORES SYNODALES

SUMMARIUM

1. Examen novum non est necessarium in permutationibus Ecclesiarum Parochialium. — 2. Si vero adsit magna inaequalitas Parochianorum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo Parochiales adepti sunt, aut permutationes sint de Beneficio simplici, et Curato, tunc licet non sit necessarius concursus, est tamen necessarium examen. — 3. Examen novum requiritur in quolibet ascensu etc. — 4. Praesentati ad Beneficia simplicia absque praevio examine Episcopi institui non possunt ab iis, ad quos institutio spectat. — 5. Beneficia in Ecclesiis Patrimonialibus, sive receptivis, numeratis, et non numeratis nullus consequi potest sine praevio examine, et approbatione Episcopi. — 6. Examen delegari potest ab Episcopo, cui directae sunt Bullae alicujus simplicis Beneficii conferendi Clerico absenti, *in forma dignum*, praesertim si is longe absit, aut aegrotet. — 7. Examen, et approbatio Vicariorum ad curam animarum positorum in Ecclesiis unitis Ordini S. Joannis Hierosolymitani, ad Episcopum pertinet. — 8. Examinare non potest Episcopus ad Beneficium simplex illum, quem jam examinaverat, pro Ordinis Sacri promotione. — 9. An, et quatenus Episcopus possit Parochos rite, ac recte semel approbatos iterum, ac pluries examinare? — 10. Examinatus in Curia, et idoneus repertus ad Canonicatum Cathedralis, et de eo a Sede Apostolica provisus, non debet ab Episcopo iterum examinari ad suscipiendum Ordinem Sacrum Canonicatui annexum. — 11. Examinandus non est ab Ordinario super literatura, seu idoneitate scientiae provisus per Sedem apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu, cujus Ordinem requisitum habet. — 12. Examinatus ad Beneficium, vel officium non tenetur ad aliud simile se iterum examini subjicere, secus si ad majus vel dissimile. — 13. Examinandi de novo sunt, et per Ordinarium approbandi coepti beneficiari in quolibet ascensu. — 14. Examinato, et approbato in Urbe ad Curam animarum non possunt ab Episcopo Ordines denegari sub praetexto insufficientis literaturae. — 15. Generaliter approbatus ad aliquod Officium in Curia non examinatur ad idem ab Ordinario. — 16. Clerici degentes Romae non possunt extra eam promoveri ad Ordines sine examine, et licentia Eminentissimi Vicarii. — 17. Examinare potest Episcopus Regulares praedicare volentes in Ecclesiis, quae suorum Ordinum non sunt. — 18. Regulares praevio examine semel approbati non possunt iterum ab eodem Episcopo examinari. — 19. Superveniente tamen aliqua rationabili, et justa causa, quae ipsas Confessiones concernat, possunt Regulares, a Confessionibus audiendis suspendi, et iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit. — 20. Regulares pro Confessionibus excipiendis possunt examinari ab Episcopo, etiamsi sint Lectores, et Magistri Theologiae. — 21. Quicumque Confessarius quantumvis Regularis simpliciter approbatus ab Episcopo Antecessore potest iterum examinari, et si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo successore. — 22. Quamvis autem possint Confessarii Regulares iterum examinari ab Episcopo successore, non tamen iterum examinari possunt a Vicario Capitulari, Sede Vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas, et approbatio habita ab Episcopo, seu Ordinario defuncto.—23.Et neque Vicarius Apostolicus examinare potest approbatos ab Episcopo.—24.Et multo minus Vicarius Generalis Episcopi.—25. Examinatorum Synodalium electio fieri debet nomine, et cognomine, non vero titulo Officii, seu Dignitatis tantum expresso. — 26. Electio Examinatorum Synodalium facienda est in Synodo formali, non autem in Congregat. Cleri, licet Congreg. Synodalis denominaretur. — 27. Examinatores, qui ab Episcopo propositi fuerint, possunt probari a Synodo, tam per vota secreta, quam aperta, et Episcopus eum modum in probatione potest facere servari quem magis expedire judicaverit. — 28. Examinatores ad minus sex debent eligi quotannis in Synodo Dioecesana. — 29. Examinatores Synodales in Synodo ad summum viginti eligi possunt. — 30. Examinatores Synodales debent ad Sancta Dei Evangelia jurare se fideliter munus suum executuros. — 31. Hoc juramentum est de forma substantiali, eoque deficiente, Examinatores non dicuntur legitimi, et concursus factus coram eis ante praestitum juramentum est nullus. — 32. Et taliter est de forma substantiali juramentum, ut ipso deficiente ex parte unius solius Examinatoris, vitietur totus actus. — 33. Sufficit tamen, quod hoc juramentum sit semel praestitum, sive in Synodo, sive extra Synodum. — 34. Examinatores Synodales non possunt quidquam prorsus occasione examinis; nec ante, nec post accipere, alioquin Simoniae vitium, tam ipsi, quam alii dantes incurrunt, a qua absolvi nequeunt, nisi dimissis Beneficiis, quae quomodocumque antea obtinebant, et ad alia in posterum inhabiles redduntur. — 35. Quaecumque etiam immemorabili consuetudine non obstante. — 36. Examinatores non possunt quidquam pro labore, vel titulo stipendii ad sustentationem, ex fructibus Beneficii vacantis, vel alia ratione accipere. — 37. Non potest Ordinarius statuere aliquod stipendium etiam minimum Examinatoribus, et si Synodus Dioecesana secus statuerit, decretum est irritum, et nullum. — 38. Examinatores privantur Beneficiis antea obtentis, si occasione examinis, sive post aliquid accipiant, etiam gratis et liberaliter dandum, etiamsi res modica sit, et levis momenti. — 39. Examinatores peracto examine debent eos ex communi sententia renunciare Episcopo, quos idoneos repererint. — 40. Approbatus dicitur in concursu, qui ultra dimidium vocum fuerit consecutus, quamvis alius omnia suffragia prospera reportaverit. — 41. Examinatores convenientius palam inter se sua vota conferre debent. — 42. Examinatores debent dare vota sua, dum simul congregati sunt cum Episcopo, non autem separatim, sicut Episcopus, ubi datur locus accessui, debet accedere Examinatoribus simul congregatis. — 43. Examinatores tenentur facere relationem, etiam circa mores, aetatem, et reliqua, et debent renunciare quotquot idonei judicati fuerint, Episcopus vero debet ex iis, qui renunciati fuerint magis idoneum eligere.—44.Examinatoribus approbantibus aliquem tamquam magis idoneum in scientia, cujus tamen mores ignorantur, et habentibus alium non tam doctum, sed ab eis cognitum, et approbatum in omnibus, hic ultimus est praeferendus. — 45. Non spectat ad Examinatores, sed ad solum Episcopum judicare, quis ex concurrentibus ad Parochiam vacantem sit magis idoneus. — 46. Examinatores debent vota sua dare, sed Episcopus non tenetur ex collatione votorum eligere, potest enim cui maluerit ex approbatis Beneficium conferre non habita ratione calculorum ipsorum votorum. At debet expectare, ut Examinatores renuncient quos judicaverint idoneos.

ctio detur, et si eorum alteri res obvenerit, quae deinde fuerit evicta, an evictionem passus contra cohaeredes valeat de evictione agere. Alii affirmant, alii negant: sed rectius meo judicio sentire videtur *Voet in Pandect. lib.* 10. *tit.* 2. *num.* 1. qui eamdem, quam supra tradit Auctor in legatis, inter cohaeredes observandam esse distinctionem putat, ut nempe favore conjunctorum sit locus evictioni, secus vero favore extraneorum, et fusius de hoc *idem auctor de familia erciscunda cap.* 2. (*Edit. Barbiell.*)

— 47. Idonei, et approbati dicuntur illi, qui habent majorem partem votorum favorabilium, quamvis minor pars eos reprobaret, quae major pars constituitur etiam per dimidium votum, quod excedat medietatem. — 48. Episcopus potest eligere etiam extra locum examinis, et absentibus ipsis Examinatoribus. — 49. Episcopus in partitate votorum potest accedere cui voluerit, et aliquam ex non approbato facere approbatum. — 50. Affertur propositum dubium, et responsio Sacrae Congregationis. — 51. In Dioecesi, in qua sunt duae Cathedrales unitae, an sint deputandi in qualibet Examitores distincti ab aliis alterius Cathedralis? — 52. Alia ad rem, *Remissive*. — 53. ad 54. Forma examinis pro collatione Ecclesiarum Parochialium. — 55. Examinatores praeter doctrinam expendere debent caeteras dotes in Parocho requisitis. — 56. Quando examen iterari conceditur. — 57. Etiam Regulares ante ordinationem examini subjici debent. — 58. ad 67. De electione examinatorum Synodalium. — 68. Quando examinatores solum idoneos designare debent. — 69. ad 70. Quomodo Examinatores ferunt suffragia. — 71. ad 74. Examinatores in concursu ad Parochiales referre debere non solum de doctrina, verum etiam de moribus. — 75. ad 88. An eligente majori parte Capituli inhabilem sub conditione dispensationis, minore vero parte habilem, non obtenta dispensatione intra terminum juris, consolidetur totum jus ipsius Capituli in minore illa parte.

1 Examen novum non est necessarium in per-
mutationibus Ecclesiarum Parochialium. Sic
decisum fuissse *a Sac. Congreg. Conc.* refert
2 Garcias *p.* 6. *c.* 2. *num.* 165. Si vero adsit
magna inaequalitas Parochianorum, aut permu-
tantes non fuerint examinati eo tempore, quo Pa-
rochiales adepti sunt, aut permutationes sint de
Beneficio simplici, et Curato, tunc licet non sit
necessarius concursus, est tamen necessarium exa-
men, ex citata decisione *Sacrae Congreg. Concil.*
3 relata a Garcia *dict. part.* 6. *c.* 2. *n.* 165. Examen
novum requiritur in quolibet ascensu, qui sit in
aliquibus Ecclesiis, occurrente vacatione Canoni-
catus, ad quem solet institui antiquior portiona-
rius, ad portionem antiquior Beneficiatus, ad Be-
neficium antiquior expectans. Sic resolutum fuisse
refert Garcias *de Beneficiis part.* 9. *cap.* 3. *n.* 19.
4 Praesentati ad Beneficia simplicia absque praevio
examine Episcopi institui non possunt ab iis, ad
quos institutio spectat. Sic decisum fuisse refert
5 Garcias *dict. part.* 9. *c.* 3. *num.* 19. *ad* 2. Benefi-
ficia in Ecclesiis patrimonialibus, sive receptivis
numeratis, et non numeratis, nullus consequi po-
test sine praevio examine, et approbatione Epi-
scopi. Sic resolutum fuisse refert Garcias *dict.*
6 *part.* 9. *cap.* 2. *num.* 183. Examen delegari potest
ab Episcopo, cui directae sunt Bullae alicujus
simplicis Beneficii conferendi Clerico absenti, in
forma dignum, praesertim si is longe absit, aut
aegrotet; *Sac. Congreg. Concil.* teste Sellio *in se-*
7 *lectis Canonicis cap.* 21. *num.* 70. Examen, et ap
probatio Vicariorum ad Curam animarum posito-
rum in Ecclesiis unitis Ordinis Sancti Joannis Hie-
rosolymitani, ad Episcopum pertinet; *Sacr. Cong.*
Conc. in Augustana 4. *Decembris* 1631.
8 Examinare non potest Episcopus ad Benefi-
cium simplex illum, quem jam examinaverat pro
ordinis Sacri promotione. Sic resolvunt Garcias
dict. p. 9. *cap.* 4. *num.* 15. Homobon. de Bonis *de*
examine Ecclesiastico tract. 2. *cap.* 3. *quaest.* 33.
in fine, Barbosa supra Concil. *sess.* 7. *cap.* 13. *n.*
9 11. et alii. An, et quatenus Episcopus possit Pa-
rochos rite ac recte semel approbatos, iterum, ac
pluries examinare? Vide verb. Parochus *art.* 1.
10 *a num.* 21. *ad num.* 28. Examinatus in Curia, et
idoneus repertus ad Canonicatum Cathedralis, et
de eo a Sede Apostolica provisus non debet ab
Episcopo iterum examinari ad suscipiendum Or-
dinem Sacrum Canonicatui annexum; *Sac. Cong.*
Concil. die 12. *Februarii* 1598. Examinandus non 11
est ab Ordinario super litteratura, seu idoneitate
scientiae, previsus per Sedem Apostolicam *in forma*
dignum de Canonicatu, cujus Ordinem requisi-
tum jam habet: ii vero qui Sacros Ordines non-
dum susceperunt, examinandi sunt, an illa ha-
beant adjumenta doctrinae, quae ex praescripto
Sacri Concilii Trident. necessaria sunt illi Sacro
Ordini, qui Canonicatui, quem consequi volunt,
erit annexus; sic decisum fuisse *a Sacr. Congr.*
Concil. referunt Garcias *de Benefic. p.* 6. *c.* 2. *n.*
234. Barbosa *de Canon. et dignit. c.* 13. *num.* 7.
et 8. *et in Summa Apostolicar. decis. verb. Exa-*
men, Examinare num. 10. et Fagnan. *lib.* 1. *decret.*
in cap. Accepimus 14. *de aetat. et qualitat. n.* 14.
ubi dicit, sic a Sacra Congregat. Conc. fuisse
responsum Cardinali Borromaeo.
Examinatus ad Beneficium, vel Officium non 12
tenetur ad aliud simile se iterum examini subji-
cere; Secus si ad majus, vel dissimile; Fagnan.
loc. cit. num. 39. ubi testatur sic probasse *Sac.*
Congreg. Concilii Examinandi de novo sunt, et 13
per Ordinarium approbandi coepti beneficiari in
quolibet ascensu; *Sacr. Cong. Con.* teste Gonzal.
ad Regul. 8. *Cancellar. gloss.* 34. *num.* 74. Exa- 14
minato, et approbato in Urbe ad Curam anima-
rum non possunt ab Episcopo Ordines denegari
sub praetextu insufficientis litteraturae; *Sacr.*
Congr. Episcop. et Regul. in Sutrina 26. *Januar.*
1594. Generaliter approbatus ad aliquod Offi- 15
cium in Curia non examinatur ad idem ab Ordi-
nario; *Sacr. Congreg. Episcop. et Regul.* 15. *Maji*
1647. Clerici degentes Romae non possunt extra 16
eam promoveri ad Ordines sine examine, et li-
centia Eminentissimi Vicarii, ut ex sequenti Edi-
cto: « Universis, et singulis Clericis, nunc, et in
» futurum pro tempore in Urbe commorantibus
» ad Minores, vel Sacros, etiam Presbyteratus,
» Ordines promoveri volentibus, de mandato S.
» D. N. Alexandri Papae VII. vivae vocis oraculo
» desuper facto, edicimus, et praecipimus, ne de

» caetero extra eamdem Urbem, etiam vigore » litterarum dimissorialium suorum Ordinario» rum, vel cujusvis alterius facultatis, ad dictos » Ordines promoveri se faciant, nisi praevio Exa» mine ab Examinatoribus in Urbe deputatis » idonei reperti, et approbati fuerint, ac a Nobis » licentiam in scriptis obtinuerint. Qui secus fe» cerint ab Ordinum executione eo ipso suspensi » sint, et existant, donec a S. D. N. Papa, et San» cta Sede Apostolica absolutionis, et habilitatio» nis gratiam obtinuerint, prout alias tempore » felic. record. Clementis VIII. litterae desuper » pubblicatae fuerunt, et in Secretaria nostra » semper publice affixae permanserunt etc. « 11. *Augusti* 1656. *M. A. Episcopus Jerap. Vicesgerens.*

17 Examinare potest Episcopus Regulares praedicare volentes in Ecclesiis, quae suorum Ordinum non sunt; *Sac. Cong. Concil. in Ugentin.* 22. *Jan.* 1628. Clemens. X. in Constitut. incip. *Superna*, ibi: « Posse autem Episcopum licentiam conces» surum Regularibus in Ecclesiis, quae suorum » Ordinum non sunt, praedicare volentibus, illos, » quamvis ab Universitatibus, aut Magistratibus » laicis nominatos, etiamsi Episcopi antecesso» res per tempus immemorabile hanc licentiam » absque examine concedere consueverint, quoad » doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, » quod moderatum, et discretum esse debet, visum » fuerit, et licentiam praedicandi semel eisdem » concessam ob rationabiles causas, licet occul» tas, praedicationem tamen concernentes, sus-
18 » pendere. » Regulares praevio examine semel approbati non possunt iterum ab eodem Episcopo examinari; Sic S. Pius V. Constitut. incipien. *Romani Pontificis*, ibi: *Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo in Civitate, et Dioecesibus suis praevio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari.* Quod item declaravit Sacr. Congreg. Concilii his verbis: « *Congregatio Concilii censuit Regulares ad audiendum saecularium Confessiones in Civitate, et Dioecesi ab Episcopo praevio examine approbatos, iterum ab eodem examinandos non esse; ceterum posse iterum a Successore examinari juxta Constitutionem Sanctae mem. Pii V. dat. octavo idus Augusti* 1571. et statuit. Clem. X. in citat. Constit. *Superna* §. 5. ibi: » Regulares vero ad ejusmodi Confessiones audiendas praevio examine simpliciter, et absque » ulla temporis praefinitione ab ipsomet Episco» po; secus autem si ab ejus Vicario, aut ab » Antecessoribus Episcopis approbatos, non posse » ab eodem, qui sic approbavit, iterum examina» ri, aut ab eisdem Confessionibus audiendis su» spendi, seu licentias illis concessas revocari; » nisi nova superveniente causa, quae ipsas Con» fessiones concernat, de qua tamen haud neces» sarium esse, ut in actis constet, nec eam te» neri Episcopum ipsis Regularibus significare, » sed Sedi Apostolicae dumtaxat, ubi eam sibi
» aperiri postulaverit. » Superveniente tamen 19
aliqua rationabili, et justa causa, quae ipsas Confessiones concernat, possunt Regulares a Confessionibus audiendis suspendi, et iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit; Clemens X. in dict. Constitut. *Superna*, per allata verba, ibi: *Nisi nova superveniente causa, quae ipsas Confessiones concernat, et Sacr. Congr. Concil.* quae proposito dubio: *An Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbati possint iterum examinari ab eodem Episcopo?* die 7. *Febr.* 1654. *censuit Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbatos, non posse iterum exami-
nari, nisi nova superveniente causa.* Regulares pro 20
Confessionibus excipiendis possunt examinari ab Episcopo, etiamsi sint Lectores, et Magistri in Theologia; S. Pius V. cit. Const. incip. *Romani Pontificis* (*).

Quicumque Confessarius, quantumvis Regula- 21
ris simpliciter approbatus ab Episcopo Antecessore, potest iterum examinari, et si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo Successore; Sic S. Pius V. in cit. Constitut. incip. *Romani Pontificis*, ibi: *A successore autem Episcopo pro majori conscientiae suae quiete examinari de novo poterunt, et si minus idonei reperti fuerint, reprobari.* Item cit. *Sac. Congreg. Concil.* per haec verba: *Ceterum posse iterum a Successore examinari.* Et idem sanxit Urban. VIII. 20. *Augusti* 1629. et Clemens X. *in cit. Constit. Superna* per illa verba: *Secus autem si ab ejus Vicario, aut ab
Antecessoribus Episcopis approbatos.* Quamvis au- 22
tem possint Confessarii Regulares iterum examinari ab Episcopo Successore, non tamen iterum examinari possunt a Vicario Capitulari, sede vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas,

(*) His, quae a nostro Auctore numero hoc, et superioribus tradita sunt, lucem afferunt, quae habet Prosper Cardinalis Lambertinus, deinde Benedictus XIV. Institut. 86. num. 7. et seqq. ex quibus nos aliqua opportune attulimus verb. *Approbatio Art.* 1. in *Addit.* ad num. 62. Nunc alia, quae ad rem pertinent, proferemus. Igitur n. 10. « Illud etiam, *inquit*, perspectum habemus Gregorio » XIII. (Const. 9.) redactam fuisse ad pristinam senten» tiam juris Pontificii, ac Tridentinae Synodi Sancti Pii » V. Constitutionem (num. 133. §. 2.) ob quam Regu» lares semel ad Confessiones audiendas ab aliquo Episcopo » probati, examinari amplius non debent, nisi ab Episco» po, qui in ejus locum sufficitur, si aliqua religione, » metuque teneatur. » Et num. 8. Tridentina Synodus » Episcoporum arbitrio permisit eos in examen vocare, » quos ad Confessiones Fidelium audiendas designat: *Per » examen, si illis videbitur.* Sacra Congregatio Sancti Of» ficii anno 1640. illos improbavit, qui contendebant Sa» cerdotibus Sacrae Theologiae, et juris Pontificii Laurea » donatis haud requiri facultatem, et examen Episcopi. « Sanctus Pius V. indixit etiam Regularibus, licet digni» tatem inter caeteros obtinentibus, ut examen Episcopo» rum subeant, si Confessiones excipere velint. » (*Edit. Barbiell.*)

et approbatio habita ab Episcopo, seu Ordinario defuncto, per abunde adducta verb. *Approbatio art.*
23 1. *a num.* 54. *ad* 59. Et neque Vicarius Apostolicus examinare potest approbatos ab Episcopo;
24 *Sacr. Congr. Concil. in una Civitatis Castellanae* 22. *Februarii* 1592: Et multo minus Vicarius Generalis Episcopi; *ead. Sac. Cong. in una Reatina* 8. *Junii* 1599. apud Nicol. *part.* 2. *Lucubrat. canon. lib.* 5. *tit.* 38. *de poenit. et remiss. num.* 9.
25 Examinatorum Synodalium electio fieri debet nomine, et cognomine, non vero titulo Officii seu dignitatis tantum expresso, et Clero, Synodoque congregato nominatim, non autem in genere proponendi sunt, ut ab eodem approbentur, alias illorum deputatio nulla esset; *Sacr. Congr. Concil. in Sipontina Concursus* 14. *Februar.* 1693. Rota *in Hortana Parochialis coram Molines* 4. *Maji* 1693. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 3. *num.* 16.
26 cum multis aliis ibi citatis. (*) Electio Examinatorum Synodalium facienda est in Synodo formali, non autem in Congregatione Cleri, licet Congregatio Synodalis denominaretur, prout declaravit *Sacr. Congr. Concil. in Concordien.* 8. *Maji* 1684. in qua cum fere per saeculum Judices, et Examinatores Synodales electi fuissent in Congregatione, quae singulo anno convocabatur cum interventu Capituli, et omnium Parochorum sub denominatione Synodali, attento communi errore, et bona fide, Concursum, de cujus validitate dubitabatur, sustinendum putavit, addito, *Et ad mentem;* et mens fuit, quod injungeretur Episcopo, ut cogeret in futurum Synodum solemniter, et deputaret Examinatores Synodales. Examina-
27 tores, qui ab Episcopo propositi fuerint, possunt probari a Synodo tam per vota secreta, quam aperta, et Episcopus eum modum in probatione potest facere servari, quem magis expedire judicaverit; *Sacr. Congreg. Concil.* teste Piasec. *in praxi Episc. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 4. (**) *et ead. Sac. Congr. Concil. in una Fulginaten.* 3. *Decemb.* 1644. *ad cap.* 18. *sess.* 14. *de reform.* ubi ad dubium: *An electio, seu approbatio Examinatorum Synodalium sustineatur, si non fiat per vota secre-*
28 *ta?* Respondit, *sustineri arbitrio Episcopi.* Examinatores ad minus sex debent eligi quotannis in Synodo Dioecesana, textu expresso in Tridentino *sess.* 24. *cap.* 18. ubi: *Examinatores autem singulis annis in Dioecesana Synodo ab Episcopo, vel ejus Vicario ad minus sex proponantur, qui Synodo satisfaciant, et ab eo probentur.* Examinatores Syno- 29
dales in Synodo ad summum viginti eligi posse, tenent Aldan. *in Compend. Canonicarum Resolut. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 29. et Barbosa super *Trident. loc. cit. n.*85. *et in summ. Apostolicar. decis. verb. Examinatores Synodales num.* 4. attestantes ita fuisse decisum *a Sac. Cong. Concil in Caesaraugustana* 13. *Martii* 1623. (***)

Examinatores Synodales debent ad Sancta Dei 30
Evangelia jurare se fideliter munus suum executuros, textu expresso in Trident. loc. cit. ibi: *Jurentque omnes ad Sancta Dei Evangelia, se quacumque humana affectione postposita fideliter munus executuros.* Hoc juramentum est de forma substan- 31
tiali, eoque deficiente Examinatores non dicuntur legitimi, et Concursus factus coram eis ante praestitum juramentum est nullus; *Sac. Congr. Conc. in una Bisignanen.* 2. *Decemb.* 1628. ubi censuit: *Concursus factos non praestito juramento ab Examinatoribus Synodalibus fuisse nullos; sed ex gratia convalidandos, facto verbo cum Sanctissimo, qui convalidavit, et confirmavit,* ut refert Barbosa supra *Concil. Trident. loc. cit. num.* 105. *et in tract. de Parocho cap.* 2. *num.* 78. *et in summ. Apostolic. decis. verb. Concursus num.* 18. et tenent Doctores *communiter.* Et taliter est de forma substantiali 32
juramentum, ut ipso deficiente ex parte unius solius Examinatoris vitietur totus actus, ut cum multis a se citatis tenet Card. de Luca *de Parochis discurs.* 3. *num.* 4. *et disc.* 37. *num.* 14. Suf- 33
ficit tamen, quod hoc juramentum sit semel praestitum sive in Synodo, sive extra Synodum. Non enim requiritur quod juramentum praestetur in Synodo; ut communiter tradunt Garcias *de benefic. part.* 9. *cap.*2. *num.* 359. Lotter. *de re benefic. lib.* 2. *quaest.* 31. *num.* 94. Pax Jord. *tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 8. *num.* 133. Card. de Luca *de Parohc. disc. num.* 6. Gavant. *in praxi Synod. cap.* 31. *num.* 8. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 13. Monacell. *t.* 1. *form.* 7. *num.* 3. et alii passim, et desumitur ex ipso Trident. *loc. cit.* quia cum ibi Concilium concedat posse eligi Examinatores etiam Regulares, qui non interveniunt in Synodo, manifeste colligitur, quod extra Synodum possint hujusmodi juramentum praestare, et fuit expresse decisum a Rota *in una Fanen. Parochialis* 28. *Junii* 1596. *coram Corduba.* (****)

(*) Benedictus XIV. De Synodo Dioecesana lib. IV. c. VII. n. V. propositis controversiis, quae ex designatione Synodalium Examinatorum *sub solo appellativo nomine dignitatis, seu officii* oriri solent, subdit: « Ad tot itaque » praecavendas, et obtruncandas controversias, consultius » erit, ut Synodales Examinatores sub proprio et expresso » cujusque nomine, et cognomine, ab Episcopo proponantur, atque a Synodo approbentur » (*Edit. Barbiell.*)

(**) Et Benedicto XIV. loco mox citato num. 3. ubi ipsa S. Congregationis in epistola ad Patriarcham Venetiarum die 11. Julii 1592. verba profert. (*Edit. Barb.*)

(***) Confer Benedictum XIV. de Synodo Dioecesana lib. 4. cap. 7. num. 3. (*Edit. Barbiell.*)

(****) Hinc Benedictus XIV. loc. cit. num. 6. scribit ab electis Examinatoribus Synodalibus ejusmodi juramentum in ipsa Synodo emittendum esse, si illi Synodo adsint; sin minus, coram Episcopo, aut ejus Vicario. Tum subdit: « Quamvis . . . Tridentinum, juramentum ab illis » praestandum dixerit ad sancta Dei evangelia; attamen » *Gavantus citat. cap.* 31. *annot.* 7. nihil referre affirmat, » an super Evangelia, vel sacras Sanctorum Reliquias » praestetur. » (*Edit. Barbiell.*)

34 Examinatores Synodales non possunt quidquam
prorsus occasione examinis, nec ante, nec post ac-
cipere, alioquin Simoniae vitium tam ipsi, quam
alii dantes incurrunt, a qua absolvi nequeunt nisi
dimissis beneficiis, quae quomodocumque etiam
antea obtinebant, et ad alia in posterum inhabi-
les redduntur, textu expresso in Trident. *d. sess.*
24. *cap.* 18. ibi: « Caveant, ne quidquam prorsus
» occasione hujus examinis, nec ante, nec post
» accipiant; alioquin Simoniae vitium tam ipsi,
» quam alii dantes incurrant, a qua absolvi ne-
» queant, nisi dimissis beneficiis, quae quomodo-
» cumque etiam antea obtinebant, et ad alia in
35 » posterum inhabiles reddantur. » Quacumque
etiam immemorabili consuetudine non obstante,
ut censuit *Sac. Cong.* teste Barbosa *de offic. et po-*
36 *test. Episcop. allegat.* 60. *num.* 52. Examinatores
non possunt quidquam pro labore, vel titulo sti-
pendii ad sustentationem ex fructibus Beneficii
vacantis, vel alia ratione accipere. Garcias *de Be-*
nefic. part. 5. *cap.* 7. *num.* 11. *et part.* 9. *cap.* 2.
num. 374. Riccius *in praxi part.* 4. *resolut.* 76. *n.*
4. Barbosa *super Trident. loc. cit. num.* 107. et alii.
37 Non potest Ordinarius statuere aliquod stipen-
dium, etiam minimum, Examinatoribus deputatis
in Synodo pro Concursu Parochialium, et si Sy-
nodus Dioecesana secus statuerit, decretum est
irritum, et nullum. Sic decisum fuisse *Sac. Cong.*
Concil. referunt Garcias *dict. part.* 9. *cap.* 2. *num.*
374. Barbosa *super Trident. loc. cit. num.* 108. *et*
38 *dict. allegat.* 60. *num.* 53. et alii. Examinatores
privantur beneficiis antea obtentis, si occasione
examinis, sive antea, sive post aliquid accipiant,
etiam gratis, et liberaliter datum, et ad captan-
dam benevolentiam, etiamsi res modica sit, et le-
vis momenti; Nam a Tridentino *loc. cit.* prohibe-
tur quidquam prorsus accipi occasione hujus exa-
minis; sic resolvunt Garcias *dict. part.* 9. *cap.* 2.
num. 390. Riccius *in praxi dict. part.* 4. *resolut.*
76. *num.* 3. Barbosa *super Trident. loc. cit. num.*
109. et alii.
39 Examinatores peracto examine debent eos ex
communi sententia renunciare Episcopo, quos
idoneos repererint. Sic decisum fuisse *a Sacra*
Congreg. Concil. referunt Garcias *d. part.* 9. *cap.*
2. *n.* 104. Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 100.
et in summ. Apostol. decis. verb. Examinatores Sy-
40 *nodales n.* 16. et alii. Approbatus dicitur in con-
cursu, qui ultra dimidium vocum fuerit consecu-
tus, quamvis alius omnia suffragia prospera re-
portaverit; sic decisum fuisse *a Sac. Cong. Conc.*
referunt Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 109. et Bar-
bosa *in summ. Apostol. decis. verb. Examinatores*
Synodales n. 15. *et super Trident. loc. cit. n.* 116.
41 Examinatorum vota, licet Concilium non expres-
serit an palam, vel secreto fieri debeant, magis
tamen expedit, ut Examinatores inter se sua vota
conferant. Deinde Notario jubeant, ut in actis suis
simpliciter scribat Titium approbatum idoneum;
Sejum vero reprobatum, ut fit Romae. *Sac. Cong.*
Concil. penes Garciam *dict. part* 9. *cap.* 2. *num.*
107. et Barbosam *in summ. Apostolic. decis. verb.*
Examinatores Synodales n. 17. *et super Trident.*
loc. cit. num. 112. Examinatores debent dare vo- 42
ta, dum simul congregati sunt cum Episcopo, non
autem separatim, sicut etiam Episcopus, ubi da-
tur locus accessui, debet accedere Examinatori-
bus simul congregatis. Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2.
n. 58. Massobrius *in praxi, Requisit.* 4. *dub.* 4.
Barbosa *super Trident. loc. cit. n.* 113. Card. de
Luca *de Paroch. disc.* 1. *num.* 21. *et* 27. *disc.* 3.
num. 7. *et disc.* 37. *num.* 19. et alii.
Examinatores tenentur facere relationem, etiam 43
circa mores, aetatem, et reliqua, et debent renun-
ciare quotquot idonei judicati fuerint; Episcopus
vero debet ex iis qui renunciati fuerint, magis
idoneum eligere. *Sacr. Cong. Concil.* apud Garciam
de benefic. part. 5. *cap.* 7. *n.* 11. *et part.* 6. *cap.* 2.
n. 236. *et part.* 9. *c.* 2. *n.* 108. Barbosa *in summ.*
Apostolic. decis. verb. Examinatores Synodales n.
18. Examinatoribus approbantibus aliquem tam- 44
quam magis idoneum in scientia, cujus tamen mo-
res ignorantur, et habentibus alium non tam do-
ctum, sed ab eis cognitum, et approbatum in mo-
ribus, hic ultimus est praeferendus. *Sacr. Congr.*
Concil. apud ipsum Garciam *d. part.* 9. *cap.* 2. *n.*
111. Barbosa *loc. cit. n.* 19. Non pertinet ad Exa- 45
minatores Synodales, sed ad solum Episcopum
judicare quis ex concurrentibus ad parochiam
vacantem sit magis idoneus. *Sacr. Cong. Concil.*
testibus Zerola *in praxi Episcop. part.* 1. *verb. Pa-*
rochia §. 2. Armendar. *in addit. ad recop. Legum*
Navarrae lib. 1. *tit.* 18. *l.* 7. *n.* 58. Barbosa *loco*
cit. n. 21. Vide ad rem Card. de Lugo *t.* 2. *disp.*
33. *sect.* 5. *n.* 64. Examinatores debent vota sua 46
dare, sed Episcopus non tenetur ex collatione vo-
torum eligere, potest enim, cui maluerit ex ap-
probatis, beneficium conferre, non habita ratione
calculorum ipsorum votorum, et debet expecta-
re, ut Examinatores renuncient, quos judicave-
rint idoneos. *Sacr. Congr. Concil.* apud Massobr.
in praxi habendi concursum, Requis. 4. *dub.* 4. Bar-
bosa *loc. cit. n.* 20. Idonei, et approbati dicuntur 47
illi, qui habent majorem partem votorum favora-
bilium, quamvis minor pars eos reprobaret, mi-
nusque idoneos renunciaret, quoniam tamquam
in actu capitulari, seu collegiativo major pars tra-
hit ad se minorem, eamque suffocat, ita ut ha-
beatur, ac si actus ab omnibus gestus esset; Et
talis approbatio idoneitatis absque distinctione
votorum facta dicitur eo ipso, quod quis habet
majorem partem, quae constituitur etiam per di-
midium vocum, quod excedat medietatem. Sic
Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *n.* 15. *et disc.*
37. *n.* 20.
Episcopus potest eligere etiam extra locum 48

examinis , et absentibus ipsis examinatoribus.
Garcias *d. part.* 9. *cap.* 2. *num.* 59. Massobr. *dic.*
praxi requis. 5. *dub.* 20. Barbosa *super Conc. sess.*
24. *cap.* 18. *num.* 120. Card. de Luca *de Parochis*
49 *disc.* 1. *n.* 20. et alii. Episcopus in paritate votorum potest accedere quibus voluerit, ut si ex quatuor Examinatoribus , duo approbarunt , et duo reprobarunt, accedendo Episcopus , vel Vicarius duobus approbantibus , Examinatus dicitur approbatus, et si accedit reprobantibus, dicitur reprobatus. Unde Episcopus ita accedendo potest aliquem ex non approbato facere approbatum ex declaratione *Sacr. Congr. Concil. edita sub die* 29. *Aprilis* 1604. per quam casus deciditur in individuo tam circa adhaesionem, quam circa praeelectionem, cujus tenor praecisus , ut refert Card. de Luca *de Parochis disc.* 1. *num.* 14. *et* 15. est ut sequitur.

50 Dubium. « An existentibus duobus concurrenti-
» bus examinatis a quatuor Examinatoribus ,
» quorum unus reportavit omnia vota favora-
» bilia, alter vero duo tantum favorabilia, pos-
» sit Episcopus sui voti accessione approbare
» secundum; ita ut cum hic secundus ultra di-
» midium, incluso voto Episcopi, vota favora-
» bilia habeat, sit judicandus idoneus uti pri-
» mus ; ita ut liceat deinde Episcopo eligere
» ex his duobus, qui sibi magis idoneus vide-
» bitur? »

Die 29. Aprilis 1604.

» Congregatio censuit, eum quoque, quia duobus
» Examinatoribus approbatus, et ab aliis duo-
» bus reprobatus fuit , si Episcopus votis ap-
» probantium accesserit, quemadmodum ei li-
» cet per decretum Concilii cap. 18. sess. 24.
» approbatum intelligi , ac propterea posse
» etiam ad Parochialem vacantem regendam
» Episcopi electione praeferri, si eo altero ma-
» gis idoneum judicaverit. »

51 In Dioecesi in qua sunt duae Cathedrales unitae, sunt deputandi in qualibet Examinatores distincti ab aliis alterius Cathedralis; *Sac. Congreg. Conc. in Valvens. et Sulmonen.* 7. *Septembr.* 1650. Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 413. Card. de Luca *de benefic. disc.* 10. *num.* 17. *de Parochis disc.* 3. *n.* 5. *disc.* 37. *num.* 16. *Annotat. ad Concil. disc.* 32.
52 *num* 6. et alii passim. Vide tamen verb. Synodus
n. 6. Alia vide *verb. Approbatio art.* 1. *a num.* 47.
usque ad fin. verb. Beneficia art. 3. *a num.* 22. *ad*
54. *et verb. Concursus art.* 2. *et* 3. *per tot.*
53 Examinis pro collatione Ecclesiarum Parochia-
lium habendi forma praescribitur a Benedicto
XIV. tom. 1. Constitut. 68. incip. *Cum illud.* §.
54 7. Vide tom. 2. *verb. Concursus, in principio* Exa-
minis forma a Dataria Apostolica servata propo-
55 nitur locorum Ordinariis. Idem *ib.* §. 7. Examinatores judicium ferre debent, non solum de Doctrina, sed etiam de aliis qualitatibus requisitis in Parocho. Idem. *ibid.* §. 11. Examen iterari non 56
conceditur in judicio appellationis, nisi ex actis
prioris examinis probetur gravamen quoad doctrina. Idem *ibid.* §. 7. Vide verb. *Concursus,* ubi alia ad rem.

Examini Dioecesani Episcopi ante Ordinatio- 57
nem subjici debent etiam Regulares. Idem tom. 2. Coust. 27. incip. *Impositi Nobis.*

Examinatorum Synodalium electionem fieri de- 58
bere nomine, et cognomine, non vero titulo Officii, seu dignitatis tantum expresso , jam tradidi supra *num.* 25. ex decr. Sacrae Congreg. Concil. quae iterum novissime , cum in Synodo Dioecesana Policastrensi inter Examinatores Synodales deputatus fuisset etiam Vicarius Generalis Episcopi, sub solo nomine appellativo dignitatis Vicariatus, atque hic una cum aliis duobus Examinatoribus Synodalibus interfuisset concursui habito ad quamdam Parochialem, *die* 19. *Septembris* 1745. concursum convalidavit ad cautelam , sed simul scribendum dixit Episcopo , Vicarium Generalem, non posse deinceps Synodalis Examinatoris munus exercere, nisi proprio expresso nomine ad illud iterum deputaretur, ut refert Benedictus XIV. *de Synodo Dioeces. lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 5.

Examinatores Synodales durant usque ad no- 59
vam Synodum, licet quolibet anno non celebretur; *Sacra Congreg. Conc. in Imolen.* 10. *Decemb.*
1695. Si autem aut omnes , aut aliqui ex desi- 60
gnatis in ultima Synodo moriantur , vel in longinqua recedant, tunc, si saltem sex ex designatis remaneant, Episcopus istis uti debet, nec potest alios pro mortuis , aut e Dioecesi discessis
substituere. Si vero sex saltem non supersint , 61
tunc ex Decreto Clementis VIII. relato a Garcia *de Beneficiis part.* 9. *cap.* 2. *num.* 72. et a Fagnano *in cap. Cum sit ars, nu.* 14. *de aetate et qualitat.* possunt Episcopi alios subrogare, dummodo praediti sint qualitatibus a Tridentino praescriptis , a Capitulo approbentur , et una simul ex electis in Synodo sex non excedant ; et id fiat intra annum a Synodo celebrata , quo elapso talis facultas, et eorum auctoritas statim expirat. Idem *cit. lib.* 4. *cap.* 7. *n.* 7. *et* 8. Vide *tam.* 2. *verb. Concursus art.* 2.

Si ex Examinatoribus non subrogatis, sed in 62
ultima Synodo electis sex superstites extent, omnes perseverant in Officio, et illis uti debet Epi-
scopus in concursibus ad Parochiales. At si vel 63
unus ex illis decesserit, itaut, ex electis in Synodo sex non remaneant, omnium eorum munus expirat, et nullo ex illis uti poterit Episcopus in dictis concursibus , ut censuit Sacra Congregatio Concilii apud Garciam *cit. cap.* 2. *num.* 73. Fagnanum *loc. cit. num.* 14. Massobrium *in praxi*

habendi concursum requisit. 12. *dub.* 4. et refert idem Benedict. *loc cit. num.* 8. qui *num.* 9. recte subjungit, quod elapso anno, et non existentibus sex examinatoribus in Synodo electis, ut valide possit institui concursus, necesse est ut Episcopus vel novam Synodum celebret, in qua sufficiens numerus Examinatorum eligatur, vel facultatem petat a Sacra Congregatione Concilii novos
64 Examinatores extra Synodum deputandi. Alias si concursus fiat coram Examinatoribus extra Synodum designatis ab Episcopo, nulla ad hoc instructa speciali facultate, erit nullus; Hinc cum in Dioecesi Bracharensi plures Parochiales collatae fuissent concurrentibus approbatis ab Examinatoribus extra Synodum deputatis ab Archiepiscopo cum consensu Capituli, opus deinde fuit, ut qui illas obtinuerant preces porrigerent Summo Pontifici, ut suprema sua auctoritate earumdem collationes convalidaret; et Sacra Congreg. Concil. ad quam preces remissae fuerant, *die* 12. *Januar.* 1715. illas convalidandas censuit, quia supplicantes bona fide Parochiales acceptaverant, atque ex Archiepiscopi attestatione constabat, multa exoritura scandala, si novus Concursus ad illas foret indicendus, quod refertur *in Thesaur. Resolut. tom.* 9. *pag.* 219. *loc. cit. n.* 9.

65 Sacra Congregatio probe noscens, non facile, ob varias causas, esse Episcopis singulis prorsus annis Synodum celebrare, ne idcirco legitimis careant Examinatoribus pro concursibus ad Parochiales, statim ac aliquis Episcopus ei exponit, sex ex electis in ultima Synodo non extare, facultatem ei concedit eligendi novos a majori parte Capituli approbandos, quorum tamen munus duraturum decernit tantum ad annum; et iterum ad preces Episcopi illos in munere confirmat, quod et deinceps semper in annum iisdem proro-
66 gat. Idem *ibid. num.* 10. ubi recte subdit, quod si Capitulum illos, quamvis ceteroquin idoneos, approbare recusaverit, licet Pignatellus, et P. Andreuccius ibi citati existiment habendos esse nihilominus in tali casu pro approbatis, tutius tamen erit ad evitandas innumeras lites, et controversias solitas oriri in similibus casibus, ut tunc Episcopus a Sacra Congregatione Concilii petat supplementum consensus sine justa causa a Capitulo denegati, ut de facto supplevit *in una Messanensi die* 20. *Septemb.* 1645. similem nominationem, seu electionem Examinatorum Synodalium, quam Capitulum detrectaverat approbare, convalidando, ut apud Thesaurum *tom.* 9. *in Aversana Electionis Examinatoribus Synodalis* §. *Urgente*, refert Eruditissimus Eminentissimus Cavalchinus, qui uti Secretarius dictae Sacrae Congregationis Concilii *sub die* 10. *Jan.* 1739. *et* 16.
67 *Maji ejusdem an.* 1739. instabat nomine Ordinarii Aversani pro simili supplemento denegati Capitulari consensus, ibi: « An nominatio Sacerdotis » Cajetani Perusini in examinatorem Synodalem » facta ab Ordinario sit confirmanda, non ob- » stante dissensu 10 ex 19 Canonicis in Capitulo » intervenientibus, et suffragium ferentibus in » casu etc. » Et cum perpensum fuisset, jam tum elapsum fuisse annum, quo praefatus Sacerdos exercere potuisset Examinatoris munus, cum ex supradictis talis facultas soleat concedi solum ad annum, Sacra Congregatio supervacaneum duxit causam definire, ejusque propterea discussionem supersedit, cum solo rescripto, *Non proposita attento lapsu anni.* Sic apud dict. *Thesaurum tom.* 9. *in allegata Aversana sub die* 16. *Maji* 1739. Quod dictus Benedictus *loc. cit. n.* 10. allegat sub die 2. Martii 1739. Examinatores in concursu Eccle- 68
siae Parochialis juris patronatus Ecclesiastici, solum idoneos, non digniorem designare debent. Idem *loc. cit. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 7. ubi multa tradit ad rem merito videnda et observanda.

Examinatores congruentius suffragia ferunt, 69
palam communicando secum invicem, tum indicendo Notario hunc vel illum esse approbatum. In quam sententiam, quae est Fagnani, inclinat Pontifex *loc. cit. cap.* 8. §. 4.

In judicio Examinatorum nulla fert suffragia 70
Episcopus, vel Vicarius loco Episcopi residens, nisi in casu paritatis votorum, aut si sint singularia, tunc enim potest Episcopus quibus vult accedere, sed hoc praestare debet tunc coram iisdem Examinatoribus. Ita ex Garcia, *ibid.* §. 5.

NOVÆ ADDITIONES EX ALIENA MANU

Quod ait *Auctor num.* 43. Examinatores in con- 71
cursu ad Parochiales referre debere non solum de doctrina, verum etiam de moribus, prudentia, aetate, aliisque ad regendam Ecclesiam Parochialem necessariis, hoc adeo verum est ut si Examinatores de sola doctrina referant, concursus irritus sit, tum irrita facta subinde ab Episcopo collatio Parochialis Ecclesiae, ut firmavit Rot. *in Cassanen Parochialis* 8. *Martii* 1751. §. 3. *et* 28. *Junii ejusdem anni pariter* §. 3. *cor. Illustriss. Miguzzi.*

Idque procedit, etiamsi Examinatores inquisi- 72
tionem dictarum aliarum qualitatum propter doctrinam commiserint notioni et conscientiae Episcopi, tum etiamsi oretenus Examinatores retu- 73
lerint de dictis aliis qualitatibus, dummodo tamen ex actis non constet eos oretenus retulisse, et demum etiamsi contraria sit consuetudo, ut respondit Rot. *in dict. Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. *a* §. 5. *ad finem, et* 28. *Junii ejusdem anni a* §. 6. *ad finem cor. Illustriss Migazzi.*

Nota vero, quod ut Examinatores dicantur re- 74
tulisse tum de doctrina, tum de aliis qualitatibus, necessarium haud est, quod (sunt verba Rotae *in dict. Cassanen. Parochialis* 8. *Martii* 1751. §. 6.) » Examinatores judicium super singulis qualita-

» tibus concurrentium distincte et sigillatim pro-
» ferre teneantur, quum satis sit eorumdem qua-
» litatum ab Examinatoribus habitam fuisse ratio-
» nem per indefinitam orationem, qua concurrentes
» ad Ecclesiam regendam idonei renuncientur.

Hic supplere optimum ducimus quae adjecimus in fine additionum ad artic. IV. verb *Electio num.* 119. nempe, quod quaestio illa, an eligente majori parte Capituli inhabilem, sub conditione dispensationis, minore vero parte habilem non obtenta dispensatione intra terminum juris, consolidetur totum Jus ipsius Capituli in minore illa parte, itaut ab ea electus habendus sit pro electo; adeo implexa visa fuit, ut supremum auditorium Rotae, ad quod delata fuit in *Comen. Canonicatus Theologalis cor. Rever. D. Olivatio Decano* semel atque iterum ex aequo scissum fuerit, nullamque ceperit resolutionem. Sed cum deinceps die 28. Januar. 1763. in eam iverit sententiam, ut totum Jus Capituli consolidetur in minore parte habilem eligente, ut ex §. 16. ad finem; hinc libet pro gravitate articuli, tum novitate ejus resolutionis ipsissima verba Decisionis hic exscribere.

75 » Hactenus dicta luculenter commonstrant, nul
» lum Ius Ignatio comparari ex praesentatione a
» quinque Capitularibus in ipsum collata. Nam
» irrita prorsus, et inanis fuit nominatio incapa-
» cis intuitu aetatis, totumque Jus Capituli coa-
» luit in aliis tribus Canonicis Joannem Antonium
» Nicolina Sacerdotem habilem eligentibus. Im-
» pediturque propterea devolutio ad Sanctam Se-
» dem, nec Ignatio prosunt Literae Provisionis
» Apostolicae perinde expeditae, ac si ageretur
» de Canonicatu devoluto; Nam si major Pars
» Collegii in eodem Actu, proque eadem vacatione
» eligat inhabilem, aut incapacem, et minor ha
» bilem, Jus majoris consolitatur in minori, quia
» non decet, ut minor eligens habilem, nec ulla
» in re deficiens privetur Jure eligendi per hoc,
» quod major Pars inhabilem praesentaverit, per
» *Text. in cap. Dudum* 22. *de Election. et Elect.*
» *potest. cap. Gratam* 2. *de postulat. Praelator.* Piton.
» *de controv Patron. allegat.* 100. n. 2. Fontanell.
» *de Jurepatron. lib.* 2. *quaest.* 10. *num.* 7. Montal.
» *de Jur. supervenient. tom.* 1. *quaest.* 23. *n.* 118.
» Rota *coram Herrer. decis.* 94. *num.* 1. *et* 19.

76 » Nec interest, nominationem majoris Partis,
» quinque nempe Vocalium Ignatio Suffragantium,
» prodisse sub conditione obtinendi, quatenus opus
» Pontificam dispensationem super aetate intra
» tempus a Jure praefinitum, quod erat tempus
» quatrimestris, ideoque conditione intra hujus-
» modi tempus minime superventa, inutile eva-
» sisse Jure majoris partis, eoque dempto ces-
» sasse quoque jus minoris, quum per electionem
» collegialiter factam in minori consistere haud
» possit virtus Capitularis, quae consumitur a
» majori; Abbas *in cap. Quia propter num.* 9. *et*
» *in cap. In Genesi num.* 4. *ibique* Hostien. *n.* 14.
» Cardinal. *n.* 3. *de Election.* Lotter. *de Re benefic.*
» *lib.* 3. *quaest.* 17. *num.* 128. Rot. *in Recent di-*
» *cis.* 269. *num.* 2. *part.* 1. *et decis.* 210. *num.* 16.
» *par.* 9.

» Quandoquidem ad eliminandum objectum per- 77
» pendere oportet, majorem Partem Capituli, et
» quinque Canonicos mominantes Inhabilem, non-
» dumque perventum ad justam aetatem sub con-
» ditione obtinendae dispensationis, dispensatione
» non obtenta, et conditione non extante intra
» tempus quadrimestris, perinde haberi, ac si
» nunquam nominassent. Jam vero in casu nomi-
» nationis non factae a majori Parte, nemo ne-
» scit, integram, universamque potestatem Capi-
» tularem ad minorem percurrere, vel in illis coa-
» lescere, qui dignum, et habilem nominaverint,
» Card. de Luc. *de Regular. discurs.* 53. *num.* 8.
» Lavor. *variar. lucubrat. Canonic. lib.* 4. *cap.* 6.
» *num.* 26. Leuren. *For. Benefic. part.* 2. *sect.* 3.
» *c.* 2. §. 7. *quaest.* 571. *per tot.* Ceccoper. *lucubr.*
» *Canon. lib.* 4. *titul.* 6. *num.* 45. *et* 46. Rot. *in*
» *Leodien. Vicariae* 1 *Julii* 1754. §. 8. *cor. Minen-*
» *tiss. Molino.*

» Plane qui praesentat sub certa Conditione
» impetrandi a Summo Pontifice veniam aetatis,
» sub contraria Conditione removet consensum
» ab Actu, et quodammodo profitetur, se negare
» electionem, quum haec, et non alia sit voluntas
» ita eligentis, Card. de Luc. *de Jurepatronat. di-*
» *scurs.* 64. *num.* 27. *et de Benefic. discurs* 28. *n.*
» 18. Piton. *de Controv. Patron. allegat.* 1. *sub n.*
» 24. *versic. modus autem in fin. et rursus allegat.*
» 2. *num.* 4. Garz. *de Benefic. part.* 8. *c.* 2. *num.*
» 3. Corrad. *in prax. Beneficiar. lib.* 4. *cap.* 6. *n.*
» 26. Vivian. *de Jurepatronat. part.* 2. *lib.* 8. *cap.*
» 8. *num.* 10. *et* 24. Gagliard. *de Benefic. cap.* 9.
» *num.* 10. Idem *de Jurepatronat. cap.* 16. *n.* 13.
» Rot. *in Parmen. Beneficii* 26. *Junii* 1750. §. 18.
» *et* 5. *Decembris* 1751. §. 12. *coram bon. mem.*
» *Canilliac.* Praesertim ob clausulam *Et non ali-*
» *ter,* qua quidem major Pars ita consensit Inha-
» bilis electioni, ut non adito Summo Pontifice,
» nec impetrata dispensatione, quinimmo prae-
» tergresso tempore ad id praestituto, nihil ipsa
» egisse videatur, et ideo totum Jus, et vox Ca-
» pitularis coerceatur in parte minori, quae ca-
» pacem, habilemque elegit. Nec electio majoris
» partis consumit Jus Capituli, quod per minorem
» conservatur, si majoris Partis electio cassatur,
» interciditque. Alias absurdum esset Capitulo,
» et minori Parti perniciem creari: Capitulo, quod
» fraudaretur Jure eligendi: Minori etiam Parti,
» si sine culpa illius, et ex facto majoris ad Su-
» periorem fieret devolutio. Quo fit, ut si Pars
» tantum, et non totum Capitulum, in culpa ver-
» setur Inhabilem eligendi, tunc Jus electionis
» pervolvatur, ac transeat ad aliam partem, et

» ad reliquos licet numero pauciores vocales, » quum poena non debeat insontes afficere, Barbos. *de Jur. Ecclesiast. univ. lib.* 1. *cap.* 19. *n.* » 86. Lovurex *dissert. Canon.* 8. *annot.* 50. *ad non* » *nullas seqq.* Leuren. *in for. Benefic. part.* 2. *cap.* » 2. *quaest.* 250. *n.* 2. Montalb. *de Jur. superven.* » *tom.* 2. *in addit. ad quaest.* 23. *num.* 24.

» Traducique ad hanc speciem non possunt Au- » thoritates, quae de majori parte ignoranter in- » dignum eligente afferuntur. Qui enim ignoranter » eligit indignum aut inhabilem, nullius culpae no- » tatur, et pro se cupit electionem impleri; Lex au- » tem est, quae illi subtrahit effectum, et ideo ve- » tat Jus majoris accrescere minori, et in mino- » ri coacervari, cum ad id requiratur, majorem » Partem vel non eligere, vel culpose saltem eli- » gere. At vero quisquis eligit incapacem sub con- » ditione dispensationis, et consequenter ex per- » specta Canonicatus indole requirente legitimam » aetatem, scienter eligit, nec excusatur a con- » ditione, nisi removeatur obstaculum nomina- » tionis in Incapacem collatae. Obstaculo vero vi- » gente ob non impletam Conditionem, res absol- » vitur secundum regulam culposae nominationis, » qualis est illa, quae proponit indignum, privans » ex post facto eligentes Jure suffragii, et hoc ea » vice transferens in alios, qui habilem elegerunt, » quive ex consolidatione acquirunt vocem Capi- » tularem, ut de culpose eligentibus statuunt » Louvrex *Dissert. Canonic.* 8. *n.* 56. Passerin. *de* » *Elect. c.* 31. *num.* 1. Fontanell. *de Jurepatran.* » *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 2. Rot. *coram Ansald. decis.* » 95. *num.* 19. *et in Colonien. Abbatissatus* 25. » *Aprilis* 1759. §. 11. *cor. bon. mem. Frangipane.*

» Et quamquam alieni mirum videatur, consoli- » dationem majoris in minori fieri ex facto, semel » ac Collegialitas actus nihil initio tribuit minori » Parti; perpendere tamen oportet, id fieri per » quamdam retroactionem, et redditum ad ini- » tium. Conditio dispensationis ejus est naturae, » ut si impleatur, redeat ad initium actus, » actumque convalidet ab illo tempore; sin autem » deficiat, etiam defectus ad idem tempus rever- » tatur, actumque deleat tam quoad eligentes, » quam quoad Electum usque ab exordio, quum » paria sint nihil fieri, vel fieri sub conditione, » quae non extet, ut probant Roland. *consil.* 58. » *num.* 16. *et seq. lib.* 3. Antonin. *var. resol. lib.* » *prim. resol.* 66. *n.* 3. et alii collecti per August. » Barbos. *de Axiom. Jur. lib.* 3. *cap.* 43. *de condit.* » §. 16. Paris. *de resignan. benef. lib. primo quaest.* » 14. *num.* 10. Clericat. *de Benef. discard.* 62. *n.* » 26. Rota *coram Molin. decis.* 1161. *n.* 17. Esto » igitur in Patronatibus Laicalibus (cujusmodi » est illud, de quo disseritur, si consideretur » cessio per Communitatem Burmii facta Capitulo » sub lege non immutandi naturam Patronalem) » esto inquam a Jure Canonico permittatur actus » nominationis Incapacis sub conditione purgan- » dae incapacitatis intra terminum, ut pluribus » collectis firmavit Rota *in Melevitana Beneficio-* » *rum* 10. *Junii* 1712. §. *Pro rematiane cor. clar.* » *mem. Card. Aldovranda apud Fagnan. de Jurepatr.* » *part.* 1. *can.* 5. *cass.* 11. *num.* 28. tamen a con- » dictionis eventu pendet nullitas, aut firmitas » ejusdem actus, itaut extante conditione, actus » valeat retrocedendo, conditione defecta retroce- » dendo pariter corruat. Hac vi retroactionis » inspecta, nemo miretur defectum Pontificiae dis- » pensationis nunquam obtentae super aetate, mi- » nisterio Juris redire ad initium actus, et ad mo- » mentum, quo major Pars Ignatium praesenta- » vit sub conditione dispensationem obtinendi. » Sequiturque propterea ex eo momento a majori » Parte negatum existimari consensum nomina- » tionis Incapacis medio sublatae; semper enim » evanescit, et a principio tollitur, ac si non fa- » cta, praesentatio, cui deest conditionis eventus; » Rota *in Recent. decis.* 474. *num.* 10. *et seq. part.* » 5. *tom.* 2. *et in Romana Lacarum Montium,* » *seu Evictianis* 9. *Feb.* 1756. §. 6. *cor. Illustriss.* » *Stadion.*

» Quamobrem vox Incapaci, et inhabili cate- » nus profutura, quatenus intra praescriptum » tempus evasisset Capax, et Habilis, resolvitur » quidem nulla deinceps acquisita incapacitate, » sed nihil detrahit nominationi minoris Partis, » quam immo in suspenso stare jubet, quousque » non impleatur conditio capacitatis acquirendae; » Piton. *de Controv. alleg. prima n.* 24. Gagliard. » *de Jurepatran. cap.* 16. *num.* 12. Conditioneque » desiderata, nec intra tempus superventa, que- » madmodum fas est credere, majorem partem » noluisse eligere, sic Legis operatione resurgit » quodammodo consopitum Jus electionis mino- » ris Partis, nec amplius consideratur major, aut » minor Pars, quum in minori totum Jus, ac sum- » ma Capituli reperiatur, actusque minoris Par- » tis, qui manet in suspenso, non prohibetur, » quin ex post facto vires consequatur, uti mo- » nent Nid. *in Commentar. ad regul.* 18. *num.* 44. » *de regul. jur. in* 6. Montalb. *de Jur. superven.* » *tom.* 1. *quaest.* 1. *num.* 37.

» Et hinc etiam actui collegialiter perficiendo » respondetur. Haec enim quoad Patronos Jure » Collegii, non autem uti singulos eligentes re- » gula traditur, ut si nulla divisio Suffragiorum » contingerit, sed universum, quantum est, Col- » legium Inhabilem elegerit, tota vox irritetur, » et ad Superiorem devolvatur. At si eligentes » sese diviserint, et Pars major, ut hic, secesse- » rit ad praesentandum non idoneum, Pars vero » minor ad Idoneum declinaverit in eodem actu » Collegiali, quo Jus electis conquiritur; plane » vox, a qua cadit major Pars scienter eligens » Inhabilem, accrescit, et additur minori Parti,

» dignum, et habilem praesentavit, quoniam ut » ait Gloss. in *cap. Gratum de Postulator. in verb.* » *pauciores*, Jus omnium, et universitas etiam in » unum recidere potest, consonatque *Leg. sicut* » *Municipium* 7. *in fin. ff. Quod cujasque univ. no-* » *mine*, magisque Jus omnium recidit in tres eli- » gentes, qui Collegium faciunt; *c.* 1. *de Election.* » *Leg. Neratius* 85. ibique Gothofred. *litt. K. ff.* » *de verbor. signific.* Idque in solo limitatur casu, » si nempe non eodem contextu prodierit nomi- » natio minoris Partis, sed forte prius, et spatio » dato, atque intervallo, quia tunc virtus Capi- » tularis constitui nequit in minori parte ob con- » solidationem majoris nondum privatae Jure » electionis, ut haec perstringens non ad oppor- » tunitatem, sed pro animi sui Sententia perbelle » declarat Piton. *de controv. Patronor. alleg.* 100. » *num.* 2. *et* 3.

« Contrariis forte urgentibus in electione ca- » nonica Praelatorum, et ut vocant *propria*, ad » formam *Cap. Quia propter de elect.* in qua qui- » dem recepta est sanctio *Textus* ex Jure civili » *in leg.* 30. *ff. de regul. Jur.* et ex Jure Canonic. » *in cap. Quum auditis* 29 *de election. et c. Dudum* » *cum gloss. in verb electionis tempore eodem tit.* utro- » que Jure negante tractu temporis convalescere, » quae ab initio nulla sunt; Quia in electione » propria non admittuntur vota conditionalia; » non enim Eligentes in incerto fluctuare debent; » quinimmo in electione propria constitutum est, » ut majori parte seligente Inhabilem sub condi- » tione quaerendae capacitatis, minore vero ca- » pacem, et habilem absolute nuncupante, statim, » et ipso Jure proscribatur vox Eligentium con- » ditionaliter, non expectato conditionis eventu, » quia placet vota conditionalia pro non adjectis » haberi, et ex puris celebrari electionem, in » illos, qui pure nominarunt habilem, ea vice » transeunte jure caeterorum, ad *Text. in cap.* 2. » *de elect. in* 6. Ripa *resp.* 2. *per tot. de elect.* Garz. » *de Benefic. part.* 8. *c.* 2. *n.* 11. *et* 13. Lotter. *de* » *Benefic. lib.* 2. *quaest.* 16. *num.* 7. Passerin. *de* » *elect. cap.* 18. *num.* 22. Nid. *de regul. Jur.* » *regul.* 50. *sub n.* 11. Piton. *discept. Eccles.* 106. » *num.* 115. Rota *coram Millin. decis.* 420. *n.* 7.

» At longe aliter se res habet in impropria no- » minatione Patronorum, quos inter recensetur » Collegiata Burmii potita Jure eligendi ex ces- » sione Communitatis; nam hic quemadmodum » nuncupatio Inhabilis, quae fit a majori parte » sub conditione dispensationis, non habetur » tamquam infirma, et infecta (toleratur enim, » et permittitur,) ita etiam Habilis nominatio » pure facta per minorem partem pro infecta, et » infirma non est, quoad actum usque ab exor- » dio, sed utraque manet in suspenso quoad ef- » fectum, vel saltem est in implicito statu validi- » tatis quoad usque deficiat conditio dicta a ma- » jori parte Inhabilem eligente, eaque defecta, » consistit usque ab initio electio minoris partis, » ut secernentes propriam ab impropria nomina- » tione considerant, Piton. *discept. Eccles.* 24. *a* » *num.* 13. *ad plur. seq.* Rota *in Recent. decis.* 210. » *n.* 16. *et seq. part.* 9. *tom.* 1. *coram Cerro decis.* » 26. *n.* 43. *et seq. et cor. Caprar. dec.* 558. *n.* 7.

« Idque conficitur tum a Jure, tum ab Homine. » *A Jure*, quia eligens Inhabilem sub conditione » dispensationis, non videtur a principio eligere, » et ideo non attrahit, et absorbet Jus minoris, » sed contra ad minorem transfertur etiam Jus » majoris, perinde ac si major pars abstinuisset » ab electione. *Ab Homine*, quia non accedente » conditione, ut erat in facultate majoris partis » poenitere electionis Inhabilis, et aliam intra ter- » minum cumulare electionem, Piton. *de controv.* » *Patron. alleg.* 2. *num.* 4. Carol. Anton. de Luca » *de linea legal. part.* 1. *art.* 24. *num.* 10. sic nova » electione praetermissa, si major pars intra tem- » pus quadrimestris noluit Habilem eligere, vi- » detur tacite abivisse in electionem Habilis jam » a minori parte nominati. Quoniam conflictus » majoris partis cum minori, a qua illa se sub- » traxit, solum durat, quousque impleatur con- » ditio; non impleta vero conditione cessat; et » major pars censetur potius fictione legis ces- » sisse Juri suo, vel nominato a minori consen- » sum quodammodo praebuisse; Montalb. *de* » *Jur. superven. tom.* 1. *q.* 23. *num.* 125. *et seq.* » Rota *in Recent. decis* 136. *num.* 14. *cum duobus* » *seq. part.* 10.

» In hunc sensum autem eo pronius Domini » iverunt, quo certius est ex duabus devolutio- » nibus, quarum altera fiat per consolidationem » Juris majoris partis in minori, altera per tran- » situm ad superiorem, uti advertunt Card. de » Luca *de Jurepatron. disc.* 31. *num.* 3. *et disc.* » 35. *n.* 10. Piton. *de controv. Patron. alleg.* 34. » *num.* 7. *et seq. et alleg.* 16. *num.* 23. Vivian. *de* » *Jurepatron. lib.* 12. *cap.* 1. *num.* 1. *et seq.* favo- » rabiliorem esse primam, quam secundam, et » quantopere vitandam hanc, tantopere adjuvan- » dam illam putarunt, sectantes Judicium expli- » catum a Rota *in Gerunden. Beneficii* 1. *Junii* » 1726. §. *Opposito, et* 19. *Aprilis* 1728. §. *Quae* » *quidem, coram clar. mem. Card. Calcagnino.*

» Privat equidem devolutio in vacatione illa » Patronos Jure praesentandi. Odium igitur in- » currit, et tamquam poena, vel modis omnibus » effugienda est, ad *Text. in cap.* 5. *de concess.* » *Praebendar. et in cap.* 18. *de elect. in* 6. Leuren. » *in For. Beneficial. part.* 2. *sect.* 3. *cap.* 2. §. 7. » *quaest.* 739. Rota *in Colonien. Canonicatus* 16. » *Maji* 1629. §. *Quandoquidem coram clar. mem.* » *Corio*, vel non aliter admitti solet, nisi quando » perspicue constet ei locum esse, quum in qua- » libet dubietate pro exclusione poena devolutio-

» nis respondendum videatur, Rota *in Imolen.* » *Capellaniae* 1. *Aprilis* 1743. §. *His autem coram* » *bon. memor. Canilliac. et* 14. *Aprilis* 1752. §. 2. » *coram Eminentissimo Bussio.*

» Debebamus additionem hanc adeo pondero» sam facere in Articulo: *Electio.* At quia animo » excidit, supplendam hic eam duximus.

EXARCHI, ET PRIMATES

ARTICULUS EX NOVISSIMA EDITIONE BARBIELLINIANA

SUMMARIUM

1. 2. Exarchi varia apud Graecos significatio. — 3. Contracta ad Ecclesiasticam dignitatem communis Patriarchis, et Metropolitis. — 4. Quibus proprie id nominis datum. — 5. 6. Tres tantum fuere olim apud Graecos hujusmodi Exarchi. — 7. Quorum fere jura omnia Patriarchae Constantinopolitano tandem cessere. — 8. 9. 10. Quinam Exarchi dicti 'posterioribus Saeculis? — 11. Idem Latinis Primates; qui Graecis Exarchi. Alii quidem honoris erant; — 12. Alii potestatis. — 13... 16. Peculiaris quaedam Africanorum Ecclesiarum circa Primates disciplina.

1 Exarchus vox Greca est, eaque apud veteres cum profanos, tum sacros Scriptores adhibita potissimum occurrit ad eum significandum, quia cantum incohabat, sive cantus auspicem, ut apud Homerum *Iliad* 17. *v.* 605. et Philonem *de vita contempl.* Gregorius vero Nazianz. *ὡρεσβεια festi auspicem* illum appellat, qui festum aliquem diem primum celebrat.

2 Eodem deinde vocabulo antiquos Patres in bonam aeque atque in malam partem usos invenias; scilicet vel ad significandos criminis alicujus capitalis reos; aut etiam rebellionis auctores, unde haeresiarchae haud raro *haeresis Exarchi* nuncupati sunt, vel ad indicandos primae alicujus Sedis Episcopos; sicque Evagrius Latrocinii Ephesini Praesidem Dioscorum *lib.* 1. *cap.* 10. constitutum ejus pseudo Synodi *Exarchum* dicit.

3 Ut ad Exarchorum dignitatem proprius accedamus, a Graecis id nominis passim, et Patriarchis datum est, et Metropolitis, quod primas tenerent Sedes illi dioeceseon, hi Provinciarum. Hinc domus Antiochenus in Antiochena Synodo, et in octava generali Thomas Tyri Metropolita *Exarchi* nuncupantur.

4 Alia germana, et caeteris multo antiquior *Exarchi* notio ea est, qua *Exarchus* is dicitur, qui nec unam regit civitatem, ut Episcopus; nec unam tantum Provinciam, ut Metropolita; sed multas simul; non civiles modo, sed etiam Ecclesiasticas, sive integra esset dioecesis, sive secus.

5 Primum quidem apud Graecos, tres tantummodo fuerunt Exarchi, quorum singuli propriam administrabant Dioecesim, eamque integram; Caesariensis Ponticam, Asianam Ephesinus, et Heracleensis Thracicam Dioecesis Pontica, cujus Metropolis erat Caesarea Cappodociae, in sex primum divisa Provincias fuit, Cappadociam, Galatiam, Armeniam, Pontum, Paphlagoniam, et Bithiniam: quae omnes, excepta Bithynia, in duas postea distributae sunt. Praeterea fuit in eadem Dioecesi Metropolis, et civilis, et Ecclesiastica Nicaea; sed nomine tantum, et honore. In Dioecesi Asiana novem erant Provinciae; harum prima Provincia Proconsularis Asia, cujus Metropolis, immo totius Asianae Dioecesis caput, fuit Ephesus: caeterae octo Vicario Asiae parebant, Hellespontus scilicet, Pamphylia, Lydia, Pisidia, Lycaonia, Lycia, Charia, et Phrigia; quae deinde in salutarem, et Pacatianam, uti et Pamphylia in duas, divisa fuit. In hac quoque Dioecesi erant duo Metropolitae, in Rhodo alter, alter in Lesbo insula. Dioecesis Thracica, cujus olim caput erat Heraclea, deinde vero Constantinopolis, quinque Provincias complectebatur, Traciam nempe, Rhodopen, Haeminontum, Moesiam, et Scythiam. Sicut ergo Alexandrinus, et Antiochenus Patriarchae *Exarchi* habiti sunt, quod ille Ægypti, hic Orientis Dioecesi praesideret; sic isti non aliunde *Exarchi* dicti sunt, quam quod in Dioeceseon suarum provinciis jus consimile, quod Evagrius *πατριαρχικον δικαιον* appellat, obtinerent. Illud tamen *Exarchos* inter et Patriarchas intererat, quod illorum non eadem essent *εξαρχον εορτης*. quae Patriarcharum.

Trium horum Exarchorum primum meminit 6
Concilium Constantinopolitanum I. ubi diserte post Alexandrinum, et Antiochenum Episcopos nominantur. Neque tamen inde colligas, fuisse illos primum in hac Synodo institutos. Quum enim ipsis ab eo Concilio praescriptum sit, ne

ultra suarum Dioeceseon fines jurisdictionem suam protenderent, nullus profecto dubitaudi locus relinquitur, quin iidem jam antea vicerent, quin etiam eos spectasse Canonem VI. Nicaenum, ubi post confirmatas Alexandrini Episcopi antiquas praerogativas, sancitur: *similiter apud Antiochiam, et caeteras provincias suis privilegia serventur Ecclesiis*, longe verosimilimum est; praesertim quum Canone Constantinopolitanae Synodi, quo Canon Nicaenus explicatur, Ecclesiisque antiqua sua privilegia disertius firmantur, simulque limitibus circumscribuntur, ex aequo Dioeceseon administratio ipsis, ac Episcopis Alexandrino, et Antiocheno tribuatur. En Canonem ipsum; « Alexandrinus Antistes, quae sunt in » Ægypto regat solummodo, et Orientis (Antio- » chiae scilicet) Episcopi Orientem tantum gu » bernent, servatis privilegiis, quae Nicaenis Ca » nonibus Ecclesiae Antiochenae tributa sunt. » Asianae quoque Dioeceseos Episcopi ea solum, » quae sunt in Asiana Dioecesi dispensent; nec » non et Ponti Episcopi ea tantum, quae sunt in » Ponto, et Thraciarum quae in Thraciis sunt, » dispensent. »

7 Verum medio saeculo V. Exarchorum, de quibus hactenus, omnia fere jura, ut Formatarum, ordinandi Metropolitas, Synodi ex multis provinciis convocandae, idque genus alia, ad constituendam Constantinopolitani Patriarchae amplitudinem illis a Concilio Chalcedonensi ablata sunt, et novitio huic Patriarchae concessa. Aliquid tamen antiqui splendoris illis relictum fuit, ut etiam Binghamus *Tom.* 1. *lib.* 11. *c.* 17. §. 22. animadvertit. Nam 1. nomen *Exarchorum Dioecesis* retinuerunt, eoque se nomine in omnibus Conciliis subscripserunt. Sic in sexto generali Concilio Theodorus, et Philathes se sic nominarunt, ille *Dioecesis Asianae Exarchum*, *hic Ponticae Dioecesis Exarchum.* 2. In Conciliis Generalibus sedebant, ac suffragia ferebant, proximi a quinque excellentioribus Patriarchis, Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, et Hierosolymitano; hincque ut ex Conciliorum Generalium quarti, ex sexti subscriptionibus constat, prae caeteris Metropolitanis Ephesinus, et Caesareensis Episcopi statim post illos Patriarchas consederunt, et sententiam dixere. Tertio potestatem recipiendi appellationem a Metropolitarum judiciis servarunt; quod ipsi illi Chalcedonenses Canones 9. et 17. qui Patriarchae Constantinopolitano potestatem faciunt accipiendi ab iisdem Exarchis appellationem, nos docent. Caetera eorum jura abrogata sunt. Scribit quidem Evagrius *lib.* 3. *cap.* 6. a Thimotheo Constantinopolitano Episcopo redditum Ephesino Exarcho fuisse quidquid illi juris fuerat a Chalcedonensi Concilio ademptum; quod et Tyrannus Basilicus suo edicto firmavit. At non diu post omnia ad inductam consuetudinem iterum redacta sunt Zenonis edicto. Vide Thommasinum *Par.* 1. *lib.* 1. *c.* 17. *n.* 16.

Dum vero et Imperii, et Ecclesiae Majestas in Graecia sensim dilabitur, inquit Cantelius in Metropolitanarum Urbium historia *Par.* 1. *diss.* 1. *capit.* 3. inanis *Exarchi* titulus non iis tantum datus est, qui veri, et antiqui fuerant Metropolitae, ut Ancyrano, ut Synnadensi, sed iis etiam, qui aut nullis praeerant Episcopis, ut Chalcedonensi, et aliis permultis; aut meri antea erant Episcopi, ut Lacaedemonis, et Monembasiae, quorum ille Patrarum fuerat, hic Corinthi Suffraganeus: uterque tamen et Metropolita factus est, et Exarchus. 8

Immo Exarchi nomen concessum etiam est iis, qui ne Episcopi quidem, erant; ut et Chorepiscopis, qui multis oppidis praeerant, Hermenopulo teste, et Monachis, qui multis Monasteriis, ut auctor est Balsamon. 9

Posterioribus denique saeculis Exarchi etiam dicti sunt ii, qui in Provincias a Patriarchis mitti solent ad colligendam eam pecuniae vim, qua tributum annuum Turcarum Imperatori persolvatur. 10

Apud Latinos iidem Primates, qui Graecis Exarchi; Primatis tamen appellatio intra Episcoporum ordinem stetit; is enim Primas interdum nuncupatur, maxime in Gallia, qui aut honoris aevo Comprovinciales antecedebat Episcopos, ut Constantius Ucticae Civitatis ab Hilaro Papa; aut Urbi praeerat, quae in Notitia provinciae secundo erat a Metropoli loco descripta, ut Catalaunum in Belgica secunda, et in tertia Lugdunensi Cenomanum. 11

Quamquam hi Primates erant honoris, non potestatis. Inter eos porro, qui potestatis erant Primates, uti apud Graecos, ita et apud Latinos magna diversitas fuit. Alii enim jam a primis temporibus integram regebant Dioecesim, ut et Romanus Italiam, et Chartaginiensis Africam, et multo post Toletanus Hispaniam, Alii vero Dioecesis tantum parti praeerant, ut Lugdunensis, et Bituricensis certis quibusdam Galliae provinciis: et aetate nostra, inquit Cantelius *loc. cit.* quod antea factitatum nusquam legitur, *Primates* dicuntur multi, quorum jurisdictio cum *Primatiales*, tum Metropolitica iisdem est finibus terminata. Sed illorum dispar est ratio. Sunt enim, qui nullis umquam praefuerint Metropolitanis, ut Rotomagensis: sunt qui olim multis, nunc nullis; sed eorum alii suos habent, ut vocant, *Officiales*, quorum alter Metropolitani jure, alter Primatis judicet; ita ut a priori ad posteriorem provocetur, ut Bituricensis: apud alios vero idem est judex Primatis, qui Metropolitae. 12

Alia circa Primates Africanarum Ecclesiarum disciplina erat. In pauca contraho, quae hac de re complures tradiderunt, de Marca in *diss. de Primatu Lugdunensi*, Thommasinus *par.* 1. *lib.* 1. 13

cap. 20. Binghamus *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 16. §. 6. *seqq.* Selvaggius *Antiquit. Cristian. lib.* 1. *cap.* 19. §. 3. cum primis vero Emmanuel a Schelestrate in sua Ecclesia *Africana diss.* 1. *cap.* 4. *seqq.* Igitur in Africa, nulli erant Metropolitani; sed tot *Primates*, quot Provinciae. Provinciam quisque suam administrabat: Chartaginensi parebant omnes. Illorum jura eadem fuerunt, quae apud alias gentes Metropolitanorum. Inter illos tamen, et Metropolitas hoc intererat, quod Metropoles statae, et fixae semper erant; primae autem Sedes in Africa desultoriae, et numquam fere eaedem; sed nunc hac, nunc illac; cum Metropolitanum ipsa Metropolis faceret; primam Sedem in Africa ipse Episcopus; nec enim Urbi, Chartagine tamen excepta, sed aetati, et ordinationis praerogativae addicta fuit Primatis dignitas: quo quisque antiquior in provincia Episcopus, is eo Primatui vicinior; ille demum Primas, qui omnium antiquissimus. Hinc Leo IX. *epist.* 4. *ad Petrum, et Joannem Episcopos* de Primatibus Africae vere scripsit: *in singulis ejus Africae provinciis antiquitus Primates instituebantur, non secundum potentiam alicujus Civitatis, sed secundum tempus suae ordinationis;* hacque de causa factum puto, ut Primates in Africa *Senis* nomine passim vocarentur, uti ex Codice Africano *Can.* 90. et ex S. Augustini epistolis 236. 261. aliisque discimus.

14 Ad avertendam vero quamcumque de Primatu controversiam bina disciplinae capita ab Africanis Patribus sapienter constituta sunt in Milevitano Concilio. Primum (*Can.* 14.) ut quilibet Episcopus *litteras accipere ab ordinatoribus suis manu eorum subscriptas, continentes Consulem, et diem, ut nulla altercatio de posterioribus, et anterioribus oriatur.* Alterum (*Can.* 13.); ut Episcopi in Conciliis singuli, prout consecrationis antiquitas postulabat, locum occuparent, sederent, suffragia ferrent.

Diximus, in Africa jus Metropoliticum certae Urbi non fuisse alligatum. Provinciae tamen Metropoleos aliqua ratio habebatur. Eo enim jure potiebatur civilis Metropolis, ut aeque in ejus Ecclesia, atque in Ecclesia Primatis *matricula*, *et archivium* servaretur. Hinc in Synodo Milevitana I. *Cod. Afric. can.* 86. statutum fuit: *placuit omnibus Episcopis, qui in hoc Concilio subscripserunt, ut matricula, et archivium Numidiae, et apud Primam Sedem sit, et in Metropoli, idest Costantina.* 15

Illud addendum in Africa et Episcopo Seniori, siquidem suo munere haud recte defungeretur, Primatum auferri potuisse; qui sane ad proximum ante reliquos omnes consecratum devolvebatur. Exemplo esse potest Priscus Mauritaniae Caesareensis Episcopus de quo S. Augustinus *Epist.* 261. In Orientali quoque Ecclesia quaedam huic similis consuetudo videtur obtinuisse, ubi Metropolita, aut Primas a legum norma desciscerct: illi enim munere ad tempus abrogato, Primatus plerumque Seniori in provincia deferebatur. Refert Eusebius *lib.* 5. *h. g. capit.* 23. Concilium Episcoporum Ponti, *quibus Palma utpote antiquissimus praefuit.* Cur autem non Primas, qui Heracleensis Episcopus erat, sed Amastrianorum Antistes Palma *antiquissimus praefuerit Episcoporum*, Binghamus, et Selvaggius causam fortassis fuisse conjiciunt, quod Metropolitae a sacrae disciplinae legibus aberranti munus, saltem ad tempus, abrogatum fuisset. 16

EXCOMMUNICATIO

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Quoad Excommunicationes esse, et divisionem.*

1. Excommunicatio quid sit? — 2. Haec Censura inducta est in Ecclesiam propter potestatem ligandi Praelatis Ecclesiasticis traditam. — 3. Et in praxim deducta ab Apostolo Paulo. — 4. Excommunicatio in Jure saepius *anathema* appellatur. — 5. Anathema graece significat latine separationem alicujus a reliquis partibus. — 6. Excommunicatio, et anathema licet essentialiter non differant, differunt tamen quoad solemnitatem. — 7. Excommunicatio, vel incurritur ipso Jure, vel si ab homine infligitur, sola sententia Judicis Ecclesiastici in scriptis concepta cum minori strepitu, quam anathema pronunciatur. — 8. Anathema autem infligitur cum majeribus caeremoniis ad majorem terrorem aliorum praescriptis. — 9. Assignatur modus observandus in fulminatione anathematis. — 10 Hinc contumaces contra praecepta Ecclesiae, primum excommunicari, deinde vero crescente contumacia anathemate infligi jubentur. — 11. Excommunicatio dividitur primo in majorem, et minorem. — 12. Excommunicatio major quid sit? — 13. Excommunicatio minor quid sit? — 14. Excommunicatio simpliciter lata, sive a Jure sive ab homine intelligitur semper de majori. — 15. Excommunicatio dividitur secundo in Excommunicationem latae sententiae, et sententiae ferendae. — 16. Excommunicatio latae sententiae quae sit? — 17. Excommunicatio sententiae ferendae quae sit? — 18. Excommunicatio dividitur tertio in excommunicationem, quae fertur a Jure, et excommunicationem, quae fertur ab homine. — 19. Excommunicatio, quae fertur a Jure qualis sit? — 20. Excommunicatio, quae fertur ab homine qualis sit? — 21. Hinc patet supponi censuram in genere aliam esse a Jure, aliam ab Homine, quae describuntur. — 22. Excommunicatio dividitur quarto in Excommunicationem reservatam, et non reservatam. — 23. ad 25. Alia pauca de Excommunicatione.

ARTICULUS II. — *Excommunicationes Summo Pontifici reservatae in Pontificiis constitutionibus.*

ARTICULUS III. — *Excommunicationes Summo Pontifici reservatae in aliis Pontificiis Constitutionibus*

ARTICULUS IV. — *Excommunicationes nemini reservatae.*

ARTICULUS V. — *Excommunicatio quoad eos, qui possunt, vel non, Excommunicare, et Excommunicari.*

1. ad 8. Personae qui Excommunicare possunt. — 9. Concilia Generalia, et Provincialia in sua Provincia, aut Natione, siculi, et Capitula, seu Congregationes, tum Generales, tum Provinciales omnium Regularium. — 10. Excommunicare non possunt Laici. — 11. Nec mulieres, etiamsi sint Abbatissae Monialium. — 12. Nec Clerici conjugati durante conjugio. — 13. Excommunicari possunt solummodo Christiani viatores graviter et contumaciter delinquentes, rationis capaces, et jurisdictioni Judicis ferentis excommunicationem subjecti. — 14. Judaei, Pagani, Saraceni aliive infideles excommunicari non possunt. — 15. Possunt tamen excommunicari Haeretici, Apostatae, atque Schismatici. — 16. Mortui excommunicari non possunt. — 17. Excommunicari non possunt nisi contumaces, qui neque monitionibus, neque aliis levioribus poenis, et Censuris possunt ad Ecclesiae obedientiam, et debitam submissionem reduci. — 18. Infantes, Furiosi, et Amentes non possunt excommunicari. — 19. Non possunt excommunicari, qui non sunt subjecti jurisdictioni Judicis ferentis Excommunicationem. — 20. Papa a nemine potest excommunicari. — 21. Communitas, Universitas, Collegium, Capitulum, et quodvis aliud corpus politicum simul, ac collective excommunicari non potest. — 22. Si tamen omnes de Universitate, Collegio, Capitulo, et hujusmodi comperiantur delicti participes, et in eo contumaciter omnes persistentes esse, tunc in omnes singillatim, ac determinate poterit proferri sententia Excommunicationis. — Immo Papa poterit proferre sententiam Excommunicationis in ipsam Universitatem, Collegium, et Capitulum simul, ac collective. — 24. Intellige tamen quoad Ecclesiam, seu quatenus in facie Ecclesiae se debent gerere, ut excommunicati. — 25. Secus vero quoad Deum. — 26. ad 33. Qui excommunicare possunt potestate ordinaria vel delegata. — 34. ad 37. Qui vero excommunicari non possunt.

ARTICULUS VI. — *Excommunicatio quoad ejus effectus.*

1. Primus effectus excommunicationis majoris est privare excommunicatum usu activo et passivo Sacramentorum. — 2. Secundus est privare excomunicatum communibus Ecclesiae suffragiis, et bonis spiritualibus, et fructu satisfactionum Christi, et Sanctorum. — 3. Tertius est privare excommunicatum assistentia divinorum officiorum. — 4. Permittitur tamen Excommunicatis interesse Concioni in Ecclesia habitae tempore, quo non celebrantur divina Officia. — 5. Sicuti etiam possunt privatim orare, et immo tenentur privatim recitare Horas Canonicas, si ad ipsas vi Ordinis, vel Beneficii, vel professionis Religiosae teneantur. — 6. Idem dicendum est, licet Beneficiatus, ex quo in Excomunicatione Officium praestare non possit, fructibus privetur. — 7. Quartus effectus est privare excommunicatum Ecclesiastica sepultura. — 8. Quintus est privare Excommunicatum communione politica. — 9. Sextus est privare Excommunicatum communione Forensi. — 10. Hoc tamen de Excommunicatis vitandis, et non tolleratis solummodo est intelligendum. — 11. Nihil vero obstat, quominus Excommunicatus in causis tum civilibus, tum criminalibus, tamquam reus conveniri possit. — 12. Sic etiam Excommunicatus potest ea omnia agere, aut etiam petere, quae ad sui legitimam defensionem necessaria sunt. — 13. Septimus effectus est privare Excommunicatum, saltem vitandum, omni jurisdictione Ecclesiastica, ut omnia ejus acta invalida sint. — 14. Unde excommunicatus non potest alium excommunicare. — 15. Neque conferre Beneficia. — 16. Neque eligere. — 17. Excipitur autem electio Summi Pontificis, quae ob nullam Cardinalium Excommunicationem, suspensionem, vel interdictum infirmari potest. — 18. Octavus effectus est privare Excommunicatum distributionibus quotidianis. — 19. Nonus est reddere Excommunicatum incapacem, et inhabilem ad dignitates, Beneficia, et omnia Ecclesiastica Officia obtinenda. — 20. Decimus est reddere Excommunicatum incapacem, et impotentem ad obtinendum aliquod Rescriptum, sive gratiae, sive justitiae a Sede Apostolica. — 21. Undecimus est reddere Excommunicatum suspectum de haeresi, si per annum in Excommunicatione insorduerit. — 22. Et si nullum impedimentum alleget, seque purgare recuset, potest condemnari, ut Haereticus. — 23. Duodecimus est reddere excommunicatos omnes communicantes extra casus a jure concessos cum excommunicato vitando, seu non tolerato. — 24. Cum hac tamen distinctione, quod communicantes cum Excommunicatio in crimine criminoso, scilicet cooperando crimini, et contumaciae, ratione cujus est lata Excommunicatio, incurrunt Excommunicationem majorem. Communicantes autem in rebus sacris, aut politicis incurrunt solummodo Excommunicationem minorem. — 25. Cum hac vero advertentia, quod communicando notabiliter in sacris, et divinis saltem publice celebratis, peccant mortaliter, communicando autem in solis politicis venialiter. — 26. Effectus Excommunicationis minoris sunt tres, unus proximus, per se, et directus, et alii duo remoti, indirecti, et de consequenti. — 27. Primus, et directus effectus est, quod excommunicatus excommunicatione minori nullum licite possit recipere Sacramentum, et si aliquod recipiat, graviter peccet. — 28. Secundus et indirectus, seu remotus effectus est, quod si sine necessitatis ratione Sacramenta ministret, peccet saltem venialiter. — 29. Tertius, et alter effectus indirectus, remotus, et de consequenti est, quod Excommunicatus minori Excommunicatione non debeat eligi ab beneficium Ecclesiasticum, sed electio infirmanda sit. — 30. ad 35. Quibus bonis privetur excommunicatus. — 36. ad 53. Effectus civiles excommunicationis.

ARTICULUS VII. — *Excommunicatio quoad ejus absolutionem.*

1. Ab Excommunicationibus a Jure latis, et nemini reservatis absolvere possunt nedum Episcopi, et alii Praelati jurisdictionem habentes, sed pro foro interno etiam Parochi, et simplices Confessarii. — 2. Ab Excommunicationibus a Jure latis, et Papae reservatis (exceptis sex casibus intra Italiam, et extra Urbem de mandato Clementis VIII. reservatis) possunt absolvere etiam Confessarii Regulares. — 3. Ab Excommunicationibus ab homine latis per sententiam specialem potest absolvere solus ille, qui eas tulit, vel ejus delegatus. — 4. Vel ejus Successor, pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante. — 5. Vel Superior Censurantis plenam jurisdictionem in illum habens, ut Papa respectu omnium, Generalis respectu Superiorum totius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum suae Provinciae. — 6. Non sic autem Archiepiscopus respectu suorum suffraganeorum, nisi ad eum appelletur. — 7. Nec etiam Legatus Sedis Apostolicae, nisi ad ipsum appellatum sit. — 8. Ab Excommunicationibus ab homine latis per sententiam generalem sine ulla reservatione absolvere possunt Episcopus, et alii Praelati jurisdictionem habentes, et pro Foro conscientiae etiam Parochi, et alii Confessarii. — 9. Si autem Auctor illius in ipsa generali sententia ejus absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa absolvere potest praeter ipsum Reservantem, vel ejus Successorem, vel Delegatum, vel Superiorem. — 10. Ab Excommunicatione minori a Jure lata absolvere potest in Foro interno proprius Parochus, et omnis Confessarius approbatus. — 11. Excommunicationis absolutio dari potest, nedum intra confessionem, sed etiam extra Confessionem Sacramentalem, etiam absenti, et etiam invito. — 12. Immo etiam mortuus absolvi potest indirecte ad hoc, ut sit capax Ecclesiasticae sepulturae, et suffragiorum Ecclesiae. — 13. Excommunicationis

absolutio variis modis dari potest. Primo absolute. — 14. Secundo conditionate. — 15. Tertio ad cautelam. — 16. Quarto cum reincidentia. — 17. Absolutus cum reincidentia, si cessante periculo, vel impedimento non se praesentat Superiori, reincidit in Excommunicationem. — 18. Quinto ad certum duntaxat effectum. — 19. Absolutionis formae variae etiam esse possunt. Assignatur forma absolutionis, cum quis absolvit auctoritate propria. — 20. Assignatur forma absolutionis, cum quis absolvit auctoritate delegata. — 21. Assignatur forma absolutionis, cum Excommunicatio est dubia. — 22. Assignatur forma absolutionis danda publice, et solemniter. — 23. Nemo debet absolvi a majori Excommunicatione sive pro Foro interno, sive pro externo, nisi prius juramento promittat de parendo mandatis Ecclesiae, vel absolventis, et de non committendo in posterum hujusmodi delicto. — 24. Et etiam nisi satisfecerit parti laesae, vel ad hoc dederit sufficientem cautionem, vel saltem ad hoc praestiterit juramentum. — 25. Si autem ita absolutus postea satisfacere negligat, non reincidit in priorem Excommunicationem, sed poterit iterum a Judico excommunicari. — 26. Absolvens ante praestitum juramentum de parendo mandatis Ecclesiae, vel ante praestitam satisfactionem parti laesae, illicite quidem absolvit, sed valide. — 27. Absolutio extorta metu gravi injuste in eum finem incusso est invalida. — 26. ad 37. De absolutione excommunicationis latae ab homine.

ARTICULUS VIII. — *Absolutio pro Foro conscientiae an prodesse possit etiam pro Foro externo?*

1. Absolutus in Foro interno ab Excommunicatione si non fuerit nominatim Excomunicatus, non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, praesertim si constet ita esse absolutum. — 2. Absolutus in Foro conscientiam ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in Divinis, et politicis, Missam publice celebrare, et alia hujusmodi. — 3. Si vero Excommunicatio, a quo fuit in Foro tantum interno absolutus, sit notoria, et publica, poterit tantum in occulto celebrare, et alia per Excommunicationem prohibita agere, si obsit omne scandalum. — 4. Absolutus in Foro conscientiae tantum, si ejus crimen deferatur ad Judicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Judice, qui potest contra eum procedere, donec etiam in Foro externo absolutionem obtineat. — 5. ad 9. Distinctio in subjecta materia.

ARTICULUS IX. — *Excommunicari quinam vitandi sint? In quibus, et qualiter vitari debeant?*

1. Jure antiquo omnes Excommunicati erant vitandi. — 2. Jure novo post Concilium Constantiense confirmatum a Martino V. sunt solum vitandi, qui sunt specialiter Excommunicati, et nominatim quoad personam a Judice Ecclesiastico publice sunt denunciati, vel sunt notorii percussores Clericorum. — 3. Nec officit, quod per Concilium Basileense, quod est posterius Constantiensi, et Martino V. praecipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicumque alii Excommunicati etc. *usque ad num.* 4. — 5. Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, ut debeat vitari, quando ejus crimen notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, neo aliquo juris suffragio excusari. — 6. Sic talis percussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei plurium testimonium, seu per publicam famam itea esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posset celari, et ejus malitia excusari.—7. Si talis percussio esset occulta, vel percussor posset se defendere, et excusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione irae in motu primo primi, vel in joco, aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum, tunc talis Clerici percussor non esset vitandus.—8. Casus, in quibus vitari debent Excommunicati, reducuntur specialiter ad quinque in hoc vulgato carmine comprehensi; *Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.* — 9. Quid intelligatur prohibitum per ly *Os?* — 10. Quid intelligatur prohibitum per ly *Orare?* — 11. Quid intelligatur prohibitum per ly *Vale?* — 12. Quid intelligatur prohibitum per ly *Communio?* — 13. Quid intelligatur prohibitum per ly *Mensa?* — 14. Qui in aliquo ex supradictis casibus absque rationabili excusante causa communicat cum Excommunicato vitando, peccat, et incurrit Excommunicationem minorem. — 15. Et si communicet cum ipso cooperando contumaciae, et crimini, propter quod fuit nominatim Excommunicatus, dando ei auxilium, consilium, aut favorem, praeter peccatum mortale, incurrit etiam Excommunicationem majorem. — 16. Communicans cum Excommunicato nominatim a Papa, ac publice denunciato, si est Clericus, incurrit Excommunicationem Majorem, si est Laicus Excommunicationem minorem. — 17. Causae rationabiles ob quas licet communicare cum Excommunicatis vitandis, sunt specialiter quinque in hoc vulgato carmine comprehensae: *Utile, Lex, Humiles, Res ignorata, Necesse,* — 18. Quid intelligatur permissum per ly *Utile?* — 19. Quid intelligatur permissum per ly *Lex?* — 20. Quid intelligatur permissum per ly *Humilis?* — 21. Quid intelligatur permissum per ly. *Res ignorata?* — 22. Quid intelligatur permissum per ly *Negatur?* — 23. ad 26. An quae dicta sunt de effectibus excommunicationis obtineant etiam in excommunicato non denunciato. — 27. ad 28. Num post sententiam ab homine latam requiratur denunciatio. — 29. 30. Quae concurrant ut percussores Clerici dicantur notorii — 31. Alia remissive.

ARTICULUS X. — *De Excommunicatione Canonis, quoad suum esse, et intelligi.*

1. Excommunicatio *Canonis* quare sic appelletur? —2. Per ly *Si quis* quid intelligatur? — 3. Per ly *suadente Diabolo* quid intelligatur? — 4. Per ly *manus violentas injecerit* quid intelligatur? — 5. Per ly *in Clericum* quid intelligatur *? ad num.* 6. — 7. Canonis privilegio non gaudent Clerici bigami. — 8. Item Clerici, qui dimisso Habitu, et Clericali Tonsura negotiis secularibus se immiscent, si ter ab Episcopo non moniti *se emendent.* —9. Item Clerici realiter degradati, et solemniter depositi. —10. Item Clerici se enormitatibus immiscentes. — 11. Per ly *Monachum* intelliguntur omnes Regulares utriusque sexus. — 12. Etiam Conversi, et Conversae. — 13. Etiam Novitii, et Novitiae. — 14. Item Tertiarii, et Tertiariae mendicantium in Congregatione et Communitate viventes. — 15. Item mulieres Tertiariae in propriis domibus viventes virginalem, et coelibem vitam ducentes ex voto Castitatis de Ordinarii licentia emisso. — 16. Item Exemitae Habitum Eremiticum ex legitima facultate deferentes, et sub speciali Obedientiae Episcopi, vel alterius Praelati alicui Ecclesiae, vel Eremitorio in communitate, vel separatim deservientes. — 17. Item omnes illi, qui assumpto Habitu religioso Monialium servituti sunt addicti, et pro illis eleemosynas quaerunt, et prope Monasterium earum more vivunt.—18. Sic etiam Laici; qui habitu Clericali incedunt, et inserviunt Congregationi Praesbyterorum collegialiter sub certo Superiore more Religioso viventium. — 19. Item Equites S. Joannis Hierosolymitani, vulgo dicti *Cavalieri di Malta.* — 20. 25. Num excommunicatio contenta in Canone hoc: Si quis suadente diabulo: sit latae an ferendae sententiae.

ARTICULUS XI. — *Quinam ab incursu hujus Excommunicationis excusentur, vel non?*

1. Primo ab incursu hujus Excommunicationis excusantur, qui laborant ignorantia invincibili, tam Juris, quam Facti, nec eam incurrunt, qui ex conscientia erronea censuram putant ubi non est. — 2. Secundo excusantur, qui Clericum percutiunt ad sui defensionem vim vi repellendo cum moderamine incolpatae tutelae. — 3. Tertio excusantur, qui fortuito ex subitanea ira, vel passione, sine sufficiente deliberatione Clericum laedunt. — 4. Quarto excusantur Clerici se ad invicem percutientes ex mero joco, et levitate, et non ex odio, invidia, et indignatione. — 5. Quinto excusantur percutientes Clericum, vel Monachum inventum turpia agentem cum Matre propria, filia, sorore, et uxore. — 6. Sexto excusantur mulieres percutientes Clericum, vel Monachum pudicitiam suam facto tentantes. — 7. Septimo excusantur percutientes Clericum privilegiis Clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem macellum, et munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem. — 8. Octavo excusantur

Officiales laici percutientes Clericum involuntarie, et causaliter arcendo turbam, et omnes, qui ratione Officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes Divina officia. — 9. Nono excusantur Clericum Percutientes correctionis causa, ut Magistri, Parentes, et Propinqui. — 10. Magistri tamen, Parentes, et propinqui si sint Laici, habent solum jus corrigendi, et puniendi Clericos in minoribus, non autem in Sacris, et majoribus Ordinibus constitutos. — 11. Decimo excusantur prae ceteris Praelati Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel Monachos sibi subditos nedum in minoribus, sed etiam in majoribus Ordinibus constitutos juxta gravitatem culpae castigaverint, dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum, vel Monachum. — 12. Si autem per Laicum fecerint, tam Praelatus mandans, quam Laicus mandatum exequens Excommunicationem incurrit. — 13. Excipitur tamen casus urgentis necessitatis in quo id nequeat aliter fieri, quam per Laicos. — 14. Non excusantur primo nedum manus violentas in Clericum, vel Monachum suadente diabulo injicientes, seu etiam id mandantes, dummodo effectus sequatur. — 15. Mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato poeniteat, antequam suum mandatum fuerit effectuatum, nisi mandatum revocaverit, et de revocatione ante exequutionem mandati mandatarium serio monuerit. — 16. Sic etiam eam incurrit projicens e tecto lapidem cum deliberatione occidenti Clericum, quamvis statim post jactum poeniteat, atque si posset, revocaret. — 17. Secundo non excusantur illi, qui licet non mandent violentam manuum injectionem in Clericum, vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo rati habent. — 18. Non autem eam incurrunt, si rati habeant talem violentiam factam non suo: sed solum alterius nomine. — 19. Tertio non excusantur, qui Clericum, vel monachum etiam absque alia laesione corporali recludunt, vel detinent in carceribus publicis, vel privatis, vel in aliqua domo, vel alio in loco injuriose, et violenter retinent, ne exire possint etc. — 20. Quarto non excusantur consulentes, auxilium ferentes, consentientes, sociantes. — 21. Quinto non excusantur omnes illi, qui ex officio, vel alio titulo tenentur, et possunt sine suo gravi incommodo hanc violentam manuum injectionem impedire, et non impediunt, sicque tacite conscientiunt, et permittunt — 22. Sexto non excusantur percutientes Clericum etiam in sui percusionem consentientem. — 23. Immo per Sperellum, Barbosam, et alios triginta gravissimos Auctores Clericus incurrit hanc excommunicationem se ipsum percutiendo, si hoc faciat ex malitia, et passione, animo irato, et non ex fervore devotionis. — 24 Septimo non excusantur qui venenum Clerico, vel Monacho propinant. — 25. Immo haec excommunicatio incurritur statim ab initio propinati veneni. — 26. Octavo non excusantur percutientes Petrum Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed Paulum similiter clericum. — 27. Nono non excusantur percutientes Clericum, vel Monachum etiam mortuum, vel male tractantes ejus cadaver. — 28. ad 37. Quando percutientes Clericum non incurrant excommunicationem.

ARTICULUS XII. — *Quinam ab Excommunicatione Canonis possint absolvere, vel non?*

1. Percussio, seu violenta manuum injectio in Clericum est triplex; levis, mediocris, et enormis. — 2. Quae sit levis? — 3. Quae sit mediocris? — 4. Quae sit enormis? — 5. Percussio, seu injuria de se non gravis, et enormis, potest esse enormis ratione qualitatis Personae offensae; et loci, in quo offenditur, *ad num.* 6. — 7. In articulo mortis, et in absentiae Superioris, ad quem de jure spectat absolutio, quilibet Sacerdos potest absolvere ab hac Excommunicatione, etiam per percussionem enormem contracta, sicuti de qualibet alia, cum onere, ut elapso periculo absolutum compareat coram Superiore, ad exequendum, quod ille praescripserit, *ad num.* 8. — 9. Extra articulum mortis possunt ab Excommunicatione Canonis etiam per percussionem mediocrem, et enormem contracta absolvere Legati a latere. — 10. Et isti Legati a latere possunt absolvere omnes undecumque advenientes. — 11. Legati autem missi, sive Nuncii Apostolici possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provincia suae Legationis. — 12. Extra mortis articulum possunt Episcopi absolvere ab hac Excommunicatione contracta ob percussionem levem etiam publicam. — 13. A contracta vero ob percussionem mediocrem, et enormem possunt absolvere tantummodo si sit occulta, et si fuerit publica, possunt ab ea absolvere, si Personae Excommunicatae sint impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis. — 14. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam similem excommunicationem. — 15. Praelati Regulares an possint suos subditos, et novitios absolvere ab Excommunicatione contracta ob quamcumque percussionem, etiam enormem; *ad num.* 17. et vide verb. *Praelatus Regularis num.* 31. — 18. Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis debet absolvi ab ambobus eorum Praelatis. — 19. Et si Religiosi illi ad invicem, et mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere. — 20. Regularis percutiens Clericum saecularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi, Dioecesani, vel ab ipso Episcopo. — 21. Moniales exemptae se invicem etiam graviter, et enormiter percutientes possunt absolvi a suis Praelatis Regularibus, vel ab aliis ab ipsis deputatis. — 22. Moniales vero subjectae Ordinariis se invicem, vel Clericos percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis, et enormis. — 23. Regulares intra Italiam et extra Urbem possunt absolvere Saeculares a percussione levi solummodo, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis.

ARTICULUS I.

QUOAD EXCOMMUNICATIONIS ESSE, ET DIVISIONEM

1 Excommunicatio est Censura Ecclesiastica,
per quam homo Christianus a Communione
Ecclesiae separatur. *cap. Omnis Christianus*
2 32. *caus.* 11. *q.* 3. Haec censura inducta est
in Ecclesiam propter potestatem ligandi Praelatis
Ecclesiasticis traditam a Christo, *Matth.* 18. *num.*
17. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethni-*
3 *cus, et Pubblicanus etc.* et in praxim deductam ab
Apostolo Paulo, qui 1. *ad Timoth.* 1. *in fine* quos-
dam incorrigibiles Satanae tradidit, quem locum
de Excommunicatione interpretatur D. Augusti-
nus *in d.c. omnis Christianus; Quia extra Ecclesiam,*
inquit, *Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus, ac*
per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiae
communione removetur. Excommunicatio in Jure 4
saepius etiam anathema appellatur; anathema
enim graece significat latine separationem alicu-
jus a reliquis partibus. *Communis.* Licet autem 5
Excommunicatio, et anathema essentialiter non
differant, differunt tamen quoad solemnitatem.
Nam Excommunicatio, vel incurritur ipso Jure, 6
vel si ab homine infligitur, sola sententia Judicis 7
Ecclesiastici in scriptis concepta, cum minori
strepitu, quam anathema, pronunciatur, ut col-
ligitur *cap.* 1. *de sentent. Excommun. in* 6. Anathe- 8
ma autem infligitur cum majoribus caeremoniis
ad majorem terrorem aliorum praescriptis *in c.*

9 *Debent.* 106. *caus.* 11. *q.* 3. Debent enim in ana-
thematis fulminatione duodecim Presbyteri cir-
cumstare Episcopum cum candelis accensis prae
manibus, et sententiae fulmine lato, in terram
ipsas projicere, et pedibus conculcare, variis aliis
maledictionibus, et exerrationibus verbalibus huic
solemni fulminationi adjunctis, ut colligitur *ex*
10 *cap. Nemo Episcoporum d. caus.* 11. *qu.* 3. Et per
hoc contumaces contra praecepta Ecclesiae pri-
mum excommunicari, deinde vero crescente con-
tumacia, anathemate infligi jubentur; *cap. Cum
non ab homine* 10. *de judiciis.*
11 Excommunicatio primo dividitur in majorem,
et minorem; *c. Si quem* 59. *de senten. excommun.*
12 Major est censura Ecclesiastica qua Christianus
separatur a Communione Fidelium absolute, et
simpliciter, sive privatur omnibus bonis commu-
nibus, scilicet Sacramentis Ecclesiae, tam quoad
administrationem, quam susceptionem, pubblicis
13 suffragiis, et convictu, seu societate civili (*).
Minor est censura Ecclesiastica, qua Christianus
privatur solum passiva perceptione Sacramento-
14 rum; *d. c. Si quem* 59. *de senten. excomm.* Excommuni-
catio simpliciter lata, sive a Jure sive ab homine,
intelligitur semper de majori, uti expresse habe-
tur *cap. Si quem* 59. *de senten. excommun.* his ver-
bis: *Si quem sub hac forma verborum*: illum excom-
munico, *vel simili, excommunicari contingat, dicen-
dum est, eum majori Excommunicatione ligatum
esse.*
15 Secundo, dividitur in Excommunicationem la-
16 tae sententiae, et sententiae ferendae. Excommu-
nicatio latae sententiae est ea, quae ipso facto
incurritur, sive criminis perpetratione, sive sen-
tentia Judicis; ut si dicatur: praecipimus sub
poena excommunicationis, mox, ipso facto, ex
tunc, statim incurrendae; vel, excommunicatur,
communione privatur ipso jure, ipso facto, et
17 aliis similibus. Excommunicatio sententiae feren-
dae ea est, quae quidem in jure jam statuta habe-
tur, tamen a delinquente non statim, et ipso facto
ac delinquit, seu mandatum transgreditur, incur-
ritur ante sententiam Judicis; sed primum debet
a Judice infligi, ut si dicatur, prohibemus sub
poena excommunicationis; qui hoc fecerit excom-
municatur, Excommunicationem incurret, et aliis
similibus verbis, uti habent communiter Canoni-
stae, et Morales (**).
Tertio, dividitur in Excommunicationem, quae 18
fertur a Jure, et Excommunicationem, quae fer-
tur ab homine. Quae fertur a Jure est, cum per 19
Legem, Canonem, Constitutionem, seu decretum
aliquid prohibetur, vel praecipitur sub poena Ex-
communicationis, seu Anathematis. Quae fertur 20
ab homine est illa, quae propter aliquod delictum
per Judicis sententiam delinquenti infligitur. Hinc 21
patet supponi, censuram in genere aliam esse a
jure, et aliam ab homine. Prima dicitur, quae
per aliquod jus lata est, habetque rationem quasi
legis perpetuo obligantis, donec per legitimam
auctoritatem non revocatur: sic censentur quae
latae sunt a Sac. Canonibus ut in Bulla Coenae,
Conciliis etc. Secunda est, quae fertur ab actuali
aliquo legitimo superiore quasi per modum prae-
cepti transeunter obligantis ad aliquid faciendum,
vel omittendum; unde haec per mortem ferentis
cessat; adeo ut qui tunc contrafaceret, nullam
excommunicationem incurreret: at qui ante illius
mortem contrafecisset, etiam post censura quam
idcirco incurrisset, maneret innodatus, et absolu-
tione indigeret. Quarto dividitur in Excommu- 22
nicationem reservatam, et non reservatam; et ut
facilius ab omnibus secernantur, quaenam sint
reservatae, et non reservatae, distinctae in distin-
ctos articulos, juxta distinctos personarum status,
subnectuntur.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Num excommunicatio Christianorum a Judaica 23
excommunicatione originem traxerit non conve-
niunt inter se eruditi. Affirmat Selden. *de Synedr.
lib.* 1. *c.* 9. Negat vero Bohemer. *in decretal. lib.*
5. *tit.* 39. §. 7.
De variis excommunicationis speciebus, quae 24
tum antiquitus obtinuerunt, tum nunc obtinent,
late agit Vanespen. *Jur. Eccles. univer. part.* 3. *tit.*
11. *cap.* 3. *per tot.* (***)

(*) Maxima hujus excommunicationis species erat, quam ex Apostolo 1. *Cor.* 16. 22. *Maranatha* vocarunt. Quid autem hoc nomine intelligendum sit, inter ipsos veteres non satis constat, ut apud Selvaggium videre est *Tom* 6. *Ant. Christ. lib.* 4. *cap.* 1. §. 8. Sed mihi illud probatur maxime, quod Benedictus XIV. *de Synodo Dioeces. lib.* 10. *cap.* 1. *num.* 7. tradit, *Maranatha* hoc anathemati addidisse, ut excommunicatus, solius Dei judicio relictus, ab Ecclesiae communione separatus permanere juberetur usque ad adventum Domini, seu ad diem Judicii; quod ex ipsa nominis etymologia elicuit Augustinus apud Suarez *de Censur disput.* 8. *sect.* 2. Hinc Concilii Toletani IV. an. 633. habiti Patres LXII. *Maranatha* in eos pronunciaront *cap.* 75. qui adversus Regnum, vel Regem conjurarent, illudque explicaverunt: *hoc est perditio in adventu Domini sit, et cum Juda Scarioth partem habeat.* (*Edit. Barbiell.*)

(**) Excommunicationes *latae sententiae* Van-Espen *Jur. Eccles. univ. par.* 3. *tit.* 11. *cap.* 6. n. 19. recens adinventas, et per decem omnino saecula Ecclesiae ignotas fuisse asserit; reprehendit illas Ayala quod eas non praecedat canonica admonitio; Godscalcus vero Rosemundus Lovaniensis Theologos in suo *Confessionali cap.* 20. illas e medio prorsus auferri vellet, ut quarum usus nullus sit, aut plus obsit, quam prosit. Espenium porro exemplis non paucis ab antiqua Ecclesia petitis refellit Benedictus XIV. *loc. cit. num.* 6. Ayalam confutavit Raynaudus *Oper. tom.* 14. *p.* 514. ostendens admonitionis loco esse promulgationem legis, aliquid fieri praecipientis, vel prohibentis sub poena censurae. Rosemundi denique audaciam idem Benedictus XIV. *l. c. num.* 5. coercuit. (*Edit. Barbiell.*)

(***) Duas ex his speciatim commemorabo, quas nosse ad quorumdam Pontificiae auctoritatis osorum detegendas, extricandasque fallacias maxime facit.

25 De natalibus excommunicationis *ipso jure* consule Bohemer. *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39. §. 57. Et de natalibus excommunicationis *minoris* confer Morin. *Administr. Sacrament. Poenitent. lib.* 6. *cap.* 15.

ARTICULUS II.

EXCOMMUNICATIONES SUMMO PONTIFICI RESERVATAE IN BULLA COENAE

Excommunicationes reservatae in Bullae Coenae ideo tales dicuntur, quia Feria V. Coenae Domini legi et publicari consueverunt omni anno in Cappella Papali, et istae sunt num. viginti, quae ut facilius, et clarius ab omnibus percipiantur, exibentur hic, ut fuerunt publice in Bulla a Clemente XI. edita teuoris sequentis.

CLEMENS PP. XI.

Pastoralis Romani Pontificis vigilantia, et sollicitudo, cum in omni Christianae Reipublicae pace, et tranquillitate procuranda pro sui muneris Officio assidue versatur, tum potissimum in Catholicae Fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate, atque integritate retinenda, et conservanda maximo elucet. Nimirum, ut Fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinae in nequitia hominum ad circumventionem erroris; sed omnes occurrant in unitatem Fidei, et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum; neque se in hujus vitae societate, et communione laedant, aut inter se alter alteri offensionem praebeat; sed potius in vinculo caritatis conjuncti, tamquam unius Corporis membra Christo capite, ejusque in terris Vicario Romano Pontifice, Beatissimi Patris Successore, a quo totius Ecclesiae unitas dimanat, augeatur in aedificationem, atque ita, Divina gratia adjutrice, sic praesentis vitae quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sane causas Romani Pontifices Praedecessores nostri hodierna die, quae anniversaria Dominicae Coenae commemoratione solemnis est, spiritualem Ecclesiae disciplinae gladium, et salutaria justitiae arma per ministerium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, et animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, justitiam, Deo auctore, tueri, vetustum, et solemnem hunc morem sequentes.

I. Excommunicamus, et anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, et Pauli, ac Nostra, quoscumque Hussitas, Wiclefistas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, et a Christiana fide Apostatas, ac omnes, et singulos alios Haereticos quocumque nomine censeantur, et cujuscunque sectae existant, ac eis credentes, eorumque receptores, fautores, et generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros heresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, et Sedes Apostolicae, scienter legentes, aut retinentes, impri-

Prima excommunicationis species apud antiquos non infrequens, in nuda communionis subtractione, aut denegatione posita erat, qua nempe Episcopi vel Ecclesiae a mutua communione se se separabant, atque una alteram quasi excommunicabat, licet sibi minime subjectam. Ita S. Epiphanius Salaminae Episcopus Joanni Hierosolymitano, qui nullo sibi titulo obnoxius erat, communionem denegavit, ut docet epistola inter Hieronymianas 110. *al* 60. Hac excommunicationis specie usi interdum Romani ipsi Pontifices fuisse videntur, ut Stephanus I. si verum est, quod de eo Firmilianus narrat, noluisse illum Legatis Afris communionem concedere, quin illis tecto et hospitio interdixisse. Haec enimvero communionis denegatio et a Veteribus excommunicatio dicebatur, excommunicatio tamen proprie dicta non erat, neque censura, immo ne poena quidem, cum a Potestate, et usu clavium nequaquam penderet, atque etiam circa non subditos exerceretur: erat potius civilis quedam, et privata oeconomia, qua Ecclesia una, aut aliquis Episcopus sponte se se alterius Ecclesiae, aut Episcopi communione separabat, et quod ad Stephanum Pontificem pertinet, aliosque si qui sunt ejus Successores hoc excommunicationis genere usi, paterna potius severitas fuit ad revocandos ab errore Afros, paterna, inquam, et nempe persimilis, quam pater, ut filium absterreat, atque ad bonam frugem reducat, exercere solet, illum conspectu suo prohibens, ac mensa, domoque ipsa arcens quin tamen de familia ejiciat.

Alterum Excommunicationis genus erat, cum Epscopi privabantur communione Charitatis Collegarum, suarumque Ecclesiarum communione contenti esse jubebantur. Hujusmodi vero excommunicatio ne ipsa quidem censura erat; sed poena quatuor hisce capitibus comprehensa, ut ait Murinus *Exercit. Eccles. lib.* 2. *Exercit.* 17. privabantur enim Episcopi ea perculsi *mutua visitatione; solemnium in Collegarum Dioecesi, dum in ea morarentur, etiam praesente Collega, celebratione; Literarum formatarum, et commendatitiarum reciproca missione, et acceptatione; in Conciliis denique auctoritate, suffragiis, et consessu.* Hanc poenam Synodus Carthaginensis V. *Can.* 10. Tarraconensis *Can.* 6. Matisconensis II. *Can.* 20. Vormatiensis sub Hadriano II. *Can.* 16. in Episcopum decrevere qui commonitus a Metropolitano ad Synodum *nulla gravi intercedente necessitate* venire contemneret. Eamdem poenam Legati Sancti Leonis M. nonnullis Episcopis scelerum in latrocinio Ephesino admissorum complicibus inflixerunt: quod et ipse Sanctissimus Pontifex probavit *epist.* 80. *Bullar. edit. his verbis: illud quidem, quod praesentibus, et agentibus nostris constitutum est, approbamus ut suarum interium Ecclesiarum essent communione contenti.* Adde quae hanc in rem profert hujus excommunicationis a Romanis Pontificibus inflictae exempla S. Augustinus *epist.* 209. *ad* 262. *ad Caelestin. R. P. num.* 8. Atque hoc maxime adnimadvertendum propter quosdam, qui cum in Acaciano praesertim Schismate nonnullis Orientalium Sedis Episcopis Episcopalem Communionem a Summis Pontificibus denegatam scirent, eos propterea ab ipsis dixerunt Catholicae Ecclesiae communione privatos, ut inde cum Tillemontio tandem colligerent, illos ipsos, quos Romani Pontifices de Ecclesiae communione ejecissent, haberi sanctos posse; quem crassissimum errorem a Bollandianis in historia Patriarcharum Constantinopolitanorum solide confutatum Cl. Patavinorum Pontifex, et S. R. E. Card. Sanctes Veronensius iterum agressus est, penitusque profligavit praeclarissimo opere postumo Brixiae 1783. evulgato *de necessaria Fidelium communione cum Apostolica Sede cap.* 32. *seqq.* (*Edit. Barbiell.*)

mentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore, nec non schismaticos, et eos qui se e nostra, et Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

II. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes, et singulos cujuscumqum status, gradus, seu conditionis fuerint; Universitates vero, Collegia, et Capitula quocunque nomine nuncupentur, interdicimus, ab Ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum, pro tempore existentium; ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit

III. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, et Latrunculos Maritimos discurrentes mare nostrum, praecipue a monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptores, et defensores.

IV. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes, et singulos, qui Christianorum quorumcunque Navibus tempestate, seu in transversum (ut dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis Navibus, sive ex eisdem ejecta in Mari, vel inventa cujuscunque generis bona, tam in nostris Tyrrheni, et Adriatici, quam in ceteris cujuscunque Maris regionibus, et littoribus surripuerint, ita ut nec ob quodcunque privilegium, consuetudinem, aut longissimi, et immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque praetextum, excusari possint.

V. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes, qui in Terris suis nova Pedagia, seu Gabellas, praeterquam in casibus sibi a Jure, seu ex specialis Sedis Apostolicae licentia permissis, imponunt, vel augent, seu imponi vel augeri prohibita exigunt.

VI. Item excomunicamus, et anathematizamus omnes Falsarios literarum Apostolicarum etiam in forma Brevis, ac supplicationum, gratiam vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falso publicantes literas Apostalicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices praedictorum.

VII. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, et alios Christiani nominis hostes, et inimicos, vel Haereticos per nostras, sive hujus Sanctae Sedis sententias expresse, et nominatim declaratos deferunt, seu trasmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stamnum, chalibem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam alia quacumque materia, et ipsam materiam, aliaque hujusmodi, quibus Christianos, et Catholicos impugnant, nec non illos, qui per se, vel per alios, de rebus statum Christianae Reipublicae concernentibus, in Christianorum perniciem, et damnum, ipsos Turcas, et Christianae Religionis inimicos, nec non Haereticos, in damnum Catholicae Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, et favorem quomodolibet praestant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis per Nos, et Sedem praedictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus (*).

VIII. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes impedientes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanae Curiae necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu pertubant, seu haec facientes defendunt per se, vel alios, cujuscunque fuerint Ordinis, praeeminentiae, conditionis, et status; etiamsi Pontificali, seu Regali, aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana praefulgeant dignitate.

IX. Item excommunicamus, anathematizamus omnes illos, ad Sedem Apostolicam venientes, recedentes ab eadem, sua, vel aliorum opera, interficiunt, mutilant, spoliant, detinent; nec non illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam a Nobis vel nostris Judicibus, non habentes, illam sibi temere vindicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

X. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes seu depraedantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem, causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, et in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, et in his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

(*) Qua vetatur fidelibus deferre arma etc. ad Turcas, non afficit fideles Turcarum imperio subjectos, qui imperantibus illis arma suppeditant, aliò transvehunt, dummodo id peragant amoto animo iniquo nocendi fidelibus Benedict. XVI. *de Synodo Dioec. lib.* 13. *cap.* 20. §. 6. *nov. edit.*
Ad postulata Episcoporum Albanensium rescriptum fuit a Congregatione de Propaganda Fide, mandante Pontifice, ne inquietarentur fideles, si navibus suis ad Turcas, nullo bello inter Christianos et Turcas furente, transvehant sclopos majores, aut minores, gladios, plumbeas glandes, nitratum pulverem, chalybem, ferrum, aurichalcum, aes, funes, et alia ad naves bellicas instruendas idonea, adhibito tamen modo quoad numerum, et quantitatem ut fieri ab illis solebat. Firmam tamen voluit prohibitionem transvehendi vel pacis tempore, vel belli mortaria, incendiarias pilas, tormenta bellica majora, plumbeos, aut ferreos majoris moduli globos, ipsosque sclopos ingenti numero. Quae tamen facultas illis facta est, quia non aliter possunt victum sibi comparare atrocesque persecutiones evitare. *Ibid.* §. 7.

XI. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae Legatos, vel Nuncios, aut eos a suis Dioecesibus, Territoriis, Terris, seu dominiis ejicientes; nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu praestantes in eis auxilium, vel favorem.

XII. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alias Personas Ecclesiasticas quascunque, vel saeculares ad Romanam Curiam, super eorum causis, negotiisque recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorum Gestores, Advocatos, Procurantes, et Agentes, seu etiam Auditores, vel Judices, super dictis causis, vel negotiis deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi occidunt, seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliant; seu, qui per se, vel per alios directe, vel indirecte delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem praestare non verentur, cujuscumque praeminentiae, et dignitatis fuerint.

XIII. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes, tam Ecclesiasticos, quam saeculares cujuscumque Dignitatis, qui praetexentes frivolam quamdam appellationem a gravamine, vel futura executione litter. Apost. etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam justitiam concernentium, nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium, et aliorum decretorum a Nobis, et a Sede praedicta, seu Legatis, Nunciis, et Praesidentibus Palatii nostri, Camerae Apostolicae Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, et Delegatis Apostolicis emanatorum, et quae pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias saeculares, et laicam Potestatem recurrunt, et ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, et sequestra, monitoria, et alia praedicta capi et teneri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, et consensu, vel examine exequutioni demandari, aut ne Tabelliones, et Notarii super hujusmodi litterarum, et processuum exequutioni, instrumenta, vel Acta conficere, aut confecta, parti, cujus interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, Familiares, Notarios, Exequutores, et Subexequutores litterarum, citationum, monitoriorum, et aliorum praedictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, et Regnis ejiciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, et comminantur per se, vel per alium, seu alios publice, vel occulte, quive alias quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis, ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias, ipsas, vel litteras a dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere praesumunt.

XIV. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes, et quoscumque, qui per se, vel per alios, auctoritate propria, ac de facto, quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, et litterarum Apostolicarum praetextu beneficiales, et decimarum, ac alias causas spirituales, et spiritualibus annexas, ab Auditoribus, et Commissariis nostris, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, et audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tamquam Judices interponunt: quives partes actrices, quae illas committi fecerunt, et faciunt, ad revocandum, et revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, et ad faciendum, vel consentiendum, eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, et poenis in illis contentis absolvi, per statutum, vel alias, compellunt, vel executionem litterarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum praedictorum, quomodolibet impediunt, vel suum, ad id, favorem, consilium, aut assensum praestant, etiam praetextu violentiae prohibendae, vel aliarum praetensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, et Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Praesidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii, Ordinarii, vel Extraordinarii quorumcumque Principum saecularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque praefulgeant dignitate, et Archiepiscopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

XV. Quive ex eorum praetenso Officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque, Personas, Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamentum, praeter Juris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, procurant directe, vel indirecte, quovis quaesito colore; Necnon qui Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Pragmaticas, seu quaevis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, quovis quaesito colore, ac etiam praetextu cujusvis Consuetudinis, aut Privilegii, vel alias quomodolibet

fecerint, ordinaverint, et publicaverint, vel factis, et ordinatis usi fuerint; unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo laeditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris, et dictae Sedis, ad quarumcumque Ecclesiarum juribus quomodolibet directe, vel indirecte, tacite, vel expresse praejudicatur.

XVI. Nec non Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Superiores, et Inferiores Praelatos, et omnes alios quoscumque Judices Ecclesiasticos Ordinarios quomodolibet hac de causa directe, vel indirecte carcerando, vel molestando eorum Agentes, Procuratores, Familiares, nec non Consanguineos, et affines, aut alias impediunt, quominus sua Jurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque utantur, secundum quod Canones, et Sacrae Constitutiones Ecclesiasticae, et Decreta Conciliorum Generalium, et praesertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias, et decreta, aut alias Fori Ecclesiastici judicium eludentes, ad Cancellarias, et alias Curias saeculares recurrunt, et ab illis prohibitiones, et mandata, etiam poenalia Ordinariis, et Delegatis praedictis decerni, et contra illos exequi procurant; eos quoque, qui haec decernunt, et exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, et favorem in eisdem.

XVII. Quive jurisdictiones, seu fructus, redditus, et proventus ad Nos, Sedem Apostolicam, et quascumque Ecclesiasticas Personas, ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, et aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

XVIII. Quive Collectas, Decimas, talleas praestantias, et alia onera Clericis, Praelatis, et aliis Personis Ecclesiasticis, ac eorum Ecclesiarum, Monasteriorum, et aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus et proventibus hujusmodi, absque simili Romani Pontificis speciali, et expressa licentia imponunt, et diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam a sponte dantibus, et concedentibus recipiunt. Nec non qui per se, vel alios, directe, vel indirecte praedicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem praestare non verentur, cujuscunque sint praeminentiae, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Imperiali, aut Regali praefulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, et alii potentates quicumque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, et Terris quoquomodo Praesidentes, Consiliarii, et Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissime celebrato, quam aliis Conciliis Generalibus edita, cum Censuris, et poenis in eis contentis.

XIX. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes, et quoscumque Magistratus, et Judices, Notarios, Scribas, Exequutores, subexequutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu Criminalibus contra Personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, et expressa hujus S. Sedis Apostolicae licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, et casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Praesidentes, Cancellarii, Vice-Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

XX. Item excommunicamus, et anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directe, vel indirecte sub quocumque titulo, vel colore, invadere, destruere, occupare, et detinere praesumpserint in totum, vel in partem Almam Urbem, Regnum Siciliae, Insulas Sardiniae, et Corsicae, Terras citra Pharum, et Patrimonium B. Petri in Thuscia, Ducatum Spoletan. Comitatum Venaysinum, Sabinen. Marchiae Anconitanae, Massae Trebariae, Romandiolae, Campaniae, et Maritimas Provincias, illarumque Terras, et loca, ac Terras specialis commissionis Arnulforum, Civitatesque nostras Bononiam, Caesenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comaclum, et alias Civitates, Terras, et Loca, vel jura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictaeque Romanae Ecclesiae mediate, vel immediate subjecta; nec non supremam jurisdictionem in illis Nobis, et eidem Romanae Ecclesiae competentem, de facto usurpare, perturbare, retinere, et vexare variis modis praesumunt; nec non adhaerentes, fautores, et defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet praestantes.

Volentes praesentes nostros processus, ac omnia, et quaecumque his litteris contenta, quousque alii hujusmodi processus a Nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente fiant, aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

Caeterum a praedictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiae mandatis, et satisfaciendo cautione praestita absolvi possit, etiam praetextu quarumvis facultatum, et indultorum quibuscunque Personis Ecclesiasticis, saecularibus, et quorumvis Ordinum etiam mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate praeditis, ipsisque Ordinibus, et eorum Monasteriis, Conventibus, et Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congre-

gationibus, Hospitalibus, et Locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, et alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, et dictam Sedem ac cujusvis Concilii decreta, verbo, litteris, aut alia quacunque scriptura in genere, vel in specie concessorum, innovatorum, aut concedendorum, et innovandorum.

Quod si forte alicui contra tenorem praesentium talibus excommunicatione, et anathemate laqueatis, vel eorum alicui, absolutionis beneficium impendere de facto praesumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, gravius contra eos spiritualiter, et temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

Declarantes, ac protestantes quamcumque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam praedictos excommunicatos sub praesentibus comprehensos, nisi prius a praemissis cum vero proposito ulterius similia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut praefertur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, Constitutiones, pragmaticas, et decreta hujusmodi publice revocaverint, et ex Archiviis, seu Capitularibus, locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, et cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem aut quoscunque alios actus contrarios tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, tolerantiam nostram, vel Successorum nostrorum, quantocumque tempore continuatam, in praemissis omnibus, et singulis, ac quibuscunque juribus Sedis Apostolicae, ac S. R. E. undecunque, et quandocunque quaesitis, vel quaerendis nullatenus praejudicari posse, aut debere.

Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, et litteris Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis cujuscunque Ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, et praeminentiae fuerint, etiamsi, ut praefertur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, et mundana praefulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis a praedicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, et sub quavis alia forma, et tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint per Litteras Apostolicas, non facientes plenam, et expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, indultis hujusmodi, ac de Ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, et dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, praescriptionibus quantumcunque longissimis, et aliis quibuslibet observantiis, scriptis, vel non scriptis, per quae contra hos nostros Processus, ac sententias, quominus includantur, in eis se juvare valeant, vel tueri, quae omnia quoad hoc eorum omnium tenore, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, praesentibus pro expressis habentes penitus tollimus et omnino revocamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Ut vero praesentes nostri Processus, ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, seu membranas Processus ipsos continentes, valvis Basilicae S. Joan. Lateranensis, et Basilicae Principis Apostolorum de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos Processus hujusmodi concernunt, quod ad ipsos non pervenerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem praetendere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus pubblicatur. Insuper ut Processus ipsi, et presentes litterae, ac omnia, et singula in eis contenta eo fiant notiora, quo in plerisque Civitatibus, et locis fuerint publicata, universis, et singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, et locorum Ordinariis, et Praelatis ubilibet constitutis, per haec scripta committimus, et in virtute sanctae Obedientiae districte praecipiendo mandamus, ut per se, vel alium, seu alios praesentes litteras, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries, in Eccl. suis, dum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, et ad Ch. fidel. mentes reducant, nuncient, et declarent.

Ceterum Patriarchae, Archi-Episcopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, et Ecclesiarum Praelati, nec non Rectores, ceteriquo curam animarum exercentes, ac Presbyteri saeculares, et quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum praesentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, et percipere studeant. Volentes earumdem praesentium transumptis, etiam expressis, Notarii publici manu subscriptis, et Sigillo Judicis Ordinarii Romanae Curiae, vel alterius personae in dignitate Ecclesiastica constitutae, munitis, eamdem prorsus fidem in judicio et extra illud, ubique locorum, adhibendam fore, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si essent exhibitae, vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romae 24. *Martii* 1701.

ARTICULUS III.

EXCOMMUNICATIONES SUMMO PONTIFICI RESERVATÆ EXTRA BULLAM COENÆ

Contra Praelatis Ecclesiae.

1. Praelatos vexantes Censuris commorantes in servitio Papae. *Extravag.* 3. *de Privileg.*

2. Praelatos trahentes personas Ecclesiasticas ad Forum Laicale; Martin. V. Constit. incipient. *Ad reprimenda.*

3. Cardinales, qui per Simoniam ambiunt Papatum, aut cum aliquo tractant de eligendo Pontifice, dum actu vivit Pontifex; Paul. IV. Const. incip. *Cum secundum.*

4. Cardinales aliquid ordinantes, seu disponentes contra Bullam Julii II. in electione Summi Pontificis, Julius II. Constitut. incipient. *Cum tam Divino.*

5. Cardinales revelantes aliquid de actis secreto in consistorio, extante decreto Pontificis ne revelentur. Leo X. *in Conc. Lateranens. sess.* 9. et Pius V. Const. incip. *Romani.*

6. Episcopos, aliosque Beneficiorum Collatores conferentes Beneficia Ecclesiastica post suspensionem contractam, admittendo eorum resignationes extra casus designatos, et ultra formam prescriptam. Pius V. Constit. incip. *Quanta est Ecclesia Dei.*

7. Administratores Episcopatuum, et inferiores Episcopis publicantes Indulgentias cum amplis privilegiis, et cum suspicione Simoniae. Pius V. Constit. incip. *Quam plenum.*

8. Inquisitores male procedentes contra Haereticos. *Clementina Multorum, §. verum, de haeret.*

9. Praelatos, et Gubernatores Civitatum, et locorum status Ecclesiastici recipientes munera praeter comestibilia. Paul. II. Constitution. incip. *Munera.*

10. Praelatos, et Officiales Poenitentiariae recipientes pro expeditione aliquid etiam sponte oblatum a partibus. Pius V. Constitut. incip. *in omnibus rebus.*

11. Praelatos, et Ministros Camerae Apostolicae non reddentes integre computa ejusdem. Paul. III. Constit. incip. *Cum sicut.*

Contra Clericos Seculares, et Regulares.

1. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel de electa non mutanda sepultura in eorum Ecclesiis. Clement. *Cupientes §. Sane, de poenis.*

2. Participantes in divinis cum excommunicato a Papa; *cap. Significavit, de sentent. excommun.*

3. Retinentes Beneficia in confidentiam. Pius IV. Constit. incip. *Romanum Pontificem,* et Pius V. Constitut. incip. *Intolerabilis.*

4. Procurantes alienationes bonorum Ecclesiae. Paul. II. Constit. incip. *Cum in omnibus.*

5. Praedicatores non servantes decreta pro eis lata in Concilio Lateranensi. Leo X. Const. incip. *Supernae.*

6. Procurantes eligi in successorem Papae. Leo X. *in Concil. Lateranen. sess.* 5. Julius II. Constit. incip. *Cum tam divino.*

7. Absolventes sub praetextu privilegiorum a casibus Bullae Coenae, vel Ordinariis reservatis. *Decretum Sacrae Congreg. Episcop. et Regular. a Clemente VIII. approbatum* 1602.

8. Consentientes usurpationibus Ecclesiarum. *Concilium Tridentinum c.* 11. *sess.* 22. *de reform.*

9. Trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constitut. incipient. *Ad reprimendas.*

10 Parochos, et Beneficiatos non adimplentes juramenta de residendo. Pius IV. Constit incip. *Inter multiplices curas.*

Contra Regulares.

1. Euntes ultra mare sine licentia suorum Superiorum. *Extravagant. Ad nostrum, de Regular.*

2. Mendicantes transeuntes ad non mendicantes. *Extravagant. Viam Ambitiosae, de Regular.*

3. Administrantes Sacramenta Extremae Unctionis, et Eucharistiae infirmis, vel matrimonia solemnizantes sine licentia Parochi. *Clement.* 1. *de privileg.*

4. Superiores non denunciantes Religiosos, qui sunt suspecti de haeresi, Inquisitoribus, vel Ordinariis locorum. Paul. V. Constitut. incip. *Romanus Pontifex.*

5. Claustrales recipientes Minimos sine licentia Papae. Julius II. Constit. incip. *Virtute conspicuos,* extra Bullarium.

6. Tertiarios portantes Habitum Minorum. Leo X. *Constitut. Licet alias,* extra Bullarium.

7. Clericos Regulares Societatis Jesus discedentes sine licentia a Societate, etiamsi praetextu melioris frugis transeant ad alium Ordinem, eorumque receptores, Chartusianis exceptis. Greg. XIII. Constit. incipien. *Ascendente.*

8. Minimos subrahentes se ab observantia Correctorum. Paul. III. Constitution. incipient. *Cum sicut.*

9. Subornantes, et procurantes vota in electionibus, et complices, ac simpliciter scientes et non revelantes. Clemens VIII. Constitut. incip. *Nullus omnino.*

10. Moniales exeuntes de clausura absque licentia. Pius. V Const. incip. *Decori.*

11. Dantes et recipientes ob ingressum Religionis. *Extravagant. commun.* 1. *de Simonia.*

Contra Dominos temporales.

1. Dominos temporales, qui in terris eorum suppositis interdicto cogunt celebrare, et audire divina. *Clement. Gravis, de sentent. excommun.*

2. Judices, et Officiales trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constit. incip. *Ad reprimendas.*

3. Officiales, ac Dominos temporales bannientes, seu mandantes banniri personas Ecclesiasticas. Urban. IV. Const. incip. *Quia sicut.*

4. Prohibentes subditis, ne vendant Ecclesiasticis; *cap. fin. ff. de Immunit. Eccles.*

5. Officiales, et Dominos temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel haec mandantes, aut facta ab aliis ratificantes. *Clement.* 1. *de poenis.*

6. Tractantes de novo Papa eligendo, vivente alio, stipulationes, promissiones, conventiones, et pacta facientes, eorumque complices, et Fautores, etiamsi Imperiali, et Regali fulgeant dignitate. Paul IV. Constit. incip. *Cum secundum.*

7. Principes, et Dominos temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis. Concil. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 19. et Clemens VIII. Constit. incip. *Illius vices.*

Contra Omnes.

1. Falsarios litterarum Apostolicarum; *c. Falsariorum, de crimine falsi.*

2. Habentes litteras Apostolicas falsas, et illas non destruentes; *c. Dura, de crimine falsi.*

3. Percutientes Clericum, vel Monachum; *cap. Si quis suadente* 17. *qu.* 4.

4. Perseverantes per annum in excommunicatione lata a Delegato Papae; *cap. Quaerenti, de Officio Delegati.*

5. Incendiarios a Judice excommunicatos, et denunciatos; *c. Tuos nos, de sent. excomm.*

6. Absolutos ab excommunicatione, sub conditione, et non implentes; *cap. Eos qui, de sentent. excommun. in* 6.

7. Vexantes eos, qui censuram in aliquos tulerunt; *c. Quicunque, sent. excomm. in* 6.

8 Sacrilegos effractores Ecclesiarum; *c. Conquesti de sent. excomm.*

9. Eligentes potentem insignem in Senatorem Romanum: *cap. Fundamenta, de election. in* 6.

10. Communicantes in crimine cum excommunicatis a Papa; *c. Nuper, de sent. excommun.*

11. Violantes interdictum modis probibitis, in *Clementina Gravis, de sent. excomm.*

12 Offendentes Cardinales; *c. Felicis, de poenis.*

13. Exigentes tributa a personis Ecclesiasticis; *cap. Clericis, de immunit. in* 6.

14. Conspirantes in personam Pontificis; *Extravag. Etsi Dominici, de poenit. et remiss.*

15. Exenterantes corpora defunctorum; *Extravagant. Detestandae, de sepulturis.*

16 Falsificantes monetam Regis Franciae: *Extravagant. Joann. XXII. Prodiens, de crimine falsi.*

17. Violantes interdictum Sedis Apostolicae, *Extravagan. Etsi Dominici, de poenit. et remiss.*

18. Offendentes Rectores, seu Praesides Provinciae Marchiae Anconitanae; *Extravagan. Joan. XXII Dierum, de poenis.*

19. Taxantes opinionem de Immaculata Conceptione B. M. V. *Extravag. Grave, de Reliq.*

20. Simoniacos in Ordine, et Beneficio; *Extravagant. commun.* 2. *de Simon.*

21. Dantes, et recipientes ob ingressum Religionis; *Extravagant. commun.* 1. *de Simon.*

22. Occupantes bona Cardinal. tempore Conclavis. Leo X. Const. 16. incip. *Temerariorum.*

23. Impedientes executionem litterarum Sacrae Poenitentiae. Julius II. Constitut. incip. *Rationi congruit.*

24. Dantes et recipientes pro gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam. Greg. XIII. Const. incip. *Cum ab ipso Pontificatus.* Et *Extravagant.* 1. *de sent. excomm.* Alexand. VII. Constit. incip. *Inter gravissimas.*

25. Simulantes, et fingentes se alios esse pro obtinendis beneficiis a Dataria. Paul. IV. Const. incip. *Inter ceteras.*

26. Mittentes litteras, aut Nuncium in Conclavi, vel inde recipientes. Pius IV. Constitut. incip. *In eligendis.*

27. Occupantes bona montium Pietatis, et locorum piorum. *Concil. Trident. sess.* 22. *cap.* 11. *de reformat.*

28. Committentes duellum, vel illud consulentes *Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 19. *de reformat.* Pius IV. Constitut. incip. *Ea quae.* Greg. XIII. Constitut. incip. *Ad tollendum,* Et Clemens VIII. Constitut. incip. *Illius vices.*

29. Ambientes Papatum, ejusque causa Simoniam committentes; Paul. IV. Const. incip *Cum secundum Apostolum.*

30. Mentientes personas in literis Apostolicis, ut earum expeditionem gratis assequantur. Innoc. VIII. Const. incip. *Cum sicut,* et Leo X. Constit. 27. incip. *Inhaerendo.*

31. Capientes, et retinentes Christianos habitantes inter Turcas, et eorum bona diripientes, aut remigare cogentes. Pius V. Constitution. incip. *Licet omnibus.*

32. Suadentes Papae, ut alienet, vel infeudet loca status Ecclesiastici. Pius V. Constitution. incip. *Admonet nos.*

33. Non revelantes cospiratores, et insidiatores, contra Cardinales. Pius V. Constitut. incip. *In felicis.*

34. Committentes Simoniam confidentialem. Pius V. Const. incip. *Intolerabilis.*

35. Pubblicantes indulgentias, et facultatem dantes eligendi Confessores iis, qui aliquid solvunt. Pius V. Constit. incip. *Quam plenum.*

36. Violantes Ecclesiasticam immunitatem Gr. XIII. Const. incip. *Cum alius nonnulli.*

37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, et oleum extra statum Ecclesiasticum sine licentia. Paul. V. Const. incip. *Inter gravissimas.*

38. Diripientes animalia, et alia bona, vel illa furata ementes ex statu Ecclesiastico. Gregor. XIII. Const. incip. *Non sine gravi.*

39. Docentes posse fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras. Clemens VIII. Const. incip. *Sanctissimus.*

40. Impugnantes Institutum Societatis Jesu. Gregor. XIII. Const. incip. *Ascendente.*

41. Facientes jurare illicita, et contraria libertati Ecclesiasticae. Gregor. XIII. Constit. incip. *Inter Apostolicas.*

42. Accipientes, et retinentes fructus beneficii vacantis, vel impedientes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, vel aliam solutionem. Pius V. Const. *Durum nimis.*

43. Docentes, aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas. Decreta Sac. Congr. S. Officii annis 1665. 1666. 1679. 1690. emanata.

44. Feminas ingredientes Clausuram Monasteriorum Regularium. Pius V. Constitut. incipien. *Regularium.*

45. Feminas, sive masculos ingredientes septa Monasteriorum Monialium pretextu licentiarum in casibus non necessariis. Greg. XIII. Constitut. incip. *Ubi gratiae.*

46. Examini se supponentes pro alio, ut beneficium impetret. Paul. IV. Constitution. incipien. *Inter ceteras.*

47. Furto subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci de Observantia, libros, quinterna, et folios. Pius V. Constitution. incipien. *Cum sicut accepimus* 4. *Novembris* 1568. et Sixtus V. Constitution. incipien. *Cum sicut* 3. Octobris 1587. et hanc incurrunt subtrahentes etiam ex Bibliothecis aliorum Regularium.

48. Extrahentes libros, et mobilia Monasterii SS. Fabiani, et Sebastiani extra Muros Urbis. Clemens XI. Constit incip. *Cum sicut.*

49. Extrahentes vasa, et ornamenta sacra ex Sacristia, et Ecclesia ejusdem Monasterii; Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut.*

50. Extrahentes libros et scripturas ex publica Bibliotheca a Clemente XI. instituta in Conventu Fratrum Ordinis Minorum Conventualium Civitatis Urbini. Clemens XI. Constit. incip. *Cum nos.*

51. Extrahentes libros Bibliothecae Conventus S. Mariae Majoris Tiburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia. Clemens XI. Constitution. incipien. *Cum sicut.*

ARTICULUS IV.

EXCOMMUNICATIONES NEMINI RESERVATAE

Contra Episcopos.

1. Venientes ad Urbem clanculo, et inde recedentes sine licentia Papae. *Extravagan.* 2. *et* 3. *de Major. et obbedient.*

2. Usurpantes Praelaturam in Civitate diversarum linguarum; *c. Quoniam* §. *Sed si de Offic. Ordinarii.*

3. Permittentes habitum Fraticellorum; *Extravagant. Sancta Romana Joann. XII. de Religiosis Domibus.*

4. Litteras a Regibus, et Principibus impetrantes ad dignitates obtinendas. Pius V. incip. *Et si Romae.*

Contra Clericos.

1. Contrahentes matrimonium si sint in Sacris. *Clement. unic. de consanguin.*

2. Audientes medicinam, aut legem, si sint Sacerdotes, vel personatum habentes; *c. Super specula, ne Clerici, vel Monachi.*

3. Usurpantes munus Sacramenta administrandi in Civitate diversarum linguarum, et rituum; *c. Quoniam, de Officio Ordinarii.*

4. Impugnantes in Concionibus, vel disputationibus Montes pietatis. Leo X. Constit. incip. *Inter multiplices.*

5. Ficte resignantes, vel permutantes beneficia. Pius V. Constit. incip. *Quanta Ecclesiae.*

6. Interessentes agitationibus taurorum, si sint in sacris, vel beneficia obtineant. Pius V. Const. incip. *De salute.*

7. Sacerdotes recipientes Praefecturas saeculares, et non desistentes ab illis post monitionem; *c. Clericis, ne Clerici, vel Monachi.*

8. Procurantes, ut alii occupent jura, et bona Ecclesiarum vacantium; *c. Generalis, de elect. in* 6.

9. Alienantes bona Ecclesiarum, vel locantes ultra triennium. *Extravagan. Ambitiosae, de rebus Eccles. non alienand.*

Contra Regulares.

1. Instituentes novum Ordinem sine licentia Papae; *cap. unic. de Religiosis domib. in* 6.

2. Professos temere habitum dimittentes; *cap.* 2. *ne Clerici, vel Monachi in* 6.

3. Adeuntes Curias Principum, ut suis Religiosis damnum inferant. *Clem. Ne in agro, de statu Monach.* §. *Quia vero.*

4. Tenentes arma intra claustra sine licentia. *Clem. Ne in agro, de statu Monach.* §. *Quia vero.* Vide verb. *Arma n.* 4. 5. *et* 6.

5. Mendicantes recipientes novas domos, et receptas alienantes. *Clementin. Cupientes, de poenis.*

6. Non servantes interdictum sive a Papa, sive ab Ordinario positum, quando observatur ab Ecclesia principali loci *Clement.* 1. *de sent. excomm.*

7. Usurpantes decimas Ecclesiis debitas, seu non permittentes, vel dissuadentes illas solvi. *Clem.* 1. *decimis.*

8. Delinquentes in visitatione Monasteriurum Monialium contra Constitutionem Alexandri VII. incip. *Felici Sacrarum Virginum.*

9. Minores transeuntes ad Capuccinos, et hos illos recipientes absque licentia Sedis Apostolicae. Sixtus V. Constit. incip. *Pro ea.*

10. Cruciferos requirentes favores pro dignitatibus consequendis. Clemens VIII. Const. incip. *Quoniam*, et circa hoc advertendum est, quod etiam alii Regulares habent speciales Constitutiones. Immo idem Cl. VIII. Const. inc. *Nullus omnino* pro reformatione Regularium §.35. relinquendo in suo robore Censuras, et poenas contra hujusmodi ambientes ab aliis Pontificibus inflictas, addit ultra ipsas pro omnibus Regularibus poenam privationis officiorum, et perpetuam inhabilitatem ad futura, reservando sibi et suis successoribus dispensationem.

Contra Dominos Temporales.

1. Retinentes nomen Vicarii Imperatoris vacante Imperio. Extrav. *Joan. XXII. Si fratrum, Ne Sede vacante.*

2. Praecipientes subditis, ne quidquam vendant Ecclesiasticis, aut aliqua alia beneficia, et obsequia eis praestent; *cap. Eos qui, de immunit. Eccles. in* 6.

3. Impedientes Episcopos, vel Inquisitores in Officio Inquisitionis. *Cap. ut Inquisitionis, de haeret. in* 6.

4. Concedentes repraesalias contra Ecclesiasticos. *Cap.* 1. *de injuriis in* 6.

5. Permittentes agitationes Taurorum in suis Terris. Pius V. Constit. incip. *De salute.*

6. Non servantes statuta in *cap. Felicis, de poenitent. in* 6. contra persecutores Cardinalium. S. Pius V. Constit. incip. *Infelicis.*

Contra Magistratus, et Judices.

1. Facientes servari statuta et consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam. *Cap. Noverit, de sent. excomm.*

2. Negligentes reddere justitiam Ecclesiasticis post tertiam admonitionem. *Cap. Administratores* 23. *q.* 5.

3. Extorquentes pecunias praetextu Officii Inquisitoris. *Clement.* 2. *de haeret.*

4. Potestates, et Officiales Communitatum usuras foventes, et approbantes. *Clement. unic. de usuris.*

5. Permittentes portare arma breviora tribus palmis in statu Ecclesiastico. Pius V. Constit. incip. *Cum vices.*

6. Non parentes Cardinalibus Inquisitoribus in Officio ipsorum. Pius V. Constitutione incip. *Sanctissimus.*

7. Rectores Universitatum promoventes ad Doctoratum, vel professores ad Cathedras, non facta prius fidei professione. Pius V. Constit. incip. *In sacrosancta.*

8. Auxilium non praestantes Episcopis pro conservanda Clausura Monialium. *Conc. Trident. sess.* 25. *c.* 5. *de Regularibus, et Monial.*

Contra omnes.

1. Vexantes Ecclesia, vel eorum consanguineos, quia non elegerint eum, pro quo rogabantur. *Cap. Sciant cuncti, de elect. in* 6.

2. Praesidentes, et directores Monialium ponentes, vel nutrientes discordias in electione. *Cap. Indemnitatibus* §. *Postremo, de election. in* 6.

3. Conducentes Bononiae domos alterius Scholastici, vel Doctoris ante tempus conductionis elapsum. *Cap.* 1. *de locato.*

4. Habentes ratas ordinationes factas a Schismaticis. *Cap.* 1. *de schismat.*

5. Extorquentes revocationem, vel absolutionem a Censuris per vim, et metum. *Cap.* 1. *de iis, quae vi et metu, in* 6.

6. Judices accedentes ex causa ficta ad mulieres pro excipiendo testimonio. *Cap. de judic. in* 6.

7. Procurantes, ut Conservatores Regularium se intromittant in aliis causis, quam in manifestis injuriis, et violentiis. *Cap. fin. de offic. delegat. in* 6.

8. Occupantes, et usurpantes praetextu defensionis bona Ecclesiae vacantis. *Cap. generali, de elect. in* 6.

9. Alloquentes secreto Cardinales, dum sunt in Conclavi. *Cap. periculum*, §. *Nulli, de elect. in* 6.

10. Impedientes sequestrum factum ab Ordinario super beneficia, vel fructus occupantes. *Clement. unica, de sequestr. possess.*

11. Mandantes interfici Christianum per assassinos. *Cap.* 1. *de homicid. in* 6.

12. Sepelientes haereticos scienter in loco sacro. *Cap.* 2. *de haeret. in* 6.

13. Compellentes Ecclesiasticos, ut submittant laicis jura Ecclesiae; *cap.* 2. *de rebus Ecclesiae non alienandis in* 6.

14. Sepelientes tempore interdicti, vel nominatim Interdictos, publicos Excommunicatos, aut Usurarios manifestos scienter in loco sacro. *Clem.* 1. *de sepultur.*

15. Exigentes pedagia ab Ecclesiasticis personis. *Cap. Quamquam, de cens. in* 6.

16. Doctores, sive magistros docentes Legem, vel Medicinam, Religiosos. *Cap.* 2. *Ne Clerici, vel Monachi.*

17. Concedentes repraesalias, vel concessas extendentes contra Ecclesiasticos. *c.unic.de injur. in* 6.

18. Profitentes falsam Religionem Fraticellorum. *Extravag. Sancta Romana Joan. XXII. de religiosis domibus.*

19. Impedientes Visitatores Monialium. *Clem. Attendentes, de statu Monach.*

20. Vexantes Sanctum Officium. Pius V. *Constit. incip. De protegendis.*

21. Cogentes, vel impedientes feminas ingredi Monasteria. *Conc. Trid. c.* 18. *sess.* 25. *de Regul.*

22. Raptores mulierem, et fautores. *Concil. Trid. sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat. Matrimonii.*

23. Cogentes injuste matrimonium. *Concil. Trid. sess.* 24. *c.* 9. *de reform. Matrimonii.*

24. Pingentes, vel colorantes Agnos Dei; Greg. XIII. Const. inc. *Omni certe studio.*

25. Imprimentes libros absque licentia superiorum. Conc. Lateran. sub Leone X. Constit. ejusdem 12. incip. *Inter sollicitudines.*

26. Edentes Glossas in Concil. Tridcnt. Pius IV. Constit. incip. *Benedictus.*

27. Asserentes non esse necessariam Confessionem ante sumptionem Eucharistiae. *Concil. Trid. can.* 11. *sess.* 13. *de Sacram. Eccles.*

28. Assumentes statum Beguinarum. *Clem.* 1. *de Religiosis domibus.*

29. Contrahentes matrimonium in gradibus probibitis, vel cum Moniali. *Clement. unic. de consanguinitate.*

30. Impugnantes Litteras Papae non coronati. *Extrav. ult. de sentent. excomm.*

31. Falso affirmantes matrimonia Filiorum familias sine consensu Parentum contracta esse irrita, ac Parentes ea rata, vel irrita, facere posse. *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 1. *de reform. Matrimonii*

32. Abortum foetus animati procurantes, Greg XIV. Constit. inc. *Sedes Apostolica*, in qua moderatur rigor Constitutionis Sixti V. inc. *Effraenatam*, Excommunicationem Papae reservatam imponentis, nedum pro aborto foetus animati, sed etiam inanimati.

ARTICULUS V.

EXCOMMUNICATIO QUOAD EOS, QUI POSSUNT, VEL NON, EXCOMMUNICARE ET EXCOMMUNICARI.

1 Excommunicare possunt (ultra Summum Pon-
tificem, qui hanc facultatem habet super omnes
Fideles in toto Orbe) (*) Episcopi, aliique Ordi- 2
narii in suis respective Territoriis, et Dioecesi-
bus; *cap. Perniciosam* 1. *et cap. Conquerente* 16.
de Offic. Ordinar. et Concil. Trident. sess. 7. *cap.*
3. *et sess.* 14. *cap.* 4. *de reformat.* Nota tamen,
quod si Episcopus excommunicationem aliquam
tulerit per legem generalem incurrendam a tran-
sgressoribus, declaretque illos statim fore evitan-
dos, licet publice ac nominatim denunciati non
sint, quia facti notorietate dignoscitur, illos in
Excommunicationem incidisse; excommunicatio
ista nequaquam sustinetur, cum repugnet Consti-
tutioni Martini V. *Ad evitanda*, quidquid in op-
positum sentiat Fagnanus in *Cap. Quod a Prae-
decessore, num.* 55. *de Schismat.* Ben. XIV. de Sy-
nodo Dioec. *lib.* 7. *cap.* 68. §. 4. Cardinales in Ec- 3
clesiis sui Tituli; *c. His quae* 11. *de majoritat. et
obedient.* Legati Sedis Apostolicae in Territorio 4
suae Legationis; *cap. Novit.* 7. *de Officio Legat, et
cap. Legatos* 2. *eod in* 6. Capitula Cathedralium 5
Sede vacante; *cap Episcopali sede vacante unic. de
majoritat. et obedient. in* 6. Vicarius Generalis, 6
non solum Episcopi, sed etiam Capituli Sede va-
cante; *cap. Venerabilibus* 7. *de sent. Excomm. in*
6. Praelati, et Praepositi Ecclesiarum Collegia- 7
tarum, et alii babentes jurisdictionem in foro Ec-
clesiae externo; *arg. cap. Quaerenti* 20. *de verbar.
significat. et cap. Cum medicinalis* 1. *de sentent.
Excomm. in* 6. Abbates et reliqui Superiores Re- 8
gulares non solum Generales, et Provinciales,
sed etiam per se loquendo Locales, scilicet Prio-
res, Praepositi, Rectores, Guardiani, et alii hu-
jusmodi respectu suorum subditorum; *cap. Cum
in Ecclesiis* 10. *de majorat. et obed. c. Ea quae* 8.
de statu Monach. cap. Sicut tuis 33. *de Simonia.*
Et demum Concilia Generalia, et Provincialia in 9
sua Provincia aut Natione, sicuti et Capitula,
seu Congregationes, tum Generales, tum Provin-
ciales, omnium Regularium. Suarez *de censuris
disp.* 2. *sect.* 2. Navarr. *in Manual. cap.* 27. *num.*
5. Palao *tract.* 29. *disp.* 1. *sect.* 4. *num.* 2. et alii
passim.

Excommunicare non possunt Laici, *cap. Decer-* 10
nimus 2. *de judic. et est communis.* Nec mulieres 11
etiamsi sint Abbatissae Monialium; *Dilecta* 12.
de Major. et obed. quia Officium clavium non ca-
dit in sexum femineum. Glossa communiter re-
cepta *in cap. Nova*, *de poenitent. et remiss.* Nec 12
Clerici conjugati durante conjugio, et ideo Vica-
rii Episcopi esse non possunt. Sayr. *de censuris*

(*) Certissimum hoc supremae Pontificiae potestatis decretum ut non tam extenuarent, quam everterent, multa post Richerium commenti sunt Du Pinius *de ant. Eccl. discipl. diss.* 3. *cap.* 1. Quesnellus prop. ec. inter 101. a Clemente XI. proscriptas, et Febronius *tom.* 1. et 2. *p.* 611. *seq.* Eo omnia recidunt, ut omnis Excommunicationum, etiam Pontificiarum vis a consensu pendeat saltem praesumpto totius corporis, seu Ecclesiae, ut universitatem Fidelium omnium denotat, huic enim primo et praecipue ligandi ac solvendi potestatem datam effutiunt, a qua in ejus ministros, cujusmodi ipsum quoque Romanum Pontificem esse volunt, tota derivetur. Haec novorum dogmatum portenta habes a Ballerinio *de vi ac, ratione primatus* et a Zaccaria Antifebr. Italici *tom.* 11. *diss.* 3. *cap* 2. et Antifebr. vindic. *tom.* 3. *diss.* 6. *cap.* 5. confutata (*Edit. Barbiell.*)

lib. 1. *cap.* 5. *n.* 12. Monacelli *tom.* 3. *in princip.*
num. 52.
13 Excommunicari possunt solummodo Christiani
viatores graviter, et contumaciter delinquentes,
rationis capaces, et jurisdictioni Judicis ferentis
Excommunicationem subjecti. *Sic communiter Do-*
14 *ctores*, et ostenditur inductione. Dicitur primo,
solummodo Christiani, quia Judaei, Pagani, Sa-
raceni, aliive Infideles, ex quo non sint baptizati,
et per hoc nec Ecclesiae potestati subjecti, nulli
Ecclesiasticae censurae subjiciuntur, ut colligi-
tur ex 1. *ad Corinth. cap.* 5. ibi: *Quid enim mihi*
15 *de iis, qui foris sunt, judicare?* Unde Haeretici,
Apostatae, atque schismatici, ex quo sint bapti-
zati, et Christi fidem semel susceperint, possunt
excommunicari, *arg. cap. De Judaeis* 4. *dist.* 45.
cap. Majores 3. *de Baptismo*, et de facto quotannis
excommunicantur in Bulla Coenae Domini, ut
16 patet in *ejus* §. *primo*. Dicitur secundo, *viatores*,
seu in terris viventes, quia mortui non possunt
excommunicari, ut ex verbis Domini expresse
probat Gratianus *caus.* 24. *quaest.* 2. ibi: « Quod
« autem post mortem nullus excommunicari va-
» leat, vel absolvi, ex verbis Evangelii monstra-
» tur, quibus dicitur: Quodcumque ligaveris su-
» per terram etc. super terram, inquit, non sub
» terra, ostendens, quod viventes pro varietate
» suorum meritorum solvere possumus, et liga-
» re, de mortuis autem sententiam ferre non
» possumus, » sed, ut inquit Leo I. relatus in
cap. de Communione 1. *caus.* 24. *quaest.* 2. *Horum.
causa Dei judicio reservanda est.* Et ut inquit Ge-
lasius Papa relatus in *cap. Ne quisquam* 4. *d. caus.*
24. *quaest.* 2. *De eo, qui in Divino Judicio est con-
stitutus, nobis fas non est aliud decernere, praeter*
17 *id, in quo eum dies supremus invenit.* (*) Dicitur
tertio: *Graviter, et contumaciter delinquentes*, quia
cum excommunicatio sit gravissima poena; *c.
Cum non ab homine* 10. *de judicis, et qua poena in
Ecclesia nulla major est*, ut inquit S. Augustinus
relatus *in cap. Corripiantur* 17. *caus.* 24. *quaest.*
3. non potest infligi nisi ob gravissimam culpam;
arg. cap. Nemo Episcoporum 41. *cap. Nullus* 42.
caus. 11. *quest.* 3. *et Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 3.
18 *de reformat.* Et non nisi in contumaces, qui neque
monitionibus, neque aliis levioribus poenis, et Cen-
suris possint Ecclesiae obedientiam, et debitam
submissionem reduci; *c. Tam Sacerdotes* 14. *et c. Ec-
ce autem* 18. *caus.* 24. *q.* 3. *et Trid. sess.* 25. *c.* 3.
19 *de reformat.* Dicitur quarto *rationis capaces*, quia
qui non sunt capaces rationis, verae culpae, et
contumaciae, ut infantes, furiosi, et amentes,
neque sunt capaces censurae, ut omnes commu-
niter sentiunt Doctores. Dicitur quinto, *Jurisdi-* 20
ctioni Judicis ferentis excommunicationem subjecti,
quia *cum par in parem non habeat imperium*, ut
expresse cavetur *in cap. Innotuit* 22. *de electione*,
et tanto minus inferior in Superiorem; *cap. Cum
inferior* 16. *de Majoritate*, sequitur evidenter, quod
solummodo possint excommunicari subjecti juri-
sdictioni Judicis ferentis excommunicationem;
cap A nobis 21. *de sentent. excommunic.* (**) Unde
quia Papa nullis est subjectus, a nemine potest
excommunicari.
Communitas, Universitas, Collegium, Capitulum, 21
et quodvis aliud corpus politicum simul, ac col-
lective excommunicari non potest; *cap. Romana*
5. *de sent. excommunic. in* 6. ibi: *In Universitatem,
vel Collegium proferri excommunicationis sententiam
penitus prohibemus, volentes animarum periculum
vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnumquam
contingeret, innoxios hujusmodi sententia irretiri,
sed in illos dumtaxat de Collegio, vel Universitate,
quos culpabiles esse contingerit, promulgetur.* Si ta- 22
men omnes de Universitate, Collegio, Capitulo,
et hujusmodi comperiantur delicti participes, et
in eo contumaciter omnes persistentes esse, tunc
in omnes sigillatim, ac determinate, praemissa
Canonica monitione, excommunionis sententia po-
terit proferri, ut colligitur ex *cit. c. Romana*, et
tenet Suarez *disp.* 18. *sect.* 2. Navarr. *lib.* 5. *cons.*
10. *de sentent. excommunic. dicto* 4. *edit.* 1. Avila
part. 2. *cap.* 4. *ad. un. dub.* 5. et alii passim. Immo 23
Papa potest proferre sententiam excommunicatio-
nis in Universitatem, Collegium, et Capitulum
simul, ac collective, quia cum Papa non subjaceat
ulli prohibitioni juris positivi, ex quo *par. in pa-
rem non habeat imperium, per cit. c. Innotuit* 20.
de elect. non est dubitandum, quin excommunica-
tio ab ipso lata in Universitatem, seu Collegium
liget omnes de Universitate, vel Collegio, etiam
innocentes. Intellige tamen quoad Ecclesiam, seu 24
quatenus in facie Ecclesiae se debent gerere, ut
excommunicati: Secus vero quoad Deum, quia ut 25
expresse cavetur *in c. a nobis* 18. *de sent. Excomm.*
« Judicium Dei veritati, quae non fallit, nec fal-
« litur, semper innititur. Judicium autem Eccle-
» siae nonnumquam opinionem sequitur, quam,
» et fallere saepe contingit, et falli, propter quod
» contingit interdum, ut qui ligatus est apud

(*) Interdum tamen aliquos post mortem excommunicatos invenimus. Sic S. Cyprianus cum a Victore quodam contra regulam in Concilio datam testamento suo Faustinum Presbyterum Tutorem constitutum delexisset, datis ad Ecclesiam Furnitanam, in qua ille vixerat, Epistolis praecepit *ep.* 66. *ne pro dormitione ejus fieret oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentaretur.* Quae sane erat manifesta post mortem excommunicatio. In codice quoque Africano *can.* 81. de Episcopo, qui haereticos, vel Paganos haeredes suos constituere ausus fuerat, decernitur: *post mortem anathema ei dicatur atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur*, Vide S. Ivaggium *lib.* 4 *cap.* 2. §. 5. Haec tamen exempla confer cum iis, quae *n.* 35. tradita ex Hurtado hic sunt. (*Edit. Barbiell.*)

(**) Huc ea spectant, quae *ad articulum* 2. diximus *add.* 3. (*Edit. Barbiell.*)

» Deum, apud Ecclesiam sit solutus et qui liber » est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia in» undatus.

His addenda sunt ea, quae in hac materia erudite admodum, et sapienter scripsit ab anno 961. S. Nicon in Epistola ad Eaclistium de injusta excommunicatione, cujus Epistolae fragmentum edidit Gentianus Hervetus pag. 86. Collectionis cujusdam, quam ex Operibus SS. Patrum concinnavit, atque ad Canones Sanctorum Apostolorum etc. adjecit Parisiis 1651.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

26 Excommunicare possunt alii potestate ordina-
27 ria, alii potestate delegata. *Potestate ordinaria* illi,
quibus est jurisdictio ordinaria ecclesiastica in
Foro contentioso; quosque enumerat Auctor *num.*
28 1. *et plur. sequent.* Num Parochus potestate ordi-
naria excommunicandi polleat, quaeri hic solet;
Etiamsi non desint (ita opportune, ait) *Hurtad. de excommunic. disput.* 12 *difficult.* 1. *num.* 2.) « qui existiment, Parochum eam habere pro casu » furti et rapinae, immo qui existiment, eam » habere pro quibuscumque casibus adeo noto» riis, ut non indigeant judiciali indagatione: » Vasquez tamen etc. Avila etc. et communiter » Doctores negant Parocho potestatem ordinariam » excommunicandi. Et merito, quia nec ex suo » munere, nec ex jure habet potestatem seu ju» risdictionem in Foro contentioso, et licet for» san aliquando ex jure excommunicare potuerit, » ut indicari videtur in Cap. Quum ab Ecclesia» rum 3. de Offic. Ordinar. jam tamen consuetu» dine abolitum est. Quod si alicubi Parochus » eam habeat, aut retineat, standum est ibi con» suetudini » (*).
29 *Potestate delegata* illi, quibus commissum est
ab habente potestatem ordinariam, modo habiles
30 sint. An delegari possit potestas haec Laicis? A
31 Papa potest, non item ab inferioribus Papa. Idem
dic de foemina; Zoes. *in comment. ad Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 6. *et seq.* Suarez *de Censur. disput.* 2. *sect.* 3. *num.* 8. *et plur. seq* De Collegio quoque
disputari solet, num haec ipsi potestas delegari
32 possit. Affirmantque *mox dicti Auctores*, etiamsi
constet partim Clericis, partim Laicis, si tamen
plures sint Clerici, quam Laici, vel etiam aequales.
33 Excommunicari vero ii possunt, qui alicui Superiori Ecclesiastico habenti jurisdictionem in Foro contentioso subditi sunt. Quid autem si degant extra Dioecesim? Vide Hurtad. *de Excomm. disput.* 12. *difficult. num.* 5.

De Communitate, notat idem Auctor *dicto loco n.* 34
7. quod « quamvis excommunicari non possit ab » homine ob crimen commune in uno aliquo ne» gotio, potest tamen excommunicari excommu» nicatione juri annexa. Et quamvis Communitas » non possit excommunicari ab homine, possunt » tamen excommunicari plures Communitatis ex » his, qui astiterunt ei negotio, etiam ut membra » Communitatis, ob idem commune crimen in » aliquo uno negotio, dum non excommunicantur » omnes illi, qui in eo negotio assistentes et re» praesentantes Communitatem illud crimen com» miserunt, quia omnes isti non possunt ut mem» bra Communitatis excommunicari ab homine, » quamvis aliqui Comnunitatis non astiterint ei » negotio. Possunt tamen omnes ut membra Com» munitatis excommunicari ab homine ob diversa » crimina, alii ob unum, et alii ob aliud, et etiam » omnes ut particulares personae, etiam ob idem » commune crimen ab aliis ut particularibus Per» sonis commissum, quia in dicto Capite tantum » est sermo de excommunicatione ab homine lata » contra Communitatem talem, ob peccatum com» mune ab ea commissum, quia non praesumi» tur, omnes Communitatis qui assistunt alicui » negotio, delinquere eodem communi crimine. »
De defunctis quoque notat idem Auctor *num.* 35
4. quod non possunt excommunicari: « Nisi vel » indirecte quoad alios, ut alii nequeant ipsos » Ecclesiastice sepelire, nec pro eis suffragia com» munia offerre, vel si directe, sumpta tamen ex» communicatione pro declaratione, qua declara» tur ex hac vita decessisse in excommunicatione.
Excommunicatum nondum absolutum, posse 36
ex alio delicto iterum excommunicari, quidquid nonnulli contra sentiant, patet ex *cap.* 27. *de sent. Excommunic.* tum *ex Clementina* 2. *eod.* et ex praxi Ecclesiae.
Exempti possunt etiam excommunicari in ca- 37
su, in quo ex speciali delegatione subjiciuntur. Quid autem si speciali privilegio donentur, ne excommunicari queant? Alibi fuse dicemus.

ARTICULUS VI.

EXCOMMUNICATIO QUO AD EJUS EFFECTUS

Primus effectus Excommunicationis majoris 1
est privare Excommunicatum usu activo, et passivo Sacramentorum; *cap. Cum illorum* 32. *et cap. Si quem* 59. *de sentent. Excommunic. cum concor-*
dant. Secundus effectus est privare Excommuni- 2
catum communibus Ecclesiae suffragiis, et bonis

(*) Cap. *Cum ab Ecclesiarum* frustra ad confirmandam Parochis juris hujus facultatem trahitur. Quamquam enim ibi Pontifex observari praecipiat excommunicationem a Plebano S. Pancratii de Lucar *in Clericos*, *vel Laicos suos* latam; hunc tamen Plebanum eam non tulisse jure ordinario, sibi ratione solius Parochialis Ecclesiae competente, sed jure extraordinario, videlicet ex speciali privilegio, vel ex praescripta consuetudine, vel alio legitimo titulo acquisito ostendit ad *cit. cap. cum ab Ecclesiar. num.* 2. Gonzalez, quem laudat Benedictus XIV. *de Syn. dioeces. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 2. (*Edit. Barbiel.*)

spiritualibus, quae ex publicis ministrorum officiis, et sacrificiis Fidelibus provenire solent, nec non fructu satisfactionum Christi, et Sanctorum, qui ex communi Ecclesiae thesauro per indulgentias Praelatorum auctoritate applicatur. Colligitur ex *cap. A nobis* 28. *et cap. Sacris* 38. *de sent.*
3 *excomm.* Tertius effectus est privare Excommunicatum assistentia Divinorum Officiorum; Excommunicatus enim nequit interesse Missae Sacrificio, Horis Canonicis, publicis orationibus, Processionibus, et hujusmodi; *cap. Significavit* 18. *cap. Responso* 53. *de sent. excomm. cap. Alma mater* 24. *eodem titul. in* 6. *et Clement. Gravis* 2. *de sentent.*
4 *excomm.* Permittitur tamen Excommunicatis interesse Concioni in Ecclesia habitae tempore, quo non celebrantur Divina Officia, ad hoc ut citius ad poenitentiam, et Ecclesiae obedientiam excitentur; *cit. cap. Responso*, 43. *de sent. excommun.*
5 Sicuti etiam possunt privatim orare, et immo tenentur privatim recitare Horas Canonicas, si ad ipsas vi Ordinis vel Beneficii, vel Professionis Religiosae teneantur, ne ex propria iniquitate commodum reportent, ut dicunt communiter Doctores, qui insuper addunt, idem dicendum esse,
6 licet Beneficiatus, ex quo in Excommunicatione Officium praestare non possit, fructibus interim privetur, quia ipsius culpa id accidit, et per ipsum stat, quominus fructus percipiat. *Ex regula enim* 86. *Juris in* 6. *damnum quod quis sua culpa*
7 *sentit, sibi debet, non aliis imputare.* Quartus effectus est privare Excommunicatum Ecclesiastica sepultura; *cap. Sacris* 12. *sepulturis; cap. Consu-*
8 *luisti* 7. *de consecrat. Eccles.* Quintus effectus est privare Excommunicatum communione politica cum Fidelibus; cum Excommunicatis enim nequeunt Fideles commercia, seu negotia habere, convivere, et hujusmodi, nec Excommunicati cum ipsis Fidelibus; *cap. Sicut* 16. *cap. Excommunicatos* 17. *cap. Cum Excommunicato* 18. *c. Qui communicaverit* 19. *caus.* 11. *quaest.* 3. *cap. Nuper* 29.
9 *cap. Si aliquando* 41. *de sentent. Excomm.* Sextus effectus est privare Excommunicatum communione Forensi, ita ut Excommunicatus nequeat esse Judex, Advocatus, Actor, Testis, et hujusmodi, neque in causis criminalibus, neque in civilibus. Ita de Judice habetur *in cap. Ad probandum* 24 *de sentent. et re judicat.* de aliis vero in *cap. De*
10 *crevimus* 8. *de sent. excomm. in* 6. Hoc tamen de excommunicatis vitandis, et non toleratis solummodo est intelligendum, ut ex communi notat Avila *part.* 2. *cap.* 6. *disp.* 7. *dub.* 1. *concl.* 2. *dub.*
11 3. *et* 4. Nihil vero obstat quominus Excommunicatus in causis tum civilibus, tum criminalibus tamquam reus conveniri possit, ne ex propria malitia commodum reportet; *c. Intelleximus* 7. *de Jud.*
12 Et consequenter omnia ea agere, aut etiam petere potest, quae ad sui legitimam defensionem necessaria sunt; *c. Cum inter* 5, *de exceptionibus.*

Septimus effectus est privare Excommunicatum saltem vitandum omni jurisdictione Ecclesiastica: ita ut omnia ejus acta invalida sint; *arg.* 13
cap. Audivimus 4. *caus.* 24. *q.* 1. *cap. Ad probandum* 24. *de sentent. et re judicata.* Unde Excommunicatus non potest alium excommunicare; *cit.* 14
cap. Audivimus. Neque conferre Beneficia, *cap.* 15
unic. Ne Sede vacante in 6. Neque eligere; *arg.* 16
cap. Cum dilectus 8. *de consuetudine* et *cap. Cum inter* 16. *de election.* ubi declaratur, electionem factam a suspensis invalidam esse; omnis autem Excommunicatus ab Officio et jurisdictione suspensus est. Excipitur autem electio Summi Pontifi- 17
cis, quae ob nullam Cardinalium Excommunicationem, suspensionem, vel interdictum infirmari potest. *Clement. Ne Romani* §. *Ceterum, de elect.*
Octavus effectus est privare Excommunicatum di- 18
stributionibus quotidianis; *arg. cap unic. de Clericis non residentibus in* 6. et Concil. Trid. *sess.* 24.
c. 2. *de reform.* Nonus effectus est reddere Excom- 19
municatum incapacem, et inhabilem ad Dignitates, et Beneficia, et omnia Ecclesiastica officia obtinenda; *c. Postulasti* 7. *de Clerico excomm. ministrant.* Decimus effectus est reddere Excommu- 20
nicatum incapacem, et impotentem ad obtinendum aliquod Rescriptum sive gratiae, sive justitiae a Sede Apostolica, taliter quod impetratum ipso jure sit nullum, nisi in ipsa causa Excommunicationis, vel Appellationis ad Excommunicati defensionem impetretur; *cap. Dilectus* 26. *de rescriptis*, et *c. Ipso jure* 1. *de rescript. in* 6. Undecimus 21
effectus est reddere excommunicatum suspectum de Haeresi, si per annum in excommunicatione insorduerit, *textu expresso in Conc. Trid. sess.* 25. *c.* 3. *de reform. in fine*, ibi: *Sed si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tamquam de haeresi suspectum, procedi possit.* Et si nullum impedimentum alle- 22
get, seque purgare recuset, potest condemnari ut Haereticus; *cap. Cum contumacia* 7. *de Haereticis.* Duodecimus effectus est reddere Excommu- 23
nicatos omnes communicantes extra casus a jure concessos cum Excommunicato vitando, seu non tolerato. Cum hac tamen distinctione, quod com- 24
municantes cum Excommunicato in crimine criminoso, scilicet cooperando crimini, et contumaciae, ratione cujus est lata Excommunicatio, incurrunt Excommunicationem majorem, eo quod facientes, et consentientes per poena constringat; *cap. Nuper* 29. et *cap. Quod in dubio* 30. *de sent. excom.* Communicantes autem in rebus Sacris, aut politicis incurrunt solummodo Excommunicationem minorem; *cap. Illa quotidiana* 39. *de election. cap. Nuper* 19. *de sent. excomm.* et *c. Statuimus* 3.
de sent. excomm. in 6. Cum hac vero advertentia, 25
quod communicando notabiliter in Sacris, et Divinis saltem publice celebratis peccant mortaliter, communicando autem in solis politicis, ve-

nialiter. Navarrus in *Manual. cap.* 17. 29. Reif-
fenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 39. *n.* 148. *cum communi.*

26 Effectus Excommunicationis minoris sunt tres,
unus proximus, per se, et directus, et alii duo
27 remoti, indirecti, et de consequenti. Primus, et
directus effectus est, quod Excommunicatus Excomunicatione minori nullum licite possit recipere
Sacramentum, et si aliquod recipiat, graviter peccet; *cap. Si celebrat* 10. *de Clerico excomm. ministrant.* ibi: *Si celebrat, minori excommunicatione*
28 *ligatus, licet graviter peccet etc.* Secundus, et indirectus, seu remotus effectus est, quod si sine
necessitatis ratione Sacramenta ministret, peccet
saltem venialiter; *cit. cap. Si celebrat*, ibi: *Peccat
autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta: sed ab
eo collata virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, sed a participatione Sacramentorum*
29 (qui in sola consistit perceptione) *remotus.* Tertius, et alter effectus indirectus, remotus, et de
consequenti est, quod Excommunicatus minori
Excommunicatione non debet eligi ad Beneficium
Ecclesiasticum, sed electio infirmanda sit; *cit. c.
Si celebrat*, ibi: *Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda pro eo, quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a
Sanctis Patribus est privatus,* ubi vides, quod Decretalis ipsa reddit claram rationem, quia cum
Beneficium Ecclesiasticum suapte institutione, ordinetur ad Sacros Ordines suscipiendos, vel Missam celebrandam etc. a quibus minori Excommunicatione ligatus repellitur, venit de consequenti
repellendus etiam a Beneficiis Ecclesiasticis, *pro
eo, quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum
perceptione a Sanctis Patribus est privatus.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

30 Bona, quibus privatur excommunicatus, ab
Auctore in hoc Art. at opportunius hic afferuntur.
Ea denotantur vulgatissimo hoc versiculo.

Si pro delictis Anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

31 *Oris* nomine non solum osculum, sed etiam
colloquium indigitatur, ut ne quidem per literas, nuncium, signa, aut nutum cum eo agi
32 debeat. Per τὸ *orare* prohibetur omne commer-
33 cium sacrum cum Excommunicato. Voce *vale* omnis
honorifica salutatio designatur, quae Excommunicato adeo deneganda, ut ne quidem caput aperire, neque assurgere, neque via decedere, neque
ullum aliud honoris, aut reverentiae signum exhi-
34 bere Excommunicato liceat. *Mensa communis* porro esse nequit cum Excommunicato, multo minus
ergo communi lecto aut habitatione cum Excom-
35 municato utendum. Denique *Communio* prohibetur, qua appellatione omne commercium civile designatur, ut nullum negotium civile vel humanum
cum eo suscipere liceat.

Patet hinc, statum Excommunicatorum civile 36
nullum esse, eosque fere pro Capite minutis, seu
iis qui mediam Capitis diminutionem passi sunt,
habendos. Quod ut apertius liqueat, libet per aliquot effectus civiles fusissime ab aliis explicatos
in compendio ire.

I. *Excommunicatus neque accusare, neque agere* 37
potest. Opponi propterea Accusatori potest exceptio excommunicationis: ut ne quidem haec elidatur per replicationem, quod reus communicaverit cum Excommunicato Auctore, quia haec 38
communicatio tantum minorem excommunicationem operatur, atque non a foro sed a Sacramentorum participatione removet; *c.* 2. 8. *de Except.*
Tametsi autem agere nequeat, conveniri potest, 39
ne videatur de sua malitia commodum reportare;
Cap. 7. *de Judic.* Opponique potest exceptio haec 40
excommunicationis in qualibet parte judicii; *cap.*
12. *de Except.* Necesse tamen est, ut excipiens de 41
Excommunicatione speciem ejus exprimat, ac intra spatium octo dierum ipsam probet; alioquin
ea non obstante Judex procedere potest, quia compertum fuit saepe per malitiam hanc exceptionem
opponi; *cap.* 1. *de Except. in* 6. Neque hoc solum 42
pertinet ad Ecclesiastica judicia: Saecularis quoque Judex per Censuram Ecclesiasticam compellendus, ut Excommunicatos ab agendo repellat;
cap. 8. *de sentent. Excomm. in* 6.

II. *Excommunicatus nec pro aliis ullo modo in* 43
foro comparere potest. Quod attinet ad jus postulandi, expresse decrevit Alexander IV. *in dict. c.*
8. *de sentent. Excomm. in* 6. ne Judices saeculares
excommunicatos ad patrocinandum admittant,
sive partes Actoris, sive rei tueantur. Valida ta- 44
men acta sunt, licet admissus fuerit Excommunicatus ad patrocinandum. Pariter nec procurator 45
esse potest Excommunicatus; *cap.* 7. *de Judiciis.*
Sed et valida esse ab eo gesta, si neque a Parte, 46
neque a Judice repulsus sit, docent communiter
Canonistae. Nec potest Notarius excommunicatus 47
munus suum exercere in judicio, quod quandiu
hoc vinculo ligatus est, interim nullam fidem
civilem mereatur. Denique nec testimonium ferre
excommunicatus potest; *dict. cap.* 8. *de sentent.
Excom. in* 6.

III. *Excommunicatus ad officia publica non est
admittendus, nec admissus munus suum exercere potest.* Cautum est *in c.* 24. *de sentent. et Re judicat.* 48
sententiam latam fore nullam, *si unus ex delegatis
vinculo excommunicationis publicae innotatus fuerit.*
Publica tamen denunciatio desideratur, quod evi- 49
dentius postea, et generaliter constitutum est *in
decretali Martini V. Ad evitanda scandala.*

IV. *Magistratui Excommunicato non amplius parendum.* Movet vero Giballinus quaestionem hanc: 50

« An vassalli, et subditi communicare possint cum
51 » Domino excommunicato? *Et posse authumat* in
» iis omnibus, quae ad homagium et debitam sub-
» jectionem spectant ex regula generali. Quum
» enim vi censurae Principes et alii Domini ne-
» que dignitatem, neque dominium, neque juris-
» dictionem amittant, tenebuntur vassalli et sub-
» diti ea omnia praestare Domino excommunicato
» vitando, quae ante excommunicationem debe-
» bant. Quandoquidem enim manet idem jus in
» Domino, et obligatio in subdito, illa omnino
» implenda est, et si nequeat impleri absque com-
» municatione, communicandum erit; atque ita
» solvenda tributa et alia debita in jure subjectio-
» nis, etiamsi in propria persona exhiberi de-
» beant, ut sunt homagia quaedam personalia. Si
» enim Privatus non amittit rerum suarum do-
» minium per excommunicationem, neque ejus
» praetextu potest spoliari bonorum suorum pos-
» sessione a Domino; quo jure ipse Dominus ra-
» tione solius censurae suis Juribus, dominiis,
» debitis, ac bonis spoliabitur a subditis fidelita-
» tem, obedientiam, tributa, aliaque obsequia ad
» quae praestanda ratione subjectionis tenentur
» denegantibus, quando manet eadem subjectio
» post excommunicationem, quae ante illam erat?
52 V. Et ut alios effectus civiles praeteream, *In-
famia juris notatur excommunicatus; Cap.* 17. *cap.*
53 6. *quaest.* 1. Sunt vero qui arbitrantur, infamiam
hanc tantum esse Canonicam, non Civilem; nisi
inflicta fuerit Excommunicato propter crimen,
quod jus Civile infamia notat.

ARTICULUS VII.

EXCOMMUNICATIO QUO AD EJUS ABSOLUTIONEM

1 Ab Excommunicationibus a Jure latis, et ne-
mini reservatis absolvere possunt, nedum Epi-
scopi, et alii Praelati jurisdictionem habentes,
sed pro Foro interno etiam Parochi, et simplices
Confessarii, ut ex *cap. Nuper* 29. *vers. in secundo
casu, de sentent. excomm.* deducunt Barbosa *sup.
num.* 12. *et* 13. Fagnan. *num.* 16. *et* 19. Pirhing.
in Jus Canon. lib. 5. *titul.* 39. *numer.* 41. Anaclet.
2 *lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 146. et plurimi alii. Ab Ex-
communicationibus a Jure latis, et Papae reser-
vatis (exceptis contentis in Bulla Coenae, et aliis
sex casibus intra Italiam, et extra Urbem de man-
dato Clementis VIII. reservatis) possunt absol-
vere etiam Confessarii Regulares, ut constat ex
privilegio Pauli III. Constit. incip. *cum inter cun-
ctas*, emanata 3. *Junii* 1545. Patribus Societatis
Jesu concesso, in quo communicant omnes alii
Regulares.
3 Ab Excommunicationibus ab homine latis per
sententiam specialem, potest absolvere solus ille,
qui eas tulit, vel ejus Delegatus; *cap. Pastoralis*
11. §. *Praeterea de Offic. Ordinarii*, *c. Quaerentis*
16. *de Offic. Delegati.* Vel ejus successor; *cap. Si* 4
Episcopus caus. 11. *quaest.* 3. pro quo venit etiam
Capitulo Sede vacante; *cap. unic. de majoritat. et
obedient. in* 6. Vel Superior Censurantis plenam 5
jurisdictionem in illum habens, ut Papa respectu
omnium, Generalis respectu Superiorum totius
Ordinis, Provincialis respectu Superiorum suae
Provinciae. Non sic autem Archiepiscopus respe- 6
ctu suorum suffraganeorum, nisi ad eum appelle-
tur, quia Archiepiscopus non habet hanc jurisdi-
ctionem absolvendi a Censura, quam in proprium
subditum tulit Episcopus suffraganeus, nisi ad
eum a sententia censurae appelletur, ut colligitur
ex *cap. Nullus Primas* 7. *caus.* 9. *qu.* 3. et ex cap.
Pastoralis 11. *de offic. Ordinarii.* Nec etiam Lega- 7
tus Sedis Apostolicae, qui licet aliquo modo Su-
perior sit Episcopi, non tamen in ordine ad cau-
sam subditorum, nisi ad ipsum sit appellatum, ut
deducitur ex *Concil. Trident. sess.* 24. *capit.* 20.
de reform. Barbosa ibi, et alii.
Ab Excommunicationibus ab homine latis per 8
sententiam generalem sine ulla reservatione ab-
solvere possunt Episcopi, et alii Praelati jurisdi-
ctionem habentes, et per Foro conscientiae etiam
Parochi, et alii Confessarii approbati, *ex cap. Nu-
per* 29. *vers. in secundo casu de sentent. Excomm.*
Si autem Auctor illius in ipsa generali sententia 9
ejus absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa
absolvere potest praeter ipsum Reservantem, vel
ejus Successorem, vel Delegatum ab eo, vel Su-
periorem ipsius, ut dictum est num. praecedenti.
Ab Excommunicatione minori a Jure lata absol- 10
vere potest in Foro interno proprius Parochus,
et omnis Confessarius approbatus, *ex cap. Nuper
de sentent. Excomm.* quia, ut ibi habetur, Condi-
tor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non
retinuit, ita deducunt Nicol. *in flosc. verb. Ex-
commun. numer.* 9. Sayr. *de Censur. lib.* 2. *capit.*
23. *mum.* 11. Anaclet. *lib.* 5. *tit.* 39. §. 5. *n.* 158.
et alii plurimi.
Excommunicationis absolutio dari potest nedum 11
intra Confessionem, sed etiam extra Confessionem
Sacramentalem, etiam absenti, et etiam invito; Pi-
rhing *in jus Canon. l.* 5. *tit.* 39. *n.* 164. Anaclet. *lib.*
5. *decret. tit.* 39. §. 8. *n.* 267. Pax Jordan. *elucubr.
lib.* 14. *tit.* 2. 180. et multi alii passim. Immo 12
etiam mortuus absolvi potest ab eo, a quo poterat
absolvi vivus, si ante obitum signa poenitentiae
dedit, non directe, quia non est amplius homo
super terram, sed ad hoc ut sit capax Ecclesia-
sticae sepulturae, et suffragiorum Ecclesiae, *ex
cap. A nobis* 28. *de sententia Excommunicationis.*
Excommunicationis absolutio variis modis dari 13
potest. Primo *absolute*, ut cum ab habente plenam
jurisdictionem quis absolvitur, nulla adjecta con-
ditione. Secundo *conditionate*, ut cum quis absol- 14

vitur tantum sub conditione, v. g. absolvo te, si
15 hoc, vel illud feceris. Tertio *ad cautelam*, uti solet
praemitti ante absolutionem Sacramentalem, et
ante electionem, vel collationem Beneficii, vel
Ordinis ad vitandam nullitatem, *ex capit. Venera-*
16 *bilis* 52. *de sentent. excomm.* Quarto *cum reinciden-*
tia, ita ut si absolutus intra certum tempus,
hoc, aut illud non fecerit, reincidat in Excom-
municationem; elapso enim termino praefixo,
statim ipso Jure reincidit in ipsam, ut declaravit
Sacr. Congregat. Immunitat. in Barens. 19. *De-*
17 *cembris* 1643. Sic pariter absolutus propter mor-
tis periculum, vel aliud legitimum impedimentum
cum onere, quod cessante tali periculo, vel im-
pedimento se praesentet Superiori, non ut iterum
ab eo absolvatur, cum jam plene absolutus sit,
sed ut pareat, et satisfaciat; *cap. De cetero*; *etc.*
Quamvis de sentent. Excom. si cessante tali peri-
culo, et impedimento, cum commode potest, non
se praesentet Superiori, reincidit in Excommu-
nicationem ipso jure, *ex c. Eos, qui* 22. *de sentent.*
18 *Excomm. in* 6. Quinto ad certum dumtaxat effe-
ctum v. g. ut Excommunicatus possit in judicio
examinari, vel testimonium ferre, vel alium actum
sibi alias prohibitum exercere, quo tamen casu
Excommunicatus non ab ipsa Excommunicatione,
sed ab aliquo ipsius effectu dumtaxat liberari
censetur, ut cum aliis advertit Pirhing *lib.* 5. *in*
jus Canon. de sentent. Excommunicat. numer. 165.
19 Absolutionis formae variae etiam esse possunt.
Si quis auctoritate propria Excommunicatum ab-
solvat, poterit hac uti forma: *Absolvo te a vinculo*
Excommunicationis, quod incurristi, propter hoc,
vel illud crimen, et restituo te Sacramentis Eccl. et
20 *fidelium commun. In nomine Patris etc.* Si vero ab-
solvat auctoritate delegata, poterit uti ista: *Au-*
ctoritate Omnipotentis Dei, et SS. Apostolorum Pe-
tri, et Pauli SS. D. N. Papae N. vel Eminentiss. vel
Illustriss. Nostri N. N. in hac parte tibi concessa, et
mihi commissa, absolvo te a vinculo Excommunicatio-
nis, quod incurristi propter tale vel tale crimen, et
restituo te Sacramentis Ecclesiae, et communioni Fi-
21 *delium: in nomine Patris etc.* Si autem Excommu-
nicatio non sit certa, sed dubia, uti poterit ista:
Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego
auctoritate ipsius te absolvo a vinculo Excommuni-
cationis, si quod incurristi, ob tale crimen, et resti-
22 *tuo te etc.* In casu autem quod absolutio detur
publice, et solemniter, praemitti solet aliquis
psalmus poenitentialis cum quibusdam versiculis
et orationibus in Rituali praescriptis, *ex c. A no-*
bis 28. *de sentent. Excomm.*

23 Nemo debet absolvi a majori excommunicatio-
ne, sive pro Foro interno, sive pro externo, nisi
prius juramento promittat de parendo mandatis
Ecclesiae, vel absolventis, et de non committendo
in posterum hujusmodi delicta; *cap. Ex tenore*
24 10. *cap. Ad haec* 12. *de sentent. Excomm.* Et etiam
nisi satisfecerit parti laesae saltem per transactio-
nem ob damnum, vel injuriam, ratione cujus fuit
Excommunicatus; *c. Solet de sentent. Excommun.*
in 6. vel si hoc statim fieri nequit, sufficiens cau-
tio per pignora, vel fidejussionem praestetur, vel
si nec ista ob inopiam, vel aliam causam fieri po-
test, praestetur per juramentum, quia nemo ad
impossibile obligari potest, ut tenet Pirhing. *in jus*
Canon. lib. 5. *tit.* 39. *n.* 163. Anaclet. *lib* 5. *Decret.*
tit. 39. §. 8. *num.* 168. et alii passim. Si autem 25
ita absolutus postea satisfacere negligat, non re-
incidit in priorem Excommunicationem, sed po-
terit iterum a Judice excommunicari; *cap. Ad*
reprimendam, de Offic. Ord. Absolvens autem ante 26
praestitum juramentum de parendo mandatis Ec-
clesiae, vel ante praestitam satisfationem parti
laesae, illicite quidem absolvit, sed valide, quia
haec non pertinet ad substantiam absolutionis; *c.*
Venerabilibus 7. §. *Sane in fine, de sent. Excomm. in* 6.

NOTA ROMANI THEOLOGI

Nedum illicita, sed et invalida est absolutio
ante praestitam satisfactionem parti laesae, et ju-
ramentum interpositum de parento Ecclesiae
mandatis, si absolutio sit de iis criminibus, quae
in Bulla Coenae indicantur. Etenim in §. *Caete-*
rum praedictae Bullae praecipitur, ut nullus ta-
libus detentus criminibus, nisi cautione praestita
absolvatur, atque adeo facultas absolvendi cum
sub ea tantum conditione sit concessa, nulla om-
nino esse censetur, nisi eadem conditio posita
fuerit, ut multorum fert sententia Theologorum,
teste Lacroisio *lib.* 7. *num.* 167. *pag.* 592. *editionis*
Coloniensis.

RESPONSIO AUCTORIS

Dicit hic *Rom. Theologus*, quod nedum est illi-
cita, sed et invalida absolutio ante praestitam sa-
tisfactionem parti laesae, et juramentum interpo-
situm de parendo Ecclesiae mandatis. Et tamen
mea conclusio est ipsissima ad literam tradita a
doctiss. Monacel. *Formular. legal. practic. Fori Ec-*
clesiastici, part. 3. *edition. Roman. an.* 1709. *pag.*
15. *num.* 77. Videatur ibi, et citat *Venerabilibus*
7. §. *Sane in fine, de sentent. excomm. in* 6.

Absolutio extorta metu gravi injuste in eum 27
finem incusso, est invalida; *c. De iis quae vi, in* 6.

A quibuscumque censuris excommunicationis 28
suspensionis, et interdicti, etiam contentis in Bulla
Coenae Domini, absolvere potest Major Poeniten-
tiarius, Regulares quidem in utroque foro, reli-
quos vero in foro conscientiae tantum: quamquam
et illos potest absolvere in utroque foro a censu-
ris publicis latis a jure, Apostolicae Sedi reser-
vatis, et etiam nominatim declaratis, vel latis no-
minatim ab homine, si expiraverit jurisdictio ju-

dicis delegati, a quo latae fuerunt, vel quando proprios Judices adire rei non possunt. Obligandi sunt tamen rei isti, ut satisfaciant parti, alioquin reincidunt in eamdem censuram. Si vero haec satisfactio a parte recusetur, tunc Major Poenitentiarius illi praescribat hanc satisfactionem, qua a parte recusata, nihil ultra agendum est. Benedict. XIV. Const. incip. *Pastor bonus* Bullar. *tom.* 1. *n.* 95. §. 7.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

29 Ut in hac absolutionis materia recte procedatur, distinguenda est excommunicatio lata *ab Homine* ab Excommunicatione lata *a jure*. Ab excommunicatione lata *ab homine*, ut recte monet Auctor, is regulariter absolvere potest, qui eam tulit. Idem dic de Successore, et sede vacante Capitulo quia non ipsa singularis, et individua Persona Excommunicantis attendenda est, sed ipsum Officium, seu dignitas, vi cujus auctoritas ferendi Censuras competit illi, qui censuram tulit. Superior quoque absolvere potest, si ad eum sit appellatum propter jurisdictionem acquisitam ex appellatione. Summus vero Pontifex ob summam in Ecclesia potestatem etiam citra appellationem valet absolvere. De disciplina vero tum antiqua, tum recenti de absolutione a Superiore impertienda, consule Vanespen. *jur. Eccles. univers. part.* 3. *tit.* 11. *cap.* 11. §. 1. *et plur. seq.*

30 De Excommunicato a suo Episcopo, an absolvi possit ab Episcopo novi domicilii quaeri solet? Obtinuit distinctio, ut Excommunicatus per sententiam generalem sui Episcopi possit absolvi, non item Excommunicatus per sententiam specialem ejusdem; Confer Zoel. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 161. Suarez *de Censur. disp.* 7. *sect.* 21. *n.* 26. Eademque distinctio secundum mox laudatos Auctores recepta est, si Excommunicatus a suo Episcopo fiat Religiosus, ut scilicet excommunicatus per sententiam generalem absolvi queat a Superiore ipsius Religiosi, nequaquam vero Excommunicatus super specialem sententiam.

31 Disputatur et de eo, an post interpositam appellationem absolvere valeat Judex a quo? Affirmant inter alios Vames. *in cap.* 17. *fer per tot. de Appellat.* Suarez *de Censur. disput.* 7. *sect.* 2. *num.* 31. *et seq.*

32 Gravior est quaestio, an ab Excommunicatione *ipsi jure* in Literis Apostolicis comminata absolvere queat Judex, qui sententiam declaratoriam pronunciavit? Dubium inde oritur, quod Judex hic non videtur proprie excommunicasse, adeoque haud valeat absolvere. At affirmativam sententiam, modo in ipsis Literis Apostolicis excommunicatio non sit Papae reservata, tenuit Rota *in Alerien. Parochialis* 10. *Jan.* 1746. §. 7. *cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decan. et* 1. *Julii ejusdem ann.* 1747. §. 1. *cor. Illustris. Caprar. Alm. Urb. Gubernatori.*

Haec de absolutione ab excommunicatione lata *ab homine*. Quoad vero excommunicationem a *Jure* latam, haec Regula communiter statuitur: *Si Pontifex, aut Conditor Canonis, ejus absolutionem specialiter non reservaverit, absolvi unisquisque poterit a proprio Episcopo; immo et a proprio Sacerdote*: *Cap. Nuper, de sentent. Excomm.* 33

Nomine Episcopi, observante Suar. *de Censur. disp.* 5. *sect.* 3. intelligitur Episcopus proprie Excommunicati; item qui in Episcopalem jurisdictionem succedit. Vagabundos vero absolvere potest Episcopus Loci, in quo actu habitant; Zoel. *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 164.

Nomine *proprii Sacerdotis*, notante *eodem Auctore* ubi supra, venit proprius Parochus Excommunicati. Et ratione vero mox citatae decretalis venit quilibet Presbyter habens auctoritatem absolvendi, approbatus scilicet a suo Ordinario tamquam Minister Sacramenti Poenitentiae a peccatis mortalibus, praesertim quia, ut monet ladatus Auctor *d. disp.* 7. *sect.* 4. quatenus munus illud exercent Presbyteri, subeunt vices, et munus proprii Parochi. De absolutione ad cauthelam vide Vanespen. *Juris Eccles. univ. part.* 3. *tit.* 11. *c.* 11. §. 16. *et plur. seq.* 34

ARTICULUS VIII.

ABSOLUTIO PRO FORO CONSCIENTIAE AN PRODESSE POSSIT ETIAM PRO FORO EXTERNO?

Absolutus in Foro interno ab Excommunicatione, si non fuerit nominatim Excommunicatus, non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, praesertim si constet ita esse absolutum, quia illa absolutio valet ad omnia, praeterquam in judicio, ubi lis movetur; Lessius *in Auctor. v. absolut. cas.* 8. Krimer. *num.* 1848. Claudius la Croix *lib.* 7. *de Censuris num.* 154. et alii passim. Absolutus in Foro conscientiae ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in divinis, et politicis, Missam publice celebrare, et alia hujusmodi. Si vero Excommunicatio, a qua fuit in Foro tantum interno absolutus, sit notoria et publica, poterit tantum in occulto celebrare, et alia per Excommunicationem prohibita agere, si absit omne scandalum; ad evitandum enim scandalum, si ejus Excommunicatio fuerit notoria, quandiu de legitima ejus absolutione publice non constat, debet se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, et se publice abstinere ab omnibus, quae Excommunicatis interdicuntur; Layman. *lib.* 1. *tract.* 5. *p.* 1. *c.* 7. *n.* 7. Avila *de censur. p.* 2. *cap.* 7. *disp.* 3 *dub.* 12. Navarr. *lib.* 2. *cons. ultim. de judicis n.* 7. Reiffenstuell.

1 2 3

in jus canon. lib. 5. *decret. tit.* 29. §. 8. *num.* 247. *et* 248. Claudius, Henriquez, et alii.

4 Absolutus in foro conscientiae tantum, si ejus crimen deferatur ad Judicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Judice, qui potest contra eum procedere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineat, plures declaravit *Sac. Congr.* per sequentia, et similia verba: *Non prohibetur Episcopus, vel alius Superior, affigere Cedulones, et punire Excommunicatum, licet fuerit in Foro conscientiae absolutus, vel cum Brevi Sacrae Poenitentiariae, vel cum Bulla Cruciatae, aut Jubilaei, vel in vim cap. Liceat sess.* 24. *Concil. Trident. vel alio quocunque modo, quia isti duo Fori sunt separati, et actum in uno, non affert praejudicium in altero. Potest tamen Judex Ecclesiasticus absolutionem in Foro conscientiae datam, etiam pro Foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in praejudicium partis.* In Compsana 14. *Junii* 1591. et in Oppiden. 8. *Jan.* 1621. et in Milet. 30. *Sept.* 1622.

ADDITINES EX ALIENA MANU

5 Distinctio in subjecta materia recepta, haec est. Si in Bulla Jubilaei, vel alia quavis absolute detur facultas absolvendi a censuris, valet absolutio
6 in utroque Foro. Sin autem facultas haec detur, prout dari ut plurimum solet, *in Foro conscientiae*
7 *regulariter*, non prodest pro Foro exteriori. Dico *regulariter*, nam si quis ob debitum, seu damnum injuriam, vel contumaciam manifestam, fuerit a Judice excommunicatus, et nominatim declaratus seu denunciatus, et satisfacta Parte absolvatur a Confessario vi Bullae Jubilaei, vel similis, censetur absolutus etiam in Foro exteriori, ut tenent quam plures Doctores relati a Bossio *de Jubilaeo*
8 *sect.* 1. *cas* 25. *per. tot.* qui sententiam hanc probat quibusdam declarationibus S. Pii V. et Gre-
9 gorii XIII. Quomodo vero constare debeat de satisfatione Patris, tum de absolutione tradit idem Auctor *dict. sect.* 1. *seq. cas.* 26.

ARTICULUS IX.

EXCOMMUNICATI QUINAM VITANDI SINT? IN QUIBUS, ET QUALITER VITARI DEBEANT?

1 Jure antiquo omnes Excommunicati erant vitandi, cum hac differentia, quod illi, quorum Excommunicatio erat publice nota, publice etiam erant vitandi, et illi quorum Excommunicatio erat occulta, occulte etiam et privatim tantum erant vitandi ab iis, qui eam Excommunicationem notam habebant, uti patet *ex cap. Cum non ab*
2 *homine* 14. *de sent. excomm.* Jure novo post Concilium Constantiense celebratum circa annum 1414. et confirmatum a Martino V. sunt solum vitandi, qui sunt specialiter Excommunicati, et nominatim quoad personam a Judice Ecclesiasticos publice sunt denunciati, vel sunt notorii percussores Clerici, et per hoc Excommunicationi Canonis *Si quis suadente diabolo etc.* subjecti, ut clare patet ex Constit. ipsius Martini V. incipien. *Ad evitanda animarum pericula* etc. Nec officit 3
quod per Concilium Basileense, quod est posterius Constantiensi, et Martino V. praecipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicunque alii Excommunicati; quia dictum Concilium Basileense ab Eugenio IV. fuit revocatum, nec a Sede Apostolica fuit confirmatum, exceptis paucis quibusdam Constitutionibus a Nicolao V. receptis, intra quas non est ea de evitandis Excomunicatis. Ultra quam quod con- 4
suetudine (quae est optima Legum interpres, et per so ipsam sufficiens ad legem innovandam) introductum est, ut in dies experimur, ut haeretici notorii, aliique Excommunicati non evitentur, nisi vel nominatim sint denunciati, vel sint notorii percussores Clericorum, et sic, si in hoc valuisset Concilium Basileense, jam ei derogatum fuisset per consuetudinem contrariam legitime praescriptam, ut deducitur *ex cap. fin. de consuetudine.*

Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, 5
ut debeat vitari, quando ejus crimen adeo notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo juris suffragio excusari, ut statuit Pontifex in cit. Bulla *Ad evitanda.* Sic talis per- 6
cussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei, per plurium testimonium seu per publicam et constantem famam ita esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posse, celari, et ejus malitia excusari. Quod si talis per- 7
cussio esset occulta, vel percussor posset se defendere, et excusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione irae, in motu primo primi, vel ex joco, aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum, tunc talis Clerici percussor non esset vitandus, ut clare deducitur ex verbis ipsius Bullae: *Sine aliquo Juris suffragio accusari possit.*

Casus vero, in quibus vitari debent taliter Ex- 8
communicati, reducuntur specialiter ad quinque deductos *ex c. Excommunicatos* 17. *caus.* 11. *qu.* 3. ubi habetur: « Nullus cum Excommunicatis » in oratione, aut cibo, et potu, aut osculo communicet, aut Ave eis dicat, quia quicumque in » his: vel aliis prohibitis scienter Excommunicatis communicaverit juxta Apostolorum institutionem, et ipse simili Excommunicationi subjacebit; et omnes in hoc vulgato carmine comprehenduntur: »

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Per ly *Os* intelligitur prohibitus discursus cum 9

Excommunicato, etiamsi fiat per litteras, nutus,
internuntium, aut alia signa; sic enim prohibentur
tur oscula, amplexus, et alia hujusmodi signa
10 amicitiae, nec non receptio munerum. Per ly
Orare intelligitur prohibita omnis communicatio
in sacris, et orationibus, non enim licet cum Ex-
communicatis orare, interesse processionibus,
Missis, et aliis divinis Officiis, nec Missam coram
ipsis celebrare. Immo dato quod Excommunica-
tus vitandus ingrederetur Ecclesiam Missam au-
diturus, deberet moneri ut exiret, et si nomina-
tim monitus nollet exire, novam Excommunica-
tionem Papae reservatam incurreret; *Clem.* 11.
de sentent. excomm. et posset per vim expelli. Si
vero ratione suae praepotentiae nequiret ab Ec-
clesia expelli, tunc essent omittenda divina Offi-
cia, et ipsa Missa, si Sacerdos nondum pervenisset
ad Canonem, vel ut alii volunt ad Consecrationem,
tunc enim deberet prosequi usque ad sumptio-
nem, ac Sacrificium maneret incompletum, et fa-
cta sumptione Calicis, deberet discedere, et re-
liqua in Sacristia peragere, vel omittere, si talis
locus non adesset. Omnes adstantes autem debe-
rent in tali casu statim ab Ecclesia exire, exce-
pto Ministro Altaris, aliter peccarent participando
in Divinis cum Excommunicato vitando, et Ex-
communicationem saltem minorem incurrerent.(*)
11 Per ly *Vale* interdicitur omnis honorifica, et amica
salutatio, verbis, signis, gestu, et manus tactu
12 facta. Per ly *Communio* prohibetur omnis societas
cum Excommunicatis vitandis in habitatione,
contractibus, judiciis, laboribus, aliisque exercitiis.
13 Per ly *Mensa* prohibetur communicatio in cibo,
potuque, non enim licet manducare, et bibere
cum Excommunicatis vitandis, etiamsi reperian-
tur in eodem Collegio, Monasterio, et Domo.
14 Qui in aliquo ex supradictis casibus absque
rationabili excusante causa communicat cum
excommunicato vitando, peccat, et incurrit Ex-
communicationem minorem, *ex cap. Excommu-*
15 *nicatos* 17. *caus.* 11. *q.* 3. Etsi communicet cum
ipso cooperando contumaciae, et crimini, propter
quod fuit nominatim Excommunicatus, dando ei
auxilium, consilium, aut favorem, praeter pecca-
tum mortale, incurrit in Excommunicationem
majorem, quia facientem, et consentientem par
poena constringit; *c. Nuper* 29. *et cap. Quod in*
16 *dub.* 30. *de sentent. excomm.* Communicans cum
Excommunicato nominatim a Papa, ac publice
denunciato, si est Clericus, incurrit Excommu-
nicationem majorem, si est Laicus solum Excom-
municationem minorem, *ex cap. Significavit* 18.
de sent. Excommunicat. et ex cap. Excommunica-
tos 17. *caus.* 11. *quaest.* 3.
Causae rationabiles, ob quas licet communicare 17
cum Excommunicatis vitandis, deducuntur *ex c.*
Quoniam multos 113. *caus.* 11. *q.* 3. et comprehen-
duntur in hoc vulgato versiculo.

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse,

Per ly *Utile* intelligitur utilitas notabilis, sive 18
spiritualis, sive corporalis, tam Excommunicati,
quam communicantis, propter enim utilitatem
spiritualem excommunicati licet cum consiliis,
et exhortationibus persuadere ad resipiscentiam,
et conversionem, et cum ipso conversari, et libere
agere in iis, quae pertinent ad absolutionem; *ex*
cap. Cum voluntate 54. *de sentent. excomm.* propter
autem utilitatem communicantis licet ab eo exi-
gere debitum; *c. Si vere* 34. *de sent. excomm.* et
eum convenire in judicio, *ex cap. Intelleximus* 7.
de judiciis, et ad eum tamquam ad Advocatum,
Chirurgum, et Medicum recurrere licet, si alius
non reperiatur, a quo aeque utiliter subsidium
habere possit; *ex cap. Si vere* 34. *de sent. excomm.*
Per ly *Lex* intelligitur lex matrimonialis, ratione 19
cujus, si unus vel uterque conjux sit Excommu-
nicatus, nihilominus eis licebit conjugii debitum
petere, reddere, et in omnibus aliis rebus inter
se communicare, ut in gubernatione, et directione
domus, in colloquiis, mensa, et hujusmodi; *ex c.*
Quoniam multos caus. 11. *quaest.* 3. *et cap. inter*
alia 31. *de sentent. excomm.* Per ly *Humile* intel- 20
ligitur humilitas subjectionis, vi cujus liberi cum
Parentibus, servi, villici, cum Dominis suis, Re-
ligiosi cum suis Praelatis, Clerici cum Episcopis,
et Superiorioribus suis, et milites cum belli du-
cibus Excommunicatis possunt communicare;
ex cap. Quoniam multos caus. 11. *quaest.* 3. qua
ratione Parentes, Domini, Superiores, Duces, etc.
communicare etiam possunt cum suis liberis,
servis etc. Per ly *Res ignorata* intelligitur igno- 21
rantia tam juris, quam facti, dummodo non sit
affectata, vel crassa, et hujus ratione excusatur
a culpa, et censura, qui communicat cum Excom-
municato ignorato tali, vel si scit esse Excom-
municatum, ignorat eum esse vitandum, *ex c. fin.*
de constitut. in 6. Per ly *Necesse* intelligitur omnis 22
necessitas communicandi, tam ex parte Excom-
municati, quam communicantis, sive haec neces-
sitas sit animae, vel corporis, vel famae, vel for-

(*) Si Excommunicatus vitandus Ecclesiam ingrediatur dum divina celebrantur officia, monendus est ut abeat. Abire nolens vi compelli potest, modo tamen sic fieri possit, ut nullum grave incommodum, vel scandalum emergat. Tunc enim satius est ut interruptis officiis Populus omnis aufugiat. Veteris Ecclesiae usum, et praxim fuisse ut excommunicati non expellerentur ab Ecclesia, nisi tempore offertorii, Auctor est Cabassutius *in Theoria, et praxi juris Canonici lib.* 5. *c.* 11. *n.* 5. Eo ergo tempore si excommunicatus exire detrectet, nec vi compelli queat, Missa inchoata abrumpenda est. Quod si Canon esset inceptus, solo manento Ministro debet eam Sacerdos prosequi usque ad Communionem inclusive, et reliqua in Sacristia perficere. Videatur Antoine *Tract. de Censuris cap.* 2. (*Nota Romani Theologi.*)

tunae, vel obligationis alicujus contractus; *cap. Inter alia*, *de sent. Excomm.* sive talis necessitas oriatur ex violentia, vel metu gravi injuste incusso, vel ex defectu victus, vestitus, medicinae, consilii, vel cujuscumque auxilii necessarii, *ex cap. Si vere* 34. *de sent. Excomm. et ex cap. Quoniam* 103. *caus.* 11. *quaest.* 3.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

23 Quae de effectibus excommunicationis majoris dicta sunt *in articulo* 6. et in additione, ea de jure antiquo obtinent etiam in Excommunicato
24 non denunciato. At jure novo *Extravagantis Ad evitanda* restricta sunt, ut monet Auctor, ad eos excommunicatos, qui expresse et specialiter, idest nominatim denunciati sunt, tum ad eos, qui no-
25 torie inciderunt in sententiam Excommunicationis latam pro sacrilega manuum injectione in Clericum, quamvis denunciati non sint.

26 Haec vero habet hic Zoesius *in decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 108. « De posteriori (inquit) tantum » est quaestio, quum in Extravagant. Ad evitan» da, in d. Concilio Constantiensi non fiat mentio » notorii percussoris Clericorum, sed generaliter » notorii Excommunicati, qui talis est, ut nulla » tergiversatione celari possit, ut non debent re» stringi tantum ad notoriam Clerici percussio» nem, sed uti verba citata a Navarro *dict. tit.* » 27. *num.* 35. sonant, generaliter locum habere » in quolibet Excommunicato notorio, qui celari » nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sen» sit Navarr. *dict. loco.* Sed consuetudine postea » restrictam esse dictam Extravagantem ad per» cussionem Clerici notoriam. Alii tamen dictam » Extravagantem aliter citant, pro his: Aut si » aliquem ita notorie excommunicationis senten» tiam constiterit incidisse, legentes: Salvo si » quem pro sacrilega manuum injectione in Cle» ricum sententiam latam a Canone adeo notorie » constiterit incidisse etc. Quam lectionem pleri» que sequuntur tenentes, non alios vi istius Ex» travagantis excommunicatos hodie esse vitan» dos, quam denunciatos Clerici percussores. » Estque consuetudine ista limitatio recepta, quum » videamus passim Catholicos cum Haereticis » publice sine scrupulo communicare, quos vitare » hoc tempore vix foret possibile.

27 Quod attinet ad illos, quos priori loco diximus esse vitandos, disputari solet, num post sententiam specialem ab Homine latam, requiratur denunciatio? Negant aliqui innixi *dict. Extravaganti Ad evitanda*, quae solum excipit Excommunicatos a Jure, vel ab Homine per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi, talem a Judice publicari vel denunciari specialiter et expresse; ut videatur hunc effectum habere illa, quae ab Homine est specialiter promulgata. At sententia communior, 28
et quidem probabilior est, etiam eo casu ad praedictum effectum requiri denunciationem, idque quia consuetudo, quae est optima legum interpres, ita sit interpretata *dictam Extravagantem.* Accedit, quod conveniat fini ejusdem Extravagantis; lata enim ea fuit ad evitanda scandala, et succurrendum timoratis conscientiis. Id autem contingit facilius posita opinione affirmante, quam opinione negante; quum saepe non sit ita notorium sententiam excommunicationis esse latam, nisi publicata sit; Confer Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 110. Hurtad. *de Excommunic. disput.* 2. *diffic.* 3. *num.* 7.

Quoad vero notorios Clerici percussores, duo 29
concurrant oportet, ut ii dicantur notorii, adeoque sint vitandi; nempe et quod percussio Clerici sit notoria notorietate seu evidentia facti, et quod ea percussio minime possit apparenti aliqua ratione excusari. De utroque vero consule Hurtad. 30
de Excomm. disp. 2. *difficult.* 3. *num.* 9. *et seq.*

An cum Excommunicatis non necessario vi- 31
tandis communicari non modo in humanis, sed et in divinis possit; Vide Hurtad. *de Excommun. disp.* 2. *difficul.* 4. *per tot.*

ARTICULUS X.

DE EXCOMMUNICATIONE CANONIS QUOAD SUUM ESSE, ET INTELLIGI

Excommunicatio *Canonis* sic appellatur ex quo 1
lata sit *in Canone* 15. *Concilii II. Lateranensis* sub Innocentio II. *cap. Si quis suadente* 29. *caus.* 17. *qu.* 4. per haec verba: « Si quis suadente diabolo, » hujus sacrilegii reatum incurrerit, quod in Cle» ricum, vel Monachum violentas manus injece» rit, anathematis vinculo subjaceat, et nullus » Episcoporum illum praesumat absolvere (nisi » mortis urgente periculo) donec Apostolico con» spectui praesentetur, et ejus mandatum susci» piat. »

Per ly *Si quis*, comprehenduntur omnes utrius- 2
que sexus personae Excommunicationis capaces, unde etiam ad feminas extenditur, ipsae enim si manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerint, hanc Excommunicationem incurrunt per Glossam *in d. cap. Si quis*, et exponitur *cap. Mulieres* 6. *de sentent. excomm.* dum Episcopo committitur posse feminas absolvere, si manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerint. Per 3
ly *Suadente diabolo*, denotatur quod ad incurrendam hanc Excommunicationem requiritur gravis injuria, et in ratione sacrilegii, peccatum mortale, ita ut haec simul concurrant, et prava voluntas intendens Clericum, vel Monachum graviter laedere, et externus effectus, seu ipsa gravis laesio in rebus corporis, vel honoris ipsius, unde

si unum ex istis deficiat, non contrahitur haec
Censura, quia *Canon* tria copulative ad hanc in-
currendam videtur requirere, scilicet factum con-
summatum, dum dicit *manus injecerit*, animum
injuriandi, dum dicit *suadente diabolo*, et violen-
tiam, dum dicit *violentas manus*, uti notat inter
alios Sperellus *decis.* 54. *n.* 12.
4 Per ly *manus violentas injecerit*, comprehendi-
tur quaelibet actio exterior injuriosa personam
Ecclesiasticam, vel res ei adhaerentes violenter
tangens sive immediate, sive mediate, sive fiat
manu, sive pede, brachio, aut quovis alio instru-
mento capaci ad laedendum Clericum, vel Mona-
chum, quia *Canon* utitur verbo *manus*, ex quo
manus sit instrumentum magis aptum, et solitum
ad exteriores violentas injurias inferrendas, uti
esset Clericum occidere, mutilare, vulnerare,
percutere, eum violenter detinere in publica, aut
privata custodia, eripere aliquid per vim, et in-
juriam de manibus, vel corpore ipsius, ut librum,
pileum, aut vestem ei adhaerentem, ipsum con-
spergere aqua, pulvere, lapillis, eum persequi,
ut in fluvium, aut fossam incidat, equo decidat,
et similia; Glossa *in d. c. Si quis, verb. manus, et
cap. Nuper* 29. *de sent. excomm. et in cap. Si quis
pulsatus* 13.33. *quaest.*3. Injicere manus violentas
in equum, cui Clericus insidet, illum occidendo,
vulnerando, percutiendo, aut detinendo; licet
enim hujusmodi violentiae Clerico illatae graves
non sint comparative corporis, sunt tamen gra-
ves, atque mortales comparative honoris, qui con-
tumeliose laeditur, uti notavit Innocent. III. *in*
5 *cap. Nuper* 29. *de sent. excomm.* Per ly *in clericum*
intelliguntur quicumque saltem primam Tonsu-
ram ab Episcopo acceperunt, ut colligitur *ex c.
Cum contingat, de aetate, qualitate, et ordine praefic.*
6 Sic etiam Clerici conjugati, si cum unica, et vir-
gine contraxerint, Habitum, et Tonsuram defe-
rant, et alicui Ecclesiae de mandato Episcopi mi-
nistrent; *cap. unic. de Clericis conjug. in* 6. Concil.
7 Trid. *sess.* 13. *cap.* 6. *de reform.* Canonis autem
privilegio non gaudent Clerici bigami, qui con-
traxerunt cum duabus, vel cum una corrupta; *c.*
8 *unic. de bigamis in* 6. Item Clerici, qui dimisso
Habitu, et Clericali Tonsura, negotiis saeculari-
bus se immiscent, si ter ab Episcopo moniti non
se emendent; *cap. In audientia* 25. *cap. Contingit.*
9 451. *de sentent. excomm.* Item Clerici realiter de-
gradati, et solemniter depositi; *ex cap. Degrada-*
10 *tio in* 6. *de poenis lib.* 5. *tit.* 9. Item Clerici se enor-
mitatibus immiscentes, idest si latrocinia, et se-
ditiones iniquas perpetrent, si bella, et seditio-
nes, in populo commoveant; *cap. Cum non ab ho-
mine* 14. *et cap. perpendimus* 23. *de sent. Excomm.*
11 Per ly *vel Monachum*, intelliguntur omnes Re-
gulares utriusque sexus; *cap. Cum illorum* 32.
12 *et c. De Monialibus* 33. *de sent. Excomm.* Etiam
Conversi, et Conversae, *cap. de monialibus*, *et c.*
Non dubium 5. *eod. tit.* Etiam Novitii, et Novi- 13
vitiae; *cap. Religioso, de sent. Excomm. in* 6. Item 14
Tertiarii, et Tertiariae mendicantium in Congr.
et communitate viventes, ex Constitut. Leonis X.
incip. *Dum intra.* Item mulieres tertiariae in pro- 15
priis Domibus viventes, virginalem, et caelibem
vitam ducentes ex voto castitatis de Ordinarii li-
centia emisso, ex d. *Constit.* 22. *Dum intra* edita
a Leone X. 1. *Maji* 1518. *in Concil. Later. sess.*
11. Item, Eremitae Habitum Eremiticum, ex le- 16
gitima facultate deferentes, et sub speciali obe-
dientia Episcopi, vel alterius Praelati alicui Ec-
clesiae, vel Eremitorio in Communitate, vel se-
paratim deservientes, isti censentur Personae Ec-
clesiasticae. Sic Glossa *in cap. Qui vere* 16. *q.* 1.
verb. vero, assereus quod, tales Eremitae gaudent
privilegio Clericorum, licet non renuncient pro-
priis; Fagnan. *cap. Nullus num.* 61. *de Foro com-
petent.* post Cardin. in Clement. *Per litteras num.*
9. *de praebend.* Innocentius *cap. Cum Monasterium*
13. *de election.* dicens, quod licet Eremitae pos-
sint habere proprium, quia non abrenunciant, ta-
men Ecclesiasticae Personae sunt; Anaclet. *lib.*
3. *decret. tit.* 1. *de vita*, *et honestate Clericorum n.*
25. et multi alii. Vide verb. *Eremita num.* 13.
Item omnes illi, qui assumpto Habitu Religioso 17
Monialium servituti sunt addicti, et pro illis elee-
mosynas quaerunt, et prope Monasterium earum
more vivunt. Sic etiam Laici, qui Habitu Cleri-
cali incedunt, et inserviunt Congregat. Presbyte-
rorum, qui Collegialiter sub certo Superiore modo
Religioso vivunt; sic Antonellus *numer.* 22. Mat-
thaeucci *Official. Cur. quoad excommunicationem
Canonis num.* 10. Felix Potestas *Minist. Sacram.* 18
poenit. cap. 3. *num.* 3560. et alii. Item Equites S. 19
Joannis Hierosolymitani vulgo dicti *Cavalieri di
Malta;* ipsi enim emittunt tria Vota substantialia
in Religione a Sede Apost. approbata, et sunt vere
Religiosi, et si se invicem percutient, Pontifex
eis concedit, ut ab Excommunicatione hac de
causa incursa absolvi possint ab eorum Priore
Sacerdote; *cap. Canonica* 59. *de sent. excomm.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Num excommunicatio contenta in Canone hoc 20
Si quis suadente diabolo. caus 17. *quaest.* 4. sit la-
tae an ferendae sententiae, non immerito dubitari
potest. Non ignoro, quod seculo decimosecundo, 21
quo in Concilio Lateranensi sub Innocentio II. di-
ctus *Canon* latus fuit, jam in Ecclesia erant in
usu excommunicationes *latae sententiae.* Sed for- 22
mula illa: *Anathemati subjaceat,* qua usus est prae-
fatus *Canon*, non videtur importare excommuni-
cationem *latae sententiae. Haec formula* (ut recte
ait Vanespen. *Jur. Eccles. univ. part.* 3. *tit.* 11.
cap. 6. §. 20.) *non videtur magis latam sententiam
importare, quam haec: Sit Anathematizatus; Sit se-* 23

questratus: quae tamen, juxta Gloss. in cap. 2. de For. competent. verb. sequestratus, nonnisi Excommunicationem ferendae sententiae significat.

21 Caeterum Doctorum interpretatione, tum usu Fori, continet *d. Canon* excommunicationem latae sententiae, quod sane sufficit, nam, ut inquit Paulus *in l. 11. ff. de legibus, minime sunt mutanda quae interpretationem certam semper habuere.*

ARTICULUS XI.

QUINAM AB INCURSU HUJUS EXCOMMUNICATIONIS EXCUSENTUR VEL NON?

1 Primo, ab incursu hujus Excommunicationis excusantur qui laborant ignorantia invincibili, tam juris, ut si quis invincibiliter ignorat, ob Clerici percussionem esse statutam Excommunicationem, quam facti, ut si quis ignorat, eum, quem percutit, esse Clericum, et si res deducta sit ad Forum externum, et de ignorantia ipsius dubitetur, sit ipse paratus etiam cum juramento suam ignorantiam probare; *c. Si vero 4. de sent. Excomm.* Sic qui percutit Laicum putans esse Clericum, contrahit quidem malitiam sacrilegii, sed non incurrit excommunicationem, quia ut haec incurratur, debet re ipsa, et non tantum in apprehensione, Clerico, vel statui Clericali irrogari injuria; Del bene *sect. 21. num. 1.* La Croix *lib. 7. num. 322.* et alii passim, *arg. cit. c Si vero 4. de sent. Excomm.* et sic de similibus; ut si quis ex conscientia erronea putet esse annexam censuram (quae revera annexa non est) actioni, quam operatur, hic quidem gravius peccat, quatenus operatur contra suam conscientiam dictantem rem gravius prohibitam, at nullatenus incurrit censuram propter rationem allatam. Tum quia ignorantia invincibilis semper excusat ab incursu censurae; textu expressu *in c. Ut animarum periculis 2. de Constit. in 6.* et concordat *cit. cap. Si vero 4. de sent. Excomm.* et tenent Doctores com-
2 muniter. Secundo, excusantur qui Clericum percutiunt ad sui defensionem vim vi repellendo cum moderamine inculpatae tutelae; *c. Ex tenore 10. hoc tit et cap. Significasti, de homicid. voluntar. lib. 5. tit. 12.* ubi expresse habetur: *Quamvis vim vi repellere omnes leges, et omnia jura permittant, tamen id debet fieri cum moderamine inculpatae tutelae, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam*
3 *propulsandam.* Tertio excusantur, qui fortuito, et subitanea ira, vel passione sine sufficienti deliberatione Clericum laedunt, ut colligitur *ex c. Si vero 3. de sent. Excomm.* et tenent. expresse Glossa ibid. *verb. fortuito,* ubi dicit: *Tunc enim non imputatur, quia casus fortuiti praevideri non possunt.*
4 Quarto excusantur Clerici se ad invicem percutientes ex mero joco, et levitate, et non ex odio, invidia, aut indignatione, quia ut expresse habetur *cap. Super 1. de sent. excomm. non potest in ipsis injectio violenta notari.*

Quinto, excusantur percutientes Clericum, vel 5
Monachum inventum turpia agentem cum Matre propria, filia, sorore, et uxore, ut habetur expresse *in cap. Si vero 3. de sent. Excomm.* Non excusantur autem, si occidant, vel percutiant non statim hac in crimine deprehenduntur, sed post tantum temporis spatium, quo justus dolor sedari potuit, tunc enim non amplius licet; sicut nec excusantur, si data opera in loco occulto Clericum, aut Monachum expectant, ut possint in crimine repertum occidere, nec si peccantem cum aliis consanguineis inveniant, ut definitur *cap. Si vero 3. §. Ceterum, de sent. excomm.*

Sexto, Mulieres percutientes Clericum, vel Mo- 6
nachum pudicitiam suam facto tentantes; *cap. Si vero 3. et cap. Ex tenore 10. de sent. Excommun.* Non excusantur autem si a Clericis solis verbis aggrediantur; tunc enim debent solis verbis repelli, nisi Clerici taliter essent molesti, ut mulieres se aliter liberare non possent, quam utendo fuste, verbere, pugnis etc. ut advertunt communiter Canonistae *in cit. cap. Si vero; et cap. Ex tenore.*

Septimo, excusantur percutientes Clericum pri- 7
vilegiis clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem Macellum, vel munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem; *cap. unico, de vita, et honest. Cleric. Clement. 1. eod. titulo.*

Octavo, excusantur Officiales Laici percutientes 8
Clericum involuntarie, et casualiter arcendo turbam, et omnes, qui ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes divina officia; *cap. Venientes 16. et c. Cum voluntate 54. de sent. Excomm.*

Nono, excusantur Clericum percutientes cor- 9
rectionis causa, ut Magistri, seu Praeceptores, qui correctionis causa moderate castigant discipulos Clericos; *c. 1. c. Ex tenore 10. et cap. Cum voluntate 54. de sent. excomm.* Item Parentes, et Propinqui, qui disciplinae gratia filium, propinquum moderate, seu leviter percutiunt; *c. Cum*
voluntate 30. de sent. excomm. Circa hos tamen est 10
advertendum, quod si Magistri, Patres, et Propinqui sint Laici, habeant solum jus corrigendi, et puniendi Clericos in minoribus constitutos, non autem in Sacris, et majoribus Ordinibus, sicut expresse, et clare definitur *in. d. cap. Cum voluntate,* per praecisa verba: « Si quis vero ratione Officii, quod in Ecclesia obtinet, vel etiam alii Clerici Seniores Zelo devotionis pueros, vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos turbantes Divinum Officium, et qui obtentu praelationis, vel magisterii subditos, vel scholares correctionis causa leviter forsan percusserint, Excommunicationis sententiam non

» incurrunt, quod de his dicendum est, qui ali» quos de Familia sua, vel propinquos inferio» rum ordinum simili modo, ut cohibeantur a » suis insolentis, et scientia, bonisque moribus » informent, duxerint corripiendos. » Et ratio est, quia nimis indecorum esset statui Clericali, et plurimum vilesceret Clericalis reverentia, si laicis potestas corrigendi per verbera in Clericos in sacris constitutos concederetur, haec enim est communior, quidquid dicant aliqui in contrarium ratione patriae potestatis.

11 Decimo excusantur prae ceteris Praelati Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel Monachos sibi subditos nedum in minoribus, sed etiam in Majoribus Ordinibus constitutos juxta gravitatem culpae castigaverint, dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum, vel Monachum; *dict. cap. Ex tenore et cap. Cum voluntate.*

12 Si autem per Laicum fecerint, tam Praelatus mandans, quam Laicus mandatum exequens, Excommunicationem incurrit; *cap. Universitatis* 24.

13 *de sent. excommun.* In casu vero, quod necessitas urgeat, et Clericus, vel Monachus aliter quam per Laicos a facinore compesci, et capi non possit, aut consuetudo sit, ut Ecclesiastici per Laicos ligentur, incarcerentur, immo et torqueantur, tunc Praelati poterunt uti ministerio Laicorum ad ipsos sic puniendos, et a facinoribus compescendos abque incursu Excommunicationis; *c. Ut famae* 35. *vers. Laici, de sent. Excomm.*

14 Non excusantur autem, sed *Canonis* Excommunicationem incurrunt, Primo nedum manus violentas in Clericum, vel Monachum, suadente diabolo injicientes, sed etiam id mandantes, dummodo effectus sequatur; *cap. Mulieres* 6. *de sent. Excomm.* expressis his verbis: *Illi vero qui non per seipsos, sed eorum auctoritate, et mandato alii violentas injiciunt manus in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi; cum is committat vere, cujus auctoritate, vel mandato delictum committi*

15 *probatur.* Et mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato poeniteat, antequam suum mandatum fuerit effectuatum, nisi mandatum revocaverit, et de revocatione ante exequutionem mandati mandatarium serio monue-

16 rit. Siculi eam incurrit projiciens e tecto lapidem cum deliberatione occidendi Clericum, quamvis statim post jactum poeniteat, atque, si posset, revocaret, quia quantum est ex parte sua operis probibiti jam malitiam complevit; colligitur *ex c. Ad audiendam, de homicidio*, et tenent Avila *part.* 2. *cap.* 5. *disp.* 3. *dub.* 7. *conclus.* 2. Ægid. *disp.* 12. *dub.* 15. *numer.* 163. Confectius *summ. privileg. tit.* 14. *can.* 1. Layman *de excomm. lib.* 1. *tract.* 1. *p.* 3. *cap.* 5. *num.* 7. et alii passim.

17 Secundo non excusantur illi, qui licet non mandent violentam manuum injectionem in Clericum, vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo ratihabent, ut expresse habetur *cap. Cum quis* 23. *hoc tit. in* 6. his verbis: *Cum quis absque tuo mandato manus injicit in Clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a Canone incunctanter incurris.* Non autem eam in- 18 currunt si ratihabeant talem violentiam factam, non suo, sed solum alterius nomine, ut aperte declarat idem textus: *Si vero injectio eodem tuo nomine non fuit facta, tunc licet pecces ratihabendo eamdem, non tamen propterea Excommunicationis ullius vinculo innodaris, cum quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.*

Tertio non excusantur, qui Clericum vel Mo- 19 nachum etiam absque ulla laesione corporali recludunt, vel detinent in carceribus publicis, vel privatis; vel in aliqua domo, vel alio in loco injuriose, et violenter retinent, ne exire possint; et quo voluerint, libere progredi nequeant, *cap. Nuper* 29. *de sentent. Excomm.*

Quarto non excusantur consulentes, auxilium 20 ferentes, consentientes, sociantes, *cap. Quantae* 47. *de sent. Excomm.* et *Clementin.* 1. *de poenis*, ubi explicite inter reos hujus canonis enumeratur, *qui injuriose, vel temere percusserit, aut banniverit, vel haec mandaverit fieri, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, vel favorem etc.* Et de sociantibus homicidam etiam sine manuum injectione clarissime habetur *cap. Sicut* 1. *de homicid. voluntar. lib.* 5. *tit.* 12. his verbis: « Illi autem, qui animo occidendi, ferendi, aut » capiendi illum sanctum, ac Reverendum virum » quondam Cantuar. Archiepiscop. citra manuum » injectionem se fatentur venisse, si de illa ca» ptione mens ejus sequuta fuisset, pari poeni» tentia, vel foro pari existerent puniendi.

Quinto non excusantur omnes illi, qui ex offi- 21 cio, vel alio titulo tenentur, et possunt sine suo gravi incommodo hanc violentam manuum injectionem impedire, et non impediunt, sicque tacite consentiunt, et permittunt, uti Superiores omnes sive Ecclesiastici, sive saeculares potentes impedire suos subditos ab his violentiis, et non impedientes; Parentes non impedientes filios, et Domini, et Officiales non avertentes servos, et milites cum possint; *c. Quantae* 47. *de sent. Excomm.* ibi: « Non autem solos violentiae hujusmodi Au» ctores praesumptio aliquorum existimet pu» niendos, sed facientes, et consentientes pari » poena plectendos catholica condemnat auctori» tas. Eos delinquentibus favere interpretamur, » qui, cum possunt, manifesto facinori desinunt » obviare, » et Glossa hic *verb. Quidam*, clare innuit, *quod, qui auctoritatem habet ex Officio, et non prohibet, si potest, est vere excommunicatus.*

Sexto non excusantur percutientes Clericum 22 etiam in sui percussionem consentientem; quia licet talis percussio non sit violenta respectu Cle-

rici voluntarie percussi, est tamen violenta, et
injuriosa respectu status Clericalis. Canon enim
iste non tam pronunciatus est in favorem Clerici,
quam in favorem status Clericalis; *cap. Conting.
de sentent. Excommun.* ubi etiam praecipitur ex-
communicari Clericus permittens, se percuti. *Si
quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi,*
23 *sponte se subjecerit, excommunicetur.* Immo per
Sperell. *decis.* 45. *numer.* 71. Barbosam, et alios
triginta gravissimos Auctores, Clericus incurrit
hanc Excommunicationem se ipsum percutiendo,
si hoc faciat ex malitia, et passione, animo irato,
et non ex fervore devotionis, quia injuriam facit
ordini Clericali, pro cujus decore, et indemnitate
potissimum promulgatus est Canon, *Si quis sua-
dente.*

24 Septimo non excusantur, qui venenum Clerico,
vel Monacho propinant; maxima enim offensio,
et violentia resultat ex propinatione veneni, cu-
jus ministerio, et instrumento propinans perso-
nam Clerici, vel Monachi violenter tangit, cum
25 venena de se apta sint mortem inferre. Immo haec
Excommunicatio incurritur statim ab initio pro-
pinati veneni, quia venenum calefactum in sto-
machum statim incipit agere, et quamvis forte
non sequatur mors, hoc est praeter intentionem
propinantis, et per se non stetit, per venenum
enim est violentia illata personae sumenti, quae
per illud incipit violenter disponi ad mortem.
Sperell. *decis.* 20. *num.* 21. Claudius la Croix,
Beja, Matthaeucci, et alii passim cum Lezana *t.*
3. *verb. Clericus num.* 7.

26 Octavo non excusantur percutientes Petrum
Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed
Paulum similiter Clericum et ratio est, quia tam
intentio, quam opus externum est injuriosum
statui Clericali, propter cujus reverentiam impo-
sita est Excommunicatio. Nec ulla ignorantia ex-
cusat in hoc casu, cum percutiens habeat inten-
tionem percutiendi Clericum, et re ipsa percutiat
unum Clericum, licet credat esse alium Clericum;
colligitur ex *cap. Si vero* 2. *numer.* 4. *de sentent.
Excommunic.*

27 Nono non excusantur percutientes Clericum,
vel Monachum etiam mortuum, vel male tractan-
tes ejus cadaver; privilegium enim hoc etiam in
Clerico mortuo perseverat, et qui ipsum offendit,
est adhuc injuriosus statui Clericali; sic tenent
Pignatelli *tom.* 6. *cons.* 5. *num.* 3. Sperell. *decis.*
21. *num.* 25. Engel *tit.* 33. §. 1. *num.* 5. et alii
passim cum Felino *in cap. A nobis* 2. *n.* 4. *de sent.
excomm.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

28 Quaeri hic solet; an percutiens Clericum in
defensionem Tertii, incurrat nec ne excommuni-
29 cationem, de qua disseritur? Negatur, propterea
quod defensio Innocentis, respectu cujuscumque
Aggressoris sit maxime naturalis, et suo modo
debita, vel saltem licita; *Cap. Dilecto, de sentent.
excomm.* ut nulla ex eo actu debeat resultare poe-
na, dummodo non cesset vera et justa ratio de-
fensionis; Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 36.
Suarez *de Censur. disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 39.

Quod dicitur *in cap.* 3. *de sentent. Excommunic.* 30
percutientem scilicet Clericum turpia agentem
cum matre, filia, et uxore, non incurrere excom-
municationem, id intelligendum tam de copula
quam de aliis actibus turpibus; Suarez *de Censur.
disput.* 27. *sect.* 1. *num.* 37. Nomine uxoris venit 31
etiam sponsa de praesenti, non item de futuro. 32
Sed an nomine Matris veniat Avia, tum an nomine
filiae veniat Neptis, non conveniunt Doctores. Ne-
gat *idem Auctor, citato loco num.* 36.

Percutientes Clericos privatos privilegis Cle- 33
ricalibus a suo Episcopo non incurrere excom-
municationem, recte ait *Auctor num.* 7. Clerici 34
autem privati privilegiis Clericalibus sunt de-
gradati, non item depositi, nisi post depositionem
sequatur incorrigibilitas. Sed an requiratur Ju- 35
dicis declaratio; affirmat Zoes. *in Decretal. lib.* 5.
tit. 39. *num.* 43. qui tamen alios tradit casus, in
quibus sola incorrigibilitas post trinam monitio-
nem privat privilegio Clericali.

Quod ait Auctor *num.* 23. Clericum seipsum 36
percutientem incurrere excommunicationem, in-
tellige cum Zoesio *in Decretal. dict. lib.* 5. *tit.* 39.
num. 66. *Quatenus percussio inducit gravem laesio-
nem in proprio corpore, ut ei conveniat ratio Cano-
nis, quia laeditur favor publicus status Clericalis.*
Clericum vero consentientem sui percussioni non 37
incurrere excommunicationem patet *ex cap.* 36.
de sentent. Excommunic. in quo habetur, consen-
tientem excommunicandum, quod est argumento
non incurrisse excommunicationem.

ARTICULUS XII.

QUINAM AB EXCOMMUNICATIONE CANONIS POSSINT ABSOLVERE, VEL NON?

Ad faciliorem hujus tituli intelligentiam prae- 1
notandum est, quod percussio, seu violenta ma-
nuum injectio in Clericum dividitur in levem,
mediocrem, et enormem; *cap. Pervenit, de sentent.
excomm.* Levis est, quae fit sine relictione macu- 2
lae, seu signi percussionis in corpore, ut quae
fit manu, pede, digito, baculo, lapide nullam
maculam externam, seu contusionem relinquen-
te. Mediocris est, quae fit cum relictione macu- 3
lae, seu signi in corpore sine mutilatione, aut le-
thali vulnere, ut quae fit cum dentium, aut ma-
gna capillorum evulsione, cum carnis suppella-
tione, cum magna sanguinis effusione, cum vul-
tus foedatione, vestium effractione, et similibus.

4 Enormis est, quae fit cum vulneratione, mutila-
tione, aut magna sanguinis effusione, non a nari-
bus, sed a magno vulnere proveniente; *cap. Cum*
illorum 32. *de sent. excomm.* §. *qui si claustrales.*
5 Et percussio, seu injuria de se non gravis, et
enormis potest esse enormis ratione qualitatis
personae offensae, et loci, in quo offenditur; ra-
tione Personae est enormis, cum percutitur licet
leviter Episcopus, Abbas, a subdito suus Supe-
rior, a Filio suus Pater, a discipulo suus Magi-
ster, ex *cit. capit. Cum illorum*, et Fagnan. ibi n.
6 21. Ratione loci fit enormis cum fit publice, v.
g. in Theatro, in Foro, in conspectu Superioris,
Judicis, in Ecclesia, et cimeterio, ex *cap. Qui*
saevis 17. *quaest.* 4. et ex Fagnan. *loc. cit. n.* 23.
His praenotatis, resolves.
7 In Articulo mortis, et in absentia Superioris,
ad quem de jure spectat absolutio, quilibet Sa-
cerdos potest absolvere ab hac excommunicatio-
ne, etiam per percussionem enormem contracta,
sicuti a qualibet alia, cum onere, ut elapso peri-
culo absolutus compareat coram Superiore ad
exequendum quod ille praescripserit; *cap. Eos*
qui, de sent. excomm. in 6. et *cap. Excommunica*
mus, de sent. Excomm. inter extravag. commun. §.
8 *Decrevimus.* Et signanter dicitur *in absentia Su-*
perioris, ad quem de jure spectat absolutio, quia
certum est ex mox laudatis *cap. Eos qui etc. et*
cap. Excommunicamus, etc. a censura Excommu-
nicationis reservatae neminem in mortis articulo
absolvi posse, si facilis sit recursus ad Superio-
rem, ad quem absolutio de jure spectat; ibi enim
§. *Decernimus* sic clare statuitur: « Decernimus
» etiam, ut nullus hanc incurrens Excommuni-
» cationis sententiam pro praedictis, vel aliquo
» praedictorum, absque speciali mandato nostrae
» absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi
» forsan ad nos habere accessum non posset in
» mortis articulo constitutus.
9 Extra articulum mortis possunt ab Excommu-
nicatione canonis etiam per percussionem medio-
crem, et enormem contracta absolvere Legati a
latere, quia licet haec Excommunicatio in Canone,
Si quis suadente diabolo, sit specialiter reservata
Romano Pontifici, ex declaratione tamen ejusdem
extensa intelligitur facultas absolvendi Legatis a
latere, quibus constat hanc absolvendi facultatem
competere ex Officio Legationis, *ex cap. Ad emi-*
10 *nentiam, de sent. excomm.* Et isti Legati a latere
possunt absolvere omnes undecumque advenien-
11 tes. Legati autem missi, sive Nuncii Apostolici
possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provin-
cia suae Legationis, expresse colligitur ex textu
in cap. penult. de Offic. Legati.
12 Extra mortis articulum possunt Episcopi absol-
vere ab hac Excommunicatione contracta ob per-
cussionem levem etiam publicam; *cap. Pervenit*
13 17. *de sentent. Excomm.* A contracta vero ob per-
cussionem mediocrem, et enormem possunt absol-
vere tantummodo, si sit occulta, ex Tridentino
sess. 24. *de reformat. cap.* 6. ubi expresse habetur:
Liceat Episcopis . . . in quibuscumque casibus oc-
cultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis delinquen-
tes quoscumque sibi subditos in Dioecesi sua per se
ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum
in Foro conscientiae gratis absolvere imposita poe-
nitentia salutari. Et si fuerit publica, possunt ab
ea absolvere, si personae Excommunicatae sint
impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo,
vel longissimi temporis; *cap. Mulieres* 6. *cap. De*
cetero 11. *cap. Ea noscitur* 13. *cap. de Monialibus*
33. *et cap. Quamvis* 58. *de sentent. Excommunicat.*
Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine 14
onere comparendi; si impedimentum est solum
temporale absolvuntur cum onere comparendi cum
primum commode poterunt, alias reincidunt in
aliam similem Excommunicationem; *ex cap. Eos*
qui, de sentent. Excommunicat. in 6. *et cap. De ce-*
tero 11. *tit.* 39. *de sent. Excommunicat.* Quinam au-
tem censeantur impediti adire Romam, vid. verb.
Absolutio art. 1. *num.* 6. 7. 8. *etc.*
Praelati Regulares (pro quibus in hoc non ve- 15
niunt Superiores locales Conventuum, *ex decreto*
Visitationis Apostolicae 13. *Martii* 1601.) possunt
suos subditos, et Novitios absolvere ab Excom-
municatione contracta, nedum ob percussionem
levem, et mediocrem, *ex cap. Monachi; cap. Illo-*
rum §. *Si Claustrales, et cap. Canonica, de sentent.*
Excomm. sed etiam ab Excommunicatione contra-
cta ob percussionem enormam ex Bullis Clemen-
tis IV. incip. *Virtute conspicuos*, Sixti IV. incip.
Regimini, Julii II. incip. *Exponi Nobis fecisti*, et
Pauli III. incip. *Licet Debitum;* inter enim exces-
sus enormes in istis Constitutionibus exceptos,
pro quorum absolutione sit a Regularibus Sedes
Apostolica adeunda, non reperitur percussio enor-
mis, et casus excepti per omnes firmant regulam
in contrarium et in non exceptis, neque constat
de expressa, et specifica Sanctae Sedi reservatione
absolutionis a percussione etiam enormi, qua se
Regulares offendunt. Tum quia Clemens VIII. in 16
suo Decreto edito 26. *Maji* 1593. pro limitatione
casuum reservabilium a Praelatis Regularibus,
statuit posse ab ipsis inter alios sibi reservare *oc-*
cisionem, aut vulnerationem, seu gravem percussio-
nem cujuscumque personae, sed per hanc concessio-
nem Pontifex supponit in Praelatis Regularibus
veram facultatem absolvendi suos subditos a tali
enormi, et gravi percussione, cum certe constet
nullum Praelatum posse sibi reservare censuram,
a qua non possit ipse absolvere, alias superflua
esset, et frustranea Pontificis dispositio. Et hoc 17
evidentius ostenditur per ea, quae Urbanus VIII.
confirmans ipsum Decretum Clementis in decreto
de expresso ejus mandato edito *a Congreg. Conc.*
die 21. *Septembris* 1624. subjungit: *Sanctitas Sua*

deinceps declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii illa vice poenitentes Regulares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolvere; sed Pontifex per haec verba *facultatem petentibus Superior dare noluerit*, manifeste, et evidentissime supponit, Praelatos Regulares, per se ipsos, vel alios, quibus id commiserint, posse proprios subditos ab omnibus illis casibus absolvere, ergo certissime constat posse Praelatos Regulares suos subditos per se, vel per alios absolvere percussione etiam gravi, et enormi. Sic firmiter tenent Donatus *tom.* 1. *part.* 1. *tract.* 13. *quaest.* 17. *et tom.* 2. *tract.* 11. *quaest.* 17. *et* 18. Anaclet. *lib.* 5. *Decret. tit.* 39. *de sent. Excomm. num.* 255. Felix Potest. *tom.* 1. *part.* 4. *num.* 3578. Lezana *tom.* 1. *cap.* 18. *num.* 3. Tamburin. *de jure Abbat. tom.* 2. *disp.* 14. *quaest.* 10. *num.* 6. Hashensis, Rodriquez, Laiman. Sorbo, Matthaeucci, Engel. et alii plurimi. Vide tamen verb. *Praelatus Regularis num.* 31.

18 Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis debet absolvi ab ambobus eorum Praelatis; *ex cap. cum illorum, vers. si vero Claustralis* 23. *de sentent. Excomm.* ubi expresse habetur: *Si vero Claustralis aliquis in Religiosam personam alterius Claustri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, et ejus, qui passus est injuriam, absolvatur*, quod ex Molina *de jure, et justitia tract.* 3. *disp.* 60. *n.* 5. et Engel. *lib.* 5. *tit.* 29. *de sent. Excomm.* sic debet intelligi, ut absolutio, et executio poenae fiat per Praelatum Religiosi percutientis, tamquam per Judicem Ordinarium, cum consensu tamen, et praescientia Praelati Religiosi offensi tamquam Actoris super injuria sui Religiosi, nisi Praelatus Religiosi offensi totum hoc negotium
19 remiserit Praelato Religiosi offendentis. Et si Religiosi illi adinvicem, et mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere, quia tunc injuria compensatur; sic Felix
20 Marius *pag.* 628. *num.* 9. Regularis percutiens Clericum saecularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi Dioecesani, vel ab ipso Episcopo; *ex cap. Religiosi* 21. *de sent. Excomm. in* 6. vel a Sede Apostolica *ex Stylo Curiae cap. Cum illorum* 32. *de sent. Excom.* Vide infra *n.* 24.

21 Moniales exemptae, se invicem etiam graviter, et enormiter percutientes possunt absolvi a suis Praelatis Regularibus, vel ab aliis ab ipsis deputatis, quia privilegia Regularibus concessa, eorum Monialibus communicantur, ut expresse concedit Sixtus IV. in Bulla aurea Monialibus Praedicatorum, et Minorum, et signanter pro Monialibus S. Clarae concedit Leo X. Constit. *Cum sicut*, Gregorius XIII Constit. *Ex benignae Sedis*, et Pius V. Constit. *Et si Mendicantium*, in quibus confirmant privilegia Fratrum Minorum de Observantia, et Monialium S. Clarae, et Tertii Ordinis S. P. Francisci, etiam per modum communicationis, et extensionis inter se, et cum aliis Ordinibus.
Moniales vero subjectae Ordinariis se invicem, 22
vel Clericos, percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis, et enormis; *cap. de Monialibus* 33. *de sent. Excomm.* Regulares intra 23
Italiam, et extra Urbem possunt absolvere saeculares a percussione levi, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis; non enim possunt sola sua facultate propria, cum per decretum jussu Clementis VIII. editum 26. *Novembris* 1602. sit absolute reservata privative ad ipsos violenta manuum injectio in Clericos juxta Canonem; *Si quis suadente diabolo* 17. *quaest* 4.

Ad superius dicta in hoc ultimo art. *num.* 20. 24
addendum est, quod Abbas, seu Superior Regularis non potest absolvere Monachos sibi subjectos a percussione Clerici Saecularis, ut expresse respondit *Sacr. Congreg. Concil in Mediolanen. Censurarum* 2. *Decemb.* 1719. *ad* 5. *dubium*, in qua causa cum alia ad rem facientia proposita et resoluta fuerint, hic pro uberiori notitia ad literam subnectuntur, prout referuntur in Thesauro Resolutionum S. C. C. *tom.* 1. *in dicta Mediolanensi Censurarum*, ibi: In Oppido Civitatis Mediolanensis Dioecesis Coenobium extat Monachorum Montis Oliveti, cujus Abbatia commendata est Eminentissimo Cardinali Odescalco Archiepiscopo. Penes Abbatem Commendatarium stare dicitur cura habitualis; Ecclesia etiam Coenobii est Parochialis, et cura actualis exercetur a perpetuo Vicario. Inter Monachos, et Vicarium jurgia, et contentiones saepius exortae sunt. Cum autem die 26. Mensis Januarii anni praeteriti 1718. Livius Bazzana Vicarii munere fungens percussus fuerit a duobus Monachis, ab Antonio videlicet Petragrossa Sacerdote, et ab Alexandro Fumagallo Laico Converso, nonulla Acta in Curia Archiepiscopali gesta fuerunt, de quorum validitate in praesenti est disputandum, uti desumitur ex primo dubio mox referendo, et ex caeteris inter partes concordatis; cumque hinc inde Scripturae distribuantur, dignabuntur EE. VV. decernere:

I. An Acta hactenus facta per Curiam Archiepiscopalem Mediolanen. contra Rev. Patrem Antonium Petragrossa, et Fr. Alexandrum Monachos sustineantur, in casu etc.

II. An liceat eidem Curiae Archiepiscopali declarare, vel saltem denunciare excommunicatos in vim Canon. *Si quis suadente*, dictos Monachos, in casu etc. et quatenus negative.

III. An constet de sufficienti punitione facta per dictum Abbatem Regularem, in casu etc. et quatenus negative.

IV. An, quomodo, et quibus poenis sit procedendum contra dictos Monachos, in casu etc.

V. An licuerit eidem Abbati Regulari absolvere praedictos Monachos a Censuris, si quas incurrerint, in vim dicti Canon. *Si quis suadente*, in casu etc.

Eadem Sacr. Congregat. Concil. in dict. Mediolan. Censurarum die 2. Decembris 1719. Respondit.

Ad primum Affirmative, excepto Monitorio expedito die 14. Februarii 1718. nec non excepta citatione expedita die secunda Junii ejusdem anni. *Ad secundum* licet (renovata tamen citatione juxta instructionem) declarare Fratrem Alexandrum, nec non P. Antonium; quatenus delictum habeatur pro notorio, et quatenus habeatur tantum pro publico, licere denunciare, idest praecipiendo suis Parochis et Subditis universis, ne eos admittant intra Ecclesias sibi subjectas, et non conversentur cum eisdem. *Ad tertium* negative. *Ad quartum* detrudendos nomine Sacrae Congregationis in Carcerem formalem, et per Abbatem certioretur Eminentissimus Episcopus de poena delinquentibus imposita. *Ad quintum* negative.

De materia hujus articuli, consule, si libet, Zoe. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 165.

EXECUTOR LITTERARUM APOSTOLICARUM

SUMMARIUM

1. Executor alius est merus, alius mixtus, et quis sit uterque? — 2. Quando in Rescriptis additur *Vocato Titio*, tunc executor est mixtus.— 3. Sic efficitur mixtus per Clausulam *Amoto*. — 4. Et per Clausulam *Constito*. — 5. Vel per alteram *dummodo verificato Jurepatronatus*.—6. Et per Clausulam *Vocatis vocandis, vel accedente consensu*. — 7. Item per Clausulam *dummodo non sit alteri jus quaesitum*. — 8. Executor Apostolicus debet in primis requirere justificationem Litterarum Apostolicarum. — 9. Non potest procedere ante illarum praesentationem. — 10. Executor Litterarum Apostolicarum procedere potest absque illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali. — 11. Executionem Litterarum Apostolicarum impedire non possunt Ordinarii ex Decreto Concilii Tridentini. — 12. Ordinarius nec cumulative cum Executore deputato Litteras Apostolicas exequi potest. — 13. Dispensationum Matrimonialium commissiones, si extra Curiam fiant, locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus solent demandari. — 14. Vicariis Praelatorum inferiorum jurisdictionem quasi Episcopalem habentium non committuntur. — 15. Excipitur tamen Vicarius Abbatis Montis Cassinen. — 16. Ad illos solos Praelatos sunt dirigendae, qui jurisdictionem quasi Episcopalem exercent, et sunt nullius Dioecesis. — 17. Brevia directa constitutis in Dignitate possunt expediri per Canonicos. — 18. Matrimoniales tamen dispensationes Canonicis Cathedralis non committuntur. — 19. Immo nec Sede Episcopali vacante hujusmodi dispensationes committuntur Vicario Capitulari, sed Episcopo viciniori, seu ejus Vicario Generali. — 20. Nec etiam Vicarius Capitularis, Sede vacante, potest exequi Litteras Apostolicas in forma *dignum*, et Episcopo defuncto directas. — 21. Potest tamen Vicarius Capitularis executioni demandare Litteras directas Episcopo per Sacram Congregationem, et ab illo non executas. — 22. Item Vicarius Capitularis potest exequi omne id, quod Episcopo mortuo per Bullam, seu Breve in causis jurisdictionem importantibus erat concessum. — 23. Item Vicarius Capitularis potest perinde ac Vicarius Episcopi esse Executor Gratiarum, et Litterarum Apostolicarum tamquam in Dignitate constitutus. — 24. Deputato, seu delegato Vicario, non potest exequi Episcopus, nec e contra. — 25. Et si aliquo casu facta esset commissio Episcopo, vel ejus Vicario, tunc facta praesentatione uni, non posset alter se intromittere. — 26. Si Vicarius delegatus mortuus sit, vel ab officio remotus, debebunt Litterae per successorem in Vicariatu executioni demandari. — 27. Quando Papa in Commissione non exprimit nomen Vicarii, respicit Tribunal, et non Personam. — 28. Si vero in Litteris expressum sit nomen Vicarii, et Tribunal, tunc si primo loco appositum sit nomen proprium, ut dicatur *Dilecto Filio Paulo Vicario etc.* tunc censetur commissio personalis, et non transit ad successorem, sed quamvis etiam desineret esse Vicarius, adhuc tamen remanebit delegatus. — 29. Si vero commissio facta sit Dignitati non expresso nomine Vicarii, tunc quia hujusmodi dignitas est perpetua in Ecclesia, transibit ad Successorem. — 30. Vicarius Episcopi adhuc non consecrati, sed solum confirmati potest dispensationes exequi. — 31. Vicarius, si fiat Episcopus illius Dioecesis, non poterit exequi dispensationem sibi commissam, sed ejus in Vicariatu successor. — 32. Vicarius potest exequi Litteras, quamvis Episcopus esset aliqua causa excommunicatus vel suspensus. — 33. Executor quicunque sit, debet ad unguem servare formam praescriptam in Litteris quarum vigore procedit. — 34. Executor pro executione nihil prorsus potest accipere etiam sponte oblatum. — 35. Talis prohibitio est intelligenda etiam de esculentis, et poculentis, quae paucis diebus consumi possunt — 36. Neque sub praetextu laboris, neque ratione sigilli, papyri, expeditionis, et taxae Delegatus aliquid accipere potest. — 37. Potest tamen Notarius aliquid accipere, nempe quartam partem aurei pro examinandis testibus, et sumandis ceteris informationibus. — 38. Immo post executionem factam etiam ipse Executor potest aliquid gratis oblatum accipere, minime vero aliquid praetendere. — 39. Executor dispensationis Apostolicae pro Foro interno super impedimentis Matrimonii occultis potest esse Magister in Theologia, vel Doctor Decretorum, seu Juris Canonici. — 40. Praefatas Litteras exequi nequeunt Lectores, et Professores Regulares, nisi in publica aliqua Universitate, vel Accademia realiter, et formaliter sint insigniti Laurea Magisterii, vel Doctoratus, aut id eis competat ex speciali privilegio Apostolico. — 41. Tale privilegium est concessum Jubilatis Ordinis Minorum de Observantia. — 42. Tale privilegium est concessum Confessariis Societatis Jesu a Praeposito Generali, vel de ejus licentia ab aliis Societatis Superioribus ad id specialiter designatis, etiamsi Magistri Sacrae Theologiae, vel Sacrorum Canonum non existant. — 43. Idem possunt ex communicatione cum privilegiis Societatis alii Mendicantes.—44. In casu, quo Sacra Poenitentiaria commissionem, et inscriptionem ita faciat: *Discreto Viro Confessori ex approbatis ab Ordinario*, tunc poterit quivis approbatus ab Ordinario, vel alius per dictas Litteras specialiter Deputatus illas exequi, licet non sit Magister in Theologia, nec Doctor Sacrorum Canonum. — 45. Executor debet esse approbatus ab Ordinario loci, in quo Litteras exequitur.—46. Et debet esse a Poenitente specialiter electus — 47. Si unus Confessarius a poenitente electus exequi recuset, vel ob nimium rigorem poenitenti displiceat, potest poenitens alium eligere. — 48. Executor ad exe-

cutionem non debet adhibere Testes. — 49. Debet autem Litteras lacerare, et nullatenus potest eas Oratori, seu Latori restituere. — 50. Alia de Executoribus *remissive*. — 51. Episcopus, qui ob tenuitatem redituum etiam de consensu Sac. Congr. Episcop. non retinet Vicarium, nequit exequi Litteras Apostolicas Vicario Generali directas. — 52. ad 56. Executor litterarum Apostolicarum non potest subdelegare. — 57. ad 60. De Auditore Camerae uti est executor omnium Litterarum Apostolicarum — 61. 62. De mutatione Executoris Litterarum Apostolicarum.—63. Executor Litterarum Apostolicarum potest procedere absque earum exhibitione.

1 Executor alius est merus, et alius mixtus. Executor merus est qui post negotium jam plene discussum deputatur, ita ut nihil illi restet, nisi actualis executio; *leg. Executorem* 8. *Cod. de execut. rei Judic. et leg. Sicut proponit* 6. *Cod. eod.* Unde mero Executori committitur nudum, seu merum exercitium executionis absque exercitio jurisdictionis, uti communiter fit in litteris gratiosis Papae; si tamen adsit legitimus contradictor, et possessor in Beneficio, tunc ex mero efficitur mixtus. Executor mixtus est ille, qui simul partes Judicis assumit, ut si Papa ei committat in forma *dignum*, tunc enim examinare debet narrata etc. ubi e contra Executor merus non cognoscit de subreptione, sed hanc advertens nude cessat ab Executione. Rosa *de executione litter. Apostolicar. par.* 1. *c.* 6. *a n.* 1.
2 *et communis aliorum.* Quando in rescriptis additur *Vocato Titio*, tunc executor est mixtus, praesertim quando Papa ipse non facit gratiam, sed committit faciendam. Rota *loc. cit. cap.* 8. *num.*
3 1. et alii passim. Sic efficitur executor mixtus per clausulam *Amoto;* Rota *part.* 2. *decis.* 159. *n.* 3. *part.* 3. *decis.* 451. *n.* 3. *p.* 16. *decis.* 107. *n.* 6. *part.* 18. *tit.* 2. *decis.* 420. *num.* 17. Card. de Luca *de benefic. decis.* 73. *n.* 24. *de jurepatronat.*
4 *disc.* 51. *sub num.* 6. Et per clausulam *constito;* Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 65. *num.* 7. *et* 8. Card. de Luca *de benefic. disc.* 72. *num.* 6. *disc.* 73. *num.*
5 24. Vel per alteram *dummodo verificato jure patronatus.* Rota *par.* 18. *tom.* 2. *decis.* 410. *num.* 2. Card. de Luca *de Jurepatronat. disc.* 51. *sub num.*
6 6. Et per clausulam *vocatis vocandis, vel accedente consensu;* Rota *part.* 1. *decis.* 215. *num.* 3. *part.* 2. *decis.* 525. *num.* 7. *part.* 16. *decis.* 222. *num.* 6. Card. de Luca *de benefic. disc.* 48. *num.* 4. *disc.* 72. *num.* 6. *disc.* 73. *n.* 24. *de jurepatronat. disc.* 41.
7 *sub n.* 6. *de alienat. disc.* 13. *num.* 5. Item efficitur Executor mixtus per clausulam *dummodo non sit alteri jus quaesitum;* Rota *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 451. *n.* 17.

8 Executor Apostolicus debet in primis requirere justificationem Litterarum Apostolicarum; Rota *part.* 3. *recent. decis.* 129. *num.* 5. Non enim eas exequi debet absque earum justificatione; Rota
9 *part.* 7. *dec.* 147. *n.* 5. Nec potest procedere ante illarum praesentationem; Rota *p.* 1. *dec.* 166. *num.* 11. Secus injuste procederet; Rota *p.* 3. *dec.*
10 129. *n.* 5. *p.* 11. *dec.* 369. *num.* 14. Executor Litterarum Apostolicarum procedere potest absque illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali; *Sacra Congreg. Concilii in Turritana* 15. *Novemb.* 1704. ibi: « II. An Executores deputati in Litteris » Apostolicis procedere valeant absque illarum » exhibitione in Cancellaria Archiepiscopali, et » quatenus negative? III. An Archiepiscopus pro- » cedere possit in casu contraventionis? IV. An » rescripta Apostolica emanata contra Archiepi- » scopum, ejusque Officiales certis Executoribus » directa sint exhibenda in ejus Cancellaria? » Sacra Congr. respondit *ad* 2. *affirmative, ad* 3. *et*
4. *negative, l.* 51. *decret. pag.* 415. Executionem 11
Litterarum Apostolicarum impedire non possunt Ordinarii ex Decreto Concilii Trid. Gregor. enim XIII. Constitut. incipient. *Ad Romani*, expresse declaravit, quod ex Litterarum Apostolicarum executione eidem Conciliari decreto nullimode contravenitur; quapropter nemo deinceps auderet sub hujusmodi cavillationis praetextu earumdem liberam executionem impedire, sive Executores molestare; Card. Petra *tom.* 4. *Commentar. in*
Constit. 2. *Martini V. num.* 9. Ordinarius nec cu- 12
mulative cum Executore deputato Litteras Apostolicas exequi potest; Felin. *cap. fin. n.* 38. *de praesumpt.* aliique adducti a Rota *in dec.* 508. *num.* 2. *cum seq. coram Pamphil. et decis.* 209. *n.* 4. *coram Buratt.* Cardin. Petra *loc. cit. num.* 10.

Dispensationum matrimonialium commissiones, 13
si extra Curiam fiant, locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus solent demandari; *sic praxis quotidiana*, et est ad tenorem Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 5. *de reformation.* et Rota
coram Merlino dec. 693. *n.* 2. Vicariis autem Prae- 14
latorum jurisdictionem quasi Episcopalem habentium, non committuntur, cum hi Vicarii in Dignitate Ecclesiastica non sint: nec eorum officium dignitati aequiparetur; Garcias *de benefic. part.* 9. *cap.* 2. §. 1. *n.* 147. Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 29. et alii passim; et sic servare stylum Curiae testatur Pyrrhus Corrad. *in praxi dispensat. Apostol. l.* 7. *cap.* 4. *num.* 57. ubi etiam asserit sic fuisse a Sacra Congreg. decisum.
Excipit tamen dictus Pyrrhus Vicarium Abbatis 15
Montis Cassinen. quem asserit esse in possessione, ut sibi hae commissiones dirigantur ex Indulto speciali Sixti V. Ad illos solos Praelatos 16
sunt dirigendae, qui jurisdictionem quasi Episcopalem exercent, et sunt nullius Dioecesis; Seraphin. *decis.* 1052. *num.* 1. Coccin. *decis.* 346. *num.* 7. Rota *in novissimis dec.* 45. *num.* 4. coram Merlino, et sic fuisse a Sacra Congreg. decisum *de anno* 1593. *in una Prioratus de Valez Ordinis*

S. Jacobi, testatus idem Garcias *loc. cit. n.* 142.
ubi refert verba dictae decisionis, ut sequitur:
« Sacra Congr. censuit dispensationes matrimo-
» niales, et alias quascumque subditis inferiorum
» Episcopis a Sede Apostolica concedantur, si eas
» extra Romanam Curiam committi contigerit,
» et illi inferiores nullius Dioecesis existant, et
» jurisdictionem quasi Episcopalem habeant, eis-
» dem inferioribus, non autem viciniorilius Epi-
» scopis, esse committendas. Hieronymus Cardi-
» nalis Matthaeus. »

17 Brevia directa constitutis in dignitate possunt
expediri per Canonicos Cathedralis; Glossa *in l.*
Vel universorum, ff. de pignoratitia actione, Genuens.
in praxi c. 79. *num.* 10. Vincentius de Justis *de*
dispensat. matrimonial. lib. 1. *cap.* 5. *num.* 14. et
18 alii. Matrimoniales tamen dispensationes Canoni-
cis Cathedralis non committuntur; De Justis *ibid.*
19 *num.* 15. Immo nec Sede Episcopali vacante hu-
jusmodi dispensationes committuntur Vicario Ca-
pitulari, sed Episcopo viciniori, seu ejus Vicario
Generali, quo casu Litterae commissionis de Stylo
Curiae concipiuntur sub ista forma: *Discretioni*
tuae etc. cum ut dicti Oratores asserunt, Sedes Api-
scopalis N. ad praesens vacet, et Venerabilis Frater
noster Episcopus N. vicinior Ordin. qui nunc vivat,
existat, per Apostolica scripta mandamus, quatenus
20 *etc.* Sic refert, et tenet de Justis *loc. cit num.* 22.
et tenet Garcias *de benefic. par.* 6. *cap.* 2. *num.* 44.
Squillant *de privileg. Clericor. cap.* 2. *num.* 200.
Caevall. *q. q. commun. contra commun. quaest.* 771.
n. 9. Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *form.* 10. *sub num.*
58. Barbosa *Jur. Eccles. univers. c.* 32. *n.* 58. cum
multis aliis, ubi refert sic declarasse *Sac. Congr.*
Concil. sub die 23. *Maji* 1622. nempe *Dispensa-*
tiones matrimoniales directas Episcopo, et ejus Vi-
cario Generali, si Sedem vacare contingat, non posse
21 *per Vicarium Capitularem expediri.* Nec etiam Vi-
carius Capitularis Sede vacante potest exequi
Litteras Apostolicas in forma *dignum*, et Episcopo
defuncto directas; *Sac. Congr. Conc. in Canarien.*
22 2. *Augusti* 1631. (*) Potest tamen Vicarius Capi-
tularis executioni demandare Litteras directas
Episcopo per Sacram Congregationem, et ab illo
non executas; *Sac. Congr. Episcopor. in Messanen.*
23 10. *April.* 1615. Item Vicarius Capitularis potest
exequi omne id, quod Episcopo mortuo per Bul-
lam, seu Breve in causis jurisdictionem impor-
tantibus erat concessum; *Sac. Congr. Episcop.*
in Tranen. 26. *Januarii* 1604. *et in Neapolitana*
24 10. *Febr. ejusdem anni* 1604. Item Vicarius Ca-
pitularis potest perinde ac Vicarius Episcopi esse
Executor Gratiarum, et Litterarum Apostolica-
rum tamquam in dignitate constitutus, Sperell.
dec. 31. *num.* 5 Sbrozius *de Offic. Vicar. lib.* 2.
qu. 23. *num.* 3. De Justis *loc. cit. num.* 20. et alii.

Deputato Vicario, non potest exequi Episcopus, 25
nec e contra, quoad hujusmodi enim dispensatio-
num Executiones ille solus procedere potest, cui
commissa est dispensatio, quia ista facultas com-
petit Jure Delegato, et non ordinario, ut recte
Trullench. *opar. moral. tom.* 3. *lib.* 7. *c.* 10. *dub.*
6. *num.* 5. Sperell. *dec.* 97. *nu.* 107. *et* 110. Dec.
in cap. Quoniam, de offic. delegat. et ibi Abbas *n.*
15. Reiffenstuel *in appendice ad lib.* 4. *decret. nu.*
298. et cum multis aliis De Justis *loc. cit. n.* 55.
et 62. Et si aliquo casu facta esset Commissio 26
Episcopo, vel ejus Vicario, tunc facta praesenta-
tione uni, non posset alter se intromittere; *cap.*
Cum plures 8. *de Offic. delegat. in* 6. Piasecius *in*
prax. Episcop part. 2. *cap.* 4. *n.* 7. Sperell. *decis.*
97. *n.* 11. Gratian. *discept. Forens. cap.* 92. *n.* 7.
et alii. Si Vicarius delegatus mortuus sit, vel ab
Officio remotus, debebunt Litterae per successo- 27
rem in Vicariatu executioni demandari; Garcias
de benefic. p. 6. *c.* 2. *num.* 34. Sperell. *dec.* 166.
n. 7. Parisius *de resignat. benefic. lib.* 1. *c.* 11. *num.*
17. et plurimi cum alii Vincent. de Justis *loc.*
cit. num. 56. Quando Papa in commissione non 28
exprimit nomen Vicarii, respicit Tribunal, et non
Personam, unde hujusmodi delegatio non personalis,
sed realis, quae transit ad successorem; Gratian.
disceptat. Forens. cap. 92. *num.* 20. *et cap.* 378.
num. 11. Sanchez *lib.* 8. *disput.* 27. *num.* 2. *et* 18.
Reginald. *lib.* 31. *cap.* 27. *num.* 209. Filliuc. *tract.*
10. *cap.* 10. *part.* 2. *num.* 343. *tom.* 1. et alii pas-
sim. Si vero in litteris expressum sit nomen Vi- 29
carii, et Tribunalis, tunc si primo loco apposi-
tum sit nomen proprium, ut si dicatur *Dilecto*
Filio Paulo Vicario etc. tunc censetur commissio
Personalis, et non transit ad successorem, sed
quamvis etiam desineret esse Vicarius, adhuc
remanebit Delegatus. Si vero commissio facta sit 30
Dignitati, non expresso nomine Vicarii, tunc quia
hujusmodi dignitas, est perpetua in Ecclesia tran-
sibit ad successorem; Guttier. *de matrim. cap.*
125. *num.* 4. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27. *nu.* 11. De
Justis *loc. cit. num.* 49. et alii passim.

Vicarius Episcopi adhuc non consecrati, sed 31
solum confirmati, potest dispensationes exequi;
Barbos. *Juris Eccles. univer. lib.* 1. *cap.* 15. *num.*
28. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispen. Apost. lib.* 7.
cap. 4. *num.* 45. Sbrozius *de offic. Vicar. lib.* 2. *q.*
23. *num.* 4. Guttierez. *de Matrimonio cap.* 125.
num. 14. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27. *n.* 35. et alii.
Vicarius, si fiat Episcopus illius Dioecesis, non 32

(*) Haec in Curia invaluit opinio, qua tamen de causa non satis compertum est. Cum enim mortuo Episcopo tota ipsius jurisdictio ad Cathedralis Ecclesiae Capitulum transeat, et a Capitulo in Vicarium Capitularem, qui Episcopi vices gerit nulla occurrit ratio, ob quam Vicariis Capitularibus dispensationes non committat Dataria, quae tamen vivente Episcopo easdem Vicariis generalibus solet committere, ut advertit Benedictus XIV. *lib.* 2. *c.* 9. §. 3. *de Synod. Dioecesana.* (*Edit. Barbiell.*)

poterit exequi dispensationem sibi commissam, sed ejus in Vicariatu successor, quia cum commissio fuerit facta Vicario, et Vicarius diversus sit ab Episcopus non debet de diversis fieri illatio *l. Sed si ante* 17. *ff. de Except. l. Papinianus* 20. *ff. de Minorib. c. Ad audientiam* 20. *de decimis*, Loterius *de re benefic. lib.* 1. *qu.* 24. *num.* 83. Parasius *de resignat lib.* 11. *q.* 8. *num.* 8. De Justis
33 *loc. cit. num.* 66. et alii. Vicarius potest exequi litteras, quamvis Episcopo esset aliqua causa excommunicatus, vel suspensus; *capit.* 1. *de Offic. Vicarii in* 6. Barbosa *Juris Eccles. univ. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 4. Sbrozius *de Offic. Vicarii lib.* 3. *q.* 18. *num.* 11. Squiltant *de obligat. Clericor. p.* 3. *num.* 97. *et de privileg. Clericor. cap.* 2. *num.* 519.
34 De Justis *loc. cit. num.* 80. Executor quicumque sit debet ad unguem servare formam praescriptam in litteris, quarum vigore procedit; Rota *par.* 6. *dec.* 200. *n.* 4. Secus minus legitime procedit, ubi non servat formam praescriptam; Rota *par.* 4. *dec.* 161. *num.* 5. Immo nulliter, et injuste procedit, si mandet exequi litteras contra formam Juris. Rota *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 473. *num.* 3. *et* 6. Nec enim potest excedere fines suae commissionis, secus nihil agit, nulliter procedit, et reddit omnia ab eo gesta irrita, et nulla; Rota *p.* 5. *to.* 1. *dec.* 344. *n.* 13. *p.* 11. *dec.* 9. *n.* 15. *et* 16. *p.* 16. *dec* 377 *n.* 20.

35 Executor pro executione nihil prorsus potest accipere etiam sponte oblatum, ut habetur expresse in formula litterarum Apostolicarum pro dispensatione super impedimento Consanguinitatis, ibi: « Mandamus quatenus deposita per te « omni spe cujuscumque muneris, aut praemii, » etiam sponte oblati, a quo te omnino abstinere » monemus, et *infra;* volumus antem, quod si » spreta monitione nostra hujusmodi, aliquid » muneris, aut praemii occasione praemissarum » exigere, aut oblatum recipere praesumpseris, » Excommunicationis latae sententiae poenam in» curras, qua tandiu innodatus existas, donec per » satisfactionem condignam absolutionis benefi» cium a Sede Apostolica merueris obtinere. »
36 Quae prohibitio etiam de esculentis, et poculentis, quae paucis diebus consumi possunt, intelligenda est; Corr. *in praxi dispens. Apostol. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 15. Vincent. de Justis *lib.* 1. *cap* 6. *num.* 241. Sanchez *lib.* 9. *disp.* 35. *num.* 12. et alii passim, et ratio est quia prohibitio Papae est universalissima, ibi: *cujuscumque, et si aliquid*, quibus verbis omnia comprehenduntur, *argum. leg. Quacumque ratione, ff. de Paroc.* etiam modica, ut bene advertit Barbos. *de Axiom. Axiom.* 151. *num.* 70. Tum quia *verba generalia generaliter sunt intelligenda, cap. Quia circa de privileg.* nec datur in hoc interpretatio, cum verba sunt clara: in claris enim non admittitur interpretatio; *arg. l. ille. aut ille* 25 *ff. de legat.* ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quaestio.* Hinc neque sub praetextu labo- 37
ris in studendo processu, examinandis testibus, capienda informatione etc. neque ratione sigilli papyri, expeditionis, aut taxae Delegatus aliquid accipere potest, prout expresse declaravit Sacr. Cong. apud Corrad. *cit. lib.* 7. *c.* 6. *num.* 14. De Justis *loc. cit. num.* 147. Diana *par.* 5. *tractat.* 13. *resolut.* 71.

Potest tamen Notarius accipere aliquid, nempe 38
quartam partem aurei pro examinandis testibus, et sumendis ceteris informationibus, prout expresse habet Sac. Congr. declaratio apud Corrad. bis verbis: « Gratis adeo dispensationes matri» moniales concedendae, sunt, quod etiam Ordi» narii, quibus istae dispensationes committun» tur, suum officium gratis praestent; ita ut nec » ipse Vicarius aliquid suscipiat pro mercede; » Notarius vero pro examinandis testibus, et su» mendo ceteras informationes, quartam partem » aurei, seu ducati accipere possit. » Immo post 39
executionem factam etiam ipse Executor potest aliquid gratis oblatum accipere, minime vero aliquid praetendere; Ita Sanchez *lib.* 8. *disput.* 35. *num.* 14. Vincent. de Justis *libr.* 1. *cap.* 6. *num.* 245. et alii, eo quod tunc jam cesset ratio prohibitionis, quae est, ne Judex muneribus, excaecatus inique dispenset, cessante enim ratione, et causa legis, cessat ipsa lex; *leg. Adigere* §. 2. *ff. de jurepatr.* cum ratio legis sit anima legis *leg. Cum ratio, ff. de bonis damnatorum.*

Executor dispensationis Apostolicae pro Foro 40
interno super impedimentis Matrimonii occultis potest esse Magister in Theologia, vel Doctor decretorum, sive Juris Canonici, ut patet ex Clausula in ipsis litteris apponi solita, ibi: *Discreto viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario per Latorem praesentium ad infrascripta specialiter eligendo.* Unde inferunt Sanchez *cit. lib.* 8. *disc.* 34. 41
num. 9. Lezana *verb. Litterae Apostolicae num.* 14. Diana *par.* 8. *tract.* 3. *resolut.* 103. Vincent. De Justis *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 101. et alii communiter, non posse exequi praefatas Litteras Lectores, et Professores Regulares, qui juxta Ordinis statuta vocantur Magistri Theologiae, vel Juris Canonici, nisi in pubblica aliqua Universitate, vel Academia realiter, et formaliter insigniti sint laurae Doctoratus, aut id eis ex speciali compe-
tat Apostolico privilegio. Sic ex speciali privile- 42
gio Apostolico possunt Litteras Sacrae Poenitentiariae exequi, ac prout opus fuerit dispensare, Lectores Jubilati Fratrum Minorum de Observantia, prout eis expresse concessit Innocentius XI. 27. *Novemb.* 1679. Constit. incipien. *Exponi nobis.* Item enim ex speciali privilegio possunt tales 43
Litteras exequi Patres Confessarii Societatis Jesu, non quidem omnes, sed illi, qui ab eorum

Praeposito Generali, vel de ejus licentia ab aliis
Societatis Superioribus ad id specialiter designati
fuerint, etiamsi Doctores Theologiae, vel Sacro-
rum Canonum non existant, prout eis expresse
concessit Gregor. XIII. 3. *Aprilis* 1582. conces-
sione sequentis tenoris; « Sed possunt Sacerdo
» tes Societatis Jesu designati per Praepositum
» Generalem, aut de ejus licentia per alios Su-
» periores Societatis, et a locorum Ordinariis
» approbati, vel approbandi etiamsi nullo gradu
» sint insigniti aperire litteras Sacrae Poeniten-
» tiae destinatas Magistris in Theologia, vel in
» jure Canonico Doctoribus et auditis confessio-
» nibus recurrentium ad ipsos, imposita illis poe-
» nitentia in litteris expressa, vel de jure infli-
» genda, eos absolvere, ac in Foro coscientiae
» quascumque sibi, verbo, vel scripto commissas
» absolutiones, dispensationes, poenitentiarum
44 » injunctiones excipere, et exequi. » Idem pos-
sunt ex communicatione cum privilegiis Societa-
tis alii mendicantes, ut recte notat Sanchez *lib.*
8. *disp.* 34. *n.* 11. Rodriqnez *to.* 1. *qq. Regul. q.*
62. *a n.* 8. *in fine*, Vincent. de Justis *lib.* 1. *c.* 8.
n. 103. et alii.

45 In casu quo Sacra Poenitentiaria commissio-
nem, et inscriptionem ita faciat, ut pluries pro
faciliori extentione, et expeditione suarum Litte-
rarum facere: *Discreto Viro confessori ex approba-
tis ab Ordinario*, tunc poterit quivis approbatus
ab Ordinario, vel alius per dictas Litteras specia-
liter deputatus illas exequi, etiamsi non sit Ma-
gister in Theologia, nec Decretorum, seu Juris
Canonici Doctor, quia in ipso videtur Sacra Poe-
nitentiaria dispensare, nec requirere tales quali-
tates seu gradus, quamvis non sit aliunde ad hoc
privilegiatus, sive sit Confessarius saecularis, sive
46 regularis. Executor debet esse approbatus ab Or-
dinario loci, in quo litteras exequitur, ut decla-
vit *Sacra Congregatio*, teste Vincentio de Justis
47 *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 99. Et debet esse a poenitente
specialiter electus, ut patet ex verbis clausulae
48 supra adductae *num.* 39. Quod si unus Confessa-
rius poenitente electus exequi recuset, vel ob
nimium rigorem poenitenti displiceat, potest poe-
nitens aliam eligere; Sanchez *lib.* 8. *disput.* 27.
num. 40. Guttierez *de matrimonio cap.* 125. *num.*
18. Lezana verb. *Litterae Apostolicae num.* 29. De
Justis *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 122. Corrad. *cit. lib.* 7.
cap. 4. *num.* 72. dicens ita saepe interrogatam
semper respondisse ipsammet Sacr. Poenitentia-
49 riam. Executor ad executionem non debet adhi-
bere testes, ut patet ex sequenti Clausula in Lit-
teris apponi solita: *Nullis super his testibus adhi-*
50 *bitis, aut litteris datis.* Debet autem litteras lace-
rare, et nullatenus potest eas restituere Oratori,
seu Latori, ut patet ex sequenti clausula in Lit-
teris apponi consueta: *Praesentibus laniatis, quas
sub poena excommunicationis latae sententiae laniare
teneariss, ita ut nullum earum exemplum extet; Ne-
que Latori restituas.* Alia de executionibus Litte- 51
rarum Apostolicarum, vide apud Rosam *de exe-
cutor. Litter. Apostol. part.* 1. *et* 2. ubi omnia de
ipsis accurate explicat.

Episcopus qui ob tenuitatem reddituum etiam 52
de consensu Sac. Congreg. Episcoporum, non re-
tinet Vicarium, nequit exequi Litteras Apostoli-
cas Vicario directas; *Sac. Cong. Conc. in Aquilana*
14. *Novemb.* 1643. *ad cap.* 5. *sess.* 22. *de reformat.*
apud Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 342.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Executorem Litterarum Apostolicarum uti De- 53
legatum Principis posse subdelegare, communis
Doctorum sententia est. At dubitatur an hac ipsa 54
polleat potestate certus exequutor in Litteris
Apostolicis ita datus: *Per se ipsum procedat: Per
se ipsum cognoscat Conscientiam tuam oneramus.*
Si enim relatis vel similibus verbis electa sit in-
dustria Personae, certum est, quod is tametsi de-
legatus sit Principis nequeat subdelegare. Con- 55
trarias inter se opiniones refert Rigant. *in comm.
ad Regul. Concellar. Regul.* 48. *n.* 8. *et plur. seqq.*
qui tamen concludit, non posse subdelegare si in
Litteris Apostolicis dictum sit *Per seipsum proce-* 56
dat: Per seipsum cognoscat: posse vero subdelega-
re, si ea tantummodo apposita sint verba: *Con-*
scientiam tuam oneramus: idque quia verbis prio- 57
ribus, non item posterioribus videtur electa in-
dustria Personae.

De Auditore Camerae, qui est exequtor om- 58
nium Litterarum Apostolicarum, an cumulative
procedere valeat ad exequutionem Litterarum
Apostolicarum, non incongrue hic quaeritur? In- 59
valuitdistinctio, ut si Litterae expeditae sint in
Forma dignum antiqua, seu in forma Commissa-
ria, et datus in iis, ut solet, sit certus exequutor,
nequeat Auditor Camerae ullo modo se ingerere.
Sin autem agatur de Litteris expeditis, in quibus 60
ad petitionem Patris dantur in Bulla separata
tres Exequutores, possit cumulative procedere, ita
ut sit locus praeventioni, modo tamen non sint de-
putati Exequutores in Partibus ultra duas diae- 61
tas; Rigant. *loc. cit. num.* 22. *et plur. seqq.* qui
una monet, quod in casibus, in quibus Auditor
Camerae procedere non potest, si Partes in eum
consentiant, valide procedat.

Frequentes etiam in foro sunt controversiae 62
de mutatione Exequutoris Litterar. Apostolic.
Eadem autem obtinuit distinctio, ut certus Exe- 63
quutor a Papa datus in Litteris Apostolicis ex-
peditis *in forma Dignum, sive antiqua, sive novis-
sima*, non nisi ab ipso Papa mutari queat; Exe-
quutor vero datus in Litteris in forma gratiosa,
mutari a Signatura queat; Rigant. *ibid. a n.* 48.
ad plur. seqq.

64 Executorem Litterarum Apostolicarum posse procedere absque earum exhibitione in Cancellaria Episcopali recte firmavit Auctor *n.* 10. At vide Rigant. *ubi supra num.* 67. *et plur. seqq.* qui simul refert, Urbanum dictum in sua obedientia *Sextum* favisse Episcopis, et sanxisse, ipsis inconsultis, immo non approbantibus, Apostolicas litteras exequutioni demandari haud posse; contrarium vero statuisse Bonifacium Papam *Nonum* in sua obedientia nuncupatum, Martinum V. Leo-
65 nem X. Clementem VIII. Tum consule eumdem Rigant. *eod. loco n.* 61. *et plur. seqq.* de eo quod Auctor *num.* 24. ait haud posse Episcopum exequi Litteras Apostolicas directas Vicario Generali.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

66 Litterae Apostolicae in forma gratiosa expeditae nulla indigent justificatione, cum praesumantur in Dataria justificatae, et executori uti mero nil aliud committitur nisi nudum ministerium tradendae possessionis, absque eo quod teneatur se informare de narratorum verificatione. *Garzia de benefic. par.* 6. *cap.* 2. *n.* 157. Rosa *de execut. litter. Apostol. par.* 1. *cap.* 13. *n.* 1. *et* 2. Rota *in recent. par.* 16. *decis.* 343. *n.* 6. *cor. Falconer. tit.*
67 *de rescript. et litter. Apostol. decis.* 11. *n.* 1. Nudi tamen, et meri executoris figuram amittit, partesque Judicis assumit dum aliusante commissionem in Beneficii possessione reperitur ad notata per Garzia *de benefic. part.* 8. *cap.* 2. *n.* 159. Rosa. *de execut. litterar. Apostolicar. part.* 1. *cap.* 13. *n.* 3. Rota *cor. Bichio. decis.* 339. *n.* 17. *et decis.* 597. *n.* 8. *cor. Falconer. loc. cit. decis.* 2. *n.* 2. Mixtus 68
quoque fit executor, si in litteris reperiatur clausula — *dummodo te informes* — cujus vigore non absolute conceditur gratia, sed narratorum examen mandatur executori. Rosa *de execut. litter. apostolic. part.* 1. *cap.* 5. *n.* 18. *cap.* 7. *n.* 241. *et in addit. n.* 6. Rota *cor. Falcon. in Miscell. decis.* 40. *num.* 5. Idem dicendum de clausula — *veris* 69
existentibus narratis — Rota *cor. Molines decis.* 809. *n.* 14. Ubi vero mixtus comperitur Execu- 70
tor nequit ad earundem Litterarum executionem procedere, nisi ex parte Provisi justificata ea omnia remaneant, quae sunt pars gratiae, quibus non justificatis, etiam nullo opponente declarare debet litteras non esse exequendas. Rota *cor. Burat. decis.* 185. *n.* 3. *et cor. Dunoz. Jun. dec.* 193. *n.* 2. *et seq. cor. Ratto decis.* 205. *n.* 11. *et* 12. Quod 71
pariter procedit etiamsi aliquis appareat sed non sit legitimus contradictor. Rota *cor. Penia. decis.* 1274. *n.* 2. *et* 3. *in recent. part.* 15. *decis.* 331. *n.* 16. *et* 17. *et cor. Ratto. decis.* 205. *num.* 14.

EXECUTOR TESTAMENTARIUS

VIDE VERB. *TESTAMENTUM* ART. 3.

EXEMPTIO

SUMMARIUM

1. Quando concedatur Ecclesiastico exemptio a jurisdictione sui Episcopi. — 2. In quo plerumque haec exemptio sita sit.

1 Exemptio Ecclesiastici a jurisdictione sui Episcopi non conceditur a Sacra Congregatione, nisi evidenter probetur saevities contra se exercita, aut justus timor ne exerceatur; et nec tunc, nisi prius audito Ordinario, ipsoque fraterne admonito ut mitius agat. Bened. XIV. *de Synod. Dioeces. libr.* 13. *c.* 10. §. 30.
2 Tunc autem plerumque nihil fit aliud, nisi ut prohibeatur Ordinarius, ne procedat ad censuras, carcerationem etc. nisi prius obtenta a Congregatione, vel a Metropolitano facultate. Immo si reus in fragranti crimine deprehendatur, tunc non intelligitur subtracta facultas Ordinario procedendi adversus delinquentem, ut ex decret. Sac. Congregationis, *ibid.*

EXEMTIO REGULARIUM

VIDE VERB. *REGULARES* ART. 2.

EXEQUIÆ

SUMMARIUM

1. Testatoris voluntas exequias prohibentis non est attendenda. — 2. Nonnisi in aliquo singulari casu et de Episcopi licentia leges Ritualis Rom. praetermitti possunt in funeris associatione. — 3. Parochi funus associantes Ecclesias Regularium ingrediuntur cum Cruce et Stola. — 4. Corpora Sacerdotum, Diaconorum et Subdiaconorum Sacra sui Ordinis veste induta exponi debent.

1 Si testator jusserit sepulturae mandari corpus suum sine precibus, et psalmis, et Missis; associatione Clericorum, candelis ardentibus etc. ejus volutas non est attendenda, ut decidit S. Rota coram Molines *in Romana Funeralium, die* 15. *Junii* 1699. Bened. XIV. *Instit. Eccles.* 36. §. 22.

2 Clemens XI. mandavit in edicto legendo in ejus *Bull. p.* 317. ut in associatione funeris cujuscumque serventur leges Ritualis Rom. *in tit. de Exequiis*, §. *Constituto tempore.* Fieri tamen potest, ut in aliquo singulari rerum articulo cadaver deferendum sit aliter quam praescribat Rituale, quod tamen fieri non debet absque Episcopi scientia, uti e. g. si deferendum sit cadaver in curru tecto, quod saepe alias prohibuit Sacr. Congreg. apud Petram in *Constitut. Apostolic. tom.* 2. *num.* 20.

Parochi associantes funus ad Ecclesiam Regularium arceri non debent ab ingressu Ecclesiae illius cum Cruce et stola, ut ex Bulla Bened. XIII. incip. *Pretiosus*, de qua vide verb. *Parochus art.* 3. *a num.* 69. 3

Cadavera Sacerdotum, Diaconorum, et Subdiaconorum exponi non possunt in Ecclesia alia induta veste, quam sacra sui Ordinis, ut ex Decreto Clementis XI. *cit. Instit.* 36. §. 26. *Vid. Cadaver. Addit. Casin. a n.* 90. *etc.* 4

Alia ad rem, vide verb. *Funeralia*, verb. *Sepultura.*

EXERCITIA SPIRITUALIA

SUMMARIUM

1. Affertur Epistola Encyclica quoad Exercitia Spiritualia obeunda ab Ordinandis, et Monachandis. — 2. Affertur alia Epistola Encyclica, qua Clericis omnibus spiritualia Exercitia peragentibus per decem dies singulis annis, Indulgentia plenaria, ac plura alia conceduntur. — 3. Fratres minores Regularis Observantiae, ac Reformati Cismontanae Familiae Exercitiis spiritualibus per octiduum vacantes lucrantur Indulgentiam plenariam

Lettera della Sagra Congregazione sopra i Vescovi, e regolari d'ordine d'Innocenzo XI. per gli Esercizi spirituali a farsi dagli Ordinandi e Monacande diretta al Cardinal Arcivescovo di Milano, e similmente a tutti li Metropolitani, da communicarsi e farsi osservare da tutti li suoi rispettivi Suffraganei.

1 La Santità di Nostro Signore, che con paterna sollecitudine riflette di continuo a tutti quei mezzi, che possono contribuire alla maggior sicurezza della salute dell'Anime, conoscendo col suo santo zelo, quanto sia necessario un precedente divoto raccoglimento di spirito, per degnamente prepararsi, tanto in ordine alli promovendi al ricevimento degli Ordini, quanto rispetto alle Spose di Christo, al vestir l'abito, professar lo stato Religioso: vuole, e comanda, che tutti li promoventi agli Ordini sì minori, come sacri, debbano per dieci giorni continui avanti l'Ordinazione ritirarsi a fare gli Esercizi spirituali nell'istessa conformità prescritta alli promovendi in Roma, nella Costituzione 126. della felice memoria d'Alessandro VII. che comincia *Apostolica Solicitudo*, e che parimente tutte quelle, che vorranno farsi Monache in qualsivoglia Monasterio, anche soggetto a Regolari, siano tenute fare i detti Esercizi spirituali per dieci giorni avanti, che rirevano l'Abito, e siano ammesse al Noviziato. E che li medesimi Esercizi si debbano ripetere per lo spazio di dieci giorni, avanti, che siano ammesse alla Professione, alla quale la Santità Sua comanda, che non debbano essere ricevute, se prima non averanno adempiuta questa santa preparazione. Desidera in oltre Sua Beatitudine, che si procuri con tutte le

diligenze possibili, ma con modi soavi, e discreti, che ancora tutte le Monache Professe una volta l'anno almeno per qualche tempo, che si stimerà opportuno, faccino li medesimi Esercizi per la rinovazione dello spirito, tanto necessario a chi con essersi rinchiusa ne'Sagri Chiostri deve professare lo stato di perfezione. Resterà per tanto servita V. E. di far pronta esecuzione a comando sì santo di Sua Beatitudine, mentre per fine le bacio umilmente le mani.

Roma 9. *Ottobre* 1682.

Di V. E.

Umilisс. e Devotiss. Servit.
C. CARD. FACHINETTI.

B. Panciatici Secret.

« Epistola Encyclica ad universos Italiae, Insularumque adjacentium Ordinarios jussu Summi Pontificis conscripta, qua pium Exercitiorum spiritualium opus ipsis maxime commendatur, et Clericis, Sacerdotibus, aliisque Ecclesiasticis, illa peragentibus plura ex Apostolica benignitate indulgentur.

2 Reverendissime Domine uti Frater. Inter gravissimas Pastoralis Officii curas, quibus Sanctissimus Dominus Noster assidue premitur, in eo praecipue studio incumbit, ut quicumque in sortem Domini vocati sunt, praesertim vero Sacerdotes, et animarum Rectores, ut sacrarum Literarum, Divinarumque rerum scientia, tum etiam vitae, morumque honestate ceteris antecellant, ac in omnibus, juxta monitum Apostoli, praebeant semetipsos exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate. Cum etenim ipsi sint Sanctiora Ecclesiae membra, dispensatores Mysteriorum Dei, Christiani Populi Duces, et Magistri, Mediatores inter Deum, et homines, lucernae super candelabrum positae, ut luceant omnibus, qui in domo sunt; Nihil est, quod alios magis ad pietatem, divinumque cultum accendat, quam illorum vita et exemplum. Omnes siquidem in ipsos, tamquam in speculum, oculos conjiciunt, ut inde sumere possint, quod imitentur. Porro cum diuturna experientia compertum sit, ad retinendam conservandamque Sacerdotalis Ordinis dignitatem, et sanctimoniam maxime conducere, ut Ecclesiastici viri spiritualibus Exercitiis aliquando vacent, quibus quidquid sordidum de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, Ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur, vel confirmatur. Proinde Sanctitas sua pro eximio, quo flagrat, omnium salutis zelo, vehementer exoptans, ut pium hoc et saluberrimum Exercitiorum spiritualium opus ubique locorum magnopere frequentetur, ac vigeat, universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ceterosque cum Italiae, tum etiam Insolarum adjacentium Ordinarios enixe admonet, ac in Domino hortatur, ut illud in sua quisque Dioecesi, quo majori potegrunt conatu, et studio promovere satagant; praecipue vero iis districte injungit, ac praecipit ut quae dudum san. mem. Innocentius XI. P. M. per encyclicam Epistolam a Sacra Congregatione Episcoporum, et Regularium Consultationibus praeposita ad universos Italiae, Insularumque adjacentium Episcopos datam 9. Octobris 1682. quoad hujusmodi spiritualia Exercitia a singulis Clericis decem dierum spatio antequam ad Sacros Ordines assumantur, peragenda mandavit, exacte, ac inviolabiliter observari, et exequi curent, et quos iisdem Exercitiis per antedicti temporis spatium minime operam dedisse cognoverint, a Sacra Ordinatione repellant penitus et arceant. Praeterea Sanctitas sua eosdem Ordinarios admonet et hortatur, ut fructu, qui sane uberrimus ex praedictis spiritualibus Exercitiis percipitur, opportune, proposito, ac explicato, universos ex Clero sibi subjecto, sed praecipue animarum Rectores, Confessarios, Canonicos, aliosque Beneficiatos Chori servitio adstrictos diligenter excitent ad eadem Exercitia saltem semel in anno peregenda in domibus Religiosorum Societatis Jesu, seu Presbyterorum Congregationis Missionis, si adsint, sin minus in alia pia, seu Regulari Domo ab ipsis Ordinariis ad id designanda, et approbanda. Ut autem alacrius ad eumdem spiritualem secessum singuli conveniat, Sanctitas sua omnibus praefatis animarum Rectoribus, Confessariis, Canonicis, Beneficiatis, aliisque Sacerdotibus, et Clericis, qui per decem dies singulis annis eadem Exercitia peregerint in domibus praefatis, ibique diu, noctuque permanserint, ac interea temporis vere poenitentes, et confessi Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, et remissionem misericorditer in Domino elargitur. Parochos insuper per idem tempus semel tantum in anno Exercitiis hujusmodi vacantes a residentia benigne absolvit; Quod ipsum servari praecipit quoad Canonicos, Beneficiatos, aliosque personali residentia obstrictos, et Chori servitio mancipatos, quos nihilominus lucrari decernit integros fructus, et quotidianas suorum respective Canonicatuum, et Beneficiorum distributiones, quascumque, perinde ac si Choro, divinisque Officiis personaliter interessent, dummodo tamen eadem exercitia peragant, obtenta prius ab Ordinario licentia, a quo nullatenus concedenda erit Adventus, et Quadragesimae tempore, ac in solemnioribus, Festivitatibus, nec unquam om-

nibus simul Canonicis, aliisque Chori inservientibus, sed eo adhibito modo, ne Chori servitium nequaquam intermittatur, et quoad Parochos, idoneis prius Œconomis ab ipsomet Ordinario approbandis, qui animarum curam laudabiliter administrent. Mandat insuper Sanctitas Sua, ut hae litterae publicentur in ista Dioecesi, et in Cancelleriae registris pro perenni eorum, quae in illis continentur, observantia adscribantur, et ad hunc ipsum finem quolibet triennio earum publicatio in posterum renovetur.

Quae omnia ita diligenter ab Ampl. tuae vigili providentia, ac pastorali sollicitudine praestanda fore confidit Sanctissimus, Pater, ut a Sanctitate sua laudem, a coelesti vero bonorum operum Retributore condigna praemia valeat promereri; Et Ampl. tuae copiosa divinorum Crismatum incrementa ex animo precor. Ampl. tuae.

Dat. Romae die 1. *Februarii* 1710.

Ut Frater
BANDINUS CARD. PANCIATICUS PRAEFECTUS

V. Petra Secret.

3 *Concessio Indulgentiae Plenariae Fratribus Regularis Observantiae. S. Francisci, ac Reformatis Cismontanae Familiae Exercitiis spiritualibus per octiduum vacantibus.*

ALEXANDER PAPA VII. ETC.

Cum, sicut nobis nuper exponi fecit dilectus Filius Michael Angelus a Sambuca Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci Minister Generalis in Capitulo Generali ejusdem Ordinis novissime Toleti celebrato, inter alia decretum fuerit, ut secessus, et spiritualia mortificationis, et Orationis mentalis Exercitia in omnibus Provinciis Cismontanae Familiae Ordinis praedicti reassumantur, et illis Fratres earumdem Provinciarum aliquoties singulis annis vacent.

§. 1. Nos qui probe novimus quantopere conducant Exercitia hujusmodi dirigendis in viam Domini, et confirmandis in illa Christi-fidelium mentibus, devotionem Fratrum memorati Ordinis, qui de suorum Superiorum licentia operi adeo pio, et salutari vacaverint, coelestium Ecclesiae thesaurorum elargitionem magis excitare volentes, de Omnipotentis Dei misericordia, et Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis, praedicti Ordinis Fratribus tam Clericis, quam Laicis, seu Conversis, qui in Domibus Regularibus Provinciarum praedictarum de suorum Superiorum licentia Exercitia praedicta per octidui spatium quandocumque peregerint, et interea temporis vero poenitentes et confessi Sacro-Sanctum Eucharistiae Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Praesentibus in perpetuum valituris.

§. 2. Volumus autem, quod si pro impetratione, praesentatione, admissione, seu publicatione, praesentium aliquid vel minimum detur, aut sponte oblatum recipiatur, eadem praesentes nullae sint eo ipso. Quodque eorumdem praesentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici, vel Secretarii dicti Ordinis subscriptis, et sigillo personae in dignitate Ecclesiastica constitutae, vel Ministri Generalis praedicti Ordinis munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 11. *Junii* 1659. *Pontificatus nostri anno quinto.*

EXHÆREDATIO

SUMMARIUM

1. Exhaeredatio quid sit. — 2. Exhaeredatio descendentium ut rite fiat, et suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim. — 3. Si tamen unicus est filius, vel filia, non est necesse eum nomine suo nominare. — 4. Exhaeredatio, ut valeat, debet, fieri circa totam haereditatem. — 5. Insuper exhaeredatio, ut valeat, debet fieri ex legitima causa, in testamento specifice expressa. — 6. Et si causa exhaeredationis in testamento expressa fuerit minus legitima, testamentum est nullum. — 7. Demum ut exhaeredatio valeat, requiritur, ut causa exhaeredationis testamento inserta ab Haerede scripto legitime probetur. — 8. Ad hoc autem ut exhaeredatio locum habeat in filio, licet plures sint causae, una tantum probata sufficit. — 9. Omnes dictae conditiones, quae requiruntur pro valida exhaeredatione descendentium, requiruntur etiam pro valida exhaeredatione ascendentium. — 10. Causae legitimae exheredandi descendentes sunt quatuordecim. — 11. Prima, si descendens parenti manus violentes injecerit. — 12. Secunda, si gravem ei injuriam inferat. — 13. Tertia, si eum criminaliter accusaverit, non item si civiliter. — 14 Quarta, si cum maleficis hominibus, ut maleficus versatur. — 15 Quinta, si vitae parentis insidiatur. — 16. Sexta, si cum noverca sua, aut cum concubina Patris rem carnaliter habet. — 17. Septima, si defert contra Patrem cum gravi ejusdem praejudicio. — 18. Octava, si pro patre incluso recusat filius fide jubere. — 19. Nona, si patrem testari impedit. — 20. Decima, si Arenariis, et Mimis se associat. — 21. Undecima, si filia recusatis honestis nuptiis luxuriosam vitam ducit. — 22. Duodecima, si plures parenti in amen-

tiam lapso. competeos non praestari obsequium. — 23. Tertiadecima, si proles pareotem ab hostibus captum non redimit. — 24 Quartadecima, si proles non est Catholica. — 25. Praeter enumeratas causas, nullae aliae suot, ob quas possint liberi exhaeredari. — 26. Si proles cootra voluntatem pareotum Matrimonium contrahat com honesta persona, non potest per hoo exhaeredari. — 27. Immo neque potest exhaeredari proles, etiamsi cootra voluntatem parentum Matrimoninm contrahat cum persona inhooesta, et indigna. — 28. Alii tamen quoad hoc seotiunt contrarium. — 29. Secundum aliquorum Regnorom Edicta, et statuta, si filia ante 25. annos, et filius ante 30. absque consensu parentum nubit, ooo taotom inaequali, sed otiam turpi personae, possunt a pareotibus omnioo exhaeredari. — 30. Causae legitimae, ob quas licet liberis exhaeredare pareotes vel alios asceodentes sunt octo. — 31. Prima, si parentes ad interitum vitae liberos suos tradiderunt. — 32. Secunda, si veoenis, aut maleficiis, aut alio modo parentes filiorum vitae iosidiati fuerint. — 33. Tertia, si pater nurui suae, aut coocubioae filii sui se se carnaliter immiscuerit. — 34. Quarta, si parentes prohibuerint filios suos testameotum condere de rebus sibi testari permissis. — 35. Quinta, si pater uxori suae, vel haec illi veoenum praebeat, aut vitae insidietur. — 36. Sexta, si liberis, vel uno ex his in furore constituto, pareotes eos curare neglexerint. — 37. Septima, si liberi in captivitate deteoti negligantur a parentibus — 38. Octava si parentes non sint Catholici, et filii Catholici. — 39. Omnes supra recensitao causao exhaeredandi cessant, si ante conditum testameotum parentes cum liberis, et liberi cum pareotibus reconcilientur. — 40. Item cessant causae exhaeredandi, si proles, vel pareotes post datam exhaeredationis causam, Monasterium ingrediantur, quamvis reconciliatio subsecuta ooo sit. — 41. Causae ob qoas exheredari potest frater io casu, quo torpis persooa instituta est haeres, sunt tres. — 42. Prima, si vitae fratris insidias mortis tentaverit. — 43. Secunda, si fratrem accusaverit io causis graviter criminalibus. — 44. Tertia, si bonis fraternis tentaverit ioferre jacturam. — 45. Fit etiam Exaeredatio bona meote — 46. de qua meotio habetur in veteri Jure. — 47. Exempla afferuotur. — 48. 49. Differentia hanc ioter exhaeredationem et eam quae sit in poenam. — 50. 51. Ao io dubio exhaeredatio bona mente facta censeri debeat.

Exheredatio est exclusio heredis, alias ne-
cessario instituendi, ab hereditate, ob le-
gitimam causam facta. *Est in re communis.*
2 Exheredatio descendentium, ut rite fiat, et
suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim;
princ. Inst. de exher. l. ibi: *Parens curare debet, ut*
filium instituat heredem, vel exheredem eum nomina-
tim faciat, alioquin, si eum silentio praeterierit,
inutiliter testabitur, et §. 5. *eodem,* ibi: *Omnes, sive*
sui, sive emancipati sint, vel heredes instituantur,
vel nominatim exheredentur. Rota *par. tom.* 1. *decis.*
3 321. *num.* 8. Si tamen unicus est filius, vel filia,
non est necesse eum nomine suo vocare, sed suf-
ficit, si Testator dicat: *Filius meus exheres esto* §.
4 1. *Instit. eod.* Exheredatio, ut valeat, debet fieri
ab omnibus bonis paternis, et circa totam here-
ditatem; *arg. leg. cum quidam* 10. *ff. de leg. et*
5 *posthum.* et sic *communis.* Insuper exheredatio,
ut valeat, debet fieri ex legitima causa in testa-
mento specifice expressa. *Novell.* 115. *cap.* 3. ibi:
Et ipsas nominatim ingratitudinis causas partesne
6 *suo inseruerint testamento.* Et si causa exhereda-
tionis in testamento expressa fuerit minus legi-
tima, testamentum est nullum; Rota *p.* 1. *decis.*
568. *n.* 2. tunc enim non dicitur exheredatio, sed
7 praeteritio; Rota *ibid.* Demum, ut exheredatio
valeat, requiritur, ut causa exheredationis Testa-
mento inserta ab Herede scripto legitime probe-
tur; *arg. cit. Novell.* 115. *cap.* 4 *princ.* ibi: *Nisi*
probabuntur ingrati etc. Et per hoc correcta sunt
Jura antiqua, vi quorum Exheredato incumbebat
probare suam innocentiam, et non Heredi scri-
8 pto causam exheredationis. Ad hoc autem ut exhe-
redatio locum habeat in Filio, licet plures sint
causae, una tantum probata sufficit; Rota *p.* 4.
9 *tom.* 3. *dec.* 582. *n.* 15. Omnes dictae conditio-
nes, quae requiruntur pro valida exheredatione
descendentium, requiruntur etiam pro valida
exheredatione ascendentium. *Novell.* 22. *cap.* 47.
et Novella 115. *cap.* 4.

Causae legitimae exheredandi descendentes 10
sunt quatuordecim. *Novella* 115. *cap.* 3. Prima, 11
si descendens parenti manus violentas injecerit;
cit. Novella 115. *cap.* 3. ibi: *Si quis parentibus ma-*
nus intulerit. Secunda, si gravem ei injuriam in- 12
ferat, *cit. Novella* 115. *cap.* 3. ibi: *Si gravem, et*
inhonestam injuriam eis intulerit. Tertia, si crimi- 13
naliter eum accusat, non item si civiliter, *citat.*
Novell. 115. *cap.* 3. ibi: *Si eos in criminalibus cau-*
sis accusaverit, quae non sunt adversus Principem,
vel Rempublicam. Dictum fuit *non item civiliter,*
quia filius civiliter agens contra Patrem, eumque
accusans, exheredari non potest, *arg. cit. Novell.*
115. *cap.* 3. et ratio est clara, quia *quis jus suum*
persequitur, nemini facit injuriam, lib. 144. *ff. de*
Regul. Juris. Quarta si cum maleficis versatur; 14
cit. Novell. 115. *cap.* 3. ibi: *Si cum maleficis ho-*
minibus ut maleficus conversatur. Quinta, si vitae 15
parentis insidiatur; *cit. Novella* 115. *cap.* 3. ibi:
Si vitae parentum suorum per venenum, aut alio
modo insidiari tentaverit. Sexta si Novercam suam 16
carnaliter cognoverit; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi:
Si Novercae suae, aut concubinae patris filius sese
immiscuerit. Septima, si filius extiterit delator 17
contra patrem cum gravi ejusdem praejudicio;
cit. Novell. 115. *cap.* 3. ibi: *Si delator contra pa-*
rentes filius extiterit, et per suam delationem gravia
eos dispendia fecerit sustinere. Octava, si pro patre 18
incluso filius recusat fidejubere; *cit. Novell.* 115.
cap. 3. ibi: « Si quemlibet ex dictis parentibus
» inclusum esse contigerit, et liberi, qui possunt
» ab intestato ad ejus successionem venire, pe-
» titi ab eo ut unus ex his in sua cum fidejus-
» sione noluerit, vel pro debito, in quantum ex
» se, qui petitur, probatur esse idoneus; Hoc ta-
» men, quod de fidejussione, censuimus ad ma-

» sculos tantummodo liberos volumus pertinere.«
19 Nona si, patrem testari impedit; *cit. Novell.* 115. *c.* 3. ibi: *Si quis ex liberis prohibet, vel impedit, ne*
20 *parens faciat testamentum.* Decima, si Arenariis, et Mimis se associat; *cit. Novell. cap.* 3. ibi: *Si praeter voluntatem parentum inter Arenarios, vel Mimos, sese filius sociaverit, et in hac professione permanserit, nisi forsan etiam parentes ejusdem pro-*
21 *fessionis fuerint.* Undecima, si alicui ex dictis parentibus volenti suae filiae, vel nepti maritum dare, et dotem secundum vires suae substantiae pro ea praestare, illa non consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit; *cit. Novell.* 115. *cap.*
22 3. §. 1. Duodecima, si liberi parentibus in furorem, vel dementiam lapsis obsequium et curam competentem non praebuerint, a parentibus ad sanitatem redeuntibus exheredari possunt; *citat.*
23 *Novell.* 115. *cap.* 3. §. 12. Tertiadecima, si liberi parentem captivitate hostis detentum non redimant, dum possunt, juste exheredantur a Patre. Immo ipso jure exheredes sunt, ipsaque ereditas pro redemptione applicanda devolvitur ad Ecclesiam, ex qua captivus oritur, casu, quo parens in tali captivitate absque testamento moria-
24 tur; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 13. Quartadecima, si proles non sit Catholica *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 14. Unde omnes dictae quatuordecim causae sufficientes pro exheredandis liberis breviter comprehenduntur in sequentibus versiculis.

Bisseptem ex causis exheres filius esto:
Si Patrem feriat, vel maledicat ei.
Carcere detrusum si negligat, aut furiosum.
Criminis accuset, vel paret insidias,
Si dederit damnum grave, si nec ab hoste redemit,
Testarique vetet, se sociatque malis,
Si Mimos sequitur, vitietque cubile parentum,
Si mutet fidem, si filia sit meretrix.

25 Praeter enumeratas causas nullae aliae sunt, ob quas possint liberi exheredari, textu expresso *in cit. Novell.* 115. *cap.* 3. *princ.* ibi: *Nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quae in hujus Constitutionis serie continentur;* sic Molina *disp.* 170. Perez *de lib. praetor. n.* 18. et
26 alii. (*) Unde si proles absque parentum consensu, vel contra expressam voluntatem ipsorum, matrimonium contrahat cum honesta persona, non potest per hoc exheredari; *arg. leg. Cum te, Cod. de inoffic. Testament. cap. Gemma, de Testam.* Concil. Tridentin. *sess.* 24. *cap.* 9. *de reformat. Matrim.* Et ratio est, quia nulli facit injuriam, qui utitur jure suo, *l.* 145. *ff. de R. J.* sic Jul. Clar. §. *Testamentum qu.* 41. *n.* 4. Abbas *in cap.* 1. *de Sponsal. Impub. n.* 5. Covarruv. *de matrimon. part.* 2. *cap.* 3. §. 8. *n.* 5. Jason. *in Authentic. Sed si post, Cod. de inoffic. testament.* Molina *disp.* 170. Haunold. *tract.* 6. *cap.* 7. *num.* 470. Reiffenstuel *lib.* 3. *Decretal tit.* 26. *num.* 409. et alii. Immo 27
neque exheredari potest proles, etiamsi matrimonium contrahat cum persona inhonesta, et indigna contra voluntatem parentum; *arg. cit. Novella* 115. *cap.* 3. *princip.* ubi statuitur ob nullam aliam causam praeter quatuordecim assignatas posse parentes liberos exheredare; *et l. Cum te* 18. *Cod. de inoffi. Testam. et cap. Gemma, de Testament.* et sic tenent Jul. Clar. *loc. cit.* Covarruv. *loc. cit. n.* 5. et apud eum Immola *in c. Accedens, de Procurat.* Jason. *in Authent. Sed si, Cod. de inoffic. Testam.* Molina *disp.* 170. Haunold. *tract.* 6. *cap.* 7. *num.* 470. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 500. ubi testatur de communi aliorum: Glossa tamen *in cap. de raptoribus* 3. *caus.* 36. *q.* 1 *verb. Excusata,* Alexander
in l. 1. *ff. soluto matrimonio,* Paul. Parisien. *vol.* 28
3. *cons.* 29. Felin. *in cap. Idem, de Testam. num.* 13. ac nonnulli alii tenent in hoc casu omnino justam adesse causam exheredandi prolem contra voluntatem parentis ante annos 25. indignae ac turpi personae nubentem, saltem si pater alias honestas nuptias obtulit, vel eas non impedivit; *arg. Auth. Sed si post, Cod. de inoffic. Testam.* ibi: *Sed si et sine consensu tuo* (idest parentis) *marito se, libero tamen, copulaverit, eam exheredare non potes.* Ergo inferunt a sensu contrario, si sine consensu parentis marito non libero, vel turpi
personae se copulet, exheredari potest (**). Unde 29
secundum aliquorum regnorum Edicta, et statuta, si filia ante 25. annos, et filius ante 30. annos absque consensu parentum nubit, non tantum inaequali, sed etiam turpi personae, possunt a parentibus omnino exheredari. Sic statuta Bavariae *tit.* 49. *art.* 9. et sic varia edicta in Regno Galliae

(*) Sed quamvis clarus videatur allegatus textus, communior tamen Doctorum opinio ad causas similes, vel graviores extendunt, ut testantur. *Corvin. in Cod. li.* 6. *tit.* 28. *pag.* 410. *princ. Zoes. ibid. quaest.* 3. *in princip.* ubi plures Doctores recensent, licet ipsi eorum opinionem non videantur sequi. Licet enim exhaeredatio sit poena, qua filii nocentes plectuntur, ideoque cum sit odiosa ad alios praeter expressos casus non debeat extendi, nihilominus contra vel magis odiosum reputatur, patrem cogi, ut impio, et indigno filio bona sua relinquat. Ita multis rationibus, argumentis, exemplis et auctoritatibus firmat *Vin. comment. in Instit. lib.* 2. *tit.* 18. §. 1. *num.* 2. *Struv. exercit.* 32. *th.* 33. (*Edit. Barbiell.*)

(**) Hac enim poena jure plectitur filia, quae rejecta nubendi occasione sibi a patre oblata, turpem potius vitam elegit. *Cujac. commet. in Novell.* 18. *de triente, et semisse edit. Venet. tom.* 2. *coll.* 928. *lit. B.* Quod idem ad casum extendunt, quo servilis, aut alicujus turpis matrimonii complexibus se polluerit, cum non minus ad injuriam patris spectet ejusmodi matrimonium, quam turpis vita. *Cujacius observat. lib.* 3. *cap.* 5. Non diversum judicium ferendum est de jure civili si filius-familias invito patre mimam, meretricem, vel aliam infamiae nota laborantem ducat in uxorem, quae universae familiae labem inurit. *l.* 3. §. *si emancipatus ff. de bonor. posses. contr. tab. Cujac. observat. dict. lib.* 3. *cap.* 5. *Gail. observat.* 95. *n.* 17. *lib.* 2. *Covaruv. in tractat. de sponsal. part.* 2. *cap.* 3. §. 8. *Zoes. in Cod. lib.* 6. *tit.* 28. *in notis lit. C.* (*Edit. Barbiell.*)

relata a Pontas *in Dictionar. Casuum Conscient.*
verb. *Matrimonium cas.* 10. et laudat, *cas.* 17. (*)
30 Causae legitimae ob quas licet liberis exhere-
dare parentes, vel alios ascendentes, sunt octo;
31 *cit. Novell.* 115. *cap.* 4. Prima, si parentes ad in-
32 teritum vitae liberos suos tradiderunt. Secunda,
si venenis, aut maleficiis, aut alio modo paren-
33 tes filiorum vitae insidiati fuerint. Tertia, si pa-
ter, Nurui suae, aut concubinae filii sui sese car-
34 naliter immiscuerit. Quarta, si parentes prohi-
buerint filios suos Testamentum condere de ro-
35 bus sibi testari permissis. Quinta, si pater uxori
suae, vel haec illi venenum praebeat, aut vitae
insidietur, filius enim propter hoc flagitium po-
36 test parentem reum exheredare. Sexta, si liberis,
vel uno ex his in furore constituto, parentes eos
37 curare neglexerint. Septima, si liberi in captivi-
38 tate detenti negligantur, a parentibus. Octava, si
parentes non sunt Catholici, et filii Catholici, Sic
cit. Novell. 115. *cap.* 4. Unde omnes dictae octo
causae comprehenduntur breviter in sequentibus
versibus.

Si pater accusat capitalis criminis, aut se
Adjungat nurui, vitaeque est insidiatus,
Testari prohibet gnatum, matrique venenum
Praeparet, inclusum in carcere, vel furiosum
Negliget, et veram contemnat Religionem.

39 Omnes tamen supra recensitae causae exhere-
dandi cessant, si ante conditum Testamentum pa-
rentes cum liberis, et liberi cum parentibus re-
concilientur. *Sic communis* cum Julio Claro §.
Testamentum qu. 41. *num.* 9. Rofa *part.* 1. *decis.*
40 29. *num.* 1. Item cessant causae exheredationis,
si proles, vel parentes post datam exheredationis
causam, Monasterium ingrediantur, quamvis re-
conciliatio subsecuta non sit. Covarr. *de Testam.
cap.* 16. *num.* 28. Abbas *vol.* 2. *cons.* 7. Felin. *in
cap. Rodulphus, de rescript.* Reiffenstuel. *loc. cit.
n.* 505. Glossa *in l. Deo nobis, Cod. de Episcop.
et Cleric. arg. cap.* « Non liceat parentibus liberos,
» vel liberis parentes ab haereditate repellere
» Monachos factos, quamvis dum laici fuerint,
» in causam ingratitudinis inciderint. »
41 Causae, ob quas exheredari potest Frater in
casu, quo turpis persona instituta est heres, sunt
42 tres; *Novella* 22. *cap.* 47. Prima, si vitae fratris
insidias mortis tentaverit; *citat. Novella* 22. *cap.*
47. ibi: « illum solum tamquam ingratum circa
» Fratrem effectum participari hoc lucrum non
» concedimus, qui mortem voluit Fratris. » Se- 43
cunda, si Fratrem accusaverit in causis graviter
criminalibus; *cit. Novell.* 22. *cap.* 46. ibi: *Aut cri-
minalem inducere contra eum subscriptionem.* Ter- 44
tia, si bonis Fraternis tentaverit inferre jactu-
ram; *cit. Novella* 22. *cap.* 47. ibi: *Aut substantiae
ejus praeparavit inferre jacturam, ejus enim portio
tam ad reliquos Fratres, quam matrem veniat;* et
istae causae brevius comprehenduntur sequenti-
bus versibus.

Tres licet ob causas ingratum pellere Fratrem,
Si Fratri insidias, perniciemque ferat,
Si scelera affingat, ferro, focoque pianda,
Aut si fraternas perdere tentet opes.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Exhaeredatio ut plurimum fit *notae causa, et* 45
in poenam liberorum. Sed et fieri exhaeredatio
potest *bona Mente.* De hac agendum. 46
Ejus habetur mentio *in l.* 17. *ff. de Liber. et* 47
Postum. instituend. etc. ibi: « Multi non notae
» causa exhaeredant filios, nec ut eis obsint, sed
» ut eis consulant, (ut puta impuberibus) eisque
» fideicommissam haereditatem dant: » tum *in
l.* 12. §. 2. *ff. de Bon. Liberor.* ibi: « Si quis non
« mala mente Parentis exhaeredatus sit, sed alia
» ex causa, exhaeredatio ipsi non nocet, ut puta
» pone furoris causa exhaeredatum eum, vel ideo,
» quia impubes erat, haeredemque institutum
» rogatum ei restituere haereditatem; » Confer
itidem *l.* 45. *ff. eod. l.* 17. §. 2. *ff. de Curat. Furios.
l.* 25. *C. de Inoffic. Testam.*
Exempla exhaeredationis *bona mente* sunt. I. 48
Si Pater habet filium prodigum, et ex eo Nepo-
tes, potest haeredes instituere Nepotes, et exhae-
redare filium, eique quod sufficeret alimentorum
nomine a Nepotibus certum legare, *addita causa
necessitateque judicii sui,* ut dicitur *in l.* 16. §. 2.
ff. de Curat. Furios. scilicet quod eum exhaere-
davit non notae causa, et in poenam, sed in ipsius
favorem ad conservanda bona, ne ea dissipet. II.
Si Pater ingentes divitias relinquat, insidias vero 49
timeat vitae parvuli filii ab Agnatis bonis illius
insidiantibus, valet alium instituere haeredem,
eumque fidei commisso gravare de restituenda
haereditate filio, si in suam tutelam perveniat.
Vide et alia plura exempla apud Stryk *in us.
modern. Pandect. lib.* 28. *tit.* 2. §. 9.

(*) Sed hujusmodi statuta exhaeredationem permittentia contra nubentes invito patre videntur matrimonii libertatem restringere, ideoque Sacros Canones ledere, ac evertere, ac propterea non attendenda. Hinc edicta superius enunciata in Galliarum Regno, non exhaeredationem permittunt, sed parentibus tribuunt facultatem privandi filios haereditate usque ad legitimam, cujus edicti verba per extensum refert. *Zoes. l. citat. in not. lit. D.* Ibique citat *Hotomann. in fin. quaestionum. illustr. cap.* 2. §. 6. *et seq.* Cum enim Matrimonia ad Forum Ecclesiasticum pertineant, non satis recte ipsis legem ponunt Constitutiones Laicales *Covar. in Decret. lib.* 4. *part.* 2. *cap.* 3. §. 8. *n.* 5. quamvis juxta aliquos respectus etiam a Laicali jurisdictione in nonnullis dependeant saltem quatenus inter contractus adnumerantur, consule *Reinking. de regim. Eccles. claus.* 1. *cap.* 10 *n.* 20. 21. *et seq. Schneidov. de divortiis, n.* 6. (*Edit. Barbiell.*)

50 Forma praescripta a Novella 115. de qua dis-
serit *Auctor*, non pertinet ad exhaeredationem
hanc, quae fit bona mente, sed restringenda est
ad exhaeredationem tantum, quae fit notae causa
in poenam; *Carpzov. Jurisprud. Forens. part.* 3.
const. 9. *defi.* 11. *Ricter. decis.* 41. *n.* 16. *et sequent.*
51 Plura autem hinc sequuntur. I. Exhaeredatio
quae bona mente fit, ad certum tempus fit, quod
52 alias fieri nequit. II. Valet exhaeredatio bona
53 mente sine expressione causae. III. Postumi bona
mente exhaeredari queunt, non item notae causa,
et in poenam, quum nulla causa in Nov. 115.
54 determinata cadere in eos possit. IV. Contra exhae-
redationem notae causa et in poenam factam con-
sulitur filiis quaerela inofficiosi testamenti, sed
haec locum sibi haud vindicat in exhaeredatione
55 bona mente facta. V. Ex jure Novellae 115. Pa-
ter filio impuberi notae causa et in poenam
exhaeredato, pupillariter substituere nequit, prout
olim poterat. At potest pupillariter substituere
filio impuberi bona menta exhaeredato. Vide et
alias differentias apud *Stryk. in usq. modern.
Pandect. lib.* 28. *tit.* 1. §. 10.

Reliquum est, ut discutiatur, an in dubio 56
exhaeredatio bona mente facta censeri debeat?
Varias de hac quaestione sententias congesserunt
Menoch. de Praesumpt. lib. 4. *praesumpt.* 18.
Mascard. de Probat. conclus. 714. *Linck. dissert. de
Exhaeredat. bona mente facta* §. 31. Porro si illud 57
praesumi debet, quod communiter fit, in dubio
non *bona mente*, sed *notae causa in poenam* exhae-
redatio facta praesumi debet. Quae enim *bona* 58
mente fit exhaeredatio, ea a regula recedit, irre-
gularis est, et ad casus exceptos referenda, ac
proinde qui in ea se fundat, ostendere debet bona
mente a Patre ipsam factam esse; Confer *Linck.* 59
dict. dissert. de Exhaered. bon. ment. fact. dict. §.
31. *in fin.*

Nota vero, quod haec praesumptio generalis 60
est, et sic elidi facile potest per specialiores
circumstantias, quales sunt illae notatae in ad-
ductis exemplis, et aliis allegatis *a Stryk ubi su-
pra.* (*)

(*) Plura de exhaeredatione vide infra *de testamenti nullitate, novissimum additamentum.* (*Edit. Barbiell.*)

EXORCISTATUS

EXORCISTATUS CONFERENDUS EST SUBDIACONO, DIACONO, ET PRESBYTERO GRAECO, QUI RITU LATINO AD DIACONATUM, PRESBYTERATUM, AUT EPISCOPATUM SINT PROMOVENDI. BENEDICTUS XIV. CONSTIT. INCIP. *ET SI PASTORALIS* §. 7. ALIA VIDE VERB. *ORDO* ART. 1. A NUM. 34. AD 56.

EXORCIZARE EXORCISTA

SUMMARIUM

1. Exorcizare sumitur in duplici sensu, et assignatur uterque sensus. — 2. Hic non est sermo de Exorcismo capto primo sensu, sed solum in secundo—3. Traditur definitio Exorcismi capti in secundo sensu.— 4. Exorcismi Caeremonia, quae fit in baptismo, ubi expresse imperetur. — 5. Et ubi de hac antiqua Caeremonia fiat specialis mentio. — 6. Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ratione periculi jam fuerit baptizatus. — 7. Exorcistae munus quid sit. — 8. Ad licite exorcizandum tria requiruntur, quae assignantur. — 9. Nemo potest exorcizare sine licentia Ordinarii, etiamsi sit Regularis. — 10. Affertur ad hoc Littera Encyclica directa Ordinariis. — 11. Exorcistae, si tale exorcizandi munus exerceant cruculis, et aliis modis insolitis, mittuntur in exilium. — 12. Ad exorcizandam Monialem Ordinarius non concedit licentiam ingrediendi Clausuram. — 13. Neque Sacra Congregatio illam concedere solet. — 14. Et si concedatur, intelligitur tantum pro benedicendis cellis de infectione suspectis. — 15. Exorcizatio Monialis a quo, et quomodo, et in quo loco sit facienda, demonstratur, *ad num.* 16. — 17. Signa praecipuae Energumenorum, seu a Daemone obsessorum referuntur.—18. ad 19. Exorcismi in 8. libris Ecclesiae non relatis non debent admitti.—20. Exorcistatus conferendus est Graecis, qui ritu Latino ad ordines sint promovendi. — 21. ad 26. De Exorcistatu in primitiva Ecclesia.

1 Exorcizare sumitur in duplici sensu. Primo
ad significandum exorcismum, seu benedi-
ctionem aquae, et salis, quae fit in missa
Parochiali, seu Conventuali. Secundo ad
exprimendam obtestationem, qua utitur Ecclesia
ad expellendum Daemonem, ejusque potentiam,
ut fit in Caeremoniis, quae baptismum antece-
dunt, et pro obsessis, aut possessis a Daemone.
2 De exorcismo in primo sensu sumpto hic non est
sermo; sed solum de Exorcismo sumpto in se-
cundo sensu. Et exorcismus sumptus in hoc se- 3
cundo sensu definitur, quod sit divini Numinis
obtestatio ad effugandum, seu expellendum Dae-
monem, ejusque virtutem, seu potentiam. Est in
re communis. Exorcismi Caeremonia, quae fit in 4
baptismo*, imperatur expresse in *cap. Sive* 53.
dist. 4. *de consecratione*, ibi: « Sive parvuli, sive
» juvenes ad regenerationis veniant Sacramentum,
» non prius fontem vitae adeant, quam Exor-
» cismis, et exsufflationibus Clericorum Spiritus

5 » ab eis immundus abjiciatur. » Et hujus antiquae Caeremoniae fit mentio *in c. Sicut* 62. *dist.* 4. *de Consecratione*, ibi: « Sicut nostis, Fratres » carissimi, et parvuli exsufflantur, et exorcizan» tur, ut pellatur Diaboli potestas inimica, quae » decepit hominem, ut homines possideret. » *Et in cap. De hinc* 66. *ead. dist.* 4. *de consecrat.* « Exorcizatur Diabolus, ut suam nequitiam agno» scens, et justum super se judicium timens re» cedat ab homine, nec jam contendat eum arte » sua subvertere, ne baptismum consequatur; » *et in cap. Sacerdotes* 67. *ead. dist.* 4. *de consecrat.* laudatur antiqua Ecclesiae traditio imponendi manus super credentes ad Daemonia ab eis ejicienda, ibi: « Sacerdotes cum per Exorcismi » gratiam manum credentibus imponunt, et ha» bitare malignos spiritus in eorum mentes con» tradicunt, quid aliud faciunt, nisi quod Dae» monia ejiciunt? »

6 Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ratione periculi jam fuerit baptizatus. Sic expresse statuit Rituale Romanum, et sic expresse statuerunt varia Concilia Provincialia, et signanter Concilium Remense *anno* 1583. Burdigalense *anno* 1684. Aquense *anno* 1585. et alia plurima. Et ratio est, quia, ut inquit S. Thom. 3. *p. q.* 71. *art.* 3. *in corpore*, non solum Daemon conatur impedire ne infans baptismi effectum accipiat, sed etiam ne de illo accepto deinceps fructum percipiat. Ibi: « Tunc cessante periculo debent suppleri (Cae» remoniae omnes) ut servetur uniformitas in » baptismo, nec frustra supplentur post baptis» mum, quia sicut impeditur effectus baptismi, » antequam percipiatur, ita potest impediri post» quam fuerit perceptus; » et sententiam istam affert Richardus *in* 4. *dist.* 6. *art. ult. q.* 1. quem laudat, et sequitur Angelus de Clavasio verb. *Exorcismus num.* 2. *Quid*, ait hic Auctor, *si aliquis baptizetur sine exorcismo?* « Respondet Ri» chardus, quod debet post baptismum exorciza» ri... quia licet baptizato parvulo, peccatum » non sit; tamen in eo remanet actualiter fomes » peccati, et ideo etiam post baptismum habet » efficaciam reprimendi Diabolum. (*)

7 Exorcistae munus est manus imponere supra vexatos a spiritibus immundis, ad illos adjurandos, et ejiciendos; item ad exorcizandos Catechu-
8 menos. *Sic communis.* Ad licite exercendum tria requiruntur. Primo ut fiat Exorcizatio ex causa gravi, non ex levitate, non ad sciscitanda a Daemone quaesita curiosa, sed ad liberandos Energumenos a Tyrannide Daemonis. Sic docet S. Thomas 2. 2. *quaest.* 90. *art.* 2. Secundo requiritur, ut adjuratio Daemonis fiat absque precibus, sed cum imperio, et objurgatione, sic enim superbia Daemonis magis confunditur. Tertio requiritur, ut Exorcizatio solemnis fiat ab habente potestatem, quae non omnibus conceditur, sed tantum aliquibus, secundum prudentiam Episcoporum, habentibus ordinem Ecclesiasticum Exor-
cistatus: Unde nemo potest exorcizare sine facul- 9
tate Ordinarii, etiamsi sit Regularis, ut decrevit *Sacra Congreg. Episcop. et Regul. in Florentina* 22. *Februarii* 1625. et expresse statuit *Sac. Congr. S. Officii die* 5. *Julii* 1710. per litteram Encyclicam directam omnibus Archiepiscopis, aliisque Ordinariis Italiae, et Insularum adjacentium, tenoris ut sequitur.

Lettera Circolare della Sac. Congreg. del S. 10
Offizio: circa l'obbligo, e la qualità de'Sacerdoti da ammettersi all'esercizio dell'Esorcista.

« Essendo stati rappresentati alla Santità di » Nostro Signore i gravi disordini, che seguono » dalla moltiplicità delli Esorcismi, che quasi uni» versalmente s'inventano, e si praticano dallo » persone destinate ad esorcizare, e volendo la » medesima colla sua Pastorale sollecitudine dare » a tali inconvenienti il necessario provvedimento, » uditi prima li pareri di questi miei Eminentiss. » Colleghi Signori Cardinali, Generali, Inquisi» tori, ha stabilito, che per mezzo di questa Sac. » Congreg. s'ordini a tutti gli Arcivescovi, Ve» scovi, ed altri Ordinari d'Italia, e dell' Isole » adjacenti, siccome colla presente s' ordina a » V. S. che in avvenire non permetta, che alcun » Sacerdote tanto Secolare, quanto Regolare, sia » ammesso all'esercizio di Esorcista, senza che » prima le costi della di lui pietà, integrità di » vita, e prudenza, e senza che abbia tutte le » qualità ricercate per tale amministrazione dal » Rituale Romano.

« Vuole in oltre sua Beatitudine, che Ella in» sista con tutta la sua attenzione, e vigilanza, » acciocchè le persone, che da lei saranno sti» mate capaci di tal ministero, si vagliano della » direzione del supradetto Rituale Romano, e » che non preteriscan le regole, che in quello si » prescrivono. Tanto V. S. dovrà eseguire per » ubbidire esattamente alli Santi, e supremi Or» dini di Sua Beatitudine, e Dio la prosperi. »

Roma 5. Luglio 1710.

Di V. S.

Come Fratello
G. CARD. MARESCOTTI.

Exorcistae si tale exorcizandi munus exerceant 11
cruculis, et aliis modis insolitis, mittuntur in exilium; *Sac. Congreg. Episc. et Regul. in una*
Venetiarum 27. *Octobr.* 1603. Ad exorcizandam 12

(*) Quod hic rectissime Auctor statuit, supplendos esse exorcismos, si forte periculi causa baptizatus quis fuisset, sacris caeremoniis omissis; integra dissertatione Du Guetus ostendit. Prima ea est trium, quae Parisiis an. 1727. prodierunt, disssertationum inscriptarum: *Dissertations Theologiques, et dogmatiques.* (*Edit. Barbiell.*)

Monialem Ordinarius non concedit licentiam in-
grediendi in Clausuram; *Sac. Congreg. Episcop.
et Regul. in Regiensi* 15. *Maji* 1601. *et in Cremon.*
13 1. *Octobr.* 1610. Neque Sac. Congreg. illam con-
cedere solet; *ead. Sac. Congreg. in una Vicent.* 14.
Maji 1606. *et in una Montis Regalis* 10. *Januarii*
14 1617. Et si concedatur, intelligitur tantum pro
benedicendis Cellis de infectione susceptis; *ead.*
15 *Sac. Congreg. in Imolens.* 23. *Februar.* 1594. Unde
eadem Sacr. Congreg. 1. *Julii* 1609. pro Moniali-
bus exorcizandis decrevit ut infra: » Nulla Mo-
» nialis Energumena intra Monasterii Septa a
» quocumque Presbytero Seculari, vel Regulari
» etiam Confessario exorcizetur, sed ad Eccle-
» siam exteriorem ejusdem Monasterii, obtenta
» prius a Sacra Congregat. licentia, ea de causa
» deducatur, vel transferatur. In translatione
» autem hujusmodi, sicuti in actu exorcizationis,
» honestae personae consanguineae, vel aliae mu-
» lieres provectae aetatis, ac probatae conversa-
» tionis Energumenam comitentur. Exorcista sit
» ad actum hujusmodi approbatus; Exorcizatio
» minori, quo fieri potest, fiat strepitu; Ecclesiae
» janua eousqe occlusa remanet, quousque Exor-
» cizatione completa ad Monasterium Energumena
» reducatur; Ceterum tam in reditu; quam in
» accessu ad Ecclesiam, et Monasterium respe-
16 » ctive, et sine diverticulo tendatur. » Et alias
consimiliter decrevit, ut infra. « Adhibitis debitis
» diligentiis ad cognoscendum, an Monialis sit
» revera vexata? datur licentia Sacerdoti Saecu-
» lari, vel Regulari moribus, et aetate gravi,
» eam exorcizandi in Ecclesia exteriori intra
» terminum trium, vel ad summum sex mensium
» coram Confessario, et duabus, vel tribus femi-
» nis consanguineis, et januis clausis; modo ex-
» pleto exorcismo statim reducatur in Clausuram.
» Si vero Spiritus, ut plurimum, erunt ficti, car-
» ceres, flagella, jejunia, compedes, et similia
» erunt ejusmodi Energumenarum Exorcismi; »
Sac. Congreg. Episcop. et Regul. in Tiburtina 20.
Julii 1580. *in Fanensi* 18. *Aprilis* 1600. *in Vicent.*
14. *Maji* 1616. *et in Bononiensi* 8. *Octobr.* 1649.
17 Grave indicium diabolicae vexationis est,
quando ex fide jurata Medicorum constat, nulla
adhibita medicamenta profuisse; *Sac. Congreg.
Episcop. et Regul. in Parmensi* 10. *Novembris* 1645.
Delrius autem *lib.* 3. *Disquisit. magic. cap.* 2. *sect.*
2. *quest.* 3. Monacell. *t.* 3. *tit.* 1. *formul.* 47. *num.*
4. *et* 5. plura referunt hujusmodi signa. Praeci-
pua tamen sunt haec: si obsessus loquatur variis
linguis, quas numquam didicit; si horreat omnia
Sacra, si praecipitiis se exponet, si statim intume-
scat in aliqua parte corporis, et statim detume-
scat, si tacite interrogatus respondeat, aut tacito
imperio pareat; si Epilepsia laboret; si antea
scientia ignarus, se perfecte scientificum osten-
dat, si ita immobilis maneat, ut plurimorum ho-
minum viribus nequeat dimoveri, si sacra verba
proferre renuat, qualia sunt *Miserere mei Deus.
Qui habitat in adjutorio Altissimi. Magnificat anima
mea Dominum. In principio erat Verbum*, et simi-
lia; si a facie Sacerdotum, et praecipue Exorci-
starum fugiat, in Ecclesiam ingredi nolit, et si
ingrediatur, ab ea statim fugere procuret, cuncta
benedicta, Sanctorumque imagines, et maxime
Crucifixi nolit inspicere nec deosculari, immo
projiciat, et in haec omnia conspuat, si clamet,
cum aliquae Reliquiae Sanctorum superponuntur
ejus capiti, etiam occulte, et statim dicat, auferte
istas a me, quoniam foetent, vel sunt nimis
graves, et hujusmodi. Ad haec autem signa inte-
gre dignoscenda consule supradictos una cum
Candido Brugnolo, aliisque hujusmodi scriptori-
bus. (*)
Exorcismi in Sacris Ecclesiae libris non relati, 18
non debent admitti. Benedictus XIV. tom. 1. Consti.
89. incip. *Inter omnigenas* §. 8. Exorcizandi ratio 19
in Rituali Romano praescripta exacte observari
jubetur. Idem Const. 141. incip. *Sollicitudini* §. 57.
Regularibus non licet, contradicente Episcopo, 20
exorcizare, etiam in propriis Ecclesiis, et Coeno-
biis. Vide tomo 5. verb. *Oratorium* et Constitu-
tionem Benedicti XIV. incip. *Magno*, §. 34.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Primis Ecclesiae saeculis non solum Clerici, 21
verum et Laici donum ejiciendi Daemones habue-
re, et sic Exorcistarum officium usurparunt. Te- 22
statur Tertullianus *Coron. Milit. cap.* 11. ejectos
a Militibus fuisse spiritus immundos: *Et quos*
(ait) *interdiu exorcismis fugavit, noctibus defensa-
vit.* Et *lib. de Idololatr. cap.* 11. tradit, Parentes 23
solitos exorcizare proprios filios: *Quare* (inquit)
*Constantia exorcizavit Alumnos suos, quibus domum
suam, et cellarium praestat? Ille quidem si exclu-
serit Daemonem, non sibi placeat de fide, nec ejus
inimicum exclusit.* Notarunt Baron. *anno* 56. Ju-
stellus *in notis ad Canon* 91. *Eccles. univers.*

(*) Non praetereunda silentio hic est magna illa contro-
versia, quae late Germaniam in varias sententias non mul-
tos ante annos distraxit, ob Exorcismorum ad plurimos de-
pellendos morbos usum a Joanne Josepho Gassnero plen-
tissimo Parocho feliciter adhibitum. Hinc et illinc permulti
disseminati libelli fuere, quorum alii Gassneri curationes
imposture condemnabant, alii harum veritatem confirma-
bant. Inter illos principem locum meretur Antonii de Haen
Archiatri, ac Medicinae in Viennensi Accademia Professo-
ris *dissertatio Theologico-physica de miraculis*, *c.* 5. hos
vero inter exstat Anonymi excusa Augustae Vindelicorum a.
1775. *Demonstratio de conformitate cum principiis Evan-
gelicis, et sensu, et praxi Ecclesiae in methodo menendi
affectos vario morborum genere, quam adhibet Jo: Jose-
phus Gassnerus.* Ad hanc ipsam controversiam spectant
brevia quaedam opuscula, quae in Parisiensi Dinovartii
Diario Ecclesiastico leguntur *tom.* 59. 60. 61. 62. *et* 63.
(*Edit Barbiell.*)

24 Postea peculiare ac distinctum munus in Ecclesia fuit eorum, qui in gradum Exorcistarum cooptati erant, ut docent plura de Exorcistis affirmantes Balsamon *in Can.* 26. *Synod. Laodicen.* Ambian. *ad Tertullian. in Apolog. cap.* 23. *ad finem;* Pamel. *ad Epistol.* 26. D. Cyprian. *Espenc. ad D. Paulum lib.* 1. *Disgress. cap.* 9. Lindebrog. *Verb. Exorcista,* qui de his Exorcistis accipiunt Textum *in l.* 1. §. *Medicos, de Var. et Extraordin. Cognit.*

25 Per id vero temporis ad Exorcistatum non ordinabantur nisi provectioris aetatis: *Exorcistae* (opportune ait Hallier *de Sacris Elect. et Ordinar. part.* 3. *sect.* 7. *cap.* 1.) « nequaquam Ecclesiae » utiles esse poterant, aut officio suo idonei, nisi » provectioris aetatis. Neque enim Pueri vel Adolescentes idonei, videbantur, qui Daemones adjurarent, Energumenos custodirent, alerent, » eisque manus imponerent. Unde recte et convenienter Syricius eos, qui ab adolescentia Clericatui adscriberentur, in Lectoris gradu atque » Officio; qui in aetate jam matura, in Lectoris aut Exorcistae ordine aut munere versatos » esse praecipit, antequam ad superiores ascendant. Juxta eamdem personarum diversitatem » eosdem gradus Lectoris quidem in iis, qui ab » ineunte aetate Clericali militiae adscripti essent, » Lectoris autem, vel Exorcistae iis, qui grandiores facti hanc vitam seligerent, attribuit Zosimus. »

Mutata hac disciplina, et commisso ut plurimum munere Exorcistae Sacerdotibus, non amplius ad Exorcistatum aetas provectior requisita est. 26

EXPOSITI FILII

SUMMARIUM

1. De expositorum baptismate. — 2. Alia remissive.

1 Proposito dubio in Sacra Congreg. Concilii die 18. Decembris 1723. Quomodo se gerere debeat Parochus Sancti Spiritus in Saxia in collatione Baptismatis infantibus, qui ad Archihospitale deferuntur, sive iidem habeant schedulam de Baptismo testantem, sive non habeant; et etiamsi ex colore, et ceteris corporis qualitatibus deprehendatur etiam esse constitutos in aetate sex aut decem mensium, vel unius anni cum dimidio; *Sacra Congregatio die* 15. *Januarii* 1724. *respondit, esse baptizandos sub conditione in omnibus casibus, excepto tamen casu schedulae, quae habeat certitudinem.*

Alia ad rem, vide verb. *Filius a num.* 17. *ad* 20. et verb. *Parentes a num.* 20. *ad* 32. 2

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI

SUMMARIUM

1. Quando Expositio SS. Sacramenti permitti non debet. — 2. ad 4. Alia pauca. Remissive.

1 Expositio SS. Sacramenti permitti non debet nisi ex publica causa ab Ordinario approbata, etiamsi Ecclesia sit Regularium, quod ex Tridentino *sess.* 21. *cap.* 8. evincit, et statuit S. Congregatio Concilii. Quamquam ex causa privata licet Regularibus in propriis Ecclesiis exponere Sacramentum, dummodo non extrahatur e tabernaculo, et Hostia sit velata, ut ex pluribus S. Congregationis Decretis firmatur *Instit. Eccles.* 30. §. 11. *et* 12.

Reprobatur apud frequentes Scriptores usus exponendi palam SS. Eucharistiam in festis Sanctorum. *ibid.* §. 15. 2

Si exponatur SS. Sacramentum intra tabernaculum apertum et in pyxide tecta, sex saltem candelae ardere debent, ex sensu Sac. Congreg. *ibid.* §. 21. 3

Verum si extra tabernaculum id fiat in Ostensorio velato, tunc saltem duodecim candelae ardentes apponendae. *Ibid.* §. 23. (*). 4

(*) Vide supra v. *Eucharistia art.* 1. *num.* 57. ad 64. item 78. et 79. Exstant quoque Joan. Baptistae Thiers libri quinque Gallico Sermone conscripti, ac duobus tomulis in 12. an. 1677. comprehensi *de l'exposition du S. Sacrament de l'Autel,* quos non inutile erit consulere (*Edit. Barbiell.*)

EXTRACTIO

SUMMARIUM

1. ad 5. De extractione Rei a loco immuni — 6. ad 12. Extractio rerum mobilium extra Statum Ecclesiasticum.

1 Extractio Rei inquisiti, vel damnati a loco
immuni in casibus permissis, si Clericus sit,
fieri potest a Curia Episcopali ex officio;
et si laicus, nonnisi ad instantiam Curiae
saecularis; Benedictus XIV. Constitut. 8. incip.
2 *Alias* §. 5. Ad extractionem inquisiti a loco im-
muni, in dictis casibus procedi potest, habitis in-
diciis delicti sufficientibus ad Torturam. Idem
3 *ibid.* Ad extractionem vero banniti, seu damnati
in contumaciam in similibus casibus, visa senten-
tia contumaciali et actis, quibus illa fundatur.
4 Idem *ibid.* §. 6. Extractionis, et traditionis dene-
gatio, aliaque decreta Judicis Ecclesiastici super
ejus competentia, allegari nequeunt in judicio
super executione sententiae contumacialis. Idem
ibid.

5 De extractione Reorum ad Sacrae Inquisitionis Officium spectantium a locis immunibus, vide tom. 4. verb. *immunitas;* ubi ad rem duae afferuntur Constitutiones Benedicti XIV.

6 Extractio segetum, farinae, et olei extra Statum Ecclesiasticum sine speciali Chirographo Papae prohibetur sub gravissimis poenis, sublata cuilibet facultate concedendi licentias extrahendi. Idem tom. 2. Constitut. 83. incip. *Quo die.*

Quo vero ad alias res mobiles, aut se moven- 7
tes, remittitur arbitrio Legatorum, Praesidum, et
Gubernatorum Provinciarum. Idem *ibid.*

Extractio segetum, aliorumque per aquam, 8
etiamsi directa dicantur ad alia loca ditionis Ec-
clesiasticae, nisi fiat cum praescriptis cautelis,
reputanda erit pro extractione a Statu, et prae-
scriptis poenis punienda. Idem *ibid.* Extractio cu- 9
juscumque rei de Provincia ad Provinciam quo-
cumque tempore, atque etiam extra statum Ec-
clesiasticum, permittitur pauperibus, qui spicas
a Messoribus relictas colligunt. Idem *ibid.* Item 10
Mercenariis, quibus pro mercede datur frumen-
tum, vel quid simile. Idem *ibid.* Item Mendican- 11
tibus, qui eleemosynae loco, et pro victu Coeno-
bii ea colligunt. Idem *ibid.* Ac denique iis, qui 12
pro eduliis ad fora delatis, et loco pretii recipiunt.
Idem *ibid.*

EXTREMA UNCTIO

SUMMARIUM

1. Variae in Ecclesia Dei habentur in praxi Unctiones, prout diriguntur ad varias personas. — 2. Datur Definitio Sacramenti Extremae Unctionis. — 3. Est de fide certum Extremam Unctionem esse verum, et proprie dictum Sacramentum novae Legis a Christo Domino institutum. — 4. Hoc Sacramentum probabilius fuit institutum post Resurrectionem. — 5. Materia remota Extremae Unctionis est Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum, proxima autem est ipsamet unctio facta hoc oleo. — 6. Oleum hoc debet secundum communiorem sententiam esse necessario benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Episcopo nullum fiat Sacramentum. — 7. Secundum autem alios gravissimos Doctores potest hoc oleum ex commissione Papae benedici a simplici Sacerdote pro valido, et licito usu hujus Sacramenti. — 8. Affertur alia ratio pro hac opinione. — 9. Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmorum copiam potest valide, et licite saepius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus, minor quantitas addatur non benedicti. — 10. Affertur ad hoc Decretum Sacrae Congregationis supremae, et universalis Inquisitionis. — 11. Forma Sacramenti Extremae Unctionis, sunt sequentia verba: *Per istam Sanctam Unctionem. etc.* — 12. Invocatio Sanctissimae Trinitatis non est de essentia. — 13. Forma Extremae Unctionis non potest proferri nisi modo deprecativo, non autem mere indicativo. — 14. Unctiones communiter sunt faciendae in septem partibus infirmi sub eadem forma, variato solum nomine partis, quae actualiter ungitur. — 15. Unctio renum in foeminis honestatis gratia est omittenda, sicuti etiam in viris, quando commode infirmi moveri non possunt. — 16. Tunc sive in foeminis, sive in viris non est ungenda alia pars corporis pro ipsis renibus. — 17. Si aliquis careat aliquo ex sensibus, seu mutilatus existat aliquo membro, tunc debet ungi pars illi sensui, seu membro proxima. — 18. Tempore pestis, aut alterius necessitatis qua omnes Unctiones fieri non possunt, sufficit unica unctio in quolibet sensu magis ad Unctionem exposito, cum unica tantum forma omnes corporis sensus exprimente. — 19. Extra tamen casum necessitatis non sufficit ad valorem unica Unctio, nec pro Materia Chrisma. — 20. Tempore pestis possunt fieri Unctiones sine contactu immediato utendo virga longa oleo tincta. — 21. Quamvis extra casum necessitatis sit gravis obligatio in administratione hujus Sacramenti, utendi habitu convenienti, idest superpelliceo et stola, tamen in casu necessitatis potest ministrari sine tali habitu. — 22. Minister validus Sacramenti est solus, et omnis Sacerdos, *ad num.* 23. — 24. Minister licitus hujus Sacramenti est solus Parochus,

aut alius Sacerdos de ejus, vel Episcopi licentia.—25. Regulares non possunt licite sine licentia Parochi, vel Episcopi, aut privilegio Papae hoc ministrare, immo illud ministrando incurrunt Excommunicationem Papae reservatam. — 26. Immo in casu necessitatis, quo non extanto Parocho, infirmus jam ageret animum, tunc Regularis sine incursu ullius censurae, immo et licite, sicut et quicumque Sacerdotes saeculares possunt Extremam Unctionem ministrare. — 27. Extra casum necessitatis nequeunt Regulares sine licentia Episcopi, vel Parochi administrare Extremam Unctionem neque Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur. — 28. Possunt tamen Regulares sine ulla tali licentia ministrare Extremam Unctionem Famulis domesticis, et continuis Commensalibus intra eorum Monasteriorum septa residentibus. — 29. Non est necesse, quod Extrema Unctio conferatur a pluribus Sacerdotibus. — 30. Immo extra necessitatem non est licitum quod Unctiones fiant a pluribus, saltem apud nos Latinos. — 31. Ecclesiae consuetudo, et praxis declarat, ut unus Minister omnes Unctiones, adeoque totum Sacramentum perficiat, excepto casu necessitatis. — 32. Si dum Sacerdos ungit, corripiatur repentino morbo, et moriatur, alius Sacerdos potest, et debet perficere Unctiones partium non unctarum, Unctiones tamen a primo factas non iterando. — 33. Numquam potest, nec licite, nec valide conferri hoc Sacramentum a pluribus, itaut unus Sacerdos ungat, et alter formam proferat. — 34. Subjectum capax hujus Sacramenti est solus homo baptizatus, rationis capax, et in periculo probabili mortis constitutus, ex morbo, vulnere, partu, senectute, veneno, et morso rabido. — 35. Pueris usum rationis habentibus dari potest Extrema Unctio etiam antequam ad Eucharistiam admittantur. Item moribundis sensibus destitutis quamvis communionem non possint recipere, si ante petierint, aut Christiane vixerint: Et sic etiam dari potest phreneticis, et delirantibus, non tamen perpetuo amentibus. — 36. Non potest dari hoc Sacramentum iis, qui sine aliqua infirmitate versantur in periculo mortis, ut praeliaturi, in naufragio constituti, morte plectendi, mulieres partui periculoso vicinae. — 37. Extrema unctio iterum conferri potest, si infirmus postquam revaluisse videbatur, in periculum mortis recidat. — 38. Nullum extat praeceptum suscipiendi Extremam Unctionem. — 39. Non suscipere hoc Sacramentum per se loquendo secluso scandalo, et contemptu, non est peccatum mortale, et multo minus peccant mortaliter domestici, si id non procurent. — 40. Est tamen peccatum mortale ipsum negligere, seu non suscipere ex contemptu. — 41. Sic etiam hoc Sacramentum non suscipere, seu negligere, posset esse peccatum mortale ratione scandali secuturi. — 42. Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti hoc Sacramentum negligat, aut sine justa causa differat illi conferre cum probabili periculo, ne sine ipso Sacramento moriatur infirmus. — 43. Immo Parochus tenetur sub mortali ministrare, sive per se, sive per alium Extremam Unctionem infirmo peste infecto, etiam cum periculo contagii, si ipse infirmus non possit aliud Sacramentum recipere. — 44. Quinimmo Parochus tenetur etiam cum periculo contagii ministrare, sive per se, sive per alium hoc Sacramentum moribundo peste infecto, etiamsi receperit Sacramentum Poenitentiae, sed non Eucharistiae. — 45. Effectus speciales, et praecipui Sacramenti Extremae Unctionis sunt quatuor. Primus est remissio peccatorum venialium primario, et per se, et mortalium secundario, et per accidens. — 46. Secundus est alleviare infirmum. — 47. Tertius est peccatorum reliquias abstergere. — 48. Quartus est liberare infirmum ab infirmitate sua corporali ubi saluti animi id expedierit. — 49. Oleum infirmorum ubi, et quomodo asservari debeat? *ad n.* 50. — 51. Sacculus pro includendo oleo infirmorum debet esse violaceus.—52. Subnectuntur Supplementa Auctoris, *ad n.*67.—68 ad 73. De benedictione olei.—74. ad 78. Forma hujus Sacramenti. —79. Partae iungendae — 80. ad 85. Ministri extremae Unctionis. — 86. ad 98. Quibus hoc Sacramentum administrari possit.

1 Variae in Ecclesia Dei habentur in praxi Unctiones, prout diriguntur ad varias personas. Prima est Cathecumenorum, quos oleo benedicto Sacerdos ante Baptismum ungit in pectore, et inter scapulas. Secunda Baptizatorum, quos Chrismate ungit Sacerdos in vertice. Tertia Confirmatorum, qui per Episcopum unguntur in fronte. Quarta Principum saecularium, qua humeris, et brachiis unguntur. Quinta est Sacerdotum, et Episcoporum, quae fit in illorum Ordinatione. Sexta est infirmorum ad extrema reductorum, de qua solum in praesenti est sermo. Unde *Extrema Unctio* dicitur, ut observat *Tridentini Concilii Catechismus par.* 2. ibi: « Quare » haec unctio a majoribus nostris Sacramentum » etiam Unctionis infirmorum, et Sacramentum » exeuntium dicta est, » et ipsum Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 3. *de Extrema Unct.* dicit expresse, *Unde et Sacramentum exeuntium nuncupatur.*

2 Sacramentum Extremae Unctionis « est Unctio » hominis infirmi poenitentis facta in determina» tis partibus corporis cum oleo consecrato ab » Episcopo, ministrata a Sacerdote simul verba » certa cum intentione debita proferente, ex in» stitutione divina efficaciter significans curatio» nem finalem venialium. » Sic Scotus *in* 4. *dist.*
3 23. *quaest. unica.* Est de fide certum, Extremam Unctionem esse verum, et proprie dictum Sacramentum novae legis a Christo Domino institutum. Sic docet Concil. Florent. *in decreto Unionis*, *et* Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unction. c.* 1. ibi: *Instituta est autem Sacra haec Unctio infirmorum, tamquam vere, et proprie Sacramentum novi Testamenti a Christo Domino Nostro apud Marcum quidem c.* 6. *insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini Fratrem Fidelibus commendatum, ac promulgatum.* (*Jacobi* 5.) *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, dimittentur ei.* Et ibidem *Canon.* 1. sic definit Concilium Contra Haereticos: *Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere, et proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, et a B. Jacobo Apostolo promulgatum: sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.* Et jam hoc definierat etiam *sess.* 7. *can.* 1. ubi anathematizat dicentes non fuisse a Christo Domino instituta omnia Sacramenta novae legis, et ipsa esse plura, vel pauciora, quam septem, inter quae expresse enumerat Extremam Unctionem. Hoc Sacramentum 4
Extremae Unctionis probabilius fuit institutum post Resurrectionem, quando Christus *Joann.* 20. instituit Poenitentiam, cujus consummativam esse Extremam Unctionem dicit Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unctione, in prooemio.*

5 Materia remota extremae Unctionis est Oleum

Olivarum ab Episcopo benedictum. Proxima autem est ipsamet Unctio facta hoc oleo. *Est communis*, et constat ex Concilio Florentino *in decreto Unionis*, ubi dicit, quod *Extremae Unctionis materia est oleum Olivae per Episcopum benedictum*, et Tridentino *sess.* 14. *de extrema Unction. cap.* 1. ibi: *intellexit enim Ecclesia materiam* (Extremae Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum*, et constat etiam ex verbis Apostoli Jacobi *c.* 6. ibi:
6 *Ungentes eum oleo in nomine Domini.* Oleum hoc debet necessario esse benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Episcopo, nullum fiat Sacramentum. *Est communior Doctorum sententia.* Et colligitur ex traditione Apostolica, ut tradit. Beda *in cap.* 6. *Marci*, ibi: « Unde patet ab ipsis Apostolis » hujus Sanctae Ecclesiae morem esse traditum, » ut Energumeni, et alii quilibet aegroti ungantur » oleo Pontificali benedictione consecrato. » Idem expressius tradidit Concil. Tridentin. *sess.* 14. *c.* 1. *de Extrem. Unction.* ibi: « Quibus verbis, ut ex » Apostolica traditione per manus accepta Ec» clesia didicit, docet materiam, formam, pro» prium ministrum hujus salutaris Sacramenti; » Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum » ab Episcopo benedictum. » Et sic tenent Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 23. *quaest* 1. *art.* 3. *ad quaest.* 4. *et in supplement. quaest.* 30. *art.* 6. Sanctus Bonaventura *in* 4. *dist.* 23. *art.* 1. *quaest.* 3. Scotus *ead. dist. num.* 5. Layman *lib.* 5. *tract.* 8. *de Extrem. Unct. cap.* 1. *num.* 1. Durand. *quaest.* 6. Paludan. *in* 4. *dist.* 33. *q.* 1. *art.* 1. Reiffenstuel *in Theol. moral. tract.* 14. *dist.* 11. *quaest.* 1. *num.* 7. Henno *tom.* 2. *disp. unic. de Extrema. Unct. quaest.* 3. *concl.* 2. Pontas *verb. Extrema Unctio cap.* 3. Silvius *in supplement. S. Thom. quaest.* 29. *art.* 5. *et* 6. Fagnan. *lib.* 1. *decret. in cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione n.* 51. *et* 52. Bellarmin. *cap.* 7. Suarez *disp.* 40. *sess.* 1. Coninch *tom.* 2. *disp.* 19. *dub.* 2. Sotus *in* 4. *dist.* 23. *qu.* 1, *art* 3. Aversa *sect.* 2. Dicastil. *de Sacram. Extremae Unction. num.* 32. Felix Potestas *tom.* 1. *num.* 3908. et alii passim, et Gobat *de Extrema Unction. num.* 784. ubi testatur esse de communi Theologorum; La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 2092. ubi asserit quod communissima dicit ex praecepto Christi requiri hic Benedictionem Episcopi.

7 Non desunt tamen magni nominis Doctores qui dicunt simplicem Sacerdotem ex Papae commissione oleum benedicere posse pro usu hujus Sacramenti. Sic Cajetanus 2. 2. *quaest.* 7. *art.* 3. Victoria *de Extrema Unct. num.* 216. Henr. *lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 1. Zambranus *cap.* 5. *de Extrema Unct. num.* 7. Roding. *Theolog. Scolast. tom.* 5. *quaest.* 21. *art.* 2. Frassen *de Sacrament. Extrem. Unct. concl.* 1 Juenin *de Extrema Unction. quaest.* 3. *concl.* 4. Rosignolus *de Extrema Unct. quaest.* 1. *art.* 5. *num.* 12. et alii. Et probant a pari de Sacramento Confirmationis, cujus licet ordinarius minister sit solus Episcopus ex Concilio Florentino *in decreto Eugenii VI. de unione Armenorum*, et in Tridentino *sess.* 9. *canon.* 3. *de Confirm.* tamen ex dispensatione summi Pontificis potest ipsam ministrare etiam simplex Sacerdos, *ex cap. Pervenit* 1. *dist.* 95. ubi refertur Sanctum Gregorium Papam hanc facultatem concessisse Presbyteris Sardiniae propter defectum Episcoporum, ibi: *Ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate ungere debeant concedimus.* Et hoc expresse indicat Eugenius IV. in Concilio Florentino *loc. cit.* ibi: « Legitur tamen » aliquando per Apostolicae sedis dispensationem » ex rationabili, et urgente admodum causa sim» plicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum » confecto hoc Sacramentum confirmationis ad» ministrasse. » Et talem facultatem concesserunt etiam alii summi Pontifices variis Religiosis, ut Innocentius IV. Patribus Praedicatoribus, Joannes XXII. et Leo X. Fratribus Minoribus pro Indis, teste Rodriquez in suo Bullario Regular. in Bulla Leonis X. Gregorius XIII. Patribus Societatis, ut testatur Suarez, et alii aliis. Unde inferunt ipsi, ergo etiam ex concessione Summi Pontificis poterit simplex Sacerdos oleum infirmorum sanctificare, cum videatur quid majus confirmare, quam oleum simpliciter benedicere, et sanctificare. Tum quia id patet ex antiquissima 8
consuetudine Ecclesiae Graecae, in qua simplices Sacerdotes ex commissione Episcopi, approbante Romano Pontifice, oleum Infirmorum benedicunt, quam consuetudinem approbavit Clemens VIII. in instructione super ritibus Graecorum de oleo Catechumenorum, et infirmorum Constit. incip. *Sanctissimus;* ubi expresse haec habet: « Non » sunt cogendi Presbyteri Graeci, olea Sancta, » praeter Chrisma, ab Episcopis Latinis Dioecesa» nis accipere. Cum hujusmodi olea ab eis in » ipsa oleorum, et Sacramentorum exhibitione » ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur; » Chrisma autem, quod nonnisi ab Episcopo, » etiam juxta eorum ritu benedici potest, cogan» tur accipere. » Ex quibus docte infert Rosignolus *loc. cit. num.* 11. « quod benedictio Epi» scopalis non sit de necessitate Sacramenti, sed » sufficiat Sacerdotalis. Si etenim esset de ne» cessitate Sacramenti, etiam apud Graecos re» quireretur, ut ex se patet; Unde quod refertur » ex Conciliis supra recensitis intelligendum est » solummodo de necessitate praecepti: » Haec ipse, qui *num.* 12. *in fine* concludit: *In hoc consulendam arbitror Sacram Congregationem. Quae revera opinio non est inferioris ponderis, ne dicam majoris, quam prima.*

Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmo- 9
rum copiam potest valide, et licite saepius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus

minor quantitas addatur non benedicti, ut colligitur ex c. *Quod in dubiis* 3. *de consecrat. Eccles. vel Altaris, et in Rituali Romano sub tit. de Extrema Unctione*, et ex responsione Sacrae Congr. Supremae, et Universalis Inquisitionis ad dubium, ut sequitur.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

Determinandosi nel Decreto di cotesta Sacra Congregazione fatto sotto li 2. Marzo 1679. sopra la condanna di 65. Proposizioni, che circa il valore de' Sacramenti non si debba seguire l' opinione probabile, lasciata la più sicura. Ed essendo opinione controversa tra Theologi, se per supplire all'Oglio Santo, che mancasse, sia lecito aggiungere del non benedetto in più volte: purchè l'aggiunto considerato separatamente, ed in ogni aggiunta, sia in minor quantità dell' oglio Santo, benchè considerate tutte le aggiunte insieme fosse maggiore; di qui è nato dubbio nella Diocesi di Sevilla, nella quale per la sua vastità è impraticabile benedire tant'oglio, che basti senza l'aggiunta; se sia lecito fare detta aggiunta all'oglio Santo, per esservi molti Theologi, che tengono l'opinione negativa per più sicura. Onde per avere la risoluzione di tal dubio l'Arcivescovo di Sevilla, devotissimo Oratore, fece porgere all' Eminenze Vostre un memoriale consultivo, nel quale si deducevano le opinioni di Theologi sopra questo punto. Ma non avendo fin'ora avuta la dichiarazione, supplica perciò l'E E. V. V. degnarsi di dargliela per sicurezza, e quiete della coscienza propria, e del suo gregge.

10 « Feria quinta die 23. Septembris 1682. in Generali Congregatione S. Officii habita in Conventu » S. Mariae supra Minervam coram Eminentissimis, et Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra » haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis; » Lecto supradicto memoriali, Emiuentissimi, » et Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores praedicti decreverunt, in casu proposito » posse. »

Franciscus Richardus S. R. et Univers. Inquisit. Notarius

11 Forma Sacramenti Extremae Unctionis sunt
sequentia verba: *Per istam Sanctam Unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum etc.) deliquisti Amen*; Sic Concilium Florentinum, et
Tridentinum *locis cit.* una cum Rituali Romano
12 *sub. tit. de Extrema Unct.* Invocatio Sanctissimae
Trinitatis non est de essentia, quia Concilium
Florentin. et Trident. praemissam formam assignant. *Communis.* Forma Extremae Unctionis non 13
potest proferri, nisi modo deprecativo, non autem
mere indicativo, quia ita instituit Christus, prout
promulgavit D. Jacobus *cap.* 5. *Inducat Presbyteros, et orent super eum*, quod satis indicat formam
hujus Sacramenti debere esse deprecatoriam, ut
tradunt communiter Doctores. Unctiones commu- 14
niter sunt faciendae in septem partibus infirmi
sub eadem forma, variato solum nomine partis,
quae actualiter ungitur. Ita expresse Concilium
Florentinum *loc. cit.* et Rituale Romanum Pauli
V. *sub tit.* de Extrema unctione. Ubi ipsum Ri- 15
tuale dicit, Unctionem renum in feminis honestatis gratia omittendam esse, sicuti etiam in Viris,
quando infirmi commode moveri non possunt.
Neque tunc sive in feminis sive in Viris alia pars 16
corporis debet ungi pro ipsis renibus. Rituale
ibidem. Si tamen aliquis careat aliquo ex sensi- 17
bus, v. g. visu, seu mutilatus existat aliquo membro, v. g. manu, vel pede, tunc debet ungi pars illi sensui, seu membro proxima, quia peccare potuit, licet non per sensus externos, per potentias internas illis correspondentes, vel per desiderium actus illiciti. Rituale *ibidem.*

Tempore pestis, aut alterius necessitatis, quo 18
omnes unctiones fieri non possunt, sufficit unica Unctio in quolibet sensu magis ad unctionem exposito, ac detecto, cum unica tantum forma omnes corporis sensus exprimente sic: « Per istam Sanctam Unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, » gressum, et lumborum delectationem. Amen. »
Extra tamen casum necessitatis non sufficit ad 19
valorem unica Unctio, nec pro materia Chrisma, sed debet esse oleum benedictum a Chrismate distinctum. Scotus in 4. *dist.* 25. *litt. D.* quia opiniones affirmantes, utpote minus tutae, et exponentes Sacramentum periculo frustrationis et nullitatis, non sunt practicandae ex Decreto Innocentii XI. *die* 2. *Martii* 1679. in quo inter alias fuit damnata sequens propositio prima in ordine: « Non est illicitum in Sacramentis conferendis » sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. » Hinc sententia probabili tantum utendum non » est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. » Solum igitur hoc esset licitum in casu necessitatis, quo non adesset nisi Chrisma, vel non possent fieri omnes Unctiones, sicuti in casu necessitatis baptizandi infantem, si non possit haberi aqua naturalis, aut nequeat ablui in capite, licitum est eum baptizare sub conditione in lixivio, in digito, et hujusmodi, cum in tali casu tutius procuretur salus animae
infantis, quam nullo modo eum baptizando. In 20
casu necessitatis, v. g. tempore pestis, possunt

fieri Unctiones sine contactu immediato utendo
21 virga longa oleo tincta. Immo Dicastil. *tom.* 3.
num. 150. dicit, se vidisse a viris non indoctis
ministrari Extremam Unctionem mediante argen-
tea virgula etiam extra tempus pestis; sed hoc
est in re notabili contra universalem consuetudi-
nem Ecclesiae (*) Sic quamvis extra casum ne-
cessitatis sit gravis obligatio in administratione
hujus Sacramenti, utendi habitu convenienti,
idest superpelliceo, et stola, tamen in casu neces-
sitatis potest ministrari sine tali habitu; La Croix
lib. 6. *part.* 2. *num.* 217. et communior aliorum
contra Bonacinam, Naldum, Suarez, et alios.

22 Minister validus hujus Sacramenti est solus,
et omnis Sacerdos. Quod sit solus Sacerdos ha-
betur *ex Epist. D. Jacobi cap.* 5. ubi legitur intro-
ducendos esse ad infirmum, non Laicos, non quo-
slibet, sicut in Baptismo, sed Presbyteros; ibi
Introducat Presbyteros, et orent super eum, et ha-
betur ex Concil. Florentin. *in Decreto Armenorum*,
ibi: *Minister hujus Sacramenti, nempe Extremae
Unctionis, est Sacerdos*; et ex Concil. Trid. *sess.*
14. *cap.* 3. *de Extrema Unctione*, ubi expresse di-
citur: *Proprios hujus Sacramenti ministros esse
Ecclesiae Presbyteros, quo nomine eo loco, non ae-
tate seniores, aut primiores in populo intelligendi ve-
niunt; sed aut Episcopi, aut Sacerdotes; et ibidem
canon.* 4. anathematizat contrarium sentientes:
« Si quis dixerit Presbyteros Ecclesiae, quos Bea-
» tus Jacobus adducendos esse ad infirmum inun-
» gendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episco-
» po ordinatos, sed aetate seniores in quavis com-
» munitate, ob idque proprium Extremae Unctio-
» nis Ministrum non esse solum Sacerdotem;
23 » anathema sit. » Quod omnis Sacerdos possit va-
lide hoc Sacramentum conferre, videtur evinci
ex textu *D. Jacobi cap.* 5. ibi: *Introducat Presby-
teros*, ubi indefinite ponuntur Sacerdotes sine ulla
prorsus exceptione, cum potestas illa competat
Sacerdoti non ratione jurisdictionis, sed ratione
Ordinis, ut confirmat communis Ecclesiae sensus,
et per hoc Apostolus dicit, *intoducat* non Episco-
pum, non Parochum, sed *Presbyteros Ecclesiae*,
ut ostendat potestatem illam cuilibet Sacerdoti
competere. Unde validum est hoc Sacramentum,
etiamsi conferatur a Sacerdote excommunicato,
irregulari, degredato, etiam contradicente Paro-
cho, quia sicut retinet potestatem Ordinis, ita et
potestatem hujus Sacramenti valide ministrandi;
Est communis teste Rosignol. *de Extrema Unctione
quaest.* 2. *art.* 2. *n.* 1. *et* 2. Ministter autem lici- 24
tus hujus Sacramenti est solus Parochus, aut alius
Sacerdos de ejus, vel Episcopi licentia. *Est com-
munis, ac certa.*

Unde nec Regulares possunt licite sine licen- 25
tia Parochi, vel Episcopi, aut privilegio Summi
Pontificis hoc ministrare, immo illud ministrando
incurrunt Excommunicationem Papae reservatam.
Clement. 1. *de privileg.* In casu tamen necessitatis, 26
quo non extante Parocho infirmus jam ageret ani-
mam, tunc Regulares sine incursu ullius censu-
rae, immo et licite, sicuti, et quicunque Sacerdo-
tes saeculares, possunt Extremam Unctionem mi-
nistrare ex praesumpto consensu Episcopi, vel
Summi Pontificis; Valentia *tom.* 4. *disp.* 8. *quaest.*
1. *punct.* 2. Reginald. *lib.* 18. *n.* 408. *et lib.* 28. *n.*
61. Suarez *tom. disp.* 44. *sect.* 2. *num.* 3. Navarr.
cap. 17. *num.* 101. Henriquez *in summa lib.* 3. *c.*
13. *num.* 4. Huetius *in Thesauro animae tom.* 4.
verb. Unctio extrema n. 5. *in explicat. litt. D. Tho-
mae*, Rosignol. *de extrema Unctione q.* 2. *art.* 2. *n.*
10. et alii passim. Extra casum necessitatis ne- 27
queunt Regulares sine licentia Episcopi, vel Pa-
rochi administrare Extremam Unctionem neque
Advenis, qui eorum Conventibus infirmantur;
Sac. Cong. Conc. in Monopolitana 27. *Sept.* 1670.
ubi expresse censuit « non licet Fratribus absque
» licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sa-
» cramenta Advenis, qui in eorum Conventibus
» infirmantur, et si decedant, non posse sepeliri
» in eorum Ecclesiis, » *lib.* 26. *Decret. fol.* 444.
Possunt autem Regulares sine ulla licentia mini- 28
strare Extremam Unctionem famulis, domesticis,
et continuis commensalibus intra eorum Mona-
steriorum septa residentibus; Vid. verb. *Appro-
batio art.* 1. *a n.* 64. *ad* 70. et verb. *Eucharistia n.*
17. *et.* 18.

Non est necesse, quod Extrema Unctio confe- 29
ratur a pluribus Sacerdotibus; *cap. Quaesivit* 14.
de verb. signific. ibi: *Sacerdos uno praesente clerico,
et etiam solus potest infirmum ungere. Est communis.*
Immo extra necessitatem non est licitum quod 30
Unctiones fiant a pluribus, saltem apud nos lati-
nos. *Communis.* Ecclesiae enim consuetudo, et
praxis declarat, ut unus Minister omnes Unctio-
nes, adeoque totum Sacramentum perficiat, exce-
pto casu necessitatis; Ut si infirmus videatur mo- 31
riturus, antequam unus solus minister omnes Un-

(*) Tempore pestis grassantis, extremam conferri posse unctionem eo morbo laborantibus oblonga adhibita virga, seu alio instrumento, cujus extremae parti alligatus sit firmiterque adhaereat gossipii pugillus sacro imbutus oleo, quo inungatur infirmus, multorum testimonio Theologorum probat Benedictus XIV. in Synodo dioecesana *lib.* 3. *cap.* 19. *edit. Rom.* 1755. Sed ejusdem SS. Pontificis verba digna sunt, quae audiantur. *In Rituali Romano*, sunt illius verba, *in ordine ministrandi hoc Sacramentum haec verba leguntur*: Deinde intincto pollice in oleo Sancto in ✠ modum Crucis ungit infirmum: *ex quibus oritur obligatio, semota necessitatis causa, sectandi praescriptam ibi methodum, ita ut qui secus agit peccati reatum incurrat. At quoties adsit gravis urgensque necessitas expeditos, facilesque inventedi modos, quibus pestifero morbo infecti hujus scuti participes fieri possunt, nulla subest justa ratio, quae possit Episcopum remorari, ne facultatem faciat Sacerdotibus Extremae Unctionis Sacramentum superius indicato modo*, nempe per instrumentum ut diximus, *administrandi.* (*Nota Rom Theol.*)

ctiones perficere possit, tunc plures ministri pos-
sunt ipsas unctiones perficere, ita ut unus unum
sensum ungat proferendo formam ei correspon-
dentem, et alter alterum ungat sensum prolata
itidem forma ei correspondente, et sic de com-
muni testatur Suarez *disp.* 43 *sect.* 2. *num.* 8. Et
fortasse S. Jacobus idcirco *Presbyteros* nominavit,
ut significaret plures ad hujus Sacramenti mini-
strationem concurrere posse. Layman *lib.* 5. *tract.*
32 8. *c.* 6. *in fine*. Sic etiam si dum Sacerdos ungit,
corripiatur repentino morbo, et moriatur, alius
Sacerdos potest, et debet perficere unctiones par-
tium non unctarum, unctiones tamen a primo fa
ctas non iterando. *Act. Eccles. Mediolanen. tom.* 1.
part. 4. *de Sacramento Extremae Unctionis, vers.*
33 *Si Æger, et Communis.* Numquam potest, nec li-
cite nec valide conferri hoc Sacramentum a pluri-
bus simul, ita ut unus Sacerdos ungat, et alter
formam proferat; Ita de communi testatur Nu-
gnus *in addit. ad tertiam partem quaest.* 41. *art.* 3.
et Rosignolus, *loc. cit. art.* 3. *n.* 3.

34 Subjectum capax hujus Sacramenti est solus
homo baptizatus, rationis capax, et in periculo
probabili mortis constitutus, ex morbo, vulnere,
partu, et senectute, et morsu rabido. *Communis.*
35 Pueris usum rationis habentibus dari potest Ex-
trema Unctio, etiam antequam ad S. Eucharistiam
admittantur. Item moribundis sensibus destitutis,
licet Communionem non possint recipere, si ante
petierint, aut christianae vixerint. Et sic etiam
dari potest phraeneticis, et delirantibus. Non ta-
36 men perpetuo amentibus. *Communis.* Nec potest
dari hoc Sacramentum iis, qui sine aliqua infirmi-
tate versantur in periculo mortis, ut praeliaturi,
in naufragio constituti, morte plectendi, mulieres
partui periculoso vicinae, et hujusmodi, quia licet
de eorum morte timeatur, non sunt tamen infirmi,
quibus solum est administranda extrema Unctio,
juxta textum *Divi Jacobi cap.* 5. *Infirmatur quis*
37 *in vobis etc.* Extrema Unctio iterum conferri po
test, si infirmus, postquam revaluisse videbatur,
38 in periculum mortis recidat. *Communis.* Nullum
praeceptum extat extremam Unctionem recipien-
di, cum ad salutem necessaria non sit. Sic. S. Tho-
mas *in* 1. *dist.* 23. *qu.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 7. *qu.*
39 2. S. Bonaventura, et alii communiter. Unde non
suscipere hoc Sacramentum per se loquendo, se-
cluso scandalo, et contemptu, non est peccatum
mortale, et multo minus peccant mortaliter do
40 mestici, si id non procurent. *Communis.* Est ta-
men peccatum mortale ipsum negligere, seu non
suscipere ex contemptu. *Communis;* et patet ex
verbis Concilii Tridentini *l. cit. cap.* 3. ibi: *Nec
tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere,*
41 *et ipsius Spiritus Sancti injuria esse posset.* Sic etiam
hoc Sacramentum non suscipere, seu negligere,
posset esse peccatum mortale ratione scandali se-
cuturi, ut si infirmus interrogatus, num ante vi-
tae exitum velit illud accipere, et ipse nulla ra-
tionabili causa allata renuat, atque exinde audien-
tes, vel possunt de illo falsam suspicionem hae-
resis concipere, vel ob Personae auctoritatem,
et characterem possint moveri ad hujus Sacramenti
vilipensionem. *Communis.*

Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti 42
hoc Sacramentum negligat, aut sine justa causa
differat illi conferre cum probabili periculo, ne
sine ipso Sacramento moriatur infirmus; In re
enim gravi non praestat id, ad quod tenetur ex
justitia. *Communis.* Immo Parochus tenetur sub 43
mortali ministrare sive per se, sive per alium
Extremam Unctionem infirmo peste infecto etiam
cum periculo contagii, si ipse infirmus non pos-
sit aliud Sacramentum recipere; Tunc enim est
extrema necessitas Parochiani forte constituti in
mortali quo per hoc Sacramentum liberari potest,
vel si in mortali non sit, poterit accipere vires
ad resistendum Doemoni, et feliciter emigrandum.
Sic communiter Doctores cum Carden. *in* 1. *Crisi
disput.* 77. *c.* 3. *num.* 23. Quinimo Parochus tene- 44
tur etiam cum periculo Contagii ministrare sive
per se, sive per alium hoc Sacramentum mori-
bundo peste infecto, etiam si receperit Sacramen-
tum Poenitentiae, sed non Eucharistiae, quia licet
in tali casu non esset in extrema necessitate, es-
set tamen in gravi, in qua etiam tenetur subdito
subvenire Parochus; Potuit enim Poenitentia ex
parte dispositionis Poenitentis fuisse defectuosa,
quae per hoc Sacramentum per accidens supple-
bitur in ordine ad causandam primam gratiam;
sic ut certa traditur a Card. *l. cit. num.* 34. et La
Croix *lib.* 1. *part.* 2. *num.* 2112. Intellige tamen
modo dicto sub verb. *Pestis n.* 8. *et* 9. Vide *ibi.*

Effectus speciales, et praecipui Sacramenti Ex- 45
tremae Unctionis sunt quatuor. Primus est remis-
sio peccatorum venialium primario, et per se, si
quae habeat infirmus nondum aliunde remissa, et
remmissio mortalium secundario, et per accidens,
si v. g. infirmus reperiatur cum peccatis mortali-
bus a se invincibiliter ignoratis, quatenus bona
fide confessus est, sed ob aliquem defectum es-
sentialem a se invincibiliter ignoratum confessio
fuit invalida, tunc enim hoc Sacramentum confert
per accidens primam gratiam. *Sic communiter Do-
ctores,* et colligitur *ex textu D. Jacobi,* ibi: *Et si
in peccatis sit, dimittuntur ei;* super quae verba
Concil. Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *de Extrema Unction.*
explicans rem, seu effectum hujus Sacramenti,
sic ait: *Res etenim haec gratia est Spiritus Sancti,
cujus Unctio delicta, si quae sint adhuc expianda,
ac peccati reliquias abstergit.* Secundus effectus est 46
alleviare infirmum; *textu expresso in cit. Canonica
D. Jacobi cap.* 5. ibi, *Et alleviabit eum Dominus.*
Dicitur autem hoc Sacramentum alleviare infir-
mum, in quantum, ut ait Concilium Tridentinum
loc. cit. Ægroti animam alleviat, et confirmat, ma-

gnam in eo Divinae Misericordiae fiduciam excitan-
do, qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda,
ac labores levius fert, et tentationibus Doemonis cal-
47 *caneo insidiantis facilius resistit.* Tertius hujus Sa-
cramenti effectus est peccatorum reliquias abster-
gere. *Conc. Trid. loc. cit.* ibi: *Ac peccati reliquias*
abstergit quae peccatorum reliquiae ex communi
Theologorum sunt animi languor, torpor, maeror,
tristitia, fastidium, anxietas, et aliae hujusmodi
pravae affectiones, quae ex peccatis praeteritis eo-
rumque recordatione oriri solent, et Doemon in illo
tunc vehementius suscitat, et in mentem moribundi
efficacius inducit, ut facilius ad finalem despera-
tionem reducat, juxta illud Apocalipsis *cap.* 12.
num. 12. ibi: *Descendit Diabolus ad vos habens iram*
magnam, sciens quia modicum tempus habet, et jux-
ta illud Concilii Tridentini *loc. cit.* ibi: « Etsi
» Adversarius noster occasiones per omnem vitam
» quaerat, et captet, ut devorare animas nostras
» quoquomodo possit; nullum tamen tempus est
» quo vehementius ille omnes suae versutiae ner-
» vos intendat ad perdendos nos penitus, et a
» fiducia etiam, si possit, Divinae Misericordiae
» deturbandos, quam cum impendere nobis exi-
» tum vitae respicit. » Unde ad supradicta omnia
removenda, et superanda plurimum conducit di-
48 gna hujus Sacramenti susceptio, juxta verba Tri-
dentini allata *supra n.* 47. Quartus hujus Sacra-
menti effectus est liberare infirmum ab infirmi-
tate sua corporali, ubi saluti animae id expedie-
rit, juxta illud D. Jacobi Apostoli *cap.* 5. ibi: *Et*
oratio fidei salvabit infirmum; et notat Concil. Trid.
loc. cit. c. 2. dicens, quod infirmus virtute hujus
Sacramenti, *sanitatem corporis interdum, ubi sa-*
luti animae expedierit, consequitur.
49 Oleum infirmorum asservari debet in Ecclesia
tantum, nisi Episcopus concesserit alicui, illud
tenere domi ob distantiam domicilii. *Act. Eccles.*
50 *Mediolan. Concil. Prov.* 3. Et eo casu domi in fe-
nestella panno serico vestita intus, et sub clavi
51 retineri debet; *ibid. Concil. Prov.* 4. Sacculus pro
includendo oleo infirmorum debet esse violaceus,
cum chordulis, ut de collo pendens ad aegrotos
deferri possit. *Ibid. Concil. Prov.* 3. Gavant.
Manual. Episcopor. verb. Olea Sacra.
52 Per unum, vel plures Presbyteros Graecos
53 administrari potest Extrema Unctio, ubi viget ta-
lis consuetudo; dummodo credant, et asserant il-
lud Sacramentum, servata debita materia, et for-
54 ma ab uno Presbytero valide, et licite confici. Et
dummodo idem, qui ungit, formam proferat Sa-
cramenti, nec alius ungat, et alius formam pro-
nunciet. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 57.
incip. *Etsi Pastoralis* §. 5.

Juvat hic summatim collecta subjicere quae
in praesenti materia tradit Benedictus XIV. in
suo eximio Opere de *Synodo dioecesana.*

55 Extremam Unctionem verum esse novae Legis
Sacramentum a Christo Domino institutum, per
Apostolum Jacobum fidelibus commendatum, et
promulgatum, Tridentini PP. definiverunt. Mate-
ria ejus remota est oleum ex olivarum bacchis
expressum, nulli alteri materiae saltem ex per-
petuo usu Ecclesiae immixtum; quae tamen ma-
teria, si in parva quantitate fuerit adeo ut non
destruat olei speciem, validitati Sacramenti ne-
quaquam officit. Debet vero oleum istud Episco-
pali benedictione ante sacrari, ut ex antiquissima
PP. traditione colligitur. Ita tamen ab Episcopo
esse illud oleum benedictum oportet, ut nihilo
secius possit ex commissione sive tacita, sive ex-
pressa Romani Pontificis a simplice Sacerdote
consecrari, ut ex more vetustissimo Ecclesiae
Orientalis eruitur; ita docet Pontifex *cit. Op. lib.*
7. c. 16.

Unctionis extremae forma in Rituali Rom. ex- 56
pressa, est deprecativa, nunquam tamen defini-
tum est ab Ecclesia, an haec ita necessaria sit,
ut non aeque ad Sacramenti validitatem sufficiat,
si indicativo modo concipiatur; satis enim con-
stat formam illam expressis verbis nequaquam
institutam fuisse. Constat tamen, aliter quam in
Rituali exhibeatur, proferri absque gravi flagitio
privata auctoritate non posse.

Partes ungendae aliae quidem necessariae 57
sunt, ut Sacramentum fiat; aliae necessitate, uti
vocant, praecepti; aliae vero ratione aliqua sua-
dente tuto omittuntur. Ex his postremis sunt pe-
dum, et renum unctio, haec enim in feminis omit-
titur, illa vero ex gravi incommodo praeteriri
potest. Caeterae quinque sensuum unctiones sal-
tem ex praecepto adhibendae sunt; num vero
singulae ita sint necessariae, ut absque illis Sa-
cramentum non consistat, alii aliter disputant.
Si necessitas urgeat, aegri, qui mox decessurus
timetur, unicus sensus ungendus est, ea pronun-
ciata forma, quam Rituale in his rerum eventi-
bus assignat, caput tamen praeferendum. *ibid.*
cap. 18.

Sacramenti hujus ministros esse Sacerdotes ne- 58
mo, qui fidem Christi profitetur, negaverit; ita
definiente Tridentino *sess.* 14. *cap.* 4. Quamquam
vero conferri a pluribus simul Sacerdotibus va-
leat, modo tamen singuli suum diversum sensum
cum forma eidem debita inungant: usus tamen
jam inde a pluribus saeculis in latinam Eccle-
siam invectus extra articulum necessitatis fert,
ut unus tantummodo sacro oleo liniat, totumque
perficiat Sacramentum, cui mori citra lethalem
culpam se non conformare nemo potest. *ibid. cap.*
19. §. 5. Laudabile tamen fuerit si dum res sacra
peragitur plures adsistant Sacerdotes, vel saltem
probi viri, *ut oratio totius Ecclesiae* ad effectum
hujus sacramenti coadjuvet, quae verba sunt S.
Thomae *cap.* 43. *lib.* 4. *contra Gentes; ibid.* §. 5.

Ministrare istud Sacramentum valide omnes 59

Sacerdotes possunt; uni tamen Parocho de jure competit, cum sit ejus minister ordinarius. Alii, si id audeant absque Parochi facultate contra statutum in Catechismo Romano, peccant. Quinimo Religiosi aegrotum ungentes, minime a Parocho petita venia praeter gravis culpae reatum in excommunicationem incidunt Apostolicae sedi reservatam in *Clement.* 1. *de Privileg.* excluso tamen necessitatis articulo, in quo actum caritatis, non auctoritatis abusum exercent. Haec dicta sint de Latinis Sacerdotibus, cum de Graecis alia sit ratio; nam apud illos mos est, nec a Romanis Pontificibus improbatus, ut in hoc Sacramento conferendo septem Sacerdotes, vel saltem tres praesto sint. *ibid.* §. 8.

60 Unguntur vero fideles tali morbo laborantes, unde peritorum judicio mors proxime secutura prudenter timeatur; quare denegandum est eis, quibus certum non adest vitae periculum, puta mare transgressuris, praelium inituris, ultimo supplicio afficiendis: cum hoc illis desit, quod morbo periculoso laborent. Hoc vero morbi gravis periculum ita necessarium est, ut sanis collatum Sacramentum, vel nullum sit, vel illicitum. Neque urget Graecorum consuetudo ungendi bene valentes; nam si id agant rati se conferre verum Sacramentum; increpandi acriter sunt, et prohibendi: sicut tunc etiam, cum, ut apud illos interdum fit, loco satisfactionis per Confessarios imponendae, poenitentes inungunt. *ibid. cap.* 20. *per tot.*

61 Providendum est tamen a Parocho, ne in hoc Sacramento administrando supremum vitae articulum expectet; sed maturius id agat, cum aeger nondum sensibus destitutus, precibus Sacerdotis suas etiam adjungere valet. Providendum illi est etiam, ne hoc Sacramentum, quamquam non est de praecepto, petentibus deneget; id enim si vel ille negaret, vel non offerret, gravem culpam committeret. Quin nec desunt plures, qui opinentur, aegrotum negantem recipere Sacram unctionem, reum haberi lethalis culpae, cum ex contemptu Sacramenti id renuere merito censeri possit. *ibid. cap.* 22.

62 Pueris ante usum rationis ex perpetua Ecclesiae doctrina non datur, quamquam, ut id licite fiat, aetas illa firmior expectanda non est, qua Sacramenti Poenitentiae capaces censentur. Pueris accensendi sunt etiam perpetuo amentes, et furiosi, quibus constans fuit per totam vitam amentia. Constans, inquam, nam si adulti usum rationis aliquando obtinuerunt, tuncque inciderunt in amentiam, cum aliquid criminis committere potuerint, utique inungendi sunt. *ibid. cap.* 21.

63 Sed quid, si subita vi morbi correpti in amentiam incidant, ut petere Sacramentum minime valuerint? Eos profecto hoc Sacramento juvari oportet, si praesertim sensibus destituti, aliorum Sacramentorum remedio juvare se non possint. *ibid. cap.* 21. *per tot.*

Ordo in hoc Sacramento conferendo quamquam 64 non idem fuerit semper in tota Ecclesia, cum alii statim post Sacramentalem absolutionem ante Viaticum aegrotos inunxerint; alii post Viaticum: cum tamen Ecclesiae Romanae disciplina in Catechismo Concilii Trident. expressa postremam hanc agendi rationem servaverit, aequitatis ratio postulat, ut ab ea non recedatur. *ibid. cap.* 23.

Eodem morbo et periculo perseverante, repe- 65 tere Sacramentum istud non licet; Si vero morbi vis ita remiserit, ut recessisse periculum mortis videatur, iterumque recrudescat, et novum mortis periculum urgeat, tum iterum unctio peragenda est. *ibid.* In dubio tamen num morbi status sit mutatus, seu num idem perseveret, expedit ut ad Sacramenti iterationem Parochus propendeat. *ibid.*

An teneatur Parochus Sacramentum hoc admi- 66 nistrare peste laborantibus? Ex doctrina Suarii tunc tenetur, quatenus valeat absque morali vitae periculo.

An valeat Sacramentum, si instrumento, nempe 67 pennicillo inungatur corpus aegroti peste infecti, nihil deducitur; asseritur tamen ritum talem in Ecclesia hucusque fuisse inusitatum; *ib. c.* 19. §. 17. *nov. edit.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Apud Graecos oleum a Presbyteris benedici- 68 tur; *Goar. innot. ad Ritual. Graecor. not.* 22. Be- 69 nedicit utique et ipse Episcopus ritu Graecorum feria quinta in Coena Domini sacrum oleum, sed vix facta benedictione totum oleum consumitur, idque quia Graecorum more, « Cuncti (ait *Goar* » *ibidem*) accessuri ad sacram synaxim in pec- » catorum expiationem sese ungendos offerunt, » et Episcopus ipse primus omnium OEconomi » manu unctionem suscipit, quem deinde omnes » alii sequuntur, et ab Episcopo unguntur: » Hac 70 itaque unctione licet caeremoniali, « quum oleum » totum consumitur, facultatem illud denuo con- » secrandi privato cuicumque Parocho ipsi Pon- » tifices tacite ex antiquo more videntur remit- » tere: » ita pergit *Goar ubi supra.* Nec hanc 71 Graecorum disciplinam unquam improbavit Ecclesia Latina, immo approbavit Clemens VIII. in sua instructione ad Episcopos Latinos.

Patet hinc, *Concilium Tridentinum* non eo sensu 72 oleum ab Episcopo benedictum materiam hujus Sacramenti reputasse, quasi ex divina institutione sine hujusmodi oleo conferri valide hoc Sacramentum nequiret, sed dumtaxat eam esse veram et sufficientem, ac etiam necessariam, spectata scilicet Ecclesiae Latinae consuetudine.

Nec forma deprecativa, qua ex Decreto *Euge-* 73 *nii IV. et Synodi Tridentinae* utitur Ecclesia La-

74 tina, est necessaria ex institutione divina. Eam numquam adhibuit Ecclesia Graeca; et tamen Ecclesia Latina nunquam de validitate collati hujus Sacramenti cum forma a Graecis usitata, ipsis
75 quaestionem movit. Quinimo ipsa Ecclesia Latina multis saeculis ipsam ingnoravit, et usa fuit forma indicativa, ut patet *ex Sacramentario S. Gregorii apud Ugonem Menardum pag.* 251. *et notis*
76 *ipsius Menardi pag.* 332. Ostendit praeterea *Menardus ibidem*, Formam Ambrosianam relatam a
77 S. Bonaventura esse indicativam. Confer quoque *Morin. de Administr. Sacram. Poenitent. lib.* 8. *cap.* 16. *Launoium in speciali libro de Sacramento Unctionis infirmorum*, qui docet, Christum nullam specialem formam hujus Sacramenti instituisse, sed eam instituendi libertatem Ecclesiae suae reliquisse.

78 Quoad partes inungendas, magna etiam fuit olim Ecclesiarum diversitas. De hac diversitate consule mox laudatum *Launoium in citato libro sub hoc titulo : Explicata Ecclesiae traditio circa partes corporis, quae unguntur in Sacramento Extremae Unctionis cap.* 1. *et cap.* 2. *observ.* 1.

79 Ministros hujus Sacramenti esse Presbyteros docuit S. Jacobus, confirmavit traditio Ecclesiae;
80 et declaravit Concilium Tridentinum. Plures vero
81 S. Jacobus Presbiteros inducit. Quare ritu Graecorum plures interveniunt, nec tantum intersunt, sed etiam inungunt; *Goar. in not. ad Ritual.*
82 *Graecor. pag.* 408. *et* 438. Neque Graecorum sed et Latinorum praxis antiquitus fuit, ut plures Presbyteri ad Sacrae Unctionis ministerium vocarentur, atque simul pro infirmo orarent, ut patet *ex Sacramentario S. Gregorii apud Menard. pag.* 253. Seculo vero XII. fuit dubitatum, an 83
plures requirerentur, et unum sufficere fuit resolutum *cap.* 14. *de V. S.* Secundum vero moder- 84
nam disciplinam non quilibet Presbyter, sed solus Parochus est Minister hujus Sacramenti.

Solis infirmis ex sententia S. Jacobi, traditione 85
Ecclesiae, et Concilio Tridentino, hoc Sacramentum administrandum; et ex Rituali Romano con- 86
stat, requiri infirmitatem periculosam, et quidem talem, ut ob eam videatur naturale mortis periculum imminere. Haec tamen gravitas infirmitatis 87
non eo usque extendenda est, nec administratio hujus Sacramenti tamdiu differenda, ut nulla convalescentiae spes supersit, aut ipse infirmus sensibus, et ratione destitutus sit.

An mulieribus in partu laborantibus, hoc Sa- 88
cramentum administrandum? Quomodo admini- 89
strandum Pueris? Amentibus quomodo admini- 90
strandum? Et demum, quomodo administrandum 91
infirmis sensu, ac ratione destitutis? tradit *Vanespen. Jur. Eccles. univers. part.* 2. *tit.* 8. *cap.* 2. *num.* 8. *et plur. sequent.*

De diversitate olim opinionum, circa iteratio- 92
nem hujus Sacramenti, tum de praesenti disciplina, consule pariter eumdem *Auctorem ubi supra c.* 3. *a n.* 26. *ad finem.*

FALCIDIA

SUMMARIUM

1. Falcidia quid sit? — 2. Assignatur motivum ejus originis. — 3. Falcidia dicta est a Falcidio Tribuno plebis, qui illam tulit sub Octaviano Imperatore. — 4. Trebellianica quid sit? — 5. Trebellianica dicta est a Trebellio consule, a quo prodiit Senatus consultum Trebellianum. — 6. Sicuti per Falcidiam positum est temperamentum Legatis; ita per *Trebellianicam*, seu SC. *Tribellianum* positum est temperamentum Fideicommissis. — 7. Falcidia, et Trebellianica in hoc differuntur, quod *Falcidia* detrahatur a nimiis, et excessivis legatis *Trebellianica* vero ab excessivo Fidei commisso universali; et quod *Falcidia* derivetur a Falcidio, *Trebellianica* a Trebellio; Vide aliam differentiam *sub num.* 33. — 8. Falcidia detrahitur ex omnibus bonis post mortem Testatoris repertis, solutis tamen prius omnibus ejus debitis, expensis funeris, et mercede, seu pretio servorum. — 9. Haeres praetendens hujusmodi detractionem, tenetur ipse probare legata excedere Dodrantem, seu tres partes haereditatis. — 10. Et si fiat locus dictae detractioni, haeres tenetur ea omnia in Falcidiam computare, quae cepit Jure haereditario. — 11. Non autem tenetur haeres computare in Falcidiam ea, quae capit Jure legati, aut Fideicommissi particularis. — 12. Falcidia non solum detrahitur a Legatis, sed etiam a Fideicommisso particulari. — 13. Item Falcidia detrahitur etiam a donationibus mortis causa factis. — 14. Quantitas bonorum in ordine ad detrahendam Falcidiam, ita praecise debet attendi, et computari, quae post mortem Testatoris deducto aere alieno, reperta fuit. — 15. Falcidia non detrahitur a Legatis privilegiatis. — 16. Sic Falcidia non detrahitur a Legatis ad pias causas. — 17. Pars Falcidiae, quae non potest detrahi a Legatis piis, non est oneranda legatis profanis. — 18. Falcidia non detrahitur ex legatis relictis Ecclesiae. — 19. Neque detrahi potest Falcidia ex iis, quae relinquuntur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis. — 20 An Falcidia sit detrahenda inter duas causas pias? — 21. Hic cum distinctione est procedendum. Vel ipsae causae piae, scilicet tam instituta haeres, quam legataria, sunt aequaliter favorabiles cultui Divino. Religioni, aut animae Testatoris, et tunc non est detrahenda Falcidia de legatis piis a causa pia instituta. — 22. Vel causa pia, seu Ecclesia instituta haeres est magis favorabilis cultui Divino, Religioni, aut animae Testatoris, quam causa pia legataria, et tunc Ecclesia potest detrahere Falcidiam ex legatis piis. — 23. Vel causa pia legataria est magis favorabilis animae Testatoris, quam causa pia instituta Haeres, et in hoc casu ex legatis piis non potest deduci Falcidia. — 24. Falcidia nullimode detrahitur a legatis relictis cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiae. — 25. Falcidia non habet locum in testamento Militis — 26. Neque Falcidia habet locum in casu, quo Testator prohibet Falcidiae detractionem a legatis etc. — 27. Hodie de jure communi potest Testator prohibere Falcidiae detractionem. — 28. Immo Falcidia prohiberi potest a Testatore non solum expresse, sed etiam tacite verbis generalibus, et aequipollentibus. quae aliud commode significare non possint. — 29. Hinc censetur prohibita ex prohibitione alienationis. — 30. Et ex eo, quod Testator mandaverit integram suam haereditatem, vel legatum ad aliquem pervenire. — 31. Idem procedit, quoties voluit praestationem legati esse adimplendam absque ulla diminutione. — 32. Falcidia non potest detrahi ab Haerede, qui non confecit inventarium. — 33. Dicta usque modo de Falcidia, intelligenda sunt etiam de Trebellianica, salvis solummodo duabus differentiis, quae assignantur. — 34. Tertia differentia ab aliquibus assignata non admittitur. — 35. Liberi praeter legitimam deducunt etiam Falcidiam, vel Trebellianicam. — 36. Aliqui tamen absolute tenent contrarium. — 37. Alii autem tenent posse liberos praeter legitimam deducere etiam Falcidiam, vel Trebellianicam casu, quo legata, seu Fideicommissa universalia sub conditione, seu in diem sunt relicta; non item si pure sunt relicta. 38. Correctiones quinque in Pandectis e Jure novissimo. — 39. Alia differentia. *Remissive.*

1 Falcidia est quarta pars bonorum Testatoris, post mortem ejus, deducto aere alieno, et expensis funeralibus residua, Heredi scripto nimiis legatis gravato debita; sic clare habetur §. *Quantitas autem* 2. *et* §. *Cum autem* 3.
2 *instit. de leg. Falcid.* et sic *communis*. Cum enim olim juxta licentiam *legis* 12. *tabularum* liberum esset Testatoribus totum patrimonium erogare in legata, seu hereditatem tot ac tantis gravare legatis, ut Heredibus onera hereditatis portantibus, vel nullum, vel nonnisi modicum lucrum remaneret, ac propterea hereditatem respuerent, lata est *Lex Furia* prohibens uni Legatario legari ultra 1000. aureos. Deinde etiam lata est *Lex Voconia* prohibens, ne quis plus relinqueret alicui, quam Heredi; sed cum neutra adhuc suffice-

ret, lata est *Lex Falcidia* prohibens ne plus liceat
legare, quam Dodrantem, seu tres partes omnium
bonorum, ita ut haeredi semper remaneat saltem
quarta pars omnium, quae inveniuntur tempore
mortis Testatoris, post soluta prius debita, ex-
3 pensas funeris, ac mercedem servorum. Haec
quarta pars dicitur Falcidia, et lex eam introdu-
cens dicitur *Lex Falcidia* a Falcidio Tribuno ple-
bis, qui illam tulit sub Octaviano Imperatore,
*Institut. de lege Falcidia, et Cod. ad Legem Falci-
diam, et cap. Quaedam* 6. *dist.* 2. ibi: » sub eodem
» quoque Imperatore (Octaviano) Falcidius Tri-
» bunus plebis Legem fecit, ne quis plus extra-
» neis in testamento legaret, quam ut quarta
» pars superesset Haeredibus, ex cujus nomine
» Lex Falcidia est nominata. »
4 Trebellianica est quarta pars bonorum Testa-
toris post mortem ejus, deducto aere alieno, et
expensis funeralibus, residua, haeredi scripto, Fi-
deicommisso universali gravato, debita, §. *Sed
quia* 7. *instit. de Fideicomm. Hered. et Cod. ad. S.
5 C. Trebellianum.* Et sic *Communis. Trebellianica*
dicitur a Trebellio Consule, a quo prodiit Sena-
tus consultum Trebellianum, quo statuitur, ut
haeres Fideicommissarius rogatus seu gravatus
totam haereditatem restituere, possit quartam
sibi retinere, ut habetur *in citat.* §. *Sed quia* 7.
*instit. de Fideicomm. Hered. et Cod. Ad S. C. Tre
6 bellianum.* (*) Unde sicuti per Falcidiam positum
est temperamentum Legatis, ita per *Trebelliani-
cam*, seu *S. C. Trebellianum* positum est tempe-
7 ramentumFideicommissis.(**)Hinc*Falcidia* et *Tre-
bellianica* in hoc differunt, quod *Falcidia* detra-
hatur a nimiis et excessivis legatis, *Trebellianica*
vero ab excessivo Fideicommisso universali, et
Falcidia derivatur a *Falcidio*, Trebellianica vero
a *Trebellio;* Vide aliam differentiam *infra sub n.* 33.
8 Falcidia detrahitur ex omnibus bonis post
mortem Testatoris repertis, solutis tamen prius
omnibus ejus debitis, expensis funeris, et merce-
de, seu pretio Servorum, ita ut si respectu ho-
rum omnium bonorum haeres scriptus ob nimia
legata non habeat quartam partem, possit eam a
dictis legatis proportionaliter detrahere textu ex-
presso *in* §. *fin. de lege Falcidia*: ibi: « Cum autem
» ratio Legis Falcidiae ponitur, ante deducitur
» aes alienum, funeris impensa, et pretia servo-
» rum manumissorum; tunc demum in reliqua
» illa ratio habetur, ut ex eo quarta pars apud
» Haeredem remaneat, tres vero partes inter Le-
» gatarios distribuantur pro rata scilicet portione
» ejus, quod cuique eorum legatum fuerit. » Et
sic Rota *part.* 2. *recentior. dec.* 439. *numer.* 2. *et
par.* 14. *dec.* 366. *n.* 8. Haeres tamen praetendens 9
hujusmodi detractionem, tenetur ipse probare le-
gata excedere Dodrantem, seu tres partes haere-
ditatis; Rota *part.* 10. *recentior. dec.* 42. *num.* 50.
Et ubi fiat locus dictae detractioni, haeres tenetur 10
ea omnia in Falcidiam computare, quae capit
Jure haereditario; Rota *part.* 8. *dec.* 75. *num.* 7.
Non autem tenetur haeres computare in Falcidiam 11
ea, quae capit Jure Legati aut Fideicommissi par-
ticularis; sed si quae Testator haeredi particulari-
ter legavit, aut fideicommisit, debent conferri ad
quantitatem omnium bonorum, et Falcidia erit
detrahenda proportionaliter a Legatis, seu Fidei-
commissis particularibus, computato etiam illo,
quod Testator per modum legati, vel particula-
ris Fideicommissi haeredi specialiter reliquit; *l.
In quartam* 91. *ff. ad Leg. Falcid.* ibi: « In quar-
» tam haereditatis, quam per Legem Falcidiam
» haeres habere debet, imputantur res, quas jure
» haereditario capit, non quas jure Legati, aut Fi-
deicommissi etc. nam hae in quartam non impu-
» tantur ».(***) Falcidia non solum detrahitur a 12
Legatis, sed etiam a Fideicommisso particulari;

(*) Falsum omnino est ex S. C. Trebelliano permissam esse in Fideicommissis quartae detractionem favore haeredis. Imperante Nerone, cum non ita facile reperiretur, qui defunctorum adire haereditates fideicommissarias vellet, ideoque sine effectu remanerent fideicommissa, hinc Trebellio Maximo, et Annaeo Seneca Consulibus Senatus consultum prodiit, quo fuit cautum, ut in fideicommissarium omnes tum activae tum passivae actiones transirent. *Instit. lib.* 2. *tit.* 23. *de fideicommis. haeredit.* §. 4. *l.* 2. *ff. ad Trebell.* Nec ultra S. C. Trebellianum processit, sed non satis fuit, ut homines qui non modo de damno vitando, quam de captando lucro solliciti erant, ad fideicommissarias adeundas haereditates inducerentur. Hinc imperante Vespasiano Augusto, *Pegaso et Pusione Coss. Senatus censuit, ut ei, qui rogatus esset haereditatem restituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque ex Lege Falcidia ex Legatis retinere conceditur. Instit. loc. cit.* §. 5. cujus Senatus consulti vigore Fideicommissarii adinstar Legatariorum habebantur. Sed expulso S. C. Pegasiano omnis auctoritas a Justiniano tributa est Trebelliano etiam quoad disposita in Pegasiano, et inde Quarta a Fideicommissis detrahenda dicta fuit Trebellianica *Zoes. commet. in Instit. lib.* 2. *tit.* 23. *de fideicom. haeredit.* §. *restituta, et seq.* (*Edit. Barbiell.*)

(**) Jus deducendi quartam partem bonorum ex toto asse haereditario Fideicommissis subjecto non ex Trebelliano Senatus Consulto, sed ex Pegasiano inductum est, Vespasiani Augusti temporibus Pusione, et Pegaso Consulibus. Cum enim Neronis temporibus An. Urb. Cond. 814 Trebellio Max. et Annaeo Seneca Consulibus Senatus Consulto cautum esset, ut si hereditas ex Fideicommissi causa restituta sit, omnes actiones, quae Jure Civili haeredi, et in haeredem competerent, ei, et in eum darentur, cui ex fideicommisso restituta esset haereditas; atque haeredes scripti totam hereditatem, aut pene totam restituere plerumque cogebantur, adire haereditatem ob nullum, vel minimum lucrum recusabant; atque ob id extinguebantur fideicommissa, Pusione et Pegaso Consulibus Senatus censuit, ut ei qui rogatus esset haereditatem restituere perinde liceret quartam retinere, atque ex lege Falcidia ex legatis retinere conceditur. At quia stipulationes ex SC. Pegasiano descendentes et antiquitati displicuere, et quibusdam in casibus captiosae judicatae fuere, placuit expleto SC. Pegasiano omnem auctoritatem Trebelliano SC. praestare, ut quando ex fideicommisso vel nihil, vel minus quarta apud haeredem remaneret, tunc liceret ei haeredi vel quartam, vel quod deesset retinere, vel repetere solutum, quasi ex Trebelliano SC. Legantur *Institutiones* Justiniani. *lib. II. tit.* 23. §. 2. *et seqq.* (*Edit. Neapol.*)

(***) Vide praesertim *Voet. in Pandect. lib.* 35. *tit.* 2. 25. ubi enumerat, explicat, et distinguit ea quae in Falcidiam imputanda sunt (*Edit. Barbiell.*)

l. 2. *et* 3. *Cod. ad leg. Falcid.* Rota *part.* 6. *decis.*
13 171. *num.* 12. (*) Item Falcidia detrahitur etiam
a donationibus mortis causa factis; *leg. Si quis*
18. *Cod. ad Leg. Falcid.* ibi: « Si enim cum mor-
» tis causa donatio praecedat, et haec modum Le-
» gis Falcidiae excedat, haeres post aditionem re-
» petit eam pecuniam, quae ultra modum Legis
» Falcidiae corporaliter quidem data est, Lege
» autem in patrimonio permansit, » et concordat
14 *l. Si mortis* 5. *Cod. eod.* (**). Quantitas bonorum
in ordine ad detrahendam Falcidiam illa praecise
debet attendi, et computari, quae post mortem
Testatoris, deducto aere alieno, reperta fuit, sive
deinde ante aditionem haereditatis fuerit aucta,
vel diminuta, §. 2. *instit. de Lege Falcidia*, ibi:
Quantitas autem patrimonii, ad quam ratio Legis
Falcidiae redigitur, mortis tempore spectatur. (***)
15 Falcidia non detrahitur a legatis privilegiatis,
qualia sunt, quae cum perpetua inalienabilitate
relinquuntur; *Auth. Sed et, Cod. ad Leg. Falcid.*
ibi: *Sed et in ea re cessat Falcidia, quae ita relicta*
est, ne alienetur, sed permaneat ad successores ejus,
cui relicta; Rota *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 88. *numer.* 22.
16 *dec.* 272. *num.* 9. *et t.* 2. *dec.* 484. *num.* 12. Sic
Falcidia non detrahitur e Legatis ad pias causas;
Auth. Similiter, Cod. ad Leg. Falcid. ibi: *Similiter*
Falcidia cessat in his, quae ad pias causas relicta
sunt; Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.* 3. *c.* 27.
num 84. cum communi aliorum, et etiam *lib.* 2.
17 *cap.* 11. *num.* 93. Pars autem Falcidiae, quae
non potest detrahi a Legatis piis, non est oneranda
Legatis profanis, ita ut haeres integram Falcidiam
percipiat, sed solum a Legatis profanis est de-
trahenda pars illa Falcidiae, quae ipsis pro rata
competit, cum ad eam tantum sint obligata; Fal-
cidia enim pro rata de quolibet Legato detrahi-
tur *l. Haereditatem* 68. §. *fin. l. In quantitate* 73. §.
fin ff. ad Leg. Falcid. Unde in tali casu integra
Falcidia non deducitur, sed tantum rata de aliis
Legatis profanis; Sic Mantica *lib.* 9. *conject. tit.*
5. *num.* 24. *et* 25. Amostaz. *lib.* 1. *de causis piis*
cap. 11. *num.* 34. ubi ad hoc plura adducit. Fal-
cidia non detrahitur ex Legatis relictis Ecclesiae; 18
Communis cum Cardinal. Petra *tom.* 2. *comment.*
ad Constitut. X. Innocent. III. num. 75. Neque de-
trahi potest Falcidia ex iis, quae relinquuntur 19
Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctorita-
te, sive absque ea institutis; Bassi *tract. de Soda-*
litiis, seu Confraternitatibus q. 16. *num.* 1. cum
multis ibi citatis, et Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles.*
universitat. capit. 11. *numer.* 92. ubi testatur de 20
communi. An autem Falcidia sit detrahenda ex
Legatis piis, quando pia causa, seu Ecclesia est
instituta heres? Opinio est fortiter controversa,
et pro utraque parte enumeratur caterva Docto-
rum. Pro negativa tamen stat major pars, ut ob-
servat Barbosa *l.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 11.
num. 95. *et l.* 3. *cap.* 27. *num.* 87. adducens plu-
rimos resolventes partem negativam esse verio-
rem, quos dicit esse sequendos, et Card. Petra
loc. cit. num. 79. ubi dicit, quod plures recensen-
tur rationes, quod non sit locus detractioni Fal-
cidiae, quando agitur inter pias causas.
Hic tamen cum distinctione censeo esse pro- 21
cedendum; vel enim ipsae causae piae, scilicet
tam instituta heres, quam legataria sunt aequa-
liter favorabiles cultui divino, Religioni, aut
animae testatoris, et tunc non est detrahenda
Falcidia de legatis piis a causa pia instituta, quia
non debet unum Altare discooperiri, ut aliud
cooperiatur, *ex Clement. Quia contingit, de Reli-*
gios. domib. cap. Cum causam, de praebend. et Au-
thentic. Quomodo oporteat Episcopos §. *Si vero;* et
praesertim si in loco pio heredi remaneat ali-
quod jus honorificum distribuendi legata pia, et
aliquod commodum, ut de Societate herede circa
distribuendas dotes legatas, quod habeat jus di-
stributionis considerabile, et reversionis dotium
in casu obitus sine filiis, ut dicit Rota *in Horta-*
na, seu Civitatis Castellanae, Falcidiae 3. *Martii*
1684. *num.* 8. *coram Albergato*, et notat Cardin.
Petra *loco cit. numer.* 83. *in fine.* Vel causa pia, 22

(*) Circa Falcidiae detractionem a fideicommissis particularibus non ita Auctoris pacifica est opinio. Major enim Doctorum numerus, de quo testatur. *Vin. comment. in Instit. lib.* 2. *tit.* 22. *de Leg. Falcid. in princ. n.* 8. docet in fideicommissis locum non habere Falcidiam, nec eam locum umquam habuisse cum Lex Falcidia de legatis tantum loquatur, nec de fideicommissis poterat loqui, cum de tempore latae *Leg. Falcidiae* hanc auctoritatem non haberent, quae illis Augusti temporibus attributa fuit. Profecto si Falcidia locum habuisset in fideicommissis sive particularibus sive universalibus, cum nullum inter particularia, et universalia discrimen in Legibus occurrat, jam non erat cur alia lex promulgaretur super fideicommissis, nec haeredes scripti haereditatem adire recusassent, quemadmodum eveniebat, etiamsi lex Falcidia jamdiu vigeret, teste Justiniano *Instit. de fideicom. haered.* §. 5. *lib.* 2. *tit.* 23. In hujus opinionis confirmationem plura alia adducit argumenta *Duaren. oper. tom.* 2. *in Tit. ad Leg. Falcid. pag.* 444. Contrariam tamen sequuntur sententiam *Voet in Pandect. lib.* 35. *tit.* 2. *n.* 4. *Vin. loc. cit. Corvin. in Cod. lib.* 6. *tit.* 50. *pag.* 472. *coll.* 2. *in fin. Francis. Husman. paradox. ad leg. Falcid.* 8. *apud Everard. Otton. Thesaur. tom.* 4. *pag.* 1683. qui tamen Auctor non valde ab eodem *Everard. in praefatione* laudatur. Quae vero harum opinionum verior sit, videbit Lector, cum in tanta ambiguitate haereat animus eligentis. (*Edit. Barbiell.*)

(**) Detrahitur quoque ex donationibus inter virum, et uxorem, quae cum non statim perficiantur, morte demum conjugis donantis confirmantur. *Voet in Pandect. lib.* 35. *tit.* 2. *n.* 4. *Duaren. oper. tom.* 2. *p.* 445. *coll.* 1. *commet. ad leg. falcid.* et ob eamdem rationem idem videretur statuendum de donatione inter patrem et filium, quae morte pariter donantis confirmatur. Caeterum detrahitur ex omnibus legatis etiam Principi, Reipublicae, et uni ex haeredibus relictis *l. in legatis* 4. *Cod. ad Leg. Falcid. l.* 1. §. 5. *l.* 3. §. *ultim. ff. ad leg. Falcid. l.* 6. §. *Cod. hoc tit. Bruneman. in Cod. lib.* 6. *tit.* 50. *leg.* 4. (*Edit. Barbiell.*)

(***) Super aestimatione haereditatis, et de tempore eamdem aestimandi, accuratum, et doctissimum tractatum habes apud *Duaren. l. cit. pag.* 446. §. *Circa hanc quaestionem,* et plur. seq. et apud *Voet l. cit. n.* 29. (*Edit. Barbiell.*)

seu Ecclesia instituta heres est magis favorabilis
cultui Divino, Religioni, aut animae Testatoris,
quam causa pia legataria, et tunc Ecclesia potest
detrahere Falcidiam ex legatis piis, quia tunc
privilegium non currit contra privilegiatum *l.
Sed similes* 8. *in princip. ff. de excusat tut.* Nova-
rius *in praxi for. q.* 21. *n.* 20. Gratian. *disceptat.
forens. cap.* 461. *num.* 15. Sfortia *de restit.* 1. *part.*
23 *quaest.* 18. *art.* 4. *n.* 52. Amostaz. *loc. cit. numer.*
38. Vel causa pia legataria est magis favorabilis
animae Testatoris, quam causa pia instituta he-
res, et in hoc casu ex Legatis piis non potest de-
duci Falcidia, nam privilegium, ut ex Legatis piis
non deducatur Falcidia *in d. Authent. Similiter, Cod.
ad Leg Falcid.* fundamentum suscipit in praesum-
pta voluntate Testatoris, qui cum possit illam
prohibere, *Authent. Sed cum Testator, Cod. ad Leg.
Falcid.* Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 18. *num.* 10.
Tondut. *quaest. civil. tom.* 1. *cap.* 73. *numer.* 14.
Amostaz. *loc. cit. n.* 37. Rota *part.* 2. *dec.* 438.
n. 1. *part.* 6. *dec.* 171. *n.* 13. *part.* 10. *dec.* 42. *n.*
44. videtur ob animae suae bonum velle ne de-
trahatur, quin potius ut integra Legata persol-
vantur; Maxime si legata sint cum onere cele-
brationis Missarum pro suffragio Testatoris, per
24 quod onus legatum redditur longe favorabilius
ipsi Testatori. Unde Falcidia nullimode detrahi-
tur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exo-
neratione conscientiae, quia certo supponitur Te-
statorem praevoluisse, et praedilexisse tale onus
in suffragium ejus animae; Card. Petra *loc. cit.
n.* 84. *et* 85. Pasqualig. *de Sacrific. nov. leg. tom.*
2. *tit. de Legatis qu.* 1006. *sub num.* 4. Hodiern.
controvers. 19. *sub num.* 29. Rubeus *de testam. cap.*
67. *num.* 205. *et seq.* Antonelli. *de regim. Eccles.
cap.* 10. *num.* 67. *cum sequent.* Bassi *tract. de so-
dalitiis quaest.* 16. *numer.* 4. de Luca *ad Franch.
dec.* 612. *num.* 15. Larrea *dec. Granaten.* 61. *sub
num.* 44. *et* 45. ubi ita fuisse decisum testatur
Altimar. *ad Rovit. dec.* 87. *in princip.* et Rota *in
Hortana seu Civitatis Castellanae, Falcidiae* 3. *Mar-
tii* 1684. *num.* 2. *et* 3. *coram Albergato.* Vere enim
in hoc debet considerari, et interpretari voluntas
Testatoris, ut suffragio meliori, et velociori sibi
consulere voluisse praesumendum sit.

25 Falcidia non habet locum in testamento militis;
l. 12. *Cod. de Testament. milit.* ibi: *In testamento
Militis legem Falcidiae, et in Legatis, et in Fidei-
26 commissis cessare explorari juris est.* Neque Fal-
cidia habet locum in casu, quo Testator prohibet
Falcidiae detractionem a Legatis etc. *Authent. Sed
cum Testator, Cod. ad Legem Falcid.* ibi: *Sed cum
Testator hoc expresse vetuit non ignarus, qui modus
sit sui patrimonii, cessat Falcidia.* Concordat *Novella*
1. *cap.* 2. *in fine*, quibus juribus correctum est
jus antiquum, per quod non licuit Testatori pro-
hibere detractionem Falcidiae. Hodie enim de jure 27
communi potest Testator prohibere detractionem
ipsius Falcidiae, ut constat ex *cit. Authen. Sed cum
Testator, Cod. ad Legem Falcid. et Novella* 1. *c.*
2. *in fine*, et tenent communiter Doctores; Card.
de aliment. tit 8. *privil.* 18. *n.* 10 Tondut. *quaest.
civil. tom.* 1. *cap.* 74. *num.* 14. Amostaz. *de causis* 28
piis lib. 1. *num.* 47. Immo Falcidia prohiberi po-
test a Testatore, non solum expresse, sed etiam
tacite verbis generalibus, et aequipollentibus, quae
aliud commode significare non possint; Rota *part.*
2. *dec.* 438. *num.* 1. *part.* 6. *decis* 171. *num.* 13. 29
part. 10. *dec.* 42. *num.* 44. Hinc censetur prohi-
bita ex prohibitione alienationis; Rota *par.* 5. *to.*
2. *dec.* 582. *num.* 30. *cum sequent.* Et ex eo quod 30
Testator mandaverit integram suam haereditatem,
vel Legatum ad aliquam pervenire; Rota *part.* 1.
dec. 453. *n.* 3. Idem procedit quoties voluit prae- 31
stationem Legati esse adimplendam absque ulla
diminutione; Rota *part.* 2. *dec.* 483. *num.* 3. *par.*
10. *dec.* 42. *num.* 46. Falcidia non potest detrahi 32
ab haerede, qui non confecit inventarium; Rot.
part. 5. *tom.* 1. *dec.* 399. *num.* 4. *Authent. de hae-
redit. et Falcid.* §. *Hinc nobis versiculo; Si vero
non fecerit.* Quae conclusio procedit etiam de Jure
canonico; Rota *part.* 10. *decis.* 54. *num.* 13. (*) 33

Dicta usque modo de Falcidia intelligenda sunt
etiam de Trebellianica, salvis solummodo duabus
differentiis. Prima quod *Falcidia* detrahatur a
Legatis, donationibus mortis causa, ac Fideicom-
missis particularibus; *Trebellianica* vero a solo
Fideicommisso universali. Secunda quod Legatum
haeredibus Fideicommisso universali gravatis fa-
ctum computetur in Trebellianica, *leg.* 31. *ff. ad
leg. Falcid.* ibi: *Sed in Fideicommissaria haereditate
restituenda, sive Legatum vel Fideicommissum da-
tum sit haeredi, sive deducere; sive percipere, vel
retinere jussus est, in quartam ei imputatur.* Secus
autem est de Falcidia, juxta dicta *num.* 11. per
textum ibi allegatum. Aliam adhuc differentiam 34
affert Fachin. *l.* 5. *controv. cap.* 5. scilicet quod
Jure communi possit Testator prohibere detractio-
nem *Falcidiae*, non item *Trebellianicae.* Verum
Julius Clarus §. *Testamentum qu.* 62. Covarruv. *in
cap. Raynaldus* §. 3. *num.* 6. *de Testament.* Molina
disput. 187. *num.* 23. et alii communiter hanc dif-
ferentiam negant sustinendo Testatorem jure novo
aeque *Trebellianicae* ac *Falcidiae* detractionem pro-

(*) Jus demum detrahendi Falcidiam ammittit haeres, qui res haereditarias subtrahit dolo, et rerum subtractarum emolumentum aquiritur fisco. Voet. *in Pandect. lib.* 35. *tit.* 2. *num.* 14. Item dicendum si haereditatem vel indigno, vel incapaci restituat, et hoc casu ad Fiscum cum facultate deducendi Falcidiam transit haereditas. Voet. *loc. cit.* Bruneman. *in Cod. lib.* 6. *tit.* 50. *l.* 3. *num.* 2. Quid vero dicendum si haeres ad evitandam legatorum solutionem ab intestato potius succedere velit? Quocumque modo succedat ad legata solvenda tenetur, et quamvis in poenam fraudis jus detrahendae Falcidiae amisisse videatur; diversum tamen in jure sancitum est, Duaren. *comm. ad leg. Falcid. tom.* 2. *pag.* 442. §. *seq. et plur. tom.* 4. *disput. Aniver. pag.* 15. (*Edit. Barbiell.*)

hibere posse, et sic Rota *part.* 6. *dec.* 5. *num.* 10. *et dec.* 171. *num.* 14.

35 Liberi, casu quo nimiis Legatis, vel Fideicommisso universali graventur, praeter Legitimam deducunt etiam Falcidiam, vel Trebellianicam; *Arg. c. Raynucius* 16. *de testament.* in cujus summario sic expresse habetur: « In bonis patris, et » matris, et aviae habet quis debitam jure natu- » rae, in qua gravari nequit, et Filius rogatus de » restituenda haereditate sub conditione, detrahit » debitum jure naturae, et Trebellianicam; » *et arg. c. Raynaldus* 18. *tit. eod.* in cujus summario sic expresse dicitur: *Filius rogatus restituere haereditatem detrahit tertiam jure naturae, et quartam Trebellianicam, in quibus potest Legata relinquere, haeredes instituere,* et sic tenent Facbin. *lib.* 5. *controvers. cap.* 12. Reiffenstuel *lib.* 3. *decretal. tit.* 26. *num.* 76. Besold. *in deliber. Jur. ex leg.* 35. *ff. qu.* 1. Abbas, et Glossa *in cit. cap. Raynucius, et cit. cap. Raynaldus,* ac plures alii. Et ratio est, quia Legitima debetur liberis Jure naturae; *cit. cap. Raynucius* §. *Cum autem,* ibi: *Legitima portio Jure naturae debita, et leg. Cum ratio, ff. de bonis damnat.* Falcidia vero, vel Trebellianica debetur Jure civili, *Instit. de lege Falcidia, et Cod. ad Leg. Falcid. et* § *Sed quia* 7. *Instit. de Fideicomm. haered. et Cod. ad S. C. Trebellianum ;* Atqui ubi eidem personae duo diversa competunt Jura, illa est censenda Jure duorum, quorum sustinet vices, *argum. leg. Si consul, ff. de Adopt.* ergo quia secundum Leges tota haereditas in 12. partes, seu uncias regulariter dividitur, Filius nimiis Legatis vel universali Fideicommisso gravatus, in primis Jure naturae pro *Legitima* sua detrahet tertiam partem, seu quatuor uncias, a qua postmodum remanent adhuc octo unciae, ex his pro *Falcidia,* vel *Trebellianica,* detrhaet quartam partem, idest duas uncias, adeoque universim sex uncias, seu dimidiam partem totius haereditatis, prout amplius explicat Abbas, et Glossa *in cit. cap. Raynaldus,*
et cap. Raynucius. Sunt tamen alii, qui absolute 36
tenent contrarium, neque liberos nimiis Legatis gravatos, aut fideicommisso universali, non posse praeter *Legitimam* detrahere etiam *Falcidiam,* vel *Trebellianicam ;* Sic Hotoman. *Illustr. quaest.* 44. Cujacius *lib.* 8. *observ.* 5. Hunn. Parez, Zoesius,
et alii. Alii autem tenent posse liberos praeter 37
Legitimam deducere etiam Falcidiam, vel Trebellianicam casu, quo Legata, seu Fideicommissa universalia sub conditione, seu in diem sunt relicta, non item si pure sunt relicta; Sic Gali. *lib.* 2. *observ.* 121. Molina *disput.* 187. *num.* 5. et alii. (*)

(*) Ut iis, quae de hoc argumento per Cl. nostrum Auctorem edisseruntur, major lux affundi possit, ad rem maxime facit illud animadvertere: duplex nimirum haeredum genus a Juris peritis distingui, Haeredes enim alii dicuntur *necessarii ;* alii vero *non necessarii,* quos postremos sub nomine *Extraneorum,* vel *voluntariorum* comprehensos voluit Justinianeum Jus. *Instit. lib. II. tit.* 19. §. Sui autem etc.

Haeredes porro *necessarii* dicendi sunt, quos ipse testator in portione legitima h. e. ex legum praescripto iisdem debita instituere cogitur. Hujusmodi sunt descendentes in linea recta, aut his non extantibus ascendentes in eadem linea recta. Hisce quidem legitima haereditatis portio, sive legitimum bonorum subsidium, uti loquuntur leges, tam necessario debetur, ut si praeteriti fuerint, aut injuste exhaeredati testamentum irritum evadit, aut rumpitur quantum ad haeredes institutos; h. e. agere possunt pro testamenti rescissione; qua subsecuta succedent praedicti liberi ab intestato suis parentibus, non pro modo legitimae, sed in universum. Gothophred. in *leg.* Omnimode 30. *Cod. De Inofficios. Testam.* minime vero irritum evadet testamentum quantum ad cetera, quae firma permanere debent, h. e. legata, et fideicommissa etc. Auth. Ex causa *Cod. de Liberis Praeteritis etc.* Idem quoque contingit circa liberos immerito, atque injuste exhaeredatos Lege *Novellam* 115. *cap.* 3. Sin vero minus legitima portione iisdem Haeredibus *necessariis* fuerit relictum dabitur iisdem actio ad petendum complementum; sive *condictio ex lege* ad explendum id, quod legitimae forte defuerit, quam doctores vocitare solent non tam *querelam inofficiosi;* sed actionem *expletoriam laud. leg.* Omnimodo *Cod. De Inofficios. Testam. et laud. Novel.* 115. *cap.* 5. atque Instit. *lib. II. tit.* 19. §. Sed haec de quantitate autem portionis legitimae Haeredibus necessariis debitae adeatur Codex Justiniani *Auth. de Triente, et Semisse,* quae incip. *Novissima lege etc. tit. De Inofficios. testam.* Ex lex *Quoniam* 32. *tit. laud.* ubi praescriptum occurrit ut onera, dilationes, conditiones, aliaeve dispositiones adjectae forte legitimae debitae, gravamen aut modum inducentes pro non adjectis haberentur; *atque res ita procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset;* illo tantum excepto casu cum filius ipse gravamini imposito legitimae consentiet: *leg.* Si quando 35. §. 1. *Cod. De Inofficioso Leg.* Multi *ff. De Liber. et Posthum. et leg.* Cum donationis 34. *Cod. De Transaction.*

Si itaque testator, cum agitur de hujusmodi Haeredibus *necessariis* haereditatem suam plus aequo legatis oneraverit, jus profecto competet hisce haeredibus detrahendi ex asse legitimam, seu quidquid illam complendam defuerit; legitima enim portio Jure naturae debetur liberis uti docet Innocentius III. in *Cap.* Raynuntius 16. *De Testament* in quod lego Doctissimum Gonsalez in *Adnotationibus* ad *laud. Cap. n.* 15. Quod et de aliis haeredibus necessariis pariter affirmare posse videtur.

Utrum vero hujusmodi haeredes necessarii post detractam portionem legitimam ex asse, jus quoque habeant deducendi praeterea quartam Falcidiam ex legatis, et Trebellianicam ex fideicommissis, gravissima, et satis implexa quaestio est inter Juris prudentes hinc inde dissidentes; ac pro alterutra parte decertantes: Utriusque partis argumenta, et rationes refert, atque expendit laud. Gonzalez in *Notis ad laud. c.* Raynuntius *n* 22. Qua quidem in haud abhorrerem a sententia Donelli, Vinnii, aliorumque insignium Juris peritorum, cui et laud. Gonzalez adhaeret, uti videre est in *laud. Adnotationibus,* qua quidem sententia discrimen interponitur inter Jus Civile, et Canonicum et jure quidem Civili haeredibus necessariis solam legitimam ipsis debitam iisdem ex asse deducere, sibique retinere fas et jus erit. *Novell.* 1. *cap.* 1. facit etiam hoc *lex* Papinianus 8. §. 9. ubi instituti haeredes removentur a querela inofficiosi si habeant Falcidiam ex legatis. Et §. 15. *Si quis etc.* impuberes adrogati, qui movere poterant querelam inofficiosi, ab eadem excluduntur, cum habeant quartam ex Constitutione D. Pii: Aliter vero se se res habet juxta Canonici juris praescripta; etenim haeredes necessarii ex asse paterno prius deducant legitimam juri naturae debitam, in qua praegravari non poterant; deinde Falcidiam, aut Trebellianicam ex legatis, et fideicommissis; quod quidem manifestissimo pateat ex *Cap.* Raynuntius, et ex *Cap.* Raynaldus, per Auctorem nostrum laud. Quandoquidem Jus Canonicum magis favere solet causae filiorum, eorumque commodis uberius prospicere. Hinc *in Cap.* cum haberet *De Eo, qui duxit etc.* filiis illegitimis, atque ex damnato coitu procreatis jubentur parentes

ADDITIONES EX ALIENA MANU

38 Plura in pandectis hoc titulo occurrunt, quae jure novissimo correcta sunt. Non inutile est ea adnotare.

I. Pertinebat olim Lex Falcidia ad ea quoque legata, quae Deo relinquebantur, *leg.* 1. §. 5. *hoc titul.* Sed per *Novell.* 131. hoc jus correctum, cautumque est, detrahendam haud esse Falcidiam in Legatis ad pias causas, licet non indistincte, sed sub certa limitatione, si haeres in mora deprehendatur. Interim tamen in Foro obtinuit indistincte, in Legatis ad pias causas cessare detractionem Falcidiae idque etiamsi pia causa haeres sit instituta, nam quum haeres hoc casu non reperiatur Privilegiatus, debet uti jure communi; Confer Barry *de Success. tom.* 2. *lib.* 15. *tit.* 7. *numer.* 8. Ex qua ratione rejicienda videtur distinctio, quam tradit Auctor *n.* 12. *et duob. sequent.*

II. Detractio Falcidiae, non pertinebat olim ad Donationes mortis causa, *d. l.* 1. §. 8. *hoc tit.* At pertinet *ex l.* 5. *Cod. hoc tit. et l.* 1. *Cod. de donat. mortis causa.*

III. Olim Testator prohibere haud poterat detractionem Falcidiae ita ut nec pactum Testatorem inter et Haeredem valeret ne Falcidia uteretur, et ut certam pecuniam, si contra fecisset, praestaret; *l.* 15. §. 1. *hoc titulo,* ubi haec redditur ratio, quod Privatorum cautione Legibus haud sit refragandum. Immo conditio haec: *Aud haeres beneficium Falcidiae amitteret,* fraudis causa adscripta videbatur, eaque propter habebatur perinde, ac si non esset adscripta, *leg.* 22. *ff. hoc titul.* Sed *in Novella* 1. *cap.* 12. facta est Testatori potestas quartam plane prohibendi, qua facultate concessa evidens quoque est valere hodie pactum inter Haeredem, et Testatorem de non detrahenda quarta secus ac olim. Si enim prohiberi testamento potest Falcidia, renunciari et ei potest inter vivos.

IV. Haeres aliquod subtrahens ex haereditate, exuebatur olim Falcidia, intuitu istius rei quam interverterat, vel etiam suam esse contenderat; *l.* 58. *in fine, hoc tit. l.* 6. *ff. de his quae ut indign.* At ubi Justinianus introduxit Beneficium inventarii in *leg. final. Cod. de Jur. deliberan.* simul *in* §. 10. *cit. Legis,* constituit Haeredes celantes aliquod dolose ex rebus Haereditariis, poena dupli esse plectendos, salva quarta, ne haeres bis puniretur. Sed in *Novella* 1. *cap.* 2. noviter statuit, ut haeres de subtractione rei haereditariae convictus, amittat Falcidiam, in favorem legatariorum, et quidem penitus non tantum intuitu rei sublatae.

V. Jure digestorum propter mortis causa capionem locus non erat beneficio hujus quartae; *l.* 93. *ff. hoc tit.* Sed postquam jure novo admissa est Falcidia in mortis causa donationibus, eadem locum quoque sibi vindicat in tali mortis causa capione, qua Haeres conditionis implendae causa, aliquid alteri et propriis bonis elargiri debet, *leg. penult. Cod. hoc titulo.*

Vide et alias differentias apud Strykium *in usu* 39
modern. Pandectar. lib. 35. *tit.* 2. qui simul recte explicat, quomodo aestimatio Falcidiae ineunda in annuis Legatis, tum in Legato alimendorum.

adulteri eisdem alimenta necessaria subministrare, *secundum quod iisdem* (Parentibus) *suppetunt Facultates;* cujusmodi quidem filios constat spectato rigore juris Civilis hoc beneficio privari. Lege *Authent.* Licet, et *Authent.* Ex complexu. Cod. *de Incestis Nuptiis.*

Demum si agetur de haeredibus *non necessariis* isti quidem praecedent legatarios ad quartam Falcidiam consequendam. Adeantur tit. ff. et *Cod. Ad legem Falcidiam;* Si vero Fideicommissis haereditas fuerit gravata deducent haeredes quartam Trebellianicam, uti abunde constat ex laud. juribus. (*Edit. Neapol.*)

FALSUM, FALSARIUS

SUMMARIUM

1. Falsum quid sit? — 2. Ad crimen falsi quae requiruntur. — 3. Falsum committitur principaliter quatuor modis. — 4. *Dicto* crimen Falsi committitur primo per testes, qui falsum testimonium dicunt vel verum supprimunt. — 5. Testis falsidicus tres laedit, Deum, Judicem, et partem. — 6. Secundo falsum committunt *dicto* testes, qui interrogati respondent se non recordari; vel versute, et obscure. — 7. Tertio falsum committunt *dicto*, qui testem subornant. — 8. Quinto falsum committunt *dicto* illi Judices, qui dolo malo contra Legis sententias pronunciant. — 9. Quinto falsum committunt *dicto* illi Advocati, qui parti adversae causam revelant, et partem adversam juvant. — 10. *Scripto* crimen *Falsi* committitur primo si Notarius scripserit, vel signaverit, seu firmaverit falsum testamentum, vel instrumentum. — 11. Secundo si notarius, vel quilibet alius in alterius testamento, se scripserit haeredem, vel sibi Legatum adscripserit. — 12. Tertio si quis exemplet aliquam copiam ab originali diversam. — 13. Quinto si quis manum alterius in ejusdem, vel tertii praejudicium falsicaverit. — 14. Quinto si quis mutet diem, et tempus in aliqua scriptura. — 15. Sexto si quis nomen, vel cognomen fraudulenter sibi mutaverit, et scripserit. — 16. *Facto* crimen falsi committitur etiam pluribus modis. Primo quando quis corrupit, abrasit, vel cancellavit scripturas, vel aliquid delevit. — 17. Item si quis scripturas combusserit, laceraverit, vel aliter destruxerit. — 18. Item si quis scripturas subripuerit, et occultaverit. — 19. Secundo si venditores, et emptores pondera, vel mensuras legitimas, corruperint. — 20. Tertio quando aliqua foemina alienum partum tamquam ex se natum supponit. — 21. Quarto prohibendo aliquem testari, vel testamentum mutare. — 22. Quinto, si quis aliquem ad testandum compulerit. — 23. Sexto quando eadem res vendi-

tur duobus. — 24. Septimo, quando quis alienis insignibus usus est, vel falso diplomate vias commeavit. — 25. Octavo, si quis in scripturis corruperit sigillum proprium. — 26. Nono, quando quis se pro milite gerit, cum non sit miles, vel falso sibi assumit titulos honoris, vel status. — 27. Decimo, quando mercibus adulterina, seu minus utilis materia adjungitur. — 28. Undecimo, supponendo unam personam pro alia in celebratione alicujus contractus. — 29. Duodecimo, quando quis utitur dolose indumentis sexui et conditioni personae non convenientibus. — 30. Tertiodecimo, quando Aromatarius adulterat medicamenta *dando quid pro quo.* —31. Quartodecimo, quando quis proposita Edicta dolo malo corrumpit, vel utatur falsis constitutionibus. — 32. Quintodecimo, fabricando falsam monetam.—33. ad 36. Falsum circa monetam quibus modis committatur.— 37. *Usu*, seu potius *abusu* committitur crimen Falsi dupliciter. Primo modo quando quis scienter utitur *falsitate* ab aliis confecta. — 38. Secundo, quando quis producit dolose, et scienter falsos articulos a se fabricatos. —39. Litterae Apostolicae possunt falsari novem modis, qui assignantur. — 40. ad 44. Poenae falsantium litteras Apostolicas assignantur. Primo sunt ipso facto excommunicati.—45. Secundo, si sint Clerici, sunt ipso jure privati Officiis, et Beneficiis Ecclesiasticis. — 46. ad 48. Tertio; degradatione, et praevia Curiae saeculari tradendi. — 49. Quarto falsis litteris Apostolicis utentes, si Clerici sunt, Officiis, et Beneficiis privantur, si Laici, sunt ipso facto Excommunicati. — 50. Falsis litteris utentes, et falsas litteras impetrantes, aequiparantur — 51. Nihilominus tamen plurimi sustinent contrarium. — 52. Quinto, qui scienter habent falsas litteras Apostolicas, nisi intra viginti dies illas lacerent, aut restituant, subjacent excommunicationi. — 53. Etiamsi illis non utantur, nec utendi intentionem habeant.—54. Falsans litteras Apostolicas etiam semel tantum, incurrit poenas. — 55. ad 56. Falsarius etiam occultus incurrit poenam, excepta degradatione — 57. Poenae contra falsantes procedunt, quamvis nullum, aut modicum damnum emergat. — 58. ad 60. Quae Bulla et littera veniant nomine litterarum Apostolicarum in ordine ad poenas. — 61. Falsificans litteras Papae, et Imperatoris punitur poena mortis. — 62. Sic etiam Falsificans litteras Supremorum Principum. — 63. Et alicubi aliorum Magistratuum. — 64. Poena Clerici falsificantis sigillum Principis. — 65. Poena Clerici vel litteras Episcopi, vel Capituli. — 66. ad 67. Poena Regularium sigillum vel litteras Praelatorum falsificantium. — 68. Poena ordinaria committentis quodcumque crimen *Falsi*. — 69. Poena falsi testis in causis civilibus, et criminalibus. — 70. Quid si falsus testis sit Clericus. — 71. Quando haec poena limitetur. 72. Poena Notarii scribentis Falsum testamentum, vel instrumentum. — 73. Qua punitur etiam falsificans manum alicujus. — 74. Poena Advocati, et Procuratoris *Falsum* committentis. — 75. Poena Judicis. — 76. Poena Falsificantium legitimas mensuras, et pondera. — 77. Poena fabricantium Falsam monetam. — 78. Poena impedientium aliquem testari, vel jam factum testamentum mutare, vel ad testandum compellentium. — 79. Poena supponentis Falsum partum. — 80. Poena eorum, qui *Falsum* committunt supprimendo scripturas publicas, vel libros mercatorum.—81. Poena gerentis se pro Curia. — 82. ad 83. Quando limitetur haec regula.—84. Aliorum Falsariorum poenae, *remissive*. — 85. ad 86. Ad hoc, ut quis de *Falso* poena ordinaria puniri possit, quae requirantur. — 87. Aliae poena falsariorum. — 88. Eorum malitia cavenda. — 89. *Falsi* definitio completur. — 90. Ejus species ad duo summa capita reducentur. — 91. An is qui adulterinum testamentum recitavit lege Cornelia teneatur. — 92. An qui veritatem reticuit. — 93. An denique qui, testimonio suo vendito, adversarium tamen juvit.

1 Falsum, seu falsitas *est veritatis immutatio
dolo malo in alterius praejudicium facta*
Raynald *tom.* 2. *in Rubric. cap.* 18. *num.* 7.
et sequent. Ameno *de delict. et poen. tit.* 6. *de*
2 *crim. fals. n.* 2. et est in re communis. Ad crimen
Falsi tria requiruntur. Primo, ut immutetur,
seu pervertatur veritas; *Authent. de instr. caut. et
fide, collat.* 6. *Novell.* 73. *in princ.* Secundo, ut id
dolo malo fiat, sive animo corrumpendae veritatis
in alterius fraudem; *l.* 1. *et l. Impuberem* 22. *ff. et
leg. Nec ad exemplum* 20. *Cod. ad Leg. Cornel.
de Fal.* Tertio, ut Falsitas fiat cum notabili damno
alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit,
etsi forsan impediatur; *leg. Qui Falsas.* 6. *et leg.
Si falsos* 8. *Cod. ad Leg. Cornel. de Falsar.* alioquin
uno horum deficiente non dicitur quis proprie
falsarius, nec tenetur poena Falsi, *cit. leg.*
3 *Nec ad exemplum* 20. *ad l. Cornel. de Falsar.* Falsum,
seu falsitas committitur principaliter quatuor
modis, scilicet *Dicto, Scripto, Facto, Usu*,
seu potius *Abusu*, Farinac *prax. crimin.* 6. *lib.* 5.
sect. 16. *q.* 150. *n.* 6. Mascard. *de probat. conclus.*
739. *num. ult.* Engel. *l.* 5. *decretal. tit.* 20. *n.* 2.
Pirhing. *ibid. n.* 1. Reiffenstuel. *ibid. num.* 2. et
alii passim.
4 *Dicto* crimen *Falsi* committitur multifariam.
Primo falsum committuntur *Dicto* testes, qui falsum
testimonium dicunt in judicio, vel verum
supprimunt dolo malo, textu expresso *in cap.*
Falsidicus 1. *de crim. Falsi*, ibi: *Falsidicus testis....
uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui
mendacium dicit, quia et ille prodesse non vult, et
iste nocere desiderat.* Idem praecise habetur *in c.
Quisquis* 11. *quaest.* 3. concordat *l.* 1. *et l. Falsi
poena* 20. *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Testis Fal- 5
sidicus tres laedit: Deum, Judicem, et partem,
textu expresso in *cit. c. Falsidicus*, ibi: « Falsi-
» dicus testis tribus personis est obnoxius; pri-
» mum Deo, cujus praesentiam contemnit; deinde
» Judici, quem mentiendo fallit; postremo Inno-
» centi, quem falso testimonio laedit. » Secundo, 6
Falsum committunt *dicto* testes, qui interrogati
respondent se non recordari, cum debeant verisimiliter
recordari. Item si per malitiam, et dolum
respondent versute, et obscure, Farinac. *loc. cit.* 7
num. 224. Pirhing *loc. cit.* 4. Reiffenstuel *loc. cit.
num.* 6. Tertio, falsum committunt *dicto*, et criminis
Falsi sunt rei, qui testem subornant, vel
donis, aut pretio corrumpunt ad dicendum falsum
testimonium, vel occultandam veritatem, sicuti,
et qui utuntur dicto testis Falsi; Clarus §. *Falsum
num.* 3. Pirhing *loc. cit. num.* 4. Reiffenstuel *loc.* 8
cit. num. 5. Quarto, falsum committunt *dicto*, et
ut falsarii puniuntur, illi Judices, qui pecunia
corrupti, vel alias dolo malo contra Leges, et
Constitutiones Principum sententias pronunciant;
arg. l. 1. §. *Sed et si Judex, ff. ad Leg. Cornel. de
Falsar.* Quinto, Falsum committunt *dicto*, et rei 9

criminis Falsi sunt illi Advocati, qui parti adver-
sae causam revelant, et vel propriis probationi-
bus dissimulatis, vel falsis exceptionibus, aut
probationibus admissis, partem adversam directe,
vel indirecte juvant; *argum leg.* 1. §. 1. *ff. ad Le-
gem Cornel. de Falsar. et leg.* 1. §. 1. *Ad S. C.
Turpil.* Pirhing *loc. cit. num.* 8. Haunoldus *tom.* 6.
tract. 2. *num.* 180. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 8.
10 *Scripto* crimen falsi committitur pluribus mo-
dis. Primo, si Notarius scripserit Falsum testa-
mentum, seu instrumentum, vel signaverit, vel
firmaverit illud §. *Item Lex Cornelia, de falsar.
Instit. de Public. Judic.* ibi: « Qui Testamentum;
» vel Instrumentum falsum scripserint, signave-
» rint, legerint, subjecerint, vel signum adulte-
11 » rinum fecerint, sculpserint, vel expresserint
» scienter, et dolo malo. » Secundo, si Notarius
vel quivis alius in alterius Testamento se scri-
pserit haeredem, vel sibi legatum adscripserit,
lib. 1. §. *Ad Testamentum, ff. Ad l. Cornel. de
12 Fals.* et *tot. tit. Cod. de iis, qui sibi in testamento
adscrib.* Tertio, si quis exemplet aliquam copiam
ab Originali diversam, vel aliquam partitam, ali-
ter transcribat, quam in exemplari reperiatur
conscripta, *cap. cum Venerabilis,* §. *Intelligimus,
de exception.* Farinac. *quaest.* 150. *numer.* 64.
13 Quarto, si quis manum alterius in ejusdem, vel
tertii praejudicium falsificaverit, veluti si quis
contrafaciat manum sui creditoris, faciendo ali-
quam recepntam, in ea asserendo debitum sibi
14 fuisse persolutum, Farinac. *q.* 150. *n.* 23. Quinto,
si quis mutet diem, et tempus in aliqua scriptura,
et ut vulgo dicitur apponendo antidatam; Farinac.
15 *q.* 150. *num.* 99. *et q.* 115. *num.* 26. Sexto, si quis
nomen, vel cognomen fraudulenter sibi mutave-
rit, vel scripserit, *leg. Falsi, ff. Ad l. Cornel. de
Falsar.* ibi: *Falsi nominis, vel cognominis asseve-
ratio poena Falsi coercetur.*
16 *Facto* crimen *Falsi* committitur etiam pluri-
bus modis. Primo, quando quis corrupit, abrasit,
vel cancellavit Scripturas, vel aliquid delevit, ne
itidem veritas appareat, *l.* 1. §. *Is qui pervertit,
17 ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar. l. Qui testamentum,
ff. eodem.* Item si quis scripturas combusserit, la-
ceraverit, vel aliter destruxerit, ut rei veritas
opprimatur, *leg. Paulus* §. *Paulus, ff. Ad leg.
Cornel. de Falsar.* Raynaldus *tom.* 2. *cap.* 18. §.
3. *num.* 1. *et seq.* ubi *num.* 5. refert, quod Can-
cellarius Faventiae condemnatus fuit ad Trire-
mes eo quia dederat parti processum ex Cancel-
18 laria ad comburendum illum. Item, si quis scri-
pturas, veluti Instrumenta, Testamenta, libros,
et similia subripuerit, et occultaverit, ne veritas
detegatur; *l.* 1. §. *Qui in rationibus, ff. Ad l. Cornel.
19 de Falsar.* Secundo, si Venditores, et Emptores
pondera, mensuras legitimas frumenti, vini, aut
cujuslibet rei corruperint; *l. Hodie* 32. *ff. Ad l.
20 Cornel. de Falsar.* Tertio, quando aliqua foemina
alienum partum tamquam ex se natum supponit,
cum revera alterius foeminae filius sit; *l.* 1. *l.
Qui falsum, et l. Cum supposui, Cod. Ad leg. Cornel.
de Falsar.* Quarto, prohibendo aliquem testari, 21
vel jam factum testamentum mutare, *l.* 1. §. *Si
quis ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Volente eo
facere testamentum, vel mutare;* Hic enim veritatis
occultator est, quia Testator mediante testamento
intentionem suae voluntatis erat aperiturus de
eo, quod post mortem suam fieri volebat. Clar.
in prax. §. *Falsum num.* 36. Farinac. *qu.* 151. *n.* 22
1. *et* 6. Quinto, si quis e contra aliquem ad te-
standum compulerit, ut Rubr. *et toto tit. ff. et Cod.* 23
Si quis aliq. testar. prohib. vel coger. Sexto, quando
eadem res venditur duobus; *l. Qui duobus, ff. Ad* 24
l. Cornel. de Falsar. Septimo, quando quis alienis
insignibus usus est, vel falso diplomate vias com-
meavit; *l. Eos, qui, ff. Ad l. Cornel. de Falsar. et
et l. unic. Cod. de mutat. nom.*
Octavo, si quis in scripturis corruperit sigil- 25
lum proprium ponendo falsum, et adulterinum.
Glossa *in cap. In memoriam, verb. Falsum, dist.*
19. Raynald. *tom.* 2. *cap.* 18. §. 3. *per tot.* Ameno
de delict. et poen. tit. 6. §. 1. *num.* 22. Nono, 26
quando quis se pro milite gerit, cum non sit
miles, vel sibi falso titulos honoris, vel status,
v. g Clerici, Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Nota-
rii, et hujusmodi assumit; Farinac. *q.* 150. *num.*
85. *et* 87. Raynald. *loc. cit. cap.* 18. *supplet.* 1. *n.*
1. *et sequent.* Pirhing *lib* 5. *decret. tit.* 20. *num.* 45. 27
Reiffenstuel *ib. num.* 18. Decimo, quando merci-
bus adulterina, vel minus utilis materia adjungi-
tur; Farinac. *loc. cit.* Molin. *disp.* 701. *num.* 1.
Pirhing. *loc. cit. num.* 45. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 28
16. Undecimo, supponendo unam Personam pro
alia in celebratione alicujus contractus, in testa-
mento, in Judicio, vel alias quomodolibet in ter-
tii praejudicium; Farinac. *q.* 150. *num.* 90. *et* 92. 29
Duodecimo, quando quis utitur dolose vestibus,
et indumentis sexui, et conditioni personae non
convenientibus, puta si saecularis fraudulenter
indutus sit habitu Religioso, vel muliebri, et foe-
mina sit induta vestibus virilibus; Caball. *risolut.
crim. cas.* 176. *num.* 10. Cohell. *ad Bullam Bon.
Regim. cap.* 40. *a num.* 54. Raynald. *tom.* 2. *cap.*
18. §. 33. *num.* 1. *et sequent.* Panimol. *decis.* 49. 30
a num. 10. Tertiodecimo, quando Aromatarius
adulterat medicamenta *dando quid pro quo,* seu
unum loco alterius a Medico praescripti juxta
casum illius, qui dabat mel rosatum loco syrupi
rosati solutivi, de quo Raynald. *tom.* 2. *ad cap.*
31. *supplet.* 2. *per totam.* Quartodecimo, quando 31
quis proposita Edicta dolo malo corrumpit, *l. Ho-
die, ff. ad leg. de Falsar.* Item, si quis utatur
falsis Constitutionibus nullo Auctore, vel quae
non probatae sunt, *l. final. ff. eod.*
Quintodecimo, committitur crimen Falsi *Facto* 32
fabricando falsam monetam, ut late probat Panim.

33 *decis.* 77. *per totam.* Falsum circa monetam juxta ordinationem Caroli V. *art.* 3. *princip.* committitur tribus modis: Primo, si quis cudat monetam non habens facultatem eam cudendi, quamvis ea ceteroquin sit proba, et justi ponderis, siquidem jus cudendi monetam numeratur inter Regalia, ut patet *ex lib. Feud. tit. Quae sunt Regalia,* juncta *l.* 2. *Cod. de falsa moneta.* Tum quia ad legitimam, et justam monetam non sufficit materiae bonitas, sed insuper requiritur quod sit sculpta, et percussa publica forma *Arg l.* 5. *ff. de contrahenda Emptione, et Venditione.* Haec autem forma publica, vel deest, vel falso fingitur in moneta, privata auctoritate cusa, cum nemo possit illam adhibere absque incursu criminis Falsi sine concursu supremi Principis; *arg. l. Falsi* 13. *princip. l. Qui nomine* 25. *ff. Ad l. Cornel. de Falsar. et l.*
34 *final. Cod. de fals. monet.* Secundo, si quis legitimae monetae justum pondus tondendo, scindendo, abradendo, vel alio modo dolose diminuit, *l. Quicunque, ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Tertio, si 35
quis monetam adulterinam cudat, v. g. eam fabricando ex toto ex materia falsa, ut ex stamno, cupro, et hujusmodi, vel verae materiae, puta auro, et argento materiam adulterinam, puta stamnum, cuprum, et hujusmodi admiscendo, vel nummos falsos tingendo ut appareant vere aurei, et argentei; *l. Lege* 9. *ff. Ad legem Cornel. et l.* 2. 36
Cod. de falsa moneta. (*) *Ad Falsum* circa monetam plerumque reducitur etiam confectio auri, et argenti arte *Alchimiae;* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 24. vid. verb. *Alchimia;* et hic sufficiat addere quod Alchimia definitur ab aliquibus penes Lemeryum *Cours de Chymie cap.* 1. *de Aur. fol.* 61. quod sit *Ars sine arte, cujus principium mentiri est, finis vero mendicare,* et concordat de Angel. *de delict. part.* 1. *cap.* 6. de quibus Alchimistis verificantur ea, quae refert Pegn. *in director. Inquisitor. part.* 3. *comment.* 26. *in fine* nempe.

(*) Ad justam et legitimam monetam constituendam tria simul concurrant, omnino oportet; scilicet *metallum, figura,* et *pondus;* sive ut loquitur Glossa in *Cap.* Quanto 18. *De jurejur. Verb.* Patet: *Quantitas justi ponderis, materia legitima, et publica Forma.* Lege Gonzalez *Comment. in laud. Cap. Quanto.* Horum autem si quidquam defuerit justae, ac legitimae monetae ratio deperibit; sive numisma non erit, uti loquitur Isidorus *Lib.* 26. *Etymologiar.* Hinc *Falsa Moneta,* uti rectissime advertit Dionys. Gothophred. *in leg.* Qui falsam Monetam 19. ff. *De leg. Cornel. de Falsis; Falsa moneta deprehenditur ex materia, pondere, et Forma adulterina.* Atque idcirco circa unumquodque istorum poterit falsitatis crimen admitti, sive moneta falsari; uti rectissime expendit Cl. Auctor noster, atque exemplis illustrat. Illorum porro scelus, qui monetas aliquo ex praedictis modo adulterare, falsare, aut vitiare intoleranda cupiditate ausi essent, velut summae majestatis rei ultimo supplicio afficiendi decernuntur *leg.* 1. *et* 2. *Cod. De Falsa Moneta. Leg.* Quicumque 8. *ff. De leg. Cornel. de Falsis.* Quin et Ecclesiasticae Sanctiones variis, iisq. gravissimis poenis hujusmodi scelus insectatae semper fuere; uti videre est in Concilio Lateranens. habito sub Calixto II. anno 1122. *cap.* 13. ex Editione Stephani Baluzii *in Notis* ad Petrum de Marca *De Concord. Sacerd. et Imp. lib. VIII. cap.* 21. *In Extravag.* Clem. V. atque in *Extravag.* Prodiens. Joann. XXII. *De crimine Falsi,* aliisque Summorum Pontificum subsequentis aetatibus Constitutionibus confer huc, quae habet Auctor noster Verb. *Moneta.* Haec perfectae uti satis certa, atque explorata in memoriam revocasset sufficiet, ut aditus pateat ad insequentem Quaestiunculam dilucidandam.

Controvertitur itaque inter Theologos, num Falsarius monetarum ille dicendus sit, qui nummos justum ac legitimum pondus excedentes circumciderit, attonderit, donec ad justum pondus redigantur. Non pauci sunt, qui id pernegant; uti Sylvius, Sylvester, Angelus, aliique, quibus et Auctor noster incunctanter adhaeret, uti ex adductis ab ipso exemplis *n.* 34. satis patet. Imo adjungit laud. Angelus hujusmodi, qui de monetae excedente pondere superfluum detraxerint, licet moniti a Confessario abstinere nolint, absolutionis beneficio non esse privandos, cum non satis manifesto appareat eos mortaliter peccare. Alii videntur media via incedere; hujusmodi nempe, de quibus loquimur in adducta hypothesi puniri posse uti Falsarios, quia de monetis publicis privata auctoritate detrahunt damno Communitatis; quasi dicere vellent revera Falsarios non esse censendos.

Verum licet prior isthaec adducta sententia Silvii etc. sua eademque non levi probabilitate fulciri, ac se se tueri videatur; uti ex dictis sat luculenter eruitur, nihilominus uti verosimilius oppositum dicendum videtur. Ac primo quidem, ut incerta a certis secernantur. Illud constat apud omnes; si publica Auctoritate de monetis justum pondus excedentibus aliquod fuerit detractum ab ipsis Monetariis minime reprehendendum videtur, neque culpari posse. At si id fiat privata auctoritate, certa atque explorata res est id minime licere, atque peccare, qui aliquid hujusmodi attentarit; cumque hoc peccatum jus publicum violet, atque justitiam laedat, secumque ferat onus restituendi quidquid inde abrasum, vel detonsum fuerit; uti rectissime docet Navarr. in suo *Manual. cap.* 17. *n.* 168. haud inter levia connumerandum, sed gravi reatu peccatum hujusmodi inde abstringere fatendum est; quidquid in contrarium senserint nonnulli apud Ciera *In De Casib. Reservat. Dissert.* 16. *q.* 2. qui spectato jure communi hujusmodi monetas attondentes non solum a restitutionis onere absolvunt: verum etiam a cujusvis peccati videntur excusasse reatu.

Quod demum spectat ad propositam Quaestionem verosimilius nobis videtur dicendum; hujusmodi attondentes monetas excedente etiam in eo quod excedunt, uti Falsarios habendos, atque poenis a jure statutis fieri obnoxios. Etenim in *leg.* Quicumque 8. ff. *De lege Cornel. de falsis* hujusmodi nummos aureos aut radentes, aut circumcidentes, aut stringentes velut rei de crimine falsi, ultimo supplicio addicendi decernuntur, ut ibid. videre est. Ergo cum leges indistincte loquantur, intelligendae sunt etiam de illis, qui in nummis excedentibus justum pondus in orbem attondendo superfluum inde detraxerint. Accedit etiam ratio, quae hoc ipsum suadere videtur siquidem Falsator, seu vitiator monetae dicendus erit quicumque formam publicam privata auctoritate immutare audeat; quod aeque fieri, atque evenire videtur, sive radendo de justo pondere detrahit; sive etiam solummodo quidquid excedat justi ponderis mensuram inde detondeat.

Hisce porro rationibus suadentibus permoti in *Addition. ad Element. Theolog. Append. II. De Casib. Reser.* in Nostra Neapolitana Dioecesi *Cas.* 15. *q.* 3. ubi adjuncta excommunicatione reservatur crimen falsationis monetarum his verbis: *Falsarii monetarum, videlicet ii, qui monetas quomodocumque vitiant; nim. vel eas diminuendo etc.* respondimus, hujusmodi homines in nostra Neapolitana Dioecesi monetas, nummos attondentes etiam in ea tantum parte, qua justum pondus excesserint, reservata excommunicatione nostri adducti casus innodari, atque percelli; licet Mazzotta, et Ciera disputantes de iis, qui incurrant reservatam excommunicationem adducti Casus nostri in diversam abierint sententiam. Haec quidem, quae in hac Adnotatione proposuimus, atque prae aliis seligenda duximus, verosimiliora nobis visa fuere; salvo tamen peritiorum judicio. (*Edit. Neapol.*)

cationem Bullae Coenae, etiamsi hoc faciant per alios, *arg. c. Qui facit.* 72. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Qui facit per alium est, perinde, ac si faciat per se ipsum;* Fagnan. *loc. cit. num.* 34. et alii ibi citati. Falsantes literas Papae sunt excommunicati sive sint Laici, sive Clerici, sive Monachi: *cit. cap. Ad*
44 *falsar.* ibi: *Omnes Falsarios;* Fagnan. *loc. cit. n.* 89. Episcopi autem et Superiores, licet non incurrant Excommunicationem latam *in d. cap. Ad falsariorum*, quia ipsi et superiores numquam comprehenduntur, nisi de illis fiat mentio specialis, ut in *cap. Quia periculosum, de sentent. excommun. in* 6. hodie tamen ex Bulla Coenae falsarii litterarum Apostolicarum sunt excommunicati, etiamsi Episcopali, vel alia majori dignitate sint praediti; Fagnan. *loc. cit. num.* 57. (*)

(*) Falsare litteras Apostelicas non est omnino falsas confingere, seu fabricari; haec duo enim apertissime distinguuntur in Pontificiis Constitutionibus falsare itaque est, aliquid addendo, vel detrahendo Apostolicis litteris earundem sinceram et germanam veritatem immutare: aut vero sigillo, aut signo litterarum Apostolicarum ad falsas consignandas abuti; quemadmodum late prosequitur Innocentius III. in *Cap.* Licet 5. *De crimin. falsi.* Hoc porro in *Cap.* maxime erit animadvertendus quintus falsandi modus, ex iis, qui ibid. recensentur, cum scilicet, *litteris Bullatis, et redditis aliquid per rasuram tenuem immutatur.* Unde colligendum vel minimam immutationem, etiam in una littera, vel puncto sufficere ad grave crimen falsitatis constituendum, atque adeo ad censuram excommunicationis contrahendam. Atque ita sensisse videntur Hostiensis, Cajetanus, Rebuffus. At vero Navarr. in suo *Manuali cap.* 27. *n.* 62. contrarium apertissime edocuit; cum ait haud satis esse corrigere aliquam litterarum, vel punctum, quod non mutat substantiam aliquam, ut quis memoratae excommunicationi subjaceat; quia id non sufficit ad peccandum mortaliter, nec proinde ad excommunicationis poenam subeundam.

Haec quidem Navarri sententia, quam sequitur Suarez de *Excommun. Papae reservat.* Disp. 21. *Sect.* 2. *n.* 46. Et Bonacina, non videtur nobis a veritatis tramite longius aberrare. Si quidem generatim loquendo, nemini dubium videri poterit, quod haec actio falsandi litteras possit esse venialis ratione levitatis materiae; et sane non est major ratio de hoc actu, sive materia, quam de aliis, in quibus levitas materiae a gravis peccati reatu excusans, nullo Theologorum discrepante agnoscitur, atque admittitur. Secluso autem peccato mortali, certum etiam est in conscientia sententiam excommunicationis non incurri, uti omnibus probe compertum. Ad discernendum autem in hac re, an immutatio excusetur a culpa mortali, primo considerandum est, an per eam immutetur sensus a Pontifice intentus; nimirum quia hac facta mutatione aliquid adseritur, vel negatur, quod ipse non intendebat, aut aliquid tacetur, vel omittitur, quod ipse intendebat proferre. Qua quidem in hypothesi semper erit peccatum mortale sufficiens ad hanc censuram incurrendam, etiamsi per unius puncti, aut apicis mutationem immutatio fieret; quia gravitas hujus peccati non in atramento, et litteris, sed in sensu consistit. At vero quando sensus non variatur contra mentem Pontificis; quod duplici ratione potest contingere: 1. Ut mens Pontificis etiam expressa in hujusmodi litteris non varietur; sed solum materialis aut grammaticalis error corrigatur. Et tunc haud censeri posse videtur per hujusmodi immutationem, seu potius correctionem peccati mortalis reatum, et excommunicationis poenam incurri; imo videri poterit vix aliquam culpam ibi posse deprehendi; tum inspecta natura rei, cum nihil contra justitiam, caritatem, aut aliam virtutem, aut reverentiam sum. Pontifici debitam fiat; imo videtur prospici honori, et decentiae litterarum Apostolicarum; tum ex jure positivo, quo prohibetur et debita poena coercetur falsificatio, illa autem de qua diximus, revera falsificatio non est. Quod si dixeris per jus positivum prohiberi mutationem, rectius id intelligere posse videmur de mutatione formali, et quoad sensum, non autem de materiali, praesertim, quae sit in melius. Recte tamen docet Suaresius *loc. cit.* cavendas esse hujusmodi emendationes.

Alio modo potest contingere mutationem, seu emendationem esse ad mentem Pontificis secundum se, non tamen prout expressam in litteris. V. G. si constat Pontificem dispensasse in secundo gradu, in litteris verum per errorem scriptoris positum sit in tertio, aut quid simile; qua quidem in hypothesi illud certius putatur, ac verosimilius censetur, non licere hujusmodi litteras in alium sensum mutare, easque emendare. Quamquam si talis mutatio fiat, litterae validae erunt quantum ad effectum; continent enim voluntatem concedentis. Unde interveniente bona fide, facile etiam poterit talis actio excusari a gravi culpa, et consequenter a censura in Conscientia. Ita Eximius Suarez *loc. cit. n.* 47.

Num. 41. verba faciens Auctor noster de excommunicatione inflicta adversus falsarios litterarum Apostolicarum, qui per se, aut per alios hujusmodi falsitatis crimen perpetrare ausi fuerint, de qua in *Cap.* Ad falsariorum 7. *De Crimine falsi*, arbitratur illam fuisse sum. Pontifici reservatam per constitutionem *Cap.* Dura 4. *tit. eod.* secutus Cl. Fagnani auctoritatem qui in laud. *Cap.* Ad falsariorum n. 30. id ipsum docet, cum falsitatis crimen sit notorium. Id ipsum quoque sentit Glossa *ibid.*

At diligentius rem perscrutanti alia videbitur sententia, ac dispositio *laud. Cap.* Dura. In eo siquidem agebatur, de quibusdam, qui falsas Bullas, aut litteras Apostolicas Bullis signatas confixerant, et in plurimas Orbis regiones transmiserant. Ut huic malo inde longius diffuso paterna sollicitudine obviam iret Innocent. III. in *laud. Cap. I.* statuit, ut nemo deinceps apud Sedem Apostolicam litteras hujusmodi nisi de manibus Pontificis, aut illorum, qui ad hujusmodi munus de ipsius Pontificis mandato essent deputati recipere auderet; gravissimis propositis ibid. poenis adversus transgressores. II. Ut per singulas Parochias publice proponeretur; quod si quis a Sede Apostolica litteras impetrasset, quarum tenor poterat esse suspectus, et eis uti voluerit, et statutam poenam evaderet, primo facienda esset collatio de falsa Bulla cum vera; et si eam invenisset falsitate inquinatam Episcopo Dioecesano etc. non differret praesentare. III. Praecipitur Episcopis, ut generalem excommunicationis sententiam promulgarent, quamque per singulas Parochias frequentius facerent innovari: quod si quis falsas litteras se cognoverit habere, infra quindecim dies illas destrueret, ac resignaret, si poenam excommunicationis vellet evadere; quam excommunicationem semel incursam sibi reservat laud. Pontifex per haec verba: *Quam (nisi forsan in mortis articulo) sine speciali nostro mandato a quocumque nolumus relaxari.*

Qua vero ratione ex memorato *Can.* Dura deduci possit; eo nimirum loci excommunicationis sententiam latam in *Cap.* Ad falsariorum adversus eos, qui litteras Apostolicas temerare, aut falsare ausi fuerint, reservari, non satis perspicio. Ibi enim nulla adversus hujusmodi falsantes Apostolicas litteras spiritualis poena decernitur, sed, uti patet, excommunicatio, aut suspensio adversus eos, qui litteras hujusmodi ab aliis receperint, quam e manibus Pontificis, aut illorum qui ad hujusmodi officium fuerint deputati. Secundo pariter decernitur, ut excommunicatio vel suspensio veritate comperta post factam collationem de veris Bullis cum falsis, ab Episcopis proferatur adversus illos, qui hujusmodi litteras reportaverint. Ac demum excommunicatio pariter ab Episcopis ferenda decernitur in provinciali Concilio adversus eos, qui falsas litteras penes se habere cognoscentes, intra viginti dies illas non destruxerint, aut resignaverint; quae postrema excommunicatio semel contracta, uti diximus, reservatur per illa superius adducta verba: *Quam nisi forsan* etc. Cum itaque in toto hoc *Cap.* Dura, nulla adversus falsantes spiritualis poena decernatur, non recte docuisse videtur Auctor noster cum Fagnano adserens excomunicationem *Cap.* Ad falsariorum, per *laud. Cap.* Dura, hic reservatam fuisse. Deinde isthaec excommunicatio, quae in *Cap.* Dura postremo loco, uti diximus reservatur, non est, uti patet ab ipso Jure, sed per Episcopos ferenda decernitur adversus retinentes, aut conservantes hujusmodi falsas litteras, at-

45 Secundo, falsantes literas Apostolicas si sint
Clerici, sunt ipso Jure privati Officiis, et Beneficiis
Ecclesiasticis; *cit. c. Ad falsariorum*, ibi: *Clerici,
qui Falsarii fuerint deprehensi, omnibus Officiis,
et Beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati;*
46 Fagnan. *loc. cit. n.* 38. et alii communiter. Tertio,
Clerici de tali crimine convicti, praevia degradatione
Judicis Ecclesiastici, traduntur Curiae saeculari secundum Constitutiones legitimas puniendi, scilicet ultimo supplicio, seu poena mortis, *cit. cap. Ad falsariorum*, ibi: *Ita quod qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, saeculari Potestati tradantur secundum Constitutiones legitimas puniendi*, et quod sint puniendi poena mortis tenent *ibi* Fagnan. *num.* 40. Hostiens. *num.* 8. et alii passim, et ita practicatum fuit tempore Innocentii X. cum Francisco Canonici, alias Mascabruno Sublatario, qui ut refert Card. de Luca in *tract. de Pension. disc.* 69. *n.* 1. a summo Pontifice ad Purpuram, jam destinatus, veluti alter Sejanus, ex consuetis fortunae ludis, ad manus Carnificis transitum fecit. Sententia contra Mascabrunum lata fuit die 5. Aprilis 1652. a Hieronymo Boviotto Locumtenente Gubernatoris, de unanimi totius Congregationis Criminalis ejusdem Gubernatoris voto, et assensu, in poenam ultimi supplicii, nempe furcarum, sed ex speciali gratia Sanctissimi ad relationem Gubernatoris mutata in poenam amputationis capitis in carceribus Turris Novae, et deinde asportationis illius Cadaveris ad Plateam
47 Pontis, et expositionis in loco solito, et ibi retentionis per aliquod temporis spatium. Sic refert Ursaya *Institution. Criminal. lib.* 3. *titul.* 6. *n.* 23. Clerici tamen falsantes literas Papae non per se, sed per alium, non sunt degradandi, nec Curiae saeculari tradendi, quia haec poena *in d. cap. Ad falsariorum* est statuta solum contra Clericos, *qui per se falsitatis vitium exercuerint*, et poenae non sunt extendendae de casu ad casum, sed potius restringendae; *cap. Odia, et cap. In poenis, de Regul. Jur. in* 6. Afflict. *decis.* 21. *n.* 7. Fagn. *l. cit. n.* 43. Pirhing. *lib.* 5. *decret. tit.* 20. *n.* 26. et in specie haec poena degradationis non imponitur, nisi in casibus in Jure expressis, et hic casus Clerici falsantis per alium non reperitur expressus, quin potius exclusus per supradictum textum: *Qui per se falsitatis vitium exercuerit;* Fagnan. *loc. cit. num.* 53. Pirhing. *loc. cit. num.* 26.
Plurimi tamen apud ipsum Fagnan. *loc. cit. num.* 48
42. tenent contrarium; adeo ut Marian. Socin *ibid. nu.* 19. dicat ipsam esse communem opinionem Doctorum.

Quarto, falsis literis Apostolicis utentes, si Cle- 49
rici sunt, Officiis, et Beneficiis privantur, si laici, sunt ipso facto Excommunicati, *cit. cap. Ad Falsariorum*, ibi: *Qui sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint, Officiis, et Beneficiis Ecclesiasticis spolientur; si laici, tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter*, et infra: *Quod et de his, qui falsas literas impetrant, statuimus observandum*. Unde ex his ultimis vide- 50
tur, quod falsis literis utentes, et falsas literas
impetrantes, sed non exercentes per se falsitatem 51
aequiparentur. Nihilominus Cardin. *in cap. final. col. ultim. in princip. vesp. Per hoc, tit. eod.* expresse dicit impetrantem rescriptum per falsi subreptionem, aut taciturnitatem, non incidere in poenam falsi, sed carere impetratis, et insuper teneri ad omnia damna, et interesse, et sequitur Praepositus *in c. In memoriam num.* 3. *et* 7. *dist.* 19. Alioquin (dicit Fagnan. *l. cit. num.* 55.) si omnes impetrantes per subreptionem literas Papales, inciderent in poenas *cit. c. ad Falsariorum*, oh quam multi reperirentur illaqueati! Quare impetrantes literas Papae per subreptionem non esse excommunicatos censent S. Antonin. *in* 3. *part. tit.* 15. *cap.* 13. Silvester *in verb. Excommunicatio* 7. *num.* 9. *vers. Et secundo.* Card. Cajet. *eod. verb. cap.* 6. Suarez *disp.* 21. *de Censur. sect.* 2. *n.* 52. Pirhing. *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 28. Fagnan. *loc. cit. n.* 54. *et* 55. et alii. Et ratio est, quia licet tales literae falsam informationem contineant, ideoque invalidae sint, sunt tamen in ordine ad expeditionem verae, ideoque qui tales literas impetrant, non sunt falsarii, puniuntur tamen in eo, quod carere debeant omni commodo literarum, et in expensas condemnentur; *c. super literis* 20. *de rescript.* et insuper teneantur ad omnia damna, et interesse; Hostiens. *in cit. c. Ad Falsarior.* 7. *de crim. Falsi*, Suarez *disp.* 21. *sect.* 2. *num.* 50. Fagnan. *l. cit. n.* 54. *et* 55. et alii apud ipsum, Pirhing.

qui intra statutum tempus non resignantes; licet ipsi falsarii non sint, neque usi fuerint, neque habeant animum utendi; quia sola retentio, et conservatio hic per excommunicationis poenam plectenda decernitur. Sed in *cap. Ad falsariorum* nulla de hujusmodi retinentibus mentio occurrit; sed tantum de ipsis falsariis, qui per se, aut per alios falsitatis crimen exercuerint cum *fautoribus*, aut *defensoribus;* de utentibus hujusmodi falsis litteris, aut easdem impetrantibus. Ergo somniasse videntur, qui excommunicationem prolatam in *cap. Ad falsariorum*, reservari per *cap.* Dura, arbitrati fuere. Haec porro, nisi rebus per se luculentissimis, et meridiana luce clarioribus tenebras effundere velimus, germana, et naturalis videtur laudatorum Decretalium interpretatio; cui adhaesurum, quisquis rem diligentius perpenderit, non temere nobis pollicemur; praesertim cum hac in re secuti simus Cl. viros Barbosam in *Collectan. ad hoc cap.* Dura. Et Suarez. *loc. cit.*

At vero minime inficiamur excommunicationem illam latam adversus falsantes litteras Apostolicas in *cap. Ad falsariorum* reservatam postea fuisse per subsequentium Pontificum Constitutiones, uti Auctor noster recte docet; sed hujusmodi Constitutiones reservationis poenam adjicientes, sicubi vigent, serventur oportet. Interim juvat hic etiam animadvertere Auctorem nostrum eas extendere voluisse ultra quam par erat, et ratio hujusmodi Pontificiarum Constitutionum exigebat. Qua de re legi poterit Suares. *loc. cit. n.* 48.

52 *l. cit. num.* 28. et alii. Quinto, qui scienter habent
falsas literas Apostolicas, nisi intra viginti dies
illas lacerent, aut restituant, subjacent excom-
municationi, *cap. Dura* 4. *de crimin. Falsi*, ibi:
*Si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti
dies illas aut destruat, aut resignet, si poenam ex-
communicationis voluerit evadere.*
53 Retinentes scienter falsas Literas Apostolicas
ultra viginti dies subjacent Excommunicationi,
etiamsi illis non utantur, nec utendi intentionem
habeant; Barbosa in *cit. c. Dura num.* 2. Pirhing.
loc. cit. num. 27. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 33. et
ratio est, quia textus in *cit. c. Dura* §. *final.* non
loquitur de iis, qui falsis literis utuntur, sed de
iis, qui penes se habent falsas literas, et illas non
lacerant, vel non restituunt intra 20. dies, et ta-
les nullam excommunicationem incurrunt, nisi
54 latam a Judice, prout ibi dicitur; Pirhing *l. cit.
num.* 27. Falsans literas Apostolicas, etiam semel
tantum, incurrit poenas latas in *cit. cap. Ad Fal-
sariorum* 7. *de crim. Falsi.* Et ratio est, quia licet
dictum caput utatur verbo *Exercere*, ibi: *Exer-
cent*, quod reiteratos actus videtur significare, ta-
men in dispositione poenali in unico actu verifica-
tur, juxta textum in §. *Item Lex Julia, Instit. de
public. Judic.* et late Farinac. *in praxi crim. lib.* 5.
de falsitate quaest. 154. *num.* 31. Fagnan. *in cit. c.
Ad Falsariorum num.* 26. 27. *et* 28. Ursaya *Instit.
crimin. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 8. Falsarius literarum
Apostolicarum etiam occultus incurrit poenam
Excommunicationis et privationis Officiorum, et
Beneficiorum eo ipso, quo crimen committit.
55 Glossa in *Clement. in verb. Eo ipso, de haeret.* Fa-
gnan. *loco citat. numer.* 62. Poena autem degra-
dationis ei infligitur solum, si criminaliter sit
convictus, sive per viam accusationis sive in-
56 quisitionis. Fagnan. *loco citat. numer.* 63. *et* 64.
Dictae poenae contra falsantes literas Apostolicas
procedunt, quamvis ex hujusmodi *Falso* nullum,
aut modicum damnum emergat; Palao *tract.* 29.
disp. 3. *punct.* 7. *num.* 4. Bonacina *tom.* 3. *de Cen-
suris, disp.* 1. *quaest.* 7. *punct.* 2. *n.* 5. Reiffenstuel
l. cit. num. 33. et alii. Et ratio est, quia *Falsum*
in illis sub dictis poenis prohibetur, non tam pro-
pter damnum inde secutum, quam propter con-
temptum Supremae Auctoritatis, a qua literae
57 veniunt, ut omnis occasio Falsi in his evitetur.
Nomine literarum Apostolicarum in ordine ad poe-
nas contra earum falsarios non solum veniunt
Bullae Datariae, et Cancellariae Apostolicae, sed
etiam Secretariae Brevium. Sic declaravit Inno-
cent. X. Constit. 51. in ordine. Bullam. *in c. ex
literis, de fide Instrum. num.* 3. Andr. *ibib. num.* 4.
Butr. *num.* 4. Hostiens. *num.* 6. quos ita intelligit
Farinac. *in prax. crimin. quaest.* 151. *n.* 24. Ursaya
58 *Institut. crim. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 2. Ubi quod hoc
non procedit in falsificantibus literas Episcopo-
rum, et Nunciorum, quia hae non sunt proprie
literae Apostolicae; Fagnan. *l. cit. n.* 24. Ursaya
loc. cit. num. 3. et alii. Immo secundum multos 59
apud Raynal. *lib.* 2. *observ. ad cap.* 18. *supplet.* 2.
neque hoc procedit in falsificantibus literas Lega-
ti, vel Delegati Summi Pontificis, Sacrae Poeni-
tentiariae, et Sacrarum Congregationum, quia
non sunt literae Papae, et idem cum sint diversae
fit illatio; *l. Papinianus exuli, ff. de minor* Raynal.
l. cit. n. 9. Fagnan. *loc. n.* 24. qui tamen ibidem
subjungit esse advertendum inter literas Aposto-
licas comprehendi literas Poenitentiariae secun-
dum Doctores citatos *num.* 58.
Falsificans literas Papae, et Imperatoris puni- 60
tur poena mortis. Sic cum multis Panimoll. *decis.*
76. *num.* 17. et communis aliorum. Sic etiam pu- 61
nitur poena mortis falsificans literas Regias, alio-
rumque Supremorum Principum; *l. Majorum, et
l. Ubique, Cod. Ad leg. Cornel. de Falsar.* et sic
statuunt fere omnes cujusque Regni, et supremi 62
Principatus Constitutiones, seu Ordinationes, vel
leges; Quarum plurimae statuunt etiam poenam
mortis contra falsificantes literas Proregis, Lo-
comtenentis, Vicarii, Senatus, Magistratus, aut
alterius Tribunalis; et inter alias Constitutiones,
et bannimenta Civitatis, et Legationis Bononiae,
ut refert Raynald. *tom.* 2. *observat. ad cap.* 18. §.
3. statuunt sic: « E se alcuno dolosamente in
» qualsivoglia modo falsificherà, o falsamente imi-
» terà il Sigillo, Patente, salvi condotti, lettere,
» o altre scritture dell'Illustriss. Legato, Reve-
» rend. Vicelegato, o Governatore, incorrerà nella
» pena dell'ultimo supplicio. » Clericus falsificans 63
sigillum Principis est ab Ordinibus deponendus,
et impresso illi Charactere in signum commissi
delicti, in exilium mittendus absque alia poena
corporali, ut statuit Urbanus III. *in cap. Ad au-
dientiam* 3. *de crimine Falsi.* Clericus falsificans 64
literas Episcopi, vel Capituli est ab Officio, et
Beneficio suspendendus; *c. Si Episcop.* 7. *distinct.*
50. *et cap. Tam literis in* §. *fin. de testib.* et dedu-
citur *ex c. Quando*; *ubi Gloss. in fin. de iis, quae
fiunt a Praelat.* Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 2. *tit.
de poenit. Cleric.* §. 44. *num.* 6. Panimoll. *num.* 6.
Regulares falsificantes sigillum, vel literas Prae- 65
latorum puniuntur juxta constitutiones particu-
lares cujusque Religionis. In nostro Ordine Fra- 66
trum Minorum de Observantia falsificantes sigil-
lum, vel literas Praelatorum carceri mancipantur
ad arbitrium Provincialis, pro qualitate delicti;
Si vero literae falsificatae fuerint Generalis, vel
Commissarii Generalis, a carcere liberari non po-
terunt absque expressa licentia dictorum Praela-
torum Generalium. Statut. Toletan. *tit. de Falsariis.*
Portell. *verb. Falsarius num.* 6. Qui vero literas
Praelatorum Generalium, Provincialium etc. des-
truerit, impedierit, vel aperuerit, non dicitur
Falsarius, licet graviter etiam puniatur pro qua-
litate delicti; Compend. Sanctor. *verb. Falsificatio*

num. 7. *in fine*, et est casus reservatus; Compend. Sauctor. *verb.* *Casus num.* 15. ibi: « Generalis, » vel Provincialis, aut eorum Secretarii literas » tum missas, tum accipiendas impedientes, » frangentes, falsificantes, vel quomodolibet in» tercipientes.

67 Poena ordinaria committentis quodcumque crimen *Falsi*, olim circa Nobiles erat deportatio cum omnium bonorum publicatione, circa Personas viles damnatio ad Metallum, circa Servos ultimum supplicium; *l.* 1. §. *fin.* *Ad Leg. Cornel. de Falsar.* *l. Si quis* 38. §. 7. *ff. de Poenis.* Hodie tamen imponitur ex Arbitrio Judicis prudentis pro diversitate circumstantiarum, prout notat Glossa *in cit. l.* §. *fin. verb. Eorum*, taliter quod aliquoties possit esse poena pecuniaria, et aliquoties poena corporalis, et etiam capitalis; *l. Ubi Falsis* 22. *Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Supplicio capitali, si id exigat magnitudo commissi.*
68 Poenae falsariorum in specie sunt variae pro diversitate *Falsi* ab eis commissi. Poena falsi testis in causis civilibus erit deportationis; *l. in princip.* §. *fin. ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* et insuper tenebitur actione in factum ad damna, et interesse, quae passus est alter propter ejus falsam depositionem; Farinacius *q.* 67. *num.* 2. *et seq.* et communis aliorum. In causis vero Criminalibus est poena *Talionis*, idest poena illa, qua falso accusatus condemnatus fuit, vel condemnari, seu puniri debuisset; cum hac tamen advertentia, quod si condemnatio, seu punitio falso accusati secuta non fuit, tunc mitiori poena a Judice arbitranda erit puniendus; Farinac. *qu.*
69 67. *num.* 11. *et* 15. et alii passim. Si falsus testis sit Clericus, iste ab Officii honore depositus in Monasterium detruditur, *cap. Si Episcopus* 7. *distinct.* 50. juncta *Authent. Presbyteri*, *Cod. de Episcopis, et Cleric.* Vel ad Triremes, aut perpetuos carceres damnandus est, quia loco detrusionis in Monasterium olim consuetae, hodie succedit damnatio ad Triremes, vel perpetuos carceres, teste Fagnano *in cap. Cum non ab homine*, *de Judiciis num.* 104. Farin. *quaest.* 119. *num.* 55.
70 Haec tamen ordinaria poena Clerici *testis Falsi* limitatur, et in arbitrium reducitur, quando Falsum committit sine praejudicio notabili tertii, et solum circa accidentalia. Menochius *de Arbitr. Jud. casu* 306. *num.* 22. Jul. Clarus §. *Falsum* 9. *et* 25. et alii.

71 Poena Notarii scribentis falsum Testamentum vel instrumentum erit deportationis, vel alia arbitraria, vel etiam amputationis manus, quando agitur de magna falsitate, et pluries reiterata. Farinac. *q.* 155. *num.* 11. Immo si exigat facti circumstantia, poterit extendi etiam usque ad mortem, juxta textum *in l. Ubi falsi* 22. *Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* Et ultra poenam criminalem tenebitur etiam ad damna, et interesse. Farinac. *quaest.* 115. *num.* 11. *et* 12. Hac poena 72
punitur etiam falsificans manum alicujus, vel exemplans copiam diversam ab originali; *l. Quod sit, ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* Poena Advocati, et Procuratoris Falsum committentis, praeter ordinariam assignatam *sub num.* 68. est etiam quod teneatur ad reparationem damni, ac insuper ad arbitrium Judicis pro diversitate personarum, et circumstantiarum puniri possit poena pecuniaria, carceris, et etiam Triremium pro qualitate delicti. *Communis*, et patet ex Raynal. *observat.* 73
ad cap. 19. §. 1. *in expositione bannimenti Civitatis et Legationis Bononiae.* Poena Judicis *Falsum* 74
committentis olim erat exilii, et capitis; *l. Lex Julia* 7. §. *fin. ff. de Jul. repet.* Hodie vero pro diversitate circumstantiarum, est privatio Officii, et dignitatis ac inhabilitatis ad judicandum, confiscatio bonorum, vel etiam poena exilii, Triremium, et capitis. Menochius *de Arbitr. Jud. casu* 432. *a num.* 7. Farinac. *quaest.* 111. *a num.* 4. et alii. Judicis autem Ecclesiastici *Falsum* committentis poena, praeter ordinariam, est suspensio a Divinis, et compensatio damni illati; *cap.* 1. *de sent. et re judic. in* 6.

Poena falsificantium legitimas, et pondera praeter ordinariam poenam *Falsi*, est quod ad duplum 75
restituendum, nec non ad Insulam damnentur; *l. Hodie* 32. §. 1. *ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* ac insuper per triginta dies in pane, et aqua plectantur, *cap. ut mensurae* 2. *de empt. et vendit.* Poena fabricantium falsam monetam est confisca- 76
tio omnium bonorum, damnatio ad bestias, ac ultimum supplicium, et insuper sunt rei criminis laesae Majestatis; *l.* 5. *et* 2. *Cod. de Falsa moneta.* Poena impedientium aliquem testari, vel jam fa- 77
ctum testamentum mutare, vel ad testandum compellentium, si hoc factum fuit cum armis, habebit locum poena *leg. Jul. de Vi public.* si vero sine armis, poena extraordinaria, et Judicis arbitrio regulanda. Farinac. *quaest.* 161. *n.* 4. *et sequent.* et tenebitur insuper qui id fecerit ad damna, et interesse illi, qui ex hac prohibitione, vel concussione praejudicium passus est. Farinac. *quaest.* 161. *num.* 8. Poena supponentis falsum partum 78
olim erat ultimum supplicium *l.* 1. *ad Leg. Cornel. de Falsar.* sed hodie est poena extraordinaria *Falsi*, quae erit exilium. Farinac. *part.* 16. *quaest.* 159. *num.* 239. *cum sequent.* et Brugiot. *Institut. crim. lib.* 2. *titul.* 13. *num.* 17. Poena eorum, qui 79
Falsum committunt, occultando, surripiendo, supprimendo, corrumpendo, abradendo, lacerando, vel comburendo scripturas publicas, vel libros Mercatorum, vel mutando sibi nomen, aut similia faciendo, regulariter erit illa *leg. Cornel. de Falsar.* juxta Textum *in* 1. §. *Qui*, ubi Glossa *verb. Reus est, et l.* 1. *Cod. de mutat. nominis.* Ge- 80
rens se pro Curia, seu assumens nomen Curiae cum non sit, sicut gerens se pro Magistratu, cum

non sit, punitur poena Legis Juliae Majestatis, *l.* 3. *et ibi* Angelus *num.* 2. *ff. Ad leg. Jul. Majest.* Panimoll. *decis.* 76. *num.* 29. cum aliis *ibi citat.*
81 Limitatur tamen hac regula, quando fallus actus non sit animo usurpandi Principis jurisdictionem, sed ad alium finem, nam tunc non intrat poena mortis, sed poena *Falsi* arbitraria. Bart. *in leg. Omnes populi num.* 14. *ff. de justit. et Jur.* et ibi Jason. *num.* 45. *ad fin.* Decian. *tract. crimin. lib.* 7. *cap.* 9. *n.* 5. *et* 9. Panimoll. *loc. cit. num.* 30. Farinac. *cons. crim.* 74. *num.* 1. *et* 2. ubi testatur
82 de communi. Ingrediens propterea sub nomine Curiae domum alicujus mulieris animo carnaliter eam cognoscendi, non incurrit poenam mortis, sed Triremium. Farin. *loc. cit. num.* 11. *et per tot. consil.* ubi in fine consil. subdit quemdam Marcum Antonium hujus criminis reum salvatum fuisse a poena mortis, sed non a poena Trire-
83 mium; Panimoll. *loc. cit. num.* 31. *et* 32. Aliorum falsariorum poenas qui distinctae scire desiderat, adeat Farinacium, Afflict. Raynald. aliosve Criminalistas, et sufficiat pro complemento hic scire,
84 quod ad hoc ut quis do *Falso* poena ordinaria puniri possit, tria copulative requiruntur, scilicet quod veritas sit immutata, alteri nocitura, et dolo facta, ut de communi testantur Farinac. *consil. crimin.* 114. *n.* 12. *et* 36. Panimoll. *decis.* 76. *num.* 2. Cephal. *consil.* 355. *num.* 44. *volum.*
85 3. et alii passim. Unde his tribus copulativo concurrentibus, poena ordinaria arbitrio Judicis imponenda est, juxta dicta *num.* 73.
86 Falsificantes Litteras Apostolicas, et supplicationes signatas, excommunicantur; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 14. incip. *Pastoralis Romani* §.
87 6. dict. Bulla Coenae. Falsitas in expositione facti expressa, punienda est ad formam juris. Idem Constit. 25. incip. *Ad Apostolicae* §. 5.
88 Falsariorum malitia cavenda est Litterarum Apostolicarum executoribus. Idem tom. 2. Const. 51. incip. *Magna Nobis.* Falsitas enim in pluribus antiquis exemptionum privilegiis reperta est. Idem Constit. incip. *Causarum Palatii Apostolici.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

89 Definitioni *Falsi* ab *Auctore* traditae adde cum Antonio Matthaei *de Criminib. lib.* 48. *tit.* 7. *cap.*
90 1. *numer.* 1. verba haec: *seu suppressio.* Infinitae vero sunt species Falsi. Sed non incommode ad duo summa capita referri possunt, nimirum ad falsum *testamentarium*, et falsum *nummarium. Testamentarium* proprie dicitur, quod committitur circa testamenta. At ejus poena producta est de Senatusconsultis, et Principum Constitutionibus ad alia instrumenta, litteras, nomen, testimonia, accusationes, obligationes, mensuras, pondera. *Nummarium* committunt, qui monetam adulterinam faciunt, feriunt, qui nummos aureos radunt, tingunt, singunt. Longum autem esset, de utroque falso pro dignitate agere. Vide, si lubet, mox *laudatum Auct.* Pauca tantum afferemus de Falso prioris generis.

Num is, qui adulterinum testamentum non fecit, sed usus eo est, seu, ut loquuntur Leges, 91
ipsum *recitavit*, teneatur lege Cornelia, quaeri solet? Teneri statutum est *in l.* 2. *ff. ad Leg. Cornel. de Fals.* tum *in l.* 8. *Cod. eod.* At Papinianus *in l.* 13. §. 1. *dict. titul.* respondit: *In Cornelium, falso recitato, non facto, non incidit.* Sunt qui negationem huic loco detrahunt pro *non incidit*, legendo, *incidit;* Sed obstant Pandectae Florentinae, quae hanc negationem habent. Alii distinguunt inter poenam ordinariam, et extraordinariam. At in *dict. l.* 2. *ff. dict. titul.* conjungitur recitans falsum, cum eo, qui fecit. Sicut igitur poena ordinaria tenetur qui fecit, ita et teneri debet qui recitat. Distinguunt et nonnulli inter recitantem testamentum falsum, et recitatorem alterius instrumenti, sed Leges adductae de quocumque instrumento loquuntur. Assentior Antonio Matthaei, qui ait, post Papiniani responsum demum constitutum, et receptum fuisse, ut recitator quoque Lege Cornelia teneretur; Vide *eumdem, ubi supra num.* 2.

Disputari et de hoc solet, an Lege Cornelia teneatur is, qui non falsum testimonium dixit, sed 92
verum reticuit? Distinguunt aliqui, utrum pecunia accepta id fecerit nec ne, et priori casu teneri volunt, non item posteriori. Sed Antonius Matthaei, *loc. cit. n.* 12. probat, et quidem solidissime, teneri, sive pecunia accepta, sive gratis tacuerit. Consule omnino ipsum.

Gravior est quaestio, an in Legem Corneliam incidat, qui pecuniam ob testimonium dicendum 93
accepit, nec tamen producentem, sed Adversarium ipsius testimonio suo juvit? Negant fere omnes ea de ratione, quod hic, tametsi accepit pecuniam, falsum testimonium minime dixit. Sed Antonius Matthaei, *eodem loco num.* 13. incidere tenet, quia verba Legis sine distinctione ita concepta sunt, ut si quis ob testimonium dicendum pecuniam acceperit, poena falsi coerceatur, *L.* 1. §. *Sed et si quis, ff. dict. tit.*

FAMA

SUMMARIUM

1. Fama quid significet. — 2. Unde sit dicta. — 3. Quid sit. — 4. Est duplex. — 5. Fama hominis quid sit. — 6. Quid Fama inter homines. — 7. Fama proprie loquendo non dicitur, nisi bona sit. — 8. Quid haec sit. — 9. Famam bonam qui negligit, crudelis est. — 10. Fama interdum accipitur in malam partem. — 11. In

quo differat Fama a Rumore. — 12. Rumor quid sit. — 13. ad 16. Ut Fama probet quatuor requiruntur. — 17. In concursu Famae bonae, et malae, semper est praeferenda bona — 18. Fama probari potest per duos testes. — 19. Fama regulariter loquendo de per se non facit plenam probationem. — 20. Facit tamen semiplenam in causis civilibus: Secus autem in Criminalibus. — 21. ad 26. Immo in variis casibus Fama facit etiam probationem plenam — 27. ad 28. Immo Fama impedimenti sufficit sine alia probatione ad impediendum Matrimonium inter sponsos. — 29. ad 30. Quid ut Fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum Matrimonium contrahendum. — 31. Ad deponendum contra hanc Famam admittuntur etiam propinqui, dummodo jurent. — 32. Relinquitur tamen arbitrio Judicis, an recipiendum, vel rejiciendum sit tale juramentum consanguineorum. — 33. Rumor an sufficiat ad impediendum Matrimonium. — 34. Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum matrimonium contractum. — 35. Fama publica existente contra Clericum fornicarium, si hic non se purget, puniendus est. — 36. Fama tamen sola, nisi sit de crimine notorio, non sufficit ad condemnandum. — 37. Fama non potest praevalere veritati. — 38. Fama affirmativa, vel praevalet, vel conquassat negativam. — 39. Nullum homini est dominium in famam suam. — 40. Quid inde sequatur. — 41. Alia *remissive*.

1 Fama, opinio, et existimatio idem significant;
Glossa *final. in l.* 1. *Cod. ex quibus causis infamia irrogatur*, et Glossa *in l. Cognitionum* 5. *ff. de extraordinariis cognitionibus*, *verb. existimatio*.
2 Fama dicitur a fando sive loquendo; Unde Fama dicitur quidquid de aliquo divulgatur, sive in bonam, sive in malam partem, ut tradit Cale-
3 pinus *in Dictionario verb. Famae*. Hinc fama ut sic secundum Bartolum *in l. De minore* 10. §. *Plurimum num.* 8. *de quaest.* est communis opinio voce manifestata ex suspicione proveniens, et grosso modo dicitur *Vox populi*, et in vulgari dicimus *Vox populi, Vox Dei*, quia opinio, in qua omnes concurrunt, vel major pars, praesumitur in se habere rationem, ut dicit Baldus *in c. Quoniam* 11. *num.* 62. *ad probation. et in cap. Vestra* 7. *num.* 2. *de cohabitat. Cleric.* ac Fagnan. *in dict. cap. Vestra num.* 39. seu secundum Calderin. *in dict. cap. Vestra num.* 32. et Speculatorem *in tit. de notor. crim.* §. *Fama num.* 1. *et* 2. Fama est vulgi, loci, seu majoris partis vehemens opinio rei, de qua quaeritur, consentiens, ut colligitur *ex cap. inquisitionis* 21. *in fin. de accusation. cap. Literis* 12. *et cap. Tertio loco* 13. *de praesumptionibus*.
4 Fama ut sic est duplex, Fama hominis in se ipso et Fama hominis, quoad alios; seu Fama hominis, aut de homine, et Fama inter homines; Fagnan. *in cit. cap. Vestra* 7. *n.* 27. *de cohabitat. Clericor.* Bartolus *in cit. l. de minore* 10. §. *Plurimum, ff. de q.* Mascard. *de probation. conclus.* 749. *num.* 1. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decretal. tit.* 20. §. 12. *n.* 387.
5 et alii passim. Fama hominis in se ipso, seu Fama hominis, aut de homine, est illaesae Dignitatis status legibus, et moribus comprobatus, *l. Cognitionum* 6. §. *Existimatio*, *ff. de extraordinariis cognitionibus*; Glossa *in cap. infames* 3. *verb. infamia quaest.* 7. Speculator *in tit. de notoriis criminibus* §. *fama in princip.* Calderin. *in cit. cap. Vestra n.* 1.
6 Fagnan. *ibid. num.* 27. et alii. Fama hominis quoad alios, seu Fama inter homines est publica, seu famosa, ac communis insinuatio, vel proclamatio ex sola suspicione, et certo auctore proveniens; Sic Joan. Andr. *in cit. cap. Vestra num.* 9. *vers. Fama inter homines*, Fagnan. *ibid. n.* 38. Anton. Nebrissensis *in Vocabulario juris verb. Fama*, Reiffenstuel *l. c. n.* 388. et alii, et sic dicitur respectu eorum inter quos viget seu circumfertur.
Fama proprie loquendo non dicitur nisi bona 7
sit quia Fama est argumentum virtutis, ut recte inquit Baldus *in cap. in Genesi n.* 96. *de election.* et Fagn. *loc. cit. num.* 38. Unde fama proprie lo- 8
quendo, ut bona *est illaesae dignitatis status legibus, et moribus comprobatus, et in nullo diminutus*; Glossa *fin. in l.* 1. *Cod. ex quibus causis infamia irrogatur*; Rota *part.* 17. *recent. dec.* 346. *num.* 17. Et hanc Famam qui negligit, crudelis est; *cap.* 9
Nolo 10. *caus.* 12. *quaest.* 1. ubi ex verbis Sancti Augustini sic expresse habetur: *Duae sunt res, conscientia, et fama; conscientia necessaria est tibi, fama proximo; qui fidens conscientiae suae negligit Famam suam, crudelis est*: Hinc Apostolus 1. *ad Corinth. c.* 9. *num.* 55. ait: *Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*; cui continit *cap. Sacerdos* 9. *caus.* 1. *quaest.* 2. ibi: *Expedit mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*, et Ecclesiastici *cap.* 41. *n.* 15. hoc datur pretiosum consilium; *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, et magni*. Et Proverb. *cap.* 15. *num.* 30. dicitur: *Fama bona impinguat ossa*; *et ibid. cap.* 23. *num.* 1. *Melius est bonum nomen, quam divitiae multae*. Quamvis igitur Fama proprie 10
loquendo non dicatur, nisi bona sit, seu in bonam partem accepta, interdum tamen Fama accipitur in malam partem, et speciali nomine appellatur *Infamia*, idest Famae privatio, seu diminutio. Et haec mala Fama, seu infamia, est *laesae dignitatis status, vita, et moribus reprobatus*, Calderin. *in cit. cap. Vestra n.* 31. Fagnan. *ibidem num.* 21. Reiffenstuel *loc. cit. art.* 2. *n.* 29. et alii; De infamia hac Vide verb. *Infamia per tot.*
Fama in multis differt a Rumore. Primo, quia 11
Fama proprie est, quando tota Civitas, vel vicinia, seu major pars populi aliquid asserit. Rumor autem est, quando aliqua minor pars, nempe media, tertia, seu quarta pars id asserit; Nebrissensis *in Vocabulario juris verb. Rumor*. Abbas *in c. Super eo n.*3. *de eo qui cognovit consanguin.* Fagnan. *in cit. cap. Vestra nu.* 44. Speculator *in tit. de notoriis criminibus* §. *Nunc de Rumore num.* 1. et alii.

Secundo, quia Fama proprie dicta procedit a certo Auctore aliquid asserente; Rumor vero ab incerto Auctore; Baldus *in cap. Tua num.* 4. *de cohabitat. Clericor.* Fagnan. *loc. cit. nu.* 44. Reiffenstuel *loc. cit. tit.* 12. *num.* 392. et alii. Tertio, quia Rumor est quid minus, quam Fama, minusque probat, quam ipsa: Fama est enim communis populi assertio, Rumor autem est sola paucorum dictio; Abbas *in cit. cap. Vestra num.* 12. *vers. Rumor. vero;* Fagnan. *ibid. n.* 41. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 392. Nebrissensis *loc. cit. verb Rumor* et alii. Quarto, quia Fama vires suas eundo, et perseverando extendit juxta illud Virgilii *Æneidos* 4. *Fama malum, quo non aliud velocius ullum, Mobilitate viget, viresque acquirit eundo,* et juxta illud Psalm. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum:* Rumor vero quandoque cito deficit, ut *l. ultim. ff. De haeredibus instituend.* Fagnan. *loc. cit. num.* 44. cum Baldo ibi allegato, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 392. et alii.

12 Unde Rumor definitur, quod sit particularis assertio ex incerto Auctore, et sola suspicione proveniens; Sic Hostiensis *in cit. cap. Vestra n.* 3. Joan. Andr. *ibid. num.* 11. Calderin *ibid. num.* 33. Fagnan. *ibid. num.* 44. Nebrissensis *loc. cit. verb. Rumor*, Speculator *in tit. de notoriis criminibus* §. *Nunc de Rumore num.* 1. Reiffenstuel *loc. cit. nu.* 392. et colligitur *ex cap. Super eo* 5. *De eo, qui cognovit consangineam uxoris suae, ex cap. Osius* 2. *de election. et ex cap. Veniens* 19. *de Regularibus.*

13 Ut fama probet, multa requiruntur. Primo requiritur, quod Fama originem duxerit a personis grvibus, honestis, fide dignis, et non interessatis: Unde non est attenda Fama orta ab aliquibus malitiosis, suspectis, aut proprio commodo, suaeque utilitati studentibus; *cap. Qualiter, et quando* 24. *de accusationibus*, ibi: *Super clamorem, et Famam ad aures Supeioris pervenit, non quidem a malevolis, et maledicis, sed a providis, et honestis; cap. Licet ex quadam* 47. *de testibus*, ibi: *Neo ab infamibus, et suspectis, sed a fide dignis, omni exceptione majoribus didicerint*; Rota *recent. part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 76. *num.* 4. *part.* 12. *decis.* 419. *n.* 20. *part.* 17. *decis.* 207. *n.* 49. et saepe alibi, et communis Doctorum.

14 Secundo, ut Fama probet, requiritur, quod habeat certos Auctores, et rationabiles, ac probabiles causas, idest, quod testes super Fama deponentes teneantur exprimere certas personas, a quibus audierunt, et assignare causas probabiles, ex quibus populus inductus fuit ad sic credendum, v. g. quia audierunt a certis personis honestis, fide dignis, omnique exceptione majoribus, quae asseruerunt ita se vidisse oculis suis, vel quia ille, de cujus morte dicitur publicam Famam extare, ingressus est bellicum conflictum, aut navigans passus est naufragium, aut in flumen cecidit, seu projectus fuit, et amplius non est inventus, nec comparuit, licet diu expectatus sit, vel hujusmodi. Unde non est attendenda vana vox vulgi, et rumor in populo, quae nullos habet certos Auctores, nec rationabiles, seu probabiles causas inducentes ad sic credendum; *l. Decurionum* 12. *Cod. de poenis*, ibi: *Vanae voces populi non sunt audiendae, cap. Osius Episcopus* 2. *de electione*, junctis concordantiis a Glossa ibi *in verb. Populi* relatis; Rota recent. *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 250. *n.* 5. *part.* 12. *dec.* 420. *n.* 15. *part.* 17. *dec.* 43. *n.* 11. et saepe alibi, ac Doctores communiter.

Tertio, ut fama probet, requiritur, quod testes deponant de tempore praeciso ante motam litem; *cap. Licet ex quadam* 47. *de Testibus*, ibi: *Et ante litem motam testificata didicerint.* Alioquin praesumeretur orta Fama primum occasione litis motae, seu ex contestatione ipsius, sicque talis Fama non probaret; Rota *recent. p.* 3. *dec.* 117. *n.* 13. *et dec.* 562. *num.* 6. *p.* 7. *dec.* 182. *num.* 28. *p.* 8. *dec.* 283. *n.* 14. *p.* 10. *dec.* 158. *n.* 15. *dec.* 299. *n.* 8. *p.* 19. *tom.* 1. *dec.* 100. *num.* 20. et saepe alibi, ac communis Doctorum. 15

Quarto, ut Fama probet, requiritur, ut ea sit uniformis, constans, perpetua, et inconcussa. Alioquin si esset difformis inconstans, et contrariis allegationibus debilitata, et conquassata non probaret; Rota *recent. part.* 1. *dec.* 182. *n.* 5. *part.* 2. *dec.* 277. *n.* 3. *p.* 8. *dec.* 211. *n.* 16. *p.* 10. *dec.* 158. *n.* 11. *dec.* 301. *num.* 27. *part.* 16. *dec.* 99. *n.* 8. et saepe alibi. Generaliter enim Fama per testes probata destruitur, vel incerta, et inconstans redditur ex depositione aliorum testium de contraria Fama deponentium; Rota *rec. part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 276. *n.* 13. *part.* 8. *dec.* 99. *n.* 22. *p.* 10. *dec.* 158. *n.* 10. quo casu una Fama destruit aliam; Rota *recent. part.* 6. *dec.* 205. *n.* 10. *part.* 14. *dec.* 276. *n.* 13. In concursu tamen Famae bonae, et malae, semper est praeferenda bona, etiamsi testes deponentes de bona Fama essent pauciores; Rota *recent. p.* 2. *dec.* 277. *num.* 2. *part.* 8. *dec.* 249. *n.* 27. cum variis aliis decisionibus, et Doctoribus ibi citatis. 16 17

Fama probari potest per duos testes graves, fide dignos, et omni exceptione majores; *cap. Inquisitionis* 21. §. *Quaesivisti, de Accusationibus*, ubi Fama censetur probata per duos, vel tres testes, et concordant *cap. In omni* 4. *et cap. Licet universis* 23. *de Testibus, et cap. Cum esses* 10. *de Testamentis*, ubi allegatur illud Dominicum *Matth. cap.* 18. *num.* 16. *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum; et cap. Si testes* 3. §. *Ubi numerus caus.* 4. *quaest.* 2. *et* 3. ibi: *Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficient; pluralis enim locutio duorum numero contenta est; et leg. Ubi n.* 12. *ff. de Testibus*, ibi: *Ubi numerus testium non adjicitur, etiam duo sufficient; pluralis enim locutio duorum numero contenta est*; Sic expresse 18

Glossa *in l. Testium fides* 3. *verb. Confirm. ff. de Testibus*, dicens, quod Fama probatur per duos testes, cum jurant majorem partem populi ita sentire; Bartolus *in l. De minore* 10. §. *Plurimum n.* 19. *de quaestionibus*, Felinus *in cap. Tertio loco* 5. *n.* 4. *de probationibus*, Farinac. *lib.* 1. *Prax. crimin. q.* 47. *n.* 208. 210. *et seq.* Jul. Clar. *in Practit. crim.* §. *final. q.* 6. *n.* 12. Menoch. *lib.* 8. *consil.* 701. *n.* 49. Mascard. *de probationibus*, *concl.* 750. *num.* 1. testans de communi.

19 Fama regulariter loquendo de per se non facit plenam probationem; Glossa *in cap. Si testis* 3. *caus.* 4. *qu.* 3. *vers. Fama;* Felinus *in cap. Per tuas* 10. *n.* 15. *de probationibus*, Abbas *in cap. Trasmissae* 3. *n.* 10. *Qui filii sint legitimi*, Mascard. *de probationibus concl.* 754. *n.* 1. testans de communi: Fama enim saepe est fallax nam *dictum unius facile sequitur multitudo*, textu expresso *in c. Cum in juventute* 12. *de purgatione Canonica.*

20 Facit tamen semiplenam probationem in causis Civilibus; Secus autem in Criminalibus, ubi requiruntur probationes indubitatae, et luce meridiana clariores; Glossa *in cap. Veniens ad nos* 10. *vers. Illorum*, *de Testibus*, et Glossa *in l. Testium fides* 3. *vers. Confirm. ff. de Testibus* dicens cum aliis, quod Fama faciat probationem semiplenam; unde facit deferri juramentum; Speculator *tit. de notoriis criminibus Fama est num.* 5. Sannig *tit. de probationibus c.* 4. *n.* 12. Card. Tusch. *Litt. F. concl.* 66. *num.* 19. Alexander *consil.* 103. *n.* 3. *et* 5. *lib.* 7. Sigismund. Scaccia *lib.* 2. *de judiciis c.* 9. *n.* 84. 85. Rota *recent. part.* 3. *dec.* 374. *n.* 4.

21 Immo in variis casibus Fama facit etiam probationem plenam. Primo enim Fama plene, et concludenter probat in antiquis, quae excedunt memoriam hominum; *cap. Cum causam* 13. *de probationibus;* Rota *recent. part.* 1. *dec.* 75. *n.* 1. *et dec.* 445. *num.* 6. *p.* 4. *tom.* 3. *dec.* 292. *num.* 4. *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 64. *n.* 26. *p.* 3. *dec.* 475. *n.* 3. et saepe alibi; Alexander *consil.* 83. *n.* 7. *volum.* 3. Reiffenstuel *loc. cit.* §. 12. *n.* 406. Mascard. *loc. cit. concl.* 754. *n.* 7. testans de communi. In antiquis enim cum sint difficilis probationis, atque ob temporum injuriam legitima documenta pereant, admittuntur etiam leviores probationes.

22 Secundo, Fama plene probat, quando cum ea concurrunt alia adminicula; *c. de Appellationibus*, ibi: *Veritate per idoneas personas*, *et Famam loci sollicite inquisita*, *cap. Praeterea* 27. *de Testibus*, *cap. Illud quoque* 11. *de praesumptionibus* juncta Glossa ibi: *Verb. Fama loci;* ubi pluribus adductis dicit Famam sufficere ad probationem, si aliae praesumptiones concurrant; Card. Tusch. *litt. F. concl.* 66. *n.* 3. *et* 65. testans de communi Rota *recent. part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 424. *n.* 5.

23 Tertio, Fama facit plenam probationem in rebus modici praejudicii, et in causis levioribus, Bartolus *in l. De minore* 10. §. *Plurimum*, *ff. de questionibus*, Abbas *in cap. Veniens ad nos* 10. *n.* 9. *de Testibus*, Felin. *ibid. num.* 9. Mascard. *loc. cit. concl.* 754. *num.* 8. *et* 17. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 407. et alii passim.

24 Quarto, Fama plene probat, quando agitur Remedio *Canon. Redintegranda* 2. *caus.* 3. *q.* 1. ad recuperandam possessionem. Tunc enim, probata publica Fama, restitui debet possessio agenti hujusmodi Remedio; Mascard. *loc. cit. num.* 24. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 410. Ancharan. *consil.* 42. *num.* 2. testans de communi.

25 Quinto, Fama plenam facit probationem in iis, quae sunt difficilis probationis; Rota *recent. p.* 3. *dec.* 481. *n.* 3. Bartolus *in l. De pupillo* §. *Si quis ipse q.* 8. *ff de novi operis nunciat* Alexander *consil.* 66. *n.* 9. *lib.* 3. Card. Tusch. *loc. cit. concl.* 66. *n.* 66. Mascard. *loc. cit. conc.* 754. *n.* 22. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 409. et alii passim.

26 Sexto, Fama facit plenam probationem, quando agitur de periculo animae, et peccato evitando, *cap. Super eo* 2. *de consanguinit. et affinit.* ubi sola Fama loci de subsistenti impedimento impedit Matrimonium contrahendum, ibi: *Vel si non manifestum*, *Fama tamen loci hoc habet;* et Glossa *ibid. verb. Fama*, ubi expresse dicit: *Nota*, *quod Fama impedit Matrimonium contrahendum*, *cap. Cum in tua* 27. *de sponsalibus*, *et plus facit Fama hic*, *quam dictum unius*, *ubi juramentum intervenit c. Praeterea* 12. *de sponsalibus. Alias dictum unius*, *sicut et Fama impedit matrimonium contrahendum*, *cap. Super eo* 22. §. 1. *de Testibus*, Haec dicta Glossa, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 411. Panimol. *dec.* 19. *adnot.* 3. *num.* 4. cum plurimis ibi allegatis; Sanchez *de matrimon.* 1. *disp.* 72. *num.* 13. Mascard. *de probationibus lib.* 2. *concl.* 1031. *num.* 11. *et* 12. Piasecius *in prax. Episcop. part.* 2. *c.* 4. *n* 39. *vers. Sic et si in contrarium*, Ventriglia *tom* 1. *de testibus in caus. Matrimonal. annotat.* 3. § 1. *n.* 18. et alii passim.

27 Immo Fama impedimenti sufficit sine alia probatione ad impediendum Matrimonium inter sponsos, etiamsi sponsalia fuerint firmata juramento, ut colligitur ex *cap. Super eo*, 2. *de consanguinit. eo offinit.* ubi deciditur, Fama impedire Matrimonium contrahendum, *fide imposita*, et ibi Glossa verb. *Fide* explicat, idest *juramento.* Sic Doctores in eodem textu, praesertim Cardinal. *in fine*, Abbas *n.* 5. Covarruvias 4. *decretal.* 2. *par. c.* 6. §. 19. *n.* 11. Mascard. *de probationibus conclus.* 1035. *n.* 12. Bossius *de Matrimon. c.* 7. §. 13. *et* 125. *cum seq.* Piasec. *loc. cit.* Hurtad. *de Matrimon. disp.* 2. *n.* 68. *vers. Sic addidimus*, Guttierez *de Matrimon. c.* 26. *n.* 13. *et.* 14. Panimoll. *loc. cit.* Ventriglia *loc. cit. num.* 19. Sanchez *loc. cit. n.* 14. ubi dicit non esse attendendum Paludanum contrarium tenentem.

28 Et de facto non adversatur textus *in c. Cum in tua*, 27. *de sponsalibus*, ubi videtur disponi,

quod ultra personam fide dignam requiratur Fama ad impedienda sponsalia juramento firmata, ut praetendit dictus Paludanus *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 3. *casu* 9. *n.* 27. Non adversatur, inquam, quia ibi persona fide digna non designatur ut testis, sed tamquam denunciator, ut patet ex ipsismet verbis textus, ibi: *Quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet, quod hi, qui sunt Matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, et Fama, vel scandalo doceat.* Unde potius colligitur ex verbis textus Innocentium III. disposuisse, quod etiam sola Fama sufficiat, si a denunciatore fide digno justificata fuerit, ut explicat Glossa *ibid. verb. De fama,* ibi: *Et ita sola fama impedit Matrimonium.* Et ex Alexandro de Nevo, Guttierez, Barbosa, Sanchez tradit Bossius *de Matrimon. cap.* 7. §. 32. *num.* 125. *vers. Neque obstat,* Panimol. *loc. cit. num.* 5.

29 Ut autem Fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum Matrimonium contrahendum, non debet esse privata, ut si de ea constet Judici ut privato, aut Judex de illa a multis in privato audiverit, sed est justificanda per legitimas probationes. Sic Glossa et Doctores *in cit. c. Cum in tua,* 27. *de sponsalibus,* Butrius *num.* 7. Alexander de Nevo *num.* 16. Abbas *num.* 6. Guttierez *loc. cit. num.* 14. Sanchez *loc. cit. num.* 15. Bossius *loc. cit. num.* 126. 127. 128. Mascard. *loc. cit. num.* 13. Panimol. *loc. cit. num.* 6. Ventriglia *loc. cit. num.* 20. et alii dicentes, quod Fama privata non sufficit ad impediendum Matrimonium, sed solum dat facultatem ad inquirendum et ad recipiendum probationes de tali Fama.

30 Fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, si ex adverso de contraria Fama clariores habeantur probationes. Glossa *in cit. cap. Cum in tua, verb. Famam;* Rota *recent. p.* 1. *decis.* 182. *num.* 7. *p.* 8. *decis.* 211. *n.* 18. *p.* 9. *tom.* 1. *decis.* 16. *num.* 4. *p.* 15. *decis.* 318. *num.* 6. Paris. *consil.* 64. *num.* 24. *volum.* 3. Mascard. *loc. cit. num.* 14. Sanchez *loc. cit. num.* 16. Panimol. *loc. cit. num.* 8. Ventriglia *loc. cit. num.* 22. et alii passim.

31 Et ad deponendum contra hanc Famam admittuntur etiam propinqui dummodo jurent; *cit. c. Cum in tua* 27. *de sponsalibus,* ibi: *Vel contra Famam hujusmodi secundum tuae discretionis arbitrium juramentum exhibeant propinquorum,* Mascard. *loc. cit. num.* 15. Sanchez *loc. cit. num.* 17. Guttierez. *loc. cit. num.* 15. Ugolin. *de Offic. et potest. Episc. cap.* 15. §. 11. *num.* 7. *vers. Atqui,* Panimol. *loc. cit. num.* 9. Ventriglia *loc. cit. num.* 23. et alii passim.

32 Relinquitur tamen arbitrio Judicis, inspecta qualitate personarum, et contrariae Famae, an recipiendum, vel rejiciendum sit juramentum consanguineorum super impedimento Matrimonii ad elidendam contrariam Famam, ac attestantium inter contrahere volentes nullum adesse impedimentum, *cit. c. Cum in tua,* ibi: *Secundum tuae discretionis arbitrium,* Mascard. *loc. cit. num.* 16. Ugolin. *loc. citat.* §. 7. Menoch. *de arbitr. casu* 243. *num.* 7. *et casu* 451. *num.* 2. Ventriglia *loc. cit. num.* 24. Panimol. *loc. cit. num.* 10. et alii. 33

Rumor, qui ex dictis *supra num.* 16. in multis differt a Fama, et est quid minus, quam ipsa Fama, quamvis ex probabiliori opinione non sufficiat ad impediendum Matrimonium, sufficit tamen ad effectum suspendendi, ne contrahatur, donec veritas indagetur. Cum enim agatur de periculo animarum vitando, ne forte peccatum incurratur contrahendo cum affine, et agatur de modico praejudicio, si sponsalia inter sponsos inita dirimantur, cum facile possint reperire alium, vel aliam, cum quo, vel cum qua contrahant: hinc Rumor debet sufficere ad suspendendum Matrimonium, donec veritas sit indagata. Immo Butrius *in cap. super eo* 5. *de eo qui cognovit consanguineam uxoris n.*7. et praepositus *ib. n.* 4. et alii relati a Sanchez *loc. cit. n.* 10. volunt, quod Rumor sufficiat etiam ad impediendum Matrimonium per text. *in leg. Pactum ejus* 92. *ff. de haered. instituendis,* ubi Rumor fuit creditus justa causa credendi mortem cujusdam *Magnae.*

Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum 34 Matrimonium contractum, et praecipue consummatum, *c. Si duo* 4. *caus.* 35. *quaest.* 6. Mascard. *de probationibus lib.* 2. *concl.* 1034. *num.* 21. Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *q.* 45. *num.* 32. Panimol. *l. cit. num.* 54. et alii passim, quia ut habetur *in c. Licet ex quadam* 47. *in fine de Testibus*: *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum relinquere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.* Nam in constitutionibus suis potest Ecclesia, sive Romanus Pontifex conditor Canonum dispensare, non item in Lege Divina positiva de indissolubilitate Matrimonii legitime contracti, Matth. *cap.* 19. *num.* 6. et Marci *cap.* 10. *num.* 9. ibi: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

Fama publica existente contra Clericum forni- 35 carium, hic debet se purgare, quod si nolit se purgare, vel deficiat, puniendus est textu expresso *in cap. Tua nos* 7. *de cohabitat. Clericor. et mu* 36 *lier.* Fama tamen sola, nisi sit de crimine ita notorio, ut nulla possit tergiversatione celari, non sufficit ad condemnandum. *cit. cap. Tua nos.*

Fama non potest praevalere veritate; Rota *re-* 37 *cent. par.* 5. *tom.* 2. *decis.* 606. *num.* 18. praecipue si agatur de Fama mala producta ex vana populi voce, quae non est attendenda; Rota *recentior. part.* 1. *decis.* 167. *num.* 29.

Fama affirmativa, vel praevalet, vel conquas- 38 sat negativam; Rota *recentior. par.* 6. *decis.* 28. *numer.* 13.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

39 Magna est quaestio, an Homini sit dominium in famam suam? Qui famam cum externis bonis comparant, ii tenent esse Homini dominium in famam. At rectius alii neminem esse famae suae dominum sentiunt. Fama enim consequens est virtutis, si causam spectes. Quid ergo in famam tuam statuere poteris, si nihil potest contra virtutem, illaesa honestate? Si vero actum famae *formalem*, ut dici solet, intelligas, ipsam nimirum aliorum de tua virtute existimationem, quomodo erit in dominio tuo actus in animo alterius? Deinde aut existimatio tuae virtuti conformis est, aut difformis. Si difformis, haec fama non est, sed error. Si conformis, obtinet haec quidem verae famae indolem, minui vero haud potest, nisi vel boni desinant recte judicare, vel ipse desinas agere; Confert Stryk. *juridic. dissert. to.* 2. *disp.* 15. *cap.* 5. *n.* 2. *et plur. seqq.*

Hinc sequitur I. Non posse aliquem se infamare, salva conscientia. II. Ob evidanda tormenta, vel levia, vel gravia non posse aliquem sibi imponere falsum crimen, etiamsi poena propter illud irroganda, illis tormentis gravior, et ultimi supplicii foret. III. Neminem posse obligare famam in commodum alterius, ut si hic ex. gr. non praestet datam fidem, ipse velit malefidus reputari, aut obnoxius esse arbitrariae illius contumeliae, cui fidejusserit; Idem Auctor *ubi supra.* 40

An quis cum periculo suae famae alterius famam teneatur restituere? Quomodo teneatur, qui injuriam tantum materialem intulit; verb. gr. detulit apud Superiorem aliquem bona fide, seu ignoranter de falso crimine. Item quid juris, si damnum bonorum per meam infamationem aliquis passus sit? Vide Fagundez *ad decal. lib.* 9. *cap.* 15. Molin. *tract.* 4. *disput.* 40. *n.* 3. 41

FAMILIA

SUMMARIUM

1. Familiae nomen idem importat ac agnatio. — 2. Familia alia dicitur effectiva, et alia contentiva, et quae sit utraque. — 3. Ut quis dicatur de familia contentiva, quid requiratur. — 4. Familia contentiva est duplex, una proxima, et altera remota, et quae sit utraque. — 5. In concursu duarum linearum proximioris, et remotioris intelligitur vocata proximior, non remotior. — 6. ad 10. Familiae appellatione, quando contentiva veniat, et quando effectiva. — 11. ad 12. Quando vocata est Familia in genere quae sit intelligenda.— 13. Agens ad Fideicommissum quid de Familia probare debeat. — 14. Quid Contendens succedere in Majoratu. — 15. Quando in Majoratu masculi ex foeminis non intelligantur vocati. — 16. ad 18. Quibus in casibus Foeminae non veniant appellatione familiae. — 19. Item plures familiae successive vocatae sunt ad Beneficium jurispatronatus, quid si proximior praesentandus tempore praesentationis sit inhabilis ex defectu aetatis. — 20. Inter plures passive vocatos potest Patronus, neglecto Clerico actuali, praesentare in fine quadrimestris, si agatur de jure patronatus Ecclesiastico, alium tunc effectum Clericum, qui de tempore vacationis, erat Laicus. — 21. Hoc autem procedit, ubi capacitas requiritur de tempore praesentationis. — 22. Capacitas quando censeatur requisita de tempore vacationis, et quando de tempore praesentationis. — 23. Vocatis proximioribus de duabus familiis distinctis, cui praesentatio competat. — 24. Vocatis pluribus familiis cum lege, quod praesentatio pertineat ad proximiores, et seniores, proximioritas, et senioritas quomodo intelligatur. — 25. Reservato jurepatronatus activo seniori de familia, et passivo omnibus de familia, in hoc jure passivo censetur inclusus etiam ipse senior habens jus activum. — 26. Praesentatus de familia Fundatoris in paritate vocum praefertur praesentato de familia patronorum. — 27. In paritate vocum praeferendus est praesentatus, qui est unus de compatronis, et de familia Fundatoris. — 28. Et gratia, seu provisio Apostolica impetrata cum derogatione medietatis vocum, et gratificatione ad favorem impetrantis est sobreptitia, et nulla, si non fuit expressum Summo Pontifici, quod alter praesentatus erat unus ex compatronis, et de familia Fundatoris. — 29. Major pinguedo vocis non dat praelationem, si praesentatus ab altero cohaerede sit de familia, et genere Fundatoris. — 30. Verba concessionis *ipsis posterisque suis, et post illorum obitum seniori, et antiquiori dumtaxat de domo illorum* sunt personalissima, et restrictiva. — 31. Amplia, etiamsi concessio facta sit pluribus fratribus. — 32. Vocatis eis de parentela, seu familia in genere, praesentatus a Patrono instituendus est, non attenta qualitate proximioritatis. — 33. Quando vocatur *proximior, et antiquior de familia,* praecedit etiam habet proximioritas supra senioritatem, et intelligitur senior inter solos proximiores. — 34. Spectante jurepatronatus ad tres familias proximiorum, si ex lege Fundatoris debeant praesentare solum duo ex proximioribus, tunc in proximo ingressu praeferuntur duo seniores ex dictis proximioribus. — 35. Vocati per posterius non possunt impedire Clericatum favore prius vocati. — 36. Concurrente Laico de linea primo vocata, et Clerico de linea secundo vocata, Ordinarius tenetur Clericare Laicum de linea primo vocata, illumque instituere.—37. Nec tali passivo vocato currit tempus quadrimestris, seu semestris, si intra illud petiit Clericatum, et Ordinarius ex sui culpa adstulit illum ei conferre. — 38. Tempus quadrimestris, seu semestris, sicut competit Patronis ad praesentandum, ita passive vocatis ad comparendum. — 39. Vocatus in jurepatronatus passivo non potest praeteriri per Patronum. — 40. Passive vocatus dicitur praesentatus per Fundatorem, et venit instituendus, etiamsi Patronus illum praesentare recusaverit. — 41. Vocatus per Fundatorem cum praecepto, quod haeres eum praesentet, dicitur praesentatus ab eodem Fundatore. — 42. Patrono recusante praesentare quem nominavit Fundator, potest hic nedum irrequisito, sed immo etiam invito Patrono, obtinere Institutionem. — 43. Oppositio passive vocati habetur pro praesentatione. — 44. Ordinarius conferendo jure devoluto tenetur, servata forma in fundatione Beneficii praescripta, conferre passivo vocatis. — 45. Et id observat etiam ipsamet Sedes Apostolica in Beneficiis ad ipsam devolutis. — 46. Praesentatus per medietatem vocum, et habens gratiam Apostolicam cum derogatione alterius mediatatis, praefertur alteri solam medietatem habenti. — 47. Habens unam vocem privativam, et alteram cumulativam praefertur

habenti unam tantum cumulativam. — 48. Clericus, in paritate gradus, praefertur Laico. — 49. Item inter pares gradu aeque dilectos praefertur aetate major, et Clericus antiquior. — 50. Item in Beneficio licet Sacerdotali in habitu praefertur Sacerdos Clerico. — 51. Ubi Fundator requisivit Sacerdotium in habitu, praefertur ille, qui est Clericus de tempore vacationis alteri, qui est Laicus, et Clericatum assumpsit tempore quadrimestris. — 52. Civibus, et Parochianis tamquam compatronis competit privilegium praelationis in paritate vocum. — 53. Compatronus in paritate vocum habet praelationem de jure ad Beneficium. — 54. Habens qualitatem sanguinis, et Patronatem ceteris paribus anteponendus est habenti tantum qualitatem Sanguinis. — 55. Compatronus in paritate vocum praefertur consanguineo alterius Compatroni praesentato. — 56. Item Compatronus habens etiam juspatronatus passivum in paritate vocum gratificandus est in concursu praesentati etiam passive vocati, sed non compatroni. — 57. Item praesentatis in paritate vocum semper praefertur in concursu extranei, quando est consanguineus ipsius Patroni licet extranei. —58. In Beneficiis etiam vere Sacerdotalibus Sacerdos aptitudine, et de sanguine praeferri debet extraneo licet actu Sacerdoti. — 59. Poenae omnia, quae Auctor disseruit, ad quatuor inspectiones reducuntur. — 60. De singulis, *remissive*.

1 Familiae nomen idem importat ac agnatio, seu denotat agnationem; Rota *recent. part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 518. *num.* 11. *et par.* 19. *tom.* 1. *dec.* 588. *numer.* 3. Card. de Luca *de Jurepatr. disc.* 26. *num.* 6. Piton. *de controvers. Patronor. allegat.* 77. et alii passim. (*)

2 Familia alia dicitur effectiva, et alia contentiva. Familia effectiva dicitur illa, cujus ipse testator, seu disponens est causa efficiens vel stipes, ac ideo non est verificabilis, nisi in ejus descendentibus. Contentiva dicitur illa, quae comprehendit omnes agnatos, et est verificabilis in omnibus transversalibus; Card. de Luca *in summa*
3 *Fideicommissor. num.* 148. et alii communiter. Ut quis dicatur de familia contentiva, requiritur concludens probatio descendentiae a communi stipite, quod sit agnatus legitimus, quod justificetur identitas armorum, et insignium sine diversitate coloris, quae solet inferre familiae diversitatem; Rota *recent. part.* 7. *dec.* 15. *num.* 29. *et seq.*

4 Familia contentiva est duplex, una proxima, seu proximior, altera remota, seu remotior. Proxima, seu proximior est, quae descendit a patre, vel avo disponenti. Remota autem, seu remotior est, quae originem trahit ab avo, vel alio ulteriori communi stipite; sic Cyriac. *controv.* 281. *num.* 72. *et seq.* Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.* 15. *num.* 31. Mansius *consult.* 368. *num.* 4. *et seq. lib.* 4. Rocca *disp. Select. cap.* 2. *num.* 7. et alii.

5 In concursu duarum linearum proximioris, et remotioris, intelligitur vocata proximior, non autem remotior. Bald. *consil.* 321 *sub. n.* 1. Socin. senior *consil.* 33. *sub num.* 8. *vers. Praeterea*, *et seq. lib.* 3. Mansius *d. consult.* 368. *sub num.* 6. *in fine*; Rocca *l. c. n.* 8. et alii passim.

Familiae appellatione, quamvis in dubio veniat 6
etiam contentiva, comprehendendo omnes agnatos etiam transversales ex adductis per Gabriel. *consil.* 132. *qu.* 6. *num.* 59. *lib.* 1. Simon. de Pretis *de interpretat. ultim. volunt. lib.* 3. *interpret.* 3. *dub.* 1. *solut.* 11. *n.* 26. Rota *in Romana Fideicommissi de Misinellis* 17. *Junii* 1615. *coram Patriarca Pamphilio* impressa a Farinac. *dec.* 707. *num.* 6. *par.* 2. *recent.* Cardin. Saraphin. *decision.* 1438. *num.* 4. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 645. *num.* 3. *et* 4. et Rota Recent. *part.* 2. *decis.* 707. *num.* 2. *et* 6. *par.* 5. *tom.* 1. *dec.* 302. *num.* 6. *et* 7. *par.* 19. *tom.* 2. *dec.* 586. *num.* 1. Tamen, quando constat, testatorem, seu disponentem sensisse tantum de familia effectiva, tunc veniunt solum descendentes ab ipso testatore, seu disponente, non autem transversales, ut tradunt Simon. de Pretis *loc. citat.* Ruin. *consil.* 153. *num.* 10. *lib.* 2. Paris. *consil.* 51. *numer.* 10. *et consil.* 88. *num.* 36. *lib.* 2. *et consil.* 1. *num.* 59. *lib.* 3. Socin. junior. *consil.* 91. *num.* 61. *lib.* 1. Barbosa *de appellativa verborum juris significatione verb. Familia num.* 1. *et* 2. cum pluribus aliis ibi allegatis; Rota recent. *part.* 2. *dec.* 707. *num.* 3. cum aliis Doctoribus ibi citatis, ubi quod testator senserit tantum de sua familia effectiva, visum fuit colligi ex verbis testamenti, ibi: *Sed quandiu Deo placuerit, Casale in ejusdem Familia remanere debeat*, ponderando illud pronomen *ejusdem*, quod denotat personalitatem secundum jura ibi allegata, et Doctores citatos.

Et quod testator, seu disponens senserit solum 7

(*) Posterioribus hisce temporibus Rota in contrariam abiit sententiam, nomine scilicet familiae non minus Agnatos comprehendi quam Cognatos, ut in *Mediolanen. Canonicatus Theologalis super reservatis* 9. *Februarii* 1759. §. 11. *et* 18. *Junii ejusdem anni* §. 3. *coram Ratta Decano in Placentina Canonicatus* 17. *Junii* §. 3. *coram Paraciano, in Faventina Legati* 26. *Junii* 1780. §. 3. *coram Soderino.* Quin immo ut familiae nomen solos indicet cognatos satis non est, ut ei adjungatur cognomen. Dupliciter siquidem potest adjungi *personaliter* nempe, et *impersonaliter*. Primo casu ut si dictum esset Familiam Titii instituo, ideo ex persona Titii *personaliter* adjectum cognomen censetur, ideoque in dispositione et Agnati comprehensi et Cognati, cum aeque utrique merito dici possint ex familia Titii. Secus autem est si, nulla designata persona, nominata sit Familia *Montalcina*. Hoc quippe casu cum nonnisi Agnati Familiae nominatae cognomen ferant, ideo exclusis Cognatis Agnati tantum vocati censeri debent, ut distinguit eadem Rota *coram Tanario decis.* 99. *num.* 8. *coram Rezonic. dec.* 14. *num.* 6. *in Pisauren. Immissionis* 15. *Maji* 1750. §. 4. *coram Cortiada, in Nepesina Fideicommissi super Re judicata* 15. *Junii* 1753. §. 12. *coram Matthaejo, in Placentina Canonicatus* 27. *Apr.* 1759 §. 7. *et* 27. *Junii* 1760. §. 5. *coram Paraciano, et pluribus collectis in Æsina Canonicatus* 9. *Junii* 1780. §. 1. *coram Soderino, et in Faventina Legat* 26 *Junii* 1780. §. 4. *coram eodem.* Ex his declara *Auctoris* opinionem, de qua *n.* 16. *infra.* (*Edit. Barbiell.*)

de familia effectiva, colligitur quoties vocavit illam addito pronomine *suae*, vel *ipsius*, aut ejusdem, et similium; Rota recent. *par*. 2. *dec*. 707. *num*. 3. *part*. 5. *tom*. 1. *dec*. 362. *num*. 7. *et seq*. *part*. 8. *dec*. 203. *num*. 6. *par*. 12. *dec*. 254. *num*. 7. *et dec*. 318. *num*. 7. *et part*. 13. *dec*. 1. *num*. 14. Menoch. *consil*. 233. *num*. 20. *et consil*. 1171. *n*. 3. *et de praesumpt*. *l*. 4. *praesumpt*. 88. *num*. 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom*. 3. *cap*. 645. *n*. 5. Barbosa *loco citato num*. 2. cum pluribus aliis ibi citatis, Pitonius *de controvers. Patronor. allegat*. 75. *a num*. 36. *ad* 46. cum juribus, et DD. ibi allegatis.

8 Limita primo, pronomen *ipsius* comprehendere etiam familiam contentivam, deficiente effectiva, ut quando dispositio facta ad favorem familiae non potest verificari in descendentibus, ex quo non extant, vel quia vocati sunt illi, qui non possunt habere filios, ut Sacerdotes; nam tunc appellatione familiae veniunt transversales de familia; Rota *recent. par*. 8. *dec*. 203. *n*. 7. Menoch. *consil*. 106. *n*. 229. *et consil*. 434. *n*. 12. *et consil*. 1171. *n*. 22. *et consil*. 1171. *n*. 8. Ruin. *consil*. 149. *n*. 8. *lib*. 2. Fusar. *de substit. qu*. 351. *num*. 31. Peregrin, *consil*. 42. *lib*. 2. Barbosa *loc. cit. num*. 4. Pitonius *loc. cit. allegat*. 100. *num*. 498. *et* 546. *cum seqq*. ubi pluribus adductis probat, quod Fundator Presbyter reservando juspatronatus favore illorum de domo, et familia, intelligitur reservasse de domo, et familia contentiva.

9 Limita secundo, si pronomen *ipsius* adjiciatur Cippo, quo casu denotat Stipitem totius agnationis, et comprehendit etiam familiam contentivam: Rota *part*. 3. *rec. dec. n*. 14. Paris. *in addit. consil*. 33. *num*. 14. *lib*. 3. et alii.

10 Limita tertio, si a testatore, seu disponente vocata sit familia, et agnatio, quia tunc venit etiam familia contentiva, cum verbum *agnatio* comprehendat omnes per virilem sexum conjunctos; *l. Juris consultus*, 10. §. 2. *ff. de gradibus*, Menoch. *consil*. 424. Paris *consil*. 22. *n*. 604. *cum seq. lib*. 3. Fusar. *l. c. q*. 351. *n*. 40. Decian. *cons*. 86. *num*. 98. *et seq. lib*. 3. Peregrin. *consil*. 149. *num*. 22. *lib*. 5. Barbosa *loc. cit. n*. 8. et alii

11 Quando vocata est familia in genere intelligitur illa, quae est de Columnello disponentis, et descendit ab aliquo communi stipite, non autem illa, quae non habet aliquem communem stipitem, sed solum identitatem cognominis, et Armorum, quia non identitas Cognominis, et Insignium, sed Agnatio, et descendentia ab uno stipite, quamvis remotissimo, operantur identitatem familiae. Cardin. Celf. *dec*. 341. *num*. 2. Surd. *consil*. 316. *num*. 10. Menoch. *lib*. 4. *praesump*. 88. *num*. 2. *et consil*. 1177 *n*. 3. *et* 7. Peregrin. *de Fideicommiss. art*. 22. *num*. 26. Andreol. *controv*. 338. *n*. 15. *et seq*. Merlin. *dec*. 669. *num*. 32. Paris. *consil*. 1. *num*. 58. *et seq. l*. 3. Altograd. *consil*. 79. *num*. 54. *et seq. leg*. 2. Alexender *consil*. 213. *l*. 6. *consil*. 91. *l*. 7. Rocca *disp. select. cap*. 2. *num*. 6. cum pluribus aliis ibi allegatis.

12 Familiae vocatio, quoties plures existunt Columnelli, intelligitur de familia, et Columnello, sub quo disponens continetur, considerato communi stipite; Bartol. in *l. Filius familias*, §. *Cum pater*, *ff. de Legatis* 1. *et in leg. Peto*, §. *Fratre*, *ff. de Legatis* 2. Socin. *in l. Si cognatis n*. 31. *ff. de rebus dubiis*, Fusar. *consil*. 107. *num*. 4. *et seq*. asserens, quod familia, seu agnatione vocata, intelligatur de familia, seu agnatione Columnelli, de quo est ipsemet disponens, non existentibus descendentibus de familia effectiva. Menoch. *consil*. 58. *num*. 1. *et seq*. Peregrin *de Fideic. art*. 32. *n*. 83. *vers. Si plures sunt Columnelli*, Mandel. *consil*. 32. *num*. 28. *lib*. 2. Altograd. jun. *controv*. 38. *num*. 63. Rocca *loc. cit. num*. 3. Rota recent. *part*. 1. *decis*. 300. *num*. 30. *vers. Et hinc vidimus*, et alii plures cum Barbosa *loc. cit. num*. 36. ubi dicit, quod familiae appellatione in testamento, quando plures sunt familiae ejusdem cognominis, venit illa, de qua ipse testator natus est.

13 Agens ad Fideicommissum tanquam unus de familia testatoris, necessarie probare debet se esse unum de Columnello testatoris per gradum, et stipitem; Paris *consil*. 51. *num*. 6. *et duobus seq. lib* 2. Merlin. *decis*. 669. *n*. 27. Rocca *loc. cit. nu*. 16. et alii.

14 Contendens succedere in Majoratu instituto ad favorem proximiorum Collateralium de familia, liquido probare debet non solum se esse agnatum, et de familia, sed etiam esse proximiorem. Mascard. *de probation. concl*. 410. *nu*. 26. late aliis adductis, Merlin. *dec*. 669. *num*. 29. *et seq*. Ciriac. *controv*. 281. *n*. 11. *et seq*. Peregrin. *consil*. 82. *num*. 5. *lib*. 5. Rocca *loc. cit. num*. 11. et alii.

15 Majoratus Institutor quoties non vocat masculos simpliciter, sed masculos de sua familia, tunc masculi ex feminis non intelliguntur vocati. Mansius *cons*. 220. *num*. 10. *l*. 3. Ubago *dec*. 24. *num*. 6. Rocca *l. c. n*. 13. et alii (*).

16 Feminae non veniunt appellatione familiae,

(*) Distinguendum est inter Majoratum *facti* et *saltecarium*, et inter majoratum *juris*, atque *regulare*. In majoratu facti ut plurimum Auctoris opinio procedit, secus vero in majoratu juris, in quo lineae prerogativa vincit sexum, et aetatem. Quamobrem si in linea in qua ingressus actualiter est Majoratus juris nullis existentibus masculis si femina reperiatur haec merito admittitur; Molin. *de Primogenit. Hispan. cap*. 4. *num*. 37. *lib*. 3. Torr. *variar. Jur. quaest. tit*. 2. *quaest*. 12. *num*. 18. Palma Nepos. *allegat*. 293. *num*. 4. Valent. *de ultim. volunt. vol*. 12. *n*. 69. *tom*. 1. Rot. *post* Torr. *de Majorat. et Primogenit. Ital. dec*. 14. *num*. 59. *tom*. 3. *in Æsina Primogeniturae de Amicis* 21. *Junii* 1717. §. *Quae porro, cor*. *Foscaro in Melevitana Primogeniturae Canonici Alexandri Bologna* 11. *Martii* 1774. 28. *Aprilis* 1775. §. 4. *coram Origo*, et 10. *Martii* 1780. §. 4. *cor. Riminaldo*. Quin immo licet

quando testator expressit proprium nomen familiae, ut quando dixit, remaneat *in domo seu familia Ghilna*, quia tunc cum per solos masculos conservetur agnatio, feminae erunt exclusae; Peregrin. *de Fideicommiss. articul.* 25. *num.* 24. *et num*. 47. *ad Med.* Hieron. Gabr. *consil.* 132. *lib.* 1. Barbosa *loc. cit. num.* 17. et alii.

17 Fideicommissum quando tacite, vel expresse relictum est pro conservandis bonis in agnatione, feminae sunt exclusae. Peregrin. *de Fideicomm. art.* 25. *num.* 47. *et consil.* 23. *num.* 10. *lib.* 3. *et consil.* 149. *num.* 25. *cum seq. lib.* 5. Surd. *cons.* 96. *num.* 18. *et* 27. *lib.* 1. Menoch. *de praesumpt.* 88. *num.* 5. *et consil.* 197. *num.* 48. *et* 49. *et cons.* 680. *num.* 24. Card. Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 12. *num.* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 18. cum aliis ibi allegatis (*).

18 Quando testator constituit Fideicommissum successivum, et duraturum in familia, ut quia adessent verba in substitutione, quae perpetuitatem important, puta in infinitum, vel in perpetuum, tunc non veniunt feminae appellatione familiae; Surd. *consil.* 96. *num.* 27. *et seq.* Cravet. *consil.* 180. *num.* 1. Nat. *consil.* 676. *num.* 42. Barbosa *loc. cit. num.* 22. cum aliis ibi citatis (**).

19 Cum plures familiae successive vocatae sunt ad Beneficium juris patronatus, proximior, qui est praesentandus, si tempore praesentationis sit inhabilis ex defectu aetatis, non tollit jus quaesitum remotiori praesentato; immo proximior in praejudicium remotioris jam praesentati, et habentis requisita, nec est dispensandus a Papa, *Sac. Congregat. Conc. in Bononien.* 16. *Jul.* 1695. *in Cremonen.* 8. *Jul. et* 30. *Septembr.* 1702. *et in Novarien. Dispensationis* 13. *Aug.* 1707. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 7. *n.* 11. *et tom.* 4. *supplem. ad tom.* 3. *num.* 109. Piton. *de controv. Patronor. alleg.* 85. *n.* 12.

20 Inter plures passive vocatos potest Patronus, neglecto Clerico actuali, praesentare in fine quadrimestris, vel semestris, si agatur de jurepatronatu Ecclesiastico, alium tunc effectum Clericum, qui de tempore vacationis erat Laicus. Cum autem Patronus habeat quadrimestre, seu respective semestre ad praesentandum, et possit suo arbitrio praesentare ex pluribus sibi benevisum, non potest arctari ad praesentandum capacem, et habilem de tempore vacationis, sed differre praesentationem usque ad finem termini quadrimestris, seu respective semestris, ut interim praesentandus perveniat ad requisitam aetatem, et capacitatem, ac obtineat Clericatum; Cardin. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *num.* 8. *et seq. disc.* 70. *n.* 17. *et disc.* 82. *num.* 5. Piton. *loc. cit. num.* 4. *et discept. Eccl.* 13. *n.* 40. cum aliis ibi citatis, Barbosa *alleg.* 60. *n.* 77. Ventriglia *to.* 2. *annot.* 6. §. 1. *n.* 8. et ibi Carolus Antonius de Luca *n.* 6. *et* 9.

Hoc autem procedit, ubi capacitas requiritur 21
de tempore praesentationis; Secus vero, ubi capacitas requiritur de tempore vacationis, quia tunc Patronus arctatur ad illum praesentandum qui unice de hoc tempore est Clericus, et sic capax reperitur, ut distinguit ipsemet Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *num.* 7. *et* 8. *vers. sed quia, et disc.* 70. *num.* 16. Piton. *dict. allegat.* 85. *nu.* 5. Rota *in Civitatis Castelli, Canonicatus* 12. *Mart.* 1714. §. *Conciliati, coram Scoto*, cum aliis ibi citatis.

Capacitas autem vocatorum censetur requisita 22
de tempore vacationis Beneficii, quando eorum vocatio est directa, et e contra censetur requisita de tempore praesentationis ad Beneficium, quando eorum vocatio est mediata, et non directa. Tunc vero dicitur vocatio directa, quando absque praesentatione et facto Patroni Fundator vocat personas de certo genere, dirigendo verba ad Judicem, non ad Patronos, sicque vocatio censetur facta cum relatione ad dispositionem juris prae-

cum femina in linea primogeniali admissa existente masculus agnatus collateralis concurrat, nihilominus femina in linea admissa existens admittitur masculo excluso ex linea non admissa. Hugo Celsus *cons.* 120. *num.* 12. Ferdinand. de Valent. *de ultim. volunt. vol.* 33. *n.* 19. *part.* 2. Rota *coram Cerro dec.* 99. *num.* 1. *coram Crisp. decis.* 487. *num.* 9. *in Bononien. Primogeniturae de Cultellis* 12. *Martii* 1717. § *Quae cum ita, et* 16. *Junii ejusd. anni* §. 51. *Si enim cor. Cerro, et in Melevitana Primogeniturae Canonici Alexandri Bologna* 10. *Martii* 1780. §. 7. *cor. Riminaldo.* (*Edit. Barbiell.*)

(*) Hoc antiquis: hodie tamen contraria invaluit opinio. Ubi exclusio feminarum per modum regulae non concurrat, vel triplex concatenata masculorum vocatio, vel urgentiores contemplatae Agnationis conjecturae sola bonorum conservatio in familia per se satis apta non est ad excludendos masculos Cognatos, ideoque et faeminas agnatas. Non minus enim bona conservantur in familia per masculos agnatos, quam per masculos cognatos, ideoque si masculi cognati non censentur exclusi, nec feminae dici poterunt exclusae, ut tradunt Ferdinand. de Valent. *de ult. volunt. par.* 1. *vol.* 25. *num.* 23. Palma Nepos *allegat.* 221. *num.* 31. *et seq.* Rota *coram Cerro dec.* 682. *num.* 20. *coram Ratto dec.* 9. *num.* 20. *in Ferrarien. Fideicommissi* 21. *Februarii* 1759. §. 15. *coram Ubaldo,* et nuperrime *in Pisauren. Fideicommissi* 16. *Februarii* 1681. *coram Manelli* §. 18. (*Edit Barbiell.*)

(**) Verba tractum successivum, et perpetuitatem significantia ubi *familiae* nomen simpliciter prolatum est in contrarium potius sensum retorquentur inclusionis nempe feminarum, et earum descendentium. Facilius enim perpetuitati consulitur admittendo ad successionem post saltem masculos etiam feminas, et earum descendentes, quam solis masculis agnatis admissis; ideoque dum dicta verba occurrunt, feminae, et earum descendentes non ita facile post masculos Agnatos a successione repelluntur, ut post multos allegatos fuse monet Rota *in Pisauren. Fideicommissi* 16. *Febr.* 1781. *coram Mannelli* §. 17. *et* 18. sed praecipue vidend. *Caesenaten. Immissionis* 5. *Maii* 1751. §. 7. *coram Migazzi, Sabinen. Immissionis* 27. *januar.* 1755. §. 13. *coram Elephantutio. Perusina Fideicommissi Marci Antonii de Cantagallinis* 6. *Maii* 1763. §. 10. *coram Olivatio. Eugubina Immissionis, et Alimentorum quoad Fideicommissum Horatii de Benedictis* 10. *junii* 1765. §. 5. *coram Azpru. Interamen. Fideicommissi Leonis Fadulphi* 14. *Januar.* 1771. §. 16 *coram Origo. Si enim tantopere is voluit, ut suum Fideicommissum esset perpetuum non utique credendum est deviationem coercere voluisse ad solos masculos Agnatos, quos non raro in primo gradu videmus intercidere.* (*Edit. Barbiell*)

ferentis capacem incapaci. Dicitur autem vocatio mediata, idest mediante praesentatione, et facto Patroni, quando Fundator non dirigit verba directe in vocatos, sed in Patronum, dando ei facultatem praeligendi, et praesentandi quem maluerit de certo genere, quamvis adveniat ejus capacitas solum de tempore praesentationis, et institutionis. Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.* 24. Piton. in *Parergon. ad discept. Eccles. part.* 2. *num.* 12. Rota *in cit. Civitatis Castelli, Canonicatus* 12. *Martii* 1714. §. *Conciliari, coram Scoto* apud Piton. *cit. alleg.* 85. *num.* 19.

23 Vocatis proximioribus de duabus familiis distinctis, praesentatio competit proximiori in unaquaque familia, non autem duobus proximioribus de una familia tantum. Unicuique enim familiae competere debet sua vox, cum duo proximiores intellecti fuerint per Testatorem de duabus distinctis familiis, non autem ut una tantum familia repraesentare debeat duos proximiores ad exclusionem alterius familiae contra mentem Testatoris. Card. de Luca *de Fideicomm. disc.* 27. *num.* 7. 8. *et* 12. Robles *de repraesentat. lib.* 3. *c.* 4. *num.* 15. *et* 16. Carolus Ant. de Luca *de linea legali lib.* 2. *art.* 32. *num.* 3. *in fine, et lib.* 1. *art.* 22. Rota *coram Cerro decis.* 793. *num.* 5. *et seq. et decis.* 839. *numer.* 7. *et seq.* Piton. *de Controv. Patron. allegat.* 94. *num.* 4. et alii.

24 Vocatis pluribus familiis cum lege, quod praesentatio pertineat ad proximiores, et seniores, proximioritas, et senioritas intelligitur discretive in qualibet linea, seu familia ex proximioribus vocatis, non autem comparative ad aliam familiam, quia alias sequeretur magnum absurdum contra mentem Testatoris, qui si vocasset v. g. quinque proximiores seniores quinque familiarum, unica tantum familia, quae haberet quinque Personas aetate Majores respective ad alias lineas, usurpare sibi deberet omnes quinque voces, denudando omnes alias quatuor familias; Balducci *decis. et rer. judic. tit.* 3. *decis.* 33. *num.* 2. *et seq. et decis.* 37. *num.* 15. *et seq. decis.* 38. *n.* 22. *et seq.* Card. de Luca *de fideicomm. disc.* 17. *n.* 8. *et* 11. Peregrin. *de fideicomm.* 20. *num.* 6. Piton. *loc. cit. n.* 13. Carolus Ant. de Luca *de lin. legali art.* 21. *num.* 38. et alii.

25 Reservato jurepatronatus activo seniori de falia, et passivo omnibus de familia, in hoc jure passivo censetur inclusus etiam ipse senior habens jus activum. Rota recent. *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 49. *num.* 19. *et* 20. *et dec.* 84. *num.* 1. *et* 11. *et in Auximana jurispatronatus* 17. *Junii* 1701. §. *Minusque, coram Ansaldo, et in Hortana Beneficii* 1. *Junii* 1708. §. *Talisque, coram Emin. Priolo, et in Mediolanen. Beneficii* 31. *Jan.* 1711. §. *Potissime, coram Ansaldo;* Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 29. *num.* 3. Piton *l. cit. allegat.* 52. *num.* 34. *et seq.* cum aliis ibi citatis. Et ratio est quia si Fundator voluit seniorem de familia esse Patronum, et posse dare alteri Beneficium, multo magis dare sibi, cum propter quod unumquodque tale, et illud magis; si enim voluit illi tamquam praedilecto supra omnes alios de familia tribuere jus activum, a fortiori censendum est voluisse illi tribuere jus passivum, cum praedilectus in jure activo, quod est plus, merito censendus sit praedilectus etiam in passivo, quod est minus, ut dicunt allatae Rotales decisiones, cum ibi majus conceditur, minus concessum esse videatur, *cap. Ex parte* 27. *de decim.* et cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus, *cap. Cui licet* 53. *de Regul. juris in* 6. *et l. Non debet* 21. *ff. de Regul. juris,* et iste in tali casu diceretur nominatus, et praesentatus ab eodemmet Fundatore, ut dicunt Doctores apud Piton. *cit. allegat.* 52. *a num.* 35. *ad* 37.

Praesentatus de familia Fundatoris in paritate vocum praefertur praesentato de familia Patronorum, seu praesentantium extraneorum. Rota *in Mediolanen. Juris patronatus* 3. *Julii* 1648. *coram Pauluccio* impressa apud Piton. *discep. Eccl. part.* 2. *discept.* 38. *n.* 6. *et seq.* Ventriglia *tom.* 2. *annot.* 1. §. 3. *num.* 57. cum aliis ibi citatis. Item in paritate vocum praeferendus est praesentatus, qui est unus de compatronis, et de familia Fundatoris. Rota *in cit. Mediolanen.* et Piton. *l. cit. n.* 7. cum plurimis aliis ibi allegatis. Et gratia, seu provisio Apostolica impetrata cum derogatione medietatis vocum, et gratificatione ad favorem impetrantis est subreptitia, et nulla, si non fuit expressum Summo Pontifici, quod alter praesentatus erat unus ex Compatronis, et de familia Fundatoris: si enim id fuisset expressum, aut retraxisset a concessione, aut saltem eam difficiliorem reddidisset, ac proinde talis gratia, et provisio tamquam subeptitia redditur nulla, *c. Constitutus* 18. *c. super litteris* 20. *c. Postulasti* 27. *de Rescriptis.* Rota *in cit. Mediolanen.* et Piton. *loc. cit. num.* 8. cum aliis ibi allegatis. 26 27 28

Major pinguedo vocis non dat praelationem, si praesentatus ab altero cohaerede sit de familia, et genere Fundatoris, et iste debet institui, quamvis generaliter loquendo in paritate vocum praeferendus sit praesentatus ab habente pinguiorem vocem, ex quo v. g. plus contulerit Ecclesiae, seu majorem quotam haereditariam habeat, ut omissis antiquioribus firmavit Rota *in Lauden. Canon.* 27. *Junii* 1696. §. *Cessare, coram Emerix, et* 3. *Martii* 1697. §. *Individuitas, coram Tremoille,* et scripsit Piton. *disc. Eccles. part.* 1. *disc.* 4. *n.* 28. Non tamen in concursu consanguinei Fundatoris praesentati ab alio, licet non habente tam pinguem vocem, quia tunc non esset praeferendus praesentatus ab habente pinguiorem vocem, si alter praesentatus ab alio Patrono esset de genere, et familia Fundatoris; iste enim tunc prae- 29

ferri deberet; Lambertin. de *jurepatron, lib.* 2. *part.* 3. *q.* 5. *art.* 6. *num.* 5. *et* 6. Piton. *loc. citat. num.* 28. *et* 29. et tenuit Rota *in d. Lauden. Canonicatus* 27. *Junii* 1696. *verb. Cessare, coram Emerix, et* 3. *Martii* 1697. §. *Individuitas, coram Tremoille.*

30 Verba concessionis: *ipsis, posterisque suis, et post illorum obitum seniori, et antiquiori duntaxat de domo illorum,* sunt personalissima, et restrictiva, et intelliguntur tantum de personis ibi expresse nominatis, et de earum familia effectiva, Gratian. *disceptat. num.* 5. Card. de Luca *de jurepatronat. disc.* 14. *num.* 2. *et seq.* Ciarlin. *controv.* 507. *num.* 46. *et* 47. Vivian. *de jurepatron. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 10. Piton. *cit. part.* 1. *discept.* 14. *n.* 26. cum aliis ibi citatis, et variis S. Rotae decisionibus. Si enim dicta verba intelligerentur de tota familia tam effectiva, quam contentiva, maximum sequeretur absurdum, quod scilicet existente aliquo seniore in linea contentiva, iste succederet ad exclusionem descendentium de linea effectiva Fundatoris contra ipsius mentem, qui propriis descendentibus dumtaxat prospicere voluit, ut ponderat Rota *decis.* 450. *num.* 9. *vers. Et similia, et num.* 10. *coram Merlino.*

31 Amplia, etiamsi concessio facta sit pluribus fratribus; quia adhuc non venit familia contentiva aliorum transversalium in genere, uti in terminis plurium fratrum eodem modo vocatorum cum ipsorum familia firmavit Altograd. *consil.* 79. *n.* 17. Rota *decis.* 233. *num.* 8. *part.* 12. *decis.* 406. *num.* 28. *et seq. part.* 13. *decis.* 199. *num.* 23. *et seq.* coram Priolo, et in Mantuana Beneficii 3. *Junii* 1689. impressa apud Piton. *cit; discept.* 14. *num.* 28. *vers. Nec aliquid.*

32 Vocatis eis de parentela, seu familia in genere, praesentatus a Patrono instituendus est, non attenta qualitate proximioritatis. Cum enim Fundator in jurepatronatus passivo vocaverit illos de parentela in genere, censetur reliquisse Patrono libertatem eligendi quemcumque voluerit, non attento gradu proximioris, aut remotioris. Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 45. *n.* 3. ibi: « Dixi » prorsus vanam esse dicti Joannis Antonii prae» sentationem, quamvis esset capax, et proxi» mior; quoniam ubi lex fundationis in jure pas» sivo non vocat gradum proximiorem, sed solum » mandat praesentari aliquem de parentela, vel » de certo genere, tunc habens facultatem prae» sentandi, fundationis legem recte implere dici» tur praesentando unum de genere quamvis re» motiorem, dum sufficit non egredi genus prae» finitum, » juxta dispositionem text. *in l. Unum ex familia, ff. de Legat.* 2. Carolus Ant. de Luca *de linea legali lib.* 1. *art.* 24. *num.* 24. *vers. Ego pertranseo;* Amostaz. *de causis piis lib.* 3. *cap.* 7. *a num.* 27. *ad* 42. Piton. *de controvers. Patronor. allegat.* 7. *num.* 8. *et seq.* Rota in *Valentina Beneficii* 1. *Junii* 1703. §. *Talis, coram Lancetta, in Vincentin. Beneficii* 25. *Januarii* 1704. §. *final. coram Eminentissimo Caprara, et in Hortana Beneficii* 1. *Junii* 1708. *coram Priolo* relat. ab ipso Pitonio *loc. cit.*

Quando vocatur proximior, et antiquior de familia, praecedentiam habet proximioritas supra senioritatem, et intelligitur senior inter solos proximiores. Unde non quaeritur senior saltuarie inter lineas proximas, et remotas, ut censuit Rota *in Majoric. Beneficii* 4. *Julii* 1696. §. *final. coram Card Tremoille.* Piton. *loc. cit. allegat.* 100. *num.* 554. *et in disputat. Ecclesiastic. part.* 1. *discept.* 26. *num.* 18. *in fine,* ubi expresse dicit, quod vocato seniore, et proximiore de familia, intelligitur vocatus senior inter plures proximiores existentes in eodem gradu. Unde licet existens in gradu remotiori sit senior, non tamen praefertur alteri, qui sit proximior: nam in tali casu praerogativa proximioritatis vincit illam senioritatis. 33

Spectante jurepatronatus ad tres familias proximiorum, si ex lege fundationis debeant praesentare solum duo ex proximioribus, tunc in primo ingressu praeferuntur duo seniores ex dictis proximioribus. Cum enim Fundator voluerit jus praesentandi spectare tantum ad duos ex proximioribus, si reperiantur tres familiae aeque proximae, tunc inter dictas tres familias praecedentia debetur duobus senioribus ex dictis tribus familiis, cum omnes tres praesentare non possint. Unde attendi debet qualitas senioritatis, veluti motivum praelationis duorum inter vocatos, juxta regulam, de March. *consil.* 158. *num.* 41. *et seq.* Card. de Luca *de Fideicommiss. disc.* 52. *n.* 14. Fusar. *de substitut quaest.* 356. *num.* 5. Tiraquell. *de primogen. in praefat. numer.* 106. *et seq.* Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 2. *quaest.* 7. *art.* 26. *n.* 2. Piton. *loc. citat. allegat.* 94. *n.* 3. 34

Vocati per posterius non possunt impedire Clericatum favore prius vocati: Card. de Luca *de jurepatron. disc.* 82. *num.* 5. Carolus Antonius de Luca *de linea legali respons.* 22. *num.* 5. Piton. *loc. cit. allegat.* 65. *num.* 16. Rota *in Tridentina Capellaniae* 5. *Aprilis* 1715. §. *fin. coram Cerro* Concurrente enim Laico de linea vocata, et Clerico de linea secundo vocata, Ordinarius tenetur clericare Laicum de linea primo vocata, illumque instituere, excluso Clerico actuali de linea secundo, seu subsidiare, vocata; quia passive vocato ex lege fundationis tamquam arctato ratione Beneficii Ordinarius tenetur Clericatum conferre; Vivian. *de jurepatr. lib.* 6. *c.* 6. *num.* 56. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *num.* 100. *et p.* 7. *cap.* 10. *num.* 37. Card. de Luca *in Miscellan. Eccles. diss.* 25. *num.* 8. Piton. *loc. cit. allegat.* 68. *num.* 23. *et* 27. Rota *disc.* 136. *num.* 3. *et decis.* 105. *num.* 1. *et* 2. *coram Rambaldo, ac decis.* 1150. *n.* 1. *seq. coram Coccino.* 35 36

37 Nec tali passive vocato currit tempus quadri-
mestris, seu respective semestris, si intra illud
petit Clericatum, et Ordinarius et sui culpa di-
stulit illum ei conferre, quia dilatio Ordinarii
causata ex ejus facto et culpa non debet nocere
passive vocato ad Beneficium, qui intra tempus
debitum instantiam fecit pro Clericatu, ei enim
usque de tempore primae instantiae fuit jus quae-
situm, ut censuit Rota *part.* 17. *recent. decis.* 80.
num. 9. *et seq.* Piton. *loc. cit. allegat.* 95. *num.* 15.
et allegat. 68. *n.* 20. *et* 27. ubi testatur sic etiam
resolvisse *Sacram Congregationem Concilii* 27.
Aprilis 1714. decernendo, quod ipsi tamquam vere
impedito non curreret tempus.

38 Tempus quadrimestris, vel semestris sicut com-
petit Patronis ad praesentandum, ita passive vo-
catis ad comparendum; Rota *in Barchinonen.* 14.
Martii 1692. §. *Probata, coram Ursino;* Piton. *de
controvers. Patron. allegat.* 1. *num.* 10. *allegat.* 65.
num. 4. *et allegat.* 10. *num.* 331. Cyrillus *quaest.
Juris cap.* 93. et alii passim.

39 Vocatus in jurepatronatus passivo non potest
praeteriri per Patronum; Rota *part.* 11. *recent.
decis.* 122. *num.* 1. *et seq. part.* 19. *decis.* 331. *n.*
1. *et* 2. *in Alexandrina, jurispatronatus* 4. *Decem-
bris* 1699. §. 1. *coram Cardinali de la Tremoille,
et in Faventina Beneficii* 11. *Februarii* 1704. §.
Cum enim, coram muto, et in Hortana Beneficii 1.
Junii 1708. *fere per totam, coram Cardinali Priolo*
40 cit. et secuta a Pitonio *allegat.* 84. *num.* 48. Pas-
sive enim vocatus dicitur praesentatus per Fun-
datorem, et venit instituendus, etiamsi Patronus
illum praesentare recusaverit; Rota *part.* 19. *re-
centior. decis.* 135. *num.* 2. *et in Astensi Prioratus
super institutione* 7. *Decembris* 1708. §. *Eoque ma-
gis, coram Aldovrando, et in Senogallien. Canoni-
catus de Luchis* 23. *Junii* 1710. §. *Quin profecerit,
coram Aldovrando, et in Civitatis Castelli Canoni-
catus* 12. *Martii* 1714. §. *Ratio fiat, coram Emi-
nentissimo Scoto;* Piton. *allegat.* 68. *n.* 10. Rocc.
41 *disp. juris cap.* 190. *num.* 22. et alii. Nam voca-
tus per Fundatorem cum praecepto, quod heres
eum praesentet, dicitur praesentatus ab eodem
Fundatore; Rota *coram Buratto decis.* 755. *num.*
4. *et coram Pamphilio decis.* 99. *num.* 3. Piton. *de*
42 *controvers. Patron. allegat.* 82. *num.* 18. Unde Pa-
trono recusante praesentare quem nominavit Fun-
dator, potest hic nedum irrequisito, sed immo
etiam invito Patrono, comparere coram Superio-
re, et petere, ac obtinere Institutionem; Card. de
Luca *de jurepatronat. discurs.* 20. *numer.* 7. *vers.
Etiam sine praesentatione;* Piton. *cit. allegat.* 82.
num. 10. Rota *coram Buratto dec.* 755. *num.* 2. *et
in recentior. part.* 12. *decis.* 68. *num.* 2. *part.* 15.
decis. 335. *num.* 1. *et seq. et in Valentina Beneficii*
43 9. *Januarii* 1693. §. *Moti, et* 4. *Aprilis ejusdem
anni* §. *final. coram Molines Decano:* cum opposi-
tio passive vocati habeatur pro praesentatione;
Rota *coram Pamphilio decis.* 99. *num.* 3. Piton.
allegat. 52. *num.* 37. et alii.

Ordinarius conferendo jure devoluto, tenetur, 44
servata forma in fundatione Beneficii praescripta,
conferre passive vocatis; Garcias *de Beneficiis
part.* 10. *cap.* 3. *num.* 42. Gonzalez *ad regul.* 8.
Cancellariae gloss. 46. *num.* 33. Lotter. *de re
Benefic. lib.* 2. *quaest.* 24. *n.* 26. *et* 63. Monacell.
part. 1. *tit.* 2. *num.* 13. Piton. *allegat.* 75. *num.* 71.
et Rota *in Tusculana Capellaniae* 15. *Mart.* 1715. 45
coram Ansaldo impressa apud Piton. *loc. cit.* Et
id observat etiam ipsamet Sedes Apostolica in
Beneficiis ad ipsam devolutis, nullum unquam
praejudicium inferens personis in fundatione pas-
sive vocatis; Rota *coram Bich. dec.* 489. *num.* 17.
et in recentior. part. 17. *dec.* 321. *num.* 7. *et in
Barchinonen. Beneficii* 2. *Decembris* 1701. §. *Nec
attendendum, et* 24. *Mart.* 1672. §. 1. *coram Cardi-
nali Caprara, et* 27. *Mart.* 1703. §. *fin. coram
Lancetta, et in Vicentina Beneficii* 27. *Febr.* 1713.
§. *Praeterea, coram Aldovrando, et in dict. Tuscu-
lana Capellaniae* 15. *Maji* 1715. *coram Ansaldo,*
impressa apud Piton. *loc. cit. num.* 72.

Praesentatus per medietatem vocum, et habens 46
gratiam Apostolicam cum derogatione alterius
medietatis praefertur alteri solam medietatem
habenti; Rota *part.* 18. *recent. decis.* 667. *num.* 19.
et in Romana Capellaniae Sancti Nicolai 28. *Jun.*
1709. *et in Majoricensi Beneficii* 6. *Decembr. ejus-
dem anni Quoque indubitantius coram Ansaldo, ac
in Sorana jurispatronatus* 22. *Januar.* 1712. *Con-
clusio, coram Falconerio,* Pitonius *de controversiis
Patronorum allegat.* 94. *num.* 2. et alii.

Habens unam vocem privativam, aliam cumu- 47
lativam praefertur habenti unam tantum cumula-
tivam; Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 2.
quaest. 7. *art.* 13. *num.* 7. *vers. Immo,* Pitonius
loc. cit. allegat. 100. *num.* 36. et alii passim.

Clericus in paritate gradus praefertur Laico; 48
Pitonius *loc. cit. allegat.* 32. *n.* 6. 19. *et* 21. cum
variis aliis ibi adductis. Item inter pares gradu 49
aeque dilectos praefertur aetate major, et cleri-
cus antiquior, praesertim in beneficio Sacerdotali
in habitu, ubi major aptitudo praefertur, quae
reperitur in eo, qui est magis proximus ad Sacer-
dotium; Rota *in Volaterrana Beneficii* 7. *Decemb.*
1708. §. *Verum quoque, coram Crispo;* Panimoll.
dec. 106. *adnot.* 1. *num.* 12. Amostaz. *de causis
piis lib.* 3. *c.* 12. *num.* 46. *in fine,* Pitonius *loc. cit.
alleg.* 83. *num.* 15. et alii.

Item in Beneficio licet Sacerdotali in habitu 50
praefertur Sacerdos Clerico. Dignior enim Clerico
est Sacerdos; Vivian. *de jurepatronat. lib.* 12. *cap.*
9. *num.* 3. Amostaz. *de causis piis lib.* 3. *cap.* 7.
d. num. 47. *ad* 42. *et c.* 9. *num.* 46. Seraph. *dec.*
968. *num.* 1. Rota *coram Zarat. decis.* 18. *num.* 4.
et coram Cerro dic. 458. *n.* 3. *et coram Peutinger.
dec.* 343. *num.* 4. *et coram Emerix jun. dec.* 911.

numer. 6. Pitonius *loco cit. allegat.* 7. *numer.* 10.

51 Ubi Fundator requisivit Sacerdotium in habitu, praefertur ille, qui est Clericus de tempore vacationis, alteri, qui est Laicus, et Clericatum assumpsit tempore quadrimestris. Cum enim Clericus antiquior, et aetate major sit magis proximus ad Sacerdotium, est omnino praeferendus in praesentatione per Patronum, et in Institutione per Ordinarium ratione sic praesumptae voluntatis Fundatoris requirentis praesentando, et instituendo Sacerdotium in habitu; Rota *par.* 15. *recent. dec.* 241. *n.* 2. Garcias *de Beneficiis part.* 7. *c.* 1. *n.* 73. Pitonius *loc. cit. allegat.* 85. *n.* 13. et alii.

52 Civibus, et Parochianis tamquam Compatronis competit privilegium praelationis in paritate vocum; Pitonius *loc. cit. allegat.* 4. *num.* 20. *et* 22. cum aliis ibi allegatis per Text. *in c. Nullus invitis* 13. *dist.* 61. *et cap. Hortamur.* 8. *dist.* 61.

53 Compatronus in paritate vocum habet Praelationem de jure ad Beneficium; Lambertin. *de jurepatr. lib.* 2. *part.* 3. *q.* 5. *artic.* 7. *per tot.* Barbosa *de potestate Episcop. alleg.* 72. *num.* 203. Pitonius *loc. cit. allegat.* 6. *num.* 5. Rota *in Mediolan. jurispatronat.* 3. *Julii* 1584. *coram Pauluccio, et in Placentina Parochialis* 16. *Maii* 1708. §. *final. coram Ansoldo.*

54 Habens qualitatem sanguinis, et patronalem, ceteris paribus, anteponendus est habenti tantum qualitatem sanguinis: Pluribus enim insignitus praerogativis praefertur insignito paucioribus, et duae qualitates magis praelationem mereantur quam una, cum duo vincula magis stringant; Card. de Luca *de jurepatr. disc.* 49. *num.* 9. Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 3. *quaest.* 5. *art.* 6. *n.* 6. *et art.* 7. *num.* 2. Carolus de Luca *de linea legali lib.* 4. *art.* 24. *num.* 33. §. *Si autem in fine*, Fattinel. *respons.* 54. *n.* 8. Pitonius *l. cit. allegat.* 6. *n.* 13.

55 Compatronus in paritate vocum praefertur consanguineo alterius Compatroni praesentato; Pitonius *l. cit. allegat.* 6. *num.* 7. *et seq. et allegat.* 7.

56 *num.* 21. *in fine* cum aliis ibi citatis. Item Compatronus habens etiam juspatronatus passivum in paritate vocum gratificandus est in concursu praesentati etiam passive vocati, sed non Compatroni. Pitonius *loc. cit. allegat.* 52. *num.* 39. cum Fat-

57 tinel. Cardin. de Luca, et alii ibi citatis. Item praesentatus in paritate vocum semper praefertur in concursu extranei; quando est consanguineus ipsius Patroni licet extranei; Cum enim haeres Patronus licet extranei repraesentet personam Fundatoris, subrogatur in omnibus juribus eidem Fundatori competentibus, adeoque sicuti in paritate vocum praefertur praesentatus de sanguine Fundatoris compraesentato extraneo; per Glossam *in cap. Neminem* 1. *dis.* 70. et varias Rotae decisiones, et Doctores cum Pitonio *loc. cit. alleg.* 100. *num.* 379. ita etiam in paritate vocum praeferendus est compraesentatus de sanguine Patroni licet extranei, in concursu extranei, qui non sit de sanguine Patroni, Sic Rota *in Alatrina jurispatronatus* 15. *Junii* 1705. *coram Scoto, et in eadem Alatrina jurispatronatus* 7. *Decembris* 1705. *coram eodem Scoto,* impressa apud Pitonium *loc. cit. allegat.* 20. *num.* 19. *et* 30. cum variis aliis ibi citatis, et Lambertin. *de jurepatronat. lib.* 2. *part.* 3. *artic.* 4. *num.* 11. *in fine,* ubi testatur, quod ita vidit millies observari in facto.

In Beneficiis etiam vere Sacerdotalibus Sacerdos aptitudine, et de sanguine praeferri debet extraneo licet actu Sacerdoti; Rota *in Melevitana Beneficiorum* 16. *jun.* 1710. *coram Falconerio* impresso apud Pitonium *l. cit. allegat.* 17. *num.* 17. expresse dicens, quod in Beneficiis vere Sacerdotalibus, si concurrat extraneus, qui sit Sacerdos in actu, et aliquis de sanguine in aptitudine, debeat iste ex praesumpta mente Testatoris praeferri; Amostaz *de causis piis lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 32. Pitonius *loc. cit.* et alii. 58

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Multa hic consarcinavit *Auctor,* quae quidem non sunt hujus Loci. Propriae vero sunt inspectiones hae quae tum in Patronatibus tum in Fideicommissis saepe occurrunt. *Prima,* vocata familia quando veniat effectiva tantum, et quando item contentiva, de qua agit et ipse *Auctor. Secunda,* quando vocata Familia veniant ii, qui quamvis sint de cognomine, tamen nec de Familia contentiva sunt. *Tertia,* quando vocata Familia, sive effectiva tantum, sive etiam contentiva, veniant non solum Agnati, sed etiam Cognati. Et *quarta* demum, quando vocata familia veniant Foeminae, de qua *Auctor* quoque sed minus recte agit. 59

Nimium autem esset de his omnibus pro dignitate agere. Vide si lubet de prima inspectione *Rotam in Firmana Beneficii* 26. *Jun.* 1719. *coram bon. mem. Gamach. in Baren. Beneficii super pertinentia patronali* 23. *Aprilis* 1728. *cor. clar. mem. Calcagnin. et in Romana Legatorum* 28. *Jun.* 1745. *cor. bon. mem. de Vais.* De secunda inspectione *Rotam in Melevitana Canonicatus* 14. *Maji* 1725. *cor. clar. mem. Corio, in Caven. celebrationis Missarum* 17. *Mart.* 1727. *cor. bon. mem. Gamaches, et in Placentina Beneficii* 8. *April.* 1737. *cor. clar. mem. Calcagnin.* De tertia inspectione *Rotam in Lycien. Jurispatronatus* 17. *Jun.* 1720. *coram bon. mem. Cerro, in Ravennaten. Fideicommissi* 24. *Febr.* 1744. *cor. R. P. D. Canilliac. et* 14. *Maji* 1745. *cor. bon. mem. Vicecomite, in Novarien. Jurispatronatus* 17. *Aprilis* 1744. *et* 26. *Jun. ejusdem anni cor. clar. mem. Millin.* Et de quarta, et postrema inspectione *idem Supremum Tribunal in Romana Tenutae Campi Merli super associatione* 28. *Jan.* 1745. *et* 16. *Januar.* 1754. *cor. clar. mem. Aldovrando.* 60

FAMILIARIS

SUMMARIUM

1. Familiarium nomine qui veniant. — 2. Ut familiaris quis dicatur quae requirantur. — 3. ad 4. Familiaritas vera, et actualis. — 5. ad 7. Quomodo probetur vera familiaritas. — 8. ad 16. Privilegia familiarium Papae —17. Qui sint Familiares Papae.—18. ad 29. Privilegia Familiarium Cardinalium. — 30. Nuncius nemini potest concedere Familiaritates qui sibi actu non serviat. — 31. ad 37. Quomodo possit Episcopus aliquem Familiaritatis titulo ordinare. — 38. ad 39. Et super irregularitate et interstitiis dispensare. — 40. Et dimissorias concedere. — 41. Quae omnia facere Episcopus Titularis prohibetur. — 42. Familiaritas quoad ordinationem Romae. — 43. Quoad ordinationem in Minoribus. — 44. Ad Familiaritatem quae requirantur. — 45. ad 46. Triennium Familiaritatis quomodo intelligendum. — 47. Quot Canonicos Familiares assumere possit Episcopus. — 48. Canonicus Familiaris Episcopi lucratur integros fructus suae praebendae. — 49. Familiares Episcopi, etiam laici, gaudent privilegio Fori. —50. Familiares etiam Episcopi Titularis. — 51. Familiares Episcopi, et Ministri suae Curiae sunt omnino exempti a Foro laico. — 52. ad 57. Quomodo et de quibus id intelligendum.—58. ad 63. Quibus gaudeant privilegiis Familiares Inquisitionis. — 64. ad 65. Quibus vinculis teneantur. — 66. Familiares Regularium quoad praeceptum Paschale. — 67. Quando Familiares Episcoporum gaudeant privilegio fori. — 68. ad 69. De triennalibus Episcoporum Familiaribus. — 70. Quae conditiones requirantur ut Episcopus Familiares suos possit ordinare. — 71. Vel litteras demissoriales impertiri.

1 Familiarum nomine intelligi debent illi, qui
vel patriae potestatis subjiciuntur, vel Dominicae, et expensis Domini continuo aluntur, indeque Commensales dicuntur; *cap.
ult. de verbor. signific. in* 6. Barbosa *de Offic. et po-*
2 *test. Episcop. part.* 2. *alleg.* 5. *num.* 2. cum pluri-
mis aliis ibi citatis. Unde ut Familiaris quis dica-
3 tur mens, et dens, et sic praestatio victus; Rota
part. 1. *recent. dec.* 584. *nu.* 3. Familiaritas enim
vera, et actualis est, quae contrahitur mente, et
dente; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 22. *num.* 6. *part.*
4 12. *dec.* 257. *num.* 11. *part.* 17. *dec.* 33. *num.* 5.
Requiritur etiam ad contrahendam certam fami-
liaritatem destinatio ad certum servitium; Rota
5 *part.* 1. *dec.* 584. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 9. *dec.* 22.
num. 6. Ut probetur vera familiaritas debet con-
currere consensus Domini, et mens Familiaris il-
lam contrahendi; Rota *part.* 2. *dec.* 711. *num.* 7.
6 *part.* 4. *tom.* 1. *dec.* 403. *num.* 7. Et mens proba-
tur ex servitute a Familiari praestita Domino, v.
g. Cardinali ex declaratione, et confessione ipsius
Familiaris, et ex receptione servitii ex parte Car-
7 dinalis, et praestatione victus; Rota *part.* 4. *tom*
1. *dec.* 453. *num.* 2. 4. *et* 6. Dens vero probatur ex
eo, quod quis habuerit partem a Cardinali in pe-
cunia, victum, et habitationem, Rota *ibidem num.*
8. *et* 9.

8 Familiares Papae sunt exempti a solutione pre-
tii pro expeditione literarum pro suis Beneficiis;
9 Sixt. IV. constit. 16. incip. *Divina.* Familiares
Papae subduntur jurisdictioni Ordinariorum;
10 Leo X. Constit. 10. incip. *Regimini.* Familiares
Papae inferioris familiae, etiamsi habeant pen-
siones, non tenentur gestare vestem clericalem;
11 Sixt. V. Constit. 92. incip. *Cum sacrosancta* §. 3.
12 Reliqui vero Familiares Papae tenentur, *ibidem.*
Familiares Papae exempti sunt a Gabellis, et ce-
teris oneribus cameralibus, et non includuntur
in revocatione facta ab Innocentio X. Idem In- 13
nocent. X. Constit. 7. incip. *Et si ea.* Familiares
Papae non residentes possunt percipere fructus
beneficii; *cap. Cum Dilectus, de Clericis non resi-* 14
dentib. Familiares tamen Papae non percipiunt
in absentia distributiones quotidianas; *cit. cap.
Cum dilectus,* juncta Glossa communiter accepta
in verb. Fructus; Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in cap.
Licet* 32. *de praebend. num.* 99. Rota *part.* 5. *tom.* 15
1. *dec.* 22. *num.* 16. Papae Familiarium, et Offi-
cialium Beneficia ubicumque morientium vacant
in Curia; *Extravagant. de election. cap. Ex debito,
Extravagant. de praebend. cap. Ad regimen.* Papae 16
Officiales, Capellani, Nuncii, Delegati etc. dicun-
tur tales durante Officio. *Ibidem.*

Familiares Papae ad effectum reservationis 17
suorum Beneficiorum factae in quarta regula
Cancellariae, sunt Cubicularii, et Scutiferi, *ex
Constit.* 14. *Leonis X.* Milites Sancti Pauli, *ex
Constit.* 36. *Leonis X.* Milites S. Petri, *ex Constit.*
23. *Pauli III.* Milites Pii, *ex Constit.* 5. *et* 16.
Pii IV. Milites Lauretani, *ex Constit.* 35. *Sixti
V.* Conclavistae, *ex Constit.* 32. *Sixti V.* incip.
Circumspecta; Commissarius Camerae, *ex Constit.*
44. *Sixti V.* incip. *Ad excelsum;* Auditor Camerae
Confidentiarum, *ex Constit. Sixti V.* incip. *Divina
Dei providentia.* Et denique Paulus III. Constit.
incip. *Sanctissimus,* declaravit reputari veros
Papae Familiares, et continuos commensales Re-
ferendarios, et alios Officiales ex Palatio panes
habentes, Protonotarios, Subdiaconos, Auditores
Rotae, Acolythos, Secretarios, Literarum Aposto-
licarum scriptores, Cubicularios, reliquosque Offi-
ciales deservientes, et custodiam facientes in Pa-
latio Romani Pontificis pro tempore existentis,
licet in eodem non habitaverint, nec in tinello
comederint: quamvis enim illi revera non sint
commensales Papae, nec ullam partem victus il-

lorum aliqui ab eo recipiant; tamen ex quo ipse
Papa vult quod habeantur pro veris Familiaribus,
et continuis Commensalibus, perinde est ac si
realiter essent tales, et consequenter eorum Be-
neficia sunt reservata per regulam quartam Can-
cellariae; Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancellar.* Glossa 51.
num. 16. Simoneta *de reservat. q.* 75. *n.* 25. *et*
27. Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 3.
allegat. 57. *n.* 16. et alii.
18 Familiares Cardinalium actu servientes sunt ab
Ordinariorum jurisdictione exempti; Leo X. Const.
10. incip. *Regimini.* Qui tamen actu Cardinalibus
19 non inserviunt, non sunt exempti. *Ibidem.* Fami-
liaritatis enim privilegio non gaudent, qui habent
literas Familiaritatis Cardinalium, si non sint
vere Familiares; Rota *part.* 2. *dec.* 265. *num.* 5.
cum requiratur vera, et non ficta, vel ex privi-
20 legio Familiaritas; Rota *part.* 12. *dec.* 174. *n.* 40.
et 54. Sunt tamen Familiares Cardinalium exem-
pti ab Ordinariis, esto distent ab ipsis Cardinali-
bus ad recreationem; Leo X. in d. Constitut. incip.
21 *Regimini.* Familiares Cardinalium coram Auditore
Camerae conveniuntur; Julius II. Constit. 28.
22 incip. *Decet.* Familiares Cardinalium, et Famuli
moriente Cardinali non possunt ab herede exi-
23 gere aliquid, quod sibi ex pacto non debetur. S.
Pius V. Constit. 15. incip. *Sanctissimus.* Beneficia,
vel Dignitates Familiarium Cardinalium, etiam
in Metropolitanis (ubicumque ii moriantur) va-
cant in Curia. Urbanus VIII. Constit. 6. incip.
24 *Sanctissimus cap.* 4. Si excedant valorem decem
Florenorum, *ibidem.* Beneficia Familiarium Car-
dinalium etiamsi apud Sedem Apostolicam vacent,
conferuntur cum consensu Cardinalium; Urban.
25 VIII. in d. Constit. incip. *Sanctissimus, cap.* 32.
Beneficia Familiarium Cardinalium non censen-
tur illa, quae habent ratione officiorum, sed alia,
quae habent sive in Curia, sive extra. Urban.
26 VIII. *ibid. cap.* 32. Beneficia Familiarium Cardi-
nalium morientium, si alias collatio eorum spe-
ctaret ad alium Cardinalem, tunc dari possunt
ab isto, non expectato consensu illius Cardinalis,
27 cujus erat Familiaris, Urbanus VIII. *ib. cap.* 33.
Quod si talis Familiaris moriatur in Curia, tunc
Beneficia illa conferuntur a Papa cum consensu
Cardinalis Collatoris, non vero Cardinalis Domini
28 Familiaris mortui. Urban. VIII. *ibid.* Familiaris
Beneficium dicitur reservatum, etiamsi is mortis
suae tempore Familiaris esse desierit: sufficit
enim ad hunc effectum, quod durante familiari-
tate Beneficia obtinuerit, quantumcunque parvo
tempore duret familiaritas; Garcias *part.* 5. *cap.*
29 1. *num.* 279. Barbosa *de offic. et potest. Episcop.*
alleg. 57. *num.* 113. et alii ibi citati. Familiares
Cardinalium non dicuntur, qui in eorum domibus
habent expensas, seu partem, non ut Familiares,
et Servitores, sed ut amici, et consanguinei;
Rota *in una Salmant. et Abul. Benefic.* 6. *Jun.*
1599. *coram D. Penna, et in Hispalen. Archidiaconat.*
20. *Februar. et* 25. *Junii* 1606. *coram D. Justo.* 30
Nuncius non potest concedere familiaritates, et
exemptiones ab Ordinario alicui, qui sibi actu
non serviat, nec a se victum habeat; *Sacra Congr.*
Episcop. in Florentina 16. *Jul.* 1617.
Episcopus Familiarem suum non subditum 31
ordinare potest, si per triennium secum fuerit
commoratus, et Beneficium, quacunque fraude
cessante, statim reipsa illi conferat; Concil. Trid. 32
sess. 23. *cap.* 9. *de reformat.* Debet tamen Episco-
pus quo ad hoc attendere novam dispositionem
Innocentii XII. in Constit. incip. *Speculatores*
Domus Israel, ubi sic expresse statuitur: « Ad
» haec nullus Episcopus alienae Dioecesis subdi-
» tum Familiarem suum ad aliquos Sacros, seu
» Minores Ordines, vel etiam primam Tonsuram
» promovere, seu ordinare praesumat absque
» ejus proprii, Originis scilicet, seu Domicilii
» Praelati, testimonialibus litteris, et nisi ad
» praescriptum Concilii Tridentini Familiarem
» praedictum per integrum, et completum trien-
» nium, in suo actuali servitio secum retinuerit,
» ac suis sumptibus aluerit. Beneficium insuper,
» quod ei ad vitam sustentandam juxta modum su-
» perius praefinitum sufficiat, quacumque fraude
» cessante, statim, hoc est saltem intra terminum
» unius mensis, a die factae ordinationis re ipsa
» illi conferat, ac in ordinationibus hujusmodi
» Testimonio expressam itidem Facultatis, ac
» Literarum praedictarum mentionem facere te- 33
» neatur. » Unde stante tali Constitutione Inno-
centii XII. non potest Episcopus Familiarem
suum triennalem ad titulum Patrimonii promo-
vere ad Sacros Ordines, ob necessitatem, vel
utilitatem Ecclesiae, nullo collato Ecclesiastico
Beneficio. Sic expresse decrevit *Sac. Congr. Conc.*
in Tricaricen. 27. *Jul.* 1697. in qua proposito
dubio: « An stante novissima Constitutione San-
» ctissimi Domini nostri, possit Episcopus Fa-
» miliarem triennalem ad titulum Patrimonii
» promovere ad Sacros Ordines ob necessitatem,
» vel utilitatem Ecclesiae, nullo collato Eccle-
» siastico Beneficio? » Respondit negative, est
contra Garciam *de Benefic. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 81.
Barbosam *in summ. dec. Apostolic. verb. Familia-*
res n. 14. et alios afferentes antiquum Decretum.
Familiarem suum ordinare non potest Episco- 34
pus, si illi non contulit Beneficium, quamvis pos-
sideat aliquod in alia Dioecesi; *Sacr. Congr. Conc.*
22. *Apr.* 1617. Immo Familaris ordinatus ad ti- 35
tulum Beneficii, quod in alia Dioecesi possidet,
tamquam illicite ordinatus Suspensionem incur-
rit; *Sac. Congr. Conc. in Fulginaten.* 6. *Septemb.*
1687 in qua etiam monuit Ordinantem, ut con- 36
suleret conscientiae suae. Non potest Episcopus
ordinare Fratrem, seu Nepotem suum absque
dimissoriis proprii Ordinarii, sub praetextu quod

illum uti Familiarem retinuerit domi propriis
expensis, etiamsi ei conferat Beneficium; *Sac.*
37 *Congr. Conc. in Calatina* 7. *Februar.* 1651. Epi-
scopus Sacros Ordines conferens in aliena Dioe-
cesi de licentia Ordinarii potest etiam ibidem ad
Ordines promovere Familiarem sibi non subdi-
tum, in quo tamen requisita ex dispositione Sa-
cri Concilii Tridentini concurrant; *Sac. Congr.*
38 *Conc.* 22. *April.* 1604. Episcopus dispensare non
potest cum suo Familiari triennali alias non sub-
dito super Interstitiis; *Sac. Congr. Conc.* 25. *Jun.*
1590. et sic decisum fuisse referunt Garcias *de*
benefic. part. 2. *cap.* 5. *num.* 86. Barbosa *de Offic.*
39 *et potest. Episcop. part.* 2. *alleg* 5. *n.* 14. et ab
ipso ibi citati. Episcopus tamen dispensare potest
quoad Interstitia cum Familiari suo jam ordinato,
cui collatum fuit statim Beneficium, quia ratione
Beneficii collati, jam fuit effectus suus subditus;
40 *Sac. Congreg. Conc.* 26. *Maji* 1594. Episcopus in
casibus, in quibus potest ordinare suum Familia-
rem, potest et illi dimissorias concedere; Barbosa
loc. cit. num. 16. Campanil. *divers Juris Canonici*
rub. 9. *num.* 6. et sic declarasse Sacram Congreg.
41 Concilii refert Garcias *de Benefic. part.* 2. *cap.* 5.
num. 97. Episcopus Titularis praetextu cujusli-
bet Familiaritatis, aut continuae commensalitatis
suae, aliquem absque proprii Praelati expresso
consensu, aut Litteris dimissoriis ad aliquos Sa-
cros, vel Minores Ordines, vel primam Tonsuram
promovere seu ordinare non potest, quia ei, ex
quo tantum sit Titularis, talis promotio est ex-
presse interdicta per Conc. Trid *sess.* 14. *de reform.*
c. 2. ibi: « Nemo Episcoporum, qui Titulares vo-
» cantur, etiamsi in loco nullius dioecesis, etiam
» excepto, aut aliquo Monasterio cujusvis Ordinis
» resederint, aut moram traxerint, vigore cu-
» jusvis Privilegii sibi de promovendo quoscum-
» que ad se venientes pro tempore concessi, al-
» terius subditum, etiam praetextu familiaritatis
» continuae, commensalitatis suae, absque sui
» proprii Praelati expresso consensu, aut literis
» dimissoriis ad aliquos Sacros, aut Minores Or-
» dines, vel primam Tonsuram promovere, seu
» ordinare valeat. Contrafaciens ab exercitio
» Pontificalium per annum, taliter vero promo-
» tus ab executione ordinum sic susceptorum,
» donec suo Praelato visum fuerit, ipso jure sint
» suspensi. »
42 Familiares Papae, vel Cardinalium (etsi Car-
dinales habitassent Romae) atque etiam Episco-
porum in Curia residentium, post triennium
servitutis possunt de licentia ipsorum a Vicario
Sanctissimi promoveri, dummodo tamen supra-
dicti omnes sufficientem titulum habeant, et alia
a Jure requisita Sic decisum fuisse referunt
Armendar. *in addit. ad recompilat. legum;* Navarr.
lib. 1. *tit.* 18. *lib.* 7. *de Episcop. in declar. n.* 49.
43 Barbosa *loc. cit. n.* 19. et alii apud ipsum. Car-
dinales Presbyteri possunt conferre suis trienna-
libus Familiaribus Tonsuram, et ceteros Ordines
Minores; Rota *dec.* 731. *n.* 10. *part.* 1. *diversor.*
Barbosa *de Offic. et potest. Episcop. part.* 2. *allegat.*
3. *n.* 15. cum pluribus aliis ibi citatis. Familiaris 44
ut qui ad hunc et similem effectum dicatur, duo
requiruntur; *Primum,* ut habeat victum; *Secun-*
dum, ut fuerit destinatus ad aliquod certum ser-
vitium; Rota *part.* 1. *recent. dec.* 584. *n.* 3. Bar- 45
bosa *loc. cit. n.* 15. Triennium, in quo Familiari-
bus commorandum est cum Episcopis ad effe-
ctum, ut possint ordinari, sufficit, quod inceperit
antequam fuissent Episcopi. Sic decisum fuisse
referunt Garcias *cit. cap.* 5. *n.* 83. Barbosa *loc.*
cit. alleg. 5. *n.* 8. et super Tridentin. *sess.* 23. *de*
reformat. cap. 9. *num.* 9. et plures alii ibi citati. 46
Et sic pariformiter est dicendum de triennio Fa-
miliarium Cardinalium. Triennium hujusmodi de-
bet esse continuum; Campanil. *in diversor. Juris*
canonici rub. 9. *cap.* 9. *n.* 12. Navarr. *in singul.*
canon. concl. 103. *n.* 3. Barbosa *d. alleg.* 5. *n.* 9. *et*
super Trident. loc. cit. n. 8. cum aliis ibi citatis.
Familiares duos Canonicos sive de Cathedrali 47
sive de Collegiata, et non plures pro servitio suae
Dioecesis assumere potest Episcopus: *Sacra*
Congr. Concil. in Coloniens. 9. *Septemb.* 1628. Fa- 48
miliaris Episcopi Canonicus, quem ille declara-
vit velle pro servitio suo retinere, lucratur inte-
gros fructus suae praebendae, quamvis numquam
accesserit ad Ecclesiam, nec primam residentiam
a statuto illius Ecclesiae requisitam fecerit; *Sacr.*
Congr. Concil. in Compostellana 2. *Julii* 1633. Fa- 49
miliares Episcopi etiamsi sint Laici gaudent pri-
vilegio Fori; *S. Cong. Episcop. et Regul. in Regien.*
15. *Febr.* 1581. *et in Turritana* 18. *Maji* 1603.
et Sacr. Congreg. Immunit. in una Montis Politiani
13. *Jul.* 1647. ubi declaravit ipsos Familiares
Episcopi gaudere privilegio Fori, et posse de- 50
ferre arma. Familiares etiam Episcopi Titularis
gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut con-
veniri debeant, et sint puniendi ab Ordinario lo-
ci, ubi degunt, non vero ab Episcopo, seu Ar-
chiepiscopo Titulari; *Sac. Congreg. Immun. in*
Regiens. 17. *Jan.* 1628. Familiares Episcopi, et 51
Ministri suae Curiae sunt omnino exempti a Foro
Laico, *Sac. Congregat. Immun. in Adjacen.* 11.
Jun. 1704. Etiam Familiares Eminentissimorum
Cardinalium gaudent privilegio Fori; *Sacr Cong.*
Immun. in Cesenaten. 30. *Jul.* 1680. Episcopi te-
nentur dare nomen suorum Familiarium Curiae 52
Laicali; *Sac. Congr. Immun. in Panormitana* 16.
Aug. 1634. Cognitio causae Familiaris actualis 53
Archiepiscopi, scilicet Pincernae, deferentis arma
prohibita vigore Edicti publicati a Curia Lega-
tionis spectat ad Forum Ecclesiasticum; *Sac.*
Congreg. Immun. in Ravennat. 17. *Decemb.* 1680. 54
Quoad carcerationem Praefecti Camerae Nuncii
factam a Curia Laica ob delationem armorum

prohibitorum, licet die sequenti excarcerati de ordine Regis, Nuncius declaret Excommunicatos et carcerantes, et Corrigitorem, qui ordinavit, ut detineretur in carceribus; *Sac. Cong. Immunit.*
55 *in Ulissipon.* 6. *Junii* 1730. In eadem causa datur Nuncio facultas absolvendi Corrigitorem, et alios carcerantes Praefectum Camerae d. Nuncii. qui ob hanc causam missi fuere in exilium a Rege; *Sac. Congr. Immunit in Ulissipon.* 16. *Februar.*
56 1681. Ob attentata facta a Regiis ministris in Personam Familiaris Archiepiscopi, scilicet Aurigae, carcerati, processati, et justitiati, iidem Ministri Regii fuere ab eodem Archiepiscopo absoluti in forma Ecclesiae consueta. Ex decreto
57 *Sacr. Congreg. Immunit. in Neapolitana* 22. *Julii* 1660. Fiscalis, quem Episcopus tenet in aliqua Civitate vel Castro, in quo spiritualem, et temporalem jurisdictionem exercet, tamquam ipsius Episcopi Familiaris, gaudet privilegio Fori; *Sac. Congreg. Episcop.* 11. *Decembris* 1625.
58 Familiares, et Ministri Inquisitionis fruuntur indulgentiis, aliisque privilegiis tam spiritualibus, quam temporalibus concessis Crucesignatis. Paramus *de origin. Inquisit. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 3. *num.* 8. *et cap.* 4. *per tot.* Carena *p.* 1. *de Offic. Inquisit. tit.* 14. §. 6. *n.* 25. Card. Petra *tom.* 4. *Comment.*
59 *in Constit.* 19. *Innocentii IV. n.* 3. et alii passim.
60 Et praesertim possunt deferre arma; Cardinal. Petra *ibidem. n.* 4. Familiares Inquisitionis fruuntur privilegio Fori Inquisitionis. *Ita communis*
61 apud Paramum *l. cit. lib.* 3. *q.* 6. *num.* 27. et Card. Petram *loc. cit. num.* 5. *et* 6. et plurimos alios ibi citatos. Familiares, et Ministri Inquisitionis in Officio delinquentes puniri debent privative ab Inquisitore, ut statuitur *in Clement.* 2. *de haeretic.* et notant Gonzalez *in c. Dilecto de offic. Archidiacon. num.* 12. Decian. *tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 22. Bobadil. *in polit. lib.* 2. *c.* 17. *num.* 127. Petra *loc. cit. num.* 9. et pluries a Suprema inquisitione resolutum refert. Card. Albitius *de inconst. fide cap.*
62 29. *num.* 48. Familiares, et Ministri censentur, in Officio delinquere, si in usu armorum delinquant, et per hoc puniri debent ab Inquisitore; Carena *loc. cit. tit.* 14. §. 4. Card. Albit. *cit. cap.*
63 29. *num.* 10. Card. Petra *loc. cit. n.* 10. Tales Familiares, et Ministri necessarii Inquisitioni, ii scilicet, sine quibus Inquisitores eorum munus commode explere nequeunt, gaudent privilegio Fori, etiamsi extra Officium delinquant. Sic in casu Nuntii Inquisitionis Senensis fuisse discussum in Suprema inquisitione, refert Card. Albit. *cit. c.* 29. *num.* 48. *vers. Ministri, et vers. Et in*
64 *puncto,* et cum pluribus aliis tenent. Card. Petra *loc. cit. num.* 22. Familiares, et Ministri inquisitionis, sicuti nec ipsi inquisitores, si sint Beneficiati, in eorum absentia non lucrantur de jure distributiones, nisi ad id speciale privilegium obtinuerint. Sic pluries resolvit *Sac. Congr. Concilii,* et signanter *in Toletana* 4. *Junii* 1595. *lib.* 8. *dec. pag.* 40. *et in Mediol.* 4. *Febr.* 1635. *lib.* 15.
decret. pag. 156. Familiares, et Ministri Inquisi- 65
torum non satisfaciunt praecepto annuae Communionis per hoc, quod in Communione Generali fieri solita Feria V. in Coena Domini, ab inquisitoribus Eucharistiam sumpserint, sed illam sumere debent a proprio Parocho, ut resolvit *Sacr.*
Congr. Concil. in Neapolitana 3. *Julii* 1666. Fa- 66
miliares, Domestici, et continui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt praecepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus. Vid. *verb. Eucharistia num.* 17.
Familiares Episcoporum illi solum gaudere 67
debent privilegio Fori, quos in jure, et justa consuetudine loci cujuslibet, usque ad hunc diem pro Familiaribus, et Officialibus habitos, et deputatos esse, et haberi, ac deputari solitum est Bened. XIV. tom. 1. Const. 85. incip. Alias §. 9.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Agit hic *Auctor* de Familiaribus Papae, Cardi- 68
nalium, tum Episcoporum, at parce pro vastitate materiae. Disserere de iis omnibus latius possemus, sed ne nimii simus, de Familiaribus tantum Episcoporum verba faciemus.
Ex consuetudine primum Episcopi ordinare 69
coeperunt Familiares suos *triennales,* quamvis nec originis, nec domicilii, nec Beneficii ratione sibi subditos; Gallier *de Sacr. Elect. et Ordinat. part.* 2. *cap.* 3. §. 2. ubi quod haec consuetudo ortum
habuit a *Concilio Arausicano I.* sub *Leone* Papa 70
I. celebrato. Consuetudinem hanc approbarunt deinde *Concilium Tridentinum sess.* 23. *cap.* 9. *de Reformat.* et *S. M. Innocentius XII.* in celebri
constitutione, quae incipit: *Speculatores;* sed cer- 71
tis additis conditionibus. Et Constitutionem hanc comprehendere etiam Cardinales Episcopos, ut nequeant Familiares suos ordinare non servatis Legibus ab ipsa praescriptis, refutato Moreno, probat Monacell. *in Formular. tom.* 3. *pag.* 231. *num.* 46. *et sequent.*
Plura vero concurrant oportet, ut Episcopus 72
ordinare valeat Familiares suos triennales. I. Quod ordinet eum Litteris testimonialibus Episcopi originis, seu domicilii. Idque additum fuit a dict. Constitutione, *et a Sac. Congregat. Concilii interp. in Laquedonien. seu Bituntina Ordinationis* 16. *Novembris* 1709.
II. Quod triennium sit continuum, nec notabili 73
aliquo spatio temporis interruptum, ut refutato pariter Moreno firmat Monacell. *in Formular.*
pag. 232. *n.* 43. et *seq.* Sufficit vero, quod trien- 74
nium sit inceeptum ante promotionem ad Episcopatum, ut rejecto Lamperez probat Riganti *in Comment. ad Regul. Cancellar. Regul. XXIV.* §. 3. *a num.* 14. *ad plur. sequent.*

75 III. Quod familiaris toto triennii tempore man-
serit sub his oculis et praesentia Episcopi, illius ob-
76 sequio, et servitio addictus. Quare si manserit
extra Dioecesim, et Civitatem in qua Episcopus
residet, quamvis expensis Episcopi, non poterit
ab eo ad Ordines promoveri; Monacell. *eodem loco*
pag. num. 38. ubi refutat Morenum, qui tenet
Familiarem non in aedibus Episcopalibus, sed
tantum intra Dioecesim Episcopi domini sui, aut
licet extra Dioecesim, prope tamen ipsum ma-
77 nentem, non prohiberi ad Ordines ratione absen-
tiae promoveri. Cohabitatio vero in eodem Pala-
tio Episcopali non requiritur, ut, reprobato Lam-
78 peres, firmat *Riganti ubi supra num.* 151. Nequit
autem Episcopus, ut recte monet Auctor *num.*
36. Nepotes, et consanguineos secum simul in
eodem Palatio, etsi per triennium habitantes, et
ab ipso victum recipientes, ordinare, nisi revera
inserviant, ita ut sint Familiares. De eo vero
quaestio est, an Episcopus ordinare valeat Fami-
79 liarem triennalem Familiaris sui. Et affirmat Ri-
ganti *eodem loco num.* 163. *et seq.* dummodo Sub-
familiaris ille vivat expensis ipsius Episcopi, et
sub ejus oculis una cum Familiari semper man-
serit.

IV. Quod conferat ordinato intra mensem a die 80
factae ordinationis Beneficium sufficiens ad con-
gruam substentationem juxta taxam Dioecesis ejus-
dem Episcopi domini, et ea deficiente juxta mo-
rem Regionis. Quod si Beneficium sit tenue, ne- 81
quit quod deest suppleri adjectione patrimonii,
vel etiam pensionis, et quidem non obstante ne-
cessitate, vel utilitate Ecclesiae. Caeterum si
Episcopus Familiari seu Clerico, ante completum
triennium familiaritatis, Beneficium sufficiens con-
ferat, non prohibetur illum ulterioribus Ordini-
bus insignire triennio nondum elapso. Hoc enim
casu ordinatio non sequeretur ratione familiari-
tatis, sed Beneficii, Rigant. *loc. cit. num.* 161.

Reliquum est, ut examinemus, an Episcopus sicuti potest ordinare Familiarem suum triennalem, ita impertiri ipsi possit literas dimissoriales ut ab alio Episcopo ordinari valeat; Negat post alios Fermosin. *in cap. Quoad translationem qu.* 5. *num.* 28. *de tempor. ordin.* At cum Auctore affirmat Riganti ubi supra *num.* 167. *et plur. seq.* Idque quia si licet Episcopo, quod plus est, ordinare, licere debet, quod minus est, concedere dictas literas dimissoriales.

FAMULI, FAMULÆ

SUMMARIUM

1. Famuli, et Famulae Monialium nullum habent privilegium sumendi Sacramenta, neque Sepulturam habendi in Ecclesia Monialium; sed subjiciuntur Parocho, sicut ceteri Parochiani. — 2. Famuli Regularium, qui non sunt eorum commensales, sed cum Saecularibus exteris extra Monasteria habitant, subjacent quoad Sacramenta, et sepulturam proprio Parocho, ac alii Parochiani. — 3. Famuli autem, qui sunt continui Commensales in Monasteriis Regularium degentes, subjacent omnino ipsis Regularibus quoad Sacramenta, et Sepulturam. — 4. Famuli, et Famulae tenentur suis Dominis aliquo modo praestare ea, quae filii praestant parentibus. — 5. Hinc peccant graviter, et tenentur ad compensationem damni, si non laborant, nec serviunt juxta debitum. — 6. Item graviter peccant, si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum impedire possint. — 7. Et si tale damnum inferatur in rebus, quarum cura est eis specialiter commissa, tenentur insuper ad restitutionem. — 8. Item graviter peccant, si sine gravissima causa discedant a Domino ante elapsum terminum. — 9. Item graviter peccant si in rebus magni momenti non obediant Dominis suis. — 10. Item graviter peccant esculenta, et poculenta domo asportando, aut vendendo, et licet haec solum per pauca furta faciant magnam summam totalem, adhuc sub mortali tenentur ad restitutionem. — 11. Excusantur tamen facilius, si ea domi consumant, et non sint in magna quantitate, nec sint Domini expresse inviti. — 12. Famulus illicite cooperatur peccato Domini per actiones, quae per se, et proxime ad illud peccatum concurrunt. — 13. Etiam peccat ponendo actiones de se indifferentes, quoties hic, et nunc sunt proxime ordinatae ad peccatum. — 14. Etiam probabilius peccat mortaliter tales actiones multoties ponendo; nec potest a culpa excusari ob quemcumque metum. — 15. Item peccat Famulus, qui scribit, vel ad alterum defert litteras, aut nuntia directe tendentia ad peccatum. — 16. Si Famulus dubitet, an litterae deferendae contineant turpia, vel aliquid intrinsece malum, licite potest eas deferre. — 17. Famuli, et famulae coacti laborare die Festo, si non audeant recusare, ex quo prudenter timeant se posse Dominos suos ad gravem indignationem commovere, et inde sibi magna evenire incommoda, possunt aliquoties licite laborare: Quod si tamen frequenter contingit, eos deserere debent. — 18. Famuli, et Famulae excusantur ab audienda Missa die festo, si ministerium, quod praestant, secundum communem aestimationem, et vivendi modum sit necessarium, et non permittat audiri Missam. — 19. Famuli, et Famulae nequeunt licite famulari Judaeis in propriis domibus. — 20. Licite tamen eis famulari extra proprias domus, v. g. conduci ad operas, esse Colonum, vel Agricolam. — 21. An liceat die sabbathi eos adire, et illis coquere, et alia ministeria praestare. — 22. Non licet famulari haereticis, si ob conversationem illam famuli, et Famulae sint in periculo proximo deficiendi a Fide, sed tales tenentur statim discedere cum quocumque etiam incommodo. — 23. Nec etiam licet famulari haereticis, si famuli, et famulae impediuntur ab observantia praeceptorum Ecclesiae. — 24. Possunt tamen famuli licite famulari haereticis, nec tenentur ipsos deserere, quando impediuntur ab observantia praeceptorum Ecclesiae ex justa causa. — 25. Famuli, et Famulae priusquam se obligent famulari haereticis, debent expresso pacisci quod non impediantur observare praecepta Ecclesiae, aliter se exponerent proximis periculis illa non servandi, et sic peccarent. — 26. Famuli, et Famulae, quamvis judicent salarium suum esse nimis parvum, non possunt retinere pecuniam aliunde suis Dominis debitam. — 27. Nec Famuli, et famulae Sartorum, licet judicent salarium suum esse nimis parvum, possunt retinere fragmenta panni, fila serica, et alia hujusmodi. Et idem dicendum videtur de ipsismet Sartoribus, si invitis illis, qui vestes constituunt, reti-

neant ejusmodi reliquias. — 28. Quando autem Famuli, et Famulae possint, vel non uti occulta compensatione *Remissive.* — 29. Quando, et de quibus Famuli, et Famulae possint facere eleemosynam? *Remissive.* — 30. ad 31. De Sacramentorum administratione Famulis Regularium.

1 Famuli, et Famulae, quae inserviunt Mona-
steriis Monialium, quamvis exemptarum,
nullum habent privilegium; sed, siculi ce-
teri alii Parochiani, tenentur adimplere
praeceptum Paschale in Ecclesia Parochiali, et ibi
sepeliri debent, si alibi non elegerint sepulturam;
nec habeant proprium sepulchrum majorum. Ad
proprium Parochum spectat eisdem ministrare Sa-
cramenta, dum sint infirmi, et ad Sepulchrum eos-
dem associare, non autem ad Confessarium Mo-
nialium, ut respondit *Sac. Congreg. Concil. in una
Leodien.* 24. *April.* 1685. *et in alia Spoletana* 19.
Aprilis 1691. in causa inter Famulas Monialium
S. Matthaei Congr. Lateranensis, quae habitabant
in domo extructa inter Cortile, sive atrium Mo-
nasterii, et Parochum S. Martini, intra cujus Pa-
rochiae limites Monasterium existit; et novissimo
2 in *Ulixiponen. occidentali* 19. *Sept.* 1722. Famuli
Regularium qui tantum ipsorum Monasteriis do-
serviunt, sed in eis non sunt de Familia, nec con-
tinui commensales, et cum saecularibus exteris
extra Monasteria habitant, subjacent quoad Sa-
cramenta, et sepulturam proprio Parocho, siculi
ceteri alii Parochiani. Vid. verb. *Approbatio num.*
3 69. et verb. *Eucharistiam* 18. Famuli autem, qui
sunt continui commensales in Monasteriis Regu-
larium degentes, subjacent omnino ipsis Regula-
ribus quoad Sacramenta, et Sepulturam indepen-
denter ab Episcopis, et Parochis Vid. verb. *Ap-
probatio a num.* 66. *ad* 68. *et d verb. Eucharistia
num.* 17.
4 Famuli, et Famulae tenentur suis Dominis ali-
quo modo praestare ea, quae filii parentibus, sci-
licet amorem, reverentiam, et obedientiam; sunt
enim illis quasi loco parentum. *Est communis* cum
S. Thoma 1. 2. *quaest.* 303. Reginald. *lib.* 20. *n.*
5 62. Hinc peccant graviter, et tenentur ad com-
pensationem damni, si non laborant, et fideliter
non serviunt juxta pacta conventa, et juxta con-
ditionem, et qualitatem suae servitutis; Lessius *l.*
6 2. *cap.* 24. et communis aliorum. Item graviter
peccant, si gravo damnum inferant, vel inferri
permittant, cum impedire possint; Navarr. *cap.*
4. *num.* 22. Reginald. *loc. cit.* et alii communiter.
7 Et si tale damnum inferatur (sive a confamulis,
sive ab extraneis) in rebus, quarum cura est eis
specialiter commissa, ultra quod graviter pec-
cant, tenentur insuper ad restitutionem; Lessius
cap. 13. *num.* 75. Filliuc. *tom.* 35. *numer.* 114.
Molina, et alii passim. Item graviter peccant, si 8
sine gravissima causa discedant a Domino ante
terminum elapsum. *Communis.* Item graviter pec- 9
cant, si in rebus magni momenti non obediant
Dominis. *Communis.* Item graviter peccant, escu- 10
lenta, et poculenta domo asportando, aut venden-
do, et licet haec solum per pauca furta faciant
magnam summam totalem, adhuc sub mortali te-
nentur ad restitutionem, unde merito Innocent.
XI. 2. *Martii* 1679. inter alias damnavit sequen-
tem propositionem 38. in ordine: *Non tenetur
quis sub poena peccati mortalis restituere quod abla-
tum est per pauca furta, quantumcumque sit magna
summa totalis.* Excusantur tamen facilius, si ea 11
domi consumant, cum in his Domini saepe tantum
sint inviti quoad modum accipiendi clam, non
quoad rem; dummodo tamen non sint extraordi-
naria, et in magna quantitate, vel Domini ex-
presse ipsis probibeant uti talibus esculentis, et
poculentis. Layman Escobar cum Busemb. *lib.* 3.
p. tract. 5. *cap.* 1. *dub.* 4. *num.* 10. Less. *loc. cit.
num.* 48. ubi docet, quod furta minima Famulo-
rum ex comestibilibus, quae claudi non solent,
non coalescant, si non ad vendendum, sed ad co-
medendum tantum accipiantur (*).
Famulus illicite cooperatur peccato Domini 12
per actiones, quae per se, ot proxime ad illud
peccatum concurrunt; La Croix *lib.* 2. *num.* 253.
Etiam peccat ponendo actiones de se, et secun- 13
dum suum essse physicum indifferentes, quoties
hic, et nunc sunt proximo ordinata ad peccatum,
ut admovere scalas, aut humeris sustentare vo-
lentem ascendero ad stuprandam Virginem, vel
ad occidendum hostem. Viva *supra proposit.* 51.
num. 4. *ex damnatis ab Innocentio XI.* La Croix
loc. c. n. 253. Etiam probabilius (**) peccat mor- 14
taliter tales actiones multoties ponendo, nec po-
test a culpa excusari ob quemcumque metum;
Viva *loc. cit. num.* 4. La Croix *loc. cit. n.* 254. et
ratio est, quia actiones, seu operationes illae po-
sitae in illis circumstantiis videntur per se, et
proxime tendere ad peccatum, unde sunt intrin-
sece malae nec possunt ex alia causa cohonesta-
ri. Hinc justissime Innocentius XI. 2. *Martii* 1679.
inter alias damnavit sequentem propositionem

(*) Quomodo sententia Laymani, Escobarii, Busembau, et Lessii sustineri possit post damnationem Propositionis 38. inter Damnatas ab Innocentio XI. prorsus ignoro. Scio Theologos, etiam magni nominis, in hac esse sententia, ut si quando Famuli comestibilia degustent, non statim eos peccati esse damnandos. At vero asserere, quod furta minima famulorum ex comestibilibus non coalescant, salvo meliori judicio, a nimia laxitate non excusarem. (*Nota ex Edit. Rom.*)

(**) Non modo *probabilius* est, sed plane certum, mortaliter peccare famulum, et quidem toties, quoties *formaliter* actione sua heri peccato cooperatur. Vide Milante Exercitat. XXVIII. in propositiones damnatas a Ven. Innocentio XI. (*Edit. Barbiell.*)

51. in ordine: » Famulus qui submissis humeris
» scienter adjuvat herum suum ascendere per fe-
» nestras ad stuprandam Virginem, et multoties
» eidem subservit deferendo scalam, aperiendo
» januam, aut quid simile cooperando, non pec-
» cat mortaliter, si id faciat metu notabilis detri-
» menti, puta, ne a Domino male tractetur, ne
» torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur. »
15 Item peccat Famulus, qui scribit, vel ad alterum
defert litteras, aut nuntia directe tendentia ad
peccatum, v. g. ad fornicationem, vel Duellum.
Ita Sanchez, Bonacina, Rebellus cum La Croix
loc. cit. n. 273. Et ratio est, quia, dicunt ipsi,
haec nuntia, et hae litterae sunt intrinsece ma-
lae, et sic sentit Viva *loc. cit. numer.* 5. ubi cum
Navarr. contra Sanch. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 12. do-
cet peccare Famulum comitando herum ad Lupa-
nar, et comitando Concubinam ad domum heri.
Immo Viva *ibid num.* 5. *in fine*, nec subscribit sen-
tentiae Sanch. *loc. cit. num.* 29. putantis, quod
sola ratio famulatus sufficiat, ut licite possit Fa-
mulus jussu heri deferre Concubinae munuscula,
aut esculenta; cum enim haec munuscula, dicit
ipse, foveant ignem tartareum, major causa vi-
detur requiri ad reddendas licitas hujusmodi actio-
16 nes. Si Famulus dubitet, an litterae deferendae
contineant turpia, vel aliquid aliud intrinsece
malum licite, potest eas deferre, quia Famulus
tenetur obedire, ubi non est peccatum, et in du-
bio stat praesumptio pro Domino. Castropal. Re-
bell. et alii cum La Croix *loc. cit. n.* 273. (*).
17 Famuli, et Famulae coacti laborare die festo,
si non audeant recusare, ex quo prudenter ti-
meant se posse Dominos suos ad gravem indi-
gnationem commovere, et inde sibi magna evenire
incommoda, possunt aliquoties licite laborare.
Quod si tamen frequenter contingit, eos deserere
debent. Layman *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 4. *n.* 3. Illsung
T. 5. *num.* 177. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.*
595. Busemb. *lib.* 3. *part.* 1. *tract.* 5. *cap.* 1. *dub.*
18 2. Suar. et alii passim. Famuli, et Famulae excu-
santur ab audienda Missa die festo, si ministe-
rium quod praestant, secundum communem aesti-
mationem, et vivendi modum sit necessarium, et
non permittat audiri Missam, ut domum custo-
dire, greges educere, si pastores ovium et armen-
torum et similes non habeant alios quos ad peco-
rum, aut domus custodiam relinquant, nec pos-
sint diversis horis, et alternis vicibus omnes Sa-
19 cro interesse. *Communis.* Famuli, et Famulae ne-
queunt licite famulari Judaeis in propriis domi-
bus, *cap. Judaei* 5. *cap. Ad haec* 8. *c. Nulli* 19. *de*
20 *Judaeis.* Licet tamen eis famulari extra proprias
domos, v. g. conduci ad operas, esse Colonum,
vel Agricolam, ut patet experientia, hi enim pro-

(*) Debet tamen Famulus dubium, suspicionemve, si quam forte imbuit animo, deponere (*Edit. Barbieri*)

prie non sunt servi. Ita Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *c.*
16. *num.* 1. La Croix *lib.* 2. *num.* 86. qui ibidem
subjungit: Item licebit die sabbati eos adire, et 21
illis coquere. At rectissime faciunt Ordinarii illi,
qui hoc expresse vetant, ut sapientissime, et ju-
stissime fecit D. Albertus Mugiasca Episcopus Ale-
xandrinus, in Edicto edito 30. Januar. 1686. ibi:
« Comandiamo a tutti li Fedeli di Gesù Cristo
» consegnati alla nostra Custodia l'osservanza di
» quanto dispongono li suddetti Concilii Provin-
» ciali, proibendo sotto pena dell'Interdetto per-
» sonale dall'ingresso della Chiesa tanto agli Uo-
» mini, quanto alle Donne, . . . l'andare il Ve-
» nerdì alla sera, ed il Sabbato nelle case loro per
» accenderli il foco, scaldarli il letto, e far altri
» esercizi vili, e di manifesta servitù. »
Non licet famulari haereticis, si ob conversa- 22
tionem illam Famuli, et Famulae sint in periculo
proximo deficiendi a Fide; sed tales tenentur sta-
tim discedere cum quocumque etiam incommodo,
quia non licet permanere in proximo periculo pec-
candi. Unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679.
merito damnavit sequentes propositiones 62. in
ordine: *Proxima occasio peccandi non est fugienda,*
quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi
occurrit, et 63. in ordine; *Licitum est quaerere di-*
recte occasionem proximam peccandi pro bono spiri-
tuali, vel temporali nostro, vel proximi. Nec etiam 23
licet famulari haereticis, si Famuli, et Famulae im-
pediantur ab observatione praeceptorum Ecclesiae
v. g. quia debent negligere Missam, laborare ser-
viliter diebus festis, carnes comedere diebus ve-
titis, et hujusmodi nisi excuset notabile incom-
modum, uti recte Navarr. Sanch. Layman, Bonac.
et alii communiter cum Castrop. *tom.* 22. *quaest.*
ult. n. 6. La Croix *lib.* 2. *n.* 103. Possunt tamen 24
Famuli licite famulari haereticis, nec tenentur de-
serere ipsos Dominos haereticos, quando impe-
diuntur ab observantia praeceptorum Ecclesiae,
v. g. ab audiendo Sacro, et hujusmodi, ex justa
causa, quia nempe occupantur in ministerio juxta
communem aestimationem, et vivendi modum ne-
cessario, uti si debeant educere, et custodire,
gregem, vigilare in excubiis militaribus navigare
in mari per aliquot menses, et hujusmodi. Et ra-
tio est, quia illa etiam apud Dominos Catholicos
excusant ab auditione Sacri, et hujusmodi, uti
fuit dictum supra *num.* 18. Sic Layman, Sa, Go-
bat, cum La Croix *loc. cit. num.* 105. Famuli ta- 25
men, et Famulae, priusquam se obligent famulari
haereticis, debent expresse pacisci quod non im-
pediantur observare praecepta Ecclesiae, aliter
se exponerent proximis periculis illa non obser-
vandi, et sic peccarent. *Communis.*
Famuli, et Famulae, quamvis judicent salarium 26
suum esse nimis parvum, non possunt retinere
pecuniam aliunde suis Dominis debitam. Sic cum
variis aliis Carden. *in* 2. *Cris. dis.* 23. *a num.* 66.

27 La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 972. Nec Famuli, et Famulae Sartorum, licet judicent salarium suum esse nimis parvum, possunt retinere fragmenta panni, fila serica, et bujusmodi. Et idem dicendum videtur de ipsismet Sartoribus, seu Magistris, si invitis illis, qui vestes constituunt, retineant ejusmodi reliquias. Sic Villalob. Diana, et alii Lugo *dis.* 16. *n.* 83. *et* 85. cum La Croix
28 *loc. cit. num.* 973. contra Sanchez, et alios. Non censentur autem inviti, nec solent ordinarie talia fragmenta rependere illis, quibus vestes fractae non reficiuntur. Quando autem Famuli, et Famulae possint, vel non uti occulta compensatione, vide *verb. Compensatio per tot.* ubi assignantur conditiones ad licitam compensationem requisitae, et traditur etiam sequens propositio ordine 37. inter damnatas ab Innocent. XI. 2. Martii 1679. *Famuli, et Famulae domesticae possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam*
29 *majorem judicant salario, quod recipiunt.* Quando, et de quibus Famuli, et Famulae possint facere eleemosynam, vide verb. *Eleemosyna.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

30 Frequentes in foro sunt controversiae Parochos inter et Regulares, circa administrationem Sacramentorum Famulis ipsorum Regularium, tum sepulturam eorumdem. Caeterum si agatur de Famulis non particularis alicujus Religiosi, sed Communitatis, et praeterea *actu servientibus, intra eorum septa, et domos residentibus*, tum *viventibus sub eorum obedientia;* scilicet non *religiosa*, sed *servili*, possunt iis Regulares administrare Sacramenta Eucharistiae etiam tempore Paschatis, ac Extremae Unctionis, nec non sepulturam dare, ut rescripsit S. Congregatio Concilii interpr. *in Uratislavien. Jurium Parochialium* 25. *Januarii* 1738.

Patet binc Regulares a Superioribus Ordinis 31
tantum approbatos ad excipiendas confessiones non posse Sacramentum Poenitentiae administrare Famulis Communitatis tametsi babentibus mox dictas tres conditiones. Posse vero censet P. Gaudent. a Janua *de Visitat. tom.* 2. *cap.* 7. *dub.* 17. *sect.* 4. *num.* 39. si induant praeterea *distinctum habitum a Saecularibus*, ut sunt oblati, donati, Tertiarii. Immo addit, quod possint etiam eos absolvere a casibus, quos Episcopus sibi reservavit. Intellige vero semper de iis, qui Communitati servitium praestant.

FEMINA

SUMMARIUM

1. ad 4. Femina non est capax Ordinum. — 5. ad 7. est tamen capax jurisdictionis, et quid possit hoc titulo. — 8. ad 12. Jurisdictionis actus, qui a Femina nequeunt exerceri. — 13. ad 19. Femina, quoad vestium et ornamentorum honestatem. — 20. ad 30. Quoad aspectus et tactus mala intentione. — 31. ad 34. Quoad munerum receptionem. — 35. Femineus sexus in quo sensu dicatur *devotus*. — 36. Successivae poligamiae novum exemplum. — 37. Expenditur dictum Ecclesiastici de mulieris beneficentia. 38. ad 41. Celebris de Femina regula juris. 42. Ratio hujus probibitionis.

1 Femina non est capax Ordinum; *cap. Novae* 10. *de poenit. et remis.* et est communis inter Catholicos cum D. Cyrillo *super*, *cap.* 6. *Joann.* D. Ambrosio (sive Auctore Commentarii in Epistolas S. Pauli olim S. Ambrosio tributi) *cap.* 15. *in Epist. ad Roman.* D. Chrysostom. *in Epist. secund. ad Tim.* 2. D. Toma in 4.
2 *dist.* 25. *q.* 2. *art.* 1. et alii communiter. Quidquid dixerint, et fecerint Haeretici, qui feminas ad sacros Ordines admittebant, inter quos numerantur primo Cataphrigae, quorum meminit D. Ambrosius *in prima ad Timoth. c.* 3. Secundo Peputiani, et Papuritae, (*) de quibus D. Epipbanius *haeres.* 49. Tertio Gnostici, de quibus Tertullianus *lib. de prascript. haeret. cap.* 41. Ultimo Wicleffus, et Lutherus, qui docuerunt, mulieres sacri Baptismatis fonte ablutas statim Sacerdotissas consecrari, de quibus Thomas Valdensis *liber. de Sacrament. c.* 59. et Roffensis *art.* 13. *contra Lutherum.* Nec officit, quod in Jure fiat mentio Dia- 3
conissae, (**) Praesbyterissae et Episcopissae, ut *in cap. Diaconissam* 27. *q.* 1. *et cap. Mulieres* 19. *dist.* 32. et saepe alibi. Non officit, inquam, quia, ut recte notant Baronius *ad annum Christi* 34. *n.* 280. Campanil. *in divers. Juris Canonic. rubr.* 11. *c.* 2. Vasquez *t.* 3. *in* 3. *part. Disp.* 245. *c.* 3. et

(*) Sive ut apud S. Epiphanium *loc. cit.* ab Auctore, Quintiliani, qui et Peputiani appellantur, Artotyritaeque ac Priscilliani, (*Edit. Barbiell.*)

(**) Etsi uxores Diaconorum vocatas fuisse Diaconissas constet, praeter has tamen aliae fuerunt, quae *proprie* Diaconissae appellabantur, quaequae iisdem fere ac Diaconi ritibus initiabantur, quamquam Ecclesiasticae hierarchiae membra nec essent, nec haberentur. Vide Chardonium Histor. Sacramentor. de Sacramento Ordinis lib. 1. cap. 12. Confer verb. *Diaconissae.* (*Edit. Barbiell.*)

alii passim, ipsae feminae tali nomine appellaban-
tur, non quod sic essent ordinatae, sed quia Viri
earum erant assumpti ad Diaconatum, Praesbyte-
ratum, et Episcopatum, et ideo uxores Diacono-
rum Diaconissae, Praesbyterorum Praesbiterissae,
et Episcoporum Episcopissa dicebantur, denomi-
4 natione desumpta ab earum maritis. Nec etiam
officit id, quod ab aliquibus asseritur, quod quae-
dam femina, Joanna nomine, ad Summum Ponti-
ficatum fuerit assumpta. Non officit, inquam, quia
id, quod dicitur de Joanna, est mera fabula, ta-
lemque esse probant Bellarm. *lib.* 3. *de Pontifice
Romano c.* 24. Baronius *t.* 10. *anno Christi* 853.
num. 86. Papirius Masson. Gallus *in lib. de Urbis
Episcopis*, Onuphrius Panvinius *in suis annotat. ad
Platinam*, Floremundus de Remundo *in lib. Error
popularis de Joanna, seu pontifice dicta Papissa*,
Graveson, Ursaya, et alii passim. Vide verb. *Ordo
art.* 2. *n.* 26.

5 Potest tamen Femina habere potestatem Jurisdi-
ctionis, quamvis non possit habere potestatem Or-
dinis. *Comm.* Hinc Femina succedens in aliquo Offi-
cio, seu Dignitate, quae habeat aliquam Jurisdictio-
nem annexam, quamvis alias capax non sit exer-
citii Curae animarum, tamen efficitur capax, et
potest per seipsam administrare Jurisdictionem,
et committere exercitium Curae Viro capaci talis
potestatis, et Beneficia conferre, ut deducitur *ex
cap. Dilecta, de Majorit. et obedientia*, et Rota *part.*
10. *decis.* 44. *num.* 23. et tenet Abbas *in cap. Cum
Dilectus num.* 20. *de consuetud.* Felin. *in cap. Cum
venerabilis numer.* 36. *de except.* Fagnan. *in capit.
Judaeorum* 3. *de aetat. et qualitat. num.* 14. Joann.
de Selva *de Benefic. q.* 5. *num.* 1. *et* 5. et alii pas-
6 sim. Unde Femina habens Jurisdictionem, ut v.
g. Abbatissa, Priorissa, et hujusmodi, est capax
conferendi Parochialem, et Parochum nominandi,
et instituendi, quem Ordinarius ad regimen ani-
marum idoneum approbavit, ut declarvit *Sacr.
Congr. Concilii in una Mediolanens.* 17. *Decembr.*
7 1701. Femina virtute talis Jurisdictionis potest
cum legitima causa privare Clericos sibi subjectos
Beneficiis jam illis collatis, auferendo scilicet quod
illis dedit, nempe titulum, et possessionem, nam
posita hac ablatione censetur Pontifex conferre
jus spirituale, quia sicuti Beneficium confertur
dependenter a designatione Feminae et collatione
tituli, et possessionis, ita etiam censetur conser-
vari Jurisdictio a Summo Pontifice dependenter
ab iisdem, quibus sublatis etiam reliqua alia
tolluntur; Rota *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 429. *num.*
10. *et* 20.

8 Non potest autem Femina ipsos Clericos suspen-
dere, prout suspensio est Censura Ecclesiastica,
sicuti neque interdicere, aut excommunicare; ne-
quit enim Femina Censuras ferre, quia caret spi-
rituali Jurisdictione ut colligitur *ex cap. Dilecta,
de Majorit. et Obedient.* et Rota dicta *part.* 9. *tom.*
2. *decis.* 429. *num.* 17. *et* 18. Femina quamvis sit 9
docta, et sancta, non debet docere, maxime pu-
blice, textu expresso *in c. Mulier* 19. *de consecra-
tione*, ibi: *Mulier quamvis docta, et sancta, viros in
Conventu docere .... non praesumat.* Feminae in 10
Ecclesiis debent tacere, 1. *ad Corinth. cap.* 14. *n.*
34. *et sequent.* .... ibi: *Mulieres in Ecclesiis ta-
ceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas
esse, sicut et lex dicit; Si quid autem volunt discere,
domi viros suos interrogent. Turpe est enim Mulieri
loqui in Eccelesia.* Femina quamvis habeat juris- 11
dictionem, ut Abbatissa, seu Priorissa in subdi-
tas, non potest publice benedicere, sed solum eo
modo, quo parentes solent benedicere propriis fi-
liis, cum munus benedictionis proveniat ex pote-
state clavium, quae non competit Feminae. *Com-
munis.* Femina non potest pro ministro servire 12
Sacerdoti ad Altare; sic expresse prohibetur in
Missali §. 1. *de defectibus*, et in *c. Inhibendum* 1.
de cohabitat. Clericor. et mulier. ibi: *Prohibendum
quoque est, ut nulla femina ad Altare praesumat
accedere, aut Presbytero ministrare. Et si mulier*
subjungit la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 388. *Et si
mulier in Ecclesia tacere debeat*, uti habetur 1. *ad
Corinth.* 14. *multo magis abstinere a ministerio Al-
taris.*

Femina, si tantum ex levitate utatur veste vi- 13
rili sine prava intentione, periculo scandali, et
libidinis, peccat tantum venialiter, alias mortali-
ter; Deuteronomii enim *cap.* 22. *num.* 5. sic prae-
cise habetur; *Non induetur mulier veste virili, nec
vir utetur veste feminea, abominabilis enim apud
Deum est, qui facit haec.* Nullo autem modo, si
utatur ex necessitate, quia necessitas facit lici-
tum, quod alias est illicitum; *cap. Quoniam* 1. *q.*
7. *cap. Omnes* 1. *de Fer. cap. Consuluisti* 3. *de
celebratione Missar.* cum multis similibus; in qua-
libet enim dispositione intelligitur excepta; *cap.
Licet, de poenit. et remis.* Femina tenetur etiam 14
abstinere ab ornatu muliebri ex se nimis turpi,
et ad lasciviam provocante, et hoc sub mortali,
si praevideat aliquem in particulari probabiliter
lapsurum. Et ratio est, quia nullum habet jus ad
illum nimis turpem et lascivum ornatum, immo
est ei prohibitus, adeoque tenetur ab eo abstinere
ad evitandum peccatum alicujus in particulari
ab ipsa praevisi probabiliter lapsuri; Busembaum
lib. 2. *cap.* 2. *art.* 2. et ibi la Croix *numer.* 343.
Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in quint. praecep. Decal. c.*
1. *sect.* 2. *num.* 39. et alii (*).

(*) Peccat mulier, si non abstineat ab ornatu nimis turpi, etiamsi non praevideat aliquem probabiliter lapsurum; cum enim prohibitus ei sit turpis ornatus, qui ad peccandum homines provocet, palam est, graviter eo utentem peccare, etsi non praevideat aliquem lapsurum. In verbo illo *nimis* habentur fortasse insidiae, et deceptiones lascivaeque mulieres numquam nimis turpem credent turpem ornatum. Legantur Auctores citati a Benedicto XIV. de Synodo Dioeces. lib. 11. c. 12. (*Not. Rom. Theol.*)

15 Femina vane se ornans, et pigmentis seu picturis se fucans ea intentione, ut aliorum oculos ad se trahat, et viros ad lasciviam provocet, peccat mortaliter; *cap. Nec solo affectu, et tactu* 12. *et cap. Qui viderit mulierem* 13. *caus.* 42. *quaest.* 5. Unde S. Joan. Chrysostom. relatus, et secutus a Fagnan. *lib.* 3. *decretal. et c. Multa* 1. *Ne Clerici, vel Monachi num.* 68. sic ait. » Mulier si se decoraverit et vocaverit ad se oculos hominum, » etiamsi plagam non intulerit, vindictam dabit » extremam; venenum enim obtulit, etsi nullus » qui bibat, inventus sit; » et concordant S. Augustinus *Epist.* 255. *alias* 73. *in cap. Fucare* 38. *de consecrat. dist.* 5. S. Cyprian. *tract. de habitu Virg. post med.* S. Clemens Alexandr. *in Pedagog. lib.* 3. *cap.* 2. S. Thomas 2. 2. *quaest.* 169. *art.* 2. *in corpor.* S. Antoninus, et alii communiter. Quamobrem *Eccles.* 4. expresse dicitur: *Ne accipias faciem adversus faciem tuam,* scilicet faciem picturae adversus faciem naturalem: et contrafaciens debet timere illud Joel. 2. *Omnis vultus redigetur in ollam,* idest vultus depictus in ollam infernalem, ut explicat Fagnan. *loc. cit. numer.* 62. et S. Cyprianus *de disciplina, et habitu Virginum* sic expresse dicit: *Opus Dei est quod nascitur, Diaboli quod mutatur.* Et in libro de habitu Virginum incipiente *Disciplinae Custos, post med.* sic ait: « Non » virgines tantum, aut Viduas, sed et nuptas pu» to, et omnes omnino feminas admonendas, quod » opus Dei, et facturam ejus, et plasma adulte» rare nullo modo debeant adhibito flavo colore, » vel nigro pulvere, vel rubore, aut quolibet li» neamenta nativa corrumpente medicamine. » Et postea subdit: « Manus Deo inferunt, quando » illud, quod ille formavit, reformare contendunt, » impugnatio ista divini operis praevaricatio est » veritatis, Deum videre non poteris, quando » oculi tui non sunt, quos Deus fecit, sed quod » Diabolus infecit. » (*) *De inimico tuo compta cum illo pariter arsura.*

16 Si autem Femina se ornet, et fucet ex quadam levitate, vel etiam quadam vanitate propter instantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale; S. Thomas 2. 2. *q.* 169. *art.* 2. *in corpor.* Fagnan. *loc. cit. numer.*
17 69. et alii passim. Immo si Femina se ornet, et fucet, servata recta intentione, consuetudine patriae, et conditione status, non est peccatum; Sic S. Thomas 2. 2. *quaest.* 169. *art.* 1. *in corpor. et in c.* 3. 1. *Epist. ad Timoth. lect.* 2. *sub fin.* Alexander. Alens. *in summ. Theolog. p.* 2. *qu.* 134. *membro* 1. ubi sic praecise dicit: « Licet secun» dum nobilitatem, personae, secundum consue» tudinem Terrae, secundum Dignitatem Officii » ornare se vestibus pretiosis, ita tamen quod » absit libido in voluntate, et scandalum in ex» teriori opere. » Unde S.Thomas in *cit. q.* 169. 18
art. 2. *ad* 2. subjicit, quod non est vetitum feminis faciei vitia occultare, quod probat his verbis auctoritatem Apostoli adhibens: « Aliud est fin» gere pulchritudinem non habitam, et aliud oc» cultare turpitudinem ex aliqua causa prove» nientem, puta aegritudine, vel aliqua hujusmo» di, hoc enim licitum est. » *Quia secundum Apostolum* 1. *ad Corinth.* 12. *Quae putamus ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundantiorem circumdamus.* Quo fit, ut forte non peccaverit quidam ex Proceribus, qui cum morbo gallico tabesceret, ostro pingebat pallentes genas, de quo Urbanus VIII. festive fertur dixisse: *Foris minio pictus Ibero, intus autem Gallico.* Et sic etiam li- 19
citum est feminae se ornare sine pictura, ut viro suo magis placeat, vel ut futuri mariti prae aliis mulieribus licitam benevolentiam captet; S. Thomas in *cap.* 3. *Isaiae in fin.* ubi sic expresse dicit: *similiter si faciat, ut placeat decenter viro suo, quem habet, vel quem accipere debet, et ut ab aliis mulieribus retrahatur,* non peccat; Pontas verb. *Ornatus muliebris cas.* 2. et alii.

Femina denudans collum, vel pectus ex inten- 20
tione mala, et maxime illum morem inducens, peccat mortaliter (*); Elizalde *in Regul. morum lib.* 8. *q.* 13. §. 9. Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 35. *a num.* 27. *usque ad fin.* La Croix *lib.* 3. *n.* 248. cum plurimis ibi citatis. Unde Ursaya *Instit. crimen. lib. tit.* 5. *n.*50. notat sub excommunicationis poena prohiberi posse ab Episcopis, ne mulieres incedant discoopertae brachiis, vel pectore nudatae, quia sunt incitamenta ad libidinem, et peccata, ut re mature perpensa in Urbe mandavit San. mem. Innocent. XI. cujus Edictum referunt, et exornant P. Maraccius *in libercul. cui titulus: Rimedio per curare la vanità feminile;* Franc. *de Re moral. consult.* 37. Raynald. *tom.* 3. *cap.* 27. §. 3. *num.* 1. Quamobrem S. Cyrillus Alexandrinus *lib.* 2. *Paedagog. cap.* 3. sic expresse scribit: « Nullo modo permittendum est mulieribus, ut » appareant aliquid corporis denudantes, ne ambo » prolabantur, hi quidem, ut qui ad videndum in» citentur, illae vero, ut quae in se virorum in» tuitum attrahant; Semper autem tamquam prae» sente Domino honeste versandum est, ne nobis » quoque sicut Corinthiis succensens dicat Apo» stolus: Convenientibus vobis non licet Domini» cam coenam manducare; » et S. Hieronymus *Epist.* 8. *ad Demetriadem* de publicis pedissequis illam informans, sic ait: « Illa tibi sit pulchra, » illa amabilis, illa habenda inter socias, quae

(*) Vide S. Cypriani *opus citat. edit. Venet.* 1728. *col.* 358. *seq.* Nam Auctor integrum ejus testimonium non proferi, sed multa omittit, et aliqua paulo aliter affert. (*Edit. Barbiell.*)

(*) Etiam, seclusa intentione mala, graviter peccat mulier illa. Nam denudatio illicita est, non solum ob pravam mulieris intentionem; sed etiam quia de se mala est, inducens homines ad peccatum. (*Romani Theologi Notae.*)

» se nescit esse pulchram, quae negligit formae » bonum, et procedens ad publicum non pectus, » et colla denudat, nec pallio revoluto cervicem » aperit, sed quae celat faciem, et vix uno oculo, » qui viae necessarius est, patento ingreditur. »

21 Femina sciens se turpiter amari ab aliquo particulari, quoties eum aspicit, vel ab eo aspicitur, peccat graviter, si data opera ei se conspiciendam offert; Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. Sanchez, Bonacina, Diana, et alii passim cum Busembau, et la Croix *lib.* 2. *dub.* 5. *art.* 2. *numer.* 243. Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in quinto praecepto*
22 *Decalogi cap.* 1. *sect.* 2. *num.* 35. Hinc peccat Femina pergens ad hoc templum, ad hoc sacrum, in quo est aliquis particularis, a quo turpiter amatur, quando commode potest aliud templum
23 adire eo periculo vacans. Item quando it per hunc vicum potens commode ire per alium. Item quando domo egreditur sciens eum expectare spectandam, sic cum aliis Sporer *loc. cit. numer.* 36. Immo volunt multi absolute cum Busembau *lo. cit.* et probabilius cum La Croix *loc. cit. num.* 244. Feminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse, et debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die Festo, semel, atque iterum, ad pec-
24 catum illud evitandum. Alii tamen cum Castropalao *tract.* 6. *disp.* 6. *part.*16. Diana *part.* 5. *t.* 7. *resolut.* 21. *et* 22. et Pasqualig. *de Sacrificio qu.* 1347. universaliter sustinent, quod ob vitandum praecise scandalum non sint omittenda ulla opera praecepta; Unde Tamburin. *in Decalog. l.* 4. *c.* 2. §. 2. *n.* 8. docet, quod Femina sciens se ardenter amari ab aliquo particulari, qui erit in templo, possit quidem die Festo abesse a Missa propter caritatem, non tamen teneatur, quia hoc est scandalum non datum, sed acceptum, quod omnino non tenetur vitare cum tanto detrimento omissionis Missae die Festo; sic docet etiam Illsung. *tract.* 3. *num.* 111. dicens, ne quidem semel te-
25 neri omittere. Concedunt tamen Castropal. Diana, et alii apud ipsos *loc. cit.* omitti debere, vel ad aliquod tempus differri actionem bonam, quae est tantum consilii.

26 Femina in publicum prodiens, quamvis sciat se ab aliquo in particulari turpiter amari, si hoc faciat ex necessitate, nullimodo peccat, et saltem non mortaliter, si faciat ex utilitate, aut ne se privet sua libertate, vel jure exeundi domo, aut standi ad ostium domus, vel fenestram; Sanchez, Cajetan. Bonacina, Diana *part.* 2. *tom.* 15. *resolut.* 20. Sporer *loc. cit. n.* 35. qui *num.* 37. subjungit consentire omnes, Feminam ob illam causam non teneri ad longum tempus abstinere a publico, vel actionibus de se indifferentibus, v. g. ad longum tempus non aspicere per fenestram, non ad januam domus suae stare, vel assidere; sed solum semel, et iterum, donec alter advertere possit se fugi ab illa. Quod si enim alterius turpis amor diutius duret, non erit amplius ex infirmitate, et scandalo pusilli; sed potius ea occasio erit ex propria amantis malitia, et non ex Femina, quae libertate sua jure utitur; unde deinceps non est de his curandum. (*).

Femina permittens tactum sui impudicum ex 27
objecto, vel osculum turpe, ac venereum in secreto, peccat mortaliter, si non impediat, quando commode potest, quia concurrit ad actum intrinsece, et mortaliter malum; Sporer *loc. cit. num.* 41. La Croix *loc. cit. num.* 249. et alii communi-
ter. Si vero tactus sint ex objecto honesti, ut 28
oscula in facie, tactus genarum, compressio manuum, et sola tangentis prava intentione libidinosi sint, id advertente Femina, distinguendum est, vel fiunt in publico, ut in Choreis, in convivio etc. ubi juxta morem regionis non possunt repelli, nisi ingerendo animis adstantium suspicionem peccati, et infamando alterum, et tunc Femina non peccat permittendo similes tactus, quia in re per se non mala adest excusatio sufficiens, ne scilicet ratione moris, et consuetudinis regionis in suspicionem malitiae apud spectantes ve-
niat tangens repulsus, alias bonae famae. Aut ta- 29
ctus fiunt in secreto, seu etiam in publico, et sine suspicione illa, et periculo infamiae, repelli possunt, tunc Femina peccat graviter permittendo similes tactus, oscula, et amplexus, si moraliter certo advertat malitiam, et libidinosum affectum tangentis, osculantis, vel amplectentis; Sporer *loc. cit. num.* 41. Azorius, aliique cum Bonacina
de matrim. q. 5. *p.* 9. *num.* 10. Si autem dubitet, 30
an similes tactus, oscula, et amplexus ab altero fiant malo animo; Fillincius, et Tamburin. *in Decalog. lib.* 5. *cap.* 1. §. 4. *num.* 25. La Croix *loc. cit. n.* 249. Sporer *loc. cit. num.* 41. et alii, negant teneri impedire, quia in dubio nemo praesumendus est malus; Bonacina tamen probabilius affirmat, quia vix abest culpa, et Femina utitur
jure suo, consulitque saluti proximi.(**)Femina 31
acceptans munera ab amasio, quando ei moraliter certo constet de ejus libidinosa intentione, quamvis ipsa non consentiat ejus pravae inten-

(*) Volunt multi absolute cum Busembau (inquit Auctor *num.* 23.) Foeminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse et debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die festo; *num.* vero 26. vult, foeminam iisdem in circumstantiis constituta peccare tantum venialiter, si, ne se privet sua libertate, domo exeat, per fenestram aspiciat, ad januam domus suae stet, vel assideat. Harum autem fere contradictoriarum opinionum quaenam sit amplectenda; prudens judicet lector. (*Romani Theologi Notae.*)

(**) Si mulier dubitet actus illos malo fieri animo, impedire, et prohibere illos tenetur: alioquin proximi saluti non consuleret, et semetipsam quoque periculo exponeret peccandi, cum sine commotione, ac delectationis periculo vix amplexus, et oscula illa contingant. (*Notae Romani Theologi.*)

tioni, regulariter peccat mortaliter, quia sic fovet impurum ejus amorem, ac desiderium, et
32 spem copulae aliquando obtinendae. Nec refert, quod Femina dicat se nolle consentire ejus pravae intentioni, quamvis munera acceptet, nam re ipsa acceptando adhuc relinquit spem in amasio, quod vi munerum possit tandem facilius eam expugnare; Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in septim. et decim. praecept. Degalogi cap.* 3. *n.* 141. La Croix
33 *loc. cit. num.* 264. et alii. Si autem semel tantum, ac iterum accipiat ab amasio munera, nec certo constet ei de libidinosa intentione, ac affectione donantis, tunc non peccat sic accipiendo; Sporer
34 *loc. cit. num.* 141. et alii. Femina ob munera sibi liberaliter donata ab amasio, quamvis illicite accepta ob ejus notam libidinosam intentionem, non tenetur ad ullam restitutionem, sed licite retinere potest; Et ratio est, quia Femina accipiendo non peccavit contra justitiam; impurus enim amasius liberaliter ea donavit sciens Feminam non accepturam cum pacto copulae, ut supponitur, quamvis ipse eam speraverit. Unde si sua spe frustratus amasius munera prodegit, sibi imputet, et suae libidinosae credulitati; Molina *tom.* 1. *disp.* 95. Lugo *disp.* 18. *num.* 49. et cum aliis Sporer *loc. cit. num.* 41. (*)

35 Femineus sexus in quo sensu dicatur *Devotus* notat Macr. *in Hierolexic. verb. Antiphona in fin.* ibi: Est etiam alia difficultas in illa B. M. Virginis Antiphona, quae inter consuetas Officii commemorationes habetur super verba: *Intercede pro devoto femineo sexu*, ac si sexus alius devotus non esset. Respondetur tamen hoc nomen *Devotus* hic non significare piam, ac teneri cordis erga Deum personam, sed quae Deo se devovit, ut sunt Moniales, et similes; quae Antiphona desumpta est ex D. Augustino, *in Serm.* 21. *de Annunc.* cujus mens fuerat distinguere Clerum, et Moniales a populo juxta Ecclesiae universalis consuetudinem in Feria sexta Parasceves, ubi de iisdem habentur distinctae orationes; In hoc etiam sensu D. Agatha dixerat: *Soror mea Lucia Virgo Deo devota*, quia voto perpetuae Virginitatis se Deo dedicaverat; Ita pariter *in Concil. Tolet. canon.* 16. habetur devotam peccantem non recipiendam in Ecclesiam; Sic apud Ursayam *in Miscellaneo secundo Sacro, et Profano, Canonico et Civili*, verb. *Femineus sexus.*

36 Femina quaedam viginti duos successive habuit maritos, et deinde nupsit viro, qui viginti sepelierat uxores: qui postmodum vincens superstes remansit; et Populus Romanus coegit eumdem virum abstinere a lugubri funere, et lauro coronatum, Palma in manibus tenta, tamquam victorem uxoris cadaver ad tumulum associare jussit; Sic Vincent. de Justis *de Dispensat. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 6. Majolus *de irregularitatibus lib.* 1. *c.* 33. Corrad. *in praxi dispen. lib.* 7. *c.* 2. n. 81. et alii apud ipsos.

Expenditur dictum Ecclesiastici *cap.* 42. ibi: 37
Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens: idest, melior est pro bono tuo spirituali, quatenus magis tibi proderit, minoris periculi erit, minusque tibi nocebit vir iniquus, quia sua iniquitate, et malitia injuste te vexet, ac bonis temporalibus spoliet, quam Mulier blanda, et benefaciens, quae suis blanditiis, et beneficentiis ad ejus concupiscentiam te adducat, bonisque omnibus spiritualibus te denudet: vir enim iniquus ac malignus te injuste vexando tuam exercebit patientiam, quae necessaria est, ut aeternae reportentur promissiones, sicut docet Apostolus *ad Hebraeos cap.* 10. *n.* 36. ibi: *Patientia enim vobis necessaria est, ut reportetis promissiones; et Luc. cap.* 21. *num.* 19. ibi: *In patientia vestra possidebitis animas vestras;* mulier vero benefica munusculis, et blanditiis labiorum suorum venenum libidinis, et ignem lasciviae usque ad perditionem devorantem in te succedent, ac in laqueum aeternae captivitatis te protrahet juxta illud Proverbiorum *cap.* 7. *a num.* 21. *ad* 23. ibi. « Irretivit » eum multis sermonibus, et blanditiis labiorum » protraxit illum; statim eam sequitur, quasi » bos ductus ad victimam, et quasi agnus lasci» viens, et ignorans quod ad vincula stultus tra» hatur, donec transfigat sagitta jecur ejus; ve» lut si avis festinet ad laqueum, et nescit quod » de periculo animae illius agitur. » Unde Ecclesiastici *cit. cap.* 42. antequam *num.* 14. dicatur: *Melior est enim inquitas viri, quam etc.* numero immediate antecedenti dicitur: *in medio mulierum noli commorari, de vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri;* Sic Sacri Expositores passim in praelaudat. *c.* 42. *num.* 14. *Ecclesiastici.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Feminae (ait Ulpianus *in l.2.ff. de Regular. jur.*) 38
ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotae sunt, et ideo nec Judices esse possunt, nec Magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere. Varii Auctores varie celebrem hanc de Feminis Regulam juris sunt interpretati. Unus autem *Jacobus Gothofredus* meo judicio verum ejus sensum est assequutus.

Publica, et civilia officia non sunt hic pro eis- 39
dem accipienda, ut accipiunt Cujacius, et Petrus

(*) Rogarem hic Auctorem, num credat mulierem peccare, quae impurum in amasio foveat amorem? Si ita opinetur, ut opinari revera censeo: Rursum rogo, num acceptatio donorum amorem illum foveat? Num prudenter suspicari possit ab hujusmodi amore prava oriri posse desideria? Ita sane. Ergo acceptando dona nequit ea mulier esse immunis a culpa.

Faber, sed observante Jacobo Gothofredo distinguenda sunt publica officia ab officiis civilibus, ita quidem, ut publica civilia quoque sint, non retro omnia civilia publica. Et in hunc modum particula posita est inter genus, et speciem, quod non est novum.

40 Publica autem officia, ut monet idem Jacobus Gothofredus, non dicuntur hic ratione finis, vel loci, verum ratione auctoritatis, quae scilicet cum publica exercentur auctoritate, cujusmodi duo tantum exempla hac Regula commemorantur, Judicem esse (pedaneum scilicet, seu causae disceptatorem) et Magistratum gerere cum jurisdictione, et imperio, a quibus obeundis Feminae probibentur. Civilia vero sunt ea quoque ministeria, si actus, qui partim in Civitatis vel Judiciorum conspectu in Comitiis exercentur, partim privatim in coetus alicujus Virorum ore, seu conspectu, modumque excedunt domesticae curae, cujusmodi tria exempla hic commemorantur, *Postulare*, idest *Advocare, pro alio intervenire, et procuratorem existere*, a quibus quoque obeundis prohibentur Feminae.

Male autem Graeci Interpretes, ut et Glossa, 41
Cujacius, et alii, *interventionem pro alio*, hic de *Fidejussoria intercessione* accipiunt. Interveniendi voce, ut post Petrum Fabrum probat Jacobus Gothofredus, non fidejussoria intercessio intelligi debet, verum judicialis quaedam opera, et civile officium, cognitoriae et procuratoriae simile.

Ratio vero hujus prohibitionis, sive Regulae 42
circa Feminas non fuit Mulieribus sexus levitas, non item infirmitas, et conditio fragilitatis, nec periculum rei familiaris; verum remotae fuere Feminae ab officiis publicis, et civilibus ob honestatem sexus, ob verecundiam, et stolae matronalis decus. Consule toties laudatum Jacobum Gothofredum *hic*.

FENESTRÆ

SUMMARIUM

1. Nemo potest in Muro alieno sine servitute fenestram construere, et aperire. — 2. Hoc praecipue locum habet in Ecclesia propter reverentiam illi debitam. — 3. Unde S. Pius V. mandavit claudi omnes fenestras vicinorum, ex quibus haberi poterat prospectus in Ecclesias. — 4. Pro cujus S. Pontificis oraculi punctuali executione Sacr. Congr. semper respondere solet, vel denegando facultatem fenestras aperiendi, vel mandando claudi illas quae de facto apertae sunt. — 5. Sic etiam respondit novissime in Laodicensi 7. Aug. 1705. et in Ulixiponen. 5. Mart. 1710. Et Sacr. Congr. Visitationis Apostolicae in Romana, Fenestrae 25. Januar. 1717. — 6. Affertur singulare Decret. Sac. Cong. Episcop. in Avellina indulti 5. Julii 1719. — 7. Non sunt permittendae fenestrae respicientes in Monasteria Monialium. — 8. Ne quidem a fenestris Campaniliis Ecclesiae vicinae potest haberi prospectus in Monasteria Monialium, sed pleno muro tales fenestrae debent obstrui. — 9. Debent obstrui etiam fenestrae illae, quae sunt in Monasterio Monialium, per quas videre possunt, et videri. — 10. Nec debet permitti alicui aedificium tollere, si per illud haberetur prospectus in Monasterium. — 11. Immo sunt demoliendae mansiones constructae in viculo intermedio, et claudendum est ambulacrum, quod a tecto imminet Monasterio, eique praedominat, non obstante qualibet appellatione, vel recursu. — 12. Fenestrae, et quaevis alia foramina Regularium spectantia in hortum, vel Clausuram Monialium, omnino claudenda sunt.—13. Fenestrae Monialium tam altae debent esse, ut ad lumen tantummodo serviant. — 14. Et quando aliunde nequeant lumen habere, fenestrae, quae respiciunt in publicas vias, debent tubis muniri, et ita aptari, ut per ipsas nequeant Moniales videre, nec alloqui cum transeuntibus. —15. Nec tolerari debet, quod propter vicinitatem, et correspondentiam fenestrarum, Moniales possint videre vicinos, vel videri. — 16. Fenestrae Communionis inservire non debent pro Colloquutoriis Monialium. — 17. Fenestrae Regularium quomodo, et quando claudi debent, quando habent prospectum in vicinas Ædes saecularium? *remissive*. — 18. Fenestrarum aperitioni quando locus sit in Monasteriis Monialium? *remissive*. — 19. Prohibetur Monialibus sub gravibus poenis usus telescopii, sive conspicilli tubati longioris. — 20. Quomodo intelligenda prohibitio non habenti fenestras, ex quibus pateat aspectus in Monasteria Monialium.

1 Nemo potest in muro alieno sine servitute, fenestram construere, et aperire. *l. Altius*, *Cod. de servitut.* ibi: *in pariete vero tuo si fenestram Julianus vi, vel clam fecisse convincatur, sumptibus suis opus tollere, et integrum*
2 *parietem restituere compellitur*. Hoc praecipue locum habet in Ecclesia propter honestatem, et reverentiam illi debitam *Clement.* 1. *de sentent. excomm.* ibi: *Aut in eis factis fenestris*, ibidemque Butrius *in fine*, ubi quod temerarie agunt, qui construunt hujusmodi fenestras, et in illis audiunt divina; Sabell. *in select. canon. cap.* 3. *num.* 119. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univers. cap.* 11. *num.* 28. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 129. *num.* 1.
Unde S. Pius V. anno 1566. mandavit claudi om- 3
nes fenestras vicinorum, ex quibus haberi poterat prospectus in Ecclesias, ut refert Tusc. *de visitat. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 10. in cujus sequelam Decret. suum edidit Card. Sabellius ejus Vicarius praecipiens omnibus has fenestras habentibus, quod deberent illas claudere, relatum a Quaranta *in summ. Bullar. verb. Reverentia Divinorum.*

4 Pro cujus S. Pontificis Oraculi punctuali execu-
tione Sac. Congreg. Episcop. semper respondere
solet, vel denegando facultatem fenestras aperien-
di, vel mandando claudi illas, quae de facto aper-
tae fuerunt. Cujus Sac. Congreg. multa Decreta
referunt, et sequuntur Pignatell. *tom.* 4. *consult.*
129. *a num.* 3. *ad* 9. Nicol. *in Floscul. verb. Fene-
stra num.* 1. Pacichel. *de distantiis cap.* 6. *membr.*
4. *num.* 28. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univers.
cap.* 11. *numer.* 28. Card. de Luca *de servitut. disc.*
17. *num.* 2. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 5. *formul.* 8.
num. 14. Ursaya *tom.* 4. *part.* 2. *discept.* 13. *a num.*
40. et signanter *in Nullius* 11. *Septembr.* 1615. *et
in alia Nullius* 5. *Mart.* 1619. *in Casertana* 8. *Ju-
nii* 1646. *in Cosentina* 13. *Decemb.* 1646. *in Calven.*
26. *Septembr.* 1652. *in Veronen.* 14. *Junii* 1655.
in Alexanen. 14. *Novemb.* 1659. *in Pisaurien.* 3.
5 *Octobris* 1692. Quem sane rigorem non sine bo-
norum laude nostris temporibus inexorabiliter ad
praxim reduxit tam *in Leodien.* 7. *Aug.* 1705.
quando (effectu punctualiter subsecuto) injun-
xit Nuncio Coloniensi clausuram fenestrae aper-
tae in Ecclesia Carmelitarum, quam *in Ulixiponen.*
5. *Martii* 1710. Nolens exaudire praeces prima-
riae Nobilitatis viri Comitis de Sousa pro simili
gratia se exhibentis assignare capitale bismillium
Cruciatorum Ecclesiae, in qua praetendebat ape-
rire fenestram; et novissime *Sac. Congreg. Visita-
tionis Apostolicae in Romana, fenestrae* 25. *Januar.*
1717. ut refert Ursaya *loc. cit. num.* 95. qui *ibi-*
6 *dem num.* 46. refert sequens Decr. *Sac. Congregat.
Episcopor. in Avellina Indulti* 5. *Julii* 1719. Po-
nente Card. Paracciano, in qua licet ageretur de
petitione nedum insignis Benefactricis Antoniae
Spinolae Principissae Avellini, sed etiam Patronae
ejusdem Civitatis, ubi aderat Ecclesia Patrum
Dominicanorum, qui eorum pariter humillimas
preces porrigebant pro eadem gratia. Nihilomi-
nus dicta Sacra Congregatio Episcoporum gratiam
restrinxit ad vitam solius Oratricis per haec
praecisa verba: *Pro gratia quod fenestram cum
duplici Crate ferrea, et ad vitam Oratricis tantum.*
Vid. verb. *Ecclesia art.* 5. verb. *Porta*, et verb.
Prospectus.

7 Non sunt permittendae fenestrae respicientes
in Monasteria Monialium, ut pluries declaravit
Sac. Congreg. Episc. et signanter *in Mediolanen.*
5. *Mart.* 1602. ibi: *Non esse permittendas fenestras
respicientes Monasterium, et statim claudi debere ab*
8 *Ordinario, et in Liciensi* 28. *Febr.* 1605. in qua
dixit, quod nullo modo debet esse prospectus in
Monasteria Monialium; et *in Portugallen.* 16. *Apr.*
1605. in qua statuit quod ne quidem a fenestris
Campanilis Ecclesiae vicinae potest haberi pro-
spectus in Monasteria Monialium, sed pleno muro
tales fenestrae debent obstrui, ut in *Aquilana* 13.
9 *Julii* 1612. Debent obstrui etiam fenestrae illae,
quae sunt in Monasterio Monialium, per quas vi-
dere possunt, ac videri, ut in *Parmensi* 28. *Novemb.*
1636. ibi: *Doversi murare a muro pieno alcune
aperture con gelosie fatte nella faccia della Chiesa,
per le quali potevano vedere, ed essere vedute.* Nec 10
debet permitti alicui aedificium tollere, si per il-
lud haberetur prospectus in Monasterium, ut in
Interamnensi 15. *Maji* 1612. *et in Barensi* 18. *Fe-
bruar.* 1617. Immo sunt demoliendae mansiones 11
constructae in vinculo intermedio, et claudendum
est ambulacrum, quod a tecto imminet Monaste-
rio, eique praedominat, ut in *Assisiensi* 11. *Jun.*
1653. Non obstante qualibet appellatione vel re-
cursu, ut in *Conversanensi* 8. *Augusti ejusd. anni*
1653. Fenestrae, et quaevis alia foramina Regu- 12
larium spectantia in hortum, vel Clausuram Mo-
nialium omnino claudenda sunt; *Sacr. Congregat.
Episcoporum, et Regularium, in Amelien.* 23. *De-
cembris* 1693. *et in Neapolitana* 2. *Decembris* 1639.
Fenestrae Monialium tam altae debent esse, ut 13
ad lumen tantummodo serviant; *eadem Sac. Congr.
in una Civitatis Castell.* 12. *Martii* 1601. Et 14.
Et quando aliunde nequeant lumen habere, fene- 14
strae, quae respiciunt in publicas vias, debent
tubis muniri, et ita aptari, ut per ipsas nequeant
Moniales videri, nec alioquin cum transeuntibus;
ead. Sacr. Congreg. in Teanen 16. *October.* 1615.
ibi: « Quando le stanze de' Monasteri, che hanno
» le fenestre in strada, possino avere il lume al-
» tronde, le farete ad ogni modo murare, ma
» quando restassero cieche, ordinarete, che si
» mettano le trombe alle medesime fenestre, e si
» acconcino di maniera, che non si possa nè ve-
» dere, nè parlare con chi passa per la via. Nec 15
tolerari debet, quod propter vicinitatem, et cor-
respondentiam fenestrarum Moniales possint vi-
dere vicinos, vel videri: *ead. Sac. Congregat. in*
Neocastren. 16. *Augusti* 1594. Fenestrae Commu- 16
nionis inservire non debent pro Colloquutoriis
Monialium, minusque Confessionaria, exceptis
Sacris functionibus solitis fieri ab Episcopis; *Sac.
Congreg. Episcop. in Encyclica Epistola sub die* 30.
Octobr. et 3. *Decemb.* 1766. Fenestrae Regularium 17
quomodo, et quando claudi debeant, quando ha-
bent prospectum in vicinas Ædes saecularium;
*Sac. Congreg. Episcop. et Regul. in Camerinen. Fe-
nestrarum* 13. *Augusti* 1717. Ponente Card. Scrat-
tembac. Vide Ursay. *to.* 2. *part.* 2. *discept.* 6. *per
totam.* Fenestrarum aperitioni quando locus sit 18
in Monasteriis Monialium? *Sacr. Congreg. Episcop.
in Neapolit.* 16. *Januar.* 1711. Ponente Card. Cor-
sino. Vide Ursayam *tom.* 5. *part.* 2. *discept.* 5. *per
tot.* Prohibetur Monialibus sub gravibus poenis 19
usus telescopii, sivi conspicilli tubati longioris;
Sacra Congregat. Episcop. in Anconit. 1. *October.*
1627.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Nemini licet habere Fenestras, ex quibus pa- 20

teat aspectus in Monasteria Monialium, ut firmat Auctor *n.* 7. *et seq.* Caeterum hac cum distinctione est procedendum. Si e conspectu antiquae domus novum Monasterium Monialium sit constructum, non sunt statim claudendae Fenestrae domus illius, aut repagula ipsis apponenda. Sed remedium est adhibendum ex parte sentientis minus praejudicium. Idque summa ratione; quia nihil in hoc casu imputari potest domino antiquae domus. Idem est, et quidem ex eadem ratione, si utrumque aedificium sit antiquum, sed ex innovatione aliqua facta a Monialibus, e fenestris domus aspectus pateat in Monasterium. Sin autem e conspectu Monasterii Monialium domus antiqua sit elevata, vel nova sit constructa, ex cujus fenestris pateat in Monasterium aspectus, non attento majori, vel minori praejudicio, semper adhibendum est remedium ex parte domus. Quod procedit, etiamsi bona fide innovatio illa facta sit. Confer de his omnibus Rot. *in Romana Fabricae super reservatis* 13. *Januar.* 1744. *et* 5. *Jun. ejusdem anni, coram bo. me. Lana* ubi explicantur *decisiones in Calaguritana Fabricae* 11. *Feb.* 1729. *et* 4. *Jun.* 1731. *cor. Cl. mem. Millin.*

FERRAGOSTO

SUMMARIUM

FERRAGOSTO ETYMOLOGIA

1 Ferragosto etymologia his verbis explicatur a Bernino *nell'Istoria di tutte l'Eresie to.* 2. *saecul.* 6. *cap.* 13. *fol.* 138. *sub Pelagio* 2. et ab Ursaya in *Miscellaneo Sacro Profano Canonico, et Civili, part.* 2. *litt. F. n.* 19. È fama, che alla Catena di Erode per Divina virtù, con Celeste simpatia si congiungesse quella di Nerone, con cui fu legato il medesimo S. Apostolo nel Carcere Mamertino, sotto il Campidoglio di Roma, e che di ambedue ne divenisse una, inanellate, ed unite insieme senza applicazione di umana industria; E come che la collocazione di queste due Reliquie, e la dedicazione del loro Tempio successe appunto nel primo giorno di Agosto, volle il Pontefice S. Sisto, che regnava all'ora nel Pontificato Romano, (*) con miglior augurio rendere celebre quel giorno, e quel mese con la memoria di un tanto successo, consecrandolo alle Catene di S. Pietro, le quali si dissero *li Ferri di Agosto*, che tra noi, con più abbreviata, ma corrotta parola, diciamo *Ferragosto;* (**) E non senza gran mistero parve che volesse Dio abbattere il fasto di Augusto Imperatore con le Catene, e Ferri di S. Pietro, conciossiacosachè le Calende di Agosto erano di già da prima dedicate dalla Gentilità alla felice ricordanza di quel Monarca, che in tal giorno era stato la prima volta dichiarato Console, aveva molti trionfi riportati, soggiogato l'Egitto, e terminata la lunga Iliade delle civili discordie. Onde per pubblico Decreto del Senato non più *Sextilis* fu denominato quel mese, ma *Augustus* (***). Aliis tamen hujusce nominis etymon e *Feriis Augusti*, quae ab antiquis Romanis ineunte Sextili mense celebrabantur, placet desumere (****).

(*) Fallitur Berninius. Quo tempore Sixus III. Pontificatum gerebat, nondum Vincula S. Petri Romam ab Eudoxia Augusta Theodosii II. uxore ad Eudoxiam filiam, et Valentiniani III. uxorem missa Hierosolymis fuerant. Leone M. Pontifice Eudoxia Romae fuit, prodigiumque utriusque catenae coeuntis verosimilius contigit; nec tamen a Leone ipso in Exquilinum S. Petri templum ab Eudoxia iterum excitatum sacra illa vincula illata sunt. Id factum a Pelagio, qui Eudoxianum hoc templum sacris ritibus dedicavit. Extat ea de re satis vetus inscriptio apud Gruterum *p.* 1174. *num.* 7. et Card. Thomasium *Tom.* 5. *oper. p.* 483. atque in illa haec ad rem nostram leguntur.

Eudoxia quidem totum renovavit ibidem:
Pelagius rursus sacravit Papa beatus.
Corpora Sanctorum condens ibi Machabeorum.
Apposuit Petri pretiosa ligamina ferri,
Illustris mulier quae detulit ab Hierusalem;
Et quibus est Petrus Neronis tempore vinctus.

Pelagius igitur vincula, quorum prodigium Leone Pontifice Romano patratum, primo in Exquilino illo S. Petri Templo reposuit, cum alibi antea servata fuissent. Vide de tota hac re disserentem Cl. P. Abbatem Monsacratum in egregia dissertatione de *Catenis S. Petri* Romae 1750. (*Edit. Barbiell.*)

(**) Berninianae huic conjecturae merito adversatur P. Carmeli ex Franciscanorum, quos *Minores Observantes* vocant, illustri Familia in praeclaro opere inscripto: *Storia di varj costumi sacri, e profani dagli Antichi sino a noi pervenuti lib.* 11. *cap.* 10. ubi ait *p.* 176. *Si può credere, non contraddico, che i Sommi Pontefici volessero forse far celebrare la Festa di S. Pietro in Vincula per togliere ai Cristiani l'occasione di celebrare la Festa profana in memoria di Cesare; ma che la formola di dire* ferraro Agosto, *dalle Catene di S. Pietro sia nata, non mi par verisimile. E che sia vero,* il ferrare Agosto *non significa in nostra lingua far la Festa di S. Pietro in Vincula; ma bensì stare in allegrezza, ed in convito; la qual cosa certamente non ha risguardo alla festa sacra; ma alla profana in memoria di Augusto.* (*Edit. Barbiell.*)

(***) Romani Senatus ea de re consultum extat apud Macrobium *Saturnal. lib.* 1. *c.* 12. (*Edit. Barbiell.*)

(****) Atque ita omnino sentiendum cum eodem P. Carmeli; neque enim aliud nobis Italis esse potest *Ferragosto* quam *Feriatus Augustus*. Neque mirum est apud veteres quoque Christianos hasce ferias obtinuisse; non enim eodem quo ab Ethnicis modo a Christianis servabantur, sed solum in laetitiae argumentum. (*Edit. Barbiell.*)

FESTA, FESTIVITATES

SUMMARIUM

1. Festa, quae non sunt de praecepto enumerantur. — 2. Episcopi hodie ab indictione sub praecepto novorum Festorum debent abstinere. — 3. Hinc promissio facta ab Universitate servandi sub praecepto Festum alicujus Sancti, non obligant populum. — 4. Affertur Decretum super electione Sanctorum in Patronos. — 5. Hoc Decretum irritat solum electiones postea faciendas. — 6. Et est in viridi observantia. — 7. In hujusmodi Patronorum electione fieri non debent promissiones servandi diem Festum Patroni electi tamquam de praecepto. — 8. Nulla Potestas saecularis potest instituere dies Festos. — 9. ad 11. Quid populo spectet in novis Festis servandis. — 12. Festa de praecepto sunt ab omnibus sanctificanda. — 13. Quid sit Festa sanctificare. — 14. Neque a Festorum observantia excusat praetextus contrariae consuetudinis. — 15. Propter necessitatem tamen, et causam pietatis, et circa res, quae facile pereunt, potest in diebus Festis laborari. — 16. Ut sciatur, quae diebus Festis fieri licent, vel non, dantur hic novissimae dispositiones emanatae sub Clem. XI. et Benedict. XIII. *usque ad n.* 19. — 20. Licentia laborandi diebus Festis semper est requirenda. — 21. Concessio licentiarum laborandi spectat ad Episcopum. — 22. Debet dari in scriptis. — 23. Non est adhibenda Judicibus Laicis. — 24. Sic etiam licentiae vendendi diebus Festis sunt dandae a solo Episcopo. — 25. Laicus non potest indicere, nec publicare bannimenta diei Festivi. — 26. Edictum Curiae Laicalis super diebus Festivis contra facultatem ab Episcopo concessam est nullum. — 27. Nec Curia Saecularis potest impedire quin Curia Ecclesiastica procedat etiam ad mulctas contra exercentes opera servilia in diebus Festis sine licentia. — 28. Poena pro transgressione Festorum imponenda debet esse moderata. — 29. Neque debet excedere 5. vel 6. Julios in loca pia distribuendos, deducta tertia parte pro Executoribus. — 30. Neque pro poena debent bona confiscari etc. sed tamen standum est novissimis dispositionibus anno 1703. et 1727. emanatis. — 31. Si causae laborandi in die Festo vere subsint, Ordinarius tenetur licentiam dare. — 32. Et gratis. — 33. Aliter monendus est, ut consulat conscientiae suae. — 34. Si tamen alicubi loca pia maxima egestate laborarent, tunc licite per modum hortationis pro illis aliqua eleemosyna recipi posset. — 35. Dispensare super observatione Festorum spectat etiam ad Vicarium licet Foraneum. — 36. Dies Festos ab Episcopo indictos Exempti tenentur omnes observare. — 37. Episcopi tamen nequeunt novos dies Festos instituere vigore hujus Decreti. — 38. Facultatem laborandi diebus Festis possunt etiam Praelati Regulares concedere suis subditis. — 39. Sed non saecularibus, non continuo Commensalibus, neque pro servitio suorum Monasteriorum. — 40. Dictum notabile Rodriquez, et Portel. — 41. Festa mobilia in die Epiphaniae publicare debet Canonicus Junior juxta formam libri Caeremonialis, nisi alius ex consuetudine Ecclesiae sit assignatus. — 42. Dies Festos in suis Ecclesiis annuntiare nullatenus prohibentur Regulares. — 43. Dierum Festorum ad observantiam cogi possunt Regulares, sed non quoad Octavam; et sunt servandae Rubricae Breviarii, et Decreta novissima. — 44. Dies Festus Titularis quoties sine abusu celebretur, non potest Monialibus prohiberi. — 45. Festivitas alicujus Sancti cum majori pompa celebrari debet in Ecclesia ejus nomini dicata. — 46. Eadem die duae Ecclesiae vicinae non celebrant idem Festum, sed Ecclesia moderna debet eligere aliam diem. — 47. Festum S. Antonii de Padua potest ipso solemnitatis die celebrari tam a Patribus de Corpore observantiae, quam a PP. Conventualibus. — 48. Affertur similis decisio in Alexandrina. — 49. ad 53. De translatione Festi Annuntiationis B. M. V. et S. Joseph. — 54. Necnon S. Mathiae. — 55. Festum SS. Corporis Christi instituit Urban. IV. de an. 1262. — 56. Assignantur motiva praecipua institutionis hujus Festi. — 57. Institutio Festi Corporis Christi quomodo fuerit revelata B. Julianae. — 58. Idem Festum fuit primo celebratum in Ecclesia Leodiensi. — 59. Convenientia hujus institutionis. — 60. A Tridentino commendatae. — 61. An Urbanus IV. simul cum Festo decreverit processionem solemnem, quae hodie peragitur. — 62. Ex quodam libello relato a Nicolao Serrario colligitur processionem solemnem fuisse ordinatam a Joanne Papa XXII. — 63. Festum Corporis Christi cum ejus Octava potest celebrari etiam tempore Interdicti. — 64. In Festo Corporis Christi non est jejunandum, licet incidat in Vigilia S. Joannis Baptistae. — 65. In Festo Corporis Christi est deferenda in Processione Eucharistia Celebrantis manibus. — 66. Non sunt canendae cantiones vulgari sermone. — 67. A quo deferenda sit Eucharistia. — 68. Si Episcopus non deferat Eucharistiam, Canonici tamen induant Sacras Vestes. — 69. Non convenit quod prima Dignitas celebret Missam ante Processionem SS. Sacramenti, et deinde altera Dignitas Minor gestet illud in Processione. — 70. In Festo SS. Corporis Christi non est facienda Processio cum Sacramento sine pluviali. — 71. Festum Concept. B. M. V. Immacul. est ab omnibus ubique observandum de praecepto. — 72. Festum S. Josephi est ubique de praecepto. — 73. Necnon Festum S. Annae. — 74. Festum S. P. Francisci non est amplius connumeratum inter Festa de praecepto. — 75. Festum omnium Sanctorum celebrandum est ad supplendas negligentias commissas in propriis eorum Festivitatibus. — 76. Festum SS. Fabiani, et Sebastiani una simul celebratur. — 77. Festa etiam de Sanctis veteris Testamenti possunt celebrari. — 78. Festum de Patrono principaliori loci est praeceptivum. — 79. Mercatus fieri non potest in diebus Festivis de praecepto. — 80. Quoad peregrinos, et Advenas circa Festa, *remissive*. — 81. Circa Festa attendenda sunt varia, quae hic traduntur, *ad* num. 114. — 115. ad 139. Nonnulla ex Bened. XIV. operibus circa festorum celebrationem. — 140. Catalogus Dioecesum, quae numerum festorum dierum reducendi facultatem impetrarunt. — 141. Quis possit indicere dies festos. — 142. Quid importet observatio dierum festorum. — 143. Quis possit dispensare super eorum observantiam. — 144. Quis animadvertere possit in violatores dierum festorum.

1 Festa, quae nunc sunt sub praecepto, sunt sequentes; scilicet Dominicae totius anni, Nativitas Domini Nostri Jesu Christi, Circumcisio, Epiphania, Resurrectio cum duabus sequentibus diebus, Ascensio, Pentecostes cum duabus sequentibus, Sanctissima Trinitas, Solemnitas Corporis Christi, Inventio S. Crucis, Festivitates B. M. Virginis, ut Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, Nativitatis (et Conceptionis, ex Decreto Clementis XI. edito 6. *Decembris* 1708. incipien. *Commissi Nobis*) Dedicatio S. Michaelis Archangeli, Nativitas S. Joannis Baptistae, Festa SS. Petri, et Pauli, S. Andreae, S. Jacobi, S Joannis, S. Thomae, Sanctorum Philippi, et Jacobi, Sancti Bartholomaei, S. Mathaei, Sanctorum Simonis, et Judae, et S. Mathiae Apo-

stolorum. Item Festa S. Stephani Prothomartyris, Sanctorum Innocentium, Sancti Laurentii Martyris, Sancti Silvestri Papae, Sancti Joseph Sponsi B. M. V. Sanctae Annae Matris B. M. V. et Omnium Sanctorum, atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque Regno, sive Provincia, et alterius pariter principalioris in quacumque Civitate, Oppido, vel Pago, ubi hos Patronos haberi, et venerari contigerit; Urban. VIII. Const. incip. *Universa* §. 2.

2 Episcopi licet de jure communi *in cap.* 1. *dist.* 3. *de consecrat. et in cap. Conquestus, de feriis,* valeant in propria Dioecesi, vocato Clero et Populo, dies Festos iudicere, Barbosa *de offic. et potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 105. *num.* 36. cum multis ibi citatis, Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 184. Hodie tamen, quamvis talis potestas non sit ablata, nihilominus ab iudictione sub praecepto novorum Festorum debent abstinere, prout illos monuit Urbanus VIII. in cit. Constitut. incip. *Universa* §. 3. ibi: « Ne autem dies Festos a Locorum Ordi-
» nariis nimia aliquorum facilitate, aut Populo-
» rum importunitate deinceps iterum multiplica-
» ri contingat, iidem Ordinarii in Domino monen-
» tur, ut ad Ecclesiasticam ubique servandam
» aequalitatem, de cetero perpetuis futuris tempo-
» ribus ab indictione sub praecepto novorum Fe-
» storum studeant abstinere. »

3 Hinc promissiones et vota, quae frequenter fieri solent ab Universitatibus servandi sub praecepto Festum alicujus Sancti, ac jejunandi in Vigilia, non obligant Populum, qui tamen potest sponte promissa servare, et nullus est poenis cogendus, ut illa die abstineat ab operibus servilibus; Barbosa *in Collect. decis. Apostolicar.* verb. *Festum in communi, num.* 8. ubi affert Decretum *Sac. Congreg. Rit. in Brundisina Massagnae* 21. *Augusti* 1604. Monacell. *par.* 2. *tit.* 13. *formul.* 1. *num.* 15. ubi testatur se vidisse, plures supplices Libellos hac in re Sacrae Congreg. Rit. porrectos pro confirmatione hujusmodi promissionum, et Votorum fuisse rejectos, et praecise *in Urbevetana* 6. *Oct.* 1696. *in Messan. loci Milazzi* 25. *Januarii, et in Alessanen. Terrae Corsani* 6. *Septemb.* 1698.

4 Hic juvat afferre Decretum super electione Sanctorum in Patronos a Sacra Rit. Congregatione de Ordine S. D. N. Urbani VIII. emanatum die 23. Martii 1630. « Sacra Rituum Congregatio,
» annuente Sanctissimo D. N. in electione Patro-
» norum mandavit infrascripta in posterum ser-
» vari debere, declarans quod aliter facta electio
» nulla sit ipso jure.

» Primo, quod eligi possint in Patronos ii so-
» lum, qui ab Ecclesia universali titulo Sancto-
» rum coluntur, non autem Beatificatorum dun-
» taxat.

» Secundo, quod de Patrono Civitatis electio
» fieri debeat per secreta suffragia a populo, me-
» diante consilio Generali illius Civitatis, vel Lo-
» ci, non autem ab Officialibus solum, et quod
» accedere debeat consensus Episcopi, et Cleri
» illius Loci. Idemque servari debeat in Patrono
» Regni, qui pariter eligi debeat per secreta suf-
» fragia a populo, singularum Civitatum Provin-
» ciae; et quod Repraesentantibus Regnum Civi-
» tatem, vel Provinciam nulla competat facultas
» eligendi Patronos, nisi ad hoc habeant speciale
» mandatum, et ulterius interveniat consensus
» Episcopi, et Cleri dictarum Civitatum.

» Tertio, quod causae electionis novorum Pa-
» tronorum debeant in Sacra Congregatione de-
» duci, et ab ea examinari, ac demum causa co-
» gnita ab eadem Congregatione approbari, et
» confirmari.

» Et ne praemissorum ignorantia ullo umquam
» tempore possit allegari, eadem Sacra Rituum
» Congregatio supradictum Decretum imprimi, et
» publicari mandavit.

5 Hoc decretum licet irritet electiones postea factas, non irritat tamen electiones Patronorum jam antea celebratas, ut respondit *Sacra Rit. Congr. in Trojanensi, Patronatus* 15. *Junii* 1633. *et in Pampilonensi Patronatus S. Francisci Xaverii,* in qua fuit approbata electio facta in Comitiis Regni Navarrae: Quae resolutio tamquam juridica fuit per Rotam, proponente Reverendissimo Decano, approbata, considerato solum quod ad evitandum praejudicium electionis antiquissimae S. Firmini, debeat uterque tamquam Patronus coli, quod certo praesupponit validitatem electionis. Et in *Neapolitana Patronatus ejusdem S. Francisci sub die* 15. *Septembris* 1656. et in terminis electionis Patroni, qui ab Ecclesia universali titulo Sancti non celebratur, post dictum Decretum fuit observatum in admissione Beati pro tunc et nunc Sancti Jacobi de Marchia, cujus electio *anno* 1620. atque adeo ante Decretum editum, celebrata fuit, et deinde *anno* 1647. admissa, et solemni repositione Statuae in Thesaurum Neapolitanum comprobata.

6 Quoad electiones ex post factas, et faciendas est in viridi observantia, nam recurrentibus Universitatibus ad Sacram Cong. Rit. pro approbatione electionis in Patronum alicujus Sancti, si preces dictis requisitis sunt destitutae, rescribi solet: *Doceant de servato decreto Urbani VIII.* prout non semel se vidisse testatur Monacell. *par.* 2. *tit.* 16. *formul.* 10. *num.* 11. vel *pro concessione servata, forma decreti Urbani VIII.* Aliis vero Universitatibus, quae in electione requisita talis decreti observarunt, et locus non est celebris notae, conceditur approbatio cum clausula: *Dummodo alium principalem Patronum, seu Protectorem non habeant* et in una *Mazzarien.* 30. *Martii* 1697. *pro Universitate Castri Veterani,* et in alia *Lyciensi* 11. *Julii* 1687. *pro universitate Terrae Monteroni.*

7 Unde hic est advertendum quod in hujusmodi Patronorum

electione fieri non debent promissiones servandi diem Festum Patroni electi, tamquam de praecepto, etiamsi ab Ecclesia universali sub tali ritu non colatur, nam has promissiones, et vota Sacra Congregatio non admittit, nec approbat, sed rejicit, et tantum ex devotione servari posse concedit, ut respondit *in Theatina* 15. *Martii* 1694. pro Clero, et populo nonnullorum Oppidorum, et saepe alibi, ut patet supra *n.* 3.

8 Nullus Princeps Laicus, et nulla Potestas Saecularis potest instituere, vel indicere, dies Festos, seu praecipere observationem alicujus diei Festi. Sic expresse declaravit Innocentius X. 6. Octobris 1653. per suas litteras in forma Brevis, ut sequitur.

INNOCENTIUS PAPA X. ETC.

Cum nuper ad notitiam nostram non sine gravi animi nostri molestia pervenerit, quod dilecti Filii Senatus Mediolani per litteras circulares datas die 20. Junii proxime praeteriti, et dilectus Filius nobilis vir modernus Gubernator Status Mediolani, per Edictum publicum publicatum die 30. ejusdem mensis Junii mandaverint observari diem Festum S. Dominici die 4. mensis Augusti cujuslibet anni in toto illo Statu, praecipientes, ut Populi, et subditi illius status abstineant ab operibus servilibus, et artifices tabernas, et apothecas clausas teneant, prout servatur ceteris diebus Festis ex praecepto, et ulterius in Edicto praedicto exprimatur festivitatem esse celebrandam cum omni devotione, ac pietate Christiana: Nos, quibus universalis Ecclesiae regimen a Domino commissum est, considerantes quam perniciosum auctoritati Ecclesiasticae id esse possit, cum Principes Laici, quos in rebus Ecclesiae obsequendi potius tenet necessitas, quam autoritas imperandi, non habeant facultatem imperandi dies Festos in honorem Sanctorum; de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris ritibus Praepositorum, quibus hoc negotium discutiendum commisimus, consilio praedictas litteras, et Edictum emanatum auctoritate Laicali super observatione praedictae Festivitatis S. Dominici, fuisse, et esse omnino nulla, nulliusque roboris, et momenti, nec aliquo modo servanda Apostolica Auctoritate tenore praesentium declaramus. Sicque, et non aliter in praemissis per quoscumque judices ordinarios, et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, et quosvis alios quacumque auctoritate, fungentes, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter judicandi, et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari, et definiri debere, ac irritum, et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. In contrarium facientibus etc. Non obstantibus quibuscumque.

Dat. Romae apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 6. *Octobris* 1653. *Pontificatus nostri anno decimo.*

Festum novum non potest cogi populus servare, nisi sit indictum ab Ecclesia, et si novum instituì petitur, supplicet populus, *Sac. Cong. Rit. in Pacen.* 20. *Aprilis* 1602. Festa nova de praecepto servanda non possunt institui invito populo. *Sac. Congr. Rit. in Brundusina* 2. *Martii* 1602. *et in Hispalen* 21. *Augusti* 1604. Festa Sanctorum, quae de praecepto non servantur, si populus sponte voluerit observare, non est prohibendus, sed nullus est sub poena cogendus, ut illa die ab operibus abstineat; *Sacr. Congr. Rit. in Brundusina Massagnae* 21. *Augusti* 1604. 9 10 11

Festa de praecepto sunt inviolabiliter ab omnibus observanda, et sanctificanda; *Exod.* 34. ibi: *Sex diebus operaberis, et die septimo cessabis arare, et metere; c. Licet, de Feriis, c. Unic. de Reliquiis et venerat. in* 6. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.* et ead. *sess. de reform. in fine de delectu ciborum, jejuniis, et diebus Festis.* S. Pius V. Const. incip. *Cum primum.* Urbanus VIII. Const. incip. *Universa.* Festa sanctificare est in illa die non laborare, sed Hymnis, et Canticis vacare. Concil. Coloniens 2. *part.* 9. *cap.* 9. Neque a Festorum observantia excusat praetextus contrariae consuetudinis, quia consuetudo inveterata quanto diuturnior tanto periculosior; *cap. Schisma* 24. *qu.* 1. *et cap. cum tanto* 11. *de consuetudine,* ibi: *Cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam,* et ideo Mercatores Barchinonenses, qui sub clypeo assertae consuetudinis praetendebant retinere apertas Apothecas diebus Festis, et in illis vendere merces, et necessitatem (ratione loci) vendendi, per testes, et legitimam consuetudinem auctoritate DD. reddere conabantur, fuerunt Sac. Congregatione Concilii (in qua causam proponere curarunt) *sub die* 14. *Maji* 1679. rejecti, et rescriptum non licere: et cum non aquiescerent, reproposita eorum instantia 21. *Mart.* 1692. iterum repulsi fuere, et injunctum, ut amplius non audirentur, *l.* 33. *decret. fol.* 87. Propter necessitatem tamen, et causam pietatis, et circa res, quae facile pereunt, potest in diebus Festis laborari, *c. Licet, de Feriis.* Concil. Toletan. 22. *cap.* 7. ut pluries decrevit *Sac. Cong. Rit.* et signanter *in Ravenn.* 9. *Novem.* 1600. *in Ulixponen.* 30. *Martii* 1621. *et Sacr. Cong. Conc.* teste Quaranta in *summa Bullar.* verb. *Dies Festus* et Piasec. *in praxi Episcop. part.* 2. *c.* 3. *n.* 25. et sic etiam S. Pius V. Constit. incip. *Cum primum.* 12 13 14 15

Ut autem sciatur quae diebus Festis fieri liceant, vel non, dantur hic novissimae dispositiones emanatae sub Clemente XI. et Bened. XIII. 16

EPISTOLA ENCYCLICA

17 *Jussu Clemen. Pp. XI. ad Archiepiscopos, et Episcopos Romandiolae, ac Provinciae Urbinatis, nec non ad D. Cardinalem Abbatem Commendatarium Abbatiae Nonantulanae jussu Summi Pontificis conscripta, quae Festorum dierum sanctificatio, ac irrepentium abusuum extirpatio illis impense commendatur.*

Essendo che la Santità di Nostro Signore sempre più coltivi nel suo cuore la sollecitudine, che nelli giorni Festivi dedicati specialmente al culto di Dio, si esercitino li Fedeli nell'assistenza a' Divini Offizi ed opere di pietà, e siccome in essi è ingiunto dalle sacre pagine l'astinenza dall'opere servili, così maggiormente devesi ciascuno astenere dall'esercizio, ed applicazione ad atti vani, ed inonesti; Onde nella Lettera circolare spedita nell'anno 1701. primo del suo Pontificato giudicò essere delle prime cure del suo Apostolico Ministero ricordare agli Ordinari il procurare l'Osservanza delle Feste con ingiungere, che si celebrino con modestia, e divozione, e senza spettacoli, e profanità vietate dalli sacri Canoni; Ora essendo giunto alle sue orecchie, che per avere più concorso di Popolo, che nei giorni festivi si suole radunare nelle Città, e Luoghi, si pratichino nei detti giorni Spettacoli d'Istrioni, Ciarlatani, maschere, e simili voluttuosi, e vani trattenimenti; Per tanto la Santità Sua m'ha imposto, che io ecciti seriamente il zelo pastorale di V. S. come con questa eseguisco, a porgere rimedi a simili abusi, quando vi siano, e che onninamente con la sua autorità ordinaria, e con le pene dovute proibisca, che nelli giorni festivi non si faccino maschere nè spettacoli, e radunazione d'Istrioni, Ciarlatani, Saltimbanchi, e simili, anche con pretesto di solamente vendere e distribuire medicamenti; e dove per l'uso tollerato si faccino in giorni di festa, nè si possa altrimente, e con prudenza, e soavità ovviare, almeno proibisca, che le cose espresse non seguano la mattina, ma dopo li Divini Offizi, e Vespero, e che detti Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi non usino parole, e gesti osceni, o distribuischino simili canzoni, nè che segua avanti, o vicino le Chiese, e Monasteri di Monache, o Conservatori di Zitelle. Non dubito che V. S. con tutta prontezza si conformerà al Zelo di S. B. invigilando con tutta attenzione a quanto se le ingiunge ec.

Roma 11. *Gennaro* 1719.

G. D. CARD. PARACCIANI PREFETTO

E. Arciv. di Damasco Segretario.

EPISTOLA ENCYCLICA

Jussu ejusd. Summi Pontificis ad universos ditionis Ecclesiasticae Archiepiscopos, et Episcopos conscripta, qua Monita alias data quoad Festorum dierum sanctificationem, et invectorum abusuum extirpationem instaurantur, eorumque executio ipsis enixe commendatur.

La Santità di Nostro Signore eccitata dal debito del suo Apostolico Ministero sino da'primi mesi del suo Pontificato per fare a tutti palese quanto avesse a cuore la puntuale Osservanza, e santificazione delle Feste, con lettera spedita da questa Sacra Congregazione in data delli 30. Luglio 1701. fe strettamente inculcare a'Vescovi di dovere con tutta la maggior attenzione procurare, che li giorni delle medesime Feste da'Fedeli commessi alla loro cura veramente si santificassero, con impiegarli nel culto di Dio, nell'assistenza a' Divini Offici, nell' ascoltar la Divina parola, o opere di pietà, dovendosi per tal cagione astenere dall' opere servili, e molto più da'divertimenti vani, e scandalosi. L'istesso ricordo per ordine della Santità Sua fu rinnovato a' detti Vescovi con altra lettera della medesima Sacra Congregazione in data delli 16. Marzo 1703. §. Secondo vuole ec. Susseguentemente avendo Sua Beatitudine considerato, che nel tempo del Carnovale si moltiplicano le occasioni de'mentovati divertimenti troppo ripugnanti alla Santità delle feste, con altra lettera similmente circolare delli 11. Gennajo 1716. fe insinuare a'medesimi Vescovi di proibire ne' sudetti giorni di Festa assolutamente, se fosse possibile, le Maschere di qualsivoglia sorte, come anco li spettacoli, radunanze d'Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi, ancorchè questi si valessero del pretesto di voler solo dare qualche divertimento al Popolo, per più facilmente vendere, e distribuire li loro medicamenti. Quando poi per la lunga tolleranza avutasi di simili abusi, eziandio ne' giorni Festivi, non si fosse giudicato opportuno di farne per detti giorni un'assoluta, e generale proibizione, come la Santità Sua avrebbe desiderato, dovessero almeno onninamente, e strettamente ordinare, che in quei giorni tanto le Maschere, quanto le altre accennate azioni, non si facessero mai la mattina, solo potessero tollerarsi dopo pranzo, cioè dopo finiti li Vesperi, e altri Offici Divini, come parimente dovessero invigilare, che in qualsivoglia tempo da'suddetti Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi si osservasse la dovuta modestia, nè si usassero parole, atti, e gesti osceni, anzi nè pure si distribuissero Canzoni simili; nè mai le accennate o altre somiglianti azioni si permettessero in tali vicinanze delle Chiese, o Monasteri di Monache, o Conservatori di Zitelle, che,

o dall'une, o dall'altre potessero udirsi li suoni, o altri strepiti carnevaleschi.

Non ostante però gli accennati Ordini dati replicatamente, come si è detto, essendo pervenuto a notizia di Nostro Signore, che li medesimi in alcuni luoghi dello Stato Ecclesiastico siano poco osservati, nè dubitando la Santità Sua, che da tale inosservanza siano provenuti, e provenghino quei flagelli, co' quali il Signore Iddio ci ha percossi, e ci percuote, anzi giustamente temendo, che dall'istesso fonte possino derivarne altri più gravi, che ci minaccia, come lo stesso Dio se ne dichiarò in Ezechiele: *Sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos, et consumerem eos*, mi ha perciò strettamente comandato la Santità Sua, che io cciti di nuovo l'attenzione, e zelo di V. S. come faccio, a invigilare dal canto suo, che puntualmente, e interamente venga osservato tutto ciò, che si contiene nella suddetta lettera circolare, e che inoltre le notifichi, come parimente faccio, esser sua mente, che in niuna maniera, e in niun tempo sia permesso alli Ciarlatani, Saltimbanchi, e Istrioni di far recite, commedie, o Rappresentazioni, nelle quali operino, recitino, cantino, o compariscono Donne, ancorchè mascherate; Scrivendosi perciò dalla Segretaria di Stato alli Signori Legati, e dalla Sagra Consulta alli Governatori dello stato Ecclesiastico, che debbono onninamente tutto ciò proibire sotto gravi pene. Non dubito, che ella sia per conformarsi pienamente, ed esattamente alle rette, e sante determinazioni del Sommo Pontifice, come ben richiede quell'efficacia, con cui per ordine della Santità sua se le ne ingiunge l'esecuzione. E auguro a V. S. dal Signor Iddio ogni maggiore felicità.

Roma 4. Gennaro 1721.

G. D. CARD. PARACCIANI PREFETTO.

V. Arciv. di Damasco Segretario.

18 Sub Benedicto vere XIII. promulgatum fuit sequens edictum.

EDITTO, PER L'OSSERVANZA DELLE FESTE

Prospero del titolo di San Callisto della S. R. C. Prete Card. Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale ec.

I. Avendo la Santità di Nostro Signore opportunamente provisto sino dal principio del suo Pontificato, che le Funzioni Ecclesiastiche si facciano con quella divozione, e decoro, che si conviene, e col suo Pastoral zelo, che appartiene anche principalmente al culto divino la Santificazione delle Feste, per il rispetto dovuto alla Maestà Divina, che le ha istituite, e riservate alla sua venerazione, e che i peccati particolarmente pubblici dei Profanatori, e Trasgressori di esse soglieno maggiormente provocare li castighi di Dio, siccome l'attestano le Divine Scritture, e lo dimostrano gli avvenimenti seguiti in diversi tempi: Onde per togliere alcuni abusi, e corruttele insorte nell'osservanza delle medesime in quest'Alma Città, inerendo Sua Beatitudine alla disposizione de'Sacri Canoni, ai Decreti del Sacro Concilio di Trento, ed alle Costituzioni Apostoliche della San mem. di Pio V. che incomincia *Cum primum Apostolatus*, e di Urbano VIII. che incomincia *Universa*, ed agli Editti altre volte emanati da'Sommi Pontefici suoi Predecessori, particolarmente della San. mem. di Clemente IX. sotto li 12. Luglio 1668. e della San. mem. di Clemente XI. li 8. Febbrajo, e 25. Maggio 1703. ricorda primieramente a tutti i Fedeli l'obbligo di santificare imposto dalla Divina Legge sotto precetto di peccato mortale. Indi ordina, e comanda a ciascheduna Persona di qualsivoglia stato, grado, e condizione, che nei giorni Festivi di precetto, non ardisca lavorare, vendere, aprir Botteghe, far mercati, ed altri negozi profani, ed illeciti in detti giorni, come anche qualunque opera servile, sotto pena, oltre la perdita delle Robe, e merci che si venderanno, contratteranno, o porteranno, di carcere, ed altre pene pecuniarie, e corporali ad arbitrio nostro, per le quali pene dovranno esser tenuti li Padroni, o Maestri per li Garzoni, li Padri di Famiglia per li Figliuoli, ed i Capi di Casa per li Servitori.

II. Di più espressamente proibisce Sua Beatitudine a tutti i Padroni, ed Affituari di Casali, Vigne, ed altri Territori, di far lavorare in giorni di Festa i Lavoranti di Campagna sotto le medesime pene, le quali si eseguiranno contro di loro, e de'loro Contadini irremissibilmente, ed in caso di necessità di vendemmia e raccolta, gli si concederà *gratis* da Noi, o dal Nostro Vicegerente licenza proporzionata al bisogno.

III. E perchè la dovuta Osservanza non venghi a rilasciarsi, sotto pretesto delle cose necessarie al vitto, ed uso quotidiano, ed agl'Infermi, a'Convalescenti, sarà a piedi di questo annotato tutto quello, che per tal causa si tollera, dichiarando che tutto il rimanente resta proibito, e col presente Editto si rivocano tutte le licenze, che da qualunque persona fossero state concesse nel particolare dell'Osservanza delle Feste, però occorrendo precisa necessità, o motivo di pietà, si concederà parimente *gratis* la licenza da Noi, o dal nostro Vicegerente.

IV. Intanto Sua Beatitudine per maggiormente avvertire il popolo del detto obbligo di osservare le Feste, incarica alli PP. Predicatori *pro tempore*, alli RR. Parochi, e Confessori tutti d'inculcare

frequentemente a'Fedeli, quanto importi al vivere Cristiano, alla salute delle Anime, e quanto sia opportuna per placare lo sdegno della Maestà divina la Santificazione delle Feste; la quale non solo consiste in astenersi dall'opere servili, ma anche nell'impiegare quel Sacro tempo fruttuosamente, con assistere divotamente alla Santa Messa, e far altri esercizi di pietà Cristiana in Ringraziamento de'Benefizi ricevuti, e che continuamente si ricevono dall'Altissimo, e per implorare dal medesimo gli ajuti necessari alla salute eterna; E quei che sono ignoranti de' Misteri della Santa Fede, devono in detti giorni intervenire anche alla Dottrina Cristiana per essere istruiti, incaricando gravemente di quest'obbligo la Coscienza de' Padri di Famiglia, de' Capi di Casa, Padroni di Botteghe ec. acciò faccino istruire quelli, che sono raccomandati alla loro Cura, delli quali perciò dovranno render stretto conto al Tribunale di Dio.

QUEL CHE SI TOLLERA NEGLI GIORNI DI FESTA

1. A Mercanti, Librari, Setaroli, ed Artisti, Berrettari, Coronari, Medagliari, Recattieri, ed altre Professioni ed Arti di cose non comestibili in evento, che l'ingresso alla Casa sia per la Bottega, si tollera, che possano solamente aprire e serrare la Porta, e tener lo Sportello aperto, cioè quello di sopra per ricever il lume, purchè non lavorino, nè vendino. Quelli che tengono la Casa separata dalla Bottega, o benchè unita, ma con Porta distinta, tenghino sempre serrato anche lo Sportello, nè vendino, ed avvertano particolarmente li loro Giovani in detti giorni.

2. A Speziali, che possino dare le Medicine ogni giorno, ed ogni ora, purchè non tenghino l'Insegna di fuori, e tenghino aperta la Porta tanto, che basti a vedere.

3. A Macellari, Caprettari, e Salcicciari, se averanno Botteghe, vendino dentro di quelle, e tanto loro, quanto quelli che hanno Botteghe tenghino le tende, le quali coprano il Banco del Macello in modo che le Carni non si vedano.

4. A Pescivendoli, che possino vendere il Pesce, e portarlo ancora allo Poste, e venderlo per Roma.

5. A Pizzicaroli, Fruttaroli, Erbaroli, e Melangolari, che vendino dentro le Botteghe con l'uscio solamente aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

6. A Contadini, Vignaroli, Ortolani, e simili, che vengono a vendere Frutti, o Erbaggi ancora con Bestie, non si dia molestia alcuna.

7. Alli Rivenditori di Frutti, Erbaggi, ed Agrumi, si tollera, che possino venderli per le strade o per se stessi, o con Bestie. Ma stando fermi non li tenghino sopra Banchi d'alcuna sorte, nè gridino, il che s'intende proibito a tutti quelli a'quali in luogo fermo si permette di vendere qualunque cosa ne'giorni di Festa.

8. A Pollaroli, che vendino dentro le loro Botteghe senza tenere in mostra Gabbia, nè altra cosa, e bisognando loro per necessità de' Polli, di tenere la Porta aperta, siano obbligati a mettere la tenda, che copra la Porta.

9. Li Fornari non si molestino per tre ore dopo la levata del Sole: E li Molinari dallo 20. ore sino alla sera, in conformità del rescritto della San. mem. d'Innocenzo XII. sotto li 29. di Luglio 1693.

10. A Ciambellari, che possino vendere dopo le prime Messe, purchè non tenghino Tavola, ma solamente un Canestro in Collo, o in terra lontano dalle Chiese, ed il medesimo si tollera a quelli, che vendono Confortini.

11. I Pelapiedi e Tripparoli possino dopo aver udita la Messa andar vendendo per Roma sino a mezzo giorno, e questo si tollera per esser cosa, che si adopra la mattina.

12. Il medesimo si permette a coloro che vendono i Latticini freschi, ed alli Contadini, che portano di fuori Formaggi, Salami, Presciutti, e simili, che possino andarli vendendo per Roma, o tenerli per le Piazze nelle Ceste in terra senza Banco d'alcuna sorte.

13. Li Contadini, che vengono di fuori a vendere Grani, Biade, ed altre cose simili, potranno posarli in terra, e venderli, purchè si facci senza gridare.

14. Ad Osti, e Pasticcieri, che possino tener l'uscio aperto, dare da mangiare, e vendere, purchè tenghino le mostre coperte in modo, che dalle strade non si vedino quelli, che stanno a mangiare. Il medesimo si permette a Magazzinieri di vino, e Bettolieri.

15. I Barbieri potranno solamente in caso di necessità medicar Feriti, ed altri mali, non altro, purchè ciò faccino a Bottega serrata, e con lo Sportello aperto, o colle tende all'Invetriata.

16. A Sarti, che possino rendere li lavori finiti colla Bottega serrata, tenendo lo Sportello aperto, ed il medesimo si permette a' Berettari.

17. A Calzolari, che possino calzare le scarpe fatte dentro le Botteghe, tenendo solamente lo sportello aperto.

18. Alli Collarai il poter restituir collari, manichini di già inamidati, o biancheria di già imbiancata, tenendo lo sportello della Porta solamente aperto.

19. All'Artebianca il vendere robe comestibili a minuto, ed anche Carbone, e Fascine, con lo sportello della Porta solamente aperto.

20. Alli Fenaroli si tollera il poter tagliare, o falciare, raccogliere, ed ammucchiare il fieno, ed anche di rimetterlo fuori della Città in luogo

sicuro, ma non già di trasportarlo dentro Roma.

21. Alli Cacciatori, Uccellatori, e loro Garzoni il vendere qualsivoglia sorte di carne di Caccia, ed Uccellami, tanto andando per Roma, come stando fermi in luoghi particolari.

22. Alli Orzaroli il poter vendere a minuto, a porta chiusa, e col solo sportello aperto.

23. A quelli che vendono Carbone, e Fascine a minuto si tollera l'istessa abilità.

24. A quelli che vendono Acqua acetosa, Acqua-santa, o simili, portarli per Roma, e vendere ancora con bestie.

25. Parimente si tollerano quelli, che nell'Estate vanno vendendo per Roma Acque rinfrescative, o che le vendono nelle Botteghe, e con la sola porta aperta.

26. Avvertendo, che tanto alli sudetti Ciambellari, come alli Venditori di Confortini, di Frutti, di Caccie, Erbaggi, Agrumi, Acque rinfrescative, ed altre cose, che si portano a vendere per la Città, che per la suddetta tolleranza non si permette loro il poter appoggiarsi, o fermarsi a vendere sopra muri, scalinate, muricciolі, cimiteri, e sottoportici d'alcuna Chiesa.

27. Li Ferracavalli dopo le Messe non s'impediscono di ferrar Cavalli, ed altre bestie, purchè non lavorino nella Fucina.

28. Li Ferrari, ed Arrotatori dopo le prime Messe potranno dare a' Contadini li ferri appartenenti alla campagna, purchè ciò faccino tenendo solamente lo sportello aperto. E per tutto il mese di Giugno si tollera alli medesimi il poter arrotare, ribattere, ed accomodare le Falci, ed altri istromenti spettanti alla mietitura.

29. Li Contadini e Vetturali, che hanno portato in Roma Grani, o Biade ed altri frutti, potranno ritornarsene con i lori Animali, dopo che avranno udita la Messa. Il simile dovranno fare coloro, che partono da Roma per portar robe a'Casali, o Procoi, concedendosi solamente a questi, ed alli sopradetti che riportino robe mangiative per servizio, e bisogno proprio, e delle loro genti, ed il medesimo si permette a' Vignaroli, che ritornano alle Vigne, e Case loro.

30. L'Acquavita essendo cosa, che si adopra solamente la mattina, si permette che si venda la mattina sino a due ore avanti mezzo giorno, e non più.

31. Li Commedianti, Saltimbanchi, Ciarlatani, Scrimatori, Ballarini, Saltatori, Ciechi, o altri Cantatori di Canzoni, o Istorie, eziandio di Divozione, non possino esercitar detti atti, nè fare Circoli, nè con quelli rivendere acque, rimedi, o altra cosa.

32. Non si spandino su le piazze, o altrove, nè si portino per Roma Stracci, Panni, Cappelli, Armi, Ferramenti, o cose simili per vendere.

33. Gli Ebrei tenghino le loro Botteghe serrate, non lavorino in pubblico, non vendino, nè prestino cosa alcuna a'Cristiani, nè portino fardelli sotto, nè altre robe di sorte veruna.

34. Si proibisce giocare etiam a giuochi leciti appresso le Chiese e Monasteri di Monache.

35. Li Semplicisti, e distillatori possino vendere, come li Speziali, cioè, purchè non tenghino l'Insegna, nè cosa alcuna in mostra, o colla porta mezz'aperta in modo, che basti a vedere, però senza manipolare.

36. Li Lattaroli potranno vendere la mattina solamente, però dentro le Botteghe, con mezz'uscio solamente aperto, nè tener in mostra cosa alcuna.

37. Li Caprari, e Gioncatari potranno vendere il latte, e latticini rispettivamente in conformità della tolleranza 12. posta nel primo Editto, e secondo il solito.

38. Li Fornari e Vermicellari potranno vendere tutto il giorno il Pane, e le Paste, però dentro le Botteghe, con l'uscio solamente mezz'aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

39. Li Vaccinari secondo il rescritto della San. mem. di Urbano VIII. sotto li 26. Maggio 1629. potranno, per evitare ogni pericolo d' infezione, trasportar le pelli dalli Macelli alla Dogana, indi al Fiume per lavarle, se sono d'Agnelli, e poi alle Concie; così anche li Stringari, con farci il lavoro puramente necessario, e che non patisca dilazione secondo le dichiarazioni notificate alli medesimi in un foglio a parte, tenendo però le Botteghe continuamente serrate; ed il detto trasporto solo se li permette nella seconda Festa un'ora avanti mezzo giorno, quando sono due Feste unite, e nel Sabbato all'istess'ora, se occorre in detto giorno Festa di precetto. E li Cordari per la medesima causa potranno pigliare dalli Macelli gl'intestini degli Animali, lavarli nel Fiume, e portarli in Bottega, però dalle 21. ora sino alla sera.

40. Li Cartari potranno cavar fuori ne' soliti Vicoli le carte pergamene senza però farci lavoro alcuno, ma solo per asciuttarle.

41. Li Copisti si tollerano per copiare solamente le scritture necessarie alli Tribunali per l'istesso, o seguente giorno, però tenendo chiusa tutta la Porta colli sportelli di vetro, ovvero con tele, o in altro modo, che non siano visti, e per la medesima ragione si tollera allo Stampatore Camerale per le scritture necessarie come sopra, e per li Bandi, che non patiscono dilazione.

42. Gli Osti potranno nel modo che se l'è insinuato, trasportare dalle Grotte il vino secondo il solito, però dal primo di Maggio per tutto Ottobre.

43. Gli Orzaroli secondo la tolleranza 22. son tollerati per vendere a minuto, ed a porta chiusa, però in cambio dello sportello, se li permette di tenere mezza porta aperta.

44. Quelli, che portano Erba per li Cavalli, ed altri Animali, potranno ciò fare senza però lasciare la Santa Messa; il che anche s'incarica a tutti li suddetti, ed altri Venditori, Bottegari, ed Artisti compresi nelle tolleranze espresse di sopra.

E perchè nel cap. *Licet, de Feriis* tutte le dette tolleranze non devono permettersi *in Majoribus Anni solemnitatibus*, quali sono secondo la Glossa le Feste di Natale, Pasqua, Ascensione, Pentecoste, ed Epifania, ne'quali giorni solo si permette alli Speziali, e Caprari la mattina per conto degl'Infermi, ed alli Fornari di vendere il Pane, e dopo il mezzo giorno alli Osti, Macellari, Fruttaroli, Erbaroli, Pollaroli.

Per ultimo incarichiamo d'Ordine di N. S. alli Capinotari, Speziali, ed a tutti li Padroni di Botteghe, li quali sono tollerati di vendere, o di operare ne'giorni di Festa, non solo di procurare, che i loro Giovani, o Garzoni respettivamente vadino a sentire la Santa Messa, ma anche concederli qualche spazio di tempo, per fare le loro Divozioni, e per assistere alla Dottrina Cristiana, o alla Predica, mandando or l'uno or l'altro a vicenda, acciò tutti siano pienamente istruiti nelle cose necessarie per la salute eterna.

Avverta ciascheduno puntualmente al presente Editto, o di non eccedere li termini discreti delle tolleranze sudette, perchè contro li Trasgressori si procederà alle pene imputate, non ostante qualsivoglia pretesto, o consuetudine in contrario, perchè N. S. affatto l'abolisce.

E affinchè non si possa allegare ignoranza alcuna da tutti quelli, che sono compresi, ed esclusi nelle sudette tolleranze, e per evitare li sbagli, che potessero seguire per parte delli Esecutori, ordiniamo, che tutti, e ciaschedun Artista, Mercanto ec. nominato nelle dette tolleranze debba tenere affisso nel suo Fondaco, Bottega ec. il presente Editto, sotto la medesima pena, ed altre a nostro arbitrio.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 8. Febbrajo 1727.

P. CARD. VICARIO.

N. A. Cuggiò Segr.

19 His adde quod ad dubium, an liceat Communitati, et hominibus Ripae habere mercatum die Sabbati, intus, vel extra Civitatem, quando occurrat quod sit dies festivus in casu; *Sac. Congr. Conc. in Ripana Mercat. die* 2. *Maji* 1711. *respondit negative, et amplius.*

20 Licentia laborandi diebus Festis semper est requirenda, etiamsi necessitas urgeat, aut pietas suadeat juxta notabile rescriptum *Sac. Congreg. Conc.* 22. *Aprilis* 1599. amplexum a *Sac. Congr. Episc. et Regular.* 12. *Martii* 1601. in quo haec formalia verba leguntur: « Ceterum quoniam verendum est, ne privatis affectibus domesticarum rerum aliqui eo perducantur, ut hac Sacrorum Canonum indulgentia in aliis etiam casibus abutantur, iidem P. P. Illustrissimi adjiciunt ad Ordinarii cujuscumque judicium, et censuram pertinere, ut dignoscant num vere ulla ex causis supradictis subsit, propter quam liceat diebus Festis rebus servilibus vacare, ut nec dierum Festorum observantia ulla in re violetur, nec opera illis diebus summa cum ratione permissa impediantur. » Concessio licentiarum 21
laborandi diebus Festis spectat ad Episcopum, non autem ad Gubernatorem, vel Judicem Laicum; *Sac. Congr. Immun. in Theatina* 20. *Septemb.* 1630. *et Sac. Congr. Conc. in Ruben.* 1. *Maji* 1635. Haec licentia laborandi diebus Festis debet dari 22
in scriptis; *Sac. Congr. Episcopor. in Civitatis Castellanae* 21. *Aug.* 1615. Licentiae laborandi 23
diebus Festis non sunt exhibendae Judicibus Laicis, nec toleranda est hujusmodi praetensio, sed Episcopus illam concedat in scriptis, et in forma ad hoc, ut ostendi possit Ministris Laicis praetendentibus inobservantiam diei Festivi; *S. Congr. Immunit. in Castren.* 2. *Maji* 1629. Sic 24
etiam licentiae vendendi diebus Festivis sunt dandae a solo Episcopo, non autem a Gubernatore; *S. Congreg. Immunit. in Alatrina* 11. *Martii* 1645. *lib.* 3. *decret. Pauluc. q.* 168.

Laicus non potest indicere, nec publicare ban- 25
nimenta diei Festivi, sed spectat ad solum Episcopum hujusmodi publicatio; *Sac. Congregat. Immun. in Theatina* 20. *Septembr.* 1539. *lib.* 3. *decret. Pauluc. p.* 192. Quare Syndici Communitatis, qui excommunicati fuere ob proclamationem, et publicationem habitatoribus Loci Festorum S. Rochi, et Conceptionis B. M. Virginis (tunc enim haec Festivitas nondum erat de praecepto) tanquam de praecepto, si petant absolutionem, datur facultas Episcopo eos absolvendi, praevia tamen revocatione dictarum proclamationum; *ead. Sac. Congreg. in Bitecten.* 7. *Sept.* 1695. *lib.* 1. *decr. Valleman. p.* 214. Edictum Curiae Lai- 26
calis super diebus Festivis contra facultatem ab Episcopo concessam, est nullum, et injungitur Nuncio Apostolico, ut informet, et interim curet, ne laedatur jurisdictio, et Immunitas Ecclesiastica; *ead. Sac. Congr. in Bitecten.* 16. *Novembr.* 1694. *lib.* 1. *decret. Valleman. p.* 156. *et* 1. *Martii* 1695. *ibid. p.* 174. Nec Curia Saecularis potest 27
impedire, quin Curia Ecclesiastica procedat etiam ad mulctas contra exercentes opera servilia, et rusticalia sine licentia, et absque necessitate in diebus Festivis de praecepto juxta dispositionem Sacri Conc. Triden. *ead. Sac. Cong. Segovien.* 2. *Jun.* 1693. *lib.* 1. *decret. Valleman. pag.* 51. Poena 28
pro transgressione Festorum imponenda debet

esse moderata, et si fuerit exorbitans, reduci debet ad arbitrium Ordinarii, et reliquum, si fuerit exactum, restitui; *Sac. Cong. Episcopor. in Ravennatensi* 16. *Januar.* 1601. *in Bellicastrensi* 1. *Sept.* 1603. *et in Cornetana* 12. *Decembr.* 1642.
29 Neque debet excedere 5. vel 6. Julios in loca pia distribuendos, deducta tertia parte pro Executoribus, licet quis deprehensus fuerit in fraganti post publicatum Edictum; *Sac. Cong. Episcop. in Terracinensi* 14. *Septemb.* 1594. Neque pro poena debent bona confiscari; *Sac. Cong. Episcop. in Termolensi* 29. *Aprilis* 1603. *et in Crotonensi* 21.
30 *Junii* 1604. Nam Constitutio S. Pii V. incip. *Cum primum Apostolatus*, de amissione Animalium, uti rigidior, non fuit quo ad hanc partem usu recepta; Unde *Sac. Cong. Episc. in Camerina* 11. *Augusti* 1617. mandavit restitui merces simul cum Animalibus pro transgressione Festorum confiscatas, seu ablatas: Data tamen idonea cautione de solvendo quod ordinatum fuerit ab eadem *S. Cong. ut in Bovinen.* 11. *Apr.* 1645. *et* 14. *Septemb.* 1646. *et* 11. *Jan.* 1647. Non obstante quod Animalia fuissent vendita, et eorum pretium distributum, quia ea jussit redimi, ac Dominis restitui, retenta aliqua modica poena locis piis applicanda 15. *Julii* 1606. sic apud Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 10. *n.* 16. sed tamen standum est novissimis dispositionibus anno 1703. *et* 1727. emanatis, et supra adductis *n.* 17. 18. 19.
31 Si causae laborandi in die Festo vere subsint, Ordinarius tenetur licentiam dare; *Sac. Congreg. Episcopor. in Beneventana* 12. *Maji* 1645. Et te-
32 netur ipsam dare *gratis.* Urban. VIII. Const. incip. *Universa. Sac. Congreg. Concil. in Cremonen.* 12. *Maji* 1635. *in Messanen.* 9. *Julii* 1644. *in Syracu-*
33 *sana* 13. *Novemb.* 1647. Episcopus aliter faciens monendus est, ut consulat conscientiae suae, prout monuit *Sac. Congr. Episcopum Bisacciae, vulgo Umbriatico* 15. *Jan.* 1619. *et Archiepiscopum Ulyssiponen.* 7. *Decembris* 1691. qui constitutione Synodali prohibuerat Barbitonsoribus, ne tonderent Barbas diebus Festis, quibus tamen aliquando licentia concedebatur recepta pecunia. Unde Recurrentibus Barbitonsoribus rescriptum fuit: *Servandam esse Constitutionem Synodalem, et non*
34 *esse concedendas licentias per pecunias.* Si tamen alicubi loca Pia maxima egestate laborarent, tunc licite per modum hortationis pro illis sublevandis aliqua elemosyna recipi posset, ut declaravit *Sac. Congr. Episcop. in Casertana* 29. *Novembris*
35 1594. Dispensare super Festorum observatione spectat etiam ad Vicarium, licet Foraneum, non autem ad Archipresbyterum, sive Curatum, nisi Vicario absente, *Sacr. Congregat. Episcop. in Cerentina* 2. *Aug.* 1594. *et in Materanen.* 18. *Novembris* 1597.
36 Dies Festos, quos Episcopi in sua Dioecesi servandos praeceperint, deberi etiam ab Exemptis omnibus etiam Regularibus observari, statuit Trident. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regularibus*, ibi: *Dies etiam Festi, quos in Dioecesi sua servandos idem Episcopus praeceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus serventur.* Sed num Episco- 37
pus possit in Dioecesi sua novos dies Festos instituere vigore hujus Decreti, et ex hoc Decreto, Sacra Congregatio censuit non esse hanc facultatem datam Episcopo; sic refert, et tenet Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 53. *num.* 3. et hoc magis adhuc viget ex Constit. Urban. VIII. incip. *Universa* §. 3. per verba adducta supra *num.* 2. In casibus, 38
in quibus Episcopi possunt suis subditis concedere facultatem laborandi diebus Festis, videtur etiam idem posse facere Praelatos Regulares respectu suorum etiam subditorum Regularium, cum sint veri ipsorum Praelati, habentes in illos jurisdictionem quasi Episcopalem; Azonarius *t.* 2. *Instit. moral. l.* 1. *cap.* 28. Portell. *in dub. Regular. verb. Abbas, numer.* 11. Lezana *in summa Quaestion. Regularium, verb. Festi dies; n.* 12. et alii. Hanc autem facultatem non possunt conce- 39
dere Saecularibus, neque pro servitio suorum Monasteriorum, cum non sint ipsorum Praelati. Portell. *l. c. num.* 11. Lezana *l. c. num.* 12. Rodr. *tom.* 2. *q. Regular. q.* 70. *art.* 2. ubi quoad privi- 40
legia Regularium dicit nullum esse, quod viderit, Regularibus » concessum Privilegium, quo » diebus Festivis possint in opere suorum Mona- » steriorum operibus servilibus saeculares, et » ipsi Religiosi occupari; quapropter, ut id licite » facere, aut permittere possint, petere licentiam » ab Episcopis, et Ordinariis tenentur, qui ad » haec, et alia minima dispensanda habent a con- » suetudine auctoritatem; sine dicta enim licen- » tia laborantes, et Praelati permittentes laborare » in dictis diebus, peccato sunt irretiti, nisi ali- » qua necessitate praesenti, aut imminenti excu- » sentur. » Haec ille, et refert etiam Lezana *l. c. n.* 10. Unde, ut dicit Portell. *in dub. Regular. verb. Laborare;* « Videant Praelati se peccare » mortaliter, et facere peccare mortaliter alios, » si... invitent, vel patiantur, quod in suis Con- » ventibus saeculares laborent, etiam gratis. Sed » ut licito fiat, et magna necessitas urgeat, de- » bet obtineri licentia Ordinarii, vel ejus Vica- » rii, » quem sequitur Henno *tom.* 1. *tract. in Decalogum disp.* 3. *q.* 4. *concl.* 5.

Festa mobilia in die Epiphaniae publicare de- 41
bet Canonicus junior juxta formam libri Caeremonialis, nisi alius ex consuetudine Ecclesiae sit assignatus; *Sacr. Cong. Rit. in Asculana* 16. *Januar.* 1617. Dies Festos in suis Ecclesiis an- 42
nunciare nullatenus prohibentur Regulares; *Sac. Cong. Conc. in Bononien.* 2. *Julii* 1620. Dierum 43
Festorum ad observantiam cogi possunt Regulares, sed non quo ad Octavam, et sunt servandae Rubricae Breviarii, et Decreta novissima Sacr.

Congr. Rit. *Sacr. Congr. Concil.* 21. *Julii* 1629.
penes Sellium *in select. Canon. c.* 2. *num.* 13. et
Barbosa collectan. *in summa Apostolic. dec.* verb.
44 *Dies Festi num.* 4. Dies Festus Titularis quoties
modeste, et sine abusu celebretur, non potest
Monialibus prohiberi, ut respondit *Sac. Congreg.*
45 *Concil. in Hieracen.* 26. *Januar.* 1692. Festivitas
alicujus Sancti cum majori pompa celebrari debet
in Ecclesia ejus nomini dicata; *Sacr. Congr.*
46 *Concil. in Bisinianen.* 22. *Februar.* 1719. Eadem
die duae Ecclesiae vicinae non celebrent idem Festum,
sed Ecclesia moderna debet eligere aliam
diem; *Sacr. Congreg. Episcop. et Regul. in una
Messanen.* 19. *Martii* 1581. *et in Sabinen* 20. *Novembris*
1684. his verbis: *Non debet eodem die celebrari
Festum in duabus Ecclesiis vicinis, sed moderna
debet eligere alium diem*, et in simili habetur
Decisio Sac. Rit. Cong. quae in controversia
vertente inter PP. SS. Vincentii, et Anastasii in
Trivio (quibus per speciale Breve Innocentius
XII. concesserat, ut in feria secunda cujuslibet
hebdomadae publice adorandum exponerent Sanctiss.
Eucharistiae Sacramentum) et PP. SS.
duodecim Apostolorum de Urbe, qui eadem die
in propria Ecclesia eamdem functionem explent,
sub die 13. *Junii* 1597. censuit « consulendum
» esse Sanctissimo pro translatione Indulgentiae
» ad feriam quartam, addita perpetuitate; et facta
» relatione Sanctitas sua benigne annuit, et
» translationem Indulgentiae approbavit.

47 Festum S. Antonii do Padua ex declaratione
Sacr. Cong. Episc. et Regular. potest ipso solemnitatis
die celebrari, tum a PP. de corpore Observantiae,
tum a Conventualibus, pro ut infra;
Sac. Congr. etc. « attentis narratis, auditisque
» partibus super hinc inde allegatis, censuit licere
» tam Fratribus Minoribus Conventualibus,
» quam Observantibus Reformatis S. Francisci
» in propriis suorum Ordinum Ecclesiis solemnizare
» Festum S. Antonii de Patavio Confessoris
» ea ipsa die, in quam inciderit: modo tamen Reformati
» a Processionibus abstineant, Decretis,
» seu Litteris ejusdem Sacrae Congregationis alias
» circa praemissa emanatis, et reliquis in contrarium
» eductis, minime obstantibus. Romae 20.
» September. 1685. »

M. CARDINALIS GINETTUS
Emil. Episcop. Camerinen. Secret.
In Regula hujus Congregationis fol. 334.

48 Et consimiliter fuit pronunciatum in Praetorio
A. C. *die Febr.* 19.1701. *in Alexandrina* inter Minores
de Observantia, et Minores Conventuales,
non obstante quacumque ea de re inducta transactione,
seu alia quavis adstipulata amicabili compositione.
Vide verb. *Confraternitas art.* 1. *numer.*
35. *et* 36.

Si Festum Annunciationis B. M. Virginis oc- 49
curreret in feria sexta in Parasceve, vel in Sabbato
Sancto, transfertur ejus Officium una cum
praecepto audiendi Missam, et vacandi ab operibus
servilibus ad Feriam secundam post Dominicam
in Albis, protracto ad aliam diem Festo in
ea occurrente, nisi fuerit duplex primae classis;
Sacr. Congr. Rit. 11. *Febr.* 1692. *approbante Alexandro
VIII. die* 12. *ejusdem mensis, et anni.* Si 50
tale Festum venerit in Feria quinta in Coena Domini,
non est transferendum praeceptum audiendi
Missam, et abstinendi a servilibus, sed omnino
servandum est in praedicta Feria quinta, adeoque
per Ordinarios Locorum providendum est, ut eo
die pro Civitatum, et Pagorum qualitate, ac Christifidelium
in iis degentium numero, plures Missae
privatae ante Celebrationem Missae Conventualis
pro praecepti adimplemento celebrandae
non desint, ita tamen, ut antiquus mos Communionis
Cleri in Missa solemni ejus diei nullatenus
omittatur, *Sic Sac. Cong. Rit.* 20. *Mart.* 1660. *et
die* 12. *Septemb.* 1716. approbante Clem. XI. *die*
27. *ejusdem mensis, et anni* 1716. et reperitur in
Bullario Clementis XI. *inter decreta Sacr. Congr.
Rit. decret.* 24. et Clem. XIV. anno 1783. et Pius
VI. anno 1784. Idem pariter est dicendum, si in 51
ipsa die inciderit Festum S. Joseph, ut decrevit
eadem. Sac. Cong. Rit. 13. *Septemb* 1692. Si si- 52
mul transferenda sint Festa S. Joseph, et Annunciationis,
prius debet reponi Festum Annunciationis,
deinde S. Joseph, seu cujuslibet aequalis
ritus, non obstante Decreto edito in contrarium
sub die 11. *Junii* 1682. Sic eadem Sac. Rit. Cong.
servari mandavit *die* 14. *Junii* 1692. Hic adver- 53
tendum venit, ut recte advertit La Croix *lib.* 6.
part. 2. *num.* 2055. *decret.* 296. quod si alicubi in
praedicta Feria 2. post Dominicam in Albis, occurreret
duplex primae Classis, ibidemque Annunciatio
celebraretur sub eodem ritu, adhuc
duplex illud esset transferendum, et celebranda
Annunciatio. Similiter licet Annunciatio sit secundae
Classis, tamen si haberetur reponendum
Officium primae Classis, nihilominus in praedicto
casu esset agendum de Annunciatione. Quod si
Annunciatio ulterius protraheretur ob Festum
altioris Ordinis in ea Feria secunda alicubi occurrens,
non ideo protrahenda esset obligatio audiendi
Missam et vacandi ab operibus servilibus.
Si Festum S. Mathiae occurrat Feria 4. Cinerum, 54
non potest anticipari ejus Vigilia, sed jejunium
omnino servandum est ultimo die Bacchanaliam;
Sac. Cong. Rit. 23. *Januar.* 1694. (*).

Festum SS. Corporis Christi instituit Urbanus 55
IV. de anno 1262. Constit. incipient. *Transiturus.*
Motiva praecipua, et propriora, quae ad ejusmodi 56

(*) Nisi aliter visum fuerit Summo Pontifici. Sic Benedictus XIV. anticipari permisit anno 1751. et Clem. XIV. anno 1773. (*Edit. Barbiell.*)

celebritatem instituendam summum Pontificem
impulerunt, duo praesertim fuerunt. Unum re-
fertur a D. Antonino 3. *part. tit.* 19. *cap.* 13. §.
1. his verbis: « Tunc cum Curia residebat Urba-
» nus in Urbe Veteri, ubi in loco non multum
» distanti apud Vulsinium in quadam Ecclesia
» Sacerdote celebrante, miraculum factum est ex
» ipso Sacramento; nam cum post confectionem
» Sacramenti guttae aliquae sanguinis ex Calice
» profluxissent in Corporale, Sacerdos ad occul-
» tandum defectum suae negligentiae cooperuit
» partem Corporalis pluribus plicis hoc faciens;
» sed repertum est per omnes plicas illas transiis-
» se, et reliquisse ibi rubram admodum Sangui-
» nis formam Hostiae in pluribus partibus Cor-
» poralis; Quod quidem Corporale ad perpetuam
» rei memoriam in Ecclesia Cathedrali Urbis Ve-
» teris reservatum est.» Alterum motivum exhi-
buit revelatio institutionis ejusdem Festi quibus-
dam Religiosis personis facta; quod etiam indicat
Urb. Pont. in d. Constit. ibi: *Intelleximus autem
olim, dum in minori essemus officio constituti, quod
fuerat quibusdam Catholicis divinitus revelatum Fe-
stum hujusmodi generaliter in Ecclesia celebrandum.*
57 Certe id prius revelaverat Deus B. Julianae Virg.
Leod. Cistercien. Ordinis, quod uti acciderit, re-
fert Joan. Chapeavilius Canonicus Leodiensis *in
tract. de vera origine Festi Corporis Christi*, bis
verbis: « Tempore juventutis suae quoties Chri-
» sti Virgo Juliana orationi incumbebat, magnum
» Dei signum, et mirabile apparebat; apparebat,
» inquam, ei Luna in splendore, cum aliquantula
» tamen sui sphaerici corporis fractione, quam
» cum multo tempore conspexisset, mirabatur
» multum, ignorans quid illi portenderet. » Exin-
de S. Juliana humiles preces Deo profundens di-
vini consilii particeps fieri meruit. *Tunc*, subdit
idem Auctor, *revelavit ei Christus in Luna prae-
sentem Ecclesiam, in Lunae autem fractione defe-
ctum unius solemnitatis in Ecclesia figurari, quam
58 adhuc volebat a suis Fidelibus celebrari.* Inde Ju-
liana nonnullis piis, et Religiosis viris haec dete-
xit, praesertim Roberto Episcopo Leodiensi, ac
Jacobo ejusdem Ecclesiae Archidiacono, qui po-
stea fuit idem Urban. IV. Hinc Ecclesia Leodien-
sis praevio gravissimorum Theologorum consilio
SS. Corporis Christi Festivitatem celebrare coe-
pit; idque primo contigit in Ecclesia S. Martini
ejusdem Civitatis, ut refert Bolland. *tom.* 1. *ad
mensem April. pag.* 459. 465. *et* 477. et inde Ur-
banus IV. in d. Const. Festivitatem generaliter
in Ecclesia celebrandam statuit.
59 Quamvis enim quotidie in SS. Missae Sacrificio
Augustissimum Eucharistiae Sacramentum vene-
retur, *Conveniens tamen*, dicit ipse Pontifex in
d. Const. *Conveniens tamen arbitramur, et dignum,
ut de ipso semel saltem in anno ad confundendam
specialiter haereticorum perfidiam, et insaniam, me-
moria solemnior, et celebrior habeatur.* Itidemque,
etsi in Feria quinta Sanctioris Hebdomadae id
specialius ab Ecclesia praestetur, tamen, ut sub-
dit idem Pontifex; » In die Coenae Domini, quo
» die ipse Christus hoc instituit Sacramentum,
» Universalis Ecclesia pro Poenitentium recon-
» ciliatione, Sacri confectione Chrismatis, adim-
» pletione Mandati, circa lotionem pedum, et aliis
» plurimum occupata, plene vacare non potest
» celebrationi hujus maximi Sacramenti. » Hinc,
ut tanto Sacramento debitus, pro humanis viri-
bus, cultus exhiberetur, ejus specialem celebri-
tatem pro Feria V. post Octavam Pentecostes in-
instituit ipse Urban. IV. in d. Const. incip. *Tran-
siturus*. Et hanc solemnitatem maxime commen- 60
davit Concil. Trident. *sess.* 13. *cap.* 5. *de Sacra-
mento Eucharistiae*, ubi declaravit: « Pie, et Re-
» ligiose admodum in Dei Ecclesiam inductum
» fuisse hunc morem, ut singulis annis praecel-
» sum hoc, et venerabile Sacramentum singulari
» veneratione, et solemnitate celebraretur, utque
» in Processionibus reverenter, et honorifice per
» vias, et loca publica circumferretur: » et infra
Canon. 6. Anathema declaravit, qui dixerit Eu-
charistiae Sacramentum *nec festiva peculiari cele-
britate venerandum, neque in Processionibus secun-
dum laudabilem, et Universalem Ecclesiae ritum,
et consuetudinem, solemniter circumgestendum.* Haec
omnia habentur apud Card. Petram *t.* 3. *Comment.
in Constit.* 1. *Urban. IV. a num.* 4. *ad* 10.

An autem Urbanus simul cum Festo decreve- 61
rit Processionem solemnem, quae hodie peragi-
tur, non satis constat. Affirmativam partem te-
nent aliqui ducti verbis ipsius Urbani in Bulla
institut. Festi, ibi: *Tunc singulari alacri animo,
pronaque voluntate conveniant, sua studia laudabili-
ter exequendo;* et iterum: *Tam Clerici, quam Po-
puli gaudentes in cantica laudum surgant, tunc enim
omnium corda, et vota, ora, labia, hymnos persol-
vant letitiae salutaris*, quae revera proprie fiunt
in Processionibus. Pro parte negativa allegatur
testimonium Genebrardi, qui postquam Festi hu-
jus institutionem descripsisset, pergit hoc modo:
*Centum annis post Papiae coepit lustratio Sacra-
menti, qua Corpus Christi in ferculum fertur. Chro-
nica Bossii*: atque hinc ad reliquas Occidentis par-
tes manavit. Diestemii autem editus est libellus, 62
quem citat *Nicolaus Serrarius lib. de Processioni-
bus*, ubi *art.* 9. haec leguntur. « Verum quam-
quam Apostolica mandata omnibus Ecclesiis di-
recta fuissent super celebranda nova de Venera-
bili Sacramento solemnitate, omnes tamen Eccle-
siae obedire dissimulaverunt praeter Ecclesiam
Leodiensem, quae ubi Apostolicum Nuncium cum
Bullis Decretalibus, ac Officio apportatis honori-
fice suscepit tamquam devota filia, mox quam ce-
lerrime obedivit, rejecto Officio, quod V. Juliana
confici fecerat (a Joan. scilicet Monacho Leo-

diensi, quod incip. *Animarum cibum*, ut refert
Card. Petra *loc. cit num.* 9.) utens illo Officio,
quod B. Thom. Aquinas confecerat. Itaque ab ad-
ventu praefatarum Bullarum tota, et sola Leo-
diensis Dioecesis praefatam solemnitatem singulis
celebravit annis usque ad tempora Domini Joan.
Papae XXII. qui floruit anno Domini 1315. qui
omnes Constit. Clementis publicavit, et ad Uni-
versalia studia transmisit. Et ultra illas Ordina-
tiones Urbani IV. Clementis Constitut. insertas,
novas Indulgentias concessit, atque Processionem
ordinavit; « Ex tunc igitur, et deinceps Solemnitas
haec per totius Orbis Ecclesias devotissime acce-
pta est ad honorem Patris, Filii, et Spiritus San-
cti Amen. » Sic praecise habetur *in Theatro vitae*
humanae verb. Processio sub litt. D. et E.

63 Festum Corporis Christi cum ejus Octava tem-
pore Interdicti, pulsatis Campanis, januis apertis,
et alta voce celebrari posse concessit Martinus
64 V. Constit. incip. *Ineffabile.* In die Festo Corporis
Christi non est jejunandum, licet incidat in vi-
gilia S. Joannis Baptistae; sed anticipandum est
jejunium die antecedenti, feria nimirum quarta,
prout jejunatur in ipsa Vigilia, de Vigilia vero
nihil eo anno fiet; ex Decr. Sac. Rit. Cong. edito
24. *Septemb.* 1638. et Constit. Urban. VIII. incip.
65 *Cum evenire.* In Festo Corporis Christi non est
deferenda in Processione Eucharistia Sacerdotum
humeris, sed Celebrantis manibus; *Sacr. Rituum*
66 *Congr.* 2. *Julii* 1618. In Festo Corporis Christi
non sunt canendae cantiones vulgari sermone.
67 *Eadem Sacr. Cong. Rit.* 21. *Martii* 1609. In Festo
Corporis Christi deferatur Eucharistia a Cele-
brante, et in Vesperis diei octavae, si fiat Pro-
cessio, deferatur ab eo, qui cantavit Vesperas,
modo saltem sit Canonicus in Collegiatis; *Ead*
68 *Sac. Congr. Rit.* 12. *Junii* 1627. Si Episcopus in
Festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam,
Canonici tamen induant sacras vestes; *Ead. Sacr.*
69 *Congr. Rit.* 17. *Martii* 1628. Non convenit quod
prima Dignitas celebret Missam ante Processio-
nem SS. Sacramenti, et deinde altera Dignitas
minor gestet illud in Processione; *Ead. Sacr.*
70 *Congr. Rit.* 31. *Junii* 1632. In Festo SS. Corpo-
ris Christi non est facienda Processio cum Sacra-
mento sine pluviali; *Ead. Sacr. Congr. Rit.* 22.
Januar. 1701.

71 Festum Conceptionis B. M. V. Immaculatae est
ab omnibus ubique servandum de praecepto, ex
Decr. Clem. XI. edito 6. *Decemb.* 1708. incipien.
72 *Commissi Nobis.* Et ipsa die omnibus Christi fi-
delibus Confessis, et Sacra Communione refectis
visitantibus aliquam ex Ecclesiis tam Fratrum
Ordinis Minorum S. P. Francisci de Observantia,
et Reformatorum nuncupatorum, quam Monia-
lium dicti Ordinis, et ibid. orantibus etc. Benedi-
ctus, XIII. *die* 12. *Decembr.* 1729. Decreto incip.
Ad augendum, concessit Indulgentiam plenariam
perpetuam; Festum S. Joseph est ubique de 73
Praecepto *Sacr. Congregationis Rit.* 8. *Maji* 1621
mandante, et approbante Greg. XV. et Urb. VIII.
in cit. Const. incip. *Universa.* Festum S. Annae
est ubique de praecepto; Gregor. XV. 23. *April.*
1622. Const. incip. *Honor Laudis;* et Urban. VIII.
in Constit. incip. *Universa.* Festum S. P. Franci- 74
sci fuit indictum de praecepto observandum ubi-
que a Sixto IV. in Bulla, quae habetur in Bulla-
rio; Rodriquez *fol.* 317. *et* 318. et *a Sacr. Congr.*
Rit. 3. *Januar.* 1622. *et* 21. *April.* 1640. At po-
stea 13. *Septemb.* 1642. ab Urbano VIII. Constit.
Universa hoc Festum non fuit amplius connume-
ratum inter Festa de praecepto, sed tantum de
Devotione. Festum omnium Sanctorum celebran- 75
dum est ad supplendas negligentias commissas
in propriis eorum Solemnitatibus, et Festivitati-
bus; *Clement. de Reliquiis, et veneratione Sancto-*
rum cap. Unico. Festum SS. Fabiani, et Sebastiani 76
una simul celebratur, licet Titulus Ecclesiae sit
tantum de S. Sebastiano, ut Sac. Congr. Rit. re-
spondit *in Cremon.* 22. *Nov.* 1698. in qua sic declara-
vit: *Festum S. Fabiani non transfertur, sed celebratur*
una cum S. Sebastiano. Festa etiam de Sanctis Ve- 77
teris Testamenti possunt celebrari, et patet ex-
perientia de septem Fratribus Machabaeis cum
Matre, de quibus 3. *Machaboeor. cap.* 7. et eorum
Festum celebratur *Kal. Augusti.* Item de S. Hie-
remia, S. Daniele, Elia, et Eliseo Prophetis, aliis-
que in Martyrologio Romano descriptis, quibus
sunt aedificatae Ecclesiae. Item de S. Joanne Ba-
ptista, et SS. Innocentibus, ut *in c.* 1. *de consecr.*
dist. 3. de S. Anna, et S. Joseph, et Venetiis co-
luntur SS. Job, Hieremias, Simeon, Moyses, Da-
niel, Samuel, et Zacharias Prophetae, et in tota
Religione Carmelitana solemniter celebrantur Fe-
stivitates SS. Eliae, et Elisei ex concessione plu-
rimorum Summorum Pontificum, apud Lezanam
consult. 3. *num.* 7. 13. *et* 86. et sic expresse de-
fendit Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 39. *per tot.* et
Ursaya *instit. Crim. lib.* 4. *tit.* 10. *in additionibus*
n. 65. 66. 67. ubi refert, quod cum aperitioni
Ecclesiae in honorem S. Job in Civitate Albani,
impedimenta apposuisset Suffraganeus ejusdem
Civitatis, proposita causa in *Sacr. R. Congr. die*
22. *Junii* 1680. prodiit rescriptum: *Removenda*
esse impedimenta. Cumque tali resolutioni non ac-
quiesceret idem Suffraganeus, reproposita causa
die 31. *Augusti ejusdem anni*, rescriptum fuit: *In*
decisis, et amplius causa non proponatur. Festum 78
de Patrono principaliori loci est praeceptivum
cum obligatione audiendi Missam, et vacandi ab
operibus servilibus; *Sac. Congr. Rit.* 13. *Septem-*
bris 1642. Mercatus fieri non potest in diebus 79
Festivis de praecepto; *Sac. Cong. Episcop. Sarnen.*
11. *Julii* 1681.

Quoad Peregrinos, et Advenas circa Festa, 80
Vide verb. *Lex a n.* 40. *ad* 42.

81 Quoad Festa attendenda sunt varia quae sequuntur.

Sanctissimus Dominus noster Bened. XIV. in sua Encyclica Epistola incip. *Ab eo tempore*, ad Archiepiscopos, Episcopos, et Ordinarios Status Ecclesiastici die 5. Nov. 1745. inter alia eruditissime suo more de Festivitatibus tradita, refert, quod ab eo tempore, quo ad Summum Pontificatum fuit evectus, complures diversi Ordinis illustres viri, itemque Episcopi, et Archiepiscopi in Italia, et extra commorantes, iteratis precibus institerunt, ut dies Festos ubique fere nimis auctos in sublevamen pauperis Christiani populi, et ad adimenda gravia absurda, quae ex Festorum dierum multitudine, ac frequenti violatione, non sine aperto Religionis dispendio, oriri solent, imminuere dignaretur; Quare re expensa, negotii difficultatem probe intelligens, peculiari scripto publicis etiam typis vulgato, rationes varias, quibus ea imminutio fieri poterat, indicavit; Consilium pariter exquirens nonnullorum S. R. E. Cardin. Episcoporum Italiae, aliorumque Regionum, Ecclesiasticorum Praesulum, Theologorum, Jurisconsultorum, aliorumque virorum doctorum, an hujusmodi petitio esset exaudienda. Si vero illam exaudiri aequum esset, et congruens, ipsi quoque rationes significarent, quibus utiliter, ac prudenter imminutio praescriberetur.

82 Quia vero petita ad id consilia, et responsa tam varia fuere, ut fere sua cuique fuerit sententia quoad substantiam, et modum imminuendi dies Festos, in aliud tempus negotium tam arduum rejecit, eam in spem adductus, ut Episcopi cujusque Provinciae, vel Ditionis unanimes possent, concordi pariter suffragio medium aliquod suggerere ex tot memoratis in laudato suo peculiari scripto, ac pro illius executione Pontificium assensum exposcerent.

83 Interim plurima ad rem pergit adducere, et signanter, quod cum postremi Tarraconensis Conc. Patres regulam quamdam constituerint dierum Festorum, quibus pro illorum conditione, et discrimine populi Divino interesse Sacrificio, et servilibus operibus abstinere, et aliorum, quibus Missae tantum interesse deberent, tributa postmodum libertate vacandi Operibus servilibus, felic. record. Benedictus XIII. disposita in eadem Provinciali Synodo ad preces Episcoporum approbavit; quo exemplo alii subinde Hispaniarum Antistites excitati, ipsi humiliter supplicarunt, ut ad minuendum nimis auctum Festorum numerum, liceret eis etiam servare Regulam in praefato Tarraconensi Concil. provide constitutam, quorum instantiae, ipso annuente, exinde omnium fere Hispaniarum Dioecesum uniformitas in dierum Festorum celebratione, et ritu exorta est.

84 Varii etiam Regni Poloniae Episcopi ipsi per litteras significarunt, suis in amplis Dioecesibus aestivo tempore incolas, agrorum culturae, et aliis servilibus operibus, quibus vivunt et sustentantur, dantes operam, difficillime ab illis abstinere posse diebus Festis inter hebdomadam occurrentibus; Enixe propterea ipsum rogarunt, ut quae per hebdomadam aestivo tempore occurrunt Festa, in dies Dominicos transferret, excepto Festo Assumptionis B. M. V. Quorum petitio per ipsum Sanctissimum, maturo praemisso examine exaudita, in Regionibus illis optatam ab Episcopis, et populis tranquillitatem peperit.

Complures alii Catholici Orbis, et praesertim Italiae Episcopi, qua voce, qua scriptis improbantes abusum Mercatuum, et Nundinarum, quae fieri solent diebus Festis, rationem ab ipso petierunt, qua grassanti in die malo occurri possit? Et ipse respondit, quod inter modos propositos, atque servandos in imminutione, ac celebratione Festorum praecipuus ille est, quo inter ipsos Festos dies discrimen constituitur; Etenim in diebus Dominicis, itemque in Celebritatibus Domini, B. M. V. ac in aliis solemnioribus in memorato peculiari suo scripto indicatis, debet Christianus populus, nedum interesse Divino Sacrificio, sed etiam abstinere ab operibus vetitis; In ceteris vero Festis minus solemnibus imposita est Christifidelibus obligatio interessendi Missae Sacrificio, tradita in reliquis cuique illorum potestate ea faciendi, quae fieri solent diebus ferialibus. 85

Postremo, plurimis ab ipso eruditissime ad rem adductis, a nobis brevitatis gratia omissis, concludit, quod in transgressione Festorum nulla valet consuetudo, etiam immemorabilis, ut in *Barchinonen. Observationis Festorum*, Mercatores Barcinonenses, qui contendenbant posse vendere merces suas diebus Festis, consuetudine ad id immemorabili fulti; *Sac. Congreg. Conc. die* 13. *Maji* 1669. respondit; *Id Mercatoribus non licere, quacumque consuetudine immemorabili nequaquam obstante.* Et denuo reproposita causa a dictis Mercatoribus validiore conatu objectae consuetudini immemorabili insistentibus, eadem Sacra Congr. 27. Martii 1683. in priori sententia, et Decreto perstitit, silentiumque Mercatoribus imposuit; et *in Ripana Mercatus*, contendentibus Civibus Ripanis contra Edictum Episcopi probibentibus fieri Mercatus diebus Festivis, id sibi licere ex consuetudine immemorabili; ac proposito Dubio, *An liceat Communitati, et hominibus Ripae habere Mercatum die Sabbati intus, vel extra Civitatem, quando occurrat, quod sit dies Festivus in cusu etc. Sacra Congr. Conc. die* 2. *Maji* 1711. respondit, *Negative, et amplius.* Quod decretum sua auctoritate Apostolica comprobans instar Regulae esse vult, ac in omnibus temporalis suae ditionis Urbibus, et locis S. Sedi Apostolicae mediate, vel imme- 86

diate subjectis inviolabiliter observari precipit; refertque ad id *c. Omnes* 1. *de Feriis*, Constitut. 5. in ordine Bullarii S. Pii V. dicitque communem esse sententiam quod Mercatus fieri non possit diebus Festis, sed sit transferendus in antecedentem, vel subsequentem diem, si Festum inciderit; Ac huic Regulae inhaerens ipsemet facultatem concessit die 9. Maji 1742. Viro nobili Ferrariensi habendi Mercatum in suo Rure qualibet feria quinta, dummodo in illa non inciderit Festum de praecepto, quo casu Mercatus transferretur in feriam quartam. Qua de re omnem dubitandi ansam praecidens, mandat Episcopis omnibus temporalis suae Ditionis, ne in Dioecesum suarum Urbibus, et locis Mercatus fieri Festis diebus patiantur.

87 De Nundinis autem inter alia haec ad literam habet. « Inter Nundinas, quae in Provinciis Nostris aguntur, illustriores, ut bene nostis, sunt » Senogallienses protractae multis diebus; cum » Anconitanam Ecclesiam Senogaliensi finitimam » regeremus non sine moerore intelleximus tempore Nundinarum ea omnia fieri Festo etiam » die, quae aliis hebdomadae diebus Divino cultui » non consecratis, peragebatur; Huic malo occurrere satagentes, die 24. Augusti superioris anni » Constitutionem nostram de Nundinis Senogalliensibus publicavimus, qua praeter cetera jussimus, ut diebus Festis apothecae clauderentur, neque matutinis horis, aut vespertino tempore, quibus Divina Officia in Ecclesiis celebrantur, vel Dei Verbum populo annunciatur, contractus fierent. Imminutum vero hac de causa » saecularibus negotiis tempus compensaturi, » Nundinarum dies cum iisdem privilegiis, et immunitatibus opportune multiplicavimus: Executioni debitae jussa Nostra hoc anno mandata, » meliorem, atque utiliorem rerum ordinem pepererunt, magnum omnium Civium, et bene » moratorum hominum solatio.

88 » Idipsum, Venerabiles Fratres, et Vos agite. » Constituite Auctoritate Nostra, matutinas, et » vespertinas horas, quibus Festo die, quo Nundinae habentur, claudi debeant apothecae, nec » publica possint exerceri commercia, ut qui ad » Nundinas confluxerint, Missae Sacrificio, et » Divinis Officiis intersint, aliisque Christianis » operibus Festum sanctificent. Vigilate, ut plene, et exacte impleantur. Nos autem per publicum Edictum non praetermittemus extendere » Nundinarum privilegia ad diem sequentem, qui » Festus non erit, temporalia negotia paucorum » horarum spatio propter Dei cultum, et animarum salutem intermissa, integri diei accessione » commode peragantur.

89 » Haec sunt, Venerabiles Fratres, quae post » maturum examen, auditamque gravium, atque » doctorum Virorum sententiam de proposita » quaestione, Vobis significanda censuimus, quibus omnibus Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

Datum Romae apud S. Mariam Majorem die quinta Novembris 1745. Pontificatus Nostri anno sexto.

Regulares teneri inter Festa de praecepto observare Festum sui Sancti Fundatoris, tam quoad Forum, quam quoad Chorum, colligitur ex concessione facta Ordini Sancti Benedicti a Benedicto XIII. die 24. Januarii 1727. omnibus utriusque sexus sub regula ipsius Sancti militantibus indulgendo, quod quoties Festum Sancti Benedicti incidit in aliquam diem Majoris hebdomadae, transferatur tamquam ad diem propriam, ad feriam tertiam post Dominicam in Albis, *ut in celebratione Festi, et Officii Sancti Patriarchae omnes Monachi, et Moniales ejusdem Regulam profitentes uniformiter conveniant*; sunt haec verba Indulti, ubi, ut vides, cum Festum, et Officium distincte ponantur, videntur importare diversa, adeoque festivationem quoad Forum *per Festum*, et Horas Canonicas quoad Chorum *per Officium*; qualem Decreti sensum facit Doctissimus P. Merati, dum in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium *num*. 350. haec notat verba: « Festum S. Benedicti quoties incidit in aliquam diem majoris hebdomadae, ab omnibus utriusque sexus sub Regula Sancti Benedicti militantibus transferendum est tam quoad Forum, quam quoad Chorum, » *ut dictum est in allegato Decreto supra in Indice num*. 270. *emanato die* 23. *Januar*. 1727. sub quo *num*. 270. sequens affert Decretum: « Festum » S. Benedicti, quod habet annexum Forum, incidens in aliquam diem majoris hebdomadae, » transfertur ad feriam tertiam post Dominicam » in Albis tamquam diem propriam, translato » quocumque alio Officio etiam aequalis ritus in » eo occurrente; *Sac. Rit. Cong.* 6. *Sept.* 1727. *in Fulden*. Idem antea statuerat pro omnibus Monachis, et monialibus Ord. S. Benedicti, Bened. Papa XIII. die 23. Januar. 1727. Haec ibi. 90

Ejusdem opinionis est Gujetus qui *lib*. 1. *cap*. 14. *qu*. 2. 3. *et* 4. *lib*. 2. *cap*. 19. *qu*. 3. vult Festum S. Fundatoris debere esse de praecepto, etiam quoad Forum, cum in Religione a se fundata instar Patroni principalis loci habeatur. Nec id repugnare videtur Constitutioni Urbani VIII. incipien. *Universa* §. 2. quum ibi statuat inter Festa de praecepto observanda etiam esse Festum principalis Patroni cujuscumque Civitatis, Oppidi, vel Pagi. Tum quia in occurrentia Fundatoris, seu Patroni Religionis, et Patroni principalis loci Regulares, praeferenter ad Patronum loci, solemnizant Festum sui Fundatoris, ex variis Decretis Sacrae Rit. Congreg. et signanter *in Senogallien*. 22. *Januar*. 1680. *in una Urbis*; *et Orbis* 2. *Jul*. 1704. *in Burgen*. 25. *Jul*. 1736. *et in Me-* 91

chlinen. 16. *Februar.* 1737. relatis a Merati in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium ; et a P. Cavalieri *tom.* 2. *par.* 1. *c.* 26. *de occurrentia, seu translatione Festorum ;* Unde si Regulares tenentur ad festivandum etiam quoad Forum Festum principalis Patroni loci , quod apud ipsos cedit Festo sui Fundatoris, a fortiori tenebuntur ad Festum sui S. Fundatoris per tritam Regulam, *Si id de quo minus videtur inesse, et inest, igitur et de quo magis: Authent. Multo magis, Cod. de Sacrosanctis Eccl.* Accedit inveterata consuetudo apud Regulares celebrandi Vigiliam etiam cum Officio, et jejunio et solemnizandi prae omnibus tamquam de praecepto Festum sui respectivi Fundatoris , quae consuetudo est optima Legum interpres, *c. Cum dilectus* 8. *de consuetud. l. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus.* Quamvis alioquin eruditissimus P. Cavalieri *loc. cit. cap* 13. *num.* 2. *in fine,* reputet Festum Fundatoris Religionis feriationem non importare, sed solemnitatem.

92 In veteri Lege celebrabantur , et adhuc celebrantur in dies ab Hebraeis, ultra Sabbatum qualibet hebdomada in memoriam creationis Mundi, quolibet anno septem aliae peculiares Festivitates, nempe Pascha, Pentecostes, Scenopegia, Encaennia , Neomenia, Expiatio, et Collecta.

93 Prima igitur solemnitas erat *Pascha ,* in qua Agnus immolabatur, et interdicto fermento, solis azymis panibus vesci licebat : Haec solemnia septem diebus celebrabantur primo mense Hebraeorum *Nisan,* nostro Martio in plenilunio correspondente, Deo sic praecipiente in gratiarum actionem liberationis Israelitici populi ab Ægypto, et servitute Pharaonis, uti habetur *Levitici cap.* 23. *num.* 6. ibi : « Quintadecima die mensis hujus, » solemnitas Azymorum Domini est , septemque » diebus Azyma comedetis, Dies primus erit vo» bis celeberrimus , et Sanctus ; omne opus ser» vile non facietis in eo.

94 Secunda erat Festivitas *Pentecostes* habraice nuncupata etiam *Sabahot ,* idest Festivitas post septem hebdomodas solemnizata 50. diebus post Pascha mense *Sivan,* nostro Majo correspondente, in memoriam Legis a Deo traditae Moysi in duabus lapideis tabulis *Levitici cap.* 23. *num.* 16. imperata his verbis: *Et vocabitis hunc diem celeberrimum , atque sanctissimum , omne opus servile non facietis in eo.*

95 Tertia erat *Scenopegia,* idest Festivitas Tabernaculorum vulgo *Frascate,* et hebraice *Sukot* solemnizata septem diebus mense *Tirsi,* correspondente nostro Septembri , et ad commemorandum beneficium Divinae protectionis , et deductionis per desertum, ubi sub tentoriis, seu tabernaculis ipsi Hebraei habitaverunt pasti manna eis de Coelo praestita ; et haec Festivitas habetur praecepta Levitici c. 23. n. 34. ibi: *A* 15. *die mensis hujus erunt Feriae tabernaculorum septem diebus Domino.*

In his tribus assignatis Solemnitatibus tenebantur Hebraei quotannis Hierosolymitanum Templum invisere , juxta praeceptum eis impositum Deuteronomii cap. 16. ibi : « Tribus vicibus per » annum apparebit omne masculinum tuum in » conspectu Domini Dei in loco , quem elegerit, » in solemnitate Azymorum , et in solemnitate » Hebdomadarum , et in solemnitate Tabernacu» lorum. 96

Quarta erat Festivitas Encenniorum, idest novae purgationis, seu dedicationis Templi, et celebrabatur per dies octo mense *Casleu* correspondente nostro Novembri in memoriam novae dedicationis Templi factae sub Juda Machabaeo juxta id , quod habetur 1. Machabeor. cap. 4. num. 59. ibi : « Et statuit Judas et Fratres ejus , et » universa Ecclesia Israel, ut agatur dies de» dicationis Altaris in temporibus suis ab anno » in annum per dies octo a quinta , et vicesima » die mensis Casleu cum laetitia, et gaudio. 97

Quinta erat *Neomenia,* idest novilunum, quae Festivitas *Tubarum* celebrabatur prima die mensis septimi, idest Septembris, in memoriam liberationis Isaac , quando Abraham invenit arietem haerentem cornibus , quem repraesentabant per cornua, quibus buccinabant : Haecque Festivitas erat eis indicta Levit. cap. 23. n. 24. ibi : « Lo» cutusque est Dominus ad Moysen dicens: Lo» quere filiis Israel ; Mense septimo , prima die » mensis , erit vobis Sabbatum memoriale, clan» gentibus tubis , et vocabitur Sanctum ; omne » opus servile non facietis in eo. 98

Sexta erat Solemnitas *Expiationis* nuncupata a Judaeis *Jomakiphurim ,* ac celebrabatur decima die mensis septimi, idest Septembris in memoriam illius beneficii , quo Deus ad preces Moysis propitiatus est peccato Idolatriae populi de adoratione Vituli in Deserto, et tenebantur tali die ad strictum jejunium in signum veridicae poenitentiae, juxta praeceptum eis impositum Levit. cap. 23. num. 27. ibi : « Decima die mensis hujus se» ptimi , dies expiationum erit celeberrimus , et » vocabitur sanctus, affligetisque animas vestras » in eo, et offeretis holocaustum Domino. Omne » opus servile non facietis in tempore diei hujus. 99

Septima erat Festivitas *Collectae ,* seu *Coectus* celebrata die 22. mensis septimi, idest Septembris in octava Solemnitatis Tabernaculorum, ut sicut illa erat in memoriam Divinae protectionis, et deductionis per desertum, sic haec ultima in ejus octava commemoraret singulare Divinum beneficium, quo omnes in unum collecti, et unitim introducti fuerant in Terram Promissionis ; et haec Festivitas legitur eis indicta Levitic. cap. 23. num. 36. ibi: « Dies quoque octavus erit celeberrimus, at» que Sanctissimus ; et offeretis holocaustum Do» mino ; est enim coetus , atque collectae, omne » opus servile non facietis in eo. 100

101 Extincta veteri lege una cum dictis suis Festivitatibus, Sancta Mater Ecclesia nova Domini Sponsa, in nova Lege usque in Mundi finem perseveratura, afflata Sancto Spiritu, alias celebrandas Solemnitates substituit, uberius, ac vivius figuras, ac Mysteria in illis contenta exprimentes. Sabbati igitur loco substituta est Sanctificatio Dominicae, quae est prima dies a Deo creata, in qua manna primum Deus pluere fecit in deserto, in qua Christus resurrexit, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, *ex Concilio Palaestino celebrato sub Victore II.*

102 Paschati Azymorum successit Pascha Resurrectionis pro stabilienda puritate, et sinceritate vitae Fidelium in evitando malitiae, et peccati fermento, juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth. cap.* 5. *num.* 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiae, et nequitiae, sed in azymis sinceritatis, et veritatis; Ipse enim resurrexit propter sanctificationem nostram: ad Roman. cap.* 4. *n.* 25.

103 Festivitati Pentecostes Hebraeorum pro Lege a Deo data Moysi in duabus lapideis tabulis, respondet nostra Solemnitas Pentecostes, in qua Spiritus Sanctus in igneis linguis supra Apostolos, et Discipulos descendit, imprimens in eorum cordibus Legem Caritatis in his duobus praeceptis restrictam; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo .... et proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis universa Lex pendet, et Prophetae; Matth. cap.* 22. *n.* 27. *et seq.*

104 Festivitati Scenopaegiae, seu Tabernaculorum pro manna comesta ab Hebraeis in deserto, respondet Solemnitas Sanctissimi Sacramenti Eucharistiae, quae est vera coelestis manna summa Dei clementia ad spiritualem, et perpetuam vitam animabus nostris elargita: *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt.... Ego sum Panis vivus, qui de Coelo descendi; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. Joann. c.* 6. *n.* 49. *et seq.*

105 Pro Festivitate Encaenniorum, seu nova dedicatione, et restauratione Templi indictae sunt dedicationes, et Consecrationes Ecclesiarum, et Solemnitates Beatae Mariae Virginis, quae est *Templum Domini, Sacrarium Spiritus Sancti*, ut canit Ecclesia in *Officio ejusdem Praesentationis* 21. *Novemb. Antiph. ad Magnificat. in* 2. *Vesp.*

106 Neomeniae, seu Festivitati Tubarum successit Solemnitas Apostolorum, qui sunt tubae Spiritus Sancti, et annunciatores Christi Mystici Isaac, per universum Orbem: *In omnem terram exivit sonus eorum et in fines Orbis terrae verba eorum. Psalm.* 18. *n.* 5. *Euntes in Mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae. Marc. cap.* 16. *num.* 15.

107 Festivitati Expiationis Idolatriae commissae in adoratione Vituli aurei in deserto, subingressae sunt solemnitates Sanctorum Martyrum, *qui tradiderunt corpora sua in mortem, ne servirent Idolis*, ut canit Ecclesia *in* 2. *Antiph. tertii Nocturni eorum Officii.*

Tandem Collectae Hebraeorum pro ingressu in terram Promissionis, correspondent Festivitates omnium Sanctorum, Confessorum, Virginum, et non Virginum, suis pro meritis ad coelestem Patriam, veram Promissionis terram, evectorum: Quorum cuilibet dictum est a Domino: *Euge serve bone, et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui Matth. cap.* 25. *num.* 21. Et omnes a nobis sic suppliciter deprecantur. *Quicumque in alta Syderum regnatis aula Principes, favete votis supplicum, qui dona Coeli flagitant. Ecclesia in Hymno ad Laudes Festi omnium Sanctorum. Sic D. Thomas in Summa* 1. 2. *qu.* 102. *art.* 4. *ad decimum. Clericatus in suis apicis italice impressis, verb. Encaennia per tot.* et alii 108

Pro Sanctificatione Festorum juvat hic adducere varia loca, et motiva Sacrae Scripturae. 109

Benedixit diei septimo, et sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus ut faceret, *Genes. c.* 2. *n.* 3.

Requies Sabbati sanctificata est Domino. *Exod. c.* 16. *n.* 23.

Sex diebus colligetis manna, in die autem septimo Sabbatum est Domini, idcirco non invenietur. *Exod.* 18. *n.* 26.

Videte ut Sabbatum custodiatis, quia signum est inter me, et vos in generationibus vestris. *Exod. c.* 31. *n.* 13.

Custodite Sabbatum meum, Sanctum est enim vobis; Qui polluerit illud, morte morietur; qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui ... Omnis, qui fecerit opus in hac die morietur: *Exod. c.* 31. *n.* 14. 15.

Custodiant Filii Israel Sabbatum, et celebrent in generationibus suis; Pactum est sempiternum inter me, et Filios Israel, signumque perpetuum. *Exod. c.* 31. n. 16.

Septimus dies erit vobis Sanctus, Sabbatum, et requies Domini; Qui fecerit opus in eo occidetur. *Exod. c.* 35. *n.* 2.

Custodite Sabbata mea ... dabo vobis pluvias temporibus suis, et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur. *Levitic. cap.* 26. *nu.* 2. *et* 4.

Filii Israel invenientes hominem in solitudine colligentem ligna in die Sabbati, jussu Dei, eum interfecerunt. *Num. c.* 15. *n.* 33. *ad* 36.

Dies septimus celeberrimus, et Sanctus erit vobis; omne opus servile non facietis in eo *Num. c.* 28. *n.* 25.

Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum, sicut praecepit tibi Dominus Deus tuus. *Deuteron. cap.* 5. *num.* 12.

Memento quod et ipse servieris in Ægypto, et eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, et brachio extento, idcirco praecepit tibi, ut observare dies Sabbati. *Deuteron. c.* 5. *n.* 15.

Quae est haec res mala, quam facitis, et profanatis diem Sabbati? Numquid non haec fecerunt Patres vestri, et adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, et super Civitatem hanc; Et vos additis iracundiam super Israel, violando Sabbatum; 2. *Esdrae c.* 12. *n.* 17. 18.

Neomeniam, et Sabbatum, et Festivitates alias non feram, iniqui sunt coetus vestri; Kalendas vestras, et Solemnitates vestras odivit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. *Isai. c.* 1. *num.* 13. 14.

Beatus vir... custodiens Sabbatum, ne polluat illud, custodiens manus suas, ne faciat omne opus malum *Isai. c.* 56. *n.* 2.

Qui custodierint Sabbata mea.... dabo eis in domo mea, et in muris meis locum, et nomen melius a filiis, et filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. *Isai. c.* 56. *n.* 4. 5.

Nolite portare pondera in diei Sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem, et nolite ejicere onera de domibus vestris in die Sabbati, et omne opus non facietis; Sanctificate diem Sabbati, *Jerem. c.* 17. *n.* 21. 22. Sabbata mea violaverunt vehementer, dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, et consumerem eos: *Ezechil. cap.* 20. *num.* 13. Odi, et projeci Festivitates vostras, et non capiam odorem coetuum vestrorum. *Amos c.* 5. *n.* 21.

Judaei, qui per necessitatem Nicanorem sequebantur, eum increpabant, quod in Sabbato vellet committere praelium. *Ne ita ferociter*, inquiebant, *et barbare feceris, sed honorem tribue diei Sanctificationis;* et post pauca: *Est Dominus in Coelis, qui jussit agi septimam diem* 2. *Machabaeor. cap.* 15. *num.* 2. *et* 4.

110 Lepidum est quod in Anglia Judaeus quidam nomine Salomon, postquam Sabbato in faetidam cloacam decidisset, nolletque ex ea extrahi, ne Sabbatum violasse videretur, coactus fuit etiam Dominico die in eadem remanere; Nam cum ille diceret, *Sabbata Sancta colo, de stercore surgere nolo:* Respondit Judex; *Sabbata nostra quidem Salomon celebrabis ibidem*. Sic ex aliis refert Beyerlinck *in Theatro vitae humanae tom.* 3. *verb. Festum litt. F.*

111 Hic ad eruditionem minus peritorum addere lubet quae de Sancto Bubone, seu Bovo Confessore, ac ejus Festo traduntur.

Bobo, seu Bovus, aut Bubus, vulgo *S. Bovo*, Nugherii, vulgo *Noghiers*, in Gallia Narbonensi ex nobilissimis, opulentissimis, ac Christianissimis Parentibus, Patre scilicet Adelfredo, et Matre Olinda natus, licet militarem vitam Patrem imitatus ageret, virtutibus tamen Christianis magis, ac magis in dies emicabat. Factus grandior Regionem ab irruentibus hostibus ex Hispania (quo tempore illa occupata Mauri, seu Saraceni vicina Galliae loca excurrentes populabantur) tuebatur. Cum vero Fraxinetum insulam continenti, in quo Bovus Arcem loco ditiore habebat, proximam occupassent, finitimosque populos assiduis excursionibus, et depraedationibus vexarent, Arcemque Bobonis demoliri niterentur; is Beatissimis Apostolis Petro, et Paulo vovit, se depositis armis, orphanorum, et viduarum curam suscepturum, semelque quovis anno per totum vitae suae spatium ipsorum limina deinceps petiturum, si de dictis hostibus victoriam reportasset. Quare cum illi per visum cum bono, ac fidenti animo esse jussissent, non modo Arcem illam cum paucis per medios hostes ingressus defendit, sed etiam illos ab insula depulit; Nam cum Rex illius Praefecti conjuge per vim potitus esset, Praefectus injuriam ulturus Bubonem clam in insulam cum peditibus, et equitibus admittit, qui plurimis ex hostibus repente eos adortus occisis Regi, et aliis ad nostram veram Fidem conversis parcens, insula penitus devastata, Regionem omnem finitimam omnino ab hostium metu liberavit.

Exinde vita Fratri sui occisori, Dei pro amore, concessa, quod vovit fideliter adimplens, orphanorum, et viduarum cura suscepta, ac singulis annis limina Apostolorum petens, hoc in itinere Roma in Patriam rediens, tandem gravi morbo correptus, animam Deo reddidit circa annum 986. die 22. Maji apud Viqueriam, seu Vichariam, aut potius, ut antiquis placuit Vicum Iriae, quod Derthonensis Dioecesis inter ipsam Derthonam, et Papiam, ad fluvium Stafforam Oppidum est praeclarum, nobile, et opulentum, ibique sepultus est, et si quod pecus, vel armentum transisset super ejus tumulum, illico corruens moriebatur, donec locus clatis ligneis septus est; deindeque ad ipsius honorem fuit constructum Monasterium Ordinis Benedictini cum Ecclesia illi sacrata, posita per viam, quae Magistra dicitur, in capite Suburbii S Petro dicati, distante viginti circiter passus ab Ecclesia nova eidem S. Boboni, seu Bovo etiam sacrata cum Conventu PP. Capuccinorum. 112

In Ecclesia Collegiata S. Laurentii dicti praeclari oppidi quiescit Corpus ipsius S. Bobonis, qui aliter Bobus, vulgo S. Bovo appellatur, et ut Protector principalis, et Advocatus tam Cleri, quam Oppidi, et Territorii Viqueriensis dicta die 22. Maji, solemni veneratione colitur, atque in Officio quotidiano, dum Suffragia Sanctorum recitantur, ejus commemoratio celebratur; Ibique, et alibi variis claruit, et in dies claret miraculis, ut videre est in ejus Legenda, quae extat Viqueriae in pervetusto Legendario de Vitis Sanctorum; quo utebantur Canonici Collegiatae San- 113

cti Laurentii in recitandis lectionibus ad Matutinum in Festivitatibus Sanctorum, et apud eruditissimos Bollandianos *ad dictam diem* 22. *Maji* doctissimum Philippum Ferrarium *in Catalogo Sanctorum Italiae, et in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt*; et apud alios, ex quibus sunt baec nostra collecta.

114 Quamvis tamen non omnes conveniant quoad diem sui decessus, et Festivitatis, aliis, inter quos dictus Ferrarius *loc. citat.* assignantibus ad diem 23. Maji, aliis ad diem 25. ejusdem Maji, ut Veronae coli asserit idem Ferrarius, aliis ad diem 22. ut rectius ex multis dicti Bollandiani *loc. cit.* insuper referentes, quod in Missali Mediolanensis Ecclesiae anni 1522. et in Breviario ejusdem Ecclesiae anni 1529. et 1560. secundum institutionem Sancti Ambrosii in Kalendario praefixo ista leguntur; *XI. Kalendas Junii S. Bovi Confessoris*, qui et Bovus appellatur, Laudae Pompejae, et Viqueriae, et passim alibi, tum in Officio, tum Missa de Communi Confessoris non Pontificis primo loco: Et discrepant insuper Scriptores quoad locum, in quo ipsius Sancti Corpus quiescat, aliis volentibus, ut supra, ipsum quiescere Viqueriae, aliis autem Papiae: Qui tamen facillime conciliari possunt si asseratur, primitus fuisse quidem sepultum Viqueriae, et ibidem per multum temporis quievisse, ubi adhuc in praesentiarum existit maximo culto venerata insignis ejus Reliquia in Ecclesia praeclarissimorum PP. Cappuccinorum ipsi Sancto sacrata; et ob ingruentium bellorum pericula, et hostiles incursiones Papiam translatum, ac multis evolutis annis fuisse ibidem in Ecclesia S. Apollinaris repertum in arca lapidea die 6. Februarii cum ejusmodi inscriptione: *Hic requiescit Corpus S. Bobonis*; multis luminaribus statim in ea Basilica, ac Stella supra tectum visis, ut ex aliis tradit dictus eruditissimus Ferrarius *l. c. in fine.*

115 Viqueriae autem nihilominus recitantur sequentes Orationes mihi illinc fideliter transmissae, una cum pia ipsius Sancti Imagine impressa, et inscriptione adjecta.

Oratio S. Bovi Conf. 22. Maji.

» Propitiare nobis, quaesumus Domine, famu-
» lis tuis per hujus Sancti gloriosi Confessoris
» tui Bovi, qui in praesenti requiescit Ecclesia,
» merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab
» omnibus semper protegamur adversis. Per Do-
» minum etc.

Alia Oratio ejusdem.

» Deus qui in praeclara S. Bovi Confessoris
» tui inventione praefulgidam de Coelis stellam
» visibiliter radiare fecisti, ut ipsum in S. Apol-
» linaris Ecclesia vere requiescere demonstrares:
» concede propitius, ut quod a Te suppliciter
» petimus, ejus pia nobis intercessione donetur.
» Per Dominum etc.

Inscriptio vero supradictae ipsius Sancti Imagini adjecta, haec est.

» Imagini di S. Bovo Confessore, e Protettore
» dell'Insigne Luogo di Voghera, e difensore delli
» Armenti, una Reliquia del quale è con ogni
» riverenza collocata nella Chiesa de'Padri Cap-
» puccini del detto Luogo, quale divotamente
» viene da Popoli adorata, e tale Immagine è de-
» dicata alla gloria di Dio, ed al merito dello
» stesso Santo, che ci preservi li bestiami, ed
» armenti, e ci difenda da ogni male.

Can. Graminea scul. super lic. 1717.

SUPPLEMENTA AUCTORIS

Festi dies in pietatis operibus, non in negotiis 116 saecularibus sunt transigendi. Benedictus XIV. tom. 1. Constit. 144. incip. *Ab eo tempore* §. 17. Festi dies non sunt omnes aeque solemnes. Idem 117 *ibid.* §. 7. Festorum dierum observantia arctiori 118 praecepto fuit in lege veteri injuncta, quam nunc in Ecclesiasticis legibus. Idem *ibid.* §. 10. Festis 119 diebus prohibentur mercatus rerum venalium. Nundinae vero tolerantur sub certis conditioni- 120 bus, nempe ut ipsis diebus Festis tempore nundinarum occurrentibus apothecae claudantur, et Religioni, ac pietati opera detur. Idem *ibid.* et Constitut. 105. incip. *Paternae Caritatis*, in qua 121 ut in Civitate Senogalliensi tempore nundinarum diebus Festis de praecepto a servilibus operibus abstineatur, prorogatur tempus ad dictas nundinas per alios quinque dies peragendas.

In Dioecesi, ubi adest consuetudo exercendi 122 artem barbitonsoriam, etiam die festo, permitti potest; sed tantummodo definitis diebus, non vero omnibus. Benedict. XIV. *Institut. Eccl.* 43. *per tot.* Opus est tamen servile, nec nisi ex consuetudine tolerandum; *ibid.* §. 2.

Opera servilia diebus festis prohibentur, ne 123 ruralibus quidem exceptis. Conceduntur tamen, si urgeat vera et non affectata necessitas. Affectata vero illa diceretur; in qua opera, quae diebus praecedentibus fieri possent, ad diem sanctum transferentur. Petenda est tamen a Superiore facultas, si quid insurgat necessitatis. Hanc vero facultatem dare solet Episcopus Parochis ruralibus in ordine ad opera agrestia, qualia se haberent oneratio plaustrorum, collectio frugum, et fructuum, herbam secare, colligere foenum, quando periculum imminet verae tempestatis, vel quando die sequenti transferenda sunt in Ci-

vitatem, nec posset commode id differri. *Instit. Eccles.* 55. §. 33. *et seqq.*

Molitores non possunt molitioni imcumbere, etiamsi molendinum aqua, vel vento, seu jumentis volvatur; non possunt, inquam seclusa consuetudine, vel necessitate: quae necessitas si adsit, in Dioecesi Bononiensi facultas non a Parocho, sed ab Archiepiscopo conceditur, *ibid.* §. 27.

124 Piscatio inter opera servilia, die festo vetita, referenda est; si tamen necessitas urgeat piscandi, eo quod statis anni diebus fiat transitus piscium, quo elapso temporis articulo piscatio eorum nulla fieret; tunc pauperioribus piscatoribus datum est, ut operi illi incumbere possint, dummodo id non praestent die Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, et Corporis Christi, juxta ac olim concessum fuit Trevirensibus ab Alexandro III. de Synodo Dioec. *lib.* 13. *cap.* 18. §. 10. *nov. edit.*

125 Festi dies in Ecclesiis non Parochialibus ita sunt celebrandi, ut non avertatur populus ab Ecclesia Parochiali. Idem Constitut. 42. incipien.

126 *Etsi minime* §. 15. Festi dies Ecclesiae Latinae observari debent a Graecis degentibus in Italia, et insulis adjacentibus. Idem Constitut. 57. incip.

127 *Et si Pastoralis* §. 9. Festorum dierum distributio per annum juxta Kalendarium Gregorianum ab Italo-Graecis est servanda. Idem *ibid.*

128 Festorum dierum imminutio communiter expetita; absque Episcoporum consensu a Pontifice declaratur non statuenda. Idem in cit. Constitut.

129 *Ab eo tempore* §. 15. Festorum dierum reductio conceditur pro nonnullis Dioecesibus Hispaniae.

130 Idem Constitut. 62. incip. *Cum sicut.* Festorum dierum reductio conceditur pro Dioecesi Niciensi cum conditionibus opportunis adhuc in ipsis Sacrum audiendi. Idem Constit. 128. incip. *Inter*

131 *sollicitas.* Festis dies aestivis mensibus occurrentes infra hebdomadas, ad dies Dominicos transferuntur pro nonnullis locis Regni Poloniae ob agriculturae necessitatem. Idem Constitut. 138. incip. *Nuper.* Excepto Festo assumptionis B. M. V. idem *ibid.* Et nihil immutato quoad ordinem Divinorum Officiorum. Idem *ibid.*

132 Festorum dierum imminutio ab Urbano VIII. olim facta assignatur a Benedicto XIII. tom. 2.

133 Constitut. 63. incip. *Non multi menses.* Nova eorumdem imminutio a multis Episcopis, aliisque

134 gravibus viris optatur. Idem *ibid.* Pontifex nihil decreturus sine consilio, rationes in utramque partem colligit, et varios illius exequendae modos demonstrat in peculiari dissertatione, quae per

135 Ecclesias fuit transmissa. Idem *ibid.* Acceptis quadraginta diversi Ordinis Consultorum sententiis, ex consensione majoris partis nihil generaliter praecipere statuit, sed peculiarem Episcoporum instantiam expectare. Idem *ibid.*

136 Modum vero illum sibi servandum proponit, quem Tarraconensis Concilii Patres excogitarunt, ipsisque petentibus Benedictus XIII. approbavit; Ut scilicet firmum remaneat praeceptum audiendi Missam, sed liceat in aliquibus Festis opera servilia exercere. Idem *ibid.* Dissentiones inter do- 137
ctos viros diversa sentientes exortae cum in Ecclesiasticae pacis perturbationem vergerent, a Pontifice sedantur, interdicta scriptorum quorumcumque publicatione super hujusmodi reductionis negotio sub gravissimis poenis, ac Censuris Papae reservatis, ne quis in posterum libros, scripturas, vel alia opera quaecumque audeat typis imprimere, seu aliter in lucem edere, in quibus de imminutione dierum Festorum de praecepto, sive pro ea, sive contra eam, agatur. Idem *ibid.*

Festorum aliquot dierum observantia in Regno 138
Siciliae citra Pharum, et in Dioecesibus Messanensi, et Panormitana reducitur juxta methodum supra expositam. Idem tom. 2. Const. 65. incip. *Cum sicut quadam.* Festis diebus personatos ince- 139
dere fideles in universa ditione Ecclesiastica prohibetur. Idem Constitut. 45. incip. *Inter caetera.* Item circumforanei saltatores, scurrones, et hujusmodi saltem matutinis horis, et ante expleta Officia Vespertina populum detinere vetantur. Idem *ibid.*

Hic juvat adducere Catalogum italico idiomate 140
impressum de' Vescovi, e Diocesi, che sinora, cioè sino all'anno 1748. hanno ricercata, ed eseguita la facoltà di sminuire le Feste di precetto, quanto sia per potere attendere alle opere servili.

NE' REGNI DELLE SPAGNE

Le Città e Diocesi

Di Ceuta. | Di Mondoguedo.
Di Siviglia. | Di Malaga.

PER ISTANZE FATTE DAL FU RE CATTOLICO FILIPPO V.

Le Città e Diocesi

Di Vagliadolid. | Di Calahorra.
Di Salamanca. | Di Olivares.
Di Jaen.

Le Città e Diocesi

Di Compostella. | Di Tui.
Di Plasenzia.

Le Città e Diocesi

Di Guadix. | Di Balbastro.
Di Huesca. | Di Tarazona.
Di Teruel.

Le Città e Diocesi

Di Saragozza.	Di Oviedo.
Di Pamplona.	Di Tudella, e Villa di Fiteto Nullius.
Di Albarazin.	
Di Jacca.	

La Città e Diocesi di Cadice.
Alcune Università della Diocesi di Badajoz.

IN FIANDRA

La Città e Diocesi d'Ipri.

IN SARDEGNA

La Città e Diocesi di Cagliari

IN POLONIA

Le Città e Diocesi

Di Cracovia.	Di Posnania.
Di Vilna.	Di Uladislevia.

IN GERMANIA

Le Città e Diocesi

Di Liegi.	Di Basilea.

IN SICILIA

Le Città e Diocesi

Di Siracusa.	Di Girgenti.
Di Patti.	Di Cefalù.

NELLO STATO ECCLESIASTICO

Le Città e Diocesi

Di Fermo.	Di Ferentino.
D'Ascoli.	Di Sezza.
Di Montalto.	Di Terracina.
Di Ripa Transona.	Di Piperno.

IN TOSCANA

Le Città e Diocesi

Di Pienza.	Di Chiusi.
Di Masra di Siena.	Di Grosseto.
Di Montalcino.	Di Soana.

NEL CONTADO DI NIZZA
La Città e Diocesi di Nizza

Sic expresse in fine Libri *Raccolta di Scritture*, sub dat. *In Lucca* 1748.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Quatuor potissimum hic sunt discutienda. I. Quis possit indicere dies festos? II. Quid importet observatio dierum Festorum? III. Quis possit dispensare super observatione dierum festorum? IV. Quis animadvertere possit in Violatores dierum Festorum?

Ad primum quod attinet, Potestati saeculari 141 jus haud est indicendi hos, de quibus agimus, dies festos; Capon. *discept.* 208. *num.* 25. *Cortiad. decis.* 171. *num.* 8. *et sequent.* Jus hoc est Summi Pontificis in toto Orbe, et Episcopi in sua Dioecesi. Non ignoro quod sunt, qui autumant, Episcopum post Constitutionem Urbani VIII. haud posse amplius dies festos indicere; Capon. *dict. discept.* 208. *num.* 36. Ventriglia *in prax. Jur. Eccles. part.* 1. *adnot.* 16. §. 1. *n.* 3. Sed posse alii, et quidem rectius, sentiunt: *quum* (ut ait Romagner. *ad Synodal. Gerunden. lib.* 2. *tit.* 1. *c.* 1. *num.* 11.) *textualiter in ea solum legatur admonitio facta Episcopis, ut se abstineant publicare novas festivitates ultra in dicta Constitutione praescriptas, non autem clausula aliqua facultatem eis de jure competentem abdicans.* Confer. etiam Gonzal. *in cap. final. num.* 17. *Feriis.*

Debet vero Episcopus dies festos indicere, cum consensu Cleri. An item adhibere debeat consensum Populi, controversia est. Adhibere utique debere de jure, vigore mox dicti *cap. final. de Feriis*, nequaquam vero de consuetudine, quae jus in hac parte abrogavit, tenent Romagur. *ubi supra num.* 12. Fagnan. *in cit. cap. final. num.* 31. *et sequent. de feriis.* Zypaeus *in nov. jur. pontific. tit. de feriis n.* 3. Cortiad. *dist. decis.* 171. *num.* 16.

Hinc autem patet quid sentiendum sit de propositione illa generali ab Auctori *num.* 10. his verbis firmata: *Festa de praecepto servanda institui non possunt invito Populo.* Si enim intellexit Auctor de diebus festis indictis a Summo Pontifice, manifesto erravit, quum Summus Pontifex adhibere haud teneatur consensum Populi. Sin autem de diebus festis intellexit ab Episcopo indictis, imbrobari nequit, quum sint et hodie qui sentiant, teneri Episcopum adhibere consensum Populi.

Tametsi autem Potestas saecularis indicere haud valeat dies festos, potest tamen dies festos a Summo Pontifice, vel Episcopo indictos munire adjectione poenas; Fagnan. *in cap. Conquestus n.* 72. *de feriis.* Pignatell. *consult. Canon. tom.* 1. *consult.* 8. *num.* 2. Bellet. *disquisit. Cleric. tit. de fav. Cler. real.* §. 5. *num.* 101. Barbos. *de offic. et potestat. Episcop. allegat.* 105. *num.* 42.

Quod concernit secundum, duo observantia fe- 142 storum importat praecepta: alterum *affirmativum* audiendi Missam, *negativum* alterum cessandi ab operibus servilibus: Plures circa utrumque hoc

praeceptum occurrunt quaestiones. De piscatione praesertim disputatur, an ea veniat sub praecepto negativo? Vide si lubet Romaguer. *ad Synodal. Gerund. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 5. *per tot.*

43 Quoad tertium, solius superioris Ecclesiastici est dispensare super observatione dierum festorum. Potestati saeculari minimo est jus hoc; Pignatell. *Consult. Canon. tom.* 1. *consult.* 8. *num.* 3. Pilaja *decis. Canon. lib.* 1. *decis.* 7. *num.* 98. An autem dicta dispensatio gratis, et quibus in casibus concedi debeat, tradunt Capon. *discept.* 211. *et* Rursus *discept.* 212.utrobique *fere per tot.* Barbos. *de Paroch. cap.* 16. *per tot.*

144 Restat, ut de quarto et ultimo disseratur. Porro separandi sunt ii, qui ratione personae subjecti sunt Episcopo: nam hos puniro non potest nisi ipse Episcopus ob violationem dierum festorum. Quoad vero caeteros, locum esse praeventioni inter Judicem Ecclesiasticum, aut saecularem post Constitutionem Sancti Pii V. tenent Capon. *discep.* 208. *num.* 27. Tondut. *de Praevent. part.* 2. *cap.* 29. *num.* 38. *et seq.* Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.* 2. *tit.* 9. *num.* 6. Romaguer. *ad Synod. Gerund. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 1. *n.*21. qui *num.* 22. subdit: « Non tamen si ab Episcopo, aut alio ad » quem spectat, verbo, aut scriptis sit data licen- » tia laborandi in talibus diebus, nam tali casu » non possunt Potestates saeculares eos punire, » etiam non exhibeantur tales licentiae.

Verum si violatio versetur circa praeceptum non *negativum*, sed *affirmativum*, congruentius videtur, ut procedat unus Judex Ecclesiasticus, non item Judex saecularis; Rousseaud de la Combe *in sua Jurisprudentia Canonica, verb. Festi dies, num.* 7.

FEUDUM

SUMMARIUM

ARTICULUS I. — *Feudum quoad ea, quae concernunt ejus Originem, Naturam, et Divisionem.*

1. Feudum, unde originem habeat, et trahat controvertitur inter Doctores. — 2. Probabilius originem trahit a Longobardis. — 3. Feudi nomen derivatur a fide, seu fidelitate. — 4. Feudum definitur. — 5. Exponuntur singulae particulae definitionis, *usque ad n.* 9. — 10. Feudum dividitur primo in Feudum proprium, et improprium, et quid sit utrumque. — 11. In dubio omne Feudum praesumitur proprium. — 12. Secundo, dividitur Feudum in Regale, et non Regale, et quid sit. — 13. Tertio, dividitur Feudum in Nobile, et ignobile, et quid sit utrumque. — 14. Quarto, dividitur Feudum in Ligium, et non Ligium, et quid sit Feudum Ligium, et unde derivatur nomen *Ligium*. — 15. Non potest quis a duobus Dominis distinctis, seu Regibus Feuda Ligia accipere. — 16. Feuda Ligia non nisi a Supremis Principibus Superiorem non agnoscentibus dari possunt. — 17. Feudum non Ligium quid sit. — 18. Quinto dividitur Feudum in Ecclesiasticum, et Saeculare, seu Laicale, et quid sit utrumque. — 19. Episcopi, et alii Clerici habentes Feudum Saeculare, seu Laicale in causa Feudali subjiciuntur Domino Saeculari. — 20. Sexto, dividitur Feudum in Novum, et antiquum, et quid sit utrumque. — 21. Septimo, dividitur Feudum in Haereditarium, et in Feudum familiae, seu ex pacto, et providentia, et quid sit utrumque. — 22. Octavo, dividitur Feudum in Masculinum, et femineum, et quid sit utrumque. — 23. Alii dicunt etiam illud Feudum esse femineum, in quo ex speciali Investitura et foeminae succedere possunt, etsi primitus collatum sit Masculo. — 24. In utroque tali Feudo femineo feminae nequeunt succedere, nisi Masculis deficientibus. — 25. Nono, dividitur Feudum in Francum, et non Francum, et quid sit utrumque. — 26. Decimo, dividitur Feudum in Reale, et Personale, et quid sit utrumque. — 27. Feudum Personale aliud dicitur *de Camera*, et quid sit. — 28. Aliud dicitur *de Cavena*, et quid sit. — 29. Cavena quid sit. — 30. Aliud est *Guardiae*, et quid sit. — 31. Aliud est *Gastaldiae*, et quid sit. — 32. Aliud est *Soldatae*, et quid sit. — 33. Cuncta dicta Feuda Personalia dicuntur tantum improprie Feuda. — 34. 35. Quid sit Feudum Ecclesiasticum in sensu stricto. — 36. De ejus origine et occasionibus. — 37. 39. An in dubio *proprium* vel *improprium* censeri debeat. — 40. An subsit juri communi feudali.

ARTICULUS II. — *Quoad ea, quae concernunt illos, qui dare, accipere, et succedere possunt in Feudum.*

1. In Feudum dare possunt omnes, et soli rerum suarum administrationem habentes. — 2. Etiam Plebeii, et Feminae dare possunt in Feudum bona sua allodialia. — 3. Episcopi, Abbates, ac ceteri Praelati, et Superiores Ecclesiastici adhibitis requisitis Juris solemnitatibus possunt in novum Feudum concedere bona Ecclesiae. — 4. Immo Ecclesiarum Praelati possunt etiam sine Juris solemnitatibus in Feudum concedere bona Ecclesiastica ab antiquo in Feudum dari solita. — 5. Etiam minor potest Antiquum Feudum concedere, licet non possit Novum. — 6. Papa noviter assumptus in Summum Pontificem debet promittere, et jurare de non infeudandis Civitatibus, Oppidis, et locis S. R. E. et post Coronationem debet suis literis confirmare. — 7. Hujusmodi infeudationes consulentes, easque Summo Pontifici per se, vel alium insinuantes, vel suadentes Excommunicationis poenam, confiscationis bonorum, et privationis Dignitatum, ac Beneficiorum eo ipso incurrunt. — 8. Cardinales in assumptione pilei, et Sede Vacante in Conclavi jurare debent Constitutionem S. Pii observare, eique non contravenire, nec Pontificibus contrafacientibus consentire, nec absolutionem a juramento petere, nec oblatam, aut concessam acceptare. — 9. Civitates, Oppida, Loca Romanae Ecclesiae etiam infeudari, seu alienari solita ad Sedem Apostolicam quomodolibet devoluta, et pro tempore devolvenda, eo ipso Camerae Apostolicae absque alia declaratione incorporata censentur. — 10. Et etiam antequam devolvantur, non obstante declaratione contraria Gregorii XIV. pro ut ex post statuit Innocentius XI. — 11. Dictam Bullam S. Pii V. declaratam ab Innocentio IX. confirmavit, et innovavit seque servaturum promisit, ac juravit Clemens VIII. et declarationem Gregorii XIV. revocavit, et annullavit, quod et fecerunt alii Pontifices successores, ut patet ex Regula 64. Cancellariae. — 12. Stantibus supradictis, clarum est hodie Papae non licere quemquam investire de Feudo non aperto. — 13.

Feudum accipere potest quilibet, qui nominatim non reperitur probibitus. — 14. Feudum accipere potest Foemina. — 15. Etiam Minorennis, et Pupillus. — 16. Etiam Superior potest accipere Feudum ab inferiore. — 17. Etiam Clerici Feuda accipere possunt. — 18. Succedunt in Feudis primo loco descendentes Filii, et Nepotes. — 19. Filii succedunt in capita aequaliter, et Nepotes in stirpes. — 20. Filii aequaliter succedunt, quamvis sint ex diverso Matrimonio. — 21. In Feudis individuis solus Primogenitus succedit, cujus filius tamquam nepos Patris praefertur secundogenito. — 22. Filii adoptivi non succedunt in Feudis. — 23. Nec succedunt filii illegitimi, quamvis legitimati, nisi forsan per subsequens Matrimonium legitimentur. — 24. Immo succedere possunt etiam legitimati per rescriptum Principis, si Princeps specialiter ad similem successionem eos legitimat. — 25. Quinimmo filii quoque etiam juste exhaeredati, in Feudo succedunt, nisi Feudum dependeat ab haereditate.— 26. Ascendentes regulariter in Feudo non succedunt. — 27. Dantur varii casus, in quibus ascendentes succedunt. — 28. Deficientibus descendentibus, regulariter succedunt Collaterales Agnati, tam consanguinei, quam Germani, non item Cognati.—29. Deficientibus descendentibus, et fratribus, succedunt nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem. — 30. Deficientibus etiam nepotibus ex fratre, succedunt agnati illi, qui ex linea Defuncti Vassalli descendunt, quamvis adsint alii proximiores primo acquirenti ex alia linea venientes — 31. Tam descendentes, quam agnati collaterales succedunt in infinitum. — 32. Quae hactenus de successione Collateralium dicta sunt, intelligi debent de solis Feudis antiquis. — 33. Clerici, et Religiosi in Feudis propriis servitium personale inconveniens statui indispensabiliter requirentibus succedere non possunt, immo prius habita dimittere debent. — 34. Clerici, et Religiosi succedere possunt in Feudis propriis, si sint annexa Dignitati Ecclesiasticae, aut in vi Investiturae, statuti, vel consuetudinis id eis competat. — 35. Clerici, et Religiosi succedere possunt in Feudis Francis, haereditariis, femmineis et in aliis impropriis. — 36. In praedictis Feudis succedit etiam Monasterium bonorum capax loco sui Religiosi professi — 37. Solummodo tamen quandiu talis Religiosus vivit, quo mortuo, transit ad alios agnatos proximos, vel agnatis deficientibus, ad Dominum. — 38. Nisi sit Feudum perfecte haereditarium, in quo non minus Monasterium, ac alii haeredes perpetuo succedere possunt. — 39. In Feudis Regalibus Monasterium loco professi non succedit — 40. Succedit tamen in Oppidis, et Castris Jurisdictionem habentibus. — 41. Foeminae et descendentes ab eis etiam masculi regulariter in Feudis non succedunt. — 42. Succedunt tamen in Feudis Foemineis, vel ubi vi specialis pacti etiam foeminis succedere licet.—43. Dummodo tamen nullus masculus extet. — 44. Foemina in Feudo investita non repellitur a masculo postea nato. — 45. Nisi tamen hic masculus tempore Investiturae jam fuerit in utero Matris. — 46. Olim nulla debetur in Feudis successio; at postea fuit moribus, et legibus introducta, et successive magis extensa. — 47. De Feudorum Ecclsiasticorum Constitutione, Reremissive. — 48. ad 49. De infeudatione ex allodialibus laicorum rebus.

ARTICULUS III. — *Feudum quoad ea, concernunt modos. quibus acquiritur, causas, ob quas amittitur, et Jura, ac obligationes, quas ratione ipsius habent tam Dominus, quam Vassallus.*

1. Quibus potissimum modis Feudum acquiri potest. — 2. Per pactum quid intelligatur. — 3. Investitura quid sit.—4. Investitura alia propria alia impropria. — 5. Investiturae necessitas. — 6. Sufficit impropria. — 7. Investitura potest per alium, tam dari, quam accipi. — 8. Feudum acquiritur etiam praescriptione triginta annorum. — 9. Ad sic autem praescribendum contra Ecclesiam, vel alia loca pia requiritur spatium quadraginta annorum. — 10. Ad hanc praescriptionem requiritur bona fides. — 11. Sufficit bona fides, etiamsi sit sine titulo. — 12. Dominus directus contra Vassallum praescribere potest, ut propria, et Allodialis res Vassalli evadat Feudalis. — 13. Ita etiam Vassallus contra Dominum directum praescribere potest, ut ex re Feudali fiat allodialis Vassalli. — 14. Feudum acquiritur etiam successione, *Remissive.* — 15. Feudum ob quatuor praesertim causas, amitti, ac finiri, potest, scilicet primo ob malam alienationem, secundo ob non petitam investituram, tertio ob rem refutatam feudalem, quarto ob commissam feloniam. —16. Primo Vassallus Feudum amittit, si illud absque Domini consensu alienet in casibus, in quibus consensus requiritur. — 17. Secundo amittitur Feudum, si contingente mutatione, sive ex parte Domini sive ex Parte Vassalli ob mortem, vel alium casum, intra annum, et diem de novo non petitur Investitura.— 18. Ut ob neglectam Investiturae renovationem Feudum amittatur, necesse est, quod dolose, vel culpabiliter negligatur.—19. Haec renovatio investiturae non est in usu in statu Mediolani. — 20. Tertio amittitur Feudum per refutationem, seu renunciationem, seu resignationem. — 21. Feudum etiam absque consensu Domini licite, et valide resignari potest in proxime successurum. — 22. Extraneo nequit absque consensu Domini renunciari. — 23. Resignatio, seu Refutatio Feudi antiqui cum consensu Domini facta Extraneo, seu etiam ipsi Domino tenet solum, quandiu talis Vassallus resignans vivit, eo autem mortuo, redit ad proximos agnatos aeque, ac si non resignasset.—24. Quarto amittitur Feudum ob commissam, et quid sit felonia. — 25. Ad quos autem revertatur, an ad Dominum, vel Agnatos Vassalli Feudum amissum ob aliquam ex supradictis causis. *remissive.* — 26. Assignatur jus competens Domino directo Feudi. — 27. Assignantur obligationes Domini directi erga Vassallum. — 28. Assignatur jus competens Vassallo. — 29. Assignantur obligationes Vassalli erga Dominum directum.—30. Obligatur Vassallus, ut contingente mutatione, sive ex parte sui, sive ex parte Domini petat renovationem investiturae, et Domino Fidelitatem juret. — 31. Vassallus sine consensu Domini potest alienare Feuda haereditaria concessa sibi pro suis haeredibus, et quibuscumque dederit. — 32. Item potest Vassallus sine consensu Domini alienare Feudum proximiore agnato immediate in Feudum successuro. — 33. Item potest Vassallus etiam absque consensu Domini Feudum alteri in Feudum dare, dummodo subinfeudandus sit ejusdem conditionis cum Vassallo principali. — 34. Item sine consensu Domini potest Vassallus Feudum ad modicum tempus locare, dummodo locatio non sit fraudulenta alienatio. — 35. Non potest tamen Vassallus sine consensu Domini Feudum donare. — 36. Nec hypothecare. — 37. Nec permutare. — 38. Nec testamento relinquere, aut legare. — 39. Nec in solutum, nec in dotem dare. — 40. Posset tamen Feudum in dotem dari sine consensu Domini, ubi particularis lex, vel consuetudo id concederet. — 41. Item in dotem dari potest sine consensu Domini, ubi mulier, pro cujus dote Feudum datur, esset dotanda in Feudo proxime successura. — 42. Item sine consensu Domini Mulier Feudataria potest sibi ipsi in dotem Feudum dare dummodo det inaestimatum. — 43. In Regno Neapolitano mulier nequit id facere sine consensu. — 44. Vassallus sine consensu Domini nequit Feudum vendere, nec alio quocumque contractu, quo jus reale transfertur, alienare. — 46. Feudum novum potest Vassallus cum consensu Domini quocumque contractu alienare. — 46. Non item antiquum, accedat etiam consensus agnatorum.—47. Feudum antiquum male alienatum, si proximus agnatus suo tempore non revocat possunt illud, eo mortuo, agnati remotiores revocare. — 48. Agnatis competit jus retractus Feudi absque eorum consensu alienati. — Licitum est alienare Feudum ad ratificationem Domini, seu sub clausula et conditione, *si Dominus consenserit.* — 50. 55. De successione in Feuda Ecclesiastica. — 56. De Felonia in his Feudis commissa. — 57. De ejus remissione. — 58. De Feudo Ecclesiastico in sensu lato. *Remissive.*

ARTICULUS I.

FEUDUM QUO AD EA. QUAE CONCERNUNT EJUS ORIGINEM, NATURAM, ET DIVISIONEM.

1 Unde originem trahat Feudum, controvertitur inter Doctores. Aliqui enim cum Zasio *in l. 2. verb. Curias, ff. de origine Juris*, et Cujac. *in Commen. ad l. Feud. in princ.* volunt Feuda originem habere ex antiquo Romanorum Jure. Alii cum Luca de Penna *in l. Quicumque, C. de omni agro desert. l.* 11. sustinent Feuda coepisse tempore Justiniani. Alii dicunt, Feuda a Gallis ad Germanos, Italos, Hispanos, et alias Europae Provincias venisse, ut potest videri
2 apud Fachin. *lib* 7. *cap.* 1. Communior tamen, ac probabilior tenet Feuda originem habere, ac primitus concessa fuisse a Longobardis, qui Italiam occuparunt, diuque possederunt, quorum Feudorum consuetudines Obertus de Orto, et Gerardus reduxerunt ad earum legum Feudalium formam, quam habemus, ut testatur Card. de Luca *lib.* 1. *de Feudis disc.* 2. *num.* 5. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 1. Harprecht. in *annotat. ad Jul. Clar. in §. Feudum q.* 1. *num.* 11. Engel. *lib.* 3. *decret. tit.* 20. *num* 1. Reiffenstuel *ibidem num.* 3. et complures alii. Et ratio est, quia in libris Feudorum saepius fit mentio Longobardorum, et legum Longobardicarum; ut in *lib.* 2. *tit.* 1. *de Feudi cognitione.* Item *lib.* 2. *tit.* 8. *de Investitura,* rursus *lib.* 2. *tit.* 58. *de Notit. Feud.* et saepe alibi. Tum quia multa vocabula Feudalia arguunt linguam Longobardorum, velut Morgenatica, Marchia, Marchio et Fachin. *lib.* 7. *controv. cap.* 1. Harprecht *loc. cit.*
3 Engel *loc. cit.* et alii. (*) Feudi nomen derivatur a Fide seu Fidelitate, *lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *Per quos fiat Investitura*, ibi: *Cum a Fidelitate Feudum dicatur, vel a Fide.* Natura enim Feudi proprie est obligare Feudatarium, ut specialem exhibeat fidelitatem erga Dominium suum directum, cujus est Vassallus, *cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *Per quos fiat Investitura*, ubi sic dicitur: *Nulla investitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat;* Sic Rosental *cap.* 1. *de Feud. conclus.* 7. *lib.* 1. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 29. *num.* 2. et alii communiter.

Feudum proprie dictum est res immobilis ali- 4
cui, quoad dominium utile, liberaliter, et perpetuo concessa sub onere fidelitatis, et obsequii personalis praestandi. *Est in re communis,* et habetur clare *ex §. fin. l.* 2 *Feud. cap.* 33. ubi ita describitur: « Est beneficium illud: quod ex benevolentia ita datur alicui, ut proprietas quidem rei immobilis beneficiatae penes dantem remaneat, usufructus vero illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum heredesque suos Masculos, sive Feminas (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat ad hoc ut ille, et sui heredes fideliter Domino serviant(**).
Dicitur primo *res immobilis,* ut denotetur, quod 5
res mobilis Feudum esse nequit, *arg. cit. §. fin. lib.* 2. *Feud. cap.* 23. ibi: *Rei immobilis.* Nomine autem Rei immobilis non tantum veniunt res corporales, et solo cohaerentes, ut Castra, et praedia, sed etiam Jura incorporalia, quae immobilibus accensentur, ut Jura piscandi, venandi, jurisdictionem exercendi, vectigalia accipiendi, et similia; *arg. l. et §. fin. Cod. de praescript. longi temp.* juncta *Clem.* 1. *de rebus Eccl. alien. vel non* Sic etiam census, et redditus annui, *Clement. Exivi §. Cumque annui de V. S.* ibi: *Cumque redditus annui inter immobilia censeantur a Jure.* Dici- 6
tur secundo *Quoad Dominium utile*, ut denotetur, Dominium directum, seu proprietatem remanere penes Dominum, qui Feudum concedit *arg. cit. §. fin. lib.* 2. *Feud. cap.* 23. ibi: *Ut proprietas quidem re immobilis beneficiatae penes dantem remaneat.*
Dicitur tertio *Liberaliter*, ut denotetur, Feudum 7
proprie dictum esse *beneficium ex benevolentia;* ut dicitur *in cit. §. fin. l.* 2. *Fud. cap.* 23. per quod differt ab Emphyteusi, in qua Domino directo ab Emphyteuta praestari debet canon annuus. Unde, si etiam in Feudo annua pensio constituatur; prout interdum fieri solet; tunc non est Feudum proprium, sed solum improprium. Non est tamen de substantia Feudi, ut mere gratuito fiat, nam etiam Feudo emi posse constat ex *c. Unico, de natura Feudi et c. unic. de Beneficio fratris.* Dummodo minori pretio ematur, ut adhuc speciem Beneficii retineat. Dicitur quarto 8
Perpetuo, ut denotetur, quod Feuda proprie dicta non praecise ad certum tempus, vel generationem, uti aliquae Emphyteuses, sed perpetuo

(*) De Feudorum origine, nomine, et diversis speciebus vide magistralem *dissertationem* 2. *apud Ludovic. Anton. Murat. Antiquit. Medii Evi.* Ubi quamplura afferens authentica documenta multos submovet errores, et in fine addit tractatum de Feudis usque tunc ineditum *et Dissert. in Veneta edit. praemis. comment. Cujac. in* 5. *lib. Feudorum tom.* 2. *pag.* 1033. *et seq.* (*Edit. Barbiell.*)

(**) Magis propriam, et ad feudorum naturam explicandam accommodatam ex *Cujacio* habemus definitionem *comment. in lib.* 5. *Feud. in princ. pag.* 1067. *circa med. Jus praedio alieno in perpetuum utendi fruendi, quod pro beneficio Dominus dat ea lege, ut qui accipit sibi fidem, et Militiae munus, aliudque servitium exhibeat;* vel ex *Hotomano disput. de Feudis cap* 4. *Feudum est clientela militaris ea lege contracta, ut Cliens pro beneficio accepto militarem operam praebeat, vicissimque Patronus suam illi fidem, benevolentiamque praestet:* cui definitioni si id addas, quod fere ab omnibus omitti solet; firmissimam adeo hanc militarem clientelam esse, ut nisi certis de causis certaque forma exigendis dissolvatur; Rursus beneficium intelligendum illud jus traditum re aliena perpetuo utendi fruendi, et demum feudatarium praecipuas notas complexum esse, quibus ab alio quocumque contractu, nexuque civili Feudum distinguas, perfectam feudorum habebis definitionem. (*Edit. Barbiell.*)

concedunt, ita ut ad Feudatarium, et ejus here-
des in perpetuum pertineant, ut expresse habe-
9 tur *in cit.* §. *fin. l.* 3. *Feud. cap.* 23. Dicitur quinto
sub onere fidelitatis, et obsequii personalis praestandi,
ut denotetur, quod principale onus, et obligatio
Feudatarii est, ut Domino directo, a quo tantum
beneficium accepit, et sit fidelis, et numquam
aliquid contra eum machinetur, sed potius con-
silio, et auxilio adjuvet, praesertim euntem ad
bellum personaliter sequatur, vel alium sui loco
Domino acceptabilem mittat, vel dimidium reddi-
tus Feudi unius anni Domino subministret pro
belli expensis; *l.* 2. *c.* 55. §. 1. *de Prohibita Feudi
alienatione.*

10 Feudum dividitur primo in Feudum proprium,
et improprium. Feudum proprium est illud, quod
in omnibus veram naturam Feudi retinet, juxta
descriptionem, et explicationem supra datam, et
simpliciter, et pure conceditur nulla temporis
aut servitiorum facta determinatione, §. *penul. et
ult. C. Quid sit Investitura:* et *de concess. recti Feudi*
Item *cap.* 1. *Quibus modis Feud. constit. potest.*
Calvin. *Lexico Jurid. verb. Feud.* Feudum impro-
prium est illud, in quo per pacta specialia; seu
per Investituram specialem a propria natura
Feudorum recessum est. Feudum enim impro-
prium censetur, quod conditionibus, vel obsequiis
nominatim definitis est alligatum; *c.* 1. *de not.
Feud. et* §. *fin. de cap. cur. vendi;* Calvin. *loc. cit.*
11 In dubio autem omne Feudum praesumitur re-
ctum, et proprium, et si forsan in uno degeneret,
in reliquis tamen adhuc propriam naturam reti-
net; *c. Unico, de Feudo non habente propriam na-*
12 *turam;* Engel. *loc. c. sub num.* 6. Secundo, divi-
ditur Feudum in Regale, et non Regale. Feudum
Regale est, quod ab Imperatore, vel a Rege con-
ceditur cum annexa Regali Dignitate, idest cum
Jure Regalium: hujusmodi Feuda sunt Regnum,
Electoratus, Ducatus, Principatus, Marchionatus,
Comitatus, et cetera id genus honoris beneficia,
arg. lib. 1. *tit.* 14. *de Feud. cap.* 1. *Quis dicatur
Dux;* Calv. *loc. cit.* Vultejus *de Feudis cap.* 8. *nu.*
10. et alii passim. Non Regale est, quod Perso-
nam accipientis quidem nobilitat, absque tamen
Jure Regalium; *arg. cit. num.* 1. *tit.* 14. *Feud. c.
unic. Qui Feudare possunt;* Calv. *loc. cit.* Vultejus
loc. cit. Engel *l. c. num.* 10. Reiffenstuel *lib.* 3.
decr. tit. 20. *num.* 19. et alii. Tertio dividitur
13 Feudum in Nobile, et Ignobile. Feudum Nobile
est illud, quod accipientis Personam nobilitat,
vel si prius fuit, Nobilem ostendit, ut cum ab
Imperatore, vel alio Supremo Principe concedi-
tur; *c.* 1. *Quis dicatur Dux.* Feudum Ignobile est,
quod a plebe, vel privatis personis dari solet,
quae ex defectu potestatis nullam nobilitatem
conferre possunt Feudum ab ipsis accipientibus;
cap. 1. *de his, qui Feudum dare possunt, et arg.
l.* 2. *Feud. Tit.* 10. *et* 53. Calvin. *loc. c.* Reiffenstuel
loc. c. num. 18. Vultejus *loc. cit. num.* 9. et alii.

Quarto dividitur Feudum in Ligium, et non 14
Ligium. Feudum Ligium est illud, pro quo Vas-
sallus ita strictam fidelitatem jurat uni Domino,
ut ei militare, et servire teneatur contra quem-
cumque alium; *cap.* 2. *de Feudo Ligio lib.* 2. *tit.*
99. *de Feudo Ligio.* Unde hoc nomen *Ligium* vi-
detur derivatum a *ligando,* seu verbo *Ligo,* quod
foedus, et societatem arctissimam significat;
Calvin. *loc. cit.* verb. *Ligius homo*; Engel *loc. cit.
num.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 20. Hinc non 15
potest quis a duobus Regibus Feuda Ligia acci-
pere; *arg. cit. lib.* 2. *tit.* 99. *de Feudo Ligio,*
Glossa *in Clement. Pastoralis, verb. Homo Ligius,
de re judicata.* Impossibile enim est promittere
fidelitatem duobus contra quemcumque, cum hoc
ipso quod uni jam promiserit fidelitatem contra
quemcumque nullo excepto, necessario, alter a
fidelitate videatur exclusus; Clarus §. *Feudum
quaest.* 11. Engel *loc. cit. num.* 11. Reiffenstuel
loc. cit. num. 21. Hujusmodi Feuda Ligia non nisi 16
a Supremis Principibus Superiorem non agno-
scentibus dari possunt, alias enim necessario Su-
perior dantis in juramento fidelitatis excipi de-
beret, sicuti semper censetur exceptus in quovis
Feudo Ligio Romanus Pontifex, eo quod contra
ipsum nullum fidelitatis juramentum praestare
possit; *arg. c. Venientes* 19. *de jurejurando,* ibi:
*Cum praedictum juramentum vos excusare non pos-
sit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum* (*)
Feudum non Ligium est illud, pro quo Vassal- 17
lus ita jurat, et debet fidelitatem Domino, ut ta-
men alicui alteri in eadem, vel simili causa fide-
litatem debitam praestare valeat. Unde potest
quis duo, vel plura Feuda non Ligia a diversis
Regibus, et Principibus accipere, dummodo in
nullo fidelitatem contra Dominum aliquem Feudi
juret; *Sic praxis communis.*

Quinto, dividitur Feudum in Ecclesiasticum, 18
et Saeculare, seu Laicale. Feudum Ecclesiasticum
est, quod ab Ecclesiasticis Praelatis de bonis ad
Ecclesiam spectantibus datur alicui sive Clerico,
sive Laico; Vultejus *de Feud. lib.* 1. *cap.* 8. *num.*
19. Engel. *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. n.*
15. et alii *communiter.* Feudum saeculare, seu
Laicale est, quod a Principibus, vel aliis Domi-
nis Saecularibus, aut etiam a Clericis, de bonis
tamen patrimonialibus, et saecularibus datur.
Unde pro cognoscendo an aliquod Feudum sit
Ecclesiasticum, vel Saeculare, debet spectari non

(*) Potest tamen alterum Ligium, alterum non ligium una et eadem persona retinere. Casum posuit *Cujacius comment. ad* 7. *lib. Feudorum lib.* 4. *tit.* 99. in fratre habente Feudum Ligium, qui successit Fratri praedefuncto habenti Feudum non ligium, et tenet a fratre superstite posse utrumque Feudum retineri, adeo ut alteri ex dominis per se ipsum, alteri per substitutum servitium, *et fidelitatem praestare teneatur.* (*Edit. Berbiell.*)

tam Persona Feudum concedens, quam res ipsa
in Feudum concessa, ita ut, si res sit Ecclesia-
stica, seu proprie ad Ecclesiam pertinens, Feu-
dum quoque erit Ecclesiasticum, etiamsi Laico
sit concessum; et e contra, si res sit Laicalis vel
Saecularis, ipsum quoque Feudum erit Laicale,
vel Saeculare, etiamsi concedatur Personae Ec-
clesiasticae, sive ipsimet Ecclesiae, vel Monaste-
rio; *arg. cap. Ex transmissa* 6. *de Foro competen.*
19 Unde multi Episcopi, et Praelati Ecclesiastici,
qui specialia Territoria in Feudum ab Imperato-
ribus acceperunt, ratione istorum Territoriorum
considerantur ut ceteri Vassalli Saeculares Impe-
ratorum, et coram eis in causa Feudali compa-
rere, et judicari, debent, eo quod universaliter
quaestiones Feudales per Dominum Feudi termi-
nentur; *cap. Ex transmissa*, 6. *et cap. Verum* 7.
de Foro competent. Andreas Gailus *lib.* 1. *observ.* 30.
num. 4. *et sequent.* Engel. *loc. cit. num.* 9. Reif-
fenstuel *loc. cit. num.* 16. et alii cum Fagnano *lib.*
2. *decretal. in cap. Verum* 6. *de Foro competent. n.*
1. 10. *et* 12.

20 Sexto, dividitur in Feudum novum, et anti-
quum. *Feudum novum* est, quod Vassallus posses-
sor non ab aliquo andecedente vi successionis,
sed ab ipsomet Domino primum accepit, et coe-
pit in sua Persona. *Feudum antiquum* est, quod
prius jam ab alio ascendentium acquisitum per
successionem ad alios devolvitur; *c.* 1. *de succes.*
Feud. c. 1. *de succes. frat. et grad. succed. in Feud.*
cap. 1. *de natur. success. Feud. cap.* 1. §. *novam :*
Quot testes sint necess. et cap. 1. *de frat. de novo*
Benefic. Invest. Calvin. *loc. cit.* verb. *Feudum anti-*
quum ; Jul. Clarus §. *Feudum quaest.* 8. *num.* 1.
Engel *loc. cit. num.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. num.*
12. Pirhing *lib.* 4. *Decretal. tit.* 20. *num.* 3. et alii
21 communiter. Septimo, dividitur in Feudum here-
ditarium, et in Feudum Familiae, seu ex pacto,
et Providentia. *Feudum hereditarium* est illud, in
quo vigore Investiturae, non solum agnati primi
Vassalli, seu acquirentis, sed etiam quicumque
heredes extranei, sive masculi, sive Feminae,
sive ex Testamento, sive ab intestato venientes
succedere possunt. Tale Feudum esse censetur,
si in Investitura haec, vel similis clausula habea-
tur: *Concedo Feudum pro te, et tuis heredibus qui-*
buscumque; Rota *part.* 3. *recent. dec.* 391. *num.* 8.
p. 11. *dec.* 112. *n.* 7. et saepe alibi, Jul. Clarus
§. *feudum. q.* 9. *n.* 2. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 6. Pirhing
loc. cit. n. 2. Reiffenstul *loc. cit. num.* 24. et alii
communiter. *Feudum Familiae, seu ex pacto, et*
providentia est illud, in quo soli masculi a primo
Vassallo per legitimum Matrimonium descenden-
tes. jure agnationis, et sanguinis succedunt, quia
ordinarie in favorem, et conservationem Familiae
conceditur; *arg. lib.* 2. *Feud. tit.* 2. *in fine*, Vul-
tejus *de Feudis c.* 8. *num.* 23. Engel. *loc. cit. num.*
8. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 23. et alii passim.

Octavo, dividitur Feudum in masculinum, et 22
Femineum. *Feudum masculinum* est illud, in quo
vigore Investiturae soli masculi succedere possunt,
Communis. Feudum femineum est illud, quod pri-
mitus collatum est Feminae, indeque Feminas
succedere petitur; *lib.* 2. *Feud. tit.* 30. *et* 50. Alii 23
dicunt, etiam illud Feudum Femineum esse, in
quo ex speciali Investitura Feminae succedere
possunt, etsi primitus collatum sit masculo. In 24
utroque tali Feudo Femineo Feminae nequeunt
succedere, nisi masculis deficientibus; ita ut,
quandiu masculus aliquis, qui succedere poterit,
superstes est, nulla femina, etsi propinquior,
ad successionem Feudi admittatur, textu expresso
in cit. l. 1. *Feud. tit.* 8. ibi: *Tunc enim succedit filia,*
filiis non extantibus ; et *lib.* 2. *tit.* 30. ibi: *Femi-*
neum Feudum, deficientibus masculis ad filias per-
tinebit. Nono, dividitur in Feudum Francum, idest 25
liberum, et in non Francum. *Feudum francum* est
illud, pro quo Vassallus ad nulla servitia prae-
standa obligatur, et quod Francum liberum, di-
catur, allegatur *lex in cap. Ex litteris* 1. *de spon-*
salibus, Calvinus *loc. cit. verb. Feudum francum.*
Feudum non francum est illud, pro quo Vassallus
obligatur ad certum genus servitii, prout in In-
vestitura determinatur; *arg. lib.* 2. *Feud. tit.* 25.
Est Communis. Decimo, dividitur Feudum in Reale; 26
et Personale. *Reale* est illud, quod cum primo
acquirente non extinguitur, sed etiam ad heredes
regulariter est transitorium, tam respectu Domi-
ni, quam Vassalli, *ut in c.* 1. §. *Cum vere Conra-*
dus, de iis, qui Feud. dare poss. cap. 1. *de duod.*
fratrib. a cap. Invest. et cap. 1. §. *fin. quibus mod.*
Feud. amitt. nam quilibet censetur suis heredi-
bus prospicere, *l. pactum, ff. de probationibus ;*
Calvin. *loc. cit. verb. Feudum reale* Reiffenstuel
loc. cit. n. 30. et alii communiter. *Feudum Perso-*
nale est illud in quo nullus heres succedit, sed
cum primo acquirente extinguitur. *Communis.*

Feudum Personale varie subdividitur, aliud enim 27
Feudum Personale dicitur *de Camera*, et est, cum
alicui ex arca, seu aerario Domini directi certum
stipendium solvitur, quamdiu vivit, *lib.* 2. *Feud.*
tit. 1. §. *sciendum*, Calvin. *loc. cit. verb. Feudum*
de Camera; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 30. et alii
passim. Aliud dicitur *de Cavena*, et est, cum ali- 28
cui, dum vivit, praestantur annonae ex cellario,
horreo, vel penuario Domini. Cavena enim locus 29
est, in quo frumentum, vinum, oleum, et similia
servantur; Calvin. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.*
Rosental. *cap.* 2. *conclus.* 30. et alii passim, et de
ipso etiam fit mentio *in cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 1. §.
Sciendum. Item Feudum Personale aliud est *Guar-* 30
diae, et est, quod datur alicui ad dies vitae, vel
certum tempus sub onere, ut Vassallus Castrum,
Arcem, Territorium, Domum etc. custodiat; *cap.*
Feud. habit. d. cap. Conrad. *cap. unic. de Feud.*
Guardiae, Calvin. *loc. cit. verb. Feudum Personale,*

31 Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. et alii. Aliud est *Gastaldiae,* et est, quod datur alicui eo fine, ut domum, aut aliam rem Domini gubernet, administret, aut procuret, *lib.* 1. *Feud. tit.* 2. Calvin. *loc. cit verb. Feud. Gastaldiae;* Reiffenstuel *loc.*
32 *cit. num.* 31. Aliud est *Soldatae,* et est, cum alicui, non quidem ex certa Camera, vel Cavena, sed simpliciter annua quantitas pecuniae, vel vini, seu frumenti sub obligatione fidelitatis, et servitiorum praestatur, ita tamen, ut non tantum per mortem ipsius Vassalli, sed etiam per mortem Dantis expiret, *lib.* 2. *Feud. tit.* 10. ibi: « Soldata est praestatio quaedam annua gratuita, » quae a neutra parte transit in heredem; morte » enim Dantis, et accipientis interveniente finitur. Soldata vero dicitur, quia plerumque in » solidorum donatione consistit, quandoque autem » in vino et annona consistit; » Azorius *lib.* 10. *de Feud. cap.* 2. *quaest.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 32. Calvin. *loc. cit. verb. Feudum Soldatae,* ubi dicit, quod secundum *Cassiodorum, Vegetium, et Frontinum,* Solidatum in militia appellabant eum, cui stipendia ab Imperatore promissa erant; cum enim Populus Romanus supra ducentos annos (ut Livius testatur) propriis impendiis militasset, Anxuro capto, decreverunt Patres, ut stipendium miles acciperet, cui, et vestem, et frumentum ultra pecunias, equiti etiam equum dare solebant. Qui delecti auctorati dicebantur, temporis vero successu Matriculati, et Solidati. Haec
33 ille. Cuncta hactenus recensita Feuda personalia, dicuntur tantum improprie Feuda, cum non durent perpetuo, et non necessario constituantur super immobilibus, ut requiritur ad Feudum proprie dictum, textu expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.* 23. et ut fuit dictum supra *a num.* 4. in expositione Definitionis Feudi proprie dicti.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

34 De Feudis *Auctor* agit in hoc et sequentibus duobus articulis. Nos autem in additionibus ad eos disseremus de feudis dumtaxat Ecclesiasticis, non item saecularibus; idque ne longe excedamus praefixos limites. Feudum Ecclesiasticum in sensu stricto a feudo saeculari distingui debet *solo objecto,* ut illud dicatur, quod in re Ecclesiastica; hoc vero, quod in re profana constituitur; Struvius *in Syntagm Jur. Feudal. cap.* 3. §. 4.

35 Alii feudum Ecclesiasticum et illud dicunt, quod Ecclesia vel a Rege, vel a Principe, vel etiam a Privato accepit, propterea quod in hoc genere Feudi non tam consideratur persona Episcopi, aut Praelati quam potius ipsa Ecclesia; Vide Cragium *lib.* 1. *Feudor.* §. 10. sed contradicentibus mox citato Struvio ubi supra, Horn. *in Jurisprud. Feudal. cap.* 3. §. 13. Vultejo *in Jure Feudal cap.* 8. *num.* 8. Et non immerito, nam hoc et saeculare esse dicitur *in c.* 6. *de For. Compet.* ut etiam in Foro saeculari, non Ecclesiastico, agendum sit de quaestionibus, quae circa id genus feuda exoriuntur, ut innumeros allegans firmat Lanfredin. *Respons. Eccles.* 21. *num.* 3. Diversa autem est ratio Feudi Ecclesiastici in sensu stricto, nam de eo in judicio Ecclesiastico feudali decernitur ab Episcopo; *Cap.* 7. *de For. Compet.* non habito respectu Vassalli, sive Clericus, sive laicus sit, quum etiam hic in re Ecclesiastica judicio Ecclesiae, seu Episcopi subsit.

De origine, tum occasionibus Feudi Ecclesiastici in mox dicto sensu stricto, non est una omnium sententia; Adi Bohemer. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 20. §. 1. *et plur. sequent.* qui potissimam occasionem reponit in oblatione Bonorum Ecclesiis hac intentione facta, ut rursus ab iisdem in Feudum offerentibus darentur. Hujus moris mentio habetur *in Lege Bajovariorum* apud Baluz. *tom.* 1. *Capit. p.* 95. *de anno* 630. 36

Nec convenit inter Auctores, utrum Feudum Ecclesiasticum in dubio *proprium,* an *improprium* censeri debeat. Utilis autem est haec inspectio, nam *proprium* a communi Feudorum natura haud declinat, in *improprio* vero a propria Feudi natura receditur. 37

Sunt qui tenent, Feudum Ecclesiasticum magis *proprium,* quam *improprium* in dubio praesumendum esse; propterea quod ea semper capienda est interpretatio, quae faveat Ecclesiae; Confer Kloch *tom.* 2. *consult.* 10. *num.* 57. 38

At qui antiquitates perscrutati sunt, deprehenderuntque primariam occasionem Feudorum Ecclesiasticorum natam esse, ut paulo ante innuimus, ex oblationibus Bonorum factis Ecclesiis ea intentione, ut rursus ab iisdem darentur offerentibus in Feudum Ecclesiasticum in dubio potius *improprium,* quam *proprium* dijudicandum esse: Consule Bohemer. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 20. §. 26. qui et aliis rationibus, iisque urgentibus hanc tuetur opinionem. Rationem hanc attulit et Garzon. *de Foemin. ad Feud. recipiend. num.* 126. *Quod,* scilicet, « Ecclesiae a Summo Pontifice, » et Deo defensae non indigent auxilio manuali » vel armato, quum lagrimae et jejunia sint arma » Ecclesiae, quae magis congruunt foeminis, » quam masculis, et illarum sint sanctiores, eo» que magis acceptae: » ex quo infert, Feuda Ecclesiastica esse promiscua. At *lepida* (ut inquit Bohemer. *loco citato*) *est haec ratio, et ex ignorantia veterum causarum nata. Maluit tamen* Garzon. « aliquam afferre rationem, quam nul» lam. Forsan etiam respexit ad Feudorum ho» rum plerumque naturam, quae frequentius loco » servitiorum militarium onus Censum praestandi » adjunctum habent, qualia Feuda censualia im» propria esse nemo negabit. 39

Major est disssensio, num Feudum Ecclesiasti- 40

cum subsit *juri Communi Feudali*. Loquor de Feudo Ecclesiastico in sensu stricto, nam Feudum, quod Ecclesia tenet a Laico, subesse juri communi Feudali plerique conveniunt. Quod vero attinet ad Feudum hoc Ecclesiasticum in sensu stricto, alii distingunt inter Feudum, quod Ecclesia primordialiter ex suo allodio concessit, et illic quidem, non hic jus commune Feudorum obtinere sentiunt, et quidem quatenus juri Canonico non contrarietur, ita ut in subsidium ad jus commune Feudale sit recurrendum; Consule hic omnino Bohemer. *in Decretal. lib.* 3. *tit.* 20. §. 28.

ARTICULUS II.

QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT ILLOS, QUI DARE, ET ACCIPERE, ET SUCCEDERE POSSUNT IN FEUDUM.

1 In Feudum dare possunt omnes, et soli rerum suarum administrationem habentes, textu expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Investitura Feudi non ab alio recte fit, nisi ab eo, qui legitimam bonorum*
2 *suorum administrationem habet; Communis.* Etiam Plebei, et Feminae dare possunt in Feudum bona sua allodialia, quorum liberam administrationem habent. De Feminis habetur textus expressus *in cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Feminam quoque etiam novi Feudi investituram facere posse plerique consentiunt;* et pro Plebeis stat ratio, quia, ubi Juris dispositio non resistit, *Quilibet rei suae moderator, atque Arbiter existit; l. in re mandata, Cod. Mandati.* Nullibi autem reperitur dispositio Juris quo ad hoc Plebeis resistens, quinimmo ipsi libri Feudales eis positive assistunt, dum universaliter absque ulla limitatione concedunt, quod quilibet habens bonorum legitimam administrationem possit ea dare in Feudum, ut patet in verbis adductis
3 *sub n.* 1. Episcopi, Abbates, ac ceteri Praelati, et Superiores Ecclesiastici, adhibitis requisitis Juris solemnitatibus, possunt in novum Feudum concedere bona Ecclesiae; *Extravagant. Ambitiosae, de rebus Eccles. alienandis*, ubi nova *Infeudatio* de bonis Ecclesiae prohibetur solum fieri sine debitis
4 Juris solemnitatibus; *Communis.* Immo Ecclesiarum Praelati possunt etiam sine Juris solemnitatibus in Feudum concedere bona Ecclesiastica ab antiquo in Feudum dari solita, seu antiqua Feuda, quando redeunt ad Ecclesiam, textu expresso *in lib.* 1. *Feud. tit.* 1. ibi: *Feudum autem dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Praepositus, si antiquitus consuetudo eorum fuerit Feudum dare, et in cap. Ex parte* 2. *de Feudis*, ibi; » Ex parte tua nostro est Apostolatui reservatum, » quod saepius dubitasti, utrum, cum contingit » Vassallum tuum decedere, et ad te Feudum ip- » sius redire, Feudum ejus alii liceat tibi dare, » quamvis juramento tenearis adstrictus non in- » feudare de novo, Romano Pontifice inconsulto. Ad quod dubium inter alia a Mediolanensi Archiepiscopo sibi proposita, sic respondit Innocentius III. Summus Pontifex: *In priori ergo casu Feudum decedentis libere si videris expedire, concedas; Communis.* Etiam minor potest antiquum Feudum con- 5
cedere, licet non possit novum, textu expresso *in cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Investitura, quae de veteri fit, etiam a Minore poterit dari;* Azorius *lib.* 10. *de Feudis cap.* 5. *quaest.* 8. Reiffenstuel. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 20. *num.* 48. et alii.

Papa noviter assumptus in summum Pontificem 6
debet promittere, et jurare de non infeudandis Civitatibus, Oppidis, et Locis Sanctae Rom. Ecclesiae, et post Coronationem debet suis literis confirmare. Sic statuit S. Pius V. in Constit. 35. incip. *Admonet.* §. 9 quam Constitutionem confirmarunt Pontifices successores, Greg. XIII Const. 3. incipien. *Inter cetera*, Sixtus V. Constit. 26. incipien. *Quanta;* Gregor. XIV. Constit. 1. incipien. *Romanus Pontifex*, Innocent. IX. Constit. 1. incipien. *Quae ab hac Sancta Sede.* Hujusmodi infeu- 7
dationes consulentes, easque Summo Pontifici per se, vel per alium insinuantes, vel suadentes Excommunicationis poenam, ac laesae Majestatis etiam in primo capite, et confiscationis bonorum, privationisque Dignitatum, ac Beneficiorum eo ipso incurrunt. S. Pius V. in citat. Constitutionem incipient. *Admonet.* §. 3. Cardinales in as- 8
sumptione pilei, et Sede vacante in Conclave jurare debent praedictam Constitutionem observare, eique non contravenire, nec Pontificibus contrafacientibus consentire, nec absolutionem a juramento petere, nec oblatam ut concessam acceptare. S. Pius V. in cit. Constit. *Admonet* §. 9. Ci- 9
vitates, Oppida, et Loca S. Romanae Ecclesiae, etiam infeudari, seu alienari solita, ad Sedem Apostolicam quomodolibet devoluta, et pro tempore devolvenda, ei ipso Camerae Apostolicae absque alia declaratione incorporata censentur. S. Pius V. in cit. Constit. *Admonet.* §. 2. Et etiam 10
antequam devolvantur, non obstante declaratoria contraria Gregorii XIV. facta in Consistorio secreto Romae apud S. Marcum *die Vener.* 13. *Sept.* 1591. quia postea Innoc. IX. Const. 1. incip *Quae de hac Sancta Sede* §. 4. definivit dicta Constit. S. Pii V. prohiberi quamcumque infeudationem, et alienationem Civitatum, et Locorum eidem Sedi tam immediate, quam mediate subjectorum, non solum post eorum devolutionem, sed etiam antequam devolvantur, et quamcumque in perpetuum vel ad tempus prorogationem, et extentionem infeudationum, et concessionum hujusmodi nondum finitarum, ipsorumque incorporationem quo ad effectum impediendae alienationis, prorogationis, et extensionis hujusmodi, non a die eorum devolutionis, factam censeri, et in §. 5. praecepit S.

Pii V. Constitutionem jurari debere juxta prae-
dictam declarationem.

11 Dictam Bullam S. Pii V. ut praefertur, decla-
ratam ab Innocentio IX. confirmavit, et innova-
vit, seque servaturum promisit, ac juravit Cle-
mens VIII. Constit. 1. incip. *Ad Romani Pontificis;*
ubi etiam *in* §. 9. declarationem Gregorii XIV.
tamquam destruentem S. Pii Constitutionem, alie-
nandique occasionem praebentem, ac minime ne-
cessariam revocavit, et annullavit, perinde ac si
nunquam emanasset, declarans eadem S. Pii V.
Constitutione prohiberi Civitatum, et Locorum in
ea contentorum, tam quae numquam antea in Feu-
dum concessa, quam quae alias saepius infeuda-
ta, ac postmodum devoluta, aut etiam nondum
devoluta fuerunt, infeudationes, et prorogationes
investiturarum etiam ex causa necessitatis, aut
evidentis, et verae utilitatis factas, et faciendas,
ut latius *in eadem Bulla* §. 8. Idque exemplo fir-
mavit, dum Ducatum Ferrariae devolutum, sub
Ecclesiae ditione reposuit, et sub dispositione
Bullae Pianae comprehendi voluit, ut in Constit.
2. incip. *Sanctissimis*, et confirmavit Urbanus VIII.
Constit. 4. incip. *Sacrosancti*, et Innocentius X.
Const. 3. inc. *In supremo*, et alii, ut patet expresse
12 in Regula 64. Cancellariae. Unde supradictis stan-
tibus, clarum est hodie Papae non licere quem-
quam investire de Feudo nondum aperto, et sic
dispositio *cap.* 1. *Qui success. Feud. dare tenean.*
et cap. *Ex part.* 2. *de Feudis*, quatenus permittit,
ut infeudari possunt, bona Feudalia ad Ecclesiam
devoluta, juramento non babet in Summo Pon-
tifice, sed tantummodo in inferioribus Praelatis.
Forma enim juramenti, qua se obstrinxit Papa,
est longe diversa a juramento de non infeudando
quo se adstringunt Praelati inferiores in terminis
dicti cap. *Ex parte* 2. *de Feudis*, ut expresse dicit
Fagnanus *ibid. num.* 35.

13 Feudum accipere potest quilibet, qui nomina-
tim non reperitur prohibitus *lib. Feud. tit.* 3. ibi:
Personam investituram accipientis non distinguimus;
14 *nam etiam servus investiri poterit.* Hinc Feudum
accipere potest etiam Femina; *lib.* 2. *Feud. tit.*
23. §. *final. et tit.* 30. et patet experientia, cum
passim videantur etiam Feminis Feuda concedi.
15 Etiam Minorennis, et Pupillus, quia Minorennis,
et Pupillus etiam absque Tutore, vel Curatore
potest conditionem suam meliorem facere, et con-
sequenter Feudum acquirere, *arg. cit. lib.* 2. *Feud.*
tit. 3. *et in princ. Instit. de Auctorit. Tutor.* ibi:
Namque placuit meliorem quidem conditionem licere
eis (pupillis) facere, etiam sine Tutoris auctoritate,
deteriorem vero non aliter, quam cum Tutoris au-
ctoritate. Etiam Superior potest accipere Feudum 16
ab inferiori, *arg. cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *et l.* 14.
ff. de jurisdict. In tali tamen casu Superior potest
alium substituere ad servitia praestanda, ut docet
experientia, et tenet *Communis.* Item etiam Cle- 17
rici Feuda accipere possunt, *lib.* 2. *Feud. tit.* 40.
§. *final. cap. Ex transmissa* 6. *et verum* 7. *de Foro*
competent. ut patet experientia, praesertim in
Germania, ubi Episcopi, et Abbates ut plurimum
babent Feuda imperialia, ob quae Imperatori,
tamquam Domino directo, in Bello servitia per-
sonalia per alios praestant. *Communis.*

Succedunt in Feudis primo loco Descendentes 18
Filii, et Nepotes, *lib.* 2. *Feud. tit.* 11. *princ.* ibi:
« Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima
» causa liberorum est, filiis enim existentibus
» masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per
» masculinum sexum descendentibus, ceteri re-
» moventur agnati. » *Commun.* Servatur autem 19
hic ordo succedendi, ut si plures sint Filii succe-
dant aequaliter in capita, nepotes vero cum Filiis
concurrentes, in stirpes loco Patris Defuncti, jure
nempe repraesentationis, *lib.* 1. *Feud. cap.* 8. ibi:
Si quis decesserit, filiis superstitibus succedunt filii
aequaliter, vel Nepotes ex filio loco Patris sui. Com-
munis. Filii aequaliter succedunt, quamvis sint 20
ex diverso matrimonio, *lib.* 1. *Feud. tit.* 1. §. 1.
ibi: *Quod hodie ita statutum habetur, ut ad omnes*
aequaliter filios pertineat. Communis. In Feudis in- 21
dividuis, sunt Marchionatus, Comitatus, Ducatus
etc. solus Primogenitus succedit, cujus Filius
tamquam nepos Patris praefertur secundogenito,
ut patet experientia, et tenet *Comm.* Talia enim
Feuda dividi expresse prohibentur, *l.* 2. *tit.* 55. §. 1.
vers. Praeterea ibi: *Praeterea Ducatus, Marchiona-*
tus, Comitatus de cetero non dividantur. Filii ado- 22
ptivi non succedunt in Feudis, *lib.* 1. *de Feud. tit.*
26. §. *Omnes Communis.* Nec succedunt filii, il- 23
legitimi, quamvis legitimati, *lib.* 2. *de Feud. tit.*
26. §. *Mulier*, ibi: *Naturales filii licet postea fiant*
legitimi ad successionem Feudi, nec soli, nec cum
aliis admittuntur; nisi forsan per subsequens ma-
trimonium legitimentur, quia in tali casu aequali-
ter succedunt cum aliis legitimis. *Communis.* Im- 24
mo succedere possunt etiam legitimati per re-
scriptum Principis, si Princeps specialiter ad
similem successionem eos legitimat; Facbin. *lib.*
7. *capit.* 49. Engel. *lib.* 3. *decretal. tit.* 20. *numer.*
22. Reiffenstuel. *ibid. numer.* 77. (*) Quinimmo 25

(*) Quoad legitimationem per subsequens matrimonium moribus receptum est, ut hoc modo legitimati ad Feuda succedant, quamvis de jure feudali idem obtineat, quod de naturalibus dictum est, cum *lib.* 2. *feudor. tit.* 26. §. 4. *vers. naturales* nulla fiat inter varios legitimandi modos distinctio. *Naturales filii licet postea fiant legitimi ad successionem Feudi nec soli nec cum aliis admittuntur.* Hinc accuratiores Interpretes ex feudalis juris rigore omnes prorsus etiam per subsequens matrimonium legitimatos a Feudi successione exclusos censent. *Vultejus de Feudis lib.* 1. *tit.* 9. *num.* 183. *et seq. praecipue num.* 195. *Rittershusius lib.* 1. *c.* 13. *num.* 2. *Meyerus Colleg. Argentorat. ad Pandect. tit. de Concubinis num.* 10. *in fin.* Quoad vero legitimationem Principis non modo opus est, ut quis ad feudalem successionem legitimetur, sed ulterius requiritur ut natura Feudorum exprimatur. Legitimati

filii quoque etiam juste exheredati in Feudo suc-
cedunt, nisi Feudum dependeat ab haereditate,
arg. leg. 114. §. 15. *ff. de Legatis* 1. Filii enim
succedunt in Feudo proprie dicto non vi disposi-
tionis testamentariae, sed vi Investiturae: sic cum
Julio Claro Reiffenstuel *loc. cit. num.* 78. et alii.
26 Ascendentes regulariter in Feudo non succe-
dunt, *l.* 2. *Feud. tit.* 5. ibi: *Successionis Feudi
talis est natura, quod ascendentes non succedant, v.*
27 *g. Pater Filio.* Dantur tamen casus, in quibus ascen-
dentes ordinarie succedunt, quando Feudum
est haereditarium, *l.* 2. *de Feud. tit.* 48. Secundo
quando Filius propter merita Patris acquisivit
Feudum; Corvin. *Synop. Jur. Feud. l.* 2. *tit. in
fin.* Encel *loc. cit. num.* 26. Reiffenstuel. *loc. cit.
num.* 8. Tertio, quando ita habet consuetudo, et
statutum loci. Quarto, quando in Investitura ita
expresse cautum, et conventum fuit, *arg. l.* 2.
Feud. tit. 14. *et* 84. quia ex *Regula* 85. *Juris num.*
6. *Contractus ex conventione legem accipere digno-
scuntur.*
28 Deficientibus descendentibus, regulariter suc-
cedunt collaterales agnati tam consanguinei, quam
germani, non item cognati; *l.* 2. *Feud. tit.* 11. ibi:
*Descendentibus deficientibus vocantur primo fratres,
cum fratrum praemortuorum filiis; Deinde agnati
ulteriores,* et quod non succedant cognati habetur
etiam expresse ibi: *Ad cognatos beneficium non*
29 *pertinet, nec beneficii successio; Communis.* Defi-
cientibus descendentibus, et fratribus succedunt
Nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem,
quia in tali casu non succedunt jure repraesenta-
tionis, sed quivis jure proprio; *arg. Novell.* 118.
30 *cap. Communis.* Deficientibus etiam Nepotibus ex
fratre, succedunt agnati illi, qui ex linea defuncti
Vassalli descendunt, quamvis adsint alii proxi-
miores primo acquirenti ex alia linea venien-
tes; *lib.* 2. *Feud. tit.* 50. ibi: *Ad quos perveniat
(Feudum) quaeritur? Respondetur ad solos, vel
ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua iste (De-
functus) fuit, et hoc est, quod dicitur ad proximio-*
31 *res pertinere; Communis.* Tam descendentes, quam
agnati collaterales succedunt in infinitum: de De-
scendentibus est textus apertus *in l.* 1. *Feud. tit.*
1. §. *in fin.* ibi: *In masculis descendentibus novo
jure extenditur in infinitum.* De agnatis collaterali-
bus habetur *in l.* 2. *Feud. tit.* 11. *et* 50. ibi: *Ex
latere omnes masculos descendentes usque in infini-*
32 *tum; Communis.* Quae tamen hactenus de succes-
sione collateralium dicta sunt, intelligi debent
de solis Feudis antiquis, quia in Feudo novo nul-
lus Collateralium succedit, sed succedunt soli
descendentes, quibus deficientibus, Feudum ad
Dominum redit, textu expresso *in lib.* 1. *Feud. tit.*
1. §. 2. ibi: *Si unus ex fratribus a Domino accepe-
rit, eo defuncto sine legitimo herede, frater ejus in
Feudum non succedit;* et concordat *t.* 8. 14. *et* 20. (*)
Clerici, et Religiosi in Feudis propriis servi- 33
tium personale inconveniens statui Clericali indi-
spensabiliter requirentibus, succedere non pos-
sunt, immo prius habita dimittere debent, cum
fiunt Clerici, textu expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.*
30. ibi: « Ex hoc illud descendit, quod dicitur,
» Clericum nullo modo in beneficium paternum
» debere succedere, etiamsi posteaquam habitum
» Religionis assumpsit, postposuerit. Idem in
» omnibus, qui habitum Religionis assumunt, ut
» Conversi. Hi enim nec postea in Feudo succe-
» dunt, et si quod habent, perdunt, » concordat
textus *tit.* 26. §. *Qui Clericus*, ibi: *Qui Clericus
efficitur, aut votum Religionis assumit, hoc ipso
Feudum amittit,* cujus ratio redditur *in cap. uni-
co, de Vassallo milite, qui eorum etc.* his verbis:
*eo quod desiit esse miles saeculi, qui factus est mi-
les Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non
debet gerere officium; Commun.* Clerici, et Religiosi 34
succedere possunt, in Feudis propriis, si sint an-
nexa dignitati Ecclesiasticae, aut si vi Investitu-
rae, statuti, vel consuetudinis id eis competat;
arg. lib. 2. *de Feud. tit.* 40. et *cap. Verum* 7. *de
Foro comp.* et patet experientia, praesertim in
Germania, ubi plures Episcopi, et Abbates in
Feudis propriis succedunt; Fachin. *lib.* 7. *cap.*
45. Pirhing *lib.* 3. *decr. tit.* 25. *numer.* 21. *et* 22.
Reiffenstuel *ib. num.* 99. et alii passim. Clerici, 35
et Religiosi succedere possunt in Feudis Fran-
chis, Hereditariis, Femineis, et in illis, quae nul-
lum servitium personale requirunt, sed solum
reale, v. g. pensionem pecuniariam, immo etiam
in illis, quae requirunt servitium personale, com-
patibile tamen cum statu Clericali, vel si in-
compatibile, supplebile tamen per substitutum
et vi Investiturae, seu ex speciali concessione
Domini; *Communis*, cum Pirhing *loc. cit. n.* 22.
Fagnan. *in cap. Quae in Eccl.* 7. *de Constit.* Reiff.
loc. cit. n. 100.
In praedictis Feudis succedit etiam Monaste- 36
rium bonorum capax loco sui Religiosi professi;

enim ad Feuda, non censentur ad Feuda nobilia legitimati, ad quam legitimationem desideratur agnatorum assensus ideo per legitimandum citandi in plerisque saltem locis. *Hugo Grotius manuduct. ad jurisprud. Holland. lib.* 2. *cap.* 41. *num.* 46. *Neostad. de Feud. c.* 5. *n.* 79. *et seq. Petrus Bort. de Feud. Holland. part.* 5. *tit.* 3. *cap.* 2. *reg.* 7. *num.* 24. *et seq. praesert. n. ult.* Neque satis est ut ab uno Principe legitimetur ut legitimatus succedere valeat in omnibus Feudis extra legitimantis Principis ditionem existentibus. Quot enim sunt Principes in quorum provinciis Feuda legitimati reperiuntur, tot requiruntur legitimationes, cum unusquisque ad bona illegitime natorum succedenti spem habeat, nec debet sine facto proprio hac spe fraudari. *Voet. in Pandect. l.* 25. *t.* 7. *n.* 16. ubi plurium Doctorum affert testimonia (*Edit. Barbiell.*)

(*) Sed plures excipiendi sunt casus, in quibus agnati Collaterales in Feudis etiam novis succedunt, ut si fratres indivisum possideant patrimonium, et ex pecunia communi Feudum unus eorum emerit, vel etiam ex propria pecunia, sed communi nomine, vel si simul in eadem domo habitent, et alios plures recenset *Voet in Pandect. lib.* 38. *digress. de Feud. n.* 58. (*Edit. Barbiell.*)

Fagn. *in cit. cap. Quae in Ecclesiarum* 7. *de Const. num.* 60. Barb *lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 31. *num.* 19. Jul. Clarus §. *Feud. q.* 78. *num.* 2. Pirhing *loc. cit. num.* 25. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 101. Rota *p.* 12. *recent. decis.* 433. *num.* 15. et communis aliorum.

37 Solummodo tamen, quandiu talis Religiosus vivit, quo mortuo, transit ad alios agnatos proximos, vel agnatis deficientibus, ad Dominum; *Communis,* cum mox citatis Doctoribus. Et ratio est, quia, ut recte observat Engel *lib.* 3. *decr. tit.* 20. *num.* 24. alias conditio Domini directi fieret deterior, cum Monasterium nunquam moriatur, et Feudum ordinarie, non ad quosvis, sed tantum
38 ad heredes sanguinis transeat. Nisi sit Feudum perfecte hereditarium, in quo non minus Monasterium, ac alii heredes perpetuo succedere possunt; Felinus *in cap. In praesentia* 8. *num.* 48. *de probat.* Pirhing *loc. cit. num.* 17. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 102. et patet ex ipsa natura Feudi hereditarii, utpote cui proprium est ad quosvis he-
39 redes transire, ut fuit dictum *art.* 1. *num.* 21. In Feudis autem Regalibus, scilicet Regnis, Ducatibus, Marchionatibus, Comitatibus et hujusmodi, Monasterium loco professi non succedit; *Communis* cum Barbosa *loc. cit. num.* 1. Jul. Clarus *qu.* 78. Engel *l. c. num.* 24. Pirhing *l. c. numer.* 27. Reiffenst. *loc. cit. num.* 103. Et quantum ad Regna ratio est, quia, ut recte dicit Barb. *l. c. num.* 1. valde indecens videtur, quod Regia Dignitas, seu Imperatoria Majestas per Monachum, seu potius Monasterium repraesentetur; *arg. c. Hoc nequaquam* 45. *caus.* 7. *q.* 1. et Glossa *in cap. Scripsit.* 26. *verb. Dignitate, caus.* 26. *q.* 7. recepta communiter, ut per Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 80. et per Barb. *loc. cit. n.* 1. et alios apud ipsos. Et quantum ad Ducatus, Marchionatus, et Comitatus, tenet communis Doctorum, ac teste Barb. *loc. cit. n.* 2. recepta consuetudo, quia, ut recte dicit ipse praedictae Dignitates ea mente, ac tacita conditione a Regibus creantur, et conferuntur, ut Vassalli sua praesentia personali, et apparatu Regiam Majestatem in publicis
40 actibus condecorare possint. Aliqui etiam tenent; quod Monasterium neque possit succedere in Oppidis, et Castris jurisdictionem annexam habentibus; Ast Barb. *loc. cit. n.* 3. cum multis aliis contrarium verius Jurique conformius censet, eo quod nullum assignari queat Juris fundamentum, vi cujus Monasterium succedere non possit in Feudis habentibus jurisdictionem, cum ipsam jurisdictionem exercere, et justitiam admistrare possit per alios ad id idoneos, ut esse de praxi recte observat Reiffenstuel *loc. cit. num.* 104.

Feminae, et descendentes ab eis etiam mascu 41
li, regulariter in Feudis non succedunt, textu expresso *in lib.* 5. *Feud. tit.* 1. §. 3. ibi: « Hoc » autem notandum, quod licet filiae, ut masculi, » Patribus succedant, legibus tamen a successione » Feudi removentur, similiter et earum filii, nisi » specialiter dictum fuerit, ut ad eas pertineat; » et *tit.* 8. §. *Filia,* ibi: *Filia vero non succedit in Feudo, nisi Investitura fuerit facta, ut filii, et filiae succedant in Feudo; Communis* cum Rota *recent. p.* 3. *decis.* 780. *num.* 2. *p.* 4. *tom.* 2. *dec.* 107. *n.* 36. *et t.* 3. *dec.* 741. *num.* 39. *p.* 7. *dec.* 132. *n.*
12. *p.* 14. *dec.* 78. *num.* 6. Succedunt tamen in 42
Feudis femineis idest primitus Feminae concessis, vel ubi vi specialis pacti etiam feminis succedere licet; *cit. lib.* 5. *tit.* 1. *et tit.* 8. *et lib.* 2. *tit.* 50. ubi sic expresse habetur: *Non succedit filia, nisi ex pacto, vel nisi sit femineum, tunc enim succedit filia Patri, et Matri;* Annotat. *ad dec.* 262. *num.* 195. *par.* 8. *Rotae recent. et decis.* 362. *num.* 4. *part.* 2. Dominus enim concedendo Feminae Feudum, videtur recedere a Jure Feudali, et Feminas ad ejus successionem habilitare; Annot.
ad dec. 262 *n.* 169. *et seq. p.* 8. Dummodo tamen 43
nullus masculus extet quia, quandiu adhuc superest aliquis Masculus, Feminae non succedunt neque in Feudo Femineo, textu expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.* 3. ibi: *Si Femina habens Feudum decesserit, quia Femineum est Feudum, et sine pacto speciali, deficientibus masculis, ad filias pertinebit.* Idem est de Feudis, in quibus ex speciali pacto succedere possunt Feminae; *lib.* 1. *eod. tit.* 6. ibi: *Si quis eo tenore, acceperit Feudum, ut ejus succedentes Masculi, et Feminae illud habere possint, relicto Masculo, Feminae ulterius non admittuntur, ut tit.* 8. ibi: *Tunc succedit filia, filiis non extantibus;* Rota *rec. pag.* 1. *dec.* 155. *num.* 5. et annotat. *ad decis.* 262. *num.* 209. *et sequent. pag.*
8. *et dec.* 137. *num.* 7. *part.* 12. Femina autem 44
in Feudo investita non repellitur a masculo postea nato; Engel *loc. cit. num.* 20. et communis aliorum; *arg. Regul.* 73. *Juris in* 6. ibi: *Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit incohari.* Nisi tamen hic 45
masculus tempore Investiturae jam fuerit in utero Matris. Foetus enim in utero gaudet privilegiis nati, *l.* 7. *et l. penult. ff. de statu hominum,* ibi: *Qui in utero est, perinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus quaeritur.* (*).

(*) Neque ullum ponendum est descrimen inter Feudum gratis acquisitum, et praetio emptum. Ubi enim vere propria sint Feuda pretii interventus ea allodialia non reddit sed ad tramites feudalium consuetudinem eorumdem successio regulanda est. *Haneronius de feudis lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 5. *Vultejus de feudis lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 50. 51. 52. *Hiltershusius de feudis lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 1. *et* 2. Ut vero femina in feudo succedat ex pacto, satis non est ut investitura nomen unius feminae exprimatur, nisi verba sint generalia, vel omnes complectatur feminas, alias post primam feminam nulla alia admittitur, post *Vultej. loc. cit. n.* 61. *et* 62. *Gudelin. de feudis part.* 3. *cap.* 3. *n.* 12. *in fin.* At in feudo franco, conditionato et in iis regionibus sito, in quibus urget consuetudo favore feminarum, aliis-

46 Ad complementum hujus articuli observandum est quod olim nulla dabatur in feudis successio. Postea tamen fuit moribus, et legibus introducta, ac successive magis extensa, ut clare habetur *lib.* 1. *Feud. tit.* 1. ibi: « Antiquissimo enim tempore » sic erat in Dominorum potestate connexum, ut » quando vellent, possent auferre rem in Feudum » a se datam. Postea vero eo ventum est, ut per » annum tantum firmitatem haberent; deinde » statutum est, ut usque ad vitam fidelis produ» ceretur, sed cum hoc jure successionis ad filios » non pertineret, sic progressum est, ut ad filios » deveniret, in quem scilicet Dominus hoc vellet » beneficium confirmare, quod hodie ita stabili» tum est, ut ad omnes (Filios) aequaliter ve» niat; et infra: Hoc quoque sciendum est, quod » beneficium hoc adveniens ex latere ultra fra» tres patrueles non progreditur successionem » secundum usum ab antiquis constitutum, licet » moderno tempore usque ad septimum gradum » sit usurpatum, quod in masculis descendentibus » novo Jure usque in infinitum extenditur. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU

47 Inspecta jam in additione ad articulum praecedentem origine tum natura Feudorum Ecclesiasticorum, agendum esset de legitima eorum Constitutione. In hac autem legitima Constitutione Ecclesiasticorum Feudorum, ad personas constituentes, tum recipientes, ad res, quae in Feudum aliis dantur, et denique ad modum respiciendum esset. At quia Constitutionibus Summorum Pontificum adempta videtur ea, quae de jure communi competebat, potestas infeudandi, prorsus inutile hodie videtur, de legitima Feudorum Ecclesiasticorum Constitutione disserere. Vide tamen de ea, si lubet, Bohemer. *in Decret. lib.* 3. *tit.* 20. §. 29. *et plur. seq.*

48 Illud vero hic haud est praetereundum, quod sub quavis prohibitione non venit infeudatio illa quae nascitur non ex bonis Ecclesiae, sed ex allodialibus Laicorum rebus per oblationem illam solemnem, de qua in additione ad articulum superiorem verba fecimus; idque quia infeudatio haec non est alienatio, sed potius directi dominii acquisitio.

49 Neque obstare potest, quod Praelatus ita brevi manu rem Ecclesiae antea donatam rursus tradere videatur. Non est enim *in effectu* talis alienatio, quae prohibita sit jure Canonico, immo commendata et approbata est.

ARTICULUS III.

FEUDUM QUO AD EA, QUAE CONCERNUNT MODOS, QUIBUS ACQUIRITUR, CAUSAS, OB QUAS AMITTITUR, ET JURA, ET OBLIGATIONES, QAS RATIONE IPSIUS HABENT TAM DOMINUS, QAM VASSALLUS.

Tribus potissimum modis Feudum acquiri po- 1
test, scilicet primo, Pacto, et Investitura, secun-
do, Praescriptione, tertio, Successione. Per pa- 2
ctum intelligitur contractus ille Feudalis, quo
Dominus sub certis conditionibus, aut oneribus
rem suam in Feudum concedit Feudatario, et
Feudatarius a Domino recipit. Investitura vero 3
est actus ille solemnis, quo Feudatarius a Domino
directo, vel actualiter mittitur in possessionem
rei Feudalis, vel signum aliquod v. g. Vexillum,
ensem, hastam, annulum etc. juxta Regionis con-
suetudinem accipit ab ipso Domino sibi dicente,
quod tali signo intendat, et velit ei Feudum revera
concedere, et illum actualiter investire; *lib.* 2.
Feud. tit. 2. Actus autem ille, quo Feudatarius a 4
Domino directo vel ejus deputato actualiter mit-
titur in possessionem Feudi, est, et dicitur Inve-
stitura propria. Actus vero ille, quo traditur si-
gnum, est, et vocatur investitura impropria,
seu abusiva; *lib.* 2. *Feud. tit.* 2. ibi: *Investitura*
quidem proprie dicitur possessio, abusive autem modo
dicitur investitura, quando hasta, vel aliud corpo-
reum quodlibet porrigitur a Domino Feudi, se in-
vestituram facere dicente. Investitura necessario re- 5
quiritur ad acquirendum Feudum, textu ex-
presso *in lib.* 1. *Feud. tit.* 25. ibi: *Sciendum est,*
Feudum sine investitura nullo modo constitui posse;
Rota *part.* 1. *recent. decis.* 127. *nu.* 9. *part.* 5. *tom.*
1. *dec.* 93. *num.* 36. Sufficit tamen sive sit inve- 6
stitura propria, sive impropria, et abusiva; *lib.*
2. *Feud. tit.* 31. *in princ.* ibi: *Sciendum itaque est,*
Feudum acquiri investitura etc, vel eo, quod habetur
pro investitura. Investitura potest per alium, tam 7
dari, quam accipi, *lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *circa finem,*
ibi: *Verum ipse, vel alius pro te investituram faciat,*
vel suscipiat, nihil interesse putamus. (*)

Feudum acquiritur etiam praescriptione tri- 8
ginta annorum, textu expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.*

que in casibus, quos numerat *Voet in Pandect. lib.* 38. *digres. de feud. n.* 60. feminae succedunt. *Zoes. de feudis cap.* 10. *n.* 28. *et* 29. Praeter feminas a feudali successione removentur muti, surdi, caeci, furiosi, aut aliter imperfecti, qui tamen iis casibus succedunt, in quibus succedunt feminae *Zoes loc. cit. n.* 6. *Gudelin. ibid. cap.* 5. *n.* 13. *et* 14. *Vultejus loc. cit. n.* 123. *usque ad num.* 148. *Rittershus ibid. cap.* 15. *n.* 18. *et seq.* His tamen imperfectis *lib.* 1. *feud. tit.* 6. §. *ult.* ex feudorum redditibus alimenta conceduntur. *Voet loc. cit. n.* 64. (*Edit. Barb.*)

(*) Circa varias Investiturae solemnitates vidend. *Gudelin. de jure novissim. tract. de Feud. part.* 2. *cap.* 6. *et* 8. *Vultejus de Feudis lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 34. *Tholosan. syntagm. jur. civil. lib.* 6. *cap.* 7. 8. 9. 10. *et* 14. *Rittershusius in novel. Justin. tract. de Feudis lib.* 1. *cap.* 8. *n ultim. Voet. in pandect. lib.* 38. *digress. de Feudis n.* 37. *et plur. seq.* (*Edit. Barbiell.*)

26. §. *Si quis per ibi: Si quis per triginta annos*
rem aliquam in Feudum possedit, et servitium Do-
mino exhibuerit, quamvis de ea re non sit investitus
praescriptione tamen triginta annorum se tueri po-
9 *test.* Ad sic autem praescribendum contra Eccle-
siam, vel alia loca pia requiritur spatium qua-
draginta annorum, cum tale spatium, seu tempus
requiratur universaliter ad praescribenda bona
immobilia contra Ecclesiam, vel aliam piam cau-
sam, *cap. de quarta* 4. *cap. Ad aures* 6. *cap. Illud*
autem 8. *et cap. Quia judicante* 9. *de praescriptio-*
nibus, Engel *l.* 3. *decret. tit.* 20. *n.* 17. Reiffeustuel
ibid. n. 16. Rosental *de Feud. cap.* 6. *conclus.* 78.
10 *num.* 7. et alii passim. Ad hanc praescriptionem
requiritur bona fides, *cap final. de praescript.* ubi
universaliter statuitur: *ut nulla valeat absque bona*
fide praescriptio, tam Canonica, quam Civilis. Unde
Regula 2. *Juris in* 6. sic expresse habet: *Posses-*
11 *sor malae fidei ullo tempore non praescribit.* Sufficit
autem bona fides, etiamsi sit sine titulo, quia
universaliter ad praescriptionem longissimi tem-
poris bona fides absque titulo sufficit, *l. Sicut in*
rem, Cod. de praescript. 30. *vel* 40. *annor. cap.*
Sanctorum 3 *de praescriptionibus, et cap.* 1. *de*
praescript. in 6. Engel *loc. cit. n.* 17. Reiffenstuel
12 *l. c. n.* 60. et alii passim. Dominus directus con-
tra Vassallum praescribere potest, ut propria,
et allodialis res Vassalli evadat Feudalis, si nempe
per annos triginta a Vassallo ratione rei alicujus
praestantur servitia, vel alia onera Feudalia; Jul.
Clar. §. *Feud. q.* 19. *et num.* 1. Engel *loc. cit num.*
17. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16. et alii commu-
13 niter. Ita etiam Vassallus contra Dominum dire-
ctum praescribere potest, ut ex re Feudali fiat
allodialis ipsius Vassalli, si nempe per annos tri-
ginta bona fide nulla servitia vel onera Feudalia
praestat, *arg. l. Omnes* 4. *Cod. de praescript.* Ab-
bas *in cap. Ad audientiam* 13. *de praescript. num.*
17. Engel *loc. cit. num.* 42. Reiffenstuel *loc. cit.*
num. 67. et alii. (*)
14 Feudum acquiritur etiam successione, et de
hac dictum est abunde articulo antecedenti a *nu.*
18. *usque in finem*, vide *ibi.* (**)

Feudum ob quatuor praesertim causas amitti, 15
ac finiri potest, scilicet Primo, ob malam aliena-
tionem; Secundo, ob non petitam investituram;
Tertio ob refutatam rem feudalem; IV, ob com-
missam Feloniam. Primo igitur Vassallus Feu- 16
dum amittit, si illud absque Domini directi con-
sensu alienet in casibus, in quibus consensus re-
quiritur; *lib.* 1. *Feud. tit.* 21. §. *final. et lib.* 2. *Feud.*
tit. 30. ubi sic expresse habetur: *Si Vassallus*
contra Constitutionem Lotharii Regis beneficium
alienaverit, si totum, perdat totum, si partem, par-
tem perdat, et ad Dominum revertatur. Communis.
Secundo amittitur Feudum, si contigente muta- 17
tione, sive ex parte Domini per mortem, sive ex
parte Vassalli intra annum, et diem, de novo non
petatur investitura, textu expresso in *lib.* 2. *de*
Feud. tit. 24. ibi: « Prima causa beneficii amit-
» tendi haec fuit, et adhuc est in plerisque Curiis,
» quod, si Vassallus per annum, et diem Domino
» sub mortuo steterit, quod heredem Domini sui
» investituram petendo, fidelitatem pollicendo
» non audierit, tamquam ingratus existens, bene-
» ficium amittit; et e converso, si Domino super-
» stite Vassallus decesserit, et filius ejus per jam
» dictum tempus neglexerit petere investituram,
» beneficio carebit. » Ut autem ob neglectam 18
investiturae renovationem Feudum amittatur,
necesse est, quod dolose, vel culpabiliter negli-
gatur; *lib.* 2. *Feud. tit.* 52. §. *fin.* ibi: *Sancimus, si*
Vassallus non dolose per annum, et diem steterit,
quod a Domino sui beneficii investituram non petie-
rit, Feudum non ob hoc amittat. Haec tamen reno- 19
vatio investiturae non est in usu in statu Medio-
lani, Card. de Luca *de Feud. disc.* 59. *sub num.*
7. et plures alii cum Borell. *in summa decis. lib.*
1. *tit.* 34. *de Feudis num.* 94. Tertio amittitur 20
Feudum per refutationem, seu renunciationem,
sive resignationem; *l.* 2. *Feud. tit.* 38. Feudum 21
etiam absque consensu Domini licite, et valide
resignari potest in proxime successurum; *arg. lib.*
2. *tit.* 36. ibi: *Vassallus etiam sine Domini volun-*
tate recte Feudum refutare potest. Card. de Luca
de Feud. disc. 13. *num.* 12. et communis aliorum.

(*) Praeter allatos acquirendi Feudi modos alius addi potest per ultimam voluntatem » dum is qui liberam ha- « bet rerum suarum administrationem, et Feudi conce- » dendi simulque testandi facultatem, et altri testamento » vel codicillis relinquit jus Feudi in aliqua re allodiali, » immobili, aut ea, quae immobilibus accensetur et in qua » Feudum consistere potest. Quo casu legatario danda » non videtur rei vindicatio ad Feudi illius legali perse- » cutionem, sed potius adversus haeredem legantis actio » ex testamento ad id, ut de re tali sibi jure Feudi reli- » cta investiatur, atque ita utile dominium et jus Feudi » re ipsa nanciscatur. Cumque mortis causa donatio in » plerisque legato similis sit non dubium quin et per eam » recte Feudum acquiratur. *Voet. loc. cit. n.* 30. » (*Edit. Barbiell.*)

(**) Hactenus dicta novi Feudi acquisitionem respiciunt Successio vero potius locum habet in Feudo jam constituto, quam constituendo. Dum enim quis in Feudo succedit non novum constituitur Feudum, sed in novum successorem antiquum transfertur, idque fit vel ex testamento, vel ab intestato. *Voet. loc. cit. n.* 42. *et* 43. Sed Vassallus neque de omnibus Feudis testari potest, verum de solis haereditariis, et de iis, qui sunt ex pacto et providentia; accedente tamen consensu domini directi, et eorum, quorum interest. *Vultejus de Feudis lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 154. *cum plur. seq.* et ut infra *n.* 31. *cum seq.* De petita, et obtenta de Feudis testandi licentia, et de ipsius licentiae effectu plura vide apud. *Voet loc cit. a n.* 44. *usque ad* 56. Circa modum vero succedendi in feudis, et leges in his successionibus observandas vide late disputata per eumdem *Voet loc. cit. a n.* 67. *ad n.* 85. *Tiraquell. de jur. Primogenit. Molin. de primogenit. Hispan. orig. et natur. Zoes. de Feudis cap.* 11. Plura alia de Feudis, quae longum esset referre reperies in erudito tractatu *Francisci Duaren. comment. in consuetud. feudal. tom.* 4. *p.* 133. *cum seq. Anton. Contii method. de Feudis ad tit.* 20. *lib.* 3. *Decretal.* (*Edit. Barbiell.*

22 Extraneo tamen nequit absque consensu Domini
renunciari, eo quod talis refutatio, seu renuncia-
tio esset vera alienatio, quae absque consensu
Domini fieri nequit; *lib.* 9. *Feud. tit.* 52. *et* 55.
23 et saepe alibi. *Communis.* Resignatio seu refuta-
tio Feudi antiqui cum consensu Domini facta
extraneo, seu etiam ipsi Domino, tenet solum,
quandiu talis Vassallus resignans vivit, eo autem
mortuo, redit ad proximos agnatos, aeque ac si
non resignasset; *lib.* 2. *Feud. tit.* 26. §. *Titius*
quia jus, quod agnatis ex antiqua investitura
competit, alieno facta auferri non potest; *arg. l.*
24 *Id quod nostrum*, 11. *ff. de Reg. Jur.* Quarto amit-
titur Feudum ob commissam Feloniam, quae Fe-
lonia est terminus Feudalis, qui delictum Vas-
salli Feudo privans significat, *lib. Feud. tit.* 35.
25 Ad quos antem revertatur, an ad Dominum, vel
agnatos Vassalli Feudum amissum ob aliquam
ex supradictis causis, vide apud Feudistas prae-
sertim Jul. Clar. §. *Feudum*, Rosental *de Feudis;*
26 Fachin. *lib.* 7. *per totum*, et alios. Jus competens
Domino directo Feudi est jus proprietatis, et do-
minii directi in ipso Feudo, seu re Feudali, *lib.*
2. *Feud. tit.* 23. et ultra habet jus positivum con-
sistens in obligationibus, quibus eidem adstrictus
manet Vassallus, quae obligationes infra enume-
27 rabuntur. Obligationes autem ipsius Domini erga
Vassallum sunt specialiter sequentes. Primo, ut
praestito fidelitatis juramento, Vassallum illico
in possessionem mittat, et si moram fecerit,
omnem utilitatem Vassallo praestat, *lib.* 2. *Feud.
tit.* 7. Secundo, si Vassallum in re aliena, sive
scienter, sive ignoranter, investiverit, tenetur
eidem de evictione *lib.* 2. *Feud. tit.* 8. dummodo
Vassallus tempore investiturae nesciverit Feudum
sibi conferendum rem esse alienam, *cit. lib.* 2. *tit.*
8. ibi: *Qui enim alienae rei sciens investituram ac-
ceperit, nisi pacto speciali sibi prospexerit, de evi-
ctione agere non poterit*, et dummodo Vassallus
post litem motam, Dominum, ut se defendat, de-
bite monuerit, *lib.* 2. *tit.* 25. Tertio, debet Vas-
sallo reciproce fidelitatem; *cap. de forma* 18. *caus.*
22. *quaest.* 5. ibi: *Dominus quoque fideli suo in his
omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit,
merito censebitur malefidus sicut ille, qui eorum
praevaricatione, vel faciendo, vel consentiendo de-
prehensus fuerit perfidus, et perjurus.*

28 Jus Competens Vassallo est Dominium utile in
Feudo, ita ut rem Feudalem libere administrare,
Feudo uti, et frui, et ea omnia circa illud dispo-
nere possit, quae meliorem, non item quae dete-
riorem reddunt conditionem Feudi; *lib.* 2. *Feudor.*
29 *tit.* 8. Obligationes autem ipsius Vassalli erga
Dominum directum sunt specialiter sequentes,
enumeratae in *cap. de forma* 18. *caus.* 22. *q.* 5.
ibi: « Qui Domino fidelitatem jurat, ista sex sem-
» per in memoria habere debet. Incolume, Tutum,
» Honestum, Utile, Facile, vel Possibile. Incolu-
» me, videlicet ne sit in damnum Domino suo de
» corpore suo. Tutum, ne sit in damnum de se-
» creto suo, vel munitionibus, per quas tutus
» esse potest. Honestum, ne sit in damnum de
» sua justitia, vel de aliis causis, quae ad hone-
» statem ejus pertinere videntur. Utile, ne sit ei
» in damnum de suis possessionibus. Facile, vel
» possibile ne id bonum, quod Dominus suus fa-
» cere leviter poterat, faciat ei difficile, neve id,
» quod Possibile erat, reddat ei impossibile; Ut
» fidelis haec omnia nocumenta caveat, justum
» est; sed quia non sufficit abstinere a malo, nisi
» fiat id quod bonum est, restat ut ex supradi-
» ctis consilium, et auxilium Domino suo fideli-
» ter praestet, si beneficium dignus vult, et sal-
» vus esse de fidelitate, quam juravit, » qui tex-
tus habetur etiam *in lib. Feud. tit.* 6. Obligatur 30
insuper Vassallus, ut contingente mutatione sive
ex parte sui, sive ex parte Domini per mortem,
vel alium casum, petat renovationem investiturae,
et Domino Fidelitatem juret; *lib.* 2. *Feud. tit.* 21.

Vassallus sine consensu Domini potest alienare 31
Feuda hereditaria concessa sibi pro suis heredi-
bus, et quibuscumque dederit, textu expresso in
lib. Feud. tit. 48. ibi: « Si quis ea lege alicui de-
» derit Feudum, ut ipse, et sui heredes, et cui
» ipse dederit habeat, respondeo, iste qui acce-
» pit, poterit id vendere, vel donare, vel aliter,
» si placuerit, etiam sine voluntate Domini alie-
» nare. » *Communis.* Item potest Vassallus sine 32
consensu Domini alienare Feudum proximiori
agnato immediate in Feudum successuro. *Com-
muins; arg. l.* 1. *Feud. tit.* 13. §. *fin. et lib.* 2. *tit.*
38. Item potest Vassallus etiam absque consensu 33
Domini Feudum alteri in Feudum dare, dummodo
subinfeudandus sit ejusdem conditionis cum Vas-
sallo Principali, ne fiat deterior conditio Domini,
textu expresso *in lib.* 2. *Feud. tit.* 9. *et tit.* 34. ibi:
« Nec Vassallus Feudum sine voluntate Domini
» alienabit; In Feudum tamen recte dabit, si se-
» cunda Persona sit talis, quae Feudo servire
» possit, ut si dans miles est, et ille, qui accepit
» Feudum, inveniatur miles, ad hoc ut Feudum
» si contigerit, Domino similiter servire, ut et
» prior possit. » Idem habetur *tit.* 26. §. 5. *verb.
Beneficium.* Jul. Clar. §. *Feud. q.* 32. Pirhing *lib.*
3. *decretal. tit.* 20. *num.* 18. Reiffenstuel *ibid. num.*
124. et communis aliorum. Item sine consensu 34
Domini potest Vassallus Feudum ad modicum
tempus locare, dummodo locatio non sit fraudu-
lenta alienatio, uti esset locatio ad longum tempus
textu expresso *in lib.* 2. *tit.* 9. ibi: *Potest locare,
nisi locatio esset fraudulenta alienatio.*

Non potest tamen Vassallus sine consensu Do- 35
mini Feudum donare, *lib.* 1. *Feud. tit.* 9. *Com-
munis.* Nec hypothecare, *lib.* 2. *Feud. tit.* 55. *Com-* 36
munis. Nec permutare, *cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 55. 37
Communis. Nec testamento relinquere, aut lega- 38

39 re, *lib.* 1. *Feud. tit.* 8. *Communis.* Nec in solutum
dare, nec in dotem dare, *lib.* 1. *Feud. tit.* 9. §.
donare; Rota *p.* 5. *tom.* 1. *decis.* 167. Card. de
Luca *de Feud. disc.* 20. *num.* 2. et alii passim.
40 Posset tamen Feudum in dotem dari sine con-
sensu Domini, ubi particularis lex vel consuetudo
id concederet, cum his leges, vel consuetudines
generales cedant; *arg. c. Cum tanto* 11. *de consued.*
41 Card. de Luca *de Feud. disc.* 20. *n.* 4. Item in do-
tem dari potest sine consensu Domini, ubi mu-
lier pro cujus dote Feudum datur, esset dotanti
proxime in Feudo successura, quia tunc speciem
refutationis continere diceretur, quae non est pro-
hibita alienatio, cum sit praeventiva successio;
42 Card. de Luca *de Feud. c. disc.* 20. *n.* 5. Item sine con-
sensu Domini mulier Feudaria potest sibi ipsi in
dotem Feudum dare, seu assignare, dummodo det,
seu assignet inaestimatum; secus autem, si aesti-
matum ea vera aestimatione, quae faciat emptio-
nem, cum tunc esset formalis alienatio per viam
contractus emptionis, et venditionis, qui occultari
dicitur, ut ita distinguendo firmant Isternia, et
Bald. in *c.* 1. §. *Donare, Qualiter olim Feud poter. alien.*
Capyc. *Investit. Feud. verb. pro dote vers. aut su-
mus in mulier.* A ponte, *de potest. Proreg. de ascens.
Reg. super dot. in princ. num.* 3. Lerata, *Theatr.
Feud. part.* 10. *dilucid.* 60. *n.* 6. Borell. *in summa
decis. part.* 3. *tit.* 4. *de Jure dotium num.* 268. Ro-
sental. *de Feud. c.* 9. *concl.* 9. *n.* 9. Card. de Luca *de*
43 *Feud. cit. Disc.* 20. *num.* 7. et alii passim. Non sic
autem in Regno Neapolitano, ubi neque mulier
id facere potest sine assensu. Ita cum aliis Card.
44 de Luca *de Feud. cit. dic.* 20. *num.* 8. Vassallus
sine assensu Domini nequit Feudum vendere, nec
alio quocumque contractu, quo jus Reale trans-
fertur, alienare, textu expresso in *lib.* 2. *Feud.
tit.* 52. ibi: « Hac Edictali, Deo propitio, perpe-
» tuo valitura lege sancimus, ut nulli liceat Feu-
» dum totum, vel partem aliquam vendere, vel pi-
» gnorare, vel quoquo modo distrahere, vel alie-
» nare, vel pro anima judicare sine permissione
» illius Domini, ad quem Feudum spectare digno-
45 » scitur. Feudum novum potest Vassallus cum
consensu Domini quocumque contractu alienare;
46 *lib.* 1. *Feud. tit.* 13. §. *final.* Non item antiquum;
nisi accedat etiam consensus agnatorum, aliter,
mortuo alienante, redit iterum ad proximum
agnatum sine refusione ullius pretii, nisi per an-
num sciens taceat, textu clarissimo in *lib.* 2. *Feud.*
47 *tit.* 26. §. *Titius. Comm.* Feudum antiquum male
alienatum, si proximus agnatus suo tempore non
revocat, possunt illud, eo mortuo, agnati remotio-
res revocare; Fachineus *lib.* 7. *c.* 13. Reiffenstuel.
48 *loc. cit. num.* 128. et communis aliorum. Agnatis
competit jus retractus Feudi absque eorum con-
sensu alienati; *arg. l.* 2. *Feud. tit.* 9. §. *Porro, et tit.*
49 28. §. *Titius Communis.* Licitum est alienare Feu-
dum ad radificationem Domini, seu sub clausula,
et conditione: *Si Dominus consenserit;* Jul. Cla-
rus §. *Feudum quaest.* 14. *num.* 5. et communis
aliorum.

ADDITIONES EX EDITIONE ROMANA

De successione in Feuda Ecclesiastica jam con- 50
stituta, paucis hic agendum. Spectandae autem
in primis sunt literae Investiturae, et juxta eas
successio regulanda est.

Quod si Literae investiturae lateant, successio 51
in Feuda haec Ecclesiastica regulari haud potest
secundum jus Loncorbardicum, propterea quod
ut supra in additione ad primum articulum dixi-
mus, ut supra feudum Ecclesiasticum non pro-
prium, sed improprium censeri debet; Confer,
Bohemer. in decretal. lib. 3. *tit.* 2. § 57. *et plur.
sequent.* Hertium *in Paraemiis Juris lib.* 2. *paraem.*
10. *in fin.* Schilter. *ad Rubric. Jur. Feudal. Alaman.*
§. 15. Sand. *tit.* 3. *consuetud. Feud. Geldr.* §. 7. *n.*
2. *et duob. sequent.* 52

Hinc autem non sequitur, feuda Ecclesiastica
esse haereditaria, et alienabilia, quum qualitates
hae Feudi rationem, quoad maximam partem,
destruant, efficiantque, ut fere nunquam ad Ec-
clesiam reverti queant, et directum ipsius domi-
nium fere annichilent. Consuetudine vero feuda
Ecclesiastica accipere posse hanc naturam, ut mere
haereditariae sint, ita ut de iis testandi facultas
permissa sit, probat post alios Bohemer *in decretal.
lib.* 1. *tit.* 2. §. 64.

In dubio autem femina potius, quam haere- 53
ditaria Feuda Ecclesiastica praesumi debent, ut
firmat idem Auctor *loco mox citato sequenti* §. 65.

Num autem in Feuda Ecclesiastica succedant 54
Ascendentes et Collaterales, qui a primo acqui-
rente sanguinem haud trahunt, non levis quaestio
est. Porro si feuda haec Ecclesiastica mere haere-
ditaria sint, succedunt in ea et hi. Quoniam vero
non omnia feuda Ecclesiastica habent naturam
hanc irregularem, contrarium in dubio est sta-
tuendum. Confer itidem Bohemer. *ubi supr.* §. 66.

Quae dicta hactenus sunt de successione in Feu- 55
da Ecclesiastica, quae constituta reperiantur, ea-
dem locum sibi vindicant, quoad successionem in
Feuda Ecclesiastica, si qui in posterum consti-
tuantur ex solemni oblatione.

Reliquum est, ut verba faciamus de Felonia in 56
his Feudis commissa. Porro Prelatus non adeo ri-
gide circa Felonomiam commissam procedere va-
let praesertim si culpa magis, quam dolo, com-
missa ea fuerit utpote si debito tempore renova-
tio investiturae non sit petita, Feltmann. *lib.* 1.
de titul. honor. c. 45. §. 21. Alias si gravius quid
per dolum in Praelatum commissum sit, privari
Feudo Vassallus potest. Vide exempla apud Bo-
hemer. *eod. loco* §. 69.

Remissio Feloniae spectat ad Praelatum, etiamsi 57

inconsulto Capitulo suscipiat, nisi forsan collatio simul Capitulo debeatur. Caeterum, an post Constitutionem *Urbani VIII.* qua tum infeudandi, tum reinfeudandi, potestas omnis adempta penitus est, compedere amplius Praelato possit remissio Feloniae, dubitari, et non immerito potest.

De altera illla specie Feudi Ecclesiastici in *sensu* 58
lata, in quo scilicet ipsa Ecclesia recipit in Feudum, consule Bohemer. *plur. citat. loc. a* §. 70. *ad fin.*

FIDEICOMMISSUM

SUMMARIUM

1. Fideicommissnm quid sit. — 2. Haeres, qui jubetur restituere haereditatem, vocatur *Haeres Fiduciarius*, item *Haeres gravatus*, item *Haeres Fideicommissarius*. — 3. Is vero, cui jubetur restitui, vocatur *Fideicommissarius* simpliciter. — 4. Fideicommissum dicitur ambitiosus Hominis placitum ad conservationem bonorum in familia — 5. Ante legem 12. Tabularum erat incognitum et ejus usus incepit temporibus Augusti Caesaris. — 6. Fideicommissum aliud est universale, et aliud particulare, et quid sit utrumque. — 7. Fideicommissum particulare sequitur naturam Legati, et jure novo reipsa non differt. 8.—Item fideicommissum aliud est purum, seu absolutum et aliud est conditionale. Quid sit fideicommissum purum, seu absolutum.—9. Quid sit fideicommissum conditionale.—10. Item dictum fideicommissum subdistinguitur in restitutorium, et conservatorium, et quid sit utrumque. — 11. Rursns, fideicommissum in casu mortis aliud est, quod simplex, ac ordinarium dicitur non excludens Successorum pluralitatem, et simultaneum concursum; et aliud contra — 12. Substitutio quid, et quotuplex sit. — 13. Substitutio fideicommissaria quid sit. — 14. In fideicommisso universali ordinato ab ascendente, substitutiones intelliguntur factae sub tacita conditione. *Si institutus, vel gravatus, sine filiis decesserit;* ita ut quaevis Proles praeferatur extraneo substituto. — 15. Non decedit sine liberis, qui unicam prolem, sive masculum sive faemellam habet. — 16. Si filius gravatus in testamento Patris haereditatem alteri restituere, *si sine liberis decesserit*, ingrediatur Monasterium bonorum capax ibique profiteatur excluditur substitutus, et succedit Monasterium. — 17. Limitatur primo conclusio in casu, quo Testator veram, et naturalem filiationem voluerit, puta si dixerit *sine veris filiis*, vel *sine filiis legitimis*, *et naturalibus*, aut *ex corpore suo natis*, cum *similibus*. — 18. Limitatur secundo in casu, quo Testator tacite, vel expresse consideraverit conservationem agnationis. — 19. Limitatur tertio in casu, quo haeres iniquo animo fraudandi substitutum fideicommissum ingreditur Religionem. — 20. Limitatur quarto in casu, quo haeres gravatus inductus est ad ingressum Religionis suasionibus, et blanditiis Monachorum. — 21. Limitatur quinto in casu, quo haeres ingreditur Monasterium bonorum in communi, et successionis omnino incapax. — 22. Limitatur sexto in casu, quo alia causa pia sit substituta. — 23. Fideicommissum regulariter loquendo vendi, pignorari, vel hipothecari nequit. — 24. Limita primo, si alienatio est necessaria pro solutione debitorum Testatoris. — 25. Limita secundo, si alienatio est necessaria pro competenti dote, vel pro alimentis haeredis gravati, et suorum descendentium, vel pro liberatione possessionis ab hostibus, et latronibus. — 26. Limita tertio; si est necessaria distractio pro detractione Legitimae, et Trebellianicae. — 27. Limita quarto, si distractio est utilis. — 28. Limita quinto, si alienentur res, quae servando servari non possunt. — 29. Limita sexto, si omnes vocati, et substituti ad alienationem consensiunt. — 30. 31. De Fideicommisso haeredi presenti injuncto. — 32. An requiratur promissio haeredis. — 34. Fideicommissum conventionale. — 35. An possit esse universale.— 36. An constitui possit in favorem tertii. — 37. Nec est locus beneficio quartae Trebellianicae. — 38. Fideicommissum reciprocum simpliciter et reciprocum lineare. — 39. De Fideicommissis per acta inter vivos constitutis. —40. 41. Quomodo a Fideicommissis ultima voluntate relictis differant. — 42. De jure liberorum in hujusmodi Fideicommissi successionem.

1 Fideicommissum est haereditas, vel pars illius, quam Haeres a Testatore rogatur, vel jubetur alteri restituere. Est in ro *communis; arg. tot. tit. Cod. de Fideicomm. et Inst.*
2 *de Fideicomm. hered.* Haeros, qui jubetur, vel rogatur restituere haereditatem, vel partem ejus, vocatur *Haeres Fiduciarius*; item *Haeres gravatus. l. Scias* 46. *ff. S. C. Trebellian.* item vocatur *Haeres Fidei-*
3 *commissarius.* Is vero, cui jubetur restitui, vocatur *Fideicommissarius* simpliciter. §. *Sed quia* 7. *Instit. de*
4 *Fideicomm. hered.* Fideicommissum dicitur ambitiosum hominis placitum ad conservationem bonorum in Familia. Rota *p.* 6. *rec. dec.* 312. *num.*
5 4. Ante legem XII. Tabularum erat incognitum et ejus usus incoepit temporibus Augusti Caesaris; Rota *par.* 5. *to.* 1. *dec.* 36. *n.* 44. *et part.* 10. *decis.* 1. *num.* 64.

Fideicommissum aliud est universale et aliud 6
particolare. Universale est quando tota haereditas, vel certa quota ejus debet alteri restitui: §. *In primis*, *et* §. *Praeterea*, *Instit. Fideicomm. haered.* Particulare est, quando non tota haereditas, vel certa quota, sed solum res aliqua particularis restitui debet; *Instit. de singulis rebus per Fideicommiss. relict.*

Fideicommissum particulare sequitur naturam 7
Legati, et jure novo ro ipsa non differt, *l.* 1. *ff. de Legat.* 1. Piringh. *lib.* 3. *tit.* 26. *n.* 72. Reiffen-
stuel. *ib. n.* 605. et alii passim. (*) Item Fideicom- 8
missum aliud est purum, seu absolutum, et aliud

(*) Sed Duarenus *oper. t.* 2. *in tit. ad leg. Falcid. pag.* 444. discrimen, quod inter legata, et particularia fideicommissa intercedit, mirifice distinguit. Heinec. *element. jur. lib.* 2. *tit.* 24. §. 673. Vin. *instit. lib.* 2. *tit.* 20. §. 3. *n.* 3. *et* 4. (*Edit. Barbiell.*)

est conditionale. Fideicommissum purum, seu absolutum, est quod fit absque omni condictione apposita, et tale est, si Testator verb. grat. dicat: Petrum heredem instituo, eumque rogo, vel mando eidem ut totam, vel modicam hereditatem restituat Paulo. *Est in re communis,*
9 *argument.* §. 1. *Institut. de Fideicom. haered.* Fideicommissum conditionale est, quod fit apposita aliqua conditione, ut si Testator dicat: Petrum haeredem instituo, voloque, ut si sine liberis decesserit, haereditas restituatur Paulo. Hoc autem Fideicommissum conditionale, eveniente, seu purificata conditione evadit purum, seu absolutum; *arg. l. Cedere diem* 113. *ff. de V. S. et l.*1. *ac* 4. *ff. Quando dies legat.*

10 Dictum Fideicommissum subdistinguitur in restitutorium, et conservatorium Fideicommissum restitutorium est illud, quod pure et simpliciter ordinatur pro casu mortis, ut cum Testator Haeredem instituit, V. G. Titium, eique mandat, ut in casu suae mortis totam, vel mediam haereditatem restituat Cajo, et de hoc Fideicommisso raro audiuntur quaestiones in Tribunalibus; cum in claris, et in expressis non intrent quaestiones, et argumenta, textu expresso *in V. Ille aut ille* 25. *ff. de Legatis* 2. ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quaestio.* Fideicommissum conservatorium est illud, quod instituitur cum expressa prohibitione alienationis, seu confiscationis, ad hoc ut pro majori splendore, ac decore familiae bona conserventur in agnatione vocata, et ne extra illa exeant, et tunc Haeres gravatus non potest illa alienare, vel obligare, *l. Sancimus* 7. *cod. de rebus alienis non alienandis* cum similibus.

11 Rursus Fideicommissum in casu mortis aliud est, quod simplex, ac ordinarium dicitur, non excludens Successorum pluralitatem, ac simultaneum concursum omnium, qui eumdem proximitatis gradum, vel aequalem statum habent; Et tunc Haeres gravatus non potest alterare ordinem a Testatore praescriptum, uni gratificando, et alium excludendo; *l. Omnia* 32. §. *in Fideicommisso, ff. de Legatis* 2. alias *l. cum ita legatur; l. fin. Cod. de verborum. signific.* cum similibus; Card. de Luca *de Fideicomm. disc.* 16. *num.* 3. Peregrin *de Fideicommissis artic.* 14. *numer.* 7. Bellon. jun. *consil.* 1. *a numero* 32. *ad numer.* 36. Rota apud Serafin. *decis.* 874. et apud Coccinum *decis.* 495. Et aliud est quod pluralitatem successorum seu plurium simultaneum concursum non admittit, sed uni tantum Personae convenit atque istud sub duplici vocabulo explicatur *Primogeniturae,* scilicet, ac *Majoratus;* et hoc Fideicommissum regulatur eodem fere jure ac Feudum; cum a Primogenituris ad Feuda, vel econtra, quoties lex Feudorum non urget, licitum sit arguere. Card. de Luca *de Feudis discurs.* 45. *num.* 4. Molina *de Primogenituris lib.* 1. *c.* 1. *num.* 7. Surdus *consil.* 241. et alii Juristae passim, apud quos plurima de omnibus istis.

Substitutio est unius in alterius locum ad rem 12
aliquam in ultima voluntate vocatio; *est in re communis.* Substitutio est duplex, directa et indirecta. Directa est, per quam substitutus haereditatem Testatoris consequitur immediate, et sine ministerio alterius primi instituti, uti si Testator dixerit: Petrus sit haeres, aut si hic non erit, sit Paulus. Indirecta est per quam committitur fidei directi haeredis, ut haereditatem tradat alteri, ideoque etiam dicitur Fideicommissaria, quia substitutus accipit hereditatem, non directe a Testatore, sed a Fideicommissario. Ut si Testor dixerit: Petrus sit meus haeres, quem rogo, seu gravo, ut quando morietur haereditatem totam, seu partem aliquam V. G. mediam, vel tertiam, vel certam rem Paulo restituat. Unde substitutio Fidei- 13
commissaria est, qua haeres ex testamento, vel ab intestatu decedens, vel absolute, vel sub conditione gravatur, seu obligatur haereditatem totam, vel certam aliquam partem ejusdem mediam v. g. vel tertiam, vel certam rem alteri restituere. *Est in re communis; arg.* §. 1. *et* 2. *instit. de Fideic. hered.*

In Fideicommisso universali ordinato ab ascen- 14
dente substitutiones intelliguntur factae sub tacita conditione; *Si institutus vel gravatus sine filiis decesserit,* ita ut quaevis proles praeferatur extraneo substituto textu expresso *in l. Cum avus* 10. *ff. de Cond. et demons. et l. Cum acutissimi* 30. *Cod. de Fideic.* ibi: *Si quis filium suum haeredem instituit, et restitutionis post mortem onere subegit, non aliter hoc videtur disposuisse, nisi cum filius ejus sine sobole vitam suam reliquerit.* Ubi etiam haec ratio subjungitur: *Quia merito praesumitur haereditatem suam potius propriis descendentibus, quam alienis relinquere voluisse. Est communis* cum Rota *part.* 5. *recentior. tom.* 1. *decision.* 329. *numer.* 11. *part.* 12. *dec.* 380. *num.* 5. *par.* 16. *dec.* 132. *num.* 2. *et seq. par.* 17. *dec.* 170. *num.* 8. *par.* 18. *tom.* 1. *dec.* 102. *n.* 3. *et* 15. et saepe alibi. Non decedit 15
sine liberis, qui unicam prolem, sive masculum, sive femellam habet textu expresso *in l.* 148. *de V. S.* ibi: *Non est sine liberis, cui vel unus filius, unave filia est. Communis.* Si filius gravatus in te- 16
stamento Petris haereditatem alteri restituere *si sine liberis decesserit,* ingrediatur Religionem, seu Monasterium bonorum capax, ibique profiteatur, excluditur substitutus, et succedit Monasterium. Rota *par.* 8. *dec.* 34. *num.* 4. *et seq. par.* 12. *dec.* 433. *n.* 17. *et sequent.* Testator enim praesumitur diligere Monasterium, sicut filium instituti, et proinde sicuti praetulit substituto filio instituti ita censetur voluisse praeferre Monasterium. Rota *par.* 3. *dec.* 358. *num.* 3. *et seqq. par.* 8. *dec.* 134. *num.* 10. *et seq.* Covarruvias *lib.* 2. *variar. resolut. cap.* 19. Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *c.* 9. Pringh. *lib.*

3. *Decretal. tit.* 26. *num.* 74. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 624. Authent. *Nisi rogati, Cod. ad S. C. Trebellian.* quae desumpta *est ex Authent. de S. S. Episcop.* §. *Sed et hoc, Coll.* 8. *et cap. In praesentia* 8. *de probat.* ubi in simili casu proposito judicatum est ad favorem Monasterii contra substitutos. (*)

17 Limitatur tamen prima conclusio in casu quo Testator veram, et naturalem filiationem voluerit, puta si dixerit, *sine veris filiis*, vel *sine filiis legitimis, et naturalibus, aut ex corpore suo natis* cum similibus. Rota *par.* 3. *dec.* 358. *num.* 3. *et seq. part.* 6. *decis.* 179. *n.* 16. *cum sequent. par.* 8. *dec.* 131. *num.* 6. *par.* 12. *dec.* 434. *nu.* 6. Si enim Testator in conditione *si sine filiis*, expresserit qualitates non competentes, nisi naturalibus. Tunc Monasterium non censetur consideratum loco filii. Rota *part.* 3. *dec.* 358. *numer.* 12. *et sequent. part.* 6. *dec.* 179. *num.* 17. *par.* 8. *dec.* 134. *num.*
18 6. *part.* 12. *dec.* 434. *n.* 6. Limitatur secundo in casu, quo Testator tacite, vel expresse consideraverit conservationem agnationis, quo casu omnes Doctores conveniunt. Monasterium non excludere substitutos. Rota *par.* 8. *dec.* 134. *num.* 15. et sic contingit in Primogenituris, ac Majoratibus, qui ad conservandum splendorem Familiae eriguntur; In is enim, excluso Monasterio, succedere proximum agnatum fatentur Doctores communiter cum Covarruv. *l. c. c.* 19. Layman *l. c. c.* 9. Molin. *disp.* 623. Azor. *tom.* 1. *lib.* 12. *c.* 8. *q.* 5.
19 Limitatur tertio, in casu, quo heres iniquo animo fraudandi substitutum Fideicommisso ingreditur Religionem. Menochius *lib.* 4. *Praesumpt.* 83. *num.* 56. Abbas *in cap. In Praesentia* 8. *de prob. num.* 46. Pirhing *loc. cit. n.* 76. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 626. Sanchez *lib.* 7. *cap.* 16. *num.* 54. *et* 55. et alii. Et ratio est quia fraus, et dolus nulli patrocinari debet; *cap. Sedes* 15. *cap. Ex tenore* 16. *de rescripsit, c. Tuae* 12. *de Clericis non resid. l. in fundo, ff. de Rei vindic. l. Cum hi, ff. de tran-*
20 *sact. l. Si Legatarius, Cod. de Legatis.* Limitatur quarto in casu, quo haeres gravatus inductus est ad ingressum Religionis suasionibus, et blanditiis Monachorum, tunc enim Monasterium nulla bona hujus Professi consequetur, adeoque nec substitutus excluderetur. Menochius *loc. cit. n.* 87. Sanchez *loc. cit. num.* 62. Pirhing *loc. cit. sub*
21 *num.* 76. per Jura mox allegata. Limitatur quinto in casu, quo haeres ingrediatur Monasterium bonorum in communi, et successionis omnino incapax; ut sunt Monasteria Minorum de toto corpore Observantiae, et Capuccinorum; Tunc enim substitutus succedit statim a die professionis, quia professio in talibus Monasteriis quo ad successionem aequiparatur morti naturali. Menochius *loc. cit. n.* 81. Piringh *loc. cit. sub num.* 76. Reif-
fenstuel *loc. cit. num.* 626. Limitatur sexto in ca- 22
su, quo alia causa pia sit substituta, ut si Testator dixerit, si haeres meus sine liberis obierit, substituto Hospitale, Pauperes, Ecclesiam Parochialem, et hujusmodi, quando enim privilegiatus concurrit cum privilegiato, tunc privilegiis non attentis, servatur Jus commune, et sic licet haeres ingrediatur Monasterium, et ibi profiteatur, adhuc haereditas est restituenda piae causae substitutae, *arg. cap. Cum causa, de praebend. Communis* cum Piringh *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. n.* 627. Abbas, et Glossa *in cap. In praesentia* 8. *de probat.*

Fideicommissum regulariter loquendo vendi, 23
pignorari, aut hypothecari nequit, textu expresso in *l. final.* §. *Sed quia* 2. *C. communia, de Legat.* ibi: « Nemo itaque haeres ea, quae pure sub certa » die relicta sunt, vel quae restitui aliis disposita » sunt, vel substitutionis supposita, putet in posterum alienanda, vel pignoris, vel hypothecae » titulo assignanda; quia satis absurdum est, et » irrationabile rem, quam in suis bonis pure non » possidet, eam ad alios posse transferre, vel hy» pothecae, pignorisque nomine obligare, vel » alienam spem decipere » Rota *par.* 5. *t.* 1. *dec.*
408. *num.* 9. *par.* 12. *dec.* 310. *num.* 1. Limita 24
tamen primo, si alienatio est necessaria pro solutione debitorum Testatoris, dummodo non alienentur immobilia, si pecunia, vel alia mobilia ad solvendum sufficientia adsint. Card. de Luc. *de Fideicomm. disc.* 161. *num.* 5. *et* 8. *et summa num.* 305. *et* 306. item *disc.* 162. *n.* 8. Tuschus *lit. C. consil.* 283. *num.* 16. Glossa *in l. Filius familias* §. *Diu, ff. de Legat.* 1. et alii passim; et ratio est quia non intendit prohibere alienationem cum praejudicio Creditorum; *arg. l. Creditoris arbitrio,*
ff. ad l. Palcid. Limita secundo, si alienatio est 25
necessaria pro competenti dote. *Authent. Res quae, Cod. communia, de Legat.* Tusch. *lit. F. consil.* 284. *n.* 1. citans communem. Vel pro alimentis haeredis gravati, et suorum descendentium. Card. de Luca *de Fideicommis. disc.* 170. *et* 171. Tusch. *loc. cit.* Vel pro liberatione possessoris ab hostibus, vel latronibus, Card. de Luca *de Fideicomm. in summa num.* 294. Reiffeustuel *lib.* 3. *Decretal.*
tit. 26. *num.* 618. et alii communiter (**). Limita 26

(*) Quin immo non dicitur quis decedere sine filiis licet filios tantum naturales habeat, quorum ideo existentia repellit substitutum, et fideicommissum caducitatem impedit, sive masculus, sive femina fideicommisso gravata sit, ut tenet, et exemplis confirmat post multos allegatos Voet. *in Pandect. lib.* 36. *tit.* 1. *n.* 13. praesertim si fuerint legitimati. Hoc tamen limita in casu, quo fuerint in conditione positi filii legitimi, et ex legitimo matrimoni geniti, tunc nec subsequente matrimonio legitimati efficere valent, ut conditio deficiat, ut per eumdem *Auctor. n. seq.* Anton. Fabr. *Cod. lib.* 6. *tit.* 24. *defin.* 19. Mantic. *de conject. ult. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. *n.* 17. *et seq.* Fachin. *controvers. lib.* 4. *c.* 53. (*Edit. Barbiell.*)

(**) De alienatione fideicommissi propter Dotem fusius actum est supra *de Dote quoad Fideicommis. artic.* 4. (*Edit. Barbiell.*)

tertio, si est necessaria distractio pro detractione competentis legitimae, et Trebellianicae. Baldus *l.* 4. *consil.* 163. *n.* 4. Parisius *lib.* 2. *consil.* 17. *et* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 617. Tusch. et alii communiter; Et ratio est, quia detractio Legitimae, et Trebellianicae debetur de Jure, *Novell.* 18. *c.* 1. *Authent. Novissima, Cod. de inof. Testam. l.* 33. *Cod. de inoffic. Testam.* §. *Sed quia* 7. *Inst. de Fideic. hered. cum Concordantiis*, adeoque si non aliunde, quam vendendo haberi potest vendi
27 debet. Limita quarto, si distractio est utilis, uti sit in casu permutationis Fideicommissi pro bono utiliori ipsi gravato, ac aliis substitutis. Card. de Luca *disc. de Fideicomm. disc.* 157. *num.* 7. *et* 8. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 619. et alii communiter. Cum enim in tali casu nulli fiat injuria, et damnum sed commodum omnibus vocatis, et substitutis, praesumitur adesse tacitus omnium con-
28 sensus. Limita quinto, si alienentur res, quae servando servari non possunt dummodo, pretium inde comparatum postea restituatur substitutis, ut applicetur in re immobili, Card. de Luca *de*
29 *Fideic. disc.* 90. *n.* 9. et communis aliorum. Limita sexto, si omnes vocati, et substituti, in quorum favorem Fideicommissum factum est, ad alienationem consentiunt, textu expresso *in l. Quoties* 11. *ff. de Fideicomm.* ibi: *Quoties ab omnibus, qui alienatione facta ad Fideicommissum petitione adspirare possunt, venditio celebretur, aut quibusdam vendentibus alii consenserunt, contractus auctoritas convelli nequaquam potest.* (*).

ADDITIONES EX ALIENA MANU

30 Si qua in jure materia occurrit summopere illustranda, haec certe est de Fideicommissis, quum vix condatur Testamentum, in quo Fideicommissum haud ordinetur. Sed quum sciam me intra limites additionem continere debere, materiam, ut vellem, illustrare nequeo, sed agam dumtaxat de Fideicommisso Haeredi praesenti injuncto, tum de Fideicommisso conventionali, de quibus caeteroquin non omnes disserunt.

31 Quod attinet ad Fideicommissum haeredi praesenti injunctum, hoc inductum est *Lege finali Cod. de Fideicommissis*, nullamque penitus requirit solemnitatem, sed debet a Testatore praesenti Haeredi injungi. Inde namque tota hujus Fideicommissi validitas dependet, quod Testator praesentis haeredis Fidei commiserit restitutionem haereditatis, ut monstrat contextus, et illustrat Harprecht. *de Remed. Leg. final. Cod. de Fideicomm. cap.* 4. §. 10. *et sequent.* Non igitur subsistit Fideicommissum hoc, si haeres absens fuerit, ita ut ne valeat quidem schedula ad Absentem missa, eum deficiat fundamentum hujus Fideicommissi *privilegiati; Idem Auctor citato loco* §. 13.

Num ad validitatem hujus Fideicommissi requiratur insuper promissio haeredis, non conveniunt inter se Doctores. Negativa mihi opinio 32
semper arrisit. Disponit enim hic Testator in vim mortis, et ita tota illa dispositio ex ejus debet dependere arbitrio, nec factum haeredis requiritur, alioquin dicendum foret, haeredem contradicere posse, et contradicentem minime obligari, quod tamen admitti nequit; *Idem Auctor ubi supra* §. 34. Sicuti autem tota hujus Fideicommissi substantia a Fide haeredum dependet, ita tantum per solam confessionem haeredum constare de eo debet, adeo ut si confessionem edere nolint, *necesse habent, vel Sacramentum subire, et omni inquietudine se se relaxare, vel si recusandum existimaverit Sacramentum, omni modo exactioni Fideicommissi subjacere*: sunt ipsa verba *Legis finalis Cod. de Fideicomm.* Ubi enim recusant subire juramentum habentur pro confessis; confidentes autem absolvere obligantur ad Fideicommissum praestandum, Ricter. *dec.* 62. *n.* 20. *et seq.*

Adeo autem sola Fides haeredum hoc sustinet Fideicommissum, ut ne quidem sufficiat loco ju- 33
ris jurandi delati uti aliis probationibus, si fortassis duo adfuissent Testes, quorum testimonio probari posset, Defunctum praesenti haeredi Fideicommissum injunxisse, quia ita Fideicommissum dependeret a Fide Testium, non a Fide haeredum; Quoties autem a Testium praesentia dependet Fideicommissum, quinque ad minus esse debent, minimeque duo sufficiunt. Haeres vero, si delatum ipsi sit juramentum, non prohibetur conscientiam suam per alias probationes exonerare, veluti si probare absentiam possit, Ricter. *dict. dec.* 62. *num.* 29. Finckelth. *observ.* 51. *num.* 7. *et* 11. Hactenus de Fideicommisso haeredi praesenti injuncto.

Fideicommissum conventionale est illud, quod 34
in actu inter vivos constituitur. Inductum est autem hoc Fideicommissum moribus gentium.

An hoc fideicommissum conventionale esse pos- 35
sit universale, scilicet de tota haereditate, vel parte ipsius, dubitatur, et non immerito. Sicuti enim haereditas pactis dari nequit, ita quoque per modum Fideicommissi factitii haud transfertur. At apud plerasque gentes praevaluit opinio affirmativa; Strykius *in usu modern. Pandect. lib.* 26. *tit* 1. §. 6. Harprect. *de Fideicomm. conventional.* §. 2. et ita quidem, ut nec requiratur confirmatio superioris.

Major dubitatio est, an Fideicommissum hoc 36

(*) Supra firmatum fuit prohibitam esse alienationem, debitorumque contractionem, quid vero dicendum de Creditorum exactione pendente saltem fideicommissi conditione; Jure exigi nomina debitorum ab haerede fiduciario, et haereditarias perimi obligationes tenet Gratian. *discept. forens. cap.* 636. *n.* 8. *et* 9. et late Voet. *in Pandect. lib.* 36. *tit.* 1. *num.* 63. (*Edit. Barbiell.*)

conventionale constitui possit in favorem Tertii? De jure enim Alteri per pactum Alterius actio acquiri nequit. Sed et posse receptum est, Strykius *in usu modern. Pandect. lib.* 26. *dist. tit.* 1. §. 4.

37 Inter omnes vero convenit, in hoc Fideicommisso conventionali, licet universali, locum haud esse beneficio quartae Trebellianicae. Beneficium enim quartae in Fideicommisso condito in Testamento in favorem haeredis inductum est; idque quia cum hic suo facto se haud obtrinxerit ad restituendum, sed ad hoc ex solius Testatoris dispositione teneatur, merito ei ex bonis defuncti aliquid concedendum erat, quo eo promptius invitaretur ad adeundam haereditatem, eamque restituendam. At hae rationes applicari nequeunt ad conventionale Fideicommissum, quum gravatus ex data Fide obligetur ad restituendum propterea que minime oporteat per beneficia juris eum allicere ad implementum suae obligationis; Pirckm. *consil.* 1. *n.* 203. Harprecht. *de Fideic. conventional.* §. 41.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

38 Rursus Fideicommissum esse potest reciprocum simpliciter, et reciprocum lineare. Reciprocum simpliciter est dum plures ab initio instituuntur, et invicem alter alteri per fideicommissum substituitur: Reciprocum vero lineare est dum non modo primi heredes, sed eorum insuper descendentes ad invicem substituuntur. Primo casu mortuis primis heredibus cum filiis fideicommissum favore coheredum expirat, licet filii unius ex heredibus institutis deinde sine prole decedant: non ita tamen secundo casu. Ubi enim constat de reciproca lineari non modo unus alteri succedit, sed una linea defecta altera subingreditur. Plura de his fideicommissis dicenda, quae videri possunt apud. Anton. Fabr. *cod. lib.* 6. *tit.* 22. *definit.* 22. *et* 23. Peregrin. *de fideicomm. art.* 13. *n.* 72. *usq. ad fin* ubi etiam de fideicommisso graduali, et quando tale judicari debeat, fuse agit. Rursus consule Rotam *coram Falconer. tit. de Dote dec.* 18. *num.* 12. *coram Lancetta dec.* 40. *num.* 3. 4. 5. *dec.* 217. *num* 11. *dec.* 522. *a num.* 1. *ad* 5. *dec.* 637. 761. 1250. 1294. *cor. Crescent. dec.* 287. 184. 473. *et* 491.

39 Hactenus de fideicommissis ultima voluntate relictis, nunc pauca addenda de fideicommissis per actum inter vivos constitutis, cum per ultimam voluntatem non minus, quam per actum inter vivos fideicommissa induci possint, ut dum donationi adjicitur pactum de rebus donatis alteri personae, seu filiis donatarii restituendis; *l. Cum quis decedens* 37. §. *Pater ff. de legat.* 3. Bruneman. *ibid.* et communiter Doctores. Ita et pactis dotalibus fideicommissa induci possunt, quae tamen ut fideicommissi vinculo afficiantur actis insinuanda sunt adinstar donationum, de quibus late Peregrin. *de fideicom. art.* 51. Groenevvegen. *ad. leg.* 3. *Cod. de condic. ob caus. dator.* Zoef. *in pandect. lib.* 39. *tit.* 5. *num.* 62. *et* 63. Anton. matthaei *de succession. disput. ult. de divort. leg.* et *usus num.* 51. Haec tamen fideicommissa a fideicommissis ultima voluntate relictis differunt. In 40
his competit actio non minus personalis, quam in rem; in fideicommissis vero inter vivos constitutis personalis tantum actio datur ex aequitate ad persequendum tale fideicommissum, *l. quoties* 3. *Cod de donat. quae sub modo* Vinnius *tractat. de pactis cap.* 15. *n.*11. *et* 12. Voet. *in pandect. lib.* 36. *tit.* 1. *num.* 9. Perez. *in Cod. lib.* 8. *tit.* 55. *n.* 15. Vinc, de Franch. *dec.* 74. Guid. Papae *dec.* 512. Vide tamen Carpzov. *par.* 3. *cap.* 8. *defin.* 12. Fusar. *de substit. quaest.* 14. Bruneman. *in Cod. lib.* 8. *tit.* 55. *in leg.* 3. *per tot.* Differunt secundo, ut fideicommissa per ultimam voluntatem 41
constituta ad nutum fideicommittentis, quousque vivit, revocari possint, non ita tamen fideicommissa inter vivos relicta, quae semel a fideicommissario acceptata amplius liberum non est fideicommittenti fideicommissum revocare. Jul. Clar. §. *Donatio quaest.* 13. *num.* 5. Fachin. *controver. lib.* 8. *cap.* 89. *et* 91. Mantic. *de tacit. et ambig. convent. lib.* 13. *tit.* 48 *num.* 8. Zoes. *in Pandect. lib.* 39. *tit.* 5. *numer.* 65. *et seq.* Perez. *loco citat. num.* 6.

Dubitari autem potest utrum hujusmodi fideicommissum inter vivos relictum ea lege, ut donata bona ad donantem revertantur, *si donatarius sine alberis moriatur*, jus aliquod iisdem liberis tribuat, adeo ut aequaliter succedant, an potius liberum sit donatario de donatis bonis disponere eaque inequaliter etiam inter eosdem liberos dividere. Tota haec quaestio dependet ex determinatione controversiae an filii in conditione positi censeantur dispositive vocati, adeo ut ubi lex, vel consuetudo, vel statutum viget, prout Romae ex c. 142. *lib.* 1. *Statut. Urb.* Rot. *coram Lancett. dec.* 217. *num.* 2. cujus vigore filii in conditione positi tamquam dispositive vocati reputantur, tunc cum iisdem liberis jam sit jus quaesitum, nullum ipsis potest detrimentum afferri ex dispositione patris donatarii, secus vero ubi consuetudo, in contrarium observatur. Voet. *in Pandect. lib.* 39. *tit.* 5. *num. ultim.* sed hanc quaestionem acuratius exposuimus supra *de donationibus. Art.* 3. *novis addit.* 42

FIDEJUSSIO, FIDEJUSSOR

SUMMARIUM

1. Fidejussio quid sit. — 2. Fidejussor unde dicatur, et quid sit. — 3. Fidejussio quavis verborum forma, oretenus, et inscriptis, immo inter absentes et per Epistolam fieri potest. — 4. Fidejussor dari, et Fidejussio constitui potest super quovis debito, vel obligatione quomodocumque contracta. — 5. Potest quis de sistenda persona incarceranda fidejubere, quam si non sistit, ipse Fidejussor non incarceratur, sed punitur poena pecuniaria.—6. Fidejussor dari potest non solum pro praesenti, sed etiam pro futura obligatione.—7. Fidejubere possunt omnes, qui liberam rerum suarum administrationem habent, et a lege non prohibentur. — 8. Prohibentur autem primo Fidejubere milites, exceptis tamen veteranis honeste a militia dimissis. — 9. Secundo, Fidejubere prohibentur mulieres etiam pro conjunctissimis personis. — 10. Tertio, Fidejubere prohibentur Ecclesiarum Praelati, et Clerici. — 11. Limitatur conclusio, si raro tantum in uno, vel altero casu fiat ex causa praesertim pietatis, vel charitatis. — 12. Clericus Fidejubens debet de Patrimonialibus, vel quasi talibus, et non de Ecclesiasticis satisfacere, nisi forsan ex causa necessitatis, ac pietatis pro egeno, vel alia causa pia contingeret Fidejussio, *ad n.* 13. — 14. Item Fidejubere potest Clericus pro alio Clerico. — 15. Item Clericus potest Fidejubere pro sua Ecclesia. — 16. Clerici Fidejussio facta nimis frequenter de bonis Patrimonialibus, vel de aliis Ecclesiasticis reditibus ad ipsum pro honesta sustentatione plene spectantibus, quamvis sit illicita, est tamen valida. — 17. Quarto Fidejubere prohibentur Religiosi omnes, non tantum privati, sed etiam Superiores sine consensu majoris. — 18. Limitatur conclusio in casu, quo Praelatus pro modica quantitate, et raro fidejubet. — 19. Fidejussio a praelato, vel privato Religioso contra Jura facta non solum est illicita, sed etiam invalida. — 20. Fidejussor tenetur solvere totum, quod debitor principalis tempore Fidejussionis debebat, si hic non est solvendo, immo etiam usuras, si ita promisit. — 21. Fidejussor non obligatur ad plus, quam debitor principalis. — 22. Nec Fidejussor potest prius obligari, quam obligatus sit debitor principalis. — 23. Si Fidejussor ad certum dumtaxat tempus fidejussit, et Creditor sine consensu Fidejussoris tempus prorogat debitori, ad nihil amplius tenetur Fidejussor. — 24. Fidejussor, quantum est ex simplici Fidejussione, non tenetur ad usuras, aut alias novas accedentes obligationes. — 25. Tenetur tamen ad ipsas, si specialiter vel universaliter ad has quoque se obligavit. — 26. Fidejussoris obligatio transit etiam ad ejus haeredes. — 27. Si plures sint Fidejussores super eodem debito, tenentur omnes in solidum ita ut, si solvendo non sint, ille solus, qui solvendo est, ad totum in solidum solvendum teneatur. — 28. Si tamen alii confidejussores etiam sint solvendo, non potest creditor convenire unum solum pro toto debito, et conventus potest excipere, et dicere ut singulus aequaliter pro suis partibus conveniat. — 29. Si post factam legitime divisionem debiti inter fidejussores, aliqui fiant non solvendo, id accidit damno Creditoris. — 30. Fidejussor Regulariter conveniri non potest, nisi postquam fuit conventus, et excussus debitor principalis, et inventus, quod ipse non sit solvendo, sive in totum, sive in partem. — 31. Hoc privilegio gaudet Fidejussor, si debitor principalis sit absens, et ipse praesens, nisi promittat sistere praesentem debitorem principalem intra tempus a Judice determinatum. — 32. Nec Fidejussor gaudet tali beneficio, seu privilegio, si notorie constet debitorem principalem non esse solvendo. — 33. Nec Fidejussor gaudet tali Beneficio, si debitor sit difficilis conventionis. — 34. Nec Fidejussor gaudet tali Beneficio excussionis, si ipsi expresse, vel tacite renunciavit, ut facere potest. — 35. Nec Fidejussor gaudet tali Beneficio excussionis, si malitiose neget Fidejussionem, et postea convincatur. — 36. Fidejussor in pluribus casibus potest petere liberationem a Fidejussione etiam antequam solvat. —37. Primus casus est, si debitor diu negligit solvere, seu in culpabili mora solvendi diu fuit.—38. Secundus casus est, si debitor principalis incipit esse prodigus, et dissipare bona sua.—39. Dummodo tamen tempore Fidejussionis sciente Fidejussore non coeperit debitor dilapidare bona.—40. Tertius casus est, si Fidejussor, ut pro debitori principali solvat; a judice condemnatur. — 41. Quartus casus est, si inter Fidejussorem, et debitorem conventum sit, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore, liberaretur Fidejussor. — 42. Quintus casus est, si Fidejussor ex rationabili causa vellet peregre proficisci in longinquas regiones. — 43. Sextus casus est, si inter debitorem, et Fidejussorem graves, vel capitales exortae sint inimicitiae, dummodo non sint exortae culpa Fidejussoris. — 44. Principalis debitor tenetur de jure Fidejussorem relevare, et eumdem reintegrare, de omnibus per eum solutis. — 45. Immo non solum tenetur conservare indemnem Fidejussorem pro summa, pro qua fidejussit, sed etiam pro omni damno, et interesse passo ratione Fidejussionis. — 46. Fidejussor potest pacisci, et de jure aliquid recipere in compensationem imminentis periculi, quod subit in fidejubendo. — 47. Etiamsi debitor existat idoneus. — 48. Regulariter de stylo mercatorum persolvuntur pro Fidejussione duo in singula centenaria. — 49. Creditor potest acceptare moderatum pretium, ut Fidejussorem liberet a Fidejussione periculosa, vel molesta, quam suscepit pro debitore. — 50. Creditor compelli non potest, ut habito uno Fidejussore; admittat alium. — 51. Si tamen creditor admiserit alterum Fidejussorem, liberatur primus. — 52. Fidejussores plures, quando sunt omnes in solidum obligati, sicuti respectu debitoris principalis sunt confidejussores, ita alter alteri ad invicem sunt etiam Fidejussores pro rata, et ratione solidi alter pro altero tenetur, et conveniri potest. — 53. Ac ideo, si alter ex confidejussoribus in solidum obligatis, solvat Creditori principali, potest repetere ratam partem adversus alios confidejussores. — 54. Quilibet tamen confidejussor pro eo, quod solvit, habet actionem mandati contra debitorem principalem. — 55. Insuper habet etiam Fidejussor actionem negotiorum gestorum adversus principalem debitorem, ad repetendum id, quod solvit et indemnitatem consequendam. — 56. 59. An jure civili et canonico prohibiti sint Clerici in universum fidejubere. — 60. De Fidejussore in criminalibus *Remissive*. — 61. Altera exceptio, qua Fidejussor non gaudet privilegio expectandi debitoris excussionem. — 62. Salvo tamen regressu ad Fidejussorem.— 63. Sequitur divisionis exceptio. — 64. Quae pro omnibus debitis indistincte competit.—65. Dempto qui pro tutore vel cum muliere fidejubeat.—66. Et qui huic beneficio expresse renunciat.— 67. 68. De cedendarum actionum remedio. — 69. Quando Fidejussor solutum repetere nequit. — 70. Alteri casus recensentur quibus Fidejussor a fidejussione liberatur. — 71. Tria Fidejussorum genera. — 72. De solidali fidejussione. — 73. Ejus effectus. — 74. 80. et consequentiae. — 81. De Fidejussore indemnitatis. — 82. Quomodo liberetur.

1 Fidejussio est contractus, quo quis alienam
obligationem suscepit implendam, si debitor
principalis non solverit. Est in re *communis*, *arg. Institut. princ. de Fidejuss. et l.*
2 *Sicut* 65. *ff. eod.* (*) Fidejussor (sic dictus a *fide*,
et *jubeo*, quasi fide sua jubens, ut alteri credatur,
l. Creditor 60. §. 1. *ff. mandati*, *et l. Ubi* 75. §. *Qui
vero*, *ff. de V. O.*) est is, qui alienam obligationem
in se suscepit, seu fidem suam interponit de
solvendo debito, casu, quo ipse illud non solverit;
Est in re communis, *arg. Instit. princ. de Fidejuss.*
3 Fidejussio quavis verborum forma oretenus, et
in scriptis, immo inter absentes, et per Epistolam
fieri potest; Engel. *lib.* 3. *decret. tit.* 12. *num.* 2.
Reiffenstuel *ibidem num.* 11. et communis aliorum.
4 Fidejussor dari, et Fidejussio constitui potest
super quovis debito, vel obligatione quomodocumque
contracta, textu expresso *l.* 1. *ff. de
Fidejuss. et mandat.* ibi: *Omni obligationi Fidejussor
accedere potest*, *l. Graece* 8. §. 1. *ff. eod.* ibi:
« Praeterea sciendum est Fidejussorem adhiberi
» omni obligationi posse, sive re, sive verbis,
» sive consensu, §. 1. *Instit. de Fidejuss.* ibi:
» Omnibus autem obligationibus adsumi potest,
» idest, sive re, sive verbis, sive litteris, sive
» consensu contrahatur, ac nec illud quidem interest,
» utrum civilis, an naturalis sit obligatio,
» cui adjicitur Fidejussor. »
5 Potest quis de sistenda persona incarceranda
Fidejubere, quam si non sistit, ipse Fidejussor
non incarceratur, sed punitur poena pecuniaria,
vel taxata a Jure, decreto, consuetudine, vel arbitraria
Judicis; et quidem extraordinaria, si
reus ex dolo Fidejussoris exhibitus non est, vel
aufugit, textu expresso *in l. Si quis* 4. *ff. de fidej.*
ibi: « Si quis reum criminis, pro quo satis dedit,
» non exhibuerit, poena pecuniaria plectitur; puto
» tamen, si dolo non exhibeat, etiam extra ordi-
» nem esse damnandum; sed si neque in cautio-
» ne, neque in decreto Praesidis certa quantitas
» comprehensa est, ac nec consuetudo ostendit,
» quae certam formam habet, Praeses de modo
6 » pecuniae quae inferri oporteat statuet. » Fidejussor
dari potest non solum pro praesenti,
sed etiam pro futura obligatione, *l. stipulatus* 6.
§. 2. *ff. de fidejuss.* ibi: *Adhiberi autem fidejussor
tam futurae, quam praecedenti obligationi potest.*
Fidejubere possunt omnes, qui liberam rerum 7
suarum administrationem habent, et a lege non
prohibentur; *Communis*, *arg. l.* 3. *ff. de fidejuss.*
Prohibentur autem fidejubere, Primo milites, 8
l. 8. §. 1 *ff. Qui satis dare coguntur*, *et l. miles*
31. *Cod. de locato*, ibi: *Milites fidejussores fieri
prohibemus.* Excipiuntur tamen milites veterani
honeste a militia dimissi, quia ipsi cum non teneantur
amplius armis occupari, et bello interesse,
possunt libere privata negotia, et commercia tractare,
argum. leg. 1. *Cod. de Veteranis* (**) Secundo 9
fidejubere prohibentur mulieres, *l.* 1. *ff. ad Sac.
Congr. Vellejan.* ibi: *Vellejano Senatus consulto
plenissime comprehensum est*, *ne pro ullo feminae
intercederent*, idest fidejuberent, et haec prohibitio
adeo stricte ligat mulieres, ut nec mater possit
fidejubere pro filiis, *leg. Si cum*, *Cod. S. C.
Vellejan.* Nec filia pro parentibus, *l. Si paternum*
8. *Cod. eod.* Nec uxor pro Marito *l.* 1. *Cod. Ne
uxor pro Marito.* Tertio fidejubere prohibentur 10
Ecclesiarum Praelati, et Clerici, *cap. Te quidem*
39. *caus.* 11. *quaest.* 1. ibi: *Te quidem* (Episcopum
alloquitur Papa) *oportet irreprehensibiliter vivere,
et summo studio niti*, *ut omnes vitae hujus occupationes
abjicias*, *ne fidejussor existas etc. et cap.* 1.
fidejuss. ibi: *Clericus fidejussionibus inserviens abjiciatur*,
et concordat *Novell.* 123. *cap.* 6. Limitatur 11
tamen conclusio, si raro tantum in uno, vel altero
casu fiat ex causa praesertim pietatis, vel
charitatis, *arg. cit. c. Clericus* 1. *de fidejuss.* ubi solum
probibetur, ne Clericus sit *inserviens* Fidejussioni,
quae particula frequentiam denotat, uti
docet Glossa *ibid. verb. inserviens* Abbas, *ibid. n.*
1. cum communi aliorum. Clericus autem Fide- 12
jubens debet de patrimonialibus, vel quasi talibus,
et non de Ecclesiasticis satisfacere, nisi forsan
ex causa necessitatis, ac pietatis pro egeno,
aut alia causa pia contingeret Fidejussio; Abbas
in cit. cap. Clericus 1. *de Fidejuss.* et alii passim,
quia Ecclesias debitis gravare Clericus non potest,
textu expresso *in cap. quorumdam* 2. *de solutionibus*,
ibi: *Firmiter inhibemus*, *ne quis praesumat
Ecclesiam sibi commissam pro alienis gra-*

(*) Haec definitio procedit in simplici fidejussione, non in solidali, ut *Artic.* 2. (*Edit. Barbiell.*)

(**) Excipe casum quo decipiendi animo, vel cum sciret se non teneri tamen fidejussit, et tunc non juvatur Vellejano; *l.* 1. §. 3. *l.* 3. *princip ff. od S. C. Vellej.* Item si aliquid in praemium fidejussoris a debitore receperit; quod a publico instrumento a tribus testibus subscripto, *leg.* 23. *per tot. Cod ad S. C. Vellejan ibique* Bruneman. Rursus si pro servo intercedat, ut is consequatur libertatem, vel pro alia muliere ob dotem *l.* 24. *et l. ultim. Cod. eod ibique* Bruneman. Hering. *de Fidejuss. cop.* 7. *n.* 37. Hilliger. *in Donell. lib.* 12. *cap.* 32. quibus posterioribus casibus remissas veteris juris solemnitates esse tenet. Bruneman. *loc. cit. ad leg.* 12. *sub num.* 12. Si vero suam juramento firmet obligationem indistincte tenetur ad implementum, non obstante Vellejano Zoes. in *Decretal. lib.* 3. *tit.* 22. *num.* 4. *Rota cor. Falconer. tit. de S.C. Vellejan. decis.* 4. *num.* 18. cui mulier potest renunciare. Rot. *cor. eod. tit. eod. dec.* 6. *n.* 2. Quamvis autem pro marito uxor fidejubere non possit. Rot. *loc. cit. decis.* 4. 5. et 6. *num.* 1. pro eo tamen a carceribus liberando, uti et pro alia quacumque causa pia valide obligatur; Rota *loc. cit. dec.* 6. *n.* 2. (*Edit. Barbiell.*)

13 *vare debitis.* Dicitur notanter *Nisi forsan ex causa necessitatis, aut pietatis pro egeno, aut alia causa pia contingeret Fidejussio;* quia cum in similibus casibus possit, immo subinde teneatur donare, *arg. cap. Gloria Episcopi* 12. *quaest.* 12. juxta dict. verb. *Beneficiatus art.* 1. *num.* 35. *et seq.* multo magis poterit per Fidejussionem interim obligare redditus Ecclesiasticos etiam superfluos.

14 Item fidejubere potest Clericus pro alio Clerico. *Communis, arg. Cap. Pervenit* 2. *de Fidejussionibus*, ubi Papa fidejussionem Clerici pro Clericis factam non solum non improbat, sed mandat, ut a debitoribus eidem satisfiat, sicque tacite ap-
15 probat. Item Clericus potest fidejubere pro sua Ecclesia; *Communis; arg. cap. Quod quibusdam* 4. *de Fidejuss. l. Cum Clericis* 25. *et l. Omnes* 33.
16 §. 2. *de Episcop. et Cleric.* Clerici Fidejussio facta nimis frequenter de bonis patrimonialibus vel de aliis Ecclesiasticis redditibus ad ipsum pro honesta sustentatione plene spectantibus, quamvis sit illicita, est tamen valida, et Clericus tenetur ei stare, et in defectum principalis debitoris de praefatis bonis satisfacere. Glossa in *cit. cap. Clericus* 1. *de Fidejuss. verb. Inserviens;* Barbosa *ibid. in fin.* ubi plures citat. Menoch. *de praesumption. lib.* 2. *praesumpt.* 46. *num.* 5. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 22. *num.* 5. Reiffenstuel *ibid. num.* 34. Et ratio est, quia nullibi in Jure reperitur pro nulla declarata Fidejussio Clerici saecularis. Neque refert quod sit prohibita: quia, ut expresse dicitur *in cap. Ad Apostolicam* 16. *de Regularibus: Quia multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, obtinent firmitatem.*

17 Quarto, fidejubere prohibentur Religiosi omnes, non tantum privati, sed etiam superiores sine consensu majoris partis Capituli. De Religiosis privatis habetur textus expressus in *c Quod quibusdam* 4. *de Fidejuss.* ibi: « Quod quibusdam Religiosis a Sede Apostolica est prohibitum, volumus, et mandamus ad universos extendi; ne » quis videlicet Religiosus absque majoris partis » Capituli, et Abbatis sui licentia pro aliquo fi» dejubeat. » Idem est de Praelatis, si debitas Juris solemnitates non adhibeant, per textum ex *cap. In quorumdam* 2. *de solutionibus;* Barbosa *in cit c. Quod quibusdam* 4. *Fidejuss. n.* 5. Engel *loc. cit. num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 34. et communis aliorum: Religiosi enim omnes sive Praelati, sive subditi nihil proprii habent, de quo
18 fidejubere possint. Limitatur tamen conclusio in casu quo Praelatus pro modica quantitate, et raro fidejubet, quia talis facultas ad liberam administrandi facultatem pertinet; Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.* 22. *num.* 11. Reiffenstuel *ibid. n.* 35. Engel *ibid. n.* 6. Silvester verb. *Fidejuss. quaest.* 4. et alii passim. Immo etiam privatus Religiosus, qui beneficium cum potestate administrandi redditus habet, etiam tacitam licentiam, raro, et in modica quantitate fidejubendi habere censetur; Pirhing. *loc. cit. n.* 13. Reiffenstuel *l. c. num.* 35.
et alii. Fidejussio a Praelato, vel privato Reli- 19
gioso contra Jura facta, non solum est illicita, sed etiam invalida. Nec obligat Monasterium, et privat etiam Praelatum administratione, tam spiritualium, quam temporalium. *Communis.* Et quod talis fidejussio sit invalida, et Monasterium, seu Ecclesia ad nihil teneatur, habetur expresse ex *cap. In quorumdam* 2. *de solutionibus* ibi: *Decernentes ad solutionem talium debitorum Ecclesiam non teneri: et ex c. Quod quibusdam* 4. *de Fidejuss.* ibi: *Non tenetur conventus pro his aliquatenus respondere.* Et quod Praelatus incurrat dictam poenam privationis, patet ex cit. *cap. Quorumdam* 2. *de solutionibus,* ibi: *Si quis autem contra praemissa venire contempserit, ab administratione spiritualium. et temporalium noverit se suspensum.*

Fidejussor tenetur solvere totum id, quo de- 20
bitor principalis tempore fidejussionis debebat, si hic non est solvendo, immo etiam usuras, si ita promisit; *arg. l. Fidejussores* 68. *ff. de Fidejussor. l. Fidejussor* 10. *Cod. eod. l. Si mandato* 8. *c. Quod cum eo, qui alienat.* ibi: *Et sorti, et usuris te parere oporteret, si te his omnibus obligasti. Quod si Fidejussor Credito pecuniae intercessisti, teneri te ex*
obligatione explorati Juris est. Fidejussor non obli- 21
gatur ad plus, quam debitor principalis, textu expresso *in l.* 8. §. 7. *ff. de Fidejuss.* ibi: « Fidejussores ita obligari non possunt. ut plus de» beant, quam debet is, pro quo obligantur; Nam » eorum obligatio est accessoria principalis obli» gationis, nec plus in accessione potest esse,
» quam in principali. » Nec Fidejussor potest 22
prius obligari, quam obligatus sit debitor principalis; textu expresso *in l Fidejussor* 57. *ff. de Fidejuss* ibi: *Fidejussor. antequam reus debeat,*
conveniri non potest. Si Fidejussor ad certum dun- 23
taxat tempus fidejussit, et Creditor tempus sine consensu Fidejussoris prorogat debitori, ad nihil amplius tenetur Fidejussor. *l. Item quaeritur.* 13. §. *Qui impleto* 11. *ff. locati,* Et ratio est, quia ex Regula 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur* et sic Glossa *in* §. *Si quid, vers. solverit, Instit. de Fidejuss.* Layman *lib.* 4. *tract.* 4. *cap.* 29. *in fine,* Reiffenstuel *l. c. num.* 47. et alii passim. (*)

Fidejussor quantum est ex simplici Fidejus- 24

(*) Quod tamen intelligendum est quando agitur de fidejussione facta ad tempus *taxative,* non ad tempus *simpliciter* vel quando terminus finiendae obligationi, non solutioni peragendae adjectus videtur, in quibus posterioribus casibus ob non interventum novationis pro sorte, et fructibus in vim primi contractus ante tempus dilationis decursis obligatus semper remaneat. *l. si cum Hermes. ibique Glos in verb. non ignor. Cod. Locat. et Conduct.* Bruneman. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 65. *leg.* 7. *n.* 3. *Rot. cor. Lancett. dec.* 110. *n.* 9. *et* 10. *Vinn. select. jus quaest.* 40. (*Edit. Barbiell.*)

sione, non tenetur ad usuras, aut alias novas ac-
cedentes obligationes, textu expresso in *leg. Fi-
dejussores* 68. § 1. *ff. de Fidejuss.* ibi: » Pro Au-
» relio Romulo conductore vectigalis centum an-
» nua Petronius, et alii fidejusserant, bona Ro-
» muli Fiscus obligata sibi occupaverat, et con-
» veniebant Fidejussores, tam in sortem, quam
» in usuras, qui deprecabantur, lecta subscri-
» ptione Fidejussionis, quoniam in sola centum
» annua se obligaverant, non in omnem condu-
» ctionem; decrevit Fidejussores in usuras non
25 » teneri. » Tenetur tamen ad ipsas, si speciali-
ter, vel universaliter ad has quoque se obligavit,
textu expresso in *l. Fidejuss.* 10. *Cod. de Fidejuss.*
ibi: *Fidejussor, seu mandator, si in usuras quoque
obligatus est, justam causam recusandi eas solvere
non habet*, et concordat *l. Quaero* 54. *ff. locati.*
26 Fidejussoris obligatio transit, etiam ad ejus hae-
redes, textu expresso in *l. Fidejussor.* 24. *Cod.
de Fidejuss.* ibi: *Fidejussoris quidem haeres exemplo
Fidejussoris tenetur*, et § 2. *Instit. de Fidejussor.*
ibi: *Fidejussor non tantum ipse obligatur, sed hae-
redem relinquit obligatum. Communis.*
27 Si plures sint Fidejussores super eodem debi-
to, tenentur omnes in solidum, ita ut si reliqui
solvendo non sint, ille solus, qui solvendo est, ad
totum in solidum solvendum teneatur, textu ex-
presso in §. *Si plures*, 4. *Instit. de Fidejuss.* ibi:
*Si plures sint Fidejussores super eodem debito con-
stituti, quotquot erunt numero, singuli in solidum
28 teneantur.* Si tamen alii confidejussores etiam sint
solvendo, non potest Creditor convenire unum
solum pro toto debito, et conventus potest exci-
pere, et dicere, ut singulos aequaliter pro suis
partibus conveniat, prout expresse habetur ex
Epistola Domini Adriani Imperatoris, in §. *Si
plures* 4. *Institut. de Fidejussor* ibi: *ex Epist. D.
Adriani compellitur Creditor a singulis, qui modo
solvendo sunt, litis contestatae tempore partes pete-
re.* Concordat *l. Si contendat* 28. *ff. eodem*, *l. Non
recte* 3. *l. Fidejussor* 10. *Cod. de Fidejuss.* ibi: *Is
qui cum altero fidejussit non solus conveniatur, sed
29 dividatur actio inter eos, qui solvendo sunt.* (*) Si
post factam legitime divisionem debiti inter con-
fidejussores, aliqui fiant non solvendo, id accidit
damno Creditoris, qui sibi imputare debet, quod
illos tempestive non excusserit, et convenerit,
dum adhuc erant solvendo. Non enim debet hoc
damnum imputari, aliis confidejussoribus, qui
semel liberati, non possunt inviti reduci in pri-
stinam obligationem, *l. Inter eos* 5. §. *Cum inter*,
ff. de Fidejuss l. Liberum 16. *C. eod.* Zoesius *ff.
eod. tit. num.* 28. Pirhing *l. cit. n.* 21. *in fine*(**).

Fidejussor regulariter conveniri non potest, 30
nisi postquam fuit conventus, et excussus debi-
tor principalis, et inventus, quod ipse non sit
solvendo, sive in totum, sive in partem; textu
expresso in *Auth. Praesente, C. de Fidej.* ibi: *Praesente
tamen utroque* (scilicet Debitore principale et Fi-
dejussore) *non convenit intercessorem convenire,
prius quam reus inveatus est minus idoneus, sive in
totum, sive in partem. Communis.* Hnc tamen pri- 31
vilegio non gaudet Fidejussor, si debitor princi-
palis sit absens, et ipse sit praesens, nisi promit-
tat sistere, seu afferre praesentem debitorem
principalem intra certum tempus a Judice deter-
minatum. *cit. Authent. Praesente, C. de Fidejuss.*
ibi: « Absente autem reo praesens intercessor
» jure quidem convenitur, ipso tamen desiderante
» Judex definiet tempus, intra quod deducat reum
» primum conveniendum, ipsum in subsidium
» reservando, nam transacto tempore compellitur
» satisfacere, cessis a Creditore sibi actioni-
bus »(***). Nec Fidejussor gaudet tali privilegio 32
et beneficio si notorie constet debitorem princi-
palem non esse solvendo, quia tunc frustra fieret
excussio; Engel *lib.* 3. *decret. tit.* 22. *num.* 9. Pi-
rhing *ibid. num.* 21. Reiffenstuel *ibid. num.* 52.
et alii passim. Nec Fidejussor gaudet tali benefi- 33
cio, si debitor sit difficilis conventionis, quia po-
tens, injuriosus, et rixosus, ita ut difficiliter ex-
cuti possit; in tali enim casu aeque incommodum
est creditori principalem debitorem convenire ac
in casu absentiae illius: Gail. *lib.* 2. *observ.* 77.
num. 21. Mising. *cent.* 2. *observ.* 15. Pirhing *loc.
cit. num.* 21. Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 54. ex
Haunoldo citante communem. Nec Fidejussor gau- 34
det tali beneficio excussionis, si ipsi expresse,
vel tacite renunciavit, quod facere potest, quia
tantum in favorem illius est concessum; *l. pen.
Cod. de pactis*, ibi: *Est regula Juris antiqui, omnes
licentiam habere his, quae pro se introducta sunt,
renunciare.* Et in ead. *l. pen. Cod. de pact.* sic etiam
expresse habetur: *Pacta autem conventa quae ne-
que contra leges, neque dolo malo inita sunt, omni-
no observanda sunt*, et concordat Regula 85. *Ju-
ris in* 6. deducta supra *num.* 23. et sic tenet *Com-
munis* cum Molina *disp.* 545. *num.* 12. Engel *loc.
cit. num.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 56. Pirhing
loc. cit. num. 21. Mising. *loc. cit.* Nec Fidejussor 35
gaudet tali beneficio, si malitiose neget Fidejus-
sionem, et postea convincatur. *Communis.* cum
Barb. *in c. Perveniet* 2. *de Fidejuss. num.* 6. Mo-
lina *loc. cit. vers. Item Fidejussor.* Engel *loc. cit.*
Reiffenstuel *loc. cit num.* 55. Et ratio est, quia
mendacium aufert privilegium *l. penult. Cod. con-*

(*) Intellige de simplici fidejussore. (*Edit. Barbiell.*)

(**) Hoc procedit si tempore litis contestatae reliqui Fidejussores erant solvendo. Si enim tempore litis contestatae solvendo non erant; Creditor potest etiam deinde idoneum fidejussorem convenire pro aliorum portionibus *Voet in Pandect. lib.* 46. *tit.* 1. *sub. n.* 21. (*Edit. Barbiell.*)

(***) Ut Fidejussor hoc valeat perfrui beneficio illud ante litis contestationem allegare debet, secus eodem non juvatur *l.* 19. *Cod. de probat. Baton Fab. Cod. lib.* 8. *tit.* 4. *de except. definit.* 1. quamvis contrarium sentire videatur *Lancerus except. part.* 2. *c.* 16. *n.* 8. *et seq Carpzov. defin. forens. Distinct.* 3. *sect.* 7. (*Edit. Barbiell.*)

tra jus, et utilitatem, ibi: *Et si legibus consentaneum sacrum oraculum mendax preacator attulerit, creat penitus impetratis.*

36 Fidejussor in pluribus casibus potest petere liberationem a Fidejussione, etiam antequam solvat; sic habetur expresse in *cap. Eum pro quo* 5. *de Fidejussoribus*, ubi Gregorius IX. enumerat tres his verbis: « Eum, pro quo te Fidejussorem » obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, » aut dissipare bona sua coepit, seu super hoc » condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut » te a Fidejussione debeat liberare, » et concordat *l. Lucius*. 38. *in fine ff. mandati*

37 Primus itaque casus, quo Fidejussor liberationem a Fidejussione petere, eamque debitor praestare tenetur, est si debitor diu negligit sol vere, seu in culpabili mora solvendi, diu fuit, *cit. cap. Eum pro quo, et cit. leg. Lucius*, Pirhing *loc. cit. num.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 66. et alii
38 communiter. Secundus casus est, si debitor principalis incipit esse prodigus, et dissipare bona sua, itaut Fidejussor sit in periculo, tunc enim petere potest a Judice, ut liberetur, etiam antequam solvat: *cit. cap. Eum pro quo; et cit. l. Lu-*
39 *cius. Communis.* Dummodo tamen tempore Fidejussionis sciente Fidejussore non coeperit debitor dilapidare bona sua, quia tunc Fidejussor hoc periculum sponte in se suscepisse censeretur, ut recte docet Glossa communiter recepta *in l. Si pro ea* 10. *Cod. mandati*, Pirhing *loc. cit. n.* 18. Gailus *l. c. n.* 9. Reiffenstuel *l. c. n.* 68. *arg. l. Si creditores, ff. de privilegiis creditorum, et l. Si*
40 *Fidejussor* 7. *ff. Qui satis dare cogantur.* Tertius casus est, si Fidejussor, ut pro debitore principali solvat, a Judice condemnatur, tunc enim illico, antequam solvat, agere potest adversus debitorem, ut eum Fidejussione liberet, ac indemnem servet; *cit. c. Eum pro quo, et c. l. Lucius*,
41 *et l. Fidejussor* 45. *ff. de Fidejuss* Quartus casus (ultra praedictos tres contentos *in cit. c. Eum pro quo, et cit. l. Lucius*) est, si inter Fidejussorem, debitorem conventum sit, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore, liberaretur Fidejussor; *arg. l. penult. Cod. de pactis*, ubi expresse dicitur, *Pacta autem conventa, quae neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnino ob servanda sunt*, et Regul. 85. *Juris in* 6. ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.*
42 *Communis.* Quintus casus est, si Fidejussor ex rationabili, et justa causa, v. g. negotiationis, Officii, studiorum, et hujusmodi vellet peregre proficisci in longinquas regiones diu abfuturus, ideoque periculum immineret; Abbas *in cit. cap Eum pro quo* 5. *de Fidejussoribus num.* 4. Barb. *ib. num.* 16. Pirhing *l. c. num.* 18. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 74. *arg. l. Filius Familias* 8. §. *fin. ff. de Procurat. l. Aut si* 9. *et l. Aut longa* 23. *ff.*
43 *eod.* Sextus casus est, si inter debitorem, et Fidejussorem graves, vel capitales exortae sint inimicitiae, dummodo non sint exortae culpa Fidejussoris, quia alias posset sic pro suo libitu se liberare a Fidejussione; Barbosa *loc. cit. num.* 14. Pirhing *loc. cit. num.* 18. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 45. *num.* 73. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 72. *arg. l. Filius Familias* 8. §. *final. ff. de Procurat.*

Principalis debitor tenetur de jure Fidejussorem relevare, cumque ab omni molestia indemnem conservare, ac eumdem reintegrare de omnibus per eum solutis; Rota *part.* 1. *dec.* 373. *n.* 2. *in fine, part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 206. *num.* 1. *cum sequent. et numer.* 10. *cum sequent. part.* 13. *dec.* 305. *num.* 1. *cum seq. part.* 17. *dec.* 310. *num.* 1. *part.* 18. *tom.* 1. *dec.* 43. *n.* 1. *dec.* 89. *n.* 8. *part.* 18. *tom.* 2. *dec.* 561. *num.* 1. et saepe alibi. Immo non solum tenetur conservare indemnem Fidejussorem pro summa, pro qua fidejussit, sed etiam pro omni damno, et interesse passo ratione fidejussionis; Rota *part.* 17. *decis.* 287. *num.* 7. *part.* 11. *dec.* 270. *num.* 2. *part.* 17. *dec.* 310. *num.* 1. 44 45
Fidejussor potest pacisci, et de jure aliquid recipere in compensationem imminentis periculi, quod subit in fidejubendo; Rota *part.* 2. *dec.* 69. *n.* 3. *part.* 3. *dec.* 139. *n.* 3. *part.* 13. *dec.* 121. *num.* 8. *et seq. et dec.* 139. *num* 9. *et seq.* Etiamsi debitor existat idoneus, quia semper aliquod Fidejussori imminet periculum; Rota *part.* 13. *dec.* 121. *num.* 15. *et dec.* 539. *n.* 16. *et seq* Regulariter de stylo Mercatorum persolvuntur pro fidejussore duo in singula centenaria; Rota *part.* 13. *dec.* 121. *n.* 5. *et* 15. *et dec.* 539. *num.* 6. *et seq.* Creditor potest acceptare moderatum pretium, ut Fidejussorem liberet a Fidejussione periculosa, vel molesta, quam suscepit pro debitore. Molina, Sà, Roderic. Alloza cum La Croix *lib.* 2. *part.* 2. *num.* 1107. 46 47 48 49
Creditor compelli non potest, ut habito uno Fidejussore, admittat alium, sicuti compelli non potest, ut loco prioris hypothecae admittat aliam, quia habet jus standi primo contractui; Roderic. *q.* 12. *num.* 25. La Croix *l. c. num.* 1107. et alii. 50
Si tamen Creditor admiserit alterum Fidejussorem, liberatur primus; Castropal. §. 2. *num.* 5. *et* 6. La Croix *loc. cit. num.* 1107. et alii passim. 51
Fidejussores plures, quando sunt omnes in solidum obligati, sicuti respectu debitoris principalis sunt Confidejussores, ita alter alteri ad invicem sunt etiam Fidejussores pro rata, et ratione solidi alter pro altero tenetur, et conveniri potest; Rota *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 267. *n.* 1. 2. *et* 3. 52 53
Ac ideo, si alter ex Confidejussoribus in solidum obligatis solvit Creditori principali, potest repetere ratam partem adversus alios confidejussores; Rota *part.* 1. *dec.* 362. *num.* 5. *et sequent. part.* 3. *dec.* 350. *num.* 1. *part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 487. *num.* 8. *et seq. et dec.* 617. *num.* 1. *et sequent. part.* 16. *dec.* 135. *n.* 15. *et sequent. part.* 17. *dec.* 330. *n.* 54
1. *cum seq.* Quilibet tamen Confidejussor, pro

eo, quod solvit, habet actionem mandati contra principalem debitorem; *l. Si remunerandi* 6. §. 2. *ff. mandati, et* §. 6. *Instit. de Fidejuss.* ibi: *Siquidem autem Fidejussor pro reo solverit, ejus recuperandi causa habet cum eo mandati judicium;* Rota *part.* 7. *tom.* 2. *decis.* 386. *num.* 23. *part* 6. *decis.*
55 222. *num.* 9. *et seq.* Insuper habet etiam Fidejussor actionem negotiorum gestorum adversus principalem debitorem ad repetendum id, quod solvit, et indemnitatem consequendam; *l. Sed videamus* 4. *ff. de negotiis gestis;* Rota *part.* 6. *dec.* 223. *num.* 10. *et seq. part.* 10. *decis.* 232. *num.* 13. Fidejussor enim solvendo non suum gerit, sed principalis debitoris negotium; Rota *part.* 2. *decis.* 487. *num.* 5.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

56 Inter eos, qui fidejubere prohibiti sunt, refert Auctor *num.* 10. et Clericos, eosque fidejubere prohibitos esse contendit tam jure Civili *in Novella* 123. *c.* 6. quam jure Canonico *in Cap.* 29. *Caus.* 11. *quaest* 1. *et in cap.* 1. *de Fidejussor.* Censet tamen *num.* 16. quod facta a Clerico fidejussio illicita, non item irrita sit. At si revera prohibiti fuissent Clerici fidejubere, irrita quoque esset fidejussio, nam in *novella* 123. *cap.* 6. quae hanc in rem allegatur, habetur: *Quod contra fidejussores Clericos nulla sit danda actio*: et ita quoque sentiunt Brunemann. *Jur. Eccles. univers. lib* 2. *c.* 15. §. 32. Stryk. *in jus modern. Pandect. lib.* 46. *tit.* 1. §. 3. Lauterb. *ad tit. de Fidejussor* § 13. Cyriac. *controv. forens.* 212. *nu.* 9. *et seq.* Hering. *de Fidejussor. cap.* 7. *num.* 239. *et seq.*

57 Meo autem judicio, nec jure Civili, nec jure Canonico prohibiti in universum sunt Clerici fidejubere. Quod enim attinet ad jus Civile, *Novell.* 123. *cap.* 6. non omnem Clericorum, sed illam tantum prohibet fidejussionem, quae « pro exa» ctionibus fiscalium sanctionum, aut conductione » publicarum et alienarum possessionum, aut cu» ratione domus, aut procuratione litis suscipi» tur; » idque quia, quum administratio negotiorum saecularium Clericis sit interdicta, congruum visum fuit *Justiniano* irritam declarare fidejussionem illam, quam Clerici suscipiunt pro memoratis causis, ex quibus obligari nequeunt. Si itaque *in novella hac* adest exceptio, Regula in contrarium formanda est, quod Clerici ex fidejussionibus obligari equeunt. Solet et allegari *Novella* 86. *Leonis.* At eae prohibentur Clericis *sponsiones,* quae sane fidejussiones haud sint.

58 Nec Jus Canonicum Fidejussiones Clericorum prohibuit. Affertur primo loco Canon Apost. 19. quem alii 20. dicunt. At Canones Apostolicos *sublestae fidei* esse, nec ullum inde idoneum argumentum strui posse, noto hodie notius est. Canon 29. *caus.* 11. *quaest.* 1. desumptus est ex quisquiliis *Isidori.* Accedit, quod in eo inter alias qualitates, quae in Episcopo desiderantur, haec quoque ponitur: *Ne fidejussor existat.* At hinc, ut nemo non videt, erui nequit generalis prohibitio omnibus Clericis facta ne fidejubeant. Restat ut disseramus *de cap.* 1. *de Fidejussor.* ubi legitur: *Clericus Fidejussionibus inserviens abjiciatur:* Desumptus dicitur textus hic ex *Concilio Cantuariensi,* ut indicat rubrica. At secundum nonnullos interpretes referre videtur Canonem 19. vel 20. Apostolicum. Quidquid autem hujus rei sit, de Clerico fidejubente vix videtur loqui. Lectio adhuc dubia est. Alii enim legunt *Fidejussoribus inserviens,* alii *Fidejussionibus inserviens.* Pirheo *in not. ad dict. c.* 1. At utra lectio amplectatur sermo est de iis Clericis, qui fidejussiones procurant; conciliant, et instar Proxenetarum sunt; Bohemer, *in Decretal. lib.* 22. §. 10. Proxima quoque est interpretatio Grananiet. *in dict. cap. sub nu.* 4. *Verius* (sunt ipsissima verba) » dicendum est » ideo in specie nostri Textus fidejussionem Cle» ricis fuisse prohibitam, non ex eo, quod ipsi » Fidejussores esse non possunt, sed ex eo, quod » principaliter spe lucri fidejussores se praebe» bant, et sic quasi fidejussionibus inservientes » seu debitorum Proxenetae, quod illicitum Cle» ricis, et animadversione dignum erat, ideo ju» sta de causa tam gravi poena puniebantur, » quae interpretatio deducitur ex verbis illius » textus, » *ibi: Fidejussionibus inserviens: quod idem est ac si textus diceret: Fidejussionibus pro lucro se offerens*: Eademque fuit interpretatio Morl. *in Empor. jur. tit.* 8. *quaest.* 25. *num.* 34. Quod si etiam standum sit interpretationi Grananiet. et Morl. patet, non regulam, sed exceptionem tradi, adeoque male regulam ab exceptione peti.

Visum est, quod nec jure Civili, nec jure Ca 59
nonico prohibiti sunt Clerici fidejubere. At si rem ex vero aestimare velimus, jus Canonicum potius fidejussiones Clericorum obligatorias supponit. Expresse enim *in cap* 2. *de Fidejussor.* supponitur Clericos fidejussores coactos fuisse ad solvendum debitum fidejussorium, nec tamen Pontifex revocavit eam sententiam, prout sane revocasset, si fidejussio eorum irrita fuisset. Idque ipsum supponitur *in cap.* 3. *eod. titul.* Non ignoro, plures reponere solere, ideo huic fidejussioni robur adscriptum fuisse, quod Clericus pro Clerico intercesserat. At se fundat haec interpretatio in erroneo illo principio, quod generatim fidejussio Clericorum omni juris vinculo sit destituta, id quod tamen jure Canonico, ut recognitum est, demonstrari nullo pacto potest.

De fidejussore in Criminalibus plures occur- 60
runt quaestiones, eaeque in Foro frequentes. At de iis vide, ubi res postulat, Strych. *in us. modern. Pandect. lib.* 46. *tit.* 8. *et plures sequent.*

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA

61 Ulterius hoc denegatur beneficium Fidejusso-
ribus de judicato solvendo. *Voet. in Pandect. lib.*
2. *tit.* 8. *num.* 16. qui iterum *lib.* 46. *tit.* 1. *num.*
18. monet « esse denegandum deneficium ordinis
» ei, qui pro naturali tantum debito, cujus intuitu
» actio intentari, adeoque executio fieri non po-
» test, intercessit, vel pro debitore, qui rescripto
» moratorio sese potest tueri, vel si fidejussor
» per mendacium negaverit se fidejussisse, vel
» impediverit, quatenus principalis debitor excu-
» tiatur, vel in antecessum jam a debitore prin-
» cipali acceperit eam quantitatem, pro qua,
» fidejussit, aut alias penes se habeat bona debi-
» toris, ex quibus solutionem facere potest, » et
alios quamplures recenset casus, de quibus *loc.*
cit. num. sequ.

62 Sicuti vero haec tantum dilatoria est exceptio,
ideo post excussum principalem debitorem datur
regressus ad fidejussorem *Novell.* 4. *cap.* 1. Dubi-
tari autem potest, si principalis debitor jam ex-
cussus, dum contra fidejussorem agitur, lite pen-
dente, locupletior factus sit, vel per haereditatis
acquisitionem, vel alio quocumque modo idoneus
esse ceperit, an fidejussor excussionis beneficium
opponere denuo possit. Si lis revera contestata
sit, et pendeat, magis receptum est iteratam or-
dinis beneficii exceptionem fidejussori denegari
Voet. in Pandect. lib. 46. *tit.* 1. *num.* 15. Sed si lis
intermissa fuerit, et inter moras repetenti denuo
moveatur, repetita ordinis exceptio non denegatur
Fidejussori *Fachineus controv. l.* 8. *c.* 56. *Bertich.*
conclus. practic. 2. *num.* 139. *ad* 141.

63 Sequitur divisionis exceptio. Haec auctorem
habet Hadrianum ut innuit *Auctor. super num.* 29.
et quamvis contrarium sentiat *Cujacius comment.*
ad tit. Instit. de Senat. Consult. Vellejan. nihilomi
nus doctissime refellitur *a Voet. loc. cit. num.* 21.
et Heinec. Antiquitat. Roman. lib. 3. *tit.* 21. §. 9.
Procedit vero ubi plures sint Fidejussores, quo-
rum unus sit in solidum pro solutione conventus,
dummodo tempore litis contestatae omnes sint
idonei, secus eorum, qui solvendo non sunt fide-
jussiones, tamquam non appositae habentur, et
inter idoneos obligatio dividitur, et si unus tan-
tum idoneus reperiatur, in ipsum solum transfer-
tur *Voet. ubi super.* Quamvis vero fidejussor hanc
acceptionem usque ad sententiam opponere valeat
l. 10. §. 1. *Cod. de fidejus. Zoes. in pandect. lib.*
46. *t. num.* 34. in quo differt a beneficio ordinis,
quod tempore contestationis litis allegandum est,
nihilominus si conventus hoc differat beneficium
allegare, et solitum solvat, postea nullam contra
confidejussores actionem habet, nisi a Creditore
actionum cessionem obtineat *l.* 39. *ff. de Fidejuss.*
Vinnius partit jur. lib. 1. *cap.* 61. contrarium sen-
tire videtur. *Voet. loc. cit. num.* 25. quam cessio-

nem jure potest a creditore postulare *l.* 2. *et l.* 11.
Cod. de fidejussor.

Ut autem locum habeat inspiciendum non est 64
utrum publicum, an privatum debitum respiciat
cum pro omnibus indistincte competat *Ant. Ma-*
thaeus de aution. lib. 2. *c.* 9. *num* 14. *Wisembach.*
ad Pandec. lib. 46. *tit.* 1 *n.* 18. exceptis tantum
tutorum Fidejussoribus quibus hoc denegatur be-
neficium a *l. ultim. ff. rem pupill. salvum. fore.*
Item si quis cum muliere fidejubeat, quae Velle- 65
jano juvatur *l. si Titius* 48. §. 1. *ff. de fidejus.*
Zoes. in Pandect. lib. 46. *tit.* 1. *n.* 31. Quin obstet
argumentum a dicta *lege* desumptum, quod ibi
statuitur majorennem cum minorem fidejubentem
pro virili tantum posse conveniri. Majorennis enim
alterius aetatem ignorare potuit, vel sibi suadere
a Judice denegaturum eidem in integrum restitu-
tionem, quod tamen in muliere praesumi nequit,
quam nulliter obligari, et Vellejano juvari, nemo
potest, vel debet ignorare. *Zoes. loc. cit. num.* 32.
Voet. loc. cit. num. 23. Hoc beneficium amittit, 66
qui eidem expresse renunciat, quae renunciatio
debet esse specifica, cum renunciatio sit stricti ju-
ris, nec praesumatur, quemquam suum jactare.
Zoes. ubi supra num. 20. Item qui pro facto, vel
debito individuo fidejussit *Hugo Grot. manuduct.*
ad jurisprud lib. 3. *cap.* 3. *num.* 53. *Gomez. variar.*
resolut. tom. 2. *cap.* 13. *n.* 15. *in fin.*

Si vero fidejussor ordinis, et divisionis benefi- 67
cio nequeat, vel nolit uti, tunc altero cedenda-
rum actionum remedio succurritur, ubi unus ex
fidejussoribus in actu solutionis petit sibi actio-
nes cedi contra debitorem principalem, fidejusso-
res reliquos, et pignorum possessores, casu quo
fidejussoribus simul, et pignoribus cautum sit,
nisi ob aliam causam pignora retineatur, et si
creditor cedere recuset ab actione repellitur *Zoes*
loc. cit. num. 36. *et* 37. Haec autem cessio omnino
necessaria est, ut fidejussor solvens contra reum
principalem, et confidejussores suam valeat actio-
nem experiri *l.* 39. *ff. de fidejuss. l.* 11. *Cod. eam*
tit. et quamvis contrarium in Tutore observetur,
hoc tamen eorum respectu speciale est, qui cum
coacte tutoris officio fungatur, ita expedit ut ju-
ris praesidio majori eorum indemnitati consula-
tur, quod tamen non verificatur in aliis fidejusso-
ribus, quorum voluntaria est obligatio, ideoque
nisi expresse caveant de actionum cessione, fru-
stra contra confidejussores, et reum principalem
agunt. *l.* 7. §. 1. *ff. qui satis dare cogantur, ibique*
Bruneman. et Voet. loc. cit. num. 28. Fidejussor
enim solvens absque actionum cessione non alie-
num, sed proprium negotium gessisse videtur, ut
semetipsum a contracta obligatione liberet *Voet*
ubi supra.

Quaeri posset quandonam haec actionum cessio 68
peti oporteat, utrum, nempe ante solutionem,
vel tempore solutionis, an vero post solutionem.

Hoc non obscuris verbis statuit *Modestinus in l.* 76. *ff. de solut et liberat.* ubi distinguit, vel ante solutionem, sive solutionis tempore convenit, ut actiones mandarentur, et hoc casu etiam post solutionem utilis erit hujusmodi cessio, vel nihil de hoc convenit, et tunc cum nulla supervenerit in creditore actio, omnesque per solutionem extinctae remanserint actiones praecedentes inutilis propterea remanet subsequens actionum cessio. *Zoes. loc. cit. n.* 38. *Voet. ibid. n.*30. In vim nihilo minus nonnullorum peculiarium statutorum, vel consuetudinum in aliquibus locis seclusa etiam hac actionum cessione ex aequitate conceditur fidejussori facultas convenienti confidejussores pro virilibus portionibus, et pro solido debitorem principalem. *Voet. dict. n.* 30. *in fin.*

69 Quamvis fidejussor a debitore relevari debeat, sunt tamen casus in quibus solutum repetere nequit I. Si pro pupillo sine tutoris auctoritate intercesserit *l.* 11. *et l.* 12. *ff. mandati* §. 2. II Si solverit voluntarie, vel coacte per injuriam judicis, omisso appellationis remedio, plus quam debiti ratio postularet *l.* 8. *l.* 10. *l.* 12. *ff. mandati l.* 32. *l.* 76. *ff. de fidejus. l.* 10. *Cod. mandati* III Si inutiliter solverit veluti si per errorem non creditori, sed ei, quem putabat creditorem, solverit *l.* 26. §. 5. *ff. mandati l.* 14. *ff. de condict. causa data,* quo casu ab eo potius, cui solvit, repetere debet IV. Si post solutionem non certioravit debitorem principalem, qui deinde ignorans praecedentem solutionem idem debitum solverit *l.* 29. §. 3. *ff. mandati.*

70 Liberatur ulterius fidejussor a Fidejussione eo ipso quod molestiam patitur. *Rot. cor. Falconer. tit. de Fidejuss. decis* 11. *num.* 4. Rursus per novationem contractus, quoties tamen secundus cum primo omnino, vel in aliqua parte incompatibilis, sit vel ex secundo damnum patiatur Fidejussor. *Rot. in Nuper. tom.* 5. *decis.* 45. *num.* 6. *decis.* 512. *num.* 9. *et* 10. *et tom* 6. *decis.* 246. *num.* 15. 16. 23. *et* 25. *et cor. Falconer. de S. C. Vellej decis.* 4. *num.* 20. Liberatur pariter ob mutatam Debitoris conditionem culpa Creditoris. *Ansald. de commerc. et mercat. disc.* 16. *num.* 21. *Constantin. vot. decis.* 193. *num.* 7. *et* 124. *cor. Roxas. decis.* 168. *num.* 15. *in Nuperrim. tom.* 7. *decis.* 40. *num.* 22. quod tamen intelligendum est de simplici non de Solidali fidejussore. *Magon. decis. Florent.* 38. *num.* 7. *post. Zachiam. de oblig. camer. decis.* 143. *per tot. praesertim num.* 2. *in Nuper. t.* 7. *decis.* 40. *numer.* 22. et quando fidejussor interpellavit creditorem, ut principalem debitorem conveniret. *Rot. in Nuper tom.* 7. *decis* 40. *num.* 23. Fidejussor denique liberatur, si diu steterit in obligatione. *Rot. in Nuper decis* 232. *num.* 1. *tom.* 3. *et tom.* 5. *decis.* 157. *num.* 3. Quando autem dici possit fidejussorem diu in obligatione stetisse non statuunt doctores, quorum alii unius anni, alii biennii spatium praefiniunt a die praestitae fidejussionis ad diem petitae liberationis, sed eorum receptior opinio est, qui id judicis arbitrio relinquunt. *Constantin. ad ed Stat. Urb. de liberat. fidejus. tom.* 2. *Annot.* 47. *num.* 86. Dicitur autem diu stare in obligatione ubi quis Debitor diu cessat dum solveret. *l.* 38. *ff. mandati ubique Bruneman. commen. in Pandect. et commen. in Cod. lib.* 4. *tit.* 35. *leg.* 10. *sub num.* 2. *in fin.*

ADDITIONES NOVISSIMAE

EX EDITIONE BARBIELLINIANA

Tria sunt fidejussorum genera, alii appellantur 71 simplices, alii Solidales, alii Indemnitatis. De simplici fidejussore satis in praecedenti Articulo, nunc superest, ut aliquid afferamus de aliis fidejussoribus, eo vel magis quia juxta mores nostros numquam, aut pene numquam de illis in foro disputetur. Adinstar rei debendi hodie reputatur 72 solidalis Fidejussor *Rot. in Nuper. tom.* 7. *decis.* 40. *num.* 2. *cor. Ansald. decis.* 302. *num.* 3. ideo quidquid in jure de reo debendi traditum reperitur, id merifice, ad solidales Fidejussores accommodatur. Qua propter solidales esse dicuntur fidejussores, ubi duo vel plures, vel unus tantum singulis in solidum uno eodemque tempore rem eamdem principaliter promittunt ea mente, ut singuli quidem rem totam debeant, omnes tamen unam tantum, quin unus ab altero fidejussore, vel debitor a fidejussore respectu creditoris distinguatur. Neque rem mutat, quod Debitor pure obligetur, Fidejussor vero in diem, vel sub conditione, ille promittat Romae, hic Athenis, dummodo eodem tempore uterque accedat; et ita nominatim fidejubeat, ut velit *tamquam principalis, principaliter et in solidum obligari. Voet in Pandect. l.* 45. *tit.* 2 *n.*2. *vers. Deinde* Quod si haec clausula omittatur, simplex non solidalis dicetur fidejussor. Cum enim in dubio solidalis fidejussor non praesumatur *Wisembach. ad Pandect. tit. de duob. reis constit. num* 25. *circa med.* ideo in solidum numquam tenebitur, nisi hoc sit specialiter inter partes conventum. *Groenevegen. in Auth. hoc ita. Cod. de duob. reis const.* et ita definitum legimus. *in l.* 11 *in fin. ff. de eod. tit. partes viriles deberi, quia non fuerat adjectum singulos in solidum spopondisse ita ut duo rei promittendi fierent ibique Brunem. n.* 6. *Corvin in Cod. lib.* 8. *tit.* 40. §. *ut plures.*

Solidalis obligationis plures sunt effectus. I. 73 Ad omne id tenetur ad quod tenetur principalis debitor. *Rot. in Romana Pecuniaria* 27. *Jan.* 1760. §. 3. *et seq. cor. bon. mem. Ratta.* II. Perempta principalis debitoris obligatione, ut si fidejussor accesserit ad obligationem minoris sine tutoris auctoritate adhuc remanet obligatus fidejussoris

Rot. in Romana Cambii 21. *Januarii* 1755. §. 9. *cor. Burull.* Cum enim hoc casu utriusque fidem secutus fuerit Creditor, aequum est, ut uno deficiente alterum conveniat cui prioris privilegium non competit. III. Ad solutionem potest compelli antequam Creditor principalem debitorem excutiat, in quo omnes juris Interpretes, et Doctores conveniunt. *Rot. in Albanen Salviani* 5. *Decembris* 1755. *impres.* 1756. §. 4. *cor. Elephantutio. Spoletana Pensionis* 3. *Junii* 1757. §. 3. *cor. Canniliac.* ubi ratio affertur, quod respectu creditoris bebitor, et fidejussor habentur tamquam duo rei debendi. IV. Non ita tamen conveniunt Doctores circa beneficium divisionis, quod a nonnullis solidati etiam Fidejussori conceditur inter quos *Vinn. instit. lib.* 3. *tit.* 17. §. 1. *n.* 1. *Zoes. in Pandect. lib.* 45. *tit.* 2. *Coruin. in Cod. lib.* 8. *tit.* 40. *in fin. Cujac. ad Novell.* 99. Alii vero illud eidem omnino negant, et redarguunt contrarios. *Heinecc. ad Vinn. loc. cit. et in Instit. lib.* 3. *tit.* 17. §. 845. *Jac. Curtius conjectur. lib.* 1. *c.* 8. *Donell. in Auth. hoc ita Cod. de Duob. reis Constit. Voet in Pandect. lib.* 45. *tit.* 1. *num.* 4. sed apud nostros omnis sublata fuit controversia a *S. Rota*, quae definivit omnia simplici Fidejussori competentia privilegia amitti in solidali Fidejussione. *cor. Emerix. decis.* 972. *in fin. cor. Lancet. decis.* 875. *num.* 13. *cor. Falconer. tit. de fidejuss. decis.* 5. *n.* 6. V. Ob dilationem concessam debitori a creditore solidalis fidejussoris obligatio non tollitur. *Rot. cor. Lancet. dict. decis.* 875. *n.* 9. *et* 10.

74 Creditoris igitur arbitrio omni exceptione remota potest fidejussor solidalis conveniri, quod adeo verum est, ut, si Creditor primo elegerit Debitorem, hunc potest relinquere, et a fidejussore debitum petere quia non electione, sed solutione tantum extinguitur obligatio *l. ultim. Cod. de fidejuss. Bruneman. in Cod. lib.* 8. *tit.* 41. *in leg.* 9. *num.* 2. *et* 5. *et in leg ultim. per tot. Coruin. in*
75 *Cod. lib.* 8. *tit.* 41. *circa fin.* Quinimmo si electo debitore principali vel fidejussore contra alterutrum jam lata sit sententia sed tamen Creditor difficilem ipsius executionem cognoscat, eodem pariter relicto, potest creditor alterum pro expeditiore solutione conveniri. *Guido Papae decis.* 348. *Voet in Pandect lib.* 45. *tit.* 2. *num.* 4. *et lib.*
76 46. *tit.* 1. *num.* 20. Quamvis vero divisionis beneficio Fidejussor solidalis se defendere nequeat, si tamen Creditor, qui ex pluribus reis debendi unum in solidum convenire poterat, singulos in partem virilem non modo convenerit, sed insuper exegerit partem ab aliquibus sponte oblatam, vel in vim judicii solutam, liberum eidem amplius non est deficientium portiones a reliquis exigere *l.* 16. *Cod. de fidejuss. Herincius de fidejus. c.* 27. *part.* 2. *num.* 48. *Voet loc. cit. num.* 26.

77 Unice solidalis fidejussor liberari potest per novationem prioris contractus, ut si Cambialis contractus in censum immutatus sit, dummodo tamen vera sit novatio, et prior cum posteriore contractu incompatibilis, nec fuerit interpellatus fidejussor, ut superiori Articulo observavimus; praesertim si deinde ob posteriorem contractum adeo immutata appareat Debitoris conditio, ut maximo Fidejussor detrimento afficiatur. Solidalis 78
quippe obligatio naturam fidejussionis non immutat, sed tantum hoc casu privat fidejusssorem iis privilegiis, et exceptionibus, quae secus ipsi competerent. *Rot. in Romana, seu Albanen Pecuniaria* 10. *Januarii* 1752. §. *fin. cor. Cannilliac. in Romana Pecuniaria super translatione Locorum Montium* 10. *Martii* 1760. §. 5. *cor. Frangipane.*

Dum dicitur, per unius rei solutionem alterum 79
liberari, intelligendum est respectu creditoris, non vero respectu debitoris principalis, vel confidejussoris. Quamvis enim ante solutionem nullam contra eumdem habeat actionem *Coruin. in Cod. l.*8.*t.*41.*p.*672. *in princ.* post tamen expletam solutionem, si a creditore actionum cessionem reportaverit, debet a principali debitore indemnis servari tam quoad sortem, quam quoad fructus, et omnia quaecumque damna ob id passa. *Rot. cor. Falconer. tit. de legit. decis.* 3. *num* 13. praecipue si inter partes hoc expresse conventum appareat. *Rot. in Ferentina Salviani* 29. *Januarii*, 1751. §. 12. *Cortiada.* Sed cum indemnitatem 80
nonnisi judicis officio consequatur actione mandati vel negotiorum gestorum, ideo opus est, ut in judicio separato principalem debitorem conveniat, nisi Fidejussor sit de judicio solvendo, vel contractus paratam habeat executionem vel munitus obligatione Camerali, quibus casibus a novo judicio abstinere potest, et principalem debitorem convenire in vim judicii, in quo causa cecidit, *Voet. in Pandect. lib.* 46. *tit.* 1. *num.* 35. *Concer. variar. resolut. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 126.

Tertia fidejussorum species est indemnitatis, 81
quae inter simplicem, et solidalem obligationem medium obtinet locum. Talis enim fidejussor nec principaliter obligatur, nec integram principalis obligationem suscipit, sed spopondit id, quod a debitore principali consequi creditor non poterit. *Coruin. in Cod. lib.* 8. *tit.* 41. *pag.* 670. *coll.* 2. *Zoes. in Pandect. lib.* 46. *tit.* 1. *num.* 24. Hic proprie ex legis praesidio excussionis, et divisionis beneficio non gaudet, sed ex natura pacti neque ante principalem Debitorem potest conveniri, neque in plus eo condemnari, quod creditor vel a Debitore, vel a pignoribus perceperit. *l.* 41. *l.* 63. *ff. de fidejuss. et l.* 17. *Cod. eod. ibid. Bruneman.* Quapropter licet omnibus legum beneficiis renunciaverit, non tamen dicta privilegia amittit, nec ad solvendum compellitur, nisi post excussum principalem debitorem. *Zoesius. loc. cit. Parladorius.* 2. *rer. quotidian. cap. fin. part.* 4. §. 7. *num.* 9. *et* 10 *Hering. de fidejus cap.* 27. *num.* 142. *et seq.*

Dum enim excussionis beneficio renunciat, contra naturam pacti agere videtur, ideoque erronea reputatur, nec attenditur. *Wesembac. cons.* 13. *n.* 31. *Franc. de fidejuss. cap.* 5. *num.* 169. *Hering. loc. cit. Gail. lib.* 2. *observat.* 27. *n.* 13. *Bruneman. in Cod. lib.* 8. *tit.* 41. *leg.* 17. *num.* 6. Tum quippe Creditor, tum Fidejussor convenisse videtur, ut sub conditione fidejussor teneretur, quatenus vel a debitore, vel a pignoribus integre non satisfieret, ideoque pendente conditione repugnat, ut creditor contra ipsum agere possit, cum nondum principali debitore excusso, constare non possit quantum Creditor a Debitore consequi debeat. *Bruneman. loc. cit. n.* 5.

82 Liberatur autem hic fidejussor, si cum Creditor tum Debitorem principalem, tum pignora excutere potuisset, id neglexerit in causa fuerit, cum Debitor principalis in deteriorem inciderit conditionem. Sibi enim imputet creditor si, dum potuit aliunde quam a Fidejure subsidiarie tantum obligato integrum creditum consequi, eousque principali debitori molestias inferre distulit, donec a facultatibus laberetur, et pignora idonea esse detinerent. Hoc quippe casu licet salvum creditum non habeat, cum tamen id ex propria culpa proficiscatur idem est, ac si salvum illud haberet, cum quis damnum pati non dicatur, qui damno causam dedit. *Voet in Pandect. lib.* 46. *tit.* 1. *num* 38. Quid vero si, antequam Creditor Debitorem principalem interpellet, decedat debitor, et hoc casu si creditor a Fidejussore monitus, ut debitorem conveniret, dolose non distulit, Fidejussor obligatus remanebit *l.* 16. *in fin. ff. de fidejussor. Sed et si reus antequam appellaretur, decessisset, fidejussor obligatus erit, quia hoc quoque casu verum esset, reum non solvisse.* — ut contra dispositionem *text. in lib.* 62. *ff. eod.* tenent *Brun. in leg. supr. relat. et Hering. de Fidejus. cap.* 20. §. 15. *num.* 21. *et seq.*

F I D E S

SUMMARIUM

1. Fidei vocabulum in Jure, et in S. Scriptura plures habet acceptiones. — 2. Insuper fides accipitur pro credulitate, et alia est Divina, et alia humana. — 3. Fidei nomen accipitur ulterius pro collectione articulorum fide Divina credendorum. — 4. Traditur fidei definitio. — 5. Hac fide fidelis credit Deum, credit in Deum, credit Deo. — 6. Haec fides vocatur Catholica, et quare, nec non Orthodoxa. — 7. Eadem fides fuit Patrum veteris testamenti, et nostra. — 8. Affertur, et solvitur instantia. — 9. Fides Divina quid sit secundum habitum, et secundum actum, et quomodo una, vel multiplex? — 10. Fides non solum habitualis, sed et actualis fuit, est, et erit omnibus usum rationis habentibus pro quocumque statu necessaria necessitate medii ad salutem. — 11. Fides explicita de existentia veri Dei, et quod sit justus remunerator, est necessaria ad salutem necessitate medii. — 12. An autem Mysterium SS. Trinitatis, et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi sit explicite credendum necessitate medii? Variae sunt Doctorum sententiae. — 13. Affertur prima sententia. — 14. Affertur secunda. — 15. Affertur tertia. — 16. Affertur quarta. — 17. Ex dictis sententiis prima tamquam probabilior est tenenda. — 18. Affertur et solvitur notabilis instantia. — 19. Omnes fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, tenentur sub mortali necessitate praecepti explicite credere, et saltem quoad substantiam, seu crasso modo scire mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Praecepta Decalogi, Sacramenta maxime necessaria; reliqua vero tunc quando volunt suscipere. — 20. Non sufficit fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo. — 21. Omnes fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, obligantur praecepto Divino ad eliciendum quandoque actum internum fidei. — 22. Non sufficit autem actum Fidei tantummodo semel in vita elicere. — 23. Ad eliciendum actum fidei tenetur quilibet rationis capax, cum primitus ei sufficienter fides proponitur. — 24. Item ad eliciendum actum fidei tenetur quisque, cum graviter tentatur interius contra fidem. — 25. Item ad eliciendum actum fidei internum tenemur, quando urget praeceptum confitendi fidem exterius. — 26. Item tenemur elicere actum Fidei per accidens quoties urget praeceptum alicujus virtutis exercendae, quam sine fide non possumus exercere. — 27. Item tenemur saepius, et frequenter in vitae decursu actus fidei elicere. — 28. Nullo unquam casu, adeoque nec mortis vitandae causa, licet fidem negare externe, omnino quamvis ea retineatur interne. — 29. Immo nedum nullo unquam casu licet fidem negare externe, sed insuper tenemur de praecepto aliquando eam externe profiteri. — 30. Duplex est praeceptum Confessionis externae fidei, scilicet negativum obligans semper, et pro semper, et affirmativum obligans quidem semper, sed non pro semper, ac solummodo pro aliquo determinato tempore. — 31. Per hoc affirmativum praeceptum tunc praesertim obligamur ad externam fidei confessionem, quando per ejus omissionem subtraheretur honor debitus Deo, aut utilitas proxime impendenda. — 32. Per se loquendo, si quis de fide interrogetur a persona privata, non peccat, si tacet. — 33. Potest licite fides occultari fugiendo. — 34. Non possunt tamen licite fugere Episcopi, aut Pastores, ubi eorum praesentia esset Ovibus pascendis, aut in fide confirmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immineret. — 35. Item licitum est occultare fidem signis, quae ex se sunt indifferentia. — 36. Illicitum tamen est occultare fidem signis illis, quae ad profitendam falsam Religionem sunt instituta. — 37. Laicis personis de mysteriis fidei publice, vel privatim disputare prohibitum est sub poena excommunicationis ferendae. — 38. Haec prohibitio non solum comprehendit disputationem fidei dubitativam, sed etiam disputationem fidei confirmativam. — 39. Talis prohibitio comprehendit omnes Laicos, nedum indoctos, sed etiam doctos. — 40. Possunt tamen Laici docti de fide disputare in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis. — 41. Possunt etiam Laici docti disputare de fide disputatione materiali, hoc est ficta, sive accademica. — 42. Non autem disputatione formali, hoc est vera, nisi in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis. — 43. Qui sint Orthodoxi, et qui Heterodoxi, ubi etiam innuitur fides grande donum Dei. — 44. Quae sit fides mortua, et quae fides viva? — 45. In damnatis, et Daemonibus non adest fides Divina; quae tamen est in animabus Purgatorii. — 46. Fidei divinae mysteria non sunt prae-

sumptuose exploranda, sed captivato intellectu in obsequium fidei firmiter credenda; licet autem non sint evidenter scibilia, sunt tamen evidenter credibilia: ubi et de voce *Neophytus*. — 47. Nonnulla ex Bend. XIV. — 48. 51. De Fidei, Spei et Charitatis actibus. — 52. De Turcicis nominibus. — 53. De apostasiae abjuratione. — 54. De legum interpretatione. — 55. 61. Qui facto suo Fidem abnegasse arbitrentur. — 62. 66. Qui implicite contra Fidem confessionem peccent. — 67. 69. An de Fide cum haereticis et infidelibus liceat disputare. — 70. Quibus conditionibus id liceat Missionariis. — 71. Decretum Sac. Cong. de Propag. Fide, quo reprobantur nonnullae praxes Christianorum occultorum Maumethanam sectam simulantium — 72. De nomine Turcico.

1 Fidei vocabulum generatim acceptum varias in jure habet significationes, quas refert Glossa *ad Rubricam de Summa Trinitate, et Fide Catholica,* verb. *Fides,* et alia Glossa in *c. Movet.* 22. *qu.* 1. verb. *Neque.* Quandoquidem enim Fides sumitur pro fidelitate, seu securitate in servandis promissis, ut in *c. Noli* 23. *q.* 1. ibi: *Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, quanto magis amico?* quo sensu videtur intelligendum illud ad Roman. 3. *Numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuabit?* idest fidelitatem, et veracitatem in promissis. Interdum pro fidelitate seu castitate thori, prout est unum ex tribus bonis matrimonii, ut in *c. Omne* 27. *q.* 2. Aliquando pro Fidei Sacramento, sive pro Baptismo, ut in *c. Nihil est aliud, de consecrat. dist.* 4. Nonnunquam pro ipsamet promissione, ut in *cap.* 1. *de sponsa duorum,* et §. *Venditae, Instit. de rerum divis.* ibi: *Si is, qui vendit, Fidem* (hoc est promissionem) *emptoris prosequutus fuerit,* et sic accipitur fides 1. ad Timoth. *c.* 5. dum dicitur: *Juniores viduae primam fidem irritam fecerunt*, idest voti promissionem non impleverunt. Idem pro fiducia consequendi rem desideratam, aut promissam, ut *Matth.* 14. ibi: *Modicae fidei quare dubitasti?* et Jacobi *cap.* 1. ibi: *Postulet in Fide nihil haesitans.* Sumitur etiam pro conscientia, seu dictamine ipsius, *ut Roman.* 14. *et c. ult. de praescriptionibus.* ibi: *Quoniam omne quod non est ex Fide* (idest secundum dictamen conscientiae) *peccatum est,* et in hoc sensu dicitur quis *Possessor bonae Fidei,* vel *malae Fidei,* juxta quod possidet rem, ut suam, cum dictamine, seu credulitate conscientiae quod sit sua, vel quod non sit sua. Item sumitur pro aequitate in contractibus considerata, qua ratione actiones quaedam dicuntur esse bonae Fidei, et aliae stricti juris, §. *Actionum autem, Institut. de Actionibus.* Item Fides sumitur pro Jure, et fama, quam quis habet ut ei credatur, quo sensu illud Ecclesiastici 27. *Qui denudat arcana amici, Fidem perdit.*

2 Insuper et magis ad propositum Fides accipitur pro credulitate, seu assensu intellectus, qui adhibetur alicui aliquid affirmanti, seu dicenti, quod non videtur, propter ejus auctoritatem; quo sensu dicitur probis adhibendam esse Fidem; et quidem auctoritas haec si sit Hominis, dicitur *Fides humana,* si Dei, *Fides Divina.* Unde ut habetur *in c. In Domo* 11. *dist.* 4. *de poenit. fides est Fide re*
3 *non visa, et unde est meritum fidei.* Tandem Fidei nomen accipitur pro collectione Articulorum Fide divina credendorum, sive pro objecto materiali ipsius, juxta illud Symboli D. Athanasii: *Haec est fides Catholica,* et *c. Haec est fides* 24. *q.* 1. ibi: *Haec est fides, quam in Ecclesia Catholica didicimus, quamque semper tenuimus, et tenemus,* et distinctissime habetur *in c. Firmiter credimus*
1. *de Summa Trinitate, et fide Catholica.* Haec Fi- 4
des definitur ab Apostolo *ad Hebraeos* 11. his verbis: *Est autem fides, sperandarum substantia rerum,*
argumentum non apparentium. (*) Hac Fide fide- 5
lis credit Deum, credit in Deum, et credit in Deo. Credere Deum est credere ipsum esse, credere in Deum, est credendo Deum amare, et amando in eum ire, ac membris ejus incorporari; credere autem Deo est credere verbis ejus, Monacell *part.*
2. *tit.* 16. *form.* 3. *num.* 28. Haec Fides vocatur 6
Catholica, idest Universalis, quia per praedicationem Evangelicam toto Orbe Terrarum longe, lateque diffusa existit, juxta illud Propheticum, *Psalm.* 18 ibi: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines Orbis terrae verba eorum,* et illud Christi Domini, Marc. *cap. ultim.* ibi: *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni Creaturae,* et Actor *cap.* 1. ibi: *Eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae.* Insuper est Universalis etiam quoad tempus, nam numquam deficiet, sed semper durabit usque ad finem mundi, non obstantibus quibuscumque persecutionibus, sicut et ipsa Sancta Ecclesia Catholica juxta infallibilem Christi Domini promissionem, *Matth.* 16. Divo Petro factam, ibi: *Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae Inferi non praevalebunt adversus eam,* et aliam itidem infallibilem promissionem ab ipso factam, *Matth.* 29. ibi: *Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consumationem saeculi,* cum aliis similibus. Item Fides hujusmodi dicitur Orthodoxa, vide infra *num.* 43.

Eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, 7
et nostra *Est communis* inter Catholicos, et expresse tradit D. Augustinus *Epist.* 157. *ad Optatum* ibi: *Unius mediatoris Dei, et hominum Jesu Christi saluberrima fide etiam illi Justi salvi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum: Eadem fides est, et illorum, et*

(*) Hanc fidei definitionem explicat S. Thomas 2. 2. quaest. 4. art. 1. (*Edit. Barbiell.*)

nostra, et in *tract.* 45. *in Joan. n.* 9. sic expresse dicit: « Ante adventum Domini nostri Jesu Christi, qui humilis venit in carne, praecesserunt justi, sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit. Tempora variata sunt, non fides, qui et ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur. « *Alium sonum habet,* Venturus est, *alium sonum habet* Venit. *Mutatus est sonus* Venturus est, et Venit; *eadem tamen fides utrosque* conjungit, *et eos, qui* Venturum esse, *et eos, qui eum* Venisse *crediderunt, diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum fidei ostium, hoc est per Christum videmus ingressos.* Et ad hoc propositum adducit Apost. 2. *ad Corinth.* 4. dicentem *Habentes eumdem spiritum fidei.* Et facit ad hoc id, quod idem Apostolus scribit ad Hebraeos *cap.* 11. ibi: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti* (scilicet Patres antiqui Testamenti) *non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes,* ex quo patet, quod licet a longe aspicientes, et solum implicite multa crediderint de Christo venturo, nondum acceptis repromissionibus, realiter tamen quo ad substantiam juxta Fidem nostram defuncti sunt omnes isti, et sic una, et eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, et nostra.

8 Non valet objicere, quod multa nunc sint credenda de Fide, quae prius de Fide non erant, adeoque mutata sit Fides. Non valet, inquam, quia aliud est dicere quod multa prius non erant tenenda de Fide, *quoad nos,* cum nondum fuissent ab Ecclesia, ut talia, declarata, et nobis proposita, et aliud est dicere, quod multa prius non erant de Fide *quoad se.* Quamvis enim prius non obligaremur ad multa credenda de Fide explicite, ad quae nunc post definitionem Ecclesiae obligamur, nihilominus tamen jam in se, et quoad se erant de Fide aeque, ac nunc sint, et quoad Fidem in hoc sensu acceptam nulla facta est mutatio, nec unquam fiet per quamcumque declarationem Ecclesiae, ex quo immutabiliter idem semper fuerit, sit, et semper erit objectum Fidei, ejusque articulorum, quoad substantiam, et mutatio solum facta est quantum ad majorem ipsorum explicationem, et obligationem expresse profitendi, et credendi explicite illos articulos, qui solum antea credebantur implicite, utpote contenti in aliis credibilibus, sive articulis Fidei. Unde Fides *quoad substantiam, et quoad se* nunquam mutatur, neque creverunt successu temporis ejus articuli in hoc sensu, sed solum *quoad nos,* nempe quoad nobis impositam obligationem credendi multos articulos explicite, qui prius credebantur implicite. Ita S. Th. 2. 2. *qu.* 1. *art.* 9. *et* 10. S. Bonavent. *in* 3. *dist.* 25. *art.* 2. *qu.* 2. S. August. *in Psalm.* 50. *circa fin. et serm.* 7. *de Sanctis,* et *lib.* 1. *Retract. cap.* 13. S. Leo *serm.* 3. *cap. de Nativit.* et communis aliorum.

Fides Divina spectatur secundum habitum, et secundum actum. Fides habitualis a Theologis dicitur virtus, principium, et qualitas quaedam supernaturalis, qua elevamur, et inclinamur ad credendum Deo, et illis, quae nobis divinitus revelantur propter summam, et infallibilem ipsius supremi Revelantis auctoritatem. Fides actualis sunt actus, seu assensus ex illa virtute procedentes, quibus firmiter Deo revelanti, ac revelatis assentimur, unde Fides secundum habitum dicitur Una, juxta illud Apostol. *ad Ephes.* 4. *Unus Deus, Una Fides;* Secundum actum vero est multiplex; videlicet multi sunt actus Fidei, seu actus credendi: quandoque enim actum Fidei eligimus circa unum articulum, quandoque circa alium, quandoque circa omnes. 9

Fides non solum habitualis, sed et actualis, seu accepta pro ipso actu credendi aliquod supernaturale objectum, fuit, est, et erit omnibus usum rationis habentibus pro quocumque statu necessaria necessitate medii ad salutem. *Communis,* et patet expresse ex Apostolo *ad Hebraeos* 11. ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit;* quae verba communiter a Doctoribus intelliguntur non solum de Fide habituali, quam solam suscipiunt parvuli in Sacramento Baptismi, sed etiam de Fide actuali quorumdam mysteriorum, quandoque ab Adultis habenda. Unde merito ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. fuit damnata sequens propositio inter alias ordine 16. *Fides non censetur cadere sub praeceptum speciale et secundum se.* 10

Fides explicita de existentia veri Dei, et quod is sit justus Remunerator decernens praemia justis, et improbis supplicia, omnibus adultis usum rationis habentibus est necessaria ad salutem necessitate medii. *Communis,* et desumitur ex citatis verbis Apostoli *ad Hbraeos* 11. *Sine fide impossibile est etc.* et expresse habetur ex propositione 22. inter damnatas ab Innocentio XI. die qua supra: *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitote medii, non autem explicita Remuneratoris.* 11

An autem Mysterium SS. Trinitatis, et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi sit explicite credendum necessitate medii? variae sunt Doctorum sententiae. 12

Prima sententia docet, Fidem explicitam SS. Trinitatis, et Incarnationis post promulgationem Evangelii esse necessariam necessitate medii ad justificationem, et salutem aeternam. Ita San. Thom. *in* 3. *disp.* 25. *q.* 2. *art.* 1. *quaest.* 1. *ad* 2. S. Bonaventura *ibid. art.* 2. *qu.* 3. Durand. *ibid q.* 1. *n.* 9. Gabriel. *ibid. ort.* 2. *conclus.* 3. Molina 1. *p. q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Valentina 2. 2. *d.* 1. *q.* 2. *punct.* 4. Sanchez *lib.* 2. *in decalog. c.* 2. *n.* 8. *et seq.* Granado *controv.* 1. *de fide tract.* 10. *disput.* 2. *sect.* 2. *n.* 13. Felix Potestas *tom.* 1. *n.* 275. Ma- 13

strius, Sannig, Filliucius, Bassaeus, et quamplu-
14 rimi. Secunda sententia docet, Fidem explicitam SS. Trinitatis, et Incarnationis etiam post promulgationem Evangelii non esse simpliciter necessariam necessitate medii ad justificationem, et salutem aeternam. Ita Sotus *in* 4. *d.* 5. *q.* 2. *art.* 2. Vega *lib.* 3. *in Trid. c.* 19. *et* 20. Medina *lib.* 4. *de recta in Deum fide*, *cap.* 10. Corduba *in quaestionario lib.* 2. *q.* 5. Sa, verb. *Fides*, Castrop. *tom.* 1. *tra.* 4. *d.* 1. *punct.* 9. *n.* 7. Hurtad *de fide d.* 8. *diff.* 7. Azorius *t.* 5. *lib.* 8. *c.* 6. *q.* 9. et alii
15 plures. Tertia sententia docet, talem Fidem explicitam esse necessariam necessitate medii, non ad justificationem, sed ad glorificationem. Ita. M. Canus *de Sacramentis in genere part.* 2. Ledesma *in* 2. *part. q.* 9. *art.* 2. Castrop. *l.* 2. *de lege poenit. cap.* 14. Bannes 2. 2. *q.* 2. *art.* 8. *dub. ult.* et alii.
16 Quarta sententia docet, Fidem explicitam horum Mysteriorum esse per se necessariam necessitate medii ad justificationem, et salutem aeternam; per accidens autem, scilicet ratione ignorantiae invincibilis, sufficere Fidem explicitam eorum in voto; sicut enim Baptismus est necessarius necessitate medii in re, vel in voto, ita Fides explicita eorum Mysteriorum est necessaria in re, vel in voto. Ita Suarez, *disp.* 12. *de fide sect.* 4. *n.* 11. Lugo Cardin. *disp.* 12. *de fide sect.* 4. *num.* 88. Leander *part.* 6. *tract.* 2. *quaest.* 6. et probabilius Viva *ad proposit.* 65. *Innocent. XI. n.* 10. et alii.
17 Ex supradictis sententiis prima tamquam probalior est tenenda. Colligitur ex Symbolo Sancti Athanasii, ibi: « Quicumque vult salvus esse, » ante omnia opus est, ut teneat Catholicam Fi» dem . . . Fides autem Catholica haec est, ut » unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in Uni» tate veneremur. . . Sed necessarium est ad aeter» nam salutem, ut Incarnationem quoque Domini » nostri Jesu Christi fideliter credat. » Et ratio est quia haec duo mysteria sunt fundamentum totius nostrae salutis, nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptismus, sine quo nemo potest salvari. Per Christum vero sumus redempti, atque salvati, ipseque simul est verus Deus, verique Dei Filius,
18 per quem creati sumus. Nec valet objicere, quod, data nostra conclusione, sequeretur, quod Gentilis, qui ignorantia invincibili horum Mysteriorum laboraret, et simul observasset praecepta naturae, ac Deum ex toto corde diligeret, salvari non posset, ex quo non crederet explicite haec mysteria, quae ignoraret; Hoc autem nullimode est dicendum: non valet, inquam, sic objicere, quia, si quis Gentilis, vel alius a pueritia enutritus in sylvis invincibiliter ignoraret haec Mysteria, utpote nunquam sibi proposita, servasset legem naturae, et nunquam mortaliter peccasset, Divina providentia provideret, ut vel speciali lumine supernaturali interius illustraretur, vel ut ab aliquo alio haec Fidei Mysteria idem proponerentur, ut ea explicite credere posset, prout in simili factum legitur Eunucho Reginae Candacis, *Actorum cap.* 18. et Cornelio Centurioni, *Actorum cap.* 10. Sic S. Thom. *de veritate q.* 14. *art.* 11. *ad* 1. Scotus *in prologo q.* 1. cum suis.

Omnes Fideles postquam ad usum rationis per- 19
venerint, tenentur sub mortali necessitate praecepti explicite credere, et saltem quoad substantiam, seu crasso modo scire mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Praecepta Decalogi, Sacramenta maxime necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, et Poenitentiam. Reliqua vero tunc, quando volunt suscipere. *Communis*; Unde merito ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. fuit damnata sequens propositio ordine 64. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium SS. Trinitatis, et Incarnationem Domini nostri Jesu Chri-*
sti. Non sufficit Fides ex testimonio humano, aut 20
simili naturali motivo, quia Fides ad salutem supernaturalem necessaria, et quae est radix nostrae justificationis, ex Tridentino *sess.* 7. *cap.* 8. ibi: *Fides est humanae salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis*, est Fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, et nequit haberi ex puris naturalibus, quidquid olim contradixerint Pelagiani, et Semipelagiani haeretici. Immo meritum Fidei consistit in hoc, quod independenter a naturalibus rationibus revelata credimus, praecise, quia revelavit Deus, qui est infallibilis veritatis. Hinc justissime fuerunt proscriptae ab Innocentio XI. die, et anno citatis, sequentes propositiones, scilicet 19. in ordine, ibi: « Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei » in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pon» dus rationum ad assensum impellentium; » 20. ibi: « Hinc potest quis prudenter repudiare » assensum, quem habet supernaturalem; » et 21. ibi: « Assensus fidei supernaturalis, et utilis » ad salutem stat cum notitia solum probabili re» velationis, immo cum formidine, qua quis for» midet, ne non sit locutus Deus, » et 23. ibi: « Fides late dicta ex testimonio creaturarum, si» milive motivo ad justificationem sufficit. »

Omnes Fideles, postquam ad usum rationis 21
pervenerint, obligantur praecepto Divino ad eliciendum quandoque actum internum Fidei, *Communis*, et colligitur ex pluribus Sacrae Scripturae testibus, et signanter *ex c.* 16. *Marci*, ibi: *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae; qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur*, *ex c.* 1. *ad Romanos*, ibi: *Justus autem ex Fide vivit;* et *cap.* 3. *ad Galatas*, ibi: *Ex fide justificat gentes Deus*, ex *cap.* 11. *ad Hebraeos*, ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet, etc.* Unde rectissime Alexander VII. die 24. Septem-

bris 1665. damnavit sequentem propositionem primam in ordine, ibi: *Homo nullo unquam vitae suae tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, et Charitatis ex vi praeceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*
22 Non sufficit autem actum Fidei tantummodo semel in vita elicere. *Communis.* Unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. damnavit sequentem propositionem in ordine 17. ibi: *Satis est actum Fidei semel in vita elicere*: et hanc aliam in ordine 65. ibi: *Sufficit illa mysteria* (scilicet Trinitatis, et Incarnationis) *semel credidisse.*

23 Ad eliciendum actum Fidei tenetur quilibet rationis capax, cum primitus ei sufficienter Fides proponitur: Communis; et colligitur *ex cap.* 16. *Marci*, ibi: *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni Craeturae; qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur.* Hinc Infideles adulti non excusantur amplius ab infidelitate, cum Mysteria Fidei ita illis credibilia proponantur, ut recta ratio eis dictet nostram Fidem esse veram, et contrariam sectam esse falsam. Unde Innocentius XI. die, et anno citatis juste damnavit sequentem propositionem in ordine 4. ibi: *Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.*
24 Item ad eliciendum actum Fidei tenetur quisque, cum graviter tentatur interius contra Fidem, tunc enim tempus est resistendi contrariis actibus Fidei, ut *ex* 1. *Petri cap.* 5. ibi:
25 *Cui* (Diabolo) *resistite fortes in fide.* Item ad eliciendum actum Fidei internum tenemur, quando urget praeceptum confitendi Fidem exterius; hanc enim debite, ac veraciter confiteri non possumus, nisi interior Fidei assensus accedat. Herincx *disp.* 7. *de Fide quaest.* 8. *num.* 77. Bassaeus verb. *Fides* 1. *num.* 16. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog*
26 *cap.* 1. *num.* 2. *seq.* et alii passim. Item tenemur elicere actum Fidei per accidens, quoties urget praeceptum alicujus virtutis exercendae, quam sine Fide non possumus exercere, et sic eliciendus est actus Fidei saltem implicitus, quoties eliciendus est actus Spei, aut Charitatis; unde S. Augustinus *cap.* 7. *Enchir.* sic habet: *Fides credit, Spes, et Charitas orant, sed sine Fide esse non possunt;* quia nisi quis Deum credat, Deum sperare,
27 aut diligere non potest. Item tenemur saepius, et frequenter in vitae decursu actus Fidei elicere. Huic autem obligationi satisfacimus per actus Fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum actuum bonorum, v.g. Spei, Charitatis Dei, Poenitentiae, Orationis, recitationis Symboli, formationis signi Crucis, auditionis Missae, et hujusmodi; Sannig *dist.* 1. *de Fide qu.* 21. *num.* 3. Herincx *disp.* 7. *de Fide q.* 6. *num.* 76. Reiffenstuel *tract.* 4. *de virtutibus Theologicis dist.* 2. *qu.* 3. *numer.* 34. *et* 35. La Croix *lib.* 2. *n.* 51. et alii communiter.

28 Nullo unquam casu, adeoque nec mortis vitandae causa licet Fidem negare externe, quamvis ea retineatur interne. *Est de Fide, et communis* inter Catholicos, atque in Concilio Romano sub Cornelio Papa definita contra haeresim Elceseitarum, et contra Gnosticos, et Priscillianistas, qui dicebant, posse instante persecutione negari Fidem exterius; dummodo servaretur interius; teste enim Baronio ad annum 254. fuit in dicto Concilio damnata tamquam haeretica sequens propositio: *Licitum est exterius Fidem negare instante persecutione, et sufficit eam in animo suo interius retinere.* Et veritas nostrae conclusionis habetur expresse ex verbis Christi, *Matth.* 10. ibi: *Qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo.* Idem habetur *Marci* 8. et idem dicit Apostolus 2. *ad Timoth. cap.* 2. ibi: *Si negaverimus eum, et ille negabit nos*, et patet ex gloriosis exemplis tot millium SS. Martyrum, qui mori maluerunt, quam Fidem exterius negare.
Immo nedum nullo unquam casu licet Fidem ne- 29
gare externe, sed insuper tenemur de praecepto aliquando eam externe profiteri. *Communis*, et patet ex verbis Christi *Matth.* 10. ibi: *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo: et Lucae* ibi: *Qui me erubuerit, et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet.* Dicitur autem notanter *aliquando*, quia 30
duplex est praeceptum confessionis, seu professionis externae Fidei, scilicet praeceptum negativum de non denegando Fidem externe, quod obligat semper, et pro semper, cum numquam liceat Fidem exterius negare, quamvis retineatur corde, et interius; et praeceptum affirmativum de confitendo Fidem externe, quod obligat quidem semper, sed non pro semper; et solummodo pro aliquo determinato tempore. Unde per hoc 31
affirmativum praeceptum tunc praesertim obligamur ad externam Fidei confessionem, quando per ejus omissionem subtraheretur bonor debitus Deo, aut utilitas proximo impendenda; *sic communis* cum S. Thoma 2. 2. *quaest.* 3. *art.* 2. ubi dicitur quod tale praeceptum affirmativum obligat, « quando per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor debitus Deo, et utilitas proxima impendenda, puta si aliquis interrogatus de Fide taceret, ex hoc crederetur, vel quod non haberet Fidem, vel quod Fides non esset vera, vel alii per ejus taciturnitatem averterentur a Fide. In hujusmodi enim casibus confessio Fidei est de necessitate salutis. Hinc merito Innocentius XI. *die* 2. *Martii* 1679. damnavit sequentem propositonem in ordine 18. ibi: *Si a potestate publica quis interrogetur fidem ingenue confiteri, ut Deo, et Fidei gloriosum, consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno.*

Per se loquendo, si quis de Fide interrogetur a 32
persona privata, non peccat si tacet, quia tunc est potius contemptus personae, quam Fidei

ipsius: Si vero tale silentium sit signum negatae Fidei, vel erubescentiae de confitenda Fide, aut proximo generet scandalum, et occasionem spiritualis ruinae, tunc sic tacens graviter peccat.
33 *Communis.* Potest licite Fides occultari fugiendo; tempore enim persecutionis licitum est Christianis fugere, seu se occultare, ne interrogentur, et Fidem confiteri compellantur; Unde idipsum non tantum docuit Christus *Matth.* 20. dicens: *Cum persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam*, sed etiam ipsemet practicavit fugiens Herodis, et Judaeorum persecutionem, ut notavit Gregorius Papa *in cap. Sciscitaris* 7. *qu.* 1. et ipsum imitati sunt inter plures alios S. Athanasius, et S. Paulus Apostolus, ut habetur 2. *ad Corinth.* 11. ibi: *Per murum in sportam dimissus sum, et sic effugi manus*
34 *ejus.* Non possunt tamen licite fugere Episcopi, aut Pastores, ubi eorum praesentia esset ovibus pascendis, aut in Fide confirmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immineret, quia tenemur magis diligere proximum in spiritualibus, quam nos in temporalibus. Joannis enim 10. dicitur expresse: *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis; Mercenarius autem videt lupum venientem, et dimittit*
35 *oves, et fugit.* Item licitum est occultare Fidem signis, quae ex se sunt indifferentia, ut in Terris Turcarum, et Haereticorum, uti vestibus secundum morem eorum ad vitandum mortis periculum, seu ad habendam permissionem inibi habitandi pro servitio aliorum Catholicorum, seu pro alio justo fine. Sic etiam non delinqueret adversus Fidei confessionem, qui ad occultandam Religionem, et ad evadendum mortis periculum diebus jejunii carnibus vesceretur in locis Haereticorum, cum esus carnium sit etiam de se signum indifferens. Viva *ad propositionem* 18. *Innoc. XI. n.* 14. *et* 15. Sanchez *l.*2.*c.*4.*n.*25. Reiff *l.c.n* 47 et alii passim(*).
36 Illicitum tamen est occultare Fidem signis illis, quae ad profitendam falsam Religionem sunt instituta. Sic illicitum est, immo peccatum esset contra praeceptum negativum Fidei sacrificare idolis, coram illius genua flectere, et hujusmodi. Illicitum esset uti vestibus Infidelium, si ab ipsorum Principibus essent institutae in signum ad eorum factam profitendam. Item illicitum esset templa Haereticorum adire, eorum concionibus, et precibus interesse, si talia essent praecepta ad eorum sectam profitendam. Item illicitum esset diebus vetitis comedere carnes ab Infidelibus, et Haereticis appositas ad dignoscendum, an quis sit Catholicus, si inde sequeretur notabilis Divini honoris diminutio, vel proximi scandalum. Unde Apostolus 1. *ad Corinth.* 8. expresse dixit: *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum*

Laicis personis de Mysteriis Fidei publice, vel 37
privatim disputare prohibitum est sub poena Excommunicationis ferendae, textu expresso *in cap. Quicumque* 2. *de Haereticis in* 6. §. *Inhibemus*, ibi: » Inhibemus quoque ne cuiquam Laicae per» sonae liceat publice, vel privatim de Fide Ca» tholica disputare, qui vero contrafecerit, ex» communicationis laqueo innodetur. » Ita etiam iisdem expressis verbis habetur in Constitut. 2. Nicolai III. incip. *Noverit* §. 19. ibi: » Item firmi» ter inhibemus, ne cuiquam Laicae personae li» ceat publice, vel privatim de Fide Catholica » disputare, qui vero contrafecerit, excommuni» cationis laqueo innodetur. » Et concordat Constitutio Gregorii IX. incip. *Excommunicamus.* Et Constitutio Innocentii IV. incip. *Noverit, et cap. Mulier.* 29. *dist.* 23. *et c. Cum ex injuncto* 12. *de Haeretic.* et tenent communiter Doctores apud Barb. *in cit. c. Quicumque num.* 14. et apud Card. Petram *tom.* 3. *commentar. in Constitut.* 1. *Nicolai*
III num. 17 (**) Haec prohibitio non solum com- 38
prehendit disputationem Fidei dubitativam, quae fiat animo improbandi, seu revocandi in dubium aliquem Fidei articulum, quia hoc sensu disputare de Fide est prohibitum tam Clericis, quam Laicis; *l. Nemo Clericus, Cod. de summa Trinitate*, sed comprehendit etiam disputationem Fidei confirmativam, qua quis Laicus constans in Fide ejus veritatem propugnat contra Haereticos, et Infideles ex motivo eos convincendi. Card. Petra *loc.*
cit. num. 19. et alii. Talis prohibitio compreben- 39
dit omnes Laicos nedum, indoctos, sed etiam doctos, et quantumvis ad tales disputationes cum Haereticis suscipiendas idoneos; Glossa *in cit. c. Quicumque* 2. *de Haeretic. in* 6. *verb. Laicae*, Albertin. *de agnoscen. assertion. quaest.* 13. *num.* 5. *et sequent.* Alphons. de Castro *de justa Haeretic. punit. c.* 19. Villalob. *in summa tract.* 1. *diffic.* 7. §. 4. Salel. *de mater. Tribunal. Fidei lib* 1. *cap.* 10. *Regul.* 86. *n.* 85. Del Bene *de offic. Inquisit. part.* 1. *dubit.* 155. *petit.* 6. *num.* 7. Verricelli *de Apostol. Mission. tit.* 2. *de Fide quaest.* 38. *numer.* 11. Petra *loc. citat. numer.* 22. et alii. Et ratio est, quia hujusmodi disputatio non solum interdicitur Laicis, quia ipsi praesumuntur ad id mi-

(*) In iis vero debet abesse scandalum, quo posito usus illi vestium, esus carnium, et alia hujusmodi illicita omnino sunt; abesse quoque debet periculum contemptus praecepti Ecclesiae in eo, qui carnibus vescatur diebus jejunii, ut alibi ab *Auctore* expositum est. (*Nota Romana Theol.*)

(**) Vide notam in Tom. II. ad verb. *Clericus art.* 1. *n.* 78. ubi ostensum est, iis temporibus, quibus Canones prohibentes Laicis cum Haereticis de Fidei articulis disputare editi sunt, Clericos vocari consuevisse illos, qui studiis erant addicti, et e contra Laicos nominari illiteratos. Hinc patet, non absolute damnandum fore Laicum in controversiis apprime versatum, qui justis de causis cum Haeretico de Fidei controversiis certamen iniret; cum cap. *Quicumque*, et cap. *Noverit*, et alia ab Auctore citata eum nullatenus spectent, nec praefatis prohibitionibus comprehendantur.

nus idonei, et de rebus Fidei minus instructi, sed quia conveniens videtur, disputationes de rebus sacris a solis Ecclesiasticis, sacrisque personis suscipiantur, et non Laicis, quemadmodum ipsis omnibus interdicitur praedicationis officium, *cap. Mulier* 29. *dist.* 23. *cap. Cum ex injuncto* 12. *et cap. Sicut* 14. *de Haereticis*, ibi: « Cum igitur » nonnulli Laici praedicare praesumant, et verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum subintrent. Nos attendentes, quod Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi praecipuus, mandamus quatenus cum alios Dominus » Apostolos dederit, alios Prophetas, alios vero » Doctores, interdicas Laicis universis, cujuscumque ordinis censeantur, usurpare officium praedicandi. » Pegna *Direct. Inquisit. comm.* 25. *vers. Verum*, Petra *loc. cit. n.* 2. et alii.

40 Possunt tamen Laici docti de Fide disputare in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis, veluti si nullus esset Ecclesiasticus idoneus, qui Haeretico simplicem plebem seducenti opponeretur, vel si disputationem suscipiat rogantibus Clericis; *arg. cap. Mulier* 29 *dist.* 23. Sic Coninch *de infidelit. disp.* 18. *dub.* 9. *n.* 145. Becan. *de Fide cap.* 15. *q.* 7. *num.* 6. Petra *loc. cit. num.* 23. Sive Catholici sint in locis, ubi permixtim vivitur cum Haereticis; Ledesma *in summa tom.* 12. *tract.* 1. *cap.* 5. *conclus.* 13. Cajetan. in 2. 2. *qu.* 10. *art.* 7. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 6. *n.* 7. Salell. *cit. Regul.* 86. *num.* 100. Petra *loc. cit. num.* 23. Vericelli *de Apostolic. Mission. tit.* 2. *de Fide quaest.* 83. ubi alios casus enumerat, in quibus Laici
41 docti disputare possunt de Fide. Et sic pro aliquo ex dictis casibus intelligendi sunt Doctores sentientes Laicos doctos disputare posse de Fide, ut sentiunt aliqui, quos sequitur Diana *tom.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 22. vel intelligendi sunt de Fidei disputatione materiali, hoc est ficta, quae cum fiat inter Catholicos, uti contingit in nostris Academiis, ubi exercitii gratia etiam de rebus Fidei cum Laicis disputamus, ut melius veritatem attingamus, errores propulsemus, etiam Laicis est permissa, et licita; servatis tamen conditionibus, aut circumstantiis debitis, quas recenset Doctiss. Suarez *de Fide disp.* 20. *sect.* 1. scilicet tum ex parte disputantium, ne sint viri indocti, seu rixosi, tum ex parte audientium, ne ob eorum simplicitatem decipi, aut scandalum pati contingat, ut etiam notaverat S. Thomas 2. 2. *qu.* 10. *art.*
42 7. Fidei autem disputatio formalis, hoc est vera, quae habetur a Catholicis cum Haereticis, vel Infidelibus ex motivo eos convincendi, et suadendi eis veritates nostrae verae Fidei, et in qua disputantes non solum verbis, et argumentis, ut in disputatione materiali, et ficta, sed etiam animo, et sententiis inter se pugnant, est Laicis universis prohibita per Jura adducta *sub n.* 26. et citat. Doctores, et allatam rationem *sub n.* 28.

Catholici dicuntur etiam Orthodoxi, quasi dicas sanae fidei, ab Orthos graece, latine idem 43
quod rectus, et Doxa graece, latine idem ac opinio; e contra vero alii, videlicet Haeretici, et Schismatici dicuntur Heterodoxi, idest alterius opinionis a recta fide, quae est grande Divinae Misericordiae donum secundum illud Apost. 1. *ad Corinth. cap.* 7. *Misericordiam consecutus a Domino, ut sim Fidelis.* Quod si, qui Catholice cre- 44
dit, peccati lethalis foret obnoxius, ejus fides dicitur mortua, eo quia est in homine mortuo ad gratiam ratione peccati, quod est mors animae, et propter idem lethale fides est sine merito: e contra vero dum fidelis est in gratia, ejus fides dicitur viva, quia est in homine informato charitate, et gratia, quae est vita animae; et ratione ejusdem charitatis, et gratiae fides est meritoria: ex quibus patet in quo differant fides viva, et fides mortua, de qua *Jacobi cap.* 2. *vers.* 20. *Fides sine operibus mortua est.*

In damnatis, et Daemonibus non adest Fides 45
Divina, haec namque supernaturale Dei donum est, et quoddam animae ornamentum; damnati autem et Daemones tamquam finaliter proscripti supernaturalibus omnibus, ut de facili patet, denudantur a supremo justissimo Judice: et ideo etc. Quod si divus Jacobus Epist. Cathol. *cap.* 2. *n.* 19. ait: *et Daemones credunt, et contremiscunt;* non est sensus, quod Daemones Fidem Divinam habeant; sed quia cum experiantur finaliter infideles, et finaliter declinatos a Fide Catholica in aeternum periisse, manifeste concludere coguntur ejusmodi Fidem esse verissimam, ac de ejus auctore contremiscere: tum quia ad idem necessitantur Daemones ex evidenti credibilitate *num. seq.* posita; igitur licet etc. non autem etc. Accedit etiam principalius, quod Daemones credunt non Fide infusa, sed naturali, convicti scilicet miserabili experientia, qua primo in seipsis Vindicem Dei manum experiuntur; unde dum comparatur fides Peccatorum fidei Daemonum id accidit, non quantum ad naturam, sed quantum ad sterilitatem, quantus neutra proficit ad salutem. Est tamen Fides Divina in animabus Purgatorii, quia ex una parte tamquam ad Gloriam destinatae, donis supernaturalibus sunt capaces; et ex alia parte cum adhuc in patria non sint, adhuc per speculum, et in aenigmate vident, et non facie ad faciem, sicut vident Beati, atque ideo etc. Nec obstat, quod sint in termino, quia licet sint in termino meriti, non sunt tamen in termino satisfactionis.

Tandem pro complemento prae oculis haben- 46
dum praesertim in tentationibus, quod sint Judicia Dei abyssus multa, et imperscrutabilia, ut Sacrae litterae testantur, et consequenter non spiritu praesumptionis investiganda, sed fideliter timenda, ita Fidei Divinae Mysteria natura sua

viatorum mentes excedentia, non sunt praesumptuose exploranda, sed captivato intellectu in obsequium Fidei sunt propter summam, et infallibilem Dei revelantis auctoritatem firmiter credenda. His accedit, quod plurima ex naturalibus, vel difficile, vel nullo modo capimus: *Sapient.* enim 9. *vers.* 16. legitur: *difficile aestimamus ea, quae in terra sunt, et quae in prospectu sunt invenimus cum labore; quae autem Coeli sunt, quis investigavit? et Ecclesiastes cap.* 1. *vers.* 8. *cunctae res difficiles, non potest eas homo explicare sermone,* sicut de facto liquet de fluxu, et refluxu maris, de Systemate mundi, ac de natura continui, ubi et arenula est lapis Lydius tenuitatem intellectus humani ultro contestans; et ita de innumeris aliis in tantum, quod philosophari quasi non videatur nisi pulchre imaginari. Supernaturalia ergo nostrum quis pertingere poterit? *Unde Prov.* 25. *vers.* 27. *qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria;* et Jerem. 32. *vers.* 19. Dominus est *magnus consilio, et incomprehensibilis cogitatu*, et Ecclesiastici 3. *vers.* 22. *Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris, sed quae praecipit tibi Deus; illa cogita semper, et in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus,* quare *Joan.* 20. *num.* 29. *Beati qui non viderunt, et crediderunt.* Licet autem Fidei Divinae Mysteria non sint evidenter scibilia, sunt tamen, ut optime docent Theologi, evidenter credibilia, juxta illud Psal. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis;* et quidem ex multis motivis, sed praesertim ex octo illis a meo Doctore *q.* 2. *Prolog.* allatis: nempe ex pronunciatione prophetica, Scripturarum concordia, auctoritate Scribentium, diligentia Recipientium, rationabilitate contentorum, irrationabilitate aliorum, et ex Ecclesiae stabilitate, ac miraculorum claritate; his, inquam, nostram Fidem, Scripturam, et Ecclesias veras esse, et non nisi a Deo profectas, evincitur evidenter credibile; de quibus singillatim Doctor Subt. *loc. citat.* Mastrius *disc.* 6. *de virtut. Theolog. qu.* 10. *art.* 1. Frassen. et alii passim. Consulantur ipsi praesertim a Missionariis, qui neophytus facere student, idest novos in fide; Neophytos enim dicitur a *Neos*, quod est novus, et *Phytos* quod est planta: unde *dist.* 84. *cap. Quoniam* Neophytus is dicitur, qui novus est in Fide, vel Religione; quasi nostrae Fidei, et Religionis planta novella.

47 Fidei Christianae occultatio cum simulatione Machumetismi damnatur a Benedicto XIV. tom. 1. Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 3. In Fidei causa conniventiae locus esse nequit. Idem Constitut. 114. incip. *Reddite* §. 5. Fides plurium Mysteriorum explicita requiritur necessitate medii; Aliorum vero necessitate praecepti. Idem Constit. 42. incip. *Etsi minime*, in qua ad id commendat praesertim Libellum de Clementis VIII. mandato a Cardinali Bellarmino editum, et approbatum pro tradenda Doctrina Christiana.

48 Hinc actus Fidei non debet comprehendere tantum in genere quiquid Fides dictat; sed debent etiam credi explicite ea mysteria, quae sciri debent; idem *Instit. Eccles.* 72.

49 Actus Fidei, Spei, et Charitatis debent per accidens elici, quum aliqua tentatione urgemur, nec illam superare valemus, nisi efficacia illorum actuum; *ibid.* §. 20.

50 Nec sufficit ad implenda tria ista praecepta, seu Charitas virtualis, quae in obsequendo divinis praeceptis exercetur, nec etiam Fides virtualis, ut ex pluribus damnatis propositionibus firmatur, *ibidem.*

51 Si quis diuturno satis tempore negligit elicere actus Fidei, Spei, et Charitatis, illum versari in periculo aeternae salutis, firmatur *ibid.* §. 21.

52 Non licet Christianis degentibus sub Turcarum imperio, vel Turcis, qui ibidem agentes convertuntur ad fidem, turcica nomina vel retinere vel sibi imponere; hoc enim pertinet ad externam Fidei professionem. Idem Constitut. incip. *Inter omnigenas* ad incolas Regni Serviae, et finitimarum regionum: et Congregatio universalis inquisitionis in rescripto ad postulata Episcoporum Albanensium idem edixit. *De Synodo Dioeces. lib.* 13. *cap.* 20. §. 9. *nov. edit.* Idque non licet etiam ad evitandas poenas, vel quamcumque utilitatem captandam. Idem Constit. incip. *Quod Provinciale* §. 1. Eisdemque nominibus utentes Sacramentorum incapaces declarantur, ac suffragiorum post mortem indigni, *ibid.* §. 4.

53 Christiani ad Turcas apostatantes, deinde redeuntes ad fidem, tenentur coram fidelibus publice abjurare apostasiam: at coram infidelibus non est necessarium, sed sufficit, ut coram ipsis abstineant ab actibus infidelitatis, deponant vestem protestativam falsae Religionis; et curent, ut successu temporis infideles agnoscant vel ab ipsis, vel ab aliis eorum abjurationem, etiam cum periculo vitae. Ita ex decreto S. Inquisitionis. *De Synod. Dioeces. lib.* 13. *c.* 22. *n.* 17. At in Decreto servato in Archivo S. Inquisitionis non legitur hoc additamentum: *curent, ut successu temporis etc.* quare ad id non esse obligandos fideles, additur *ibid.* §. 18.

54 Fidei Christianae favor, Legum rigori congruas interpretationes adhiberi suadet. Idem tom. 2. Bullar. Constit. 28. incip. *Postremo mense* §. 16.

APPENDIX

EX ALIENA MANU

55 *Hactenus exposita (nempe a Patre Ferraris) satis perspicue, ac solide demonstrant, Christianum hominem ita paratum esse debere ad Fidem tuendam, et eam dum debitus Deo honor, ac proximi*

utilitas exigat, palum quoque profitendam, ut persecutiones, carceres, cruciatus, mortemque potius debeat subire, quam eam verbis, *vel* factis explicite, *vel* implicite *negando, Deum debito per Fidei confessionem honore privare, atque contemnere. Quo autem facilius dubia solvi, et explicari queant, quae orthodoxae Religionis Ministris in Infidelium partibus solent passim occurrere circa particularia facta, ac casus nonnulla, quibus vel* facto, *vel* implicite *Catholica Fides violari videtur, brevem hanc instructionem ad lendam esse existimavimus, quam partim ex decretis deprompsimus, quae hac super re ex suprema Inquisitione, pro solvendis propositis a Missionariis dubiis, prodiere; partim ex Pontificis Constitutionibus, quibus abusus damnatur, qui in nonnullis Infidelium, Haereticorumque Regionibus, contra divinae Fidei puritatem, in Christianam Religionem irrepserant.*

56 Primo itaque, Fidem facto suo negare dicitur, qui ea faciat, quae ad falsi numinis, haereticique hominis obsequium, et cultum referantur; Is enim facto suo falsam Religionem profitetur. Atque hanc ob rem supremae Inq. decretis an. 1626. et an. 1669. definitum est, *nullo modo licere Christianis, nec ulla causa, aut motivo posse permitti, aut tolerari,* ut operam suam navent aedificandis, instaurandis, verrendisque Templis falsis Numinibus, vel auctoribus falsarum sectarum dicatis; aut eorumdem purgandis parietibus, et pavimentis, mundandis altaribus, et aperiendis, claudendisque foribus. Atque hic sequitur, rei de se malae operam dare, ac facto negare Fidem, qui Idola, quae Infideles colunt, construant, vel falsi Numinis imagines pingant, quippe falsis Numinibus famulatum praebent, iisque si non per se, per alios saltem obsequium, cultumque exhibent.

57 Secundo, facto Fidem negant, qui eam faciunt, quae ritum falsum, sacrilegumque cultum comprobent, ratumque habeant; Id enim est Fidem orthodoxam, quae haec damnat, contemnere, falsamque Religionem opere profiteri. Ratum habent ritum, falsumque cultum, qui in Schismaticorum, Haereticorum, Infideliumque Templis, organa, vel alia instrumenta pulsent, metros canant, aut concinendos componant, vel artem musicam alio modo exerceant. Hinc Constitut. quae incipit: *Omnium sollicitudinum*, qua Praedecessorum Decreta confirmantur circa ritus Madurenses etc. Benedictus XIV. approbat, et mandat observari Decretum Cardinalis Tournon, quo prohibetur: « Ne in posterum Christifideles audeant nec in » Pagodis, nec extra, tum occasione Sacrificio» rum, tum quarumcumque solemnitatum super» stitioso cultu imbutarum, sonare, aut canere » sub poena excommunicationis latae sententiae, » cum nullo modo liceat Christi famulis Belial » inservire. Ideoque subdit, Missionarii non so» lum eos monere tenebuntur de praedicta pro» hibitione, verum etiam illam omnino executioni » demandare, et contrafacientes ab Ecclesia ex» pellere, donec ex corde resipiscant, et publicis » poenitentiae signis patratum scandalum emenda» verint. » Hoc modo Fidem negant etiam ii, qui in Infidelium, et Haereticorum scholis falsos eorumdem ritus, et profana a Catholica Fide aliena dogmata doceant, *ex Decret. Sup. Inq.* 2. *Maji* 1711. Nam dum docent, facto suo approbant, falsamque profitentur Religionem.

Tertio, qui facto aliquo Orthodoxam Religionem in odium Fidei contemnat, ut qui imperante Infidele Principe in Catholicae Fidei contemptum, Sacros Ritus spernat, carnes, quo prohibentur tempore, comedat, immolatis utatur, Christianorum Templa evertat, ex equo descendat dum ante fores transit Templi Idolorum; *ex Decret. Sup. Inq.* 1674. Is, et Fidei professionem omittit, quam vigente illo Principis praecepto, quod vim interrogationis habet, palam facere debet, et Fidem ipsam exteriori contemptu negat. 58

Quarto, qui vestem induat, quae ex instituto hominum usu recepto, et approbato, falsae sectae Professorem, sive falsae Religionis Ministrum designet, ut linteam vestem talarem, quae Machumetanis Sacerdotibus est propria, vel fasciam quandam qua apud Indos Idolorum Sacerdotes utuntur; Is enim hoc modo falsae sectae professorem se se ostendit, ac virtualiter saltem Fidem negat; *Decret. Supr. Inq.* 8. *Julii* 1630. 59

Quinto « *qui nomina* Turcica, quorum nec me- 60
» mores esse deberent per labia sua, assumunt: » abominanda Infidelium Templa, quae Moschaeas » vocant, frequentant: Ecclesiasticorum jejunio» rum dies carnium esu profanant, et haec eo » fine ut Mahumetani credantur, opera faciunt, » quae mendacium in re gravissima continent, » et virtualem Fidei negationem, maxima cum » Dei injuria, proximique scandalo, includunt » quemadmodum legitur *Constit.* quae incipit, *Inter omnigenas, tom.* 1. *Bull. pag.* 32. in qua Benedict. XIV. abusus damnat nonnullos Fidei puritati contrarios, qui in Regno Serviae, finitimisque regionibus, in Christianam Religionem irrepserant; atque decernit, eos, « qui obstinate in hujusmodi » via impiorum pergere velint, incapaces esse » Sacramentorum in vita; et si impoenitentes » decesserint, suffragiorum post mortem, ad quae » nullus Ecclesiae Minister illos admittere prae» sumat; alioquin a proprio Episcopo Canoni» cis poenis plectendus erit. »

Sexto, qui ritus usurpent falsae Religionis 61
protestativos; bujusmodi enim usu errores contra Christianam Fidem, quos indicant, se se approbare demonstrant, ac falsae sectae professores exterius manifestantur. Hinc in citata *Const. Inter omnigenas,* circumcisionis usus Mahumetanorum

more damnatur; *Constit. Omnium sollicitudinum* de qua supra, *Mulieribus*, in Regno Madurensi, et eis finitimis Regionibus, « prohibetur deferre » collo appensum in signum contracti Matrimonii » Taly, quod praefert imaginem licet informem » Pullejaris, seu Pyllejaris Idoli nuptialibus Cae- » remoniis praepositi; » et Christianis omnibus prohibetur, « cineres ex vaccae stercoro confe- » ctos, et impiam Gentilium Paenitentiam a Ru- » tren institutam redolentes, benedicere, eosque » fronti Sacro Crismatae delinitae impingere, » sive quaecumque alia signa albi, vel rubri co- » loris, quibus Indi superstitiossimi, vel in fron- » te, vel in pectore, aut in alia quavis corporis » parte utuntur, deferre: » Et *Constit. Ex quo singulari*, quae est *de Ritibus Senensibus*, *t.* 1. *p.* 118. damnantur « caerimoniae, ritus, et oblatio- » nes, quae fiunt tum singulis mensibus in novi- » lunio, et plenilunio, tum a Litteratis, et Magi- » stratibus, dum in gradus, sive dignitatis pos- » sessionem adeunt, vel post adeptam: Item obla- » tiones, quae fiunt in Templis, seu aedibus, Pro- » genitoribus dicatis, et ritus oblationesque coram » Progenitorum Tabellis in privatis domibus, » sivo eorum sepulchris, una cum Gentilibus, et » etiam seorsim ab illis: ac prohibetur, domi re- » tinere Progenitorum tabellas cum inscriptione, » qua Thronus, sive sedes Spiritus designetur. » Quod spectat ad ritus superstitiosos, vide Appendicem ad caput de Superstitione (*).

62* Implicito contra Orthodoxae Fidei confessionem peccat, qui dum debitus Deo honor id postulet, libere Orthodoxam Fidem non profitetur, sed tacet, atque silentio suo alios in suspicionem ducit, se, vel Fidem negare, vel eam profiteri erubescere. In Deum enim injuriosus est, qui veritatem ab ipso revelatam libere confiteri erubescit. Primo itaque peccat, qui interrogatus a publica potestate de sua Religione taceat, si interrogatio fit in odium Religionis; Si enim 1. ob politicas Status rationes fieret, ut pecunia v. g. a Catholicis extorqueretur, debitus Deo honor ex confessionis silentio non subtrahetur. 2. Si silentium, attentis circumstantiis, non apparcat omnibus implicita Orthodoxae fidei confessio.

63 Secundo peccat etiam, qui interrogatus a privata persona, Fidem palam non fateatur in iis circumstantiis, in quibus confessionis omissione Deus injuria afficeretur, et proximus pateretur scandalum, haec enim duo semper vitare tenemur; Ut si interrogatus prospiceret ex suo silentio fluctuaturos in Fide Catholicos audientes, vel Infideles Christianos derisuros, quod Fidem Christianam palam confiteri erubesceret.

Tertio. Quamquam persecutio in odium Fidei adversus Orthodoxos excitata, in Deum injuriosa est, et interrogationem, quae ad Fidem confitendam cogit, involvit; tamen, ut optime Auctor demonstravit; qui eam fuga declinare studeat, non modo non negat, sed ipso facto Fidem quodammodo fatetur. Fuga autem non modo licita, sed quandoque etiam necessaria est; Quoties fideles timent, praevidentque periculum succumbendi tormentorum atrocitati, fidemque negandi. Nam qui hujus periculi conscius Tyranni sevitiam non devitaret, Deum tentaret, qui sicuti non deficit in necessariis, ita non abundat in superfluis. 2. Quando persona necessaria, ac maxime utilis sit communi Ecclesiae bono, ut Augustinus *tract.* 46. *in Joann.* exemplo demonstrat Apostoli Pauli, qui ob Ecclesiae utilitatem se furori Praepositi Damascbi subducit. 3. Declinandum martyrium est, dum praevideatur nemini profuturum, sed Tyrannum magis irritandum fore, et crudelius in Christianos saeviturum. 4. Licite etiam Episcopi, Parochi, et Missionarii fugiunt, ac quandoque saevientem Tyrannum declinare debeat, si in ipsos solos saeviat, nec alii Ministri adsint, qui relictis ibi Christianis spiritualia subsidia suppeditare possint. « Manifestum est, inquit S. Thom. » *lect.* 3. *in c.* 10. *Joan.* quod si quaeratur sola » persona Praelati, possunt alii loco ipsius ad » Gregis custodiam deputari, qui vice sui con- » solentur, et gubernent gregem: unde si sic fu- » giat, non dicitur dimittere oves, et hoc modo, » et casu fugere licet. » Immo expedit aliquando haec fuga, si ea impediri possit ne Tyrannus in alios quoque Christianos saeviat, vel si rediro posse sperent majori cum fructu; Sed Pastoribus Sacrisque Ministris fugere non licet, si oves eorum indigent spirituali subsidio, si periculum sit ne dispergantur, et Fidem amittant, ac si eorum fuga scandalum paterentur fideles, atque infideles, contemnendi Religionem occasionem sumerent. Tunc enim non solum charitatis, verum etiam justitiae debito, tenentur rudes instruere, dejectos roborare, et erigere, nutantes confirmare, omnesque ad dimicandum totis viribus, pro Dei gloria, et honore adhortari. Hinc proposito dubio, *An ad evitandum periculum liceat Missionariis a Missione discedere absque licentia Sacrae Congregationis?* Anno 1646. Sac. Congr. de Propaganda Fide respondit: *Tempore persecutionis esse magis necessariam Pastorum praesentiam, ne Fideles pervertantur.* 64

Quarto dum Infideles, vel Haeretici Sacras Imagines conterant, et Crucifixum contumeliis afficiant, tenentur fideles palam orthodoxam Fi- 65

(*) Si ritus indifferentes occurrant, tutius est, ut Catholici quoad fieri possit ab illis abstineant, ne cultu peregrino, et Ecclesiae Catholicae ignoto verum Deum venerentur. Numquam vero licet *Gentilium ritus adoptare*, *eosque in Christianos usus convertere, inconsulta Apostolica Sede*, ut *Constitut.* decernitur antea laud. *Omnium sollicitudinum.*

dem profiteri; debent enim, quoad fieri possit, injuriam Deo, et Sacris Imaginibus irrogatam propulsare, ac per publicam Confessionem palam facere orthodoxam Fidem, sacrasque Imagines honore dignas esse. Secluso vero periculo contemptus, licet Missionariis sacras Imagines donare Infidelibus, qui iis deberentur, tum amicitiae pacisque fovendae gratia, tum ad eos alliciendos ad amplectendam Fidem; *Ex Decret. Supr. Inq.* 1674. Nefas vero est ex eodem Decreto iis Sacros libros, ac vasa sacra tradere, qui in Religionis contemptum uti possint.

66 Quinto, dum Infideli, vel Haeretico Magistratu imperante, Christianorum Ecclesiis, aedibus, aliisque locis libelli assignantur, orthodoxae Religioni detrahentes, eamdemque contumeliis, et calumniis deturpantes, orthodoxi praecepto illo, quo illatam Deo injuriam vindicare, ac sublatum ei honorem restituere tenentur, in ea necessitate constituuntur, ut schedas auferre, libellis respondere, ac ad Judices delati palam orthodoxam Fidem profiteri debeant. At scripturis, quae non publica auctoritate, sed privata fiunt, quaeque Evangelicos Ministros injuriis, calumnisque afficiunt, et orthodoxae Fidei adversantur, Ministri Sacri contraria opponere non prohibentur, dum tamen inde imminere non videant gravioris persecutionis periculum. Satius tamen erit injurias, calumnias, et blasphemias patienti animo ferre, ac negative se habere: *Sup. Inquisit. Decret.* 1674.

67 Quaeri hic etiam potest, *num de Fide cum Haereticis et Infidelibus disputare liceat? quibus et quomodo id liceat?* Quod ut rite expendatur, notare oportet, disputari de Fide idem esse, ac ad examen revocare Religionis Dogmata, atque argumentis demonstrare a Deo esse revelata. Id autem duplici fieri potest modo, privatim scilicet, et publice. Privata disputatio est, quae in privato loco inter privatos fit, ita ut nulli, aut pauci auditores adsint; quomodo passim in Haereticorum praesertim Regionibus Haereticos inter atque Orthodoxos de Fide certari solet. Publica vero disputatio dicitur, quae fit publico in loco, spectante populo, ac quandoque etiam arbitris constitutis. Privata disputatio cuique viro docto ab Haeretico provocato licita est, ac etiam expediens; primo, si prudenter judicet, Haereticum desiderio cognoscendae veritatis, vitandique erroris ad disputationem provocare; secundo, si prudenter speret disputatione illa privata ad orthodoxam Fidem provocantem haereticum conversum iri: tertio, si silere non possit, quin audientes in Fide vacillent, Haeretici magis in errore confirmentur, ac Orthodoxa Fides contemptui exponatur; Nam quisque tenetur proximi saluti, dum potest, consulere, contemnentes Fidem Orthodoxam ita compescere, ut inde Haeretici majoris contempus, et derisionis occasionem non arripiant, et ne Deo injuria fiat, impedire, illatamque vindicare. Sed, remotis hujusmodi circumstantiis, « disputatio de rebus Fidei Laicis » est prohibita. Sacerdotes nisi sint valde periti, » ex consilio debent se abstinere, excusando se » bonis verbis, et praetextibus; » *ex Decreto Sac: Cong. de Prop. Fide* 26. *Februarii* 1630. Sed licet periti sint Sacerdotes, sive Missionarii, cavere omnino debent ne Haereticos ad disputandum provocent: in causa enim essent, ut Haeretici Orthodoxa dogmata refellendo, Haereseos actus exercerent, ac Catholicam Fidem contemnerent: quae duae res grave per se peccatum ferunt: et colloquiis privatis disputationes de Fide miscendo, eosdem Haereticos sine fructu ullo moveant ad Orthodoxae Fidei contemptum, et ad Catholicorum, non sine Religionis detrimento, persecutionem. *Haeretici enim*, inquit Augustinus *lib.* 15. *contra Faustum cap.* 12. *non disputationem amant, sed quomodo superare impudentissima pertinacia, ut congregent, quae non pepererunt.* Et Sanctus Bernardus *serm.* 66. *in Cantis. Nec rationibus convincuntur, quia non intelligunt, nec auctoritate corriguntur, quia non recipiunt, nec flectuntur suasionibus, quia subversi sunt.*

A publicis autem disputationibus cum Haereticis, Missionarii abstinere omnino debent. *Sacr.* enim *Cong. de Prop. Fide* 8. *Martii* 1625. « Jus- 68
» sit publicas disputationes non fieri cum Haere» ticis, quia plerumque vel ob loquacitatem, vel » audaciam, aut circumstantias Populi acclaman» tis, veritas, falsitate praevalente, opprimitur, » et si aliquando hujusmodi disputationes recu» sari non possent, primum de illis certior fiat » Sacra Congregatio, quae juxta temporis, et » personarum qualitatem, quid agendum sit prae» scribet. » Quamobrem, cum Missionarii nonnulli an. 1635. publicas de Religione disputationes cum Batavis Constantinopoli coram Vicario Patriarchali instituissent, « Sanctissimus manda» vit, significari Generalibus Regularium Perae » commorantium, ut illis interdicerent, ne hu» jusmodi congressus, aut disputationes publicas » inposterum facere praesumerent sub poenis » arbitrio » *Sac. Congregationis Sup. Inq.* Et *Sacra Congregatio de Propoganda Fide* die 18. Januarii 1654. cuidam Missionario in Armenia mandavit, « ut a disputationibus cum Patriarcha Ar» menorum in Eruam circa Articulum duarum » naturarum in Christo se abstineret.

Multo minus licitum est Missionariis sine ex- 69
pressa Romani Pont. licentia conventum indicere Ecclesiasticum, in quo cum Haereticis de Religione disputent. Hinc eadem *Congregatio* die 27. Maji 1644. reprehendendum censuit P. D. Joannem Judischi Missionarium, *Quod susceperit onus convocandi dictum conventum, sine Sedis Apostolicae speciali mandato.*

» stabit, eo in casu illorum crimine defunctos » non illigari; bene vero superstites ipsos gra» vissimae impietatis reos, et canonicis poenis » obnoxios fore declarat. Hoc enim, ut cetera » omnia superius expensa in enunciatis circum» stantiis, (et fortasse aliae etiam praxes, quae » ad notitiam Sacrae Congregationis nondum ad» venere). Maumethicae sectae simulationem, » Christianaeque Fidei negationem saltem vir» tualiter includit, summamque Christo Domino » injuriam, et proximo scandalum parit.

» Ceterum Eminentissimi Patres Archiepisco» pos, Episcopos, et Superiores Missionum Al» baniae, Serviae, aliarumque Provinciarum, » quae Turcarum Imperio subsunt, in Domino » hortantur, ut zelo Fidei succensi a gregibus » pastorali suae curae commissis supradictos dam» natos abusus avertere satagant; pari zelo, et » charitate unumquemque illorum, qui praemissa » factitare non verentur, arguentes, increpantes, » admonentes, se in nullo casu posse Christum » erubescere, falsamque Religionem simulare, » quin spem aeternae retributionis abjiciant. Fa» ctum insuper magni Eleazari ante illorum ocu» los constituant, qui, cum compelleretur simu» lare de sacrificiis carnibus lege vetitis mandu» casse, ut vitae periculum effugeret, gloriosissi» mam mortem magis, quam odibilem vitam ele» git, memorandam illam sententiam pronun» cians: *Et si in praesenti tempore suppliciis homi» num eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, » nec defunctus effugiam.*

» Quod si forte, hac solerti Pastorum cura non » obstante, aliqui adhuc obstinati, ac celestis voca» tionis immemores reperiantur, qui impiorum » viam insistere pergant, detestabiles simulatio» nes in Fidei negotio adhibentes, iidem Archie» piscopi, Episcopi, et Missionum Superiores, ut » supra illos Sacramentorum participatione in » vita, et, si impoenitentes decesserint, Ecclesia» stica Sepultura, et Suffragiorum beneficio post » mortem incapaces declarabunt.

» Datum Romae ex Ædibus dictae Sacrae Con» gregationis die 19. Februarii 1774.

I. M. CARD. CASTELLI PRÆFECTUS

Loco ✠ Sigilli

Stefanus Borgia Secretarius.

FIDEI PROFESSIO

SUMMARIUM

1. Jure Ecclesiastico obligantur ad emittendam Fidei professionem omnes baptizandi — 2. Haeretici ad Ecclesiam Catholicam redeuntes tenentur prius arbitrio Episcopi publice suam Haeresim abjurare, et Fidei Catholicae professionem emittere.—3. Fidei professionem emittere tenentur Magistri, Regentes Universitatum, et docentes scientias etiam Gramaticam, et alii cujuscumque artis, et facultatis professores, sive Laici, sive Clerici etiam Regulares illi fuerint, et qui ad aliquem gradum promoveri voluerint. — 4. Fidei professionem emittere debent Advocati, Procuratores, Judices, Medici, Chirurgi, Confessarii omnes, et Concionatores saltem semel; respectu Praedicatorum tamen Sacra Congregatio Concilii in una Brugnalen. declaravit neque Regulares praedicare volentes emittere teneri professionem Fidei, nisi ab Episcopo exigatur. — 5. Item Fidei professionem emittere tenentur Bibliopolae, et Typographi. — 6. Contra Lectores, Magistros, Rectores, vel Cancellarios Gymnasiorum, promovendos ad Doctoratus, aliosve recensitos in Constit. Pii IV. incip. *In Sacrosancta*, si non emittant Fidei professionem, imponitur poena nullitatis actorum, et aliae imponuntur contra Rectores, et Superiores quoscumque Univessitatum, et Gymnasiorum. — 7. Episcopus non exigens, nec recipiens a Doctoribus, et Scholaribus Fidei professionem, incurrit poenam interdicti ab ingressu Ecclesiae — 8. Inferiores vero non recipientes ut supra, Excommunicationis latae sententiae, privationis Dignitatum, Beneficior. Offic. et Feodorum incurrunt poenam. — 9. Fidei professio est facienda a Graecis, et sub propria sua formula. — 10. Fidei professio facta ab Imperatore Graecorum Lugduni eadem fuit cum illa, quam faciunt Latini. — 11. Fidei professio, simul ac specialis promissio de eadem usque in finem sincera cordis devotione, ac constantissime retinenda debet emitti ab omnibus illis, qui ad Sacros Ordines sunt promovendi. — 12. Item Fidei professionem facere tenentur promoti ad Episcopatum. — 13. Omnes Episcopi in principio Concilii provincialis debent Fidei professionem emittere, et jurare observantiam Sac. Concilii Tridentini. — 14. Item Beneficiati omnes, et ii, qui in Synodo Dioecesana convenire debent, Fidei professionem tenentur emittere in prima Synodo, cui adfuerint. — 15. Canonici, et Dignitates Ecclesiae Cathedralis tenentur a die adeptae possessionis ad minus intra duos menses Fidei professionem facere, non solum coram Episcopo, vel ejus Vicario Generali, sed etiam coram Capitulo. — 16. Hanc Fidei professionem Canonici, et Dignitates Cathedralis tenentur facere per seipsos personaliter, et non sufficit per procuratorem. — 17. Coadjutores Canonicorum, seu Dignitatum Cathedralium de rigore Juris communis, seu Concilii Tridentini non tenentur emittere professionem Fidei. — 18. Nec talem professionem Fidei tenentur facere Portionarii, Vicarii temporales, et alii provisi de Cappellaniis in Ecclesia Cathedrali. — 19. Nec ad ipsam Fidei professionem emittendam tenentur jure Tridentini, et cit. Constitutionis Pii V. Canonici, et Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, et possidentes Beneficia inferiora non corata. Vide tamen verb. *Canonicus*, ubi late de spectantibus ad hanc Fidei professionem. — 20. Praelati Regulares, qui praeficiuntur Monasteriis, Conventibus, Domibus, et aliis quibuscumque locis Regularium, an teneantur ad Fidei professionem ? *ad n.* 21. — 22. Regulares Concionatores non tenentur ad emittendam Fidei professionem, nisi ab Episcopis exigatur.—23. Additur ad rem notabilis Resolotio Sac. Cong. Conc. — 24. Nonnulla ex Bened. XIV.

1 Jure Ecclesiastico obligantur ad emittendam
Fidei professionem omnes baptizandi; *arg.
cap. Prima igitur* 73. *dist.* 4. *de consecr.* Si
autem aliqui baptizandi per se ipsos profes-
sionem Fidei emittere nequeant, ex quo credere,
et loqui non valeant, ut parvuli, amentes, vel
muti, tunc debet talis Fidei professio fieri per
alium, nempe Patrinum, textu expresso in *cap.
Parvuli alio profitente* 74. *dist.* 4. *de consecrat.* ibi:
« Parvuli alio profitente baptizantur, quia adhuc
» loqui, vel credere nesciunt, sicut etiam aegri,
» muti et surdi, quorum vice alius profitetur,
2 » ut pro eis respondeat, dum baptizantur. Hae-
retici ad Ecclesiam Catholicam, et Apostolicam
redeuntes tenentur prius arbitrio Episcopi pu-
blice suam haeresim abjurare; *c. Ad abolendam* 9.
de Haereticis, et hoc rectissime fit emittendo Fi-
dei Catholicae professionem juxta formam de fa
cto in Ecclesia usitatam, a Pio IV. ab omnibus uni-
formiter observandam praescriptam in sua Const.
incip. *Injunctum nobis.* Immo antiquitus haeretici
redeuntes ad unitatem Sanctae Matris Ecclesiae
Catholicae tenebantur Fidei professionem etiam
per scripturam, atque oblatum libellum exhibe-
re; *cap. Si quis voluerit* 3. *c. Maximum* 19. *et cap.
3 Donatum* 20. *caus.* 1. *quaest.* 7. Fidei professio-
nem emittere tenentur Doctores, Magistri, Re
gentes Universitatum, vel Gymnasiorum docen-
tes quascumque scientias, etiam Grammaticam,
et alii cujuscumque artis, ac facultatis professo-
res, sive Clerici, aut laici illi sint, vel cujuscum-
que Ordinis Regulares, qui docere, vel ad ali-
quem gradum promoveri voluerint; Pius IV.
Constitut. incip. in *Sacrosancta*, ad cujus calcem
tradit etiam propriam formulam. Et Sacra Congre-
gatio Concilii declaravit comprehendi in dicta
Bulla Pii IV. etiam docentes principia Gramma-
ticae, Arithmeticae, Musicae, et aliarum artium,
licet publicam scolam non faciant, sed in propriis
domibus doceant. Sic refert Hieronymus a Sorbo
in compendio privilegiorum Mendicantium, verb.
Professio Fidei notabil. 4. (*).
4 Fidei professionem emittere debent Advocati,
Procuratores,(**) Judices, Medici, Chirurgi, Con-
fessarii omnes, et Concionatores saltem semel:
*Concil. Provincial. Mediolan. V. tit. de Professione
Fidei*; et sic statutum reperitur fere in omnibus
Synodis Dioecesanis, et signanter in Synodo Ale-
xandrina de an. 1733. *tit.* 1. *de Fidei professione;*
respectu Concionatorum tamen *S. Cong. Conc. in
una Brugnat.* declaravit, neque Regulares praedi-
care volentes emittere teneri professionem Fidei,
nisi ab Episcopo exigatur, ut refert Nicolius *lu-
cubrat. canon. l.* 1. *tit.* 1. *num.* 6. *verb. Concionato-
res.* Item Fidei professionem emittere tenentur 5
Bibliopolae et Typografi, *Concil. Provincial. Me-
diolanens. VI. verb. Librorum editio num.* 21. Con- 6
tra Lectores, Magistros, Rectores, vel Cancella-
rios Gymnasiorum, promovendos ad Doctoratum,
aliosve recensitos in d. Constitut. Pii IV. incip.
in Sacrosancta, si non emittant Fidei professio-
nem, imponitur poena nullitatis actorum, et aliae
imponuntur contra Rectores, et Superiores quo-
scumque Universitatum, et Gymnasiorum; Pius
IV. *ibi.* Episcopus non exigens, nec recipiens a 7
Doctoribus, et Scolaribus Fidei professionem,
incurrit poenam interdicti ab ingressu Ecclesiae;
Pius IV. in d. Constit. incip. *In Sacrosancta.* In- 8
feriores vero non recipientes, ut supra, Excom-
municationis latae sententiae, privationis Digni-
tatum, Beneficiorum, Officiorum, et Feudorum
incurrent poenam, Pius IV. *ibid.*

Fidei professio est facienda a Graecis, et sub 9
propria sua formula; Gregor. XIII. Const. incip.
Sanctissimus. Talis tamen forma reformata fuit
ab Urbano VIII. quam refert Nicolius in *suo com-
pendio Episcop. verb. Fides.* Fidei professio facta 10
ab Imperatore Graecorum Lugduni, eamdem fuit
cum illa, quam faciunt Latini; Gregor. X. Const.
incip. *Exultare.*

Fidei professio simul, et specialis promissio de 11
eadem usque in finem, sincera cordis devotione,
ac costantissime retinenda, debet emitti ab illis,
qui ad sacros Ordines sunt promovendi; *c. Quam-
quam* 6. *dist.* 23. Item Fidei professionem facere 12
tenentur promoti ad Episcopatum; *cap. Qui Epi-
scopus* 2. *dist.* 23. *c. Optatum* 4. *dist.* 100. Conc.
Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* Gregorius XIV.
Constitut. incip. *Onus Apostolicae.* Forma autem
hujus professionis Fidei, ac juramenti traditur
in Pontificali Romano jussu Clementis VIII. edi-
to; vid. verb. *Episcopus art.* 2. *num.* 17. *et sequent.*
Omnes Episcopi in principio Concilii Provincia- 13
lis debent Fidei professionem emittere, et jura-

(*) In Concilio Provinciali Romano 1725. tit. 1. cap. 1. inter illos, qui professionem fidei emittere debent, n. VIII. et IX. recensentur «Docentes publice, vel privatim Theo- » logiam, Philosophiam, Jus canonicum aut Civile, vel » inferiores quaslibet disciplinas, etiam Grammaticam; Ac » tandem Medicinam, et Chirurgiam exercentes. » (*Edit. Barbill.*)

(**) Non de omnibus Advocatis, et Procuratoribus agitur in eo Concilio, sed de illis tantum, qui causas sanctae Inquisitionis suscipere, aut agere velint. Sic enim habet Constit. Part. 1. *Quae ad fidei tuendae studium pertinent* Collectio. Concil. Edit. Ven. anno. 1733. Tom. 21. col. 339. « Advocati praeterea, et Procuratores in causis sanc- » tae Inquisitionis suscipiendis agendisve, nullum ante adi- » tum locumve habeant, quam fidei professionem Episcopo » praestiterint. » De Judicibus autem in ejus Concilii Decreto nulla est mentio. In Concilio Romano loc. cit. n. 5. praescribitur, ut fidei professionem emittant: « Novus Vi- » carius Generalis: Vicarii Foranei: Procuratores, et Pro- » motores fisci Episcopalis, Cancellarii, ceterique Ministri ejusdem Curiae » (*Edit. Barbill.*)

re observantiam Sacr. Concilii Tridentini, ut
est injunctum in ipso Tridentinn *sess.* 25. *cap.* 2.
de refermat. ubi insuper statuit, quod si quis re-
nuerit, statim denuncietur Summo Pontifici a
Coepiscopis sub poena divinae indignationis, et
interim praedictus renuens communinne aliorum
14 privetur. Item Beneficiati omnes, et ii qui in Sy-
nodo Dioecesana convenire debent, Fidei profes-
sinnem tenentur emittere in prima Synodo, cui
adfuerint. Concil. Trident. *cit. sess.* 25. *cap.* 2.
15 Canonici, et dignitates Ecclesiae Cathedralis
tenentur a die adeptae possessionis ad minus in-
tra duns menses Fidei professionem facere, non
solum coram Episcopo, vel ejus Vicario Genera-
li, sed etiam coram Capitulo. Concil. Trid. *sess.*
24. *de reformat. c.* 12. *vers. provisi*, et Pius IV.
16 Constitut. incip. *Injunctum Nobis.* Hanc Fidei pro-
fessionem Canonici, et dignitates Cathedralis te-
nentur facere per se ipsos personaliter, et non
sufficit per Procuratorem, ut pluries censuit Sac.
Congreg. Concil. et signanter *in Seguntina* 18.
Aprilis 1590. et iterum *in alia causa die* 12. *Sept.*
1620. *et in Calaguritana* 22. *Septemb.* 1696. et in
Cathacen. 6. *Febr.* 1726. adeoque propter talia
decreta non sunt attendendi Doctores sustinentes
posse Fidei professionem emitti per Procuratorem
17 specialiter deputatum. Coadjutores Canonicorum,
seu dignitatum Cathedralium de rigore Juris com-
munis, seu Conc. Trid. non tenentur emittere pro-
fessionem Fidei, quia Coadjutor durante Coadju-
toria nondum est verus Canonicus; Barbosa *de
Offic. et potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 61. *num.* 13.
et 14. *et de Canonic. c.* 27. *num.* 12. Gonzalez. *ad
regul.* 8. *Cancell. gloss.* 5. §. 9. *num.* 110. Garcias
de Benefic. part. 4. *cap.* 5. *num.* 74. *et* 76. et alii
18 passim. Nec talem Fidei professinnem tenentur
facere Portionarii, Vicarii temporales, et alii pro-
visi de Capellaniis in Ecclesia Cathedrali; Barbosa
lib. 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 2. *num.* 64. *et de
Canon. cap.* 17. *n.* 13. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal.
tit.* 1. §. 8. *num.* 166. Sanchez *lib.* 2. *in Decal. c.*
5. *num.* 1. et alii passim; et ratio est, quia su-
pradicti omnes non comprehenduntur sub illis
personis, quas Concil. Trident. *cit. sess.* 24. *cap.*
12. *de reformat.* et Pius IV. in Constit. incip. *In-
junctum nobis*, obligavit ad Fidei professionem,
ut legenti patet; Unde cum ibi sancita a Triden-
tino, et Pio IV. sint poenalia, et novi Juris indu-
ctiva, non debent extendi ultra personas expres-
sas, nam poenae sunt restringendae juxta Regul.
15. *et* 49. *Juris in* 6. Jurium enim correctio,
quantum fieri potest, est evitanda, *cap. Cum ex-
pedcat, de election. in* 6. proinde non censetur plus
de priori lege mutatum, quam est expressum; *l.*
19 *Praecepimus. Cod. de appell.* Nec ad ipsam Fidei
professionem emittendam tenentur jure Triden-
tini, et cit. Constitut. Pii IV. Canonici, et Digni-
tates Ecclesiarum Collegiatarum, et possidentes
Beneficia inferiora non curata: sic decisum fuisse
a *Sacr. Congreg. Conc. die* 12. *Febr.* 1588. refert
Garcias *de benefic. part.* 3. *cap.* 3. *numer.* 11. et
Barbosa in *summa Apostolicar. decis. verb. Profes-
sio Fidei num.* 6. Vide tamen verb. *Canonicus art.*
4. *num.* 32. 33. et per totum articulum, ubi late
de iis, quae Fidei professionem Canonicorum con-
cernunt.

Praelati Regulares, qui praeficiuntur Mona- 20
steriis Conventibus; Domibus, et aliis quibuscum-
que locis Regularium quorumcumque Ordinum,
etiam Militarium, quocumque nomine appellen-
tur, tenentur eamdem Fidei professionem emit-
tere intra duos menses ab adepta possessione suae
Praefecturae per extensionem factam a Pio IV.
in d. sua Constitutione incip. *Injunctum.* Hanc 21
tamen Pii IV. Constitutionem quo ad hoc non
esse in usu, et sic Eminentissimos Cardinales,
aliosque Viros doctissimos consuluisse notat Hie-
ronymus a Sorbo in compendio privilegiorum
Mendicant. verb. *Professio Fidei, notab. l.* 1. et sic
tenent Sanchez *l.* 2. *in Decalog. cap.* 5. *num.* 3.
Portell. in *dub. Regul. verb. Professio Fidei, num.*
3. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 8. *qu.*
3. *n.* 3. Villalob. in *summa tom.* 2. *tr.* 1. *difficult.*
6. *num.* 3. Diana *moral. resolut. part.* 3. *tract.* 2.
resolut. 78. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 1. *num.*
161. et alii, qui dicunt, in iis Religionibus, in
quibus viget contraria consuetudo, non teneri
Praelatos earum ad emittendam Fidei professio-
nem, et hoc per generalia Juris principia, quod
in ipsis vel d. Constitutio Pii IV. quo ad hoc
numquam fuerit recepta, vel contraria consuetu-
dine denuo obrogata; arg. cap. *Quanto* 11. *de
consuet.* Barbosa autem *de Offic. et potest Episcop.
part.* 3. *allegat.* 61. *n.* 7. cum variis aliis ibi cita-
tis improbat istum non usum: Et idem Barbosa 22
in summa Apost. dec. verb. Professio fidei n. 3. re-
fert, Sacr. Congregetionem Concilii decrevisse,
quod *professionem Fidei emittere per Episcopos Lo-
corum Ordinarios, si ita illis videbitur, sunt com-
pellendi Regulares, antequam praedicationis munus
incipiant*, quod decretum, ut vides, concordat
cum allato *sub num.* 4. *in una Brugnaten.* relato
a Nicolio, et clare demonstrat, quod Regulares
Praedicatores tenentur solum Fidei professionem
emittere, quando Ordinariis ita videtur, et ab il-
lis exigitur.

Attendenda est hic sequens Epistola Sacrae 23
Congregationis Concilii directa Eminentissimo,
et Reverendissimo Cardinali de Lambertinis, po-
stea summo Pontifici, et ab ipso relata *Volumine
tertio, Notificatione* 19. *in fine*, ut sequitur.

Eminent'iss. et Reverendiss. D. Observand.

Negotium, de quo agitur in adjunctis praeci-
bus nonnullorum Canonicorum istius Metropolita-

nae, aliorumque Parochorum tam Civitatis quam Dioecesis, Eminentissimi PP. Sacr. Congregationis Concilii rimettendum esse duxerunt arbitrio, et prudentiae Eminentiae Vestrae, cui proinde facultatem faciunt, ut Canonicos, et Parochos praescriptos, qui Fidei Professionem coram Ordinario, pro ut exponitur, erronee, et contra dispositionem Sacri Concilii Tridentini emittere praetermiserunt, ad novam Fidei Professionem faciendam coram Eminentia Vestra, sive ejus Vicario Generali admittere possit, eisdemque fructus suorum respective Beneficiorum a die adeptae possessionis perceptorum, erogata tamen aliqua summa arbitrio Eminentiae Vestrae taxanda in eleemosynam Christi Pauperum, liberaliter condonare valeat. Id Eminentiae Vestrae significo, ejusque manus humillime deosculor.

Romae 10. *Novembris* 1736.

Eminentiae Vestrae

Humill. et addictiss. Servus.

A. CARD. GENTILI PRO EMINENTISS. PRAEFECTO

Fidei professio exposcitur a Graecis ad unitatem Catholicae Ecclesiae redeuntibus. Bened. XIV. Constit. incip. *Allatae sunt*, §. 17. 24

Alia ad rem. Vide verb. *Canonicatus* art. 4. per tot. tum additiones ex aliena manu ad verb. *Beneficiatus* art. 1. et ad verb. *Canonicatus* art. 4. et superius allata in verb. *Fides* a num. 47. ad 60.

Fidei, Spei, et Charitatis actus a Parocho elata voce emittendi in Missa Parochiali; vid. infra sub verb. *Parochus*.

FILIUS, FILII

SUMMARIUM

1 Filii alii sunt legitimi, et alii illegitimi, et qui sint legitimi, et naturales. — 2. Filii nati ex Matrimonio clandestino inito in gradu, licet ignoranter, prohibito, sunt illegitimi. — 3. Sic etiam illegitimi censendi sunt filii nati ex matrimonio inito a parentibus scientibus impedimentum legitimum, quamvis non clandestina, sed in facie Ecclesiae praeter omne interactum contrahere praesumpserint. — 4. Si autem unus tantum ex conjugibus ante matrimonium, vel ejus consummationem, scivit impedimentum dirimens, alter vero idem ignorans bona fide contraxit, et consummavit matrimonium, filii inde nati censendi sunt legitimi. — 5. Talis autem bona fides ex parte saltem unius conjugis debet perseverare, et adesse etiam tempore conceptionis, aliter si ante prolis conceptionem ei innotescat impedimentum dirimens, et consequenter cesset bona fides, proles erit illigitima. —6. Si cum dubio de latente impedimento, et non adhibita debita diligentia ad indagandam veritatem, conjuges contrahant et consumment matrimonium, postea impedimentum detegatur, filii ex tali matrimonio procreati, erunt illegitimi. — 7. Si autem dubium superveniat matrimonio jam contracto, et consummato, filii concepti stante hoc dubio erunt legitimi, quamvis lis de valore matrimonii in foro externo esset mota, et adhuc pendens, dummodo ante sententiam sint concepti. — 8. Filii nati septimo mense post initum matrimonium habendi sunt pro legitimis. — 9. Etiamsi nascantur ad initium dicti mensis. — 10. Sic etiam legitimi sunt habendi filii illi, qui nascuntur mense decimo. — 11. Filii autem, qui nascuntur undecimo mense jam completo ordinarie pro illegitimis habentur. — 12. Filii nati duobus diebus post decem menses, seu etiam circa medium undecimi mensis, secundum multos censendi sunt legitimi, maxime si Mater sit bonae famae, et Maritus usque ad ultimum suae vitae fuerit aptus ad generandum. — 13. Immo multi volunt, quod in casu extraordinario etiam post completum undecimum mensem filius natus reputandus sit legitimus, praesertim, si mater nedum sit optimae famae, sed etiam sit cujusdam specialis corporalis dispositionis, et complexionis.—14. Filii stante matrimonio nati censendi sunt legitimi, quamvis constet uxorem pluries adulterasse, et ipsi filii magis assimilentur adultero, quam Matris Marito. — 15. Limita tamen in casu, quo ex Mariti absentia, infirmitate, vel alio impedimento probetur tempore conceptionis non potuisse Maritum copulam habere cum uxore. — 16. Filii censendi sunt legitimi, quamvis Mater fateatur esse adulterinos, et n. 114. et seq. — 17. Filii expositi, quorum parentes ignorantur, an censendi sint legitimi nec ne. *ad num.* 20. — 21. Filii illegitimi qui sint. — 22. Filii illegitimi alii sunt Naturales; alii Spurii et alii ex damnato coitu. — 23. Naturales qui sint de jure Canonico. — 24. Et qui sint de jure civili. — 25. Qui sint *Manzeres*. — 26. Qui sint *Bastardi*. — 27. Qui sint *Spurii* de jure Canonico. — 28. Qui sint *Spurii* de Jure Civili. — 30. Filii *ex damnato coitu*.— 31. Horum *Spuriorum*. — 32. ad 38. Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens Matrimonium, et quomodo. — 39. ad 42. Filii ex damnato coitu, quomodo per subsequens Matrimonium legitimentur — 43. ad 45. Effectus hujus legitimationis. — 46. Filii illegitimi legitimantur etiam per Rescriptum Principis. — 47. ad 56. Qui Principes possint legitimare et ad quos effectus. — 57. 69. Illegitimi quoad Ordines, Praelaturas et Beneficia. — 70. ad 75. De filio Praesbyteri quoad Beneficium Patris. — 70. ad 80. Filiusfamilias quatuor praestare tenetur parentibus. — 82. ad 86. De furtis Filiifamilias in bona paterna. — 87. ad 90. De ejus salario. — 91. ad 99. Quo ordine debeat filius parentibus et propinquis subvenire. — 100. ad 104. Filius quando ob Patris necessitatem Religionem ingredi prohibeatur, vel jubeatur relinquere. — 105. ad 112. De filii venditione in subventionem parentum. — 113. ad 117. Filius non tenetur credere Matri asserenti ipsum non esse legitimum. — 118. ad 125. Quot modis filius liberetur a patria potestate. — 126. Filii alendi sunt a suis parentibus. — 127. Non solum legitimi, sed etiam spurii. — 128. Mater tenetur alere filium primo triennio, et pater post triennium usque ad emancipationem. — 129. Nomine alimentorum respectu Matris intelligitur solum lac. — 130. Si autem Mater nequeat ipsa lac praebere filio, tenetur Pater suis expensis Nutricem conducere. — 131. In defectu Patris tenetur alere filios avus paternus vel alii ascendentes, et in defectu Mater.—132. Deficiente autem Matre, tenetur filios alere Avus, aliique ascendentes Materni. — 133. Filii, etiam Spurii, alendi sunt ab haeredibus parentum, aut a Fisco. — 134. Clericus potest filio Spurio alimenta suppeditare etiam ex bonis Ecclesiasticis. — 135. Supradicta tamen de praestandis alimentis filiis intelligi debent, si filii non possint habere unde se alant. — 136. Filii spirituales an alendi sint a Patribus spiritualibus, scilicet a Patrinis. — 137. Filii an possint, et ob quas causas exhaeredari. *Remissive*. — 138. ad 141. Alia quoad Filios. *Remissive*. — 142. ad

146. Nonnulla ex operibus Bened. XIV. — 147. ad 148. An proles legitimetur per subsequens Matrimonium, si tempore conceptionis inhabiles erant Parentes ad Matrimonium. — 149. ad 151. An hujusmodi legitimatio locum habeat, si a morte primae uxoris ad nativitatem prolis effluxerint 182. dies. — 152. ad 153. An legitimatio ex dispensatione in radice Matrimonii ad omnes effectus extendatur. — 154. ad 157. Legitimatio per subsequens quoad ejus effectus. — 158. De filio viduae Naim.

1 Filii alii sunt legitimi,et alii illegitimi.*Comm.*
Legitimi, vel sunt legitimi tantum, quales
sunt filii adoptivi,qui non a natura,sed a sola
lege filii facti sunt,vel sunt legitimi, et natu-
rales simul, et isti filii legitimi,et naturales sunt,
et dicuntur omnes illi, qui ex vere legitimo Ma-
trimonio, aut saltem putativo tali, publice, seu
in facie Ecclesiae absque contradictione, ac bona
fide inito, nati existunt. *Communis; arg. l. Filium*
6. ff. de His. qui sui, vel alieni, et princ. Instit. de
Patria potest. et cap. Cum inter 1. *Qui filii sint le-*
gitimi, ubi filii nati etiam in putativo matrimonio
declarantur *legitimi* praecisis his verbis: « Filii
» eorum (qui bona fide nulliter contraxerant)
» non debent exinde sustinere jacturam, cum pa-
» rentes eorum publice et sine contradictione
» Ecclesiae inter se contraxisse noscantur; Ideo-
» que sancimus, ut filii eorum, quos ante divor-
» tium habuerint, et qui concepti fuerant ante
» latam sententiam, non minus habeantur legiti-
» mi, et quod in bona paterna haereditario jure
» succedant, et de parentum facultatibus nutrian-
2 » tur » Dicitur autem notanter *aut saltem puta-*
tive tali publice, seu in facie Ecclesiae, et absque
contradictione inito, quia *in cap. Cum inhibitio* 3. *de*
Clandestin. Despons. expresse statuitur, quod si
quis *clandestine,* seu sine praeviis denunciationi-
bus, aut contradicente Episcopo, vel Parocho,
« Matrimonium inire praesumpserit in gradu
» prohibito (Consanguinitatis, v. g. vel affinita-
» tis) etiam ignoranter, soboles de tali conjun-
» ctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de
» parentum ignorantia nullum habitura subsi-
» dium. » Et subjungitur ratio his verbis: « Cum
» illi taliter contrahendo non expertes scientiae,
» vel saltem affectatores ignorantiae videantur.

3 Dicitur etiam notanter *ac bona fide inito,* quia
in d. c. Cum inhibitio statim sic expresse subjun-
gitur: *Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo*
parentes impedimentum scientes legitimum praeter
omne interdictum etiam in conspectu Ecclesiae con-
4 *trahere praesumpserint.* Si autem unus tantum ex
conjugibus ante matrimonium, vel ejus consum-
mationem scivit impedimentum *dirimens,* alter
vero idem ignorans bona fide contraxit, et con-
summavit matrimonium, filii inde nati reputan-
tur legitimi, quia textus *cit. cap. Cum inhibitio*
dicit *ambo parentes,* et sic recte docet Glossa com-
muniter recepta ibidem *in d. verb. Ambo parentes,*
et habetur clare *in cap. Ex tenore* 14. *Qui filii*
sint legitimi, et tenent ibi Barbosa *n.* 2. et Abbas
5 *num.* 3. et alii communiter. Talis vero bona fides
ex parte saltem unius conjugis debet persevera-
re, et adesse etiam tempore conceptionis, aliter
si ante prolis conceptionem ei innotescat impedi-
mentum dirimens, et consequenter bona fides
cesset, proles erit illegitima, *arg. cap. Ex tenore*
14. *Qui filii sint legitimi;* Pirhing. *l.* 4. *decret. tit.*
17. *num.* 14. Pontius *l.* 11. *cap.* 8. *nu.* 3. et com-
munis aliorum.

Si cum dubio de latente impedimento, et non 6
adhibita debita diligentia ad indagandam verita-
tem conjuges contrahant, et consumment matri-
monium, et postea impedimentum detegatur, filii
ex tali matrimonio procreati, erunt illegitimi; *c.*
Cum inhibitio 3. *de clandestina desponsat.* Et ratio
est, quia adesset ignorantia affectata, quae aequi-
paratur scientiae; *arg. l. Ne supina 6. ff. de Jur.*
et fact. ignor. et c. Eos 2. de temp. ord. in 6. ibi:
Qui scienter, vel affectata ignorantia. Si autem du- 7
bium superveniat Matrimonio jam contracto, et
consummato, filii concepti stante hoc dubio erunt
legitimi, quamvis lis de valore Matrimonii in foro
externo esset mota, et adhuc pendens, dummodo
ante sententiam sint concepti: *arg. cap. Cum inter*
2. *Qui filii sint legitimi,* ibi: *Qui concepti fuerant*
ante sententiam, non minus habeantur legitimi, et
sic Barb. *ibi* cum communi aliorum.

Filii nati septimo mense post initum matrimo- 8
nium habendi sunt pro legitimis, textu expresso
in *l. Septimo* 12. *ff.* « de statu hominum ibi se-
» ptimo mense nasci perfectum partum jam rece-
» ptum est propter auctoritatem Doctissimi Viri
» Hippocratis; et idcirco credendum est, eum
» qui justis nuptiis septimo mense natus est, ju-
» stum filium esse. » Etiamsi nascantur ad ini- 9
tium dicti septimi mensis; *arg. l. Intestato* 3. §.
fin. ff. de suis, et legit. ubi expresse deducitur, *eum,*
qui centesimo octogesimo secundo, idest 182. *die*
natus est, justo tempore videri natum, quod tempus
ut clare patet septem menses solum inchoatos
constituit. Sic etiam legitimi, sunt habendi filii 10
illi, qui nascuntur mense decimo; *l. Gallus* 29. *ff.*
de lib. et Posthum. ibi: *Si post mortem in decem*
mensibus proximis natus erit, haeres sunto. Filii 11
autem qui undecimo mense jam completo nascun-
tur, ordinarie pro illegitimis habentur; *l. Intesta-*
to, ff. de suis et Legitim. et Novella 19. *c.* 2. ibi:
Mulier etc. undecimo mense perfecto peperit, ut non
esset possibile dicere quia de defuncto fuisset partus,
neque enim in tantum tempus conceptionis extensum
est. Dicitur tamen notanter *Undecimo mense jam* 12
completo, quia Glossa ad *cit. Novell. verb. Perfecto*
vult, quod si filii nascantur duobus diebus post

decem menses, seu etiam circa medium undecimi mensis, ut cum aliis vult Engel *lib.* 4 *decret. tit.* 17. *num.* 7. Reiffenstuel ibid. *num.* 22. Haunoldus *de Justit. et Jur. tract.* 4. *num.* 139. censendi sint legitimi, maxime si Mater existat bonae famae, castis, et honestis praedita moribus et maritus usque ed ultimos suae vitae dies fuerit ad generandum aptus; *arg. cit. Novella* 39. *cap.* 2. ubi Imperator loquitur, de undecimo mense perfecto, seu completo: ibi: *Undecimo mense perfecto*
13 *peperit.* Immo multi volunt, quod in casu extraordinario etiam post completum undecimum mensem filius natus reputandus sit legitimus, maxime si Mater nedum sit optimae famae, sed etiam sit specialis cujusdam corporalis dispositionis, et complexionis, seu alia in ipsa concurrant, propter quae ex Medicorum judicio potuerit sic tarde parere, ut quibusdam adductis exemplis probat sic evenisse Gothofredus in *Notit. ad cit. Novell.* 39. *c.* 2. *litt. C.* Quinimmo ex Judicio Parisiensi fuit reputatus legitimus partus quatuordecim mensium ex eo, quod inter alia concurrentia Mater esset honestissimis praedita moribus, ut refert Reiffenstuel. *loc. cit. num.* 23. et ratio est, quia delictum non praesumitur, donec probetur, *arg. l. Merito* 61. *ff. pro socio, et cap. Estote* 2. *de Regul. Juris*, et in dubio pro favore innocentium prolium sentiendum, ac judicandum est, *arg. cap. Ex* 14. *tenore Qui filii sint legitimi*, ibi: *In favorem prolis potius declinamus*, et *l. Nuper*, *Cod. de Naturalibus liber.* ibi: *Et hoc favore sancimus liberorum.* Accedit quod *in dubiis semper benigniora praeferenda sint; l. Semper* 56. *ff. de Regul. Juris.*

14 Filii stante Matrimonio nati censendi sunt legitimi, quamvis constet uxorem pluries adulterasse, et ipsi filii magis assimilentur adultero, quam Matris Marito; *arg. l. Titium*, *ff. de His qui sui, vel alieni Jur.* ibi: *Non tamen ferendum*, Julianus ait, *eum*, *qui cum Uxore sua assiduo moratus noluit filium agnoscere quasi suum: Et l. Miles* 11. §. *Defuncto*, *ff. ad Leg. Jul. de adult.* ibi: *Nam non utique crimen adulterii*, *quod mulieri*, *Infanti praejudicat; cum possit et illa adultera esse*, *et impubes defunctum Patrem habuisse.* In dubio enim favendum est proli; *arg. cit. c. Ex tenore*, *et cit. l. Nuper.*

15 Limita tamen in casu, quo ex Mariti absentia, infirmitate, seu impotentia, vel alio impedimento probetur, tempore conceptionis non potuisse maritum copulam habere cum uxore, tunc enim filius sic natus, esset censendus illegitimus, *arg. c. Causam* 4. *Qui filii sint legitimi*, *et l. Filium* 6. *ff. de His qui sui*, *vel alieni*, ibi: « Mihi videtur si » constat aliquandiu maritum cum uxore non » concubuisse infirmitate interveniente, vel alia » causa... ut generare non possit, hunc, qui in » domo natus est, licet vicinis scientibus, filium » non esse. Communis.

16 Filii censendi sunt legitimi, quamvis mater fateatur eos esse adulterinos, *arg. c. Per tuas*, *de probationib.* Barbosa *ibid. num.* 3. et Abbas *num.* 4. Engel *loc. cit. num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 11. ubi asserit, quod Legistae communiter reputant fatuum filium, qui credit matri asserenti eum ex adulterio esse natum, alleganti enim suam turpitudinem nulla cum alterius praejudicio debetur fides; *cap. Officii* 9. *et ibi Glossa de poenit. et remiss.* Nicolius *in Flosculis verb. Fides num.* 14. aliter Mater odio habens aliquem filium facile posset ei praejudicare, et haereditatem ei auferre. Filios quoque expositos, quorum paren- 17
tes ignorantur, censendos esse legitimos tenet Menochius *de praesumptionib. lib.* 6. *quaest.* 54. *num.* 20. Mascard. *de probationib. concl.* 799. Gonzalez *in c. Conquestus* 1. *Qui filii sint legitimi num.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 14. Barbosa *tit. de infant. et languid. exposit. num.* 3. *et de Offic. et potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 51. *num.* 130. ubi dicit, hanc sententiam esse magis communem, et pro ea citat plusquam 21. Doctores, qui moventur ea ratione, quod in dubio sumenda est conjectura, quae delicti praesumptionem excludat, cum delictum non praesumatur, donec probetur; *arg. l. Merito* 51. *ff. pro socio*, *etc. Estote* 2. *de Reg. Juris.* Adducunt etiam *c. Lator* 5. *et c. Pervenit* 11. *Qui filii sint legitimi*, ubi adversario injungitur onus probandi illegitimum esse filium; Et afferunt etiam *c. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, *et l. Nuper*, *Cod. de Natural. lib.* ubi in dubio sit praesumptio pro favore prolis per verba adducta *sub num.* 13. Non enim solum ob pudorem, et metum infamiae, sed etiam ob necessitatem parentum, instans periculum, vel aliam urgentem causam liberi exponi solent, ut patet in Moyse, Paride, et aliis. Vide infra *n.* 13. *et seqq.*

Quod autem tales infantes expositi illegitimi 18
censeri debeant, docent multi Doctores apud Amostraz. *de causis piis lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 73. et juxta communiorem, et tutiorem sententiam late Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 34. *per tot.* Garcias *de benefic. p.* 7. *cap.* 2. *num.* 9. *et seq.* ubi quod debeat attendi universalis causa projectionis, quae verificari solet in illegitimis, et rarissime in legitimis, Corrad. *in prax. dispen. lib.* 3. *c.* 2. *num.* 1. Rota *in noviss. decis.* 790. *num.* 2. Seraphin. *decis.* 1081. *num.* 3. ubi expositionem infantis in Hospitali Sancti Spiritus Urbis valde repugnare legitimae filiationi, et Romae expositi apud Hospitale praedictum pro illegitimis ab omnibus habentur, et dispensatione indigent; Mandos apud Garciam *cit. part.* 7. *c.* 2. *nu.* 6. Corrad. *cit. num.* 9. Gratian. *disceptat.* 34. *n.* 31. Garcias *in addit. ad part.* 7. *c.* 7. *n.* 7. Cardin. Petra *comment.* 12. *Const.* 22. Sixti IV. *n.* 14. ubi *sub n.* 11. cum variis aliis dicit, quod tenenda sit tutior opinio, nempe quod censeri debeant illegitimi, quoad suscipiendos Ordines, et indigeant dispensatione, cum ur-

gens conjectura sit pro illegitimitate eorum pro-
19 jectio. Et Sac. Congreg. Concilii *in Sulmonensi* 23.
Februar. 1710. *censuit: In casu, de quo agitur pro
dispensatione ad cautelam*, quia aderant conjectu-
20 rae hinc inde pro legitimitate. Et hanc sententiam
comprobat praxis Romanae Curiae, cum obtineantur pro expositis dispensationes Apostolicae ad
Sacros Ordines; Corrad. *cit. num.* 2. *et num.* 9. dicit Hospitale Sanctissimae Annunciationis Neapolis obtinuisse privilegium, quod inibi expositi
promoveri valeant ad Ordines per Archiepiscopum Neapolitanum sine alia dispensatione, sicque hoc privilegium praesupponit illegitimitatem eorum
21 Filii illegitimi sunt illi, qui non nascuntur ex
Matrimonio legitimo, vel saltem putative tali,
bonaque fide in facie Ecclesiae contracto. *Communis, arg. l. Filium* 6. *ff. de His qui sui; vel alieni, et princ. Institut. de patria potest. et cap. Cum
inter* 2. *Qui filii sint legitimi et cap. Cum inhibitio*
22 3. *de clandestina dispensatione*. Filii illegitimi alii
sunt, et dicuntur *naturales*, alii *Spurii*, et alii *ex*
23 *damnato coitu*. Naturales de Jure Canonico sunt
illi, qui nati sunt a parentibus solutis, inter quos
tempore conceptionis, vel saltem nativitatis suae
poterat esse legitimum matrimonium, sive dehinc
Mater fuerit meretrix publica, sive concubina pa-
24 tris. *Communis*. De Jure tamen Civili soli illi dicuntur *Naturales*, qui nati sunt ex concubina soluta domi retenta a soluto, loco Uxoris, et non
ex furtivo accessu; *l.* 1. *et sequent. ff. de concub.*
25 Illi qui nascuntur ex scorto, seu publica meretrice solent vocari *Manzeres*, vel *Manseres*. Glossa
in *cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciat. verb.*
26 *Manzeres*. Illi qui nascuntur ex soluta, quae nec
est concubina, nec publica meretrix, dicuntur
Bastardi, Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. tit.* 16. *num.*
25. *in fin.*
27 Spurii de Jure Canonico vocantur illi, qui sunt
nati a parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis non poterat esse matrimonium;
arg. cap. Quanta 4. *Qui filii sint legitimi, et* dicuntur *Spurii* a spurcitia per leges reprobata; Reiff.
28 *lib.* 1. *decretal. tit.* 17. *n.* 2. De jure civili autem
non solum praefati, sed etiam illi *Spurii* dicuntur, qui a Meretrice pluribus accessum praebente, ita ut certus pater demonstrari nequeat, gi
gnuntur, *arg. l. Vulgo* 23. *ff. de statu hominum*, ibi:
« Vulgo quaesiti sunt qui patrem demonstrare
» non possunt, vel possunt quidem, sed eum ha-
» bent, quem habere, non licet, qui et Spurii ap-
29 » pellantur.» Ex qua lege, ut vides, *Spurii* appellantur etiam *Quaesiti*.
30 Filii *ex damnato coitu* dicuntur illi, qui nascuntur a parentibus, inter quos nec tempore
conceptionis, nec tempore nativitatis potuit esse
Matrimonium. Novella 74. *c.* 6. Unde nati ex
damnato coitu de Jure Canonico cum Spuriis conveniunt. Immo etiam de Jure civili, excepto
quod nati ex concubina de Jure civili etiam *Spurii*, non vero ex damnato coitu, vocari possunt;
l. 1. *et sequent. ff. de concubin.* qui tamen concubinatus per Leges Ecclesiae sublatus est; *cap.* 8.
Nemo 4. *caus.* 32. *quaest.* 4. et Conc. Trident. *sess.*
24. *cap.* 8. *de reformat.* Horum *Spuriorum*, seu 31
notorum ex *damnato coitu* alii, sunt, et vocantur
Nothi, quia videlicet nascuntur ex conjugato, et
soluta. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 27. *n.* 2.
Alii *Adulterini*, qui scilicet ex adulterio ex parte
utriusque gignuntur. Alii *Sacrilegi*, idest qui ex
Religioso, aut Moniali, vel Clerico in Sacris constituto generantur. Alii *Incestuosi*, qui nempe ex
parentibus affinitate, vel consanguinitate collaterali conjunctis nascuntur; §. *Inter eas*, *Instit. de
Nuptiis*. Alii *Nefarii*, idest qui ex patre, et filia,
aliorumque ascendentium et descendentium copula procreantur; §. *Ergo, Instit. de Nuptiis.*
Filii illegitimi naturales legitimantur per sub- 32
sequens matrimonium inter parentes eorum legitime contractum, *c. Conquestus* 1. *et c. Tanta* 6.
Qui filii sint legitimi ibi: *Tanta est vis matrimonii,
ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur.* Concordat. *l. Divi Constantini* 5. *l. Nuper* 11. *l. Cum quis* 18. *Cod. de natural. liber.* Etiamsi Matrimonium non sit consum- 33
matum, sed praecise ratum. Engel. *lib.* 4. *decretal.
tit.* 17. *num.* 9. Pirhing. *ibid. n.* 36. Reiffenstuel.
ibid. num. 13. Barbosa *in c. Tanta* 6. *Qui filii sint
legitimi* et alii communiter. Et hoc quamvis Ma- 34
trimonium contrahatur a senibus infirmis aut
etiam in periculo mortis. Barb. *loc. cit. num.* 8.
Pirhing. *loc. cit.* Reiffenstuel. *loc. cit. n.* 32. Covarr.
part. 2. *de matrim. cap.* 8. §. 2. *num.* 10. Pontius
lib. 11. *cap.* 1. §. 2. *num.* 16. Azorius *tom.* 3. *lib.*
2. *cap.* 13. *q.* 11. et communis aliorum. Sive ma- 35
trimonium immediate, vel mediate sequatur generationem filii illegitime nati, adeo ut legitimetur filius, quamvis pater ejus non statim cum
matre, sed cum alia prius contrahat, et postea
hac defuncta, matrimonium ineat cum Matre filii
illegitimi. Pirhing. *loc. cit. num.* 36. Reiffenstuel.
loc. cit. num. 33. Pontius *loc. cit. num.* 15. Abbas
in c. Tanta 6. *Qui filii sint legitimi num.* 3. Barb.
ib. num. 7. et alii communiter. Et ratio est, quia
Jura allegata supra *num.* 32. plus non requirunt,
quam ut matrimonium legitimum inter parentes
prolis illegitimae sequatur, nec specificant an mediate, vel immediate fieri debeat, et ubi lex non
distinguit, neque nos distinguere debemus; *cap.
Quia circa* 22. *de privil.* et *l. de pretio*, *ff. de Publiciana in rem action.* eo vel maxime quod favores sunt ampliandi, *cap. Odia* 15. *de regulis Juris
in* 6. ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari*, praesertim quando agitur de favore liberorum:
cap. Ex tenore 14. *Qui filii sint legitimi*, ibi: *In
favorem prolis potius inclinamus.*

36 Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens matrimonium, etiamsi fuerit clandestine contractum, dummodo fuerit validum, uti est in locis, ubi Concil. Trid. non est receptum ; Barb. *in cit. c. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi*, Sanchez. *lib.* 3. *disp.* 41. *num.* 2. Pirbing. *loc. cit. num.* 36.
37 Reiffenstuel *loc. cit. num.* 34. et alii. Quinimo filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens matrimonium, etiamsi tale matrimonium non sit verum, sed tantum putativum ratione bonae fidei, et ut verum existimatum ; Si quis enim ex consanguinea fornicario concubitu suscipiat prolem, et postea ignarus consanguinitatis cum ea contrahat bona fide matrimonium, proles illa erit legitima, ratione talis subsequentis matrimonii; *arg. c. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, Gonzalez. *in cap. Cum inter* 2. *eod. titul. num.* 6. Pirhing *loc. cit. num.* 36. Pontius *lib.* 7. *cap.* 1. §. 2. *num.* 13. Covarruv. *in* 4. *decretal. part.* 2. *c.* 8. §. 2. Gabriel *in commun. conclus. lib.* 6. *de ligitim. conclus.* 1. *n.* 4. *et* 5. et alii: Et ratio est, quia filii nati ex putativo matrimonio pro legitimatis declarantur, textu expresso in *cap. Cum inter* 2. *Qui filii sint legitimi*, ergo filii prius illegitime nati per subsequens putativum matrimonium legitimantur; non enim apparet ratio cur idem matrimonium putativum habeat vim faciendi ut filii legitime nascantur, et non habeat vim legitimandi filios prius illegitime natos. Tum quia in dubiis favorabilior Juris interpretatio est assumenda ; *cap. Estote* 2. *de Regulis Juris*, praesertim cum agitur de favore liberorum ; *c. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi.*
38 Non desunt tamen magni nominis Doctores contrarium sentientes, ut Abbas in *cap. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi ;* Engel *lib.* 4. *decretal. tit.* 17. *n.* 9. Reiffenstuel *ibid. num.* 36. Zoesius *ibid. num.* 13. Facbin. *lib.* 1. *controv. cap.* 55. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *de justitia, et Jure disp.* 172. *num.* 11. et alii.
39 Filii spurii, seu nati ex damnato coitu, idest a parentibus inter quos nec tempore conceptionis, nec nativitatis poterat esse matrimonium, per subsequens matrimonium non legitimantur. *Communis Doctorum, arg. cit. cap. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi*, in cujus summario sic praecise habetur: *Naturales legitimantur per subsequens parentum con-*
40 *conjugium. Spurii vero non.* Hoc tamen procedit in casu, quo uterque parens scit tale impedimentum contrahendi inter se pro tunc matrimonium, ex quo v. g. unus reperiatur uxoratus, et sic filius sciente utroque parente susceptus sit ex adulterio. Non autem in casu, quo unus ex parentibus sciverit, et alter ignoraverit; tunc enim bona fides alterius parentis ignorantis adulterium facit, ut filius ille legitimus fiat subsecuto inter eosdem parentes matrimonio, textu expresso in *cap. Ex tenore* 14. *Qui filii sint legitimi*, et tenet *communis*
41 *Doctorum*. Dicitur autem notanter, *inter quos nec tempore conceptionis, nec nativitatis poterat esse matrimonium*, quia si parentes fuerint inhabiles ad contrahendum inter se matrimonium pro tempore quo fuit concepta proles, et facti sint habiles pro tempore quo proles nata est, ut si v. gr. vir vivente uxore sua aliam impraegnet, et postea uxor moriatur, antequam adultera partum edat, proles ex tali adulterio concepta legitimatur per subsequens parentum matrimonium. Engel. *lib.* 4. *dec. tit.* 17. *num.* 11. Reiffenst. *ibid. num.* 39. Covarr. *de Matr. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *num.* 2. Pontius *lib.* 11. *cap.* 3. *num.* 2. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 7. *num.* 19. Molina *cit. disp.* 172. *num.* 4. et alii plurimi. Et ratio est, quia universaliter in quaestionibus, in quibus est dubitatio de statu liberorum, attenditur tempus partus, vel conceptionis, prout nempe exigit favor, aut utilitas liberorum, textu expresso *in l. Nuper* 11. *Cod. de natural. lib.* et concordat Novell. 89. *cap.* 8. Sic etiam per subse- 42
quens matrimonium legitimatur proles concepta tempore, quo parentes ratione affinitatis, vel consaguinitatis erant inhabiles ad contrahendum inter se, si ante nativitatem, sublato per dispensationem Apostolicam impedimento, facti sint habiles, et matrimonium contraxerint. Barb. in *cap. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi num.* 31. Reiff. *loc. cit. n.* 41. et alii passim.

Legitimati per subsequens matrimonium ha- 43
bentur in omnibus pro vere legitimis perinde ac si ab initio ex legitimo matrimonio concepti fuissent, unde aeque ac legitime concepti succedunt in haereditate ex testamento, et ab Intestato, sunt habiles ad Ordines, et Dignitates, tum saeculares, tum Ecclesiasticas, *arg. cit. cap. Tanta, et l. Cum quis* 10. *de natural. lib.* Novell. 12. *c.* 4. Novell. 74. *c.* 2. §. 2. Instit. *de Haered. ab intest.* et sic communis Doctorum cum Glossa *in cit. cap. Tanta, verb. Legitimi*, ubi pro ratione adducit, quod per subsequens matrimonium omnia
praecedentia purgantur. Legitimatis per subse- 44
quens matrimonium possunt dari litterae, seu attestationes, quod sint legitime nati, et sic legitimati veniunt in dispositione hominum, et statutorum volentium, quod quis debeat esse legitime natus. Richter *p.* 2. *decis.* 80. *num.* 17.
Reiffenstuel *loc. cit. num.* 43. Ex speciali tamen 45
dispositione Sixti V. facta anno 1590. in Constit. incip. *Postquam verus*, tales legitimati per subsequens matrimonium non possunt promoveri ad Cardinalatum.

Filii illegitimi, nedum legitimantur per subse- 46
quens matrimonium, sed etiam per Rescriptum Principis. *Communis.* Et quidem Papa habet potestatem legitimandi quoscumque illegitimos quoad ordines, honores, dignitates, ac Beneficia Ecclesiastica ubique terrarum, et quoad successionem haereditariam, honores, et dignitates saeculares in Terris temporali suae jurisdictioni immediate

subjectis; *Communis*, textu expresso in *cap. Ve-*
47 *nerabilem* 13. *Qui filii sint legitimi.* Immo potest
Papa legitimare illegitimos quoscumque, etiam
quoad successionem in haereditate, et bonis tem-
poralibus in Terris alienis, non tamen solet regu-
lariter hoc facere. Pirhing *lib.* 4. *decret. tit.* 17.
num. 43. Barbosa *in cit. cap. Per Venerabilem* 13.
Qui filii sint legitimi, num. 3. ubi pro hac senten-
tia citat Hostiensem, Goffredum, Germonium
Praepositum, et Sac. Rotam Romanam, quae, ut
observat ipse, reprobat omnes alios contrarium
48 sentientes. Et revera in casu extraordinario, et
ubi communis necessitas, vel alia ardua causa ur-
geat, posse Papam legitimare quoad temporalia
etiam illegitimum non subditum, ultra quam
quod concedunt omnes Doctores, habetur ex-
presse *in cit. cap. Per Venerabilem* §. *Rationibus
igitur,* ubi Papa dicit hoc competere, tam ex ve-
teri, quam ex novo testamento, ibi: *Causam tam
ex veteri quam ex novo testamento trahentes, quod
non solum in Ecclesiae patrimonio (super quo ple-
nam in temporalibus gerimus potestatem) verum
etiam in aliis Regionibus, certis causis inspectis,
temporalem jurisdictionem causaliter exercemus.*
49 Principes supremi superiorem non agnoscentes
possunt legitimare suos subditos saeculares ille-
50 gitime natos. *Communis ac certa.* Ex privilegio
possunt legitimare etiam Legati Sedis Apostolicae,
51 et Comites Palatini. *Communis.* Ad quos autem
illegitimos, et ad quae se extendat eorum facul-
tas legitimandi, desumendum est ex tenore Re-
scripti, aut privilegii a Supremo respective Prin-
cipe eis concessi, quia eorum facultas non potest se
extendere ultra tenorem Rescripti, *arg. c. Cum dile-*
52 *cta* 22. *de Rescript. et l. Diligenter, ff. mandati.* De jure
solum illegitimi naturales, de consuetudine autem
solent legitimari Rescripto Principis etiam omnes
53 alii illegitimi. *Comm.* Legitimati Rescripto Prin-
cipis saecularis non fiunt habiles, nisi ad effectus
politicos, et saeculares, et nullatenus ad effectus
54 Ecclesiasticos. *Communis.* Legitimati vero a Papa
fiunt habiles ad effectus Ecclesiasticos, et ad effe-
ctus politicos, maxime existentes sub ejus jurisdi-
55 ctione temporali. *Communis.* Legitimati per subse-
quens matrimonium per omnia aequiparantur le-
gitime natis, et etiam vocari possunt legitime na-
ti, et comprehenduntur in dispositione hominum
et statutorum requirentium, ut quis sit legitime
natus, *arg. l. Cum quis* 10. *de natur. lib.* Novell.
12. *c.* 4. Novell. 74. *c.* 2. §. 2. Instit. *de Haered. ab
intest.* et *c. Tanta* 6. *Qui filii sint legitimi*, et ibi
56 Glossa communiter recepta. Non sic autem legi-
timati per Rescriptum Principis, qui in iis tan-
tum aequiparantur legitime natis, ad quae se
extendit gratia Rescripti, quod est maxime at-
tendendum, *arg. cap. Cum dilecta* 22. *de Rescriptis.*
57 Illegitimi omnes prohibentur ordinari, nisi vel
Religionem approbatam ingrediantur, vel cum

aliquo rite fuerit dispensatum, textu expresso *in
c. Ut filii* 1. *de filiis Presbyterorum ordinandis, vel
non,* et in *cap. Is, qui* 1. *eod. tit. in* 6. Illegitimi, 58
si Religionem approbatam ingrediantur, possunt
ordinari, non vero ad Praelaturam assumi; *c.
Presbyterorum* 1. *dist.* 56. *et cit. c. Ut filii.* Ad or- 59
dines majores et Beneficia Curata, sicut et ad Di-
gnitates, Personatus, atque Canonicatus Cathe-
dralium Ecclesiarum dispensat cum illegitimis
solus Papa, et is, cui hanc facultatem ex speciali
privilegio concesserit, *Communis.* Et ratio est,
quia irregularitas ex defectu natalium proveniens,
est solius Juris positivi humani, seu Ecclesiasti-
ci, supra quod sine dubio Papa, et is, cui id con-
cesserit, potest dispensare, textu expresse *in cap.
Proposuit* 4. *de concession. Praebendae.* Et quod
solus Papa possit dispensare ad supradicta, patet
ex cap. Nimis 18. *de filiis Presbyterorum, et cap.
Is, qui* 1. *eodem tit in* 6. *et cap. Quamvis* 4. *de
Praebendis in* 6. Episcopus cum illegitimis dispen- 60
sat quo ad Ordines minores, ac Beneficium sim-
plex, et ad Canonicatus Ecclesiae Collegiatae,
quoties non requirunt Ordinem Sacrum, *cap. Is,
qui* 1. *de filiis Presbyter. in* 6. Barbosa *de offic. et
potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 45. *num.* 20. *et de Cano-
nicis, et Dignitatib. c.* 13. *num.* 25. Zerola *in praxi
Episcopor. quaest.* 1. *verb. Canonica,* Garcias *de
Benefic. p.* 7. *cap.* 2. *num.* 69. Reiffenstuel *lib.* 1.
decretal. tit. 17. *num.* 11. et alii passim. Dicitur 61
autem, quoties non requirunt Ordinem Sacrum,
quia, cum in tali Ordine nequeat dispensare Epi-
scopus cum illegitimis *ex c. Ut filii* 1. *de filiis
Presbyterorum, et c. Is qui* 1. *eod. tit. in* 6. neque
poterit dispensare in Beneficiis simplicibus, et
Canonicatibus Collegiatae, quoties requirunt Sa-
crum Ordinem; *arg. c. Translato* 3. *de Constit.*
ac notat Glossa *in cap. Is, qui* 1. *verb. Tale, de
filiis Presbyterorum in* 6. Capitulum Sede vacante 62
potest dispensare cum illegitimis in iis, in qui-
bus potest Episcopus, cum succedat Episcopo in
iis, quae sunt ordinariae jurisdictionis, sicut est
talis dispensatio; Zerola *p.* 2. *praxis Episc. vers.
Capitulum,* §. *Tertio,* Navarrus *consil.* 7. *de Fi-
liis Presbyterorum,* Barbosa *loc. cit. num.* 25.
Reiffenstuel *loc. cit. n.* 15. et alii passim.
Filius illegitimus dispensatus ad Ordines mi- 63
nores, non censetur dispensatus ad Beneficium
etiam simplex, quia haec duo sunt separabilia,
atque executio Ordinum potest stare sine Bene-
ficio; Barbosa *in tract. de Appellativa verborum
signific. verb. Ordo in* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.*
21. Garcias *de Beneficiis p.* 1. *cap.* 6. *num.* 70.
et seq. cum aliis ibi citatis. Si vero sit dispensatus 64
ad Ordines Sacros, hoc ipso videtur dispensatus
ad obtinendum simplex Beneficium, ne alioquin
in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare co-
gatur; *arg. c. Proposuit* 6. *de Filiis Presbyterorum,*
ibi: *Quia indignum est, ut ipse postquam est in Sub-*

diaconatu ordinatus, *omnino debeat Ecclesiastici*
65 *Beneficii provisione carere etc.* et ibi: Glossa *verb.*
Carere, Abbas *num.* 1. et alii. Illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficia non potest obtinere
nisi unicum, non autem duo simul, textu expresso
in cap. Is, *qui* 1. *de Filiis Presbyteror. in* 6. §.
66 *Ille vero*, ibi: *Nisi unicum Beneficium obtinere.* Sic
dispensatus simpliciter ad Beneficium potest solummodo obtinere simplex, non autem Beneficium Curatum, Dignitatem, aut Personatum, Garcias *de Beneficiis p.* 1. *c.* 6. *num.* 59. citans Rotam *decis.* 2. *de Filiis Presbyterorum*, *in novis*, Rebuff. *tit. de dispensatione super defectu natalium num.* 51. *et seq.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 19. Barbosa, et alii passim. Et ratio est, quia talis dispensatio veluti odiosa est stricte interpretanda, sicque ly *Beneficium* simpliciter positum, pro solo simplici accipi debet, *arg. cap. Nimis* 18. *de Filiis Presbyteror. et cap. Is*, *qui* 1. *eod. in* 6. *et c. quamvis plenissima* 4. *de praebend. in* 6.
67 Filius illegitimus nequit in Ecclesia, ubi Pater
ejus beneficium habet, vel habuit, quodcunque Beneficium obtinere, *cap. Ad praesentiam* 2. *cap. Cum decorem* 15. *et cap. Ad abolendam* 16. *de Filiis Presbyteror.* et expresse Concilium Trid. *sess.* 25. *c.* 15. *de reformat.* ibi: « Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis, quos » maxime puritas sanctitasque decet, longissime » arceatur, non liceat Filiis Clericorum, qui non » ex legitimo nati sunt Matrimonio, in Ecclesiis, » ubi eorum Patres Beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt quodcumque » etiam dissimile beneficium obtinere. Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec » pensiones super fructibus Beneficiorum, quae » parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt,
68 » habere. » Immo Filius illegitimus in tali Ec-
clesia nec etiam potest Sacristam, Musicum, aut alium ministrum agere, ut colligitur ex Concil. Trid. *loc. cit.* ibi: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare*, et sic fuisse decisum a Sac. Congreg. refert Barbosa *de offic. et potest. Episcop. p.* 3. *allegat.* 65. *n.* 20. et tenent Navarr. *consil.* 1. *quaest.* 17. *de Constit.* Garcias *de Beneficiis part.* 3. *c.* 3. *num.* 68. Reiffenstuel *loc cit. num.* 31. et
69 alii passim. Etiamsi fuerit illigitime natus ante
Clericatum parentis; et ratio est, quia etiam illegitime procreatis ante Clericatum urget ratio allata a Concil. Trident. *loc. cit.* scilicet: *Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis arceatur*, et sic fuisse a Sacra Congregat. decisum refert Garcias *loc. cit. cap.* 3. *numer.* 15. et sequitur Barbosa *loc. cit. allegat.* 65. *numer.* 6. cum aliis.
70 Filius Presbyteri quamvis legitimus, idest pro-
creatus legitime ante Clericatum, nequit immediate succedere in Beneficio paterno, textu expresso *in c. Quoniam* 10. *et c. Ad extirpandas* 11. *et c. Michael.* 13. *de fil. Presbyt.* Potest tamen Fi- 71
lius legitimus Presbyteri succedere mediate in Beneficio paterno, textu expresso *in c. Ex transmissa* 2. *de Filiis Presbyteror.* Barbosa *loc. citat. alleg.* 65. *num.* 16. Garcias *loc. cit. cap.* 3. *numer.* 18. Pirhing. *lib.* 1. *decretal. num.* 50. Reiffenstuel. *loc. num.* 34. et alii communiter. Filius legitimus 72
Praesbyteri potest habere illud dissimile Beneficium in Ecclesia, in qua Pater ministrat, textu expresso *in cap. Ad haec* 12. *de Filiis Praesbyter.* Immo Filius legitimus Presbyteri potest etiam 73
praeesse Ecclesiae, in qua Pater sine titulo quandoque ministravit, textu claro *in cap. Constitutus* 8. *de Filiis Prebyter.* Tunc enim non fit successio in Ecclesia, vel beneficio, cum istud Pater non praehabuerit. Solus Papa dispensat, ut Filius 74
immediate succedat Patri in Beneficio, textu expresso *in cap. Dilectus Filiis* 17. *de Filiis Presbyteror.* Potest tamen absque alia dispensatione Pa- 75
ter succedere immediate in Beneficio praebabito a suo Filio legitimo; sic fuisse decisum *a Sacra Congreg. Conc.* 22. *Decemb.* 1594. refert Garcias *de Beneficiis p.* 7. *c.* 3. *n.* 29. et tenet Engel. *lib.* 1. *decr. tit.* 17. *n.* 3. Reiffenstuel. *ibid. num.* 39. Barbosa *de offic. et potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 65. *num.* 17. et alii communiter.

Filius familias (idem est de Filia familias) qui 76
est filius naturalis, vel adoptivus sub patria potestate constitutus, quatuor praestare tenetur parentibus; scilicet amorem, obedientiam, reverentiam, et auxilium. Contra amorem graviter pec- 77
cat filius, si signa odii parentibus ostendit, et aspere tractet, si torvis oculis fere semper eos intuatur, ac ita aspere, et dure loquatur, ac si odio haberet, si grave malum v. g. mortem eis optet. Ad hoc faciunt duae propositiones merito damnatae ab Innocentio XI. *die* 2. *Mart.* 1679. Prima, quae est in ordine 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris*, *non quidem ut malum Patris*, *sed ut bonum cupientis*, *quia scilicet ei obventura est pinguis haereditas.* Secunda, quae est 15. in ordine: *Licitum est Filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex haereditate consecutas.* Contra 78
reverentiam graviter peccat Filius, si parentes percutiat etiam leviter, si graviter contristet, ad gravem iram provocet, si maledicta, convitia, et hujusmodi in eos conjiciat, si pauperes despiciat vel nolit eos pro parentibus agnoscere, si in foro externo etiam de vero crimine accuset, extra crimen haeresis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cum non est alius corrigendi modus. Contra obedientiam graviter peccat Filius, si in 79
re gravi sit inobediens circa ea, quae pertinent ad gubernationem domus, ad bonos mores, vel ad animae salutem; si contra voluntatem parentis ducat Uxorem se indignam, idest cum qua juxta suae regionis praxim nequeat contrahere sine de-

decore; si sine justa caŭsa nolit eam ducere, quam
80 juste vult parens. Contra debitum auxilium graviter peccat filius si non subveniat eis in gravi necessitate spirituali, vel corporali.

81 Bona Filiorum familias alia sunt Castrensia, alia quasi Castrensia, alia Adventitia, et alia Profectitia. Quae sint talia bona, et quid circa ipsa possint, vel non, Filii, vid. verb. *Bona art.* 4. *a*
82 *num.* 38. *usque ad finem.* Filius peccat graviter, et tenetur ad restitutionem, si rationabiliter invito Patre notabilem quantitatem surripiat de bonis
83 paternis; *Communis.* Quae autem sit notabilis quantitas sufficiens ad peccatum mortale, non satis conveniunt in hac assignanda Doctores; Lessius enim *lib.* 2. *cap.* 12. *dubit.* 23. *n.* 76. *de injuriis fortunarum;* Navarr. Filiucius, et alii volunt filium non esse condemnandum peccati mortalis si duos, vel tres aureos auferat a Patre divite: secus si a Mechanico exiguae fortunae. Salas de hoc rogatus respondit, filium unicum Patris habentis annue mille quingentos aureos, posse sine mortali auferre singulis annis viginti vel triginta aureos, quod Lugo *dist.* 16. *sect.* 4. non improbat si parens non sit tenax, et filius jam adoleverit, simulque furetur ad usus honestos; Bennes dicit ad furtum grave filii parentis praedivitis requiri saltem quinquaginta aureos, quod Lugo *cit. disp.* 16. *num.* 76. merito rejicit, nisi forte esset Filius Principis, aut Magnatis; Ceneto apud Tamburin. *lib.* 8. *t.* 2. *c.* 5. *n.* 3. dicit non fore mortale, si filius intra annum non furetur ultra sexdecim solidos Hollandicos; Fagundez, si non ultra quatuor, vel quinque. At quia in hoc generalis regula statui nequit; Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in sept. et decim. praecept. Decalog. cap.* 5. *sect.* 2. *num.* 57. merito dicit, quod prudens Confessarius arbitrari debet, non solum ex materia ablata, sed etiam ex circumstantiis personarum, scilicet ex statu, et facultatibus parentis, ejus genio, et affectu in filium, ex filiorum pluralitate, vel paucitate, ex filii accipientis aetate, et rei acceptae usu, et similibus, semper tamen vitando extrema, ut nec temere peccati mortalis scrupulus iis injiciatur, nec etiam ansa praebeatur ad furandum nimium de bonis parentum.

84 Filius peccat graviter, si expendat in res turpes, aut vanas (ut in ludum, in compotationes, in foeminas) contra voluntatem parentum notabilem summam ex pecunia sibi tradita ad honestos usus, v. g. ad emendos libros, vestes, ad solvendum didactra Magistris; Navarr. *c.* 17. *num.* 164.
85 Lesius *loc. cit. n.* 77. et alii passim. Insuper talis filius tenetur ad restitutionem, cum ad alium usum jus non habuerit, maxime si parens inde damnum acceperit, ita ut ratione talis mali usus facti a filio, plus quam expendisset, debuerit pater expendere. Et si non possit restituere, tenetur adducere in divisionem, nisi forte constet alios fratres tantumdem expendisse, vel nisi parens condonaverit, aut pater et fratres tales vanas, et turpes expensas scientes non petant satisfactionem, quia in tali casu censentur condonare; Lessius *loc. cit. num.* 77. Burgh. *centuria* 2. *cas.* 36. et alii.
Si Filius alatur in loco distante a parentibus, po- 86
terit ex alimentis moderate aliquid insumere in usus honestos, et similes honestas recreationes, v. g. 5. ex 100. item illud, quod parcius vivendo
reservat ex pecunia sibi emissa; *Communis.* Fi- 87
lius in domo paterna laborans probabilius non potest petere salarium, nec, si illud negatur, uti occulta compensatione; Glossa *in l. Cum oportet, Cod. de bonis quae liberis etc. verb. Ejus substantia;* Petrus Navar. *lib.* 3. *c.* 1. *num.* 75. Silvester *verb. Peculium* 2. *quaest.* 12. Molina *tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 234. Diez *in Pract. qq. q.* 8. §. 2. Layman. *lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 3. *cap.* 8. *num.* 12. La Croix *lib.* 3. *p.* 1. *num.* 1034. aliique plurimi, quos citat. et sequitur Moya *tom.* 6. *d.* 4. *q.* 1. Et ratio est, quia Jura indistincte ajunt, quae ex se re, sive substantia patris proveniunt, ipsi patri acquiri. *Inst. Per quas personas nobis acquiritur* §. 1. *et c. l. Cum oportet, Cod. de bonis, quae liberis etc.* Quid enim magis rationis congruum est, inquit Card. de Lugo *disp.* 5. *num.* 44. quam ut filius agricolae juvet patrem in agricoltura, filius mercatoris in mercatura? praesertim cum sic addiscant illas artes, ut inquit recte Molina *l. c.* addens non facile fore tam audacem filium, qui ideo petat salarium. Tum qui si salarium petat, pater juste subtrahit victum, et vestitum, non enim tenetur haec dare filio potenti ea lucrari, adeoque salarium compensatur per sustentationem.

Contraria tamen sententia est etiam probabilis 88
et hanc post Bartolum sustinent Navar. *cap.* 17. *num.* 144. Angelus *verb. Peculium. n.* 11. Lopez. *par.* 2. *instruct. cap.* 21. Dicastil. *l.* 2. *tom.* 2. *d.* 9. *num.* 187. Burgh. *cas.* 80. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 81. aliique apud Moyam *t.* 6. *d.* 4. *q.* 1. qui *num.* 7. vocat hanc sententiam probabilissimam; Dian. *par.* 4. *tom.* 4. *resolut.* 66. vocat. tutam. Et ratio iterum est, quia talis filius est veluti socius negotiationis, neque debet esse deterioris conditionis, quam famulus, vel extraneus, qui cum hero lucraretur juncta industria; quod magis valet, si filius sit emancipatus, aut illegitimus, uti notat Sanchez *in Consil. l.* 1. *cap.* 2. *d.* 8. Vel si opera, et obsequia praestita non sint ex iis, quae pater a filio potest jure paterno exigere, sed sint supra debitum filii, tunc enim, ut recte notat Lugo *cit. disput.* 5. *num.* 42. posset filius velle
stipendium sibi reddi. Si autem ob metum reve- 89
rentialem Patris filius salarium petere non audeat vel probe sciat, si petat, se repulsam laturum esse, volunt citati Doctores pro secunda sententia, quod
licitum sit filio uti occulta compensatione. Quod 90
tamen non auderem ego admittere, quia occulta

compensatio non est licita, nisi ubi jus est certum, idest ubi moraliter certo constet rem esse tuam, aut tibi ex justitia deberi; *l.* 4. *de compensationibus*, ut dictum est *verb. compensatio*, *num.* 3. et recte dicit La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 962. *et n.* 1035. Jus autem filii non est hic certum, quia nostra sententia est saltem probabilis, adeoque etc. et videtur sic tenendum etiam ratione propositionis 37. inter damnatas ab Innocentio XI. 2. *Mart.* 1679. ibi: *Famuli, et Famulae domesticae possunt occulte haeris suis surripere ad compensandum operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*

91 Filius in extrema necessitate Patris, et Filii propri tenetur potius subvenire Patri, quam Filio, quando non potest utrique; D. Thomas 2. 2. *quast.* 26. *art.* 9. *ad tertium*, Magister sentent. *in* 3. *dist.* 29. Abulensis in Matth. *cap.* 22. *qu.* 311. Coninch. *de Caritate disp.* 25. *num.* 109. Ovied. *de Caritate contr.* 8. *punct.* 5. *num.* 106. Diana *part.* 10. *tract.* 13. *resolut.* 3. *vers. Sed ego in ejus favorem*, Busembaum *lib.* 2. *tract.* 3. *dub.* 1. *sub. num.* 4. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 721. Sporer. *tom.* 1. *tract.* 3. *in* 4. *praecept. Decalog. c.* 6. *num.* 138. ubi dicit esse communissimam; Felix Potestas *tum.* 1. *part.* 2. *num.* 291. *et num.* 2040. et alii plurimi ex Theologis. Ex Juristis autem Cinus *in lib.* 2. *in fine Cod. de Patribus qui filios distrax.*; Ascanius *de patria potest effectu* 16. *num.* 34. Bellamera *in cap. Parsimoniam lib.* 41. Praepositus *in cap. Cum haberet, de eo qui duxit in Matrimonium;*
92 Surdus *de alimentis tit.* 1. *quaest.* 94. *num.* 6. et varii alii. Immo multi volunt potius Patri, quam filio esse subveniendum etiam in alia aequali necessitate, quando non potest utrique; sic Paschalis *de patria potest. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 63. Pontanus *de alimentis tit.* 1. *cap.* 9. *num.* 3. Praepositus *in cit. capit. Cum. haberet, de eo, qui duxit in Matrimon.* Surdus *de alimentis tit.* 1. *qu.* 94. *num.* 3. *et sequent.* Salicetus, seu Auctor ab eo relatus *in lib.* 2. *num.* 7. *in fine; Cod. de patribus qui filios distrax.* et alii. Et ex Theologis D. Thomas 2. 2. *qu.* 26. *art.* 6. *ad tertium*, Magister *in* 3. *sent. dist* 29. Cajetanus 2. 2. *q.* 31. *art.* 1. *ad quartum*, Valentia 2. 2. *disp.* 3. *q.* 4. *punct.* 5. *vers. octavo sequitur*, Sanchez *de Matrimonio lib.* 9. *disp.* 4. *num.* 26. Suarez *de Caritate fraterna disp.* 9. *sect.* 4. *n.* 6. Ovied. *de Caritate controv.* 8. *punct.* 5. *n.* 107. et alii plures apud Joannem Angelum Bossium *tract. de effect. Matrimonii part.* 2. *cap.* 22. §. 6. *num.* 1215.

93 E contra multi alii tenent absolute oppositum, scilicet quod quis in concursu necessitatis Patris et Filii, tenetur potius alere filium; Sic Rocafull. *in sua praxi quid agendum part.* 3. *lib.* 2. *num.* 45. Bartolus *in lib. Nam. quemadmodum, ff. de Liber. agnos* Paleotus *in c. Cum haberet, de eo, qui duxit in Matrimonium*, Merlinus *de legit. lib.* 1. *tit* 3. *dec.* 5. *n.* 32. Franciscus Maria Pratus *lib. practic. observat.* 891. Alexander *in l. In suis num.* 7. *ff. de lib. et posth.* Fabr. *in* §. *Jus naturale num.* 3. *Instit. de Jure nat.* Ancharanus *in cap. Cum haberet, n.* 13. *de eo, qui duxit in Matrimonium*, Corduba a Lara *in l. Si quis a liberis in princip. num.* 35. *ff. de lib. agnosc.* Joannes de Lignano *in tract. de amicitia* §. *de subventione paterna, et filiali numer.* 16. Andisiodorensis *l.* 3. *summae tract.* 3. *c.* 5. Fagundez. *in Decalogum lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 12. et alii apud Bassium *loc. cit. num.* 1213. *et* 1214. *et sequent.* et fuse Rosignolus Contract. XV. *de Matrim. disp.* 2. §. 19. *n.* 5. ubi absolute concludit, quod etiam stante extrema necessitate utriusque, potius sit subveniendum filio quam Patri, et adducit varias probationes, et resolvit argumenta contraria. Sic etiam tenent *in tomo de patria potestate discept.* 3. *cap.* 4. *num.* 25. *et* 26.

Filius in extrema necessitate Matris, et Filii 94
proprii, quando non potest utrique subvenire, tenetur etiam potius subvenire Matri, quia antiquius, et excellentius debitum est erga parentes,
qui nobis existendi causa, et principium post 95
Deum fuerunt. Unde aequitas postulat, ut in extrema necessitate eos ab interitu ante omnes alios liberando, eis veluti vicem rependamus, et quidem patri prius, et potius quam matri, quia pater priorem, et excellentiorem principii locum, et ordinem obtinet, quam mater, siculi notaverunt S. Hieronymus *in cap.* 44. *Ezechieles*, S. Thomas 2. 2. *qu.* 26. *art.* 20. Richard. *dist.* 29. *art.* 1. *qu.* 9. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 3. *n.* 6. Sporer *loc. cit. num.* 138. ubi testatur esse communissi-
mam. Filius in extrema necessitate tenetur sub- 96
venire potius Patri, et Matri, quam propriae Uxori; *Communis* cum S. Thoma *loc. cit. art.* 9. et Magister Sent. *in* 3. *dist.* 29. teste Sporer *loc. cit.* propter rationem numero antecedenti assignatam. Immo prius quam uxori tenetur in extrema necessitate potius succurrere propriis filiis, quia potior est conjunctio parentum ad filios tamquam aliquid sui existentes. Hanc quoque Sporer *loc. cit.* dicit esse communissimam, quamvis alii non improbabiliter aliter sentiant.

Extra autem extremam necessitatem debet po- 97
tius filius subvenire propriae uxori, quam parentibus, et filiis, quia Maritus cum Uxore fit una caro, Genes. 2. *Relinquet homo Patrem suum, et Matrem, et adhaerebit Uxori*, et ad Ephes. 5. *Vir diligit Uxorem tamquam carnem suam;* Sporer *loc.*
cit. n. 139. et ali passim. Sunt tamen qui volunt 98
nedum in extrema, sed etiam in gravi necessitate debere Filium potius subvenire Patri, et Matri, quam Uxori, et Filiis; Sic Tamburinus *l.* 5. *c.* 3.
§. 5. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 722. et alii. 99
In communi necessitate tenetur Filius potius subvenire proli suae, quam parentibus, quia proles est sub cura parentum, et ab illis etiam extra

extremam, et gravem necessitatem jure postulat alimenta, non item parentes; 2. enim ad Corinth. *cap.* 12. sic habetur: *Non enim debent Filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis; Communis.* Vide verb. *Necessitas.*

100 Filius quantumvis obstrictus voto Religionis non potest Religionem ingredi existentibus parentibus in extrema necessitate, cui non possint obsistere sine ope Filii: *Communis* cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 101. *art.* 4. *ad tertium, et quartum;* Silvester *verb. Religio* 6. *quaest.* 9. Navarr *in Manual. cap.* 14. *num.* 14. Astens. *in summa part.* 1. *lib.* 1. *tit.* 24. *art.* 3. *qu.* 4. Cajetan. 2. 2. *qu.* 189. *art.* 6. Nec officit, quod Filius sit vinculo voti obstrictus, quia ut recte notat Joannes Angelus Bossius *de effect. Matrimon. part.* 2. *cap.* 23. *num.* 268. et Rosignol. *de Patria potest. discept.* 3. *n.* 17. obligatio naturalis subveniendi parentibus extreme
101 indigentibus antiquior est, et fortior obligatione voti, nec voto tolli potest. Si Filius existentibus suis parentibus in extrema, vel gravi necessitate Religionem ingrediatur, et profiteatur professio est *valida*, sed illicita, unde si aliter ipsis subvenire nequeat, tenetur exire. Non tenetur autem, nec potest exire, si sine egressu possit ipsis subvenire suis operibus, et industria, v. g. si a poenitentibus, aliisque sibi benevolis petat eleemosynas ad subveniendum suis parentibus in extrema, seu gravi necessitate constitutis, vel si ex sibi a Religione attributis aliquid subtrahat, et illud conferat parentibus, vel si impletis consuetis muneribus praestandis in favorem Monasterii, se exerceat in pingendo, scribendo, concionando, vel aliis operibus, ex quibus mercedem, seu eleemosynam aliquam acquirat, et conferat in subventionem Parentum, petita facultate a Superiore, et hujusmodi; Valentia 2. 2. *disp.* 7. *q.* 1. *punct.* 2. *vers. puto omnes;* Suarez *tom.* 3. *de Relig. c* 6. *n.* 10. Sayrus *lib.* 1. *Clavis c.* 6. *num.* 17. La Croix *lib.* 4. *n.* 180. Rosignol *de Patria potest. l. c. nu.* 39. et alii passim.

102 Filius Religiosus professus nequit e Religione exire ad subveniendum suis parentibus in extrema, vel valde gravi necessitate, nisi accedat suorum Superiorum placitum, et facultas; S. Thom. 2. 2. *quaest.* 201. *art.* 4. et ibi Cajetanus, *et quodlib.* 3. *art.* 16. *et quodlib.* 20. *art.* 9. Alexander *tertia part. quaest.* 33. *memb.* 4. *quaest.* 2. Astensis *in summae prima parte lib.* 1. *tit.* 24. *art.* 3. *quaest.* 4. Liranus in Matth. *cap* 15. Silvester *verb. Religio* 6. *quaest.* 9. Tabiena *verb. Pietas num.* 3. S. Antoninus, Armilla, Sa, Sanchez, Layman, aliosque plures allegat Joannes Angelus Bossius *part.* 2. *de effect. Matrim. cap.* 24. *num.* 1297. La Croix *lib.* 5. *num.* 180. Et ratio est, quia professus in Religione non habet posse, nec velle, cum suam voluntatem, seque ipsum transtulerit in potestatem Religionis, a qua in omnibus dependere debet, adeo ut quidquid agit contra voluntatem Superiorum ejusdem, inique agat, et consequenter non accedente Superiorum consensu, non poterit a Religione exire ad subveniendum extremae, seu valde gravi necessitati parentum, cum talis necessitas superveniens professioni jam emissae inveniat subjectum impotens ad sic subveniendum. 103
Non desunt tamen magni nominis Doctores sustinentes, posse Filium e Religione exire etiam contra voluntatem suorum Superiorum ad subveniendum parentibus in tali necessitate, quia dicunt ipsi, professus adhuc manet Filius, et obligatio Filii erga parentes ita est naturalis, et intrinseca, ut nequeat per ullum statutum eximi; Sic Palatius *in* 4. *dist* 38. *disp.* 1. Silvius *part.* 1. *verb. Egressus e Monasterio;* Viguerius *lib. Instit. cap.* 6. §. 7. aliique plures apud Sanchez *in Decalog. lib.* 4. *cap.* 20. *num.* 25. et apud Mendo *d.* 3. *num.* 2. et apud Rosignol. *de Patria potest. loc. citat. num.* 49.

Filius familias, si sui parentes non sint in ex- 104
trema, vel gravi necessitate constituti, potest etiam ipsis invitis statum Religiosum assumere: S. Thom. 2. 2. *qu.* 189. *art.* 6. Bartolus *in l.* §. *Si parens, ff. si quis a Parent fuer. man.* Palatius *in cap. Per vestras* §. 11. *n.* 1. *de donat. inter Vir. et Uxor.* et communis aliorum. Et ratio est, quia Filius in statu eligendo est sui Juris, praesertim in his quae sunt Divini obsequii; Tum quia magis est obediendum vocanti Deo, quam parentibus carnalibus; Hinc Christus Matth. 8 reprehendit discipulum, qui nolebat eum statim sequi intuitu paternae sepulturae; Et S. Hieronymus *in Epist. ad Heliodorum,* quam refert D. Thom. 2. 2. *q.* 101. *art.* 4. ait: *Per calcatum perge Patrem, per calcatam perge Matrem. Ad vexillum Crucis evola, summum genus pietatis est in hac re fuisse crudelem.*

Filius non solum inspecto jure naturali, sed 105
etiam jure civili, potest vendi a patre in extrema et valde gravi necessitate, cui aliter subveniri non possit. Quod hoc possit de jure naturali, colligitur ex pluribus textibus Sacrae Scripturae, ubi habentur plures venditiones filiorum factae a parentibus, ut 2. Nehemiae *c.* 3. Exod. 21. Deuteronomii 19. quae tamen ibidem non reprobantur, et certe non subsisterent, si essent jure naturali vetitae. et sic tenent Covarr. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 14. Angelus *verb. Servitus num.* 1. *ad fin.* Sotus *de instit. lib.* 4. *quaest.* 2 *et in quarto dist.* 29. *qu.* 1. *art.* 4. Silvester *verb. Emptio qu.* 3. *nu.* 6. Rosella *verb. Emptio num.* 26. Tabiena *verb. Emptio num.* 7. *ad fin.* Azorius *Instit. moral. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 19. *vers. Mihi vero probatur,* et alii passim. Quod hoc etiam possit de Jure civili, colligitur *ex textu in l.* 2. *Cod. de patrib. q. fil. distrax.* et sic tenet Salicetus *in d. l.* 2. *n.* 1. *ff. de patrib. qui fil. distrax.* et ibi Baldus *num.* 3. et Glossa, Navarr. *in Manual. cap.* 13. *num.* 24. Ruhellus *de*

obligat. just. p. 1. *lib.* 1. *quaest.* 9. *nu.* 9. Joannes
Angelus Bossius *tract. de patr. potest. cap.* 3. *num.*
5. Villalobus *in summa tom.* 2. *tract.* 10. *diffic.* 9.
num. 7. Lessius *de justit. lib.* 2. *c.* 5. *vers. Adverte,*
106 Rosignol. *de patr. potest. l. cit. n.* 5. et alii passim.
Immo antiquitus sancitum fuerat in lege Romuli,
de qua mentionem faciunt Covarruvias *variar.*
resolut. lib. 3. *cap.* 14. *num.* 3. *vers. secundo,* Azo-
rius *Instit. moral. part.* 2. *libr.* 2. *cap.* 19. *vers. se-*
cundus effectus, Rosignol. *loco citato num.* 1. quod
absolute posset pater indistincte, et sine ulla ne-
cessitate filium cuicumque voluerit, vendere, sed
barbara illa lex Romuli correcta est per textum
in l. Celsus, et l. Si in Emptione §. *Liberum. ff. de*
contrahen. Empt. l. liberis §. *Si quis sciens , ff. de*
liberorum caus. per quae jura est absolute statu-
tum, quod patres nequeant vendere, seu alienare
filios, nec quisquam possit hominem liberum ven-
dere.
107 Filius tamen Sacerdos non potest a Patre ven-
di , neque in extrema aegestate famis; Surdus *de*
aliment. tit. 8. *privil.* 38. *num.* 16. Barbosa *collect.*
ad l. 2. *num.* 8. *Cod. de patrib. qui fil. distrax.*
Covarruvias *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 14. *num.*
4. Paschalis *de virib. patr. potest. part.* 1. *cap.* 1.
num. 15. Molina *de Justit. et jur. tract.* 2. *disp.* 35.
vers. Sciendum , Azorius *par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19.
quaest. 6. *vers. Si verum. roges ;* Joann. Angel Bos-
sius *tract. de patria potest. cap.* 3. *num.* 9. et alii ,
qui omnes adducunt pro ratione privilegium con-
cessum statui Sacerdotali , cui derogare nequit
necessitas patris , cum venditio caderet in dede-
108 cus talis status. Nec filius, nec filia Matrimonio
copulati possunt a parte vendi ob necessitatem
famis; Covarruvias *lib.* 3. *variar. resol. cap* 14.
n. 5. *et seq.* Castropalus *de justitia tract.* 1. *disp.*
unica punct. 9. *num.* 6. *vers At spectato ;* Molina
de Justitia et Jur. tract. 2. *disp.* 33. *vers. Sciendum,*
Azorius *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19. *vers.*
Si iterum roges, et alii: quamvis enim stando Juri
communi filii, et filiae per Matrimonium non sol-
vantur patria potestate, quia tamen venditio illo-
rum caderet in detrimendum alterius conjugis,
109 facultas parendum ad illam non extenditur. Nec
etiam filius emancipatus potest vendi a Patre
ob necessitatem famis; Paschalis *de vir. part.*
potest. part. 1. *cap.* 1. *num.* 12. Lessius *de justitia*
lib. 2. *c.* 5. *num.* 17. Pinellus *in rubr. Cod de bonis*
mater. part. 2. *num.* 23. et alii magis communiter.
Facultas enim concessa Patribus in *cit. leg.* 2.
Cod. de patrib. qui filios distrax. non est solum
ratione sanguinis, sed etiam ratione patriae po-
testatis, a qua sunt exempti filii legitimo eman-
cipati, per textum *in* §. *Admonendi ; Instit. quib.*
mod. jus patriae potest. solv. et l. Cum in adoptio
nibus, vers. Si vero in fin. Cod. de adopt.
110 Inspecto jure naturali, in extrema necessitate
famis potest filius vendi etiam a Matre , et Avo ,
Filii enim de jure naturae post Deum sunt obli-
gati parentibus, a quibus esse acceperunt, adeo-
que parentum vitae jure naturali compelluntur
suam libertatem postponere. Hinc in Sacris pa-
ginis Exod. 21. Deuteron. 15. Nehemiae *cap.* 1.
non solum in ordine ad Patrem, sed etiam ad
Matrem permittitur talis venditio ; sic tenent
Covarruv. *lib.* 3. *variar. resolut. c.* 14. *num.* 4.
Sotus *lib.* 3. *de just. qu.* 2. *art.* 2. Tiraquell. *lib.*
1. *de retract.* §. 26. *num.* 17. Ascanius Clemens
de patria potest. part. 2. *cap.* 1. *num.* 9. Molina *de*
justitia tom. 1. *disp.* 33. *vers. sciendum ,* Silvester
verb. Emptio num. 6. Lessius *de justit. lib.* 2. *cap.*
5. *num.* 17. et alii. Inspecto autem praeciso Jure 111
civili, talis facultas vendendi filios ob famis extre-
mam aegestatem non competit Matri, quia Mater
non habet tantam potestatem in filios , quantam
habet Pater, prout colligitur ex textu *in l. Tran-*
sactione, Cod. de transaction. adeoque in hoc non
venit nomine patris , cui specialiter hoc privile-
gium concessum est *in cit. l.* 2. *Cod. de patribus,*
qui filios distrax. quod , cum sit contra filium ,
adeoque contra jus tertii, non est extendendum ,
sed strictissime accipiendum ; *arg. c. Odia* 15. *de*
Regul. Juris in 6. Et sic tenent Salicetus *in d. l.*
2. *n.* 2. *Cod de patribus , qui filios distraxer.* Et
ibi Glossa *verb. vendiderit ,* Baldus *n.* 4. Pinellus
de Rubr. part. 2. *a num.* 20. *Cod. de bonis matern.*
Gloss. *in princip. Instit. de patria potest.* Ascanius
Clemens *de patria potest cap.* 6. *effect.* 1. *nu.* 20.
Sanchez *de Matrim. lib.* 7. *disput.* 24. *num.* 16.
et consil. moral. lib. 1. *cap.* 1. *dub.* 13. *num.* 2.
Rebellus *de obligat. just. par.* 1. *lib.* 1. *q.* 9. Joan-
nes Angelus Bossius *de patria potest. cap.* 3. *nu.*
28. Molina *loc. cit. tract.* 2. *disp.* 33. *vers. Scien-* 112
dum , et alii. Nec etiam talis facultas inspecto
praecise jure civili competit Avo, seu aliis Ascen-
dentibus , quia quamvis appellatione Patris
quandoque veniat etiam Avus, *l. Parentum appel-*
latione, ff. de verb. singific. in lege tamen strictis-
sima, in, qua ex dispositione juris speciale privi-
legium consistit, venit solummodo pater natura-
lis;Salicetus *in d, l.* 2. *num.* 3. *Cod. de patribus,*
qui alios distraxer. Montalvus *lib.* 7. *ad fin. tit.* 17.
part. 4. Barbosa collectan. *ad d. l.* 2. *num.* 10.
Cod. de patribus qui filios distrax. et ibi Baldus,
Surdus *de aliment. tit.* 8. *privileg.* 38. *num.* 20.
Sanchez *lib* 7. *de matrim. disp.* 24. *n.* 16. et alii.
Filius non tenetur credere Matri asserenti 113
ipsum non esse legitimum. Mater enim est incerta
ad dignoscendum, an conceperit ex coitu mariti,
an vero adulteri, cum supponatur pro eo tempore
cohabitare cum marito , prout colligi potest ex
textu *in l.* 1. §. *Si mulier. ff. de lib. dignoscend.*
ubi quod possit contingere casus, quod faemina
carnaliter cognita non sentiat conceptionem, adeo-
que ejus dicto non videtur firmiter credendum ;
arg. l. Lucius Titius ff. de condit. demonstrat. Tum

quia alleganti suam turpitudinem, maxime ubi haec potest esse in praejudicium tertii. ex vulgata regula non est fides praestanda; Glossa *in cap. Officii, de poenit. et remiss.* hocque satis evincit textus *in l. Mercedem, Cod. de condit. ob turp. caus. l. Transactione, Cod. de transact.* praecipue cum jura possint, semper praesumere, quod assertio fuerit ex odio, vel aliquo alio pravo praetextu, prout haberi videtur *in l. fin. ff. de probat.* Sic tenet Bartolus *in l. Filius, ff. de iis, qui sunt sui, vel alieni juris;* Menochius *de arb. Judic. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 89. *num.* 5. *et num.* 27. *vers. Extenditur quarto,* Mantica *de conject. ult. volunt. lib.* 2. *tit.* 14. *num.* 8. Decius *in cap. Per tuas num.* 4. *de probat.* Boerius *dec.* 299. *num.* 6. *in fin.* Joan. Nevizani *in Sylva nupt. lib.* 1. *num.* 50. *vers. praesertim quando filius,* Rosignolus *de patria potest. discept.* 1. *cap.* 7. *num.* 2. Suarez *de Censuris disp.* 50. *sect.* 4. *n.* 5. Bonacina *de his, quae pertinent ad usum Matrimonii q.* 4. *punct.* 15. *n.* 21. Sayrus, et alii plures.

114 Filius nec pro foro interno tenetur sic credere Matri, pro ut signanter notat Mantica *de conjectur ult. volunt. lib.* 2. *tit.* 14. *num.* 6. *et* 27. Rosignolus *l. c. n.* 6. Filius enim ille habet fundatam intentionem suam in viribus matrimonii, cujus favor semper praevalet; *argum l. Miles §.*

115 *Defuncta, ff. de adult.* Etiamsi Mater juret ipsum non esse legitimum, *c. Per tuas* 10. *de probat.* et ibi Felinus *in princip. et n.* 14. et communiter Canonistae, et ex Theologis Suarez *tom.* 5. *de censur. disp.* 50. *sect.* 4. Silvester *verb. Adulterium num.* 5. Bannes 2. 2. *qu.* 62. *art.* 6. Bonacina *de iis quae pertinent. ad usum matrim. qu.* 4. *punct.*

116 15. *num.* 22. et alii. Etiam si Mater in exonerationem suae conscientiae juret in articulo mortis, et mandaverit suo Confessario, ut post suum obitum hoc propalaret, quia nihilominus filius non tenetur eidem credere; Boerius *dec.* 229. *n.* 7. *vers. Et hoc etiam,* Joan. Baptista de Barbobus *de filiis famil. quaest.* 45. *n.* 15. Rosignol. *loc. cit. sub num.* 9. et alii. Unde Legistae *in l. Filium. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni Juris,* quos citat Faguau. *lib.* 3. *decretal. in cap. Cum esset* 10. *de testament. numer.* 104. et sequitur Menochius *de arbitrariis Judicum l.* 2. *cent.* 1. *nu.* 28. et Bartolus *in d. l. Filium, de iis, qui sunt sui, vel alieni juris* fatuum reputant filium, si credat Matri asserenti eum ex adulterio esse genitum, ut fatuum reputarunt Regem, qui renunciavit, et dimisit Regnum, eo quod Mater Regina in articulo mortis asseruisset, Filium, qui jam Regnum assumpserat, non esse ex se, et marito Rege procreatum, sed ex se, et quodam milite; et teste Fagnano *loc. cit.* conveniunt Doctores, quod talis non tenebatur Matri credere in foro conscientiae, quia ei non credit lex, cui debebat se conformare, et merito Bartolus *loc. cit.* ipsum arguit nimiae levitatis, eo quod fiderit verbis maternis, et subdit, quod, si ipse in tali casu fuisset, non deposuisset, quia matris verba non possunt filiis praejudicare quoad filiationem, per textum *in l. Neque professio, C. de testamentis, et l. Non nudis, C. de probationib.* et aliis concordantibus. Intellige 117
haec tamen de filio, qui non habet conscientiam laesam. *arg. d. l. Filium, de iis qui sunt sui, vel alieni juris,* alioquin si veniat contra conscientiam, edificat ad gehennam; *c. fin. de praescript.* Fagnau. cum aliis *in lib.* 5. *decretal. c. Officii* 9. *de poenit. et remiss. num.* 20. ubi *in summario sub n.* 18. dicit praecisis verbis, quod *filius, qui matri eum Spurium asserenti, fidem adhibuit, et Regno renunciavit, deluditur a Legistis, laudatur a Canonistis.*

Filius pluribus modis liberatur a patria potestate. primo, per mortem naturalem patris, per 118
textum *in §.* 1. *vers. Hic vero, Instit. Quibus modis jus patriae potest. solv.* Secundo, per ejusdem 119
patris mortem civilem, scilicet per deportationem in Insulam ob maleficium, prout habetur *in §. Cum autem, Instit. Quibus modis jus patriae potest. solv.* Tertio per lapsum patris in haeresim, etiam 120
ante condemnationem, textu expresso *in cap.* 2. *§. Illorum autem filiorum, de haereticis in* 6. Quarto 121
per electionem filii ad patritiam, vel Consularem dignitatem; *leg. ult. Cod. de Decurionibus l.* 10. *et l. ult. Cod. de Cosulibus l.* 12. *et §. Filius Familias, Instit. Quibus modis jus patriae potest. solv.* 122
Quinto, per electionem filii in Episcopum; *cap. Per venerabilem, qui filii sint legitimi.* Sic etiam per assumptionem ad Cardinalatum filius liberatur a patria potestate; Glossa *in Extravag. Execrabilis, de Praebend. inter communes, vers. Solemnitatem* Bartolus *in tract. de praestantia Card. p.* 1. *q.* 1. *num.* 69. Covarr. *in c. Quia nos num.* 5. *de testament.* Bossius *de patr. potest. c.* 2. *n.* 76. et communis aliorum; Sexto, per professionem Filii, seu Patris in Religione; Sic communior Doctorum, tum Juristarum, tum Theologorum. Ex Juristis Baldus *in l. Sacrosancta num.* 1. *Cod. de Episcopis, et Clerici,* Mysingerius *in §. Filius Familias, Instit. Quibus modis Jus patr. potest. solv.* Covarr. *in cap. Qui nos num.* 5. *de testament.* et alii plures quos allegat, et sequitur Joan. Angel. Bossius *de patr. potest. cap.* 2. *n.* 36. Ex Theologis Molina *de justitia tom.* 1, *tract.* 2. *disp.* 140. *vers. Utrum autem,* Sanchez *in summa lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 29. Azorius *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 29. *vers. sexto* Armilla *verb. patria Potestas,* Layman *lib.* 3. *de justitia tract.* 3. *par.* 3. *cap.* 8. *sub num.* 13. ubi testatur de communi. Septimo, 124
per emancipationem filii coram Judice factam; *l. ult. cod. de emancip. l. Instit. Quibus modis jus* 125
patr. potest. solv. Octavo per adoptionem filii familias factam non ab extraneo, sed ab Avo paterno, vel materno, *l. Cum. in adoptivis §. Si vero, Cod. de adoptionibus.*

126 Filii alendi sunt a suis parentibus : *l. Si quis*
127 *a liberis, ff. de agnoscend. et alend. liberis.* Non solum legitimi, sed etiam spurii. Quamvis enim Jure Caesareo parentibus interdictum esset alimenta praestare Spuriis, seu ex coitu damnato ortis; *Authent. Quibus modis naturales etc.* §. *penult. Authent. Ex complexu, Cod. de incest. nuptiis, Authent. Licet, Cod. de naturalibus liberis;* Jure tamen Canonico sancitum est, quod a parentibus moderata alimenta debeant praestari quibuscumque illegitime natis, *c. Cum. haberet* 5. *de eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluerat adulterio*, ibi in fine : *Solicitudinis tamen tuae intererit, ut uterque parentum liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret.*

128 Cum hac tamen advertentia, quod mater tenetur alere filios primo triennio, et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem, ut colligunt recte Doctores *ex l. Nec filium, Cod. de patria potest. et cap. Ex litteris, de convers. infidelium,* ubi decernitur filium a patre alendum post triennium. Unde deducti sunt hi vulgati versiculi.

Mater alit puerum trimum, trimoque minorem
Majorem vero pascere patris erit.

129 Nomine alimentorum aliud intelligitur respectu Patris, et aliud respectu Matris; Respectu enim Matris intelligitur solum lac, plus enim quam lac non tenetur filio exhibere; Unde si proli alia necessaria subministraverit sine animo donandi, potest repetere a patre; *leg. Alimenta, Cod. de negotiis gestis, et cit. l. Si quis a liberis* §. *Si mater alimenta* Azorius *Instit. moral. par.* 2. *l.* 2 *cap.* 5. *qu.* 8. Bonac. *de leg. disp.* 6. *quaest. unic. punct.* 6. §. 2. *num.* 3. Gobat. *in Quinario tract.* 5. *cap.* 28. *num.* 15. *et* 19. La Croix *l.* 3. *par.* 1.
130 *num.* 697. et alii passim. Si autem mater nequeat ipsa lac praebere filio, tenetur pater suis impensis nutricem conducere. Si vero possit ipsamet, tenetur praebere, vel suis impensis nutricem conducere; Azorius *loc. citat.* Bonac. *loc. cit. punct.* 6. *num.* 5. Gobat. *loc. cit. num.* 19. *et* 20. La Croix
131 *loc. cit. num.* 697. et alii. In defectum patris, si is videlicet pauper sit, tenetur alere filios avus paternus, vel alii ascendentes, et in defectum ascendentium paternorum, haec obligatio devolvitur ad matrem uti colligitur *ex l. Si quis a liberis, ff. de liber. agnoscend.* §. *Utrum autem, et Authent. Si pater, Cod. de divortio in fine,* et tenent Thesaurus *dec.* 212. *nu.* 9. Layman *loc. cit. num.* 7. Angelus Armilla, Silvester *verb. alimenta,* et alii apud Gobat. *in experient. tract.* 10. *num.* 782.
132 quamvis addat usum praesentium temporum esse contrarium. Deficiente autem matre, tenetur filios alere avus aliique ascendentes materni; *l. penult. ff. de filiis agnoscendis;* Layman *loc. ci..* et alii. Vide verb. *Parentes num.* 8.

Filii etiam Spurii alendi sunt ab haeredibus 133
parentum; *Authent. Licet Cod. de naturalibus liberis;* Gobat. *in Quinario loc. cit. num.* 31 Covarruv. *in Epitome decret. part.* 2. *cap.* 8. §. 6. *num.* 21. La Croix *loc. cit. num.* 698. et alii. Aut a Fisco, si bona patris ei sint addicta ob crimen distinctum a crimine haeresis, vel laesae Majestatis; Gobat. *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* Bonacina *l. c. n.* 134
10. Clericus potest filio Spurio alimenta suppeditare etiam ex bonis Ecclesiasticis; Navarr. *in tract. de spoliis Clericorum* §. 10. *num.* 11. Azorius *loc. cit. cap.* 12. *qu.* 4. Filiuc. *tract.* 28. *par.* 2. *num.* 31. Bonacina *loc. cit. num.* 4. Gobat. *loc. cit. n.* 29. et alii *argum. cap. Pasce dist.* 86. *et c. Cum haberet* 5. *de eo, qui duxit in Matrimonium.* 135
Supradicta tamen de praestandis alimentis Filiis, intelligi debent, si Filii non possunt habere, unde se alant, *cit. l. Si quis a liberis, ff. de filiis agnoscend.* §. *Sed si Filius* Covarruv. *loc. cit. num.* 13. cum ceteris Jurisconsultis, Gobat. *loc. cit. numer.* 24. Layman *loc. cit. num.* 7. Regin. *lib.* 20. *num.* 39. et alii: Alimenta enim debent praestari, si necessitas adsit, et non aliter; Thesaurus *loc. cit. num.* 16. Gobat *loc. cit. num.* 24. et alii passim. Unde si filius aliunde habeat sufficientem sustentationem, vel laborando honeste acquirere possit spectata qualitate personae, ac status sui, vel si sit artifex, parentes non tenentur ipsum alere; Tunc enim praesumitur posse seipsum alere; Thesaurus *loc. cit. num.* 24. quandoquidem quilibet praesumitur ex suo opificio posse non solum ali, sed etiam ditari; Sic ex Baldo Gobat *loc. cit. numer.* 24. Thesaurus *loc. cit.* et alii.

Filios spirituales esse alendos a patribus spi- 136
ritualibus, docent quidam Juristae apud Tiraquell. *Commentor. in l. Si unquam, Cod. de revocat. donat.* Glossa *in verb. Susceperit. liberos nu.* 31. At, ut recte notant Gobat *loc. cit. num.* 29. La Croix *loc. cit. n.* 703. et alii, nulla lex, vel consuetudo hoc probat, quod Filii Spirituales alendi sint a patribus Spiritualibus, si desint Parentes naturales, unde talis opinio videtur minus probabilis. *Citati Doctores.*

Filii an possint, et ob quas causas, exhereda- 137
ri; Vid. *verb. Exhaeredatio.*

Filii quorum bonorum dominium habeant, et 138
quid possint, vel non, circa sua bona, Vid. verb. *Bona art.* 4. et verb. *Dominium.*

Filii quas eleemosynas facere possint; Vide 139
verb. *Eleemosyna.*

Varia de filiis expositis; Vid. verb. *Parentes a* 140
n. 20. *ad* 32. et verb. *Expositi.*

Filius, an et quando teneatur ad restitutionem 141
mutui sine consensu Patris accepti; Vide verb. *Mutuum a n.* 5. *ad.* 19.

SUPPLEMENTA AUCTORIS

142 Filii ex matrimoniis occultis nati, fraudari nequeunt bonis paternis, et avitis: Bened. XIV. to. 1. Constitut. 35. incip. *Satis Vobis* §. 9. Filii nati ex soluto, et soluta legitimantur per subsequens Matrimonium; Idem Constit. 113. incip. *Redditae* §. 2. Filii nati ex Adulterio, et nati constante Matrimonio, non legitimantur per subsequens Matrimonium; Idem *ibid.* §. 3. *et per tot.* Si autem filii generati ex adulterio, nati sint post mortem legitimae uxoris, cum quantum ad hoc inveniantur Textus Textibus contrarii, cumque Doctores Doctoribus, Tribunalia Tribunalibus adversentur, non aliter disponeret in hoc casu Pontifex, quam secundum sententiam in Tribunalibus, et Curia illius Regionis receptam, in qua esset pronunciandum. Et in dubio, proli favendum esse censet; Idem *ibid.* §. 3.

143 Filii nati ex incestu, legitimantur accedente dispensatione *in radice Matrimonii;* Idem *ibid.* Ut autem obtineatur dispensatio in radice Matrimonii requiritur quod proles nata sit ex copula non manifeste fornicaria, sed putative Matrimoniali, quodque impedimentum, quo Matrimonii nullitas inducta est, non a jure Divino, aut naturali, sed a jure dumtaxat Ecclesiastico proveniat; Sicque, et non aliter, legitimatur proles incestuosa vigore dispensationis, quae dicitur *in radice Matrimonii;* Idem *ibidem* §. 40.

144 Filii mulierum Christianarum ex Turcarum contubernio geniti, quando ad Baptismum admitti debeant, nec ne, Vid. tom. 1. verb. *Baptismus.*

145 Filii in potestate sunt Patris, non vero Matris; Idem tom. 2. Constit. 28. incip. *Postremo mense* §. 15. Ubi tamen Fidei Christianae favor intercedit, potest Mater, invito Patre, Filios ad Baptismum offerre; Idem *ibid.* §. 16.

146 Filii Judeorum in parentum potestate sunt; Idem *ibidem* §. 9. Non ideo tamen ipsis relinqui debent, quando constat baptizatos fuisse etiamsi illicite; Idem *ibid.* §. 30.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

147 Pacifica haud est opinio *Auctoris num.* 41. quod habilitas ad Matrimonium, quam in Parentibus exigit legitimatio per subsequens Matrimonium, non requiratur tempore conceptionis, sed sufficiat tempore nativitatis. Communior tamen est sententia, Prolem non legitimari per subsequens Matrimonium, si tempore conceptionis inhabiles erant Parentes ad Matrimonium; Zoef. *in decretal. lib.* 4. *tit.* 17. *num.* 18. rursus *in Pandect. lib.* 25. *tit.* 7. *num.* 14. et demum *in Cod. lib.* 4. *tit.* 27. *qu.* 5. Stryk. *in us. modern. Pandect. lib.* 4. *tit.* 6. §. 1. Wames. *consil. canon.* 545. *num.* 6. Sarmien. *lib.* 1. *select. Interpret. c.* 5. *n.* 5. optime Marend. *controvers. jur. lib.* 24. *c* 5. *num.* 20. Pax Jordan. *elucubrat. tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 18. *n.* 46. Coccejus *jur. controvers. lib.* 1. *tom.* 6. *qu.* 10. Peregrin. *de Fideicommis. art.* 24. *num.* 50. Fusar: *de substitut. quaest.* 409. *num.* 10. Garz. *de Benefic. part.* 7. *c.* 2. *num.* 36. Rot. *in recent. decis.* 100. *num.* 51. *part.* 5. *tom.* 1.

Non obstat allegata ab *Auctore* Lex *Nuper Cod. de Natural. liber.* ubi in fine habetur, quod in quae- 148
stionibus de statu liberorum non conceptionis, sed nativitatis tempus, si iis sit favorabile, attendi debeat. «*Non obstat*(ait ex proxime allegatis *Zoes.* » *in Codic. lib.* 5. *tit.* 17. *quaest.* 5.) quia quum » dicat inspiciendam esse qualitatem, quae est » tempore nativitatis, si ea sit Proli favorabilior » non est accipienda de qualitate ex delicto com» plexus, sed ea quae causatur ex instrumentis » dotalibus confectis vel ante nativitatem, vel po» stea, cui subjungitur supradicta decisio, ut ne » utiquam sit dicenda respicere qualitatem con» junctionis damnatae, quae uti dictum non » purgatur per nativitatem Prolis eo tempore, » quo conjuges esse possunt. Nam alias Imperator « sibi contradiceret in dict. l. Nuper, in cujus » principio ad legitimationem desiderat, ut ea in » contubernio habeatur, cum qua connubium esse » poterat, quae res respicit omnino copulam, quo» modo si ea damnata fuerit non procedat legiti» matio, utpote deficiente uno ex requisitis.

Posita hac sententia, hoc venire solet in quae- 149
stionem, an locum habeat legitimatio per subsequens Matrimonium si a morte primae uxoris ad nativitatem Prolis effluxerint dies 182. in quibus concipi ea, et nasci potuit; *l.* 12. *ff. de stat. Homin. et l.* 3. §. 12. *ff. de suis et legitimi Haered.* et sic concurrerit habilitas ad matrimonium utroque tempore conceptionis et nativitatis?

Porro negari haud potest, quod non obstante 150
discordia Philosophorum, et Medicorum praevaluit in jure opinio *Hippocratis*, qui *in lib. de Partu septimestri* (ab Eruditis apocrypho existimato teste Fabroto *in exsercit. de tempor. Human. Part. pag. mihi* 14.) scripsit septimo mense incaepto, idest diebus 182. hominem nasci posse, ut videre est *in dict. l.* 12. *ff. de stat. Homin. et in dict. l.* 3. §. 12. *ff. de suis et Legitim. Haered.* At ponderandum est, quod in jure nostro non aliter opinio haec *Hippocratis* admissa sit, quam si is, de quo agitur, ex justo praeterea Matrimonio natus sit, ut satis eruitur ex ipsa *l.* 12. *ff. de de stat. Homin.* et innuunt Noodt *in Comment. ad Pandect. l.* 1. *tit.* 6. §. *superest*, ac Boemer. *in exerc. in Pandect. l.* 1. *exerc.* 20. §. 12. Ita scilicet favore Matrimonii prudenti consilio statutum fuit, ad amputandas dissensiones, quae perpetuo inter conjuges duraturae essent, si Partus septimo mense a die contractus Matrimonii editus alii quam viro attribueretur. Quapropter non est, cur nativitas tempore septi-

mestri, quae per naturam non est semper certa, et in jure unice admissa est in gratiam eorum, qui ex Matrimonio geniti sunt, extendatur ad eum, qui extra Matrimonium natus est.

151 Neque id novum in jure est. Favore quoque ejusdem Matrimonii receptum est, ut qui partus nascitur Marito cum Uxore cohabitante, nec manifesta impotentia praepedito, is attribuatur ipsi Marito, quantumvis Uxor sui copiam aliis fecerit, ad vulgatissimum Textum *in l. Miles* 11. §. *Quae propter, ff. ad l. Jul. de Adult.* At si extra Matrimonium genitus quis sit ex Muliere, que cum pluribus commercium habuit, quum cesset favor Matrimonii, nec ei partus adscribi valet, quem Muliere Patrem designavit, utut cum eodem postea Matrimonium contraxerit.

152 Gravior est quaestio, an ex dispensatione in *radice matrimonii* obtenta, post contractum ipsum Matrimonium legitimetur ad omnes effectus Proles antea nata, perinde ac si ex justo Matrimonio nata esset?

153 Invaluit distinctio, quod aut impedimentum in Parentibus ad ineundum Matrimonium erat juris divini, et dicta dispensatio in radice Matrimonii efficere nequit, ut filii nati peride legitimentur ac si ex justis nuptiis nati essent, sed vix eis tribuit legitimationem, quae dicitur *per rescriptum*, quum nequeat Summus Pontifex dispensendo tollere nullitatem Matrimonii a jure divino inductam. Aut vero impedimentum erat juris Ecclesiastici, rursus distinguendum est, quod videlicet si Matrimonium nec de facto praecessit, dispensatio in radice Matrimonii operatur, ut in casu praecedenti, legitimationem Filiorum natorum per rescriptum, idque quia ubi nullum praecessit Matrimonium, non est radix in qua dispensetur. Sin autem de facto praecessit Matrimonium, quantumvis irritum ex dicto juris Ecclesiastici impedimento, dubium nullum esse potest, quia attenta summa, qua Summus Pontifex pollet, potestate tollendi legem Ecclesiasticam quoad omnes effectus non solum incurrendos sed et incursos, dispensatio in radice Matrimonii vim habeat plenissime legitimandi Filios natos, eodem prorsus modo ac si ex legitimo Matrimonio nati essent; Molin. *de Primogenit. Hispan. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 2. Fajard. *de Legitim. per subsequ. Matrim.* Torre *de Majorat. Ital. tom.* 1: *cap.* 29. §. 4. *numer.* 28. *de plur. seq.* De Justis *de dispensat. Matrimon. lib.* 1. *cap.* 7.

154 Nec admitti potest opinio *Auctoris n.* 44. quod Legitimati per subsequens Matrimonium veniant sub dispositione Hominis directa *ad Legitime natos.* Quum enim in his terminis qualitas legitimitatis tanquam proprie, et vere requisita tempore nativitatis, praedicari nequeat de Legitimatis per subsequens Matrimonium, qui nonnisi per quamdam juris fictionem habentur pro legitimis usque ab initio; hinc est quod legitimati per subsequens Matrimonium venire nequeunt sub dicta dispositione ad legitime natos directa; Marend. *controv. jur. lib.* 17. *cap.* 22. *num.* 18. et rursus *lib.* 24. *c.* 5. *num.* 34. Peregrin. *de Fideicom. art.* 24. *a n.* 25. *ad plur. seq.* Fajard. *de Legitim. per subsequens Matrim. membr.* 4. *n.* 337. Torr. *de majorat. Ital. tom.* 1. *cap.* 29. §. 9. *a num.* 95. *ad seq.* Rot. *in Romana Immissionis* 21. *Junii* 1726. §. *Recedere, coram bon. men. Crispol. et in Romana Salviani* 8. *Maji* 1728. §. *Ut igitur cor. clar. mem. Calcagnin.*

Legitimati per subsequens Matrimonium quoad 155
omnes juris effectus exaequati sunt vere legitimis in his, quae proveniunt, vel a providentia ipsius Legis, vel ab Hominis dispositione Legi tamen conformi, nequaquam vero in his, quae dependent a dispositione Hominis, quae a Lege recedendo unice ad vere legitimos directa est, quum in his prout in aliis materiis dispositio Hominis faciat cessare dispositionem Legis, ut ex mox allegatis optime prae ceteris disserit Rot. *in Romana Immissionis* 21. *Jun.* 1726. §. *Siquidem, plur. seq. cor. bon. mem. Crispolto.*

Non incongrue hic quaeritur, an quae a statu- 156
tis proveniunt, attribui debeant Legis providentiae, ita ut ad ea indiscriminatim admittendi sint Legitimati per subsequens Matrimonium?

Si sermo sit de statutis conditis a Communi- 157
tate, sive Ecclesiastica, sive Laicali superiorem recognoscente, non Legis sed Hominis providentiae attribui debent, quae ab ipsis proveniunt, nam ea nequeunt legibus accenseri, obligantque non uti Leges, sed uti pacta; Huber. *in Praelect. Jur. Roman. et Hodiern. part.* 2. *lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 11. Strauch. *ad jus. Justin. dissert.* 1. *thes.* 9. Stryk. *juridic. dis. t.* 5. *disp.* 11. *cap.* 1. *a num.* 7. *ad plur. seq.* Ziegler. *de Jurib. majest. lib.* 1. *cap.* 4. §. 16. Atque hinc nequeunt Legitimati per subsequens Matrimonium indiscriminatim admitti ad ea, quae proveniunt a statutis; Eo vel maxime quod Legitimati per subsequens Matrimonium pro vere legitimis habeantur, quoad ea dumtaxat, quae proveniunt a jure communi; *Add. ad* Zoes. *in Codic. lib.* 5. *tit.* 27. *l. F.* Fajard *de Legitim. per subsequens Matrim. membr.* 4. *num.* 302.

ADDIMENTA NOVISSIMA AUCTORIS

Quis fuerit filius Viduae Civitatis Naim a Chri- 158
sto e mortuis revocatus, tradit inter alios eruditissimus Clericatus parte prima *delle Spighe raccolte,* italico idiomate edita, dicens, quod vocabatur *Maternus*, aetatis viginti circiter annorum, dives, et nobilis, lubricam vitam ducens cum Maria Magdalena tunc in dicta Civitate Naim commorante, solo milliario a suo Castro Magdalo distante: *Et erat mulier in Naim molliens virum ex mollitie pestis alliciendo ad libidinem*, ut tradit

Victor Antiochenus, relatus ab Alberto Magno *cap.7. in Lucam.* Mortuo, Deo sic disponente, Materno, et a Christo in vitam restituto; is Magdalenam monuit de visis horrendis suppliciis, quibus torquentur peccatores, ipsam serio exhortans ad poenitentiam de peccatis commissis, et ad omnimodam conversionem, ut et ipse decreverat, et facto jam caeperat. Magdalena monitis, et exhortationibus *Materni* obtemperans, illico penitus contrita convolavit ad pedes Jesu Christi existentis in eadem civitate, et ad mensam accumbentis in domo Pharisaei: « Et ecce mulier, quae erat » in Civitate peccatrix, ut cognovit, quod accu» buisset in domo Pharisei, attullit alabastrum » unguenti, et stans retro secus pedes ejus, la» crymis caepit rigare pedes ejus, et capillis ca» pitis sui tergebat, et osculabatur pedes ejus, » et unguento ungebat. » *Luc. cap.* 7. 17. Et exinde uterque ad meliorem frugem vere conversi, fidelissimi sequaces facti sunt Jesu Christi, ut et fecit vidua Materni mater facta discipula, et sectatrix Deiparae Virginis, ut notat laudatus Albertus Magnus *in cit. cap. 7. Luc.* Tandem post passionem, mortem, Resurrectionem, et Ascensionem Domini Nostri Jesu Christi a D. Petro Apostolo una cum Eucherio, et Valerio, ordinatus Maternus Episcopus, et ad convertendos Tungrenses, Colonienses, et Trevirenses, aliosque finitimos populos missus, sanctissime obiit Treviris Episcopus, et ejus festum colitur die 14. Septembris. (*)

(*) Haec historia, si vera foret, quaestionem illam perantiquam, et perobscuram solveret de muliere, quam D. Lucas peccatricem adpellat. Verum quum de illa nondum liqueat (nec unquam liquebit, ait Ant. Sandini in Histor. Familiae Sacrae cap. x.) haec ab auctore nostro proposita pura puta, fabella credenda est. Alia etiam falsitatis argumenta occurrent, si auctores, qui de S. Materno scripserunt, consulas. (*Nota ex edit. Rom.*)

FISCUS

VIDE VERB. *POENA* ART. 2. NUM. 7.

FORNICATIO

VIDE VERB. *LUXURIA* A NUM. 3. AD 9. ET VERB: *POENA* ART. 2. NUM. 102. 103.

FORTITUDO

VIDE VERB. *VIRTUS* NUM. 120.

FORUM, SEU FORUS

SUMMARIUM

1. Nomen Fori varias habet significationes. — 2. Forum in neutro genere, unde veniat, et pro quo accipiatur? *ad num.* 3. — 4. Forus in masculino genere quid sit? — 5. ad 6. Forus competens qui sit. — 7. Reus coram incompetente Judice conventus impune non comparet. — 8. Orta quaestione de competentia Fori inter Judicem Ecclesiasticum, et Laicum, debet cognoscere Ecclesiasticus. — 9. Plurimi sunt modi generaliter loquendo sortiendi Forum. — 10. At modi ordinarii, et speciales sortiendi Forum sunt quatuor. — 11. ad 14. Primus est ratione delicti. — 15. ad 16. Secundus est ratione contractus. — 17. ad 21. Exceptione. — 22. ad 28. Tertius est ratione domicilii. — 29. ad 30. Quartus est ratione rei, de qua contenditur. — 31. ad 32. Praeterea etiam ratione communis Patriae, vel communis Superioris in Romana Curia. — 33. Fori privilegio quinam gaudeant? *remissive.* — 34. Per privilegium fori quid intelligitur? — 35. Hoc fori privilegio gaudet Clericus non obstante Irregularitate contracta ob homicidium. — 36. Etiamsi Clericus non habeat requisita Sacr. Concil. Trid. remittendus est Episcopo illum repetere volenti. — 37. Clericus gaudet privilegio fori quoad Personam, etiamsi post delictum, et processum Clericatum assumpserit. — 38. Clericus successor Laici non ligatur instantia inchoata coram Judice Laico. — 39. Clericus provocans fratrem Laicum divisionem convenire debet coram Judice Laico uti Judice Rei conventi. — 40. Clericus laudatus non potest declinare forum Judicis Laici, quando sententia dirigitur contra Laicum laudantem, secus si dirigatur contra Clericum laudatum. — 41. Filius legitimus Clerici ante Clericatum susceptus, gaudet privilegio fori durante vita Patris. — 42. Et licet gaudeat privilegio fori, non ideo est incapax officiorum Communitatis. — 43. Verum filii Clericorum non gaudent privilegio fori post mortem Patris. — 44. Filius Clerici Graeci, quatenus sit legitimus vivente Patre gaudere debet privilegio fori. — 45. Filii Graecorum ritus Graeci redeuntes ad convivendum cum Matribus Viduis gaudere debent privilegio fori. — 46. Fori privilegio gaudet ille, cui reservata fuit pensio Ecclesiastica. — 47. Etiamsi non incedat in Habitu et Tonsura. — 48. Fori privilegio gaudent Protonotarii Honorarii, etiamsi Ecclesiae non inserviant, nec servitio alicujus Ecclesiae adscripti sint, dummodo in habitu Clerici incedant. — 49. Fori privilegio gaudet de praestanti Laicus pro tempore, quo fuit Clericus. — 50. Fori privilegio gaudet Clericus, qui ante carcerationem reassum-

psérat habitum. — 51. Equites Regulares quorumcumque Ordinum Militarium gaudent fori privilegio — 52. Fori privilegio non gaudent illi, qui in accendendis lampadibus, et aperiendis Ecclesiae portis deserviunt. — 53. Filius Cancellarii Curiae Episcopalis non gaudet privilegio fori. — 54. Filius Titii quondam Fiscalis Curiae Episcopalis non gaudet privilegio fori. — 55. Filius, seu Nepos subafflictuarii bonorum Mensae Episcopalis non gaudet privilegio fori. — 56. Filii Colonorum Ecclesiasticorum, etiamsi sint partiarii non gaudent privilegio fori —57. Attamen filii Colonorum partiariorum Mensae Episcopalis, et alii de eorum Familia habitantes cum eisdem Colonis, et bona ejusdem mensae colentes, gaudent privilegio fori, prout gaudent ipsi Coloni. —58. Saepe per *Forum* intelligitur *Judicium*, *Jurisdictio*, *Potestas*.—59. Causa mixti fori quae dicatur.—61. Punitus ab uno Judice super crimine mixti fori, non potest amplius regulariter accusari, et puniri in altero foro. — 62. Forum aliud dicitur externum, seu *Forum Fori*, et aliud internum, seu *Forum poli*, vel *conscientiae* et quid sit utrumque? — 63. Forum internum aliud dicitur *Poenitentiae*, et aliud *non Poenitentiae*, et quod sit utrumque, et in quo differunt? — 64. Forum contentiosum unde dictum, et quando aliqua res dicatur ad ipsum deducta? — 65. Quomodo Forum Ecclesiasticum sit competens — 66. 69. Quando causae civiles deduci possit ad Forum Ecclesiasticum— 70. Causae Ecclesiasticae civiles. — 71. criminales. — 72. Mixtae—73. 77. Quae personae Foro Ecclesiastico subjiciantur in causis civilibus. — 78. Fori privilegium est immutabile. — 79. Forum Ecclesiasticum est praeferendum. — 80. 81. Quando Clerici gaudeant Fori privilegio. — 82. 83. Quando hoc privilegium in causis criminalibus amittant.

1 Nomen Fori varias habet significationes, aliquando enim in masculino, et aliquando in
2 neutro genere ponitur. Forum in neutro genere venit a *Ferendo*, sic dictum ab eo, quod controversiae, et res venales illuc ferantur; M. Varro *l.* 1. *de lingua latina;* Calvin. *in Magno Lexico* verb. *Forum neutri generis*. Sic dicitur Forum Boarium, Piscarium, in quo boves, vel Pisces veneunt; Calvin. *loc. cit.* verb. *Forum Boa*
3 *rium*. Forum in neutro genere magis proprie accipitur pro districtu, seu Territorio cujusque Judicis, intra quod in facinorosos animadvertere potest; *l Pupillus* §.*Territorium*, *ff. de verb. signific.* et post Hostiens. notat Abbas *ad Rubr. de Foro*
4 *competenti*, et alii passim. Forus in masculino genere describitur, *quod sit exercendarum litium locus a Fando dictus, sive a Foroneo Rege, qui primus Graecis legem dedit*. Sic ad litteram in *cap. Forus* 10. *de verb. signific.* Alio nomine dicitur Tribunal, *ut l.* 1. *ff. de Judiciis*. Item Auditorium, *l. contra Pupillum*, *ff. de Re judicat.*
5 Forus competens idem est, ac Tribunal Judicis, cujus Jurisdictioni Reus, qui convenitur, subjectus existit. Notanter autem haec Definitio Fori competentis ponitur in ordine ad Reum, quia generale est ut Actor Forum s.qnatur Rei; *cap. Si Clericus* 5. *de Judice compet.* ibi: *Cum Actor Forum Rei sequi debeat;* et *cap. Cum sit* 8. *eod.* ibi: *Cum sit generale, ut Actor Forum Rsi se-*
6 *quatur*, et *l. ultim. Cod. Ubi in rem actio etc.* Si Reus habet multiplicem Forum, in electione Actoris est eum, in quo maluerit, foro convenire; Glossa *in cap. Delicti* 17. *de Foro competent. vers. Ubi Domicilium ;* et *l. ult. Cod. Ubi in rem actio etc.* id Probans *in l.* 2. §. *Plane, si perfecta, ff. de judiciis*, et sic communis Canonistarum, ut testatur, et tenet Fagn. *in c. Licet* 20. *de foro compet.*
7 *num.* 41. Reus coram incompetente Judice conventus, impune non comparet opponendo exceptionem fori dummodo, tamen haec exceptio proponatur statim ab initio ante litis ingressum, ne reo sciente, et connivente procedatur ad alia, et sic videatur is in talem Judicem consensisse, ejusque personam approbasse, ac jurisdictionem prorogasse; *l. Consensisse* §. 1. *ff. de judiciis*, et patet hoc *in l. ultim. Cod. de exceptionibus*, et amplius declarat Glossa *in cap. Exceptionem, vers. In dilatoriis, de exceptionibus*, et Abbas *ib. n.*11. et alii.

Orta quaestione de competentia fori inter Ju- 8
dicem Ecclesiasticum, et Laicum, debet cognoscere Ecclesiasticus; sic habetur expresse *in cap. Si Judex* 12. *de sentent. excommun. in* 6. Ubi Bonifacius VIII. loquendo de malefactore, qui captus a Judice saeculari dicit se esse Clericum, decidit aperte, et absolute, quod tunc cognitio hujus causae spectat ad Judicem Ecclesiasticum, vocato tamen Judice saeculari, ibi: » Si Judex Laicus » malefactorem captum detineat, et is se Clericum dicens ad Curiam Ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tamquam suum Clericum, repetat a Judice ipsum inficiante Clericum, ac ob hoc minime remittendum, dubitationis hujusmodi, an scilicet sit, qui repetitur, Clericus, ad Judicem Ecclesiasticum (quia » de re Ecclesiastica, et spirituali, vocato tamen » Judice saeculari, vel alio, cui interest) cognitio pertinebit. » Ob quem textum adeo clarum datam conclusionem tenuit Rota *dec.* 3. *alias* 202. *tit. de sentent. excommun. in novis;* et tenent Canonistae communiter cum Glossa *ibid. in princ.* ubi dicit, *quod talis Pontificia decisio est expediens, et utilis valde, et saepissime practicatur;* et Covarruvias *Pradict. Quaest. cap.* 33. *circa init.* recte monet, quod sit semper prae oculis habenda, ut Felinus *in cap. Pastoralis num.* 4. *de Rescript.* advertit Lectorem, ut hujus numquam sit oblitus; et sic Barbosa *in cit. cap. Si Judex n.* 3. Sperell. *dec.* 8. *Fori Ecclesiastici num.* 23. *et dec.* 24. *num.* 59 allegans alios; Julius Clarus *lib.* 5. *Practic. crimin.* §. *fin. quaest.* 36. *num.* 21. Farinacius *in appendice de Immunit. Eccles. num.* 267. *et lib.* 1. *Praxis criminal. quaest. num.* 33. citans plurimos alios; Jason. *in l. Ex quacumque num.* 19. *ff. Si quis in Jus vocatus etc.* post Anton. de Butrio *in cap. Caeterum col.* 4. *de Jud.* et Joan. de Imola

ibid. subjungens, quod hoc communiter tenetur.

9 Quamvis sint plurimi modi sortiendi Forum, quorum multos enumerant *in cap. Licet* 20. *de foro compet.* Hostiens. *num.* 3. Joan. Andr. *n.* 2. et Fagnan. *n.* 27. et ad sexaginta duos recenset

10 Speculator *in tit. competent. Judic.* §. 1. Tamen modi ordinarii, seu speciales sortiendi forum, sunt quatuor, qui expresse enumerantur a Gregorio IX. *in d. cap. Licet.* 20. *de Foro competent.* ibi: Ratione delicti, seu contractus, aut domici- » lii, sive rei, de qua contra possessorem causa » movetur, forum regulariter quis sortitur. »

11 Primus igitur modus specialis sortiendi forum est ratione delicti, in cujus enim Territorio quis delinquit, ejus jurisdictioni subjicitur, licet alias ei subjectus non sit; *cap. Postulasti* 14. *et cap. Licet* 20. *de foro competent. c. De illis* 1. *de Raptoribus et cap. Placuit* 6. *qu.* 3. *et Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet,* ubi sic expresse habetur: *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus sit, illic etiam Juri subjaceat.*

12 Delinquens, si adhuc est in loco delicti, tam respectu Personae, quam respectu bonorum etiam alibi existentium, est de jurisdictione Judicis illius loci, in quo delictum fuit commissum, dummodo executio sententiae, quod ad bona alibi existentia, fiat a Judice, in cujus Territorio bona condemnati existunt. Sic clare deducitur *ex cap. Postulasti* 14. *de foro competent.* ubi decisum habetur, quod, quando Clericus habet Beneficium in una Dioecesi, in alia vero delinquit committendo crimen dignum privatione Beneficii, tunc Episcopus Dioecesis, in qua delinquit, sententiam pronunciet super Clericum privando ipsum Beneficio, et executio talis latae sententiae quoad privationem Beneficii fiat ab Episcopo, in cujus Dioecesi Beneficium existit, ibi: « Respondemus, » quod per Episcopum, in cujus Dioecesi deli- » quit, sententia promulgari poterit in eumdem, » sed ab eo, in cujus Dioecesi Beneficium obti- » net, erit quoad illud executio facienda. » Et sic textum istum intelligit Glossa *ibid.* verb. *Executio facienda* praecisis his verbis: *Et sic ille Episcopus, cui subest illa Ecclesia istius Clerici, privabit illum per sententiam ab alio Episcopo latam,* quam sequuntur Speculator *tit. de executione sententiae,* §. *Nunc dicendum num.* 13. verb. *Item facit,* Abbas *in cit. cap. Postulasti num.* 7. Reiffenst. *lib.* 2. *decretal. tit.* 2. *num.* 48. *et sequent.* et alii passim: Atque idem decisum habetur de simili *in cap. Romana* 1. *de foro competent. in* 6. §. *Contrahentes,* ubi unus Episcopus decernit missionem faciendam in bona, quae reus contumax in alia etiam Dioecesi obtinet, quam deinde ad illius requisitionem alter Episcopus exequitur.

13 Si delictum sit inchoatum in Territorio unius Judicis, et finitum, seu, consummatum in Territorio alterius, ut si quis existens in Territorio Alexandrino explodat sclopum, et occidat hominem existentem in Territorio Dertonensi, probabilius est, quod tunc tam Judex Alexandrinus, quam Dertonensis possit contra Reum procedere et si concurrant, detur locus praeventioni; Ita Abbas *in cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 25. Joan. Andr. *in cap. in obscuris num.* 5. §. *solutio, de Reg. Juris in* 6. Farinacius *tom.* 1. *criminal. l.* 1. *tit.* 1. *quaest.* 7. *num.* 46. allegans plures alios, et inquiens, quod haec sit veritas; Reiffenst. *lib.* 2. *Decretal. tit.* 2. *num.* 75. *et* 78. Julius Clarus *lib.* 5. *Criminalem* §. *final quaest.* 38. *n.* 11. asserens ita communiter servari. Et ratio est, quia qui explodit sclopum ex uno Territorio, et occidat hominem existentem in alio, in utroque Territorio delinquit, et utrumque Territorium ex tali delicto laeditur, seu injuriam patitur, nam etiam ille jam noxius est, qui mittit langeas, et sagittas in mortem; *cap. Sicut noxius est* 1. *de praesumptionib.* ibi: *Sicut noxius est, qui mittit langeas, et sagittas in mortem etc.* adeoque, ne crimina maneant impunita, merito utrique Judici tribuitur jurisdictio in solidum. Fateor tamen, 14
quod probabile etiam est, quod solus ille sit competens Judex, in cujus Territorio consummatum est delictum, et nullatenus ille, in cujus Territorio est inchoatum; Sic tenent Bartolus *in l. Libellorum n.* 7. *ff. de accusat.* Felinus *in d. cap. Licet* 20. *num.* 14. Aretinus *ibid. num.* 7. quorum sententiam approbat Fagnan. *ib. num.* 3. ac probabilem censet Pirhing *lib.* 2. *Decretal. tit.* 2. *n.* 28.

Secundus modus specialis sortiendi Forum est 15
ratione Contractus, ut si quis in alieno Territorio per se, aut per alium contrahat, vel contraxisse fingatur, eo quod in tali loco sese soluturum promiserit, possit ibidem super tali contractu conveniri; etiamsi domicilium ibi non habeat, *cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. l. Heres absens, et l. Omnem obligationem, ff. de judiciis.* Contractus tamen non accipitur hic stricte, prout 16
esse dicitur ultro, citroque obligatorius, ut emptio, venditio, societas, juxta textum *in l. Labeo, ff. de verb. signific.* sed latissime pro omni eo, quod obligationem inducit, etiamsi obligatio nascatur ex parte unius tantum; *ut in l. omnem obligationem, ff. de judiciis, et l. Heres absens, ff. eod.* et secundum Glossam *in cit. cap. Licet vers. Ratione contractus,* Abbat. *ibid. num.* 29. Hostiens. *ibid. num.* 4. Butr. *ib. num.* 11. Fagnan. *num.* 5.

Dantur tamen plures casus, in quibus contra- 17
hentes nequeunt conveniri in loco contractus. Primo, quando inter partes contrahentes conventum fuit, ut non in loco contractus, sed alibi v. g. in loco domicilii teneantur respondere, si forsan in posterum lis oriri contingat super talem contractum, prout limitatur *cit. l. Heres absens* §. *Proinde, ff. de judiciis.* Ut enim statuitur *in Re-*

gula 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione le-*
18 *gem accipere dignoscuntur.* Secundo, quando quis
tamquam Advena, et Viator contrahit in aliquo
loco mox inde discessurus, et hoc scitur ab altera
parte contrahente, tunc enim non tenetur ibi re-
spondere nisi voluerit, sed habet jus revocandi
domum, seu ad forum sui domicilii; *cit. l. Haeres
absens* §. *Proinde*, *ff. de judiciis*, ubi datur haec
ratio, quia *durissimum est quotquot locis quis na-
vigans, vel iter faciens delatus est, tot locis se defen-
dere.* Sic enim a suscepto itinere, aliisque nego-
tiis suis magno cum damno posset saepe saepius
19 impediri. Hoc autem est intelligendum de vero
Advena, seu Viatore, qui habet alibi certum do-
micilium, non vero de Vagabundis per mundum
nullibi certum domicilium habentibus, quia isti
possunt conveniri, non solum in loco contractus,
sed ubicumque reperiantur, nec alioquin Credi-
tores jus suum perdant: Glossa marginalis *in c.
Licet* 20. *de foro competent. vers. aut domicilii*, et
Glossa *in l. Haeres absens* §. *Proinde verb. debebit*,
ff. de judiciis, quam Glossam sequitur Bartolus
ibidem §. *Quaero quid si Debitor*, Joan. Andr. *in
cit. cap. Licet* 20. *de foro competent. num.* 11. Fagn.
ibid. num. 26. Felin. *ibid. num.* 20. Pirbing. *lib.* 2.
Decr. tit. 2. *num.* 15. Reiffenstuel *ibid. num.* 46.
et 87. Sanchez *lib.* 3. *de Matrimon. disp.* 25. *num.*
5. et alii passim. Et id desumitur *ex l.* 1. *Cod.
Ubi quis de Curiali etc. et l.* 1. *Cod. Ubi de crimin.
agi oport* juncta Glossa *ibid. in verb. Reperiuntur*
de talibus Vagabundis illud vulgatum allegante:
20 *Ubi te invenero, ibi te judicabo*: Tertio, quando
agitur de contractu dotis, quia pro hoc contra-
ctu, istud habetur speciale, quod non ispiciatur
locus contractus, seu in quo instrumentum dotis
factum est, sed locus, ubi vir habet domicilium
et in cujus domicilium etiam ipsa mulier per con-
ditionem Matrimonii est itura, eo quod sequatur
forum mariti; *l. Exigere* 65. *ff. de judicis*, et ibi
21 Glossa, et Doctores communiter. Excipe tamen,
nisi partes contrahentes aliter inter se convene-
rint juxta Regulam 85. *Juris in* 6. traditam *supra
num.* 17.

22 Tertius modus specialis fortiendi forum est
ratione domicilii; *cap. Ex parte* 15. *et cap. Licet*
20. *de foro compet. et l. Cives, de Incolis lib.* 10.
et hic proprie dicitur verus, et naturalis forus,
ut tradunt in *d. cap. Licet* Innoc. *num.* 3. Butr.
num. 16. Felin. *num.* 23. Fagn. *num.* 9. et alii
23 passim. Hinc appellatione *suae Dioecesis* in dubio
intelligitur Dioecesis domicilii, seu habitationis,
non autem originis, vel alia; Glossa singularis
in c. Statutum verb. Unum dictam, de Rescript. in
6. asserens sic servari in Curia Romana; Felin
in cit. cap. Licet 20. *de foro compet. num.* 22. citans
alios; Fagnan. *ibid. num.* 10. Compostell. *in cap.
Nonnulli in* 4. Glossa *de Rescript.* Speculat. *in tit.
cit.* §. 1. *circa princ.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 25.
et alii. Sic etiam appellatione *subditi*, seu *subjecti* 24
in dubio venit duntaxat *subditus*, vel *subjectus* ra-
tione domicilii; *arg. l. Cives, Cod. de Incolis lib.*
10. et sic Glossa *in cap. Nuper, verb. Absolutio de
sentet. Excomm.* et Glossa *in Clement.* 1. *verb. sub-
ditus, de foro compet.* quam ibi omnes sequuntur,
teste Fagn. *in cit. cap. Licet n.* 10.

In foro domicilii, potest quis conveniri etiam 25
pro delictis alibi commissis; *l. Sciens, Authent.
Quae in provincia, Cod. Ubi de crimin. agi oportet;*
ac pro contractibus alibi gestis; *cap. Delicti* 17.
de foro compet. et super rebus alibi sitis; *l. ultim.
Cod. de praescript. long. temp.* Et sic tenent Abbas
in cap. Si quis Clericus 1. *n.* 6. *in cap. Cum con-
tingat* 13. *et cap. Licet* 20. *num.* 38. *de foro compet.*
Felin. *in cit. cap. Licet num.* 23. Fagn. *ibid. num.*
13. Reiffenst. *loc. cit. n.* 28. et alii. Judex domi- 26
cilii potest procedere contra subditum, nedum
praesentem, sed etiam absentem, et ubicumque
existentem; nam potest ab ipso citari quoad om-
nes effectus, scilicet ut procedat contra eum, vel
ad missionem in possessionem, vel ad condemna-
tionem, si status causae patiatur, quia ubicum-
que sit, ejus subditus remanet, et citatio decerni-
tur in proprio Territorio ipsius Judicis, licet
nuntius exequatur extra Territorium; nam actus
nuntii citationem exequentis, ut citatus futurae li-
tis notitiam habere possit, est nudum duntaxat
ministerium executionis, et non actus jurisdictio-
nis, et ideo potest exerceri extra Territorium, ut
notatur *in cap. Novit, de offic. Legati, et in cap.
Romana* §. *Contrahentes, de foro competenti in* 6.
*et in l. omnes, verb. Verum si appar. Cod. de Episc.
et Cler.* et tenent Hostiens. et Joan. Andr. *in cap.*
7. *de raptor.* Abbas *in cit. cap. Licet* 20. *de foro
competent.* Fagnan. *ibid. num.* 12. Reiffenstuel. *loc.
cit. num.* 30. et alii.

Habens domicilium habitationis aequaliter in 27
duobus locis, eo quod utrobique aequaliter per
anni decursum commoretur, tunc in utroque loco
censetur sortiri forum, et utrobique potest con-
veniri; Colligitur *ex cap. Ex part.* 15. *de foro
compet.* et tenent Glossa *ib. verb. Andegavensi*,
Abbas *ib. num.* 8. et alii passim Doctores, teste
Reiffenstuel *loc. cit. num.* 42. et concordat textus
in l. Labeo, et l. Assumpto §. *fin. ff. Ad municipa-
lem.* Mutatio domicilii non perimit instantiam co- 28
ram Judice illius domicilii jam coeptam, textu
expresso *in cap. Proposuisti* 19. *de foro compet.* ibi:
« Proposuisti nobis, quod quidam subditus tuus
» ad petitionem cujusdam adversarii sui a te le-
» gitime citatus ad causam, quia postmodum ju-
» risdictionis alterius esse carpit, tuum intendit
» judicium declinare. Porro tuae prudentiae du-
» bium esse non credimus, quod is in praedicta
» causa jus revocandi forum non habet quasi ab
» alio jam praeventus. » Unde clare patet ex
textu, quod legitime citatus coram hujusmodi

Judice citante causam prosequi debet, non obstante quod post citationem mutaverit domicilium: *Communis.*

29 Quartus modus specialis sortiendi forum est ratione rei, de qua contenditur. Unde coram illo Judice, in cujus territorio res litigiosa existit, vel illius possessio habetur, potest quis conveniri, textu expresso *in cap. Licet* 20. *de foro compet.* ibi: *Ratione.... rei, de qua contra possessorem causa movetur.... forum regulariter quis sortitur*, et concordat *cap. Sane* 3. *eod. et l.* 1. *cum seq.*

30 *Cod. Ubi in rem actio.* Et hoc procedit, sive res sit immobilis, sive mobilis, *l. Quod legatur* §. *Si autem*, *ff. de foro compet.* et *l. ult. Cod. Ubi in rem actio* Ita Glossa *in cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. verb. contra possessorem*, Innocent. *ib. num.* 1. *Hostiens. nu* 5. Fagnan. *ibid. num.* 20. et alii passim.

31 Praeter quatuor supra recensitos speciales modos sortiendi forum; datur quoque alius modus generalis sortiendi forum, videlicet ratione communis Superioris in Romana Curia. Roma enim communis est Patria; *l. Roma, ff. Ad municip.* et Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum Mater est et Magistra; *cap. Licet* 20. *de foro compet.* et Papa est Judex ordinarius singulorum; *cap. Cuncta per mundum* 9. *q.* 3. Unde quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus potest super Ecclesiasticis, ac spiritualibus causis conveniri coram Summo Pontifice, seu in Curia Romana, ibique conventus non habet jus declinandi forum, licet ibi non delinquat, nec contrahat, nec habeat domicilium, seu possessionem alicujus rei; *Est communis*, et est sic expresse decisum *in cap. Licet* 20. *de foro compet.* ibi: « Licet ratione delicti, » seu contractus, aut domicili, sive rei, de qua » contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester » apud Sedem Apostolicam conventus non fuerit. » Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem, et Magistra, rite compelli potuit, ut ibi » suis adversariis responderet. » Papa enim, ut jam fuit dictum, est Judex ordinarius singulorum; *cit. cap. Cuncta per mundum* 9. *q.* 3. et totus mundus est sibi Territorium quo ad causas spirituales, ut patet ex auctoritate per Christum sibi demandata *Matth.* 6. ibi: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in Coelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in Coelis*, et concordat *cap. Duo sunt* 10. *et cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. *et cap. Solitae, de majorit et obedient.* cum similibus.

32 Neque dispositioni dictae Decretalis *in cap. Licet*, qua deciditur, ut quilibet in Romana Curia conveniri possit super Ecclesiasticis, et spiritualibus causis, fuit quidpiam derogatum per Conc. Trid. *sess.* 24. *c.* 20. *de reform.* quamvis ibi statuerit, quod « causae omnes ad forum Ecclesia» sticum quomodolibet pertinentes, etiamsi Be« neficiales sint, in prima instantia coram ordina» riis locorum dumtaxat cognoscantur; atque » omnino saltem infra biennium a die motae litis » terminentur. » Sub illis enim verbis: *Coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur*, non solum, ut optime respondet Fagn. *in cit. cap. Licet num.* 25. comprehenditur Ordinarius loci domicilii, sed etiam Ordinarius cujusque loci, ubi quis ex Juris Praescripto forum sortitur, sive id contingat ratione originis, vel Beneficii; *cap. Cum nullus, de temp. ordin. in* 6. sive ratione delicti, contractus, ac rei litigiosae; *cap.* 1. *de privileg. in* 6. et consequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanae Curiae, cum in ea quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus in causis Ecclesiasticis, et spiritualibus forum sortiantur, et Papa sit Ordinarius singulorum, ut dicit Glossa *final. in c. Licet* 20. *de foro competent.* et totus mundus sit ei territorium, ut jam dictum est *supra n.* 31. per Jura ibi citata.

Fori privilegio quinam gaudeant, vide verb. 33 *Clericus, art.* 2. Per privilegium fori intelligitur 34 illud, vi cujus quis exemptus est ab omni potestate, et jurisdictione fori saecularis, adeo ut non possit amplius a Judice saeculari in judicium trahi, carcerari, vel puniri, sed dumtaxat a Judice Ecclesiastico, ut colligitur *ex cap. Si imperator* 11. *dist.* 96. et sic tenet *communis Doctorum.* Hoc fori privilegio gaudet Clericus, non obstante 35 irregularitate contracta ob homicidium; *Sacr. Congreg. Immun. in Alatrina* 13. *Augusti* 1658. *lib. Decret. Rocci pag.* 112. Etiamsi Clericus non 36 habeat requisita S. Concil. Trid. remittendus est Episcopo illum repetere volenti; *Sac. Congreg. Immun. in Tudertina* 12. *Septembr.* 1645. *in lib.* 3. *Decr. Pauluc. pag.* 262. Clericus gaudet privi- 37 legio fori quoad personam, etiamsi post delictum, et processum Clericatum assumpserit; *ead. Sac. Congreg. in Regien.* 28. *Maji* 1626. *lib.* 1. *Decret. Paul. pag.* 2. *et in Januen.* 16. *Decembr.* 1642. *lib.* 3. *Decret. Paul. pag.* 191. Clericus successor 38 Laici non ligatur instantia inchoata coram Judice Laico; *ead. Sacr. Congr. in Nullius* 27. *Septembr.* 1632. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 140. *et in Hyracen.* 12. *Octob. ejusdem anni* 1632. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 142. Clericus provocans Fratrem Laicum ad 39 divisionem, convenire debet coram Judice Laico, ut Judice Rei conventi; *ead. Sacr. Congr. in Nullius* 9. *Octobris* 1635. *lib.* 2. *Dec. Vallem. pag.* 235. Clericus laudatus non potest declinare forum 40 Judicis Laici, quando sententia dirigitur contra Laicum laudantem, secus si dirigatur contra Clericum laudatum; *eadem Sac. Congreg. in Bojanen.* 4. *Septemb.* 1640. *lib.* 3. *Decr. Paul. pag.* 128.

Filius legitimus Clerici ante Clericatum susce- 41 ptus gaudet privilegio Fori durante vita Patris; *Sac. Congr. Immun. in Callien.* 18. *Martii* 1631.

42 *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 99. Et licet gaudeat pri-
vilegio fori, non ideo est incapax Officiorum
Communitatis; *ead. Sac. Congreg. in Urbinien* 13.
43 *Jun.* 1640. *lib.* 3. *Decret. Paul. pag.* 120. Verum
filii Clericorum non gaudent post mortem Patris
privilegio fori; *ead. Sacr. Congr. in Bisignan.* 28.
44 *Novemb.* 1653. *lib.* 5. *Decr. Paul. pag.* 24. Filius
Clerici Graeci, quatenus sit legitimus, vivente
Patre, gaudere debet privilegio fori, *ead. Sacr.
Congr. in Hydruntina* 29. *Septemb.* 1624. *lib Scri-
pturarum vet. pag.* 39. et *in Cassanen.* 21. *Mart.*
45 1645. *lib.* 3. *Decr. Paul. pag.* 247. Filii Graeco-
rum Ritus Graeci redeuntes ad convivendum cum
Matribus Viduis gaudere debent privilegio Fori;
ead. S. Cong. in Nullius S. Mariae del patire 15.
46 *Maji* 1628. *lib.* 2. *Decret. Altoviti pag.* 1546. Fori
privilegio gaudet ille, cui reservata fuit pensio
Ecclesiastica, cum ad hunc effectum pensionem
obtinens habeatur pro Clerico; *Sac. Congr. Conc.
teste Didaco Narbona de aetate ad humanos actus
requis. ann.* 14. *q.* 59. *num.* 10. et Armendar. *in
addit. ad recop. legum Navarrae lib.* 2. *tit.* 19. *de*
47 *Foro compet. num.* 3. *et* 7. Etiamsi non incedat in
Habitu, et Tonsura *ead. Sac. Congr. Conc.* apud
Nicol. Garciam *de Benefic. part.* 1. *cap.* 5. *n.* 70.
et novissime *ead. Sac. Cong. Conc. in Portugallien.*
10. *Apr.* 1622. apud Barbos. *de Offic. et potest.
Episcop. part.* 3. *alleg.* 57. *num.* 151. *et in summa
Apostolicar. decis. verb. Fori privilegium n.* 7.
48 Fori privilegio gaudent Protbonotarii Hono-
rarii, etiamsi Ecclesiae non inserviant; *Sacr.
Congr. Conc. sub die* 9. *Jul.* 1626. nec servitio
alicujus Ecclesiae adscripti sint, dummodo in ha-
bitu Clericali incedant: *ead. Sac. Congreg. in To-
letana* 27. *Mart.* 1632. quam refert Bonfadin. *in*
49 *Thesauro Ecclesiast. dec. resolut.* 17. *n.* 20. Fori
privilegio gaudet de praesenti Laicus pro tempo-
re, quo fuit Clericus; *Sacr. Congr. Immun. in
Nullius Garopoli* 9. *Septemb.* 1631. teste Bonfadin.
50 *dict. resol.* 17. *num.* 25. Fori privilegio gaudet
Clericus, qui ante carcerationem reassumpserat
habitum; *Sacr. Congr Immun. in Rossanen* 18.
Mart. 1631. apud Bonfad. *dict. resol.* 17. *num.* 24.
51 Equites Regulares quorumcumque Ordinum Mi-
litarium gaudent Fori privilegio; *Sacr. Congr.
Immun. in Assisiens de Mense Decembris* 1627.
in qua annuente Sanctissimo mandavit Placidum
Beutium Equitem Christi ad Forum Ecclesiasti-
cum esse remittendum, de qua meminit Sperell.
dec 2. *num.* 120. *Ead. Sacr. Congr. in Mantuana*
25. *Septemb.* 1617. censuit Equitem Religionis
Constantinianae inquisitum, et carceratum a Mi-
nistris Ducalibus consignari Episcopo Mantuano
una cum originali processu facto, quamvis nullo,
qui ut delegatus causam cognoscat, audito Procu-
ratore Ducali, et facta consignatione, ut supra,
mandavit, quod Dux absolveretur, et omnes com-
plices ab Episcopo, apud Sperell. *dec.* 2. *num.*
120. Barbos. *in Summa Apostol. dec. verb. Eques
Regularis, n.* 4.
Fori privilegio non gaudent illi, qui in accen- 52
dendis lampadibus, et aperiendis Ecclesiae portis
deserviunt; *Sacr. Congr. Episcop. et Regul. sub
die* 28. *Januar.* 1603. apud Barb. *in Summa
Apostolic. decis. verb. Fori privilegium num.* 19.
Filius Cancellarii Curiae Episcopalis non gaudet 53
privilegio Fori; *Sacr. Congr. Immun. in Interamnen.*
1. *Februar.* 1661. *lib. decr. Rocci pag.* 213. Filius 54
Titii quondam Fiscalis Curiae Episcopalis non
gaudet privilegio Fori; *ead. Sac. Congr. Immun.
in Balneoreg.* 8. *Apr.* 1642. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.*
172. Filius, seu Nepos subaffictuarii bonorum 55
mensae Episcopalis non gaudet privilegio Fori;
ead. Sac Congreg. Immun. in Ravennat. 28. *Januar.*
1618. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 2146. Filii Colono- 56
rum Ecclesiasticorum, etiamsi sint partiarii, non
gaudent privilegio Fori, *ead. Sac. Congr. Immun.
in S. Agathae Gothorum* 4. *Jun.* 1630. *lib.* 2. *dec.
Paul. pag.* 41. Attamen Filii Colonorum Partia- 57
riorum Mensae Episcopalis, et alii de eorum Fa-
milia inhabitantes cum eisdem Colonis, et bona
ejusdem Mensae colentes, gaudent privilegio
Fori; prout gaudent ipsi Coloni; *ead. Sac. Congr.
Immun. in Urbevetana* 6. *Mart.* 1635. *l.* 2. *decr.
Paul. pag.* 222. *in Civitatis Ducalis* 13. *Jul.* 1638.
l. 3. *decr. Paul. p.* 65. *in Interamnen.* 16. *Julii*
1641. *d. lib. pag.* 151. *in Anagnina* 27. *Dec.* 1679.
decr. lib. 2. *Altov. pag.* 1000.
Pro complemento verbi *Fori* notandum, quod 58
saepe per *Forum* intelligitur *Judicium, Jurisdictio,
Potestas.* Et in hoc sensu dicitur, quod aliqua
causa pertineat ad Forum Ecclesiasticum, si per-
tineat ad Judicium, Jurisdictionem, seu potesta-
tem Ecclesiasticam, et quod aliqua spectet ad
Forum saeculare, si pertineat ad Judicium, Ju-
risdictionem, et Potestatem saecularem, et quod
aliqua sit mixti Fori, si pertineat ad utramque
Jurisdictionem, seu potestatem. Causa mixti Fori 59
dicitur illa, quae in utroque Foro tam Ecclesia-
stico, quam Laicali tractari potest, ita ut detur
locus praeventioni. Sic colligitur *ex cap. Sunt
quaedam* 23. *qu.* 5. *et c.* 1. *de Offic. Ordin.* ac notat
Sac. Corgreg. Immun. in Sorana 18. *Febr.* 1631.
apud Pignatell *tom.* 5. *consult.* 2. *n.* 58. Sic causa
mixti Fori est, quando persona est Saecularis, et
poena statuta est a Jure Canonico, et tunc datur
locus praeventioni; Sperell. *dec.* 9. La Croix *lib.*
4. *num.* 1412. Florentinius, Delbene, et alii. Unde 60
causa rixae secutae inter Mulieres in Ecclesia
spectat ad Gubernatorem stante praeventione rea-
li; *Sac. Congr. Immun. in Signina* 17. *Jun.* 1663.
lib. decret. Rocci pag. 196. Punitus ab uno Judice 61
super crimine mixti Fori non potest amplius re-
gulariter accusari, ac puniri in altero Foro, quia
nec Deus judicat bis in idipsum; Nahum *c.* 1. *et
cap. Sunt plures* §. *Auctoritas, de poenit. dist.* 3.

Nec de delicto unius hominis saepius quaeritur, c. de his criminibus 6. de Accusat. Simulque bona fides non patitur, ut semel exactum, iterum exigatur; Regul. 83. Juris in 6. Et sic tenent Abbas in cap. Tuae n. 5. de Procurator. et cap. cum sit generale num. 1. de foro comp. Covarruvias lib. 2. var. resol. cap. 10. num. 6. Barb. in cap. Felicis n. 38. de poenis in 6. et alii ab his citatis.

62 Forum aliud dicitur externum, sive *Forum Fori*, in quo tractantur causae in ordine ad externam gubernationem Reipublicae, sive Ecclesiasticae, sive Saecularis; et aliud internum, sive *Forum poli*, seu *Conscientiae*, quod intus in mente hominis, ubi conscientia est, exercetur; *Commu-*
63 *nis*. Forum internum aliud dicitur *Poenitentiae*, in quo aliquid geritur interveniente Sacramento Poenitentiae, sive Absolutione Sacramentali. Et aliud non Poenitentiae, in quo aliquid geritur sine Sacramento Poenitentiae, uti si aliquis extra Sacramentum absolvatur a Censura, vel Reservatione peccati. Unde ex his patet, forum *Poenitentiae*, *et Conscientiae* non esse idem. Nam Forum *Conscientiae* est quid commune Foro Sacramentali, et non Sacramentali. Forum autem Poenitentiae comprehendit solum Forum Sacramentale;
64 *Communis*. Forum contentiosum dicitur ex eo, quod in illo contendatur, seu litigetur. Unde illud dicitur deductum ad Forum contentiosum, super quo ad Judicem jam delato facta est contestatio litis; *arg. cap. Ex parte* 10. *de verbor. significat. Communis.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU

Libet paucis disserere de Foro dumtaxat Ecclesiastico competenti.

65 Forum Ecclesiasticum competens est vel ratione causarum, vel Personarum. Si ratione causae forum Ecclesiasticum fundatum est, ratio haud habetur Personarum; Christianus Michael Bohnius *de Laicis For. Eccles.*

66 Causae ad Forum Ecclesiasticum spectantes vel sunt Civiles, vel Ecclesiasticae, vel mixtae.

Causae civiles etsi regulariter ad Forum Ecclesiasticum haud pertineant, *C.* 7. *Qui filii sint legitim.* ex accidenti tamen pertinere pluribus modis ad ipsum queunt.

67 I. *Ratione peccati* circa causam civilem sub praetextu juris commissi, vel committendi, adeoque praecavendi. Quem in finem quicumque Laici denunciari possunt judicio Ecclesiastico, ut praecaveatur, ne sub praetextu juris peccatum committatur. Pone esse statutum, quod praescribens sive cum bona, sive cum mala fide tutus sit. Adversus eum, qui cum mala fide praescripti nullum in Foro saeculari suppetit remedium. At denunciari hic potest Foro Ecclesiastico ne sub praetextu juris committat peccatum. Vide alia exempla apud Felin. *in c.* 13. *num.* 5. *et seq. de Judic.* tum apud Scacc. *de Judic. lib.* 1. *c.* 53. *n.* 4. Denunciatio haec dicitur evangelica, et, ut vides, introducta est ut Judex Ecclesiasticus imploratus super quacumque causa procedere queat, si peccatum imminere videatur. Scripsit contra eam Thomasius *in dissertat. de usu practit. denunt. evangel.* At ex ipsis protestantibus ipsam tuentur Brunemann. *Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 6. §. 9. et de Jena *in tract. de denunc. evangel.*

II. *Ratione denegatae justitiae.* Si enim Judex 68
laicus suo desit officio, nec integram justitiam administret, de causa cognoscere potest Judex Ecclesiasticus, ut supplere possit defectum Judicis saecularis; *Cap.* 6. *de For. compet.* ibique Gonzal. *num.* 5. Sed an denegata justitia a Judice Ecclesiastico de causa cognoscere queat Judex laicus magna controversia est. At contrariis confutatis negativam tenent sententiam Gonzal. *in c.* 17. *fer. per. tot. de Judic.* Ansald. *de Jurisdict. par.* 3. *cap. unic. tit.* 21. aliique.

Addi III. possunt causae de omnibus, et qui- 69
buscumque negotiis, quibus juramentum accessit; *c.* 13. *de Judic. et cap.* 3. *de For. compet. in* 6.

Causae Ecclesiasticae vel sunt civiles, vel cri- 70
minales. Civilium nomine veniunt quaecumque causae de Rebus spiritualibus, vel annexis spiritualibus, inter quas jus patronatus eminet; *cap.* 3. *de Judic.* Cognoscere de iis debet Judex Ecclesiasticus, tum in petitorio, tum in possessorio si reus sit clericus; Barbos. *Jur. Eccles. univ. cap.* 39. *num.* 73. *et seq.* Wiestner. *in decretal. lib.* 2. *tit.* 12. *n.* 116. Quod si Reus sit laicus, cognoscere et de ipsis in possessorio debet Judex Ecclesiasticus, si titulus quoque edendus, vel saltem colorandus; Oliva *de For. Eccles. part.* 1. *q.* 8. *num.* 58. *et seq.* Sperell. *dec.* 8. *num.* 25.

Criminalium vero nomine veniunt Causae de 71
delictis Ecclesiasticis, ut sunt delicta Haereseos, Schismatis, Apostasiae, Simoniae etc. de quibus et Judex Ecclesiasticus debet cognoscere.

Causae mixti fori illae sunt, quae tam coram 72
Judice Laico, quam coram Judice Ecclesiastico agitari queunt, itaut operetur praeventio. Ad eas referuntur causae miserabilium personarum; *c.* 26. *de verb. signif. in fin.* licet alii contradicant *ob* 11. *de For. compet.* Confer. tamen Oliv. *de For. Eccles. part.* 3. *quaest.* 40. Item contractuum usurariorum; Werber. *de Jur. Consist. c.* 27. *sect.* 19. concubinatus, adulterii, stupri, incestus, et aliorum delictorum carnis; Tondut. *de praevent. p.* 2. *cap.* 28. tum aliorum criminum, turbationis scilicet sacrorum, violationis festorum etc.

Hactenus de Foro Ecclesiastico competente ra- 73
tione causarum. Agendum nunc de Personis, quae ei subjiciuntur in causis civilibus.

Ei subjiciuntur Clerici cujuscumque generis, 74
et ita quidem, ut nec per prorogationem volun-

tariam, tametsi juramento confirmatam, queant Judicis saecularis cognitioni se se subjicere *cap.* 12. *de For. competent.* nec reconveniri queant coram eodem Judice saeculari; *c.* 12. *eod. tit.* Caeterum quoad Clericos, qui nondum sacris ordinibus sunt initiati, *Concilium Tridentinum* ita statuit: « Fori privilegio non gaudent Clerici prima tonsura initiati, aut etiam in minoribus ordinibus constituti, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant, aut Clericalem habitum, et tonsuram deferentes alicui Ecclesiae ex mandato Episcopi inserviant, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate licentia Episcopi quasi in via ad majores ordines versentur. »

75 Extensum autem est hoc privilegium Clericocorum ad totam Familiam ipsorum. Quinam autem veniant sub Familiam Clericorum explicant Klok *vol.* 1. *consil.* 39. *num.* 45. Bruneman. *Jur. Eccl. univers. l.* 3. *c.* 1. §. 12. Illud tamen certum est, non venire Famulos conductos; Gonzal. *in cap.* 10. *n.* 3. *et seq. de Offic. Archidiac.* Barbosa *Jur. Eccles. univers. lib.* 1. *cap.* 46. §. 2. *n.* 57.

76 Item extensum est ad servos dotales Ecclesiarum; Gonzal. *in cap.* 10. *n.* 4. *de offic. Archidiac.* Stamm. *de servit. personal. l.* 11. *cap.* 7. *n.* 6. et conveniunt de hodiernis etiam servis dotalibus Ziegler. *de dot. Eccles. c.* 12. §. 39. Schilter. *in Prax. Jur. Roman. exerc.* 6. §. 74. *in fin.*

77 Et in aliquibus locis extensum est praeterea ad Scholarum Publicarum praeceptores.

78 Nota hic, quod hoc privilegium Fori est immutabile, quum Clerici, qui characterem receperunt, laicorum sortem induere nullo modo queant, sed etiam depositi vel suspensi Clerici maneant, et privilegio Fori fruantur; Gonzal. *in cap.* 10. *n.* 11. *de Judic.* Wiestner *in decretal. tit. de Poenis n.* 7. Quod si vero degradatio solemnis accessit, tum demum in laicalem conjiciuntur statum, et brachio saeculari traduntur, et privantur omni Fori privilegio; *c.* 2. *de Poenis in* 6.

Tum nota, Forum Ecclesiasticum praedominari, si vel maxime in una eademque causa Clericus cum Laico sit conveniendus, cum continentia causae non sit dividenda, et hoc modo dignius Forum, quale est Ecclesiasticum, sit praeferendum; Berlich. *p.* 2. *dec.* 220. *num.* 24. 79

Caeterum non aliter Clerici Fori privilegio gaudent quam si Reorum vices teneant. Sin autem conveniant Laicum, coram Judice Laico litigare tenentur; *cap.* 5. *de For. compet.* quum Actor sequi debeat Forum Rei. Facile autem est et hoc decidere, an Clerici moto concursu Creditorum, tum *ex l. diffamari*, conveniri queant coram judice saeculari; vide tamen Strik. ad Brunemann. *tract. de concurs. Credit. c.* 1. §. 2. et Mev. *p.* 4. *dec.* 213. Quid si denuncianda sit Clerico, qui de evictione tenetur? Vide Burgund. *de evict. c.* 67. *n.* 3. *et seq.* 80

Nec Clerici aliique gaudent privilegio Fori, quum non principaliter lis primum contra eos movetur, sed jam mota contra eos continuatur, idque quia litis pendentia haud mutatur per intervenientem mortem Rei; Oliva *de For. Eccles. part.* 3. *quaest.* 24. *num.* 23. 81

In causis criminalibus Clerici quoque subjiciuntur Foro Ecclesiastico, de quovis crimine conveniantur, nec aliter ad Forum saeculare trahendi sunt, quam ut supra diximus postquam degradati fuerint. Quod si dubitetur utrum delinquens sit Clericus, an laicus, cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectat; Oliva *de For. Eccles. part.* 3. *qu.* 20. *num.* 64. 82

Sunt tamen et alii casus, in quibus Clerici Fori privilegium in criminalibus amittunt; veluti si Clerici sint Assassini, vel eorum fautores, et submissores; *c.* 1. *de Homicid. in* 6. si in habitu saeculari inventi fuerint delinquentes; *cap.* 1. *Apost.* si post delictum commissum Clericatum susceperint in fraudem Legis; Corvin. *de Pers. et Benefic. Eccles. l.* 3. *c.* 22. *n.* 9. Barbosa *Jur. Eccles. univ. l.* 1. *c.* 39. §. 2. *n.* 69. *et sequent.* 83

FRANCHITIÆ

SUMMARIUM

1. ad 53. Plura afferuntur Decreta ex Sacra Immunitatis Congregatione.

1 Franchitia Ecclesiasticorum non potest, nec debet reduci; *Sacr. Congregat. Immun. in Aquilana* 5. *Martii* 1631. *lib.* 5. *decret. Paul. pag.* 138.

2 Quare nihil innovandum est circa diminutionem Franchitiae Clericorum, sed servandum est solitum; *eod. Sac. Cong. Immun. in Sulmonen.* 10. *Januar.* 1639. *l.* 3. *decret. Paul. pag* 84. Hoc idem dicitur de Franchitiis Monialium; *ead. Sac. Cong. in Sarnen.* 7. *Maji* 1658. *lib. decr. Rocci pag.* 89.

Ecclesiastici gaudent Franchitia, non obstante transactione, quae ex defectu Beneplaciti Apo- 3

stolici est omnino irrita, et non confirmanda; *ead. Sac. Cong. Immun. in Consentina* 21. *Sept.* 1633. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 171.

4 Episcopus quamvis absens debet gaudere Franchitia pro fructibus suorum bonorum; *ead. Sacr. Cong. Immun. in Agrigentina* 20. *Februar.* 1629. *lib.* 1. *decr. Paul. pag* 124.

5 Sic Clerici quacumque de causa absentes gaudent Franchitia sibi competente, *ead. Sac. Cong. Immun. in Biselien.* 25. *Maji* 1638. *lib.* 3. *Paul. pag.* 61. *in Bojanen.* 30. *Junii* 1643. *ibi, pag.* 183. *in Aquilana* 31. *Decemb.* 1667. *lib.* 1. *decr. Altovit. pag.* 187. *in Nullius Altamurae* 7. *Maji* 1672. *ibi, pag.* 686. *in Juvenacen.* 16. *Novemb.* 1688. *lib. dec. Martelli pag.* 369.

6 Amplia I. Etiam pro tempore, quo Clerici fuerunt negligentes illam petere Gabellariis, qui hoc ignorantes non dederunt exitum Communitati pro ipsius bonificatione; *eadem Sacr. Congregat. Immun. in Nullius Terlitii* 16. *Novemb.* 1688. *lib. decret. Martelli p.* 369.

7 Amplia II. Quamvis abfuerint ob mutum Inquisitionis. *Ibidem.*

8 Amplia III. Quamvis absentes non incedant in habitu, et tonsura, ac velut Laici inserviant personis privatis. *Ibidem.*

9 Amplia IV. Quamvis absentes causa carcerationis secutae de Ordine A. C. *ead. Terlitii* 21. *Jan.* 1676. *lib.* 1. *decret. Altovit. pag.* 1200.

10 Amplia V. quoad absentem ob periculum vitae, in eadem *d. lib. pag.* 1486. *anni* 1677.

11 Amplia VI. Quamvis absentes ratione peregrinationis ad Annum Sanctum, pro tempore tamen dictae peregrinationis; *Bituntin.* 12. *Junii* 1675. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 1108.

12 Pariter debentur absenti causa studii; *Materan.* 7. *Maji* 1704. *lib.* 3. *decret. Vallem. pag.* 579. *et* 25. *Junii D. A. et l. p.* 589. *Bovinen.* 22. *Jun. D A. et l. p.* 572.

13 Item absenti ex causa infirmitatis; *Salernitana* 10. *Maji* 1704. *lib.* 3. *decret. Vallem. pag.* 580.

14 Item absenti qui docet cantum Gregorianum; *Materanen.* 4. *Jun.* 1704. *lib.* 3. *decret. Vallem. p.* 585.

15 Tandem Franchitiae debentur Ecclesiasticis absentibus studiorum causa, vel ob lites pro capitulo, aut pro suis bonis Ecclesiasticis; *Juvenacen.* 31. *Julii* 1674. *lib.* 1. *decret. Alt. pag.* 975. *Montis Casini* 18. *Junii* 1680. *lib. decr. Alt. pag.* 1988. *Nullius Castellanetae* 12. *Jan.* 1694 *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 99. *Oritana* 12. *Decembris* 1691. *lib.* 2. *decret. Vallem. pag.* 271.

16 Porro Gabellarii, qui debent bonificare Franchitias Ecclesiasticis forensibus, sed commorantibus in loco Terlitii, tenentur bonificare etiam Ecclesiasticis concivibus, qui eodem tempore sunt absentes ex quacumque causa; *Juvenacen.* 16. *Novemb.* 1688. *lib. decr. Mar. pag.* 369. *Terlitii d. die pag.* 370.

17 Limita tamen, dummodo tempore absentiae alibi iis bonificata non fuerit Franchitia; *Lycien.* 8. *Decembris* 1688. *lib. decr. Martelli pag.* 385. *et* 29. *Novembris* 1692. *l.* 1. *decr. Vall. pag.* 5. *Bitecten.* 28. *Martii* 1693. *l.* 1. *decr. Vall. pag.* 33. *Ruben.* 18. *Julii* 1700. *l.* 2. *decr. Vall. pag.* 301.

18 Sic Clerico, qui per annos quindecim a Patria abfuerat, et interim nesciebatur an viveret, non debetur Franchitia; *Melphien.* 31. *Jan.* 1703. *l.* 3. *decret. Vall. p.* 471.

19 Franchitia non debetur Sacerdoti pro bonis in Territorio loci, ubi non moratur, sed ubi moratur; *Tranen.* 2. *Decembris* 1670. *l.* 1. *decret. Alt. pag.* 502.

20 Sic Clericus Advena habens domicilium in alia Dioecesi, ibidem debet frui Franchitia Farinae non obstante decreto, vel sententia Curiae Episcopalis contra Clericos Advenas; *Salernitana* 4. *Septemb.* 1703. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 515.

21 Similiter Franchitia competit Clerico in loco sui domicilii a multis annis, non in loco suae originis, et in quo ordinatus fuit; *Lycien.* 21. *Jan.* 1687. *lib. decret. Martelli pag.* 40.

22 Asserta consuetudo, quod Clericis absentibus competat medietas Franchitiae Farinae, probanda est intra terminum sex mensium ab Episcopo praefixum; *Motulen.* 5. *Maji* 1699. *l.* 2. *decr. Vall. pag.* 218.

23 Franchitia debetur Clericis in ea quantitate, quam usquemodo habere consueverunt etiam respectu colentium bona Ecclesiae, et Beneficiorum ac Patrimonialia, nec non respectu Custodum animalium, tam Ecclesiae, quam Clericorum, quos quidem colentes, et Custodes Sac. Congr. censuit non teneri solvere Gabellam dictam *del Foro*; *Bovinen.* 21. *Junii* 1644. *lib.* 3. *decret. Paulucci pag.* 229.

24 Unde Episcopus circa Franchitias Ecclesiasticorum curet omnino servari consuetudinem solitam, nec permittat quid innovari in eorum praejudicium; *Trelesina* 24. *Maji* 1670. *l.* 1. *decret. Alt. pag.* 434.

25 Apocha remissionis Franchitiae Moliturae, seu *del Macinato*, quamvis ad tempus factae ab Ecclesiasticis in favorem Communitatis laicalis, non sustinetur; *Cathacen.* 3. *Decembris* 1686. *l. decr. Mart. pag.* 15.

26 Nullo modo annuendum est petitioni Ecclesiasticorum circa remissionem partis Franchitiae ad septennium in favorem Communitatis; *Caven.* 24. *Maji* 1644. *l.* 3. *decr. Paul. pag.* 229.

27 Non est concedenda facultas Capitulo, et Clero donandi medietatem Franchitiae, qua Personae Ecclesiaticae fruuntur; *In una Sancti Marci* 12. *Dec.* 1645. *l.* 3. *decr. Paul. pag.* 268.

28 Sacra Congregatio censuit, Capitulum, et Presbyteros Terrae Carovineae, qui medietatem Franchitiae Farinae absque facultate Sacr. Congreg.

mutuam dederunt Communitati in subsidium Universitatis, et pauperum, non incurrisse Censuras attentis circumstantiis in casu, de quo agitur; at Episcopus mandet restitui mutuum; *Ostunen.* 82. *Apr.* 1665. *l.* 3. *decr. Paul. pag.* 634.

29 Denegatur Episcopo posse applicare Franchitias Clericorum Monasterio in poenam eorum, qui non habent requisita; Sac. Cong. Conc. Trid. *in Aquilana* 23. *Septembris* 1659. *l. decret. Rocci pag.* 207.

30 At facultas Ecclesiastici pro reparatione Ecclesiae Parochialis cedant quibusdam Franchitiis ad quinquennium conceditur; *Lycien.* 13. *Sept.* 1701. *l.* 3. *decr. Vall. pag.* 379.

31 Circumscripta reductione Franchitiae Clericorum facta per Vicarium, servanda est primaeva taxatio scilicet pro Sacerdotibus tumulorum viginti quatuor, pro constitutis in Sacris Ordinibus tumulorum decem et octo, et pro Clericis in Minoribus duodecim; *Cosentina* 27. *Aprilis* 1632. *l.* 2. *decr. Paul. pag.* 123.

32 Clericis competit Franchitia duodecim tumulorum, donec ab eis probata sit consuetudo pro majori quantitate; *Neritonen.* 24. *Aprilis* 1663. *l. decr. Rocci pag.* 481.

33 Per modum provisionis resolutum fuit circa quantitatem controversam Franchitiarum competentium Ecclesiasticis, debere servari solitum locorum finitimorum; *Bituntina* 26. *Januar.* 1673. *l.* 1. *decr. Altoviti pag.* 769.

34 Ecclesiastici Civitatis Ruben. sunt manutenendi in possessione exigendi Franchitiam Farinae ad rationem rotulorum quinquaginta pro quolibet tumulo: at eisdem non debentur Franchitiae pro rata Gabellae diminutae, nec pro tempore absentiae, si alibi habeant: *Ruben.* 11. *Apr.* 1690. *l. decr. Martelli pag.* 598.

35 Pariter Clerici Ruben. Civitatis manutenendi sunt in solita Franchitia pro vino musto *ibidem.*

36 Ecclesiastici possunt vendere Franchitiam sibi competentem: *Bovinen.* 7. *Septembris* 1636. *l.* 3. *decret. Paul. pag.* 14. *Anglonen.* 7. *Julii* 1633. *l.* 2. *decret. Paul. pag.* 158. *Asculana* 12. *Septembris* 1673. *l.* 1. *decret. Alt. pag.* 839.

37 Quare Edictum prohibens contrahere, vel vendere farinam non comprehendit Ecclesiasticos: *Ruben.* 11. *Apr.* 1690. *lib. decr. Mart. p.* 598.

38 Et Episcopus debet procedere sua ordinaria facultate contra prohibentes, ne Laici emant Franchitias, quae Ecclesiasticis superfluunt: *Nullius Altamurae* 23. *Martii* 1683. *l.* 3. *decretal. Altov. pag.* 155.

39 Clerici, qui ob paupertatem, per aliam causam legitimam nequeunt emere frumentum pro sua quantitate Franchitiae, et vivunt pane vendibili, possunt vendere suam Franchitiam: *Oriana* 6. *Maji* 1631. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 77.

40 Pariter Franchitia integra competit Clericis, etiamsi non habeant famulos, et vivant aliorum expensis: *Sulmon.* 21. *Martii* 1646. *l.* 3. *decret. Paul. pag.* 276.

Sacerdotes, et Clerici gaudere debent Franchitia simpliciter pro quantitate frumenti eisdem necessaria, et ideo nihil innovandum est in praescribendo eis certam quantitatem Franchitiae: *Bovinen.* 17. *Dec.*1641. *l.* 3. *decret. Paul.pag.*165. 41

Franchitia duorum tumulorum concedi soliti aliis Canonicis, debetur etiam Canonico Clerico: *Tranen.* 6. *Jun.* 1673. *l.* 1. *decr. Alt. pag.* 610. 42

Quando Communitas Laica auget exactionem pro molitura solvi consuetam, nihil innovandum est quoad Ecclesiasticos: *Policastren.* 2. *Octobris* 1691. *lib. decret. Crim. pag.* 16. 43

Quoad assignationes factas Franchitiarum Episcopi tueantur, tam de jure, quam ratione conventionum cum Sede Apostolica: *Neapolitana, et aliarum Civitatum Regni* 12. *Febr.* 1668. *l.* 4. *dec. Paul. p.* 5 44

Ecclesiasticus debet gaudere Franchitia etiam pro Conjunctis, et Familiaribus, qui in eadem domo ejus expensis vivunt: *Caven.* 27. *Apr.* 1632. *l.* 2. *decret. Paul. p.* 123. *Teramen.* 18. *Julii* 152. *l. decret. Rocci p.* 417. et saepe alibi. 45

Non debent vero gaudere Franchitia pro Conjunctis, et aliis, quando non vivunt eorum expensis: *Capuana* 21. *Martii* 1645. *lib.* 3. *decretal. Paul. p.* 246. 46

Clerico petenti Franchitiam non tantum pro sua persona, sed etiam pro omnibus suis famulis actualibus: Sac. Congr. respondit non competere Franchitiam in majori quantitate expressa, seu taxata in concordia pro Clerico simplici: *Aquilana* 18. *Decembris* 1668. *lib.* 1. *decr. Altov. p.* 297. 47

Franchitia panis non extenditur ad panem laboratorum Clerici, seu ut dicitur *de'Massari di campagna; Tranen.* 2. *Octobris* 1668. *lib. decretal. Altov. pag.* 272. 48

Ecclesiasticis Episcopo inservientibus, et viventibus ejus expensis, ac manducantibus ex ejus pane competit Franchitia Farinae, quam vendere possunt: *Melphien.* 13. *Maji* 1692. *lib. decret. Grimaldi p.* 129. *Laquedonen.* 14. *Octobris* 1630. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 62. *et* 26. *Augusti* 1636. *lib.* 3. *decret. Paul. p.* 12. 49

Episcopo competunt Franchitiae etiam pro famulis Laicis, quibus assignat partem panis in deductionem salarii, sed non competunt eisdem famulis *in Cartella,* sicuti Ecclesiasticis: *In eadem Melphien. ibidem.* 50

Eremitis non habentibus requisita necessaria non debentur Franchitiae: *in dicta Melphien. ibid.* 50

Clerici annorum triginta, aut quadraginta non transeuntes ad Ordines Sacros et incumbentes operibus Saecularibus, gaudent Franchitiis: *Hydruntina* 11. *Junii* 1675. *lib.* 1. *decretal. Altov. pag.* 1190. 51

53 Clericus non incedens in habitu, et tonsura gaudet suis Franchitiis, usque ad sententiam declaratoriam decidisse a Privilegiis Clericalibus: *Licien.* 21. *Januarii* 1687. *lib. decr. Martelli p.* 49.

54 Clerici convictores Seminarii gaudentes suis Franchitiis pro tempore, quo recipiunt victum in Seminario, non debent separatim frui Franchitia respectu Clericatus: *Neritonen.* 12. *Julii* 1678. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1610.

55 Puellae viventes in Conservatoriis, asservantes Sacramenta in earum Ecclesia, et observantes Clausuram, gaudent Franchitiis debitis Personis Ecclesiasticis: *Aquilana* 23. *Junii* 1676. *lib.* 1. *decret. Altov. pag.* 1266.

56 Gabellarii non possunt diminuere Rectori ac Magistro Seminarii Cathedralis consuetam Franchitiam Farinae: *Salernitana* 4. *Novembr.* 1683. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 84.

Gabellarii non possunt denegare Franchitiam Ecclesiasticis sub praetextu, quod cum mittunt triticum ad molendinum, non deferunt cartulam vulgo *Bolletta* ab iisdem Gabellariis subscriptam; *Nullius Altamurae* 7. *Novembis* 1693. *lib.* 1. *decr. Vall. pag.* 85. 57

Temperamentum captum ab Episcopo, quod Ecclesiastici diurno tantum tempore introducant Farinam in Civitatem, ut melius observentur, an abutentur eorum Franchitia? approbatur. Et Officialis ad hoc servandum ab Episcopo est deputandus; *Caven.* 4. *Sept.* 1668. *lib.* 1. *decr. Altov. pag.* 272. 58

FRANCISCANI

SUMMARIUM

1. Franciscani Missionarii — 2. 3. Quoad jurisdictionem Parochorum — 4. De Franciscanis Cocinchinae — 5. Alia. *Remissive.*

1 Franciscani Missionarii in Ægipto laborantes laudantur a Benedicto XIV. tom. 1. Constitution. 129. incipien. *Eo quamvis*
2 *tempore* §. 2. Franciscani Instituti spiritus quoad Jurisdictionem Parochorum ex documentis
3 Sancti Francisci, et S. Bonaventurae demonstratur; *ib.* §. 15. ubi adductis verbis Testamenti dicti S. Patris Francisci, et S. Bonaventurae in tractatu: *Quare Fratres Minores praedicent,* subjungit: « Licere tantum Fratribus Ordinis Minorum Sancti Francisci Custodiae Terrae Sanctae Parochialia munia obire circa Graecos Melchitas, eisque Sacramenta administrare in iis locorum et temporum circumstantiis, quibus omnino deficiat modus habendi Parochum, aut alium Antistitem Graeci Ritus. »

4 Franciscani Observantes Missionarii a quibusdam Ecclesiis, et Missionibus Cocinchinae discedere jubentur Decreto Visitatoris Apostolici: Idem Constitution. 111. incipient. *Quantopere* §. 17. Inde appellant ad S. Sedem; Idem *Ibid.* §. 9. Et decreta prius confirmata revocantur, ipsique in pristinum restituuntur; Idem *ibid.* §. 11. Adjecta lege conservandi Missiones sibi adjudicatas eisque non deferendi; Idem *ib.* §. 15. Iisque permittitur praedicare in Regnis Ciampae, et Cambojae, non tamen aliis exclusis; Idem *ibid.* §. 16.

De Franciscanis plura afferuntur in verb. *Minoritae,* ubi de eorum Missionibus in unum congesta sunt decreta Benedicti XIV. *a n.* 1. *ad* 12. Vide etiam verb. *Alimenta num.* 118. verb. *Alternativa num.* 15. *ad* 17. verb. *Capuccini num.* 1. verb. *Doctrina Christiana n.* 1. verb. *Indulgentia art.* 5. verb. *Religiones Regulares art.* 5. verb. *Tertiarii, Tertiariae,* verb. *Visitatio, visitare num.* 122. et verb. *Votum art.* 2. *n.* 130. *et seqq.* 5

F R A U S

SUMMARIUM

1. Fraus omnis est prohibita de jure naturali. — 2. Unde fraus in omni dispositione semper intelligitur excepta. — 3. Fraus, et dolus nulli patrocinari debent. — 4 Temporis intervallum fraudis suspicionem excludit. — 5. Sic e contra fraus arguitur ex brevitate temporis. — 6. Fraus, et collusio dicuntur esse delicta, nec praesumuntur, nisi probentur. — 7. Nec ad fraudem probandam admittuntur conjecturae. — 8. Nisi conjecturae sint legales, evidentes, ac perspicuae. — 9. Quae tamen conjecturae eliduntur a potentioribus ad effectum fraudem excludendi. — 10. Adeo ut ad praedictum effectum lata sit admittenda interpretatio. — 11. Immo suspicio fraudis ex qualitate personarum tollitur. — 12. Et ideo in Viro nobili non est fraus praesumenda. — 13. Minus fraus praesumitur in Persona constituta in Ecclesiastica Dignitate. — 14. Sicuti nec in Infante potest considerari fraus. — 15. Tollitur etiam, et cessat fraudis, doli suspicio in iis, quae palam ac publice fiunt.

— 16. Et sic tollitur in Haerede palam, ac publice possidente. — 17. Nec fraus praesumitur in eo, cui nullum commodum ex actu resultat. — 18. Eumdem effectum quoad fraudis exclusionem operatur actus ratihabitio, et geminatio. — 19. Operatur quoque praedictum effectum conscientiae exoneratio. — 20. Attenditur etiam deficientia causae fraudandi ad effectum excludendi quamlibet fraudis suspicionem. — 21. Quo casu conjecturae pro fraude inducendae adductae non operantur. — 22. Quare fraude cessante, cessare debet quoque dispositio ad obviandum fraudibus — 23. Fraus, et deceptio deducitur ex circumstantia temporis, actus gesti, et ex qualitate actum gerentis. — 24. Item ex inverisimilitudine. — 25. Hinc fraudis suspicione non caret volens fingere id quod non est. — 26. Nec dicta caret suspicione, qui majoribus abundat cautelis in rebus suspectis. — 27. Actus fraudolentus revocari non potest, nisi ab eo cujus in fraudem factus est. — 28. Et fraudantis bona prius excutienda sunt, antequam quis contra Tertium agere permittatur. — 29. Ubi agitur de fraudibus, omnia sunt rejicienda, etiamsi ageretur de causis piis.—30. Hinc Leges, in quantum possunt, resistunt fraudibus. — 31. Ideoque fraudibus, quantum fieri potest, est occurrendum, et via praecludenda.—32. Adverte tamen, quod fraus, et deceptio possit stare in multis sine laesione. — 33. Et quod saepe cum veritate fiat, atque misceatur.—34. De Fraude duae Leges in Regulis Juris. — 35. Earum interpretatio. *Remissive.*

1 Fraus omnis est prohibita de jure naturali,
et quidquid ratione fraudis prohibetur tam-
quam jus naturale, de similibus ad similia;
l. 1. *et l. ultim. ff. Si quid in fraud. patr. l.*
Cum hi §. *Si cum lex., de transact.* Fagn. *lib.* 2.
decr. in cap. In praesentia 8. *de probation. num.* 64.
2 Unde fraus in omni dispositione semper intelligitur
excepta, *l. Imperialem* §. 1. *de prohibit. Feud. alien.*
Frideric. Afflict. *dec.* 111. *num.* 3. Fagnan. *lib.* 1.
decr. in cap. Magnus 1. *de obligatis ad ratiocinia*
et c. num. 30. cum aliis relatis ab Alciat. *caus.*
69. *numer.* 10. *et sequent. lib.* 8. Put. *decis.* 234.
3 *circa fin. vers. Si autem lib.* 3. Fraus enim, et do-
lus nulli patrocinari debent; *cap. Ex litteris* 2. *de*
Dolo, et contumacia, ibi: *Nos attendentes malitiam,*
et dolum nulli patrocinari debere, cap. Sedes 15. *de*
Rescriptis, ibi: *Quia fraus, et dolus ei patrocinari*
non debent; c. Ex tenore 16. *Cod.* ibi: *Quia fraus,*
et dolus alicui patrocinari non debent; Cap. Tuae
12. *de Cler. non resident.* ibi: *Cum fraus, et dolus*
nemini debeat patrocinium impertiri; et l. in fundo,
ff. de rei vindic. ibi: *Neque malitiis indulgendum*
est; l. Cum hi ff. de transact. ibi: *Non debet via*
aperiri malitiis, et l. Si Legatarius, Cod de Legatis,
ibi: *Ut non accipiat fructus suae calliditatis, cum*
aliis apud Rotam dec. 53. *num.* 103. *coram Peu-*
tingerio.
4 Temporis intervallum fraudis suspicionem ex-
cludit, *l.* 4. §. 4. *Si ab ignoto, ff. de Manumiss.*
Ita cum multis aliis, Fagnanus *in cit. cap. Ma-*
5 *gnus num.* 37. Sic contra fraus arguitur ex bre-
vitate temporis, *cap. Officii, de elect. l. Si neutri*
6 §. *fin. de privileg. Creditor.* Et sic cum multis aliis
Fagnan. *loc. cit. n.*38. Fraus, et collusio dicuntur
esse delicta, nec praesumuntur, nisi probentur;
Rota *p.* 5. *tom.* 1. *decis.* 132. *num.* 1. *part.* 9. *tom.*
1. *decis.* 26. *num.* 5. *part.* 14. *decis.* 126. *num.* 17.
7 *part.* 17. *decis.* 107. *num.* 15. Nec ad fraudem
probandam admittuntur conjecturae; Rota *part.*
5. *tom.* 1. *dec.* 26. *num.* 21. *part.* 1. *decis.* 407.
8 *num.* 8. Nisi conjecturae sint legales, evidentes,
ac perspicuae; Rota *ibidem, et part.* 16. *decis.* 2.
9 *num.* 6. Quae tamen conjecturae eliduntur a po-
tentioribus ad effectum fraudem excludendi; Rota
10 *ibid. num.* 7. Adeo ut ad praedictum effectum
lata sit admittenda interpretatio; *Annotat. ad decis.*
16. *num.* 7. *part.* 8. *Rotae recentior.* Immo suspi- 11
cio fraudis ex qualitate personarum tollitur; Rota
part. 13. *decis.* 421. *num.* 11. Et ideo in Viro no- 12
bili non est fraus praesumenda; Rota *part.* 9. *tom.*
1. *decis.* 472. *num.* 11. *part.* 17. *dec.* 107. *num.* 6.
Minus fraus praesumitur in persona constituta in 13
Ecclesiastica Dignitate; Rota *ibid.* Sicuti nec in 14
Infante potest considerari fraus; Rota *part.* 19.
tom. 2. *decis.* 429. *num.* 24.
Tollitur etiam, et cessat fraudis, ac doli suspi- 15
cio in iis, quae palam, ac publice fiunt, Rota *part.*
2. *decis.* 206. *num.* 10. Et sic tollitur in haerede 16
palam ac publice possidente, Rota *part.* 14. *decis.*
82. *num.* 9. Nec fraus praesumitur in eo, cui nul- 17
lum commodum ex actu resultat; Rota *part.* 2.
decis. 206. *num.* 11. Eumdem effectum quoad 18
fraudis exclusionem operatur actus ratihabitio,
et geminatio; Rota *part.* 14. *decis.* 97. *num.* 12.
Operatur quoque praedictum effectum conscien- 19
tiae exoneratio; Rota *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 25. *n.*
28. Attenditur etiam deficentia causae fraudandi 20
ad effectum excludendi quamlibet fraudis suspi-
cionem; Rota *part.* 1. *decis.* 407. *num.* 8. *et decis.*
529. *num.* 3. *part.* 13. *decis.* 336. *num.* 10. Quo 21
casu conjecturae pro fraude inducenda adductae
non operantur; *Rota ibid. num.* 12. Quare fraude 22
cessante, cessare debet quoque dispositio ad ob-
viandum fraudibus; Rota *part.* 3. *decis.* 463.
num. 3.
Fraus, et deceptio deducitur ex circumstantia 23
temporis, actus, gesti, et ex qualitate actum ge-
rentis. Rota *part.* 13. *decis.* 241. *num.* 8. Item ex 24
inverisimilitudine; Rota *ibid. num.* 10. Hinc frau- 25
dis suspicione non caret volens fingere id, quod
non est; Rota *part.* 6. *decis.* 339. *num.* 50. Nec 26
dicta caret suspicione, qui majoribus abundat
cautelis in rebus suspectis Rota *part.*10. *dec.* 305.
num. 12. *part.* 17. *decis.* 256. *num.* 10. Actus 27
fraudolentus revocari non potest, nisi ab eo, cujus
in fraudem factus est, Rota *part.* 18. *tom.* 1. *decis.*
309. *num.* 10. *et sequent.* Et fraudantis bona prius 28
excutienda sunt antequam quis contra Tertium
agere permittatur, Rota *part.* 16. *decis.* 413. *n.*
13. *et seq.* Ubi agitur de fraudibus, omnia sunt 29

rejicienda, etiamsi ageretur de causis piis, *Annotat. ad decis.* 16. *n.* 5. *part.* 8. Rota *recentior.*
30 Hinc leges in quantum possunt, resistunt fraudibus; *Ibidem num.* 1. *et sequent.* vide *supra num.* 3.
31 Ideoque fraudibus, quantum fieri potest, est occurrendum, et via praecludenda; Rota *part.* 5. *decis.* 43. *num.* 5. *et decis.* 386. *n.*4. *part.* 6. *decis.* 229. *num.* 12. *et dec.* 243. *num.* 4. *part.* 10. *decis.*
32 332. *num.* 11. Adverto tamen, quod fraus, et deceptio possit stare in multis sine laesione; Rota
33 *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 497. *n.* 165. Et quod saepe cum veritate fiat, atque misceatur; Rota *part.* 15. *decis.* 351. *num.* 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

De Fraude, duae in titulo Pandectarum de Regulis juris sunt Leges: scilicet *L.* 78. *et L.* 79. 34
Generaliter (ait L. 79.) *quum de fraude disputatur, non quod habeat Actor, sed quod per adversarium habere non potuerit, considerandum est. Fraudis*, (sunt verba legis 79.) *interpretatio semper in jure civili non ex eventu dumtaxat, sed ex consilio quoque desideratur.*

Utilis esset expositio utriusque hujus Legis 35
pro definitione etiam quaestionum, quae in foro agitantur, sed ne nimius sim, omissis aliis qui commentarios edidere ad titulum de Regulis juris, Revardo quoque et Petro Fabro, consule unum Jacobum Gothofredum.

FRUCTUS ECCLESIASTICORUM

ET PRÆSERTIM BENEFICIATORUM

SUMMARIUM

1. 7. Decreta ex Sacra Congregatione Immunitatis. — 8. Ad quem spectent fructus Beneficii, mortuo Beneficiato. — 9. Quid si Beneficiatus Beneficium resignaverit. — 10. Quid in locis in quibus fructus non spectant ad successorem. — 11. De Accumulato. — 12. De Translato.

Referuntur *ad rem sequentia decreta a Riccio* in Synopsi *verb.* Fructus.

1 Fructus universi Ecclesiasticorum, qui colliguntur in bonis, tam Beneficialibus, quam Patrimonialibus, sunt exempti ab oneribus, et impositionibus laicis, nec ullo modo est admittenda restrictio ad certam ratam, et portionem: *Sacr. Congreg. Immun. in Ortonen.* 24. *Julii* 1634. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 193. *in Lavellen.* 27. *Februar.* 1677. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 1354.

2 Ecclesiastici non possunt impediri asportare fructus recollectos in bonis propriis, nisi adsit indigentia Civitatis: *Sac. Cong. Immun. in Assisien.* 22. *Januarii* 1629. *lib.* 1. *decr. Paul. pag.* 121.

3 Recurrentes ad Judices laicos, ut impediant Ecclesiasticis collectionem fructuum, Censuras incurrunt; *ead. Sac. Congr. Immun. in Aprutina* 2. *Decembris* 1698. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 188.

4 Contra Gubernatorem retinentem fructus Beneficii cujusdam Ecclesiastici, injungitur Episcopo, ut viriliter tueatur; *ead. Sac. Cong. in Aquilana* 1. *Jan.* 1695. *lib.* 1. *dec. Vallem. pag.* 165.

5 An Laici sint praeferendi in emptione fructuum decimalium, cognitio spectat ad Judicem Ecclesiasticum: *ead. Sac. Congr. in Augustana* 22. *Aprilis* 1698. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 148.

Recurrentes ad Potestatem Laicam, ut impediant decreta Episcopi pro libertate venditionis 6
fructuum decimalium, excommunicantur: *Ibidem.*

Praevia renunciatione dictis recursibus, et 7
reintegrata parte, absolvuntur etiam in forma privata: *Ibidem.*

Caetera de fructibus, sive redditibus Beneficiatorum vide verb. *Beneficiatus artic.* 1. 2. *et* 3. et verb. *Dominium artic.* 2.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

De Fructibus Beneficiorum frequentes sunt 8
controversiae. Si obierit Beneficiatus, fructus nondum exacti de jure communi spectant ad successorem in Beneficium, et quidem etiamsi cesserit dies eorum solutionis vivente adhuc Beneficiato Rota: *in Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Junii* 1745. §. 4. *coram clar. mem. Millin.* ubi quod in Hispaniis ex consuetudine ubique recepta spectent ad Haeredem Beneficiati.

Idem juris obtinet, si Beneficiatus Beneficium 9
resignaverit. Illud vero peculiare in Resignatione occurrit, quod Resignatario debentur fructus Beneficii resignati a die admissae resignationis, etiamsi ipse Resignatarius possessionem

Beneficii resignati non apprehenderit: Piton. *discept. Eccles.* 74. *num.* 23. Paris. *de Resignat. lib.* 1. *qu.* 6. *num.* 27. *et seq.* Rot. *coram Cavaler. dec.* 104. *num.* 1. *et sequent. et in dict. Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Junii* 1745. §. 3. *coram cl. me. Millin.*

10 In locis, in quibus fructus Beneficii nondum exacti non spectant ad successorem in Beneficium, sed ad Haeredem, vel ad Cameram Apostolicam, quaeri solet, an subrogatus in juribus defuncti praetendere queat fructus ipsi defuncto debitos? sed negativa amplexa fuit sententia a Rota, idque quia nisi in subrogatione fiat expressa mentio fructuum, intelligitur subrogatio quoad jus defuncti quod erat in lite, non item quoad fructus decursos, ut respondit; Rota *in d. Burgen. Canonicatus super fructibus* 28. *Jun.* 1745. §. 6. *cor. clar. me. Millin. in Aurien. Parochialis super fructibus* 24. *Jan.* 1755. §. 5. *cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.*

Major in iisdem locis est dubitatio de Accumulato, an is praetendere possit fructus decursos per id temporis, quo primo loco Praesentatus litem sustinuit super Beneficio? At definitum quoque fuit minime posse praetendere: Confer Rotam *in d. Aurien. Parochialis super fructibus* 5. *Maji* 1754. §. 6. *et plur. sequent. cor. Illustriss. Figueroa, et* 24. *Jan.* 1751. §. 7. *et plur. sequent. cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.* 11

Translato ab una ad alteram Ecclesiam an, et cujus temporis fructus debeantur, plene distinctis variis casibus agit Bohemer. *in decret. lib.* 1. *tit. de Translat.* 12

FRUMENTUM

SUMMARIUM

1. ad 27. Plura afferuntur Decreta ex Sacra Immunitatis Congregatione.

R*eferuntur ad rem sequentia decreta a Riccio* in Synopsi *verb.* Frumentum.

1 Edictum taxae super pretio frumenti editum a Curia Magni Magistri afficere non potest Ecclesiasticos, sed si concurrat Publicum bonum, injungi potest Episcopo, ut pro Ecclesiasticis publicet Edictum simile, non tamen relative ad Edictum Laicum; *Sac. Congr. Immun. in Melevitana* 1. *Decembris* 1648 *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 58.

2 Non est permittendum Ecclesiasticos comprehendi in prohibitione Laicorum vendendi, et emendi Frumenta, sed urgente necessitate potest Ordinarius suo peculiari Edicto Ecclesiasticis prohibere; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Ragusina* 10. *Junii* 1636. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 7.

3 In venditione Frumenti, Bladarum, et similium Ecclesiastici non tenentur servare taxam, et alias ordinationes editas a potestate laica; sed Episcopus sua ordinatione constituat eamdem taxam pretii justi, et contra Transgressores procedat: *eadem Sac. Congr. Immun. in Melevitana* 21. *Martii* 1646. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 276. *Boven.* 17. *Maji* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 189.

4 Episcopus potest in casu necessitatis proprio Edicto statuere pretium frumenti Ecclesiasticorum, eosque cogere ad venditionem, reservata tamen pro usu, et sustentatione ipsorum aequa, et proportionata quantitate; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Casalen.* 12. *Feb.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 171.

Injungitur Episcopo, ut pro currenti anno, attenta gravissima penuria praefigat proprio Edicto justum pretium frumento Ecclesiasticorum, et oblicet auctoritate Sac. Congregat. Ecclesiasticos, tam Saeculares, quam Regulares ad venditionem Frumenti, reservata tamen pro usu, et sustentatione eorum ea quantitate, quae aequa, et proportionata omnibus consideratis ab eodem Episcopo reputata fuerit: *ead. Sacr. Congregat. Immun. in Neocastren.* 1. *Decemb.* 1696. *lib.* 2. *dec. Vall. pag.* 16. 5

Quatenus Episcopus judicet talem esse penuriam Frumenti, ut sit expediens prohibere Ecclesiasticis extractionem, eam prohibeat proprio Edicto, nulla facta mentione, vel habita relatione ad Edictum Laicale: *ead. Sacr. Cong. Immun. in Neocastr.* 8. *Augusti* 1693. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 66. 6

Mandatur Episcopis, et Archiepiscopis Regni, ut attenta penuria, vendant eorum frumenta, et respective vendere faciant a Personis Ecclesiasticis, pro pretio tamen per eosdem cum Emptoribus concordato, et quatenus non concordent, vendant pro pretio justo judicato arbitrio Episcoporum; *eadem Sac. Congr. Immun. in Neapolitana* 10. *Novem.* 1648. *lib.* 4. *decr. Paul. pag.* 63. 7

Tempore penuriae, ut dicitur *le rassegne* Fru- 8

mentorum, et Bladarum Ecclesiasticorum faciendae sunt per Ecclesiasticos Curiae Episcopalis, et ab Episcopo arbitranda est quantitas, qua indiget unusquisque Ecclesiasticus. Frumentum vero, et Bladae asserventur in loco ipsi Episcopo beneviso, et sub custodia Deputati ab ipso Episcopo. Et ut dicitur *si spiani* in Furno Ecclesiasticorum, si quem habent; *ead. Sacra Congregat. Immun. In Civitatis Castelli* 14. *Jan.* 1630. *lib.* 2. *decr. Paul. pag.* 23.

9 Perquisitio frumentorum in locis immunibus est prorsus prohibita Laicis; *eadem Sacra Congr. in Florentina* 15. *Decembris* 1648. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 66.

10 Dantur litterae circulares Episcopis status Ecclesiastici pro perquisitione frumenti in locis immunibus ad effectum faciendi ejus assignationem Ministris abundantiae, soluto competenti pretio; *ead. Sacra Congreg. Immun.* 20. *Aug.* 1678. *lib.* 2. *decret. Altov. p.* 1630.

11 Datur facultas perquirendi, et extrahendi frumentum ad effectum consignandi pro servitio abundantiae Civitatis; *eadem Sac. Congr. Immun. in Interramen.* 2. *Aprilis* 1678. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1555.

12 Episcopus pro extractione frumenti Mensae Episcopalis de loco ad locum in eodem Gubernio non tenetur recipere Bulletinum; *ead. Sac. Cong. Immun. in Fanen.* 17. *Novemb.* 1671. *lib.* 1. *decr. Altoviti p.* 618.

13 Contra Ministros laicos impedientes exactionem Frumenti debiti cuidam Beneficiato Episcopus tueatur efficaciter, adhibitis etiam Juris remediis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Cajetana* 30. *Mart.* 1695. *lib.* 6. *decr. Vallem. p.* 180.

14 Idem mandet restitui frumentum executatum in loco immuni per Ministros laicos spectans ad Ecclesiasticum; *ead. Sacr. Cong. Immun. in Aquilana ibidem.*

15 Frumenta Ecclesiasticorum non tenentur ad Gabellam introductionis; *ead. Sacr. Cong. Immun. in Camerinen.* 10. *Febr.* 1680. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1623.

16 Frumentum recollectum in bonis propriis Ecclesiastici potest asportari, nec in hoc potest impediri, nisi adsit indigentia Civitatis; *ead. Sacr. Congreg. Immun. in Assisien.* 2. *Januar.* 1629. *lib.* 1. *decret. Pauluc. p.* 121.

17 Sacra Congregatio inclinat, Clerum Saecularem, et Regularem non teneri ad recipiendam portionem frumenti horrei publici, de qua agitur, sed in omnem casum distribuendum esse per capita, comprehensis etiam Equitibus, et omnibus aliis; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Melevitana* 6. *Octobr.* 1638. *lib.* 3. *decr. Paul. pag.* 74.

18 Nuncio Neapolis scribitur, non esse extendendam facultatem extraendi frumenta, ita ut etiam cum deputatione personae Ecclesiasticae minime liceat Commissario Regio extrahere frumenta recondita in locis immunibus, etiamsi fortassis empta contra formam Pragmaticae; *ead. Sac. Congr. Immunit. in Neapolitana* 28. *Septemb.* 1694. *lib.* 1. *decret. Vallem. pag.* 149.

Conceduntur Gubernatori Picaeni de ordine 19
Sanctissimi Litterae perquisitionis in forma quoad frumenta recondita in locis immunibus; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Marcer.* 10. *Octob.* 1671. *lib.* 1. *decr. Altov. pag.* 610.

Gubernator Marchiae vigore asserti Brevis non 20
potest prohibere Episcopo Auximano, ejusque Colonis partiariis, ne absque sua licentia in scriptis extrahant de loco ad locum intra fines Provinciae frumentum in terris Episcopi collectum; *ead. Sac. Congr. Immun. in Auximana* 10. *Decembris* 1627. *lib.* 4. *decret. Paul. pag.* 35.

Idem Gubernator non potest cogere Ecclesia- 21
sticos ad asportandum in horrea publica partem suorum frumentorum; *ead. Sac. Cong. Immun. ib.*

Idem non potest praecipere Ministris Montium 22
frumentorum, ne absque sua licentia distribuant in singulos annos statutis temporibus frumentum pauperibus; *ead. Sac. Congr. Immun. ibid.*

Circa Edicta publicata a Gubernatore Perusiae 23
super assignatione frumentorum praecipitur eidem, ut publicet novum Edictum totaliter conformare Edicto Eminentissimi Camerarii edito *die* 19. *Aug.* 1697. cum revocatione edicti publicati ab eodemmet Gubernatore, seu Praeside die 14. d. mensis; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Perusina* 30. *Sept.* 1704. *lib.* 3. *decr. Vallem. p.* 618. *et seq.*

Communitas Oppidi Centi in Legatione Ferra- 24
riensi tenetur ad recipiendum frumentum Mensae Episcopalis Bononiensis (cum jam se ad hoc obligaverit, dummodo dicta Mensa clauderet furnum in d. loco) recollectum in territorio Centi pretio majori Calmerii de mense Novembris, et Decembris, dummodo d. frumentum sit mercantile, et plane mundum. Tenentur pariter ministri dictae Mensae infra totum mensem Octobris notificare ministris Annonae, se promptos esse ad vendendum frumentum, ex exprimere quantitatem tradendam; *eadem Sac. Congr. Immun. in Bonon.* 5. *Jan.* 1696. *lib.* 2. *decret. Vallem. pag.* 2.

Injungitur Eminentissimo Legato, ut praefigat 25
terminum 15. dierum d. Communitati Centi ad emendum frumentum d. Mensae Archiepiscopalis, quo elapso liceat eidem Mensae aperire furnum ad effectum, ut dicitur, *di dispianare* praefatum frumentum, *ead. Sac. Congreg. Immun. in Bonon.* 17. *Mart.* 1696. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.* 12.

Appaltatores Pistrinorum renuentes se acco- 26
modare appretiationi factae super triticum Ecclesiticorum, censuras incurrunt; *ead. Sac. Congr. Immun. in Tudertina* 27. *Julii* 1683. *lib.* 3. *decr. Altov. p.* 211.

27 Ad supplicationem Reipublicae Lucanae a Sanctissimo Sac. Congreg. remissam, petentis frumentum Ecclesiasticorum debere vendi Ministris Reipublicae, et prohiberi Ecclesiasticis vendere panem minutatim confectum ex frumento recollecto in bonis propriis Ecclesiasticorum; Sacr. Congr. auditis informationibus deductis ab utraque parte censuit, si Sanctissimo placuerit, posse praefato Clero, Jus, et libertatem eidem ex dispositione Sacrorum Canonum, et declarationibus Sac. Congreg. competentem vendendi minutatim panem confectum ex frumento in bonis propriis recollecto sumendi per septennium proximum futurum cum infrascriptis conditionibus.

I. Quod Ecclesiastici utriusque Cleri intra mensem Septembris declarare debeant in actis Curiae Episcopalis, an velint dare frumentum recollectum in propriis bonis Ministris publicis, et in qua quantitate; factaque declaratione cum obligatione frumenti, teneantur tradere quantitatem oblatam, et ad id cogi debeant per Curiam Episcopalem.

II. Quod tota quantitas Frumenti a Clero tam Urbano, quam Forensi intra sex milliarios respective tradenda, non excedat staria duodecim millia.

III. Quod Frumentum praefatum solvi debeat, vel pretio currenti de tempore traditionis cum augmento duorum Juliorum Romanorum pro quolibet rubio Romano, vel majori, altiori pretio, quo fuerit venditum frumentum in locis publicis Civitatis de mensibus Novembris, et Decembris. Et casu quo Ecclesiastici vendere velint frumentum ante praedictos menses Novembris, et Decembris, tunc teneantur Ministri publici illud recipere, et solvere pretio currenti de tempore traditionis cum praefato augmento duorum Juliorum.

IV. Quod frumentum debeat mensurari ad mensuram consuetam in platea Civitatis, ubi publice venditur, et tam mensura, quam consignatio fieri a Clero Urbano intra Civitatem in horreis, vel domibus, in quibus Ecclesiastici illud retinent. Frumentum vero dandum a Clero Forensi teneantur Ministri Annonae suscipere ex horreis, vel domibus, ubi frumentum reperitur, et propriis sumptibus transportare, pretiumque solvere utrique Clero in actu consignationis Frumenti, quod esse debeat qualitatis recipientis, et ut vulgo dicitur *Mercantile*.

V. Quod quolibet anno in mense Septembris eligantur duo Periti, alter a Clero alter a Ministris Annonae, quorum judicio standum sit super qualitate frumenti consignandi, et unitim eligatur etiam Tertius, qui in casu discordiae Peritorum, suum tunc debeat ferre judicium cui partes stare debeant.

VI. Quod Ministri publici teneantur declarare in mense Octobris, an velint accipere frumentum oblatum ab Ecclesiasticis. Et eveniente casu, quo illud non recipiant cum praedictis conditionibus sit in omnium, et singulorum Ecclesiasticorum arbitrio redire ad usum Canonicae libertatis vendendi minutatim panem confectum ex frumento recollecto in propriis bonis; quod pariter iisdem liceat casu, quo praedicti Ministri patiantur, seu tolerent aliquem Laicum minutatim vendere in Civitate panem ex proprio frumento confectum.

Alia insuper adjecta clausula, quod praesens indultum per septennium sit servandum, et nullo unquam tempore ad exemplum trahi possit; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Lucana* 20. *Martii* 1699. *lib.* 2. *decr. Vallemani pag.* 209.

Additur pro declaratione praefati Decreti, quod pro pretio regulando Frumenti vendendi ab Ecclesiasticis Ministris, habeatur ratio ad pretium illius Frumenti, quod in locis publicis venditur, et dicitur *da panizare*, non autem ad pretium Frumenti, quod dicitur *da Seme*. In reliquis in decis. *ead. Sacr. Congr. Immun. in ead.* 21. *Martii* 1700. *lib.* 2. *decret. Vallem. p.* 278.

FUGITIVUS A RELIGIONE

VIDE VERB. *APOSTATA* A NUM. 19. AD NUMER. 61.

FUNDATOR BENEFICII

VIDE VERB. *BENEFICIA* ART. 2. ET VERB. *CAPELLANIA*

FUNERALIA, FUNERA

VIDE VERB. *SEPULTURA*

FURNUS

SUMMARIUM

1. ad 23. Plura afferuntur Decreta ex Sacra Immunitatis Congregatione.

1 Furni spectantes ad Ecclesiasticos gaudent exemptione, *Sac. Cong. Immun. in Nuscana* 20. *Martii* 1630. *lib.* 2. *decr. Paul. p.* 33.

2 Capitulum, et Clerus habere possunt furnum proprium, eoque uti, et locare ad usum furni personae sibi benevisae ad effectum, ut dicitur, *di dispianare* eorum frumenta; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Eugubina* 9. *Martii* 1632. *lib.* 2. *decr. Paul. p.* 116.

3 Clerici, et Ecclesiastici possunt aperire furnum ad effectum *di esitare* eorum frumenta, dummodo sint recollecta in propriis bonis tam, Ecclesiasticis, quam Patrimonialibus; *ead Sac. Cong. Immun in Ravennaten. Spoletana, et aliis* 25. *Sept.* 1627. *l.* 1. *decr. Paul. pag.* 67. *Civitatis Plebis* 9. *Sept.* 1659, *lib.* 4. *decret. Altov. pag.* 1831. *et* 20. *Febr.* 1680. *d. lib. p.* 1932.

4 Super competentiis Episcoporum in aperitione Furni visum fuit Sac. Congr. particulari desuper habitae non posse, nec expedire Decretum, seu regulam generalem praescribere ob diversas rationes, et circumstantias, quae in unoquoque loco intercedunt; sed quod in casibus particularibus provideatur insimul per utramque Sacr. Congr. scilicet Immunitatis, et Boni Regiminis; *eadem Sacr. Congregat. Immunit. die* 21. *Julii* 1699. *lib. Decret. Martelli pag.* 499.

5 Sac. Congr. ex remissione Sanctissimi pluries auditis Ecclesiasticis, et Appaltatoribus Veliternis quoad expensas factas pro aperitione Furni Ecclesiasticorum, censuit, quod praevia solutione scutorum quinquaginta, et facta obligatione per Appaltatores de solvendo insuper quidquid fuerit judicatum, nec non soluto praetio Frumenti Ecclesiasticorum ad rationem Juliorum quinquaginta trium pro quolibet rubio, quod pretium pro medietate solvatur in consignatione Frumenti et alia medietas per totum Februarium immediate proximum, claudatur Furnus Ecclesiasticorum. In futurum vero, servatis litteris Sac. Congregat. Boni Regiminis quoad interpellationem, declaravit taxari pretium Frumenti Ecclesiasticorum ad rationem taxae, ut dicitur *dello spiano*, alias licere Ecclesiasticis aperire Furnum. Omnia approbavit Sanctissimus, et mandavit publicari hujusmodi Decretum; *ead. Sac. Cong. Immun in Veliterna* 29. *Dec.* 1674. *lib.* 1. *decr. Alt. pag.* 1048.

6 Licet Episcopo uti libertate aperiendi Furnum quando Appaltator panis vendibilis recusat emere Frumentum mensae Episcopalis juxta ordines Sacr. Congregat. Boni Regiminis; *eadem Sacr. Congr. Immun. in Tudertina* 9. *Decembris* 1679. *lib.* 2. *decret. Altov. p.* 1891.

Episcopus claudat Furnum, dummodo Appaltator se obliget emere frumenta suae Mensae Episcopalis in pretio, et quantitate declaranda a Sac. Congreg. *Eadem Sac. Congr. Immun. in Aquipendii* 9. *Feb.* 1604. *lib.* 1. *decr. Vallem. p.* 104. 7

At quia concordare non potuit super quantitate, et pretio, ideo Sac. Congreg. a decisis recessit, et declaravit, licere Episcopo aperire Furnum: *ead. Sac. Cong. Immun. in eadem* 7. *Apr. d. anni et lib. p.* 115. 8

Item Episcopo Faventino licet aperire Furnum nisi Appaltator intra 15. dies offerat se empturum Frumenta Mensae Episcopalis pretio currenti cum augumento vigesimae; *ead. Sac. Cong. Immun. in Faventina* 20. *Martii* 1695. *d. l. pag.* 187. 9

Idem licet Episcopo Camerinen. nisi intra 15. dies Communitas se offerat cum effectu emere frumentum collectum in tota Dioecesi cum augumento vigesimae, ut in praedicta Faventina; *ead. Sacr. Congr. Immun. in Camerinen.* 12. *Januar.* 1709. *lib.* 2. *decret. Vallem. p.* 265. 10

Sic licet Em. Commendatario aperire Furnum, facta tamen declaratione in principio mensis Octobris quantitatis frumenti, ut dicitur *di spianare*. Et quatenus Em. Abbas non deveniat ad declarationem, servetur Decretum in Faventina: *ead. Sac. Cong. Immun. in Assisien.* 1. *Octob.* 1703. *lib.* 3. *decr. Vallem. pag.* 523. 11

Licet Em. Cardinali *fare spianare*, ut dicitur, in proprio Furno Frumentum recollectum in bonis Patrimonialibus, et Beneficiorum, attento, quod Abundantiarii recusent emere frumentum ipsis exhibitum debitis temporibus; *ead. Sacra Congreg. Immunit. in Cesenaten.* 18. *Octobris* 1681. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 2275. 12

Quando Priores communitatis praesumunt impedire Episcopum in sua libertate aperiendi Furnum, recusantibus ipsis emere Frumentum Mensae Episcopalis Sac. Congreg. rescripsit: Detur Decret. in Faventina sub die 20. Martii 1695. secundum quod Episcopus se gerat; *eadem Sacra Congr. Immun. in Faventina* 24. *Octobris* 1699. *lib.* 2. *decret. Vallem pag.* 252. 13

14 Licet Ecclesiasticis, qui recipiunt Franchitias farinae in cartella, retinere furnum pro usu proprio: *ead. Sac. Congr. Immun. in Melphitana* 13. *Maji* 1692. *lib. decr. Grimaldi pag.* 129.

15 Non licet Gubernatori visitare Furnos Ecclesiasticorum: *ead. Sac. Congr. Immun. in Urbevetana* 9. *Novemb.* 1695. *lib.* 1. *decr. Vallem. p.* 227.

16 Ecclesiastici coquentes panem in Furno publico Baronis, in quo solvunt omnes onus Furnatici, quatenus voluntarie utantur tali Furno, tenentur ad solutionem dicti oneris; *eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Larinen.* 26. *Sept.* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 148.

17 Communistae, qui destruxerunt Furnos Ecclesiasticorum, absolvuntur quatenus supplicent, et reaedificent Furnos destructos; *eadem Sac. Cong. Immun. in Brundusina* 1. *Novemb.* 1682. *lib.* 2. *decret. Altov. pag.* 2279.

18 Furni intra Claustra Regularium existentes, pro ipsorum usu tantum inservire debent: *eadem Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana* 4. *Decembr.* 1628. *lib.* 1. *decr. Paul. pag.* 115.

19 Et non possunt a Laicis impediri, ne aedificentur: *ead. Sac. Congr. Immun. in Baren.* 28. *Junii* 1704. *lib.* 3. *decr. Vallem. p.* 590.

20 Nuncius provideat circa Furnos Regularium Neapolis, ut illis utantur tantum pro eorum usu: *ead. Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana* 2. *Decemb.* 1681. *lib.* 2. *decr. Alt. p.* 2292.

Eadem Facultas circa Furnos Ecclesiasticorum Neapolis conceditur Archiepiscopo; *eadem Sacra Congr. Immun. in ead.* 27. *Januarii* 1682. *lib.* 3. *decr. Alt. p.* 3. 21

Quando Regulares, et Moniales vendunt fraudulenter panem coctum in propriis Furnis, in praejudicium Communitatis, Archiepiscopus procedat pro sua prudentia cum facultatibus Sacr. Congreg. ne sequantur fraudes sub poenis gravibus, et quoad Regular. etiam privationis vocis activae, et passivae, non tamen Censurarum; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Panormitana* 25. *Maji* 1685. *lib.* 3. *decret. Altov. pag.* 446. 22

Ad evitandos abusus Furnorum Ecclesiasticorum in locis immunibus, nec non, ut confugiti non inserviant Furnis positis intra Claustra, ut plurimum habentibus januas correspondentes in viis publicis, et tandem ad evitandas fraudes in praejdicium Annonae Civitatis Neapolitanae, et ad Instantiam Electorum d. Civitatis: Sac. Congr. decrevit, licere Ecclesiasticis, vel retinere proprios Furnos intra Claustra inserviendos, et exercendos per proprios Ministros, vel illos etiam locare personis sibi benevisis, extra tamen locum immunem: Et Eminen. Archiepiscopus, et D. Nuncius respective ad proprios subditos procedant, ne fraudes committantur, et fraudantes puniant: *ead. Sac. Congr. Immun. in Neapolitana* 10. *Martii* 1693. *lib.* 1. *decret. Vallem. pag.* 30. 23

FUR, FURTUM

SUMMARIUM

1. ad 6. Fur, et latro. — 7. Furtum unde dicatur. — 8. Furtum quid sit. — 9. Furti species ordinarie assignantur quinque. — 10. Furtum simplex quid sit. — 11. Sacrilegium quid sit. — 12. Plagiatus quid sit. — 13. Peculatus quid sit. — 14. Ambigeatus quid sit. *ad n.* 15. — 16. Addunt aliqui Rapinam. — 17. Rapina quid sit. — 18. Furtum, et Rapina ex genere suo est peccatum mortale. — 19. Affertur et solvitur Instantia. — 20. ad 24. De gravitate materiae. — 25. Furtum potest esse grave peccatum in pluribus casibus, etiamsi materia sit levis. — 26. Furtum non committitur in pluribus casibus, quamvis aliena surripiantur. — 27. In extrema necessitate quomodo licitum sit auferre rem alienam. — 30. In gravi duntaxat necessitate non est licitum aliena surripere. — 31. Nisi tamen necessitas gravis sit urgens. — 32. Si tota Respublica sit in necessitate gravi, possunt licite auferri a divitibus superflua, quae necessaria sunt ad Rempublicam sublevandam. — 33. Qui in extrema necessitate rem alienam abstulit nunquam tenebitur restituere. — 34. Si tamen res accepta in extrema necessitate non sit absumpta, tunc est restituenda. — 35. Qui rem accepit ante extremam necessitatem, et in ea absumpsit, tunc tenebitur restituere in aequivalenti. — 36. Est tamen aeque probabilis opposita sententia. — 37. Qui per furta minuta intendit ditescere peccat mortaliter. — 38. Non committit tamen tot distincta furta mortalia. — 39. Qui furatur quid modicum, animo tamen plura furandi, si posset, peccat mortaliter. — 40. Qui furatur materiam levem, quae cum aliis praecedentibus furtis complet materiam gravem, si habet voluntatem eam cum aliis retinendi, peccat graviter ratione injustae gravis detentionis — 41. Non quidem sub mortali tenetur restituere totam illam summam, sed solum illam partem, quae constituit quantitem notabilem. — 42. ad 43. Duae instantiae. — 44. Peccat graviter, qui post levia furta, quae non potest restituere, addit aliud leve, quo compleatur quantitas gravis. — 45. Si tamen haberet efficacem voluntatem restituendi priora saltem usque ad materiam levem, excusaretur a mortali. — 46. ad 47. Qui semel complevit materiam gravem, et iterum furatur aliud leve, quod cum priore materia ablata facit unum quomodo peccet. — 48. Furta parva coalescunt, etiamsi fiant in diversis negotiis. — 49. Furta minuta usque ad notabilem summam concrescentia constituunt peccatum mortale fiunt ab eodem diversis Dominis. — 50. Restitutio a talis furantibus minuta a diversis Dominis quomodo facienda. — 51. Furta minuta facta eidem a diversis non moventibus se mutuo, probabilius non constituunt peccatum mortale in singulis. — 52. Plurimi tamen tenent contrarium. — 53. Sive quis furtis minutis furetur ab eodem, sive a diversis, sive plures ab eodem furentur, ad contrahendum peccatum mortale requiritur major quantitas, quam illam, quae simul ablata constitueret peccatum mortale. — 54. Item major quantitas requiritur, si plura furta minuta fiant pluribus, quam si uni soli. — 55. Item major requiritur quantitas in furtis factis quando fiunt per majora temporum intervalla. — 56. Furta Domesticorum, Uxorum,

etc. sunt vere furta. — 57. Talia Domesticorum furta, ut mortalia sint, regulariter requiritur major materiae quantitas, quam in furtis Extraneorum. — 58. Hinc contra tales personas Domesticas conceditur tantum Actio rerum amotarum. — 59. Similiter Actio furti non datur contra filios, et servos. — 60. Item Actio furti non datur contra famulus, ac mercenarios apud Dominum degentes, si leviora, et modica furta commiserint. — 61. Secus autem, si eorum furta sint graviora, et nimis multiplicata. — 62. Famuli, Ancillae, et Operarii apud Dominum degentes ordinarie non peccant graviter surripiendo esculenta, et poculenta communia in usus proprios, nisi forent excessiva. Secus in aliis materiis. — 63. Reliqua de furtis Famulorum, *remissive*. — 64. ad 65. De furtis parentum et filiorum. — 66. Reliqua de furtis Filiorum, *remissive*. — 67. ad 68. De furtis mariti et uxoris. — 69. Reliqua de Usure quoad bona Mariti *remissive*. — 70. Religiosi surripientes de bonis Monasterii quantitatem notabilem, duplex peccatum mortale incurrunt, unum furti contra justitiam, et aliud proprietatis contra votum paupertatis. — 71. Eadem quantitas requiritur, et sufficit in Religioso ad furtum mortale, et ad mortalem transgressionem Voti paupertatis, quae sufficit ad furtum mortale saecularium, exceptis esculentis, et poculentis. — 72. Res furtivae inventae apud Furem a Judice apprehensum, non Fisco, nec Judici, nec Officialibus ejus, sed Domino restitui debent, non obstante consuetudine, aut statuto contrariis. — 73. Qui rem alienam alicubi inventam accepit animo retinendi, et Domino comparenti non restituendi, vere furtum facit, et Actione furti tenetur. — 74. Hinc, si aliquam rem invenit, ignorans cujus sit, tenetur de rei domino debite, et sufficienter indagare; aliter, si hanc indagationem omittat, et rem retineat, Furti tenetur. — 75. Reliqua ab hoc n. 75. usque in finem ad n. 96. satis summarie sunt relata in ipsis Decretis a D. Petro Andrea Riccio *in sua Synopsi, verb. Fur, Furtum* collectis. — 97. Affertur egregium dictum Catonis de furibus. — 98. ad 104. De poena furti.

1 Fur, et latro aliquando sumuntur tamquam Synonima, *ut in cap. Suscepimus* 10. *de homicidio*, ubi textus prius vocat, et dicit *latrones*, ibi: *Ingredientes de nocte quidam latrones ad eos*, et postea vocat, dicit *Fures*, ibi: *Et Fures se solvere niterentur*, et sic ibi notat Abbas *in* 1. *notabil. et in cap. Interfecisti Furem* 2. *de homicid. in* 1. *notabil.* ubi etiam Marian. Socin. *num.* 2. Fagnan. *in cit. cap. Suscepimus num.* 2.
2 Aliquando autem Fur, et latro sumuntur tamquam quid diversum, *ut in capit. Interfecisti* 2. *de homicid.* ibi: *Interfecisti Furem, aut latronem*, ubi, ut vides, textus dicit alternative *furem*, aut
3 *latronem*, ut notat Fagnan. *ibid. num.* 2. Aliquando vero sumuntur sic, ut dicatur latro, qui stat in silvis, ut spoliet transeuntes, et fur de nocte in domibus, *ut in Authent. Ut nullus Judic.* §. *penult. collat.* 9. *et l.* 1. *Cod. Depos.* et notat Glossa *in cap. Cum duobus* §. *Damna, in verb. Subreptum, ff. Pro socio*, Fagnan. *in cit. cap. Suscepimus num.*
4 3. Aliquando tandem *Fur* appellatur nocturnus, et *latro* diurnus ut post Goffred. notat Butrius *in cit. cap. Interfecisti num.* 6. et Joan. de Anania *n.* 1. et Cardin. *in cit. c. Suscepimus in* 1. *notabil.*
5 Haec tamen differentia confunditur *in l. Itaque* §. *Lex, ff. ad L. Aquil. et in cap. Si perfodiens* 3. *de homicidio*, ubi Fur appellatur non tantum nocturnus, sed etiam diurnus, ibi: *Si Fur nocturnus,*
6 *occidatur, si autem diurnus fuerit etc.* Unde dicendum est, quod Fur proprie appelletur, qui clam furatur, *ut in l.* 1. *ff. de furtis*, nec distinguitur, an noctu, vel interdiu, et ita intelligitur textus *in cit. cap. Si perfodiens.* Latro vero, qui palam furatur, ut per Doct. *in Authent. sed novo, Cod. serv. fugit.* Florian. *in l.* 3. *in princip. ff. ad l. Aquil.* Fagnan. *in cit. cap. Suscepimus n.* 4.
7 Furtum dicitur *a furvo*, idest *nigro*, eo quod *clam, et in obscuro fiat, et plerumque de nocte*, ut
8 dicitur *in l.* 1. *in princip. ff. de furtis.* Furtum est occulta, et injusta rei alienae ablatio, invito rationabiliter Domino. *Est in re communis* apud Theologos; Et concordat textus *in l.* 1. §. *final. ff. de furtis*, ibi: *Furtum est contrectatio rei fraudolosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionisve.* Furti species ordinarie 9
assignantur quinque, nempe Furtum simplex, Sacrilegium, Plagiatus, Peculatus, et Abigeatus.
Furtum simplex est, quod in solo furandi actu 10
sine concurrentia alterius delicti consistit. Sacri- 11
legium est, quo Sacrum de Sacro, vel Sacrum de non Sacro, vel non Sacrum de Sacro furtim surripitur, textu expresso *in cap. Quisquis* 21. *caus.* 17. *q.* 3. ibi: *Sacrilegium committitur auferendo Sacrum in Sacro, vel non Sacrum de Sacro, sive Sacrum de non Sacro.* Plagiatus, seu Plagium est, 12
quo quis dolose surripit Hominem sui Juris existentem, vel Servum alienum, sive detineat illum, vel vendat, donet, permutet, vel alio contractu, quo Dominium rerum transfertur, aliis tradat; *l.* 1. *et seq. ff. ad l. Fabiam, de Plagiariis.* Hoc crimen, si homo, qui surripitur, est sui juris, non est proprie furtum, quia libera persona sub nullius est dominium; §. *Item Juris, Instit. de inut. Stipul.* Si vero homo, qui surripitur, est sub alterius potestate, vel dominio, tunc est proprie furtum; §. *Interdum, Instit. de obl. quae ex delict.* Peculatus est, quo quis pecuniam ad aera- 13
rium publicum, aut Fiscum Principis pertinentem, seu Communitatis bona publica in suos usus privatos convertit; *l.* 1. *l. Lege* 4. *in prin. et* §. *fin. l. Sacrilegi* §. *Labeo, ff. ad l. Jul. Pecul. et* §. 9. *Instit. de pub. Jud.* Abigeatus est fraudulenta 14
Ovium, Boum, Equorum, et aliorum id genus pecorum ex pascuis, aut armentis subtractio, et quodammodo depraedatio; *l.* 1. §. 1. *ff. de Abigeis.*
Dicitur autem notanter *ex pascuis, aut armentis*, 15
quia, si quis oves errantes, vel equos in solitudine relictos abduxerit, non est Abigeus, sed fur potius: *cit. l.* 1. §. 1. *ff. de Abigeis, l.* 47. *tit.* 14. Sic etiam notanter dicitur *subtractio, et quodammodo depraedatio*; quia ad hoc, ut quis dicatur Abigeus, non sufficit, quod subtrahat, seu surri-

piat unam ovem, aut unum equum, vel unum bovem, sed requiritur, quod plures surripiat, et quodammodo depraedetur. *Abigeus* enim non est, sed simplex fur, qui de grege Ovium minus, quam decem, et de grege porcorum minus, quam quinque abducit, textu expresso *in l. fin. ff. de furtis.*

16 Addunt aliqui sextam Furti speciem, nempe Rapinam, sed cum Furtum, et Rapina specie differant, ut docet communissima DD. cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *art.* 4. non recte haec illius species constituitur. Ratio autem distinctionis specificae inter furtum, et rapinam est, quia praeter injustitiam furti, scilicet injustam usurpationem rei alienae, rapina continet aliam speciem injustitiae, circa personam, et honorem proximi. Vim enim alicui inferre est species contumeliae laedentis honorem proximi. Sic recte notat S. Thomas *loc. cit. art.* 9. et cum ipso alii passim

17 Doctores. Unde rapina definiri potest, quod sit injusta ablatio, seu contrectatio rei alienae externae cum vi facta Domino, vel legitimo detentori: *Est in re communis.*

18 Furtum, et rapina ex genere suo est peccatum mortale, licet quandoque parvitas rei furto ablatae excuset a mortali: *Est Communis*, et patet *ex cap.* 20. *Exod.* ibi: *Non furtum facies; ex cap.* 5. *Zachariae*, ibi: *Haec est maledictio, quae egredietur super faciem omnis terrae, quia omnis fur.... judicabitur; ex c.* 2. *Habacuc*, ibi: *Vae ei, qui multiplicat non sua; et ex* 1. *ad Corinth. c.* 6. ibi: *Neque fures, neque rapaces.... regnum Dei possidebunt.*

19 Nec valet objicere, quod *Proverb.* 6. *expresse habetur*, quod: *Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit.* Non valet, inquam, quia, ut recte exponit V. Beda: *Furtum non ex sui aestimatione, sed ex comparatione peccati majoris, idest adulterii, non grandis esse culpae perhibetur.* Revera enim furtum ex genere, et objecto suo est peccatum levius omnibus aliis peccatis in Decalogo prohibitis, caeteris paribus, et hoc clare patet, qui peccata contra praecepta primae tabulae, cum versentur circa ipsum Deum, ejusque cultum, utique sunt graviora furto versante circa hominem tantum. Alia autem peccata contra praecepta secundae tabulae, cum versentur aut circa proximi personam, aut bonum vitae, famae, honoris, sunt etiam ex genere suo, caeteris paribus, graviora furto versante circa bona externa fortunae proximi, quae sunt longe inferioris ordinis, ut de se patet, et ut recte notat Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in* 7. *et* 10. *Praecept. Decalog. c.* 5. *n.* 21.

20 Quaenam quantitas materiae furtivae requiratur, et sufficiat ad peccatum mortale, non potest una certa, et determinata taxari, sed taxanda est arbitrio Prudentum, tum ex quantitate rei ablatae, tum ex circumstantiis Personae per furtum laesae, temporis, locis, et hujusmodi. Malitia enim, et gravitas furti provenit ex damno, quod Proximo injuste infertur, damnum autem non est aequale respectu omnium, ex jactura ejusdem quantitatis, ac rei: Siquidem Majus censetur damnum ex re ablata, si auferatur pauperi, minus si diviti: majus, si tempore penuriae, minus si tempore abundantiae; majus, si auferatur pecunia in loco, ubi modica reperitur, minus, ubi argentum, et aurum est in abundantia. Unde cum 21 in assignanda quantitate sufficienti ad constituendum peccatum mortale non satis inter se conveniant Doctores, ita ut propemodum tot sint sententiae, quot capita, assignando alii, ut Navarrus, nimis stricte solum dimidium Regalem, vel Julium, seu unum Pacium, vel paulo plus; alii cum Corduba unum Regalem, scilicet duos Pacios circiter; alii cum Molina, Rebell. Lessio duos Regales, idest quatuor, vel quinque Pacios, seu duos Julios; alii cum Valentia, Sayro tres Regales, vel Julios, idest medium Florenum circiter; alii cum Sanchez quatuor Regales, idest medium Talarum, vel unum Florenum circiter; alii cum Soto, Silvestro, Angelo unum, vel duos Aureos, seu Ducatos; alii tandem nimis laxe 100. Aureos, 22 hinc in tanta opinionum varietate tenenda est probabilior, et communior Doctorum sententia, quod non possit pro regula universali statui una certa quantitas pecuniae, quae sit materia absolute gravis, sive quae ad mortale requiratur, et sufficiat respectu omnium, sed taxanda sit judicio prudentum tam ex quantitate rei ablatae, quam ex circumstantiis personae, cui aufertur, temporis, loci, et hujusmodi; Reiffenstuel *in Theolog. moral tract.* 9. *de praecept. Decalog. dist.* 5. *quaest.* 1. *num.* 7. Sporer *loc. cit. num.* 28. Moya *tom.* 3. *dist.* 3. *quaest.* 3. *c.* 1. §. 2. Gormaz *a num.* 693. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 983. *et seq.* et alii passim.

Quantitas igitur furti respective gravis potest 23 sic esse, ut respectu cujuscumque etiam ditissimi Regis sint duo Aurei, seu duo Ducati, pro quibus veniunt quatuor Imperiales, seu sexdecim Regales, aut sexdecim Julii, seu quadraginta octo Pacii, vel circiter centum sexaginta Crucigeri; respectu inferioris Principis unus Aureus, seu unus Ducatus, aut duo Imperiales, vel quatuor Floreni, seu sexdecim Regales, aut Julii; respectu viri perillustris, aut mercatoris valde divitis unus Imperialis, seu duo Floreni, aut octo Regales, vel Julii, aut viginti quatuor Pacii; respectu Mercatoris mediocriter divitis medius Imperialis, seu medius Talarus, vel unus Florenus, aut quatuor Regales, seu quatuor Julii; respectu Civis mechanici tertia pars Imperialis, seu Talari, aut octo Pacii; respectu tenuioris civis, vel Rustici duo Regales, seu duo Julii, aut sex Pacii; respectu hominis utcumque pauperis unus Regalis, et dimidius, seu unus, et dimidius Ju-

lius, seu quatuor Pacii, et dimidius, respectu plane pauperis etiam unus Regalis, seu unicus Julius, aut tres Pacii, vel decem circiter Crucigeri, et sic de omnibus intermediis loquendum est cum proportione. Ratio autem haec est, quia dicta taxata quantitas videtur requiri, et sufficere respective ad singulorum sustentationem pro integra die, adeoque per ejus ablationem censebuntur pati grave damnum, et esse graviter inviti, merito enim ab omnibus multum aestimatur posse pro una die honeste subsistere, et cui hoc tollitur, vere redditur miserabilis pro illa die, et per consequens censetur illi dari causa gravis contristationis, et dissolvendae amicitiae, quod secundum communem sensum est gravis injuria.

24 Hinc materia gravis furti, et quantitas sufficiens ad peccatum mortale censetur probabiliter ea, quae ad congruam sustentationem unius diei sufficit illi homini, cui injuria furti infertur; Sanig *dist.* 10. *de justitia quaest.* 1. *num.* 7. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 1. *n.* 3. Sporer *loc. cit. n.* 29. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 9. Gormaz *n.* 699. La Croix *loc. cit. n.* 985. *cum sequentibus*, et in re consentiunt alii, speciatim Illsug *tom.* 4. *d.* 3. *n.* 147. Marchant. *Tribun. part.* 2. *tract.* 8. *titul.* 1. *quaest.* 5. et re ipsa fere coincidunt Bonacina, Petrus Navarrus, et alii cum Lugo *disp.* 16. *sect.* 1.

25 Furtum potest esse grave peccatum in pluribus casibus, etiamsi materia furata in se sit levis. Primo, si materia furata sit Domino valde proficua, ut sartori acus, quam unicam habet, nec habere aliam potest, qua se alat; Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 33. et communis aliorum. Secundo, si in furando rem levem fuerit intentio furandi notabilem quantitatem, si adfuisset copia, et commoditas; *Communis.* Tertio, si materia levis fuerit furata in finem mortaliter peccaminosum; *Communis.* Quarto, si materia levis furetur Domino valde pauperi, et indigenti; *Communis.* Quinto, si Dominus habuerit justum, et rationabilem quemdam specialem affectum ad talem rem, ob cujus ablationem periculum sit, ne tamquam nimis iracundus prorumpat in mortales blasphemias, seu alias colerice mortaliter peccet, dummodo tamen fur ante furtum habuerit sufficientem cognitionem de tali speciali affectu, et periculo; *Communis.* Sexto, si res auferatur cum notabili violentia; *Communis.*

26 Furtum non committitur in pluribus casibus, quamvis aliena surripiantur. Primo non committur, cum quis aufert rem alterius sciens illum, etiamsi scit, non tamen debere esse invitum rationabiliter; *Communis.* Secundo non committitur furtum, cum quis aufert aliena, ipso Deo supremo rerum omnium Domino facultatem dante, qua ratione Israelitae spoliarunt Ægyptios; *Communis.* Tertio, non committitur, cum quis aufert gladium a furioso; vel alias occisuro; *Communis.* Quarto non committitur, cum quis aufert libros haereticos a non habente legendi facultatem; *Communis.* Quinto non committitur, cum Uxor v. g. auferat a Marito pecunias, ne ludis, aut comessationibus prodigat, aut Vinum, ne inebrietur; *Communis.* Sexto non committitur, cum quis accipit rem alienam, tamquam sibi debitam ob justam compensationem; *Communis.* Septimo non committitur, cum quis pro se, vel pro alio in extrema necessitate constituto alienum accipit, quantum necessarium est ad sustentationem, sed de hoc infra. In his enim, et similibus casibus Dominus esset irrationabiliter invitus rem talem auferri; *Sic communis Doctorum* (*).

In extrema necessitate licitum est auferre rem 27
alienam, quatenus ad eam sublevandam necesse est, adeo ut talis neque furtum committat, neque peccet; *Communis* cum S. Th. 2. 2. *qu.* 66. *art.* 7. Scoto *in.* 4. *d.* 15. *qu.* 2. *ad* 5. habetur *Ex cap. Exiit* §. *Nec quidquam: de verb. signific. in* 6. ibi: « Nec jure poli in extremae necessitatis articulo » ad providendum sustentationi naturae via omnibus extrema necessitate detentis concessa » praecluditur, cum ab omni lege extrema necessitas sit exempta. » Et ratio est, quia in extrema necessitate constitutus habet jus naturale, immo et obligationem conservandi vitam, adeoque etiam sibi applicandi media necessaria; neque per hoc furatur, quia ille, cui surripit, non est, nec potest esse rationabiliter invitus: quia in extrema necessitate omnia sunt communia quoad jus utendi in ordine ad conservationem vitae; de ratione autem formali furti est, quod fiat Domino rationabiliter invito, ut patet ex ejus definitione. Unde cum Dominus in tali extrema necessitate nequeat esse rationabiliter invitus, talis surripiens bona alterius non dicitur furari, uti notant communiter Doctores cum S. Thoma
2. 2. *q.* 65. *art.* 5. In extrema necessitate si quis 28
non possit per se ipsum aliena auferre ad sibi subveniendum, potest ejus loco quivis alius ex proprio subvenire non potens, uti habet communis cum D. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *artic.* 7. *ad* 3. et
Scoto *loc. cit.* Tunc enim surripiens est veluti in- 29
strumentum indigentes. Si Dominus, aut detinens bona sit in pari necessitate, non potest extreme egens, neque alius pro se surripere ipsi Domino, aut detinenti, quia tunc duplici jure res illa Domino, aut detinenti debetur, primo propter aequalem extremam necessitatem, secundo propter dominium, et possessionem rei; in pari enim causa melior est conditio possidentis. Sic Scotus *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. *ad* 5. et *Communis* aliorum.

(*) Vera Auctor scribit; cave vero, ne putes retinere res illas hominem posse, nec ad restitutionem, vel compensationem teneri, jam remoto periculo, vel sublata necessitate; Vide explicationes aliis in locis. (*Nota Rom. Theol.*)

30 In gravi dumtaxat necessitate non esse licitum aliena surripere, colligitur *ex cap. Si quis* 3. *de furtis*, ibi: *Si quis propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, pecus, poeniteat hebdomadas tres*, ubi ut vides; fames, et nuditas supponunt surripientis necessitatem, et quidem valde gravem, unde si hac necessitate non obstante talis surripiens censetur poenitentia dignus, cum poenitentia supponat peccatum, censetur non excusari a furto peccaminoso. Hinc justissime ab Innocen. XI. die 2. Martii 1679. fuit damnata sequens propositio 26. in ordine, ibi: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravis;* Ita conformiter Doctori Subtili *l. c.* Mastrius *disp.* 9. *Theolog. moral. n.* 21. appellans hanc sententiam communiorem, et veriorem, et Sporer *loc. cit. n.* 105. vocans eam verissimam; La Croix *loc. cit. num.* 955. et alii passim, quamvis nonnulli apud Lugonem *disput.* 26. *de justit. et jure n.* 153. Dianam *part.* 1. *tract.* 3. *Miscellan. resol.* 29. et apud Sporer *l. c. num.* 104. oppositam sententiam probabilem censue-
31 rint. Si tamen necessitas gravis sit urgens; adeout adsit simul periculum labendi in necessitatem extremam, ut si morbus gravis probabiliter sit futurus lethalis, aut perpetuus, nisi remedio tempestivo ei occurratur; si quis sit in probabili periculo incidendi in captivitatem, vel infamiam gravissimam, nisi equo alieno adjutus elabatur, et his similia: tunc licitum est surripere necessaria ad illam necessitatem sublevandam quia tunc censetur extrema esse moraliter praesens, cum sit proxima, aut haec sit illi aequivalens; pari enim modo naturae jure inditum est, ut gravem necessitatem, quae facile vergit ad extremam, aeque ac ipsam extremam necessitatem, a se quisque, quoquo modo potest, avertat; Lugo *loc. cit. num.* 154. Lessius *num.* 71. Sporer *loc. cit. num.* 103. Haunold. *de justitia tom.* 1. *tract.* 2. *a num.* 347. Carden. *in* 2. *Crisi d.* 23. *num.* 17. et fusius *in* 1. *Crisi d.* 80. La Croix *loco citat. numer.* 957. Tamburin. *lib.* 8. *tr.* 2. *cap.* 9. §. 1. ubi dicit hanc
32 sententiam esse certam. Si tota Respublica sit in necessitate gravi, possunt licite auferri a divitibus superflua, quae necessaria sunt ad Rempublicam sublevandam, et ratio est, quia necessitas gravis Reipublicae aequivalet, immo superat necessitatem, quam haberet unus privatus, uti cum S. Thoma, et aliis docet Carden. *loc. cit. num.* 16. La Croix *loc. cit. num.* 956.

33 Qui in extrema necessitate rem alienam abstulit, et pro sua indigentia absumpsit, quamvis postea ad meliorem, et pinguiorem fortunam devenerit, numquam tenebitur restituere; Sic Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *et communis* aliorum. Et ratio est, quia is usus fuit jure suo, et rei tunc acceptae, quatenus sibi necessaria fuit, dominium sibi comparavit, cum res illa per talem justam acceptionem facta sit accipientis, ut patet ex D. Thoma 2. 2. *qu.* 66. *art.* 7. et ex communi alio-
rum. Si autem res accepta in extrema necessitate 34
non sit absumpta, sed adhuc existat, ut equus, vestis, et hujusmodi, tunc est restituenda; *Communis.* Et ratio est, quia extrema necessitas tribuit solum tantum Juris in rem alterius, quantum necessarium est ad illam sublevandam. In proposito autem non erat necessaria res adhuc existens, sed solum ejus usus, adeoque extreme egens occupando illam, solum comparavit sibi dominium utile illius rei, dominio directo adhuc remanente penes pristinum Dominum, et per consequens res adhuc existens post superatam neces-
sitatem erit restituenda Domino. Qui rem acce- 35
pit ante extremam necessitatem, sive ex delicto, furto v. g. sive ex contractu, v. g. Deposito, Commodato, Locato, vel quovis alio titulo, et in extrema necessitate absumpsit, tunc superata necessitate, si ad meliorem fortunam redierit, tenebitur restituere in aequivalenti; Ita Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 3. *respons. ad argum.* Adrian. *in* 3. *de restitution.* §. *Quia dictum est, de lucro;* Navarr. *cap.* 17. *num.* 61. Covarruv. *regul. Peccatum part.* 8. §. 1. *num.* 4. Medina *C. de restit. num.* 3. *in princip.* Less. *lib.* 2. *c.* 16. aliique cum Sporer *loc. c. num.* 101. Et ratio est, quia tunc egenus rem illam, exclusa necessitate, alio titulo debet Domino suo, quae obligatio per supervenientem necessitatem extremam non extinguitur, sed sopitur, adeout superata necessitate, Domino compensanda est aeque ac antea compensari debuisset, maxime si antea res fuerit furto ablata; aliter si res antea furto ablata, et postea in extrema necessitate absumpta non deberet restitui, superata necessitate, ab eo, qui eam ante dictam necessitatem furatus fuerat, sequeretur, quod quis posset commodum reportare ex sua malitia; malitia autem, et iniquitas nulli debet prodesse *arg. cap. Sedes* 15. *et cap. Ex tenore* 16. *de rescriptis; cap. Tuae* 12. *de Clericis non resident. Cap. Ex litteris* 2. *de dolo, et contum.* et aliis similibus.

Est tamen aeque probabilis, immo teste Sporer 36
l. c. num. 102. jam communior opposita sententia, (*) quod nempe, qui rem ablatam, vel apud se depositam, commodatam, impignoratam, locatam etc. urgente necessitate extrema absumpsit, nihil restituere debet, postquam ad meliorem fortunam pervenit, sic expresse Angelus verb. *Furtum* §. 37. Silvester verb. *Furtum qu.* 3. et verb. *Eleemosyna in fine;* Jul. Clar. *l.* 5. §. *Furtum n.* 25. Layman *l.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *c.* 1. *n.* 7. Sporer *l. c. n.* 102. et alii. Et ratio est, quia, qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur ab onore restitutionis, ut fert communis opinio; talis autem in extrema necessitate, nedum bona fide rem alie-

(*) Vide not. ad verb. Eleemosyna.

nam, sed immo tanquam Dominus ejus effectus, et suam reputans, assumpsit, adeoque non tenetur pro ea ad restitutionem. Neque ei patrocinatur iniquitas, si rem antea furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas, ad quam sublevandam, sicuti potest de praesenti auferre rem alienam, et ipsam absumere sine ullo onere restitutionis, ita sine onere restitutionis potest absumere rem alienam de praeterito ablatam.

37 Qui per furta minuta intendit ditescere, et conquirere notabilem pecuniae quantitatem, peccat mortaliter illa prava intentione, quovis externo furto minute ex vi illius intentionis deliberatae procedente; *Communis.* Et ratio est, quia talis intendit accipere rem alienam magni momenti invito Domino, simulque singula externa furta procedunt ex intentione mortifera furandi seorsim quantitatem notabilem, adeoque talis singulis furtis minutis peccat mortaliter; Hinc de similibus dicitur *Deuteron.* 25 *Non habebis in sacculo diversa pondera majus et minus... Abominatur enim Deus*
38 *eum, qui facit hoc,* et Proverb. 11. *Statera dolosa abominabilis est apud Deum.* Recte tamen notant Lessius *lib.* 2. *de justitia cap.* 12. *dub.* 7. *num.* 48. Sporer *loc. cit. num.* 35. et alii, non committi tot distincta furta mortalia, quot sunt furta minuta, sed continuari solum jam coeptum, quia omnia furta minuta et detentiones acceptorum censentur una continua executio mortalis illius intentionis. Quod etiam in furtis gravibus repetitis et sub una
39 intentione unitis usuvenit. Qui furatur quid modicum, animo tamen, et voluntate plura furandi, si posset, peccat mortaliter; *Communis ac certa.* Et ratio est, quia talis, quantum est ex se, si adesset copia, et commoditas, habet pravam voluntatem et affectum furandi quantitatem notabilem, adeoque peccat graviter ratione talis pravae, et mortiferae voluntatis, et affectus. Unde recte, monet Layman *loc. cit. num.* 3. esse a Confessariis examinandos illos poenitentes, qui confitentur modicum quid esse furatos, an habuerint voluntatem et affectum plura furandi, si adfuisset copia, et commoditas.

40 Qui furatur materiam levem, quae cum aliis praecedentibus furtis complet materiam gravem, si habet voluntatem eam cum aliis retinendi, peccat graviter ratione injustae gravis detentionis, quia licet priora praecedentia furta minuta quo ad ablationem fuerint solum venialia, tamen accrescente materia complente quantitatem sufficientem ad mortale, ratione injustae detentionis exurget peccatum mortale, et obligatio restituendi sub mortali. Et ratio est, quia illud opus, quo injustum grave damnum proximi completur, mortale est; per illud autem ultimum furtum, quo quis advertit se pervenire ad summam gravem, v. g. furandum ultimum Pacium, vel ultimum Regalem, seu ultimum Julium complentem Talarum, vel Imperialem, seu ducatum, respective completur grave damnum proximi, adeoque illud ultimum furtum unius Pacii, Regalis, seu Julii mortale est, non quidem secundum se absolute, sed cum habitudine ad furta praecedentia consideratum. Unde talis secundum omnes sub mortali tenetur restituere summam notabilem furtis minutis congregatam; Sporer *loc. cit. num.* 37. *et* 40. Cardenas *in* 2. *Crisi. d.* 23. *num.* 90. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 244. et ipso teste alii communissime. Hinc Innocent. XI. *die* 2. *Martii* 1679. merito damnavit sequentem propositionem 38. in ordine: *Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.* 41
Non quidem, ut notat Sporer *loc. cit. num.* 37. sub mortali tenetur restituere totam illam summam, sed solum illam partem, quae constituit quantitatem notabilem in grave damnum proximi, quaque restituta, non retinetur amplius quantitas notabilis cum gravi damno proximi secundum communem D. D. apud Cardin. de Luco *disp.* 42
16. *sect.* 3. *de justitia num.* 41. Nec valet dicere, quod non plus noceat ultimum furtum, quam praecedentia, adeoque omnia esse venialia tantum. Non valet, inquam, quia respondetur distinguendo antecedens. Non plus nocet absolute secundum se sumptum, conceditur antecedens, non plus nocet respective, et ut est conjunctum cum furtis praecedentibus, negatur. Ultimo enim furto minuto completur materia notabilis sufficiens ad peccatum mortale cum auferatur jam integer Florenus, vel respective Ducatus; qui non ablatus erat furtis praecedentibus. Nec etiam valet 43
objicere, quod peccata venialia quantumcumque multiplicata nunquam faciunt mortale. Non valet inquam, quia hoc verum est, quando peccata venialia sunt omnino disparata absque omni connexione ad invicem in materia, vel effectu causato, ut in cogitationibus inutilibus, verbis otiosis, mendaciis jocosis, etc. etiam in infinitum multiplicatis. Falsum autem hoc est, quando sunt ita connexa, ut ultimum veniale compleat materiam notabilem sufficientem ad peccatum mortale, ut in nostro proposito, ubi, quamvis furta, seu peccata venialia, ut talia, in individuo non faciant unum mortale, ultimum tamen furtum, quod secundum se solum esset veniale, hic et nunc ratione connexionis cum praecedentibus furtis sit mortale.

Peccat graviter, qui post levia furta, quae non 44
potest restituere, addit aliud leve, quo completur quantitas gravis; Lugo *disp.* 15. *sect.* 3. *num.* 39. Illsung. *t.* 4. *d.* 3. *n.* 157. Sporer. *loc. c. num.* 39. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 1006. Dicastill. *lib.* 2. *t.* 2. *d.* 9. *n.* 55. et alii contra Lessium, et Granado. Et ratio est, quia ut recte dicit Lugo *loc. cit.* malitia furti non oritur ex commodo,

quod furi ex retentione provenit, sed ex damno,
45 quod proximus ex ablatione patitur (*) In casu
autem posito, sive fur restituere possit, sive non
possit priora furta, eodem modo per ultimum
furtum facit, quod proximus grave detrimentum
patiatur, ubi ante ultimum hoc furtum patiebatur
solum detrimentum leve, adeoque, etiamsi
non possit fur restituere praeterita, curare debet,
ne ex illis, et hoc alio proximus grave detrimentum
patiatur, quod facere potest vitando
hoc ultimum furtum. Si tamen haberet efficacem
voluntatem restituendi priora saltem usque ad
materiam levem, excusaretur a mortali, uti notant
Molina, Rebell. Sanchez aliique cum Lugo
46 *loc. cit. a n.* 40. La Croix *loc. cit. num.* 1006. Qui
semel conflavit materiam gravem, et iterum furatur
aliud leve, quod cum priore materia ablata
facit unum, si nondum poenituit de furtis praecedentibus,
nec restituere proposuit, probabilius
peccat iterum mortaliter toties, quoties denuo
furatur modica ab eodem, quia tunc semper habet
explicitam, vel implicitam saltem voluntatem
augendi damnum notabile proximi, et retinendi
47 notabilem quantitatem rei alienae semper majorem,
et majorem. Si autem talis jam poenituit
de furtis praecedentibus, et restituere vere proposuit,
tunc furando iterum minuta peccat tantum
venialiter, donec rursus attingat quantitatem
notabilem sufficientem ad furtum mortale,
quia tunc per poenitentiam, et restituendi propositum
abrupit continuationem furtorum praecedentium
cum sequentibus, et sequens materia
furti non concrescit amplius cum praecedenti,
sed manet per se sola, et venialis; Lugo *loc. cit.*
num. 43. Dicastill. *loc. cit. num.* 59. Sporer *loc.*
cit. num. 39. La Croix *loc. cit. num.* 1007. Amicus
de peccat. d. 23. *num.* 233. Ovied. *de peccat.*
48 *contr.* 3. *num.* 114. et alii. Furta parva coalescunt,
etiamsi fiant in diversis negotiis, ut si quis defraudet
eumdem semel venditione, semel cambio,
semel furando etc. quia licet diversa sint negotia,
in quibus furta committuntur, in omnibus tamen
causatur damnum ejusdem rationis; Sanchez *in*
Decal. lib. 7. *c.* 21. *num.* 16. La Croix *l. c. num.*
1008. contra Rebell. Tanner. et Dianam.
49 Furta minuta usque ad notabilem summam
concrescentia constituunt peccatum mortale cum
obligatione restituendi sub mortali, non solum
cum fiunt, ab eodem eidem, ut usque modo fuit
suppositum, et conclusum, sed etiam cum fiunt
ab eodem diversis Dominis; et Sic Molina *tom.* 3.
disp. 689. Lessius *lib.* 2. *de Justitia c.* 12. *dubit.* 7.
Laym. *lib.* 3. *part.* 1. *c.* 1. *n.* 6. Sanchez *lib.* 7.
moral. c. 5. Sporer *loc. cit. n.* 43. Lugo *disp.* 16.
sect 3. *num.* 48. ubi dicit, quod rejicitur communiter
sententia contraria Joannis Medinae, Angeli,
Petri Navarrae et aliorum dicentium, illa minuta
furta non constituere peccatum mortale cum
obligatione restituendi sub mortali, etiamsi fiant
animo comparandi magnam quantitatem, quia
dicunt ipsi, singulis Dominis parum nocent: Ratio
autem nostra est, quia licet talis minuta furando
a diversis Dominis non inferat notabile
damnum singulis scorsim, et actualiter, infert
tamen notabile grave damnum omnibus collective,
seu ipse Communitati, vel Reipublicae saltem
habitualiter, et consecutive, quatenus scilicet,
si talis modus furandi minutatim a diversis
Dominis non esset graviter prohibitus, sequerentur
maxima incommoda, et inconvenientia
contra bonum publicum, et contra indemnitatem
etiam singulorum Civium: sequeretur enim non
peccare mortaliter eum, qui ex granario tritici
totius Communitatis furaretur magnam quantitatem,
quia singulis civibus parum nocet, Item
sequeretur non peccare mortaliter contra justitiam
eum. qui sine justo titulo exigeret tributa,
seu gabellas, etsi minutas, ab omnibus transeuntibus
per aliquem pontem, quia singulos levissime
laederet. Item sequeretur posse aliquem sine
peccato mortali in venditionibus uti ponderibus;
et mensuris modice falsificatis, et diminutis, quo,
tamen est ubique gravissime prohibitum: et in
Sacra Scriptura damnantur qui talia agunt;
Deuter. 25. ibi: *Non habebis in sacculo diversa pondera
majus, et minus... abominatur enim Deus,*
qui facit hoc. Proverb. 31. ibi: *Statera dolosa abo-* 50
minatio est apud Deum. Restitutio autem a talibus
furantibus minuta a diversis Dominis v. g. per
falsa pondera, per alteratas mensuras, et hujusmodi,
facienda est iis a quibus acceperunt, in
quantum possunt, v. g. in simili occasione furta
minuta commissa Dominis minutim supplendo,
aut si ii ignorentur, vel amplius conveniri non
possint, talia pauperibus erogando, prout in simili
dicitur *in cap. Cum tu* 5. *de usuris.*
Furta minuta facta eidem a diversis non mo- 51
ventibus se mutuo, quamvis isti advertant per
omnia dicta furta simul sumpta causari eidem
grave damnum, probabilius non constituunt peccatum
mortale in singulis, nec sub mortali obligant
singulos ad respectivam restitutionem; Sanchez

(*) Malitia furti non oritur ex commodo, quod furi ex retentione provenit, sed ex damno, quod proximus ex ablatione patitur. Ita Lugo ab Auctore citatus. Hoc principio casus plures, Lector, aliter solves, ac solvat Auctor noster, ex gr. num. 47. Si talis jam poenituit de furtis precedentibus, et restituere vere proposuit, obliviscì nequit damni, quod proximus ex ablatione rei patitur. Ergo tunc iterum minuta furando primum grave damnum proximi auget, et propterea iterum mortaliter peccat. Et num. 51. Quicumque advertit per suum furtum quamvis minutum uni eidemque grave damnum inferri, peccat mortaliter. Et ratio est, quia qui advertit ipso causa est damni gravis, adeoque sub gravi tenetur ad restitutionem. Suppositio Auctoris in exemplum deducta nihil valet quum exempla contraria fingi possint. (*Notae correct. Roman. Theolog*)

l. 7. *moral. c.* 21. *n.* 22. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *dubit.* 9. Tanner. *tom.* 3. *d.* 4. *qu.* 6. *dub.* 9. *num.* 285. Diana *part.* 2. *tract.* 17. *resol.* 42. Lugo *Disp.* 16. *sect.* 3. *num.* 55. Sotus *in* 4. *dist.* 22. *quaest.* 1. *art.* 2. et Clarius *lib.* 4. *de justitia quaest.* 7. *art.* 3. *colum.* 6. Malderus *de Furto tract.* 4. *cap.* 1. *dub.* 5. *cas.* 3. Salas *in* 1. 2. *tract.* 13. *disp.* 19. *sect.* 27. *num.* 92. Sporer *loc. cit. num.* 47. Ovied. *de peccatis controv.* 3. *num.* 112. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 1010. Illsung *t.* 4. *d.* 3. *num.* 158. et alii: Et ratio est, quia singuli non sunt causa, neque physica, neque moralis damni ab aliis causati, sed tantum illius, quod per se inferunt, quod est leve, et exiguum, ut opponitur, adeoque non peccant singuli graviter, nec tenentur sub gravi ad restitutionem, alioquin sequeretur, quod posito ad furtum mortale sufficere decem Regales, seu decem Julios, et Paulus jam abstulisset novem, Antonius autem conscius absque ulla cooperatione, auferret solum unum Regalem, vel unum Julium, peccaret mortaliter, et Paulus solum venialiter, quo nihil absurdius; adeoque quamvis furta minuta facta eidem a diversis ascendant ad summam notabilem, illi diversi furantes non peccant singuli mortaliter, nec sub mortali tenentur singuli ad restitutionem.

52 Plurimi tamen apud Lugo *loc. cit. num.* 54. ut Suarez, Vasquez, Navarrus Medita Major, Corduba, Rodriquez, Salonius Rebellus, Angelus Ledesma, Sayrus Petrus Navarra, Covarr. Molina, Turrianus, Bonacina, Filliucius, tenent contrarium, scilicet quod singuli peccent graviter, et sub gravi tenentur ad restitutionem, quia dicunt ipsi scienter concurrunt singuli ad grave damnum ejusdem, et consentiunt in illud. At ut recte notat Sporer *loc. cit. n.* 47. *in fine* tale fundamentum, seu principium est solum verum, quando influit in totum damnum moraliter jussu, concursu etc. quod nos ultro fatemur, nam certum est, si plures communi consensu, consilio, vel cooperatione ingressi v. g. in Vineam ita notabiliter furentur, singulos peccare mortaliter, et obligari ad restitutionem in solidum, scilicet in defectu aliorum, quia singuli sunt causa moralis totius damni; Sicuti etiam si unus suo malo exemplo efficaciter moveat alios ad furandum, v. g. si ex cohorte militum, aut peregrinorum transeuntium unus principalis, ut capitaneus, vel conductor primus furetur ex vinea aliquos recemos, aut ex viridario aliqua poma, praevidens suo malo exemplo alios ad simile furtum efficaciter movendos, reus est furti mortalis, debetque deficientibus sociis totum damnum resarcire, quia perinde est, sive quis, facto, sive exemplo, sive verbo sit causa moralis damni illati.

53 Advertendum tamen est, quod sive quis furtis minutis furetur ab eodem, sive a diversis, sive plures, sive diversi ab eodem furentum, ad contrahendum peccatum mortale requiritur major quantitas, quam illa, quae simul ablata constitueret peccatum mortale, v. gr. ad minimum plus dimidio. Et ratio est, quia Domini non sunt ita inviti ad furta successive, seu per intervalla facta, quam ad furtum rei notabilis simul factum, et ordinarie non tantum damnum infertur; Molina *tom.* 3. *disp.* 689. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 5. Lugo *disp.* 16. *num.* 15. Sporer. *loc. cit. num.* 44. 54 et alii passim. Item major quantitas requiritur, si plura furta minuta fiant pluribus, quam si uni soli, quia tunc omnes, et singuli non tam grave damnum patiuntur actualiter, et ordinarie illud patiuntur minus inviti, quam unus solus, qui totum illud damnum per plura minuta furta causatum cogatur in se uno sustinere *Communis* cum praecitatis. Item major requiritur quantitas in 55 furtis factis sive eidem, sive diversis quando fiunt per majora temporum intervalla, quando brevi temporis successu fiunt, quia eo magis deficit unius damni connexio, et domini minus inviti censentur. Unde licet Imperialis, seu respective Ducatus v. gr. simul, vel successive brevi tempore ablatus constitueret peccatum mortale, tamen successive per longum tempus, utpote duorum, vel trium annorum surreptus non concrescit in peccatum mortale. Et si pluribus tanto temporis intervallo absque ditescendi proposito talia furta minuta fierent, etiam duo, vel tres Aurei non sufficerent ad mortale peccatum. Haec autem omnia attentis circumstantiis personarum, locorum, et temporum judicio prudentis Confessarii relinquuntur.

Furta domesticorum, Uxorum, Maritorum, 56 filiorum, parentum, Religiosorum, famulorum etc. facta invito rationabiliter Marito, Uxore, Patre, Filio, Praelato, Domino etc. sunt vera furta, quia omnes illi vere usurpant rem alienam invito rationabiliter Domino *Communis*. Talia domesti- 57 corum furta, ut mortalia sint, regulariter requiritur major materiae quantitas, quam in furtis extraneorum; quia pater familias v. g. non est ordinarie invitus, quod res sua a Domesticis surripiatur, quam si surriperetur ab extraneis; *Com-* 58 *munis.* Hinc contra tales personas Domesticas, Uxorem, filios famulos etc. in foro externo non conceditur Actio poenalis, et famosa furti, sed tantum alia mitior Actio rerum amotarum. Et quidem inter conjuges propter reverentiam, et honorem Matrimonii non dari rigorosam Actionem furti, sed tantum Actionem rerum amotarum, habetur expresse *in l.* 1. *et seq. ff. de actione rerum amotarum, in leg. Si quis* 52. *ff. de furtis et l. Manifestissimi* 22. §. 4. *Cod. eodem* ubi ulterior ratio additur his verbis: *Quia lex ita atrocem actionem dare in personam ita sibi conjunctam erubuit.* Simi- 59 liter contra filios, et servos non datur Actio furti, text. expr. *in* §. *Hi qui* 12. *Inst. de oblic. ex delicto*, *l.*

Ne cum 16. *et l. Servi et filii* 17. *princip. de furtis*, ibi:
Servi et filii nostri furtum quidem nobis faciunt, ipsi
autem furti non tenentur, neque enim qui potest in fu-
rem statuere, necesse habet adversus furem litigare;
60 *idcirco nec Actio ei a veteribus prodita est.* Item
contra famulos, ac mercenarios apud Dominum
degentes non datur Actio furti, si leviora, et mo-
dica furta commiserint; *l. Respiciendum, ff. de*
61 *poenis.* Secus autem, si eorum furta sint gravia
vel nimis multiplicata, quia tunc etiam poena
corporali puniri solent, ut ex communi DD. notat
Jul. Clar. *lib.* 4. *sent.* §. *Furtum num.* 22. apud
Layman. *l. c. num.* 4.
62 Famuli, ancillae, et Operarii apud Dominum
degentes ordinarie non peccant graviter surri-
piendo esculenta, aut poculenta communia in usus
proprios, nisi forent excessiva, secus in aliis ma-
teriis; *Communis* quoad utramque partem; quoad
primam enim patet, quia Domini respectu illorum
non solent esse inviti, quoad substantiam, sed
tantum quoad modum, quandoquidem si illa pe-
terentur, concederentur, dummodo tamen sint
esculenta et poculenta communia, idest famulan-
tibus ordinaria, non autem extraordinaria, rario-
ra, et delicatiora, et dummodo illa surripiant in
usus proprios, quia illa surripiant ad dandum pa-
rentibus, amasiis, amicis, ad vendendum, ad lu-
dos, ad compotationes, meretricia, et alia hujus-
modi, committunt furtum mortale obnoxium re-
stitutioni, ubi quantitas notabilis, etiam per mi-
nuta furta, ablata est, quia respectu illorum est
simpliciter, et rationabiliter invitus Dominus.
Quoad secundam partem etiam patet: quia in
aliis materiis v. gr. pecunia, vestibus, linteis, et
hujusmodi peccant sicuti extranei. Immo gravius
cum illorum cura sit eorum fidelitati, et custo-
diae commissa, et ideo longe gravius puniuntur
furta domestica, quam alia, quia hujusmodi furta,
quae a Servitoribus, et famulis committuntur, di-
cuntur proditoria a Caball. *Crim. resol.* 104. *num.*
24. *cum seq.* Rainald. *in obser. crim. cap.* 14. *num.*
299. *cum seq.* et *in Voto* 168. *n.* 5. et in saeculari
puniuntur, poena ultimi supplicii secundum Fabr.
§. *Alia deinde, Instit. de public. Jud.* Farinac. et
et alios cum Raynald. *in cit. Voto* 168. *num.* 5.
63 Reliqua de furtis famulorum, vid. verb. *Famulus.*
64 Parentes, qui quantitatem notabilem surripiunt
ex bonis, quorum filii habent dominium, et ad-
ministrationem, ut sunt bona castrensia, aut quasi
castrensia, si ipsi filii sint rationabiliter inviti,
peccant graviter, et tenentur ad illorum restitu-
tionem sicuti extranei *arg. cap. Qui abstulerit* 6.
caus. 12. *qu.* 1. *et l.* 2. *Castrense, ff. de peculio*
castrensi, vide verb. *Bona art.* 4. In dicto enim
casu de facto rem alienam accipiunt invito ratio-
65 nabiliter Domino, adeoque etc. *Communis.* Filii
etiam peccant mortaliter, si quantitatem notabi-
lem surripiant et illis bonis, quorum dominium,
vel ususfructus spectat ad patrem; *Proverb. enim*
28. sic expresse habetur: *Qui subtrahit aliquid a*
Patre suo, et a Matre, et dicit hoc non esse pecca-
tum, particeps homicidae est. Communis. Reliqua 66
de furtis filiorum, vide verb. *Filius*, verb. *Bona*
art. 4. Maritus peccat graviter cum onere resti- 67
tutionis, si dissipet, et dilapidet bona Uxoris pa-
raphernalia, dotalia, immo, et communia sine ejus
licentia; *l. Hac lege, Cod. de pactis conventis;* Vide
verb. *Bona art.* 4. Sic etiam Uxor graviter peccat, 68
si ex bonis, quorum dominium, aut administra-
tionem habet Maritus quantitatem notabilem sur-
ripiat rationabiliter ipso invito; *Communis.* Unde
merito a Clero Gallicano anno 1700. condemnata
fuit sequens propositio; *Potest Uxor viro surripere*
pecuniam etiam ad ludendum, si mulier talis sit con-
ditionis, ut ludus honestus pari loco cum alimentis,
et victu habeatur. Reliqua de Uxore quo ad bona 69
mariti, vide verb. *Bona art.* 4. Religiosi surripien- 70
tes de bonis Monasterii quantitatem notabilem,
duplex peccatum mortale incurrunt, unum furti
contra justitiam, et alterum proprietatis contra
votum paupertatis; *Communis.* Et ratio est, quia 71
quamvis Religiosi sint in Monasterio, quasi filii
familias, immo et illius membra, quia tamen ra-
tione voti paupertatis sunt omnis proprietatis in-
capaces, ideo quidquid surripiunt invito rationa-
biliter Praelato, furtum est, et actus proprietatis.
Eadem autem quantitas requiritur, et sufficit in
Religioso ad furtum mortale, et ad mortalem
transgressionem voti paupertatis, quae sufficit ad
furtum mortale Saecularium, exceptis tamen escu-
lentis, et poculentis, in quibus, quia Superior
ordinarie magis invitus est quoad modum, quam
quoad substantiam, major requiritur quantitas
ad mortale; communis Doctorum sententia apud
Molinam *disp.* 86. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 20.
num. 5. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 1. *c.* 1. *q.* 5. Sporer
loc. cit. nu. 62. ubi subjungit, quod in hac com-
muni sententia damnatur Religiosus, si de bonis
Monasterii tenuis surripiat unum Florenum, et
de bonis Monasterii opulenti surripiat ducatum.
Res furtivae inventae apud furem a Judice ap- 72
prehensum, non Fisco, nec Judici, nec Officiali-
bus ejus, sed Domino restitui debent, non obstante
consuetudine, aut statuto contrariis; Sic expresse
declaravit Carolus V. *in Constit. crim. art.* 207. et
Fridericus I. *in recessu* 1559. qui ambo etiam sta-
tuta, et consuetudines contrarias tamquam veros
abusus, et corruptelas Juri divino, et naturali
contrarias reprobarunt. Et revera iniquum, et
Juri naturali contrarium est, quod quis cum ja-
ctura alterius locupletetur, et Domini res sine fa-
cto, et consensu illius in alium transferantur; *l.*
Nam hoc 14. *ff. de condict. indebit.* ibi: *Nam hoc*
naturae aequum est, neminem alterius detrimento fieri
locupletiorem; et c. Locupletari 48. *de Regul; Juris*
in 6. ibi: *Lucupletari non debet aliquis cum alterius*

injuria, vel jactura. Sicuti etiam omnino iniquum et rationi naturali contrarium est ex facto unius alterum praegravari, et delictum unius in alterius perniciem trahi; *l.* 1. *ff. de alien. Jud. mut. caus.* ibi: *Omnibus modis Proconsul id agat, ne cujus*
73 *deterior causa fiat ex facto alterius.* Qui rem alienam alicubi inventam accipit animo retinendi et Domino comparenti non restituendi, vel furtum facit, et Actione furti tenetur, textu expresso in *l. Falsus* 43. §. 3. *ff. de furtis*, ibi: *Qui alienum quid jacens lucrifaciendi causa sustulit, furti obstringitur, sive scivit, cujus sit, sive ignoravit, nihil enim ad furtum minuendum facit, quod, cujus sit, igno-*
74 *ret.* Hinc si quis aliquam rem invenit, ignorans cujus sit, tenetur do rei domino debite, et sufficienter indagare, v. g. per promulgationem ex Cathedra, vel per Praeconem, vel per schedulam publico loco affixam juxta qualitatem, et aestimationem rei inventae, aliter, si hanc indagationem omittat, et rem retineat, Furti tenetur; *arg. l. Falsus* 43. §. 4. *et* 7. *ff. de furtis*, quia animo retinendi fraudulenter eam accepisse censetur. Si autem post dictam, vel consimilem diligentem indagationem nulla amplius spes de Domino compariturо appareat, probabilius tenetur hujusmodi rem inventam pauperibus, vel ad pias causas erogare, cum haec credatur voluntas Domini; Sic S. Thomas 2. 2. *qu.* 66. *art.* 5 *ad* 3. Covarruvias *in cap. Peccatum, de Regulis Juris in* 6. *part.* 3. §. 1. *num.* 2. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *num.* 171. Molina *de Justitia, et Jure tract.* 2. *disp.* 746. et alii passim contra aliquos contrarium sustinentes cum Reiffenst. *lib.* 5. *decr. tit.* 18. *n.* 20. 21. 22. Vide verb. *Dominium art.* 3. ubi abunde do his, et similibus.

75 Fur Pyxidis in ciborio, in qua servatur SS. Eucharistiae Sacramentum, spargens particulas in Ciborio bene, et valide fuit ab Episcopo extractus ab Ecclesia, et causa remittitur ad S. Officium; *Sacr. Congreg. Immun. in Lucana* 2. *Decembris* 1681. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 2290. Et
76 quatenus Sac. Congr. S. Officii renuat procedere in hac causa, Episcopus procedat ipse juxta suas ordinarias facultates; *in ead.* 23. *Januarii* 1682. *lib.* 3. *decr. Altov. p.* 8.

77 Fur Pixidis cum indecenti projectione SS. Sacramenti in Terram, mandante Sanctissimo, cum istud sit crimen laesae Majestastis Divinae, et Haeresis, consignatur a Curia Ecclesiastica, in cujus fortiis existit, Curiae Saeculari condigne puniendus; *ead. S. Congr. Immun. in Siracusana* 6. *Aprilis* 1692. *lib.* 1. *decr. Paul. pag.* 132. Et sic statuit etiam Innocentius XI. Constitut. 1. incip. *Ad Nostri Apostolatus auditum.*

78 Mandatur Archiepiscopo, ut extrahat a loco immuni furem Sacrilegum Pyxidum a Tabernaculo, ac retineat in carceribus Ecclesiasticis, etiam adhibita particulari custodia, conficiat processum, ac transmittat; *ead. Sac. Congr. Immun. in Neapolitana* 22. *Jan.* 1697. *l.* 2. *Vallem. p.* 71.

Furans vero Pixidem, seu vas Sacrum gaudet 79
immunitate Ecclesiastica, si tempore furti non extet in Pixide Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum; *ead. Sac. Congreg. in Squillacen.* 26. *Maji* 1632. *lib.* 3. *Decr. Paul. pag.* 128. Sic qua- 80
tenus constet particulas repertas apud furem Sacrilegum non esse consecratas, Fur restituendus est Ecclesiae, de rebus vero furto sublatis Episcopus disponat prout juris; *eadem Sacr. Congr. Immunit. in Eugubina* 3. *Febr.* 1674. *lib.* 1. *Decret. Alt. pag.* 895.

Fur rerum Sacrarum, et signanter Pixidis, 81
sine tamen Particulis, pacifice, et quiete degens in loco furti, gaudet immunitate, sed annuente Sanctissimo condemnatur ad poenam extraordinariam exilii; *ead. Sac. Congreg. Immun. in Civitatis Castellanae* 10. *Junii* 1681. *lib.* 1. *Decret. Altov.* 2204. Item furans in Ecclesia argenta, et alia 82
praetiosa B. M. V. oblata, de rigore non privatur Immunitate, ex gratia tamen Sanctissimi potest puniri poena Triremium; *eadem Sacr. Congregat. Immun. in Placentina* 21. *Novembris* 1635. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 238. *in Mantuana* 15. *Novemb.* 1645. *lib.* 3. *Decret. Paulucci pag.* 264.

Fur sacrilegus quatuor lampadarum argentea- 83
rum in Ecclesia, et postea confugiens ad aliam Ecclesiam, et deinde exiens ab ista tempore, quo Baroncellus dedita opera eum expectabat, ut carceraret, sicuti de facto carceravit, gaudet Immunitate: Sed mandante Sanctissimo retinetur in carceribus Ecclesiasticis, et conficitur processus a Curia Episcopali, attentis gravibus delicti circumstantiis; *ead. Sac. Congr. Immun. in Spoletana* 3. *Julii* 1674. *lib. Decr. Altov pag.* 963.

Furans in Ecclesia gaudet Immunitate, sed po- 84
test puniri aliqua poena leviori; *eadem Sac. Congregatio Immun. in Squillacen.* 18. *Martii* 1631. *lib.* 2. *Decretal. Paul. pag.* 100. Simplices fures 85
gaudent Immunitate, adeoque sunt restituendi Ecclesiae; *ead. Sacr. Congr. Imm. in Sorana* 14. *Jan.* 1698. *lib.* 2. *Decr. Vall. p.* 133.

Sed merces, et pecuniae restituantur integre, 86
reservatis juribus repetendi alimenta praestita furibus carceratis, quibus do jure; *eadem Sacr. Congreg. Immun. ibid.*

Cum facultate Sacrae Congregationis possunt 87
extrahi Fures ab Ecclesiis ad correctionem, quando reperiuntur actualiter furantes; *eadem Sacra Congreg. Immun. in Urbevetana* 5. *Junii* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. pag.* 127. Curia Episcopalis non 88
potest absque dicta facultate extrahere Fures, nec res furto sublatas; *ead. Sac. Congr. Immunit. in Perusina* 1. *Martii* 1695. *d. lib. pag.* 176. Ne- 89
que ad effectum vitandi popularem tumultum; *ibid.* Et si extraherit, Sacra Congregatio mandat 90
Episcopo, ut faciat restitui; *ibid.*

91 Episcopus cum facultate Apostolica potest extrahere res furto sublatas, dummodo non permittat consignari Judici Laico pro corpore delicti; *ead. Sac. Cong. Immun. in Ravennaten.* 5. *Novem-*
92 *bris dict. An. et lib. pag.* 227. Verum jussu Sanctissimi injungitur Episcopo Faventino, ut consignet Curiae Legationis Ferrarien. septem Fures detentos in suis carceribus una cum processu contra illos formato cum solita praeservatione; *ead. Sac. Cong. Immun. in Faventina* 17. *Aprilis* 1694. *lib.* 1. *Decret. Vallem. p.* 118.
93 In causa furti nocturni cum qualitate *di scalata*, ut dicitur, et cum fractura portarum, jussu Sanctissimi datur Legato Urbini facultas examinandi Cancellarium Vicarii Foranei, ac procedendi contra eum, si culpabilis reperiatur; *ead. Sac. Congregat. Immunit. in Urbinaten.* 25. *Maji*
94 1694. *d. lib. pag.* 125. Deinde idem Sanctissimus praecepit d. Episcopo, ne ulterius procedat in eadem causa, sed procedat Tribunal Legationis; *in eadem* 5. *Junii ibidem.*
95 Quamvis Latro extractus gaudeat immunitate Eccles. Attamen conceditur facultas Ordinario ipsum retinendi aliquo tempore in carceribus pro exemplo aliorum, ac attenta mala ipsius qualitate, et circumstantiis facti; *ead. Sacra Cong. Imm. in Pisana* 23. *Augusti* 1633. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 169.
96 Annuente Sanctissimo conceditur Ministris Montis Pietatis Forolivien. ut possint offerre de pecuniis Montis praemium scutorum 300. Detectori, seu Propalatori furti facti cum fractione muri in dicto Monte scutorum 2500. ac etiam conceditur in mandato Sanctissimi Facultas Em. Legato promittendi impunitatem alicui complici in delicto, arbitrio Eminentiae suae; *ead. Sacra Congr. Immun. in Forolivien. pag.* 80.
97 Fures Rerum privatarum in compedibus vitam agere; publicarum in auro, et purpura conspicuos incedere, ait Cato *sent.* apud Ursayam *in* 1. *Miscellan. sacro, et profano litt. F. num.* 173.

ADDITIONES EX ALIENA MANU

An civilis poena dupli, vel quadrupli prout 98
furtum erat manifestum vel non manifestum, a jure Romano statuta adhuc obtineat? negat Groenovvegen *de Legib. Abrogat. Instit. lib.* 4. *tit.* 1. §. 4. *num.* 1.

Quoad poenam publicam, eadem est pro furto 99
cum violentia commisso, ac pro furto non violento. Quoad vero ipsum furtum non violentum 100
oportet distinguere, num sit primum, an secundum, an tertium. Valor etiam rei furtivae inspi- 101
ciendus est in hoc furto non violento. Tum illud videndum, an sit domesticum. Vide de varia furti poena publica, prout varium est ipsum furtum, egregie disserentem Stryk. *in usu modern. Pandect. l.* 47. *t.* 2. *fere per tot.*

Illud breviter est examinandum, an poena mor- 102
tis pro furto sit justa. Negant aliqui, quia nulla est proportio inter poenam hanc, et delictum. Addunt, quod jure divino non poena mortis, sed dupli quadrupli, etc. solum in Fures statuta est *Exod.* 2. *v.* 1. *seqq.* At affirmant Carpzov. *Prax. crimin. quaest.* 77. Hoppius *in Comment. ad* §. 5. *Instit. de obligat. quae ex delict. nascuntur in us. hodiern.* In irrogatione enim poenarum non ad 103
delicti quantitatem, id est, ad rem circa quam delinquitur, sed ad qualitatem, idest dolosam legis transgressionem, et exinde propullulantem turbationem Societatis humanae respiciendum est. Hinc nullum dubium est, quin poena mortis pro justa haberi debeat. Quod vero attinet ad Legem Mo- 104
saicam, quum ea in parte hac, in qua de furto disposuit, sit mere forensis, nihil impedit quo minus Princeps duriorem quoque poenam circumstantiis ita exigentibus Furibus dictare valeat.

SACRARUM CONGREGATIONUM DECRETA

JUXTA VOCUM QUAE HOC VOLUMINE RECENSENTUR
SERIEM DIGESTA

DAMNUM

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Damnum et jacturam, in quam alter ex sodalibus Confraternitatis sub titulo SSmi Sacramenti canonice erectae in oppido Bondeni incidit propter suam in carcerem inclusionem, reparandam non esse S. Congregatio putavit. Archiepiscopus enim illum ex Societate rite expulerat: *Ferrarien. Confraternit.* 14. *Sept.* 1782. *dub.* 8.

2 Procurator fiscalis Curiae Abbatialis S. Mariae in Sitria vulgo *della Barbara* proposcit damni, quod ob contradictionem Marchionis Aloysii Herculani novi Emphyteutae bonorum Mensae Abbatialis, quibus instrumenti stipulatione retardata oblata fuit sexta, pertulit, et judicialium, ac extrajudicialium expensarum litis juxta elicitam contestatam denunciationem compensationem; sed frustra poposcit: *Senogalien. Emphyt.* 15. *Sept.* 1792. *dub.* 3.

Damnorum et expensarum refectionem negavit Sac. Congregatio Canonico Maffi, qui ob causam civilem suspensus fuit e Divinis per injustam sententiam Vicarii Capitularis: in *Montis altis suspensionis et irrecularitatis super refectione damnorum, et expensarum* 28. *Martii* 1801. 3

DECIMÆ

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 An Parochi teneantur publicare Matrimonia, et Decimas exigere in Amerine Cathedrali, sive potius illa publicare possint, et decimas exigere in propriis Ecclesiis in casu etc?

S. Congreg. *Quoad publicationem Matrimoniorum faciendam esse tam in propria Ecclesia, quam in Cathedrali ad formam constitutionis synodalis anni* 166. *Quo vero ad exactionem Decimarum in nulla Ecclesia faciendam esse, sed in loco ab Episcopo designando. Amer. Die* 7. *Maj.* 1763. *ad* 6. *Dub.*

S. COGREGATIONIS CONCILII DECRETA

Capitulo Collegiatae, et Parochialis Ecclesiae Stauffensis competit jus exigendi decimas in natura sive in specie, quomodo ei assignatae fue- 1

runt in dote occasione erectionis in Collegiatam, nec obstat contractus locationum, et signanter anni 1739. in quo praeter alia pacta conventum fuit de pecuniaria solutione decimarum, a quo contractu Capitulum praevia monitione facta ob non servatas conditiones recepit: *Constantien. Decimarum* 28. *Julii* 1782. *dub.* 1.

Hinc Parochiae incolae redintegrare Capitulum de eisdem decimis in natura, sive in specie a die motae litis pro summa liquidanda tenentur: *ibid: dub.* 2.

2 Quum Episcopus Reatinus sacram visitationem agens decrevisset spectare ad Archipraesbyterum Castri Franchi jurisdictionem per totum territorium ei adjunctum ab ipsa civitate Reatis juxta descriptionem a Peritis factam, assignando Parochis SS. Eusanii, Leopardi, et Donati domos rurales existentes prope dictam Civitatem in descriptione non comprehensas; praefatum Archipraesbyterum petiit inde ejusdem Decreti confirmationem a Sacra Congregatione, eamque annuentibus Parochis supradictis obtinuit. Sed banc confinium divisionem acriter impugnantes fratres Stola, quia adjunctum praedium in territorio Castri Franchi possident, renuentesque proinde decimas persolvere, responsum a S. Congregatione accipiunt, firmum manere Episcopi decretum debere, decimasque a die decreti ipsius ab incolentibus domos fratrum Stola existentes in Parochia Castri Franchi solvendas: *Reatina Dismembrat. et juris decimandi* 31. *Maji* 1783. *dub.* 2. *confirmat.* 10. *Januar.* 1784.

3 Parochiae titulo Ecclesiae S. Leonardi suppresso illius Parochus in coetum Canonicorum Ecclesiae Cathedralis cooptatus est. Carolus Petruccius Canonicatum dictus Parochi successor quum vidisset plures a suppressa Parochia defecisse familias, et alibi habitantes decimarum sibi praestationem abnuere, censentes propriis Parochis deberi veluti personales, seu Sacramentales S. C. adiit, ut ad Decimarum in sui favorem solutionem illi teneantur, etsi alio familiae migrarint, sive in posterum migrassent. Et emanavit S. C. decretum decimas praestandas esse ad normam informationis Episcopi anni 1675. *Pisauren. Decimarum* 9. *Julii* 1785.

4 Decimae solvendae pro bonis sitis in Districtu Paraeciae Trivii antiqui, spectantibus ad Incolas regulares, Locaque pia Civitatis Pisauri, debentur praediales quidem Parocho Oppidano, Sacramentales vero Parochis Urbanis ejusdem civitatis. Illas autem deberi statuitur ex frumento et lino pro medietate, dimidium nempe unius ex viginti, seu, (ut incolae ajunt) unum pro quolibet ex quadraginta, et arcis ad formam resolutionum 1779. 1718. et 1785. *Pisauren. Decimarum* 24. *Martii* 1792. *dub.* 1.

Et ex hac ratione deberi decernitur etiam a conductoribus et emphyteutis, si eadem bona per exteros proprietarios locata sint, vel in emphyteusim concessa incolis Pisaurensibus juxta consuetudinem: *Ibid. dub.* 2.

Nec non alia ab iis, qui retinent domum tantum apertam in urbe Pisauri, nec ibi continuo, aut in majori anni parte habitant juxta resolutionem anni 1785. *ibid. dub.* 3. 5

Hujusmodi autem decimas nullatenus deberi juxta consuetudinem dijudicatur pro terris redactis ad usum prati, et pascuorum, in quibus satio frumenti et vini praetermissa sit: *ibid. dub* 4. 6

Decimarum cessio expleta a plebano Offaneae Hieronymo Vici favore Communitatis ejusdem Oppidi, iterum per rescriptum in *decisis* approbatur, sub duplici praesertim convencto pacto, quod commutari nimirum debeant decimae a specie in quantitatem minori aestimatione, et soluta Plebano infra consuetam summa, duo ex reliqua constituantur Patrimonia sacra, *Auximana concordiae super Decimis* 18. *Martii* 1797.

Decimas in frumento de more praestandas esse, non in pecunia a Paroeciis praesertim ruralibus Dioecesis Calliensis statuit Sacra Congregatio, in *Callien. Decimarum et Funeris* 23. *Januarii* 1802. 7

Decimarum Parochialium cessionem, quam Capitulum Sutrinum facere postulabat mensae Episcopali pro decimis ab ipso Capitulo debitis eidem mensae rejecit Sacra Congregatio in Sutrina *Cessionis* 12. *Februarii* 1803. 8

Decimas praediales solvendas esse in loco, in quo sita sunt bona, definivit Sacra Congregatio revocata re judicata Alc. Amadei, quae immunes ab onere declaraverant Fanenses possidentes in aliis Territoriis in *Fanen. Decimarum* 30. *Aprilis* 1803.

In quasi possessione Juris *Decimas* percipiendi, S. Congregatio confirmavit Capitulum Ecclesiae Ophidanae, quas per tria saecula, veluti partem redditaum Monasterii S. Benedicti perceperat, ac inter quotidianas distributiones supputaverat; rejecitque Parochorum quaerimonias, qui illas sibi jure Paracciali vindicabant; sin minus ut eorum loco congrua adaugeretur; cui tamen satis consultum fuerat Praebendis ad illos delatis. *Asculana Litterarum Apostolicarum ad* 4. *et* 5. *dub.* 20. *Jan.* 1838. 10

DEPOSITUM, DEPOSITARIUS

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Depositarium Ecclesiae Cathedralis singulis annis, ac etiam intra, et extra annum, accedente in hoc posteriori casu legitima causa, Episcopo rationem reddere teneri firmatur quoad redditus fabricae; quo vero ad redditus Capituli Episcopum suo jure ad formam Concilii Tridentini uti statuitur: *Asculana* 12. *Julii* 1788. *dub.* 10. *confirmat.* 7. *Febr.* 1789.

2 Eumdemque Depositarium conservare, et in acta referre cuncta mandata solutionum, et Syngraphas postquam rationes cum Canonicis revisoribus consolidavit, onere non premi deciditur; obstrictum est tamen Capitulum documenta servare in redditione rationum exhibita *Ibid. dub.* 11. *confirmat. ibid.*

3 Petentibus Canonicis Ecclesiae Cathedralis absolutionem ab omisso per duos annos deposito ob redditnum tenuitatem, uti praescriptum a S. C. Episcoporum et Regularium putabatur, in extinctionem census pro reparatione Domus Mensae Capitularis ex terrae motu labefactatae impositi, S. C. absolutionis gratiam indulsit praevia SSmi consultatione: *Foroliviensis* 15. *Junii* 1789. *dub* 3.

4 Quum Archispiscopus Capellaniam ordinatam ab Storatio Zeppi qui nullum verbum fecit in testamento, et codicillis de laicali qualitate, in beneficium ecclesiasticum erexisset; hanc erectionem S. C. approbavit, sed idem Archiepiscopus putans facultatem in genere testatorem ei tribuisse, in eadem erectione depositum fructuum Capellaniae pro dotandis puellis consanguineis, quoties de familia Zeppi masculus non extaret, qui Capellaniam exoptet, mandavit, quod nulli est detrimentum. Reposita in disquisitione, non esse locum deposito praedicto S. C. resolvit: *Urbinaten.* 28. *Maji* 1796. *dub.* 3.

DIACONUS

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Porrecto S. R. C. nomine P. Fr. Augustini Motuski Ordinis Minorum Observantium S. Francisci Provinciae Minoris Poloniae Ministri provincialis supplici libello pro resolutione sequentis Dubii, nempe.

An Diaconus in Ordine tantum Diaconatus constitutus extra casum necessitatis, possit destribuere Fidelibus Communionem, in casu etc.

S. eadem C. audito prius voto unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris super dicto Dubio ab eodem exarato, ad relationem Emi, et Rmi Domini Cardinalis Marefuschi Ponentis, rescribendum censuit: *Negative.* Et ita declaravit, ac servari mandavit. *Ord. Min. Observ. S. Francisci Prov. Min. Polon. die* 25. *Februari* 1777.

2 An Diaconi, quando Celebrans facit reverentiam Cruci in Sacristia debeant genuflectere, sicuti in Altari genuflectunt, quando Celebrans Crucem salutat transeundo ante illam, et in accessu, et recessu?

Ad 20. *Non teneri ad genuflectendum. Ord. Min. S. Francisci De Obser. Provinciae Conceptionis B. M. V. in Regno Portugalliae. die* 18. *Decembris* 1779.

3 Rmus Taurinen. Archiepiscopus Emo, et Rmo Domino Cardinali Sacrorum Rituum Congregationi Praefecto humillimas quum dederit Literas hisce conceptas terminis nimirum.

EMINENZA RMA.

Mi trovo costretto ricorrere all'Eminenza Vostra Reverendissima per il seguente caso. Nel Sabbato dell'ora scorse Tempora di Pentecoste duo Religiosi Francescani intervenuti all'Ordinazione pel Diaconato, dopo terminata la Funzione, e quando il Vescovo Ordinante si era di già ritirato nel suo appartamento, manifestarono, che non si erano presentati a ricevere il Libro degli Evangeli, credendo che non fosse ancora giunto il loro tempo, e che lo stesso era accaduto a qualche altro Chierico Secolare, senza saperlo indicare. Sentito ciò furono tosto condotti innanzi l'istesso Vescovo Ordinante, il quale suppli l'omessa tradizione del Messale. Osservatasi però in sequito che varie sono le opinioni degli Autori, e che segnatamente Benedetto XIV. de *Synodo Dioecesana lib. VIII. cap. X. N.* 13. riporta un Decreto in senso contrario, sebbene si riferisca all'Ordine del Presbiterato, si è creduto non doversi prendere determinazione veruna senza consultare l'Oracolo della Sacra Congregazione. A tale oggetto pertanto mi rivolgo all'esimia bontà dell'Eminenza Vostra Rma pregandola degnarsi dirmi che cosa debba farsi tanto riguardo a quelli, ne'quali nulla fù fatto, e si verificasse chi effettivamente anche per essi

abbia avuto luogo l'istesso difetto. Attendo con impazienza un suo venerato riscontro, m'inchino al bacio della Sacra Porpora, protestandomi col più profondo rispetto.

P. S. Dopo scritta la presente, vengo a riconoscere, che sebbene nella sera dello scorso Sabbato mi fossi fatto premura scrivere al Superiore dei detti Religiosi per impedire che esercitassero l'Ordine, pure non essendo giunta in tempo la Lettera, uno di essi l'esercitò, e può essere accaduto l'istesso per altri.

Dell'Eminenza Vostra Rm̃a
Torino 22. *Maggio* 1837.

Um̃o Obm̃o Dm̃o Servitore
LUIGI ARCIVESCOVO

Sacra autem Rituum Congregatio in hunc modum rescripsit.

Perillustris, et Rm̃e Dñe uti Frater.

Amplitudinis Tuae Epistolam datam undecimo Kalendas Junii vertentis Anni accepimus super omissione traditionis Libri Evangeliorum, quae inconsulto accidit novissima in Ordinatione Generali habita Sabbato quatuor Temporum Pentecosten in promovendo nonnullos Subdiaconos ad Diaconatus Ordinem, hujusmodi negotium illico demandatum fuit aliquibus hujus Sacrorum Rituum Congregationis Consultoribus Theologis, ut super re suam exponerent sententiam, quam etiam extempore Amplitudini Tuae nomine ejusdem Sacrae Congregationis communicamus, ut sciat quid in re sit agendum et dubiis forsan obortis prudenter occurrendum. Sacra itaque Congregatio in suo, et Consultorum sensu respondit, quod si Amplitudo Tua prudenter judicet moram temporis, quae inter Ordinationem horum Subdiaconorum in Diaconos et supplementum defectus intercessit, haud tantam fuisse, ut moralis conjunctio formae cum traditione materiae, merito censeatur abrupta, Ordinatos hujusmodi relinquere possit in sua bona fide quoad praeteritum, et a qualibet suspensione in posterum absolutos declarare, quatenus sui Ordinis officium publice tuta conscientia (si aliud non obstet impedimentum) pro ratione sui status libere valeant exercere. Si vero dubitet tantum fuisse temporis, ut hiatus iste inter Ordinationem, et supplementum defectus nulla probatorum Auctorum interpretatione conjungi possit; tunc iterum si cum traditione prius omissa Libri Evangeliorum simul protulit formam, sciat se posse acquiescere, et ita Ordinatos in suorum Ordinum exercitio, pariter acquiescentes dimittere. Si vero solam tradidit partialem manteriam Libri Evangeliorum sine forma, tutium erit si Ordinatis hujusmodi caute, et secreto suppleat opportuno tempore defectum; traditionem materiae simul cum prolatione suae formae repetendo. Quo in casu si tempus proximae futurae Ordinationis ad hujusmodi supplementum a Canone constitutum expectari nequeat vel ob periculum scandali, vel ob alias non levis momenti causas, et circumstantias, quas Amplitudo Tua probe noverit, nec aliud obstat impedimentum, poterit ab interstitiis dispensare, et proximo quoque Festo defectum praedictum prudenter, et secreto supplere. Quod ad Clericos spectat Saeculares, de quibus, prout in casu exponitur, dubitatur an omissio eadem acciderit, curare pro sua prudentia Amplitudo Tua poterit ut Ordinati hujusmodi innotescant (quod non videtur tam difficile, si Catalogum, quem apud se certe habebit, Subdiaconorum in ea Ordinatione ad Diaconatum evectorum percurrat, et eos in quos suspicio hujusmodi cadere potest caute, et secreto circa hujusmodi dubium interrogari faciat.) Si quos igitur invenerit, quibus eadem contigit omissio, idem praestabit, quod superius dictum est de duobus Religiosis, et si eos Ordinum Diaconatus bona fide hactenus exercuisse repeterit, a Censuris, quatenus opus fuerit (si nihil aliud obstet) absolvat, et ad ejusdem Ordinis ministerium, et officium in posterum, quatenus opus fuerit exercendum, hoc est ad pie, et fideliter in suscepto Diaconatus munere ministrandum tutos in conscientia declarabit.

Quum per has responsiones omnibus a Te expositis fuerit oppotune consultum, Amplitudini Tuae diuturnam ex animo exopto felicitatem *Romae* 16. *Junii* 1837.

Perill. e Rm̃o Dño uti Fratri Archiep. Taurinen.

DISMEMBRATIO

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Paraeciae S. Luciae et S. Petri Oppidi Montis Florum dismembrationem negavit Sacra Congregatio, cum distantibus incolis *della Madonna della Fede* consultum esset per Deputationem Capellani Curati. *In Firmana Dismembretionis Paraeciae* 21. *Novembris* 1801. *ad* 1. *Dub.*

Paraeciae Castri Serra dismembratio rejicitur, 2
sed ut remotioribus Parochianis consultum sit, uniuntur Paraeciae duo beneficia pro stipendio Capellani Curati. *In Nullius Nonantulae Erectionis Paraeciae, et Unionis* 11. *Febr.* 1803.

Parocho Falconarae conceditur redintegratio 3

ad regionem *di Fiumicino* nulliter dismembratam deputato tamen in eadem regione Capellano Curato sumptibus ejusdem Parochi, in *Anconitana Dismembrationis et reintegrationis* 12. *Febr.* 1803.

4 Dismembrationem Paraeciae S. Joannis Civitatis Anconae utpote nullam revocavit Sacra Congregatio, et ejusdem Parocho Cioccoli redintegrationem concessit ad regiones dismembratas, in *Anconitana Dismembrationis* 30. *Aprilis* 1803.

5 Dismembrationem Beneficii Curati, ad erigendam dignitatem Archipraesbyteralem denegavit Sacra Congregatio in *Aretina Erectionis Archidiaconatus* 23. *Junii* 1803.

6 In suppressione Paraeciae S. Martini Civitatis Forolivien. peracta ab Episcopo Mercuriali Prati specialibus ab Apostolica Sede facultatibus munito, statutum eodem Praesule fuit, ut bona Paraeciae suppressae post obitum actualis Parochi aliis Paraeciis egentibus ab Ordinario essent applicanda. *Anno* 1819. Forolivien. Episcopus jussit ut quatuor Terrulae pertinentes ad paraeciam S. Thomae, cui assignata fuere bona suppressae Parochialis Ecclesiae Apostolico impetrato indulto Paraeciae Suburbanae S. Joannis Baptistae in Vico nuncupat. *dè Cappuccini* traderentur. Hanc *dismembrationem*, et applicationem terrularum approbavit, et confirmavit S. Congregatio in *Foroliviens. Dismembrationis, et applicationis* 16. *Aprilis* 1818.

7 Distulit Sacra Congregatio judicium super *dismembratione* Paraeciae *di Rovigozzo* Placentinae Diaecesis, et respectiva erectione novae Paraeciae in Oratorio S. Joannis vulgo *di Bettola*, nec non super assignatione Dotis novae Paraeciae, et audiri decrevit Ministros Datariae Apostolicae quoad impositionem pensionis super Paraeciam *di Tavernago*. in *Placentina Paraeciae* 9. *Julii ad I. II. et III. Dub.*

8 Coadjutorem, et Capellanos Congregationis laicalis SSorum Apostolorum Petri et Pauli translatos ad Ecclesiam S. Dominici oppidi Vici Sipontinae Archidiaecesis, attenta dismembratione Paraeciae; distinctum separatumque corpus constituere a Clero Ecclesiae matricis, seu S. Mariae in Coelum Assumptae Collegiatae ejusdem Oppidi, dixit Sacra Congregatio; ita ut erectio distincta *Crucis*, aliaque attributa corporis Ecclesiastici eisdem competant, in *Sipontina Dismembrationis Paraeciae* 11. *Jun.* 1819. *ad II. Dub.*

9 Ad formam sententiae Archiepiscopi Sipontini S. Congregatio erectionem Ecclesiae S. Dominici in *Paraeciam* confirmavit, quae spirituali gaudet jurisdictione a Collegiata Ecclesia vici penitus sejuncta, facto verbo cum SSmo in *Sipontina Dismembrationis Paraeciae* 2. *Junii ad* 1. *Dub.* 1822.

10 Ob magnum populi numerum, viarumque difficultatem accedendi, ad *parochialem* Ecclesiam oppidi Massineani hujus dismembrationem, novaeque *paraeciae* erectionem extra oppidum in Ecclesia S. Mariae de Misericordia antequam concederet, ut media proposita pro novi *Parochi* congrua approbaret, exquirendam esset censuit Sacra Congregatio novam informationem ab Emo Archiepiscopo in *Firmana erectionis paraeciae* 3. *Julii* 1822. *ad I. et II. Dub.*

Juxta votum Episcopi esse locum *dismembrationi* Paraeciae di *Rovigozzo*, et respectivae novae Paraeciae erectioni in Oratorio S. Joannis vulgo *di Bettola*; dixit Sacra Congregatio in *eadem Septembris* 1822. *ad I. II. et III. Dub.* 11

Archipresbyterum Gambetti ad residentiam in *Parochiali* Ecclesia S. Petri in Cultu prope Oppidum Mercatini, translatam pluribus ab hinc annis ab antecessoribus ad Ecclesiam S. Antonii oppidi Talamelli absque apostolica auctoritate, a qua litterae collationis Paraeciae semper expeditae sunt pro Ecclesia praefata S. Petri in Cultu, iterum coegit Sacra Congregatio, dum post dilatam *die* 18. *Septembris.* hujus anni resolutionem standum esse in primo loco decisis scilicet sub die 30. *Augusti* 1817. ubi fuerat archipresbyter ad residentiam coactus, non autem standum esse in secundo loco decisis *sub die* 2. *Maji* 1818. quibus fuerat a residentiae onere solutus, definivit in *Feretrana Residentiae, et Dismembrationis* 20. *Novembris* 1822. *ad I. Dub.* 12

Priusquam vero decerneret, an esset locus dismembrationi ab Ecclesiae S. Michaelis, et respectivae novae erectioni paraeciae in Ecclesiae S. Joannis et quomodo providendum esset congruae doti novae *Paraeciae*, vel potius deputationi capellani curati, novo Episcopo scribendum duxit, qui auditis *parocho*, *et parochianis* in scriptis distincte referret de vera necessitate vel erigendae novae *paraeciae*, vel deputandi capellanum curatum et de congrua assignanda in uno alterove casu *ibid ad III. IV. et V. Dub.* 13

Cognitis vero actuali redditu *paraeciae* Massineani, impensa necessaria pro restauranda Ecclesia S. Mariae de Misericordia in novam *paraeciam* erigenda, ac inutili medio providendi parochianis deputatione capellani curati degentis in aliqua Ecclesia suburbana, dismembrationi petitae locum esse dixit eadem Sacra Congregatio, ac providendum esse juxta votum Emi Archiepiscopi, et conventionem initam inter deputatos Massineani et parochum illius loci *die* 20 *Novembris* 1822. *ad I. et II. Dub.* 14

Cum nulla suppetat Canonica ratio, quae cogat Ecclesiam S. Antonii de Gajana sejungi ab Ecclesia Parochiali S. Laurentii de Vevignano, eoque minus in titulum Parochialem erigi; contra ratione loci, ac distantiae majus sibi commodum pro rebus sacris expostulent, qui ad S. Antonium de Gajana accolunt, statuit Sac. Congregatio in hac *Capellanum* Curatum stabiliri servatis ser- 15

vandis cum adsignatione primitiarum juxta Votum Eñi Archiepiscopi *in Bononien. Dismembrationis* 30. *Maji* 1838. *ad I. et II. Dub.*

16 Tres postremas ex hiis quinque *conditionibus*, quas erigendo Canonicatui apponi studuerat Capitulum Arhorense, uti ab erigentis mentem remotas, rejicit Sac. Congregatio servata quoad priores vigente consuetudine pro Canonicatibus de Massa facto verbo cum SSño *in Arboren* 18. *Julii* 1838. *ad I. Dub.*

17 Ecclesia S. Geminiani, quae prius utpote filialis regebatur per Vicarium Curatum a Praeposito Parocho S. Laurentii de Serpiano deputandum unita Matrici existit sub anno 1831. una cum omnibus bonis et proventibus. Ast eam unionem populi utilitati exitiosam existimans hodiernus Episcopus, eam a matrice omnino *dismembravit*, constituto eidem proprio Parocho assignatisque huic bonis a praepositura sejunctis, inconsulto tamen Praeposito. Quod cum et suis juribus laesivum et absque necessitatis vel evidentis utilitatis causa, ac nulliter factum contenderet ipse Praepositus, S. Ordo probatis quidem canonicis causis, et rejecta procedendi forma, attentis peculiaribus circumstantiis, omnia ab Episcopo gesta sanavit, mandavitque novae Paraeciae redditum esse absque bonorum praepositurae detrimento conficiendum, et annuum tributum trium librarum cerae elaboratae praefinivit ab Ecclesia S. Geminiani Ecclesiae praepositali S. Laurentii in festo Titularis persolvendum in signum Matricitatis. *In Mutinen. Dismemb.Paraec.*17.*Dec.*1838.

DISPENSATIO

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Vacante Beneficio a Blasio de Monaris in Collegiata Ecclesia S. Blasii civitatis Centi fundato, et presbyteris a testatore contemplatis non extantibus, Bartholomeus de Monaris petiit facultatem nominandi unicum quem habet filium in undecimo aetatis anno constitutum, et obtinuit dispensationem usque dum filius ad legitimam pervenerit aetatem, impletis interim per alium oneribus: Bononien: *Dispensat.* 25. *Januarii* 1783. *dub.* 1.

2 Beneficia duo simplicia in Parochiali Ecclesia Thaii Vallis Annaniae erecta de patronatu Familiae Panizza onere adjecto missarum, ita ut Feria tertia concurrat celebrandi rationem utriusque beneficii obligatio, possidens Sacerdos Joseph Panizza concordiam iniit cum Udalrico Barbacovi, qui subsidiariam passivi patronatus vocationem habet, et rogavit deinde Dispensationem a pluralitate Beneficiorum sub eodem tecto existentium, et S. C. ei rescripsit esse consulendum SSñum pro dispensatione: *Tridentina* 29. *Nov.* 1788. *dub.* 1.

3 Sacerdos Johannes Santoboni, qui beneficium ecclesiasticum cum onere adjuvandi Archypresbyterum oppidi Mojani redditus scut. 19. 30. una cum Capellania Ecclesiastica cum onere missarum 75. in rurali ejusdem oppidi Ecclesia S. Sebastiani redditus scut. 29. 06. non indiget dispensatione ad utrumque possidendum; *Sabinen.* 26. *Novem.* 1791.

4 Dispensationem a solito studio theologiae et Sacerdotii requisito, et habilitationem denegavit S. Congregatio Clerico Petoni ad hoc ut Canonicatum in Cathedrali Tusculana posset consequi cum ei obstaret fundatio, et non posset intra annum Subdiaconatum suscipere in *Tusculana Dispensationis* 8. *Aug.* 1801.

Sanationem concedendam esse existimavit Sacra Congregatio Capitulo Mathelicensi, quod sine 5
Apostolico Beneplacito fundum a privato emit ex quibusdam pecuniis Capitularibus, et praesertim quadam summa scutorum 29. 73. 1. retracta ex venditione Chirographi *Rescriptionis* ab usurpato re Gallico Gubernio traditi in extinctionem Census cum Comitate; dispensatione vero a Censuris opus non esse declaravit, cum venditum rescriptionis Chirographum ad illud genus pecuniarum reducatur, quae alienari possunt sine solemnitatibus in *Mathelicen. Sanationis* 1. 1815. *Mart.*

Consulendum esse SSño censuit Sacra Congre- 6
gatio pro *Sanatione* quoad fructus a Capitulo Casalensi perceptos indistincte ex Praebendis in Massam comunem coacervatis ab Episcopo Villaret, ut morem gereret laicae potestati tunc dominanti, *in Casalen.* 29. *Novemb.* 1815. *ad VI. Dubium.*

Sanationem praeterea concedendam esse Canonico Francisco Salina quod multa, quae ei viro, caeteroquin dignissimo, objiciebantur a Capitulo *Ibid.* ad *I. Dub.*

Cum nec obreptitium, nec subreptitium fuis- 7
set *Indultum* die 8. Augusti a Sacra Congregatione concessum pro suspensione collationis secundae capellaniae a Pio Bianchi fundatae, et erogatione fructuum favore Infantis Joannis Dominici Tomei, donec ad canonicam aetatem annorum quatuordecim perveniret, in qua delibe-

rare posset, de clericali militia suscipienda, quia deficiente linea *Galluzzi* ad capellaniam vocabatur, illud substineri dixit Sacra Congregatio *in Verulana Capellaniae* 12. *Junii* 1818. *ad I. Dub.*

8 Dispensationem super aetate Aloysio Valentini denegavit Sac. Congregatio quamvis Patronus passive vocatus esset, quia Sacerdotis qualitas in Canonicatu requirebatur nec non, sustineri dixit, nominationem Sacerdotis Philippi Principe ab uno ex patronis intra legitimum tempus praesentati *in Civitatis Plebis et Perusina Canonicatus* 23. *Martii* 1838. *ad* 1. *et* 2. *Dub.*

9 Dispensationem ab aetate ad obtinendum beneficium a Dominico Jacoponi erectum in Ecclesia Terrae Martae, postulantibus Francisco Antonio Jacoponi annorum sex, ambobus a Testatore equali gradu descendentibus PP. EE. (nulla habita ratione vocum, et nominationum siquidem nondum casus advenerat, ut quis ex familia Jacoponi Juspatronatus acquireret a fundatore praesignatus) concessit Francisco Antonio, ejusdem potiori aetate, et potioribus requisitis inspectis; facto verbo cum SSmo *Montis Falisci dispensationis* 29. *Martii* 1838.

10 Cum ageretur de assecutione Praepositurae cum cura animarum, et jurisdictione fere Episcopali super insigni Collegiata S. Nicolai, et cum alii adessent passive vocati idonei, renuit, S. C. *dispensationem* impertiri adolescenti Ferdinando Cassoli etsi, passive vocato *in Regien Praepositurae* 4. *Junii* 1838. *ad* 2. *dub.*

11 Cum Clericus Paschalis Ricocchi ad Capellaniam Sacerdotalem, et cui onus erat Parrochum adjuvandi, a duobus Patronis nominatus *Dispensationem* a qualitate Sacerdotali, et Parrochus Rossi a quinque caeteris praesentatus *Dispensationem* ab incompatibilitate postulassent, dum interim intra Quadrimestre quatuor ex Patronis ad Paschalis nominationem accessissent S. C. cum satis praecise de Bicocchi scientia non constaret; injunxit Episcopo, ut peracto prius experimento Clerici Bicocchi coram tribus Examinatoribus, referret, an sufficientis saltem scientiae praeditus esset ad Confessiones excipiendas. *Fesulana Dispensationis* 22. *Decembris* 1838.

Contra Dispensationem ab irregularitate misero casu contracta jam ab anno 1837. a Fr. Mariani a Morrovalle petitam, confecto experimento ab Eñio Archiepiscopo Firmano, cum esset compertum Oratorem digne, et accurate singulas Divini Sacrificii caeremonias explere non posse, visum est Eñis PP. denegare. *In Asculana Dispensationis* 14. *Decembris* 1839. 12

Item Hieronymum Fantaguzzi in Vaticana Basilica Canonicum optata *dispensatione* pro retinenda *Caesenae* residentiali Capellania indignum judicarunt, quod nullam adduceret canonicam causam, *in Caesenaten. Capellaniae* 27. *Julii* 1839. *ad* 2. *Dub.* 13

Dispensationem quam super defectu aetatis a Testatore praescriptae obtinuerat a Sede Apostolica per Breve Leopoldus Cerreti, ad obtinendum Canonicatum in Tiburtina Cathedrali Ecclesia, ad quem ipse vocatus, pro medietate vocum fuerat nominatus, nullo nec ob pretionis, nec subreptionis vitio laborare dixit H. S. O. atque adeo ipsi Cerreti institutionem dandam esse statuit, cui votum quoque favebat Episcopi, remoto Thoma Cocanari in subsidium tantum a Testatore ad Canonicatum vocato. *In Tiburtina Canonicatus* 7. *Septembris* 1839. *ad* 1. *et* 2. *Dub.* 14

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANÆ

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Delata ad Sac. Rit. Congregationem controversia inter Capitulum Ecclesiae Collegiatae S. Petri Civitatis Spoletanae, et Angelum Placidi Coadjutorem Prioris ejusdem Ecclesiae: An eidem Placidi competat jus lucrandi distributiones, dum interest Choro cum habitu Protonotarii, non vero cum vestibus, et insigniis canonicalibus:

Sac. eadem Congregatio, audita sententia Rmi Episcopi, inspectis peculiaribus circumstantiis, referente Eñio et Rmo Domino Cardinali Livizzani rescripsit: *Licere Coadjutori Placidi adhibere vestem praelatitiam in Choro, quotiescumque tali veste indutus Choro interfuerit, facere fructus suos, et distributiones lucrari. Spoletana. die* 23. *Augusti* 1793.

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

Loco distributionum quotidianarum in Ecclesia Collegiata olim Parochialis S. Michaelis Archangeli oppidi S. Angeli per Capitulare statutum ab Episcopo adprobatum anno 1718. puncturae absentium fuerunt subrogatae. Modo vero Canonici institutionis de Rubeis bona Canonicatum in se divisa retinent; Canonici fundationis de Cor- 1

radis dividunt pro aequali rata parte sortium fructus, nec habent distributiones. Morem hunc improbarunt Episcopi, ac a Terentio Consoli Canonico fundationis de Rubeis postulatum est, ut quae de communi Massa, et quotidianis distributionibus in Bulla erectionis praefinita sunt exequantur. S. C. proinde declaravit, inter cunctos Canonicos esse locum confectioni massae communis omnium et singulorum fructuum, reddituum, et proventuum jurium, et emolumentorum provenientium tum ab haereditate de Rubeis, tum ex legato Petri Corradi: *Pisauren. Massae Communis* 25. *Januar*: 1783. *dub.* 2.

2 Ac dividendae sunt hujusmodi distributiones quoditianae inter illos ad formam Bullae erectionis peractae a Clem. XI. Pont. Max. anno 1718. in qua sic statuit do reddituum partitione « ut » omnia et singula fructus, et emolumenta haereditatis primo dicti Testatoris provenientia in » unam massam communem congeri debeant, et » ex illa ducatis duodecim auri pro cujuslibet ex » quatuor piorum, et trium posteriorum Canonicorum pro praebendis detractis, reliqua omnia, » ac etiam incerta quaecumque in usum distributionum quotidianarum inter dictos quatuor priores et tres posteriores Canonicatus praebendas » obtinentes, ac horis Canonicis, aliisque Divinis » Officiis interessentes juxta providam ordinationem desuper faciendam dividenda, et repartienda cedere, et converti debeant. » *Ibid. dub.* 4.

3 Interroganda est S. C. an sit toleranda consuetudo, qua Capitulares Ecclesiae Cathedralis in ingressu solvant libras quadrigentas, seu verius 424. ad augendam et conservandam massam distributionum quotidianarum, itaut, qui non solverit omni penitus quotidianarum distributionum fructu privetur? S. C. negativum dedit responsum juxta votum Card. Relatoris; Qui ait « Quo » vero ad dubium secundo loco propositum spe» ctat, respondendum esse ducerem Negative » Inde validas affert, atque doctissimas rationes ad praefatam consuetudinem removendam. *Ecclesien. Oner. et Distrib. die* 9. *Sept.* 1786. *dub.* 2.

4 Et ad interrogatum quonam modo ea distributionum massa confici debeat? responsum fuit, applicandas esse massae distributionum duas ex tribus partibus, relicta tertia parte pro legatis piis, in reliquis juxta votum Card. Relatoris qui loquutus est « Equidem hoc modo respondendum » arbitrarer. Praevia sanatione impetranda a » SSmo applicandam esse massae distributionum » medietatem omnium Capitalium et fundorum Ca» pituli tunc existentium, relicta alia medietate » pro legatis piis et in posterum obligandos esse » omnes Capitulares, ut in eorum ingressu solu» tae mediam annatam novae praebendae forte » non adaequent, id, quod deest, tantum erit ad» dendum » *Ibid. dub.* 3.

Nicolaus Cepollarius, et Nicolaus Vico prae- 5
bendati Ecclesiae Collegiatae S. Donati, quae unita fuit alteri Collegiatae SS. Petri, et Pauli indultum Studiorum causa impetrarunt. Hi indultarii erant Praebendati Ecclesiae S. Donati, et secundum taxam ejusdem Ecclesiae, quae aliarum minor erat, tertiam distributionum partem dimiserunt. Capitulum autem coepit contendere dimetiendas esse distributiones juxta majorem alteram Ecclesiae SS. Petri et Pauli taxam ad formam prafatae unionis Bullae, et proposito dubio, quomodo nam essent amittendae distributiones? non fuit ulla data definitio; sed voluit S. C. ut scriberetur Archiepiscopo juxta instructionem. *Firmana die* 19. *Maji* 1787.

Unita ita fuit Ecclesia Collegiata S. Donati 6
Montis Ulmi alteri SS. Petri et Pauli, ut sua quaelibet retineret bona, Praepositus, qui prima erat dignitas, et Parochus fuit. At Praepositus SS. Petri et Pauli descendit ad secundam sedem nomine Archidiaconi. Prima Dignitas SS. Petri et Pauli distributiones capiebat in tertia parte majoris Canonicalibus; eas ab ipsa unione percepit translatus Praepositus S. Donati, aeque ac Archidiaconus, qui in sua exigendi possessione continuavit. Modo autem contendunt Capitulares de exequendis inter eum et Canonicos distributiones. Sed Praepositus Nicolaus Barba SS. Petri et Pauli observantiam soliti efflagitat. S. Congregatio rescripsit ei distributiones quotidianas juxta votum Archiepiscopi deberi: *Firmana Distrib. die* 15. *Maji* 1790.

Dubio in S. C. proposito, an et quomodo Capi- 7
tulares Ecclesiae Collegiatae Divi Petri absentes a choro tempore divinorum officiorum, et in eadem Ecclesia celebrantes lucrari possint distributiones quotidianas juxta eorum veterem consuetudinem? respondit S. C. negative juxta votum Episcopi, et Constitutiones Episcopi Facchinetti « Qui censet » ut Capitulares tempore chori haud possunt di» scedere a choro, causa missam privatam cele» brandi ad legatorum satisfactionem, vel ad pro» priam commoditatem » nisi in casu necessitatis cum licentia Praefecti, servata antianitate, et cum his consonant Constitutiones Facchinetti: *Spoletana servitii Chori die* 28. *Febr* 1795. *dub.* 3.

Et ad alterum dubium, an et quomodo Capitu- 8
lares absentes ad audiendas Confessiones in eadem Ecclesia, quo tempore Confessiones audiunt pro praesentibus haberi debeant? negativum datum est responsum juxta votum Episcopi « Hic putat » ut excipiatur Prior qui curam animarum adne» xam habet, et Capellanus Curatus, nec non Ca» pitulares deputati ab Ordinario in casu alicujus » Populi confluentiae non obstante contraria con» suetudine prisca » *Ibid. dub.* 4.

Postmodum ex narrato dubio tertio ortae sunt 9
novissimae quaestiones, quum Card. Relator in

voto fuisset, Capitulares omnes esse obligandos, ut in eorum ingressu mediam annatam solverent eidem massae distributionum; hinc dubitatum, an illi Capitulares, qui ante Sac. Cong. Decreta, ut in dubio praedicto 2. libras 424. massae distributionum numeraverint, post aliam praebendam assecuti sunt; debeant persolvere dictam mediam annatam; seu potius antiqua consuetudo retinenda sit, qua is, qui eam summam semel dedisset, nihil aliud solvere debeant, licet praebendam pinguiorem acciperet? S. C. respondit juxta votum Card. Relatoris « Card. Relator censet respondendum Ad 1. negative ad primam partem, » affirmative ad secundam juxta modum, nempe » si libellae 424. semel a Capitulari in suo primo » ingressu solutae, mediam annatam novae prae» bendae forte non adaequent, id, quod deest, tantum erit addendum. *Ead. Caus. die* 17. *Junii* 1797. *dub.* 1.

Inde; an illi Capitulares, qui post illa decreta in Capitulum ingressi solam mediam annatam dederint, si deinde ad aliam praebendam admittantur, novam mediam annatam tum praebendae tum distributionum pendere teneantur? respondit pariter juxta votum Card. Relatoris « Qui putat » respondendum Ad II. Negative pariter juxta » modum, nempe quod si prior media annata jam » soluta, novam alterius praebendae non adae» quet, quod deerit, suppleri oportet » *Ibid. dub.* 2.

Et ad dubium; num Capitulum licite possit beneficii possessionem impedire antequam Capitulari scripto, et cum alterius Fidejussione se obliget, se ex fructibus perceptis mediam annatam soluturum, et eorum quantitatem legitimis documentis probaturum? rescripsit S. C. affirmative juxta modum « Nempe facta obligatione, et » praestita fidejussione solvendi mediam annatam » constituendam ut in sequentibus » *Ibid. dub.* 3.

Denique dubiis, num in mediae annatae rationibus subducentibus detraere oporteat impensas tum certas et stabiles, tum arbitrarias et extraordinarias?

Num de anno tam sterili, quam fertili ratio simul habenda sit.

Num mediae annatae quantitas aestimari debeat a die, quo praebendae successor possessionem adipiscitur, an a die ipso, quo illa vacant facta est?

An et quomodo sint liquidandi cujusque praebendae redditus ad certam in futurum constituendam mediam annatam? ad omnia dedit responsum S. C. affirmativum juxta votum Card. Relatoris » Qui recte animadvertit, ut respondeatur po» stremis quaestionibus, et censet scribendum » Episcopo ut jubeat per Capitulum statum de» cennii confici redditum singularum praebenda» rum . . . . . . Cum autem in lapsu decennii ae» qua etiam habeatur ratio annorum tam steri» lium, quam fertilium, verissime et justissime 32 » colligetur valor mediae annatae: ea enim erit dimidium decimae partis illius summae, quae superest ex summa facta decennalis redditus tam Ordinarii, quam extraordinarii, detractis tamen ante expensis omnibus per decennium factis sive ordinariis, sive extraordinariis: *Ibid. dub.* 4. 5. 6. *et* 7.

10 Quotidianas Distributiones lucrari non posse Canonicos Cathedralis Ecclesiae S. Miniatis absentes a Choro ad audiendas confessiones in eadem Ecclesia tempore Choralis officiaturae, quia pro praesentibus haberi nequeunt, excepto tamen Poenitentiario, Sacra Congregatio definivit. *In S. Miniatis Visitationis Sanctorum Liminum* 8. *Februarii* 1814. *I. Dub.*

Easque amittere debere Canonicos absentes ad Missam in eadem Ecclesia celebrandam tempore Divinorum Officiorum, nisi de licentia Praefecti ob Populi comodum id egerint. *Ibid. ad II. Dub.*

Reprobavit praeterea consuetudinem, quae interessentes Choro medietatem quotidianarum *Distributionum* percipiunt ad Missam conventualem, et medietatem ad Vesperas et Matutinum, voluitque ut singulis canonicis horis lucrarentur, *ibid. ad III. Dub.*

Concessit denique indultum absentiae a Choro duobus Canonicis Episcopum comitantibus in sacra Visitatione juxta antiquam consuetudinem cum facultate ob tenuitatem praebendarum percipiendi quotidianas *distributiones* perinde ac si Choro interessent. *Ibid. ad IV. Dub.*

11 Ob Ecclesiae utilitatem juxta votum Episcopi Divisionem Massae Capitularis in totidem praebendas excepta tertia parte bonorum arbitrio Episcopi assignanda pro Massa distributionum ad formam Concilii Tridentini concessit Sacra Congregatio Canonicis Collegiatae Ecclesiae Oppidi S. Joannis Verulanae Dioecesis, qui ex bulla erectionis Capitularem Massam communiter administratam habebant, cujus fructus in singulos annuatim dispertiebantur. *In Verulana Divisionis Massae Capitularis* 29. *Martii* 1814.

12 Vacantis Capellaniae redditutum, ac onerum a Petro Giustini fundatae Antonius et Joannes Baptista ex eadem familia Giustini a fundatore passive vocati, pari studio ad subdiaconatum promotionem cupientes, sed pari inopia laborantes, efflagitarunt una cum Genitoribus patronis activis divisionem, quam pro aequali rata concessit S. Congregatio per Breve, ita tamen ut in casu obitus alteutrius reverteretur favore Superstitis, et unica in posterum evaderet Capellania ad formam fundationis. *In Tyburtina Capellaniae* 26. *Aprilis* 1814.

13 Onus impositum a S. M. Xisto V. ultimo Canonico Cathedralis Septempedanae subministrandi Canonico Theologo congruae titulo annuum re-

ditum octo Salmarum tritici, et decem Vini postulanti Canonico Paladini, ut in singulas Canonicales primae Erectionis Praebendas, in Archipresbyteralem vero pro duplici praestatione ad respectivas eorum vacationes divideretur, hanc divisionem tum quia omnes de eadem Massa participabant, et in id consentiebant (excepto Poenitentiario, ne Coadjutorem laederet) tum quia ultimi Canonici Praebenda imparverat ad hoc onus ferendum, concessit Sacra Congregatio salvo tamen jure quaesito a Coadjutore dicti Canonici Poenitentiarii quoad immunitatem ab hoc onere ut proposuit Episcopus. *In S. Severini Divisionis oneris* 30. *Augusti* 1814.

14 Fructus et distributiones omnes pro toto tempore absentiae lucrare debere definivit S. Congregatio Sacerdotem Josephum Jarani Beneficiatum Ecclesiae Cathedralis Reatinae, quia Residentia abfuit, ut se subtraheret a perquisitione, et ne cogeretur praestare reprobatum juramentum fidelitatis *In Reatina Fructuum, et distributionum* 18. *Martii* 1815.

15 S. Congregatio antequam aliquid decerneret circa quotidianas *distributiones* praeteritas, et currentes Collegii Beneficiatorum Basilicae S. Laurentii in Damaso, commisit Emo Vice-Cancellario ejusdem Basilicae Commendatario, ut idem Collegium cogeret ad exhibendam redditionem rationum, indicta erogatione subventionum provenient tum ex Chyrographo S. M. Pii VI. tum ex indultis Sacrae Congregationis, et ex his referret cur solutis currentibus mensualitatibus non essent ex annuo superextanti redditu solvendae, si quae sunt, mensualitates adhuc debitae, et cui in posterum si redditus augeantur vel minuantur, non sint proportionabiliter pro rata augendae, vel minuendae mensualitates ad formam Bullae erectionis, et prout de jure. *In Romana Distributionum* 14. *Aprilis* 1821.

16 Distributiones tantum, quae ex voluntate Benefactorum solis praesentibus debentur, amittendas esse dixit Sacra Congregatio ab Ambrosio Mignanti Canonico Collegiatae Tulpharum Sutrinae Dioecesis; quia pro primo triennio amplissimo gaudebat Apostolico indulto abessendi a residentia. Verum cum hoc indultum pro secundo trienio confirmatum fuerit cum clausula amittendi distributiones, quae dicuntur fieri *inter praesentes* Sacra Congregatio censuit, Canonicum Mignanti hoc indulto perfrui debere, perinde ac si illi adjecta fuisset formula *amissis cum solitis clausulis* praeterea a *die* 27. *Maji* 1822. ad taxam ab Episcopo statuendam, eleemosynam a Canonico Mignanti illi, qui munus Canonicatus pro ipso exercuit, vel exercet, tum pro celebratione Missae statutis horis tum pro servitio altaris solvendam esse declaravit. *In Sutrina Indulti* 24. *Maji* 1822. *ad I. II. et III. Dub.*

Decretum Episcopi Placentini, quo praebendarium Jacobum Tinelli unius mensis *distributionum* amissione mulctavit, quia hic alterius Praebendati Cadaver juxta dispositionem Synodi Sega deferre recusavit, confirmandum esse statuit Sacra Congregatio. Verum ob circumstantiarum mutationem hujusmodi resolutioni aliquid ad mentem Emi Patres addiderunt. Quo vero ad mulctae restitutionem voluit S. Congregatio, ut Episcopum supplicaret Tinellius. *In Placentina dilationis Funerum* 24. *Maji* 1822. *ad I. et II. Dub.* 17

Distributiones quotidianas a Francisco posta Canonico Decano Ecclesiae Cathedralis Alatrinae perceptas, dum erat absens a residentia infirmitatis causa, quamvis absque Apostolico indulto, restituendas Capitulo non esse, imo hoc teneri illius haeredibus praestare distributiones retentas decrevit Sacra Congregatio. *In Alatrina Residentiae* 9. *Julii* 1822. *ad I. et II. Dub.* 18

Declaravit Sacra Congregatio etiamnum firmum remanere indultum Choralium *Distributionum* Lisanis Canonicis Archiepiscopum Dioecesanum perlustrantem comitantibus concessum die 1. Septembris 1832. *in Pisana Visitationis* 28. *Martii* 1835. *ad* 3. *dub.* 19

Declaravit Sac. Congregatio etiamnum remanere indultum Choralium Distributionum Pisanis Canonicis Archiepiscopum Diaecesim perlustrantem comitantibus concessum die 1. Sept. 1832. *in Pisana Visitatio* 28. *Mar.* 1838. *ad* 3. *Dub.* 20

21 Contendendibus Canonicis Cathedralis Ecclesiae Praenestinae punctaturas, pro hiis decem mensibus quibus Canonicatus Jacobellii supra numerum vacuus fuerat, per Aloysium Marinium ejusdem possessionem invectum esse persolvendas, licet universas per id temporis Canonicatus reditus subcollector spoliorum acceperit; Emi Patres omnibus mature perpensis: punctaturas quidem esse solvendas rescripserunt, verum a Subcollectore Spoliorum. *In Praenestina Distributionum* 25. *Maji* 1838.

22 Inspecta legitima proprii muneris causa, statuit S. C Vicarios Curatos Metropolitanae Ecclesiae Pisanae frui debere distributionibus pro diebus, et horis quibus ratione officii a Choro absunt, exceptis iis quae dicuntur inter praesentes, onerata tamen eorum conscientia, *in Pisana Jurisdictionis, et Jurium* 27. *Julii* 1839. *ad* 7. *Dub.*

23 Easdemque Distributiones debitas esse dixit etiam Caeremoniarum Magistris Archiepiscopo, et Capitulo; nec non Caeremoniariis Magistratui, et publicae Universitatis inservientibus, dummodo in Metropolitana Ecclesia proprium munus exerceant, decrevit S. C. *in eadem. Pisana* 27. *Julii* 1839. *ad* 8. *et* 9. *Dub.*

Quoad Capellanos in organo canentes cum Musicis, eos Distributionibus privavit; quippe certum stipendium ex eo munere obtineant, excepto

tantum actuali Capellano, attentis peculiaribus circumstantiis, *in eadem Pisana ad* 10. *Dub.*

Item pro sui muneris ratione distributiones tribuit Camerario pro Capituli negociis absenti onerata, omissis distributionibus inter praesentes tantum. *in eadem* 11. *Dub.*

24 Minime pro distributionibus percipiendis suffragata est Capellanis ejusdem Universitatis, causa praesidendi Spiritualibus Exercitationibus ad Parochorum, atque Ordinandorum utilitatem absentibus, eique denegandas definivit, *in eadem Pisana* 27. *Julii* 1839. *ad* 12. *Dub.*

25 Distributiones, quas post diem 4. Decembris anni 1837 perceperunt Officiales Capellani praedictae Ecclesiae Metropolitanae, quo die lecta fuerunt responsa S. Congregationis, Emi PP. decreverunt bona fide fuisse perceptas. *In eadem Pisana* 27. *Julii* 1839. *ad* 13. *Dub.*

Quum porro in more positum sit ejusdem Ecclesiae Metropolitanae Pisanae Distributiones, quas absentes a Choro amittunt in utilitatem praesentium non cedere, sed in unum collectas ab Archiepiscopi arbitrio pendere, qui partim diligentioribus in praemium, partim in fundi augmentum impendit, rogati EE. PP. an approbanda sit erogatio residui Massae Universitatis, rescripserunt affirmative attenta peculiari fundatione, et in casu de quo agitur. *In eadem Pisana ad* 14. *Dub.*

26 Sassavitanae Cathedralis Archipresbyter Angelus Manga Simon, per duos menses recreationis causa Turrim quotannis recedens choro deservire suevit una cum Capellanis addictis illi Basilicae de Capituli pertinentia (a qua olim cathedra Episcopalis Sassarim translata est) quin distributionis Sassavitanae Cathedralis interim amitteret, juxta morem apud Capitulum invectum; dubius modo, an id tuto fieri possit, a S. Ordine petiit veniam quoad futurum, condonationem quoad praeteritum: at EE. PP. priori petitione rejecta, improbandam esse assertam consuetudinem edixerunt ac mandarunt Archiepiscopo, ut curaret omnino observari praescriptum SS. Tridentini Concilii sess. 24. Cap. 12 de ref. quoad alteram vero rescripserunt, esse consulendum SSmo erogata aliqua eleemosyna ab Ordinario taxanda favore Sacrarii. *In Turritana Distributionum* 1. *Febr.* 1840. *ad* 1. *et* 2. *Dub.*

Cum in literis Apostolicis, quibus Ceriniolensis Ecclesia ad Cathedralem erecta fuit, statuerit Summus Pontifex ut demptis praestationibus assignatis Episcopo, Seminario, Canonicis, ac Mansionariis, nec non expensis pro fabrica Ecclesia, Sacris Supellectilibus, ac inservientium stipendiis superextantes reditus, qui tertiam partem totalis summae Capitularibus, ut peaefertur, assignatae constituunt, in usum distributionum quotidianarum fideliter convertantur — factum est convertendos esse in quotidianas distributiones reditus superextantes pro ratione tantum tertiae partis singularum praebendarum, ut Capitulares quidquid supererat, distributionis titulo sibi addicendum usque ad presens judicarint: at vero hodiernus Antistis contendit convertendos esse in quotidianas distributiones reditus superextantes pro ratione tantum tertiae partis singulorum praebendarum, atque ita declarari petiit a S. Ordine, qui primum definitionem protelavit, ut probationes hinc inde coadjuvarentur, mox eam protulit Episcopi votis adversam. *In Asculana, et Ceriniolen.* 11. *Julii et* 22. *Augusti* 1840. *ad* 1. *Dub.* 27

Abessendi Rescripto quo donatus fuerat Joseph Maria Costantini Tufi Anagninae Cathedralis Canonicus, ut Vicarii Generalis munere Albano fungeretur, ita tamen ut — omnes, et singulos sui Canonicatus fructus, reditus et proventus, exceptis tamen distributionibus quae fieri dicuntur inter praesentes, percipere possit, perinde ac si choro personaliter interesset; comprehendi declaravit S. Congregatio nedum distributionem frumentariam, sed pecuniariam quoque, quae penes illud Capitulum in more est: atque ideo ab A. 1829. quo hanc petierat restituendam fore ab aliis Capitularibus, qui illegittima perceperant per plures annos. *In Anagnina Distributionum* 22. *Augusti* 1840. 28

DOMINIUM

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 S. Cong. declaravit P. Venantium a SSma Conceptione e D. Theresiae familia jure optimo, qua Ordinis Procuratorem potuisse emere vineolam quamdam sitam in Collibus Pariolis, eodemque jure posse modo ad Canonis Affrancationem procedere, *in Romana Recognitionis in Dominum die* 21. *Novembr.* 1838. *ad* 2. *et* 3. *Dub.*

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Subsidia Dotalia tribuenda veniunt puellis e testatore descendentibus usque ad decimum gradum juxta regulas intestatae successionis: *Firm Subs. Dot.* 10. *Jan.* 1778. §.10.

2 Nominatio facta ad subsidia dotalia per eum, qui substitutus fuit in causa renitentiae alterius substineri debet: *Pren. Sub. Dot.* 24. *Jan.* 1778. §. 7.

3 Contraria testatoris voluntate resistente, non admittuntur puellae cum testatore conjunctae ad consecutionem subsidiorum dotalium ultra quartum gradum juxta jus civile dimetiendum: *Rom. Subs. Dot.* 17. *Junii* 1778. §. 3.

Contrarie resistens voluntas tunc dicitur, quando testator proneptem suam exclusit: *ibidem* §. 10.

4 Dos potius agnatis, et cognatis testatoris, dummodo pauperes sint, ex praesumpta ipsius voluntate, quam extraneis puellis est tribuenda. *Terr. Sub. Dot.* 15. *Jan.* 1780. § 4.

Imo ex aequitate affinibus, et consanguineis quamvis longiori gradu a testatore sejunctis: *ibid*

Nihil vetante easdem nuptas esse, si, sub spe, et recursu pendente, pro assequenda dote, sese in matrimonium copulaverint *ibid.* §. 5.

5 Dotis solutio negari non potest sequutis nuptiis *Terr. Subs. Dot.* 15. *Jan.* 1780. §. 5.

6 Dos debetur pauperibus puellis a testatore quomodocumque descendentibus ex parte bonorum, quae in Ecclesiam collata fuere ab eorum auctoribus. *Sutr. Dot.* 17. *Jun.* 1780. §. 6.

Maxime si accedat voluntas fundatoris imminuendi opus pium, imminutis reditibus: *ibid.*

7 Subsidia dotalia tribuenda veniunt puellis in quarto gradu cum testatore conjunctis, licet testator nullam assignaverit praelationem: *Ter. Sub. Dot.* 22. *Decem.* 1781. §. 8.

Sed ex intuitu naturalis charitatis, atque praesumpta testatoris affectione erga ejus consanguineas, praesertim si summa egestate laborent: *ibid.*

8 In Rota Romana non semel factum est dubium, an dotalia subsidia, quae redeunt ad loca pia, ex quo puellae sorte extractae inuptae decedant, vel contracto matrimonio sine filiis moriuntur, aliis sint conferendae. *Aes. Sub. Dot.* 21. *August.* 1784. §. 5.

Et firmatur regula, ut hujusmodi dotes sive post matrimonium, sive ante nuptias quomodocumque restituendae sint, impendendae in dotandis aliis puellis: *ibid.*

Ac ratio est ex verosimili mente testatoris, in dotium institutione nullam peculiarem personam respexit, sed solum prae oculis habuit causam piam: *ibid.*

9 Attinentes sanguini testatoris venire possunt ad petendum subsidium dotale, aut ob consanguinitatem, aut ob paupertatem, et si utroque nomine petant, ceteris praeferendae sunt: *Fan. Sub. Dot.* 12. *Mart.* 1785. §. 4.

10 Impensas litis a collatoribus subsidiorum dotalium a pio Fundatore Jacobo Fornaciari ex oppido Carticeti ad explanandas puellarum admittendarum qualitates, et praelationem factas, sumptibus haereditatis ejusdem testatoris faciendas, judicium S. C. fuit: *Fanen. Subsid. Dot.* 9. *Aprilis* 1785. *dub.* 5.

11 Pro dotium cumulo paupertas, et simul conjunctio cum sanguine testatoris plurimi facit: *Rom.* 3. *Mart.* 1787. §. 2.

Maxime si ad dotes vocatae sunt puellae incertae, et nulli propterea sit injuria *ibid.*

12 Aequum est ut puellae tamquam consanguineae testatoris, extraneis praeferantur puellis, et suam dotem ex medietate etiam subsidiorum relictorum consequantur: *Rom. Sub. Dot.* 7. *Jan.* 1788. §. 6.

Maxime si vocatae ad subsidia dotalia sint puellae incertae, et nulli idcirco fit injuria *ibid.*

13 Nullis extantibus puellis de familia vocata, extraneis, tamquam incertis nulla fit injuria, si consanguineae testatoris quibus praesumpta favet illius voluntas praeferantur: *Rom. seu Sub. Dot.* 26. *April.* 1788. §. 4.

14 Praestanda non sunt subsidia dotalia puellis consanguineis, quae proprias ex eodem testamento dotes habent: *Rom. Sub. Dot.* 7. *Jun.* 1788. §. 7.

15 Per cumulum diu expectatum subsidiorum dotalium, inanis reddi quemadmodum non debet Pontificia gratia quin effectum habeat *Rom. Subs. Dot.* 7. *Jun.* 1788. §. 6.

16 Dos jure actionis debita post sequutam etiam professionem, vel matrimonium vindicare potest: *Caes. Subs. Dot.* 29. *Nov.* 1788. §. 13.

17 Potest determinari in secunda donatione numerus, ac quantitas dotium, quae ex prima ab incerto pendebat a Majorum vel minorum fructuum eventu. *Caesen. Sub. Dot.* 29. *Novembr.* 1788. § 7.

18 Nulla est ratio, cur alieni subsidii particeps fiat: *Rom.* 17. *Jan.* 1689. 3.

19 Suspendi possunt dotes si per eam certae dimittentur puellae, quibus pollicitum est subsidium, idemque suspenderetur beneficium incertis quibus idcirco nulla fieret injuria. *Rom. Susp. Dot.* 4. *Apr.* 1789. §. 5.

20 Puellae adlectae, quae paternam sequuntur originem excluduntur penitus a subsidiis dotali-

bus, quae originariam Civitatem requirunt. *Foros Subs. Dot.* 8. *Aug.* 1789. §. 5.

21 Ei tributa est potestas eligendi puellas cui datum est arbitrium distribuendi subsidia *Foros. Sub. Dot.* 8. *Aug.* 1789. §. 8.

22 Potior est anterior nominatio ad subsidium dotale: *Foros. Sub. Dot.* 8. *Aug.* 1789. §. 7.

23 Quandoque subsidia dotalia ad tempus assignantur pro alenda Consanguinea testatoris in Monasterio si testator hunc casum non praevidit. *Rom Sus. Dot.* 19. *Septem.* 1789. §. 3.

24 In quolibet dubio de jure subsidii dotalis pronunciandum est pro puellis in Domino nubentibus. *Clar. Subs. Dot.* 5. *Jan.* 1790. §. 6.

25 Caducata dos accrescit Legatario qui respectu rei legatae quodammodo haeres est. *Rom. seu sp. Subs. Dot.* 20. *Mar.* 1790. §. 5.

Quando ad certam testator non respexit puellam in specie, sed ad opus pium donationis in genere, per locum pium addiri non potest, sed iterum caducatae dotes sunt conferendae. *ibid.* §. 8.

26 Quoad dotes caducatas attendi observantia debet. *Rom. seu Sp.* 20. *Mar.* 1790. 6.

27 Subsidium dotale relictum est sub conditione, quatenus puellae nubant, eaque idcirco deficiente legatum extinguitur *Rom. Seu sp. Subs. Dot.* 20. *Mar.* 1790. §. 5.

Maxime si de relicto agatur extranei quod omnino requiritur, ut nuptiae sequantur. *ibid.*

28 Jus nominandi puellas ad certum subsidium dotale primo actu consumitur. *Rom. seu sp.* 20. *Mar.* 1790. §. 6.

29 Subsidia dotalia censentur relicta pauperibus puellis, nisi eis obsint divitiae paternae. *Nul. Fer. Pont. subs. Dot.* 15. *Jan.* 1791. §. 5.

Eisque tantum concedi etiam consuetum est cumulum. *ibid.*

Et vocatis a testatore puellis debetur jus actionis *ibid.* §. 6.

Ubi unum testator in puellis dotandis expressit requisitum consanguinitatis, noluisse censetur alterum paupertatis *ibid.*

30 Subsidium dotale consequi debet puella quae qualitatibus a testatore requisitis pollet. *Rom. seu Null. Subl. leg.* 26. *Mar.* 1791. §. 4.

31 Ad dotalia subsidia incertis puellis relicta ex naturalis charitatis ordine praeferri debent consanguineae, eisque pauperibus cumulus etiam conceditur. *Assis. Subs. Dot.* 16. *April.* 1791. §. 2.

Praesertim consanguineis, qui non possunt congruam, et maternae similem dotem expectare a proprio genitore, inspecta patrimonii tenuitate. *ibidem.*

Et illis pauperibus conceditur etiam illarum cumulus. *ibid.* §. 3.

Atque concedendus est ad honestatem dotandae *ibid.*

Et si deberetur dos jure actionis, seu expressa testatoris voluntate, concedenda est in eadem quantitate dotis maternae. *ibid.*

Ac etiam conceditur ad meram quantitatem potius, ut subsidiaria fert dotatio. *ibid.*

Et favor consanguineae vincit incertas puellas, quibus nulla fit injuria. *Ibid.*

Dotalis subsidii petitio non admittitur post contractum Matrimonium *Melo. Subs. Dot.* 6. *Aug.* 1791. §. 4. 32

Prodest tamen si facta fuerit ante contractas nuptias. *ibid.*

Dos congrua demetienda est ex viribus paterni patrimonii, solitoque familiae, subsidiaria vero ad necessitatem *Luc. Subs. dot.* 27. *Aug.* 1791. §. 4. 33

Consulendum est puellis vocatis pauperibus, quum aliarum concurrensium adsit incertitudo, quibus nulla fieret injuria. *Im. dot.* 18. *Septemb.* 1791. §. 6. 34

Nec abest actio suis filialibus competens pro consecutione dotis super ascendentali fideicommisso pii testatoris *ibid.*

Quando ex eodem fideicommisso detrahendum nihil remanet, et summa a testatore designata, consumpta est. *ibid.*

Limitatur, si testator vocaverit puellas egenas, quia tunc requiritur paupertas absoluta *ibid.* §. 7.

Vel si consanguineas testatoris consequi possint dotem a fideicommisso avito, non obstante prohibitione alienandi praeter summam designatam. *Ibid.*

De jure subsidia dotalia pauperibus relicta censentur. *Vel. Subs. dot.* 23. *Febr.* 1793. §. 11. 35

Eisque dumtaxat concedi solet illorum cumulus. *Ibid.*

Subsidiorum dotalium cumulus denegatur, accedente aliarum puellarum praejudicio. *Ibid.*

Ad dotalia subsidia relicta consanguineis praefertur pauperior, licet remotior. *Vel. Subs. dot.* 23. *Febr.* 1793. §. 4. 36

Conceditur secundum alios praelatio consanguineae proximiori tamquam magis dilectae, ob similia praesertim exempla. *ibid.* §. 12.

In praelatione consanguinearum testatoris non infertur praejudicium puellis, quae jus incertum habeat, cum non vocentur puellae certi generis *ibid.* §. 6.

Dotes relictae *per il maritaggio di una zitella* non debentur nuptis *Sub. Dot.* 7. *Febr.* 1794. §. 8. 37

Impedita facultas petendi ante nuptias legatum, aequivalet petitioni, quae jus nuptis servat ad dotem. *ibid.*

Dotis legatum accipi debet de manu haeredis *Spol. subs. Dot.* 8. *Febr.* 1794. §. 5. 38

Dotes annuae sex, totidem scutorum pro qualibet per haeredes Francisci Viarum non collatae sunt usque ad numerum 83. et missae non celebratae in numero 3022. sed summa pro hac omissa distributione, et celebratione soluta fuit in ma- 39

nibus Parochi S. Jacobi Maticati superioris. Hinc implorata absolutio ab utroque omisso onere per solutionem purgato concessa fuit. *Novarien.* 8. *Febr.* 1794. *Dub.* 2.

40 Dotale subsidium certo puellarum generi relictum non debetur puellae diversi generis, nisi agatur de consanguineis testatoris. *Rom. Dot.* 31. *Maji* 1794. §. 3. *et* 4.

41 Fructus sortis subsidiorum dotalium sequuntur illius naturam, et subsidia dotalia pariter erogari debent. *Rom. Subs. Dot.* 31. *Maji* 1794. §. 1.

42 Pauperes consanguineae testatoris praeferri debent ad dotalia subsidia pauperibus puellis in genere relicta: *Rom. Sub. Dot.* 12. *Julii* 1794. §. 4.

43 Inspectis potissimum aliarum consanguinearum exemplis. *Ibid.*

Nulla enim incertis puellis vocatis fit injuria. *Ibidem.*

Ubi nullae sunt consanguinae vocatae, admittuntur ad dotalia subsidia ultra decimum gradum *ibid.* §. 5.

Consanguinitas non probatur ex sola identitate cognominis; *Ibid.*

44 Consanguineis aequiparentur amici. *Mac. Red. miss.* 12. *Julii* 1794. §. 5.

45 Consanguinearum vocatio ad certa subsidia earum vocationem excludit ad alia subsidia dotalia. *Rom. sub. Dot.* 12. *Julii* 1794. §. 6.

46 Dos relicta puellae non debetur nuptae. *Nul. Ter. Pon. subs. Dot.* 16. *Aug.* 1794. §. 5.

Si ejus vero petitio praecessit nuptias integrum servatur jus petentis, *Ibid.*

Cum siculi Consanguineae debeatur subsidium dotale jure actionis debetur etiam diviti. *ibidem.*

47 Ad administratorem, et exequutorem testamentarium pertinet subscriptio, et traditio schedae dotalis. *Nep. dos. Sup. Trad. Sch.* 24. *Jan.* 1795. §. 3.

48 Factum collatoris subsidiorum dotalium impugnari nequit nomine incertarum puellarum, quibus nulla sit injuria. *Fir. Tran.* 13. *Jun.* 1795. §. 14.

49 Concedi debet puellis consanguineis cumulus dotium, ad quam incertae vocantur puellae *Firm. Red. Oner.* 18. *Julii* 1795. §. 3.

50 Puellae consanguineae testatoris, et pueres merentur cumulum subsidiorum dotalium· *Cam. Subs. dot.* 22. *Aug.* 1795. §. 4.

51 Promissa debentur subsidia dotalia quatenus puellae nubent. *Cam. subs. dot.* 22. *Aug.* 1795. § 3

Maxime quia ad lectionis privilegium in odium verteretur puellarum, quae potiorem habet originis qualitatem. *Ibid.*

52 Locus non est dotationi puellarum nisi alia impleantur in antecessum a testatore praescripta *Arim. Subs. dot.* et *Fabr. Eccl.* 26. *Septembr.* 1795. § 6.

Dotatio consanguineae, demandata ratione sanguinis, non habet privilegium piae causae: *ibid.*

Ubi testator ad subsidia dotalia vocavit puellas certae familiae, cum adjectione cognominis, excludere voluisse censetur cognatas. *ibidem.* §. 7.

Nisi vocaverit etiam puellas descendentes ex foemina. *Ibid.* §. 8.

Earumque vocatio continetur in vocatione descendentium ex domo vel familia, *ibidem.*

Inter ipsas vero vocatas praeferri debent proximiores primo haeredi, atque aetate majores. *Ibidem.*

A dotalibus subsidiis relictis pauperibus puellis in genere, exclusae censentur consanguineae; quarum familias aliter testator contemplavit. *Rom. Subs. dot.* 20. *Febr.* 1796. §. 3. 53

Subsidium Dotalium cumulus concedi solet pauperibus testatoris consanguineis *Firm. Subs. dot.* 8. *Febr.* 1794. §. 5. *Ferr. Subs. dot.* 23. *Junii* 1795. §. 4. 54

Potissimae concedendi dotium cumulum causae sunt paupertas puellae vocatae, sanguinisque conjunctio cum testatore. *Ferr. subs. dot.* 14. *Jan* 1797. §. 4. 55

Et Major in hoc adhibenda est indulgentia erga puellas nubentes in Domino *ibid.*

Dotale subsidium scutorum biscentum relictum a Petro Pontoni pauperi pullae in Domino nubenti, denegatur Theresiae Ricci, quae illud praemature postulabat, nondum solutis aliis subsidiis octo praemature pariter collatis, *Camerinen Subsidii Dotalis die* 18. *Martii* 1797. 56

Dotalia subsidia duo in singulos annos relicta a Stephano Giorgini ad nominationem Sodalitii SS. Rosarii Montis novi, ob auctos bonorum haereditariorum redditus, augentur ad quatuor per approbationem resolutionis in id editae a Sodalitio; et permittitur illorum collatio per sortitionem diu servatam *in Senogalien Subsidiorum Dotalium die* 6. *Maii* 1797. *ad I. et II. Dub.* 57

Ac solvendum esse decernitur in quarta dumtaxat redditaum parte subsidium puellae Franciscae Regno, quae pendente Sodalium recursu ad Sacram Congregationem pro approbatione eorum resolutionis, Pontificium obtinuit rescriptum pro collatione ejusdem subsidii arbitrio collatorum, *Ibid. ad III. Dub.*

Dotalia subsidia duo scutorum duodecim cum dimidio pro quolibet favore pauperum puellarum in genere, aliaque duo scutorum viginti quinque pro consanguineis Sodalium SSmi Crucifixi, qui in ea sunt Pergulensis civitatis parte, quae jurisdictioni subest Abbatis Nonantulae, recte per Abbatem de ipsorum Sodalium consensu statuta declarantur ex redundantibus redditibus sodalitii, recteque decreta illorum collatio per sortem, licet reservatae primum fuisset *dotes* scutorum duodecim cum dimidio ad nominationem Sodalium, *Nullius Nonantulae Subsidiorum Dotalium* 6. *Maii* 1797. 58

59 Dotale subsidium Paulinae Gafa, quod conferri debebat anno 1790. addicitur puellae Mariae de Bono, natu majori, in statu coelibi, ut senio confectae assistere valeat matri, juxta sententiam Melitensis Episcopi, exclusa Maria Antonia Libreri jam nupta, licet cum habilitatione ad subsidium ipsum; *Melevitana Subsidio dotalis* 17. *Junii* 1797. *ad I. Dub.*

60 Dotalia subsidia Putignani, ad quae per rescripta SSñi effectae fuerunt habiles Anna Diamilla, Benedicta Sibilio, Maria Gertrudes Contini, et Faustina Brea destitutae qualitatibus volitis a Testatore, eis denegantur, eis denegata ob subreptionem executione rescriptorum; *Romana Subsidiorum Dotalium die* 17. *Junii et* 19. *Augusti* 1797.

61 Non obstante rigidissima consanguinearum contemplatione, atque extranearum exclusione in distributione dotium ordinata ab Alphonso Putignani; habiles suis rescriptis quatuor puellas extraneas fecit Summus Pontifex in domino nupturas. Sed rescripta impugnantes nonnulli Sodales S. Mariae Orationis, et mortis nrbis habentes jus nominandi; S. C. non esse locum executioni Rescriptorum decidit; licet Cardinalis Protector Oratricibus faveret; *Romana Subsid. Dotal. die* 17. *Junii* 1797. *confirmat.* 19. *Augusti ejusdem anni.*

62 Applicatio item fructuum subsidii dotalis, quod ob defectum puellae vocatae investiendum est ex testamento Victoriae Gasparini favore Forosemproniensis Seminarii, denegatur Johanni Francisco Pellegrini ad alendam ejus filiam in Monasterio, *Forosempronien. Applicationis die* 9. *Septem.* 1797.

63 Conceditur vero Sebastianae Piccioni, jam ad religiosum habitum admissae in claustro Monialium SS. Salvatoris Ordinis S. Benedicti Camerini, licet illius Pater eam non habeat paupertatem, quam requirit Testator, *Camerinen. Subsidii Dotalis die* 16. *Decembris* 1797.

64 Dotalia subsidia relicta ab Ansideo Travaglia in summa scutorum quinquaginta pro qualibet, ob auctum numerum pauperum puellarum oppidi Communantiae reducuntur juxta votum Episcopi ad scuta viginti quique, firmis tamen remanenti-
65 bus dotibus per collatores assignatis, aliisque in majori quantitate legatis favore neptum, et descendentium foeminarum Testatoris, *Montis Alti Subsidiorum dotalium die* 16. *Decembr.* 1797.

66 Majorem merentur indulgentiam quoad subsidia dotalia consequentia nubentes in Domino, aliarum praesertim exemplo; *Cam. sub. die* 16. *Dec.* 1797. §. *II.*

67 Dotes ob jus ex collatione, certaque vocatione quaesitum, integrae servandae videantur; *Mon. Alt. Sub. Dot. die* 16. *Dec.* 1797. §. 5.

68 Aliae puellae, quibus non est jus ad dotalia subsidia quaesitum et sunt incertae, nullam accipiunt injuriam, per illorum immunitatem; *Ibid.*

Applicationem subsidiorum dotalium in causam erigendi Monasterii denegavit Sacra Congregatio *in Hieraren. Applicationis subsidii Dotalis, et Reductionis Missarum die* 23. *Junii* 1803.

Cumulum Dotium ex Legato Martini de Dominis distribuendarum puellis consanguineis fundatoris concessit Sacra Congregatio in summa scutorum centum Theresiae Felici consanguineae, consequendum post soluta subsidia jam promissa, jussitque ut suspenderetur in posterum nominatio, donec omnia subsidia jam collata persoluta fuerint; *In Nullius Terrae Pontiani die* 17. *Maii* 1806. 69

Subsidium Dotale Tamburelli ita distribuendum esse decernit Sacra Congregatio, ut unum singulis trienniis daretur puellis Terrigenis Oppidi S. Ginnesi, reliqua vero darentur puellis Agricolis, inter quas numerandas voluit puellas terrigenas agrorum cultui personaliter addictas; *in Camerinen. Subsidiorum Dotalium die* 16. *Augusti* 1806. 70

Subsidium dotale *scut.* 10 : ad quod nominata fuerat ab hospitale B. M. Virginis Catharina Mariotti cum esset innupta, et inclinata aetate obtinuit a S. Congregatione, ut ei solveretur in statu coelibi; *in Firmana die* 6. *Aug.* 1808.

Cessionem *Subsidii* dotalis ex fundatione Benigni, quam fecit Anna Bernardina Nepti suae Luciae, reprobavit S. Congregatio; *in Spoletana Subsidii Dotalis die* 27. *Maii* 1809 71

Cum Paulina Gafà statuisset in ultimis Tabulis, ut unoquoque ineunte quinquennio duabus Puellis consanguineis, virginibus, inopibus, et majoris aetatis duae solverentur dotes ex biennali reddita unaquaeque constans assignati fundi; quinti vero anni redditus in melioramentum, vel augumentum capitis erogarentur; cumque multae hujusmodi essent pauperes consanguineae supplicarent pro commutatione *Voluntatis* Testatricis, ut scilicet singulis bienniis duae dotes solverentur, quod attento augumento capitis, et redditunm indulgendum censuit Sacra Congregatio, firma remanente erogatione quinti anni juxta normam fundationis, et salvis juribus Barouissae Multer pro integra dote, quam tamquam consanguineam haberi voluit Testatrix; *in Melevitana die* 14. *Junii* 1815. 72

Cumulum Subsidiorum Dotalium in summa Scutorum bisceutum solvendum, ex annuis subsidiis dotalibus ex fundatione Salvatoris Scandelloni juxta votum Emi Episcopi assignandum censuit S. Congregatio Sororibus Euphemiae, et Elisabethae Scantelloni fundatoris Consanguineis; *In Veliterna Subsidiorum Dotalium die* 9. *Septembris* 1815. 73

Non esse locum *Aperitionis* Oris definivit Sac. Congregatio super literis Pontificiis obtentis a 74

Birgitta Gabrielli, ut habilitaretur ad subsidium dotale conferendum ab Archiconfraternitate S. Catharinae Senensis in Urbae erecta, seu descendens a Bisava Senensi, licet extra Urbem moraretur, cum nihil illa verum reticuerit, aut falsum narraverit. *in Romana Subsidii Dotalis die* 18. *Septembris.* 1818. *ad I. Dubium.*

75 Non esse locum *aperitioni* oris super litteris Pontificiis a Birgitta Gabrielli obtentis,ut ad subsidium dotale conferendum ab Archiconfraternitate S. Catherinae Senensis in Urbe erecta habilitaretur seu descendens a Bisavo Senensis licet extra Urbem moraretur, cum nihil illa verum reticuerit, aut falsum narraverit, rursus definivit S. Congregatio, dum in decisis quod primum dubium *diei* 18. *Septembris elapsi anni* standum esse judicavit. *In Romana Subsidii Dotalis die* 26. *Februarii* 1820. *ad I. Dub.*

76 Dum standum esse censuit Sacr. Congregatio in decisis *sub die* 18. *Septembris elapsi anni* quoad secundum dubium iterum judicavit non constare de nullitatis resolutionis Archiconfraternitatis S. Catherinae Senensis in Urbe erectae, qua collata fuit Dos Birgittae Gabrielli tum quia literae Apostolicae habilitationis a Birgitta obtentae obreptitia, et subreptitia non erant, tum quia ejus Germanus frater (qui tamen a ferendo suffragio se abstinuit) non voluntariae, sed jussus a superioribus Confraternitatis interfuit resolutioni. *In Romana subsidii Dotalis* 26. *Februarii* 1820. *ad II. Dub.*

Ac proinde juxta decretum Visitationis quo caeteris paribus nubentes in Domino praeferendae sunt nubentibus in saeculo post dilatam resolutionem elapso anno, nunc decrevit solvendam esse dotem moniali Birgittae Gabrielli, non autem Justinae Bennini jam desponsatae in saeculo quae nunc ex jure abilis erat, nec qualificata ex fundatione, sed tantum a SSmo habilitata ad assequendam Dotis collationem etiam post initium matrimonium *Ibidem ad III. Dub.*

77 Dotalia subsidia Michieli conferenda esse puellis dumtaxat intra Civitatem Ravennae ortis, non autem iis, quae legittimum in eadem Civitate domicilium acquisiverint respondit Sac. Congregatio, quia dum testator puellas Ravennates ad dotes invitavit, exclusit exortas in ejus territorio vel sub urbiis, *in Ravennaten* 18. *Martii* 1820. *ad* 2. *Dub.*

78 Iisdem vero puellis nominatis ad dotes Michieli praefinivit Sac. Congregatio terminum Duorum annorum ad contraendum matrimonium, quo tamen elapso dos collata puellae, quo neque nupsit, neque paratam habeat occasionem nubendi, alteri conferatur cito nupturae; firmo tamen jure favore puellae, quae nominationem restituit illum iterum in prima collatione consequenda, quatenus nuptias conciliaverit. *Ibidem ad* 3. *Dub.*

Dotibus vero collatis, et non solutis ab anno 1779. ad annum 1818. puellis, quarum vel initum matrimonium, vel existentia ignorabatur providendum ita esse duxit Sac. Congregatio, ut intimatis omnibus, quae intra illud tempus nominationem sunt consequtae iisque praefixo arbitrio Archiepiscopi Ravennatis termino ad docendum de inito, vel conciliato matrimonio, ac eo elapso denuo nominationes earum, nec non demortuarum conferrentur aliis puellis ad formam fundationis, et resolutionis in dubio praecedenti. *Ibidem ad* 4. *Dub.*

Iisdemque de causis duo subsidia dotalia scutatorum quinquaginta conferenda esse a currenti anno duobus puellis Lauretanis, statuit eadem S. Congregatio. *ibid. ad* 4. *Dub.*

Tandem esse consulendum SSmo putavit pro absolutione, et sanatione favore Administratorum, qui post cognitam instantiam Josephi Justiniani tria subsidia dotalia solverunt in summa scutorum 1. 200. in extinctionem trium dotium, quae collatae fuerant auctoritate S. M. Pii VI. *Ibi. ad* 9. *dubium.*

Licet diminuti essent reditus ob reductionem 79
LL. MM. attamen locum non esse dixit S. Congregatio abolitioni duorum subsidiorum dotalium petitae ab Administratoribus Archiospitalis Sanctissimi Salvatoris ad Sancta Sanctorum. *In Romana Reductionis die* 20. *Januarii* 1821. *ad* 3. *Dubium.*

Sed concessit ad decennium suspensionem sub- 80
sidii dotalis tantum conferendi ab eodem Archiospitali, non vero alterius, ad quod jus habent ex testamenti voluntate puellae Monasterii Sanctorum Quatuor Coronatorum Urbis. *ibid. ad* 4. *Dubium.*

Exorto dubio inter tres collatores subsidiorum dotalium Michieli, utrum puella jam nominata ad subsidium posset rursus a quovis ex collatoribus nominari, respondit S. Congregatio non posse, tum ob consuetudinem, tamquam voluerat testator Michieli, ut quolibet anno tres puellae nominarentur ad subsidium, nuptui traderentur, atque dos non excederet scutata quadraginta *in Ravennaten.* 18. *Martii* 1821. *ad* 1. *Dub.*

Ad hujusmodi autem subsidia nominandas esse 81
dumtaxat puellas natas intra Civitatem Ravennae non autem illas quae domicilium in eadem Civitate legitimo modo acquisierint, statuit eadem S. Congregatio, cum testator Michieli dotes conferre mandaverit puellis Ravennatibus tantum, non autem ortis in ejus territorio, vel suburbiis *ibid. ad* 2. *Dub.*

Confirmavit Sacra Congregatio resolutionem diei 18. Martii praeteriti anni 1820. sub primo dubio, ut scilicet puellis jam nominatis ad subsidium dotale ab aliis ex collatoribus nominari nequirent, verum quoad Joannam Miani nuptam

ante memoratam resolutionem consulendum esse ante Sanctissimo a R. P. D. Secretario pro sanatione duplicis collationis *In Ravennaten. Subsidii dotalis die* 2. *Junii* 1821.

82 Cum bona Comitis Odoardi praeter inscriptionem hypothecariam dotis uxoris pluribus hypothecis obnoxia essent ob aes alienum a Patre contractum, hinc antequam judicaret Sacra Congregatio, utrum Odoardo (instante uxore, ne suae doti praejudicium inferretur) concedenda esset reductio legatorum Missarum ea bona gravantium, scribendum esse censuit Episcopo, ut adhibitis diligentiis referret an familia Odoardi ex primo geniluris Cauti et Malaspina, vel alio quocumque titulo alia et quae bona possideret sive Asculi, sive aliis in Districtibus, et cujus annui reddi. tus. *In Asculana Reductionis die* 17. *Junii* 1821.

83 Subsidium Dotale relictum a Salvatore Scandelloni usque ad scuta 500. augere censuit Sacr. Congregatio favore filiae Joannis Angeli Giorgi septimo consanguinitatis gradu juxta civilem computationem cum testatore conjunctae. Verum juxta modum, nempe ut suppressa annua collatione dotium favore novarum concurrentium, donec extinguatur debitum Dotium promissarum puellis jam nuptis, ex septem annuis subsidiis dotalibus quinque cedant in extinctionem praefati debiti favore nuptarum, et reliqua duo favore filiae Joannis Angeli Giorgi. Extincto vero nuptarum debito quatuor annua subsidia cedant favore dictae Giorgi, donec exegerit integra scuta 500. reliqua vero tria conferentur ad formam fundationis. *In Velitern. Subsidii Dotalis die* 21. *Julii* 1821.

84 Ob defectum justae causae, et ob aliarum puellarum praejudicium non esse locum constitutioni Dotis subsidiariae favore Margaritae Filonardi licet pauperi, et fundatoris subsidiorum Dotalium consanguineae, decrevit Sacra Congregatio *In Verulana subsidiorum Dotalium die* 8. *Maji* 1822. *ad* 1. *et* 2. *Dub.*

85 Aloysium Brunelli esse imbussulandam dixit Sacra Congregatio, donec sorte extraheretur pro dotali subsidio scutorum 150. ab haereditate Dominici Alberti Patritii Narnien. proveniente ad formam Rescripti SSmi *diei* 3. *Maji* 1820 et ad D. Secretarium cum SSmo *In Narnien. Subsidii Dotalis die* 12. *Julii* 1822.

86 Quamvis Sacra Congregatio denegavit locum esse constitutioni dotis subsidiariae favore Margharitae Filonardi debitae a Sodalitio S. Mariae Jacobi, tamen re iterum discussa, scissis Patrum suffragiis, prorogatum fuit judicium. *In Verulana Subsidii Dotalis die* 3. *Septembris* 1822. *ad* 1. *et* 2. *Dubium.*

87 Non constare de nullitate resolutionis Confraternitatis S. Catharinae Senensis in Urbae erectae qua collata fuit *dos* Birgittae Gabrielli respondit Sacra Congregatio, tum quia literae Apostolicae habilitationis ad consequendum subsidium Dotale obtentae a Birgitta obreptitiae et subreptitiae non erant, tum quia Parochus Gabrielli illius germanus frater (qui tamen a ferendo suffragio favore Sororis sese abstinuit) non voluntarie, sed jussus a Superioribus Confraternitatis interfuit resolutioni. *In Romana Subsidii Dotalis dei* 18. *Sep.* 1822. *ad* 2. *Dub.*

Recedendum vero a decisis, et solvendum esse summam scut. 60. tantum infra biennium, et amplius, dummodo res non transeat in exemplum; dixit S. Congregatio. *In eadem dis* 19. *Novembris* 1822. *ad* 1. *et* 2. *dub* 88

Cum gravis exarserit contentio inter Praepositum Congregationis Oratorii Perusii, haeredem fiduciarium, et Executorem testamentarium Josephi Rossetti ex una parte, atque Scipionem Rossetti, nec non Rosam Zurli Brutti hujus haeredem ex altera ad quaestionem omnes jam exortas, et facile orituras removendas, transactio inita fuit, pro cujus sanatione Sacr. Congregatio consulendum esse SSmo dixit, praefixo Rosae Zurli Brutti termino duorum annorum ad conficiendum depositum dotium promissarum, et nondum solutarum, ut solvantur puellis post nuptias, vel post mortem innuptarum cedant in augmentum causae piae, cujus favore etiam Praepositus teneatur cedere tertiam partem scut. 137. 50. nec non dixit Episcopum curare debere executionem, et inscriptionem Operis pii, ut in posterum quotannis exigere redditionem rationum a Praeposito. *In Perusina Transactionis die* 31. *Januarii* 1824. 89

Antequam a decisis *sub. die* 14. *Junii* 1817. ubi statuerat ob reddituum augmentum commutandam esse voluntatem Paulinae Gafa quoad distributionem subsidiorum dotalium non quolibet quinquennio juxta testamentum, sed quolibet biennio recedere Sacra Congregatio, et antequam definiret; utrum nonnullae testatrici proximiores consanguineae jam nuptae jus haberent ad integrum quatuor annorum subsidium dotale, quorum aliquae ab Episcopo veniam impetraverant illud ita consequendi post nuptias initas, scribendum esse Episcopo voluit ut referret de actuali reditu bonorum, qui nunc imminutus dicebatur, ac praeterea quot puellis, et qua auctoritate ipse veniam concesserit ad illud optandi post initum conjugium. *In Millevitana Subsidium Dotalium die* 27. *Martii* 1825. 90

Cum summa scut. 660. promanans ex dotibus ante an. 1812. collatis sed merito non solutis distributa fuerit in Aedium sacrarum Instaurationem praeter modum legitimae obtentum. Sacr. Congr. *absolutionis* veniam ad votum Emi Relatoris Card. de Antelminellis facile impertiit; instaurationum siquidem et utilitas et necessitas maximopere commendabatur. *In Anagnina* 21. *Febr.* 1835. *ad* 1. *dub.* 91

Eamdem ob causam et absolvit juxta votum Eminentissimi ejusdem Relatoris Capitulum a summa scutorum 105. quam numeverant novi Canonici et Beneficiati, ut de more in sacras suppellectiles impenderetur; et *absolvit* Canonicos ne in praesens Capitulari Arcae restituant summam scutorum 170. manantem ex dotibus usque ad annum 1812.designatis quidem, nondum vero solutis: ea tamen lege, ut dotem puellis aere proprio pensitent, quarum dies cesserit post annum 1812. ac per duodennium possint haud extrahi dotes, quae vacarint per obitum, aut demerita puellarum designatarum tantum usque ad summam scutorum 170. *In eadem ad* 2. *et* 3. *dub.*

Denique juxta votum ejusdem Eminentissimi Relatoris, statuit imposita salutari poenitentia consulendum esse Sanctissimo pro *absolutione* a censuris, quas praefatum Capitulum contrahere potuerit ob causam citatam; *In eadem ad* 7. *dub.*

92 Ut aes alienum exolveret adnuit Sacra Congregatio precibus Capituli Cristiani, qui flagitabat *suspensionem* earum dotium, quae iterum fuissent conferendae; eam vero concessit usque ad debiti extinctionem, et fundi emptionem quo dotalia Cristiani subsidia in pristinum revocarentur; reddita quotannis Episcopo ratione, facto verbo cum Sanctissimo; *in Eugubina* 21. *Februarii* 1835. *ad* 4. *dub.*

93 Dominici Andreucci priores duas filias ex quo nimia laborent inopia ac descendant ab Hieronymo Bielli, qui dotali subsidio fundato, nominationis jus concessit Archisodalitati Sanctissimi Sacramenti ad S. Laurentii in Lucina, censuit Sacra Congregatio reliquis puellis praeferendas, eisque scut. 75. pro singulis impertiri facto verbo cum Sanctissimo; *In Romana Subsidii Dotalis* 30. *Maji* 1835.

94 In seligendis puellis ad ea subsidia dotalia, quae Joannes Baptista Bellonius testamento fundavit, Sacra Congregatio hanc methodum *praelationis* servari voluit juxta votum Eminentissimi Relatoris Cardin. de Antelminellis, nempe ut ejus consanguineae affinibus, ceteris paribus, semper *praeferantur* et inter cousanguineos proximiores; 2. Ut inter consanguineas et affines egenae non egenis, aut minus egenis, 3 Ut inter egenas puellas vita et morum honestate praestantes. *in Romana Subsidiorum dotalium* 19. *decembris* 1835. *ad* 3. *dub.*

95 Omnes puellas ex propinquis vel affinibus Jo. Baptistae Belloni descendentes posse optare adea *Subsidia dotalia,* quae ipse instituit, declaravit Sacra Congregatio juxta votum Eminentissimi Relatoris Cardin. de Antelminellis, *in Romana Subsidiorum Dotalium* 19. *Dec.* 1835 *ad* 1. *dub.*

96 Postulante Parocho Plebis sextinae. Administratore trium *subsidiorum* Dotalium a Sebastiano Borghetti institutorum; ut ad omnes praecidendas quaestiones super praelatione inter ingentem faeminarum numerum exurgentes, ut sorti omnium nomina committerentur, S. Congr. voluit in omnibus servari formam a testatore praescriptam; tumque solum sortitioni locum fieri, cum puellae adessent conditionibus aequalibus instructae. *Caesenaten. Distribuit. Subsidior. dotalium* 20. *Januarii* 1838.

Licet Defensores Birgittae Gabrielli et Justina Bennini, quae dimicabant super collatione, et solutione subsidii dotalis ab Archiconfraternitate S. Catherinae Senensis praestanda, dubium peculiare concordaverint super refectione expensarum litis etiam extrajudicialium ex ostenta facultate ab R. D. Auditori SSmi, attamen S. Congregatio post dilatam resolutionem *diei* 18. *Sept. elapsi anni* decrevit *reficiendas* esse a Justina Bennini, quae lite ecciderat expensas tantum judiciales *In Romana Subsidi dotalis* 26. *Feb.* 1838. *da V. Dub.* 97

Aloysio Lastredinio, quem Archisodalitas suffragii de Urbe haud firmis facta momentis impedire conabatur quominus suo jure utens terminum praefigeret ad nubendum puellis a se nominatis Sacra Congreg. concessit veniam ut terminum adjicere possit usque ad annum XXX. quo elapso vel suam prorogaret nominationem, vel aliam nominaret. *In Romana nominationis Dotium* 30. *Maji* 1838. 98

Ob easdem causas novum cumulum subsidiorum *dotalium* Elisabet scandelloni nobili, pauperi, et descendenti ex linea praedilecta a fundatore, (cui jam ob has peculiares rationes cumulum concesserat Sac. Congregatio die 9. septembris anni 1815.) denegavit, dum in decisis sub ac die standum esse statuit *Veliterna subsidiorum dotalium* 12. *Junii* 1838. 99

Restaurata domo, cujus fructus demptis conversationis expensis a familia severa, utpote Fundatoris haerede in tot dotalia *subsidia* eroganda erant, Pius scucia ad extinguendum gravissimum aes alienum pro restauratione susceptum, proponebat in se aes alienum onus Missae legato adnexum et omne futurum domus periculum recipere, ubi ad unum dotalia subsidia quotannis reduceretur. S. vero Congregatio probavit propositionem juxta votum Emi Urbis Vicarii, solutis videlicet quotannis duobus subsidiis dotalibus quibus pares reditus apparuerunt; ac servato dominio domus favore legatorum. *Romana Subsidii Dot.* 23. *Junii* 1838. *ad* 1 *et* 2. 100

Verum, cum superias rescriptum neque casibus omnibus consuleret, ac coarctaret Soffredinii facultatae praevio recessu a decisis, statuit nullum adponendum esse a Collatore terminum puellis ad nubendum, *in eadem* 5. *Septem.* 1838. 101

Praevia facultate a Pontifice M. concessa interloquendi super ejus rescripto, quo administrato- 102

res designabantur subsidiorum dotalium a Felice Morovalli institutorum Episcopus, et Parochus pro tempore S. Joannis del Fosso jus administrandi, et nominandi ad preces Fratrum Morovalli, restituit Sacer Ordo haeredibus et descendentibus Fundatoris juxta jus placitum non retardata interim inscriptione censuum pro dote pii legati quatenus nondum fuerit peracta docto coram Ordinario quotannis de recta administratione, et legati implemento. *Perusina subsid. dotalium* 15. *Septembris* 1838. *ad* 1. *dub.*

Quamvis autem contra ea, quae in anteacta dictorum subsidiorum administratione pro nullitate reclamarent dicti Morovalli ac pro nullitate dotium ad promissarum et nondum solutarum; tamen censuit quoad praesentem gestionem satis provisum; quo vero ad dotes rescripsit pro approbatione pro jam nuptis; quo vero ad nuptias pro approbatione, quatenus in eis requisita praescripta concurrant. *Ibid. ad* 2. *dub.*

Demum in eadem causa attenta descendentium a Fundatore Morovalliorum paupertate concessit dictorum *subsidiorum* reductionem ad formam resolut S. Cong. diei 17. Sept. 1831. ita tamen ut suspensa remaneat novi subsidii dotalis collatio eo anno, quo contigerit solutio dotium, de quibus in secundo dubio. *Ibid. ad* 3.

103 Omnes puellas, ex propinquis, vel affinibus Io. Baptistae Belloni ascendentes posse optare ad ea subsidia dotalia, quae ipse instituit declaravit S. Congregat. juxta votum Emi Relat. Card. de Antelminelli. *In Romana Subsidiorum Dotalis Idem* 19. *Decem.* 1838. *ad I. Dub.*

Statuit praeterea, ut Fratres Excalceati S. Augustini in seligendis puellis ad eadem subsidia dotalia rem conficerent de consensu sui Emi Protectoris, ut hoc pacto viam sibi ostruerent ad odia contrahenda, juxta votum ejusdem *Emi Relat. in eadem ad* 2. *Dub.*

104 Pro *dotium* cumulo a Julio Silvaggi pro Romanis puellis relictarum S. C. filiabus Josephi Mariae Antamori ex praesumpta Testatoris praedilectione opitulari benigne censuit in summa scutorum quingentorum, sub ea tamen mente, ut annus redditus deponatur ad effectum conficiendi regulare multiplicum, donec conflctur summa scutorum 500. pro qualibet, facto verbo cum Ssmo. *In Romana Subsidiorum Dotalium* 23. *Novembris* 1839.

105 Ex legato Diotallevi pro dotalibus subsidiis instituto cum praelatione favore puellarum de familia assignavit S. Ordo Marchioni Scipiosu Diotallevi Bonadrada, ejusque filiae egestate laborantibus annua scutata sexaginta, ad ipsorum vitam absque jure accrescendi in casu obitus, suspensa interim collatione quatur dotium, facto verbo cum Ssmo, minime attentis Administratorum Oppositoribus, vel in ipsa assecutione dotium eos omni Jure destitui contendentibus; *In Ariminen. Subsidiorum* 19. *Decembris* 1840.

S. CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA

Legatum dotis censetur factum sub conditione nuptiarum, quando testator puellas extraneas alicujus oppidi cum addito *a causa di dote* ad subsidium dotale revocavit. Quod si alia legata alterius generis cumulative instituerit, neque quantitatem singulorum determinaverit, aut fundos speciales praefixerit, tunc dos administratorum arbitrio determinator, si praesertim praesumi possit, quod eorum prudentiae remiserit. Quae facile eruuntur ex iis, quae hic declarantur. 1

Aloysius de Marchionibus Albizzi, Caesenas, ultimo quo decessit elogio, praescripsit, ut tota sua haereditas in bonis stabilibus collocaretur, et —*tutto il frutto che annualmente si ricaverà da tali investimenti sia distribuito dai medesimi eredi e loro successori ogni anno in perpetuo in causa di dote di povere, ma oneste zitelle, ed alli poveri di questa Città (Cesena), e voglio che fra le dette donzelle e poveri si debbano sempre considerare ed avere riguardo alle discendenti del Notaro Francesco Agostini del Dot. Giacomo Bufalini e di Girolamo Evangelista tutti e tre fino al quarto grado, ed in altre opere pie secondo le circostanze, quando lo giudicasse bene il Vescovo pro tempore di questa città, col quale intendo voglio, che li Ghini* (quibus haereditatis administrandae munus reliquerat) *e loro successori debbano andare di concerto di tale distribuzione, per la quale si dovrà sempre aver riguardo al maggior bisogno, ed alla più opportuna occasione.*

Pia dispositio habuit effectum: et anno 1832. cum ad formam testamenti pium hujusmodi legatum a Marchionibus Ghini administraretur, Marta et Marianna Bufalini de genere vocatarum, obtinuerunt annuam praestationem titulo paupertatis scut. 72. Eamdem largitionem assecutae postea sunt Vidua Palia et Adelais Evangelista, nec non tres innuptae puellae Augustini.

Nulla tamen ex his familiis *in actu matrimonii* ad haec dotalia subsidia admitti postulavit. Quin imo eam sibi sententiam imbiberunt, quod, si quando aliqua puella ad hanc rem petitionem faciat, suspensa executione legati circa pauperes, omnes pii legati redditus, qui eo anno percipiuntur, in puellarum dotes dumtaxat debeant erogari. Cum vero diverse sentirent Administratores memorati, supplices a S. C. Episcoporum et Regularium petierunt, ut opportunam in proposita controversia declarationem proferret.

Rogatus more Episcopus votum propitium puellis prodens exponebat omnes quidem suspendi debere alias pias elargitiones, minime vero annua

praestationis recensitis puellis, ut innuimus, adsignatas.

Duo erant controversiae capita, quae disceptanda occurrebant. Primum erat, num puellae vocatae, licet innuptae permansissent, ad subsidium dotale jus haberent. Secundum erat, num puellis nupturus totus anni reditus esset addicendus, seu potius pecuniae quantitas ab Administratoribus cum Episcopo esset determinanda.

Ad primum quod attinet, adnotandum est ex testatoris voluntate praesumi, quod puellas honoratas hoc beneficio frui voluerit etiam in statu innuptarum, aliter enim in maxima earum necessitate misere deseruisset. Neque officit adjunctum *a causa di dote*; nam haec additio ostendit quidem votum matrimonii, quo iisdem idoneae provisum sit, minime vero obligationem nubendi importat; cum praesertim ex comuni doctorum opinione legatura dotis in legatum alimentorum resolvatur, et utpote purum atque absolutum reputetur; *Pignatel. t. IX. Cons.* 166. *n.* 10.

At contra excipiebatur, haec jure locum habere, cum quis ad dotem praestandam obligatur, utpote pater aliique; *Amost. de Caus. piis L.* 4. *C.* 4. non autem cum agitur de extraneis, multoque minus si puellae vocatae sint incertae.

Ad secundum quod attinet, petitioni puellarum proderat, quod in jure earum conditio tam favorabilis est, ut licet testator quotam dotalem praefixerit, attamen ea soleat augeri etiam per plurium annorum cumulum. *S. C. Conc. in Veliter.* 9. *Sept.* 1815. quin censeatur injuriam inferri puellis vocatis, quae cum incertae sint, jus quaesitum non habent. *Rota cor. S. M. Clem. VIII. Dec.* 227.

Perperam vero objiceretur, quod pauperum ratio ex testatoris voluntate sit habenda, nam puellarum dotatio non solum ad earum spirituale ac temporale bonum conducit, sed etiam ad publicam utilitatem, cum ex iis Ecclesia filios, Civitas cives suscipiat. Deinde puellae in pauperum numero post habendae, ideo testatoris voluntas non infringitur si titulo paupertatis totus anni reditus eisdem adtribuatur.

At vero contra puellarum petitioni refragabatur, quod favor eisdem habitus in earum dote augenda uti gratia sit aestimanda, minime vero uti dispositio stricte et universim observanda. Quod vero objicitur puellarum dotem pauperum largitionibus esse praeferendam, locum habere posse, cum redditus utrisque non sufficiat, non autem cum ita pinguis sit, ut facile utrique satisfieri valeat. Deinde pauperes praeteriti nequeunt sine aperta testamenti violatione, in quo legatum dotis a legato pauperum aperte distinguitur. Pauperes insuper certi dici possunt, *quatenus sunt de illa civitate;* Sanchez *Dub.* 6. *n.* 13. Idque magis valet favore masculorum qui ad familias vocatas pertineant; *Pascucci ad Pign. t.* 4. *Cons.* 82. *de Leg. piis.* Quin imo generalibus juris principiis inhaerendo, fructus aequis partibus dividi deberent, nisi quod in themate testator prudenti Episcopi et Administratorum arbitrio commiserit, ut in hac divisione majoris egestatis atque opportunitatis ratio duceretur.

Re itaque in plenario auditorio S. C. Ep. et Reg. cum titulo *Cesenaten distribut. dot.* die 21. Apr. 1841. per sequentes dubiorum formulas.

1. *Se e come le giovani predilette abbian dritto alla dote, non ostante che rimangano nubili nel caso?*

2. *Se e come si sostenga l'annuo assegno di sc.* 72. *fatto alle giovani Bufalini, Agostini, ed Evangelisti?*

3. *Se e quale sussidio dotale competa alle zitelle predilette da maritarsi nel caso?*

Eñi PP. *rescripserunt*

Ad 1. *negative.*

Ad 2. *Affirmative, donec maneant innuptae.*

Ad 3. *Affirmative arbitrio Administratorum cum Episcopo juxta dispositionem testatoris.*

Subsidia dotalia puellis vocatis, aut sorte ele- 2
ctis sunt tribuenda, sive nupserint in saeculo sive nupserint in Domino, dummodo testator contrarium non praeceperit.

Item, si testator tempus non determinaverit, quo puellae sorte electae matrimonii conditionem adimplere debeant, S. C. Episcoporum et Regularium rescripsit elapso quinquennio, vel ob mortem, si matrimonium sive temporale sive spirituale locum non habuerit, dotes censeri vacantes, et aliis puellis juxta dispositionem pii fundatoris esse distribuendas.

Joannis Surchi Ferrariensis anno 1664. suam ultimam voluntatem declarans legem dixit *che de' frutti della sua eredità ogni anno si maritassero dodici donzelle povere e native Ferraresi, dando a ciascuna di loro lire* 130. *due delle quali dovranno essere della villa di Grodizza, e le altre dieci native Ferraresi povere ed onorate di buona vita e fama, la nominazione delle quali starà in petto alli Signori Governatore ed altri Officiali della Congregazione delle Stimmate che pro tempore saranno della Ven. Confraternita.*

Piae dispositioni non defuit effectus, et coetus Sodalium delle Stimmate haereditatis administrationem suscepit, et puellas duodecim quotannis ed subsidia dotalia rite nominavit.

Anno 1821. cum a pluribus annis puellae pleraeque sortione extractae nuptiarum conditionem non implevissent, magnus superfuit dotium non auditarum numerus, adeoque magna pecuniae vis, ex quae nullus fructus proveniebat.

Ut autem huic incommodo aliqua ratione consultum foret, coetus Sodalium deliberavit *che le Doti delle innutte entro l'anno si dispensassero a quelle che erano state proposte, ma non favorite dalla*

sorte colla prerogativa dell'anteriorità a seconda del tempo del loro matrimonio seguito entro l'anno.

Hujusmodi ratio viguit ad annum 1840. quo Praefectus Sodalitio, in dubitationem devenit, num eadem ratio Testatoris voluntati consentanea foret. Itaque Sacrae Congr. Ep. et Regul. rem deduxit, exposuitque hoc modo numerum a testatore praescriptum excedi, et obligationi intra annum nubendi ab eodem impositae nullatenus satisfieri. Addidit autem dotes hac ratione caducas effectus, in utilitatem sodalitii saltem ex aequitate juxta praesumtans testatoris voluntatem vertendas esse.

Controversia igitur ad S. C. delata, et juxta consuetas ejusdem regulas proposita, duo quaestionis capita emergebant; primum circa obligationem matrimonii; secundum circa tempus, quo item esset perficiendum.

De primo referebantur variae DD. sententiae, quorum aliqui docent legatum dotis esse puram, ideoque matrimonii obligationem non importare; alii vero contendunt esse legatum conditionale, et idcirco necessario adimplendum. At in eorum dissensione concludebatur in hujusmodi controversiis praesumptae testatorum voluntati standum esse; *Amostas. de Caus piis L.* 4. *C.* 6. *num.* 16. Jamvero in facto subsumebatur nuptiarum conditionem necessario implendam videri ex eo, quod testator numptiarum conditionem primo loco posuerat, inquiens *si maritasero dodici donzelle ec.* Hoc enim forte ostendere volebat sese matrimonii favorem, quam personarum potius inspexisse, eoque magis quin puellae honoratae veluti incertae reputari poterant. Addebatur autem in casu sufficere nedum matrimonium carnale sed et spirituale, quandoquidem contrarium a testatore statutum non fuerat. *S. C. Ep. et Reg. in Pisauren.* 26. *Aug.* 1616.

Secundum vero quaestionis caput majorem difficultatem implicabat: neque enim testator indicaverat, quo temporis spatio puellae sortitione vocatae nuptias perficere deberent. Recurrendum igitur erat ad legum dispositiones, ex quibus deducebatur in genere conditiones potestativas quamprimum implendas esse *L. haec Cond. ff. de Cond. et Dem.* De conditione vero in specie *si nupserit* ex aliquibus Doctoribus cum Bartolo ad memoratam legem requiri colligebatur, ut intra triennium adimpleatur; ex Montica vero *de Conj. Ult. Vol. L.* 11. *t.* 18. *n.* 25. eamdem conditionem quandocunque et etiam post triennium posse executioni mandari.

Itaque sequentes dubiorum formulae, quae allatas quaestiones complectuntur, Eminentissimorum Patronorum judicio dirimenda propositae sunt.

1. *Se e quando le giovani sortite al bussolo per conseguire le doti del legato pio Surchi debbano contrarre matrimonio?*

Et quatenus affirmative infra annum

2. *Se si abbia ad osservare il metodo adattato nel* 1824. *di conferire le doti vacanti ad altre giovani proposte, e non sortite dal bussolo, che si maritano nell'anno; o piuttosto concederle almeno per grazia in beneficio della Confraternita ed in quel modo?*

3. *E quante volte l'accennata condizione non si debba adempire dentro l'anno; qual metodo convenga adattare per impedire il cumulo delle doti nel caso?*

Quibus Emi PP. in generali auditorio diei 25. Febr. 1842. rescripserunt.

Ad 1. *Affirmative ad primam partem, ad secundam infra quinquennium et ad mentem mens est, ut puellae quae ad dotem sortiuntur, detur schedula, quam ipsae exhibere possint sive nupserint in Dño, sive in saeculo.*

Ad 2. *provisum in primo*

Ad 3. *Elapso quinquennio, vel ob mortem si matrimonium sive spirituale sive temporale non fuerit secutum, dotes vacantes conferantur aliis puellis, quae sortitae sunt in additionem duodecim annualim conferendarum.*

REV. FABRICÆ S. PETRI

In distributione subsidiorum dotalium erogandos esse fructus sortis superlucratae a Sodalibus S. Apolloniae Urbis ex investimento promissarum dotium decernitur: redindegrando prius ex eadem sorte fundo Legati Egidi in duobus locis montium, et deductis ex ejus fructibus expensis Sodalitii pro administratione bonorum, necnon celebrato quotannis anniversario pro fundatoribus et benefactoribus: *Romana Subs. Dot.* 31. *Maji* 1794. *dub.* 1.

ECCLESIA

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Cum ex parte Decani, et Capituli Ecclesiae Cathedralis Salmanticen. SSmo Domino nostro Clementi PP. XIII. humillime expositum fuerit, non raro evenire posse, ut eadem Ecclesia Cathedralis, aut alia ipsi unita, quae Universitati adhaerent, ob frequentes scholarum ejusdem Universitatis rixas, polluantur; et Episcopatu vacante, vel Episcopo absente, aut impedito, nulloque Episcopo Salmaticae commorante, neque ob Dioecesium distantiam aliquo viciniore, nisi post longum temporis intervallum accedente, nonnunquam Sacrificia, et Ecclesiastica munia in iisdem Ecclesiis diu interrupta remaneant magno Scholariorum detrimento; quapropter SSmo Domino Nostro enixe supplicarunt, quatenus elargiri dignaretur facultatem, ut, tali casu occurrente, una ex Dignitatibus ejusdem Cathedralis cum aqua a proprio, vel viciniori Episcopo benedicta possit illas reconciliare.

Hinc Sanctitas Sua benigne concessit: « Ut, » vacante Sede Episcopali, si nullus Episcopus » Salmaticae, vel in viciniis commoretur, Vica» rius Capitularis ad benedictionem Ecclesiae » pollutae, dummodo utatur aqua a viciniore » Episcopo benedicta, possit procedere: Episcopo » vero causa aegritudinis, vel absentiae a sua » Dioecesi impedito, nulloque alio Episcopo oc» currente, vel accedente, Vicarius generalis, et » quatenus ipse Sacerdotali charactere non sit » insignitus, prima Dignitas ejusdem Capituli, » habita prius ab Episcopo licentia in scriptis, » et cum aqua pariter ab eodem Episcopo bene» dicta, et in casu necessitatis, eamdem benedi» ctionem possit peragere. » Quae omnia eadem Sanctitas Sua pro casu, de quo agitur tantum valitura, atque in exemplum non adducenda, indulsit, quibuscumque in contrarium non obstantibus; *Salmanticen. Die* 12. *Decembris* 1761.

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

Ob nonnullas controversias factas inter novos Deputatos Brephotrophii, et Sodales SSmi Corporis Christi Asculi causa Pontificii Rescripti diei 5. Aug. 1795. quod novos Deputatos Ministro amoto constituere praecipiebat; dubia nonnulla fuerunt in S.C. proposita, sed haud fuerunt resoluta, et mandatum proponi dubium—an constet de obreptione et subreptione rescripti SSmi? *Asculana Brephotrophii* 9. *Julii* 1796. *dubium* 1. *ad* 11. 1

Ecclesia Parochialis Villae Rezodii sub se continet alias quindecim villas seu Pagos, quos inter recensentur finitimi Pagi Brignola, et Pianum animabus circiter tercentum compositi, et ab Ecclesia Parochiali duobus fere milliariis dissiti. Quum in duobus his Pagis nulla Ecclesia, nullumque adesset publicum Oratorium, in quo vel Sacrum celebrare, vel Deo preces effundere valerent, hinc deliberarunt de Ecclesia in dicto Pago Brignolae construenda. Contradictorem experti sunt Parochum; sed obtento a Domino Pagorum assensu, stipulatoque de ea construenda instrumento, manutendaque, institerunt pro facultate praefatam Ecclesiam aedificandi, et impetrarunt, salvis juribus Parochialibus, et ad mentem; *Derthonen. Erect. Ecclesiae* 30. *Maji* 1778. 2

In dubium venit utrum liceret vendere situm Antiquae Ecclesiae, ad hoc ut pretium in constructionem novae Parochialis Ecclesiae prope Collegium Patrum Doctrinae Christianae hedificandae, et ampliandae erogaretur. Suspensa primum fuit causae resolutio, et demandatum Episcopo scribi juxta instructionem. *Pontis Curvi Reaedificat. et Traslat. Ecclesiae Paroch.* 13. *Sept.* 1777. *dub.* 3. At ad novam inde trutinam ducta causa, affirmativum prodiit responsum cum solitis tamen clausulis; 6. *Martii* 1779. 3

Dubitationi obnoxium fuit, an esset locus novae aedificationi et ampliationi Ecclesiae Parochialis S. Michaelis Arcangeli, seu potius illius 4

instaurationi? responsum extitit *dilata*, et scribatur Episcopo juxta instructionem: *Pontis Curvi Reaedificat. et Translat. Ecclesiae Parochialis* 13. *Sept.* 1777. *dub.* 1. Iterum proposita causa, et novis illustrata juribus, et documentis, decretum est, praedictam non instaurandam, sed denuo Ecclesiam aedificandam et ampliandam esse: 6. *Martii* 1779.

5 Nec in eodem aedificandam esse situ, sed ad alium situm prope Collegium Patrum Doctrinae Christianae transferendam, cum muniis Parochialibus esse S. C. censuit, etsi Parochiae incolae causa loci contradixissent: *Ibid. dub.* 2.

6 Postulatum item quum fuisset an et cujus expensis novae praedictae Ecclesiae aedificatio, aut antiquae instauratio facienda sit? affirmativum responsum exiit juxta Episcopi votum. *Ibidem dub.* 4.

7 Oppidum Crevalorii collocatum in Territorio Abbatiae S. Silvestri Nonantulae unicam habet Parochialem Ecclesiam Divo Stephano dicatam. Hac jam fatiscente, auctoque oppidanorum numero, Praepositus Jacobus Graviolius preces exhibuit pro amplioris Ecclesiae nova aedificatione, exponens simulque sciscitans quanam ratione id perfici possit? novam aedificationem S. C. probavit; et quo vero ad modum dixit ad mentem a D. Secretario Card. Abbati communicandam: *Nullius seu Nonantulana reaedificationis. Ecclesiae Paroch.* 16. *Maji* 1778. Menti satisfecit Abbas, Architectique relationem porrexit; ideo petitur quomodonam ea sit reparanda? et rescriptum denique fuit, juxta votum Cardinalis Abbatis Commendatarii cum omnibus facultatibus necessariis et opportunis: 6. *Martii* 1779.

8 Nullas reparationes faciendas esse in Ecclesia Parochiali S. Mauri oppidi Tumbae sumptibus Parochi antecessoris statuit S. C. contra votum moderni Parochi, qui post lapsum undecim annorum a Parochia obtenta, et nonnisi post sui Antecessoris obitum, reparationes tum in sacris supellectilibus, tum in Ecclesia et in domibus ex necessario fieri oportere postulavit: *Senogallien.* 19. *Septemb.* 1778. *dub.* 1. *confirmat.* 15. *Maji* 1779.

9 Abbatialis Ecclesia S. Mariae de Platea ab immemorabili habita semper fuit pro principaliori ab ipsis S. Severi Prioribus. Inter hos autem Priores, et illius Abbates factis circa praeeminentias quaestionibus decisum fuit, Ecclesiam illam Abbatialem esse Matricem, majorem insuper, et digniorem esse altera Ecclesia Parochiali S. Severi, quoad actus tantum praeeminentiales: *Senogallien. Praeeminent.* 30. *Januar.* 1779. *dub.* 1. *confirmat.* 5. *Junii ejusdem anni.*

10 De necessariis reparationibus in Ecclesia Cathedrali faciendis periti retulerant. Triplici hinc certamine dimicatum est, ut decerneretur ad quemnam illarum onus spectaret? Capitulum substinebat, ad solum id spectare Episcopum, nisi peculiare adsit statutum, aut contraria consuetudo, vel nisi Ecclesia peculiares habeat pro fabrica redditus, quibus Cathedralis Balneoregii prorsus carebat; et imo probabat, hoc onus Episcopis semper incubuisse. Hodiernus Episcopus in Antecessorem Antistitem Baldassinium onus refundebat, et hujus haeres in illum vicissim. S. autem C. respondit, insaurationes esse ad formam peritiae necessarias, easque ad Episcopum Baldassinium adtinere, dempto eo, quod exactum fuit ex gratia SSmi juxta liquidationem coram D. Secretario faciendam. *Balneoregien. Ecclesiae Cathedralis* 17. *Aug.* 1776. *dub.* 1. *et* 2. *confirmat.* 28. *Aug.* 1779.

Intra fines Spoletanae Dioeceseos adest locus, 11
qui vocatur Podium Primi Casus, ubi una tantum adest Prioralis Ecclesia cum cura Animarum, quam obtinuit Vincentius Bernabò Fulginas Canonicus Basilicae S. Laurentii in Damaso Urbis. Quum esset haec Ecclesia fatiscens, minareturque undequaque ruinam, sacrisque omnibus paramentis, et utensilibus careret, paupere populo, et paupere Ecclesia, Vincentium Priorem ad instaurandam et renovandam suam Prioralem Ecclesiam; necnon et ad sartam tectamque servandam in necessariis parandis suppellectilibus, adigendum esse, populus oravit; sed S. C. causam distulit, et Episcopo scribi jussit ad mentem; *Spoletana Restaurat. Ecclesiae Paroch. et Sacr. Suppellect.* 18. *Martii* 1780.

Quum Ecclesia S. Mammantis ruinam mini- 12
tans solo aequata fuisset, et ex coementis ad eam reparandam paratis nova Ecclesia S. Mariae de Platea, quo Simulacrum S. Mammantis translatum fuit, fuisset constructa; postulabatur, an et cujus sumptibus praefata S. Mammantis Ecclesia sit in pristinum reducenda? Sed absolutum S. Congr. rediit responsum negativum: *Brictinorien. Translat. Ecclesiae Parochialis* 14. *Decem.* 1782. *dub.* 2.

Petita Archipresbyteratus, et Canonicatus pro- 13
visione, cujus collatio pro reparanda Parochiali Ecclesia Collegiata S. Mariae terrae Bledae suspensa erat, S. C. placuit injungere Vicario Capitulari, ut statim procederet ad indictionem concursus pro electione Archipresbyteri cum assumptione coadjutoris, assignata eidem provisione usque ad electionem Canonici curati, et in reliquis ad mentem. Modo Cardinalis de Comitibus Viterbium se contulit, omniaque perfecit; ob id S. C. decrevit, esse providendum ad fabricam illius Ecclesiae in omnibus juxta votum Card. Relatoris, et ad D. Secretarium cum SSmo juxta mentem: *Viterbien.* 7. *Febr.* 1784.

De Parochialis et Abbatialis Ecclesiae S. Ma- 14
riae de Platea terrae Montis-novi matricitate

constat quoad actus tantum praeeminentiales. Quoniam in solemnioribus anni festivitatibus sacras functiones tamquam matrix peragere consuevit, quemadmodum ex nonnullis etiam conjecturis id evinci poterat; et ipse autem Abbas de rigorosa matricitate ad effectum percipiendi decimas quaestionem instituere non intendit: *Senogallien. Praeeminent.* 27. *Martii* 1784. *dub.* 1. Idemque fuit eadem die in altera causa resolutum *Ibid.*

Qua de causa Cruci praedictae Abbatialis Ecclesiae dignior debetur locus, seu praecedentia, et praeeminentia: *Ibid. dub.* 3.

15 Populus Borgii unam habens Ecclesiam, eamque etiam magna scutorum quinque millia reparatione indigentem supplicavit pro novae potius Ecclesiae in commodiori loco facienda constructione, quae ad scuta quatuor millia vix adscendit; et deprecatus est etiam, ut sibi uti liceret in partem sumptuum haereditate Mariae Finocchiae in pios usus relicta. Siquidem haec pia mulier bis mille libris Januensibus egenis pagi aegrotantibus occurri jussit; et bis deficientibus, mandavit in annos singulos Kalendis Maji panes pauperibus distribui; ratam aliarum librarum 1600. voluit implicari in construenda Capella in illa fatiscente Ecclesia suo nomine et cognomine inscripto: de reliquis fructibus solido triginta dari constituit singulis annis Parocho pro sacrificio in expiationem animae suae Kalendis Maji celebrando, et superextantes erogari in totidem Missis lectis cum eleemosyna solidorum quatuordecim. Idem populus distributioni fructuum bis mille librarum renunciavit, promisitque Capellam ad normam testatricis aedificare in nova Ecclesia, et implere aliquem numerum Missarum, quarum reductionem etiam efflagitat. His omnibus S. C. respondit *affirmative*, reservato onere anniversarii Kalendis Maji a Parocho explendi cum eleemosyna solidorum triginta, et celebratis quotannis nonnullis missis lectis arbitrio Episcopi, et cum eleemosyna ab Episcopo taxanda, et ut ipse incumberet aedificationi Ecclesiae cum appositione lapidis, et administrationi haeditatis: *Albiganen. Aedificat. Ecclesiae Paroch.* 3. *Febr.* 1787.

16 Ob imminentem Parochialis Ecclesiae S. Mariae Cossineani ruinam, Praepositus et Curati contributiones Comunitatis, Capellaniarum, Nosocomii, et Sodalitiorum proposuerunt confirmandas, ut nova fieret Ecclesiae fatiscentis constructio. At quum constructio plurimum expensae requireret, excogitata fuit reparatio, quae minores requirebat expensas. Fratres Santucci, qui ex conspectu Ecclesiae domum habent, sese opposuerunt, dicentes, limitatum fuisse sodalitium, et administratorum consensum ad novam Ecclesiae constructionem, ideoque trahendam non esse ad instaurationem. Verum S. C. constare de legitimis consensibus pro expensis necessariae reparationis edixit: *Ripana* 16. *Junii* 1787. *dub.* 1.

Quaesitum deinde fuit, cujusnam sumtibus sit ea Ecclesia instauranda? dictum est, provisum in primo, et scribatur Episcopo juxta mentem: *Ibid. dub.* 2. 17

Parochia S. Donati jamdiu Episcopali Mensae unita, et ad statum postea collativum nonnullis pro Parocho, et nonnullis pro Ecclesia bonis assignatis, ceteris autem bonis una cum decimis a Mensa ipsa retentis, reducta fuit. Hinc reparationes in Ecclesia praefata faciendas pro tempore praeterito ad Episcopum spectare, quo vero ad tempus futurum, ordinarias spectare ad Parochum, extraordinarias ad Antistitem pertinere, S. C. definivit: posteaquam 14. *Dec.* 1782. fuerit rescriptum dilata, et ad mentem: *Brictinoren. Congruae* 10. *Decem.* 1785. *dub.* 3. *confirmat.* 15. *Sept.* 1787. 18

Canonici et Archipresbyter Parochialis Ecclesiae S. Petri Montis Martiani in Collegiatam erectae S. C. oraculum percunctati sunt, num onus reparandi, ac manutenendi Fabricam, et tintinnabula Ecclesiae spectet ad solum Archipresbyterum; seu potius repartiendum sit inter eum et ceteros Capitulares? haec definivit, spectare pro tertia parte ad Capitulum pro reliquis duabus partibus ad Archipresbyterum; *Senogallien.* 13. *Junii* 1789. *dub.* 3. 19

Cathedralis Ecclesia Arimini a motu terrae concussa, Canonici ad sibi habendam facultatem creandi censum scutorum 5270. supplicarunt, et applicationem redditiuum Sodalitii Cruce signatorum, et Hospitalium S. Arcangeli, et Montis floris urbis postularunt. Pontifex immortalis memoriae Pius Sextus censum nec adprobavit, neque improbavit; hujusce tamen applicationes denegavit. Hinc Canonici perconctari caeperunt S. C. oraculum super jure et obligatione reparationis Ecclesiae, et super erogatione reddituum Mensae Episcopalis, qui inter Canonicos ipsos dividi consueverant, quique a nonnullis Benefactoribus erant reparationis onere relicti. Et oraculum fuit, reparationem Ecclesiae Cathedralis faciendam esse a Capitulo ex redditibus Mensae Capitularis: *Ariminen. Reparat. Cathed.* 18. *Sept.* 1789. *dub.* 1. 20

Quum Episcopus Sarsinatensis in actu Visitationis totam parochialem Ecclesiam S. Mamantis de Falcino delabentem comperiisset, decrevit, infra tempus proximi veris firmiter reficeretur, facta de necessariis expensis peritia, ad hoc ut eae populo et possidentibus notificarentur, ut unusquisque pro rata sua parte concurreret; sin minus, juxta consuetudinem contra morosos executivum relaxaretur mandatum. Taxactionem super aes et libram solvere renuit Laurentius 21

Ricchius, exterus in Parochia possessor, et gravaminis querelam ad Sacram detulit Congregationem. At haec sancivit praefatum Episcopi decretum esse exequendum: *Sarsinaten.* 31. *Julii* 1790.

22 Adeo Parochialis Ecclesia SSmi Salvatoris Veliternrum fatiscit, ut alibi parochiales agantur functiones. Insignis peritorum judicio ad eam reparandam requiritur summa scutorum 2420; nec pares sunt illius redditus sumptui. Igitur S. C. supplicarunt ejus Officiales pro suspensione onerum, quae Sacrario, Archipreshytero, Beneficiatis, et Capellanis incumbunt; et responsum prolatum est, ut expectetur relatio Cardinalis Episcopi super petitione Collegii S. Bonaventurae, quod insignem Capellaniam in ea Ecclesia possidet; hinc concordiam Collegium illud cum Deputatis Fabricae super contributione inierat: *Veliterna Suspens. Miss.* 5. *Junii* 1790. Deinde annuit juxta votum Card. Episcopi: 18. *Sept. ejusdem anni.*

23 Ac insuper reprobavit Concordiam praedictam confectam a Collegio S. Bonaventurae pro Capellania scut: 800. *Ibid. dub.* 2.

24 Ecclesiae S. Laurentii fatiscentis, et in incommodo positae situ demolitio illius Beneficiato permittitur, extructo in proxima SS. Annuntiatae Ecclesia altari in honorem ejusdem Beati; quum homines Villae Casalinorum coementa Ecclesiae diruendae obferrent: *Camerinen. Demolit. Ecclesiae* 18. *Decem.* 1790.

25 Johannes Franciscus Jacobus duo praedia legavit Congregationi S. Mariae Gaudii, et S. Apolloniae Bononiae civitatis. Horum redditunm medietas in Ecclesiae aedificio, medietas in celebratione Missarum impendi debebat. Sodales pro Oratorii et S. Sodalitii reparatione explenda postularunt, ut summa 257. scutorum, quae a morte testatoris supererat, eratque sub depositi lege, in reaedificationem posset erogari. Sed medictatem tantummodo hujus depositae summae obtinuerunt. *Bononien.* 21. *Junii* 1783. Alteram inde postularunt depositi medietatem ad perficiendum aedificium, et rescriptum tulerunt, ut scriberetur Card. Episcopo juxta instructionem: 6. *Maji* 1786. Denique S. C. annuit juxta votum Archiepiscopi 28. *Maji* 1791.

26 Facta contentio est, an et de quarum instaurationum, ac reparationum in Ecclesia Cathedrali, quae confectae, et quae sunt faciendae necessitate constet? resolutum est constare ad formam peritiae mitioris Termini a Card. Visitatore deputati: *Balneoregien. Ecclesiae Cathedralis* 18. *Decem.* 1790. *dub.* 1. *confirmat.* 28. *Maji* 1791.

27 Et resolutum insuper est, reparationem hanc in decessorem Episcopum Aluffium, sub cujus regimine fatisci coepit, refundi, secundum tamen peritiam de mandato praedicti Cardinalis Visitatoris confectam: *Ibid. dub.* 2. *confirmat. ibid.*

Quum Ecclesia Parochialis S. Michaelis de Puteo Foro Cornelii Dioeceseos instauratione indigeret, Sacerdos Franciscus Braga Parochus petiit definiri, cuinam onus incumberet instaurationis? restitit petioni populus. At deteriori facta Ecclesia, per modum provisionis creatus fuit census scutorum centum et viginti super bonis Parochiae, ut labenti turri sacras ferrent suppetias. In dies restauratione indigente magis Ecclesia definiri postulatur, quis ad reparationem, et ad extinctionem census, ejusque fructuum solutionem sit adigendus? definitio fuit teneri populum, et possidentes in districtu Parochiae per aes et libram. Nam impares erant redditus Parochi et Beneficiariorum, et patroni deficiebant: *Imolen. Restaurat. Ecclesiae Paroch.* 6. *Sept.* 1783. *confirmat.* 10. *Jan.* 1784. Deinde exequutio taxae plene peragi nequivisset renuentibus exteris possidentibus; et re iterum in S. C. delata, S. C. imponendam esse collectam juxta votum Card Episcopi: 16. *Maji* 1795. *dub.* 1. 28

Et locus est deputationi periti pro recognitione operis: *Ibid. dub.* 2. 29

Inter plurima pia legata quae reliquit Julius Antonius Silvagni inter cetera novae Ecclesiae constructionem mandavit. Sed perfici haec nequit ob defectum redditnum, qui impendi debent etiam in subsidiorum dotalium distributionem; hinc postulatur an et quomodo sit consulendum sumptibus necessariis ad perficiendum Ecclesiae aedificium? respondit S. C. affirmative ex redditibus superextantibus ab anno 1791. inclusive, et Episcopus curet omnino rectam administrationem, injuncta ad hunc effectum Administratori redditione rationis facienda quotannis eidem Episcopo: *Ariminen. Subsid. Dotal. et Fabricae Ecclesiae* 26. *Sept.* 1795. *dub.* 2. 30

Quum Canonici Ecclesiae Collegiatae oppidi Belviderii pro reparatione Ecclesiae bis suspensionem, et ad vicennium postremo duorum Canonicatuum Ubertini et Mei, et facultatem creandi censum scut. 1000. obtinuissent; modo post ocularem inspectionem Visitatoris delegati summa praedicta non sufficere agnoverunt, hinc postulant tertii Canonicatus suspensionem nuper vacati, ut contrahere censum possint in summa scutorum 2. 500. quae requiruntur ad Ecclesiae Fabricam perficiendam; et S. C. concessit suspensionem juxta votum Card. Archipresbyteri Basilicae Lateranensis: *Senogallien. Fabricae Ecclesiae* 20. *Februarii* 1796. *dub.* 1. 31

Denegata pro reparatione aedium, et Ecclesiae Parochialis S. Michaelis Archangeli oppidi Maceratae Feltriae applicatione haereditatum Gratiosi, et Angeli Remigii Galbini, supplicatum est, an et quomodo sit providendum praesenti reparationi aedium et Ecclesiae Parochialis? S. C. respondit affirmative ex pecunia cumulata, et 32

quatenus opus aliis etiam remediis a Sacro Concilio Tridentino praescriptis: *Feretrana Applicat.* 27. *Aug.* 1796. *dub.* 2.

33 Tres sunt in Oppido Supini Ecclesiae Parochiales; una ex his Archipresbyteralis sub titulo S. Petri, quae ab antiquissimo tempore tantum fontem baptismalem habet, cujus in benedictione conveniunt alii Parochi, qui etiam ab eadem Ecclesia oleum sanctum accipiunt. Non semel dicti Parochi praeeminentiam illius Ecclesiae turbare conati sunt; modo etiam, spreto monitorio Æ. Fontem baptismalem de praecedentis Episcopi licentia in eorum Ecclesiis construxerunt. Sed litem exortam S. C. decidit constare de majoritate, non autem de matricitate Ecclesiae S. Petri: *Ferentina Matricit. et Fontis Baptis.* 18. *Martii* 1797. *dub*. 1.

34 Extra moenia Rocchae Contratae sita est Ecclesia nuncupata *la Madonna del Renale*, et in ea miraculis clara Beatae Mariae Imago. Ibi simplex beneficium erectum est; et quum haec Ecclesia esset prope diruta; ad reparandam Marcus Antonius legavit scut. 50. quae summa et beneficii redditus ad reficiendum impares sunt. Theodorus Carletti hoc onus se spondit implere, et Ecclesiam novam intra Oppidi moenia aedificare, et manutenere, si ei reservetur juspatronatus, et subministretur dirutae Ecclesiae coementa, Imago, et scuta quinquaginta, et alia scut. quinquaginta a beneficiato subministranda, et ei vendatur praedium beneficii, solvendo fructus compensativos quinque pro centenario. Beneficiatus favet postulationi, et etiam S. C. quae esse locum reaedificationi Ecclesiae juxta votum Episcopi statuit: *Senogallien. Reaedificat. Ecclesiae* 6. *Maji* 1797.

35 Erecta praebenda Theologali in Ecclesia Cathedrali cum suppressione Conventus parvi PP. Eremitarum S. Augustini nuncupati *della Voltre* in territorio, et Paraecia Vallis Nucis siti, hodiernus Theologus exorat pro demolitione Ecclesiae, aedium illius Conventus contractione, et missarum quinque translatione ad Cathedralem, quum haec Ecclesia, et Conventus, in quo modo Coloni habitant, pessimo statu essent, manutentionis onus non leve, et Sacerdotes ad Sacrum peragendum, in illa Ecclesia difficillime accedant. Precibus S. C. annuit juxta votum Episcopi, apposito Icone divi Augustini in altari ab eodem Episcopo designando in Ecclesia Cathedrali. *Brictinorien* 24. *Novem.* 1792. *dub.* 1. *confirmat* 17. *Junii* 1797.

36 Vigore piae dispositionis Card. Petri Pauli de Comitibus institutae in favorem trium Ecclesiarum S. Mariae de Trivio, S. Mauri, et S. Mariae *del Rivo*, reparatae et iterum aedificatae dictae Ecclesiae fuerunt; sed Ecclesiae S. Mariae *del Rivo* prope dirutae, cujus expresse testator instaurationem non ordinaverat, Episcopo placuit opus suspendere. Putabat enim inutilem illam esse, et superfluam; quum esset in Villicula S. Mauri, in qua exiguus est Populus. Re in S. C. delata, declaravit non esse locum illius Ecclesiae reparationi: *Camerinen.* 18. *Novem.* 1797. *dub.* 3.

Ecclesiae S. Mariae *del Rivo* ad haeredes Petri Pauli Cardinalis de Comitibus spectantis demandatur demolitio ob pessimum ejus statum, et inutilitatem in villicula S. Mauri, in qua aliae duae sunt Ecclesiae: *Camerinen. die* 18. *Novemb.* 1797. *ad* 3. *Dub.* 37

Ecclesiam Parochialem S. Luciae Viterbii reparandam esse decernitur ex fructibus beneficii in ea erecti, suspensa ad septennium executione nominationis Beneficiati jam expletae favore Clerici Caroli Bergassi: *Viterbien. Beneficii die* 18. *Novem.* 1797. 38

Ecclesiam S. Mariae *del Renale*, positam extra moenia Rocchae Contratae in loco aquoso et lubrico, reaedificari permittitur intra oppidum Theodori Carletti, qui eam in proprio despondet solo nonnullis sub conditionibus, ac praesertim reservationis jurispatronatus, et emptionis praedii spectantis ad beneficium in eadem Ecclesia erectum, solutis fructibus capitalis donec novum fiat investimentum: *Senogallien. reaedificationis Ecclesiae die* 6. *Maji* 1803. 39

In Ecclesiae Parochialis SS. Viti et Modesti Oppidi Montis Birotii restaurationem contribuere debere annua scuta biscentum quinquaginta Conventum S. Marci PP. Eremitarum Congregationis B. Petri a Pisis definitum fuit. *In Pisauren. Reparationis Ecclesiae super exequutione Decreti die* 12. *Februarii* 1803. 40

Demolitionem Ecclesiae SS. Simeonis et Judae, quam sordidam et fatiscentem reparare non poterant Rectores, permisit S. Congregatio cum solitis clausulis, et servata in prophanatione censura Sacri Concilii Tridentini, et celebratio quotannis festo S. Titularis, atque commisit Episcopo ut incumberet investimento praetii caementorum, ut deinde provideri posset quoad ejus applicationem. *In Fanen. Demolitionis Ecclesiae die* 13. *Septem.* 1806. 41

Ædificationi Ecclesiae, et aedium Parochialium Villae Frontilli providendum esse modis extraordinariis ab Archiepiscopo propositis definivit Sacra Congregatio, celebrata in menses singulos Missa pro legato Bartolini usque ad ejus redintegrationem. *In Camerinen. Ædificationis Ecclesiae die* 27. *Junii et* 18. *Julii*, *et* 21. *Novembr. et* 19. *Decem.* 1807 42

Probavit S. Congregatio permutationem fatiscentis Ecclesiae S. Blasii cum Ecclesia S. Annae conciliatam inter familiam Maucia, et Parochum Majolati, ex qua illa huic cessit caementa demoliendae Ecclesiae S. Blasii, et domunculam, ita ta- 43

men probavit, ut translatio fieret onerum ad Ecclesiam S. Annae, in cujus aliquo sacello apponeretur Icon S. Blasii, et dummodo valor caementorum, et soli investiretur, et cederet, una cum domuncula favore Paraeciae Majolati et per Franciscum Mancia assignaretur idoneus fundus ab Episcopo approbandus pro implemento quatuordecim missarum. *In Æsina Permutationis die* 6. *Aug.* 1808.

44 Dominico Bartolini postulanti ante novam aedificationem Metropolitanae Ecclesiae Camerinensis summam scutorum 488. 60. a se subministratam ob prosecutionem Fabricae Ædium Parochialium, et Ecclesiae *di Frontillo* in Agro Camerinensi positae, et a terraemotu concussae, respondit S. Congregat. provisum jam esse a Rescripto SSmi per Cl. Mem. Card. Carandini dato *die* 12. *Januarii* 1808. sequentis tenoris « SSmus mandavit taxam impositam in agro Camerinensi pro Fabrica Ecclesiae Cathedralis, hac explecta, erogandam esse prae caeteris favore Parochialis Ecclesiae Frontilli ad effectum reintegrandi Dominicum Bartolini subventorem sumptuum ad eam explendam Fabricam concurrentium. *In Camerinen. Ædificationis Ecclesiae die* 25. *Januarii* 1815.

45 Antequam decerneret Sacra Congregatio, cujus sumptibus recuperanda sit Ecclesia S. Andreae Paleani Praenestrinae Dioecesis, prorogavit judicium, et in executionem praecedentis decreti 21. *Maji* 1820. statuit, ut Eminentissimus Episcopus dignaretur praefigere terminum unius Mensis ad exhibendum statum activum et passivum Praebendarum et beneficiorum in dicta Ecclesia existentium, nec non ad docendum de erogatione scutorum 486. in reparationibus Ecclesiae. *In Praenestina reparationis Ecclesiae die* 9. *Julii* 1818.

46 Fatiscentem, ac nimis angustam Parochialem Ecclesiam S. Mariae Nosciani noviter aedificandi facultatem illius Parocho Vincentio Monti facto verbo cum SSmo. concessit Sacra Congregatio juxta Votum Episcopi, approbans deficientibus ordinariis media extraordinaria, nimirum venditionem trium censuum, nonnullarum domuncularum et bonorum legati missarum Pedruzzi. *In Fanen. Reaedificationis die* 18. *Septem.* 1818. *ad* 1. *Dubium.*

47 Parocho Ecclesiae. S. Mariae Nosciani Fanensis Dioecesis perpetuum onus missarum quadraginta pro legatis impositis super tribus censibus, et nonnullis domunculis, nec non aliarum viginti pro bonis Petruzzi in singulos annos celebrandarum imposuit Sacra Congregatio, postquam eorum omnium bonorum ad paraeciam spectantium venditionem, facto verbo cum SSmo permisit, ut praefata fatiscens, ac nimis angusta Ecclesia reaedificari posset. *In Fanen Reaedificationis die* 18. *Sept.* 1818. *ad* 3. *Dub.*

In excitata controversia inter Capitulum Collegiatae Ecclesiae Oppidi Paleani, et Administratores Patrimonii Columnae, ad quem nimirum de jure pertineret onus reparandi Ecclesiam eam collegiatam, cum a Capitulo in sui defensionem post exaratum folium D. Secretarii, ac tantum paucos dies ante resolutionem exhibita fuerint jura, Sacra Congregatio, ut maturius procederet, definitionem distulit quoad jus, et titulum utriusque partis; sed quia Ecclesia sollicita indigebat reparatione, et ex capituli allegatione constabat ex tercentorum annorum consuetudine Ecclesiam reparatam fuisse a Familia Columna, etiam post protestationes ab hac emissas, voluit ut interim non retardaretur reparatio sumptibus hujus Patrimonii: *in Praenestina restaurationis Ecclesiae Collegiatae. die* 18. *Sept.* 1818. 48

Sacra Congregatio, prorogato judicio de iis, qui tenerentur ad reparationem Ecclesiae Collegiatae Oppidi Paleani, decrevit, ut firma remanente provisionali resolutione *diei* 18. *Septembris* 1819. exhiberetur Status activus et passivus omnium praebendarum, et beneficiorum Ecclesiae S. Andreae erect. nec non statuit, ut conficeretur, ac transmitteretur peritia expensae necessariae pro omnibus reparationibus, et causa reproponeretur, citatis omnibus interesse habentibus. *In Praenestina Reparationis Ecclesiae die* 27. *Maii* 1820. 49

Principem ab Auria Pamphyli, seu Patronum teneri ad reparandam, et ornandam Ecclesiam B. M. V. *dell'Ajuto* in territorio Montis Clavelli respondit S. Congregatio eidem patrono sciscitanti, quis ad hoc onus teneretur, cum nec Beneficiatos, nec redditus ad id assignatos, nec populum sibi subjectum *ea Ecclesia* haberet. *In Balneoregien. die* 17. *Julii* 1820. *ad* 3. *Dub.* 50

Deficientibus aliis mediis a jure statutis pro reparanda Paroecia Montisveteris Brictinorien Dioecesis, Sacra Congregatio, attenta consuedudine, statuit concedendam esse Episcopo facultatem statuendi decimam praedialem in annuis scutis octo per aes et libram, solvendis etiam a possessoribus non residentibus. Quo vero ad Paroeciam Bonaldae dixit Episcopum teneri ad Ecclesiae manutentionem, acceptis tantum scutis quatuor sponte oblatis a Parochianis. Hujusmodi decimarum exactionem, et administrationem Parochis, docto quotannis coram Episcopo de erogatione, committendam esse voluit Sac. Congregatio. *In Brictinorien. Paroeciarum die* 29. *Maji* 2824. *ad* 1. *et* 2. *Dubium.* 51

Confirmandum esse decretum Vicarii Generalis Lucanae Archidioecesis, quo praescripta fuit remotio Scamnorum seu Sedilium ab Ecclesia S. Frigdiani, censuit Sacra Congregatio, praesertim quia decretum hoc latum fuit ad vitandum seditionem, jurgia, et scandala, quae frequenter il- 52

lorum sedilium causa in supradicta Ecclesia eveniebant. *In Lucana die* 25. *Januarii* 1825.

53 Standum esse in decisis respondit Sacra Congregatio quoad remotionem hujusmodi sedilium, eo vel magis quod Joannes Mathias Banchieri nullimode suum apertum jus probaverit. *In eadem die* 22 *Martii*. 1825.

54 Antequam decerneret S. Congregatio, cujus sumptibus recuperanda sit Ecclesia S. Andreae Paleani Praenestinae Dioecesis prorogavit judicium, et in executionem praecedentis decreti 22. *Maii* 1820. statuit ut Eminentissimus Episcopus dignaretur praefigere terminum unius Mensis Capitulo ad exhibendum statum activum, et passivum Praebendarum, et Beneficiornm in dicta Ecclesia existentium, nec non ad docendum de erogatione scut. 486. in reparationibus Ecclesiae *In Praenestina Reparationis Ecclesiae die* 9. *Julii* 1825.

55 Ob necessitatem reaedificandi Parochialem Ecclesiam S. Mariae Nosciani Fanensis Dioecesis, et ob aliorum mediorum defectum consulendum esse SSmo censuit S. Congregatio pro cocedenda venditione servatis servandis trium censuum nonnullarum domuncularum, et bonorum legati Pedrazzi spectantium ad praefatam paraeciam. *In Fanen. Raedificatio. die* 18. *Septembr.* 1838. *ad* 2. *Dubium.*

56 Cum nulla suppetat Canonica ratio, quae cogat Ecclesiam S. Antonii de Gajana sejungi ab Ecclesia Parochiali S. Laurentii de Varignano, eoque minus in titulum parochialem erigi: contra ratione loci ac distantia majus sibi commodum pro rebus sacris expostulent qui ad Sanctum Antonium de Gajana accolunt statuit Sacra Congregatio in hac Cappellanum Curatum stabiliri, servatisservandiscumadsignationeprimitiarumjuxta votum Eminentissimi Archiepiscopi. *In Bononien Dismembrationis die* 30. *Maji* 1835. *ad* 1. *et* 2. *Dubium.*

57 Pecuniae cumulum qui promanaverat ex sacris non litatis in praescriptis Ecclesiis ob earum suppressionem nunc, cultui restitutis erogandum esse a Gente Pallavicinia ut in eisdem Ecclesiis inadimpletis oneribus fiat satis definiit Sacra Congregatio *In Bononien. Cappellaniarum. die* 30. *Maii* 1835. *ad* 8. *Dub.*

58 Ea quae producta fuerunt dubia quoad Restaurationem Ripanae Cathedralis Sacra Congregatio censuit resolvere ad primam post aquas, interim vero decrevit, ut Communitatis sumptibus aquae removerentur, quae circum muros Ecclesiae fluentes Fabricae ruinam minitari videbantur, et notificeretur D. Praesidi Provinciae, et ad Dominum Secretarium cum Sanctissimo ad mentem. *In Ripana Restaurationis Ecclesiae Cathedralis die* 22. *Augusti.* 1835. *ad* 1. 2. 3. 4. *et* 5. *Dub.*

Pro *Fabrica* Parochialis Ecclesiae S. Valentini absolvenda proportionatos fundos secernendos esse juxta votum Episcopi in omnibus respondit. *In Ferentina Reaedificationis Ecclesiae* 13. *Augusti* 1836. *ad* 1 *et* 2. *dub.*

Ex decreto, quo perpensa relatione Episcopi 59
Viterbiensis petita a Parocho ad S. Mariae a Podio data fuerat facultas demoliendi *Ecclesiam* S. Mattei eamque convertendi in usus profanos ad formam Tridentini persentientes Emi Patres exoriri, graves quaerelas suspendi interim executionem rescripti die 13. Mensis Aprilis, praedictisque partibus ad deducendum jura sua in S. Congregatione terminum in primis mandarunt, deindeque allegationibus hinc inde exibitis mature perpensis, propositis dubiis quibus de rescripti executione quaerebatur; et quatenus negative an et cuius sumptibus esset in pristinum restituenda Ecclesia S. Mattei rescripserunt ad D. Secretarium juxta mentem *In Viterbien. demolitionis Ecclesiae* 20. *Martii* 1838. *ad* 1. *et* 2. *dub.*

Ad reaedificandam parochialem Ecclesiam D. Vi- 60
talis in Civitate Assisiensi, a fundamentis terrae motu subversam ceteris deficientibus remediis declaravit S. Cong. teneri populum, et possidentes in districtu Paraeciae per aes et liberam. *Assisien. Raedificationis Ecclesiae Parochi.* 24. *Martii* 1838.

Cum aere collato ex redditibus Sacrarii, ex 61
Paroeciali censu, et ex Beneficiatorum praebendis nondum satis consultum foret necessitatibus Ecclesiae Curiolani S. Mariae Gaudentium Ferentini, diuturnique operis curatio administrationi Divini cultus, populi commodo, et fabricae ipsius tuitioni summopere obesset, Sacra Congregatio ad opus quandocius absolvendum facile indulsit, ut cum ex summa scutorum mille pro qua aliud jam prodierat rescriptum, scutata dumtaxat 600. recepta fuerint ex censu cum Taxiis conciliato, novum crearetur debitum scutatorum quingentum rescribens precibus in id causae a Promotore Fiscali datis affirmative in omnibus juxta votum Episcopi. *In Ferentina Pensionis et Reparationis Ecclesiae die* 30. *Martii* 1838.

Cum in Apostolico Indultu a S. M. Benedicto 62
XIV. familiae Amati concesso retinenti fenestram in Ecclesia S. Juvenalis generalis verba fuerint adbibita; Sacra Congregatio hujusmodi jus Aloysio Blassetti uti Palatii Emptori competens, dixit. *In Reatina Odei die* 14. *Junii* 1838.

Cum ad novam extruendam Paroecialem Eccle- 63
siam in Terra Musta impares reperti fuerint reditus a Felice Calleja relicti, primum subsidium tulerunt Parochus, aliique presbyteri eidem Ecclesiae mancipati, ac Parochiani, subinde a S. Ordine petita est condonatio fructuum quorumdam Patrimoniorum et subsidiorum dotalium, qui in usum Fabricae jam erogati fuerant, eo quod nullus de certo vocaturum genere extitisset; ac praeterea ipsorum suspensio usque ad Fabricae

complementum: S. autem Congregatio ad primum respondit: *Affirmative salvo jure puellarum, quae jam electae fuerant facto verbo cum SSño.* idemque, respondit ad alterum, salvo tamen quoad patrimonia jure passivo vocatorum de certo genere, si adessent etiam quoad tempus; circa vero subsidia dotalia, firmis dotationibus consanguinearum, quae legatum jam expostulaverant. *In Melevitana Reaedificationis Ecclesiae ad* 1. 2. *et* 3. *dub. die* 9. *Julii* 1838.

64 Unius autem ex dictis Patrimoniis suspensionem favore Fabricae impediente quodam Clerico Alphord, qui, cum esset ex certo vocatorum genere, jam fuerat nominatus, conditione tamen adjecta ne posset fructus percipere donec ad SS. Ordines promoveretur ad formam fundationis, quamvis causam adduceret, quod nemini in ea Dioecesi Tonsura initiari sine titulo liceret ex lege motus proprii S. M. Pii Sexti, quod si praescivisset Fundator, haud SS. Ordines requisivisset; PP. EE. illius precibus absolute rejectis hujus quoque Patrimonii fructus in usum Fabricae convertendos esse dixerunt. *In eadem ad* 8. *dub.*

65 In ejusdem Fabricae utilitatem conventi fructus quoque Beneficiorum liberae collationis in posterum vacaturorum, de loci consuetudine successionibus reservatos, ab ipso vocationis puncto usque ad provisionis diem decurrentes postulantibus Fabricae deputatis, S. Congr. annuit precibus quoad Beneficia in Paraeciae tantum districtu erecta, dum vacarent facto verbo cum SSño. *In eadem. ad* 4. *dub.*

66 Cum vacasset in Ecclesia Cathedrali Canonicatus quidam, collatus fuit Clerico Francisco Schembri, qui, dilata per quadrimestra ob exortas quasdam controversias novi Canonicatus possessione, et hujus, et alterius, quo potiebatur, fructibus se gaudere contendebat, at, contradicente Ecclesiae Mustensis Parocho propter duorum Canonicatuum incompatibilitatem, concordia inter contendentes inita est, qua Canonicatus Schembri ex scut. melit 4000. durante vacatione collectis, 1000. dumtaxat favore Fabricae se cessurum spopondit S. Congr. praedictorum fructuum applicationem juxta concordiam approbavit facto verbo cum SSño *In eadem ad* 5. *dub.*

97 Vacantis Beneficii Kala nuncupati proventus Apostolica Dataria diversis addixit Melitens. Dioecesis Paraeciis, assignatis cuilibet respectivis quotis, quarum vel jam deposito traditarum, vel in posterum percipiendarum applicationem favore Fabricae Mustensis Ecclesiae postulantibus deputatis, ea presertim ratione, quod aliquae Paraeciae jam erectae fuerant, et de aliarum erectione contendebatur. PP. EE. praeces remiserunt ad Datariam Apostolicam praeventam. *In eadem ad* 6. *dubium.*

Ad ejusdem Fabricae explendae effectum bona Paraccialis Ecclesiae hypothecandi facultatem administratoribus praedictis concessit S. huic Ordo salva tamen Parochi congrua, et minori quo fieri posset interusurio, cum onere deponendi scut. melit. 100. quotannis ad effectum contracti nominis extinguendi, incipiendo post cessationem alterius indulti ab illis jam ab anno 1835. obtenti, ad quinquennium sub poenis etc. docto etc. et persolutis interim fructibus. *In aedem ad* 7. *dubium.*

Cum reaedificanda esset Ecclesia Parochialis Civitellae Alleani ictu fulminis devastata; et constitisset ex vetustissima consuetudine Municipium principaliter ad Ecclesiae manutentione teneri, concurrentibus ex parte Sodalitatibus, Emi. PP. jusserunt Ecclesiae illius reparationem per communitatem explendam esse, subministrata aliqua quota a Parocho, Beneficiis, et Sodalitiis, *Balneoregien. Reparationis Ecclesiae Paroc. ad* 1. *et* 2. *dub. die* 15. *Septem.* 1838. 68

Episcopo Montis Alti a S.Congregatione postulanti remedium occurrendi expensis pro reparatione Ecclesiae Cathedralis tenuissimis dotatae redditibus: providendum esse PP. EE. rescripserunt per impositionem mediae annotatae; quin apposita desuetudo obstaret; aut quod beneficia juris patronatus extarent, ad formam Constit. S. M Bened. XIII. Pius et Misericors. *Montis Alti Visitationis die* 24. *Novemb.* 1838. 69

Quidam Archipresbyteri Ecclesiae Paraecialis Sambucae reliquerant redditus unciarum ultra 52. ea mente, ut inter Presbyteros dividerentur ab ipsius Ecclesiae Archipresbytero pro tempore ad nutum eligendos, qui una cum ipso divinum in ea Ecclesia celebrarent pro eorum suffragio officium, unciis, cuilibet senis distributis. Jam vero cum unciae sexaginta circiter superextarent ex distributione hujusmodi praeteritis annis peracta, et praeterea unciae 20. pro Missis non celebratis, petiit a S. Ordine Archipresbyter actualis Vitus Planeta eorum redditium applicationem, nec non praefati officii celebrationis suspensionem favore Fabricae Ecclesiae, quam perpoliendam et instaurandam susceperant: S. Congregatio certiorata ab Episcopo, quod nullum ex implorata suspensione obveniret divino cultui detrimentum, nulliusque juri quaesito praejudicium, salva quinque unciarum distributione favore Josephi Cacioppo, quae titulo Patrimonii Sacri fuerant illi assignatae, in reliquis precibus annuit Archipresbyteri Oratoris. *In Agrigentina Instaurationis Ecclesiae die* 17. *Decem.* 1838. 70

Proposito dubio an et quomodo sit occurrendum reparationi Oratorii S. Andreae ad Crucem Clivi Brancolensis in Lucana Dioecesi, cujus necessariam restitutionem asserebat Parochus, ut Paraecianis, quorum complures duo milliaria ab Ecclesia Curionali distant, celeriter prompteque adjutandis praesto sit eosque vero ut plurimum 71

in summa mendicitate esse, nihilque posse inde quaeritari. S. Congregatio rescripsit affirmative per Patronos, et ad mentem. Mens est ut, iis deficientibus vel renuentibus, curet Archiepiscopus reaedificationem Oratorii, ad tramites Concilii Tridentini, erogatis in id opus Libelli 400. per Sodales suffragii solventis *In eadem ad* 4. *Dub.*

72 Ut reaedificationi Ecclesiae Parochialis S. Valentini Ferentini in Hernicis conficiendae, de qua quinquies, sed diversa facie apud S. H. O. actum fuerat, eo quo fieri poterat modo opitularetur, S. O. ad preces deputatorum Fabricae concessit per triennium suspensionem vacantis Praebendae dato responso: Affirmative in omnibus juxta votum Episcopi, facto verbo cum SSmo, et notificetur ministris Datariae Apostolicae. *In Ferentina Reaedificationis Ecclesiae die* 23. *Martii* 1839.

73 Translationem Ecclesiae Cathedralis ab antiqua ad novam Casertam cum postularet Episcopus, ut majori Civitatis cultusque divini decori melius consuleret, EE. PP. rescripserunt, non proposita, et ad mentem. *In Casertana Translationis Ecclesiae Cathedralis die* 27. *Apr.* 1839.

74 Iterum discussa, instante Comunitate Civitellae Alcani controversia, quae de collabentis Paroecialis Ecclesiae reparatione eam inter ac Parochum acta fuerat comitiis diei 15. *Septembris anni* 1838. in decisis perstit S. Ordo, decernens impensas pro reparatione, de qua in casu, esse substinendas per Communitatem, subministrata a Parocho, Beneficiis, et sodalitiis aliqua summa, prudenti arbitrio Ordinanrii taxanda et amplius: *In Balneoregien. Restaurationis Ecclesiae Parochialis die* 1. *Febr.* 1840.

75 Opem postulaverat Archipresbyter S. Constantii, ut praesentibus Ecclesiae reparationibus provideretur, nec non ejusdem manutentioni, ac sacrarii necessitatibus in futurum; eamdem Ecclesiam causatus dives suum patrimonium omnino amisisse, quod Ducali Leutembergensi familiae fuerit addictum, ceteraque deessent ordinaria remedia: proposuitque mox in expeditum finem converti redditus piae haereditatis Bolognesi in officiis generalibus impendendos, nec non erogari scutata quadraginta penes se deposita pro lite adversus haereditatis jura mota, ac postea derelicta. At EE. PP. praesentibus tantum necessitatibus consulentes rescripserunt, esse providendum pro impensis actu necessariis, erogatis quadraginta scutatis ex deposito haereditatis Bolognesi, nec non aliis decem in praesens superextantibus, atque pro hac vice tantum, subministratis a parocho, et coeteris Beneficiatis scutata triginta, celebratis decem missis lectis, et una cum cantu cum adsistentia totius capituli, et Cleri, facto verbo cum SSmo; quoad futurum vero mandarunt, ut Episcopus curaret expensarum reformationem, et proponeret alia media. *In Fanen. Instaurationis Ecclesiae, ac Commutationis Voluntatis die* 11. *Julii* 1840.

76 Cum Parochus Ecclesiae S. Vitalis exposuerit Paroecialis Ecclesiae urgenti reaedificationi occurri incontinenti per taxam a populo identidem persolvendam, veniam postulavit mutuo accipiendi pecuniam, quae de dotalibus subsidiis nondum solutis extat penes Sodalitium S. Stephani, obtinuitque juxta votum Episcopi, nempe emissa obligatione in forma juris valida, ratam portionem restituendi, prout puellae in saeculo, vel in Domino nupserint, ac praestito idoneo fundo hypothecariae inscriptioni subjiciendo, facto verbo cum SSmo. *In Assisien. Raedificationis Ecclesiae Paroecialis die* 22. *Aug.* 1840.

S. CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA

1 Si Monasterium, discedentibus monachis, ab eo, qui potestatem habet, alienetur, non censetur vendita Ecclesia Monasterio adnexa, etiamsi eadem in contractu non nominetur, et clausa aliquo tempore maneat. Quod eruitur ex sequentibus.

In hac ultima Gallorum irruptione, cum omnia bona ecclesiastica occupatoris arbitrio distruherentur, Monasterium S. Joannis oppidi *Civita — nuova*, quod inhabitabant Sanctimoniales a S. Clara nuncupatae, una cum aliis ecclesiasticis bonis Principi de Beaurnais, tunc Italiae vice Regis fungenti, adjudicata fuerunt.

Restituto vero pontificio Regimine, idem monasterium sub ejusdem dominio perstitit, titulo emphiteusis ex auctoritate S. M. Pii VII. eidem concessum. At Princeps de Beaurnais, eodem Pontifice auctorante, monasterium cum illis, quibus acceperat, juribus in Comitem de Saint-Leu publico instrumento trastulit.

Cum vero Emus Firmanus Ordinarius sacram visitationem perageret, comperuit, Ecclesiam quae Monasterio inhaerebat, tam structura conspicuam, quam vetusta veneratione celebratam ex jussu Procuratoris Necotiorum Eccmi Domini in usum prophanum adhiberi: Itaque suo decreto constituit, ut omnia prophana impedimenta ibidem deposita auferrentur, et Ecclesia publico Dei cultui restitueretur. At hanc rem per litteram officiosam datum die 13. Februar. 1838. eumdem Procuratorem monuit, ut intra mensium duorum spatium eamdem Ecclesiam sibi traderet. Quod cum Procurator ille recusasset, res deducta est ad S. C. Ep. et Reg. et dubium in partium contradictione concordatum *An et quomodo sint servanda decreta edita ab Archiepiscopo in actu sacrae Visitationis in Casu?*

Decreta, de quibus hic agitur, binum caput respiciebant, primo nempe ut restitueretur ec-

clesia, antiqui monasterii, secundo ut item restitueretur quoddam pratum ab eodem Comite possessum. Cum tamen ante causae propositionem, Emus Archiepiscopus circa pratum renunciationem emiserit, hinc nullo de eodem facto verbo, quaestione de ecclesia dumtaxat disceptata fuit.

Emus Archiepiscopus uti cardinem statuebat in Comitem de Saint-Leu ea tum jura transivisse, quae antea Principi de Beaurnais inhaerebant, nempe dominium solius monasterii sine Ecclesia, ut verba ipsa indicant, quae in instrumento adhibita sunt — *Monastero di S. Giovanni di Civita Nuova, locale ad uso padronale* — Contendebat enim neque ex mente Gallici Occupatoris, qui jus comune Ecclesias extra commercium ponens in eo robore reliquerat; neque ex mente Pontificis Emphiteusim constituentis, quae potius erat in casu respicienda, in Monasterii traditione Ecclesiam, quam non nominarunt, comprendere voluisse. Neque itidem confugium haberi posse ajebat ad Doctorum opinionem, qui e contra auctores sunt nomine monasterii Ecclesiam non venire, cum illud hominibus, haec Deo inserviat. *Thusc. ve. Monast. Conc.* 338.

In confirmationem vero proferebat Archiepiscopus duas causas prorsus simillimas et in casu fortasse duriori quae favore Ecclesiae non vero Domini monasterii decretae fuerunt; una nempe a *S. C. Conc. in Spoletana Ecclesiae* 12. *Sept.* 1829; altera ab hac ipsa S. C. Ep. et Reg. videlicet *Romana Alienationis Ecclesia* hoc ipso anno definita. Perperam vero contendebat opponi, quod Ecclesiae natura de sacra in prophanam fuisset immutata; namque pluribus, iisque conformibus allatis testimoniis ostendebat, ab ipso gallico regimine clausam quidem remansisse Ecclesiam, sed minime in usum prophanum adhibitam et accommodatam, exceptis postremis hisce temporibus idque opera Procuratoris Negotiorum Emi Dni.

At contra hic inter alia propugnabat una cum Monasterio Ecclesiam quoque Principi Beaurnais fuisse adjudicatam, ideoque in ejus Cessionarium devenisse. Axioma siquidem est ubique tristissimum, quod principale sequi debeat accessorium at vero Ecclesia cum Monasterii aedificio comparata pars est certe magis exigua, neque enim hic ratio habenda erat usui, cui erat antea declinata, sed tantum materiali contractioni. Id autem eo magis persuasum esse debet, quod a tempore alienationis Ecclesiae nunquam publicae venerationi aperta fuerit quia ullus unquam reclamaret. Quin imo aliquos testes producebat, quibus probare nitebatur eamdem Ecclesiam in utilitatem domini Monasterii semper usibus profanis inserviisse, postquam monasterium fuerat alienatum. Quibus positis concludebat a casu nostro exulare omnia illa principia, quae rebus actu sacris dumtaxat possunt accommodari.

Itaque causa proposita in pleuario conventu diei 25. Sept. 1840. Emi Patres rescripserunt.

Ad 1. partem affirmative quoad Ecclesiam; in reliquis provisum per declarationem expressam.

Ad 2. Negative.

Romana Alienationis Ecclesiae Titius anno 1812. cum gallici usurpatoris imperio bona ecclesiastica distraherentur, in publica licitatione sibi comparavit — *la Casa conventuale di S. Maria in Trastevere, composta di piani terreni, giardino, due piani superiori* — Cum vero huic religiosae domui parva Ecclesia esset adnexa, emptor in venditione eam comprehensam fuisse, ideoque sibi cedere debuisse arbitratus est. Hinc non emisit in eadem ea omnia suo aere peragere, quae ad publicum cultum et Ecclesiae manutentionem pertinerent. Postea vero domum eamdem alienavit; sed ecclesiam sibi reservavit. Morti proximus hanc ipsam una cum quibusdam sacris supellectilibus Cajae legavit conjunctim cum Ecclesia S. Mariae in Aequiro, onere adjecto erogandi scut. 100. in suum funus, aliaque animae suae suffragia.

Cum vero dubitaretur num emptio valida fuisset propterea quod agebatur de re sacra, qua versatum extra commercium, dubium S. C. Ep. et Reg. propositum est — *Se la detta Chiesa spetti a' Legatarj, o piuttosto rimanga a disposizione dell'Emi Vicarii?* — Proposita causa die 13. *Martii* 1840. S. C. rescripsit. *Negative ad primam partem; affirmative ad secundam; et ad mentem; mens est; che l'Emo Vicario procuri per titolo di equità, che si dia un compenso pei restauri fatti nella Chiesa di S. Margherita da erogarsene il valore in compenso delle spese del mortorio.* —

Una eademque Ecclesia potest esse saecularis quoad parochiam ibidem adnexam; regularis autem quoad naturam ipsius ecclesiae. Tunc autem jurisdictio episcopi moderanda est in sacra visitatione juxta Const. Ben. XIV. *firmandis;* ut patet ex sequentibus.

Ecclesia S. Rosaliae in oppido Cimella Niciensis dioecesis, saeviente gallica irruptione, distracta fuit; ex quo factum est, ut vetus parochia ibidem erecta loco, ubi consisteret, destituta remanserit. Sed cum eodem tempore Minores Reformati per gallicum occupatorem e suo coenobio abscedere coacti fuissent, Ordinarius, in cujus potestate totum aedificium relictum fuerat, converso in seminarii usum Coenobio ipso, ad Ecclesiam eidem adnexam S. Rosaliae parochiam transferendum censuit, et curam animarum presbiteris saecularibus continuo demandavit.

Pace ubique restituta memorati Regulares in pristinae suae domus possessionem iterum immissi sunt, nulla tamen facta mentione parochiae ibidem translatae, quae a presbiteris saecularibus administrari non desiit. Quanquam Ordina-

rius, ut aliquam rationem Regularium duceret, non vero quod obligatione teneri putaret aliquem ex ipsis Regularibus in parochum semper postea nominare consueverit. Quin imo in sacra obeunda visitatione suam ibidem jurisdictionem exercuit perlustrans Ecclesiae paroecialis Tabernaculum, pixides, Calices, fontem baptismalem, oleum sanctum, altare majus, et quatuor aras ad latera surgentes, pulpitum, sacrarium, turrim campanariam, paramenta et opportuna super omnibus hisce rebus nullo obnitente, edicta protulit.

Usque tam res pacifice inter Episcopum et Regulares processerant; cum tamen anno 1838. Pater Provincialis cum suo definitorio Religiosorum animarum cura praeditum, ex officio removeri jussisset, et Episcopus id exequi aequum non judicaret; Regulares illi ad S. C. Episcoporum et Regularium reclamaverunt; conquerentes insuper de excessu jurisdictionis episcopalis in sacra visitatione complenda contra praescriptum *Conc. Trid. et Const. Ben. XIV. Firmandis.* Interpellatus Episcopus rescripsit, sese parochi remotionem justis de causis opportuniori tantum tempori remittere voluisse, et de objecto jurisdictionis excessu cumulative cum Ordinis Provinciali visitationis super Ecclesia jure potiri, exclusive autem super Parochia, et rebus ad eamdem pertinentibus. Procurator fiscalis ibidem de suo voto interpellatus inquiebat Cimellae parochiam nullatenus uti Regularem haberi posse, cum neque ex fundatione, neque ex privilegio, aliove titulo uti talis ostenderetur *Reint. Jus. Can. tit.* 3. *Tit.* 5. *n.* 2. Hisce addebat ab Episcopo parochum libere semper nominatum fuisse, eaque semper provisa fuisse, quae ad rectum parochiae regimen conducerent.

E contra Moderatores Regularium contendebant, Ecclesiam Cimellae tam ex fundatione, quam ex possessione (si tempus gallicae occupationis excipias) regularem declarandam esse. Quod vero parochiam spectat, si effectum, nempe sacramenta atque sacramentalia consideres, uti saecularem reputari oportere; si autem locum, ubi nempe res omnes ad statum paraecialem pertinentes locatae sunt, attendere velis, inter ecclesias regulares accensendam esse, ideoque Episcopo nulla alia jura competere praeter ea, quae *Benedictus XIV. in Const. Firmandis* declaravit.

Haec a partibus in jurium suorum defensionem producebantur. Ex quibus omnibus plures emergebant animadversiones 1. nempe quod Cimellae Ecclesia origine erat regularis, et de facto dumtaxat gallica occupatione dominante, uti talis esse desivit. 2. Quod parochia origine erat saecularis; neque constat aliquam a S. Sede dispositionem extitisse; ex qua in regularem conversa fuerit. 3. quod proinde qualitas Ecclesiae separatim consideranda sit a parochialitate, eoque magis quod non desint exempla parochiae saecularis in Regularium Ecclesiis erectae, ut evenit Romae in Ecclesia S. Hadriani. 4. quod posita saeculari parochiae natura, contra sacros Canones videri fecisse Episcopum, cum Regularem eidem praefecit *Ben. XIV. Const. Inscrutabili* §. 16. 5. Quod si Ecclesia Cimellae Regularis declaretur non potuisse episcopum visitare sacras Reliquias publicae venerationi expositas, *S. C. Conc. Urbinaten.* 10. *Martii* 1663.

Hisce ad opportunitatem consideratis, dubia Emis Patribus proposita referre praestat, quae sunt hujusmodi

1. *Se e come convenga approvare la concordia proposta da* Monsignor Vescovo?

Et quatenus negative

2. *Se debba tenersi per regolare la Chiesa e la parrochia* di Cimella?

Et quatenus affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

3. *Se e come possa essere soggetta la Chiesa alla visita del Vescovo?*

4. *Se e come abbia a permettersi, che la cura delle anime sia esercitata da quei Religiosi?*

Quibus Emi Patres in generali conventu diei 8. Aprilis 1839. rescribendum censuerunt.

Ad Primum negative. Ad secundum affirmative ad primam partem, negative ad secundum. Ad tertium Affirmative juxta Const. Benedicti XIV. Firmandis. Ad quartum Affirmative facto verbo cum SSmo etiam pro absolutione et sanatione, saltem ad cautelam quoad praeteritum: servata forma Const. Firmandis, et favore Episcopi salvo jure transferendi in aliam Ecclesiam sibi bene visam enunciatam Paraeciam, quae in statu saeculari manere debet, licet a Regularibus ad tempus administretur.

Nota. Primum dubium refertur ad quandam concordiam ab Episcopo propositam, in qua praesertim statuebatur usus communis sacrarii et supellectilium, necnon pactum horarii peragendi pro functionibus parochialibus. Quam tamen fuse explicandam non censui, quia ab Emis PP. approbata non fuit.

Dominus fundi a Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium cogitur ad eum justo pretio vendendum, postquam rite constitum est eum vere necessarium esse ad ecclesiae paraecialis constructionem; ut patet ex sequentibus. 14. *Maji* 1841.

In oppido S. Benedicti Ripanae Dioecesis nova parochia cum opportunis facultatibus instituta fuit, ac locata in quadam exigua Ecclesia de Municipii jure patronatus. Quae quidem cum progressu temporis parochianorum copiae recipiendae nimis angusta, et propter loci situm parum salubris perspecta fuisset, cogitatum est de cura animarum ad alium locum magis opportunum transferenda. Ad hanc rem pecunia in promptu

erat; nam Patres ab Oratorio nuncupati, in quos animarum cura transierat, summam scut. annuorum 150. remittere, municipes vero summam scut. 2000. contribuere sese obligatione obstrinxerunt.

Licet vero de loco primam Religiosi et Municipes dissentirent; postea tamen ambo in unum convenerunt, nempe ut novum aedificium in quodam fundo emphiteutico construeretur, cujus directum dominium ad quemdam Petrellium, utile vero ad Fratres Castelli pertinebat, in quibus quarta et ultima generatio finem erat habitura. Sed Dominus directus interpellatus ingentissimum primo pretium postulavit; postea vero fundum alienare abnuit; tandem clanculo eumdem cuidam Papettio divendidit.

Cum ita se res haberet, Magistratus et Religiosi supplices apud Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium iustiterunt, ut Papettius justo praefinito pretio, ad praedium nuper emptum alienandum cogeretur. E contra vero Papettius suam recusationem tueri nixus est tribus praesertim de causis. 1. quod hoc praedium, cum in extrema paraeciae parte dissitum sit, populi concursui ad sacra officia incommodum evaderet. 2. Quod non desint in medio oppido loca, ubi majori ornatu, et paulo graviori sumptu Ecclesiae aedificium perfici queat. 3. quod ad majorem parsimoniam opus suscipi posset eo, quo nunc invenitur, loco; ita enim et locus emendus non esset, et rudera Ecclesiae veteris, atque alterius domunculae destruendarum operis constructioni inservirent.

Hisce a Sacra Congregatione perspectis Ordinario mandavit, ut rem amico componendam curaret; aliter a viro perito aestimationem fundi fieri juberet. Ordinarius, cum irritae cessisset amicae tractationes, fidem remisit Sacrae Congregationi, qua declarabatur fundi praetium ad scut. 207. ascendere. Sed haec Sacrae Congregationi non fuerunt satis: nam Ordinario praescripsit, ut unum vel duos viros peritos adhiberet, qui ad faciem loci accedentes de vera Ecclesiae ibidem construendae necessitate referrent.

Hi itaque mandatis hujusmodi obsequuti necessitatem memoratam asseruerunt, eorumque testimonio accesserunt et Ordinarius, et loci Magistratus necnon Delegatus Apostolicus, et consilium nuncupatum *Congregationis Governativa*, cujus munus est Municipiorum consiliares actus exequere, suaque approbatione sancire.

Haec in facto adnotabantur. In jure autem subjungebatur quod *quamvis nemo cogatur invitus vendere rem suam*, *L. Invitum.* 11. *Cod. de Con.* Emi. tamen *materia coactionis ad vendendum est arbitraria* judicis. *Rota Decis.* 585. §. 11. Rec. Caeteroquin, ut docet Reinfest. *tit.* 17. *de Empt.* §. 2. *n.* 35. communis est doctorum opinio, quod si qua domus aut praedium ecclesiae ampliandae necessarium sit, ejusdem dominus ad illud justo pretio vendendum compelli possit *L.* 3. *et* 9. 13. *C. de op. publ.* Cum enim Ecclesia cultui publico destinata sit, ad bonum publicum interesse censetur ejus aedificatio.

Id etiam non solum ad Ecclesias jam erectas accommodatur, sed etiam extenditur ad Ecclesias de integro construendas *Covarr. L.* 3. *Res. Var. C.* 14. *n.* 3.

Consonat Reinf. *loc. cit. n.* 34. 35. qui *n.* 36. principia statuit, quibus coacta venditio moderanda sit, nempe, quod quamvis comunis sit opinio dominum ad venditionem cogi posse, quando absoluta adest necessitas; nihilominus, si una tantum adsit utilitas, possit quidem dominus a judice ad venditionem cogi, quando nullum aut modicum in illum redundat incommodum. Aliter vero, si nempe grave ac notabile detrimentum domino sit subeundum, tunc non judicibus sed soli supremo principi facultas domini compellendi relicta sit. Addebatur insuper sacram Congregationem procedere ad instar principis, ut docet De Luca *in Relat.* Rons. *Cur.*

Utraque pars in contradictione audita haec juris principia pacifice amplectebatur. Sed in facto una hanc necessitatem et utilitatem excludebat, altera vero mordicus propugnabat.

Ut autem omnis controversia dirimeretur duae dubiorum formulae concinnatae sunt, nempe.

1. *Se e come debbasi decretare l'alienazione forzosa del fondo nel caso?*

Et quatenus affirmative

2. *Se e qual prezzo debba pagarsi dagli Acquirenti del fondo nel caso?*

Emi Patres in generali conventu diei 14. Maji 1841. *in Ripana Venditionis* coactae rescripserunt.

Ad 1. *Affirmative, et esse locum cessioni fundi favore ecclesiae erigendae.*

Ad 2. *Ad formam concordiae, et scribatur Emo Protectori ad mentem; mens est, che nel caso possibile si venisse a quistione col Giostra per altra simile cessione, la comune ed i PP. dell'Oratorio si servano de' loro dritti a forma della Risoluzione al primo dubbio.*

Nota quaenam fuerit concordia, et quaestio cum Giostra, de qua loquitur secundum dubium, non apparet ex folio typis edito quod sub oculos habui.

ELECTIO

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Nominatio Capellaniae seu officiaturae manualis exemptae ab Ordinarii potestate, et fundatae a Dominico Ciuchi in favorem Clerici Aloysii Brecialdi ad ejus vitam expleta fuit. Verum animadvertens tum patronus tum Clericus nominatus vetitam esse a fundatore perpetuationem, convenerunt, quod nominatio nulla foret, quando alter ex filiis patroni ad legitimam aetatem pervenisset, vel aetatis dispensationem impetrasset; hac de re patronum praefatum Clericum removit, proprium filium annorum duorum, et quinque mensium nominavit. Porrecta proinde supplicatione pro dispensatione assequenda obstitit Clericus Brecialdius; At S C. dispensationem indulsit, expletis oneribus: *Urbevetana* 11. *Decem.* 1784.

2 Suspensionem nominationis ad Capellanias institutas a Magdalena et Joanne Baptista Carlini persistendo in *secundo loco decisis* confirmavit S. Congregat. *In Montis Alti Capellaniarum* 7. *Moji* 1808.

3 Suspensionem nominationis vacantis Canonicatus concessit ad quadriennium S. Congregatio annuente patrono favore Capituli S. Barnabae Marcni, ut ex fructibus restaurari possent domus, et meliorari fundi rustici ad mensam capitularem pertinentes. *In Albanen. Suspensionis Nominationis* 18. *Junii* 1808.

4 Suspensionem nominationis pro vacanti, et proxime vacatura Praebenda in Collegiata oppidi S. Martini, quam Patronus postulavit, ut fructus erogarentur in augmentum aliarum praebendarum, quae diminutae erant ex cessata parte solutionum fructuum Locorum Montium, concessit S. Congregatio ad decennium, nisi prius revivixerint fructus Locorum Montium. *In Nullius S Martini Suspensionis Nominationis* 17. *Sept.* 1808.

5 Nec non procedendum esse Episcopo ad *Collationem* Praebendae Theologalis servatis omnibus servandis in hujusmodi collationibus. *Ibid. ad* 4. *Dub.*

6 Capitulo Casalensi denegavit Sacra Congregatio, ut per optionem pro hac vice acquireretur a Canonicis Dignitas Primicerii, cujus *collatio* ad Sanctam Sedem pertinet, cum nulla pro hac concessione adesset rationabilis causa; et ne a novitate inciperetur judicium dum idem Capitulum postulabat, ut Leges Capitulares ab Episcopo Villaret subversas, ut Laicae tunc potestati dominanti morem gereret, reintegrarentur, in *Casalen.* 29. *Novembris* 1814. *ad* 11. *Dub.*

Ac proinde ab Apostolica Sede esse conferendam. *Ibid. ad* 12. *Dub.* 7

Servandam esse decrevit Sacra Congregatio *Collationem Canonicatus* ab eodem Episcopo Villaret factam Francisco Salina Viro ornatissimo, et a Vicario Capitulari summopere laudato, praevia tamen sanatione, factoque verbo cum SSmo ob ea multa quae ipsi Capitulo objiciebantur, praesertim retentionis incompatibilium aliorum Beneficiorum, quae tamen pacatis vix rebus, et remoto periculo ne a Laica potestate usurparentur in casu dimissionis, sponte resignavit in *Casalen.* 29. *Novembris* 1814. *ad* 1. *Dub.* 8

Competere vero dixit prout, et quatenus de jure eidem Reatinae Ecclesiae jus repetendi earumdem rerum comparatarum redditibus ejusdem Ecclesiae ab haereditate Episcopi Fioravanti *ibid. ad* 2. *Dub.* 9

Priusquam ob tenuitatem praebendarum, et inservientium paucitatem suspensionem concederet collationis vacantium praebendarum collegiatae Ecclesiae oppidi Vallerani, ut satisfactis oneribus superextantes redditus in omnium augmentum investirentur audiendam esse censuit S. Congreg. R. Cameram Apostolicam ejusdem Collegiatam. *In Civitatis Castellae Reductionis, et Dispensationis die* 18. *Decem.* 1818. *ad* 2. *Dub.* 10

Non substineri definivit Sacra Congregatio nominationem ad secundam Capellaniam Bianchi factam cum antidata a patrono Andrea Galluzzi favore Clerici Joannis Lauri pauperis postquam suum praebuerat assensum, ut Cappellania suspenderetur a SSmo favore pueri Joannis Dominici Tomei, qui ad illam vocabatur a fundatore deficiente linea Galluzzi. *In Verulana Capellaniae die* 12. *Junii* 1822. *ad* 2. *Dub.* 11

Ac proinde cum substineretur indultum jam concessum a Sacra Congregatione pro suspensione collationis praefatae Capellaniae, et erogatione redditunm favore pueri Tomei, jam provisum esse respondit, postulatis utrum scilicet locus esset novae nominationi, et quibus, et quomodo competeret jus nominandi; et cui esset danda institutio. *Ibid. ad* 3. *Dub.* 12

Constare de legitima nominatione facta favore Sacerdotis Gervasii Trojani dixit Sac. Congregat. quia major Patronorum pars eum nominaverit ad Capellaniam S. Mariae Novellae Terrae Montis Elpari Dioecesis Montis Alti ab Agnete Tassi fundatam. *In Montis Alti Cappellaniae die* 12. *Julii* 1822. 13

Nec non constare de legitima nominatione favore Sacerdotis Simonis Revelli ad capellaniam S. Joannis Evangelistae a majori parte patronorum ejusdem familiae facta intra quadrimestre dissentiente 14

licet minori parte, iterum definivit Sacra Congregatio, dum in decisis quoad primum dubium sub *die* 19. *Septembris* elapsi anni standum esse respondit *In Albinganen. Capellaniae die* 18. *Septem.* 1822. *ad* 1. *Dub.*

15 Hinc cum etiam legitima adfuisset ejusdem Sacerdotis Revelli praesentatio non esse amplius locum novae nominationi confirmavit. *ibid. ad* 2. *Dubium.*

16 Constare de legitima nominatione favore Comitis Jacobi Piccolomini Primicerii Metropolitanae Ecclesiae Senensis peracta a Sac. Rota ad relictum praelatitium Amadori propter caducitatem incursam ob initum conjugium absqueSSm̃i dispensatione a Francisco Landucci, qui a Sacerdotio tantum suscipiendo fuerat dispensatus, definivit Sacra Congregatio *In Romana die* 13. *Feb.* 1838. *ad* 2. *Dub.*

17 Ac proinde fructus relicti praelatitii deberi Primicerio Piccolomini a die nominationis, *ibid. ad* 3. *Dubium.*

18 Praecibus Mariae Annae Mascardie Jessiae, quibus postulabat disferri nominationem praebendae Canonicalis in Ecclesia Cathedrali Sarzanensi per Canonicum Bartholomeum Mascardium fundatae, ut impletis religiosissime omnibus oneribus reliqui redditus ad levandam ingentem, qua ipsa laborat inopia conferantur quoad usque aliquis ex linea praedicta idoneus exurgeret, qui eadem potiri ad mentem Testatoris valeat, Em̃i Patres rescripserunt dilata ad primum post agnos *In Lunen. Sarzanen. Suspensionis Nominationis die* 30. *Martii* 1838. *ad* 1. *et* 2. *Dub.*

19 Judici Pro sinodali Joanni Baptistae Jandolfo tanquam Delegato Apostolico in Causa sibi commissa a SSm̃o non competere jus eligendi, et adhibendi Notarium laicum posthabito Cancellario Curiae Archiepiscopalis censuit Sac. Congregatio cum tale jus nec ex consuetudine, nec ex jure Canonico, nec ex delegationis Breve probaretur *In Januen juris eligendi et adibendi Notarium die* 31. *Junii* 1838.

20 Quod post expletam nominationem Praesbyteri Falzaresi ad Mansionariam Corradini in Collegiata Sabiniani erectam, ad nutum amovibilem Canonici Patroni Alexandri Zampanelli pauperi haeredi, cui onus pensionem Mansionario persolvendi incrat, scutata quinque ad quinquennium remiserint adeo ut ille ab antiqua erga validitatem nominationis querela cessaverit, orto dubio Capitulo, an simoniae labes intercesserit, plures post annos quaestionem super nominationis validitate S. Ordini admoverunt, vel saltem sanationem, et absolutionem postularunt, obtinueruntque hanc postremam ad cautelam. *Ariminen. Mansionariae super nominatione die* 15. *Septembris* 1838. *ad* 1. *et* 2. *dubium.*

21 Iterumque in examen adducta hujusmodi postulatione cum petitam nominationis suspensionem prorsus adversari juris regulis et sententiae Patroni activi, nec non utilitatem, voluntatemque Compatroni passivi Fundatoris jus bonum Sarzanensis Ecclesiae, jus denique quaesitum tertii exinde laevi animadverteret Sacra Congregatio, locum non esse responsioni nominationis respondit *In eadem die* 23. *Nov.* 1838. *ad* 1. *Dub.*

Cumque Fundator Praebendae hujus Canonicalis supra numerum jus nominandi Rectorem Capitulo et Canonicis Ecclesiae Cathedralis Sarzanensis abdixerit ea tamen lege, ut extraneos tunc solum praesentare possent cum descendentes idonei ex predicto stipite defecissent; ob impetratam re adhuc integra per Carolum Chiocoa ex Rosa Mascardia descendentem, tum aetatis Sacerdotii defectus ab Apostolica Sede sanationem Em̃i Patres rescripserunt, proposito dubio an et quem ex Linea Francisci Mariae Mascardi teneréntur Electores ad Canonicatum nominare, seu potius possent alios quoslibet vocare juxta mentem Testatoris, satis provisum fuisse per Breve Apostolicum eligibilitatis, ideoque Capitulum posse, non autem teneri nominare Clericum Carolum Chiocoa *In eadem ad* 2. *Dub.* 22

Ex satis amplo Prioris Cathedralis Aesinae patrimonio sejunctis per Apostolicas Literas *die* 10. *Septem.* 1821. Certis quibusdam fundis, ut ex ipsorum redditibus Census haberetur pro Collegio octo beneficiariorum seu Mansionariorum, qui ad divina officia in Aede illa principe ritu obeunda desiderabantur, quique libere collationis per Pontificem Summum renunciati sunt, Em̃i Patres restiterunt Canonicorum postulationibus, quibus jus nominandi ad Beneficia illa, quod sibi reservare declaraverant quando de priorali patrimonio imminuendo consensum praestiterant, vindicabant, edito responso negative *In Aesina Nominationis die* 14. *Decem.* 1838 23

S. CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA

Romana Declarationis Resolutionis super electione Guardianorum Minorum Conventualium. 1

In provincia Romana consuetudo penes Minores Conventuales invaluerat, ut Patres in Capitulo congregati Patribus Graduatis facultatem facerent eligendi Guardianos Conventuum filiationis vel paternitatis, ipsis tradendo schedulas electionis cum die et subscriptione, at sine nomine personae electae.

Orta dubitatione, an ista consuetudo substineri posset, res proposita fuit apud Sacram Congregationem negotiis et Consultationibus Episcoporum et Regularium praepositam *in Romana super electione Guardianorum Minorum Conventualium* in generali auditorio diei 3. Martii 1837. cum

sequenti dubio. *Se la consuetudine introdotta nella provincia Romana di rimettere ad alcuni graduati la scelta de' Guardiani de' respettivi loro conventi sia contraria alle Costituzioni dell' Ordine?*

Emi Patres rescripserunt. « Servandas esse » regulas a Constitutionibus praescriptas in electione Guardianorum, salva consuetudine permittendi Patribus Graduatis, non tamen titularibus praesentationem Guardianorum, Conventuum filiationis, aut paternitatis, reservato » tamen Capitulo provinciali jure Confirmandi » vel infirmandi praesentationem per secreta suffragia. »

Vix hujusmodi resolutio prodiit, multis aliis controversiis via patefacta est; ideoque iterum res penes eumdem sacrum ordinem deducta est. Ibi igitur iterum causa proposita est cum iis, quae sequuntur, dubiorum formulis, nempe

1. *Se la risoluzione della Sacra Congregazione del giorno* 3. *Marzo* 1837. *emanata per la provincia Romana si debba estendere a tutte le altre provincie, in cui vi è la stessa consuetudine, ed anche ai Definitorj generali?*

2. *Se col nomo di Capitolo provinciale s'intenda nel caso di cui si tratta, soltanto il Capitolo provinciale propriamente detto, ovvero, ancora tutte le Congregazioni Capitolari, in cui prima del nuovo Capitolo si eleggono* i Guardiani?

3. *Quali sono i Padri Graduati, cui spetta la presentazione de' Guardiani?*

4. *Se le presentazioni dei Guardiani fatta dagli Ex. Ministri Generali si debbano assoggettare allo scrutinio segreto, perchè siano confermate o riggettate; o piuttosto le suddette presentazioni si debbano ammettere e confermare senza scrutinio?*

5. *Se riggettata la presentazione possa il P. Graduato proporre altro soggetto, o piuttosto si debba prout de jure procedere alla elezione?*

Quibus Emi rescripserunt. *in Romana Declarationis.*

Ad 1. *Affirmative in omnibus.*

Ad 2. *Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.*

Ad 3. *Ministri Generales, Ministri Provinciales, Commissarii et Adsistentes Generales, qui actu suo munere funguntur, vel jam functi sunt.*

Ad 4. *Affirmative ad primam partem; negative ad secundam.*

Ad 5. *Negative ad primam partem affirmative ad secundam.*

Ut facilius ea intelligantur, quae, in secundo, et tertio dubio praesertim disceptata fuerunt, duo maxime adnotanda esse videntur.

1. Definitorium generale tertio quoque anno convocatur, ab eoque eliguntur ad annum etiam Guardiani nuncupati di *mensa generalizia*: at in duobus annis, qui medii intercedunt, eliguntur a Ministro Generali una cum suis Adsistentibus, Ministro Provinciali et Guardiano, qui Conventui, ubi residet Generalis, praefectus est, vocatis duobus ipsius provinciae Definitoribus. Electio autem Guardianorum omnium aliorum Conventuum ad provinciale uninscujusque provinciae definitorium pertinet, quod olim quotannis congregabatur, nunc autem bis in quodlibet triennium, ut praescribunt apostolicae Litterae in forma Brevis Clementis XIII. anno 1762. datae.

2. Praeter Graduatos proprie dictos, sunt et illi, qui simplicem habent titulum, ut simplices Magistri, ac Provinciam Definitores, Ex-ministri Generales, Ex-procuratores Generales, Exprovinciales Generales, et Definitores Generales, qui universi, primis duobus exceptis, nuncupantur *di Grazia*

ELEEMOSYNA

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Postulante Comunitate an et cui, et quibus in locis jus competat colligendi eleemosynas, et Obligationes in Divi Peregrini Latiosi, ejusque altaris, quod in Ecclesia Patrum Servorum Beatae Mariae Virginis extat, honorem et venerationem a fidelibus exhibitas, et exhibendas? S. C. decrevit, intra Ecclesiae ambitum competere Religiosis; extra Ecclesiam vero competere administratoribus Capellae de Episcopi licentia: *Forolivien.* 11. *Septemb.* 1784. *dub.* 9.

Decrevit deinde eleemosynas ab administratoribus Capellae colligendas esse juxta modum, et formam ab Episcopo praescribendam, et erogandas illas esse, vel juxta obferentium mentem, vel juxta decretum anni 1627. illas vero, quae a Religiosis in Divi Peregrini honorem intra ambitum Ecclesiae colliguntur, depositario ejusdem Capellae esse consignandas: *Ibid. dub.* 10. 2

In beneficium simplex erecta fuit Ecclesia ruralis S. Antimi, quam sitam esse intra fines Parochiae S. Blasii Castri Majoli Archipresbyter Petrus Camagli probat; et hoc beneficium unitum fuit Seminario, quod possessionem inde cepit Ecclesiae, Domunculae annexae, et bonorum. Archiepiscopus prohibuit factitare eleemosynarum 3

coactionem, quae ab Archipresbytero fiebant in ipsa Ecclesia S. Antimi; ideo consequutus est Archispresbyter, quia ipse claves Ecclesiae retinebat, et sacras functiones exercebat, etiam post beneficii Seminario unionem; proinde orta controversia S. C. decidit eleemosynarum collectas arbitrio Episcopi esse permittendas: *Feretrana* 9. *Julii* 1786. *dub.* 3.

4 In statuto confraternitatis animarum purgantium in Ecclesia S. Nicolai erectae, Urbis Vallettae, cautum capite quarto est, ut eleemosynae ad quas fideles obferentes invitabantur, non in solam sacrorum celebrationem erogandae sint, sed erogandae tantum sint in missas celebrandas, et in alias expensas pro ejusdem Ecclesiae, et Sodalitii manutentione. Statutum hoc confirmari petierunt Sodales, et postulatis satisfecit S. C. juxta modum: *Melevitana Confirmationis Statuti* 19 *Aug.* 1786.

5 Eleemosynas in Ecclesia Collegiata S. Petri Montis Martiani per Aedituum ad formam tertii decreti Anni 1781. custodiendas esse decernitur, exceptis Eleemosynis ad Societatem B. M. V. Rosarii pertinentibus: *Senogallien.* 13. *Junii* 1789. *dub.* 10.

Praeter missarum 5500. onus etiam eleemosyna panis, et leguminum scut. 15. 86. omissa fuit quoad legatum a Petrino et Johanne Bartholomeo Noja relictum. Modo pauperes haeredes patris, qui onera neglexit, absolutionem petunt, et assequuti sunt, imposito aliquo Missarum onere. *Vercellen. Suspensionis Onerum* 15. *Decem.* 1792. *dub.* 2. 6

Onus solvendi eleemosynam *Concionatori* Cathedralis *Lunen.* Sarzanen, quod Gallorum decreto ab Episcopo in ejusdem Ecclesiae Massales fuerat translatum, quoniam leges Gallorum ad res ecclesiasticas pertinentes una cum eorum regimine interiere, spectare ad Episcopum censuit Sacra Congregatio, facta per Massales declaratione, nullum sibi jus competere nominandi Concionatorem, in *Lunen. Sarzanen Stipendii Concionatoris* 18. *Septembris* 1824. 7

EPISCOPUS

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Ad dirimendas nonnullas obortas controversias inter Promotorem fiscalem Curiae Episcopalis Melitensis, et Canonicos Ecclesiarum Collegiatarum S. Pauli Oppidi Vallettae, et S. Haelenae Imperatricis Birchircharıae Dioecesis praedictae, super genuflexione facienda Episcopo, quoad Canonicos praedictos, Emus. et Rmus Dnus Cardinalis Boschi Ponens infrascripta Dubia inter partes concordata, S. R. C. decidenda proposuit, nempe.

1. An in functionibus, aliisque in casibus, in quibus Episcopus privatim adstat, et pontificaliter non indutus, Dignitates, et Canonicis insignis Ecclesiae Collegiatae S. Pauli ante ipsum transeuntes debeant genuflectere, seu tantum caput, et humeros profunde inclinare in casu etc?

An Dignitates, et Canonici S. Helenae Imperatricis Collegitae Birchircharıae in functionibus Ecclesiasticis, quoties transeunt ante Episcopum debeant genuflectere, vel tantum caput, et humeros profunde inclinare in casu etc?

Et S. eadem C. utraque parte scripto, et voce informante audita, visisque juribus hinc inde deductis, ad relationem ejusdem Emi Ponentis, rescribendum censuit. Ad 1. *Providebitur in casibus particularibus.*

Ad 2. *Affirmative ad primam partem, Negative ad secundam.* Et ita decrevit, et servari mandavit. *Meliten Genuflexionis. die* 16. *Maii* 1772. *Ibid. numer.* 2.

3. Quomodo celebranda est dies anniversaria Consecrationis Episcopi, si occurrat in die duplici minori? Ratio est dubitandi, quia duplex minor non est solemnioribus memoratis in decreto S. R. C. 4. Aprilis 1705. (3569. dub. 2.) nec de feriatis, juxta Caeremoniale Episcoporum lib. 2. c. 35.

Ad. 3. *Juxta votum D. Magistri caeremoniarum, nempe, in die consecrationis Episcopi occurrente Officio dup; Officium recitandum esse de dicto dup. in Missis privatis post alias, si occurrant, faciendam commemorationem consecrationis cum collecta*: Deus omnium fidelium etc. *post Nonam celebrandam Missam solemnem pro electione, vel consecratione Episcopi cum* Gloria, Credo, *et* Praefatione *de communi. Portogallien. die* 17. *Septembris* 1785.

Quum non una, eademque sit Auctorum omnium sententia, de privilegiis, quibus Episcopi Titulares praesertim, gaudent, relative ad Missae celebrationem, dum in propria, vel aliena Dioecesi peragrantur; ad quascumque eliminandas dubitationes, sequentia Dubia in Ordinario Conventu Sac. Rit. diei 22. Augusti labentis, Emis, et Rmis PP. enucleanda proposita sunt nimirum. 2

1. Se un Vescovo Titulare possa, senza un speciale Rescritto, eriggere l'Altare ovunque egli voglia, ancorchè nella Casa di sua abitazione esista già una Cappella per uso de suoi Parenti?

2. Se possa, oltre la sua Messa, far celebrare altre Messe ?

3. Se detta Messa, o Messe vagliano in ademmento del precetto, anche a suoi Parenti seco abitanti, ed alle persone non solo addette al suo servizio, ancorchè non necessarie nell'atto della Messa ma anche di servizio di detti suoi Parenti seco abitanti.

4. Se possa celebrare, e far celebrare ne'giorni soliti eccettuarsi nell'Apostolico indulto ?

5. Se nel caso, che i suoi Parenti, quali già godono dell'Oratorio privato, avessero fatto celebrare la messa, possa il Vescovo far celebrare un'altra Messa, oltre la sua ?

Sac. eadem Rit. Congregatio, audito prius altero ex caeremoniarum Apostolicarum Magistris qui suam scripto sententiam pandidit, typisque evulgavit, referente Emo, et Rmo Dno Cardinali Matthaejo, loco Emi, et Rmi Dni Cardinalis Julii Mariae de Somalia Praefecti, et Ponentis absentis, respondendum censuit.

Ad 1. « Affirmative. Verum consulendum SSmo » pro extensione privilegii, videlicet, quod Episco» pi, in casibus a jure permissis, hospitantes domi, » vel parentum vel Extraneorum, qui gaudent In» dulto Oratorii domestici, possint, et valent in eo» dem celebrare, vel celebrari facere, loco et vice » Arae portatilis quam tantum extra propriam » Dioecesim indulget Bonif. VIII. Cap. Quoniam » Episcopi, De Privilegiis in 6. servata in reliquis » forma Decreti S.M Clement. XI. juxta tamen po» steriores declarationes S. M. Innocentii XIII. et » Concilii Romani sub Benedicto XIII. cap. 15. » num. 3.

Ad 2. « Negative ; verum consulendum SSmo » pro extensione Privilegii quoad unicam Mis» sam, quam, propria celebrata, Episcopi solent » audire.

Ad 3. « Affirmative quoad familiares dumtaxat » eidem Episcopo actu necessarios, Negative quoad » reliquos.

Ad 4. « Affirmatve.

Ad 5. *Jam provisum in primo, et secundo* Die 22. Augusti 1789.

Facta autem relatione de praemissis SSmo Dno Nostro PIO VII. Pont. Max, Sanctitas Sua Sacrae Congregationis responsa *adprobavit, confirmavit, et extensionem Privilegii, ut in responsione ad primum, et secundum ex propositis dubiis indulsit*, contrariis non obstantibus.

» Quoniam per mox relatum Decretum provisum » est Privilegio, quo gaudent Episcopi, adhibendi » Aram Viatoriam : non ingratum fore arbitra» tus sum, si hic adjecerem nuperrimam Encycli» cam SS. D. Nostri Pii VII. Pont. Max. ad Ar» chiepiscopos, Abbates, et Priores, Jurisdictio» nem quasi Episcopalem in Italia, et adjacenti» bus insulis exercentes ; qua tolluntur, et irri» tantur abusus circa Aram portatilem, sive Ora» torium domesticum, quo gaudere praesumunt » adscripti inter sodales Archiconfraternitatis S. » Mariae de Campo Sancto Urbis *Dub. De Episcopis Titularibus. die* 15. *ejusdem mensis et anni.*

4. An Episcopo, seu Dignitatibus, et Canonicis Cathedralis ab eo invitatis, jus competat ducendi ad Collegiatam capellanos, mansionarios, aliosque clericos, nec non seminaristas Cathedralis, invito Capitulo ejusdem Collegiatae in casu etc. ? 3

9. An, et a quo sit praestandum thus, et osculum Evangelii Episcopo solemniis simpliciter assistenti, nec non ejusdem peragenda thurificatio in casu etc. ?

Ad 4. « Quoad Episcopum ad mentem. *Mens » est* ; non denegari Episcopo jus ducendi secum » personas sibi benevisas, tamquam de suo hono» rifico comitatu, sed non expedire, ut praeter » Dignitates, et Canonicos Cathedralis, alios ad» ducat ad hoc, ut sacris functionibus Ecclesiae » Collegiatae formiter interveniat, et assistat. In » reliquis Negative.

Ad 9. « Affirmative in omnibus, ad formam » Caeremonialis, et resolutionis superioris Dubii » sub numero tertio. *Melevitana Praeeminentiarum die* 15. *Junii* 1818.

Rmus Praesul Franciscus Maria Zoppi, qui Sanctissimo annuente Episcopatum Massensem dimisit, in eo est, ut potiatur Canonicatu superioris Ordinis in Metropolitana Mediolanen. Ecclesia, et ne in hoc novo munere aliquid detrahat Episcopali Dignitati, ac vanitatis notam devitet, Sacrorum Rituum Congregationi sequentia Dubia pro opportuna dilucidatione proposuit nimirum. 4

1. Quenam Sedes, vulgo Stallo, sibi competat in Choro, in quocumque Capituli congressu, et quando sibi cum eodem Capitulo publice procedendum est ?

2. Quemnam habitum gerere in Choro, quemnam in publicis Supplicationibus, aliisque Sacris Functionibus, quemnam extra Chorum, quum privatam personam agit ?

3. An teneantur in sua hebdomada Missam, et Vesperas canere seu celebrare, aliaque singulariter peragere, ad quae tenentur Canonici ejusdem Ordinis in sua quisque hebdomada ?

4 Et quatenus teneatur, an Sandaliis, Dalmaticis, Mitra, Baculo pastorali, Cruce, et similibus Episcopo competentibus uti debeat ?

5. Quatenus vero non teneatur, vel sibi liceat a praefatis Hebdomadarii Officiis se abstinere, an distributiones amittat, quamvis Choro cum ceteris Canonicis interfuerit ?

6. An debeat Archiepiscopo Solemnia agenti assistere, ministrare, aliaque praestare, quae ceteri ejusdem Ordinis Canonici de more eidem praestant ?

7. Quum autem Orator minime ignoret a ceteris ejusdem Ordinis Canonicis aegre ferri Episcopum e gremio ejusdem Capituli vestes, et caligas coloris violacei,et quidquid aliud Episcopalem Dignitatem referat in Choro eorumque congressu, gestare, et quodcumque se ab ipsis distinguere, ac proindo non multis abhinc annis duos ejusdem Capituli Canonicos a Summo Pontifice Episcopos in partibus renunciatos, locum, quem antea in Choro habebant, et in quovis Capituli congressu retinere, et Missas, et Vesperas aliasque Functiones in sua hebdomada, nulla adhibita Indumentorum aliavo distinctione, ceu reliquos Canonicos hebdomadarios celebrare consuevisse, seque dumtaxat a Supplicationibus publicis Episcopalis honoris ergo abstinuisse, distributiones tamen amittendo, ac si culpabiliter minime interfuissent, obsequendissime postulat: An teneatur, vel saltem sibi liceat huic consuetudini se conformare in omnibus, aut quanam in parte?

Et Sacra eadem Congregatio in Ordinario Coetu Vaticanum subsignata die coadunata, referente me infrascripto Secretario, attentis expositis, ac singulis rationum momentis serio examine perpensis, rescribendum censuit.

Ad 1. et 2. *Ratione Episcopatus posse, et debere uti habitu ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana Curia, id est Rocheto supra Subtanam, et Mantelletto violacei coloris, et debere praecedere omnibus aliis Canonicis, et sedere in primo Stallo supra omnes ut in Compostellana diei* 15. *Junii* 1617.

Ad 3. *In Missis de Turno abstineat, et subroget alium ut Asculana diei* 10. *Aprilis* 1728. *in Solemnioribus cum Indumentis Pontificalibus, sed de licentia Episcopi.*

Ad 4. *Jam provisum.*

Ad 5. *Quoad primam jam provisum: negative quoad secundam partem.*

Ad 6. *Tenentur sedere in Choro cum Pluviali.*

Ad 7. *Negative in omnibus.*

Atque ita rescripsit, servarique mandavit. *Mediolanen. die* 16. *Martii* 1833.

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Impositio superpellicei, quo prima tonsura initiandi utuntur, facienda est ab Archiepiscopo Theani; quod si iste actus fit propter admissionem ad servitium Ecclesiae Sepulcbri Religionis Hierosolymitanae, expediri debet per Vicarium Prioris: *Theanen. anni* 1781. *dub.* 4.

2 Denique sancitum est Episcopi praenominationem utrique Ecclesiae nominatae in suo disjuncto Kalendario competere: *Ibid. dub.* 15.

3 Episcopo Ferentino visitanti Dioecesim, et Sacramentum Chrismatis in visitatione administranti S. C. vetuit, ne quid procurationis nomine a Communitatibus, licet sponte; et si ab immemorabili consuetudine septem scuta, aut paulo majorem summam exibentibus, acceperat ex causa administrationis Sacramenti confirmationis: *Ferentina Visitat. Sacr. liminum* 20. *April.* 1782.

Instituta a Conjugibus Bernardo, et Magdalena Caponetti Capellania mere laicali in Ecclesia Collegiata Oppidi S. Elpidii cum onere ibi celebrandi per se ipsum, haec adjecta etiam lex fuit, ut si Capellanus aliquam obtineret dignitatem ecclesiasticam Datariae ac Cancellariae Regulis subjectam, tunc Capellania eo ipso vacaret. Hanc possidens Bartholomaeus Bacher dignitatem Episcopalem Ecclesiae Ripanae adeptus est, et S. C. consulta eam vacasse decidit: *Firmana Capellaniae* 16. *Martii* 1782. *dub.* 1. *confirmat.* 13. *Julii ejusd. anni.* 4

In dubium ponitur an ab Episcopo, qui duas habet Concathedrales peragenda sint in Civitate Tuscanensi pontificalia, ordinationes et consecrationes Sacrorum Oleorum, vel saltem alternatim in altera Cathedrali Viterbi? commendatur decisio arbitrio, et prudentiae Episcopi, et ad mentem: *Viterbien. seu Tuscanen.* 11. *Januar.* 1783. *dub.* 3. 5

Et dubium; an idem Episcopus teneatur residere in civitate Tuscanensi per aliquod temporis spatium singulis annis? arbitrio pariter, et prudentiae Episcopi remittitur, et ad mentem: *Ibid. dub.* 1. 6

Inde definitum est, ut in actibus privative respicientibus Ecclesiam Tuscanensem, Episcopus semper, et ubique denominari debeat Episcopus Tuscanensis et Viterbiensis: *Ibid. dub.* 11. 7

Quum quaereretur, utrum Episcopus, qui duas habet Cathedrales consistere teneretur in Urbe Tuscaniae per aliquod temporis spatium singulis annis, rescriptum exinde fuit, arbitrio et prudentiae Episcopi, et ad mentem: *Viterbien. seu Tuscanen.* 11. *Januar.* 1783. *dub.* 4. 8

Episcopo Nucerino Ecclesiam S. Leonardi ruralem, et in Territorio Oppidi Gualdi sitam, et ad Commendam S. Justini Perusiae Ordinis Hierosolymitani, spectantem visitare minime licere rescriptum fuit: *Nucerina juris Visit.* 25. *Januarii* 1783. *dub.* 1. 9

Quin et Visitationem ab eodem Episcopo in dicta rurali Ecclesia factam omnino circumscribendam esse ex defectu jurisdictionis, minimoque esse attendendam, et nullum fuisse sequestrum de ejus mandato Colonis Commendae indictum, S. C. sic judicavit: *Ibid. dub.* 2. 10

Episcopo Perusino Ecclesias non Parochiales, quae de juribus sunt Commendae S. Justini Ordinis Hierosolymitani visitare non licet, etiamsi ab ejus Praedecessoribus visitatae eae fuerint: *Perusina Juris visit.* 25. *Januarii* 1783. *dub.* 1. 11

Disquirit inde an in actibus comunibus respicientibus utramque Ecclesiam Viterbiensem, et 12

Tuscanensem, cuinam ex iisdem Ecclesiis competeret praenominatio? responsum est praenominationem competere Ecclesiae, in qua residet Episcopus; si vero extra utramque competere Ecclesiae Viterbiensi: *Ibid. dub.* 12. *et* 13. *confirmat.* 27. *Martii* 1784.

13 Ac Episcopi Rescriptum sub die 4. Januar. 1779. super separato typo Kalendarii pro Ecclesia Tuscanensi exequendum esse; minime autem praelo unum Kalendarium utramque Ecclesiam Viterbiensem scilicet, et Tuscanensem complectens mandatum esse, salvo jure et potestate Episcopi fuit resolutum: *Ibid. dub.* 14.

14 Anno 1660. Aquipendii Episcopus decreverat in Sacra Visitatione, quod ad procurationes seu victualia, quae in Visitatione erunt ministranda ab iis, qui visitantur, etiam Beneficia simplicia, Societates laicorum et loca pia, non tamen Hospitalia, pro eorum parte rata concurrere deberent. Ab eo nihilominus tempore nonnisi Parochum tantum S. Crucis, ac tres supranumerarios Canonicos Collegiatae Ecclesiae SS. Johannis et Andreae, qui distinctam a reliquis Canonicis habent Praebendam contribuisse constat. Capitulares qui integrum fere onus subibant, protestati sunt de contributione procurationis ad formam antiqui decreti immemorabilem loca pia praeseferebant nihil solvendi observantiam. Beneficiatis manutentionem dedit Episcopus. Verum ponderato dubio, quomodo et a quibus esset Episcopo visitanti contribuendum? ad formam Decreti 1660, juxta liquidationem faciendam coram Episcopo contribuendum responsum prodiit: *Aquipendien.* 21. *Aprilis* 1787. *dub.* 1.

15 Redintegrationem proinde Capitulum exquisivit pro procurationibus praeteritis solutis, sed nonnisi pro ultima procuratione potuit obtinere: *Ibid. dub.* 2.

16 Asculano Episcopo Canonicos Ecclesiae Cathedralis rationum Depositarii, et Oeconomi revisores, aliosque de Capitulo, ad quod spectare documenta ab illis exhibita post redditas rationes, completumque Syndacatum servare statutum fuit, scindentes aut igni tradentes ordines solutionum, et acceptilationes, multare suo arbitrio posse S. C. decernit: *Asculana* 12. *Julii* 1788. *dub.* 12. *confirmat.* 7. *Febr.* 1789.

17 Eumdem Episcopum in locationibus bonorum faciendis per idem Capitulum sub poena nullitatis audiendum esse quoad bona fabricae, minime vero quoad bona Capituli, S. C. determinavit: *Ibid. dub.* 13. confirmat et addit, sed dempta poena nullitatis: *Ibid.*

18 Judicium petitum inde fuit, utrum eidem Episcopo, ubi constet de prejudiciali Capituli bonorum Ecclesiae, seu fabricae administratione, liceat eadem bona locare reluctantibus etiam Canonicis? et resolutum fuit ut Episcopus uteretur jure suo ad formam Concilii Tridentini: *Ibidem dub.* 14. *confirmat. ibid.*

19 S. C. plane explicavit suum consilium, procurationem Archiepiscopo Camerini Visitationem gerenti suppeditandam esse per contributum a cunctis etiam beneficiatis, confraternitatibus, et Ecclesiarum Patronis Vicariatus Castri Flastrae, quamquam soli Parochi praebere eam soliti erant: *Camerinen. Procurat.* 23. *Novem.* 1793.

20 Cum ex Concilio Tridentino Capite 8. sessione 22. de reformatione, Episcopus designatur omnium voluntatum executor, et possit testamentarios Curatores compellere ad munus implendum etiamsi a Testatore id contingeret interdici, uti ex capite 17. de testamentis statuit Sacra Congregatio adigendos Curatores haereditatis Tolae ad rationem Archiepiscopo *Reddendam* termino viginti dierum de Administratione numeratae pecuniae, ac bonorum omnium quae ad haereditatem Tolae spectare conpertum erit, annuamque pensionem quam pro Canonicatu erigendo idem Tolam reliquerat, impendi ab Archiepiscopo favore Seminarii usque ad possessionem novi Canonici, excepta pensione primi anni, facto verbo cum Sanctissimo *In Arboren.* 18. *Julii* 1835. *ad* 3. *dub.*

EUCHARISTIA

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Indulti sumendi Sacram Eucharistiam nocte Nativitatis Domini pro Monialibus Tertiariis Ordinis Carmelitarum excalceatarum civitatis Bononiae: *Lectum.* Bononien. *Die* 12. *Sept.* 1761.

2 Facultatis sumendi sacram Communionem in nocte Nativitatis Domini pro Monialibus Monasterii S. Danielis Fanen. Ordinis *delle Rocchettine* nuncupat: *Serventur Decreta. Fanen. Die* 10. *Decembris* 1768.

3 Porrecto S. R. C. nomine P. Fr. Augustini Motuski Ordinis Minorum Observantium S. Francisci Provinciae Minoris Poloniae Ministri Provincialis supplici libello pro resolutione sequentis Dubii, nempe.

An Diaconus in Ordine tantum Diaconatus constitutus extra casum necessitatis, possit distribuere Fidelibus Communionem, in casu etc?

S. eadem C. audito prius voto unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris super dicto Dubio ab eodem exarato, ad relationem Emi, et Rmi Domini Cardinalis Marefuschi Ponentis, rescribendum censuit: *Negative*. Et ita declaravit, ac servari mandavit. *Ord. Min. Obser. S. Francisci Prov. Min. Polon. die* 25. *Febr.* 1777.

4 Cum Sacerdotibus saecularibus Portionariis nuncupatis Collegii S. Spiritus Civitatis Compostellanae nonnulla occurrerint Dubia; humillime S. R. C. supplicarunt, quatenus ea benigne decernere dignaretur. Dubia sunt sequentia

1. An, ubi primae Dominicae singolorum mensium, in quibus facienda est solemnis expositio SSmi Sacramenti, fuerint privilegiatae primae, et secundae classis, cantanda sit Missa de SSmo Sacramento, seu potius de iisdem Dominicis privilegiatis primae, vel secundae classis cum oratione sub unica conclusione de laudato Sanctissimo Sacramento?

2. Et quatenus negative ad primam partem, affirmative quoad secundam; quibus vestibus, et paramentis uti debeant Ministri Sacri?

Et S. eadem C. audito prius voto unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris scripto exarato, typisque evulgato, ad mei infrascripti Secretarii relationem, loco Emi, et Rmi Domini Cardinalis Calini Ponentis, rescribendum censuit. Ad 1. *Nagative quoad primam partem, Affirmative quoad secundam.*

Ad 2. *Provisum in primo*. Et ita declaravit. *Compostellana. die* 17. *Jan.* 1778.

5 Cum Sacerdos Joannes Baptista Berni recenter Archipresbyteratu Ecclesiae Parochialis titulo Sanctorum Cosmae', et Damiani loci, vulgo nuncupati Canoscio, Dioecesi Tiphernen, potitus, antiquam consuetudinem in eadem Ecclesia invenerit Sacrosanctam Eucharistiam impertiendi Fidelibus in Sabbato Sancto pro satisfactione etiam Paschalis Praecepti, et anceps haeserit: Num eadem consuetudo servanda foret, sive utpote abusiva removenda? Ut omnem anxietatem deponeret, supplex fuit apud S. R. C. pro declaratione sequentis Dubii, videlicet: An liceat in Sabbato Sancto inter Missarum solemnia Sacram Eucharistiam Fidelibus distribuere, et num per eamdem sumptionem sacrae Communionis praeceptum Paschale adimpleatur.

Et S. eadem Congregatio, audito prius uno ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris, qui scripto suam sententiam protulit, referente Emo, et Rmo D. Card. Crivelli Ponente, respondit: *Affirmative in utroque. Tiphernen. die* 22. *Martii* 1806.

6 4. An incongruum sit, quod ad augendam fidelium devotionem publice exponatur in nocte Nativitatis Domini SSmum Sacramentum, eo quod incongruum est, ipsa nocte fideles communicari, ex Decreto S. R. C. 20. Aprilis 1641. (1172.)

5. Sac. Rit. Congregatio die 6 Decemb. 1653. (1545) decrevit, quod Missa de Dominica cujuslibet mensis, seu festo duplici, cum sit particularis Processio cum SSmo Sacramento, dici debet cum commemoratione ejusdem; at quaeritur si Processio absoluta fuerit, Sanctissimumque reconditum, antequam cantetur Missa conventualis, utrum debeat fieri in dicta conventuali eadem commemoratio?

Ad 4. *Non probari, utpote extra communem Ecclesiarum consuetudinem.*

Ad 5. *Negative. Portugallen. die* 17. *Septembris* 1785.

I. Facti species « Rector Ecclesiae reperit in 7
» Ecclesia sua consuetudinem renovandi Panem
» pro Sacrificio Missae, et Communionem Fide-
» lium singulis tribus mensibus tempore hyemis,
» tempore vero aestivo solitum confici pro sex men-
» sibus: hinc quaeritur.

I. « An, attenta consuetudine, Rector licite » consecrare possit species a tribus mensibus » tempore hyemis, vel a sex mensibus in aestate » confecta?

Ad I. quaesiti I. — *Negative, et eliminata consuetudine, servetur Rubrica. Gandaven. die* 16. *Decembris* 1826.

1. Utrum tuto sequi valeat Regula Ritualis Parisiensis, sic expressa: Si quando Communio danda est, inventus non fuerit sufficiens numerus Hostiarum, poterunt aliquot Hostiae dividi in plures Particulas, quae singulis distribuantur: Et quatenus non sit sequenda, utrum quibusdam saltem in circumstantiis, temporis, locorum, et personae sequi possit? 8

Ad 1. *Servetur consuetudo dividendi consecratas Particulas si adsit necessitas. Veronen. die* 16. *Martii* 1833.

An reprobanda, ac proinde eliminanda sit consuetudo Feria sexta in Parasceve de sero in Ecclesia, et ad proprium Altare cum luminaribus iterum collocandi Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum? 9

An in Provincia Tridentina, quae ab Imperatore Leopoldo Primo inter Provincias Germaniae adnumerata est, ab Alumnis Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum, obsque Ordinarii licentia, praeter consuetas, usuque receptas Sanctissimi Sacramenti expositiones, fieri possint extraordinariae, quae in illis Provinciis ex inveterata consuetudine introductae sunt?

An toleranda sit, vel eliminanda consuetudo inveterata, Sacerdotem, qui ad Altare aliquod ad celebrandum accedit, vel ab eo recedit sic Sacris Vestibus Sacrificii indutum, et jam prae manibus Calicem tenentem ascendere in transitu Altare, in quo adest Sanctissima Eucharistia, ut ibi Sacram Communionem Fidelibus distribuat? Et quatenus non sit toleranda, utrum depositis Pla-

neta, et Manipulo in Sacristia, accedere possit cum Alba, et Stola?

An Stola pro ministranda Sanctissima Eucharistia extra Missam semper esse debeat coloris Officio illius diei convenientis, ut praescribit Rituale Romanum, vel potius esse debeat alba, prout valde conveniens Sacramento Eucharistiae, ut multi censent Doctores?

Ad 4. *Abusum esse eliminandum*

Ad 7. *Negative*

Ad 12. *Si adsit necessitas posse tolerari*

Ad 13. *Juxta Ritualis Romani Rubricam debet esse coloris Officio convenientis*

Utrum Benedictio Apostolica pluries impertiri possit novo mortis periculo redeunte?

Parochus novit Sacrum Viaticum difficillime porrigi posse Infirmo morti proximo, nisi celebret in Oratorio domestico Indulto Apostolico erecto domui Infirmi proximae: quaeritur utrum possit a privato Oratorio Sanctissimum Sacramentum deferre? Et quatenus affirmative, utrum in tali casu celebrare possit etiam Indultario precario absente?

Ad 3. *Ut ad proximum.*

Ad 8. *Affirmative etiam absente Indultario Veronen. Die* 27. *Augusti* 1836.

10 Cum hodiernus Aedituus Cathedralis Feretranae Sacrorum Rituum Congregationem humillime rogarit, utrum servari possit consuetudo in eadem Cathedrali invecta, in Feriis nimirum secunda, tertia, et quarta majoris Hebdomadae Sacro sanctum Missae Sacrificium celebrandi in eodem Altari, in quo publicae Fidelium venerationi est expositum Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum? Emi, et Rmi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, et ad Vaticanum hodierna die in Ordinariis Comitiis coadunati, referente me subscripto Secretario rescribendum censuerunt, *Consuetudinem tamquam abusum eliminandam.* Feretran. Die 11. Martii 4837.

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae, dempta necessitate non in privatis Capellis, sed in publicis Ecclesiis dumtaxat licet administrare. *Gross.* 16. *maji* 1778. §. 7.

Formam Decreti X. Cardinalis Episcopi anni 1781. debent servare Canonici, Archipresbyter et Mansionarii Curati Ecclesiae Collegiatae S. Petri montis martiani in casu delationis SSmi Viatici ad infirmos, et illius redditus in Ecclesiam tempore Divini Officii in Choro: *Senogallien.* 13. *Junii* 1789. *dub.* 17. 2

Sacramentum Eucharistiae Infirmis aliisque in Xenodochio S. Mariae de Crucibus degentibus olim Sacramenta ministrabat S. Apolloniae Rector, sub cujus Parochia Xenodochium existit. Archiepiscopus Boncompagnius electionem demandavit Capellani, qui in ipso degeret Xenodochio, ut praesto esse possit Sacramentorum ministrationi; ob id gravibus inter Capellanum et Parochum exortis jurgiis, fuit tandem resolutum licere Capellanis Hospitalis Sacramentum SSmi Viatici quibuscumque sive ratione domicilii, sive ratione servitii degentibus in praedicto Hospitali administrare. *Ravennaten.* 27. *Junii* 1789. *dub.* 1. 3

Episcopus nequit concedere licentiam servandi SS. Eucharistiam in Ecclesia non Parochiali. *Ascul.* 14. *Mart.* 1795. §. 3. 4

Servari enim debet SS. Sacramentum in Ecclesia Parochiali quamvis paupere. *ibid.*

Sub Parochiali S. Stephani in Castro S. Angeli duo sunt Ecclesiae una S. Spiritus, altera S. Sebastiani, in quibus duo erectae sunt Laicorum Societates, quarum una est Misericordiae, seu mortis aggregata Archiconfraternitati Mortis Urbis. Disputatio proinde copiosa cum Parocho constituta est de Ecclesiasticis functionibus, et S. C. consulta declaravit Parocho S. Stephani competere jus privativum exponendi sanctissimum Sacramentum in propria Ecclesia, itaut iisdem diebus exponi non posse in aliis Ecclesiis juxta votum Episcopi, qui ita censebat. Consuetudo enim, quam unum Sodalitium in sui favorem ostendit precarium habebat titulum *Spoletana Funct. Eccles* 12. *Martii* 1796. *dub.* 1. 5

Nec non Sodalitium Misericordiae, seu Mortis Castri S. Angeli aggregatum Archiconfraternitati Mortis Urbis non posse sine facultate Episcopi exponere in propria Ecclesia Sanctissimam Eucharistiam infra annum, et praecipue in formam 40. horarum decidit S. C. *Ibid. dub.* 2. 6

EXAMINATORES

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Quum nominatus fuisset ad Canonicatum Ecclesiae S. Mariae Assumptae oppidi Montis Cassiani Clericus Gervasius Andreani, Episcopus eum examini subjegit. Se minus idoneo reperto, institutionem ei denegaverit. Re in S. C. delata locum esse novo examini statutum est: *Lauretana die* 24. *Aprilis* 1784. Postea institutionem concessit. *die* 27. *Novembris ejusd. anni.*

Declaravit S. C. non esse locum novo examini Sacedotis Antonii Pierucci, qui ab irrationabili judicio Episcopi provocavit, quum in concursu ad vacantem Ecclesiam Parochialem S. Luciae civitatis Auximanae reprobationem habuisset causa illius ignorantiae, quam in responsionibus ad propositos morales casus ostendit. *Auximana Parochiae die* 6. *Maii* 1797. *dub.* 2. 2

Examinatores Synodales ab Episcopo Montis Alti electos probavit S. Congregatio non obstante irrationabili dissensu Capituli. *In Montis Alti quoad Examinatores Synodales die* 23. *Julii* 1803. 3

EXCOMMUNICATIO

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Rixa enata est inter ludentes pueros Clericum Marcum Bolenum annorum 14. et Josephum Guilielmum annorum 13. consertisque manibus, praedictus Joseph scalpello librario clericum a quo jam prostratus fuerat, contra se venientem ita in coxa post paucas horas illa obierit. Modo Joseph praefatus ad clericalem militiam institui cupit, postulatque una cum dispensatione absolutionem ab excommunicatione parti praestita satisfactione; et S. C. absolutionem, quando constet de satisfactione fisci ei concessit. Brugnaten. *Irregularitatis die* 6. *Maii* 1786.

2 In excommunicatione poenam ab Episcopo Vilnensi intentatam incidisse Parochum Olkoviensem, qui cadaver Constantiae Volodkoviesz contra Episcopalem praeceptum in sua Ecclesia tumulavit una cum praedefuncto illius viro, licet sibi Constantiae Sepulturam praeelegisset in Ecclesia PP. Carmelitarum Conventus Olkoviensis; modo ex Decreto S. C. judicium fecit. *Vilnen. Sepult. die* 14. *Decem.* 1792. *dub.* 2.

Absolutionem Leonardo Bianco ab excommunicatione contracta ob falsationem Rescripti Secretariae Memorialium, et a suspensione inducta ex prava familiaritate cum Vidua concessit Sacr. Congregatio imposita gravi poenitentia, denegata dispensatione ab irregularitate (qua innodatus erat ob promotionem ad Sacros Ordines iis irretitus Censuris) et rehabilitatione ad Sacros Ordines *In Licien. Irregularitatis die* 26. *Aprilis* 1815. 3

EXECUTOR

S. CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA

1 Quando a Sede apostolica dantur Executores in forma commissoria gratia censetur suspensa, usque dum Rescriptum executioni mandatum non fuerit; ita ut Executores merito executionem denegare valeant, si comperiant clausulis in eodem appositis satisfactum non fuisse. Sic, licet tempore editi rescripti evidens Ecclesiae utilitas adesse videatur, si postea contrarium appareat, rescriptum non est exequendum, ut ex sequentibus apparet,

Anno 1823. Joannes Baptista De-Stephano, Parochus Loci Frascatoli, Nolanae Dioecesis judicium contra Paschalem et Clorindam Cozzi instituit, ut fundum quemdam parochiae vindicaret, quem ab ipsis injuria detineri contendebat. Rei conventi quaedam exceptiones abjecerunt, quibus ostendere studebant illum a se titulo emphiteuticos possideri, ideoque a parocho nihil praeter canonem exigi posse.

Sed prima judiciorum experimenta reis conventis adversa acciderunt. Mortuo deinde Parocho De-Stephano, Franciscus Siciliani, ejusdem successor, ut litis expensas atque discrimina devitaret, facilem sese praebuit in adstipulando quodam cum adversa parte emphiteuseos contractu.

Qui cum a Sacra Congregatione Episcoporum

et Regularium approbatus fuisset, Rescriptum, quod sequitur, per eam prodiit die 14. Julii 1826. — *Sanctitas sua attenta relatione Episcopi Nolani benigne annuit, et propterea eidem mandavit committi, ut veris existentibus narratis, et quatenus in evidentem Ecclesiae utilitatem fore cessuram judicaverit, praefatam concordiam cum pactis et conditionibus in ea appositis, pro suo arbitrio et conscientia approbet atque confirmet; necnon constito sibi de evidenti Ecclesiae utilitate, facultatem ineundi praefatum emphiteusis perpetuae contractum cum annuo canone et conditionibus proficuis* —

Sed tamen hujusmodi rescriptum nunquam executionem sortitum est; quin imo postquam frustra actum est de instrumento conficiendo juxta leges Neapolitanae Ditionis, post annum 1834. novus quidam inter partes contractus stipulatus est, in quo pactum adjectum fuerat, ut, si a principe contractus ejusdem approbatio denegaretur, in sui cuique jura regredi integrum esset.

Post haec Rei conventi nullum omnino canonem persolverunt, quocirca Parochus actionis vindicatoriae judicium iterum promovit, et propitiam sententiam retulit die 10. Aug. 1839.

Sed illi appellationem interjecerunt, in eoque institerunt, ut Regium Exequatur Rescripto S. C. edito die 14. Julii 1826, apponeretur. Sed Consilium quod aiunt *Consulta Generale del Regno*, conditionem petitioni adnexuit, ut solemnitates a Neapolitanis legibus praescriptae adimplerentur.

Hinc ad Curiam Nolanam sese verterunt, quae tamen, auditis rite utrisque partibus, suam pronunciavit sententiam die 9. Julii 1841. qua dixit, nullam rationem haberi debere memorati Rescripti, quod firmitate et robore destitutum esse declaravit.

Igitur Rei conventi hoc quoque in periculo repulsi ad hanc Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium confugerunt, ut, hujusmodi decreto infirmato, memorati Rescripti executio praescriberetur.

Sacer Ordo pro suo more Votum Consultoris exquisivit; qui, tota positione perpensa, quaestionem propositam ad hanc Thesim redegit, nempe, — *an et quomodo executio Rescripti anni* 1826. *Ordinario praescribenda sit* — Cui quidem affirmative rescribendum esse opinabatur.

Ajebat enim compertissimum esse in jure, quod Rescripta in forma, ut ajunt, commissoria, nullum impetranti jus pareant, donec Executor Apostolicus, constito sibi de conditionibus appositis, gratiam ipse suo decreto non perfecerit, cum hujusmodi rescripta, quae de natura sua facultatem Executori factam dumtaxat impertiunt, gratiam quidem faciendam non autem factam importent, *Rosa de Exec. Lit. Ap. L. I. et IV. n.* 24.

Jam vero hujus generis esse Rescriptum, de quo agitur, res ipsa per se loquitur. Una enim vel seorsim sumpta ex hisce clausulis — *Veris existentibus narratis. Si in evidentem Ecclesiae utilitatem. Constito sibi* — satis est, ut Rescriptum in forma commissoria concessum dicatur. Rosa *l. c. C. n.* 19 *et* 144. 145.

Itidem in jure exploratum est, quod in Rescriptis in forma commissoria concessis utilitas, quae Apostolici Beneplaciti fundamentum constituit, non ispicienda sit tempore beneplaciti, sed tempore executionis Rosa *l. c. C. XI. n.* 18. *Petra t.* 1. *pag.* 66. *n.* 134.

Atqui in causa, de qua sermo est, utilitas, quae tempore concessi beneplaciti adesse visa est, exulare omnino deprehendebatur tempore executionis quo, plurimis judicialibus factis experimentis, parochus victor semper extiterat, nullumque inversae fortunae periculum subesse cognoscebatur.

Proposita igitur fuit hujusmodi Causa cum titulo — *Nolana Executionis Beneplaciti Apostolici* — in nupero generali auditorio *diei* 13. *Junii* 1845. subjectoque dubio — *Se e come si debba confermare o piutosto revocare il decreto emanato dalla Curia di Nola nel Caso contro cui si è ricorso a questa S. C.* — Emi Patres rescripserunt — *Ex noviter decretis non esse locum executioni Beneplaciti Apostolici* —

EXEQUIÆ

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Delata ad S. R. C. ex parte Domini Alexandri Mariae Licoe Sacerdotis ex Clericis Regular. Minor. Confessarii Monialium Asceterii S. Jacobi Terrae S. Ginnesii, Camerinen. Dioecesis, controversia inter eum exorta, et Capitulum, sive nonnullos Canonicos Ecclesiae Collegiatae dictae Terrae circa jus agendi exequias super cadaveribus Monialium ipsius Asceterii, num scilicet competat Confessario Monialium, an vero praefato Capitulo?

Eadem S. C. attenta relatione totius quaestionis facta a Rmo Archiepiscopo Camerinen. qui audivit tam Capitulum, quam Moniales proponente dubium Emo, et Rmo Domino Cardinale Gazzoli relatore, decrevit: *Celebrationes exequiarum spectare ad Confessarium pro tempore. Camerinen. Die* 16. *Martii* 1805.

2 Blasius Lentini Archipresbyter et Parochus

primariae Ecclesiae Deo in honorem Sancti Nicolai Episcopi dicatae Oppidi De Laurea considerans Caput de Exequiis §. V. Ritualis Romani ac dispositionem Missalis, quod suo loco assignat Missam in die obitus, seu depositionis Defuncti, atque internoscens Rubricistarum omnium sententiam asserentium hanc Missam canendam esse ut locus illi fiat in diebus festis, vel ritus duplicis, ratus est Pauperes defunctos, queis vires non suppetunt pro obtinenda Missa Solemni de Requie in die depositionis, inferioris esse conditionis respectu divitum; propterea ne hoc peculiari ritu ab Ecclesiae statuto priventur concedendum esse, ut pro defunctis pauperibus Missa a Rituali recensita die praescripta legi etiam valeat in diebus festis, et ritu duplici, atque ad hoc Indultum obtinendum Sacrorum Rituum Congregationi humillime supplicavit. Et Sacra eadem Congregatio ad Quirinale sub infrascripta die in Ordinario Coetu coadunata, audita relatione ab infrascripto Secretario facta, omnibus, rite consideratis, praesertim Decretis sa. me. Alexandri Papae VII. rescribendum censuit: *Negative et serventur Rubricae.*

Atque ita rescripsit. *Die* 17. *Augusti* 1833.

EXPENSÆ

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Expensas factas a Masinio Exequutore Testamentario sacerdotis Angeli Calbini, quae cesserunt in utilitatem pii operis ab ipso instituti, ei reficiendas esse jussit Sacra Congregatio ab Opere pio juxta liquidationem a D. Secretario faciendam, reservato jure pio operi agendi contra quos de jure *in Feretrana Applicationis* super *expensis* 24. *Januarii* 1801.

2 Expensas pro salario Exactoris, Archivistae et Procuratoris jussit Sacra Congregatio deducendas esse ex Massa Legatorum Missarum, quae separata fuit a Massa Capituli Cathedralis Ecclesiensis *In Ecclesien. onerum* 23. *Julii* 1803. *ad I. Dub.*

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Utrum servari queat inducta consuetudo, ex qua dum Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum publicae venerationi expositum est, continuo duo Clerici Superpelliceo induti, Diaconi autem et Sacerdotes etiam Stolam albam habentes, ut in Coena Domini, flexis genibus intra Praesbyterium assistunt, quisque per horae spatium ?

Ad 2. *Affirmative juxta Instructionem Clementis Papae XI. Brixien. die* 1. *Sept.* 1736.

2 Parochiali in Ecclesia Castriveterani Dioecesis Mazarien. mos est SSmum Sacramentum publicae Fidelium venerationi in Ara maxima exponendi, detecto S. Joannis Baptistae Titularis Ecclesiae, et praedicti Oppidi praecipui Patroni insigni Simulacro, quod non supra Altare, sed extra illud sexdecim fere palmis sejunctum in propria Ædicula existit, et ita insculptum, ut religioso modo Fidelibus Agnum Dei, qui tollit peccata Mundi praesentare videatur. Centum, et amplius ab hinc annis viget haec consuetudo, confirmata semper ab Episcopis Dioecesanis, et nuperrime ab hodierno Ordinario, qui prima Episcopalis suae visitationis die Sacrum agens talem expositionem sua manu perfecit, et publicam deinde supplicationem solemni ducto pertraxit, ac denique ingenti Populo cum SSmo Sacr. est Benedictionem impertitus. Super hac consuetudine ex zelo, quo fervet R. D. Petrus Maria Triolo actualis Parochus, ut Ecclesiastici ritus apprime serventur, ad animi sui tranquillitatem Sac. Rit. Congregationi seqnentia tria dubia humillime proposuit enodanda, nimirum.

» I. An velari debeat Simulacrum S. Joannis » Baptistae, vel potius supra centenaria consue» tudo servanda sit, exponendo nimirum Sanctis» simum Sacramentum cum Simulacri detectio» ne, quando ob ingruentem publicam calamita» tem, collectis, et elargitis eleemosynis, banc » expositionem votum populi expostulat ?

» II. Quando natalitia Solemnitas hujus Sancti » Titularis Ecclesiae, et Oppidi principalis Patroni » occurrit aliqua die infra Octavam SSmi Corpo» ris Christi ?

» III Quando quotannis mense Novembris ora» tio quadraginta Horarum peragitur ?

Et Emi Patres Sacris tuendis Ritibus praepo-

siti in Ordinario Sacrorum Rituum coetu ad Vaticanum coacto, exquisita prius unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris sententia scriptis prodita, praeloque cusa, ad relationem Emi, et Rmi Dni Cardinalis Caroli Odescalchi Ponentis, rescribendum censuerunt sub die 22. Martii vertentis anni — *Ad Dominum Secretarium cum SSmo juxta Mentem* —. Placuit autem SSmo Dno Nostro Leoni XII. Pont. Max. suam mentem non aperire, mandavitque sub die 26. recensiti Mensis, et Anni, *ut iterum proponeretur in Proxima*. Mandatis SSmi obtemperans praedictus Parochus iterum, S. R. C. adivit, adhibitis per Procuratorem novis Allegationibus, et Responsionibus. Iterate itaque omnia sedulo, mature, diligenterque perpensa, Emi, et Rmi PP. ad Vaticanum in Ordinario coetu coadunati, propostis Dubiis collectivo respondendum censuerunt — *In casu, de quo agitur servandam esse consuetudinem, excepto tempore expositionis quadraginta Horarum—Mazarien. die* 17. *Sept.* 1828.

Facta autem denuo SSmo Dno Nostro Leoni XII. Pont. Max. per me infrascriptus ejusdem S. C. Secretarium relatione, Sanctitas Sua Sac. Congregationis Responsum adprobavit, et confirmavit, atque ita in Ecclesia Collegiata Castrivetorani supradicta servari mandavit. *Kalendis Octobris ejusdem Anni.*

3 Ex pio quodam Legato tenentur Moniales Sanctae Clarae in Civitate Tarentina in propria Ecclesia ad Altare majus publicae Fidelium venerationi Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum exponere tribus postremis diebus Carnis privii. Ne vero in sacro audiendo ipsarum pietas fraudetur humillimas Sacrorum Rituum Congregationi preces, porrexerunt pro facultate celebrandi Missam Conventualem sine cantu ad Altare, ubi Expositio, ut supra peragitur dictis tribus diebus. Sacra eadem Congregatio, referente infrascripto Secretario in ordinariis Comitiis ad Vaticanum hodierna die habitis rescripsit: *Pro gratia dummodo in Missa Sacra Eucharistia non distribuatur. Tarentina die* 12. *Nov.* 1831.

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

Cum Canonicatus Palazzi instaurasset donatis in id scut. 500. *Expositionem* SS. Eucharistiae quae olim a Card. Severolio instituta in Cathedrali Ecclesia per plures annos omissa fuerat, eamque absolvi mandasset *nei primi tre giorni della settimana Santa, prendendo il suo principio della Messa dell'aurora* dubitatum est, an ea per durare deberet a mano Dominicae Palmarum usque ad Vesperas feriae tertiae, seu jam per biennium factum fuerat, seu potius a Dominica Palmarum usque ad meridiem feriae quartae majoris hebdomadae, seu antea fieri consueverat; S. Congregatio penitus inspecto donationis, et acceptationis Capitularis sensu rescripsit juxta mentem Capituli, cui Episcopus famulabatur Affirmativo juxta votum Episcopi *In Fanen. pii Relicti* 22. *Januarii* 1838. 4

EXTREMA UNCTIO

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Ultra pedum pars superior ne, an inferior ungenda sit in Sacramento Extremae Unctionis?

Ad 1. *Nihil innovandum.*

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

2 Infirmis, aliisque in Xenodochio S. Mariae de Crucibus degentibus olim Sacramenta ministrabat S. Apolloniae Rector, in cujus Parochia existit. Archiepiscopus Boncompanius electionem demandavit Capellani, qui in ipso degeret Xenodochio, ut praesto esse possit Sacramentorum ministrationi, Idcirco gravia inter Capellanum, et Parochum impendunt jurgia, et S. C. composuit definiens licere Capellanis Hospitalis Sacramentorum Extremae Unctionis quibuscumque sive ratione domicilii Hospitali administrare. *Ravennaten.* 27. *Junii* 1789. *dub.* 1.

FENESTRÆ

S. CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA

1 Quod in Bibliotheca Ferrarii ad Verbum *Fenestra in Additione ex aliena manu, n.* 29. asseritur de adhibendo remedio ex parte domus, si haec noviter e conspectu monasterii constructa aspectum intra idem introducat, confirmationem recipit ex Declaratione S. C. Ep. et Reg. 27. Sept. 1838. prout sequitur.

E conspectu Monasterii S. Christinae Ordinis S. Augustini in Civitate Bononiensi aderat quaedam domus, cujus duae parvae fenestrae, quae lucem horreo inferebant, murum clausurae paulisper superabant. Dominus ejusdem domus cum eam restaurasset, duas illas fenestras in superiori praesertim parte dilatavit, ut horreo in cubiculum converso lux accresceret, itaque domus posset inhabitari ac in dormitorii usum adhiberi.

Sed ex hujusmodi innovatione factum est, ut prospectus pateret intra Monasterii Clausuram.

Nam cernere inde erat internum Monasterii pratum, partem internam cubiculi, in quo sanctimoniales quotidie ad opera comunia convenire solent, nec non et interiora Tyrocinii, atque etiam aliquarum cellarum, ubi Moniales dormire adsuescunt.

Itaque ex parte Monasterii contra domus illius dominum actio super nunciatione novi operis intentata fuit apud Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium.

Reus conventus judicium adversamque sententiam declinare satagebat, multis allatis testimoniis, quibus Monasterii Procuratorum deductiones infirmare ac refellere conabatur.

At Sacra Congregatio non acquiescens relationi, quam ediderat vir in arte peritus a Monialibus deputatus, Ordinario mandatum dedit, ut alterum peritum adhiberet, qui ex officio locum inspiceret, suumque votum pro rei veritate proferret.

Cum vero hic etiam in sententiam primi periti a Monasterii electi discessisset causa in partium contradictione delata est ad plenarium auditorium cum dubii formula.

Se, e come si debba togliere il prospetto nel Monastero di S. Cristina nel caso di cui si tratta?

Emi Patres in *Bononien. Prospectus in Monasterium S. Christinae Ordinis S. Augustini diei* 21. *Septembris* 1838 *rescripserunt.*

Affirmative et omnia in pristinum statum restituentur.

S. CONGREGATIONIS REV. FABRICAE S. PETRI

Fenestram apertam, uti jam olim fuit, servandi facultas denegatur fratribus de Vincis, quorum Palatium cohaeret immediate Collegiatae et Parrochiali Ecclesiae S. Michaelis Archangeli Civitatis Firmi, quorumque Familia plurima in ipsam Ecclesiam beneficia contulerat, atque in ea tertiae partis Canonicatuum patronatu gaudebat. Nec iisdem prodest offerre Eccelesiae, et Capitulo cessionem Capellaniae, una cum jurepatronatus eorum Familiae, et cum Capellaniae fundo annui redditus scutorum viginti et octo, cum onere nonnullarum annuarum Missarum. *Firmana Servit. die* 8. *Junii* 1782. 1

Fenestrae apertio ad vitam tantum Oratoris, et ejus matris cum solitis clausulis indulgetur, dum a Josepho Thelesphoro Catanio Fundatore Ecclesiae S. Annae in oppido le Preci, filio postulatur in dextero istius Eccelsiae latere januam aperiendi facultas, qua sibi viduae Matri, et aliis familiaribus, hyberno praesertim tempore, pateret aditus ad audiendum Missae sacrificium, et ad aliis ecclesiasticis Functionibus interveniendum. Familia haec habet patronatum Ecclesiae, et fundator multa tum pro illius manutentione, tum pro institutione Capellaniae cum onere Missarum in ea celebrandarum bona assignavit: *Spoletana die* 24. *Julii* 1784. 2

Marchio Laurentius Centurionius nobilis Januensis, et inde Bononiensis indultum a Pont. Max. Clem. XIV. obtinuerat audiendi Sacrum ex odeis Palatio suo adhaerentibus. Hoc defuncto palatium jure venditionis transit in Charolum Linerium civem non nobilem Bononiensem, qui supplicavit pro perpetua concessione privilegii, quo Marchio Centurionius fruebatur, et non impetravit. *Bononien. die* 15. *Jannar.* 1785. 3

S. CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA

1 Porrecto SSmo Dño Nostro Benedicto XIV. nomine Rmi Episcopi Calaguritani supplici libello, illoque ad S. R. C. a Sanctitate Sua remisso pro resolutione sequentium Dubiorum, quae sunt.

An Civitas Calaguritana rigorose prout ante Indultum, servare teneatur Festum SSrum Hemeterii, et Celedonii fratrum Martyrum; et Civitas Calceaten servare eodem modo teneatur Festum S. Dominici; vel utraque Civitas utrumque Festum servare teneatur?

An Oppida, quae non habent peculiarem Patronum servare teneantur Festum Patronorum principalium Ecclesiae Calaguritanae, cui subsunt seu potius Festa Patronorum utriusque Ecclesiae, nempe Calaguritanae, et Calceaten?

An Oppida, quae habent peculiarem Patronum servare teneantur Festum illius dumtaxat, sive potius, omisso Festo sui peculiaris Patroni, servare teneantur Festum Patronorum Ecclesiae Calaguritanae, cui subsunt, vel Ecclesiae Calceaten. huic principaliter unitae vel potius Festa Patronorum utriusque, servato etiam Festo proprii Patroni?

An Civitates Calaguritana, et Calceatensis servare teneantur, ultra Festum Patroni proprii, festum Patroni principalis Provinciae, in qua sitae sunt, et an Oppida particularia Dioecesis Calaguritanae sive habeant, sive non habeant Patronum proprium, servare teneantur Festum Patroni proprii Provinciae, in qua ea respective existunt, nempe. S. Prudentii Episcopi, et Confessoris Patroni Provinciae Alavae, et S. Ignatii de Loyola Patroni Provinciae Guipuscoae, et Viscajae etc.?

S. C audito prius R. P. D. Benedicto Veterani Fidei promotore, qui scripto, et voce suam sententiam exposuit, ad relationem Emi, et Rmi Dñi Card. Ferroni ponentis, respondit. Ad 1. *Affirmative ad primam partem, Negative ad secundam.*

Ad 2. *Negative ad utramque partem.*

Ad 3. *Teneri servare Festum Patroni particularis loci dumtaxat.*

Ad 4. *Negative ad utramque partem.* Et ita declaravit. *Die* 26. *Martii* 1757.

2 Exortis controversiis inter Patres Minores Conventuales Oppidi Tophiae Nullius Farsen. ex una et Archipresbyterum, et Canonicos Ecclesiae Collegiatae ejusdem Oppidi ex altera partibus, super celebratione Festi solemnis, cum praecedentibus Novemdialibus supplicationibus Conceptionis B. M. V Immaculatae, iisque delatis ad S. R. C. proposita fuerunt infrascripta Dubia inter partes concordata coram Emo, et Rmo Cardinali Marco Antonio Columna Ponente, nempe.

An liceat celebrare Festum solemne cum praecedentibus novemdialibus supplicationibus Immaculatae Conceptionis B. M. V. in Ecclesia Collegiata Terrae Tophiae die 8. Decembris, quibus celebrantur in Ecclesia S. Alexandri Patrum Minorum Conventualium ejusdem loci?

An constet de attentatis, et quomodo sint purganda?

Sac. eadem Congr. utraque parte scripto, et voce informante audita, visisque juribus hinc inde deductis, ad relationem ejusdem Emi, et Rmi Domini Cardinalis ponentis, censuit rescribendum.

Ad 1. *Quoad Festum solemne Negative quoad Ecclesiam Collegiatam; quoad preces novemdiales juxta mentem; nempe, pro concordia arbitrio Emi Ponentis, qui eodem arbitrio utendo declaravit: Preces novemdiales praemittendas Festivitati Conceptionis B. M. V. Immaculatae peragi licere in Ecclesia Collegiata per Archipresbyterum, et Canonicos de mane, sive horis matutinis; in Ecclesia vero S. Alexandri esse celebrandas per Patres Minores Conventuales de sero, sive horis vespertinis.*

Ad 2. *Juxta mentem declarandam ab Emo Ponente, qui declaravit: jam panditam mentem S. C. Procuratori Capituli, et provisum.* Et ita decrevit ac servari mandavit. *Die* 6. *Augusti* 1763.

Et quatenus affirmative ad primam partem; 3
quaeritur ulterius: An si Festum Patrocinii extra tempus paschale transferri contingat, deficientes Antiphonae Nocturnorum suppleri debeant de communi, vel potius, omissis assignatis pro tempore Paschali, debeant omnes assumi ex alio Festo 19. Martii?

Cum ex Apostolica concessione in omnibus Dominiis Hispaniarum Regi subjectis celebretur ritu dupl. maj. Festum Patrocinii B. M. V. in aliqua Dominica Novembris ab Ordinario loci designanda, quae in Dioecesi Barcinonensi, aliisque est Dominica secunda ejusdem mensis, si in eadem Dominica occurrat dies octava S. Severi Episcopi, et Martyris Patroni principalis; quaeritur: Utrum recitandum sit Officium Patrocinii B. M. V. cum commemoratione Octavae, an potius Officium de Octava, translato, vel omisso pro anno illo Officio Patrocinii?

Ad 4. *Negative ad primam partem, Affirmative ad secundam.*

Ad 5 *Negative ad primam partem, ad secundam Affirmative; Officium vero Patrocinii non omittendum, sed transferendum in primam diem non impeditam,*

juxta Rubricas. Barcinonen. Die 11. *Septem.* 1790.

4 Quoniam praefatum Breve Apostolicum Festivitates Patronorum cujusque loci in Dominicos dies proxime sequentes cum Officio, et Missa transferri, nec non et praeceptum intelligi demandat; si igitur S. Joannes Baptista sit principalior cujusdam Ecclesiae Patronus, et aliquo anno Festum SS. Petri, et Pauli incidat in diem Sabbati, vel Dominicam; quaeritur I. Utrum is S. Patronus in diem Dominicam proxime antecedentem transferri debeat, prout S. Laurentius Martyr in eodem Brevi specificatur? II. Utrum in ea antecedenti Dominica debeat in perpetuum suam habere Festivitatem: an vero, si Festum SS. Petri et Pauli incidat in feriam secundam, aut ultra, debeat transferri in Dominicam proxime sequentem?

Utrum Festivitas S. Laurentii Mart. principalis pro loco Patroni (cui Breve Apostolicum, ob Festum Assumptionis B. M. V. in sequentem Dominicam celebrandum, jam statuit Dominicam diem 10. Augusti proxime antecedentem) in perpetuum hac Dominica celebrari debeant; an vero etiam trasferri in Dominicam sequentem, si praedictum Festum Assumptionis in altera Dominica post diem 15. vel 16. Augusti eadem celebretur?

Si Festivitas Exaltatinnis S. Crucis occurrat in Dominica, sitque titulus Ecclesiae, et celebretur in ea solemniter hoc anno Festum Nativitatis B. M. V. cadens in Feria II. juxta praedictum Breve Apostolicum in Dominicam proxime sequentem transferendum: Utrum, etiam non obstante hoc Brevi, a Parocho loci in Dominica proxime antecedenti celebrari possit, et debet?

Si Festum S. Adalberti Episcopi, et Martyris cadat in Dominicam in Albis, aut etiam ante, sitque patronus Ecclesiae: Utrum usque in Dominicam secundam post pascha, in qua cadit Festum S. Sepulcri secundae classis, transferri, ibidemque, translato Festo S. Sepulcri, in aliam diem non impeditam celebrari debeat?

Ratinne Festivitatis SS. Simonis, et Judae Apostolorum, ubi sunt Patroni Ecclesiae, si occurrat eadem hebdomada, in qua celebratur Festum omnium Sanctorum proxime sequ. transferri possit?

Translata Festivitate Sanctorum Simonis, et Judae Apostolorum, pro loco Patronorum in diem Dominicam proxime sequen. ut in anno currenti 1790. in quo occurrit Festum omnium Sanctorum Feria secunda, datur quoque concursus Vigiliae Ss Simonis, et Judae in Sabbatum translatae cum Vigilia omnium Sanctorum in eodem sabbato occurrente, quaeritur I. de quanam Vigilia Officium recitari? II Occurrente Festo 9. lectionum, de qua Vigilia 9. lectio et commemoratio haberi debeat? III Sequentibus diebus infra Octavas concurrentibus: An Parochus loci Officium de Octava SS. Simonis, et Judae, tamquam Patronorum Ecclesiae suae cum commemoratione Octavae omnium Sanctorum, an potius de octava omnium Sanctorum cum commemoratione Ss. Simonis, et Judae recitare teneatur?

Si Patronus cujusdam loci occurrat ante Dominicam 1. class. ex. gr. S Catharinae V. et M. ante Dominicam 1. Adventus, aut etiam inter Dominicas primae, vel secundae classis uti S. Josephi inter Dominicam 4. Quadragesimae, et Passionis, An uterque in Dominica proxime antecedenti celebrari debeat?

Si Patronus loci occurrat ante Dominicam in qua Festum 1. class. ad populum non celebre habetsuam fixam sedem (prout S. Hyacinthi, S. Joachim) quaeritur I. utrum translato Festo 1. class. non celebri, S. Patronus in eadem Dominica proxime subsequenti celebrari debeat? II. an idem Festum 1. class. non celebre in subsequenti altera Dominica transferri possit, an etiam in diem non impeditam potius transferri debeat?

Utrum praedictum Breve Apostolicum statuens decerni Festivitatem unius tantum principalis Patroni in loco, ubi duos patronos haberi contigerit; sit intelligendum loqui etiam de altero Patrono Titulari? An Titularem pariter a Festivitate excludat? An etiam excludat Festum Titulare, ex. gr. S. Crucis a sua Ecclesia Titulum, seu Denominationem habens?

An praedictum Breve Apostolicum sit etiam intelligendum de translatione Festorum Confraternitatibus adnexorum, videlicet utrum ea Festa pariter in dies Dominicos cum Officio, et Missa transferri; an vero, manentibus Festis in die cadenti, sola celebritas Confraternitatis in die Dominico proxime sequenti celebrari debeat?

An ob cadentiam principalis Patroni Ecclesiae filialis in Dominica, Festum patroni Ecclesiae Parochialis, juxta dictum Breve, pariter in eadem Dominica celebrandam occurrens (uti S. Jacobi Apostoli majoris in Ecclesia parochiali, et S. Annae in Ecclesia filiali patronorum et vicissim, Utrum in Dominicam proxime antecedenti celebrari possit, et debeat? II. Utrum Vicarii tam provisi, quam manuales circa Ecclesiam parochialem residentes quoad celebritatem patronorum Ecclesiae filialis Dominicis diebus in Officio, et Missa, eidem Ecclesiae filiali sese conformare teneantur?

Cum saepe dictum Breve Apostolicum Festivitates Sanctorum patronorum cujusque loci in Dominicas cum Officio, et Missa transferri praecipiat, in iisque fixam eorum sedem assignet; quaeritur: Utrum intelligi debeat de translatione eorum etiam cum Indulgentiis ante aliquot solum annos a Sede Apostolica ad decennium pro die cadenti obtentis: an vero nova Indulgentiarum indulta procuranda sint?

Ad 1. *Si S. Joannes Baptista sit Patronus principalis Civitatis, Oppidi, Pagi, ad me infrascriptum Secretarium cum SSño, juxta mentem: si vero sit tantum Patronus alicujus particularis Ecclesiae, providebitur in responsione ad Dubium* 11.

Ad 2. *Affirmative ad primam partem, Negative ad secundam.*

Ad 3. *Ad me infrascriptum Secretarium cum SSño, juxta mentem.*

Ad 4. *Affirmative, dummodo S. Adalbertus sit Patronus principalis loci; si vero sit tantum Patronus principalis Ecclesiae, providebitur in responsione ad Dubium* 11.

Ad 5. *Ad me infrascriptum Secretarium cum SSño, juxta mentem.*

Ad 6. *Pendet a resolutione Dubii praecedentis.*

Ad 7. *Negative, juxta votum Magistri caeremoniarum.*

Ad 8. *Quoad primum quaesitum Affirmative, quoad secundum quaesitum Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam.*

Ad 9. *Negative ad primam partem, Affirmative ad secundam, et tertiam, juxta votum Magistri caeremoniarum.*

Ad 10. *Negative in omnibus.*

Ad 11. *Perperam hoc Dubium proponi, cum in praedictis literis Apostolicis relinquatur dumtaxat Festum Patroni principalis Civitatis, Oppidi vel pagi, non vero Patronorum particularium Ecclesiarum, qui proprie Titulares vocantur, nec non eorum Festa sunt in Dominicas transferenda.*

Ad 12. *Affirmative ad primam partem, Negative ad secundam.*

Relatis a me infrascripto Secretario, juxta mentem S. Rituum Congregationis *SSño D. N. Pio PP. VI. Dubiis* 1. 3. *et* 5. Sanctitas Sua benigne respondit.

Ad 1. *Si Festum Sanctorum Apostolorum Petri, et Pauli occurrat vel in Sabbato, vel in Dominica vel in Feria II. post Festum S. Joannis Baptistae, eo casu tantum in iis locis, ubi S. Joannes Baptista est Principalis Patronus Civitatis, Oppidi, vel pagi ejus Festum transferendum esse cum Officio, et Missa, ad Dominicam praecedentem cum Vigilia in Sabbato, etiam praecedenti.*

Ad 3. *Festum Nativitatis B. M. V. transferendum esse ad Dominicam praecedentem.*

Ad 5. *Si Festum omnium Sanctorum occurrat vel in Sabbato, vel in Dominica, vel in Feria secunda post Festum Sanctorum Apostolorum Simonis, et Judae, eo tantum casu in iis locis, in quibus iidem Sancti Apostoli sunt Patroni principales Civitatis Oppidi, vel pagi, eorum Festum transferendum esse cum Officio, et Missa ad Dominicam praecedentem cum Vigilia in Sabbato, etiam praecedenti. Gnesnen. Die* 11. *Septembris* 1790.

5 Cum in Ditione Regis Borussiae a SSño D. N. Pio VI. Pont. Max. Apostol. Literis in forma Brevis incipien. *Potentissimus*, Festorum numerus imminutus sit, et aliqua Festa in proximos dies Dominicos cum Officio, Missa, et praecepto translata sint, in interpretatione earumdem Literarum Apostolicarum infrascripta Dubia exorta sunt, quae a Capitulo, et Canonicis Ecclesiae Collegiatae SS. Jacobi, et Nicolai Civitatis Nissae in Silesia Dioecesis Wratislavien. ad S. R. C. decidenda, delata sunt, nempe.

In nostra Collegiata Ecclesia celebratur Festum S. Agnetis V. et M. cum Octava sub ritu duplici primae Classis quotannis, proinde dubitatur 1. An, quando Festum SSmi Nominis Jesu ob Dominicam Septuagesimae ad 28. Januarii transferendum est, transferri possit una cum Com. Orationis octavae diei S. Agnetis, vel transferendum sit ad 3. Februarii?—Quod si ad primum negative, et ad secundum affirmative, quaeritur—2. An Festum S. Blasii Episcopi, et Martyris, quod in Calendario Dioecesano celebratur sub ritu semiduplici, transferendum sit in aliam diem Festo 9. Lectionum non impeditam.

Quum ex Indulto Apostolico Dominica 3. post Pascha celebretur in hac Ecclesia Collegiata Festum Sanctorum Martyrum Aurelii, Macarii, Jucundae, et Clarae, ob eorum sacras Reliquias hic conditas sub ritu duplici secundae classis solemniter; et si in eadem Dominica occurrat in Calendario Dioecesano celebrari Festum Patrocinii S. Josephi Sponsi B. M. V. sub. rit. dup. min. exoritur dubium; An Officium de patrocinio S. Josephi, ob conformitatem cum Dioecesi Romana, transferri perpetuo possit in Dominicam quartam proxime sequentem post Pascha: vel plane quotannis a nobis omitti debeat, aut in aliam diem stabilem transferri, et in quam, cum sit respective Festum mobile sicut Dominica Resurrectionis? Dubitatur 2. quando Festum Sanctorum Martyrum Aurelii, Macarii, Jucundae, et Clarae incidit in diem 25. Aprilis 3. 6. vel 8. Maii tamquam Festa altioris gradus, et dignitatis an transferri, vel omitti debeat, cum tantum, sicut Officio de patrocinio S. Josephi, ex Indulto Apostolico, et non ex mandato celebretur?

Die 10. Maii celebratur Festum translationis S. Nicolai Episcopi, et Confessoris Compatroni Ecclesiae nostrae, et principalioris Capituli sub rit. dup. maj. et in Calendario Dioecesano eodem occurrit Festum S. Antonini Episcopi, et Confessoris, quod huc usque nullam stabilem diem assignatam habuit, supplicatur proinde pro figenda stabili die in 14. Maii, tamquam non impedita ab alio Festo 9. Lectionum, cum haec sit proximior impeditis jam aliis diebus proximioribus?

Propter Octavam diem S. Jacobi majoris, utpote Patronum primarium nostrae Ecclesiae huc usque Festum S. Petri ad Vincula perpetuo

translatum fuit in diem 2. Augusti, tamquam diem stabilem. Ast cum per Bullam Pontificiam Festa Patronorum Ecclesiarum de praecepto translata sunt in Dominicam proxime sequentem una cum Octava per Dioecesim Ditionis Regis Borussiae, Dubium exortum est: An festum S. Petri ad Vincula, cum non sit amplius dies 1. Augusti impedita, reponendum sit ad ordinem Kalendarii Romani vel possit apud Ecclesiam nostram manere translatum in diem 2. Augusti ?

Denique Officium S. Anacleti P. et M. celebratur stabiliter in Dioecesi nostra 2. Augusti, cum vero huc usque apud nostram Collegiatam Festum S. Petri ad Vincula celebratur, diem fixam non accepit, sed quotannis transferebatur : dies 9. Augusti autem non est impedita Festo 9. Lectionum, proinde quaeritur: An dictum Officium perpetuo et stabiliter in diem 9. Augusti, transferri possit pro nostra Collegiata tantum? Quod si Festum S. Petri ad Vincula deberet in posterum iterum in 1. Augusti reponi, debebit tunc Officium S. Anacleti 2. Augusti stabiliter celebrari pro conformitate Calendarii Dioecesani?

Ex mandato SSmi dato Romae 29. Aprilis 1788. et publicato 9. Augusti 1789. celebrari debet in statibus Regi Borussiae subjectis quarta Feria post Dominicam 3. post Pascha cum obligatione audiendi Missam, et abstinendi ab operibus servilibus hac Feria occurrit hoc anno Festum simplex S. Vitalis, dubitatur, An possit transferri Officium 9. Lectionum, quod alia die celebrari impeditum fuit, et an vetentur propter Festum fori Missae privatae votivae, et de Requiem privatae, etiam praesente corpore?

S. eadem Rituum Congregatio, exquisita sententia unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris, referente Emo, et Rmo D. Card. Archinto Praefecto, respondit: *Detur votum Magistri caeremoniarum, juxta mentem*, nempe.

« Ad 1. Quoad primum quaesitum Affirmative ad » primam partem, Negative ad secundam, et pa» tet responsio ad secundum quaesitum. »

« Ad 2. Festum Sanctorum Martyrum Aurelii » et Sociorum esse celebrandum in Dominica 3. » post pascha et pro Festo Patrocinii S. Josephi » esse assignandam perpetuo Dominicam 4. post » Pascha, et quoties haec sit impedita, transfe» rendum esse Festum Patrocinii ad primam » diem non impeditam, juxta Rubricas. »

« Ad 3. Affirmative juxta petita. »

« Ad 4. Affirmative ad primam partem, Nega» tive ad secundam, si tamen S. Jacobus sit Pa» tronus principalis Civitatis, Oppidi, vel pagi, de » quo tantum patrono transferendum est Festum » in Dominicam.juxta Breve Apostolicum; si vero » sit Patronus, vel Titularis Ecclesiae Collegiatae » tantum, servandas esse Rubricas.»

« Ad 5 Festum S. Anacleti reponendum esse » in die 2. Augusti, si Festum S. Petri ad Vin» cula celebretur in die 1. juxta responsionem ad » Dubium 4.

« Ad 6. Affirmative ad utrumque, *Wratislavien. Die* 11. *Septembris* 1790

An, quoties aliquis Sanctus Confessor ritu 6
duplici transfertur a die sui obitus propter occurrentiam Dominicarum Adventus, et Quadragesimae, et dies proxime sequens non sit impedimento, debeat in ea reponi ante alia Festa aequalis ritus, et dignitatis, prius translata, ut in hoc casu Sanctus Confessor habeat integras Vesperas in suo proprio die, et non varietur versus Hymni: *Iste confessor*: dicendo: *Meruit beatas*: tam in primis Vesperis, quam in Matutino, et secundis Vesperis sequentis diei, juxta Decretum S. R. C. 13. Junii 1682. (2838.) ?

An praeter hunc casum generaliter Festa translata habeant praecedentiam jure vicinitatis ad repositionem in die proxime immediata impedita, ita ut in ea de ipsis fieri debeat Officium, etiamsi adsint alia ejusdem ritus, et dignitatis prius translata, vel reponenda sint juxta ordinem translationis, scilicet primo de primo translato, et sic successive?

Festum SSmae Trinitatis in occurrentia non cedit alicui Festo Sanctorum, cujuscumque sit ritus, attamen celebratur sub rit. dupl. secundae classis tantum, ideoque, occurrente in Hispania, ut non raro evenit cum Festo S. Ferdinandi, et aliorum Sanctorum, qui sunt primae classis, his tribuuntur Vesperae integrae cum commemoratione SSmae Trinitatis. Sed cum haec Festivitas major omnibus extet sua incomparabili dignitate, nullumque Sanctorum Festum cum illa possit aequiparari, et aliunde suamet natura omnem solemnitatem exposcere videatur: quaeritur ; an eodem modo, quo praedicta Festivitas excludit omnia Festa etiam primae classis in ea occurrentia, ita quando cum ipsis concurrit, debeat habere secundas Vesperas, licet Festum sequens sit primae classis? Et quatenus negative; supplicatur pro gratia saltem quoad Dioecesim Santanderien. ex privilegio elevationis ritus, seu quomodocumque placeat EE. VV. ad confovendam devotionem erga praecipuum Christianae Religionis Mysterium?

In Hispania ex concessione S. R. C. celebrantur plura SSrum Festa particularia cum Octavis, ut S. Idelphonsi Archiepiscopi Toletani, S. Juliani Episcopi Conchensis, S. Ferdinandi Hispaniarum Regis, S. Elisabeth Viduae, S. Isidori Agricolae etc. Sed cum, multitudine aliorum Officiorum, quae tam ad universalem Ecclesiam, quam ad praefata Regna omnino extenduntur, jam dies liberi pro omnibus in anni decursu deficiant, et ideo opus sit, talia Festa magna ex parte singulis annis penitus supprimere, vel ad

leges Festorum simplicium ea redigere: quaeritur ergo: An moderari possint praedictae Octavae minus principales in posterum omissae, ut exinde omnium Officiorum consulatur recitationi, sicut nuper fecit Ordo Minorum S. Francisci quoad majorem partem suarum Octavarum particularium, accedente auctoritate, et approbatione S. R. C.?

In nominatis Regnis adsunt insuper ex concessione aliqua Sanctorum secundaria Festa, nempe conversionis S. Augustini die 5. Maji, Transverberationis S. Theresiae 27. Augusti, commemorationis S. Juliani Episcopi 5. Septembris, et alia similia, quae ritu duplici celebrantur, praeter ipsorum Sanctorum Festivitates principales: quaeritur igitur: An pariter ista secundaria Festa possint comprehendi in enunciata moderatione, recedendo a dictorum Officiorum recitatione, quamquam acceptata, ut Officiis primariis in anno locus non desit, sicut pariter pro secundariis suis Festivitatibus ad praxim adduxit Ordo S. Francisci in sui Breviarii novissima reformatione?

An stante hujusmodi suppressione debeat fieri commemoratio de Festis secundariis sic suppressis in illis diebus, in quibus nunc celebrantur tamquam de simplicibus cum nona Lectione ad matutinum, et commemoratione in Officio, et Missa, vel potius omnia sint omittenda, tamquam si talia officia nullo tempore fuissent admissa, et acceptata?

Sac. eadem Congregatio, exquisita sententia unius ex apostolicarum caeremoniarum Magistris referente Emo, et Rmo Domino Cardinali Archinto Praefecto, respondit. Ad 1. *Officium S. Joannis Baptistae reponendum esse in prima die post Octavam SSmi Corporis Christi dummodo non sit impedita festo aequalis ritus.*

Ad 8. 9 *et* 10. *Servandas esse Rubricas.*

Ad 11. 12. *et* 13. *Sac. Rit. Congregatio facultatem tribuit Rmo Episcopo reformandi Calendarium, juxta petita pro suo arbitrio, et prudentia, ita tamen ut de Festis secundariis, quae supprimuntur, fiat commemoratio in utrisque Vesperis, Laudibus, et Missa cum nona Lectione ad Matutinum, et quoad omnia serventur Rubricae. Santanderien. Die* 26. *Januarii* 1793.

7 Exorta controversia inter confratres Societatis nuncupatae *del consorzio* erectae in Ecclesia Collegiata Terrae Massae Fiscajae, et Parrochos ejusdem Ecclesiae, de jure Cappellani ejusdem Societatis deferendi stolam in Ecclesiasticis functionibus, in quibus cum eadem Societate tamquam Cappellanus incedit; eaque ad Sac. Rit. Congregationem delata.

Sac. eadem Congregatio, auditis rationibus utriusque partis, et relatione Vicarii Capitularis, referente Emo, et Rmo Cardinali Borgia, declaravit: « Licere Cappellano Societatis de Consortio deferre stolam in omnibus functionibus » solitis, et ad ipsam Societatem specialiter spectantibus, etiam in transitu per Ecclesiam; quo » vero ad associationem cadaverum, teneri ipsum » Cappellanum incedere cum Societate, adhibita » stola extra Ecclesiam tantum. » *Cervien. Die* 23. *Augusti* 1794.

An expediat assignare aliam diem Festo Dedicationis Ecclesiae SSrum Vincentii, et Anastasii, ad aquas salvias, ut celebrari possit cum Octava, cum in praesens ex antiqua consuetudine agatur in Feria V. post Dominicam Passionis? Et quatenus adfirmative, supplicatur pro assignatione diei. 8

Ad 6. *Affirmative assignata imposterum die* 6. *Mensis Septembris, vel* 21. *Octobris Festo Dedicationis Ecclesiae SSrum Vincentii, et Anastasii ad Aquas salvias Romana Die* 10. *Septembris* 1796.

Perillustris, et Rme Domine uti Frater — 9
Cum SSmus Dominus Noster Pius VI. Pontifex Maximus per Decretum S. R. C. latum. *Die* 15. *Novembris anni* 1775. ad pias preces recol. mem. Caroli III. Hispaniarum Regis Catholici benigne indulserit, ut ab utroque Clero in Regnis, et Dominiis eidem Regi Catholico subjectis recitari posset in singulis diebus Octavae Solemnitatis SSmi Corporis Christi Officium cum Missa de eadem Octava, exceptis tamen Festivitatibus Nativitatis S. Joannis Baptistae, et SSrum Apostolorum Petri, et Pauli, quoties in eamdem Octavam incidissent, et per suas Literas Apostolicas in forma Brevis datas Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris *Die* 5. *Martii* 1776. idem Decretum confirmaverit. Pervenit subinde ad aures Sanctitatis Suae in exemplis earumdem Literarum per Hispanias evulgatis in iis verbis — *Duabus Festivitatibus praefatis tantum exceptis* — loco particulae *tantum*, suffectam fuisse particulam *minime* ante verbum *exceptis*, contra ac legitur in autographo earumdem Literarum, quod est in Archivio Secretariae Brevium, et in exemplo, quod etiam Romae asservatur apud Regium Hispaniarum negotiorum Gestorem. Et quoniam ex hujusmodi verbi variatione factum est, ut eaedem Festivitates nequaquam censerentur amplius exceptae, Episcopus Santanderien. cum de pluribus liturgicis quaestionibus S. R. C. consuluisset, illud etiam declarari petiit in quanam die post Octavam SSmi Corporis Christi collocandum esset Officium Festivitatis S. Joannis Baptistae, si in aliquo ejusdem Octavae die occurreret; cumque eidem S. C. exemplum aeque vitiatum Literarum Apostolicarum exhibitum fuisset; eadem Sac. Congregatio in respondendo decepta est. Placuit itaque Sanctitati Suae, audito hac super re R. P. D. Hieronymo Napolionio Promotore Fidei, mandare, ut significaretur Ec-

clesiis Dominiorum Regis Hispaniarum error, qui irrepsit in exempla earumdem Literarum: ideoque declararetur Festivitates S. Joannis Baptistae, et SSrum Apostolorum Petri, et Pauli in omni Ditione Regis Catholici non esse transferendas, quoties incidant in Octavam SSmi Corporis Christi, et Decretum antedictae S. R. C. sive *Resolutionem* 4. *Dubii in Santanderien. Resolutionis Dubiorum emissam die* 26. *Jan.* 1793. *locum amplius non habere.* Quapropter Amplitudo Tua curet, ut haec SSmi Domini declaratio omnibus Ecclesiis comprehensis in Ditione Serenissimi Hispaniarum Regis Catholici innotescat, et Amplitudini Tuae diuturnam exopto felicitatem.

Amplitudinis Tuae — *Hispaniarum Romae* 16. *Decembris* 1796. Pirgien Archiepiscopo Nuntio Apostolico apud Regem Catholicum.

10 An attendi debeat, ut sit in Calendario Brixiensi, etiam in Dioecesi in Octava Dedicationis Ecclesiae Decretum S. R. C. 27. Martii 1778. sic expositum: Festum Dedicationis Ecclesiae est festum Domini: unde in paritate ritus debet habere integras utrasque Vesperas; quamvis aliter legatur in Calendario Romae hujus anni diebus 15. et 18. Novembris?

An, occurrente Festo Dedicationis in Festis B. M. V. Sanctorum Angelorum, Joannis Baptistae, Joseph Sponsi ejusdem B. M. V. ac Sanctorum Apostolorum, quae Festa sub ritu dupl. primae classis sint celebrata, debeat in his casibus fieri Officium de Dedicatione, etsi occurreret Festum Assumptionis B. M. V. ?

Ad 9. *et* 10. *Negative, prout decisum fuit sub die* 13. *Martii* 1804. *in una Ordinis Clericorum Minorum Villae Matritensis* (4342. ad 3. 4.), *et servetur ordo Tabellae excerptae ex Rubricis generalibus Breviario Romano praemissae. Brixien. Die* 20. *Septembris* 1806.

11 Dub. 2. In iisdem Civitate, et Dioecesi Festum Patronorum praedictorum ex immemorabili etiam consuetudine est tamquam praeceptivum quoad obligationem audiendi Sacrum, non autem vacandi ab operibus servilibus. At cum ex Decreto S. hujus Congr. diei 13 Septembris 1642. (scilicet Constitutionis S. M. Urbani PP. VIII. relat. supra num. 1264.) utrumque de praecepto declaretur in Festo Patroni principalis, et proprii; quaeritur: An ad utrumque in posterum obligandus sit Populus Civitatis, et eorum etiam locorum proprium Patronum non habentium, vel potius in praefata consuetudine continuandum?

Dub. 3. In ipsis Civitate, et Dioecesi Festa SSrum Joseph, Annae, et Silvestri nec sunt, nec hactenus fuerunt de praecepto. At cum iidem in numero Sanctorum Festivationem in Populo habere debentium per Bullam S. M. Urbani VIII. quae incipit. *Universa,* nec non per S. R. C. Decreta describantur; quaeritur: An in posterum praefata Festa de praecepto servanda sint, vel antiquae, et immemorabili consuetudini sit insistendum?

Ad 2. *Negative.*

Ad 3. *Citra Approbationem assertae consuetudinis, consulendum SSmo pro dispensatione. Corduben. Die* 12. *Novembris* 1806.

Aliquae Sodalitates Patronum habent S. Thomam, S. Luciam, ac S. Josephum Sponsum B. M. V. Quaeritur: An quando praedicta Festa occurrunt in Dominicis privilegiatis Adventus, et Quadragesimae, attento concursu sodalium, aliorumque devotorum, possit cantari Missa de Patrono? Et quatenus affirmative; an dicenda sit in Missa commemoratio Dominicae, et Octavae occurrentis cum ultimo Evangelio in fine Missae? 12

Ad 8. *In publicis Oratoriis cantari potest Missa de Titulari occurrente in Dominicis Adventus, et Quadragesimae privilegiatis, non autem in illis exceptis, et in Missa dicenda est commemoratio Dominicae, et diei Octavae tantum occurrentis, cum Evangelio ejusdem Dominicae in fine.* Et ita declaravit, et servari mandavit. *Compostellana Die* 8. *Aprilis* 1808.

Cum nonnulli ex Parochis intra fines Ducatus, et Dioecesis Camerinen. unum dumtaxat Principem Patronum in uno quoque loco sub utroque praecepto venerandum, colendumque contenderent, scilicet S. Venantium Camerinensem, posthabitis peculiaribus cujusque loci Patronis Principalibus, in quorum festis sese exemptos assererent ab onere applicationis pro Populo, prout per plures annos egerant. Institutum proptcrea fuit in Congregatione Ordinaria Sac. Rit. pro declaratione: An festum utriusque Principis Patroni Status scilicet Camerinen. et uniuscujusque loci, celebrandum foret sub utroque praecepto? Et num Parochi omnes in praefatis Festis tenerentur applicationi Missae pro Populo? Ac tandem quid agendum pro hujusmodi applicationibus omissis? ut in supplici libello, sequentis tenoris. 13

» Emi, e Rmi Signori. Lo stato di Camerino che » forma Provincia separata affatto dall'Umbria, » e dal Piceno, venera come Protettore principale » S. Venanzio Martire, e ne celebra la Festa con » rito doppio di 1. classe, coll'Ottava, e ne os- » serva la Festa di precetto.

» Quasi tutti i singoli Paesi contenuti dentro i » limiti di esso Stato, hanno i respettivi partico- » lari Protettori principali canonicamente eletti, » confermati dalla Sagra Congregazione de' Riti, » e assegnati ai medesimi sempre dal Calendario » Diocesano di Camerino col rito conveniente a » tali Santi di doppio di 1. classe coll'Ottava, e » con tal rito se ne celebra effettivamente in » ogni luogo la Festa.

» Costa apertamente dalla Costituzione della

» S. M. di Urbano VIII. che comincia *Universa* » §. 2. non che da moltissimi celebri Autori, se» gnatamente dai Salmaticesi, Ferraris, Merati » etc. che tanto l'una, che l'altra Festa di tali » Protettori, del Protettore cioè di Provincia, e » del Protettore del Luogo contenuto nella stessa » Provincia, siano di precetto, coll'obligo di ascol» tare la Messa, e di astenersi dalle opere servili.

» Alcuni Parrochi, ciò non ostante, sono fissi » nel sostenere, che la Festa del Protettore del » Luogo particolare non è di precetto, perchè si » osserva di precetto la Festa del Protettore della » Provincia, e si dispensano dall'applicare *Pro* » *populo* e permettono le opere servili.

» Per togliere tali disordini, e quelli, che da » essi derivano, si supplica per la formale di» chiarazione, che l'una, e l'altra Festa dello » Stato, e Ducato di Camerino *è precettiva*, e che » sono tenuti *a rimettere*, o ad *ottenere l'assolu* » *zione* per le Messe *Pro populo* da essi tralascia» te. Che etc.

S. eadem R. C. ad relationem Emi, et Rmi D. Card. de Somalia eidem Congregationi Praefecti, ac Relatoris, habita prius informatione de praemissis per R. Vicarium Capitularem Camerinen. scripto pandita, respondit: *Servandum esse de praecepto utrumque Festum, et Parochos teneri ad applicationem Missae pro Populo, et ad D. Secretarium cum SSmo. Camerinen. Die* 22. *Martii* 1817.

14 Cum quandoque aliquod Festum erit dup. min. translatum reponi nequeat ante diem Commemorationis omnium Fidelium defunctorum; quaeritur; an ejusdem Officium reponi possit, et debeat in dicta die Commemorationis omnium Fidelium defunctorum?

Ad 10. « Jam alias decisum, quod de Festo » duplici min. vel. occurrente, vel translato, fieri » possit in die Commemorationis omnium fide» lium defunctorum, Missas tamen privatas di» cendas de Requiem in Una Urbis 5. Octobris » 1686. in Curien. 19. Junii 1700. ad dub. 5. et » in Einsidlen. 5. Maji 1736. num. 11. ad alia » dubia; quae Decreta S. C. declarat locum dum» taxat obtinere, si pro repositione Festi tran» slati nullus supersit dies usque ad anni fi» nem. » *Dubiorum Die* 4. *Junii* 1817.

15 Cum sit decretum, quod occurrente Festo duplici majori die octava alicujus Festi recitandum sit de die octava, translato Festo duplici majori in primam diem non impeditam; quid erit agendum, quando usque ad anni finem, talis dies desideretur?

Humillimus Orator suppliciter deprecatur, ut in primam, vel secundam Dominicam Septembris transferre dignetur obligationem, quam ex legato a quodam Domino Gomes suo Monasterio relicto, habet celebrare faciendi quotannis in die 10. Decembris unum Sacrum solemne in Sacello S. Eulaliae dicato, quod non longe ab alvo fluvii Mondo est situm, cum propter frequentes, copiososque imbres, tumidae inundationes Mondo tunc temporis esse soleant, et praedictum S. Eulaliae Sacellum fluvialibus inundationibus undique circumdatum videatur, quod cum pietati obsit fidelium, qui, semotis tam gravibus difficultatibus, vitaeque periculis devotionis cultum S. Eulaliae tributari libenter accederent: idcirco supradictus Prior, ac Generalis, et humillimus Orator reverenter jam supra memoratam deprecatur gratiam.

Ad 4. « Dentur Decreta in Hispalen. 24. No» vembris 1735. et Ordinis Minorum Capuccino» rum 8. Martii 1738. videlicet — Sanctos, qui » in fine anni supersunt, quoties toto anni de» cursu de illis celebrari non valeat, tunc in illo » anno diebus eorum propriis considerandos esse » tamquam simplices, faciendo illorum Comme» morationem, ut fit in semiduplicibus cum nona » Lectione ad matutinum composita ex omnibus » eorum Lectionibus propriis secundis Nocturni » ad modum unius. »

Ad 5. *Ad D. Secretarium cum SSmo. Conimbrien. Die* 31. *Maji* 1817.

An translatio Festorum Patronorum principalium intelligenda sit de tempore tantum sequenti? et in casu, quod intelligi debeat etiam de praecedenti, quae regula habenda, si de praecedenti, vel de sequenti? 16

An, Festa Patronorum principalium haberi debeant tamquam Festa mobilia?

An, translato Festo Patroni principalis in diem Dominicum, transferri debeat simul in Sabbatum dictae Dominicae praecedentem Officium, et Missa de Vigilia?

An, translato Festo Patroni principalis in diem Dominicum, transferatur etiam tota octava, vel reliqui dies octavae, si supersint? et in casu, quo transferri debeat Festum Patroni principalis in diem Dominicum, et celebrari cum tota octava, quae regula habenda circa lectiones Nocturnorum, cum in Octavario Romano R. P. Gavanto non semper assignentur, eo quod Officium octavae fixum erat certis diebus, uti videre est in Octavario Romano?

An simul cum Festo Patroni principalis in diem Dominicum translato, transferantur simul omnes solemnitates, concessiones, privilegia, indulta, Indulgentiae, prohibitiones Missarum in Oratoriis privatis etc. eidem Festo adnexae?

Occurrente Festo Patroni principalis, eo quod transfertur in diem Dominicum, cum Festo primae classis, vel Ecclesiae particularis, vel Ordinis, vel Dioecesis, vel Nationis, vel Ecclesiae universalis, de quo celebrandum erit Officium? id est: quae Festa, vel solemnitates impediant fieri Festum Patroni principalis?

De quo faciendum Officium illo die, qui remanet vacuus ob translationem Festi Patroni principalis in diem Dominicum?

An illa Festa, quae ab Ordinariis locorum assignata fuerant aliis diebus tamquam propriis, ratione occurrentiae cum Festo Patroni principalis, sublato nunc hoc perpetuo impedimento, quia Festa Patronorum principalium habent saltem rationem Festorum Mobilium, possint, et debeant illa praedicta Festa, olim amota a propriis sedibus, celebrari, vel retrogredi suis diebus, quibus assignata fuerunt ab initio in Calendario Romano?

An, et quando Festum Patroni principalis transfertur in diem Dominicum, debeat in Feria 6. dictae Dominicae praecedente annuntiari in Martyrologio Vigilia, si adsit, et in Sabbato annuntiari Festum Patroni, quod celebratur die Dominica, et in Sabbato sequenti annuntiari Octava?

Cum multa sint loca, quae non habent Patronum principalem; Quaeritur: an possint, et debeant celebrare uti Patronum principalem Festum S. Januarii, qui est Patronus principalis totius partis Regni Siciliae, citra pharum, (cujus Festum usque ad emanationem praefatae Bullae celebrabatur in Dioecesi Neapolis cum duplici obligatione audiendi Sacrum, et abstinendi a servilibus operibus, et in reliqua parte Regni cum onere tantum audiendi Sacrum) transferendo pro illis praedictis locis in diem Dominicum Festum S. Januarii?

In casu, quo Festum Patroni principalis cadat in aliquem ex diebus infra Octavam Nativitatis Domini, vel quia transfertur a propria die in diem Dominicum, vel quia sit unum ex Festis Natalis Domini subsequentibus, vel quia fuerit assignatum infra eamdem Octavam: quae regula habenda erit?

SSm̃us Dominus Noster Pius PP. VII. in una Urbis, et Orbis data die 18. Septembris 1814. decrevit, ut in posterum occurrente Festo Septem Dolorum B. M. V. quod est assignatum Dominicae tertiae Septembris, cum Octava Nativitatis B. M. V. vel cum Festo S. Matthaei Apostoli, transferatur praedictum Festum Dolorum primam ex Dominicis sequentibus non impeditam Festo dupl. 1. vel 2. clas. Quaeritur: occurrente praedicto Festo Dolorum cum die Octavae, uti accidit in Dioecesi Neapolis anno 1819. quod occurrit Festum dolorum cum die octavae S. Januarii Ep. et Mart. fieri debeat Festum dolorum cum commemorat. octavae, vel de die octavae? Et in casu, quod fieri debeat de die octavae, et transferri in diem Dominicam sequentem Festum dolorum; tunc occurrente Festo dolorum, cum Festo S. Rosarii B. M. V. quod est ritus dupl. maj. Quaeritur: an fieri debeat Festum dolorum, an Festum SSm̃i Rosarii?

Ad 1. *Dispositionem Brevis comprehendere omnia Festa Patronorum principalium tam quoad tempus praecedens, quam quoad subsequens: quoad vero regulam tenendam, provisum in sequentibus.*

Ad 2. *Negative, cum hujusmodi Festa certis Dominicis infra eorumdem Octavam sint perpetuo assignata, et nisi per accidens transferendae erunt.*

Ad 3. *Affirmative quoad jejunium, et abstinentiam, ac etiam quoad Officium Vigiliae, quatenus Festa sint ex illis, quae gaudent Vigilia quoad Chorum.*

Ad 4. *Ad primam partem: Si Festum fiat in Dominica fixe assignata, retinet integram Octavam, quia haec habetur ut dies propria: ea vero accidentaliter impedita, si ulterius sit transferendum, Octava perit. Quoad secundam partem, provisum per Rubricam de Octavis num. 4. et per regulam traditam a Gavanto in praefat. ad Octavarium Romanum: Quod si adhuc super hoc dubia occurrant, habebitur ratio in casibus particularibus.*

Ad 5. *Affirmative, quia Dominica, in qua Festum erit perpetuo fixum, perinde habenda est, ac si esset dies propria.*

Ad 6. *Impedimentum ponunt Dominicas omnes 1. et 2. clas. vel in quibus occurrunt Festa 1. class. majoris dignitatis. Quoad reliquam dubii partem, si dubia occurrant, habebitur ratio in casibus particularibus.*

Ad 7. *Faciendum Officium de Feria, nisi aliquod Festum prius translatum reponendum sit.*

Ad 8. *Affirmative, nisi ex hoc sequatur non levis perturbatio, et confusio in ordinando Calendario.*

Ad 9. *Affirmative in Sabbato praecedenti quoad Festum: Affirmative etiam quoad Vigiliam in Feria VI. si adjunctum habeat Officium: secus, Negative.*

Ad 12. *Provisum in primo Brevi, in quo habetur, quod pro Urbe Neapolis tantum retineatur Festum S. Januarii; in reliqua parte Regni idem Festum retinere debet propriam sedem, et ritum, sed sine praecepto audiendi Sacrum. Quoad loca vero, quae non habent Patronum principalem, satis provisum in secundo Brevi diei 15. Octobris labentis anni, quod jubet, ut Civitates, et Loca, quae peculiarem Patronum non habent, Festum Patroni principalis Dioecesis pari solemnitate celebrare teneantur.*

Ad 13. *In casibus particularibus providebitur: et S. R. C. pro casuum diversitate aliam Dominicam assignabit tamquam diem propriam.*

Ad 14. *Provisum per Decretum generale die 19. Augusti 1617.*

Et ita etc. Neapolitana Die 18. *Octobris* 1818.

Dum novissimis temporibus in florentissimo 17
Galliarum Regno divina, humanaque omnia summo bonorum omnium dolore partim confusa, partim sublata erant, sacra ipsa Liturgia, ac Psalmodia in vetustisssimo suo ordine non mediocrem perpessa est perturbationem. Ne autem haec vel in Divinis Reparationis nostrae Myste-

riis recolendis, vel Sanctorum Festis celebrandis penitus deperiret sa. me. Pius Papa VII. id consilii coepit, quod et temporibus, et divinis restituendis magis accomodatum videretur. Considerato itaque Regni, rerumque divinarum statu ea qua pollebat in universam Christi Ecclesiam auctoritate, ad servandum in illis ordinem, et externum cultum sine Religionis detrimento revocandum, facta Eño Cardinali suo Legato a Latere facultate, constituit, ut quaedam Festa non propriis, ut fieri debuisset juxta Rubricae regulas, diebus, sed Dominica proxima occurrente in omnibus Galliarum Provinciis, et Dioecesibus celebrarentur. Etsi plures ab hoc Indulto jam Anni defluxerint, semper tamen dubitatum est de diebus, in quibus haec Festa forent celebranda, quasi verus ac genuinus verborum Indulti sensus esset ambiguus ac dubitationi locum praeberet. Idcirco diversis ea diverse interpretantibus, ac in contrarias abeuntibus sententias, ex hac opinionum varietate varius pluribus in Dioecesibus exortus est usus, ita ut alii Dominicam, quae hujusmodi Festa praecedit, alii eam quae illa subsequitur pro Dominica proxime occurrente suo lubitu accipiant. Ad hanc sententiarum varietatem tollendam, omnemque ambiguitatem eliminandam, Sacrorum Rituum Congregationi Rñus Episcopus Rhedonen. sequentia proposuit Dubia enodanda:

Quum ex Pontificio Indulto statutum sit quaedam Festa in Galliarum Regno celebranda esse Dominica proxime occurrente, quaeritur quae sit Dominica haec proxime occurrens?

Utrum translatis supradictis Festis, translata intelligatur solemnitas tantum, an potius una cum solemnitate tota etiam Octava translata intelligatur pro Officiis in Choro?

Et Sacra Eadem Rituum Congregatio in Ordinario Coetu ad Quirinale sub infrascripta die coadunata, exquisita prius alterius ex Apostolicarum Coeremoniarum Magistris sententia scriptis exarata, praeloque cusa, ad relationem Eñi, et Rñi D. Card. Joannis Francisci Falzacappa Ponentis, omnibus mature, diligenterque examinatis rescribendum censuit — *Affirmative juxta Votum Magistri Coeremoniarum, nimirum.*

Ad 1. *Dominica proxime occurrens intelligenda est Dominica, quae Festum subsequitur.*

Ad 2. *Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.* Servatis in omnibus Rubricis. Atque ita decrevit, ac servari mandavit. *Rhedonen. Die* 17. *Julii* 1830.

18 Eo, quo praefulget erga Divinum Cultum zelo atque studio a Tridentina Synodo Praesulibus commisso, eidem promovendo prospicere nitens Rñus Pisanus Archiepiscopus Rubricas omnes, et Sacrorum Rituum Congregationis Decreta in Sacris Functionibus peragendis adamussim servari studet; eo vel magis quod id Ordinariis Locorum plenissime curandum esse, eadem Sacra Congregatio in una Dubiorum diei 17. Septemb. 1822. omnino voluit. Quapropter quum in Metropolitana et Primatiali Ecclesia Pisana plures obtineant consuetudines, quae vel ab immemorabili, vel saltem pervetusto tempore ductae aexistimantur Ritualibus illius Ecclesiae Legibus plane refragantes, eas in Divinis persolvendis Officiis diutius ferri non posse censuit, ne, illis retentis, tum Ecclesiasticis jussionibus injuria fiat, tum ne inde approbationis suae inferatur argumentum. Ipse autem ut pote religiosissimus non modo, sed prudentissimus, verens, ne illis omnino eliminatis consuetudinibus, earumdem vetustatem, et argumenta a Capitulo petita, despicere videatur, nec voluit, nec e re sua ductus de iisdem judicium interponere, sed consultius Eidem Sacrorum Rituum Congregationi rem omnem remisit, ac sequentia Dubia enodanda proposuit, nimirum;

1. An servari debeat immemorabilis consuetudo legendi Laudes in Nocte Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, vel an eaedem sint decantandae?

2. Et quatenus negative, Archiepiscopus, Capituli Pisani nomine humillime supplicat, ut huic indulgeatur facultas Laudes sine cantu legendi post Missam Solemnem in illa Nocte, aeque ac haec eadem facultas die 31. Martii 1821. induta est Canonicis Sulmonensibus.

3. An ob immemorabilem consuetudinem tolerari debeat usus post solemne Matutinum Laudes sine cantu recitandi in solemnioribus Anni Festis?

4. Et quatenus affirmative, utrum idem usus sit ferendus in Festo triennali Sancti Raynerii Pisani Confessoris, et Dioecesis Patroni principalis.

5. An ratione memoratae consuetudinis in Festo Assumptionis Beatae Mariae Virginis ferri queat, quod recitatio Laudum omittatur, et privatim tantummodo a paucis Capellanis tempore nonae Lectionis, et Hymni *Te Deum*, eae persolvantur?

6. Utrum ferendus sit ritus numeri, ordinis, et loci Cereorum seu Candelarum in persolvendis Officiis Tenebrarum ab Ecclesiae Pisanae Capitulo servari solitus?

7. Utrum Feria V. in Coena Domini servari debeat usus denudandi Altaria post *Mandatum* hora quarta pomeridiana?

8. Utrum probari possit usus obeundae in Sabbato Sancto benedictionis novi ignis, et incensi ab alio Sacerdote, licet Missam non celebraturo; et deinde ab eodem Diaconalibus vestibus induto deferendae Arundinis *lumen Christi*, et canendi Praeconii, etsi in subsequenti Officio, et Missa ipse Celebranti non assistat?

9. Utrum ferendus sit usus in Sabbato Sancto

infigenti quinque grana Incensi non quidem in Cereo Paschali, sed cerae cuidam albae Cruci ab eo separatae, atque hujus muneris obeundi per Chori Capellanum sive Sacerdotem, sive Diaconum a Diacono Praeconii, seu Missae diversum?

10. Utrum servanda sit consuetudo deferendi praeter Cereum Paschalem duos alios parvos Cereos ex eo accensos in Supplicationibus, quae in Ecclesia Pisana fiunt, tum in Sabbato Sancto ad obeundam Fontis baptismalis benedictionem, tum quotidie in octo dierum spatio ad eumdem Fontem?

11. Utrum ferri valeat usus aspersionis aquae benedictae, quae fieri debet in diebus Dominicis ante Missam Solemnem, peragi solitae non quidem a Celebrante, sed a Capellano Chori cum Pluviali?

12. Utrum, assertae consuetudinis immemorabilis vi, liceat Canonico celebranti uti Pulvinari pro genuflectendo coram Archiepiscopo?

13. Utrum Celebrans in Missa Solemni, quum sibi est sedendum dum cantatur *Gloria in excelsis*, et *Credo* pergere debeat ad Scamnum capite operto, et ita regredi ad Altare, ac utrum ad eos versiculos, ad quos sibi est inclinandum, excepto solo versiculo, *Et incarnatus est*, contecto pariter capite ei liceat inclinari?

14. Omissum semper fuit Anniversarium pro ultimo Archiepiscopo defuncto ex cap. 36. lib. 2. Coeremonialis, cura, et impensis Capituli quotannis faciendum. Putant quidam Canonici se ad id non teneri, tum quia omni tempore faciendum est ita, tum quia superiores Archiepiscopi, si aliquibus cordi fuit hoc annuo suffragio post mortem frui posse, congruos census Mensae Capitulari in perpetuum legarunt?

15. Die decimaquarta Novembris, vel si fuerit Dominica, in sequenti Feria secunda quotannis celebratur Anniversarium cum Missa de Requie post Nonam pro omnibus Canonicis, Capellanis, et Clericis defunctis ipsius Ecclesiae Primatialis. Eapropter pridie immediate post Vesperas, omisso Responsorio *Fidelium animae* proceditur ad Coemeterium, ibique cantatur cum Invitatorio Nocturnum Defunctorum, et post tertiam Lectionem dicitur Responsorium: *Libera me Domine*, et fit Absolutio ut in Rituali. Simili modo immediate post Vesperas itur ad Sepulchrum Henrici VII. Imperatoris die 24. Augusti, et die 12 Septembr. ad Sepulchrum Beatricis Matris Comitissae Mathildis ad faciendam Absolutionem ut supra, quae fieri potius deberet sequenti mane post Missam de Requie. Haec consuetudo, licet Rubricis Missalis et Ritualis contraria, retinetur ratione suae longaevitatis.

16. Celebrante in Pontificalibus Archiepiscopo ipsius Crux defertur sine luminaribus a Crucifero absque Tunicella, et habitu Chorali tantum induto: Crux vero, quae ante Clerum procedit, defertur ab Acholyto juxta morem Ecclesiae, Pluviali induto inter duos Ceroferarios candelabra accensa portantes similiter paratos.

17. Ad benedictionem Oleorum Feria V. in Coena Domini prima Dignitas, nempe Archipresbyter, officium facit Presbyteri Assistentis in Pluviali, eodemque tempore vices gerit Archidiaconi cui juxta Pontificale incumbit sistere se coram Antistite, et dicere alta voce: *Oleum Infirmorum* etc. Interim Archidiaconus quum sit secunda Dignitas officio fungitur Diaconi Assistentis cum Dalmatica. Ob praeeminentiam Archipresbyteri propriam, sui juris esse videtur descripto modo se gerenti in hac sacra actione.

18. Post missam Pontificalem ejusdem Feriae V. duo Diaconi assistentes statim se recipiunt in Secretarium ad deponendum Dalmaticam, et in eorum locum succedunt Diaconus, et Subdiaconus Missae Archiepiscopum Sactissimam Eucharistiam ad Sacellum deferentem comitaturi. Id etiam fieri solet in aliis Functionibus Sanctissimi Sacramenti ritu Pontificali ab Antistite celebrandis. Convenientius enim videtur ut interveniant Ministri cum Amictu, et Albo parati, quam super Amictu, et Rocchetto Dalmatica induti.

19. In Sabbato Sancto Arundo cum tribus candelis, vulgo dicta: *Lumen Christi*, amoveri solet ab Altari statim post Prophetias, quum Archiepiscopus accedit ad Ecclesiam benedictionem Fontis Pontificali more facturus, quae consuetudo retineri posse praesumitur: quamvis enim generatim praedicta Arundo removeatur dumtaxat post Missam, id non videtur peaeceptivum, quum Rubricae omnino sileant.

20. In eodem Sabbato Sancto, et Vigilia Pentecostes post Benedictionem Fontis, Archiepiscopus cum Ministris paratis in Ecclesiam reversus ad Litanias procumbit super Faldistorio cum pluviali, et Mitra, Ministri vero ad ejus latera super Cussinis procumbunt, quin se exuerint pluviali respective, Planetis plicatis. Ratio hujus consuetudinis Rubricarum dispositioni resistentis ex eo desumitur, quia non videtur decere eosdem Ministros procumbere in solo Amictu super Rocchetto. Insuper Canonicus Missam celebraturus, post Prophetias, in Sacristia cum Diacono, et Subdiacono Missae se recipit, neque ad Altare revertitur donec Litaniae finem habeant, quibus quum sint pars Officii, et Missae hujus diei, ipse etiam interesse deberet.

21. In Vigilia Nativitatis Domini, Martyrologium cantatur a Capellano in habitu Chorali tantum sine luminaribus, et incenso. Haec consuetudo omnino est contraria usui communi aliarum Ecclesiarum, ubi Martyrologium hoc cantari solet ab Hebdomadario cum Stola, et Pluviali, thure et luminaribus, ideoque non est laude digna.

22. Canonici, et Capellani Ecclesiae Primatialis, itemque Parrochi, aliique Sacerdotes per Dioecesim occasione ministrandi Sacramenta Poenitentiae, et Eucharistiae induere solent stolam super Cappam, et Mozzettam, aut Caputium, hunc abusum est difficile evellere. Quum enim hujusmodi Praesbyteri ex antiquissimo privilegio pro Superpelliceo utantur Rocchetto continuo conquaeruntur, praesertim pauperiores, sibi esse in promptu habendum Superpelliceum super Rocchetto imponendum. Pro Ecclesia vero Conventuali Divi Stephani Papae, et Martyris, quum ab jurisdictione Ordinarii non pendeat, nescio quo pacto animadverti possit in consuetudinem hujusmodi; seu: Utrum 1. Dignitates, Canonici, Parrochi, et Sacerdotes tum Ecclesiae Primatialis, tum aliarum Ecclesiarum Dioecesis Pisanae adigi debeant ad Superpelliceum cum Stola in administratione Sacramentorum juxta Rituale Romanum, deposita Cappa, et Mozzetta, vel Caputio etc. ? 2. In Ecclesia Conventuali Sancti Stephani Papae, et Martyris exempta Presbyteri ministrantes Sacramenta sine Superpelliceo cogi valeant ab Archiepiscopo ad servandam recensitam Ritualis Romani Rubricam ?

23. Laudatae Ecclesiae Primatialis Canonici dum e propria residentia ad illam, vel ab illius janua ad propriam Sedem Archiepiscopalem Archipraesulem in Cappa accedentem comitantur, juxta sublatum morem Canonicorum Ravennatensium, bini post Crucem Archiepiscopalem ante ipsum Antistitem progrediuntur. Ad hanc tuendam consuetudinem maximi roboris esse peribetur veterum picturarum testimonium, et perennis traditio a Majoribus accepta, adeo ut praesumatur hic usus ab eo tempore inchoatus, quo ab Urbano Papa secundo haec Primatialis Ecclesia in Metropoliticam dignitatem recepta est. Quaeritur igitur utrum recensita consuetudo servanda nec ne sit ?

24. Utrum usus ab Archipresbyteris Pisanis invectus in Sacris Functionibus ritu Pontificali peragendis redigi debeat ad limites Indulti Pontificii ?

Et eadem Sacrorum Rituum Congregatio ad Vaticanum in ordinario Coetu sub infrascripta die coadunata ad relationem Eminentissimi, et Reverendissimi Domini Cardinalis Thomae Weld Ponentis, exquisita prius sententia alterius ex Apostolicarum Coeremoniarum Magistris scriptis pandita, praeloque cusa, omnibus mature, diligenterque discussis respondendum censuit.

Ad 1. *Negative.*

Ad 2. *Attentis peculiaribus circumstantiis in casu de quo agitur, consulendum Sanctissimo pro Apostolica dispensatione recitandi Laudes sine cantu post Missam Solemnem, Canonicis tamen, aliisque de more aeque ac in aliis diebus obstrictis ad interveniendum ad lucrandum Matutini distributionem.*

Ad 3. *Affirmative illis diebus exceptis, in quibus Archiepiscopus postquam Matutinum solemniter peregit, Laudes quoque solemniter celebrare voluit.*

Ad 4. *Negative.*

Ad 5. *Assertam consuetudinem non esse ferendam, et Laudes in Choro alternatim, solemni Matutino absoluto, recitandas esse*

Ad 6. *Negative juxta modum, ea nimirum in parte, quae Coeremoniali Episcoporum adversatur.*

Ad 7. *Negative*

Ad 8. *Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.*

Ad 9. *Negative.*

Ad 10. *Affirmative.*

Ad 11. *Negative.*

Ad 12. *Probetur formiter asserta consuetudo.*

Ad 13. *Negative, atque ita servandum in omnibus aliis Pisanae Dioecesis Ecclesiis tam exemptis, quam non exemptis.*

Ad 14. *Servandam esse dispositionem Coeremonialis.*

Ad 15. *Serventur Rubricae.*

Ad 16. *Servandam esse dispositionem Coeremonialis lib. 2. cap. 9. §. 24. et 27. eo modo ut Subdiaconus deferens Archiepiscopalem Crucem sit paratus; atque Acolytus deferens Crucem Capituli sit Cotta indutus, medius tamen inter duos Ceroferarios cum luminaribus.*

Ad 17 *Negative.*

Ad 18. *Serventur in omnibus etiam in Vestibus Diaconorum Assistentium Coeremonialis Episcoporum, et memoriales Rituum dispositiones.*

Ad 19. *Servari poterit peculiaris consuetudo sed consulendum Sanctissimo.*

Ad 20. *Diaconus, et Subdiaconus ut praesto sint ad induendum Episcopum, quum dictum fuerint in Litaniis Sancta Maria, surgentes recedant ad Sacristiam, ubi depositis violaceis Planetis assumant Dalmaticam, et Tunicellam albas, nec revertantur ad Altare, nisi quum, absolutis Litaniis, solemnis inchoanda sit Missa.*

Ad 21. *Servari posse solitum, adamussim tamen servatis Rubricis novissimae Martyrologii editioni adjectis; dummodo Archiepiscopus noluerit solemniorem alium inducere ritum.*

Ad 22. *Affirmative quoad utramque partem.*

Ad 23. *Negative, et servetur omnino Coeremoniale Episcoporum.*

Ad 24. *Affirmative, sed attentis peculiaribus circumstantiis in casu, de quo agitur, consulendum Sanctissimo pro extensione Indulti Archipresbyteri Pisani ad tramites Constitutionis sa. me. Pii VII. Pisana die* 27. *Aug.* 1822.

Atque ita censuit, et servari mandavit. *die* 12. *Novem.* 1831.

Super quibus omnibus facta postmodum San- 19
ctissimo Domino Nostro Gregorio XVI. Pontifici

Maximo fideli relatione, Sanctitas Sua Sacrae Congregationis responsa *in omnibus adprobavit et benigne annuit pro Apostolica Dispensatione quoad* 2. 19. *et* 24. *Dubium*. Contrariis non obstantibus quibuscumque. *die* 18. *recensiti Mensis et anni.*

20 Ut in Divinis persolvendis Laudibus omnia rite et juxta sancitas leges peragantur, Sacrorum Rituum Congregationi sequentes Quaestiones, et Dubia enodanda proposuit Canutus Bruschi Canonicus Collegiatae Ecclesiae Oppidi Podiibonitii Dioecesis Collen. nomine etiam Cleri ejusdem Oppidi, nimirum.

Utrum decretum Urbis et Orbis sa. me. Pii VII. Pontificis Maximi datum sub die 18. Sept. 1814. quo praecipit ut in posterum in universa Ecclesia ubique Terrarum quotannis in Dominica Tertia Septembris celebretur Festum Dolorum Beatae Mariae Virginis sub ritu duplicis majoris abrogaverit, atque aboleverit omnia peculiaria Decreta aliquibus Dioecesibus antea concessa celebrandi idem Festum sub ritu duplicis secundae Classis cum Octava?

Utrum nostra Dioecesis, quae suscepit Decretum supramemoratum illudque servavit usque adhuc, possit modo inconsulta Sede Apostolica, resumere observantiam alterius Decreti ejusdem Summi Pontificis Pii VII. pro Regno Hetruriae emanato sub die 18. Novembris 1807. cum quo concessit recitari posse Officium Septem Dolorum in Dominica Tertia Septembris sub ritu duplicis secundae Classis, et cum Octava?

Si responsio ad secundum Dubium erit affirmativa oriuntur sequentes quaestiones nimirum

Cadens in Dominica tertia Septembris Festum Sancti Matthaei Apostoli, et Evangelistae, quale de duobus Officiis ejusdem ritus remitti debeat juxta Rubricas?

Si in die octava septem Dolorum Beatae Mariae Virginis occurrat Festum ejusdem Beatae Virginis sub titulo de Mercede, quaeritur, an eo Anno transferendum sit, vel Octava omittenda, uti evenit quando in Octava Nativitatis Beatae Mariae Virginis occurrit Festum Sanctissimi Nominis Ejusdem?

Et Sacra eadem Congregatio ad Vaticanum sub infrascripta die coadunata in ordinario Coetu, audita relatione ab me infrascripto Secretario facta, omnibus mature perpensis, atque libratis, respondendum censuit.

Ad 1. *Negative.*

Ad 2. *Affirmative*, et ad primam quaestionem *servetur Generale Decretum diei* 19. *Augusti* 1817. ad secundam quaestionem, *affirmative ad primam partem*, *negative ad secundam.*

Atque ita rescripsit, et servari mandavit *Collen. Die* 7. *Aprilis* 1832.

21 Eminentissimi Patres: Fr. Emmanuel Fomtsere Monachus professus, Coeremoniarum Magister Regalis Monasterii Divi Hieronymi Vallis de Hebron Dioecesis Barchinonensis Sacrae Rituum Congregationi humillime exponit, a tempore immemorabili festum celebratum fuisse, recitatumque Officium Dedicationis Ecclesiae supradicti Monasterii usque ad annum 1807. quo tempore quum subortum fuerit dubium, utrum praedicta Ecclesia esset consecrata, aut benedicta tantum, omissa est illius festivitatis celebratio. Ambigendi occasio inde sumpta est, quod nulla Crux, nullum aliud signum in Ecclesia videatur, unde inferri valeat illam fuisse consecratam. Verum praeter allatam consuetudinem, quod non leve argumentum praestat ut Ecclesia credatur consecrata, extat quoque hujusce rei aliud testimonium in quodam libro perantiquo manuscripto, et caute custodito, ubi notatur, ac legitur: traditos fuisse sexaginta solidos Reverendissimo Domino Episcopo Rodenicopolis ob Ecclesiae consecrationem: quae tamen ultima verba ambigentes opinati sunt per errorem, aut inscitiam scriptoris in praedictum librum irrepisse, adeoque legendum *benedictionem*, non *consecrationem*. Postmodum anno 1829. consulti sunt super hac re duo Vicarii Ecclesiastici Civitatis Barchinonensis, iique in Rubricis, et Sacris Ritibus peritissimi, qui omnibus perpensis, scrupuloseque examinatis censuerunt: praedictum Festum haud rite fuisse omissum, ideoque rursus celebrandum, ac prosequendum in posterum tum ob consuetudinem antiquissimam, et immemorabilem recitandi de eo Officium, tum quia nullum apparet monumentum evidenter ostendens dictam Ecclesiam non fuisse consecratam; quinimmo probabilius judicandam esse talem ob probationes adductas. His expositis quaeritur.

Utrum possit necne celebrari in futurum Festum dedicationis suae Ecclesiae, ac recitari Officium a Patribus Hieronymianis Monasterii Vallis de Hebron?

Utrum Capitulum Generale Ordinis facultatem habuerit diem indicendi pro hoc festo celebrando, quod fecisse videtur Capitulum Generale anni 1591. designans diem XIV. Julii ejusque anni pro hujus festivitatis celebratione?

In casu, quo Capitulum Generale praedicta caruerit facultate, ac aequum visum fuerit Eminentiis Vestris, ut istud Festum quotannis ut antea celebretur, humiliter Eminentiis Vestris supplicatur, ut eamdem diem XIV. Julii pro celebratione dignentur designare.

Sacra autem Rituum Congregatio in Ordinariis Comitiis ad Vaticanum hodierna die habitis, ad relationem infrascripti Secretarii, re mature perpensa, diligenterque examinata, rescribendum censuit: *Negative in omnibus. Ordinis Sancti Hieronymi Vallis De Hebron. Dioecesis Barchinonen. Die* 7. *Aprilis* 1832.

22 Apud Podium Bonitium in Etruria Dioecesis Collen. celebris est memoria Beati Lucii, seu Luchesii Confessoris, qui pluribus exornatus virtutibus, habitu tertii Ordinis Sancti Francisci suscepto, in vita sanctis operibus, post obitum multis Miraculis coruscavit, sicuti refert Martyrologium Romanum trium Ordinum ejusdem Sancti Francisci decimoseptimo Kalendas Maji. His permotus Beatus Gregorius X. Summus Pontifex, dum ad Lugdunense Concilium iter institueret Podium Bonitium visitans expetivit, ut sacro agmine instituto, Caput supradicti Beati circumferretur per Oppidum; quo ex tempore, pia traditione docente, haberi coepit idem Beatus Lucius veluti Praecipuus Oppidi, et Comitatus Patronus, ejusque Festum veluti Patroni servari. Novissimis tamen temporibus Populo Oppidi Podii Bonitii accessit onus servandi etiam sub utroque praecepto Festum Sancti Martialis Patroni Civitatis, et Dioecesis Collensis. Sed quum Sancti Martialis festivitas recurrat quotannis Kalendis Julii, plerumque contigit eumdem Populum trium sibi succedentium dierum festivorum periodo gravari ea maxime tempestate, qua maturae messis fervent opera, nec adest tantum periculum violandi praecepti et occasio, sed etiam ipsamet necessitas. Quapropter Clerus, et Populus Podii Bonitii, et Comitatus ejusdem prae oculis habentes Epistolam sa. me. Benedicti Papae XIV. datam quartodecimo Kalendas Augusti Anno 1749. Archiepiscopis et Episcopis Etruriae, quae praecipit cujusvis tantum Praecipui quarumcumque Civitatum vel Locorum Patroni pro veteri Ecclesiae Catholicae instituto Festum sub utroque praecepto esse servandum; Sacrorum Rituum Congregationi humillime supplicaverunt, ut elevato ad integrum praeceptum Festo Beati Lucii Praecipui Patroni ejusdem Oppidi, et Comitatus, servilia opera in Festo Sancti Martialis, necessitate tantum Sacrificio adstandi servata, permitteret. Et Sacra eadem Congregatio nihil primitus declaravit; sed sub die 12. Novembris 1831. Reverendissimi Episcopi Informationem, et votum requisivit. Quo percepto iterum sub die 7. Aprilis superioris Anni 1832. praecepit ut poneretur in Folio, ut omnia maturius considerari valerent. Habita postmodum nova ejusdem Episcopi Informatione sub die 16. Martii vertentis anni rescripsit: *Dilata, et scribatur Episcopo ad mentem.* Sacrae Congregationis mens fuit percipere, ut quum jam ab anno 1780. firmiter recognitus fuerit Beati Lucii Patronatus, et Officium proprium adprobatum, aliquid esset ab ipsomet Episcopo in re observandum. Quum autem Reverendissimus Collen. Antistes declarasset nihil aliud superesse observandum, promptumque esse ad qualemcumque decisionem admittendam, Sacra eadem Congregatio in Ordinariis Comitiis ad Quirinale sub infrascripta die coadunatis, ad relationem Eminentissimi, et Reverendissimi Domini Cardinalis Caroli Odescalchi Episcopi Sabinen. Ponentis, omnibus denuo mature riteque libratis rescribendum censuit: *Pro gratia, sublato onere audiendi Sacrum in die Sancti Martialis.* Die 17. Augusti 1833.

Super quibus omnibus facta postmodum per me infrascriptum ejusdem Sacrae Rituum Congregationis Secretarium Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XVI. Pontifici Maximo fideli relatione, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae Congregationis confirmavit, annuitque, ut in Oppido Podii Bonitii, ejusque Comitatus servetur tantum sub utroque praecepto Festum Beati Lucii Praecipui Patroni, sublato onere adstandi Sacro in Festo Sancti Martialis Praecipui Patroni Civitatis, et Dioecesis Collen. Die 23. Augusti 1833. 23

Sacrorum Rituum Congregationi humillime exposuit Sacerdos Angelus Fiordiponte Archipresbyter, et Parochus Collegiatae Ecclesiae Sancti Laurentii, et Sanctae Mariae Novae Oppidi vulgo Toffia Nullius Farfen. ex antiquo more Archipresbyteros memoratae Ecclesiae consuevisse in omnibus Ecclesiasticis Functionibus, nimirum in Choro, in Processionibus, in administratione Sacramentorum uti Stola, quam quidem consuetudinem ad haec usque tempora hodiernus Parrochus servavit. Verum quum in praesentiarum ab hujusmodi pacifica possessione deturbetur; optimi duxit nihil immutare, inconsulta hac Sancta Apostolica Sede; ac propterea a Sacra ipsa Congregatione enixe petiit declarari: an sibi liceat uti Stola in omnibus Ecclesiasticis Functionibus, quemadmodum semper servatum est, vel an debeat Stolam assumere tantum in administratione Sacramentorum? 24

Et Sacra eadem Congregatio sub infrascripta die ad Vaticanum in Ordinario Coetu coadunata, infrascripto Secretario referente, omnibus mature libratis, respondendum censuit: *Serventur Decreta, nimirum Stolam adhibendam solummodo in Sacramentorum administratione. Nullius Farfen. Die* 26. *Aprilis* 1834.

In Ordinariis Sacrorum Rituum Congregationis Comitiis hodierna die ad Quirinale habitis, per infrascriptum Secretarium proposito pro opportuna solutione sequenti Dubio, nimirum: Utrum Canonici sacris induti Vestibus adhibere possint Chorum paratum vulgo *di damasco, seta o velluto* dum solemniter Sacra peragit Episcopus in sua Dioecesi, vel Cardinalis Titularis in propria Ecclesia? Eminentissimi, et Reverendissimi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, re matura, diligenterque examinata, rescribendum censuerunt: *In Choro stabili non licere.* 25

Atque ita servari mandarunt. *Romana Die* 6. *Septembris* 1834.

26 Archipresbyter, et Clerus Oppidi vulgo Farnese intra limites Dioecesis Aquipendien. ad propellendam omnem ambiguitatem quoad celebrationem Festi praecipui Patroni, Sacrorum Rituum Congregationi supplicarunt humillime pro declaratione insequentium Dubiorum, nimirum:

An post electionem, et confirmationem Apostolicam Sancti Isidori Agricolae in Patronum Praecipuum memorati Oppidi de Anno 1815. factam, Incolae Oppidi ipsius teneantur adhuc ducere sub praecepto festivum diem nonum Novembris, in quo occurrit Festum Dedicationis Sanctissimi Salvatoris, cujus sub titulo erecta reperitur Ecclesia matrix, uti antea fieri solebat?

Et quatenus non teneantur, an hoc Festum Titularis cum ritu competenti instituere debeant ipsa die IX. Novembris, vel potius Dominica tertia Julii, in qua Officium occurrit Sanctisimi Redemptoris?

Hujusmodi Dubiis per infrascriptum Secretarium relatis in Ordinariis Comitiis hodierna die ad Vaticanum habitis, Eminentissimi et Reverendissimi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus mature, accurateque perpensis rescribendum duxerunt.

Ad 1. *Non teneri.*

Ad 2. *Festum Titularis in casu esse Festum Transfigurationis Domini, juxta Decretum in Varmien. diei* 29. *Novembris* 1775. *ac proinde octavo Idus Augusti instituendum.*

Et ita rescripserunt, ac servari mandarunt *Aquipendien.* Die 23. Maji 1835.

S. CONGREGATIONIS REV. FABRICAE S. PETRI

1 Festivitas in honorem Divi Peregrini Latiosi, cujus corpus in Ecclesia Patruum Servorum B. M V. Forolivii asservatur die 1 Maii quotannis habenda, in eadem Ecclesia a Communitate quoad functiones ecclesiasticas celebrari debet, servata forma decretorum S. Congregat. Rituum, et Constitutionum Synodalium. *Forolivii die* 11. *Sept.* 1784. *dub.* 2.

Inde quaesitum est; an dictae Communitati competat jus celebrandi in Capella Divi Peregrini alias solemnitates, ac functiones sacras? et quatenus affirmative. 2

An, quo tempore, quibus modis et formis, quorum consensu, et facultatibus dictae functiones, et solemnitates sint celebrandae? Affirmativum datur ad utrumque responsum, de consensu Religiosorum, et cum licentiis Episcopi juxta modum, et formam ab Episcopo eodem praescribendam. *Ibid. dub.* 3. *et* 4.

Sub nomine solemnitatum Sanctissimi Natalis non comprachenduntur dies tres consequentes; sed sub nomine Solemnitatis Paschatis comprehenduntur duo dies, qui primum consequuntur. Et solemnitas incipere debet a primis Vesperis festivitatum, et in Sabbato Sancto. *Romana die* 2. *Julii* 1785. *dub.* 9. 3

Sub primis autem Vesperis Paschatis comprehendi debet Missa solemnis Sabbati Sancti, non vero ejusdem diei functiones. *Ead. die* 27. *Febr.* 1790. 4

Ad tramites piae dispositionis Sacerdotis Petri Mariae Bosii extructum fuit Oratorium, ut dicaretur S. Bernardo, et in quo festum illius quotannis celebraretur. Prae illius angustia in diversum usum conversum est et festum fuit in alia Ecclesia celebratum. Collegium hodie Doctorum Theologiae Civitatis Parmae praefati Fundatoris haeres supplicat pro facultate decentem aliquam alterius Ecclesiae Capellam in locum Oratorii subrogandi. Assentitur Episcopus, cujus mensa substituta est Collegio, et Sacra Congregatio annuit juxta votum Episcopi. *Parmen. die* 7. *Junii* 1788. 5

Patribus de Observantia Conventus Siroli in propria Ecclesia celebrare non licet festum Sanctissimae Crucis eodem die, quo in Ecclesiae SS. Crucifixi celebratur. *Anconitana Trans. Mis. die* 14. *Martii* 1769. *dub.* 2. 6

FIDEI PROFESSIO

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Obtinentes beneficium cum cura animarum, Dignitates, Canonicatus in Ecclesiis Metropolitanis, vel Cathedralibus satisfaciunt praecepto Sacri Concilii *Sept.* 24. *cap.* 12. *de Reformat.* si professionem fidei emittant post susceptam institutionem, vel collationem, et antequam in possessionem immittantur: *Tirasonen. Visit. SS. LL.* 11. *Maji* 1782. *dub.* 1.

Et qui fidei professionem facere tenentur, et ultra praefinitum bimestre tempus distulerint, non priventur fructibus dicti primi bimestri, sed fructibus ex post lapsis a die, nempe praeteriti primi bimestris, destituuntur: *Ibid. dub* 2.

Inter nonnullos Ecclesiasticos seculares, ac Regulares in Hispaniarum Regnis existentibus contentionis cupidiores, quam veritatis de disciplina ecclesiastica questio facta est: et res excessit, ut ad aures Regis Catholici perveuit, qui per suum Oratorem in Urbe a Sede Apostolica, quae 2

Orientis et Occidentis consultationibus respondit, postulavit decisionem. Censuit enim S. C. in qualibet nova provisione Canonicatuum, Dignitatum in Ecclesiis Cathedralibus, etiam in eadem Ecclesia iterandam esse professionem Fidei ad formam decreti Sacri Concilii Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 12. *de Reform. Dubia super professione Fid. in Regnis Hispan.* 8. *Aprilis* 1786. *dub.* 1.

3 Insuper declaravit eam emitti debere coram Ordinario, vel ejus Vicario Generali, et tempore Sedis Vacantis coram Vicario Capitulari, et Capitulo, minime vero etiam stante contraria consuetudine licere eam pronunciare coram solo Capitulo, nec iis in Dioecesibus, in quibus Ordinarii praeter Vicarium Generalem habent alterum Vicarium de gremio Capituli ad effectum convocandi Capitulum, et eidem interveniendi in rebus respicientibus Ordinarium et Capitulum: *Ibid. dub.* 2.

Demum firmavit eadem S. C. posita bona fide consulendum esse SSmum pro absolutione a restitutione fructuum pro tempore praeterito quoad eos, qui professionem fidei coram Capitulo, ut supra enunciarunt. *Ibid. dub.* 3.

FRUCTUS ECCLESIASTICORUM

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Canonico Mathiligensis Ecclesiae Dominico Alexandrini Sereni, qui in legitima constitutus aetate sacros Ordines non susceperat, Sacra Congregatio fructuum condonationem concessit, erogata aliqua pecuniarum summa in Christi pauperes, atque ad suam explorandam vocationem, ulteriorem concessit terminum sex mensium in *Mathilicen. Prorogationis et Sanationis* 20. *Februar.* 1802.

Reservationis fructuum onere gravari nequeunt Parochiales Ecclesiae, nisi excedant summam ducatorum 100. *Asc. Par.* 24. *Nov.* 1781. §. 12. 2

Etiamsi a resignante obtentus fuerit titularis consensus, quia talis reservatio vergit in damnum tam Parochi, quam Ecclesiae et populi: *ibid.*

FUNERALIA

S. CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA

1 Sacro Ordo stetit in decisis, iterumque decrevit ex Vicarii Apostolici rescripto satis aperte constare sodales Ss. Stygmatum Philoptrani jus habere *Tumulandi* in sua Ecclesia cadavera, dempta tamen ex emolumentis quarta pro Parocho *in Autimana Juris tumulandi* 28. *Mar.* 1838.

2 S. Cong. distulit judicium ad 1. post prox. super controversia enata quoad *funerum* emolumenta Parochos inter et PP. Cappuccinos ac Centumcellani Coemeterii Capellanum *In Portuen. et Centumcellarum* 2. *Maji* 1838.

Ne qua utilitate ab jure concessa Centumcellani Parochi priventur decrevit S. Congr. illis deberi *funerum* emolumenta, juxta tamen receptam consuetudinem; ex transportatione cadaverum, quae pompa solemniter instituta peragitur ab aliqua urbis Ecclesia seu ad publicum coemeterium, seu ad Templum PP. Capuccinorum, *in eadem* 22. *Aug.* 1838. 3

FINIS TOMI TERTII